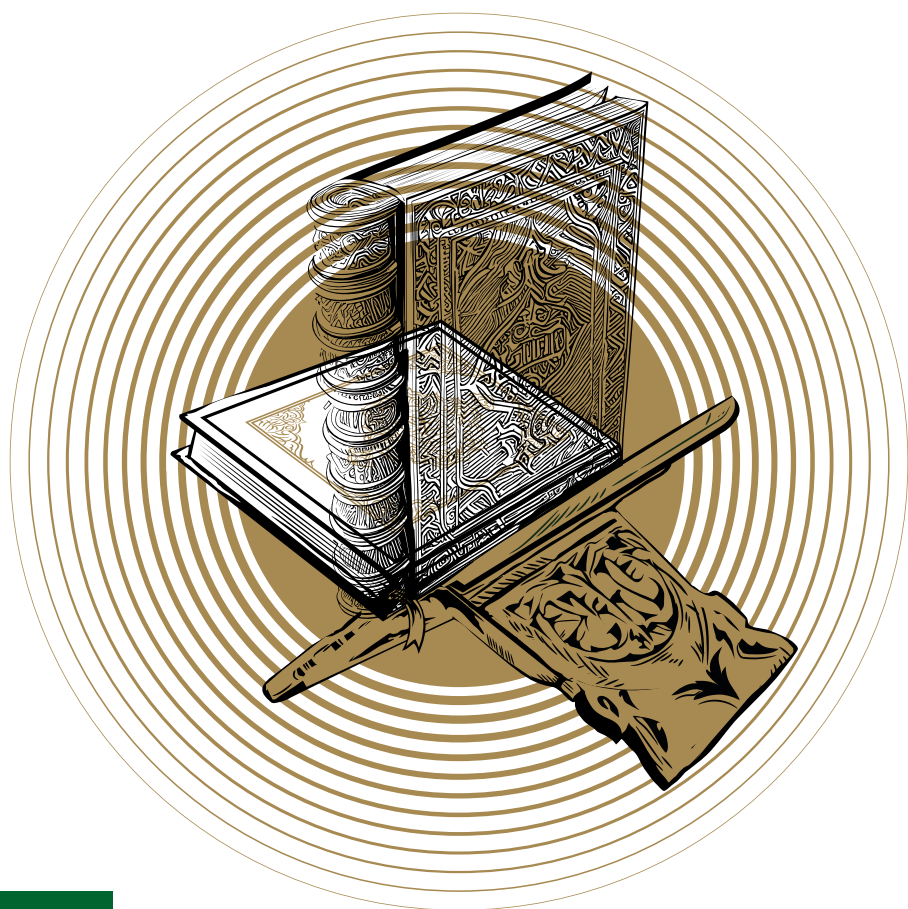

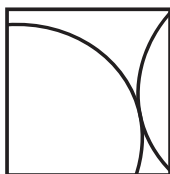
Taha Khabir El-Alvani

Komentimi i Kur'anit me Kur'an

KOMENTIMI I KUR'ANIT ME KUR'AN

Taha Xhabir El-Alvani

© LOGOS·A
S H K U P
PRISHTINË
T I R A N Ë
2 0 2 4

BOTON: LOGOS-A
BIBLIOTEKA: MENDIMI ISLAM

Për botuesin: Adnan Ismaili
Kryeredaktor: Husamedin Abazi
Redaktor biblioteke: Nexhat Ibrahim

Redaktor gjuhësor: Arjan Koçi
Redaktor artistik & disenji: Edib Agagjyshi
Redaktor teknik: Naser Fera
Mbikëqyrës i shtypit: Kemal Ismaili
Shtypi: Focus Print
Rr. Pellagonia 3 - Shkup

Copyright © Logos-A, Center for Advanced Studies and the International Institute of Islamic
Thought (IIIT), First Edition 1445AH / 2024CE
ISBN: 978-608-276-090-2 Paperback

Translated into Albanian from the Arabic Title:

Tafsīr al-Qur'ān bi al-Qur'ān
Ṭāhā Ġābir al- 'Alwānī

Copyright © The International Institute of Islamic Thought (IIIT), First Edition 1441AH / 2020CE
ISBN: 978-1-56564-826-5 Hardback

IIIT
P.O. Box 669
Herndon, VA 20172, USA
www.iiit.org

www.logos-a.com
Copyright©Logos-A, 2024

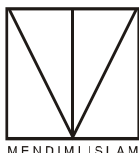
Tirazhi: 1000

Të gjitha të drejtat janë të rezervuara.

Ky libër mund të kopjohet pjesërisht për përdorim personal dhe jofitimprurës.

Kjo rekomandohet për qëllime promovuese të librit apo edhe për afirmim të kulturës së leximit në përgjithësi.

Por, nuk lejohet riprodhimi, transmetimi apo kopjimi i këtij libri në tërësi pa lejen paraprake të Logos-A.

KOMENTIMI I KUR'ANIT ME KUR'AN

Taha Xhabir El-Alvani

PËRKTHEU NGA ARABISHTJA:

Sadri Ujkaj

TITULLI I ORIGINALIT:

طه جابر العلواني

Taha Xhabir el-Alvani

تفسير القرآن بالقرآن

Tefsiru el-Kur'ani bi el-Kur'ani

Instituti Ndërkombëtar i Mendimit Islam – IIIT

Botimi I, 2020

Virgjinia - SHBA

LOGOS·A

Ky libër u botua me mbështjen e
Institutit Ndërkombëtar të Mendimit Islam (IIIT)

PËRMBAJTJA

Parathënie për botimin shqip	7
Hyrje	13
Parathënie	15
Hyrje në komentimin e Kur'anit me Kur'an	26
Surja El-Fatiha	61
Surja El-Bekare	102
Surja El-En'âm	413
Surja Tâ-Hâ	577
Surja El-Haxh	734
Surja El-Mu'minün.....	804
Surja En-Nür	881
Surja El-Ankebüt.....	1033
Surja Er-Rrûm	1121
Surja Es-Sexhde	1190
Taha Xhabir El-Alvani - Biografia dhe veprimtaria	1213

Parathënie për botimin shqip

Një përsiatje kalimthi mbi
“TEFSIRIN E KUR’ANIT ME KUR’AN”
të dr. Taha Xhabir Alvanit

Dy fjalë për hyrje

Të përsiaturit dhe të kuptuarit pesëmbëdhjetë shekullor të Kur’anit ka prodhuar një masë të madhe të trashëgimisë kur’anore, e cila sipas mufesirëve / komentuesve të Kur’anit është bërë me metoda të ndryshme, nëpërmjet të cilave kanë komentuar domethëniet e tij në kohën dhe hapësirën në të cilën jetuan. Kur’ani i zbulohet vazhdimisht njeriut në kohë të ndryshme, që ata ta kuptojnë dhe përkthejnë sipas aftësisë dhe rrethanave që kanë. Në bazë të studimeve ekzistuese është e dukshme se deri sot janë përdorur metoda të shumta në komentimin e Kur’anit, sikurse: *komentimi i Kur’anit me Kur’an* (el-menhexh’ul-kur’anij), *komentimi i Kur’anit me Traditë* (el-menhexhe’ul-etherij), *komentimi racional i Kur’anit* (el-menhexh’ur-re’ji), *komentimi linguistik* (el-menhexh’ul-lugavij), *komentimi shkencor* (el-menhexh’ul-ilmij), *komentimi historik* (el-menhexh’ut-tarihij) e të tjera, duke mos harruar se *komentimi historik* është më i lashti ose i pari në mesin e tyre. (M. Kaxhavi, *Tefsir’ul-Kur’ani bi’l-Kur’ani*, -, 2020, fq. 2)

Komentimi i Kur’anit me Kur’an

Kur’ani nuk është as poezi, as prozë, as maksima të urta, as dramë, as asgjë nga format e njohura letrare deri atëherë ose më vonë, por Kur’ani shquhet me një stil të jashtëzakonshëm, të paimitueshëm, që përmban të gjitha stilet e njohura, por që nuk është asnjë nga ato. Për këtë arsye, stili i Kur’anit ka paraqitur ‘problem’ si për dijetarët muslimanë ashtu edhe për ata jomuslimanë, duke parë në shikim të parë kundërthënie në tekstin e tij, si pasojë e mosnjohjes së tërësisë

kur'anore. Për këtë shkak u imponua si metodë e parë kur'anore, ajo e komentimit të *Kur'anit me Kur'an*, e ajeteve “amm” dhe ajeteve “hass”, dhe përplotësimi i tyre. Këtë metodë të tefsirit e hasim edhe te klasikët Taberiu edhe tek Ibn Kethiri e tjerë, edhe te bashkëkohorët Subhi Salih, Dhehebiu, Bint'ush-Shati e tjerë. Madje, *komentimin e Kur'anit me Kur'an* e gjejmë edhe tek orientalisti gjerman Rudi Paret etj. (Shih: E. Karić, *Tefsir*, Sarajevë, 1995, fq. 208 etj.) Këtë metodë të komentimit të Kur'anit e përkrahin thuajse të gjithë, edhe pse të gjithë ata nuk e praktikojnë, duke e parë jo si metodë të posaçme por si pjesë përbërëse e komentimit tradicional ose e metodave tjera. Natyrisht, ka edhe nga ata që e refuzojnë si metodë të veçantë, madje edhe me fjalët se kjo metodë nuk është e bazuar në traditë. (M. H. Dhehebi, *Et-Tefsiru ve'l-mufessirune*, vëll. 1, Kajro, fq. 42.)

Në mesin e atyre që në fillim të shekullit XXI e përkrahin këtë metodë, dhe që aktivisht është marrë me të është Shejh Taha Xhabir El-Alvani (vd. 2016), duke lënë një trashëgimi të rrallë dhe të vëllimshme, që përkon me kohën dhe hapësirën.

Ka katër fusha që duhen shqyrtuar për të trajtuar temën në fjalë:

1) Debati i dijetarëve për këtë temë, 2) Shfaqja e tefsirit *El-Kur'an bi 'l-Kur'an* si në tefsirët e bazuar në traditë ashtu edhe në atë të bazuar në arsye, 3) Zhvillimi i tefsirit *El-Kur'an bi 'l-Kur'an* në hermeneutikën moderne dhe, 4) Kompleksiteti i tefsirit *El-Kur'an bi 'l-Kur'an*. Të gjitha këto fusha do të merren parasysh për të treguar veçantinë e *Tefsirit El-Kur'an bi 'l-Kur'an*.

Së pari, duhet të rishikohen mendimet e dijetarëve në lidhje me faktin nëse tefsiri *El-Kur'an bi 'l-Kur'an* është apo jo pjesë e tefsirit të bazuar në traditë për të parë argumentet që ata kanë paraqitur tashmë dhe për të identifikuar se për çfarë në fakt është rënë dhe çfarë nuk është rënë dakord.

Së dyti, duhet gjetur dhe (nëse është e mundur) të krahasohet shfaqja e tefsirit *El-Kur'an bi 'l-Kur'an*, si në tefsirët e bazuar në traditë ashtu edhe në tefsirit e bazuar në arsye, në mënyrë që të sqarohet nëse ai mungon, apo ka më shumë gjasa të mungojë në tefsirin e bazuar në arsye.

Së treti, duhet të shikohet praktika më e avancuar e tefsirit *El-Kur'an bi 'l-Kur'an* në komentet moderne, për të ditur nëse ata e kanë dalluar apo jo atë nga tefsirët e bazuar në traditë dhe tefsirët e bazuar në arsye.

Së katërtri, duhet njohur niveli i kompleksitetit që mund të përfshijë një praktikë të tefsirit *El-Kur'an bi 'l-Kur'an*, për të parë nëse mund të jetë apo jo një metodologji me kompleksitet të krahasueshëm me metodologjitë e vendosura si të bazuara në traditë dhe tefsire të bazuara në arsye. (Shih: I. Rohman, *Tafsir al-Qur'an bi al-Qur'an*, në: <https://www.atlantis-press.com/proceedings/icqhs-17/25890913>).

Në fakt, disa dijetarë kanë paraqitur dallimin ndërmjet dy llojeve të tefsirit *El-Kur'an bi 'l-Kur'an*:

1) Ai që është i bazuar në *vahj / nakli*, i konsideruar si tevkifi (i vendosur nga Allahu dhe i Dërguari i Tij) dhe;

2) Ai që është i bazuar në *ra'j / istidlal*, i konsideruar ixhtihadi (i hapur për arsyetime dijetarësh).

Me fjalë të tjera, ata bëjnë dallimin ndërmjet tefsirit *El-Kur'an bi 'l-Kur'an* të bazuar në traditë dhe tefsirit *El-Kur'an bi 'l-Kur'an* të bazuar në arsye. Kjo do të thotë se kategorizimi i tij si (thjesht) pjesë e tefsirit *bi 'l-ma'thur* nuk është më i përshtatshëm.

Në praktikë, tefsiri *El-Kur'an bi 'l-Kur'an* shpesh mbështetet në të kuptuarit dhe krijimtarinë intelektuale (el-fehmu ve 'l-ixhtihad) shumë më tepër sesa në komentimin e Kur'anit duke iu referuar hadithit, mendimeve të sahabëve, dhe mendimeve të pasardhësve. Veçanërisht kur ajetet komentuese (el-ajet 'ul-mufessireh) të paraqitura në tefsirin *El-Kur'an bi 'l-Kur'an* bazohen në mendimin personal dhe krijimtarinë intelektuale (tarik 'ul-istidlali / er-re'ju ve 'l-istinbat), siç nënkuptojnë disa dijetarë, ai duhet të konsiderohet si pjesë e tefsirit të bazuar në "arsye" (tefsir bi 'r-re'j). (Shih: I. Rohman, po aty)

Nga ana tjetër, disa studiues të Kur'anit, përpiqen të dallojnë tefsirin *El-Kur'an bi 'l-Kur'an* nga tefsirët e bazuar në traditë dhe arsye, dhe këtë e shohin si një metodologji më autentike të tefsirit që i ofron një komentuesi / interpretuesi një siguri rrugëdaljeje si nga mendimi i tij i pabazë, ashtu edhe nga problemi i traditës së transmetuar joautentike.

Për më tepër, përtej këtij debati mes dijetarëve, ashtu si në tefsirët e bazuar në traditë, mund të gjesh tefsirin *El-Kur'an bi 'l-Kur'an* të paraqitur në tefsirët e bazuar në arsye. Thjesht hidhini një vështrim më të afërt komenteve kur'anore si *Mefatih 'ul-Gajb* i Raziut, *El-Keshshaf* i Zamahsheriut dhe *Et-Tahriru ve 't-Tenvir* i Ibn Ashurit, për të gjetur praktikën e tefsirit *El-Kur'an bi 'l-Kur'an* në tefsire të kategorizuara si

tefsire të bazuara në arsye, të krahasueshme me atë që mund të gjendet e shfaqur në komentet kur'anore të *Tefsir 'ul-Kur'an 'il-Adhim* i Ibn Kethirit dhe *Xhami' 'ul-Bejan* i Taberit. Hulumtimet zbulojnë se krahasuar me tefsirin e Ibn Kethirit (i cili kategorizohet si tefsir i bazuar kryesisht në traditë), tefsiri i F. Raziut (i cili zakonisht kategorizohet si tefsiri i bazuar në arsye) ka më shumë gjasa të citojë më shumë ajete të Kur'anit për të interpretuar një pjesë e Kur'anit. (I. Rohman, 2013).

Në praktikën e tij moderne, tefsiri *El-Kur'an bi 'l-Kur'an* madje ndonjëherë është ndjekur në një mënyrë në të cilën një ekzegjet kërkon të minimizojë rolin e traditave (rivajet) dhe arsyes. Në një tefsir shumë të bazuar në Kur'an, roli i traditës dhe arsyes mund të jetë dytësor ose minimal, siç është rasti i Shenkitit në *Edva'ul-Bejan fi tefsir'il-Kur'ani bi'l-Kur'an*. (I. Rohman; Al-Shanqeeti, *Adēā' al-bayān*, Mekë, 2016).

Tefsiri *El-Kur'an bi 'l-Kur'an* është praktikuar me të vërtetë në një mënyrë që kufizon shumë rolin e burimeve të jashtme, siç janë hadithet dhe opinionet e së kaluarës, duke e bërë atë të ndryshëm nga tefsiri i bazuar në traditë dhe në të njëjtën kohë bëhet një përpjekje për të mos lënë vend për supozimin subjektivist të komentuesit në komentimin e Kuranit, duke e bërë atë të ndryshëm nga tefsiri i bazuar në arsye.

E fundit, por jo më pak e rëndësishme, tefsiri *El-Kur'an bi 'l-Kur'an* mund të përfshijë tashmë hapa të shumtë, kompleks. Të zbatosh tefsirin *El-Kur'an bi 'l-Kur'an* do të thotë t'i kushtosh vëmendje lidhjeve brenda Kur'anit. Këto lidhje ekzistojnë në nivele të ndryshme: 1) brenda një ajeti, 2) brenda një grupi ajetësh të njëpasnjëshme; 3) brenda një sureje; 4) brenda një grupi suresh të njëpasnjëshme dhe 5) brenda Kur'anit në tërësi.

Jo vetëm që duhet t'u kushtohet vëmendje këtyre niveleve, por gjithashtu duhet t'i kushtohet vëmendje asaj që mund të lidhet ndërmjet pjesëve të Kur'anit. Gjatë komentimit të Kur'anit me Kur'an, duhet menduar për lidhjen ndërmjet pjesëve të Kur'anit të paktën në aspektin e temës, kontekstit historik, strukturës, stilit gjuhësor dhe kuptimit / mesazhit. (*Shih: I. Rohman*).

Përveç kësaj, përdorimi i tefsir *El-Kur'an bi 'l-Kur'an* do të thotë t'u kushtohet vëmendje llojeve të ndryshme të lidhjeve brenda kur'anore, e që nuk janë të pakta dhe t'u kushtojë vëmendje edhe objektivave të

ndryshme që mund të ketë duke iu referuar pjesëve të tjera kur'anore. (I. Rohman).

Kjo mënyrë e sofistikuar për të zbatuar tefsirin *El-Kur'an bi 'l-Kur'an* do të thotë që një komentues i Kur'anit mund të zgjedhë të fokusohet në zbatimin e tij me gjerësi dhe thellësi më të madhe pa përdorur mjete të tjera interpretuese ose duke aplikuar metodologji të tjera.

Përfundim

Ndërsa disa praktika të *Tefsir 'ul-Kur'an bi 'l-Kur'an* mund të jenë ende të përfshira në tefsirët të bazuar në traditë ose në tefsirët të bazuar në arsye, ai është bërë një metodologji e komentimit dhe interpretimit të Kur'anit që kategorizohet në mënyrë më të përshtatshme më vete. Nuk duhet ngatërruar me ekzistencën e tij brenda komenteve të bazuara në traditë dhe komenteve të bazuara në arsye, pasi që edhe në komentet e bazuara në arsye citohen edhe tradita të transmetuara dhe në komentet e bazuara në traditë ekzistojnë edhe analiza gjuhësore dhe historike.

Pasi të kategorizohet komentimi dhe interpretimi i *Kur'anit duke iu referuar Kur'anit* (*Tefsir 'ul-Kur'ani bi'l-Kur'an*), si një metodologji dalluese dhe me rëndësi, kjo do të lejonte më shumë vëmendje dhe zhvillim të mëtejshëm të studiuesve. Së pari, kjo metodologji mund të ndërtohet mbi idetë e parashtruara tashmë nga ekzegjetët modernë dhe të tjerë.

Siç kanë lënë të kuptohet, ka pasur një konsensus të gjerë në mesin e studiuesve muslimanë se kjo metodë nuk është vetëm një domosdoshmëri, por edhe gjëja e parë që duhet bërë ose edhe mënyra më e mirë, më autoritative dhe më e lartë në komentimin (tefsir) dhe interpretimin (te'vil) e Kur'anit. *Tefsir 'ul-Kur'an bi 'l-Kur'an* do të mbetet i kufizuar në përdorim nëse ai nuk do të njihet si një metodologji dalluese, me fizionomi, strukturë dhe zhvillim të mëtejshëm.

Në fund ky tefsir i Dr. Alvanit në gjuhën shqipe, po pasuron trashëgiminë e përkthimit dhe komentimit të Kur'anit dhe po afirmon traditën intelektuale të komentimit të *Kur'an me Kur'an*. Për këtë kontribut meritë të veçantë ka përkthyesi, i cili me sukses ka arritur ta

shqipërojë tekstin dhe botuesi që ka pranuar ta publikojë këtë vepër të shkëlqyeshme. Mirënjohje meriton edhe stafi tjetër botues, që arriti veprën ta bëjë të këndshme dhe të kapshme për lexuesin e pasionuar por edhe atë të rëndomtë. Me këtë vepër lexuesi ka rastin të njoftohet me një tematikë të pasur dhe një qasje që deri tash ka munguar. Do të dëshiroja që veprën *Komentimi i Kur'anit me Kur'an* lexuesi ta bëjë pjesë të përditshme të jetës.

Për botuesin,
N. Ibrahimi
 Prizren, 10.8.2023

Hyrje

Bijtë e shejhut të nderuar, Allahu e mëshiroftë!

Allahu qoftë i falënderuar e lavdëruar, Zoti i të gjitha botëve, dhe paqja e mëshira e Allahut qofshin mbi zotërinë tonë Muhammedin, vulën e pejgamberëve, dhe mbi gjithë familjen e tij, mbi shokët e tij dhe mbi ata që e ndjekin udhëzimin e tij deri në Ditën e Gjykimit!

Kur'ani fisnik është një libër me shumë të fshehta, të cilat ia zbulon njerëzimit përgjatë shekujve. Ky libër përfshin brenda vetes zgjidhjet e problemeve dhe të çështjeve njerëzore të të gjitha epokave, pavarësisht kulturave dhe civilizimeve të ndryshme, ndërsa njerëzit arrijnë të përfitojnë prej tij në varësi të aftësive të tyre njohëse. Kur'ani famëlartë është një libër konfirmues, dominues, gjithëpërfshirës dhe tejkalues. Për sa i përket kapacitetit të tij për gjithëpërfshirje, ai mund ta përfshijë tërë gjithësinë dhe lëvizjen e saj, mund të përfshijë këtë botën tonë së bashku me krizat dhe problemet e saj. E që ne të mund të përfitojmë kaq shumë nga Kur'ani i shenjtë, duhet patjetër me kujdes t'i studiojmë ajetet e tij dhe të njihemi me domethëniet që ato përmbajnë dhe me qëllimet e tyre e të punojmë në përputhje me to.¹ Sipas këtij koncepti ka jetuar babai ynë i dashur, i cili kaloi vite të tëra nga jeta e tij vetëm duke studiuar Kur'anin dhe duke e mësuar atë nëpërmjet metodave të ndryshme në dispozicion. Si rezultat i punës së tij, na erdhi gjithë ky thesar diturie në këtë fushë. Një pjesë e saj e pa dritën e botimit para se ai të na linte, kurse pjesën tjetër ai nuk arriti ta shihte të botuar. Kjo vepër që po prezantojmë sot para lexuesve është shkruar nga dora e tij, Allahu e mëshiroftë, duke iu bashkëngjitur kështu punimeve të tij të mëparshme edhe një numër suresh të tjera në fushën e komentimit të Kur'anit të shenjtë.

Në këtë punim sqarohet bindja e tij, e cila mishërohet në atë se pjesa më e madhe e komentimit të Kur'anit të lavdishëm është bërë nga vetë Kur'ani. Sipas tij, pjesët e ndryshme të Kur'anit të shenjtë komentojnë dhe shpjegojnë njëra-tjetrën, pastaj i Dërguari i Zotit, paqja dhe mëshi-

¹ Taha Xhabir El-Alvani, *Efela jetedebberüne 'l-Kur'an, Meālim menhexhijeti fi 't-tedebburī ve't-tedbīr*, Kajro, Shtëpia Botuese Dār 'us-Selām, 2011.

ra e Allahut qofshin mbi të, e bënte komentimin e këtij libri në realitetin e jetës, duke marrë në konsideratë se ai nuk na ka lënë ndonjë komentim të shkruar.

Babai ynë i nderuar, ndërsa “shëtiste” në horizontet e Kur'anit të shenjtë duke e studiuar atë, përpiqej të realizonte atë objektiv të cilin gjithmonë e përmendte në ligjëratat dhe mbledhjet e tij: “Shfaqjen e dominimit të librit madhështor në mendjen njerëzore dhe në realitetin njerëzor”, duke konfirmuar se çfarëdo përpjekjeje për ta kuptuar këtë fe, ose për t'i ndrequr çështjet e besimtarëve nëpërmjet mësimave të saj, duhej bërë pa e tejkaluar Kur'anin. Sipas tij, ky libër, Kur'ani, duhet lexuar mirë dhe jo në formatin “papagall”.

Allahu e mëshiroftë babanë tonë të dashur dhe e shpërbleftë më së miri për punën dhe mundin që ka bërë! Allahu bëftë që muslimanët të përfitojnë nga dituria e tij, nga studimet e tij të imëta, nga të kuptuarit dhe nga mendimet e tij të qëlluara! Allahu e nderoftë dhe ia shpërbleftë Institutit të Lartë të Mendimit Islam për mundin që ka bërë për nxjerrjen në dritë të botimit të këtij punimi në një format të shkëlqyer! Vërtet, Allahu dëgjon gjithçka dhe i përgjigjet lutjes!

Fjalët tona të fundit janë: Falënderuar e lavdëruar qoftë Allahu, Zoti i të gjitha botëve!

Parathënie

*“Bekuar qoftë Ai, i cili ia zbriti Furkanin (Kur’anin) robit të Tij,
për të qenë një paralajmërues për botën!” [El-Furkân: 1]*

Falënderuar e lavdëruar qoftë Allahu, Zoti i të gjitha botëve! Allahu i kërkojmë falje për gjynahet tona, i kërkojmë ndihmë dhe udhëzim në rrugën e drejtë. Allahut i lutemi të na ruajë nga e keqja e vetes dhe nga të këqijat që mund të na vijnë si rezultat i punëve tona. Allahu i lutemi të dërgojë mëshirën dhe paqen e Tij mbi të Dërguarin e Tij dhe mbi të gjithë ata që ndjekin udhëzimin e tij deri në ditën kur ta takojmë Atë. I lavdëruar dhe i falënderuar qoftë Allahu, i cili falënderohet dhe lavdërohet në çdo gjuhë... Ai i cili është i pasur, i gjerë, i plotfuqishëm, bujar dhe begatues! Ai është i adhuruari në çdo kohë dhe në çdo vend, Ai e ka lartësuar Islamin mbi të gjitha fetë e tjera dhe e ka zbritur Kur’anin për njerëzit edhe për xhinët. Dëshmoj se nuk ka të adhuruar tjetër përveç Allahut, të vetëm dhe të pashoq, dhe dëshmoj se Muhammedi është robi dhe i Dërguari i Tij, të cilin e ka dërguar mëshirë për mbarë botën, për çdo kohë dhe vend.

Allahu i madhërishëm e ka bërë të lehtë Kur’anin për t’u lexuar, mësuar dhe kuptuar. Ky Kur’an është si një peygamber që nuk largohet kurrë nga kjo jetë, i cili u flet të gjallëve, por edhe atyre që janë në gjendjen e të vdekurit... për t’u dhënë jetë atyre. I Lartmadhërishmi thotë: **“A është ai që ishte i vdekur dhe që Ne i bëmë atij dritë me të cilën ecën mes njerëzve, si ai që gjendet në një errësirë nga e cila nuk del dot? Por, kështu u është zbukuruar puna e tyre atyre që mohojnë!”** [El-En’ām: 122] Kur’ani në njësinë e tij strukturore është i gjithi jetë. Ai sjell jetë për popujt, kur lexohet me të dyja mënyrat, pasi ai përmban metodën dhe e themelon atë. I Lartmadhërishmi thotë: **“Me të (Kur’anin), Allahu i udhëzon rrugëve të shpëtimit ata që ndjekin pëlqimin e Tij, i nxjerr ata nga errësirat në dritë, me lejen e Tij, dhe i udhëzon në rrugën e drejtë.”** [El-Māide: 16] Nëse njeriu nuk reagon ndaj Kur’anit të lavdishëm dhe ndaj asaj drite e jete që përmban, atëherë duhet ta dijë se kjo nuk vjen si rezultat i mangësisë së Kur’anit, por si rezultat i ndonjë “shurdhimi” në veshët e dëgjuesit

apo të lexuesit, ose për shkak të “mbështjelljeve” që ai ka mbi zemër, të cilat nuk e lejojnë të kontaktojë me Kur'anin ose e pengojnë që fjalët e Kur'anit të zbresin në zemrën e tij. I Lartmadhërishtmi thotë: **“E kur atij i lexohen ajetet Tona, largohet me mendjemadhësi, sikur të mos i ketë dëgjuar aspak ato, sikur në veshët e tij të ketë shurdhim, prandaj “përgëzoje” atë me një vuajtje të dhembshme!”** [Lukmān: 7]

“Dhe thanë se zemrat tona janë të mbështjella nga ajo në të cilën ti na fton, dhe në veshët tanë ka një shurdhim, e mes nesh e teje është një perde, prandaj ti bëj punën tënde, edhe ne bëjmë punën tonë!” [Fussilet: 5]

“Ka nga ata që të dëgjojnë ty, por në zemrat e tyre Ne kemi bërë mbështjellje e cila i pengon ta kuptojnë atë (Kur'anin), dhe në veshët e tyre kemi bërë shurdhim, e edhe po të shohin çdo argument, ata nuk i besojnë ato... derisa kur ata vijnë dhe debatojnë me ty, e ata që nuk besojnë thonë se këto që thua ti janë legjenda të të parëve.” [El-En'am: 25]

“Dhe në zemrat e tyre kemi bërë mbështjellje që i pengon ata ta kuptojnë Kur'anin, e në veshët e tyre kemi bërë shurdhim... Dhe kur e përmend Zotin tënd të vetëm në Kur'an, ata kthejnë kurrizet e tyre duke ikur.” [El-Isrā: 46]

“Kush është më mizor se ai që i përmenden argumentet e Zotit të tij, e pastaj ua kthen shpinën atyre dhe harron çfarë ka bërë me duart e veta?! Ne këtyre u kemi bërë mbështjellje në zemër, që nuk i lejojnë ta kuptojnë, e në veshët e tyre kemi bërë shurdhim, e nëse i fton në udhëzim, ata nuk do të udhëzohen pra, kurrë!” [El-Kehf: 57]

Kështu pra, nëse lexuesi nuk i gjen gjurmët e Kur'anit në zemrën e tij, nëse nuk i gjen dritat e studimit të Kur'anit në shpirtin, mendjen dhe qenien e tij, atëherë të mos fajësojë askënd tjetër përveç vetes. Kështu që le ta ndreqë veten e ta kurojë atë, në mënyrë që t'i përmirësohet aftësia për të marrë nga Kur'ani dhe për ta kuptuar atë, në mënyrë që të mund të marrë pjesën që i takon nga dritat e Kur'anit të shenjtë dhe nga bujaria e tij.

Ky ndërveprim ndodh në varësi të asaj se në çfarë mase ajetet e Kur'anit kalojnë nëpër zemrën e tij dhe sa e përsërit ai këtë veprim. Sa më shumë ndodh përsëritja, aq më shumë shtohet ndërveprimi. Sa më shumë shtohet meditimi dhe të jetuarit me ajetet e Kur'anit, si dhe ndjeshmëria ndaj tyre, aq më shumë lexuesi ndien sikur Allahu është

duke i folur atij nëpërmjet Kur'anit të lavdishëm. E sa herë që lexon me një predispozitë të tillë, atij i duket sikur po i lexon për herë të parë ato ajete... dhe ajo që ai lexon me sytë e tij, kalon në gjuhën e tij, pastaj ngjitet në tru, në sistemin nervor, që të mendojë për të, ta ndiejë e ta bëjë t'i rrjedhë nëpër damarët e tij si gjaku e t'i kthehet në zemër. Pas një studimi dhe meditimi të tillë, ai arrin në një gjendje ndërjegjësimi për çfarë ka lexuar dhe studiuar nga Kur'ani i shenjtë dhe ndjesisë i përgjigjet me fjalë që dalin nga gjuha për në imagjinatë, pastaj arrijnë në zemër... e kështu zemra e tij lartësohet pak e nga pak.

E vërteta e njeriut është se ai nuk duhet të jetë larg Allahut. Kur njeriu kujdeset të veprojë në jetën e tij sipas argumenteve të Zotit, Kur'ani i shenjtë i përgjigjet në vazhdimësi duke e bërë të kuptojë çështje edhe më të thella, sepse ndoqi urdhrin e Zotit. E duke vazhduar të punojë kështu, e duke zbatuar ato që i di, njeriu do të jetë në gjendje të kuptojë edhe më shumë edhe më mirë nga thesari i Kur'anit.

Faktorët që pengojnë nga të studiuarit dhe të kuptuarit e Kur'anit të shenjtë

Muslimani duhet ta dijë se cilët janë faktorët që pengojnë nga studimi dhe të kuptuarit e Kur'anit të lavdishëm. Nga ata faktorë mund të përmendim gjynahet, nxitimin në gjykim, ndarjen në "kafshata" të Kur'anit të shenjtë duke i lexuar ajetet e tij të ndara sikur të mos kenë lidhje me njëri-tjetrin ose konsiderimi sikur suret të jenë të ndara nga njëra-tjetra. Gjithashtu faktorë që pengojnë në kuptimin e Kur'anit janë edhe padija rreth metodës së Kur'anit të shenjtë dhe gjuhës së veçantë që ka, padija rreth qëllimeve të larta që mbizotërojnë në Kur'an, padija rreth ajeteve të zëvendësuara si edhe paqartësia e qëllimit të lexuesit në lidhje me studimin dhe të kuptuarit e Kur'anit. Të gjitha këto lënë ndikimin e tyre në mendjen e lexuesit, prandaj ai duhet ta zbrazë mendjen e tij nga të gjitha këto, para se të fillojë të meditojë rreth ajeteve të Kur'anit.

Përveç kësaj muslimani duhet ta lexojë drejt Kur'anin, të përpiqet të kuptojë domethëniet e tij e ta konsiderojë atë si një udhëzues për ndërtimin e botës së brendshme dhe të mentalitetit të tij si dhe ta konsiderojë atë si një metodologji të drejtë për formimin dhe forcimin e

personalitetit. Muslimani duhet ta bëjë Kur'anin e shenjtë metodën e jetës së tij, që të jetë nga ata për të cilët është thënë: **“Ata (janë) të cilët trashëgojnë Firdeusin, ku do të qëndrojnë në përjetësi.”** [El-Mu'minūn: 11] Kur lexuesi e bën këtë, atëherë ai do të gëzojë cilësi që e bëjnë të jetë një pjesëtar i denjë në këtë komb dhe në strukturën e tij shoqërore.

Kur'ani i shenjtë ka për qëllim ta çlirojë njeriun nga robëria e “determinizmit historik”, dhe që ky libër të jetë metodologjia dominante që e udhëheq njeriun në procesin e zbatimit të detyrës së tij si “mëkëmbës i Zotit në Tokë”, në të gjitha kërkesat, programet dhe hapat e saj. Ky libër është guida e aktivitetit të “mëkëmbësve të Zotit”, një fjalor për zhvillimin e jetës dhe vlerave.

“Metodologjia Kur'anore” arriti të formonte “komunitetin e librit” dhe i dha njeriut atë për të cilën kishte nevojë në tërë aspektet e jetës së tij. Nëse njerëzit do të bënin për leximin e Kur'anit të shenjtë studimin e tij, leximin e tij siç duhet, meditimin për të dhe punën për të arritur në të fshehtat që përmban në brendësi të tij vetëm një pjesë të përpjekjes që bëjnë në studimin e shkencave të tjera, ata do të arrinin mirësi të madhe dhe do të mund t'i shmangnin shumë negativitete nga të cilat ankohen ekspertët e fushave të ndryshme dhe gjendja e muslimanëve do të ndryshonte, do të rendte me shpejtësi drejt qytetërimit e kështu do ta meritonte të cilësohej si “kombi që dëshmon drejt” dhe “kombi i rrugës së mesme, të vërtetë”.

Kur'ani i lavdishëm dhe komentimi

Që nga kohët e hershme njerëzit kanë debatuar rreth temës nëse Kur'ani i lavdishëm, të cilin Allahu e ka zbritur dhe e ka cilësuar si “të qartë”, ka nevojë për komentim, shpjegim dhe sqarim edhe pasi është cilësuar i tillë nga Allahu i madhërishëm?

Shumë dijetarë kanë shprehur mendimin se Kur'ani nuk ka nevojë për komentim,² pasi jeta e të Dërguarit të Allahut, morali i tij dhe tërë veprimet e tij janë një komentim praktik i Kur'anit. I Dërguari i Allahut, pagja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të, kur ua lexonte njerëzve Kur'anin dhe ua mësonte atë, e bënte atë ashtu siç i kishte

² Et-Taberij, *Xhāmiul Bejān an Te'vīl 'il-Kur'ān*, 1/84. Studiuar nga Mahmud Shakir, Mektebet Ibn Tejmije, Kajro, botimi i dytë.

zbritur, u mësonte mënyrat e zbatimit të tij dhe u mësonte nëpërmjet praktikës së vet se si t'i vinin në jetë ajetet e Kur'anit. Pejgamberi, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të, çdo dhjetë ajete që u mësonte shokëve të tij, u mësonte edhe si të punonin me to.

Ai vetë punonte me to para syve të tyre dhe i urdhëronte ta merrnin shembull atë. Ai, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të, jetonte sipas Kur'anit të ndritur dhe e mbante gjallë atë, siç ka thënë Ebu Abdullah Es-Selemij: “Ata që na mësonin, na kanë treguar se “e dëgjonin me kujdes Pejgamberin, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të, kur u lexonte ajetet dhe kur mësonin dhjetë ajete, nuk mësonin të tjera pa vepruar njëherë atë që përmbanin ato ajete. “E kështu ne i mësuam Kur'anin edhe punën sipas tij, së bashku.”³

Një grup dijetarësh kanë thënë: “Kur'ani ka ardhur në një gjuhë sfiduese ndaj gjithë njerëzimit sepse gjuha e tij është e lartë, të cilën shumë njerëz nuk e kanë të lehtë ta kuptojnë e ta njohin nëse nuk u komentohet apo shpjegohet, kurse shpjegimi dhe komentimi nuk bie ndesh me cilësinë e Kur'anit si “i qartë” dhe “i sqaruar” dhe që ajetet e tij janë dëshmi të qarta.”

Sjellja e të Dërguarit të Allahut, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të, dhe fakti se ai nuk ka themeluar një komentim të Kur'anit të ndritur, përveç punës sipas tij, mbështet mendimin e grupit të parë të dijetarëve. Nëse shikojmë kapitullin e komentimit në librin e “Hadi-theve të Sakta të Buhariut”, aty gjejmë vetëm tetëdhjetë e tetë hadithe të Pejgamberit, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të, që flasin rreth komentimit të Kur'anit.⁴

S'ka dyshim se nëse i Dërguari i Allahut, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të, do të kishte bërë një komentim të Kur'anit, sipas përkufizimit të termit të “komentimit”, ne do të duhej të shikonim jo më pak se gjashtë mijë e dyqind e tridhjetë e tetë hadithe për komentimin, nëse secili ajet do të komentohej sipas një numri të ngjashëm fjalësh dhe shprehjesh. E nëse nuk e gjejmë një gjë të tillë, atëherë kjo tregon se të punuarit e Pejgamberit, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të, sipas Kur'anit dhe metoda që ndoqi për t'ua mësuar njerëzve Kur'anin edhe për të punuar sipas tij së bashku u mjaftoi atyre

³ Transmeton Taberiu me vargun e tij të transmetuesve. Shiko: Et-Taberij, *Xhāmiul Bejān an Te'vil El-Kur'ān*, 1/84.

⁴ Shiko: Ibn Haxher El Askalani, *Fet'hul Bāri Bi Sherh Sahih El Buhāri*, 8/743, botim nga Dār 'ul-Meārif, Bejrut.

dhe kështu ata nuk patën nevojë për komentim dhe as për komentues, shtu këtu edhe aftësinë e tyre për ta kuptuar gjuhën e Kur'anit.

Ndonëse dijetarët e brezave të vonë u kthyen drejt shkencës së komentimit dhe për arsye të ndryshme u bënë mjeshtër në lloje të ndryshme të tij, duke komentuar mbi thëniet e të mëparshmëve, mbi logjikën ose mbi kuptimet gjuhësore, çka bëri të dalin lloje të ndryshme komentimesh të Kur'anit të shenjtë, sipas degëzimeve dhe shkollave fetare, dhe komente batinije që flasin për domethënie të fshehta e lloje të tjera. Megjithatë këto janë punime të brezave të vonë, të cilat nuk vlejnë si argument për domosdoshmërinë e komentimit të Kur'anit ose për nevojën e Kur'anit për të, sepse Kur'ani nuk ka nevojë për komentim, sipas kuptimit përkufizues të kësaj fjale, dhe brezave që kanë ardhur pas brezit që e morën Kur'anin nga "burimi i pastër" u mjafton komentimi i Kur'anit nga vetë Kur'ani. Pjesët e ndryshme të Kur'anit komentojnë pjesët e tjera të tij.

Ata që kanë ndjekur metodën e të Dërguarit të Allahut, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të, kanë vënë re gjithmonë se ai e komentonte Kur'anin me Kur'an dhe i ndihmonte njerëzit ta kuptonin më së miri atë me këto dy mënyra: duke ua mësuar atyre Kur'anin dhe duke i mësuar ata të punojnë sipas tij. Ai ua tërhiqte vëmendjen shokëve të tij se pjesët e ndryshme të Kur'anit sqarojnë njëra-tjetrën dhe se një pjesë e ajeteve sqarojnë pjesën tjetër të ajeteve. Në kohën e sotme kur rrugët janë trazuar, kur kombi islam është shpërndarë dhe njerëzit e kanë copëtuar fenë e tyre duke u bërë grupe... shumë njerëz e kanë humbur shpresën se ky komb mund të rindërtohet, të ribashkohet dhe të eliminohet ndarja e tij në grupe e shkaktuar nga librat ekzistues të komenteve dhe metodave të komentuesve që kemi trashëguar. Zgjidhja e kësaj çështjeje dhe prezantimi i një sqarimi shërues për njerëzit në lidhje me këtë çështje është bërë tashmë një domosdoshmëri. Për këtë ne zgjodhëm metodën e të Dërguarit të Allahut, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të, që është "*Komentimi i Kur'anit me Kur'an*" dhe lidhja e sjelljes dhe e veprës së zotërisë tonë, të Dërguarit të Allahut, me Kur'anin e lavdishëm. Kështu njerëzit do ta dinë se i Dërguari, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të, ua lexonte njerëzve librin dhe i mësonte të punonin sipas ajeteve të tij, t'i zbatonin ato mësimet që u shpalleshin dhe t'i kthenin në praktikë jetësore. Për këtë arsye ne tentuam të ringjallim këtë metodë pejgamberike nëpër-

mjet punës dhe përpjekjes për ta shpjeguar Kur'anin me Kur'an. Kjo është metoda me të cilën u ndërtua ky komb dhe mbi shtyllat e saj qëndroi civilizimi i tij.

Ne po ia prezantojmë kombit islam këtë punë tonën duke i kërkuar të Lartit dhe të Plotfuqishmit të na ndihmojë të ecim në rrugën e saktë dhe të kemi sukses në këtë mision të vështirë. Shpresojmë që përpjekjet e dijetarëve dhe besnikëve nga bijtë e këtij kombi të gërshetohen mes tyre drejt ngjalljes së kësaj metode! Tek Allahu shpresojmë që Ai ta kthejë këtë komb në rrugën e drejtë sepse kjo metodë është e vetmja që premtan mbrojtjen e qëllimeve, realizimin e objektivave dhe mundësimin e pasardhësve të këtij kombi që të ndjekin sjelljen e të parëve tanë dhe praktikën e atij brezi që e mori “mirësinë” nga burimi filleshtar! Suksesi është në dorën e Allahut!

Metoda jonë në komentimin e Kur'anit

Metoda jonë në komentimin e Kur'anit konsiston në përsiatjen rreth ajeteve dhe komentimin e pjesëve të Kur'anit nëpërmjet pjesëve të tjera të tij, që do të thotë komentim i ajeteve të paqarta me anë të ajeteve më të thjeshtëzuara.

Kur'ani i ndritur hapet edhe mbyllet në varësi të predispozitës njerëzore, prirjes së njeriut drejt tij dhe pastërtisë së kapaciteteve të ndërgjegjes së tij.

Koncepti i “përsiatjes”

Përsiatje nënkupton të mendosh përtej sipërfaqësore, të kërkosësh të njohësh atë çfarë fshihet pas çështjeve të ndryshme dhe rreth pasojave të tyre, gjëra të cilat syri nuk i shikon dot me herën e parë. Kur'ani është një ligjërime, çelësi i të cilit është përsiatja, që do të thotë se lexuesi i kualifikuar, i cili i ka përgatitur fuqitë e tij të vetëdijes dhe mjetet e tij të perceptimit, duhet të hyjë për ta përsiatur dhe medituuar Kur'anin fisnik me një logjikë shkencore, e cila është e pajisur me njohuritë dhe përgatitjet që e ndihmojnë atë ta përsiasë këtë ligjërime dhe të njohë kuptimin e tij.

“Përsiatësi” mund të hasë në një ligjërim që përmban fjalë që kanë peshë të rëndë, që janë solide dhe të mrekullueshme, si dhe që kanë cilësi të veçanta, të cilat nuk i ka asnjë ligjërim tjetër. Ky ligjërim ka një përmbajtje, një mesazh, një qëllim, objektiva, synime dhe rezultate. Ai është një ligjërim i formuluar nga një ligjërues që i njeh mirë ata që i ka krijuar, që është i sjellshëm dhe ekspert i çdo gjëje. Ky ligjërues e ka zbërthyer ligjërimin e Tij bazuar mbi diturinë e Tij, e cila përfshin gjithçka, sepse ky libër në vetvete është një shkencë absolute, që është zbritur nga i Dyturi i Gjithëdijshëm, i Cili ka përfshirë në diturinë e Tij çdo gjë, prandaj përsiatësi nuk pritet të merret me të gjitha ato detaje të cilave u vënë rëndësi ata që trajtojnë një ligjërim njerëzor, çfarëdo qoftë.

Realiteti dhe idealja, dhe nivelet e përgjegjësisë

Kur’ani përfshin në brendësinë e tij dyshen e realitetit dhe të idealeve, madje i tejkalon ato. Për të sqaruar se çfarë kemi për qëllim me “realitetin dhe idealen”, themi se kur Allahu i madhërishëm urdhëroi për gjëra, vuri detyra dhe i ngarkoi njerëzit me to, Ai i dinte kapacitetet dhe aftësitë e njeriut dhe ndikimin që koha dhe vendi kanë në lidhje me shumë gjëra dhe çështje të tij. Për këtë arsye, gjejmë se në shumë detyra ka nga disa nivele. Kemi nivelin e lartë, që është edhe niveli i parë të cilin njeriu duhet të synojë ta arrijë, kur kryen detyrat që ia ka ngarkuar Allahu, por ndoshta kapacitetet e tij mund të jenë më të mangëta nga sa kërkohen nga ky nivel.

Pastaj ekzistojnë nivele më të ulëta, situata të cilat janë përmendur të gjitha në këtë ligjërim Kur’anor. Për shembull, niveli më i lartë i namazit është kur kryhet në kohën e tij, me një përkushtim të plotë, përulje dhe dorëzim ndaj Allahut të madhërishëm, pasi njeriu ka marrë abdest në mënyrën më të mirë, një namaz që kryhet në mënyrë të qetë në çdo lëvizje, pa u hutuar në asnjë moment gjatë tij. Kjo është gjendja që kanë arritur njerëzit e afërt të Allahut dhe një namaz të tillë kryenin peygamberët e Zotit. Pastaj ka edhe nivele të tjera, poshtë këtij.

Nivelin e parë s’mund ta arrijë kush tjetër përveç asaj kategorie që Allahu i madhërishëm i ka përgatitur Vetë për kryerjen e namazit në atë mënyrë, kurse nivelet e tjera janë të arritshme për shumë nga robërit e Zotit. Por, edhe këta të niveleve më të ulëta duhet të bëjnë më të mirën e tyre dhe të përpiqen, nëse munden, të mbërrijnë në nivelin e

parë. Niveli i parë është ai i cili realizon qëllimin e Krijuesit me krijimin e krijesave të Tij dhe që në mënyrë të plotë realizon qëllimet dhe objektivat e këtij vendimi. Në lidhje me këtë Ibn 'ul Farid thotë:

Nëse në mendjen time, padashur, më vjen dëshirë për tjetërkënd, përveç Teje (o Zot),

unë e gjykoj veten time si të dalë nga udha e drejtë.

Pra, niveli i parë është niveli i ideale, të cilin Allahu i madhërishëm e vë për ne me qëllim që të përpigemi ta arrijmë, kurse nivelet e tjera janë nivele të cilat njeriu i zakontë mund t'i arrijë me pak përqendrim. Kështu pra, mund ta përafrojmë konceptin e dallimit mes realitetit dhe ideale në këtë fushë.

Kur'ani Fisnik është një ligjërim që mund të zbresë direkt në zemër dhe të ndërthuret në mënyrë të drejtpërdrejtë me fuqitë e vetëdijes së dëgjuesit dhe të atij që i drejtohet, sepse është vetëdija e lexuesit, të cilit Kur'ani i flet, ajo që e merr atë. Kur vetëdija e lexuesit fillon të reagojë dhe të ndërveprojë me të, në mënyrë që të zbulojë se çfarë ka para dhe pas tij, ky ligjërim Kur'anor i lartë që zbret në trurin e lexuesit do t'i imponojë atij pyetje të shumta, të cilat janë krejtësisht ndryshe nga pyetjet që nxit çfarëdo lloj ligjërimi tjetër.

Ndoshta nga dallimet më të rëndësishme mes asaj që shkakton ligjërimi i Kur'anit dhe çfarëdolloj ligjërimi tjetër përveç Kur'anit janë pyetjet që shtrohen në lidhje me atë se çfarë ka pasur për qëllim dërguesi i ligjëritimit, cilat janë ambiciet e Tij dhe çfarë kërkon Ai nga personat të cilëve ua drejton atë ligjërim. Në të njëjtën kohë, ai që e dëgjon ligjërimin e Kur'anit, fillon të kërkojë të gjejë rolin që duhet të luajë ai në përgjigje të këtij ligjërimi, duke vënë në punë mendjen dhe imagjinatën e tij si edhe duke e kryer në përputhje me të aktivitetin e tij njerëzor.

I pari njeri që iu komunikua Kur'ani i ndritur ishte i Dërguari i Allahut, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të. Ai e zbatoi Kur'anin dhe ndoqi gjithçka që ai përmbante, derisa u bë si një kopje njerëzore e Kur'anit të lavdishëm. Morali i tij ishte Kur'ani, sjellja e tij ishte Kur'ani dhe të gjitha veprimet e tij ishin ndjekje e Kur'anit.⁵

⁵ Sad ibn Hisham ibn Amir tregon: "Shkova tek Aishja r.a. dhe i thashë: "O nëna e besimtarëve! Më trego rreth moralit të të Dërguarit të Allahut, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të!". Ajo tha: "Morali i tij ishte Kur'ani. A nuk e lexon Kur'anin, ku Allahu i madhërishëm thotë: "Vërtet, ti ke një moral të lartë!" [El-Kalem: 4] Unë i thashë: "Unë dua të bëhem murg, t'ia kushtoj jetën time vetëm shërbimit ndaj fesë." Ajo më tha: "Mos bëj ashtu! A nuk e ke lexuar ajetin që thotë: "Vërtet, në të Dërguarin e Allahut ka një shembull të mirë për ju!" [El-Ahzāb: 21] Ajo vazhdoi: "I Dërguari i Allahut, paqja dhe mëshira e

Kështu, ai e hartoi “metodën e ndjekjes” në një mënyrë të imët, që nuk ka nevojë për shtesa, në mënyrë që njerëzit të mund ta ndjekin shembullin e tij, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të.

Por, ata që e ndjekin atë, sado që të përpigën, nuk do të mund të arrijnë nivelin e ndjekjes së imët dhe të shëndoshë, vetëm nëse i mbështet sukcesi i dhënë nga Zoti. Për këtë arsye, besimtarët punojnë për ta kthyer realitetin e tyre në një realitet në të cilin shpalosen dritat e Kur'anit dhe udhëzimi i tij, në mënyrë që të shikohen ndryshimet që Kur'ani bëri dhe vazhdon t'i bëjë në mjediset e tyre, ndryshime të cilat do ta ndihmojnë shoqërinë të nxjerrë entitete shoqërore që udhëzohen sipas udhëzimit të Kur'anit, që kërkojnë të qëndrojnë nën dritat e tij.

Atëkohë personaliteti i asaj shoqërie formohet në një strukturë të kornizuar nga një kompleks marrëdhëniesh shoqërore të ndryshuara, që lëvizin brenda kornizës së “referencave Kur'anore dhe vlerave të tij mbizotëruese.”

Këtu pjesa që përfiton secili individ i asaj shoqërie është e ngjashme me pjesën e shiut që përfitojnë parcelat e ndryshme të tokës... Ka parcela toke që pas shiut vihen në lëvizje, fillojnë të nxjerrin gjithfarë lloji çiftesh të mrekullueshme bimësh dhe i zhvillojnë e rritin ato, siç ka parcela toke që e mbajnë në sipërfaqen e tyre ujin dhe nga i cili pinë njerëzit, kafshët edhe përdoren nga njeriu për ujitjen e bimëve... siç ka toka joproductive, që nuk nxjerrin bimë dhe as nuk mbajnë ujë... e siç ka toka të cilësive të tjera e të tjera...⁶.

Këtu hyn në skenë roli i përsiatjes. Përsiatja është një gjë e domosdoshme për ta bërë lexuesin të ndërveprojë me ligjërimin Kur'anor dhe të njohë rolin që i takon atij të luajë. Përsiatja e çon lexuesin të ndërveprojë me ligjërimin. Këtu lexuesi e gjen veten ballë për ballë me ligjëratën dhe përpigjet të vërë në punë të kuptuarit e tij më të skajshëm e të ndërtojë marrëdhënien me këtë ligjërim. Përsiatja e bën lexuesin të

Allahut qofshin mbi të, është martuar dhe ka pasur fëmijë.” [Musned, El-Imam Ahmed ibn Hanbel, i verifikuar nga Shuajb Arnauti dhe të tjerë, 41/148, hadithi nr. 24601]

⁶ Ebu Musa El-Esh'arij r.a. transmeton se i Dërguari i Allahut, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të, ka thënë: “Shembulli i udhëzimit dhe ditorisë me të cilën më ka dërguar mua Allahu është si shiu i bollshëm që bie në tokë, ku pjesë të saj që janë të pastra, e pranojnë ujin dhe nxjerrin kullosa e bimësi të shumta. E ka pjesë të saj që janë të thata, por që e mbajnë ujin, e me atë ujë Allahu u bën mirë njerëzve, të cilët pinë për vete, u japin bagëtive edhe vadisin të mbjellat. Ai shi bie edhe në zona të tjera, por që janë të tilla që as nuk e mbajnë ujin dhe as nxjerrin kullosa... Kështu është edhe puna e atyre që mësuan ditorinë e fesë dhe u vlejti ajo me të cilën më dërgoi Allahu, që mësuan vetë dhe ua mësuan edhe të tjerëve... dhe puna e atyre që nuk arritën të bënin asgjë me këtë mirësi dhe që nuk e pranuan udhëzimin e Allahut me të cilin u dërgova unë.” [Buhariu, *Sahih*, hadithi nr. 79, fq. 41]

kërkojë të gjejë kuptimin që lind si rezultat i ndërveprimit të tij me ligjërimin, jo kuptimin “e fshehur ose të mbështjellë”, kështu që kuptimi atëherë bëhet “një efekt” që mund të praktikohet dhe jo një “objekt” që mund të identifikohet.

Përsiatja në ajetet e Kur'anit, komentimi i Kur'anit me Kur'an, leksi i drejtë i Kur'anit ashtu siç duhet, këndimi i tij bukur dhe kryerja e namazeve duke lexuar atë bëjnë që me lejen e Allahut të arrihen të gjitha rezultatet e dëshiruara, të cilat e bëjnë Kur'anin shërim për zemrat, udhëzim, mëshirë, këshillë, dritë dhe vizion, që jo vetëm i mpreh mendjet e atyre që e përsiatin atë, por u jep aftësinë e shquarjes dhe të perceptimit më të gjerë. I Lartmadhërishmi thotë: **“Ata që e dëgjojnë fjalën dhe pastaj ndjekin më të mirën që ajo mëson, pikërisht ata janë të cilët Allahu i ka udhëzuar dhe pikërisht ata janë njerëzit e mençur!”** [Ez-Zumer: 18]

Pasi të arrihet kjo, djalli nuk do të mund të vërë perde mes urtësive të Kur'anit e dritave të tij në njërën anë dhe kapaciteteve të vetëdijesimit njerëzor nga ana tjetër. Prandaj, përsiatja është një domosdoshmëri për ndërtimin e mendjes dhe për zhvillimin e kapaciteteve të vetëdijesimit sipas mësimëve Kur'anore. Kur'ani e përgatit njeriun dhe aftësitë e tij mendore për detyrat e mëdha që e presin në këtë jetë: detyra e adhurimit të Zotit, detyra për ta mbajtur të pastër shpirtin, për ta ndërtuar jetën në tokë, për ta ndërtuar kombin islam dhe për të përçuar mesazhin islam, përndryshe ai lexim është thjesht llomotitje dhe dëgjimi i tij të lë gjurmë të pakta.

Shpresojmë tek Allahu të na mundësojë ta studiojmë si duhet librin e Tij dhe që Kur'ani të jetë pranvera e zemrave tona, larguesi i shqetësimeve dhe i mërzive tona, drita e syve tanë të ballit e të zemrës! Vërtet, Ai i dëgjon lutjet dhe u përgjigjet atyre!

Hyrje në komentimin e Kur'anit me Kur'an

Kur'ani Famëlartë është libri i Zotit, të cilin e ka zbritur në zemrën e robit dhe të Dërguarit të Tij, Muhammedit, paqja dhe mëshira e Zotit qofshin mbi të. Ky është një libër i saktë dhe i vërtetë, të cilit as që i afrohet falsiteti, as nga para dhe as nga pas; ai është zbritur nga një i Urtë, i Mençur, i Lavdëruar. Këtë libër e ka zbërthyer Allahu i madhërishëm me diturinë e Tij, e cila përfshin gjithçka dhe që dominon mbi çdo gjë, duke e bërë librin përmbyllës të të gjithë librave të mëparshëm. Këtë libër i Madhërishmi ia zbriti të Dërguarit të Tij të fundit, që të ishte përmbledhës dhe gjithëpërfshirës i të gjitha aspekteve të mesazheve të mëparshme me të cilat erdhën pejgamberët para Muhammedit, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të, dhe që të ishte një mbrojtës besnik i bazave të përbashkëta mes pejgamberëve. Aty gjejmë të përmendur fenë hanefije-burimore të pastër të Ibrahimit, fletët e Teveratit, pllakat e dhëna Musait a.s., Inxhilin e Isait a.s. dhe çfarë ka zbritur Allahu në të.

Allahu i madhërishëm e përshkruan librin e Tij të ndritur me shumë cilësi, afërsisht me dyzet të tilla, nga të cilat përmendim disa, si: dritë e qartë, libër me urtësi, rrugë e drejtë, udhëzon drejt asaj që është më e drejta, i nxjerr njerëzit nga errësirat në dritë, i udhëzon ata në rrugën e të Plotfuqishmit, të Urtit. Po ashtu, hadithet që përshkruajnë Kur'anin e ndritur janë të shumta dhe sillen rreth ajeteve me të cilat Kur'ani i ndritur përshkruan veten. Imam Ebu Talibi, Allahu e mëshiroftë, në veprën e tij “Emālī” dhe dijetari i shquar i hadithit pejgamberik, Imam Ebu Isa Et-Tirmidhiu në veprën e tij “El-Xhāmīa”⁷ transmetojnë një hadith nga Harith ibn Abdullah El-Hemedhani, i cili kishte qenë shok i Aliut r.a., që thotë: “Kalova nëpër xhami dhe dëgjova njerëzit tek debatonin rreth haditheve, pastaj hyra tek Aliu r.a. dhe i tregova çfarë pashë e ai më tha: “Vërtet po debatojnë për to?” –Po,- i thashë unë. Ai tha: “Pra, unë e kam dëgjuar të Dërguarin e Allahut, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të, të thoshte: “Do të ndodhë trazirë”. Dhe unë i thashë: “Si do të mund të dilet prej saj, o i Dërguar i Allahut?”, e ai më tha: “Duke u mbajtur fort pas librit të Allahut. Ai

⁷ *Xhāmī'ut-Tirmidhi*, hadithi nr. 2906, fq. 464.

është një libër në të cilin gjenden informacionet rreth asaj çfarë ka ndodhur para jush si dhe informacione rreth asaj çfarë do të ndodhë pas jush. Në të gjendet gjykimi i drejtë mes jush. Ai është një libër i drejtë, që nuk bën shaka. Çdo i fuqishëm që e lë pas dore atë libër, Allahu e shkatërron. Kush kërkon udhëzimin diku tjetër përveç tij, Allahu e humbet atë. Ai është litari i fortë i Allahut, është libri përkujtues plot me urtësi. Ai është rruga e drejtë. Atë nuk e devijojnë tekat dhe dëshirat, nuk i ngatërrohen gjuhët, dijetarët nuk ngopen prej tij, ai nuk vjetërsohet nga të përdorurit e shumtë dhe mrekullitë e tij nuk kanë të mbaruar. Ai është libri për të cilin, kur e dëgjuan xhinët, thanë: **“Ne kemi dëgjuar një Kur'an të mahnitshëm... që udhëzon në rrugën e duhur, dhe ne kemi besuar në të”**... Kush flet sipas Kur'anit, thotë të vërtetën; kush punon sipas tij shpërblehet dhe kush fton në të, udhëzohet në rrugën e drejtë.”

Allahu i madhërishëm na solli librin e Tij, të pajisur me legjislacion dhe metodologji, e nëpërmjet tij na shpëtoi nga humbja. Nëpërmjet këtij libri Ai i hapi botës dyert e mëshirës së Tij dhe rrugët e Tij të udhëzimit.

Falënderuar dhe lavdëruar qoftë Ai për udhëzimin që na ka sjellë dhe falënderuar qoftë për mirësitë dhe kujdesin e treguar prej Tij ndaj nesh! Allahu i madhërishëm bëri që ky libër të na mjaftojë e të mos kemi nevojë për tjetër udhëzim: **“A nuk u mjafton atyre që Ne të zbritëm ty librin, i cili u lexohet atyre?! Vërtet, kjo është mëshirë dhe përkujtim për njerëzit që besojnë!”** [El-Ankebūt: 51]

Allahut të madhërishëm i lutemi që ashtu siç na ka begatuar duke na sjellë Kur'anin madhështor dhe të Dërguarin e Tij fisnik, po ashtu ta bëjë Kur'anin pranverë të zemrave tona, dritë të syve dhe të vizionit tonë dhe të na i mësojë ato gjëra të tij që nuk i dimë, të na i kujtojë ato pjesë të tij që mund t'i harrojmë e ta bëjë atë argument në dobinë tonë jo kundër nesh dhe udhëheqës tonin për në Xhennet! Vërtet, Ai i dëgjon lutjet dhe u përgjigjet atyre!

Allahu i madhërishëm me mirësinë dhe mëshirën e Tij e ka bërë të lehtë për ne ta lexojmë dhe kuptojmë Kur'anin e lavdishëm dhe të përkujtojmë kështu qëllimin tonë në këtë jetë. I Lartmadhërishmi e ka bërë Kur'anin një libër të tillë që kur mendjet dhe zemrat e njerëzve pastrohen, ato arrijnë t'i ndiejnë dhe kuptojnë më së miri mesazhet e tij. Në të njëjtën kohë, i Lartmadhërishmi i ka sfiduar njerëzit me të që

të sjellin një libër të tillë, duke e konfirmuar që më parë pamundësinë e tyre dhe të xhineve bashkë me ta, dhe të të gjithë atyre që Allahu i ka krijuar, se do të mund të sjellin një libër si ai... madje edhe nëse të gjithë ata do të bashkëpunonin me njëri-tjetrin për këtë qëllim. Përkrah bërjes së tij një libër sfidues, edhe të lehtë për t'u përthithur, Allahu i madhërishëm bëri për këtë libër një mbrojtës nga brenda tij, i cili e ruan atë nga çdo ndryshim, zëvendësim apo devijim... Ai mbrojtës është vetë stili i tij i brendshëm. Stili i të shkruarit të Kur'anit është mbrojtësi dhe ruajtësi besnik i tij. "Stili i Kur'anit" ngrihet mbi shumë shtylla, saqë fjalët e njeriut nuk mund t'i përmbledhin dot – të gjitha sa janë - në të njëjtën kohë. Përmendim këtu një nga ato shtylla, që është përfitimi me bollëk dhe kuptimet e shumta e të larmishme, me ajetin e shkurtër dhe gjithëpërfshirës për mënyrat më të imëta të përshkrimit dhe të llojeve më të bukura të metaforës dhe stilistikës. Imam Raziu ka thënë: "Kur'ani, ashtu siç është i mrekullueshëm dhe i paarritshëm për shkak të fjalëve të tij shprehëse dhe kuptimeve të tij të larta, është gjithashtu i mrekullueshëm dhe i paarritshëm edhe për shkak të renditjes që ka dhe sistemimit të kuptimeve të tij. Ndoshta ata që kanë thënë se "ky libër është i mrekullueshëm dhe i paarritshëm për shkak të stilit të tij" kishin për qëllim këto që përmendëm."⁸

Ajetet plot kuptim të Kur'anit të ndritur, si dhe shprehjet dhe fjalitë që ai përfshin, kanë nivele të shumta të domethënies.⁹

Ato përmbajnë kuptim sipas kompozimit gjuhësor të tyre dhe ndërtimit të fjalive, një nivel shprehës të cilin e zotëron e gjithë e folura arabe... Ato përmbajnë edhe kuptim retorik, kuptime të cilat janë të niveleve të larta dhe të mënyrave të ndryshme. Për shembull, fjalët e mjeshtrit të retorikës, fjalët e të Dërguarit të Allahut, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të, i cili ka qenë njeriu më elokuent i gjuhës së Dād-it (gjuhës arabe), pastaj edhe ata që flisnin bukur e me oratori nga shokët ose njerëzit e tij të familjes, si Imam Aliu r.a., ndoshta arrijnë në një nivel të afërt me retorikën e disa fjalive dhe shprehjeve të Kur'anit dhe të elokuencës së tyre, por ato nuk mund ta arrijnë dot nivelin e retorikës së një sureje, sado e shkurtër qoftë ajo, dhe as nivelet e

⁸ Er-Rāzi: *Nihājet 'ul-l'xhāzi fi Dirājet 'il-l'xhāz*, botim i vitit 2004, fq. 27.

⁹ Ndoshta, mos përmbledhja e këtyre domethëniesve të tij nga shumica e përkthyesëve të Kuranit, është një nga shkaqet kryesore të rënies së tyre në gabime. Flas për ata që konsiderohen si njerëz me qëllim të mirë, sepse gjuhët në të cilat përkthehet nuk i përmbajnë ato veçori që ka arabishtja, sidomos në këtë fushë. Kurse ata që kanë qëllim të keq, ata janë temë tjetër.

larta të retorikës së Kur'anit të lavdishëm e të mrekullueshëm, qoftë edhe në nivel fjalie. I Lartmadhërishmi, i Cili ka folur nëpërmjet Kur'anit fisnik dhe që e ka zbritur atë, e ka përshkruar këtë libër si **“Libër i mbrojtur mirë”**. [El-Vakia: 78] Në brendësitë e tekstit dhe horizontet e ajetit, studiuesit që “zhyten” në to, gjejnë perla dhe gurë të çmuar të pashembullt. Sekretet e tij gjithashtu zbulohen përmes epokave, saqë duket sikur ato ajete janë zbritur pikërisht në atë periudhë, drejtuar gjeneratës së asaj epoke. Këto domethënie janë të niveleve të shumëfishta gjithashtu. Nga ato domethënie mund të përmendim ato që flasin për vlerësimin, të tilla si vlerësimi i thënies, vlerësimi i gjësë së përshkruar dhe i cilësive të saj dhe të ngjashme nga artet dhe aspektet e vlerësimit. Ose kemi domethënien që tregon konteksti¹⁰, mënyra se si ka ardhur ai, dhe ky është një nivel që perceptohet nëpërmjet të menduarit të thellë rreth pozicioneve që zënë fjalitë në ajete, ajetet në sure, dhe suret në gjithë Kur'anin. E kjo bëhet duke vështuar se çfarë gjendet para tyre edhe pas tyre, që të dalë në pah arsyeja përse është thënë, e të përcaktohet cilësia e fjalisë dhe identiteti i saj, që të dihet nëse është përgjigje e ndonjë pyetjeje, shpjegim për fjalë të thëna më lart, a është sjellë si plotësim apo si argument për ato që janë thënë më përpara.

E në të gjitha rrethanat kemi të bëjmë me një bollëk kuptimesh, saqë më oratori i oratorëve dhe më elokuenti i tyre nuk mund t'i afrohet asnjërit nivel të domethënieve të pasura me kuptime të panumërta, të ajeteve.

Kjo është absolutja me të cilën veçohet Kur'ani ndaj librave të tjerë. Çdo gjë tjetër është brenda qarqeve të relativitetit, kurse Kur'ani është absolut, gjithëpërfshirës, i tejkalon të gjitha oratoritë e njerëzve, përfshirë edhe ato të pejgamberëve dhe të dërguarve të Zotit.

¹⁰ Konteksti është një çështje me rëndësi kritike, pasi “konteksti” në Kur'anin e lavdishëm konsiderohet ai që e prodhon domethënien dhe që udhëzon drejt domethënieve. Pavarësisht kujdesit të madh të retorikëve dhe pavarësisht diskutimit të shumtë të tyre rreth “kontekstit”, gjithsesi ata nuk e përkufizuan në mënyrë gjithëpërfshirëse atë. Ata sikur e konsideruan kontekstin si një gjë që perceptohet pa përkufizim, ose u mjaftuan me përshkrimin e tij dhe shpjegimin e efekteve të tij, duke mos i vënë kështu rëndësi përkufizimit të tij. Juristët muslimanë kanë treguar interes të madh për domethënien e kontekstit. Konteksti - për ta - udhëzon në sqarimin e thënies të përgjithësuar, në specififikimin e së mundshmes, dhe në vendosjen në mënyrë kategorike të asaj që është për qëllim ose jo... Kjo sepse domethënia e teksteve është dy llojesh: e vërtetë, dhe shtesë. Domethënia e vërtetë është një gjë që varet nga qëllimi dhe vullneti i folësit dhe për këtë domethënie nuk ka debate. Kurse domethënia “shtesë”, ajo varet nga të kuptuarit dhe nga perceptimi i dëgjesit, nga cilësia e të menduarit të tij, nga qartësia e mendjes së tij dhe nga njohuritë që ai ka për fjalët dhe nivelet e tyre. Kjo domethënie (domethënia shtesë) ndryshon shumë, në varësi të dallimeve mes atyre që e dëgjojnë.

Shiko: Ibn El-Kajim, Shems'ud-Din Abdullah Muhamed ibn Ebi Bekr (vd.751). *l'ām 'ul- Muvek'kia'in*, 1/350-351.

Allahu i madhërishëm e ka garantuar Vetë mbrojtjen e Kur'anit, qoftë nga ana gjuhësore ashtu edhe nga ana kuptimore. I Lartmadhërishmi ka thënë: **“Atij nuk i afrohet gënjeshtria nga para, as nga pas.”** [Fussilet: 42] Ajetet e qarta, sipas të gjitha kuptimeve të tyre, tregojnë se Kur'ani është i mbrojtur për sa u përket fjalëve të tij. Stili i Kur'anit është gërshetuar në një mënyrë të tillë me njësinë strukturore të Kur'anit, përfshirë edhe taktika të tjera, të dukshme dhe të fshehta në të, që garantojnë mbajtjen larg të kotësive nga Kur'ani si edhe mbrojtjen e fjalëve dhe të kuptimeve të tij.

Kur'ani i ndritur përfshin brenda tij gjithë universin, bashkë me marrëdhëniet që ekzistojnë brenda tij dhe të gjithë elementet që ai përmban. Kjo e bën procesin e zbulimeve të kuptimeve të Kur'anit, me një përthithje të plotë, një çështje që ndoshta do të ishte e rëndë për një grup dijetarësh. Kur'ani me përparësitë që ka, me veçoritë e tij, me cilësitë e përsosmërisë, me kompozimin e bukur të tij, me retorikën dhe me elokuençën e tij të lartë, me mënyrën se si Allahu i madhërishëm e ka bërë të lehtë këtë libër për njeriun për ta lexuar, mbetet në një gjendje lartësie që e bën procesin e sqarimit të kuptimeve të tij në një gradë të afërt me përsosmërinë. Ky proces ka nevojë pikësëpari për vazhdueshmërinë e mbajtjes së lidhjes me këtë Kur'an të ndritur, për ndërtimin e brezave të ardhshëm të këtij umeti mbi atë që janë themeluar brezat e mëparshëm, si edhe konsiderimin e komentimit të Kur'anit, sqarimin e kuptimeve të tij dhe kualifikimin për mbërritjen e këtij objekti, si preokupimin kryesor të muslimanëve përgjatë epokave, ndër breza të ndryshëm. Nuk mund ta mohojmë se dijetarët muslimanë kanë bërë përpjekje të shumta në këtë drejtim; shumë prej tyre ia kanë përveshur mëngët këtij misioni dhe bënë përpjekje dhe punë të madhe të njëpasnjëshme në fushën e komentimit të Kur'anit, të sqarimit të llojeve të retorikës së Kur'anit, të oratorisë së tij, të sfidave dhe mrekullive të tij. Asnjë umet tjetër nuk ka bërë aq punë e përpjekje sa umeti musliman për studimin e asaj që i është zbritur nga Zoti, qofshin libra apo broshura. Por ky Kur'an është një libër absolut universal, ekuivalent me universin dhe lëvizjet e tij; ky është një libër të cilin nuk mund ta përfshijë as shpjegimi as komentimi - edhe nëse bashkohen përpjekjet për këtë. Vetëm Zoti, madhëruar qoftë, është Ai që e përfshin atë në diturinë e Tij sepse është Ai që e ka shtjelluar këtë libër me diturinë e Tij dhe ka sqaruar nëpërmjet ajeteve të qarta të atij libri

çështje për të cilat njerëzit ishin në konflikt, duke i nxjerrë njerëzit nga errësirat në dritë.

Ne muslimanët kemi trashëguar aq shkrime mbi komentimin, sa që i tejkalojnë gjithçka që kemi trashëguar në shkencat e tjera për nga numri dhe drejtimit. Që nga gjenerata e parë e muslimanëve dhe më pas, në gjeneratat që erdhën pas asaj gjenerate të bekuar, fusha e komentimit të Kur'anit ka marrë shumë drejtime. Ka pasur "komentim gjuhësor" të Kur'anit fisnik, pastaj "komentim gjurmues" bazuar mbi atë që është transmetuar nga praktikat dhe thëniet që kanë të bëjnë me ajetet e komentuara; kemi "komentimin juridik", në të cilin komentuesi fokusohet te njohja e dispozitave të Kur'anit ose tek rregullat që janë përmendur në ajetet e Kur'anit të shenjtë, më pas kanë dalë lloje të tjera komentimi, si "komentimi tregues", për të cilin kanë treguar kujdes disa nga sufijtë, "komentimi logjik", "komentimi retorik", pastaj ai "sqarues" i sekreteve të mënyrave se si janë ndërtuar shprehjet Kur'anore. Pastaj, në kohën tonë është shfaqur i ashtuquajti "komentimi shkencor", e disa mund të kenë shtuar edhe "komentimin numerik" dhe "komentimin filozofik", e kështu me radhë.

Nëse përpiqemi ta zbulojmë gjithë këtë trashëgimi të larmishme të komentimit të Kur'anit duke njohur shërbimin që i ka bërë kjo Kur'anit të shenjtë dhe atyre që ky libër u drejtohet – pra gjithë njerëzimit – do të shikojmë se kjo trashëgimi, pavarësisht gjerësisë dhe larmisë së saj dhe pavarësisht bollëkut të përfitimeve prej saj, prapëseprapë nuk ka arritur t'i zbulojë të gjitha kuptimet e Kur'anit fisnik. Në këtë libër të përjetshëm kanë mbetur shumë botë, për të cilat njeriu e ndien se nëse rri vetëm me Kur'anin, duke e rishikuar, duke pyetur dhe duke medituuar thellë në të, duke përkujtuar e logjikuar, do të përfitonte nga domethëniet e tij dhe nga ato që zbulon nga drita dhe udhëzimi që ka në të, shumë më shumë sesa ka përfituar nga ndërhyrjet e komentuesve. Nuk hezitojmë të themi se disa komentime kanë qëndruar si pengesë midis Kur'anit dhe lexuesve, madje ndoshta disa nga komentimet i kanë privuar lexuesit nga të kuptuarit e qartë të kuptimeve të Kur'anit madhështor, nga përpjekja për të medituuar thellë në ajetet e tij, dhe nga të kuptuarit e atyre ajeteve dhe të mësuarit e tyre.

Nga këtu filloi udhëtimi ynë me përsiatjen e Kur'anit dhe përpjekja për ta kuptuar atë nga brenda, dhe për të zbuluar dritat që gjenden brenda ajeteve të tij dhe për t'iu ekspozuar dritave dhe aromave të tij

nga brenda. Nga kjo punë ne gjetëm mirësi të shumta, bekime të panumërta, që lexuesin e zhytur në meditim - nëse mediton në mënyrën e duhur dhe ushtrohet në të – e bën më të informuar për Kur'anin, e bën t'i kuptojë më mirë kontekstet e tij, më të aftë për të kuptuar domethëniet e tij, të mësojë më shumë nga kallëzimet dhe shembujt që sillen në të; e bën atë të jetë më afër së vërtetës, në perceptimin e qëllimeve dhe objektivave të tij. Për këtë arsye, ne e pamë të përshtatshme kushitimin e kësaj hyrjeje për të adresuar këtë lloj komentimi, për të shpjeguar e sqaruar metodën e saktë peygamberike në qasjen ndaj komentimit të Kur'anit dhe për të ecur sipas modelit të tij, pagja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të, duke i kërkuar të Plotfuqishmit që të na udhëzojë dhe të na ndihmojë t'i arrijmë këto qëllime të larta dhe fisnike dhe që ta bëjë Kur'anin fisnik pranverën e zemrave tona, larguesin e shqetësimeve dhe hidhërimeve tona e të na i ndriçojë me të njohuritë tona. Vërtet, Ai është i zoti i kësaj gjëje dhe i aftë ta bëjë atë!

* * *

Kur'ani i shenjtë e filloi lidhjen e tij me të Dërguarin e Zotit, pagja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të, dhe me tokën, me urdhrin për të lexuar. Fjalët e tij të para ishin një urdhër për të lexuar:

“Lexo me emrin e Zotit tënd, i Cili krijoi (gjithçka)! (Ai) E krijoi njeriun nga një mpiksje gjaku! Lexo dhe dije se Zoti yt është më bujari! (Ai) I Cili mësoi nëpërmjet penës! (Ai) Ia mësoi njeriut çfarë nuk dinte!” [El-Alek: 1-5]

Në këto pesë ajete, të cilat janë të parat që janë zbritur nga libri i shenjtë, jepet dy herë urdhër për të lexuar, gjë e cila vlen si paralajmërim se zbritja e librit do të vazhdojë derisa të bëhet një libër i plotë, i cili do të jetë konfirmues i librave që janë zbritur para tij dhe dominues mbi ta, se do të jetë gjithëpërfshirës i tërë trashëgimisë së të gjitha peygamberive, mbartës i udhëzimeve të të gjithë peygamberëve dhe të dërguarve të Zotit.

Secili prej dy “leximeve” të urdhëruar në këto pesë ajete të mësipërme, ka karakteristikat e tij, të cilat burojnë nga përemri lidhor “i Cili”.

Leximi i parë në fjalët e Zotit të madhërishëm, që thotë: **“Lexo me emrin e Zotit tënd, i Cili krijoi (gjithçka)!”** [El-Alek: 1], është një lexim në praktikimin e të cilit njeriu kërkon ndihmë me emrin e Zotit,

“Krijuesit”. Krijimi i këtij njeriu, të cilit i thuhet këto fjalë me peshë të rëndë, fillon nga një mpiksje gjaku: **“E krijoi njeriun nga një mpiksje gjaku!”** [El-Alek: 2]

Sa i përket “leximit” të dytë, ai është “leximi me penë”: **“Lexo dhe dije se Zoti yt është më Bujari! (Ai) I Cili mësoi nëpërmjet penës!”** [El-Alek: 3-4]

I Madhërishmi e përmend këtu penën: **“(Ai) I Cili mësoi nëpërmjet penës! (Ai) Ia mësoi njeriut çfarë nuk dinte!”** [El-Alek: 4-5], dhe bën lidhjen mes leximit të Kur'anit të shenjtë dhe të gjithë leximeve të akumuluar me anë të saj (penës), që nga fillimi i krijimit e deri në fillimin e epokës së zbritjes së Kur'anit. Kjo përfshin leximin për krijimin, leximin e njohurive të akumuluar dhe leximin e shpalljes së shenjtë që është zbritur, çka tregon se Kur'ani që në fillim na mëson për kombinimin e dy ose më shumë leximeve, me qëllim arritjen e objektivave të tij, objektivat e shpalljes së zbritur.

Llojet e leximeve më pas kanë vijuar me shumëllojshmërinë e tyre. Ekziston një lexim të cilin adhuresit e bëjnë për të kërkuar shpërblymin e Zotit xh.sh., atë shpërblym të cilin e ka premtuar i Dërguari i Allahut, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të, kur pati thënë: “Kush lexon një shkronjë nga libri i Zotit, i shkruhet një e mirë dhe e mira shpërblehet me dhjetëfish. Nuk them që “Elif-Lām-Mīm” janë një shkronjë, por “Elif” është një shkronjë, “Lām” është një shkronjë dhe “Mīm” është një shkronjë tjetër.”¹¹

Pastaj kemi një lloj tjetër leximi: leximi i atyre që duan të dinë se çfarë është hallall dhe çfarë është e ndaluar, pra ata që duan të dinë shariat-in-legjislacionin e Kur'anit të ndritur. Ky lexim karakterizohet nga hulumtimi rreth shariatit dhe rreth ajeteve të Kur'anit që përmbajnë dekrete hyjnore, të tilla si urdhra, ndalesa, porosi, e kështu me radhë.

Ekziston një lexim i tretë, që është leximi i atyre që duan të dinë për historinë, zhvillimin dhe ecurinë e njerëzimit përgjatë gjithë historisë, që nga fillimi i krijimit e deri në ditët e të Dërguarit të Zotit, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të, me qëllim njohjen e asaj historie dhe nxjerrjen e mësimave prej saj.

Pastaj ekziston një lexim i katërt, që është leximi i atij që lexon për të shijuar saktësinë e fjalës, bukurinë e stilit dhe elokuencën e Kur'anit të

¹¹ *Xhāmi 'ut-Tirmidhi*, 5/2910.

ndritur dhe për të parë llojet e mrekullive që ky libër përmban dhe sfidimin që i bën njerëzimit, nëse është në gjendje të sjellë një libër të tillë si ai.

Një lexim i pestë është leximi i atyre që përpiqen të lexojnë historitë e pejgamberëve dhe të njohin njerëzit që i rrethonin, ngjarjet e kohërave të tyre dhe përmbajtjen e mesazheve të tyre. Ka edhe një lexim të gjashtë, që përpiket të shohë nëse ky Kur'an jep ndonjë paralajmërim se çfarë do të ndodhë në të ardhmen, nëse jep shenja për të dhe nëse e sqaron të ardhmen e njeriut si individ dhe të ardhmen e njerëzimit në tërësi. Siç ka shumë lexime të tjera, të cilat pothuajse i përfshijnë të gjitha aspektet e ndryshme të Kur'anit të shenjtë. Në kohën e Pejgamberit, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të, pati njerëz që u pëlqeu të bënë pyetje. Një pjesë e atyre pyetjeve ishin rreth astronomisë, një pjesë e tyre rreth historisë, një pjesë rreth të tashmes dhe të ardhmes, e të tjera si këto, me qëllimin që përgjigjet për pyetjet e tyre t'u zbrisnin nga Zoti i madhërishëm e në këtë mënyrë të merrnin një përgjigje që do t'ua qetësonte shpirtin dhe që zemra do t'ua pranonte.

Këto lexime të shumëfishta dhe të larmishme janë ato mbi të cilat dhe rreth të cilave mendimi islam filloi të formohej në fillimet e tij. Para Kur'anit arabët nuk kishin shkenca dhe njohuri të përparuara, pasi më parë ata kishin qenë një popull analfabet. Fjala "analfabet" ka dy kuptime. Kuptimi i parë tregon për ata që nuk lexojnë dhe as nuk shkruajnë dhe ky kuptim nuk është ai që është për qëllim këtu, sepse dihet që mjedisi kurejshit ishte një mjedis tregtar, ku përdorej deri diku leximi dhe shkrimi, si në të gjitha mjediset tregtare, siç ka edhe disa prova dhe fakte që tregojnë se arabët kanë pasur shkrime në atë fazë.¹²

Sa i përket kuptimit të dytë të fjalës "analfabet", kjo fjalë tregon gjithashtu për një popull të cilit nuk i është zbritur ndonjë libër hyjnor më parë, që u është shkëputur lidhja me qiellin ose që nuk ka pasur lidhje mes tyre dhe shpalljeve hyjnore në kohën për të cilën bëhet fjalë. Për sa u përket arabëve, edhe pse ekziston historia e disa prej pejgamberëve në gadishullin e tyre, si pejgamberët Hud dhe Salih, distanca midis këtyre arabëve të kohës së Pejgamberit Muhammed, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të, dhe atyre pejgamberëve dhe të dërguarve ka qenë shumë e largët, prandaj ata qenë kthyer sërish në

¹² Mund të shikosh në veprat: "*El-Mufasssal fi Ahvāl 'il-Arab*" të Ibn Jaish ose "*Bulūğ El-Irb fi Ahvāl El-Arab*" të El-Alusij, etj.

“analfabetizëm”. Kjo është arsyeja pse ata u quajtën “të pavëmendshëm” në disa ajete të Kur’anit: **“Që të paralajmërosh një popull të cilëve nuk u ka ardhur ndonjë paralajmërues para teje, me shpresën që të udhëzohen.”** [Es-Sexhde: 3]

“Që të paralajmërosh një popull baballarët e të cilëve nuk janë paralajmëruar, prandaj ata tanimë janë të pavëmendshëm (ndaj kësaj çështjeje).” [Jā-Sîn: 6]

Ato mesazhe hyjnore ishin harruar në mesin e tyre për shkak të viteve të shumta që i ndanin. Tani ata ishin në një gjendje të tillë sikur të mos u kishte ardhur asnjëherë më parë ndonjë peygamber apo i dërguar i Zotit. Pra, në këtë kuptim, ata ishin një ndër popujt analfabetë, që nuk kishin marrë asnjë mesazh qiellor.

Për këtë arsye shpirtat e tyre kishin dëshirë dhe etje për një mesazh hyjnor: **“Ose që të mos thoni se nëse ne do të na ishte zbritur libri, do të kishim qenë më të udhëzuar se ata (që kanë pasur libra hyjnorë). Ja pra tani, juve ju erdhi sqarim nga Zoti juaj, udhëzim edhe mëshirë!”** [El-En’ām: 157] Pra, ndërsa shikonin hebrenjtë dhe të krisherët përreth tyre, ata kishin dëshirë që t’u zbriste ndonjë gjë ose ndonjë mesazh drejtuar atyre.

Siç e thamë dhe më parë, arabët ishin një popull analfabet, që nuk u ishte zbritur asnjë libër i shenjtë para Kur’anit, e kur u zbriti Kur’ani i shenjtë, atyre filluan t’u formoheshin idetë, njohuritë dhe shkencat e tyre, nga ndërveprimi i tyre me Kur’anin, gjë e cila e bëri Ibn Abdul-Berrin, ose edhe të tjerë, të thoshin: “Dituria është ajo që fillon me fjalët: “Zoti ka thënë...” dhe “i Dërguari i Tij ka thënë...””.

Para shpalljes së Kur’anit arabët pothuajse nuk kishin pasur asnjë zhvillim edukimi ose diturie. Për ata Kur’ani ishte burimi origjinal për idetë e tyre, mendimet, perceptimet, njohuritë dhe shkencat e tyre dhe rreth tij u formuan ato njohuri që më vonë u emërtuan si “shkenca islame”. Sipas Kur’anit u formua “mendimi islam” ose “shkencat e transmetuara”, ose ato që në disa faza u quajtën si “shkencat juridike islame”. Këto shkenca u formuan në qarqet e atyre leximeve të shumëfishta dhe nga qasjet e larmishme ndaj Kur’anit të shenjtë, derisa u bënë një koleksion njohurish, të cilat zyrtarisht filluan të shkruhen në vitin 143 të kalendarit hixhrij.¹³

¹³ Sipas asaj që ka konfirmuar Dhehebiu dhe më pas e ka ndjekur edhe Sujutiu.

Kjo u bë data e regjistrimit zyrtar të atyre njohurive, ose e asaj rryme mendimi, që shpërtheu nga të lexuarit e Kur'anit të ndritur nga muslimanët. Kështu filluan të zhvillohen degë të ndryshme të shken- cave islame, si shkenca e tefsirit-komentimit të Kur'anit, shkenca e akides- e besimit të pastër që njeh vetëm një Zot të plotfuqishëm dhe të pashoq, shkenca e fikhut - jurisprudencës islame dhe bazave të saj, shkenca e hadithit, dhe shkenca të tjera arabe. Pothuajse të gjitha këto shkenca janë arritur nga leximet ose nga qasjet islame ndaj Kur'anit të shenjtë, të cilat ndryshonin dhe ishin të larmishme sipas shumëllojsh- mërisë së llojeve të leximit, shto këtu llojet e vjetra edhe ato moderne të leximit. Të gjithë ato lloje leximi ishin të lidhura ngushtë me vetë lexuesin, sepse lexuesi ka vizionin e tij të përgjithshëm, perceptimin e tij, motivet, arsyet e tij si edhe shumë faktorë të tjerë influencues ndaj tij, si mjedisi ku jeton, kultura, civilizimi, aftësitë e tij, synimet, qëlli- met, e kështu me radhë. Lexuesi ka rolin kryesor në përcaktimin e llojit të leximit me të cilin ai e lexon Kur'anin e ndritur.

Leximi është i lidhur ngushtë me kohën dhe vendin. Si koha kur lexuesi lexon Kur'anin, ashtu edhe vendi ku e lexon atë, të dy këta fak- torë kanë efekt në procesin e leximit, në zgjedhjen e llojit dhe mënyrës së tij, dhe në marrjen e rezultateve të dëshiruara prej atij leximi. Ekziston një dimension hyjnor metafizik që e rrethon lexuesin, leximin edhe metodologjinë e tij. Nëse lexuesit i rastis të ndeshë në mirësinë e Zotit të plotfuqishëm dhe në kujdesin dhe suksesin nga ana e Tij, ai lexues mund të jetë i suksesshëm në leximin e tij dhe me këtë lexim mund të arrijë të zbulojë shumë nga kuptimet që përmban Kur'ani i shenjtë. Prandaj edhe Zoti i madhërishtëm thotë: **“Atë (Kur'anin) nuk e ‘prek’ tjetërkush përveç të pastruarve.”** [El-Vāki’a: 79] Këtu ajeti i referohet procesit të arritjes së të kuptuarit dhe jo kuptimit të “prekjes fizike”, siç e kanë komentuar disa nga juristët muslimanë¹⁴; këtu është për qëllim ‘prekja’ e kuptimit që libri përmban dhe arritja e atij kup- timi. Allahu i madhërishtëm ka përdorur fjalën ‘të pastruarve’ në një trajtë të tillë që tregon se procesi i pastrimit ndodh nga jashtë, që do të thotë se i pastruari është ai të cilin e ka pastruar dikush. Kjo do të thotë që “të pastruarit” janë ata që Zoti – lavdëruar qoftë Ai - i ka pastruar dhe i ka përgatitur mendjet, zemrat dhe ndërgjegjen e tyre për t'i

¹⁴ Ky është mendimi i autorit. [Shënim i përkthyeses]

'prekur' kuptimet e Kur'anit famëlartë dhe qasjen në ato domethënie. I Dërguari i Zotit, pagja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të, thotë: *"Zoti juaj, gjatë kohës që ju ka dhënë në këtë jetë, cakton periudha mëshire, prandaj përpikuni të ekspozoheni ndaj tyre!"*¹⁵

Kur lexuesi i Kur'anit të shenjtë ekspozohet ndaj periudhave të begata kohore që ka caktuar Allahu i madhërishëm, dobia që ai përfiton nga ai lexim do të jetë shumë më tepër sesa ai që është i privuar nga ato periudha, ose që nuk has në to. Zoti, lartësuar qoftë Ai, e përshkruan Kur'anin famëlartë si udhëzim për një popull dhe dritë e sqarim për popuj të tjerë, por gjithashtu cilëson se keqbërësve u shton vetëm humbje... dhe se i Madhërishmi zbret nga Kur'ani shërim dhe mëshirë për besimtarët: **"Dhe zbresim nga Kur'ani çfarë është shërim dhe mëshirë për besimtarët, ndërsa keqbërësve nuk u shton tjetër vetëm humbje."** [El-Isrâ: 82] Roli i këtij ligjërimi në ndikimin të lexuesit ndryshon sipas diversitetit të lexuesit, në varësi të cilësive që ai ka dhe në varësi të asaj se sa ia qëllon të ekspozohet ndaj 'puhizave' të mëshirës së Allahut të madhërishëm.

Ekzistojnë edhe pengesa, të cilat krijojnë barriera mes lexuesit dhe leximit, dhe që lexuesi duhet të përpikët t'i shmangë ato:

Së pari: Mosmarrëveshja

Nëse ndodh një mosmarrëveshje midis lexuesve të Kur'anit të shenjtë dhe ata fillojnë të kundërshtojnë njëri-tjetrin, ku secili përpikët të mbajë qëndrimin e tij duke sjellë argumentet e veta, atëherë për këtë rast i Dërguari i Allahut, pagja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të, këshillon të ndalohet së lexuari dhe diskutuari rreth Kur'anit, pasi një situatë e tillë mosmarrëveshjeje dhe përçarjeje shpirtërore do t'i shtyjë lexuesit ta përdorin Kur'anin thjesht për të sjellë prej tij argumente që mbështesin pikëpamjet e tyre.

Kjo do të çojë që ata t'i nxjerrin ajetet e Kur'anit nga konteksti i tyre dhe t'i përdorin ato për të kundërshtuar njëri-tjetrin, në vend që ta lexojnë librin në një integritet të plotë dhe brenda kornizës së strukturës së tij të unifikuar, e të përfitojnë kështu nga flladët e mëshirës së Allahut të madhërishëm.

¹⁵ *Xhâmi' 'ul-ehādīth li's-Sujūtī*, 5/153.

Së dyti: Kërkimi i provave

Njëra nga pengesat konsiderohet edhe rasti kur lexuesi e praktikon leximin e Kur'anit famëlartë me qëllim të gjetjes së dëshmimeve ose të provave që mbështesin një qëndrim apo këndvështrim të tij. Në këtë rast lexuesit do t'i mjegullohen faktet e Kur'anit dhe nuk do të mund t'i shohë shumë aspekte të rëndësishme të dritave dhe ndriçimit të tij, madje do t'i shpëtojnë pa kapur shumë mënyra udhëzimi dhe kuptime që ky libër përmban.

Së treti: Hyrja në të me paragjykime

Pra, edhe hyrja në leximin e Kur'anit famëlartë me paragjykime konsiderohet si njëra nga pengesat e cila do t'ia bëjë të pamundur njeriut t'i zbulojë si duhet kuptimet e Kur'anit të ndritur. Kur'ani "zbërthehet dhe hapet" vetëm para një lexuesi i cili ndien nevojë për të, i cili dëshiron ta lexojë atë libër me qëllim të marrjes së udhëzimit prej tij dhe që ta ndihmojë të dalë në rrugë të drejtë, të ndreqë gabimin e tij, dhe ta ndihmojë për trajtimin e problemit që ka. Allahu i madhërishëm thotë: **"Të gjeti të humbur... dhe të udhëzoi!"** [Ed-Duha: 7] I humburi nga rruga do ta gjejë udhëzimin e tij në këtë libër. Por ai që hyn në të me paragjykime, do ta gjejë veten duke lexuar sipas mënyrës së atij që i imponon Kur'anit kuptime të cilat teksti i tij mund të mos i ketë, që nuk jep asnjë tregues për to, dhe që ligjërata e tij nuk tregon në asnjë mënyrë për to. Këtu lexuesi kthehet nga lexues-ndjekës që ka nevojë për Kur'anin e shenjtë, në një person që përpiqet t'i ngarkojë Kur'anit atë që nuk e përmban.

Ekzistojnë gjithashtu disa përgatitje paraprake për të cilat lexuesi duhet të jetë i vetëdijshëm përpara se të hyjë të lexojë Kur'anin e shenjtë

Së pari: Pozicioni i lexuesit ndaj ligjërimit të Kur'anit: Çfarë kërkon ai nga Kur'ani?

Lexuesi duhet ta përcaktojë mirë qëndrimin e tij ndaj ligjërimit të Kur'anit të shenjtë. Ai duhet t'i bëjë vetes këtë pyetje: Cili është pozicioni im? A kam ardhur te Kur'ani i shenjtë për të kërkuar udhëzim, apo për adhurim, apo për të mësuar gjykimin e tij për një çështje, apo po kërkoj njohuri rreth ligjeve hyjnore ose atyre shoqërore, apo kam

ardhur tek ai për të mësuar rreth historisë së popujve, apo për të nxjerrë një udhëzim... apo çfarë? Ky identifikim është shumë i rëndësishëm dhe lexuesi duhet ta përcaktojë mirë pozicionin e tij ndaj Kur'anit të shenjtë në kohën kur dëshiron të hyjë në horizontet e tij. Gjithashtu ai duhet të përcaktojë pozicionin që zë ligjërimi tek ai: cila është marrëdhënia e Kur'anit me të? Këtu ai sqaron besimin dhe respektin që ka për Kur'anin. Këtu ai sqaron vizionin që ka për të, familjaritetin e tij me të, marrëdhënien e tij me të, perceptimin e tij për të, me një besim dhe siguri të plotë për aftësinë e Kur'anit të lavdishëm për t'i siguruar lexuesit, me bujarinë e tij, atë për të cilën ai ka nevojë. Kështu pra, lexuesi duhet ta përcaktojë me saktësi të plotë qëllimin që ka kur tenton të lexojë Kur'an. Ky është ai që ne e quajmë nijet ose qëllim: *“Punët vlerësohen sipas qëllimeve”*. Leximi është punë, prandaj patjetër duhet të formulohet qëllimi dhe të bëhet ekspozimi ndaj pastrimit hyjnor. Ndoshta lexuesi do të bëhet njëri nga ata të pastruarit, të cilët arrijnë të lartësohen për 'të prekur' kuptimet e Kur'anit fisnik.

Së dyti: Dërgimi i leximit në zemër

Dërgimi i leximit të Kur'anit në zemrat tona është diçka shumë e rëndësishme, nëse duam të marrim frytin e leximit dhe të korrim përfitimet e tij. Leximi me sy dhe duke lëvizur buzët, pa përfshirjen aktive të zemrës, nuk e realizon atë që bën leximi të cilin lexuesi e dërgon direkt në zemrën e tij. Ky leximi i dytë, sjell zgjimin e të gjitha forcave të ndërgjegjes njerëzore. Për këtë lloj leximi kërkohet stërvitje, në mënyrë që ai të rrjedhë nga zemra në gjymtyrë, dhe në këtë mënyrë zemra të jetë marrësi i parë i ajeteve të librit të shenjtë.

Kur'ani famëlartë nuk është një libër i zakonshëm që zbret te dëgjimi, ose vendoset para syve në mënyrë që njeriu të lëvizë sytë në fjalët e tij, ose thjesht të kalojë faqet, ose të dëgjojë me zemër të shpërqendruar e të pakujdesshme. Përkundrazi! Kur dëgjohej Kur'ani, fjalët e tij duhet të zbresin në zemër para se të bien në gjuhë ose në vesh. I Lartmadhërishtmi thotë: **“Atë (Kur'anin) e zbriti Shpirti i Besueshëm (Xhibrili)... në zemrën tënde (o Muhammed), që të jesh paralajmëruar.”** [Esh-Shu'arā': 193-194] Zbritja në zemër nuk është një gjë e lehtë, sepse kërkon stërvitje dhe pastrim. Jo çdo fjalë njeriu mund ta zbrësë në zemrën e tij.

Të Dërguarit të Allahut, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të, iu ndalua të lëvizte gjuhën duke lexuar Kur'an në kohën kur i zbritej: **“Mos e lëviz gjuhën tënde për të shpejtuar me të (me leximin e Kur'anit)! Vërtet, është detyrë e Jona ta mbledhim atë (Kur'anit në zemrën tënde) dhe (ta bëjmë ty të mundur) ta recitosh atë.”** [El-Kijame: 16-17] Dhe në të njëjtën kohë Pejgamberi, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të, u urdhërua dhe u vu në dijeni se zbritja e Kur'anit ndodh në zemër, dhe se lexuesit të Kur'anit të shenjtë i kërkohet ta zbresë atë në zemrën e tij. Zbritja e Kur'anit në zemër kërkon së pari që zemra të pastrohet dhe të kullohet nga gjithçka që mund ta ndalojë Kur'anin të depërtojë në të. Zbritja e Kur'anit në një zemër të përgatitur dhe të butë e shton besimin, përkushtimin dhe nderimin për të. Një zemër e dorëzuar plotësisht ndaj Allahut nuk e njeh ashpërsinë. Kësaj zemre Kur'ani ia shton qetësinë, ashtu siç qetësohet edhe lëkura prej tij: **“Rrëqethen prej tij (Kur'anit) lëkurat e atyre që kanë frikë-respekt ndaj Zotit të tyre... pastaj lëkurat dhe zemrat e tyre qetësohen tek përkujtimi i Allahut.”** [Ez-Zumer: 23] Në të njëjtën kohë zemra duhet të pastrohet dhe të përgatitet ashtu si përgatitet toka, për shembull, për t'u ulur një aeroplan mbi të. Kështu duhet ta përgatisësh edhe ti zemrën tënde, që të zbresin në të ajetet e Kur'anit. Mes zemrës dhe librit të shenjtë duhet të ekzistojë një lidhje e fortë, që njeriu të kujtojë Atë që e ka zbritur dhe i Cili i flet ato fjalë, i lavdëruar dhe i madhëruar qoftë Ai! Gjithashtu ai duhet të kujtojë marrësin e parë të këtyre mesazheve hyjnore, Pejgamberin Muhammed, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të, i cili ishte i pari që e mori këtë mesazh dhe e mbarti atë te njerëzimi.

Së treti: Qytetërimi i fjalës dhe qytetërimi i figurës

Një gjë tjetër së cilës lexuesi duhet t'i kushtojë vëmendje është fakti se ky Kur'an përfaqëson fjalët e Zotit. Pra, libri i Zotit ndërtohet nga 'fjala', dhe qytetërimi që themeloi Kur'ani fisnik është qytetërimi i fjalës. Kjo është e kundërta e qytetërimit të figurës dhe të statujës. Fjala është e pamundur të adhurohet si idhull, edhe pse disa njerëz mund ta marrin për idhull atë. Megjithatë, kjo nuk do të thotë që fjalët e Kur'anit të trajtohen në mënyrë të zakonit, si çdo fjalë tjetër. Fjalët që gjenden në Kur'an janë fjalë hyjnore, që korrespondojnë me fjalët hyjnore të pranishme në univers, me të cilat u ndërtua universi, kur Zoti i

madhërishëm, lavdëruar qoftë, tha: **“Vërtet, fjala jonë për një gjë, nëse duam që ajo të bëhet, është t’i themi ‘Bëhu!’, dhe ajo bëhet.”** [En-Nahl: 40] Qytetërimi i fjalës është ndryshe nga qytetërimi i figurës ose shembullit. Qytetërimi i fjalës ka karakteristikat e tij dhe mendja që i përket qytetërimit të fjalës ka tipare dhe karakteristika për të cilat lexuesi duhet të jetë i vetëdijshëm, në mënyrë që të dijë t’i trajtojë mirë këto fjalë! Fjalët e Kur’anit fisnik nuk janë si fjalët e zakonshme të gjuhës arabe. Përkundrazi, ato janë fjalë të një niveli të lartë, që ngrihen në nivelin e koncepteve. Kjo është për shkak të ndryshimit të madh që ekziston mes përdorimit hyjnor të gjuhës dhe përdorimit njerëzor të saj. Përdorimi i gjuhës nga ana e njerëzve nuk mund ta ketë pasurinë e domethënies që zotëron përdorimi hyjnor i saj, sepse Allahu që i ka thënë këto fjalë, është Ai që e përfshin gjithçka në diturinë e Tij. Ai e ka shtjelluar këtë libër me diturinë e Tij të paanë, lartësuar e madhëruar qoftë Ai! Fjala Kur’anore pra është një fjalë që ngrihet në nivelin e konceptit. Kur’ani fisnik është burimi më i besueshëm që përkufizon dhe sqaron fjalët e vetë atij. Kur’ani e bën një fjalë të tij të jetë si një dhomë në një ndërtesë, dhe po të njëjtën fjalë e vendos të jetë si një tullë në një ndërtesë tjetër, kështu që fjala e Kur’anit e jep përfitimin e saj e vetme dhe e pavarur... e në të njëjtën kohë ajo jep një numër përfitimesh duke qenë brenda ndërtesës. Ndërgjegjësimi i lexuesit për këtë çështje është një gjë me shumë rëndësi. Rëndësia e kësaj shfaqet në procesin e të kuptuarit, në marrëdhënien me fjalët e Kur’anit fisnik në cilësinë e tyre si “koncepte” dhe në marrëdhënien e lexuesit me Kur’anin e ndritur për sa i përket “njësisë konstruktive” të tij, “të përgjithshmeve” të tij, “qëllimeve dhe objektivave” të tij. Ndërsa për sa i përket figurës, ajo ka një qasje tjetër dhe ekzistojnë mënyra të ndryshme për ta parë atë. Formimi mendor i një anëtarit të qytetërimit të figurës dhe imazhit, dhe orientimi shpirtëror-psikologjik i tij, është krejtësisht i ndryshëm nga orientimi i atij që i përket qytetërimit të fjalës.

Së katërti: Gjuha e Kur’anit

Kjo është një pikë tjetër që duhet theksuar. Duam të flasim këtu për ndryshimin që ekziston mes gjuhës së Kur’anit në tërësi dhe çdo gjuhe tjetër, përfshirë edhe gjuhën arabe. Kjo gjuhë, gjuha e Kur’anit, karakterizohet nga përparësi të ndryshme. Gjuha e Kur’anit fisnik është shumë e vështirë t’u nënshtrohet rregullave gjuhësore, sidomos atyre

bashkëkohore, të cilat burojnë nga proceset e studimit të teksteve, zbërthimi i tyre dhe kthimi i tyre në fjalë të zbërthyera për të lehtësuar analizën e tyre. Mosvënia re e këtyre aspekteve që cituam - si përparesitë e fjalëve të Kur'anit të ndritur, stili i tij, sfidimi që ai u shtron përpara njerëzve, mrekullitë që ai përmban, efekti i përdorimit hyjnor të gjuhës dhe ndryshimi midis përdorimit hyjnor dhe përdorimit njerëzor të këtyre gjuhëve - ia bën të vështirë lexuesit të lartësohet deri në këtë nivel, të krijojë një marrëdhënie të duhur me tekstin e Kur'anit, dhe të jetë i aftë për t'u ngjitur në lartësitë e gjuhëve të vjetra.

Gjuhëtarët muslimanë si Abdul-Kahir El-Xhurxhani në veprën e tij "Delāil 'ul-I'xhāz", Ez- Zemahsherij në veprën "Esās 'ul-Belāga", Ibn Xhinnij në "El-Hasāis", Sejbevije në "El-Kitāb" dhe El-Halil në veprën e tij "El-Ajn", kanë bërë studime të shumta gjuhësore, të cilat u lindën në mjedisin musliman dhe nën ndikimin e Kur'anit. Nëse muslimanët do të përpiqeshin më shumë të punonin bazuar mbi ato studime, do të arrinin të ndërtonin një gjuhësi të përshtatshme për t'u marrë me Kur'anin e ndritur, me të gjitha veçoritë dhe përparësitë e tij. Këtyre gjuhësive dhe shkencave e metodologjive të tyre do t'u shtonin njohuri dhe metodologji të tjera, që mund ta bënë gjuhësinë islame dhe arabe një gjuhësi të shquar, të aftë për t'i shërbyer ligjërimit Kur'anor dhe për ta mbrojtur këtë libër nga "ndërrhyrja" e atyre që nuk dinë shumë rreth tij, atyre që nuk mund ta shijojnë atë dhe që nuk mund t'i kuptojnë shumë nga dimensionet themelore të leximit të tij. Kështu "këta ndërrhyrës" do të hiqnin dorë nga ndërrhyrja e tyre në 'sofrat e shkencëtarëve' të gjuhësisë, nga kërkimet fonologjike e kështu me radhë, dhe do t'ia kursenin librit të lavdishëm të ekspozohet ndaj asaj që është ekspozuar dhe që akoma vazhdon, dhe do t'ia kursenin ato studime të papërpunuara, të cilat nuk qenë në gjendje t'i shërbenin dhe as t'i ofronin aq shumë atij.

Vetë Kur'ani famëlartë i ka udhëzuar njerëzit për metodat e tij të leximit. Ai sikur i mori për dore dhe u tha: "Nëse doni të më lexoni, më lexoni sipas këtyre metodave, ose në këto mënyra!" Ai i ka sqaruar dallimet mes përsiatjes së tij në rastin kur dëgjohet dhe përsiatjes së tij në rastin kur lexohet: **"Dhe kur lexohet Kur'ani, dëgjojeni atë dhe qëndroni në heshtje, me shpresën që të mëshiroheni!"** [El-A'rāf: 204] Lexuesit vetë i kërkohet të lexojë me të gjitha kushtet dhe cilësitë që u thanë më sipër, kurse dëgjuesi duhet të dëgjojë me të gjithë qenien e tij

kur lexohet Kur'ani. Ligjërimi Kur'anor ka rrugë të ndryshme që e çojnë gradualisht lexuesin dhe dëgjuesin të mendojë për to, atëherë kur ato rrugë i shfaqen përpara... rrugë të cilat Allahu i ka përgatitur ta presin lexuesin dhe dëgjuesin e Kur'anit.

Ligjërimi Kur'anor nuk është i atij lloji me të cilin lexuesi ose dëgjuesi mund të vërë izolator midis atij libri dhe ndikimit të tij mbi këtë person, nëse ky e pret me zemër dhe e dërgon në zemër atë që dëgjon, ndërkohë që e kupton madhështinë, rëndësinë dhe përparësitë e tij. Rrëfimet tregojnë se kur Kur'ani i shenjtë u është lexuar politeistëve, ose u ka rastisur ta dëgjojnë atë, ata janë ndikuar prej tij. Cili prej nesh nuk e njeh historinë se si Omeri r.a. hyri në Islam pasi lexoi një pjesë të vogël nga surja Ta-Ha? Pastaj historia e El-Velid ibn El-Mugires dhe historia e atyre të treve: Ahnes ibn Shurejikut, Ebu Xhehlit dhe Ebu Sufjanit, se si ata kishin dëgjuar fshehurazi kur i Dërguari i Allahut, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të, po lexonte Kur'an? Pastaj, nga ana tjetër, vërejmë se politeistët, ngaqë e dinin ndikimin që lë Kur'ani te dëgjuesi, shpejtuan të thoshin: **“Mos e dëgjoni këtë Kur'an dhe kundërvihuni atij, që të dilni fitimtarë** (mbi të Dërguarin e Zotit)!” [Fussilet: 26] Ata bënë thirrje të mos dëgjohej ky libër, që në fillim, sepse e njihnin fuqinë e fjalëve të tij, vërtetësinë e ndikimit që ai linte në zemër dhe larminë e burimeve të tij të forcës për të ndikuar tek ata që e lexojnë apo dëgjojnë atë. Prandaj, ata nuk mund të lejonin t'ia jepnin askujt shansin për ta dëgjuar Kur'anin. Në të njëjtën kohë Krijuesi i madhërishëm i thotë të Dërguarit të Tij, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të: **“Nëse ndonjëri nga politeistët të kërkon besë, jepja besën që të dëgjojë fjalën e Allahut, pastaj përcille në vendin e tij të sigurt!”** [Et-Tevbe: 6] Fjalët e Kur'anit do të linin patjetër një lloj ndikimi tek ai, duke hapur kështu rrugën drejt zemrës, mendjes dhe botës së tij të brendshme. Është shumë e vështirë të shmanget ky ndikim nëse njeriu arrin ta kuptojë vlerën e këtij Kur'ani, arrin ta kuptojë se cila duhet të jetë mënyra e ndërveprimit me të dhe mënyra e marrjes së tij kur e lexon apo e dëgjon atë.

Kur'ani famëlartë së pari filloi me urdhrin për të lexuar, atëherë kur në të zbriti fjala **“Lexo!”** [El-Alek: 1], për t'i udhëzuar njerëzit drejt domosdoshmërisë për të lexuar, dhe për t'ua bërë të qartë se Allahu i madhërishëm e ka bërë të lehtë këtë libër për lexuesit: **“Ne e kemi bërë të lehtë Kur'anin për përkujtim, prandaj a ka ndonjë që të marrë**

mësim?" [El-Kamer: 17] **"Dhe kur atyre u lexohen ajetet e tij, ato ua shtojnë atyre besimin."** [El-Enfāl: 2] **"Vërtet, zemrat gjejnë prehje në përkujtimin e Allahut!"** [Er-Rra'd: 28] E gjithë kjo është për ata që besojnë në këtë Kur'an dhe që e kuptojnë madhështinë dhe vlerën e tij.

Së pesti: Emrat e Kur'anit

Ndër gjërat më të rëndësishme që e ndihmojnë lexuesin ta njohë mirë Kur'anin dhe të ndërtojë një miqësi me të është njohja e "emrave" të Kur'anit famëlartë së bashku me kuptimet e tyre, si dhe njohja e cilësive të atyre emrave dhe rëndësia e tyre. Kur'ani famëlartë ka më shumë se tridhjetë e katër emra, siç ka edhe një sërë cilësish, të cilat i kanë renditur Imam Raziu dhe studiues të tjerë të Kur'anit të shenjtë. Këta emra dhe cilësi llogariten të jenë më shumë se pesëdhjetë të tilla. Njohja e tyre nga ana e lexuesit apo dëgjuesit bën që ai të kuptojë më shumë, kështu që ndërgjegjësimi i tij për rëndësinë e Kur'anit dhe vetëdija për madhështinë e tij të rritet. Kjo sjell përgatitjen e shpirtit, mendjes, zemrës dhe të ndërgjegjes së tij për të kuptuar dhe përthithur ajetet bazë nëpërmjet leximit ose dëgjimit të këtij libri të shenjtë. Kur'ani i shenjtë përfshin ajete të shumta, të cilat shpjegojnë mënyrat se si besimtarët duhet ta dëgjojnë dhe recitojnë atë. Siç e kemi thënë edhe më parë, ky Kur'an është shërim për zemrën, është udhëzim dhe mëshirë, është këshillë për të drejtët; ai është një lajm i mirë, përkujtim dhe paralajmërim në të njëjtën kohë. Lexuesi nuk mund t'i injorojë absolutisht të gjitha këto, por duhet të arrijë në nivelin që Kur'ani famëlartë e ka treguar si një domosdoshmëri ku duhet të arrijë lexuesi dhe dëgjuesi i tij. Leximi i Kur'anit duhet të jetë i drejtë, pa dredhim të gjuhës dhe as shmangie nga të vërtetat e fesë. Qëllimi pse lexohet Kur'ani nuk duhet të jetë abuziv! Këto e të tjera rregulla dhe porosi janë ato të cilat Kur'ani famëlartë i përfshin brenda tij, për të na sqaruar metodën me të cilën duhet ta lexojmë dhe dëgjojmë atë. Këto të gjitha kanë nevojë për një lloj thellimi në ajetet e Kur'anit fisnik, në mënyrë që t'i dallojmë këto ajete dhe t'i vendosim ato në një lloj sistemimi dhe lidhjeje që e lejojnë lexuesin të arrijë atë që dëshiron të arrijë nëpërmjet leximit të Kur'anit të shenjtë. Allahu i madhërishëm e ka zbritur Kur'anin pjesë-pjesë, të ndarë, duke ua shpallur ajetet e tij njerëzve sipas situatave ku janë gjendur, në mënyrë që zemrat dhe mendjet e tyre ta ndjenin e ta kuptonin më mirë atë, e kështu besimi në zemrat dhe

mendjet e tyre të forcohej. Allahu i madhërishëm thotë: **“Dhe (është) një Kur'an të cilin Ne e kemi ndarë (pjesë-pjesë) që t'ua lexosh atë njerëzve për një periudhë të zgjatur dhe e kemi zbritur atë kohë pas kohe.”** [El-Isrā: 106] **“(Ne bëmë) Kështu, që ta bëjmë të qëndrueshme me të zemrën tënde dhe e kemi zbritur atë qartazi, ajet pas ajeti.”** [El-Furkân: 32] I Dërguari i Zotit disa lloj leximesh i ka quajtur si “dërdëllitje”, ndërsa Kur'ani famëlartë disa lloje leximesh i ka emërtuar si “të copëtuara” në pjesë: **“Ata të cilët e kanë bërë Kur'anin pjesë-pjesë.”** [El-Hixhr: 91], që do të thotë se ata e lexojnë atë si të jetë me pjesë të ndara, pa lidhje me njëra-tjetrën dhe jo si një i tërë.

Kështu që kur të gjitha këto i mbledhim së bashku, dalim me një metodë të saktë për leximin e Kur'anit, të cilën vetë Kur'ani e ka hartuar për të na drejtuar te metoda që duhet të ndjekim në leximin, recitimin dhe dëgjimin e tij. Pra, është e nevojshme të njihen emrat dhe cilësitë e Kur'anit, në mënyrë që e gjitha kjo ta shoqërojë lexuesin teksa lexon ajetet e Kur'anit famëlartë. Gjithashtu ai duhet ta lexojë librin duke medituuar thellë për kuptimet e atyre ajeteve, duke menduar e logjikuar, duke medituuar për stilin e tij unik dhe se si ky libër e sfidoi tërë njerëzimin, madje të gjitha botët, pastaj si mbarë njerëzimi dështoi t'i përgjigjet kësaj sfide. Lexuesi duhet të ketë parasysh se ky mesazh karakterizohet nga domosdoshmëria për të mbledhur gjithë forcën për ta mbajtur atë dhe për ta pritur atë me zemër të hapur, me mendje të hapur dhe me vullnet të singhtë.

Këto janë disa nga pikat kryesore dhe shënimet e shkurtra që mund ta bëjnë të qartë për ne llojin e leximit që duhet të praktikojmë kur lexojmë Kur'anin famëlartë dhe i afrohemi atij. Veçanërisht në këtë fazë kritike në historinë tonë, ky Kur'an është në gjendje të na nxjerrë nga konfuzioni dhe të na çlirojë nga këto trazira. Libri i Zotit është ai që na e përshkruan rrugën e shpëtimit, siç tregon për këtë lajm i transmetuar nga prijësi i besimtarëve, Ali ibn Ebi Talibi, Allahu e nderoftë dhe qoftë i kënaqur me të, lajm të cilin e përmendëm më lart.

A ka mundur vallë kombi ynë - përgjatë gjithë historisë së tij dhe duke përdorur shkenca dhe njohuri të ndryshme, të cilat i ka themeluar me qëllim të zbulimit të kuptimeve të Kur'anit - ta zbulojë Kur'anin e pastaj t'ia prezantojë atë Kur'an të ndritur njerëzimit, në cilësinë e tij si një libër që udhëzon për zbatimin e rolit tonë si mlekëmbës të Zotit në tokë, që mëson për mbarëvajtjen e zhvillimit të jetës në tokë, dhe që

shërben si një udhëzues për integritetin dhe udhëzimin në rrugën e drejtë në këtë ekzistencë?!

Nuk ka dyshim që umeti ynë ka bërë përpjekje dhe ka ofruar shumë shërbime në shkrimin e Kur'anit, në leximin e tij dhe në dekorimin e fletëve të këtij libri, në metodat e transmetimit të tij dhe në llogaritjen e shumë çështjeve të imëta që sillen rreth tij. Por, pavarësisht përgatitjes dhe shkrimit të afërsisht një milion studimeve, shkrimeve dhe kërki-meve shkencore, qofshin ato të botuara apo dorëshkrime që flasin rreth çështjeve të Kur'anit dhe historisë së tij, të mbledhjes së tij dhe rreth shkencave të tij të ndryshme, gjithsesi, e gjithë kjo nuk ka arritur të na e prezantojë Kur'anin ashtu si duhej të na e prezantonte, duke e konsideruar atë si një libër udhëzues të mëkëmbësit të Zotit në Tokë, si një guidë për mënyrën se si të zhvillohet jeta në Tokë. Studimet tona në shkencat e Kur'anit karakterizohen nga shumë mangësi dhe në disa prej tyre kanë depërtuar çështje serioze, tilla si 'anulimi i vendimeve', 'dialektet e panumërta', 'leximet e ndryshme', veçanërisht ato që janë quajtur si 'lexime atipike'. Nga këto shkenca janë shkaktuar 'plagë' në disa shkenca tona të tjera, si për shembull në shkencën "Bazat e fikut". Ato thënie e kanë ngarkuar Kur'anin e shenjtë me një numër pyetjesh të ngatërruara, që pengojnë nga meditimimi në të dhe me çështje të tjera ndaj të cilave ky umet nuk duhet të ishte treguar i pavëmendshëm. Ato nuk duhet të ishin lejuar të kalonin në mesin e shkencave të Kur'anit, lëre më të jetojnë dhe të qarkullojnë mes nesh deri në ditët tona.

Kur'ani i lavdishëm është burimi i çdo të mire në shkenca ose njohuri. Detajet apo të përgjithshmet që kritikohen në ato shkenca, në një mënyrë apo në një tjetër kanë të bëjnë me atë se sa afër apo larg Kur'anit fisnik qëndrojnë ato. Imam Raziu është përpjekur të bëjë lidhjen mes atyre shkencave dhe librit të Zotit dhe nxori një vepër komentimi të Kur'anit. Të njëjtën gjë bëri edhe me shumë nga dispozitat juridike, teologjike, retorike, gjuhësore, gramatikore, të sintaksës, të hadithit etj. Me këtë Imam Raziu sikur deshi t'i tregonte vetes edhe juristëve të tjerë - të cilët në periudhën e formimit të tyre dhe të studimeve merren me detaje dhe pjesëza e zhyten në to pa u kthyer për t'i lidhur ato me Kur'anin - se rregullat e bazave të fesë, jurisprudenca, hadithi pejgamberik dhe të gjitha shkencat, si ato të komentimit, teologjisë dhe të besimit, edhe nëse i referohen Kur'anit të shenjtë në një mënyrë apo në një tjetër, në periudhat e para të formimit të asaj shkence, referenca

bëhej në Kur'anin e shenjtë, duke i marrë ajetet e Kur'anit si argumente dhe mbështetëse të asaj ku kanë arritur dijetarët jashtë tij. Pastaj ata u përpoqën t'i konsolidonin, t'i legjitimonin dhe t'i lidhnin ato me Kur'anin e shenjtë nëpërmjet argumentimit të tyre me anë të ajeteve Kur'anore.

Raziu, Zoti e mëshiroftë, kur shkroi veprën e tij të komentimit, sikur donte ta korrigjonte gjithë këtë – edhe nëse nuk e ka deklaruar - duke e bërë Kur'anin e shenjtë pikënisjen e të gjitha atyre shkencave. Nuk ka dyshim që Imam Raziu e shkroi tefsirin e tij në një moshë të thyer, pasi përvojat e tij ishin të shumta dhe njohuritë e tij ishin pjekur tashmë. Ai sikur po thoshte: “Në fillimet e jetës sonë shkencore dhe gjatë marrjes sonë me mësimdhënie e shkrime, kemi marrë evidenca nga Kur'ani fisnik dhe nga hadithet e Pejgamberit për rregullat shkencore që kemi formuluar në bazat e jurisprudencës, në jurisprudencë, në komentim, teologji, e të tjera. Kurse tani, unë do t'i ripërsëris dhe rishikoj këto shkenca nëpërmjet komentimit të Kur'anit, ose me anë të komentimit të tij, dhe do t'ia adresoj ato plotësisht Kur'anit të shenjtë. Me anë të kësaj pune shpresoj që Kur'ani i shenjtë të mos merret thjesht për të gjetur një numër provash dominuese, por të konsiderohet burimi, pikënisja dhe baza e të gjitha shkencave. Kjo është arsyeja pse në testamentin e tij thuhet: “Unë i kam provuar metodat e shkencës së kelamit, edhe qasjet filozofike, por nuk e kam gjetur në to përfitimin që kam gjetur në librin e Zotit!”. Kush e lexon testamentin e këtij njeriu, mund ta kuptojë shumë qartë këtë domethënie.

Sa më përket mua, pas atij turneu të gjatë me trashëgiminë islame dhe pasi tek unë u zhvillua një sens kritik, i cili nuk më lejoi të merrja asgjë nga ajo trashëgimi si të mirëqenë - dhe siç e dimë, Kur'ani i lavdishëm dhe Tradita Pejgamberike nuk konsiderohen trashëgimi, por burimi, pikënisja dhe origjina e trashëgimisë islame dhe shkencore - kam parë se ato kritika që i bëhen trashëgimisë kanë të bëjnë me pjesë të trashëgimisë që nuk janë mbështetur apo bazuar mbi Kur'anin e lavdishëm.

Prandaj, unë e kam marrë mësimin nga qëndrimi i Imam Raziut, dhe thashë se është e nevojshme t'i kthehem Kur'anit të shenjtë para se të arrij në fazën që pati arritur Imam Raziu, Allahu e mëshiroftë! Nga këtu unë fillova të punoja me synimin për t'ia përkushtuar të gjitha studimet e mia Kur'anit të lavdishëm. Përparësitë dhe motivet ishin

shumë të mëdha. Kur'ani është libri universal. Tani për tani nuk gjendet asnjë libër tjetër universal në ekzistencë përveç tij, pasi pejgamberitë u vulosën me Muhammedin, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të, dhe librat qiellorë u vulosën me Kur'anin e lavdishëm. Ky libër është absolut, mrekulli, sfidues. Atij gënjeshtër nuk i vjen as nga përpara dhe as nga pas. Nuk ka asgjë që e shpreh atë që kërkon Zoti i Madhërishëm nga ne njerëzit, përveç këtij libri.

Dhe kur kjo ide filloi të ngulte këmbë brenda meje, pashë se në librat e komentimit të Kur'anit thuhet shumë histori, shpjegime gjuhësore, morfologjike, sintaksore, dispozita ligjore islame, e të tjera si këto, që mendoj se janë kthyer në një barrierë që qëndron mes njerëzve dhe Kur'anit famëlartë, ose të paktën mes njerëzve dhe meditimit për librin e shenjtë, për shkak se ato njohuri që ishin përfshirë në komentim, atyre iu dukën si shembuj që konsiderohen si një komentim juridik i Kur'anit ose komentim i ajeteve që flasin për dispozitat ligjore islame dhe për bazat e jurisprudencës, komentime të cilat zunë vend fort dhe u lidhën me disa nga ajetet e librit të shenjtë - për arsyen më të vogël, apo për arsye të rëndësishme - sipas asaj që e kishin parë të arsyeshme themeluesit e atyre shkencave. Unë pashë se ekzistojnë shumë shkenca dhe njohuri të lidhura me Kur'anin fisnik, të cilave nuk u është kështuar vëmendja e duhur, ngaqë njerëzit ishin të zënë me çështjen e dispozitave fetare. Prandaj, është e nevojshme të kthehemi te Kur'ani i shenjtë sepse ai është libri i mëkëmbjes dhe i monoteizmit, i zhvillimit të jetës në tokë, i pastrimit dhe lartësimit të moralit të njeriut. Ky libër e bën të qartë se Zoti është një dhe i vetëm, i pashoq... pastaj secilit ia jep të drejtën e tij, madje më shumë. Ky libër është burimi i besimit të pastër dhe të saktë. Ai është burimi më i saktë për çështje që kanë të bëjnë me të drejtat dhe detyrat, e të tjera si këto. Ky libër, së pari dhe së fundmi, është libri të cilit gënjeshtër nuk i afrohet nga asnjëra anë. Ai është i zbritur nga një i Urtë dhe i lavdëruar me falënderim! Ai është libri që Zoti i plotfuqishëm e ka shtjelluar me diturinë e Tij, të Cilit nuk i duket asgjë e pamundur, por që gjithçka e ka përfshirë në diturinë e Tij.

Prandaj, ne duhet të lidhemi me Kur'anin e shenjtë dhe t'i lidhim projektet tona rinovuese dhe civilizuese me të, në një mënyrë të fortë... përndryshe, kjo gjendje e rropatjes në të cilën jetojmë, mund të vazhdojë për periudha të gjata... e do të vazhdojmë të rropatemi dhe të kthehemi në pikën ku kemi filluar, në një proces të vazhdueshëm end-

jeje, që nuk di të ndalojë. Kjo është arsyeja pse unë vërejtja se rishikimi i trashëgimisë dhe kritikën ndaj saj nën dritën e udhëzimit të Kur'anit fisnik janë një mjet ripërtëritjeje, përpjekjeje dhe rindërtimi të asaj për të cilën thërrasim të gjithë, gjë të cilën kanë dështuar ta realizojnë të gjitha thirrjet për diku tjetër. Kur'ani famëlartë na përcakton një përmbledhje të normave dhe ligjeve shoqërore, të cilat njerëzimi vetë, pas një përpjekjeje të vështirë, i ka arritur deri diku... dhe akoma shumë prej tyre janë shumë larg të arrihen nga ky njerëzim, i cili e ka braktisur këtë Kur'an.

Kur'ani i lavdishëm është një libër në të cilin Zoti i plotfuqishëm ka sjellë shembuj për çdo gjë. Këtë libër Zoti i madhërishëm e ka zbërthyer dhe shtjelluar me diturinë e Tij gjithëpërfshirëse. Allahu i madhërishëm në këtë libër ka ripërsëritur trashëgiminë e peygamberive të mëparshme, duke i konfirmuar ato dhe duke i dominuar nga ky Kur'an. Në këtë libër trajtohet e ardhmja e njerëzimit. Ai përmban përgëzime shpresëdhënëse që të nxisin ta ndjekësh atë, por edhe paralajmërime frikësuese për ata që ia kthejnë shpinën dhe i largohen atij. Nëpërmjet këtij libri i Madhërishmi nxit ecjen drejt rrugëve produktive, të cilat mund ta ndihmojnë njeriun të arrijë qëllimin e besëlidhjes që u lidh midis tij dhe Zotit të plotfuqishëm. Në të njëjtën kohë, me të njeriu mund të arrijë qëllimin e vërtetë për të cilin i Madhërishmi i ka krijuar njerëzit... për ta ndërtuar këtë jetë mbi baza të qëndrueshme, që e shndërrojnë atë në një jetë të mirë. Kurse fazën e shpërblimit përfundimtar, Kur'ani e tregon si fazën ku njeriu kthehet në kënaqësinë e Zotit - lavdëruar dhe madhëruar qoftë Ai - dhe në Xhennetin e Tij!

Kam parë se të gjitha projektet për ndërtimin e qytetërimit, mëkëmbjes dhe zhvillimit të jetës në Tokë, dhe projektet për lartësimin e njeriut dhe ngritjen e nivelit të jetesës (ose çfarë mund ta quajmë si lartësim gjithëpërfshirës që përfshin mendjen, perceptimin, vizionin, mendimin, besimin, sistemet e sjelljes dhe të marrëdhënieve), të gjitha këto mund të merren dhe të gjenden të qarta në Kur'anin fisnik, nëse arrijmë të njohim dyert nëpërmjet të cilave mund të afrohemi, që të hyjmë në hapësirat e tij.

Kur'ani është i pari që mund ta shpjegojë veten e tij, të sqarojë përmbajtjen e ajeteve të tij dhe të prezantojë atë që thuhet në të. Kur'ani famëlartë në një kontekst vjen në mënyrë të shkurtuar, në një kontekst tjetër vjen në mënyrë të zgjeruar, në një kontekst vjen i përmbledhur

dhe në një kontekst tjetër vjen duke sqaruar... ashtu si në një kontekst përgjithëson, kurse në një kontekst kufizon dhe përcakton. Atë që ajetet e librit e përmbledhin në një pjesë të përgjithësuar të tij, ose në një sure, e gjen të zgjeruar në një vend tjetër në Kur'an; atë që e thotë të përmbledhur në një vend, e sqaron me detaje në një vend tjetër të tij. Kështu, në këtë libër të ndritur gjërat thuhet të përmbledhura, të specifikuar, të kufizuara, edhe të përgjithësuar. Të gjitha këto mund t'i gjeni në librin e shenjtë.

Kështu që kujt i janë dhënë çelësat e dyerve nga ku hyhet për të medituar dhe të atyre dyerve që të çojnë në gjerësitë e Kur'anit të lavdishëm, e gjen veten të aftë të arrijë atje ku njohuritë e tjera nuk mund ta ndihmojnë dot të arrijë, përfshirë edhe ato njohuri që quhen njohuritë ose shkencat e sheriatit.

Shkenca e komentimit të Kur'anit përfshin lloje të shumta brenda saj, siç u përmend edhe më parë. Nga ato lloje janë komentimi bazuar mbi thëniet e transmetuara nga brezat e parë, ose komentimi gjuhësor dhe retorik, komentimi tregues, komentimi juridik, komentimi logjik, komentimi shkencor dhe ai objektiv. Tani po paraqitet një prirje drejt komentimit filozofik. I Dërguari i Allahut, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të, na ka lënë trashëgimi një metodë, që është komentimi i Kur'anit me Kur'an. Shumica e thënieve të përcjella prej tij, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të, që kanë të bëjnë me komentimin e Kur'anit, janë të llojit komentim i Kur'anit me Kur'an, kurse për sa i përket komentimit praktik dhe të zbatuar, atëherë tradita dhe biografia e tij përbëjnë një komentim të Kur'anit të lavdishëm. Tradita e tij mishëron Kur'anin. Jeta e tij është mishërim i Kur'anit. Morali dhe etika e tij përfaqësojnë Kur'anin. Të gjitha llojet e komentimit që i përmen-dëm, ngrejnë një pyetje serioze, që thotë: Kur'ani i lavdishëm është përshkruar si "sqarim, i qartë, dritë, i lehtë për të marrë mësim", e të tjera cilësi që tregojnë se ky libër është i qartë dhe që nuk ka nevojë për një ndërmjetës që ta shpjegojë e ta sqarojë atë, pasi supozohet që kjo dritë dhe ky libër i qartë nuk kanë nevojë për dikë që ta komentojë atë, në mënyrë që të tjerët të dinë kuptimet e tij dhe atë se çfarë nënkuptohet me të. Atëherë pra, përse tregohet kaq kujdes për këtë ndërmjetës – komentimin - cilido qoftë lloji i tij?! Për çfarë nevojitet komentimi, përderisa objektivat e tij, në fund të fundit, janë të sjellin kuptimet e Kur'anit më afër atyre të cilëve ky libër u drejtohet, dhe të cilët Kur'ani

supozon se janë të gatshëm të ndërveprojnë me të e të udhëzohen sipas udhëzimeve të tij, nëse ata e lexojnë si duhet atë, meditojnë thellë rreth tij dhe i përkujojnë përmbajtjen, qëllimet dhe objektivat e tij?! Për çfarë u nevojitet komentimi atyre që u kërkohet ta ndjekin Kur'anin, ta ndërtojnë jetën dhe civilizimin e tyre në përputhje me udhëzimet e zbritura në të, e gjithashtu t'i trajtojnë mosmarrëveshjet dhe armiqësitë mes tyre sipas ligjeve të zbritura në të, dhe të jenë të kënaqur me vendimet e tij? **“A nuk i sheh ata (hebrenjtë) të cilëve u është dhënë një pjesë e librit dhe që u bëhet thirrje të vijnë te libri i Allahut në mënyrë që të gjykojnë mes tyre, e pastaj një pjesë e tyre e kthejnë kurrizin e largohen me shpërfillje!”** [Āl Imrān: 23] Këtë shpërfilljen e tyre nuk e justifikon me arsyetimin se nuk i kuptojnë fjalët që u thuhën, por me një arsye tjetër, që është specifike për ta: **“Kjo sepse ata thonë se ‘zjarri nuk do të na prekë ne, përveçse disa ditë’ dhe janë mashtruar në fenë e tyre nga ajo që kanë trilluar.”** [Āl Imrān: 24] Shpërfillja dhe moskuptimi vjen nga mungesa e gatishmërisë së treguar prej atyre që u adresohet mesazhi.

Sa i përket ligjërimit Kur'anor, në të nuk ka asnjë kundërthënie sepse ai është nga Zoti i madhërishëm. Kundërthënia është një mangësi që mund t'i ndodhë ligjërimit relativ, kurse sa i takon ligjërimit të të Plotfuqishmit të gjithëdijshtëm, i Cili e ka përfshirë gjithçka në diturinë e Tij, dhe librit të cilin i Madhërishmi e ka sqaruar me diturinë e Tij, ai nuk mund të jetë i ekspozuar ndaj asnjë mangësie të asnjë lloji. Komentimi njerëzor - cilado qoftë dituria e autorit dhe madhështia e tij - nuk mund të jetë më i qartë ose më i kuptueshëm se Kur'ani famëlartë. “Të ndriçosh dritën” dhe “të rrezatosh rrezen e dritës dhe burimin e saj” është një çështje absurde. Për këtë arsye, i Dërguari i Zotit, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të, nuk e ka komentuar Kur'anin sipas kuptimit përkufizues të termit komentim, përveç një numri ajeteesh për të cilat Xhibrili alejhi selam ia ka përcjellë komentimin e tyre, gjë pas së cilës fshihet një urtësi e Allahut të madhërishëm. Ndoshta kjo urtësi, nga disa aspekte të saj, është për të mësuar Pejgamberin e Tij se si t'ua mësojë njerëzve librin dhe urtësinë, dhe shumica e këtyre rasteve mund të përfshihen në fushat e komentimit të Kur'anit me Kur'an.¹⁶ Kjo do të thotë që komentimi, në kuptimin e tij formal -

¹⁶ I Dërguari i Zotit, mëshira dhe paqja e Allahut qofshin mbi të, bashkë me Librin e Zotit, u la njerëzve edhe Sunetin dhe biografinë e tij. Suneti dhe biografia kanë kuptimin e tyre, kurse komentimi ka kuptimin e tij. E nëse i Dërguari i Zotit, paqja

përveç asaj që i Dërguari i Zotit ka komentuar- nuk është gjë tjetër veçse një përpjekje njerëzore në të cilën komentuesit përdorin përpjekjet, mjetet dhe njohuritë e tyre të ndryshme, në mënyrë që tek ata të formohet një lloj të kuptuari, dhe i cili mund të merret edhe mund të mos merret nga të tjerët. Gjykimi ndaj tij, nëse është i pranueshëm ose jo, varet nga Allahu i madhërishëm. Në rastin e Kur'anit të lavdishëm, pjesët e tij janë ato që e komentojnë njëra-tjetrën.

Po çfarë është koncepti i “komentimit të Kur'anit me Kur'an”? Në dëshiruar ta përafrojmë këtë lloj komentimi te mendjet njerëzore me këtë emërtim, përndryshe ai është më shumë sesa një komentim, dhe nuk duam që këtë koncept ta mbizotërojë koncepti i komentimit ose kuptimi i zakonit të komentimit, të cilin komentuesit e kanë përdorur tradicionalisht. Ky punim, që ne e kemi titulluar “Komentimi i Kur'anit me Kur'an”, synon përkufizimin e fjalëve të Kur'anit ose njohjen me fjalët e Kur'anit, por kjo shprehje ose ky titull na u duk më i përshtatshëm.

Komentimi i Kur'anit me Kur'an nuk ndërtohet duke u bazuar mbi aspektin objektiv, siç kanë pretenduar disa që merren me komentim. Ata menduan se komentimi i Kur'anit me Kur'an do të thotë të mblidhen ajetet që kanë të bëjnë me një temë të caktuar, në një vend të vetëm, të shikohet historia se kur janë zbritur ato ajete, shkaqet e zbritjes e të tjera si këto, derisa të bëhen të qarta kuptimet e temës. Komentimi tematik pa dyshim që është një nga llojet e rëndësishme të komenteve. Por komentimi i Kur'anit me Kur'an, që ne e kemi për qëllim, i përmban karakteristikat e komentimit tematik, e përfshin atë,

dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të, do t'i kishte komentuar të gjitha ajetet e Kur'anit fisnik, sipas kuptimit të zakonit të “komentimit”, nuk do t'i lejohej askujt ta komentonte Kur'anin e Madhërishëm në një mënyrë që nuk e kishte komentuar i Dërguari i Allahut, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të! Atëherë, të gjithë ata komentues, përfshirë sahabet dhe pasuesit e tyre, nga të cilët janë përcjellë thënie të shumta në lidhje me komentimin e Kur'anit, do të hynin nën kërcënimin e Pejgamberit (a.s.). Po ashtu, cila është dobia e urdhrit për të medituar, nëse ai të cilit i është shpallur Kur'ani madhështor e ka komentuar dhe shpjeguar të gjithin? Si do t'i kishin shkruar dijetarët, ata të fushës së hadithit dhe të mendimit, të gjitha ato koncepte, duke përdorur hadithet e komentimit, nëse i Dërguari i Allahut, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të, do t'i kishte përmendur të gjitha këto çështje në komentimin e tij.

Fahrudin Razi ka cituar në hyrje të komentimit të tij se nëse do të donte të shkruante vetëm në komentimin e sures El-Fatiha aq shkrime sa mban një deve, do ta bënte këtë, pa arritur t'i shteronte të gjitha kuptimet e saj. A patën për qëllim ai dhe shokët e tij, vetëm të transmetonin nga Pejgamberi, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të? Cili është gjykimi për këta dhe komentimet e tyre, të cilat arritën në mijëra, nëse do të ekzistonte një komentim pejgamberik që ata e kishin tejkaluar, përfshirë edhe ata që mblodhën thëniet e sahabëve dhe tabiinëve në komentimet e tyre?! Dallimi midis Traditës Pejgamberike, biografisë së Pejgamberit, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të, dhe komentimit, është shumë i madh. Tradita e të Dërguarit të Allahut, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të, është koleksioni i thënieve, veprimeve dhe vendimeve të tij, dhe pa dyshim që e gjitha kjo përbën sqarim të Kur'anit, por nuk quhet komentim në kuptimin e tij përkufizues, kështu që i Dërguari i Zotit, paqja e Zotit qoftë mbi të, nuk ka lënë libër komentimi. Nën dritën e kësaj, tema e “Tefsirit Me'thūr” duhet rishikuar.

dhe e tejkalon atë. Faza e shqyrtimit tematik është një fazë e cila vësh-tirë e tejkalon kuptimin e përsiatjes së Kur'anit Fisnik dhe meditimit në të. Por, siç e thamë, komentimi i Kur'anit me Kur'an i tejkalon të gjitha këto, pasi ai përfaqëson një komentim, meditim, soditje, të menduar, arsyetim, kujtesë dhe recitim të Kur'anit të lavdishëm. Të gjitha këto rrugë dhe metoda përdoren në mënyrë të tillë që Kur'ani famëlartë të jetë referenca kryesore në të kuptuarit e vet këtij libri të shenjtë dhe të kuptuarit e gjithçkaje që ka ardhur në të për t'ia mësuar ato njerëzimit, qoftë në lidhje me dispozitat, mësimet, mënyrat, ligjet... si dhe në lidhje me ndërtimin e civilizimeve dhe ndërtimin e jetesës, arritjen e lartësimit, arritjen e adhurimit të një Zoti të vetëm, ndërtimin e një perceptimi të shëndoshë, ndërtimin e një besimi të saktë... Dhe të gjitha këto gjenden në Kur'anin famëlartë. Zoti i madhërishëm e ka bërë Kur'anin e shenjtë të lehtë për përkujtim. Sikur njerëzit të përpiqeshin vetëm një pjesë të asaj që përpiqen për mësimin e shkencave të tjera, të cilat ata i themeluan vetë - me konceptin ose pretekstin se këto do t'ua hapin rrugën atyre për të kuptuar Kur'anin - dhe nëse do të bënin një pjesë të këtyre përpjekjeve për ta studiuar vetë Kur'anin famëlartë, për të medituar në të, për ta recituar atë mirë dhe drejt, për të menduar rreth ajeteve të tij dhe për të punuar për të arritur në brendësitë e tij, kjo do t'u kishte mundësuar të përfitonin shumë mirësi dhe do të mund t'i kishin shmangur shumë nga gjërat negative në aspekte të ndryshme të jetës, për të cilat ankohen ekspertët e atyre fushave.

Prandaj dëshirojmë të themi që, ndërsa përpiqeshim të mësonim këtë lloj praktike, u kthym prapa në trashëgiminë tonë dhe u përpo-qëm të shihnim se si ua komentonte i Dërguari i Zotit, paqja dhe më-shira e Allahut qofshin mbi të, shokëve të tij ato gjëra për të cilat ai e ndjente të nevojshme dhe vumë re se ai, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të, për komentimin e Kur'anit përdorte vetëm vetë Kur'anin. Kur shokët e tij nxituan tek ai të frikësuar, pasi kishte zbritur ajeti ku i Madhërishmi thotë: **“Të Zotit janë ç’ka në qiej dhe ç’ka në tokë. Pavarësisht nëse e shfaqni çfarë keni në zemër, ose e fshihni atë, Allahu ju merr në llogari sipas asaj** (sipas të gjithë asaj, asaj që e shprehni edhe asaj që e keni në zemër). **Pastaj, Ai fal atë që do dhe e ndëshkon atë që do. Dhe Zoti është në gjendje të bëjë gjithçka!”** [El-Bekare: 284], shokët i thanë: -O i Dërguar i Zotit! Cili prej nesh është në gjendje t'i kontrollojë mendimet e veta? Nganjëherë ndonjërit prej nesh

i shkojnë nëpër mendje gjëra që do të dëshironte më mirë të hidhej nga maja e malit para se t'i vinin mendime të tilla në kokë!". Dhe i Dërguari i Allahut buzëqeshi dhe u tha: "Ku e latë fjalën e Allahut që thotë: **"Allahu nuk e ngarkon asnjë njeri përtej mundësisë së tij!"** [El-Bekare: 286]. Kështu pra, ai i ktheu ata te një ajet tjetër i librit të shenjtë, duke e sjellë atë si përgjigje të pyetjes së tyre.

Pasi ishte zbritur ajeti i ndritur në suren Āl Imrān, që thotë: **"O ju që keni besuar! Jini të kujdesshëm ndaj Allahut ashtu siç Ai e meriton dhe mos vdisni ndryshe, përveçse si muslimanë!"** [Āl Imrān: 102], sahabët shkuan tek i Dërguari i Zotit dhe i thanë: "Cili prej nesh, o i Dërguar i Zotit, mund të jetë aq i kujdesshëm ndaj Allahut ashtu siç Ai e meriton?".

Dhe i Dërguari i Zotit i mori për në ajetin e sures Et-Tegābun, që thotë: **"Jini të kujdesshëm ndaj Allahut aq sa të keni mundësi!"** [Et-Tegābun: 16].

Pra, ekziston një qasje parimore dhe metodike, që është "mundësia e njeriut": **"Allahu nuk e ngarkon asnjë njeri përtej mundësisë së tij!"** [El-Bekare: 286], **"Allahu nuk e ngarkon askënd përtej asaj çfarë i ka dhënë!"** [Et-Talāk: 7], **"Jini të kujdesshëm ndaj Allahut aq sa të keni mundësi!"** [Et-Tegābun: 16], e të tjera ajete të ngjashme.

Këto që përmendëm hyjnë në komentimin e Kur'anit me Kur'an.

I Dërguari i Zotit, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të, ishte në gjendje të thoshte diçka nga vetja e tij, të shprehej me fjalët e tij, por deshi t'ua mësonte atyre këtë metodë, metodën e komentimit të Kur'anit me Kur'an.

Dhe kur tek i Dërguari i Zotit (a.s) vjen dikush që ndjen diçka të dyshimtë në zemër, pasi dëgjon ajetin e sures Ez-Zumer, ku thuhet: **"Thuaj (se Allahu deklaroi): O robërit e Mi, që e kanë tepruar (me mëkate) ndaj vetes së tyre! Mos e humbni shpresën nga mëshira e Allahut! Vërtet, Allahu i fal mëkatet, të gjitha! Vërtet, Ai është Falësi, Mëshirëploti!"** [Ez-Zumer: 53], dhe fjala "të gjitha" këtu është konfirmuese dhe gjithëpërfshirëse: **"Vërtet, Allahu i fal mëkatet, të gjitha!"**, por pastaj vijmë në ajetin e sures En-Nisā', ku thuhet: **"Vërtet, Allahu nuk fal t'i shoqërohet gjë Atij në adhurim... por Ai fal çfarë është më e vogël se kjo, për kë të dojë."** [En-Nisā': 48]. Pra, në këtë ajet këtu, shoqërimi partnerë Zotit përcaktohet si një mëkat i cili përjashtohet nga mëkatet që mund të falen.

Kështu që, nga ky ajet i ndritur kuptohet se “politeizmi” është një mëkat i pafalshëm, sepse është një mëkat i rëndë. Me këtë lloj mëkati njeriu i bën padrejtësi vetes, para se t’i bëjë padrejtësi tjetërkujt. Pastaj, kjo është padrejtësi ndaj Krijuesit të njeriut, universit dhe jetës dhe është një shkelje e besëlidhjes së bërë mes Zotit të madhërishëm dhe robërve të Tij kur ata ishin akoma “qeliza” në kurrizin e babait të tyre Ademit alejhi selam. Politeizmi përfaqëson një përmbysje të mesazheve të të gjithë pejgamberëve, të cilët erdhën me mesazhin e besimit në një Zot të vetëm.

Pastaj, një ajet i tretë vjen në suren Ta-Ha, që thotë: **“Dhe vërtet Unë jam falës për atë që pendohet, beson dhe që bën punë të mira, pastaj udhëzohet drejt.”** [Ta-Ha: 82] Pra, këtu ne gjendemi përballë tre ajeteve: njëri flet në mënyrë të përgjithshme **“Me të vërtetë, Allahu i fal mëkatet, të gjitha!”**, pa bërë përjashtime, ajeti tjetër përjashton politeizmin, ndërsa i treti na sqaron kushtet që duhen plotësuar për t’u pranuar pendesa, gjë e cila përshkruhet në suren En-Nisā’: **“Vërtet, pranimi i pendimit nga Allahu është për ata që e bëjnë të keqen nga injoranca, pastaj pendohen së shpejti. Këtyre Allahu ua pranon pendesën, dhe Allahu është i Gjithëdijshtëm, i Urtë. E pranimi i pendimit nuk është për ata që vazhdojnë të bëjnë keq derisa kur ndonjërit prej tyre i vjen vdekja dhe thotë: ‘Unë jam penduar tani!’... dhe as nuk është për ata që vdesin duke qenë mohues... Për të tillë Ne kemi përgatitur një dënim të dhembshëm.”** [En-Nisā’: 17-18].

Këto ajete tregojnë shumë qartë se pranimi i pendimit është e drejtë e robit të Zoti i tij i Plotfuqishëm, por me kushte. E një nga këto kushte është që mëkati të ketë ndodhur nga injoranca. E nëse ka ndodhur me vetëdije dhe me qëllim - siç ishte mosbindja e djallit ndaj Zotit – atëherë çështja ndryshon.

Zoti i madhërishëm e dëboi djallin nga mëshira e Tij, jo vetëm ngaqë ai nuk iu bind, por e dëboi atë nga mëshira e Tij përgjithmonë sepse djalli ishte i vetëdijshtëm për çështjen e bindjes dhe mosbindjes, dhe e dinte shumë mirë se robi i vërtetë nuk duhet ta kundërshtonte Zotin e madhërishëm për asnjë arsye, cilado qoftë ajo. Por arroganca dhe mendjemadhësia e tij e bënë atë të mos i bindet Zotit - më të Lartit – duke e injoruar urdhrin e Tij për t’iu përgjithmonë Ademit dhe për t’i rënë në sexhde atij. Pasi Allahu ia kishte mësuar Ademit të gjithë emrat e pasi ia kishte paraqitur atë engjëjve, të gjithë engjëjt iu dorëzuan

urdhrit të Zotit të madhërishëm. Ata e pranuan se Ademi ishte i kualifikuar të bëhej mëkëmbës i Zotit në Tokë dhe ndaluan së bëri pyetje më tej rreth tij. Të gjithë engjëjt ranë në sexhde para tij, kur u urdhëruan, megjithëse në fillim patën shprehur një lloj kundërshtimi - edhe nëse nuk zgjati. Ata patën thënë: **“A do të vendosësh në të (Tokë) dikë që shkakton prishje në të dhe derdh gjak, ndërsa ne të përlëvdojmë Ty me lëvdata, me falënderime e të shenjtërojmë Ty?”**. Zoti tha: **“Unë di atë që ju nuk e dini!”**. Dhe Ai i mësoi Ademit emrat e çdo gjëje, që të gjithë ata, pastaj Ai ua paraqiti ato engjëjve dhe u tha: **“Më informoni për emrat e këtyre, nëse jeni të sinqertë!”** [El Bekare: 30-31], dhe ata u dorëzuan...

Kurse djalli kishte thënë: **“A t'i përulem me sexhde ndaj atij që e ke krijuar nga balta?”** [El Isrā': 61]. Ai kishte një lloj ndjenje arrogante dhe mendjemadhësie, madje edhe ndaj Zotit të tij të plotfuqishëm. Ai e mohoi urtësinë e Zotit në urdhrin që i dha dhe në përzgjedhjen e Ademit që të ishte mëkëmbës në Tokë, a thua se i Madhërishmi nuk e kishte vënë re dallimin që ekzistonte në origjinë (në krijim) mes zjarrit dhe baltës.

Ky krim i urryer dhe arrogant, që i mohon të gjitha kuptimet e hyjnore dhe që e mohon urtësinë hyjnore, nuk pati kurë tjetër përveç dëbimit. Përndryshe, nëse ndaj djalli do të kishte vend për falje, siç pati vend për falje ndaj Ademit, pra, po të kishte gabuar nga padituria, mbase Zoti - i bekuar dhe i plotfuqishëm – do ta kishte mësuar se si të pendohej, ashtu siç e mësoi Ademin: **“Pastaj Ademi mori disa fjalë nga Zoti i tij, dhe Ai ia fali gabimin. Në të vërtetë, Ai është Falësi i madh, i Mëshirshmi!”** [El-Bekare: 37] Por krimi i tij nuk e pranonte, ose nuk e toleronte në asnjë formë marrjen e formulës së pendimit, madje djalli as nuk mendoi të kërkonte falje. Përkundrazi, ai po përpiqej të merrte hapësirë në kohë dhe t'i jepej jetë, duke treguar kështu arrogancën, tiraninë dhe rebelimin e tij: **“Tha: “Zot, më jep afat deri në ditën kur të ringjallen!” Zoti i tha: “Ty do të të jepet afat, deri në ditën e kohës së caktuar!”** [El-Hixhr: 36-38] E djalli tha: **“Betohem në madhërinë Tënde, se unë do t'i bëj të gjithë ata të devijojnë.”** [Sād: 82]

Pra, këtu kemi të bëjmë me një kokëfortësi të paramenduar, pa asnjë hezitim, dhe me qartësi të plotë nga ana e tij për natyrën e krimit që po kryente, por ai po e kryente atë krim nga kokëfortësia, arroganca, mendjemadhësia dhe ngritja krye ndaj urdhrave të Zotit të madhërishëm.

Tani le t'u kthehemi tre ajeteve të mësipërme. Zbulojmë se ajetet në suren Zumer kishin për qëllim çrrënjosjen e dëshpërimit nga shpirti i njeriut; ne e pamë se çfarë ndodhi kur djalli e humbi shpresën të mëshira e Zotit... Ndodhi ajo që ai këmbënguli të vazhdonte në mosbindje, rebelim dhe keqbërje deri në Ditën e Gjykimit. Humbja e shpresës është një gjendje e rrezikshme psikologjike, që mund ta nxisë njeriun për të vazhduar me punët e këqija. Nëse njeriu ka bërë një punë të keqe, atëherë, pas humbjes së shpresës, ai mund të bëjë dhjetë të këqija. Nëse ai ka bërë një mëkat, nëse e humbet shpresën nga mëshira e Zotit ndaj tij, ai mund të praktikojë njëqind të tillë. Kështu, konteksti kërkon ta heqë dëshpërimin nga shpirti i njeriut: **“Mos e humbni shpresën nga mëshira e Allahut! Vërtet, Allahu i fal mëkatet, të gjitha. Vërtet, Ai është Falësi i madh, Mëshirëploti!”** [Ez-Zumer: 53]. Ai, lavdëruar qoftë emri i Tij, e ka fuqinë për t'i falur të gjitha mëkatet, prandaj mos u dëshpëroni dhe mos u dekurajoni! Nëse di si të pendohesh, duke plotësuar ato kushte që i ka urdhëruar Zoti i gjithëmëshirshëm, ka shpresë që Zoti i plotfuqishëm do të ta pranojë pendesën dhe të të bëjë si të mos kishe asnjë mëkat. Konteksti pra drejtohet të çështja e dëshpërimit, jo të çështja e shpjegimit të llojeve të mëkateve dhe sulmi ndaj tyre, dhe se çfarë falet apo nuk falet nga ato.

Sa i përket ajetit të sures En-Nisā', ai flet për një atmosferë ku gjendeshin njerëz të cilët besuan, pastaj u kthyen në mohim, pastaj besuan, e pastaj u kthyen sërish në mohim, e pastaj e shtuan mosbesimin, dhe pendimi i tyre nuk do të pranohet sepse Zoti nuk pranon t'i shoqërohet gjë Atij... dhe fal gjithçka tjetër, kujt të dëshirojë Ai. Pra, Ai i fal të gjitha mëkatet e tyre, përveç shoqërimit që ia bëjnë Atij, dhe ky mëkat ishte mëkati kryesor në të cilin ata këmbëngulën, e përsëritën dhe e praktikuan disa herë... Ata besonin, pastaj mohonin, pastaj besonin e pastaj mohonin, pastaj e shtuan mosbesimin. Të tillëve nuk do t'u pranohet pendesa, pasi e kanë përsëritur këtë mëkat disa herë, duke qenë të vetëdijshëm dhe këmbëngulës për atë që bëjnë: **“Vërtet, Allahu nuk fal t'i shoqërohet gjë Atij në adhurim... por Ai fal çfarë është më e vogël se kjo, për kë të dojë... E kush i shoqëron gjë Zotit në adhurim, ka shpifur vërtetë një mëkat të madh!”** [En-Nisā': 48]. Prandaj, njeriu duhet të jetë i kujdesshëm të mos bjerë në këtë mëkat sepse është mëkat i rëndë. Kur Zoti e ndihmon njeriun duke ia bërë të

qarta të këqijat e politeizmit dhe njeriu kalon në radhët e besimtarëve, atëherë ai nuk duhet të dalë më kurrë prej aty!

Sa i përket ajetit të tretë, të sures Ta-Ha: **“Dhe vërtet Unë jam falës për atë që pendohet, beson, dhe bën punë të mira, pastaj udhëzohet drejt”** [Ta-Ha: 82], nëpërmjet këtij ajeti i Madhërishmi deshi të na tregonte për kushtet që duhet të plotësojë pendesa, që ajo të pranohet. Ky ajet është në harmoni me ato që thuhën në suren En-Nisā': **“Vërtet, pranimi i pendimit nga Allahu është për ata që e bëjnë të keqen nga injoranca, pastaj pendohen së shpejti. Këtyre Zoti ua pranon pendesën dhe Allahu është i gjithëdijshëm, i urtë!”** [En-Nisā': 17] E kur Allahu i madhërishëm thotë në suren Ta-Ha: **“Dhe vërtet Unë jam falës për atë që pendohet, beson dhe bën punë të mira, pastaj udhëzohet drejt”**, këtu flitet për të penduarin dhe kushtet që duhet të plotësojë, për rregullat që duhet të ndjekë, që pendesa prej tij të pranohet. Nuk ka dyshim se ai që pendohet duhet të ketë besimin në Zot. Citimi i besimit pas pendesës bëhet për të paralajmëruar se kjo pendesë kërkon besim të panjollosur, të papërlyer me shirk, as devijim në besim nga ai që pendohet, pastaj beson, bën punë të mirë dhe qëndron në rrugën e drejtë. Ndërsa ai që e sjell nëpër mendje pendesën, por nuk e korrigjon gabimin në besim, atij nuk i pranohet pendesa. Kërkohet që në besim të kihet sinqeritet dhe i penduari ta faktojë me vepra të mira këtë, me qëndrimin në rrugën e drejtë dhe vazhdimësinë në të e me moskthimin në mëkat pas pendesës.

E gjithë kjo sa thamë tregon për komentimin e Kur'anit me Kur'an, që është edhe lloji më i lartë i komentimit. Kjo është mënyra sipas të cilës njeriu i largon nga vetja të gjitha dyshimet, të gjitha mjegullimet, nëse mund të ekzistojnë të tilla, si në rastin kur diku gjërat thuhën të përgjithësuara, e diku të specifikuara...

Kur e komentojmë Kur'anin me Kur'an, ose kur Kur'ani e komenton vetë veten e tij, kjo sjell shërim në zemrat e njerëzve. Si ky komentim nuk ka asnjë komentim tjetër të cilit mund t'i mbështetemi.

Shembujt e mëparshëm, për qasjen e të Dërguarit të Zotit ndaj Kur'anit, e bëjnë të qartë se komentimi i Kur'anit me Kur'an është diçka që e ka themeluar vetë i Dërguari i Allahut, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të. Ishte ai që e filloi i pari këtë praktikë dhe që ua mësoi atë edhe njerëzve. Kjo gjithashtu tregon edhe rëndësinë e marrjes parasysht parimin e njësisë strukturore të Kur'anit, e cila bazohet në

parimin se në Kur'an ka "dyer" të cilat duhet të përdoren për të hyrë në hapësirat e tij dhe për të arritur hollësitë e tij, sepse ai - Kur'ani - është bërë i lehtë për përkujtim dhe është një libër gjithëpërfshirës dhe i ruajtur. Ky Kur'an i përfaqëson të gjitha profecitë dhe të gjithë pejgamberët, ai tani për njerëzimin është si një pejgamber që banon mes njerëzve, të cilit ata mund t'i kthehen në çdo kohë për ta pyetur për problematikat e tyre.

Pra, është e nevojshme t'i kushtohet vëmendje asaj se ky komentim bazohet në parimin se Kur'ani fisnik është i qartë, dhe se shkalla më e lartë e shpjegimit të tij është ajo kur vetë ky libër e shpjegon veten e tij. Kur'ani jep sqarim për gjithçka, përfshirë edhe Traditën e pastër pejgamberike, dhe siç e kemi thënë, vetë i Dërguari i Zotit e ka praktikuar komentimin e Kur'anit me Kur'an dhe ua ka mësuar edhe shokëve të tij këtë praktikë. Prandaj, ne e kemi parë si detyrë parësore të bëjmë atë që të tjerët nuk e kanë bërë, dhe të përpiqemi t'ia paraqesim njerëzimit Kur'anin ashtu si Zoti ia zbriti të Dërguarit të Tij fisnik... libër të cilin Allahu e ruajti nëpërmjet kompozimit të tij të brendshëm, stilit të tij, retorikës, mrekullisë, dhe bëri që gënjeshtra të mos mund t'i afrohet atij nga asnjëra anë.

Pastaj ne e pamë të udhës t'i mbronim mendjet besimtare, të mos "plaçkiten" nga informacione të marra nga hebrenjtë, ose nga gënjeshttrat, materialet e dobëta, komentet dhe thëniet pa bazë... Ne patëm për qëllim t'u ofronim njerëzve librin e Zotit ashtu siç i gjithë umeti musliman u dakordua për të unanimisht gjatë sundimit të imamit dëshmor, prijësit të besimtarëve Othman ibn Affan, Zoti qoftë i kënaqur prej tij, i cili me punën e tij bëri që çdo mosmarrëveshje rreth Kur'anit të ndalej. E kjo përfaqëson një aspekt të mbrojtjes hyjnore të Kur'anit të shenjtë, pasi struktura e Kur'anit është rregulluar nga Zoti, ashtu siç Ai ka rregulluar strukturën e pozicionimit të yjeve në vendet e tyre ku ato qëndrojnë në qiell, dhe kështu nuk mbeti hapësirë për të shtuar në të asnjë shkronjë, as për të lënë mangët prej tij asnjë tingull.

Një gjë që është e detyrueshme dhe e mundur të bëhet, nuk ndalon së qenuri e detyrueshme për shkak të ndonjë pjese të saj, e cila mund të jetë e pamundur. Kjo është arsyeja pse ne vendosëm të botonim një seri librash komentimi të Kur'anit të ndritur, që tenton rikthimin e metodës së ndjekur në fillimet e hershme, atë metodë që e ndoqën brezi i parë, i cili e merrte Kur'anin të sapo ardhur, të njomë, nga i Dërguari i

Zotit, nga Xhibrili, nga Zoti i botëve. Kjo përpjekje e jona për komentimin e Kur'anit me Kur'an është një thirrje drejtuar muslimanëve, madje edhe gjithë njerëzimit, që të qëndrojnë lidhur me Kur'anin e ndritur dhe t'i mbështeten vetëm atij... edhe të jenë të bindur se ky libër është i mbrojtur nga Zoti, me anë të stilit që ka, retorikës, elokuencës dhe mrekullive që ai përmban. Kemi shpresë të madhe se secili që do ta lexojë këtë punim me përsiatje dhe me një vështrim të thellë do të arrijë në bindjen se Kur'ani, i vetëm, është i mjaftueshëm dhe i panevojshëm për komentimet, të cilat ndoshta përmbajnë edhe shumë thënie të pabaza, duke e kapërcyer kështu metodën e saktë që ka prezantuar i Dërguari i Zotit, paqja dhe mëshira e Zotit qofshin mbi të... atë metodë komentimi të pranuar ligjërisht, dhe e cila është "Komentimi i Kur'anit me Kur'an".

Surja El-Fatiha

(Surja e Hapjes)

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ (1)

الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ (2) الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ (3) مَالِكِ يَوْمِ الدِّينِ (4) إِيَّاكَ نَعْبُدُ وَإِيَّاكَ نَسْتَعِينُ (5) اهْدِنَا

الصِّرَاطَ الْمُسْتَقِيمَ (6) صِرَاطَ الَّذِينَ أَنْعَمْتَ عَلَيْهِمْ غَيْرِ الْمَغْضُوبِ عَلَيْهِمْ وَلَا الضَّالِّينَ (7)

1. Me emër të Allahut, të Gjithëmëshirshmit, Mëshirëplotit!
2. Lavdëruar me falënderim qoftë Allahu, Zoti i botëve,
3. I Gjithëmëshirshmi, Mëshirëploti!
4. Sunduesi i Ditës së Gjykimit!
5. Vetëm Ty të adhurojmë, dhe vetëm prej Teje ndihmë kërkojmë!
6. Na udhëzo në rrugën e drejtë,
7. Në rrugën e atyre të cilët Ti i ke bekuar me mirësi, jo të atyre mbi të cilët ka rënë zemërimi (Yt) dhe as të të humburve!

Përshkrimi i sures

Numri i ajeteve të saj është: shtatë ajete.

Numri i fjalëve të saj është: njëzet e nëntë fjalë.

Numri i shkronjave të saj është: njëqind e dyzet e tre shkronja.

Kjo është një sure e zbritur në Medinë, por thuhet edhe se është zbritur në Mekë.¹⁷

Emrat e saj

Secila sure emërtohet me një emër që tregon për qëllimin e saj. Për secilën gjë, lidhja që ekziston mes saj dhe emërimit që i është vënë, shfaqet që nga “titulli” i saj, i cili tregon në përgjithësi për detajet që ajo përfshin brenda saj. Kjo është ajo për të cilën Zoti e mësoi Ademin, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të, kur deshi t’ua prezantonte

¹⁷ Ibn Abbas, Abdullah Ibn Abbasi, Zoti qoftë i kënaqur prej të dyve. “Tenvîr ‘ul-Mikbās min Tefsîr Ibn Abbās”, i mbledhur nga Mexhduddin Ebu Tahir Muhammed ibn Jakub El Fejruzabadi (vd. 817h.) në Bejrut: Dār ‘ul-Kutub ‘il-Ilmije, (-, -), fq. 3.

engjëjve. Secila sure synon të tregojë për përshtatshmërinë e saj me suren që qëndron para saj, edhe më atë që vjen pas saj.

Surja El-Fatiha është njëra nga suret që ka shumë emra. Autori i veprës “El-Itkân” ka numëruar rreth njëzet e disa emërtime për këtë sure, përfshirë këtu epitete dhe attribute të saj, që janë përmendur në gjuhët e lexuesve qysh nga epoka e të parëve. Por nga Suneti autentik nuk janë vërtetuar emra të tjerë për këtë sure përveç: “El-Fatiha-Hapësja e Librit”¹⁸, Es-Seb’a ‘l-Methāni (Shtatë të shumëpërsëriturat), Thelbi i Kur’anit¹⁹ dhe Thelbi i Librit.²⁰

Kjo sure quhet Hapësja e Kur’anit sepse i Lartmadhërishti e ka filluar Kur’anin me këtë sure. Thuhet gjithashtu se është quajtur me këtë emër ngaqë kjo sure përfaqëson hyrjen, dhe është prijëse e sureve të tjera. Me këtë sure fillohet të shkruhet Kur’ani, dhe me këtë sure fillohet në namaz... Quhet “Thelbi i Kur’anit”, sepse kjo sure është edhe baza e Kur’anit, dhe prej saj është filluar me Kur’anin. Pastaj është quajtur edhe Es-Seb’a ‘l-Methāni (Shtatë të Shumëpërsëriturit), ngaqë ka shtatë ajete (kjo sipas gjithë dijetarëve), dhe fjala “Methāni” nënkupton që këto ajete përsëriten shumë në namaze, dhe lexohen në çdo rekat.²¹

Renditja e saj në Kur’an

Kjo sure është e para në renditjen e sureve të Kur’anit, por për sa i përket leximit të Kur’anit vjen pas sures En-Nās.

¹⁸ Transmetohet që Ibn Abbasi të ketë thënë: “Ndërsa Xhibrili, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të, po qëndronte tek i Dërguari i Allahut, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të, dëgjoi një zhurmë që vinte nga lart. Ai ngriti kokën dhe tha: “U hap një derë në qiell, derë e cila nuk është hapur kurrë më parë, përveçse sot”. Që aty zbriti një engjëll dhe Xhibrili a.s. tha: “Ky është një engjëll që po zbrit në Tokë, i cili nuk ka zbritur kurrë më parë këtu, përveçse sot”. Engjëlli u afrua, përshëndeti me selam dhe tha: “Përgëzime! Të janë dhënë (o Muhamed) dy drita, të cilat nuk i janë dhënë asnjë peygamberi para teje: surja hapëse e librit (Surja El-Fatiha) dhe ajetet mbyllëse të sures El-Bekare. Secilën shkronjë të tyre që do ta lexosh, ty do të të jepet ajo që ato përmbajnë!” [Muslimi, hadithi nr. 806]

¹⁹ Nga Ebu Hurejra r.a. transmetohet të ketë thënë: “I Dërguari i Zotit, paqja dhe bekimi i Zotit qofshin mbi të, ka thënë: “Thelbi i Kur’anit” (d.m.th. surja El-Fatiha) është ajo për të cilën bëhet fjalë kur thuhet “Shtatë të shumëpërsëriturat” dhe “Kur’ani i Madhërishtëm” në Kur’an.” [Buhariu, hadithi nr. 4707].

²⁰ Nga Ebu Hurejra r.a. transmetohet të ketë thënë: “I Dërguari i Zotit, paqja dhe bekimi i Zotit qofshin mbi të, ka thënë: “Surja që thotë “Lavdëruar me falënderim qoftë Allahu, Zoti i botëve!” është Thelbi i Kur’anit, Thelbi i Librit dhe Shtatë të Shumëpërsëriturat.” [Ebu Davud, 2/1458]

²¹ Tefsir ‘ul-Begavij, 1/49.

Lidhja që kjo sure ka me suren që gjendet para saj dhe me atë pas saj

Para kësaj sureje vjen surja En-Nās, e cila thotë që Zoti i madhëri-shëm është Zoti i të gjithë njerëzve, sunduesi dhe pronari i tyre, Zoti i tyre, që është në gjendje t'i mbrojë ata nga çdo e keqe që mund t'u vijë qoftë nga ana e njerëzve apo e xhinëve. E meqenëse i Lartmadhërishmi ka këto cilësi, atëherë ata duhet ta lavdërojnë Atë për këto mirësi që u siguron. Prandaj, është e përshtatshme që pas sures En-Nās të vijë surja El-Fatiha, e cila fillon me lavdërime.

El-Bekai në veprën e tij “Nudhum ‘ud-Durar” thotë: “Suret El-Felek dhe En-Nās, që përfaqësojnë lutje për mbrojtjen nga të këqijat, vijnë përpara sures El-Fatiha dhe kjo si madhërim për Kur'anin. Por, gjithashtu, ai që e lexon Kur'anin duhet të përpiqet ta pastrojë zemrën dhe ta mbledhë veten, në mënyrë që duke u larguar nga armiku ziliqar e smirëzi dhe duke u drejtuar nga Mbrojtësi më i Dashur, lutja e tij të marrë përgjigje dhe ai të arrijë të përfitojë nga thesaret e lumturisë. Nga ky këndvështrim mund ta kuptosh lidhjen e dy sureve, El-Felek edhe En-Nās, me suren El-Fatiha.”²²

Pas sures El-Fatiha vjen surja El-Bekare, e cila shtjellon me hollësi ato që thuhet në përmbledhura në suren El-Fatiha.²³ Surja El-Fatiha tregon se falënderimi, lavdërimi, adhurimi dhe kërkimi i ndihmës janë ekskluzivitete vetëm për Zotin e botëve, duke e arsyetuar gjithë këtë me kujdesin që Ai tregon ndaj krijesave të Tij, me mëshirën e Tij dhe me pronësinë e plotë nga ana e Tij të kësaj bote të dynjasë dhe të ahiretit. Gjithashtu në suren El-Fatiha tregohet se qëndrimet e njerëzve ndaj këtyre fakteve të treguara nga Zoti i botëve janë të ndryshme: kemi ata që “janë bekuar me mirësi”, ata “mbi të cilët ka rënë zemërimi i Zotit”, edhe ata që “janë të humbur”. Surja El-Bekare, që vjen pas saj, në njëzet e pesë ajetet e para të saj, i tregon karakteristikat e këtyre tri kategorive të njerëzve të cituara në suren El-Fatiha.

²² Nallmud' d-Durar Fí Tenāsubu'l-Ājāti Ves-Suver, 1/22.

²³ Zoti i madhëri-shëm thotë: “Elif. Lām. Rā... Ky është një Libër ajetet e të cilit janë thurur mirë e fort, pastaj janë shpjeguar në detaje, nga një i Urtë, i Gjithëdijshëm.” [Hüd: 1]. Ky ajet i ndritur së pari citon se ajetet e Librit janë thurur mirë e fort, pastaj shpjegimi i tyre në detaje vjen në rend të dytë. Pra, detajimi nuk i paraprin thurjes së fortë, dhe i gjithë Kurani, pa përjashtim, është një Libër ajetet e të cilit janë thurur mirë e fort, pastaj janë shtjelluar në mënyrë të detajuar. Nuk ka asnjë ajet për të cilin mund të thuhet diçka që bie në kundërshtim me atë thurje të fortë. Kurse detajimi, ai i kthehet atij ajeti të përsosur dhe e dominon atë, dhe vendos për përfshirjen e tij ose jo në strukturë. Kjo mund të thuhet për të gjithë Librin. Për më shumë informacion, shiko El- lkhām vet-Tefsīl, një artikull i botuar në dy episode, në uebsajtin e Dr. Taha Xhābir El-Alvāni, në internet.

Vlerat e sures El-Fatiha

Asnjëra nga suret e Kur'anit të lavdishëm nuk e ka marrë vëmendjen që ka marrë surja El-Fatiha.

Shumë studiues e kanë veçuar këtë sure duke shkruar rreth komentimit të saj, sqarimit të rëndësisë që ajo ka, vlerave të saj e të tjera gjëra që kanë të bëjnë me të. Ndoshta kjo ka të bëjë me atë se këto shtatë ajete tregojnë për qëllimet e Kur'anit në tërësi, tregojnë për kuptimet e tij dhe për objektivat e tij me gjithë larminë e tyre.

Disa nga vlerat e saj

- Ajo që Ebu Hurejra r.a. transmeton nga Pejgamberi, pagja dhe bekimet e Zotit qofshin mbi të, i cili kishte thënë: “Kush e fal një namaz në të cilin nuk e lexon Thelbin e Kur'anit (suren El-Fatiha), ai namaz është i mangët (dhe ai e përsëriti fjalën “i mangët” tri herë)... jo i plotë”. Pasi tha këtë hadith, Ebu Hurejrën e pyetën: “Po kur falemi pas imamit?”. Ai tha: “Lexoje në vetvete, sepse unë e kam dëgjuar të Dërguarin e Zotit, pagja e Zotit qoftë mbi të, të thotë: “Zoti i madhëruar ka thënë: Unë e kam ndarë namazin mes meje dhe robit Tim në dy pjesë dhe robit Tim i takon ajo që kërkon. Kur robi thotë: “El-Hamdu li'l-Lahi Rabbi'l-ālemín (Falënderuar qoftë Allahu, Zoti i botëve)”, Zoti i madhërishëm thotë: “Robi Im më ka falënderuar”... Dhe kur thotë: “Er-Rrahmān'ir-Rrahím (I Gjithëmëshirshmi, Mëshirëploti)”, Zoti i madhërishëm thotë: “Robi Im më lavdëroi”... E kur thotë: “Māliki jevm'id-dín (Sunduesi i Ditës së Gjykimit)”, Zoti thotë: “Robi Im më ka përlavdëruar”, ndërsa një herë tjetër tha: “Robi im e ka deleguar tek Unë gjithë çështjen e tij”... Dhe kur thotë: “Ijjāke na'budu ve ijjāke nes'teaín (Vetëm Ty të adhurojmë dhe vetëm prej Teje ndihmë kërkojmë)”, Ai thotë: “Kjo është e ndarë mes Meje dhe robit Tim dhe robi Im do të ketë atë që ka kërkuar”... Dhe kur thotë: “Ihdin'as-sirāt'al-mustekím, sirāt'al-ledhine en'amte alejhim, gajr'il-magdūbi alejhim ve le'd-dāl-lín (Na udhëzo në rrugën e drejtë, në rrugën e atyre të cilët Ti i ke bekuar me mirësi, jo të atyre mbi të cilët ka rënë zemërimi Yt dhe as të të humburve)”, Ai thotë: “Kjo është për robin Tim, dhe robi im do të ketë atë që ka kërkuar”.²⁴

²⁴ Muslim, *Sahihu Muslim*, hadithi nr. 395, fq. 169.

-Zoti i madhërishëm e dinte se ka njerëz që mund të mos jenë në gjendje ta lexojnë të gjithë Kur'anin, t'i mësojnë të gjitha suret e tij e të udhëtojnë në gjithë hapësirat e tij, kështu që Ai e bëri këtë sure një mënyrë që t'i mbajë njerëzit të lidhur me librin e Tij dhe t'i shpëtojë ata nga krimi i braktisjes së këtij libri të bekuar. Nëse Zoti i lartmadhërishëm na ka urdhëruar të lexojmë nga Kur'ani aq sa na vjen lehtë, i Dërguari i Zotit, paqja dhe bekimet e Zotit qofshin mbi të, na ka sqaruar se nuk ka sure më të lehtë se surja El-Fatiha dhe as më gjithëpërfshirëse e më të saktë se ajo. Kjo është arsyeja se përse kjo është edhe surja e namazit. Nga Ubade ibn Es-Samit transmetohet se i Dërguari i Zotit, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të, ka thënë: "Nuk i njihet namazi atij që nuk e lexon në të hapësen e librit (suren El-Fatiha)".²⁵

-Muslimani fal shtatëmbëdhjetë rekate namazi të detyrueshëm brenda një dite dhe nate.

Nëse këtyre u shtohen edhe namazet vullnetare-nafile (pasi siç e transmeton Muslimi nga Ummu Habibe r.a., se e kishte dëgjuar të Dërguarin e Zotit, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të, të thoshte: "Kush i fal dymbëdhjetë rekate në një ditë dhe natë, i ndërtohet me anë të tyre një shtëpi në Xhennet"²⁶, atëherë i bie që ai do ta lexojë suren El-Fatiha njëzet e nëntë herë në një ditë dhe natë.

Nëse ai e lexon si duhet atë, punon që të kuptojë domethëniet e saj dhe i bën ato domethënie parimet e ndërtimit të botës së tij shpirtërore dhe mendore dhe i konsideron ato si metodologjinë e duhur për formimin e personalitetit të tij, atëherë s'ka dyshim se një njeri i tillë do të jetë njëri nga atë të cilët Zoti i ka bekuar me mirësitë e Tij.

-Namazi konsiderohet i plotë edhe nëse lexohet vetëm surja El-Fatiha në të. Ebu Hurejra r.a. ka thënë: "Kjo sure lexohet në çdo namaz. Ato që na i ka thënë i Dërguari i Zotit, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të, ua themi edhe juve, e ato për të cilat nuk na ka treguar ai, nuk kemi çfarë t'ju tregojmë as juve për to. Edhe nëse nuk shton asgjë tjetër në namaz përveç leximit të Thelbit të Kur'anit, ajo sure mjafton. E nëse lexon ndonjë gjë më shumë, mirë bën."²⁷

- Kur thuhet "amin" pas leximit të sures El-Fatiha, njeriut i falen gjynahet që ka bërë më parë. Nga Ebu Hurejra r.a. transmetohet se

²⁵ Buhariu, *Sahih 'ul-Buhari*, hadithi nr. 756, fq. 158.

²⁶ Muslimi, *Sahihu Muslim*, hadithi nr. 728, fq. 287.

²⁷ Buhariu, *Sahih 'ul-Buhari*, hadithi nr. 722, fq. 159.

Pejgamberi i Zotit, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të, ka thënë: “Kur të thotë imami “amin!”, thoni edhe ju “amin!”, sepse kujt i rastis të thotë “amin!” përnjëherësh me thënien “amin!” të engjëjve, i falen mëkatet e kaluara”.²⁸

Prandaj, ne u bëjmë thirrje imamëve dhe ligjëruesve të xhamive, mësuesve dhe predikuesve, që pasi t’u mësojnë njerëzve shehadetin, kuptimet e tij të thella dhe domethëniet e tij të imëta, duhet t’u mësojnë atyre edhe suren El-Fatiha... Duhet t’i mësojnë ata si të meditojnë rreth kësaj sureje dhe si të punojnë me të, në një mënyrë të tillë që e bën atë një metodologji efektive dhe me ndikim në ndërtimin e personalitetit musliman, metodologji e cila mund të praktikohet nga çdo person që është në gjendje ta lexojë këtë sure dhe që është i aftë ta përsiatë dhe ta recitojë atë në mënyrën më të drejtë.

Surja El-Fatiha dhe komentimi i saj me metodën e “Komentimit të Kur’anit me Kur’an”:

Së pari: Përcaktimi i “shtyllave kryesore” të sures

Shtyllat e sures

1- Shtylla e parë e sures El-Fatiha është tevhidi - njohja e Zotit si një dhe i vetëm, me të gjitha llojet e kësaj cilësie, që janë:

- tevhidi i hyjnisë,
- tevhidi i Zotit si sundues i krijesave,
- tevhidi i emrave dhe attributeve të Zotit,
- tevhidi i sundimit, që kthehet te tevhidi i hyjnisë.

Këtë e tregon: 1- Kufizimi i sures **“lavdërimin me falënderim, kërkimin e ndihmës dhe adhurimin”** në të gjitha format e tyre, vetëm për Zotin e plotfuqishëm... dhe klasifikimi i njerëzve në tërësi dhe përcaktimi i rezultateve të veprimeve të tyre në këtë botë edhe fatet e tyre në ahiret, në përputhje me qëndrimin që ata mbajnë në këtë jetë ndaj **“tevhidit/monoteizmit”**. Nëpërmjet besimit të pastër në një Zot të vetëm njeriu hyn në radhët e atyre që në sure citohen si: **“të cilët Ti i**

²⁸ Buhariu, *Sahîh ‘ul-Buhâri*, hadithi nr. 780, fq. 161.

ke bekuar me mirësi.” Ndërsa nëpërmjet largimit nga ky besim i pastër në një Zot, ose nëpërmjet kryerjes së veprave që bien në kundërshtim me këtë besim, ai hyn në radhët e: **“atyre mbi të cilët ka rënë zemërimi i Zotit”,** ose **“ të të humburve”**.

1- **Shtylla e dytë** e sures është pastrimi i shpirtit.

Pastrimi i shpirtit njerëzor buron dhe mbështetet te besimi në një Zot të vetëm, mbështetet në atë se sa falënderues është robi ndaj Zotit të tij, sa është i kufizuar vetëm me Atë, të Madhërishmin... mbështetet tek adhurimi i pastër vetëm ndaj Atij, te kërkimi ndihmë vetëm prej Tij, te kërkimi i udhëzimit vetëm prej Tij (madhëruar qoftë Ai), tek ekspozimi ndaj mëshirës së Tij dhe përkujtimi në vazhdimësi i ahiretit. Të gjitha këto janë që e mbështesin dhe e mbajnë pastrimin e shpirtit, dhe të cilat surja e ndritur i trajton.

2- **Shtylla e tretë** është umrani (sedentariteti; zhvillimi i jetës në tokë).

Zhvillimi i jetës në tokë, nënshtrimi i gjithë asaj që është në univers në shërbim të krijesave dhe nxjerrja në pah e kujdesit të treguar nga Allahu i Lartmadhërishëm ndaj tyre, përbën një pjesë të objektivave të kësaj sureje. Ky “nënshtrim” dhe rezultatet që dalin prej tij, e gjithë kjo është rruga për ata të cilët Zoti i ka bekuar me mirësitë e Veta... rruga e pejgamberëve, e dëshmorëve, e njerëzve të drejtë e të mirë. Këta janë “zhvilluesit e vërtetë të jetës në Tokë” dhe këta janë njerëzit e drejtë që meritojnë ta trashëgojnë atë... janë ata që ndërtojnë “shtëpi” të cilat Zoti ka urdhëruar të ndërtohen dhe të përmendet në to emri i Tij, dhe që i mbajnë gjallë xhamitë e Allahut... janë ata të cilët e mbajnë përsi-për barrën e mbrojtjes së jetës nga ata shkatërrues që bëjnë dëmtime në Tokë e nuk rregullojnë.

3- **Shtylla e katërt** është umeti.

Surja El-Fatiha e vendosi konceptin e umetit. Kjo sure e klasifikoi racën njerëzore në tri kategori, kategori që nuk bazohen te ngjyra, as te gjuhët, as te varfëria, as te pasuria, as te vendbanimi në rajone të ftohta, të nxehta, shkretëtira apo livadhe, por e klasifikoi atë në varësi të asaj se sa afër janë ata pranë rrugës së drejtë (dhe këta janë ata të cilët janë bekuar me mirësi), apo sa të shmangur dhe larg saj janë ata (dhe këtu hyjnë ata të cilët kanë fituar zemërimin e Zotit, ose të humburit).

Koncepti i “umetit” u dha si emërtim ndaj grupimeve që ndjekin rrugën e drejtë, dhe të cilët janë ata të bekuarit. Nëse surja El-Fātiha e vendosi këtë koncept fillimisht në mënyrë të përmbledhur, atëherë formulimi i tij është plotësuar me anë të sureve të tjera që e përmendin këtë koncept ose që tregojnë për të.

4- **Shtylla e pestë** është thirrja në fenë e Zotit – në Islam.

Kjo sure tregon se thirrja në fenë e Zotit – në Islam, është mënyra për dialog dhe mirëkuptim midis tre umeteve, umetit të të udhëzuarve, umetit ndaj të cilëve ka rënë zemërimi i Zotit (siç janë politeistët dhe mohuesit) dhe umetit të të humburve (ata që janë të hutuar dhe të lëkundur në qëndrimet e tyre).

Së dyti: Pas zbulimit të shtyllave të sures El-Fatiha, ne duhet të vazhdojmë t'i përcaktojmë saktësisht konceptet e përfshira në të nga shumë këndvështrime, dhe ato janë si vijon:

- 1) Koncepti i fjalës “Bismil-lah - Në emër të Zotit”.
- 2) Koncepti i fjalës hamd - “lavdërimit me falënderim”.
- 3) Koncepti i fjalëve “Allah, Zot” dhe çfarë është “zotësia” e Tij.
- 4) Koncepti i fjalës rahmeh - “mëshirë”
- 5) Koncepti i fjalës malik - “Poseduesi, ose melik - Mbreti”.
- 6) Koncepti i fjalës din - “gjykim”.
- 7) Koncepti i fjalës ibadet - “adhurimit”.
- 8) Koncepti i fjalës el-Isti'aneh - “kërkimit të ndihmës”.
- 9) Koncepti i fjalës hidajeh - “udhëzimit”.
- 10) Koncepti i fjalës sirat - “rrugës së drejtë”.
- 11) Koncepti i fjalës nia'meh - “mirësisë”.
- 12) Klasifikimi i njerëzve dhe shpjegimi i karakteristikave dhe koncepteve që tregojnë për secilën kategori.

Së treti: Përcaktimi i këtyre koncepteve me anë të Kur'anit të lavdishëm, gjurmimi i tyre në kontekstet e tyre të ndryshme, formulimi i tyre sipas formulimit Kur'anor brenda kornizës së njësisë së tij strukturore²⁹ dhe konsiderimi i tij si burimi i vetëm për ndërtimin e tyre.

²⁹ Sqarimi për kuptimin e kësaj 'njësie' dhe mënyra e përdorimit të saj si specifikuere metodologjike gjendet në punimin tonë të komentimit të Kur'anit me Kur'an. Shiko: Taha Xhabir El-Alvani, *El-Vahdet'ul-Binā'ijjati li'l-Kur'ani'l-Mexhīd*, Kajro, Dār 'ush-Shurūk 'id-Devlijeh, botimi i parë, 2006.

Nëse gjejmë ndonjë përfitim duke shtuar ndonjë nga treguesit dhe kuptimet gjuhësore nga gjuha e epokës kur është zbritur Kur'an apo nga Sunetet e Pejgamberit, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të, dhe trashëgimia e brezave të mëparshëm, me qëllim të të kuptuarit më të mirë të atyre koncepteve, kjo nuk ka asgjë të keqe, inshaAllah, veçanërisht nëse kemi ndërmend të tregojmë për ndikimin e Kur'anit fisnik në këto fusha, duke i bërë ato vijuese të domethëniesve Kur'anore dhe ndjekëse të atyre domethëniesve.

Së katërti: Shpjegojmë gjithashtu kuptimin e përgjithshëm të të gjithë Sures, nën dritën e “njësisë strukturore të Kur'anit të lavdishëm” dhe në mënyrë të dokumentuar, duke u mbështetur tërësisht vetëm në Kur'anin e lavdishëm.

Së pesti: Bëjmë shpjegimin e marrëdhënies së çdo sureje me suren që vjen para saj, edhe me suren që i vjen pas, dhe me çdo sure tjetër të Kur'anit të lavdishëm, duke pasur parasysh se ndërtimi i këtyre koncepteve sipas metodës Kur'anore dhe vëzhgimi i hapave të tjerë do të hedhë shumë dritë që i zbulon ato marrëdhënie.

Konceptet e sures El-Fatiha në Kur'an në detaje

Përdorimi i termit “koncepte” për fjalët e Kur'anit është bërë për shkak të faktit se fjalët e Kur'anit nuk janë terma të krijuara nga shkencëtarët që përcaktojnë termat dhe në të njëjtën kohë nuk janë fjalë të zakonshme si gjithë fjalët e tjera. E vërteta më e afërt për to është se ato janë ‘koncepte që përmbajnë shumë kuptime’, të cilat takohen, në rrënjët dhe kuptimet e tyre, te titulli i konceptit, sillen rreth tij dhe e përfshijnë atë. Studiuesi që merret me këtë studim i vë re lidhjet që ekzistojnë mes tyre, kërkon të gjejë të fshehtat në to, dhe largon prej tyre cilësitë e përbashkëta, metaforën, të përafërtën, të paqartën, të përgjithësuarën, e të ngjashme me të cilat cilësohen fjalët e përdorura në gjuhën arabe.

Gjithashtu angazhimi ynë për komentimin e Kur'anit me Kur'an bën që trajtimi i fjalëve të Kur'anit, të cilësuar si ‘koncepte’, të jetë një çështje që ndihmon më shumë në arritjen e këtyre objektivave tona dhe

që e mbështet qasjen tonë për komentimin e Kur'anit me Kur'an. Fakti që fjalët e Kur'anit janë "koncepte" ndihmon shumë për të zbuluar ndërmarrëdhëniet që ekzistojnë mes fjalëve të Kur'anit. Zoti e di më së miri!

1. Koncepti i fjalës "Bismil-lah - Me emrin e Zotit"

Kur'ani Fisnik, që nga momenti kur u zbrit, zbriti i shoqëruar me emrin e Zotit xh.sh. dhe fjalët e para që erdhën nga shpallja hyjnore për Muhammedin, paqja e Zotit qoftë mbi të, ishin: "Lexo me emrin e Zotit tënd, i Cili krijoi (gjithçka)!" [El-Alek: 1] Prandaj, kur e recitojmë Kur'anin, ne e fillojmë me të njëjtin fillim që dëshiroi Zoti (bekuar dhe lartësuar qoftë Ai): "Me emrin e Zotit!". Domethënia e kësaj është: Po filloj të lexoj duke përmendur së pari Zotin dhe emrin e Tij.

Kështu fillimi i zbritjes së Kur'anit fisnik për të përmbushur misionin e tij në univers ishte: "Me emrin e Zotit". Edhe ne në këtë kohë, kur lexojmë Kur'an, e fillojmë me të njëjtin fillim. Dhe themi që, Zoti i plotfuqishëm fliste me aftësinë e Tij, e cila i thotë një gjëje "Bëhu!" dhe ajo bëhet, ndërsa i Dërguari i Zotit, paqja e Zotit qoftë mbi të, fliste me aftësitë e tij njerëzore, të cilat thonë se: ai nuk mund të lexojë as një fjalë të vetme, por është fuqia e Zotit ajo e cila do ta marrë këtë Pejgamber - i cili nuk lexon as shkruan - për ta bërë atë mësues për mbarë njerëzimin, deri në Ditën e Ringjalljes. Çdo njeri mëson nga njeriu... por Muhammedin, paqja e Zotit qoftë mbi të, do ta mësonte vetë Zoti i madhërishëm, që ai të bëhej dijetari më i madh i njerëzimit, nga i cili ata do të merrnin diturinë dhe njohuritë. Për këtë arsye përgjigjja nga Zoti i madhërishëm ishte: "Lexo me emrin e Zotit tënd, i Cili krijoi (gjithçka)!", që do të thotë se Zoti i madhërishëm, i Cili krijon nga asgjëja, do të të bëjë t'u lexosh njerëzve atë çfarë dijetarët dhe qytetërimet e botës nuk janë në gjendje ta sjellin... Dhe ajo që ti do të lexosh – ndërkohë që ti je Pejgamberi analfabet - do të jetë një sfidë dhe një shenjë e pejgamberisë dhe mesazhit tënd, jo vetëm për ata që do ta dëgjojnë atë në momentin që ai zbret, por për njerëzimin mbarë, kudo që ata janë... dhe jo vetëm për kohën që do të zbresë, por për deri kur të vijë Ndodhja e Orës së Kijametit. Për këtë arsye i Lartmadhërishmi thotë:

“Lexo dhe dije se Zoti yt është më bujari! I Cili mësoi nëpërmjet penës!” [El-Alek: 1-3].³⁰

Ndër dispozitat që lidhen me suren El-Fatiha janë ato mbi thënien “Bismilahi Err-Rrahmāni Err-Rrahím - Me emrin e Zotit, të Gjithëmëshirshmit, Mëshirëplotit!” dhe thëniet e dijetarëve në lidhje me atë se a është kjo thënie pjesë e secilës sure apo është një ajet i pavarur, i cili është zbritur për të treguar ndarjen midis sureve. Nëse është pjesë e secilës sure, atëherë a duhet ta lexojmë atë në fillim të sures El-Fatiha, siç thuhet sipas mendimit së shkollës së shafiitëve apo nuk duhet, sepse ajo nuk është pjesë e El-Fatihës, e cila ka shtatë ajete pa të?

Ajo që mendojmë ne është se “Bismilahi Err-Rrahmāni Err-Rrahím” përbën një ajet nga surja El-Fatiha dhe është gjithashtu pjesë e një ajeti në suren En-Neml. Gjithashtu kjo thënie nuk lexohet në fillim të sures Et-Tevbe.

Kur lexuesi thotë: “Bismilahi Err-Rrahmāni Err-Rrahím” para se të fillojë leximin në Kur’an dhe vazhdon me leximin e sures, me këtë ai tregon se “unë po lexoj me emrin e Zotit, të Gjithëmëshirshmit, Mëshirëplotit!”. Po kështu kur ai thotë “Bismilahi- Me emrin e Zotit”, kur tenton të ngrihet në këmbë ose të ulet ndenjtur, apo para çdo veprimi që bën, sjell në vëmendje se me këtë thënien e tij “Bismilahi” ai ka për qëllim të tregojë që “unë ngrihem në këmbë me emrin e Zotit, edhe ulem me emrin e Zotit”, e kështu për të gjitha veprimet e tjera.³¹

Termi “hamd – lavdërim me falënderim” është cituar 38 herë në Kur’anin fisnik, i shquar edhe i pashquar, por në të gjitha rastet ka ardhuri si i atribuar vetëm Zotit të madhërisëm.

Në fillim të sures El-Fatiha, fjala “El-hamd” i drejtohet dhe është ekskluzivitet vetëm i Atij që është i kualifikuar për këtë dhe Ai është Zoti i botëve, i Cili zotëron dhe karakterizohet nga cilësitë e përsosmërisë, të cilat i përshtaten pozitës së Tij të lartë, i madhëruar qoftë Ai!

2. Koncepti i “lavdërimit me falënderim”

Kuptimi i ajetit: “El-Hamdu li’l-Lahi Rabb’il-Ālemín” [El-Fatiha: 2], do të thotë që: “Lavdëruar qoftë Allahu, Zoti i botëve!”, në cilësinë e Tij si Krijuesi i krijesave dhe kujdestari e edukatori i tyre derisa ato të

³⁰ Sha’ravi, *Tefsír ‘ush-Sha’rávi*, Kajro, Metabí’u Ahbar’il-Jevm, (-, -), vëll. 1, fq. 42.

³¹ Taberi, *Xhami’ul-bejani an te’vil’il-Kur’an*, vëll. 1, fq. 115.

arrijnë nivelet më të larta të përsosjes, e cila i përgatit të kryejnë atë për të cilën janë krijuar. Dhe “botët” përfshijnë gjithçka që është krijuar nga Zoti i madhërishëm.

Lavdërimi me falënderim këtu i bëhet Zotit për shkak të kujdesit që i Madhërishmi tregon ndaj të gjitha krijesave të Tij, për shkak të mëshirës së Tij ndaj të gjitha botëve, dhe për shkak të ekskluzivitetit që Ai ka mbi pronësinë e Ditës së Gjykimit.

Kështu “lavdërimi me falënderim” - në të gjithë Kur'anin e lavdishëm – vjen i shoqëruar me bekime dhe favore, të cilat konsiderohen arsye dhe shkaqe për thënien e kësaj fjale.

Përmendim këtu lavdërimin që i Madhërishmi i bën Vetes për shkak të mirësisë që përbën krijimi i gjërave të ndryshme: **“Lavdëruar qoftë Zoti, i Cili krijoi qiejt e tokën dhe bëri errësirën edhe dritën... pastaj ata të cilët nuk besojnë, barazojnë (të tjerë) me Zotin e tyre.”** [El-En'ām: 1] I Plotfuqishmi e lavdëron Vetën për shkak se zbriti një libër të vyer, të cilit nuk i ka bërë devijime. Ai thotë: **“Lavdëruar me falënderim qoftë Zoti, i Cili e zbriti librin te rob i Tij dhe nuk ka bërë asnjë devijim në të.”** [El-Kehf: 1]³² Pastaj Ai e lavdëron Vetën për drejtësinë e Tij duke thënë: **“Thuaj: “Lavdëruar me falënderim qoftë Zoti! Ai do t'jua tregojë shenjat e Veta dhe ju do t'i njihni ato. E Zoti yt nuk është i pavëmendshëm ndaj asaj që ju bëni.”** [En-Neml: 93] Ndërsa në suren Ez-Zumer përmend lavdërimin që i bëjnë Atij besimtarët për premtimin e vërtetë që u ka dhënë dhe që i bën të hyjnë në Xhennet: **“E thonë: “Lavdëruar me falënderim qoftë Zoti, i Cili e mbajti premtimin dhe na e la në trashëgimi Tokën, që të banojmë ku të duam në Xhennet... e ky është shpërblimi më i shkëlqyer!”** [Ez-Zumer: 74] Dhe shembujt për këtë janë të shumtë për t'u numëruar.

“El-Hamîd - I Lavdëruari me falënderim” është njëri nga emrat e bukur të Zotit. I Plotfuqishmi thotë: **“Të Tij janë gjitha çfarë ka në qiej edhe në Tokë, dhe vërtet Zoti është Ai i Pasuri, i Lavdëruari me falënderim!”** [El-Haxh: 64] Zoti - lavdëruar qoftë Ai - e ka emërtuar Pejgamberin e Tij para se ai të vinte si pejgamber, dhe ka dhënë lajmin e mirë për të. Ai pejgamber do të quhej Ahmed, një emër që rrjedh nga fjala “El-Hamd”, që do të thotë “Lavdërimi me falënderim”. I

³² Ibn Kethiri ka thënë: “Ai, i Madhërishmi, e lavdëroi veten e Tij për të mirën që i bëri njerëzimit duke u zbritur atyre librin e shenjtë tek i Dërguari i Tij i nderuar, pagja dhe mëshira e Zotit qofshin mbi të, dhe kjo është mirësia më e madhe që Zoti i madhërishëm u ka bërë banorëve të Tokës, pasi me të i nxori ata nga errësirat në dritë.” [Ibn Kethir, 5/135]

Madhërishmi thotë: **“Kujto kur Isai biri i Merjemes pati thënë: “O bij të Izraelit (Jakubit a.s.)! Unë jam i Dërguari i Zotit për te ju. Jam konfirmues i Tevratit që ka zbritur para meje, edhe përgëzues për një të Dërguar që do të vijë pas meje, emri i të cilit është Ahmed”... E kur ai u solli prova të qarta, ata thanë: Kjo gjë është magji e qartë.”** [Es-Saff: 6] Dhe ai që e mori nën kujdestari, që kur ai ishte i vogël, ia vuri emrin Muhammed. Dallimi midis “lavdërimit me falënderim” dhe thjesht “falënderimit” është se “lavdërimi me falënderim” bëhet për bekimet edhe për të tjera gjëra, ndërsa falënderimi bëhet vetëm për bekime dhe bamirësi. Në fakt fjala “Hamd” është më specifike sesa lavdërimi, por më gjithëpërfshirëse sesa “Falënderimi”.³³

3. Fjala që shpreh madhëstini, fjala: “Allah”

Fjala e madhërimit “Allah-Zot” përmendet 980 herë në Kur’anin e shenjtë dhe kjo fjalë depërton në fillimet e sureve, në mbarimet e tyre, edhe në brendësinë e tyre. Ky është emri më i madh i Krijuesit të krijimit - të Plotfuqishmit – pasi emrat e Tij të tjerë degëzohen prej këtij emri. Ky emër “Allah-Zot” është emri i plotë dhe gjithëpërfshirës për gjithë emrat dhe cilësitë që e identifikojnë Atë. Për shkak të madhëstisë së këtij emri, ai konsiderohet një hallkë e rëndësishme dhe theme-lore në shtyllën kryesore të Kur’anit të shenjtë, e cila është tevhidi-veçimi me adhurim i Zotit të vetëm, nga e cila degëzohen të gjitha shtyllat e tjera të Kur’anit të lavdishëm.

Fjala “Allah-Zot” është ajo që i organizon urdhrat dhe ndalimet, është ajo që i organizon dhe sistemon ato për të cilat Ai tregon dhe jep informacion, edhe ato për të cilat paralajmëron dhe tërheq vëmendjen... për mrekullinë e krijimit... për ato që i përkasin vetëm Atij dhe askujt tjetër dhe për gjithçka që tregon pushtetin e Tij të madh në këtë botë dhe në ahiret. Kështu që kjo fjalë, fjala “Allah-Zot”, nuk lejohet t’i adresohet dhe nuk është e përshtatshme t’i thuhet asgjëje përveçse Atij. Kush ia adreson këtë fjalë dikujt tjetër përveç Tij, ai ka rënë në shirk dhe në politeizëm, dhe kështu gjendja e tij priset në këtë botë edhe në tjetrën.

³³ Në shqip nuk ekziston një fjalë e vetme, ekuivalente me fjalën “hamd” të arabishtes. Fjala “hamd” përmban “lavdërimin me falënderim” së bashku. Përkthyesi.

Koncepti për Zotin si Kujdestar dhe “kujdestaria”³⁴

Pejgamberi i Zotit, Jusufi, alejhi selam, e refuzoi dhe e kundërshtoi veprimin e atyre që konsideronin se ekzistojnë shumë zota të ndryshëm, dhe të cilët e kishin lënë në harresë Allahun, Zotin e Vetëm, të Plotfuqishmin (Nënshtguesin).

I Madhërishmi na tregon për fjalët që u kishte thënë Jusufi, alejhi selam, dy shokëve të tij të burgut: **“O shokët e mi të burgut! A janë më të mirë zota të ndryshëm apo Allahu, që është një dhe i vetmi, i Plotfuqishmi, Nënshtguesi (i çdo gjëje)?!”** [Jusuf: 39] Edhe i Dërguari i Zotit, paqja dhe mëshira e Zotit qofshin mbi të, u urdhërua t'i ftonte njerëzit e librit (ndjekësit e librave të shenjtë të mëparshëm, Tevratit dhe Inxhilit) në adhurimin e një Zoti të vetëm dhe jo të merrnin në konsideratë zota të tjerë përveç Zotit të madhërishëm. I Gjithëmëshirshmi thotë: **“Thuaj: O njerëz të librit! Ejani te një fjalë e përbashkët, mes nesh edhe jush, që: “të mos adhurojmë askënd përveç Zotit, të mos i shoqërojmë asgjë Atij, e të mos e marrim njëri-tjetrin për zot në vend të Tij!” ... E nëse ata largohen, atëherë thojuni: “Dëshmoni se ne jemi muslimanë!”** [Āl Imrān: 64] Dhe si rezultat i largimit të tyre nga kjo ftesë, Kur'ani famëlartë shpreh mosmiratimin e veprimit të tyre, pasi ata i konsideronin dijetarët dhe murgjit e tyre si zota përveç Zotit. I Lartmadhërishmi thotë: **“Ata i morën dijetarët dhe murgjit e tyre për zota përveç Allahut, e po ashtu edhe Mesihun, birin e Marisë... megjithëse ishin urdhëruar të adhuronin vetëm një Zot të vetëm! S'ka zot tjetër përveç Tij! Lartësuar qoftë Ai! Ai është shumë lart atyre që ia shoqërojnë!”** [Et-Tevbe: 31]³⁵

Çfarë është koncepti i “Zotit” dhe cili është thelbi i këtij koncepti ashtu siç e përcakton Kur'ani famëlartë?

³⁴ Kujdestari është Zoti i madhërishëm. Ai është Kujdestari dhe Pronari i çdo gjëje. Ai është Zoti i gjithë ekzistencës, i Cili nuk ka partner në këtë gjë. Ai është Kujdestari i kujdestarëve, Mbreti i mbretërve dhe i pasurive. Ebu Mensuri ka thënë: “Fjala Rabb në gjuhën arabe thuhet për: Zotëruetin, zotërinë, menaxhuesin, kujdestarin dhe përplotëuesin. Kur kjo fjalë thuhet në trajtën e shquar, ajo nënkupton vetëm Zotin e madhërishëm, përveç nëse shoqërohet me ndonjë cilësi që tregon për tjetër kuptim.” [Tāxh ‘ul-Arūs min xhevāhir ‘il-Kāmūs, 2/459]

³⁵ Transmetohet nga Adij ibn Hatim: “Erdba te Pejgamberi, paqja dhe mëshira e Zotit qofshin mbi të, dhe në qafë kisha një kryq ari. Ai më tha: “O Adij, hiqe këtë idhull!” ... pastaj e dëgjova që lexoi nga surja Et-Tevbe: **“Ata i morën dijetarët dhe murgjit e tyre për zota përveç Allahut.”** [Et-Tevbe: 31], dhe tha: “Nuk i adhuronin ata, por kur ata ua lejonin diçka, e konsideronin të lejuar, dhe kur ua ndalonin diçka, e konsideronin të ndaluar-haram.” [Tirmidhiu, El-Xhāmī ‘ul-Kebīr, 5/ 327, hadithi nr. 3352]

Ajo që shpjegon konceptin e “Zotit” në Kur’anin e lavdishëm është ai dialog që u zhvillua midis Musait e Harunit, paqja e Zotit qoftë mbi ata të dy, nga njëra anë, dhe Faraonit nga ana tjetër. I Plotfuqishmi thotë: **“Faraoni tha: Çfarë është “Zoti i botëve?”...Musai tha: “Ai është Zoti i qiejve dhe i Tokës dhe i gjithë çfarë gjendet mes tyre, nëse besoni me bindje!”... Ai (Faraoni) u tha atyre (që gjendeshin) rreth tij: “A nuk dëgjoni çfarë thotë?!”... Musai tha: “Ai është Zoti juaj dhe Zoti i baballarëve tuaj të mëparshëm”... Faraoni tha: “Vërtet, i Dërguari juaj që ju është dërguar, është i çmendur!”... Musai tha: “Ai është Zoti i Lindjes edhe i Perëndimit dhe i gjithë çfarë gjendet mes tyre... nëse dini të arsyetoni!”** [Esh-Shu’arā’: 23-28] Ky dialog e zbulon natyrën dhe thelbin e çështjes së Zotit.

Pyetja ishte: “Çfarë është Zoti i botëve?”, dhe përgjigjja ndaj saj erdhi duke sqaruar cilat janë botët që i krijoi Zoti, dhe se ato janë ‘qiejt dhe toka’ – pra: bota e qiejve, bota e tokës dhe botë të tjera mes qiellit dhe tokës, që ne nuk i dimë, përveç asaj çfarë na është thënë për botën e xhinëve dhe botën e engjëjve...

“Ai është Zoti juaj, dhe Zoti i baballarëve tuaj të mëparshëm”... që do të thotë se Ai është Zoti i kësaj bote të tanishme, përfshirë edhe juve, dhe Zoti i kohëve të kaluara të kësaj bote, përfshirë edhe baballarët tuaj të mëparshëm... Dhe Ai është **“Zoti i Lindjes edhe i Perëndimit”**, që do të thotë se Ai është Zoti i të gjitha lëvizjeve të gjithësisë, në të tashmen e saj, të kaluarën dhe në të ardhmen e saj, pasi Ai i ka në dorë “frerët e shkaqeve dhe të motiveve” të tyre.

4. Koncepti i “mëshirës”

Koncepti i “mëshirës” dhe konceptet që lidhen me të përbëjnë një hallkë shumë të rëndësishme në Kur’anin fisnik. Të gjitha suret kanë filluar me këtë fjalë përveç sures Et-Tevbe. Mëshira është një butësi që dikton sjelljen e mirë ndaj personit të mëshiruar. Ajo përmban dy kuptime: butësinë edhe bamiësinë. I Madhërishmi e ka ngulitur butësinë në natyrat e njerëzve, ndërsa bamiësinë e ka bërë cilësi të Tijën ekskluzive. Gjithashtu fjala “Rrahím” kur themi “Bismil-lah’ir-Rrah-mān’ir-Rrahím” rrjedh nga fjala “rahme-mëshirë”. Kjo cilësi e pranishme edhe te njerëzit rrjedh nga e njëjta cilësi e Zotit të madhërishëm dhe kuptimet e tyre të njëjta shprehen me të njëjtën fjalë.

Kur themi “Er-Rrahmān, Er-Rrahím”, cilësia “Er-Rrahmān- I Gjithë-mëshirshmi” thuhet vetëm për Zotin e madhërishëm sepse një cilësi e tillë nuk mund t’i adresohet askujt përveç Tij, pasi Ai e ka kapacitetin ta mbulojë gjithçka në ekzistencë me mëshirën e Tij. Kurse cilësia “Er-Rrahím”, përdoret edhe për të tjerë, dhe ka kuptimin që “mëshira e Tij është e madhe, e shumë”. I Lartmadhërishmi thotë: **“Vërtet Zoti është Falës i madh, Mëshirues i madh.”** [El-Bekare: 182] Në përshkrimin për Pejgamberin, paqja e Zotit qoftë mbi të, i Lartmadhërishmi thotë: **“Juve ju ka ardhur një i Dërguar nga vetë mesi juaj. Atij i vjen rëndë për vuajtjet që ju përjetoni. Ai e dëshiron me gjithë zemër më të mirën për ju, dhe është shumë i dhembshur dhe “rrahím” – shumë i mëshirshëm, ndaj besimtarëve.”** [Et-Tevbe: 128] Ekziston edhe një mendim tjetër që thotë se fjala “Er-Rrahmān” është një cilësi e Zotit që nënkupton se Ai është i mëshirshëm ndaj të gjitha krijesave të kësaj bote, kurse “Er-Rrahím” nënkupton mëshirën e Tij në botën tjetër, në ahiret. Bamirësia e Tij në këtë jetë i përfshin si besimtarët ashtu edhe ata që e mohojnë Atë, ndërsa në ahiret kjo mëshirë do të jetë vetëm për besimtarët. Për këtë Ai ka thënë: **“E mëshira Ime ka përfshirë çdo gjë e Unë do ta shkruaj atë për ata që ruhen nga të këqijat.”** [El-A’rāf: 156], duke vënë në dukje kështu se mëshira e Tij në këtë jetë është gjithëpërfshirëse për besimtarët edhe për jobesimtarët, ndërsa në ahiret ajo është e veçuar vetëm për besimtarët.³⁶

Mes fjalëve “Err-Rrahmān” dhe “Err-Rrahím” ka një dallim se, “Err-Rrahmān” tregon për gjerësinë e madhe të mëshirës së Zotit, kurse “Err-Rrahím” tregon për mbërritjen e saj te krijesat e Tij.³⁷

Gjithashtu i Plotfuqishmi ia ka bërë ligj të shkruar këtë atribut (mëshirën) Vetes së Tij, siç thotë i Lartmadhërishmi: **“Thuaj: “Të kujt janë gjithë çfarë ka në qiej edhe në tokë?” Thuaj: “Janë të Zotit”. Ai ia ka shkruar Vetes të jetë i mëshirshëm. Ai do t’ju mbledhë ju në Ditën e Ringjalljes, gjë për të cilën nuk ka dyshim. E ata që e kanë humbur veten e tyre, ata nuk besojnë.”** [El-En’ām: 12] I Lartmadhërishmi thotë: **“Dhe kur të të vijnë ty ata që besojnë në argumentet dhe shenjat Tona, thuaju “Selamun alejkum-Paqe qoftë mbi ju!” Zoti juaj ia ka shkruar Vetes të jetë i mëshirshëm, e që kush prej jush bën ndonjë të keqe nga mosdija, pastaj pendohet më mbrapa**

³⁶ Mufradāt Elfādh ‘il-Kur’ān, fq. 336.

³⁷ En’nemūdhih Xhellīl Fī Es’ile Ue Exhvibe An Garāib Et-Tenzīl, botimi i parë, fq. 2.

dhe përmirësohet, atëherë Ai është falës i madh, rrahím - shumë i mëshirshëm!" [El-En'ām: 54]

E kundërta e konceptit të “mëshirës” në Kur'anin e lavdishëm është koncepti i “shkatërrimit, mundimit, të keqes dhe dëmtimit”. I Lartmadhërishmi thotë: **“Ai e fut kë të dojë në mëshirën e Tij, ndërsa për sa u përket keqbërësve, Ai ka përgatitur për ta një mundim të dhimbshëm.”** [El-Insān: 31] I Lartmadhërishmi thotë: **“Thuaj: Si mendoni, nëse Zoti më shkatërron mua dhe ata që janë me mua... ose na mëshiron... kush është ai që do t'i mbrojë mohuesit nga një mundim i dhimbshëm?!”** [Hulk: 28] I Lartmadhërishmi thotë: **“E nëse do t'i mëshironim dhe do t'ua largonim të keqen që ka rënë mbi ta, ata do të vazhdonin të verbohen në tiraninë e tyre.”** [El-Mu'minūn: 75] **“Edhe Ejubi, kur e thirri Zotin e tij se “mua më ka zënë e keqja, e Ti je më mëshiruesi i mëshiruesve!...”** [El-Enbijā': 83]

Rruga e mëshirës dhe mënyra e gjetjes së saj në këtë botë dhe në ahiret është vetëm nëpërmjet Kur'ani fisnik. Zoti i madhëruar thotë: **“Dhe kur lexohet Kur'ani, dëgjojeni atë me vëmendje dhe qëndroni në heshtje, se mbase mëshiroheni (nga Zoti).”** [El-A'rāf: 204]

Zoti i madhërishëm ia ka zbritur Kur'anin e lavdishëm Muhammedit, paqja dhe mëshira e Zotit qofshin mbi të, për të qenë ky libër si sqarim, udhëzim edhe përgëzim për muslimanët (ata që i dorëzohen Zotit). Në këtë libër gjendet shërim dhe mëshirë për besimtarët. I Lartmadhërishmi thotë: **“Ne ta zbritëm ty librin si sqarim për çdo gjë, edhe si udhëzim, mëshirë dhe përgëzim për besimtarët.”** [En-Nahl: 89] **“Ne zbresim nga Kur'ani ashtu çfarë është shërim edhe mëshirë për besimtarët, ndërsa keqbërësve nuk u shton tjetër përveç humbjes.”** [El-Isrā': 82]

5. Koncepti i “Sunduesit”

Fjala Mālik – Sundues, Zotërues³⁸ në Kur'anin fisnik është cituar vetëm tri herë. Në arabisht fjala Mbret – Melik rrjedh po nga kjo fjalë

³⁸ Sunduesi, Mbreti: Është ai që ka autoritetin të nxjerrë urdhra dhe ndalesa ndaj masës së gjerë të popullit. Prandaj edhe thuhet “Mbreti i njerëzve” dhe nuk thuhet “Mbreti i gjërave”. Kur citohet në Kur'an “Zotëruesi i Ditës së Gjykimit” nënkupton që Ai është Mbreti absolut atë ditë, në Ditën e Gjykimit. I Madhërishmi thotë: **“E kujt është mbretëria sot?... E Zotit, që është një dhe mbizotërues** (nënshtguesi i gjithçkaje)!” [Gāfir: 16] Zotërimi është dy llojesh: zotërimi që nënkupton pronësinë dhe autorizimin dhe zotërim që nënkupton fuqinë për ta bërë këtë, pavarësisht nëse është i autorizuar apo jo. Në lidhje me kuptimin e parë sjellim ajetin ku thuhet: **“Kur mbretërit hyjnë në një vendbanim, ata e shkatërrojnë atë...”**

“Mālik – Sundues, Zotërues” dhe nënkupton zotërimin e prestigjit, pasurisë dhe pushtetit. Kjo cilësi, “Mālik-Zotërues”, është një nga cilësitë që shpreh madhësi, krenari dhe fuqi menaxhuese.

Dhe Zoti - lavdëruar qoftë - është Ai që e zotëron menaxhimin absolut të të gjithë ekzistencës. Në dorën e Tij është e gjithë çështja... përfshirë edhe shpërblimin apo ndëshkimin e krijesave. Ai është Zotëruesi i Ditës së Gjykimit. Atë ditë askush nuk ka asgjë në dorë përveç Tij.

I Madhërishmi thotë: **“Thuaj: O Zoti im! Zotëruesi i pushtetit! Ti ia jep pushtetin kujt të dëshirosh dhe ia heq pushtetin kujt të dëshirosh... nderon kë të duash dhe poshtëron kë të duash! Në dorën Tënde është mirësia... Ti je në gjendje të bësh gjithçka! Ti bën që nata të hyjë në ditë dhe bën që dita të hyjë në natë. Ti e nxjerr të gjallin nga i vdekuri dhe e nxjerr të vdekurin nga i gjalli dhe i jep të mira pa llogari, kujt të dëshirosh!”** [Āl Imrān: 26-27]

Zoti i madhërishëm disave prej pejgamberëve të Tij u pati dhënë pushtet të veçantë, si Davudit a.s. dhe Sulejmanit a.s.. Ajo që Zoti i madhërishëm u ka dhënë këtyre të dyve, edhe pejgamberëve të tjerë, përfaqëson vetëm një pjesë nga pushteti i Tij, lavdëruar qoftë Ai.

Pushteti i atyre të dyve, edhe i të tjerëve, është i kufizuar me vendin dhe kohën, kurse pushteti i Tij, madhëruar qoftë, është absolut, që nuk përfill as kohën as vendin. I Madhërishmi thotë: **“I Zotit është pushteti i qiejve edhe i tokës, edhe gjithë çfarë ka mes tyre... dhe tek Ai është e ardhmja.”** [El-Māide: 18]... e të tjera ajete që shkojnë sipas këtij konteksti.

Zoti i lartë është Zotëruesi i Ditës së Gjykimit. Nëse mirësitë e Zotit ndaj nesh meritojnë lavdërim dhe falënderim, atëherë kjo cilësi e Tij si “Zotëruesi” që zotëron këtë botë dhe ahiretin e meriton falënderimin me lavdërim në masë shumë të madhe, sepse nëse nuk do të ekzistonte

[En-Neml: 34], ndërsa sipas kuptimit të dytë: **“Kur (Ai) bëri mes jush pejgamberë dhe ju bëri ju mbretër...”** [El-Māide: 20], ku në këtë rast me fjalën “mbret” ka për qëllim fuqinë e cila kualifikon për të kandiduar, jo se Ai i bëri të gjithë mbretër, sepse kjo nuk përkon me logjikën, siç thonë: “Nuk ka hajr te kryetarët e shumtë!” Një grup dijetarësh kanë thënë: “Zotërimi është një cilësi që thuhet për këdo që zotëron artin ose shkencën e qeverisjes, qoftë në lidhje me veten e tij (që e zotëron veten, forcën e tij, dhe ka aftësinë ta largojë veten nga dëshirat e kota), qoftë në lidhje me të tjerët, pavarësisht nëse e merr përsipër ta kryejë këtë detyrë ose jo. Pastaj kur i Madhërishmi thotë: **“Ne i dhamë familjes së Ibrahimit librin dhe urtësinë dhe u kemi dhënë zotërim të madh”** [En-Nisā: 54]. “Zotërimi dhe mbretërimi” janë e drejtë e përhershme e Zotit, prandaj edhe thotë: **“E Tij është mbretëria dhe Atij i përket falënderimi me lavdërim!”** [Et-Tegābun: 1] **“Thuaj: O Zoti im! Zotëruesi i pushtetit dhe i mbretërisë! Ti ia jep pushtetin dhe mbretërimin kujt të dëshirosh dhe ia heq pushtetin dhe mbretërimin kujt të dëshirosh...”** [Ālu Imrān: 26].” [Mufradāt Elfādh ‘il-Kur’ān, fq. 774]

Dita e Gjykimit, ai që e mbush botën e dynjasë me të këqija, do të shpëtonte pa u ndëshkuar për çfarë ka bërë... e ai që u përmbahet përgjegjësiive fetare dhe adhurimit dhe që e privon veten e tij nga kënaqësitë e shumta të kësaj bote vetëm e vetëm për të fituar pëlqimin e Zotit, do të bënte një jetë të vështirë. Por ngaqë Zoti i madhërishëm është zotëruesi i dynjasë edhe i Ditës së Gjykimit, Ai ka garantuar balancimin e gjithë kësaj ekzistence. Zotërimi i Tij i Ditës së Gjykimit është ajo që e mbron të dobëtin dhe atë të cilit i është bërë padrejtësi. Ky “zotërim” i plotë i Zotit e mban në këmbë drejtësinë në këtë gjithësi që Ai ka krijuar. Ajo që e ka penguar botën të kthehet në një xhungël, ku i forti e shkatërron të dobëtin dhe zullumqari e shtyp atë të cilit i bëhet e padrejtë, është se ekziston një jetë e përtëjme dhe një llogaridhënie... dhe se Zoti - lavdëruar qoftë - do t'i kërkojë llogari krijesave të Tij... dhe kjo është drejtësia e Zotit në këtë botë dhe në ahiret.³⁹

6. Koncepti i “Ditës së Gjykimit”

Fjalja “Sunduesi, Zotëruesi i Ditës së Gjykimit!” ka ardhur në Kur'anin famëlartë e cituar vetëm një herë të vetme, në suren El-Fatiha, kurse togfjalëshi “Dita e Gjykimit” është thënë në Kur'an 13 herë. Por, çfarë është për qëllim me “Ditën e Gjykimit!”? Kësaj pyetjeje i është përgjigjur surja El-Infitar, ku i Madhërishmi thotë: **“Do të digjen në të, Ditën e Gjykimit. E ata nuk do të mungojnë dot aty! Dhe çfarë di ti së ç'është Dita e Gjykimit? Përsëri, çfarë di ti se ç'është Dita e Gjykimit?... Dita kur asnjë person nuk ka asgjë në dorë për askënd dhe e gjithë çështja atë ditë është e Zotit.”** [El-Infitar: 15-19]

Kurse surja El-Me'arixh sqaron shpërblimin e mirë dhe pëlqimin e Zotit ndaj atyre që i besonin Ditës së Gjykimit: **“Vërtet që njeriu është krijuar i paqëndrueshëm. Kur atë e godet e keqja, ai shqetësohet shumë. E kur e ndesh e mira, ai bëhet shumë koprrac. Përveç namazlinjve. Ata të cilët e falin namazin në mënyrë të përhershme. Dhe ata që në pasurinë e tyre ndajnë një të drejtë të caktuar. Për lypësin dhe për nevojtarin. Edhe ata të cilët besojnë në Ditën e Gjykimit. Edhe ata që i frikësohen dënimit të Zotit të tyre. Vërtet, dënimi i Zotit të tyre është diçka për të cilën nuk mund të jesh i sigurt! Edhe ata që e**

³⁹ Tefsir 'ush-Sha'rāvi, 1/68.

ruajnë nderin e tyre (nga imoraliteti). Përveçse ndaj bashkëshorteve dhe skllaveve të veta - në këtë rast ata nuk meritojnë qortim. Por kush kërkon përtej këtyre caqeve, pikërisht ata janë shkelësit (e kufijve të Zotit)! Edhe ata që i ruajnë amanetet dhe premtimet e tyre. Edhe ata që gjithnjë dëshmojnë drejt. Edhe ata që i falin namazet rregullisht. Pikërisht ata, në kopshtet e Xhenetit do të jenë të nderuar!" [El-Meārixh: 19-35]

Edhe Ibrahim i a.s. ishte lutur që Zoti t'ia falte mëkatet në Ditën e Gjykimit. I Madhërishmi tregon për lutjen e Ibrahimit a.s. dhe thotë: "Ai që më bën mua të vdes, pastaj më ngjall... Dhe Ai që shpresoj të m'ia falë mëkatet e mia Ditën e Gjykimit." [Esh-Shu'arā': 81-82]

E personi i parë të cilin e ka goditur mallkimi deri në atë ditë është Iblisi (djalli). I Madhërishmi thotë: "Dhe vërtet mallkimi Im do të jetë mbi ty deri në Ditën e Gjykimit!" [Sād: 78] Mjerë për këdo që e përgënjeshtroi këtë ditë! I Madhërishmi thotë: "Mallkuar qofshin gënjeshtarët! Të cilët janë të zhytur në padije dhe të shkujdesur. Dhe pyesin: "Kur do të jetë Dita e Gjykimit?" Ditën kur ata do të përcëllohen në zjarr! (E do t'u thuhet) "Shijojeni dënimin tuaj! Kjo është ajo të cilën ju e kërkonit me nxitim!" [Edh-Dhārijāt: 10-14] I Madhërishmi thotë: "Mjerë për gënjeshtarët! Ata të cilët e përgënjeshtrojnë Ditën e Gjykimit! E atë ditë nuk e përgënjeshtroi askush tjetër, përveçse çdo shkelës mëkatar! Që kur i lexohen ajetet Tona, thotë: "Këto janë legjenda të të parëve." [El-Mutaffifin: 10-13]

Ata të cilët e mohojnë këtë ditë sa janë në këtë botë, kur të befasohen me të në ahiret, ata do ta pranojnë faktin se kanë qenë përgënjeshtres të kësaj dite. I Madhërishmi thotë: "Përveç banorëve të Xhenetit! Ata pyesin njëri-tjetrin atje nëpër kopshte. (Pyesin) Për keqbërësit. (E u thonë:) "Çfarë ju çoi ju në Sekar (zjarr)?" Ata thonë: "Ne nuk falnim namaz (në jetën e dynjasë). Dhe as nuk e ushqenim nevojtarin. E zhyteshim (në biseda e punë të kota) me ata që zhyteshin në to. Edhe e përgënjeshtrojmë Ditën e Gjykimit. Derisa na erdhi e vërteta (pas vdekjes)!" Dhe tani atyre nuk u vlen ndërmjetësimi i ndërmjetësuesve!" [El-Muddeththir: 39-48]

Surja El-Vāki'a tregon për qëndrimet e atyre që e mohojnë Ditën e Gjykimit si edhe vuajtjet që i presin. I Madhërishmi thotë: "Po njerëzit e së majtës, çfarë janë njerëzit e së majtës? Ata do të jenë në afshin përcëllues të zjarrit dhe ujit të valuar. Dhe nën hijen e një tymi të zi.

E cila nuk do të jetë as e freskët, e as e këndshme. Ata, para kësaj, jetonin në luks. Dhe këmbëngulnin në gjynahe të rënda. Edhe thoshin: “Vallë, pasi të kemi vdekur e të jemi bërë pluhur e eshtra, vërtet do të ringjallemi?! Vallë, edhe baballarët tanë të mëparshëm?!” Thuaju (o Muhammed): “Vërtet, të mëparshmit edhe të mbramët. Do të mblidhen në takimin e një Dite të Caktuar. Dhe pastaj ju, o të humbur, përgënjeshtres, keni për të ngrënë nga pemë Zekkūmi. Dhe do ta mbushni barqet me të. Më pas, do të pini ujë të valuar. Madje do të pini ashtu siç pi deveja e etshme.” Kjo do të jetë mikpritja që ata do të marrin në Ditën e Gjykimit!” [El-Vākia: 41-56]

7. Koncepti i “adhurimit”

Adhurimi është qëllimi i vërtetë pse i Madhërishmi i ka krijuar njerëzit dhe xhinët: **“Nuk i kam krijuar xhinët edhe njerëzit për tjetër, por vetëm që të më adhurojnë Mua!”** [Edh-Dhārijāt: 56] Thirrja e të gjithë pejgamberëve që përmenden në Kur’anin e shenjtë ka ardhur për të realizuar këtë qëllim: **“Nuk kemi dërguar para teje asnjë të dërguar, që të mos i kemi shpallur që ‘s’ka zot tjetër përveç Meje, prandaj Mua më adhuroni!”** [El-Enbijā’: 25]

Por, cili është koncepti i “adhurimit” dhe çfarë përfaqëson ai?

Nga Ebu Hurejra r.a. transmetohet se i Dërguari i Zotit, paqja e Allahut qoftë mbi të, ka thënë: *“Besimi është shtatëdhjetë e disa, ose gjatëdhjetë e disa degë, nga të cilat më e mira është fjala “La Ilāhe Il-lā Allah - Nuk ka zot tjetër përveç Zotit” dhe më e vogla e tyre është të largosh një të keqe nga rruga... edhe turpi përbën një nga degët e besimit.”*⁴⁰

Adhurimi është një koncept gjithëpërfshirës, që fillon me fjalët “Nuk ka zot tjetër përveç Zotit dhe Muhammedi është i Dërguari i Zotit” dhe mbaron vetëm me largimin e së keqes nga rruga, pastrimin e rrugëve, pastrimin e ambientit, përfshirë ushqimet, ujërat, ajrin, të mbjellat e të ngjashme me këto. E sa mirë do të bënin muslimanët po t’u kushtonin vëmendje këtyre çështjeve dhe t’i shikonin ato si gjëra që përfshihen në “konceptin e adhurimit”, dhe ta dinin se “sensi i civilizimit” është një pjesë e pandashme e “sensit të besimit”.

⁴⁰ Muslimi, *Sahihu Muslim*, hadithi nr. 35, fq. 48.

Nga ky këndvështrim, muslimanët duhet të merren me detyrimet e kombit pa të cilat kombi nuk ndërtohet. Si për shembull, ata duhet të kujdesen të kenë mjekë, infermierë, inxhinierë, farmacistë dhe shkencëtarë në të gjitha fushat e jetës, si edhe specialistë të energjisë elektrike, të mekanikës, farkëtarisë, zdrukthëtarisë, drejtimit të makinave dhe aeroplanëve. Muslimanët duhet të kujdesen për zotërimin e profesioneve të dobishme, në gjithë larminë e tyre, përfshirë edhe fshatarët që dinë të punojnë tokën, inxhinierët e bujqësisë, shkencëtarët që e mbrojnë bujqësinë nga dëmtimet e ndryshme të mundshme, inxhinierët që ndërtojnë ura dhe diga dhe që bëjnë asfaltimin e rrugëve... Të gjitha këto çështje konsiderohen detyrime të umetit. Prandaj, kombi duhet t'ua sigurojë të gjitha këto kualifikime dhe mjeshtëri bijve të vet. Nëse këto pozicione mbeten pa specialistin përkatës, atëherë i gjithë umeti do të jetë përgjegjës dhe mëkatar para Zotit të madhërisëm sepse nuk i siguroi personat e aftë për t'i plotësuar këto nevoja. Po ashtu ata do të jenë përgjegjës nëse nuk ndërtojnë xhamitë që ngrihen për hir të Zotit dhe në të cilat përmendet emri i Tij, si edhe shkollat në të cilat - me emrin e Zotit të tyre - mësojnë njerëzit lexim, shkrim, matematikë dhe të gjitha shkencat dhe artet e tjera të dobishme.

Nisur nga ky koncept gjithëpërfshirës i “adhurimit” shumë prej juristëve tanë gjithashtu kanë cituar se është i detyrueshëm emigrimi nga një vend ku nuk ka spitale, mjekë, inxhinierë, ndërtues dhe gjykatës për shkak se një vend i tillë nuk i plotëson kushtet e jetesës dhe personi është i ekspozuar ndaj rrezikut aty. Në vendet ku nuk sigurohen nevojat e jetës për ata që jetojnë në to, banorët e atyre vendeve konsiderohen përgjegjës (përgjegjësi solidare) para Zotit derisa t'i sigurojnë për vete këto nevoja urgjente.

Është për të ardhur keq që shumë vende muslimane janë të varura nga vendet e tjera në sigurimin e ushqimit, veshmbathjes dhe nevojave të tjera të përditshme dhe të domosdoshme, pavarësisht bollëkut të tokës, ujit, parave dhe energjive njerëzore që kanë. Atyre popujve do t'u mjaftonte vetëm ndërgjegjësimi i nevojshëm, solidariteti i duhur dhe vullneti për t'i përmbushur këto projekte të domosdoshme. Sa bukur kanë folur juristët tanë për ndarjen e këtyre nevojave, duke i ndarë në “domosdoshmëri, nevoja dhe mirësi”. Kur nevoja lidhet me njërën nga domosdoshmëritë, atëherë përgjegjësia e kombit është e shumëfishuar dhe mëkati për neglizhencën është i madh. Ah sikur kanalet

televizive dixhitale, të cilat ua zënë kohën njerëzve me arte degraduese dhe që ftojnë në devijim e promovojnë sharlatanizmin, të tregonin kujdes ose njëfarë kujdesi për ndërgjegjësimin e tyre për “detyrimet e kombit” e të ftonin në ringjalljen e tij duke nxitur në kryerjen e këtyre detyrimeve!

Brenda një periudhe të shkurtër popujt e Tokës u bindën se “fitoret sportive” në lojëra konsiderohen si “fitore kombëtare” për të cilat bien daullet dhe për autorët e tyre valëviten flamujt! Çfarë do të ndodhte nëse do t'i mësonim njerëzit se fitorja mbi një sëmundje ose realizimi i “mjafueshmërisë” për një mall të domosdoshëm, siç është gruri ose pambuku, është një fitore kombëtare dhe t'i nderonim ata që realizojnë arritje në këto fusha, ashtu siç i nderojmë lojtarët e shquar? A nuk do t'i bënte kjo me mijëra njerëz t'u kushtonin vëmendje këtyre detyrimeve, të kujdesen për to dhe t'u kushtojnë interesimin që e meritojnë? Ndoshta media dhe arsimi do të bëjnë diçka në këtë fushë para se të transformohemi në popuj lypës globalë, pavarësisht gjithë pasurive dhe potencialeve që kemi, e kështu të ruajmë dinjitetin dhe fytyrën tonë! Ah, sikur!

8. Koncepti i “kërkimit ndihmë”

“Kërkimi i ndihmës” nënkupton kërkimin e ndihmës për të larguar pafuqinë dhe për të plotësuar një punë të cilën ai që kërkon ndihmë nuk mund ta kryejë i vetëm.⁴¹ Dhe ndihma arrihet me anë të forcës së atij që i kërkohet ndihma, pavarësisht nëse ajo është materiale ose figurative. Zoti i madhërishtëm tregon për Dhul-Karnejnin, kur ai tha: **“Më ndihmoni me forcë, që të bëj një barrierë mes jush dhe atyre!”** [El-Kehf: 95] Gjithashtu kjo ndihmë mund të burojë nga një individ ose një grup njerëzish. Citojmë këtu fjalët që patën thënë mushrikinët në përgënjeshtrimin e të Dërguarit, paqja e Zotit qoftë mbi të: **“Dhe ata që nuk besuan thonë: “Ky (Kur'an) nuk është tjetër përveç një gënjeshtre që ai e shpiku vetë dhe që njerëz të tjerë e kanë ndihmuar në të!” Por (duke thënë këtë) ata kanë bërë një padrejtësi dhe kanë thënë një gënjeshtër!”** [El-Furkân: 4]

Zoti i madhërishtëm na urdhëron të kërkojmë ndihmë nëpërmjet durimit dhe namazit. Kjo tregon se këto dy veprime përmbajnë forcë, e

⁴¹ Reshid Rida, *Tefsir 'ul-Menâr*, vëll. 1, Kajro, 1990, fq. 58.

cila reflektohet tek ai që kërkon ndihmë. I Madhërishmi thotë: **“Dhe kërkon ndihmë përmes durimit dhe namazit dhe vërtet kjo është një gjë e vështirë, përveçse për të nënshtruarit me përlulësi (ndaj Zotit)!”** [El-Bekare: 45] Edhe Musai a.s. e pati urdhëruar popullin e tij të kërkonte ndihmën e Zotit të madhëruar me durim: **“Musai i tha popullit të tij: “Kërkon ndihmën e Zotit dhe duroni! Toka është e Zotit dhe Ai ia trashëgon atë kujt të dojë prej robërve të Tij... e rezultati (më i mirë) është për ata që ruhen nga të këqijat.”** [El-A'rāf: 128] Edhe kur bijtë e Jakubit u sollën keq me vëllain e tyre Jusufin, Jakubi a.s. tha: **“Vetëm durim! Allahut i kërkoj ndihmë ndaj asaj që po pretendoni ju!”** [Jusuf: 18]

Zoti i madhërishëm u drejtohet besimtarëve duke u thënë: **“O ju që besoni! Kërkon ndihmë përmes durimit dhe namazit! Vërtet Zoti është me të duruarit!”** [El-Bekare: 153] Ky formulim në këtë formë: **“ndihmë kërkojmë”**, përmendet vetëm një herë në Kur'anin e shenjtë, vetëm në suren El-Fatiha. Gjithashtu ndihma nga Zoti xh.sh. kërkohet vetëm për kryerjen e punëve të mira dhe të devotshme dhe të tillëve u vjen ndihma, kurse mëkatarëve dhe shkelësve nuk u vjen ndihmë nga Zoti dhe kjo është ajo me të cilën na ka urdhëruar Zoti xh.sh.: **“Dhe ndihmojeni njëri-tjetrin për punë të mira dhe devotshmëri, e mos e ndihmoni njëri-tjetrin në mëkat dhe armiqësi.”** [El-Māide: 2]

Dobia nga mënyra e renditjes së fjalëve në ajetin e sures El-Fatiha: “Vetëm Ty të adhurojmë” dhe “vetëm prej Teje ndihmë kërkojmë!”

Fjalët **“Vetëm Ty”** nënkuptojnë ekskluzivitet dhe kufizim, që do të thotë se nuk adhurojmë askënd tjetër përveç Teje dhe nuk kërkojmë ndihmë nga askush tjetër përveç Teje!

Gjithashtu në këtë ajet të ndritur në fillim thuhet: **“Vetëm Ty të adhurojmë!”**, pastaj vjen thënia tjetër **“Vetëm prej Teje ndihmë kërkojmë!”**. “Adhurimi” është synimi ynë, kurse “kërkimi i ndihmës” është një mënyrë për ta arritur atë, kështu që ajo që është “më e rëndësishme” është vënë para “të rëndësishmes në rend të dytë” në ajet.

9. Koncepti i “udhëzimit”

Udhëzimi nga këndvështrimi gjuhësor është: Të treguarit me butësi rrugën që të çon tek ajo që kërkohet.⁴²

⁴² Reshid Rida, *Tefsir El-Menār*, vëll. 1, Kajro, 1990, fq. 62.

Zoti xh.sh. e udhëzon njeriun sipas katër mënyrave:

E para: Udhëzimi me të cilin karakterizohet çdo person i përgjegjshëm dhe bëhet fjalë për mirësitë që Zoti i ka dhënë njeriut, si mendja, inteligjenca dhe njohuritë e nevojshme: **“Zoti ynë është Ai i Cili ia dha secilës gjë krijimin e saj, pastaj e udhëzoi.”** [Ta-Ha: 50]

E dyta: Udhëzimi që u ka dërguar njerëzve nëpërmjet thirrjes së pejgamberëve, zbritjes së Kur'anit e të tjera si këto, dhe ky lloj udhëzimi është për qëllim në ajetin që thotë: **“Dhe i bëmë ata prijës-imamë, që udhëzojnë sipas urdhrit Tonë.”** [El-Enbijā': 73]

E treta: Suksesi me të cilin karakterizohet ai që është udhëzuar personalisht dhe këtë e nënkuptojnë ajetet në vijim: **“E ata që udhëzohen, Ai ua shton edhe më shumë udhëzimin.”** [Muhammed: 17] **“E kush i beson Zotit, Ai ia udhëzon zemrën e tij.”** [Et-Tegābun: 11] **“Ata që besojnë dhe bëjnë punë të mira, ata Zoti i tyre i udhëzon nëpërmjet besimit të tyre.”** [Jūnus: 9] **“Dhe ata që përpiqen për Ne, Ne me siguri do t'i udhëzojmë në rrugët Tona.”** [El- Ankebūt: 69] **“Dhe atyre që u udhëzuan, Zoti ua shton edhe më shumë udhëzimin!”** [Merjem: 76] **“Dhe Zoti i udhëzoi ata që besuan.”** [El-Bekare: 213] **“Zoti udhëzon kë të dojë në rrugën e drejtë.”** [El-Bekare: 213]

E katërta: Udhëzimi që do t'u jepet besimtarëve në ahiret, për në Xhennet, dhe ky është ajo që kihet për qëllim në ajetin: **“(Zoti) Do t'i udhëzojë ata dhe do t'ua rregullojë gjendjen e tyre.”** [Muhammed: 5] **“Dhe Ne ua heqim çfarëdo urrejtjeje që gjendet në zemrat e tyre.”** [El- A'rāf: 43], deri kur thotë: **“Lavdëruar dhe falënderuar qoftë Zoti, i Cili na udhëzoi për këtë.”** [El- A'rāf: 43]

Këto katër mënyra të udhëzimit janë renditur sipas radhës. Atij që nuk i ndodh e para, nuk i ndodh as e dyta, madje nuk vlen të ngarkohet me përgjegjësi fetare. E kujt nuk i ndodh e dyta, nuk i ndodh as e treta dhe as e katërta, kurse kujt i ndodh e katërta, sigurisht që i kanë ndodhur edhe ato të tria para kësaj. Kujt i ndodh e treta, sigurisht që i kanë ndodhur edhe ato të dyja para saj. Pastaj ndodh e kundërta, që mund t'i ndodhë e para, por nuk i ndodh e dyta dhe as e treta.⁴³

⁴³ Er-Ragib El-Isfahani, *Mufradāt El-fādh 'il-Kur'ān*, fq. 832.

Konfuzioni dhe rrugëdalja⁴⁴

Sot, kur kombin tonë e rrethojnë ngjarje shumë të mëdha, dhe zgjohemi e ngrysimi mes presioneve psikologjike dhe jetësore që ato shkaktojnë... dhe secili prej nesh kthehet majtas-djathtas dhe pyet për arsyet e asaj që po ndodh e pothuajse nuk gjen një përgjigje... pavarësisht se përgjigjja e saktë gjendet në librin e Zotit që thotë: **“E kush ndjek udhëzimin Tim, ata nuk do të kenë frikë dhe as do të shqetësohen.”** [El-Bekare: 38] **“E kush ndjek Udhëzimin Tim, nuk humbet dhe as vuan.”** [Ta-Ha: 123], **“Thuaj: “Ai është në gjendje t’ju dërgojë një mundim nga sipër jush, ose nga poshtë këmbëve tuaja, ose t’ju “veshë” përçarjen dhe t’ju bëjë të “shijoni” të keqen e njëri-tjetrit”... Shiko se si i shpjegojmë gjërat, me shpresën që ata të kuptojnë.”** [El-En’ām: 65]

Dhe marrësi i parë i Kur’anit fisnik, Pejgamberi, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të, kur e lexonte këtë ajet ose i lexohej nga dikush tjetër, ndihej shumë i tmerruar dhe nxitonte të thoshte me padurim: **“Unë kërkoj mbrojtjen Tënde nga këto të këqija!”**⁴⁵ Por, përse dhe si Zoti ua “vesh” njerëzve përçarjen?

Ai u “vesh” atyre përçarjen kur ndodhin këto që vijnë:

Së pari: Kur kalojnë një periudhë të gjatë të shkëputur nga burimi i udhëzimit të tyre dhe merren me gjëra të tjera, duke e lënë në harresë atë.

Së dyti: Kur ndodh kjo që përmendëm më sipër, zemrat ngurtësohen pasi ndahen nga burimi i dritës, shkëlqimit dhe udhëzimit.

Së treti: Si rezultat i kësaj ndodh harresa ose lënia në harresë e burimit të udhëzimit dhe kështu fillojnë të shfaqen faktorët që çojnë në armiqësi e urrejtje mes tyre dhe në largimin e zemrave. I Madhërishmi thotë: **“Nga ata që thanë se jemi nesāra (të krishterë), Ne morëm zotimin e tyre, por ata e harruan një pjesë të asaj me të cilën qenë këshilluar, kështu që Ne ndezëm armiqësi dhe urrejtje mes tyre për deri në Ditën e Ringjalljes...”** [El-Māide: 14], dhe kjo nuk do të hiqet

⁴⁴ Taha Xhabir El-Alvani, *El-Harjetu ve’l-mahrexh*, gazeta El-Ahram, Kajro, viti 132, nr. 44072, dt. 6.7.2007.

⁴⁵ Transmetohet nga Buhariu me sened nga Xhabiri r.a. se kur u zbrit ky ajet: **“Thuaj Ai është në gjendje t’ju dërgojë një mundim nga sipër jush”**, i Dërguari i Zotit, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të, tha: **“Unë kërkoj mbrojtjen Tënde!”** Pastaj ajeti vazhdon: **“Ose nga poshtë këmbëve tuaja”**, Pejgamberi tha sërish: **“Unë kërkoj mbrojtjen Tënde!”**... **“Ose t’ju “veshë” përçarjen dhe t’ju bëjë të “shijoni” të keqen e njëri-tjetrit”**, i Dërguari i Zotit, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të, tha: **“Kjo është më e lehtë!”** [Buhariu, hadithi 4628, fq. 881]

prej tyre derisa të kthehen në afrimitet, dashuri dhe vëllazëri dhe zemrat të zhvishen nga largimi, e të zbuten për të pranuar dashurinë që ka sjellë Zoti dhe që e ka vënë në natyrën e njerëzve dhe në librin e Tij të përjetshëm.

Së katërti: Nëse umeti largohet nga origjina e udhëzimit të tij dhe nga burimi i vlerave të tij, atëherë konceptet e tij trazohen... e trazohen edhe mendimet, drejtimet dhe thëniet e tyre. Atëherë ata dominohen nga faktorët e konfliktit, derisa të kthehen te burimi i koncepteve të sakta dhe i kuptimeve të shëndosha.

Këto janë disa nga arsyet e vërteta prapa asaj që po dëshmojmë në lidhje me problemet dhe të këqijat e kohës së sotme, pavarësisht analizave të analistëve, komentimeve të komentuesve dhe paraqitjeve të gabuara të atyre që fryjnë dhe e teprojnë.

Nëse dukuritë negative dhe proceset e ndryshimit të koncepteve korrekte nuk shmangen dhe të hiqen qafe qëkur shfaqen, atëherë ato shndërrohen në diçka më të rrezikshme dhe pasojat e tyre vazhdojnë të transferohen nga “të rënda” në “më të rënda”... derisa mendja e të mençurit të ndihet e paaftë t’i rizhbëjë, t’i analizojë dhe të sugjerojë trajtimin e tyre. Atëherë njeriut nuk i mbetet tjetër vetëm të thotë: “Kjo është një çështje komplekse, ku përfshihen konflikti i interesit dhe korrupsioni. Marrëdhëniet brenda kësaj janë komplekse, kështu që askush nuk mund të gjejë rrugëdalje prej saj”.

Duke thënë kështu ne nuk kemi qëllim të bëjmë thirrje për dëshpërim, por ftojme burrat dhe gratë e mençura të kombit ta braktisin konfuzionin e të kalojnë te zgjidhja udhëzuese dhe e pjekur, që është ‘kapja fort pas librit të Zotit të madhërishtëm: **“O besimtarë! Kijeni frikë Allahun ashtu siç i takon Atij dhe mos vdisni ndryshe, por vetëm duke qenë muslimanë! Dhe mbahuni fort për litarin e Allahut (Kur’anin), të gjithë sa jeni dhe mos u përçani! Edhe kujtojeni mirësinë e Allahut ndaj jush kur ishit në armiqësi dhe Ai i pajtoi zemrat tuaja, e në saje të mirësisë së Tij ju u bëtë vëllazër... Dhe ishit në buzë të një gremine zjarri dhe Ai ju shpëtoi prej saj... Kështu jua shpjegon Allahu juve faktet e Veta, me dëshirën që ju të udhëzo-heni!”** [Āl Imrān: 102-103]

10. Koncepti i “rrugës së drejtë”

Fjala “rruga” (الصراط) në Kur'anin e ndritur është cituar 38 herë, kurse në trajtën “rrugë” (صراطا) citohet 5 herë, “rrugës Tënde” (صراطك) një herë dhe “rruga Ime” (صراطي) një herë, kurse si fjalë përmendet 45 herë.

Konteksti në të cilin sillet fraza “rruga e drejtë” (الصراط المستقيم) është thirrja për t'iu përmbajtur asaj me të cilën ka ardhur Muhammedi, vula e të Dërguarve dhe Lajmëtarëve, paqja e Zotit qoftë mbi të... për t'iu përmbajtur fesë islame, për të cilën Kur'ani i shenjtë thotë:

“Atë që Zoti don ta udhëzojë, ia hap gjoksin për Islamin, e kë don ta humbë, ia bën zemrën të ngushtë e të shtrënguar sikur të jetë duke u ngjitur në qiell... Kështu e bën Zoti vuajtjen mbi ata që nuk besojnë!... Dhe kjo është rruga e drejtë e Zotit tënd! Vërtet, Ne i kemi shpjeguar provat, tashmë, për njerëzit që marrin këshillë.” [El-En'ām: 125-126] Dhe thotë: **“Elif-Lām-Rā.** (Ky është një) **Libër që ta kemi zbritur ty, që t'i nxjerrësh njerëzit nga errësirat në dritë, me lejen e Zotit të tyre... në rrugën e të Plotfuqishmit, të Lavdëruarit me falënderim!”** [Ibrahim: 1]

Gjëja më e rëndësishme, nga e cila varet lumturia e një personi është udhëzimi në rrugën e drejtë, qëndrueshmëria në të si dhe vazhdueshmëria e përhershme në atë rrugë. Prandaj ne i kërkojmë të Madhërishmit të na udhëzojë duke iu lutur Atij nëpërmjet kësaj sureje, të cilën e lexojmë shumë herë gjatë ditës dhe natës: **“Na udhëzo në rrugën e drejtë!”** [El-Fatiha: 6] Ne kemi nevojë ta përsëritim e ripërsëritim këtë lutje, dhe të këmbëngulim në të, sepse kemi një armik në pritje, që po sa të largohemi nga përmendja e më të Mëshirshmit ose të neglizhojmë qoftë edhe për një moment, ai kërcen për të na u bërë një shoqërues i yni duke na tërhequr nga rruga e udhëzimit dhe duke na udhëhequr larg rrugës së drejtë, për të na hedhur në shkretëtirat e devijimit, mashtrimit dhe joshjes... në shkretëtirat e endjes nëpër dëshira.

Nevoja e njeriut për udhëzimin është si nevoja e tij për jetën. Madje, një jetë e çoroditur në humbje është një vdekje e hershme. Udhëzimi është jeta e vërtetë. I Larti thotë: **“O ju që besoni! Përgjigjuni Zotit dhe të Dërguarit të Tij kur ju thërret në atë që ju jep jetë, dhe dijeni se Zoti ndërhyr mes njeriut dhe zemrës së tij, dhe se ju tek Ai do të mbliidheni.”** [El-Enfāl: 24]

Pra, jeta sipas udhëzimit të drejtë, është jeta e vërtetë dhe e mirë... Ai që mund të ndërhyjë mes njeriut dhe zemrës së tij është i aftë të ndërhyjë mes djallit dhe mbërritjes së tij në zemrat tona, dhe ta pengojë atë të ndikojë në to. Ai është në gjendje të na udhëzojë dhe të na bëjë ta vëmë re dallimin mes së mirës dhe së keqes, mes së drejtës dhe së gabuarës, mes udhëzimit dhe mashtrimit.

Rruga e drejtë është rruga që një komb e ndjek, dhe u siguron mbrojtje atyre të cilëve ecin në të... atyre të cilët Zoti i ka bekuar me “udhëzimin” e Tij, me jetën me besim dhe me aftësinë për të bërë dallimin e së mirës nga e keqja, dhe që kanë zgjedhur të ndjekin rrugën e drejtë dhe të duhur. Lutja jonë: **“Na udhëzo në rrugën e drejtë! (6) Në rrugën e atyre të cilët Ti i ke bekuar me mirësi... jo të atyre mbi të cilët ka rënë zemërimi (Yt) dhe as të të humburve!(7)”** [El-Fatiha: 6-7], është një kërkesë drejtuar të Lartit për të përgatitur një komb të mirë dhe të moderuar, që ecën në rrugën e drejtë dhe e zgjedh atë rrugë të jetë rruga e tij. Ne i lutemi të Madhërishmit të na renditë në radhët e këtij kombi, të na bëjë pjesë të tij dhe në rrugën e tij, rrugë e cila është ndryshe nga rruga e atyre mbi të cilët ka rënë zemërimi i Zotit, dhe të cilët Zoti i ka mallkuar për shkak se e kanë prishur besëlidhjen e tyre dhe si pasojë ua bëri zemrat të ashpra saqë i devijojnë fjalët e Zotit nga vendet e tyre... dhe të cilët e harruan një pjesë të mirë të asaj me të cilën ishin porositur, i mohuan shenjat dhe argumentet e Zotit, i vranë peygamberët e Tij... etj.

Po kështu ne të kërkojmë Ty, o Zoti ynë, të na shmangësh nga sjellja dhe rruga e të humburve, të cilëve ua tregove rrugën e udhëzimit, por ata devijuan prej saj!

Kur personi që fal namazin e bën këtë lutje, ai i sjell nëpër mend të gjitha karakteristikat e përmendura në Kur'anin e lavdishëm të “atyre mbi të cilët ka rënë zemërimi i Zotit, edhe të të humburve”, shtigjet që ndoqën, mëkatet që bënë... dhe kërkon mbështetje dhe ndihmë prej Atij që të mos jetë si ata, të mos ndjekë rrugën e tyre e të mos bjerë në mëkatet ku ranë ata.

11. Koncepti i “mirësisë”

Zoti i madhërishëm e konfirmon në Librin e Tij të shtrenjtë se mirësitë e Tij janë të panumërta. I Madhërishmi thotë: **“Edhe nëse përpigjeni t’i numëroni mirësitë e Zotit, nuk do të mund t’i numëroni dot! Vërtet, njeriu është shumë i padrejtë dhe shumë mosmirënjohës!”** [Ibrahim: 34]

Për sa u përket mirësive të Zotit, ka prej tyre që janë të dukshme dhe ka prej tyre që janë të brendshme, jo të dukshme. Allahu i madhërishëm thotë: **“A nuk shihni se si Zoti jua ka bërë të nënshtuar ndaj jush gjithë çfarë gjenden në qiej dhe në Tokë, dhe ju ka mbuluar me mirësitë e Tij, të dukshme e të padukshme? E megjithatë, ka njerëz që debatojnë për Zotin pa kurrfarë diturie, pa kurrfarë udhëzimi dhe as libri ndriçues!”** [Lukmān: 20]

Gjithçka që ka krijuar Zoti xh.sh. është mirësi e Tij ndaj njeriut, të cilit ia ka nënshtuar gjithë çfarë ka krijuar. Krijuesi nuk u ka dhënë krijesave të Tij të tjera aq sa i ka dhënë njeriut, të cilin e ka bërë të jetë pasues, mëkëmbës i Tij në Tokë. Zoti i madhërishëm njeriun e ka veçuar me mirësinë e arsyes dhe të të menduarit, ka nënshtuar për të gjithçka që gjendet në univers dhe e ka nderuar atë mbi gjithë krijesat e Tij.

I Gjithëfuqishmi thotë: **“Vërtet, Ne i kemi nderuar bijtë e Ademit dhe i kemi bartur ata mbi tokë dhe det, i kemi furnizuar me të gjitha të mirat dhe u kemi dhënë atyre një përparësi të madhe ndaj shumë krijesave që kemi krijuar!”** [El-Isrā: 70]

Megjithatë shumë njerëz i mohojnë këto mirësi dhe e harrojnë nderimin e Zotit të plotfuqishëm ndaj tyre. Kur’ani ka dhënë shembuj të shumtë për këtë, nga të cilët po citojmë: **“O bijtë e Izraelit, kujtojeni mirësinë Time me të cilën ju kam bekuar dhe përmbusheni premtimin që më keni dhënë, që edhe Unë të përmbush premtimin që ju kam bërë (për t’ju futur në Xhennet), e vetëm Mua m’u frikësoni!”** [El-Bekare: 40] **“Zoti sjell shembull një vendbanim, i cili ishte i sigurt dhe i qetë, e që i vinte furnizimi i bollshëm nga të gjitha anët, por pastaj banorët e tij i mohuan mirësitë e Zotit, prandaj Ai i bëri ata të “shijojnë rrobën e urisë dhe të frikës”, për shkak të asaj çfarë bënë.”** [En-Nahl: 112]

Kur’ani i shenjtë gjithashtu sjell shumë shembuj të atyre që Zoti i bekoi me mirësi dhe që ishin mirënjohës për mirësitë e Tij. Urojmë të ndjekim shembullin e këtyre të fundit! Për shembull, Pejgamberi i Zotit, Sulejmani a.s., nuk u mashtrua nga mirësitë që i dha Zoti i

plotfuqishëm, kur i dha pushtet, urtësi edhe dituri, por e gjitha kjo e nxiti të ishte edhe më falënderues ndaj Zotit të madhërishëm për çfarë i kishte dhënë: **“Ai vuri buzën në gaz, duke qeshur me fjalët e saj (milingonës), dhe tha: “O Zoti im, më frymëzo të jem mirënjohës për mirësitë që Ti më ke dhënë mua dhe prindërve të mi, dhe (më frymëzo) të bëj vepra të mira që Ty të pëlqejnë, e më prano, me mëshirën Tënde, në radhët e robërve të Tu të mirë!”** [En-Neml: 19]. Po kështu bënin edhe shumë të tjerë të dërguar dhe lajmëtarë falënderues dhe mirënjohës ndaj mirësive të Zotit të madhërishëm.

12. Klasifikimi i njerëzve në suren El-Fatiha

Njerëzimi ka shumë nevojë për një klasifikim të njerëzve bazuar mbi çështje dhe shkaqe që shkaktohen nga vetë puna e njeriut dhe aftësitë e tij, sepse çështjet që nuk kanë të bëjnë me aftësitë e njeriut dhe kapacitetet e tij nuk sjellin ndonjë rezultat të prekshëm në jetën e kësaj bote, as në jetën e përtejme, në ahiret. Për këtë arsye ishte e domosdoshme të bëhej lidhja e të gjithave proceseve të klasifikimit të njerëzve me atë që ata bëjnë dhe me atë që ata janë në gjendje ta bëjnë. Besimtari e fiton besimin e tij duke filluar më së pari të njohë Zotin e tij, pastaj pas asaj njohjeje me tevhidin e Zotit të madhërishëm dhe pas njohjes me të gjitha cilësitë e Tij të përsosura dhe distancimin e Tij nga të gjitha cilësitë e mangëta, ai ndjek rrugën e besimit dhe të së vërtetës. Ndërkohë që ai e bën këtë, ai vë në funksion aftësitë e tij njerëzore, dhe në atë kohë vepra e tij mund të vlerësohet, dhe të shpërblehet me të mira ose të ndëshkohet, në varësi të asaj që rezulton nga puna e tij. I Madhërishmi thotë: **“Dhe Ne e regjistrujmë atë që ata kanë bërë, edhe atë që kanë lanë pas, dhe gjithçka e kemi shënuar në një regjistër të qartë.”** [Jā-Sîn: 12]

Puna që njeriu bën me zgjedhjen e tij është e predispozuar të “peshohet”... ndryshe nga veprimi në rast nevojë ose detyrimi. I Madhërishmi thotë: **“Dhe në Ditën e Kiametit, Ne do të vendosim peshore të sakta dhe askush nuk do të pësojë asnjë padrejtësi.”** [El-Enbijā': 47] **“Ne i kemi dërguar të dërguarit Tanë me prova të qarta dhe kemi zbritur me ta Librin edhe peshoren, në mënyrë që njerëzit të**

veprojnë me drejtësi.” [El-Hadíd: 25] **“Edhe qiellin e ka ngritur dhe ka vendosur balancën** (për çdo gjë).” [Er-Rrahmān: 7]

Veprimi i bërë me vetëdije dhe që është i mundshëm për njeriun, ai është që peshohet, vlerësohet, i bashkëngjiten pasojat, dhe i zoti shpërblehet ose ndëshkohet për të. Prandaj, klasifikimi i njerëzve në ‘besimtarë, mosbesimtarë dhe hipokritë’ konsiderohet klasifikimi më i mirë për bijtë e njeriut, sepse ky klasifikim është i lirë nga çdo paragjykim. Ky klasifikim bazohet mbi realitetin praktik, sipas asaj që ka bërë secili njeri. Kështu, çdo grup njerëzish klasifikohet sipas asaj që ka bërë dhe jo sipas ndonjë gjëje tjetër që është jashtë vullnetit njerëzor. Në varësi të këtyre veprimeve njeriu fiton bekimin e Zotit, pranimin nga ana e Tij dhe shpërblimin e Tij me Xhennet... ose të kundërtën, ndëshkimin me zjarr.

Nga ky këndvështrim, pra në varësi të qëndrimeve të tyre ndaj Zotit të plotfuqishëm dhe nga ajo se si i shikon ata Zoti i plotfuqishëm, njerëzit në suren El-Fatiha janë klasifikuar në tri kategori: **e para:** ata të cilët Zoti i ka bekuar me mirësi; **e dyta:** ata mbi të cilët ka rënë zemërimi i Zotit; **e treta:** ata që janë të humbur.

a. Koncepti i “atyre që Zoti i ka bekuar me mirësi”

Për ta ilustruar këtë, ne ndjekim konceptin e “mirësisë” dhe të “bekimit me mirësi” në disa vende:

Pasi përmend një grup pejgamberësh, i Plotfuqishmi thotë: **“Këta janë ata të cilët Allahu i begatoi me mirësi, nga pejgamberët pasardhës të Ademit dhe të atyre që Ne i mbartëm me Nuhun dhe nga pasardhësit e Ibrahimit dhe të Izraelit... dhe nga ata që Ne i udhëzuam dhe i zgjodhëm. Kur u lexoheshin atyre fjalët e të Gjithëmëshirshmit, ata binin në sexhde, duke qarë.”** [Merjem: 58]

I Gjithëfuqishmi thotë: **“E kush i bindet Zotit dhe të Dërguarit, ata do të jenë me ata të cilët Zoti i ka begatuar me mirësi... me pejgamberët, me të sinqertët, me dëshmorët dhe me të drejtët. E sa shokë të mrekullueshëm janë ata!”** [En-Nisā: 69]

Dhe mirësia nga e cila degëzohen të gjitha mirësitë e tjera është mirësia e besimit në Zotin e vetëm dhe të pashoq. Vetëm nëpërmjet

kësaj mirësie njeriu arrin ta njohë urtësinë e Zotit në mirësitë që Ai ka krijuar.

Nga ky këndvështrim kuptojmë se cilësitë e cituara në suren El-Fatiha e vërtetojnë se besimtarët fituan së pari diturinë, pastaj besimin dhe bindjen nëpërmjet përpjekjes që bënë, por edhe nëpërmjet favorizimit nga ana e Zotit, i Cili ua bëri të mundur këtë duke i frymëzuar ata me fjalën e besimit dhe të së vërtetës. Ishte Ai që i bekoj ata me mirësi dhe i frymëzoi me fjalën e besimit të drejtë. Ishte Ai që i bekoj me mirësi duke i bërë ata të përmbushin shtyllat e këtij besimi, për t'i ndërtuar veprat e tyre bazuar mbi këtë. Kështu, nëpërmjet këtij besimi, veprat e tyre filluan të jenë larg së kotës dhe të rastësishmes e të ngjashme si këto, gjë që i bëri ata të meritojnë të cilësohen si “të devotshëm, të drejtë”.

b. Koncepti i “atyre mbi të cilët ka rënë zemërimi i Zotit”

Zemërimi nënkupton ndezjen e gjakut në zemër dhe dëshirën për t'u hakmarrë. Kjo është arsyeja pse Pejgamberi, paqja dhe mëshira e Zotit qofshin mbi të, ka thënë: “Kini kujdes nga zemërimi sepse është një prush që ndizet në zemrën e birit të Ademit! A nuk e keni parë fryrjen e damarëve të qafës dhe të kuqërremtën në sytë e tij?”⁴⁶ Në rastin kur i zemëruari është Zoti i madhërishëm, atëherë bëhet fjalë për hakmarrjen e Tij: **“Kështu, ata fituan zemërim mbi zemërim”** [El-Bekare: 90]⁴⁷

Zemërimi i Zotit në ahiret do të shprehet nëpërmjet mundimit të dhimbshëm e poshtërues, dhe futjes në xhehenem të atyre mbi të cilët ka rënë zemërimi i Tij. Zemërimi i Zotit të plotfuqishëm mund të bjerë edhe në këtë jetë mbi ata që e meritojnë atë, duke sjellë zhdukjen e mirësive nga jeta e tyre dhe goditjen nga fatkeqësitë. Koncepti i “atyre mbi të cilët ka rënë zemërimi” nuk është cituar në asnjë vend tjetër në Kur'an, në këtë formë vetëm këtu në suren El-Fatiha.

⁴⁶ Hadithi nga Ebu Said El-Hudri, të cilin e përcjell nga Pejgamberi, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të, që thotë: “Vërtet, a nuk është zemërimi një thëngjill i ndezur në zemrën e birit të Ademit?! A nuk e keni parë të kuqërremtën në sytë e tij dhe fryrjen e damarëve të tij të qafës? Kushdo që ndien diçka të tillë, le të ulet përtokë!” [Tirmidhiu, hadithi 2336, fq. 260]

⁴⁷ Er-Ragib El-Isfahani, *Mufradât Elfâdh 'il-Kur'ân*, fq. 601/shkronja “gajn” - الغين.

Ky koncept, koncepti i “atyre mbi të cilët ka rënë zemërimi”, nuk nënkupton vetëm hebrenjtë, siç thonë shumica e komentuesve ⁴⁸, por i përgjithëson dhe përfshin të gjithë ata që i shoqërojnë “shokë” ose ndonjë gjë tjetër Zotit të madhërishëm. Pra, mund të përfshijë edhe hipokritët, ata që nuk ndjekin asnjë fe, edhe ata që ndjekin fe të shpikura nga njeriu. Tre llojet mbi të cilat ka rënë zemërimi i Zotit të madhërishëm: ‘hipokritët, idhujtarët dhe mohuesit e Zotit nga ata të ehli-kitābit’, të gjithë këta i përfshin surja El-Fatiha duke i emëruar si “ata mbi të cilët ka rënë zemërimi”. Këto lloje nuk janë askund në rrugën e Zotit.

c. Koncepti i “të humburve”

Humbja dhe gabimi tregojnë për devijimin nga rruga e drejtë dhe nga e vërteta, pavarësisht nëse devijimi ndodh me qëllim apo pa qëllim dhe pavarësisht nëse ai devijim është i paktë apo i shumtë. ⁴⁹

“Të humburit” janë ata që enden të hutuar, ata të cilët kanë sëmundje në zemrat e tyre, që në moralin e tyre ka mendjelehtësi dhe në veprimet e tyre ka devijim, çoroditje e lajthitje. Ata janë ata të cilët Zoti ua krijoi mundësinë për stabilitet, por ata e refuzuan atë duke parapëlqyer ankthin dhe lëkundjen, dhe kështu mbetën të lëkundur... as me këta këtej, as me ata të tjerët andej. I Lartmadhërishmi thotë: **“Dhe ne i kthejmë zemrat dhe shikimet e tyre ashtu siç nuk patën**

⁴⁸ El-Hafidh Ibn Kethir ka thënë: “I Plotfuqishmi thotë: “Na udhëzo në rrugën e drejtë, në rrugën e atyre të cilët Ti i ke bekuar me mirësi... jo të atyre mbi të cilët ka rënë zemërimi (Yt) dhe as të të humburve!” [El-Fatiha: 6-7], që do të thotë: “Na udhëzo në rrugën e drejtë, në rrugën e atyre që Ti i përshkrove si të bekuar me mirësi nga ana Jote dhe të cilët janë njerëzit e udhëzimit dhe të drejtësisë, dhe jo rrugës së atyre mbi të cilët ka rënë zemërimi Yt, të cilët e mësuan të vërtetën dhe devijuan prej saj... dhe as në rrugën e të humburve, të cilët e kanë humbur diturinë dhe enden nëpër humbje e nuk arrijnë të udhëzohen drejt së vërtetës”. Fjalët e Tij i Madhërishmi i konfirmon me “Jo” për të treguar se ekzistojnë dy rrugë të këqija: rruga e hebrenjve dhe rruga e të krishterëve, kështu që solli fjalën “Jo” për të konfirmuar mohimin, për të treguar dallimin midis dy rrugëve dhe për ta shmangur secilin prej tyre. Rruga e njerëzve që besojnë përfshin njohjen e së vërtetës dhe veprimin sipas saj. Hebrenjtë e humbën punën e tyre, kurse të krishterët i humbën njohuritë e tyre. Kjo është arsyeja pse mbi hebrenjtë ra zemërimi, kurse të krishterët u cilësuan të humbur. Megjithatë karakteristika specifike për hebrenjtë është “zemërimi i Zotit mbi ta”, siç i Lartmadhërishmi thotë për ta: “Kë e ka mallkuar Zoti dhe është zemëruar me të...” [El-Maide: 60], dhe karakteristika specifike për të krishterët është “humbja”, siç i Plotfuqishmi thotë për ta: “Ata humbën më përpara, dhe i çuan shumë të tjerë në humbje... dhe humbën nga rruga e drejtë.” [El-Maide: 77] Nga Udej ibn Hatimi transmetohet të ketë thënë: “Unë e pyeta të Dërguarin e Zotit, paqja dhe bekimet e Zotit qofshin mbi të, për ajetin ku i Madhërishmi thotë: “Jo të atyre mbi të cilët ka rënë zemërimi Yt”, e ai më tha që ata janë hebrenjtë dhe “as të të humburve”, e ai tha që këta janë të krishterët”. Hadithin e kanë nxjerrë Ahmedi dhe Tirmidhiu. Shiko: Ibn Kethir, *Tefsir ‘ul-Kur’ān ‘il-Adhīm*, 1/140.

⁴⁹ Er-Rāgib El-Isfahāni, *Tefsir Er-Ragib El-Isfahani*, Kajro, vëll. 4, 2009, 1/66.

besuar herën e parë dhe i lëmë të verbohen në rebelimin e tyre.” [El-En’ām: 110]

Kurse ajeti Kur’anor që thotë: **“Ata që nuk kishin besuar, do të thonë: Zoti ynë! Na i trego ata xhinë edhe njerëz që na çuan në humbje e t’i shkelim me këmbët tona, në mënyrë që ata të jenë më të poshtëruarit!”** [Fussilet: 29], vë në dukje zhgënjimin që do të përjetojnë ditën kur nuk u vlen pendimi atyre që kanë qenë në humbje në jetën e dynjasë.

Bazuar mbi atë klasifikim hyjnor të njerëzve qëndron edhe çështja e ngarkimit me detyrimet fetare, sepse në të gjitha detyrimet fetare merren parasysh kapacitetet e njeriut dhe fuqitë e tij: **“Allahu nuk e ngarkon asnjë njeri përtej kapacitetit të tij.”** [El-Bekare: 286] Roli i njeriut si mëkëmbës i Zotit në Tokë ngrihet mbi lirinë e zgjedhjes dhe mbi pranimin e tij për ta mbajtur amanetin që iu ofrua ta mbante. Ky amanet i ishte ofruar më parë tokës dhe maleve për ta mbajtur, por ata nuk e kishin pranuar këtë barrë dhe kishin pasur frikë nga kjo detyrë. Pastaj ky amanet i ishte ofruar njeriut dhe ai e kishte pranuar. Bazuar mbi këto është ngritur çështja e shpërblimit në këtë botë, pastaj edhe në ahiret.

I Madhërishmi thotë: **“Kush vepron punë të mira, qoftë mashkull apo femër, duke qenë besimtar, Ne do t’ia mundësojmë atij të ketë një jetë të mirë dhe do t’ua japim shpërblimin sipas më të mirës që ata kanë punuar!”** [En-Nahl: 97] **“Kush i shmanget përkujtimit Tim, ai do të ketë një jetë të vështirë dhe Ditën e Ringjalljes atë do ta ringjallim të verbër.”** [Ta-Ha: 124]

Pra, i gjithë sistemi bazohet mbi atë çfarë njeriu e fiton vetë dhe mbi veprimet e tij të lira. Kështu pra, nuk kemi të bëjmë me asnjë imponim. Prandaj, kjo sure e mohon parimin e imponimit dhe të detyrimit të njeriut për të bërë çfarë nuk e dëshiron. Ato që surja El-Fatiha i thotë të përgjithësuar, shpjegohen në detaje dhe sqarohen në fillimet e sures El-Bekare. Këto kategori të përmendura këtu, janë kategoritë e përgjithshme ose të jashtme gjithëpërfshirëse për të gjitha qeniet njerëzore, në lidhje me qëndrimet e tyre ndaj fesë në tërësi. Për sa i përket klasifikimit të brendshëm të umetit musliman, kjo gjë citohet kështu në Kur’an: **“Ajo që të kemi shpallur ty (Muhammed) nga Libri është e vërteta, që konfirmon atë çfarë është shpallur para tij (Kur’anit). Vërtet, Zoti i njeh mirë dhe i shikon mirë robërit e Tij!... Pastaj Ne**

ua trashëguam Librin atyre që Ne i kemi zgjedhur nga robërit Tanë dhe prej tyre ka që i bëjnë padrejtësi vetvetes, dhe ka që janë të moderuar, dhe ka që janë të parët në punë të mira, me lejen e Allahut... dhe kjo është ajo mirësia e madhe!” [Fâtir: 31-32] Kur mbi umetin dominojnë ata që janë të parët drejt punëve të mira dhe të moderuarit, kombi është mirë. E kur atë e dominojnë “ata që i bëjnë padrejtësi vetes”, atëherë kombi është drejt shkatërrimit. Dhe kur kombi ta meritojë shkatërrimin, ai shkatërrim nuk do të jetë specifik vetëm për keqbërësit ose për “ata që i bëjnë padrejtësi vetvetes”, por i përfshin të gjithë... dhe shpëtojnë vetëm ata që nuk kanë bërë të këqija, që nuk kanë bërë mëkate shkatërruese, që kishin ndaluar nga e keqja dhe që kishin urdhëruar për të mirë. I Madhërishmi thotë: **“Dhe ruhuni nga sprova e vështirë, e cila nuk godet në veçanti vetëm ata prej jush që kanë bërë padrejtësi... dhe dijeni se Zoti është ndëshkues i rreptë!”** [El-Enfâl: 25] Me këtë rast, nëna e besimtarëve, Zejneb bint Xhahsh, kishte pyetur: “O i Dërguar i Zotit! A shkatërrohem i ndërkohë që mes nesh ka njerëz të mirë?!” Dhe ai, paqja dhe mëshira e Zotit qofshin mbi të, kishte thënë: “Po. Kur të shumohet e keqja”⁵⁰, pra, kjo ndodh kur të shumohet e keqja dhe ju nuk e ndaloni këtë të ndodhë e nuk i pengoni të këqijtë dhe të këqijat së vepruari ashtu.

Komentimi i disa pjesëve të sures El-Fatiha nga këndvështrimi i “kombinimit mes dy kiraeteve (leximeve)”

Parapërgatitja e mendjes për të kuptuar ligjet e universit dhe për të arritur objektivin e “zhvillimit të jetës në Tokë”

Ngaqë surja El-Fatiha është parathënia e këtij Libri, i cili është përmbyllësi dhe dominuesi i librave të mëparshëm hyjnorë, dhe ngaqë Zoti e ka bërë ligj që muslimani ta përsërisë këtë sure në çdo namaz, Zoti i ka përgjithësuar në këtë sure të gjitha qëllimet dhe objektivat e larta, të cilat më pas i ka shpërndarë të zgjeruara në librin e Tij të lavdisëm. Këto qëllime dhe objektiva të larta janë “monoteizmi, pastrimi nga të këqijat, zhvillimi i jetës në Tokë, kombi dhe thirrja në fe”.

⁵⁰ Buhariu, *Sahih*, hadithi nr. 3346, fq. 639.

Allahu i madhërishëm jo vetëm që i ka sjellë këto të përgjithësuara në këtë sure, por edhe i ka bërë ato të jenë shtylla e saj.

Kur meditojmë këtë ajet: **“Lavdëruar me falënderim qoftë Allahu, Zoti i botëve!”** [El-Fatiha: 2], ne gjejmë në të shenja që përfaqësojnë kushtin e realizimit të zhvillimit të jetës në Tokë. Në këtë ajet gjejmë gjithashtu edhe atë që përfaqëson “realizimin e pastrimit nga të këqijat” dhe monoteizmin. Që ta kuptojmë këtë, ne duhet të pyesim: Vallë, cilat janë kushtet që duhet të plotësohen, në mënyrë që të realizohet zhvillimi i jetës në Tokë?

Një nga kushtet më të rëndësishme, i cili i paraprin thirrjes së vazhdueshme të Kur'anit për të lexuar universin dhe për të medituar në të, duke e ftuar mendjen të bëjë një kombinim mes dy leximeve, për të realizuar besimin në një Zot të vetëm, është “mposhtja e pengesave intelektuale” përballë zbulimit të botës, ecjes së lirë nëpër të dhe dëshirës për ta kuptuar atë. Ky është një kusht i natyrshëm që i paraprin përpjekjes për të ndërtuar jetën në Tokë, me qëllim realizimin e rolit të njeriut si “mëkëmbës i Zotit në Tokë”, sepse pa kuptuar botën dhe pa medituar fillimisht rreth ligjeve të saj, nuk mund të ketë zhvillim të jetës në të.

Por, as konceptimi i botës dhe as meditimi rreth saj nuk mund të arrihen pa i mposhtur pengesat që e pengojnë këtë objektiv. Nëse e mendojmë nga ana teorike ose, nëse meditojmë për historinë njerëzore, do të vërejmë se ekzistojnë shumë gjëra të cilat qëndrojnë si pengesë intelektuale përballë përpjekjes për ta kuptuar botën.

Ndër këto gjëra të cilat pengojnë të kuptohet bota, janë:

a - Ndarja e botës, ku disa zona skualifikohen në mënyrë arbitrare nga përpjekjet për t'i hulumtuar dhe kuptuar ato. Mbase shembulli më i spikatur për këtë është Mendimi Soditës Aristotelian, i cili e shikonte botën nga një këndvështrim idesh paragjyquese, sipas të cilit ai bëri ndarjen e botës në “pjesën sipër orbitës të Hënës” dhe “pjesën poshtë orbitës së Hënës”, pastaj vendosi ta hiqte pjesën “sipër orbitës së Hënës” nga studimi, duke e konsideruar atë si të shenjtë, dhe kjo

shkaktoi një pengesë të madhe për studimin. Madje disa hulumtues⁵¹ ngecjen e shkencës së fizikës ia adresojnë këtyre paragjytimeve aristoteliane, të cilat më pas u shenjtëruan me përqaftimin e tyre nga kisha. Prandaj fizika, veçanërisht fizika e lëvizjes, nuk mundi të përparonte deri pas eliminimit të kësaj ndarjeje të bërë nga Aristoteli. Gjithashtu kjo ide e pengoi shumë lëvizjen e shkencës, për shkak të mungesës së interesit nga ana e saj për studimin e fakteve, për shkak të nënshtrimit të saj vetëm për t'u marrë me shpikjet në përgjithësi dhe qëndrimin larg të saj nga afrimi me botën. Në librin “Texhdíd ‘ul-Fikr ‘id-dínijji fi’l-Islam” (Ripërtëritja e mendimit fetar në Islam) të autorit Muhammed Ikbāl, vërehet zgjuarsia e autorit i cili nxjerr në pah se Islami e ka çliruar natyrën nga të gjitha këto paragjytime dhe ka hapur horizontin për ta studiuar dhe kuptuar botën, gjë e cila u demonstrua me lindjen e “eksperimentimit” në botën islame.⁵²

b - Nga ato ide që qëndrojnë si pengesë para mendjes njerëzore për studimin e botës në përpjekje për të bërë përgatitjen e duhur për ndërtimin e jetës në të, është edhe vështirimi i dukurive natyrore me një vështirim frike dhe shenjtërimi. Kjo pikëpamje e pengon përpjekjen e njeriut për të kuptuar botën dhe për të zhvilluar jetën në të. Ndoshta kjo pikëpamje bëhet më e qartë në rastin kur vdiq Ibrahim, i biri i Pejgamberit, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të, ngjarje e cila përkoi me eklipsin e diellit.

Njerëzit filluan të thoshin se dielli u zu për shkak të vdekjes së tij, por e vërteta erdhi nga i ndershmi i besueshëm, nga Pejgamberi, paqja dhe mëshira e Zotit qofshin mbi të, që tha: “Dielli dhe Hëna janë shenja të Zotit dhe eklipsi nuk ndodh për vdekjen e askujt, as për jetën e askujt ...”⁵³. Kjo thënie e tij vërtetonte atë që thuhet në suren Er-Rra’d: **“Bubullima e lartëson Atë me falënderim, por edhe engjëjt, nga**

⁵¹ Kapitulli i parë: “*En-Nahdatu ve’l-Ilāhu ‘il-ilmi, Sirā’a ‘ul-kadimi ve’l-xhedid fi fikri Kūpernik*” (Rilindja dhe Reforma Shkencore, Konflikti i së vjetrës me të renë në Mendimin e Kopernikut) [Jefüt, Sälīm. “Epistemologjia e Shkencës Moderne”, Kasablanka, botimi 2, 2008, fq. 9.]

⁵² Ikbāl, Muhamed. “Ripërtëritja e mendimit fetar në Islam”, përkthyer në arabisht nga Abbas Mahmud Akkad, Kajro: Komiteti i Shkrimit, Përkthimit dhe Botimit, botimi i dytë, 1968, f. 21. (Ekziston edhe përkthimi shqip nga Logos-A, 2006, redaksia).

⁵³ Ebu Bekri r.a. ka thënë: “Dielli u zu për shkak të eklipsit në kohën e të Dërguarit të Zotit, paqja dhe mëshira e Zotit qofshin mbi të, dhe ai doli nga shtëpia duke tërhequr mantelin e tij derisa mbërriti në xhami. Njerëzit u ngritën dhe falën të gjithë bashkë dy rekate namaz e më vonë dielli u zbulua. Më pas Pejgamberi, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të, tha: “Dielli dhe Hëna janë dy shenja nga shenjat e Zotit dhe atyre të dyve nuk u ndodh eklipsi për shkak të vdekjes së askujt. E kur të ndodhë kjo gjë (eklipsi), falni namaz dhe bëni lutje derisa të largohet ajo që shikoni!”...Kjo sepse një djalë i Pejgamberit, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të, të cilin e quanin Ibrahim, kishte vdekur, e njerëzit folën për këtë. [Buhariu, hadithi 1063, fq. 212]

frika ndaj Tij; Ai i dërgon rrufetë dhe godet me to kë të dojë, e ata përsëri debatojnë për Zotin, megjithëse Ai është i ashpër në ndëshkim.” [Er-Rra’d: 13] Ajo që Kur’ani bën këtu, në këtë ajet, është largimi nga ato këndvështrime të ndryshme, të cilat u japin atyre fenomeneve natyrore një vështrim shenjtërues në vetvete dhe adresimi i tyre te vullneti i një Zoti të vetëm. Të gjitha këto dukuri përfaqësojnë ligjet e Tij që Ai i ka krijuar dhe vetëm Ai mund t’i kontrollojë ato me mëshirën, drejtësinë dhe fuqinë e Tij. Ky këndvështrim sjell çlirimin e mendjes së njeriut nga shenjtërimi i këtyre fenomeneve që ndodhin rreth tij, në mënyrë që ai të mund t’i kuptojë dhe lexojë ato, e të jetë në gjendje të realizojë detyrën e “mëkëmbësit” në Tokë dhe zhvillimin e jetës në të.

a- Ndër idetë dhe perceptimet më të rëndësishme që qëndrojnë si pengesë në rrugën e përpjekjes për të kuptuar botën është gjithashtu vështrimi i botës si subjekt i nënshtruar ndaj forcave të tjera përveç Zotit, siç është të imagjinuarit se xhini është i aftë për ta përmbysur sistemin e universit dhe se magjistarët që përdorin demonët mundën t’i tejkalojnë ligjet e Zotit dhe rregullat e Tij që i ka vënë në tokë. Nuk ka dyshim se këto besëtytni ishin mbizotëruese me bollëk në kohët paraislamike, kur falli dhe magjia ishin të përhapura në masë. Meqenëse këto mendime qëndrojnë si pengesë përpara mendjes njerëzore dhe e ndalojnë atë nga realizimi i objektivit të zhvillimit të jetës në Tokë, e meqenëse Kur’ani fisnik i ka mposhtur këto pengesa, atëherë është e natyrshme që ne ta gjejmë këtë “mposhtje” në suren El-Fatiha, për të cilën kemi thënë se zë një vend të veçantë në Kur’an, si parathënëse e librit, shoqëruese e përhershme e muslimanit në namazin e tij dhe si përgjithësuese e gjithë atyre synimeve dhe qëllimeve supreme që Zoti i ka shtjelluar në librin e Tij. Në të i Larti thotë: **“Lavdëruar me falënderim qoftë Allahu, Zoti i botëve!”** [El-Fatiha: 2], dhe në këtë ajet ne vërtet shikojmë një “mposhtje” të qartë të të gjithë pengesave që qëndrojnë përballë mendjes njerëzore. Në këtë ajet ne kemi të bëjmë me një deklaratë të qartë se kujdesi ndaj çdo gjëje bëhet vetëm nga Allahu, që është Zoti i botëve.

Dhe “botët” është forma shumës e “një bote”, dhe përfshin botën e njerëzve, botën e kafshëve, botën e bimëve, botën e xhinëve, botën inorganike. Të gjitha fenomenet që ndodhin në natyrë janë nën kujdesin e Zotit një dhe të vetëm, dhe i nënshtrohen vetëm vullnetit të Tij.

Kështu që, kur muslimani e lexon këtë ajet në namazin e tij duke medituar thellë në të, ai sjell në mendje se gjithçka në këtë ekzistencë rreth tij është nën kujdesin e Zotit dhe se Ai është krijuesi i të gjitha krijesave, të cilat i ka krijuar nga asgjëja. Ai i ka sjellë në ekzistencë ato dhe Ai i mban me furnizim ato. Ai i ka krijuar rregullat e jetës së tyre, dhe është mbrojtësi i tyre: **“Ai e mban qiellin që të mos bjerë mbi tokë, përveç (nëse ai bie, bie) me lejen e Tij. Vërtet që Zoti është i butë dhe i shumë i mëshirshëm ndaj njerëzve!”** [El-Haxh: 65]

“I Gjithëmëshirshmi, Mëshirëploti!” [El-Fatiha: 3] Ai është mëshirëplotë me ne, me mendjet dhe kapacitetin tonë të të kuptuarit, kështu që Ai na ruan nga xhinët, demonët dhe magjistarët, nga ajo që ata përpiqen të hedhin në zemrat tona... dhe kështu ata s'mund të bëjnë dot asgjë. Ndoshta këtu kemi të bëjmë edhe me një lidhje mes sures El-Fatiha dhe sures El-Bekare, kështu që surja El-Bekare flet për magjinë dhe përpjekjen e saj për të përmbysur rregullat e vëna nga Zoti: **“E ndajnë me anë të saj njeriun nga bashkëshorti i tij”** [El-Bekare: 102], për të na thënë që: **“E ata nuk mund të dëmtojnë dot askënd me të, përveç nëse (këtë) e lejon Zoti!”** [El-Bekare: 102]

E gjithashtu në suren El-Bekare, ndërsa i Madhërishmi përmend mirësitë dhe favoret që ka bërë ndaj bijve të Izraelit, Ai i sqaron me detaje se të gjitha fenomenet janë të nënshtruara ndaj Zotit: **“Dhe Ne ju bëmë juve hije me re, dhe ju zbritëm mana dhe shkurta (duke ju thënë): “Hani nga të mirat me të cilat ju kemi furnizuar!”... dhe ata nuk na bënë padrejtësi Neve, por ata (vetëm) vetvetes i bënë padrejtësi.”** [El-Bekare: 57] Pra, dijenia se Zoti i të gjitha këtyre fenomeneve është Allahu i gjithëmëshirshëm e mëshirëplotë bën që mendja edhe ndjenjat të ndihen të sigurt për të marrë rrugën drejt punës për zhvillimin e jetës në Tokë, dhe realizimit të rolit të njeriut si “mëkëmbës” i Zotit në të.

Leximi i universit, i cili është leximi i dytë pas leximit të Kur'anit, është i mundur vetëm pas këtij leximit të parë. Ky leximi i parë, leximi i librit të Zotit, është ai që e çliron mendjen nga të gjitha iluzionet dhe imagjinatat e saj, të cilat e pengojnë atë të kuptojë botën rreth saj. Për këtë arsye, ky është një lexim i lidhur me: **“Në rrugën e atyre të cilët Ti i ke bekuar me mirësi... jo të atyre mbi të cilët ka rënë zemërimi (Yt) dhe as të të humburve!”** [El-Fatiha: 7] Ata që janë të bekuar dhe të cilët ecin në rrugën e drejtë të cilën e marrin nga ky libër i lavdishëm,

vetëm ata janë në gjendje ta lexojnë universin... e jo ata që kanë humbur e meritojnë zemërimin e Zotit dhe të cilët janë larguar nga monoteizmi i Tij dhe nga “zhvillimi i jetës” në universin e Tij. Edhe e kundërta është po ashtu e saktë, sepse leximi i universit çon në njohjen e Krijuesit si një i vetëm, çon në të kuptuarit e urtësisë së Tij dhe të mëshirës së Tij. Edhe kjo është një rrugë drejt udhëzimit dhe një mirësi e Zotit. Prandaj, na del detyrë që gjuhët tona të rrinë duke thënë **“Lavdëruar me falënderim qoftë Allahu, Zoti i botëve!”** [El-Fatiha: 2] Lavdëruar qoftë Ai që nëpërmjet kujdesit të Tij ndaj gjithë botëve i çliroi mendjet dhe ndjenjat tona, dhe na përgatiti të nisemi për të kuptuar botën dhe për ta ndërtuar jetën në të. Lavdëruar dhe falënderuar qoftë Zoti që na krijoi mundësinë e mirësisë për të lexuar librin e Tij, dhe i Cili na bëri të aftë dhe të përgatitur për të kryer leximin e dytë, leximin e universit të Tij. Gjithashtu lavdëruar dhe falënderuar qoftë Zoti që na përgatiti për leximin e dytë, duke bërë kështu që besimi ynë në monoteizmin e Tij të rritet brenda nesh.

Ky është një lavdërim ndaj Zotit dhe një njohje e mirësisë së Tij ndaj nesh sepse është Ai që na udhëheq në rrugën e drejtë dhe është Ai që e ruan jetën në Tokë të mos shkatërrohet, sepse njeriu, edhe pas konceptimit dhe kuptimit të tij të botës, mund të humbasë për shkak të arrogancës, të bëhet i shfrenuar dhe të bëjë kërdinë duke shkatërruar të njomë e të thatë. Por kur Kur’ani ia kujton njeriut këtu në suren El-Fatiha se të kuptuarit e tij të botës është vetëm rezultat i kujdesit të treguar prej Zotit ndaj tij dhe se kjo cilësi e Zotit si “Kujdestar ndaj krijesave” është e ngulitur thellë në besimin e atyre të cilëve Zoti i ka bekuar me mirësinë e leximit të Kur’anit dhe meditimin në të, atëherë ai në mënyrë të pashmangshme nënshtrohet si rezultat i kësaj diturie, mënyrës si është krijuar dhe qëllimit pse është krijuar, për të qenë një shembull udhëzimi dhe për të përmbushur qëllimet supreme të Zotit, zbritësit të Kur’anit, dhe jo për të shkatërruar, siç është gjendja në botën perëndimore, e cila i ka shkëputur lidhjet e saj me të gjitha qëllimet supreme dhe e ka humbur rrugën.

Surja El-Bekare

Surja e Lopës

Lavdëruar dhe falënderuar qoftë Zoti! Atij i kërkojmë falje, i kërkojmë ndihmë dhe i kërkojmë të na udhëzojë në rrugën e drejtë! Zotit i mbështetemi të na ruajë nga e keqja e vetes dhe nga e keqja e punëve tona! Lutemi dhe dërgojmë salavate mbi të Dërguarin e Allahut, mbi familjen dhe shokët e tij, e mbi të gjithë ata që e kanë ndjekur dhe e ndjekin, dhe që udhëzohen sipas udhëzimit të tij deri në Ditën e Takimit!

Kjo është një seri e karakterizuar nga një thjeshtësi sfiduese në komentimin e Kur'anit me Kur'an. Ne duam që kjo sure, ashtu si edhe suret e tjera të Kur'anit, të jetë në dispozicion për brezat e rinj që aspirojnë të kuptojnë Kur'anin. Synojmë që ky punim i yni t'i ndihmojë të rinjtë të përsiatin e të kuptojnë dhe t'i nxjerrë ata nga vorbulla e kthimit tek komentimet e zgjatura, të cilat ndoshta mund të jenë të vështira për ta t'i trajtojnë e të dallojnë se çfarë duhet të pranojnë e çfarë ta refuzojnë nga thëniet e tyre, pasi në to gjenden shumë thënie të marra nga populli izraelit si edhe lajme të trilluara apo të dobëta... pasi të rinjtë duhet të arrijnë të dallojnë se cilat janë ato kuptime të Kur'anit që nuk lejohet në asnjë rrethanë që të shfuqizohen. Zotit të plotfuqishëm i lutemi që ky punim t'u vlejë mbartësve të Kur'anit dhe atyre që e duan atë. Kjo është një përpjekje ende në proces, kështu që mund të pranojë përmirësime, shtesa, ndryshime dhe korrigjime. Ne shpresojmë shumë që lexuesit tanë të përgjigjen dhe përmes ndërveprimit të tyre të na ofrojnë ndihmën për ta bërë këtë punim - me lejen e Zotit - një punim shkencor të dobishëm në fushën e komentimit, veçanërisht për kategorinë e të rinjve dhe për ata që janë të prirur për ta mësuar përmendësh Kur'anin e ndritur.

Përshkrimi i sures

Surja El-Bekare është zbritur në Medinë.

Numri i ajeteve të saj është dyqind e tetëdhjetë e gjashtë ajete.

Numri i fjalëve të saj është gjashtë mijë e njëqind e njëzet e një fjalë.

Numri i shkronjave të saj është njëzet e pesë mijë e pesëqind shkronja.

Shtylla kryesore e sures El-Bekare - përgjatë gjithë gjatësisë së saj - është “zëvendësimi”. Me këtë nënkuptojmë “zëvendësimin” e një kombi me një komb tjetër, pasi kjo sure, me gjithë çfarë ajo përmban, është një deklaratë për përfundimin e rolit të kombit të hebrenjve ose të bijve të Izraelit, dhe zëvendësimin e tyre me një komb tjetër. Ky njoftim vjen i detajuar edhe i arsyetuar duke sqaruar shkaqet që e bëjnë këtë “zëvendësim” të domosdoshëm dhe të pazëvendësueshëm. Me këtë “zëvendësim” përfunduan ligjërimet hyjnore të kufizuara që Zoti i plotfuqishëm ua drejton popujve të veçantë dhe të caktuar, për të filluar ciklin e ligjërimit global, universal, gjithëpërfshirës, për tërë njerëzimin në të gjitha vendet dhe kohët e tij, dhe për të gjithë popujt dhe kombet. Këtë ligjëratë, të cilën e përmban dhe e përfshin Libri universal, sfidues dhe i mrekullueshëm, kombi më i mirë i dalë për njerëzit e mori nga vula e pejgamberëve dhe të dërguarve: **“Muhammedi është i Dërguari i Zotit dhe ata që janë me të, janë të ashpër kundër jobesimtarëve, të mëshirshëm ndërmjet tyre. I shikon ata duke u përkulur dhe duke bërë sexhde (në namaz), duke kërkuar mirësi nga Zoti dhe kënaqësinë e Tij. Shenjat e tyre i kanë në fytyrat e tyre nga gjurma e sexhdes. Ky është përshkrimi i tyre në Tevrat. Ndërsa përshkrimi i tyre në Inxhil, është: (që shembulli i tyre është) si një bimë që ka nxjerrë filizin e saj, pastaj e forcon atë, pastaj trashet, dhe qëndron drejt mbi kërcellin e saj, gjë e cila u jep kënaqësi mbjellësve... e që Ai t’i zemërojë me ta jobesimtarët. Zoti, atyre që besuan dhe bënë vepra të mira nga mesi i tyre, u ka premtuar falje edhe shpërblim të madh.”** [El-Fet’h: 29]

Këto janë karakteristikat e kombit që morën në dorë flamurin e thirrjes për te Zoti pasi që bijtë e Izraelit i humbën të gjitha kualifiki-

met dhe cilësitë që i kishin kualifikuar ata më parë për t'u ngarkuar me këtë detyrë.

Surja El-Fatiha dhe ajetet në hyrje të sures El-Bekare janë një model i “përgjithësimit të saktë” dhe i “shtjellimit të detajuar”

E kam përsiatur suren El-Fatiha dhe kam parë se brenda një ajeti të vetëm ajo i ka klasifikuar njerëzit në tri kategori: **“Në rrugën e atyre të cilët Ti i ke bekuar me mirësi... jo të atyre mbi të cilët ka rënë zemërimi (Yt) dhe as të të humburve!”** [El-Fatiha: 7]

Ky klasifikim këtu është sjellë në një formë të shkurtër dhe të saktë, në mënyrë që detajimi i tij të vinte në këtë sure, në suren El-Bekare, veçanërisht në njëzet e pesë ajetet e para të saj. Këto njëzet e pesë ajete fillojnë me një fillim të urtë **“Elif-Lām-Mím!”** [El-Bekare: 1] dhe ndoshta Krijuesi - lavdëruar qoftë - deshi t'i kujtonte njerëzimit atë mirësi të madhe, mirësinë e të qenit në gjendje për t'i ndarë tingujt në shkronja, pastaj shndërrimin e tyre në fjalë, nëpërmjet të cilave njeriu shprehet dhe sqaron atë që ka brenda tij. Po të mos ishte kjo mundësi, njeriu do të mbetej i paaftë për të shprehur atë që ndien dhe që ka brenda vetes.⁵⁴

Në ajetin e dytë shpjegohet rëndësia që ka burimi i cili i përfshin ato ajete, besimi i plotë në të, dhe se në të nuk ka asnjë dyshim as defekt. Pastaj në tre ajetet vijuese fillon të sqarojë dhe të shtjellojë cilësitë e atyre që Zoti i ka bekuar me mirësi. Pastaj në dy ajete Ai sqaron se kë ka për qëllim me “ata mbi të cilët ka rënë zemërimi i Tij”... e pastaj më vonë, në trembëdhjetë ajete, i Madhërishmi sqaron cilësitë e atyre që enden të humbur, duke përmendur hipokritët si shembull dhe sjell dy shembuj për ta bërë më të qartë sa të humbur dhe të hutuar janë ata. Në ajetin njëzet e një, ku thuhet: **“O njerëz! Adhuroni Zotin tuaj, i Cili ju krijoi ju edhe ata para jush, mbase të bëheni të kujdesshëm, të ruajtur nga të këqijat!”** [El-Bekare: 21], ua drejton thirrjen mbarë njerzimit, në të gjithë botën, nëpërmjet fjalës “njerëz” dhe mënyrës së thirrjes që bëhet për dikë që është afër, që ata ta bëjnë adhurimin e tyre “ekskluziv dhe të kufizuar” vetëm ndaj Zotit të madhërishëm. E këtu kemi të bëjmë me konfirmim dhe shtjellim të asaj që thuhet në suren

⁵⁴ Këtë do ta shpjegojmë më vonë.

El-Fatiha: **“Vetëm Ty të adhurojmë!”** [El-Fatiha: 5], si edhe shpjegimin e rrethanave, shkaqeve dhe urtësive që diktojnë ekskluzivitetin e adhurimit ndaj Zotit të madhërishëm, sepse Ai është **“I Cili e ka bërë Tokën shtrat (të shtruar) për ju, ndërsa qiellin ndërtesë... dhe ka zbritur nga qielli ujë, e me të ka nxjerrë fruta të ndryshme, si ushqim për ju. Prandaj, mos i shoqëroni ortakë Zotit, ndërkohë që ju e dini (se nuk ka asgjë të ngjashme me Të)!”** [El-Bekare: 22] Pra, sjell një shtjellim të arsyeve dhe sqarim të mëtejshëm të tyre.

Pastaj vjen ajeti i njëzet e tretë: **“Dhe nëse dyshoni në atë që Ne i kemi zbritur robët Tonë (Muhammedit), atëherë sillni një sure të ngjashme (me ato të Kur'anit) dhe thirrni dëshmitarët tuaj, përveç Zotit, nëse jeni të sigurtë!”** [El-Bekare: 23], për t'u kthyer dhe për të rikonfirmuar vërtetësinë e burimit të udhëzimit, atë udhëzim të cilin ne i lutemi Zotit të na bekojë me të, kur i themi: **“Na udhëzo në rrugën e drejtë!”** [El-Fatiha: 6] Burimi i këtij udhëzimi është vetëm një dhe s'ka të dytë: është Libri në të cilin nuk ka dyshim. Ky Libër është ai që e mbart udhëzimin për njerëzit që janë të kujdesshëm dhe që duan të ruhen nga të këqijat. Dhe këtu, përkrah konfirmimit se në këtë Libër nuk ka dyshime, së bashku me këtë vjen edhe sfidimi për të sjellë qoftë edhe vetëm një sure të tillë si ato të Kur'anit. Kjo është një sfidë të cilës Zoti i madhërishëm e di se ata nuk do të mund t'i përgjigjen dot dhe se ata nuk do të jenë në gjendje të sjellin qoftë edhe një sure të vetme si të Kur'anit, edhe nëse mblidhen të gjithë sa janë, përfshirë njerëzit dhe xhinët, e mbarë krijesat. E për sa kohë është kështu dhe për sa kohë që ftesa është konstante me argumentin e saj, për sa kohë që përgënjeshtrimi nuk ka asnjë argument ose provë që ta mbështesë, atëherë patjetër që e ardhmja e refuzuesit duhet të jetë zjarri, lënda djegëse e të cilit do të jenë njerëzit dhe gurët. Kështu ne shikojmë se “përgjithësimi dhe detajimi” ecin në linja paralele në të gjitha ajetet e Librit të shenjtë. Ajo që përgjithësohet në një vend në Kur'an, detajohet dhe shtjellohet në një vend tjetër, gjë e cila e largon nga Kur'ani i lavdishëm cilësinë e përgjithësimit – në kuptimin e paqartësisë ose mos-shpjegueshmërisë - cilësi të cilën ia kanë adresuar disa fundamentalistë.

Njerëzit mund të kenë qëndrime të ndryshme në lidhje me llojet e njerëzve dhe një pjesë e tyre mund të bien në konfuzionin në lidhje me klasifikimin e saktë të njerëzve. Shtatë ajetet në suren El-Fatiha, të cilat janë thënë të përgjithësuara, dhe ajetet që i shtjellojnë ato në hyrje të

suress El-Bekare, kanë sqaruar për klasifikime të pandryshueshme të njerëzve për sa u përket qëndrimeve që ata mbajnë në lidhje me të vërtetën, sado që të ndryshojnë kohët, epokat, e sado që të ndryshojnë rrethanat. Këto tre klasifikime janë klasifikime që, për ndarjen e tyre dhe qëndrimet e tyre karshi së vërtetës, nuk u nënshtrohen ndryshimeve të kohës, vendit, kushteve dhe rrethanave, por i nënshtrohen mentalitetit njerëzor, psikikës dhe ndërgjegjes së tij, shpirtit dhe ndikuesëve në psikikën, mentalitetin dhe tërë personalitetin e tij. Ndërsa klasifikimet e tjera janë klasifikime “të lëngshme”, të ndryshueshme, që nuk mbartin elementet e qëndrueshmërisë dhe nuk mund të vazhdojnë.

Kjo ndarje hedh bazat e një teorie shoqërore me një dimension moral dhe etik, që nuk e lejon ndarjen e asnjërit prej tyre nga tjetri. Shoqëritë njerëzore duhet të kenë një vizion që i ndihmon ata të kuptojnë sjelljen dhe mënyrën e të vepruarit njerëzor në luftë dhe në paqe, në familje, shtet, fe, në pushtetin qeverisës e kështu me radhë, dhe komunitetet njerëzore duhet të formohen rreth atyre vizioneve.

Specialistët e shkencave të sociologjisë prezantojnë tre vizione

I pari: Ata të “Teorisë Shoqërore”, që kanë vizion etik, mendojnë se dituria është në gjendje ta bëjë botën një vend më të mirë për të jetuar në të, dhe kjo teori është e afërt me atë që na prezantojnë surja El-Fatiha dhe surja El-Bekare - brenda kornizës së vizionit që i klasifikon qeniet njerëzore në tre lloje – nisur nga një prespektivë monoteiste.

I dyti: Është miratuar nga ata që njihen si “teoricienë shkencorë” dhe ky vizion ndërtohet mbi zbulimin e ligjeve dhe rregullave që gjejnë zbatim në sjelljen njerëzore, në të gjitha shoqëritë. Dituria e vërtetë, sipas tyre, kërkon që vëzhgimet, hulumtimet dhe faktet të organizohen si parime ose ligje të përgjithshme, vlefshmëria ose pavlefshmëria e të cilave vërtetohet nëpërmjet testeve dhe verifikimeve të përsëritura shkencore.

Sa i përket vizionit të tretë: Është ai që ndiqet nga teoricienët filozofë, të cilët duan të vendosin një ligj bazë për sjelljen njerëzore dhe jetën shoqërore.

Kur Kur’ani i lavdishëm i përmend “të udhëzuarit”, “ata mbi të cilët ka rënë zemërimi” dhe “të humburit”, dhe që më pas i sqaron në

fillimet e sures El-Bekare karakteristikat e secilit prej këtyre tre kategorive, ne shikojmë se në këtë ndarje janë përthithur të gjitha këto teori që cituam më sipër, madje janë tejkaluar. Kur Kur'ani përmend secilën prej kategorive të lartpërmendura dhe se kush mund të renditet nën të, në varësi të vizionit dhe sjelljes së tij, kështu ai u ofron studiuesve mjetet më të rëndësishme që ndihmojnë në ndërtimin e një teorie shoqërore të përcaktuar dhe të përsëritur, të vlefshme për të shpjeguar sjelljen dhe veprimet e çdo grupi njerëzor përballë një numri faktesh të vërtetuara të pandryshueshme. Kështu këto ajete të shenjta të shkurtra, na ofrojnë neve edhe mbarë shoqërisë një bazë të fortë për të ndërtuar shkenca shoqërore më të sakta, më të qarta dhe më të afta të komentojnë sjelljen njerëzore. Zoti e di më mirë!⁵⁵

Pjesa e parë:

Sqarimi i fjalëve: “Ai libër...” [El-Bekare: 2] dhe llojet e njerëzve në marrëdhënien me këtë libër

" الم (1) ذَلِكَ الْكِتَابُ لَا رَيْبَ فِيهِ هُدًى لِّلْمُتَّقِينَ (2) الَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِالْغَيْبِ وَيُقِيمُونَ الصَّلَاةَ وَمِمَّا رَزَقْنَاهُمْ يُنفِقُونَ (3) وَالَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِمَا أُنزِلَ إِلَيْكَ وَمَا أُنزِلَ مِن قَبْلِكَ وَبِالْآخِرَةِ هُمْ يُوقِنُونَ (4) أُولَٰئِكَ عَلَىٰ هُدًى مِّن رَّبِّهِمْ وَأُولَٰئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ (5) إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا سَوَاءٌ عَلَيْهِمْ أَلَّذَرْتَهُمْ أَمْ لَمْ تُنذِرْهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ (6) خَتَمَ اللَّهُ عَلَىٰ قُلُوبِهِمْ وَعَلَىٰ سَمْعِهِمْ وَعَلَىٰ أَبْصَارِهِمْ غِشَاوَةٌ وَلَهُمْ عَذَابٌ عَظِيمٌ (7) وَمِنَ النَّاسِ مَن يَقُولُ آمَنَّا بِاللَّهِ وَبِالْيَوْمِ الْآخِرِ وَمَا هُمْ بِمُؤْمِنِينَ (8) يُخَادِعُونَ اللَّهَ وَالَّذِينَ آمَنُوا وَمَا يَخْدَعُونَ إِلَّا أَنفُسَهُمْ وَمَا يَشْعُرُونَ (9) فِي قُلُوبِهِمْ مَّرَضٌ فَزَادَهُمُ اللَّهُ مَرَضًا وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ بِمَا كَانُوا يَكْذِبُونَ (10) وَإِذَا قِيلَ لَهُمُ لَا تُفْسِدُوا فِي الْأَرْضِ قَالُوا إِنَّمَا نَحْنُ مُصْلِحُونَ (11) أَلَا إِنَّهُمْ هُمُ الْمُفْسِدُونَ وَلَكِن لَّا يَشْعُرُونَ (12) وَإِذَا قِيلَ لَهُمُ آمِنُوا كَمَا آمَنَ النَّاسُ قَالُوا أَنُؤْمِنُ كَمَا آمَنَ السُّفَهَاءُ أَلَا إِنَّهُمْ هُمُ السُّفَهَاءُ وَلَكِن لَّا يَعْلَمُونَ (13) وَإِذَا لُقُوا بِالَّذِينَ آمَنُوا قَالُوا آمَنَّا وَإِذَا خَلَوْا إِلَىٰ شَيَاطِينِهِمْ قَالُوا إِنَّا مَعَكُمْ إِنَّمَا نَحْنُ مُسْتَهْزِئُونَ (14) اللَّهُ يَسْتَهْزِئُ بِهِمْ وَيَمُدُّهُمْ فِي طُغْيَانِهِمْ يَعْمَهُونَ (15) أُولَٰئِكَ الَّذِينَ اشْتَرَوُا الضَّلَالَةَ بِالْهَدَىٰ فَمَا رَبِحَتْ تِجَارَتُهُمْ وَمَا كَانُوا مُهْتَدِينَ (16) مَثَلُهُمْ كَمَثَلِ الَّذِي اسْتَوْفَدَ نَارًا فَلَمَّا أَضَاءَتْ مَا حَوْلَهُ ذَهَبَ اللَّهُ بِنُورِهِمْ وَتَرَكَهُمْ فِي ظُلُمَاتٍ لَا يُبْصِرُونَ (17) صُمٌّ بُكْمٌ عُمْيٌ فَهُمْ لَا يَرْجِعُونَ (18) أَوْ كَصَيْبٍ مِّنَ السَّمَاءِ فِيهِ ظُلُمَاتٌ وَرَعْدٌ وَنُقُرٌّ يُجْعَلُونَ أَصَابِعُهُمْ فِي آذَانِهِمْ مِنَ الصَّوَاعِقِ حَذَرَ الْمَوْتِ وَاللَّهُ مُحِيطٌ بِالْكَافِرِينَ (19) يَكَادُ الْبَرْقُ يَخْطَفُ أَبْصَارَهُمْ كُلَّمَا أَضَاءَ لَهُمْ مَشَوْا فِيهِ وَإِذَا أَظْلَمَ عَلَيْهِمْ قَامُوا وَلَوْ شَاءَ اللَّهُ لَذَهَبَ بِسَمْعِهِمْ وَأَبْصَارِهِمْ إِنَّ اللَّهَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ (20) "

⁵⁵ Shiko se çfarë rezultatesh ka nxjerrë Instituti rreth Ndërtimit të Teorive Shoqërore, veçanërisht ato që janë botuar nga Dr. Mahmud Edh-Dhevadi.

“Elif-Lām-Mím! (1) Ky (Kur’ani) është një Libër në të cilin nuk ka dyshime, ai është udhëzim për ata që ruhen nga e keqja. (2) Për ata të cilët besojnë në botën e fshehtë, e falin namazin dhe që shpenzojnë bujarisht nga ajo (pasuria) që u kemi dhënë Ne. (3) Dhe për ata të cilët besojnë në atë çfarë të është zbritur ty (Muhammed), dhe në çfarë është zbritur para teje, dhe që kanë besim të palëkundur në ahiretin! (4) Ata janë në udhëzim (të drejtë) nga Zoti i tyre dhe pikërisht ata janë njerëzit e shpëtuar!” (5) Vërtet, ata që mohojnë, njëlloj është për ta, i paralajmërove apo jo, ata nuk besojnë. (6) Zoti ua ka vulosur zemrat dhe dëgjimin e tyre dhe mbi shikimin e tyre është një perde, e ata i pret një vuajtje e madhe. (7) E nga njerëzit ka disa që thonë: “Ne besojmë në Zotin dhe në Ditën e Fundit”, por që nuk janë besimtarë. (8) Përpiqen të mashtrojnë Zotin, edhe ata që besojnë, por nuk mashtrojnë askënd përveç vetvetes dhe nuk e kuptojnë. (9) Në zemrat e tyre ka sëmundje, prandaj Zoti ua shton edhe më shumë sëmundjen dhe ata i pret një dënim i dhembshëm për gënjeshttrat që thonë. (10) Dhe kur atyre u thuhet: “Mos prishni rendin në tokë”, ata thonë: “Ne nuk jemi tjetër përveçse rregullues.” (11) A nuk janë ata pikërisht ata që prishin, por nuk e kuptojnë. (12) Dhe kur u thuhet: “Besoni ashtu siç besojnë njerëzit!”, ata thonë: “A të besojmë ashtu siç besojnë mendjelehtët?”... A nuk janë ata pikërisht ata që janë mendjelehtë, por nuk e dinë! (13) Dhe kur takohen me ata që besojnë, u thonë që “Ne besojmë”, por kur janë vetëm për vetëm me djajtë e tyre, thonë: “Në të vërtetë, ne jemi me ju, por vetëm ishim duke u tallur.” (14) (Por) Zoti tallet me ta, dhe u lë kohë të verbohen në mëkatin e tyre. (15) Ata janë të cilët e kanë ‘blerë humbjen’ duke ‘shitur udhëzimin’, kështu që tregtia e tyre nuk u doli me përfitim, as nuk janë të udhëzuar. (16) Shembulli i tyre është si ai që ndezi një zjarr, e kur zjarri e ndriçoi çfarë ishte rreth tij, Zoti ua mori dritën e tyre, dhe i la në errësira ku nuk mund të shikojnë. (17) (Duke i lënë) Të shurdhër, memecë dhe të verbër - kështu që ata nuk kthehen dot (në rrugën e drejtë). (18) Ose (shembulli i tyre është) si një stuhi shiu që vjen nga qielli, brenda së cilës ka errësira, bubullima dhe vetëtima, e ata i vënë gishtat e tyre në veshë, nga frika e vdekjes... e Zoti i ka nën kontroll jobesimtarët. (19) Rrufeja pothuajse ua merr shikimin... Sa herë që ajo u bën dritë (ua ndriçon rrugën),

ata ecin në të, e kur u bëhet errësirë, ata qëndrojnë (në vend)... E po të donte Zoti, Ai do t'ua merrte dëgjimin edhe shikimin e tyre... Vërtet, Zoti është në gjendje të bëjë gjithçka! (20)" [El-Bekare: 1-20]

Unë do të doja të qëndroja pak te shkronjat **"Elif-Lām-Mím!"** [El-Bekare: 1], me të cilat fillon kjo sure, në mënyrë që të mos qëndrojmë më me to në suret e tjera, të cilat fillojnë gjithashtu me këto shkronja të ndërprera. Cili është kuptimi i shkronjave **"Elif-Lām-Mím!?"** Fjalët e studiuesve në lidhje me këto shkronja dhe të tjera të ngjashme si këto, me të cilat Zoti i madhërishëm i ka filluar njëzet e nëntë sure të Kur'anit, janë të shumta. Disa prej studiuesëve i konsideruan ato shkronja si emra të sureve, të tjerë i konsideruan si sekrete, të tjerë i konsideruan simbole... etj. Por, kur lexojmë thënien e të Plotfuqishmit: **"Dhe ia mësoi Ademit emrat, që të gjithë"** [El-Bekare: 31], dhe lexojmë se si e mësoi Ibrahimin: **"Kur e sprovoi Ibrahimin Zoti i tij me disa fjalë, dhe ai i plotësoi ato..."** [El-Bekare: 124], dhe lexojmë gjithashtu se si i Madhërishmi e mësoi Muhammedin, pagja e Zotit qoftë mbi të, e po ashtu edhe mbarë peygamberët dhe të dërguarit e Tij, atëherë ne e kuptojmë se këto shkronja duan të na tregojnë për mirësinë më të madhe me të cilën Zoti e ka bekuar njeriun. Mirësia me të cilën Zoti i plotfuqishëm e ka dalluar njeriun nga kafsha dhe e ka bërë atë zotërinë e universit, duke ia nënshtuar atij gjithë universin me gjithë çfarë ai përmban, është pikërisht mirësia e **"të mësuarit"** dhe e **"të folurit – të shprehurit qartë"**.

Të gjitha kafshët nxjerrin zëra e tinguj. Kali hingëllin, gomari pëllet, qeni leh, macja mjaullin, edhe njeriu gjithashtu nxjerr tinguj dhe zëra, por nga mirësitë më të mëdha të Zotit ndaj tij, siç e thamë edhe më parë, është se Ai e mësoi njeriun se si t'i ndajë këta tinguj dhe t'i bëjë shkronja, me të cilat formohen fjalët, pastaj nga ato fjalë formohen fjalitë... Po të mos ishte kjo, njeriu nuk do të ishte njeri, por do të kishte qenë thjesht një kafshë si gjithë kafshët e tjera e kështu jeta në Tokë nuk do të ngrihej, civilizimet nuk do të ishin ndërtuar, as kulturat nuk do të ishin krijuar.

Prandaj, këto shkronja, si fillim, e ndërgjegjësojnë njeriun për gjënë më të rëndësishme dhe më të fuqishme në njerëzoren e tij: mirësinë që Zoti i madhërishëm e mësoi atë se si ta ndajë zërin e tij në shkronja, duke i kthyer ato në Elif, Lām, Mím, Hā, Ajn, Sād, Kāf, e tjera, e prej

tyre të formojë fjalët. Vallë, nëse nuk do ta kishim këtë mirësi dhe ndonjëri prej nesh do të donte, për shembull, t'i përshkruante "pemën" si specie, një njeriu tjetër, i cili nuk e kishte parë kurrë pemën dhe nuk dinte asgjë për të si specie, vallë sa kohë do t'i merrte ai përshkrim? Ndoshta atij do t'i duheshin dy ose tri ditë për të folur rreth saj, rreth degëve të saj, gjatësisë, gjerësisë, rrënjës dhe kështu me radhë, vetëm e vetëm për të skicuar një pemë në mendjen e atyre që e dëgjojnë këtë emërtim. Por, fjala na e shkurtoi rrugën sepse fjala ndërtohet nga shkronjat. Kështu që "Elif-Lām-Mīm", "Elif-Lām-Rā", "Tā-Sín-Mīm", "Jā-Sín", "Hā-Mīm", të gjitha këto shkronja janë për të tërhequr vëmendjen ty o njeri se Zoti të ka bekuar me mirësinë më të madhe me të cilën të ka dalluar nga kafsha dhe të ka bërë zotëri të natyrës. Kjo mirësi është aftësia për ta ndarë zërin në fjalë, të cilat formohen nga këto shkronja. Ai të mësoi ty të flasësh qartë, të mësoi Kur'anin dhe të mësoi ato që nuk i dije... të mësoi si të shkruash e të përdorësh stilolapsin dhe si të mësosh e të mbash në mendjen tënde shkenca të ndryshme, njohuri, arte dhe civilizim... dhe të transmetosh një kulturë nëpërmjet këtyre shkronjave. E gjitha kjo nuk do të mund të ndodhte nëse Zoti i madhërishëm nuk do ta kishte krijuar te njeriu aftësinë për t'i ndarë tingujt në shkronja.

"Ky (Kur'ani) është një Libër në të cilin nuk ka dyshime!" [El-Bekare: 2], tregon për Librin e shkruar, i cili gjithashtu është i shkruar nga ato shkronja, që janë tinguj të copëtuar. Nëse je duke kërkuar një libër që të mjafton ndaj gjithë librave të tjerë, që të mjafton ndaj gjithë asaj çfarë ka shkruar njerëzimi, atëherë nuk ekziston asnjë libër tjetër i tillë përveç Kur'anit të shenjtë, sepse ai është Libri **"... në të cilin nuk ka dyshime!"** [El-Bekare: 2] Kjo do të thotë se ai është një Libër në të cilin nuk ka dyshime as kundërthënie, sepse ai vjen nga Zoti: **"E po të kishte qenë nga dikush tjetër, jo nga Zoti, do të kishin gjetur në të shumë kundërthënie."** [En-Nisā: 82]

"Është udhëzim për ata që ruhen nga e keqja" [El-Bekare: 2], kjo është një deklaratë për burimin e udhëzimit, për të cilin i jemi lutur Zotit të madhërishëm në suren El-Fatiha të na bekojë me të: **"Na udhëzo në rrugën e drejtë!"** [El-Fatiha: 6] Nëse do të thuhej që përse thotë: **"Udhëzim për ata që ruhen nga e keqja"** [El-Bekare: 2], ndërkohe që ata që ruhen nga e keqja janë të udhëzuar tashmë? Them: Ata u bënë të tillë për shkak të asaj që përfituan nga udhëzimi. Ose do të

thotë që, ky Libër i bën ata të palëkundur në udhëzimin e drejtë dhe ua shton edhe më shumë atë. Ose, përmendet kjo veçori e tyre “që ruhen nga e keqja”, sepse ata janë përfituesit e dobive të tij, pasi e pranuan dhe e ndoqën atë Libër, siç thuhet në ajetin: **“Por, ti je paralajmërues për ata që ia kanë frikën (Orës së Kijametit).”** [En-Nāziāt: 45] Ose, i pati për qëllim të dyja palët, si ata që ruhen nga të këqijat edhe ata që janë të udhëzuar nga udhëzimi hyjnor, por u kufizua vetëm me njërën palë prej tyre.⁵⁶

Duhet theksuar këtu se ekzistojnë dy lloj udhëzimesh Kur'anore: udhëzime të afërta dhe udhëzime të largëta e të thella. Zoti i plotfuqishëm thotë:

“Muaji ramazan (është ai) në të cilin u zbrit Kur'ani, i cili është udhëzim për njerëzit dhe (përmban) prova të qarta të udhëzimit dhe të dallimit (të së mirës nga e keqja).” [El-Bekare: 185] **“Vërtet ky Kur'an udhëzon në atë që është më e drejtë dhe u jep lajme të mira besimtarëve që bëjnë vepra të mira se ata do të kenë një shpërblim të madh.”** [El-Isrā: 9] Përemri tregues “ky” është përemër që tregon për afër, që do të thotë se ka udhëzime të afërta që i përfiton secili që e lexon Kur'anin duke kërkuar udhëzim dhe që ka synim të pastër për ta arritur atë. Pastaj ka edhe udhëzime të largëta, të cilat mund t'i kuptojnë vetëm një grup i vogël dhe i veçantë njerëzish, pikërisht ata që përpiqen të jenë sa më të ruajtur nga të këqijat, të cilëve Zoti i Madhëruar ua ka bërë të “bashkëngjitur” në natyrën e tyre devotshmërinë, ngaqë ata e meritonin dhe ishin të kualifikuar për këtë veçori.

“Është udhëzim për ata që ruhen nga e keqja. (2) ... Për ata të cilët besojnë në botën e fshehtë...” 3 [El-Bekare: 2-3], sepse ata që ruhen nga e keqja janë ata që besojnë në atë që është e fshehtë nga shqisat e tyre, por që është e pranishme në vizionin dhe zemrat e tyre. Njeriu ka shikim dhe vizion... ka shqisa të jashtme dhe të brendshme.

Ata që besojnë në atë që është e fshehtë nga shqisat e tyre të jashtme, ngrihen mbi nivelin e krijesave të tjera bashkëpjesëmarrëse me ta në këtë ekzistencë dhe bëhen një krijesë tjetër, më e veçantë, sepse burimet e diturisë dhe burimet e besimit të tyre u bënë të larmishme, duke përfshirë burime të padukshme dhe burime të dukshme. Ashtu si shqisat e përceptimit të botës së dukshme konsiderohen për ta një

⁵⁶ Zejnuddin Er-Razi, *Unmüdhexhu Xhelili fi Es'ileti ve Exhvibeti an Garāib ājji 't-Tenzil*, fq. 4.

nga burimet e njohurisë, ashtu edhe shqisat e brendshme konsiderohen një burim diturie gjithashtu. Pra, shikimi na ndihmon të lexojmë, kurse vizioni është ai që na mundëson të kuptojmë. Në këtë mënyrë, njeriut i bëhen bashkë dy dimensione: ai shqisor dhe ai emocional. Sa i përket besimit që përftohet nga shqisa e shikimit, ai është diçka në të cilën edhe kafshët marrin pjesë në të, sepse dhe kafsha e sheh bimën, shkon drejt saj dhe e ha, siç sheh se çfarë mund ta dëmtojë atë dhe largohet prej saj. Por njeriu që është një krijesë më e lartë, ndërthur aftësinë për të njohur atë që shikohet me sy edhe atë që fshihet nga sytë tanë, nëpërmjet kombinimit të shqisës së të shikuarit dhe vizionit, pastaj edhe nëpërmjet kombinimit të shqisave të tij të dëgjimit, shikimit dhe zemrës.

“...besojnë në të fshehtën...” [El-Bekare: 2] Dhe ata njerëz të devotshëm nuk mjaftohen vetëm me besimin në të padukshmen dhe të dukshmen, por ata e shndërrojnë atë besim në lëvizje, për t'u bërë ai një forcë shtytëse motivuese, e cila e shtyn njeriun të bëjë mirë dhe ta shmangë të keqen. Dhe, e mira e parë që një person mund të bëjë, është të forcojë marrëdhënien me Krijuesin e tij, sepse marrëdhënia jonë me Krijuesin – lartësuar qoftë - është si marrëdhënia e dritës me burimin e saj.

E “fshehta” është dy llojesh: e fshehta absolute, që Zoti e ka veçuar vetëm në diturinë e Tij **“(Ai është) Njohësi i së fshehtës, dhe nuk ia zbulon askujt të fshehtën e Tij”** [El-Xhinn: 26], dhe e fshehta relative, që na shpaloset përmes epokave dhe transferohet nga gjendja e fshehtë në gjendjen e dukshme.

“... e falin namazin dhe që shpenzojnë bujarisht nga ajo (pasuria) që u kemi dhënë Ne.” [El-Bekare: 3] Nëpërmjet kryerjes së namazit nga ana e tyre, ata mbajnë të lidhur litarin e lidhjes mes tyre dhe Zotit të tyre, lavdëruar qoftë! Kurse, nëpërmjet shpenzimit bujarisht për hir të Zotit, ata bëjnë lidhjen mes tyre dhe njerëzve, dhe shprehin kështu besimin e tyre se ata janë mëkëmbësit e Zotit në këtë Tokë, të cilët fitojnë dhe veprojnë, e që japin nga pasuria që Zoti u ka dhënë. Ata janë të vetëdijshëm se Zoti i shikon ata dhe se Ai e di se kush shpreh falënderim nëpërmjet veprave të tij për mirësitë që i janë dhënë, dhe kush i mohon ato mirësi.

Shpenzimi ose dhënia për hir të Zotit është një koncept më i gjerë sesa zekati, sepse njeriu përveç zekatit, jep nga pasuria e tij dhe

shpenzon për veten e tij, familjen dhe fëmijët e tij, për mysafirët e tij, për ata që i trokasën në derë, edhe për ata të cilët i kërkojnë ndihmë, e kështu me radhë. Kjo që ai shpenzon është një detyrim në paratë e tij, detyrim të cilit nuk i dihet sasia, caku as vlera (ndryshe nga zekati që ka masë të përcaktuar). Me këtë ajet, Zoti i madhërishtëm sikur i fton bijtë e umetit t'i përballojnë krizat, emergjencat dhe katastrofat natyrore sipas kësaj metode të shpenzimit të parave. Kjo sepse ndoshta zekati, i cili është i caktuar me ligj për tetë kategori në nevojë të shoqërisë, mund të mos u përgjigjet këtyre rasteve të emergjencave apo krizave. Zekati përfaqëson kufirin minimal dhe thelbësor të shpenzimit në kushtet normale dhe të qëndrueshme, kurse “shpenzimi bujar” në përgjithësi duhet të jetë një zgjidhje për të përmbushur nevojat që e tejkalojnë kapacitetin e zekatit në rrethanat e jashtëzakonshme. Për sa u përket të devotshmëve bujarë, ata shpenzojnë nga pasuria e tyre në të dyja fushat (zekat dhe donacion) sepse ata janë të sigurt se Ai që bekon me mirësi - lavdëruar qoftë - do t'ua kompensojë gjithçka.

“Dhe për ata të cilët besojnë në atë çfarë të është zbritur ty (Muhammed)” [El-Bekare: 4], pra ata të cilët besojnë në Kur'an. ⁵⁷ Këtu është cituar fjala “zbritje”, për të treguar lartësinë e hyjnore... lartësinë e Zotit mbi ata për të cilët kujdeset, lartësinë e Krijuesit mbi krijesat, të

⁵⁷ Shiko në atë që citohet në “Tefsir ‘ul-Menâr”, ku thuhet si vijon: “Besimi në atë që iu zbrit Pejgamberit, paqja dhe mëshira e Zotit qofshin mbi të, do të thotë “besimi në fenë islame”, në tërësinë e saj dhe në detaje. Kështu që ato çfarë dihen domosdoshmërisht në lidhje me këtë pikë, dhe që nuk kundërshtohen nga askush që mund të merret në konsideratë, ato askush nuk duhet të mbetet pa i ditur. Besimi në atë që i është zbritur Pejgamberit, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të, konsiderohet besim. Dorëzimi ndaj Zotit nëpërmjet udhëzimeve që i janë zbritur atij, është Islam, dhe mohimi i asaj që i është zbritur atij konsiderohet dalje nga Islami. Kjo duhet të jetë nyja e lidhjes islame dhe ndërmjetësuesi i unitetit islam! Kurse dituritë që qëndrojnë poshtë këtij niveli dhe qëndrueshmërie, ato u adresohen përpjekjeve të studiuesve, ose shijeve të dijetarëve, ose besueshmërisë së transmetuesve në atë nga i cili kanë transmetuar një gjë mbi të cilën bazojnë idetë e tyre, pas mbledhjes së informacioneve dhe shoshitjes së tyre. Këta njerëz nuk kanë të drejtë t'ua imponojnë të tjerëve atë që për ta konsiderohet e vërtetë, sepse besimi i transmetuesit tek ai nga i cili merr, është një rast i veçantë për të, dhe të tjerët ndoshta nuk mund të ndiejnë të njëjtën gjë. Pra, transmetuesi duhet të jetë i informuar për atë nga i cili merr informacion, për moralin e tij dhe për ato që sillen në shpirtin e tij e të tjera si këto, që të krijojë besimin në atë që ai thotë. Dhe unë them se kuptimi i kësaj është që, disa hadithe ahad (ku vargu i transmetuesve të tyre është fillikant dhe nuk përcillen nga vargje të shumtë transmetuesish) vlejnë si argument për ata që i konsiderojnë të provuar dhe që zemrat e tyre ndihen të sigurt në to. Por, për të tjerët ato mund të mos konsiderohen argumente sipas të cilave duhet punuar. Kjo është arsyeja pse sahabët, Zoti qoftë i kënaqur prej tyre, nuk i shkruanin të gjitha hadithet që dëgjonin nga persona të ndryshëm dhe as ftonin të punohet me ta ashtu siç ftonin të punohet sipas Kur'anit të ndritur dhe Traditës Pejgamberike (e cila ishte ndjekëse dhe sqaruese e Kur'anit), përveç një pakice që sqaronte Traditën Pejgamberike si Broshura e Aliut (Zoti ia nderohtë fytyrën), që përfshinte disa dispozita, si: pagesa në rastin e shlyerjes së gjakut në vrasjen pa dashje, lirim i robërve të luftës, shenjtërimi i Medinës si Meka etj. Imam Maliku r.a. nuk e pranoi kërkesën e dy halifëve muslimanë asokohe, El-Mensur dhe Er-Rashid, që t'i detyronte njerëzit të vepronin sipas librave të tij, madje as sipas librit “El-Muvatta”.” [Ridâ, Tefsir ‘ul-Kur’ân ‘il-Hakim (Tefsir ‘ul-Menâr), referencë e mëparshme, vëll. 1, fq. 116.]

cilat, pavarësisht nderimit dhe përzgjedhjes, nuk e kapërcejnë pragun e të qenit robër të nënshtruar.

Ekzistojnë disa mirësi hyjnore, përveç zbritjeve të shenjta, të cilat Kur'ani i lavdishëm i ka konsideruar “të zbritura” gjithashtu, si në rastin kur i Plotfuqishmi thotë: **“Ai ka zbritur për ju tetë çifte bagëtish”** [Ez-Zumer: 6] **“Ne e zbritëm hekurin, i cili përfaqëson forcë të madhe ushtarake, edhe përfitime për njerëzit... me qëllim që Allahu ta bëjë të qartë se kush e ndihmon Atë dhe të Dërguarit e Tij, duke mos e parë Atë. Në të vërtetë, Zoti është i fortë dhe i pamposhtur.”** [El-Hadíd: 25]

“... dhe në çfarë është zbritur para teje..” [El-Bekare: 4], pra, besojnë në librat që u janë zbritur të dërguarve para teje. Kjo deklaron se feja e Zotit është një dhe e vetme, se ajo ka vetëm një bazë. Kjo sure e transferon konceptin e “fetarësisë” nga gjendja e “përzgjedhjes së një kombi ose të një familjeje” (siç tregohet për rastin e familjeve të përzgjedhura në ajetin e ndritur: **“Zoti ka përzgjedhur Ademin, Nuhin dhe familjen e Ibrahimit e familjen e Imrânit mbi të gjitha botët”** [Âl Imrân: 33], ose për rastin e hebrejve, që mesazhi hyjnor drejtuar atyre ishte vetëm për ta), në një gjendje ku përzgjidhet një umet i tërë, që do të dilte si model për botën mbarë. Ky është njoftimi i parë për “fenë botërore”, e cila ia drejton mesazhin e saj njerëzimit, të gjithëve sa janë. Dhe ky është qëllimi me fjalën “zëvendësim”, të cilin e pamë dhe e përmendëm si shtyllën kryesore të sures El-Bekare.

Prandaj, gjatë kësaj sureje do të vijnë shumë ajete që tregojnë se pejgamberët e Zotit ishin një umet i vetëm, se është një domosdoshmëri besimi në të gjithë ata dhe gjithashtu është një domosdoshmëri edhe perceptimi se cikli i kufizimit të fesë në një fis, popull apo familje ka përfunduar tashmë.

“...dhe që kanë besim të palëkundur në ahiretin!” [El-Bekare: 4], që kanë besim të plotë, që nuk u përzihet asnjë dyshim në lidhje me besimin dhe se çfarëdo që është poshtë nivelit të të qenurit “i sigurt plotësisht në atë që beson”, nuk merret në konsideratë si besim. Zoti i madhërishtëm flet për besimin e një grupi njerëzish dhe thotë: **“Ata nuk kanë asnjë njohuri për të. Ata në fakt ndjekin vetëm hamendjen dhe me të vërtetë hamendja nuk vlen aspak përballë së vërtetës.”** [En-Nexhm: 28]

Nëse vetë besimtari nuk është i vendosur në besimin e tij dhe nuk është i ndriçuar nga Zoti në lidhje me besimin e tij, atëherë, cila është gjendja e atyre që janë poshtë tij, gjendja e atyre që dyshojnë dhe që janë të lëkundur?

Besimi i patundur në Zot dhe në Ditën e Fundit njihet nga ndikimi i tij që lë në punë, sjellje, moral dhe veprime.⁵⁸

“Ata janë në udhëzim (të drejtë) nga Zoti i tyre, dhe pikërisht ata janë njerëzit e shpëtuar!” [El-Bekare: 5] Ata që karakterizohen nga të gjitha këto cilësi që u thanë më sipër, ata janë njerëzit e devotshëm për të cilët Kur’ani fisnik është udhëzim... ata janë që meritojnë të përshkruhen si të udhëzuar ... ata janë që Zoti i ka bekuar dhe janë ata të cilët i luten Zotit në suren El-Fatiha t’i udhëzojë në rrugën e tyre: **“Na udhëzo në rrugën e drejtë! (6) Në rrugën e atyre të cilët Ti i ke bekuar me mirësi... jo të atyre mbi të cilët ka rënë zemërimi (Yt) dhe as të të humburve!”** [El-Fatiha: 6-7] Kjo është rruga e atyre të cilëve Zoti i ka bekuar, rruga e pejgamberëve, të sinqertëve, dëshmorëve dhe njerëzve të mirë, e ata janë vërtet një shoqëri e mirë!

Tani, fillimi i sures El-Bekare na e shpjegoi me detaje ajetin: **“Në rrugën e atyre të cilët Ti i ke bekuar me mirësi”** [El-Fatiha: 7], që thuhet në suren El-Fatiha.

Pastaj dy ajetet në vijim na shpjegojnë: **“atyre mbi të cilët ka rënë zemërimi (Yt)”** [El-Fatiha: 7], ku iMadhërishmi thotë:

“Vërtet, ata që mohojnë, njëlloj është për ta, i paralajmërove apo jo, ata nuk besojnë!” [El-Bekare: 6] Këta janë ata mbi të cilët ka rënë zemërimi i Zotit.

“Zoti ua ka vulosur zemrat dhe dëgjimin e tyre dhe mbi shikimin e tyre është një perde, e ata i pret një vuajtje e madhe” [El-Bekare: 7] Zoti ua ka mbyllur zemrat me vulë, dhe kjo tregon se ata kanë besuar me gjuhët e tyre, me fjalë, por zemrat e tyre nuk kanë besuar, prandaj i ka ndëshkuar duke i penguar nga udhëzimi, si në fjalët e të Madhërishmit: **“Kjo sepse ata besuan, pastaj mohuan, e Zoti ua vulosi zemrat, prandaj ata nuk kuptojnë”** [El-Munafikun: 3] Zemrat këtyre nuk u hapen dot, sepse Zoti ua ka mbyllur ato, kështu që askush tjetër - as pejgamber, as i Dërguar, dhe as ndërmjetësues - nuk mund të bëjë që ato të hapen.

⁵⁸ R. Rida, *Tefsir ‘ul-Kur’ân ‘il-Hakim* (Tefsir ‘ul-Menâr), burimi i mëparshëm, vëll. 1, fq. 111-113.

Pastaj ajetet në vijim na sqarojnë rrugën e **“të humburve”** [El-Fatiha: 7], që t'i njohim ata nëpërmjet tipareve të tyre, dhe me vullnetin e Zotit t'i shmangemi rrugës së tyre e të mos bëhemi si ata.

I Madhërishmi thotë: **“E, nga njerëzit ka disa që thonë: “Ne besojmë në Zotin dhe në Ditën e Fundit”, por që nuk janë besimtarë.”** [El-Bekare: 8] Ky ajet na kthen në atë që thashë më parë për veçorinë e njeriut, i cili ka shqisa të jashtme dhe të brendshme. Ata të cilët Zoti i ka bekuar me mirësi, shqisat e tyre, të brendshme edhe të jashtme janë të kontrolluara nga devotshmëria ndaj Zotit, prandaj çështja e tyre është e njëjtë, si në atë që e mbajnë brenda ashtu edhe në atë që shfaqin hapur. **“Sekreti”** edhe **“jo sekreti”** i tyre janë të njëjtë, kurse sa u përket të humburve, **“sekreti”** i atyre është ndryshe nga ajo që duket tek ata.

Në dukje ata shfaqin besimin, dashurinë për fenë, për Zotin dhe për të Dërguarin e Tij, pagja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të, dhe besimin në vlera, por në të vërtetë në brendësi të tyre ata nuk janë besimtarë. Gjendjen e këtyre Zoti i madhërishëm e ka sqaruar në ajete të shumta, si për shembull kur thotë: **“Kur të erdhën hipokritët, të thanë se dëshmojmë se ti je i Dërguari i Zotit. Zoti e di se ti je i Dërguari i Tij, dhe Zoti dëshmon se hipokritët janë gënjeshtarë.”** [El-Munafikun: 1]

Ata janë gënjeshtarë sepse ajo që mbajnë brenda e përgënjeshtrojnë atë që e shfaqin në sytë e njerëzve, përpara se ne t'i zbulojmë gënjeshtret e tyre. Ata **“... nuk janë besimtarë”** [El-Bekare: 8] Atëherë pse e deklarojnë këtë besim dhe e bëjnë veten pjesë të umetit të besimtarëve? Sepse duan të mashtrojnë: **“Përpiqen të mashtrojnë Zotin, edhe ata që besojnë...”** [El-Bekare: 9]

Ata mund t'i mashtrojnë besimtarët, sepse këta të fundit janë thjesht njerëz. Por, si e imagjinojnë me mendjen e tyre të humbur e të pamend se mund ta mashtrojnë Zotin, i Cili **“E njeh sekretin, edhe atë që është më e fshehtë se ai”** [Ta-Ha: 7], dhe **“e di shikimin vjedhurazi me sy, edhe atë që e fshehin zemrat”** [Gāfir: 19] Pra, si e imagjinojnë ata këtë koncept të gabuar? Ata e krijojnë këtë perceptim sepse në zemrat e tyre ka sëmundje dhe devijim. Kur devijimi mbizotëron në zemrën e njeriut – Zoti na ruajtë - ajo e humbet aftësinë për të bërë dallime, dhe nuk arrin të bëjë dallimin mes Zotit dhe krijesave të Tij. Përkundrazi, ata u frikësohen njerëzve më shumë se Zotit – lavdëruar qoftë Ai. I Madhërishmi u tregon besimtarëve për hipokritët: **“Ju shkaktoni më shumë**

frikë dhe tmerr në zemrat e tyre sesa Zoti. Kjo sepse ata janë njerëz që nuk kuptojnë” [El-Hashr: 13] Ky ajet do të thotë që: O besimtarë, frika dhe tmerrri që ndiejnë në zemër hipokritët që gjenden në mesin tuaj, është më e fortë dhe më e madhe në zemrat e tyre sesa frika dhe droja nga Zoti, për arsye se ata nuk e kuptojnë madhështinë e Zotit dhe besimin tek Ai, as i tmerrohen ndëshkimit të Tij [1].⁵⁹ Ata më shumë kanë frikë nga çfarë thonë njerëzit, se mos u preket reputacioni dhe nami i tyre mes njerëzve, sesa e kanë frikë Zotin – madhëruar dhe lavdëruar qoftë Ai – dhe ndëshkimin e Tij në jetën e përtejme: **“Në zemrat e tyre ka sëmundje dhe Zoti ua shton sëmundjen edhe më shumë.”** [El-Bekare: 10] Ata kanë në zemër smirë, zili dhe pikëllim, dhe të gjitha këto konsiderohen sëmundje të zemrës. Kur Zoti i plotfuqishëm, pavarësisht gjithë përpjekjeve të armiqve, e ndihmoi të Dërguarin e Tij që fjala e Tij të triumfonte dhe të lartësohej, dhe feja e Tij të përhapej, zemrat e ziliqarëve u sëmurën edhe më shumë nga kjo fitore. Zoti i plotfuqishëm thotë: **“E kur zbret ndonjë sure, ka nga ata (hipokritët) që thonë “cilit prej jush ia shtoi besimin kjo?”.** Për sa u përket atyre që kanë besuar, atyre ua shton besimin dhe gëzohen. Por, për sa u përket atyre në zemrat e të cilëve ka sëmundje, ajo (vetëm) u shton të keqe mbi të keqen e tyre dhe do të vdesin si mohues.” [Et-Tevbe: 124-125] Kjo ndodh sepse ata vetë zgjodhën të mbanin atë anë, dhe Zoti i madhërishëm ua shtoi edhe më shumë qëndrimin e tyre, sepse nga ligjet e Zotit të madhërishëm⁶⁰ është që t'i japë njeriut aftësinë për ta realizuar qëllimin që zgjedh. Kush zgjedh besimin, Ai ia shton besimin dhe e ndihmon të ecë shtigjeve të tij, siç thotë i Larti: **“Dhe ata që u udhëzuan, ua shton udhëzimin dhe ua jep devotshmërinë e tyre.”** [Muhammed: 17] **“E kush bën ndonjë vepër të mirë, Ne do t'ia shtojmë mirësinë në të. Në të vërtetë, Zoti është falës i madh dhe falënderues!”** [Esh-Shūra: 23]

E kush zgjedh humbjen, Zoti i jep kohë të vazhdojë në të: **“Thuaj: Kush është në rrugën e gabuar, i Gjithëmëshirshmi le t'i japë atij zgjatje (në kohë dhe pasuri)...”** [Merjem: 75], **“E kur ata devijuan (nga**

⁵⁹ Alu 'sh-Shejh, *Et-Tefsir 'ul-Mujesser*, El-Medinetu El-Munavvara, 1430 h. fq. 457.

⁶⁰ Që buron nga amaneti që Zoti i ka besuar njeriut, amaneti i lirisë së zgjedhjes, që citohet në Kur'an: **“Në të vërtetë, Ne ua ofruam amanetin qiejve dhe tokës, edhe maleve, dhe ata nuk pranuan ta mbartin atë e u frikësuan prej tij, por njeriu (e mori përsipër) e mbajti atë... Në të vërtetë ai ishte i padrejtë dhe injorant!”** [El-Ahzab: 72]

e vërteta), **Zoti bëri që të devijojnë zemrat e tyre; Zoti nuk i udhëzon njerëzit e pabindur!**" [Es-Saff: 5]

"...dhe Zoti ua shton sëmundjen edhe më shumë, dhe ata i pret një dënim i dhimbshëm" [El-Bekare: 10], i pret një dënim i dhimbshëm në këtë jetë para se të vijë ahireti. Hipokriti në këtë jetë është gjithmonë në një gjendje vuajtjeje, paqëndrueshmërie dhe dyshimi. Ai ka frikë se mos çështja e tij zbulohet sepse sillet me njerëzit me fytyra të ndryshme, ku njëres palë i tregon një fytyrë dhe tjetres palë fytyrë tjetër. Ai vuan nga shqetësimi shpirtëror, shqetësimi i ndërgjegjes, nuk e njeh se çfarë do të thotë stabilitet, dhe në ahiret e pret një vuajtje e dhimbshme për shkak të gënjeshtreve që ka thënë në jetën e dynjasë.

"Dhe kur atyre u thuhet që: "Mos bëni prishje në tokë", ata thonë: "Ne nuk jemi tjetër përveçse rregullues." [El-Bekare: 11] Këtu kemi të bëjmë me një gjë shumë të rëndësishme, që është "ndryshimi i koncepteve", dhe që do të thotë: të marrim koncepte, fjalë dhe emra të caktuara që janë vënë për kuptime të nderuara dhe fisnike e t'i zbrazim nga këto kuptime e t'i mbushim me kuptime të tjera. Kjo është një gjë që në kohën tonë është kthyer në industri, pasi atij që i përmbahet fesë së tij i thuhet se është "i prapambetur", kurse atyre që e lënë fenë, që ndahen nga komuniteti, dhe që e shkatërrojnë shoqërinë, atyre u thuhet se janë "progresivë", ose "revolucionarë" e kështu me radhë. Prandaj i Dërguari i Zotit, paqja e Zotit qoftë mbi të, kujdesohej t'i saktësonte konceptet. Ebu Hurejra r.a. ka transmetuar se i Dërguari i Zotit, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të, kishte thënë: "A e dini se kush është i falimentuari?" Ata kishin thënë: "I falimentuari, sipas nesh, është ai që nuk ka para, as mall". I Dërguari, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të, kishte thënë: "I falimentuari nga umeti im është ai që do të vijë në Ditën e Ringjalljes duke qenë i pajisur me namaz, agjërim dhe zekat, por që gjithashtu do të ketë me vete edhe atë se ka këtë e ka sharë, për këtë ka shpifur, këtij tjetrit i ka ngrënë pasurinë, këtë tjetrin e ka vrarë pa të drejtë, tjetrin e ka rrahur... dhe atëherë do të merren nga punët e tij të mira dhe do t'u jepen këtij e atij... E nëse i mbarohen punët e tij të mira para se të lajë borxhet që ka ndaj të tjerëve, atëherë do të merren nga gjynahet e tyre e do t'i hidhen atij, pastaj do të hidhet në zjarr"⁶¹ Dhe ai (a.s) vazhdoi: "Mos t'ju mposhtin beduinët në

⁶¹ Muslimi, Sahih, Kitāb 'ul-Birr, hadithi 2581, fq. 1040.

emërtime e namazit që quhet “el-magrib” (namazi pas perëndimit të diellit), sepse beduinët e quajnë atë “el-ishā” (darkë)”⁶² Ai kishte për qëllim këtu që terminologjia e beduinëve të mos mbizotëronte mbi terminologjinë e Kur'anit.

“Dhe kur atyre u thuhet: “Mos prishni rendin në tokë”, ata thonë: “Ne nuk jemi tjetër përveçse rregullues”. A nuk janë ata pikërisht ata që prishin, por nuk e kuptojnë... Dhe kur u thuhet: “Besoni ashtu si besojnë njerëzit!”, ata thonë: “A të besojmë ashtu si besojnë mendjelehtët?” ... A nuk janë ata pikërisht ata që janë mendjelehtë, por nuk e dinë!” [El-Bekare: 11-13] Pra, kur ata bëjnë luftëra të padrejta - të cilave nuk u vjen aspak era drejtësi - dhe shkatërrojnë, ata thonë se ne duam të rregullojmë kushtet e jetesës së këtyre njerëzve sepse ata janë të prapambetur, jetojnë jashtë epokës, kurse ne duam t'i sjellim ata brenda kësaj epoke, “edhe nëse i fusim në varr... edhe nëse i vrasim dhe shfarosim... edhe nëse groposim në tokat e tyre mbeturinat toksike që vrasin jetën dhe të gjallët, përfshirë njerëzit, kafshët, bimët e të tjera...!” Dhe të gjitha këto ata i quajnë “modernizim”, ose futje të këtyre popujve në atë që quhet “modernitet”. **“Dhe kur u thuhet: “Besoni ashtu si besojnë njerëzit!”, ata thonë: “A të besojmë ashtu si besojnë mendjelehtët?” ... A nuk janë ata pikërisht ata që janë mendjelehtë, por nuk e dinë!”** [El-Bekare: 13] Ata që e fshehin në zemrat dhe ndërgjegjen e tyre mosbesimin dhe hipokrizinë me të cilën përpiqen të mbulojnë punët e tyre të këqija, janë ata të cilët i shtrembërojnë konceptet dhe u prezantojnë njerëzve terma që ata i zgjedhin në përputhje me shtrembërimin dhe ndryshimin e këtyre koncepteve. Kështu ata e shtrembërojnë konceptin e mirësisë dhe atë të korrupsionit, dhe e kthejnë përmbys çështjen. E kur atyre u thuhet: **“Besoni ashtu si besojnë njerëzit!”, ata thonë: “A të besojmë ashtu si besojnë mendjelehtët?”**, këtu ata e ndryshojnë konceptin e në mënyrë abstrakte, duke e shndërruar atë në një tipar të qenësishëm të atyre që i kundërshtojnë dhe nuk pajtohen me ta, duke e kthyer në një fyerje ndaj tyre, sikur kjo cilësi të ishte vërtet tipari i tyre me të cilin njihen mes njerëzve. **“A të besojmë ashtu si besojnë mendjelehtët?”** [El-Bekare: 13], sikur duan të thonë: “A kërkoni prej nesh të kthehemi në mendjelehtë? A kërkoni prej nesh të bëhemi të prapambetur?”, duke u përpjekur t'ia mveshin

⁶² Buhariu, *Sahih*, Kitāb Mevākīt 'is-Salāt, hadithi 563, fq. 126.

këto karakteristika kundërshtarëve të tyre. E gjitha kjo ekziston në kohën tonë dhe këtë e praktikojnë organe gjigante mediatike, kulturore dhe arsimore që kanë përfshirë të gjithë botën dhe e kanë shndërruar të gabuarën në të drejtë, të drejtën në të gabuar... të vërtetën në të rreme dhe të rremen në të vërtetë. E megjithatë, ata janë të dobëtit! Mos mendo se ajo që ata bëjnë (duke ndryshuar konceptet dhe përshkrimet ndaj njerëzve) është tregues force. Jo! Kjo është një shenjë e dobësisë së tyre. Prandaj, ata **“kur takohen me ata që besojnë”** [El-Bekare: 14], për shkak të dobësisë së tyre, u thonë që **“ne besojmë”**, jemi me ju sepse ju jeni njerëz të mirë, por **“kur janë vetëm për vetëm me djajtë e tyre”**, njerëz apo xhinë, ata thonë: **“Në të vërtetë, ne jemi me ju!”** si rezistencë ndaj së mirës, së vërtetës dhe besimit, **“por vetëm ishim duke u tallur (me ata).”** [El-Bekare: 14] Thonë: Vetëm i mashtrujmë besimtarët dhe u themi çfarë u pëlqen, por e vërteta jonë dhe forca jonë është me ju dhe për ju.

Këta lloj njerëzish janë ata ndaj të cilëve del vendimi i Zotit: **“Ata janë të cilët e kanë ‘blerë humbjen’ duke ‘shitur udhëzimin’.”** [El-Bekare: 16] Ata shkuan e morën “humbjen” dhe si çmim për të dhanë “udhëzimin”. Pra, ata morën shtrembërimin dhe në vend të tij dhanë qëndrimin e drejtë... morën mosbesimin dhe si këmbim dhanë besimin... A del i fituar një tregtar si ky? **“Shembulli i tyre është si ai që ndezi një zjarr”** [El-Bekare: 17], ndezi një zjarr të vogël **“ e kur zjarri e ndriçoi çfarë ishte rreth tij, Zoti ua mori dritën e tyre”**, pra janë si shembulli i atij që ndezi një zjarr nga kashta, që ndizet shpejt, dhe para se të ngrihet e të përfitojë diçka prej tij, ai zjarr u fik dhe shkoi në asgjësim **“dhe i la në errësira ku nuk mund të shikojnë”** [El-Bekare: 17] ... ata nuk shikojnë dot rreth tyre, nuk dinë se nga i bie rruga... kanë frikë...⁶³

Tani ne pyesim: Pse përfundoi kështu në këtë mënyrë çështja e atyre hipokritëve? Dhe përgjigjja - Zoti e di më mirë - është: Sepse ata i mbyllën veshët nga dëgjimi i thirrjes së Zotit, dhe u bënë **“të shurdhër”** [El-Bekare: 18], që do të thotë se në veshët e tyre është një shurdhim që ua mbylli veshët dhe nuk dëgjojnë më asgjë nga e vërteta. Ata janë: **“Memecë...”** [El-Bekare: 18] ... nuk mund të thonë të vërtetën,

⁶³ Tefsîr ‘ul-Xhelâlejn, Bejrut, (pa datë botimi), fq. 5.

“kështu që ata nuk kthehen dot (në rrugën e drejtë)” [El-Bekare: 18], sepse ata i kanë çaktivizuar aftësitë e tyre të ndërgjegjes.

Kur'ani i shenjtë vazhdon t'i zbulojë ata dhe jep një shembull tjetër për ta: **“Ose (shembulli i tyre është) si një stuhi shiu që vjen nga qielli, brenda së cilës ka errësira, bubullima dhe vetëtima, e ata i vënë gishtat e tyre në veshë nga frika e vdekjes...”** [El-Bekare: 19] Shembulli i tyre është siç është gjendja në rastin e një shiu të rrëmbyeshëm... dhe jo i një shiu të bekuar në kohën që njerëzit kanë nevojë për të dhe i furnizon ata, u ujit të mbjellat dhe u jep për të pirë bagëti të tyre... por shembulli i tyre është si një shi nga qielli që është i mbushur plot me gjithfarë gjërash të frikshme, që ka brenda errësira, bubullima dhe vetëtima... dhe ata vënë gishtat në veshë që të mos i dëgjojnë ato zhurma të fuqishme nga frika se mos vdesin. Por, a mundet gishti kur vendoset në veshin e njeriut ta mbrojë atë nga vdekja e sigurt e cila ulet nga qielli, nëse Zoti do të donte që ai të vritej? Jo! Por ajo është mendjelehtësia nga e cila karakterizohen ata të humbur kur i japin përparësi marrëdhënies së tyre me djajtë, përpara marrëdhënies së tyre me Zotin - lartësuar qoftë Ai - dhe para marrëdhënies me besimtarët. Ata hipokritë janë si ai që vë gishtin në veshë nga frika e rrufesë, e cila nëse bie, do ta vrasë gjithsesi. Por gishti i tij i vendosur në vesh nuk do të mund ta mbrojë atë nga vdekja e sigurt. **“Rrufeja pothuajse ua merr shikimin... Sa herë që ajo u bën dritë (ua ndriçon rrugën), ata ecin në të”** [El-Bekare: 20], dhe mendojnë se ky ndriçim do të vazhdojë, se do të jenë në gjendje të arrijnë qëllimin e tyre, por ajo është vetëm një rrufe... thjesht disa shkëlqime kalimtare. **“... e kur u bëhet errësirë, ata qëndrojnë (në vend)... E po të donte Zoti, Ai do t'ua merrte dëgjimin edhe shikimin e tyre”** [El-Bekare: 20], e do të mbeteshin thjesht si kafshë. Ata zgjodhën humbjen mbi udhëzimin, errësirën mbi dritën, injorancën mbi diturinë, verbërinë ndaj shikimit, duke u bërë kështu më afër të qenit kafshë: **“Në të vërtetë krijesat (e gjalla) më të këqija tek Allahu janë shurdh-memecët, të cilët nuk logjikojnë. Sikur Allahu të dinte ndonjë të mirë në ta, do t'i bënte të dëgjonin. Dhe nëse Ai do t'i bënte ata të dëgjonin, ata (sërish) do të tërhiqeshin, duke qenë shpërfillës.”** [El-Enfāl: 22-23] **“E po të donte Zoti, Ai do t'ua merrte dëgjimin edhe shikimin e tyre. Vërtet Zoti është në gjendje të bëjë çdo gjë!”** [El-Bekare: 20] Por Zoti i lë ata, bazuar në premtimin hyjnor për t'i dhënë njeriut lirinë e zgjedhjes, duke e lënë

atë të lirë në këtë jetë, që të mund të zgjedhë udhëzimin ose humbjen. Zoti i madhërishëm nuk do ta ndalojë njeriun dhe nuk do ta detyrojë atë për asgjë sepse Ai ia ka besuar lirinë, atë amanet që ua ofroi qiejve dhe tokës, edhe maleve, që ta mbanin, por ata nuk pranuan, e patën frikë nga kjo barrë... kurse njeriu pranoi ta mbante. Për këtë i Madhërishmi ka vendosur që: **“Nuk ka detyrim në fe!”** [El-Bekare: 256]

Pjesa e dytë:

Rreth ligjëritimit botëror të Kur'anit dhe sfidës me të cilën i sfidon krijesat

"يَا أَيُّهَا النَّاسُ اعْبُدُوا رَبَّكُمُ الَّذِي خَلَقَكُمْ وَالَّذِينَ مِنْ قَبْلِكُمْ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ (21) الَّذِي جَعَلَ لَكُمُ الْأَرْضَ فِرَاشًا وَالسَّمَاءَ بِنَاءً وَأَنْزَلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَأَخْرَجَ بِهِ مِنَ الثَّمَرَاتِ رِزْقًا لَكُمْ فَلَا تَجْعَلُوا لِلَّهِ أَنْدَادًا وَأَنْتُمْ تَعْلَمُونَ (22) وَإِنْ كُنْتُمْ فِي رَيْبٍ مِمَّا نَزَّلْنَا عَلَىٰ عَبْدِنَا فَأْتُوا بِسُورَةٍ مِثْلِهِ وَادْعُوا شُهَدَاءَكُمْ مِنْ دُونِ اللَّهِ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ (23) فَإِنْ لَمْ تَفْعَلُوا وَلَنْ تَفْعَلُوا فَاتَّقُوا النَّارَ الَّتِي وَقُودُهَا النَّاسُ وَالْحِجَارَةُ أُعِدَّتْ لِلْكَافِرِينَ (24) وَبَشِّرِ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ أَنَّ لَهُمْ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ كُلَّمَا رُزِقُوا مِنْهَا مِنْ ثَمَرَةٍ رِزْقًا قَالُوا هَذَا الَّذِي رُزِقْنَا مِنْ قَبْلُ وَأَنُوتُوا بِهِ مُتَشَابِهًا وَلَهُمْ فِيهَا أَزْوَاجٌ مُطَهَّرَةٌ وَهُمْ فِيهَا خَالِدُونَ (25) إِنَّ اللَّهَ لَا يَسْتَحْيِي أَنْ يَضْرِبَ مَثَلًا مَا بَعُوضَةً فَمَا فَوْقَهَا فَأَمَّا الَّذِينَ آمَنُوا فَيَعْلَمُونَ أَنَّهُ الْحَقُّ مِنْ رَبِّهِمْ وَأَمَّا الَّذِينَ كَفَرُوا فَيَقُولُونَ مَاذَا أَرَادَ اللَّهُ بِهَذَا مَثَلًا يُضِلُّ بِهِ كَثِيرًا وَيَهْدِي بِهِ كَثِيرًا وَمَا يُضِلُّ بِهِ إِلَّا الْفَاسِقِينَ (26) الَّذِينَ يَنْقُضُونَ عَهْدَ اللَّهِ مِنْ بَعْدِ مِيثَاقِهِ وَيَقْطَعُونَ مَا أَمَرَ اللَّهُ بِهِ أَنْ يُوصَلَ وَيُفْسِدُونَ فِي الْأَرْضِ أُولَٰئِكَ هُمُ الْخَاسِرُونَ (27) كَيْفَ تَكْفُرُونَ بِاللَّهِ وَكُنْتُمْ أَهْلًا فَأَحْيَاكُمْ ثُمَّ يُمَيِّتُكُمْ ثُمَّ يُحْيِيكُمْ ثُمَّ إِلَيْهِ تُرْجَعُونَ (28) هُوَ الَّذِي خَلَقَ لَكُمْ مَا فِي الْأَرْضِ جَمِيعًا ثُمَّ اسْتَوَىٰ إِلَى السَّمَاءِ فَسَوَّاهُنَّ سَبْعَ سَمَاوَاتٍ وَهُوَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ (29)"

"O njerëz! Adhuroni Zotin tuaj, i Cili ju krijoi ju edhe ata para jush, mbase të bëheni të kujdesshëm, të ruajtur nga të këqijat! (21) I Cili e ka bërë Tokën shtrat (të shtruar) për ju, ndërsa qiellin ndërtesë... dhe ka zbritur nga qielli ujë, e me të ka nxjerrë fruta të ndryshme, si ushqim për ju. Prandaj, mos i shoqëroni ortakë Zotit, ndërkohë që ju e dini (se nuk ka asgjë të ngjashme me Të)! (22) Dhe nëse dyshoni në atë që Ne i kemi zbritur robët tonë (Muhammedit), atëherë sillni një sure të ngjashme (me ato të Kur'anit), dhe thirrni dëshmitarët tuaj, përveç Zotit, nëse jeni të sinqertë! (23) Por nëse nuk e bëni - dhe nuk do të jeni në gjendje kurrë ta bëni - atëherë frikësojuni zjarrit, lënda djegëse e të cilit do të jenë njerëzit dhe gurët, dhe që është përgatitur për jobesimtarët! (24) Dhe përgëzoji ata që besojnë dhe bëjnë vepra të mira, se ata do të kenë kopshte (në Xhennet), nën të cilat rrjedhin lumenj. Kurdoherë që u sillen fruta prej atje, ata do të thonë: "Këto na janë dhënë edhe më parë", e atyre u sillen fruta të ngjashme. Aty, ata do të kenë bashkëshortë të pastër,

dhe aty do të qëndrojnë përgjithmonë! (25) Vërtet, Zoti nuk e ka për turp të sjellë shembull qoftë edhe një mushkonjë, ose ndonjë gjë përtej saj. Dhe ata që kanë besuar, e dinë se ajo është e vërteta nga Zoti i tyre. Ndërsa, për sa u përket atyre që nuk besojnë, ata thonë: “Çfarë synimi kishte Zoti me këtë shembull që solli?”... Ai nëpërmjet këtij shembulli i bën të humbasin shumë njerëz, edhe i udhëzon shumë të tjerë, dhe nuk humbet kënd tjetër përveç të pabindurve. (26) Ata të cilët e thyejnë besën e dhënë Zotit, pasi e kanë lidhur atë, dhe e shkëpusin atë çfarë Zoti ka urdhëruar të mbahet lidhur, dhe që shkaktojnë prishje në tokë... pikërisht ata janë humbësit. (27) Si mund të mohoni Zotin, kur ishit të pa-jetë, dhe Ai ju solli në jetë... pastaj Ai do të bëjë që ju të vdisni, pastaj do t’ju kthejë në jetë sërish, e pastaj tek Ai do të ktheheni?! (28) Ai është që krijoi për ju gjithçka është në Tokë, pastaj iu drejtua qiellit dhe i bëri ato shtatë qiej... dhe Ai është i ditur për çdo gjë!” (29) [El-Bekare: 21-29]

“O njerëz! Adhuroni Zotin tuaj, i Cili ju krijoi ju edhe ata para jush, mbase të bëheni të kujdesshëm, të ruajtur nga të këqijat!” [El-Bekare: 21]

Kthehemi sërish në shtjellimin e sures El-Fatiha dhe të sqarojmë atë çfarë thuhet e përgjithësuar aty në lidhje me veçimin e Zotit në adhurim. Në suren El-Fatiha, Zoti i madhërishëm thotë: **“Vetëm Ty të adhurojmë, dhe vetëm prej Teje ndihmë kërkojmë!”** [El-Fatiha: 5] Ky ajet e shpjegon konceptin e adhurimit në gjithëpërfshirjen dhe përgjithësimin e tij, dhe tregon se si njerëzit ngrihen me përkushtim të kryejnë urdhrat e Zotit të botëve, që me adhurimin e tyre ndaj Tij të arrijnë nivelin e devotshmërisë, virtyt i cili surja filloi duke shpjeguar karakteristikat e tij. Pra, nëse doni të jeni prej atyre që Zoti i ka bekuar me mirësi, atëherë adhuroni Zotin tuaj që ju ka krijuar! Mos adhuroni njëri-tjetrin! Asnjëri prej jush të mos adhurojë zotërinjtë dhe të mëdhenjtë që janë sipër tij, por adhuroni Zotin tuaj sepse është Ai që ju krijoi, e përsosi krijimin tuaj dhe e plotësoi atë, ju drejtoi dhe ju dha formën që deshi! Adhuroni Zotin tuaj, i Cili ju krijoi ju dhe ata para jush... se vetëm kështu do të mund të jeni të devotshëm! Pra, adhuroni Zotin tuaj, që të mund të jeni pjesë e një umeti njerëzish të devotshëm, të cilët Zoti i ka bekuar me mirësi... pjesë e umetit të të udhëzuarve, jo të të humburve... pjesë e umetit zemrat e të cilëve Zoti i ka vënë në

provë për devotshmërinë që do të tregojnë... pjesë e umetit që bëjnë mirësi e rregullime në tokë dhe që nuk prishin.

Ballafaqimi me urinë

“I Cili e ka bërë Tokën shtrat (të shtruar) për ju, ndërsa qiellin ndërtesë... dhe ka zbritur nga qielli ujë, e me të ka nxjerrë fruta të ndryshme, si ushqim për ju. Prandaj, mos i shoqëroni ortakë Zotit, ndërkohë që ju e dini (se nuk ka asgjë të ngjashme me Të)!” [El-Bekare: 22]

Leximi i “librit të shpalosur” të Zotit, universit, e thëllon besimin në zemrat e atyre që kërkojnë të vërtetën. Pra, le të mendojnë njerëzimi për këtë tokë, që Zoti e bëri të shtruar, në mënyrë që jeta e tyre të jetë e lehtë mbi të... dhe le të mendojnë për këtë qiell, që është ndërtuar në mënyrë të përsosur... dhe le të mendojnë se si shiu zbret nga retë dhe nxjerr nëpërmjet tij frutat dhe bimët e llojeve ndryshme të cilat shërbejnë si ushqim për ta! Kështu pra, të mos i shoqërojnë asgjë Zotit në adhurim, të mos adhurojnë askënd si Atë ndërkohë që ata e dinë se Ai është i vetmi Krijues dhe se vetëm Ai ua siguron ushqimin dhe të mirat e tjera, dhe se vetëm Ai ka të drejtë të adhurohet.⁶⁴

Këtu Zoti i plotfuqishëm vë në dukje se i tërë universi është shtëpia e “tërë njerëzimit”, duke e konsideruar njerëzimin si një familje të vetme, të cilën Zoti i madhërishtëm e ka krijuar nga një person i vetëm, e prej tij ka krijuar bashkëshorten e tij... pastaj, nëpërmjet tyre bëri që të shpërndahen në tokë shumë burra edhe gra. Ai e krijoi tokën dhe e bëri atë të shtruar, ndërsa qiellin e bëri të lartë si çati, që toka e qielli të jenë shtëpia e këtij njeriu, e cila do t’i mbajë të gjithë.

Dhe njeriu erdhi dhe shpiku ato çfarë shpiku... shpiku atë që ai e quajti “shteti kombëtar” dhe “shteti rajonal” dhe u përpoq ta ndante “këtë shtëpi” - shtëpinë e madhe të familjes - e cila është e tërë toka. Dhe çfarë ndodhi? Ndodhi që njerëzit u bënë të pasur, të varfër, skamnorë, të përparuar, të prapambetur... dhe zilia u përhap mes tyre. Mes tyre u shfaq padrejtësia dhe njerëzit u bënë armiq të njëri-tjetrit, ndërkohë që më parë kishin qenë një familje e vetme.

⁶⁴ Alu ‘sh-Shejh, *Et-Tefsir ‘ul-Mujesser*, El-Medinetu El-Munavvara, 1430 h., fq. 4.

Njerëzit sot flasin për kriza të panumërta, përfshirë urinë dhe etjen që e kërcënojnë njerëzimin. Arsyeja për gjithë këtë është se ekziston një ndarje e padrejtë e “shtëpisë njerëzore”, shtëpisë së familjes së bashkuar, e cila është “e gjithë Toka”. Këto ndarje që i kanë ndodhur kësaj Toke kanë bërë që njerëzit të kenë frikë sot për jetesën e tyre, për ushqimin, ujin e të tjera si këto. Zoti i madhërisëm ka deklaruar: **“Ai i ka caktuar në të (Tokë) masën e furnizimit të saj, brenda katër ditëve. Kjo për të sqaruar ata që pyesin!”** [Fussilet: 10] Kështu që, çdo i sapolindur në këtë Tokë e ka të siguar furnizimin që i nevojitet, ushqimin, ujin, ajrin dhe gjithçka që mund ta ndihmojë atë të bëjë një jetë të lirë dhe dinjitoze.

Imagjinoni sikur Kur’ani i lavdishëm të ishte ai që e sundonte këtë Tokë sot dhe që i gjithë njerëzimi të ecte sipas udhëzimit të tij, dhe kufijtë e barrierat të hiqeshin mes njerëzve, e të gjitha burimet e Tokës të bëheshin të hapura për atë familje të gjerë... dhe në atë familje njerëzore të bashkuar të mbizotëronte fryma e vëllazërisë dhe e përkatësisë...! Vallë cila do të ishte gjendja e njerëzve në një situatë të tillë? A mund të ekzistonte uria mes tyre? Për çdo ditë që dielli lind mbi këtë Tokë, sot në këto ditët tona, rreth një mijë ose më shumë njerëz vdesin nga uria dhe po kaq vdesin nga mbingopja dhe nga sëmundjet që ajo shkakton! Kjo ndodh për shkak të mungesës së drejtësisë midis anëtarëve të së njëjtës familje njerëzore! Nëse do të ndiqnin Kur’anin e shenjtë, ata do të hanin nga lart kokave të tyre, dhe nga poshtë këmbëve të tyre, dhe Toka do t’u mjaftonte banorëve të saj për ushqim, pije dhe ujë. Kjo sepse Zoti e ka përcaktuar masën e saj të furnizimit që i duhet, dhe e ka bërë të mjaftueshëm atë për krijesat që jetojnë sipër saj. Dhe nëse ata do të kishin ndjekur Kur’anin fisnik, Toka nuk do ta kishte këtë ndotje, e cila është shfaqja më e spikatur e korrupsionit në tokë, det dhe ajër... Në Tokë nuk do të kishte të varfër skamnorë dhe të pasur të tejngopur... Dhe në të nuk do të kishte ekzistuar e gjithë kjo e keqe. Por e gjitha kjo vjen nga braktisja e Kur’anit nga ana e tyre. Për këtë arsye ne themi se njerëzimi e humbi veten ditën kur e braktisi këtë Libër dhe nuk ia vuri veshin më atij!

“Prandaj, mos i shoqëroni ortakë Zotit!” [El-Bekare: 22] Fjala “ortakë” jo domosdoshmërisht nënkupton idhujt ose të adhuruar të tjerë, por edhe kur njeriu madhëron paratë, pasurinë, prestigjin, pasionin dhe gjithçka që e bën atë të dalë mbi fjalën e Zotit është sikur t’i

ketë bërë ata si “ortakë” të Zotit, shoqërues të Zotit, dhe për këtë i Madhërishmi thotë: **“A e shikon atë që dëshirat e tij i merr për zot, a thua ti do të bëhesh kujdestar i tij?”** [El-Furkân: 43]

Njeriu mund të arrijë në atë pikë sa epshit dhe dëshirave të tij t’u shërbejë si të jenë zota, të cilëve u drejtohet mëngjes e mbrëmje. Në një hadith të ndritur thuhet: *“Shkatërruar qoftë skllavi i floririt, skllavi i argjendi, skllavi i mëndafshit ... që nëse i jepet diçka nga këto, ai kënaqet, e nëse nuk i jepet, indinjohet! Shkatërruar qoftë dhe më keq u bëftë, e kur t’i hyjë një gjemb, mos pastë kush t’ia nxjerrë!”*⁶⁵

Dhe të vërtetën thotë Zoti kur thotë: **“Dhe shumica e tyre nuk besojnë në Zotin pa i shoqëruar të tjerë Atij.”** [Jusuf: 106]

Sfidimi që u bën Kur’ani atyre që e mohojnë se ky libër është nga Zoti

“Dhe nëse dyshoni në atë që Ne i kemi zbritur rob-it Tonë (Muhammedit), atëherë sillni një sure të ngjashme (me ato të Kur’anit) dhe thirrni dëshmitarët tuaj, përveç Zotit, nëse jeni të sinqertë!” [El-Bekare: 23] Në qoftë se ju, o krijesa, keni dyshime nëse ky Libër është fjala Jonë dhe mesazhi Ynë, atëherë me lehtësinë më të madhe vëreni atë në provim duke sjellë ju një sure si ato të Kur’anit, të njëjtë me to në saktësinë, detajimet, organizimin, stilin dhe të gjitha karakteristikat e saj, dhe zgjidhni cilëndo sure nga të këtij Libri për referencë, e gjatë ose e shkurtër qoftë ajo, dhe sillni një të ngjashme me të, me të gjitha karakteristikat e mësipërme! Kjo sfidë nuk është vetëm ndaj jush, por duhet të ftoni kë të dëshironi: **“...thirrni dëshmitarët tuaj”** [El-Bekare: 23], dhe vendosni kë të dëshironi si gjykatës nga njerëzit tuaj të shquar në fushën e retorikës, oratorisë dhe elitën e analistëve, dhe pyetini ata! Nëse shikoni se keni fituar dhe ata e konfirmojnë se keni aftësinë të sillni një të njëjtë me atë që themi Ne, vetëm atëherë mund të pretendoni se qenia njerëzore është burimi i këtij Kur’ani. Por, nëse dështoni dhe nuk mundeni ta bëni këtë, atëherë duhet ta pranoni atë që ju thotë i Dërguari Ynë, ta pranoni se këto fjalë janë fjalët Tona dhe se ky Libër është Libri Ynë, që e kemi zbritur në zemrën e të Dërguarit, t’i besoni atij e të udhëzoheni sipas tij në rrugën e drejtë dhe në shtegun e

⁶⁵ Buhariu, *Sahih*, Kitāb ‘ul-Xhihād ve’s-Sejr, hadithi nr. 2885, fq. 555.

shpëtimit: **“Thuj: Nëse njerëzit edhe xhinët do të mblihdeshin që të sjellin një libër të njëjtë si ky Kur'an, ata nuk do të mund ta sillnin dot, madje edhe nëse do të bëheshin bashkë e të ndihmonin njëri-tjetrin!”** [El-Isrâ: 88]

“E nëse nuk e bëni - dhe nuk do të jeni në gjendje kurrë ta bëni – atëherë frikësojuni zjarrit, lënda djegëse e të cilit do të jenë njerëzit dhe gurët, dhe i cili është përgatitur për jobesimtarët!” [El-Bekare: 24] Pasi i udhëzoi drejt asaj ane me ndihmën e së cilës ata do të njihnin vërtetësinë e Pejgamberit, paqja dhe mëshira e Zotit qofshin mbi të, i Madhërishmi u tha: Meqenëse ju nuk e kundërshtoni dot atë, pafuqia juaj ka dalë në pah dhe ju doli detyrë ta besoni, atëherë pra besoni dhe kini frikë nga ndëshkimi i përgatitur për ata që përgënjeshtrojnë dhe tregohen kokëfortë!

Fakti që sfida me të cilën i sfidoi ata ishte diçka e pamundur për të sfiduarit, dhe lajmërimi qysh më përpara nga ana e Zotit të madhërisëm se ata nuk do të mund ta bënin dot një gjë të tillë (kjo ishte diçka e fshehtë, që nuk mund ta dinte kush tjetër përveç Zotit) është një argument për vërtetësinë e profecisë së Muhammedit, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të!⁶⁶

“Dhe përgëzoji ata që besojnë dhe bëjnë vepra të mira, se ata do të kenë Xhennete (kopshte në Xhennet), nën të cilat rrjedhin lumenj! Kurdoherë që u sillen fruta prej atje, ata do të thonë: “Këto na janë dhënë edhe më parë”, e aty atyre u sillen fruta të ngjashme. Aty, ata do të kenë bashkëshortë të pastër, dhe aty do të qëndrojnë përgjithmonë!” [El-Bekare: 25]

O i Dërguar! Njerëzve që besojnë dhe që bëjnë vepra të mira jepu një lajm që i mbush me gëzim! Tregoj atyre se në ahiret do të kenë kopshte të mrekullueshme, me lumenj që rrjedhin poshtë pemëve me hije dhe poshtë pallateve të larta që gjenden në to! Sa herë që Zoti i furnizon me ndonjë lloj fruti, ata do të thonë: “Zoti na e ka sjellë këtë edhe më parë”, por kur e shijojnë atë, ata do të gjejnë diçka të re në shijen dhe kënaqësinë që ai jep, pavarësisht se është i ngjashëm me frutat e mëparshme për nga ngjyra, pamja dhe emri. Gjithashtu, në Xhennet ata do të kenë bashkëshortë dhe bashkëshorte të pastruara nga të gjitha llojet e papastërtisë fizike dhe morale, si gënjeshtra dhe

⁶⁶ Tefsîr 'un-Nesefij, Bejrut, 1/66.

sjellje e keqe. Ata do të jenë përgjithmonë në Xhennet dhe në mirësitë e tij... Ata nuk do të vdesin në të dhe as do të nxirren prej tij.⁶⁷

Shembujt në Kur'an

“Në të vërtetë, Zoti nuk e ka për turp të sjellë shembull qoftë edhe një mushkonjë, ose ndonjë gjë përtej saj.” [El-Bekare: 26]

Shembujt (aforizmat) përmbajnë mençurinë e kombeve dhe përfaqësojnë hambarët e përvojave të tyre. Ata janë një nga mënyrat më të rëndësishme për t'i ruajtur këto përvoja dhe mençuri, dhe për t'i transmetuar ato ndër breza. Ata përfaqësojnë një nga stilet më të sakta të të shprehurit, më koncizet, dhe që lënë ndikimin të madh në shpirt. Kur metodat e tjera të shprehjes nuk arrijnë ta gjithëpërfshijnë qëllimin e folësit, ose kur perceptimi i dëgjuesit nuk është në gjendje të kuptojë se çfarë qëllimi ka folësi me atë që po thotë, atëherë sjellja e një shembulli e bën më të lehtë e më të thjeshtë gjithë këtë nëpërmjet shkurtësisë së të folurit, të qëlluarit e domethënies dhe nëpërmjet analogjisë së mirë e të përshtatshme.

Shembujt e Kur'anit madhështor janë një nga dukuritë më të rëndësishme të retorikës, mrekullisë dhe saktësisë së përshkrimit të tij artistik, të magjisë së stilit të tij, pasi ata shembuj i magjepsën arabët – si besimtarët ashtu edhe ata që nuk besonin - dhe ëmbëlsia e tyre u bë e qartë... bukuria dhe eleganca e tyre doli në pah për të gjithë, për njerëzit e thjeshtë edhe për elitën... dhe ndikimi i tyre u vu re te të gjithë ata [1].⁶⁸

Shembujt Kur'anorë përfaqësojnë një nga shkencat e rëndësishme të Kur'anit dhe një hulumtim që nuk e kanë lënë pas dore asnjëri nga komentuesit e Kur'anit Famëlartë, mjeshtërit e retorikës ose shkrimtarët e shkencave të Kur'anit, por ata rrallëherë i kanë trajtuar ato në një mënyrë gjithëpërfshirëse, e cila vë në dukje format e mrekullive estetike dhe artistike në to ndërsa ia qëllojnë kuptimit objektiv në formën më të plotë dhe të përkryer. Ajetet që sjellin shembuj krijojnë

⁶⁷ Alu'sh-Shejh, Et-Tefsir 'ul-Mujesser, referenca e mëparshme, fq. 5.

⁶⁸ Ibn El-Kajimi thotë: “Në Kur'an janë sjellë shembuj të ndryshëm, të cilët kuptohen vetëm nga njerëzit e ditur. Ata bëjnë analogjinë e një gjëje me një gjë tjetër në gjykimin e saj, ose bëjnë përafrimin e së logjikshmes me të prekshmen... ose të një gjëje të prekshme me një tjetër të prekshme, ku njëra prej tyre kuptohet nëpërmjet tjetrës.” [Ibn El-Kajim, El-Emthāl fi'l-Kur'ān 'il-Kerīm, fq. 173-174].

imazhin e njerëzve, zemrave, personave, veprave, thënieve, skenave, kombeve dhe civilizimeve dhe sjellin shembuj prej tyre. Ato nuk e lënë asnjë aspekt të tyre pa ia dhënë sqarimin dhe diagnozën, çka i bën këta shembuj një nga mjetet më të rëndësishme edukuese. Nëpërmjet tyre nxirren në pah dhe dalin në nivelin e së preکشmes ato që ndjesia nuk i arrin dot. Nëpërmjet tyre, ajo që nuk mund të kuptohet nga mendja, bëhet e kapshme nëpërmjet intuitës... ato që nuk janë diçka e zakonit, bëhen si një gjë e zakonit... e ato cilësi që nuk kanë ndonjë ndikim, nxirren në një pozicion me ndikim të plotë. Gjithashtu, shembujt konsiderohen si një nga mjetet më të mira të shpjegimit, edukimit dhe sqarimit.

E nëse Kur'an i madhështor ka sjellë shembuj të të gjitha llojeve për njerëzit: **“Me të vërtetë, Ne në këtë Kur'an u kemi paraqitur njerëzve shembuj nga të gjitha llojet!”** [Er-Rrūm: 58], atëherë duhet të kuptojmë se këta shembuj mund të na sigurojnë një metodologji të plotë edukuese, që nuk lënë asnjë nga aspektet e procesit edukativ pa trajtuar dhe shtjelluar dhe që i sqarojnë metodologjitë e tij në mënyrën më të mirë të mundshme. Vetëm ky aspekt ka nevojë për një ose më shumë studime që qartësojnë aspektet e ndryshme të tij dhe që i ndihmojnë edukatorët të ndërtojnë idetë dhe modelet që dëshirojnë në shtyllat e ndryshme të procesit arsimor-edukativ.

Një aspekt tjetër i shembujve të Kur'anit, për të cilin kam pritur me padurim të gjej ndonjë studim serioz, por që nuk kam gjetur akoma asgjë që të ma shuajë etjen, ka të bëjë me shembujt e Kur'anit si një nga burimet më të rëndësishme të dispozitave fetare. Kjo mund të sqarohet në dy aspekte:

Aspekti i parë: Ka të bëjë me atë se shembujt e Kur'anit shoqërohen gjithmonë me vlerësimin e diçkaje ose me mospëlqimin e saj, ku shembulli e konkretizon modelin dhe e diagnostikon atë, duke na bërë ta shikojmë atë sikur të jetë përpara nesh, qoftë kur ai shembull ka të bëjë me një person, me një punë, sjellje, moral ose veprim. E atë çfarë shembulli e shikon si të mirë, ajo është e mirë vërtet dhe këtë “të mirë” juristi musliman mund ta shikojë si një vepër që i përmban në masë të përbashkët detyrimin, pëlqyeshmërinë dhe lejimin. Studimi i mëtejshëm që juristi do të kryejë, do ta çojë atë në përcaktimin e dispozitës së përshtatshme ligjore fetare për atë gjë, nëse për këtë nuk ekzistojnë prova të tjera përveç ajetit të shembullit. Ajo që shembujt e Kur'anit

paraqesin si të papëlqyeshme, ajo është e papëlqyeshme dhe papëlqyeshmëria sillet mes ndalimit dhe mospëlqyeshmërisë. Studiuesi me punën e tij përpiket të përcaktojë gjykimin më të përshtatshëm për një gjë, nëse nuk ka argument tjetër përveç ajetit të shembullit, pa pasur nevojë të shikojë format e urdhëresave apo të ndalesave të qarta. Sipas asaj që ka cituar Ez-Zerkeshi në veprën “El-Burhān” nga El-Bejheki, kjo është arsyeja pse Imam Shafiu e ka konsideruar njohjen e shembujve si një nga kushtet e “ixhtihadit”⁶⁹ dhe se muxhtehidi duhet t’i njohë ata patjetër.⁷⁰

Aspekti i dytë: Ai bëhet i qartë kur kuptojmë se shembujt e Kur’anit ishin ata që ngulitën idenë e analogjisë në mendjet e disa imamëve nga sahabët e lexuar dhe juristët mes tyre, si dhe në mendjet e atyre që erdhën pas tyre, dhe marrjen e tyre si argument për ligjet e sheriatit ose si një nga mjetet metodologjike të studiuesve, argument i cili duke u marrë si bazë, solli një pasuri të madhe juridike dhe intelektuale. Marrëdhënia e analogjisë me shembujt e Kur’anit madhështor është një temë tjetër që meriton të studiohet, ose të bëhen shumë studime rreth saj, për të sqaruar dhe treguar ndikimin intelektual dhe juridik të shembujve të Kur’anit madhështor.

Kur e dimë se zbulimi i analogjisë ishte shtylla e parë shkencore mbi të cilën u ndërtua më pas “metoda shkencore eksperimentale”, atëherë rëndësia e madhe që kanë shembujt e Kur’anit madhështor del e shfaqur shumë qartë. Por është për të ardhur keq kur gjejmë një tepri që ka arritur në nivelin e shpërdorimit për sa i përket hulumtimit gjuhësor, retorik dhe gramatikor në shembujt Kur’anorë dhe në anën tjetër gjejmë një mangësi të theksuar për sa i përket hulumtimit në aspektet e tjera që përmendëm më sipër. Ndoshta këto që po themi do të bëjnë që edhe këtyre aspekteve të tjera t’u jepet vëmendja që e meritojnë. Janë studiuesit dhe ekspertët e shkencave shoqërore ata të cilëve u kërkohet t’i ndriçojnë këto aspekte dhe t’i sqarojnë duke i shërbyer kështu Librit të Zotit të plotfuqishëm dhe objektivave të tij në këtë fushë.

Armiqtë e Kur’anit e kuptuan ndikimin që shembujt e tij lënë në shpirtin dhe në zemrën e njeriut si dhe fuqitë bindëse të tyre, të cilave

⁶⁹ “El-Ixhtihād - Ixhtihad” sipas Imam Shevkanit (Irshād ‘ul-Fuhūl) është përpjekja që bën studiuesi për të nxjerrë një vendim ligjor fetar, praktik, nëpërmjet studimit dhe analizës së argumenteve që jepen nga burimet fetare. (Përkthyesja)

⁷⁰ Ez-Zerkeshij, *El-Burhānu fi ulūm ‘il-Kur’ān*, 1/486.

është e vështirë për t'u rezistuar. Kështu që ata u përpoqën t'i nënvlerësonin ato dhe me disa prej tyre u përpoqën të tallen duke thënë: "A nuk ka gjetur shembuj të tjerë t'u sjellë njerëzve përveç mizave dhe merimangave e të tjera insekte të pavlera si këto?!" Kur'ani u përgjigjet në një mënyrë të tillë këtyre, e cila sqaron vogëlsinë e mendjeve të tyre, dobësinë e shpirtrave të tyre, sëmundjen e karakterit të tyre dhe mendjelehtësinë në ndërgjegjen e tyre. I Larti thotë: **"Në të vërtetë, Zoti nuk e ka për turp të sjellë shembull qoftë edhe një mushkonjë ose ndonjë gjë përtej saj"** [El-Bekare: 26], dhe e përsërit artikulimin për të dhënë disa sqarime rreth dy llojeve të kategorive të njerëzve, të cilët u përmendën në hyrje të sures El-Bekare edhe në fundin e sures El-Fatiha. I Madhërishmi thotë: **"Për sa u përket atyre që kanë besuar, ata e dinë se ajo është e vërteta nga Zoti i tyre. Ndërsa, ata që nuk besojnë, ata thonë: "Çfarë synimi kishte Zoti me këtë shembull që solli?"** [El-Bekare: 26] Pra, këta të fundit pyesin duke thënë se çfarë është mesazhi që sjell ky Kur'an, i cili na jep si shembuj insektet më të parëndësishme, siç janë mizat, milingonat, bletët, merimangat dhe të ngjashme me to?

Zoti - bekuar dhe lartësuar qoftë - u përgjigjet këtyre duke thënë: **"Për sa u përket atyre që kanë besuar, ata e dinë se ajo është e vërteta nga Zoti i tyre. Ndërsa, ata që nuk besojnë, ata thonë: "Çfarë synimi kishte Zoti me këtë shembull që solli?"... Ai nëpërmjet këtij shembulli i bën të humbasin shumë njerëz, edhe i udhëzon shumë të tjerë, dhe nuk humbet kënd tjetër përveç të pabindurve... të cilët e thyejnë besën e dhënë Zotit."** [El-Bekare: 26-27] Kjo besë e dhënë Zotit citohet edhe në këtë ajet të ndritur: **"Dhe (kujto) kur Zoti yt mori nga bijtë e Ademit - nga kurrizet e tyre - pasardhësit e tyre dhe i bëri ata të dëshmojnë për veten e tyre, (duke u thënë atyre): "A nuk jam unë Zoti juaj?" Ata thanë: "Po, sigurisht!"** [El-Ā' rāf: 172]

"... të cilët e thyejnë besën e dhënë Zotit pasi e kanë lidhur atë dhe e shkëpusin atë çfarë Zoti ka urdhëruar të mbahet lidhur..." [El-Bekare: 27] Pra, Zoti i humbet ata që e ndërpresin marrëdhënien e tyre me Të, ndërkohë që Ai i ka urdhëruar ta mbajnë të lidhur atë. Zoti i humbet ata që i ndërpresin marrëdhëniet e tyre me Librin e shenjtë, që e ndërpresin marrëdhënien e tyre me të Dërguarin e Zotit, paqja dhe mëshira e Zotit qofshin mbi të, dhe që nuk e marrin shembull atë që të udhëhiqen e të veprojnë sipas tij. Zoti i humbet ata që i ndërpresin

marrëdhëniet e tyre me çdo mirësi, që i shkëpusin marrëdhëniet e tyre me gjakun familjar, që i shkëpusin lidhjet e tyre me shoqëritë e tyre, me kombin e tyre dhe me të gjithë ata që Zoti ka urdhëruar të mbahen lidhur marrëdhëniet me ta.

“... dhe shkaktojnë prishje në tokë...” [El-Bekare: 27], ndërkohë që janë krijuar për të bërë rregullime në të... **“... pikërisht ata janë humbësit!”** [El-Bekare: 27] Të tillët janë humbës në këtë botë dhe në ahiret. Sqarimi i humbjes së tyre në këtë botë është cituar më parë, kurse sqarimi i humbjes së tyre në ahiret do të jetë atëherë kur të hidhen në zjarr, i cili si lëndë djegëse do të ketë njerëzit dhe gurët.

Pastaj Kur'ani i lavdishëm shtron çështjen e tij kryesore, e cila është rezistenca kundër mosbesimit dhe thirrja për besim dhe monoteizëm. Ai u drejtohet mohuesëve me një pyetje plot habi, çudi dhe mosmiratim: **“Si e mohoni Zotin...”** [El-Bekare: 28], çfarë ju shtyn ta bëni këtë, çfarë e justifikon këtë gjë që ju bëni **“... ndërkohë që ju ishit të pa jetë dhe Ai ju solli në jetë... pastaj Ai do të bëjë që ju të vdisni, pastaj do t'ju kthejë në jetë sërish, e pastaj tek Ai do të ktheheni?! ”** [El-Bekare: 28] Nga një krijesë e tillë si njeriu, e cili e di origjinën e tij, formimin e tij dhe mënyrën se si i ka filluar jeta, nuk pritet që të mos besojë në Zotin e plotfuqishëm. Nuk pritet prej njeriut t'i shoqërojë Allahut të tilla gjëra për të cilat nuk ka dituri, apo të shpifë shokë për të, ndërkohë që është krijuar në një mënyrë të tillë që natyra e tij njeh vetëm një Zot, që për hir të Tij është krijuar... dhe është bërë mëkëmbës në Tokë për të ngritur lart çështjen e Tij dhe për të qëndruar nën strehën e Tij të gjerë.

“... ndërkohë që ju ishit të pajetë”, pra, nuk ekzistonit aspak **“dhe Ai ju solli në jetë... pastaj Ai do të bëjë që ju të vdisni, pastaj do t'ju kthejë në jetë sërish, e pastaj tek Ai do të ktheheni?! ”**... Pra, si mundet njeriu me mendje të shëndoshë ta mohojë Zotin, i Cili e krijoi nga hiçi: **“A nuk ka dëgjuar njeriu për një periudhë kohe kur ai nuk ishte një gjë që përmendet?”** [El-Insān: 1], pastaj i Madhërishmi e krijoi atë dhe e mbuloi me mëshirën e Tij... dhe i dha dituri.

“... pastaj Ai do të bëjë që ju të vdisni, pastaj do t'ju kthejë në jetë sërish, e pastaj tek Ai do të ktheheni?! ”...pra si e mohoni Atë, kur **“Ai krijoi për ju gjithçka që është në Tokë...”** [El-Bekare: 29] Këtu duhet të kemi parasysh se dijetarët tanë thonë se “ky ajet tregon se është e lejuar për ne gjithçka që Zoti i madhërishëm ka krijuar dhe se çdo

ndalim që ka ardhur më pas, për çfarëdo lloj gjëje, përbën një përjashtim”. Kjo është një çështje shumë e rëndësishme. Të gjitha gjërat janë të lejuara për këtë njeri, në këtë gjithësi, të cilën Zoti i plotfuqishëm e ka nënshtuar për të. Dhe kur vjen ndonjë ndalesë, ajo është thjesht një përjashtim, që edhe kjo bëhet për të mirën e tij. Ndalesa nuk përfaqëson një përpjekje të fesë për ta privuar njeriun nga diçka e mirë, por përbën një përjashtim, i cili bëhet për të mbrojtur shëndetin dhe mendjen e tij. Kur atij i ndalohet të pijë alkool, të hajë mish të ngordhur, mish derri, gjak ose ndonjë gjë tjetër, në të vërtetë atij i ndalohen gjëra të dëmshme për të, kështu që procedura e ndalimit përbën një “përjashtim”.

Kjo më kujton se si disa predikues, kur pyeten për diçka, shpejtojnë të thonë se është e ndaluar ose e lejuar. Porse ndalimi dhe lejimi janë vendim i Zotit, jo i njerëzve, as vendim i dietarit, as i gjykatësit dhe as i myftiut, por janë vetëm vendim i Zotit - bekuar dhe Lartësuar qoftë Ai. Vetëm Ai e ka autoritetin të lejojë apo ndalojë: **“Dhe mos thoni me gjuhët tuaja që gënjejnë, se “kjo është e lejuar dhe kjo e ndaluar”, për të shpifur gënjeshtër ndaj Zotit! Vërtet, ata që shpifin gënjeshtër ndaj Zotit, ata nuk shpëtojnë dot!”** [En-Nahl: 116] Prandaj, ne duhet të mësojmë se çfarë Zoti – bekuar dhe lartësuar qoftë Ai - na e ka ndaluar. Zoti i madhërishëm na e ka bërë të qartë se çfarë është e ndaluar për ne, që t'i njohim kufijtë dhe të mos i kapërcejmë ata.

“...pastaj iu drejtua qiellit dhe i bëri ato shtatë qiej...” [El-Bekare: 29], pastaj iu drejtua krijimit të qiejve dhe i bëri shtatë qiej, **“... e Ai është në dijeni të plotë për çdo gjë!”** [El-Bekare: 29] Ai është në dijeni të plotë për çfarë i vlen njeriut, për çfarë u vlen bimëve, kafshëve, tokës dhe qiellit. Ai është në dijeni të plotë për çfarë është e mirë për këtë njeri dhe e di mirë se çfarë është e dëmshme për të. Nëse do t'u përmbaheshim këtyre ajeteve dhe do ta njihnim rëndësinë e tyre në këtë fushë, do ta kuptonim marrëdhënien e fortë mes asaj që sot e quajmë “zhvillim” dhe mes “besimit dhe bollëkut të të mirave materiale”. Do ta kuptonim se besimi është një nga elementët më të rëndësishëm, i cili na lejon të përfitojmë nga toka dhe nga ajo çfarë gjendet në të. Madje Zoti, bekuar dhe lartësuar qoftë, e ka konsideruar ndërtimin e jetës në tokë një detyrim ligjor dhe një nga qëllimet kryesore të sheriatit të përsosur. Allahu i madhërishëm citon në Kur'an fjalët e peygamberit të Tij, Salihut a.s., i cili i kishte thënë popullit të tij: **“Ai ju ka krijuar ju nga toka dhe ju vuri të banoni në të.”** [Hud: 11] Kështu

që vënia në përdorim e tokës së papunuar, nxjerrja e pasurive të saj dhe përdorimi i tyre në shërbim të njerëzimit janë të gjitha çështje të cilat sheriatu ka urdhëruar të zbatohen dhe ka ndaluar nga neglizhimi i tyre, duke mos i konsideruar këto zhvillime si një konsumim të energjive së tokës, por si “ngjallje” për to: **“Dhe e shikon tokën djerrishtë, por kur Ne zbresim ujë mbi të, ajo vihet në lëvizje dhe gufon, e bën që prej saj të mbijnë gjithfarë lloj bimësh të bukura, në çifte.”** [El-Haxhxh: 5]

Pjesa e tretë:

Historia e krijimit

"وَإِذْ قَالَ رَبُّكَ لِلْمَلَائِكَةِ إِنِّي جَاعِلٌ فِي الْأَرْضِ خَلِيفَةً قَالُوا أَتَجْعَلُ فِيهَا مَنْ يُفْسِدُ فِيهَا وَيَسْفِكُ الدِّمَاءَ وَنَحْنُ نُسَبِّحُ بِحَمْدِكَ وَنُقَدِّسُ لَكَ قَالَ إِنِّي أَعْلَمُ مَا لَا تَعْلَمُونَ (30) وَعَلَّمَ آدَمَ الْأَسْمَاءَ كُلَّهَا ثُمَّ عَرَضَهُمْ عَلَى الْمَلَائِكَةِ فَقَالَ أَنْبِئُونِي بِأَسْمَاءِ هَؤُلَاءِ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ (31) قَالُوا سُبْحَانَكَ لَا عِلْمَ لَنَا إِلَّا مَا عَلَّمْتَنَا إِنَّكَ أَنْتَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ (32) قَالَ يَا آدَمُ أَنْبِئْهُمْ بِأَسْمَائِهِمْ فَلَمَّا أَنْبَأَهُمْ بِأَسْمَائِهِمْ قَالَ أَلَمْ أَقُلْ لَكُمْ إِنِّي أَعْلَمُ غَيْبَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَأَعْلَمُ مَا تُبْدُونَ وَمَا كُنْتُمْ تَكْتُمُونَ (33) وَإِذْ قُلْنَا لِلْمَلَائِكَةِ اسْجُدُوا لِآدَمَ فَسَجَدُوا إِلَّا إِبْلِيسَ أَبَى وَاسْتَكْبَرَ وَكَانَ مِنَ الْكَافِرِينَ (34) وَقُلْنَا يَا آدَمُ اسْكُنْ أَنْتَ وَزَوْجُكَ الْجَنَّةَ وَكُلَا مِنْهَا رَغَدًا حَيْثُ شِئْتُمَا وَلَا تَقْرَبَا هَذِهِ الشَّجَرَةَ فَتَكُونَا مِنَ الظَّالِمِينَ (35) فَأَزَلَّهُمَا الشَّيْطَانُ عَنْهَا فَأَخْرَجَهُمَا مِمَّا كَانَا فِيهِ وَقُلْنَا اهْبِطُوا بَعْضُكُمْ لِبَعْضٍ عَدُوٌّ وَلَكُمْ فِي الْأَرْضِ مُسْتَقَرٌّ وَمَتَاعٌ إِلَى حِينٍ (36) فَتَلَوَّى آدَمُ مِنْ رَبِّهِ كَلِمَاتٍ فَتَابَ عَلَيْهِ إِنَّهُ هُوَ التَّوَّابُ الرَّحِيمُ (37) قُلْنَا اهْبِطُوا مِنْهَا جَمِيعًا فَإِمَّا يَأْتِيَنَّكُمْ مِنِّي هُدًى فَمَنْ تَبَعَ هُدَايَ فَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ (38) وَالَّذِينَ كَفَرُوا وَكَذَّبُوا بِآيَاتِنَا أُولَئِكَ أَصْحَابُ النَّارِ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ (39)"

"Dhe (kujto, o Muhammed) kur Zoti yt u tha engjëjve: "Unë do të bëj në Tokë një halif (mëkëmbës)!" Ata thanë: "A do të vendosësh mbi të dikë që shkaktonte prishje në të dhe derdh gjak, ndërsa ne të përplavdërojmë Ty me lëvdata, me falënderime e të shenjtërojmë Ty?" Zoti tha: "Unë di atë që ju nuk e dini!" (30) Dhe Ai i mësoi Ademit emrat e çdo gjëje, që të gjithë ata, pastaj Ai ua paraqiti ato (gjëra) engjëjve dhe u tha: "Më informoni për emrat e këtyre, nëse thoni të vërtetën!" (31) Ata thanë: "I lartësuar je Ti! Ne nuk kemi njohuri tjetër, përveç asaj që na ke mësuar Ti. Vërtet, Ti je i Gjithë-dijshmi, i Urti". (32) Ai (Zoti) tha: "O Adem! Informoju ata për emrat e këtyre!"... Dhe kur i informoi për emrat e tyre, Ai tha: "A nuk ju kam thënë se unë i di të fshehtat e qiejve, edhe të tokës... dhe e di se çfarë shfaqni, edhe çfarë mbani fshehur?" (33) Dhe (kujto) kur u thamë engjëjve: "Bëni sexhde para Ademit!", dhe ata ranë në sexhde, përveç Iblisit që refuzoi, qëndroi kryelartë dhe u bë prej mosbesimtarëve. (34) Dhe Ne thamë: "O Adem! Ti dhe gruaja jote banoni në Xhennet dhe hani prej aty me bollëk, kudo që të dëshironi, por mos iu afroni kësaj peme, që të mos jeni nga keqbërësit!" (35) Por djalli bëri që ata të dy të rrëshqasin dhe i nxori nga ajo (gjendje) në të cilën

kishin qenë. Dhe Ne thamë: “Zbritni (të gjithë ju) si armiq të njëri-tjetrit dhe në Tokë ju do ta keni vendbanimin edhe jetesën, deri në një kohë (të caktuar).” (36) Pastaj Ademi mori nga Zoti i tij (disa) fjalë dhe Ai e pranoi pendimin e tij... Vërtet, Ai është pranuesi i pendimit, Mëshirëploti! (37) Ne thamë: “Zbritni prej aty, që të gjithë! Dhe kur t’ju vijë udhëzim nga Unë, kushdo që ndjek udhëzimin Tim, ata nuk do të kenë frikë, e as do të pikëllohen! (38) Kurse ata që i mohojnë dhe i përgënjeshtrojnë shenjat Tona, ata do të jenë banorë të zjarrit... aty do të qëndrojnë përgjithmonë.” (39) [El-Bekare: 30-39]

“Unë do të bëj në Tokë një halif!” [El-Bekare: 30], dhe fjala “halif” do të thotë “pasues-trashëgimtar”, që trashëgojnë njëri brez tjetrin në Tokë, siç thuhet në ajetin e ndritur: “Dhe ju bën ju trashëgimtarë të tokës? A ka ndonjë hyjni tjetër me Zotin? Sa pak përkujtoni!” [En-Neml: 62] Zoti - bekuar dhe lartësuar qoftë Ai – u tha engjëjve se do të bënte një halif në tokë. Me sa duket (Zoti e di më mirë), para Ademit dhe bijve të tij atje ekzistonte një krijesë tjetër, për të cilën engjëjt kishin dijeni se ata e kishin tepruar në vrasje e kishin derdhur gjak, kështu që engjëjt kishin thënë: “A do të vendosësh mbi të dikë që shkakton prishje në të dhe derdh gjak?”, do të thotë si krijesat që ishin vendosur aty më parë “... ndërsa ne të për lavdërojmë Ty me lëvdata, me falënderime e të shenjtërojmë Ty?” [El-Bekare: 30] Ata sikur po kërkonin të kandidonin vetë dhe dëshironin të ishin ata trashëgimtarë të Tokës, sepse ata ishin që e përlevdonin me lavdërime Zotin e madhërishtëm, e shenjtëronin Atë dhe e përlevdonin natë e ditë, pa u mërzhitur. Engjëjt, nga natyra e tyre, nuk bëjnë asgjë tjetër përveç mirësisë dhe devotshmërisë. Engjëjt nuk mund ta kundërshtojnë Zotin e Madhërishtëm, për nga vetë natyra e tyre. Engjëjt janë krijuar nga drita, djajtë dhe xhinët janë krijuar nga zjarri, kurse njeriu u krijua me dy natyra: ai ka predispozitën për të bërë mirë edhe keq. Zoti i madhërishtëm e dinte se kjo Tokë ka nevojë që trashëgimtari në të të jetë i krijuar prej saj, nga vetë lloji i saj, që ka predispozitën për të bërë mirë edhe keq.

Dhe kur engjëjt thanë atë që thanë, Zoti me diturinë e Tij- bekuar dhe lartësuar qoftë Ai – vendosi që t’i mësonte Ademit emrat e çdo gjëje. Ne nuk e dimë se cilët janë këta emra dhe nuk na vlen shumë t’i dimë. Kur bëjmë komentimin e Kur’anit me Kur’an, vërejmë se nuk kemi nevojë për ato që kanë thënë komentuesit në lidhje me këtë temë

pa patur provë. Por, në lidhje me çështjen e këtyre emrave ne e shikojmë se nga mirësitë e Zotit ndaj njeriut, siç e kemi përmendur në fillim të sures, është që Ai ia mësoi njeriut se si ta ndajë zërin e tij në shkronja, fjalë dhe fjali, dhe kështu ai mund ta shprehë çfarë ka në vetvete. Kështu që emrat që mësoi Ademi, të gjithë ata, mund të jenë emrat e gjërave me të cilat ai do të ndeshej në tokë, ose mund të jenë emrat e familjes, sepse gjëja e parë që i ndodhi Ademit, në prani të tij, ishte formimi i familjes. Këto ditë po ndodh një debat i gjatë në mesin e disa studiuesve, ku disa prej tyre thonë se u krijua Ademi, pastaj u krijua Havaja nga brinja e tij dhe kjo është arsyeja pse ajo e tërhoqi atë në mëkat. Ky grup studiuesish mund të jenë ndikuar nga ndonjë gjë që citohet në Tevrat dhe nga transmetimet e popujve të mëparshëm, por Kur'ani na largon nga kjo gjë. I Plotfuqishmi thotë: **“O ju njerëz! Kini frikë Zotin tuaj, i cili ju krijoi nga një person i vetëm, dhe prej tij krijoi bashkëshorten e tij, pastaj shpërndau nga ata të dy shumë burra edhe gra! Dhe kini frikë Zotin, në emër të të Cilit ju i kërkonit favore njëri-tjetrit, dhe kini kujdes lidhjet me gjakun e afërt! Vërtet, Zoti është gjithnjë Vëzhgues mbi ju.”** [En-Nisā': 1]

I Madhërishmi thotë: **“Ai ju krijoi prej një shpirti të vetëm, pastaj prej tij bëri bashkëshorten e tij. Ai zbriti për ju tetë çifte të bagëtive. Ai ju krijon ju në barqet e nënave tuaja, krijim pas krijimi (duke ju kaluar nëpër faza të ndryshme të krijimit), brenda tri errësirave. Ky është Allahu, Zoti juaj! Atij i përket sundimi. Nuk ka zot tjetër përveç Tij, prandaj, si shmangeni (nga e vërteta)?”** [Ez-Zumer: 6], pa e specifikuar nëse ky shpirt ishte mashkull apo femër, dhe fjala “zevxh - bashkëshort” në arabisht thuhet për mashkullin edhe për femrën.⁷¹ Njerëzimi nuk ka nevojë të dijë më shumë se kaq mbi origjinën dhe krijimin fillestar të tij. Kjo që është thënë këtu është më se e mjaftueshme.

“Dhe Ai i mësoi Ademit emrat e çdo gjëje...” [El-Bekare: 31], disa prej tyre ia mësoi në mënyrë të drejtpërdrejtë dhe tek ai krijoi predispozitën për të mësuar edhe pjesën e mbetur, edhe ata emra që nuk përfshiheshin në ato që Zoti ia mësoi në fillim. Për këtë arsye, Zoti i qortoi politeistët kur ata nisën të debatonin për gjëra që ata nuk kishin mundësi t'i dinin: **“Ata që nuk besojnë në ahiretin, i emërtojnë engjëjt me emra femërorë.”** [En-Nexhm: 27] Ndoshta këtu kemi të bëj-

⁷¹ Pavarësisht se në shqip e kemi përkthyer 'bashkëshorte-femër'. (Përkthyesi).

më me një paralajmërim për ne, që të mos biem në rrezikun e rrëmujës së emrave që ekzistojnë në epokën tonë.

“Dhe Ai i mësoi Ademit emrat e çdo gjëje...”, si emrat e familjes, do të thotë: ky është baba, ky vëlla, kjo nënë, ky djalë...sepse trashëgimia do të kishte të bënte me gjininë dhe llojin e dy njerëzve dhe baza e llojit njerëzor është familja. Kështu që nëpërmjet familjes dhe emrave të anëtarëve të saj njeriu mëson dhe kupton se si ai ndryshon nga kafsha, e cila mund ta lindë të voglin e saj, pastaj t'i shkëpusë lidhjet me të. Kurse për sa i përket njeriut, ai është më me vlerë dhe më i nderuar te Zoti sesa kaq. Kur i Madhërishmi ia mësoi njeriut këta emra, kjo do të thoshte se njeriu do të mësonte si të ndërtonte këtë komunitet në të cilën ai do të ishte trashëgimtar.

“... pastaj Ai ua paraqiti ato (gjëra) engjëjve dhe u tha: “Më informoni për emrat e këtyre, nëse thoni të vërtetën!” [El-Bekare: 31] ... nëse thoni të vërtetën kur pretendoni se Unë vë trashëgimtarë në Tokë ata që janë shkatërrues dhe vrasës në të! Kjo thënie e të Madhërishmit ishte një përgjigje ndaj engjëjve dhe një deklaratë nga ana e Tij se ata që po i bënte trashëgimtarë të Tokës kishin njohuritë bazë, të cilat do t'i bëjnë ata të denjë për të qenë trashëgimtarë të saj dhe mëkëmbës të Zotit në Tokë.

“Ata thanë: I lartësuar je Ti!” Ti je shumë lart të mos e dish se çfarë fshehim, ose të të kundërshtojmë në ndonjë nga veprimet e Tua. **“Ne nuk kemi njohuri tjetër, përveç asaj që na ke mësuar Ti”**, që do të thotë se ne dimë vetëm ato që na ke mësuar Ti dhe **“këta emrat”** nuk përfshihen në ato që Ti na i ke mësuar, **“Vërtet, Ti je i Gjithëdijsmi, i Urti”**... Ti di gjithçka, pa ta mësuar askush dhe i Mençur në vendimet dhe caktimet që bën. **“Ai (Zoti) tha: O Adem! Informoju ata për emrat e këtyre!”**... dhe Ademi e tha emrin e secilës gjë dhe secilën gjë e ndau sipas llojit të saj.⁷²

“Ai tha: A nuk ju kam thënë se Unë i di të fshehtat e qiejve, edhe të tokës... dhe e di se çfarë shfaqni, edhe çfarë mbani fshehur?” [El-Bekare: 33] Pra, kështu u krye çështja e zgjedhjes për trashëgiminë dhe trashëgimtari u zgjodh. Nuk ishte një çështje përkushtimi ndaj adhurimit dhe as një çështje lavdërimi e shenjtërimi, siç e kuptuan engjëjt në fillim, por ishte një çështje trashëgimie. **“Dhe (kujto) kur u thamë**

⁷² Ebu 'l-Hasan Ali ibn Ahmed En-Nejsaburi Esh-Shafi'i El-Vahidij, (vdiq 468 hixhri): *El-Vesit fi Tefsir 'il-Kur'an 'il-Mexhid*, bot. 1, vëll. 1, Bejrut, fq. 116.

engjëjve: Bëni sexhde para Ademit!” [El-Bekare: 34], pra, përuljuni atij, si respekt ndaj një të zgjedhuri nga Zoti i madhërishtëm për të qenë trashëgimtar në Tokë. Kjo rënie në sexhde ishte për të treguar vlerësimin ndaj Ademit dhe bindjen ndaj Allahut dhe jo një shenjë adhurimi ndaj Ademit a.s. Urdhri i Zotit që ata të binin në sexhde para Ademit mund të ishte për shkak të kundërshtimit që engjëjt shfaqën në fillim ndaj tij ose për shkak të vërejtjes që patën kur thanë: **“A do të vendosësh mbi të dikë që shkakton prishje në të dhe derdh gjak?”** [El-Bekare: 30], ose ndoshta u urdhëruan t'i përulen me sexhde ngaqë ai mbartte atë frymëzim shpirtëror hyjnor të drejtpërdrejtë nga Zoti...

Të gjitha këto mundësi qëndrojnë dhe gjithë çfarë urdhëron Krijuesi i lartë, urdhri i Tij, bazohet në një urtësi dhe një qëllim të caktuar nga ana e Tij.

“dhe ata ranë në sexhde, përveç Iblisit” [El-Bekare: 34] Ndoshta urtësia e këtij urdhri qëndronte në nxjerrjen e Iblisit nga radhët e engjëjve ⁷³, ngaqë refuzoi të binte në sexhde dhe qëndroi kryelartë ndaj urdhrit **“refuzoi, qëndroi kryelartë dhe u bë prej jobesimtarëve.”** [El-Bekare: 34] Ndoshta procedura e urdhërimit të tyre për të rënë në sexhde u bë për ta ndarë të keqin nga i miri. Zoti e di!

“Dhe Ne thamë: O Adem! Ti dhe gruaja jote banoni në Xhennet dhe hani prej aty, me bollëk, kudo që të dëshironi, por mos iu afroni kësaj peme!” [El-Bekare: 35], pra, ata u urdhëruan që vetëm një peme të mos i afroshin... Për këtë arsye themi se ai Xhennet ose parajsë ku po qëndronte Ademi, nuk ishte Xhenneti ose parajsa që u është premtuar njerëzve të devotshëm, sepse Xhenneti i përgatitur për të devotshmit nuk ka asgjë që mund të jetë e ndaluar. Këtyre Zoti, me mirësinë dhe favorin e Tij, u lejon gjithë çfarë u dëshiron shpirti dhe çfarë u shikon syri... madje edhe më shumë. **“Dhe Ne thamë: ‘O Adem! Ti dhe gruaja jote banoni në Xhennet dhe hani prej aty, me bollëk, kudo që të dëshironi, por mos iu afroni kësaj peme, që të mos bëheni keqbërës!’... Por djalli bëri që ata të dy të rrëshqasin që aty...”**. [El-Bekare: 35-36] Këtu tashmë filloi faza e përgatitjes, ekzaminimit dhe zbulimit të aftësive të Ademit për të kryer detyrat e tij si trashëgimtar në Tokë, si edhe për t'u përballur me djallin dhe për të mos iu nënshtruar atij në asnjë mënyrë. Ky halif -trashëgimtar që do të zbriste në Tokë, u nën-

⁷³ Redaksia mendon se Iblisi nuk ishte prej engjëjve por prej xhinëve. Kur'ani thotë: *“Dhe kur u thamë engjëjve ‘Përuljuni Ademit!’ Të gjithë iu përulën, përveç Iblisit, ai ishte nga xhinët, andaj i ra ndesh urdhrit të Zotit të vet.”* (El-Kehf, 50)

shtrua ndaj një sprove, e cila do të luante rolin e një “vaksine”, për të stimuluar tek ai forcat e imunitetit. Kështu që ai u vu në provë dhe iu dha urdhër të mos i afrohej pemës, por djalli arriti t’i bënte të rrëshqasin ata të dy... Dhe këtu Kur’ani arrin majën e madhështisë, duke mos e fajësuar Havanë dhe as ia hedh fajin Ademit, ndërkohë që shohim se Tevrati i shtrembëruar ia ngarkoi çështjen Havasë duke e bërë atë përgjegjëse. Gjithashtu shumë mite thonë se kur djalli deshi të hynte në Xhennet që të mashtronte Ademin dhe Havanë, paqja dhe mëshira e Zotit qoftë mbi të dy ata, ai hyri në barkun e gjarprit dhe kur gjarpri hyri në Xhennet, djalli doli nga barku i gjarprit dhe e tundoi Havanë, ndërsa Havaja e nxiti Ademin.⁷⁴

E vërteta është se ajo që ndodhi ishte një fazë parapërgatitore. Kur Zoti i sprovtoi Ademin dhe bashkëshorten e tij me këtë urdhër dhe ata nuk iu përmbajtën atij, **“Por djalli bëri që ata të dy të rrëshqasin që aty dhe i nxori nga ajo (gjendje) në të cilën kishin qenë. Dhe Ne thamë: “Zbritni (të gjithë ju) si armiq të njëri-tjetrit...”** [El-Bekare: 36], Ai stimuloi tek ata të dy sistemin e imunitetit dhe ua vërtetoi në praktikë se si mund t’i mashtronte djalli, se si mund t’i bënte ata të humbasin, dhe se si i bën ata të mbështeten në shpresa të kota dhe dëshira, etj.

Prandaj, gjithçka që djalli bëri ndaj tyre, derisa i bëri ata të hanin nga pema... të gjitha ato veprime do të ishin nga gjërat që ata të dy dhe pasardhësit e tyre do të sprovoheshin me to në jetën e kësaj bote, kështu që ata duhet të qëndronin të vendosur përballë nxitjeve të djallit dhe pëshpëritjeve të tij. **“Dhe Ne thamë: “Zbritni (të gjithë ju) si armiq të njëri-tjetrit...”** [El-Bekare: 36], ju të dy, edhe djajtë... ju të dy dhe Iblisi do të jeni armiq të njëri-tjetrit **“...dhe në Tokë ju do ta keni vendbanimin edhe jetesën, deri në një kohë (të caktuar).”** [El-Bekare: 36] Toka nuk do të jetë vendi ku ata do të jetojnë përgjithmonë, por ai është një vend ku ata do të testohen dhe sprovohen për një kohë të caktuar. Këtu del në pah urtësia e planifikimit të kësaj faze nga Zoti i plotfuqishëm. Ademi dhe bashkëshortja e tij e ndjenë gabimin dhe të keqen që i kishin bërë vetes. Pastaj Zoti i madhërisëm e frymëzoi Ademin me disa fjalë që ai do t’i thoshte për pendesë dhe kërkim falje: **“Pastaj Ademi mori nga Zoti i tij (disa) fjalë...”** [El-Bekare: 37], dhe këto fjalë i Plotfuqishmi i tregon në ajetin që thotë: **“Ata të dy thanë: Zoti Ynë, ne i bëmë keq vetes sonë, prandaj, nëse nuk na fal dhe nuk**

⁷⁴ Et-Taberij, *Xhāmi’ ul-Bejān an te’vīl Ājij ‘l-Kur’ān*, referencë e mëparshme, 1/561.

na mëshiron, ne do të jemi të humbur.” [El-A'rāf: 23] Zoti i madhërishëm e bekoj me mirësi Ademin, kështu që: **“Ai e pranoi pendimin e tij... Vërtet, Ai është pranuesi i pendimit, mëshirëploti!”** [El-Bekare: 37] Ata të dy i thanë fjalët që ua mësoi Zoti dhe Zoti ua pranoi lutjen dhe i fali, sepse Ai e pranon shumë pendesën dhe është shumë i mëshirshëm me robërit e Tij të dobët.⁷⁵

“Ne thamë: “Zbritni prej aty, që të gjithë! Dhe kur t’ju vijë udhëzim nga Unë, kushdo që ndjek udhëzimin Tim, nuk do të kenë frikë, e as do të pikëllohen!”.. Kurse ata që i mohojnë dhe i përgënjeshtrojnë shenjat Tona, ata do të jenë banorë të zjarrit... aty do të qëndrojnë përgjithmonë.” [El-Bekare: 38-39] Kështu që ju o njerëz duhet të jeni të kujdesshëm! Ky është mësimi që morët nga kjo ngjarje në atë Xhennet, në të cilin u vendosën prindërit tuaj, për të realizuar atë provim dhe atë sprovë, dhe ku djalli arriti t’i bënte të gabonin ata të dy dhe t’i nxirrte nga parajsa. Ne nuk do t’ia mundësojmë djallit t’ju mposhtë ju! Kjo është arsyeja që Ademi mori disa fjalë nga Zoti - bekuar dhe lavdëruar qoftë Ai - dhe Ai ia pranoi pendesën dhe e fali. Me pendimin që bëri Ademi, u bë krijesa të cilën Zoti e ka udhëzuar dhe u bë një prej atyre që nuk do të kenë frikë dhe as pikëllim. Por, ata që nuk besojnë dhe e mohojnë këtë udhëzim, ata do të jenë banorë të zjarrit dhe në të do të qëndrojnë përgjithmonë.

E gjithë kjo që ndodhi, ishte për të dhënë një model për tërë njerëzimin për natyrën e luftës që do të ndodhte mes njeriut dhe djallit në tokë... mes njeriut dhe djajve të njerëzve dhe xhinëve... mes nesh dhe këtij të cilin Zoti e ka bërë armik për ne, i cili provokon brenda nesh forcat e mirësisë, provokim i cili na bën të aftë të realizojmë ose ta forcojmë sistemin tonë imunitar kundër tundimeve dhe mashtrimeve të tij.

I Madhërishmi na i zbulon metodat e tij, pastaj hyn në njërën nga përvojat e rrezikshme të njerëzimit. Nëse djalli i bëri të gabonin babanë tonë Ademin dhe nënën tonë Havanë, atëherë ekziston edhe një komb dhe një komunitet, historia e të cilit do të vijë menjëherë pas këtij ajeti, për të cilët Zoti i madhërishëm desh që të ishin një shembull dhe një model për njerëzimin, por djalli e bëri atë komb ose komunitet të rrëshqasin dhe bëri që përvoja e tyre të dështonte, ashtu siç i pati bërë të rrëshqasin dy prindërit tanë dikur, Ademin dhe Havanë, dhe që i nxori nga Xhenneti.

⁷⁵ Komiteti i Kur'anit dhe Sunetit në Këshillin e Lartë për Çështjet Islame në Kajro: *El-Muntehab fi tefsir 'il-Kur'an 'il-Kerim*, Davha, 1995, fq. 10.

Pjesa e katërt:

Umeti izraelit, modeli i umetit të zgjedhur, i cili nuk arriti të ngrihej në nivelin e kërkuar, kështu që u zëvendësua

" يَا بَنِي إِسْرَائِيلَ اذْكُرُوا نِعْمَتِيَ الَّتِي أَنْعَمْتُ عَلَيْكُمْ وَأَوْفُوا بِعَهْدِي أُوفِ بِعَهْدِكُمْ وَإِيَّايَ فَارْهَبُونِ (40) وَأَمِنُوا بِمَا أَنْزَلْتُ مُصَدِّقًا لِمَا مَعَكُمْ وَلَا تَكُونُوا أُولَٰ كَافِرٍ بِهِ وَلَا تَشْتَرُوا بِآيَاتِي ثَمَنًا قَلِيلًا وَإِيَّايَ فَاتَّقُوا (41) وَلَا تَلْبِسُوا الْحَقَّ بِالْبَاطِلِ وَتَكْتُمُوا الْحَقَّ وَأَنْتُمْ تَعْلَمُونَ (42) وَأَقِيمُوا الصَّلَاةَ وَآتُوا الزَّكَاةَ وَارْكَعُوا مَعَ الرَّاكِعِينَ (43) أَتَأْمُرُونَ النَّاسَ بِالْبِرِّ وَتَنْسَوْنَ أَنْفُسَكُمْ وَأَنْتُمْ تَتْلُونَ الْكِتَابَ أَفَلَا تَعْقِلُونَ (44) وَاسْتَعِينُوا بِالصَّبْرِ وَالصَّلَاةِ إِنَّهَا لَكَبِيرَةٌ إِلَّا عَلَى الْغَاشِقِينَ (45) الَّذِينَ يَظُنُّونَ أَنَّهُمْ مُلَاقُوا رَبِّهِمْ وَأَنَّهُمْ إِلَيْهِ رَاجِعُونَ (46) يَا بَنِي إِسْرَائِيلَ اذْكُرُوا نِعْمَتِيَ الَّتِي أَنْعَمْتُ عَلَيْكُمْ وَأَنِّي فَضَّلْتُكُمْ عَلَى الْعَالَمِينَ (47) وَاتَّقُوا يَوْمًا لَا تَجْزِي نَفْسٌ عَنْ نَفْسٍ شَيْئًا وَلَا يُقْبَلُ مِنْهَا شَفَاعَةٌ وَلَا يُؤْخَذُ مِنْهَا عَدْلٌ وَلَا هُمْ يُنصَرُونَ (48) "

“O bijtë e Izraelit, kujtojeni mirësinë Time ndaj jush me të cilën ju kam bekuar dhe përmbusheni besën që më keni dhënë Mua, që dhe Unë ta përmbush premtimin Tim që jua kam dhënë juve, dhe vetëm Mua të më druheni! (40) Dhe besoni në atë që kam zbritur (Kur'anin), dhe që vërteton atë që është me ju (Tevratin), dhe mos jini të parët që e mohojnë atë! Dhe mos i shisni shenjat e Mia me një çmim të vogël, dhe vetëm Mua të më ruheni! (41) Dhe mos e përzieni të vërtetën me gënjeshtren, duke e fshehur kështu të vërtetën, ndër-kohë që ju e dini atë! (42) Dhe faleni namazin, e jepeni zekatin dhe përkuluni me ata që përkulen (në adhurim dhe bindje)! (43) A i urdhëroni njerëzit për mirësi dhe e harroni veten tuaj... ndërkohë që ju lexoni librin (Tevratin)? Vallë, a nuk logjikoni?! (44) Dhe kërkonti ndihmë përmes durimit dhe lutjes, dhe vërtet kjo është një gjë e vështirë, përveç për të nënshtruarit me përlulësi (ndaj Zotit) (45) Ata të cilët mendojnë se do të takojnë Zotin e tyre dhe se tek Ai do të kthehen. (46) O bijtë e Izraelit, kujtojini mirësitë e Mia ndaj jush, me të cilat ju kam bekuar, dhe se si Unë ju kam dhënë përparësi juve mbi gjithë njerëzit e tjerë (të asaj kohe)! (47) Dhe kijeni frikë një ditë kur asnjë njeri nuk do të mund të shlyejë asgjë për dikë tjetër, e as pranohet ndërmjetësim prej tij, as merret kompensim prej tij, dhe as ndihmohen”. (48) [El-Bekare: 40-48]

Në suren *Āl Imrān*, Zoti i madhërishëm deklaroi se Ai i përzgjedhi Ademin, Nuhin, familjen e Ibrahimit dhe familjen e Imrānit mes gjithë krijesave të Tij dhe mbi gjitha botët. Këta kishin qenë pasardhës të njëri-tjetrit: **“Vërtet, Zoti i zgjodhi Ademin dhe Nuhun, familjen e Ibrahimit dhe familjen e Imrānit mbi të gjitha botët!... (Ata ishin) Pasardhës të njëri-tjetrit. Zoti dëgjon gjithçka dhe di gjithçka!”** [*Āl Imrān*: 33-34] Mund të thuhet se kjo fazë, faza kur nga Zoti përzgjidhej pothuajse një fis i tërë, erdhi si një parapërgatitje për t’i përfshirë fiset brenda kornizës së “umetit”, i cili u ndërtua gur më gur, nga pejgamberët, për t’u bërë më në fund një umet i mesëm, i mirë, i aftë për të dëshmuar drejtë ndaj njerëzve - Umeti Islam. Kur’ani i lavdishëm deshi që njeriu t’i përmbushte të dy leximet, leximin e Kur’anit dhe leximin e universit, dhe këtë lexim gjithëpërfshirës ta ndëronte mbi pesë shtylla: monoteizmi, pastërtia e besimit dhe moralit, popullimi dhe zhvillimi i jetës në tokë, koncepti i umetit – kombit, dhe thirrja në atë që mëson dhe urdhëron Zoti.

Këto janë shtyllat mbi të cilat mund të qëndrojnë karakteri Kur’anor, të cilin e ndërton shpallja hyjnore nëpërmjet kombinimit të të dy leximeve. Duket sikur korniza fisnore ishte njëra nga fazat parapërgatitore për ndërtimin e umetit-kombit. Nëse njeriu devijon dhe qëndron në nivelin e fisit dhe e konsideron atë (kornizën fisnore) si kufiri i fundit i lidhjeve mes njerëzve, atëherë ai kështu e humbet veten edhe të tjerët, dhe e prish jetën dhe sistemet e saj. Por, nëse niset drejt horizonteve të gjera të kombit, dhe realizon ndërtimin e tij, ai kështu ka realizuar objektivin e legjislacionit hyjnor në imazhin dhe formën e tij më të rëndësishme.

Bijtë e Izraelit përfaqësonin fundin e fazës fisnore dhe fillimin e arritjes në fazën e umetit - kombësisë. Historia e bijve të Izraelit është e mbushur plot me përvoja, dukuri dhe ngjarje, të cilat e bëjnë njerëzimin të jetë në gjendje të shikojë detajet e efekteve të armiqësisë midis njeriut dhe djallit. Ky popull, ose ky fis, ra nën zgjedhën e një tiranie të cilën njerëzimi nuk e kishte njohur kurrë më parë. Është fjala për tiraninë e Faraonit, për të cilën Zoti i madhërishëm ka përmendur shumë detaje, siç e shikojmë në këtë ajet: **“Vërtet, Faraoni shfaqti arrogancë në tokë dhe i ndau njerëzit e saj në grupe, duke shtypur njërën palë prej tyre, të cilëve ua therte bijtë e tyre (djemtë e porsalindur), ndërsa gratë e tyre ua linte gjallë. Ai ishte vërtet një shkatërrues.”** [El-Kasas:

4] Përzgjedhja e bijve të Izraelit nga ana e Zotit përmban në vetvete shumë mësim për njerëzimin, të cilat duhen marrë në konsideratë. Ky popull, të cilin Faraonët (mbretërit e Egjiptit) e kishin skllavëruar dhe e kishin shtypur gjatë gjithë asaj periudhe, duhej t'ia bënte të qartë njerëzimit efektet negative të rrezikshme që lë skllavërimi të cilin njeriu ia bën vëllait të tij njeri. Kush jeton për një periudhë të jetës së tij nën skllavërinë e njerëzve si ai, nuk do të jetë në gjendje të çlirohet lehtë nga efektet që lë një jetë e tillë. Përderisa ai nuk e mëson besimin e pastër në një Zot të vetëm, ai nuk do të jetë në gjendje të çlirohet nga ato gjurmë. Ajo që mund ta çlirojë njeriun dhe ta pastrojë nga gjurmët e skllavërimit është vetëm besimi i pastër në një Zot. Nëse personi i tillë nuk mëson dhe përvetëson besimin e pastër në një Zot e të pastrohet në mënyrë të plotë, efektet shkatërruese të skllavërisë nuk do të zhduken lehtë nga ai dhe skllavi i njeriut do të mbetet i dobët, i pafuqishëm, i lëkundur... që e shikon të përpiqet të ngjitet, por bie sërish, sepse besimi i tij në Zot nuk ishte plotësisht i pastër... kështu që, kjo e pengon atë të arrijë atje ku dëshiron.

Rrëfimi për bijtë e Izraelit na sqaron se disa prej tyre ia arritën ta mbanin të pastër besimin në një Zot të vetëm, me cilësitë hyjnore që zotëron Ai. Të tillët Zoti i madhërisëm i bëri prijës që thërrisnin në të drejtën dhe gjykonin me drejtësi: **“Dhe Ne prej tyre bëmë udhëheqës që udhëzonin sipas urdhrit Tonë, pasi u treguan të durueshëm dhe besonin fort në argumentet Tona.”** [Es-Sexhde: 24] Por, jo të gjithë bijtë e Izraelit ishin të tillë. Besimi i shumicës prej tyre ishte i përzier me papastërti, të cilat na i zbulojnë ajetet e Librit të shenjtë, njëri pas tjetrit, në të gjitha suret ku trajtohen historitë e tyre.

Kur'ani i lavdishëm ka folur gjerë e gjatë për përvojën izraelite në një mënyrë të tillë siç nuk ka folur për asnjë nga përvojat e tjera, për shkak të marrëdhënies së rëndësishme të tyre me kombin tonë, me procesin e ecurisë së tij dhe me të ardhmen e tij. Prandaj, pyetja që e shtrojnë elita e muslimanëve dhe populli i thjeshtë prej tyre është: Pse Kur'ani flet aq shumë për bijtë e Izraelit dhe çfarë synon nga kjo? Përgjigjja për këtë - dhe Zoti e di më mirë - është: Në Kur'an flitet shumë për ata, në mënyrë që historia e tyre të jetë si një mësim për umetin tonë... që umeti ynë t'u shmanget gabimeve në të cilat ranë ata, të nxjerrë mësim dhe këshilla prej tyre dhe gjithmonë ta ketë nën vëzhgim pastërtinë e besimit dhe përkushtimin e tij ndaj Zotit, lartësuar qoftë Ai.

Historia e bijve të Izraelit përbën një sfidë të përhershme dhe të vazhdueshme përpara umetit tonë, e cila tërheq gjithmonë vëmendjen për domosdoshmërinë për t'iu përmbajtur në formën më të saktë dhe mënyrën më të drejtë metodologjisë së trajtimit të librave të zbritur dhe se përkushtimi i popujve të përzgjedhur ndaj Librit që Zoti ka zbritur tek ata duhet të jetë i fortë, i vërtetë dhe i sinqertë. Ky umet nuk duhet ta largojë dorën prej këtij Libri në asnjë lloj forme dhe gjithashtu nuk duhet ta keqkuptojë atë e të kthehet në një kope gomerësh që e trajtojnë librin ashtu si një gomar që mbart libra. Ky umet duhet të ketë parasysh të mos i zgjasë pyetjet rreth çështjeve ndaj të cilave Librat kanë heshtur, apo të përpiqet të thellohet e të zhytet aq shumë në kuptimet sipërfaqësore të fjalëve që thuhet aty, e të largohet kështu nga esenca e domethënies dhe e kuptimeve të tyre.

Ekziston gjithashtu një lloj alternimi midis dy kombeve. Qëkur ndodhi zëvendësimi – ardhja e umetit musliman në vend të bijve të Izraelit - të dy umetet janë në një gjendje alternimi në lidhje me aspektet dhe bazat e ndikimit të tyre në të gjithë botën. Konfliktet e civilizimeve historikisht, edhe në kohën e tanishme edhe ato që priten në të ardhmen, pothuajse nuk dalin jashtë konturave të konfliktit mes dy umeteve. Duket sikur rasti i Izraelit përballë umetit islam përbën një rast stimullimi dhe sfide, që i bën sistemet e imunitetit të këtij umeti - siç supozohet - vigjilente, të kujdesshme dhe të ndjeshme ndaj çdo ndryshimi.

Kush i përsiat ajetet e Kur'anit të shenjtë, nuk i shpëton nga vëzhgimi ajo që tregon për këtë që thamë. Kjo çështje shfaqet dukshëm dhe qartë në suren El-Bekare. Lexuesi i sures dhe ai që mediton thellë në të e ndien këtë pa ndonjë lodhje të madhe. Në dashtë Zoti, ne do të fillojmë të ndjekim gjithë çfarë Kur'ani i lavdishëm ka përmendur për të dy umetet, për umetin zëvendësues dhe atë të zëvendësuar.

Kjo sure shpjegon arsyet më të rëndësishme që çuan në zëvendësimin e umetit izraelit me umetin musliman. Kjo sure, surja El-Bekare, është “surja e zëvendësimit” sepse tregon për largimin e një umeti me karakteristika kombëtare dhe sjelljen e një umeti me karakteristika universale. Pasi Kur'ani na përmendi historinë e krijimit dhe mënyrën se si djalli i bëri dy prindërit tanë të gabonin, duke shkaktuar kështu nxjerrjen e tyre nga Xhenneti, ai na tregon gjendjen e bijve të Izraelit të cilët ishin në ferr, jo në Xhennet, dhe se si Zoti i madhërishëm u dërgoi atyre një të Dërguar nga vetë gjiri i tyre dhe se si i lartësoi ata mbi

gjithë njerëzit e asaj kohe, duke i nxjerrë kështu nga poshtërimi i skllavërisë në gjerësinë e sovranitetit dhe udhëheqjes. Por, a e ruajtën ata këtë mirësi? Dy prindërit e tyre, edhe tanët, u nxorën nga Xhenneti, kurse bijtë e Izraelit u nxorën nga ferri i skllavërisë, e megjithatë djalli arriti t'i bënte të rrëshqasin dhe ta shkatërronte atë përvojë të tyre. Allahu -bekuar dhe lartësuar qoftë Ai- u dha atyre një mundësi shumë të rëndësishme, por ata nuk përfituan gjë nga ajo.

“O bijtë e Izraelit, kujtojeni mirësinë Time ndaj jush, me të cilën ju kam bekuar...” [El-Bekare: 40], kujtojeni mirësinë Time ndaj baba-llarëve tuaj, kur i shpëtova nga Faraoni mizor dhe kur e ndava detin për t'ua hapur rrugën atyre... pastaj i pata urdhëruar retë t'u bënin hije atyre... e të tjera favore si këto, që të falënderoni për to nëpërmjet bindjes ndaj Meje: **“...dhe përmbusheni besën që më keni dhënë Mua...”**, besë e cila citohet në ajetin e ndritur: **“Dhe (kujtoni) kur Ne morëm besën nga bijtë e Izraelit (duke i urdhëruar): “Të mos adhuronit askënd përveç Zotit e të silleni mirë me prindërit, me të afërmit, jetimët dhe nevojtarët, edhe njerëzve t'u flisni fjalë të mira, ta falni namazin dhe ta jepni zekatin!”... pastaj ju e kthyet kurrizin duke i shpërfillur këto porosi, me përjashtim të një pakice prej jush. (83) Dhe (kujtoni) kur Ne e morëm besën nga ju që: “Të mos derdhni gjakun e njëri-tjetrit, dhe të mos e nxirrni njëri-tjetrin nga shtëpitë tuaja”... (84)”** [El-Bekare: 83-84], e citohet gjithashtu edhe në fjalët e të Madhërishmit kur thotë: **“Zoti e mori besën nga bijtë e Izraelit dhe Ne deleguam nga mesi i tyre dymbëdhjetë udhëheqës. Dhe Zoti tha: “Unë jam me ju. Nëse e falni namazin, e jepni zekatin, u besoni të dërguarve të Mi dhe i mbështetni ata, dhe i jepni Zotit një hua të mirë, Unë do t'jua shlyej të këqijat tuaja dhe do t'ju fus në kopshte nën të cilat rrjedhin lumenj... E, kush prej jush nuk beson pas kësaj, ai e ka humbur rrugën e drejtë.”** [El-Māide: 12]

“...dhe përmbusheni besën që më keni dhënë Mua, që dhe Unë ta përmbush premtimin Tim që jua kam dhënë juve” [El-Bekare: 40], pra, besën që përmendet në ajetin e sures El-Māide që sapo cituam, **“dhe vetëm Mua të më druheni!”** [El-Bekare: 40], pra, Mua të ma kini frikën nëse nuk e mbani besën, dhe mos kini frikë askënd tjetër!

“Dhe besoni në atë që kam zbritur (Kur'anin) dhe që vërteton atë që është me ju (Tevratin), dhe mos jini të parët që e mohojnë atë! Dhe mos i shisni shenjat e Mia me një çmim të vogël...” [El-Bekare:

41], pra e ka fjalën për çmimin që fitojnë duke shtrembëruar fjalët e Zotit, siç e citon ky ajet: **“Pra, mjerë për ata që e shkruajnë librin me duart e tyre, pastaj thonë: “Këto janë fjalë nga Zoti”, që të përfitojnë me këtë një shpërblim të vogël... Mjerë për ta për çfarë kanë shkruar duart e tyre dhe mjerë për ta për ato që fitojnë!”** [El-Bekare: 79]

“... dhe vetëm Mua të më ruheni!” [El-Bekare: 41] Prandaj, kini frikë **“Dhe mos e përzieni të vërtetën me gënjeshtërën...!”** [El-Bekare: 42], dhe mos e përzieni të vërtetën e zbritur me gënjeshtërën që e shpifni vetë! Këtu kemi të bëjmë me një çështje me shumë rëndësi, e cila është një nga të këqijat më të rrezikshme, që nëse një komb sprovohet me të, atëherë çështja e tij shkon keq... Bëhet fjalë për “përzierjen e së vërtetës me gënjeshtërën”. Umeti që e përzien të vërtetën me të pavërtetën, nuk mund të drejtohet ose të reformohet dhe prej tyre nuk pritet asgjë tjetër përveç humbjes dhe korrupsionit, sepse e vërteta dhe e pavërteta janë dy të kundërta të njëra-tjetrës, që kur njëra prej tyre shfaqet, atëherë tjetra ikën. Kështu që, përzierja midis tyre është shkatërruese për mbarë rregullat e reformimit dhe rregullimit dhe ata që e ndjekin këtë rrugë, ajo i hedh në humnerat e shkatërrimit.

“Dhe mos e përzieni të vërtetën me gënjeshtërën, duke e fshehur kështu të vërtetën, ndërkohë që ju e dini atë!” [El-Bekare: 42] Dhe mos e fshihni të vërtetën e qartë, ndërkohë që e dini se cila është e vërteta! Si jo, kur ju keni lexuar në Tevratin tuaj dhe në lajmet e mira të pejgamberëve tuaj se një pejgamber do të vijë në fund të kohës. Juve ju janë bërë të ditura përshkrimi i cilësive të tij, vendi i tij i lindjes, vendi se ku do të dalë dhe vendi ku do të emigrojë... Madje ju janë dhënë edhe përshkrimet për shokët e tij, edhe për ata që do ta ndihmojnë atë pejgamber dhe që do të qëndrojnë krah tij. Ju i kishit të qarta të gjitha këto, derisa u bëtë të aftë ta njihni atë ashtu siç njihni bijtë tuaj.

“Dhe faleni namazin, e jepeni zekatin dhe përkuluni me ata që përkulen (në adhurim dhe bindje)!” [El-Bekare: 43] Pra, nënshtrohuni ndaj urdhrave të Zotit, së bashku me ata robër të mirë të Tij që u binden atyre urdhrave. Sipas kuptimit të këtij ajeti, janë edhe fjalët e të Madhërishmit kur thotë: **“Vërtet, mbështetësi juaj është Zoti dhe i Dërguari i Tij, edhe ata që besojnë, të cilët e falin namazin dhe e japin zekatin dhe që përkulen (në adhurim)!”** [El-Maide: 55]

“A i urdhëroni njerëzit për mirësi...?” [El-Bekare: 44], dhe fjala “mirësi” është gjithëpërfshirëse, si në ajetin e ndritur që thotë: **“Mirë-**

sia nuk është që ju t'i ktheni fytyrat tuaja drejt lindjes ose perëndimit, por mirësia (e vërtetë) është (tek) ai që i beson Zotit, Ditës së Fundit, engjëjve, Librit, edhe pejgamberëve, dhe që e jep pasurinë nga dashuria për Atë (Zotin) të afërmve, jetimëve, nevojtarëve, udhëtarëve, atyre që kërkojnë (ndihmë) dhe për të liruar skllevërit... dhe që e fal namazin dhe e jep zekatin, dhe (tek) ata që e përmbushin premtimin e tyre kur premtojnë... dhe (mirësia është tek) ata që janë të durueshëm në varfëri dhe vështirësi, edhe gjatë betejës... Ata janë besimtarët e vërtetë dhe ata janë të devotshmit!" [El-Bekare: 177], ose në ajetin që thotë: "Nuk është mirësia të hysh në shtëpi nga mbrapa, por mirësia është (tek) ai që i frikësohet Zotit... E hyni në shtëpitë tuaja nga dyert e tyre dhe kini frikë Zotin, që të keni sukses!" [El-Bekare: 179]

"...dhe e harroni veten tuaj...?" [El-Bekare: 44], pra e lini veten tuaj pas dore dhe nuk e urdhëroni të bëjë mirë, "**ndërkohë që ju lexoni librin** (Tevratin)?" [El-Bekare: 44], në të cilin gjendet paralajmërimi për fundin e keq të atij fjalët e të cilit janë ndryshe nga punët e tij. "**Vallë, a nuk logjikoni?**" [El-Bekare: 44] Pra, a nuk mendoni për të keqen e punës suaj e të ktheheni në të drejtën?

"**Dhe kërkonte ndihmë...**" [El-Bekare: 45] për të kryer çështjet tuaja "**përmes durimit**" [El-Bekare: 45]. E të durosh do të thotë ta përmbash "veten" të bëjë gjënë e duhur, pavarësisht se ndoshta nuk i pëlqen, "**dhe namazit**" [El-Bekare: 45], pasi namazi është shumë i rëndësishëm.

Në një hadith të ndritur thuhet se Pejgamberi, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të, kur i ndodhte ndonjë gjë e padëshiruar, ngrihej e falte namaz.⁷⁶ Thuhet se kjo ligjëratë e Kur'anit u drejtohet hebrenjve, pasi ata i pengoi grykësia dhe dashuria për pushtet nga besimi "**... dhe vërtet kjo**" [El-Bekare: 45], e ka fjalën për namazin "**... është një gjë e vështirë**" e rëndë "**... përveç për të nënshtruarit me përlulësi** (ndaj Zotit)" [El-Bekare: 45], të cilët ndihen mirë kur bëjnë punë të mira.⁷⁷

Namazi është një çështje e madhe, që u duket e rëndë atyre me zemër të sëmurë, u duket e rëndë jobesimtarëve dhe atyre që ndihmojnë djallin. "**... dhe vërtet kjo është një gjë e vështirë, përveç për të nënshtruarit me përlulësi** (ndaj Zotit)", dhe këta janë: "Ata të cilët mendojnë se do ta takojnë Zotin e tyre dhe se tek Ai do të kthehen."

⁷⁶ *Sunenu Ebi Davud*, 2/160, hadithi nr. 1319.

⁷⁷ *El-Vahidij, El-Vesit fi Tefsir 'il-Kur'an 'il-Mexhid*, 1/131.

[El-Bekare: 46] Fjalën “mendim” arabët e përdorin më shumë në kuptimin e hamendjes ose për perceptim që i ka të dyja anët të barabarta, siç ndodh me filozofët. Por gjuha e Kur'anit famëlartë e përdor atë në kuptimin e sigurisë, si në këtë ajet ku i Larti thotë: **“Unë kam menduar se do ta takoja llogaridhënien time”** [El-Hakka: 20] (këtë e thotë besimtari Ditën e Gjykimit, kur merr në dorë librin e veprave të tij). Pra, **“Unë kam menduar...”**, do të thotë: isha i sigurt dhe besoja plotësisht për këtë. Ose ajeti tjetër që thotë: **“Dhe (paganëve) u humbën ata (idhujt) të cilëve u luteshin dikur, dhe menduan (e panë qartë) se nuk kanë ku të arratisen e të shpëtojnë.”** [Fussilet: 48] Kështu ne mund t'i kuptojmë ndryshimet e shumta midis gjuhës së Kur'anit të lavdishëm dhe gjuhës së arabëve e shprehjeve të tjera gjuhësore filozofike dhe logjike. Kjo gjë kërkon vëmendje dhe një lloj njohurie përmes së cilës të mund të bëhet dallimi midis koncepteve të Kur'anit dhe epërsisë së shprehjeve Kur'anore ndaj shprehjeve të zakonshme të arabëve, të filozofëve dhe të atyre që flasin në fushën e logjikës.

“O bijtë e Izraelit, kujtojeni mirësitë e Mia ndaj jush, me të cilat ju kam bekuar, dhe se si Unë ju kam dhënë përparësi juve mbi gjithë njerëzit e tjerë (të asaj kohe)!” [El-Bekare: 47] O pasardhës të Jakubit, kujtojeni bekimet e Mia të shumta mbi ju dhe më falënderoni për to, e mos harroni se ju kam favorizuar mbi gjithë njerëzimin në kohën tuaj, duke ju dërguar shumë peygamberë dhe duke ju nderuar me libra të zbritur, si Tevrati dhe Inxhili.⁷⁸

⁷⁸ El-Vahidij, *El-Vesit fi Tefsir 'il-Kur'an 'il-Mexhid*, 1/126.

Pjesa e pestë

Zoti u kujton bijve të Izraelit mirësitë e Tij ndaj tyre dhe vazhdimësinë e atyre mirësive njëra pas tjetrës... dhe u kujton mosbesimin dhe arrogancën e treguar prej tyre

"وَإِذْ نَجَّيْنَاكَ مِنْ آلِ فِرْعَوْنَ يَسُومُونَكَ سُوءَ الْعَذَابِ يُدَبِّحُونَ أَبْنَاءَكُمْ وَيَسْتَحْيُونَ نِسَاءَكُمْ وَفِي ذَلِكُمْ بَلَاءٌ مِنْ رَبِّكَ عَظِيمٌ (49) وَإِذْ فَرَقْنَا بِكُمْ الْبَحْرَ فَأَنْجَيْنَاكَمْ وَأَغْرَقْنَا آلَ فِرْعَوْنَ وَأَنْتُمْ تَنْظُرُونَ (50) وَإِذْ وَاعَدْنَا مُوسَى أَرْبَعِينَ لَيْلَةً ثُمَّ اتَّخَذْتُمُ الْعِجْلَ مِنْ بَعْدِهِ وَأَنْتُمْ ظَالِمُونَ (51) ثُمَّ عَفَوْنَا عَنْكُمْ مِنْ بَعْدِ ذَلِكَ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ (52) وَإِذْ آتَيْنَا مُوسَى الْكِتَابَ وَالْفُرْقَانَ لَعَلَّكُمْ تَهْتَدُونَ (53) وَإِذْ قَالَ مُوسَى لِقَوْمِهِ يَا قَوْمِ إِنَّكُمْ ظَلَمْتُمْ أَنْفُسَكُمْ بِاتِّخَاذِكُمُ الْعِجْلَ فَتُوبُوا إِلَى بَارِيكُمْ فَاقْتُلُوا أَنْفُسَكُمْ ذَلِكُمْ خَيْرٌ لَكُمْ عِنْدَ بَارِيكُمْ فَتَابَ عَلَيْكُمْ إِنَّهُ هُوَ التَّوَّابُ الرَّحِيمُ (54) وَإِذْ قُلْنَا يَا مُوسَى لَنْ نُؤْمِنَ لَكَ حَتَّى نَرَى اللَّهَ جَهْرَةً فَأَخَذَتْكُمُ الصَّاعِقَةُ وَأَنْتُمْ تَنْظُرُونَ (55) ثُمَّ بَعَثْنَاكَ مِنْ بَعْدِ مَوْتِكَ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ (56) وَظَلَلْنَا عَلَيْكَ الْغَمَامَ وَأَنْزَلْنَا عَلَيْكَ الْمَنَّاءَ وَالسَّلْوَى كُلُّوا مِنْ طَيِّبَاتِ مَا رَزَقْنَاكُمْ وَمَا ظَلَمُونَا وَلَكِنْ كَانُوا أَنْفُسَهُمْ يَظْلِمُونَ (57) وَإِذْ قُلْنَا ادْخُلُوا هَذِهِ الْقَرْيَةَ فَكُلُوا مِنْهَا حَيْثُ شِئْتُمْ رَغَدًا وَادْخُلُوا الْبَابَ سُجَّدًا وَقُولُوا حِطَّةٌ نَغْفِرْ لَكُمْ خَطَايَاكُمْ وَسَيَزِيدُ الْمُحْسِنِينَ (58) فَبَدَّلَ الَّذِينَ ظَلَمُوا قَوْلًا غَيْرَ الَّذِي قِيلَ لَهُمْ فَأَنْزَلْنَا عَلَى الَّذِينَ ظَلَمُوا رِجْزًا مِنَ السَّمَاءِ بِمَا كَانُوا يَفْسُقُونَ (59) وَإِذِ اسْتَسْقَى مُوسَى لِقَوْمِهِ فَقُلْنَا اضْرِبْ بِعَصَاكَ الْحَجَرَ فَانْفَجَرَتْ مِنْهُ اثْنَتَا عَشْرَةَ عَيْنًا قَدْ عَلِمَ كُلُّ أُنَاسٍ مَشْرِبَهُمْ كَلُوا وَاشْرَبُوا مِنْ رِزْقِ اللَّهِ وَلَا تَعْتُوا فِي الْأَرْضِ مُفْسِدِينَ (60) وَإِذْ قُلْنَا يَا مُوسَى لَنْ نَصْبِرَ عَلَى طَعَامٍ وَاحِدٍ فَادْعُ لَنَا رَبَّكَ يُخْرِجْ لَنَا مِمَّا تُثْمِرُ الْأَرْضُ مِنْ بَقْلٍ وَنَخْلٍ وَنَخْلٍ وَفُومٍ وَعَدْسٍ وَبَصِلٍ قَالَ آتَسْتَبْدِلُونَ الَّذِي هُوَ أَدْنَى بِالَّذِي هُوَ خَيْرٌ اهْبِطُوا مِصْرًا فَإِنَّ لَكُمْ مِنْهَا مَا سَأَلْتُمْ وَضُرِبَتْ عَلَيْهِمُ الذِّلَّةُ وَالْمَسْكَنَةُ وَبَاءُوا بِغَضَبٍ مِنَ اللَّهِ ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ كَانُوا يَكْفُرُونَ بِآيَاتِ اللَّهِ وَيَقْتُلُونَ النَّبِيِّينَ بِغَيْرِ الْحَقِّ ذَلِكَ بِمَا عَصَوْا وَكَانُوا يَعْتَدُونَ (61) إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَالَّذِينَ هَادُوا وَالنَّصَارَى وَالصَّابِئِينَ مَنْ آمَنَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَعَمِلَ صَالِحًا فَلَهُمْ أَجْرُهُمْ عِنْدَ رَبِّهِمْ وَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ (62) وَإِذْ أَخَذْنَا مِيثَاقَكُمْ وَرَفَعْنَا فَوْقَكُمُ الطُّورَ خُذُوا مَا آتَيْنَاكُمْ بِقُوَّةٍ وَادْكُرُوا مَا فِيهِ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ (63) ثُمَّ تَوَلَّيْتُمْ مِنْ بَعْدِ ذَلِكَ فَلَوْلَا فَضْلُ اللَّهِ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَتُهُ لَكُنْتُمْ مِنَ الْخَاسِرِينَ (64) وَلَقَدْ عَلِمْتُمُ الَّذِينَ اعْتَدَوْا مِنْكُمْ فِي السَّبْتِ فَقُلْنَا لَهُمْ كُونُوا قِرَدَةً خَاسِئِينَ (65) فَجَعَلْنَاهَا نَكَالًا لِمَا بَيْنَ يَدَيْهَا وَمَا خَلْفَهَا وَمَوْعِظَةً لِّلْمُتَّقِينَ (66)"

"Dhe (kujtoni) kur Ne ju shpëtuam nga njerëzit e Faraonit, të cilët ju munduan me ndëshkimin më të keq, duke jua therur bijtë tuaj (të porsalindur) dhe duke i lënë gjallë gratë tuaja... Dhe ajo ishte një sprovë e madhe nga Zoti juaj. (49) Dhe (kujtoni) kur Ne e ndamë detin për ju dhe ju shpëtuam, pastaj i fundosëm njerëzit e Faraonit, ndërsa ju shikonit. (50) Dhe (kujtoni) kur Ne i caktuam Musait dyzet

net (për takimin me të), pastaj ju e morët viçin (për adhurim) pas tij dhe u bëtë keqbërës. (51) Pastaj, Ne ju falëm për atë gjë, me shpresën se do të ishit mirënjohës. (52) Dhe (kujtoni) kur Ne i dhamë Musait Librin dhe Furkanin, me shpresën që ju të udhëzoheshit. (53) Dhe kur Musai u tha popullit të tij: "O populli im, vërtet ju i keni bërë padrejtësi vetvetes duke marrë viçin (për adhurim). Prandaj, pendohuni te Krijuesi juaj dhe writeni veten (vritini adhuresit e viçit nga mesi juaj)! Kjo është më e mirë për ju në sytë e Krijuesit tuaj!"... Atëherë, Ai e pranon pendimin tuaj. Vërtet, Ai është pranuesi i pendimit, mëshirëploti! (54) Dhe kur thatë: "O Musa! Ne nuk do të të besojmë ty kurrë derisa ta shohim Zotin haptazi!", kështu që ju goditi rrufeja, ndërsa ishit duke shikuar. (55) Pastaj Ne ju ringjallëm pas vdekjes suaj, me shpresën se ndoshta do të ishit mirënjohës. (56) Dhe Ne ju bëmë juve hije me re dhe ju zbritëm mana dhe shkurta (duke ju thënë): "Hani nga të mirat me të cilat ju kemi furnizuar!"... Dhe ata nuk na bënë padrejtësi Neve, por ata (vetëm) vetvetes i bënë padrejtësi. (57) Dhe kur Ne thamë: "Hyni në këtë vendbanim dhe hani prej tij ku të doni e sa të doni, dhe hyni në portë duke u përkulur me përulësi, dhe thoni: 'Na i hiq barrët tona!', e Ne (atëherë) do t'juja falim mëkatet tuaja dhe atyre që bëjnë mirësi do t'ua shtojmë edhe më shumë mirësinë edhe shpërblimin!" (58) Dhe ata që bënë padrejtësi, e ndërruan atë fjalë me një fjalë tjetër, ndryshe asaj që u ishte thënë, prandaj Ne zbritëm një dënimi nga qielli mbi ata që bënë keq, për shkak të mosbindjes së tyre. (59) Dhe (kujtoni) kur Musai kërkoi ujë për popullin e tij dhe Ne i thamë: "Godite gurin me shkopin tënd!"... dhe nga ai (gur) shpërthyen dymbëdhjetë burime. Secili grup njerëzish e dinte vendin e tij ku të pinte. (Ne u thamë) "Hani dhe pini nga furnizimi i Allahut dhe mos veproni me ligësi, duke përhapur prishje në tokë!" (60) Dhe kur thatë: "O Musa! Ne nuk mund të durojmë me një ushqim të vetëm, prandaj, lute Zotin tënd për ne, të na nxjerrë nga ato që i mbin toka, si bishtajoret, trangujt, hudhrrat, thjerrëzat dhe qepët e saj!" (Musai) Tha: "A po kërkoni ta ndërroni atë që është më mirë me atë që është më e pavlerë? Shkoni në Egjipt, se atje do të gjeni çfarë kërkuat!"... Dhe ata i mbuloi poshtërimi e varfëria dhe merituan zemërimin e Zotit. Kjo sepse ata (në mënyrë të përsëritur) nuk besonin në shenjat e Zotit dhe i vrisnin pejgamberët pa të drejtë... Kjo për shkak të

mosbindjes së tyre dhe ngaqë i shkelnin kufijtë". (61) Vërtet, ata që besojnë (në Kur'an), edhe ata që ishin hebrenj, edhe të krishterët, edhe sabiinët (para Pejgamberit Muhammed), ata (mes tyre) që besuan në Allahun dhe Ditën e Fundit dhe që bënë punë të mira, ata do ta kenë shpërblimin e tyre te Zoti i tyre dhe për ta nuk do të ketë frikë, dhe as do të pikëllohen! (62) Dhe (kujtoni) kur Ne morëm besën tuaj (o bijtë e Izraelit, për t'iu përmbajtur Tevratit) dhe ngritëm mbi ju malin Tur (e thamë): "Merreni me vendosmëri atë që Ne ju dhamë dhe mbani mend se çfarë është në të, që të bëheni njerëz të drejtë!" (63) E pastaj, ju e kthyet shpinën (besës së dhënë) dhe sikur të mos ishte mirësia e Zotit ndaj jush dhe mëshira e Tij, ju do të ishit nga të humburit. (64) Dhe sigurisht ju e dini për ata prej jush që e shkelën ditën e shtunë dhe të cilëve Ne u thamë: "Bëhuni majmunë të përbuzur!" (65) Dhe Ne e bëmë atë (ndëshkim) si shembull për ata që ishin të pranishëm (atë kohë), edhe për ata pas tij (për brezat e mëvonshëm), dhe si këshillë për ata që i ruhen Zotit". (66) [El-Bekare: 49-66]

"Dhe (kujtoni) kur Ne ju shpëtuam nga njerëzit e Faraonit, të cilët ju munduan me ndëshkimin më të keq..." [El-Bekare: 49] Jo domosdoshmërisht ata, të cilëve u drejtohej ligjëratat në epokën e shpalljes së Kur'anit, duhej të ishin ata që përfituan nga kjo mirësi në mënyrë të drejtpërdrejtë, sepse Zoti i plotfuqishëm u bëri mirë këtyre duke shpëtuar baballarët e tyre. Shpëtimi i baballarëve nënkupton shpëtimin e bijve nga shumë aspekte... Kjo bën të kuptosh sikur mirësia përsëritet me çdo brez dhe se është e drejtë e Zotit të plotfuqishëm që të gjithë ata breza ta lavdërojnë dhe ta falënderojnë Atë për mirësinë që u bëri etërve të tyre.

"... duke jua therur bijtë tuaj (të porsalindur)" [El-Bekare: 49] Zoti i plotfuqishëm u kujton bijve të Izraelit se si i shpëtoi ata nga një tirani që i kaloi të gjithë kufijtë, e cila nuk përfillte jetën dhe as nderin e asnjërit prej tyre, por duke përfituar nga pushteti dhe forca e tij, dhe nga makineria ushtarake që ajo tirani zotëronte, ua vriste fëmijët, kurse nënat e tyre i linte gjallë... Dhe Zoti i madhërishëm u bëri mirësi bijve të Izraelit duke i shpëtuar nga ajo tirani, së cilës bijtë e Izraelit nuk i bënë dot ballë. Ata i ishin dorëzuar kësaj tiranie për një kohë të gjatë dhe kjo mund të kishte zgjatur për një kohë edhe më të gjatë, po të mos ishte urtësia e Zotit që vendosi t'i shpëtonte ata nga ajo vuajtje e

madhe. Zoti ua kujtoi këtu bijve të Izraelit këtë ngjarje, se mbase zemrat e tyre do të zbuteshin dhe mbase ata do të merrnin mësim dhe do ta falënderonin Zotin e lartësuar për mirësinë e madhe që u bëri kur i shpëtoi. Mbase pas kësaj ata do të kujtoheshin dhe do të besonin në Vulën e Pejgamberëve i cili përfaqësonte lajmin e mirë që kishin dhënë Musai, Isai dhe pejgamberët e tjerë nga Zoti i tyre. Kjo ishte ajo që do t'u kishte hije atyre të cilëve Zoti u ka bërë mirësi dhe i ka shpëtuar nga llojet më ekstreme të tiranisë dhe shkatërrimit.

“... dhe duke i lënë gjallë gratë tuaja... Dhe ajo ishte një sprovë e madhe nga Zoti juaj.” [El-Bekare: 49] Kështu bënë ata me qëllim zhdukjen e llojit tuaj dhe poshtërimin tuaj.

“Dhe (kujtoni) kur Ne e ndamë detin për ju dhe ju shpëtuan...” [El-Bekare: 50], nga Faraoni dhe ushtarët e tij, të cilët ju ndoqën dhe pothuajse ju kapën, po të mos ju shpëtonte Zoti prej tyre, duke e ndarë detin e duke bërë për ju përmes tij një rrugë të thatë, ku nuk kishit frikë se do të mbyteshit. Edhe Faraoni hyri në atë rrugë pas jush, por Zoti ju shpëtoi ju, **“...pastaj i fundosëm njerëzit e Faraonit, ndërsa ju shikonit”** [El-Bekare: 50] ... Ju shikonit se si deti u mbyll mbi Faraonin dhe ushtrinë e tij, në atë rrugë, pasi Zoti lejoi që ujërat e detit që ishin ndarë, të ktheheshin sërish e të bëheshin bashkë. Kështu, Faraoni dhe ushtria e tij u fundosën, ndërsa ju po shikonit gjithë çfarë po ndodhte. A ka shenjë të Zotit më të madhe se kjo?! Ta ndajë para syve tuaj Detin e Kuq e ta bëjë dy pjesë, secila ndarje të jetë si një mal i madh, e pastaj ju të kaloni pa ju lagur këmbët... dhe kur aty të hyjë armiku juaj, uji të mbyllet mbi të e ta fundosë atë?! Atëherë, Faraoni, ai tiran i cili ju skllavëroi, ju poshtëroi dhe ju sundoi si deshi dhe që jua shkatërroi familjet tuaja, filloi të thoshte: **“Unë besoj se nuk ka zot tjetër përveç Atij që i besojnë bijtë e Izraelit dhe unë jam musliman.”** [Jūnus: 90] Në ato momente Faraoni tha që “i besoj Atij që i besojnë bijtë e Izraelit” e po kërkonte shpëtim, por e pamundur! Nuk ka shpëtim për atë që nuk beson tek e vërteta derisa ta shohë me sy tmerrin! I Lartmadhërishtmi thotë: **“Dhe kur panë ndëshkimin Tonë, ata thanë: ‘Ne besojmë vetëm në Allahun dhe i mohojmë gjithë ata që ia shoqëronim Atij.’... Por besimi i tyre nuk do t’u bënte dobi pasi e panë ndëshkimin Tonë! Kjo është rregullorja e Zotit, që e ka vënë ndër robërit e Tij... e jobesimtarët, në atë pikë, mbetën të humbur.”** [Gāfir: 84-85] I Lartmadhërishtmi thotë: **“E pendimi nuk pranohet nga**

ata që vazhdojnë të bëjnë vepra të këqija, derisa kur ndonjërit prej tyre i vjen vdekja, dhe thotë: 'Unë u pendova tani'... dhe as nga ata që vdesin si mosbesimtarë. Për ata Ne kemi përgatitur një dënim të dhimbshëm." [En-Nisā: 18] Për këtë arsye Zoti i tha Faraonit në ato momente: "A tani po thua kështu, e më parë kundërshtoje, dhe ishte një njeri i lig? Sot Ne do të shpëtojmë trupin tënd, që të jesh një shenjë për ata pas teje. Dhe vërtet shumë nga njerëzit janë të pavëmendshëm ndaj shenjave Tona." [Jūnus: 91-92]

Ajetet e Kur'anit vazhdojnë t'ua kujtojnë bijve të Izraelit mirësitë e mëdha që Zoti u ka dhuruar atyre, se mos ndoshta zemrat e tyre zbuten dhe shpirtrat e tyre e pranojnë thirrjen e të Dërguarit të Zotit, paqja dhe mëshira e Zotit qofshin mbi të.

I Larti thotë: **Dhe (kujtoni) kur Ne i caktuam Musait dyzet net (për takimin me të)...!"** [El-Bekare: 51], për t'i dhënë atij shpalljen dhe t'i zbriteshin udhëzimet që ju bijtë e Izraelit kishit shumë nevojë për to. Por ju nuk ia dolët dot të duronit për dyzet ditë, ndërkohë që me ju ishte edhe Haruni, vëllai i Musait, i cili ishte gjithashtu një pejgamber. Haruni ju kërkoi të ishit të durueshëm në besimin e drejtë në Zot, e në adhurimin e Tij, derisa Musai të kthehej nga takimi me Zotin e tij, por megjithatë ju morët viçin dhe e adhuruat atë dhe kështu u bëtë keqbërës. Ju u zbrapsët një grup i tërë nga besimi i drejtë, atëherë kur ju erdhi Samiriu, i cili ju ndërtoi atë viç prej ari, që ishte një trup që pëlliste. Ju e braktisët shumë shpejt besimin në Zot dhe e konsideruat atë viç prej ari zotin tuaj, madje edhe si zotin e Musait. Ju i injoruat të gjitha shenjat Tona me të cilat ju erdhi Musai e megjithatë Ne nuk ju ndëshkuam as ju braktisëm, por: **"Ne ju falëm për atë gjë, me shpresën se do të ishit mirënjohës."** [El-Bekare: 52]

"Dhe (kujtoni) kur Ne i dhamë Musait Librin" [El-Bekare: 53], me "librin" këtu bëhet fjalë për Tevratin, **"dhe Furkanin"**. Fjala 'furkân' në arabisht do të thotë ndarës, që bën ndarjen mes së vërtetës dhe së kotës, mes hallallit dhe haramit, që do të thotë se Tevrat ishte 'Furkân-i', libri që bënte dallimin mes së vërtetës dhe gënjeshtres. **"me shpresën që ju të udhëzoheshit"** me anë të tij nga humbja. [El-Bekare: 53]

"Dhe kur Musai u tha popullit të tij: "O populli im, vërtet ju i ke ni bërë padrejtësi vetvetes duke marrë viçin (për adhurim). Prandaj, pendohuni te Krijuesi juaj dhe vriteni veten!" [El-Bekare: 54], i pafajshmi mes jush të vrasë mëkatarin. **"Kjo është më e mirë për ju në sytë e Krijuesit tuaj!... Atëherë, Ai e pranon pendimin tuaj"**, pra e pranon

pendesën tuaj, **“Vërtet, Ai është pranuesi i pendimit, mëshirëploti!”** [El-Bekare: 54]

“Dhe kur thatë: “O Musa! Ne nuk do të të besojmë ty kurrë derisa ta shohim Zotin haptazi”... [El-Bekare: 55] Pra, ju o bijtë e Izraelit i injoronit të gjitha shenjat e Zotit, i merrnit me një naivitet ekstrem dhe me një mospërfillje të gjithë treguesit që e bëjnë mendjen të meditojë e ta shpjerë atë në besimin se pas gjithë këtyre shenjave qëndron një Krijues madhështor, i aftë, i fuqishëm, i Cili bëri të mundur të ndodhë gjithë çfarë ndodhi më parë. Kurse ju tani shtruat një kërkesë të çuditshme, që tregon për arrogancën, fryrjen e rreme, devijim në të menduar, kur i kërkuat të dërguarit tuaj t'ju mundësonte ta shihnit Zotin haptazi, pa i kuptuar atributet e Zotit të madh: **“Atë nuk e perceptojnë shikimet, kurse Ai i percepton shikimet... e Ai është i Mirësjellshmi, i Gjithëdituri.”** [El-En'ām: 103] Këta sy që Ai jua ka krijuar në jetën e kësaj bote nuk janë të përshtatshëm për të parë fytyrën e nderuar të Zotit. Ju sikur i matët gjërat me standarde të gabuara, e ndoshta mendonit se Zoti i madhërishëm është si Faraoni, tirania e të cilit ishte ngulitur thellë në shpirtin tuaj. Dhe ashtu si Faraoni mund t'i shfaqej popullit të tij në ditë festash, ju u mashtruat nga kjo dhe kërkuat ta shihnit Zotin haptazi dhe pa asnjë vështirësi, pa parë ndryshimet midis Zotit të plotfuqishëm dhe tërë pjesës tjetër të krijimit të Tij. Po ashtu ju nuk ishit në gjendje të perceptonit kufijtë që u takojnë pejgamberëve dhe ngatërruat mes pejgamberisë e hyjnisë dhe patët iluzionin se pejgamberi mund t'ju tregonte Zotin kur të donit ju ose kur të donte ai. Por, kjo nuk është në dorë të pejgamberëve dhe të dërguarve dhe asnjëri prej tyre nuk mund ta bëjë këtë për ju. Begatinë e shikimit tek Ai, i Madhërishmi e ka ruajtur vetëm për banorët e Xhenetit: **“Do të ketë fytyra, atë ditë, që do të jenë të shndritshme. (22) Ato do ta shikojnë Zotin e tyre.”** 23 [El-Kijāme: 22-23]

“...kështu që ju goditi rrufeja, ndërsa ishit duke shikuar.” [El-Bekare: 55] Kjo kërkesë do të thoshte që ju refuzuat të besoni në atë që Unë i zbrita Musait dhe nuk pranuat të besoni në nëntë mrekullitë që i dhashë atij, **“Pastaj Ne ju ringjallëm pas vdekjes suaj, me shpresën se ndoshta do të ishit mirënjohës.”** [El-Bekare: 56] dhe të falënderoni mirësinë e Tij, që ju ringjalli. Ju nuk e falënderuat kur Ai ju fali për mëkatin e adhurimit të viçit dhe as nuk e falënderuat kur ju ringjalli nga vdekja pasi ju goditi rrufeja ndërsa ishit me sytë në të.

“Dhe Ne ju bëmë juve hije me re dhe zbritëm mbi ju mana dhe shkurta (duke ju thënë): ‘Hani nga të mirat me të cilat ju kemi furnizuar!’... Dhe ata nuk na bënë padrejtësi Neve, por ata (vetëm) vetvetes i bënë padrejtësi.” [El-Bekare: 57] Dhe kujtojeni mirësinë Tonë ndaj jush, ndërsa po endeshit në tokë... kur i bëmë retë t’ju bënë hije nga nxehtësia e diellit **“dhe zbritëm mbi ju mana”** [El-Bekare: 57] që është diçka si çamçakëz, dhe që ka shije mjalti **“dhe shkurta”** një zog që i ngjason thëllëzës... dhe ju thamë: **“Hani nga të mirat me të cilat ju kemi furnizuar!”** dhe mos e shkelni fenë tuaj, por ata nuk bindeshin **“Dhe ata nuk na bënë padrejtësi Neve”** duke i mohuar mirësitë Tona, **“por ata (vetëm) vetvetes i bënë padrejtësi”** [El-Bekare: 57], sepse pasojat e padrejtësisë ktheheshin mbi ta.

“Dhe kur Ne thamë: ‘Hyni në këtë vendbanim dhe hani prej tij ku të doni e sa të doni, dhe hyni në portë duke u përkulur me përulësi dhe thoni: ‘Na i hiq barrët tona!’, e Ne (atëherë) do t’ju falim mëkatet tuaja, dhe atyre që bëjnë mirësi do t’ua shtojmë edhe më shumë mirësinë edhe shpërblimin!’” [El-Bekare: 58] Dhe mbani mend mirësinë Tonë ndaj jush, kur thamë: Hyni në qytetin e Shtëpisë së Shenjtë - Jerusalemit dhe hani nga mirësitë e tij, nga ku të dëshironi, sa të doni, dhe ndërsa hyni aty, të jeni të përulur ndaj Zotit e të thoni: **“Zoti ynë, na i hiq gjynahet tona!”**, që Ne t’ju përgjigjemi, t’ju falim, t’ju mbrojmë dhe bamirësve do t’ua shtojmë më shumë mirësinë dhe shpërblimin për punët e mira që bëjnë...

“Dhe ata që bënë padrejtësi, e ndërruan atë fjalë me një fjalë tjetër, ndryshe asaj që u ishte thënë, prandaj Ne zbritëm një dënimi nga qielli mbi ata që bënë keq, për shkak të mosbindjes së tyre.” [El-Bekare: 59] Të pabindurit e humbur nga bijtë e Izraelit i shtrembëruan të dyja, thënien edhe veprimin me të cilët ishin urdhëruar. Në vend që të hynin të përulur në qytet, ata hynë aty duke u zvarritur mbi ushtat e tyre dhe në vend që të thoshin **“Hittatun”**, ata thanë: **“Habbetun fi sha’reh”**⁷⁹, u tallën me fenë e Zotit, kështu që Zoti lëshoi mbi ta një dënim nga qielli për shkak të rebelimit të tyre dhe largimit të tyre nga bindja ndaj Zotit.

Më pas i Madhërishmi u thotë që kujtoni mirësinë Tonë ndaj jush, kur ishit të etur gjatë endjes tuaj nëpër shkretëtirë dhe Musai na u lut

⁷⁹ Nga Ebi Hurejra r.a. transmetohet se Pejgamberi, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të, ka thënë: **“Bijve të Izraelit u ishte thënë të hynin nga porta me përulësi dhe të thoshin ‘Hittatun’, e ata hynë duke u zvarritur mbi ushtat e tyre, pra e ndërruan urdhrin dhe thanë: ‘Hittatun- Habbetun fi sha’re.’”** [Buhariu, Sahih, hadithi nr. 4479, fq. 847]

me përgjërim për ujë, që të pinin populli i tij, e Ne thamë: “Godite gurin me shkopin tënd!”. Ai e goditi gurin dhe prej tij shpërthyen dymbëdhjetë burime, sipas numrit të fiseve, duke informuar secilin fis për burimin e tij, që të mos ngatërroheshin... Por natyra e tyre jo e mirë vështirë se ndryshonte. Zoti i madhërishëm zbriti mbi ta mana dhe shkurta, si një ushqim i plotë, që përfshinte pjatën kryesore duke i shtuar edhe ëmbëlsirën nga pas, të gatshme nga qielli, pa mund e pa lodhje. Por çfarë thanë ata pas kësaj? Ata thanë: “**Ne nuk mund të durojmë me një ushqim të vetëm**” [El-Bekare: 61], sepse na u mërzit ky ushqim, “**prandaj, lute Zotin tënd për ne të na nxjerrë nga ato që i mbin toka**” [El-Bekare: 61] Me sa duket atyre iu kujtua skllavëria nën Faraonin dhe i mori malli për të! U mungoi ajo jetë nën skllavëri! Ndjenë mall për ato ushqime që hanin kur ishin atje në vendin ku ishin poshtëruar! Ajo që pritet nga njeriu me dinjitet dhe i nderuar është që kur e kujton vendin ku ka qenë poshtëruar, të mos ndiejë mall për të. Përkundrazi, të ndiejë dëshirën të jetë sa më larg tij dhe të ndahet prej tij. Por ata thanë duam bishtajore, tranguj, thjerrëza, qepë dhe hudhra! Duam ato gjëra me të cilat jemi mësuar në kohën e skllavërisë dhe poshtërimit!... E kështu është psikika e skllavërve: kur lirohen, ata ndihen keq në liri dhe shumë shpejt ndiejnë mall për jetën në skllavëri dhe poshtërim, me të gjitha detajet e asaj jete, deri edhe për ushqimin e dobët që hanin. Ashtu siç ka pasur skllavër në Amerikë, të cilët pas lirit të tyre dhe pas ndalimit të skllavërisë me forcën e ligjit të shtetit, me zgjedhjen e tyre të lirë ktheheshin në shërbim të ish-zotërinjve të tyre sepse ata ishin mësuar me atë lloj jete, në skllavëri dhe në shërbim, dhe jeta e pavarur u dukej e vështirë.⁸⁰

⁸⁰ Reshid Rida, *Tefsir ‘ul-Kur‘an ‘il-Hakim* (Tefsir ‘ul-Menār), 6/275.

Shevki e portretizon në një mënyrë domethënëse këtë psikikë në poezinë e tij të mrekullueshme “*Njëri kishte një gomar dhe një deve*”:

<i>Njëri kishte një gomar dhe një deve ... dhe një ditë këta të dy u mërzitën nga skllavëria</i>	
<i>Kështu ata pritën lajmin e mirë të shtypësve</i>	<i>dhe së bashku u nisën për në shkretëtirë.</i>
<i>Ata pritën agimin e dritës...</i>	<i>dhe të dy bashkë u nisën drejt shkretëtirës</i>
<i>Duke iu qëzuar dritës së lirisë</i>	<i>dhe duke thithur ajrin e saj të pastër.</i>
<i>Kështu që ata ranë dakord ta kalonin jetën në të</i>	<i>dhe ishin të kënaqur me ujin dhe barin e saj.</i>
<i>E pas një nate udhëtimi,</i>	<i>gomari iu kthye devesë dhe i tha:</i>
<i>Brengë e madhe o vëlla, prandaj ndal,</i>	<i>se e gjithë kjo ecja ime ishte e kotë!</i>
<i>Ai tha: Më thuaj çfarë halli ke, t’u bëfsha kurban,</i>	<i>se ndoshta tek unë do ta gjeshe përgjigjen e shtrenjtë?</i>
<i>Ai tha: Eja me mua ta mësosh dëshirën,</i>	<i>ose prite mikun tënd të lirë këtu!</i>
<i>Unë duhet patjetër të kthehem në fshat,</i>	<i>sepse kam lënë zinxhirët e mi atje!</i>
<i>Dhe ky i tha: “Shko dhe qëndro pranë vëllait tënd kunjit,</i>	<i>sepse ti je krijuar për t’u lidhur me zinxhirë!</i>

“(Musai) Tha: **“A po kërkoni ta ndërroni atë që është më mirë me atë që është më e pavlerë? Shkoni në Egjipt...!”** [El-Bekare: 61], shkoni në Egjipt, atje ku poshtëroheshit, ku ishit të nënshtuar në skllavëri, **“se atje do të gjeni çfarë kërkuat!”** ...do të gjeni ato lloj bimësh. **“Dhe ata i mbuloi poshtërimi e varfëria”**. Pra, pllakosën mbi ta gjurmët e varfërisë, siç janë plogështia dhe poshtërimi. Këto janë cilësi të cilat i shoqërojnë gjithmonë ata, edhe nëse janë të pasur... ashtu siç e shoqëron monedhën forma e gdhendjes që i është dhënë. **“dhe merituan zemërimin e Zotit. Kjo...”** pllakosje e poshtërimit dhe e varfërisë mbi ta dhe zemërimi i Zotit mbi ta ishte **“sepse ata (në mënyrë të përsëritur) nuk besonin në shenjat e Zotit dhe i vrisnin pejgamberët pa të drejtë... Kjo, për shkak të mosbindjes së tyre dhe ngaqë i shkelnin kufijtë.”** [El-Bekare: 61] Ata i kalonin të gjithë kufijtë në mosbindje, dhe ajeti e përsërit këtë si konfirmim.⁸¹

“Vërtet, ata që besojnë (në Kur'an), hebrenjtë, të krishterë, edhe sabi'inët (para Pejgamberit Muhammed), ata (mes tyre) që besuan në Allahun dhe Ditën e Fundit dhe që bënë punë të mira, ata do ta kenë shpërblimin e tyre te Zoti i tyre dhe për ta nuk do të ketë frikë dhe as do të pikëllohen!” [El-Bekare: 61] Unë do të doja të tërhiqja vëmendjen këtu se edhe në ditët e sotme ka njerëz që thonë: Zoti nuk u ka kërkuar hebrenjve dhe të krishterëve që të besojnë në Muhammedin, paqja dhe mëshira e Zotit qofshin mbi të, dhe sjellin këtë ajet si argument. Ata thonë që ajeti i ndritur i ka kufizuar shtyllat e besimit në tri çështje, ku besimi në Pejgamberin Muhammed, paqja dhe mëshira e Zotit qofshin mbi të, nuk është mes tyre. Ato tri shtylla janë: besimi në Zot, besimi në Ditën e Fundit dhe bërja e veprave të mira. Sipas tyre ajeti sqaron se kush beson në këto tri çështje, **“ata do ta kenë shpërblimin e tyre te Zoti i tyre dhe për ta nuk do të ketë frikë dhe as do të pikëllohen!”**. Ky është një gabim i madh, që buron nga leximi i copëzuar i Kur'anit të shenjtë, nga mosnjohja ose mosrespektimi i zakoneve të Kur'anit të shenjtë, nga mosnjohja e mënyrës së tij në trajtimin e çështjeve dhe mosnjohja e saktësisë së tij në trajtimin e tyre.

Leximi i saktë i Kur'anit, nuk e lejon një kuptim të tillë, dhe nuk lejon që kuptimi të merret në këtë mënyrë. Ky ajet sqaron se Zoti i madhërishëm na tërheq vëmendjen për çështjen më të rëndësishme, të

⁸¹ Tefsir 'ul-Xhelālejni, fq. 13.

cilën këta njerëz e kanë lënë pas dore. Kur Zoti i lartë i citon këto elemente, kjo nuk nënkupton kufizimin në to, por kërkon të tregojë çështjet më të rëndësishme ku ata kanë devijuar. Nga ana tjetër, kush nuk i beson Muhammedit, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të, ai konsiderohet mohues i të gjithë pejgamberëve dhe të dërguarve... Dhe kush beson në Zot, ai duhet patjetër të besojë në të Dërguarin e Zotit, duhet të besojë në të dërguarit e Zotit në tërësi, e të besojë në mbarë librat e Zotit.

Një fazë e re në trajtimin e bijve të Izraelit

“Dhe (kujtoni) kur Ne morëm besën tuaj (o bijtë e Izraelit për t’iu përmbajtur Tevratit) dhe ngritëm mbi ju malin Tur (e thamë): “Merrni me vendosmëri atë që Ne ju dhamë dhe mbani mend se çfarë është në të, që të bëheni njerëz të drejtë!” [El-Bekare: 63] Këtu kemi të bëjmë me një vazhdim të përmendjes së devijimeve në të cilat ranë bijtë e Izraelit, të cilat përmenden - siç e thamë më parë – menjëherë pas historisë së krijimit, ku Zoti i madhërishëm do të na tregojë se ashtu si djalli arriti t’i bënte të rrëshqasin Ademin dhe bashkëshorten e tij, ashtu mund të bëjë të rrëshqasin kombe dhe popuj të tërë dhe t’i bëjë të devijojnë nga rruga e Zotit të madhërishëm. Me këtë i Madhërishmi i tërheq vëmendjen umetit islam të ketë kujdes e të mos bjerë në këto devijime, në mënyrë që çështja e tij të mos shkojë ashtu siç shkoj çështja e bijve të Izraelit, të cilët nuk qenë në gjendje t’i kuptonin dallimet e mëdha midis sundimit tiran dhe arrogant të Faraonit dhe sundimit të Zotit të plotfuqishëm. Ata nuk arritën ta shijonin shijen e lirisë në adhurimin e të vetmit Zot apo të ndjenin krenarinë, forcën dhe imunitetin duke u identifikuar si robër të Tij. Këto zemra patën nevojë për një trajtim tjetër, në të cilin të bëheshin bashkë logjika e bindjes dhe logjika e kërcënimit dhe e fuqisë. Kështu që, pasi Zoti i madhërishëm e nderoi këtë popull me më shumë mirësi sesa e meritonin dhe ata nuk u ndikuan aspak nga këto, atëherë ligjërimi hyjnor u përzje me kërcënimin dhe presionin, gjëra të cilat u përshtateshin zemrave të tyre të ngurta dhe shpirtrave të tyre të dobët, të humbur dhe dyshues. Zoti e mori besën e tyre herë pas here, e çdo herë ata rebeloheshin kundër këtyre pakteve, por këtë herë besa e tyre u mor nën një kërcënim real, të cilin e panë me sy. Ndoshta kështu ata do të mund ta kuptonin

rëndësinë e madhe të asaj për të cilën po i jepnin besën Zotit dhe ta respektonin atë e të mos rebeloheshin kundër saj. Domethënia e kësaj është: Kujtojeni - o bijtë e Izraelit – kur Ne ju morëm premtimin e konfirmuar nga ju, që të besonit në Zot dhe vetëm Atë të adhuronit... dhe e ngritëm Malin Tur mbi ju e ju thamë: Librin që ju dhamë, merreni me seriozitet dhe me zell, përndryshe Ne do ta pllakosim malin mbi ju! Dhe mos e harroni Tevratin, me fjalë edhe me vepra, në mënyrë që të më ruheni Mua dhe të kini frikë nga ndëshkimi Im!

“E pastaj, ju e kthyet shpinën (besës së dhënë) dhe sikur të mos ishte mirësia e Zotit ndaj jush dhe mëshira e Tij, ju do të ishit nga të humburit.” [El-Bekare: 64] Pavarësisht kësaj juve ju erdhi guximi “dhe fryma e moskokëçarjes” që fshihet brenda jush, për të nënvlerësuar besëlidhjen dhe për të injoruar atë që thuhet në të. Më pas Zoti i plotfuqishëm pavarësisht të gjithave, ua ktheu me një mirësi tjetër, duke i trajtuar ata me mirësinë e Tij, jo me drejtësi... me mëshirën e Tij e jo me ndëshkim... për t'u dhënë atyre mundësi pas mundësie, që t'ua mundësonte të ktheheshin në rrugën e drejtë **“dhe sikur të mos ishte mirësia e Zotit ndaj jush, dhe mëshira e Tij, ju do të ishit nga të humburit.”**...Ata do të ishin të shkatërruar, mbi ta do të binte mali Tur që do t'i vriste, pastaj do të përcilleshin për në zjarr. Por urtësia e Zotit deshi që t'i mbante të vazhdonin, për një urtësi që vetëm Ai e di. Pastaj, nga ata pati që e shkelën shenjtërinë e së shtunës, në të cilën Zoti i plotfuqishëm i urdhëroi të mos punonin asgjë dhe t'i përkushtoheshin adhurimit të të Plotfuqishmit.

“Dhe sigurisht ju e dini për ata prej jush që e shkelën ditën e shtunë dhe të cilëve Ne u thamë: “Bëhuni majmunë të përbuzur!” [El-Bekare: 65] Ajo pjesë e popullit të bijve të Izraelit që jetonin në fshatin pranë detit dhe që merreshin me peshkim, të cilët e shkelën shenjtërinë e së shtunës dhe nuk iu bindën Zotit – lartësuar qoftë Ai – ata e përjetuan këtë formë ndëshkimi, ngaqë nuk u mjaftuan me kërcënimet e mëparshme ndaj tyre.

“Dhe Ne e bëmë atë (ndëshkim) si shembull për ata që ishin të pranishëm (atë kohë), edhe për ata pas tij (për brezat e mëvonshëm) dhe si këshillë për ata që i ruhen Zotit.” [El-Bekare: 66] Kjo ngjarje duhej të përbente një mësim të paharrueshëm për bijtë e Izraelit, nga i cili të nxirrni mësimet dhe këshilla, që të ktheheshin në vetvete, të kthe-

heshin te Zoti i tyre dhe te detyrat që Ai ua kishte besuar. Por, pavarësisht kësaj, ata nuk i bënë këto.

Pjesa e gjashtë:

Ata “vështirësuan”, edhe Zoti “ua vështirësoi” atyre

"وَإِذْ قَالَ مُوسَى لِقَوْمِهِ إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُكُمْ أَنْ تَذْبَحُوا بَقَرَةً قَالُوا أَتَتَّخِذُنَا هُزُؤًا قَالَ أَعُوذُ بِاللَّهِ أَنْ أَكُونَ مِنَ الْجَاهِلِينَ (67) قَالُوا ادْعُ لَنَا رَبَّكَ يُبَيِّنْ لَنَا مَا هِيَ قَالَ إِنَّهُ يَقُولُ إِنَّهَا بَقَرَةٌ لَا فَارِضٌ وَلَا بِكْرٌ عَوَانٌ بَيْنَ ذَلِكَ فَافْعَلُوا مَا تُؤْمُرُونَ (68) قَالُوا ادْعُ لَنَا رَبَّكَ يُبَيِّنْ لَنَا مَا لَوْثُهَا قَالَ إِنَّهُ يَقُولُ إِنَّهَا بَقَرَةٌ صَفْرَاءُ فَاقِعٌ لَوْثُهَا تَسُرُّ النَّاطِرِينَ (69) قَالُوا ادْعُ لَنَا رَبَّكَ يُبَيِّنْ لَنَا مَا هِيَ إِنَّ الْبَقَرَ تَشَابَهَ عَلَيْنَا وَإِنَّا إِن شَاءَ اللَّهُ لَمُتَدُونَ (70) قَالَ إِنَّهُ يَقُولُ إِنَّهَا بَقَرَةٌ لَا ذَلُولَ تُثِيرُ الْأَرْضَ وَلَا تَسْقِي الْحَرْثَ مُسَلَّمَةٌ لَا شِئَةَ فِيهَا قَالُوا الْأَنَّى جِئْتَ بِالْحَقِّ فَذَبَحُوهَا وَمَا كَادُوا يَفْعَلُونَ (71) وَإِذْ قَتَلْتُمْ نَفْسًا فَادَّارَأْتُمْ فِيهَا وَاللَّهُ مُخْرِجٌ مَا كُنْتُمْ تَكْتُمُونَ (72) فَلَمَّا اضْرَبُوهُ بِبَعْضِهَا كَذَلِكَ يُحْيِي اللَّهُ الْمَوْتَى وَيُرِيكُمْ آيَاتِهِ لَعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ (73) ثُمَّ قَسَتْ قُلُوبُكُمْ مِنْ بَعْدِ ذَلِكَ فَهِيَ كَالْحِجَارَةِ أَوْ أَشَدُّ قَسْوَةً وَإِنَّ مِنَ الْحِجَارَةِ لَمَا يَتَفَجَّرُ مِنْهُ الْأَنْهَارُ وَإِنْ مِنْهَا لَمَا يَشْفَقُ فَيَخْرُجُ مِنْهُ الْمَاءُ وَإِنْ مِنْهَا لَمَا يَهْبِطُ مِنْ خَشْيَةِ اللَّهِ وَمَا اللَّهُ بِغَافِلٍ عَمَّا تَعْمَلُونَ (74)"

“Dhe (kujtoni) kur Musai i tha popullit të tij: “Zoti ju urdhëron të therni një lopë”. Ata thanë: “A po tallesh me ne?” Ai tha: “Zoti më ruajt të jem nga injorantët!” (67) Ata thanë: “Lutju Zotit tënd për ne, të na sqarojë se si është ajo!”. (Musai) Tha: “Ai thotë: Ajo është një lopë e cila nuk është as e moshuar dhe as e re, por e mesme, prandaj bëjeni atë që ju urdhërohet!”. (68) Ata thanë: “Lutju Zotit tënd për ne, të na sqarojë se çfarë ngjyre është ajo!” Ai tha: “Ai thotë: ‘Ajo është një lopë e verdhë, me ngjyrë të ndritshme - e këndshme për shikuesit’”(69) Ata thanë: “Lutju Zotin tënd për ne, të na sqarojë se si është ajo, se të gjitha lopët po na duken njësoj... dhe ne, në dashtë Zoti, do të udhëzohemi.” (70) Ai tha: “Ai thotë se ajo lopë nuk është e nënshtruar për të punuar tokën dhe as për të ujitur të mbjellat; ajo është pa asnjë të metë, pa asnjë njollë në lëkurë.” Ata thanë: “Tani na e the të vërtetën!”... dhe e therën, e gati sa nuk e lanë pa bërë. (71) Dhe (kujtoni) kur kishit vrarë një njeri, dhe po ngatërroheshit për të, e Zoti do ta nxirrte në shesh atë që ju e fshihnit. (72) E Ne thamë: “Goditeni të vërrin me një pjesë të saj (të lopës së therur)!”. Kështu i ringjall Zoti të vdekurit, dhe ju tregon shenjat e Tij, që ju të arsyetoni. (73) Pastaj, zemrat tua ja u ngurtësuan pas kësaj, dhe u bënë si

gurët, ose edhe më të ngurta se aq. E, vërtetë, ka gurë nga të cilët shpërthejnë lumenj... dhe ka nga ata, të cilët çahen dhe del ujë prej tyre... e ka nga ata që rrëzohen nga frika e Zotit. E, Zoti nuk është i pavëmendshëm ndaj asaj që bëni ju!" 74 [El-Bekare: 67-74]

"Dhe (kujtoni) kur Musai i tha popullit të tij: "Zoti ju urdhëron të therni një lopë". Ata thanë: "A po tallesh me ne?" Ai tha: "Zoti më ruajt të jem nga injorantët!" [El-Bekare: 67] Kujtoni - o bijtë e Izraelit - mëkatin e paraardhësve tuaj dhe papajtueshmëritë dhe debatet e tyre të shumta me Musain, paqja dhe mëshira e Zotit qofshin mbi të, kur ai u pati thënë atyre që Zoti ju urdhëron të therni një lopë e ata me arrogancë thanë: "A po na bën objekt talljeje dhe nënçmimi?" Musai iu përgjigj atyre duke u thënë: Unë i lutem Zotit të më ruajë, të mos jem nga njerëzit që tallen!

Ata thanë: "Lutju Zotit tënd për ne, të na sqarojë se si është ajo!" (Musai) Tha: "Ai thotë: Ajo është një lopë e cila nuk është as e mo-shuar dhe as e re, por e mesme, prandaj bëjeni atë që ju urdhërohet!" [El-Bekare: 68] Ata thanë: "Lutju Zoti për ne, të na shpjegojë karakteristikat e kësaj lope!", dhe ai iu përgjigj atyre: "Zoti ju thotë: Ajo nuk duhet të jetë plakë e vjetër, as krejt e re, por diku në mes të këtyre dy cilësive, prandaj nxitoni t'i bindeni urdhrit të Zotit tuaj!".

"Ata thanë: "Lutju Zotit tënd për ne, të na sqarojë se çfarë ngjyre është ajo!" Ai tha: "Ai thotë: 'Ajo është një lopë e verdhë, me ngjyrë të ndritshme - e këndshme për shikuesit.'" [El-Bekare: 69] Kështu pra, ata vazhduan sërish në debatimin e tyre duke thënë: Lutju Zotit tënd të na sqarojë për ngjyrën e saj. Ai tha: "Ai thotë: Ajo është një lopë e verdhë, me ngjyrë të shndritshme, që i kënaq ata që e shikojnë.".

"Ata thanë: "Lutju Zotin tënd për ne, të na sqarojë se si është ajo, se të gjitha lopët po na duken njësoj... dhe ne, në dashtë Zoti, do të udhëzohemi." [El-Bekare: 70] Bijtë e Izraelit vazhduan dhe i thanë Musait: "Lutju Zotit tënd të na japë sqarime të tjera rreth saj, përveç atyre që na ka treguar, sepse lopët me këto karakteristika janë të shumta, kështu që po na duket vështirë çfarë të zgjedhim... Dhe ne atëherë - me lejen e Zotit - do të udhëzohemi të gjejmë lopën të cilën jemi urdhëruar ta therrim.

"Ai tha: "Ai thotë se ajo lopë nuk është e nënshtruar për të punuar tokën dhe as për të ujitur të mbjellat; ajo është pa asnjë të metë,

pa asnjë njollë në lëkurë.” Ata thanë: “Tani na e the të vërtetën!”... dhe e therën, e gati sa nuk e lanë pa bërë.” [El-Bekare: 71] Musai u tha atyre: “Zoti thotë: Ajo është një lopë që nuk është e nënshtruar të punojë tokën dhe as nuk është e përgatitur për të ujitur me rrotën e ujit (një vegël ujitjeje në vendet arabe), është e pastër nga të gjitha defektet dhe nuk ka asnjë shenjë në lëkurë, përveç ngjyrës së saj të lëkurës.”. Ata thanë: “Tani na e solle të vërtetën në lidhje me përshkrimin e lopës”. Kështu që u detyruan ta therrnin atë, pas një shmangieje të gjatë... madje gati ishin duke e lënë pa bërë, për shkak të kokëfortësisë së tyre.

Kështu “ata vështirësuan”, edhe Zoti “ua vështirësoi” atyre.⁸²

“Dhe (kujtoni) kur kishit vrarë një njeri dhe po ngatërroheshit për të, e Zoti do ta nxirrte në shesh atë që ju e fshihnit.” [El-Bekare: 72] Dhe kujtoni kur kishit vrarë një person dhe po grindeshit për të, ku secili përpiqej ta nxirrte veten të pafajshëm për vrasjen, por Zoti do ta nxirrte fajtorin.

“E Ne thamë: “Goditeni të vrrarin me një pjesë të saj (të lopës së therur)!”. Kështu i ringjall Zoti të vdekurit, dhe ju tregon shenjat e Tij, që ju të arsyetoni.” [El-Bekare: 73] Allahu i madhërishëm u kishte thënë: “Goditeni të vrrarin me një pjesë të kësaj lope të therur, sepse Allahu do ta ringjallë atë dhe ai do t’ju tregojë për vrasësin e tij”.

Ata e goditën të vrrarin me një pjesë nga lopa e therur, dhe Zoti e ringjalli atë, dhe i vrari e tregoi me gojën e vet se kush ishte vrasësi i tij... Kështu Zoti do t’i ringjallë të vdekurit në Ditën e Ringjalljes, dhe kështu Zoti jua mundëson juve, o bijtë e Izraelit, të shikoni mrekullitë e Tij që tregojnë për fuqinë e Tij të përsosur... Kjo, në mënyrë që ju të mendoni me mendjet tuaja, dhe të përmbaheni nga mosbindja ndaj Tij.

“Pastaj, zemrat tuaja u ngurtësuan pas kësaj, dhe u bënë si gurët, ose edhe më të ngurta se aq. E, vërtetë, ka gurë nga të cilët shpërthejnë lumenj... dhe ka nga ata, të cilët çahen dhe del ujë prej tyre... e ka nga ata që rrëzohen nga frika e Zotit. E, Zoti nuk është i pavëmendshëm ndaj asaj që bëni ju!” [El-Bekare: 73] Por ju nuk përfituat nga këto sepse pas gjithë këtyre mrekullive të jashtëzakonshme zemrat tuaja u forcuan dhe u ngurtësuan, e mirësia nuk depërtoi dot në to. Zemrat tuaja nuk u zbutën përballë shenjave të mrekullueshme që ju

⁸² Enes ibn Maliku tregon: “I Dërguari i Allahut, pagja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të, thoshte: “Mos ia vështirësoni vetes, se pastaj ju vështirësohet. Ata që ia vështirësojnë gjërat vetes së tyre, edhe Zoti ua vështirëson atyre... ja mbetjet e tyre nëpër manastire: “Dhe murgërinë e shpikën vetë, se Ne nuk ua bëmë detyrë!” [Sunenu Ebi Däwüd, 2/265, hadithi nr. 4904]

tregova... e ato zemrat tuaja u bënë si gurët e shurdhër, madje më të ashpra se ata, sepse ka gurë që zgjerohen dhe hapen derisa uji të shpërthejë prej tyre e të bëhet lumë që rrjedh... dhe ka gurë që plasin dhe çahen dhe prej tyre dalin burime... dhe ka gurë që bien nga lartësitë e maleve nga frika e Zotit të plotfuqishëm dhe madhërimi që i bëjnë Atij... E Zoti nuk është i pavëmendshëm ndaj asaj çfarë bëni ju.⁸³

⁸³ Alu'sh-Shejh, *Et-Tefsir 'ul-Mujesser*, fq. 11.

Pjesa e shtatë:

E kaluara e tyre të bën skeptik për të ardhmen që i pret

" أَفَتَطْمَعُونَ أَنْ يُؤْمِنُوا لَكُمْ وَقَدْ كَانَ فَرِيقٌ مِّنْهُمْ يَسْمَعُونَ كَلَامَ اللَّهِ ثُمَّ يُحَرِّفُونَهُ مِنْ بَعْدِ مَا عَقَلُوهُ وَهُمْ يَعْلَمُونَ (75) وَإِذَا لَقُوا الَّذِينَ آمَنُوا قَالُوا آمَنَّا وَإِذَا خَلَا بِغَضِبِهِمْ إِلَىٰ بَعْضِ قَالُوا أَتُحَدِّثُونَهُم بِمَا فَتَحَ اللَّهُ عَلَيْكُمْ لِيُحَاجُّوكُمْ بِهِ عِنْدَ رَبِّكُمْ أَفَلَا تَعْقِلُونَ (76) أَوَلَا يَعْلَمُونَ أَنَّ اللَّهَ يَعْلَمُ مَا يُسِرُّونَ وَمَا يُعْلِنُونَ (77) وَمِنْهُمْ أُمِّيُونَ لَا يَعْلَمُونَ الْكِتَابَ إِلَّا أَمَانِيٍّ وَإِنْ هُمْ إِلَّا يَظُنُّونَ (78) قَوْلٌ لِلَّذِينَ يُكْتَبُونَ الْكِتَابَ بِأَيْدِيهِمْ ثُمَّ يَقُولُونَ هَذَا مِنْ عِنْدِ اللَّهِ لِيُشْثَرُوا بِهِ ثَمَنًا قَلِيلًا قَوْلٌ لَهُمْ مِّمَّا كَتَبْتُ آيَاتِهِمْ وَوَيْلٌ لَهُمْ مِّمَّا يَكْسِبُونَ (79) وَقَالُوا لَنْ تَمَسَّنَا النَّارُ إِلَّا أَيَّامًا مَّعْدُودَةً قُلْ أَتَّخَذْتُمْ عِنْدَ اللَّهِ عَهْدًا فَلَنْ يُخْلِفَ اللَّهُ عَهْدَهُ أَمْ تَقُولُونَ عَلَى اللَّهِ مَا لَا تَعْلَمُونَ (80) بَلَىٰ مَنْ كَسَبَ سَيِّئَةً وَأَحَاطَتْ بِهِ خَطِيئَتُهُ فَأُولَٰئِكَ أَصْحَابُ النَّارِ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ (81) وَالَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ أُولَٰئِكَ أَصْحَابُ الْجَنَّةِ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ (82)"

"A shpresoni që ata t'ju besojnë juve, kur një grup prej tyre i dëgjonin fjalët e Allahut (Tevratin) dhe pastaj i shtrembëronin ato me vetëdije, pasi i kishin kuptuar? (75) Dhe kur takojnë ata që besojnë, thonë: 'Ne besojmë', por, kur janë vetëm me njëri-tjetrin, thonë: "A po flisni me ta për ato që ju ka shpallur Allahu juve, që ta përdorin si argument kundër jush para Zotit tuaj? A nuk kuptoni?" (76) Por, a nuk e dinë ata se Allahu di çfarë fshehin edhe çfarë thonë haptazi? (77) Mes tyre ka edhe të pashkolluar, të cilët nuk e dinë Librin, e flasin veç "dëshira", e që ata vetëm hamendësojnë. (78) Pra, mjerë ata që e shkruajnë Librin me duart e tyre, pastaj thonë: "Ky është nga Allahu", që të marrin kështu një përfitim të vogël! Pra, mjerë ata për çfarë kanë shkruar duart e tyre, dhe mjerë ata për çfarë përfitojnë! (79) Ata thonë: "Ne nuk do të na prekë Zjarri, përveç disa ditëve të numëruara". Thuaj: "A keni bërë ndonjë marrëveshje me Allahun, dhe Allahu nuk do ta shkelë marrëveshjen që keni bërë me Të? Apo, thoni për Allahun gjëra që nuk i dini?" (80) Patjetër, kush bën të keqen, dhe mëkati i tij e ka përfshirë atë, ata janë banorë të zjarrit; ata, aty do të qëndrojnë përgjithmonë. (81) Ndërsa ata që besojnë dhe bëjnë vepra të mira, ata janë banorët e Xhennetit; ata, aty do të qëndrojnë përgjithmonë." (82) [El-Bekare: 75-82]

Allahu i madhërishëm u drejtohet besimtarëve, atyre që ishin me të Dërguarin e Allahut, pagja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të, në Medinë e Ndritur ⁸⁴, dhe u thotë: **“A shpresoni...”**. Shpresë do të thotë të presësh që të ndodhë diçka pa pasur shkaqe të mjaftueshme për ekzistencën e saj dhe të urosh që të ekzistojnë mjetet që ndihmojnë të realizohet gjëja e dëshiruar, ajo për të cilën shpreson.

“A shpresoni” se këta hebrenj do t’ju besojnë juve, do ta besojnë çështjen tuaj dhe do të bien në pajtueshmëri me ju **“kur një grup prej tyre i dëgjonin fjalët e Allahut”**... jo fjalët tuaja **“pastaj i shtrembërojnë ato me vetëdije, pasi i kishin kuptuar?”** [El-Bekare: 75], pra pasi i kishin kuptuar mirë fjalët e Allahut dhe e dinin mirë se ato janë fjalët e Allahut, ata i shtrembëruan ato... Pra, ata që shtrembërojnë fjalët e Allahut, a prisni prej tyre t’i respektojnë marrëveshjet dhe besëlidhjet e tyre me ju? Kjo është e pamundur!

“Dhe kur takojnë ata që besojnë, thonë: ‘Ne besojmë’, por kur janë vetëm me njëri-tjetrin thonë: ‘A po flisni me ta për ato që ju ka shpallur Allahu juve, që ta përdorin si argument kundër jush para Zotit tuaj? A nuk kuptoni?’” [El-Bekare: 76] Kështu thoshin ata, duke mbledhur në vetvete mosbesimin, shirkun edhe hipokrizinë. Në fillimet e sures El-Bekare thuhet: **“Kur janë vetëm për vetëm me djajtë e tyre”** [El-Bekare: 14], kurse këtu thotë: **“kur janë vetëm me njëri-tjetrin”**. Kjo do të thotë që të gjithë ata janë si djaj që mblidhen e rrinë me njëri-tjetrin dhe që fjalët e Zotit, të cilat ata nuk i zbatojnë, i shtrembërojnë dhe nuk lejojnë askënd të përfitojë prej tyre, e thonë **“A po flisni me ta për ato që ju ka shpallur Allahu juve?”** [El-Bekare: 76] Pra, sipas tyre: **“Ato që u janë zbritur Musait, Harunit dhe pejgamberëve tuaj, këto janë fitore tuajat, që duhet t’i fshihni dhe të mos i tregoni askujt për to, që të tjerët të mos përfitojnë prej tyre!”**... Me këtë ata tregojnë se janë armiq të mbarë njerëzimit.

“Por, a nuk e dinë ata se Allahu di çfarë fshehin, edhe çfarë thonë haptazi?” [El-Bekare: 77]

Prej tyre kishte grupe që ishin **“të pashkolluar”** [El-Bekare: 78], që nuk shkruajnë dhe as lexojnë, dhe **“të cilët nuk e dinë librin, e flasin veç ‘dëshira’, e që ata vetëm hamendësojnë...”** [El-Bekare: 78] pra, thonë gjëra të pavërteta. ⁸⁵

⁸⁴ Surja El-Bekare, siç e kemi thënë, është e zbritur në Medinë, kështu që neve na nevojitet të studiojmë shoqërinë në Medinë dhe të kuptojmë se si ishte kjo shoqëri përgjatë dhjetë viteve që i Dërguari, pagja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të, jetoi aty.

⁸⁵ Muhamed Ali Es-Sabuni, *Muhtesar Tefsir Ibn Kethir*, 1/ 81.

“Pra, mjerë ata që e shkruajnë librin” e shtrembëruar **“me duart e tyre”** nga vetja e tyre dhe sjell termin ‘duar’, për përforsim të thënies, dhe kjo është një metaforë për efekt konfirmimi, **“pastaj thonë: “Ky është nga Allahu”, që të marrin kështu një përfitim të vogël! Pra, mjerë ata për çfarë kanë shkruar duart e tyre dhe mjerë ata për çfarë përfitojnë!”** [El-Bekare: 79], çfarë përfitojnë nga ryshfetet.⁸⁶

Ndoshta ti pyet se cila është arsyeja e guximit të tyre kundër Zotit, duke mos iu bindur Atij, e duke përgënjeshtruar të dërguarit e Tij, madje edhe duke i vlarë ata... pastaj të guxojnë deri të devijojnë fjalët e Librit të shenjtë të tyre nga vendet e tyre? Përgjigjja është se ata me arrogancë dhe në mënyrë të gënjeshtërt e të kotë pretendonin se ishin fëmijët e Zotit dhe të dashurit e Tij... **“Ata thonë: “Ne nuk do të na prekë zjarri, përveç disa ditëve të numëruara”** [El-Bekare: 80] Pra, ajo që i shtyu dhe u dha guxim të kundërshtonin të vërtetën është shpifja që ata trilluan ndaj Allahut, duke pretenduar se ata do të vuajnë në zjarr vetëm pak ditë, jo më shumë se kaq, sepse ata ishin bijtë e Zotit dhe të dashurit e Tij.

“Thua: ‘A keni bërë ndonjë marrëveshje me Allahun’ [El-Bekare: 80], pra, a mos keni bërë ndonjë marrëveshje me Allahun që të mos ju ndëshkojë **“dhe Allahu nuk do ta shkelë marrëveshjen që keni bërë me Të? Apo, thoni për Allahun gjëra që nuk i dini?”** [El-Bekare: 80]

E vërteta është se ata nuk kanë njohuri për këtë çështje.

“Patjetër, kush bën të keqen dhe mëkati i tij e ka përfshirë atë, ata janë banorë të zjarrit, aty do të qëndrojnë përgjithmonë.” [El-Bekare: 80] Zoti i madhërishëm sqaron këtu ligjet e Tij të drejta dhe mënyrat e Tij qeverisëse dhe rregulluese, të cilat nuk mund të kundërshtohen dhe që nuk mund të favorizojnë askënd. E një nga ato ligje të Tij është se kush bën keq dhe mëkatet e tij e rrethojnë nga të gjitha anët, derisa i janë mbyllur rrugët e shpëtimit **“ata janë banorë të zjarrit; ata aty do të qëndrojnë përgjithmonë...”**. [El-Bekare: 80] **“Ndërsa ata që besojnë dhe bëjnë vepra të mira, ata janë banorët e Xhennetit; ata aty do të qëndrojnë përgjithmonë.”** [El-Bekare: 81-82], sepse këta të fundit kanë besuar dhe i kanë kryer veprat e mira që ua

⁸⁶ Ky paralajmërim i tmerrshëm përfshin edhe ata që vendosin hadithe në gojën e të Dërguarit të Zotit, pagja e Zotit qoftë mbi të, si edhe ata që përpiluan komentime të mbushura me shumë marrëzi, lajme të rreme dhe gojëdhëna izraelite, që të shtrembërojnë kuptimet e fjalëve... Megjithatë, ata nuk do t’ia dalin dot t’i shtrembërojnë fjalët e Kur’anit, sepse Zoti i plotfuqishëm e ka marrë përsipër ta ruajë atë.

ngarkon besimi i tyre, prandaj do të qëndrojnë përgjithmonë aty në Xhennet.⁸⁷ Ky është një ligj që ia bën të qartë edhe ndonjërit prej muslimanëve, i cili krijon iluzione se përderisa mbart emrin e Islamit, edhe nëse nuk ka asgjë nga morali i Islamit, mendon se do të jetë banor i Xhennetit. Këto mendësi izraelite, muslimani duhet t'i ketë kujdes, të largohet prej tyre dhe të ruhet me çdo mënyrë të mos bjerë në to!

⁸⁷ Komiteti i Kur'anit dhe Sunetit. *El-Muntehab fi Tefsir 'il-Kur'an 'il-Kerim*, referencë e mëparshme, fq. 19.

Pjesa e tetë:

Fenomeni izraelit: Si i trajtuan hebrenjtë besëlidhjet që bënë me Zotin?

"وَإِذْ أَخَذْنَا مِيثَاقَ بَنِي إِسْرَائِيلَ لَا تَعْبُدُونَ إِلَّا اللَّهَ وَالْبَالِدَيْنِ إِحْسَانًا وَذِي الْقُرْبَىٰ وَالْيَتَامَىٰ وَالْمَسَاكِينِ وَقُولُوا لِلنَّاسِ حُسْنًا وَاقِيمُوا الصَّلَاةَ وَآتُوا الزَّكَاةَ ثُمَّ تَوَلَّيْتُمْ إِلَّا قَلِيلًا مِّنْكُمْ وَأَنتُمْ مُّعْرِضُونَ (83) وَإِذْ أَخَذْنَا مِيثَاقَكُمْ لَا تَسْفِكُونَ دِمَاءَكُمْ وَلَا تُخْرِجُونَ أَنْفُسَكُمْ مِنْ دِيَارِكُمْ ثُمَّ أَقْرَرْتُمْ وَأَنتُمْ تَشْهَدُونَ (84) ثُمَّ أَنتُمْ هَؤُلَاءِ تَقُولُونَ أَنْفُسَكُمْ وَتُخْرِجُونَ فَرِيقًا مِّنْكُمْ مِنْ دِيَارِهِمْ تَنْظَاهِرُونَ عَلَيْهِم بِالْإِثْمِ وَالْعُدْوَانِ وَإِنْ يَأْتُوكُمْ أُسَارَىٰ تُفَادُوهُمْ وَهُوَ مُحَرَّمٌ عَلَيْكُمْ إِخْرَاجُهُمْ أَفَتُؤْمِنُونَ بِبَعْضِ الْكِتَابِ وَتَكْفُرُونَ بِبَعْضٍ فَمَا جَزَاءُ مَنْ يَفْعَلُ ذَلِكَ مِنْكُمْ إِلَّا خِزْيٌ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَيَوْمَ الْقِيَامَةِ يُرَدُّونَ إِلَىٰ أَشَدِّ الْعَذَابِ وَمَا اللَّهُ بِغَافِلٍ عَمَّا تَعْمَلُونَ (85) أُولَٰئِكَ الَّذِينَ اشْتَرَوُا الْحَيَاةَ الدُّنْيَا بِالْآخِرَةِ فَلَا يَخَفُفُ عَنْهُمْ الْعَذَابُ وَلَا هُمْ يُنصَرُونَ (86) وَلَقَدْ آتَيْنَا مُوسَى الْكِتَابَ وَقَفَّيْنَا مِنْ بَعْدِهِ بِالرُّسُلِ وَآتَيْنَا عِيسَى ابْنَ مَرْيَمَ الْبَيِّنَاتِ وَأَيَّدْنَاهُ بِرُوحِ الْقُدُسِ أَفَكُلَّمَا جَاءَكُمْ رَسُولٌ بِمَا لَا تَهْوَىٰ أَنْفُسُكُمْ اسْتَكْبَرْتُمْ فَفَرِيقًا كَذَّبْتُمْ وَقَرِيقًا تَقْتُلُونَ (87) وَقَالُوا قُلُوبُنَا غُلْفٌ بَلْ لَعَنَهُمُ اللَّهُ بِكُفْرِهِمْ فَقَلِيلًا مَّا يُؤْمِنُونَ (88) وَلَمَّا جَاءَهُمْ كِتَابٌ مِنْ عِنْدِ اللَّهِ مُصَدِّقٌ لِّمَا مَعَهُمْ وَكَانُوا مِنْ قَبْلُ يَسْتَفْتِحُونَ عَلَى الَّذِينَ كَفَرُوا فَلَمَّا جَاءَهُمْ مَا عَرَفُوا كَفَرُوا بِهِ فَلَعْنَهُ اللَّهُ عَلَى الْكَافِرِينَ (89) بَلَسَمَا اشْتَرَوْا بِهِ أَنْفُسَهُمْ أَنْ يَكْفُرُوا بِمَا أَنْزَلَ اللَّهُ بَغْيًا أَنْ يَنْزِلَ اللَّهُ مِنْ فَضْلِهِ عَلَىٰ مَنْ يَشَاءُ مِنْ عِبَادِهِ فَبَاءُوا بِغَضَبٍ عَلَىٰ غَضَبٍ وَلِلْكَافِرِينَ عَذَابٌ مُّهِينٌ (90) وَإِذَا قِيلَ لَهُمْ آمِنُوا بِمَا أَنْزَلَ اللَّهُ قَالُوا تُوْمِنُ بِمَا أَنْزَلَ عَلَيْنَا وَتَكْفُرُونَ بِمَا وَرَاءَهُ وَهُوَ الْحَقُّ مُصَدِّقًا لِّمَا مَعَهُمْ قُلْ فَلِمَ تَقْتُلُونَ أَنْبِيَاءَ اللَّهِ مِنْ قَبْلُ إِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ (91) وَلَقَدْ جَاءَكُمْ مُوسَىٰ بِالْبَيِّنَاتِ ثُمَّ اتَّخَذْتُمُ الْعِجْلَ مِنْ بَعْدِهِ وَأَنتُمْ ظَالِمُونَ (92) وَإِذْ أَخَذْنَا مِيثَاقَكُمْ وَرَفَعْنَا فَوْقَكُمْ الطُّورَ خُذُوا مَا آتَيْنَاكُمْ بِقُوَّةٍ وَاسْمِعُوا قَالُوا سَمِعْنَا وَعَصَيْنَا وَأَشْرَبُوا فِي قُلُوبِهِمُ الْعِجْلَ بِكُفْرِهِمْ قُلْ بَلَسَمَا يَأْمُرُكُمْ بِهِ إِيْمَانُكُمْ إِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ (93)"

"Dhe (kujtoni) kur Ne morëm besën nga bijtë e Izraelit (duke i urdhëruar): "Të mos adhuronit askënd përveç Zotit e të silleni mirë me prindërit, me të afërmit, jetimët dhe nevojtarët, edhe njerëzve t'u flisni fjalë të mira, ta falni namazin dhe ta jepni zekatin!"... pastaj ju e kthyet kurrizin duke i shpërfillur këto porosi, me përjashtim të një pakice prej jush. (83) Dhe (kujtoni) kur Ne e morëm besën nga ju që: "Të mos derdhni gjakun e njëri-tjetrit, dhe të mos e nxirrni njëri-tjetrin nga shtëpitë tuaja", pastaj ju e aprovuat këtë, duke qenë dëshmitarë. (84) Pastaj, ju vetë e vrisnit njëri-tjetrin, dhe i nxirrnit një grup nga mesi juaj nga shtëpitë e tyre, duke bashkëpunuar kundër tyre në mënyrë mëkatore dhe armiqësore. E nëse ata vijnë tek ju si

robër, ju i shpaguani, edhe pse nxjerrja e tyre ishte e ndaluar për ju. Vallë, a besoni në disa pjesë të Librit (Tevratit), kurse pjesë tjera të tij nuk i besoni?! Dhe shpërblimi për ata mes jush që e bëjnë këtë, nuk është asgjë tjetër përveç poshtërimit në jetën e kësaj bote, kurse në Ditën e Ringjalljes ata do të kthehen në vuajtjen më të rëndë. Dhe Allahu nuk është i pavëmendshëm ndaj asaj çfarë bëni ju. (85) Këta janë ata që e kanë blerë jetën e kësaj bote duke shitur ahiretin, kështu që ndëshkimi atyre nuk do t'u lehtësohet, dhe as që do të ndihmohen! (86) Ne i dhamë Librin (Tevratin) Musait, dhe e ndoqëm pas tij me të Dërguar. Dhe Isait, birit të Merjemes, Ne i dhamë prova të qarta, dhe e mbështetëm atë me Shpirtin e Shenjtë. A çdo herë që një i Dërguar ju sjell çfarë shpirtat tuaj nuk e pëlqejnë, ju bëheni arrogantë... e një pjesë prej tyre i përgënjeshtroi, ndërsa një pjesë tjetër i vrisni?! (87) Dhe thanë: "Zemrat tona janë të mbështjella"... Jo, por, Allahu i ka mallkuar ata për mosbesimin e tyre, dhe shumë pak besojnë. (88) Dhe kur atyre u erdhi një Libër (Kur'an) nga Allahu, që vërtetonte atë që ishte me ta (Tevratin) - edhe pse më parë, ata luteshin për fitore kundër atyre që nuk besonin - por kur u erdhi çfarë e njihnin, ata e mohuan... Pra, mallkimi i Allahut qoftë mbi mohuesit! (89) Sa e mjerë është ajo për të cilën ata shitën veten e tyre, që e mohuan atë çfarë e zbriti Allahu nga xhelozia që Allahu të zbresë mirësinë e Tij mbi kë të dojë nga robërit e Tij... dhe tërhoqën mbi vete zemërim përmbi zemërim... E mohuesit i pret një dënim poshtërues! (90) Dhe kur atyre u thuhet: "Besoni në atë që ka zbritur Allahu (Kur'anin)!", ata thonë: "Ne besojmë vetëm në atë që na është zbritur neve", dhe e mohojnë atë që erdhi pas tij, ndërkohë që ajo është e vërteta që konfirmon atë që është me ta... Thuaj: "Atëherë pra, përse i vritnit pejgamberët e Allahut më parë, nëse jeni vërtet besimtarë?" (91) Edhe Musai ju solli argumente të qarta, pastaj ju adhuruat viçin, pas tij, dhe ishit keqbërës! (92) Dhe (kujtoni) kur Ne morëm besën tuaj, dhe ngritëm mbi ju Malin Tur, (duke thënë): "Merrni me vendosmëri atë që Ne ju kemi dhënë dhe dëgjoni!". Ata thanë: "Dëgjuam, dhe kundërshtuam!"... dhe zemrat e tyre përthithën (dashurinë për adhurimin) viçin, për shkak të mosbesimit të tyre. Thuaj: "Sa e keqe është ajo çfarë ju urdhëron besimi juaj, nëse jeni besimtarë!" (93) [El-Bekare: 83-93]

Ky është një shpjegim i mëtëjshëm se si ata e trajtonin dhe e mbanin Librin e tyre, sepse kombet e mbajnë dritën hyjnore që u është zbritur në dy mënyra: sipas mënyrës së gomarit ose sipas mënyrës njerëzore. Sa i përket mënyrës së gomarit - të cilën e ndoqën bijtë e Izraelit - është ajo që Kur'ani i lavdishëm e ka sqaruar duke thënë: **“Shembulli i atyre që iu besua Tevrati dhe më pas nuk e mbajtën atë, është si shembulli i gomarit që mbart libra. Sa i keq është shembulli i njerëzve që i mohojnë shenjat e Allahut. Dhe Allahu nuk i udhëzon njerëzit zu-llumqarë.”** [El-Xhumu'a: 5]

Ky ajet i ndritur i sures El-Xhumu'a paraprihet nga ajete të cilat flasin se si Zoti i madhërishëm i dha mirësi popullit arab analfabet duke u dërguar atyre një të Dërguar nga gjiri i tyre, Pejgamberin Muhammed, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të, për t'ua recituar atyre ajetet e Tij dhe që ata të mësojnë prej tij leximin e saktë dhe të shëndoshë të Librit, që i pastron ata nga çdo e keqe. Kështu pra leximi do të linte gjurmën e tij mbi ta dhe do të jepte frytin e tij. Kjo gjurmë dhe ky fryt do të ishte “pastrimi dhe dëlirja” e tyre nga të këqijat. Ky pejgamber do t'u mësonte atyre librin dhe urtësinë, që do t'i bënte ata të kuptonin rolin e tyre si “Mëkëmbës të Zotit në Tokë”, dhe t'i kryenin detyrat e tyre në mënyrën më të mirë dhe më të plotë.

Kurse mënyra e dytë është “mënyra njerëzore” në mbartjen e Librit, për të cilën treguan ajetet që sqaruan funksionet dhe detyrat e të Dërguarit, i cili u dërgua tek analfabetët, paqja dhe mëshira e Zotit qofshin mbi të!

Nëse bijve të Izraelit u ishte ngarkuar Tevrati dhe pastaj ata nuk e mbajtën ndryshe vetëm sipas mënyrës së gomarit, kjo nuk ishte një çështje e veçantë vetëm për ata. Përkundrazi, ka edhe kombe të tjera, të cilëve iu besuan libra hyjnorë dhe mesazhe hyjnore, por ata i mbartën ata libra vetëm sipas mënyrës së gomarit, dhe nuk arritën t'i kuptonin.

Trashëgimia e profecive u mblodh dhe u kristalizua në “Fenomenin Izraelit”. Fenomeni Izraelit është një fenomen që u mësua ta trajtonte trashëgiminë e profecive sipas mënyrës së gomarit, që e mbart trashëgiminë në kurrizin e tij, por jo në zemrën dhe mendjen e tij, sepse mendja dhe zemra e tij janë të mbyllura. Ata u krenuan me ato zemra kur thanë: **“Zemrat tona janë të mbështjella”** [El-Bekare: 88]... janë të mbyllura përballë asaj trashëgimie dhe nuk e lejojnë atë të përzihet me to. Edhe gomari mund të mburret me samarin e tij të ri që e mbron

shpinën e tij nga ndikimi i asaj që mbart, por kjo nuk ndryshon asgjë nga qenia e tij si gomar, pasi karakteristikat e tij si gomar janë të ngulitura në të. Prishja e besëlidhjeve të tyre me Zotin, si dhe prishja e besëlidhjeve të tyre me pejgamberët, edhe me të tjerët, është një nga dukuritë më të spikatura të kësaj “mbartjeje si e gomarit”.

“Dhe (kujtoni) kur Ne morëm besën nga bijtë e Izraelit...!” [El-Bekare: 83] Kjo besëlidhje kishte të bënte me disa nga ato gjëra të cilat Zoti i plotfuqishëm u kishte kërkuar atyre të përmbushnin, siç u tha më lart në suren e ndritur ku i Larti thotë: **“...përmbusheni besën që më keni dhënë Mua, që edhe Unë ta përmbush premtimin Tim që jua kam dhënë juve** (për t’ju futur në Xhennet)... !” [El-Bekare: 40] Po ashtu kjo citohet edhe në ajetin e ndritur që thotë: **“Zoti e mori besën nga Beni Israilët dhe Ne deleguam nga mesi i tyre dymbëdhjetë udhëheqës. Dhe Zoti tha: “Unë jam me ju. Nëse e falni namazin, e jepni zekatin, u besoni të dërguarve të Mi dhe i mbështetni ata, dhe i jepni Zotit një hua të mirë, Unë do t’jua shlyej të këqijat tuaja dhe do t’ju fus në kopshte nën të cilat rrjedhin lumenj... E, kush prej jush nuk beson pas kësaj, ai e ka humbur rrugën e drejtë.”** [El-Māide: 12] Esenca e kësaj “besëlidhjeje” këtu është: **“Të mos adhuron askënd përveç Zotit e të silleni mirë me prindërit!”** [El-Bekare: 83] ... Zoti i madhërishtëm në fillim përmend Vetën e Tij si autorin e urdhrit për ekzistencën, krijesat dhe krijimin, pastaj Ai përmend prindërit sepse ata janë shkak për ardhjen e njeriut në këtë jetë. Këtu kemi të bëjmë me një tregues se ai popull ishin të ashpër ndaj njëri-tjetrit... ndoshta djali sillej ashpër me babanë ose me nënën e tij dhe nuk kishin një etikë të tillë që quhej “mirësjellja ndaj prindërve”, të cilën ta respektonin. **“me të afërmit, jetimët dhe nevojtarët”** [El-Bekare: 83], pra, silluni mirë me këto kategori, **“edhe njerëzve t’u flisni fjalë të mira!”** [El-Bekare: 83] Ata u urdhëruan të zgjidhnin fjalë të mira kur flisnin me njerëz, por përkundër kësaj ata vinin tek i Dërguari i Zotit, paqja e Zotit qoftë mbi të, dhe te besimtarët dhe zgjidhnin fjalë të paqarta për t’u thënë atyre. Ibn Kethiri ka thënë: “Mes Pejgamberit, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të, dhe hebrenjve kishte marrëveshje paqeje, e kur ndonjë burrë nga shokët e Pejgamberit, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të, kalonte pranë tyre, ata uleshin dhe fillonin të flisnin me zë të ulët mes tyre, me qëllim që besimtari të mendonte se ata po flisnin për ta vrarë, apo diçka që besimtarit nuk i pëlqente; kështu që, kur besim-

tari e shikonte këtë veprim, ai largohej nga ajo rrugë ku ishin ata. Prandaj Pejgamberi, paqja dhe mëshira e Zotit qofshin mbi të, i ndaloi ata të diskutonin në këtë formë, por ata nuk e lanë metodën e tyre dhe vazhduan sërish. Për këtë Zoti i madhërishtëm zbriti: **“A nuk i shikon ata që ishin të ndaluar nga biseda e dyshimtë, e pastaj i kthehen sërish asaj për të cilën janë ndaluar dhe bisedojnë mes tyre në mënyrë mëkatore dhe armiqësore, dhe për mosbindjen ndaj të Dërguarit?... Dhe kur vijnë te ti (Muhammed), ata të përshëndesin ty me një përshëndetje me të cilën nuk të ka përshëndetur Zoti, dhe thonë mes tyre: “Pse Zoti nuk na dënon për ato që themi?”. Mjafton për ta zjarri ku do të hyjnë... dhe sa destinacion i keq është ai!”** [El-Muxhādele: 8] Ky komentim është transmetuar nga Muxhahidi dhe Mukatil ibn Haxhan...⁸⁸ **“bisedojnë mes tyre në mënyrë mëkatore dhe armiqësore dhe për mosbindjen ndaj të Dërguarit”**. Pra, ata ishin mëkatarë për vete, ishin armiqësorë ndaj të tjerëve, kur diskutonin për mosbindje dhe kundërshtim ndaj të Dërguarit të Zotit, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të, këmbëngulnin në këtë, edhe porositnin njëri-tjetrin për këtë. Pastaj ajeti vazhdon: **“Dhe kur vijnë te ti (Muhammed), ata të përshëndesin ty me një përshëndetje me të cilën nuk të ka përshëndetur Zoti”**. Nga Aishja r.a. transmetohet se hebrenjtë erdhën te Pejgamberi, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të, dhe i thanë: “Es-sāmu alejke” (që do të thotë ‘vdekja qoftë mbi ty’, dhe jo ‘Es-selāmu alejke’ që do të thotë “Paqja qoftë mbi ty!”), e ai u tha: “Ve alejkum!” (edhe mbi ju). Kurse Aishja u kishte thënë: “Vdekja qoftë mbi ju, edhe mallkimi i Zotit, edhe zemërimi i Tij!”. Dhe Pejgamberi, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të, i kishte thënë Aishes r.a.: “Ngadalë o Aishe! Duhet të sillesh me butësi dhe të qëndrosh larg nga dhuna ose fjalët e këqija!” Ajo i kishte thënë: “A nuk dëgjon çfarë thanë?” Dhe Pejgamberi, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të, i kishte thënë asaj: “A nuk më dëgjove çfarë u thashë atyre? Unë ua ktheva atyre dhe fjala ime kundër tyre pranohet, kurse fjala e tyre ndaj meje nuk pranohet.”⁸⁹

Pastaj sqarohet edhe pjesa tjetër e besëlidhjes **“ta falni namazin dhe ta jepni zekatin...!”** [El-Bekare: 83] Pra, faleni namazin me përvulje, në mënyrë që zemrat tuaja të zbuten e të dalin nga ajo mbështjellje guri që i rrethon!

⁸⁸ Ibn Kethir, *Tefsir ‘ul-Kur‘ān ‘il-Adhīm*, 8/42.

⁸⁹ Buhariu, *Sahih, Kitāb ‘ut-Tefsir*, hadithi nr. 6401, fq. 1229.

“...pastaj ju e kthyet kurrizin” nga besëlidhja dhe e refuzuat atë **“duke i shpërfillur këto porosi, me përjashtim të një pakice prej jush.”** [El-Bekare: 83] ... Vetëm pak individë prej jush e mbajtën besën, por ju si popull ia kthyet shpinën dhe e braktisët atë. Në vend të dhënies së zekatit, ju praktikuat kamatën dhe ngrënien e pasurisë së njerëzve në mënyrë të pandershme. Pas shkeljes së besëlidhjes nga ana juaj, ju i ndërruat të gjitha këto pika për të cilat Zotit mori besën nga ju. Në vend të zbatimit të porosive të Zotit, ju zgjodhët moralin më të keq dhe alternativat më të këqija dhe puna juaj e keqe vazhdoi pa fund, e vetëm një pakicë prej jush e respektuan këtë besëlidhje me Zotin e madhërishtëm...

Pastaj i Madhërishtëmi u kujton atyre një besëlidhje tjetër, në marrëdhëniet e tyre me njëri-tjetrin: **“Dhe (kujtoni) kur Ne e morëm besën nga ju, që: “Të mos derdhni gjakun e njëri-tjetrit...!”** [El-Bekare: 84], të mos e vrisni njëri-tjetrin **“dhe të mos e nxirrni njëri-tjetrin nga shtëpitë tuaja”**, me anë të komplotit, dredhisë apo mashtrimit, **“pastaj ju e aprovuat këtë”** këtë marrëveshje **“duke qenë dëshmitarë”** [El-Bekare: 84] Por, çfarë ndodhi? A e respektuat këtë marrëveshje? Përgjigja është **“Jo!”**. Kjo ka edhe një kuptim tjetër, që do të thotë: Mos derdhni gjakun e të tjerëve, kështu që edhe ata do të derdhin gjakun tuaj për hakmarrje! **“dhe të mos e nxirrni njëri-tjetrin nga shtëpitë tuaja”**, që do të thotë: Mos i nxirrni të tjerët nga shtëpitë e tyre, që edhe ata pastaj t’ju nxjerrin nga shtëpitë tuaja, për hakmarrje ... dhe kështu të bëheni shkak për të këqijat që ju vijnë. Ky ajat duket sikur ka zbritur sot! Nëse ata po derdhin gjakun e palestinezëve sot, atëherë këtyre të cilëve sot po u derdhet gjaku, kur t’u vijë forca, këta do të hakmerren ndaj tyre. Ai që derdh gjakun e të tjerëve, në të vërtetë ai derdh gjakun e vetes së tij... dhe ai që i nxjerr njerëzit nga shtëpitë e tyre, ai duhet të presë hakmarrjen sepse herët a vonë ajo do të vijë.

“Pastaj, ju vetë e vrisnit njëri-tjetrin dhe i nxirrnit një grup nga mesi juaj nga shtëpitë e tyre...” [El-Bekare: 85] Ju bijtë e Izraelit, pas besës së dhënë Zotit, ju e vrisnit njëri-tjetrin edhe e nxirrnit dhe dëbonit njëri-tjetrin nga shtëpitë. **“duke bashkëpunuar kundër tyre në mënyrë mëkatore dhe armiqësore”** padrejtësisht. **“E nëse ata vijnë tek ju si robër, ju i shpaguani”**, i shpëtoni ata nga robëria duke dhënë para për këtë gjë, gjë për të cilën ju ishte marrë besa, **“edhe pse nxjerrja e**

tyre ishte e ndaluar për ju" [El-Bekare: 85] Sot ne e shohim vërtetësinë e këtij ajeti në shoqërinë që jeton në atë që sot quhet shteti i Izraelit.

Ai që merret me studimin e kësaj shoqërie, mund t'i shohë dallimet që ekzistojnë midis Falashas, hebrenjve rusë, hebrenjve arabë, hebrenjve evropianë dhe të tjerëve, sepse ata - madje edhe mes tyre jetojnë në një kornizë diskriminimi dhe ndarjeje të klasave, dhe Zoti i plotfuqishëm thotë të vërtetën kur thotë: **"Dhuna e tyre, midis vetë atyre, është e ashpër. Ju mendoni se ata janë të bashkuar, por zemrat e tyre janë të shpërndara. Kjo sepse ata janë një popull që nuk kuptojnë."** [El-Hashr: 14]

"Vallë, a besoni në disa pjesë të librit (Tevratit), kurse pjesë tjera të tij nuk i besoni?! Dhe shpërblimi për ata mes jush që e bëjnë këtë nuk është asgjë tjetër përveç poshtërimit në jetën e kësaj bote, kurse në Ditën e Ringjalljes ata do të kthehen në vuajtjen më të rëndë. Dhe Allahu nuk është i pavëmendshëm ndaj asaj çfarë bëni ju." [El-Bekare: 85] Në fund Zoti i plotfuqishëm na tregon arsyen kryesore prapa këtij fenomeni, fenomenit të prishjes nga ana e tyre e marrëveshjeve dhe besëlidhjeve me Zotin, bekuar dhe lartësuar qoftë Ai, me të Dërguarit dhe Pejgamberët, edhe me të tjerët. Arsyeja për këtë është se ata nuk besuan në të gjithë Librin në tërësinë e tij, por besojnë në disa pjesë të tij dhe i mohojnë pjesë të tjera. E kjo sëmundje është transferuar te kombi ynë dhe është përhapur në të - përveç kë e ka mëshiruar Zoti. Nuk është e domosdoshme që njeriu ta deklarojë se nuk e beson një pjesë të Librit, por mjafton të refuzojë disa nga dispozitat e tij. Mjafton të thotë se unë e pranoj agjërimin dhe namazin, dhe nuk e pranoj zekatin! Ose, e pranoj agjërimin, por nuk e pranoj urdhërimin për të mirë dhe ndalimin nga e keqja, përpjekjen në rrugën e Zotit dhe vendosjen e ligjit të Tij... unë e pranoj këtë dhe e refuzoj atë!! Mësimi që marrim nga rasti i bijve të Izraelit është se ne duhet ta marrim Kur'anin në tërësinë e tij, të mos braktisim asgjë prej tij. Ta marrim atë si një doktrinë, si legjislacion dhe si një sistem me të cilin ne të ndërtojmë familjet tona, shoqëritë tona, marrëdhëniet tona, ligjet tona, perceptimet dhe vullnetet tona, e t'i nënshtrohemi Atij në gjithçka. Pra, ose të ndjekim këtë rrugë... ose të bëhemi si ata të cilët Zoti i ka kërcënuar me këtë kërcënim të tmerrshëm: **"Dhe shpërblimi për ata mes jush që e bëjnë këtë nuk është asgjë tjetër përveç poshtërimit në jetën e kësaj bote..."** [El-Bekare: 85] Dhe poshtërimi që përjetojnë sot muslimanët

nuk është pak! A nuk mjafton që gratë, fëmijët, të sëmuret, të moshuarit dhe të pafuqishmit thërrasin për ndihmë në shumë vende të botës muslimane dhe askush nuk i ndihmon. Askënd nuk e shtyn asnjë motiv t'i ndihmojë ata njerëz, ose t'i mbrojë ata, ose të thotë të vërtetën ose një fjalë të mirë për ta! A nuk është ky poshtërimi vetë? E ky poshtërim në këtë botë do të ketë një rezultat të keq në ahiret: **“...kurse në Ditën e Ringjalljes ata do të kthehen në vuajtjen më të rëndë. Dhe Allahu nuk është i pavëmendshëm ndaj asaj çfarë bëni ju. Këta janë ata që e kanë blerë jetën e kësaj bote duke shitur ahiretin, kështu që ndëshkimi atyre nuk do t'u lehtësohet dhe as që do të ndihmohen!”** [El-Bekare: 85-86]

“Ne i dhamë Librin (Tevratin) Musait” [El-Bekare: 87] Musai a.s. ishte njëri prej bijve të Izraelit. Ai rridhte nga familja e Imranit, të cilët kishin qenë nga njerëzit e zgjedhur të bijve të Izraelit. Zoti i dha Musait Librin dhe e bëri atë një peygamber, të Dërguar të Tijin, dhe udhëheqës dhe çlirimtar të bijëve të Izraelit. I Madhërishmi e urdhëroi Musanë a.s. të çlironte popullin e tij nga skllavëria nën Faraonin. Musai përfshinte tri cilësi. Ai ishte Peygamber, i Dërguar, dhe një udhëheqës kombëtar çlirimtar, i cili e shpëtoi tërë popullin Izraelit nga skllavëria e Faraonit, e megjithatë, pas gjithë kësaj që bëri për ta, ata nuk iu bindën dhe nuk e ndoqën.

“...dhe e ndoqëm pas tij me të dërguar.” [El-Bekare: 87] Kjo do të thotë që te bijtë e Izraelit të Dërguarit erdhën njëri pas tjetrit, pa ndarje kohore. Zoti - bekuar dhe lartësuar qoftë Ai - pas Musait dhe Harunit dërgoi tek ai popull me zemra të ashpra shumë të dërguar të Tij, si Davudin, pastaj Sulejmanin, edhe të tjerë... **“Dhe Isait, birit të Merjemes, Ne i dhamë prova të qarta.”** [El-Bekare: 87] Isai a.s., i cili ishte është Peygamberi i fundit para Vulës së Peygamberëve, dhe që vinte me prova të qarta, u urdhërua t'ua lejonte atyre disa gjëra që u ishin ndaluar më parë dhe t'ua lehtësonte pak “barrën dhe prangat” që rëndonin mbi ta.

“dhe e mbështetëm atë me Shpirtin e Shenjtë” [El-Bekare: 87], me Xhibrilin, alejhi selam!

“A, çdo herë që një i Dërguar ju sjell çfarë shpirtrat tuaj nuk e pëlqejnë, ju bëheni arrogantë...” [El-Bekare: 87] Kjo është sëmundja e “selektivitetit” në mendjen e hebrenjve. Nëse i Dërguari sjell diçka që shpirtrat e tyre nuk e pëlqejnë ose që nuk u shijon, ata ose e përgë-

njeshtrojnë ose e vrasin atë. Për shkak të injorancës së tyre, ata nuk janë në gjendje të bëjnë dallimin se ku duhet t'i përdorin mendjet dhe zemrat e tyre dhe se ku duhet të futin në përdorim dëshirat dhe pasionet e tyre. Unë mund të them se 'ky ushqim nuk më shijon dhe nuk më pëlqen', por është e pakonceptueshme të them se 'ky është një mesazh që nuk më shijon dhe nuk më pëlqen'. Mesazhin njeriu duhet ta studiojë me mendjen dhe zemrën e tij, me të gjitha fuqitë e vetëdijes së tij... e nëse ai mesazh nuk mund të sjellë argumente bindëse për vërtetësinë e tij, atëherë ta refuzojë atë.

"Dhe thanë: "Zemrat tona janë të mbështjella'." [El-Bekare: 88], të mbështjella dhe të mbyllura ndaj ditorisë dhe urtësisë, fesë dhe shpalljes hyjnore që ti ke sjellë! Dhe Zoti i madhërishëm ua kthen atyre përgjigjen në një mënyrë të ashpër: "Jo, por, Allahu i ka mallkuar ata për mosbesimin e tyre dhe shumë pak besojnë." [El-Bekare: 88], rrallë-kush prej tyre është që beson.

Pastaj vazhdon: **"Dhe kur atyre u erdhi një Libër (Kur'ani) nga Allahu, që vërtetonte atë që ishte me ta (Tevratin) - edhe pse më parë ata luteshin për fitore kundër atyre që nuk besonin - por kur u erdhi çfarë e njihnin, ata e mohuan atë... Pra, mallkimi i Allahut qoftë mbi mohuesit!" [El-Bekare: 89]** Sërish, edhe një herë, i Lartmadhërishmi i mallkoi dhe i përzuri nga mëshira e Tij, se ndoshta zinin mend, ndoshta zgjoheshin nga ajo harresë dhe ajo humbje në të cilën gjendeshin... Ky është një Libër që ka ardhur për të vërtetuar atë që ju pretendoni se u është zbritur të Dërguarve tuaj... dhe ju pretendoni se u besoni atyre të Dërguarve. Ky Libër ka sjellë si ato të cilat ju ka sjellë Musai, edhe si ato që ka sjellë Isai, Davudi dhe Sulejmani... Ju pretendoni se jeni bij të Ibrahimit a.s. dhe ja pra, ky i Dërguar ju ka sjellë Ligjin e Ibrahimit. Pse atëherë ju e injoroni atë, kur kanë kaluar gati shtatë shekuj (që nga lindja e Isait a.s.) para lindjes së këtij Pejgamberi dhe para ardhjes së tij si Pejgamber në mes të atyre që nuk besonin... ndërkohë u thoni atyre që nuk besojnë se jeni në pritje të këtij Pejgamberi, që ta besoni e ta ndiqni atë?!

"Sa e mjerë është ajo për të cilën ata shitën veten e tyre - që e mohuan atë çfarë e zbriti Allahu" [El-Bekare: 90] Ata i shitën shpirtrat e tyre me një çmim të ulët. Në vend që të pranonin t'i bindeshin Zotit dhe të besonin në Të e t'ia shitnin veten e tyre Atij, ata mësynë mosbindjen ndaj Tij dhe mosbesimin në atë që Ai ka zbritur për t'ia shitur

kështu veten e tyre djallit. Dhe pyetja që shtrohet këtu është: A u realizua bazuar mbi ndonjë argument apo provë kjo shitje? Përgjigjja është “Jo!”. Ata e bënë këtë **“nga xhelozia që Allahu të zbresë mirësinë e Tij mbi kë të dojë nga robërit e Tij”** [El-Bekare: 90] Nga zilia dhe urrejtja që kishin që Zoti të zbresë ndonjë gjë nga dhuntitë e Tij mbi ndonjë nga shërbëtorët e Tij të tjerë, jashtë komunitetit të tyre hebre. Siç thashë, këta njerëz besojnë se Zoti është i tyre, që do të thotë se i Plotfuqishmi, i Lavdishmi, i Larti dhe i Bekuari duhet të jetë në shërbim të tyre dhe ata nuk duhet të jenë shërbëtorë të Tij, **“dhe tërhoqën mbi vete zemërim përmbi zemërim”** në këtë jetë, e gjithashtu **“mohuesit i pret një dënim poshtërues.”** [El-Bekare: 90] edhe në ahiret.

Dhe procesi i “selektivitetit” nga ana e tyre në ndaj të Dërguarve dhe Librave hyjnorë vazhdoi... Ata e refuzuan të Dërguarin e Zotit, ashtu siç kishin refuzuar të Dërguar të tjerë më përpara, të cilët Zoti ua kishte dërguar nga vetë mesi i tyre dhe nga ambienti i tyre. Pastaj ata e refuzojnë edhe Librin (Kur'anin) të cilin e ka zbritur Zoti: **“Dhe kur atyre u thuhet: ‘Besoni në atë që ka zbritur Allahu (Kur'anin)!’, ata thonë: ‘Ne besojmë vetëm në atë që na është zbritur neve.’, dhe e mohojnë atë që erdhi pas tij.”** [El-Bekare: 91] Çfarë racizmi është ky! Çfarë intolerance e dënueshme është kjo që ata thonë! Ata duan të besojnë vetëm në atë që u është zbritur atyre, por edhe këtu ata gënjejnë.

“ndërkohë që ajo është e vërteta” [El-Bekare: 91]. Ai është një Libër i mbështetur në argumente dhe fakte, **“që konfirmon atë që është me ta...”**, konfirmon Tevratin dhe është në pajtueshmëri të plotë me të.

Këtu Zoti i madhërishëm i përgënjeshtroi ata nga disa aspekte:

Një prej tyre është fakti që ata i vritnin peygamberët. I Madhërishmi u thotë: Nëse ju besoni vetëm në atë çfarë ju është zbritur juve, **“Atëherë, përse i vritnit peygamberët e Allahut më parë”** [El-Bekare: 91]⁹⁰, të cilët ishin nga vetë mesi juaj, ishin bijtë tuaj, nga populli juaj i

⁹⁰ Nga Ebu Ubejde Ibn El-Xherrah transmetohet të ketë thënë: “Unë thashë: “O i Dërguar i Zotit, cilët njerëz do të mundohen më së shumti?” Ai tha: “Një burrë që ka vranë një peygamber, ose që ka vranë dikë që e kishte këshilluar të bënte mirë dhe që e kishte ndaluar nga e keqja”...Pastaj (Peygamberi, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të) lexoi: **“... Dhe që i vrasin peygamberët pa të drejtë, dhe që vrasin ata njerëz që këshillojnë për drejtësi... ata “përgëzoji” me një vuajtje të dhembshme!”** [Âlu Imrân: 21] Pastaj tha: “O Ebu Ubejde, bijtë e Izraelit kanë vranë dyzet e tre peygamberë në një orë. Pastaj u ngritën njëqind e dymbëdhjetë burra besimtarë nga bijtë e Izraelit dhe u përpoqën të këshillonin për të mirë e të ndalonin nga e keqja, por bijtë e Izraelit i vranë edhe këta të gjithë sa ishin.” [El-Hejthemij, Mexh’me’ uz-Zevâid ve Menbe’ ul-Fevâid, 7/272.]

zgjedhur, dhe u përkisnin bijve të Izraelit, **“nëse jeni vërtet besimtarë?”**, nëse besoni vërtet në ato që ju janë zbritur juve? Libri që ju keni, Tevrat, përmban porosi për t'i besuar Isait edhe Muhammedit, pagja dhe mëshira e Zotit qoftë mbi ta, kur ata të vijnë. Por ju i refuzuat që të dy, pastaj pretendoni se besoni në atë që ju është zbritur juve dhe në ata të Dërguar që dalin nga mesi juaj!!

Një tjetër aspekt është adhurimi që ata i bënë viçit në kohën e Musait, duke e harruar Zotin. **“Edhe Musai ju solli argumente të qarta.”** [El-Bekare: 92] Musai, çliruesi juaj, Pejgamberi juaj dhe i Dërguari juaj, erdhi te ju dhe ju solli nëntë prova të qarta, edhe ju shpëtoi nga poshtërimi. Por, si ia shpërblyet ju Krijuesit dhe Dërguesit të Musait...? Si ia shpërblyet ju Musait dhe Mesazhit të tij: **“... pastaj ju adhuruat viçin, pas tij!”**, pasi Musai doli për të shkuar në malin Tur, **“dhe ishit keqbërës!”** [El-Bekare: 92], keqbërës ndaj vetes tuaj...!

Tjetër aspekt është mosbindja e tyre e hapur ndaj urdhrave të Zotit, madje edhe ndaj atyre urdhrave që u ishin dhënë nën kërcënim: **“Dhe (kujtoni) kur Ne morëm besën tuaj dhe ngritëm mbi ju Malin Tur (duke ju thënë): “Merrni me vendosmëri atë që Ne ju kemi dhënë dhe dëgjoni!”** [El-Bekare: 93], dëgjojeni atë me çfarë urdhëroheni në Tevrat. **“Ata thanë: “Dëgjuam”** fjalën Tënde **“dhe kundërshtuam!”** urdhrin Tënd. **“... dhe zemrat e tyre përthithën** (dashurinë për adhurimin) **viçin për shkak të mosbesimit të tyre. Thuaj: “Sa e keqe është ajo çfarë ju urdhëron besimi juaj, nëse jeni besimtarë!”** [El-Bekare: 93].

Pjesa e nëntë:

Disa nga të këqijat e tyre, për të cilat Zoti i qortoi

"قُلْ إِنْ كَانَتْ لَكُمْ الدَّارُ الْآخِرَةُ عِنْدَ اللَّهِ خَالِصَةً مِنْ دُونِ النَّاسِ فَتَمَنَّوُا الْمَوْتَ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ (94) وَلَنْ يَتَمَنَّوَهُ أَبَدًا بِمَا قَدِمْتُمْ أَيْدِيَهُمْ وَاللَّهُ عَلِيمٌ بِالظَّالِمِينَ (95) وَلَتَجِدَنَّهُمْ أَحْرَصَ النَّاسِ عَلَى حَيَاةٍ وَمِنَ الَّذِينَ أَشْرَكُوا يَوَدُّ أَحَدُهُمْ لَوْ يُعَمَّرُ أَلْفَ سَنَةٍ وَمَا هُوَ بِمُرْضَخِهِ مِنَ الْعَذَابِ أَنْ يُعَمَّرَ وَاللَّهُ بَصِيرٌ بِمَا يَعْمَلُونَ (96) قُلْ مَنْ كَانَ عَدُوًّا لِجِبْرِيلَ فَإِنَّهُ نَزَّلَهُ عَلَى قَلْبِكَ بِإِذْنِ اللَّهِ مُصَدِّقًا لِمَا بَيْنَ يَدَيْهِ وَهُدًى وَبُشْرَى لِلْمُؤْمِنِينَ (97) مَنْ كَانَ عَدُوًّا لِلَّهِ وَمَلَائِكَتِهِ وَرُسُلِهِ وَجِبْرِيلَ وَمِيكَالَ فَإِنَّ اللَّهَ عَدُوٌّ لِلْكَافِرِينَ (98) وَلَقَدْ أَنْزَلْنَا إِلَيْكَ آيَاتٍ بَيِّنَاتٍ وَمَا يَكْفُرُ بِهَا إِلَّا الْفَاسِقُونَ (99) أَوْكَلِمَا عَاهَدُوا عَهْدًا نَبَذَهُ فَرِيقٌ مِنْهُمْ بَلْ أَكْثَرُهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ (100) وَلَمَّا جَاءَهُمْ رَسُولٌ مِنْ عِنْدِ اللَّهِ مُصَدِّقٌ لِمَا مَعَهُمْ نَبَذَ فَرِيقٌ مِنَ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ كِتَابَ اللَّهِ وَزَاءَ ظُهُورِهِمْ كَأَنَّهُمْ لَا يَعْلَمُونَ (101)"

“Thujaj (O Muhammed): “Nëse shtëpia e ahiretit, tek Allahu, është vetëm për ju dhe jo për njerëzit (e tjerë), atëherë dëshirojeni vdekjen, nëse jeni të sigurtë! (94) Por ata kurrë nuk do ta dëshirojnë atë, për shkak të asaj që duart e tyre kanë vepruar. Allahu di gjithçka rreth keqbërësve! (95) Dhe me siguri do t'i gjesh ata njerëzit më lakmitarë për jetën, madje edhe më shumë sesa ata që i bëjnë shok Allahut. Ndonjëri prej tyre dëshiron sikur të jetonte një mijë vjet, por kjo nuk do ta largonte atë nga dënimi, edhe nëse do t'i jepej jeta e gjatë. Allahu shikon se çfarë bëjnë ata. (96) Thujaj: Kush është armik i Xhibrilit, (le ta dijë se) ai (Xhibrili) e ka zbritur Kur'anin në zemrën tënde me lejen e Allahut, si vërtetues të librave të mëparshëm dhe si udhëzues dhe lajm të mirë për besimtarët. (97) Kush është armik i Allahut, i engjëjve të Tij, i të dërguarve të Tij, i Xhibrilit dhe Mikailit – atëherë vërtet Allahu është armik i mosbesimtarëve! (98) Ne të kemi zbritur prova të qarta, të cilat nuk i mohan askush tjetër përveç atyre që i kapërcejnë kufijtë. (99) A thua çdo herë që bëjnë ndonjë marrëveshje (apo ndonjë premtim), një pjesë prej tyre e hedhin atë tej... por, në fakt, shumica e tyre nuk besojnë. (100) Dhe kur atyre u erdhi një i Dërguar nga Allahu, duke konfirmuar atë që ishte me ta, një grup nga ata që u ishte dhënë Libri, e hodhën Librin e Allahut pas shpine, sikur nuk dinin (asgjë për të).” (101) [El-Bekare: 94-101]

Pjesa e dhjetë:

Çfarë thuhet për magjinë? Cila është e vërteta e saj dhe cila është e vërteta në lidhje me ndikimin e xhinëve

"وَاتَّبِعُوا مَا تَتْلُو الشَّيَاطِينُ عَلَىٰ مُلْكٍ سُلَيْمَانَ وَمَا كَفَرَ سُلَيْمَانُ وَلَكِنَّ الشَّيَاطِينَ كَفَرُوا يُعَلِّمُونَ النَّاسَ السِّحْرَ وَمَا أُنزِلَ عَلَى الْمَلَكَيْنِ بِبَابِلَ هَارُوتَ وَمَارُوتَ وَمَا يُعَلِّمَانِ مِنْ أَحَدٍ حَتَّى يَقُولَا إِنَّمَا نَحْنُ فِتْنَةٌ فَلَا تَكْفُرْ فَيَتَعَلَّمُونَ مِنْهُمَا مَا يُفَرِّقُونَ بِهِ بَيْنَ الْمَرْءِ وَزَوْجِهِ وَمَا هُمْ بِضَارِينَ بِهِ مِنْ أَحَدٍ إِلَّا بِإِذْنِ اللَّهِ وَيَتَعَلَّمُونَ مَا يَضُرُّهُمْ وَلَا يَنْفَعُهُمْ وَلَقَدْ عَلِمُوا لَمَنِ اشْتَرَاهُ مَا لَهُ فِي الْآخِرَةِ مِنْ خَلَقٍ وَلَبِئْسَ مَا شَرَوْا بِهِ أَنْفُسَهُمْ لَوْ كَانُوا يَعْلَمُونَ (102) وَلَوْ أَنَّهُمْ آمَنُوا وَاتَّقَوْا لَمَثُوبَةٌ مِنَ اللَّهِ خَيْرٌ لَّو كَانُوا يَعْلَمُونَ (103) يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَقُولُوا رَاعِنَا وَقُولُوا انظُرْنَا وَاسْمَعُوا وَلِلْكَافِرِينَ عَذَابٌ أَلِيمٌ (104) مَا يَدُّ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ أَنْ يَنْزَلَ عَلَيْكُمْ مِنْ خَيْرٍ مِنْ رَبِّكُمْ وَاللَّهُ يَخْتَصُّ بِرَحْمَتِهِ مَنْ يَشَاءُ وَاللَّهُ ذُو الْفَضْلِ الْعَظِيمِ (105)"

"Dhe (në vend që të ndiqnin mësimet e Librit të shenjtë) ata ndoqën atë që djajtë kishin recituar gjatë mbretërimit të Sulejmanit. E nuk ishte Sulejmani ai që nuk besoi, por djajtë nuk besuan. Ata (djajtë) u mësonin njerëzve magjinë dhe atë çfarë u ishte zbritur dy engjëjve në Babiloni, Harutit dhe Marutit. Ata dy engjëjt (dikur) nuk mësonin askënd pa i thënë më parë që: "Ne jemi një sprovë, prandaj mos u bëj mosbesimtar (duke praktikuar magjinë)!". E (megjithatë) ata mësonin prej tyre atë me të cilën shkaktonin ndarjen midis një burri dhe gruas së tij... Por, ata nuk do të mund të dëmtonin askënd përmes saj, përveçse me lejen e Zotit... Dhe ata (njerëz) mësonin atë çfarë i dëmtonte ata, dhe që nuk u sillte dobi. Dhe ata (bijtë e Izraelit) sigurisht e dinin se kushdo që "blinte dhe merrte" magjinë, nuk do t'i takonte asnjë e mirë në Ahiret... Dhe sa e mjerë është ajo për të cilën ata e shitën veten e tyre, sikur ta dinin! (102) Dhe nëse ata do të kishin besuar dhe do t'i ishin ruajtur Zotit, shpërblimi nga Zoti do të ishte (shumë) më i mirë, sikur ta dinin! (103) O ju që keni besuar, mos thoni (të Dërguarit të Zotit) "Rā'ina!", por thoni: "Un-dhurna!", dhe bëhuni të dëgjueshëm... kurse jobesimtarët i pret një ndëshkim i dhimbshëm! (104) Ata nga ithtarët e Librit, që nuk besojnë, edhe politeistët, nuk dëshirojnë t'ju zbresë ndonjë e mirë nga Zoti juaj...

Por Zoti e veçon me mëshirën e Tij kë të dojë! Zoti posedon mirësi të madhe!” [El-Bekare: 102-105]

Këto ajete u përmendën në përfundim të prezantimit të linjës së ecurisë së historisë së bijve të Izraelit, për të shpjeguar devijimet e tyre. Më parë u tha njoftimi për shfuqizimin e shenjës së bijve të Izraelit dhe ecurisë së tyre historike, dhe njoftimi i dështimit të tyre për të kryer detyrën dhe për t'iu përmbajtur asaj për të cilën Zoti u kishte dhënë përparësi dhe i kishte zgjedhur ndaj gjithë njerëzimit. U përmend dështimi i tyre për t'iu përmbajtur rrugës së të parëve të tyre, e gjithashtu u citua se si ata nuk u treguan të durueshëm ndaj barrës së mesazhit dhe kërkesave të tij. Dhe si rezultat Zoti i madhërishtëm deklaroi se ata e shkelën dhe e tejkaluan atë me të cilën kishte ardhur Musai dhe Pejgamberët e tyre të tjerë, dhe ndoqën ato çfarë recitonin djajtë në kohën e mbretërimit të Sulejmanit; dhe kjo sinjalizoi se ata ishin bërë një rast i pashpresë, që nuk vlente, kështu që ata meritonin të shfuqizoheshin dhe të zëvendësoheshin.

Këtu është e udhës të ndalemi për të sqaruar dispozitat që ky ajet përmban, sepse kombi ynë u sprovua me “ndjekjen e bijve të Izraelit” në atë që mund ta quajmë “lexim si i gomarit” i Librit, dhe po ashtu u sprovua edhe me atë që bënë hebrenjtë, të cilët e hodhën pas shpine Librin e Zotit dhe ndoqën ato që i recitonin djajtë në mbretërimin e Sulejmanit: me magjinë, fallin dhe sharlatanizmin. Muslimanët sot - përveç atyre që i ka mëshiruar Zoti - shoqërohen nga të gjitha këto devijime... Ata besojnë në ndikimin e djajve dhe të xhinëve dhe në hutimin që ata shkaktojnë, madje shpenzojnë miliarda për ta promovuar këtë. Përhapja e magjisë sot në vendet muslimane është bërë shumë më e madhe sesa në mesin hebrenjve dhe të tjerëve. Gjithashtu, disa magjistarë kanë arritur atë potencial material, sa që kanë hapur kanale televizive satelitore, ku flasin për magjinë dhe e praktikojnë atë drejtpërdrejt nga ekrani, ndërkohë që shkencëtarët e të gjitha fushave nuk gjejnë dot mundësinë t'i publikojnë dituritë që ata zotërojnë, që ta ngrenë nivelin intelektual të shoqërive të tyre. Zoti e bëftë mirë!

Le të hyjmë tani te tema e magjisë: Cila është e vërteta e saj - nëse vërtet e ka një të vërtetë?! A ka ndikim ajo? A është magjia një shkencë, apo një art? Si hyri ajo në mendjet e muslimanëve?

E vërteta e magjisë

Para se t'i futemi çështjes së magjisë, dëshirojmë të theksojmë një rregull të rëndësishëm, të përmendur nga Ibn Hazm El-Endelusij, që thotë: “Numri i shumtë i atyre që e thonë një thënie të caktuar, nuk e bën të jetë e vërtetë diçka e cila nuk ishte e vërtetë para se këta ta thoshin këtë... Po ashtu, ‘numri i paktë’ i atyre që e thonë një thënie të caktuar, nuk e bën të jetë e pavlerë diçka që ishte e vërtetë edhe para se ndokush të fliste për të. Gjithashtu, për një thënie të caktuar, ndodh që ata që e pohojnë atë, të shumohen në numër, edhe pse më parë numri i tyre ishte i ulët... ose ndodh të pakësohen në numër, ndërkohë që më parë numri i tyre ishte i madh.”⁹¹

Ibn Halduni i ka përkufizuar kështu magjinë dhe hajmalitë: “Ato janë njohuri rreth mënyrave të parapërgatitjeve, të cilat u mundësojnë shpirtave njerëzorë të ndikojnë nëpërmjet tyre në botën e elementeve, qoftë nëpërmjet gjërave jo të caktuara, ose nëpërmjet çështjeve të caktuara qiellore”. Pastaj thotë: “Mënyra e parë është magji, ndërsa e dyta ka të bëjë me hajmalitë.”.

Më pas ai shpjegon se këto shkenca i praktikonin jobesimtarët e lashtë, politeistët dhe paganët nebatianë, kaldianë dhe të tjerë si këta, prandaj këto shkenca qarkullonin në popullin e Babilonisë, tek asirianët dhe kaldianët, siç ekzistonin gjithashtu edhe në disa zona të Egjiptit, në mesin e koptëve, shkencë për të cilën ata edhe kishin shkruar libra. Ibn Halduni tregon se për këto çështje shkruhej rrallë dhe se ndër shkrimet më të njohura ishte “El-Fel-lāhat ‘un-Nebetije”, që flet rreth gjendjes së popullit të Babilonisë, gjë e cila më pas u zhvillua nga Xhabir ibn Hajjan, i cili më pas prezantoi një përmbledhje të detajuar ku sqaroi të vërtetën e magjisë. Pastaj ai arriti në përfundimin se magjia nuk ka ndonjë të vërtetë, por është ndikimi i shpirtave njerëzorë me veti të caktuara, të cilët ndikojnë te njerëzit e tjerë dhe sjellin ndikimet e planetëve, qoftë me anë të fuqisë psikologjike ose asaj djallëzore. Ai gjithashtu shpjegoi nivelet e shpirtave me aftësi magjepsëse dhe mënyrën si ato ndikojnë te njerëzit dhe tek elementet, ose tek fuqitë e imagjinatës në mendjen njerëzore. Ai diskutoi thëniet e përmendura që shtrojnë pyetjen nëse magjia ka një ekzistencë të jashtme, d.m.th. jashtë

⁹¹ Ibn Hazm, *El-Ihkam fi Usul 'il-Ahkām*, Bejrut, 2/54.

mendjeve dhe shpirtrave, apo nuk ka? Pastaj këtë e vijoi duke folur në lidhje me goditjen nga syri (marrjen mësysh). Të folurit e tij në këtë fushë i zuri nëntë faqe në parathënien e veprës së tij. Zoti e mëshiroftë.⁹²

Edhe Ebu Bekr Ahmed ibn Ali Er-Razi, i njohur si El-Xhassas, thotë në librin e tij të njohur “Ahkām ‘ul-Kur’ān”: “Shkencat e banorëve të Babilonisë, para mbizotërimit të persianëve mbi ta, ishin truket dhe astrologjia. Ata adhuronin idhujt që i bënin sipas emrave të shtatë planetëve dhe për secilin prej tyre ata kishin bërë nga një tempull në të cilin gjendej statuja e tij e veçantë për të dhe e adhuronin nëpërmjet veprimeve të ndryshme, në varësi të besëtytnive të tyre në lidhje me atë planet.”.

Pastaj El-Xhassas vazhdon duke thënë: “Gjatë kësaj magjistarët bënin hile dhe truke me të cilat i hutonin publikun e thjeshtë, duke i bërë të besonin se janë të vërteta. Ata pretendonin se ajo çfarë ata bënin, nuk mund të zbatohej, as t’i bënte dobi askujt dhe as mund ta arrinte objektivin e saj pa besuar se fjalët dhe veprimet e tyre ishin të vërteta. Mbretërit e tyre nuk i kundërshtonin ata në këto që bënin, madje magjistarët gëzonin një pozitë të respektuar tek ata.”. El-Xhassas e përfundon të folurën e tij në lidhje me këtë çështje duke theksuar se: “Magjistari është një njeri që nuk beson në Zotin e lartë, e gjithashtu jobesimtarë konsiderohen edhe ata që besojnë në magjistarët dhe që e vlerësojnë punën e tyre, çfarëdo lloji qoftë ajo.”. Pastaj ai shpjegon se Zoti - bekuar dhe lartësuar qoftë Ai - donte ta eliminonte këtë fenomen dhe të ndihmonte njerëzimin për ta hequr qafe atë.

Kështu që Zoti dërgoi dy engjëjt në Babiloni për t’u shpjeguar njerëzve të vërtetën e asaj që pretendonin magjistarët dhe për t’ua bërë të qartë se pretendimi i tyre ishte i pavlerë. Gjithashtu, ata të dy e deklarëronin që në fillim se ishin një sprovë nga Zoti i madhërishtëm dhe i paralajmëronin njerëzit të mos binin në mosbesimin që sillte të mësuarit e magjisë.⁹³

Shejhu Reshid Rida në komentimin e tij shpjegon se magjia është një efekt që shkaktohet në imagjinatën e njeriut, i ngjashëm me efektin që lënë ata që janë mjeshtër në lojërat magjike, të cilët bëjnë sikur zhdukin një vezë ose disa zogj, ose kur bëjnë sikur futin një shami në hundën e një fëmije dhe njerëzit shohin se ai e futi shaminë në vrimat e

⁹² Ibn Haldun, *Mukaddimet Ibn Haldun*, 3/1030-1039.

⁹³ Ebu Bekr Ahmed ibn Ali El-Xhassas, *Ahkām ‘ul-Kur’ān*, 1/53.

hundës ose në gojën e tij dhe më pas ata nxjerrin nga prapa shpinës së tij një zog ose një vezë... e gjëra të këtilla. Këto janë veprime që bazohen mbi aftësinë për të vepruar shumë shpejt, veprime për të cilat ata trajnohen gjatë dhe që i kryejnë në mënyrë të tillë që shikuesi nuk mund ta dallojë se çfarë po ndodh dhe nuk është në gjendje të ndjekë hapat e njëpasnjëshme të tyre. Kështu që njerëzve u duket sikur ai futi një shami dhe nxori një zog, një vezë, një mjet e të ngjashme si këto.⁹⁴

Origjina e magjisë

Qëkur Zoti i plotfuqishëm e bëri Ademin trashëgimtar në këtë tokë dhe qëkur atë dhe gruan e tij i zbriti në të – siç e zbriti edhe djallin për të qenë armiku i tyre, në mënyrë që të përmbushet ligji i sprovimit dhe i testimit - njeriu gjithmonë është përpjekur të imagjinojë kuptimin e të gjitha fenomeneve të cilave nuk ua di shpjegimin dhe që janë të panjohura për të.

Kjo dëshirë e njerëzve për të njohur misteret e jetës përbënte një “portë” nga ku përpiqeshin të hynin djajtë, djajtë nga njerëzit edhe nga xhinët, të cilët përpiqeshin ta shtynin njeriun në labirintin e devijimit dhe të largimit nga udhëzimi që njerëzve u vjen nga Zoti i madhërishtëm. Në këtë mënyrë, djalli e udhëhoqi njerëzimin për në magji, sharlatanizëm dhe profeci të rreme, të cilat mund ta largojnë njeriun nga rruga e Zotit dhe nga dëgjimi i zërave të Pejgamberëve dhe të Dërguarve, duke i bërë zërat e tyre të përzihen me zërat e magjistarëve dhe njerëzve që parashikojnë fatin. Këto e bëjnë njeriun të mos jetë në gjendje të dallojë se çfarë është e vërtetë dhe çfarë është e rreme, dhe kështu ata ia bëjnë të ngatërruar atij fenë. Zoti, lavdëruar qoftë Ai, vendosi ta shpëtonte njeriun nga ky lloj vesvesi dhe ta pastronte atë nga gjithfarë gjërash që djajtë e njerëzve edhe të xhinëve e kishin hedhur në zemrën e tij.

I Madhërishtëmi vendosi të sillte shenja të qarta, të përkryera, të pa-
thyeshme dhe të sqaronte dallimet e jashtëzakonshme që ekzistojnë mes magjisë që bëjnë magjistarët dhe fallxhorët dhe shenjave që vijnë nga Pejgamberët dhe të Dërguarit e Zotit. Kështu që, në Librin e Zotit

⁹⁴ Ndoshta ky është kuptimi i fjalëve të të Lartmadhërishtëmit që thotë: “Ai (Musai) tha: “Jo, por hidhni ju!”... Dhe ja, litarët dhe shkopinjtë e tyre i shtireshin atij, për shkak të magjisë, sikur ata po vraponin.” [Ta-Ha: 66]

erdhën ajetet e ndritura, të cilat i sqarojnë të gjitha llojet e magjisë dhe që i zbulojnë të gjithë llojet e magjistarëve.

Është diçka që dihet historikisht se industria e magjisë dhe e fallit doli dhe u përhap në civilizimin babilonas, dhe në një vijë paralele me të u përhap edhe te Faraonët në Egjipt. Kur magjia u përhap në këto dy civilizime, ajo u rrënjos tek ata njerëz dhe mbi bazën e saj u krijuan kulturat, ndikimi i të cilave mbizotëron deri në ditët tona.

Kur Zoti i plotfuqishëm e solli Musanë a.s. në cakun që ia kishte shkruar, pasi Ai deshi t'u bënte mirë atyre që ishin poshtëruar dhe donte t'i çlironte nga Faraoni, arma më e rëndësishme që Faraoni nxori përpara fytyrës së Musait dhe të Harunit ishte arma e magjisë, sepse magjia përfaqësonte energjinë dhe qendrën e forcave në atë shoqëri. Kushdo që e praktikonte atë dhe që ishte mjeshtër në të, do të gjente rrugën për në oborrin e Faraonit, do të kthehej në një këshilltar dhe magjistar i afërt i tij, dhe do të bëhej anëtar i elitës së tij. Zoti i madhërishtëm deshi ta zhdukte rrënjën e magjisë. Ai donte ta bënte njerëzimin të hiqte qafe të keqen e saj dhe të kuptonin se ajo nuk kishte asnjë ndikim, se ajo ishte një lloj iluzioni, mashtrimi dhe manipulimi i mendjes dhe i syve të njerëzve. Kështu që Zoti e ngriti sistemin izraelit mbi të fshehtat, të jashtëzakonshmet dhe mrekullitë e prekshme. I Larti i dha robët të Tij, Musait a.s., nëntë shenja të qarta, të gjitha të prekshme dhe të vërteta. Kur Faraoni u kërkoi magjistarëve të rreshtoheshin për përballjen me Musanë a.s., i Madhërishtëm i urdhëroi peygamberin e Tij, Musain, edhe Harunin, ta pranonin atë përballje me ta, dhe ndodhi ajo që e citojnë ajetet e Kur'anit të shenjtë, ku sfida u zhvillua dhe përfundoi me humbjen e magjisë dhe të magjistarëve. Magjistarët, më parë se gjithë të tjerët, e panë qartë se magjia është një lloj kotësie: **"Dhe kur ata (magjistarët) hodhën (magjitë e tyre), Musai tha: "Ajo që ju keni sjellë është (vetëm) magji, dhe vërtet, Zoti do ta zbulojë pavlefshmërinë e saj! Vërtet, Zoti nuk e rregullon punën e atyre që bëjnë keq!"** [Jünus: 81] Por pavarësisht këtyre nëntë mrekullive që bijtë e Izraelit i panë me sy, dhe që si rezultat i tyre ata u çliruan nga armët dhe kontrolli i Faraonit, ja ata u kthyen sërish së prapthi, që në rastin më të parë të praktikimit të asaj magjie dhe u tunduan nga ajo. Kur Samiriu kapi një grusht me dhé nga gjurma e të dërguarit - engjëll - i cili erdhi të shoqëronte Musanë për në takimin me Zotin e tij, ai e përzjeu atë grusht dheu me bizhuteritë e arit që bijtë e Izraelit i kishin marrë hua

nga egiptianët, dhe bëri me to një trup viçi që lëshonte zë si të viçit. Ata, pa vonuar, kryen një zmbropsje kolektive nga feja e Zotit të cilën ua kishte sjellë Musai a.s. Ndoshta kjo është një shenjë që tregon se kulturat e rrënjësura në mendjet e njerëzve dhe në mjediset e tyre nuk është e lehtë të ndryshohen dhe çrrënjosen pas gjithë atyre shekujsh që njerëzit kanë jetuar me to. Kështu që Zoti i lartësuar nuk u kufizua në mposhtjen e magjistarëve një herë në epokën e Faraonit, por bëri gjithashtu që pejgamberi i Tij, Sulejmani, të cilit i dha një mbretëri që nuk do ta kishte askush pas tij një të tillë, të ishte shembull nëpërmjet të cilit t'i mësonte njerëzimit se xhinët nuk e dinë as të fshehtën as të ardhmen, dhe se ata nuk kanë asnjë pushtet te njeriu. Sulejmani, që ishte një njeri dhe i dërguar i Zotit, i nënshtroi ata me lejen e Allahut, ndërsa xhinët nuk mund të nënshtrojnë askënd nga njerëzit. Në asnjë nga ajetet e Kur'anit nuk thuhet se xhinët mund të hyjnë te njerëzit dhe t'i nënshtrojnë ata. Sulejmani, pagja e Zotit qoftë mbi të, vdiq ndërsa ishte i mbështetur në shkopin e tij... dhe qëndroi ashtu i vdekur për një periudhë kohe, të cilën Kur'ani nuk e përcakton se sa ishte. Ndërkohë xhinët vazhdonin të punonin përpara tij ato që i kishte urdhëruar ai. Vazhduan të ndërtonin pallate e faltore, të bënë statuja dhe enë të mëdha për gatim, e të tjera. Atyre nuk u tregoi askush për vdekjen e Sulejmanit a.s., por e mësuan këtë vetëm pasi krimbi e kishte ngrënë nga brenda shkopin e tij në të cilin kishte qëndruar i mbështetur. Shkopi u thye dhe Sulejmani a.s. ra përtokë. Vetëm atëherë xhinët e morën vesh që ai kishte vdekur... edhe bota e mori vesh që xhinët nuk e dinë të fshehtën e Zotit.

Me sa duket - dhe Zoti e di më mirë - ngjarja e shembjes së tempullit që i atribuohet Sulejmanit a.s., të cilin nuk e shembën nga armiqësia ndaj tempullit por nga armiqësia ndaj Sulejmanit a.s., e shtyu popullin e zakonshëm në atë epokë të hiqnin dorë nga ndjekja e mësimave që kishin predikuar Pejgamberët, veçanërisht Sulejmani a.s.. Në vend që të ndiqnin mësimet që Zoti i kishte zbritur Sulejmanit dhe Pejgamberëve të tjerë, ata filluan të ndiqnin ato që u kishin recituar djajtë në kohën kur Sulejmani kishte mbretëruar, meqenëse ata kishin qenë të nënshtroar ndaj tij, me shpresën se ato recitime do t'ua rikthenin tempullin dhe do t'ua mundësonin ta rindërtonin kombin e tyre dhe të realizonin unitetin e tyre sërish. Pra, në vend që t'i drejtoheshin Zotit të plotfuqishëm, ata iu drejtuan asaj që kishin recituar djajtë në mbretërinë e

Sulejmanit... dhe këtu konteksti shpejton të mohojë atë që disa kishin përhapur për Sulejmanin sikur ai ishte zmbrapsur nga feja e Zotit. Në kohën kur zbritën disa ajete të Kur'anit të shenjtë që përmendnin Sulejmanin a.s. dhe që tregonin se ai kishte qenë një Pejgamber, hebrenjtë e Medinës thanë: “A nuk ju çudit Muhammedi kur pretendon se i biri i Davudit, Sulejmani, ishte Pejgamber?! Për Zotin, ai nuk ka qenë Pejgamber, por ka qenë magjistar!”⁹⁵

“E, nuk ishte Sulejmani ai që nuk besoi, por djajtë nuk besuan!” [El-Bekare: 102] Kështu që ata ndoqën djajtë në mosbesimin e tyre, jo Sulejmanin, sepse djajtë ishin ata që u mësonin njerëzve magjinë. **“Ata (djajtë) u mësonin njerëzve magjinë dhe atë çfarë u ishte zbritur dy engjëjve në Babiloni, Harutit dhe Marutit. Ata dy engjëjt nuk mësonin askënd pa i thënë më parë që: “Ne jemi një sprovë, prandaj mos u bëj mosbesimtar (duke praktikuar magjinë)!”** [El-Bekare: 102] Ndikimet kulturore, për sa i përket asaj që ka të bëjë me epokën e Sulejmanit a.s. dhe nënshtrimit që ai u kishte bërë xhinëve, vazhduan të mbeten te bijtë e Izraelit.⁹⁶

Kur bijve të Izraelit u erdhi sprova e dytë, atëherë kur tempulli u shemb dhe filloi internimi i tyre në Babiloni, Zoti i madhërishëm deshi ta zhdukte lidhjen e tyre me magjinë, kështu që Ai dërgoi dy engjëj⁹⁷, të cilët u mësonin njerëzve magjinë, u zbulonin atyre të këqijat e saj dhe i paralajmëronin ata kundër praktikimit të saj dhe ndikimit nga ajo. Kjo në veçanti pasi mjedisi babilonas ishte një mjedis i cili gjithashtu interesohej për magjinë, e cila e kërcënonte seriozisht besimin e bijve të Izraelit, siç e tregojnë fjalët e të Plotfuqishmit: **“Ata (djajtë) u**

⁹⁵ Ibn 'ul-Xhevzi, *Zād 'ul-Mesîr fi Ailm 'it-Tefsîr*, Bejrut, 1404, 1/120.

⁹⁶ Zoti i madhërishëm i pati dhënë Sulejmanit a.s. edhe dhunti të tjera, si erën e nënshtruar. I Plotfuqishmi thotë: **“Kështu Ne i nënshtruam atij erën, e cila frynte sipas urdhrit të tij, butësisht, kudo që ai drejtohej.** (Ne i nënshtruam atij) **Edhe djajtë - çdo ndërtues dhe zhytës... edhe (djaj) të tjerë, të lidhur në zinxhirë.**” [Sād: 36-38] Zoti i madhërishëm ia nënshtroi atij erën siç i pati nënshtruar edhe xhinët. A është ndokush sot që guxon të pretendojë se ka nënshtruar erën, ashtu si pretendojnë ata që thonë se kanë nënshtruar xhinët?! Të dyja këto veçori, ishin veçori të mbretërimit së Sulejmanit a.s., dhe të cilat nuk mund të jenë për askënd pas tij.

⁹⁷ I gjithë formati izraelit bazohet në përgjithësi mbi gjëra të jashtëzakonshme, si zbritja e manave dhe shkurtave për ta, ose retë që u bënin hije nga dielli, shpërthimi i ujit me një të rënë të gurit me shkopin e Musait a.s., ndarja e detit më dysh... kështu që nuk është për t'u habitur në një format të tillë, që dy engjëj të vijnë t'u mësojnë bijve të Izraelit, dhe të gjithë atyre që ishin në kontakt me ta, për rrezikun e magjisë, që të mbroheshin nga humbja, përzjerja e profecisë me magjinë, dhe që të mbroheshin nga magjistarët dhe mashtrimet e tyre. Këta dy engjëj nuk sollën legjislaturë dhe as Mesazh Hyjnor, por ata zbritën për realizimin e një qëllimi të vetëm: që të zbulonin të vërtetën e magjisë, të shpjegonin ndryshimin midis magjisë dhe pejgamberisë, dhe të shpjegonin të vërtetën e magjistarëve, në mënyrë që ta çrrënjosnin këtë kulturë që ishte ngulitur në mendjet e bijve të Izraelit.

mësonin njerëzve magjinë dhe atë çfarë u ishte zbritur dy engjëjve në Babiloni, Harutit dhe Marutit...” [El-Bekare: 102], dhe kjo ishte pjesë e asaj që e përhapnin djajtë. Kurse dy engjëjt, kur ishin duke ia mësuar dikujt magjinë, ata ia kujtonin se këta të dy ishin një sprovë për njerëzit, prandaj të mos i futeshin kësaj rruge, sepse kjo konsiderohej mosbesim në Zotin e madhërishëm: **“Ata të dy nuk e mësonin askënd pa i thënë më parë që: “Ne jemi sprovë, prandaj mos u bëj mosbesimtar (duke praktikuar magjinë)!”** [El-Bekare: 102] Ata të dy e këshillonin më parë secilin që të tregohej i kujdesshëm e të largohej nga të mësuarit dhe praktikimi i magjisë, dhe nga bashkimi me atë grup njerëzish. Lloji më i rëndësishëm i magjisë ishte ndarja e njeriut nga bashkëshorti ose bashkëshortja e tij.

Megjithatë, ata nuk do të mund ta kapërcenin fuqinë absolute të Allahut të madhërishëm, e cila nuk lejon në asnjë mënyrë që të ndodhë në ekzistencë diçka pa vullnetin e Tij, lartësuar qoftë Ai! ⁹⁸

⁹⁸ E vërteta e ndikimit të magjisë në zemra, në gjendjen shpirtërore dhe në ndjesitë e njeriut: Magjia vepron në dy gjëra:

Tema e magjisë: si litarët dhe shkopinjtë: **“Ne e frymëzuam Musain që ‘Hidhe shkopin tënd!’, dhe ja ai filloi të përpinte çfarë kishin trilluar ata.”** [El-A’raf: 117]

Sytë: **“Ai (Musai) tha: ‘Hidhni!’ ...Dhe kur ata hodhën, ata i magjepsën sytë e njerëzve dhe i tmerruan dhe sollën një magji të madhe.”** [El-A’raf: 116] Ndërsa ajo çfarë ndodhi në luftën e Bedrit, ku i Madhërishmi thotë: **“Dhe kur Ai bëri, kur u takuat, që ata në sytë tuaj të dukeshin pak... dhe bëri të dukeni edhe ju pak në numër në sytë e tyre, në mënyrë që Allahu të përmbushte një çështje që e kishte vendosur të kryhej... dhe tek Allahu kthehen të gjitha çështjet!”** [El-Enfal: 44], kjo ndodhi me urdhrin e Zotit të madhërishëm, i Cili ndërhyri në sytë e njerëzve pa asnjë shkak paraprak. Kjo është fuqia e Zotit të lartë, i cili thotë: **“Bëhu!” dhe bëhet** [El-Bekare: 117], fuqi me të cilën fuqia e njerëzve nuk krahasohet dot.

Sa i përket magjisë, ajo ndikon në gjëra sipas shkaqeve të cilat ndiqen për të arritur këtë efekt, qoftë në:

1- Ndjesi: ku përdor truke për të ndikuar në perceptimet shqisore të njeriut, dhe njohja e hilesë dhe çlirimi nga iluzioni e anulon intrigën e magjistarit.

2 - Humor: Xhini nuk mund të hedhë dashuri, urrejtje dhe zemërim në zemrën e njeriut, sepse kjo veçori është vetëm e fuqisë së Zotit të plotfuqishëm: **“O ju që besoni! Përgjigjuni Zotit edhe të Dërguarit kur ju thërret në atë që juve ju jep jetë, dhe dijeni se Zoti ndërhyr mes njeriut dhe zemrës së tij, dhe se tek Ai do të mblidheni.”** [El-Enfal: 24] Hedhja në zemër e këtyre ndjenjave është një atribut vetëm i Zotit të madhërishëm e të plotfuqishëm: **“Ai hodhi në zemrat e tyre frikën dhe tmerrin... e ju një grup i vrisnit, kurse një grup tjetër i zinit robër.”** [El-Ahzab: 26] Djalli nuk ka autoritet të drejtpërdrejtë mbi njeriun, por ai e fton atë, dhe njeriu përgjigjet ose nuk përgjigjet: **“Dhe kur çështja të përfundojë, djalli do të thotë: ‘Vërtet, Allahu ju kishte premtuar premtimin e vërtetë, kurse unë ju premtova, por ju tradhtova. E unë nuk kisha asnjë pushtet mbi ju, përveçse ju ftova dhe ju m’u përgjigjët mua, prandaj mos më fajësoni mua, por fajësoni veten tuaj!’** [Ibrahim: 22] Kështu që ne e themi sërish se për të ndikuar në gjendjen shpirtërore, ai duhet të përdorë mjete të tilla si iluzionet, dyshimet, hamendjet dhe ankthin së bashku me predispozitën shpirtërore të njeriut të magjepsur që ta pranojë këtë. Magjistari mund të përdorë edhe ilaçe dhe drogë për ta forcur efektin e saj, por nuk është se ai e hedh në shpirtin e njeriut në mënyrë të drejtpërdrejtë atë çfarë synon të hedhë. [Shiko: Rania Rexheb Sha’ban, *Hakikat’us-sihri bejne ‘l-mevruthi ve’n-Nusus*, bot. 1, Kajro, 2004, fq. 64.]

Si ka hyrë kjo temë në mendjet e muslimanëve?

Kjo temë hyri në mendjet e muslimanëve përmes tregimeve që kishin të bënin me bijtë e Izraelit, të cilët banonin në Medinën e Ndritur dhe që qëndruan për shtatë shekuj me radhë në pritje të pejgamberit të fundit. Ata u përhapën në Gadishullin Arabik dhe kultura e tyre u përhap në veçanti në Mekë, në Medinë dhe në zonat mes tyre. Një nga çështjet që u përhap prej tyre në ato zona ku banonin ishte tema për botën e xhinëve, ndërveprimi i tyre me njerëzit dhe se si ata mund të merrnin formën e njeriut ose të shtazëve. Ata treguan shumë histori në lidhje me ndërhyrjen e xhinëve në botën e njerëzve. Arabët ishin njerëz analfabetë dhe shpesh u drejtoheshin hebrenjve si 'njerëz të Librit' që ishin, për t'u këshilluar me ta në të gjitha ato me të cilat përballeshin, dhe hebrenjtë u përgjigjeshin sipas kulturës së tyre, kulturës së bijve të Izraelit. Historitë e treguara prej tyre u përhapën dhe u bënë kulturë në Gadishullin Arabik, e puna shkoi deri aty sa njerëzit e periudhës paraislame e kishin bërë traditë që nëse i zinte nata në rrugë gjatë udhëtimit dhe donin të flinin në ndonjë luginë, ata thërrisnin të zotin e asaj lugine nga xhinët - sipas asaj që ata besonin - dhe kërkonin mbrojtjen nga ai që të mos i godiste ndonjë gjë e papëlqyer nga xhinët ose nga të tjerët, sepse ata donin të kalonin natën nën mbrojtjen e tij. Në lidhje me këtë ata kishin shumë rituale dhe rrëfime, derisa arriti të përhapej edhe ideja e martesës midis njerëzve dhe xhinëve... dhe kjo kulturë vazhdoi të mbizotëronte tek ata.

Kur'ani fisnik dhe i Dërguari i Zotit, paqja dhe mëshira e Zotit qofshin mbi të, punuan për ta çrrënjësuar këtë koncept, por gjithsesi ai vazhdoi t'i kontrollonte mendjet e shumë njerëzve, derisa pati madje edhe nga dijetarët që e kishin pranuar atë⁹⁹. Në fakt, ata duhej ta dinin se modeli i bijve të Izraelit ngrihej mbi gjërat e prekshme dhe mishërimin e të fshehtave për t'i kthyer ato në ndjesi dhe që shihen me sy. Ky model, me të gjitha detajet e tij, është shfuqizuar dhe anuluar dhe erdhi një format tjetër, krejtësisht i ndryshëm nga ai. Erdhi një format i ri, i cili bazohet mbi arsyen, njohuritë dhe argumentin dhe mbi refuzimin e gjithçkaje së cilës Zoti nuk i ka dhënë asnjë autoritet. Megjithatë, kultura gojore dhe imagjinare popullore ka vazhduar ta trajtojë

⁹⁹ Poshtëshënimi 99, 100 dhe 101 janë hequr si çështje që e ngarkojnë lexuesin shqiptar. (Redaksia)

dhe promovojë këtë çështje, dhe e kanë bërë atë si një gjë të pranueshme të padiskutueshme, të cilën shumë njerëz e besojnë se ndodh dhe ka vërtet ndikim. Fshatrat tona akoma kanë plot të tillë që besojnë në ekzistencën e këtyre lloj marrëdhënies, dhe mentaliteti mbizotërues i popullit të thjeshtë i pranon këto ide që qarkullojnë rreth kësaj teme, veçanërisht në disa zona të Gadishullit Arabik.

Në Egjipt u botua libri i një gazetari, i cili i kishte vënë një titull tërheqës “Intervistë me një xhin musliman”. Libri u botua dhe u promovua për disa kohë dhe në të pretendohej se vendi i preferuar i djallit gjendej mbi ishullin Bermuda dhe se në atë vend gjendej ‘froni i djallit’. Këto pretendime gazetari i argumentoi me lajme qesharake, që thoshin se avionët nuk mund të fluturonin mbi atë vend të lartpërmendur dhe se çdo aeroplan që fluturon në këtë hapësirë ajrore, zbulohet nga radari satanik dhe e rrëzon duke ia zhdukur gjurmët, e gjithashtu e njëjta gjë ndodhte edhe me anijet që përpiqeshin të afroreshin në atë vend.

Po ashtu sot gjenden një numër kanalesh televizive satelitore që punojnë ditë e natë për të promovuar rastet e magjisë dhe pretendimin se ata “fryrës” dhe sharlatanë janë në gjendje të shfuqizojnë efektin e magjisë me anë të telefonit dhe me çfarëdo lloj mjetesh të tjera.

Si rezultat i gjithë kësaj neve na duhej patjetër që, ndërsa po bënim komentimin e Kur'anit me Kur'an, ta prezantonim këtë krim që quhet ‘magji’ dhe të shpjegojmë të këqijat që rezultojnë nga besimi i disa njerëzve në të, siç janë manipulimi i mendjeve të njerëzve të thjeshtë, vjedhja e parave të tyre, manipulimi i aftësive të tyre, madje deri edhe shkelja e rregullave morale ndaj tyre, në disa raste.

Ne prisnim që El-Ez’her dhe fakultetet e institutet e tij të bënin një luftë të paepur kundër magjisë dhe magjistarëve dhe që ez’heristi të mos gjente qetësi derisa ta zhdukte magjinë nga kjo shoqëri e t’i pastroonte plotësisht vendet islame nga ajo dhe praktikuesit saj. Kjo do të ishte më e denjë për El-Ez’herin dhe Akademinë Islame të Kërkimeve, si edhe për organet e ndryshme fetare. Ata duhet të merreshin me të para të gjitha çështjeve të tjera. Gjithashtu edhe nga universitetet islame, numri i të cilave i tejkalon njëqindëshin në të gjitha pjesët e botës islame, prisnim ta luftonin këtë të keqe të rrezikshme dhe ta shkulinin atë nga mjediset e muslimanëve dhe nga mendjet e tyre.

Magjia në Kur'anin e shenjtë

Lënda “s-h-r” (magji) në librin e Zotit përmendet në pesëdhjetë e shtatë vende, ku në shumicën e rasteve sillet rreth kuptimit kryesor i cili njihet mes njerëzve kur përmendet fjala “magji”. Nga të gjitha këto ajete kuptohet qortimi ndaj magjisë dhe magjistarëve dhe paralajmërimi për t’u ruajtur nga ajo, nga praktikimi i saj, nga tregimi i interesit për të apo mashtrimi nga ata që merren me të. Disa prej atyre ajeteve fisnike tregojnë se ajo është një lloj diturie, të cilën njerëzit mund ta mësojnë dhe të bëhen të aftë në të dhe në të njëjtën kohë ajo është një nga mjetet e terrorizimit dhe frikësimit të njerëzve. **“Ai (Musai) tha: ‘Hidhni!’...Dhe kur ata hodhën, ata i magjepsën sytë e njerëzve dhe i tmerruan, dhe sollën një magji të madhe.”** [El-A’rāf: 116] Kështu Kur’ani fisnik, sipas zakonit të tij për të bërë të njohur diçka, vazhdon të tregojë funksionet e ndryshme dhe të shumëfishta të asaj gjëje, si dhe shumë attribute që gërshetohen të gjitha në shpjegimin e asaj të vërtetë, pa nevojën e një përkufizimi gjithëpërfshirës siç është rasti me përkufizimet që bëjnë filozofët. Kur’ani fisnik bën dallimin midis magjisë dhe mrekullive të pejgamberëve... mes saj dhe ligjeve universale e natyrore, dallime të cilat nuk mund t’i bëjë askush përveç Zotit të madhërishtëm. Kështu pra Libri i shenjtë tërheq vëmendjen se magjia është një lloj imagjinate dhe nuk e aprovon mendimin e atyre që për gjëra të vërteta dhe të prekshme thonë se është magji. I Larti thotë: **“Sikur Ne të të zbrisnim ty (o Muhammed), një libër të shkruar në letër dhe ata ta preknin me duar atë... jobesimtarët do të thoshin: “Kjo është vetëm një magji e qartë!”** [El-En’ām: 7] Magjia përmendet këtu si diçka e keqe dhe si term për të argumentuar besimin e tyre të prishur. Si mund të ishte magji kur bëhej fjalë për një gjë materiale të prekshme, për një libër... që madje edhe mund ta “prekin me dorë” e jo vetëm ta shikonin me sy i cili mund të mashtrojë ose imagjinojë gjëra. Por, me praninë e një trashëgimie të gabuar kulturore në psikikën e njerëzve të thjeshtë, me të kuptuarit e gabuar të çështjes së magjisë, edhe nga frika nga magjistari edhe për shkak të gatishmërisë psikologjike për t’i pranuar ato fantazi si gjëra të jashtëzakonshme, këto fantazi arrijnë të ndikojnë mbi personin e magjepsur dhe ta bindin e ta nënshtrijnë atë.

Beteja sfiduese që u zhvillua mes Musait a.s. dhe Faraonit e magjistarëve të tij konsiderohet si një nga ngjarjet më të rëndësishme sepse nëpërmjet saj u synua të vendosej një vijë ndarëse midis magjisë dhe mrekullive të Zotit. Magjia, për nga vetë natyra e saj, është një punë e pavlefshme, dhe nuk ka asnjë efekt. Për këtë arsye i Larti thotë: **“Dhe kur ata hodhën, Musai tha: “Ajo që ju keni sjellë është (vetëm) magji dhe vërtet Zoti do ta bëjë të pavlefshme atë! Vërtet, Zoti nuk e rregullon punën e atyre që bëjnë keq!”** [Jūnus: 81].

Magjistarët e Faraonit prezantuan nivelet më të larta ndikuese të magjisë që ata mund të bënin. Magjia e tyre i magjepsi sytë e njerëzve dhe i bëri të imagjinonin gjëra të pavërteta, derisa ua futi tmerrin. I Larti thotë: **“Ai (Musai) tha: ‘Hidhni!’...Dhe kur ata hodhën, ata i magjepsën sytë e njerëzve dhe i tmerruan, dhe sollën një magji të madhe”** [El-A’rāf: 116] dhe thotë gjithashtu: **“Ai (Musai) tha: Jo, por hidhni ju!... Dhe ja, litarët dhe shkopinjtë e tyre i shtireshin atij - për shkak të magjisë së tyre - sikur ata po vraponin.”** [Ta-Ha: 66] Medito fjalën “i shtireshin” dhe se çfarë kuptimi përmban ajo për iluzionin dhe largësinë nga e vërteta, sepse ata nuk vraponin vërtet, por shikuesit i shtireshin sikur janë duke vrapuar. Me këtë Kur’ani i shenjtë na mëson se magjia nuk ka asnjë të vërtetë dhe se ajo është thjesht një imagjinatë e syrit dhe iluzion në imagjinatën e të magjepsurit që i duket sikur po ndodh diçka, e cila në të vërtetë nuk ka ndodhur. Por, pavarësisht se ishte imagjinatë, megjithatë bëri që në shpirtin e Musait a.s. të hynte një lloj frike. I Larti thotë: **“Dhe brenda vetes Musai pati një ndjenjë frike.”** [Ta-Ha: 67]

E njëjta gjë ndodh me të gjithë njerëzit, por ndikimi që lë në shpirt veprimi i magjistarit nuk tregon për vërtetësinë e saj. Njeriu mund të ndikohet nga imagjinata dhe të frikësohet, siç ndodhi me Musain a.s., dhe për ta zhvlerësuar këtë ndikim mbi Musain a.s. dhe mbi njerëzit, dhe për ta shfuqizuar pushtetin e atyre magjistarëve që e ushtronin nëpërmjet imagjinatës dhe mashtrimit që bënin, Zoti i madhërishëm e urdhëroi Pejgamberin e Tij, Musain a.s., duke i thënë: **“Hidhe atë që ke në dorën tënde, t’i gëlltisë ato që kanë punuar. Ajo që ata kanë punuar është vetëm hile magjistari, dhe magjistari nuk do të ketë sukses kudo që të jetë!”** [Ta-Ha: 69] Hiletë e magjistarëve, të gjitha sa qenë, nuk mundën të bënin qëndresë përballë së vërtetës që gjendej në

shkopin e Musait a.s., i cili i gjëlltiti gjithë mashtrimet e tyre dhe ua fshiu gjurmët.

E meqenëse këta magjistarë ishin njerëzit më të aftë për të bërë atë magjinë e kotë, ata arritën menjëherë ta perceptonin ndryshimin e madh midis së vërtetës që hodhi Musai dhe gënjeshtërs me të cilën ata magjepsën sytë e njerëzve. Atëherë atyre iu bë i qartë falsiteti në të cilin jetonin dhe e kuptuan ndryshimin mes dy gjendjeve. Sa të mrekullueshme janë fjalët e Zotit të plotfuqishëm kur thotë: **“Dhe magjistarët u hodhën me fytyrën në sexhde (ndaj Zotit!)”** [El-A'rāf: 120] Duket sikur ata, bashkë me magjinë e tyre, ranë në sexhde ndaj Krijuesit të së vërtetës, e cila e nxori zbuluar falsitetin. Ata ranë në sexhde ndërkohë që nuk e kishin përgatitur veten për këtë... madje pak më parë ata kishin thënë: **“Betohemi në madhësinë e Faraonit se ne do të jemi fitimtarët!”** [Esh-Shu'arā: 44]

Dhe meqenëse disa nga magjistarët pretendonin se ishin në gjendje t'i nënshtrojnë xhinët që ata t'u sillnin lajme nga bota e fshehtë dhe lajme për të ardhmen, Kur'ani i shenjtë e sqaroi se mes atyre botëve ekzistojnë ndarje që nuk lejojnë ndërhyrjen që pretendonin ata dhe djajtë që i mbështetnin ata.

Si mund të besojë muslimani se magjia mund të ndikojë në çfarëdo personi, ndërsa ai beson dhe është i sigurt se në këtë ekzistencë nuk mund të ndikojë askush pa lejen e Allahut?! Kush lexon suren El-Xhinn, surja vendimtare që sqaron çfarë gjendet mes njeriut dhe botëve të fshehta, mund ta kuptojë se marrëdhënia midis botës së njerëzimit dhe botës së xhinëve dhe krijesave të tjera të padukshme është një çështje që Zoti i madhërisëm e ka përcaktuar me saktësi. Fillimi i shpalljes së Kur'anit të Dërguarit të Zotit, Muhammedit, paqja e Zotit goftë mbi të, ishte një sinjal që tregonte për ndërprerjen e komunikimit dhe të marrëdhënieve imagjinare ose reale, që kishin të bënin me formatin metafizik të mesazhit të Sulejmanit a.s. Surja sqaron se xhinët që besuan në Kur'anin e lavdishëm u prekën në shpirt nga ato çfarë dëgjuan të lexoheshin nga pjesët e Kur'anit famëlartë: **“Thuaj, (o Muhammed): “Mua më është shpallur se një grup xhinësh dëgjuan (ndërsa Pejgamberi lexonte Kur'an) dhe thanë: “Vërtet, ne kemi dëgjuar një Kur'an të mahnitshëm... që udhëzon në rrugën e duhur dhe ne i besuam atij dhe ne kurrë nuk do t'i shoqërojmë (asgjë në dhurim) Zotit tonë!”** [El-Xhinn: 1-2] Kjo tregon se i Dërguari, paqja

dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të, që ishte nga njerëzit, ndikoi te xhinët dhe jo e kundërta. Pejgamberi, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të, nuk tha: “Jam takuar me një grup xhinësh dhe i ftova ata të dëgjonin Kur’an”, ose “ua lexova atë atyre”. Në sure qortohen ata burra nga njerëzit që kërkojnë ndihmë nga burra të xhinëve, dhe se këta të fundit nuk u shtojnë gjë tjetër atyre njerëzve përveç mëkatit dhe çoroditjes. Ajetet e sures El-Xhinn e konfirmuan se rruga nëpërmjet së cilës thirrja e fesë mbërriti tek ata ishte ai dëgjim i Kur’anit nga ana e tyre: **“Edhe ne, pasi e dëgjuam Udhëzimin (Kur’anin), i besuam atij. E kush i beson Zotit të tij, nuk i frikësohet humbjes së shpërblimit e as padrejtësisë.”** [El-Xhinn: 13] dhe përfundon duke thënë: **“(Ai është) Njohësi i së fshehtës dhe nuk ia zbulon askujt të fshehtën e Tij. Përveç ndonjë të Dërguari që Ai dëshiron, dhe atëherë Ai vë nga para edhe nga pas tij vëzhgues, që ta dijë se i kanë përcjellë vërtetë mesazhet e Zotit të tyre; dhe Ai është në dijeni për gjithçka rreth tyre, dhe çdo gjë e ka llogaritur me numër.”** [El-Xhinn: 26-28] Nëse muslimanët do të meditonin për këtë sure dhe do të përpiqeshin ta kuptonin thellësisht atë, ata do të gjenin aty përgjigjen e plotë për çfarëdolloj pyetjeje që kanë rreth natyrës së marrëdhënies mes njerëzve dhe xhinëve.

Kur’ani i ndritur u përgjigjet atyre që pretendojnë se djalli është në gjendje ta detyrojë njeriun të thotë ose të veprojë diçka që ai nuk e dëshiron: **“Dhe kur çështja të përfundojë, djalli do të thotë: “Vërtet, Allahu ju kishte premtuar premtimin e vërtetë, kurse unë ju premtova, por ju tradhtova. E unë nuk kisha asnjë pushtet mbi ju, përveçse ju ftova dhe ju m’u përgjigjët mua, prandaj mos më fajësoni mua, por fajësoni veten tuaj! As unë nuk jam shpëtimtari juaj dhe as ju jeni shpëtimtarët e mi! Vërtet, unë e mohoj adhurimin që më bënit dikur. Vërtet, keqbërësve u takon një ndëshkim i dhembshëm.”** [Ibrahim: 22] Djalli nuk ka asnjë pushtet mbi bijtë e Ademit, vetëm t’i thërrasë ata... dhe njeriu përgjigjet ose nuk përgjigjet. Mbështetësit e djallit janë ata që ia dhanë atij këtë pushtet mbi ta në fillim... sepse ishin ata që i shkuan pas, dhe lejuan që ai të kishte kontroll mbi ta dhe lejuan të ndikoheshin nga vesveset e tij, e nuk është ai që ua imponoi atyre pushtetin e tij. **“Në të vërtetë, ai nuk ka asnjë pushtet mbi ata që besojnë dhe që i mbështeten Zotit të tyre. Por pushteti i tij është mbi ata që e marrin atë si aleat dhe mbi ata që përmes tij i shoqërojnë të tjerë Allahut.”** [En-Nahl: 99-100] Kështu, Zoti e mësoi njeriun se

gjëja më e madhe që xhinët ose djajtë mund t'i shkaktojnë njeriut janë vesveset, ftesa dhe tundimi për të bërë gjëra jo të mira dhe t'ua zbuluar rojnë atyre ato. I Larti thotë: **“Djalli u bëri vesvese atyre të dyve, për t'ua zbuluar pjesët e turpshme të tyre që u ishin mbuluar”** [El-A'rāf: 20], dhe thotë: **“Ai i cili bën vesvese në gjokset e njerëzve.”** [En-Nas: 5]

Gjithashtu Zoti e mësoi njeriun se si ta çlironte veten dhe ta pengonte djallin të arrinte objektivat e tij nëpërmjet fortifikimit me besimin në Zotin e plotfuqishëm dhe mbështetjen tek Ai.

Zbritja e dy sureve të fundit të Kur'anit, nga njëra anë ishin një konfirmim se magjia, fryrja në nyja, dhe gjithçka që pretendohet se ndikon tek njeriu, janë për ta frikësuar njeriun dhe për ta thyer atë... dhe nga ana tjetër, zbritja e këtyre dy sureve ishte për t'i dhënë njeriut ndjesinë e sigurisë dhe të besimit në Zotin, bekuar dhe lartësuar qoftë Ai, dhe për ta përçmuar djallin, përpjekjet e tij dhe gjithë atë që ai dhe shokët e tij përpiqen të bëjnë. Këtu i Madhërishti sikur u thotë njerëzve: “Me anë të këtyre dy sureve të shkurtra ju mund të çliroheni nga të gjitha frikërat me të cilat djalli përpiket t'i frikësojë ndjekësit e tij.”.

Këto dy sure, i Dërguari i Zotit, paqja dhe mëshira e Zotit qofshin mbi të, i lexonte në çdo kohë duke kërkuar mbrojtje tek Allahu nga çdo e keqe dhe shpeshherë ua lexonte edhe Hasanit dhe Husejnit, e gjithashtu i këshillonte edhe shokët e tij t'i lexonin.

Paqartësia rreth magjisë që i bënë të Dërguarit, dhe ndikimit të saj tek ai

Aishja r.a. tregon: “Pejgamberit, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të, i bënë magji, saqë i dukej se e kishte bërë diçka, por në të vërtetë nuk e kishte bërë, derisa një ditë ai u lut shumë, pastaj tha: “A e more vesh (o Aishe) se Zoti më tregoi për shërimin tim? Më erdhën dy burra dhe njëri prej tyre qëndroi te koka ime, ndërsa tjetri tek këmbët e mia e njëri nga ata i tha tjetrit: - Nga çfarë vuan ky burrë? Tjetri u përgjigj: - I kanë bërë magji. Pastaj i pari pyeti sërish: - Kush ia ka bërë magji? Tjetri tha: - Lubejd Ibn 'ul-Isām. I pari tha: - Në çfarë?...Tjetri tha: - Në krehër dhe flokët që ishin të mbetur në të dhe me polenin e palmës. I pari tha: -Ku gjendet ajo (magjia)? Tjetri iu përgjigj: “Në pusin Dhervān.”...”

Pejgamberi, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të, shkoi atje, pastaj kur u kthye i tha Aishes r.a.: “Palmat e hurmave pranë tij (pusit) ngjanin si të ishin koka të djajve.” Ajo i tha: “A e demaskove atë njeri që e ka bërë këtë?” Ai tha: “Mua tashmë më shëroi Zoti, ndërsa për ta demaskuar atë pata frikë se kjo do të nxiste të keqen mes njerëzve.” ... Pastaj pusin e mbushën me dhé, derisa u mbyll.”¹⁰⁰

Si fillim Kur'ani fisnik e ka konfirmuar se pagabueshmëria dhe mbrojtja e të Dërguarit të Zotit është si mbrojtja e Kur'anin Fisnik, për të cilin i Larti thotë: **“Vërtet, Ne e kemi zbritur përkujtimin** (Librin, Kur'anin) **dhe jemi Ne ata që do ta mbrojmë!”** [El-Hixhr: 9], ndërsa Pejgamberit, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të, i Madhërishmi i kishte thënë: **“Zoti të mbron ty nga njerëzit!”** [El-Māide: 67] Dhe kjo është një çështje e logjikshme, sepse nëse mbrojtja e të Dërguarit të Zotit do të shkelej, kjo do të refleктоhej te Kur'ani dhe te mesazhi i tij për njerëzimin.

Kjo mbrojtje e siguruar për të ishte një mbrojtje gjithëpërfshirëse, që e bënte atë të paprekshëm nga gjithçka që kishte krijuar Zoti i plotfuqishëm. Ishte e pamundur që atij t'i ndodhte çfarëdo që do të ndikonte negativisht në detyrën e tij të profecisë dhe të mesazhit hyjnor, si nga aspekti i marrjes së mesazhit nga Allahu i madhërishëm ashtu edhe nga aspekti i transmetimit të tij te njerëzit.

Muslimani, pasi i janë zbritur nga Zoti këto dy sure mbrojtëse (dy suret e fundit të Kur'anit, surja Felek dhe Nās), duhet të vazhdojnë t'i këndojë ato dhe ta mbrojnë veten me to, jo ngaqë nëse nuk e bën këtë do ta sulmojnë djajtë ose xhinët, por për të forcuar besimin e tij në Zotin e plotfuqishëm, dhe në mënyrë që t'i dobësojë ato kultura dhe imagjinata e të mos i lejojë ato të depërtojnë në besimin e tij ose të ndikojnë negativisht në ndjesinë e tij të sigurisë. Dy suret mbrojtëse dhe përkujtimi i Zotit të madhërishëm janë garantuese të rritjes dhe forcimit të sistemit imunitar të mendjes dhe shpirtit të njeriut. Këto nuk lejojnë që te besimtari të hyjë dyshimi se ka ndonjë forcë ndikuese në këtë gjithësi, në lidhje me jetën e tij, vdekjen, shëndetin ose sëmundjen përveç Zotit të madhërishëm: **“Thuaj: Ne nuk do të na prekë asgjë përveç asaj që na e ka shkruar Zoti për ne. Ai është mbështetësi ynë dhe vetëm Zotit le t'i mbështeten ata që besojnë!”** [Et-Tevbe: 51] **“E nëse Zoti të**

¹⁰⁰ Buhariu, *Sahih 'ul-Buhari*, hadithi nr. 3268, fq. 626; Muslimi, *Sahih Muslim*, hadithi nr. 2189, fq. 900.

prek me ndonjë dëmtim, atë nuk mund ta largojë askush tjetër përveç Tij... e nëse të prek me ndonjë të mirë, dije se Ai është në gjendje për gjithçka!" [El-En'ām: 17] Zoti i madhërishëm ka caktuar për njeriun engjëj që shkruajnë veprat e tij dhe që e mbrojnë atë: **"Për të (njeriun) ka engjëj të njëpasnjëshëm, nga para edhe nga prapa tij, që e mbrojnë atë, me urdhrin e Allahut. Vërtet, Allahu nuk e ndryshon gjendjen e një populli, derisa ata vetë të ndryshojnë atë që është në vetveten e tyre. Dhe kur Allahu do ta godasë një popull me një të keqe, atë nuk mund ta kthejë askush... dhe përveç Tij, ata nuk kanë mbrojtës tjetër."** [Er-Rra'd: 11] Njeriu në këtë gjithësi është i mbrojtur, derisa ajo që është shkruar për të, të arrijë afatin e vet, të cilën asgjë nuk mund ta pengojë. Besimtarët mjafton t'i kujtojnë vetes fjalët e të Lartit që thotë: **"Dhe kur çështja të përfundojë, djalli do të thotë: "Vërtet, Allahu ju kishte premtuar premtimin e vërtetë, kurse unë ju premtova, por ju tradhtova. E unë nuk kisha asnjë pushtet mbi ju, përveçse ju ftova dhe ju m'u përgjigjët mua, prandaj mos më fajësoni mua, por fajësoni veten tuaj! As unë nuk jam shpëtimtari juaj dhe as ju jeni shpëtimtarët e mi! Vërtet, unë e mohoj adhurimin që më bënit dikur. Vërtetë, keqbërësve u takon një ndëshkim i dhimbshëm."** [Ibrahim: 22] Ai e pranoi pafuqinë e tij për çfarëdo ndikimi dhe se nuk ka asgjë tjetër në dorë përveçse t'i ftojë të dashurit e tij, dhe ka nga ata që për shkak të shpirtit të dobët dhe besimit të tyre të dobët i përgjigjen atij. I Madhërishmi thotë: **"E kush verbohët së përkujtuari të Gjithëmëshirshmin, Ne i ngjisim atij një djall, i cili bëhet shoqëruesi i tij."** [Ez-Zuhurf: 36]

Me rëndësi është që besimtari të mos bëhet i pavëmendshëm ndaj përkujtimit të Zotit dhe as ndaj vazhdueshmërisë së lidhjes së tij me Kur'anin e ndritur. Nëse ndodh që harron dhe ndien një farë çarjeje në marrëdhënien e tij me Zotin e gjithëmëshirshëm, ai duhet të shpejtojë të kthehet tek Ai: **"Ata që ruhen, kur i prek ndonjë impuls i djallit, ata kujtohen (për Allahun) dhe menjëherë u kthehet shikimi (i arsyes). Ndërsa "vëllezërit" e tyre, ata i shtyjnë edhe më tej në humbje, pa pushuar."** [El-A'rāf: 201-202]

Nga ana tjetër, nuk është e pëlqyeshme nga ana fetare të qarkullohen ato histori që konfirmojnë ndikimin e magjisë dhe të magjistarëve dhe që i hapin mendjet e njerëzve drejt devijimit, përndryshe kam frikë se ata që i përhapin këto ndër njerëz i përfshin ajeti i ndritur që

thotë: **“Ata që dëshirojnë që e turpshmja të përhapet mes atyre që besojnë, ata i pret një ndëshkim i dhimbshëm në këtë jetë, edhe në ahiret. Zoti di, ndërkohë që ju nuk dini!”** [En-Nūr: 19]

“Dhe nëse ata do të kishin besuar dhe do t'i ishin druajtur Zotit, shpërblimi nga Zoti do të ishte (shumë) më i mirë... sikur ta dinin!” [El-Bekare: 103] Nëse hebrenjtë do të kishin besuar dhe do t'ia kishin pasur frikën Zotit, do ta kishin kuptuar se shpërblimi i Zotit është më i mirë për ta sesa magjia dhe ajo çfarë ata fituan nëpërmjet saj. Po ta dinin mirë dhe me siguri se çfarë shpërblimi të madh sjellin besimi në Zotin dhe ruajtja nga të këqijat, ata do të besonin.

“O ju që kenë besuar, mos thoni (të Dërguarit të Zotit) “Rā'ina!”, por thoni: “Un'dhurna!” dhe bëhuni të dëgjueshëm... kurse jobesimtarët i pret një ndëshkim i dhembshëm!” [El-Bekare: 104] Kur'ani i urdhëron besimtarët: - O ju që besoni, mos i thoni Pejgamberit tuaj, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të: ‘Rā'ina!’ (që do të thotë: Na kij kujdes), mos e përdorni këtë term, (sepse hebrenjtë ia thoshin Pejgamberit, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të, këtë fjalë, duke i përdredhur gjuhët e tyre me të, e kishin për qëllim ta shanin), por të thoni **“Un'dhurna!”** (fjalë e cila përmbushte të njëjtin kuptim)! Edhe bëhuni të dëgjueshëm ndaj mësimave të Zotit! Kurse kundërshtuesit që kundërshtojnë më kot, ata i pret një ndëshkim i dhimbshëm.

“Ata nga ithtarët e librit që nuk besojnë, edhe politeistët, nuk dëshirojnë që t'ju zbresë ndonjë e mirë nga Zoti juaj... Por Zoti e veçon me mëshirën e Tij kë të dojë! Zoti posedon mirësi të madhe!” [El-Bekare: 105] Mosbesimtarët nga ithtarët e librit dhe politeistët nuk dëshirojnë t'ju zbresë as e mira më e vogël nga Zoti juaj, qoftë tekst Kur'ani apo dituri tjetër, ose mbështetje dhe përgëzime nga ana e Tij. Por, Zoti i jep nga mëshira e Tij kujt të dëshirojë nga robërit e Tij, mirësi të tilla si pejgamberia ose mesazhi hyjnor. Zoti është Ai që jep shumë dhe pa masë.¹⁰¹

¹⁰¹ Alu 'sh-Shejh, *Et-Tefsir 'ul-Mujesser*, fq.16.

Pjesa e njëmbëdhjetë:

Shfuqizimi

" مَا نُنَسِّحُ مِنْ آيَةٍ أَوْ نُنسِهَا نَأْتِ بِخَيْرٍ مِنْهَا أَوْ مِثْلَهَا أَلَمْ نَعْلَمْ أَنَّ اللَّهَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ (106) أَلَمْ نَعْلَمْ أَنَّ اللَّهَ لَهُ مُلْكُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَا لَكُمْ مِنْ دُونِ اللَّهِ مِنْ وَلِيٍّ وَلَا نَصِيرٍ (107) أَمْ تَرِيدُونَ أَنْ تَسْأَلُوا رَسُولَكُمْ كَمَا سُئِلَ مُوسَى مِنْ قَبْلُ وَمَنْ يَتَّبِعِ الْكُفَرَ إِلَّا إِمَانًا فَقَدْ ضَلَّ سَوَاءَ السَّبِيلِ (108) وَدَّ كَثِيرٌ مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ لَوْ يَرُدُّوكُمْ مِنْ بَعْدِ إِيمَانِكُمْ كُفْرًا حَسَدًا مِنْ عِنْدِ أَنْفُسِهِمْ مِنْ بَعْدِ مَا تَبَيَّنَ لَهُمُ الْحَقُّ فَاعْفُوا وَاصْفَحُوا حَتَّى يَأْتِيَ اللَّهُ بِأَمْرِهِ إِنَّ اللَّهَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ (109) وَاقِيمُوا الصَّلَاةَ وَآتُوا الزَّكَاةَ وَمَا تُقَدِّمُوا لِأَنْفُسِكُمْ مِنْ خَيْرٍ تَجِدُوهُ عِنْدَ اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ (110)"

"Për çdo ajet që Ne e shfuqizojmë, apo që e bëjmë të harrohet, Ne sjellim tjetër më të mirë se ai, ose të ngjashëm me të... A nuk e di ti se Allahu është i aftë të bëjë çdo gjë?! (106) A nuk e di ti se Allahut i përket sundimi i qiejve dhe i Tokës dhe se përveç Allahut ju nuk keni tjetër mbrojtës e as ndihmës! (107) Apo mos doni t'i kërkonit të Dërguarit tuaj ashtu siç iu kërkuar Musait (nga populli i tij) më parë... e kush e ndërron besimin me mohim, ai e ka humbur rrugën e drejtë! (108) Shumë nga ithtarët e Librit, prej zilisë që kanë në vete, dëshirojnë që t'ju zmbropsin nga besimi juaj, edhe pasi u është bërë e qartë e vërteta. Por, ju falini ata dhe lërin, derisa të vijë urdhri i Allahut! Vërtet, Allahu është i aftë për çdo gjë! (109) E, faleni namazin dhe jepen zekatin, e çfarëdo të mire që të bëni për veten tuaj, atë do ta gjeni tek Allahu. Vërtet, Allahu e sheh mirë gjithçka që ju bëni." (110) [El-Bekare: 106-110]

Trashëgimia e shkencës së komentimit të Kur'anit që na është përçjellë nga shekujt e mëparshëm, ajetin: **"Për çdo ajet që Ne e shfuqizojmë, apo që e bëjmë të harrohet, Ne sjellim tjetër më të mirë se ai ose të ngjashëm me të."** [El-Bekare: 106], e ka shikuar si një argument i cili tregon se shfuqizimi i ajeteve të caktuara është një gjë që është e lejueshme të ndodhë dhe që ka ndodhur vërtetë.

Parë nga konteksti, ku ajeti para tij, thotë: **"Ata nga ithtarët e Librit që nuk besojnë, edhe politeistët, nuk dëshirojnë që t'ju zbresë ndo-**

një e mirë nga Zoti juaj... Por Zoti e veçon me mëshirën e Tij kë të dojë! Zoti posedon mirësi të madhe!" [El-Bekare: 105], tregon se ata mosbesimtarë nga bijtë e Izraelit dhe politeistët nuk dëshironin asgjë përveç dëmtimit të muslimanëve dhe arabëve dhe nuk dëshironin që këtyre t'u zbriste asnjë e mirë nga Zoti i tyre, por te Zoti nuk çon aspak peshë ajo se çfarë ata dëshirojnë apo çfarë ata e urrejnë, sepse Zoti i madhërishëm i jep nga mëshira e Tij kujt të dojë... Zoti është dhurues i madh, bamirës i madh. Këtë mirësi të madhe ia dhuroi Muhammedit, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të, duke i dhënë pejgamberin dhe fenë islame, që ky të shërbente si argument ndaj kombit të tij në Ditën e Ringjalljes, siç thotë i Lartmadhërishmi: "(Ne e zbritëm Kur'anin) **Që të mos thoni: "Librat e shenjtë u janë shpallur vetëm dy komuniteteve (hebrenjve dhe të krishterëve) para nesh, ndërsa ne nuk e dinim se çfarë mësonin ata... Ose që të mos thoni: "Sikur neve të na ishte zbritur Libri i shenjtë, ne do të ishim më të udhëzuar se ata"** Ja pra, juve ju erdhi një dëshmi e qartë nga Zoti juaj, udhëzim dhe mëshirë!" [El-En'ām: 156-157] Kështu pra ky ajet, tregon për shfuqizimin e "ajetit-shenjës" së bijve të Izraelit, dhe se Zoti i madhërishëm e ka zëvendësuar umetin e tyre me këtë umet dhe shkrimet që u janë zbritur atyre i ka zëvendësuar me këtë libër të bekuar, me Kur'anin.¹⁰²

Një dispozitë e nxjerrë nga ky ajet është ajo që ka të bëjë me zëvendësimin e bijve të Izraelit, të ritualeve dhe legjislacionit të tyre, përfshirë vështirësitë dhe barrën e rëndë që përmban ai legjislacion, të cilat patën ardhur si pasojë e mosbindjes dhe padrejtësive të tyre: **"Për shkak të keqbërjes nga ana e hebrenjve, Ne ua bëmë të paligjshme atyre një numër ushqimesh të mira që i kishin pasur të lejuara më parë, si edhe për shkak se pengonin shumë (njerëzit) nga rruga e Allahut... Edhe për shkak të marrjes së kamatës nga ana e tyre, gjë e cila u ishte ndaluar, dhe për shkak të ngrënies së pasurisë së njerëzve nga ana e tyre, në mënyrë të padrejtë... E për mosbesimtarët nga mesi i tyre Ne kemi përgatitur një dënim të dhimbshëm."** [En-Nisā': 160-161], **"Kështu i ndëshkuam për shkak të padrejtësisë së tyre... dhe pa dyshim Ne themi të vërtetën!"** [El-En'ām: 146] Kështu që, tanimë nuk ekziston më asnjë legjislacion hyjnor i rëndë, as kanë mbetur më "zinxhirë e pranga" penguese, as ngushticë, as mundim dhe as

¹⁰² Ky është mendimi i autorit në lidhje me këtë çështje. [Shënim i përkthyeses]

vështirësi në fe, sepse ky legjislacioni Kur'anor është legjislacioni i lehtësimit, mëshirës, i lejitimit të gjërave të mira dhe i ndalimit të të këqijave dhe i heqjes së barrës dhe zinxhirëve e prangave nga besimtarët. Zoti deshi që nëpërmjet këtij Libri t'ia lehtësonte gjithë njerëzimit barrën, përfshirë edhe bijve të Izraelit (nëse ata do t'i besonin Zotit dhe të Dërguarit të Tij, këtij Pejgamberi që nuk dinte lexim as shkrim dhe i cili besonte te Zoti dhe te fjalët e Tij). Zoti e di më mirë!¹⁰³

Për fjalët e të Madhërishmit: **“Për çdo ajet që Ne e shfuqizojmë, apo që e bëjmë të harrohet, Ne sjellim tjetër më të mirë se ai, ose të ngjashëm me të”** [El-Bekare: 106], themi: Kur e shfuqizojmë ajetin-shenjën e bijve të Izraelit ose të ithtarëve të librit, të cilët nuk besojnë... ose bëjmë që njerëzit ta harrojnë ndonjë ajet-shenjë, si ata që harruan Zotin dhe Ai bëri që ata të harrojnë veten e tyre, Ai sjell ajet-shenjë më të mirë se ajo, ose tjetër të ngjashme me të, si rrjedhojë e aftësive që Ai i madhërishmi zotëron, si rezultat i sundimit të Tij të qiejve edhe të tokës dhe si rezultat i cilësisë së Tij si ndihmës dhe mbështetës i robërve të Tij besimtarë. I Larti thotë: **“A nuk e di ti se Allahut i përket sundimi i qiejve dhe i tokës dhe se përveç Allahut ju nuk keni tjetër mbrojtës e as ndihmës!”** [El-Bekare: 107] Fjalët e të Lartit që thonë: **“... më të mirë se ai, ose të ngjashëm me të”** [El-Bekare: 106] mundet të tregojnë për Muhammedin, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të! Po ashtu, tregojnë për këto ajete Kur'anore që ia janë zbritur atij, të cilat i përfshijnë dhe i tejkalojnë gjithë ajetet dhe shenjat e pejgamberëve të mëparshëm, mrekullitë e tyre, edhe mrekullitë që janë shfaqur me anë të tyre. Ne tani kemi në dorë gjashtë mijë e dyqind e tridhjetë e tetë ajete, që është numri i përgjithshëm i ajeteve të Kur'anit, të cilat e plotësuan nevojën, shëruan zemrën, ndriçuan, udhëzuan, përmbushën dhe e tejkaluan. I Larti thotë: **“A nuk u mjafton atyre që Ne të kemi zbritur ty Librin që u lexohet atyre? Vërtet, në këtë gjendet mëshirë dhe përkujtim për një popull që besojnë.”** [El-Ankebūt: 51]

“Apo mos doni t'i kërkonit të Dërguarit tuaj, ashtu siç iu kërkuat Musait (nga populli i tij) më parë... e kush e ndërron besimin me mohim, ai e ka humbur rrugën e drejtë!” [El-Bekare: 108] Konteksti u drejtohet atyre besimtarëve, të cilët Zoti i ka bekuar me zbritjen e këtij Libri, dhe u tërheq vëmendjen atyre: **“Apo mos doni t'i kërkonit të**

¹⁰³ Taha Xhabir El-Alvani, *Nahve Mevkifin Kur'ānijin min 'en-Nas'h*.

Dërguarit tuaj, ashtu siç iu kërkua Musait (nga populli i tij) **më parë...?”**... si për shembull të kërkoni të shikoni Zotin haptazi, siç kërkuan bijtë e Izraelit, apo t'i bëni pyetje dhe kërkesa pa fund, ashtu siç i kërkonin bijtë e Izraelit Musait a.s...

I Madhërishmi një sjellje të tillë e konsideroi si “ndërrim të besimit me mosbesimin”, duke i kërcënuar ata se kush e “ndërron besimin me mosbesim”, ai e ka humbur rrugën e drejtë.

Konteksti kthehet sërish në fjalët e të Lartit, që thotë: **“Shumë nga ithtarët e librit, prej zilisë që kanë në vete, dëshirojnë që t’ju zmbropsin nga besimi juaj, edhe pasi u është bërë e qartë e vërteta. Por, ju falini ata dhe lërin, derisa të vijë urdhri i Allahut; Vërtet, Allahu është i aftë për çdo gjë!”** [El-Bekare: 109] Ky ajet vjen për të konfirmuar atë se njerëzit e librit, për shkak të shpirtit të tyre të padrejtë, për shkak të zilisë, mllëfit dhe urrejtjes së tyre që kanë ndaj këtij umeti ngaqë Zoti u ka dhënë këtyre këtë Libër të bekuar, dëshirojnë që, nëse munden, t'i zmbropsin këta besimtarë nga besimi i tyre e të kthehen në mosbesimtarë pasi ata kanë besuar në këtë dritë Kur'anore. Kjo dëshirë e tyre ishte për shkak të smirës që i goditi pasi iu bë e qartë e vërteta... E në fakt, në vend të kësaj, pas ardhjes së të vërtetës nga Zoti, ata duhej të ndjenin siguri në të, dhe të tregonin bindje ndaj kësaj drite hyjnore! Pavarësisht kësaj, Zoti - bekuar dhe lartësuar qoftë Ai - i urdhëroi besimtarët të falnin dhe të tregoheshin tolerantë, e smirën dhe padrejtësinë e tyre t'i anashkalonin duke i injoruar. Ajeti në këtë kontekst është një dëshmi e shfuqizimit të shenjës së bijve të Izraelit, të formatit të tyre dhe të shariatit të tyre, me të gjitha dispozitat shtrënguese dhe rënduese që kishin ardhur si pasojë e mosbindjes dhe e padrejtësisë së tyre. Ky ajet dëshmon se Zoti - bekuar dhe lartësuar qoftë Ai - e ka zëvendësuar umetin e tyre me këtë umet, me umetin e Islamit.

“E, faleni namazin dhe jepeni zekatin, e çfarëdo të mire që të bëni për veten tuaj, atë do ta gjeni tek Allahu. Vërtet, Allahu e sheh mirë gjithçka që ju bëni.” [El-Bekare: 110]

Dhe punoni - o besimtarë - duke e falur namazin si duhet dhe duke e dhënë zekatin e detyrueshëm! Edhe dini se për çdo të mirë që e bëni për veten tuaj, shpërblimin e saj do ta gjeni në ahiret te Zoti. Zoti i plot-fuqishëm i shikon të gjitha veprat tuaja dhe Ai do t'ju shpërblejë për to.¹⁰⁴

¹⁰⁴ Alu 'sh-Shejh, *Et-Tefsir 'ul-Mujesser*, fq. 17.

Pjesa e dymbëdhjetë:

Argumentet e hebrenjve dhe të të krishterëve dhe sqarimi i pavlefshmërisë së tyre

"وَقَالُوا لَنْ يَدْخُلَ الْجَنَّةَ إِلَّا مَنْ كَانَ هُودًا أَوْ نَصَارَى تِلْكَ أَمَانِيُّهُمْ قُلْ هَاتُوا بُرْهَانَكُمْ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ (111) بَلَى مَنْ أَسْلَمَ وَجْهَهُ لِلَّهِ وَهُوَ مُحْسِنٌ فَلَهُ أَجْرُهُ عِنْدَ رَبِّهِ وَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ (112) وَقَالَتِ الْيَهُودُ لَيْسَتِ النَّصَارَى عَلَى شَيْءٍ وَقَالَتِ النَّصَارَى لَيْسَتِ الْيَهُودُ عَلَى شَيْءٍ وَهُمْ يَتْلُونَ الْكِتَابَ كَذَلِكَ قَالَ الَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ مِثْلَ قَوْلِهِمْ فَاللَّهُ يَحْكُمُ بَيْنَهُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ فِيمَا كَانُوا فِيهِ يَخْتَلِفُونَ (113) وَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنْ مَنَعَ مَسَاجِدَ اللَّهِ أَنْ يُذْكَرَ فِيهَا اسْمُهُ وَسَعَى فِي خَرَابِهَا أُولَئِكَ مَا كَانَ لَهُمْ أَنْ يَدْخُلُوهَا إِلَّا خَائِفِينَ لَهُمْ فِي الدُّنْيَا خِزْيٌ وَلَهُمْ فِي الْآخِرَةِ عَذَابٌ عَظِيمٌ (114) وَلِلَّهِ الْمَشْرِقُ وَالْمَغْرِبُ فَأَيْنَمَا تُولُّوا فَثَمَّ وَجْهَ اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ وَاسِعٌ عَلِيمٌ (115) وَقَالُوا اتَّخَذَ اللَّهُ سُبْحَانَهِ بَنَ لَّهُ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ كُلٌّ لَّهُ قَانِتُونَ (116) بَدِيعُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَإِذَا قَضَى أَمْرًا فَإِنَّمَا يَقُولُ لَهُ كُنْ فَيَكُونُ (117) وَقَالَ الَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ لَوْلَا يُكَلِّمُنَا اللَّهُ أَوْ تَأْتِينَا آيَةٌ كَذَلِكَ قَالَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ مِثْلَ قَوْلِهِمْ تَشَاهَيْتَ فَلَوْهُمْ قَدْ نَبَّيْنَا الْآيَاتِ لِقَوْمٍ يُوقِنُونَ (118) إِنَّا أَرْسَلْنَاكَ بِالْحَقِّ بَشِيرًا وَنَذِيرًا وَلَا تُسْأَلُ عَنْ أَصْحَابِ الْجَحِيمِ (119) وَلَنْ تَرْضَى عَنْكَ الْيَهُودُ وَلَا النَّصَارَى حَتَّى تَتَّبِعَ مِلَّتَهُمْ قُلْ إِنَّ هُدَى اللَّهِ هُوَ الْهُدَى وَلَئِنْ اتَّبَعْتَ أَهْوَاءَهُمْ بَعْدَ الَّذِي جَاءَكَ مِنَ الْعِلْمِ مَا لَكَ مِنَ اللَّهِ مِنْ وَلِيٍّ وَلَا نَصِيرٍ (120) الَّذِينَ آتَيْنَاهُمُ الْكِتَابَ يَتْلُونَهُ حَقَّ تِلَاوَتِهِ أُولَئِكَ يُؤْمِنُونَ بِهِ وَمَنْ يَكْفُرْ بِهِ فَأُولَئِكَ هُمُ الْخَاسِرُونَ (121) يَا بَنِي إِسْرَائِيلَ اذْكُرُوا نِعْمَتِيَ الَّتِي أَنْعَمْتُ عَلَيْكُمْ وَأَنِّي فَضَّلْتُكُمْ عَلَى الْعَالَمِينَ (122) وَاتَّقُوا يَوْمًا لَا تَجْزِي نَفْسٌ عَنْ نَفْسٍ شَيْئًا وَلَا يُقْبَلُ مِنْهَا عَدْلٌ وَلَا تَنْفَعُهَا شَفَاعَةٌ وَلَا هُمْ يُنصَرُونَ (123)"

"Dhe thonë: "Në Xhennet nuk do të hyjë askush përveç atyre që janë hebrenj apo të krishterë!"... Këto janë dëshirat e tyre!... Thuaj: "Silleni provën tuaj për këtë që thoni, nëse thoni të vërtetën!". (111) Patjetër, kush ia dorëzon veten Zotit, duke qenë bamirës, ai do ta ketë shpërblimin te Zoti i tij, dhe të tillët nuk do të kenë frikë e as do të pikëllohen! (112) Hebrenjtë thonë: "Të krishterët nuk kanë asgjë (të vërtetë) ku të mbështeten", edhe të krishterët thonë: "Hebrenjtë nuk kanë asgjë ku të mbështeten", megjithëse të dyja palët lexojnë Librin e shenjtë... Po kështu, edhe ata që nuk dinë asgjë, thonë të njëjtat fjalë si ata. Por, Allahu do të gjykojë mes tyre, në Ditën e Ringjalljes për çfarë ata kishin kundërshtime. (113) E kush është më i mizor se ai që pengon që në xhamitë e Allahut të përmen-det emri i Tij, dhe përpiqet t'i shkatërrojë ato? Ata, nuk do të duhej

të hynin në to, përveçse të frikësuar! Ata, në këtë botë do të përjetojnë turpërim, ndërsa në ahiret ata i pret një ndëshkim i madh.(114) E, të Allahut janë lindja edhe perëndimi, prandaj ngado që të ktheheni, andej është Fytyra (ana) e Allahut! Vërtetë, Allahu është gjithëpërfshirës dhe i gjithëdijshëm. (115) Ata thonë: “Allahu ka një djalë.”... I lartësuar është Ai! Të Atij janë gjithçka ka në qiej dhe në tokë... dhe Atij i nënshtrohet gjithçka! (116) Ai është krijuesi i qiejve dhe i tokës, dhe kur Ai dekreton një çështje, Ai vetëm i thotë “Bëhu!”, dhe ajo bëhet! (117) Ata që nuk dinë, thonë: “Pse nuk na flet Allahu... ose të na sillte ndonjë shenjë?”. Kështu thoshin edhe ata para tyre, njëlloj siç thonë këta... zemrat e tyre i ngjanë njëra-tjetrës... Ne tashmë i kemi sqaruar shenjat për një popull që kërkojnë ta dinë të vërtetën. (118) Ne të kemi dërguar ty (o Muhammed) me të vërtetën, si përgëzues edhe paralajmërues, dhe ti nuk do të merresh në pyetje për banorët e zjarrit. (119) Hebrenjtë dhe as të krishterët nuk do të jenë të kënaqur me ty, derisa të ndjekësh fenë e tyre. Thuaj: “Vetëm udhëzimi i Allahut është udhëzimi i vërtetë”... E nëse do të ndiqje dëshirat e tyre pas asaj diturie që të ka ardhur, atëherë askush nuk do të të ndihmonte apo të të mbronte nga dënimi i Allahut.(120) Ata, të cilëve Ne u kemi dhënë Librin, dhe që e lexojnë atë drejt, ashtu siç ka zbritur, ata janë që besojnë në të. E ata që nuk besojnë në të, padyshim që ata janë humbësit! (121) O bijtë e Izraelit, kujtojeni mirësinë Time ndaj jush, me të cilën Unë ju kam bekuar, dhe se si Unë ju pata dhënë përparësi juve mbi gjithë njerëzit e tjerë (të asaj kohe)! (122) Dhe kijeni frikë një ditë kur asnjë njeri nuk do të mund të shlyejë asgjë për tjetrin, kur nuk do të pranohet kompensim prej tij, as do t'i vlejë ndërmjetësimi, dhe as do të ndihmohen.” [El-Bekare: 111-123]

“Dhe thonë: ‘Në Xhennet nuk do të hyjë askush përveç atyre që janë hebrenj apo të krishterë!’” [El-Bekare: 111] Pra, hebrenjtë thonë që në Xhennet nuk do të hyjë askush tjetër përveç hebrenjve, kurse të krishterët thonë se aty nuk do të hyjë askush përveçse kush është i krishterë. Kur’ani thotë që këto thënie të tyre: “**Këto janë dëshirat e tyre!**”... Thuaj: “**Silleni provën tuaj për këtë që thoni, nëse jeni të sinqertë!**” [El-Bekare: 111] Dhe ky është mentaliteti musliman, i cili kërkon argument dhe provë, që nuk pranon ta besojë diçka vetëm

ngaqë është thënë një histori për të apo që është cekur ndonjë lajm në lidhje me të, por thotë: Silleni provën dhe argumentin tuaj që e vërteton atë që thoni, **“nëse thoni të vërtetën”!**

“Patjetër” [El-Bekare: 112] që do të hyjnë në Xhennet të tjerë. Atje do të hyjnë **“kush ia dorëzon veten Zotit”**, që ndjek urdhrat e Tij, **“duke qenë bamirës”** që beson në një Zot të vetëm, **“ai do ta ketë shpërblimin te Zoti i tij”**, shpërblimi për veprat e tij do të jetë Xhenneti, **“dhe tillët nuk do të kenë frikë e as do të pikëllohen!”** [El-Bekare: 112] në botën tjetër, në ahiret.¹⁰⁵ Kështu Zoti e ndan çështjen dhe tregon se në Xhennet do të hyjnë ata që e meritojnë atë. Aty nuk do të hyjë hebreu ngaqë është hebre dhe as i krishteri ngaqë është i krishterë... e as nuk privohet prej tij muslimani vetëm ngaqë është musliman. Përkundrazi, ekzistojnë standarde dhe rregullore të vendosura nga Zoti - bekuar dhe lartësuar qoftë Ai – ku nga më të rëndësishmet është që njeriu t'ia dorëzojë zemrën dhe fytyrën e tij Zotit të Plotfuqishëm – duke qenë njëkohësisht bamirës, që nuk është i keq në perceptim, as mendim, as në bindje, në punë, as në asnjë sjellje. Kush është kështu **“ai do ta ketë shpërblimin te Zoti i tij dhe të tillët nuk do të kenë frikë e as do të pikëllohen!”** në ahiret.¹⁰⁶

“Hebrenjtë thonë: “Të krishterët nuk kanë asgjë (të vërtetë) ku të mbështeten”, edhe të krishterët thonë: “Hebrenjtë nuk kanë asgjë ku të mbështeten...!” [El-Bekare: 113], pra nuk kanë asgjë të saktë e të besueshme ku të bazohen, **“megjithëse të dyja palët lexojnë Librin e shenjtë... ”** [El-Bekare: 113] Ata thanë kështu ndërkohë që ata janë njerëz që kanë dituri, që lexojnë dhe që kanë Libra të shenjtë. Ata që e mbartin Tevratin dhe Inxhilin, dhe që u besojnë këtyre dy librave, ata e kanë detyrë të mos i mohojnë librat e njëri-tjetrit sepse secili nga ata dy libra konfirmon tjetrin.

“Po kështu, edhe ata që nuk dinë asgjë, thonë të njëjtat fjalë si ata.” [El-Bekare: 113] Pra, injorantët, siç janë idhujtarët e statujave, të cilët nuk dinë asgjë dhe që nuk kanë libër të shenjtë, edhe ata thoshin për ndjekësit e secilës nga këto dy fe se nuk ndjekin diçka me bazë dhe ky ajet përfaqëson një qortim të madh për ta (hebrenjtë dhe të krishterët) sepse pavarësisht diturisë që kishin, ata e radhitën veten në radhët e atyre që nuk dinë: **“Por, Allahu do të gjykojë mes tyre, në Ditën e**

¹⁰⁵ Tefsîr 'ul-Xhelâlejni, fq. 23.

¹⁰⁶ Referenca e mëparshme, e njëjta faqe.

Ringjalljes, për çfarë ata kishin kundërshtime” [El-Bekare: 113], dhe do ta ndëshkojë secilën palë sipas asaj që i përshtatet.

“E kush është më i mizor se ai që pengon që në xhamitë e Allahut të përmendet emri i Tij dhe përpiket t’i shkatërrojë ato? Ata nuk do të duhej të hynin në to, përveçse të frikësuar! Ata në këtë botë do të përjetojnë turpërim, ndërsa në ahiret ata i pret një ndëshkim i madh.” [El-Bekare: 114] Et-Taberi përmend arsyet e zbritjes së këtij ajeti dhe thotë se ky ajet u zbrit në lidhje me Nebūkidh Nasr (Nebuchadnezzar), sepse ai e shkatërroi tempullin ose faltoren e hebrenjve, për të cilën ata pretendojnë se është në Jerusalem. Fakti është se Kur’ani fisnik u zbrit shumë shekuj pas Nebūkidh Nasr dhe se ajeti është i përgjithshëm dhe përfshin këdo i cili ndalon që në xhamitë e Zotit të përmendet emri i Tij, që i mbyll dyert e tyre, që i prish ato dhe që kërkon t’i shkatërrojë dhe t’i përdhosë ato. Në kohën tonë kemi parë shumë nga këto fenomene. Kur bolshevizmi ose lëvizja komuniste “mori në dorë frerët” e Rusisë, ata urdhëruan shndërrimin e xhamive në muze, vende për vallëzim, etj.. Nganjëherë xhamitë u prishën e u shkatërruan plotësisht, të tilla si “Xhamia e Kuqe” në Pakistan, e cila u shemb nga sundimtari i asaj kohe mbi kokat e studentëve që kërkonin dituri në të, duke përdorur argumente të ndryshme dhe pretendime dashakeqe... E Zoti e trajtoftë atë me drejtësinë e Tij, jo me mirësinë dhe butësinë e Tij!

Dhe unë do të doja të theksoja se shkatërrimi i xhamive dhe faltoreve nuk bëhet vetëm duke i shkatërruar ato dhe duke i shndërruar ato në një tokë djerrë ose në diçka tjetër, siç bënë komunistët në Rusi dhe të ngjashmit e tyre, por evakuimi i xhamive nga adhuruesit, lexuesit, përkujtuesit, etj. është po ashtu një shkatërrim për to... Xhamitë e Zotit duhet të ngrihen dhe duhet të krijohet mundësia për ta përmendur Zotin e madhërisëm në to, e të lexohet në to Kur’ani famëlartë. Kështu që, le të kenë kujdes ata që i “shkatërrojnë xhamitë pa e kuptuar” duke i lënë të zbrazëta ato... sepse aspekti më i rëndësishëm i gjallërimit të tyre është që ato të jenë plot me adhurues dhe me ata që përkujtojnë Zotin.

“E, të Allahut janë lindja edhe perëndimi, prandaj ngado që të ktheheni, andej është Fytyra (ana) e Allahut! Vërtet, Allahu është gjithëpërfshirës dhe i gjithëdijsëm.” [El-Bekare: 115] Ky ajet ishte një parapërgatitje për ndodhinë e ndryshimit të kibles dhe është një zbatim praktik i asaj që u citua më parë në Kur’an: **“Për çdo ajet që Ne e shfuqizojmë, apo që e bëjmë të harrohet, Ne sjellim tjetër më të**

mirë se ai, ose të ngjashëm me të" [El-Bekare: 106], që do të thotë se atë ajet-shenjë- përvojë të mëparshme, e lëmë në harresë. Ky ajet tërheq vëmendjen se nga cilido vend e nga cilado anë që robërit i drejtohen Zotit të madhërishëm, andej është "Fytyra e Zotit të madhërishëm". Kështu që nuk duhet të humbasë askush nga pretendimet e atyre që thonë se ata janë bijtë e Zotit dhe të dashurit e Tij dhe se vetëm ata e dinë rrugën që të çon drejt Tij, madhëruar qoftë Ai!

"Ata thonë: "Allahu ka një djalë"... I lartësuar është Ai! Të Atij janë gjithçka ka në qiej dhe në tokë... dhe Atij i nënshtrohet gjithçka!" [El-Bekare: 116] Këtu u tërhiqet vëmendja të krishterëve, sepse ata citohen këtu.

"Ai është krijuesi i qiejve dhe i tokës dhe kur Ai dekreton një çështje, Ai vetëm i thotë "Bëhu!", dhe ajo bëhet! Ata që nuk dinë, thonë: 'Pse nuk na flet Allahu... ose të na sillte ndonjë shenjë?' " [El-Bekare: 117-118] Kur'ani Famëlartë i përshkruan këta këtu me cilësinë e të paditurit, siç i ka përshkruar edhe me cilësi të tjera të shumta më parë, duke i qortuar kështu ata sepse gjithmonë pretendojnë se dinë më shumë se gjithë të tjerët. **"Të na sillte ndonjë shenjë?"** Ata kërkonin shenja të prekshme ...

"Kështu thoshin edhe ata para tyre" [El-Bekare: 118] Të njëjtën gjë u kishin thënë edhe mosbesuesit nga popujt e mëparshëm peygamberëve të tyre, **"njëlloj siç thonë këta... zemrat e tyre i ngjanë njëra-tjetrës..."** [El-Bekare: 118] Zemrat e tyre përngjanë mes tyre në vrazhdësi, ashpërsi dhe mbyllje. Ato ishin zemra të mbyllura, të verbra, pa vizion.

"Ne tashmë i kemi sqaruar shenjat për një popull që kërkojnë të dinë të vërtetën. (118) Ne të kemi dërguar ty (o Muhammed) me të vërtetën, si përgëzues edhe paralajmërues..." [El-Bekare: 118-119] Këto ajete të fundit sikur duan ta argëtojnë të Dërguarin e Zotit, dhe domethënia e tyre është që: nëse ty nuk po të ndjekin këta politeistë, edhe këta hebrenj e të krishterë, ti duhet ta dish se je i Dërguari Ynë dhe se Ne të kemi dërguar ty me të vërtetën, përgëzues dhe paralajmërues, që u jep njerëzve lajmin e mirë, i paralajmëron ata për rrezikun që u kanoset nëse nuk ndjekin rrugën e drejtë, e gjithsesi **"dhe ti nuk do të merresh në pyetje për banorët e zjarrit."** [El-Bekare: 119] Ata që e refuzojnë mesazhin tënd, që refuzojnë të dëgjojnë thirrjen tënde dhe që nuk e pranojnë Librin që të kemi zbritur ty, për këta ti nuk je përgjegjës... Ti nuk je përgjegjës për këta, nëse vizioni dhe prirjet e tyre i udhëzojnë ata drejt zjarrit të xhehenemit.

“Hebrenjtë dhe as të krishterët nuk do të jenë të kënaqur me ty derisa të ndjekësh fenë e tyre.” [El-Bekare: 120] Kjo e vërtetë është deklaruar më shumë se një herë, në më shumë se një rast dhe nga më shumë se një prijës nga prijësit fetarë dhe politikanët në kohëra dhe rrethana të ndryshme.

“Thuaj: “Vetëm udhëzimi i Allahut është udhëzimi i vërtetë”... E nëse do të ndiqje dëshirat e tyre, pas asaj diturie që të ka ardhur” pas atyre argumenteve dhe provave që Ne të kemi dhënë, **“atëherë askush nuk do të të ndihmonte apo të të mbronte nga dënimi i Allahut.”** [El-Bekare: 120] Prandaj mos u dobëso, mos u ul veten, mos u pikëllo e as mos u ndiko nga asgjë nga ato që ata thonë e bëjnë, sepse ti o Muhammed je në të vërtetën e qartë!

“Ata të cilëve Ne u kemi dhënë Librin dhe që e lexojnë atë drejt, ashtu siç ka zbritur”, se **“leximi i drejtë”** është kur në atë lexim bëhet përsiatja, mendohet thellë, logjikohet dhe merret këshillë nga fjalët që lexon. Një lexim i tillë së pari zbret në zemër, pastaj nga zemra rrjedh nëpër gjitha pjesët e trupit dhe nga zemra e drejton njeriun nga kahu i saktë dhe i duhur. Ky është leximi që e çon të zotin për në besim: **“ata janë që besojnë në të”**. Pra, nëse njerëzit e lexojnë siç duhet Librin, kjo do të ishte argument i besimit të tyre të vërtetë.

“... e ata që nuk besojnë në të, pa dyshim që ata janë humbësit!” [El-Bekare: 121] Pas këtij udhëtimit të gjatë me trashëgiminë e bijëve të Izraelit, me historinë, veprimet dhe situatat e tyre të ndryshme, Zoti i madhërisëm, me gjithë butësinë, i thërret ata me emrin më të dashur për ta:

“O bijtë e Izraelit, kujtojeni mirësinë Time ndaj jush, me të cilën Unë ju kam bekuar dhe se si Unë ju pata dhënë përparësi juve mbi gjithë njerëzit e tjerë (të asaj kohe)!” [El-Bekare: 122] Kujtojini këto, që të mos i lejon shtrembërimet tuaja t’ju marrin tërësisht nën kontroll!

“Dhe kijeni frikë një ditë kur asnjë njeri nuk do të mund të shlyejë asgjë për tjetrin, kur nuk do të pranohet kompensim prej tij, as do t’i vlejë ndërmjetësimi dhe as do të ndihmohen.” [El-Bekare: 123] Kështu që, kijeni frikë ndëshkimit të Zotit në një ditë kur asnjë njeri nuk paguan dhe as mund të heqë nga askush asgjë... as nuk pranohet shpagim prej tij, as i vlen ndërmjetësimi, dhe do të jetë një ditë në të cilën jobesimtarët nuk do të gjejnë tjetër ndihmës përveç Zotit.¹⁰⁷

¹⁰⁷ Një komision i studiuesve të El-Az’har, *El-Muntehab fi Tefsir ‘il-Kur’ân ‘il-Kerim*, fq. 27.

Pjesa e trembëdhjetë:

Themelimi i umetit të ri

"وَإِذِ ابْتَلَىٰ إِبْرَاهِيمَ رَبُّهُ بِكَلِمَاتٍ فَأَتَمَّهُنَّ قَالَ إِنِّي جَاعِلُكَ لِلنَّاسِ إِمَامًا قَالَ وَمِنْ ذُرِّيَّتِي قَالَ لَا يَنَالُ عَهْدِي الظَّالِمِينَ (124) وَإِذْ جَعَلْنَا الْبَيْتَ مَثَابَةً لِّلنَّاسِ وَأَمْنَا وَاتَّخِذُوا مِن مَّقَامِ إِبْرَاهِيمَ مُصَلًّى وَعَهِدْنَا إِلَىٰ إِبْرَاهِيمَ وَإِسْمَاعِيلَ أَنَّ طَهِّرَا بَيْتِيَ لِلطَّائِفِينَ وَالْعَاكِفِينَ وَالرُّكَّعِ السُّجُودِ (125) وَإِذْ قَالَ إِبْرَاهِيمُ رَبِّ اجْعَلْ هَذَا بَلَدًا آمِنًا وَارْزُقْ أَهْلَهُ مِنَ الثَّمَرَاتِ مَنْ أَمَنَ مِنْهُمْ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ قَالَ وَمَن كَفَرَ فَأُمِّيغُهُ قَلِيلًا ثُمَّ أَضْطَرُّهُ إِلَىٰ عَذَابِ النَّارِ وَبِئْسَ الْمَصِيرُ (126) وَإِذْ يَرْفَعُ إِبْرَاهِيمُ الْقَوَاعِدَ مِنَ الْبَيْتِ وَإِسْمَاعِيلُ رَبَّنَا تَقَبَّلْ مِنَّا إِنَّكَ أَنْتَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ (127) رَبَّنَا وَاجْعَلْنَا مُسْلِمَيْنِ لَكَ وَمِن ذُرِّيَّتِنَا أُمَّةً مُّسْلِمَةً لَّكَ وَأَرِنَا مَنَاسِكَنَا وَتُبْ عَلَيْنَا إِنَّكَ أَنْتَ التَّوَّابُ الرَّحِيمُ (128) رَبَّنَا وَابْعَثْ فِيهِمْ رَسُولًا مِنْهُمْ يَتْلُو عَلَيْهِمْ آيَاتِكَ وَيُعَلِّمُهُمُ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ وَيُزَكِّيهِمْ إِنَّكَ أَنْتَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ (129) وَمَنْ يَزِغْهُ عَن مِّلَّةِ إِبْرَاهِيمَ إِلَّا مِنْ سَفَاةٍ نَّفْسِهِ وَلَقَدْ اصْطَفَيْنَاهُ فِي الدُّنْيَا وَإِنَّهُ فِي الْآخِرَةِ لَمِنَ الصَّالِحِينَ (130) إِذْ قَالَ لَهُ رَبُّهُ أَسْلِمْ قَالَ أَسْلَمْتُ لِرَبِّ الْعَالَمِينَ (131) وَوَصَّىٰ بِهَا إِبْرَاهِيمُ بَنِيهِ وَيَعْقُوبُ يَا بَنِيَّ إِنَّ اللَّهَ اصْطَفَىٰ لَكُمُ الدِّينَ فَلَا تَمُوتُنَّ إِلَّا وَأَنْتُمْ مُسْلِمُونَ (132) أَمْ كُنْتُمْ شُهَدَاءَ إِذْ حَضَرَ يَعْقُوبَ الْمَوْتَ إِذْ قَالَ لِبَنِيهِ مَا تَعْبُدُونَ مِن بَعْدِي قَالُوا نَعْبُدُ إِلَهَكَ وَإِلَهَ آبَائِكَ إِبْرَاهِيمَ وَإِسْمَاعِيلَ وَإِسْحَاقَ إِلَهًا وَاحِدًا وَنَحْنُ لَهُ مُسْلِمُونَ (133) تِلْكَ أُمَّةٌ قَدْ خَلَتْ لَهَا مَا كَسَبَتْ وَلَكُم مَّا كَسَبْتُمْ وَلَا تُسْأَلُونَ عَمَّا كَانُوا يَعْمَلُونَ (134)"

"Dhe kur Ibrahim u sprovua nga Zoti i tij me disa urdhra, dhe ai i përmbushi ato. (Allahu i) Tha: "Unë do të të bëj ty një udhëheqës për njerëzit!". (Ibrahimi) tha: "Po pasardhësit e mi?" (Allahu) Tha: "Keqbërësit nuk e marrin dot premtimin Tim!". (124) E kur Ne e bëmë Shtëpinë (Qabenë në Mekë) vend grumbullimi dhe sigurie për njerëzit, duke thënë "Bëjeni vendin e qëndrimit të Ibrahimit si vend-faljeje!", dhe Ne i urdhëruam Ibrahimin dhe Ismailin, që: "Pastrojeni Shtëpinë Time (Qabenë) për ata që e vizitojnë atë, që rrinë aty për adhurim, dhe që falen duke u përkulur dhe bërë sexhde".(125). E kur Ibrahim tha: "Zoti Im, bëje këtë një vend të sigurt, dhe furnizoji me prodhime banorët e tij - ata prej tyre që besojnë në Allahun dhe në jetën tjetër!". Allahu tha: "Edhe kujt nuk beson, Unë do t'i jap kënaqësi për pak kohë, pastaj do ta detyroj (të hyjë) në vuajtjen e zjarrit, e sa destinacion i keq që është ai!" (126). Kur Ibrahim po ngrinte themelet e Shtëpisë, bashkë me Ismailin, (dhe ata luteshin): "O Zoti ynë! Pranoje prej nesh (këtë vepër)! Vërtet, Ti je Dëgjuesi, i Dijshmi! (127). O Zoti ynë! Na bëj ne të dyve dy musli-

manë (d.m.th. të përulur) ndaj Teje, dhe nga pasardhësit tanë bëj një komb të përulur ndaj Teje, dhe na i trego ritet tona, dhe pranoje pendimin tonë! Vërtetë, Ti je Pranuesi i pendimit, Mëshirëploti! (128). Zoti ynë, dhe dërgoju mes tyre një të dërguar nga vetë ata, i cili t'u lexojë atyre ajetet e Tua, dhe t'u mësojë Librin edhe mençurinë, e t'i pastrojë ata! Vërtet, Ti je i Plotfuqishmi, i Urti!" (129). E kush është ai që e lë fenë e Ibrahimit, përveç atij që e bën veten mendjelehtë! Ne e patëm për zgjedhur atë në këtë botë... dhe vërtet, në ahiret, ai do të jetë ndër të mirët. (130) Kur Zoti i tij i tha: "Bëhu musliman (i përulur ndaj Zotit)!", ai tha: "Unë i jam përulur (në Islam) Zotit të botëve!" (131). Ibrahim i porositi me këtë bijtë e tij, e po ashtu edhe Jakubi: "O bijtë e mi! Vërtetë, Allahu e ka zgjedhur për ju këtë fe, prandaj mos vdisni ndryshe veçse duke qenë muslimanë (të përulur ndaj Zotit)!" (132). Apo mos ishit dëshmitarë kur Jakubit iu afrua vdekja, e kur ai u tha djemve të tij: "Çfarë do të adhuroni pas meje?" - Ata u përgjigjën: "Ne do të adhurojmë Zotin tënd, Zotin e etërve të tu: Ibrahimit, Ismailit dhe Is'hakut... një Zot të vetëm, dhe Ne Atij i nënshtrohemi!" (133). Ata janë një umet që tashmë kanë kaluar... Ata do të marrin çfarë kanë "fituar", edhe ju do të merrni çfarë keni fituar... e ju nuk do të merreni në pyetje për çfarë bënin ata." [El-Bekare: 124-134]

"Dhe kur Ibrahim i u sprovua nga Zoti i tij me disa urdhra, dhe ai i përmbushi ato." [El-Bekare: 124] Zoti i madhërishëm e sprovoi Ibrahimin a.s. me disa urdhra që ia tha atij, e ai i përmbushi ato, kështu që Zoti i tha: **"Unë do të të bëj ty një udhëheqës për njerëzit!"** një prijës dhe shembull të mirë për mbarë njerëzimin... E gjitha kjo pason atë fenomen me të cilin kemi ecur në fazat e tij të ndryshme, në pretendimet e tij të pavlefshme, gënjeshttrat dhe trillimet e tij kundër pejgamberëve dhe të dërguarve, derisa ata pretenduan se zotëria ynë Ibrahim, po ashtu edhe Is'haku dhe Jakubi, ishin hebrenj ose të krishterë. Kështu që ajeti sjell në kujtesë babanë e pejgamberëve, Ibrahimin, pagja dhe mëshira e Zotit qofshin mbi të, ngaqë ishte e nevojshme të hidhej poshtë ky pretendim duke mos lënë asnjë lloj paqartësie në vërtetësinë e tij. Zoti i madhërishëm e bëri Ibrahimin a.s. një prijës. Ai e rindërtoi Shtëpinë e Shenjtë në Mekë, me urdhër të Zotit, për të shërbyer si një vend grumbullimi për njerëzit, si vend sigurie e gjithashtu

edhe si kible - vendi nga ata drejtohen. Zoti i madhërishëm këtu sqaron gjithashtu edhe rolin e Ismailit a.s. në ndërtimin e Shtëpisë, së bashku me të atin, si edhe citon lutjen e përbashkët të tyre për t'i bërë ata dy muslimanë –të përlulur ndaj Zotit e jo hebrenj, as të krishterë... Lutja e tyre vazhdon me kërkesën për t'i bërë edhe pasardhësit e tyre një komb musliman dhe për të dërguar në atë komb një të dërguar nga vetë ata, i cili t'u lexonte fjalët e Zotit, t'u mësonte librin e shenjtë, urtësinë dhe t'i pastronte ata nga veset dhe nga cilësitë jo të mira. Kështu, tani ekziston një komunitet të cilët ndjekin një fe të caktuar, emri i të cilit është “Komuniteti i Ibrahimit”, dhe feja e atij komuniteti është feja e pastër dhe tolerante – feja Islame. Prandaj, i Dërguari i Zotit, pagja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të, në haxhin e lamtumirës kishte thënë: “Qëndroni te vendet e ritualeve tuaja sepse keni një trashëgimi të trashëguar nga babai juaj, Ibrahimit”.¹⁰⁸ I Lartmadhërishmi e sqaron në këto ajete se Islami është feja e të gjithë pejgamberëve, me në krye Ibrahimin, Is'hakun, Jakubin, Esbatët, Musain, Isain, pastaj zotërinë tonë Muhammedin, pagja dhe mëshira e Zotit qoftë mbi ata të gjithë. Gjithashtu i Madhërishmi e sqaron se sa mendjelehtë është ai që i shmanget kësaj feje, fesë së Ibrahimit a.s..

“(Ibrahimit) **Tha: “Po pasardhësit e mi?”** [El-Bekare: 124], a do t'i bësh prijës?

“(Allahu) **Tha: “Keqbërësit nuk e marrin dot premtimin Tim!”** [El-Bekare: 124] Pra, keqbërësit, ata që nuk besojnë, nuk e marrin dot premtimin nga Unë që të jenë prijës... Kjo tregon se mirësia dhe bekimi fitohen nga ata që nuk janë keqbërës.¹⁰⁹

“E kur Ne e bëmë Shtëpinë (Qabenë në Mekë) vend grumbullimi dhe sigurie për njerëzit” [El-Bekare: 125], ku do të vinin haxhilerët dhe ata që e gjallërojnë jetën aty... të cilët pasi vijnë, largohen... pastaj kthehen sërish aty. Shtëpia e Shenjtë do të ishte një strehë dhe një shtëpi e sigurt për njerëzit, ku ata do të gjenin qetësi dhe siguri. Qabeja do të ishte një vend sigurie, ku edhe krimineli, kur strehohet në Qabe, nuk preket, derisa të dalë prej aty.

“...duke thënë “Bëjeni ‘vendin e qëndrimit’ të Ibrahimit si vend-faljeje!” [El-Bekare: 125] “Vendqëndrimi i Ibrahimit” është guri mbi të cilin kishte qëndruar Ibrahim a.s. ndërsa ndërtonte muret e Qabesë.

¹⁰⁸ *Sunenu Ebi Davud*, hadithi nr. 1919, fq. 298.

¹⁰⁹ *Tefsir 'ul-Xhelālejni*, fq. 25.

Ky gur, me format e këmbëve të Ibrahimit të vulosura në të, është akoma dëshmitar se kjo është shtëpia të cilën e ndërtoi Ibrahim a.s., që ajo më pas të bëhej kible-venddrejtimi për njerëzit, edhe vend grumbullimi e vend sigurie për ta.

“Ne i urdhëruam Ibrahimin dhe Ismailin që: “Pastrojeni Shtëpinë në Time (Qabenë)” [El-Bekare: 125] Ibrahim a.s. u urdhërua ta bënte gati Shtëpinë dhe ta pastronte atë **“për ata që e vizitojnë atë”**, për adhuruesit e Zotit, **“që rrinë aty për adhurim dhe që falen duke u përkulur dhe bërë sexhde”** [El-Bekare: 125], pra për ata që duan ta përkujtojnë Zotin aty. Kur Ibrahim a.s. kuptoi se kjo Shtëpi do të ishte vend grumbullimi për njerëzit dhe vend sigurie për ta, se do të ishte një vend i shenjtë i Zotit të madhërishëm e që aty do të kishte edhe pasardhës të Ibrahimit a.s. gjithashtu, ai iu lut Zotit të lartë duke i thënë:

“Zoti im, bëje këtë një vend të sigurt dhe furnizoji me prodhime banorët e tij - ata prej tyre që besojnë në Allahun dhe në jetën tjetër!” [El-Bekare: 126]

Dhe **“Allahu tha: “Edhe kujt nuk beson, Unë do t'i jap kënaqësi për pak kohë, pastaj do ta detyroj (të hyjë) në vuajtjen e zjarrit... e sa destinacion i keq që është ai!”** [El-Bekare: 126] Pra, kujtoni kur Ibrahim i kërkoi Zotit të tij që qytetin, i cili do të formohej rreth Shtëpisë së Shenjtë, ta bënte një qytet të sigurt dhe ata banorë të tij që do t'i besonin Zotit dhe Ditës së Fundit t'i furnizonte me prodhimet e tokës dhe me të mirat e saj. Zoti i madhërishëm iu përgjigj se nuk do ta linte pa furnizuar as vetë mosbesimtarin, gjatë jetës së tij të shkurtër, të cilin më pas, në Ditën e Ringjalljes, do ta detyronte të hynte në zjarrin e xhehenemit. E sa e ardhme dhe përfundim i keq është e ardhmja dhe përfundimi i tyre!¹¹⁰

“Kur Ibrahim po ngrinte themelet e Shtëpisë, bashkë me Ismailin, (dhe ata luteshin): “O Zoti ynë! Pranoje prej nesh (këtë vepër)! Vërtet, Ti je Dëgjuesi, i Dijshmi! (127). O Zoti ynë! Na bëj ne të dyve...” [El-Bekare: 127- 128] Çfarë? Hebrej apo të krishterë? **“Na bëj ne të dyve dy muslimanë (d.m.th. të përlurur) ndaj Teje dhe nga pasardhësit tanë bëj...”** [El-Bekare: 128] Po këta, çfarë t'i bënte? Komb hebre apo të krishterë? Jo, por **“një komb (musliman) të përlurur ndaj**

¹¹⁰ *El-Muntehab fi Tefsir 'il-Kur'an 'il-Kerim*, fq. 28.

Teje... dhe na i trego ritet tona" [El-Bekare: 128], sipas të cilave të vep-rojmë, të të adhurojmë Ty dhe të përkujtojmë Ty, **"dhe pranoje pendimin tonë! Vërtet, Ti je pranuesi i pendimit, Mëshirëploti!"** [El-Bekare: 128] **"Zoti ynë, dhe dërgo mes tyre."** [El-Bekare: 129] Pasi të bëheshin shumë, e të bëheshin komb i përulur ndaj Zotit, ata do të kishin nevojë për një udhërrëfyes që t'i drejtonte dhe një prijës që t'i udhëhiqte. Ata do të kishin nevojë për **"një të dërguar nga vetë ata, i cili t'u lexojë atyre ajetet e Tua dhe t'u mësojë Librin edhe mençurinë, e t'i pastrojë ata! Vërtet Ti je i Plotfuqishmi, i Urti!"** [El-Bekare: 129]

Prandaj e themi gjithmonë që zotëria ynë Muhammedi, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të, është përgjigjja hyjnore e lutjes së Ibrahimit a.s. dhe se Islami është përgjigjja hyjnore e kësaj lutjeje të bekuar, lutjes së zotërisë tonë, Ibrahimit a.s.¹¹¹

Pastaj i Madhërishmi thotë: **"E kush është ai që e lë fenë e Ibrahi-mit, përveç atij që e bën veten mendjelehtë!"** [El-Bekare: 130] Fenë e Ibrahimit nuk mund ta lërë pas shpine askush tjetër dhe të mos e dëshirojë, përveç atij që i është futur mendjelehtësisë, jo mençurisë dhe papjekurisë, sepse po të ishte i mençur apo i pjekur dhe i udhëzuar, nuk do të largohej nga feja e Ibrahimit.

"Ne e patëm përzgjedhur atë në këtë botë... dhe vërtet në ahiret ai do të jetë ndër të mirët. (130) Kur Zoti i tij, i tha: "Bëhu musliman (i përulur ndaj Zotit)!" [El-Bekare: 130-131] Dorëzoja veten tënde Zotit të Madhërishëm! Nuk i tha që: Bëhu i krishterë, as i tha që bëhu hebre!

Dhe Ibrahim i a.s. pati thënë: **"Unë i jam përulur (në Islam) Zotit të botëve!"** [El-Bekare: 131] Dhe **"Ibrahimi i porositi me këto"** [El-Bekare: 132], i porositi me fenë, ose me këto fjalë, me fjalët që **"Unë i jam përulur Zotit të botëve!", "bijtë e tij, e po ashtu edhe Jakubi: "O bijtë e mi! Vërtet, Allahu e ka zgjedhur për ju këtë fe."** [El-Bekare: 132] Ju ka dhënë fenë që është më e pastra e feve, fenë islame, edhe ju mundësoi ta merrni atë, **"prandaj mos vdisni ndryshe veçse duke qenë muslimanë (të përulur ndaj Zotit)!"** [El-Bekare: 132] Pra, vdekja të mos ju gjejë ndryshe, por vetëm të qëndrueshëm dhe të fortë në Islam.¹¹²

¹¹¹ Nga Irbad ibn Sarije transmetohet se i Dërguari i Allahut, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të, ka thënë: "Unë jam rob i Zotit dhe Vullë e Pejgamberëve që kur Ademi, alejhi salam, ishte akoma duke u endur në baltën e tij. Do t'ju tregoj për fillimin e kësaj. Fillimi i kësaj ishte lutja e Ibrahimit, pastaj përgëzimi i Isait për mua, si edhe ëndrra që nëna ime e pa... e po ashtu nënat e pejgamberëve shikojnë ëndrra të tilla." [Musned 'ul-Imām Ahmed Ibn Hanbel, 27/380.]

¹¹² Tefsîr 'un-Nesefîj, 1/131.

Kjo ishte porosia e Ibrahimit a.s. ndaj bijve të tij, e po të njëjtën porosi u la bijve të tij edhe Jakubi a.s. që ata pretendojnë se i përkasin dhe i cili njihej me emrin Izrael.

“Apo mos ishit dëshmitarë kur Jakubit iu afrua vdekja, e kur ai u tha djemve të tij: “Çfarë do të adhuron pas meje?” - Ata u përgjigjën: “Ne do të adhurojmë Zotin tënd, Zotin e etërve të tu: Ibrahimit, Ismailit dhe Is’hakut... një Zot të vetëm, dhe Ne Atij i nënshtrohemi!” [El-Bekare: 133] Ju, o hebrenj, pretendoni se po ndiqni fenë në të cilën ndërroi jetë Jakubi a.s.! A ishit ju dëshmitarë kur i erdhi vdekja Jakubit a.s. dhe a e dini se cila ishte feja në të cilën ai dha shpirtin? Atëherë pra, dijeni se Jakubi a.s. dhe bijtë e tij ishin muslimanë - të përlurur ndaj Zotit; ata besonin vetëm në një Zot të vetëm dhe nuk ishin hebrenj si ju dhe as të krishterë. Dijeni se kur Jakubit a.s. i erdhi vdekja, ai i mbloodhi bijtë e tij dhe u tha: “Çfarë do të adhuron pas meje?”. Ata iu përgjigjën: “Ne do të adhurojmë Zotin tënd dhe Zotin e etërve të tu, të Ibrahimit, Ismailit dhe të Is’hakut, një Zot të vetëm... dhe ne Atij i jemi nënshtuar!”¹¹³

Prandaj, njerëzit duhet të jenë të kujdesshëm, të mos e shikojnë Islamin si një degëzim të Judaizmit apo të Krishterimit sepse Islami është vetë themeli dhe origjina. Ibrahim - të cilit ata pretendojnë se i përkasin dhe i cili është babai i pejgamberëve – është ai i cili e themeloi këtë umet, umetin e Islamit.

Kjo është feja e të gjithë pejgamberëve dhe të dërguarve pas tij, qofshin ata nga bijtë e Izraelit apo nga të tjerë, dhe kjo është e vetmja fe që Zoti kërkoi nga njerëzimi ta ndjekin. Kurse Judaizmi supozohet të jetë një pjesë e Islamit ose një fazë prej fazave të tij... edhe Krishterimi gjithashtu. Çdo fe që është sjellë nga ndonjë pejgamber ose i dërguar është pjesë e kësaj feje, e fesë Islame. Kjo fe, feja Islame, është esenca e të gjitha feve dhe i përfshin të gjitha ato, ashtu siç edhe Kur’ani, libri i Zotit - bekuar dhe lartësuar qoftë Ai – i përfshin ato të gjitha.

“Ata janë një umet” [El-Bekare: 134], e ka fjalën për umetin e Ibrahimit, Jakubit dhe bijve të tyre, të cilët besonin në një Zot të vetëm **“që tashmë kanë kaluar... Ata do të marrin çfarë kanë “fituar”, edhe ju do të merrni çfarë keni fituar...”**. [El-Bekare: 134] Kjo do të thotë se as kujt nuk i vlen ajo që kanë fituar të tjerët, qofshin ata nga të parët apo

¹¹³ El-Muntehab fi Tefsir ‘il-Kur’ân ‘il-Kerîm, fq. 10

nga të mëvonshmit; ashtu siç atyre nuk u bën dobi asgjë tjetër përveç asaj që kanë fituar vetë me punën e tyre, ashtu edhe juve nuk ju bën dobi asgjë përveç asaj që keni fituar vetë me punën tuaj. (Këtë Kur'ani e thotë ngaqë ata mburreshin me baballarët e tyre). **“E ju nuk do të merreni në pyetje për çfarë bënin ata”**. [El-Bekare: 134] Nuk do të mbani përgjegjësi për të këqijat që ata kanë bërë.

* * *

Pjesa e katërbëdhjetë:

Lidhja e umetit të ri me umetet e mëparshme

"وَقَالُوا كُونُوا هُودًا أَوْ نَصَارَى تَهْتَدُوا قُلْ بَلْ مِلَّةَ إِبْرَاهِيمَ حَنِيفًا وَمَا كَانَ مِنَ الْمُشْرِكِينَ (135) قُولُوا آمَنَّا بِاللَّهِ وَمَا أُنْزِلَ إِلَيْنَا وَمَا أُنْزِلَ إِلَى إِبْرَاهِيمَ وَإِسْمَاعِيلَ وَإِسْحَاقَ وَيَعْقُوبَ وَالْأَسْبَاطِ وَمَا أُوتِيَ مُوسَى وَعِيسَى وَمَا أُوتِيَ النَّبِيُّونَ مِنْ رَبِّهِمْ لَا نُفَرِّقُ بَيْنَ أَحَدٍ مِنْهُمْ وَنَحْنُ لَهُ مُسْلِمُونَ (136) فَإِنْ آمَنُوا بِمِثْلِ مَا آمَنْتُمْ بِهِ فَقَدِ اهْتَدَوْا وَإِنْ تَوَلَّوْا فَإِنَّمَا هُمْ فِي شِقَاقٍ فَسَيَكْفِيكَهُمُ اللَّهُ وَهُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ (137) صِبْغَةَ اللَّهِ وَمَنْ أَحْسَنُ مِنَ اللَّهِ صِبْغَةً وَنَحْنُ لَهُ عَابِدُونَ (138) قُلْ أَتُحَاوِنُنَا فِي اللَّهِ وَهُوَ رَبُّنَا وَرَبُّكُمْ وَلَنَا أَعْمَالُنَا وَلَكُمْ أَعْمَالُكُمْ وَنَحْنُ لَهُ مُخْلِصُونَ (139) أَمْ تَقُولُونَ إِنَّ إِبْرَاهِيمَ وَإِسْمَاعِيلَ وَإِسْحَاقَ وَيَعْقُوبَ وَالْأَسْبَاطَ كَانُوا هُودًا أَوْ نَصَارَى قُلْ أَأَنْتُمْ أَعْلَمُ أَمْ اللَّهُ وَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنْ كَتَمَ شَهَادَةً عِنْدَهُ مِنَ اللَّهِ وَمَا اللَّهُ بِغَافِلٍ عَمَّا تَعْمَلُونَ (140) تِلْكَ أُمَّةٌ قَدْ خَلَتْ لَهَا مَا كَسَبَتْ وَلَكُمْ مَا كَسَبْتُمْ وَلَا تُسْأَلُونَ عَمَّا كَانُوا يَعْمَلُونَ (141)"

"Ata thanë: 'Bëhuni hebrej ose të krishterë, që të udhëzoheni!'. Thuaju: 'Përkundrazi! Ne ndjekim fenë e pastër të Ibrahimit, të prirë drejt së vërtetës... e ai nuk ishte një politeist!'. (135) Thoni (o besimtarë): 'Ne besojmë në Allahun, dhe në atë që na është zbritur neve (Kur'anin), edhe në atë çfarë i është zbritur Ibrahimit, Ismailit, Is'hakut, Jakubit dhe Esbatëve (12 bijve të Jakubit), edhe në atë çfarë i është dhënë Musait e Isait, dhe në atë çfarë u është dhënë pejgamberëve nga Zoti i tyre. Ne nuk bëjmë kurrfarë dallimi mes asnjërit prej tyre, dhe ne jemi muslimanë (të përlurur vetëm) ndaj Atij!'. (136). Pra, nëse ata besojnë në atë që besoni edhe ju, atëherë janë udhëzuar vërtetë! E, nëse largohen, atëherë sigurisht që do të gjenden në vështirësi... dhe Allahu do të të mbrojë ty (o Muhammed) nga ata. Ai i dëgjon dhe i di të gjitha. (137). Thoni: '(Feja jonë) Është "ngjyrosje" e Allahut... E kush është më i mirë se Allahu në "ngjyrosje"?! Dhe ne vetëm Atë adhurojmë!'. (138). Thuaj (O Muhammed): "A po debatoni me ne për Allahun, ndërkohë që Ai është Zoti ynë dhe Zoti juaj... dhe ne kemi veprat tona, e ju keni veprat tua, e ne vetëm Atij i përkushtohemi?" (139). Apo, mos po thoni se Ibrahim, Ismaili, Is'haku, Jakubi dhe Esbatët kanë qenë hebrej ose të krishterë?! Thuaju: "Ju e dini më mirë, apo Allahu?!"... E kush është më keqbërës se ai që e fsheh një dëshmi që e ka nga Allahu? Dhe Allahu nuk është i

pavëmendshëm ndaj asaj çfarë bëni ju. (140)... Ata janë një umet që tashmë kanë kaluar... Ata do të marrin çfarë kanë “fituar”, edhe ju do të merrni çfarë keni fituar... e ju nuk do të merreni në pyetje për çfarë bënin ata.” [El-Bekare: 135- 141]

“Ata thanë: ‘Bëhuni hebrej ose të krishterë, që të udhëzoheni!’ [El-Bekare: 135] Hebrejtë thanë: Bëhuni hebrej si ne, që të udhëzoheni, o muslimanë!... Edhe të krishterët thanë: Bëhuni të krishterë si ne, që të udhëzoheni, e të ndërmjetësojë shpëtimtari për ju, që të shpëtoni!

“Thua ju: ‘Përkundrazi! Ne ndjekim fenë e pastër të Ibrahimit, të prirë drejt së vërtetës... e ai nuk ishte një politeist!’” [El-Bekare: 135] Pra: “ky për të cilin ju pretendoni se i përkisni, ne fesë së tij i përmbahemi. Ai ishte në fenë e pastër, i prirë për t’u larguar nga të gjitha fetë e shtrembra, përveç fesë së vërtetë të Zotit të vetëm, fesë Islame. Ai ishte musliman - i përlulur vetëm ndaj Zotit një dhe të vetëm - e nuk ishte idhujtar, politeist, si ju!” ... Kjo sepse hebrejtë ia shoqëruan Zotit dijetarët dhe murgjit e tyre në adhurim dhe përkushtim, siç i shoqëruan edhe Uzejrin. Kurse të krishterët i shoqëruan Zotit të madhërishtëm Isain: **“Hebrejtë thanë ‘Uzejri është djali i Zotit’, edhe të krishterët thanë ‘Mesia është djali i Zotit’.**” [Et-Tevbe: 30]

Pastaj i Madhërishtëm ua drejton ligjëratën besimtarëve që i besojnë të Dërguarit të Tij, dhe u thotë: **“Thoni (o besimtarë): ‘Ne besojmë në Allahun, dhe në atë që na është zbritur neve (Kur’anin), edhe në atë çfarë i është zbritur Ibrahimit, Ismailit, Is’hakut, Jakubit dhe Esbatëve (12 bijve të Jakubit), edhe në atë çfarë i është dhënë Musait e Isait, dhe në atë çfarë u është dhënë pejgamberëve nga Zoti i tyre. Ne nuk bëjmë kurrfarë dallimi mes asnjërit prej tyre’**” [El-Bekare: 136], pra ne nuk bëjmë dallime, duke u besuar disave prej tyre e duke i mohuar pjesën tjetër, siç kanë bërë hebrejtë dhe të krishterët. **“Dhe ne jemi muslimanë** (të përlulur vetëm) **ndaj Atij!’**” [El-Bekare: 136], të përkushtuar vetëm ndaj Allahut.¹¹⁴ Ky është Islami, në të cilin Muhammed ibn Abdullahu, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të, i fton njerëzit. Ai i fton gjithë njerëzimin të besojnë e të bashkohen në një fe të vetme, e t’u besojnë gjithë pejgamberëve dhe të dërguarve, t’i

¹¹⁴ Tefsîr ‘un-Nesefîj, 1/133.

pranojnë të gjitha mesazhet e tyre e t'u përmbahen të gjitha vlerave të tyre dhe gjithë asaj që ata sollën.

"Pra, nëse ata besojnë" [El-Bekare: 137], d.m.th. hebrejët dhe të krishterët, nëse besojnë **"në atë që besoni edhe ju, atëherë janë udhëzuar vërtet! E, nëse largohen"** [El-Bekare: 137] nga besimi i tillë, **"atëherë sigurisht që do të gjenden në vështirësi."** [El-Bekare: 137] Do të vazhdojnë të kenë grindje dhe kundërshtime, çështjet e tyre nuk do të gjejnë stabilitet dhe devijimet, urrejtja, padrejtësia dhe arroganca e tyre ndaj të tjerëve do të vazhdojnë. Nëse ata nuk besojnë ashtu si besoni ju, ata do të jenë në vështirësi dhe atëherë: **"Allahu do të të mbrojë ty (o Muhammed) nga ata!"** [El-Bekare: 137] I Madhërishmi do t'i largojë prej teje të këqijat dhe rreziqet që mund të të vijnë prej tyre e do të të mbrojë nga ata.

"Ai i dëgjon dhe i di të gjitha." [El-Bekare: 137] I dëgjon fjalët që ata thonë dhe i di mirë gjendjet dhe rrethanat e tyre.

"(Feja jonë) Është "ngjyrosje" e Allahut..." [El-Bekare: 138], kjo është feja të cilën Allahu e ka mbjellë në natyrën e njerëzve që në lindje dhe gjurma e saj shfaqet te njeriu ashtu siç shfaqet ngjyrosja në rrobë. **"E kush është më i mirë se Allahu në "ngjyrosje"?!"** [El-Bekare: 138] Përgjigjja është: **"askush!"**... **"Dhe ne vetëm Atë adhurojmë!"** [El-Bekare: 138]¹¹⁵

"Thuaj (o Muhammed): "A po debaton me ne për Allahun, ndërkohë që Ai është Zoti ynë dhe Zoti juaj..." [El-Bekare: 139] Ç'janë këto argumente me të cilat po përpiqeni të debaton me ne? Ju pretendoni se i përmbaheni fesë së Ibrahimit, pastaj kundërshtoni dhe debaton në lidhje me Allahun e madhërishëm. A po debaton në lidhje me kujdestarinë e Tij ndaj gjithë botëve? A debaton në lidhje me cilësinë e Tij si Hyj i gjithë ekzistencës? A debaton në lidhje me të, ndërkohë që Ai është Zoti ynë dhe Zoti juaj dhe është Ai i cili e ka bërë ligj që askush të mos mbartë barrën e dikujt tjetër: **"ne kemi veprat tona, e ju keni veprat tuaja, e ne vetëm Atij i përkushtohemi."** [El-Bekare: 139] I përkushtohemi vetëm atij në adhurim, lavdëruar dhe bekuar qoftë Ai, dhe ne nuk e përziejmë fenë tonë me asnjë papastërti, dhe nuk i kushtojmë asnjë vëmendje asgjëje në të cilën ju na thërrisni kur thërrisni të heqim dorë nga e vërteta që Zoti i ka zbritur Pejgamberit të Tij,

¹¹⁵ Tefsîr 'ul-Xhelâlejini, fq. 28.

paqja dhe mëshira e Allahut qoftë mbi të. Ne jemi besnikë të përkushtuar ndaj Zotit - bekuar dhe lartësuar qoftë Ai – për gjithë çfarë Ai na ka urdhëruar.

“Apo mos po thoni ”, mos po mendoni, imagjinoni apo pretendoni “se Ibrahim, Ismaili, Is’haku, Jakubi dhe Esbatët kanë qenë hebrenj ose të krishterë? Thua ju: “Ju e dini më mirë, apo Allahu?!“... E kush është më keqbërës se ai që e fsheh një dëshmi që e ka nga Allahu? Dhe Allahu nuk është i pavëmendshëm ndaj asaj çfarë bëni ju.” [El-Bekare: 140] Thojuni atyre: “A po debaton me ne në lidhje me Ibrahim, Ismailin, Is’hakun, Jakubin dhe bijtë e tij, esbatë, duke pretenduar se ata ishin hebrenj ose të krishterë si ju?!“ Këto pretendime të tyre, i Madhërishmi i hedh poshtë, duke thënë: **“O njerëzit e Librit! Pse debaton në lidhje me Ibrahimin, ndërkohë që Tevratit dhe Inxhilit janë zbritur vetëm pas tij! A nuk logjikoni?!“** [Āl Imrān: 65]

Këtë pjesë i Madhërishmi e mbyll duke thënë: **“Ata janë një umet që tashmë kanë kaluar... Ata do të marrin çfarë kanë “fituar”, edhe ju do të merrni çfarë keni fituar... e ju nuk do të merreni në pyetje për çfarë bënin ata.”** [El-Bekare: 141] Ky është një përkujtim se përgjegjësitë, Ditën e Ringjalljes, do të jenë individuale, e gjithashtu, individual do të jetë edhe shpërblimi apo ndëshkimi: **“Dhe se njeriu nuk do të marrë asgjë përveç asaj për të cilën është përpjekur! ... Dhe se përpjekja e tij do të shihet! Atëherë, ai do të shpërblehet për të, me shpërblimin më të plotë.”** [En-Nexhm: 39-41] Megjithatë, puna në shërbim të fesë, puna për të ngritur umetin, për të mbrojtur shenjtëritë dhe për të mbrojtur fenë është një punë kolektive, të cilën duhet ta bëjnë i gjithë umeti dhe shoqëria në tërësi.

Nga ky ajet ne mund të marrim një mësim që na vlen edhe neve sot, pasi po zhvillohen shumë polemika mes njerëzve në lidhje me sahabët, familjen e Pejgamberit dhe imamët e mëparshëm - Zoti qoftë i kënaqur prej tyre. Këta që po polemizojnë, ka prej tyre që kritikojnë, siç ka edhe që lavdërojnë... kështu që: **“Ata janë një umet që tashmë kanë kaluar...”**, e ne nuk duhet të zhytemi në histori, në detajet dhe pjesëzat e saj, por duhet të marrim prej saj këshillën dhe mësimin. Në Kur’anin fisnik ka shumë rrëfime historike që flasin për umete dhe civilizime. Në lidhje me këto histori dhe të ngjashmet e tyre, ne nuk duhet të preokupohemi me detajet ose me anën sipërfaqësore të tyre, ashtu siç bëjnë ndonjëherë arkeologët, por përkundrazi duhet të

merremi me nxjerrjen e mësimave dhe këshillave prej tyre, në mënyrë që këto të na vlejë për të ardhmen.

Pjesa e pesëmbëdhjetë:

Kibla dhe urtësia e transferimit të saj

"سَيَقُولُ السُّفَهَاءُ مِنَ النَّاسِ مَا وَلَّاهُمْ عَنْ قِبْلَتِهِمُ الَّتِي كَانُوا عَلَيْهَا قُلْ لِلَّهِ الْمَشْرِقُ وَالْمَغْرِبُ يَهْدِي مَنْ يَشَاءُ إِلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ (142) وَكَذَلِكَ جَعَلْنَاكُمْ أُمَّةً وَسَطًا لِتَكُونُوا شُهَدَاءَ عَلَى النَّاسِ وَيَكُونَ الرَّسُولُ عَلَيْكُمْ شَهِيدًا وَمَا جَعَلْنَا الْقِبْلَةَ الَّتِي كُنْتَ عَلَيْهَا إِلَّا لِنَعْلَمَ مَنْ يَتَّبِعَ الرَّسُولَ مِمَّنْ يَنْقَلِبُ عَلَى عَقْبَيْهِ وَإِنْ كَانَتْ لَكَبِيرَةً إِلَّا عَلَى الَّذِينَ هَدَى اللَّهُ وَمَا كَانَ اللَّهُ لِيُضِلَّ إِيْمَانَكُمْ إِنَّ اللَّهَ بِالنَّاسِ لَرءُوفٌ رَحِيمٌ (143) قَدْ تَرَى تَقَلُّبَ وَجْهِكَ فِي السَّمَاءِ فَلَنُوَلِّيَنَّكَ قِبْلَةً تَرْضَاهَا فَوَلِّ وَجْهَكَ شَطْرَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ وَحَيْثُ مَا كُنْتُمْ فَوَلُّوا وُجُوهَكُمْ شَطْرَهُ وَإِنَّ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ لَيَعْلَمُونَ أَنَّهُ الْحَقُّ مِنْ رَبِّهِمْ وَمَا اللَّهُ بِغَافِلٍ عَمَّا يَعْمَلُونَ (144) وَلَئِنْ أَتَيْتَ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ بِكُلِّ آيَةٍ مَا تَبِعُوا قِبْلَتَكَ وَمَا أَنْتَ بِتَابِعٍ قِبْلَتَهُمْ وَمَا بَعْضُهُمْ بِتَابِعٍ قِبْلَةَ بَعْضٍ وَلَئِنْ اتَّبَعْتَ أَهْوَاءَهُمْ مِنْ بَعْدِ مَا جَاءَكَ مِنَ الْعِلْمِ إِنَّكَ إِذَا مَنَّ الظَّالِمِينَ (145) الَّذِينَ أَتَيْنَاهُمُ الْكِتَابَ يَعْرِفُونَهُ كَمَا يَعْرِفُونَ أَبْنَاءَهُمْ وَإِنَّ فَرِيقًا مِنْهُمْ لَيَكْتُمُونَ الْحَقَّ وَهُمْ يَعْلَمُونَ (146) الْحَقُّ مِنْ رَبِّكَ فَلَا تَكُونَنَّ مِنَ الْمُمْتَرِينَ (147) وَلَكِنْ وَجْهَهُ هُوَ مَوْلَاهُ فَاستَبِقُوا الْخَيْرَاتِ أَيْنَ مَا تَكُونُوا يَأْتِ بِكُمْ اللَّهُ جَمِيعًا إِنَّ اللَّهَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ (148) وَمِنْ حَيْثُ خَرَجْتَ فَوَلِّ وَجْهَكَ شَطْرَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ وَإِنَّهُ لِلْحَقِّ مِنْ رَبِّكَ وَمَا اللَّهُ بِغَافِلٍ عَمَّا تَعْمَلُونَ (149) وَمِنْ حَيْثُ خَرَجْتَ فَوَلِّ وَجْهَكَ شَطْرَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ وَحَيْثُ مَا كُنْتُمْ فَوَلُّوا وُجُوهَكُمْ شَطْرَهُ فَلَا يُكُونُ لِلنَّاسِ عَلَيْكُمْ حُجَّةٌ إِلَّا الَّذِينَ ظَلَمُوا مِنْهُمْ فَلَا تَخْشَوْهُمْ وَاخْشَوْنِي وَلَئِمَّ يَعْصِيَ عَلَيْكُمْ وَلَعَلَّكُمْ تَهْتَدُونَ (150)"

"Njerëzit mendjelehtë do të thonë: "Çfarë i bëri ata të largohen nga kibla e tyre, drejt së cilës drejtoheshin?". Thuaj (o Muhammed): "Të Allahut janë lindja edhe perëndimi. Ai udhëzon kë të dojë në rrugë të drejtë." (142) Dhe kështu, Ne ju kemi bërë juve një komb të mesëm (të drejtë), që të jeni dëshmitarë ndaj njerëzve dhe i Dërguari të jetë dëshmitar ndaj jush. Kiblën drejt së cilës drejtoheshit, Ne nuk e bëmë për tjetër, por vetëm për t'i dalluar ata që e ndjekin të Dërguarin nga ata që kthehen prapa (tërhiqen). Dhe vërtet, kjo ishte një sprovë e vështirë, përveç për ata që i udhëzoi Allahu. E, Allahu nuk do ta humbiste kurrë besimin tuaj. Vërtet, Allahu është i butë dhe i mëshirshëm për njerëzit! (143) Ne e shikojmë që ti (o Muhammed) e kthen fytyrën drejt qiellit, kështu që do të të kthejmë drejt një kible të cilën ti e pëlqen, prandaj ktheje fytyrën tënde drejt Xhamisë së Shenjtë (Qabes në Mekë)! Dhe kudo që të jeni (o besimtarë), kthejini fytyrat drejt saj (në namaz)! Edhe ata që u është dhënë Libri (Tevrati ose Ungjilli), e dinë mirë se ajo është e vërteta nga Zoti i tyre.

Dhe Allahu nuk është i pavëmendshëm ndaj asaj çfarë ata bëjnë! (144) Edhe nëse atyre që u është dhënë Libri ti do t'ua sillje të gjitha provat, ata nuk do ta ndiqnin kiblën tënde... dhe as ti nuk do ta ndjekësh kiblën e tyre... e as ata nuk e ndjekin kiblën e njëri-tjetrit. E nëse do të ndiqje dëshirat e tyre, pas asaj diturie që të ka ardhur, atëherë ti do të ishe vërtetë një keqbërës. (145) Ata të cilëve Ne u kemi dhënë Librin, e njohin atë (Pejgamberin a.s.) ashtu siç i njohin bijtë e tyre. Por, një grup nga ata e fshehin të vërtetën me vetëdije. (146) Kjo është e vërteta nga Zoti yt, prandaj mos u bëj nga ata që dyshojnë! (147) Secili ka një kah drejt së cilës kthehet, prandaj garoni për në punët e mira! Kudo që të jeni, Allahu do t'ju mbledhë të gjithëve së bashku. Vërtet, Allahu është i Fuqishëm për çdo gjë! (148) Pra, ngado që të dalësh, ti ktheje fytyrën tënde drejt Xhamisë së Shenjtë, dhe kjo është e vërteta nga Zoti yt. Dhe Allahu nuk është i pavëmendshëm ndaj asaj çfarë ju bëni. (149) Dhe ngado që të dalësh, ktheje fytyrën tënde drejt Xhamisë së Shenjtë... e kudo që të jeni, kthejini fytyrat tuaja drejt saj, në mënyrë që njerëzit të mos kenë asnjë argument kundër jush, përveç atyre që janë keqbërës, prandaj, mos kini frikë prej tyre, por kini frikë Mua... dhe (e gjitha kjo) në mënyrë që Unë ta plotësoj mirësinë Time ndaj jush, dhe që ju të shkoni në rrugë të drejtë!" [El-Bekare: 142-150]

Pas përfundimit të prezantimit me atë çfarë ka të bëjë me hebrenjtë dhe hebraizmin, ajeti i parë i kësaj pjese vjen me legjislacionin për kiblën dhe sqarimin për kahun e saj. Kjo me qëllim plotësimin e gjithë bazave të cilat nevojiten për ndërtimin e umetit të ri zëvendësues. I Madhërishmi thotë: **"Njerëzit mendjelehtë do të thonë: "Çfarë i bëri ata të largohen nga kibla e tyre, drejt së cilës drejtoheshin?" Thuaj (o Muhammed): "Të Allahut janë lindja edhe perëndimi. Ai udhëzon kë të dojë në rrugë të drejtë."** [El-Bekare: 142] Ata ishin mendjelehtë sepse nuk i kuptonin ato legjislacione në kornizën e tyre gjithëpërfshirëse. Tani do të ndodhte zëvendësimi i rolit të një umeti, pasi ishte vërtetuar dështimi i tij, mangësitë dhe pafuqia e tij për të kryer ato që i ishin besuar, dhe se të gjitha ato legjislacione – çfarë kanë kaluar edhe çfarë do të vijnë – janë në kuadrin e ndërtimit të një alternative të atij umeti të dështuar, shenjat e të cilit u zëvendësuan. Kjo në kuadrin e ndryshimit të roleve të dy umeteve. Kështu që, ata kaluan nga roli i të

përzgjedhurve nga Zoti në rolin e ndjekjes dhe të poshtërimit: **“Pastaj Zoti yt shpalli se do të dërgonte kundër tyre të tjerë që do t'i bënë në vuanin tmerresisht deri në Ditën e Gjykimit...”** [El-A'râf: 167] Ata nuk do të kenë më asnjë vlerë, pasi e humbën udhëzimin dhe durimin, cilësi me të cilat ata dikur kishin bërë prijës.

Me këto ajete të ndritura Zoti i madhërishëm vuri bazat e kahut të kibles, rreth së cilës do të sillen zemrat e umetit që trashëgoi trashëgiminë e të gjitha profecive, ashtu siç e thotë i Larti: **“Pastaj, Ne ua trashëguam Librin atyre që Ne i përzgjodhëm mes robërve Tanë. E nga ata ka që i bëjnë padrejtësi vetvetes, nga ata ka të moderuar, e nga ata ka që janë paraprijës në punë të mira, me lejen e Allahut... dhe kjo është dhuntia e madhe.”** [Fâtir: 32] Ky umet duhet patjetër të marrë kahun global drejt të cilit të mund të mblidhen i gjithë njerëzimi, të kthehen drejt tij dhe ta përcaktojnë drejtimin e tyre sipas atij kahu. Kahu drejt të cilit u drejtua Pejgamberi, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të, kur ishte në Mekë, ishte i tillë që i bënte bashkë (në një linjë) Qabenë në Mekë, edhe Shtëpinë e Shenjtë në Kuds –Jerusalem, në Palestinë. I Dërguari i Zotit, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të, ndërsa ishte në Mekë, e kthente fytyrën drejt Qabesë nga ai kah ku, ndërsa ishte i kthyer drejt saj, ishte i kthyer në të njëjtën kohë edhe drejt Bejt 'ul-Makdis - Shtëpisë së Shenjtë në Jerusalem. Por, pasi emigroi në Medinën e Ndritur, kjo nuk ishte më e mundur. Kështu që ishte e domosdoshme të përcaktohej një destinacion specifik i përcaktuar dhe i Dërguari i Zotit, ndërsa ishte në Medinë, kthehej drejt Xhamisë El-Aksa, Bejt 'ul-Makdis - Shtëpisë së Shenjtë në Jerusalem, në Palestinë, në ndjekje të asaj që bënte ndërsa ishte në Mekë. Dhe kjo ishte një urtësi e Zotit - bekuar dhe lartësuar qoftë Ai - për t'u dhënë një mësim hebrenjve, të cilët pretenduan se ishin vendosur në Gadishullin Arabik për shumë shekuj në pritje të ardhjes së Vulës së Pejgamberëve, paqja dhe mëshira e Zotit qofshin mbi të! I Dërguari i Zotit, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të, dhe muslimanët në Medinë, për shtatëmbëdhjetë muaj e falën namazin duke u kthyer drejt Bejt 'ul-Makdis në Jerusalem.¹¹⁶

¹¹⁶ Nga El-Berai r.a. transmetohet se i Dërguari i Zotit, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të, e fali namazin drejt Bejt 'ul-Makdis për gjashtëmbëdhjetë muaj, ose shtatëmbëdhjetë, ndërkohë ai dëshironte që kibra e tij të ishte Qabeja. Dhe pasi kjo e fundit u bë kibra e tyre, namazi i parë që fali drejt saj ishte namazi i ikindisë. Atë ditë, bashkë me të u falën edhe një grup besimtarësh. Pastaj, njëri nga ata që e fali namazin me të, kaloi pranë një xhamie ku po faleshin besimtarët drejtuar drejt Bejt 'ul-Makdis, e ata ishin në pozicionin përkulur në ruku, dhe ai u tha: *“Kam dëshmitar Zotin se unë e fala namazin me*

Thuhet gjithashtu se ata u falën drejt kësaj kible në ndjekje të ahna-fëve që ktheheshin drejt Bejt 'ul-Makdis, ngaqë ata mendonin se ajo ishte kibla e babait të pejgamberëve, Ibrahimit a.s., dhe e gjithë pejgamberëve pas tij. Një mendim tjetër thotë se arsyeja e kthimit drejt asaj kible ishte që mbase njerëzit e Librit, veçanërisht hebrenjtë, do ta kuptonin se kjo përputhshmëri mes drejtimit të Pejgamberit në namazin e tij dhe nderimit që pejgamberët e tyre i kishin bërë Bejt 'ul-Makdisit, ishte një dëshmi për unitetin e umetit të pejgamberëve dhe për unitetin e mësimave të tyre në çështjet e besimit, objektivave dhe të universalitetit të legjislacioneve. Kështu, ndoshta ata do ta besonin se Muhammedi, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të, nuk ishte një risi në vargun e pejgamberëve dhe se në të gjitha ato përputhshmëri - mes asaj që solli ai dhe asaj që sollën të dërguarit paraardhës të tij – do të gjenin informacionin e duhur që konfirmonte domosdoshmërinë e besimit në të... sepse ai ishte njëri prej tyre dhe vula përmbyllëse e tyre. Por, vrazhdësia e hebrenjve, egoja e tyre dhe iluzioni që ata kishin se janë bijtë e Zotit dhe të dashurit e Tij, dhe ngaqë ata e konsideronin Zotin të vetin në vend që ta konsideronin veten robër të Zotit... e gjitha kjo nuk i lejoi ata të kishin një vizion të shëndoshë ndaj këtij progresi gradual të bërë me urtësi, cilësi e cila i karakterizonte të gjitha ligjet e Islamit, përfshirë legjislacionin e kibles. Ata nuk e kuptuan se kthimi drejt Qabesë ishte një kthim në origjinë. Ajo Shtëpi e Shenjtë në Mekë ishte ndërtuar për të qenë Shtëpia e Zotit dhe si drejtim dhe kible drejt së cilës drejtohen robërit e Tij, të dërguarit edhe besimtarët, të gjithë mbarë. Ajo është Shtëpia e Tij e Shenjtë. Sa i përket Bejt 'ul-Makdis në Jerusalem, ajo nuk i zotëron cilësitë që zotëron Qabeja. Bekimi që e karakterizon atë dhe rrethinat e saj dhe ndërtimi i një tempulli nga Sulejmani a.s. për adhurimin e Allahut - lavdëruar qoftë emri i Tij – ku bijtë e Izraelit do ta madhëronin Allahun në të, e gjitha kjo nuk e garanton mbledhjen e zemrave të njerëzve mbarë, për ta madhëruar atë, për t'u kthyer dhe unifikuar rreth saj.

Shtëpia e Shenjtë në Palestinë u ndërtua nga Sulejmani, i cili ishte mbret dhe i Dërguar i Zotit, në mënyrë që mbretërisë së Sulejmanit t'i

Pejgamberin, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të, drejt Mekës!" Dhe ata, siç ishin të përkulur në ruku, u kthyen drejt Qabesë. Ata që kishin vdekur dhe ishin vrarë në luftë gjatë kohës kur kibla kishte qenë drejt Bejt 'ul-Makdis, para se muslimanët të ktheheshin drejt Qabesë, për këta ne nuk dinim se çfarë të thoshim për ta, - thotë El-Bera- dhe Allahu zbriti ajetin që thotë: **"E, Allahu nuk do ta humbiste kurrë besimin tuaj. Vërtet, Allahu është i butë dhe i mëshirshëm për njerëzit!"** [El-Bekare: 143] [Buhariu, *Sahih*, hadithi 4486, fq. 848]

plotësohej krenaria dhe se mbase “fjala e shqyer” e bijve të Izraelit të mblidhej rreth saj... Por, kjo nuk u realizua për vetë atë umet... e si atëherë i gjithë njerëzimi do të mblidhej rreth Shtëpisë së Shenjtë në Palestinë dhe ta madhëronin atë?! Nuk është për t'u habitur që Zoti e drejton Vulën e Pejgamberëve të kthehet drejt kibles së vetme të njerëzimit dhe kibles së babait të Pejgamberëve, Ibrahimit a.s.. Aty pranë saj është mekâmi-vendqëndrimi i tij, aty janë themelet që ai së bashku me djalin e tij Ismailin i ngritën, e ajo është Shtëpia e Paprekshme e Zotit... Ajo është Shtëpia e parë e vënë për njerëzit, në Bekke: **“Vërtet, Shtëpia e parë (për adhurim) e vënë për njerëzimin, ishte ajo në Bekke (Mekë) - e bekuar, dhe një udhëzim për botët.”** [Āl Imrān: 96] **“E kur Ne e bëmë Shtëpinë (Qabenë në Mekë) vend grumbullimi dhe sigurie për njerëzit, duke thënë “Bëjeni vendin e qëndrimit të Ibrahimit si vend-faljeje!”, dhe Ne i urdhëruam Ibrahimin dhe Ismailin, që: “Pastrojeni Shtëpinë Time (Qabenë) për ata që e vizitojnë atë, që rrinë aty për adhurim dhe që falen duke u përkulur dhe bërë sexhde!”** [El-Bekare: 125] Për këtë arsye, ndjekësit e vërtetë të pejgamberëve u urdhëruan të falnin namaz pranë saj. Shtëpia e Shenjtë e Allahut, që nga emërtimi i saj tregon se i përket vetë të Lartit, dhe bazuar mbi këtë ajo fiton nga ky atribut karakteristikën e shenjtërisë dhe të paprekshmërisë, si edhe e reflekton mbi gjithçka që lidhet me të, si një bujari nga ana saj ndaj kujtdo që zë vend në të.

Sa i përket Xhamisë El-Aksa, në Palestinë, ajo është shenjtëri ose e shenjtë, nga bekimi që Zoti i ka dhënë atij vendi dhe rrethinave të tij...

Mes “së paprekshmes” dhe “së shenjtës”

Qabeja quhet *Bejtullahi 'l-Muharrem*, që do të thotë Shtëpia e Allahut që është e ndaluar të preket me ndonjë kundërvajtje, pra ajo është e paprekshme. Nga këtu bëhet e qartë se ndryshimi midis “së paprekshmes” dhe “së shenjtës” është i madh. Shenjtëria e Bejt'ul-Makdisit dhe e tokës së bekuar përreth saj është për shkak të përkatësisë së saj te Zoti i plotfuqishëm, kur Ai i urdhëroi bijtë e Izraelit të hynin në Tokën e Shenjtë, që ata të ishin kombi model që do të udhëhiqej nga legjislacioni hyjnor, pas tiranisë Faraonike... dhe për shkak se atyre do t'u jepej gjithë çfarë kërkonin dhe sipas një mënyre që i

tejkalonte të gjitha rregullat e universit që njohim... por jo se Ai e kish-te bërë atë vend “të paprekshëm, të ndaluar”. Për këtë arsye dispozitat e të dy tokave - e paprekshme dhe e shenjtë - ndryshojnë shumë, dhe kjo dihet.

Toka e Shenjtë në Palestinë, edhe kur ishte një kible, nuk mund të ishte më shumë se një kible e përkohshme, për një popull të caktuar dhe për të realizuar qëllime të kufizuara. Kurse Toka e Ndaluar është e denjë të merret kible në mënyrë të përgjithmonshme dhe për tërë botën, si dhe të jetë vendi nga anojnë zemrat e tërë njerëzimit, rreth së cilës njerëzit ndërtojnë unitetin dhe universalitetin e tyre. Për këtë arsye, i Dërguari i Zotit, pagja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të, i kthente sytë nga qielli herë pas here, me shpresën që të urdhërohej të kthehej drejt kibles që ai dëshironte, drejt kibles që harmonizohej me universalitetin e Mesazhit të tij dhe që e bënte atë trashëgimtarin e trashëgimisë së Ibrahimit dhe të të gjithë pejgamberëve mbarë. Dhe kur kjo iu plotësua, për hebrenjtë ndodhi kijameti.

Umeti i mesëm

Ajeti i ndritur thotë: **“Dhe kështu, Ne ju kemi bërë juve një umet-komb të mesëm (të drejtë), që të jeni dëshmitarë ndaj njerëzve dhe i dërguari të jetë dëshmitar ndaj jush. Kiblën drejt së cilës drejtohe-shit Ne nuk e bëmë për tjetër, por vetëm për t’i dalluar ata që e ndje-kin të Dërguarin nga ata që kthehen prapa (tërhiqen). Dhe vërtet, kjo ishte një sprovë e vështirë, përveç për ata që i udhëzoi Allahu. E, Allahu nuk do ta humbiste kurrë besimin tuaj. Vërtet, Allahu është i butë dhe i mëshirshëm për njerëzit!”** [El-Bekare: 143] Ky ajet vjen për të konfirmuar se ky umet, të cilit Ai i trashëgoi Librin: **“Pastaj, Ne ua trashëguam Librin atyre që Ne i përzgjedhëm mes robërve Tanë. E nga ata ka që i bëjnë padrejtësi vetvetes, nga ata ka të moderuar, e nga ata ka që janë paraprijës në punë të mira, me lejen e Allahut... dhe kjo është dhuntia e madhe.”** [Fātir: 32], është një umet i mesëm, i zgjedhur dhe i mirë. Ky umet doli për njerëzit me këtë Libër universal dhe me këtë ligjërim botëror, që të ishte dëshmitar ndaj njerëzve, pas të Dërguarve, dhe që edhe i Dërguari të ishte dëshmitar ndaj këtyre. Ky ajet sikur u thotë atyre që e bëjnë veten mendjelehtë, se kthimi i

Vulës së Pejgamberëve - të Dërguarit të Allahut, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të - dhe i umetit të tij të fundit dhe të mesëm, drejt Qabesë, është baza që e plotëson mirësinë e këtij umeti, cilësinë e tij si “i mesëm” dhe rolin e tij si dëshmues ndaj njerëzve. Kjo tregon gjithashtu se kibla drejt së cilës ishte kthyer i Dërguari i Allahut, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të, më parë, kishte qenë vetëm për një kohë të përcaktuar, ngaqë Zoti deshi t’i sprovonte robërit e tij besimtarë, sidomos njerëzit e Librit (hebrenjtë), që pretendonin se Bejt ‘ul-Makdis është kibla e përhershme dhe e përgjithmonshme për njerëzimin. Kjo që ata ta dinin se ajo kible nuk ishte e përhershme, as e përgjithmonshme, dhe se shenjtëria e saj lidhej me sundimin e ligjit hyjnor dhe me futjen e bijve të Izraelit në Tokën e Shenjtë që të riaftësoheshin. Kthimi i të Dërguarit të Allahut, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të, drejt asaj kible, periudha e shkurtër në të cilën ai u kthye drejt saj dhe vendimi që ai të kthehej vetëm për një periudhë të caktuar drejt saj ishte vetëm për t’i vënë në sprovë bijtë e Izraelit dhe për të zbuluar pretendimet e tyre se i përmbahen mesazhit të Musait, alejhi selam... dhe për të sqaruar se në të vërtetë ata nuk i përmbaheshin atij mesazhi.

Allahu i madhërishëm tregon se Ai e shikonte të Dërguarin e Tij të nderuar kur e kthente fytyrën drejt qiellit me shpresën që të zbriste ndonjë dekret hyjnor për rinovimin e kibles së tij, rreth së cilës ta mbledhte umetin e tij, e kështu të plotësohej cilësia e umetit të tij si dëshmues ndaj njerëzimit, edhe si umet i mesëm. I Madhërishmi i tha: **“Ne e shikojmë që ti (o Muhammed) e kthen fytyrën drejt qiellit”** [El-Bekare: 144], duke shprehur kështu pritjen me padurim të Pejgamberit, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të, që të zbriste ndonjë ajet që i ndalonte ose i bënte të heshtin ata mendjelehtë që pretendonin se ai ishte imitues dhe ndjekës i tyre.

Umeti të cilit Zoti ia përcaktoi kiblën dhe që ua bëri të qartë se si të ishin një umet i bashkuar, në mënyrë që t’i kryenin detyrimet e mëdha, ishte një umet që vetë Allahu i madhërishëm e mbajti nën mbikëqyrje procesin e formimit të tij. Ky do të ishte umeti i të gjithë pejgamberëve, poseduesi i Mesazhit botëror, i Librit universal dhe i legjislacionit të lehtësimit dhe të mëshirës. I Madhërishmi e bëri këtë një umet të mesëm, i cili karakterizohej nga mirësia dhe nga roli i tij si dëshmues ndaj njerëzve, kurse të Dërguarin fisnik, Vulën e Pejgamberëve dhe të të Dërguarve e bëri dëshmitar ndaj këtij umeti, në mënyrë që ky umet

të ishte si një pol që tërheq të dashurit e të Gjithëmëshirshmit, që i bashkon ata pranë vetes dhe që i izolon miqtë e djallit dhe i ndalon ata nga ndikimi në fatet e njerëzimit. Në mënyrë që ky komb të kryejë këto detyra të mëdha, duhet ta mbajë nën monitorim të vazhdueshëm veten e tij dhe t'i kërkojë llogari vetes, për të qenë i sigurt se është duke ecur në rrugën e drejtë, të cilën Zoti ia ka hartuar.

Disa mendjelehtë nga komuniteti hebre u përpoqën të debatonin me besimtarët, duke u thënë atyre: “Ose kibla e parë është kibla e saktë dhe e duhur dhe namazi juaj drejt asaj ishte i saktë, ose ajo ishte një kible që Pejgamberi juaj e përcaktoi në fillim dhe ju urdhëroi edhe juve të ktheheni drejt saj, e më pas atij iu bë e qartë se ishte gabim dhe në këtë mënyrë namazi që ju keni falur gjithë atë periudhë ju ka humbur kot!”.

Zoti i madhërishtëm deshi t'i qetësonte besimtarët dhe t'i zbulonte absurditetet e armiqve të tyre, kështu që ua bëri të qartë se Ai nuk do t'ua humbiste kurrë besimin e tyre në të Dërguarin e Zotit, ecjen e tyre pas tij dhe dashurinë e tyre për të, as në kohën kur ktheheshin në kiblën e parë dhe as në kohën kur ata do të ktheheshin drejt kiblës kryesore, Qabesë së Nderuar: **“Unë nuk e humbas punën e asnjërit prej jush, qoftë mashkull apo femër.”** [Āl Imrān: 195] **“E, Allahu nuk do ta humbiste kurrë besimin tuaj. Vërtet, Allahu është i butë dhe i mëshirshëm për njerëzit!”** [El-Bekare: 143]

Pjesa e gjashtëmbëdhjetë:

Mirësia e dërgimit të të Dërguarit dhe sqarimi i detyrave që kërkohen nga ndjekësit e tij

"كَمَا أَرْسَلْنَا فِيكُمْ رَسُولًا مِنْكُمْ يَتْلُو عَلَيْكُمْ آيَاتِنَا وَيُزَكِّيكُمْ وَيُعَلِّمُكُمُ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ وَيُعَلِّمُكُم مَّا لَمْ تَكُونُوا تَعْلَمُونَ (151) فَادْكُرُونِي أَذْكُرْكُمْ وَاشْكُرُوا لِي وَلَا تَكْفُرُونَ (152) يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اسْتَعِينُوا بِالصَّبْرِ وَالصَّلَاةِ إِنَّ اللَّهَ مَعَ الصَّابِرِينَ (153) وَلَا تَقُولُوا لِمَنْ يُقْتَلُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ أَمْوَاتٌ بَلْ أحيَاءٌ وَلَكِنْ لَا تَشْعُرُونَ (154) وَلَنَبْلُوَنَّكُمْ بِشَيْءٍ مِنَ الْخَوْفِ وَالْجُوعِ وَنَقْصٍ مِنَ الْأَمْوَالِ وَالْأَنْفُسِ وَالثَّمَرَاتِ وَبَشِّرِ الصَّابِرِينَ (155) الَّذِينَ إِذَا أَصَابَهُمْ مُصِيبَةٌ قَالُوا إِنَّا لِلَّهِ وَإِنَّا إِلَيْهِ رَاجِعُونَ (156) أُولَئِكَ عَلَيْهِمْ صَلَوَاتٌ مِنْ رَبِّهِمْ وَرَحْمَةٌ وَأُولَئِكَ هُمُ الْمُتَّقُونَ (157) إِنَّ الصَّفَا وَالْمَرْوَةَ مِنْ شَعَائِرِ اللَّهِ فَمَنْ حَجَّ الْبَيْتَ أَوْ اعْتَمَرَ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْهِ أَنْ يَطَّوَّفَ بِهِمَا وَمَنْ تَطَوَّعَ خَيْرًا فَإِنَّ اللَّهَ شَاكِرٌ عَلِيمٌ (158) إِنَّ الَّذِينَ يَكْتُمُونَ مَا أَنْزَلْنَا مِنَ الْبَيِّنَاتِ وَالْهُدَى مِنْ بَعْدِ مَا بَيَّنَّاهُ لِلنَّاسِ فِي الْكِتَابِ أُولَئِكَ يَلْعَنُهُمُ اللَّهُ وَيَلْعَنُهُمُ اللَّاعِنُونَ (159) إِلَّا الَّذِينَ تَابُوا وَأَصْلَحُوا وَبَيَّنُّوا فَأُولَئِكَ أَتُوبُ عَلَيْهِمْ وَأَنَا التَّوَّابُ الرَّحِيمُ (160) إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا وَمَاتُوا وَهُمْ كُفَّارًا أُولَئِكَ لَعْنَةُ اللَّهِ وَالْمَلَائِكَةِ وَالنَّاسِ أَجْمَعِينَ (161) خَالِدِينَ فِيهَا لَا يُخَفَّفُ عَنْهُمُ الْعَذَابُ وَلَا هُمْ يُنظَرُونَ (162)"

"Po ashtu, Ne kemi dërguar mes jush një të Dërguar nga gjiri juaj, që ju lexon juve ajetet Tona, ju pastron dhe ju mëson librin dhe urtësinë, e ju mëson çfarë nuk e dinit. (151) Prandaj, më kujtoni Mua, që edhe Unë t'ju kujtoj ju... e më falënderoni, e mos më mohoni! (152) O ju që keni besuar, kërkoni ndihmë përmes durimit dhe lutjes! Vërtet, Allahu është me durimtarët. (153) Dhe mos thoni për ata që vriten në rrugën e Allahut se janë të vdekur! Përkundrazi, ata janë të gjallë, por ju nuk e kuptoni. (154) Ne do t'ju sprovojmë me ndonjë frikë, apo uri, humbje të pasurisë, të jetëve, dhe të frutave... e ti përgëzoji të duruarit... (155) ... ata të cilët kur i godet ndonjë fatkeqësi, thonë: "Të Allahut jemi, dhe patjetër, tek Ai do të kthehemi!". (156) Ata janë mbi të cilët bien bekimet nga Zoti i tyre, edhe mëshira, dhe ata janë të udhëzuarit!(157) Vërtet, malet Es-Safa dhe El-Merva janë ndër simbolet e Allahut, kështu që, kush e viziton Shtëpinë për haxh, ose për umre, nuk ka asnjë gjynah që të bëjë tavaf në to; e kushdo që bën vepra të mira vullnetare, ta dijë se Allahu është Mirënjohës dhe i Dijshëm. (158) Vërtet, ata që fshehin provat dhe udhëzimin që Ne kemi zbritur, pasi ua kemi bërë të qartë njerëzve

në Libër, ata mallkohen nga Allahu, dhe mallkohen nga ata që mallkojnë. (159) Përveç atyre që pendohen, dhe që e korrigjojnë veten e tyre, dhe që e bëjnë të qartë (atë çfarë fshihnin)... atyre Unë ua pranoj pendimin dhe Unë jam pranuesi i pendimit, Mëshirëploti! (160) Vërtet, ata që nuk besojnë, dhe që vdesin duke qenë mosbesimtarë, ata mallkohen nga Allahu, nga engjëjt dhe nga njerëzit, nga të gjithë së bashku. (161) Ata do të jenë gjithmonë në të (mallkim); mundimi atyre nuk do t'u lehtësohet dhe as do t'u jepet afat!" [El-Bekare: 151-162]

Një nga metodat e Kur'anit të lavdishëm është se pasi të ketë mbaruar prezantimin e një legjislacioni të rëndësishëm, e vë në dukje se ai legjislacion është një bekim dhe një favor nga Zoti - bekuar dhe lartësuar qoftë Ai – e duke bërë kështu, sikur dëshiron të heqë nga shpirtrat e njerëzve ndjesinë e peshës së rëndë të detyrës, që ata mund të ndiejnë, dhe të bëjë të ndiejnë lehtësim nga çfarëdo ndjesie presioni e ngarkese. Në këtë mënyrë të mrekullueshme Kur'ani famëlartë e "transferon" atë detyrë në "një mirësi", e cila duhet falënderuar.

Konteksti na transferon drejtpërdrejtë në një mirësi tjetër, që është mirësia e dërgimit të të Dërguarit të Allahut, dhe thotë: **"Po ashtu, Ne kemi dërguar mes jush një të Dërguar nga gjiri juaj, që ju lexon juve ajetet Tona, ju pastron dhe ju mëson Librin dhe urtësinë, e ju mëson çfarë nuk e dinit. (151) Prandaj, më kujtoni Mua, që edhe Unë t'ju kujtoj ju... e më falënderoni, e mos më mohoni!"** [El-Bekare: 151-152] Në këtë mënyrë i Madhërishmi sikur i nënrendit të gjitha obligimet nën konceptin e përkujtimit dhe të falënderimit. Kështu që kthimi ynë nga kibla, të cilën Ai na e ka caktuar, bindja jonë ndaj të Dërguarit të Tij, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të, të dëgjuarit tonë të ajeteve që ai na i lexon nga Kur'ani, të mësuarit tonë të ajeteve që ai na ka sjellë t'i mësojmë, pastrimi i shpirtrave tanë dhe i vetvetes nëpërmjet këtyre mësimëve që Zoti i zbriti të Dërguarit të Tij, të mësuarit e Librit të Zotit prej tij, urtësia e zbritjes së ajeteve të Kur'anit në varësi të situatave dhe zbatimi i tyre mbi atë realitet, të mësuarit e gjërave të cilat ne nuk i dinim në lidhje me besimin, legjislacionin dhe urtësinë... të gjitha këto janë gjëra nëpërmjet të cilave ne duhet ta kujtojmë Zotin, ta falënderojmë për to e të mos i injorojmë këto mirësitë e Tij as t'i mohojmë ato!

Rreth konceptit të “durimit”

Pasi i Madhërishmi i urdhëron robërit e Tij të jenë mirënjohës dhe falënderues, këtë e pason me urdhrin e Tij që të jenë të duruar: **“O ju që keni besuar, kërkon ndihmë përmes durimit dhe lutjes! Vërtet, Allahu është me durimtarët.”** [El-Bekare: 153] Kjo sepse besimi është i përbërë nga dy gjysma, ku njëra gjysmë përbëhet nga durimi dhe tjetra nga falënderimi-mirënjohja.¹¹⁷ Ditët e kësaj jete sillen mes gjërave të pakëndshme, të cilat kërkojnë durim, dhe gjërave të dashura e të pëlqyera, që kërkojnë mirënjohje dhe falënderim. Në hadithin e ndritur thuhet: “Çudi çështja e besimtarit! Vërtet, e gjitha çështja e tij është mirësi! Dhe kjo nuk është për askënd tjetër, përveç besimtarit. Nëse atij i vjen ndonjë gëzim, ai falënderon dhe kjo është e mirë për të, e nëse e godet ndonjë vështirësi, ai duron dhe kjo është mirësi për të.”¹¹⁸

Durimi, sipas domethënies Kur'anore, është të përmbash veten ashtu siç kërkohet nga arsyeja dhe nga sheriatu. Edhe frenimi i vetvetes nga mospërmbajtja kur ndodh një fatkeqësi quhet “durim”... dhe durimi më i bukur është durimi në tronditjen e parë¹¹⁹ kur ndodh fatkeqësia. Fjala “durim” përdoret edhe për rastin kur njeriu trim e përmban veten për t'i rezistuar armikut... dhe nëse e humbet durimin dhe e lë sheshin e luftës duke ia mbathur, atëherë personi i tillë quhet frikacak. Zoti i madhërishëm i ka lavdëruar ata që durojnë në kohë vështirësish dhe i ka lavdëruar ata burra dhe gra që durojnë kur i godet ndonjë fatkeqësi. Gjithashtu, i Madhërishmi e ka urdhëruar Pejgamberin e Tij, paqja dhe mëshira e Zotit qofshin mbi të, të jetë i duruar në kryerjen e adhurimeve ndaj Zotit të Tij dhe në mbajtjen e vështirësive me të cilat përballlet gjatë thirrjes për tek Ai. Allahu i ka konsideruar durimin edhe mirënjohjen si dy burime të urtësisë, kur thotë: **“Vërtet, në këto ka shenja për secilin durimtar mirënjohës.”** [Ibrahim: 5] Siç e ka urdhëruar edhe të Dërguarin e Tij, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të, të durojë fort: **“Prandaj, bëhu i**

¹¹⁷ Thënie e sahabiut Ibn Mesud r.a. [Ibn Kajjim El-Xhevizje, *Uddet 'us-Sābirin ve Dhekirat 'ush-Shākirin*, fq. 108.]

¹¹⁸ Muslim, Sahih, hadithi nr.2999, fq. 1200.

¹¹⁹ Nga Enesi r.a. transmetohet se “Pejgamberi, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të, kaloi pranë një gruaje e cila po qante pranë një varri dhe i tha: “Kujto Zotin dhe duro!” Ajo i tha: “Më lër të qetë, se ty nuk ka ndodhur çfarë më ka ndodhur mua!”, e ajo nuk e njohu kush ishte ky burrë që i foli. Më pas asaj i thanë se ai ishte Pejgamberi, paqja e Zotit qoftë mbi të. Kështu që ajo erdhi te dera e Pejgamberit, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të, dhe nuk gjeti aty rojë dere dhe i tha: “Nuk të njoha.”. Ai a.s i tha: “Durim është ai që bëhet që në tronditjen e parë.” [Buhariu, Sahih, hadithi 1823, fq. 250]

durueshëm për vendimin e Zotit tënd!” [El-Kalem: 48] Një nga atributet e Zotit është edhe cilësia e Tij si “shumë i duruar”. Ai u ka premtuar durimtarëve një shpërblim të madh: **“Vërtet, durimtarëve do t’u jepet shpërblimi i tyre në mënyrë të pa masë!”** [Ez-Zumer: 10], e gjithashtu i ka favorizuar ata duke u premtuar se Ai është në anën e tyre: **“...edhe duroni! Vërtet Zoti është me të duruarit!”** [El-Enfāl: 46] I Madhërishmi u ka premtuar durimtarëve dashurinë e Tij: **“Zoti i do durimtarët.”** [Āl Imrān: 146]

Ka shumë argumente të tjera që e bëjnë të lavdëruar dhe të kërkuar durimin. Kush e humbet durimin, humbet jetën e tij dhe e shkon kot kohën e tij të çmuar, sepse ai nuk do të arrijë dot ta kthejë atë çfarë i ka humbur, as ta rikthejë atë që i ka vdekur. Ndërsa kush duron dhe kapet fort pas Allahut të madhërishëm, ai gjen qetësi te Zoti i vet, i Cili i hedh qetësinë në zemrën e të duruarit, e mbështjell atë me mëshirën e Tij dhe ia zëvendëson atë që i humbi me diçka më të mirë. Njerëzimi nuk ka përjetuar fatkeqësi më të ashpër dhe më të rëndë sesa humbjen e të Dërguarit të Zotit, paqja e Allahut qoftë mbi të dhe mbi familjen e tij! E megjithatë, shokët dhe familjarët e tij - disa prej të cilëve gati sa nuk u doli shpirti nga pikëllimi nga ndarja prej tij - shpejt e kujtuan Zotin dhe kuptuan se durimi është “pajisja” e besimtarit dhe ai është “shpëtimi” i tij në raste vuajtjesh dhe shqetësimesh.

Zoti ndodh që e godet një njeri me gjëra që nuk i pëlqejnë, ndërkohë që Zoti e do atë, por e sprovon vetëm për t’ia mësuar atij mbështetjen në Zotin e madhërishëm dhe që ai të mos shpresojë tek askush tjetër përveç Tij, t’i lutet me përlulje vetëm Atij dhe vetëm Atij t’ia qajë ankesat dhe hallet e veta.

“O ju që keni besuar, kërkonit ndihmë përmes durimit dhe lutjes! Vërtet, Allahu është me durimtarët.” [El-Bekare: 153] Durimi dhe lutja e namazi, kryejnë funksionin e ndihmës ndaj njeriut trashëgimtar në Tokë, për kryerjen e detyrave që i dikton roli i tij si trashëgimtar dhe për kryerjen dhe ruajtjen e “amanetit” me të cilin është ngarkuar ta mbajë.

Ky ajet duket se parapërgatit vendin për ajetin tjetër që vjen pas tij, dhe për legjislacionin e madh që do të bëhet obligim më pas, në të njëjtën sure. Bëhet fjalë për legjislacionin e luftimit dhe për çfarë mund të rezultojë prej tij, si vrasjet, frika, uria, humbja e pasurive, humbja e jetëve dhe e frutave e prodhimeve.

Përpara obligimit me luftimin Ai tërhoqi vëmendjen se cilat mund të jenë gjurmët që luftimi mund të lërë, dhe urdhëroi ta prisnin këtë ligj me një gjendje të lartë shpirtërore dhe me durim të fortë. I Lartmadhërishtmi thotë:

“Dhe mos thoni për ata që vriten në rrugën e Allahut se janë të vdekur! Përkundrazi, ata janë të gjallë, por ju nuk e kuptoni” [El-Bekare: 154], sepse ata që ju do t'i humbisni në luftën me të cilën do t'ju urdhërojmë (edhe pse më parë u kishim urdhëruar t'i mbanit duart e të mos luftonit), ata nuk do të vdesin, por do të jenë të gjallë, por ju nuk e ndjeni jetën e tyre sepse është një jetë ndryshe nga e juaja. Ajo është jetë berzahu (në varr), kurse jeta juaj është jetë e dynjasë.

Gjithashtu gjendja e luftës mund të ketë edhe pasoja të tjera, me të cilat Ne ju sprovovjmë: **“Ne do t'ju sprovovjmë me ndonjë frikë apo uri, humbje të pasurisë, të jetëve dhe të frutave... e ti përgëzoji të duruarit... (155) ... ata të cilët kur i godet ndonjë fatkeqësi thonë: “Të Allahut jemi dhe patjetër tek Ai do të kthehemi!”** [El-Bekare: 155-156] Kjo frazë: **“Të Allahut jemi dhe patjetër tek Ai do të kthehemi!”**, është një frazë e mrekullueshme që e vë në lëvizje tërë qenien njerëzore, shpirtërtin e tij, ekzistencën, mendjen dhe ndërgjegjen e tij drejt Allahut të madhërishtëm, sepse Ai është “Pronari” i vërtetë i gjithçkaje, dhe jo ne. Ne nuk jemi asgjë tjetër përveçse një pjesë e zotërimit të Tij, e gjithçka që ne e humbasim ato janë pronë e Zotit, janë të Tijat, të cilat Zoti na i ka dhënë në formë huaje, ashtu si kur ti i jep vegla një fermeri që të punojë me to për llogarinë tënde. Këtë tregojnë fjalët **“Të Allahut jemi”**, kurse pjesa tjetër e frazës që thotë: **“patjetër tek Ai do të kthehemi!”**, tek Ai do të kthehemi kur të vdesim, pastaj edhe kur të ringjalllemi për të dhënë llogari dhe për të marrë shpërblimin që na takon. Kthimi ynë tek Ai, bekimi i Tij ndaj nesh duke na dhënë mundësinë e shikimit në “fytyrën e Tij” të nderuar, dhënia dëshmorit nga ana e Tij një vend që e bën në rangun e pejgamberëve dhe të besimtarëve të vërtetë, të gjitha këto janë garanci për largimin e çfarëdo dhimbjeje apo gjurmësh negative që mund të lërë lufta dhe pasojat e saj.

“Ata janë mbi të cilët bien bekimet nga Zoti i tyre, edhe mëshira, dhe ata janë të udhëzuarit!” [El-Bekare: 157] Me këtë ajet i Madhërishtmi na thotë se ata që tregohen të duruar në takimin me armikun, Ai i lartëson në nivelet e Pejgamberit mbi të cilin Zoti ka derdhur bekimet e Tij dhe që i ka urdhëruar edhe engjëjt të bëjnë lutje për bekime ndaj

tyre. A ka kompensim më të madh sesa Zoti i madhërishëm të bekojë robin e Tij, t'i dhurojë atij mëshirë, të sillet butë me të dhe ta udhëzojë në rrugën e drejtë??

Pastaj, me një gjest shumë zbavitës, Zoti u përmend në veçanti muhaxhirëve mekas, pastaj edhe vëllezërve të tyre ensarë, u përmend malet Safa dhe Marva: **“Vërtet, malet Es-Safa dhe El-Marva janë ndër simbolet e Allahut, kështu që kush e viziton Shtëpinë për haxh, ose për umre, nuk ka asnjë gjynah që të bëjë tavaf në to; e kushdo që bën vepra të mira vullnetare, ta dijë se Allahu është mirënjohës dhe i dijshtëm.”** [El-Bekare: 157] Kjo është për t'i parapërgatitur ata shpirtërisht se ky luftim, për të cilin së shpejti do të dalë vendimi që të fillojë, është mjeti që do t'i bëjë ata ta marrin vendin e shenjtë nga duart e mosbesimtarëve dhe të politeistëve dhe ta kthejnë atë në duart e besimtarëve, në mënyrë që Qabeja të vazhdojë të kryejë misionin dhe funksionet e saj si një “Shtëpi e pastër” dhe e bërë gati për ata që sillen e bëjnë Tavaf rreth saj, për ata që falin namaz aty, që përkulen, e bien në sexhde. Kuptimi i përgjithshëm i ajetit është: “Ashtu siç Zoti i madhërishëm e lartësoi Qabenë duke e bërë atë kible për namaz, ashtu e lartësoi çështjen e dy maleve që janë pranë saj, maleve Safa dhe Marva, ecjen mes të cilëve e ka bërë nga ritualet e haxhit. Kështu që, pas bërjes tavaf rreth Qabesë, duhet të bëhet ecja mes këtyre dy maleve, shtatë herë. Disa nga ju këtë veprim e shihnin si të sikletshëm, sepse e konsideronin nga veprimet e kohës së injorancës, por e vërteta është se ky ritual është nga simbolet e Islamit, kështu që nuk ka asnjë problem për atë që ka për qëllim të bëjë haxhin apo umren, të ecë mes këtyre dy maleve, e besimtari le të bëjë mirë sa të mundet, sepse Zoti është në dijeni për punën e tij dhe do ta shpërblejë për të.”¹²⁰

Më pas konteksti kalon në tërheqjen e vëmendjes së atyre njerëzve të Librit (hebrenjëve), të cilët i ndihmuan politeistët, i inkurajuan ata ta injoronin Mesazhin e të Dërguarit të Zotit dhe i fshehën përgëzimet e Musait, Isait dhe të Ibrahimit, paqja qoftë mbi ata të gjithë, mesazhe të cilat ata i dinin mirë dhe të cilat tregonin për ardhjen e Pejgamberit Muhammed, paqja dhe mëshira e Zotit qoftë mbi të. Të tillët Kur'ani i përshkruan me përshkrimet më të këqija që mund të ketë një dijetar. I Madhërishmi thotë: **“Vërtet, ata që fshehin provat dhe udhëzimin që**

¹²⁰ *El-Muntehab fi Tefsir 'il-Kur'an 'il-Kerim*, fq. 10.

Ne kemi zbritur, pasi ua kemi bërë të qartë njerëzve në Libër, ata mallkohen nga Allahu dhe mallkohen nga ata që mallkojnë. (159) Përveç atyre që pendohen dhe që e korrigjojnë veten e tyre, dhe që e bëjnë të qartë (atë çfarë fshihnin)... atyre Unë ua pranoj pendimin dhe Unë jam pranuesi i pendimit, Mëshirëploti!" [El-Bekare: 159-160] Këtu ajeti i ndritur sqaron se nga kushtet që pendesa të pranohet nga Zoti është që njeriu të pendohet nga mëkati që ka bërë dhe jo vetëm të heqë dorë prej tij, por edhe të punojë të kundërtën e tij. Nëse krimi në këtë rast ishte fshehja e së vërtetës, atëherë ata duhet patjetër ta bëjnë të qartë çfarë dinin dhe e fshihnin. Prandaj thotë: **"Përveç atyre që pendohen dhe që e korrigjojnë veten e tyre, dhe që e bëjnë të qartë"**, sepse me pendesën e sinqertë, kërkohet edhe qëndrimi i drejtë dhe korrigjimi i gabimit. Dhe duhej patjetër të bëhej pendesë nga ky mëkat, në veçanti, dhe të punohej e kundërta e tij.

Pastaj ata që do të vazhdojnë të mbajnë fshehur diturinë dhe të mos besojnë, i Madhërishmi i kërcënon duke u thënë: **"Vërtet, ata që nuk besojnë dhe që vdesin duke qenë mosbesimtarë - ata mallkohen nga Allahu, nga engjëjt, edhe nga njerëzit, të gjithë së bashku!"** [El-Bekare: 161] Ata do të mallkohen nga Zoti e do të përzihen nga mëshira e Tij, do të mallkohen nga engjëjt, edhe nga njerëzit.¹²¹ Këtu na lind pyetja: "Është e kuptueshme që Zoti i mallkon ata që i fshehin fjalët e Tij dhe që i privojnë njerëzit nga ato, dhe që thonë **"Ne nuk kemi pse qortohemi për analfabetët"** [Āl Imrān: 75], por cili është roli i engjëjve dhe i njerëzve në bashkimin me Zotin – madhëruar qoftë Ai - në mallkimin e këtyre njerëzve?!"

Sa u përket engjëjve, kjo vlen sepse disa prej tyre u zbritën shpalljen pejgamberëve, kështu që ata njerëz të cilët e fshehin ose e mohojnë që Zoti u ka zbritur ndonjë gjë në lidhje me këtë pejgamber, e mohojnë edhe punën e engjëjve që zbritën shpalljen, prandaj merituan edhe zemërimin dhe mallkimin e tyre. E sa u përket mallkimit nga ana e njerëzve, kjo për shkak se ata i privuan njerëzit nga kjo mirësi, nga mirësia e zbritjes hyjnore, duke e fshehur atë prej tyre, e për këtë arsye ata meritojnë përjetësinë në zjarr dhe e meritojnë të jenë mes atyre të cilët Zoti do t'i privojë nga çfarëdo lehtësime të ndëshkimit: **"Ata do të jenë gjithmonë në të (mallkim); mundimi atyre nuk do t'u lehtësohet"**

¹²¹ Et-Tefsīr 'ul-Mujesser, fq. 35.

dhe as do t'u jepet afat!''. Kjo ndërlidhje, proporcionalitet dhe harmoni midis ajeteve të Librit nuk mund të fshihet nga sytë e asnjërit njeriu me vizion. E sa të pafat janë ata që pretendojnë se ajetet e Librit janë si ishuj të ndarë dhe nuk lidhen me njëri-tjetrin!

“E Zoti juaj është një Zot i vetëm! S’ka zot tjetër përveç Tij! Ai është i Gjithëmëshirshmi, Mëshirëploti!” [El-Bekare: 163] Zoti juaj - o njerëz - është një Zot i vetëm në vetvete, në emrat e tij, atributet dhe veprimet e tij... edhe në adhurimin e krijesave ndaj Tij... Nuk ka të adhuruar që e meriton vërtet të adhurohet, përveç Tij. Ai është i Gjithëmëshirshmi, një cilësi me të cilën Ai është i njohur... Ai është i gjithëmëshirshëm në veprimet e Tij, ndaj gjithë krijimit... dhe Ai është mëshirëplotë ndaj besimtarëve.¹²²

¹²² Referenca e mëparshme, fq. 24.

Pjesa e shtatëmbëdhjetë

Monoteizmi: Argumentet për të – llojet e njerëzve në qëndrimin ndaj tij

"وَإِلَهُكُمْ إِلَهٌ وَاحِدٌ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الرَّحْمَنُ الرَّحِيمُ (163) إِنَّ فِي خَلْقِ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَاخْتِلَافِ اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ وَالْفُلْكِ الَّتِي تَجْرِي فِي الْبَحْرِ بِمَا يَنْفَعُ النَّاسَ وَمَا أَنْزَلَ اللَّهُ مِنَ السَّمَاءِ مِنْ مَاءٍ فَأَحْيَا بِهِ الْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا وَبَيَّنَّ فِيهَا مِنْ كُلِّ دَابَّةٍ وَتَصْرِيفِ الرِّيَّاحِ وَالسَّحَابِ الْمُسَخَّرِينَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ لَآيَاتٍ لِقَوْمٍ يَعْقِلُونَ (164) وَمِنَ النَّاسِ مَنْ يَتَّخِذُ مِنْ دُونِ اللَّهِ أَنْدَادًا يُحِبُّونَهُمْ كَحُبِّ اللَّهِ وَالَّذِينَ آمَنُوا أَشَدُّ حُبًّا لِلَّهِ وَلَوْ يَرَى الَّذِينَ ظَلَمُوا إِذْ يَرَوْنَ الْعَذَابَ أَنَّ الْقُوَّةَ لِلَّهِ جَمِيعًا وَأَنَّ اللَّهَ شَدِيدُ الْعَذَابِ (165) إِذْ تَبَرَّأَ الَّذِينَ اتَّبَعُوا مِنَ الَّذِينَ اتَّبَعُوا وَرَأَوْا الْعَذَابَ وَتَقَطَّعَتْ بِهِمُ الْأَسْبَابُ (166) وَقَالَ الَّذِينَ اتَّبَعُوا لَوْ أَنَّا كُنَّا نَدْرِكُهُمْ لَتَرْجَوْا فَتَنْتَبَرَأَ مِنْهُمْ كَمَا تَبَرَّأُوا مِنَّا كَذَلِكَ يُرِيهِمُ اللَّهُ أَعْمَالَهُمْ حَسَرَاتٍ عَلَيْهِمْ وَمَا هُمْ بِخَارِجِينَ مِنَ النَّارِ (167)"

“E Zoti juaj është një Zot i vetëm! S’ka zot tjetër përveç Tij! Ai është i Gjithëmëshirshmi, Mëshirëploti! (163) Vërtet, në krijimin e qiejve dhe të tokës... në ndërrimin e natës dhe të ditës... në anijet e mëdha që lundrojnë nëpër det në dobi të njerëzve... dhe në ujin që Zoti e zbret nga qielli dhe që ngjall me të tokën pas vdekjes së saj, duke shpërndarë në të çdo lloj krijese që ecën nëpër tokë... drejtimi që Ai u jep erërave dhe reve të nënshtruara mes qiellit dhe tokës... (në të gjitha këto) ka shenja për një popull që mendon! (164) E, ka njerëz që marrin për zot edhe të tjerë përveç Allahut, e që i duan ata siç duhet dashur Zoti. Por ata që besojnë, e duan shumë më shumë Zotin! Por, sikur keqbërësit të mund ta kuptonin se, kur ta shikojnë ndëshkimin, atëherë do të binden se i gjithë pushteti i takon Allahut dhe se Allahu është i ashpër në ndëshkim. (165) ... Kur ata që ndiqeshin do të heqin dorë nga ata që i kanë ndjekur... e do të shohin ndëshkim... dhe do të ndërpritet çdo lidhje mes tyre...(166)) Dhe kur ata që kishin qenë ndjekës, do të thonë: “Sikur të kishim edhe një kthim tjetër (në jetën e dynjasë), e të hiqnim dorë prej tyre (prej atyre që kishin ndjekur në dynja) ashtu siç hoqën dorë ata prej nesh!”... Kështu, Allahu do t’ua tregojë atyre veprat e tyre (të këqija), për t’ua thyer zemrën... e ata nuk do të dalin nga zjarri kurrë!” [El-Bekare: 163 -167]

Nga këtu konteksti shkon drejt qëllimit më të lartë të shpalljes hyjnore, të cilin Zoti i madhërishëm e përmend në vazhdimësi, në mënyrë që njeriu të mos verbohët ndaj tij. Ky qëllim i lartë është monoteizmi. **“Dhe Zoti juaj është një Zot i vetëm. Nuk ka zot tjetër përveç Tij. Ai është i Gjithëmëshirshmi, Mëshirëploti!”** [El-Bekare: 163] Nga metoda e Kur'anit të lavdishëm është se kur përmendet monoteizmi, e shoqëron këtë ose me argumentin e kujdesit, ose me argumentin e krijimit, ose të mrekullisë në krijim, apo me çfarëdo argumenti tjetër me të cilin e përforcon monoteizmin: **“Vërtet, në krijimin e qiejve dhe të tokës... në ndërrimin e natës dhe të ditës... në anijet e mëdha që lundrojnë nëpër det, në dobi të njerëzve... dhe në ujin që Zoti e zbret nga qielli dhe që ngjall me të tokën pas vdekjes së saj, duke shpërndarë në të çdo lloj krijese që ecën nëpër tokë... drejtimi që Ai u jep erërave dhe reve të nënshtruara mes qiellit dhe tokës... (në të gjitha këto) ka shenja për një popull që mendon!”** [El-Bekare: 164] Të gjitha këto që thuhën në këtë ajet janë argumente për krijimin dhe argumente të kujdesit hyjnor në të njëjtën kohë. Kur njeriu mendon rreth ndonjërit nga këto argumente, ose nëse i mendon të gjitha ato, kjo e çon atë drejt besimit në një Zot të vetëm, duke e forcuar pozicionin e këtij besimi në zemrën e tij dhe duke e çimentuar atë në mendjen dhe shpirtin e tij.

Pastaj konteksti na çon në qëndrimet e njerëzve ndaj monoteizmit dhe argumenteve të tij. Në lidhje me këtë, parë jo nga këndvështrimi i besimit apo mosbesimit, por nga ai i dashurisë dhe i urrejtjes, njerëzit ndahen në dy grupe. I Madhërishmi qorton ata të cilët i ka bekuar me gjithë ato mirësi që u përmendën më parë, edhe me të tjera që do të përmenden më vonë, e pas kësaj ata marrin zotat e tjerë përveç Allahut, duke derdhur mbi ta dashurinë e tyre, ndjenjat dhe emocionet e tyre dhe për ta thotë: **“E, ka njerëz që marrin për zot edhe të tjerë përveç Allahut, e që i duan ata siç duhet dashur Zoti. Por ata që besojnë, e duan shumë më shumë Zotin! Por, sikur keqbërësit të mund ta kuptonin se kur ta shikojnë ndëshkimin, atëherë do të binden se i gjithë pushteti i takon Allahut dhe se Allahu është i ashpër në ndëshkim.”** [El-Bekare: 165] Ky ajet tregon që dashurinë e cila duhet të jetë vetëm për Zotin e madhërishëm, ata e zhvendosin tek ata që nuk e meritojnë, tek ata të cilët ata i kanë bërë “shokë” të Zotit. Kur ata e bëjnë këtë, kjo nuk do të thotë se fronti i atyre që e duan Allahun, lavdëruar dhe madhëruar qoftë Ai, do të dobësohet për shkak të devijimit të

atyre, sepse ata që besojnë në Zotin e vetëm e të pashoq, e duan shumë më shumë Zotin. Këtyre dashuria për Zotin ua mbush zemrat dhe gjuhët e tyre nuk pushojnë së përmenduri Atë!!

Por, dashuria për të tjerë përveç Zotit që gjendet në zemrat e atyre të devijuarve, nga dashuri, kalon në forcë, e cila legjitimohet... Ata që shfaqnin dashuri për shokët dhe partnerët që ia ngjitnin Zotit, e bënë këtë për shkak se besonin vërtet se ata idhuj zotëronin ndonjë fuqi dhe se ata mund të ndërmjetësonin dhe t'i afronin më shumë ata njerëz pranë Zotit të madhërisëm. Kur'ani i lavdishëm i lajmëron qartë ata për pamundësinë që një gjë e tillë të ndodhë dhe thotë: **“... kur ata që ndiqeshin do të heqin dorë nga ata që i kanë ndjekur... e do të shohin ndëshkim... dhe do të ndërpritet çdo lidhje mes tyre...”**. [El-Bekare: 166] Këta “partnerë”, qoftë ata me logjikë apo edhe ata pa logjikë, nuk do t'u vlejë asgjë atyre, por do t'ua shtojnë hidhërimin Ditën e Ringjalljes dhe secila palë do t'ia kthejë fjalën tjetrës, secili do të akuzojë tjetrin. E kur të shkojnë te djalli për ta qortuar, kjo nuk do t'u vlejë asgjë atyre e ai do të thotë: **“Vërtet, Allahu ju kishte premtuar premtimin e vërtetë, kurse unë ju premtova, por ju tradhtova. E unë nuk kisha asnjë pushtet mbi ju, përveçse ju ftova dhe ju m'u përgjigjët mua, prandaj mos më fajësoni mua, por fajësoni veten tuaj! As unë nuk jam shpëtimtari juaj dhe as ju jeni shpëtimtarët e mi! Vërtet, unë e mohoj adhurimin që më bënit dikur. Vërtet, keqbërësve u takon një ndëshkim i dhimbshëm.”** [Ibrahim: 22]

Pjesa e tetëmbëdhjetë

Ngrënia e ushqimit hallall

"يَا أَيُّهَا النَّاسُ كُلُوا مِمَّا فِي الْأَرْضِ حَلَالًا طَيِّبًا وَلَا تَتَّبِعُوا خُطُوَاتِ الشَّيْطَانِ إِنَّهُ لَكُمْ عَدُوٌّ مُبِينٌ (168) إِنَّمَا يَأْمُرُكُمْ بِالسُّوءِ وَالْفَحْشَاءِ وَأَنْ تَقُولُوا عَلَى اللَّهِ مَا لَا تَعْلَمُونَ (169) وَإِذَا قِيلَ لَهُمُ اتَّبِعُوا مَا أَنْزَلَ اللَّهُ قَالُوا بَلْ نَتَّبِعُ مَا أَلْفَيْنَا عَلَيْهِ آبَاءَنَا أَوَلَوْ كَانَ آبَاؤُهُمْ لَا يَعْقِلُونَ شَيْئًا وَلَا يَهْتَدُونَ (170) وَمَثَلُ الَّذِينَ كَفَرُوا كَمَثَلِ الَّذِي يَنْعُقُ بِمَا لَا يَسْمَعُ إِلَّا دُعَاءً وَنِدَاءً صُمُّ بَكُمْ عَمِي فَهْمٌ لَا يَعْقِلُونَ (171) يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُلُوا مِنْ طَيِّبَاتِ مَا رَزَقْنَاكُمْ وَاشْكُرُوا لِلَّهِ إِنْ كُنْتُمْ تُعْبُدُونَ (172) إِنَّمَا حَرَّمَ عَلَيْكُمُ الْمَيْتَةَ وَالدَّمَ وَلَحْمَ الْخَنَازِيرِ وَمَا أَهْلَ بِهِ لغيرِ اللَّهِ فَمَنْ اضْطُرَّ غَيْرَ بَاغٍ وَلَا عَادٍ فَلَا إِثْمَ عَلَيْهِ إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ (173) إِنَّ الَّذِينَ يَكْتُمُونَ مَا أَنْزَلَ اللَّهُ مِنَ الْكِتَابِ وَيُسْتَرُونَ بِهِ تَمَنَّا قَلِيلًا أَوْلَئِكَ مَا يَأْكُلُونَ فِي بُطُونِهِمْ إِلَّا النَّارَ وَلَا يَكْلِمُهُمُ اللَّهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَلَا يُزَكِّيهِمْ وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ (174) أُولَئِكَ الَّذِينَ اشْتَرُوا الضَّلَالَةَ بِالْهَدَى وَالْعَذَابِ بِالْمَغْفِرَةِ فَمَا أَصْبَرَهُمْ عَلَى النَّارِ (175) ذَلِكَ بِأَنَّ اللَّهَ نَزَلَ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ وَإِنَّ الَّذِينَ اخْتَلَفُوا فِي الْكِتَابِ لَفِي شِقَاقٍ بَعِيدٍ (176)"

“O njerëz! Hani nga ato që janë të lejuara-hallall dhe të mira në tokë dhe mos ndiqni gjurmët e djallit! Vërtet, ai është armik i hapur për ju. (168) Ai ju nxit vetëm për keq dhe për gjëra të pahijshme, e që të thoni për Allahun gjëra që nuk i dini. (169) Dhe kur atyre u thuhet: “Ndiqni atë që e ka zbritur Zoti!”, ata thonë: “Jo por, ne ndjekim atë që gjetëm duke bërë baballarët tanë.”... A edhe nëse baballarët e tyre nuk kuptojnë asgjë, as janë të udhëzuar?! (170) Shembulli i atyre që nuk besojnë, është si shembulli i atij që u thërret atyre të cilëve dëgjojnë vetëm thirrje e britma (si t’u thërrasësh bagëtime)... (Ata janë) Të shurdhër, memecë dhe të verbër, kështu që ata nuk logjikojnë. (171) O ju që keni besuar, hani nga gjërat e mira që Ne ju kemi dhënë, dhe falënderojeni Zotin, nëse vetëm Atë e adhuronit! (172) Ai jua ka ndaluar juve (të hani) të ngordhurën, gjakun, mishin e derrit, dhe atë që është therur në emër të tjetërkujt, jo në emër të Allahut. E kush detyrohet (të hajë nga këto), duke mos e dëshiruar atë, as duke i kaluar kufijtë, nuk ka mëkat mbi të. Vërtet, Allahu është falës dhe mëshirëplotë. (173) Vërtet, ata që fshehin atë që Allahu e ka zbritur në Libër, dhe e këmbëjnë atë me një çmim të vogël, të tillët gëlltisnin në barqet e tyre vetëm zjarrin, dhe Allahu nuk do t’u flasë atyre në Ditën e Kiametit dhe as do t’i pastrojë, dhe ata i

pret një dënim i dhimbshëm! (174) Ata janë ata të cilët e kanë shkëmbyer udhëzimin me humbjen, edhe faljen e Zotit me ndëshkimin! Po sa të durueshëm janë ata ndaj zjarrit?! (175) Kjo, sepse Allahu e zbriti Librin me të vërtetën dhe vërtet ata që debatojnë rreth Librit janë në një përçarje të largët.” [El-Bekare: 167-176]

Ngrënia e ushqimit hallall dhe të mirë është njëra nga çështjet më të rëndësishme të monoteizmit. Sa më i pastër nga të ndaluarat të jetë ushqimi i besimtarit, aq më pastër nga të këqijat është ai, aq më larg përzierjes me padrejtësinë. E kjo ia forcon atij dhe më shumë lidhjen me Zotin dhe përfitimin e tij nga ushqimi, veshja dhe pijet e tij e bën më të madh. Për këtë arsye Zoti i madhërishëm na ka urdhëruar ta përmendim Atë kur duam të hamë apo të pimë, e gjithashtu edhe kur mbarojmë së ngrëni apo së piri¹²³, në mënyrë që asnjë kohë, sado e vogël apo e shkurtër të jetë ajo, të mos mbetet pa falënderuar Zotin për mirësitë e Tij. Mjafton që ajetet e ndritura i konsiderojnë si të pavlera ushqimet dhe pijet në të cilat nuk është përmendur emri i Zotit. I Madhërishmi thotë: **“Mos hani nga ato (ushqime) në të cilat nuk është përmendur emri i Allahut, sepse kjo është një mosbindje e rëndë!”** [El-En’ām: 121] Kur ushqimi e humbet lidhjen e tij me burimin hyjnor, ai ushqim sikur e humbet vlerën e tij sepse i Madhërishmi është ai që ka krijuar çdo gjë dhe është Ai që ushqen, që jep jetë, edhe e merr atë.

“O njerëz! Hani nga ato që janë të lejuara-hallall dhe të mira, në tokë, dhe mos ndiqni gjurmët e djallit! Vërtet, ai është armik i hapur për ju.” [El-Bekare: 168] Kjo thirrje tregon për domosdoshmërinë e pasjes kujdes në zgjedhjen e ushqimeve të mira dhe hallall dhe shmangien e ushqime jo të mira (që nuk janë hallall). Kjo thirrje nuk është specifike vetëm për njerëzit që besojnë, pavarësisht se ky urdhër për besimtarin konsiderohet adhurim dhe bindje ndaj Zotit, por ky urdhër i përfshin edhe ata që nuk besojnë, urdhër i cili ka të bëjë me ruajtjen e shëndetit dhe të trupit të tyre. Kështu që kujdesi i treguar për të zgjedhur ushqimin e mirë për ta ngrënë dhe njohja e atyre ushqimeve që nuk janë të mira, për t’i shmangur ato, kërkohet nga njerëzit mbarë,

¹²³ Nga Enes ibn Maliku r.a. transmetohet të ketë thënë: “I Dërguari i Zotit, pagja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të, ka thënë: “Vërtet Zoti është i kënaqur nga një rob i cili kur ha diçka, e falënderon Atë dhe kur pi diçka, e falënderon Atë.” [Muslimi, Sahih, hadithi 2734, fq. 1094].

nga muslimanët edhe nga të tjerët. Muslimani i bindet kështu Zotit të tij, edhe ruan shëndetin e tij, kurse jomuslimani, nëse e merr vesh këtë dhe përgjigjet pozitivisht, duke iu drejtuar të mirave dhe duke i shmangur të këqijat edhe ai e ruan shëndetin e tij.

Dhe me një gjest shumë të bukur i Madhërishmi tërheq vëmendjen se ai i cili i inkurajon njerëzit të hanë ushqime jo të mira dhe të zhyten në to, është djalli, armiku i njeriut dhe djalli kurrë nuk e urdhëron njeriun për mirë, por e urdhëron për keq, për gjëra të pahijshme dhe i urdhëron njerëzit të thonë për Zotit gjëra për të cilat nuk kanë dijeni: **“Ai ju nxit vetëm për keq dhe për gjëra të pahijshme, e që të thoni për Allahun gjëra që nuk i dini.”** [El-Bekare: 169]

“Dhe kur atyre u thuhet: “Ndiqni atë që e ka zbritur Zoti!”, ata thonë: “Jo por, ne ndjekim atë që gjetëm duke bërë baballarët tanë”, duke treguar kështu mendjelehtësinë e tyre dhe humbjen në të cilën gjenden. E nëse ata do të donin të ndiqnin vërtet rrugën e qëndrueshme dhe të drejtë, ata do të ndiqnin atë çfarë Zoti i ka zbritur të Dërguarit të Tij, jo rrugën në të cilën kanë gjetur baballarët e tyre, të cilët nuk kanë dituri, as logjikë dhe as gjurmë udhëzimi: **“A edhe nëse baballarët e tyre nuk kuptojnë asgjë dhe as janë të udhëzuar?!”** [El-Bekare: 170]

“Shembulli i atyre që nuk besojnë është si shembulli i atij që u thërret atyre të cilëve dëgjojnë vetëm thirrje e britma (si t’u thërrasësh bagëtime)... (Ata janë) Të shurdhër, memecë dhe të verbër, kështu që ata nuk logjikojnë.” [El-Bekare: 171] Zoti i plotfuqishëm këtu e sqaron se këta jobesimtarë në të vërtetë nuk ndjekin askënd dhe asgjë përveç djallit. Ata përsërisin atë që dëgjojnë, pa e analizuar dhe pa e menduar, dhe mbi to ngrenë bindjet e tyre, pa i marrë parasysh pasojat... Ata nuk dinë t’i përdorin mirë aftësitë e vetëdijes së tyre, me të cilën Zoti i ka bekuar, sepse ata janë bërë si bagëtitë, madje edhe më të humbur...

“O ju që keni besuar, hani nga gjërat e mira që Ne ju kemi dhënë dhe falënderojeni Zotin, nëse vetëm Atë e adhuron!” [El-Bekare: 172] Kështu konteksti bën një vërejtje të këndshme duke iu drejtuar këtë herë vetëm besimtarëve dhe sikur u thotë atyre: Nëse i thërrasim njerëzit mbarë të hanë çfarë gjendet në tokë, duke u kujdesur të zgjedhin ushqimin e lejuar dhe të mirë dhe të mos ndjekin djallin, ku urdhër i Yni në lidhje me ju o besimtarë është edhe më i fortë, për vetë cilësinë tuaj si besimtarë, si mëkëmbës të Zotit në Tokë, dhe si një pjesë

e njerëzve, gjithashtu. Kështu që ju jeni të urdhëruar të zgjidhni dhe të hani vetëm ushqimet e mira e t'i shmangni të këqijat... e gjithë këtë ta shoqëroni me falënderimin ndaj Allahut, në mënyrë që rendja juaj në kërkim të të mirave dhe përfitimi juaj prej tyre të jetë shprehje e falënderimit të Zotit si edhe pjesë e adhurimit të Tij, nëse ju vërtet e adhuron Atë!

“Ai jua ka ndaluar ju (të hani) të ngordhurën, gjakun, mishin e derrit dhe atë që është therur në emër të tjetërkujt, jo në emër të Allahut. E kush detyrohet (të hajë nga këto), duke mos e dëshiruar atë, as duke i kaluar kufijtë, nuk ka mëkat mbi të. Vërtet, Allahu është falës dhe mëshirëplotë”. [El-Bekare: 173] Ky ajet shpjegon se cilat gjëra janë të këqija dhe të pahijshme, për të cilat i Madhërishmi e tregoi në ajetet para këtij se djalli i urdhëron njerëzit t'i bëjnë ato. Më parë i Larti tha: **“Ai ju nxit vetëm për keq dhe për gjëra të pahijshme...”**. [El-Bekare: 169] Domethënia e ajetit është kjo: Djalli ju urdhëron ta bëni të lejuar-hallall ngrënien e së ngordhurës, të gjakut, mishin e derrit dhe atë që është therur jo në emër të Zotit të madhërishëm. **“... e që të thoni për Allahun gjëra që nuk i dini”** [El-Bekare: 169], duke i bërë të lejuara ato që Ai nuk i ka lejuar dhe duke i ndaluar ato që Ai nuk i ka ndaluar. Për këtë i Madhërishmi thotë: **“Dhe mos thoni me gjuhët tuaja që gënjejnë, se “kjo është e lejuar dhe kjo e ndaluar”, për të shpifur gënjeshtër ndaj Zotit! Vërtet, ata që shpifin gënjeshtër ndaj Zotit, ata nuk shpëtojnë dot!** (Të tillët do të kenë vetëm) Një kënaqësi të shkurtër (në këtë jetë) dhe ata i pret një vuajtje e dhimbshme (në ahiret).” [En-Nahl: 116-117] E ngordhura, gjaku dhe mishi i derrit janë gjëra që dihen dhe juristët e komentuesit kanë folur rreth shumë detajeve që kanë të bëjnë me këtë temë, prandaj ai që kërkon të dijë detajet, mund të kthehet në librat e atyre studiuesve. Ndërsa ne ndalemi aty ku është ndaluar Kur'ani, që do të thotë se e ngordhura me të gjitha pjesët e saj, edhe gjaku me të gjitha llojet e tij, edhe mishi i derrit i gjithi, janë të gjitha haram-të ndaluara, sepse ajeti ka ardhur të flasë rreth ushqimeve dhe të tregojë se cilat nga ato ushqime janë të përjashtuara nga lejimi për t'i ngrënë.

Sa i përket asaj **“që është therur në emër të tjetërkujt, jo në emër të Allahut”**, këtu bëhet fjalë për kurbanet që politeistët dhe të devijuarit, të cilët ndjekin djallin, i therin për idhujt dhe për ata që ia shoqërojnë Zotit. Mishi i këtyre kurbaneve është i ndaluar për besimtarët

sepse ato nuk janë flijuar për Krijuesin e tyre, i Cili u ka bërë mirë njerëzve duke i krijuar për ta ato bagëti. I Larti thotë: **“Juve ju janë bërë të lejuara bagëtitë, përveç atyre që ju lexohen (në këtë Kur'an)... dhe nuk ju lejohet gjuetia ndërsa jeni në gjendjen e ihramit (gjatë haxhit). Vërtet, Allahu vendos çfarë dëshiron!”** [El-Māide: 1] Gjithashtu i Larti thotë: **“Edhe bagëtitë Ai i ka krijuar (për ju); nëpërmjet tyre ju siguron rroba të ngrohta dhe dobi të tjera të shumta... dhe nga ato ju ushqeheni.”** [En-Nahl: 5] Kur njeriu arrin në mosbesim deri në këtë pikë marrëzie sa ato që i ka krijuar Zoti dhe që i ka bërë të lejuara për të, ai i bën kurban në emër të tjetërkujt, jo në emër të Zotit (dhe i shoqëron Atij shokë të tillë që nuk vlejnë të jenë shoqërues në asgjë), atëherë kurban i tillë është më e drejtë të shkojë kot... sepse të zotët e tij e injoruan origjinën e asaj bagëtie dhe Krijuesin e saj dhe e injoruan Autorin e asaj mirësie.

Konteksti kthehet edhe një herë tjetër tek ata njerëz të Librit, që e fshehin çfarë e ka zbritur Zoti dhe që u thonë politeistëve, pavarësisht se e dinë se politeistët janë të humbur dhe mosbesimtarë, që “ju jeni më të mirë dhe më të udhëzuar se besimtarët”: **“Vërtet, ata që fshehin atë që Allahu e ka zbritur në Libër dhe e këmbajnë atë me një çmim të vogël, të tillët gëlltisnin në barqet e tyre vetëm zjarrin dhe Allahu nuk do t'u flasë atyre në Ditën e Kiametit, dhe as do t'i pastrojë, dhe ata i pret një dënim i dhimbshëm!”** [El-Bekare: 174] Ata që e fshehin atë çfarë Zoti e ka zbritur në Librat e Tij, në lidhje me cilësitë dhe përshkrimet që thuhën për Muhammedin, paqja dhe mëshira e Zotit qofshin mbi të, e që fshehin edhe të vërteta të tjera dhe që janë të etur të marrin pak nga ofertat e kësaj jete në këmbim të kësaj fshehjeje, ajo që ata hanë në këmbim të fshehjes së të vërtetës në fakt nuk është asgjë tjetër përveç zjarrit të xhehenemit që do të digjet në barqet e tyre. Atyre Zoti nuk do t'u flasë në Ditën e Ringjalljes për shkak të zemërimit dhe mllëfit të Tij mbi ta, nuk do t'i pastrojë nga ndyrësia e mëkateve dhe e mosbesimit të tyre dhe ata do të kenë një dënim të dhimbshëm si shpërblim.

“Ata janë ata të cilët e kanë shkëmbyer udhëzimin me humbjen, edhe faljen e Zotit me ndëshkimin! Po sa të durueshëm janë ata ndaj zjarrit?!” [El-Bekare: 175] Ata që i posedojnë këto cilësi e kanë ndërruar udhëzimin me devijimin dhe faljen e Zotit me ndëshkimin e Tij, e sa të guximshëm paskan qenë ata për të hyrë në zjarr, përderisa

punojnë vepra që të çojnë në zjarr! Zoti i madhërishëm shpreh habi për guximin e tyre për ta bërë këtë, kështu që o njerëz, habituni edhe ju nga guximi i tyre, nga durimi i tyre në zjarr dhe qëndrimi i tyre në të! Kjo mënyrë e të shprehurit vjen në formën e nënvlerësimit për ta dhe të nënçmimit të tyre.

“Kjo sepse Allahu e zbriti Librin me të vërtetën dhe vërtet ata që debatojnë rreth Librit janë në një përçarje të largët.” [El-Bekare: 176] Ky është dënimi që ata e merituan, për shkak se Zoti i Lartmadhëruar ua zbriti të Dërguarve të Tij Librat e Tij që përmbanin të vërtetën e qartë, por ata nuk besuan në ta dhe u kundërshtuan në lidhje me ta, e besuan një pjesë të tyre kurse një pjesë tjetër nuk i besuan. Duke bërë kështu ata u gjendën në një mosmarrëveshje dhe ndarje, larg udhëzimit dhe së drejtës.¹²⁴

¹²⁴ *Et-Tefsîr 'ul-Mujesser*, fq. 26.

Pjesa e nëntëmbëdhjetë

Mirësia dhe legjislacioni për umetin e ri

"لَيْسَ الْبِرُّ أَنْ تُولُوا وُجُوهَكُمْ قِبَلَ الْمَشْرِقِ وَالْمَغْرِبِ وَلَكِنَّ الْبِرَّ مَنْ آمَنَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَالْمَلَائِكَةِ وَالْكِتَابِ وَالنَّبِيِّينَ وَآتَى الْمَالَ عَلَى حُبِّهِ ذَوِي الْقُرْبَى وَالْيَتَامَى وَالْمَسَاكِينَ وَابْنَ السَّبِيلِ وَالسَّائِلِينَ وَفِي الرِّقَابِ وَأَقَامَ الصَّلَاةَ وَآتَى الزَّكَاةَ وَالْمُوفُونَ بِعَهْدِهِمْ إِذَا عَاهَدُوا وَالصَّابِرِينَ فِي الْبَأْسَاءِ وَالضَّرَّاءِ وَحِينَ الْبَأْسِ أُولَئِكَ الَّذِينَ صَدَقُوا وَأُولَئِكَ هُمُ الْمُتَّقُونَ (177) يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُتِبَ عَلَيْكُمُ الْقِصَاصُ فِي الْقَتْلِ الْحُرُّ بِالْحُرِّ وَالْعَبْدُ بِالْعَبْدِ وَالْأُنْثَى بِالْأُنْثَى فَمَنْ عُفِيَ لَهُ مِنْ أَخِيهِ شَيْءٌ فَاتِّبَاعُ بِالْمَعْرُوفِ وَأَدَاءٌ إِلَيْهِ بِإِحْسَانٍ ذَلِكَ تَخْفِيفٌ مِنْ رَبِّكُمْ وَرَحْمَةٌ فَمَنْ اعْتَدَى بَعْدَ ذَلِكَ فَهُوَ عَذَابٌ أَلِيمٌ (178) وَلَكُمْ فِي الْقِصَاصِ حَيَاةٌ يَا أُولِي الْأَلْبَابِ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ (179) كُتِبَ عَلَيْكُمُ إِذَا حَضَرَ أَحَدَكُمُ الْمَوْتُ إِنْ تَرَكَ خَيْرًا الْوَصِيَّةُ لِلْوَالِدَيْنِ وَالْأَقْرَبِينَ بِالْمَعْرُوفِ حَقًّا عَلَى الْمُتَّقِينَ (180) فَمَنْ بَدَّلَهُ بَعْدَ مَا سَمِعَهُ فَإِنَّمَا إِثْمُهُ عَلَى الَّذِينَ يُبَدِّلُونَهُ إِنَّ اللَّهَ سَمِيعٌ عَلِيمٌ (181) فَمَنْ خَافَ مِنْ مُوصٍ جَنَفًا أَوْ إِثْمًا فَأَصْلَحَ بَيْنَهُمْ فَلَا إِثْمَ عَلَيْهِ إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ (182)"

“Mirësia nuk është që ju t’i ktheni fytyrat tuaja drejt lindjes ose perëndimit, por mirësia (e vërtetë) është (tek) ai që i beson Zotit, Ditës së Fundit, engjëjve, Librit edhe pejgamberëve, dhe që e jep pasurinë nga dashuria për Atë (Zotin) të afërmeve, jetimëve, nevojtarëve, udhëtarëve, atyre që kërkojnë (ndihmë) dhe për të liruar skllëvërit... dhe që e fal namazin dhe e jep zekatin, dhe (tek) ata që e përmbushin premtimin e tyre kur premtojnë... dhe (mirësia është tek) ata që janë të durueshëm në varfëri dhe vështirësi, edhe gjatë betejës... Ata janë besimtarët e vërtetë, dhe ata janë të devotshmit! (177). O ju që keni besuar, është shkruar (ligj) për ju ndëshkimi ligjor për të vrarët (vrasja e vrasësit): I liri (vritet) për të lirin, skllavi për skllavin dhe femra për femrën; e kujt i bëhet ndonjë falje nga vëllai i tij, atëherë le ta ndjekë me njerëzillëk këtë, edhe le ta dorëzojë dëmshpërblimin me sjellje të mirë. Kjo (falje) është lehtësim nga Zoti juaj, dhe mëshirë... E kush sillet keq pas kësaj (faljeje), ai do të ketë një ndëshkim të dhimbshëm! (178). Për ju, në kisas-ligjin e shpagimit, ka jetë, o njerëz me thelb (me mend dhe zemër), me shpresën që të përmbaheni! (179). Është shkruar (ligj) për ju që kur ndonjërit nga ju t’i vijë vdekja, nëse ai lë pasuri, testamenti i tij le të jetë për prindërit dhe të afërmit, në mënyrë të njerëzishme; ky është një detyrim

për të devotshmit. (180). E, kush e ndryshon testamentin pasi e ka dëgjuar atë, mëkati është për ata që e ndryshojnë! Sigurisht që Allahu i dëgjon dhe i di të gjitha!(181). Kush i trembet ndonjë devijimi apo padrejtësie nga ana e trashëgimlënësit dhe e ndreq atë, nuk bën mëkat. Vërtet, Allahu është falës i madh dhe mëshirëplotë!” [El-Bekare: 177-182]

Kështu konteksti kalon në një përgjithësim, i cili parapërgatit për legjislacionet që do të vijojnë, duke sqaruar që sheriatu nevojitet për të realizuar pastrimin e njeriut e për ta bërë atë një njeri të bamirësisë dhe jo një njeri të së keqes. Dhe me këtë rast Kur’ani përmend cilësitë e atyre që i kanë besuar Muhammedit, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të, për t’ua bërë të qartë atyre që e fshihnin atë çfarë ua kishte zbritur Zoti dhe që kishin thënë: **“Ne nuk kemi pse qortohemi për analfabetët”** [Āl Imrān: 75], se deri në ç’pikë kishte vajtur humbja dhe devijimi i tyre nga e drejta. Gjithashtu sjell në vëmendje atë çfarë kishin thënë mendjelehtët prej tyre atëherë kur Zoti i madhërishëm i caktoi të Dërguarit të Tij kiblën e përhershme nga e cila do të duhej të kthehej i gjithë njerëzimi deri në Ditën e Gjykimit, gjë të cilën këta e konsideruan si “jo mirësi”. Zoti i madhërishëm iu përgjigj atyre duke iu thënë: **“Mirësia nuk është që ju t’i ktheni fytyrat tuaja drejt lindjes ose perëndimit...”** [El-Bekare: 177], tek e cila ju thërrasin formalistët dhe sipërfaqësorët që pretendojnë të jenë njerëzit e librit **“...por mirësia (e vërtetë) është (tek) ai që i beson Zotit, Ditës së Fundit, engjëjve, Librit dhe pejgamberëve”** [El-Bekare: 177] Mirësia e vërtetë mishërohet në këto cilësi që zotërojnë shokët e Muhammedit, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të, dhe mishërohet tek ata që i bëjnë të gjitha këto vepra. Këta janë bamirësit e vërtetë. Këta nuk e kanë përzier besimin e tyre me humbje, as e kanë njollosur me mangësi atë dhe ua japin detyrimin pasuror këtyre kategorive të njerëzve që e meritojnë: **“Mirësia nuk është që ju t’i ktheni fytyrat tuaja drejt lindjes ose perëndimit, por mirësia (e vërtetë) është (tek) ai që i beson Zotit, Ditës së Fundit, engjëjve, Librit edhe pejgamberëve, dhe që e jep pasurinë nga dashuria për Atë (Zotin) të afërmve, jetimëve, nevojtarëve, udhëtarëve, atyre që kërkojnë (ndihmë), dhe për të liruar skllëvërit... dhe që e fal namazin dhe e jep zekatin, dhe (tek) ata që e përmbushin premtimin e tyre kur premtojnë... dhe (mirësia është tek)**

ata që janë të durueshëm në varfëri dhe vështirësi, edhe gjatë betejës... Ata janë besimtarët e vërtetë dhe ata janë të devotshmit!" [El-Bekare: 177] Këta janë ata që janë të vërtetë në besimin e tyre dhe në dorëzimin e tyre ndaj Zotit dhe këta janë të devotshmit.

Pas këtij përgjithësimi dhe tregimi të referencave gjithëpërfshirëse të bamirësisë dhe mirësisë që çojnë në devotshmëri, më pas në këtë sure fisnike fillojnë hollësitë e legjislacioneve Kur'anore. I Larti thotë: **"O ju që keni besuar, është shkruar (ligj) për ju ndëshkimi ligjor për të vrarët (vrasja e vrasësit): I liri (vritet) për të lirin, skllavi për skllavin dhe femra për femrën; e kujt i bëhet ndonjë falje nga vëllai i tij, atëherë le ta ndjekë me njerëzillëk këtë, edhe le ta dorëzojë dëmshpërblimin me sjellje të mirë. Kjo (falje) është lehtësim nga Zoti juaj dhe mëshirë... E kush sillet keq pas kësaj (faljeje), ai do të ketë një ndëshkim të dhimbshëm!"** [El-Bekare: 178] Dhe ndëshkimi ligjor, "vrasja e vrasësit", është një çështje që ka të bëjë me jetën njerëzore. Arsyeja se pse u fillua me të është e qartë dhe e dukshme, gjë e cila nuk mund të fshihet. Ndëshkimi ligjor me "vrasjen e vrasësit" ka qenë edhe në legjislacionet e mëparshme hyjnore, në legjislacionin e njerëzve të Librit, dhe ky ishte ligji i vetëm që nuk mund të kalohej në asgjë tjetër, cilado qofshin rrethanat. Legjislacioni i bijve të Izraelit u ndërtua mbi atë se: **"Kush vret një njeri që s'ka vrarë kënd ose që nuk ka bërë prishje në tokë, është sikur të ketë vrarë tërë njerëzimin. Dhe kushdo që shpëton një jetë njeriu është sikur të ketë shpëtuar jetën e tërë njerëzimit."** [El-Māide: 32] Një njeri i vrarë pa të drejtë, sipas këtij ajeti, nuk barasvlerësohet me një njeri të vetëm, por këtu kemi të bëjmë me një vrasje të kuptimit të jetës, kështu që duhet konsideruar si vrasje e tërë njerëzimit mbarë. Kjo e parapërgatit mendjen për domosdoshmërinë e ndëshkimit dhe moslejimin e ndërrimit të ligjit ndëshkues, prandaj edhe ishte bërë ligj i shkruar për ta që **"Shpirti (shpaguhet) me shpirt, syri me sy, hunda me hundë, veshi me vesh, dhëmbi me dhëmb, edhe plagët po ashtu (plaga me plagë)."** [El-Māide: 45]

Ndërsa në "legjislacionin e lehtësimit dhe të mëshirës" Zoti i madhërishtëm fillon me shpagimin e vrasjes (me vrasje të vrasësit), në cilësinë e tij si ndëshkimi më i rëndë, dhe sqaron arsyen se pse është vendosur kështu. "Vrasja e vrasësit" përmban domethënien e barazisë, që do të thotë se vrasja duhet të shpaguhet me gjakun e vrasësit. Ajeti: **"O ju që keni besuar, është bërë ligj për ju ndëshkimi ligjor për të**

vrarët (vrasja e vrasësit)” [El-Bekare: 178], na sqaron se ky gjurmim bëhet nëpërmjet shpagimit me jetën e tij nga vetë personi i cili ka vrarë padrejtësisht... duke e vrarë atë.

Nëse vrasësi ishte një njeri i lirë dhe kishte vrarë një njeri tjetër të lirë, pa të drejtë, vrasësi do të vritej si shpagim.¹²⁵ E njëjta gjë edhe për skllavërit, edhe për femrën në rastin kur ka vrarë një femër: **“I liri (vritet) për të lirin, skllavi për skllavin dhe femra për femrën.”** [El-Bekare: 178] Pas kësaj ajeti sqaron se ne mund ta kapërcejmë këtë mënyrë të shpagimit nëpërmjet faljes nga të afërmit e të vrrarit. Zoti i madhërishëm i thotë të afërmit të të vrrarit: Unë të kam dhënë ty pushtetin për të marrë hak, kështu që ti ke në dorë ta vrasësh vrasësin ose ta falësh atë dhe të marrësh dëmshpërblim: **“e kujt i bëhet ndonjë falje nga vëllai i tij, atëherë le ta ndjekë me njerëzillëk këtë, edhe le ta dorëzojë dëmshpërblimin me sjellje të mirë. Kjo (falje) është lehtësim nga Zoti juaj dhe mëshirë...”** [El-Bekare: 178] Mundet që të afërmit e të vrrarit të shikojnë se i vrari e ka lënë familjen në nevojë për pasuri, ngaqë ka lënë fëmijë të vegjël që duan të rriten dhe se kërkesat e tyre dhe të familjes janë gjithnjë në rritje, kështu që ata mund të kërkojnë dëmshpërblim në pasuri. Këtë dëmshpërblim i Dërguari i Allahut e ka vlerësuar në kohën e tij me njëqind deve me cilësi të veçanta. Por, njëqind deve me ato cilësi do ta bënë familjen që do t’i zotëronte ato si një nga familjet e shtresës së mesme, që jetojnë rehat nga ana ekonomike, në këtë kohën tonë. Por juristët muslimanë e konsideruan se ato njëqind deve që teksti i citon di dëmshpërblim për të vrrarin, duhet të kërkojnë në mënyrë të përpiktë ashtu siç i ka përcaktuar Pejgamberi, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të, pa marrë parasysh komentimet e ndryshme të mundshme. Për këtë arsye vlera e dëmshpërblimit ngrihej dhe zbriste sipas ndryshimit të vlerës së deveve, gjë e cila ndoshta nuk e realizonte drejtësinë. Përkundrazi, ajo që e vë në vend drejtësinë në këtë rast është që kjo familje të ketë mjaftueshëm për të gjithë anëtarët e saj - sikur i vdekuri të ishte gjallë mes tyre dhe të kujdesej për ta - derisa çdo anëtar i familjes të mos ketë më nevojë për të ardhurat e familjes. Kështu realizohet drejtësia e qartë në lidhje me dëmshpërblimin për të vrrarin dhe masën e atij dëmshpërblimi.

¹²⁵ Në ato kohë kishte skllavë, kështu që termat “i lirë” apo “skllav” përdorëshin natyrshëm. [Përkthyesja]

Sa i përket vlerësimit të shpagimit të bërë nga njerëzit, si në rastin e ligjit të vjetër të fiseve në Irak, që tashmë është i shfuqizuar dhe ishte shtatëdhjetë e pesë dinarë, si edhe vlerësimi i tij në Arabinë Saudite dhe vendet e Gjirit që ishte i barabartë me njëqind e njëzet mijë rialë sauditë, këto vlerësime janë të padrejta dhe të pasakta. Ibni Omeri r.a. tregon për një rast me të Dërguarin e Allahut, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të, dhe thotë: “Ditën e ahzabëve Pejgamberi, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të, tha: “Askush të mos e falë namazin e ikindisë përveçse në Beni Kurejdha!”. Disa prej tyre (sahabëve) i zuri koha e namazit të ikindisë në rrugë e disa prej tyre thanë: “Nuk e falim namazin derisa të mbërrim në destinacion.”. Pjesa tjetër thanë: “Do të falemi tani sepse nuk ishte ky qëllimi i urdhrit të Pejgamberit, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të!”. Më pas ia treguan Pejgamberit, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të, se çfarë kishite ndodhur dhe ai nuk e qortoi asnjërën palë.”¹²⁶ Disa prej tyre menduan se ai e dha këtë urdhër dhe duhej zbatuar me përpikëri dhe kështu ata nuk e falën namazin e ikindisë derisa mbërritën në Beni Kurejdha, e në fakt ata mbërritën atje në darkë, në kohën e jacisë. Ndërsa një pjesë tjetër e sahabëve kuptuan se qëllimi i urdhrit të të Dërguarit të Zotit ishte që të nxitonin sa më shumë e të mëbrnin në Beni Kurejdha para se të kalonte koha e anamzit të Ikindisë, d.m.th. para se lajmi të mbërrinte në Beni Kurejdha; për këtë arsye ata e falën namazin nxitimthi gjatë rrugës dhe gjithashtu mbërritën në të njëjtën kohë me vëllezërit e tyre të tjerë, kështu që ata fituan shpërblimin për kryerjen e namazit në kohë, edhe për kryerjen e urdhrit të të Dërguarit të Allahut, duke mbërritur në kohë atje. E njëjta gjë mund të thuhet edhe për shpagimin e gjakut dhe sasinë e pasurisë që duhet dhënë si dëmshpërblim. Edhe në këtë rast duhet të merren parasysh qëllimi pse është bërë ligj një gjë e tillë, veçanërisht që sot gjejmë deve të cilat vlejné shumë herë më shumë sesa çmimi i njëqind deveve që caktojnë gjykatat këto ditë.

Kur vëmë re qëllimin, kuptojmë se si ne, ashtu edhe gjykatat, duhet të bëjmë studime të plota e të përshtatshme për secilin rast. Nëse i vdekuri lë dhjetë fëmijë, ose më pak, ose më shumë, dhe kur i vrari është gjithashtu në një moshë të caktuar, atëherë mund të mësohet se

¹²⁶ Buhariu, *Sahih 'ul-Buhari*, hadithi nr. 4119, fq. 782.

çfarë i nevojitet kësaj familje, në mënyrë që të mos bjerë në varfëri dhe të mos ketë nevojën e askujt. Kjo bëhet nëpërmjet njohjes së të ardhurave dhe burimeve që kishte i vrari e më pas mund të dilet me një vlerësim të drejtë sipas të cilit familja e të ndjerit të mos mbetet e varur nga askush dhe shoqëria të mos i lërë në baltë fëmijët e kësaj familjeje. Në të njëjtën kohë, kjo do të ishte joshëse për të afërmit e të vرارit, që do t'i bënte ata të heqin dorë nga marrja e gjakut dhe të kërkojnë dëmshpërblimin e plotë e të dobishëm për vetë familjen e të vرارit.

Lehtësimi që u soll nga ky sheriat është se ai e transferoi kisasin-vrasjen e vrasësit (dhe që ishte dënimi i vetëm për vrasësin, nëse të afërmit e të vرارit këmbëngulnin për ndëshkim) në mundësinë për ta anashkaluar këtë ndëshkim, nëse të afërmit e të vرارit falin. Zoti i plotfuqishëm i thotë atij që ka të drejtë të marrë gjakun: “Unë të kam dhënë ty pushtetin për të marrë hak, kështu që ti ke në dorë ta vrasësh vrasësin, ose të falësh, ose të kërkojë dëmshpërblim. Nëse fal, këtë të mirë do ta gjesht tek Unë”. Në rast se i autorizuari për të marrë hak dhe familja e të vرارit falin, ata e bëjnë këtë për hir të Zotit të madhërishtëm dhe kisasi-hakmarrja shmanget.

Urtësia e përfshirjes së fisit në pagimin e dëmshpërblimit të gjakut, nuk është për të frenuar fisin nga një krim i tillë, por për të krijuar një lloj solidariteti në rastet e jashtëzakonshme, gjë që garanton dorëzimin e të drejtave tek ata që e meritojnë. Nëse dëmshpërblimi i gjakut do t'i ngarkohej vetëm vrasësit e ai të mos ishte në gjendje ta paguante, kjo do të bënte që të humbiste përfitimi për familjen e të vرارit. Për këtë arsye në disa raste përfshihen edhe fisi në detyrim pagese, me qëllimin për të garantuar të drejtën e të vرارit.

“Për ju në kisas - ligjin e shpagimit, ka jetë, o njerëz me thelb (me mend dhe zemër), me shpresën që të përmbaheni!” [El-Bekare: 179] Ky ajet tregon se legjislacioni i ndëshkimit është ai që garanton ruajtjen e jetës së njerëzve, bën që jeta të vlerësohet lart dhe çon në respektimin dhe ruajtjen e saj. Arabët dikur thoshin: “Vrasja e largon vrasjen”¹²⁷.

¹²⁷ Er-Rafi thotë në librin e tij “Vahj ‘ul-Kalem”: “Kjo thënie ka lindur pas zbritjes së Kur’anit të shenjtë dhe është marrë nga ajeti i Kur’anit; kuptohet qartë që është huazuar nga Kur’ani dhe artificialiteti i saj duket qartë. Ebu Temim ka sjellë një thënie më të bukur e më retorike sesa kjo thënie që thonë arabët, kur thoshte: “*Kam frikë për ju t’i mbështillni shpatat tuaja sepse gjakun e rënë e ruan gjaku*”. “Gjakun e ruan gjaku”, kjo është mjeshtëri dhe kjo është retorikë, jo ajo thënia e parë (Vrasja e largon vrasjen). Pastaj thotë: “Zoti i plotfuqishëm thotë: **“Për ju në kisas - ligjin e shpagimit ka jetë.”** [El-Bekare: 179]

1- Ajeti fillon duke thënë: **“Për ju”** dhe ky është një kufizim që e bën këtë ajet specifik për njerëzimin besimtar, i cili e kërkon përsosmërinë e tij në besimin në Zot... dhe që në përsosmërinë e tij ai përpaket të gjejë rregullimin e shpirtit, dhe rregullimi i

shpirtit vendoset me rregullimin e jetës. Nëse nuk arrihet kjo te njerëzit, atëherë nuk ka “jetë” në kisas, por atëherë vlen fjala barbare “vrasja e largon vrasjen”, që do të thotë: vritini armiq të tuaj dhe mos lini asnjë prej tyre, sepse kjo është ajo që ju mban gjallë dhe që pengon të vriteni! Ajeti fisnik me fjalët e tij të para i drejtohet njerëzimit të nivelit të lartë, për ta drejtuar atë, në disa nga domethëniet e tij, drejt një të vërtete nga të vërtetat e jetës.

2- Ai thotë: “...në kisas - ligjin e shpagimit” [El-Bekare: 179] dhe nuk thotë: “në vrasje”, duke e kufizuar me këtë formulim që tregon se ky ligj është një ndëshkim dhe nxit në mbajtjen e përgjegjësisë, se njeriut nuk i lejohej të fillojë agresionin dhe as t'i kalojë kufijtë në hakmarrje, as shumë, as pak. (Fjala “kisas”, në arabisht, do të thotë marrje e hakut, aq sa të takon. /Përkthyesi)

3- Fjala “kisas” në formën e saj në gjuhën arabe të bën të ndjesh se në kësi rastesh është e nevojshme të bëhen hetime, se vrasësit i duhet dhënë mundësia të flasë dhe të vetëmbrohet dhe se kisasi ndodh vetëm nëse vrasësi e meriton. Gjithashtu kjo fjalë në gjuhën arabe nënkupton se ky veprim duhet të kryhet me miratimin e komunitetit dhe jo në mënyrë individuale.

4- Një nga mrekullitë e kësaj fjale “kisas” është se Zoti i plotfuqishëm emëtoi kështu “vrasjen e vrasësit”, por nuk e quajti “vrasje” siç e quan thënia arabe, sepse vrasja e parë ishte krim dhe agresion, prandaj i Madhërismi e shprehu në një mënyrë të pastër drejtësinë e sheriatit duke mos i bërë të ngjashme fjalët apo ta shprehë drejtësinë e sheriatit me një fjalë të ngjashme me fjalën e kimit, që është fjala “vrasje” dhe ky është niveli më i lartë i të shprehurit.

5- Një nga mrekullitë e kësaj fjale është se duke zgjedhur këtë fjalë dhe jo “vrasjen” tregon se në epokat e njerëzimit të arsimuar e të qytetëruar do të vijë një kohë kur “vrasja e vrasësit” për shkak të kimit që ai ka bërë do të shikohet si një e keqe më e madhe se vrasja që agresori bëri. Kjo sepse personi i vrarë mund të vdesë për shumë arsye të ndryshme, ndërkohë që marrja e vrasësit për ta vrarë bëhet vetëm me qëllim vrasjen e tij. Kështu që ajeti shprehet me gjuhën që i përshtatet kësaj epoke juridike dhe filozofike dhe sjell një term për të cilin nuk gjendet asnjë fjalë tjetër që e zëvendëson në gjithëpërfshirjen e gjithë asaj që synohet nga filozofia e ndëshkimit.

6- Një nga mrekullitë e kësaj fjale është se ajo gjithashtu mbart të gjitha format e ndëshkimit, siç është vrasja, edhe më pak se ajo. Dhe është e çuditshme që kjo fjalë është kaq gjithëpërfshirëse, pavarësisht kufizimeve që u cituan. Kështu shihet se kjo është vërtetë gjuhë e legjislacionit hyjnor, ndërkohë që fjala “vrasje” në thënien arabe shprehet qartë si gjuha e instinktit njerëzor, në kuptimet e saj më të shëmtuara. Kështu përsëritja e asaj fjale në thënien arabe është si të përsërisësh një gabim. Pra, ajeti me fjalën “kisas” të vë përpara hyjnore, me drejtësinë dhe përsosmërinë e saj, kurse thënia arabe me fjalën “vrasje” të vë përpara njerëzore, me gjithë mangësitë dhe padrejtësitë e saj.

7- Mos harro se shprehja me fjalën “kisas” është një shprehje që e vë njerëzimin në vendin e vet, nëse ai e heq qafe brutalitetin e tij të dikurshëm dhe injorancën e tij të lashtë. Kisasi përfshin marrjen e dëmshpërblimit, faljen e të tjera, kurse proverbi arab përmban vetëm një mundësi të caktuar, si një përbindësh që nga natyra e tij vetëm e sulmon prenë.

8- Fjala “kisas” në Kur'an vjen në trajtën e shquar, për të treguar se është e kufizuar nga kufizime të shumta, pasi në fakt përbën një fuqi shkatërruese kundër njerëzimit dhe si e tillë ajo nuk mund ta rregullojë njerëzimin pa e kufizuar atë.

9- Fjala “jetë” në ajet vjen në trajtë të pasquruar për të treguar se këtu ajo nuk është e kufizuar me një terminologji specifike. “Kisasi” mund të jetë burim i jetës shoqërore ose i jetës politike, ose për jetën kulturore dhe nganjëherë mund të jetë më shumë sesa jetë.

10- Fjala “jetë”, në të vërtetën e saj filozofike, është më e përgjithshme se shprehja “largon vrasjen”, sepse largimi i një vrasjeje përbën një jetë të vetme, që do të thotë lënie e shpirtit në trup dhe nuk përmban asgjë nga kuptimet e larta, e nuk ka asgjë në të përveç këtij kuptimi naiv. Të shprehurit e thënies arabe me “largimin e vrasjes” është një shprehje e ashpër popullore, që tregon injorancë të vulltosur, në të cilën nuk ka vend për njohuri ose mendim, si dikush që të thotë: nxehtësia e largon të ftohtit.

11- Të konsideruarit e rezultati të vrasjes si “jetë” është një shprehje poetike nga më të mrekullueshmet, që lartësohet në kulmin e imagjinatës. Por, ajo që është edhe më e mrekullueshme në të është se kjo nuk është aspak imagjinatë, përkundrazi, është një shprehje shkencore që ngrihet në nivelet më të larta të saktësisë, që sikur thotë: në një lloj negativiteti ndaj jetës gjendet një lloj pozitiviteti për vetë jetën.

12- Nëse mediton rreth kësaj që u tha më sipër, kupton se ajeti plotësohet me fjalët e të Plotfuqishmit: “**o njerëz me thelb**”. Kjo është një thirrje e mrekullueshme për të cilën bëjnë sexhde ata që e kuptojnë. Ndërsa u drejtohet arabëve nga ana sipërfaqësore, për aq sa ata kuptonin me shprehjen “njeri me thelb”, në të vërtetë kjo thirrje u drejtohet gjithashtu si argument edhe një grupi filozofësh të ligjit dhe të sociologjisë, të cilët e shohin krimin e kriminelit si një anomalë në strukturën nervore të tij, ose një trashëgimi gjenetike të pashmangshme, ose si një gjendje psikologjike nënshtruese e kështu me radhë. Ata konsiderojnë se nuk duhet zbatuar ndëshkim për një krim sepse, sipas tyre, kriminelit është një person i sëmurë, që ka statusin e të sëmurit. Kjo është një filozofi që e mbartin mendjet dhe librat, e cila e kthen zemrën në interes të individit dhe e largon

Kurse Zoti i madhërishëm, këtë Sheriat, ku ndëshkimi i vrasësit me vrasje është pjesë e tij, e bëri “jetë” për ata që kanë mend, me shpresën dhe dëshirën që ata të druhen, të përmbahen e ta shmangin nxitimin për të derdhur gjak.

Këtu, tani që ajetet që flasin për legjislacionin e ndëshkimit të vrasjes pa të drejtë përfunduan, është e natyrshme të gjendemi para një personi të vdekur, jeta e të cilit ka përfunduar dhe të një tjetri që ndoshta vritet, nëse të afërmit e viktimës zgjedhin të marrin gjak. Në këtë situatë është e përshtatshme të silltet legjislacioni i testamentit¹²⁸, sepse testamenti në vetvete nënkupton porositë që mund të lërë ai të cilit i ka ardhur vdekja ose që është duke dhënë shpirt, në momentet e fundit të jetës së tij. I Larti thotë: **“Është shkruar (ligj) për ju që kur ndonjërit nga ju t’i vijë vdekja, nëse ai lë pasuri, testamenti i tij le të jetë për prindërit dhe të afërmit, në mënyrë të njerëzishme; ky është një detyrim për të devotshmit”** [El-Bekare: 180], dhe fjalët “është shkruar” nënkuptojnë detyrimin. Në Kur’anin famëlartë kjo fjalë përdoret zakonisht kur i Madhërishmi dëshiron të sqarojë detyrueshmërinë e asaj që do të vijë më pas, siç u citua në rastin e detyrimit të agjërimin, të detyrimit të luftimit dhe të dispozitave të kisasit-shpagimit të gjakut. Për asnjërin nga këto ligje nuk është thënë më pas se nuk janë detyrim, as janë shfuqizuar dhe as janë përjashtuar.

Ajeti i testamentit doli me termin “është shkruar”, term i cili përmban kuptimin e konfirmimit të detyrimit, kështu që askush nuk mund t’i japë kuptim tjetër pa sjellë argument paralel ekuivalent me të në forcë dhe vendosmëri, përfshirë të gjitha aspektet që ky ajet përfshin. Prandaj thënia e shfuqizimit të këtij ajeti me ajetin e trashëgimisë është subjekt shqyrtimi sepse trashëgimia erdhi për të rregulluar pjesë pasu-

atë nga interesi i shoqërisë. Zoti i madhërishëm kërkon të zgjojë të kuptuarit në thelb të gjërave, jo logjikën e thjeshtë. Ai sikur do t’u thotë njerëzve se e vërteta e diturisë nuk është vetëm në mendje dhe mendim, por para kësaj me zemër dhe vizion të thellë. Pra, kjo filozofia e thelbit është maja e filozofisë së botës.

13- Dhe ajeti përfundon me thënien e të Plotfuqishmit: **“me shpresën që të përmbaheni!”** Kjo shprehje u përket gjuhëve të çdo kohe dhe kuptimi i saj në kohën tonë është ky: “O njerëz të mendjes dhe të zemrës, në ligjin e kisasit që Ne ju kemi sjellë fshihet pas tij argumenti i jetës, me shpresën që ju të përmbaheni e të druheni nga pasojat e veprimit ndryshe, në lidhje me jetën shoqërore. Kështu që, synoni mbrojtjen e jetës shoqërore dhe mbrojtjen e individit!”. Nëse për këtë ajet ekzistojnë trembëdhjetë mënyra të shpjegimit të mrekullueshëm, siç e pamë, kjo do të thotë se ky ajet e rrëzon thënien arabe me trembëdhjetë herë.

Shiko: Er-Rafi, Mustafa Sadik, **Vahj ‘ul-Kalem**, Bejrut, Dar ‘ul-Kutub ‘il-Ilmije, botimi i parë, viti 2000, 3/364.

¹²⁸ “Testamenti” në terminologjinë e juristëve është: Një pronësi e dhënë për pas vdekjes, në formë dhurimi, qoftë ajo pronë e caktuar, apo shërbim a dobi. Dhe quhet “testament”, ku personi i vdekur duke lënë këtë porosi, e vazhdon bamirësinë që bënte gjatë jetës së tij, edhe pas vdekjes.

rore të caktuara, të cilat nuk shtohen as mungohen, kurse testamenti është i detyrueshëm për një person nëse ai ka frikë nga padrejtësia që mund t'u ndodhë disave prej atyre që kanë të drejta.

Për shembull, dy prindërve - për shkak të pleqërisë dhe moshës së tyre të madhe – mund të ndodh që ndonjëri nga bijtë dhe bijat e tyre t'u bëjë padrejtësi e ndoshta ata mund t'ua marrin atë që u takon atyre ose që e zotërojnë, dhe ky është një realitet i dëshmuar përmes epokave.

Prandaj, nëse trashëgimilënësi ndien se pjesa e prindërve të tij në trashëgiminë e tij mund të mos u garantojë atyre një jetë të mirë dhe të kënaqshme, atëherë ai në këtë rast duhet ta rregullojë “hisen e tyre” duke u lënë atyre testament. Nëse ndodh që dy prindërit e tij të jetojnë me të në një shtëpi dhe ai ka frikë se trashëgimtarët e tij mund t'i nxjerrin ata nga shtëpia, atëherë ai mund të lërë testament kushtin që ata të dy të qëndrojnë në shtëpi, për shembull, ose t'ua lërë testament shtëpinë atyre, ose të lërë testament që atyre të dyve t'u blihet një shtëpi tjetër, sepse kjo është një bamirësi që ai e ka detyrim. Gjithashtu, prindërit që mund të privohen nga trashëgimia si rezultat i fesë ndryshe, ose për ndonjë arsye tjetër, testamenti mund të luajë këtë rol në jetën e tyre dhe në lirin e përgjegjësisë së lënësit të testamentit. Kështu, ajeti është i pandryshuar dhe i pashfuqizuar dhe nuk bie në kundërshtim me hadithin e ndritur që thotë se “Nuk lihet testament për atë që ka të drejtë trashëgimie”, sepse ky hadith mund të shpjegohet që “nuk lihet testament për një trashëgimtar që i mjafton trashëgimia që i është lënë dhe që madje edhe i tepron nga nevojat e tij”. Bazuar në këtë është e mundur të bëhet ndërthurja e ajetit me hadithin, çka na ndalon të përdorim thënien “shfuqizim” të ajetit, gjë të cilën ka nga ata që e thonë. Por, në të gjitha rastet, nuk mund të thuhet për shfuqizimin e një ajeti, i cili fillon me termin “është shkruar”, sepse ky term është një argument i prerë që tregon detyrim.

Termi “është shkruar” ka një aspekt të mrekullueshëm që nuk i shpëton syrit, kuptimi i të cilit është: është përcaktuar dhe vendosur e nuk pranon ndryshim, as shfuqizim.

Kjo përkundër faktit se ne e pranojmë doktrinën e imam Shafiut në lidhje me papranueshmërinë e shfuqizimit të Kur'anit nga Suneti dhe se doktrina që ndjekim në fenë e Zotit të plotfuqishëm është se në Kur'an nuk ka shfuqizim të asnjë forme dhe sa herë që pretendohej shfuqizimi i ndonjë ajeti, kjo ishte për shkak të shfaqjes së ndonjë

paqartësie në mendjen e muxhtehidit-studiuesit, në të cilën ai haste kur lexonte ajetet e Librit të shenjtë. Mendimi ynë është që muxhtehidi duhet të kurojë paqartësitë e veta që ka në mendje, në vend që të kontrollojë tekstin dhe të gjymtojë disa pjesë të tij nëpërmjet shfuqizimit, neutralizimit ose kundërshtimit që i rrëzon të dy argumentet së bashku. Të gjitha këto janë të papranueshme të thuhet për Kur'anin. Zoti e di më mirë!

“E, kush e ndryshon testamentin pasi e ka dëgjuar atë, mëkati është për ata që e ndryshojnë! Sigurisht që Allahu i dëgjon dhe i di të gjitha!” [El-Bekare: 181] Këtu i Madhërishmi u drejtohet atyre, të cilët e rrethojnë personin që është duke dhënë shpirt dhe të cilët e dëgjojnë kur lë testamentin, duke i urdhëruar ata të jenë besnikë dhe dëshmitarë të drejtë. Nëse testamenti nuk është shkruar dhe ata dëshmitarë thirren të dëshmojnë, ata duhet të jenë besnikë për atë që kanë dëgjuar dhe ta tregojnë gjithçka ashtu siç është. Për këtë lloj testamenti, veçanërisht për atë gojor, mendohet të ketë mosmarrëveshje, grindjet mund të arrijnë në gjyqësor e ndoshta dëshmitarët thirren të dëshmojnë.

“Kush i trembet ndonjë devijimi apo padrejtësie nga ana e trashëgimilënësit dhe e ndreq atë, nuk bën mëkat. Vërtet Allahu është falës i madh dhe mëshirëplotë!” [El-Bekare: 182] Pra, nëse disa nga të pranishmit kanë frikë se emocionet e personit që po vdes do të luhaten midis trashëgimtarëve të tij, aq sa ta bëjnë atë të largohet nga kufijtë e drejtësisë ndaj disave prej tyre, atëherë nuk ka asgjë të keqe që të pranishmit të ndërhyjnë butësisht për të pajtuar dhe për të korrigjuar trajektoren e testamentit. Por kur kjo të ndodhë, ata duhet të tregohen besnikë dhe të drejtat e njerëzve të dorëzohen atje ku duhet.¹²⁹

¹²⁹ Imam En-Nesefi për komentimin e këtij ajeti thotë: **“Kush i trembet...”** do të thotë: “Kush e di se”, dhe kjo është një mënyrë e zakonit e të shprehurit mes tyre, kur thonë: “Kam frikë se do bjerë shi!”, dhe kanë për qëllim të thonë se janë pothuajse të sigurt për këtë. **“ndonjë devijimi”** ndonjë devijimi nga e drejta, padrejtësisht, në testament... **“apo padrejtësie nga ana e trashëgimilënësit”** pra që e bën me qëllim atë padrejtësi, **“dhe e ndreq atë”** duke vepruar për të pajtuar - në përputhje me Sheriatin - mes atyre të cilëve u është lënë testamenti, domethënë dy prindërve dhe të afërmeve, **“nuk bën mëkat”** në këtë rast, sepse ndryshimi i tij është i drejtë. [En-Nesefij, Tefsir ‘un-Nesefij, 1/157]

Pjesa e njëzetë

Mbrojtja e fesë

"يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُتِبَ عَلَيْكُمُ الصِّيَامُ كَمَا كُتِبَ عَلَى الَّذِينَ مِنْ قَبْلِكُمْ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ (183) أَيَّامًا مَعْدُودَاتٍ فَمَنْ كَانَ مِنْكُمْ مَرِيضًا أَوْ عَلَى سَفَرٍ فَعِدَّةٌ مِنْ أَيَّامٍ أُخَرَ وَعَلَى الَّذِينَ يُطِيقُونَهُ فِدْيَةٌ طَعَامُ مِسْكِينٍ فَمَنْ تَطَوَّعَ خَيْرًا فَهُوَ خَيْرٌ لَهُ وَأَنْ تَصُومُوا خَيْرٌ لَكُمْ إِنْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ (184) شَهْرُ رَمَضَانَ الَّذِي أُنْزِلَ فِيهِ الْقُرْآنُ هُدًى لِلنَّاسِ وَبَيِّنَاتٍ مِنَ الْهُدَى وَالْفُرْقَانِ فَمَنْ شَهِدَ مِنْكُمُ الشَّهْرَ فَلْيَصُمْهُ وَمَنْ كَانَ مَرِيضًا أَوْ عَلَى سَفَرٍ فَعِدَّةٌ مِنْ أَيَّامٍ أُخَرَ يُرِيدُ اللَّهُ بِكُمُ الْيُسْرَ وَلَا يُرِيدُ بِكُمُ الْعُسْرَ وَلِتُكْمِلُوا الْعِدَّةَ وَلِتُكَبِّرُوا اللَّهَ عَلَى مَا هَدَاكُمْ وَلَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ (185) وَإِذَا سَأَلَكَ عِبَادِي عَنِّي فَإِنِّي قَرِيبٌ أُجِيبُ دَعْوَةَ الدَّاعِ إِذَا دَعَانِ فَلْيَسْتَجِيبُوا لِي وَلْيُؤْمِنُوا بِي لَعَلَّهُمْ يَرْشُدُونَ (186) أَجَلٌ لَكُمْ لَيْلَةُ الصِّيَامِ الرِّفْتُ إِلَى نِيسَانِكُمْ هُنَّ لِبَاسٌ لَكُمْ وَأَنْتُمْ لِبَاسٌ لَهُنَّ عَلِمَ اللَّهُ أَنَّكُمْ كُنْتُمْ تَخْتَانُونَ أَنْفُسَكُمْ فَتَابَ عَلَيْكُمْ وَعَفَا عَنْكُمْ فَالْآنَ بَاشِرُوهُمْ وَأَنِبْغُوا مَا كَتَبَ اللَّهُ لَكُمْ وَكُلُوا وَاشْرَبُوا حَتَّى يَتَبَيَّنَ لَكُمُ الْخَيْطُ الْأَبْيَضُ مِنَ الْخَيْطِ الْأَسْوَدِ مِنَ الْفَجْرِ ثُمَّ أَتُمُوا الصِّيَامَ إِلَى اللَّيْلِ وَلَا تُبَاشِرُوهُمْ وَأَنْتُمْ عَاكِفُونَ فِي الْمَسَاجِدِ تِلْكَ حُدُودُ اللَّهِ فَلَا تَقْرُبُوهَا كَذَلِكَ يَبَيِّنُ اللَّهُ لَكُمْ آيَاتِهِ لِلنَّاسِ لَعَلَّهُمْ يَتَّقُونَ (187) وَلَا تَأْكُلُوا أَمْوَالَكُمْ بَيْنَكُمْ بِالْبَاطِلِ وَتُدْلُوا بِهَا إِلَى الْحُكَّامِ لِتَأْكُلُوا فَرِيقًا مِنْ أَمْوَالِ النَّاسِ بِالْإِثْمِ وَأَنْتُمْ تَعْلَمُونَ (188) يَسْأَلُونَكَ عَنِ الْأُهِلَّةِ قُلْ هِيَ مَوَاقِيتُ لِلنَّاسِ وَالْحَجِّ وَلَيْسَ الْبِرَّ بِأَنْ تَأْتُوا الْبُيُوتَ مِنْ ظُهُورِهَا وَلَكِنَّ الْبِرَّ مَنِ اتَّقَى وَأَتُوا الْبُيُوتَ مِنْ أَبْوَابِهَا وَاتَّقُوا اللَّهَ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ (189)"

"O ju që keni besuar, është shkruar (ligj) për ju agjërimi ashtu siç ka qenë shkruar për ata para jush, me shpresën që të ruheni nga të këqijat! (183) (Të agjëroni) Një numër të kufizuar ditësh! E kush prej jush është i sëmurë ose në ndonjë udhëtim (gjatë këtyre ditëve), atëherë (duhet t'i kompensojë ato duke agjëruar ditët përkatëse me) një numër ditësh të tjera. Dhe ata që munden, si shpagim duhet të japin ushqim për një të varfër (për çdo ditë)... dhe kush vullnetarisht jep më tepër (për shpagim), kjo është më e mirë për të. Por, po të agjëroni është më e mirë për ju, po ta dinit! (184) Muaji ramazan (është ai) në të cilin u zbrit Kur'ani, (i cili është) udhëzim për njerëzit dhe (përmban) prova të qarta të udhëzimit dhe të dallimit (të së mirës nga e keqja). Kështu që, kushdo nga ju që e dëshmon këtë muaj, le ta agjërojë! E kush është i sëmurë, ose në udhëtim, atëherë ta plotësojë numrin nga ditë të tjera! Allahu dëshiron për ju lehtësimin, dhe nuk e dëshiron për ju vështirësinë, dhe (dëshiron) që ta plotësoni numrin e ditëve të agjërimin, e ta madhëroni Allahun që ju udhëzoi (në rrugë të drejtë)... dhe të falënderoni! (185) Dhe kur

robërit e Mi të të pyesin (o Muhammed) për Mua, vërtet Unë jam afër - i përgjigjem thirrjes së lutësit kur Ai më lutet Mua! Prandaj, le të më përgjigjen Mua dhe le të besojnë në Mua, që të mund të udhëzohen në rrugë të drejtë! (186) Është bërë e lejuar për ju që natën e agjërimit t'u afroheni grave tuaja. Ato janë petk për ju dhe ju jeni petk për to. Allahu e di që ju e mashtronit veten tuaj, por Ai e pranoi pendesën tuaj dhe ju fali. Prandaj, afrohuni atyre dhe kërkonin çfarë Allahu e ka caktuar për ju, edhe hani e pini derisa të bëhet i qartë për ju filli i bardhë i agimit nga filli i zi (i natës)... e pastaj plotësojeni agjërimin deri sa të vijë nata. Dhe mos iu afroni atyre (bashkëshorteve) gjatë kohës kur ju jeni mbyllur në xhami për adhurim! Këta janë kufijtë e Allahut, prandaj mos iu afroni atyre! Kështu, Allahu ua sqaron shenjat e Tij njerëzve, që të ruhen nga të këqijat. (187) Dhe mos e hani pasurinë e njëri-tjetrit padrejtësisht, ose të afroheni nëpërmjet saj tek sundimtarët (të jepni ryshfet), që të hani një pjesë të pasurisë së njerëzve në mënyrë mëkatore, duke qenë të vetëdijshëm! (188) Të pyesin ty (o Muhammed), për hënat e reja. Thuaj: "Ato janë treguese të kohës për njerëzit, dhe (treguese) të Haxhit. Dhe mirësia nuk është që të hyni nëpër shtëpi nga prapa tyre, por mirësia është të ruheni nga të këqijat! Prandaj, hyni nëpër shtëpi nga dyert e tyre dhe kijeni frikë Allahun, që të keni sukses!" [El-Bekare: 183-189]

Pjesa para kësaj trajtoi mbrojtjen e jetës dhe të pasurisë, e cila pas vdekjes së trashëgimilënësit mund të ishin në rrezik duke vajtur tek ata që nuk e meritojnë. Kurse ajetet e kësaj pjese që kemi në dorë u zhvendosën në "ruajtjen e fesë", përfshirë gjithë përbërësit e saj, shtyllat dhe ato që e mbështesin atë. Konteksti këtu zhvendoset tek agjërimi për të sqaruar detyrueshmërinë dhe rëndësinë e tij.

Rreth konceptit të agjërimit

Këtu duhet të themi pak fjalë rreth kësaj shtylle të Islamit. Nëse çdo gjë e ka një imazh dhe një të vërtetë, atëherë imazhi është diçka krejt ndryshe nga e vërteta, edhe nëse përfaqëson pamjen e jashtme. Kështu që agjërimi, ashtu si të gjitha adhurimet e tjera, ka një imazh dhe një të

vërtetë. Imazhin e agjërimit e dimë dhe e njohim mirë të gjithë ne, por ata që e kuptojnë drejt të vërtetën e agjërimit dhe të faljes së namazit janë të paktë. Sa e sa agjërues nuk përfitojnë asgjë nga agjërimi i tyre përveç urisë dhe etjes... dhe sa e sa nga ata që falin namaz nuk përfitojnë asgjë tjetër nga namazi i tyre përveç lodhjes dhe mundimit! E vërteta e agjërimit do të thotë që, agjëruesi të ngjallë në zemrën e tij besimin, me të gjitha degët e tij, bamirësinë dhe të gjitha tiparet e saj, Islamit dhe mirësinë gjithashtu... dhe të përpiqet të pajiset me të gjitha cilësitë e njerëzve që besojnë, të atyre që mbartin Islamin dhe të atyre që janë bamirës, që të jetë nga njerëzit e Kur'anit dhe të ramazanit, nga ata që trashëgojnë Firdevsin. Kështu që, nëse agjëruesi nuk e ndien se agjërimi ia ka rritur besimin dhe i ka dhënë siguri në zemër, nuk e ndien se e ka bërë të shqyrtojë me kujdes cilësitë e besimit, të Islamit dhe të bamirësisë, për t'i kryer të gjitha ato... dhe se jeta ka filluar të rrjedhë në ndërgjegjen e tij individuale, në ndjesinë e tij dhe në të gjitha fuqitë e vetëdijes së tij e ta bëjë të kujtojë identitetin e vet dhe umetin të cilit i përket, e të kuptojë nevojën për të qenë i ndershëm dhe besnik ndaj përkatësisë së tij në këtë komunitet dhe të punojë për shpëtimin, ringritjen dhe rindërtimin e tij... ai atëherë, në këtë rast, ka nevojë ta rishikojë agjërimin dhe namazin e tij për të kuptuar se cili është raporti i imazhit të tij me të vërtetën. Imazhi përmban vetëm pamjen e jashtme. Për shembull, nëse sjellim imazhin e një luani të ngordhur dhe e mbushim me lëvozhga dhe kashtë, atëherë ky imazh nuk mund t'i rezistojë asnjë rreziku që i vjen qoftë edhe nga një pulë, mace apo zog, që dëshiron ta rrëzojë atë lëkurë të mbushur, e cila përfaqëson imazhin e luanit. Kurse në rastin e së vërtetës, ai imazh përfaqëson kafshën grabitqare, mbretin e pyllit, të cilin asnjë kafshë tjetër nuk arrin ta mundë ose ta dëmtojë.

Ky muaj i shenjtë – Ramazani - është një sezon për t'i rikthyer të vërtetat që kemi humbur, një sezon për kalimin nga imazhet e pajeta në të vërtetat që udhëzojnë. Sa shumë dëshiroj të shikoj që bijtë tanë, bijat tona dhe vëllezërit tanë të kthehen për të kaluar nga "imazhet" e Islamit në të "vërtetat" e tij, nga imazhi i adhurimit në të vërtetën e tij... që ta rindërtojnë kështu umetin musliman të unifikuar, dhe të karakterizohen nga besimi i pastër në një Zot të vetëm, nga besimi i plotë dhe nga shpirti i pastër... të pajisen me të gjitha aftësitë për zhvillimin e jetës, me të cilat ndërtohen dhe ngrihen qytetërimet. Prandaj, a mund

ta bëjmë muajin e agjërimit tonë, një mundësi për t'u zhvendosur nga ato imazhe të venitura të besimit, adhurimit, metodave të të menduarit, sjelljes dhe moralit tonë dhe për të ndërtuar veten tonë, familjet tona, shoqërinë tonë dhe umetin tonë në mënyrën e vërtetë dhe të shëndoshë.

Gjatë gjithë historisë islame në muajin e agjërimit umeti ynë ka dëshmuar ditët më të ndritura të fitoreve të tij. Muaji fisnik, në jetën e këtij umeti, nuk ishte gjë tjetër veçse një muaj durimi, besimi, xhihadi, edukate dhe përgatitjeje, që muslimani të jetojë tërë vitin e tij si një person i durueshëm, i përkushtuar, në gatishmëri për të luftuar në rrugën e Allahut, mirënjohës ndaj mirësive të Allahut, përkujtues i çështjes së Zotit, lexues i Librit të shenjtë, përgjyëruar në lutje ndaj Zotit të madhërishtë, jo i pavëmendshëm... dhe si një person që devijimi nuk e depërton dot.

Sadakaja e fitrit – dhënia që bëhet me rastin e mbarimit të agjërimit të ramazanit

Para se të largohem nga biseda rreth agjërimit, dua të flas pak për një temë të rëndësishme që lidhet ngushtë me agjërimin. Bëhet fjalë për sadakanë e fitrit, ose zekatin e fitrit, temë e cila në këto kohë është kthyer në një problematikë. Sadakaja e fitrit, quhet e “fitrit- çeljes së agjërimit pas ramazanit”, sepse kur vjen koha që e përfundojmë ramazanin dhe nuk agjërojmë më, kjo sadaka është e detyrueshme të jepet. Kjo sadaka jepet me qëllim pastrimin e trupit dhe të shpirtit nga mangësitë që mund të kemi pasur gjatë agjërimit të ramazanit, e nga ana tjetër kjo sadaka shërben për t'i ndihmuar një kategori muslimanësh, që të mos ndihen në nevojë për ushqime dhe veshje atë ditë, ditën e festës së muslimanëve, ditën e Fitër Bajramit, në mënyrë që të gjithë anëtarët e komunitetit të festojnë. Ibn Abbasi r.a. ka thënë: “I Dërguari i Allahut, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të, e ka bërë detyrë zekatin e fitrit për agjëruesin, si një pastrim për të nga fjalët e kota dhe të pahijshme (që mund të kenë dalë prej tij gjatë agjërimit), e gjithashtu si ushqim për të varfrit. Kush e jep këtë zekat para namazit të Fitër Bajramit, ai konsiderohet zekat i pranuar, ndërsa kush e jep pas namazit

të Fitër Bajramit, atëherë konsiderohet lëmoshë si të gjitha lëmoshat”.¹³⁰ Transmetohet edhe një thënie tjetër: “Bëjini (të varfrit) të mos kenë nevojë të kërkojnë këtë ditë (ditën e festës së Fitër Bajramit)!”.¹³¹

Prandaj zekati i fitrit duhej të ishte një mjet që do të bënte që krejt muslimanët të festonin njëloj në këtë ditë feste, duke ua krijuar të gjithëve mundësinë për të festuar dhe që të arrihen objektivat dhe qëllimet për të cilat është ligjësuar kjo festë. Arabët dhe joarabët kanë pasur shumë festa në të kaluarën, të cilat i festonin duke i lejuar të gjitha kufizimet morale dhe etike dhe duke lejuar që dëshirat e tyre të çliroheshin e të “kullosnin” siç kullot kafsha. Zoti i madhërisëm i ndaloi të gjitha këto dhe ua zëvendësoi të gjitha ato festa me dy festa ose me dy ditë të bekuara¹³², që janë: Fitër Bajrami dhe Kurban Bajrami. Fitër Bajrami është ai pas Ramazanit, që festohet pas përmbushjes së periudhës së caktuar të agjërimit. Në këtë ditë lartësohet Allahu dhe përkujtohet për mirësinë në të cilën Ai na ka udhëzuar. Kjo ditë është dita që forcohen lidhjet mes bijve të familjeve, mes komshinjve dhe mes muslimanëve në tërësi, dhe atyre me të cilët ata jetojnë. Festa e dytë, Kurban Bajrami, është dita kur festohet për kryerjen e haxhit, ditë në të cilën bëhen kurbanet, ngopen nevojtarët, tregohet interes për gjendjen e tyre... e kështu me radhë.

Juristët muslimanë kanë debatuar rreth mënyrës së dhënies së Zekatit të Fitrit: A duhet dhënë si “para” në dorë... apo si ushqim, në përputhje me mënyrën se si jepej në kohën e të Dërguarit të Allahut, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të!¹³³

Në fakt përcillet nga Ibn Omeri r.a. se Pejgamberi, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të, kishte thënë: “Bëjini (nevojtarët) të mos kenë nevojë të kërkojnë këtë ditë!”¹³⁴, që do të thotë: “Mos i lini të varfrit të kenë nevojë të kërkojnë këtë ditë, por jepuni vetë pa ju kërkuar!”,

¹³⁰ Sunen Ebi Davūd, hadithi nr. 1609, 2/53.

¹³¹ Muhamed Nasirudin El-Albani, Irva El-Galil, hadithi nr. 843, 3/332.

¹³² Enesi r.a. tregon: “Kur i Dërguari i Allahut, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të, erdhi në Medinë, i gjeti vendasit që kishin dy festa në të cilat ata luanin dhe argëtoheshin, dhe i pyeti: “Çfarë janë këto dy ditë?”. Ata i thanë: “Në kohën e injorancës ne luanim në këto ditë”. I Dërguari i Allahut, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të, tha: “Allahu jua ka zëvendësuar ato me dy ditë më të mira se ato, dita e Bajramit të Kurbanit dhe Dita e Bajramit të Fitrit.” [Es-Sixhistani, Sunen Ebi Davūd, 2/345, hadithi nr. 1134]

¹³³ Ibn Omeri r.a. ka thënë: “I Dërguari i Allahut, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të, e ka bërë detyrë zekatin e fitrit një sa’ (rreth 3 kg) me hurma, ose një sa’ me elb, që duhet të jepet për çdo anëtar të familjes, qoftë i lirë apo skllav, mashkull apo femër, i vogël apo i madh dhe që janë muslimanë. Ai urdhëroi që kjo masë të jepej para se njerëzit të dilnin për të falur namazin e Fitër Bajramit.” [Buhari, Sahih El-Buhari, hadithi nr. 1503, fq. 293.]

¹³⁴ Është transmetuar më parë. [Sure El-Bekare: Pjesa e njëzet, Sadakat’ul-Fitr].

në mënyrë që ata ta ndiejnë njerëzillëkun tuaj dhe ta ndiejnë se ata janë pjesë e komunitetit tuaj. Po t'i kthehemi kësaj urtësie pejgamberike, mosmarrëveshja mes juristëve nuk do të ishte e nevojshme. Shumë shokë të Pejgamberit, pagja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të, e shumë mendimtarë dhe dijetarë të mëdhenj, si imam Ebu Hanifja dhe të tjerë, e lejuan që për zekatin e fitrit të jepej shuma e barabartë me vlerën e masës së përcaktuar të ushqimit, sipas sheriatit, që u duhet dhënë atyre që e meritojnë këtë zekat. Kështu që dijetarët, sipas asaj që kuptuan nga qëllimet e legjislacionit islam, si edhe nga ato që janë përcjellë nga thëniet e të mëparshmëve dhe nga tradita e brezave që morën drejtpërdrejt nga i Dërguari i Zotit, pagja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të, kuptuan se ky zekat mund të jepej që në ditën e parë të ramazanit ose në ditën e fundit të tij, deri para namazit të Fitër Bajramit, ku në secilin rast ekziston një urtësi dhe përfitim i caktuar.

Këtu në Amerikë më ka rastisur të shikoj mosmarrëveshje mes muslimanëve rreth këtij zekati. Kishte nga ata që thoshin se fetvaja e Ebu Hanifes dhe e dijetarëve të tjerë që janë të një mendimi me të nuk është e lejueshme të aplikohet sepse kjo fetva e tyre është në kundërshtim me Traditën Pejgamberike. Madje njëherë na erdhi një person, i cili në mënyrë vullnetare kishte sjellë një enë të vjetër e të thyer, të cilën e kishin ngrënë vitet dhe që e kishte lidhur me tela hekuri që të mbahej dhe na e vuri përpara që ta përdornim për të matur me të grurin, orizin, hurmat, ose rrushin e thatë, që do t'ua jepnim njerëzve “në vendin ku lulëzon fast food-i”. Të varfrit e merrnin atë që u jepej si ushqim për zekatin e fitrit për ta hedhur më pas në kanalin më të afërt, apo në kopshtin më të afërt, që ta hanin zogjtë... e ai zekat nuk u shërbente për asgjë!

Ata që merren me dhënien e fetvave, juristët muslimanë dhe sociologët në botën islame, duhet t'u vënë kufi këtyre lloj mosmarrëveshjeve sepse ato janë bërë burim ofendimi për fenë dhe për imazhin tonë.

Diçka që të bie në sy është citimi i ajetit për lutje në mes të ajeteve që flasin për agjërimin, ku i Larti thotë: **“Dhe kur robërit e Mi të të pyesin (o Muhammed) për Mua, vërtet Unë jam afër - i përgjigjem thirrjes së lutësit kur Ai më lutet Mua! Prandaj, le të më përgjigjen Mua dhe le të besojnë në Mua, që të mund të udhëzohen në rrugë të drejtë!”** [El-Bekare: 186] Kjo tregon se lutja e agjëruetit kur është duke agjëruar dhe lutja e atij që është në namaz janë lutje që ngjiten te Zoti i

madhërishëm, nëse ato i plotësojnë kushtet të cilat i ka renditur i Dërguari i Zotit, pagja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të. Lutja është diçka e kërkuar dhe agjëruesi nuk duhet ta lërë pas dore këtë mundësi të madhe, natën as ditën!

“Është bërë e lejuar për ju që natën e agjërimit t’u afroheni grave tua. Ato janë petk për ju dhe ju jeni petk për to” [El-Bekare: 187], sepse ato janë petk dhe mburojë për ju dhe ju jeni petk dhe mburojë për to. **“Allahu e di që ju e mashtronit veten tuaj”** [El-Bekare: 187], duke e shkelur urdhrin dhe duke mos e zbatuar ndalesën që u ishte thënë, dhe kjo ishte diçka që kishte ndodhur në fillimet e para të Islamit. **“por Ai e pranoi pendesën tuaj dhe ju fali. Prandaj, afrohuni atyre dhe kërkon çfarë Allahu e ka caktuar për ju, edhe hani e pini derisa të bëhet i qartë për ju filli i bardhë i agimit nga filli i zi (i natës)…”**. [El-Bekare: 187] Pra, plotësojeni agjërimin duke mos bërë asgjë nga ato që e prishin agjërimin derisa të perëndojë dielli.

“Dhe mos iu afroni atyre (bashkëshorteve) gjatë kohës kur ju jeni mbyllur në xhami për adhurim!” [El-Bekare: 187], sepse kjo e prish i’tikafin-mbylljen në xhami për një periudhë të caktuar gjatë Ramazanit, me qëllim afrimin me Zotin e madhërishëm.

“Këta janë kufijtë e Allahut, prandaj mos iu afroni atyre!” [El-Bekare: 187] Këto dispozita që i ka bërë ligj Zoti për ju janë kufijtë ndarës mes së lejuarës dhe së ndaluarës – mes hallallit dhe haramit-kështu që mos iu afroni atyre, që të mos bini në haram - në të ndaluarat, pasi gjithçka ju është bërë e qartë tashmë.

“Kështu, Allahu ua sqaron shenjat e Tij njerëzve, që të ruhen nga të këqijat” [El-Bekare: 187], pra që të ruheni nga të këqijat dhe t’i druheni Atij.¹³⁵

“Dhe mos e hani pasurinë e njëri-tjetrit padrejtësisht, ose të afroheni nëpërmjet saj tek sundimtarët (të jepni rryshfet), që të hani një pjesë të pasurisë së njerëzve në mënyrë mëkatore, duke qenë të vetëdijshëm!” [El-Bekare: 188] Ky ajet i ndritur përfshin rregulla bazë të Kur’anit: rregulli i parë bazik është ndalimi dhe moslejimi i marrjes së çfarëdo pasurie, nga kushdo, pa të drejtë, kurse i dyti është që sundimtarët duhet të gjykojnë me drejtësi. Dhe kur sundimtari apo gjykatësi devijojnë, kjo do të thotë se ata nuk janë të vetmit përgjegjës

¹³⁵ Alu ‘sh-Shejh, *Et-Tefsir ‘ul-Mujesser*, fq. 29.

për këtë, por në këtë krim dhe mëkat e shoqërojnë edhe ata që i joshën dhe i ndihmuan ata ta bëjnë atë krim, qoftë nëpërmjet praktikimit ose nëpërmjet heshtjes dhe mosrefuzimit të tij, ose nëpërmjet çfarëdo mënyre tjetër. Në shumë vende në Kur'anin e ndritur, sheriat - legjislacioni islam i ka përcaktuar rrugët e drejta me të cilat arrihen paratë, të tilla si tregtia, marrja borxh pa kamatë, paga për punën e kryer, trashëgimia, e të tjera. Të gjitha ato që sheriat i urtë i tregon si mënyra të ligjshme për qarkullimin e parave, ato nuk renditen si mënyra të ndaluara në ajetin e ndritur, por si mënyra të drejta, të cilat i garantojnë të gjitha të drejtat. Ata që i sigurojnë paratë në këto mënyra, janë të lirë t'i përdorin ato pa asnjë pengesë dhe të përfitojnë sipas të gjitha mënyrave prej tyre, brenda kufijve të së lejuarës.

Ky ajet është një mrekulli në çdo fjalë që thotë. Në fjalët e para kemi një ndalesë të qartë të përgjithshme rreth ngrënies së pasurive të njerëzve pa të drejtë ligjore. Aty citohet ndalesa nga "ngrënia" sepse ai që do t'i zotërojë këto pasuri, do t'i përdorë për interesat e tij, nga të cilat më të rëndësishmet janë ngrënia, veshja dhe banimi. Në ajet përdoret termi "ngrënie" dhe urdhërohet ndalesa prej saj, ngaqë "ngrënia" është objektivi më i rëndësishëm nga pasuria. Meqenëse në ajet synohet sqarimi për gjykimin në lidhje me ryshfetin, i Madhërishmi përmend "sundimtarët" në numrin shumë¹³⁶ dhe me këtë sikur nënkupton gjykatësit dhe ata të rangut të tyre. Nëse me atë fjalë ishin për qëllim udhëheqësit e lartë, i Madhërishmi do të përdorte fjalën "udhëheqësit". Këtu ajeti tregon për ndarjen midis gjyqësorit dhe autoriteteve të tjera, sepse gjyqësorin e drejtojnë gjykatësit ose magjistrat për të cilët bëhet fjalë në ajet, të cilët ekzekutojnë vendimet e tyre ndaj njerëzve dhe gjykojnë mosmarrëveshjet e tyre, pavarësisht nëse bëhet fjalë për çështje që kanë të bëjnë me pasurinë, të drejta të ndryshme, krime të rënda, e të tjera. Meqenëse pasuria është një nga gjërat më të rëndësishme për të cilat njerëzit kanë mosmarrëveshje dhe për të cilën ata nxitojnë të japin ryshfet për të pasur qasje në të, kjo është arsyeja pse në këtë ajet përmendet pasuria dhe transaksionet financiare. I Larti thotë: **"ose të afroheni nëpërmjet saj tek sundimtarët** (të jepni rysh-

¹³⁶ Në këtë ajet është përdorur termi "hukkām", që në arabisht ka kuptimin e sundimtarëve, por edhe të gjykatësve. [Shënim i përkthyeses]

fet)” [El-Bekare: 188], dhe u tërheq vëmendjen atyre sundimtarëve dhe gjykatësve që e pranojnë ryshfetin.¹³⁷

Duke bërë kështu, këta e vendosin veten në një pozitë të ulët, sikur të kenë zbritur në fund të një pusi, dhe dora e ryshfetdhënësit bëhet më e larta, sipër kokave të tyre... dhe sikur ryshfetdhënësi “u afron atyre kovën -ryshfetin” e tij (ndërkohë që ata gjenden në pozicionin e ulët, si në fundin e pusit) për të arritur nëpërmjet kësaj diçka që nuk e meriton. Ajeti përfaqëson një tekst që deklaron ndalimin e ryshfetit për të gjitha palët që përfshihen në të, nëse synimi nëpërmjet tij është kapja e parave të ndaluara, qofshin ato para të individëve apo grupeve. E ngaqë Zoti e di se njerëzit mund të vazhdojnë me këtë lloj marrëveshjeje, edhe pse ata mund ta bëjnë këtë për motive të ndryshme, atëherë e gjithë pasuria ose përfitimet që vijnë nga kjo veprimtari është quajtur e pavlefshme. Një hadith i ndritur peygamberik thotë: “Ju grindeni me njëri-tjetrin para meje dhe ndoshta ndonjëri nga ju është më i aftë të flasë në favor të vet se të tjerët. Prandaj, kujt i jap të drejtën e vëllait të tij, për shkak se di të flasë më bukur se vëllai i tij, në të vërtetë i jap një copë zjarr, prandaj le të mos e marrë!”¹³⁸

Ajo që sot njerëzit e quajnë si “dhuratë, shpërblim ose kompensim të lodhjes që i kanë shkaktuar”, nuk e ndryshon aspak të vërtetën sepse kjo është ngrënie e pasurisë së njerëzve në mënyrë të padrejtë dhe zotërim i paligjshëm, nga i cili çdo mish që formohet në trupin e personit që e merr, apo çdo kockë që gjallërohet prej asaj pasurie në trupin e tij, zjarri është vendi më i denjë ku i takon të shkojë. Të vërtetën nuk e ndryshon dot ndryshimi i emrave.¹³⁹

¹³⁷ Fjala e përdorur këtu për dhënien e ryshfetit, krijon imazhin e litarit me të cilin lidhet kovja, pastaj hidhet në pus për të nxjerrë ujë me të. [Shënim i përkthyesit]

¹³⁸ Buhariu, *Sahih 'ul-Buhari*, hadithi nr. 2680, fq. 510.

¹³⁹ Udej ibn Amira El-Kindij ka thënë: “E kam dëgjuar të Dërguarin e Allahut, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të, të thotë: “Atij që ne i kemi dhënë një post, pastaj na fsheh goftë edhe një gjilpërë apo më shumë, kjo konsiderohet plaçkitje nga ana e tij dhe Ditën e Ringjalljes ai do të vijë të japë llogari për të”. Udej thotë: “U ngrit një burrë i zi nga ensarët - që mua më duket sikur e shikoj tani - dhe i tha: “O i Dërguari i Allahut, ma merr prapë postin tim!” Peygamberi, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të, i tha: “Përse, çfarë ke?” Ai u përgjigj: “Të kam dëgjuar duke thënë kështu e kështu.” Peygamberi, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të, i tha: “Unë po e them edhe tani: “Nëse caktoj më dikë në një detyrë, ai duhet të sjellë gjithçka, goftë shumë apo pak. Ajo që i jepet prej nesh, le ta marrë dhe ajo që i bëhet e ndaluar prej nesh, le të qëndrojë larg prej saj!” [Muslimi, *Sahih Muslim*, hadithi nr. 1833, fq. 766] Gjithashtu Ebi Humej Es-Saidij r.a. ka thënë: “Peygamberi, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të, ngarkoi një burrë nga fisi Ezd, që quhej Ibn El-Letbije, për të mbledhur zekatin. Kur ai u kthye, tha: “Kjo është e juaja, ndërsa këto më janë dhuruar mua”. Peygamberi, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të, i tha: “Të ulet e të rrijë në shtëpinë e babait të tij, ose në shtëpinë e nënës së tij, e të shikojë se a do t’i bëjnë dhurata apo jo! Betohe me Atë në dorën e të Cilit është shpirti im, secili nga ju që merr diçka (pa të drejtë), do të vijë Ditën e Ringjalljes duke e mbartur atë në qafën e tij dhe nëse është deve, do të vijë duke bërëtitur, e nëse është lopë, do të vijë duke pëllitur, ose dele

Hëna e re dhe unifikimi i agjërimit

Kur hebrenjtë e pyetën të Dërguarin e Allahut, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të, për hënë e re, se përse ajo fillon e vogël, pastaj rritet derisa plotësohet dhe pastaj zvogëlohet sërish, Allahu i madhërishëm e urdhëroi të Dërguarin e Tij t'u përgjigjet me këto fjalë: **“Të pyesin ty (o Muhammed), për hënat e reja. Thuaj: “Ato janë treguese të kohës për njerëzit dhe (treguese) të haxhit.”** [El-Bekare: 189]¹⁴⁰, për t'u treguar atyre se pyetja e tyre ishte pa vend dhe se mënyra se si ishte formuluar ajo pyetje tregonte se pas saj nuk qëndronte një mendje e zgjuar, as një ide e qëlluar. Për këtë arsye Ai iu dha një përgjigje për pyetjen që ata duhej të bënin në të vërtetë. Zoti - bekuar dhe lartësuar qoftë Ai - i bëri diellin dhe hënë dy shenja të Tij dhe i bëri ato një standard për njohjen e viteve dhe për llogaritjen e kohës. I Madhërishmi i bëri dispozitat e sheriatit të gjitha të lidhura me kohën. I Larti thotë: **“Është Ai që e bëri diellin ndriçim dhe hënë dritë dhe kësaj i caktoi faza, që të dini numrin e viteve dhe llogaritjen (e kohës). Allahu i ka krijuar këto në mënyrë të saktë. Ai sqaron shenjat për një popull që dinë”** [Jūnus: 5], dhe thotë: **“Ne i kemi bërë natën edhe ditën dy mrekulli dhe e fshimë shenjën e natës, kurse shenjën e ditës e bëmë të dukshme, që ju të kërkonit mirësi nga Zoti juaj dhe që të dini numrin e viteve dhe llogaritjen (e kohës)... dhe gjithçka e kemi sqaruar në detaje.”** [El-Isrā': 12] Ai deshi që të ndërtonte te njeriu orientimin për kryerjen e rolit si mëkëmbës i Tij në Tokë dhe të ndërtonte në trurin dhe mendjen e tij praninë e vazhdueshme të ndjesisë për misionin që i është caktuar, si ndërtues i jetës në Tokë dhe si mëkëmbës i Zotit në të.

Namazi ka kohët e tij gjatë ditës dhe natës... edhe agjërimi ka kohën e tij një muaj në vit, muajin Ramazan... Haxhi ka muajt dhe kohën e tij ... zekati ka sezonet e tij dhe domosdoshmërinë të jepet tek ata që e duke blegëritur...” Pastaj ngriti dorën e tij derisa i pamë bardhësinë e sqetullave të tij dhe tha: “O Zoti im, a i njoftova mjaftueshëm? O Zoti im, a i njoftova mjaftueshëm?” [Buhariu, *Sahih ul-Buhari*, hadithi 2597, fq. 491]

¹⁴⁰ Et-Taberij transmeton me zinxhirin e tij të transmetimit nga Er-Rabia, i cili kishte thënë: “Na kanë treguar që ata (hebrenjtë) i thanë Pejgamberit, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të: ‘Pse janë krijuar hënat e reja?’ dhe Zoti i madhërishëm zbriti ajetin: **“Të pyesin ty (o Muhamed) për hënat e reja. Thuaj: “Ato janë treguese të kohës për njerëzit dhe (treguese) të haxhit.”** [El-Bekare: 189] Zoti i bëri ato si një kalendar tregues për agjërimin e muslimanëve, për çeljen e agjërimit si edhe treguese të kohës së haxhit, të ritualeve, kthimit të borxheve... etj.” [Et-Taberij, *Xhāmi'ul-Bejān an Te'vili Ajji 'il-Kur'an*, 2/280]

meritojnë, në kohë, pa e vonuar... e po kështu edhe borxhet, edhe detyrimet e tjera... Zoti i madhërishtëm ka caktuar detyra për kohën e natës, të cilat nuk i pëlqen të lihen për t'u kryer gjatë ditës... dhe ka caktuar detyra për gjatë ditës, të cilat nuk duhet të shtyhen për t'u kryer gjatë natës. Në këtë mënyrë njeriu formohet në mënyrë të shëndetshme për respektimin e kohës, përkufizimin e tij me të dhe mosshpërdorimin e saj, sepse çdo umet ka afatin e tij, çdo njeri ka afatin e tij sa do të qëndrojë në këtë jetë dhe kapitali i popujve dhe i individëve është pikërisht kjo "kohë". Jeta është një periudhë kohore me afat të caktuar. Ajo përbëhet nga minuta dhe sekonda, që kur ato mbarojnë, nuk mund të rikthehen. Jeta vazhdon të ecë drejt fundit të saj... e njeriu është në përpjekje të vazhdueshme për të Zoti i tij dhe do ta takojë patjetër Atë.

Zoti - bekuar dhe lartësuar qoftë Ai - e ka bekuar këtë umet duke e bazuar atë në kohën hënore, e cila ka shumë përparësi të rëndësishme, që e bëjnë atë më të mirë në një mënyrë të dukshme dhe të pamohueshme sesa ecja sipas kohës diellore. Sidoqoftë muslimanët e kanë humbur përparësinë e kësaj metode të llogaritjes së kohës dhe e kanë zëvendësuar atë me të tjera metoda, me kalendarin grek. Ndërkohë që, kur Zoti - bekuar dhe lartësuar qoftë Ai - e përcaktoi kalendarin hënor për këtë umet, Ai e shfuqizoi gjithçka që njeriu e kishte lidhur më parë me çështjen e kohës dhe bëri që ky kalendar të ishte ai që i përmbush synimet, qëllimet dhe objektivat e Kur'anit. I Larti thotë: **"Numri i muajve të Zoti është dymbëdhjetë muaj, qysh ditën që ka krijuar qiejt edhe tokën, nga të cilët katër muaj janë të shenjtë. Kjo është feja e drejtë, kështu që mos i bëni padrejtësi vetes suaj në këta muaj! Dhe luftojini politeistët mbarë, ashtu siç ju luftojnë ata juve mbarë, dhe dijeni se Zoti është krah atyre që ruhen nga të këqijat!"** [Et-Tevbe: 36] Ky rregullim u quajt "feja e drejtë", sepse ndjekja e tij dhe kryerja e veprimeve rituale të besimit dhe adhurimit sipas tij konsiderohet një nga shtyllat më të rëndësishme të zbatimit të fesë dhe të mënyrës se si arrihen objektivat fetare.

Kështu Ai tregoi se manipulimi i kohës dhe ndryshimi i saj është një tipar i njerëzve që nuk besojnë, të cilët përpiqen që përmes manipulimit me të të heqin qafe disa detyra dhe të zhvlerësojnë shumë nga detyrimet, të kontrollojnë fenë dhe kohët e saj sipas dëshirave dhe tekave të tyre, jo sipas asaj që realizon vlerat dhe vendos bazat e tyre dhe jo sipas kërkesave të zhvillimit të jetës në tokë dhe të ndërtimit të qyte-

tërimit. Ndoshta ne, në mënyrë të shpejtuar, mund të sqarojmë disa nga avantazhet e kohës hënore Kur'anore, ndaj kohës diellore greke.

Meqenëse feja islame është feja e natyrës së pastër njerëzore: **“Drejtoja fytirën tënde fesë së pastër, i prirë drejt së vërtetës... Kjo është natyra e pastër, sipas së cilës Allahu i ka krijuar njerëzit! Nuk ka ndryshim në krijimin e Allahut! Kjo është feja e drejtë, por shumica e njerëzve nuk e dinë.”** [Er-Rrûm: 30] Vendimet dhe ligjet e Zotit përqendrohen të gjitha mbi bazën e natyrës njerëzore, të natyrshmërisë, vëzhgimit, vizionit e të ngjashme si këto. Ky është një edukim i thjeshtë, i lehtë dhe i përgjithshëm, që nuk e pranon ndryshimin, shtrembërimin, shtesën ose mangësimin. Kjo metodë e llogaritjes së muajit dhe shikimi i tij në fillimin e tij, shikimi i rrjedhës së tij në qiell për të përcaktuar kohën është një çështje e përgjithshme në qasjen e së cilës janë të barabartë i dituri edhe injoranti, astrologu dhe jo astrologu, qytetari dhe fshatari, ai që qëndron në vendbanim të tij dhe udhëtari... Ata nuk mund të kenë asnjë mosmarrëveshje në lidhje me të dhe as nuk ka vend për paqartësi në llogaritje.

Edhe nëse një person qëndron në bordin e anijes së ankoruar në ujë për shumë vite, ose jeton në shpatet e maleve të vetëm, larg syve të njerëzve... ose e kalon jetën e tij në fshatra të izoluar nga komuniteti i tij, ose shkëputet nga karvani e qëndron nëpër lugina e vende të panjohura për vite të tëra të jetës së tij, gjithsesi ai e di muajin dhe ditën në të cilën është duke jetuar. Por nëse kalendari ligjor dhe islam do të ishte caktuar kalendari diellor, atëherë si rezultat i kësaj do të lindnin probleme të tilla si:

Së pari: Nevoja për monitorues, astrolog dhe përcaktimin e pikës së ekuinoksit pranveror ose vjeshtor dhe Islami nuk i kufizon aspak vendimet e tij me nevojën për një çështje të jashtme.

Së dyti: Cili nga muajt diellorë është ai që mund të merret në konsideratë?! Ne e dimë që numri i muajve diellorë ndryshon në varësi të kalendarëve të ndryshëm.

Së treti: Nëse astrologu është i autorizuar të caktojë muajt, atëherë secili prej astrologëve i organizon muajt në një mënyrë të veçantë sipas asaj që e sheh të arsyeshme, gjë që çon në shpërthimin e mosmarrëveshjeve dhe kundërshtimeve midis bijve të umetit në lidhje me kalendarin dhe dispozitat. Ne e dimë se edhe po të mos gabonin astrologët në llogaritjen e vitit të brishtë dhe në përcaktimin se sa është ai,

gjithsesi, vlefshmëria e përcaktimit të numrit të muajve është një çështje që i nënshtrohet ndikimit të tyre dhe nuk është e mundur t'i jepet përparësi mendimit të një astrologu të veçantë ndaj mendimit të një astrologu tjetër, kur bazat e llogaritjes janë respektuar nga të dy ata.

Së katërti: Kjo çon në mosmarrëveshje midis muslimanëve në pjesë të ndryshme të botës sepse është e pamundur që të gjithë ata të kenë një kalendar dhe datë specifike, e kështu banorët e fshatrave, karvanët dhe ata që udhëtojnë nëpër det dhe ajër do të humbnin, nëse udhëtimi i tyre do të ishte i gjatë.

Prandaj ne shikojmë se si e ka konsideruar këtë çështje ajeti i ndritur që thotë: **“Numri i muajve të Zotit është dymbëdhjetë muaj, qysh ditën që ka krijuar qiejt edhe tokën, nga të cilët katër muaj janë të shenjtë. Kjo është feja e drejtë...”** [Et-Tevbe: 36]

1- Renditja e muajve hënorë lidhet me krijimin, dhe numri i tyre si “dymbëdhjetë” lidhet me origjinën e krijimit dhe me natyrshmërinë e tij në krijimin e qiejve dhe tokës. Përveç kësaj, kjo paraqitet si feja e drejtë, e qëndrueshme. Thënë ndryshe, vitet hënore dhe muajt hënorë janë feja e drejtë e qëndrueshme e Zotit dhe vendimi i Tij që nuk ndryshon e që nuk pranon shtrembërim, sa të jenë qiejt edhe toka.

2- Me sa duket, mes përfitimeve të gjeneruara nga vitet dhe muajt hënorë është edhe zhvillimi i veprimtarive të muslimanëve në të gjitha stinët dhe periudhat e ndryshme të vitit. Për shembull agjërimi i muajit të Ramazanit qarkullon në stinë të ndryshme, dhe muslimanit i takon të agjërojë në dimër, pranverë, verë dhe vjeshtë, pa ndodhur asnjë vonesë, përveç faktit se njeriu, për nga vetë natyra e tij, ka nevojë të agjërojë në të katër stinët, kjo duke pasur parasysh se dispozitat dhe ligjet fetare islame janë në përputhje me vetë natyrën njerëzore dhe se përfitimet shëndetësore të agjëritit i kthehen njeriut në mënyrë të plotë. Agjërimi e përgatit natyrën dhe vullnetin e njeriut t'i bëjë ballë urisë për orë të gjata, edhe në kohë të nxehtë, gjithashtu.¹⁴¹

¹⁴¹ Nën dritën e kësaj, shejh Et-Tabarsi, pasi e komenton këtë ajet të bekuar, thotë: “Ky ajet është një tregues se vitet numërohen sipas kalendarit hënor, jo sipas atij diellor, dhe se dispozitat e shariatit islam janë të lidhura me këtë kalendar, për shkak të përfitimeve që Zoti i madhërishtëm konsideroi në të dhe për shkak të lehtësisë së njohjes së tij nga njerëzit e ditur, edhe nga ata jo shumë të arsimuar. Në përfundim, meqenëse natyra e njeriut ndryshon në katër stinët, përgjatë gjithë vitit, Islami, i cili bazohet në rregullën e natyrës se si është krijuar njeriu, i ka vendosur dispozitat dhe mësimet e tij që t'i përshtaten natyrës së njeriut në ciklin e katër stinëve.

Shiko:

- Et-Tabarsij, *Mexh' me'ul-Bejāni fi Tefsir 'il-Kur'ān*, Bejrut, 2006, 5/40;

- Et-Taherani, *Risāletun xhedidetun fi binā'i'l-Islāmi ala 'sh-Shuhūr 'il-Kamerije / Mekaletuhu fi mevki'i Meārif 'il-Islām*.

Është për të ardhur keq që muslimanët, bazuar në argumente të ndryshme, e kanë zëvendësuar kalendarin e tyre me kalendarë sipas dëshirës së të tjerëve. Ata duhej ta vlerësonin këtë kalendar hënor dhe të punonin për përhapjen e tij nëpër gjithë botën, për shkak të rëndësisë së tij dhe për shkak të përfitimeve të mëdha që ai përmban.

Si janë krijuar mosmarrëveshje mes muslimanëve në lidhje me agjërimin dhe çeljen e agjërit?

Në turbullirën e mosmarrëveshjes për autoritetin e Sulltanit, disa prej muslimanëve nxorën një fetva ku thuhej se: Ekziston 'shikimi i hënës së re', dhe 'vendimi për vlefshëmërinë e këtij shikimi'. Shikimi i hënës së re është një gjë që çdo person mund ta bëjë, dhe ta shikojë atë në kohën kur mendohet se me shumë mundësi ajo do të dalë. Kur personi e shikon atë, kjo nuk mjafton për t'i ftuar njerëzit e vendit për të agjëruar ose për ta prishur agjërimin, por kjo duhet të shoqërohet edhe me vendimin e imamet-autoriteteve. Ai që e ka parë duhet të shkojë tek gjykatësi, ose tek ndonjë palë e caktuar nga kryetari i lartë, ose tek imami, për të dëshmuar se e ka parë hënën e re të ketë dalë. Nëse dëshmia e tij pranohet, dhe kjo shoqërohet edhe me vendimin e imamet se muaji tashmë ka hyrë, në atë kohë njerëzit duhet të agjërojnë, ose ta ndërprejnë agjërimin. E nëse dëshmia e tij nuk shoqërohet me vendimin e imamet, atëherë ajo që ai ka parë nuk detyron askënd tjetër të agjërojë ose ta ndërpres agjërimin.

Transmetohet nga Kurejbi, se Ummu'l Fadl, e bija e El-Harithit, e dërgoi atë tek Muavija në Siri. Kurejbi tregon: "Erdha në Siri dhe e kryeva porosinë e saj, ndërkohë, kur unë isha në Siri, doli hëna e re e Ramazanit. Ne e pamë hënën e re natën e Xhumasë (dmth. natën para se të vinte dita e Xhuma), pastaj erdha në Medine në fund të muajit, dhe Ibn Abbasi përmendi hënën e re, pastaj më pyeti: "Kur e patë hënën e re të Ramazanit?". "E kam parë natën e Xhumasë." – i thashë unë. Ai më tha: "Ti e pe atë?". "Po." - i thashë unë – "Dhe bashkë me mua e panë edhe njerëzit e tjerë dhe agjëruan, dhe agjëroi edhe Muavija.". Ibn Abbasi tha: "Ne e kemi parë natën e së Shtunës, kështu që do të vazhdojmë të agjërojmë derisa t'i plotësojmë tridhjetë ditët, ose të shikojmë hënën e re të Shevvalit.". Unë i thashë atij: "A nuk të mjafton

shikimi dhe agjërimi i Muavijes?”. Ibn Abbasi (r.a) tha: “Jo. Kjo është ajo që na ka urdhëruar i Dërguari i Zotit.”¹⁴²

Pastaj dijetarët e ndryshëm të jurisprudencës Islame e bënë atë hadith të Ibn Abbāsit një themel mbi të cilin ata u degëzuan, kështu që vendosën diçka që e quajtën “Dallimi në shikime”, dhe folën për “Unifikimin e shikimeve”, pavarësisht se shikimet, sado të ndryshme të jenë ato, dallimi mes tyre nuk e arrin të ndryshojë me një ditë apo me një natë të plotë, apo me një muaj, apo me një vit!! Hëna e re mund të lindë në një vend në orën shtatë, për shembull, dhe në një vend tjetër lind pesë ose dhjetë minuta më vonë, apo një ose dy orë më vonë.

Kurse në nivelin e globit Tokësor, nuk mund të imagjinohet kurrë që diferenca të arrijë më shumë se një ditë. Nëse vërtetohet se muaji ka hyrë në lindje të tokës, në përfundim të tokës kjo mund të ndryshojë për një periudhë që ndoshta mund të arrijnë në një ditë diferencë. Kjo do të thotë se diferenca mes shikimeve të hënës së re nuk e kalon një ditë. Në këtë gjendje, mundet që gjysma e banorëve të tokës të agjërojnë në filan ditë, dhe gjysma tjetër e tyre i ndjekin në ditën vijuese, dhe nuk shkon përtej kësaj.

Por ideja e kohëve të ndryshme të lindjes së hënës së re dhe ndarja mes tyre e një pjese të natës, dhe nënshtrimi i çështjes ndaj gjykimit të autoritet gjykues, mos-njësimi i fjalës së kombit dhe fundi i epokës së qeverive qendrore gjithëpërfshirëse, e bënë çështjen më të komplikuar. Në ditët tona, shikojmë se diferenca e ‘agjëritit ose çeljes së agjëritit’ midis vendeve të muslimanëve, arrin në tri, ose ndonjëherë në katër ditë. Më kujtohet një ditë kur unë dhe një grup vëllezërish tanë nga medhhebe - shkolla të tjera të jurisprudencës Islame, po prisnim të shihnim hënën e re të Ramazanit, në një vend. Hëna e re kishte bërë një si qark rreth vetes, gjë që tregonte se ishte dita e tretë, ose të paktën dita dytë e atij muaji. Ne po e shikonim atë pa u shtyrë me njëri-tjetrin apo të kishim nevojë t’i tregojmë njëri-tjetrit me gisht, sepse ajo ishte e madhe tashmë, e ndriçuar, e qarkuar dhe drita e saj dallohej qartë. Unë iu drejtova vëllezërve të mi të medhhebit tjetër dhe u thashë: “Çfarë thoni? Ja, hëna e re ka dalë dhe e tregon fuqishëm se është e pranishme, dhe është qarkuar, ndriçuar dhe e ka kaluar patjetër ditën e parë.”. Dhe përgjigjja e tyre ishte: “Sipas medhhebit – shkollës

¹⁴² Es-Sixhistani, *Sunen Ebi Dāwūd*, referencë e mëparshme, Kapitulli i Agjëritit, nëntema: “Kur shikohet hëna e re në një vend një natë para të tjerëve”, 4/21, hadithi nr. 2332.

sonë, ne e marrim për bazë shikimin e saj vetëm kur kjo gjë të shoqërohet me fetvanë e imamit që thotë se muaji ka hyrë tashmë.”. Unë u thashë atyre: “Po ajeti i ndritur që thotë: **“Kështu që, kushdo nga ju që e dëshmon këtë muaj** (e shikon hënën e tij që ka dalë), **le ta agjërojë!”** [El-Bekare: 185], dhe ju e patë hënën e re që ka dalë, edhe ne e pamë atë?!”. Ata thanë: “Duhet patjetër ta shohë dhe të dëshmojë imami!!!”.

Këto pikëpamje të politizuara që i ndjekin disa dijetarë të jurisprudencës Islame, për shkak të ndjenjës së tyre të politikës, ose për shkak se disa politikanë i vendosën ato për të politizuar jurisprudencën Islame, janë të tilla që kombi musliman ende edhe sot e paguan çmimin në kurriz të unitetit të tij, dhe të prishjes së kohërave - orareve të fesë së tij.

Kur u transferova në Shtetet e Bashkuara dhe jetoja në një periferi të kryeqytetit amerikan, dhe më caktuan të drejtoja Këshillin e Fikhut të Amerikës së Veriut, u përballa me problemin se muslimanët në qytetin e Uashingtonit dhe rrethinat e tij, si Feirfaks, Rustin, Hernden, Aleksandria, Merilend dhe Baltimore, agjëronin ose e çelnin agjërimin me një diferencë prej tri ditësh, ose ndonjëherë edhe me katër ditë diferencë. Ndoshta, një pjesë e çelnin agjërimin ditën e enjte, ditë e cila i takonte të ishte e njëzet e nënta e Ramazanit, dhe nëse e pyesje: “Pse e ke çelur agjërimin?”, do të të thoshte: “Sepse e kam filluar agjërimin me filan vend, dhe ky vend ka njoftuar se nesër është dita e parë e Bajramit.”. Pastaj ti shkon e pyet një person tjetër, i cili ka agjëruar edhe ditën e Premte, dhe ai të përgjigjet njëllë. Pastaj vjen dikush që agjëron edhe të Shtunën, dhe të jep një përgjigje të njëjtë. Dhe kur shikon gjithë këtë rrëmujë, mendon se përcaktimi i kohës sipas kalendarit hënor, pavarësisht gjithë të mirave të tij, është kthyer në një barrë që nuk mbart asnjë avantazh, madje është shumë më i pavlefshëm se kalendarët e të tjerëve, sepse shkakton një diferencim të thellë deri në këtë gradë.

Në disa vende kam gjetur dallime që mund të arrijnë deri në grindje, sharje dhe fyerje, gjë e cila shkakton shkuarjen dëm të agjërimit të njerëzve në fillim të agjërimit, dhe ua shkatërron festat kur vjen koha e tyre. Megjithëse, është e mundur që, nën dritën e përparimit shkencor, për shkak të asaj që ka ndodhur, të ofrojmë një kalendar hënor i paracaktuar për mijëra vite të ardhshme, në të cilët ne mund të përcaktojmë fillimin dhe fundin e çdo muaji hënor, gjë e cila nuk do të ndryshojë

përpara se Zoti ta mbështjellë tokën siç mbështillet rrotulla e letrës së shkruar, dhe derisa Zoti të mbështjellë diellin, dhe hëna ta humbasë rëndësinë dhe shkëlqimin e saj, dhe të përfundojë jeta...

Për shkak se ne kishim jetuar në një mjedis të qytetëruar, ku mund të kishim mësuar nga të parët tanë abc-në e qytetërimit, disa ekspertë të NASA-s më thirrën të takohem me ta dhe u takuam. Ata më përmendën se u vinte rëndë kur shikonin se si muslimanët në Shtetet e Bashkuara të Amerikës kishin mosmarrëveshje mes tyre në fillim dhe në fund të Ramazanit. Ata më thanë që, ngaqë besonin se muslimanët janë trashëgimtarët e një qytetërimi të rëndësishëm, nën dritën e të cilit u themelua shkenca e astronomisë, ata në NASA ishin të mendimit se, nëse ky komb zgjedhte t'i përmbahej një qëndrimi të unifikuar, patjetër që duhej të gjendeshin provat shkencore për këtë.

Ne mbajtëm një simpozium të organizuar nga Instituti Ndërkombëtar i Mendimit Islam në atë kohë, në të cilin mbledhëm teknikë dhe dijetarë të jurisprudence Islame, dhe ftuam gjithashtu edhe dy ekspertë të NASA-s, të cilët sigurisht ishin jomuslimanë. Ata dhanë përvojën dhe raportet e tyre për këtë çështje, dhe u habitën që muslimanët nuk pajtoheshin për një çështje mospajtim për të cilën ata e kishin mundësinë ta shmangnin. Përfundimi me të cilin doli simpoziumi ishte se, ekzistojnë dy vende në botë ku mund të krijohen observatorë monitorues nëpërmjet të cilëve do të arrihej në një siguri të plotë për çështjen e shikimit të hënës së re, për ata që duan t'i përmbahen: njëri nga ato dy vende ishte në Medinën e Ndritur, në Arabinë Saudite, dhe i dyti ishte në një rajon të Kilit, në Amerikën Jugore. E vërteta është se përlllogaritja, e cila ende shihet nga disa dijetarë bashkëkohorë të jurisprudence si përfshirje në fushën e astrologjisë (që merret me parashikimin e të ardhmes) - dhe ky është një gabim i madh - mund të na sigurojë një llogaritje të saktë, dhe nëpërmjet saj ne mund të bëjmë një kalendar hënor për mijëra vitet e ardhshme, i cili na tregon fillimet e muajve hënor dhe përfundimet e tyre, dhe kështu t'i japim fund këtij problemi një herë e përgjithmonë, nëse ekziston vullneti. Kështu nuk do të kemi më mosmarrëveshje as për agjërimin, as për Haxhin, dhe diferencimi do të kufizohet në dallimin e vërtetë bazuar mbi dallimet e mëdha në daljen e hënës së re, atëherë kur diferenca arrin në një natë ose më shumë. Zoti e di më së miri!

Pas kësaj daljeje të rëndësishme nga tema, që ka një lidhje të ngushtë me ajetin fisnik, ne vazhdojmë të flasim për pjesën e mbetur të tij:

“Dhe mirësia nuk është që të hyni nëpër shtëpi nga prapa tyre” [El-Bekare: 189], gjatë kohës që ata janë në Ihrām (duke bërë Haxhin), duke bërë një hapje nga prapa shtëpisë, për të hyrë e dalë prej saj, e duke e lënë kështu derën kryesore... Kjo ishte një praktikë që e veprojnë në kohën e injorancës, para Islamit. **“Por, mirësia është të ruheni nga të këqijat!”** [El-Bekare: 189], t’i ruheni Allahut, duke e lënë kundërshtimin ndaj urdhëresave të Tij. **“Prandaj, hyni nëpër shtëpi nga dyert e tyre”**, gjatë kohës kur jeni në Ihrām, **“Dhe kijeni frikë Allahun, që të keni sukses!”** [El-Bekare: 189], që të dilni fitimtarë.¹⁴³

¹⁴³ El-Muha’lā dhe Es-Sujūti, *Tefsīr ‘ul-Xhelālejn*, referencë e mëparshme, fq. 39.

Pjesa e njëzetenjëte

Lufta dhe dispozitat e saj nga perspektiva e njësisë strukture të Kur'anit

"وَقَاتِلُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ الَّذِينَ يُقَاتِلُونَكُمْ وَلَا تَعْتَدُوا إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ الْمُعْتَدِينَ (190) وَاقْتُلُوهُمْ حَيْثُ تَقِفْتُمُوهُمْ وَأَخْرِجُوهُمْ مِنْ حَيْثُ أَخْرَجُوكُمْ وَالْفِتْنَةُ أَشَدُّ مِنَ الْقَتْلِ وَلَا تُقَاتِلُوهُمْ عِنْدَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ حَتَّى يُقَاتِلُوكُمْ فِيهِ فَإِنْ قَاتَلُوكُمْ فَاقْتُلُوهُمْ كَذَلِكَ جَزَاءُ الْكَافِرِينَ (191) فَإِنْ انْتَهَوْا فَإِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ (192) وَقَاتِلُوهُمْ حَتَّى لَا تَكُونَ فِتْنَةٌ وَيَكُونَ الدِّينُ لِلَّهِ فَإِنْ انْتَهَوْا فَلَا عُدْوَانَ إِلَّا عَلَى الظَّالِمِينَ (193) الشَّهْرُ الْحَرَامُ بِالشَّهْرِ الْحَرَامِ وَالْحُرُمَاتُ قِصَاصٌ فَمَنْ اغْتَدَى عَلَيْكُمْ فَاعْتَدُوا عَلَيْهِ بِمِثْلِ مَا غَتَدَى عَلَيْكُمْ وَانْقُضُوا اللَّهَ وَاعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ مَعَ الْمُتَّقِينَ (194)"

"Luftoni në rrugën e Allahut kundër atyre që ju luftojnë ju, por mos e teproni! Vërtet, Allahu nuk i do ata që e teprojnë! (190) Dhe vritini ata kudo që t'i zini, e nxirrini andej nga ju kanë nxjerrë edhe ju... dhe fitneja (trazira) është më e rëndë se vrasja. Dhe mos i luftoni ata në Xhaminë e Shenjtë, derisa ata t'ju luftojnë në të... por nëse ju luftojnë ju brenda saj, atëherë vritini ata! I tillë është shpërblimi i mosbesimtarëve. (191) E nëse i japin fund (luftës kundër jush), atëherë, vërtet, Allahu është falës dhe mëshirëplotë! (192) Luftojini ata derisa të mos ketë më fitne dhe feja të jetë e sigurtë për Zotin! Por, nëse ata i japin fund (luftës kundër jush), atëherë s'ka agresion, përveçse kundër keqbërësve. (193) Muaji i shenjtë (si shpagim) për muajin e shenjtë... e shkelja e të shenjtave shpaguhet në mënyrë të njëjtë. Kushdo që ju sulmon në mënyrë agresore, atëherë sulmoheni atë në të njëjtën mënyrë si ju ka sulmuar ju... dhe kijeni frikë Allahun dhe dijeni se Allahu është krah të të devotshmëve!" [El-Bekare: 190-194]

Këto ajete trajtojnë çështjen e luftës. Në mënyrë që të krijojmë një imazh gjithëpërfshirës rreth kësaj teme, ne duhet ta lexojmë Kur'anin e ndritur në kuadrin e njësisë së tij strukture, e cila dikton kthimin te të gjitha ajetet e tjera të Kur'anit, të cilat trajtojnë aspekte të ndryshme të kësaj teme. Nga mesi i atyre ajeteve, përveç këtyre pesë ajeteve të mësipërme, po citojmë edhe fjalët e të Lartit:

“Të pyesin ty (o Muhammed) për muajin e shenjtë, për luftën në të. Thuaj: “Luftimi në të është (mëkat) i madh, por pengimi (i njerëzve) nga rruga e Allahut, mosbesimi në Allahun, pengimi (i njerëzve) nga Xhamia e Shenjtë dhe nxjerrja e banorëve të saj nga aty janë (mëkate) më të mëdha tek Allahu; e fitneja është (mëkat) më e madhe se vrasja”. Dhe ata do të vazhdojnë t’ju luftojnë ju, derisa t’ju kthejnë nga feja juaj, nëse munden! E kush nga ju zmbropset nga feja e tij dhe vdes duke qenë jobesimtar, veprat e të tillëve do të bëhen të pavlefshme në këtë botë dhe në ahiret dhe ata do të jenë banorë të zjarrit, e në të do të qëndrojnë përgjithmonë. (217) Vërtet, ata që besuan, edhe ata që emigruan dhe luftuan në rrugën e Allahut, pikërisht ata e shpresojnë mëshirën e Allahut. Allahu është falës i madh, mëshirëplotë!” [El-Bekare: 217-218]

“Ata me të cilët ke bërë marrëveshje, por që çdo herë e shkelin atë dhe nuk i frikësohen Allahut.” [El-Enfāl: 56], deri kur thotë: “Dhe ata që besuan më pas (emigrimit fillestar) dhe emigruan e luftuan bashkë me ju, ata janë prej jush. Por, ata që kanë lidhje gjaku, ata janë më të afërt për njëri-tjetrin në Librin e Allahut. Vërtet, Allahu është në dijeni për gjithçka!” [El-Enfāl: 75]

Midis këtyre ajeteve janë edhe njëzet e nëntë ajetet e para të sures Et-Tevbe, që kur i Larti thotë: “Lirim (i deklaruar) nga ana e Allahut dhe e të Dërguarit të Tij prej çdo detyrimi ndaj idhujtarëve me të cilët kishit bërë marrëveshje” [Et-Tevbe: 1], deri në fjalët e të Madhërishmit: “Luftojini ata që nuk besojnë në Allahun e as në Ditën e Fundit, që nuk e marrin për të ndaluar atë që e ka ndaluar Allahu dhe i Dërguari i Tij... dhe ata që nuk e pranojnë fenë e së vërtetës nga ata që u është dhënë libri, derisa të japin xhizjen (taksën) me dorën e tyre... e të përulur!” [Et-Tevbe: 29]

Po ashtu edhe fjalët e të Madhërishmit që thotë: “Leja (për të luftuar) u është dhënë atyre që po luftohen sepse u është bërë padrejtësi. Dhe Allahu është në gjendje t’i ndihmojë ata (të fitojnë)!” [El-Haxhxh: 39], deri në ajetin që thotë: “Ata të cilët, nëse Ne u japim pushtet në tokë, e falin namazin, e japin zekatin, dhe urdhërojnë për të mirë e ndalojnë nga e gabuara. Dhe Allahut i takon përfundimi i (të gjitha) çështjeve.” [El-Haxhxh: 41]

“Ata që besojnë thonë: “Sikur të ishte zbritur një sure?”... Por kur zbritet një sure e qartë dhe në të përmendet lufta, i shikon ata në

zemrat e të cilëve ka sëmundje se si të shikojnë me shikimin e atij që e ka mbuluar agonia e vdekjes ... mjerë për ta! (20) (Më mirë për ta do të ishte) Bindja dhe fjala e mirë! Dhe kur çështja (e luftës) ishte vendosur, nëse ata do të ishin besnikë ndaj Allahut do të ishte më mirë për ta!" [Muhammed: 20-21]

Këto janë ajetet që përcillen për këtë temë shumë të ndjeshme dhe të rëndësishme, me të cilën jemi përballur dhe akoma vazhdojmë të përballlemi, në forma të ndryshme, që nga epoka e pejgamberisë. Është një gjë e ditur dhe e pranuar nga të gjithë se obligimi për luftë ka kaluar nëpër faza. Në Mekë, Zoti nuk i lejoi asgjë nga kjo. Përkundrazi, atje muslimanët u urdhëruan t'i mbanin larg duart nga politeistët, të jenë të durueshëm me ta, t'i falin dhe t'i tolerojnë dhe provat për këtë janë të shumta, nga të cilat mund të citojmë fjalët e të Madhërishmit, që thotë: **"A nuk i ke parë ata të cilëve u është thënë që "Frenojini duart tuaja (nga lufta) dhe faleni namazin e jepeni zekatin!", e kur u shkrua (u bë ligj) për ta lufta, një pjesë nga ata kanë frikë nga njerëzit si frikën nga Zoti ose më të fortë dhe thanë: "Zoti ynë, pse na e bërë detyrë luftën? Sikur të na e kishe shtyrë për një afat tjetër të afërt!". Thuaj: "Shijimi i jetës së kësaj bote është i pakët, kurse ahireti është më i mirë për atë që ruhet nga të këqijat... e juve nuk do t'ju bëhet padrejtësi as sa një fije!" [En-Nisā': 77]**

Gjithashtu i Larti thotë: **"Por fali ata dhe mos i shiko (veprimet e tyre të këqija)! Vërtet, Allahu i do ata që bëjnë mirë!" [El-Māide: 13]** **"Nëse ata largohen duke kthyer shpinën, atëherë detyra jote (o Muhammed) është vetëm të bësh njoftimin e qartë." [En-Nahl: 82]** **"Thuaju atyre që besojnë, t'i falin ata që nuk shpresojnë në ditët e Zotit, në mënyrë që Ai ta shpërblejë çdo komb për atë çfarë kanë fituar!" [El-Xhāthije: 14]**

Pas emigrimit në Medinën e Ndritur, ishte faza e dytë, faza e 'lejimit' për të luftuar. I Larti thotë: **"Leja (për të luftuar) u është dhënë atyre që po luftohen sepse u është bërë padrejtësi. Dhe Allahu është në gjendje t'i ndihmojë ata (të fitojnë)!" [El-Haxh: 39]**

Pastaj ishte faza e tretë, faza kur u 'urdhëruan' të luftonin kundër atyre që i luftonin, si në këtë situatën këtu në suren El-Bekare, ku thotë: **"Luftoni në rrugën e Allahut kundër atyre që ju luftojnë ju, por mos e teproni! Vërtet, Allahu nuk i do ata që e teprojnë!" [El-Bekare: 190]**

Pastaj ishte faza e katërt dhe e fundit, faza në të cilën 'lufta u bë detyrë' për besimtarët: **"Lufta është shkruar** (është bërë ligj i detyruar) **për ju, ndonëse ju e urreni atë. Por, mundet që ju e urreni një gjë dhe ajo është më e mirë për ju... dhe mundet që ju e doni një gjë dhe ajo është e keqe për ju! Allahu di, kurse ju nuk dini!"** [El-Bekare: 216]

Kur mediton rreth këtyre ajeteve, në vendet përkatëse që i përmendëm, na zbulohet një çështje themelore: e drejta e njeriut për lirinë e besimit. Liria e ndjekjes së fesë dhe e adhurimit është një e drejtë që Zoti i plotfuqishëm ia ka dhënë njeriut dhe të cilën nuk ka lejuar askënd asnjëherë t'ia heqë. E kjo e drejtë për të qenë i lirë ka nevojë për një mbrojtës që ta mbrojë atë dhe mbrojtësi të cilit i është caktuar ta mbajë këtë përgjegjësi mishërohet në këtë umet, që është umeti vulosës i gjithë umeteve. Ky është umeti të cilin Zoti e ka nxjerrë për gjithë njerëzimin, që ai ta mbajë përsipër atë përgjegjësi dhe atë amanet të cilin qiejt, toka dhe malet nuk pranuan ta mbartin dhe patën frikë prej tij: **"Ju jeni umeti më i mirë i nxjerrë (si shembull) për njerëzit! (Ju) Urdhëroni për atë që është e drejtë dhe ndaloni nga ajo që është e gabuar dhe besoni në Zot."** [Āl Imrān: 110]

Mbrojtja e kësaj të drejte është njëra nga detyrat e këtij kombi të mesëm, që është nxjerrë për të qenë dëshmuës ndaj njerëzve: **"Dhe kështu, Ne ju kemi bërë ju një komb të mesëm (të drejtë), që të jeni dëshmitarë ndaj njerëzve dhe i Dërguari do të jetë dëshmitar ndaj jush."** [El-Bekare: 143] Këto veçori të këtij umeti - roli i tij si dëshmuës, mirësia e tij, drejtësia, pozita e tij dhe karakteristika e tij si umet udhëheqës – e bëjnë atë përgjegjës për garantimin dhe mbrojtjen e kësaj lirie, lirisë së besimit dhe të fesë...

"Luftoni në rrugën e Allahut kundër atyre që ju luftojnë ju...!" [El-Bekare: 190], dhe vetëm kaq. Zoti i madhërishëm nuk e bëri ligj luftën e muslimanëve kundër të tjerëve duke u bazuar te besimi i tyre, sepse besimi është diçka tjetër dhe atë e gjykon fjala e të Madhërishmit që thotë: **"Nuk ka detyrim në fe!"** [El-Bekare: 256] Dhe ky është një ajet i qartë, i pandryshuar, i sjellë në kontekstin e ndalimit ¹⁴⁴, për të

¹⁴⁴ Fjala "detyrim" është thënë në trajtën e pashquar, e cila tregon gjithëpërfshirje. [Shiko *El-Kevkeb 'ud-Durr-rrij*, 1/288, dhe *Irshād 'ul-Fuhūl*, 1/532] Trajta e pashquar në rastin e ndalimit tregon përgjithësim, e cila vërehet edhe nga fjalët e të Lartit në ajetin: **"E Zoti yt nuk i bën padrejtësi askujt!"** [El-Kehf: 49] dhe në ajetin: **"Dhe nuk e di asnjëri se çfarë mirësishe janë fshehur për ta...!"** [Es-Sexhde: 17], shiko: Ibn 'ul-Kajim El-Xhevzij, *Bedāia El-Fevāid*, 4/2.

përfshirë të gjitha llojet e 'detyrimit', sido qoftë ai, i paktë apo i shumë, i madh apo i parëndësishëm.

Ajetet e sures Et-Tevbe, të cilat zbritën për të deklaruar lirimin e Zotit dhe të Dërguarit të Tij nga të gjitha detyrimet ndaj politeistëve dhe që zbritën me urdhrin për të luftuar kundër tyre – ajete të cilat pretendohet se janë shfuqizuese të këtij ajeti të sures El-Bekare – e arsyetojnë këtë 'lirim' dhe urdhër për luftë për shkak të shkëljes nga ana e tyre të marrëveshjeve që kishin me muslimanët, ose për shkak të agresionit të tyre, ose për të dyja këto arsye së bashku, dhe jo për shkak se ata ishin politeistë ose mosbesimtarë. Nga këtu na bëhet e qartë se qëllimi kryesor nga dekretimi i luftimit, janë dy çështje:

Njëra: Mbrojtja e të drejtave të njerëzve, nga të cilat më e rëndësishmja dhe në krye të tyre është e drejta e tyre për fenë që zgjedhin dhe për besimin e tyre të lirë.

Tjetra: Detyrimi i respektimit të kontratave dhe marrëveshjeve nga të gjitha palët, në mënyrë që njerëzit të mund të jetojnë të sigurt nën hijen e kontratave dhe marrëveshjeve që u lejojnë atyre të shkëmbejnë përfitimet, të përfitojnë nga toka, e të bëjnë një jetë të qetë në të. Bazuar mbi këtë, gjithë ajo që e kanë pretenduar shumë nga juristët e mëparshëm muslimanë apo edhe ata të mëvonshmit, orientalistët apo perëndimorët, të cilët e arsyetuan luftën me mosbesimin, ka nevojë për një rishikim nën dritën e Kur'anit famëlartë.

"... por mos e teproni! Vërtet, Allahu nuk i do ata që e teprojnë!"

[El-Bekare: 190] Pra, luftoni në rrugën e Zotit, por mos bëni agresion, i cili përfshin kryerjen e gjërave të ndaluara si masakrimi, plaçkitja, vrasja e grave, e fëmijëve, pleqve, vrasja e murgjve dhe e njerëzve që rrinë nëpër faltore, djegia e pemëve, vrasja e kafshëve pa ndonjë dobi, etj.. Për këtë imam Muslimi ka transmetuar nga Burejde të ketë thënë: "I Dërguari i Zotit, paqja dhe mëshira e Zotit qofshin mbi të, kur caktonte një prijës në një ushtri apo brigadë ushtarake, e porosiste atë në veçanti, por edhe muslimanët që shkonin me të, të kishin frikë Zotin dhe të silleshin mirë... pastaj u thoshte: "Luftoni në emër të Zotit dhe në rrugën e Zotit! Luftojini ata që nuk e besojnë Zotin! Luftoni, por mos plaçkitni, mos u tregoni të pabesë, mos masakroni dhe mos vrisni fëmijë!".¹⁴⁵ Kurse te Buhariu thuhet se "në njërën nga luftërat e të

¹⁴⁵ Muslimi, *Sahihu Muslim*, hadithi nr. 1731, fq. 720.

Dërguarit të Allahut u gjet një grua e vrarë dhe i Dërguari i Allahut e kritikoi vrasjen e grave dhe të fëmijëve.”¹⁴⁶

“Dhe vritini ata kudo që t'i zini dhe nxirrini andej nga ju kanë nxjerrë edhe ju...!” [El-Bekare: 191] Kjo do të thotë që qëllimi juaj për të cilin ju luftoni kundër tyre (ashtu siç edhe ata ju luftojnë) dhe që i nxirrni nga andej nga ju kanë nxjerrë edhe ju, le të jetë thjesht për të marrë hakun tuaj, në mënyrë të drejtë e të barabartë.¹⁴⁷

“... e fitneja (trazira) është më e rëndë se vrasja!” [El-Bekare: 191] Fitneja këtu është në kuptimin e detyrimit të besimtarëve për të ndërruar fenë e tyre. Shikuar nga ky këndvështrim, domethënia e këtij ajeti është kjo: Vritini ata që e nisën të parët luftën kundër jush, ku t'i gjeni, dhe nxirrini ata nga Meka, që është atdheu juaj, nga i cili ju nxorën jashtë... dhe mos ndjeni siklet nga kjo gjë, sepse ata kanë bërë diçka që është edhe më e rëndë se vrasja në Xhaminë e Shenjtë, pasi u përpoqën t'i zmbrapsin besimtarët nga feja e tyre, duke i torturuar e munduar ata në Mekë, derisa besimtarët u detyruan që për hir të fesë të arratiseshin nga atdheu i tyre.¹⁴⁸

“Dhe mos i luftoni ata në Xhaminë e Shenjtë” në Qabe, **“derisa ata t'ju luftojnë në të... por nëse ju luftojnë ju brenda saj, atëherë vritini ata! I tillë”** me vrasje dhe nxjerrje jashtë **“është shpërblimi i mosbesimtarëve.”** [El-Bekare: 191]

“E nëse i japin fund (luftës kundër jush), atëherë, vërtet, Allahu është Falës dhe Mëshirëplotë!” [El-Bekare: 192] Pra, nëse ata i japin fund shkakut për të cilin besimtarët u lejuan të luftonin, i cili është agresioni që citohet në urdhrin për luftë: **“Luftoni në rrugën e Allahut kundër atyre që ju luftojnë ju!”** [El-Bekare: 190], atëherë hiqni dorë sepse Allahu është Falës dhe Mëshirëplotë ndaj njerëzve. Baza është që nëse ajo që bëhet shkak për luftë bie dhe hiqet, atëherë edhe lufta ndalon për shkak të rënies së atij shkakut. E thënie ndryshe, thënia se me **“dhënien fund”** nënkuptohet ‘dhënia fund mosbesimit’, është një largim nga baza pa asnjë provë bindëse.

“Luftojini ata derisa të mos ketë më fitne...” [El-Bekare: 193] dhe me fjalën ‘fitne’ këtu edhe në suren El-Enfāl nënkupton detyrimin për ndryshimin e fesë dhe bëhet fjalë për luftën e mosbesimtarëve kundër

¹⁴⁶ Buhariu, *Sahih 'ul-Buhari*, hadithi nr. 2597, fq. 577.

¹⁴⁷ Es-Sabuni, *Muhtesar Tefsiru Ibni Kethir*, 1/190.

¹⁴⁸ El-Muntehab fi Tefsir 'il-Kur'an 'il-Kerim, fq. 43.

besimtarëve (për shkak të besimit të këtyre), me qëllim që t'i detyronin ta linin këtë besim.

"...dhe feja të jetë e singertë për Zotin!" [El-Bekare: 193], kurse në suren El-Enfāl thuhet: **"...dhe feja të jetë, e gjitha, e singertë për Zotin!"** [El-Enfāl: 39], që do të thotë se nënshtrimi të jetë i plotë dhe i tëri ndaj urdhrit të Zotit dhe urdhri i Zotit është që **'Nuk ka detyrim në fe!'**. Nëse thuhet se me fjalën 'fitne' është për qëllim mosbesimi, ne themi se kjo është e gabuar sepse domethënia atëherë do të ishte: 'Derisa të mos ketë më mosbesim', e cila përfaqëson vetë detyrimin në fe, të cilin Zoti ia ka ndaluar Vetes edhe besimtarëve kur tha: **"Nuk ka detyrim në fe!"** [El-Bekare: 256]

"Por, nëse ata i japin fund (luftës kundër jush), atëherë s'ka agresion, përveçse kundër keqbërësve." [El-Bekare: 193], atëherë nuk lejohet të bëhet agresion me vrasje apo të tjera gjëra, përveçse kundër keqbërësve. Dhe ata që i japin fund luftës kundër jush nuk janë keqbërës, kështu që nuk lejohet agresioni kundër tyre.¹⁴⁹

"Muaji i shenjtë (si shpagim) për muajin e shenjtë..." [El-Bekare: 194] Kështu që nëse ata bëjnë agresion ndaj jush në muajin e shenjtë, ju mos qëndronin pa luftuar ndaj tyre sepse ky muaj është i shenjtë edhe për ata, ashtu siç është i shenjtë për ju. Kur ata e shkelin shenjtërinë e tij ndaj jush, edhe ju kthejuani atyre duke e mbrojtur veten në këtë muaj!

"e shkelja e të shenjtave shpaguhet në mënyrë të njëjtë. Kushdo që ju sulmon në mënyrë agresore..." [El-Bekare: 194], duke ju luftuar në Qabe, ose kur jeni duke bërë haxhin, ose në muajin e shenjtë¹⁵⁰, **"atëherë sulmoheni atë në të njëjtën mënyrë si ju ka sulmuar ju...!"** [El-Bekare: 194] Urdhri për 'agresion të njëjtë' nuk thuhet në mënyrë absolute, por është i kufizuar nga ligjet bazë të Kur'anit dhe nga sherhati-legjislacioni i tij, të cilat e ndalojnë që në luftë të kryhen veprime të ndaluara si masakrimi, plaçkitja, vrasja e grave, e fëmijëve, pleqve, atyre që rrinë duke nëpër faltore, djegia e pemëve, vrasja e kafshëve pa ndonjë dobi e të tjera, të cilat u përmendën më sipër në hadithin e ndritur... gjë e cila nuk gjendet në legjislacionin e agresorëve.

Ne kemi parë se si në Afganistan, Pakistan dhe gjetkë janë dërguar dronë për të bombarduar në dasmë duke lënë të vrarë me dhjetëra njerëz. Edhe në Gaza, në Palestinë, janë hedhur bombat e ndaluara

¹⁴⁹ Tefsir 'ul-Xhelālejini, fq. 40.

¹⁵⁰ Tefsir 'ul-Xhelālejini, fq. 40.

ndërkombëtarisht dhe janë përdorur armët zullumqare që e shkatërronjë mjedisin për shumë vite me radhë. Mos vallë, në kushte të tilla, sheriatu musliman thotë që: **“atëherë sulmojeni atë në të njëjtën mënyrë si ju ka sulmuar ju”**?! [El-Bekare: 194] Përgjigjja është “Jo!” sepse qëllimi me **“në të njëjtën mënyrë si ju ka sulmuar ju”** është duke mos i kapërcyer bazat e Kur'anit. E nëse ai armik e humbet moralin e tij, ne nuk duhet ta humbasim moralin tonë!

“dhe kijeni frikë Allahun” [El-Bekare: 194] Ky është një kufizim i qartë në procesin e marrjes hak nga agresorët. Pra, kijeni frikë Allahun dhe mos i kapërceni kufijtë që ju ka vënë!

“dhe dijeni se Allahu është krah të të devotshmëve!” [El-Bekare: 194] Allahu është krah të devotshmëve, me ndihmën e Tij, për t'u dhënë fitoren atyre.

Kjo të mos megjullohet nga veprimi i të Dërguarit të Allahut, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të, në rastin e Beni Nadirëve, rast për të cilin Ibn Omeri r.a. tregon se: “I Dërguari i Allahut, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të, i dogji palmat e Beni Nadirëve dhe preu nga ato në Buvejra”. Dhe për këtë rast kishte zbritur ajeti Kur'anor që thotë: **“Për çfarëdo pemë palme (të armikut) që e keni prerë (nga palmat e tyre) ose që e keni lënë në këmbë, në rrënjët e tyre – (e gjitha) kjo ndodhi me lejen e Allahut!”** [El-Hashr: 5].¹⁵¹ Kjo ndodhi ka rrethanat e saj, që janë të veçanta për të. Banorët e atij vendi ishin strehuar në fortesat e tyre dhe që atje sipër tyre gjuanin me shtiza dhe me gurë, e palmat e hurmave dhe kopshtet e tyre u bëheshin ndihmë atyre që ta vazhdonin sulmin. Kështu që për muslimanët u bë e domosdoshme dhe e pashmangshme të vepronin me vendosmëri për t'i dhënë fund burimeve të furnizimit të armiqve nga ku furnizoheshin me ushqim dhe pije. Nëse armiq të nuk do ta kishin parë këtë vendosmëri të muslimanëve, ata nuk do të zbrisnin nga fortesat e tyre, për të cilat mendonin se mund t'i mbronin edhe nga Zoti. Për këtë arsye Zoti i madhërishëm u tha besimtarëve: **“Për çfarëdo pemë palme (të armikut) që e keni prerë (nga palmat e tyre) ose që e keni lënë në këmbë, në rrënjët e tyre – (e gjitha) kjo ndodhi me lejen e Allahut!”** [El-Hashr: 5], që do të thotë: juve ju është lejuar ky veprim sepse nëse nuk do ta bënit këtë, hebrenjtë e Beni Nadirëve do të jetonin për vite të tëra

¹⁵¹ Buhariu, *Sahih 'ul-Buhari*, hadithi nr.2326, fq.437.

të rrethuar, pa e pasur aspak problem praninë e atyre nga të cilët ishin të rrethuar dhe të cilët nuk kishin çfarë të hanin dhe të pinin. Kjo ishte një licencë ose leje e përkohshme, e ngjashme me lejen e Zotit të plotfuqishëm për të Dërguarin e Tij për të luftuar në Mekë në ditën e fitores së madhe.¹⁵²

Kështu që, vendi i shenjtë dhe muajt e shenjtë duhet të respektohen. Nëse në rastin e luftës së të Dërguarit të Allahut (i cili është i drejti, që nuk mund të kryejë padrejtësi ndaj të tjerëve), situata e kërkoj t'i jepej një licencë e jashtëzakonshme, kjo nuk do të thotë se ky është ligji bazë sipas të cilit mund të veprojnë edhe të tjerët. Ka çështje që konsiderohen nga veçoritë e të Dërguarit të Allahut, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të, në këto fusha, kështu që ne duhet të bëjmë dallimin midis të veçantës, të përgjithshmes apo legjislacionit të të tjerëve.

Sot Kur'ani i shenjtë qëndron i vetëm në ofrimin e shërimit për njerëzimin, me mrekullinë dhe sfidimin që ai përmban, kur deklaroi se baza është: **"Hyni në Islam plotësisht!"** [El-Bekare: 208] E nëse është e nevojshme për të luftuar, atëherë lufta duhet të jetë e drejtë. Kjo luftë duhet të jetë e rrethuar me garanci dhe kushtëzime, të cilat bëjnë që baza e saj të jetë mbrojtja e jetës dhe qëndrimi larg shkatërrimit.

Njerëzimi ka pësuar një humbje të qartë nga fshehja e Kur'anit prej tij. Jemi ne ata që e kemi mbajtur fshehur Kur'anin prej tij, me zërin tonë të ulët, të cilin nuk mund ta përçojmë në gjithë botën. Nëse ky zë do të arrinte nëpër botë, shumë njerëz të sinqertë do ta përqaфонin atë, qofshin nga udhëheqësit, politikanët, intelektualët, të kulturuarit, njerëzit e medias e të tjerë.

Kështu pra, përgjegjësia jonë është e madhe për këtë humbje, për shkak se ne jemi ata që e mbajmë fshehur Kur'anin nga njerëzimi... e mbajmë për vete, dhe tani nuk jemi më në gjendje t'ia komunikojmë atë botës. Për këtë arsye e gjithë bota sot rrotullohet rreth një poli qendror, në Perëndim, civilizimi i të cilit bazohet vetëm mbi konfliktin

¹⁵² Ebu Sherujh i kishte thënë Amr ibn Saidit, ndërkohë që ky po dërgonte delegacionet në Mekë: "Më lejo, o emir, të ta tregoj një thënie që Pejgamberi, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të, e tha të nesërmen e ditës së fitores, thënie të cilën e kanë dëgjuar veshët e mi, e ka ruajtur zemra ime dhe e kanë parë sytë e mi kur ai e pati thënë. Ai, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të, e falënderoi Allahun dhe e lavdëroi Atë, pastaj tha: "Mekën e ka bërë Allahu të shenjtë dhe të paprekshme, por njerëzit nuk e kanë konsideruar të tillë. Kështu që një njeriu që beson në Zotin dhe në Ditën e Fundit nuk i lejohet të derdhë gjak në të, as të presë pemët në të! E nëse ndokush ia lejon vetës këto për shkak se i Dërguari i Allahut luftoi në të (Mekë), thojini atij: "Allahu e ka lejuar të Dërguarin e Tij dhe nuk jua lejon juve!"... Mua më është lejuar kjo për një periudhë të caktuar të ditës, pastaj shenjtëria e saj i është kthyer sot, ashtu siç ishte e shenjtë edhe dje. Pra, të pranishmit, le t'i lajmërojnë për këtë informacion ata që nuk janë tani të pranishëm!" [Buhariu, Sahih El-Buhari, hadithi nr. 104, fq. 46]

sepse konflikti është i përfshirë në procesin e formimit filozofik të këtij civilizimi, në themelet dhe rregullat e tij.

Pra, si mund të përcillet zëri i Islamit dhe mirësia që ai mbart te gjithë njerëzimi? A duhet të bëhet kjo përmes dialogut politik ose kulturor... apo duke iu lutur atyre... apo muslimanët duhet të jenë diçka ndryshe?

Prioriteti i parë për muslimanët duhet të jetë që ata të jenë të pavarur nga të tjerët në sigurimin e ushqimit të tyre. Ata duhet t'i prodhojnë vetë aq sa i mbulon nevojat e tyre, pastaj të zhvillohen derisa të kenë industritë e tyre dhe të ngrihen në nivelin e dëshiruar. Kjo nuk është diçka që Zoti nuk ua mundëson, nëse synimet e tyre janë të sinqerta. Mundësitë janë të pranishme, mjeshtëritë janë të arritshme dhe dijetarët tanë, falë Zotit, janë të shumtë dhe kanë aftësinë e plotë për ta ringritur kombin sapo t'u jepet mundësia. Kur'ani famëlartë, në ajetet e luftës dhe në të tjera ajete, mbart shumë indikacione dhe udhëzime themelore, të cilat mund të na japin një qasje të qartë në proceset e menaxhimit të konfliktit në luftë edhe në paqe. Falë Zotit, ne kemi një metodë të plotë në Kur'anin famëlartë që Ai na e ka zbritur si edhe në Traditën Pejgamberike dhe në biografinë e të Dërguarit të Zotit, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të, që nëse do të dinim si ta vëmë në dukje dhe të përcaktojmë elementet e saj, dhe si t'ua shpjegojmë ato të tjerëve dhe t'ua paraqesim atyre në një prezantim të mirë, kombet e tokës sot do të gjenin në Kur'anin e shenjtë gjithë çfarë u duhet dhe do të ishin në gjendje t'i kapërcenin këto kriza të mëdha që i rrethojnë, të cilat pothuajse po ua marrin frymën.

Një gjë e rëndësishme që duhet pasur parasysh, ndërkohë që shpjegojmë ajetet e luftës në Kur'an, është të theksojmë ndryshimin e madh midis xhihadi dhe luftës sepse lufta është një gjë e veçantë dhe xhihadi është një gjë e përgjithshme. Këto të dyja nuk janë e njëjta gjë. Lufta është një nivel nga nivelet e xhihadi, kurse xhihadi përbëhet nga shumë nivele.¹⁵³ Një nga ato nivele është xhihadi kundër vetvetes, që ajo të disiplinohet në përputhje me legjislacionin e Zotit të madhërishëm dhe me Traditën e të Dërguarit, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të. Pastaj kemi xhihadin kundër djallit dhe djalli është dy llojesh: djalli nga njerëzit dhe djalli nga xhinët. Kemi xhihadin për të realizuar

¹⁵³ Për më shumë shiko: Ibn El-Kajim El-Xheuzije, *Zād 'ul-Mi'ād*, Faslan fi Merätib 'Il-Xhihād.

kauzat e kombit, xihadin për t'u vetëmjaftuar dhe për të arritur sigurinë ushqimore dhe sigurinë në veshmbathje, në armë, ujë, pra për të arritur sigurinë në të gjitha këto. Kështu pra, siç e shikon, ndryshimi midis luftës dhe xihadit është shumë i madh.

Pjesa e njëzetedytë

Haxhi: Adhurimi i fuqizimit

" وَأَنْفِقُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَلَا تُلْقُوا بِأَيْدِيكُمْ إِلَى التَّهْلُكَةِ وَأَحْسِنُوا إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُحْسِنِينَ (195) وَأَتِمُّوا الْحَجَّ وَالْعُمْرَةَ لِلَّهِ فَإِنْ أُخْصِرْتُمْ فَمَا اسْتَيْسَرَ مِنَ الْهَدْيِ وَلَا تَحْلِفُوا رُءُوسَكُمْ حَتَّى يَبْلُغَ الْهَدْيُ مَحَلَّهُ فَمَنْ كَانَ مِنْكُمْ مَرِيضًا أَوْ بِهِ أَذًى مِنْ رَأْسِهِ فَفِدْيَةٌ مِنْ صِيَامٍ أَوْ صَدَقَةٍ أَوْ نُسُكٍ فَإِذَا أَمِنْتُمْ فَمَنْ تَمَتَّعَ بِالْعُمْرَةِ إِلَى الْحَجِّ فَمَا اسْتَيْسَرَ مِنَ الْهَدْيِ فَمَنْ لَمْ يَجِدْ فَصِيَامٌ ثَلَاثَةِ أَيَّامٍ فِي الْحَجِّ وَسَبْعَةٍ إِذَا رَجَعْتُمْ تِلْكَ عَشْرَةٌ كَامِلَةٌ ذَلِكَ لِمَنْ لَمْ يَكُنْ أَهْلُهُ حَاضِرِي الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ وَاتَّقُوا اللَّهَ وَاعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ شَدِيدُ الْعِقَابِ (196) الْحَجُّ أَشْهُرٌ مَعْلُومَاتٍ فَمَنْ فَرَضَ فِيهِنَّ الْحَجَّ فَلَا رَفَثَ وَلَا فُسُوقَ وَلَا جِدَالَ فِي الْحَجِّ وَمَا تَفَعَّلُوا مِنْ خَيْرٍ يَعْلَمُهُ اللَّهُ وَتَزَوَّدُوا فَإِنَّ خَيْرَ الزَّادِ التَّقْوَى وَاتَّقُوا يَا أُولِي الْأَلْبَابِ (197) لَيْسَ عَلَيْكُمْ جُنَاحٌ أَنْ تَبْتَغُوا فَضْلًا مِنْ رَبِّكُمْ فَإِذَا أَقَضْتُمْ مِنْ عَرَفَاتٍ فَاذْكُرُوا اللَّهَ عِنْدَ الْمَشْعَرِ الْحَرَامِ وَادْكُرُوهُ كَمَا هَدَاكُمْ وَإِنْ كُنْتُمْ مِنْ قَبْلِهِ لَمِنَ الضَّالِّينَ (198) ثُمَّ أَفِيضُوا مِنْ حَيْثُ أَفَاضَ النَّاسُ وَاسْتَغْفِرُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ (199) فَإِذَا قَضَيْتُمْ مَنَاسِكَكُمْ فَاذْكُرُوا اللَّهَ كَذِكْرِكُمْ آبَاءَكُمْ أَوْ أَشَدَّ ذِكْرًا فَمِنَ النَّاسِ مَنْ يَقُولُ رَبَّنَا آتِنَا فِي الْآخِرَةِ وَمَنْ لَهُ فِي الْآخِرَةِ مِنْ خَلَاقٍ (200) وَمِنْهُمْ مَنْ يَقُولُ رَبَّنَا آتِنَا فِي الدُّنْيَا حَسَنَةً وَفِي الْآخِرَةِ حَسَنَةً وَقِنَا عَذَابَ النَّارِ (201) أُولَئِكَ لَهُمْ نَصِيبٌ مِمَّا كَسَبُوا وَاللَّهُ سَرِيعُ الْحِسَابِ (202) وَادْكُرُوا اللَّهَ فِي أَيَّامٍ مَعْدُودَاتٍ فَمَنْ تَعَجَّلَ فِي يَوْمَيْنِ فَلَا إِثْمَ عَلَيْهِ وَمَنْ تَأَخَّرَ فَلَا إِثْمَ عَلَيْهِ لِمَنِ اتَّقَى وَاتَّقُوا اللَّهَ وَاعْلَمُوا أَنَّكُمْ إِلَيْهِ تُحْشَرُونَ (203)

"Shpenzoni në rrugën e Allahut dhe mos u hidhni me duart tuaja në shkatërrim; dhe bëni mirë! Vërtet, Allahu i do ata që bëjnë mirë. (195) Plotësojeni haxhin dhe umren për Allahun! E nëse pengoheni, atëherë thërrni kurban sipas mundësisë, dhe mos e rruani kokën derisa kurban të arrijë në vendin e vet! Dhe kush prej jush është i sëmurë, ose ka ndonjë problem në kokë (duke e bërë të domosdoshme rruajtjen e kokës), atëherë (duhet të ofrojë) një shpërblësë me agjërim, ose me sadakë, ose me kurban. E kur të jeni të sigurt, atëherë kushdo që kryen umren, deri në haxh, le të bëjë kurban sipas mundësisë; e kujt nuk i krijohet mundësia, atëherë le të agjërojë tri ditë gjatë haxhit dhe shtatë kur të ktheheni (në shtëpi)! Këto janë dhjetë

(ditë) të plota. Kjo (dispozitë) është për ata familja e të cilëve nuk banon në zonën e Xhamisë së Shenjtë. Dhe kijeni frikë Allahun dhe dijeni se Allahu është ndëshkues i ashpër! (196) Haxhi është në muaj të caktuar, kështu që kush vendos ta bëjë haxhin në to, atëherë nuk lejohet afrim mes bashkëshortëve, as mosbindje dhe as grindje, në Haxh! E çfarëdo të mire që ju e bëni, Allahu e di atë. E pajisuni me furnizime, por në të vërtetë, furnizimi më i mirë është frika ndaj Allahut, prandaj m'u ruani Mua, o njerëz me thelb (me mend dhe zemër)! (197) Nuk është mëkat për ju të kërkonit mirësi nga Zoti juaj (gjatë Haxhit). Kur të largoheni nga Arafati, kujtojeni Allahun në El-Mesh'ar 'il-Harām (Muzdelife)! Pra, kujtojeni Atë, ashtu siç ju ka udhëzuar, edhe nëse para kësaj, ju ishit të humbur. (198) Pastaj drejtohuni për ku drejtohen njerëzit, dhe kërkonit falje nga Allahu! Vërtet, Allahu është Falës dhe Mëshirëplotë! (199) Dhe kur të keni përfunduar ritet tuaja, kujtojeni Allahun ashtu siç kujtoni baballarët tuaj, ose edhe më shumë! Dhe nga njerëzit ka që thonë: "Zoti ynë, na jep në këtë botë!", dhe në ahiret për të tillët nuk do të ketë asnjë pjesë. (200) E nga ata, ka që thonë: "Zoti ynë, na jep të mira në këtë botë, edhe në ahiret... dhe na mbro nga dënimi i zjarrit!". (201) Këtyre do t'u jepet pjesa nga ajo që kanë fituar; Allahu është llogaritës i shpejtë! (202) Dhe kujtojeni Allahun në ditët e numëruara! E kush shpejton në dy ditë, nuk ka mëkat mbi të... edhe kush e shtyn, gjithashtu nuk ka mëkat mbi të - për ata që i frikësohen Allahut. Dhe kijeni frikë Allahun, e dijeni se ju tek Ai do të mbliidheni!" [El-Bekare: 195-203]

Kur Kur'ani i lavdishëm prezantoi ajetet e luftimit – ajetet që u paraprin këtyre ajeteve të haxhit – dhe foli rreth asaj që politeistët u bënë besimtarëve në Shtëpinë e Shenjtë të Zotit, që i dëbuan prej saj dhe u shkaktuan probleme dhe vështirësi për shkak të fesë së tyre, atëherë ishte e përshtatshme që ajo temë të ndiqej nga një çështje që është e lidhur ngushtë me Xhaminë e Shenjtë, siç është kryerja e haxhit dhe umres. E meqenëse që të dyja këto, edhe lufta edhe haxhi, kërkojnë para, atëherë ishte një gjë e përshtatshme që kjo temë të fillohej me nxitjen për të shpenzuar: **"Shpenzoni në rrugën e Allahut dhe mos u hidhni me duart tuaja në shkatërrim"** [El-Bekare: 195], sepse ai që e braktis shpenzimin për hir të Zotit, kur kjo është obligim për të, duke

neglizhuar përmbushjen e asaj që Zoti ia ka bërë detyrë në pasurinë e tij, ai i dorëzohet shkatërrimit.

“... dhe bëni mirë! Vërtet, Allahu i do ata që bëjnë mirë.” [El-Bekare: 195]

“Plotësojeni haxhin dhe umren për Allahun!” [El-Bekare: 196] Haxhin dhe umren kryejini të plota, duke qenë të singertë, për hir të Zotit të madhërishëm! **“E nëse pengoheni...”** [El-Bekare: 196], pra, nëse ndonjë pengesë, si armiku ose sëmundja, ju pengojnë të shkoni e t'i kryeni ato, pasi e keni veshur ihramin, **“atëherë thëni kurban sipas mundësisë”** [El-Bekare: 196] Atëherë pra ju del detyrë në këtë rast të thëni kurban sipas mundësisë, deve, lopë ose dhen, me qëllim afrimin me Allahun e madhërishëm, dhe pastaj dilni nga ihrami juaj duke qethur flokët ose duke i shkurtuar ata.

“dhe mos e rruani kokën derisa kurbanin të arrijë në vendin e vet!” [El-Bekare: 196] Nëse jeni të penguar, mos e rruani kokën e të dilni nga ihrami derisa ta bëni kurbanin në vendin ku jeni penguar. Pas kësaj, jeni të lirë të çliroheni nga Ihrami, ashtu si Pejgamberi, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të, bëri kurban në Hudejbije, e pastaj e rruajti kokën. Ai i cili nuk pengohet nga asgjë, atij nuk i lejohet ta bëjë kurbanin askund tjetër përveçse në Qabe, që është vendi ku bëhen kurbanet Ditën e Bajramit të Kurbanit (edhe në ditët e teshrikut që janë në vijim).

“Dhe kush prej jush është i sëmurë, ose ka ndonjë problem në kokë (duke e bërë të domosdoshme rruajtjen e kokës)” [El-Bekare: 196], pra që ka nevojë të rruajë kokën, edhe pse është në ihram, dhe e rruan atë, **“atëherë (duhet të ofrojë) një shpërblim me agjërim, ose me sadakë ose me kurban!”** [El-Bekare: 196] Pra, personi i tillë duhet të paguajë shpërblim: të agjërojë tri ditë ose të japë sadakë për gjashtë të varfër, ku secilit t'i japë nga një gjysmë sahani me ushqim, ose të therë një dele si ushqim për të varfrit në Qabe.

“E kur të jeni të sigurt” [El-Bekare: 196], duke mos pasur frikë askënd dhe të jeni të shëndetshëm, **“atëherë kushdo që kryen Umren, deri në Haxh”** [El-Bekare: 196], që do të thotë se kush gëzon kryerjen e umres e pastaj çlirohet nga ihrami (duke iu bërë e lejuar gjithë çfarë i kishte të ndaluara gjatë umres) dhe pret derisa të vijë haxhi, ai **“le të bëjë kurban sipas mundësisë!”** [El-Bekare: 196]

“e kujt nuk i krijohet mundësia” [El-Bekare: 196], ngaqë nuk gjen kafshë që ta bëjë kurban, **“atëherë le të agjërojë tri ditë gjatë haxhit dhe shtatë kur të ktheheni (në shtëpi)!”** [El-Bekare: 196], duhet të agjërojë tri ditë gjatë muajve të haxhit dhe shtatë të tjera kur të kryejë haxhin dhe të kthehet në familjen e tij.

“Këto janë dhjetë (ditë) të plota.” [El-Bekare: 196], që duhen agjëruar.

“Kjo (dispozitë) është për ata familja e të cilëve nuk banon në zonën e Xhamisë së Shenjtë. Dhe kijeni frikë Allahun...!” [El-Bekare: 196], kijeni frikë Allahun dhe kryejini urdhrat e Tij e largohuni nga ato që Ai jua ka ndaluar, **“dhe dijeni se Allahu është ndëshkues i ashpër!”** [El-Bekare: 196], ndaj atij që e kundërshton urdhrin e Tij dhe bën atë që i është ndaluar.¹⁵⁴

Haxhi është një detyrë të cilën Zoti i plotfuqishëm deshi ta bënte si një mundësi për njerëzimin, që ata të pushojnë nga vështirësitë dhe problemet e luftës. Kështu që Ai caktoi një vend për njerëzit, në të cilin nëse hynte një person i frikësuar, ai do të ndihej i sigurt atje... e nëse kërkonte strehim në të, do ta gjente. Ky vend është Meka dhe Qabeja.

I Larti thotë: **“A nuk u kemi mundësuar atyre një vend të paprekshëm (Mekën), të sigurt, në të cilin sillen frutat e të gjitha llojeve si furnizim nga ana Jonë? Por shumica e tyre nuk e dinë.”** [El-Kasas: 57]

I Madhërishmi thotë: **“A nuk e shikojnë ata se Ne kemi bërë një vend të paprekshëm (Mekën), të sigurt, ndërsa njerëzit rreth tyre rrëmbehen?! Mos vallë, gënjeshtren e besojnë, kurse mirësinë e Allahut ata e mohojnë?!”** [El-Ankebūt: 67] **“Atëherë pra, le të adhurojnë Zotin e kësaj Shtëpie, i Cili i ka ushqyer (duke i shpëtuar) nga uria, dhe i bëri të sigurt (duke i shpëtuar) nga frika!”** [Kurejsh: 3-4]

Ndër gjërat që e bëjnë të shenjtë, të paprekshme Mekën, ishin edhe urdhrat e Allahut për ndalimin e gjuajtjes së gjahut aty, apo trembjen e tij nga strofkat e tij, si dhe urdhri i Tij që ndalon prerjen e pemëve dhe shkuljen e barit atje, siç vërtetohet nga hadithet dhe thëniet që flasin në lidhje me këtë. Gjithashtu për Mekën është caktuar edhe një periudhë kohore në të cilën është e ndaluar lufta aty dhe ajo periudhë janë katër muajt e shenjtë.

¹⁵⁴ Alu'sh-Shejh, *Et-Tefsir 'ul-Mujesser*, fq. 30.

I Larti thotë: **“Numri i muajve te Zoti është dymbëdhjetë muaj, qysh ditën që ka krijuar qiejt edhe tokën, nga të cilët katër muaj janë të shenjtë. Kjo është feja e drejtë, kështu që mos i bëni padrejtësi vetes suaj në këto muaj!”** [Et-Tevbe: 36]

Pas kryerjes së atij adhurimi të rëndësishëm dhe shtylle të rëndësishme të Islamit siç është haxhi, Zoti i madhërishëm konfirmon më pas domosdoshmërinë e përmendjes së Tij sepse njerëzit janë mësuar që pasi të kenë kryer një detyrë të madhe e të rëndësishme, ata kërkojnë të gjejnë pastaj rehati, që të shijojnë ndjesinë e kryerjes së detyrës, me arsyetimin se e kanë bërë tashmë atë që kërkohej nga ata. Madje edhe kombet mund të synojnë që, pasi çlirohen nga kryerja e detyrave të mëdha e të rëndësishme, të krijojnë për vete sezone qetësimi dhe çlirimi nga detyrat, duke mësyrë argëtimin dhe lojën. E ndoshta ata mund të humbin gjithë çfarë fituan nga kryerja e atyre detyrave, për shkak të lejimeve që ia lejojnë vetes pasi i kryejnë ato.

Zoti i madhërishëm deshi që haxhinjtë të mos bien në këtë gabim, prandaj edhe thotë: **“Dhe kur të kenë përfunduar ritet tuaja, kujtojeni Allahun ashtu siç kujtoni baballarët tuaj, ose edhe më shumë! Dhe nga njerëzit ka që thonë: “Zoti ynë, na jep në këtë botë!”, dhe në ahiret për të tillët nuk do të ketë asnjë pjesë.”** [El-Bekare: 200] Pra, pasi ta plotësoni adhurimin tuaj dhe të keni kryer me detyrat e haxhit, atëherë kujtojeni sa më shumë Allahun dhe falënderojeni Atë, ashtu siç i kujtoni baballarët tuaj ose edhe më shumë! Nga njerëzit është një grup të cilët i japin përparësi vetëm jetës së kësaj bote dhe kur luten, thonë **“Zoti ynë, na dhuro shëndet, para dhe fëmijë në këtë botë!”** Për njerëzit e tillë nuk do të ketë asnjë hise ose pjesë në ahiret, për arsye se ata nuk e kërkojnë këtë në lutjet e tyre dhe sepse ata janë të interesuar vetëm për jetën e kësaj bote.

“E nga ata, ka që thonë: “Zoti ynë, na jep të mira në këtë botë, edhe në ahiret dhe na mbro nga dënimi i zjarrit!” [El-Bekare: 201] Kurse një grup tjetër njerëzish, ata që besojnë drejt, ata luten duke thënë: **“Zoti ynë, na dhuro në këtë jetë shëndet, furnizim me të mira dhe dituri të dobishme dhe na mundëso të bëjmë vepra të mira!”**. Ata i luten Zotit edhe për çështje të tjera të fesë dhe jetës së kësaj bote... dhe kur vjen puna për ahiretin, ata kërkojnë Xhennetin dhe që Zoti t’ua largojë mundimin e zjarrit. Një lutje e tillë konsiderohet si lutja më

gjithëpërfshirëse, prandaj kjo ishte edhe lutja që Pejgamberi, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të, e bënte më së shumti.¹⁵⁵

“Këtyre do t’u jepet pjesa nga ajo që kanë fituar; Allahu është llogaritës i shpejtë!” [El-Bekare: 202] Ata që bëjnë këtë lloj lutjeje, ata kanë një shpërblim të madh për shkak të asaj që kanë fituar nga veprat e mira që kanë bërë. Dhe Zoti është i shpejtë në llogaritje; Ai i llogarit shpejt veprat e adhuresve të Tij dhe i shpërblen për to.

“Dhe kujtojeni Allahun në ditët e numëruara! E kush shpejton në dy ditë, nuk ka mëkat mbi të... edhe kush e shtyn, gjithashtu nuk ka mëkat mbi të - për ata që i frikësohen Allahut. Dhe kijeni frikë Allahun, e dijeni se ju tek Ai do të mblidheni!” [El-Bekare: 203] Kujtojeni Zotin duke e lavdëruar me falënderim dhe madhëruar Atë me tesbihe dhe tekbiere, në pak ditë, në ditët e teshrikut, ditët njëmbëdhjetë, dymbëdhjetë dhe trembëdhjetë të muajit Dhul-hixhxe.

E kushdo që dëshiron të ngutet dhe të largohet nga Mina para perëndimit të diellit në ditën e dymbëdhjetë, pas hedhjes së guralecëve, ai nuk do të konsiderohet mëkatar. Edhe kush e shtyn duke kaluar natën në Mina, derisa të hedhë gurët në ditën e trembëdhjetë, edhe ai nuk konsiderohet mëkatar, përderisa tregohet i devotshëm dhe i frikësohet Zotit në haxhin e tij... dhe shtyrja është gjë më e mirë sepse krijon mundësinë për adhurim më të gjatë.

Pjesa e njëzetetretë

Llojet e njerëzve

”وَمِنَ النَّاسِ مَنْ يُعْجِبُكَ قَوْلُهُ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَيُشْهِدُ اللَّهَ عَلَى مَا فِي قَلْبِهِ وَهُوَ أَلَدُّ الْجِصَامِ (204) وَإِذَا تَوَلَّى سَعَى فِي الْأَرْضِ لِيُفْسِدَ فِيهَا وَيُهْلِكَ الْحَرْثَ وَالنَّسْلَ وَاللَّهُ لَا يُحِبُّ الْفَاسَادَ (205) وَإِذَا قِيلَ لَهُ اتَّقِ اللَّهَ أَخَذَتْهُ الْعِزَّةُ بِالْإِثْمِ فَحَسْبُهُ جَهَنَّمُ وَلَبِئْسَ الْمِهَادُ (206) وَمِنَ النَّاسِ مَنْ يَشْرِي نَفْسَهُ ابْتِغَاءَ مَرْضَاةِ اللَّهِ وَاللَّهُ رَءُوفٌ بِالْعِبَادِ (207) يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا ادْخُلُوا فِي السِّلْمِ كَافَّةً وَلَا تَتَّبِعُوا خُطَوَاتِ الشَّيْطَانِ إِنَّهُ لَكُمْ عَدُوٌّ مُبِينٌ (208) فَإِنْ زَلَلْتُمْ مِنْ بَعْدِ مَا جَاءَتْكُمْ الْبَيِّنَاتُ فَاغْلُظْوا أَنَّ اللَّهَ عَزِيزٌ حَكِيمٌ (209) هَلْ يَنْظُرُونَ إِلَّا أَنْ يَأْتِيَهُمُ اللَّهُ فِي ظُلَلٍ مِنَ الْغَمَامِ وَالْمَلَائِكَةُ وَقُضِيَ الْأَمْرُ وَإِلَى اللَّهِ تُرْجَعُ الْأُمُورُ (210) سَلِّ بَنِي إِسْرَءِيلَ كَمَا آتَيْنَاهُمْ مِنْ آيَةٍ بَيِّنَةٍ وَمَنْ يُبَدِّلْ نِعْمَةَ اللَّهِ مِنْ بَعْدِ مَا

¹⁵⁵ Enesi r.a. ka thënë: “Lutja të cilën Pejgamberi, paqja dhe bekimet e Zotit qofshin mbi të, e bënte më shpesh, ishte: “O Zoti ynë, na jep të mira në këtë botë dhe të mira në ahiret, dhe na ruaj nga mundimi i zjarrit!” [Buhariu, Sahih ‘ul-Buhari, hadithi nr. 6389, fq. 1227]

جَاءَتْهُ فَإِنَّ اللَّهَ شَدِيدُ الْعِقَابِ (211) زَيْنَ لِلَّذِينَ كَفَرُوا الْحَيَاةَ الدُّنْيَا وَيَسْخَرُونَ مِنَ الَّذِينَ آمَنُوا وَالَّذِينَ اتَّقَوْا فَوْقَهُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَاللَّهُ يَزُكُّ مَنْ يَشَاءُ بِغَيْرِ حِسَابٍ (212)

“Nga njerëzit, ka të tillë fjalët e të cilit të pëlqejnë në jetën e kësaj bote, dhe ai betohet në Allahun për atë që ka në zemër, ndërkohë që ai është kundërshtari më i ashpër. (204) E kur i jepet ndonjë post i rëndësishëm, ai vrapon nëpër tokë duke u përpjekur të shkaktojë prishje në të, e të shkatërrojë të mbjellat edhe pasardhësit. Por, Allahu nuk e pëlqen prishjen. (205) Dhe kur këtij i thuhet: “Kije frikë Allahun!”, atë e kaplon krenaria për të vazhduar edhe më shumë në mëkat... e atij i mjafton xhehenemi (zjarri, si shpërblim), dhe sa vend i keq është ai! (206) Dhe nga njerëzit, ka të tillë që e flipojnë veten në kërkim të pëlqimit të Allahut. E Allahu është i butë me robërit e Tij! (207) O ju që keni besuar, hyni në Islam plotësisht, dhe mos ndiqni hapat e djallit! Në të vërtetë, ai është një armik i qartë për ju. (208) E nëse devijoni pasi që ju kanë ardhur provat e qarta, atëherë dijeni se Allahu është i plotfuqishëm, i urtë! (209) Mos vallë presin vetëm që Allahu t'u vijë atyre në hijesi resh, edhe engjëjt (t'u vijnë gjithashtu), e të vendoset çështja?! Dhe tek Allahu kthehen (të gjitha) çështjet. (210) Pyeti bijtë e Izraelit se sa prova të qarta u kemi dhënë atyre... E kush e shkëmben mirësinë e Allahut (me mosbesim), pasi ajo t'i ketë ardhur, vërtet Allahu është ndëshkues i ashpër! (211) Atyre që nuk besojnë u është zbukuruar jeta e kësaj bote, dhe përqeshin ata që besojnë. Por, ata që i frikësohen Allahut do të jenë lart tyre Ditën e Ringjalljes. Allahu begaton pa kufi, kë të dojë”. (212) [El-Bekare: 204-212]

“Nga njerëzit ka të tillë fjalët e të cilit të pëlqejnë në jetën e kësaj bote” [El-Bekare: 204] ngaqë është orator dhe ka aftësi të flasë për çështjet të ndryshme të jetës... dhe ka aftësinë për t'i bindur të tjerët. Por, personi i tillë, kur nuk është i sigurtë, ndoshta mund të të tërheqë në humnerë, ose në fitne.

“dhe ai betohet në Allahun për atë që ka në zemër” [El-Bekare: 204], për të të mashtruar dhe të bësh të krijosh iluzionin se është i vërtetë në atë që thotë. “Ndërkohë që ai është kundërshtari më i ashpër” [El-Bekare: 204], ndërkohë që brendësia e tij është plot me urrejtjen

ndaj teje e me dëshirën të hyjë në grindje me ty dhe të triumfojë mbi ty, e me dëshirën që ti të dështosh... e ndërkohë që ai është një kundërshtar i fortë ndaj teje, ndaj umetit tënd dhe ndaj gjithë njerëzimit. Por Zoti, bekuar dhe lartësuar qoftë Ai, të ka treguar ty disa shenja me të cilat mund të zbulosh se çfarë mbajnë fshehur ato zemra të zeza e të pabesa për ty, për umetin tënd dhe për tërë njerëzimin. Nga ato shenja është fakti se njeriu i tillë **“kur i jepet ndonjë post i rëndësishëm, ai vrapon nëpër tokë duke u përpjekur të shkaktojë prishje në të”** [El-Bekare: 205] Nëse një njeriu të tillë i jepet ndonjë post në pushtet, ai ‘vrapon’ nëpër tokë duke shkaktuar prishje në të dhe përdor autoritetin, ndikimin dhe paratë e tij për të prishur në tokë sepse natyra e të tillëve, devijimet e zemrave të tyre dhe urrejtja e tyre ndaj mirësisë dhe konstruktivitetit nuk i lejojnë ata të bëjnë përmirësime në tokë, por **“të shkatërrojë të mbjellat”** [El-Bekare: 205] Dhe kjo është ajo që u bë në Irak, në ‘vendin e nëntë lumenjve’... Kur në Irak ndodhi grushti i shtetit, më 14 korrik të vitit 1958, atje numëroheshin tridhjetë e dy milionë palma hurmash, ndërsa në vend që të ishin bërë një miliard ose më shumë përgjatë gjysmë shekulli a më shumë kohë, në vitin 2010, si rezultat i djegies dhe shkatërrimit të tyre nga mendjelehtët, numri i tyre zbriti në gjashtëmbëdhjetë milionë palma. E njëjta gjë është edhe ajo që ndodhi me shkatërrimin e pyjeve të Irakut verior, të cilat ishin mbushur me fruta, fëstëkë, arra, bajame, lajthi etj. Njerëzit mendjelehtë dhe me ndikim në Irak ndoqën politikën e ‘tokës së djegur’ në konfliktet që kishin me qytetarët e tyre, duke shkatërruar gjithçka dhe duke e kthyer tokën në djerrishtë. Këto dhe të tjera janë shembuj të asaj që tiranët bëjnë në të mbjella, duke i shkatërruar ato. Madje nuk u mjaftuan vetëm me shkatërrimin e të mbjellave, por shkatërrimi i tyre zgjatet të përfshijë edhe **“pasardhësit”** [El-Bekare: 205], pasardhësit e njerëzve edhe të kafshëve. Ata bëjnë prishje që nuk është e kufizuar vetëm në agresionin ndaj qenieve njerëzore, humbjen e të drejtave të tyre dhe shkeljen e drejtësisë ndaj tyre deri në shtypje, por prishja e tyre shkon përtej kësaj, duke shkatërruar mbjelljet edhe gjërat e gjalla me gjithë pasardhësit e tyre. E keqja e këtyre njerëzve është e përgjithshme dhe gjithëpërfshirëse. Fakti që ata e dinë se Zoti nuk e do prishjen, nuk i pengon ata të bëjnë atë që bëjnë.

Një shembull i kësaj gjithashtu është shkatërrimi dhe shfarosja e bagëtive që ndodhi në Irak. Iraku dikur ishte një vend nga i cili importo-

heshin dele, dhi, lopë dhe buallica nga shumë vende të botës, por tani është bërë një vend që importon pula të mbytura dhe mishra të dyshimtë për lejueshmërinë e tyre nga ana e sheriatit islam dhe për sigurinë e tyre për konsumatorin, sepse këta njerëz prishës i kanë shkatërruar të mbjellat edhe pasardhësit... për të mos përmendur varret massive që zbulohen herë pas here dhe që janë prova të mëtejshme të shkatërrimit të pasardhësve të njerëzve, e jo vetëm të kafshëve.

“Por, Allahu nuk e pëlqen prishjen.” [El-Bekare: 205] “Prishja” këtu është një term gjithëpërfshirës, që i përfshin të gjitha llojet e prishjes: prishjen e besimit dhe të ideve... prishjen e politikave, vendimeve dhe gjyqësorit... prishjen në ekonomi dhe në jetesën e njerëzve... prishjes që shkakton asgjësimin e mirësive të Zotit dhe shkuarjen dëm të tyre... të gjitha llojet e prishjes, e madhe apo e vogël qoftë ajo. Të gjitha këto janë të urryera nga Zoti i plotfuqishëm e të urryer janë edhe autorët dhe të zotët e tyre.

“Dhe kur këtij i thuhet: “Kije frikë Allahun!”, atë e kaplon krenaria për të vazhduar edhe më shumë në mëkat...”. [El-Bekare: 206] Këta mashtrues nuk vlen as t’i këshillosh, as t’i shtysh për të bërë mirë, as t’u kërkosh të bëjnë mirë dhe as t’u lutesh, sepse natyra e tyre është e tillë që nëse u thuhet: “Kini frikë nga Zoti!”, ata i kaplon krenaria për të bërë mëkat dhe këshillat ua shtojnë atyre dëshirën për t’u zhytur më tej në prishje. Për ta mëkati është diçka me të cilën krenohen; ata nuk duan të ndahen prej tij dhe as t’i largohen.

“... e atij i mjafton xhehenemi (zjarri, si shpërblim) dhe sa vend i keq është ai!” [El-Bekare: 206] Këtij lloji njerëzish asgjë nuk ua ndalon rrugën përveç zjarrit – Zoti na ruajttë – dhe as nuk do të zënë mend derisa të gjenden në të: **“Ditën kur fytyrat e tyre të sillen nëpër zjarr dhe të thonë: ‘Ah sikur t’i ishim bindur Zotit... e t’i ishim bindur të Dërguarit!’”** [El-Ahzāb: 66] Ata që nuk e pranojnë këshillën, as kundërshtimin, as kërkesën për ta ndryshuar qëndrimin ose për ta ndrequr atë, me shumë mundësi mes tyre dhe tiranisë, arrogancës dhe dëshirës për të bërë padrejtësi mbi tokë qëndron një ‘lidhje gjaku dhe krushqie’, e cila i pengon ata të pranojnë mendimin ndryshe.

Kombet që sprovohen me të tillë njerëz duhet patjetër t’i gjejnë metodat dhe t’u bëjnë rezistencë këtyre lloji prishësve dhe secila epokë ka metodat, mjetet dhe rrugët e veta për t’i rezistuar kësaj dukurie. Ka shumë popuj që kanë njohur atë që quhet ‘mosbindje civile’, e cila

bazohet mbi bojkotimin dhe izolimin e të korruptuarve dhe që gjen shembull në Kur'anin e lavdishëm. Kur'ani fisnik përmend historinë e atyre tre të cilët qëndruan pas ¹⁵⁶ dhe nuk dolën të luftonin në ditë të vështirë me të Dërguarin e Zotit, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të, dhe si pasojë u vendos që ata të liheshin të veçuar dhe u bojkotuan nga i gjithë umeti, deri edhe nga gratë e tyre. Kështu ata u gjendën aq ngushtë saqë toka, pavarësisht gjerësisë së saj, iu bë e ngushtë atyre. I Larti thotë: **“Dhe për ata të tre që qëndruan pas, derisa toka iu ngushtua atyre, përkundër gjerësisë së saj... dhe shpirtrat iu ngushtuan, dhe e panë se nuk ka strehim tjetër përveç se tek Allahu... pastaj Ai i fali ata, e bëri që ata të pendoheshin. Vërtet, Allahu është Pranuesi i pendimit, Ai është Mëshirëploti!”** [Et-Tevbe: 118] Atë kohë ata ndjenë një hidhërim të padurueshëm, për ditë dhe net të tëra. Vetëm Zoti e di se sa vuajtën ata në këtë periudhë! Pastaj, pasi zemrat dhe shpirtrat e tyre u pastruan dhe u çliruan nga dashuria për veten, nga frika për jetën dhe nga ‘kursimi’ i saj nga i Dërguari i Zotit, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të, dhe nga besimtarët, atëherë Zoti i madhërishtëm i fali ata.

Mosbindja civile ndaj tiranëve dhe diktatorëve, të cilët nuk e pranojnë të vërtetën, nuk i pranojnë këshillat dhe madje as t'u thuhet që 'ki frikë Allahun!', i bën ta ndiejnë vërtet sa të pafuqishëm janë ata përpara një populli që nuk po u drejton armën në fytyrë, për t'u dhënë kështu atyre mundësinë të përdorin autoritetin e tyre shtypës, mizor dhe arbitrar, por po tregon vullnetin, vendosmërinë dhe këmbënguljen e tij për të izoluar këta njerëz dhe për t'u distancuar nga bindja ndaj tyre, nga dëgjimi i tyre dhe zbatimi i urdhrave të tyre. Edhe kundër tiranit më mizor kjo metodë mund të rezultojë e suksesshme dhe mund ta detyrojë atë të heqë dorë nga krenaria e të arratiset nga populli i vet.

Ky ajat i ndritur sikur na sjell në mendje se përderisa fjala e mirë 'ki frikë Allahun' e bën efektin e saj në zemrat e udhëheqësve, atëherë mirësia mund të jetë diçka e pritshme nga ata. Por, kur ata i mbyllin veshët përpara fjalëve të popullit dhe të dijetarëve, kjo tregon se zemrat e tyre janë “vulosur” dhe se umeti duhet të kërkojë për metoda të tjera, që të gjejë një zgjidhje. Ose, përndryshe, ata pushtetarë do ta shtojnë edhe më shumë arrogancën, e ndoshta ndonjëri prej tyre arrin derisa të

¹⁵⁶ Buhariu, *Sahih 'ul-Buhari*, hadithi nr. 4418, fq. 834.

thotë thënien e famshme të njërit prej kalifëve emevitë, i cili, siç na është transmetuar, kishte thënë: “Kush më thotë ‘ki frikë Allahun’, unë ia pres qafën!”

Më pas, këtij lloji njerëzish të prishur, të cilët përfaqësojnë modelin e liderëve që djalli përpiket t’i rekrutojë për të realizuar projektet e tij, i Madhërishmi u vë përballë një model tjetër njerëzish: **“Dhe nga njerëzit ka të tillë që e flijojnë veten në kërkim të pëlqimit të Allahut.”** [El-Bekare: 207] Këta janë njerëzit që ia kanë ‘shitur’ veten e tyre Allahut të madhërishëm, Mbretit të njerëzve dhe Udhëzuesit të tyre, vetëm që të fitojnë pëlqimin e Tij. Njerëzit e tillë janë të gatshëm ta flijojnë veten e tyre dhe të japin pasurinë dhe jetën e tyre, të ofrojnë atdheun e tyre e gjithë çfarë Allahu u ka mundësuar të kenë, me qëllim që të fitojnë kënaqësinë e Tij, bekuar dhe lavdëruar qoftë Ai. Zoti i madhërishëm, këtë kategori njerëzish e shpërblen me mirësi në këtë jetë dhe në ahiret. Në jetën e dynjasë këta lloj njerëzish janë si ‘drita udhëzimi’, modele të konstruktivitetit, lider të udhëzimit dhe prijësit e mirësisë. Ata punojnë për çështjen e të Madhërishmit, lavdëruar qoftë Ai, dhe e vënë në zbatim gjithçka që e bën të kënaqur Atë... e mësyjnë gjithçka që i afron drejt Tij.

“E Allahu është i butë me robërit e Tij!” [El-Bekare: 207] Dhe nga treguesit e mëshirës së Zotit ndaj tyre mund të përmendim atë që transmeton Enesi r.a. nga Pejgamberi, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të, i cili thotë fjalë të Zotit të tij: “(Zoti thotë) Kur robi më afrohet Mua një pëllëmbë, Unë i afrohem atij një krah... e kur më afrohet një krah, Unë i afrohem atij një pash (1.5 metër)... Dhe kur ai vjen tek Unë duke ecur, Unë i shkoj atij duke vrapuar.”¹⁵⁷ Gjithashtu Ibn Abbasi r.a. tregon se Pejgamberi, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të, ka thënë: “Allahu i ka shkruar veprat e mira dhe ato të këqija, pastaj i ka bërë të qarta ato. Kështu që kush mendon të bëjë një vepër të mirë dhe nuk e bën, Allahu ia shkruan si një vepër të mirë të plotë... e nëse ai mendon ta bëjë atë të mirë dhe e bën vërtet, Allahu ia shkruan atë si dhjetë vepra të mira, deri në shtatëqind fish ose shumë më shumë se kaq. Ndërsa kush mendon të bëjë një vepër të keqe, por pastaj nuk e bën, Allahu ia shkruan atë si një vepër të mirë të plotë... e

¹⁵⁷ Buhariu, *Sahih ‘ul-Buhari*, hadithi nr. 7536, fq. 1440.

nëse mendon ta bëjë atë të keqe dhe e bën vërtet, Allahu ia shkruan këtë si një të keqe të vetme”.¹⁵⁸

“O ju që keni besuar, hyni në Islam plotësisht dhe mos ndiqni hapat e djallit! Në të vërtetë, ai është një armik i qartë për ju.” [El-Bekare: 208] Kjo është një ftesë e përgjithshme, gjithëpërfshirëse për kombet e të gjithë peygamberëve dhe të dërguarve, që të qëndrojnë larg gjithçkaje që e përkeqëson gjendjen e paqes, sigurisë dhe qetësisë.¹⁵⁹ I Plotfuqishmi e ka sqaruar rrugën që çon në një paqe të plotë në botën njerëzore dhe ajo do të ndodhë atëherë kur prijësit e njerëzve dhe pushtetarët e tyre të jenë të tillë që e dëshirojnë rregullimin dhe përmi-rësimin e njerëzimit.

Ky ajet fisnik përfaqëson një teori të plotë për arritjen e paqes sho-qërore dhe të sigurisë kombëtare, për çdo komb dhe çdo vend. Ai për-faqëson gjithashtu një teori të plotë të shkatërrimit të terrorizmit dhe të eliminimit të shkaqeve të frikës, mungesës së harmonisë dhe konfliktit të të gjitha llojeve. Do të dëshironim që muslimanët, të cilët u ftuan të merrnin pjesë në luftën kundër terrorizmit, të prezantoheshin në botë me këtë teori të plotë dhe të përkryer të paqes, e cila fillon me paqen e njeriut me veten e tij duke dalë nga gjendja e politeizmit, mosbesimit dhe hipokrizisë... dhe me paqen e njeriut me Zotin e tij, duke i besuar Atij me gjithë zemër, dhe duke u lidhur vetëm pas dashurisë për Të: **“Ata që besojnë, e duan shumë më shumë Zotin!”** [El-Bekare: 165] Dhe me dashurinë për tokën, sepse ajo është xhamia jonë dhe shërben si pastruese për ne, e ne prej saj jemi krijuar, mbi të jetojmë, tek ajo kthehemi kur vdesim, dhe prej saj do të ringjallemi përsëri, kështu që ne nuk duhet ta lëmë pas dore atë, ose ta ‘bëjmë të vdesë’, ose të vra-pojmë për të shkaktuar korrupsion në të, ose ta bëjmë atë pre të ndot-jes dhe shkatërrimit... e të kërkojmë të biem në paqe me bimët, pemët, gurët, ujin dhe gjithçka që Zoti ka krijuar, atë çfarë disa e quajnë naty-rë, ose gjithësi.

Të gjitha këto na janë dhënë neve si ‘trashëgimi’ dhe janë nën kon-trollin tonë, kështu që ato nuk duhet të shkatërrohen, të rrënohen apo të preken nga çfarëdo lloj tjetër korrupsioni që toka, deti dhe ajri janë mbushur me to në këtë epokën e terrorizmit, e cila po jetohet nga njerëzit e terrorizmit.

¹⁵⁸ E njëjta referencë, hadithi nr. 6491, fq. 1244.

¹⁵⁹ Sepse fjala “Islam” në arabisht përmban edhe kuptimin e paqes. [Shënim i përkthyeses]

Kjo teori do të thotë që, luftërat lokale dhe ndërkombëtare të mos provokohen herë pas here me qëllimin për të gjetur tregje për armë dhe për të ruajtur vendet e punës së atyre që i prodhojnë ato, duke bërë kështu të prodhohen mjete të shkatërrimit në masë, armë kimike, biologjike dhe të ashtuquajturat armë atomike, sepse e gjithë kjo nuk mund të lejojë që të arrihet paqja. Kjo gjithashtu nënkupton eliminimin e kamatës, e cila i ka shkatërruar ekonomitë e botës sot. Intelktualët perëndimorë u përpoqën ta trajtonin sëmundjen e kamatës me socializëm dhe më pas me komunizëm, kështu që socialistët dhe komunistët gjatë shekullit të kaluar punuan për të adresuar rreziqet e tepricës së vlerës, por trajtimi ra, fabrika e ilaçit socialist u shemb, kurse sëmundja e kamatës vazhdoi ta sfidonte njerëzimin duke deklaruar se lufta mes Zotit dhe njerëzve vazhdon sepse ata akoma qëndrojnë të lidhur me kamatën, duke e praktikuar atë dhe duke siguruar jetesën prej saj.

Të gjitha këto janë ato që përfaqësojnë mjetet dhe burimet e terrorizmit dhe ndaj të cilave njerëzimi tregohet i pavëmendshëm. Ata pranuan që feja e tyre të akuzohet, libri i Zotit të tyre të shikohet me dyshim dhe udhëzimi i Pejgamberit të tyre, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të, i atij njeriu me moral të lartë, i cili ishte i butë dhe i mëshirshëm, të përjashtohet pasi ndjekësit e djallit dhe udhëheqësit e kampit të djallit e vendosën atë në rrethin e terrorizmit dhe të burimeve të tij. Muslimanët e pranuan akuzën dhe nuk u ngritën në nivelin e duhur për mbrojtjen e vetvetes, të burimeve të fesë së tyre dhe të shembullit që ata ndjekin dhe e pasojnë.

“E nëse devijoni pasi ju kanë ardhur provat e qarta, atëherë dijeni se Allahu është i plotfuqishëm, i urtë!” [El-Bekare: 209] Nëse ndodh rrëshqitja ose devijimi nga paqja dhe ndodh rënia në një gjendje terrorizmi, atëherë kërkohet të shpejtojmë të kthehemi drejt Allahut të madhërishëm, të pendohemi tek Ai dhe të kthehemi në gjendjen e paqes dhe të sigurisë, të cilat mundësojnë realizimin e rolit tonë si mëkëmbës të Zotit në Tokë dhe zhvillimin e jetës në të.

“Mos vallë presin vetëm që Allahu t’u vijë atyre në hijësi resh, edhe engjëjt (t’u vijnë gjithashtu), e të vendoset çështja?! Dhe tek Allahu kthehen (të gjitha) çështjet.” [El-Bekare: 210]

Zoti i plotfuqishëm pyet me habi se vallë çfarë presin ata? Çfarë mund të presin ata që janë jashtë kauzës së Zotit, përveçse t’u vijë ndëshkimi i Zotit dhe urdhri i Tij!!... E ndërkohë që janë duke pritur

për të mirën, atyre t'u vijnë engjëjt duke u sjellë atë që Allahu e ka caktuar dhe e ka vendosur për ta... poshtërimin dhe dënimin e ashpër ndaj tyre...! Apo mos vallë presin t'u vijë Allahu në hijësi resh, për të cilat naivët dhe sipërfaqësorët në shikim të parë mund të mendojnë se janë re që sjellin shi e begati, por pastaj të zbulojnë se janë uragane, vullkane dhe tërmete shkatërruese që shkatërrojnë thellësitë e oqeanëve, hapësirat e qiejve dhe horizontet e tokës?

Në suren Ed-Duhān thuhet: **“Prandaj, prite ditën kur qielli do të sjellë një tym të qartë... (10) ...që i mbulon njerëzit. Ky është një mundim i dhimbshëm! (11) (Ata do të thonë) “Zoti ynë, na e largo mundimin! Ne tani besojmë!” [Ed-Duhān: 10-12]**

Ata i përgjyerojnë Zotit duke iu ankuar, por është tepër vonë! Koha për këtë ka kaluar sepse shkalla e prishjes, shkatërrimit dhe ndotjes në horizonte dhe rrënimi në tokë, në dete, oqeanë dhe në polet e Tokës i kanë tejkaluar të gjithë kufijtë dhe tashmë është e pamundur të ndalohen, kështu që ndotjet e mbizotërojnë sipërfaqen e tokës dhe hapësirën që e rrethon atë.¹⁶⁰

“Pyeti bijtë e Izraelit se sa prova të qarta u kemi dhënë atyre... E kush e shkëmben mirësinë e Allahut (me mosbesim), pasi ajo t'i ketë ardhur, vërtet Allahu është ndëshkues i ashpër!” [El-Bekare: 211] Sa të shumta janë provat e qarta, të cilat kanë lidhje me përvojën e bijve të

¹⁶⁰ Pastaj i Plotfuqishmi e shpjegon qëllimin e paralajmërimit, në të cilin përmenden dy emra të nderuar, Allahu dhe engjëjt, e thotë: “Mos vallë presin vetëm që Allahu t'u vijë atyre në hijësi resh, edhe engjëjt (t'u vijnë gjithashtu)...!?” I Madhërishti e ndryshon stilin, duke u larguar nga ligjërimi dhe urdhri (që thotë “Hyni në Islam!”), për të folur rreth atyre që kanë rrëshqitur nga rruga e Allahut. Urtësia këtu qëndron në atë se ky kërcënim i përfshin të gjithë besimtarët që kanë devijuar, që u thuhet të hyjnë plotësisht në ‘paqe’, në Islam, dhe që ndalohen të bëjnë të kundërtën e kësaj... por po ashtu i përfshin edhe të tjerët (njerëzit në përgjithësi) që kanë rrëshqitur në këtë pikë. Ose ky mund të jetë një deklaram që thotë se, ata që devijojnë, nuk e meritojnë të nderohen e t'u drejtohet ligjëratat hyjnore (por të ndëshkohen pa u bërë asnjë paralajmërim). Citimi i të Madhërishtit kur thotë: “edhe engjëjt”, tregon se engjëjt autorizohen nga Allahu të kryejnë detyra që ndodhin në univers. Dhe kur engjëjt të veprojnë, me urdhrin e Zotit, atëherë çështja ka mbaruar! Dhe te Zoti kthehen të gjitha çështjet! Ky ajët fisnik sikur është një konfirmim urgjent mbi domosdoshmërinë e nxitimit për të hyrë në paqe dhe për të braktisur gjendjen e konfliktit, për të mos vazhduar ecjen pas djallit, qofshin ata - djaj nga njerëzit, nga xhinët apo nga të dy llojet bashkë. Dhe sot të dy llojet e dajve punojnë në solidaritet, në mënyrë që të mos humbasin aspak kohë. Dhe atëherë, kur të vendoset çështja nga Allahu, atëherë asnjë njeriu nuk do t'i vlejë besimi nëse nuk ka qenë duke besuar më parë apo të ketë përfituar diçka nga besimi i tij. Atëkohë keqardhja për lënien pas dore të paqes nuk do të ketë vlerë, sepse çështja do të jetë kryer, toka do të jetë shkatërruar dhe jeta do të ketë mbaruar. Këta tregues dhe këto paralajmërime që ne i shohim - pavarësisht nga komentimet e tyre shkencore - nuk duhet të na largojnë nga përgjegjësia e njeriut bashkëkohor për hartimin e planeve që japin zgjidhje për ndotjen e ajrit, për ndryshimin e klimës dhe të mjedisit dhe për ngrohjen globale. Të gjitha këto erdhën si rezultat i shkatërrimit të natyrës, shkatërrimit të jetës në të dhe të prishjes në tokë, veprime që u kryen bazuar në doktrinat e konfliktit me universin dhe me natyrën, jo bazuar në doktrinën e paqes, të sigurisë dhe të qetësisë. [Shiko: Rida, *Tefsir 'ul-Kur'an 'il-Hakim (Tefsir 'ul-Menār)*, 2/209.]

Izraelit dhe që Kur'ani i përmend në mënyrë që umeti trashëgimtar, umeti musliman, të marrë mësim prej tyre.

Fatkeqësisht deri më sot njerëzimi, përfshirë edhe umetin musliman, nuk ka marrë mësim as këshillë nga ajo përvojë. Përkundrazi, ata ende vazhdojnë të përsërisin të njëjtin shembull të keq. Përvoja e adhuruesve të viçit dhe vrasësve të pejgamberëve vazhdon të jetë mbi-zotëruese akoma dhe sot në civilizimin e kësaj epoke, civilizim i cili është futur në konflikt, duke u bërë kështu 'mbushja dhe mishi' i tij.

Kështu që njerëzimi, nën dritën e civilizimit të konfliktit, nuk është më në gjendje të shohë dritat dhe rrezet e paqes, pasi shpirtrat e lakmisë, mbledhja e parave, fabrikat e armëve dhe tregtarët e armëve nuk ia lejojnë atij ta shohë ekzistencën e paqes ose ta perceptojë zgjatimin e saj. Qytetërimi i 'pavdekshmërisë në tokë', ndjekja e tekave dhe tendenca e arrogancës mbi tokë, ndjekja e epsheve deri në tejngopje, rebelimi ndaj Allahut të madhërishëm... të gjitha këto përbëjnë 'shkëmbimin' e mirësisë së Allahut pasi ajo ka ardhur, ashtu si ajo që ndodhi me bijtë e Izraelit, të cilët e shkëmbyen mirësinë e Allahut me mosbesim dhe popullin e tyre e çuan në shkatërrim. "Viçi i artë" është ende në këmbë, në këtë civilizim, sikur të mos ishte djegur nga dora e Musait a.s. dhe të mos ishte shkërmoqur e hedhur në det... Përkundrazi, ai ende vazhdon të ekzistojë dhe 'pëllitja' e tij mediatike ende vazhdon t'i shurdhojë veshët dhe t'i verbojë sytë e njerëzve. Zoti, bekuar dhe lavdëruar qoftë Ai, zotëron ndëshkim të ashpër kundër atyre që mirësinë e Tij e shkëmbejnë me mosbesim, ose që besimin e shkëmbejnë me politeizëm dhe hipokrizi.

"Atyre që nuk besojnë u është zbukuruar jeta e kësaj bote, dhe përqeshin ata që besojnë. Por, ata që i frikësohen Allahut do të jenë lart tyre Ditën e Ringjalljes. Allahu begaton pa kufi, kë të dojë." [El-Bekare: 212] Ky ajet sqaron një nga arsyet më të spikatura të shfaqjes së këtij shkëmbimi, të harrimit të ajeteve që përmbajnë mësim dhe të injorimit të mësimave të nxjerra nga historitë e të mëparshmëve. Ajo arsye është: zbukurimi. Jeta e kësaj bote, me stilitë dhe zbukurimin e saj, u jep njerëzve ndonjëherë ndjesinë e një kapaciteti iluzionar, absolut, për ta kontrolluar jetën. Dhe kjo ndjesi fuqie e bën njeriun të priret drejt 'zhytjes' në zbukurimet e jetës së kësaj bote dhe i jep ndjesinë se ajo do të jetë e vazhdueshme, e përgjithmonshme, që nuk mbarohet e as përfundon... Ajo i bën jobesimtarët të bëhen arrogantë e të tallen me

ata të cilët e kanë mësuar nga Zoti se cila është vlera e vërtetë e jetës së dynjasë dhe të cilët janë të vetëdijshëm për kohëzgjatjen e saj të shkurtër dhe shkatërrimin e saj të shpejtë.

“Por, ata që i frikësohen Allahut do të jenë lart tyre Ditën e Ringjalljes. Allahu begaton pa kufi, kë të dojë” [El-Bekare: 212] në dynja dhe në ahiret. Ai i bekon me bekime të ndryshme, përfshirë mençurinë, aftësinë për të kuptuar drejt dhe vetëdijen... edhe me begati të tjera, me të cilat Ai i begaton pa kufi besimtarët e sinqertë.

Pjesa e njëzetekatërt

Një umet i vetëm

"كَانَ النَّاسُ أُمَّةً وَاحِدَةً فَبَعَثَ اللَّهُ النَّبِيِّينَ مُبَشِّرِينَ وَمُنذِرِينَ وَأَنْزَلَ مَعَهُمُ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ لِيَحْكُمَ بَيْنَ النَّاسِ فِي مَا اخْتَلَفُوا فِيهِ وَمَا اخْتَلَفَ فِيهِ إِلَّا الَّذِينَ أُوتُوهُ مِنْ بَعْدِ مَا جَاءَتْهُمْ الْبَيِّنَاتُ بَغْيًا بَيْنَهُمْ فَهَدَى اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا لِمَا اخْتَلَفُوا فِيهِ مِنَ الْحَقِّ بِإِذْنِهِ وَاللَّهُ يَهْدِي مَنْ يَشَاءُ إِلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ (213)"

“Njerëzit më parë ishin një umet i vetëm dhe Allahu dërgoi pejs-gamberët si përgëzues me lajme të mira, por edhe paralajmërues... dhe zbriti bashkë me ta Librin me të vërtetën, në mënyrë që (Libri) të gjykojë mes njerëzve për çfarë ishin në konflikt... Dhe rreth tij (Librit) u konfliktuan pikërisht ata të cilëve u ishte dhënë, pasi u erdhën provat e qarta... e kjo vetëm për shkak të zilisë që kishin midis tyre. E Allahu, me lejen e Tij, i udhëzoi besimtarët për (të kuptuar) të vërtetën, lidhur me atë për çfarë ishin konfliktuar. Allahu udhëzon në rrugë të drejtë kë të dojë.” [El-Bekare: 213]

Zoti i plotfuqishëm e themeloi procesin e trashëgimisë në tokë, bazuar mbi dy shtylla themelore: të bashkëveprimi mes gjërave dhe nxitja tek njeriu. ‘Bashkëveprimi’ bazohet mbi ndërveprimin midis së fshehtës hyjnore dhe të natyrës, ose asaj që ne e quajmë ‘univers i nënshtruar’. Kurse ‘shtytja tek njeriu’ nisët gjithashtu nga prania e besnikëve të Mëshirëplotit dhe e besnikëve të djallit, kështu që besnikët e djallit shtynjë dhe nxisin besnikët e Mëshirëplotit dhe punojnë për t’i rrënuar përpjekjet e tyre e për ta shndërruar tokën në shesh shkatërri-

mi. Kjo shtytje mes dy grupeve është një rregull e qëndrueshme, që përfshin edhe rregulla të tjera në këtë fushë, dhe që e tejkalon atë.

“Njerëzit më parë, ishin një umet i vetëm.” [El-Bekare: 213] Asnjë prej tyre nuk kishte dalë nga besëlidhja me Allahun ¹⁶¹ apo të largohej prej Tij. Ajo ishte periudha e parë që njerëzit po luanin rolin e mëkëmbësit të Zotit në Tokë dhe të cilët ishin krijuar fillimisht nga një njeri i vetëm: **“Ju krijoi ju nga një njeri i vetëm dhe prej tij krijoi bashkëshorten e tij... e më pas nxori nga ata të dy shumë burra edhe gra...”**. [En-Nisā': 1]

Në këtë periudhë, me sa duket, filloi t'u ofrohej mbajtja e amanetit¹⁶² qiejve dhe tokës, edhe maleve, dhe ata nuk pranuan ta mbanin dhe patën frikë nga kjo detyrë, kurse njeriu e pranoi... E, pasi shpërndarja e njerëzve filloi të zgjerohej, ata filluan të bëhen fise dhe popuj, dhe fraksione të ndryshme. Për një periudhë të gjatë, ata ishin një umet i vetëm, që kishin besim dhe bindje të njëjta. Por, pas njëfarë periudhe, mes tyre filluan konfliktet dhe grindjet, nga të cilat ajo që la gjurmë të dallueshme në histori ishte ajo çfarë ndodhi mes dy bijve të Ademit a.s., mes Habilit dhe Kabilit. ¹⁶³

Këto konflikte kërkonin zgjidhje, mjete shërimi, legjislacione, rregulla dhe sisteme e gjithëçfarë do të mund t'i zgjidhnin ato. Kështu që Zoti dërgoi mes njerëzve peygamberët dhe lajmëtarët e Tij, të cilët kishin edhe zgjidhjen për konfliktet. I Larti thotë: **“Njerëzit më parë ishin një umet i vetëm”** [El-Bekare: 213], kurse në suren Jūnus thotë: **“Njerëzit ishin vetëm se një umet i vetëm, pastaj u konfliktuan...”** [Jūnus: 19] që do të thotë se njerëzit në fillim ishin një umet i vetëm,

¹⁶¹ Besëlidhja e Zotit ose pakti i trashëgimisë përmendet në thënien e të Plotfuqishmit: **“Dhe (kujto) kur Zoti yt mori nga bijtë e Ademit - nga kurrizet e tyre - pasardhësit e tyre, dhe i bëri ata të dëshmojnë për veten e tyre (duke u thënë atyre): ‘A nuk jam unë Zoti juaj?’ Ata thanë: ‘Sigurisht, patjetër! Ne e dëshmojmë këtë!’ (Kjo) Që të mos thoni në Ditën e Ringjalljes: ‘Ne nuk dinim gjë për këtë!’”** [El-Āraf: 172]

¹⁶² Amaneti është “bindja ndaj Zotit me zgjedhje të lirë”. Krijesat e tjera (përveç njeriut) janë plotësisht të bindura ndaj Zotit, por gjithsesi ato nuk kanë zgjedhje tjetër. [Përkthyesja]

¹⁶³ I Larti thotë: **“Dhe lexoju atyre historinë e dy djemve të Ademit, të vërtetë, kur ata të dy bënë nga një kurban (për Allahun) dhe ai iu pranua njerit prej tyre, kurse tjetrit jo. (Ky i fundit) Tha (vëllait të tij): ‘Kam për të të vrarë!’ (I pari) Tha: ‘Në të vërtetë, Allahu pranon vetëm nga të devotshmit!’ (27) Nëse do ta ngresh dorën tënde kundër meje, për të më vrarë - unë nuk do ta ngre dorën time kundër teje, për të të vrarë ty! Vërtet, unë i frikësohem Allahut, Zotit të botëve! (28) Unë dua që ti ta marrësh përsipër mëkatin tim edhe mëkatin tënd e të bëhesh një nga banorët e zjarrit... e ky është shpërblimi i keqbërësve!” (29) Dhe vetja e tij e nxiti atë të vriste vëllanë e tij dhe e vrau atë, e u bë ndër të humburit. (30) Pastaj Allahu dërgoi një sorrë, e cila po gërmonte në tokë për t'i treguar atij se si ta mbulonte kufomën e vëllait të tij. Ai tha: ‘O mjerë unë! A nuk arrita të jem as si kjo sorrë dhe ta mbuloj trupin e vëllait tim?’... dhe mbeti i penduar.” [El-Māide: 27-31]**

por më pas ndodhi konflikti mes tyre, kështu që **“Allahu dërgoi pejgamberët si përgëzues me lajme të mira, por edhe paralajmërues... dhe zbriti bashkë me ta Librin me të vërtetën, në mënyrë që (Libri) të gjykojë mes njerëzve për çfarë ishin në konflikt.”** [El-Bekare: 213] Në suren El-Hadíd i Madhërishmi tregon se së bashku me Librin dhe “kandarin”, Ai zbriti edhe hekurin, i cili përfaqëson forcë të madhe luftarake edhe përfitime për njerëzit, në mënyrë që ata të mbajnë drejtësi.

I Larti thotë: **“Ne i kemi dërguar të dërguarit Tanë me prova të qarta, dhe kemi dërguar me ta Librin edhe kandarin, që njerëzit të veprojnë me drejtësi... dhe kemi zbritur edhe hekurin, në të cilin ka forcë të madhe ushtarake dhe përfitime për njerëzit. Kjo që Allahu ta bëjë të qartë se kush e mbështet Atë dhe të dërguarit e Tij, duke mos e shikuar Atë. Vërtet, Allahu është i fuqishëm dhe i pamposhtur!”** [El-Hadíd: 25] ... që Allahu ta bëjë të qartë se kush e mbështet Atë dhe të dërguarit e Tij...

E kjo është arsyeja pse baza mbi të cilën qëndron feja është një Libër që udhëzon dhe një shpatë që ndihmon.¹⁶⁴

“Dhe rreth tij (Librit) u konfliktuan” [El-Bekare: 213], për Librin udhëzues në të drejtën, Libër i cili nuk ka asnjë paqartësi dhe që ishte zbritur pikërisht për të larguar konfliktin, u konfliktuan **“pikërisht ata të cilëve u ishte dhënë”** [El-Bekare: 213], dhe kështu ata e shkëmbyen mirësinë e Allahut me konfliktin. Dhe këtu qëndron çudia më e madhe dhe tregohet aftësia e jashtëzakonshme që i bëri ata të vepronin kështu. Konteksti nënkupton se konflikti mes njerëzve nuk vonoi shumë të shfaqej **“pasi atyre u erdhën provat e qarta”**, pra, pasi u erdhën argumentet logjike dhe me tekst, me të cilat vërtetohej pejgamberësia, të cilën e konfirmonte Kur’ani. Dhe kur shtrohet pyetja rreth arsyes së konfliktit, sqarohet se kjo ndodhi për shkak të zilisë mes tyre: **“e kjo vetëm për shkak të zilisë që kishin midis tyre”** [El-Bekare: 213], pra, jo të zilisë kundër të tjerëve, çka tregon se ata kishin ndryshuar nga çdo këndvështrim. Kur Ai përmend zbritjen e Librit dhe arsyen pse u zbrit, përmend pastaj edhe çfarë ndodhi pasi u zbrit ai Libër dhe kuptohet se ata u verbuan të shikonin provat e qarta, kështu që: **“Allahu, me lejen e Tij, i udhëzoi besimtarët për (të kuptuar) të vërtetën.”**

¹⁶⁴ Ibn Tejmije, *Mexhmûa ‘ul-Fetâva*, 10/13.

[El-Bekare: 213] Ky ajet tregon se krijesat nuk kanë fuqi të arrijnë asgjë, përveç nëpërmjet ndihmës dhe suksesit nga i Vërteti. Allahu i udhëzoi besimtarët të besonin në pejgamberët e Tij, nëpërmjet mirësisë së besimit që kishin, **“Lidhur me atë për çfarë ishin konfliktuar”** [El-Bekare: 213] të humburit.

“Allahu udhëzon në rrugë të drejtë, kë të dojë.” [El-Bekare: 213] Folja ‘udhëzon’, vjen e thënë në kohën e tashme, dhe si e tillë është sihariq, një lajm i mirë për umetin tonë, që tregon se Ai në vazhdimësi vazhdon dhe i udhëzon ata, deri në fund të kësaj bote.¹⁶⁵

Pjesa e njëzetepestë

Detyra e rëndë, mes parapërgatitjes së terrenit dhe veprimeve vijuese

" أَمْ حَسِبْتُمْ أَنْ تُدْخِلُوا الْجَنَّةَ وَلَمَّا يَأْتِكُمْ مَثَلُ الَّذِينَ خَلَوْا مِنْ قَبْلِكُمْ مَسَّيْهُمْ الْبَأْسَاءُ وَالضَّرَاءُ وَزُلْزِلُوا حَتَّى يَقُولَ الرَّسُولُ وَالَّذِينَ آمَنُوا مَعَهُ مَتَى نَصُرُ اللَّهُ أَلَا إِنَّ نَصْرَ اللَّهِ قَرِيبٌ (214) يَسْأَلُونَكَ مَاذَا يُنْفِقُونَ قُلْ مَا أَنْفَقْتُ مِنْ خَيْرٍ فَلِلَّوَالِدَيْنِ وَالْأَقْرَبِينَ وَالْيَتَامَى وَالْمَسَاكِينِ وَابْنِ السَّبِيلِ وَمَا تَفْعَلُوا مِنْ خَيْرٍ فَإِنَّ اللَّهَ بِهِ عَلِيمٌ (215) كُتِبَ عَلَيْكُمُ الْقِتَالُ وَهُوَ كَرْهٌ لَكُمْ وَعَسَى أَنْ تَكْرَهُوا شَيْئًا وَهُوَ خَيْرٌ لَكُمْ وَعَسَى أَنْ تُحِبُّوا شَيْئًا وَهُوَ شَرٌّ لَكُمْ وَاللَّهُ يَعْلَمُ وَأَنْتُمْ لَا تَعْلَمُونَ (216) يَسْأَلُونَكَ عَنِ الشَّهْرِ الْحَرَامِ قِتَالٍ فِيهِ قُلْ قِتَالٌ فِيهِ كَبِيرٌ وَصَدٌّ عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ وَكُفْرٌ بِهِ وَالْمَسْجِدِ الْحَرَامِ وَإِخْرَاجُ أَهْلِهِ مِنْهُ أَكْبَرُ عِنْدَ اللَّهِ وَالْفِتْنَةُ أَكْبَرُ مِنَ الْقَتْلِ وَلَا يَزَالُونَ يُقَاتِلُونَكُمْ حَتَّى يَرُدُّوكُمْ عَنْ دِينِكُمْ إِنِ اسْتَطَاعُوا وَمَنْ يَرْتَدِدْ مِنْكُمْ عَنْ دِينِهِ فَيَمُتْ وَهُوَ كَافِرٌ فَأُولَئِكَ حَبِطَتْ أَعْمَالُهُمْ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ وَأُولَئِكَ أَصْحَابُ النَّارِ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ (217) إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَالَّذِينَ هَاجَرُوا وَجَاهَدُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ أُولَئِكَ يَرْجُونَ رَحْمَةَ اللَّهِ وَاللَّهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ (218) يَسْأَلُونَكَ عَنِ الْخُمْرِ وَالْمَيْسِرِ قُلْ فِيهِمَا إِثْمٌ كَبِيرٌ وَمَنْفَعٌ لِلنَّاسِ وَإِثْمُهُمَا أَكْبَرُ مِنْ نَفْعِهِمَا وَيَسْأَلُونَكَ مَاذَا يُنْفِقُونَ قُلِ الْعَفْوَ كَذَلِكَ يُبَيِّنُ اللَّهُ لَكُمْ الْآيَاتِ لَعَلَّكُمْ تَتَفَكَّرُونَ (219) فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ وَيَسْأَلُونَكَ عَنِ الْيَتَامَى قُلْ إِصْلَاحٌ لَهُمْ خَيْرٌ وَإِنْ تُخَالِطُوهُمْ فَإِخْوَانُكُمْ وَاللَّهُ يَعْلَمُ الْمُفْسِدَ مِنَ الْمُصْلِحِ وَلَوْ شَاءَ اللَّهُ لَأَعْنَتَكُمْ إِنَّ اللَّهَ عَزِيزٌ حَكِيمٌ (220)"

“Apo menduat se do të hyni në Xhennet pa ju ardhur shembulli i atyre që ishin para jush... Ata u prekën nga trazirat dhe vështirësitë, dhe u drodhën, derisa i Dërguari dhe ata që besuan, bashkë me të, të thonë: “Kur do të vijë ndihma e Allahut?”... Padyshim, ndihma e Allahut është afër!(214) Ata të pyesin ty (o Muhammed) se çfarë duhet të shpenzojnë. Thuaj: “Çfarëdo pasurie që shpenzoni, ajo le të

¹⁶⁵ El-Bekai, Nullum ‘ud-Durrer fi Tenasub ‘il-Ājāti ve’s-Suver, 3/203.

jetë për prindërit dhe të afërmit, për jetimët, nevojtarët dhe për udhëtarët. Dhe çfarëdo të mire që ju bëni, vërtet që Allahu e di atë!” (215) Lufta është shkruar (është bërë ligj i detyruar) për ju, ndonëse ju e urreni atë. Por, mundet që ju e urreni një gjë, dhe ajo është më e mirë për ju... dhe mundet që ju e doni një gjë, dhe ajo është e keqe për ju! Allahu di, kurse ju nuk dini! (216) “Të pyesin ty (o Muhammed) për muajin e shenjtë, për luftën në të. Thuaj: “Luftimi në të është (mëkat) i madh, por pengimi (i njerëzve) nga rruga e Allahut, mosbesimi në Allahun, pengimi (i njerëzve) nga Xhamia e Shenjtë dhe nxjerrja e banorëve të saj nga aty janë (mëkate) më të mëdha tek Allahu; e fitneja është (mëkat) më e madhe se vrasja”. Dhe ata do të vazhdojnë t’ju luftojnë ju, derisa t’ju kthejnë nga feja juaj, nëse munden! E kush nga ju zmbropset nga feja e tij, dhe vdes duke qenë mosbesimtar, veprat e të tillëve do të bëhen të pavlefshme në këtë botë edhe në ahiret, dhe ata do të jenë banorë të zjarrit, e në të do të qëndrojnë përgjithmonë. (217) Vërtet, ata që besuan, edhe ata që emigruan dhe luftuan në rrugën e Allahut, pikërisht ata e shpresojnë mëshirën e Allahut. Allahu është falës i madh, mëshirëplotë! (218) Të pyesin ty për verën dhe për lojërat e fatit (kumarin). Thuaj: Në ato të dyja ekziston mëkat i madh... edhe përfitime për njerëzit. Por, mëkati i tyre është më i madh se përfitimi prej tyre... Dhe të pyesin se çfarë duhet të shpenzojnë. Thuaj: “Atë çfarë tepron (përtej nevojave tuaja)”. Kështu Allahu jua sqaron ajetet (e shpalljes), me shpresën që ju të mendoni... (219) ... për këtë botë dhe për ahiretin. Edhe të pyesin ty për jetimët, thuaj: “Rregullimi i punëve të tyre është mirësi. E nëse përziheni me ta, atëherë ata, natyrisht, janë vëllezërit tuaj.”. Dhe Allahu e dallon mirë atë që prish nga ai që rregullon. E nëse Allahu do të dëshironte, do t’ju vinte në vështirësi ju. Vërtet, Allahu është i pamposhtur, i urtë!” [El-Bekare: 214-220]

Pas atij turneu të bekuar nga sa u tha më parë dhe pasi u përmend se si fillimisht njerëzit ishin një bashkësi e unifikuar dhe se si më pas arritën në konflikt mes tyre, stili Kur’anor i të shprehurit vjen në një formë shumë elegante, ndaj së cilës zemrat hapen dhe e pranojnë atë, dhe vjen me një ajet që përfaqëson mbylljen e pjesës për çfarë u fol para tij dhe hyrjen e asaj që do të pasojë. Ky ajet vjen në formën e një pyetjeje miqësore dhe tërheqëse: “Apo menduat se do të hyni në

Xhennet pa ju ardhur shembulli i atyre që ishin para jush... Ata u prekën nga trazirat dhe vështirësitë, dhe u drodhën, derisa i Dërguari dhe ata që besuan, bashkë me të, të thonë: “Kur do të vijë ndihma e Allahut?”... Pa dyshim, ndihma e Allahut është afër!” [El-Bekare: 214] Ky ajet vjen si një “tërheqje vëmendjeje” për muslimanët, se ata nuk janë një komb risi apo përjashtim nga popujt e tjerë, por janë një vazhdim i tyre, dhe se ajo që po ndodh me ta (vështirësitë që hasin) u ka ndodhur edhe atyre që ishin para tyre. Fjala “الأساء” këtu tregon për trazirat që sjell lufta, ku njerëzit vriten dhe vrasin dhe ku durimtarët bëjnë qëndresë, kurse ata që e lëshojnë veten, munden dhe mposhten. Durimi në trazira dhe shqetësime është nga faktorët që i kualifikon besimtarët të hyjnë në Xhennet. Fjala “الأساء” tregon për konfliktin mes rangjeve të njëjta dhe këtu kemi të bëjmë me një parapërgatitje të këndshme për detyrën e luftës.

“Ata u prekën nga trazirat dhe vështirësitë”, fjala “vështirësitë” në Kur'an vjen si e kundërta e “mirësive”, si në ajetin e ndritur ku i Larti thotë: **“E atëherë Ne i goditëm ata me trazira edhe vështirësi, me shpresën që të tregoheshin të përlurur”** [El-En'ām: 42] e kjo tregon se vështirësitë ndodhin ose duke ua hequr mirësitë njerëzve ose duke mos i lejuar ato t'u vijnë.

“... dhe u drodhën”. Në parim njeriu është krijuar të qëndrojë në këmbë dhe me stabilitet. Kur ai nuk është në gjendje të qëndrojë i fortë, për shkak të dobësisë në këmbët e tij, ose të dobësisë në gjunjë, ose për shkak të ndonjë sëmundjeje në shtyllën kurrizore, atëherë ai dridhet kur qëndron në këmbë, nuk mund të mbahet drejt dhe bie ose është gati të rrëzohet. Allahu i madhërishëm e krahason gjendjen e atij, i cili është prekur nga trazirat dhe vështirësitë, me atë që dridhet dhe që këmbët i rrëshqasin dhe që nuk mund të qëndrojë drejt në vendin ku ndodhet. Dhe kur kjo ndodh, njeriu hyn në një gjendje shqetësimi psikologjik, gjendje të cilën i Larti e shpreh kur thotë: **“A nuk është (më i miri) Ai që i përgjigjet të dëshpëruarit kur e thërret (Atë)... Ai i cili e largon të keqen, dhe që ju bën ju trashëgimtarë të tokës?! A ka ndonjë hyjni tjetër krahas Allahut? Sa pak kujtoheni!”** [En-Neml: 62] Njeriu e thërret Zotin- bekuar dhe lavdëruar qoftë Ai- me sa fuqi që ka, duke i kërkuar ndihmë dhe duke iu përgjyruar, duke i kërkuar vetëm Atij ta shpëtojë e ta ndihmojë. Dhe në këtë ajet të sures En-

Neml, Allahu i madhërishëm tregon për mirësinë e Tij dhe ua kujton robërve të Tij se në të tilla raste njeriu nuk do të mund të gjejë ndihmës as mbështetës përveç Zotit të Lartë.

E kjo dridhje nuk kufizohet vetëm me muslimanët e thjeshtë, por edhe i Dërguari, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të, zemra e të cilit është e lidhur në vazhdimësi me Zotin, mund të hyjë në gjendje nevojë dhe të bëhet pjesë e ndjekësve të tij dhe e atyre që e besojnë atë në përgjërimitin ndaj Allahut dhe kërkimin ndihmë prej Tij **“derisa i Dërguari”** [El-Bekare: 214] Pra, ky është i pari ndër ata që kërkojnë ndihmë dhe prijësi i nevojtarëve, **“dhe ata që besuan, bashkë me të, të thonë: “Kur do të vijë ndihma e Allahut?”** [El-Bekare: 214] Dhe kur i Dërguari edhe ata besimtarë që e rrethojnë atë arrijnë në këtë gjendje, atëherë nga ligjet e Zotit të madhërishëm është që t'i përgjigjet nevojtarit të zënë ngushtë kur ai e thërret dhe ta largojë të keqen prej tij: **“Pa dyshim, ndihma e Allahut është afër!”** [El-Bekare: 214]

Konteksti na sjell në këtë situatë dhe na kujton se Zoti ka vendosur për shoqërinë njerëzore rregulla, të cilave u ishin nënshtruar edhe popujt që ishin para nesh, dhe se edhe ne mund të ekspozohemi ndaj rrethanave të ngjashme. Kështu që besimtari gjithmonë e lavdëron me falënderim Zotin e tij - bekuar dhe lartësuar qoftë Ai - për detyrat që i janë ngarkuar më përpara, për mundësinë që i ka krijuar për të pasur sukses, dhe angazhohet të përgatitet me të gjitha fuqitë e tij, me zemrën, mendjen dhe gjithë qenien e tij, për të pranuar detyrat që do të vijnë më pas. Dhe kështu ajetet fillojnë të përmendin një nga detyrimet më të lehta, që është shpenzimi në rrugën e Allahut. **“Ata të pyesin ty (o Muhammed) se çfarë duhet të shpenzojnë.”** [El-Bekare: 215] Çfarë duhet të japin nga pasuria e tyre, nga ajo pasuri që Zoti i madhërishëm ua ka dhënë, dhe se cilët janë ata që e meritojnë t'u jepet kjo pasuri: **“Thuj: “Çfarëdo pasurie që shpenzoni, ajo le të jetë për prindërit dhe të afërmit, për jetimët, nevojtarët dhe udhëtarët. Dhe çfarëdo të mire që ju bëni, vërtet që Allahu e di atë!”** [El-Bekare: 215] Zoti e urdhëron të Dërguarin e Tij t'u përgjigjet atyre duke cekur edhe detyrën e rëndë që pritet të vijë, ku shpenzimi i pasurisë përfshihet në kërkesat dhe në kushtet e asaj detyre. Ai nuk i befason ata duke u thënë se ajo që ata e shpenzojnë, do të jetë për armë dhe për të tjera gjëra që nevojiten në luftë, gjëra të cilat mund të asgjësohen ose t'u ikin nga duart gjatë luftimeve. Përkundrazi, u shpjegohet miqësisht atyre

se atë që ata shpenzojnë, duhet ta japin në mënyrë direkte ose indirekte për prindërit, të afërmit, jetimët dhe nevojtarët. Një nga aspektet e rëndësishme të shpenzimeve në rrugën e Zotit është ai që bëhet për xhihad dhe luftime, ku pjesë e tij është edhe shpenzimi në mbështetje të të dobëtëve dhe nevojtarëve, në mbrojtje të lirisë së besimit të tyre, për t'i ndihmuar ata të zgjedhin fenë dhe besimin e tyre pa detyrim nga askush. Kështu që, çfarëdo që shpenzohet në këtë rrugë, konsiderohet afrim me Zotin e madhërishëm dhe pjesë e mënyrave për të fituar kënaqësinë e Tij. **“Thuj: “Çfarëdo pasurie që shpenzoni, ajo le të jetë për prindërit dhe të afërmit, për jetimët, nevojtarët dhe udhëtarët.”** [El-Bekare: 215] Në kohë paqeje, këto shpenzime drejtohen kah këto kategori në mënyrë që të mos lihen në nevojë për mjetet e domosdoshme të jetesës, kurse në kohë lufte këto burime përdoren për t'i mbrojtur këto shtresa të marginalizuara dhe të dobëta, për të mbrojtur lirinë dhe ekzistencën e tyre.

“Lufta është shkruar (është bërë ligj i detyruar) **për ju, ndonëse ju e urreni atë. Por, mundet që ju e urreni një gjë dhe ajo është më e mirë për ju... dhe mundet që ju e doni një gjë dhe ajo është e keqe për ju! Allahu di, kurse ju nuk dini!”** [El-Bekare: 216] Ky ajet është ajeti që tregon se luftimi u bë detyrim pasi u përgatitën të gjitha rrethanat që ftonin në të. Muslimanët kishin qëndruar për trembëdhjetë vite duke iu nënshtruar urdhrin të parë të Zotit të madhërishëm: “për t'i mbajtur duart dhe për të mos luftuar, por të kryenin namazin, të jepnin zekatin dhe çdo të keqe që u vinte nga të tjerët ta përballonin me durim”, e megjithëkëtë njerëzit nuk ishin ndalur nga sjelljet e këqija kundër tyre dhe nga përpjekja për t'i penguar ata nga feja e tyre, kështu që u urdhëruan të emigronin në Abisini. Kjo kishte ndodhur në muajin rexheb, në vitin e pestë të peygamberisë.¹⁶⁶ Sërish, të dobëtët nuk arritën dot të çliroheshin nga përndjekjet dhe mundimet që u shkaktonin arrogantët dhe të devijuarit në Mekë, kështu që urdhri u erdhi të emigronin në Medinë, megjithatë politeistët nuk po i linin të qetë ata. El-Makrizi thotë: “Kur i Dërguari i Allahut u stabilizua në Medinë mes ensarëve, Allahu qoftë i kënaqur prej tyre, dhe ata u ngarkuan ta ndihmonin dhe ta mbronin nga çfarëdo race njerëzore, të zinj a të kuq, arabët u mblodhën dhe i goditën si një grusht i vetëm duke u

¹⁶⁶ Ez-Zerkani, *Sherh 'uz-Zerkāni ale'l-mevāhib 'il-Ladunijje bi'l-Minah 'il-Muhammedijjeh*, 1/504.

dalë nga të gjitha anët”.¹⁶⁷ Kështu që u erdhi urdhri të luftonin - siç e përmendëm - dhe ky ajet ishte faza e fundit e fazave të ligjshmërisë së saj.

Zoti jua ka bërë detyrë o besimtarë të luftoni kundër atyre që nuk besojnë. Luftimi është një gjë e papëlqyeshme për ju, për nga vetë natyra juaj, për shkak të vështirësive që e shoqërojnë atë dhe rreziqeve që paraqet, por ndoshta ju e urreni një gjë, ndërsa ajo në të vërtetë është më e mirë për ju, ose ndoshta e dëshironi një gjë ngaqë karakterizohet nga rehatia dhe kënaqësia e tanishme, por që kjo gjë është e keqe për ju. E Zoti i madhërishëm e di se çfarë është më e mirë për ju, kurse ju nuk e dini, prandaj shpejtoni drejt xhihadit në rrugën e Tij¹⁶⁸, sepse Ai do ta çlirojë vullnetin e njerëzve në zgjedhjen e fesë me të cilën ata e adhurojnë Allahun. Thënia e të Madhërishmit: **“...ndonëse ju e urreni atë”** [El-Bekare: 216], i rrëzon ‘malet e rërës’ që orientalistët dhe ndihmësit e tyre u përpoqën t’i ndërtonin, siç është thënia se arabët në kohën e tyre të injorancës kanë qenë njerëz të betejave dhe të luftimit dhe se xhihadi është një shprehje e formatit islam, të cilin Islami e ka zhvilluar në përgjigje të dëshirave armiqësore të arabëve dhe të impulseve të tyre. Zoti i madhërishëm, i Cili i dallon shikimet vjedhurazi edhe çfarë fshihet në zemra, e lajmëron tërë njerëzimin mbarë se luftimi u bë detyrë atëherë kur u bë, ndërkohë që muslimanët nuk e dëshironin atë. Dhe si pasojë e kësaj urrejtjeje të besimtarëve për luftë, për të cilën Krijuesi e dinte paraprakisht, ajetet e Librit të shenjtë prezantuan shumë parapërgatitje, para se të arrinte ajeti vendimtar që do të tregonte obligimin e xhihadit dhe bërjen ligj të detyruar të tij – sidomos luftimin. Kjo që të mos biem në disa kundërthënie në të cilat kanë rënë disa nga ata që këtë ajet e komentojnë pasi e shkëpusin pjesë - pjesë, duke e marrë secilën pjesë në vete, e duke nxjerrë prej saj dispozita që janë larg vëzhgimit të konteksteve të tjera, si në rastin kur i Madhërishmi thotë:

“Luftoni në rrugën e Allahut kundër atyre që ju luftojnë ju, por mos e teproni! Vërtet, Allahu nuk i do ata që e teprojnë!” [El-Bekare: 190], si edhe ajete të tjera që u përmendëm më parë.

“Të pyesin ty (o Muhammed) për muajin e shenjtë, për luftën në të. Thuaj: “Luftimi në të është (mekat) i madh, por pengimi (i njerëzve) nga rruga e Allahut, mosbesimi në Allahun, pengimi (i njerëzve)

¹⁶⁷ El-Makrizi, *Imtā'a 'ul-Esmā'i bimā li'n-Nebijji min ahvālī ve'l-emvāl ve'l-hafedete ve'l-metā'a*, 1/ 170.

¹⁶⁸ Alu 'ush-Shejh, *Et-Tefsir 'ul-Mujesser*, fq. 34.

nga Xhamia e Shenjtë dhe nxjerrja e banorëve të saj nga aty janë (mëkate) më të mëdha tek Allahu; e fitneja është (mëkat) më e madhe se vrasja”. Dhe ata do të vazhdojnë t’ju luftojnë ju, derisa t’ju kthejnë nga feja juaj, nëse munden! E kush nga ju zmbrapset nga feja e tij, dhe vdes duke qenë mosbesimtar, veprat e të tillëve do të bëhen të pavlefshme në këtë botë edhe në Ahiret, dhe ata do të jenë banorë të zjarrit, e në të do të qëndrojnë përgjithmonë.” [El-Bekare: 217]

Ky ajet e hedh poshtë propagandën mashtruese të bërë nga politeistët, si dhe nga armiqtë e Islamit nga ata Njerëzit e Librit, të cilët pretenduan se “i Dërguari i Zotit kishte devijuar nga mësimet e Ibrahimit dhe nga feja e pastër dhe tolerante, e cila thotë të respektohen muajt e shenjtë dhe vendi i shenjtë, kështu që ai luftoi në muajt e shenjtë dhe ia lejoi vetes ta shkelte shenjtërinë e tyre”. Zoti iu përgjigj atyre me këtë ajet fisnik dhe deklaroi se çfarë ata bënë duke i penguar njerëzit të zgjedhin fenë që duan e duke u imponuar atyre mosbesimin dhe politeizmin me forcë, ajo ishte gjëja më e madhe dhe më e rrezikshme.

Kur’ani famëlartë tërheq vëmendjen për të mos iu përgjigjur presioneve të forta që bëjnë politeistët duke i penguar njerëzit nga feja e tyre dhe duke i torturuar ata për t’i detyruar të mos besojnë. Kjo te Zoti konsiderohet si diçka më e madhe se vrasja. Në rast trazirash dhe mundimesh ndoshta njeriu mund ta dëshirojë shumë herë vdekjen, me shpresën se kështu u jep fund mundimeve dhe dhembjeve të tij, e megjithatë Allahu i lartmadhërishëm u tërheq vëmendjen besimtarëve të durojnë dhe të kenë kujdes nga zmbropsja nga feja e vërtetë, gjë të cilën përpiqen ta arrijnë politeistët duke i penguar njerëzit nga feja e tyre, sepse kush zmbrapset nga feja e Zotit, ai nuk do të gjejë kurrë më qetësi: **“E kush nga ju zmbrapset nga feja e tij, dhe vdes duke qenë jobesimtar, veprat e të tillëve do të bëhen të pavlefshme në këtë botë edhe në ahiret dhe ata do të jenë banorë të zjarrit, e në të do të qëndrojnë përgjithmonë.”** [El-Bekare: 217] Ky ndëshkim nuk e përfshin atë që zmbrapset nga feja me detyrim, në mënyrë sipërfaqësore, por që në të vërtetë zemra e tij është plot besim. Këtë e vërteton ajeti i ndritur: **“Kush e mohon Allahun, pasi ka besuar njëherë - përveç atij që është i detyruar (të heqë dorë nga feja e tij me gjuhë) ndërsa zemra e tij është e sigurt në besim - por kush (me dëshirë) ia hap gjoksin mosbesimit, ndaj tyre bie zemërimi i Allahut dhe ata i pret një dënim i madh. (106) Kjo sepse ata preferuan jetën e kësaj bote mbi**

ahiretin dhe se Allahu nuk i udhëzon njerëzit jobesimtarë. (107) Ata janë ata të cilët Allahu ua ka vulosur zemrat e tyre, dëgjimin dhe shikimin e tyre dhe pikërisht ata janë ata të shkujdesurit. (108) Pa dyshim që ata, në ahiret (në botën tjetër), do të jenë pikërisht ata të humburit! (109) E pastaj, vërtet Zoti yt, për ata që emigruan pasi u penguan... e që pastaj luftuan (për çështjen e Allahut) edhe duruan, vërtet Zoti yt, pas kësaj, është falës i madh dhe mëshirëplotë.” [En-Nahl: 106-110]

Përballë këtyre i Madhërishmi vë ata që emigruan dhe luftuan në rrugën e Zotit: **“Vërtet, ata që besuan, edhe ata që emigruan dhe luftuan në rrugën e Allahut, pikërisht ata e shpresojnë mëshirën e Allahut. Allahu është falës i madh, mëshirëplotë!”** [El-Bekare: 218]

Më pas konteksti zhvendoset në një ligj që ndokush mund të mendojë se nuk ka asnjë lidhje me ligjin e luftimit: **“Të pyesin ty për verën dhe për lojërat e fatit (kumarin). Thuaj: Në ato të dyja ekziston mëkat i madh... edhe përfitime për njerëzit. Por, mëkati i tyre është më i madh se përfitimi prej tyre...”**. [El-Bekare: 219] Çfarë lidhjeje ka mes pirjes së alkoolit dhe futjes në luftë?! Kur njeriu i mediton thellë këto ajete dhe kontekstet e tyre - nëse ka njohuri për historinë arabe, për epokën e Pejgamberit dhe ambientin e Arabisë - do ta kuptojë që legjislacioni i ndalimit të alkoolit dhe të lojërave të fatit nuk është më pak i vështirë për ta kaluar në atë ambient dhe për t'i bindur njerëzit ta zbatojnë atë, sesa vështirësia e luftimit përkundër urrejtjes që arabët ndjenin në shpirt për të. Arabët e pinin alkoolin më shumë se ujin dhe mburreshin me këtë gjë. Ata kishin tradita dhe rituale për alkoolin; kohët dhe metodat se si e pinin atë, dhe enët e posaçme që përdornin për llojet e ndryshme të tij, ngjajnë më shumë me traditat e fisnikëve britanikë në pirjen e çajit. Asokohe ekzistonte ‘es-sabūh’, që ishte alkooli i cili pihej në mëngjes, i cili kishte enët dhe traditat e veta të posaçme. Pastaj ishte ‘el-gabūk’, që pihej në mbrëmje dhe secili vakt kishte traditat e veta, të cilat arabët interesoheshin t'i respektonin. Sa i përket krenarisë së tyre për pirjen e alkoolit në përgjithësi, mjafton të hedhim një vështrim në poezitë dhe letërsinë e tyre të asaj periudhe. Ata që flisnin për këtë temë, thoshin:

*E pimë atë dhe na bën mbretër dhe luanë
nuk na frikëson takimi (për luftë).*

Një tjetër mburret që është mbarështues devesh, në përgjigje të atyre që e epitetuan për këtë arsye:

*Na i përqueshe qumështin dhe mishin e tyre,
dhe kjo, o Ibn Rita, është një turp i vërtetë!
U bëjmë dhurata me to miqve tanë, edhe i përdorim ato,
e nga paratë e (nxjerra prej) tyre pimë alkool dhe luajmë kumar.*

Për këtë arsye Aishja, nëna e besimtarëve, Allahu e mëshiroftë, kishte thënë: “Suret e para që zbritën nga Kur’ani ishin suret që quhen *mufassal*, në të cilat përmenden Xhenneti dhe zjarri. E kur njerëzit u forcuan në Islam, atëherë zbriti hallalli dhe harami. Nëse gjëja e parë që do të zbriste do të kishte qenë ‘mos e pini alkoolin’, ata do të kishin thënë ‘nuk e lëmë kurrë alkoolin’. Edhe nëse do të kishte zbritur që në fillim që ‘mos bëni amoralitet’, ata do të kishin thënë që ‘nuk e lëmë kurrë këtë rrugë’.”¹⁶⁹ Kjo na e bën të qartë vështirësinë e madhe për t’i ngarkuar njerëzit të lënë alkoolin dhe kumarin, sepse këto ishin tradita të rrënjosura thellë ndër arabë. Kjo është arsyeja pse ky ajet i ndritur filloi me parapërgatitjen e mendjeve për ndalesën që do të vinte në lidhje me pirjen e alkoolit dhe lojën e kumarit. Ajeti vjen në formë pyetjeje drejtuar të Dërguarit, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të, nga njerëzit, dhe në përgjigjen që u jep, i sqaron ata se ‘mëkati i tyre është më i madh sesa dobia që përfitohet prej tyre’, sepse kjo do t’i shtynte ata të pyesnin rreth mëkatit dhe përfitimit që përmbajnë si pirja e alkoolit ashtu edhe kumari.

“Dhe të pyesin se çfarë duhet të shpenzojnë. Thuaj: ‘Atë çfarë tepron (përtej nevojave tuaja)’.” [El-Bekare: 219] Konteksti tregon se ata që kanë pasuri, duhet të japin tepriçë nga nevojat bazike, veçanërisht kur ajeti mbyllet me thirrjen për të menduar: **“Kështu Allahu jua sqaron ajetet (e shpalljes), me shpresën që ju të mendoni...”**. [El-Bekare: 219] Pra, Zoti jua sqaron të gjitha këto, që ju të mendoheni dhe të reflektoni: **“... për këtë botë dhe për ahiretin...”** [El-Bekare: 220], të mendoheni në lidhje me çështjet e jetës së kësaj bote, edhe të botës së përtejme, të ahiretit.

¹⁶⁹ Buhariu, *Sahih ‘ul-Buhari*, hadithi nr. 4993, fq. 993.

Rregullimi gjithëpërfshirës për çështjet e jetimëve

“... Edhe të pyesin ty për jetimët, thuaj: “Rregullimi i punëve të tyre është mirësi. E nëse përziheni me ta, atëherë ata, natyrisht, janë vëllezërit tuaj.”. Dhe Allahu e dallon mirë atë që prish nga ai që rregullon. E nëse Allahu do të dëshironte, do t’ju vinte në vështirësi ju. Vërtet, Allahu është i pamposhtur, i urtë!” [El-Bekare: 220]

Çështja e jetimit në një shoqëri fisnore është një çështje që bazohet te lidhjet e gjakut dhe përkatësisë, dhe u ngarkohet atyre që janë në gjendje ta mbrojnë të dobët derisa ai të forcohet, edhe të voglin derisa të rritet. Kjo çështje konsiderohet një nga temat e rëndësishme që zënë një vend të rëndësishëm në të menduarit dhe sjelljet e njerëzve. Jetimi është një person i dobët, që nuk mund ta mbrojë veten apo pasurinë e tij, dhe nëse jetimi është një femër, kjo konsiderohet një dobësi e shtuar. Për këtë arsye pasuria e të dobëtëve dhe gratë e dobëta, të cilat nuk kanë as kujdestarë as klan të tytin, do të jenë pjesë e grupit të jetimëve që jetojnë në mëshirën e atyre që i rrethojnë, pavarësisht nëse janë kujdestarë, ose të afërm, fqinjë ose miqtë e besuar të babait të ndjerë.

Sipas këtyre rrethanave, ata e pyetën Pejgamberin, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të, për këtë çështje, sepse qëndrimet e arabëve ndaj jetimëve dhe jetimeve ndryshonin shumë dhe nga kjo kishin rezultuar shumë probleme. Kishte nga arabët që jetimen të cilën e kishin pasur nën kujdestari, pasi ajo ishte rritur, u pëlqente ta merrnin vetë për grua dhe nuk dëshironin ta martonin me dikë tjetër. Kështu që kujdestari martohej me të dhe nuk ia jepte asaj pajën që meritonte në këtë rast, ose i jepte një pajë të vogël që nuk përshtatej me nivelin e saj, dhe kjo ndodhte vetëm ngaqë ajo ishte jetime. Sa i përket pasurisë së jetimëve, disa nga kujdestarët e investonin atë bashkë me pasurinë e tyre dhe përpiqeshin ta mbronin atë pasuri, në favor të jetimit, në shenjë bujarie dhe favori nga ana e tyre ndaj tij. E disa të tjerë nuk e bënë këtë, por vraponin ta shpenzonin pasurinë e jetimit para se ai të arrinte moshën e pjekurisë dhe ndoshta pasuria e tij mbarohej para se të vinte ajo ditë. E kur rritej, atij i thuhej: “Gjithë çfarë ka lënë babai yt e kemi shpenzuar për nevojat e tua.”... Ekzistonin këto dhe problematika të tjera, kështu që Kur’ani i lavdishëm erdhi për ta rregulluar këtë

marrëdhënie brenda kornizës së një pyetjeje të ngritur nga mjedisi dhe shoqëria tek i Dërguari i Zotit, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të, për t'u përgjigjur shpallja hyjnore për të: **“të pyesin ty për jetimët”** [El-Bekare: 220].¹⁷⁰ Kur'ani Fisnik nuk veçoi në mënyrë specifike pyetjen për martesën e tyre, as investimin e parave dhe as shpenzimin e tyre, por e tha atë në mënyrë absolute, në mënyrë që t'i përfshijë të gjitha veprimet që kanë të bëjnë me ta dhe për të trajtuar gjithçka që lidhet me jetimët, meshkuj qofshin ata, apo femra. **“Thuj: “Rregullimi i punëve të tyre është mirësi.”** [El-Bekare: 220] Përgjigjja është shumë e shkurtër dhe e mrekullueshme, pasi i Dërguari i Zotit, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të, u urdhërua t'i njoftonte ata se kujdestarët dhe të ngarkuarit për çështjet e jetimëve, janë të obliguar të gjejnë dhe të sillen në mënyrën më të favorshme dhe më të mirë për jetimin, për jetën dhe pasurinë e tij. I Madhërishmi, gjithashtu, në ajet citon fjalën “rregullim”, sepse rregullimi i kushteve të jetimit dhe përpjekja për t'i siguruar atij një jetesë sa më të mirë pasi të jetë rritur është një gjë, ndërsa rregullimi i pasurisë së tij dhe zhvillimi i saj është diçka tjetër. Zhvillimi i aftësive të jetimit, që ai të arrijë deri në nivelin e pjekurisë, para se t'i dorëzohet pasuria e mbetur nga i ati, ka metoda të ndryshme që ndiqen dhe që ndryshojnë nga njëra epokë në tjetrën. Në kohën tonë, një nga aspektet e rregullimit, mund të jetë kujdesi për jetimin dhe vëzhgimi i aftësive dhe i dëshirave të tij, për ta vendosur atë në specializimin e duhur, qoftë në fushën e shkencës dhe të dijes, apo të zanateve e të trajnimit... apo në çfarëdolloj fushe tjetër. Kujdestari duhet të dëshirojë për të atë që dëshiron për fëmijën e tij biologjik. Ai duhet të zgjedhë për të më të mirën e mundshme, në mënyrë që ta përgatisë dhe ta aftësojë atë për një jetë të denjë, përveç domosdoshmërisë për të siguruar zhvillimin e tij moral dhe edukativ, për ta larguar atë nga zakonet e këqija e për ta mbrojtur atë nga devijimet, në mënyrë që të rritet një njeri i lirë dhe i kualifikuar për të luajtur rolin e duhur në jetë.

Kjo ka të bëjë me kujdestarinë e jetimit në nivelin e familjes, që është aspekti për të cilin flitet shumë. Për sa i përket kujdestarisë dhe përkujdesjes ndaj tij në nivelin e shoqërisë dhe të shtetit, edhe për këtë

¹⁷⁰ Er-Ragib El-Isfahani ka thënë: “Jetim do të thotë ndarja e fëmijës nga babai i tij, para se ai të arrijë moshën e pubertetit, ndërsa te të gjitha gjallesat e tjera jetimë janë ata që ndahen nga nënat e tyre.” [Er-Ragib El-Isfahani, Mufradāt Elfādh ‘il-Kur’ān, fq. 414].

duhet folur pak. Kohëve të fundit janë bërë shumë studime nëpër gjithë botën, për fëmijët dhe problemet ndaj të cilave ata janë të ekspozuar në pjesë të ndryshme të botës. Nga problemet më kryesore ndaj të cilave fëmijët janë të ekspozuar janë mungesa e një strehe, neglizhenca e familjes, shitja e fëmijëve nën presionin e varfërisë dhe nevojës së familjarëve të tyre, dhe keqpërdorimi i tyre për punë të këqija ose të mundimshme. Shumica e këtyre fëmijëve, që janë të ekspozuar ndaj sa përmendëm, kanë tendencë të jenë në zonat që u përkasin rajoneve arabe ose islame për shkak të luftërave që kanë kaluar, si Afganistani, Iraku, Somalia, Sudani edhe zona të tjera. Shumë fëmijë atje kanë mbetur rrugëve të pastrehë, si rezultat i luftërave dhe konflikteve të brendshme, i shpërndarjes së familjeve të tyre ose të vrasjes së tyre në luftërat civile. Në atë gjendje të pasluftës, ato vende nuk kishte institucione që mund t'i akomodonin këtë numër të madh fëmijësh të mbetur rrugëve.

Sidoqoftë, institucionet fetare të disa sekteve në Perëndim kanë gjetur një mundësi në këtë, pasi adoptojnë një numër të madh të këtyre të pastrehëve, veçanërisht nga bijtë e popujve muslimanë, dhe interesi i atyre institucioneve fetare dhe qëllimet e tyre plotësojnë interesin politik të vendeve përkatëse ku gjenden ato institucione. Klerikët dhe kolonistët bien në një fjalë, që të punojnë së bashku për të formuar breza që ndjekin këto institucione fetare. Pastaj, pas njëfarë kohe, i kthejnë ata në vendet e tyre duke i ndihmuar ata dhe duke bashkëpunuar me ta që ata të zënë pozicione të rëndësishme në vendet e tyre, duke siguruar kështu një gamë të gjerë interesash për veten në të ardhmen!

Dihet që populli kurd, sidomos ai në Irak, i gjithi, me përjashtim të një fisi, janë popull musliman sunit, që ndjekin shkollën shafiite të Islamit. Gjatë gjithë historisë së kurdëve të Irakut nuk ka pasur asnjë person të vetëm që të kishte fe tjetër përveç Islamit, kurse fisi i përjash-tuar nga kurdët është fisi Fejlj, i cili është i vetmi mes fiseve të kurdëve ku shumica e anëtarëve të tij i përmbahen doktrinës shiite. Nga vitet shtatëdhjetë të shekullit të kaluar një numër institucionesh fetare perëndimore në Amerikë dhe Evropë morën në institucionet e tyre shumë fëmijë jetimë kurdë, të cilët i edukuan sipas fesë së atyre institucioneve. Ata fëmijë tashmë janë bërë burra dhe nga duart e tyre tani po bëhet procesi i konvertimit fetar të popullit të tyre musliman sunit të

shkollës shafiite, gjë me të cilën populli kurd nuk ka asnjë lidhje!! Në të njëjtën situatë janë edhe Afganistani, Mali dhe Bangladeshi.

Ka shumë vende afrikane ku numri i muslimanëve ka rënë në mënyrë të frikshme si rezultat i këtyre veprimeve dhe përpjekjeve.

Muslimanët zotërojnë potenciale të mëdha, dhe sikur vetëm një pjesë e vogël e këtyre potencialeve të drejtohej për kujdesin ndaj fëmijëve muslimanë, për të siguruar jetimët dhe ata që janë të pastrehë, nuk do ta kishim parë këtë fenomen të tmerrshëm, i cili do të ketë efekte të rrezikshme në të ardhmen e popujve muslimanë. Kemi folur me shumë nga organet islame popullore dhe ato qeveritare, në lidhje me domosdoshmërinë për të bërë diçka në këtë drejtim, dhe ata kanë thënë se nuk ka ndonjë mënyrë të suksesshme në këtë fushë përveç birësimit, dhe birësimi në Islam është i ndaluar. Ne u thamë atyre që nuk vihet në diskutim që Kur'ani i shenjtë e ndalon birësimin, por ai ka nxitur për marrjen në kujdestari të jetimëve. I Dërguari i Allahut, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të, ka thënë: *“Unë dhe kujdestari i jetimit do të jemi kështu në Xhennet”, dhe tregoi bashkë dy gishtat e tij, gishtin tregues dhe të mesit.*”¹⁷¹

Çfarë ndodh nëse muslimanët, sidomos ata që janë të pasur dhe shtetet e naftës në veçanti, të linin mënjanë një fond dhe të ngarkonin vende muslimane të bëheshin mikpritëse dhe organizuese për kujdestarinë ndaj jetimëve. Do të ishte një gjë shumë e mirë nëse do të gjeneshin paratë e nevojshme për këtë dhe të caktoheshin vendet me institucione islame që kanë aftësi edukuese dhe kapacitete të mëdha arsimore, vende të tilla si Egjipti, Maroku, Algjeria, Sudani, Jemeni, Turqia dhe të ngjashme. Në këto vende të ndërtoheshin strehimore dhe shkolla me konvikte, të cilat të drejtohen nga arsimtarë dhe edukatorë të kualifikuar, për t'i rritur dhe edukuar këta mijëra jetimë, dhe për t'u kujdesur për ta në përputhje me ligjin e Zotit... Kështu, ata do të shpëtonin nga mbetja rrugëve, ose nga rënia në kthetrat e atyre institucioneve që i edukojnë ata fëmijë jo me fenë islame. Në të njëjtën kohë vendet muslimane do të mbroheshin nga dilema tejet të rrezikshme që mund të shfaqen në to në të ardhmen.

Planet e zhvillimit janë të pranishme në të gjitha vendet arabe dhe muslimane dhe zhvillimi njerëzor është më i rëndësishëm se të gjitha

¹⁷¹ Buhariu, *Sahih 'ul-Buhari*, hadithi nr. 6005, fq. 1163.

aspektet e tjera të zhvillimit, prandaj pse të mos i përfshijmë kujdestarinë ndaj jetimëve dhe të pastrehëve në planet e zhvillimit? Është një gjë që dihet se nga llojet më të rëndësishme të zhvillimit dhe më rikompensuesja është investimi që bëhet për formimin e njeriut, kështu që, pse të mos investojmë për njeriun tonë?

Është plotësisht e mundur të krijohet një lloj bashkëpunimi i ngushtë midis Lidhjes Arabe, Organizatës së Bashkëpunimit Islamik, ministrive të çështjeve sociale dhe institucioneve të tjera, interesat e të cilave lidhen me këtë çështje. Shumë nga ne mbetën të befasuar me atë që ndodhi më datën 27.10.2007, kur ndodhi grabitje e fëmijëve muslimanë në Darfur dhe Çad, fëmijë të cilët nuk ishin jetimë, por shumica e tyre i kishin familjet dhe baballarët e tyre, e megjithatë u bë përpjekja për t'i rrëmbyer ata dhe për t'i dërguar në Francë. Nëse kjo përpjekje u zbulua, sa e sa janë rastet që nuk janë zbuluar dhe që këta fëmijë muslimanë kanë rënë nën mëshirën e atyre institucioneve dhe të familjeve që nuk u përkasin? A do të lëvizin ndjenjat dashamirëse dhe ato të besimit, për të shpëtuar fëmijët e umetit dhe të ardhmen e tij dhe për të parandaluar shitjen dhe trafikimin e njeriut të tij?!

Kohët e fundit raporte të veçanta kanë zbuluar se ekzistojnë kompani ose banda që janë ekspertë të vjedhjes dhe trafikimit të fëmijëve, për qëllime të ndryshme të këqija, dhe se popujt, qeveritë, Kombet e Bashkuara dhe organizatat ndërkombëtare dhe rajonale bashkëpunuan për shpëtimin e fëmijëve, dhe për pengimin e krimit të skllavërisë moderne! A nuk është kjo gjëja më e mirë për të cilën tregon ajeti i ndritur: **“...të pyesin ty për jetimët, thuaj: “Rregullimi i punëve të tyre është mirësi.”** [El-Bekare: 220]

“E nëse përziheni me ta” [El-Bekare: 220], në të gjitha çështjet e jetesës, **“atëherë ata, natyrisht, janë vëllezërit tuaj.”** [El-Bekare: 220] Ata janë vëllezërit tuaj në fe dhe vëllai duhet të kujdeset për të mirën e vëllait të tij.

“Allahu e dallon mirë atë që prish nga ai që rregullon.” [El-Bekare: 220] Zoti e dallon mirë atë që i shpërdoron paratë e jetimit nga ai që tregohet i kujdesshëm t'ia zhvillojë pasurinë atij.

“E nëse Allahu do të dëshironte, do t'ju vinte në vështirësi ju.” [El-Bekare: 220] Po të donte Allahu, do t'ua vështirësonte gjendjen tuaj duke e bërë të ndaluar përzierjen e pasurisë me ta. **“Vërtet, Allahu është i pamposhtur, i urtë!”** [El-Bekare: 220] Ai është i pamposhtur në

atë që vendos në lidhje me mbretërinë e Tij... dhe i urtë, që çdo veprim e zbaton me urtësi në krijesat e Tij, vepron me urtësi, dhe legjislacionin e Tij e përcakton me urtësi.¹⁷²

Pjesa e njëzetegjashtë

Shtyllat e ndërtimit të familjes: që nga fejesa deri në kohën pas vdekjes

"وَلَا تُنْكِحُوا الْمُشْرِكَاتِ حَتَّى يُؤْمِنَ وَلَآمَهُ مُؤْمِنَةً خَيْرٌ مِنْ مُشْرِكَةٍ وَلَوْ أَعْجَبَتْكُمْ وَلَوْ أَنَّكَ يَدْعُونَ إِلَى النَّارِ وَاللَّهُ يَدْعُو إِلَى الْجَنَّةِ وَالْمَغْفِرَةِ بِآيَاتِهِ لِلنَّاسِ لَعَلَّهُمْ يَتَذَكَّرُونَ (221) وَيَسْأَلُونَكَ عَنِ الْمَحِيضِ قُلْ هُوَ أَذَى فَأَعْتَزِلُوا النِّسَاءَ فِي الْمَحِيضِ وَلَا تَقْرَبُوهُنَّ حَتَّى يَطْهَرْنَ فَإِذَا تَطَهَّرْنَ فَأْتُوهُنَّ مِنْ حَيْثُ أَمَرَكُمُ اللَّهُ إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ التَّوَّابِينَ وَيُحِبُّ الْمُتَطَهِّرِينَ (222) نِسَاؤُكُمْ حَرْثٌ لَكُمْ فَأْتُوا حَرْثَكُمْ أَنَّى شِئْتُمْ وَقَدِّمُوا لِأَنفُسِكُمْ وَاتَّقُوا اللَّهَ وَاعْلَمُوا أَنَّكُمْ مَلَاقُوهُ وَبَشِّرِ الْمُؤْمِنِينَ (223) وَلَا تَجْعَلُوا اللَّهَ عُرْضَةً لِأَيْمَانِكُمْ أَنْ تَبَرُّوا وَتَتَّقُوا وَتُصْلِحُوا بَيْنَ النَّاسِ وَاللَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ (224) لَا يُؤَاخِذُكُمُ اللَّهُ بِاللَّغْوِ فِي أَيْمَانِكُمْ وَلَكِنْ يُؤَاخِذُكُمْ بِمَا كَسَبَتْ قُلُوبُكُمْ وَاللَّهُ غَفُورٌ حَلِيمٌ (225) لِلَّذِينَ يُؤْلُونَ مِنْ نِسَائِهِمْ تَرِيصٌ أَرْبَعَةٌ أَشْهَرُ فَإِنْ فَاءُوا فَإِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ (226) وَإِنْ عَزَمُوا الطَّلَاقَ فَإِنَّ اللَّهَ سَمِيعٌ عَلِيمٌ (227) وَالْمُطَلَّقَاتُ يَتَرَبَّصْنَ بِأَنفُسِهِنَّ ثَلَاثَةَ قُرُوءٍ وَلَا يَحِلُّ لَهُنَّ أَنْ يَكْتُمْنَ مَا خَلَقَ اللَّهُ فِي أَرْحَامِهِنَّ إِنْ كُنَّ يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَبَعُولَتُهُنَّ أَحَقُّ بِرَدِّهِنَّ فِي ذَلِكَ إِنْ أَرَادُوا إِصْلَاحًا وَلَهُنَّ مِثْلُ الَّذِي عَلَيْهُنَّ بِالْمَعْرُوفِ وَلِلرِّجَالِ عَلَيْهِنَّ دَرَجَةٌ وَاللَّهُ عَزِيزٌ حَكِيمٌ (228) الطَّلَاقُ مَرَّتَانٍ فَإِمْسَاكَ بِمَعْرُوفٍ أَوْ تَسْرِيحٌ بِإِحْسَانٍ وَلَا يَحِلُّ لَكُمْ أَنْ تَأْخُذُوا مِمَّا آتَيْتُمُوهُنَّ شَيْئًا إِلَّا أَنْ يَخَافَا أَلَّا يُقِيمَا حُدُودَ اللَّهِ فَإِنْ خِفْتُمْ أَلَّا يُقِيمَا حُدُودَ اللَّهِ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْهِمَا فِيمَا افْتَدَتْ بِهِ تِلْكَ حُدُودُ اللَّهِ فَلَا تَعْتَدُوهَا وَمَنْ يَتَعَدَّ حُدُودَ اللَّهِ فَأُولَئِكَ هُمُ الظَّالِمُونَ (229) فَإِنْ طَلَّقَهَا فَلَا تَحِلُّ لَهُ مِنْ بَعْدِ حَتَّى تَنْكِحَ زَوْجًا غَيْرَهُ فَإِنْ طَلَّقَهَا فَلَا جُنَاحَ عَلَيْهِمَا أَنْ يَتَرَاجَعَا إِنْ ظَنَّا أَنْ يُقِيمَا حُدُودَ اللَّهِ وَتِلْكَ حُدُودُ اللَّهِ يُبَيِّنُهَا لِقَوْمٍ يَعْلَمُونَ (230) وَإِذَا طَلَّقْتُمُ النِّسَاءَ فَبَلَّغْنِ أَجَلَهُنَّ فَأَمْسِكُوهُنَّ بِمَعْرُوفٍ أَوْ سَرِّحُوهُنَّ بِمَعْرُوفٍ وَلَا تُمْسِكُوهُنَّ ضِرَارًا لِنَعْتَدُوا وَمَنْ يَفْعَلْ ذَلِكَ فَقَدْ ظَلَمَ نَفْسَهُ وَلَا تَتَّخِذُوا آيَاتِ اللَّهِ هُزُوعًا وَادْكُرُوا نِعْمَةَ اللَّهِ عَلَيْكُمْ وَمَا أَنْزَلَ عَلَيْكُمْ مِنَ الْكِتَابِ وَالْحِكْمَةِ يَعِظُكُمْ بِهِ وَاتَّقُوا اللَّهَ وَاعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ (231) وَإِذَا طَلَّقْتُمُ النِّسَاءَ فَبَلَّغْنِ أَجَلَهُنَّ فَلَا تَعْضُلُوهُنَّ أَنْ يَنْكِحْنَ أَزْوَاجَهُنَّ إِذَا تَرَاضَوْا بَيْنَهُنَّ بِالْمَعْرُوفِ ذَلِكَ يُوعَظُ بِهِ مَنْ كَانَ مِنْكُمْ يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ ذَلِكَ أَرْكَى لَكُمْ وَأَطْيَرُ وَاللَّهُ يَعْلَمُ وَأَنْتُمْ لَا تَعْلَمُونَ (232) وَالْوَالِدَاتُ يُرْضِعْنَ أَوْلَادَهُنَّ حَوْلَيْنِ كَامِلَيْنِ لِمَنْ أَرَادَ أَنْ يُنَمِّ الرِّضَاعَةَ وَعَلَى الْمَوْلُودِ لَهُ رِزْقُهُنَّ وَكِسْوَتُهُنَّ بِالْمَعْرُوفِ لَا تُكَلَّفُ نَفْسٌ إِلَّا وُسْعًا وَلَا يُسَارُّهُ وَالِدُهُ وَلَا مَوْلُودٌ لَهُ بِوَلَدِهِ وَعَلَى الْوَارِثِ مِثْلُ ذَلِكَ فَإِنْ أَرَادَا فِصَالًا عَنْ تَرَاضٍ مِنْهُمَا وَتَشَاوُرَ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْهِمَا وَإِنْ أَرَدْتُمْ أَنْ تَسْتََرْضِعُوا أَوْلَادَكُمْ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ إِذَا سَلَّمْتُمْ مَا آتَيْتُمْ بِالْمَعْرُوفِ وَاتَّقُوا اللَّهَ وَاعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ (233) وَالَّذِينَ يُتَوَفَّوْنَ

¹⁷² Alu'sh-Shejh, *Et-Tefsir 'ul-Mujesser*, fq. 35.

مِنْكُمْ وَيَذَرُونَ أَزْوَاجًا يَتَرَبَّصْنَ بِأَنْفُسِهِنَّ أَرْبَعَةَ أَشْهُرٍ وَعَشْرًا فَإِذَا بَلَغَ أَجَلُهُنَّ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ فِي مَا فَعَلْنَ فِي أَنْفُسِهِنَّ بِالْمَعْرُوفِ وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرٌ (234) وَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ فِي مَا عَرَضْتُمْ بِهِ مِنْ خُطْبَةِ النِّسَاءِ أَوْ أَكْتَنْتُمْ فِي أَنْفُسِكُمْ عَلِيمَ اللَّهِ أَنَّكُمْ سَتَذْكُرُونَهُنَّ وَلَكِنْ لَا تُوَاعِدُوهُنَّ سِرًّا إِلَّا أَنْ تَقُولُوا قَوْلًا مَعْرُوفًا وَلَا تَغْرِمُوا عَقْدَةَ النِّكَاحِ حَتَّى يَبْلُغَ الْكِتَابُ أَجَلَهُ وَاعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ يَعْلَمُ مَا فِي أَنْفُسِكُمْ فَاحْذَرُوهُ وَاعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ غَفُورٌ حَلِيمٌ (235) لَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ إِنْ طَلَقْتُمْ النِّسَاءَ مَا لَمْ تَمْسُوهُنَّ أَوْ تَفْرِضُوا لَهُنَّ فَرِيضَةً وَمَتَّعُوهُنَّ عَلَى الْمَوْسِعِ قَدَرَهُ وَعَلَى الْمُقْتَرِ قَدَرَهُ مَتَاعًا بِالْمَعْرُوفِ حَقًّا عَلَى الْمُحْسِنِينَ (236) وَإِنْ طَلَقْتُمُوهُنَّ مِنْ قَبْلِ أَنْ تَمْسُوهُنَّ وَقَدْ فَرَضْتُمْ لَهُنَّ فَرِيضَةً فَنِصْفُ مَا فَرَضْتُمْ إِلَّا أَنْ يَعْفُونَ أَوْ يَعْفُوَ الَّذِي بِيَدِهِ عَقْدَةُ النِّكَاحِ وَأَنْ تَعْفُوا أَقْرَبُ لِلتَّقْوَى وَلَا تَنْسُوا الْفَضْلَ بَيْنَكُمْ إِنَّ اللَّهَ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ (237) حَافِظُوا عَلَى الصَّلَوَاتِ وَالصَّلَاةِ الْوُسْطَى وَقُومُوا لِلَّهِ قَانِتِينَ (238) فَإِنْ خِفْتُمْ فِرَاجًا أَوْ رُكْبَانًا إِذَا أُمِيتُمْ فَأَذْكُرُوا اللَّهَ كَمَا عَلَّمَكُم مَّا لَمْ تَكُونُوا تَعْلَمُونَ (239) وَالَّذِينَ يَتُوقُونَ مِنْكُمْ وَيَذَرُونَ أَزْوَاجًا وَصِيَّةً لِأَزْوَاجِهِمْ مَتَاعًا إِلَى الْحَوْلِ غَيْرَ إِخْرَاجٍ فَإِنْ خَرَجْنَ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ فِي مَا فَعَلْنَ فِي أَنْفُسِهِنَّ مِنْ مَعْرُوفٍ وَاللَّهُ عَزِيزٌ حَكِيمٌ (240) وَلِلْمُطَلَّاقَاتِ مَتَاعٌ بِالْمَعْرُوفِ حَقًّا عَلَى الْمُتَّقِينَ (241) كَذَلِكَ يُبَيِّنُ اللَّهُ لَكُمْ آيَاتِهِ لَعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ (242)

“Mos u martoni me gra politeiste, derisa të besojnë; një skllave besimtare është më e mirë se një politeiste, edhe nëse kjo mund t’ju pëlqejë. Dhe mos i martoni besimtare me burra politeistë, derisa ata të besojnë; një skllav besimtar është më i mirë se një politeist, edhe nëse ky mund t’ju pëlqejë. Ata ftojnë për në zjarr, kurse Allahu fton në Xhennet dhe në falje, me lejen e Tij... dhe Ai ua bën të qarta provat e Tij njerëzve, që ata të mendojnë. (221) Të pyesin ty për të përmuajshmet (e femrave). Thuaj: “Ajo është një gjendje e dëmshme, prandaj largohuni nga gratë gjatë të përmuajshmëve të tyre, dhe mos iu afroni atyre derisa të pastrohen. E kur të pastrohen, atëherë afrohuni tek ato ashtu siç ju ka urdhëruar Allahu! Vërtet, Allahu i do ata që vazhdimisht pendohen dhe i do ata që pastrohen.” (222) Gratë tuaja janë “tokë e mbjelljes” për ju, prandaj afrohuni “tokës tuaj të mbjelljes” siç të dëshironi, dhe bëni mirë për veten tuaj (për të ardhmen tuaj)... e kini frikë Allahun, dhe dijeni se do ta takoni Atë... dhe përgëzoji besimtarët! (223) Dhe mos e bëni betimin në Allahun një justifikim që të mos bëni mirë, të ruheni nga të këqijat, e të pajtoni mes njerëzve! Allahu i dëgjon dhe i di të gjitha. (224) Allahu nuk jua merr për keq betimet që i bëni pa qëllim, por jua merr në konsideratë atë çfarë fitojnë zemrat tuaja. Allahu fal shumë dhe është tolerant. (225) Për ata që betohen se nuk do t’u afrohen grave të tyre, është caktuar një periudhë pritjeje prej katër muajsh, e nëse kthe-

hen, atëherë, vërtetë Allahu është falës i madh dhe mëshirëplotë. (226) E nëse ata marrin vendimin për shkurorëzim, vërtetë, Allahu dëgjon dhe di gjithçka. (227) Gratë e divorcuara të qëndrojnë në pritje për tre cikle mujore dhe atyre nuk u lejohet të fshehin çfarë Allahu ka krijuar në barkun e tyre, nëse besojnë në Allahun dhe në Ditën e Fundit. E burrat e tyre kanë të drejtë t'i kthejnë sërish ato gjatë kësaj periudhe (pritjeje), nëse duan pajtim. Edhe ato (gratë) kanë të drejta po aq sa kanë detyrime, brenda asaj që është e arsyeshme... e burrat kanë një shkallë (më shumë, përgjegjësie) mbi ato. Allahu është i plotfuqishëm, dhe i Urtë. (228) Divorci (i bashkëshortes) mund të bëhet vetëm dy herë, pastaj, ose të mbahet me të mirë, ose të lirohet me të mirë; dhe juve (burrave) nuk ju lejohet të merrni asgjë nga ato (dhuratat e martesës) çfarë u keni dhënë atyre (grave), vetëm nëse ata të dy kanë frikë se nuk do të mund t'i ruajnë kufijtë e Allahut. E nëse keni frikë se nuk do t'i ruajnë kufijtë e Allahut, atëherë nuk është gjynah për ata të dy që ajo ta shlyejë veten e saj. Këta janë kufijtë e Allahut, prandaj mos i shkelni! E kush i shkel kufijtë e Allahut, të tillët janë zullumqarë. (229) Dhe nëse ai e ndan sërish gruan (për herë të tretë), atëherë ajo nuk është e lejuar për të më pas, derisa ajo të martohet me një burrë tjetër. E nëse ai (burri tjetër) e ndan atë (gruan), atëherë ata të dy (bashkëshortët e parë) nuk kanë gjynah të rikthehen (tek njëri-tjetri), nëse mendojnë se do të mund t'u përmbahen kufijve të Allahut. Këta janë kufijtë e Allahut, të cilët Ai ua bën të qartë njerëzve që kuptojnë. (230) Dhe kur të divorcoheni nga gratë, dhe ato ta kenë përmbushur afatin e tyre (të pritjes), atëherë, ose mbajini ato me mirësi, ose lirojeni me mirësi, dhe mos i mbani ato me qëllim lëndimi, për t'i ofenduar dhe shkelur! E kush e bën këtë, i bën dëm vetvetes... Dhe mos i merrni ajetet e Allahut me shaka! Edhe kujtojeni mirësinë e Allahut ndaj jush, dhe Librin e urtësinë që ju ka zbritur, për t'ju këshilluar! Dhe druajuni Allahut, e dijeni se Allahu është i gjithëditur për çdo gjë. (231) Kur t'i divorconi gratë, dhe ato ta kenë përmbushur afatin e tyre (të pritjes), mos i pengoni ato të rimartohen me burrat e tyre të mëparshëm, nëse bien dakord mes tyre me të mirë. Me këtë këshillohet cilido që beson në Allahun dhe në Ditën e Fundit. Kjo është më e mirë për ju, dhe më e pastër. Allahu di, kurse ju nuk dini. (232) Nënati i ushqejnë me gji fëmijët e tyre për dy vjet të plota, (kjo) për ata

që dëshirojnë t'ia plotësojnë (periudhën e) ushqyerjen me gji. Mbi babanë e fëmijës bie përgjegjësia e sigurimit të ushqimit dhe veshmbathjes për nënat, sipas asaj që është e pranueshme. Asnjë njeri nuk ngarkohet përtej mundësisë së tij! As nëna nuk duhet të dëmtohet për shkak të fëmijës së saj, dhe as babai të mos dëmtohet për shkak të fëmijës së tij. Edhe mbi trashëgimtarin (e babait të fëmijës) bien të njëjtat detyrime si këto (të babait). Dhe nëse dy prindërit dëshirojnë t'ia ndajnë gjirin fëmijës, pasi kanë rënë dakord për këtë dhe janë këshilluar me njëri-tjetrin, kjo nuk përbën gjynah për ta. E nëse dëshironi që fëmijëve tuaj t'u gjeni ndonjë grua tjetër që t'u japë gji, kjo nuk përbën gjynah për ju përderisa ju e dorëzoni me mirësi atë çfarë jepni (shpërblimin). Dhe kini frikë Allahun, e dijeni se Allahu e shikon çfarë bëni ju! (233) Dhe ata nga ju që vdesin dhe që lënë bashkëshorte, ato (bashkëshortet) duhet të presin katër muaj e dhjetë (ditë). Dhe kur ta kenë përmbushur afatin e tyre të pritjes, atëherë ju nuk keni asnjë gjynah për çfarë ato bëjnë me veten e tyre brenda rregullave. Allahu është i njohur (plotësisht) me çfarë bëni ju! (234) Nuk është gjynah për ju kur flisni në mënyrë indirekte në lidhje me fejesën e grave, apo kur këtë qëllim e fshihni në veten tuaj. Allahu e di që ju do të mendoni për to, por mos u premtoni atyre fshehurazi (për martesë), por vetëm të flitni fjalë të mira! Dhe mos merrni vendim për kontratë martese, derisa periudha e caktuar e pritjes të mbarojë! Dhe dijeni se Allahu e di atë që keni në zemrat tuaja, prandaj ruajuni prej Tij! Dhe dijeni gjithashtu se Allahu është falës i madh dhe tolerant! (235) Nuk përbën gjynah për ju nëse i lëshoni gratë para se t'i keni prekur ato, ose para se të keni caktuar ndonjë detyrim (dhuratë martesore) për to. Por, jepuni atyre (ndonjë dhuratë), i pasuri sipas mundësisë së tij edhe i varfri sipas mundësisë së tij... jepuni një dhuratë të njerëzishme! Ky është një detyrim për të mirët. (236) Dhe nëse i divorconi ato para se t'i keni prekur, ndërkohe që keni caktuar një detyrim (dhuratë martese) për to, atëherë (jepuni) gjysmën e asaj që keni përcaktuar, përveç nëse heqin dorë nga ajo, ose të falë ai në dorën e të cilit është kontrata e martesës. Dhe të falni, është më afër devotshmërisë. Dhe, mos e harroni mirësinë mes jush! Vërtet, Allahu e shikon gjithë çfarë bëni ju! (237) Ruajini me kujdes namazet (e detyrueshme) dhe (në veçanti) namazin e mesëm... dhe ngrihuni (e faleni namazin) në përgjigje të Alla-

hut, të bindur me sinqeritet! (238) E nëse keni frikë (nga ndonjë armik), atëherë (fale)ni namazin në këmbë, ose hipur (mbi kalë apo kafshët e tjera)! E kur të jeni të sigurt, atëherë kujtojeni Allahun (në namaz) siç ju ka mësuar, gjë të cilën (më parë) ju nuk e dinit! (239) Dhe atyre prej jush që u është afruar vdekja dhe që lënë bashkëshorte, të lënë amanet për bashkëshortet e tyre t'u sigurohet gjithë çfarë ato kanë nevojë për një vit të plotë, pa i bërë të dalin (nga shtëpia e burrit). Por nëse ato dalin (nga shtëpia e bashkëshortit, me dëshirën e tyre), atëherë ju nuk keni gjynah për çfarë bëjnë ato me veten e tyre, brenda rregullave. Dhe Allahu është i plotfuqishëm, i urtë. (240) Edhe grave të divorcuara u takon t'u jepet një furnizim, sipas asaj që është e pranueshme, dhe ky është një detyrim për të mirët. (241) Kështu Allahu jua sqaron juve ajetet e Tij, në mënyrë që të kuptoni.” [El-Bekare: 221-242]

Këtu bëhet një sqarim i disa prej legjislacioneve që kanë të bëjnë me ndërtimin e familjes dhe vendosjen e bazave të saj mbi shtyllat më të forta, që nga fejesa e deri pas vdekjes. E para nga këto është ndalimi i martesës me politeiste dhe me politeistë sepse feja e politeizmit nuk lejon krijimin e një baze me parime të përbashkëta midis bashkëshortëve, gjë që lejon krijimin e marrëdhënies së ngushtë në një familje në të cilën mund të jetojnë fëmijët e ardhshëm dhe të marrin edukimin e mirë. **“Mos u martoni me gra politeiste, derisa të besojnë; një skllave besimtare është më e mirë se një politeiste, edhe nëse kjo mund t'ju pëlqejë. Dhe mos i martoni besimtarët me burra politeistë, derisa ata të besojnë; një skllav besimtar është më i mirë se një politeist, edhe nëse ky mund t'ju pëlqejë. Ata ftojnë për në zjarr, kurse Allahu fton në Xhennet dhe në falje, me lejen e Tij... dhe Ai ua bën të qarta provat e Tij njerëzve, që ata të mendojnë.”** [El-Bekare: 221] Në përgjithësi, feja e politeistëve nuk përmban asnjë porosi apo rregullore që e mbron bashkëshorten muslimane nëse ajo martohet me një politeist, gjë e cila në Islam gjendet. Islami ka dhënë shumë garanci që i mbrojnë të drejtat e bashkëshortes së krishterë apo hebreje dhe nuk lejon që padrejtësia dhe paragjykimin ta prekë atë. Për këtë arsye, i Plotfuqishmi na ka ndaluar që t'i martojmë vajzat dhe djemtë tanë në politeistë, edhe nëse ai politeist është i pasur dhe ka mundësi financiare që ia mundësojnë atij të sigurojë jetesë të rehatshme ekonomike për gruan e

tij. Por, qetësia psikologjike dhe e zemrës, rehatia shpirtërore dhe harmonia në besim, adhurim dhe sjellje, japin rehati psikologjike dhe lumturi në zemër, të cilat mjetet materiale nuk mund t'i sigurojnë as t'i ofrojnë dot.

Meqenëse çështja ishte prezente për shkak të ndërthurjes së marrëdhënieve që akoma qëndronin dhe që nuk ishin ndarë akoma në shoqërinë e Medinës, ky ajet fisnik e zgjidhi çështjen dhe u harmonizua me trajtimin e të gjitha problemeve që rezultuan prej saj, pas nënshkrimit të Paqes së Hudejbijes.

“Të pyesin ty për të përmuajshmet (e femrave). Thuaj: “Ajo është një gjendje e dëmshme, prandaj largohuni nga gratë gjatë të përmuajshmëve të tyre, dhe mos iu afroni atyre derisa të pastrohen. E kur të pastrohen, atëherë afrohuni tek ato ashtu siç ju ka urdhëruar Allahu! Vërtet, Allahu i do ata që vazhdimisht pendohen dhe i do ata që pastrohen.” [El-Bekare: 222] Kultura gojore e shkruar që mbi-zotëronte në Gadishullin Arabik kishte transmetuar tek arabët idenë hebraike në lidhje me papastërtinë dhe se ajo ishte një papastërti e prekshme, jo në kuptimin e dispozitave fetare. Kështu që, sipas tyre, kur femra e rritur kishte ciklin mujor, gjithë trupi i saj bëhej i papastër dhe gjithçka ku ajo sillej ose ku ulej konsiderohej e papastër për shkak të kontaktit me një person të papastër fizikisht. Ndoshta ata mund ta kenë trashëguar atë legjislacionin nga sheriat i tyre, i cili përmban shumë ngarkesë dhe “pranga”, gjë e cila na tregon për shkallën e ndikimit të asaj kulture gojore tek arabët dhe për depërtimin e saj në kulturën e tyre. Parë nga ky këndvështrim, ne mund të kuptojmë ndjenjat që arabët mbanin ndaj gruas në kohën e ciklit të saj mujor¹⁷³ dhe gjykime të cilat mbetën mbizotëruese derisa sheriat i lehtësimit dhe i mëshirës – Sheriat Islam - i eliminoi ato. Sheriat i lehtësimit dhe i mëshirës e hoqi konceptin e papastërtisë dhe të neveritjes ndaj gruas gjatë kësaj periudhe dhe konsideroi si të papastër vetëm gjakun e dalë, ashtu siç konsiderohet gjithçka që del nga dy rrugët e jashtëqitjes së burrit dhe të gruas, dhe se gruaja më cikël është e pastër në trupin e saj dhe e pastër është edhe ajo çfarë ajo prek ose ndeshet me të. Gjithë çfarë është e ndaluar në këtë periudhë të saj është marrëdhënia intime,

¹⁷³ Aishja, nëna e besimtarëve r.a., tregon: “I Dërguari i Allahut, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të, më tha: “Ma sill sexhaden nga mesxhidi!” Aishja r.a. thotë: - Dhe unë i thashë: -Unë jam me cikël. Dhe ai më tha: “Cikli yt nuk është në dorën tënde.” [Muslimi, *Sahihu Muslim*, hadithi nr. 298, fq. 141]

sepse kjo është e dëmshme për të dy bashkëshortët kur gruaja është në këtë gjendje. Tregohet se hebrenjtë dhe zjarrputistët e ekzagjeronin në largimin nga gruaja kur ajo ishte me cikël, kurse të krishterët nuk ndalonin nga marrëdhëniet intime me to kur ato ishin në këtë gjendje...”.¹⁷⁴

“Gratë tuaja janë “tokë e mbjelljes” për ju, prandaj afrohuni “tokës suaj të mbjelljes” si të dëshironi dhe bëni mirë për veten tuaj (për të ardhmen tuaj)... e kini frikë Allahun dhe dijeni se do ta takoni Atë... dhe përgëzoji besimtarët!” [El-Bekare: 223] Gratë tuaja janë ato që lindin fëmijët tuaj **“dhe bëni mirë për veten tuaj”** duke i kërkuar Zotit t’ju japë pasardhës të mirë, të cilët do t’i luten Zotit për ju dhe do të kërkojnë falje nga Zoti për ju edhe pas vdekjes suaj... dhe kështu ata konsiderohen **“vazhdimësi”** e jetës suaj. **“e kini frikë Allahun”** duke pasur kujdes dispozitat e Tij dhe përmbajtjen ndaj legjislacionit të Tij. **“dhe dijeni se do ta takoni Atë”** dhe Ai do t’ju pyesë për çfarë keni bërë dhe çfarë keni lënë pa bërë. **“dhe përgëzoji besimtarët!”**, të cilët e ruajnë nderin dhe moralin e tyre.

“Dhe mos e bëni betimin në Allahun një justifikim që të mos bëni mirë, të ruheni nga të këqijat e të pajtoni mes njerëzve! Allahu i dëgjon dhe i di të gjitha.” [El-Bekare: 224] Baza është që njeriu duhet të thotë të vërtetën, qoftë kur tregon diçka, kur argumenton apo pretendon, sepse besimtari në veçanti është i urdhëruar të jetë i sinqertë. Por, besimtari nuk ka nevojë të konfirmojë sinqeritetin e tij duke u betuar për çdo gjë që thotë, përveç kur i kërkon gjyqtari në gjykatë. Nëpër gjykata gjyqtari i kërkon dëshmitarit të betohet, që të sigurohet se ai ka dëshmuar të vërtetën edhe që dëshmitari në atë moment ta kuptojë rëndësinë dhe domethënien e asaj që tregon. Kurse në situata ndryshe nga kjo, supozohet që njeriu nuk ka nevojë të betohet për të konfirmuar dhe provuar sinqeritetin e tij.

Në këtë ajet, Zoti - bekuar dhe lartësuar qoftë Ai - i ndalon besimtarët ta bëjnë Atë objekt të betimeve të tyre. Emri i Tij – madhëruar qoftë Ai – sikur është bërë një subjekt i përshtatshëm për ta përdorur për sigurim, si në rastet kur ky sigurim është i nevojshëm ashtu edhe në rastet kur nuk është nevoja. Emri i Zotit është i shtrenjtë, kështu që nuk duhet të lejohet që emri i Tij të zbresë nga pozicioni i tij i lartë që zë në zemrat e besimtarëve... nga pozicioni i besimit, bindjes, madhëri-

¹⁷⁴ Er-Razi, *Mefātīh ‘ul-Gajb “Et-Tefsīr ‘ul-Kebīr”*, 6/414.

mit dhe dashurisë... e të bëhet një subjekt i gatshëm dhe i përgatitur për të konfirmuar çdo betim dhe për të bindur të tjerët nëpërmjet tij për vërtetësinë e pretenduesit apo të atij që flet. Kjo është e ndaluar në veçanti nëse betimi do të kthehet në një pengesë nga bërja e mirësisë, devotshmërisë ose pajtimit mes njerëzve, si për shembull, nëse borxh-marrësi e vonon shlyerjen e borxhit, borxhdhënësi të betohet se nuk do t'i japë më hua askujt. Ose në rastin kur njeriu ka bërë një mirësi dhe njëri nga ata ndaj të cilëve ka bërë mirë, i bën diçka që e bezdis, kështu që ai vrapon të betohet se nuk do t'i bëjë më asnjë të mirë atij personi. Për këtë arsye i Madhërishmi thotë: **“Le të mos betohen bamirësit dhe ata që kanë pasuri, ndër ju, për të mos u dhënë të afërmeve të tyre, nevojtarëve dhe mërgimtarëve për çështjen e Allahut! Le të falin dhe të mos ua marrin për keq! A nuk dëshironi që edhe Allahu t'ju falë ju? Dhe Allahu është falës i madh dhe mëshirëplotë!”** [En-Nūr: 22] Kjo ndodhi kur u përhap një shpifje. Njëri ndër ata që kishte folur ishte një burrë të cilin Ebu Bekri r.a. e ndihmonte ekonomikisht dhe pas kësaj Ebu Bekri r.a. u betua të mos i mbante më lidhjet me atë person. Kështu që Allahu xh.sh. zbriti ajetin: **“Le të mos betohen bamirësit dhe ata që kanë pasuri ndër ju...!”** Më pas Ebu Bekri kishte thënë: “Patjetër dua që Allahu të më falë mua!”, dhe e kishte vazhduar mirësinë e tij ndaj atij personi.”¹⁷⁵ Në një hadith të ndritur thuhet: “Kush bën një betim dhe më pas shikon se po të veprojë ndryshe është më e drejtë, le të bëjë atë që është më e drejtë dhe le ta shlyejë betimin e tij (me agjërim, ushqyerje, etj).”¹⁷⁶

Ajeti që vijon sqaron disa përjashtime: **“Allahu nuk jua merr për keq betimet që i bëni pa qëllim, por jua merr në konsideratë atë çfarë fitojnë zemrat tuaja. Allahu fal shumë dhe është tolerant.”** [El-Bekare: 225] Allahu ju ka falur për disa lloje të betimeve tuaja, si për shembull betimi që thuhet si shprehje, por që nuk thuhet me qëllim dhe as vendoset me zemër. Ose për rastin kur njeriu mund të betohet për diçka që beson se ka ndodhur, por që në të vërtetë s'ka ndodhur. Të tilla betime Allahu nuk i fut në llogari, por llogarit ato betime që bëhen me gjithë zemër, si edhe fjalët e gënjeshtërtë të cilat njerëzit i shoqërojnë me betim, me vetëdije. Allahu është falës i madh për këdo që pendohet sinqerisht... Ai është tolerant, që e kapërcen atë çfarë nuk

¹⁷⁵ *Musned 'ul-Imām Ahmed ibn Hanbel*, 44/631, hadithi nr. 27071.

¹⁷⁶ *Muslim, Sahihu Muslim*, hadithi nr. 1650, fq. 678.

është thënë me gjithë zemër ¹⁷⁷... kurse ai që e shkel betimin e bërë me plot zemër, ai duhet të bëjë shlyerjen e atij betimi, siç na tregohet në ajetin e sures El-Māide: **“Allahu nuk ju ngarkon me faj për betimet tuaja të thëna pa qëllim, por Ai jua merr në konsideratë betimet që i bëni me qëllim. Kështu që, shlyerja e këtij betimi është ushqyerja e dhjetë nevojtarëve, nga mesatarja e asaj që ushqeni familjet tuaja, ose veshja e tyre, ose lirimi i një skllavi. Por kush nuk gjen, atëherë të agjërojë tri ditë. Kjo është shlyerja e betimeve tuaja (të thyera, kur betoheni). Dhe mbajini betimet tuaja (mbajeni fjalën e dhënë)! Kështu jua sqaron Allahu ajetet e Tij, që të jeni mirënjohës.”** [El-Māide: 89]

Shlyerja këtu përmban kuptimin e një gjobe disiplinore për të parandaluar nënvlerësimin e betimit dhe mosrespektimin e tij si dhe për të parandaluar përsëritjen e këtij veprimi.

El-Ilā

“Për ata që betohen se nuk do t’u afrohen grave të tyre, është caktuar një periudhë pritjeje prej katër muajsh, e nëse kthehen, atëherë vërtet Allahu është falës i madh dhe mëshirëplotë.” [El-Bekare: 226]

Nga konceptet Kur’anore që lidhen me familjen është edhe ajo që njihet si El-Ilā (إِلَاء) dhe që është përmendur në disa vende në Kur’anin e lavdishëm, përfshirë ajetin ku i Larti thotë: **“Le të mos bëjnë Ilā (betim negativ) bamirësit dhe ata që kanë pasuri, ndër ju, për të mos u dhënë të afërmve të tyre, nevojtarëve dhe mërgimtarëve për çështjen e Allahut! Le të falin dhe të mos ua marrin për keq! A nuk dëshironi që edhe Allahu t’ju falë ju? Dhe Allahu është falës i madh dhe mëshirëplotë!”** [En-Nūr: 22] Kuptimi i vërtetë i termit El-Ilā, është: betimi për të hequr dorë nga diçka, nga e cila personi që betohet nuk duhej të hiqte dorë. Ai nuk duhej të përdorte betimin për t’ia konfirmuar vetes së tij këtë heqje dorë. Dhe duke u betuar për këtë, ai sikur përpiqet ta parandalojë veten e tij - me forcën e betimit – që të mos kthehet nga ajo për të cilën ka vendosur të heqë dorë.

Në kohën para Islamit mes arabëve ishte e përhapur shumë që të betoheshin të mos u afroheshin grave të tyre, nëse ato nuk i kushtonin shumë kujdes diçkaje që burri e donte. Ky lloj betimi është një betim që

¹⁷⁷ Një komision i studiuesve të El-Az’har-it, *El-Muntehab fi Tefsir ‘il-Kur’ān ‘il-Kerīm*, fq. 52.

e bënin mendjelehtë në kohën e inyorancës, me të cilin kishin për qëllim poshtërimin e gruas dhe hakmarrjen ndaj saj. Dhe Islami e ndaloi këtë veprim. Disa nga juristët muslimanë kanë cituar se bashkëshorti nuk duhet t'i qëndrojë larg dhe të mos i afrohet gruas së tij më shumë se katër ditë¹⁷⁸, e nëse e kalon këtë periudhë, atëherë ai konsiderohet si shkelës i të drejtave të saj, nëse ai nuk ka asnjë shkak të arsyeshëm për këtë, si ndonjë sëmundje apo udhëtim i largët. Kurse modernistët e kanë zhvilluar këtë fenomen të kohës së dikurshme të inyorancës, duke e quajtur atë si “separation - ndërprerje të bashkëjetesës bashkëshortore” dhe largim nga ajo për një periudhë që i paraprin divorcit ose kthimit, periudhë e cila mund të zgjasë deri në një vit ose më shumë.

Të gjitha këto fenomene janë në kundërshtim me udhëzimin e Kur'anit të lavdishëm. Kushdo që bie në ndonjë nga këto çoroditje, Zoti i plotfuqishëm i jep afat vetëm katër muaj dhe atëherë ai ose të kthehet nga gabimi i tij, të pendohet dhe të kthehet te bashkëshortja e tij... ose të vendosë për divorc, nëse betimi që ai ka bërë ka ardhur si pasojë e ftohjes dhe mospëlqimit mes bashkëshortëve dhe rregullimi i kësaj gjendjeje nëpërmjet mënyrave të njohura ligjore ishte i pamundur.

“E nëse ata marrin vendimin për shkurorëzim, vërtet Allahu dëgjon dhe di gjithçka.” [El-Bekare: 227]

Kontrata e martesës është një besëlidhje e fortë, ku bashkëshortët bëjnë një marrëveshje që secili prej tyre të jetë bashkëshorti i tjetrit, të mbajë përgjegjësitë e tij, të gëzojë të drejtat që i takojnë dhe të kryejë detyrat që ligji i urtë i ka vendosur dhe rregulluar në përputhje me këtë kontratë dhe këtë besëlidhje. Kurse divorci është një lirim nga kjo lidhje dhe anulim i efekteve të kësaj marrëveshjeje. Pas prishjes së kësaj lidhjeje dhe heqjes dorë nga kjo marrëveshje, dy të divorcuarit nuk mbajnë më asnjë nga ato përgjegjësi, efekte, detyra ose të drejta që rezultojnë nga martesa, dhe secili bashkëshort bëhet i lirë nga të gjitha këto. Pra, divorci është prishja e besëlidhjes për të cilën ata ranë dakord kur bënë lidhjen e kontratës së martesës dhe përfundimin e të drejtave dhe detyrave që rrjedhin prej saj, me përjashtim të efekteve që legjislacioni i urtë ka rregulluar për vetë divorcin. Ashtu si martesa bëhet me një kontratë verbale, edhe divorci gjithashtu konsiston në

¹⁷⁸ Sejjid Sabik, *Fikh 'us-Sunne*, 2/190.

fjalë të cilave ligji u ka dhënë autorizimin për të bërë zgjidhjen e lidhjes bashkëshortore dhe për të ndaluar efektet e saj.

Shumë kanë menduar se divorci, meqë është një veprim negativ që çon në zgjidhjen e martesës, mjafton që burri të thotë: “E kam divorcuar”, me çfarëdolloj formulimi të kësaj shprehjeje, dhe divorci ndodh. Nëse këto fjalë përsëriten tri herë, ai ndahet prej saj plotësisht, e nëse shprehjen e thotë vetëm një apo dy herë, atëherë ai është një divorc i revokueshëm, që do të thotë se personi që shprehu divorcin mund të kthehet dhe të tërhiqet nga ai vendim.

“Gratë e divorcuara të qëndrojnë në pritje për tre cikle mujore dhe atyre nuk u lejohet të fshehin çfarë Allahu ka krijuar në barkun e tyre, nëse besojnë në Allahun dhe në Ditën e Fundit. E burrat e tyre kanë të drejtë t'i kthejnë sërish ato gjatë kësaj periudhe (pritjeje), nëse duan pajtim. Edhe ato (gratë) kanë të drejta po aq sa kanë detyrime, brenda asaj që është e arsyeshme... e burrat kanë një shkallë (më shumë, përgjegjësie) mbi ato. Allahu është i plotfuqishëm dhe i urtë.” [El-Bekare: 228] Ky ajet e nxjerr divorcin nga rrethi personal, gjë që e bën atë sikur të jetë çështje vetëm e bashkëshortëve, në një çështje që lidhet me palë të tjera, më e rëndësishmja prej të cilave janë fëmijët dhe çfarë gruaja mbart në barkun e saj. Këta persona duhet të vërehen dhe të njihen efektet e divorcit në jetën e tyre, në mënyrë që të mos ndodhë padrejtësi ndaj palëve të cilat nuk janë bërë llogari. Kështu që, kur vjen puna për të marrë vendimin për divorc, duhet që besimi në Zot të jetë gjithnjë i pranishëm dhe frika nga Zoti i plotfuqishëm të mbizotërojë, në mënyrë që të ketë hapësirë për kthimin në normalitet të jetës midis bashkëshortëve. Në lidhjen mes dy personave, sado pjesë të errëta që mund të ketë, gjithsesi nuk mund të thuhet se mes tyre kanë munguar totalisht kujtimet e mira, për të cilat nëse ndodh një lloj ringjalljeje dhe aktivizimi, mund të ndihmojnë në rikthimin e marrëdhënies në rrjedhën e saj normale. Kështu që të menduarit për divorcin nuk është fundi i rrugëtimit. Për këtë, i Madhërishmi thotë: **“E burrat e tyre kanë të drejtë t'i kthejnë sërish ato gjatë kësaj periudhe (pritjeje), nëse duan pajtim.”** [El-Bekare: 228] Burrat që kthehen nga dëshira e tyre për divorc, në dëshirën për ta kthyer gruan dhe për ta restauruar atë çfarë është dëmtuar në këtë marrëdhënie, kanë më shumë të drejtë ta bëjnë këtë sesa familjarët e gruas, nëse këta bashkëshortë duan të pajtohen. Në këtë rast është e nevojshme të vërehen të

drejtat e grave, të cilat ajeti i ndritur i përgjithëson: **“Edhe ato (gratë) kanë të drejta po aq sa kanë detyrime, brenda asaj që është e arsyeshme... e burrat kanë një shkallë (më shumë, përgjegjësie) mbi to.”** [El-Bekare: 228] Zoti i ka ngarkuar ata me detyrën e mbrojtjes dhe kjo për shumë arsye, kështu që kjo është një gradë për të cilën ai duhet të ketë frikë nga Zoti, sepse ajo është një përgjegjësi para Zotit të lartë dhe ai nuk duhet të jetë abuziv në përdorimin e saj e të kalojë në padrejtësi.

“Divorci (i bashkëshortes) mund të bëhet vetëm dy herë, pastaj, ose të mbahet me të mirë, ose të lirohet me të mirë; dhe juve (burra-ve) nuk ju lejohet të merrni asgjë nga ato (dhurata e martesës) çfarë u keni dhënë atyre (grave), vetëm nëse ata të dy kanë frikë se nuk do të mund t'i ruajnë kufijtë e Allahut. E nëse keni frikë se nuk do t'i ruajnë kufijtë e Allahut, atëherë nuk është gjynah për ata të dy që ajo ta shlyejë veten e saj. Këta janë kufijtë e Allahut, prandaj mos i shkelni! E kush i shkel kufijtë e Allahut, të tillët janë zullumqarë.” [El-Bekare: 229]

“Divorci (i bashkëshortes) mund të bëhet vetëm dy herë, pastaj ose të mbahet me të mirë ose të lirohet me të mirë.” [El-Bekare: 229] Ky ajet tregon procesin se si duhet të bëhet divorci sipas Islamit dhe paralajmëron që ky akt të mos bëhet jashtë normave islame. Ibn 'ul-Arabij ka thënë: “Divorci është dy llojesh: ai që bëhet sipas mësimave pejgamberike dhe ai që nuk bëhet sipas mësimave pejgamberike”. Për këtë thënie të tijen, dijetarët kanë dhënë shpjegime të ndryshme, ku një pjesë e tyre thonë se divorci sipas mësimave pejgamberike është atëherë kur u përmbahet këtyre kushteve: ta divorcojë gruan një herë të vetme - bashkëshortja e tij të jetë një grua që ka cikël të rregullt të përmuajshëm - kur ta divorcojë duhet të ketë qenë e pastër, jo me cikël, dhe të mos i jetë afruar gjatë asaj kohe pastërtie – divorci i shprehur në kohën kur ajo është e pastër, të mos jetë paraprirë nga një divorc i thënë kur ajo ishte me cikël – të mos e ndjekë divorc në kohën e pastërtisë që vijon - divorci të jetë pa kompensim. Nga mënyrat pejgamberike të shkuro-rëzimit ka mbetur edhe divorcimi i saj ndërsa ajo është shtatzënë. Edhe kjo formë e fundit është e vërtetuar nga hadithi i Abdullah ibn Omerit r.a.¹⁷⁹, pasi në disa transmetime të hadithit në fjalë thuhet: “Urdhëroje ta kthejë, pastaj ta divorcojë kur të jetë e pastër ose shtatzënë.”¹⁸⁰

¹⁷⁹ Tregohet nga Abdullah ibn Omeri r.a. se në kohën e të Dërguarit të Allahut, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të, ai e kishte divorcuar gruan e tij kur ajo kishte qenë në periudhën e ciklit mujor dhe Omer ibn 'ul-Hattabi r.a. e kishte pyetur të

“Divorci (i bashkëshortes) mund të bëhet vetëm dy herë, pastaj ose të mbahet me të mirë ose të lirohet me të mirë.” [El-Bekare: 229] Kuptimi i dukshëm i ajetit është që divorci bëhet dy herë dhe në secilën herë ose të mbahet me të mirë ose të lirohet me të mirë. Burrit i jepet e drejta që pas divorcimit të parë, të bërë sipas mënyrës ligjore islame të sqaruar në Libër, të vendosë të kthehet nga divorci dhe ta mbajë bashkëshorten e tij, e të jetojë me të me mirësi, ose të mos kthehet nga ai vendim dhe ta lërë gruan e tij të kryejë afatin e pritjes që e parasheh ligji islam, duke mos shprehur kthim derisa ajo ta mbarojë afatin e pritjes. E në rastin kur ai e kthen sërish bashkëshorten nën kurorën e tij, ose martohet përsëri me të pas përfundimit të periudhës së pritjes së saj, dhe më pas mes tyre ndodhin ngjarje që e bëjnë atë sërish të ndahet prej saj edhe një herë tjetër dhe vendos ta divorcojë sërish, atëherë edhe këtë radhë të dytë ai sërish si në radhën e parë duhet të ndjekë hapat e divorcit dhe më pas, ose ta mbajë me të mirë ose ta lëshojë me të mirë.

“Dhe nëse ai e ndan sërish gruan (për herë të tretë), atëherë ajo nuk është e lejuar për të më pas, derisa ajo të martohet me një burrë tjetër.” [El-Bekare: 230] Pastaj, nëse ai iu kthye jetës me të, nëpërmjet rikthimit apo martesës rishtazi, pasi e ka ndarë dy herë, atëherë atij i mbetet vetëm një divorc i fundit që nëse e zbaton edhe këtë, atëherë ai nuk ka më të drejtë ta rikthejë bashkëshorten e tij kur ajo është në afatin e pritjes dhe as nuk i lejohet ta rimartojë atë pa u martuar ajo një herë me një burrë tjetër e pastaj ai burri tjetër ta ndajë... **“E nëse ai (burri tjetër) e ndan atë (gruan), atëherë ata të dy nuk kanë gjynah të rikthehen (te njëri-tjetri), nëse mendojnë se do të mund t’u përmbahen kufijve të Allahut. Këta janë kufijtë e Allahut, të cilët Ai ua bën të qartë njerëzve që kuptojnë.”** [El-Bekare: 230] Sepse, pasi bashkëshorti i parë e divorcoi tri herë gruan, krijohet bindja se me shumë gjasa marrëdhënia e tyre nuk mund të vazhdojë.

Ky është konteksti i saktë dhe i qartë i domethënies së ajetit, dhe thënia e Tij: **“Divorci (i bashkëshortes) mund të bëhet vetëm dy herë, pastaj ose të mbahet me të mirë ose të lirohet me të mirë.”** [El-Bekare:

Dërguarin e Allahut, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të, për këtë çështje dhe i Dërguari i Allahut i kishte thënë: *“Urdhëroje ta kthejë, pastaj ta mbajë derisa të pastrohet, pastaj të hyjë në ciklin e përmuajshëm, pastaj të pastrohet, e pastaj nëse ai dëshiron, le ta mbajë e nëse dëshiron, e divorcon para se t’i afrohet asaj. Kjo është mënyra sipas së cilës Allahu ka urdhëruar të divorcohen gratë.”* [Buhariu, *Sahih ul-Buhari*, hadithi nr. 5251, fq. 1039]

¹⁸⁰ Muslim, *Sahihu Muslim*, hadithi nr. 1471, fq. 587.

229], do të thotë që secila nga dy herët duhet të pasohet nga njëra prej dy gjërave: mbajtja me të mirë e bashkëshortes, ose lirimi me të mirë i saj. Kështu e ka komentuar edhe hafëz Ibn Kethiri, i cili thotë: “Nëse ti e divorcon gruan një ose dy herë, përderisa ajo është akoma brenda afatit të pritjes, ti ke të drejtë të zgjedhësh mes kthimit të saj te ti (duke synuar pajtimin me të dhe sjelljen mirë me të), ose ta lësh atë derisa të përfundojë afati i saj i pritjes dhe të ndahet përfundimisht prej teje... e kështu, me mirësjellje, ta lësh të lirë atë të vazhdojë rrugën e saj, duke mos i bërë asnjë padrejtësi për çfarë i takon dhe as ta dëmtojë atë.”¹⁸¹

Zoti i madhërishtëm i ka ndaluar burrat që pas divorcit, të kërkojnë nga gratë t’ua kthejnë ndonjë gjë nga çfarë u kanë dhënë si dhuratë martese, përveç në një rast, në rastin kur gruaja është ajo që zgjedh të ndahet dhe këmbëngul të largohet prej tij për arsye të saja personale, ndërkohë që burri nuk ka kundërshtim ta mbajë atë dhe të vazhdojë të jetojë me të. Në këtë rast, nëse ajo dëshiron të shpaguej veten e saj prej tij me diçka nga ajo që ai i ka dhënë asaj, si pajë ose diçka tjetër, atëherë ajo ka të drejtë t’ia kthejë atij atë që ka marrë prej tij dhe ai ta lërë të lirë. Burri nuk ka gjynah nëse e pranon këtë zgjidhje. Gjithashtu, burrit nuk i takon të tregohet i padrejtë dhe të kërkojë më shumë se sa i ka dhënë asaj, sepse ky është një veprim i ulët dhe ligësi nga ana e tij, i cili nuk u ka hije burrave me dinjitet.

Ky ajet i ndritur që thotë: **“E nëse keni frikë se nuk do t’i ruajnë kufijtë e Allahut, atëherë nuk është gjynah për ata të dy që ajo ta shlyejë veten e saj”** [El-Bekare: 229], lë të kuptohet se kjo mënyrë e ndarjes së çiftit nuk duhet të ndiqet, përveç atëherë kur jeta mes të dyve bëhet pothuajse e pamundur, kur për gruan vështirësia e qëndrimit me atë burrë është njëlloj si vështirësia që ka i zëni robi ose i burgosuri në burg. Për këtë arsye ajo e shpaguej veten e saj duke ia kthyer çfarë ka marrë prej tij. Ajeti përmbyllet me një paralajmërim të fortë dhe thotë: **“Këta janë kufijtë e Allahut, prandaj mos i shkelni! E kush i shkel kufijtë e Allahut, të tillët janë zullumqarë.”** [El-Bekare: 229] Kështu që çfarëdo kapërcimi në këto çështje (si ato shkelje që hasim tani dhe që gjykatat janë plot me historitë e tyre) nuk konsiderohen aq agresion ndaj burrit apo gruas sa janë agresion ndaj kufijve të

¹⁸¹ Ahmed Shakir, *Nidhām ‘ut-Talāki fi’l-Islām*, fq. 22.

Allahut. Por, kush i shkel kufijtë e Allahut, ai hyn në rrugën e zullum-qarëve.

“Dhe nëse ai e ndan sërish gruan (për herë të tretë), atëherë ajo nuk është e lejuar për të më pas, derisa ajo të martohet me një burrë tjetër.” [El-Bekare: 230]

“Dhe nëse ai e ndan sërish gruan (për herë të tretë)”, atëherë ndodh divorci i plotë sipas sheriatit islam dhe ajo ndahet plotësisht prej tij: **“Atëherë ajo nuk është e lejuar për të më pas, derisa ajo të martohet me një burrë tjetër.”** [El-Bekare: 230]

E nëse ajo nuk gjen rehati me burrin e saj të ri dhe ai e divorcon atë sipas kushteve të parapara nga sheriatit islam (të cilat i përmendëm më sipër dhe jo siç bëjnë sot njerëzit duke u martuar me tjetrin vetëm që ai ta ndajë dhe asaj t'i lejohet të kthehet te burri i parë, gjë e cila konsiderohet hile ndaj ligjit të Allahut dhe shkelje e kufijve të Tij), dhe burri i saj i parë dëshiron të martohet sërish me të, atëherë ai konsiderohet si një nga kandidatët e mundshëm për t'u martuar me të dhe ajo ka të drejtë ta zgjedhë atë për martesë... ose të zgjedhë tjetërkënd. Gjithsesi, nuk ka problem **“të rikthehen (te njëri-tjetri), nëse mendojnë se do të mund t'u përmbahen kufijve të Allahut. Këta janë kufijtë e Allahut, të cilët Ai ua bën të qartë njerëzve që kuptojnë.”** [El-Bekare: 230]

“Dhe kur të divorcoheni nga gratë dhe ato ta kenë përmbushur afatin e tyre (të pritjes), atëherë ose mbajini ato me mirësi ose lirojeni me mirësi...!” [El-Bekare: 231] Konteksti kthehet për të konfirmuar disa nga ato që u thanë më lart, se kur gruaja e divorcuar është afër fundit të periudhës së saj të pritjes, atëherë burri i saj duhet të vendosë dhe të zgjedhë nëse do ta mbajë atë me mirësi, ose ta lërë të lirë me mirësi.

“Dhe mos i mbani ato me qëllim lëndimi, për t'i ofenduar dhe shkelur!” [El-Bekare: 231] Ky është një paralajmërim i ashpër kundër mbajtjes së saj me dhunë dhe moslejimit të saj për t'u liruar nga kontrata e martesës. Mbajtja e saj me qëllim lëndimi - domethënë me qëllim për ta dëmtuar atë - konsiderohet agresion dhe shkelje, dhe Zoti nuk e lejon agresionin sepse Ai është kundërshtar i agresorëve. **“E kush e bën këtë...”** [El-Bekare: 231], pra, që e mban bashkëshorten e tij me qëllim lëndimi dhe refuzon ta lërë të lirë me mirësi atë **“...i bën dëm vetvetes...”** [El-Bekare: 231], sepse Allahu do t'i kërkojë llogari për këtë. Edhe nëse ai njeri arrin t'u shpëtojë ligjeve dhe gjykatave të

tokës, ai nuk do të mund të shpëtojë dot nga drejtësia e Allahut të madhërishëm.

“Dhe mos i merrni ajetet e Allahut me shaka! Edhe kujtojeni mirësinë e Allahut ndaj jush, dhe Librin e urtësinë që ju ka zbritur, për t’ju këshilluar!” [El-Bekare: 231] Këtu Allahu i madhërishëm na kujton ne njerëzve mirësitë e Tij ndaj nesh, ku nga mirësitë më të mëdha të Tij ndaj nesh është që Ai ka zbritur Librin e shenjtë dhe urtësinë me të cilat na këshillon dhe na mëson, në mënyrë që jeta jonë të ecë drejt dhe që ne të bëjmë një jetë të mirë.

“Dhe druajuni Allahut...!” [El-Bekare: 231] Druajtja ndaj Allahut duhet të jetë prezente në vazhdimësi, në mendjen dhe zemrën e besimtarit. Kjo ndjenjë e bën atë të mbrohet nga të këqijat, dhe kjo është motivuesja besnike që e këshillon të ruhet nga çdo devijim. **“E dijeni se Allahu është i gjithëditur për çdo gjë!”** [El-Bekare: 231] Atij nuk mund t’i fshihet asgjë dhe asnjëri nuk mund t’i fshehë asgjë Atij nga ato që ka në zemër apo në shpirt.

“Kur t’i divorconi gratë, dhe ato ta kenë përmbushur afatin e tyre (të pritjes), mos i pengoni ato të rimartohen me burrat e tyre të mëparshëm, nëse bien dakord mes tyre me të mirë!” [El-Bekare: 232] Kur gruaja ndahet nga burri tjetër i saj me të cilin u martua pas divorcit, dhe e përfundon afatin që ajo duhet të presë, atëherë nuk ka asnjë problem që ajo të kthehet sërish te burri i saj i parë, por tani duhet shkruar një kontratë e re dhe ai duhet të japë një pajë të re, të cilën e sqarojnë librat e fikhut dhe librat e tefsirit të ajeteve që përmbajnë ligje. Këtu, në këtë ajet, ligjërata u adresohet të afërmeve të gruas, të cilët mund të ndihen të indinjuar nga divorci që ajo kaloi, dhe për këtë arsye ata mund të mos i marrin parasysh ndjenjat e saj dhe kujtimet e saj të mira që mund të ketë me burrin e saj të mëparshëm dhe e ndalojnë atë të kthehet sërish tek ai. Ky është “pengimi” për të cilin flitet në këtë ajet. Kështu që, Allahu i madhërishëm i urdhëron të afërmit e gruas të mos e pengojnë një grua e cila dëshiron të kthehet sërish te burri që kishte – pas divorcit dhe përfundimit të periudhës pritëse – nëse ajo e dëshiron këtë. Ajo e di më mirë se çfarë ndien dhe se çfarë është e mirë për të e çfarë jo. Dhe përderisa të dy bashkëshortët pajtohen mes tyre, me mirësi, atëherë të afërmit nuk kanë të drejtë të ndërhyjnë duke penguar apo me çfarëdolloj ndërhyrjeje tjetër. **“Me këtë këshillohet cilido që beson në Allahun dhe në Ditën e Fundit. Kjo është më e**

mirë për ju dhe më e pastër.” [El-Bekare: 232] I përgjigjet Atij dhe e pranon këtë këshillë ai person të cilit Zoti i ka dhënë besimin në Zot dhe në Ditën e Fundit... dhe kjo është më e mirë dhe më e pastër për zemrat e dy bashkëshortëve. **“Allahu di, kurse ju nuk dini.”** [El-Bekare: 232] Ai i di luhatjet e zemrave dhe ndjenjat e shpirtave dhe efektet e tyre te secili nga bashkëshortët... kurse ju nuk dini gjë në lidhje me këto.

Dhënia që meritohet me rastin e divorcit

“Nënat i ushqejnë me gjí fëmijët e tyre për dy vjet të plota, (kjo) për ata që dëshirojnë t’ia plotësojnë (periudhën e) ushqyerjen me gjí.” [El-Bekare: 233] Pavarësisht nga ashpërsia që ka divorci, dhe pavarësisht nga pasojat e tij mbi bashkëshortët, ata që dëmtohen më shumë prej tij janë pikërisht fëmijët, sidomos kur janë të vegjël. Çfarë mund të thuhet për foshnjat e gjirit, që papritmas e gjejnë veten larg gjirit të ngrohtë familjar që i mbulon dhe në të cilin gjendet një baba i dhembshur dhe një nënë e dashur, të cilët garojnë në interesimin dhe kujdesin ndaj këtyre fëmijëve për t’u dhënë atyre vëmendjen e duhur, ditë e natë, pa u ndalur dhe pa u ankuar?! Krijuesi mëshirëplotë ndër-hyn për t’i mbrojtur këta sytha të njomë dhe të dobët që sapo kanë dalë, të cilët kanë shumë nevojë për atë mëshirë dhe butësi, dhe sikur u tërheq vëmendjen dy prindërve: “Tani që harmonia dhe bashkëjetesa juaj janë bërë pjesë e së kaluarës, kini kujdes të mos i harroni këta fidanë të vegjël, të cilët nëse lihen pas dore dhe u ndodh diçka e keqe në shpirt ose trup, asnjëri prej ju të dyve nuk do t’i shpëtojë përgjegjësisë përpara Allahut!”. Dhe këtu vjen çështja e gjidhënies: **“Nënat i ushqejnë me gjí fëmijët e tyre për dy vjet të plota, (kjo) për ata që dëshirojnë t’ia plotësojnë (periudhën e) ushqyerjen me gjí.”** [El-Bekare: 233] Nevoja urgjente e fëmijëve të ushqehen me gjí direkt nga gjoksi i nënës është vërtetuar tashmë shkencërisht dhe kjo është mënyra e cila bën që ndjenjat e tyre të rriten natyrshëm dhe në mënyrë pozitive. Kur nëna i jep foshnjës për të pirë, së bashku me gjirin ajo i jep dashurinë, butësinë, afeksionin dhe ndjenjat. Sa e mahnitshme është pamja e fëmijës që merr gjirin e nënës dhe thith nektarin prej tij, ndërkohë që ai shikon nënën me sytë e tij të mbushur me një ndjenjë në të

cilën lexohet dashuria, besimi, qetësia, siguria, mirënjohja dhe aspirata për një të ardhme të sigurt!

Zoti - bekuar dhe lartësuar qoftë Ai – i urdhëron ata për të cilët divorci është bërë një çështje e pashmangshme, që asnjëri prej tyre të mos i harrojë këta sytha. Kështu që Ai i urdhëron nënat që divorci të mos ndikojë tek ato, sepse gruaja nganjëherë - nëse burri i saj është sjellë keq me të dhe jeta e tyre ka përfunduar me ndarje – mund të urrejë çdo gjë që ia kujton atë burrë asaj dhe ndoshta te kjo foshnjë - që është duke thithur qumështin e saj – ajo shikon atë baba mizor, i cili ia thithi asaj rininë dhe më pas e braktisi dhe u divorcua nga ajo. Kështu që ajo mund të ndiejë një lloj mosdëshire për ta ushqyer me gjii këtë fëmijë (edhe pse ai është pjesë e saj) sepse i kujton të atin, veçanërisht nëse ai është mashkull dhe i ngjan atij. I Plotfuqishmi i kujton asaj se ky fëmijë i dobët nuk ka faj për atë që ndodhi mes saj dhe babait të tij, dhe se ai e meriton të ushqehet nga gjiri i saj për dy vjet, që të rritet normalisht dhe të ngopet emocionalisht, nëse ajo dëshiron t'ia plotësojë gjidhënien.

Pastaj vjen shprehja e Kur'anit, që të thërrasë dhembshurinë e bashkëshortit, emocionet dhe ndjenjat e tij, dhe thotë: **“Mbi babanë e fëmijës”** [El-Bekare: 233], për t'i kujtuar se kjo foshnjë e porsalindur është e atij, kështu që ai duhet të kujdeset për të dhe për nënën e tij. Ajo foshnjë është pjesë e tij dhe e asaj, është si një litar lidhës midis të dyve për gjithë jetën. Nëse ata ditën t'i jepnin fund martesës së tyre me divorc, atëherë është e pamundur që ata t'i japin fund kësaj lidhjeje të pandërprerë mes tyre. Kjo është foshnja që mbart gjakun e të dyve, i cili u formua nga trupat e tyre, në të cilin është gjaku i të dyve dhe u kujton atyre ditët më të mira kur ishin bashkë.

“Mbi babanë e fëmijës bie përgjegjësia e sigurimit të ushqimit dhe veshmbathjes për nënat, sipas asaj që është e pranueshme. Asnjë njeri nuk ngarkohet përtej mundësisë së tij!” [El-Bekare: 233]

Mbi babanë, të cilit i ka lindur kjo foshnjë, bie përgjegjësia e furnizimit të kësaj nëne, e cila do të rraskapitet nga gjidhënia. Foshnja ndan ushqimin e saj me të, sepse ata janë partnerë në gjithçka që arrin në trupin e saj dhe që ushqen arteriet e saj, kështu që babai i fëmijës duhet t'ia heqë asaj problemet e sigurimit të jetesës si dhe problemet në lidhje me nevojën e tyre për veshje, shtëpi, etj.. Më e mira është që nëna ta ushqejë vetë me gjii këtë të porsalindur, përndryshe ajo do ta kishte

hedhur barrën e tij mbi babanë e foshnjës ose mbi vetë të porsalindur-in. Duke e ushqyer vetë atë foshnjë ajo sikur thotë: “Unë kam bërë atë që duhet. E mbajta këtë foshnjë gjatë shtatzënisë, dobësi pas dobësie... dhe ja, e linda atë shëndosh e mirë, dhe ti je babai i tij. Ti më ndave mua, kështu që kërko të gjesh dikë që ta ushqejë me gji dhe të kujdeset për të!”. Nëse ajo e bën këtë - dhe ligjërisht ka të drejtë ta bëjë - atëherë barra mbi babanë e fëmijës do të ishte e shumëfishtë. Ndoshta ai mund të mos gjente dikë që pranon ushqyerjen e asaj foshnje me gji! Por edhe nëse gjendet ndonjëra që i jep gji, kush do të kujdeset për atë foshnjë gjatë natës edhe gjatë ditës dhe të merret me nevojat e tij? Çështja nuk është aspak e lehtë! Pra, më e mira që e bën këtë detyrë është nëna e foshnjës, pasi ajo kujdeset për fëmijën e saj dhe fëmijën e tij, kështu që ai duhet ta vlerësojë atë nënë për këtë që ajo bën dhe ta bëjë atë t'i ndiejë falënderimet dhe mirënjohjet e tij... e jo ta shantazhojë, ngaqë i njeh ndjenjat dhe emocionet e saj ndaj atij që ka lindur! Kjo nuk pranohet në asnjë mënyrë! Edhe nëse babai i foshnjës gjen një grua që ta ushqejë me gji foshnjën e tij dhe të kujdeset për të, kush ia siguron atij se kjo grua do t'ia ofrojnë këtij fëmije dashurinë dhe ndjenjat për të cilat ai ka nevojë?

“As nëna nuk duhet të dëmtohet për shkak të fëmijës së saj dhe as babai të mos dëmtohet për shkak të fëmijës së tij.” [El-Bekare: 233] Ky ajet ndalon që fëmija të kthehet në një goditës ose një mjet dëmtimi, me të cilin secili godet tjetrin ose i shkakton dëm tjetrit. Kjo nuk është e hijshme për dy njerëz që një ditë u strehuan nën strehën e lidhjes martesore. Zoti - bekuar dhe lartësuar qoftë Ai - e di se qeniet njerëzore kanë energji fizike dhe emocionale që nuk mund t'i kapërcejnë, kështu që Zoti nuk ngarkon asnjë prej bashkëshortëve përtej asaj që ai mund ta mbajë dhe që është në gjendje ta bëjë, qoftë në aspektin e shpenzimeve për fëmijën dhe nënën e fëmijës, nga ana e burrit,... qoftë në fushën e gjidhënies nga ana e nënës, rrethanat e së cilës duhet të merren parasysh.

“Edhe mbi trashëgimtarin (e babait të fëmijës) bien të njëjtat detyrime si këto (të babait). Dhe nëse dy prindërit dëshirojnë t'ia ndajnë gjirin fëmijës, pasi kanë rënë dakord për këtë dhe janë këshilluar me njëri-tjetrin, kjo nuk përbën gjynah për ta. E nëse dëshironi që fëmijëve tuaj t'u gjeni ndonjë grua tjetër që t'u japë gji, kjo nuk përbën gjynah për ju përderisa ju e dorëzoni me mirësi atë çfarë jepni (shpërblimin).” [El-Bekare: 233] Në të gjitha rastet pëlqimi

midis babait dhe nënës duhet të jetë baza e marrëdhënies për gjithçka që ka të bëjë me këtë foshnjë, në mënyrë që në rritjen e tij ai të mos ndikohet nga asnjë efekt negativ që mund të reflektohet në jetën e tij të ardhshme dhe që mund ta dëmtojë atë. Nëse prindërit mendojnë se foshnjën është më mirë ta ushqejë me gjë një grua tjetër, atëherë të dy ata duhet të jenë pjesë e marrjes së këtij vendimi dhe ky vendim duhet të merret bazuar mbi pëlqimin e secilës palë dhe rënien dakord midis tyre për këtë çështje. **“Dhe kini frikë Allahun, e dijeni se Allahu e shikon çfarë bëni ju!”** [El-Bekare: 233] Ajeti përmbyllet me një urdhër të prerë që urdhëron për devotshmëri. Ky urdhër konfirmon dhe tërheq vëmendjen e secilit nga prindërit, se duhet ta dinë që Allahu i shikon se si veprojnë e punojnë dhe se Atij nuk i fshihet asgjë. Çfarë pranie hyjnore është kjo, saqë qiejt gati sa nuk thyhen prej saj! Me këtë i Madhërishmi ua konfirmon secilit prej këtyre dy prindërve rëndësinë e madhe që ka kujdesi për këtë foshnjë të dobët! Ushqyerja me gjë e njeriut është shumë më e gjatë se ushqyerja me gjë e çfarëdo gjallese tjetër, prandaj kërkohet që secili prej prindërve ta tolerojë palën tjetër dhe të dijë se fryti i kësaj marrëdhënieje - që është kjo foshnjë - është një fryt i vazhdueshëm afatgjatë. Kështu që asnjëri prej tyre nuk duhet ta dëmtojë tjetrin dhe duhet ta ruajnë një anë të marrëdhënies, që i lejon të bashkëpunojnë në edukimin dhe kujdesin e atij fëmije derisa ai të rritet, të maturohet dhe të fillojë të dallohet pjekuria e tij.

E meqenëse po flasim për ushqyerjen me gjë, themi që Zoti - bekuar dhe lartësuar qoftë Ai - e bëri gjidhënien një mjet për ta mbrojtur foshnjën dhe për t'i dhënë asaj ato çfarë i duhen për jetë. Por, përveç kësaj, Ai e bëri këtë gjidhënie si një shkak për lidhje gjaku. I Madhërishmi thotë: **“... edhe nënat tuaja të cilat ju kanë ushqyer me gjë, edhe vëllezërit dhe motrat tuaja nga gjiri...”** [En-Nisā': 23], që do të thotë se fëmija që pi qumështin e gjirit të një gruaje të huaj, bëhet biri ose bija e saj nga qumështi, dhe fëmijët biologjikë të asaj gruaje bëhen vëllezërit dhe motrat e këtij fëmije. Kështu që, kush ka pirë gjë nga një familje tjetër, ai do të bëhet me dy familje: familja e tij që e ka nga gjaku, edhe një familje e dytë që e ka nga gjiri. Në kornizën e të drejtave morale familja që e ka ushqyer me gjë një fëmijë të huaj meriton nga ai t'i mbajë marrëdhëniet me ta, t'i dojë dhe t'i respektojë ashtu siç ia kërkon familja e tij nga gjaku. Edhe nëse Allahu i madhërishëm nuk e ka bërë ligj trashëgiminë ose shpenzimin për të në këtë rast, i Dërguari i Zotit,

paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të, ishte besnik ndaj gruas që i kishte dhënë gjë atij dhe ndaj familjes së saj. Ai tregohej bujar me ta, interesohej për ta, u bënte mirë atyre dhe i vizitonte. Ai, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të, e konsideronte të ndaluar martesën me persona të caktuar që kishin lidhje qumështi, në të njëjtën mënyrë që e ndalonte edhe lidhja e gjakut.

Juristët muslimanë kanë pasur mendime të ndryshme rreth asaj se deri në çfarë mase duhet të arrijë gjidhënia, që ajo të merret në konsideratë për sa u përket dispozitave që kanë të bëjnë me të. Për çështje të tilla duhen shikuar edhe zakonet e njerëzve, nëse është traditë që ushqyerja me gjë pesë herë, ose dhjetë herë, ose një javë, një muaj ose një vit, është ajo që merret në konsideratë. Pra, duhet të vërehet me kujdes se çfarë konsiderohet “gjidhënie” dhe të mësohen dispozitat e saj dhe se çfarë bëhet e ndaluar si pasojë e saj. Një pjesë e juristëve muslimanë e kanë parë si të drejtë se ushqyerja me gjë që e bën të ndaluar martesën bëhet duke plotësuar një numër të caktuar herësh, gjë për të cilën janë përcjellë edhe disa transmetime.¹⁸² Disa juristë të tjerë konsideruan që ushqyerja me gjë që shkakton ndalimin e martesës është ajo që mbin mish dhe gjallëron kocka¹⁸³, që do të thotë se ai qumësht ishte një ushqim i mjaftueshëm për fëmijën që në trupin e tij të ndodhnin këto zhvillime. Ndoshta ajo që përmendëm në lidhje me respektimin e zakoneve të kombeve dhe popujve në këtë aspekt mund të jetë më afër juridiksionit sesa disa kufizime arbitrare.

“Dhe ata nga ju që vdesin dhe që lënë bashkëshorte, ato (bashkëshortet) duhet të presin katër muaj e dhjetë (ditë). Dhe kur ta kenë përmbushur afatin e tyre të pritjes, atëherë ju nuk keni asnjë gjynah për çfarë ato bëjnë me veten e tyre brenda rregullave. Allahu është i njohur (plotësisht) me çfarë bëni ju!” [El-Bekare: 234]

Pasi Zoti - bekuar dhe lartësuar qoftë Ai - përmend se çfarë vjen pas ndarjes midis bashkëshortëve me vetë zgjedhjen e tyre, përmend edhe pasojat e asaj “ndarjeje” të destinuar, të detyruar, që nuk bëhet me zgjedhjen e asnjërit prej tyre. Bëhet fjalë për ndarjen që e shkakton vdekja. Kur një burrë vdes dhe lë pas një grua, ajo duhet të zbatojë

¹⁸² Si thënia e të Dërguarit të Allahut, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të: “Një apo dy thithje nuk shkaktojnë ndalesë.” [Muslimi, *Sahih Muslim*, hadithi nr. 1450, fq. 577]

¹⁸³ Ibn Mesudi r.a. tregon se i Dërguari i Allahut, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të, ka thënë: “Ushqyerja me gjë, e cila bëhet shkak për ndalim martese, është vetëm ajo që mbin mishin dhe gjallëron kockën.” [Ibn Hanbel, Musned El-Imam Ahmed ibn Hanbel, 7/185, hadithi nr. 4114]

periudhën e pritjes. Kjo periudhë është koha në të cilën sqarohet nëse ajo mund të jetë shtatzënë nga burri i saj që vdiq apo jo... pra, si sigurim se në mitrën e gruas nuk është ngjizur asgjë prej tij. Për gruan së cilës i ka vdekur burri Allahu i madhërishëm ka caktuar një periudhë pritjeje katër muaj dhe dhjetë ditë. Pastërtia e mitrës së saj mund të arrihet vetëm në tre muaj, periudhë kjo e mjaftueshme që një grua të ketë cikin e saj të përmuajshëm dhe të pastrohet tri herë, kurse dyzet ditët e tjera shtesë në rastin e vdekjes së bashkëshortit janë ditët e hidhërimit të fortë që pasojnë vdekjen dhe në këto ditë ajo supozohet të rimarrë vetveten. Ato janë ditë kur ajo ndien një hidhërim të thellë dhe sjell ndër mend kujtimet që ka me burrin e saj, i cili ka ndërruar jetë. Ato nuk janë ditë procedurash dhe dispozitash, por janë ditë pikëllimi dhe kjo është arsyeja se pse asaj i është caktuar kjo periudhë pritjeje. Zoti e di më mirë!

“Dhe kur ta kenë përmbushur afatin e tyre të pritjes, atëherë ju nuk keni asnjë gjynah për çfarë ato bëjnë me veten e tyre brenda rregullave. Allahu është i njohur (plotësisht) me çfarë bëni ju!” [El-Bekare: 234] Kur periudha e tyre e pritjes mbaron, atëherë nuk konsiderohet gjynah, as mëkat dhe as përgjegjësi me të cilat ngarkohen ajo dhe as të afërmit e saj, nëse ajo fillon të kthehet në jetën e saj normale dhe të kryejë aktivitetet që i kryente para vdekjes së burrit të saj. Por këtu do të kemi të bëjmë me një gjë shtesë. Bëhet fjalë për veprimet që mund të çojnë në gjetjen e një burri tjetër tashmë, pas vdekjes së burrit të saj të ndjerë dhe pas kryerjes së afatit të pritjes. Nga ato veprime mund të jenë për shembull ndonjë zbulim me të cilin ajo e rregullon veten, brenda shtëpisë së saj. Në këtë rast ajo nuk duhet të përflitet apo të thuhet se ajo e ka harruar ose injoruar burrin e saj të vdekur para se të kalbet qefini i tij, gjë me të cilën njerëzit e kanë zakon ta kritikojnë gruan së cilës i ka vdekur bashkëshorti dhe ta përshkruajnë atë si jobesnike etj. Kështu që të afërmit e saj nuk duhet të ndihen sikur këto veprime të saj janë diçka që i kapërcen kufijtë, pasi kjo është një gjë që nuk përbën mëkat, përderisa këto veprime janë brenda kufijve të fesë dhe nuk e cenojnë njerëzillëkun.

Rreth fejesës

“Nuk është gjynah për ju kur flisni në mënyrë indirekte në lidhje me fejesën e grave apo kur këtë qëllim e fshihni në veten tuaj. Allahu e di që ju do të mendoni për to ” [El-Bekare: 235]

Ky ajet i ndritur është në një linjë me ajet para tij, pasi ajeti para këtij flet për gruan që i ka vdekur burri dhe e ka përmbysllur edhe afatin e pritjes që e parashikon ligji islam dhe tani ajo është bërë e gatshme për të rifilluar një jetë të re. Por, çfarë duhet të bëjnë ata që dëshirojnë të martohen me një grua në rrethana të tilla? Sa i përket gjatë periudhës së pritjes, këtyre grave nuk u duhet shprehur qartë dëshira për t'u fejuar apo për t'u martuar me to, por mjafton t'u thuhet në mënyrë indirekte fjalë që nënkuptojnë dëshirën e atyre burrave që të martohen me to, fjalë të tilla si: “Me njerëz si ti ndërtohet familja dhe mbahet gjallë”, ose: “Ti je njeri i besueshëm, ku mund të mbështetesh”, ose: “Sa e lumtur është ajo shtëpi ku gjendesh ti!” Por, nuk lejohet t'i thuhet haptazi asaj se ‘unë jam duke pritur me padurim që të të përfundojë periudha e pritjes dhe të martohemi’, pasi fjalë të tilla ndoshta e lëndojnë atë ose ndoshta edhe mund të keqkuptohen... kështu që mjafton t'u thuhet vetëm fjalë të tërthorta, indirekte.

“... por mos u premtoni atyre fshehurazi (për martesë), por vetëm të flitni fjalë të mira!” [El-Bekare: 235] Premtim i fshehtë - i cili fatkeqësisht është një gjë e përhapur në kohën tonë – do të thotë që një burrë dhe një grua të bien dakord fshehurazi që të martohen pasi periudha e pritjes të mbarojë. Kjo është një praktikë që veprohet edhe me gratë e tjera (që nuk u ka vdekur burri), që janë thjesht të pamartuara. Ky premtim i fshehtë është i papranueshëm, pasi krijon idenë e afrimit pranë imoralitetit apo devijimit, dhe shumica e gabimeve në të cilat bien të rinjtë dhe të rejtat në këto ditët tona ndodhin pas vendosjes së besimit midis të dyve... pastaj vjen premtimi i fshehtë, ose premtimi për martesë, i cili në të shumtën e rasteve ndodh që nuk përmbushet... ose të themi që vetëm në raste të pakta përmbushet. Allahu i madhë-rishëm na ka ndaluar nga ky lloj premtimi. Dhe kjo - dhe Zoti e di më mirë - nuk është një ndalesë që trajton vetëm rastin e gruas së cilës i ka vdekur burri, por është e përgjithshme dhe përfshin ato premtime që asnjëra nga palët nuk kanë mundësi t'i mbajnë.

“Dhe mos merrni vendim për kontratë martesë, derisa periudha e caktuar e pritjes të mbarojë! Dhe dini se Allahu e di atë që keni në zemrat tuaja, prandaj ruajuni prej Tij! Dhe dini gjithashtu se

Allahu është falës i madh dhe tolerant!" [El-Bekare: 235] Sa i përket kontratës së martesës, ajo është e lejueshme të bëhet vetëm pasi periudha e pritjes të ketë përfunduar plotësisht dhe të ketë arritur afatin e caktuar. "Periudha e pritjes" është detyrë për gruan kur asaj i vdes burri, edhe kur ajo është në proces divorci, kështu që duhet shikuar periudha e secilës grua sipas situatës së saj. Siç e përmendëm edhe më parë, këto periudha variojnë, nga rreth tre muaj (për gruan në proces divorci), në katër muaj e dhjetë ditë për atë së cilës i ka vdekur burri. Juristët kanë diskutuar gjatë rreth personit i cili ka lidhur kontratë martese me një grua e cila është në periudhën e pritjes (para përfundimit të kësaj periudhe) dhe nëse kjo do ta privojë atë burrë prej saj në mënyrë të përvetshme apo të përkohshme. Kush dëshiron të thellohet në këto çështje, le të shikojë rreth këtyre temave në librat e juristëve muslimanë.

"Nuk përbën gjynah për ju nëse i lëshoni gratë para se t'i keni prekur ato, ose para se të keni caktuar ndonjë detyrim (dhuratë martesore) për to. Por, jepuni atyre (ndonjë dhuratë), i pasuri sipas mundësisë së tij edhe i varfri sipas mundësisë së tij... jepuni një dhuratë të njerëzishme! Ky është një detyrim për të mirët." [El-Bekare: 236] I pasuri shpenzon aq sa e ka kapacitetin dhe ofron një dhënie për gruan që e divorcoi... një dhënie që i ka hije atij, pa marrë parasysh gruan nëse ajo është e pasur apo e varfër. Edhe i varfri jep aq sa e ka kapacitetin. Dhe kjo dhënie konsiderohet si një lloj kompensimi, që e largon atë së menduari për poshtërimin që mund të ndiejë ajo apo për plagën që rezulton nga divorci i saj në këtë mënyrë. Dihet se divorcimi i një gruaje në këtë mënyrë, në shoqëritë tona, mund t'ia bëjë të vështirë asaj ndoshta për një kohë shumë të gjatë mundësinë për të pasur një burrë tjetër, sepse njerëzit do të artikulojnë shumë thashetheme dhe arsye të imagjinuara rreth atij divorci të papritur. **"Një dhuratë të njerëzishme! Ky është një detyrim për të mirët."** [El-Bekare: 236] Allahu e quan këtë si 'detyrim për njerëzit e mirë', në mënyrë që njerëzit t'i japin rëndësi kësaj porositë të Allahut dhe të mos e nënvlerësojnë atë.

"Dhe nëse i divorconi ato para se t'i keni prekur, ndërkohë që keni caktuar një detyrim (dhuratë martese) për to, atëherë (jepuni) gjysmën e asaj që keni përcaktuar, përveç nëse heqin dorë nga ajo, ose të falë ai në dorën e të cilit është kontrata e martesës. Dhe të falni është më afër devotshmërisë. Dhe mos e harroni mirësinë mes

jush! Vërtet, Allahu e shikon gjithë çfarë bëni ju!" [El-Bekare: 237] Kjo është një gjendje tjetër për gruan e divorcuar: kur divorcohet para se bashkëshorti ta ketë prekur atë, por që është përcaktuar dhe emëruar dhurata e saj e martesës. Teksti citon se në këtë rast ajo meriton gjysmën e dhuratës së emëruar dhe kjo gjysmë nuk shfuqizohet **"përveç nëse heqin dorë nga ajo"**, pra nëse ato gra heqin dorë dhe nuk e marrin, **"ose të falë ai në dorën e të cilit është kontrata e martesës"**, pra nëse heq dorë i afërmi i gruas që është kujdestari i saj. Sipas një thënieje tjetër, **"ai në dorën e të cilit është kontrata e martesës"**, nënkupton bashkëshortin. Nëse bëhet fjalë për kujdestarin, ajeti ka këtë domethënie: atyre grave u duhet dhënë gjysma e dhuratës së martesës vetëm nëse ato heqin dorë prej saj (nëse janë të zonjat e vetes), ose të heqë dorë kujdestari i saj (nëse ato ia kanë deleguar atij veprimet në emër të saj) dhe kujdestari nënkupton babanë e saj ose këdo tjetër që zë vendin e tij. Kurse në rastin e dytë, nëse nënkuptohet "bashkëshorti", domethënia e ajetit është kjo: vetëm nëse heqin dorë të divorcuarat ose të heqë dorë bashkëshorti nga gjysma e dhuratës dhe t'ia japë asaj dhuratën të plotë.

"Dhe të falni është më afër devotshmërisë." [El-Bekare: 237] Ez-Zexhxhaxh thotë që ligjëratat u drejtohet burrave dhe grave, që do të thotë se të falë burri do të thotë që ai të japë gjithë dhuratën e premtuar, të plotë, dhe kjo është më e mirë për të. Falja e gruas është që ajo të heqë dorë dhe të mos marrë asgjë dhe kjo është më e mirë për të. **"Dhe, mos e harroni mirësinë, mes jush!"** [El-Bekare: 237], mos harroni të bëni mirë ndaj njëri-tjetrit!¹⁸⁴

Pas këtij rrugëtimi të gjatë me dispozitat për martesën, divorcin, dhuratën e martesës, shpenzimet, gjidhënien, periudhat e pritjes, etj., vjen ajeti fisnik që jep një urdhër të fortë dhe që konfirmon detyrimin për të treguar kujdes të madh ndaj namazeve: **"Ruajini me kujdes namazet** (e detyrueshme) **dhe** (në veçanti) **namazin e mesëm... dhe ngrihuni** (e faleni namazin) **në përgjigje të Allahut, të bindur me sinqeritet!"** [El-Bekare: 238]

Specifikohet "namazi i mesëm" (që sipas dijetarëve është namazi i ikindisë), dhe jepet urdhri për t'u ngritur në namaz, për hir të Zotit, me përkushtim dhe me sinqeritet. Ky ajet vjen si një moment pushimi

¹⁸⁴ En-Nesefij, *Tefsir 'un-Nesefij, Medārik 'ut-Te'vil ve Hakāik 'ut-Te'vil*, 1/119.

dhe strehimi te përkujtimi i Zotit të plotfuqishëm... pas këtij turneu të gjatë me dispozitat e divorcit. Të gjitha këto dispozita kërkojnë durim, namaz, kthimin me përkushtim nga Zoti i plotfuqishëm dhe ndjesinë e pranisë përpara Tij, dhe kjo mund të arrihet vetëm duke pasur kujdes namazet, veçanërisht namazin e mesëm.

“E nëse keni frikë (nga ndonjë armik), atëherë (faleni namazin) në këmbë ose hipur (mbi kalë, apo kafshët e tjera)! E kur të jeni të sigurt, atëherë kujtojeni Allahun (në namaz) siç ju ka mësuar, gjë të cilën (më parë) ju nuk e dinit!” [El-Bekare: 239]

I Plotfuqishmi ua bëri detyrë luftimin besimtarëve, kurse këtu u vë në dukje rastin e gjendjes së frikës: **“E nëse keni frikë (nga ndonjë armik), atëherë (faleni namazin) në këmbë ose hipur (mbi kalë apo kafshët e tjera)!”**. Duket sikur dikush të ketë pyetur nëse konsiderohet neglizhim i namazit ose humbje e tij falja në këmbë ose hipur mbi kafshë, në situata frike. Atëherë Zoti i plotfuqishëm u përgjigjet atyre, duke thënë: **“E nëse keni frikë”, atëherë faluni si të mundeni “në këmbë” duke ecur, “ose të hipur”**. Pra, si të jetë e mundur... duke u kthyer nga kibla, ose jo. Në raste të tilla, rukuja-përkulja dhe rënia në sexhde bëhen me shenja. **“E kur të jeni të sigurt”** që e kaloni frikën, **“atëherë kujtojeni Allahun (në namaz) siç ju ka mësuar”** ta përkujtoni e ta përmendni duke qëndruar me përlulje dhe përkushtim para Tij, **“gjë të cilën (më parë) ju nuk e dinit!”**... Edhe më përpara është thënë ajeti i ndritur: **“Po ashtu, Ne kemi dërguar mes jush një të dërguar nga gjiri juaj, që ju lexon juve ajetet Tona, ju pastron dhe ju mëson Librin dhe urtësinë, e ju mëson çfarë nuk e dinit.”** [El-Bekare: 151], dhe ajeti që pason ajetet që flasin për haxhin, ku thuhet: **“Dhe kur të keni përfunduar ritet tuaja, kujtojeni Allahun ashtu siç kujtoni baballarët tuaj ose edhe më shumë!”** [El-Bekare: 200], sepse përkujtimi i Allahut është “Xhenneti” i besimtarit. Përkujtimi i Allahut është fortesa ku besimtari strehohet dhe mbrohet. Nëpërmjet përkujtimit të Allahut, falënderimit dhe adhurimit të mirë ndaj Tij, besimtari bëhet më i aftë për të duruar vështirësitë me të cilat ndeshet gjatë “mbajtjes së besës së dhënë Allahut” dhe gjatë kryerjes së rolit të tij si zëvendës i Allahut në Tokë. Kështu pra, përkujtimi i Allahut të madhërishtë është i gjithi falënderim, durim, meditim dhe arsyetim.

Pastaj konteksti kalon në përmbylljen e ajeteve të dispozitave të martesës, e cila është një përmbyllje e mrekullueshme, si tërë ajetet e Librit të urtë: **“Dhe atyre prej jush, që u është afruar vdekja”** [El-Bekare: 240], pra që e ndiejnë se u është afruar momenti i vdekjes **“dhe që lënë bashkëshorte”** dhe e dinë se do të lënë bashkëshorte të dobëta, që kanë nevojë për kujdes, **“të lënë amanet për bashkëshortet e tyre t’u sigurohet gjithë çfarë ato kanë nevojë për një vit të plotë, pa i bërë të dalin** (nga shtëpia e burrit).” [El-Bekare: 240] Allahu xh.sh. i urdhëron besimtarët që t’ua lënë porosi bijve dhe klanit të tyre që bashkëshortja e tij, që do ta lërë pas, të lejohet të qëndrojë në shtëpinë e saj - shtëpinë martesore – dhe të gëzojë mirësinë e qëndrimit në të për një vit të plotë. Asnjë nga trashëgimtarët nuk ka të drejtë t’i largojë ato nga shtëpia e tyre martesore. **“Por nëse ato dalin** (nga shtëpia e bashkëshortit, me dëshirën e tyre), **atëherë ju nuk keni gjynah për çfarë bëjnë ato me veten e tyre brenda rregullave.”** [El-Bekare: 240] Në këtë rast, të afërmit e burrit nuk kanë asnjë gjynah ngaqë ato kanë dalë, por dalja e tyre me kërkesën e të afërmeve të burrave është e palejueshme.

“Dhe Allahu është i plotfuqishëm, i urtë.” [El-Bekare: 240]

Pasi folëm rreth këtij ajeti fisnik, duam të theksojmë se disa kanë pretenduar se ky ajet është i shfuqizuar nga ky ajet i ndritur: **“Dhe ata nga ju që vdesin dhe që lënë bashkëshorte, ato** (bashkëshortet) **duhet të presin katër muaj e dhjetë** (ditë). **Dhe kur ta kenë përmbushur afatin e tyre të pritjes, atëherë ju nuk keni asnjë gjynah për çfarë ato bëjnë me veten e tyre brenda rregullave. Allahu është i njohur** (plotësisht) **me çfarë bëni ju!”** [El-Bekare: 234] Ata mendonin se dy ajetet kanë ardhur për të njëjtën arsye, për periudhën e pritjes që e zbaton gruaja së cilës i ka vdekur bashkëshorti i saj. Por në fakt, këto dy ajete kanë ardhur për arsye krejtësisht të ndryshme, pasi fjalët e Zotit të plotfuqishëm: **“Dhe atyre prej jush që u është afruar vdekja dhe që lënë bashkëshorte, të lënë amanet për bashkëshortet e tyre t’u sigurohet gjithë çfarë ato kanë nevojë për një vit të plotë, pa i bërë të dalin** (nga shtëpia e burrit)” [El-Bekare: 240] erdhën duke marrë parasysh traditat dhe zakonet e popujve të ndryshëm.

Popujt e ndryshëm kanë zakone të ndryshme për të shprehur ndërrimin ndaj të vdekurve të tyre, për të treguar respektin për kujtimin e tyre dhe për të dhënë përshtypjen pozitive se ata gëzonin dashurinë dhe vlerësimin e familjes dhe të afërmeve të tyre... si edhe për të treguar

se ky i ndjerë ka lënë kujtime të mira, respekt dhe nderim të familja e tij e ngushtë dhe tek ata me të cilët ka pasur lidhje.

Traditat e kombeve në shprehjen e këtyre ndjenjave kanë qenë të ndryshme... dhe vazhdojnë të jenë të ndryshme. Kur'ani fisnik i mori parasysh këto ndjenja njerëzore me konsideratën më të mirë dhe më të bukur. Shtëpia e burrit, e cila dëshmoi jetën e tij me bashkëshorten dhe fëmijët e tij, mbetet sikur të mos ketë ndodhur asnjë ndryshim pas kësaj vdekjeje. Kjo sjell lehtësim për të gjithë anëtarët e familjes, me në krye bashkëshorten e të ndjerit. Siç e ka shprehur i Dërguari i Allahut, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të, burri zë një vend të rëndësishëm të gruaja e tij.¹⁸⁵

Periodha e pritjes bëhet me qëllim pastërtinë e mitrës së gruas së të vdekurit, e cila kërkon një periudhë kohore sa tre pastrime nga cikli i përnuajshëm... e gjithashtu ekziston edhe periudha e gjendjes së rëndë psikologjike për gruan, për kapërcimin e së cilës mjaftojnë dyzet ditë. Por ekziston edhe një periudhë tjetër, ajo e riorganizimit të jetës për të dhe për bijtë e të vdekurit, pas këtyre ndryshimeve të ashpra shpirtërore por edhe materiale. Periudha e riorganizimit të jetës nuk mund të kryhet në mënyrë të përshtatshme, në më pak se një vit, pavarësisht nëse njerëzit i përkasin një shoqërie bujqësore jeta e së cilës lidhet me sezonet, apo një shoqëri baritore jeta e së cilës lidhet me ujin dhe kullotën, apo një shoqëri tregtare në të cilën llogaritë lidhen me rrotullimin e një viti. Nëse shtëpia është me qira, ka shumë të ngjarë që qiraja të jetë e lidhur me vitin, kështu që një vit konsiderohet si njësi e vogël për riorganizimin e punëve të njerëzve dhe jetën e tyre, veçanërisht pas një fatkeqësie të madhe siç është “fatkeqësia e vdekjes”, siç e ka quajtur Kur'ani famëlartë.¹⁸⁶ Kjo në mënyrë që bashkëshortes së

¹⁸⁵ Në veprën “Delail ‘un-Nubuvve”, El-Bejhikij nëpërmjet Ibn Is’hakut tregon: “Kur i Dërguari i Zotit, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të, u nis nga Uhudi të kthehej në Medinë, atë e takoi Hamna bint Xhahsh. Njerëzit i dhanë asaj lajmin e hidhur për vdekjen e vëllait të saj Abdullah ibn Xhahshit dhe ajo tha istirxha’a-n (“Të Zotit jemi dhe tek Ai do të kthehemi”, një shprehje që e thonë gjithmonë muslimanët në rast vdekjeje) dhe kërkoi falje nga Allahu për të. Pastaj i dhanë lajmin e vdekjes së dajës së saj, Hamza ibn Abdul Muttalibit, dhe ajo bëri të njëjtën gjë si për vëllain e saj. Pastaj i dhanë lajmin e vdekjes së bashkëshortit të saj, Musab ibn Omejit, dhe ajo briti dhe vajtoi për të... I Dërguari i Allahut, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të, tha: “Vërtet, burri zë një vend të rëndësishëm të gruaja e tij!” [El-Bejhikij, *Delail ‘un-Nubuvve*, 1/22]

¹⁸⁶ Fjalët e të Madhërismit: **“O ju që keni besuar, dëshmia (duhet të merret) mes jush kur vdekja i afrohet ndonjërit prej jush, në kohën e lënies së trashëgimisë. (Dëshmia) Le të bëhet nga dy burra të drejtë nga mesi juaj, ose nga dy të tjerë, që nuk janë nga komuniteti juaj, nëse jeni në udhëtim dhe ju godet fatkeqësia e vdekjes! T’i mbani ata të dy pas namazit, dhe të betohen në Allahun, nëse dyshoni (në dëshminë e tyre, e të thonë): “Ne nuk do ta shesim betimin tonë me asnjë çmim, edhe nëse ai është një i afërm i yni... dhe nuk e fshehim dëshminë e Allahut! Përndryshe, ne do të ishim mëkatarë.”** [El-Maide: 106]

brengosur nga vdekja e bashkëshortit të saj t'i jepet mundësia e një viti, që të riorganizojë çështjet e saj dhe të fëmijëve të saj dhe që ta praktikojë veten në mbajtjen e përgjegjësisë e vetme, pasi ta ketë kapërcyer tronditjen emocionale, pastërtinë e mitrës, e kështu me radhë. Dhe kjo është tipike për dispozitat e Kur'anit fisnik, të cilat ngrihen mbi lehtësimin ndaj njerëzve, mëshirën dhe pasjen kujdes të ndjenjave të ndryshme dhe të çështjeve njerëzore. Në krye të të gjitha çështjeve njerëzore qëndron familja, e cila përbën themelin e ndërtimit të shoqërisë dhe prej së cilës degëzohet një rrjet i gjerë marrëdhëniesh shoqërore, e që Islami kujdeset fort t'i zhvillojë dhe t'i ruajë ato.

Pra, pritja për të sqaruar pastërtinë e mitrës dhe për t'u përgatitur për rifillimin e një cikli të ri jetësor mundet që katër muaj dhe dhjetë ditë të jenë minimumi i mjaftueshëm për këtë dhe mund të jetë një periudhë e mjaftueshme për rikuperimin e gruas nga aspekti psikologjik dhe fizik i saj. Sa i përket periudhës njëvjeçare, ajo është kufiri maksimal për rregullimin e çështjeve të ndryshme, veçanërisht të atyre materiale, që kanë të bëjnë me risistemimin e jetës. Kur shikojmë disa nga shkencat bashkëkohore (veçanërisht shkencat e psikologjisë) dhe anketat që bëjnë studiuesit rreth grave që u kanë vdekur burrat, duke vëzhguar aspektet e ndryshme emocionale, vërejmë një shpjegim të shumë kuptimeve që ndoshta komentuesit e Kur'anit mund të mos i kenë vënë re, ngaqë sytë e tyre ishin të ngulitur në gjykimin juridik në lidhje me këtë çështje. Por, nëse ata do t'i vinin re çështjet e tjera, atëherë do të gjykonin sipas rregullave të të dyja ajeteve dhe do ta kuptonin se nuk ka asnjë shfuqizim mes tyre.

Secili prej tyre ka një drejtim të veçantë, ku ajeti i parë i drejtohet gruas, në lidhje me trupin e saj, shpirtin e saj, mitrën dhe daljen e saj nga efektet e fatkeqësisë së vdekjes, ndërsa ajeti që citon vitin përbën një porosi nga Zoti - bekuar dhe lartësuar qoftë Ai - për burrat, për familjen, për trashëgimtarët dhe për kombin, që gruas së cilës i ka vdekur bashkëshorti i saj t'i jepet mundësia e riorganizimit të jetës së saj materiale, në të cilën tashmë asaj i janë bashkëngjitur edhe të tjerë dhe që janë trashëgimtarët, të cilët kanë të drejtën e tyre në atë pasuri të lënë nga bashkëshorti i saj. Ajo ka nevojë për këtë mundësi, pavarësisht nga natyra e marrëdhënieve mes anëtarëve të shoqërisë. Kështu pra, nuk ka asnjë kundërshti, as kontradiktë ose përplasje midis dy ajeteve, të cilët kërkohet të nxirren në radhën e ajeteve për të cilat thuhet

se kanë shfuqizuar njëri-tjetrin (ku i mëvonshmi e shfuqizon të mëparshmin) dhe t'u bëhen komentime jo të drejta, për sa kohë që këto ajete kuptohen, tema e secilit prej tyre ndryshon nga tema e tjetrit dhe kontradikta midis tyre është përjashtuar.

“Edhe grave të divorcuara u takon t'u jepet një furnizim, sipas asaj që është e pranueshme, dhe ky është një detyrim për të mirët.” [El-Bekare: 241] Pasi Zoti i madhërishëm e konfirmon se nuk është e lejueshme që gruaja së cilës i ka vdekur burri të nxirret nga shtëpia e saj, për një vit të tërë (në mënyrë që pas kësaj periudhe të jetë e përgatitur për t'u transferuar në një shtëpi tjetër), vjen ky ajet fisnik ku Zoti i plotfuqishëm sikur bën me dije se burri i divorcuar mund të mos jetë aq bujar sa t'i ofrojë ndonjë dhuratë gruas që e divorcon për çfarëdolloj shkak, prandaj Ai e përmbyll legjislacionin me konfirmimin për t'i dhënë kësaj një dhuratë.

“Kështu Allahu jua sqaron juve ajetet e Tij, në mënyrë që të kuptoni.” [El-Bekare: 242] Dhe pasi Ai i madhërishmi përfundon së shpjeguari të gjitha legjislacionet e rëndësishme mbi të cilat qëndron ndërtimi i familjes, më pas Ai tregon se na udhëzoi për në provat e Tij dhe na i sqaroi ato për të na bekuar me mendje që janë të afta të krijojnë marrëdhënie të mira me këto çështje të mprehta, në të cilat përzihen emocionet, ndjenjat, zakonet dhe traditat, dhe përfshin fraksione të ndryshme të njerëzve. Gjithë këto legjislacione nuk janë detyra individuale apo legjislacione specifike, por janë legjislacione për njerëz që kanë vendosur të ndajnë një jetë të përbashkët dhe të krijojnë një institucion – institucionin e martesës - në ndërtimin e të cilit japin ndihmesën e tyre më shumë se një palë, dhe nga i cili rezulton strehimi, lidhja farefisnore, krushqia, dhe marrëdhënie të tjera nga të cilat varet vazhdimësia e llojit njerëzor.

Pjesa e njëzeteshtatë

Umeti i lehtësimit dhe i mëshirës

" أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ خَرَجُوا مِنْ دِيَارِهِمْ وَهُمْ أُلُوفٌ حَذَرَ الْمَوْتِ فَقَالَ لَهُمُ اللَّهُ مُوتُوا ثُمَّ أَحْيَاهُمْ إِنَّ اللَّهَ لَذُو فَضْلٍ عَلَى النَّاسِ وَلَكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَشْكُرُونَ (243) وَقَاتِلُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَاعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ سَمِيعٌ عَلِيمٌ (244) مَنْ ذَا الَّذِي

يُفْرِضَ اللَّهُ قَرْضًا حَسَنًا فَيُضَاعِفَهُ لَهُ أَضْعَافًا كَثِيرَةً وَاللَّهُ يَقْبِضُ وَيَبْسُطُ وَإِلَيْهِ تُرْجَعُونَ (245) أَلَمْ تَرَ إِلَى الْمَلَأِ مِنْ بَنِي إِسْرَائِيلَ مِنْ بَعْدِ مُوسَى إِذْ قَالُوا لِنَبِيِّ لَهُمْ اإِئْتِنَا مَلِكًا نُقَاتِلَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ قَالَ هَلْ عَسَيْتُمْ إِنْ كُتِبَ عَلَيْكُمُ الْقِتَالُ أَلَّا تُقَاتِلُوا قَالُوا وَمَا لَنَا أَلَّا نُقَاتِلَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَقَدْ أُخْرِجْنَا مِنْ دِيَارِنَا وَأَبْنَانَا فَلَمَّا كُتِبَ عَلَيْهِمُ الْقِتَالُ تَوَلَّوْا إِلَّا قَلِيلًا مِنْهُمْ وَاللَّهُ عَلِيمٌ بِالظَّالِمِينَ (246) وَقَالَ لَهُمْ نَبِيُّهُمْ إِنَّ اللَّهَ قَدْ بَعَثَ لَكُمْ طَالُوتَ مَلِكًا قَالُوا أَتَى يَكُونُ لَهُ الْمُلْكُ عَلَيْنَا وَنَحْنُ أَحَقُّ بِالْمُلْكِ مِنْهُ وَلَمْ يُؤْتَ سَعَةً مِنَ الْمَالِ قَالَ إِنَّ اللَّهَ اصْطَفَاهُ عَلَيْكُمْ وَزَادَهُ بَسْطَةً فِي الْعِلْمِ وَالْجِسْمِ وَاللَّهُ يُؤْتِي مَلَكُهُ مَنْ يَشَاءُ وَاللَّهُ وَاسِعٌ عَلِيمٌ (247) وَقَالَ لَهُمْ نَبِيُّهُمْ إِنَّ آيَةَ مُلْكِهِ أَنْ يَأْتِيَكُمُ التَّابُوتُ فِيهِ سَكِينَةٌ مِنْ رَبِّكُمْ وَبَقِيَّةٌ مِمَّا تَرَكَ آلُ مُوسَى وَآلُ هَارُونَ تَحْمِلُهُ الْمَلَائِكَةُ إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَةً لَكُمْ إِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ (248) فَلَمَّا فَصَلَ طَالُوتُ بِالْجُنُودِ قَالَ إِنَّ اللَّهَ مُبْتَلِيكُمْ بِنَهَرٍ فَمَنْ شَرِبَ مِنْهُ فَلَيْسَ مِنِّي وَمَنْ لَمْ يَطْعَمْهُ فَإِنَّهُ مِنِّي إِلَّا مَنْ اغْتَرَفَ غُرْفَةً بِيَدِهِ فَشَرَبُوا مِنْهُ إِلَّا قَلِيلًا مِنْهُمْ فَلَمَّا جَاوَزَهُ هُوَ وَالَّذِينَ آمَنُوا مَعَهُ قَالُوا لَا طَاقَةَ لَنَا الْيَوْمَ بِجَالُوتَ وَجُنُودِهِ قَالَ الَّذِينَ يَظُنُّونَ أَنَّهُمْ مُلَاقُوا اللَّهِ كَمْ مِنْ فِئَةٍ قَلِيلَةٍ غَلَبَتْ فِئَةً كَثِيرَةً بِإِذْنِ اللَّهِ وَاللَّهُ مَعَ الصَّابِرِينَ (249) وَلَمَّا بَرَزُوا لِجَالُوتَ وَجُنُودِهِ قَالُوا رَبَّنَا أَفْرِغْ عَلَيْنَا صَبْرًا وَثَبَّتْ أَعْدَامُنَا وَانصَرْنَا عَلَى الْقَوْمِ الْكَافِرِينَ (250) فَهَزَمُوهُمْ بِإِذْنِ اللَّهِ وَقَتَلَ دَاوُدُ جَالُوتَ وَآتَاهُ اللَّهُ الْمُلْكَ وَالْحِكْمَةَ وَعَلَّمَهُ مِمَّا يَشَاءُ وَلَوْلَا دَفْعُ اللَّهِ النَّاسَ بَعْضَهُمْ بِبَعْضٍ لَفَسَدَتِ الْأَرْضُ وَلَكِنَّ اللَّهَ ذُو فَضْلٍ عَلَى الْعَالَمِينَ (251) تِلْكَ آيَاتُ اللَّهِ تَتْلُوهَا عَلَيْكَ بِالْحَقِّ وَإِنَّكَ لَمِنَ الْمُرْسَلِينَ (252) تِلْكَ الرُّسُلُ فَضَّلْنَا بَعْضَهُمْ عَلَى بَعْضٍ مِنْهُمْ مَنْ كَلَّمَ اللَّهُ وَرَفَعَ بَعْضَهُمْ دَرَجَاتٍ وَآتَيْنَا عِيسَى ابْنَ مَرْيَمَ الْبَنِينَاتِ وَأَيَّدْنَاهُ بِرُوحِ الْقُدُسِ وَلَوْ شَاءَ اللَّهُ مَا اقْتَتَلَ الَّذِينَ مِنْ بَعْدِهِمْ مِنْ بَعْدِ مَا جَاءَتْهُمْ الْبَنِينَاتِ وَلَكِنْ اخْتَلَفُوا فَمِنْهُمْ مَنْ آمَنَ وَمِنْهُمْ مَنْ كَفَرَ وَلَوْ شَاءَ اللَّهُ مَا اقْتَتَلُوا وَلَكِنَّ اللَّهَ يَفْعَلُ مَا يُرِيدُ (253) يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا أَنْفِقُوا مِمَّا رَزَقْنَاكُمْ مِنْ قَبْلِ أَنْ يَأْتِيَ يَوْمٌ لَا بَيْعَ فِيهِ وَلَا خُلَّةٌ وَلَا شَفَاعَةٌ وَالْكَافِرُونَ هُمُ الظَّالِمُونَ (254) اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الْحَيُّ الْقَيُّومُ لَا تَأْخُذُهُ سِنَةٌ وَلَا نَوْمٌ لَهُ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ مَنْ ذَا الَّذِي يَشْفَعُ عِنْدَهُ إِلَّا بِإِذْنِهِ يَعْلَمُ مَا بَيْنَ أَيْدِيهِمْ وَمَا خَلْفَهُمْ وَلَا يُحِيطُونَ بِشَيْءٍ مِنْ عِلْمِهِ إِلَّا بِمَا شَاءَ وَسِعَ كُرْسِيُّهُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ وَلَا يَئُودُهُ حِفْظُهُمَا وَهُوَ الْعَلِيُّ الْعَظِيمُ (255)

"A nuk i ke parë (o Muhammed) ata të cilët dolën nga shtëpitë e tyre - dhe ishin me mijëra - e dolën nga frika e vdekjes? Dhe Allahu u tha atyre: "Vdisni!", pastaj Ai i ktheu në jetë ata... Vërtet, Allahu është bujar ndaj njerëzve, por shumica e njerëzve nuk falënderojnë. (243) E, luftoni në rrugën e Allahut dhe dijeni se Allahu dëgjon dhe di! (244) Kush është ai që i jep Allahut një hua të mirë, e Ai atëherë t'ia shumëfishojë atij me shumëfish? Allahu është Ai që shtrëngon (dorën), edhe jep (me bollëk), dhe tek Ai ktheheni. (245) A nuk i ke parë atë grup nga bijtë e Izraelit, pas (kohës së) Musait, kur i thanë një pejgamberit të tyre: "Na dërgo një mbret, që të luftojmë në rrugën e Allahut!". Ai tha: "A mund të ndodhë që, nëse juve ju bëhet ligj lufta, ju atëherë të mos luftoni?" Ata thanë: " Çfarë kemi ne që të mos luftojmë në rrugën e Allahut, kur jemi dëbuar nga shtëpitë tona dhe nga fëmijët tanë?!"... Dhe kur atyre iu bë ligj lufta, ata u

zmbropsën, përveç një pakice prej tyre. E Allahu i di mirë zullumqarët. (246) Dhe pejgamberi i tyre u tha: “Vërtet, Allahu ju ka dërguar juve Talutin si mbret.” Ata thanë: “Si mund të jetë ai mbret përmbi ne, kur ne jemi më të denjë për të qenë mbret se ai... e atij nuk i është dhënë ndonjë pasuri e madhe?”. Ai (pejgamberi) tha: “Vërtet, Allahu e ka zgjedhur atë mbi ju, dhe e ka pajisur me kapacitet në dituri edhe në trup. Allahu ia jep pushtetin e Tij kujt të dojë. Allahu është i gjerë, i gjithëdijshëm”. (247) Dhe pejgamberi i tyre u tha atyre: “Vërtet, shenja e mbretërimit të tij është t’ju vijë tabuti (një si arkë) në të cilin ka qetësi (për ju) nga Zoti juaj dhe (në të ka) relike të mbetura nga ato që kanë lënë familja e Musait dhe familja e Harunit, dhe atë (tabut) e mbartin engjëjt. Vërtet, kjo është një shenjë për ju, nëse jeni besimtarë!” (248) Kur Taluti doli me ushtarët, ai tha: “Allahu do t’ju sprovtojë ju me një lumë. Kështu që, kush pi nga ai, nuk është prej meje, dhe kush nuk e shijon atë, ai është prej meje, përveç kush merr një grusht (ujë) me dorën e tij.”... Por ata pinë prej tij, përveç një pakice prej tyre. E kur ai e kaloi atë (lumin), bashkë me ata që besuan, thanë: “Sot, nuk do të kemi fuqi (të përballemi) me Xhalutin dhe ushtarët e tij.”... Por, ata që ishin të sigurt për takimin me Allahun, thanë: “Sa e sa grupe të pakta në numër kanë mposhtur grupe të shumta në numër, me lejen e Allahut! E Allahu është me të duruarit.” (249) Dhe kur ata dolën përballë Xhalutit dhe ushtarëve të tij, thanë: “O Zot, na mbush me durim, na i forco këmbët dhe na ndihmo kundër njerëzve që nuk besojnë!” (250) ... Dhe i mundën ata, me lejen e Allahut! E Davudi e vrau Xhalutin dhe Allahu i dha atij (Davudit) pushtetin edhe pejgamberinë, dhe i mësoi çfarë deshi Ai. Dhe sikur Allahu të mos i mbronte njerëzit - disa me disa të tjerë - do të prishej toka. Por, Allahu është shumë bujar ndaj botëve (krijesave). (251) Këto janë ajetet e Allahut, të cilat t’i lexojmë ty (o Muhammed), me të vërtetën! Dhe vërtet ti je një i Dërguar! (252) Ata të dërguar, disave prej tyre u kemi dhënë përparësi mbi disa të tjerë. Ka nga ata që Allahu u ka folur (direkt) dhe disa i ka lartësuar me gradë. Edhe Isait, birit të Merjemes, Ne i kemi dhënë provat dhe e kemi mbështetur me Shpirtin e Shenjtë. E po të donte Allahu, ata (brezat) pas tyre nuk do të kishin luftuar mes tyre, pasi që u erdhën provat e qarta, por u konfliktuan. E prej tyre pati që besuan, e pati edhe nga ata që mohuan. E po të donte Allahu, ata nuk do ta

luftonin njëri-tjetrin, por Allahu bën çfarë Ai dëshiron. (253) O ju që keni besuar! Jepni nga ajo që Ne ju kemi dhënë, para se të vijë një ditë kur nuk do të ketë tregti, as miqësi, dhe as ndërmjetësim... dhe mohuesit janë ata zullumqarët e vërtetë! (254) Allahu është Ai që nuk ka zot tjetër përveç Tij! Ai është i Gjalli i përjetshëm, Mbështetësi i (gjithë) ekzistencës. Atë nuk e kaplon përgjumje, dhe as e merr gjumi! Të Atij janë gjithë çfarë ka në qiej, edhe çfarë ka në tokë. Cili është ai që mund të ndërmjetësojë tek Ai... përveçse me lejen e Tij? Ai e di se çfarë ndodh (aktualisht) para tyre dhe çfarë do të ndodhë pas tyre, dhe ata nuk përfshijnë asgjë nga dituria e Tij, përveç çfarë dëshiron Ai. Pushteti i Tij i ka përfshirë qiejt edhe tokën dhe Atë nuk e lodh ruajtja e tyre... E Ai është i Larti, Madhështori.” [El-Bekare: 243 - 255]

Pas këtij turneu të gjatë përmes shumë ligjeve të legjislacionit zëvendësues (shariatit islam), shfuqizues i ‘legjislacionit të robërimit dhe të prangave’, ky ajet i ndritur vjen për të na kthyer edhe një herë në krahasimin midis dy umeteve: umetit islam dhe umetit hebre. Umeti musliman është umeti më i mirë që është nxjerrë për njerëzit, që ka ardhur si shembull e model për ta dhe si përhapës i rregullimit dhe zhvillimit të jetës në tokë në nivel global. Umeti islam erdhi pas umetit të cilit iu kërkua të hynte në një tokë të kufizuar: **“Hyni në Tokën e Shenjtë!”** [El-Maide: 21], në mënyrë që përvoja të marrë dimensionet e saj të plota dhe që njerëzimi t’i njohë dallimet e mëdha që ekzistojnë mes robërve të të Gjithëmëshirshmit dhe robërve të njeriut (Faraonit).

Për robërit e njeriut ¹⁸⁷, të cilët u shpëtuan nga adhurimi i Faraonit, u përgatit gjithçka, në mënyrë që të rregullohej shkatërrimi dhe rrënimi shpirtëror që skllavërimi i gjatë u kishte shkaktuar. Toka e Shenjtë, ku u urdhëruan të hynin, do të ishte si një sanatorium i madh dhe si një “spital kombëtar”, në të cilin do të bëhej trajtimi i një populli dhe një kombi të tërë sipas një juridiksioni hyjnor dhe dukurive metafizike...

Dhe nga rrënojat e mbetura në ndërgjegjen e atij kombi hebre ishte ‘lartësimi i shkaqeve dhe harrimi i Shkaktuesit’. Shkaqet tek ata shumë herë bëjnë që të harrohet Krijuesi i tyre dhe Krijuesi i rezultateve të

¹⁸⁷ Umeti hebre vuajti një periudhë të gjatë nën thundrën e Faraonit, i cili pretendonte se ishte zot, dhe në shpirtin e hebrenjve ishte ngulitur thellë frika ndaj tij, e njëjtë me frikën ndaj Zotit.

tyre. Për këtë arsye ato çfarë u thanë në ajetet e sures El-Bekare, që nga ajeti 39 e deri në ajetin 141 të saj, në të gjitha ato numërohen gabimet e shumta të atij umeti në veprimet e tyre. Kurse në këtë ajet ekziston një tjetër gabim i madh, që ka të bëjë me themelet e besimit, pasi 'robi i njeriut' dhe 'robi i shkaqeve' e kapërcen Krijuesin e gjithësisë, të jetës dhe të njeriut... dhe e kapërcen Atë që i krijon shkaqet dhe pasojat që rezultojnë prej tyre. 'Robi i shkaqeve' tenton të lartësojë 'shkakun' dhe të mbështetet në të e ta harrojë Krijuesin e tij të vërtetë: **"A nuk i ke parë (o Muhammed) ata të cilët dolën nga shtëpitë e tyre - dhe ishin me mijëra - e dolën nga frika e vdekjes?"** [El-Bekare: 243] Këta njerëz, të cilët dolën nga shtëpitë e tyre, ishin nga bijtë e Izraelit... ndërkohë që ata nuk e kanë zakon të dalin, dhe ky veprim nuk është një nga karakteristikat e umetit të tyre. Por besimi i tyre te shkaqet dhe lidhja e tyre e ngushtë me to i bëri ata të ndiejnë - për një arsye që Kur'ani nuk e sqaron - se qëndrimi i tyre aty ku ishin mund të bënte që ata të përjetonin një shkatërrim në masë dhe një vdekje gjithëpërfshirëse, ku nuk do t'i mbronte numri i tyre i shumtë. Kështu që ata dolën (dhe ishin me mijëra) nga frika se mos vdisnin nga një vdekje së cilës ata ia panë të pranishme shkaqet... pa i kushtuar vëmendje faktit se shkaqet janë thjesht shkaqe dhe se ato krijohen nga një Krijues dhe Menaxhues, i Cili i bën ato të kenë efektivitet ose jo. Pa këtë efektivitet që Zoti u jep atyre shkaqeve, ato nuk do t'i jepnin rezultatet e veta dhe nuk do të shkaktonin ndonjë ndikim. Ata kishin jetuar për një periudhë të gjatë në kuadrin e "së padukshmes" së largët, larg vërejtjes së shkaqeve, kështu që ata nuk ishin në gjendje ta konceptonin madhësinë reale të atyre shkaqeve, prandaj shkaqet mbetën ato me të cilat ata u morën, duke i bërë ata të largohen nga Krijuesi i madhërisëm.

"Dhe Allahu u tha atyre: "Vdisni!" [El-Bekare: 243], pasi ata dolën nga ai vendbanim dhe menduan se u larguan nga shkaqet e vdekjes. **"... pastaj Ai i ktheu ata në jetë... Vërtet, Allahu është bujar ndaj njerëzve, por shumica e njerëzve nuk falënderojnë."** [El-Bekare: 243] Ai krijoi tek ata vdekjen dhe jetën, në mënyrë që t'i bënte të besonin se Ai është Krijuesi i të dyja gjendjeve -vdekjes edhe jetës - dhe se shkaqet ekzistojnë si të tilla vetëm kur Krijuesi, Dhënësi i formës, Shpikësi -madhëruar qoftë Ai - e dëshiron këtë.

Kështu Allahu i madhërishëm shfaq xhelozinë e Tij të madhe për tevhidin e Tij, për veçimin e Tij me cilësitë hyjnore dhe të gjitha atributet që janë vetëm të Tijat.

“E, luftoni në rrugën e Allahut dhe dijeni se Allahu dëgjon dhe di!” [El-Bekare: 244] Ky është një urdhër nga Zoti drejtuar umetit musliman për të luftuar, ligj i cili kishte qenë edhe për umetet para këtyre. Histori e atyre njerëzve që u soll në ajetin para këtij ishte si një parathënie e urdhrit hyjnor për të luftuar, i cili në dukje për ata me besim të dobët konsiderohet shkak për vdekjen, sepse në mendjen e njeriut krijohet mendimi se ai që del në luftë do të kthehet ose vrasës ose i vrarë, por njeriu besimtar që beson në një Zot të vetëm është i bindur dhe e di mirë se kur një njeri vdes në shtratin e tij ose bie dëshmor, në fakt ai vdes ngaqë kjo ka qenë e shkruar për të dhe se ky ishte përfundimi i afatit të tij të paracaktuar nga Zoti. Ai beson se asnjëri nuk mund ta përshpejtojë afatin e vdekjes as një orë, dhe as ta shtyjë atë... dhe se kjo vdekje është e pashmangshme dhe nuk ndikohet nga shkaqet. Për këtë arsye Allahu i madhërishëm ironizon me: **“Ata të cilët u thanë vëllezërve të tyre, ndërkohë që për vete qëndruan: Nëse do të na ishin bindur neve, nuk do të ishin vrarë.”** [Āl Imrān: 168], dhe i Larti u përgjigjet atyre: **“Thuaj: Largojeni nga vetja juaj vdekjen, nëse thoni të vërtetën!”** [Āl Imrān: 168], nëse thoni që qëndrimi pa shkuar në luftë të shpëton nga vdekja!¹⁸⁸

Besimtari s’duhet të bëjë gjë tjetër veçse t’i bindet Zotit të madhërishëm dhe ta lidhë zemrën dhe besimin e tij fort me Të, sepse Ai është Krijuesi i gjithçkaje. Ai është Krijuesi jonë dhe i asaj çfarë ne bëjmë. Shkaqet nuk janë asgjë tjetër vetëm se krijesa nga krijesat e Tij, që nëse Ai dëshiron, i vë në veprim... e nëse dëshiron, i ndalon së vepruari; veprimi apo mosveprimi i tyre, të gjitha janë të shkruara në një libër dhe i nënshtrohen urtësisë së Tij, lavdisë dhe fuqisë së Tij absolute.

“Kush është ai që i jep Allahut një hua të mirë, e Ai atëherë t’ia shumëfishojë atij me shumëfish? Allahu është Ai që shtrëngon (dorën), edhe jep (me bollëk) dhe tek Ai ktheheni.” [El-Bekare: 245] Ky është një paralajmërim nga Zoti i plotfuqishëm se pas vendosmërisë, vullnetit dhe këmbënguljes së luftëtarëve, lufta kërkon edhe para.

¹⁸⁸ Tefsîr ‘ul-Xhelâlejni, fq. 53.

Lufta ka nevojë për armë dhe për furnizime për ushtarët, të cilët mund të kalojnë muaj dhe vite larg familjeve të tyre. Kështu që ata kanë nevojë për dikë që të shpenzojë për ta dhe për familjet e tyre. Para se të bëhej detyrë zekati, para se të caktohej ndarja e tij dhe të bëhej udhëzimi i atyre që jepnin nga pasuria e tyre se ku duhej dhënë ajo, para kësaj, njerëzit mbështeteshin te vullnetarizmi dhe donacionet e atyre që kishin para, për të mbështetur luftëtarët që luftonin në rrugën e Zotit. Kështu që Zoti i madhërishëm u premton këtyre donatorëve se Ai nuk do të humbasë asgjë nga paratë e tyre, sepse ata po ndërvepronin me Allahun dhe i Madhërishmi e konsideronte atë çfarë ata e shpenzonin për hir të Tij, si një hua që ata po ia jepnin Atij!! E kush është më i mirë se Zoti në kthimin e huasë, dhe kush është më bujar se Ai në kthimin e mirësisë atyre që e meritojnë dhe në shpërblimin e tyre?! Herët ose vonë Ai do t'ua kthejë çfarë ata i kanë dhënë... E për sa i përket kthimit të hershëm, Ai do t'u dhurojë begati atyre, do t'i mbrojë nga armiqët dhe do t'i largojë rreziqet nga umeti... kurse shpërblimi i mëvonshëm do të jetë Xhenneti dhe mirësitë e tij.

“A nuk i ke parë atë grup nga bijtë e Izraelit, pas (kohës së) Musait, kur i thanë një pejgamberi të tyre: “Na dërgo një mbret, që të luftojmë në rrugën e Allahut!”. Ai tha: “A mund të ndodhë që, nëse juve ju bëhet ligj lufta, ju atëherë të mos luftoni?” Ata thanë: “Çfarë kemi ne që të mos luftojmë në rrugën e Allahut, kur jemi dëbuar nga shtëpitë tona dhe nga fëmijët tanë?!”... Dhe kur atyre iu bë ligj lufta, ata u zmbropsën, përveç një pakice prej tyre. E Allahu i di mirë zullumqarët.” [El-Bekare: 246] Kur i Madhërishmi thotë në Kur'an: **“A nuk i ke parë?”**, kjo shprehje ka kuptimin që ‘kështu ka ndodhur’ dhe tashmë kjo gjë është bërë e ditur nga të gjithë, është përhapur ai lajm dhe është bërë nga informacionet e përhapura dhe të pranueshme nga të gjithë. Kur pejgamberit i thuhet kjo frazë, ajo ka kuptimin që: ‘A nuk e di ti, a nuk e ke parë, a nuk ke dëgjuar?’, për ta bërë këtë që po përmendet si një nga çështjet e njohura, të pranuara, që e dinë të gjithë.

Zoti e di më së miri!

Ajo histori që u përmend më parë, pra ai grup njerëzish që dolën nga shtëpitë nga frika e vdekjes, mund t'u ndodhë bijve të Izraelit dhe mund t'u ndodhë edhe të tjerëve. Kurse këtu konteksti kërkon të tregojë për bijtë e Izraelit në veçanti. Këto ngjarje që do t'i sjellin ajetet e mëposhtme, janë specifike për Bijtë e Izraelit. Kjo - dhe Zoti e di më

mirë - pasi bijtë e Izraelit menduan se pushteti hyjnor ishte bërë një barrë e rëndë për ta. Ata menduan se nëse ata do të sundoheshin nga një mbret, jo një pejgamber, pra nga një pushtet njerëzor i zakonit, atëherë detyrimet e pushtetit hyjnor do të hiqeshin dhe kështu ata do të çliroheshin nga jurisdiksioni hyjnor. Kështu që ata i kërkuan njërit prej pejgamberëve të tyre që të kërkonte nga Zoti - lartësuar qoftë Ai - të hiqte dorë nga juridiksioni i Tij i drejtpërdrejtë mbi ta dhe nga të udhëhequrit e tyre me pejgamberë (ashtu siç kishin pasur Davudin a.s. dhe Sulejmanin a.s., që kishte qenë pejgamberë dhe mbretër), sepse e gjithë kjo kishte të bënte me gjendjen metafizike nga e cila ishin ngushtuar shumë dhe po përpiqeshin të çlirohen.

“Na dërgo një mbret, që të luftojmë në rrugën e Allahut!” i thanë ata pejgamberit të tyre. Pejgamberi u tha: **“A mund të ndodhë që, nëse juve ju bëhet ligj lufta, ju atëherë të mos luftoni?”**... Pyetja e pejgamberit të tyre e kishte brenda edhe përgjigjen... atë që pritej të ndodhte. **“Çfarë kemi ne që të mos luftojmë në rrugën e Allahut”**, thanë ata, **“kur jemi dëbuar nga shtëpitë tona dhe nga fëmijët tanë?!”**, dhe kjo u ishte bërë atyre nga njerëzit e Xhalutit. Përgjigjja e tyre donte të thoshte që ne nuk kemi asnjë kundërshtim për këtë sepse kjo është një gjë e nevojshme.

I Larti thotë: **“Dhe kur atyre iu bë ligj lufta, ata u zbrapsën”** nga lufta, dhe patën frikë, **“përveç një pakice prej tyre.”**, që ishin ata të cilët e kaluan lumin me Talutin, siç do të sqarohet më vonë. **“E Allahu është në dijeni për zullumqarët”**, e Ai do t'i “shpërblejë” ata. Pejgamberi i kërkoj Zotit të caktonte një mbret, dhe Ai iu përgjigj duke dërguar Talutin¹⁸⁹: **“Dhe pejgamberi i tyre u tha: “Vërtet, Allahu ju ka dërguar juve Talutin si mbret.”** [El-Bekare: 247]

Kur'ani i shenjtë nuk na e shpjegoi se kush ishte Taluti dhe pse Zoti e zgjodhi atë si mbretin e tyre, por në Kur'an përmendet kundërshtimi i tyre, për të treguar mungesën e seriozitetit të tyre në lidhje me atë që vetë e kërkuan dhe pyetën për të. Kështu që, sapo ata u informuan për zgjedhjen e Talutit nga Zoti i lartësuar, për të qenë mbreti i tyre, ata nxituan të kundërshtojnë **“Ata thanë: “Si mund të jetë ai mbret përmbi ne, kur ne jemi më të denjë për të qenë mbret se ai... e atij nuk i është dhënë ndonjë pasuri e madhe?”** [El-Bekare: 247] Ata

¹⁸⁹ Tefsîr 'ul-Xhelâlejini, fq. 53.

përmendën standardet, sipas tyre, për të qenë mbret... dhe nga ato standarde ishte prejardhja fisnike dhe pasuria e madhe.

“Ai (pejgamberi) tha: “Vërtet, Allahu e ka zgjedhur atë mbi ju dhe e ka pajisur me kapacitet në dituri edhe në trup. Allahu ia jep pushtetin e Tij kujt të dojë. Allahu është i gjerë, i gjithëdijshtëm.” [El-Bekare: 247] Ju kërkua të lutëni Zotin për të qenë mbret, por ai ju tha se kjo nuk është e mundur sepse mbreti ka nevojë për njohuri dhe forcë, kurse pasuria e shumtë që kërkohet në luftë, jo domosdoshmërisht duhet të jetë nën pronësinë e mbretit. Përkundrazi, ajo pasuri duhet të jetë nën pronësinë e kombit, sepse është pjesë e fuqisë dhe kapaciteteve të tij. Ajo pasuri duhet të jetë pjesë e pasurive të përbashkëta mes tyre, e cila ia mundëson kombit të përballet me armiqtë e tij, që të ruajë njerëzit dhe zotërimet e tij.

“Dhe pejgamberi i tyre u tha atyre: “Vërtet, shenja e mbretërimit të Tij, është t’ju vijë tabuti në të cilin ka qetësi (për ju) nga Zoti juaj, dhe (në të ka) relike të mbetura nga ato që kanë lënë familja e Musait dhe familja e Harunit dhe atë (tabut) e mbartin engjëjt. Vërtet, kjo është një shenjë për ju, nëse jeni besimtarë!” [El-Bekare: 248] Ngaqë ata ishin shumë të lidhur me transformimet nga e padukshmja në atë fizike, pejgamberi i tyre u dha atyre një shenjë, e cila do të ishte: **“... t’ju vijë tabuti në të cilin ka qetësi (për ju) nga Zoti juaj dhe (në të ka) relike të mbetura nga ato që kanë lënë familja e Musait dhe familja e Harunit dhe atë (tabut) e mbartin engjëjt”**. Sikur shenjat hyjnore në mesazhin drejtuar bijve të Izraelit nuk ishin të kufizuara vetëm në shenjat e dhëna pejgamberëve dhe të dërguarve të tyre, por shkuan përtej, duke sjellë shenja edhe për mbretërit gjithashtu. Kështu që i Madhërishmi bëri për këtë mbret një shenjë, që e vërtetonte se Taluti nuk do të ishte vetëm një mbret, por edhe Pejgamber.

“Kur Taluti doli me ushtarët, ai tha: “Allahu do t’ju sprovtojë ju me një lumë. Kështu që, kush pi nga ai, nuk është prej meje, dhe kush nuk e shijon atë, ai është prej meje, përveç kush merr një grusht (ujë) me dorën e tij.”... Por ata pinë prej tij, përveç një pakice prej tyre. E kur ai e kaloi atë (lumin), bashkë me ata që besuan, thanë: “Sot, nuk do të kemi fuqi (të përballemi) me Xhalutin dhe ushtarët e tij.”... Por, ata që ishin të sigurt për takimin me Allahun, thanë: “ Sa e sa grupe të pakta në numër, kanë mposhtur grupe të

shumta në numër, me lejen e Allahut! E Allahu është me të duruarit.” [El-Bekare: 249] Kur Taluti doli bashkë me ushtarët, ai u tha atyre: “Zoti do t’ju sprovojë me një lumë mbi të cilin do të kaloni gjatë rrugës, prandaj mos pini prej tij përveçse një grushti ujë! Kush pi më shumë se kaq, nuk do të jetë pjesë e ushtrisë sonë, as e grupit tonë, ngaqë duke bërë kështu ai ka ngritur krye kundër bindjes ndaj Allahut. Mua do të më shoqërojnë vetëm ata që kanë pirë vetëm një grusht ujë!” ... Por ata nuk u treguan të duruar në këtë sprovë, prandaj shumë nga ata pinë ujë derisa u ngopën, përveç një grupi të vogël. Kështu që Taluti u shoqërua vetëm nga kjo pakicë ushtarësh dhe e kaluan lumin. Kur para tyre u shfaq numri i madh i ushtrisë së armikut¹⁹⁰, sikur u frikësuan. Ata sikur u kthyen edhe një herë atje ku kishin dështuar më parë atëherë kur kishin qenë nën udhëheqjen e Musait dhe të Harunit, siç i kishin thënë atij, alejhi selam: **“Ne nuk do të hyjmë atje kurrë përderisa ata të jenë aty, prandaj shko ti dhe Zoti yt dhe luftoni, kurse ne do të qëndrojmë mu këtu!”** [El-Mâide: 24] Kur e panë Xhalutin me ushtrinë e tij, ata i thanë mbretit të tyre: **“Sot, nuk do të kemi fuqi (të përballemi) me Xhalutin dhe ushtarët e tij”** ... Dhe ashtu siç i patën këshilluar në kohën e Musait, dy burra, të cilët ia kishin frikën Allahut, po kështu edhe këtë radhë i këshilluan një grup i vogël besimtarësh: **“Por, ata që ishin të sigurt për takimin me Allahun, thanë: “ Sa e sa grupe të pakta në numër kanë mposhtur grupe të shumta në numër, me lejen e Allahut! E Allahu është me të duruarit”**, kështu që Allahu qëndroi përkrah tyre, ngaqë duruan.

“Dhe kur ata dolën përballë Xhalutit dhe ushtarëve të tij, thanë: “O Zot, na mbush me durim, na i forco këmbët, dhe na ndihmo kundër njerëzve që nuk besojnë!” [El-Bekare: 250] Kur besimtarët bënë përpara për të luftuar kundër Xhalutit dhe ushtrisë së tij, ata iu drejtuan Zotit duke iu lutur me përulje që t'i mbushte me durim, ta forconte vendosmërinë e tyre, t'i bënte të qëndrueshëm në fushën e betejës, dhe t'i ndihmonte kundër armiqve të tyre jobesimtarë.¹⁹¹ Duket se ajeti jep shenja për zgjedhjen e Davudit si prijës dhe për kapërcimin e fazës së sundimit të drejtpërdrejtë hyjnor, dhe se Taluti përfaqësonte një periudhë mbretërimi në një fazë kalimtare në historinë e bijve të

¹⁹⁰ Një komision i studiuesve të El-Az'harit, *El-Muntehab fi Tefsir 'il-Kur'an 'il-Kerim*, referencë e mëparshme, fq. 59.

¹⁹¹ Referenca e mëparshme, e njëjta faqe.

Izraelit, fazë e cila shtroi rrugën për shfaqjen e heroizmit të Davudit, dhe për të qenë ai më pas Pejgamberi pasues.

“Dhe i mundën ata, me lejen e Allahut! E Davudi e vrau Xhalutin dhe Allahu i dha atij (Davudit) pushtetin edhe pejgamberinë dhe i mësoi çfarë deshi Ai. Dhe sikur Allahu të mos i mbronte njerëzit - disa me disa të tjerë - do të prishej toka. Por, Allahu është shumë bujar ndaj botëve (krijesave). (251) Këto janë ajetet e Allahut, të cilat t'i lexojmë ty (o Muhammed), me të vërtetën! Dhe vërtet ti je një i dërguar!” [El-Bekare: 251-252] Kjo që Ne po ta përmendim ty o Muhammed, është diçka e fshehtë për ju, që nuk e ke dëshmuar ti dhe as njerëzit e tu. Këto janë shenja dhe tregues hyjnorë, që tregojnë për vërtetësinë e profecisë tënde, për saktësinë e mesazhit tënd dhe vlefshmërinë e asaj me të cilën ti ke ardhur.

“Ata të dërguar, disave prej tyre u kemi dhënë përparësi mbi disa të tjerë. Ka nga ata që Allahu u ka folur (direkt), dhe disa i ka lartësuar me gradë. Edhe Isait, birit të Merjemes, Ne i kemi dhënë provat, dhe e kemi mbështetur me Shpirtin e Shenjtë. E po të donte Allahu, ata (brezat) pas tyre nuk do të kishin luftuar mes tyre, pasi që u erdhën provat e qarta, por u konfliktuan. E prej tyre pati që besuan, e pati edhe nga ata që mohuan. E po të donte Allahu, ata nuk do ta luftonin njëri-tjetrin, por Allahu bën çfarë Ai dëshiron.” [El-Bekare: 253]

Ky ajet bën hyrjen për faqe të tjera, që lidhin mes hallkave të zinxhirit të pejgamberëve dhe të dërguarve, duke filluar me Ademin ose me Nuhin duke kaluar tek Ibrahim i dhe duke përfunduar me Muhammedin, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të edhe mbi gjithë pejgamberët dhe të dërguarit e tjerë! **“Ata të dërguar, disave prej tyre u kemi dhënë përparësi mbi disa të tjerë. Ka nga ata që Allahu u ka folur (direkt), dhe disa i ka lartësuar me gradë”.** Surja, në tërësinë e saj, trajton historinë e umetit të zotërisë tonë Musait el-Kelim (që ka folur me Allahun) dhe për këtë arsye ajeti fillon me të, duke vënë në dukje veçimin dhe përzgjedhjen e tij për të qenë mbartës i fjalëve të Allahut dhe i mesazheve të Tij: **“(Allahu) Tha: O Musa, Unë të kam përzgjedhur ty, mes gjithë njerëzve, të kam përzgjedhur me mesazhet e Mia dhe me fjalët e Mia, prandaj merre çfarë të kam dhënë dhe të jesh falënderues!”** [El-A'râf: 144]

Më pas ajeti nuk e thotë të qartësuar se për kë e ka fjalën saktësisht, kur thotë: **“dhe disa i ka lartësuar me gradë”**, që i ka lartësuar mbi atë të cilit i ka folur pa ndërmjetës dhe mbi ata që do të vinin pas tij. Për këtë arsye, unë ndiej një prirje drejt asaj se kur i Larti thotë **“disa i ka lartësuar me gradë”**, ka për qëllim të Dërguarin e Allahut, Muhammedin, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të. Ajo që tregon se Zoti e ka ngritur atë me gradë, mbi atë të cilit i ka folur, dhe mbi Isain, e mbi të dërguar dhe pejgamberë të tjerë të Zotit gjithashtu, është fakti se ai është Vula e Pejgamberëve dhe njeriu që solli mesazhin e përgjithshëm dhe gjithëpërfshirës. Me këtë pejgamber u përmyll dhe u vulos pejgamberia. Atij iu zbrit Libri që udhëheq me sheriatin e lehtësimit, mëshirës dhe të largimit së vështirësisë, dhe ai Libër përfaqëson ligjërimin drejtuar gjithë botës. Ai është pejgamberi që u dërgua për të qenë mëshirë për botën mbarë, prandaj nuk është e habitshme që të ngrihet me gradë mbi pejgamberët e tjerë, paqja dhe mëshira e Allahut qoftë mbi ata të gjithë! Vlen për t’u theksuar këtu se Kur’ani fisnik në këtë ajet jep vetëm pak tregues rreth përparësive mes anëtarëve të umetit të pejgamberëve dhe të dërguarve. Kjo përparësi në lidhje me Musain a.s., siç e përmendëm edhe më parë, është se Allahu e përzgjodhi atë mbi gjithë njerëzit duke ia dhënë fjalët dhe mesazhin e Tij në mënyrë të drejtpërdrejtë, pa ndërmjetësimin e engjëllit të shpalljeve hyjnore – Xhibrilit a.s.. Por, përparësia e Zotit ndaj pejgamberëve nuk kufizohet vetëm me këtë që u përmend, por pati nga ata pejgamberë që u dërguan me një legjislacion të plotë dhe nga ata që erdhën për të korrigjuar ose për ta bërë më të lehtë një legjislacion të mëparshëm, si në rastin e zotërisë tonë Isait a.s., që kishte thënë: **“(Kam ardhur) Për t’ju lejuar juve një pjesë të atyre gjërave që ju ishin ndaluar dhe ju solla një shenjë treguese nga Zoti juaj, prandaj kijani frikën Allahut dhe m’u bindni mua!”** [Āl Imrān: 50]

Nga ata pejgamberë pati që erdhën për një komb të caktuar: **“Nuk ka asnjë komb që të mos i ketë ardhur një paralajmërues!”** [Fātir: 24] dhe të tjerë që erdhën për një brez të caktuar ose për një zonë gjeografike të caktuar, ose për një epokë të caktuar. Pastaj erdhi Vula e Pejgamberëve, i cili ka ardhur për mbarë njerëzimin: **“Ne të kemi dërguar ty (Muhammed) për mbarë njerëzit, si përgëzues edhe paralajmërues... por shumica e njerëzve nuk dinë.”** [Sebe’: 28]

“Edhe Isait, birit të Merjemes, Ne i kemi dhënë provat” si ringjalljen e të vdekurve, shërimin e të verbërve dhe të atyre me lebrozë, **“dhe e kemi mbështetur me Shpirtin e Shenjtë”** duke e përforcuar atë me Xhibrilin a.s. ose me Inxhilin. **“E po të donte Allahu, ata (brezat) pas tyre nuk do të kishin luftuar mes tyre pasi që u erdhën provat e qarta”**. Po të donte Allahu ta ndalonte luftën mes ndjekësve të pejgamberëve, pasi atyre u kishin ardhur pejgamberët me provat dhe me mrekullitë e qarta, Ai do ta kishte bërë, sepse vullnetin e Tij nuk e kthen dhe nuk e ndalon dot askush. **“por u konfliktuan”** rreth Librave të pejgamberëve të tyre, rreth asaj që ata sollën, dhe rreth së vërtetës që gjendej në ata Libra që u zbritën. E pavarësisht gjithë kësaj, nëse Zoti do të dëshironte, Ai do ta kishte ndaluar luftën mes tyre, por parapriu fjala e Zotit tënd që thotë për ekzekutimin e ‘traditës së shtytjes’ mes njerëzve, dhe për ekzekutimin e ‘traditës së lirisë’ së tyre në zgjedhjen e lirë të asaj çfarë ata bëjnë. **“E prej tyre pati që besuan, e pati edhe nga ata që mohuan”**... me lejen Time. Zoti i plotfuqishëm thotë: Çështjet e të dërguarve të Mi kanë ndodhur në këtë mënyrë. Asnjërit prej tyre nuk i besuan i gjithë umeti i tij, gjatë jetës së tij, po ashtu edhe pas vdekjes së tij... por u konfliktuan rreth tij... kështu që nga ata pati që besuan, dhe pati edhe që mohuan. **“E po të donte Allahu, ata nuk do ta luftonin njëri-tjetrin, por Allahu bën çfarë Ai dëshiron”** [El-Bekare: 253], e përsërit për konfirmim. Pra, Ai e konfirmon se “nëse Unë do të doja që ata të mos vriteshin mes tyre, nuk do ta bënin një gjë të tillë, sepse në mbretërinë Time nuk ndodh asgjë pa vullnetin Tim!”¹⁹²

“O ju që keni besuar! Jepni nga ajo që Ne ju kemi dhënë, para se të vijë një ditë kur nuk do të ketë tregti, as miqësi, dhe as ndërmjetësim... dhe mohuesit janë ata zullumqarët e vërtetë!” [El-Bekare: 254] Më pas konteksti kthehet sërish te shpenzimet, por kësaj radhe për t’u parapërgatitur për t’i dalë përpara asaj dite në të cilën nuk do të ketë tregti, as miqësi dhe as ndërmjetësim që do të vlejë.

“Allahu është Ai që nuk ka zot tjetër përveç Tij! Ai është i Gjalli i përjetshëm, Mbështetësi i (gjithë) ekzistencës. Atë nuk e kaplon përgjumje dhe as e merr gjumi! Të Atij janë gjithë çfarë ka në qiej, edhe çfarë ka në tokë. Cili është ai që mund të ndërmjetësojë tek Ai... përveçse me lejen e Tij? Ai e di se çfarë ndodh (aktualisht) para

¹⁹² En-Nesefij, *Tefsir ‘un-Nesefij, Medārik ‘ut-Te’vīl ve Hakāik ‘it-Te’vīl*, referencë e mëparshme, 1/208.

tyre, dhe çfarë do të ndodhë pas tyre, dhe ata nuk përfshijnë asgjë nga dituria e Tij, përveç çfarë dëshiron Ai. Pushteti i Tij i ka përfshirë qiejt edhe tokën dhe Atë nuk e lodh ruajtja e tyre... Dhe Ai është i Larti, Madhështori.” [El-Bekare: 255]

Ky ajet është quajtur Ajeti Kursij dhe është një ajet që përfshin në masë të madhe më të rëndësishmet e atyre që njihen si ‘njohuritë rreth hyjnore’ në Kur’an dhe që prezantohen nga ajete me domethënie të qartë, ose sure të tilla si surja El-Ihlās, e cila karakterizohet për shpjegimin e aspekteve të veçanta rreth tevhidit - besimit në një Zot të vetëm. Kjo sure e prezanton çështjen e tevhidit të pastër e të kulluar, e cila konsiderohet tema dhe boshti më i rëndësishëm i mesazheve të pejgamberëve, qëllimi më i lartë i tyre, baza e fesë dhe thelbi i saj. Për këtë arsye, ky ajet është i një rëndësie të madhe dhe është nga ajetet gjithëpërfshirëse të Librit të shenjtë dhe një nga mrekullitë e tij.

“Allahu është Ai që nuk ka zot tjetër përveç Tij! Ai është i Gjalli i përjetshëm, Mbështetësi i (gjithë) ekzistencës”. Allahu - ose Zoti, në gjuhën shqipe: Është një emër unik vetëm për Atë, lavdëruar qoftë Ai, dhe askush e asgjë tjetër nuk e ka këtë emër si të Atij.

I Larti thotë: **“A di ndonjë që të ketë emrin e Tij?”** [Merjem: 65] Pra, a njihni dikë tjetër që quhet “Zot” ose “Allah”? Ky është një emër që tregon për të merituarit e attributeve të madhështisë.

“Nuk ka zot tjetër përveç Tij!” Kjo është një deklaratë për mohimin e ekzistimit të ekuivalentit apo të ngjashmit me Të. Kush e heton këtë deklaratë, shikon se i Madhërishmi nuk përpiket të sjellë prova për këtë, apo të kërkojë aprovimin e ndokujt. Ai nuk ua parashtron të tjerëve nevojën për këtë, dhe nuk kërkon dëshminë e të tjerëve as edhe një grimcë. Kështu që nuk dëgjohet nga askush tjetër vetëm se nga Zoti dhe prej Zotit... Edhe kur dëshmohet, dëshmia bëhet vetëm në emër të Zotit. Kur njeriu kërkon ndihmë, kërkon vetëm nga Zoti dhe punon vetëm me ndihmën e Zotit.

“Ai është i Gjalli i përjetshëm, Mbështetësi i (gjithë) ekzistencës”, i Cili trajton çështjet e robërve të Tij, që i mbikëqyr dhe kujdeset për çdo lëvizje të tyre dhe që e përfshin edhe gjurmën e tyre. **“Atë nuk e kaplon përgjumje dhe as e merr gjumi!”**, sepse Ai është një dhe i vetëm në cilësitë e Tij; Atë nuk e mundon pakujdesia. Ai është Mbështetësi i gjithësisë, nuk e prek ligështia. Ai është i plotfuqishëm, nuk i afrohet dobësia. Ai është madhështor, nuk perceptohet nga asnjë di-

mension. Nga bukuria e Tij është shenjtëruar madhështia e Tij... dhe madhështia e Tij që e karakterizon është bukuria e Tij. Lartësia dhe lavdia e Tij bëjnë shkëlqimin dhe bukurinë e Tij... e po ashtu bukuria dhe madhështia e Tij janë ato që bëjnë lartësimin dhe lavdinë e Tij. Ai është i përjetshëm, pa fillim dhe pa fund. **“Të Atij janë gjithë çfarë ka në qiej, edhe çfarë ka në tokë”**. Të gjitha ato janë pronë e Tij, krijimtari e Tij, krijim dhe shpikje e Tij... **“Cili është ai që mund të ndërmjetësojë tek Ai... përveçse me lejen e Tij?”** Kush është ai që merr frymë qoftë edhe një herë të vetme, pa vullnetin e Tij, ose që i lutet Atij pa lejen e Tij? Kush mendon se i lutet Atij me meritën e vet, ose me punën e tij, ose me përlulje, ose shpresë, ose me afërsinë e tij, ose nëpërmjet emrit të mirë që ka, ose për një shkak apo arsye... ai thjesht mendon ashtu dhe kjo është injorancë dhe larg së vërtetës sepse gjithçka ndodh me lejen e Tij. **“Ai e di se çfarë ndodh (aktualisht) para tyre dhe çfarë do të ndodhë pas tyre”** për shkak se nga dituria e Tij nuk shpëton asnjë informacion dhe Atij nuk i ngatërrohen asgjë që ekziston apo që nuk ekziston. **“dhe ata nuk përfshijnë asgjë nga dituria e Tij, përveç çfarë dëshiron Ai”**. Pra, askush nuk mund të dijë asgjë nga informacionet e Tij, pa lejen e Tij. Shkencat nuk arrijnë t'i përfshijnë të gjitha informacionet e Tij, por marrin vetëm aq sa Ai u lejon. Pra, ku qëndron lakmia e shkencës për të përfshirë në njohjen e saj vetë Zotin dhe cilësitë e Tij, ashtu siç është Ai?! Si mund të lejohen shkencat ta përfshijnë Atë në diturinë e tyre, ndërkohë që lavdia e Tij s'ka asnjë limit dhe askush nuk arrin dot ta perceptojë Atë?! **“Pushteti i Tij i ka përfshirë qiejt edhe tokën”**. Kjo ligjëratë drejtuar njerëzve është e thënë në kufijtë që ata mund të kuptojnë. Përndryshe, ku mund t'i kuptojnë krijesat atributet e Tij të jashtëzakonshme? Pozita e Tij është shumë më lart sesa të lavdërohet me një “fron”, ose të ndihet i zbukuruar me krijimin e xhinëve apo njerëzve! **“dhe Atë nuk e lodh ruajtja e tyre... Dhe Ai është i Larti, Madhështori.”** [El-Bekare: 255] Si ta lodhin krijesat Atë për të Cilin krijimi i atomit edhe i universit janë njëlloj?!

Pra, për Të, as kur bëhet fjalë për një pakicë krijimi, nuk bëhet fjalë për lehtësim... dhe as kur bëhet fjalë për krijim të shumtë, nuk bëhet fjalë për vështirësi, lavdëruar dhe madhëruar qoftë Ai! ¹⁹³

¹⁹³ Abdul-Kerim Ibn Hevāzin Ibn Abdul-Melik El-Kushejri, *Latā'if 'ul-Ishārāt (Tefsīr 'ul- Kushejri)*, 1/198.

Pjesa e njëzetetete

Nuk ka detyrim në fe!

" لَا إِكْرَاهَ فِي الدِّينِ قَدْ تَبَيَّنَ الرُّشْدُ مِنَ الْغَيِّ فَمَنْ يَكْفُرْ بِالطَّاغُوتِ وَيُؤْمِنْ بِاللَّهِ فَقَدِ اسْتَمْسَكَ بِالْعُرْوَةِ الْوُثْقَى لَا انْفِصَامَ لَهَا وَاللَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ (256) اللَّهُ وَلِيُّ الَّذِينَ آمَنُوا يُخْرِجُهُم مِّنَ الظُّلُمَاتِ إِلَى النُّورِ وَالَّذِينَ كَفَرُوا أَوْلِيَاؤُهُمُ الطَّاغُوتُ يُخْرِجُونَهُم مِّنَ النُّورِ إِلَى الظُّلُمَاتِ أُولَئِكَ أَصْحَابُ النَّارِ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ (257) أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِي حَاجَّ إِبْرَاهِيمَ فِي رَبِّهِ أَنْ آتَاهُ اللَّهُ الْمُلْكَ إِذْ قَالَ إِبْرَاهِيمُ رَبِّيَ الَّذِي يُحْيِي وَيُمِيتُ قَالَ أَنَا أَحْيِي وَأُمِيتُ قَالَ إِبْرَاهِيمُ فَإِنَّ اللَّهَ يَأْتِي بِالشَّمْسِ مِنَ الْمَشْرِقِ فَأْتِ بِهَا مِنَ الْمَغْرِبِ فَبُهِتَ الَّذِي كَفَرَ وَاللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ (258) أَوْ كَالَّذِي مَرَّ عَلَى قَرْيَةٍ وَهِيَ خَاوِيَةٌ عَلَى عُرُوشِهَا قَالَ أَنَّى يُحْيِي هَذِهِ اللَّهُ بَعْدَ مَوْتِهَا فَأَمَاتَهُ اللَّهُ مِئَةَ عَامٍ ثُمَّ بَعَثَهُ قَالَ كَمْ لَبِثْتَ قَالَ لَبِثْتُ يَوْمًا أَوْ بَعْضَ يَوْمٍ قَالَ بَلْ لَبِثْتَ مِئَةَ عَامٍ فَانْظُرْ إِلَى طُعَامِكَ وَشَرَابِكَ لَمْ يَتَسَنَّهْ وَانْظُرْ إِلَى جَمَاركَ وَلَنْجَعِكَ آيَةً لِلنَّاسِ وَانْظُرْ إِلَى الْعِظَامِ كَيْفَ نُنْشِزُهَا ثُمَّ نَكْسُوها لَحْمًا فَلَمَّا تَبَيَّنَ لَهُ قَالَ أَعْلَمُ أَنَّ اللَّهَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ (259) وَإِذْ قَالَ إِبْرَاهِيمُ رَبِّ أَرِنِي كَيْفَ تُحْيِي الْمَوْتَى قَالَ أُولِمُ تَأْمِنُ قَالَ بَلَى وَلَكِنْ لِيَطْمَئِنَّ قُلُوبِي قَالَ فَخُذْ أَرْبَعَةً مِّنَ الطَّيْرِ فَصُرْهُنَّ إِلَيْكَ ثُمَّ اجْعَلْ عَلَى كُلِّ جَنَلٍ مِّنْهُنَّ جُزْءًا ثُمَّ ادْعُهُنَّ يَأْتِينَكَ سَعْيًا وَاعْلَمْ أَنَّ اللَّهَ عَزِيزٌ حَكِيمٌ (260) مَثَلُ الَّذِينَ يُنْفِقُونَ أَمْوَالَهُمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ كَمَثَلِ حَبَّةٍ أَتَتْ سَنَابِلَ فِي كُلِّ سُنبُلَةٍ مِّمَّنْ حَبَّةٌ وَاللَّهُ يُضَاعِفُ لِمَنْ يَشَاءُ وَاللَّهُ وَاسِعٌ عَلِيمٌ (261) الَّذِينَ يُنْفِقُونَ أَمْوَالَهُمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ ثُمَّ لَا يُتْبِعُونَ مَا أَنْفَقُوا مَنًّا وَلَا أَذَى لَّهُمْ أَجْرُهُمْ عِنْدَ رَبِّهِمْ وَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ (262) قَوْلٌ مَّعْرُوفٌ وَمَغْفِرَةٌ خَيْرٌ مِّنْ صَدَقَةٍ يَتْبَعُهَا أَذَى وَاللَّهُ غَفِيٌّ حَلِيمٌ (263) يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَبْطُلُوا صَدَقَاتِكُمْ بِالْمَنِّ وَالْأَذَى كَالَّذِي يُنْفِقُ مَالَهُ رِئَاءَ النَّاسِ وَلَا يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ فَمَثَلُهُ كَمَثَلِ صَفْوَانٍ عَلَيْهِ تُرَابٌ فَأَصَابَهُ وَابِلٌ فَتَرَكَهُ صَلْدًا لَا يَقْدِرُونَ عَلَى شَيْءٍ مِّمَّا كَسَبُوا وَاللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الْكَافِرِينَ (264) وَمَثَلُ الَّذِينَ يُنْفِقُونَ أَمْوَالَهُمْ ابْتِغَاءَ مَرْضَاةٍ مِنَ اللَّهِ وَتَثْبِيتًا مِّنْ أَنْفُسِهِمْ كَمَثَلِ جَنَّةٍ بِرَبْوَةٍ أَصَابَهَا وَابِلٌ فَآتَتْ أُكُلَهَا ضِعْفَيْنِ فَإِن لَّمْ يُصِبْهَا وَابِلٌ فَطُلَّ وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ (265) أَيَوَدُّ أَحَدُكُمْ أَنْ تَكُونَ لَهُ جَنَّةٌ مِّنْ نَّجِيلٍ وَأَعْنَابٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ لَهُ فِيهَا مِنْ كُلِّ الثَّمَرَاتِ وَأَصَابَهُ الْكِبَرُ وَلَهُ ذُرِّيَّتٌ ضِعْفًا فَأَصَابَهَا إِعْصَارٌ فِيهِ نَارٌ فَاحْتَرَقَتْ كَذَلِكَ يُبَيِّنُ اللَّهُ لَكُمْ الْآيَاتِ لَعَلَّكُمْ تَتَفَكَّرُونَ (266) يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا أَنْفِقُوا مِنْ طَيِّبَاتِ مَا كَسَبْتُمْ وَمِمَّا أَخْرَجْنَا لَكُمْ مِنَ الْأَرْضِ وَلَا تَيَمَّمُوا الْخَبِيثَ مِنْهُ تُنْفِقُونَ وَلَسْتُمْ بِأَخِيذِهِ إِلَّا أَنْ تُغْمِضُوا فِيهِ وَاعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ غَفِيٌّ حَمِيدٌ (267) الشَّيْطَانُ يَعِدُكُمُ الْفَقْرَ وَيَأْمُرُكُمْ بِالْفَحْشَاءِ وَاللَّهُ يَعِدُكُمْ مَغْفِرَةً مِنْهُ وَفَضْلًا وَاللَّهُ وَاسِعٌ عَلِيمٌ (268) يُؤْتِي الْحِكْمَةَ مَنْ يَشَاءُ وَمَنْ يُؤْتَ الْحِكْمَةَ فَقَدْ أُوتِيَ خَيْرًا كَثِيرًا وَمَا يَذَّكَّرُ إِلَّا أُولُو الْأَلْبَابِ (269) وَمَا أَنْفَقْتُمْ مِنْ نَفَقَةٍ أَوْ نَذَرْتُمْ مِنْ نَذْرٍ فَإِنَّ اللَّهَ يَعْلَمُهُ وَمَا لِلظَّالِمِينَ مِنْ أَنْصَارٍ (270) إِنْ تَبَدُّوا الصَّدَقَاتِ فَبِعِمَّا هِيَ وَإِنْ تُخْفُوهَا وَتُوتُوها الْفُقَرَاءَ فَهُوَ خَيْرٌ لَّكُمْ وَيَكْفُرْ عَنْكُمْ مِنْ سَيِّئَاتِكُمْ وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرٌ (271) لَيْسَ عَلَيْكَ هَذَاهُم وَلَكِنَّ اللَّهَ يَهْدِي مَنْ يَشَاءُ وَمَا تُنْفِقُوا مِنْ خَيْرٍ فَلَأَنْفُسِكُمْ وَمَا تُنْفِقُونَ إِلَّا ابْتِغَاءَ وَجْهِ اللَّهِ وَمَا تُنْفِقُوا مِنْ خَيْرٍ يُوَفِّ إِلَيْكُمْ وَأَنْتُمْ لَا تُظْلَمُونَ (272) لِلْفُقَرَاءِ الَّذِينَ أُحْصِرُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ لَا يَسْتَطِيعُونَ ضَرْبًا فِي الْأَرْضِ يَحْسَبُهُمُ الْجَاهِلُ أَغْنِيَاءَ مِنَ التَّعَفُّفِ تَعْرِفُهُمْ بِسِيمَاهُمْ لَا يَسْأَلُونَ النَّاسَ إِلْحَافًا وَمَا تُنْفِقُوا مِنْ خَيْرٍ فَإِنَّ اللَّهَ بِهِ عَلِيمٌ (273) الَّذِينَ يُنْفِقُونَ أَمْوَالَهُمْ بِاللَّيْلِ وَالنَّهَارِ سِرًّا وَعَلَانِيَةً فَلَهُمْ أَجْرُهُمْ عِنْدَ رَبِّهِمْ وَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ

(274) الَّذِينَ يَأْكُلُونَ الرِّبَا لَا يَقُومُونَ إِلَّا كَمَا يَقُومُ الَّذِي يَتَخَبَّطُهُ الشَّيْطَانُ مِنَ الْمَسِّ ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ قَالُوا إِنَّمَا الْبَيْعُ مِثْلُ الرِّبَا وَأَحَلَّ اللَّهُ الْبَيْعَ وَحَرَّمَ الرِّبَا فَمَنْ جَاءَهُ مَوْعِظَةٌ مِنْ رَبِّهِ فَانْتَبَى فَلَهُ مَا سَلَفَ وَأَمْرُهُ إِلَى اللَّهِ وَمَنْ عَادَ فَأُولَئِكَ أَصْحَابُ النَّارِ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ (275) يَمْحَقُ اللَّهُ الرِّبَا وَيُزِيلُ الصَّدَقَاتِ وَاللَّهُ لَا يُحِبُّ كُلَّ كَفَّارٍ أَثِيمٍ (276) إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ وَأَقَامُوا الصَّلَاةَ وَآتَوُا الزَّكَاةَ لَهُمْ أَجْرُهُمْ عِنْدَ رَبِّهِمْ وَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ (277) يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَذَرُوا مَا بَقِيَ مِنَ الرِّبَا إِن كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ (278) فَإِنْ لَمْ تَفْعَلُوا فَأْذَنُوا بِحَرْبٍ مِنَ اللَّهِ وَرَسُولِهِ وَإِنْ تُبْتُمْ فَلَكُمْ زُءُوسٌ أَمْوَالِكُمْ لَا تَظْلُمُونَ وَلَا تُظْلَمُونَ (279) وَإِنْ كَانَ ذُو عُسْرَةٍ فَنَظِرَةٌ إِلَى مَيْسَرَةٍ وَأَنْ تَصَدَّقُوا خَيْرٌ لَكُمْ إِنْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ (280) وَاتَّقُوا يَوْمًا تُرْجَعُونَ فِيهِ إِلَى اللَّهِ ثُمَّ تُوَفَّى كُلُّ نَفْسٍ مَا كَسَبَتْ وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ (281) يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا تَدَايَنْتُمْ بِدِينٍ إِلَى أَجَلٍ مُسَمًّى فَاكْتُبُوهُ وَلْيَكْتُبَ بَيْنَكُمْ كَاتِبٌ بِالْعَدْلِ وَلَا يَأْبَ كَاتِبٌ أَنْ يَكْتُبَ كَمَا عَلَّمَهُ اللَّهُ فَلْيَكْتُبْ وَلْيُمْلِلِ الَّذِي عَلَيْهِ الْحَقُّ وَلْيَتَّقِ اللَّهَ رَبَّهُ وَلَا يَبْخَسَ مِنْهُ شَيْئًا فَإِنْ كَانَ الَّذِي عَلَيْهِ الْحَقُّ سَفِيهًا أَوْ ضَعِيفًا أَوْ لَا يَسْتَطِيعُ أَنْ يُمِلَّ هُوَ فَلْيُمْلِلْ وَلِيُّهُ بِالْعَدْلِ وَاسْتَشْهِدُوا شَهِيدَيْنِ مِنْ رِجَالِكُمْ فَإِنْ لَمْ يَكُونَا رَجُلَيْنِ فَرَجُلٌ وَامْرَأَتَانِ مِمَّنْ تَرْضَوْنَ مِنَ الشَّهَادَةِ أَنْ تَضِلَّ إِحْدَاهُمَا فَتُذَكِّرَ إِحْدَاهُمَا الْأُخْرَى وَلَا يَأْبَ الشَّهَادَةُ إِذَا مَا دُعُوا وَلَا تَسْأَمُوا أَنْ تَكْتُبُوهُ صَغِيرًا أَوْ كَبِيرًا إِلَى أَجَلِهِ ذَلِكَمْ أَقْسَطُ عِنْدَ اللَّهِ وَ أَقْوَمٌ لِلشَّهَادَةِ وَأَدْنَى أَلَّا تَرْتَابُوا إِلَّا أَنْ تَكُونَ تِجَارَةً حَاضِرَةً تُدِيرُونَهَا بَيْنَكُمْ فَلَيْسَ عَلَيْكُمْ جُنَاحٌ أَلَّا تَكْتُبُوهَا وَأَشْهِدُوا إِذَا تَبَايَعْتُمْ وَلَا يُضَارَ كَاتِبٌ وَلَا شَهِيدٌ وَإِنْ تَفْعَلُوا فَإِنَّهُ فُسُوقٌ بِكُمْ وَاتَّقُوا اللَّهَ وَاعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ (282) وَإِنْ كُنْتُمْ عَلَى سَفَرٍ وَلَمْ تَجِدُوا كَاتِبًا فَرِهَانٌ مَقْبُوضَةٌ فَإِنْ أَمِنَ بَعْضُكُم بَعْضًا فَلْيُؤَدِّ الَّذِي أُؤْتِمِنَ أَمَانَتَهُ وَلْيَتَّقِ اللَّهَ رَبَّهُ وَلَا تَكْفُرُوا الشَّهَادَةَ وَمَنْ يَكْفُرْهَا فَإِنَّهُ آثِمٌ قَلْبُهُ وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ عَلِيمٌ (283) لِلَّهِ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ وَإِنْ تُبْدُوا مَا فِي أَنْفُسِكُمْ أَوْ تُخْفُوهُ يُحَاسِبْكُمْ بِهِ اللَّهُ فَيَغْفِرَ لِمَنْ يَشَاءُ وَيُعَذِّبَ مَنْ يَشَاءُ وَاللَّهُ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ (284) آمَنَ الرَّسُولُ بِمَا أُنْزِلَ إِلَيْهِ مِنْ رَبِّهِ وَالْمُؤْمِنُونَ كُلٌّ آمَنَ بِاللَّهِ وَمَلَائِكَتِهِ وَكُتُبِهِ وَرُسُلِهِ لَا نُفَرِّقُ بَيْنَ أَحَدٍ مِنْ رُسُلِهِ وَقَالُوا سَمِعْنَا وَأَطَعْنَا غُفْرَكَ رَبَّنَا وَرَبَّنَا وَإِلَيْكَ الْمَصِيرُ (285) لَا يَكِلِفُ اللَّهُ نَفْسًا إِلَّا وُسْعَهَا لَهَا مَا كَسَبَتْ وَعَلَيْهَا مَا اكْتَسَبَتْ رَبَّنَا لَا تُؤَاخِذْنَا إِنْ نَسِينَا أَوْ أَخْطَأْنَا رَبَّنَا وَلَا تَحْمِلْ عَلَيْنَا إصْرًا كَمَا حَمَلْتَهُ عَلَى الَّذِينَ مِنْ قَبْلِنَا رَبَّنَا وَلَا تُحَمِّلْنَا مَا لَا طَاقَةَ لَنَا بِهِ وَاعْفُ عَنَّا وَاعْفِرْ لَنَا وَارْحَمْنَا أَنْتَ مَوْلَانَا فَانصُرْنَا عَلَى الْقَوْمِ الْكَافِرِينَ (286) "

“Nuk ka detyrim në fe (në pranimin e fesë)! Tashmë është bërë e qartë rruga e drejtë nga e gabuara. Kështu që, kush i mohon zotat e rremë, dhe i beson Allahut, ai është kapur për litarin e fortë, që nuk shkaputet. Allahu dëgjon dhe di gjithçka! (256) Allahu është mbështetësi i atyre që besojnë, dhe i nxjerr ata nga errësirat, në dritë. Kurse ata që nuk besojnë, mbështetësit e tyre janë djajtë, që i nxjerrin ata nga drita në errësira. Ata janë banorët e zjarrit, dhe ata aty do të qëndrojnë përgjithmonë. (257) A nuk e ke parë atë që debatoi me Ibrahimin për Zotin e tij, (thjesht) ngaqë Allahu i kishte dhënë atij pushtet? Kur Ibrahim tha: “Zoti im është ai që jep jetë dhe shkakton vdekjen.”, ai tha: “Unë jap jetë dhe shkaktoj vdekjen.”. Ibrahim tha: “Atëherë pra, vërtet Allahu e sjell diellin nga lindja, prandaj sille ti atë nga perëndimi!”. Kështu, ai që mohoi u befasua dhe mbeti

pa fjalë. E Allahu nuk i udhëzon njerëzit që janë të padrejtë. (258) Ose, si ai që kaloi pranë një qyteze që ishte e rrënuar përtokë, dhe tha: “Si do ta ringjallë Allahu këtë, pasi kjo ka vdekur?!” Kështu që Allahu bëri që ai të vdiste për njëqind vite, pastaj e ringjalli. (Zoti) I tha: “Sa kohë qëndrove?” (Ai burri) Tha: “Qëndrove një ditë ose një pjesë të ditës”. Ai (Zoti) i tha: “ Jo, por ke qëndruar njëqind vite. Shiko ushqimin dhe pijen tënde që nuk janë prishur! Shikoje edhe gomarin tënd! Kjo, që Ne të të bëjmë ty një provë për njerëzit. Dhe shiko kockat (e këtij gomari), si i gjallërojmë ato, pastaj i veshim me mish!”... Dhe kur atij iu bë e qartë, tha: “Unë tani e di se Allahu është i aftë të bëjë gjithçka.” (259) Dhe (kujto) kur Ibrahim tha: “Zoti im, më trego si i ngjall të vdekurit!”. (Allahu) Tha: “A nuk ke besuar?!” Ai tha: “Po, por (kërkoj) vetëm që zemra ime të qetësohet plotësisht”. (Allahu) Tha: “Merr katër zogj, mbledhi pranë teje dhe theri, pastaj shpërndaje nga një pjesë të tyre në secilin mal, pastaj thirri ata, dhe do të të vijnë (duke fluturuar) me nxitim. Edhe dije se Allahu është i pamposhtur, i urtë!” (260) Shembulli i atyre që e shpenzojnë pasurinë e tyre në rrugën e Allahut, është si një kokërr (farë drithi) nga e cila mbijnë shtatë kallinj, ku në secilin kalli gjenden njëqind kokrra. Allahu ia shumëfishon (shpërblimin) kujt të dojë. Allahu është i gjerë, shumë i ditur. (261) Ata që e shpenzojnë pasurinë e tyre në rrugën e Allahut, pastaj nuk e ndjekin atë që kanë shpenzuar me ofendim as lëndim, ata e kanë shpërblimin e tyre te Zoti i tyre, dhe për të tillët nuk do të ketë frikë, dhe as do të pikëllohen. (262) Një fjalë e mirë dhe falje, janë më të mira se një bamirësi e ndjekur nga lëndimi. Dhe Allahu është i pasur, i butë. (263) O ju që keni besuar, mos i shkoni dëm bamirësitë tuaja me ofendime ose lëndime, siç bën ai që e shpenzon pasurinë e tij (me hipokrizi, vetëm) që ta shikojnë njerëzit, dhe që nuk beson në Allahun dhe në Ditën e Fundit. Shembulli i tij është si ai i një shkëmbi (të madh) të lëmuar mbi të cilin ka pluhur, dhe që goditet nga një shi dhe e lë atë të zhveshur... Ata nuk arrijnë (të mbajnë) asgjë nga ato që kanë fituar. Dhe Allahu nuk i udhëzon njerëzit që nuk besojnë. (264) Kurse shembulli i atyre që e shpenzojnë pasurinë e tyre në kërkim të pëlqimit të Allahut, dhe për ta përforcuar veten e tyre (në rrugën e drejtë të Zotit), është si shembulli i një kopshti mbi një kodër, që e godet një shi dhe ai i jep frytet e tij dyfish. Por edhe nëse nuk goditet nga

një shi, atëherë bie vesë (që është e mjaftueshme për të). Dhe Allahu e shikon gjithë çfarë bëni ju. (265) A dëshiron ndokush nga ju, të ketë një kopsht me palma hurmash dhe vreshta rrushi, nën të cilat rrjedhin lumenj, e ai të ketë në të (atë kopsht) nga të gjitha llojet e frutave... por që atë (njeri) e ka goditur pleqëria, dhe ka pasardhës të dobët... e atë (kopshtin e tij) ta godasë një vorbull stuhie që përmban zjarr, dhe të digjet?? Kështu Allahu jua sqaron juve argumentet e Tij, që të mund të mendoni. (266) O ju që keni besuar, shpenzoni nga gjërat e mira që i fitoni, dhe nga ato që Ne jua kemi nxjerrë nga frytet e tokës, dhe mos synoni të gjeni më të keqen (nga ajo pasuri) që ta jepni (për hir të Allahut), ndërkohë që ju për vete nuk do ta merrnit atë, përveçse me sy të mbyllur! Dhe ta dini se Allahu është i pasur dhe i lavdëruar me falënderim. (267) Djalli ju frikëson me varfëri, dhe ju urdhëron për punë të turpshme. Kurse Allahu ju premtan falje prej Tij, dhe mirësi. Allahu është i Gjerë, dhe i Dijshëm. (268) Ai ia jep urtësinë kujt të dojë, dhe kujt i është dhënë urtësia, i është dhënë mirësi e shumtë. Por, këtë e kuptojnë vetëm njerëzit me mend. (269) Dhe çfarëdo që e shpenzoni, ose çfarëdo betimi që e bëni, vërtetë, Allahu ka dijeni për të... e për keqbërësit nuk ka asnjë ndihmës! (270) Nëse i tregoni hapur sadakatë që jepni, prapë, ato janë të mira. Por, nëse i fshihni ato, dhe ua jepni të varfërve, kjo është më mirë për ju. Dhe (kështu) Ai jua shlyen një pjesë të veprave tuaja të këqija. Allahu është i njohur plotësisht me atë çfarë ju bëni. (271) Nuk është detyra jote (o Muhammed) t'i udhëzosh ata, por Allahu (është Ai që) udhëzon kë të dojë. Dhe çfarëdo të mire që ju (o besimtarë) e shpenzoni, ajo është për veten tuaj! Dhe shpenzoni vetëm duke kërkuar pëlqimin e Allahut! Dhe çfarëdo të mire që e shpenzoni, do t'ju shlyhet plotësisht, dhe nuk do t'ju bëhet padrejtësi. (272) (Sadakatë e dhëna janë) Për të varfrit, të cilët janë mbajtur të kufizuar në rrugën e Allahut, dhe që nuk mund të lëvizin nëpër tokë (për të fituar jetesën), dhe të cilët ai që nuk di i konsideron të pasur, ngaqë tregohen të përmbajtur. Ti mund t'i njohësh ata nga shenjat e tyre (karakteristike). Ata nuk i bezdisin njerëzit, duke u kërkuar. Dhe çfarëdo të mire që ta shpenzoni, vërtetë, Allahu është në dijeni për të. (273) Ata që e shpenzojnë pasurinë e tyre (në rrugën e Allahut) natën edhe ditën, fshehurazi edhe haptazi, ata do të marrin shpërblimin e tyre te Zoti i tyre, e ata nuk do t'i shqetësojë asnjë

frikë, dhe as do të pikëllohen! (274) Ata që “hanë” kamatën, ata nuk do të ngrihen ndryshe (në Ditën e Ringjalljes) përveçse siç ngrihet ai që e ka hutuar djalli me preken e tij. Kjo sepse ata thanë që: “Tregtia është (ashtu) si kamata”. Por, Allahu e ka lejuar tregtinë dhe ka ndaluar kamatën. Pra, kujt i ka ardhur këshilla nga Zoti i tij, dhe heq dorë (prej kamatës), le ta mbajë çfarë ka kaluar (para ndalimit të fajdesë), dhe çështja e tij është tek Allahu (Atij t’i mbështetet)! E kush kthehet (sërish në kamatë), ata janë banorë të zjarrit, në të do të qëndrojnë përgjithmonë. (275) Allahu e shkatërron kamatën, dhe i zhvillon e shton bamirësitë. E Allahu nuk e pëlqen çdo mosbesimtar mëkatar. (276) Vërtetë, ata që besuan dhe bënë vepra të mira, që e falin namazin dhe e japin zekatin, ata do të marrin shpërblimin e tyre te Zoti i tyre, e ata nuk do t’i shqetësojë asnjë frikë, dhe as do të pikëllohen! (277) O ju që keni besuar, kini frikë Allahun dhe hiqni dorë nga ajo çfarë ka mbetur nga kamata, nëse jeni besimtarë! (278) E nëse nuk e bëni, atëherë bëhuni gati për një luftë nga Allahu dhe i Dërguari i Tij! Por, nëse pendoheni, atëherë juve ju përket kapitali juaj fillestar – as të bëni padrejtësi, dhe as t’ju bëhet padrejtësi. (279) E nëse (borxhliu) është person në vështirësi, atëherë le t’i jepet kohë deri sa t’i vijë lehtësimi. Dhe, po t’ia jepni sadaka (t’ia falni borxhin), është më mirë për ju, sikur ta dinit! (280) Dhe kini frikë një Ditë, në të cilën do të ktheheni tek Allahu, pastaj secilit njeri i shlyhet ajo që ka fituar, pa iu bërë asnjë padrejtësi. (281) O ju që keni besuar, kur bëni kontratë për një borxh deri në një afat të caktuar, shkruajeni atë! Dhe le ta shkruajë atë midis jush, një shkrues, me drejtësi! Asnjë shkrues le të mos refuzojë të shkruajë, siç e ka mësuar Allahu. Pra, le të shkruajë ai (që din të shkruajë), dhe le t’ia diktojë ai që ka përsipër detyrimin, dhe (ky) le t’i frikësohet Allahut, Zotit të tij, dhe të mos lërë asgjë mangët prej tij (borxhit). E, nëse ai që e ka përsipër detyrimin (borxhin) është mendjelehtë, ose i dobët, ose që nuk mund të diktojë vetë ai, atëherë le të diktojë kujdestari i tij, me drejtësi! Dhe sillni për të dëshmuar dy dëshmitarë nga njerëzit tuaj! Dhe nëse nuk janë dy burra (në dispozicion), atëherë një burrë dhe dy gra, nga ata që ju i pranoni si dëshmitarë - kështu që nëse njëra nga ato gabon, atëherë tjetra mund t’ia kujtojë asaj! Dhe dëshmitarët nuk duhet të refuzojnë, kurdo që të thirren! Dhe mos përtوني ta shkruani atë (borxhin), qoftë i vogël apo i madh, deri në afatin e tij! Kjo është

më e drejtë tek Allahu, më qëndrueshme si provë, dhe më e përshtatshme që të mos krijoni dyshime. Përveç (në rastin) kur është një tregti e menjëhershme që e kryeni mes jush, kjo nuk përbën mëkat nëse nuk e shkruani. Dhe merrni dëshmitarë kur të bëni një kontratë shit-blerjeje! Nuk lejohet të dëmtohet asnjë shkruar dhe asnjë dëshmitar! Dhe nëse e bëni këtë (dëmtoni ndonjërin prej tyre), atëherë, vërtetë kjo është një mosbindje (e rëndë) nga ana juaj. E, kini frikë Allahun, dhe Allahu ju mëson (për gjithçka), se Allahu është i Dijshëm për çdo gjë! (282) Dhe nëse jeni në ndonjë udhëtim, dhe nuk mund të gjeni një shkruar, atëherë merrni një peng (në këmbim të borxhit)! E, nëse ju i besoni njëri-tjetrit, atëherë ai që i është besuar le ta dorëzojë amanetin e tij, dhe le t'ia ketë frikën Allahut, Zotit të tij! Dhe mos e fshihni dëshminë, sepse kush e fsheh atë, e bën zemrën e tij të jetë mëkatore! Allahu e di gjithë çfarë bëni ju. (283) Të Allahut janë çfarë ka në qiej, dhe çfarë ka në tokë. Pavarësisht nëse e shfaqni çfarë është brenda vetes suaj, ose e fshihni atë, Allahu do t'ju kërkojë llogari për të, pastaj Ai fal kë të dojë dhe dënon kë të dojë. Allahu është i aftë për çdo gjë. (284) I Dërguari beson në atë që i është shpallur nga Zoti i tij, (po ashtu) edhe besimtarët. Të gjithë ata besojnë në Allahun, dhe engjëjt e Tij, në librat e Tij, dhe në të dërguarit e Tij, (duke thënë): “Ne nuk bëjmë dallim ndërmjet asnjërit prej të dërguarve të Tij.” Dhe ata thonë: “Ne dëgjojmë dhe bindemi. (Kërkojmë) Faljen Tënde, Zoti ynë, dhe tek Ti është destinacioni (i fundit)”. (285) Allahu nuk e ngarkon asnjë njeri përtej kapacitetit të tij. Për të mirën e tij është e mira që bën, dhe kundër tij është e keqja që ai bën! “Zoti ynë, mos na e merr për gjynah nëse harrojmë ose gabojmë! Zoti ynë, dhe mos na ngarko neve me një barrë të tillë siç i ke ngarkuar ata para nesh! Zoti ynë, mos na ngarko me diçka që ne nuk kemi fuqi ta mbajmë! Dhe na ndje, na fal, e na mëshiro! Ti je mbështetësi dhe mbrojtësi ynë, prandaj na ndihmo (dhe na jep fitore) ndaj njerëzve që nuk besojnë!” [El-Bekare: 256-286]

Ajeti i parë i kësaj pjese: “Nuk ka detyrim në fe (në pranimin e fesë)! Tashmë është bërë e qartë rruga e drejtë nga e gabuara. Kështu që kush i mohon zotat e rremë dhe i beson Allahut, ai është kapur për litarin e fortë, që nuk shpëputet. Allahu dëgjon dhe di gjithçka!” [El-Bekare: 256], e konfirmon se asnjë njeri nuk duhet të detyrohet me

forcë për të besuar në Allahun. Ky ajet ka ardhur në formën e mohimit, formë e cila shpreh ndalimin nga ky veprim. Pra, është e paimagjinueshme që dikush, i cili e di të vërtetën e besimit dhe e di se besimi ka të bëjë me zemrën, të mendojë të detyrojë ndokënd për të besuar.

Meqenëse tema e Ajeti Kursij është besimi në një Zot të vetëm dhe vendi ku qëndron besimi në një Zot është zemra, sekretet dhe fshehtësitë e së cilës nuk i di askush tjetër përveç të Diturit që di gjithçka, atëherë ishte e përshtatshme - dhe Zoti e di më së miri – që Krijuesi, lavdëruar qoftë emri i Tij, ta pasonte këtë ajet me ndalimin nga detyrimi në fe, në mënyrë gjithëpërfshirëse, dhe sikur Ai i Madhërishmi thotë: “Mos u përpiqni të detyroni askënd të besojë në Hyjninë Time, në cilësitë dhe atributet e Mia, sepse ju nuk do të mund ta bëni këtë! Unë i kam krijuar njerëzit të lirë, ua kam besuar atyre veten e tyre dhe i kam lajmëruar ata që kush prej tyre do të besojë, le të besojë... dhe kush do të mohojë, le të mohojë. E nëse ndokush përpiket të detyrojë ndokënd të besojë, ai nuk do të mund t’ia arrijë qëllimit, çfarëdo që të bëjë. E nëse i detyruari i përgjigjet detyruesit dhe me gjuhën e tij thotë ato çfarë dëshiron ai, këto fjalë të thëna me detyrim nuk kanë lidhje me zemrën e tij dhe nuk shprehin atë që gjendet në të sepse këto fjalë të thëna me detyrim nuk janë të atij lloji për të cilat është thënë:

Fjalët janë në zemër, por gjuha është bërë treguesi i asaj që gjendet në zemër.

Ky ajet ka ardhur në një formulim që i përmban mohimin edhe ndalimin së bashku, dhe është vënë në formën e lajmit, në mënyrë që askush të mos pretendojë dhe të thotë për mundësinë e shfuqizimit të tij. Ka studiues që kanë gabuar – dhe gabimet e të mëdhenjve konsiderohen të mëdha, si vetë autorët e tyre - kur kanë thënë se ky ajet është shfuqizuar nga ajeti i shpatës: **“Luftojini ata që nuk besojnë në Allahun e as në Ditën e Fundit, që nuk e marrin për të ndaluar atë që e ka ndaluar Allahu dhe i Dërguari i Tij dhe që nuk e ndjekin fenë e vërtetë, nga ata që u është dhënë Libri, (luftojini ata) derisa të japin xhizjen (taksën) me dorën e tyre, të përulur.”** [Et-Tevbe: 29]

Shkaku i zbritjes së ajetit: “Nuk ka detyrim në fe!”
dhe treguesit për këtë

Kur'ani fisnik ka treguar një kujdes të madh për lirinë e besimit dhe garantimin e saj për njeriun, duke e përkufizuar atë si një çështje private. Shumë ajete të Kur'anit mbështesin njëri-tjetrin për të konfirmuar këtë të drejtë, domosdoshmërinë e ruajtjes së saj për njeriun dhe mbrojtjen e saj nga çdo ndërhyrje e jashtme. Dhe në krye të këtyre ajeteve është ky ajet që kemi në duar: **“Nuk ka detyrim në fe!”** Kur e meditojmë këtë ajet, ne mund të vendosim të sigurt se ai nuk lë vend për ato thënie sipas të cilave pretendohet se ky ajet ishte shfuqizuar, ose për komentime që nuk janë të përshtatshme me natyrën e tij të përgjithshme. Për sa i përket arsyes së zbritjes së këtij ajeti, transmetohet nga Ibn Abbasi r.a. se në kohët para ardhjes së Islamit, nëse ndonjë gruaje i vdisnin fëmijët e saj në vazhdimësi dhe nuk arrinin t'i jetonin, ajo betohej se nëse do t'i jetonte fëmija që do t'i lindte këtë radhë, ajo do ta bënte hebre atë. Dhe në kohën kur Benu Nadirët (hebrenj) u nxorën nga Medina, në mesin e tyre gjendeshin edhe bij të ensarëve, të cilët prindërit e tyre i kishin “bërë hebrenj” për arsyen që përmendëm. Në këtë rast ata kishin thënë: “Nuk i lëmë bijtë tanë të ikin me ata!” Dhe Allahu (xh.sh) kishte zbritur ajetin: **“Tashmë është bërë e qartë rruga e drejtë nga e gabuara.”** [El-Bekare: 256]¹⁹⁴

Gjithashtu, po nga Ibn Abbasi r.a. transmetohet se ky ajet është zbritur në lidhje me një burrë nga ensarët, nga Beni Selimët, i cili quhej El-Husajn. Ai kishte dy djem që ishin të krishterë, ndërsa ky për vete ishte musliman. Ky i kishte thënë Pejgamberit, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të: “A t'i detyroj të bëhen muslimanë, sepse ata po këmbëngulin të mbeten të krishterë?”, dhe Allahu i madhërishëm kishte zbritur këtë ajet.

Kurse në një transmetim tjetër thuhet se ai u përpoq t'i detyronte dy bijtë e tij, dhe ata u ankuan te Pejgamberi, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të. Më pas El-Husajn kishte thënë: “O i Dërguar i Allahut, të hyjë një pjesë e imja në zjarr, e unë vetëm të rri të shikoj?!“ Megjithatë i Dërguari i Allahut, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të, nuk e lejoi t'i detyronte ata të hynin në Islam”.¹⁹⁵ Kurse në një transmetim nga Said ibn Xhubejri thuhet se kur kishte zbritur ky ajet, Pejgamberi, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të, kishte thënë: “Allahu u

¹⁹⁴ Es-Sixhistani, *Sunen Ebi Dāvūd*, 4/317, hadithi nr. 2682.

¹⁹⁵ Es-Sujuti, *Ed-Der 'ul-Menthūr fī 't-Tefsīr 'il-Me'thūr*, 2/21.

ka dhënë mundësinë e zgjedhjes njerëzve tuaj, kështu që nëse ju zgjedhin ju, janë me ju, e nëse zgjedhin ata të tjerët, janë me ata”.¹⁹⁶

Shejhu Rashid Rida, Allahu e mëshiroftë, thotë në tefsirin e tij: “Ky është vendimi i fesë, për të cilën shumë nga armiqtë e saj pretendojnë se ‘ajo është ngritur mbi shpatën dhe forcën, dhe se Islami u ofrohej njerëzve ta pranonin, ndërkohë që në anën tjetër u tregohej forca, dhe kush e pranonte, shpëtonte... e kush e refuzonte, shpata i rrinte në pritje’. A ishte shpata ajo që vepronte në detyrimin e njerëzve për të pranuar Islamin në Mekë, ato ditë kur Pejgamberi, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të, falej fshehurazi dhe kur politeistët i mundonin muslimanët me lloj-lloj torturash, derisa ai bashkë me shokët e tij u detyruan të emigronin? Apo ndoshta thonë që ky detyrim ka ndodhur në Medinë, pasi Islami u forcua dhe ky ajet u zbrit në fillimet e kësaj lavdie?!

Lufta kundër Benu Nadirëve ka ndodhur në Rebí’ul-evvel, në vitin e katërt të hixhretit. Buhariu thotë: “Kjo ka ndodhur para betejës së Uhudit dhe nuk ka asnjë kundërshtim se ka ndodhur në muajin sheval, në vitin e tretë të hixhretit, atëherë kur jobesimtarët në Mekë vazhdonin t’i kërcënonin muslimanët me luftë. Benu Nadirët e shkelën marrëveshjen e tyre me Pejgamberin, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të. Ata thurën plane kundër tij dhe u përpoqën ta vrisnin dy herë ndërsa ishin pranë tij në periferitë e Medinës.

Kështu që nuk kishte rrugë tjetër me ta, përveçse të nxirreshin nga aty. Për këtë arsye, Pejgamberi, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të, i rrethoi ata, derisa i nxori jashtë Medinës dhe ata dolën të mposhtur. Megjithatë, për shokët e tij, të cilët i kërkuan leje t’i detyronin bijtë e tyre që ishin bërë hebrenj të hynin në Islam apo t’i ndalonin të largoheshin me hebrenjtë, Pejgamberi, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të, nuk u dha leje atyre për këto. Kjo ishte dita e parë që u shkoi në mendje muslimanëve të detyronin dikë për në Islam.

Profesori imam, Allahu e mëshiroftë, thotë gjithashtu se në disa fe, sidomos në fenë e krishterë, ishte praktikë e njohur shtytja me detyrim e njerëzve për të hyrë në fenë e tyre. Kjo çështje ka më shumë të bëjë me politikën sesa me fenë, sepse besimi, që është baza e fesë dhe thelbi i saj, është shprehi e pajtueshmërisë së shpirtit dhe është e pamundur

¹⁹⁶ Rida, *Tefsír ‘ul-Kur’ân ‘il-Hakím (Tefsír ‘ul-Menār)*, 3/31. Shiko gjithashtu: Muhammed Izzet Darvâza, *Et-Tefsír ‘ul-Hadîth*, 6/481.

që pajtueshmëria të ndodhë me detyrim. Përkundrazi, ajo bëhet me sqarim dhe argument. Për këtë arsye i Larti thotë: **“Tashmë është bërë e qartë rruga e drejtë nga e gabuara”** [El-Bekare: 256] pra, është bërë e dukshme se në këtë fe gjendet drejtësia, udhëzimi, shpëtimi, ecja në rrugën e gjerë e në dritë dhe se ato sekte dhe besime që e kundërshtojnë këtë janë në rrugë të humbur.”¹⁹⁷

Kur’ani e konfirmon se vetëm Allahu është Ai që do ta marrë në llogari atë që kërkon ndihmë dhe i lutet tjetërkujt pos Atij. I Larti thotë: **“E kush adhuron ndonjë zot tjetër së bashku me Allahun - gjë për të cilën nuk ka asnjë provë - vërtetë, dhënia e llogarisë nga ai do të bëhet vetëm te Zoti i tij. Vërtet, jobesimtarët nuk shpëtojnë dot!”** [El-Mu’minūn: 117] Gjithashtu i Larti i drejtohet të Dërguarit të Tij, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të, duke i thënë: **“Vërtet, ti ke detyrë vetëm të përcjellësh (Mesazhin), kurse detyra Jonë është marrja në llogari.”** [Er-Rra’d: 40] **“Ti (o Muhammed) nuk je për t’i detyruar ata me dhunë (për të besuar), prandaj, përkujto me Kur’anin atë që ka frikë nga kërcënimi (i Zotit)!”** [Kāf: 45] **“Ti nuk je një kontrollues mbi ta.”** [El-Gāshije: 22] Siç vijnë edhe ajete të tjera të shumta që i sqarojnë të Dërguarit të Allahut, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të, për pavlefshmërinë e përdorimit të mjeteve të detyrimit dhe imponimit të besimit ndaj të tjerëve dhe se nëse do të ishte që besimi vjen me detyrim, Allahu i madhërishëm do t’i kishte urdhëruar të dërguarit e Tij t’i detyrojnë njerëzit të besojnë dhe të pranojnë Islamin. I Larti thotë: **“Po të donte Allahu, ata nuk do t’i shoqëronin Atij as-kënd në adhurim, e ty nuk të kemi bërë ‘rojë’ të tyre, as je kujdestari i tyre.”** [El-En’ām: 107] **“A ti do t’i detyrosh njerëzit që të bëhen besimtarë?!”** [Jūnus: 99] Gjithashtu i Madhërishmi e sqaron se besimi i zemrës nuk i nënshtrohet detyrimit, çfarëdo lloji qoftë ai, madje edhe nëse ai detyrim vjen nga prizmi i kujdesit ndaj personit dhe i dëshirës për ta shpëtuar atë. I Larti thotë: **“Shumica e njerëzve, edhe nëse përpiqesh, nuk janë besimtarë.”** [Jusuf: 103] Për këtë arsye Allahu i madhërishëm e nxit Pejgamberin, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të, t’i thërrasë njerëzit të besojnë dhe ta lënë mënjane mohimin, por këtë ta bëjë në me urtësi, nëpërmjet këshillës së mirë, dhe duke diskutuar me ta sipas mënyrës më të mirë. I Lartmadhërishmi thotë:

¹⁹⁷ Rida, *Tefsir ‘ul-Kur’ān ‘il-Hakīm (Tefsir ‘ul-Menār)*, 3/36-37.

“Thirr në rrugën e Zotit tënd me urtësi dhe me këshillën e mirë dhe diskuto me ta më atë mënyrë që është më e mira! Vërtet, Zoti yt e di më së miri se kush ka humbur nga rruga e Tij dhe Ai është më së miri në dijeni për ata që janë të udhëzuar.” [En-Nahl: 125]

Nga e gjitha kjo bëhet e qartë se liria e besimit në Kur'an është e rrethuar me të gjitha garancitë Kur'anore që e bëjnë atë një liri absolute, të cilën nuk e kufizojnë kufij... dhe se marrja në llogari për këtë liri është ekskluziviteti i Zotit të madhërishëm dhe nuk shkon askund përtej Tij.

“Kështu që kush i mohon zotat e rremë” [El-Bekare: 256] në të cilët fton djalli, **“dhe i beson Allahut, ai është kapur për litarin e fortë”** [El-Bekare: 256], kontratën e lidhur fort, **“që nuk shkëputet. Allahu dëgjon”** gjithë çfarë thuhet **“dhe di gjithçka!”** [El-Bekare: 256] çfarë bëhet.¹⁹⁸

“Allahu është mbështetësi i atyre që besojnë dhe i nxjerr ata nga errësirat në dritë. Kurse ata që nuk besojnë, mbështetësit e tyre janë djajtë, që i nxjerrin ata nga drita në errësira. Ata janë banorët e zjarrit dhe ata aty do të qëndrojnë përgjithmonë.” [El-Bekare: 257] Zoti është Ai që ka kujdestarinë absolute mbi gjithë krijimin e Tij. Kjo kujdestari shfaqet duke krijuar mundësitë, duke siguruar ushqimin, duke dhënë jetë... si dhe bekime të tjera nga i Lartmadhërishmi që nuk kanë fund. Këto janë mirësi që Allahu ua ka dhënë krijesave të Tij që në fillim, duke mos i lënë ato në varësi të besimit të besimtarit apo mohimit të mohuesit. Megjithatë Allahu i madhërishëm tregon një kujdes të veçantë për besimtarët, duke i ndihmuar ata që të dalin fitimtarë dhe duke i mbështetur ata, duke i udhëzuar, duke i vënë në rrugën e drejtë, duke u kujdesur për ta dhe duke u qëndruar pranë atyre. Të gjitha këto i Madhërishmi ua dhuron besimtarëve për të treguar përparësinë që ata gëzojnë tek Ai... si mirënjohje, bujari dhe ndihmë për ta, për t'i mbrojtur ata nga pëshpëritjet e dajve, nga prania e tyre, ngacmimi i tyre, fryrjet dhe nyjet e tyre: **“Vërtet, mbrojtësi im është Allahu që ka zbritur Librin dhe është Ai që kujdeset për të mirët.”** [El-A'rāf: 196] Nëse njerëzit e korruptuar kanë rojet e tyre nga djajtë e njerëzimit dhe të xhinëve, atëherë Zoti - bekuar dhe lartësuar qoftë Ai - është mbrojtësi i atyre që besojnë. Djalli është 'mbështetësi' i jobesimtarëve dhe drejtësia e Zotit kërkon që Ai të jetë mbështetësi i besimtarëve, kështu që Allahu

¹⁹⁸ Tefsir 'ul-Xhelālejni, fq. 56.

është mbështetësi dhe ndihmësi i tyre – madhëruar qoftë Ai – dhe Ai mjafton si kujdestar, mbështetës, udhëzues edhe ndihmës.

Më pas në ajetin që vijon thuhet: **“A nuk e ke parë atë që debatoi me Ibrahimin për Zotin e tij, (thjesht) ngaqë Allahu i kishte dhënë atij pushtet? Kur Ibrahim i tha: “Zoti im është ai që jep jetë dhe shkakton vdekjen”, ai tha: “Unë jap jetë dhe shkaktoj vdekjen”. Ibrahim i tha: “Atëherë pra, vërtet Allahu e sjell diellin nga lindja, prandaj sille ti atë nga perëndimi!” Kështu, ai që mohoi u befasua dhe mbeti pa fjalë. E Allahu nuk i udhëzon njerëzit që janë të padrejtë.”** [El-Bekare: 258]

Këtu Zoti i drejtohet Pejgamberit të Tij, Muhammedit, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të, me një pyetje, me të cilën parapërgatit qenien e tij të meditojë thellë për këtë çështje të habitshme, për çështjen e një tirani në kohën e Ibrahimit a.s., i cili nuk ishte më pak tiran sesa Faraoni, dhe i cili debatoi me Ibrahimin në lidhje me Zotin e tij, duke u mashtruar nga mirësitë që Allahu i kishte dhënë, mirësi të cilat në fakt po e tërhiqnin gradualisht drejt zjarrit... Zoti i kishte dhënë atij pushtet, dhe ai tani mendonte se ky ishte një pushtet i vërtetë, me anë të të cilit mund ta konsideronte veten si partner të Zotit: **“A nuk e ke parë...?”**, a nuk ke parë, a nuk ke dëgjuar, a nuk ke marrë vesh për atë tiran të dalë nga kufijtë, për atë arrogant i cili debatoi me Ibrahimin a.s. për Zotin e tij, jo ngaqë kishte argument apo një logjikë që dëshmon pro tij, por ngaqë ishte i mashtruar nga pushteti që i ishte dhënë: **“A nuk e ke parë atë që debatoi me Ibrahimin për Zotin e tij, (thjesht) ngaqë Allahu i kishte dhënë atij pushtet? Kur Ibrahim i tha: “Zoti im është ai që jep jetë dhe shkakton vdekjen.”** [El-Bekare: 258]

Ibrahimi a.s. po thoshte se i Madhërishmi e krijon vdekjen edhe jetën, por ai mbret i pamend i keqkuptoi fjalët e Ibrahimit a.s., kështu që edhe përgjigjen e dha të gabuar, plot arrogancë dhe krenari dhe tha: **“Unë jap jetë dhe shkaktoj vdekjen.”** [El-Bekare: 258] Ai me një idiotësi të mbështjellë me kotësi nxitoi të urdhëronte t'i sillnin dy të burgosur, e pastaj urdhëroi që njëri të vritej, kurse tjetrin e la të lirë. Ibrahim i pa që ishte e kotë t'i shpjegonte më shumë atij. Kur Ibrahim i a.s. kishte thënë: **“Zoti im është ai që jep jetë dhe shkakton vdekjen”,** ai me këtë nuk kishte për qëllim që atë të cilit Zoti i ka dhënë jetën, të lihet të jetojë jetën e tij derisa t'i mbarojë afati i caktuar nga Zoti, dhe

atij që i ka mbaruar afati i përcaktuar dhe i ka ardhur ora të vdesë, vritet..

Ai mbret, kur e la njërin të jetojë, kurse tjetrin e vrau, ai mendoi se ka krijuar jetën në atë që ka lënë gjallë dhe ka krijuar vdekjen tek ai që vrau... Kështu që Ibrahim i a.s. e zhvendosi diskutimin në një çështje tjetër, në të cilën do të ishte e vështirë për mbretin të ngatërrohej e të budallallepsej, dhe i tha: **“Atëherë pra, vërtet, Allahu e sjell diellin nga lindja, prandaj sille ti atë nga perëndimi!”** [El-Bekare: 258] Fjalët e Ibrahimit a.s. thoshin: “Allahu e sjell diellin çdo ditë nga lindja dhe kjo është një gjë e njohur të cilën e shikon gjithkush, kështu që, nëse je zot, siç pretendon, atëherë pra nxirr urdhër që ai të vijë nga perëndimi! E nëse ai të bindet, atëherë bëhet e mundur të tregohet bindje ndaj pretendimeve të tua”. Por, tirani e kuptoi se kjo ishte përtej mundësive të tij, prandaj **“ai që mohoi, u befasua dhe mbeti pa fjalë”** [El-Bekare: 258], sepse aftësitë e tij nuk shkonin dot përtej aftësive të të gjithë nënshitasve të tij njerëz si ai. Veprimet e tij mund të mashtronin të nënshtruarit, që i nënshtroheshin atij, sytë e të cilëve tashmë ishin mashtruar dhe vizionet e tyre kishin pushuar së punuari dhe lëvizuri. Por, kjo bën që edhe tirani vetë të mashtrohet nga iluzionet e tij dhe djalli e mashton atë duke e bërë të mendojë se ai ka diçka në dorë, ose që ai është partner në këtë çështje. Atëherë vetëm e vërteta e hidhur dhe e zbuluar është ajo që e trondit atë, si ajo që i ndodhi Faraonit në vitet më vonë, kur e kaploi mbytja. Vetëm atëherë Faraoni e ndjeu se ai ishte një njeri, si gjithë njerëzit e tjerë, që vdes siç vdesin edhe ata, mbytet siç mbyten ata... dhe prandaj thirri me sa zë që i kishte mbetur: **“Besoj se nuk ka zot tjetër përveç Atij që i besojnë bijtë e Izraelit dhe unë jam një nga muslimanët.”** [Jūnus: 90]

Fjalët e të Madhërishmit kur thotë: **“Allahu nuk i udhëzon njerëzit që janë të padrejtë”** [El-Bekare: 258], përbëjnë një sqarim të traditës hyjnore, sipas së cilës mvëshja me padrejtësi, vazhdimi në të, moskthimi sa më shpejt prej saj dhe mospendesa nga ajo, e bën të zotin të hyjë nën këtë rregull dhe të bëhet kundërshtar i udhëzimit, jo të kualifikuar për të... dhe atëherë kjo gjë nuk i sjell mirësi atij e as kombit të tij.

Pasi përmend një tiran që debaton me një pejgamber të Tij, Allahu i madhërishëm tregon historinë e një burri të mirë për të cilin shumica e komentuesve të Kur'anit thonë se është Uzejri, i cili njihet nga bijtë e Izraelit si një nga pejgamberët e tyre: **“Ose si ai që kaloi pranë një**

qyteze që ishte e rrënuar përtokë dhe tha: “Si do ta ringjallë Allahu këtë, pasi kjo ka vdekur?!” Kështu që Allahu bëri që ai të vdiste për njëqind vite, pastaj e ringjalli. (Zoti) I tha: “Sa kohë qëndrove?” (Ai burri) Tha: “Qëndrove një ditë ose një pjesë të ditës”. Ai (Zoti) i tha: “ Jo, por ke qëndruar njëqind vite. Shiko ushqimin dhe pijen tënde që nuk janë prishur! Shikoje edhe gomarin tënd! Kjo që Ne të të bëjmë ty një provë për njerëzit. Dhe shiko kockat (e këtij gomari), si i gjallërojmë ato, pastaj i veshim me mish!”... Dhe kur atij iu bë e qartë, tha: “Unë tani e di se Allahu është i aftë të bëjë gjithçka.” [El-Bekare: 259] Ky ajet ka lidhje me ajetin e mëparshëm që thotë: “A nuk e ke parë atë që debatoi me Ibrahimin për Zotin e tij, (thjeshtë) nga që Allahu i kishte dhënë atij pushtet?” [El-Bekare: 258], pra a ke parë të tillë si ai që debatoi me Ibrahimin për Zotin e tij? E më pas vazhdon: “Ose si ai që kaloi pranë një qyteze që ishte e rrënuar përtokë.” [El-Bekare: 259]¹⁹⁹ Ky burrë i mirë pa një vendbanim të cilin Kur’ani e përshkruan si “të rrënuar përtokë”, kështu që ai mendoi për shkaqet dhe shprehu habi të përzier me njëfarë pamundësie që Allahu ta ringjallte atë vendbanim pasi ai ishte rrënuar dhe banorët e saj kishin vdekur. Dhe Allahu i madhërishëm na tregon historinë e tij dhe na sqaron se si e bëri atë të vdiste, pastaj e ringjalli. Kjo histori i përket epokës së ngjarjeve të jashtëzakonshme, të cilat përziheshin në jetën e bijve të Izraelit. Allahu i tregoi atij një shenjë të fuqisë së Tij të jashtëzakonshme, nëpërmjet së cilës ia bëri të qartë se si krijohet jeta duke e bërë atë pjesë të asaj mrekullie, pasi fillimisht e nxori atë nga jeta për njëqind vite, pastaj e riktheu prapë në të.

Përpyjekjet e komentuesve të Kur’anit për ta përcaktuar personin i cili është për qëllim në këtë histori dhe debati i tyre rreth cilësive të atij njeriu nuk ndikon pak as shumë në formën e historisë dhe në mësimet që ajo përmban dhe që mund të merren prej saj. Allahu i madhërishëm e bëri atë ngjarje një shenjë mrekullie për vetë atë burrë, siç e bëri shenjë mrekullie edhe për tërë njerëzimin. Historia e tij është si ajo e atyre të shpellës apo si historia e atij grupi njerëzish nga bijtë e Izraelit, të cilëve Allahu u tha: “**Vdisni!**”, pastaj **Ai i ktheu në jetë ata...**” [El-Bekare: 243], ose si historia e lopës, ose si historia e ringjalljes së zogjve para syve të Ibrahimit a.s., e cila vjen pas kësaj historie për të cilën po

¹⁹⁹ Es-Sabuni, Muhtesar Tefsir Ibni Kethir, 1/230.

flasim. Të gjitha këto tregojnë për fuqinë e Zotit të madhërishëm, së cilës i nënshtrohet gjithë çfarë gjendet në univers. Allahu e di më mirë!

Më pas kësaj, vjen historia e Ibrahimit a.s., i cili e pyeti Allahun e madhërishëm, në pozicionin e një besimtarit që e do Allahun, që i dorëzohet krejtësisht Atij, që është gjithnjë i penduar tek Ai, zemërgjerë, të cilin Allahu i madhërishëm e ka bërë të prirë të kërkojë të dijë përtej asaj që duket në sipërfaqen e gjërave, dhe të kërkojë për gjërat e fshehta, të cilat ndoshta meditimi dhe të menduarit e tij nuk e ndihmojnë t'i arrijë: **“Dhe (kujto) kur Ibrahim tha: “Zoti im, më trego si i ngjall të vdekurit!”** [El-Bekare: 260] Mesa duket, kjo ka ndodhur me Ibrahimin a.s. pas dialogut të tij të mëparshëm me atë tiranin, kur ai, alejhi selam, i tha atij: **“Zoti im është ai që jep jetë dhe shkakton vdekjen.”** [El-Bekare: 258], dhe e pa reagimin e tij prej njeriu të pamend... dhe Ibrahim a.s. nuk vazhdoi të debatonte më me të në këtë pikë, rreth të vërtetës së jetës dhe të vdekjes (siç e cekëm edhe më parë). Pas kësaj ndodhie, Pejgamberi i Zotit, Ibrahim a.s., dëshiroi ta shihte me sy mënyrën se si i Lartmadhërishmi e sillte jetën tek krijesat e gjalla, dhe se si e shkaktonte vdekjen në ata që vdisnin.

Dhe Zoti i tij i tha atij: **“A nuk ke besuar?”** [El-Bekare: 260] në fuqinë Time për të dhënë jetë? Allahu e pyeti atë (pavarësisht se e dinte mirë besimin e tij në lidhje me këtë), në mënyrë që t'i jepte përgjigje për çfarë e pyeti, dhe që dëgjuesit ta kuptojnë qëllimin e Tij: **“Ai tha: “Po, patjetër!”** që kam besuar, **“Por ”** të pyeta **“vetëm që zemra ime të qetësohet plotësisht.”** [El-Bekare: 260] duke parë me sy gjithçka, nga fillimi në fund.

“(Allahu) Tha: “Merr katër zogj, mbledhi pranë teje dhe theri” [El-Bekare: 260], dhe përzieji të gjitha copat mes tyre, **“pastaj shpërndaje nga një pjesë të tyre në secilin mal, pastaj thirri ata”** të vijnë te ti, **“dhe do të të vijnë (duke fluturuar) me nxitim”** [El-Bekare: 260], me shpejtësi. **“Edhe dije se Allahu është i pamposhtur”,** asgjë nuk është e pamundur për Të, **“i Urtë!”** [El-Bekare: 260] që çdo gjë e vepron me urtësi.²⁰⁰

Shpërblimi i atyre që shpenzojnë në rrugën e Allahut

²⁰⁰ Tefsir 'ul-Xhelālejn, fq. 57.

“Shembulli i atyre që e shpenzojnë pasurinë e tyre në rrugën e Allahut është si një kokërr (farë drithi) nga e cila mbijnë shtatë kallinj, ku në secilin kalli gjenden njëqind kokrra. Allahu ia shumëfishon (shpërblimin) kujt të dojë. Allahu është i gjerë, shumë i ditur.” [El-Bekare: 261]

Pas këtij pushimi në horizontet e gjera të besimit në një Zot të vetëm, dhe pas konfirmimit për lirinë e besimit, edhe pas këtyre tre kallëzimeve që e mbështesin çështjen e krijimit dhe të tevhidit të Zotit të madhërishëm, konteksti kthehet për të na tërhequr sërish në njëfarë detaji rreth thirrjes që parapriu Ajetin Kursij, ku thotë: **“O ju që keni besuar! Jepni nga ajo që Ne ju kemi dhënë, para se të vijë një ditë kur nuk do të ketë tregti, as miqësi, dhe as ndërmjetësim... dhe mohuesit janë ata zullumqarët e vërtetë!”** [El-Bekare: 254]. Ata që Zoti i thirri të japin nga pasuria e tyre - para se të transferohen në botën tjetër, në ahiret, kohë kur ata do ta humbasin çfarëdo lloji kontrolli mbi pasuritë e tyre dhe para se ta humbasin aftësinë për t'i përdorur ato - në këtë ajet që vijon i Madhërishmi u sqaron atyre për shpërblimin që do t'u jepet si kompensim për çfarë ata japin, dhe Ai xh.sh. thotë: **“Shembulli i atyre që e shpenzojnë pasurinë e tyre në rrugën e Allahut është si një kokërr (farë drithi) nga e cila mbijnë shtatë kallinj, ku në secilin kalli gjenden njëqind kokrra. Allahu ia shumëfishon (shpërblimin) kujt të dojë. Allahu është i gjerë, shumë i ditur.”** [El-Bekare: 261] Pastaj, Ai i Madhërishmi na paraqet në një numër ajetesh të renditura me radhë, një sistem të plotë të sadakave, duke filluar të na tregojë për shembullin e atyre që e shpenzojnë pasurinë në rrugën e Zotit, dhe se si Zoti i madhërishëm i “merr” ato që ata japin, si i zhvillon, i shton dhe i bekon për ato, derisa një gjë nga ato t'u bëhet atyre sa shtatëqind fish ose edhe më shumë. Zoti ia shumëfishon kujt të dojë shpërblimin, pa iu zvogëluar asgjë nga zotërimi i Tij, sepse Ai i madhërishmi ka mbretëri dhe pushtet të gjerë. Ai është në dijeni të plotë rreth atyre sadakave të cilat meritojnë të shumëfishohen edhe më shumë nga çfarë u përmend.

“Ata që e shpenzojnë pasurinë e tyre në rrugën e Allahut, pastaj nuk e ndjekin atë që kanë shpenzuar me ofendim as lëndim, ata e kanë shpërblimin e tyre tek Zoti i tyre, dhe për të tillët nuk do të ketë frikë dhe as do të pikëllohen.” [El-Bekare: 262] Këto janë kushtet për t'u pranuar sadakaja dhe për t'u shtuar me shumëfish.

Ata që e shpenzojnë pasurinë e tyre në rrugën e Allahut me sinqeritet të plotë dhe me modesti e butësi, atë që e shpenzojnë nuk e ndjekin me fjalë të papërshtatshme, të cilat i bëjnë ata që i marrin ato sadaka të ndihen të poshtëruar e të lënduar, sepse kjo është një marrëdhënie mes tyre dhe Allahut, dhe personi të cilit i jepet ajo pasuri nuk duhet të futet në këtë mes! Prandaj, atij nuk i duhet përmendur ajo bamirësi. Ai person në nevojë nuk duhet të shikohet sikur është më poshtë se personi që jep dhe nuk duhet lënduar as përfolur ngaqë është i varfër. Përkundrazi, ai duhet të shikohet nga dhënësi i sadakasë si një shkak i cili bën që t'i shtohet edhe më shumë pasuria nga e cila jep. Nëse personi të cilit ai po i jep sadakë nuk do të kishte nevojë për sadakanë e tij, atëherë ky nuk do të kishte vend për të dhënë sadakë dhe si rezultat nuk do të kishte arsye për të marrë shpërblimin e shumëfishuar nga Allahu i madhërishëm. Prandaj, edhe dhënësi i sadakasë duhet ta konsiderojë personin që merr prej tij si “dhurues” ndaj tij, sepse ky bëhet shkak që ai të marrë një shpërblim më të mirë dhe më të madh nga sa ka dhënë, dhe më të rëndësishëm sesa i ofroi atij. Prandaj nuk duhet të flasë fjalë që e fyejnë atë nevojtar, apo ta lëndojë atë, duke pasur parasysh se ky është shkaku që ai të marrë një shpërblim të madh.²⁰¹

“Një fjalë e mirë dhe falje, janë më të mira se një bamirësi e ndjekur nga lëndimi. Dhe Allahu është i pasur, i butë.” [El-Bekare: 263] I Madhërishmi flet për disa nga ata të cilët nuk mund ta mbajnë veten pa folur ndonjë fjalë që i lëndon ata të cilëve u japin, dhe u thotë që: Nëse nuk je në gjendje ta mbash veten, atëherë duhet ta kuptosh se kështu sadakaja jote e humbet vlerën. T'i thuash një fjalë të mirë të varfrit ose nevojtarit, është më e mirë sesa ajo sadaka që ti ia jep atij duke ia pasuar atë me lëndim. Ti o i pasur që jep nga pasuria jote, duhet ta kesh parasysh se Allahu i madhërishëm, i Cili të ka pasuruar ty, është në gjendje ta pasurojë edhe atë, sepse Ai është i pasur... Ai nuk nxitohet ta ndëshkojë mëkatarin ose shkelësin, sepse është i butë dhe tolerant, e gjithsesi Ai nuk do t'i lërë robërit e Tij të bien pre e dëshirave të shfrenuara, tekave dhe humorit të luhatshëm të të pasurve. Në fillim, Allahu i madhërishëm e tregoi me butësi të keqen e pasimit të

²⁰¹ Në lidhje me këtë kuptim kanë ardhur shumë transmetime nga brezat e parë të muslimanëve. Nga Zejn El-Abidini transmetohet se ai i nderonte lypësit dhe tregohej shumë bujar me ta dhe u thoshte: “Mirë se vini ju që na mbartini pajisjet tona për në ahiret!” Kurse një nga njerëzit e ditur kishte thënë: “Po ta dije se çfarë mirësie mbart lypësi për ty, do ta mbaje atë në zemër, jo thjesht mbi kokë!” El-Fadl Ibn Ajjad ka thënë: “Sa të mirë janë lypësit! Ata na i mbartin pajisjet tona për në ahiret pa pagesë, derisa ta vënë atë në peshore përpara Allahut të madhërishëm”.

sadakave me lëndim ndaj të varfërve dhe nevojtarëve, dhe më pas Ai u drejton ndalimin e qartë nga ky veprim atyre të pasurve, duke u thënë: **“O ju që keni besuar, mos i shkonit dëm bamirësitë tuaja me ofendime ose lëndime, siç bën ai që e shpenzon pasurinë e tij (me hipokrizi, vetëm) që ta shikojnë njerëzit, dhe që nuk beson në Allahun dhe në Ditën e Fundit. Shembulli i tij është si ai i një shkëmbi (të madh) të lëmuar mbi të cilin ka pluhur, dhe që goditet nga një shi, dhe e lë atë të zhveshur... Ata nuk arrijnë (të mbajnë) asgjë nga ato që kanë fituar. Dhe Allahu nuk i udhëzon njerëzit që nuk besojnë.”** [El-Bekare: 264]

Të përmendurit e bamirësisë dhe lëndimi këtu citohen si dy faktorë që shkaktojnë shkuarjen dëm të sadakasë. Këto e çojnë dëm përfitimin dhe dobinë prej saj nga personi i cilit e ka marrë atë sadaka dhe gjithashtu e çojnë kot edhe vlerën e punës së mirë dhe shpërblimin që duhej t'i takonte atij që e dha këtë sadaka. Kjo sjellje nuk i ka hije një besimtari që është i sinqertë në bindjen dhe adhurimin e tij ndaj Allahut dhe që është falënderues për mirësitë e Tij. Madje, ky është një veprim që mund të rezultojë vetëm nga një hipokrit, i cili ka për qëllim vetëm që njerëzit ta shikojnë se çfarë po bën dhe të lavdërohet nga njerëzit e të flitet mirë për të... Personi i tillë nuk është një njeri i sinqertë, që kërkon shpërblimin dhe mirësinë vetëm nga Allahu. Personi që jep dhe pastaj e ndjek këtë veprim me fjalë fyese dhe lënduese ndaj atij që i ka dhënë, si edhe personi i cili jep vetëm që ta shikojnë të tjerët, secili nga këta të dy konsiderohet sikur po i shoqëron të tjerë Allahut në adhurim dhe në atë që jep, dhe jo një besimtar me besim të sinqertë në Allahun dhe në Ditën e Fundit dhe në shpërblimin e bollshëm që ka premtuar Allahu në atë ditë. Shembulli i këtij lloji njerëzish që japin sadakë, ose këtij lloji donatorësh që kërkojnë t'i shikojnë njerëzit dhe që i përmendin mirësitë që bëjnë, përshkruhet kështu në Kur'an: **“Shembulli i tij është si ai i një shkëmbi (të madh) të lëmuar mbi të cilin ka pluhur dhe që goditet nga një shi dhe e lë atë të zhveshur... Ata nuk arrijnë (të mbajnë) asgjë nga ato që kanë fituar. Dhe Allahu nuk i udhëzon njerëzit që nuk besojnë.”** [El-Bekare: 264] Gjendja e atij që jep për t'u dukur është si gjendja e një guri të lëmuar që ka pluhur sipër tij dhe që mbi të bie një shi i fortë dhe ia heq të gjithë atë pluhur nga sipër. Ashtu si shiu i rrëmbyeshëm e heq pluhurin e dheut prodhues nga guri i lëmuar, po ashtu edhe përmendja e së mirës,

lëndimi edhe hipokrizia e shfuqizojnë shpërblimin e sadakave... kështu që të zotët nuk arrijnë të përfitojnë asgjë nga ato veprime që bëjnë. Këto janë cilësi të njerëzve që nuk besojnë, prandaj mënjanojini ato, sepse Allahu nuk u jep sukses njerëzve që nuk besojnë.²⁰² Ajetet e ndritura vazhdojnë dhe Allahu i madhërishëm përballë atyre njerëzve hipokritë (të cilët e ndjekin me ofendime dhe lëndime atë pasuri që e japin), vë njerëz të tjerë që sjell edhe shembullin e tyre: **“Kurse shembulli i atyre që e shpenzojnë pasurinë e tyre në kërkim të pëlqimit të Allahut dhe për ta përforcuar veten e tyre (në rrugën e drejtë të Zotit) është si shembulli i një kopshti mbi një kodër, që e godet një shi dhe ai i jep frytet e tij dyfish. Por edhe nëse nuk goditet nga një shi, atëherë bie vesë (që është e mjaftueshme për të). Dhe Allahu e shikon gjithë çfarë bëni ju.”** [El-Bekare: 265]

“Kurse shembulli i atyre që e shpenzojnë pasurinë e tyre në kërkim të pëlqimit nga Allahu”, pra, shembulli i atyre njerëzve të mirë që e shpenzojnë pasurinë e tyre me qëllim fitimin e pëlqimit të Allahut jo për t’u dukur në sy të njerëzve dhe që e shpenzojnë atë **“për ta përforcuar veten e tyre (në rrugën e drejtë të Zotit)”**, sepse personi që ka pasuri është zakonisht i shqetësuar për pasurinë e tij, për fitimet dhe për mbrojtjen e asaj pasurie që ajo të qëndrojë gjithmonë me të.

Sadakaja përfaqëson shpenzimin e pasurisë dhe dhënien e saj, e kur personi i vë vetes një qëllim të sinqertë me këtë dhënie ose sadaka dhe ka për qëllim me të vetëm përfitimin e kënaqësisë së Allahut, atëherë kjo do të bëjë që shpirti i tij të stabilizohet e të forcohet dhe t’i hiqet shqetësimi, sepse shpërblimi është i garantuar dhe Allahu i madhërishëm ka premtuar bekim për këtë. Prandaj, personi që jep, e kupton se ajo që shpenzoi në rrugën e Allahut do t’i kthehet vetë atij në këtë jetë dhe në ahiret. Në këtë jetë, kur umeti e kupton se si t’i shpëtojë të varfrit e tij, si t’ua mbyllë problemet dhe t’ua sigurojë atyre nevojat më të rëndësishme, kjo sjell largimin e shqetësimit nga shoqëria, kështu që as i pasuri nuk ka frikë për pasurinë e tij nga përhapja e krimeve të vjedhjes, përvetësimit dhe marrjes së pasurive nëpërmjet formave dhe mënyrave të ndryshme, edhe i varfri gjithashtu e kupton se nevojat e tij të domosdoshme janë të garantuara nga shoqëria, kështu që shpirti dhe ndërgjegjja e tij ndihen të sigurta dhe të stabilizuara dhe shqetësi-

²⁰² Një komision i dijetarëve të El-Az’harit, *El-Muntehab fi Tefsir ‘il-Kur’ân ‘il-Kerîm*, referencë e mëparshme, fq. 63.

mi i largohet. Pra, nëpërmjet këtij veprimi ne sikur e pastruam shoqërinë nga shkaqet më të rëndësishme që e shqetësojnë.

“ ... është si shembulli i një kopshti mbi një kodër, që e godet një shi dhe ai i jep frytet e tij dyfish. Por edhe nëse nuk goditet nga një shi, atëherë bie vesë (që është e mjaftueshme për të). Dhe Allahu e shikon gjithë çfarë bëni ju.” [El-Bekare: 265] Kush e shpenzon pasurinë e tij në rrugën e Allahut, ai sikur bën për veten e tij një kopsht mbi një kodër, pra në një vend të lartë, të cilin e godet një shi që nuk e përmbyt, pasi pozicioni i tij në lartësi e bën të marrë nga shiu sasinë e duhur të nevojshme, kështu që kopshti i jep frytet e tij dyfish. Edhe nëse nuk i bie shi, ai nuk do të privohet nga vesa... ose ndonjë shi i lehtë, i cili e bën atë në gjendje të japë fryte të bollshme dhe në masë të plotë.

Kur'ani me madhësinë e tij u flet të gjithë llojeve të shpirtave njerëzorë, mbarë... Çfarëdo lloji qoftë shpirti i njeriut, Kur'ani i drejtohet me ligjëratë dhe i flet atij. I Larti thotë: **“A dëshiron ndokush nga ju, të ketë një kopsht me palma hurmash dhe vreshta rrushi, nën të cilat rrjedhin lumenj, e ai të ketë në të (atë kopsht) nga të gjitha llojet e frutave... por që atë (njeri) e ka goditur pleqëria, dhe ka pasardhës të dobët... e atë (kopshtin e tij) ta godasë një vorbull stuhie që përmban zjarr dhe të digjet?? Kështu Allahu jua sqaron juve argumentet e Tij, që të mund të mendoni.”** [El-Bekare: 266]

“A dëshiron ndokush nga ju të ketë një kopsht me palma hurmash dhe vreshta rrushi, nën të cilat rrjedhin lumenj, e ai të ketë në të (atë kopsht) nga të gjitha llojet e frutave...” Këtu i Madhërishti e përshkruan sadakanë në pamjen më të bukur, e gjithashtu edhe rezultatin e saj: si një kopsht me palma hurmash dhe me rrush, poshtë të cilave rrjedhin lumenj dhe ku njeriut nuk i mungon asnjë lloj frute, sepse i ka të gjitha në të.

“Por që atë (njeri) e ka goditur pleqëria”, dhe është dobësuar nga pleqëria dhe nuk ka mundësi të fitojë gjë për vete **“dhe ka pasardhës të dobët”,** pra ka fëmijë të vegjël, që nuk mund të kujdesen për këtë kopsht pas tij, ndërkohë që ky shpreson t'ua lërë atyre atë, që të ndihet i qetë dhe i sigurt se ata do të bëjnë një jetë të mirë dhe do të jetojnë të lumtur. **“e atë (kopshtin e tij) ta godasë një vorbull stuhie që përmban zjarr dhe të digjet?”**... e ndërsa ai e shikon me syrin e shpresës atë kopshtin e tij dhe pasardhësit e tij, kur papritur vjen një vorbull stuhie që përmban zjarr brenda saj dhe e godet atë kopsht duke lënë

vetëm gjurmën e tij, pasi kishte qenë gjithë ai kopsht. E çfarë gjurme se?! Një gjurmë të djegur! Kështu edhe përmendja e së mirës ndaj atij që ia bën dhe lëndimi, veprime nga të cilat jemi ndaluar t'i bëjmë, ngjajnë me atë vorbull stuhie djegëse e cila nuk lë nga pas asnjë frutë dhe nuk përjashton asnjë pemë pa e djegur: **"Kështu Allahu jua sqaron juve argumentet e Tij, që të mund të mendoni"** dhe të merrni mësim.

"O ju që keni besuar, shpenzoni nga gjërat e mira që i fitoni dhe nga ato që Ne jua kemi nxjerrë nga frytet e tokës dhe mos synoni të gjeni më të keqen (nga ajo pasuri) që ta jepni (për hir të Allahut), ndërkohë që ju për vete nuk do ta merrnit atë, përveçse me sy të mbyllur! Dhe ta dini se Allahu është i pasur dhe i lavdëruar me falënderim." [El-Bekare: 267]

"O ju që keni besuar, shpenzoni nga gjërat e mira që i fitoni...!" dhe nëse shpenzoni në rrugën e Allahut, duhet të zgjidhni të mirat nga pasuria juaj dhe jo të këqijat! Pra, jepni nga më të mirat dhe më të pëlqyerat e asaj që fitoni dhe nëse nuk veproni kështu, nuk do të fitoni gjë nga shpërblimi i Allahut: **"dhe mos synoni të gjeni më të keqen (nga ajo pasuri) që ta jepni (për hir të Allahut)"** dhe jo të kërkonit të gjeni ato që janë më të këqijat për t'i dhënë në rrugën e Allahut, qofshin ato të këqija nga ana morale, si pasuria e fituar nëpërmjet rrugëve jo të ligjshme, apo të këqija nga ana materiale... **"ndërkohë që ju për vete nuk do ta merrnit atë"** ngaqë është e neveritshme dhe e ulët, nëse do t'ju ofrohej **"përveçse me sy të mbyllur"**, e vetëm kështu mund t'i kalonit... duke mos kërkuar t'ia kontrollonit cilësinë. **"Dhe ta dini se Allahu është i pasur"**, s'ka nevojë për çfarë u jepni ju robërve të Tij **"dhe i lavdëruar me falënderim"** në çdo rrethanë.

Më pas i Madhërishmi e përmend premtimin kur tha në fillimin e ajeteve se Ai do ta bëjë shpërblimin e sadakasë të dhënë me sinqeritet, si fara nga e cila mbijnë shtatë kallinj, ku secili kallë përmban nga një-qind kokrra, pastaj thotë: **"Djalli ju frikëson me varfëri"** [El-Bekare: 268] për t'ju frikësuar të mos jepni sadakë **"dhe ju urdhëron për punë të turpshme"** [El-Bekare: 268] nga të cilat janë edhe mosdhënia e sadakave dhe e zekateve tuaja. **"Kurse Allahu ju premton falje prej Tij"** [El-Bekare: 268] në ahiret **"dhe mirësi"** [El-Bekare: 268], bekime në këtë jetë. **"Allahu është i gjerë dhe i dijshtëm."** [El-Bekare: 268] Ai është në gjendje t'jua shtojë shpërblimin juve edhe më shumë se shtatë-qind fish.

“Ai ia jep urtësinë kujt të dojë dhe kujt i është dhënë urtësia, i është dhënë mirësi e shumtë. Por këtë e kuptojnë vetëm njerëzit me mend.” [El-Bekare: 269]

Urtësia këtu, edhe nëse është një koncept i gjerë dhe gjithëpërfshirës që përmban shumë kuptime, kuptimi më i afërt në këtë rast ka të bëjë me urtësinë në fitimin e pasurisë, në zhvillimin dhe shumimin e asaj pasurie nëpërmjet rrugëve dhe metodave të ligjshme që Zoti i ka vënë në dispozicion, si nëpërmjet tregtisë, prodhimit e të tjera... Gjithashtu ka të bëjë me urtësinë në shpenzimin dhe përdorimin e asaj pasurie, për të mos e humbur dhe për të mos ua lënë në dorë mendjelehtëve atë, dhe aftësinë për të zgjedhur partnerët e duhur për këtë qëllim. **“Ai ia jep urtësinë kujt të dojë”** në lidhje me gjithë sa cituam më lart dhe kjo nuk ka të bëjë vetëm me pasurinë e individëve, por edhe me pasurinë e shtetit gjithashtu. **“dhe kujt i është dhënë urtësia, i është dhënë mirësi e shumtë”** sepse i është dhënë mbrojtje dhe garanci nga rënia në kthetrat e varfërisë, urisë, nevojës dhe katastrofave financiare. **“Por këtë e kuptojnë vetëm njerëzit me mend”**, ata të cilët zotërojnë mendje të zgjuara, besimtare dhe menaxhuese, që e dinë se cili është misioni i njeriut në këtë jetë dhe që e kuptojnë se zhvillimi i jetës në tokë është një nga objektivat supremë të Kur'anit.

“Dhe çfarëdo që e shpenzoni ose çfarëdo betimi që e bëni, vërtet Allahu ka dijeni për të... e për keqbërësit nuk ka asnjë ndihmës!” [El-Bekare: 270] ...kurse ata që nuk pranojnë të shpenzojnë, ose që shpenzojnë vetëm që t'i shikojnë njerëzit, ose që i shkojnë dëm bamirësitë e tyre me fjalë ofenduese dhe lëndime, për të tillët: **“nuk ka asnjë ndihmës”** që do të mund ta pengojnë ndëshkimin e Tij ndaj tyre.

“Nëse i tregoni hapur sadakatë që jepni, prapë ato janë të mira.” [El-Bekare: 271] Pra, nëse i shfaqni publikisht sadakatë kur i jepni, ata prapë janë shumë vepër e mirë, përderisa synoni të fitoni pëlqimin e Allahut. **“Por, nëse i fshihni ato”** [El-Bekare: 271] nëse dëshironi ose zgjidhni t'i fshihni ato **“dhe ua jepni të varfërve”** [El-Bekare: 271], në fshehtësi mes jush dhe atyre, **“kjo është më mirë për ju”** [El-Bekare: 271], sepse sadakaja e dhënë në fshehtësi e shuan zemërimin e të Madhërishtit.²⁰³ Sadakaja e dhënë fshehurazi nuk krijon asnjë mundësi

²⁰³ Siç thotë i Madhërishtit: **“Dhe nga ata ka që i kanë dhënë besën Allahut (duke thënë se): “Nëse Ai do të na japë nga mirësitë e Tij, ne do të shpenzojmë në bamirësi, dhe do të jemi ndër të mirët”. (75) E kur Ai u dha atyre nga mirësia e Tij, ata u treguan koprracë dhe kthyen shpinën duke u shmangur.”** [Et-Tevbe: 75-76].

që kjo bamirësi të ndotet nga asnjë hipokrizi. **“Dhe (kështu) Ai jua shlyen një pjesë të veprave tuaja të këqija”** [El-Bekare: 271], Allahu jua fal një pjesë të mëkateve tuaja për shkak të sinqeritetit tuaj në dhënien e këtyre sadakave, dhe Allahu e di mirë çfarë fshihni në zemra edhe çfarë e shprehni haptazi. Ai i di qëllimet tuaja, kur shprehni hapur edhe kur fshihni ato. **“Allahu është i njohur plotësisht me atë çfarë ju bëni.”** [El-Bekare: 271] Ai e njeh mirë brendësinë e punëve tuaja, ashtu siç njeh anën e jashtme të tyre, sepse Atij nuk i fshihet dot asgjë. Asokohe pati edhe hipokritë të tillë, të cilët kur kishin qenë të varfër, kishin shkuar tek i Dërguari i Zotit dhe i kishin kërkuar ndihmë, i kishin kërkuar atij të lutej për ta që të pasuroheshin, dhe i kishin thënë që nëse do të pasuroheshin, ata do të bënin shumë bamirësi... por që, pasi Allahu ua kishte realizuar aspiratat e tyre dhe pasuria kishte vërshuar në duart e tyre (pasi më parë kishin qenë të varfër), ata e kishin shkelur betimin e dhënë Allahut ²⁰⁴ dhe të Dërguarit të Tij. Kështu që, i Madhërishmi, për t’ia larguar brengën dhe mërzinë Pejgamberit të Tij të nderuar nëse i takon të shohë apo të hasë në njerëz të tillë, apo të hasë në koprracinë e të pasurve në përgjithësi, i thotë: **“Nuk është detyra jote (o Muhammed) t’i udhëzosh ata, por Allahu (është Ai që) udhëzon kë të dojë. Dhe çfarëdo të mire që ju (o besimtarë) e shpenzoni, ajo është për veten tuaj! Dhe shpenzoni vetëm duke kërkuar pëlqimin e Allahut! Dhe çfarëdo të mire që e shpenzoni, do t’ju shlyhet plotësisht dhe nuk do t’ju bëhet padrejtësi.”** [El-Bekare: 272]

“Nuk është detyra jote (o Muhammed) t’i udhëzosh ata”, pra nuk është detyrë e jotja t’i çosh dhe t’i mbartësh ata në rrugën e udhëzimit, e cila shpie në Xhenet. Ti mjafton t’i orientosh ata, kurse udhëzimi i shoqëruar me rezultatet e tij është vetëm në dorën e Allahut të madhërishëm: **“por, Allahu (është Ai që) udhëzon kë të dojë”,** është Ai që e shpie në Xhenet këdo që dëshiron dhe e vë në rrugën e Xhenetit. **“Dhe çfarëdo të mire që ju (o besimtarë) e shpenzoni, ajo është për veten tuaj!”** në të mirë të vetes suaj tani për tani, por edhe për më vonë. **“Dhe shpenzoni vetëm duke kërkuar pëlqimin e Allahut!”** [El-Bekare: 272] Pra, nuk duhet të shpenzoni për asnjë arsye tjetër, por vetëm për të fituar pëlqimin e Allahut!

²⁰⁴ Muavijë ibn Hajdete r.a. tregon se Pejgamberi, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të, ka thënë: “Sadakaja e fshehtë e shuan zemërimin e Zotit të madhërishëm.” [El-Albani, Sahîh Et-Tergîb Vet-Terhîb, 1/216.]

“Dhe çfarëdo të mire që e shpenzoni, do t’ju shlyhet plotësisht.”... shpërblimi i saj, **“dhe nuk do t’ju bëhet padrejtësi”** [El-Bekare: 272] nuk do t’ju lihet asgjë mangët. Këto dy fjalitë e fundit janë konfirmuese të së parës.²⁰⁵

Pastaj i Madhërishmi flet dhe sqaron vendin e parë ku duhen shpenzuar sadakatë: **“(Sadakatë e dhëna janë) Për të varfrit, të cilët janë mbajtur të kufizuar në rrugën e Allahut, dhe që nuk mund të lëvizin nëpër tokë (për të fituar jetesën), dhe të cilët ai që nuk di i konsideron të pasur, ngaqë tregohen të përmbajtur. Ti mund t’i njohësh ata nga shenjat e tyre (karakteristike). Ata nuk i bezdisin njerëzit duke u kërkuar. Dhe çfarëdo të mire që ta shpenzoni, vërtetë, Allahu është në dijeni për të.”** [El-Bekare: 273] Komentuesit kanë dhënë mendime të ndryshme në shpjegimin e asaj se kush janë ata që janë “kufizuar”. Pra, cilët janë ata?

Kur besimtarët nga Meka emigruan në Medinë, vendasit, ensarët, arritën të mbështetnin një numër të madh prej tyre. Migrimi i besimtarëve nga Meka u bë në faza ose grupe të vazhdueshme dhe ky emigrim nuk ndodhi vetëm me një herë të vetme. Kjo ngaqë ndoshta emigranti mund të shkonte në Medinë, dhe mund të mos gjendej askush që të mund ta mbështeste ekonomikisht. Këta persona që nuk gjenin asnjë ensar që mund t’i mbështeste, ndalonin në Suffe, një strehimore e ndërtuar për ata, përballë shtëpisë së të Dërguarit të Allahut. Banorët e saj ishin si një ushtri e gatshme. Ata që dinin shkrim e lexim, i Dërguari i Allahut i ngarkonte me shkrimin e shpalljes hyjnore. Ai u recitonte atyre ajetet e shenjta të Kur’anit dhe u mësonte mësimet e Islamit. Kjo detyrë nuk ishte edhe aq e lehtë sepse ndoshta ia merrte të gjithë kohën sahabit, duke mos i mbetur aspak kohë të merrej me tregti për të siguruar vetë jetesën e tij. Në atë periudhë kohe nuk kishte bollëk parash që të mjaftonin për të gjithë ata që qëndronin në Suffe. Ata nga ai komunitet që ishin të aftë për luftë dhe xhihad, ishin të parët që i përgjigjeshin thirrjes, por nuk kishin me çfarë të pajiseshin për luftë dhe as çfarë të shpenzonin për vete sepse ishin nevojtarë. E pavarësisht kësaj ata, Allahu qoftë i kënaqur prej tyre, ishin gjithmonë në gatishmëri të shërbimit publik, dhe të gatshëm për çfarëdo detyrë që u ngarkonte Pejgamberi, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të.

²⁰⁵ *Tefsîr ‘ul-Xhelâlejni*, referencë e mëparshme, fq. 60.

Pra, ata ishin si një ushtri rezervë - megjithëse e vogël - që kryenin detyra të shumta. Ose ndoshta, pamundësia e tyre për t'u marrë me tregëti, për të bërë para, apo për t'u marrë me bujqësi duke punuar në tokat e ensarëve, ishte edhe për shkak të përgjimit dhe vëzhgimit që u bënë politelistët dhe hebrenjtë atyre dhe që kërkonin t'i zinin në befasi...

Ose ndoshta ata nuk kishin mundësi për punë të tilla ngaqë ata ishin lexues të Kur'anit dhe si të tillë ishin në shënjestër të armiqve të të Dërguarit të Zotit, e si rezultat ata nuk mund të merreshin me çështjet e fitimit të jetesës për vete. Por në të njëjtën kohë, ata ishin njerëz të tillë, që më parë pranon urinë dhe përmbajtjen sesa të shtrinin dorën e të lypnin nga njerëzit e tjerë. Kështu që, kur Pejgamberit të Allahut i vinte ndonjë gjë, ai u jepte atyre, dhe këta ishin grupi i njerëzve që e meritonin më së shumti t'u jepeshin sadakatë. Ajeti përshkruan cilësitë e këtyre, që t'i kenë parasysh ata që duan të japin sadaka, dhe rendit gjashtë cilësi.

E para: "Ata ishin të varfër".

E dyta: "Ata qëndronin të kufizuar vetëm në shërbim të rrugës së Allahut të lartë, të gatshëm për luftë kundër armiqve të Tij dhe të gatshëm në ndihmë të fesë së Allahut". Kufizimi ka kuptimin e "ndalimit", që do të thotë se ata e ndaluan veten e tyre nga të marrurit me punët e kësaj bote, dhe e kufizuan veten vetëm në shërbim të Allahut dhe në rrugën e Tij.

E treta: "Ata e kishin të pamundur të udhëtonin për të fituar pasuri". I Larti thotë: **"Allahu e di se mes jush do të ketë të sëmurë, edhe të tjerë që udhëtojnë nëpër tokë në kërkim të mirësive të Allahut."** [El-Muzemmil: 20] Gjithashtu i Madhërishmi thotë: **"Dhe kur të jeni në udhëtim nëpër tokë, nuk është mëkat për ju ta shkurtoni namazin."** [En-Nisā': 101]

E katërta: "Kishin një ndjesi të fortë për të qenë të përmbajtur, për të mos u shfaqur si të varfër, dhe për ta fshehur nevojën e tyre".

E pesta: "Ata njiheshin nga shenjat dhe tiparet e tyre, të cilat tregonin për gjendjen e tyre, me të cilën i përshkroi Allahu". Pavarësisht këtyre shenjave, injoranti do të mendonte se ata ishin të pasur, sepse ai shikon vetëm anën e jashtme të çështjes... kurse ai që kupton, i vë re shenjat dhe i kupton njerëzit nga tiparet e tyre, e aftësinë për t'i vënë re këto shenja e kanë vetëm besimtarët e veçantë. Siç thotë i Larti: **"Vërtet, në këto ka shenja për ata që i dallojnë!"** [E-Hixhr: 75]

E gjashta: “Ata nuk i bezdisnin njerëzit duke u kërkuar”. Pra, ata nuk u kërkonin njerëzve, gjë e cila do t'i bezdiste ata. Dhe këtu kemi një shenjë që tregon se kërkimi i papëlqyeshëm është ai që i bezdis njerëzit, kurse kërkimi në kufijtë e nevojës, pa i bezdisur ata, megjithëse nuk është një gjë e mirë, megjithatë nuk është i ndaluar.²⁰⁶

“Ata që e shpenzojnë pasurinë e tyre (në rrugën e Allahut) natën edhe ditën, fshehurazi edhe haptazi, ata do të marrin shpërblimin e tyre te Zoti i tyre, e ata nuk do t'i shqetësojë asnjë frikë, dhe as do të pikëllohen!” [El-Bekare: 274] Ata që e japin pasurinë e tyre vetëm për të fituar kënaqësinë e Allahut, natën edhe ditën, fshehurazi edhe haptazi, shpërblimi i tyre do t'u jepet nga Zoti i tyre e ata nuk do të kenë asnjë frikë për sa i përket ahiretit dhe ato me të cilat përballet njeriu në të, dhe as do të ndiejnë mërzi për atë çfarë u ka humbur nga fatet apo të mirat e kësaj bote.

Ky legjislacion i urtë hyjnor është metoda islame e të shpenzuarit të pasurisë sepse plotëson nevojat e të varfërve pa ua cenuar atyre dinjitetin dhe krenarinë, pastron pasurinë e të pasurve dhe realizon bashkëpunimin në drejtësi dhe devotshmëri mes komunitetit. Të gjitha këto vetëm në kërkim të pëlqimit të Zotit, jo me forcë apo detyrim.²⁰⁷

“Ata që “hanë” kamatën, ata nuk do të ngrihen ndryshe (në Ditën e Ringjalljes) përveçse siç ngrihet ai që e ka hutuar djalli me prekjen e tij. Kjo sepse ata thanë që: “Tregtia është (ashtu) si kamata”. Por, Allahu e ka lejuar tregtinë dhe ka ndaluar kamatën. Pra, kujt i ka ardhur këshilla nga Zoti i tij dhe heq dorë (prej kamatës), le ta mbajë çfarë ka kaluar (para ndalimit të fajdesë), dhe çështja e tij është tek Allahu (Atij t'i mbështetet)! E kush kthehet (sërish në kamatë), ata janë banorë të zjarrit, në të do të qëndrojnë përgjithmonë.” [El-Bekare: 275]

Ajetet e ndritura të mësipërme, që nga fillimi i sures e deri këtu, na treguan shembullin e atyre bamirësve, të mirëve dhe falënderuesve ndaj mirësive të Zotit, të cilët e shpenzojnë pasurinë e tyre ditë e natë, fshehurazi edhe haptazi... Më pas, konteksti na zhvendos në një pamje jashtëzakonisht të shëmtuar, në pamjen e atyre që shfrytëzojnë varfërinë e të varfërve dhe dobësinë e të dobëtëve dhe që e hanë interesin që del nga paratë të cilat merren borxh nga ata që janë të detyruar për të

²⁰⁶ Ibn El-Kajim El-Xhevzi, *Tefsir 'ul-Kur'an 'il-Kerim li-Ibn 'il-Kajim*, 1/174.

²⁰⁷ Al Esh-Shejkh, Et-Tefsir El-Mujes'ser, fq.46.

plotësuar nevojat e tyre të domosdoshme për ushqim, veshje, ilaçe, ose për të vazhduar një punë, apo të ngjashme si këto. Atëherë pronarët e parave që i japin me fajde ato, shfrytëzojnë rastin për t'i shtuar paratë e tyre dhe për t'i bërë të zhvillohen ato në pasuritë e njerëzve të tjerë e për t'i shkatërruar ata nevojtarë edhe pasuritë e tyre ashtu siç e shkatërron kanceri trupin e atij që e ka goditur. Kjo është një pamje që na bën të kuptojmë monstruozeitetin dhe shëmtinë e këtij krimi dhe domosdoshmërinë për të shmangur rënien në çfarëdo lloj forme të tij. Ky krim – praktikimi i kamatës - përfaqëson deklarimin e luftës ndaj Pronarit të vërtetë të pasurisë, i Cili u ka dhënë njerëzve gjithçka që ata kanë në dorë. Duke praktikuar kamatën, ata i shpallin luftë Allahut të madhërisëm sepse shfrytëzojnë në mënyrë mizore robërit e Tij, të cilët kanë po aq të drejta mbi pasurinë e Zotit, siç e kanë edhe ata që e japin me fajde atë. Njerëzit, të gjithë ata, janë mëkëmbës të Zotit në tokë dhe thjesht mbajtës të amanetit të pasurisë që Ai ka vënë në të. Ata nuk e zotërojnë vërtet atë pasuri. Pamja e fajdexhiut është një pamje e shëmtuar, pavarësisht nëse ai është një individ apo një kompani, institucion, bankë apo çfarëdolloj forme në të cilën veprohet me kamatë. Në parim paratë duhet të jenë ndërmjetëse në shkëmbimin e të mirave materiale dhe shërbimeve, dhe kaq. Paratë janë një mjet, jo qëllim. Prandaj ngritja e vlerës së tyre mbi vlerën e përpjekjes njerëzore dhe mbi elementet natyrore të vëna në shërbim të njeriut, të cilat Zoti i madhërisëm i ka nënshtruar për njerëzit, dhe shfrytëzimi i gjitha këtyre me një pangopësi, egoizëm dhe dëshirën për të mbledhur sa më shumë pasuri apo para, është një shtrembërim i mirësisë, një shkelje e vlerës së saj, një mohim ndaj Atij që i ka dhënë ato mirësi, lavdëruar qoftë Ai, një shkelje e amanetit, dhe largim nga mishërimi i rolit të njeriut si mëkëmbës i Zotit në tokë.

Pas asaj pamjeje të ndritshme dhe rrezatuese të bamirësisë, shpenzimit në rrugën e Allahut dhe dhënies së pasurisë atyre që e meritojnë atë, me qëllim fitimin e pëlqimit të Zotit dhe me qëllim përforcimin e vetes në rrugën e drejtë të Zotit... Kur'ani na jep këtë imazh për kamatën, një imazh në kulmin e shëmtisë së tij, me qëllim që të dalë në pah shëmtia e imazhit së fajdexhiut.

Fajdeja ... pak nga historia e saj

Parimi themelor është që pasuria e vërtetë që Zoti ka vënë në këtë tokë dhe që u është dhënë njerëzve si trashëgimi janë ato të mira që i duhen jetës njerëzore mbi këtë tokë në nivele të ndryshme, dhe që për prodhimin e këtyre të mirave bashkëpunojnë toka, uji dhe përpjekja njerëzore. Dhe e gjitha kjo është e rrethuar nga vullneti hyjnor sepse i Madhërishmi është Ai që i sjell në ekzistencë gjërat. Kur supozojmë se kemi të bëjmë me një shoqëri të vogël, të aftë për të shkëmbyer të mirat mes tyre, këtu nuk ka asnjë problem me këtë. Por pasi shoqëritë u zgjeruan, njeriu e gjeti veten në nevojë për një ndërmjetës, për ta nxjerrë atë nga “rrethi i shkëmbimit të të mirave për njëra-tjetrën”, në “rrethin e shkëmbimit të tyre përmes ndërmjetësuesit monetar”. Ari dhe argjendi ishin ndër ndërmjetësuesit e parët që u zbuluan si ndërmjetës në shkëmbimin e të mirave.

Përgjatë historisë së tij njeriu kaloi nëpër periudha të errëta injorance dhe verbërie ndaj besimit në Allahun e vetëm dhe të pashoq, të Plotfuqishmit, Mbretit të gjithësisë. Nga këto periudha të errëta ishin edhe ato kur njeriu e harroi Zotin dhe mendoi për fuqitë e mbinatyrshme dhe pandehu se ato ishin përgjegjëse për katastrofat, tërmetet, uraganet, thatësia, luftërat dhe për dëmtimet në bujqësi dhe blegtori. Kështu që njerëzit shpikën idhujt dhe filluan t'i adhuronin ata duke menduar se ata do t'i mbronin nga të këqijat dhe se do t'ua mbronin të korrat dhe kafshët e tyre.

Njeriu mbeti i tillë derisa shoqëritë e tij u zgjeruan, dhe u zhvilluan edhe mjetet e prodhimit dhe aftësitë e tij për të shpërndarë dhe shkëmbyer të mira dhe përfitime. Kështu ai filloi të kuptojë pak nga pak se ai ishte më i fortë se ato fuqi të cilave u atribuohesh ndikimi në ato që përmendëm. Ky mendim vazhdoi duke u zhvilluar derisa u dërgua Vula e Pejgamberëve, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të, i cili e zhveshi njeriun nga supersticioni dhe e bëri ta ndiejë se ai është trashëgimtar në këtë tokë, se atë e bëri trashëgimtar aty Krijuesi i tij. Ai i siguroi lirinë njeriut dhe e bëri të zotin e së ardhmes së tij, që mund të lëvizë, të veprojë, të prodhojë, të marrë rezultate, të konsumojë, të kursejë, të shesë dhe të blejë sipas një sistemi të drejtë që bazohet mbi konceptin monoteist islam, i cili ngrihet mbi faktin se Zoti i plotfuqishëm

është Krijuesi dhe Pronari i gjithçkaje, se njerëzit janë “fëmijët” e Zotit²⁰⁸, dhe se ata janë caktuar mëkëmbës në pronën e Tij.

Dhe meqenëse Zoti, bekuar dhe lartësuar qoftë Ai, është Ai që u ka vënë gjithçka në dispozicion njerëzve, atëherë ata duhet të respektojnë sistemet dhe rregullat që pronari i vërtetë ka vendosur dhe nuk duhet të devijojnë prej tyre ose t'i shkelin ato!

Pavarësisht zgjerimit dhe përhapjes së Islamit, jo e gjithë bota u mbulua nga rrezet e tij. Kontinente të tjera po zhvilloheshin në mënyra të tjera, larg udhëzimit të zbulesës hyjnore, përfshirë edhe atë kontinent që u bë i njohur si Evropë. Kjo zonë vazhdoi të vuante nga një zhvillim i ngadaltë dhe atje po ndodhte një luftë mjaft e fortë mes hyjnës dhe njerëzës. Këto ide të reja që cituam, u zhvilluan shumë ngadalë atje dhe hasën në kundërshtimin e fortë të teologjisë... derisa njerëzit arritën të dilnin nga autoriteti i fesë së tyre dhe të drejtonin atë çfarë u bë i njohur si revolucion shkencor i epokës, mbi të cilin u formua Evropa që nga fillimi i shekullit të shtatëmbëdhjetë. Ky revolucion shkencor bazohej mbi një konceptim të ri mbi botën, koncept i cili filloi të formulohej që nga Njutoni dhe u zhvillua, derisa arriti formulimin marksist, i cili u konsiderua një produkt natyror i zhvillimit shkencor të Evropës. Formulimi marksist ishte një filozofi për ndryshim, që prodhoi një zhvillim filozofik që i mohonte mësimet e kishës dhe e përjashtonte teologjinë, dhe në vend të tyre vinte konkluzionin e kësaj filozofie të re, e cila u ndërtua mbi konceptin e dialektikës hegeliane, të evolucionit darwinian dhe të materializmit. Duket sikur marksizmi u shndërrua në një përmbledhje të filozofisë gjermane, socializmit francez dhe ekonomisë angleze, dhe krijoi predispozitën për të përthithur rinovimin në dinamikën e lëvizjes nëpërmjet monitorimit të ndryshimeve shoqërore dhe historike. Kështu marksizmi u bë ose e nominoi veten për të qenë përmbajtja e zhvillimit filozofik shkencor, madje marksizmi e shndërroi veten e tij në atë që i ngjante një teologjie tokësore, që kandidonte si një alternativë ndaj teologjisë së qiellit e përfaqësuar nga kisha dhe çfarë lidhet me të. Rezultatet e revolucionit shkencor arritën të shpërndahen në dy formulime: formulimi kapitalist dhe formulimi socialist. Pas zbulimeve gjeografike dhe shtrirjeve koloniale, Evropa u shpërnda në një mjedis të gjerë global dhe u bë civilizimi

²⁰⁸ *Musned Ebi Ja'alā*, 6/65, hadithi nr. 3315.

mi i parë kombëtar që formonte një botë të gjerë, i cili i kapërceu të gjithë kufijtë historikë të botëve dhe civilizimeve të mëparshme dhe që i mbarti me vete në kolonitë e saj dhe zonat e saj të ndikimit, të gjitha zgjedhjet e saj, përfshirë edhe zhvillimet e saj të rëndësishme nëpër të cilat ajo kaloi përmes revolucioneve të njëpasnjëshme, përfshirë edhe revolucionin shkencor. Bota, përfshirë edhe ajo islame, e gjeti veten duke mbajtur në dorë atë ombrellë evropiane, të ndikuar nga risitë shkencore, zbulimet, arritjet dhe humbja e brendshme, për të krijuar te ne një situatë që na shtyn dhe na thërret për t'u kthyer drejt saj për nga perceptimi, metoda edhe mënyra e sjelljes. Kjo është ajo të cilën e kemi quajtur ndjekja e Perëndimit dhe kjo do të thotë "kthim prapa i shoqërive tona tradicionale në favor të shoqërive të reja", klasifikimi i të cilave u bë sipas zhvillimit evropian. Kështu konceptet tona islame dhe perceptimet Kur'anore filluan procesin e regresionit ose të transformimit, dhe ndodhi një përmbysje e vërtetë e koncepteve tona universale rreth njeriut, jetës, planetëve, galaktikave dhe marrëdhënies së njeriut me fenomenet e ndryshme të natyrës. Ky zhvillim filloi të hynte në një konflikt të dhunshëm dhe kokëfortë me besimin tonë që kemi në lidhje me botën e fshehtë, dhe njeriu musliman filloi të rendte me gjithë forcën e tij dhe pa hezitim, të pranonte konceptet dhe perceptimet e reja, ndaj të cilave ai e ndjeu veten të pafuqishëm t'u rezistonte ndërsa po ecte në fazën e të kuptuarit të lidhjes që ekziston mes artikullit dhe kuptimit që fshihet pas tij.

Ndër gjërat më të rëndësishme që ndodhën në këto zhvillime, ishte ndryshimi i perceptimit të ndërmjetësit monetar, përpjekjes njerëzore, mallit, prodhimit dhe konsumit, dhe i kornizës filozofike që filloi të zinte pozicionet e kornizave të tjera. Përgjatë procesit të zhvillimit logjik u propozuan shumë ide dhe filozofi dhe ideja e fesë së natyrshme dhe e moralit të natyrshëm filluan të zëvendësonin fenë hyjnore dhe etikën fetare. Kështu që nuk është për t'u habitur që Evropa, që nga shekulli i gjashtëmbëdhjetë, ka kaluar nëpër një fazë në të cilën u shpërbënë lidhjet fetare, familjare dhe ato shoqërore... lindën luftërat, dhe filozofitë u shumëfishuan.

Nga shekulli i gjashtëmbëdhjetë deri në shekullin e njëzetë njeriu arriti shumë gjëra pozitive, përfshirë zhvillimin e metodave të kërkimit shkencor, siç u ngarkua gjithashtu me një numër të madh gjërash negative, nga të cilat më e rrezikshmja dhe më e spikatura është çështja

e fajdesë. Fajdeja u ngrit mbi parimin e shfrytëzimit të tepricës së vlerës dhe të shfrytëzimit të kësaj teprice për të fituar para dhe për të sjellë para... Dhe kështu “adhurimi i vëçit të artë” u rikthye. Shoqëria kapitaliste në Evropë u ndërtua sipas kësaj forme që njihet dhe popujt u ndanë në punëtorë dhe punëdhënës. Pastaj erdhi formati i zgjidhjes kapitaliste, që do ta pranonte këtë ndarje dhe do ta organizonte dhe akomodonte atë përmes sistemit demokratik, të bazuar në dy parti: republikane dhe demokratike në Amerikë, konservatore e punëtoresh në Evropë. Kurse formati marksist erdhi për të sjellë heqjen e pronësisë individuale dhe shndërrimin e saj në pronësi kolektive.

Sa i përket umetit musliman, ai i braktisi parimet e veta, besimin dhe konceptimin e tij islam dhe miratoi atë që solli Evropa, u kap pas ideve të saj asaj ashtu siç ishin dhe e konsideroi këtë “një taksë të nevojshme” për të shijuar arritjet shkencore sepse sipas tyre, për të arritur këtë, duhej patjetër që njerëzimi të ndante së bashku negativet dhe pozitivet e tij. Kështu që fajdeja u përhap mes shteteve dhe qeverive dhe për të u krijuan institucione gjigante - që janë bankat - dhe askush nuk ishte më në gjendje të çlirohej nga të këqijat dhe mëkatet e saj. Edhe atë që Zoti e shpëtoi prej fajdesë nuk shpëtoi dot nga “pluhuri i saj”²⁰⁹... derisa ndodhi kriza financiare në vitin 2008, krizë që e gjithë bota u zhyt në të dhe u përkeqësua nën peshën e saj.²¹⁰

Kjo krizë nuk do të kishte ndodhur po të mos ishte përhapja e kamatës dhe futja e saj në çdo sferë të jetës. Kamata hyri në ushqimin dhe pijet e njerëzve, në banesat dhe shtretërit e tyre, në rrobat dhe mjetet e tyre të udhëtimit, në martesën dhe divorcin e tyre.

Dr. Diraz e përmbloodhi historinë e shfaqjes së kamatës në mënyrën që vijon: Ai foli për Egjiptin gjatë epokës së Faraonëve dhe shpjegoi se egjiptianët e lashtë nuk e ndalonin në mënyrë të prerë kamatën. Përkundrazi, ata vendosën rregulla për të kufizuar dëmet e saj, edhe pse ato rregulla nuk u përhapën ashtu si rregullat e vendosura nga Hamu-

²⁰⁹ Një aludim i hadithit të Ebu Hurejrës r.a., se i Dërguari i Zotit, paqja dhe bekimet e Zotit qofshin mbi të, ka thënë: “Do të vijë një kohë për njerëzit, në të cilën askush nuk do të mbetet pa ngrënë kamatën, saqë edhe ai që nuk e ha atë, do të goditet nga pluhuri i saj.” [En-Nejsaburi, El-Mustedrik Ala Es-Sahihijni, 2/13, hadithi nr. 2162]

²¹⁰ Në shtator të vitit 2008 filloi një krizë financiare globale, e cila u konsiderua më e keqja e këtij lloji që nga koha e Depresionit të Madh, të vitit 1929. Kriza filloi së pari në Shtetet e Bashkuara të Amerikës, pastaj u përhap në vendet e tjera të botës, për të përfshirë vendet evropiane, vendet aziatike, vendet e Gjirit dhe vendet në zhvillim, ekonomia e të cilave është e lidhur drejtpërdrejt me ekonominë amerikane. Numri i bankave që u rrënuan në Shtetet e Bashkuara gjatë vitit 2008 arriti në 19 të tilla, dhe në atë kohë priteshin edhe më shumë rrënimë midis 8400 bankave amerikane.

rabi, i cili e praktikonte kamatën dhe u përpoq ta rregullonte me ligj praktikimin e saj. Faraonët u përpoqën që kamata të mos arrinte në shumën e kapitalit fillestar. Kurse nga dy shtete, ai grek dhe ai romak, është raportuar se kamata ishte mjaft e përhapur në to, në mënyrë të pakufishme, deri në atë pikë që fajdexhiu mund të zotëronte vetë borxhliun nëse ai nuk ishte në gjendje të paguante detyrimet. Pastaj erdhi legjislacioni i Solonit për t'i dhënë fund këtij zakoni dhe për ta kufizuar përgjegjësinë e debitorit vetëm te paratë ose borxhi i tij, jo të kalojë te vetë liria e personit apo koka e tij; gjithashtu ai specifikoi rritjen maksimale prej 12% të kapitalit fillestar.

Të njëjtën gjë bënë edhe autorët e 'dymbëdhjetë pllakave' në Romë, dhe kjo përqindje mbeti e ruajtur në legjislacionin romak derisa erdhi Justiani dhe e bëri atë të sillej midis 12%, për tregtarët dhe të ngjashmit e tyre dhe 4% për fisnikët.

Këto legjislacione erdhën vetëm pas trazirave, luftërave dhe grindjeve të brendshme që vazhduan midis të pasurve dhe të varfërve, për të arritur në kufizime të tilla të cilat nuk qenë efikase në eliminimin e efekteve të dëmshme të kamatës. Parimi i praktikimit të kamatës mbeti sërish i pëlqyeshëm dhe e gjithë përpjekja u fokusua vetëm në përqindjen e saj. Përjashtimi i vetëm ishte Sparta. Ky qytet nuk kishte ndonjë sistem për kamatën, por përkundrazi, ata mbështeteshin mbi tregtinë dhe shkëmbimin e mallrave dhe ligji i tyre gjithashtu i ndalonte të huajt të sillnin paratë e tyre ose të kursenin ar dhe argjend, dhe dënimi për këtë ishte dënimi me vdekje.

Sa i përket Judaizmit dhe Krishterimit, ata zhvilluan një lloj organizimi ndryshe të çështjes së kamatës, pa e çrrënjësuar atë, pavarësisht se ajo ishte e ndaluar në Tevrat dhe në Bibël. Megjithatë tendenca e përgjithshme në ligjin e Musait është e prirë drejt ndalimit total, gjithsesi ekziston një dallim i qartë në lidhje me këtë, midis hebreat dhe të tjerëve. Në Dhjatën e Vjetër, në Librin e Eksodit, 22:25, thuhet: "Në rast se ti i jep para hua dikujt nga bijtë e popullit Tim, mos mbaj qëndrim borxhdhënësi ndaj tij, mos kërko të nxjerrësh fitim nga paratë që i ke dhënë!" Kurse në Librin Levitik, 25:35, thuhet: "Në rast se vëllai yt (d.m.th. izraeliti), varfërohet, ti mbështete atë dhe mos kërko të nxjerrësh prej tij fitim parash, as ndonjë përfitim tjetër!"

Historia e bijve të Izraelit tregon se izraelitët në vazhdimësi e kanë praktikuar kamatën me të tjerët që nuk janë hebrenj, që nuk janë

izraelitë. Kur'an i lavdishëm i referohet kësaj duke thënë: **“Kjo sepse ata thanë që: “Tregtia është (ashtu) si kamata...”** [El-Bekare: 275] **“Edhe për shkak të marrjes së kamatës nga ana e tyre, gjë e cila u ishte ndaluar... dhe për shkak të ngrënies së pasurisë së njerëzve nga ana e tyre, në mënyrë të padrejtë...”** [En-Nisā': 161] Kjo do të thotë që ato tekste që e kufizojnë kamatën e ndaluar vetëm në mesin e tyre duhen rishikuar dhe shqyrtuar me imtësi.

Kurse në Dhjatën e Re, në Inxhilin e Lukës, 6:34-35, thuhet: “Dhe nëse u jepni hua atyre prej të cilëve prisni shpërblim, atëherë çfarë mirësie u njihet juve? Por, bëni mirësi dhe jepni hua, pa pritur fitim prej tyre, dhe kështu shpërblimi juaj do të jetë i madh”. Është e qartë se Isai a.s., i cili erdhi me një mesazh korrigjues që punoi për t'i vendosur bijtë e Izraelit në rrugën e sheriatit të lashtë, u kujdes shumë t'u shpjegonte atyre se kamata është e ndaluar në mënyrë të prerë dhe absolute. Shumë udhëheqës të kishës, më vonë, u përpoqën t'i përmbaheshin në mënyrë absolute ndalimit të kamatës, gjë e urdhëruar nga i Dërguari, Isai a.s., dhe për t'i parë fajdexhinjtë në Evropë dhe në vendet që kanë përqaftuar Krishterimin me një shikim përbuzës, nënçmues dhe si të pangopur. Disa këshilla të krishtera e kanë përshkruar si një ateist në fe atë që e konsideron të lejuar kamatën. Siç ka thënë Atë Bunio: “Këta fajdexhinj e humbin nderin e tyre në këtë botë dhe nuk janë të denjë të qefinosen pas vdekjes së tyre”. Të krishterët vazhduan të kishin këtë pikëpamje ndaj kamatës, deri në vitin 1789. Ndalimi i saj ka qenë doktrina e vetme që mbizotëroi në Evropë gjatë gjithë mesjetës. Pas debateve të përsëritura rreth ndalimit të kamatës, midis shekujve XVI dhe XVII, dhe pas sulmeve të shumta kundër ‘parimit të ndalimit të kamatës dhe ndalimit të praktikimit të saj’, shumë mbretër, madje edhe udhëheqës kishash, filluan të “guxonin” të praktikonin “vesin e fajdesë”. Luigji i 14-të huazoi me kamatë në vitin 1662 për të paguar çmimin e Dankern. Edhe Papa Pius IX e praktikoi fajdenë në vitin 1660, dhe që nga fundi i shekullit të gjashtëmbëdhjetë (viti 1593) u vendos një përjashtim për të ndaluar kamatën në paratë e të miturve. Njëlloj si ky licensim i bërë nga ana e kishës u bë edhe nga gjykatat, gjatë epokës së Perandorisë Osmane, të cilët u mbështetën në fetvatë e disa prej dijetarëve hanefi. Pastaj Revolucioni Francez miratoi dhe ndoqi doktrinën kundërshtuese të ndalimit të kamatës, duke e bërë atë parimin e tyre zyrtar. Më 12 tetor të vitit 1789, Asambleja e Përgjithsh-

me Franceze vendosi që të gjithë mund ta praktikojnë kamatën, brenda kufijve të veçantë, të specifikuar nga ligji.

Kamata në kohën para Islamit

Në kohën para Islamit kamata e të gjitha llojeve ishte bërë një sistem i zakonshëm dhe mund të arrinte shumë herë kapitalin fillestar të huadhënësve. Ata arabë që e praktikonin atë, ranë nën kontrollin e pasioneve dhe të prirjeve të tyre materialiste, duke e bërë kamatën një rregull bazë, kurse transaksionet e tjera i konsideruan si përjashtime. Ata u morën me kamatë në të gjitha format e saj dhe pa kufizime. Për sa i përket kësaj, ne nuk mund të mohojmë ndikimin e hebrenjve tek ata, në këtë fushë, sepse arabët jetonin me ta dhe kishin marrëdhënie me ta në të gjitha llojet e transaksioneve. Në librin e Ligjit të Përtërirë, 20:23, thuhet se hebreat i lejohet të marrë kamatën nga johebreu dhe kjo është e ngjashme me fetvatë që japin disa nga dijetarët muslimanë sot, të cilët thonë se muslimanit i lejohet të marrë kamatën nga jomuslimani, por nuk lejohet t'i japë atij. Disa prej këtyre dijetarëve i mbështesin fetvatë e tyre në disa fetva të hanefive në lidhje me transaksionet në vendet jomuslimane dhe me banorët e tyre. Por kjo është një gjë që Islami nuk e miraton dhe e kemi refuzuar me forcë kur isha Kryetar i Këshillit të Fikhut të Amerikës së Veriut, sepse Islami na mëson se hallalli e harami dhe parimet morale janë të përgjithshme dhe gjithëpërfshirëse, dhe se muslimanit nuk i takon që me muslimanin të sillet në këto çështje sipas një mënyre, kurse me të tjerët të sillet në një mënyrë tjetër. Kamata është e tillë që, nëse njerëzit bien në vijat e para të saj, ata do ta vazhdojnë atë dhe do të veprojnë lirisht në të, pa frenime ose kufizime. Sidoqoftë, Kur'ani filloi të zbresë ndërkohë që arabët merrnin hua me kamatë nga hebrenjtë, por edhe mes tyre huazonin me kamatë, pa asnjë siklet apo ndjesi faji.

Megjithatë arabët u përpoqën të ishin më pak lakmitarë se fqinjët e tyre hebrej. Ata nuk e fillonin llogaritjen e kamatës pa kaluar viti i parë. Nëse borxhliu nuk ishte në gjendje të shlyente borxhin e tij në vitin e parë, ata lidhnin një kontratë të re duke filluar nga viti i dytë, për ta shtyrë afatin në këmbim të shtesës, sipas asaj që binin dakord mes tyre. Siç e transmeton Imam Maliku në "El-Muvetta", që Zejd ibn

Eslemi ka thënë: “Kamata në kohën e injorancës nënkuptonte që burri i jepte burrit hua deri në një afat të caktuar. Kur mbaronte afati, borxh-dhënësi i vinte dhe i thoshte: “Do të ma paguash tani apo ta shtyj afatin dhe më detyrohesh më shumë?” E nëse e paguante në kohë, borxhliu merrte paratë e tij, përndryshe ia shtonte vlerën e detyrimit, dhe ia shtynte afatin”.²¹¹ Kështu zbriti Kur’ani për ta rikthyer konsideratën për ligjin e Tevratit dhe të gjithë asaj që ka ardhur në të dyja Dhiatat, në të vjetrën edhe të renë, dhe për të punuar për çrrënjosjen e kësaj veprë të ulët, jo vetëm nga toka e arabëve, por nga e gjithë sipërfaqja e tokës... dhe për ta bërë kamatën një transaksion të jashtëligjshëm. Dhe është për të ardhur keq që, ajo që ndodhi në Francë pas Revolucionit Francez, e njëjta gjë ndodhi edhe në vendet muslimane, ku pati prej tyre të cilët filluan ta praktikonin kamatën si në huadhënie edhe në huamarrje, dhe më pas u përhap dhe u miratua edhe nga ligjet dhe sistemet që zunë vendin e sheriatit islam në vendet muslimane, nën presionin e autoriteteve pushtuese (në fillimet e para të sundimit të tyre). Pastaj qeveritë, të cilat supozohej të vepronin në kundërshtim me pushtuesit në lidhje me këtë vepër të ulët në vendet e muslimanëve, e mbajtën atë dhe e mbrojtën gjithashtu, dhe transaksionet e saj u konsideruan të ligjshme dhe si e drejtë e atyre që e veprojnë atë. Filloi të pranohej ideja e themelimit të bankave popullore e të tjera, derisa nuk mbeti asnjë vend musliman pa u ndotur nga kjo gjë e ulët.

Madje disa qeveri filluan t’u japin hua me kamatë qytetarëve të tyre për blerjen e shtëpive dhe për plotësimin e nevojave të tyre, ku përfshihet kamata pak apo shumë, nën justifikime të ndryshme dhe argumente që nuk qëndronin si argument, të tilla si arsyetimi se përfitimet e ofruara janë paga për punëtorët e atyre bankave ose se ato janë një mënyrë për të ulur efektet e inflacionit nëpërmjet uljes së vlerës së mone-dhës së huazuar, etj.. Kur’ani famëlartë në këto ajete e ndalon kategorikisht kamatën, ashtu siç e ndalon imoralitetin, vrasjen, shoqërimin partnerë Allahut në adhurim, dhe siç i ndalon të gjitha të këqijat e tjera që e fundosin njeriun. Sheriati islam nuk jep asnjë hapësirë për ta toleruar kamatën sepse Eksperti i gjithëdijshtëm e di se çdo tolerim në këtë çështje, qoftë në investimin e parave të të miturve nëpërmjet saj ose në përdorimin e saj me jomuslimanët ose në një vend jomusliman, ose në

²¹¹ Malik ibn Enes, *Muvetta ‘ul-Imām Mālik*, 2/672, hadithi nr. 83.

huatë tregtare, ose në çfarëdo lloj gjëje nga këto, do të hapë rrugën e gjerë për qasjen në të.

Edhe pse Kur'ani Fisnik në mënyrë graduale e bëri ndalimin e kamatës dhe çrrënjosjen e efekteve të saj, me qëllim për të lehtësuar procesin e braktisjes së saj nga ata që kishin jetuar nën sistemin para-islamik të kamatës për shumë shekuj, kjo nuk do të thotë që ajetet të nxirren nga kontekstet e tyre të gradualizmit për t'u përdorur në gjetjen e shtigjeve që e shfuqizojnë vendimin bazë. Në krizat e përsëritura të botës, përfshirë krizën e vitit 2008, muslimanët e kanë parë me sy se si ato vende ia paguajnë nga gjaku dhe burimet e tyre, dhe nga ushqimi i fëmijëve të tyre, faturat e kamatës botës së pangopur, e cila nuk ofron asgjë pa shfrytëzim. Prandaj, këto ajete të qarta shprehin qartë ndalimin kategorik dhe të qartë të kamatës dhe të praktikimit të këtij transaksioni të ulët.

Pas këtij turneu në historinë e kamatës, kthehemi tek ajetet: **“Ata që “hanë” kamatën, ata nuk do të ngrihen ndryshe** (në Ditën e Ringjalljes) **përveçse siç ngrihet ai që e ka hutuar djalli me prekjen e tij. Kjo sepse ata thanë që: “Tregtia është (ashtu) si kamata”. Por, Allahu e ka lejuar tregtinë dhe ka ndaluar kamatën. Pra, kujt i ka ardhur këshilla nga Zoti i tij, dhe heq dorë (prej kamatës), le ta mbajë çfarë ka kaluar** (para ndalimit të fajdesë) **dhe çështja e tij është tek Allahu** (Atij t'i mbështetet)! **E kush kthehet** (sërish në kamatë), **ata janë bano-rë të zjarrit, në të do të qëndrojnë përgjithmonë.”** [El-Bekare: 275] Ata që praktikojnë kamatën, i gjen se të gjitha përpjekjet, sjelljet dhe të gjitha situatat e tyre i kanë të trazuara dhe të çekuilibruara, tamam si ai të cilit djalli ia ka prishur mendjen, kështu që ai flet përçart nga çmenduria që e ka goditur. Kjo sepse ata pretendojnë se tregtia është e njëjtë si kamata, ku në secilën prej këtyre kemi kompensim dhe fitim, prandaj sipas tyre që të dyja duhet të jenë hallall-të lejuara. Allahu ua kthen mbrapsht pretendimin e tyre dhe ua bën të qartë se lejimi i gjërave ose ndalimi i tyre nuk është çështje e tyre dhe se ngjashmëria që e pretendojnë ata nuk është e vërtetë. Allahu e ka lejuar tregtinë dhe e ka ndaluar kamatën, kështu që kush dëgjon urdhrin e Zotit të tij për ndalimin e kamatës dhe e pranon këtë vendim, personi i tillë mund ta mbajë fitimin që ka fituar nga kamata para se kjo të bëhej e ndaluar dhe çështja e tij (për çfarë ka bërë më parë se ajo të ndalohej) është e deleguar tek amnistia e Zotit. Kush i kthehet sërish praktikimit të

kamatës dhe ia lejon vetes atë, pasi është bërë e ndaluar, të tillët do të qëndrojnë në zjarr, përgjithmonë.²¹²

Nëse ndonjëri thotë: Si thoni që personat që kanë bërë gjynahe të mëdha nuk do të jenë përgjithmonë në zjarr, kur Allahu i madhëri-shëm për ata që hanë kamatën thotë: **“E kush kthehet (sërisht në kama-të), ata janë banorë të zjarrit, në të do të qëndrojnë përgjithmonë”** [El-Bekare: 275], ne themi: Fjala “përgjithmonë” përdoret në kuptimin e qëndrimit të gjatë, edhe nëse nuk është në cilësinë e përjetësisë. Për shembull thonë: “Prijësi e ka lënë përgjithmonë në burg filanin”, kur burgimi i tij është bërë për një kohë të gjatë. Kurse përemri: **“Ata...”** [El-Bekare: 275], tregon për ata që i janë kthyer lejimit të kamatës duke thënë që: **“Tregtia është (ashtu) si kamata”** [El-Bekare: 275], pasi është zbritur ajeti që e ndalon atë. Personi i tillë është mohues i Zotit dhe i ligjeve të Tij, dhe mohuesi i Zotit do të jetë përgjithmonë në zjarr.

Në vazhdim të asaj që u tha këtu më sipër, theksojmë se askush nuk duhet të tolerojë në këtë çështje, të kërkojë të gjejë shtigje e hile ose të hapë çfarëdo lloj dritareje drejt saj, pasi Allahu i madhëri-shëm i ka mbyllur të gjitha rrugët që çojnë tek ajo.

Ka disa që bëjnë diferencime mes asaj që e quajnë “kamata e Kur’anit” dhe “kamata e Sunetit”, ose “kamata vonesë” dhe “kamata teprice”. Për të parën, “kamata e Kur’anit”, ata bien dakord për ndali-min e saj, nga ana e përgjithshme, kurse për të dytën, “kamata e Sunetit”, ata herë flasin nëpërmjet specifikimit të saj në gjashtë llojet që i ka cituar Pejgamberi, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të²¹³, dhe lejimit të saj në llojet e tjera përveç këtyre të gjashtave, herë flasin për përgjithësimin e saj në dy monedhat (ari dhe argjendi), ushqimet, frutat dhe erëzat, por kjo duhet të kuptohet gjithashtu brenda kornizës se i Dërguari i Allahut nuk mund të shkelë asgjë nga Kur’ani i ndritur dhe as të sjellë atë që do të dobësonte ose asgjësonte ndonjërin nga bazat e tij. Pejgamberi, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të, e kuptonte plotësisht se kjo praktikë e ulët dhe e neveritshme duhej patjetër të çrrënjosej me anë të Kur’anit të lavdishëm dhe se Gadishulli

²¹² Komiteti i Kur’anit dhe Sunetit. *El-Muntehab fi Tefsir ‘il-Kur’an ‘il-Kerim*, fq. 66.

²¹³ Këto gjashtë lloje përmenden në atë që transmeton Muslimi nga Ebu Said El-Hudrij, i cili tregon: “I Dërguari i Zotit, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të, ka thënë: “Ari me ar, argjendi me argjend, gruri me grurë, elbi me elb, hurmat me hurma dhe kripa me kripë, duhen këmbyer sasia me sasi të njëjtë, dorë për dorë... e kush kushtëzon shtesë ose kërkon shtesë, ka vepruar me kamata. Ai që e merr edhe ai që e jep (kamata) janë njëllë (mëkatarë) në të.” [Muslim, *Sahih Muslim*, hadithi nr. 1587, fq. 648]

Arabik, që ishte baza e Islamit dhe vendi i parë nga ku ai u nis, duhej të pastrohej nga kthetrat dhe efektet e saj. Kamata e parë që Pejgamberi, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të, shfuqizoi, ishte kamata e xhaxhait të tij Abbasit.²¹⁴ Kur Pejgamberi, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të, e ndaloi kamatën me shtesë të kushtëzuar në gjashtë llojet e caktuara, ai deshi të themelonte më këtë një ekonomi të re për Medinën e Ndritur, ekonomi e cila të ishte model për popujt e tokës më pas. Kjo ekonomi e përjashtonte kamatën që nga themeli i saj, pa lejuar asgjë prej saj, as në hua, as në shitje, këmbim as borxhe, e të mos hapej asnjë derë apo dritare për të. Për të kuptuar hadithet që flasin për atë që njihet si “kamatë shtesë” ose kamatë e Sunetit, duhet të sjellim në vëmendje hadithin e Buhariut, të cilin ai e transmetoi me zinxhirin e tij të transmetuesve, nga Ebi Said El-Hudrij r.a. dhe nga Ebi Hurejra r.a., që thonë se i Dërguari i Allahut, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të, ngarkoi një burrë për Hajberin dhe ai i solli atij prej atje një lloj hurme të shkëlqyer.

Pejgamberi, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të, pyeti: “*Të gjitha hurmat e Hajberit janë kështu?*” Ai u përgjigj: “*Jo, për Zotin, o i Dërguari i Allahut! Por ne e shkëmbejmë një sahan me hurma të këtij lloji me dy apo tre sahanë nga hurmat tona*”. I Dërguari i Allahut i tha: “*Mos bëj kështu (pasi ky veprim është një lloj kamate), por shiti hurmat e përziëra (të një cilësie më të ulët) me par, dhe pastaj me ato para bli këtë lloj hurmash të mira!*”²¹⁵

Kalimi nga ‘shkëmbimi dhe ndërrimi i mallit me mall’, te ‘përdorimi i ndërmjetësuesit monetar’ - përveç rolit të rëndësishëm të kësaj në ndryshimin ekonomik dhe në kalimin nga ekonomia e shtëpisë, fshatit ose qytetit të vogël në një ekonomi të përgjithshme - ishte një nga qëllimet e Pejgamberit, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të, dhe kjo nuk do të ndodhë nëse nuk ndodh procesi i ‘tejkalimit të shkëmbimit dhe ndërrimit të mallrave me mall’. Gjithashtu kjo mënyrë e shkëmbimit të mallrave do të eliminonte edhe kamatën, duke ia prerë çdo rrugë asaj. Kështu kamata do të çrrënjosej nga të gjitha llojet e transaksioneve duke mos e lejuar atë të ndërhynte në hua, as në shitje, as në blerje, as në shkëmbim as në kompensim. Në këtë mënyrë,

²¹⁴ I Dërguari i Allahut, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të, në haxhin e lamtumirës ka thënë: “Të gjitha pretendimet për kamatë të periudhës paraislame janë shfuqizuar! Kamata e parë nga kamatat tona, të cilën e shfuqizoj, është kamata e El-Abbas ibn Abdulmuttalibit (xhaxhait të tij). Ajo është e gjitha e shfuqizuar!” [Muhamed Nasirudin El-Albani, *Sahih ‘ul-Xhami’ ‘is-Sagîr ve Zjādātuhu*, 1/415, hadithi nr. 2069]

²¹⁵ Buhariu, *Sahih ‘ul-Buhari*, hadithi nr. 4244, fq. 804.

i Dërguari i Allahut, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të, e realizoi gjithë atë që kanë sjellë qartë dhe detajisht ajetet e Librit të nderuar në lidhje me kamatën, duke i kthyer mësimet e atyre ajeteve në realitet që e jetojnë njerëzit dhe në një mënyrë të tillë që nuk pritet më nga njerëzit të kthehen ta praktikojnë atë, në asnjë formë apo mënyrë. Pra, a arrijnë ta kuptojnë muslimanët sot - pasi “kanë lëpirë” në kamatë, dhe kanë hyrë në transaksione biznesi me qeveritë e tyre, individët, dhe tregtarët e tyre - se si ata e kanë braktisur Kur'anin dhe se si kanë shkuar përtej Sunetit të të Dërguarit të Zotit, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të?

E vërteta e prekjes nga djalli

“Ata që “hanë” kamatën, ata nuk do të ngrihen ndryshe (në Ditën e Ringjalljes) përveçse siç ngrihet ai që e ka hutuar djalli me prekjen e tij.” [El-Bekare: 275] Me rastin e këtij ajeti fisnik ne do të dëshironim të shpjegonim se çfarë nënkuptohet këtu me “prekjen e djallit”, duke larguar kështu ndonjë kuptim të gabuar që e kanë kuptuar një pjesë e muslimanëve, ose shumë nga ata, nga i cili kanë rezultuar sjellje dhe praktika të gabuara, gjithashtu. Ekzistojnë imazhe që hyjnë në imagjinatën e njerëzve, të cilat, për nga mënyra se si janë formuluar fjalët, mbajnë me vete një shëmti të papërshtueshme, me qëllimin që t'i largojnë të mos bien në to, dhe e tillë është edhe kjo pamje imagjinare, e shëmtuar dhe e neveritshme. Cili është ai që mund ta imagjinojë veten të prekur nga djalli, nga ajo krijesë e pështirë dhe e neveritshme, në të cilën Zoti ka personifikuar të keqen, dhe që e ka bërë adresë të saj dhe të të gjitha llojeve të shëmtisë që ajo mbart? Kush është ai që mund ta imagjinojë veten sikur ngrihet në këmbë, duke menduar se është në gjendje të qëndrojë, dhe pastaj e gjen veten të rrëzuar, ngaqë e ka prekur djalli dhe si pasojë ngritja e tij në këmbë, ulja, rrëzimi dhe identiteti i tij bëhen një konfuzion i çrregullt, që nuk i nënshtrohet vullnetit dhe nuk bazohet në perceptim, por që është vetëm një konfuzion... një konfuzion në dorën e një djalli, një konfuzion që nuk gjen stabilitet, nuk gjen qetësi, dhe që nuk ndalon e keqja e dëmi i tij: **“...ai që e ka hutuar djalli me prekjen e tij...”** [El-Bekare: 275] Kjo u ndodh atyre që hanë kamatën, sepse ata i kthyen përmbys të vërtetat dhe i ndërruan

rolet e saj. Ata luajtën dhe u tallën me mirësitë e Zotit, kështu që e merituan këtë shpërblim... Kur'ani e përshkruan këtë imazh duke pasur për qëllim të vërë në dukje shëmtinë e asaj që është ngulitur në mendjet e gjithë njerëzimit - që nga ajo kohë që prindërit e tyre u nxorën nga Xhenneti - të vërë në dukje shëmtinë e imazhit të djallit, të pëshpëritjeve të tij, prekjes, nxitjes, fryrjes së tij dhe të të gjitha llojeve të sjelljeve të tij. Ky imazh, si shumë imazhe të tjera të mira dhe të këqija, të bukura dhe të shëmtuara, janë metoda e Kur'anit për të dhënë imazhin e asaj që dëshiron të portretizojë. Por, disa e kanë keqkuptuar atë dhe e kanë shndërruar atë nga një imazh figurativ që shërben si një pengesë mes njeriut dhe rënies në kamatë në një realitet të prekshëm duke e bërë këtë 'proces të prekjes' një fuqi shtesë të djallit ndaj njeriut.

Prekja nga djalli, në Kur'an, ka ardhur në shumë kuptime, përfshirë çmendurinë, lëndimin, mundimin, etj.²¹⁶ Në mendjen dhe shpirtin e njeriut është krijuar ideja se djalli është ai që qëndron pas çmendurisë dhe prapa çdo të keqeje, përfshirë epilepsinë, e cila quhet ndryshe edhe "sëmundje e tokës". Sipas tyre, personi i cili përplasat për tokë me lëvizje të çuditshme e të pakontrolluara, kjo i ndodh vetëm për shkak të prekjes nga djalli. Por e vërteta është se prekja është një ndikim moral, që ka shumë të ngjarë të ndodhë përmes vesvesit, sepse djalli përpiket t'i fusë njeriut vesvese për keq dhe kur njeriu i pranon ato vesvese dhe pranon të ndikohet prej tyre, atëherë çështja do të shkojë aty sa të thuhet: e ka prekur djalli – ka prekje çmendurie. Allahu i madhërisëm thotë: **"Vërtet, ata që i frikësohen Allahut, kur ata i prek një impuls nga djalli, ata kujtohen (për Allahun) dhe menjëherë u kthehet shikimi (i arsyes)."** [El-A'rāf: 201] Dhe termi "impuls" është një shprehje e mrekullueshme dhe e saktë sepse djalli i sillet njeriut gjatë gjithë kohës, duke u përpjekur të gjejë ndonjë "të çarë" tek ai dhe ajo e çarë që ai mund të gjejë, buron nga harresa e njeriut për të kujtuar Zotin e tij dhe nga distancimi i tij nga Ai. Në këtë kohë këtij njeriu i ngjitet një djall dhe i rri nga pas. I Madhërisëmi thotë: **"Kush verbohët nga të përkujtuarit e të Gjithëmëshirshmit, Ne i ngjisim atij një djall, që e shoqëron."** [Ez-Zuhruf: 36] ... që i qëndron në shoqërinë e tij, por nga një distancë. Dhe kur njeriu e kujton Allahun dhe kërkon strehë tek Ai nga djalli, atëherë djalli me gjithë pëshpëritjet e tij,

²¹⁶Er-Rāgib El-Isfahāni, *Mufradāt El-fādh El-Kur'ān*, referencë e mëparshme, fq.767.

prekjet, nxitjet, vesveset dhe të gjitha ndikimet e tij, largohet. Kështu që të gjitha këto pretendime që njerëzit shpesh përsërisin sot janë një lloj propagande për djallin, një thirrje për të besuar në ndikimin e tij dhe për të pasur frikë nga ai deri në dorëzimin ndaj tij. Një grup njerëzish janë mashtruar deri aty sa kanë adhuruar djallin, dhe e kanë bërë të ndaluar kërkimin e strehimit tek Allahu prej tij, dhe kanë parë se për t'u çliruar nga e keqja e tij, është më mirë dorëzimi ndaj tij, ofrimi i kurbaneve atij, dhe mënjanimi i kërkimit strehë tek Allahu, me qëllim që të mos e zemërojnë atë... dhe çmenduria është e llojeve të ndryshme!²¹⁷

“Ata që “hanë” kamatën, ata nuk do të ngrihen ndryshe (në Ditën e Ringjalljes) përveçse si ngrihet ai që e ka hutuar djalli me prekjen e tij. Kjo sepse ata thanë që: “Tregtia është (ashtu) si kamata”. Por, Allahu e ka lejuar tregtinë dhe ka ndaluar kamatën. Pra, kujt i ka ardhur këshilla nga Zoti i tij, dhe heq dorë (prej kamatës), le ta mbajë çfarë ka kaluar (para ndalimit të fajdesë), dhe çështja e tij është tek Allahu (Atij t'i mbështetet)! E kush kthehet (sërish në kamatë), ata janë banorë të zjarrit, në të do të qëndrojnë përgjithmonë.” [El-Bekare: 275]

Ky mundim do t'u vijë atyre sepse ata thanë tregtia është si kamata, pasi secila prej tyre është e lejueshme, sipas tyre, dhe çon në shtim të parave. Allahu i madhërishëm i përgënjeshtroi ata dhe deklaroi se Ai e ka lejuar tregtinë, por kamatën e ka bërë të ndaluar për shkak se në shitje dhe blerje përfitojnë individët edhe komunitetet, kurse kamata përmban shfrytëzim, humbje dhe shkatërrim. Kështu që, kush ka marrë vesh se Allahu e ka ndaluar kamatën dhe është frenuar nga ajo, ai ka të drejtë të mbajë atë pasuri që e ka vënë nëpërmjet saj deri para se të dëgjonte se është bërë e ndaluar dhe nuk ka mëkat për të dhe çështja e tij në të ardhmen është në dorë të Allahut. Nëse ai vazhdon t'i përmbahet urdhrit të Allahut, atëherë Allahu nuk e humbet shpërblimin e atyre që bëjnë vepra të mira. Kurse kush kthehet sërish dhe e praktikon kamatën edhe pasi ka dëgjuar se Allahu e ka ndaluar atë, atëherë ai meriton ndëshkim dhe provat qëndrojnë kundër tij. Për këtë, i Madhërishmi thotë: **“... ata janë banorë të zjarrit, në të do të qëndrojnë përgjithmonë. (275) Allahu e shkatërron kamatën, dhe i**

²¹⁷ Kemi folur në detaje për këtë çështje kur kemi interpretuar fjalët e të Madhërishmit, që thonë: **“Dhe ndoqën atë që djajtë kishin recituar gjatë mbretërimit të Sulejmanit.”** [El-Bekare: 102]

zhvillon e shton bamirësitë. E Allahu nuk e pëlqen çdo jobesimtar mēkatar.” [El-Bekare: 275-276] Allahu e shkatërron gjithë pasurinë e vënë nga kamata dhe të zotin e saj e privon nga ndjesia e mirësisë dhe e gëzimit për atë pasuri që ka, kështu që ai nuk përfiton prej saj. Kurse pasurinë nga e cila jepet sadaka, i Madhërishmi e zhvillon dhe e shumon... dhe gjithashtu Ai e shumëfishon shpërblimin në ahiret për ata që japin sadaka, dhe ua bekon pasuritë e tyre. Allahu nuk e pëlqen dhe nuk e do asnjë njeri që këmbëngul në mosbesim, që e lejon ngrënien e kamatës dhe që vazhdon më tej në mēkat, që vazhdon më tej në të ndaluarat dhe në kundërshtimin ndaj Allahut.

“Vërtet, ata që besuan dhe bënë vepra të mira, që e falin namazin dhe e japin zekatin, ata do të marrin shpërblimin e tyre te Zoti i tyre, e ata nuk do t'i shqetësojë asnjë frikë dhe as do të pikëllohen!” [El-Bekare: 277]

Ata që i besuan Zotit dhe të Dërguarit të Tij, që bënë vepra të mira, që e kryen namazin ashtu siç i kishte urdhëruar Zoti dhe i Dërguari i Tij dhe që e dhanë zekatin e pasurisë së tyre, ata do të kenë një shpërblim të madh, specifik për ta, te Zoti dhe Furnizuesi i tyre, dhe ata nuk do të ndiejnë frikë në ahiretin e tyre dhe as do të ndiejnë mërzi për çfarë kanë humbur nga mirësitë e jetës së dynjasë.

“O ju që keni besuar, kini frikë Allahun dhe hiqni dorë nga ajo çfarë ka mbetur nga kamata, nëse jeni besimtarë!” [El-Bekare: 278] O ju që besuat në Zot dhe që ndoqët të Dërguarin e Tij, kini frikë Zotin dhe hiqni dorë së kërkuari shtesën mbi kapitalin tuaj fillestar të cilin e prisnit ta merrnit para se të ndalohej kamata, nëse jeni vërtetë besimtarë me fjalë edhe me vepra!

“E nëse nuk e bëni, atëherë bëhuni gati për një luftë nga Allahu dhe i Dërguari i Tij! Por, nëse pendoheni, atëherë juve ju përket kapitali juaj fillestar – as të bëni padrejtësi dhe as t'ju bëhet padrejtësi.” [El-Bekare: 279] Nëse nuk largoheni nga ajo që ju ka ndaluar Zoti, atëherë sigurohuni për një luftë nga Zoti dhe i Dërguari i Tij. Dhe nëse ktheheni te Zoti juaj dhe e lini ngrënien e kamatës, atëherë ju keni të drejtë të ktheni paratë tuaja që i keni dhënë borxh, pa shtesë, duke mos i bërë padrejtësi askujt duke i marrë më shumë sesa u keni dhënë dhe as të mos ju dëmtojë kush duke jua mangësuar paratë që i keni dhënë hua.

“E nëse (borxhliu) është person në vështirësi, atëherë le t’i jepet kohë deri sa t’i vijë lehtësimi. Dhe po t’ia jepni sadaka (t’ia falni borxhin), është më mirë për ju, sikur ta dinit!” [El-Bekare: 280] Dhe nëse borxhmarrësi nuk është në gjendje të shlyejë, atëherë jepini afat atij derisa Zoti t’ia lehtësojë furnizimin dhe të paguajë paratë tuaja! ... E nëse ju hiqni dorë nga gjithë borxhi që ia keni dhënë nevojtarit, ose nga një pjesë e tij, dhe ia falni atij, kjo është më e mirë për ju, nëse e dini mirësinë e këtij veprimi... Kjo është më e mirë për ju në këtë jetë të dynjasë, edhe në ahiret. ²¹⁸

“Dhe kini frikë një ditë, në të cilën do të ktheheni tek Allahu, pastaj secilit njeri i shlyhet ajo që ka fituar, pa iu bërë asnjë padrejtësi.” [El-Bekare: 281] Ka shumë transmetime që e konfirmojnë se ky ajet fisnik është i fundit që u zbrit nga Kur’ani i shenjtë ²¹⁹ dhe vjen për të theksuar vlerën e devotshmërisë dhe se ajo është mbrojtësja e njeriut nga prekja e djallit, nga rënia në kamatën e ndaluar, nga trazimet në jetën e tij dhe nga iluzioni se kamata krijon pasuri dhe e ngre nivelin ekonomik të njeriut. Gjithashtu, ajeti sqaron se do të vijë një ditë, në të cilën të gjithë njerëzit do të kthehen te Zoti, e pastaj secili do të marrë shpërblimin e punëve të tij, pa iu bërë asnjë padrejtësi.

Kamata është një lloj shfrytëzimi i nevojës së të varfrit, të borxhliut dhe të nevojtarit. Sjellja e këtij imazhi - që tregon se Allahu i madhërisëm do t’ua shumëfishojë njerëzve veprat e tyre të mira me shumëfish, në Ditën e Ringjalljes... ndërsa të këqijat do t’i shpërblejë vetëm aq sa janë, pa i shtuar e pa shumëfishuar – ndoshta do të ndikojë në shpirtrat e atyre që i lexojnë këto ajete dhe të varfrin apo nevojtarin, që kanë borxh dhe që e vonojnë shlyerjen e borxhit, do ta trajtojnë me falje dhe tolerancë, duke kërkuar prej tyre vetëm aq sa i kanë dhënë, pa kërkuar shtesë: **“juve ju përket kapitali juaj fillestar – as bëni padrejtësi, dhe as ju bëhet padrejtësi.”** [El-Bekare: 279]

Ndoshta kjo sjellje në këtë botë, dhe falja e tolerimi ndaj të tjerëve, do të çojë në faljen ndaj nesh Ditën e Ringjalljes, ditën e kthimit te Zoti, bekuar dhe lartësuar qoftë Ai!

²¹⁸ Alu ‘sh-Shejh, *Et-Tefsir El-Mujesser*, referencë e mëparshme, fq. 47.

²¹⁹ Studiuesi i shquar, Abdul-Allim Ez-Zerkani, ka folur gjatë mbi këtë çështje në librin e tij *“Manāhil ‘ul-Irfān fī Ulūm ‘il-Kur’ān”*: Ez-Zerkani, Muhammed Abdul-Allim, *Manāhil ‘ul-Irfān fī Ulūm ‘il-Kur’ān*, 1/70.

Ajeti i borxhit

Pasi i Madhërishmi e bën të qartë ndalimin e kamatës dhe sqaron se sa gjë e neveritshme është ajo... dhe pasi sqaron domosdoshmërinë për të pasur frikë-respekt ndaj Allahut dhe për t'u afruar tek Ai, vjen ajeti që flet për borxhin. Ky ajet është ajeti më i gjatë në gjithë Kur'anin e lavdishëm dhe sikur kërkon të bëjë të ditur se jeta, për nga vetë natyra e saj, do t'i detyrojë njerëzit të marrin dhe të japin borxh sepse Allahu disave u ka dhënë më shumë nga mirësitë e Tij sesa disa të tjerëve: **“Allahu i ka favorizuar disa prej jush mbi të tjerët, në furnizim.”** [En-Nahl: 71] Kur burimet ekonomike të një personi janë të mangëta për të përmbushur nevojat e tij, atëherë ai mund të ketë nevojë të marrë hua, kështu që ajeti fisnik erdhi për të na mësuar dispozitat e borxhit, etikën, rregullat, kushtet dhe dokumentimin e tij si dhe domosdoshmërinë e përmbushjes së tij në përputhje me kushtet e vendosura. I Madhërishmi thotë: **“O ju që keni besuar, kur bëni kontratë për një borxh deri në një afat të caktuar, shkruajeni atë! Dhe le ta shkruajë atë midis jush, një shkruer, me drejtësi! Asnjë shkruer le të mos refuzojë të shkruajë, siç e ka mësuar Allahu. Pra, le të shkruajë ai (që din të shkruajë) dhe le t'ia diktojë ai që ka përsipër detyrimin, dhe (ky) le t'i frikësohet Allahut, Zotit të tij, dhe të mos lërë asgjë mangët prej tij (borxhit).”** [El-Bekare: 282] Pra, mjeti i parë për eliminimin e burimeve të mosmarrëveshjeve në lidhje me borxhin është të shkruarit e tij. Ky shkrim duhet të kryhet me drejtësi nga një njeri që di të shkruajë, nga një njeri me karakteristika të veçanta dhe që ka disa kompetenca të caktuara, në mënyrë që ta sigurojë borxhdhënësin për borxhin që po jep duke e dokumentuar atë dhe që borxhmarrësi të mos mund ta mohojë ose shfuqizojë afatin, shumën ose kushtet e tij. Shkruerit janë të urdhëruar me një urdhër hyjnor, që të mos refuzojnë ta bëjnë këtë dokumentim dhe prej tyre kërkohet të kujtojnë bekimin e Zotit ndaj tyre, i Cili u ka dhënë mundësinë të mësojnë të shkruajnë dhe të dokumentojnë. Kurse ai që ka marrë borxh dhe që e ka mbi supe detyrimin ta kthejë atë, ai duhet të vërë firmën e tij dhe të mos lërë asgjë mangët kur ta shlyejë atë. E gjithë kjo procedurë do të inkurajojë pronarët e parave të japin hua për nevojtarët dhe do të inkurajojë borxhmarrësit të shpejtojnë ta shlyejnë atë borxh dhe të mos shkelin

ato për të cilat është rënë dakord. Devotshmëria duhet të mbulojë të gjitha palët në këtë transaksion, borxhdhënësin edhe borxhmarrësin, atë që shkruan dhe dëshmitarët, sepse devotshmëria është garancia e cila do ta bëjë secilin nga këta ta kryejë atë çfarë i është besuar.

“E, nëse ai që e ka përsipër detyrimin (borxhin) është mendjelehtë, ose i dobët, ose që nuk mund të diktojë vetë ai, atëherë le të diktojë kujdestari i tij, me drejtësi!” [El-Bekare: 282] Huamarrësi mund të mos jetë i kualifikuar për të dhënë garanci të mjaftueshme dhe për të përmbushur detyrimin, ndoshta mund të jetë i dobët, mendjelehtë ose i paaftë për të nënshkruar ose diktuar, kështu që kujdestarët e këtyre janë ata që duhet ta kryejnë dokumentimin. Gjithashtu për këtë kontratë duhet të sillen edhe dëshmitarë, pasi dëshmia heq konfuzionin dhe paqartësinë, zgjidh konfliktin dhe qëndron si argument kundër borxhmarrësit në favor të borxhdhënësit.

“Dhe sillni për të dëshmuar dy dëshmitarë nga njerëzit tuaj! Dhe nëse nuk janë dy burra (në dispozicion), atëherë një burrë dhe dy gra, nga ata që ju i pranoni si dëshmitarë - kështu që nëse njëra nga ato gabon, atëherë tjetra mund t’ia kujtojë asaj!” [El-Bekare: 282] Transaksionet e borxhit, tregtisë dhe ato financiare nuk praktikoheshin nga gratë, përveç në raste shumë të rralla, dhe bazuar mbi këtë një dëshmitare grua, e vetme, mund të mos jetë e mjaftueshme për të njohur gjithë çfarë lidhet me marrëveshjen e borxhit ose të tregtisë. Prandaj edhe ishte e nevojshme që dëshmitaret gra të ishin dy veta, përveç një burri. Dhe këtu nuk kemi të bëjmë me nënvlerësimin e gruas, as të kujtesës dhe aftësive të saj, por sepse dëshmitë janë një mënyrë për ta ndihmuar gjykatësin të krijojë një imazh të qartë për transaksionin e dëshmuar, tamam sikur ai të kishte ndodhur para tij, që ai të mund të gjykojë me drejtësi, në mënyrë të sigurt... ose sipas gjasave më të shumta që anojnë nga drejtësia. Për këtë arsye, në disa lloj dëshmish, burrat nuk pranohen të jenë dëshmitarë, veçanërisht për ato që lidhen me çështjet e brendshme të grave, kurse në disa lloj dëshmish pranohen vetëm një burrë dhe dy gra, si në këtë lloj dëshmie; në disa dëshmi nuk pranohet dëshmia e dy burrave, por duhet patjetër të jenë katër burra. Kështu pra, dëshmitë janë të llojeve të ndryshme dhe nuk kanë asnjë lidhje me nderimin apo vlerësimin e gruas, por e gjithë çështja është e përqendruar në dëshminë që bind gjyqtarin se kjo është ajo që ka ndodhur në të vërtetë dhe në realitet.

Kështu kjo temë në të cilën shpesh thellohen bashkëkohësit, duke thënë se kushtëzimi për të qenë dy gra dëshmitare në vend të një burri të vetëm përbën nënvlerësim të gruas dhe të fuqive të saj mendore është një rropatje e panevojshme. Gruaja, meqenëse nuk merret me çështje policore dhe të krimeve, nëse shikon një krim duke u kryer, ajo ndoshta e largon fytyrën e saj nga vendi i krimit dhe nga ata që po luftojnë mes tyre. Kështu ajo nuk mund të durojë të shohë detajet e kryerjes së krimit dhe ta shohë me imtësi se çfarë po ndodh, ndërkohë që burri mund ta përqendrojë shikimin e tij për të parë se çfarë po ndodh në detaje – megjithëse jo të gjithë burrat janë të tillë. Çdo rregull ka përjashtime, por ligjet, rregulloret dhe të drejtat bazohen mbi kujdesin dhe përgjithësimin dhe jo mbi përjashtimet. Zoti e di më mirë!

“Dhe dëshmitarët nuk duhet të refuzojnë, kurdo që të thirren!” [El-Bekare: 282] Kjo është një bazë që tregon se dëshmitarët e kanë detyrë t'i përgjigjen thirrjes së gjykatave dhe gjykatat duhet të vlerësojnë nëse pjesëmarrja në dëshmi do të shkaktojë dëm material për dëshmitarin, në punën ose pagën e tij. Për shembull, dëshmia mund të kërkojë udhëtim dhe gjykatat duhet t'ia krijojnë kushtet dëshmitarit gjithashtu dhe t'i mundësojnë atij të dëshmojë pa iu shkaktuar dëm në vetvete apo në paratë e tij.

“Dhe mos përtوني ta shkruani atë (borxhin), qoftë i vogël apo i madh, deri në afatin e tij!” [El-Bekare: 282], sepse nuk mund t'i vlerësoni prirjet e shpirttrave në lidhje me kryerjen e detyrimit apo në përballjen e tyre me konfliktin. Shpirttrat e njerëzve mund të tregohen tolerantë dhe ta trajtojnë një borxh të madh sikur të ishte shumë i vogël, por ndoshta mund të sprovohen me koprraci, e cila është pjesë e natyrës njerëzore: **“Dhe kush është i mbrojtur nga koprracia e shpirtit të tij, pikërisht ata do të jenë të suksesshmit!”** [El-Hashr: 9] dhe konflikti i vogli kthehet në të madh, e ndoshta linden konflikte që mund të çojnë në fatkeqësi dhe probleme të shumta.

“Kjo është më e drejtë tek Allahu, më e qëndrueshme si provë dhe më e përshtatshme që të mos krijoni dyshime.” [El-Bekare: 282] Kjo është më e drejta për të cilën Zoti ju urdhëron dhe që u jep vlerë dëshmvive tuaja dhe i bën ato të afta për të trajtuar mosmarrëveshjet tuaja, për të larguar dyshimet dhe për të mbajtur nën kontroll burimet

e mosmarrëveshjeve. Dhe kjo vlen për gjithçka që shtyhet për në një afat të caktuar.

“Përveç (në rastin) kur është një tregti e menjëhershme që e kryeni mes jush, kjo nuk përbën mëkat nëse nuk e shkruani.” [El-Bekare: 282] Sa i përket tregtisë që kryhet dorë për dorë, ku shitësi jep mallrat dhe blerësi paguan çmimin, ky transaksion bazohet mbi pëlqimin e ndërsjellë dhe të drejtpërdrejtë dhe nuk ka vonesë në asnjërin nga dy çështjet. Rasti i shtyrjes së afatit të dorëzimit të mallrave nga pagesa e çmimit mund të konsiderohet si ‘selem’ (kontratë shitblerjeje, ku çmimi jepet kohë para se të merret malli), kurse dhënia afat për pagesën e çmimit e bën këtë transaksion si një ‘hua’, dhe në të dyja këto raste është e nevojshme shkrimi i aktit edhe dëshmia. Kurse rasti i vetëm që transaksioni nuk është detyrë të shkruhet dhe të dëshmohet, është tregtia e bërë dorë për dorë dhe me pëlqim të ndërsjellë nga të dyja palët.

“Dhe merrni dëshmitarë kur të lidhni një kontratë shitblerjeje!” [El-Bekare: 282] Edhe në shitblerjen e drejtpërdrejtë, nëse është e mundur të dëshmohet, gjithsesi është e dobishme të dëshmohet shitja, dhe mbase kjo është për shkak të frikës se mos ndonjëra palë kërkon ta zhbëjë këtë akt pa iu përmbajtur etikës apo kushteve së zgjedhjes, siç është zakoni.

“Nuk lejohet të dëmtohet asnjë shkruar dhe asnjë dëshmitar!” [El-Bekare: 282] Personi të cilit i përket e drejta nuk duhet t’i dëmtojë ata duke i ngarkuar me më tepër sesa i përshtatet shkrimit edhe dëshmisë normale. **“Dhe nëse e bëni këtë (dëmtoni ndonjërin prej tyre)”** [El-Bekare: 282], gjë e cila ju është ndaluar, **“atëherë vërtet kjo është një mosbindje (e rëndë) nga ana juaj.”** [El-Bekare: 282] Kjo është shkelje e etikës së sheriatit dhe e porosive të sheriatit të urtë dhe konsiderohet hyrje në ‘mosbindjen e ndaluar’ nga ky sheriat.

“E, kini frikë Allahun...!” [El-Bekare: 282], dhe ky është edhe një urdhër tjetër për të pasur frikë – respekt ndaj Allahut **“...dhe Allahu ju mëson (për gjithçka), se Allahu është i dijshtëm për çdo gjë!”** [El-Bekare: 282], e dituria e Tij e përfshin gjithçka; ajo nuk ka fund dhe as mbarim!

“Dhe nëse jeni në ndonjë udhëtim dhe nuk mund të gjeni një shkruar, atëherë merrni një peng (në këmbim të borxhit)!” [El-Bekare: 283] Dhe këtu Ai i Madhërishtmi na jep një detaj tjetër, si mëshirë dhe

dhembshuri nga ana e Tij, madhëruar qoftë Ai, dhe na shpjegon dispozitat e pengut. Pengu është “çdo gjë që borxhdhënësi e pranon, në rolin e vërtetimit, me të cilin ai mund të veprojë për të rimarrë borxhin e tij dhe për t’ia kthyer pjesën tjetër pronarit të pengut, në rastin kur borxhmarrësi nuk mund ta shlyejë borxhin”. Si për shembull, në rastin kur një person jep peng orën, unazën ose ndonjë gjë tjetër me vlerë që ai posedon dhe thotë që nuk kam para të gatshme që e mbulojnë këtë borxh, prandaj merre këtë nga unë si peng. Për pengun ka shumë dispozita të hollësishme, ku më të rëndësishmet janë ato që citohen në këtë ajet, si deklarimi i ligjshmërisë së tij, lejimi për ta praktikuar atë dhe mënyra se si bëhet kjo.

“E, nëse ju i besoni njëri-tjetrit, atëherë ai që i është besuar le ta dorëzojë amanetin e tij dhe le t’ia ketë frikën Allahut, Zotit të tij! Dhe mos e fshihni dëshminë, sepse kush e fsheh atë, e bën zemrën e tij të jetë mëkatore! Allahu e di gjithë çfarë bëni ju.” [El-Bekare: 283]

Kur borxhmarrësi e pranon pengun, atëherë ai që i është besuar borxhi, le t’ia kthejë borxhin të zotit kur t’i vijë afati, kurse ai le të rimarrë pengun e tij. Borxhdhënësi që mori pengun nuk duhet të lakmojë ta mbajë për vete pengun dhe të përpiqet ta përfitojë atë duke përfutur nga nevoja e vëllait të tij! Drejtësia duhet të jetë cilësi e të dyja palëve, e pengdhënësit edhe e pengmarrësit, dhe devotshmëria duhet të jetë mbizotëruese mbi secilin prej të dyve në këtë lloj marrëveshjeje. Pastaj vjen një urdhër tjetër që e ndalon fshehjen e dëshmisë dhe sqaron efektin e drejtpërdrejtë të këtij veprimi në zemër. Duket sikur Zoti i plotfuqishëm u tërheq vëmendjen dëshmitarëve për domosdoshmërinë e përputhjes së zemrës me gjuhën ose të asaj çfarë gjendet në zemër me atë që thotë gjuha. Të kesh të bësh me dëshmitë është të kesh të bësh me Zotin, bekuar dhe lartësuar qoftë Ai! Kështu që dëshmitarët nuk duhet të fshehin asgjë nga dëshmia. Kushdo që e fsheh dëshminë, kjo fshehje bën efektin e saj duke e bërë mëkatore dhe të ashpër zemrën e atij personi... dhe ekziston frika e madhe që personi i tillë të mbytet në borxhe. Zoti e di më së miri!

“Të Allahut janë çfarë ka në qiej, dhe çfarë ka në tokë. Pavarësisht nëse e shfaqni çfarë është brenda vetes suaj, ose e fshihni atë, Allahu do t’ju kërkojë llogari për të, pastaj Ai fal kë të dojë dhe dënon kë të dojë. Allahu është i aftë për çdo gjë.” [El-Bekare: 284]

Pasi surja përfundon me paraqitjen e të gjitha këtyre ligjeve me një detajim

të saktë dhe gjithëpërfshirës, ajo përgatitet të prezantojë një mbyllje gjithëpërfshirëse. I gjithë universi, njerëzimi dhe jeta, i përkasin Zotit – madhëruar qoftë Ai! Kështu që i Madhërishmi thotë që “pavarësisht nëse ju e fshihni atë që keni në zemra, ose e shfaqni hapur, Allahu i di të gjitha ato dhe do t’ju kërkojë llogari për to”. Ky ajet është një mbyllje e përshtatshme për të gjitha këto legjislacione të ndryshme, që erdhën të detajuara me hollësi. Është e vërtetë që shumica e transaksioneve bëhen në mënyrë sipërfaqësore dhe në përputhje me kontratat, por edhe qëllimet e brendshme duhet të jenë të pastra, të shëndosha dhe të sigërtë në lidhje me çfarë merr dhe çfarë lë, sepse llogaria do të jetë gjithëpërfshirëse.

“I dërguari beson në atë që i është shpallur nga Zoti i tij, (po ashtu) edhe besimtarët. Të gjithë ata besojnë në Allahun, në engjëjt e Tij, në librat e Tij dhe në të dërguarit e Tij (duke thënë): “Ne nuk bëjmë dallim ndërmjet asnjërit prej të dërguarve të Tij.” Dhe ata thonë: “Ne dëgjojmë dhe bindemi. (Kërkojmë) Faljen Tënde, Zoti ynë, dhe te Ti është destinacioni (i fundit).” [El-Bekare: 285] Pastaj konteksti zhvendoset për t’i informuar besimtarët se i Dërguari i Zotit, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të, e beson e gjithë këtë që u tha më përpara. Ai ka besuar në gjithçka që i është zbritur atij, e po ashtu besojnë edhe të gjithë besimtarët. Secili prej tyre ka besuar në Zotin, engjëjt e Tij, librat e Tij, të dërguarit e Tij, në Ditën e Fundit dhe në të gjitha ligjet që i janë zbritur të Dërguarit të Zotit, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të. I Dërguari bashkë me besimtarët besuan në të dërguarit e Allahut, të gjithë sa janë, pa bërë asnjë dallim mes tyre, pa e mohuar profecinë dhe as mesazhin e asnjërit prej tyre dhe pa e nënvlerësuar rëndësinë e asnjë legjislacioni që i është zbritur secilit prej tyre. **“Dhe ata thonë”** pra, ata: I Dërguari dhe besimtarët thonë: **“Ne dëgjojmë dhe bindemi. (Kërkojmë) faljen Tënde, Zoti ynë, dhe te Ti është destinacioni (i fundit).” [El-Bekare: 285]** duke kërkuar faljen nga Allahu, pasi iu përmbajtën gjithë asaj me të cilët u urdhëruan.

“Allahu nuk e ngarkon asnjë njeri përtej kapacitetit të tij. Për të mirën e tij është e mira që bën dhe kundër tij është e keqja që ai bën! “Zoti ynë, mos na e merr për gjynah nëse harrojmë ose gabojmë! Zoti ynë, dhe mos na ngarko neve me një barrë të tillë siç i ke ngarkuar ata para nesh! Zoti ynë, mos na ngarko me diçka që ne nuk

kemi fuqi ta mbajmë! Dhe na ndje, na fal, e na mëshiro! Ti je mbështetësi dhe mbrojtësi ynë, prandaj na ndihmo (dhe na jep fitore) ndaj njerëzve që nuk besojnë!” [El-Bekare: 286]

Këtu Zoti na mëson të kërkojmë nga Ai që të mos na ngarkojë me atë për të cilën nuk kemi fuqi, dhe i Madhërishmi e ka bërë këtë. Në sheriatin tonë nuk ka asgjë të cilën ne nuk kemi fuqi ta bëjmë, sepse neve nuk na është bërë asnjë vështirësi në fe. Gjithashtu i Madhërishmi e deklaroi se i ka hequr prej nesh barrën e rëndë dhe prangat, zinxhirët e robërimit, dhe thotë: **“Allahu do që t’jua lehtësojë juve** (vështirësitë tuaja), **sepse njeriu është krijuar i dobët!”** [En-Nisā’: 28] Pavarësisht kësaj, studiuesit e jurisprudencës u morën me atë që ata e quajtën si ‘çështja e ngarkimit me çfarë është e pamundur’, dhe debatuan shumë për të dhe rreth saj, e shkuan deri aty sa thanë që ‘Allahu ngarkon me më shumë nga sa mund të mbahet dhe se kjo është një gjë e lejuar logjikisht’. Disa prej tyre pretenduan se kjo është realitet dhe morën e dhanë në të. Por ajeti e thotë qartë se Zoti - bekuar dhe lartësuar qoftë Ai - nuk e ngarkon askënd përtej fuqisë së tij dhe se Ai nuk ngarkon askënd me më shumë sesa i ka dhënë kapacitet, dhe se njeriu do të shijojë çfarë ka bërë mirë dhe do ta vuajë çfarë ka bërë keq. Pastaj na mëson të bëjmë lutje dhe të kërkojmë ndihmën e Tij duke parapërgatitur kështu lidhjen mes mbylljes së kësaj sureje dhe fillimit të sures Alu Imrān, në të cilën janë përmendur ata të cilët kanë devijim në zemrat e tyre.

Shpresojmë tek Allahu, lartësuar qoftë Ai, të na bëjë fitimtarë mbi jobesimtarët dhe mbi ata të llojit të tyre!

Vërtet, Ai dëgjon gjithçka dhe u përgjigjet lutjeve tona!

Surja El-En'ām

Para se të fillojmë interpretimin e sures

Surja e ndritur El-En'ām²²⁰ është e gjashta në radhë sipas renditjes së sureve në Kur'an dhe e pesëdhjetë e pesta sipas zbritjes. Surja El-En'ām është zbritur pas sures El-Hixhr dhe është nga të paktat sure që janë zbritur përnjëherësh, në tërë gjatësinë e vet. Surja El-En'ām – Kapitulli “Bagëtisë”, është quajtur me këtë emër sepse përfshin dispozitat që kanë të bëjnë me bagëtitë dhe sqaron se çfarë është hallall - e lejuar dhe çfarë është haram - e ndaluar në lidhje me to. Kjo është surja e cila sqaron në një mënyrë që nuk e gjen në suret e tjera, lidhjen e ngushtë mes idhujtarisë, mohimit të Zotit dhe pretendimeve të kohës së injorancës nga njëra anë dhe me atë që ka të bëjë me ushqimet, pijet dhe dispozitat e ushqyerjes nga ana tjetër. Emrat e sureve përmbajnë kuptime dhe domethënie të shumta. Për sa u përket bagëtive, ato janë përmendur në shumë sure, ku janë sqaruar përfitimet prej tyre dhe nuk është lënë asnjë cilësi, përfitim dhe as dobi prej tyre pa u përmendur në vende të ndryshme në Kur'an. Lexuesi që e përsiat Kur'anin dhe mendon thellë në të duhet t'i sjellë nëpër mend të gjitha ato që citohen në sure të ndryshme në lidhje me këtë temë, në mënyrë që vetë emri të bëhet një “burim i rëndësishëm” që ndihmon në përsiatjen dhe njohjen e mirësive të Allahut të madhërishëm. Disa nga burimet përmendin se ka studiues që këtë sure e kanë quajtur edhe me një emër tjetër: “Surja e argumentit”, duke u bazuar në një ajet të kësaj sureje, ku i Larti thotë: **“Ai është argumenti Ynë që Ne ia dhamë Ibrahimit përballë popullit të tij. Ne e ngremë me gradë (të larta) kë të duam. Vërtet Zoti yt është i urtë, i gjithëdijsëm!”** [El-En'ām: 83] Por, nuk ka asnjë tekst, në Kur'an as në Sunet, që tregon se kjo sure mban edhe këtë emër, prandaj edhe nuk është bërë i njohur ky emërtim. Kështu që emri “El-En'ām” është emri i vetëm i kësaj sureje. Siç e kemi thënë edhe më parë, të gjitha emërtimet e sureve janë vënë me një qëllim të caktuar. Allahu i madhërishëm ka sjellë në Kur'an shembullin e “mushkonjës

²²⁰ “En'ām” në gjuhën arabe do të thotë bagëti, gjë e gjallë, ku përfshihen delet, dhitë, lopët dhe devetë. [shënim i përkthyesit].

dhe përtej saj” dhe nuk pati turp ta bënte këtë, siç pretendonin idhujtarët, sepse këto bagëti dhe insekte të gjitha janë të nënshtruara ndaj Allahut të lartë nëpërmjet sistemit të nënshtrimit. Kështu që, parë nga ky prizëm, ato krijesa janë më shumë në harmoni me atë që dëshiron Zoti i plotfuqishëm dhe me organizimin e Tij sesa ata idhujtarë kundërshtues. Idhujtarët dhe mohuesit, duke qenë rebelë ndaj sistemit të vënë nga Krijuesi madhështor në këtë gjithësi, janë më të humbur dhe në një nivel më të ulët sesa bagëtitë, të cilat Allahu ua ka nënshtruar edhe atyre njerëzve që nuk besojnë dhe nuk i ka privuar ata nga mirësia e përfitimit prej tyre, megjithëse janë mohues të Allahut!

Gjithashtu këta emra që u janë vënë sureve janë si çelësa të kombinimit mes dy leximeve: “Leximit të Librit të Zotit dhe leximit të universit të hapur para syve tanë”. Emri i sures El-En’ām (Bagëtitë) ia tërheq vëmendjen njeriut që të shikojë me kujdes mirësinë e Zotit, i Cili i nderoi njerëzit dhe u dha përparësi ndaj gjithë “popujve” të krijesave të tjera: **“Ne i kemi nderuar bijtë e Ademit dhe i kemi mbartur ata në tokë edhe në det dhe i kemi furnizuar me të mira, e u kemi dhënë përparësi ndaj shumë atyre që kemi krijuar!”** [El-Isrâ: 70] **“Dhe nuk ka asnjë krijesë që ecën nëpër tokë, dhe as zog që fluturon me krahet e tij, që të mos jenë popuj ashtu si ju. Nuk kemi lënë asgjë (nga ato krijesa) pa e shënuar në libër. Pastaj, ato te Zoti i tyre do të mbli-dhen.”** [El-En’ām: 38] Këto ajete na thonë që, vërtet këto bagëti janë krijuar për ju, por ju nuk e keni të drejtën e të vepruarit të pakufizuar dhe absolut mbi to dhe as për të vendosur vetë se çfarë është e lejuar nga ato që të merren si ushqim dhe çfarë jo.

Interpretuesit e Kur’anit kanë dhënë mendime të shumta në lidhje me atë se sa është medinase kjo sure. Thëniet e tyre mbështeten mbi atë që ata kanë vendosur si rregull përcaktues të sureve bazuar në stilin e sureve të zbritura në Mekë dhe të atyre të zbritura në Medinë. Besimi ynë në “unitetin strukturor” të sures na kursen nevojën për t’u zgjatur në transmetimin e atyre thëniesh të tyre, edhe të mosmarrëveshjeve dhe debatit të tyre rreth kësaj teme, sepse uniteti strukturor i sures, pas rregullimit dhe sistemimit të fundit të Librit dhe pas dy përsëritjeve²²¹ dhe shqyrtimeve mes të Dërguarit të Allahut, paqja dhe

²²¹ Xhibrili alejhi salam vinte çdo muaj ramazan te Pejgamberi, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të, dhe ia përsëriste të gjithë Kur’anin, aq sa i ishte zbritur. Në vitin e fundit, kur Pejgamberit, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të, i ishte

mëshira e Allahut qofshin mbi të, dhe Xhibrilit a.s., e bën këtë një temë të panevojshme e po ashtu edhe atë çfarë ka të bëjë me “shkaqet e zbritjes”. Ne besojmë se Kur’ani, pas dy përsëritjeve dhe risistemimit të tij, mori cilësinë e përgjithësimit të plotë, që do të thotë se ajetet, edhe nëse fillimisht janë zbritur për një arsye të caktuar, ato përfaqësojnë përgjigje dhe vendime për të gjitha rastet e ngjashme që u paraqiten njerëzve duke u shkëputur kështu nga ato që quhen “shkaqet e zbritjes”. Është i vërtetë fakti se disa nga ajetet zbrisnin ngaqë Pejgamberit, pagja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të, i bëheshin pyetje nga njerëzit, ose për shkak të ndonjë çështjeje, siç ndodhi me çështjet e shpifjes, birësimit, ndalimit të alkoolit... e të tjera. Për këtë arsye ka njerëz që mendojnë se ajetet që janë zbritur si përgjigje ndaj atyre pyetjeve, ose që janë zbritur për të trajtuar ato çështje, kanë të bëjnë vetëm me ato çështje në veçanti.

Gjithashtu ndodhte shpesh që nga sahabët të mendohej se filan ajet ishte zbritur për një çështje, për të sqaruar filan çështje, për të sqaruar gjykimin ndaj saj, ose për të vërtetuar diçka në lidhje me të, ose për të përgënjeshtruar apo mohuar një gjë, por që nuk kishte ndonjë hadith të Pejgamberit, pagja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të, që i konfirmonte këto. Kështu që interpretuesi mund të përfitojë nga këto lloj transmetimesh të sahabëve, por gjithsesi ato nuk janë ‘hadithe të sakta’, që pastaj të bëhet kufizimi i atyre ajeteve vetëm me ato çështje.

Sidoqoftë dijetarët edhe nëse i kanë toleruar disa transmetime që lidhen me shkaqet dhe rastet e zbritjes së ajeteve, ose që sugjerojnë së këto ajete ishin medinase dhe ato mekase, gjithsesi nuk duhej të lejonin që të vazhdonte të qarkullonte gjithçka nga këto informacione e të lejoheshin të përfshiheshin gjerë e gjerë në fushën e interpretimit, përveç nëse ato thënie vërtetoheshin me anë të një transmetimi të saktë, me tekst të qartë, pa kundërshtime rreth tij dhe as mundësi për interpretim ndryshe. Interesimi i disa studiuesve të mëparshëm për këto çështje ka lindur faktikisht nga interesimi i tyre për çështje të dispozitave ligjore. Ata mendonin se përcaktimi i vendit të zbritjes së atyre ajeteve, në Mekë apo në Medinë, dhe njohja e asaj që ata e quanin ‘shkaqet e zbritjes’, ishin të dobishme për të dalluar ajetin shfuqizues

nga i shfuqizuari, ngaqë çështja e 'shfuqizimit' bazohet te koha kur është zbritur ajeti, pra cili ajet është zbritur më parë dhe cili më vonë.

Pozicionimi i sures El-En'ām mes sureve El-Māide dhe El-A'rāf është mjaft i përshtatshëm sepse tregon që përmbajtja e kësaj sureje përfshin një informacion që vlen të jetë plotësues i sures El-Māide dhe përmbyllës për të, e që gjithashtu përafron me hapjen e sures El-A'rāf që vjen pas saj dhe shërben si një 'parathënie' e përshtatshme për të. Surja El-Māide përmbillet me një nga mrekullitë e prekshme të zotërisë tonë, Isait, paqja qoftë mbi të. Bëhet fjalë për lutjen që ai i bëri Allahut të madhërishtëm, sipas kërkesës së havarijunëve – ndjekësve të tij – për të zbritur nga qielli një sofër plot me ushqime, dhe Allahu i madhërishtëm e zbriti atë si një shenjë që vërtetonte peygamberinë e Isait a.s.. Surja El-Māide përfshin sqarimin e shumë dispozitave që kanë të bëjnë me ushqimet dhe me përcaktimin dhe sqarimin e hallallit dhe të haramit në lidhje me to. Pastaj vjen surja El-En'ām - Bagëtitë (dhe bagëtitë vetë përfaqësojnë majën e piramidës ushqimore), për të plotësuar ligjet që u cituan në suren El-Māide dhe në suret e tjera para saj, ligje të cilat kanë të bëjnë me këtë temë. Surja El-Māide sqaron se njerëzit nuk e kanë autorizimin dhe as pushtetin të lejojnë apo të ndalojnë asgjë nga çështjet në fjalë, por është Allahu i madhërishtëm Ai që e ka në dorë pushtetin absolut për të lejuar apo ndaluar, në gjithë çfarë Ai ka krijuar, veçanërisht në lidhje me bagëtitë. Gjithashtu i Madhërishtëmi në këtë sure sqaron absurditetin dhe gjendjen e sëmurë të mentalitetit të idhujtarëve dhe parëndësinë e gjykimeve të tyre. Surja El-A'rāf, që vjen pas sures El-En'ām, trajton shumë nga objektivat e Kur'anit të lavdishëm, siç trajton edhe rregullin themelor që flet për dispozitat më të rëndësishme në lidhje me rrobat dhe zbukurimet. Kështu që harmonizimi mes këtyre tri sureve vjen në mënyrën më të mirë dhe më të bukur.

Ka studiues që bëjnë lidhjen mes sureve të Kur'anit që janë zbritur në Mekë dhe atyre që janë zbritur në Medinë. Sipas tyre, për çdo sure mekase gjendet një simotër e saj, ose më shumë se një e tillë, nga suret medinase... dhe duket sikur surja mekase, pasi përfundon, thotë: "Kërkimi vazhdon...". Dhe kur studiuesi e gjen 'motrën' e saj medinase, ndien se ekziston një lloj transferte nga surja mekase tek ajo medinase dhe sikur surja medinase është një vazhdim dhe plotësim i sures mekase. Po ta vëresh nga ky prizëm, shumë shpejt mund të gjesh lidhjen

që ekziston mes dy sureve dhe plotësimin që ato i bëjnë njëra-tjetrës. Kjo sikur të tërheq me forcë në ndjekje të lëvizjes së Kur'anit, në të dyja shoqëritë, atë mekase edhe medinase, dhe të ofron kuptime mjaft të forta, të pasura dhe të gjera, rreth llojeve të ndryshme të njerëzve në të dy shoqëritë dhe metodave të tyre në ndërveprimin me çështjet që i mbart ligjërimi kur'anor. Këto kuptime japin gjithashtu indikacione shumë të rëndësishme për të kuptuar dallimet mes dy mjediseve (të Mekës dhe të Medinës) dhe për të kuptuar efektet e atyre mjediseve në bashkëveprimin pozitiv ose negativ të banorëve të tyre me ligjërimin e Kur'anit. Në sistemimin që i është bërë Kur'anit nga i Dërguari i Zotit, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të, dhe nga Xhibrili a.s. dhe në sistemimin e ajeteve brenda sureve, në dy përsëritjet e fundit, ka shenja për këtë fenomen, shenja të cilat nuk është e vështirë të dallohen. Në suren El-En'ām gjejmë një detajim të mrekullueshëm të asaj që në suren El-Alak thuhet e përgjithësuar, në kontekstin e 'kombinimit të dy leximeve'. Po ashtu, gjejmë një sqarim të mrekullueshëm të marrëdhënieve midis Zotit të plotfuqishëm (Krijuesit, Sunduesit të krijesave, që i bën trashëgimtare ato krijesa ku të dojë), njeriut (që është krijesa e zgjedhur dhe trashëgimtare) dhe universit të nënshtruar, i cili është edhe 'sheshi i provës'.

Surja El-En'ām karakterizohet nga diskutimi që bën me idhujtarët, në lidhje me idhujtarinë dhe detajet e saj, dhe prezanton rezultatin që idhujtaria sjell, rezultat që e bën njeriun të bjerë në nivele të tjera. Kjo sure bën lidhjen e 'sistemit të jetës njerëzore' me tevhidin, monoteizmin, dhe sqaron rreziqet që sjell idhujtaria në jetën e njeriut dhe në sistemet e saj. Surja El-En'ām harmonizohet me suret e tjera në lidhje me këtë çështje. Për shembull, surja El-Bekare trajton fenomenin izraelit, në pjesën e tij hebraike, duke bërë një prezantim gjithëpërfshirës dhe të hollësishëm në lidhje me ta, prezantim në të cilin njeriut nuk i mbetet tjetër vetëm se të pranojë domosdoshmërinë e zëvendësimit të rolit të këtyre njerëzve dhe sjelljen e të tjerëve në atë rol. Kurse surja Ālu Imrān, në pjesën e saj të parë, trajton fenomenin izraelit në kornizën e tij të krishterë dhe të bën të krijosh një bindje të ngjashme, ashtu si për pjesën hebreje të atij umeti. Në të dyja këto sure më pas konteksti zhvendoset tek umeti islam, për t'i shpjeguar këtij umeti disa nga ligjet, vendimet dhe rolet që ai duhet të ndërmarrë - nga ato që dy umetet e mëparshme kishin abuzuar - në mënyrë që të mos ndodhë

edhe me këta çfarë ndodhi me ata, e që për atë shkak Zoti i plotfuqishëm vendosi që ata të zëvendësoheshin me umetin islam.

Surja El-En'ām sqaron të vërtetat e aspektit hyjnor dhe të kujdestarisë së Allahut, të shoqëruara me argumentet përkatëse për krijimin, krijimtarinë e Tij – madhëruar qoftë Ai, nënshtrimin që u ka bërë të gjitha krijesave, për kujdesin e treguar prej Tij, siç sjell edhe të gjitha provat dhe argumentet e tjera, përfshirë argumentin e madh që Zoti i plotfuqishëm i dha Ibrahimit a.s. kundër popullit të tij dhe me të cilin Ai ia ngriti gradët. Gjithashtu kjo sure e prezanton njeriun me Zotin e tij në një mënyrë të dukshme dhe të qartë, dhe me gjithçka që Ai krijoi, që të vërtetat e hyjnore dhe të kujdestarisë së Zotit të mos shpjegohen në mënyrë abstrakte, gjë që është e vështirë për t'u kuptuar nga njerëzit e thjeshtë, dhe as në një mënyrë që i bën ata t'u duket sikur po dëgjojnë një mësim nga shkenca e kelamit, filozofisë islame, shkencë e cila as ua shton atyre vetëdijen për Zotin e plotfuqishëm e as i bën të ndiejnë përgjegjësinë dhe domosdoshmërinë e respektimit të asaj çfarë i Madhërishmi ka zbritur.

Në suren El-En'ām, në shumicën e ajeteve të saj, ligjërimi drejtuar idhujtarëve sillet rreth hyjnisë së Zotit dhe rreth njeriut si një rob i Tij, duke sjellë herë pas here një përkujtim të shkurtër të politeistëve nga njerëzit e Librit, të cilët zgjodhën të mbanin pozicionin e aleatit me idhujtarët arabë dhe që zgjodhën besnikërinë ndaj tyre dhe mbështetjen e tyre kundër të Dërguarit të Zotit, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të, dhe kundër besimtarëve. Ky ligjërim drejtuar atyre është si një vazhdim i seancave të ligjëritimit dhe debatit me të gjitha fraksionet që banonin në Gadishullin Arabik, me idhujtarët arabë edhe me njerëzit e Librit, të cilët zgjodhën të mbanin një pozicion armiqësor ndaj të Dërguarit të Zotit, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të, ta kundërshtonin thirrjen e tij dhe t'i pengonin njerëzit nga rruga e Zotit në të cilën ai i thërriste. Kjo është surja që u përgjigjet në mënyrë të drejtpërdrejtë atyre pyetjeve që njihen si 'pyetjet përfundimtare', pyetje të cilat kanë të bëjnë me besimin e drejtë dhe që përgjigjen e tyre e gjejmë të qartë dhe të dukshme në suret mekase, njëra prej të cilave është edhe surja El-En'ām.

Njohuritë rreth natyrës e bëjnë njeriun të njohë Krijuesin – madhëruar qoftë Ai - dhe të kuptojë disa nga aspektet e madhështisë së Tij, lavdëruar qoftë Ai! Por, nga këto njohuri përfiton personi që nuk e

përçmon ose nënvlerëson natyrën, por që mediton për sistemin e saj, për ligjet dhe rregullat e saj, për pamjen e saj dhe për ato që ajo pamje tregon. Sa më shumë njohuri që njeriu përfiton rreth natyrës, aq më shumë e njeh Zotin dhe aq më shumë ndien frikë-respekt për Të: **“Me të vërtetë, ata që i frikësohen më shumë Allahut – nga robërit e Tij – janë dijetarët.”** [Fātir: 28] Sa më shumë që njeriu e kupton natyrën, aq më shumë i shtohet përulja dhe dorëzimi tek Allahu dhe aq më shumë i shtohet dituria rreth së vërtetës së “amanetit” që i është besuar. Të folurit në mënyrë abstrakte rreth përbërësve të universit, natyrës dhe botës së krijuar - larg lidhjes së tyre me Krijuesin e madh dhe larg qëllimeve të Tij nga ky krijim - nuk ndihmon në perceptimin e plotë të të vërtetave të tyre, as në “kombinimin mes dy leximeve” dhe as në përkushtimin ndaj “parimeve të ndërtimit të jetës në Tokë dhe qëllimeve të Kur'anit”. Universi nuk ka asnjë pushtet mbi njeriun, por të folurit rreth universit të nënshtruar, rreth natyrës së krijuar e të nënshtruar dhe rreth ligjeve të saj i vjen në ndihmë njeriut për të zbuluar vetveten, për të gjetur Zotin e tij – madhëruar qoftë Ai - dhe për të kuptuar të vërtetën e misionit të tij si “mëkëmbës i Zotit” në këtë Tokë.

Vërtet mes së padukshmes, njeriut, dhe natyrës, ekziston një farë ndërlidhjeje dhe një farë ndërveprimi, i cili është organizuar dhe rregulluar me ligje të qëndrueshme nga Krijuesi i përgjeshëm²²² dhe madhështor - bekuar dhe lartësuar qoftë Ai! Surja El-En'ām bën një lidhje të ngushtë mes këtyre tri palëve, “të padukshmes, njeriut dhe natyrës”, në mënyrë që të evokojë në vazhdimësi lidhjen midis shpirtit të njeriut, besimit, diturisë dhe vlerave... dhe e gjithë kjo tërheq drejt Atij që ka krijuar qiejt dhe tokën, i Cili ka bërë errësitat edhe dritën. Kjo është surja që paraqet realitetin e hyjnisë dhe të kujdestarisë së Zotit në horizontet e universit dhe të jetës... në horizontet e shpirttrave dhe të ndërgjegjeve... në cepat e botës që nuk shihet edhe në skajet e botës që dëshmohet, pa harruar të sjellë në vëmendje “krijimin fillestar të universit, të njeriut dhe të jetës”.

Kjo është një sure që e bën njeriun të dëshmojë ndikimin e hyjit të vetëm në çdo gjë... në natyrën se si është krijuar njeriu, në univers, në ngjarjet që ndodhin, në problemet dhe vështirësitë, në mirësitë dhe prosperitetin... Të gjitha këto e bëjnë njeriun ta ndiejë veten një rob të

²²² | Përgjeshmësi është i Përgjithmonshmi i përgjeshëm, që qëndron lart kufizimeve të kohës dhe vendit, asgjësimi apo mbarimit.

Zotit, i cili nuk mund ta harrojë Atë - lavdëruar qoftë - as edhe për një fraksion të sekondës... përndryshe atë e marrin nën kontroll ndjenjat e skllavërisë absurde, skllavëria e shpirtit dhe e ndërgjegjes, e rendjes dhe e lëvizjes së çrregullt e të paorientuar... ose e zotërojnë traditat, zakonet dhe ritualet e pabaza... ndërkohë që gjithçka në univers e lavdëron dhe e shenjtëron Zotin e madhërishëm!

“Vërtet pushteti është vetëm i Allahut!” [El-En’ām: 57] Ky ajet përfaqëson konkluzionin përfundimtar të besimit, që thotë *“La ilāhe il-l All-llah –S’ka zot tjetër përveç Allahut!”*. Ky është një konkluzion që rezulton nga ky besim. Ky ajet kërkon të heqë autoritetin e klerikëve dhe të sundimtarëve dhe tregon se njerëzit nuk kanë asnjë pushtet mbi njerëzit, sepse pushteti – i gjithi - është vetëm i Allahut, Zotit të botëve. Ai është autoriteti që ka pushtet mbi ndërgjegjet. Ai është autoriteti që ka pushtet mbi ritualet fetare... Ai është autoriteti që ka pushtet mbi pasurinë, mbi gjykimin, mbi shpirtrat dhe mbi trupat... dhe mbi të gjitha detajet e jetës.

Surja El-En’ām, në ajetet e para të saj, merret me prezantimin e çështjes themelore dhe të qëllimit më të madh të Kur’anit famëlartë, që është tevhidi – monoteizmi. Këtë ajo e bën duke sjellë shembuj që gjenden në horizontet e universit dhe në vetë qeniet njerëzore. Gjithashtu, kjo sure tregon se Allahu i plotfuqishëm është i vetmi që e zotëron pushtetin absolut mbi gjithë universin... dhe i diskuton këto çështje, derisa afrohet aty nga mesi i sures. Më pas surja na prezanton shembullin e Ibrahimit, si një model serioz në kërkimin e së vërtetës dhe këmbëngulës për ta gjetur atë, pavarësisht vështirësive dhe mundimeve që paraqet ky qëllim. Ky është një shembull që tregon për krijesat, që janë në kërkim të Krijuesit... tregon për “ekzistencën” vetë, e cila është në kërkim të Atij që ka sjellë në ekzistencë gjithë çfarë ekziston. Surja sjell në kujtesë shembullin e Ibrahimit a.s., ngaqë idhujtarët arabë dhe mosbesimtarët nga njerëzit e Librit pretendonin se i përmbaheshin fesë së drejtë dhe të pastër të Ibrahimit a.s.. Kështu që Allahu i madhërishëm i përgënjeshtroi ata për pretendimin që ata prezantojnë dhe u sqaroi atyre injorancën ku gjenden dhe se sa larg asaj që pretendojnë janë ata.

Gjithashtu konteksti i sures ekspozohet ndaj shumë ‘dyerve’ të idhujtarisë, mohimit dhe humbjes... siç janë ‘dyert’ që shpien në smirë, tirani, kotësi, arrogancë, siç trajton edhe talljen nga ana e atyre mosbesimtarëve, që e shoqëronin kërkesa pa fund, siç ishin rastet kur ata i

kërkonin Pejgamberit, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të, t'u zbriste engjëjt nga qielli që ata të dëshmonin për vërtetësinë e mesazhit dhe për vërtetësinë e të Dërguarit, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të, edhe që ata engjëj ta shoqëronin në misionin e tij... Ose kur i kërkuan ta zbriste Librin përnjëherësh, të plotë... ose që i Dërguari, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të, të sillte mrekulli të ndryshme të prekshme, ndërkohë që e dinin se i Dërguari nuk mund të sjellë asnjë mrekulli pa lejen e Zotit... Por, gjithë këto kërkesa të tyre, që ia drejtonin të Dërguarit të Zotit, ata i bënë nga injoranca dhe për shkak të besëtytnive dhe legjendave që i trashëgonin nga të parët dhe nga baballarëve të tyre. Ata nuk arrinin ta perceptonin se Allahu i madhërishëm kishte një rregullore të prerë në lidhje me zbritjen e engjëjve. Sipas asaj rregulloreje, kur ata engjëj zbrisnin te ndonjë komb që e përgënjeshtrojnë të Dërguarin e Allahut, ata zbrisnin vetëm për të zbatuar rregulloren e Allahut që diktonte për t'i shkatërruar ata. Nëse Allahu do t'u ishte përgjigjur kërkesës së tyre dhe të zbriste një engjëll, atëherë çështja do të kishte marrë fund dhe ata do të ishin shkatërruar. Por, Allahu i plotfuqishëm, bekuar dhe lartësuar qoftë Ai, deshi t'i linte ta vazhdonin jetën, deshi t'u jepte afat dhe të mos e zbatonte rregulloren e Tij për t'i shfarosur... me shpresën se nga ata do të dilnin breza që i besonin Zotit me një besim të pastër.

Pasi Allahu i madhërishëm, bekuar dhe lartësuar qoftë Ai, i prezan-ton në këtë sure të gjitha sa thamë më sipër, Ai tërheq vëmendjen drejt shumë shtigjeve të tjera të devijimit nga tevhidi. Nga ato shtigje përmend këtu bashkëpunimin që ndodh mes djajve të njerëzve me djajtë e xhinëve, ku të dyja palët shkëmbejnë sugjerime dyshimesh dhe propozime qesharake të lajthitura, të cilat tregojnë se ata nuk mund të lartësohen në nivelin e seriozitetit dhe të dëshirës së sinqertë për të dalë nga errësira e dyshimit në dritën e besimit, monoteizmit, udhëzimit dhe pastrimit. Ata nuk mund të arrijnë dot në atë pozitë të lartë ku thërret Allahu i madhërishëm. Gjithashtu nga ato shtigje është edhe shtegu që çon në mohimin e përgjegjësisë dhe hedhjen e saj tek Allahu i madhërishëm ose mbi drejtuesit dhe të mëdhenjtë, me pretendimin se 'ata janë të detyruar për të vepruar në atë mënyrë'.

Pas kësaj Kur'ani fisnik zhvendoset për të treguar për një tjetër 'derë' të rrezikshme nga dyert e mosbesimit dhe idhujtarisë, e cila çon në rebelimin kundër vendimeve të Zotit dhe në shkeljen e tyre. Bëhet

fjalë për derën e “lejimit dhe ndalimit” të ushqimeve, pa pasur ndonjë bazë të mirëfilltë. Idhujtarët e quanin të lejuar gjithë çfarë dëshironin ata, e po ashtu bënë edhe për të ndaluarat, pa pasur asnjë provë, as argument dhe asnjë gjurmë diturie, përveç epsheve dhe vendimeve të tyre arbitrare. Këtu Allahu i madhërishëm e përcakton me hollësi dhe në mënyrë të hapur dhe të qartë se e drejta për të bërë legjislacionin i përket vetëm Atij, lavdëruar qoftë Ai! Askush në ekzistencë, përveç Tij, nuk ka të drejtë të përcaktojë se çfarë është e lejuar dhe çfarë është e ndaluar në lidhje me ushqimet ose në lidhje me gjërat e tjera. Dhe pasi konteksti kur'anor përfundon me të gjitha këto, dhe pasi i shpalos cilësitë me të cilat karakterizohet sheriat i Kur'anit, cilësi të tilla si lehtësimi, mëshira, heqja e vështirësisë, heqja e 'zinxhirëve dhe prangave', lejimi i gjërave të mira dhe ndalimi i të këqijave... më pas konteksti zhvendoset të përcaktojë se cili është 'burimi i fesë'.

Pra, konteksti kthehet drejt një çështjeje tjetër themelore, që është çështja e 'besimit në burim', në burimin e tërë fesë, i cili flet për çështje që kanë të bëjnë me besimin, legjislacionin, sistemin, sjelljet dhe transakSIONET. Ai burim është Kur'ani i lavdishëm. Konteksti këtu kthehet drejt njohjes së vlerave të Kur'anit dhe drejt domosdoshmërisë për të pranuar se ai është fjala e Zotit dhe Libri i Tij, dhe gjithashtu jep indikacione se ata njerëz (idhujtarët arabë) e kishin humbur rrugën, e kishin ndarë fenë e tyre dhe ishin bërë grupime. Nga të tillët i Dërguari, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të, duhej të ishte i distancuar. Ndër rreshtat e sures, dhe në fund të saj, Allahu i madhërishëm thekson atë me të cilën ishte urdhëruar i Dërguari, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të, të deklaronte: “Ai ishte urdhëruar të deklaronte se Allahu e ka udhëzuar atë në rrugë të drejtë, në fenë e drejtë, në fenë e pastër dhe të drejtë të Ibrahimit, i cili ishte një musliman (i dorëzuar Allahut) dhe që nuk ishte idhujtar”. Ai ishte urdhëruar të deklaronte gjithashtu besimin e pastër dhe të singertë në një Zot të vetëm dhe domosdoshmërinë e deklarimit se gjithçka që ai e bënte, qoftë namazin, ritualet, madje jeta edhe vdekja e tij, ishin për Allahun dhe i përkisnin vetëm Allahut, Zotit të botëve, i cili nuk ka partner në pushetetin e Tij... Me këtë ishte urdhëruar të vepronte dhe ai ishte i pari i muslimanëve. Po ashtu i Dërguari, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të, nuk mund të dëshironte zot tjetër përveç Allahut sepse është Ai që i hodhi themelet e drejtësisë. Sipas drejtësisë së Allahut,

çdo njeri ia bën vetes të mirën edhe të keqen... dhe askush nuk do të mbajë nga barra e tjetrit. Të gjithë do të kthehen te Zoti i tyre dhe Ai do t'i sqarojë rreth çështjeve që kishin pasur mosmarrëveshje... E si t'u dëshironte ndonjë zot tjetër përveç Allahut, kur Ai është që i ka bërë njerëzit mëkëmbës të Tij në Tokë dhe trashëgimtarë të saj, e Ai i ka ngritur një pjesë të tyre mbi të tjerët për t'i sprovuar në atë çfarë u ka dhënë...

Nga sa u tha më sipër bëhet e qartë se shtylla kryesore e sures El-En'ām është diskutimi rreth idhujtarëve, rreth dyshimeve të tyre, dhe rreth pretendimeve që ata kishin, në tërësinë e tyre. Ajetet e kësaj sureje i hedhin poshtë të gjitha ato dyshime dhe pretendime të idhujtarëve, shpjegojnë kotësinë e tyre dhe tregojnë për prishjen e tërë jetës së tyre - në tërësi dhe në detaje – për shkak të devijimit të tyre nga rruga e drejtë e monoteizmit. Surja paraqet alternativat hyjnore ndaj të gjitha përshtimeve dhe ligjeve që idhujtarët kishin bërë dhe shpikur, në detaje të ndryshme të jetës. Pra, shtylla dhe boshti i kësaj sureje është 'monoteizmi i pastër', dhe e shpalos atë në të gjitha format e tij, përfshirë legjislacionin që buron prej tij. Për këtë monoteizëm Kur'ani sjell si argument universin dhe kërkon nga njerëzit që ata ta vëzhgojnë atë, të vëzhgojnë detajet dhe të gjitha pjesët e tij, të vëzhgojnë rregullat dhe ligjet që e kontrollojnë atë... pastaj sjell në vëmendje edhe gjendjen kontradiktore dhe të devijuar në të cilën ndodheshin idhujtarët. Surja vë në dukje se pavarësisht aftësisë së Allahut të plotfuqishëm për t'i ndëshkuar me shpejtësi idhujtarët, Ai prapëseprapë është falës dhe shumë i mëshirshëm.

Dhe këtu përfundon surja.

Interpretimi i detajuar i sures El-En'ām

Pjesa e parë: Fillimi me lavdërim dhe falënderim për Allahun dhe historia e krijimit

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
 "الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ وَجَعَلَ الظُّلُمَاتِ وَالنُّورَ ثُمَّ الَّذِينَ كَفَرُوا بِرَبِّهِمْ يَعْدِلُونَ (1) هُوَ الَّذِي
 خَلَقَكُمْ مِنْ طِينٍ ثُمَّ قَضَى أَجَلًا وَأَجَلٌ مُسَمًّى عِنْدَهُ ثُمَّ أَنْتُمْ تَمْتَرُونَ (2) وَهُوَ اللَّهُ فِي السَّمَاوَاتِ وَفِي الْأَرْضِ يَعْلَمُ
 سِرَّكُمْ وَجَهْرَكُمْ وَيَعْلَمُ مَا تَكْسِبُونَ (3) وَمَا تَأْتِيهِمْ مِنْ آيَةٍ مِنْ آيَاتِ رَبِّهِمْ إِلَّا كَانُوا عَنْهَا مُعْرِضِينَ (4) فَقَدْ كَذَّبُوا
 بِالْحَقِّ لَمَّا جَاءَهُمْ فَسَوْفَ يَأْتِيهِمْ أَنْبَاءُ مَا كَانُوا بِهِ يَسْتَهْزِئُونَ (5) أَلَمْ يَرَوْا كَمْ أَهْلَكْنَا مِنْ قَبْلِهِمْ مِنْ قَرْنٍ مَكَّنَّاهُمْ فِي
 الْأَرْضِ مَا لَمْ نُمَكِّنْ لَكُمْ وَأَرْسَلْنَا السَّمَاءَ عَلَيْهِمْ مِدْرَارًا وَجَعَلْنَا الْأَنْهَارَ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهِمْ فَأَهْلَكْنَاهُمْ بِذُنُوبِهِمْ وَأَنْشَأْنَا
 مِنْ بَعْدِهِمْ قَرْنًا آخَرِينَ (6)"

“Lavdëruar me falënderim qoftë Allahu, i Cili krijoi qiejt edhe tokën, dhe bëri errësirat edhe dritën... pastaj ata që nuk besojnë, barazojnë (të tjerë) me Zotin e tyre. (1) Ai është i Cili ju krijoi juve nga balta, pastaj vendosi një afat... dhe një afat i caktuar (i njohur) gjendet tek Ai... pastaj ju dyshoni. (2) Dhe Ai është Allahu (i vetëm) në qiej dhe në tokë. Ai e di të fshehtën tuaj, edhe atë që e bëni haptazi, dhe Ai e di çfarë “fitoni”. (3) Sa herë që atyre u vjen ndonjë ajet-shenjë nga Zoti i tyre, ata vetëm se ia kthejnë asaj shpinën. (4) Ata e përgënjeshtrojnë të vërtetën kur ajo u erdhi, por do t’u vijë lajmet për atë çfarë talleshin me të. (5) A nuk e kanë parë ata se sa breza kemi shkatërruar para tyre, të cilët i patëm rregulluar aq mirë në Tokë, gjë të cilën juve nuk jua kemi mundësuar? Ne u patëm dërguar atyre shi të bollshëm dhe patëm bërë lumenj të rrjedhin poshtë tyre... pastaj i shkatërruam ata për shkak të mëkateve të tyre, dhe pas tyre sollëm një brez të tjerësh.” [El-En’ām: 1-6]

Allahu i madhërishëm e fillon këtë sure me fjalët “Lavdëruar me falënderim qoftë Allahu!” [El-En’ām: 1], dhe janë po këto fjalët me të cilat Allahu e hap librin e Tij, Kur’anin, që në fillimin e tij. Po me këto fjalë i Madhërishmi fillon edhe katër sure të tjera mekase, ku secila prej tyre bën të qartë thirrjen në të cilën fton i Dërguari i Allahut dhe i gjithë umeti i të dërguarve së bashku me të, dhe shprehen hapur

kundër idhujtarëve. Surja El-En'ām vjen në fund të çerekut të parë të Kur'anit, pastaj fjalët “Lavdëruar me falënderim qoftë Allahu!” vijnë në suren El-Kehf, e cila përbën fundin e çerekut të dytë të Kur'anit dhe fillimin e çerekut të tretë të tij. Më pas, për të tretën herë, këto fjalë thuhen në fillim të sures Sebe', kurse për herën e katërt vijnë në fillim të sures Fātir, dhe këto dy sure përfaqësojnë fundin e çerekut të tretë të librit të shenjtë. Këto fjalë që shprehin “falënderim me lavdërim” për Allahun në këtë sure, vijnë të pasuara me mrekullitë e Allahut në krijimin e qiejve dhe të tokës dhe në bërjen e errësirave dhe të dritës, dhe këtu bëhet fjalë për dritën reale. Kurse në herën e dytë kur citohen këto fjalë, pra në suren El-Kehf, ato pasohen me mirësinë e “zbritjes së Kur'anit” nga ana e Allahut, te robi i Tij, Muhammedi, dhe këtu bëhet fjalë për dritën figurative: **“Dhe zbritëm te ju një dritë...”** [En-Nisā': 174] Në herën e tretë këto fjalë shoqërohen me cilësinë e Allahut si i urtë, i gjithinformuar dhe i gjithëditur për gjithë çfarë zbret nga qielli edhe çfarë ngjitet në të. Në herën e katërt këto fjalë vijnë të shoqëruara me mirësinë e krijimit të qiejve dhe të tokës dhe me bërjen e engjëjve si lajmëtarë dhe të dërguar të Tij. Në secilin rast fjalët që vijnë pas “Lavdëruar me falënderim qoftë Allahu!” vijnë si arsyetim që tregon se “lavdërimi me falënderim” i takon vetëm Allahut dhe ky lavdërim dhe falënderim nuk lejohet të kalojë tek askush tjetër përveç Tij. Kjo sepse “lavdërimi me falënderim” konsiderohet një lloj adhurimi, kështu që njeriut nuk i ka hije dhe nuk i është e përshtatshme që këto fjalë t'ia drejtojë dikujt tjetër përveç Allahut të madhërishëm. Dhe fjalët: **“krijoi qiejt edhe tokën dhe bëri errësirat edhe dritën”** [El-En'ām: 1] janë disa nga arsyet se pse “lavdërimi me falënderim” është vetëm për Allahun, bekuar dhe lartësuar qoftë Ai, dhe shërbejnë si dritë ndriçuese që qartësojnë gjendjen e çuditshme në të cilën përfunduan idhujtarët, të cilët i kapërcyen të gjitha bazat themelore të logjikës, urtësisë, mençurisë, fjalës së drejtë dhe mendimit të matur dhe i bënë robërit e Tij të barabartë dhe të njëjtë me Të, madhëruar qoftë Ai. I Larti thotë: **“pastaj ata që nuk besojnë, barazojnë (të tjerë) me Zotin e tyre.”** [El-En'ām: 1] Pra, pavarësisht asaj që citon i Madhërishmi, për krijimin e qiejve dhe të tokës, për bërjen e errësirave dhe të dritës, dhe se Ai është i vetmi që krijon, shpik, kujdeset dhe është i vetmi zot... ata idhujtarë prapëseprapë barazojnë edhe të tjerë me Të.

“Krijimi”, të cilin e citon këtu Allahu –bekuar dhe lartësuar qoftë Ai – nënkupton “sjelljen e diçkaje në ekzistencë, nga i Plotfuqishmi, duke e krijuar atë me një vlerësim dhe urtësi absolute, pavarësisht nëse krijesat e vënë re këtë apo jo”, dhe kur flet për “qiejt edhe Tokën”, Ai i madhërishmi përdor fjalën “krijim”. Por, kur Ai përmend errësirat dhe dritën, Ai thotë: **“bëri errësirat edhe dritën”** [El-En’ām: 1], pra citon fjalën “bëri”, jo krijoi. Dhe “bërja” do të thotë “sjellja në ekzistencë e diçkaje që vihet re, dhe që shoqërohet edhe me diçka tjetër”, si për shembull: **“Allahu bëri për ju bashkëshorte, nga vetë ju... Dhe nga bashkëshortet tua, Ai bëri për ju bijë dhe nipër, dhe ju furnizoi me të mira.”** [En-Nahl: 72], ose: **“Bekuar qoftë Ai që ka bërë në qiell konstelacione, dhe ka bërë në të një pishtar dhe një hënë ndriçuese! Dhe Ai që i ka bërë natën edhe ditën, që vijnë njëra pas tjetrës (si mundësi të njëpasnjëshme), për kë dëshiron të përkujtohet ose që dëshiron të falënderojë.”** [El-Furkân: 61-62] Pra “bërja” ka kuptimin e transformimit, në mënyrë që një gjë, me lejen e Krijuesit të Madhërishëm, fillon në një formë të caktuar, pastaj transformohet në diçka tjetër. “Errësirat dhe drita” mund të kenë kuptim real, por edhe figurativ. Ashtu siç ekzistojnë errësira edhe drita reale dhe të prekshme nga shqisa e të shikuarit, siç janë errësira e natës dhe drita e ditës: **“Dhe e fshimë shenjë e natës, dhe e bëmë shenjë e ditës të dukshme (që shihet).”** [El-Isrâ’: 12], ekzistojnë edhe errësirat dhe drita figurative, si besimi dhe mohimi, errësira e injorancës dhe drita e diturisë, etj..

I Larti thotë: **“bëri errësirat edhe dritën”** [El-En’ām: 1], ku fjalën ‘errësirë’ e thotë në numrin shumë, kurse dritën në njëjës, për shkak se errësirat janë të shumta, kurse drita është një e vetme, siç e thotë i Larti: **“E çfarë gjendet përtej së vërtetës, përveç humbjes?!”** [Junus: 32]

Kur’ani e përmend shumë dritën dhe e lavdëron me falënderim Allahun për këtë mirësi që u ka dhënë njerëzve. Prandaj, le të vrapojnë muslimanët, madje e gjithë bota, ta rrethojnë veten e tyre me të gjitha llojet e aurorave të dritës, ato figurative edhe ato reale! Le të jenë njerëzit vërtet falënderues ndaj Allahut të madhërishëm për mirësinë e qarkullimit të errësirave dhe të dritës. Pritej që këtij umeti, Libri i të cilit përmban gjithë këtë dritë, të mos ia kalonte askush në shpikjen e elektricitetit dhe dritës. Ishte e pritshme që jurisprudenca e tij të përfshinte marrjen e dritës dhe sigurimin e saj për çdo qenie njerëzore, duke e konsideruar këtë si një detyrë nga detyrat e umetit dhe një

objektiv nga objektivat e tij, në mënyrë që, errësira, qoftë ajo reale apo figurative, të mos mbizotëronte në asnjë fshat nga fshatrat e tij, në asnjë qytet nga qytetet e tij dhe në asnjë vend nga vendet e tij, por dritat e të gjitha llojeve të rrezatonin e shpërndareshin mbi të... e të zhdukeshin errësirat e besëtytnive, mashtrimit, magjisë dhe fallit, të zhdukej kapja pas dëshirave të kota e ëndrrave me sy hapur, dhe pas kërimit të rezultateve pa ndjekur shkaqet që i sjellin ato. Por ata që e vërejnë dhe e ndjekin këtë janë njerëzit e udhëzuar dhe të devotshëm, të cilët e mbartin Kur'anin në mënyrë njerëzore, e kuptojnë atë dhe i kuptojnë ajetet dhe shenjat e tij. Kurse ata të cilëve iu ngarkua Kur'ani, por e mbartën atë si 'gomari kur mbart libra', si mund të udhëzohen nga ky Libër apo të arrijnë të perceptojnë të vërtetën e dritave të tij? Shumica e territoreve të muslimanëve sot kanë mungesë drite, të të gjitha llojeve të saj, sikur të mos e kishin lexuar kurrë suren e Dritës, madje as fillimet e asaj sureje. Ata nuk u lartësuan të perceptonin arsyet se pse i Madhërishmi i prezanton si mirësi krijimin e qiejve dhe të tokës dhe bërjen e errësirave dhe të dritës. "Bërja" tregon për ndërhyrjen njerëzore që pritet të ndodhë nga ata që udhëzohen me librin e Zotit dhe që me të i udhëzojnë edhe të tjerët, e që me të gjykojnë. Kurse errësira është një gjendje në të cilën gjendet çdo vend ku nuk ka dritë. Drita përfaqëson rrezatimin e përhapur kudo dhe që ndihmon për të parë. Ndoshta mes rrezatimit dhe dritës mund të ketë dallim. Drita, siç do ta shpjegojmë, është e prekshme pamore dhe perceptohet me anë të shikimit, e gjithashtu ajo ka edhe kuptim figurativ, logjik ose shpirtëror, që perceptohet me anë të vizionit ose syrit të zemrës dhe të shpirtit. Kur'ani e quan veten e tij si "dritë"; edhe për të Dërguarin e Zotit, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të, Kur'ani thotë se ai është dritë. Ajeti i sures El-En'ām fjalën dritë e thotë në numrin njëjës, kurse fjalën errësirë e thotë në numrin shumës, e të gjitha ajetet ku citohen drita dhe errësira vijnë të cituara në këtë formë, pra me "dritën" në njëjës dhe me "errësirën" në shumës. Kudo që është përmendur drita në Kur'an, ka ardhur vetëm në njëjës... kurse errësira ka ardhur vetëm në shumës.

Kur analizojmë kuptimet e ajetit të ndritur: **"dhe bëri errësirat edhe dritën"** [El-En'ām: 1], kuptojmë se drita e së vërtetës është një dhe të vetme, të cilën e lidh me një lloj gjendjeje si të jetë një lumë që rrjedh, nga i cili merr ai të cilit Zoti ia mundëson, aq sa dëshiron Ai: **"Secilës**

palë u japim, atyre edhe atyre, nga të mirat e Zotit tënd, dhe të mirat e Zotit tënd nuk i mohohen askujt.” [El-Isrā’: 20] Kur besimi se “ekziston vetëm një e vërtetë” në vetvete (pra, ajo që është e vërtetë te Zoti, lartësuar qoftë Ai), shoqërohet nga vetëdija dhe të kuptuarit, të cilat e mbrojnë njeriun nga ndjesia e mendjemadhësisë apo nga ideja se ai mund ta zotërojë të vërtetën e plotë, kjo nuk përbën ndonjë të keqe. Por, kur njeriu - që është një qenie me aftësi relativisht të kufizuara - krijon iluzionin se ai ka aftësinë të zotërojë të vërtetën e plotë siç është ajo, kjo do ta shtyjë atë në mënyrë të pashmangshme të jetë arrogant ndaj kujtdo që e kundërshton. Personi i tillë do të shikohet si një njeri që e ka e tejkaluar të vërtetën dhe ka dalë në humbje... pra, në të kundërtën e saj. Ky tejkalim i së vërtetës dhe dalja përtej saj mund ta bëjë atë person të konsiderohet mohues dhe që ka kryer krim, sepse ai e kapërceu të vërtetën që e njihte dhe doli në zonën e humbjes; personi i tillë, nuk ia qëllloi së vërtetës, e kapërceu atë dhe devijoi prej saj. Nuk konsiderohet si e keqe nëse “njerëzit e shikojnë të vërtetën brenda kor-nizës së relativitetit të tyre dhe e pranojnë se nuk e njohin atë të tërën”. Por, ata që nuk besojnë, e që gjithashtu barazojnë ndonjë gjë me Zotin e madhërishëm, ose i shoqërojnë partnerë Atij – gjë për të cilën nuk kanë asnjë argument - ata kështu dalin patjetër në humbje, e tejkalojnë të vërtetën, dhe si pasojë, as e kanë arritur dhe as do ta arrijnë të vërtetën. Ndoshta për këtë tregon i Madhërishmi, kur thotë: **“Dhe do t’i kthejmë zemrat dhe shikimet e tyre ashtu siç nuk patën besuar herën e parë dhe i lëmë të verbohen në atë kotësinë e tyre.”** [El-En’ām: 110] Dhe kjo vlen të thuhet për ata që i barazuan me Zotin ata idhuj dhe zota të ndryshëm që i adhuronin dhe që ua adresonin atyre lavdërimet me falënderime dhe kërkonin ndihmë nga ata për nevojat e tyre. Ata që nuk mund të krijojnë as edhe një mizë, edhe po të mblidhen e të bëhen bashkë të gjithë sa janë, e që madje, nëse miza ua merr ndonjë gjë, ata nuk mund ta shpëtojnë dot prej saj... si mund të barazohen ata me Atë që ka krijuar qiejt dhe tokën, që ka bërë errësirat dhe dritën? **“Edhe nëse Ne do t’u zbrisnim atyre engjëjt, dhe t’u flitnin të vdekurit dhe të mblidhnim gjithçka përballë tyre, ata nuk do të mund të besonin, por vetëm nëse dëshiron Zoti... Por shumica e tyre nuk dinë.”** [El-En’ām: 111]

Më pas konteksti zhvendoset në ajetin e dytë të sures El-En’ām për të treguar për origjinën e krijimit. I Larti thotë: **“Ai është Ai që ju**

krijoi ju nga balta.” [El-En’ām: 2] Me këtë i Madhërishmi tërheq vëmendjen e njeriut që të kthehet të shikojë origjinën e krijimit dhe të ndjekë ecurinë e këtij krijimi, që nga fillimi i tij... si u krijua ai nga balta (nga e cila u krijua njeriu i parë), pastaj si u krijua bashkëshortja e tij nga vetë njeriu i parë dhe më pas si u krijuan kushtet e krijimit të natyrshëm, i cili përsëritet sipas rregullave të pandryshueshme hyjnore: **“nga pika e farës, pastaj nga një mpiksje gjaku, pastaj nga një si copë mishi e përtypur, me formë edhe pa formë...”**. [El-Haxhxh: 5] Kjo është ajo që tregohet edhe në suren El-Mu’mînûn: **“Ne e kemi krijuar njeriun nga një ekstrakt balte. (12) Pastaj, Ne e kemi bërë atë si farë, në një vend të sigurt. (13) Pastaj, Ne e bëmë farën një mpiksje gjaku dhe mpiksjes e gjakut e bëmë si një copë mishi të përtypur, dhe copën e mishit të përtypur e bëmë kocka, dhe kockat i mbuluam me mish... pastaj Ne e zhvilluam atë në një krijim tjetër... Pra, bekuar qoftë Allahu, më i miri i krijuesve!”** [El-Mu’mînûn: 12-14] Kur’ani i tregon këto etapa, në mënyrë që të mos mbetet asnjë hapësirë, përpara asnjërit që ka mend dhe vizion, që ta mohojë Zotin ose të pretendojë se Ai, në këtë proces të krijimit të njeriut, ka partnerë ose ndihmës që e ndihmojnë e të tjera si këto... Pastaj, i Madhërishmi sqaron fundin e jetës, ashtu siç sqaroi fillimin e saj, dhe thotë: **“Pastaj ju, pas kësaj, do të jeni të vdekur. (15) Dhe më pas, në Ditën e Kiametit, ju do të ringjalleni.”** [E-Mu’mînûn: 15-16]

Një nga zakonet e Kur’anit është të përmendë çështje që janë të kundërta të njëra-tjetrës dhe përderisa përmendi fillimin e jetës: **“Ai është Ai që ju krijoi ju nga balta”** [El-En’ām: 2], atëherë duhet patjetër ta përmendë edhe fundin e saj dhe thotë: **“pastaj vendosi një afat”** [El-En’ām: 2], që është afati i jetës së secilit individ në këtë botë: **“dhe një afat i caktuar (i njohur) gjendet tek Ai... pastaj ju dyshoni.”** [El-En’ām: 2], bëhet fjalë për afatin e ringjalljes. Me këtë mënyrë të shkurtër të shprehjes dhe të saktë, e me një domethënie të plotë, i Madhërishmi prezanton fillimin e krijimit dhe fundin e tij, në nivelin e individëve dhe të popujve, madje në nivelin e të gjithë krijimit. Mënyrën e paimitueshme të të shprehurit të Kur’anit e gjejmë në mënyrën më të hijshme të thënë në fundin e ajetit të parë, që thotë: **“barazojnë...”** [El-En’ām: 1], dhe në fundin e ajetit të dytë, që thotë: **“dyshoni...”** [El-En’ām: 2] dhe nuk e përmend aspak se për çfarë dyshojnë ata më detajisht, në mënyrë që ta tregojë dyshimin si një nga simptomat e

sëmundjes së atyre që e kanë zemrën të sëmurë. Ata që dyshojnë, dyshojnë në lidhje me krijimin dhe mënyrën se si filloi ai... Ata dyshojnë në Zotin dhe cilësinë e Tij si një dhe i vetëm... Ata dyshojnë në origjinën e krijimit dhe në fundin e tij... në ringjalljen dhe mënyrën se si ajo do të ndodhë... Ata dyshojnë në afatet që Allahu u ka dhënë individëve dhe popujve në jetën e kësaj bote.

Pastaj konteksti na merr për në konfirmimin e Allahut të madhërishtëm që thotë se duan apo nuk duan ata që barazojnë të tjerë me Zotin e tyre dhe që dyshojnë në Të, gjithsesi: **“Ai e di të fshehtën tuaj, edhe atë që e bëni haptazi, dhe Ai e di çfarë “fitoni.”** [El-En’ām: 3] Dhe ju do të merreni në pyetje atë ditë kur nga ju nuk do të mund të fshihet asgjë, ditën kur të dilni para këtij Zoti që është një dhe i vetëm, i Cili e di të fshehtën tuaj, edhe atë që ju e bëni haptazi... pra, që e di gjithë çfarë bëni. Ai do t’ju kërkojë llogari për gjithë çfarë keni bërë, pse dhe si e keni bërë... si edhe për gjithë çfarë keni lënë pa bërë, pse dhe si e keni lënë... Ai do t’ju përballë me gjithë çfarë keni bërë, ndërkohë që Atij nuk i qëndron asgjë e fshehtë, dhe do të hasni në një llogaridhënie të saktë dhe në një zbulim gjithëpërfshirës, për gjithë çfarë keni bërë dhe që keni lënë pa bërë, çfarë keni fshehur dhe çfarë keni bërë haptazi. Allahu i madhërishtëm i di të gjitha këto dhe ju ka sjellë argumente për këtë aftësi të Tijën. Ai ka sjellë prova që dëshmojnë vërtetësinë dhe saktësinë e kësaj që thotë.

“Sa herë që atyre u vjen ndonjë ajet-shenjë nga Zoti i tyre, ata vetëm se ia kthejnë asaj shpinën. (4) Ata e përgënjeshtrojnë të vërtetën kur ajo u erdhi, por do t’u vijnë lajmet për atë çfarë talleshin me të. (5) A nuk e kanë parë ata se sa breza kemi shkatërruar para tyre, të cilët i patëm rregulluar aq mirë në Tokë, gjë të cilën nuk jua kemi mundur juve? Ne u patëm dërguar atyre shi të bollshëm, dhe patëm bërë lumenj të rrjedhin poshtë tyre... pastaj i shkatërruam ata për shkak të mëkateve të tyre dhe pas tyre sollëm një brez të tjerësh.” [El-En’ām: 4-6] Pra, juve ju kanë ardhur shenja të njëpasnjëshme dhe gjithëpërfshirëse, por ju e përgënjeshtrojat të vërtetën dhe besuat në humbje. Të gjitha këto nuk lanë asnjë ndikim tek ju dhe as historitë e atyre popujve para jush, të cilët: **“I bëmë histori që tregohen, dhe i shqyem copë-copë”** [Sebe’: 19], nuk i tërhoqën aspak shikimet tuaja. Ne - thotë i Madhërishtëmi - kështu vepruam me ata popuj të mëparshëm, ngaqë i mohuan shenjat e Zotit, u tallën me të dërguarit dhe

ndoqën gjithfarëlloj mohuesi, tirani dhe kokëforti. Prandaj, edhe juve gjithashtu, do t'ju vijënë lajmet e sakta dhe të vërteta, të cilat do t'ju konfirmojnë të vërtetën e atyre lajmeve, me të cilat ju aq shumë u tallët, i përçmuat dhe shfaqët habinë dhe mohimin tuaj ndaj tyre. Dhe Ne –thotë i Madhërishmi - pyesim nëse sytë tuaj janë verbuar dhe mbyllur dhe nuk keni parë as dëgjuar asgjë nga lajmet dhe shembujt e atyre brezave para jush? Apo mos vallë kundërshtimi juaj dhe mendjemadhësia u bënë pengesë që ju të mendonit dhe të merrnit mësim nga përfundimi që patën ata? Ndoshta ju e dini se sa jetë të rehatshme dhe të begatë kishin pasur ata, sa të fortë dhe të aftë kishin qenë dhe sa shumë e kishin rregulluar jetën e tyre në tokë ata, aq sa i tejkalojnë shumë më shumë këto mirësi që i keni ju... Pastaj, Ne i shkatërruam ata për shkak të mëkateve të tyre, për shkak të mohimit, të cilin ju tani e përqafluat dhe sipas të cilit po ecni edhe ju. Disave nga ata breza u kemi dhënë shumë më shumë sesa ju kemi dhënë juve dhe u krijuam mundësinë e një jete luksi këtu, në këtë jetë të dynjasë. Ne u dërguam shi me bollëk atyre dhe bëmë që lumenjtë të rridhnin poshtë kopshteve dhe banesave të tyre, por ata vepruan në një mënyrë të tillë sa që Ne i hoqëm shpresat prej tyre... Ata filluan të përfshihen në mëkate, shkelje dhe mosbindje ndaj Nesh, kështu që ne i shkatërruam ata për shkak të mëkateve të tyre dhe sollëm një brez tjetër në vend të tyre. Allahu i madhërishëm përmend edhe në sure të tjera shembuj nga ajo periudhë kohe: **“Si ata para tyre, që ishin më të fortë, me më shumë pasuri dhe fëmijë, dhe e shijuan atë që u ishte dhënë... Edhe ju e shijuat atë që ju është dhënë, ashtu siç e shijuan ata para jush atë që u ishte dhënë, dhe vepruat njëllëj siç vepruan ata... Atyre u janë rrënuar veprat e tyre në dynja edhe në ahiret dhe ata janë ata të humburit.”** [Et-Tevbe: 69]

Në një tjetër vend, Kur'an i Madhërishmi përmend historinë e Karunit dhe citon fjalët që kishte thënë ai “se e gjithë ajo pasuri i ishte dhënë ngaqë kishte dituri”, prandaj i Madhërishmi i përgjigjet duke thënë: **“A nuk e di ai se Allahu ka shkatërruar para tij ndër breza, të tillë që ishin më të fortë dhe që kishin mbledhur (pasuri) edhe më shumë sesa ai? Dhe kriminelët nuk pyeten për mëkatet e tyre (por ndëshkohen pa i pyetur)!”** [El-Kasas: 78] Mashtrimi nga jeta e kësaj bote i bën të mëvonshmit të mos marrin mësim nga të mëparshmit dhe nga ajo që u ka ndodhur atyre. Ky kontekst i sures El-En'ām na tërheq

vëmendjen se këtyre veseve të këqija – që pengojnë nga pranimi i së vërtetës dhe nga pranimi i një rregulloreje që është zbatuar mbi shumë breza që kanë kaluar – njeriu duhet t'u bëjë rezistencë dhe t'i largojë nga vetja. Kjo bëhet nëpërmjet përkujtimit të vazhdueshëm të Zotit: **“Dhe kush verbohët së përkujtuari të Gjithëmëshirshmin, Ne i ngjitim atij një djall, që e shoqëron... Dhe ata (djaj) do t'i bëjnë ata (njerëz) të humbasin nga rruga e drejtë, dhe të mendojnë se janë të udhëzuar.”** [Ez-Zuhruf: 36-37] Përkujtimi nuk do të thotë të qëndrosh duke e kujtuar Allahun me kërkimfalje, shprehje dhe fjalë dhe kaq, por kjo realizohet nëpërmjet lidhjes së vazhdueshme me Kur'anin që është plot përkujtim, ta përsiatësh atë dhe të kuptosh domethëniet e tij.

Në përfundim të ajetit të gjashtë të kësaj sureje që kemi në duar, e gjejmë veten në përfundim të një pjese e cila përfaqëson hyrjen e sures dhe e cila na tërheq drejt shtyllës kryesore të kësaj sureje dhe temës së saj dhe na e konfirmon rëndësinë e saj. Ajo shtyllë kryesore është 'besimi në një Zot të vetëm'. Surja sjell prova për këtë dhe argumentin e krijimit të krijesave e vë në funksion të vërtetimit të cilësive të Zotit të madhërisëm si Krijues, Kujdestar, Hyj dhe një e i vetëm, dhe sqaron humbjen në të cilën gjenden idhujtarët, devijimin e tyre... dhe tregon se sëmundja kryesore e atyre që nuk besojnë gjendet në pavëmendjen e tyre dhe në qëndrimin e tyre të shmangur nga e vërteta. Kjo pavëmendje është ajo që i bën ata ta mohojnë të vërtetën që shihet qartë. Gjithashtu, konteksti tregon për pavëmendjen e tyre ndaj studimit të historive të atyre brezave që ishin para tyre dhe kjo në vetvete është një mësim që tregon se si djalli i sillet njeriut për ta bërë atë të largohet nga besimi. Së pari, ai përfiton nga injoranca që njeriu ka rreth Zotit të tij të madhërisëm dhe nga pavëmendja e tij ndaj kujdestarisë së Zotit ndaj tij, pastaj përfiton edhe nga mungesa e zgjuarsisë së tij, e cila e bën këtë njeri të dobët që t'i kundërshtojë shenjat e Zotit, ngaqë mendon se kundërshtimi e lehtëson atë nga vështirësitë e përgjegjësisë së kryerjes së detyrave dhe të menaxhimit në këtë jetë, dhe se “injoranca” rreth këtyre çështjeve do t'ia bëjë më të lehtë llogaridhënien në këtë jetë dhe në ahiret. Sipas kësaj logjike, llogaridhënia e njeriut në këtë jetë do të jetë e lehtë ngaqë në këtë jetë nuk pritët që njeriu të japë llogari nëse beson apo jo... kurse për sa i përket ahiretit, ai nuk beson në të dhe si pasojë as që mendon për llogaridhënien. Kështu që njeriu i tillë i shurdhon veshët, i mbyll sytë ndaj çfarëdo lloj

mësimi që nxirret nga ato ngjarje të kaluara dhe sikur ngre një slogan që thotë: “Ecni dhe duroni në mosbesimin tuaj, në idhujtarinë tuaj dhe në mosbindjen tuaj!”.

Gjashtë ajetet e para të sures El-En’ām përbëjnë hyrjen e kësaj sureje dhe një parathënie për të gjitha pjesët e tjera të sures që do të vijnë më pas. Duke medituat për këto ajete do të vëresh se këto janë sjellë për t’i përgatitur mendjet dhe zemrat e njerëzve për të kuptuar ajetet në vijim, me lejen e Zotit!

Pjesa e dytë:

Konfirmimi i vërtetësisë dhe mrekullisë së këtij mesazhi dhe largimi i të gjitha dyshimeve prej tij

" وَلَوْ نَزَّلْنَاهُ عَلَيْكَ كِتَابًا فِي قِرْطَاسٍ فَلَمَسُوهُ بِأَيْدِيهِمْ لَقَالُوا الَّذِينَ كَفَرُوا إِنَّ هَذَا إِلَّا سِحْرٌ مُبِينٌ (7) وَقَالُوا لَوْلَا أَنْزَلَ عَلَيْهِ مَلَكٌ وَلَوْ أَنْزَلْنَا مَلَكَ لَقُضِيَ الْأَمْرُ ثُمَّ لَا يُنْظَرُونَ (8) وَلَوْ جَعَلْنَاهُ مَلَكًا لَجَعَلْنَاهُ رَجُلًا وَلَلَبَسْنَا عَلَيْهِ مَا يَلْبَسُونَ (9) وَلَقَدْ اسْتَهْزَأَ بِرُسُلٍ مِنْ قَبْلِكَ فَحَاقَ بِالَّذِينَ سَخِرُوا مِنْهُمْ مَا كَانُوا بِهِ يَسْتَهْزِئُونَ (10) قُلْ سِيرُوا فِي الْأَرْضِ ثُمَّ انظُرُوا كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الْمُكَذِّبِينَ (11) قُلْ لِمَنْ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ قُلْ لِلَّهِ كَتَبَ عَلَى نَفْسِهِ الرَّحْمَةُ لِيَجْزِيََكُمْ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ لَا رَيْبَ فِيهِ الَّذِينَ خَسِرُوا أَنْفُسَهُمْ فَهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ (12) وَلَهُ مَا سَكَنَ فِي اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ وَهُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ (13) قُلْ أَغْنَى اللَّهُ وَلِيًّا فَاطِرَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَهُوَ يُطْعَمُ وَلَا يُطْعَمُ قُلْ إِنِّي أَمَرْتُ أَنْ أَكُونَ أَوَّلَ مَنْ أَسْلَمَ وَلَا تَكُونَنَّ مِنَ الْمُشْرِكِينَ (14) قُلْ إِنِّي أَخَافُ إِنْ عَصَيْتُ رَبِّي عَذَابَ يَوْمٍ عَظِيمٍ (15) مَنْ يُصْرِفْ عَنْهُ يَوْمَئِذٍ فَقَدْ رَحِمَهُ وَذَلِكَ الْفُؤَادُ الْمُبِينُ (16) وَإِنْ يَمْسَسْكَ اللَّهُ بَصْرًا فَلَا تَكْشِفْ لَهُ إِلَّا هُوَ وَإِنْ يَمْسَسْكَ بَخْرًا فَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ (17) وَهُوَ الْفَاهِرُ فَوْقَ عِبَادِهِ وَهُوَ الْحَكِيمُ الْخَبِيرُ (18) قُلْ أَيُّ شَيْءٍ أَكْبَرُ شَهَادَةً قُلِ اللَّهُ شَهِيدٌ بَيْنِي وَبَيْنَكُمْ وَأُوحِيَ إِلَيَّ هَذَا الْقُرْآنُ لِأُنذِرَكُمْ بِهِ وَمَنْ بَلَغَ أَتَيْنَكُمْ لِنُشْهِدَنَّ أَنْ مَعَ اللَّهِ إِلَهَةٌ أُخْرَى قُلْ لَا أَشْهَدُ قُلْ إِنَّمَا هُوَ إِلَهٌُ وَاحِدٌ وَإِنِّي بَرِيءٌ مِمَّا تُشْرِكُونَ (19) الَّذِينَ اتَّبَعَتْهُمْ أَلْبَابُهُمْ كَمَا يَعْرِفُونَهُ أَبْنَاءَهُمُ الَّذِينَ خَسِرُوا أَنْفُسَهُمْ فَهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ (20) وَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنْ افْتَرَى عَلَى اللَّهِ كَذِبًا أَوْ كَذَّبَ بِآيَاتِهِ إِنَّهُ لَا يُفْلِحُ الظَّالِمُونَ (21) وَيَوْمَ نَخْشَرُهُمْ جَمِيعًا ثُمَّ نَقُولُ لِلَّذِينَ أَشْرَكُوا آيِنَ شُرَكَائِكُمُ الَّذِينَ كُنْتُمْ تَزْعُمُونَ (22) ثُمَّ لَمْ تَكُنْ فَتَنْتَهُمْ إِلَّا أَنْ قَالُوا وَاللَّهِ رَبَّنَا مَا كُنَّا مُشْرِكِينَ (23) انظُرْ كَيْفَ كَذَبُوا عَلَى أَنْفُسِهِمْ وَضَلَّ عَنْهُمْ مَا كَانُوا يَفْتَرُونَ (24) وَمِنْهُمْ مَنْ يَسْتَمِعُ إِلَيْكَ وَجَعَلْنَا عَلَى قُلُوبِهِمْ أَكِنَّةً أَنْ يَفْقَهُوهُ وَفِي آذَانِهِمْ وَقْرًا وَإِنْ يَرَوْا آيَةً لَا يُؤْمِنُوهَا حَتَّى إِذَا جَاءُوكَ يُجَادِلُونَكَ يَقُولُ الَّذِينَ كَفَرُوا إِنَّ هَذَا إِلَّا أَسَاطِيرُ الْأَوَّلِينَ (25) وَهُمْ يَهْتَوُونَ عَنْهُ وَيَتَأَنَّهُ عَنْهُ وَإِنْ يُهْلِكُونَ إِلَّا أَنْفُسَهُمْ وَمَا يَشْعُرُونَ (26) وَلَوْ تَرَى إِذْ يَقِفُوا عَلَى النَّارِ فَعَالُوا يَا لَيْتَنَّا نَرَدْ وَلَا تُكَذِّبُ بَايَاتِ رَبِّنَا وَتَكُونُ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ (27) بَلْ بَدَأَ لَهُمْ مَا كَانُوا يُخْفُونَ مِنْ قَبْلُ وَلَوْ رُدُّوا لَعَادُوا لِمَا نُهُوا عَنْهُ وَإِنَّهُمْ لَكَاذِبُونَ (28) وَقَالُوا إِن هِيَ إِلَّا حَيَاتُنَا الدُّنْيَا وَمَا

نَحْنُ بِمَبْعُوثِينَ (29) وَلَوْ تَرَى إِذْ وَقَفُوا عَلَى رَبِّهِمْ قَالَ أَلَيْسَ هَذَا بِالْحَقِّ قَالُوا بَلَى وَرَبَّنَا قَالَ فَذُوقُوا الْعَذَابَ بِمَا كُنْتُمْ تَكْفُرُونَ (30) قَدْ خَسِرَ الَّذِينَ كَذَّبُوا بِلِقَاءِ اللَّهِ حَتَّى إِذَا جَاءَهُمُ السَّاعَةُ بَغْتَةً قَالُوا يَا حَسْرَتَنَا عَلَى مَا فَرَقْنَا فِيهَا وَهُمْ يَحْمِلُونَ أَوْزَارَهُمْ عَلَى ظُهُورِهِمْ أَلَا سَاءَ مَا يَزِرُونَ (31) وَمَا الْحَيَاةُ الدُّنْيَا إِلَّا لَعِبٌ وَلَهُوَ وَلَدَارُ الْآخِرَةِ خَيْرٌ لِلَّذِينَ يُتَّقُونَ أَفَلَا تَعْقِلُونَ (32) قَدْ عَلِمَ إِنَّهُ لَيَخْرُجُكَ الَّذِي يَقُولُونَ فَإِنَّهُمْ لَا يُكَذِّبُونَكَ وَلَكِنَّ الظَّالِمِينَ بِآيَاتِ اللَّهِ يَجْحَدُونَ (33) وَلَقَدْ كُذِّبَتْ رُسُلٌ مِنْ قَبْلِكَ فَصَبَرُوا عَلَى مَا كُذِّبُوا وَأَوْدُوا حَتَّى أَتَاهُمْ نَصْرُنَا وَلَا مُبَدِّلَ لِكَلِمَاتِ اللَّهِ وَلَقَدْ جَاءَكَ مِنْ نَبِيِّ الْمُرْسَلِينَ (34) وَإِنْ كَانَ كَبُرَ عَلَيْكَ إِعْرَاضُهُمْ فَإِنْ اسْتَطَعْتَ أَنْ تَبْتَغِيَ نَفَقًا فِي الْأَرْضِ أَوْ سُلَّمًا فِي السَّمَاءِ فَتَأْتِيَهُمْ بِآيَةٍ وَلَوْ شَاءَ اللَّهُ لَجَمَعَهُمْ عَلَى الْهُدَى فَلَا تَكُونَنَّ مِنَ الْجَاهِلِينَ (35) إِنَّمَا يَسْتَجِيبُ الَّذِينَ يَسْمَعُونَ وَالْمَوْتَى يَبْعَثُهُمُ اللَّهُ ثُمَّ إِلَيْهِ يُرْجَعُونَ (36) وَقَالُوا لَوْلَا نُزِّلَ عَلَيْهِ آيَةٌ مِنْ رَبِّهِ قُلْ إِنَّ اللَّهَ فَادِرٌ عَلَى أَنْ يُزِيلَ آيَةَ وَلَكِنْ أَكْثَرُهُمْ لَا يَعْلَمُونَ (37) "

"Edhe sikur Ne të të kishim zbritur ty (o Muhammed) një libër të shkruar në letër, dhe ata ta preknin me duart e tyre, ata që nuk besojnë do të thoshin: "Kjo nuk është asgjë tjetër vetëm se një magji e qartë!". (7) Ata thonë: "Pse nuk i është zbritur një engjëll!"... Por, nëse do të zbrisnim një engjëll, çështja do të kryhej, edhe atyre nuk do t'u jepej afat. (8) Edhe sikur ta kishim bërë engjëll (të dërguarin Tonë), Ne do ta bënim atë një burrë (në pamje njeriu), dhe do ta vishnim me ato që veshin ata (njerëzit). (9) Dhe vërtetë, edhe të dërguar para teje u morën me tallje, kështu që, ata që u tallën, i zuri ajo me të cilën talleshin. (10) Thuaj: "Udhëtoni nëpër Tokë, pastaj vëzhgoni se si ishte fundi i mohuesve!" (11) Thuaj: "Të kujt janë çfarë ka në qiej dhe në tokë?" Thuaj: "Të Allahut!". Ai ia ka bërë Vetes detyrë mëshirën. Ai me siguri do t'ju mbledhë në Ditën e Ringjalljes, (ditë) për të cilën nuk ka dyshim. Ata që e kanë humbur veten e tyre, ata nuk besojnë. (12) Të Atij janë gjithë çfarë pushon natën edhe ditën, dhe Ai është Dëgjuesi, i Gjithëdijshtmi. (13) Thuaj: "A të tjerë, përveç Allahut, të marr si mbrojtës, Krijuesit të qiejve dhe të tokës, ndërkohë që Ai ushqen (krijesat) dhe për Vete nuk ushqehet?". Thuaj (o Muhammed): "Vërtet, unë jam urdhëruar të jem i pari (mes jush) që nënshtrohem (Allahut) dhe (jam urdhëruar): "Të mos jesh nga idhujtarët!". (14) Thuaj: "Unë vërtet kam frikë - nëse nuk i bindem Zotit tim - nga ndëshkimi i një Dite të Madhe." (15) Ai i cili është shmangur nga (një mundim i tillë) atë ditë, (Allahu) atë vërtet e ka mëshiruar... dhe kjo është fitorja e qartë. (16) E nëse Allahu të prek me ndonjë të keqe, nuk e largon kush atë (të keqe)

përveç Tij... e nëse Ai të prek me të mira – atëherë, Ai është i plotfuqishëm për çdo gjë! (17) Dhe Ai është Sunduesi mbi robërit e i Tij dhe Ai është i urti, i mirinformuari (për gjithçka). (18) Thuaj: “Cila është gjëja më e madhe në dëshmi?” Thuaj: “Allahu është dëshmitar midis meje dhe jush. Dhe mua më është shpallur ky Kur'an, që t'ju paralajmëroj me të, e (të paralajmërohen) edhe ata që dëgjojnë për të. A vërtet dëshmoni se me Allahun ka edhe hyjni të tjera?” Thuaj: “Unë nuk dëshmoj për këtë!”. Thuaj: “Në të vërtetë, Ai është një Zot i vetëm dhe vërtet unë jam i larë nga çfarë shoqëroni ju!” (19) Ata, të cilëve Ne u kemi dhënë Librin (e shenjtë), e njohin atë (Pejgamberin) ashtu siç njohin bijtë e tyre... Ata që e kanë humbur veten e tyre, ata nuk besojnë. (20) E kush është më i padrejtë se ai që trillon për Allahun gënjeshtër, ose që i përgënjeshtroi ajetet e Tij? Vërtet, zullumqarët nuk shpëtojnë dot! (21) Dhe (përmend, o Muhammed) Ditën kur do t'i mbledhim të gjithë (sa janë), e pastaj t'u themi atyre që shoqëruan të tjerë me Allahun: “Ku janë 'ortakët tuaj' (të Allahut), që ju i pretendonit?” (22) Atëherë, ata nuk do të kenë mundësi të thonë tjetër, vetëm se: “(Betohemi) Për Allahun, Zotin tonë, ne nuk ishim që shoqërojmë (asgjë Allahut)!”. (23) Shiko se si do të gënjejnë ata për veten e tyre dhe do të humbasë prej tyre çfarë trillonin... (24) Midis tyre (idhujtarëve) ka nga ata që të dëgjojnë ty (Muhammed), por Ne kemi vënë mbi zemrat e tyre mbulesa, që të mos e kuptojnë atë (çfarë thua), dhe në veshët e tyre kemi bërë shurdhim... e edhe nëse ata shohin çdo shenjë (Tonën), ata nuk besojnë në të. Dhe kur të vijnë ty, ata debatojnë me ty dhe ata që nuk besojnë thonë: “Këto nuk janë gjë tjetër, vetëm se legjenda të të parëve.”. (25) “Dhe ata ndalojnë nga ai (nga Muhammedi, ose nga Kur'ani), edhe vetë qëndrojnë larg tij (Muhammedit, edhe Kur'anit) dhe kështu nuk bëjnë tjetër vetëm se shkatërrojnë veten e tyre, por nuk e kuptojnë. (26) Sikur ta shihje kur ata do të qëndrojnë para zjarrit dhe do të thonë: “Ah, sikur të ktheheshim (në jetën në tokë) dhe të mos i mohonim shenjat (argumentet) e Zotit tonë, dhe të ishim besimtarë!” (27) Por, atyre u doli në shesh ajo çfarë e fshihnin më parë... dhe, edhe po të ktheheshin, ata do të ktheheshin në atë që u ishte ndaluar dhe vërtet ata janë gënjeshtarë! (28) Dhe ata thanë: “S'ka tjetër përveç jetës së kësaj bote dhe ne s'kemi për t'u ringjallur!”. (29) Sikur ta shihje kur ata do të qëndrojnë para Zotit të tyre... Ai do të thotë: “A nuk është

kjo e vërtetë?”. Ata do të thonë: “Po, për Zotin tonë!”. Ai (atëherë) do të thotë: “Atëherë pra, shijojeni dënimin, për shkak se dikur ju nuk besonit!”. (30) Vërtet, kanë humbur ata që e mohojnë takimin me Allahun... derisa kur Ora (e Ringjalljes) do t’u vijë papritur, e ata do të thonë: “Oh, sa keq na vjen (dhe sa të penduar jemi) që e kemi lënë pas dore këtë!”... ndërkohë që ata i mbartin mbi shpinat e veta barrët e tyre. Sa e keqe është ajo që ata mbartin! (31) Dhe jeta e kësaj bote nuk është tjetër vetëm se lojë dhe dëfrim... dhe vërtet shtëpia e ahiretit është më e mirë për ata që i frikësohen Allahut! A nuk logjikoni? (32) Ne e dimë se ty (o Muhammed) të brengos ajo që ata thonë. Por, në të vërtetë, ata nuk të përgënjeshtrojnë ty, por zullumqarët, ajetet-shenjat e Allahut po i refuzojnë. (33) Dhe vërtet janë përgënjeshtruar të Dërguar para teje, dhe ata duruan për çfarë u përgënjeshtruan... edhe u lënduan... derisa u erdhi ndihma Jonë. Askush nuk mund t’i ndryshojë fjalët e Allahut! Tashmë, ty të kanë ardhur informacione rreth të dërguarve (të mëparshëm). (34) Dhe nëse të duket e vështirë të durosh refuzimin e tyre, atëherë, nëse mundesh, kërko një tunel në tokë ose një shkallë në qiell dhe sillu atyre një shenjë! E, po të donte Allahu, Ai do t’i mblidhte ata në udhëzim... Kështu që, mos u bëj nga injorantët! (35) Në të vërtetë, (ty të) përgjigjen ata që dëgjojnë... kurse “të vdekurit”, Allahu do t’i ringjallë ata, pastaj tek Ai do të kthehen. (36) Ata thanë: “Pse nuk i është zbritur ndonjë shenjë nga Zoti i tij?”. Thuaj: “Vërtet, Allahu është i plotfuqishëm të zbresë shenjë, por shumica e tyre nuk e dinë.” [El-En’ām: 7-37]

Kjo pjesë e sures, sipas mendimit tonë, përbëhet nga tridhjetë ajete dhe fillon me ajetin e shtatë: “Edhe sikur Ne të të kishim zbritur ty (o Muhammed) një libër të shkruar në letër dhe ata ta preknin me duart e tyre, ata që nuk besojnë do të thoshin: “Kjo nuk është asgjë tjetër vetëm se një magji e qartë!” [El-En’ām: 7], ku zbulon përqeshjen dhe talljen nga ana e atyre idhujtarëve dhe mungesën e seriozitetit të tyre në gjithçka që ata thoshin. Ata thoshin: “Pse nuk i është zbritur atij Kur’ani, i tëri përnjëherësh?” [El-Furkân: 32] Allahu i madhërishëm i përgjigjet kësaj pyetjeje dyshuese të tyre, të cilët dyshojnë në vërtetësinë e burimit të mesazhit, dhe u thotë: “Kështu, që ta forcojmë zemrën tënde përmes kësaj dhe e kemi shpallur atë në faza (ajet pas ajeti).” [El-Furkân: 32]

“Edhe sikur Ne të të kishim zbritur ty (o Muhammed) një libër të shkruar në letër, dhe ata ta preknin me duart e tyre, ata që nuk besojnë do të thoshin: “Kjo nuk është asgjë tjetër vetëm se një magji e qartë!”. (7) Ata thonë: “Pse nuk i është zbritur një engjëll!”... Por, nëse do të zbrisnim një engjëll, çështja do të kryhej, edhe atyre nuk do t’u jepej afat. (8) Edhe sikur ta kishim bërë engjëll (të dërguarin Tonë), Ne do ta bënim atë një burrë (në pamje njeriu), dhe do ta vishnim me ato që veshin ata (njerëzit). (9) Dhe vërtet, edhe të dërguar para teje u morën me tallje, kështu që, ata që u tallën, i zuri ajo me të cilën talleshin.” [El-En’ām: 7-10] Shpallja e Kur’anit i ndarë në pjesë nuk e justifikon mospranimin e atyre që nuk besuan në mrekullinë e të Dërguarit, dhe nuk e justifikon mosbesimin e tyre në të. Kjo mënyrë e shpalljes nuk tregon se, nëse ky Libër do të zbritej përnjëherësh i tëri, ata do ta kishin besuar atë, sepse ata ishin gënjeshtarë në pretendimet e tyre dhe i Gjithëdijsmi i mirinformuari, që i njeh mirë ata që i ka krijuar, e dinte këtë cilësi të tyre. I Larti thotë: **“Edhe sikur Ne të të kishim zbritur ty (o Muhammed) një libër të shkruar në letër, dhe ata ta preknin me duart e tyre, ata që nuk besojnë do të thoshin: “Kjo nuk është asgjë tjetër vetëm se një magji e qartë!”** [El-En’ām: 7], që do të thotë se, gjithë ajo që ata e pretendojnë, tregon se ata nuk janë seriozë në atë që thonë, kështu që nuk i duhet vënë mendja asaj që ata flasin ose pretendimeve të tyre me të cilat përpiqen të krijojnë dyshime në burimin e mesazhit dhe në Librin e tij, në Kur’anin e lavdishëm.

Ajetet 7-11 trajtojnë burimin e udhëzimit, i cili është Kur’ani i lavdishëm. Në këto ajete shpjegohen metodat e atyre që nuk besuan në marrjen e tij, tallja e tyre dhe mungesa e seriozitetit të tyre në vështrimin ndaj tij, në konceptimin e tij dhe në njohjen e udhëzimit që ai libër mbart. Pastaj Kur’ani i fton ata të udhëtojnë nëpër tokë, për të parë përfundimet e atyre që i mohuan librat që u kishin zbritur të dërguarve të tyre. Allahu i madhërishëm e urdhëron të Dërguarin e Tij, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të, t’i pyesë ata tallës: **“Thuaj: “Të kujt janë çfarë ka në qiej dhe në Tokë?” Thuaj: “Të Allahut!”. Ai ia ka bërë Vetes detyrë mëshirën. Ai me siguri do t’ju mbledhë në Ditën e Ringjalljes, (ditë) për të cilën nuk ka dyshim. Ata që e kanë humbur veten e tyre, ata nuk besojnë.”** [El-En’ām: 12] Ai do t’ju lërë të talleni e të dëfreni si të dëshironi, derisa t’ju vijë përfundimi i afateve tuaja sepse afati tek Ai është i përcaktuar. Ju do të ktheheni tek

Allahu, i Cili do t'ju mbledhë Ditën e Ringjalljes, ditë për të cilën nuk ka asnjë dyshim, dhe atëherë do ta merrni vesh se e keni humbur veten tuaj duke mos besuar në këtë Pejgamber dhe në Librin që i është zbritur atij. Nëse Musait a.s. i janë dhënë nëntë shenja dhe prova të prekshme, Kur'ani i lavdishëm ka gjashtë mijë e dyqind e tridhjetë e gjashtë ajete-prova... dhe secili nga këto ajete mbart tregues për prova të panumërta e të pallogaritshme të diturisë së Allahut dhe të shenjave të përhapura në univers: **“A nuk u mjafton që Ne ta kemi zbritur ty Librin, që u lexohet atyre?”** [El-Ankebūt: 51]

Konteksti vazhdon në mënyra të ndryshme dhe u tërheq atyre vëmendjen për te një Zot, që është një dhe i vetëm, Krijuesi i qiejve dhe i tokës... Pastaj ajeti i nëntëmbëdhjetë i pyet ata: **“Thuaj: “Cila është gjëja më e madhe në dëshmi?” Thuaj: “Allahu është dëshmitar midis meje dhe jush. Dhe mua më është shpallur ky Kur'an, që t'ju paralajmëroj me të, e (të paralajmërohen) edhe ata që dëgjojnë për të. A vërtet dëshmoni se me Allahun ka edhe hyjni të tjera?” Thuaj: “Unë nuk dëshmoj për këtë!”. Thuaj: “Në të vërtetë, Ai është një Zot i vetëm dhe vërtet unë jam i larë nga çfarë shoqëroni ju!”** [El-En'ām: 19]

Pastaj, me sa duket ata nxorën një pyetje të një lloji të ri, që është: “Ti e konfirmon se beson në Musain dhe Isain, por përse njerëzit e Librit nuk të besojnë ty? Pse ata nuk thonë që ti je Pejgamber, ashtu si Musai dhe Isai?” Dhe Kur'ani i lavdishëm u përgjigjet: **“Ata, të cilëve Ne u kemi dhënë Librin (e shenjtë), e njohin atë (Pejgamberin) ashtu siç njohin bijtë e tyre... Ata që e kanë humbur veten e tyre, ata nuk besojnë.”** [El-En'ām: 20] Pastaj zbulon shkallën e zullumit të tyre, kur shpifën gënjeshtër për Zotin dhe pretenduan se ky, të cilin ata e njohin siç njohin bijtë e tyre, nuk është ky për qëllim në porositë dhe përgëzimet e pejgamberëve të tyre... Dhe kështu ata shpifin gënjeshtër ndaj Allahut dhe i mohojnë shenjat e Tij... dhe keqbërësit nuk do të gjejnë shpëtim.

Zoti - bekuar dhe lartësuar qoftë Ai – i hodhi poshtë të gjitha argumentet e këtyre njerëzve dhe ua vërtetoi këtyre dhe të tjerëve se ata janë thjesht njerëz kokëfortë dhe mosmirënjohës, të cilëve nuk u intereson gjetja e së vërtetës, por gjithë ajo që u intereson atyre është ta rëndojnë me pyetje dhe pretendime të kota të Dërguarin e Zotit dhe të tallen me të. Por, Zoti i madhërishtëm i tregoi të Dërguarit të Tij për gjithçka që ata mbanin fshehur në shpirtrat e tyre dhe që ata e bënin

fshehurazi kundër tij. I Madhërishmi i tregoi për sekretet e tyre dhe se si, sa herë që e shikonin të Dërguarin, ata e merrnin për tallje. I Larti thotë: **“Dhe kur të shikojnë, ata të marrin vetëm për tallje duke thënë: “A ky është ai të cilin Allahu e ka bërë të Dërguarin e Tij?!** (41) **Gati sa s’na bëri të humbnin nga zotat tanë, po të mos ishim treguar të duruar”... Por, do ta marrin vesh, kur të shikojnë ndëshkimin, se kush (prej dy palëve) është më i humbur nga rruga e drejtë!”** [E-Furkân: 41-42] Ata mohues ishin thjesht njerëz që refuzonin dhe shmangeshin nga shenjat e Allahut dhe që dëshironin që edhe të tjerët të ishin palë me ta në këtë refuzim. Ajo që Zoti - bekuar dhe lartësuar qoftë Ai - përmend në këtë ajet fisnik është një sqarim që tregon se burimi i udhëzimit dhe i Islamit, Kur’ani i ndritur, është një libër në të cilin nuk ka dyshime dhe se ai është udhëzim për njerëzit që ruhen nga të këqijat: **“Ky është një libër, ajetet e të cilit janë rregulluar në mënyrë të plotë e të përsosur, pastaj janë zbërthyer nga një i urtë, ekspert.”** [Hud: 1] Mosbesimi dhe mospranimi i Kur’anit nga ana e tyre, në fakt përbën një arrogancë, zili, kundërshtim të padrejtë dhe shmangie dhe injorim ndaj këtij Libri të vërtetë, të cilit gënjeshtria dhe e kota nuk mund t’i afrohen nga para as nga pas.

Pastaj ajetet e sures El-En’ām vazhdojnë të trajtojnë një kërkesë tjetër të tyren që ata e kërkuan: **“Të zbriste një engjëll i cili t’i lajmëronte ata të humbur dhe të dëshmonte se ky Kur’an është e vërteta dhe se i Dërguari i Zotit, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të, është i sinqertë në atë që e përcjell nga Zoti i tij”.** Me këtë ata kërkonin ta nxirrnin veten në pamjen e personave seriozë, që kërkonin të vërtetën bashkë me argumentin e saj dhe gjoja ata thjesht po kërkonin të siguroheshin për vërtetësinë e asaj me të cilën ka ardhur Pejgamberi, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të: **“Ata thonë: “Pse nuk i është zbritur një engjëll!”... Por, nëse do të zbrisnim një engjëll, çështja do të kryhej, edhe atyre nuk do t’u jepej afat. (8) Edhe sikur ta kishim bërë engjëll (të Dërguarin Tonë), Ne do ta bënim atë një burrë (në pamje njeriu) dhe do ta vishnim me ato që veshin ata (njerëzit). (9) Dhe vërtet, edhe të dërguar para teje u morën me tallje, kështu që, ata që u tallën, i zuri ajo me të cilën talleshin.”** [El-En’ām: 8-10] Allahu i madhërishëm u përgjigjet atyre duke u thënë se zbritja e engjëjve nuk bëhet për këto qëllime, por bëhet për qëllime të tjera... Ditën kur ata të shohin engjëjt, atë ditë nuk do të ketë lajme të mira për keqbërë-

sit sepse atëkohë atyre nuk u jepet afat as kohë shtesë, por ndëshkohen menjëherë. Ardhja e engjëjve tek ata nënkupton se vendimi për t'i ndëshkuar ata, për shkak të gjynaheve të tyre, është marrë tashmë: **“Ditën që shikojnë engjëjt, atë ditë nuk do të ketë asnjë lajm të mirë për keqbërësit dhe do të thonë: “Ndaloje o Zot!”** [El-Furkân: 22]

Ky univers e ka një Krijues menaxhues, që e vë në punë atë sipas ligjeve, të cilat nuk kanë të bëjnë me dëshirat e tyre. Pastaj Allahu - bekuar dhe lartësuar qoftë Ai - u sqaron atyre se po të zbriste një engjëll, do ta bënte atë të kishte pamjen e një burri dhe jo t'u shfaqej me pamjen e vërtetë të engjëjve, sepse mes tyre dhe botës së engjëjve, ose botës së xhinëve, ose botëve të tjera të padukshme, nuk mund të ndërtohen marrëdhënie të drejtpërdrejta. Nëse i Madhërishmi do t'u sillte atyre një engjëll në pamjen e njeriut, ata do të ngatërroheshin dhe do ta kishin të vështirë ta bënë dallimin nëse ky është një engjëll apo një njeri. Ata akoma nuk e kuptonin relativitetin dhe kufizueshmërinë e aftësive dhe kapaciteteve të tyre. Në suren El-Isrâ, Zoti i Madhërishëm u përgjigjet kësaj kërkesë të tyre në një mënyrë tjetër: **“Thuaj: Nëse në Tokë do të kishin qenë engjëj, që ecin nëpër të, të qetë, atëherë do të zbriste për ta nga qielli një engjëll, si i dërguar.”** [El-Isrâ: 95], që do të thotë se nëse engjëjt do të ishin ata që e banonin tokën, që ishin të vendosur në të, atëherë Ne do t'u kishim zbritur atyre, nga vetë lloji i tyre, një engjëll si të dërguar. Por, ai të cilin Zoti e krijoi për të jetuar në tokë është Ademi a.s., i cili ishte njeri, prandaj pse habiteni ju o mohues kur Zoti dërgon një njeri si të dërguar për ju dhe e konsideroni këtë si shkak të largimit tuaj nga besimi, ndërkohë që kjo është një gjë e natyrshme, të cilën zemrat tuaja e pranojnë, por gjuhët tuaja e refuzojnë?

Pastaj vjen ajeti i dhjetë: **“Dhe vërtet, edhe të dërguar para teje u morën me tallje, kështu që, ata që u tallën, i zuri ajo me të cilën talle-shin.”** [El-En'âm: 10] Ky ajet kërkon ta bëjë të Dërguarin e Allahut të ndihet i lehtësuar dhe t'ia bëjë të qartë atij se nuk është i dërguari i vetëm i cili është ekspozuar ndaj talljes dhe përqeshjes së popullit të tij. Përkundrazi, ai është një nga umeti i atyre profetëve dhe të dërguarëve, të cilët ishin përballuar me talljet dhe përqeshjet më përpara tij. Por, përfundimi i mirë është gjithmonë për të dërguarit, kurse në kurthin e keq bien vetëm ata që e sajajnë atë... E tallja duhet t'u drejtohet

atyre që tallen me ata të dërguar, jo këtyre që janë njerëz të pastër dhe të zgjedhur të Allahut.

Pastaj Kur'ani i lavdishëm fton për në udhëtimin nëpër tokë: **“Thuaj: “Udhëtoni nëpër tokë, pastaj vëzhgoni se si ishte fundi i mohuesve!”** [El-En'ām: 11] I fton ata të udhëtojnë nëpër tokë dhe të vërejnë me mendjen dhe me sytë e tyre, për një çështje shumë të rëndësishme, dhe të mos shikojnë gjë tjetër: **“Të shikojnë përfundimin që patën mohuesit dhe të vëzhgojnë me kujdes gjurmët e vendbanimeve të tyre, pusët e lëna në harresë dhe gërmadhat e pallateve të tyre të diskutshme...!** Ata popuj patën lënë pas vetes shumë kopshte, burime uji, të mbjella dhe po ashtu edhe pozitat e larta... dhe më pas vendbanimet e tyre u kthyen kokëposhtë, u rrënuan: **“Ja, ato janë banesat e tyre, të cilat u banuan shumë pak pas tyre... dhe ishin Ne trashëgimtarët.”** [El-Kasas: 58] Pra, le të udhëtojnë nëpër tokë dhe të vëzhgojnë me kujdes gjatë atij udhëtimi! Le të vëzhgojnë gjurmët e mbetura nga ata të cilët një pjesë e tyre u shkatërruan nga zhurma e fuqishme, të tjerë u shkatërruan nga dridhja e fortë e tokës, të tjerë nga era e ftohtë e pamëshirshme... Vendbanimet e tyre u shkatërruan duke u kthyer përmbys ose duke u rënë nga qielli një shi nga gurët e argjilës... Të gjitha këto kanë ndodhur më parë dhe prej tyre kanë mbetur vetëm gjurmët që tregojnë se çfarë u ka ndodhur atyre... gjurmë të cila faktojnë se ato gjëra kanë ndodhur vërtet. Pra, a dëshironin këta idhujtarë arabë, edhe ata që u bashkuan me ta (si disa mosbesimtarë nga njerëzit e Librit), që përfundimi i tyre të ishte i njëjtë me ata përgënjeshtres?

Ruga është e qartë. Ata, ose të të përgënjeshtrojnë ty o i Dërguar i Zotit e të vazhdojnë ta bëjnë këtë, dhe përfundimi i tyre do të jetë i njëjtë me gjithë përgënjeshtresit e tjerë para tyre: **“Dhe vërtet, edhe të Dërguar para teje u morën me tallje, kështu që, ata që u tallën, i zuri ajo me të cilën talleshin”** [El-En'ām: 10], ose të besojnë te ti dhe të ndjekin ty, e kështu të kenë një jetë të mirë këtu në dynja, e po ashtu shpërblimi i tyre do të jetë i mirë edhe në ahiret.

Pastaj Allahu i madhërishëm u drejton atyre pyetjen për të cilën nuk mund t'i përgjigjen ndryshe, por vetëm duke ia adresuar Allahut të madhërishëm atë çështje: **“Thuaj: “Të kujt janë çfarë ka në qiej dhe në Tokë?” Thuaj: “Të Allahut!” Ai ia ka bërë Vetes detyrë mëshirën. Ai me siguri do t'ju mbledhë në Ditën e Ringjalljes, (ditë) për të**

cilën nuk ka dyshim. Ata që e kanë humbur veten e tyre, ata nuk besojnë.” [El-En’ām: 12]

Kur i përgjigjen kësaj pyetjeje: **“Të kujt janë çfarë ka në qiej dhe në tokë?”**, ata nuk hezitojnë të japin këtë përgjigje: **“Të Allahut!”**, sepse e dinë se toka edhe qiejt nuk kanë pronar tjetër përveç Tij. Por, kur ata e mohojnë ringjalljen dhe kur e mohojnë se Allahu është një dhe i vetëm, ata e bëjnë këtë ngaqë ndjekin baballarët e tyre symbyllazi: **“Por ata thonë ashtu siç kanë thënë të mëparshmit!”** [El-Mu’minūn: 81]

Allahu i madhërishëm, të Cilit ju i ngjisni ortakë që nuk dëgjojnë, as shikojnë dhe as ju vlejnë për asgjë, me mirësinë e Tij ia ka bërë Vetes detyrë mëshirën... dhe Ai do t’ju mbledhë Ditën e Ringjalljes, që të jepni llogari dhe t’ju shpërblejë për çfarë keni punuar në këtë jetë të dynjasë. Ajo është një ditë për të cilën nuk ka dyshim se do të ndodhë dhe s’ka asnjë dyshim se atë ditë ju do të dëshmoni se s’ka zot tjetër përveç Tij, sado që të mbaheni me të madh e ta mohoni këtu në këtë jetë. Dhe atë kohë ju do të kuptoni që e keni humbur veten duke mos besuar në Të - lavdëruar qoftë Ai – pavarësisht të gjitha provave që Ai i krijoi për ju, dhe që jua solli dhe jua paraqiti juve. Ju e dini se Atij, madhëruar qoftë, i përkasin gjithë çfarë pushon natën dhe ditën... dhe Ai është Dëgjuesi, i Gjithëdijsmi. Gjithçka që është vendosur në këtë ekzistencë, në çdo moment të kohës, dhe në çdo aspekt hapësinor, ato janë pronë e Tij, bekuar dhe lartësuar qoftë Ai... Prandaj, unë (thotë i Dërguari a.s.), nuk do të marr asnjë kujdestar mbështetës - ta adhuroj atë, ta dua e të më dojë - përveç Tij!

Zoti i plotfuqishëm e urdhëron të Dërguarin e Tij që t’u deklarojë atyre, në kontekstin e një retorike pyetëse: **“Thuaj: “A të tjerë, përveç Allahut, të marr si mbrojtës, Krijuesit të qiejve dhe të tokës, ndër-kohë që Ai ushqen (krijesat) dhe për Vete nuk ushqehet?”**. Thuaj (o Muhammed): **“Vërtet, unë jam urdhëruar të jem i pari (mes jush) që nënshtrohem (Allahut) dhe (jam urdhëruar): “Të mos jesh nga idhujtarët!”** (14) Thuaj: **“Unë vërtetë kam frikë - nëse nuk i bindem Zotit tim - nga ndëshkimi i një dite të madhe.”** (15) Ai i cili është shman-gur nga (një mundim i tillë) atë Ditë, (Allahu) atë, vërtetë e ka më-shiruar... dhe kjo është fitorja e qartë. (16) E nëse Allahu të prek me ndonjë të keqe, nuk e largon kush atë (të keqe) përveç Tij... e nëse Ai të prek me të mira – atëherë, Ai është i plotfuqishëm për çdo gjë! (17)

Dhe Ai është Sunduesi mbi robërit e i Tij dhe Ai është i urti, i mirinformuari (për gjithçka)." [El-En'ām: 14-18]

Këtu Pejgamberi, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të, mban një qëndrim si të babait të tij të hershëm, Ibrahimit a.s., kur pati debatuar me popullin e tij: **"Kur u tha babait të tij dhe popullit të tij se: "Çfarë adhuronit?" (70) Ata thanë: "Ne adhurojmë idhuj dhe u qëndrojmë të përkushtuar atyre." (71) Ai u tha: "A ju dëgjojnë ata kur u luteni? (72) Apo a ju bëjnë ndonjë dobi juve, apo ndonjë dëm?" (73) Ata thanë: "Por, i kemi gjetur baballarët tanë duke bërë të njëjtën gjë." (74) Ai tha "A shikoni që, çfarë adhuronit, (75) ju edhe baballarët tuaj të kahershëm, (76) në të vërtetë, ata janë armiq të e mi, përveç Zotit të botëve! (77) I Cili më ka krijuar mua dhe Ai më udhëzon, (78) dhe i Cili është Ai që më ushqen dhe më jep të pi. (79) Dhe kur sëmurem, është Ai që më shëron. (80) Dhe i Cili do të më bëjë të vdes dhe pastaj do të më ngjallë. (81) Dhe Ai është i Cili lakmoj të ma falë mëkatin tim në Ditën e Llogaridhënies". (82) (Ibrahimi më pas tha) "Zoti im, më jep pushtet dhe më bashko me të mirët! (83) Dhe bëj që unë të kujtohem për mirë, në brezat e ardhshëm! (84) Dhe më bëj nga trashëgimtarët e mirësive të Xhennetit! (85) Dhe fale babain tim! Vërtetë, ai është nga të humburit. (86) Dhe mos më turpëro në ditën kur të ringjallen (njerëzit)... (87) Ditën kur nuk vlen pasuri as fëmijë. (88) Përveç kush vjen tek Allahu me zemër të shëndoshë."** [Esh-Shu'arā: 70-89], dhe kjo ishte për t'i shtyrë këta njerëz të diskutonin me veten e tyre rreth pyetjeve që Pejgamberi i nderuar u kishte parashtruar. Sado që shpirtrat e tyre të sëmurë t'i refuzonin fjalët e Pejgamberit, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të, ata nuk do të mund t'i heshtnin dot zërat e tyre të brendshëm.

Këtu konteksti i drejtohet të Dërguarit të Allahut, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të, së bashku me njerëzit e tjerë, dhe thotë: **"E nëse Allahu të prek me ndonjë të keqe, nuk e largon kush atë (të keqe) përveç Tij... e nëse Ai të prek me të mira – atëherë Ai është i plotfuqishëm për çdo gjë!"** [El-En'ām: 17] Kjo për të konfirmuar natyrën njerëzore të tij, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të, nga njëra anë, dhe që Allahu t'ua bëjë të qartë atyre se afrimi ose largimi i tyre nga Allahu është i kushtëzuar me vepra të caktuara dhe se Pejgamberi i nderuar, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të, nuk ka asgjë në dorë për ta, mirë as keq, por vetëm t'u raportojë këtë Mesazh,

t'u mësojë atyre Librin dhe urtësinë dhe t'i pastrojë nga të këqijat nëpërmjet këtij Mesazhi. E nëse nuk e bëjnë, ata e humbasin dynjanë dhe ahiretin dhe kjo është ajo humbja e qartë: **“Thuaj: “Cila është gjëja më e madhe në dëshmi?” Thuaj: “Allahu është dëshmitar midis meje dhe jush. Dhe mua më është shpallur ky Kur'an, që t'ju paralajmëroj ju me të, e edhe ata që dëgjojnë për të. A vërtetë dëshmoni se me Allahun ka edhe hyjni të tjera?” Thuaj: “Unë nuk dëshmoj për këtë!” Thuaj: “Në të vërtetë, Ai është një Zot i vetëm dhe vërtetë, unë jam i larë nga çfarë shoqëroni ju!”** [El-En'ām: 19] Kështu konteksti vjen në mënyrë graduale, deri aty sa mund të konsiderohet si kërkim për dëshmitarë që të dëshmojnë se ai është i Dërguari i Allahut dhe se Kur'ani është libri i Allahut që ia ka zbritur këtij Pejgamberi, dhe u thotë: “Unë ju kam sjellë dëshmitarin, dëshmia e të cilit nuk mund të vihet në dyshim as të kontestohet” dhe u thotë: **“Thuaj: “Cila është gjëja më e madhe në dëshmi?”** [El-En'ām: 19] Allahu është Ai që dëshmon për të Dërguarin e Tij dhe e pajis atë me shenjat-mrekullitë e Tij, nëpërmjet të cilave të hapë mendjet dhe zemrat e atyre njerëzve: **“Thuaj: “Cila është gjëja më e madhe në dëshmi?” Thuaj: “Allahu është dëshmitar midis meje dhe jush.”** [El-En'ām: 19] Pejgamberi, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të, sikur u thotë atyre: “Allahu është dëshmitar në të gjitha ato që më keni mohuar dhe refuzuar mua për to. Ai dëshmon se unë jam rob i Tij. Ai dëshmon se më ka zgjedhur mua për Mesazhin e Tij dhe se më ka zbritur shpalljen e Tij. Ai dëshmon se Ai ma ka zbritur këtë Kur'an dhe më ka urdhëruar t'ju paralajmëroj me të dhe të paralajmëroj të gjithë ata te të cilët mund ta përçoj zërin tim me këtë Kur'an”.

Pastaj konteksti kthehet me forcë për të vënë në lëvizje ato mendje të sëmura dhe të ngurta e për t'i ngarkuar ato me një ngarkesë: të mendojnë dhe të reflektojnë për këto që po u paraqiten atyre. Kështu që Pejgamberi, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të, i pyet: **“A vërtet dëshmoni se me Allahun ka edhe hyjni të tjera?” Thuaj: “Unë nuk dëshmoj për këtë!” Thuaj: “Në të vërtetë, Ai është një Zot i vetëm dhe vërtet unë jam i larë nga çfarë shoqëroni ju!”** [El-En'ām: 19] Kjo është një pyetje konfirmuese edhe mohuese në të njëjtën kohë. Pejgamberi, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të, thotë: Sa më përket mua, unë nuk dëshmoj me ju për këtë dëshmi të padrejtë dhe të humbur, sepse unë besoj se Ai është një Zot i vetëm. Kështu që unë

nuk do t'ju shoqëroj ju në këtë dëshminë tuaj të padrejtë. Unë dëshmoj se ai është një Zot i vetëm dhe deklaroj se jam i larë dhe i distancuar plotësisht nga ortakët që ju i përshkruani Zotit.

“Ata, të cilëve Ne u kemi dhënë Librin (e shenjtë), e njohin atë (Pejgamberin) ashtu siç njohin bijtë e tyre... Ata që e kanë humbur veten e tyre, ata nuk besojnë. (20) E kush është më i padrejtë se ai që trillon për Allahun gënjeshtër, ose që i përgënjeshton ajetet e Tij? Vërtet, zullumqarët nuk shpëtojnë dot!” [El-En'ām: 20-21] Ata njerëz të Librit (hebrejtë), që pretendonin se ishin ndjekësit e Librit dhe besimtarë, por që ia lejuan vetes të ndihmonin dhe mbështesnin politeistët kundër të Dërguarit të Zotit dhe kundër besimtarëve dhe monoteistëve, për ata Zoti, lavdëruar qoftë Ai, deklaroi se humbja në të cilën gjenden ata nuk është më pak se humbja ku gjenden politeistët. Kjo sepse ata e njihnin të Dërguarin e Zotit ashtu siç njihnin fëmijët e tyre, me ato cilësi të hollësishme të cilat atyre ua kishin përmendur pejgamberët e tyre dhe të cilat i kishin të shënuara në librat e tyre të zbritur nga Zoti. Atyre u ishte marrë besa që t'ua bënë të qartë njerëzve këtë informacion, të nxitonin ta besonin këtë të Dërguar, ta ndihmonin dhe ta nderonin atë, të bashkoheshin me të dhe ta mbështesnin atë kundër armiqve të tij. Por ata bënë të kundërtën, prandaj merituan të njëjtin përfundim si të politeistëve... Ata e kishin humbur veten e tyre, prandaj nuk besonin. Këta njerëz, që kishin njohuri nga Libri i tyre i shenjtë, mund të konsideroheshin edhe më mëkatarë sesa ata politeistë injorantë, për shkak të qëndrimit që mbajtën ndaj të Dërguarit dhe Mesazhit Hyjnor, sepse ata refuzuan të besonin në të Dërguarin e Zotit dhe i shkelën porositë e pejgamberëve të tyre, me gjithë çfarë ata u sollën. Kështu pra, këta u treguan zullumqarë dhe zullumqarët nuk do të shpëtojnë as fitojnë dot, në dynja as në ahiret.

“Dhe (përmend, o Muhammed) ditën kur do t'i mbledhim të gjithë (sa janë), e pastaj t'u themi atyre që shoqëruan të tjerë me Allahun: “Ku janë 'ortakët tuaj' (të Allahut), që ju i pretendonit?” (22) Atëherë, ata nuk do të kenë mundësi të thonë tjetër, vetëm se: “(Be-tohemi) Për Allahun, Zotin tonë, ne nuk ishim që shoqërojmë (asgjë Allahut)!”. (23) Shiko se si do të gënjejnë ata për veten e tyre dhe do të humbasë prej tyre çfarë trillonin...”. [El-En'ām: 22-24] Në ajetet para këtyre, Kur'ani flet për njerëzit e Librit, të cilët mbështetën politeistët dhe u bashkuan me ta. Pastaj ishte shumë e nevojshme që kontek-

sti më pas të kthehej përsëri të flasë për politeistët, ku Zoti i plotfuqishëm u kujton atyre ringjalljen dhe mbledhjen e njerëzve para Zotit të madhërishëm, dhe u tregon për situatën e keqe në të cilën do të gjen-den atë ditë. I Madhërishmi u thotë atyre idhujtarëve: **“Dhe (përmend, o Muhammed) ditën kur do t'i mbledhim të gjithë (sa janë), e pastaj t'u themi atyre që shoqëruan të tjerë me Allahun: “Ku janë 'ortakët tuaj' (të Allahut), që ju i pretendonit?”** [El-En'ām: 22] Pra, ku janë ata që ju i bëtë ortakët e Mi në çështjet hyjnore? Dhe ata nuk do të mund të sjellin asnjë përgjigje që bind. Niveli i tyre i ulët i ditorisë, si idhujtarë injorantë që kishin qenë, gjë e cila i kishte sjellë ata në këtë përfundim të dhimbshëm, do t'i shtyjë të mendojnë se nëse gënjejnë para Allahut dhe e mohojnë se kanë qenë idhujtarë dhe nëse betohen në Zotin për këtë, kjo do t'u vlejë atyre, prandaj do të thonë: **“(Betohemi) Për Allahun, Zotin tonë, ne nuk ishim që shoqërojmë (asgjë Allahut)!”. (23)”** [El-En'ām: 23]...

“Shiko se si do të gënjejnë ata për veten e tyre, dhe do të humbasë prej tyre çfarë trillonin...” [El-En'ām: 24]

Më pas fillon sqarimi për një lloj kategorie tjetër njerëzish, të cilët nuk ndryshojnë shumë nga ata që u përmendën më parë, por që karakterizohen nga një lloj hipokrizie, që i bën ata t'i duken të Dërguarit, ose të tjerëve, sikur ata dëgjojnë kur ai flet dhe sikur u intereson ajo që ai thotë. I Larti thotë: **“Midis tyre (idhujtarëve) ka nga ata që të dëgjojnë ty (Muhammed), por Ne kemi vënë mbi zemrat e tyre mbulesa, që të mos e kuptojnë atë (çfarë thua) dhe në veshët e tyre kemi bërë shurdhim... e edhe nëse ata shohin çdo shenjë (Tonën), ata nuk besojnë në të. Dhe kur të vijnë ty, ata debatojnë me ty, dhe ata që nuk besojnë thonë: “Këto nuk janë gjë tjetër, vetëm se legjenda të të parëve.”** [El-En'ām: 25] Ky ajet tregon për një tjetër gjendje të atyre idhujtarëve dhe sqaron se një pjesë nga ata, edhe nëse vijnë dhe e dëgjojnë të Dërguarin e Zotit, në të vërtetë ata dëgjojnë siç dëgjojnë refuzuesit apo dëgjojnë kot, për argëtim. Kjo predispozitë e tyre i pengon ata të përfitojnë nga ajo çfarë dëgjojnë dhe i privon për të kuptuar drejt: **“Sa herë që u vjen ndonjë përkujtim i ri nga Zoti i tyre, ata e dëgjojnë atë duke lozur .”** [El-Enbijā': 2] Dhe si shpërblim, Zoti u bëri mbështjellje mbi zemra e tyre, të cilat i pengojnë ata t'i kuptojnë fjalët e Allahut kur i dëgjojnë. Ata dëgjonin, por me një këmbëngulje të çuditshme për të mos e braktisur pozicionin e tyre të mosbesimit e për të mos ardhur në

besim. Të tillët, edhe nëse i shihnin të gjitha shenjat e Zotit, sido qofshin ato, ata gjithsesi nuk do të besonin. Përgjigjja e tyre ishte gjithmonë një përgjigje e vetme dhe qesharake, të cilën nuk mërzhiteshin kurrë së përsërituri, pavarësisht se ishte e pakuptimtë. Kur vinin tek i Dërguari i Allahut për të debatuar me të, siç pretendonin ata, nuk gjenin asgjë tjetër për të debatuar me të, vetëm se të shanin dhe t'i ngjisnin Kur'anit të lavdishëm epitete duke e quajtur atë "legjenda të të parëve", ndërkohë që ata ishin njerëzit më të vetëdijshëm se ky epitete nuk kishte aspak lidhje me të. Gjëja që të çudit më shumë është se fanatizmi i tyre fisnor ndoshta ishte që i shtynte ata në raste të rralla, të tregonin njëfarë besnikërie në mbrojtje të të Dërguarit të Allahut, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të, nëse dikush tjetër, përveç tyre, do të vinte ta sulmonte atë me fjalë fyese, gjë të cilën vetë ata e bënë lirshëm dhe në vazhdimësi. Prandaj Zoti i plotfuqishëm thotë: **"Dhe ata ndalojnë nga ai (nga Muhammedi, ose nga Kur'ani), dhe vetë qëndrojnë larg tij (Muhammedit, edhe Kur'anit), dhe kështu, nuk bëjnë tjetër vetëm se shkatërrojnë veten e tyre, por nuk e kuptojnë."** [El-En'ām: 26] Të motivuar nga një entuziazëm fisnor injorant, i ndalonin të tjerët të mos e sulmonin të Dërguarin e Zotit, dhe në të njëjtën kohë ia jepnin vetes të drejtën për t'i lënduar të Dërguarin e Zotit dhe besimtarët, me të gjitha llojet e lëndimeve. Ose ndoshta ky ajet ka kuptimin që 'arroganca dhe mendjemadhësia e tyre i bënte ata t'i ndalonin të tjerët ta besonin të Dërguarin, edhe vetë të distancoheshin prej tij, kështu që krimi i tyre ishte i dyfishtë: nga njëra anë abstenonin dhe refuzonin për të besuar, e vazhdonin në ndjekje të idhujtarisë, kurse nga ana tjetër i pengonin edhe të tjerët dhe i ndalonin ta dëgjonin të Dërguarin e Zotit apo t'i besonin atij'.

Këtu Allahu i madhërishëm e lajmëron Pejgamberin e Tij për një situatë që ai nuk e ka parë. Ajo situatë do të jetë në të ardhmen, për të cilën nuk ka dijeni askush përveç Zotit të madhërishëm. I Madhërishmi sikur i thotë Pejgamberit, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të: Po ta shikoje atë situatë në të cilën do të gjenden ata, nuk do të të mbaronte habia jote për arrogancën dhe mendjemadhësinë e tyre në këtë jetë të botës... por edhe për poshtërimin dhe turpërimin e tyre në ahiret. Po ta shikoje atë situatë, kur Zoti t'i ndalë ata para zjarrit dhe ata ta shikojnë me sytë e tyre atë, e të shikojnë se çfarë gjendet në të... e kur ata nuk do të gjejnë asgjë çfarë të thonë, përveç të bërtiturve dhe

dëshirave për të pamundurën: **“Sikur ta shihje kur ata do të qëndrojnë në para zjarrit dhe do të thonë: ‘Ah, sikur të ktheheshim (në jetën në tokë), dhe të mos i mohonim shenjat (argumentet) e Zotit tonë dhe të ishim besimtarë!’”** [El-En’ām: 27] Kështu do t’u ndodhë atyre atëherë kur t’u dalë në shesh gjithë çfarë e fshihnin më parë dhe t’u bëhet e qartë se zjarri është një e vërtetë reale dhe se vuajtja e mundimshme është e ardhmja e tyre e pashmangshme.

Allahu i madhërishëm ia bën të qartë të Dërguarit të Tij për zemrat e tyre të ngurta: **“...edhe po të ktheheshin, ata do të ktheheshin në atë që u ishte ndaluar, dhe vërtetë, ata janë gënjeshtarë!”** [El-En’ām: 28] Në ahiret, kur ata do ta shikojnë gjithçka me sytë e tyre, do të përpiqen të gënjejnë dhe do të përpiqen të premtojnë për diçka që nuk pritet nga ata ta mbajnë, sepse nëse ato zemra të ngurta do të kishin pasur çfarëdo gjurmë butësie në to, ato do të ishin zbutur në jetën e dynjasë dhe do të kishin përfituar nga afati që u ishte dhënë atje. Por, Allahu e di se ata gënjejnë kur thonë: **“Ah, sikur të ktheheshim (në jetën në tokë) dhe të mos i mohonim shenjat (argumentet) e Zotit tonë dhe të ishim besimtarë!”** [El-En’ām: 27] Po të ktheheshin, ata do t’i ktheheshin sërish asaj për të cilën ishin ndaluar, por këto që thonë në këto momente janë një gënjeshtëri.

Kjo skenë nga skenat e ahiretit e sjellë në Kur’anin e ndritur ishte e mjaftueshme për t’i bërë ata ta rishikonin qëndrimin e tyre ndaj të Dërguarit të Allahut dhe ta kuptonin se ai është i sinqertë dhe besnik në atë që thotë, sepse i tillë kishte qenë gjithë jetën e tij, edhe para se të deklarohet i Dërguar i Zotit.

Por, më tej, Allahu i madhërishëm na tregon se pavarësisht këtyre skenave rrëqethëse të sjella në Kur’an, ata vazhduan sërish në këmbënguljen e tyre: **“Dhe ata thanë: ‘S’ka tjetër përveç jetës së kësaj bote dhe ne s’kemi për t’u ringjallur!’”** [El-En’ām: 29] Ata e mohuan ringjalljen nga varret dhe llogaridhënien, një mohim i cili nuk ishte më pak qesharak sesa mënyra se si ata e mohonin vërtetësinë e të Dërguarit të Allahut dhe të Mesazhit të tij, për të cilin thoshin se ishte “legjenda të të parëve”. Kurse për ringjalljen kishin thënë: **“Ne s’kemi për t’u ringjallur!”** Me këtë mendjelehtësi i pritën ata të vërtetat e mëdha me të cilat erdhi i Dërguari i Allahut!

Më pas konteksti vjen për të treguar momentin kur ata do të ndalojnë, kësaj radhë jo para zjarrit, por përpara Allahut të madhërishëm:

“Sikur ta shihje kur ata do të qëndrojnë para Zotit të tyre... Ai do të thotë: “A nuk është kjo e vërtetë?”. Ata do të thonë: “Po, për Zotin tonë!”. Ai (atëherë) do të thotë: “Atëherë pra, shijojeni dënimin, për shkak se dikur ju nuk besonit!”.” [El-En’ām: 30] Dhe atyre nuk do t’u jepet afat të thonë: **“Ah, sikur të ktheheshim...!”** [El-En’ām: 27], por do të jetë një pyetje e vetme retorike, pas së cilës do të vijë vajtja në zjarr, Zoti na ruajttë: **“Ai do të thotë: “A nuk është kjo e vërtetë?” Ata do të thonë: “Po, për Zotin tonë!” Ai (atëherë) do të thotë: “Atëherë pra, shijojeni dënimin, për shkak se dikur ju nuk besonit!”** [El-En’ām: 30]

“Vërtet, kanë humbur ata që e mohojnë takimin me Allahun... derisa kur Ora (e Ringjalljes) do t’u vijë papritur e ata do të thonë: “Oh, sa keq na vjen (dhe sa të penduar jemi) që e kemi lënë pas dore këtë!”... ndërkohë që ata i mbartin mbi shpinat e veta barrët e tyre. Sa e keqe është ajo që ata mbartin!” [El-En’ām: 31]

Të gjitha ajetet e Librit të shenjtë, edhe hadithet pejgamberike, që flasin për Orën e Ringjalljes, e konfirmojnë se ajo orë do të vijë papritur dhe pamenduar. I Larti thotë: **“(Ajo Orë) Nuk do t’ju vijë ndryshe vetëm se papritur!”** [El-A’rāf: 187], dhe thotë: **“A mos presin vetëm Orën t’u vijë papritur, pa e ndier ata?”** [Ez-Zuhruf: 66]

Zoti i plotfuqishëm deklaroi humbjen e atyre që e mohojnë takimin me Zotin dhe që e humbasin jetën e tyre në agonitë e përgënjeshtimit, derisa t’u vijë Ora, pa prituri e pa kujtuar, dhe ata të thonë: **“Oh, sa keq na vjen (dhe sa të penduar jemi) që e kemi lënë pas dore këtë!”... ndërkohë që ata i mbartin mbi shpinat e veta barrët e tyre. Sa e keqe është ajo që ata mbartin!”** [El-En’ām: 31]

Pastaj konteksti kthehet drejt të Dërguarit të Allahut, të cilin e brengoste shumë pavëmendja e atyre njerëzve dhe shmangia e tyre prej tij. Allahu i madhërishëm i thotë: **“Ne e dimë se ty (o Muhammed) të brengos ajo që ata thonë. Por, në të vërtetë, ata nuk të përgënjeshtrojnë ty, por zullumqarët, ajetet-shenjat e Allahut po i refuzojnë”** [El-En’ām: 33], e cila e konfirmon se ata nuk mund t’i rezistonin dot bindjes së tyre të brendshme dhe sigurisë së tyre për vërtetësinë e të Dërguarit të Zotit në gjithçka që ai solli, por ata e mohonin atë me gjuhët e tyre dhe zemrat e tyre e nuk pranonin... I Madhërishmi thotë në suren El-A’rāf: **“...ajetet Tona ata i mohojnë.”** [El-A’rāf: 51]

“Dhe vërtet janë përgënjeshtruar të Dërguar para teje dhe ata duan për çfarë u përgënjeshtroan... edhe u lënduan... derisa u erdhi

ndihma Jonë. Askush nuk mund t'i ndryshojë fjalët e Allahut! Tashmë, ty të kanë ardhur informacione rreth të dërguarve (të mëparshëm). (34) Dhe nëse të duket e vështirë të durosh refuzimin e tyre, atëherë nëse mundesh të kërkosh të gjesh një tunel në tokë, ose një shkallë në qiell, dhe t'u sjellësh atyre një shenjë (bëje këtë)...! E, po të donte Allahu, Ai do t'i mblidhte ata në udhëzim... Kështu që, mos u bëj nga injorantët! (35) Në të vërtetë, (ty të) përgjigjen ata që dëgjojnë... kurse "të vdekurit", Allahu do t'i ringjallë ata, pastaj tek Ai do të kthehen." [El-En'ām: 34-36]

Allahu i madhërishëm ia bën të qartë të Dërguarit të Tij të nderuar se edhe vëllezërit e tij të dërguar u përgënjeshtroan gjithashtu dhe e përballuan me durim gjithë këtë, derisa u erdhi ndihma e Allahut. Ajo ndihmë u vjen atyre në mënyrë të pashmangshme, por në një kohë të caktuar që i Madhërishmi e shikon të arsyeshme. Allahu i madhërishëm i thotë që ty o Pejgamber të kanë ardhur lajme të të Dërguarve përpara teje, të cilat tregojnë se ti je një Pejgamber i Zotit, ashtu siç ka pasur edhe para teje pejgamberë të Zotit. Kjo që po të ndodh ty nuk është një gjë e re, por u ka ndodhur edhe atyre pejgamberëve para teje. Kështu që ti duhet të kërkosh ndihmë nëpërmjet durimit dhe namazit, derisa të vijë ndihma Jonë në kohën e saj... Por, nëse ty të është bërë një gjë shumë e vështirë refuzimi i tyre dhe mendon se do të ishte mirë sikur t'u sillje atyre ndonjë mrekulli të prekshme si ato që ia kemi dhënë Musait dhe Isait, siç e kërkojnë ata, që të të besojnë, atëherë nëse mund të bësh një tunel në tokë dhe të futesh në thellësitë e saj apo të bësh një shkallë që të ngjitesh deri në qiell me të, e t'u sjellësh ndonjë mrekulli atyre, atëherë bëje! Por, ti nuk mund t'i bësh këto pa lejen Time... dhe nuk do të mund t'u sjellësh një mrekulli siç patën sjellë pejgamberët para teje, por vetëm me lejen Time. Ne të kemi dhënë ty mrekullinë më të madhe, që është mrekullia më e rëndësishme dhe më e përshtatshme për Mesazhin përmbyllës të të gjitha mesazheve hyjnore. Kjo është mrekullia që i është dhënë Vulës së Pejgamberëve dhe të Dërguarve, në mënyrë të drejtpërdrejtë... një mrekulli me të cilën je veçuar nga të gjithë të mëparshmit dhe me të cilën i sfidon të gjithë. Kjo mrekulli është "Kur'ani i lavdishëm": **"Ne të kemi dhënë ty shtatë të shumëpërsëritura, edhe Kur'anin madhështor."** [El-Hixhr: 87] Ky Libër do të jetë mrekullia me të cilën të kemi dërguar ty, një mrekulli e përvetshme dhe gjithëbotërore, kurse mrekullitë e prekshme

janë ato që Ne ua kemi dhënë pejgamberëve para teje. Dhe dije se po të donim Ne ta shtynim popullin tënd të udhëzohen drejt dhe t'i detyronim për këtë, sigurisht që Ne e kemi fuqinë t'i mbledhnim të gjitha ata në këtë gjë... prandaj mos u bëj një nga injorantët!

Konteksti vazhdon të tregojë për ata duke kaluar nga një skenë e Ditës së Ringjalljes në një tjetër skenë nga skenat e saj, dhe nga ftesa për të vëzhguar, në paralajmërimin nga e ardhmja e keqe...deri në fund të ajetit 37, kur ata i sugjerojnë të Dërguarit të Allahut t'u zbresë një mrekulli ashtu siç u janë zbritur të dërguarve të tjerë para tij, sidomos Musait dhe Isait, paqja qoftë mbi ata të gjithë: **"Ata thanë: "Pse nuk i është zbritur ndonjë shenjë nga Zoti i tij?" Thuaj: "Vërtet, Allahu është i plotfuqishëm të zbresë shenjë, por shumica e tyre nuk e dinë."** [El-En'âm: 37] Shohim se të gjitha këto ajete, që nga ajeti 7 e deri në ajetin 37, sillen rreth faktit se Kur'an i famëlartë është burimi i udhëzimit, debatojnë për të, u kthejnë përgjigje dyshimeve të nxjerra nga idhujtarët, si edhe tërheqin vëmendjen për vërtetësinë e Kur'anit, madhështinë e tij dhe për aftësitë e tij të larmishme për t'i nxjerrë një-rëzit nga errësirat në dritë.

Pjesa e tretë:

Sqaron një nga aspektet e krijimit, aspekt i cili fton për të menduar

"وَمَا مِنْ دَابَّةٍ فِي الْأَرْضِ وَلَا طَائِرٍ يَطِيرُ بِجَنَاحَيْهِ إِلَّا أُمَمٌ أَمْثَلُكُمْ مَا فَرَقْنَا فِي الْكِتَابِ مِنْ شَيْءٍ ثُمَّ إِلَى رَبِّهِمْ يُخْشَرُونَ (38) وَالَّذِينَ كَذَّبُوا بِآيَاتِنَا صُمٌّ وَبُكْمٌ فِي الظُّلُمَاتِ مَنْ يَشَأِ اللَّهُ يُضِلَّهُ وَمَنْ يَشَأِ يُجْعَلْهُ عَلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ (39) قُلْ أَرَأَيْتُمْ إِنْ أَتَاكُمْ عَذَابُ اللَّهِ أَوْ أَتَتْكُمُ السَّاعَةُ أَغَيْرَ اللَّهِ تَدْعُونَ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ (40) بَلْ إِيَّاهُ تَدْعُونَ فَيَكْشِفُ مَا تَدْعُونَ إِلَيْهِ إِنْ شَاءَ وَتَنْسَوْنَ مَا تُشْرِكُونَ (41) وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا إِلَى أُمَمٍ مِنْ قَبْلِكَ فَأَخَذْنَاهُمْ بِالْبَأْسَاءِ وَالضَّرَاءِ لَعَلَّهُمْ يَتَضَرَّعُونَ (42) فَلَوْلَا إِذْ جَاءَهُمْ بَأْسُنَا تَضَرَّعُوا وَلَكِنْ قَسَتْ قُلُوبُهُمْ وَزَيَّنَ لَهُمُ الشَّيْطَانُ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ (43) فَلَمَّا نَسُوا مَا ذُكِّرُوا بِهِ فَتَحْنَا عَلَيْهِمْ أَبْوَابَ كُلِّ شَيْءٍ حَتَّى إِذَا فَرِحُوا بِمَا أُوتُوا أَخَذْنَاهُمْ بَغْتَةً فَإِذَا هُمْ مُبْلِسُونَ (44) فَقَطَّعَ دَابِرَ الْقَوْمِ الَّذِينَ ظَلَمُوا وَالْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ (45) قُلْ أَرَأَيْتُمْ إِنْ أَخَذَ اللَّهُ سَمْعَكُمْ وَأَبْصَارَكُمْ وَخَمَسَ عَلَى قُلُوبِكُمْ مَنْ إِلَهٌ غَيْرُ اللَّهِ يَأْتِيكُمْ بِهِ انْظُرْ كَيْفُ نُصَرِّفُ الْآيَاتِ ثُمَّ هُمْ يَصْذَقُونَ (46) قُلْ أَرَأَيْتُمْ إِنْ أَتَاكُمْ عَذَابُ اللَّهِ بَغْتَةً أَوْ جَهْرَةً هَلْ يُهْلِكُ إِلَّا الْقَوْمَ الظَّالِمُونَ (47)

“Dhe nuk ka asnjë krijesë që ecën nëpër tokë, dhe as zog që fluturon me krahët e tij, që të mos jenë popuj ashtu si ju. Nuk kemi lënë asgjë (nga ato krijesa) pa e shënuar në Libër. Pastaj, ato, tek Zoti i tyre mblidhen. (38) Ndërsa ata që i mohojnë ajetet Tona, ata janë të shurdhër dhe memecë, në errësira. Kë do Allahu, e lë në humbje... dhe kë do Ai, e vë në rrugë të drejtë. (39) Thuaj: “A mendoni, nëse ju vjen ndëshkimi i Allahut, ose ju vjen Ora, a thirrni tjetërkënd për ndihmë përveç Allahut, nëse jeni të sinqertë?” (40) Jo, por, vetëm Atë thirrni, dhe Ai e largon të keqen për të cilën ju i luteni, nëse dëshiron, dhe i harroni ata që ia bëni ortakë. (41) Ne kemi dërguar (pejgamberë) edhe tek umete para teje dhe i sprovuam ata me vështirësi edhe me fatkeqësi, me shpresën se do të tregoheshin të përlurur. (42) Por, sikur ata, kur u erdhi ndëshkimi Ynë, të tregoheshin të përlurur, por (përkundrazi), zemrat e tyre u ngurtësuan dhe djalli ua zbukuroi atyre atë që bënë. (43) Dhe, kur e harruan atë me të cilën qenë përkujtuar, Ne u hapëm atyre dyert e çdo gjëje të mirë, derisa u gëzuan për çfarë u ishte dhënë, pastaj Ne i morëm ata papritmas, dhe mbetën të pashpresë. (44) Kështu, u shkatërruan deri në fund populli që ishin zullumqarë dhe lavdëruar e falënderuar qoftë Allahu, Zoti i botëve! (45) Thuaj: “A mendoni, nëse Allahu jua merr dëgjimin dhe shikimet, dhe jua vulos zemrat tuaja, cila hyjni përveç Allahut mund t’jua sjellë ato juve?!” Shiko se si i sjellim ajetet (provat) Tona, pastaj ata (akoma) largohen. (46) Thuaj: “A mendoni, nëse ndëshkimi i Allahut ju vjen papritur, ose qartazi, a do të shkatërrohet tjetërkush përveç njerëzve zullumqarë?” [El-En’ām: 38-47]

Në ajetin 38, Allahu i madhërishëm sqaron një nga aspektet e krijesave në këtë gjithësi të gjerë, në të cilën nuk ekzistojnë vetëm njerëzit... Në këtë ajet Ai u tërheq vëmendjen atyre që të mendojnë për këtë botë, ndaj së cilës ata janë të pavëmendshëm dhe nuk meditojnë për të... Ata janë të zënë me errësitat në të cilat vërtiten, në mendjemadhësinë e tyre, dhe i harrojnë popujt e tjerë, të cilët Allahu i madhërishëm i ka krijuar.

Të gjitha gjallesat që lëvizin nëpër këtë tokë dhe të gjithë zogjtë që fluturojnë në qiell janë popuj si popujt e njerëzve, por i Madhërishmi i ka zgjedhur vetëm njerëzit të jenë mëkëmbës të Tij në Tokë. Allahu e ka nënshtuar për njeriun gjithë çfarë ka krijuar në këtë univers, në

mënyrë që ai të mund ta kryejë këtë detyrë... dhe i Madhërishmi e ka nderuar njeriun për shkak të kësaj detyre që i ka ngarkuar: **“Ne i kemi nderuar bijtë e Ademit dhe i kemi mbartur ata në tokë edhe në det, dhe i kemi furnizuar me të mira, e u kemi dhënë përparësi ndaj shumë atyre që kemi krijuar!”** [El-Isrā: 70] ... Allahu i madhërishëm i ka dhënë njeriut krijim të përkryer, i ka dhënë atij pamjen më të bukur dhe e gjitha kjo që ta bëjë të aftë për të kryer këtë detyrë të cilën njeriu e ka pranuar me zgjedhjen e tij të lirë. Njeriu i ka dhënë besën Allahut për këtë me pëlqimin e tij, por më pas rebelohet dhe zbret në nivelin e atyre krijesave të cilat i Madhërishmi i ka bërë të nënshtruara për të... madje edhe më poshtë: **“Vërtet, krijesat më të këqija tek Allahu janë shurdh-memecët, që nuk përdorin arsyen. (22) Dhe sikur Allahu do të dinte ndonjë të mirë në ta, do t’i bënte të dëgjojnë... e po t’i bënte të dëgjojnë, ata sërish do të zmbropseshin duke refuzuar.”** [El-Enfāl: 22-23] Allahu i madhërishëm sikur thotë: “Ne ju kemi dhuruar aftësinë e vetëdijes, edhe aftësi e fuqi të tjera që të përfitoni prej tyre e t’i përdorni ato në kryerjen e detyrave tuaja, por ju i shkuat kot ato dhe nuk përfituat nga asnjëra prej tyre: **“Ne kemi krijuar për xhehenem shumë nga xhinët dhe nga njerëzit. Ata kanë zemra që nuk kuptojnë me to... kanë sy që nuk shohin me ta dhe kanë veshë që nuk dëgjojnë me ta... Ato janë si bagëti, madje edhe më të humbur! Ata janë ata të shkujdesurit”.** El-A’rāf: 179] Këto ajete sikur thonë: “Përgënjeshtrimi që ju u bëni ajeteve dhe shenjave Tona ju bën më të pavlerë sesa krijesat që i kemi bërë të nënshtruara ndaj jush, më të pavlerë se të gjithë popujt e zogjve, kafshëve, egërsirave, etj... Dhe ditën kur të mbliidheni të gjithë ju, edhe të gjithë këta popuj të krijesave të tjera, ata do të jenë në një situatë më të mirë sesa ju... Atyre krijesave nuk u është dhënë kapaciteti që kanë njerëzit, kështu që nuk janë ngarkuar me atë që janë ngarkuar njerëzit, prandaj atyre do t’u thuhet: **“Bëhuni dhé!”**, e ata nuk do të hyjnë në Xhennet dhe as në zjarr. Kurse njerëzit, ata që kanë qenë keqbërës, ata do të jenë banorë të zjarrit sepse e kanë harruar Allahun, e kanë shkelur besën e dhënë Atij dhe e kanë braktisur misionin e tyre si mëkëmbës të Tij, me të cilin Allahu i ka nderuar... Kështu që Allahu do t’i bëjë ata të harrojnë veten e tyre, ngaqë e lënë në harresë Ditën e Ringjalljes.

Popujt e zogjve dhe të kafshëve nuk i kanë shpëtuar dot zullumit të njerëzve keqbërës në tokë. Ata keqbërës nuk janë kufizuar duke u bërë

keq vetëm njerëzve të llojit të tyre, por kanë dëmtuar edhe kafshët, zogjtë, bimët dhe gjithë ambientin. Këta popuj që janë prekur nga dëmtimi i keqbërësve në tokë do të dëshmojnë kundër tyre Ditën e Mbledhjes, ashtu siç do të dëshmojnë kundër tyre edhe vetë gjymtyrët e tyre: **“Sot Ne ua mbyllim gojët atyre dhe Neve na flasin duart e tyre, dhe dëshmojnë këmbët e tyre për çfarë kishin bërë ata (dikur në dynja).”** [Jāsīn: 65] **“Ditën kur armiqtë e Allahut do të mblidhen në zjarr, duke u shtyrë të mbledhur në rreshta... (19) ...derisa kur vijnë tek ai, dëgjimi, shikimet dhe lëkurat e tyre do të dëshmojnë kundër tyre për çfarë kishin qenë duke bërë (më parë). (20) Dhe ata u thonë lëkurave të tyre: “Pse dëshmuat kundër nesh?”. Ato do të thonë: “Neve na bëri të flasim Allahu, i Cili ka bërë të flasë gjithçka... dhe Ai ju krijoi ju herën e parë dhe tek Ai ktheheni. (21) Dhe ju nuk mbuloheshit as ruheshit që të mos dëshmonin kundër jush dëgjimi juaj, as shikimi juaj, as lëkurat tuaja, por mendonit se Allahu nuk di shumë nga ato që bënit ju. (22) Dhe ky mendim që ju e mendonit për Zotin tuaj, ju shkatërroi dhe u bëtë nga të humburit.”** [Fussilet: 19-23] Do të vijë dita kur të gjitha këto do të dëshmojnë kundër mohuesve të Zotit, ndërkohë që gojët e tyre nuk do të lejohen të flasin.

Pastaj Allahu i madhërisëm u drejtohet mohuesve me një pyetje, të cilën pak njerëz mund të mos e hasin, sidomos në një situatë e cila e shtyn njeriun të kërkojë ndihmë vetëm nga Allahu, kur njeriu të shohë ndëshkimin e Allahut ose Orën e Ringjalljes. I Larti thotë: **“Thuaj: “A mendoni që, nëse ju vjen mundimi i Allahut, ose ju vjen Ora, a thirrni tjetërkënd për ndihmë përveç Allahut, nëse jeni të singertë?”** [El-En’ām: 40] Mundimi në këtë botë, sado i rëndë të jetë, është më i lehtë se mundimi i Orës së Ringjalljes. Por, kur të vijë mundimi i ahiretit, instinkti njerëzor gjen mundësinë të shprehet për veten, larg presioneve dhe devijimeve që ekzistojnë në dynja, sepse tmerri i befasisë nuk do t’ua lejojë atyre idhujtarëve të kërkojnë ndihmë nga idhujt e tyre, por atë kohë ata do ta drejtojnë kërkesën për ndihmë vetëm tek Allahu dhe kjo është natyra e pastër sipas së cilës është krijuar njeriu... Dhe ndërsa i luten vetëm Zotit të tyre, ata atëherë do ta kuptojnë se pretendimet e tyre për ortakët që ia ngjisnin Zotit, do të bien poshtë. Por, a mund të presin ata t’i ndihmojë Allahu, ndërkohë që ishin treguar arrogantë dhe mendjemëdhenj ndaj bindjes ndaj Tij në Dynja?! Ata nuk iu përgjigjen të Dërguarve të Tij, nuk iu përgjigjen thirrjes së Tij...

prandaj, pse nuk i përgjigjen Atij sot, në këtë jetë, që Ai t'u përgjigjet atyre nesër, në ahiret?! Kur ata mohues janë në këtë botë, dhe kur përballen me situata të vështira, instinkti i tyre i drejtohet Zotit për ndihmë. Prandaj, pse nuk harmonizohen ata me instinktin e tyre dhe të besojnë në Zotin tyre, e të rebelohen ndaj demonëve dhe armiqve të tyre në vend të rebelimit ndaj Zotit të tyre të vërtetë?!

Ligjet e Zotit zbatohen mbi individët, kombet dhe grupet, siç na ka paralajmëruar i Plotfuqishmi në Kur'anin e Tij. Ai përmend shumë kombe, të cilëve u erdhën lajmëtarët e Zotit me prova dhe ligjet hyjnore filluan të zbatohen mbi ta. Por, kur ata i mohuan lajmëtarët e tyre, siç bëri populli i këtij Pejgamberi, Muhammedit, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të, Allahu i sprovoi ata me vështirësi e me të këqija... Kjo me qëllim që ata të fillonin të tregoheshin të përlur para Zotit të madhërishtëm e t'i luteshin Atij me përgjërime... t'u zbutej zemra dhe natyra, të pendoheshin e të ktheheshin te Zoti i tyre... Por me ta ndodhi e kundërta... Zemrat e ngurta u bënë edhe më gur se ishin, dhe ata nuk përfituan asgjë nga këto shenja të Zotit.

Por, pasi njerëzit nuk zënë mësim, atëherë fillon procesi i përshkallëzimit: **“Ne do t'i përshkallëzojmë ata prej andej nga nuk e dinë. (182) Unë u jap kohë atyre... Vërtet, kurthi im është i fortë!”** [El-A'rāf: 182-183] ... Dhe atyre u hapen dyert e pasurisë, të shëndetit fizik dhe të shtimit të numrit të anëtarëve të familjes së tyre, që fuqitë e vetëdijes së tyre të fillojnë të lëvizin në një drejtim tjetër dhe të krijojnë iluzionin se ishin në të drejtën kur mohonin. Dhe kështu, fuqitë e vetëdijes së tyre të sëmurë bëjnë lidhjen mes përgënjeshtimit të të dërguarve që u kishin ardhur, mohimit dhe idhujtarisë së tyre, me pasurinë e shumtë: **“Derisa kur toka merr stilitë e saj dhe zbukurohet dhe të zotët e saj mendojnë se i kanë në dorë ato, asaj i vjen urdhri Ynë, natën ose ditën, dhe e bëjmë “të korrur”, sikur të mos kishte ekzistuar dje... Kështu i zbërthejmë shenjat Tona për një popull që mendon.”** [Junus: 24] Allahu i merr atëkohë të tillët me një grusht të fortë, siç thotë i Larti: **“Dhe kur e harruan atë me të cilën qenë përkujtuar, Ne u hapëm atyre dyert e çdo gjëje të mirë, derisa u gëzuan për çfarë u ishte dhënë, pastaj Ne i morëm ata papritmas dhe mbetën të pashpresë.”** [El-En'ām: 44] Mbetën të pashpresë për shpëtim dhe të penduar me keqardhje për çfarë kanë lënë pas dore në lidhje me Allahun: **“Kështu u shkatërruan deri në fund populli që ishin zullumqarë,**

dhe lavdëruar e falënderuar qoftë Allahu, Zoti i botëve!" [El-En'ām: 45] Në këtë ajet thuhet **"lavdëruar e falënderuar"** për Allahun, për ta bërë të qartë se shkatërrimi i këtyre lloj njerëzish përbën shpëtim për tokën, por edhe për ata që janë mbi të... Prandaj **"lavdëruar e falënderuar qoftë Allahu"**, Shtypësi i tiranëve, Shpëtimtari i të dobëtëve dhe Shkatërruesi i prishësve! Edhe Nuhu që urdhëruar ta lavdëronte me falënderim Allahun, i Cili e shpëtoi atë dhe ndjekësit e tij në anije nga njerëzit keqbërës, të cilët i shkatërroi me furtunë: **"Kështu, Ne e frymëzuam atë që: "Ndërtoje anijen nën vëzhgimin Tonë dhe frymëzimin Tonë dhe kur të vijë urdhri Ynë dhe furra të vërshojë, ti futi në anije nga secila krijesë dy bashkëshortë, edhe familjen tënde, përveç atyre për të cilët është marrë vendimi për ta, dhe mos më fol për ata që kanë bërë zullum, se ata do të mbyten. (27) Dhe kur të hipni ti dhe ata që janë me ty në anije, thuaj: "Lavdëruar dhe falënderuar qoftë Allahu, i Cili na shpëtoi nga njerëzit zullumqarë!". (28) Dhe thuaj: "Zoti im, më bëj të zbres në një vend të bekuar, dhe Ti je më i miri për të na strehuar!" (29) ...Vërtet, në këtë ka prova, dhe vërtet Ne jemi që sprovovjmë. (30) Pastaj, pas tyre krijuam një brez të tjerësh...".** [El-Mu'minūn: 27-31] **"Dhe thanë: "Lavdëruar dhe falënderuar qoftë Allahu, i Cili e largoi prej nesh brengën! Vërtet, Zoti ynë është Falës i madh, dhe Mirënjohës i madh! (34) Ai i Cili na ka vendosur neve në Shtëpinë e Përjetësisë, me mirësinë e Tij, ku neve nuk na prek lodhje dhe as na prek në të mundim!"** [Fātir: 34-35] **"Dhe thanë: "Lavdëruar dhe falënderuar qoftë Allahu, i Cili na e mbajti premtimin e Tij, dhe na e trashëgoi Tokën, të strehohemi nëpër Xhennet, ku të duam... Sa shpërblim i mirë është ky për ata që punojnë (për të)!"** [Ez-Zumer: 74] Pra, lavdërimi me falënderim buron nga besimtarët si mirënjohje ndaj Allahut që i shkatërroi prishësit e tokës, zullumqarët, tiranët dhe shtypësit, dhe që i ndihmoi të dobëtit, edhe pse pas njëfarë kohe!

"Thuaj: "A mendoni, nëse Allahu jua merr dëgjimin dhe shikimet dhe jua vulos zemrat tuaja, cila hyjni përveç Allahut mund t'jua sjellë ato juve?!" Shiko se si i sjellim ajetet (provat) Tona, pastaj ata (akoma) largohen." [El-En'ām: 46] Kur Allahu ia merr njeriut aftësitë e tij të vetëdijes, ai gjendet në një situatë të tillë ku njerëzillëku tij është i mangët në atë masë aq sa ka humbur nga mirësitë, ndjesitë dhe shqisat që ia ka dhënë Allahu i madhërishëm. Por, në të njëjtën kohë, ai nuk

mund ta bashkohet me “kafshët pa gojë” sepse kafshët janë projektuar të jenë kafshë, që në fillimin e krijimit të tyre, kurse njeriu nuk është kështu. Prandaj, pyetja që Allahu drejton në këtë ajet të mësipërm ka një forcë të madhe dhe sikur thotë: Më tregoni, nëse juve ju ndodh kjo, si do t’ia bëni? Dhe kjo është një gjë që mund t’ju ndodhë në çdo kohë, sepse Ai që jua ka dhënë këto mirësi është Ai të Cilin ju e mohoni dhe refuzoni të besoni tek Ai.

“Thuaj: “A mendoni, nëse ndëshkimi i Allahut ju vjen papritur ose qartazi, a do të shkatërrohet tjetërkush përveç njerëzve zullumqarë?” [El-En’ām: 47] Më tregoni, nëse ju vjen ndëshkimi i Allahut në mënyrë të papritur, pa asnjë shenjë të mëparshme, as paralajmërim, sepse ndëshkimi Ynë mund të vijë natën kur ju flini, edhe ditën: **“Dhe sa qytete kemi shkatërruar dhe ndëshkimi Ynë u erdhi atyre ndërsa flinin natën, ose ndërsa pushonin (gjatë ditës). (4) Dhe kur atyre u erdhi ndëshkimi Ynë, fjalët e tyre nuk ishin tjetër vetëm se thanë: “Vërtet, ne ishim zullumqarë!” (5) Ne, me siguri, do t’i marrim në pyetje ata të cilëve u ishte dërguar (i Dërguari me Mesazhin Hyjnor) dhe me siguri do t’i marrim në pyetje të dërguarit. (6) Dhe do t’ua tregojmë atyre (veprat e tyre) me fakte, e Ne nuk ishim të papranishëm!”** [El-A’rāf: 4-7] Pra, këto ajete tregojnë se ndëshkimi i Allahut mund të vijë edhe ditën për diell dhe zullumqarët e shikojnë procesin që nga fillimi, e atyre nuk u jepet mundësia të pendohen as të kujtohen, por mbeten në mes të ndëshkimit dhe vorbullës së tij: **“A mos presin t’u vijnë engjëjt, ose të vijnë Zoti yt, ose të vijnë disa nga shenjatat e Zotit tënd?! Ditën kur vijnë disa nga shenjatat e Zotit tënd as kujt nuk i vlen besimi i tij nëse nuk ka qenë duke besuar më parë, ose të ketë përfituar ndonjë të mirë nga besimi i tij! Thuaj: “Prisni, se edhe ne jemi duke prituri!”** [El-En’ām: 158] ...siç ndodhi me Faraonin dhe njerëzit e tij, e të tjerë... Ndëshkimi i Zotit u nënshtrohet matjeve dhe parametrave të Zotit, jo urimeve dhe dëshirave të njerëzve.

Ju, o zullumqarë dhe prishës në tokë, kur njëherë u kërkonit të dërguarve shpejtimin e ndëshkimit me të cilin ju paralajmëruan ata, e herë kërkonit që ata t’ju sjellin dukuri të jashtëzakonshme dhe mrekulli të prekshme, sipas epsheve dhe dëshirave tuaja, kështu ju kërkonit diçka që nuk është brenda mundësive të të dërguarve dhe nuk është detyrë e tyre që t’ju japin përgjigje për këtë.

Pjesa e katërt:

Sqarimi i natyrës së të dërguarve dhe orientimi i tyre në metodën e marrëdhënies së tyre me njerëzit

"وَمَا نُرْسِلُ الْمُرْسَلِينَ إِلَّا مُبَشِّرِينَ وَمُنذِرِينَ فَمَنْ أَمَنَ وَأَصْلَحَ فَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ (48) وَالَّذِينَ كَذَّبُوا بِآيَاتِنَا يَمَسُّهُمُ الْعَذَابُ بِمَا كَانُوا يَفْسُقُونَ (49) قُلْ لَا أَقُولُ لَكُمْ عِنْدِي خَزَائِنُ اللَّهِ وَلَا أَعْلَمُ الْغَيْبُ وَلَا أَقُولُ لَكُمْ إِنِّي مَلَكٌ إِنِّي أَتَّبِعُ إِلَّا مَا يُوحَى إِلَيَّ قُلْ هَلْ يَسْتَوِي الْأَعْمَى وَالْبَصِيرُ أَفَلَا تَتَفَكَّرُونَ (50) وَأَنْذِرْ بِهِ الَّذِينَ يَخَافُونَ أَنْ يُخْشَرُوا إِلَى رَبِّهِمْ لَيْسَ لَهُمْ مِنْ دُونِهِ وَلِيٌّ وَلَا شَفِيعٌ لَعَلَّهُمْ يَتَّقُونَ (51) وَلَا تَطْرُدِ الَّذِينَ يَدْعُونَ رَبَّهُمْ بِالْغَدَاةِ وَالْعَصِيِّ يُرِيدُونَ وَجْهَهُ مَا عَلَيْكَ مِنْ حِسَابِهِمْ مِنْ شَيْءٍ وَمَا مِنْ حِسَابِكَ عَلَيْهِمْ مِنْ شَيْءٍ فَتَطْرُدَهُمْ فَتَكُونَ مِنَ الظَّالِمِينَ (52) وَكَذَلِكَ فَتَنَّا بَعْضَهُمْ بِبَعْضٍ لِيَقُولُوا أَهَؤُلَاءِ مَنَّ اللَّهُ عَلَيْهِمْ مِنْ بَيْنِنَا أَلَيْسَ اللَّهُ بِأَعْلَمَ بِالشَّاكِرِينَ (53) وَإِذَا جَاءَكَ الَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِآيَاتِنَا فَقُلْ سَلَامٌ عَلَيْكُمْ كَتَبَ رَبُّكُمْ عَلَى نَفْسِهِ الرَّحْمَةَ أَنَّهُ مَنْ عَمِلَ مِنْكُمْ سُوءًا بِجَهَالَةٍ ثُمَّ تَابَ مِنْ بَعْدِهِ وَأَصْلَحَ فَأَنَّهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ (54) وَكَذَلِكَ نَقُصُّ الْأَيَّاتِ وَلِتُنْذِرَ الْمُجْرِمِينَ (55) قُلْ إِنِّي نُهِيتُ أَنْ أَعْبُدَ الَّذِينَ يَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ قُلْ لَا أَتَّبِعُ أَهْوَاءَكُمْ قَدْ ضَلَلْتُ إِذَا وَمَا أَنَا مِنَ الْمُهْتَدِينَ (56) قُلْ إِنِّي عَلَى بَيِّنَةٍ مِنْ رَبِّي وَكَذَّبْتُمْ بِهِ مَا عِنْدِي مَا تَسْتَعْجِلُونَ بِهِ إِنَّ الْحُكْمَ إِلَّا لِلَّهِ يَقُصُّ الْحَقُّ وَهُوَ خَيْرُ الْفَاصِلِينَ (57) قُلْ لَوْ أَنَّ عِنْدِي مَا تَسْتَعْجِلُونَ بِهِ لَقُضِيَ الْأَمْرُ بَيْنِي وَبَيْنَكُمْ وَاللَّهُ أَعْلَمُ بِالظَّالِمِينَ (58)"

"Ne nuk i dërgojmë ndryshe të dërguarit, por vetëm si përgëzues dhe paralajmërues, kështu që, kush beson dhe ndreqet, të tillët as nuk do të kenë frikë dhe as do të brengosen. (48) Kurse ata që i mohojnë ajetet-shenjat Tona, ata i prek ndëshkimi, për shkak të shkeljeve që bënin (dikur). (49) Thuaj (o Muhammed): "Unë nuk ju them se kam depot (që përmbajnë furnizimin) e Allahut, as se e di të fshehtë, dhe as ju them juve se jam një engjëll. Unë ndjek vetëm atë që më shpallet mua."! Thuaj: "A barazohet i verbëri me atë që shikon? A nuk mendoni?!" (50) Dhe paralajmëro me të (me Kur'anin) ata që kanë frikë se do të mbledhen te Zoti i tyre dhe nuk do të kenë mbrojtës as ndërmjetësues askënd, përveç Tij... që ndoshta të ruhen nga të këqijat. (51) Dhe mos i përzë ata që i luten Zotit të tyre mëngjes e mbrëmje, duke kërkuar pëlqimin e Tij. Ti nuk ke asnjë përgjegjësi për llogarinë e tyre, dhe as ata nuk kanë asnjë përgjegjësi për llogarinë tënde, që t'i përzësh, e të bëhesh zullumqar... (52) Dhe kështu,

Ne i kemi sprovuar ata me njëri-tjetrin, që (mosbesimtarët) të thonë: “A këta janë ata që Allahu i ka favorizuar nga mesi ynë?!”... Por, a nuk është Allahu Ai që i njeh më së miri mirënjohësit? (53) Dhe kur ty të të vijnë ata që besojnë në ajetet Tona, thuaju: “Paqja qoftë mbi ju! Zoti juaj ia ka shkruar Vetes së Tij detyrim mëshirën, që nëse ndokush prej jush bën një të keqe nga injoranca, pastaj pendohet pas kësaj, dhe ndreqet, atëherë Ai është vërtet falës i madh, shumë i mëshirshëm.” (54) Dhe kështu, Ne i shpalosim ajetet... e që të bëhet e qartë rruga e kriminelëve. (55) Thuaj: “Vërtet, unë jam ndaluar t’i adhuroj ata të cilëve ju u luteni përveç Allahut!” Thuaj: “Unë nuk ndjek dëshirat tuaja, sepse atëherë do ta humbisja rrugën dhe nuk do të isha nga të udhëzuarit!”. (56) Thuaj: “Vërtet, unë kam provë të qartë nga Zoti im, por ju e përgënjeshtroni atë. Unë nuk e kam në dorë atë të cilën ju e kërkon me nxitim. Vendimi i takon vetëm Allahut. Ai tregon të vërtetën, dhe Ai është më i miri i vendimarrësve”. (57) Thuaj: “Po ta kisha në dorë atë të cilën ju e kërkon me nxitim, çështja midis meje dhe jush do të ishte kryer (tashmë), por Allahu është më i mirinformuar për keqbërësit.” [El-En’ām: 48-58]

Të dërguarit janë të dërguarit e Allahut dhe peygamberët e Tij, prandaj është Allahu që i cakton detyrat e tyre, kufijtë e atyre detyrave dhe metodat që do të ndiqen. Allahu i ka bërë ato detyra të kufizuara në “Thirrjen e shoqëruar me përgëzimin dhe paralajmërimin”. Allahu i Madhërishëm është plotësisht i fuqishëm që, nëse dëshiron, t’u zbresë atyre shenja-mrekulli ndaj të cilave popujt e atyre të dërguarve të mbeten me qafët e përlulura: **“Nëse dëshirojmë, Ne u zbresim atyre nga qielli një shenjë, ndaj së cilës qafat e tyre do të qëndrojnë të përlulura.”** [Esh-Shu’arā’: 4] Por, në kësi rasti, kemi të bëjmë me një lloj detyrimi me zor ndaj tyre, ndërkohë që vendimi i Allahut që “njeriut t’i besohet zgjedhja e lirë e tij” është marrë kohë më përpara. E për të mbrojtur këtë të drejtë të zgjedhjes së lirë nga ana e njeriut, detyra e të dërguarve është kufizuar vetëm me “paralajmërimin dhe përgëzimin” nga ana e tyre. Asnjë nga njerëzit nuk duhet të presë që Allahu i madhërishëm t’ua imponojë atyre besimin në të dërguarit e Tij dhe në atë që u zbret atyre, sepse: **“Nuk ka detyrim në fe (në pranimin e fesë)! Tashmë është bërë e qartë rruga e drejtë nga e gabuara. Kështu që kush i mohon zotat e rremë dhe i beson Allahut, ai është kapur**

për litarin e fortë, që nuk shkëputet. Allahu dëgjon dhe di gjithçka!" [El-Bekare: 256] **"Dhe thuaj: "Kjo është e vërteta nga Zoti juaj, kështu që kush të dëshirojë, le të besojë dhe kush të dëshirojë, le të mohojë!"** [El-Kehf: 29]

"... kështu që, kush beson dhe ndreqet, të tillët as nuk do të kenë frikë, dhe as do të brengosen. (48) Kurse ata që i mohojnë ajetet-shenjat Tona, ata i prek ndëshkimi për shkak të shkeljeve që bënin (dikur)." [El-En'ām: 48-49]

Allahu i plotfuqishëm kërkon të sqarojë dhe të konfirmojë natyrën njerëzore të atyre pejgamberëve. Ai ua zbriti shpalljet e Tij hyjnore atyre pejgamberëve njerëz dhe e urdhëron të Dërguarin e Tij, Muhammedin, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të, t'ia konfirmojë popullit të tij se edhe ai është një njeri si ata. Gjithashtu, të konfirmojë kapacitetet e tij të kufizuara dhe se mbajtja e Mesazhit të Zotit – lartësuar qoftë Ai – nga ana e tij, nuk ndryshon asgjë nga kjo: **"Thuaj (o Muhammed): "Unë nuk ju them se kam depot (që përmbajnë furnizimin) e Allahut, as se e di të fshehtën, dhe as ju them juve se jam një engjëll. Unë ndjek vetëm atë që më shpallet mua." Thuaj: "A barazohet i verbri me atë që shikon? A nuk mendoni?!"** [El-En'ām: 50] Pra, i Madhërishmi e urdhëron atë të thotë: **"Unë nuk ju them se kam depot e Allahut e të mund t'ju jap çfarëdo që ju të më kërkonin", as ju them se "E di të fshehtën e Zotit", as ju them se "Ky mesazh që mbaj më ka transferuar nga bota e njerëzve për në botën e engjëjve"...** Asgjë nga këto nuk ka ndodhur! Unë jam vetëm një njeri, i Dërguar i Zotit. Unë ndjek ato që më shpallen nga Zoti dhe shikoj, dëgjoj dhe arsyetoj. Kurse ju, ju vazhdoni në verbërinë tuaj, në errësira dhe në humbjen e largët, pavarësisht se e dini se i verbri nuk barazohet me atë që shikon... por ju nuk arsyetoni as mendoni thellë, që të kuptoni se gjendeni në pozitën e të verbrit. Kurse në sajë të asaj që më është zbritur nga Zoti im jam në pozitën e atij që shikon.

"Dhe paralajmëro me të (me Kur'anin) ata që kanë frikë se do të mblidhen te Zoti i tyre dhe nuk do të kenë mbrojtës as ndërmjetësues askënd, përveç Tij... që ndoshta të ruhen nga të këqijat." [El-En'ām: 51] Pastaj këtu Allahu i madhërishëm e urdhëron të Dërguarin e Tij të mos humbasë kohë me ata të verbër dhe që nuk mendojnë, por të paralajmërojë me këtë Kur'an ata të cilëve Allahu ua ka hapur zemrat dhe mendjet për të shikuar dritat që ky Libër përmban... Të paralaj-

mërojë ata që besuan se vërtetë ekziston ringjallja dhe mbledhja e njerëzve para Zotit të madhërishëm, dhe të cilët e morën të Madhërishmin për mbrojtës dhe ndërmjetës. Kjo kategori e njerëzve, që kanë këto predispozita, do të ngrihen në nivelin e devotshmërisë. Prandaj, mos mendo se paralajmërimi është i kufizuar vetëm ndaj atyre idhujtarëve të humbur, sepse ti: **“Në fakt, paralajmëron ata që i druhen Zotit të tyre, pa e parë Atë, dhe e falin namazin... E kush pastrohet nga të këqijat, pastrohet për veten e tij... Dhe tek Allahu është destinacioni i fundit.”** [Fâtir: 18]

Në këto ajete që vijojnë krahasimet shkojnë përtej dyshes së “të verbrit dhe atij që shikon” për në një grup të madh dyshesh, të kundërta të njëra-tjetrës: **“Nuk barazohen i verbri dhe ai që shikon! (19) as errësira me dritën (20), as hija me nxehtësinë! (21) Dhe nuk barazohen as të gjallët me të vdekurit... Vërtet, Allahu bën të dëgjojë kë të dojë Ai, por ti nuk mund t'i bësh të dëgjojnë ata që janë në varre! (22) Ti (o Muhammed), je vetëm një paralajmërues. (23) Vërtet, Ne të kemi dërguar ty me të vërtetën, si përgëzues dhe paralajmërues... dhe nuk ka komb që të mos ketë pasur një paralajmërues!”** [Fâtir: 19-24], kështu që mos u dëshpëro dhe dije se ti: **“Vërtet, paralajmëron atë që ndjek përkujtimin (nga Zoti) dhe që i frikësohet me respekt të Gjithëmëshirshmit, pa e parë Atë... Njeriun e tillë përgëzoje me falje dhe me një shpërblim të mrekullueshëm.”** [Jāsín: 11] I Madhërishmi e urdhëron Pejgamberin e Tij t'i nxisë njerëzit të nxitojnë për tek Allahu: **“Prandaj, vraponi për tek Allahu! Vërtet, unë jam një paralajmërues i hapur nga ana e Tij.”** [Edh-Dhārijāt: 50]

Vihet re se paralajmërimi është i ndarë në dy seksione: 1- ka një paralajmërim për mohuesit dhe politeistët, dhe këta përfitojnë pak nga ky paralajmërim, për shkak të mungesës së vullnetit të tyre për të përfituar nga ky paralajmërim... dhe 2- ka një paralajmërim dhe përgëzim për ata që ruhen nga të këqijat, në mënyrë që të vazhdojnë në këtë rrugë dhe të mos ndalen, të mos bëhen të pakujdesshëm dhe të mos e mveshin besimin e tyre me padrejtësi... të mos i mashtrojnë jeta e kësaj bote e të mos mashtrohen e të largohen nga mësimet e Allahut.

“Dhe mos i përzë ata që i luten Zotit të tyre mëngjes e mbrëmje, duke kërkuar pëlqimin e Tij. Ti nuk ke asnjë përgjegjësi për llogarinë e tyre dhe as ata nuk kanë asnjë përgjegjësi për llogarinë tënde, që t'i përzësh, e të bëhesh zullumqar...” [El-En'ām: 52] Zoti e paralaj-

mëron Pejgamberin e Tij që të mos përzërë asnjërin nga ata që i luten Zotit të tyre në mëngjes dhe në mbrëmje, në kërkim të pëlqimit të Tij dhe i Madhërishmi e paralajmëron se nëse i përzë ata, atëherë ai do të marrë rrugën e zullumqarëve. Edhe i tregon atij se ata mendjemëdhenj nga udhëheqësit e fiseve, të cilët i shikojnë me përçmim të varfrit që i luten Zotit të tyre ditë dhe natë, në kërkim të pëlqimit dhe miratimit të Tij, këta Zoti i madhërishëm i ka bërë sprovë për njëri-tjetrën. Ky që është i pasur supozohej ta falënderonte Zotin dhe ta lëvdonte Atë, kur shikon mirësitë e Zotit ndaj tij, mirësi nga të cilat i ka privuar shumë të tjerë. Kjo është një sprovë të cilën dështojnë ta kalojnë me sukses shumë nga mendjemëdhenjtë, sepse thonë: **“A këta janë ata që Allahu i ka favorizuar nga mesi ynë?”** [El-En’ām: 53] Mendjemadhësia dhe arroganca e tyre i bën ata të mendojnë se kanë të drejtë ta kundërshtojnë Allahun e madhërishëm, ndërkohë që Ai i njeh më mirë se askush tjetër ata që janë mirënjohës.

Në suren Hud përmendet Nuhi a.s. dhe tregohet se si ai u përball me të njëjtën situatë si Pejgamberi ynë, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të, me popullin e tij: **“Paria nga populli i tij, të cilët nuk besuan, thanë: “Ne nuk të shohim ndryshe, por vetëm si një njeri siç jemi edhe ne, dhe nuk shohim se të ndjek kush tjetër përveç atyre që janë më të ulët prej nesh, që nuk mendojnë gjatë, dhe nuk shohim se ju keni ndonjë përparësi ndaj nesh, madje mendojmë se jeni gënjeshtarë.”** [Hud: 27] Ai a.s. ua ktheu: **“O populli im, si mendoni, nëse unë jam në një provë të qartë nga Zoti im, edhe Ai më ka dhënë mëshirë nga ana e Tij, por është fshehur ndaj jush, a t’ju detyrojmë për këtë, kur ju e urreni?!”** (28) Dhe, o populli im, unë nuk kërkoj prej jush ndonjë pasuri për këtë (thirrje që ju bëj). Shpërblimi im është vetëm nga Allahu. Dhe unë nuk kam për t’i përzënë ata që kanë besuar. Ata do të takojnë Zotin e tyre, por unë ju shoh se jeni një popull që nuk dini. (29) Dhe, o populli im, kush më mbron mua nga Allahu, nëse i përzë ata? A nuk kujtoheni?” [Hud: 28-30] Kështu pra, lexues i nderuar, ti mund të shikosh ngjashmërinë mes atyre mosbesuesve, tiranëve e mendjemëdhenjve të të gjitha kohëve, mënyrave të tyre të të menduarit dhe të sjelljes së tyre me pejgamberët që u ishin dërguar.

Pastaj vjen ajeti: **“Dhe kur ty të të vijnë ata që besojnë në ajetet Tona, thuaju: “Paqja qoftë mbi ju! Zoti juaj ia ka shkruar Vetes së**

Tij detyrim mëshirën, që nëse ndokush prej jush bën një të keqe nga injoranca, pastaj pendohet pas kësaj, dhe ndreqet, atëherë Ai është vërtet falës i madh, shumë i mëshirshëm." [El-En'ām: 54] Këtu i Madhërishmi i thotë të Dërguarit të Tij fisnik: Këta janë besimtarët që meritojnë të marrin lajmin e mirë dhe t'u thuhet "Paqja qoftë mbi ju!". Kurse ata mosbesues duhen paralajmëruar, se ndoshta paralajmërimi ua tërheq vëmendjen dhe ndikon sadopak në zemrat e tyre të ashpra... Përndryshe, afati i Zotit do të zbatohet mbi ta, në mënyrë të pashmangshme.

Meqenëse në këtë kontekst përmendet 'pendimi nga të këqijat e bëra nga mosdija', dhe përmenden fjalët **"ia ka shkruar Vetes së Tij detyrim mëshirën"**, të cilat nënkuptojnë një detyrim që Zoti ia ka vënë Vetes, këto dy pika përbëjnë një motivim të madh për ata besimtarë që erdhën tek i Dërguari, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të, të dorëzuar ndaj Zotit dhe pa i shoqëruar asgjë Atij. Zoti i plotfuqishëm e drejtoi vëmendjen e Pejgamberit të Tij t'u kujtonte atyre pendimin, pasi t'u thotë përshëndetjen me "Paqe" dhe t'i përgëzonte ata se pendimi do t'u pranohet. Allahu i ka përgëzuar këta njerëz në këtë ajet, edhe në ajete të tjera të shumta, me pranimin e pendimit, siç thuhet në suren En-Nisā': **"Vërtet, pendimi i pranuar nga Allahu është vetëm për ata që bëjnë gabim nga injoranca, pastaj pendohen shpejt. Këta janë ata të cilëve Allahu ua pranon pendimin dhe Allahu është i gjithëdijshëm, i urtë. (17) E pendimi nuk pranohet nga ata që (vazhdojnë të) bëjnë vepra të këqija derisa kur ndonjërit prej tyre t'i vijë vdekja e të thotë: "Vërtet, unë jam penduar tani!"... e as nga ata që vdesin si mosbesimtarë. Për ata Ne kemi përgatitur një dënim të dhimbshëm.**" [En-Nisā': 17-18], dhe këtu gjendet mirësi dhe mëshirë e madhe për kë ka zemër që kupton.

Kurse ajeti: **"Dhe kështu, Ne i shpalosim ajetet... e që të bëhet e qartë rruga e kriminelëve"** [El-En'ām: 55], tregon se ky Kur'an i lavdishëm nuk është mjaftuar me sqarimin e rrugës së besimtarëve të vërtetë dhe metodat që ndjekin muslimanët, por ka sqaruar edhe rrugën e kriminelëve gjithashtu. Allahu e ka udhëzuar njeriun dhe ia ka treguar të dyja rrugët atij, e njeriu zgjedh vetë, që njerëzit të mos kenë më asnjë arsye të debatojnë me Allahun pasi Ai ua ka dërguar pejgamberët e Tij me prova të qarta.

**“Thuaj: “Vërtet, unë jam ndaluar t’i adhuroj ata të cilëve ju u lute-
ni përveç Allahut!” Thuaj: “Unë nuk ndjek dëshirat tua, sepse
atëherë do ta humbisja rrugën dhe nuk do të isha nga të udhëzua-
rit!”. (56) Thuaj: “Vërtet, unë kam provë të qartë nga Zoti im, por ju e
përgënjeshtroi atë. Unë nuk e kam në dorë atë të cilën ju e kërkonte
me nxitim. Vendimi i takon vetëm Allahut. Ai tregon të vërtetën dhe
Ai është më i miri i vendimmarrësve”. (57) Thuaj: “Po ta kisha në
dorë atë të cilën ju e kërkonte me nxitim, çështja midis meje dhe jush
do të ishte kryer (tashmë), por Allahu është më i mirinformuar për
keqbërësit.(58)” [El-En’ām: 56-58] Këto ajete vijnë si udhëzime nga
Allahu i madhërishëm për Pejgamberin e Tij të nderuar, në lidhje me
mënyrën se si t’i trajtojë dyshimet që hedhin mosbesimtarët dhe hipo-
kritët. I Madhërishmi e fton Pejgamberin, paqja dhe mëshira e Allahut
qofshin mbi të, të sqarojë vijat e trasha sipas të cilave punon i Dërguari
dhe të cilat i vendos vullneti i Allahut të madhërishëm. Këtu i Madhë-
rishmi sqaron autorizimet që ia ka dhënë Pejgamberit të Tij fisnik,
bazuar mbi njerëzoren e tij dhe pozitën e tij si rob i Allahut dhe si i
përzgjedhuri i Tij. Së pari e fton t’u tregojë atyre se Allahu e ka ndaluar
atë, dhe të gjithë njerëzit e tjerë, nga adhurimi i atyre idhujve (të cilët
ata i quajnë zota përkrah Allahut) dhe e ka urdhëruar të mos ndjekë
tekat e politeistëve dhe dëshirat e tyre që ngrihen mbi kotësinë dhe që
e prishin rendin e vënë nga Allahu. Ajo në të cilën ftojnë ata idhujtarë
dhe politeistë është vetë humbja, e cila e nxjerr nga qarku i udhëzimit
këdo që u bindet atyre dhe e shpie në qarkun e humbjes. Në suren El-
Furkân thuhet: **“Ata (të cilët njerëzit i kishin adhuruar) do të thonë: “I
lartësuar je Ti! Neve nuk na takonte të merrnim ndonjë mbështetës
përveç Teje. Por, Ti u dhe të mira atyre dhe etërve të tyre, derisa e
harruan mesazhin dhe u bënë një popull i shkatërruar”.** (18) Kështu
pra, ata do ta mohojnë atë që thoni ju dhe ju nuk do të mund të gjeni
shmangien (e ndëshkimit), as ndihmë. Dhe kush bën padrejtësi prej
jush, e bëjmë të shijojë një dënim të madh.” [El-Furkân: 18-19] Kjo
konfirmon besimin e Pejgamberit vetëm te Zoti i tij bujar dhe se ai vetë
është më i pari i besimtarëve.**

Së dyti, Ai e fton atë të deklarojë se është i sigurt se ka një provë të
qartë nga Zoti i tij dhe një argument të hapur, sepse Zoti - bekuar dhe
lartësuar qoftë Ai - ia ka treguar të vërtetën nga gënjeshttra në këtë
Kur’an: **“Thuaj: “Vërtet, unë kam provë të qartë nga Zoti im, por ju e**

përgënjeshtroi atë. Unë nuk e kam në dorë atë të cilën ju e kërkonti me nxitim. Vendimi i takon vetëm Allahut. Ai tregon të vërtetën dhe Ai është më i miri i vendimmarrësve." [El-En'ām: 57] Përgënjeshtrimi që i bëjnë mosbesimtarët atij nuk e bën atë ta ndryshojë qëndrimin e tij dhe të kthehet në mashtrimin ku ata e thërrasin, pasi Zoti e ka udhëzuar në rrugë të drejtë. Prova e qartë është me të dhe argumenti që ai ka nuk u lë vend atyre për justifikim. Atyre u ka ardhur prova e qartë me Mesazhin që i është dhënë këtij Pejgamberi, për t'ua lexuar atyre këtë Kur'an dhe t'u thotë atyre me gjithë forcën dhe sigurinë: "Unë jam poseduesi i provës, jo ju! Zoti ma dha mua atë provë dhe ata libra të pastër me të cilët shkruhet Kur'ani dhe ku ruhen ajetet e Zotit. Ky Kur'an është një libër i shënuar, është një libër i mbrojtur, të cilin vetëm të pastruarit mund ta prekin".

Dhe së treti, i Plotfuqishmi e fton Pejgamberin e Tij t'u sqarojë atyre për autorizimet e kufizuara që Allahu i madhërishëm i ka dhënë atij dhe se nxitmi i tyre që Pejgamberi, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të, t'u sjellë ndëshkimin është i pakuptimtë sepse e gjithë çështja është në dorën e Allahut dhe jo në dorë të tij: **"Thuaj: "Po ta kisha në dorë atë të cilën ju e kërkonti me nxitim, çështja midis meje dhe jush do të ishte kryer (tashmë)..."** [El-En'ām: 58] Pra, në këtë ajet, Pejgamberi, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të, sikur u thotë atyre: "Ju e kërkonti me nxitim ndëshkimin me të cilin ju kam paralajmëruar, por po të kishit zemra që kuptojnë, ju do t'i kërkonit Allahut me nxitim t'ju sillte mëshirën... e megjithëkëtë zbritja e ndëshkimit apo e begatimit me mëshirë janë ekskluzivitete vetëm i Allahut të madhërishëm. Ai e tregon të vërtetën dhe udhëzon drejt saj, urdhëron për të dhe Ai është gjykuesi më i mirë, kur të gjykojë mes meje dhe jush. E po ta posedoja unë atë çfarë e kërkonti me nxitim, ndërkohë që lëndimet tuaja ndaj meje dhe besimtarëve kanë arritur deri në atë masë që e dini, tashmë çështja mes meje dhe jush do të ishte kryer. Por, edhe po të ndodhte kështu (të ndëshkoheshit në mënyrë të nxituar), nuk do të isha zullumqar ndaj jush, sepse ishit ju që e filluat të parët dhe e kërkuat këtë dhe Allahu është në dijeni të plotë për zullumqarët.

Pjesa e pestë:

Rreth asaj se Allahu i madhërishëm është Ai që e zotëron diturinë
dhe fuqinë absolute e të përjetshme

"وَعِنْدَهُ مَفَاتِيحُ الْغَيْبِ لَا يَعْلَمُهَا إِلَّا هُوَ وَيَعْلَمُ مَا فِي الْبَرِّ وَالْبَحْرِ وَمَا تَسْقُطُ مِنْ وَرَقَةٍ إِلَّا يَعْلَمُهَا وَلَا حَبَّةٌ فِي ظِلْمَاتٍ الْأَرْضِ وَلَا رَطْبٌ وَلَا يَابِسٌ إِلَّا فِي كِتَابٍ مُبِينٍ (59) وَهُوَ الَّذِي يَتَوَفَّاكُم بِاللَّيْلِ وَيَعْلَمُ مَا جَرَحْتُم بِالنَّهَارِ ثُمَّ يَبْعَثُكُمْ فِيهِ لِيُقْضَىٰ أَجَلٌ مُّسَمًّى ثُمَّ إِلَيْهِ مَرْجِعُكُمْ ثُمَّ يُنَبِّئُكُم بِمَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ (60) وَهُوَ الْقَاهِرُ فَوْقَ عِبَادِهِ وَيُرْسِلُ عَلَيْكُم حَفَظَةً حَتَّىٰ إِذَا جَاءَ أَحَدَكُمْ الْمَوْتُ تَوَفَّتْهُ رُسُلُنَا وَهُمْ لَا يُفْرِطُونَ (61) ثُمَّ رُدُّوا إِلَى اللَّهِ مَوْلَاهُمُ الْحَقِّ أَلَا لَهُ الْحُكْمُ وَهُوَ أَسْرَعُ الْحَاسِبِينَ (62) قُلْ مَنْ يُنَجِّيكُمْ مِنْ ظِلْمَاتِ الْبَرِّ وَالْبَحْرِ تَدْعُونَهُ تَضَرُّعًا وَخُفْيَةً لَّئِنْ أَنْجَانَا مِنْ هَذِهِ لَنَكُونَنَّ مِنَ الشَّاكِرِينَ (63) قُلْ اللَّهُ يُنَجِّيكُمْ مِنْهَا وَمِنْ كُلِّ كَرْبٍ ثُمَّ أَنْتُمْ مُشْرِكُونَ (64) قُلْ هُوَ الْقَادِرُ عَلَىٰ أَنْ يَبْعَثَ عَلَيْكُمْ عَذَابًا مِنْ فَوْقِكُمْ أَوْ مِنْ تَحْتِ أَرْجُلِكُمْ أَوْ يَلْبَسَكُمْ شِيعًا وَيُزَيِّقَ بَعْضَكُمْ بَأْسَ بَعْضٍ انظُرْ كَيْفَ نُصَرِّفُ الْآيَاتِ لَعَلَّهُمْ يَفْقَهُونَ (65) وَكَذَّبَ بِهِ قَوْمُكَ وَهُوَ الْحَقُّ قُلْ لَسْتُ عَلَيْكُمْ بِوَكِيلٍ (66) لِكُلِّ نَبَأٍ مُسْتَقَرٌّ وَسَوْفَ تَعْلَمُونَ (67)"

“Ai i ka çelësat e së padukshmes... nuk i di askush tjetër ata, përveç Tij! Dhe Ai e di se çfarë ka në tokë dhe në det. Asnjë gjethe nuk bie (në tokë) pa e ditur Ai. Dhe nuk ka asnjë kokërr (fare) në errësirat e tokës... e as të njomë, e as të thatë, që të mos jenë (shkruar) në një regjistër të qartë. (59) Dhe Ai është i Cili jua merr shpirtrat natën (kur i bën të flenë në gjumë), dhe e di çfarë keni bërë ditën. Pastaj, Ai ju ringjall ju në të (në ditë) që të përmbushet një afat i caktuar... pastaj tek Ai do të jetë kthimi juaj... dhe pastaj, Ai do t'ju informojë për çfarë bënit më parë. (60) Dhe Ai është i Plotfuqishmi, sipër robërve të Tij. Dhe Ai ju dërgon juve engjëj mbrojtës, derisa kur ndonjërit prej jush i vjen vdekja, atë e marrin të dërguarit Tanë, dhe ata nuk lënë gjë mangët (në detyrat e tyre). (61) Pastaj, kthehen tek Allahu, Zoti i tyre i vërtetë. Pa dyshim, i Tij është gjykimi dhe Ai është më i shpejti i llogaritësve! (62) Thuaj: “Kush ju shpëton ju nga errësirat e tokës dhe të detit, kur e thirrni Atë duke iu lutur me përulësi dhe në fshehtësi (në vetvete, duke thënë): ‘Nëse Ai na shpëton nga kjo (e keqe), ne do të jemi mirënjohës!’.” (63) Thuaj: “Allahu ju shpëton prej saj dhe prej çdo brengje, pastaj ju i shoqëroni të tjerë Atij... (64) Thuaj: “Ai është në gjendje t’ju dërgojë mundim nga lart jush, ose poshtë këmbëve tua... ose t’ju bëjë të ngatërroheni (e të

ndaheni) në sekte, dhe të shijoni dhunën e njëri-tjetrit!"... Shiko se si i sjellim shenjat, që ata të mund të kuptojnë! (65) Populli yt e ka përgënjeshtuar atë (Kur'anin), ndërkohë që ai është e vërteta. Thuaj: "Unë nuk jam rojë e juaja"! (66) Për çdo lajm, ka një afat se kur ai do të ndodhë, dhe ju do ta merrni vesh!" [El-En'ām: 59-67]

Allahu i madhërishëm në këtë ajet e konfirmon se Pejgamberi i Tij nuk është i ngarkuar me ato iluzione që krijojnë ata se mund të jenë pjesë e detyrave të tij, siç është mundësia për shembull t'u sjellë atyre ndëshkimin. Ai që e ka në dorë ta bëjë këtë është vetëm Allahu i madhërishëm, në dorën e të Cilit janë çelësat e botës së fshehtë, dhe për të cilën nuk ka njohuri askush tjetër përveç Tij. Këtu i Madhërishmi debaton me ta për disa nga aspektet e hyjnore, të cilat asnjë njeri nuk duhet t'i injorojë. Kështu që konteksti zhvendoset nga kërcënimi, për në demonstrimin e aftësisë për të provuar cilësinë e Tij si një dhe i vetëm, bekuar dhe lartësuar qoftë Ai! Dhe kjo është një çështje gjurmët e së cilës ata i shikojnë, por nuk përfitojnë prej tyre dhe as zemrat e tyre përulën para tyre. Depot e së fshehtës dhe çelësat e saj janë vetëm në dorën e Tij, madhëruar qoftë Ai, dhe vetëm Ai i di ato. Ai është i vetmi që e di se çfarë gjendet në tokë dhe në det, e dituria e Tij është gjithëpërfshirëse, që e përfshin botën e fshehtë dhe atë që shihet me sy: **"Asnjë gjethe nuk bie (në Tokë) pa e ditur Ai. Dhe nuk ka asnjë kokërr (fare) në errësitat e tokës... e as të njomë, e as të thatë, që të mos jenë (shkruar) në një regjistër të qartë"** [El-En'ām: 59], madje: **"(Nuk ka as) Sa një atom, në qiej as në tokë, as më të vogël se ai dhe as më të madhe, që të mos jetë (shkruar) në një regjistër të qartë."** [Sebe': 3] Dhe ky Regjistër është El-Levh El-Mahfūdh (Libri i Ruajtur), siç thuhet në suren El-Burūxh, dhe ai është i ruajtur nga gjithë çfarë mund ta prekë shenjtërinë e tij. Për të është folur edhe në ajete të tjera, si për shembull: **"Allahu fshin çfarë të dojë (nga ai Libër), ose përforcon... dhe tek Ai gjendet Umm'ul-Kitāb (Libri Themelor)"** [Er-Rra'd: 39], si edhe ajetet: **"Jo! Në të vërtetë, këto ajete janë një kujtesë (11) dhe kushdo që dëshiron, mund ta kujtojë atë, (12) në fletë të nderuara, (13) të lartësuara dhe të pastruara (14). (Që janë të mbartura) Nga duart e engjëjve të dërguar (si ambasadorë), (15) (engjëj) fisnikë dhe të bindur. (16) Shkatërruar qoftë njeriu, sa mosbesues është ai. (17) Prej çfarë gjëje e krijoi Ai atë? (18) Nga një pikë fare Ai e krijoi atë**

dhe e përcaktoi (vlerësoi dhe llogariti gjithçka në lidhje me të).” [Abese: 14-19]

Kurse në suren Jā-Sîn thuhet: **“Vërtet, Ne i ringjallim të vdekurit dhe e shkruajmë çfarë kanë bërë ata, dhe i regjistrojmë edhe gjurmët që kanë lanë nga pas dhe çdo gjë e kemi shënuar në një Prijës (regjistër) të qartë.”** [Jā-Sîn: 12] Ky “Prijës i qartë” është “El-Levh El-Mahfūdh”, sepse ai është baza e ruajtur dhe nga aty Allahu i zbret engjëjt me shpalljen, me urdhrin e Tij, siç thotë ajeti: **“Ai i dërgon engjëjt, me Shpalljen, me Urdhrin e Tij, tek cilido që Ai dëshiron nga robërit e Tij, (duke u thënë) që: “Paralajmëroni se nuk ka zot tjetër përveç Meje, prandaj ruhuni nga Unë!”** [En-Nahl: 2]

Pastaj i Madhërishmi, nëpërmjet një shenje tjetër nga shenjat e fuqisë së Tij, gjë e cila është ekskluzivitet vetëm i Atij dhe që është një çështje e përsëritur të cilën e bëjmë çdo ditë e natë, Ai i madhërishmi na tregon një të vërtetë që qëndron e fshehur nga sytë tanë... Bëhet fjalë për gjendjen e gjumit. Ky gjumë që ne e bëjmë, është një mirësi e madhe e Allahut të madhërishëm. I Madhërishmi na i ka krijuar të gjitha kushtet për të. Natën Ai na e merr shpirtin, dhe kjo është e vërteta e gjumit... Ndoshta gjatë ditës ne bëjmë gjëra në kundërshtim me mësimet e Allahut, gjëra të cilat i Madhërishmi nuk i pëlqen, madje ndoshta e zemërojnë Atë, e megjithatë, kur vjen nata, Ai na e merr shpirtin, por jo përfundimisht, pavarësisht se Ai e di se çfarë kemi bërë gjatë ditës, por na ringjall sërish ditën tjetër në mënyrë që të plotësohet një afat i caktuar, të cilin i Madhërishmi e ka përcaktuar për ne. Dhe më pas tek Ai do të kthehemi e Ai do të na lajmërojë në Ditën e Ringjalljes se çfarë bënim në jetën e kësaj bote...

Ai është i Plotfuqishmi ndaj robërve të Tij, Fitimtari, Mbizotëruesi i të gjitha krijesave, siç përcillet në këtë sure të ndritur: **“Dhe Ai është i Plotfuqishmi, sipër robërve të Tij. Dhe Ai ju dërgon juve engjëj mbrojtës, derisa kur ndonjërit prej jush i vjen vdekja, atë e marrin të dërguarit Tanë dhe ata nuk lënë gjë mangët (në detyrat e tyre).”** [El-En’ām: 61] Ata engjëj mbrojtës janë dy engjëjt që shkruajnë, “Shkruesit Fisnikë”, siç thuhet në suren El-Infitār: **“Dhe vërtet, mbi ju ka roje, (10) fisnikë dhe regjistrues, (11) që e dinë çfarë bëni ju!”** [El-Infitār: 10-12] Këta engjëj mbrojtës ju mbikëqyrin dhe e regjistrojnë në regjistrat e punëve tuaja çdo gjë që ju bëni, por në të njëjtën kohë ju mbrojnë ju, me urdhrin e Allahut: **“Për të (njeriun) ka (engjëj) të njëpasnjë-**

shëm, para dhe pas tij, që e mbrojnë atë, me urdhrin e Allahut. Vërtet, Allahu nuk e ndryshon gjendjen e një populli, pa e ndryshuar vetë ata më parë çfarë kanë në veten e tyre. Dhe kur Allahu tenton ndonjë të keqe për një popull, nuk ka asgjë që e zmbrops atë... e përveç Tij ata nuk kanë mbrojtës tjetër!" [Er-Rra'd: 11] Engjëjt janë grupe që ndjekin njëri-tjetrin dhe që shkojnë për ta mbrojtur njeriun, me urdhrin e Allahut. Ata ia shmangin atij të keqen, e mbrojnë atë nga aksidentet, përveç nga çfarë Allahu e ka caktuar t'i ndodhë dhe në të njëjtën kohë ata ia regjistronë punët e tij. Lexo fjalët e të Madhërishmit në suren Kāf, ku thotë: "(Njeriu) **Nuk nxjerr asnjë fjalë, e që të mos ketë një mbikëqyrës që i qëndron i gatshëm** (për t'ia shkruar)." [Kāf: 18], pastaj i Madhërishmi thotë: "**Dhe Ai është i Plotfuqishmi, sipër robërve të Tij. Dhe Ai ju dërgon juve engjëj mbrojtës, derisa kur ndonjërit prej jush i vjen vdekja, atë e marrin të dërguarit Tanë, dhe ata nuk lënë gjë mangët** (në detyrat e tyre)." [El-En'ām: 61], ata nuk lënë asgjë mangët nga detyrat që u ngarkohen. Ky ajet qëndron si parapërgatitje për daljen para Allahut në Ditën e Mbledhjes, që është dita kur njerëzit kthehen tek Allahu, Zoti i tyre i vërtetë. Dhe pa dyshim gjykimi i njerëzve është në dorën e Tij, për secilin nga ata: "**Pastaj, kthehen tek Allahu, Zoti i tyre i vërtetë. Pa dyshim, i Tij është gjykimi dhe Ai është më i shpejti i llogaritësve!**" [El-En'ām: 62]

Pasi Allahu i madhërishëm u përmend robërve të Tij llogaridhënien, mbledhjen në Ditën e Ringjalljes, engjëjt mbrojtës dhe ditën kur njeriu të thotë: "**Çfarë ka ky libër që nuk lë të vogël as të madhe pa e shënuar?**" [El-Kehf: 49], e cila është një shenjë tjetër e Zotit, që sjell në mendje pyetjen që vijon: A do të mund të shpëtojmë dot?... Sjell në vëmendje këtë jetë në të cilën jetojmë dhe thotë: "**Thuaj: "Kush ju shpëton ju nga errësirat e tokës dhe të detit?"** [El-En'ām: 63], nga rrethanat e vështira, "**kur e thirrni Atë, duke iu lutur me përlulesi dhe në fshehtësi** (në vetvete, duke thënë)." [El-En'ām: 63] Luten të përlur, me zë të lartë, e nganjëherë edhe pa zë, në vetvete, dhe e konfirmojnë se nëse i shpëton nga kjo situatë, do të jenë mirënjohës... Pas gjithë kësaj i Madhërishmi tregon mëshirën e Tij duke thënë: "**Thuaj: "Allahu ju shpëton prej saj dhe prej çdo brengje, pastaj ju i shoqëroni të tjerë Atij..."** [El-En'ām: 64]

"Thuaj: "**Ai është në gjendje t'ju dërgojë mundim nga lart jush, ose poshtë këmbëve tuaja... ose t'ju bëjë të ngatërroheni** (e të nda-

heni) në sekte, dhe të shijoni dhunën e njëri-tjetrit!"... Shiko se si i sjellim shenjat, që ata të mund të kuptojnë! (65) Populli yt e ka përgënjeshtuar atë (Kur'anin), ndërkohë që ai është e vërteta. Thuaj: "Unë nuk jam rojë e juaja"! (66) Për çdo lajm ka një afat se kur ai do të ndodhë dhe ju do ta merrni vesh!" [El-En'ām: 65-67] Me këto ajete Allahu i madhërishëm tregon se brengat dhe vështirësitë e kësaj bote janë të llojeve të ndryshme. Prej tyre ka aq sprova të vështira, saqë i Madhërishmi është në gjendje t'ju dërgojë juve ato dhe t'ju lërë në to... e nga të cilat vetëm Ai është në gjendje t'ju shpëtojë. Pra, përderisa jetoni në tokë, rreziqet ju rrethojnë nga të gjitha anët dhe mos mendoni se kur shpëtoni nga një brengë e caktuar, do të thotë se shpëtuat përgjithmonë dhe se pas saj s'ka tjetër. Ekzistojnë rreziqe dhe fatkeqësi që mund t'ju vijnë nga sipër kokave tuaja ose nga poshtë këmbëve tuaja... Ai është në gjendje të shpërthejë vullkane dhe të shkaktojë tërmete, e të ngjashme si këto... ose t'ju sjellë rreziqe nga vetë njerëzit e tjerë si ju, që bien në kundërshtim me ju, e t'ju bëjë të ndarë në fraksione të ndryshme dhe të bëjë që të shijoni të keqen e njëri-tjetrit!! Në "depot e Tij", çelësat e të cilave i zotëron vetëm Ai, ka shumë e shumë gjëra dhe Ai jua sjell juve o njerëz këta shembuj dhe shenja dhe i paraqet para mendjeve dhe zemrave tuaja, që ju të mund të kuptoni dhe të nxirrni mësim!

Allahu i madhërishëm i thotë Pejgamberit të Tij të nderuar, që: populli yt, kurejshët dhe banorët e tjerë të Mekës, e përgënjeshtroan të vërtetën që t'u zbrit ty, por përgënjeshtrimi që bëjnë ata nuk ndryshon asgjë nga kjo e vërtetë. Ne ua sjellim atyre shenjat Tona dhe vëmë para tyre prova të qarta, në mënyra të ndryshme, kurse për sa të përket ty, ti ke detyrë vetëm ta përcjellës Mesazhin e ti nuk je mbrojtës i tyre as përgjegjës për ta, që të mbash ti atë çfarë ata nuk duan ta mbajnë. Ti duhet të durosh sepse çdo lajm e ka një kohë kur ndodh dhe një vend ku do të ndodhë, atëherë kur të vijë koha e caktuar për të. Atë kohë ata edhe të tjerët do ta marrin vesh vërtetësinë e këtij lajmi.

Pjesa e gjashtë:

Rreth sqarimit të gjendjeve të atyre që tallen

"وَإِذَا رَأَيْتَ الَّذِينَ يَخُوضُونَ فِي آيَاتِنَا فَأَعْرِضْ عَنْهُمْ حَتَّى يَخُوضُوا فِي حَدِيثٍ غَيْرِهِ وَإِمَّا يُنسِيَنَّكَ الشَّيْطَانُ فَلَا تَقْعُدْ بَعْدَ الذِّكْرِى مَعَ الْقَوْمِ الظَّالِمِينَ (68) وَمَا عَلَى الَّذِينَ يَتَّقُونَ مِنْ حِسَابِهِمْ مِنْ شَيْءٍ وَلَكِنْ ذَكَرُوا لَعَلَّهُمْ يَتَّقُونَ (69) وَذَرِ الَّذِينَ اتَّخَذُوا دِينَهُمْ لَعِبًا وَلَهْوًَا وَعَزَتَهُمُ الْحَيَاةُ الدُّنْيَا وَذَكَرَ بِهِ أَنْ تَبْسَلَ نَفْسٌ بِمَا كَسَبَتْ لَيْسَ لَهَا مِنْ دُونِ اللَّهِ وَلِيٌّ وَلَا شَفِيعَ وَإِنْ تَعْدِلْ كُلُّ عَدْلٍ لَا يُؤْخَذُ مِنْهَا أُولَئِكَ الَّذِينَ أُبْسِلُوا بِمَا كَسَبُوا لَهُمْ شَرَابٌ مِنْ حَمِيمٍ وَعَذَابٌ أَلِيمٌ بِمَا كَانُوا يَكْفُرُونَ (70) قُلْ أَدْعُو مِنْ دُونِ اللَّهِ مَا لَا يَنْفَعُنَا وَلَا يَضُرُّنَا وَنُرَدُّ عَلَى أَعْقَابِنَا بَعْدَ إِذْ هَدَانَا اللَّهُ كَالَّذِي اسْتَهْوَتْهُ الشَّيَاطِينُ فِي الْأَرْضِ حَيْرَانٌ لَهُ أَصْحَابٌ يَدْعُونَهُ إِلَى الْهِنْدَى ائْتِنَا قُلْ إِنَّ هَدَى اللَّهُ هُوَ الْهِنْدَى وَأَمَرْنَا لِنُسَلِّمَ لِرَبِّ الْعَالَمِينَ (71) وَأَنْ أَقِيمُوا الصَّلَاةَ وَآتُوا الزَّكَاةَ وَارْتَضُوا الْحَدِيثَ مِنَ اللَّهِ وَلَهُ الْمُلْكُ يَوْمَ يُنْفَخُ فِي الصُّورِ عَالِمُ الْغَيْبِ وَالشَّهَادَةُ وَهُوَ الْحَكِيمُ الْخَبِيرُ (72) وَلَهُ الَّذِي خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ بِالْحَقِّ وَيَوْمَ يَقُولُ كُنْ فَيَكُونُ قَوْلُهُ الْحَقُّ وَلَهُ الْمُلْكُ يَوْمَ يُنْفَخُ فِي الصُّورِ عَالِمُ الْغَيْبِ وَالشَّهَادَةُ وَهُوَ الْحَكِيمُ الْخَبِيرُ (73) وَإِمَّا يُنسِيَنَّكَ الشَّيْطَانُ فَلَا تَقْعُدْ بَعْدَ الذِّكْرِى مَعَ الْقَوْمِ الظَّالِمِينَ (68) وَمَا عَلَى الَّذِينَ يَتَّقُونَ مِنْ حِسَابِهِمْ مِنْ شَيْءٍ وَلَكِنْ ذَكَرُوا لَعَلَّهُمْ يَتَّقُونَ (69) وَذَرِ الَّذِينَ اتَّخَذُوا دِينَهُمْ لَعِبًا وَلَهْوًَا وَعَزَتَهُمُ الْحَيَاةُ الدُّنْيَا وَذَكَرَ بِهِ أَنْ تَبْسَلَ نَفْسٌ بِمَا كَسَبَتْ لَيْسَ لَهَا مِنْ دُونِ اللَّهِ وَلِيٌّ وَلَا شَفِيعَ وَإِنْ تَعْدِلْ كُلُّ عَدْلٍ لَا يُؤْخَذُ مِنْهَا أُولَئِكَ الَّذِينَ أُبْسِلُوا بِمَا كَسَبُوا لَهُمْ شَرَابٌ مِنْ حَمِيمٍ وَعَذَابٌ أَلِيمٌ بِمَا كَانُوا يَكْفُرُونَ (70) قُلْ أَدْعُو مِنْ دُونِ اللَّهِ مَا لَا يَنْفَعُنَا وَلَا يَضُرُّنَا وَنُرَدُّ عَلَى أَعْقَابِنَا بَعْدَ إِذْ هَدَانَا اللَّهُ كَالَّذِي اسْتَهْوَتْهُ الشَّيَاطِينُ فِي الْأَرْضِ حَيْرَانٌ لَهُ أَصْحَابٌ يَدْعُونَهُ إِلَى الْهِنْدَى ائْتِنَا قُلْ إِنَّ هَدَى اللَّهُ هُوَ الْهِنْدَى وَأَمَرْنَا لِنُسَلِّمَ لِرَبِّ الْعَالَمِينَ (71) وَأَنْ أَقِيمُوا الصَّلَاةَ وَآتُوا الزَّكَاةَ وَارْتَضُوا الْحَدِيثَ مِنَ اللَّهِ وَلَهُ الْمُلْكُ يَوْمَ يُنْفَخُ فِي الصُّورِ عَالِمُ الْغَيْبِ وَالشَّهَادَةُ وَهُوَ الْحَكِيمُ الْخَبِيرُ (72) وَلَهُ الَّذِي خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ بِالْحَقِّ وَيَوْمَ يَقُولُ كُنْ فَيَكُونُ قَوْلُهُ الْحَقُّ وَلَهُ الْمُلْكُ يَوْمَ يُنْفَخُ فِي الصُّورِ عَالِمُ الْغَيْبِ وَالشَّهَادَةُ وَهُوَ الْحَكِيمُ الْخَبِيرُ (73)"

“Dhe kur të shikosh ata që zhyten në biseda ofenduese, në lidhje me ajetet Tona, largohu prej tyre derisa të hyjnë në një bisedë tjetër. E ndoshta djalli të bën të harrosh, por, pasi të kujtohesh, mos qëndro më me njerëzit zullumqarë! (68) Dhe ata që i frikësohen Allahut, nuk kanë asnjë përgjegjësi (për çfarë flasin mosbesimtarët), por vetëm përkujtim, që ndoshta ata të druhen prej Tij. (69) Dhe lëri ata që e marrin fenë e tyre si lojë dhe dëfrim dhe që i ka mashtruar jeta e kësaj bote! E përkujto me të (Kur'anin), që të mos dorëzohet në shkatërrim ndonjëri për shkak të asaj që ka fituar, (dhe që) nuk do të ketë mbrojtës as ndërmjetësues përveç Allahut... edhe po të ofrojë çdo kompensim, nuk do të merret prej tij! Këta janë ata që ranë në shkatërrim, për shkak të asaj që fituan. Për ta do të ketë pije nga uji i nxehtë, dhe një ndëshkim të dhimbshëm për shkak të mosbesimit të tyre. (70) Thuaj: “A të thërrasim (në lutje, për ndihmë) në vend të Allahut, çfarë nuk na sjell dobi as na dëmton dhe të kthehem

mbrapsht pasi që Allahu na udhëzoi, (e të bëhemi) si ai të cilin dajhtë e kanë joshur në tokë dhe që sillet i hutuar, ndonëse ka shokë që e thërrasin në udhëzim (dhe i thonë): ‘Eja te ne!’?! Thuaj: “Udhëzimi i Allahut është udhëzimi i vërtetë dhe ne jemi urdhëruar t’i dorëzo-hemi Zotit të botëve.” (71)... Dhe ta falni namazin, dhe t’i frikësoheni Atij... dhe Ai është Ai tek i Cili do të mblidheni! (72) Dhe është Ai i Cili i ka krijuar qiejt dhe tokën me urtësi... e ditën kur Ai të thotë: “Bëhu!”, ajo bëhet! Fjala e Tij është e vërteta! I Atij është pushteti ditën kur të fryhet në Sur. Ai është Njohësi i së fshehtës dhe i së dukshmes dhe Ai është i urti, i gjithëdituri.” [El-En’ām: 68-73]

Ekziston një kategori e atyre që të përgënjeshtrojnë ty, të cilët janë mendjelehtë, tallës dhe ironikë. Ata mendojnë se janë krijuar kot dhe se janë gjendur kot në këtë jetë, kështu që ata e marrin gjithçka si dëfrim dhe lojë. Jeta e këtyre në këtë botë është lojë dhe dëfrim, dhe feja e tyre është lojë dhe dëfrim gjithashtu. Nëse i afrohen Kur’anit të lavdishëm, ata i afrohen atij si ata që i bëjnë të tjerët të mendojnë se do të zhyten në ujë të bëjnë not, por që në të vërtetë duan vetëm të sillen nëpër breg, që të dëfrehen e të luajnë e të vërdallosen kot së koti, për argëtim. Në rastet më të shumta që Kur’ani e përdor këtë term “zhyten”, përdoret për gjëra që janë të papëlqyeshme të bëhen, si në këtë rastin tonë tani. Siç thotë i Madhërishti: **“Dhe nëse i pyet, ata do të thoshin: “Vërtet, ishim duke u “zhytur”, e duke luajtur.”** [Et-Tevbe: 65], e gjithashtu: **“Dhe u “zhytët” (folët kot) ashtu si u “zhytën” ata. Atyre u janë rrënuar punët e tyre në Dynja edhe në Ahiret, dhe pikërisht ata janë të humburit.”** [Et-Tevbe: 69] **“Pastaj, lëri ata në atë “zhytjen” (kotësinë) e tyre, të luajnë...!”** [El-En’ām: 91] **“Dhe “zhyteshim” me ata që “zhyten” (në biseda të kota).”** [El-Muddeththir: 45] Ata vrapojnë të “zhyten” në çdo kotësi apo hipokrizi, se mos ndoshta i zmbrapsin njerëzit nga ky Kur’an dhe i largojnë ata prej tij. Të tillët nuk meritojnë tjetër prej teje o i Dërguar i Allahut, por vetëm të largohesh prej tyre, t’i shmangësh e të mos qëndrosh me ta. E nëse ndodh që djalli të bën të harrosh dhe ulesh me disa nga ata, sapo të kujtohesh, duhet ta lësh menjëherë atë rreth sepse ata janë njerëz zullumqarë, për shkak të ortakëve që ia shoqërojnë Allahut. Ata janë zullumqarë për nga sjellja e tyre dhe besimtarit as besimtares nuk i ka hije të ulet e të qëndrojë me ta e t’ua shtojë atyre radhët. Ata do të kenë

një llogaridhënie të vështirë tek Allahu, gjë e cila nuk i prek besimtarët, të cilët ndodh që djalli t'i bëjë të harrojnë dhe qëndrojnë me ta, por kur kujtohen, largohen prej tyre. Por, kjo shmangie dhe largim prej tyre, vlen si përkujtim për ta dhe për të tjerët si ata, që të kujtohen për gjendjen në të cilën ndodhen. E nëse nuk u bën dobi kjo, atëherë kjo do të vlejë si argument kundër tyre Ditën e Ringjalljes. Gjithashtu, kjo vlen edhe si përkujtim për vetë besimtarët, për detyrimin që kanë ndaj Kur'anit të lavdishëm, sepse devotshmëria realizohet duke e madhëruar Kur'anin dhe besimin, duke u kapur fort pas tij, dhe duke mos e braktisur atë. Siç ka edhe njerëz të tjerë, të cilët duhet të lihen dhe të shmangen, pasi koha jote, o i Dërguar i Zotit, dhe koha e besimtarëve është më e shtrenjtë sesa të humbasë me këta njerëz të humbur që ftojnë në humbje... e të tillët janë ata që e konsiderojnë fenë e tyre si lojë dhe dëfrim. "Loja" e cituar këtu është ajo lloj loje autori i së cilës nuk ka për qëllim të arrijë ndonjë objektiv të saktë për të arritur ndonjë përfitim nëpërmjet saj apo për të larguar ndonjë dëm, por bën veprime të pamenduara, thjesht si veprimet e fëmijëve. Por, veprimet e fëmijëve janë të pafajshme, kurse veprimet e atyre në shumicën e rasteve përzihen me qëllimin e keq. Kurse "dëfrimi" i tepërt dhe i vazhdueshëm, është një veprim që ia zë kohën njeriut dhe e pengon atë të merret me gjëra të tjera më të rëndësishme që ai mund të ketë, ndërkohë që personi i tillë mendon se në këto veprime gjen argëtim. Iluzioni të cilin e krijon njeriu që mashtrohet nga jeta e kësaj bote sikur kjo jetë është e përjetshme, e bën atë njeri të jetë i prirë ta humbasë kohën e tij në gjëra të kota. Allahu i madhërishëm e porosit të Dërguarin e Tij t'i përkujtojë ata njerëz me Kur'anin, para se të vdesin e ta kenë shkatërruar veten e tyre në punë të kota, sepse kjo jetë mbaron shpejt... e të mos burgosen në xhehenem për shkak të asaj që kanë bërë këtu. Gjithashtu e porosit atë t'ua kujtojë atyre se nuk kanë asnjë mbrojtës përveç Allahut, as ndërmjetës, dhe se asnjë njeri nuk ka asgjë me të cilën ta shpaguajë veten e tij nga zjarri, por vetëm nëpërmjet kësaj që Pejgamberi i fton tani, sepse çfarëdo kompensimi që njeriu të ofrojë atë ditë, nëse do të ishte e mundur, nuk do t'i pranohet... Atë ditë nuk do të pranohet shpagimi... Njerëzit e tillë do të shkatërrohen për shkak të punëve të këqija që kanë vepruar dhe të cilat çojnë në burgimin e tij në xhehenem, ku do t'u jepet të pinë ujë të nxehtë që ua shkrin çfarë kanë në bark, dhe ua shkrin lëkurat e tyre... Ata i pret një ndëshkim i dhimb-

shëm për shkak të mosbesimit të tyre dhe për shkak të largimit të tyre nga udhëzimi që u erdhi në dynja.

Allahu i madhërishëm u thotë atyre në formë këshille dhe bisede: **“Thuj: ‘A të thërrasim (në lutje, për ndihmë) në vend të Allahut, çfarë nuk na sjell dobi as na dëmton, dhe të kthehemi mbrapsht pasi që Allahu na udhëzoi, (e të bëhemi) si ai të cilin dajhtë e kanë joshur në tokë dhe që sillet i hutuar, ndonëse ka shokë që e thërrasin në udhëzim (dhe i thonë): ‘Eja tek ne!’?”. Thuj: ‘Udhëzimi i Allahut është udhëzimi i vërtetë dhe ne jemi urdhëruar t’i dorëzohemi Zotit të botëve.’”** [El-En’ām: 71] A të thërrasim për ndihmë diçka si idhujt dhe zotat e shumtë që adhuronin ata, që nuk kanë në dorë as për veten e tyre dobi as dëm, lëre më të kenë në dorë t’u bëjnë mirë apo keq të tjerëve...?! Nëse do të vepronin kështu, ne do të ishim si ata që i kanë tërhequr dhe joshur dajhtë në tokë dhe i kanë shtyrë ata të ndjekin tekat e tyre dhe ecjen jo në rrugën e drejtë të udhëzimit, dhe që kanë shokë të cilët i thërrasin për në udhëzim dhe u thonë: ‘Ejani tek ne!’, por që nuk i dëgjojnë pasi dajhtë i kanë tërhequr drejt tyre... Njeriun e tillë nuk e shpëton asgjë tjetër përveç udhëzimit nga ana e Zotit, sepse vetëm udhëzimi i Zotit është udhëzimi i vërtetë që u bën rezistencë dredhive të djallit...

“...dhe ne jemi urdhëruar t’i dorëzohemi Zotit të botëve.”! (71)... Dhe ta falni namazin, dhe t’i frikësoheni Atij... dhe Ai është Ai tek i Cili do të mbliidheni!” [El-En’ām: 71-72], dhe vetëm Ai është që e meriton ta adhuronin dhe t’i druhenin, sepse përveç të gjitha këtyre: **“... është Ai i Cili i ka krijuar qiejt dhe tokën me urtësi... e ditën kur Ai të thotë: ‘Bëhu!’, ajo bëhet! Fjala e Tij është e vërteta! I Atij është pushteti ditën kur të fryhet në Sur. Ai është Njohësi i së fshehtës dhe i së dukshmes dhe Ai është i Urti, i Gjithëdituri.”** [El-En’ām: 73]

Pjesa e shtatë:

Historia e zotërisë tonë Ibrahimit alejhi selam, dhe prova që Allahu i madhërishëm i dha kundër popullit të tij

"وَإِذْ قَالَ إِبْرَاهِيمُ لِأَبِيهِ أَرَزَّ أَتَّخِذُ أَصْنَامًا آلِهَةً إِنِّي أَرَاكَ وَقَوْمَكَ فِي ضَلَالٍ مُبِينٍ (74) وَكَذَلِكَ نُرِي إِبْرَاهِيمَ مَلَكُوتَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَلِيَكُونَ مِنَ الْمُوقِنِينَ (75) فَلَمَّا جَنَّ عَلَيْهِ اللَّيْلُ رَأَى كَوْكَبًا قَالَ هَذَا رَبِّي فَلَمَّا أَفَلَ قَالَ لَا أُحِبُّ الْإِفْلِينَ (76) فَلَمَّا رَأَى الْقَمَرَ بَازِعًا قَالَ هَذَا رَبِّي فَلَمَّا أَفَلَ قَالَ لَيْنَ لَمْ يَهْدِنِي رَبِّي لَأَكُونَنَّ مِنَ الْقَوْمِ الضَّالِّينَ (77) فَلَمَّا رَأَى الشَّمْسُ بَازِعَةً قَالَ هَذَا رَبِّي هَذَا أَكْبَرُ فَلَمَّا أَفَلَتْ قَالَ يَا قَوْمِ إِنِّي بَرِيءٌ مِمَّا تُشْرِكُونَ (78) إِنِّي وَجَّهْتُ وَجْهِيَ لِلدِّينِ فَطَرَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ حَنِيفًا وَمَا أَنَا مِنَ الْمُشْرِكِينَ (79) وَحَاجَّهُ قَوْمُهُ قَالَ أَتُحَاجُّونِي فِي اللَّهِ وَقَدْ هَدَانِ وَلَا أَخَافُ مَا تُشْرِكُونَ بِهِ إِلَّا أَن يَشَاءَ رَبِّي شَيْئًا وَسِعَ رَبِّي كُلَّ شَيْءٍ عِلْمًا أَفَلَا تَتَذَكَّرُونَ (80) وَكَيْفَ أَخَافُ مَا أَشْرَكْتُمْ وَلَا تَخَافُونَ أَنَّكُمْ أَشْرَكْتُم بِاللَّهِ مَا لَمْ يَنْزِلْ بِهِ عَلَيْكُمْ سُلْطَانًا فَأَيُّ الْفَرِيقَيْنِ أَحَقُّ بِالْأَمْنِ إِنْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ (81) الَّذِينَ آمَنُوا وَلَمْ يَلْبِسُوا إِيمَانَهُمْ بِظُلْمٍ أُولَئِكَ لَهُمُ الْأَمْنُ وَهُمْ مُهْتَدُونَ (82) وَتِلْكَ حُجَّتُنَا آتَيْنَاهَا إِبْرَاهِيمَ عَلَى قَوْمِهِ نَرْفَعُ دَرَجَاتٍ مَن نَّشَاءُ إِنَّ رَبَّكَ حَكِيمٌ عَلِيمٌ (83) وَوَهَبْنَا لَهُ إِسْحَاقَ وَيَعْقُوبَ كُلًّا هَدَيْنَا وَنُوحًا هَدَيْنَا مِن قَبْلُ وَمِن ذُرِّيَّتِهِ دَاوُدَ وَسُلَيْمَانَ وَأَيُّوبَ وَيُوسُفَ وَمُوسَى وَهَارُونَ وَكَذَلِكَ نَجْزِي الْمُحْسِنِينَ (84) وَزَكَرِيَّا وَيَحْيَى وَعِيسَى وَإِلْيَاسَ كُلٌّ مِنَ الصَّالِحِينَ (85) وَإِسْمَاعِيلَ وَالْيَسَعَ وَيُونُسَ وَلُوطًا وَكُلًّا فَضَّلْنَا عَلَى الْعَالَمِينَ (86) وَمِن آبَائِهِمْ وَذُرِّيَّاتِهِمْ وَإِخْوَانِهِمْ وَاجْتَبَيْنَاهُمْ وَهَدَيْنَاهُمْ إِلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ (87) ذَلِكَ هُدَى اللَّهِ يَهْدِي بِهِ مَنْ يَشَاءُ مِنْ عِبَادِهِ وَلَوْ أَشْرَكُوا لَحَبِطَ عَنْهُمْ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ (88) أُولَئِكَ الَّذِينَ آتَيْنَاهُمُ الْكِتَابَ وَالْحُكْمَ وَالنُّبُوَّةَ فَإِنْ يَكْفُرْ بِهَا هَؤُلَاءِ فَقَدْ وَكَلْنَا بِهَا قَوْمًا لَّيْسُوا بِهَا بِكَافِرِينَ (89) أُولَئِكَ الَّذِينَ هَدَى اللَّهُ فِيمَهُادُهُمْ أَقْبَدَهُ قُلْ لَا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ أَجْرًا إِنْ هُوَ إِلَّا ذِكْرٌ لِلْعَالَمِينَ (90)

"Dhe (kujto, o Muhammed) kur Ibrahim i tha babait të tij, Azerit: "A merr idhuj për hyjni? Vërtet, unë të shikoj ty dhe njerëzit e tu në një humbje të qartë!" (74) Dhe kështu, Ne i tregojmë Ibrahimit mbretëritë e qiejve dhe të tokës, që të jetë i bindur (në besim) (75) Dhe kur atë e mbuloi nata (me errësirën e saj), ai pa një yll, dhe tha: "Ky është zoti im."... por, kur (ylli) u zhduk, ai tha: "Nuk i dua ata që zhduken!". (76) Kur pa hënën duke u ngritur, ai tha: "Kjo është zoti im."... por, kur ajo u zhduk, ai tha: "Në qoftë se Zoti im nuk më udhëzon, unë me siguri do të jem nga njerëzit e humbur!". (77) Kur pa diellin duke lindur, tha: "Ky është zoti im. Ky është më i madh."... por, kur ai u zhduk, ai tha: "O populli im, vërtet, unë jam i pastër nga çfarë shoqëroni ju (Allahut). (78) Vërtet, unë e kam kthyer fytyrën time drejt Atij që i ka krijuar qiejt dhe tokën, (duke qenë) si besimtar i drejtë, dhe unë nuk jam nga idhujtarët.". (79) Populli i tij debatoi me të, e ai tha: "A po debatoni me mua në lidhje me Allahun, ndërkohë që Ai më ka udhëzuar?! Unë nuk kam frikë nga ata që ju ia shoqëroni Atij, përveç nëse Zoti im dëshiron ndonjë gjë (të ndodhë, ajo ndodh). Zoti im e ka përfshirë gjithçka në diturinë e Tij, a nuk kujtoheni?! (80) Dhe si të kem frikë unë nga ata (idhujt tuaj) që

i shoqëroni (Allahut), kurse ju nuk keni frikë që i keni shoqëruar Allahut çfarë nuk ju ka zbritur asnjë argument për të. Pra, cila nga dy palët ka më shumë të drejtë të ndihet i sigurt, nëse e dini? (81) Ata që besojnë, dhe që nuk e përziejnë besimin e tyre me padrejtësi, atyre u përket siguria, dhe ata janë të udhëzuarit! (82) Dhe ai është argumenti Ynë, që Ne ia dhamë Ibrahimit kundër popullit të tij. Ne e ngremë me gradë (të larta) kë të duam. Vërtetë, Zoti yt është i Urtë, i Gjithëdijshëm! (83) Dhe Ne i dhuruam atij (Ibrahimit) Isakun dhe Jakubin, dhe secilin e udhëzuam - edhe Nuhun, Ne e patëm udhëzuar, më parë - dhe nga pasardhësit e tij (Ne udhëzuam) Davudin, Sulejmanin, Ejubin, Jusufin, Musain dhe Harunin... dhe kështu i shpërblejmë ata që bëjnë mirë! (84) Edhe Zekerian, Jahjanë, Isain dhe Iljasin... dhe secili nga këta ishin njerëz të mirë. (85) Dhe Ismailin, Eljesean, Junusin dhe Lutin... dhe secilin prej tyre e ngritëm mbi gjithë njerëzit e tjerë. (86) Po ashtu, edhe nga baballarët e tyre, nga pasardhësit dhe nga vëllezërit e tyre... Ne i zgjodhëm ata, dhe i udhëzuam në rrugë të drejtë. (87) Ky është udhëzimi i Allahut, me të cilin Ai udhëzon këdo që dëshiron nga robërit e Tij... e po të shoqëronin të tjerë me Allahun, atëherë do t'u rrënohej gjithë ajo që bënin. (88) Këta janë ata të cilëve Ne u dhamë Librin, diturinë për të gjykuar drejt dhe pejgamberinë... e nëse këta (mekasit) i mohojnë këto, atëherë Ne ia besojmë ato një populli që nuk do t'i mohojë. (89) Këta janë ata të cilët Allahu i ka udhëzuar drejt, prandaj (edhe ti o Muhammed) udhëzimin e tyre ndiqe si shembull! Thuaj: "Unë nuk ju kërkoj pagesë për këtë (mesazh). Ky është vetëm një përkujtim për botët!" [El-En'ām: 74-90]

Si fillim Allahu i madhërishëm prezanton argumentin që ia dha Ibrahimit a.s. kundër popullit të tij, dhe me të cilin ia ngriti gradët: "Dhe ai është argumenti Ynë, që Ne ia dhamë Ibrahimit kundër popullit të tij. Ne e ngremë me gradë (të larta) kë të duam. Vërtet, Zoti yt është i urtë, i gjithëdijshëm!" [El-En'ām: 83] Dhe e lidh këtë me ajetin 66, ku thotë: "Populli yt e ka përgënjeshtuar atë (Kur'anin), ndërkohë që ai është e vërteta. Thuaj: "Unë nuk jam rojë e juaja!" [El-En'ām: 66] Këtu kemi një lidhje të mrekullueshme mes zotërisë tonë Ibrahimit e zotërisë tonë Muhammedit, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi ta, dhe popullit të Ibrahimit a.s dhe popullit të Muha-

mmedit a.s, në lidhje me idhujtarinë dhe rrugën e humbur ku gjende-shin... Ashtu siç bënë populli i Ibrahimit a.s. me Ibrahimin, të njëjtën gjë bënë edhe arabët me të Dërguarin e Allahut, Muhammedin, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të, prandaj argumentet që sollën këta pejgamberë të mëdhenj dhe dy lajmëtarë të nderuar të Zotit, janë të bashkërenduara dhe mbështetin njëri-tjetrit; secili nga ata të dërguar mbështet argumentet e tjetrit, për të hedhur poshtë dyshimet e politeistëve të dikurshëm edhe të atyre të mëvonshëm.

Konteksti i sures është një kontekst debati i fortë - që vjen pas shumë përpjekjesh për t'i udhëzuar dhe bindur ata – dhe debatuesit dallohen nga një lloj force që nuk ishte njohur në të kaluarën. Për sa i përket të kaluarës, për këtë vijnë fjalët e të Lartit, i Cili tregon për debatin e Ibrahimit a.s. me babain e tij idhujtar: **“Kur (Ibrahimi) i tha babait të tij: “O babai im, pse adhuron çfarë nuk dëgjon, nuk shikon, dhe nuk të sjell asnjë dobi? (42) O babai im, vërtet, mua më ka ardhur dijeni që nuk të ka ardhur ty, prandaj më ndiq mua, që të të udhëzoj në rrugë të drejtë! (43) O babai im, mos adhuro djallin! Vërtet, djalli është kundërshtues i të Gjithëmëshirshmit! (44) O babai im, vërtet, unë kam frikë se mos të prek ndonjë dënim nga i Gjithëmëshirshmi e të bëhesh i afërm i djallit!” (45) (Babai i tij) Tha: “A nuk të pëlqejnë perënditë e mia ty o Ibrahim? Nëse nuk heq dorë, unë do të të mbys me gurë, kështu që m'u shmang për një kohë të gjatë!”. (46) (Ibrahimi) Tha: “Paqja qoftë mbi ty! Unë do të kërkoj falje për ty nga Zoti im! Vërtet, Ai është gjithnjë i mëshirshëm ndaj meje.” [Merjem: 42-47]**

Një debat që pati bërë Ibrahimi a.s. me babain dhe popullin e tij që ishin idhujtarë përcillet edhe në suren El-Enbijā': **“Ne ia patëm dhënë Ibrahimit pjekurinë e tij, më parë, dhe dinim gjithçka për të. (51) Kur ai u tha babait dhe popullit të tij: “Çfarë janë këto statuja që u qëndroni të përkushtuar?” (52) Ata thanë: “Ne i gjetëm etërit tanë duke i adhuruar ato”. (53) Ai tha: “Sigurisht, ju dhe etërit tuaj keni qenë në humbje të qartë!”. (54) Ata thanë: “A thua të vërtetën, apo po bën lojëra?” (55) Ai tha: “Jo, por, Zoti juaj është Zoti i qiejve dhe i tokës, i Cili i krijoi ato, dhe unë jam dëshmitar për këtë, (56) ... dhe, për Allahun, unë do t'u bëj ndonjë dredhi idhujve tuaj, pasi të ikni e të ktheni shpinën!”. (57) ... Dhe ai i bëri ata copë-copë, përveç një të madhi të tyre, që ata t'i ktheheshin (dhe ta pyesnin). (58) Ata thanë:**

“Kush ua ka bërë këtë perëndive tona, vërtet që ai është zullum-qar!”. (59) (Të tjerë) Thanë: “Kemi dëgjuar një djalë të ri duke i përmendur ata, që quhet Ibrahim.”. (60) Ata thanë: “Atëherë, silleni atë para syve të njerëzve, që të dëshmojnë!”. (61) Ata thanë: “A ti ua ke bërë këtë perëndive tona, o Ibrahim?” (62) Ai tha: “Jo, por ua ka bërë ky më i madhi i tyre, prandaj pyetini ata, nëse flasin!”. (63) Dhe ata iu kthyen vetes së tyre dhe thanë (njëri-tjetrit): “Vërtet, ju jeni vetë zullum-qarët!”. (64) Pastaj, ata u kthyen “kokëposhtë” (duke thënë): “Ti e dije që këta nuk flasin!” (65) Ai (Ibrahimi) tha: “Atëherë pra, a adhuron në vend të Allahut çfarë nuk ju sjell asnjë dobi, as ju dëmton?! (66) Uf për ju dhe për çfarë adhuron në vend të Allahut, a nuk logjikoni?” (67) Ata thanë: “Digjeni atë, dhe ndihmojini perënditë tuaja, nëse doni të veproni!” (68) (Allahu thotë) Ne thamë: “O zjarr, bëhu i ftohtë dhe i paqtë për Ibrahimin!”. (69) Ata deshën t’i bënë kurth, por Ne i bëmë ata të jenë humbësit më të mëdhenj! (70) Dhe e shpëtuan atë edhe Lutin, në tokën që e patëm bekuar për botët. (71) Dhe i dhamë atij Is’hakun dhe Jakubin, si dhuratë, dhe secilin nga ata e bëmë të devotshëm. (72) Dhe i bëmë ata udhëheqës që udhëzojnë me urdhrin Tonë, dhe i frymëzuam për të bërë vepra të mira, për të falur namazin dhe për të dhënë zekatin dhe ishin që Ne na adhuronin.” [El-Enbijā’: 51-73]

Gjithashtu, ajetet nga surja Esh-Shu’arā’ e përmendin atë debat: “Tregoju atyre historinë e Ibrahimit, (69) kur i tha babait dhe popullit të vet: “Çfarë adhuron ju?”. (70) Ata thanë: “Ne adhurojmë idhuj dhe u qëndrojmë atyre vazhdimisht të përkushtuar.”. (71) Ai tha: “A ju dëgjojnë ata kur ju luteni?... (72) Apo, a ju sjellin dobi, apo a ju bëjnë dëm?” (73) Ata thanë: “Jo, por i kemi gjetur të parët tanë që vepronin kështu.”. (74) Ai tha: “A shikoni, çfarë adhuronit (75) ju edhe të parët tuaj të lashtë? (76) Vërtet, ata janë armiq të mi, përveç Zotit të botëve, (77) i Cili më ka krijuar mua dhe Ai më udhëzon (në rrugë të drejtë), (78) dhe i Cili është Ai që më ushqen mua, dhe më jep të pi, (79) dhe kur sëmurem, është Ai që më shëron... (80) dhe i Cili do të më bëjë të vdes, e pastaj do të më ringjallë, (81) dhe i Cili shpresoj të m’i falë gabimet e mia në Ditën e Gjykimit! (82) O Zoti im, më dhuro dituri dhe më radhit me të mirët!” [Esh-Shu’arā’: 69-83]

Kurse në suren Es-Sāffāt thuhet: “Dhe vërtet, një nga ndjekësit e tij ishte edhe Ibrahim. (83) Kur i erdhi Zotit të vet me zemër të

shëndoshë (jo të sëmurë), (84) kur i tha babait dhe popullit të vet: “Çfarë adhuron ju? (85) Vallë, hyjni të rreme, në vend të Allahut, kërkon? (86) E çfarë mendoni ju për Zotin e gjithësisë?” (87) Pastaj u hodhi një shikim yjeve, (88) dhe tha: “Unë jam i sëmurë”. (89) Ata (adhuruesit e yjeve) u larguan prej tij, duke ia kthyer shpinën (90) Dhe ai u përvodh tek perënditë e tyre, dhe u tha: “A nuk po hani? (91) Çfarë keni që nuk flisni?” (92) Dhe iu kthye atyre me një të rënë, me të djathtë. (93) Ata (idhujtarët) erdhën drejt tij me nxitim (94) Ai u tha: “A adhuron çfarë e gdhendni vetë, (95) ndërkohë që Allahu (është Ai që) ju ka krijuar ju dhe gjithçka që bëni?!” (96) Ata thanë: “Përgatitni për të një ndërtesë (furrë) dhe hidheni në zjarrin e ndezur fort!” (97) Dhe deshën t’i ngrinin kurth, por Ne i bëmë ata më të poshtëruarit. (98) Dhe ai tha: “Unë po shkoj te Zoti im. Ai do të më udhëzojë! (99) (Dhe u lut) O Zoti im, më dhuro (fëmijë) prej të mirëve!” (100) Dhe Ne i dhamë atij lajmin e gëzuar për një djalë të mbarë! (101) Dhe kur ai (fëmija) u rrit aq sa ta ndihmonte në punë, (Ibrahimi i) tha: “O biri im, unë shoh në ëndërr sikur të bëj kurban, prandaj, mendo, si e shikon ti!”. (I biri i) Tha: “O babai im, bëj çfarë urdhërohesh! Do të shikosh, se në dashtë Allahu, unë do të jem i durueshëm!” (102) Dhe kur të dy u dorëzuan (ndaj urdhrit), dhe (Ibrahimi) e vuri (Ismailin) me ballë përtokë... (103) ... dhe Ne e thirrëm: “O Ibrahim! (104) Ti tashmë e përmbushe ëndrrën!” Vërtet, Ne kështu i shpërblejmë punëmirët! (105) Vërtet, kjo ishte vetë sprova e qartë! (106) Dhe Ne e kompensuam atë (Ismailin) me një kurban të madh. (107) Dhe lamë për të (Ibrahimin) në brezat e mëvonshëm (thënien): (108) “Paqja qoftë mbi Ibrahimin!” (109) Ne kështu i shpërblejmë punëmirët. (110) Vërtet, ai ka qenë një nga robërit Tanë besimtarë. (111) Dhe e përgëzuam atë me (lindjen e) Is’hakun, (që do të ishte) një pejgamber, nga njerëzit e mirë. (112) Dhe Ne e bekuam atë (Ibrahimin), edhe Is’hakun... dhe nga pasardhësit e këtyre të dyve ka punëmirë, por ka edhe zullumqarë të qartë ndaj vetes së tyre.” [Es-Sāffāt: 83-113]

Kurse këtu, në suren El-En’ām, Allahu i madhërishëm ia tregon Ibrahimit mbretëritë e qiejve edhe të tokës për t’i dhënë kështu atij bindjen e plotë dhe argumentin e prerë dhe rrezatues. Ajo që Allahu i madhërishëm ia shpalosi para syve Ibrahimit alejhi selam, krijoi te ky

pejgamber argumentin e fortë për të vërtetën e gjërave që ekzistojnë, dhe e kuptoi të vërtetën e atyre gjërave që ishin marrë si perëndi nga ai popull i humbur.

Populli i Ibrahimit a.s. adhuronin yjet dhe planetet. Ata bënë idhuj në nderim të atyre, pastaj i adhuronin. Kjo ka qenë feja e sabejëve dhe kaldejëve, të cilët përbënin popullin e Ibrahimit. Kjo ishte një fe e përhapur asokohe në jug të Irakut, aty ku gjendej qyteti Ur, vendlindja e Ibrahimit a.s. Një natë, Ibrahim a.s. doli para popullit të tij, zgjodhi yllin më të shkëlqyeshëm dhe më rrezatues, dhe mesa duket ishte një yll që ata e madhëronin, dhe tha: **“Ky është zoti im.”** [El-En'ām: 76] Shkëlqimi, ndriçimi dhe pozicioni i tij më mes të qiellit i jepte atij ylli më shumë avantazh për t'i dhënë atributin e hyjnisë, krijimit dhe menaxhimit... Ibrahim a.s. i tha këto fjalë, pastaj priti dhe sikur u dha shpresë popullit të tij se do nuk do të kishin më probleme me të. Me sa duket, edhe ata po vështrojnë yjet dhe planetët bashkë me të... Por, kur ylli u largua dhe iku nga sytë, Ibrahim a.s., siç e tregon i Madhërishmi, tha: **“Nuk i dua ata që zhduken!”** [El-En'ām: 76] Kush është ai i cili i drejton punët e kujdestarisë dhe të menaxhimit të krijsave, kur ai yll zhduket? Gjithashtu zhdukja është një argument që tregon mangësi... E nëse ylli u zhduk dhe iku, atëherë kush është ai që e largoi atë dhe e bëri të zhduket? A nuk është Ai që i zotëron këto fuqi më i denjë për t'u marrë për zot sesa ai yll? Fjalët e Ibrahimit, alejhi selam, dashje pa dashje, duhej t'i nxisnin të gjitha këto pyetje në mendjet e tyre! Duket sikur Ibrahim alejhi selam synoi t'i nxiste ata për të pyetur veten e tyre dhe për të menduar... për t'i lënë ata mes dyshimesh dhe pyetjesh të shumta.

“Kur pa hënë duke u ngritur...” [El-En'ām: 77] dhe që filloi të lindte, shpejtoi të thoshte: **“Kjo është zoti im”**, por, kur ajo u zhduk, ai tha: **“Në qoftë se Zoti im nuk më udhëzon, unë me siguri do të jem nga njerëzit e humbur!”** [El-En'ām: 77] Këtu, Ibrahim a.s. duket si ai që flet me veten e tij, pastaj shfaq një lloj shqetësimi dhe tendence për të shkuar drejt Zotit të vërtetë, Zotit të natyrës dhe të njeriut, që Ai ta nderojë duke i dhënë udhëzimin, sepse duket sikur përpjekjet dhe kërkimi i tij personal nuk do të mund ta çojnë dot në njohjen e Zotit të vërtetë. Pastaj këtu kemi të bëjmë me një kundërshtim të hapur ndaj popullit të tij dhe një sqarim se ata janë të humbur me adhurimin e këtyre yjeve të mangëta që zhduken, dhe të cilat kanë nevojë për një

Zot, që pa dyshim është Zoti i tyre i vërtetë, Krijuesi i tyre, i Cili ndjek ecurinë e tyre kur ata dalin edhe kur zhduken. Kur populli i tij e ndoqën atë në ato vëzhgime dhe prova të prekshme nga shqisat, ai priti shfaqjen e planetit më të madh, priti “diellin” të dilte: **“Kur pa diellin duke lindur, tha: “Ky është zoti im. Ky është më i madh.”... por, kur ai u zhduk, ai tha: “O populli im, vërtet, unë jam i pastër nga çfarë shoqëroni ju (Allahut).”** [El-En’ām: 78] Pastaj u tha: **“Vërtet, unë e kam kthyer fytyrën time drejt Atij që i ka krijuar qiejt dhe tokën, (duke qenë) si besimtar i drejtë, dhe unë nuk jam nga idhujtarët.”** [El-En’ām: 79] Ibrahim alejhi selam eci gradualisht me ta dhe i tërhoqi nëpër një rrugë të mbushur me “dyshime sistematike”. Kjo, për t’i hequr nga zemrat dhe mendjet e tyre mendimet dhe idetë e tyre të e gabuara, për të cilat ata nuk kishin prova, dhe i zëvendësoi ato me aksioma të shëndosha: “Zoti nuk mund të ikë ose të mungojë! Kjo nuk duhet të ndodhë me Të!”

Duke ecur me ta, me durim dhe ngadalë, Ibrahim a.s. po përpiquej ta drejtonte popullin e tij drejt çlirimit nga “idhulli” me emrin: “presioni i shoqërisë”. Ky është një idhull që shoqëria e krijon sipas dëshirës së saj, duke përfutur ndoshta nga historia, trashëgimia dhe kultura e tij, apo nga çfarëdolloj elementi tjetër, dhe ia bën të vështirë individëve ta kapërcejnë atë “idhull” apo ta kundërshtojnë atë. Ndër manifestimet e kontrollit të atij idhulli shoqëror është frika nga shoqëria dhe qëndrimi që ajo mban në rastin kur një individ nuk është dakord me të. Ibrahim alejhi selam u përpoq të punonte për të aktivizuar fuqitë e vetëdijes së tyre e për të pastruar instinktët e tyre, prandaj i shtyu ata të përdornin mendjet.

Mësimet që ofron ky argument të cilin Allahu i madhërishtëm ia dha Ibrahimit a.s. janë të shumta në numër dhe shumë të rëndësishme. Thirrësit në fenë e Zotit duhet t’i përdorin këto mësimë kur i ftojnë njerëzit në rrugën e Zotit, që t’i afrojnë ata në rrugën e Tij, hap e nga një hap.

“Vërtet, unë e kam kthyer fytyrën time drejt Atij që i ka krijuar qiejt dhe tokën, (duke qenë) si besimtar i drejtë!” [El-En’ām: 79], dhe largohem nga e kota, nga idhujtaria dhe nga ndjekësit e saj... Unë largohem nga të gjitha fetë, përveç fesë së vërtetë që Allahu e ka zgjedhur për robërit e Tij, fe së cilës Ai ia ka themeluar mirë shtyllat e saj nëpërmjet pejgamberëve të Tij, të cilët thërrisnin të gjithë sa ishin në këtë fe

të vetme. Ai që beson vetëm në Allahun e madhërishëm, ai kthehet nga Allahu me zgjedhjen dhe vullnetin e tij të lirë, dhe kuptimi i thënies: **“Vërtet, unë e kam kthyer fytyrën time drejt Atij që i ka krijuar qiejt dhe tokën, (duke qenë) si besimtar i drejtë!”** [El-En’ām: 79], del i qartë.

Edhe pas atij argumenti të arrirë që Ibrahim i a.s. ia prezantoi popullit të tij, ata vazhduan ta kundërshtonin dhe të debatonin me të. Prandaj, Ibrahim i a.s. ua ktheu me habi: **“A po debatoni me mua në lidhje me Allahun, ndërkohë që Ai më ka udhëzuar?”** [El-En’ām: 80] Ata përdorën armën e të dobët, duke e frikësuar Ibrahim i a.s. me zotat e tyre të shurdhër dhe memecë, e Ibrahim i a.s. deklaroi përballë tyre: **“Unë nuk kam frikë nga ata që ju ia shoqëroni Atij!”** [El-En’ām: 80], e nëse më ndodh ndonjë gjë, mos krijoni iluzion se ka ndodhur nga veprimi i idhujve dhe zotave tuaj të trilluar e të bërë me dorë, por ajo ndodh vetëm me vullnetin e Zotit dhe Perëndisë sime, i Cili e di më mirë se çfarë është e mirë për mua dhe çfarë jo. Ai e ka përfshirë në diturinë e Tij gjithçka që është në këtë ekzistencë, dhe kur Ai e di se mua më nevojitet të përballem me një problem ose sprovë, atëherë Ai e di më mirë se si vepron, sepse Ai është eksperti që i njeh mirë gjithë çfarë ka krijuar: **“Dhe si të kem frikë unë nga ata (idhujt tuaj) që i shoqëroni (Allahut), kurse ju nuk keni frikë që i keni shoqëruar Allahut çfarë nuk ju ka zbritur asnjë argument për të. Pra, cila nga dy palët ka më shumë të drejtë të ndihet i sigurt, nëse e dini?”** [El-En’ām: 81] Dhe i Madhërishmi i përgjigjet Vetë kësaj pyetjeje duke thënë: **“Ata që besojnë, dhe që nuk e përziejnë besimin e tyre me padrejtësi, atyre u përket siguria dhe ata janë të udhëzuarit!”** [El-En’ām: 82] Pra, ata që besojnë me sinqeritet, pa e përzier as ndotur me idhujtari besimin e tyre, ata do të gëzojnë paqen dhe sigurinë në Dynja edhe në Ahiret... do të gëzojnë siguri nga shqetësimi, trazirat, devijimi nga rruga e drejtë në këtë Dynja, dhe do të gëzojnë paqe dhe siguri nga ndëshkimi i Allahut dhe nga dhënia llogari para Tij, në Ahiret.

Në ajetin që thotë: **“Pra, cila nga dy palët ka më shumë të drejtë të ndihet i sigurt, nëse e dini?”** [El-En’ām: 81], termi “siguri” është një koncept kur’anor, një nga konceptet më të rëndësishme të cilin umeti ynë ka shumë nevojë ta kuptojë dhe të jetë i vetëdijshëm për të, ta perceptojë natyrën e atij termi dhe se si realizohet ajo gjendje në jetën e umetit. Ky term, në Kur’anin e lavdishëm, ka ardhur në forma të ndry-

shme, si rrënjë e fjalës nga e cila rrjedh emri “siguri” dhe “besim” (në arabisht). Dhe “siguria” tregon për qetësinë e shpirtit dhe mungesën e ndjenjës së frikës dhe të shqetësimit. Për nga rëndësia që koncepti i “sigurisë” ka, disa e konsiderojnë atë si fjala e “besimit në një Zot të vetëm” sepse siguria nuk realizohet ndryshe por vetëm duke ndjekur këtë besim. Allahu i madhërishëm u përmend njerëzimit mirësinë e “Shtëpisë së Shenjtë e të Sigurt” (që është Qabeja në Mekën e Shenjtë): **“A nuk e shikojnë se Ne kemi bërë një Shtëpi të Shenjtë, të sigurt (në Mekë), ndërkohë që njerëzit rreth tyre rrëmbehen?! A në gënjeshtrë ata besojnë, kurse të mirën e Allahut e mohojnë?!”** [El-Ankebūt: 67] “Vendi i sigurt” është vendi ku njeriu ndihet i qetë, vendi ku ai ndien qetësi e siguri dhe ku i largohet frika, sepse në atë vend gjenden faktorë që bëjnë të ndihet gjendja e “sigurisë” aty. Mënyrat për të realizuar “sigurinë” janë të shumta, ku nga më të rëndësishmet është një sistem vlerash, të cilit bijtë e shoqërisë duhet t’i përmbahen. Në kuadrin e këtij sistemi verash morale njeriu ndihet i sigurt, sepse nuk e pret nga asnjëri prej tyre ta shkelë, ta sulmojë ose t’i mohojë të drejtat që i takojnë. Gjithashtu, edhe sistemi i drejtësisë e bën njeriun të ndihet i sigurt dhe i qetë kur jeton nën mbrojtjen e tij, sepse ai nuk ka frikë se do t’i mohohen të drejtat ose se do t’i imponohet ndonjë gjë padrejtësisht. Njeriu gjithashtu gjen “siguri” në kohë paqeje, gjë të cilën nuk e gjen kur është luftë. Një nga rregullat e Islamit është “marrja në besë e jomuslimanit”, kur ky i fundit dëshiron të dëgjojë fjalët e Allahut. Muslimanët e kanë detyrë ta marrin në besë personin e tillë, pastaj e kanë detyrë ta mbrojnë atë, derisa ai të mbërrijë sërish në vendin e tij të sigurt, atje ku ndihet i sigurt për veten e tij, në shtëpi të tij apo në shtëpinë e njerëzve të tij. Gjithashtu Allahu i madhërishëm e ka bërë Shtëpinë e Tij të Shenjtë “të sigurt” dhe njeriu aty ndjen siguri dhe paqe në zemër, në shpirt dhe në qenien e tij. I Madhërishmi e ka bërë të ndaluar gjuajtjen e kafshëve në Shtëpinë e Shenjtë, apo prerjen e pemëve, apo që ai i cili kërkon strehim dhe mbrojtje në të, të lëndohet ose t’i bëhet keq në atë Shtëpi të Sigurt. Kjo që ky “Vend i Sigurt” të jetë shembull dhe model për gjithë sipërfaqen e tokës, mbi të cilën Ademi me bijtë dhe pasardhësit e tij janë vendosur si mëkëmbës të Zotit dhe ku ata janë urdhëruar të ndërtojnë jetën dhe të krijojnë siguri dhe drejtësi, dhe të ndjekin të vërtetën: **“Ai ju krijoi ju nga toka dhe ju vendosi të jetoni në të.”** [Hud: 61] Nuk imagjinohet të realizohen

synimet e legjislacionit hyjnor- shariatit në lidhje me “besimin në një Zot të vetëm, pastrimin nga të këqijat dhe zhvillimin e jetës në tokë”, pa një jetë të sigurt dhe të stabilizuar, të cilën e mbizotëron “paqja dhe siguria”, dhe që e mbulon “qetësia”.

“Siguria” është një nevojë universale njerëzore. Njerëzit kanë ndjekur rrugë të ndryshme me aspiratën për ta arritur atë, por mënyrat dhe mjetet që ata ndoqën për të arritur këtë qëllim, shumica e tyre, nëse jo të gjitha ato, ishin metoda dhe rrugë relativisht njerëzore. Disa menduan se “siguria” do të arrihej përmes liberalizmit dhe vërtet liberalizmi mundi të realizojë diçka nga ajo, por nuk e realizoi të gjithë sigurinë. Këta, pasi u përqendruan t’i lidhin çështjet e çlirimit të njerëzimit dhe të qenies së tij rreth vetes së tij, vrapuan të përqafonin liberalizmin, si kornizë për të çliruar ‘kafshëroren’ të njeriu dhe ngopjen e dëshirave të tij, të të gjithave atyre, pa kufizime. Kështu u shfaq liberalizmi, i cili themeloi “individualizmin”, pastaj individualizmit i pëlqeu “interesi personal”, i cili u themelua dhe hodhi rrënjë me prirjen drejt “performancës”, “instrumentalizmit” dhe “zbatueshmërisë”. Kjo prirje “robotike”, ose “instrumentaliste” ndoqi rrugën për realizimin e saj. Përballë tendencave të shumëfishta për “çlirimin e individualizmit”, dhe pasojave që kjo solli, si largimin, shpërbërjen dhe konfliktet, u shfaq edhe një rrymë tjetër, “demokracia”, si një zgjidhje imagjinare ose e supozuar në fushën e “legalizimit të konfliktit” dhe përthithjen e forcave të reja që nxjerr shoqëria. Por “demokracia” nuk ka qenë dhe nuk është një zgjidhje për krizat njerëzore, apo një mënyrë për t’u dhënë fund konflikteve, apo për orientimin e njerëzimit për të hyrë në paqen e plotë. Në të gjitha aspektet e saj politike, shoqërore, ekonomike dhe morale, misioni i saj është vetëm të parandalojë shpërthimin e marrëdhënieve midis anëtarëve të një shoqërie të vetme dhe të përmbajë kontradiktat midis grupeve dhe elementeve të saj përmes legalizimit të konfliktit dhe përthithjes së forcave të reja në shoqëri. Kjo përthithje shpesh bëhet në mënyrë fiktive, ku - në kontekstin demokratik - njeriu imagjinoi se ka marrë pjesë në vendimmarrje sapo jep votën e tij, ngaqë kështu shpreh mendimin e tij. Shprehja e mendimit është një gjë, pjesëmarrja në vendimmarrje është një gjë tjetër dhe manovrimet që ndikojnë në vendimmarrje janë shumë të larmishme. Prandaj, shumë liderë - duan apo nuk duan - e gjejnë veten të paaftë t’i përmbahen asaj që kanë premtuar në programet e tyre dhe që ua paraqesin elektro-

ratit, ndërkohë që ata dhe as zgjedhësit e tyre nuk kanë gjë në dorë. Nëpërmjet “demokracisë” njeriu është kthyer në një mjet prodhimi dhe konsumi që qeveriset në mënyrë demokratike - me pëlqimin e tij të plotë - nga një klasë dominuese dhe e lartë, të cilën e ndërron sipas një mënyre që bie në sy, edhe pse në fillim doli nga kompanitë e mëdha. Kështu, “doktrina njerëzore” që u ngrit mbi “vënien e qenies njerëzore në qendër” i rriti fatkeqësitë, vuajtjet dhe tjetërsimin e njeriut dhe e bëri atë të sillej rreth vetes së tij, i shkëputur nga Zoti i tij, nga ajo që e rrethon dhe nga rrënjët e tij, duke humbur gjithçka që e lidhte atë me qenien e tij njerëzore, me marrëdhëniet e tij familjare, me historinë e tij ose me rrënjët e tij të civilizimit. Dhe kështu njeriu e gjeti veten duke u përplasur me “absurditetin e ekzistencës”, që e hodhi në të panjohurat e “zbrazëtisë nihiliste”, e cila e bëri të mos vrasë mendjen për asgjë as të interesohet të kuptojë gjë. Kështu që ai nuk di asgjë më shumë sesa të sigurojë ushqimin dhe argëtimin. Studimi i gjendjeve të popujve ku mbizotëron ky sistem garanton nxjerrjen në pah të kësaj të vërtete të hidhur, edhe nëse udhëheqësit e tyre mburren duke thënë të kundërtën. Një personalitet si ky që prodhon demokracia - nëse atij i ka mbetur ndonjë gjë nga përbërësit e personalitetit ose të entitetit njerëzor - është plotësisht jashtë natyrshmërisë së ekzistencës.

Sisteme të ndryshme e kanë bërë njeriun një “gjallesë mediatike” dhe e kanë zbrazur atë nga përbërësit e entitetit të tij, nga elementet e personalitetit të tij, duke ia diagnostikuar atij gjithçka në media, nëpërmjet të gjitha metodave dhe pajisjeve që media ka. Në këtë realitet njeriu nuk e mbush veten as e ndërton personalitetin e tij nëpërmjet edukimit arsimor, ose vlerave të qytetërimit, ose vlerave fetare, por formohet vetëm nëpërmjet medias, sepse përmes mediave njeriu “nënshtrohet” për t'i shërbyer sistemit dhe duarve të dukshme edhe të fshehura që veprojnë në të. Kjo është një qenie njerëzore që sillet mes “prodhimit, konsumit dhe udhëheqjes mediatike”. Ngado që ta drejtosh, jashtë kësaj, nuk sjell ndonjë të mirë, përveç asaj që imponon treshja e lartpërmendur. E megjithatë atij i duket sikur është një partner aktiv ose një kontribues i vërtetë në vendimin politik përmes asaj vote që ai ofron gjatë sezoneve të zgjedhjeve. Dhe kur shtresa administrative e sheh të domosdoshme ta kapërcejë atë, mënyrat që ata mund të përdorin për ta bërë këtë janë të shumta! Situata aktuale globale dhe ajo amerikane janë një model për këtë, pasi në Amerikë janë miratuar

shumë procedura dhe ligje antidemokratike - me të gjitha kuptimet e tyre, të vjetra dhe të reja - vetëm nën presionin e 'makinës mediatike' pas ngjarjeve të 11 shtatorit, ndërkohë që asnjë nga ato nuk do të kalo-heshin po të mos ishte ndikimi i medias.

Ekziston grupi tjetër, pasuesit e të cilit zgjodhën një rrugë tjetër për shpëtimin e njerëzimit. Këta krijuan iluzionin për gjetjen e çlirimit të njerëzimit në rrethin e "determinizmeve historike" dhe të "materializmit dialektik", për të cilat ata pretenduan se i zbuluan dhe të cilat kalojnë nëpër kanalet e "luftës së klasave". Edhe këta nuk ishin më pak zhvatës për njeriun sesa liberalët dhe kapitalistët, pasi edhe këta e zhveshën njeriun nga entiteti i tij dhe e vendosën në kuadrin e një stereotipi monolit të theksuar, që nuk lidhet me historinë e njeriut, as me realitetin e tij, as me të ardhmen e tij, përveç përmes partisë që shpreh interesat e popujve, dhe vetëm brenda kornizës së shtresës dhe partisë. Ata e ndërprejnë marrëdhënien e njeriut të tyre nga e gjithë historia dhe nga mbarë qytetërimet njerëzore, dhe e bënë atë një marrëdhënie refuzimi, mallkimi dhe përbuzjeje ndaj tyre sepse sipas tyre të gjithë ato civilizime ishin klasore, në të cilat "klasës punëtore" nuk i takonte të merrte asnjë pjesë. Sipas tyre, të gjitha këto civilizime ishin ngritur nga xhelatët dhe nga armiqtë e popujve, nga pronarët e tokave dhe nga borgjezët... e gjithashtu, sipas tyre, çdo fe është një opium që e pengon çlirimin e popujve, prandaj duhet që fetë të blloko-hen dhe të eliminohen, dhe tempujt e tyre të shndërrohen në vende dëfrimi dhe kërcimi, dhe në muze, nëse është e mundur. Sipas tyre, arte të tilla si vallëzimi, kënga, skulptura, vizatimi, e të tjera, mund t'i plotësojnë nevojat psikologjike dhe shpirtërore të atyre që kanë nevojë për to, pa dyshime apo paqartësi. Dhe pas shtatëdhjetë e pesë viteve, ithtarët e kësaj teze deklaruan vdekjen dhe dështimin e saj. Edhe "determinizmi historik" dhe "materializmi dialektik" u sollën humbje dhe poshtërim të zotëve të tyre. Partia dhe perandoria që ata ngritën, u shpërbënë para se partia të ndërtonte "parajsën e saj tokësore" ku do të jetonte "shoqëria e mirëqenies" që u ishte premtuar njerëzve. Dhe kur ajo tezë u shemb brenda Bashkimit Sovjetik dhe u varros, shumë shpejt filluan të shfaqen sërish fanatizmat kombëtare, origjinat etnike, sektare dhe fetare, për të deklaruar se teoritë që ngriheshin mbi "deter-minizmin historik" dhe "materializmin dialektik" nuk kishin mundur t'i zhduknin ose t'i ndryshonin ato, por kishin qëndruar fshehur

poshtë shpatës së shtypjes, dhe kur gjetën mundësinë për t'u shfaqur sërish, nuk hezituan ta shfrytëzonin atë... për të deklaruar se këto ishin më të forta sesa ato teori të shpëtimit të njerëzimit që ata pretendonin.

Ajeti i ndritur që thotë: **“Ata që besojnë, dhe që nuk e përziejnë besimin e tyre me padrejtësi, atyre u përket siguria dhe ata janë të udhëzuarit!”** [El-En'ām: 82], e shpreh në mënyrë të dukshme dhe të qartë “rregullin bazë të sigurisë”, pikënisjen e saj, dhe se cilat janë ato pa të cilat siguria nuk mund të arrihet dot. Ky ajet sikur na prezanton dy rregulla ose dy shtylla: E para është “besimi” dhe e dyta është “largimi nga zullumi-padrejtësia dhe mos përzierja mes besimit dhe zullumit”, në të gjitha nivelet dhe llojet e tij, qoftë padrejtësinë që njeriu e bën ndaj Zotit të tij duke i shoqëruar të tjerë Atij, ose padrejtësinë që njeriu i bën vetes duke e injoruar atë, duke injoruar ecurinë dhe destinacionin e saj final dhe duke u zhytur në atë që djalli ia ka premtuar, për ta përshkallëzuar njeriun drejt saj, dhe zhytjen e njeriut në mëkate dhe dëshira... ose padrejtësia që njeriu i bën umetit të tij duke injoruar detyrat që ka ndaj tij, ose padrejtësia që njeriu i bën tokës, duke e lënë atë djerrë, të shkretë dhe të pazhvilluar. Nëse Pejgamberi, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të, sipas disa transmetimeve, ka treguar se besimi përbëhet nga shtatëdhjetë e disa degë... edhe padrejtësia gjithashtu ka shumë degë, të cilat duhen shmangur, në mënyrë që të arrihet paqja dhe siguria shpirtërore, siguria dhe paqja shoqërore, siguria dhe paqja botërore. Dhe ajeti i ndritur harton për njerëzimin rrugët e mbërritjes në siguri dhe paqe dhe realizimin e kësaj nëpërmjet këtyre dy shtyllave: besimit të sinqertë dhe largimit nga padrejtësia e të gjitha llojeve. Kjo është rruga sipas së cilës arrihet siguria. Allahu i madhërishëm u përmend kurejshëve në Kur'an dy mirësi të Tij ndaj tyre: që i furnizoi ata me ushqim duke i siguruar nga uria, dhe që i siguroi nga frika. Nëse umeti do t'i kuptonte detyrat e tij, ta kryente rolin e tij dhe të karakterizohej me ato cilësi të cilat Allahu ia ka treguar si të pëlqyeshme, si një umet i mesëm, i mirë, që dëshmon ndaj njerëzve, gjendja e tij do të kishte ndryshuar, madje edhe gjendja e gjithë botës rreth tij. Por, prapambetja, zmbropsja dhe mosnjohja e rolit të tij, nga ana e tij, dhe ndalimi nga mbartja e Mesazhit të tij në të gjithë botën, çuan në humbje të mëdha të botës dhe të njerëzimit, të cilat nuk mund të kompensohen ndryshe por vetëm nëpërmjet marrëveshjes për të ndjekur udhëzimin, të vërtetën dhe besimin... dhe për ta

refuzuar padrejtësinë. Vetëm kështu mund të realizohet për njeriun siguria dhe paqja. Vetëm kështu ai mund të hyjë në paqe plotësisht... e të çlirohet nga ankthi, tjetërsimi, agresioni dhe të këqijat që i pasojnë këto.

“Dhe ai është argumenti Ynë, që Ne ia dhamë Ibrahimit kundër popullit të tij. Ne e ngremë me gradë (të larta) kë të duam. Vërtet, Zoti yt është i urtë, i gjithëdijshtëm!” [El-En’ām: 83] Ai ishte argumenti i arrirë, të cilin Allahu ia dha Ibrahimit për ta ndihmuar atë kundër popullit të tij dhe për t’ia ngritur atij gradët mes gjithë të dërguarve: **“Ata të dërguar, disave prej tyre u kemi dhënë përparësi mbi disa të tjerë. Ka nga ata që Allahu u ka folur (direkt) dhe disa i ka lartësuar me gradë. Edhe Isait, birit të Merjemes, Ne i kemi dhënë provat dhe e kemi mbështetur me Shpirtin e Shenjtë. E po të donte Allahu, ata (brezat) pas tyre nuk do të kishin luftuar mes tyre, pasi u erdhën provat e qarta, por u konfliktuan. E prej tyre pati që besuan, e pati edhe nga ata që mohuan. E po të donte Allahu, ata nuk do ta luftonin njëri-tjetrin, por Allahu bën çfarë Ai dëshiron.”** [El-Bekare: 253]

Ndihma e Allahut të plotfuqishëm ndaj Ibrahimit, alejhi selam, u shfaq në tre aspekte. Aspekti i parë ishte “argumenti” që Allahu i dha Ibrahimit për të hedhur poshtë dyshimin dhe gënjeshtërën e tyre, në mënyrë që dhuna e tyre, për të cilën ata pretendonin se ishte argument, të ndalej. Aspekti i dytë është “ngritja e gradëve të tij dhe lartësimi i tij”, që ta merrnin vesh njerëzit vlerën e tij tek Allahu i madhërishëm, nga ndihma dhe nderimi që Allahu i bëri, ashtu si mbreti i dhuron komandantit fitimtar medalje dhe dekorata për të përjetësuar njohjen e fitores së tij në një betejë vendimtare dhe për ta përhapur lajmin e kësaj ngjarjeje; kjo përveç kuptimeve të tjera që i përmban nderimi hyjnor. Kurse aspekti i tretë është se **“Zoti i dhuroi atij Is’hakun dhe pas Is’hakut edhe Jakubin, dhe pejgamberë të tjerë që ishin pasardhës të tyre: “Dhe Ne i dhuruam atij (Ibrahimit) Is’hakun dhe Jakubin dhe secilin e udhëzuar - edhe Nuhun, Ne e patëm udhëzuar, më parë - dhe nga pasardhësit e tij (Ne udhëzuar) Davudin, Sulejmanin, Ejubin, Jusufin, Musain dhe Harunin... dhe kështu i shpërblejmë ata që bëjnë mirë! (84) Edhe Zekerian, Jahjanë, Isain dhe Iljasin... dhe secili nga këta ishin njerëz të mirë. (85) Dhe Ismailin, Eljesean, Junusin dhe Lutin... dhe secilin prej tyre e ngritëm mbi gjithë njerëzit e tjerë. (86) Po ashtu, edhe nga baballarët e tyre, nga**

pasardhësit dhe nga vëllezërit e tyre... Ne i zgjodhëm ata dhe i udhëzuam në rrugë të drejtë.” [El-En’ām: 84-87]

Ne nuk do të flasim për asnjërin prej tyre më shumë sesa ka folur Kur’ani për ta, i cili nuk shkon përtej përmendjes së emrit të pejgamberit dhe emrit të popullit të tij dhe nganjëherë përmend emrin e Librit që i është zbritur atij, ose të fletushkave, pastaj përmend faqet më të rëndësishme të historisë së luftës së tij të zhvilluar me njerëzit, që ata të besojnë, dhe titujt e temave kryesore për të cilat ai është urdhëruar t’u flasë. Ne nuk kemi në duar burime nga të cilat mund të përfitojmë për të treguar për biografinë e tyre me më shumë sesa gjendet në Kur’anin e lavdishëm dhe Sunetin pejgamberik, kurse sa u përket referencave që bazohen në Tevrat, nuk është pjesë e metodës sonë t’u referohemi atyre burimeve sepse ne jemi të interesuar vetëm për “interpretimin e Kur’anit me Kur’an” dhe jo për interpretimin e tij në mënyrë të përgjithshme, apo për historitë e bijve të Izraelit. Zoti i plotfuqishëm i përmend këta të zgjedhur dhe të dërguar të Tij punëmirë dhe njerëz të drejtë, të cilët Ai i favorizoi mbi gjithë botën, i udhëzoi dhe i afroi pranë Tij. Emrat e shumë prej atyre dihen dhe qarkullojnë në Gadishullin Arabik për shkak të ndikimit të “kulturës gojore” që qarkullonte asokohe, edhe nga burime të tjera, dhe Allahu i madhërishëm sikur u thotë arabëve: Të gjithë këta, disa nga të cilët ju i njihni, të gjithë janë që besonin në një Zot të vetëm dhe që nuk pranonin asgjë nga kjo idhujtaria juaj. Prandaj, pse nuk ndiqni shembullin e këtyre ... dhe të besoni?! Por, ajo që na intereson këtu është fakti se Allahu i madhërishëm e ka vërtetuar pejgamberinë e disave prej tyre dhe i ka përmendur këta pejgamberë, prandaj ne duhet t’u besojmë atyre, ashtu siç janë përmendur në Kur’anin e lavdishëm, pa shtuar ose pakësuar asgjë. Kurse për sa i përket Pejgamberit të fundit, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të, çdo musliman dhe muslimane duhet të besojë në të në veçanti dhe duhet ta njohë atë në detaje. Dhe është shprehje e mirësisë së Zotit që Kur’ani i lavdishëm na ka njohur me të në detaje, edhe me qytetin e tij – Mekën – nga ku e përzunë atë, na ka njohur me njerëzit e tij, me emigrimin e tij, me njerëzit e familjes së tij, me shokët e tij dhe me cilësitë dhe moralin e tij. Ajo që ne besojmë është se kushdo që mohon pejgamberinë e ndonjërit nga ata të cilët Kur’ani i lavdishëm i ka quajtur “pejgamberë”, në suret En-Nisā’, Hud, El-En’ām, El-Enbijā’, Merjem e të tjera, duke pasur njohuri të plotë për

këtë, por që mohon në mënyrë të qëllimshme, pas shqyrtimit dhe sqarimit të kësaj pjese, atëherë ky mohim është “mosbesim”. Dijetarët kanë mbajtur qëndrime të ndryshme në lidhje me Dhul-Kiflin që përmendet në Kur'an, nëse ai ishte pejgamber apo jo. Disa nga ata thonë se ai ishte një pejgamber, ndërsa të tjerë thonë se ai nuk ishte pejgamber sepse në Suren El-Enbijā', emri i tij përmendet vetëm në radhën e të drejtëve dhe Kur'ani i lavdishëm nuk e citon pejgamberinë e tij. Kurse sa i përket Ademit a.s., dijetarët janë të gjithë të një mendimi se ai ka qenë Pejgamber.

“Ky është udhëzimi i Allahut, me të cilin Ai udhëzon këdo që dëshiron nga robërit e Tij... e po të shoqëronin të tjerë me Allahun, atëherë do t'u rrënohej gjithë ajo që bënëin.” [El-En'ām: 88] Allahu i madhërishëm na e kujton këtë mirësi të Tij ndaj nesh, duke na sqaruar se ky lloj udhëzimi është udhëzimi i Zotit, jo udhëzimi i baballarëve, zotërinjve dhe të mëdhenjve, të cilët humbasin vetë dhe i bëjnë të humbasin edhe ndjekësit e tyre. Ky udhëzim është udhëzimi i Allahut, i cili përfshin pasardhësit, bashkëshortët, baballarët, bijtë dhe vëllazërinë. Sa i përket asaj që ne duhet ta besojmë është se Allahu i madhërishëm ka dërguar lajmëtarë që kanë sjellë lajmin e mirë edhe paralajmërimin. Ai na ka treguar për shumë pejgamberë të cilëve duhet t'u besojmë ashtu siç ata janë përmendur në Librin e Zotit, pa i shtuar asgjë atij dhe pa i bashkëngjitur asgjë asaj që Allahu na e ka treguar për ta, në Librin e Tij të nderuar, në mënyrë që të mos përshkallëzohemi për të rënë në kallëzimet e izraelitëve dhe në legjendat e treguara prej tyre, të cilat në shumë raste ia kanë zbehur shkëlqimin dhe bukurinë pejgamberisë.

Në ajetin: **“Këta janë ata të cilëve Ne u dhamë Librin, diturinë për të gjykuar drejt dhe pejgamberinë... e nëse këta (mekasit) i mohojnë këto, atëherë Ne ia besojmë ato një populli që nuk do t'i mohojë.”** [El-En'ām: 89] Ky ajet përbën një lloj lehtësimi të shpirtit të pastër të të Dërguarit të Zotit, pagja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të, dhe tregon se mosbesimi i atyre mekasve në këtë Mesazh nuk e dëmton atë, sepse besimi në të, përkrahja, përqafimi dhe mbrojtja e këtij Mesazhi do t'u besojë një populli që nuk e mohojnë atë dhe që janë më të mirë se këta.

“Këta janë ata të cilët Allahu i ka udhëzuar drejt, prandaj (edhe ti o Muhammed) udhëzimin e tyre ndiqe si shembull!” [El-En'ām: 90]

Ata pejgamberë të cilëve Allahu u ka dhënë Librin, diturinë për të gjykuar drejt dhe pejgamberinë, ata janë që Allahu i ka udhëzuar drejt, prandaj sipas udhëzimit të tyre ec edhe ti o Muhammed sepse ti je Vula e Pejgamberëve...! Ti je marrësi i Librit që vërteton atë çfarë u është zbritur atyre, Libër i cili është dominues mbi atë çfarë u është zbritur atyre. Ti nuk ke ardhur si ndonjë risi në vargun e të të Dërguarve, por përkundrazi, ty të janë dhënë të përmbledhura udhëzimi i të parëve dhe përvojat e të mëparshmëve, dhe të janë plotësuar mirësitë dhe virtytet, në mënyrë që udhëzimi, i gjithi, të mbliidhet te ti. Udhëzimi me të cilin je dërguar ti është ekstrakti i udhëzimit të tyre dhe Libri që ke sjellë ti është përmbledhje e gjithë asaj që u është shpallur atyre!

Pas përmendjes së një numri të madh të pejgamberëve në ajetet e mëparshme, të cilëve Allahu u pati dhënë Librin, diturinë për të gjykuar drejt dhe pejgamberinë, i Madhërishmi më pas përmend Librin që ia ka zbritur Vulës së Pejgamberëve, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të... E nëse politeistët e Mekës dhe ata rreth tyre i mohojnë këto, atëherë Allahu i madhërishëm do të ngarkonte me këtë mision një popull tjetër, që nuk i mohojnë këto të vërteta. E nëse banorët e Mekës tregohen mohues për çfarë ka zbritur Allahu, atëherë ata do të jenë të humburit.

Konteksti tregon se të tetëmbëdhjetë pejgamberët që u përmendën në ajetet e mëparshme, të gjithë këta Allahu i ka bërë të afërt të Tij dhe i ka udhëzuar në rrugë të drejtë. Mesazhi që kanë sjellë nga Allahu për popujt e tyre është udhëzimi i Allahut me të cilin Ai udhëzon kë të dojë nga robërit e Tij. Të gjithë këta pejgamberë besonin vetëm në një Zot të vetëm dhe besimi i asnjërit prej tyre, as thirrja e tyre për te Zoti nuk u përzje aspak me politeizmin sepse politeizmi është një padrejtësi e rëndë dhe një mëkat i rrezikshëm, që e bën vepruesin e tij të jetë përjetësisht në zjarr nëse nuk pendohet. Kështu Allahu i madhërishëm i thotë të Dërguarit të Tij: “Ata pejgamberë të përmendur në ajetet e mëparshme janë ata të cilët Allahu i ka udhëzuar në rrugë të drejtë, prandaj “Ndiqe edhe ti udhëzimin e tyre!”, merri shembull ata dhe ec në rrugën e tyre, sepse ti je një nga ata dhe nuk përbën ndonjë risi në këtë fushë. Ata që pretendojnë se i besojnë cilitdo nga këta pejgamberë, do të duhej të shpejtonin të të besonin ty dhe ta kuptonin se ti je Vula e Pejgamberëve dhe mbartësi i Mesazhit Vulosës për të gjithë njerëzit.

Pjesa e tetë:

Rreth sqarimit se “Shpallja Hyjnore është e vërtetë!”

”وَمَا قَدَرُوا اللَّهَ حَقَّ قَدْرِهِ إِذْ قَالُوا مَا أَنزَلَ اللَّهُ عَلَى بَشَرٍ مِنْ شَيْءٍ قُلْ مَنْ أَنزَلَ الْكِتَابَ الَّذِي جَاءَ بِهِ مُوسَى بِهَاضِمَةً لِّلنَّاسِ تَجْعَلُونَهُ قَرَاطِيسَ يُبَدُّونَهَا وَيُخْفُونَ كَثِيرًا وَعَلَّمْتُمْ مَا لَمْ تَعْلَمُوا أَنْتُمْ وَلَا آبَاؤُكُمْ قُلِ اللَّهُ ثُمَّ ذَرْهُمْ فِي خَوْضِهِمْ يَلْعَبُونَ (91) وَهَذَا كِتَابٌ أَنزَلْنَاهُ مُبَارَكٌ مُّصَدِّقٌ لِّلَّذِي بَيْنَ يَدَيْهِ وَلِتُنذِرَ أُمَّ الْقُرَى وَمَنْ حَوْلَهَا وَالَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِالْآخِرَةِ يُؤْمِنُونَ بِهِ وَهُمْ عَلَى صَلَاتِهِمْ يُحَافِظُونَ (92) وَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنِ افْتَرَى عَلَى اللَّهِ كَذِبًا أَوْ قَالَ أُوحِيَ إِلَيَّ وَلَمْ يُوحَ إِلَيْهِ شَيْءٌ وَمَنْ قَالَ سَأُنْزِلُ مِثْلَ مَا أَنزَلَ اللَّهُ وَلَوْ تَرَى إِذِ الظَّالِمُونَ فِي غَمَرَاتِ الْمَوْتِ وَالْمَلَائِكَةُ بَاسِطُو أَيْدِيهِمْ أَخْرِجُوا أَنفُسَكُمُ الْيَوْمَ تُجْزَوْنَ عَذَابَ الْهُونِ بِمَا كُنْتُمْ تَقُولُونَ عَلَى اللَّهِ غَيْرَ الْحَقِّ وَكُنْتُمْ عَنْ آيَاتِهِ تَسْتَكْبِرُونَ (93) وَلَقَدْ جِئْتُمُونَا فِرَادَى كَمَا خَلَقْنَاكُمْ أَوَّلَ مَرَّةٍ وَتَرْكُنْتُمْ مَا خَوَّلْنَاكُمْ وَرَاءَ ظُهُورِكُمْ وَمَا نَرَى مَعَكُمْ شُفَعَاءَكُمُ الَّذِينَ زَعَمْتُمْ أَنَّهُمْ فِيكُمْ شُرَكَاءُ لَقَدْ تَقَطَّعَ بَيْنَكُمْ وَضَلَّ عَنْكُمْ مَا كُنْتُمْ تَزْعُمُونَ (94)”

“Ata nuk e vlerësuan Allahun sa duhet, kur thanë: “Allahu nuk i ka zbritur asgjë, asnjë njeriu!”. Thuaj: “Kush e zbriti Librin që solli Musai - si dritë dhe udhëzim për njerëzit, Libër të cilin ju e keni shpërndarë në fleta, një pjesë prej të cilave i tregoni, ndërsa shumicën i fshihni – dhe ju është dhënë dituri të cilën nuk e dinit ju dhe as baballarët tuaj?!”. Thuaj: “Allahu!”, pastaj lëri ata të argëtohen me gënjeshtat e tyre! (91) Dhe ky (Kur’ani) është një Libër i bekuar që Ne e kemi zbritur, (dhe që është) vërtetues i atij (Tevratit) që gjendet para tij, e që të paralajmërosh Nënë e Qyteteve (Mekën, dhe popullin e saj), dhe ata rreth saj. E ata që besojnë në Ahiretin, besojnë në të (Kur’an), dhe të tillët tregohen të kujdesshëm ndaj namazeve të tyre. (92) E kush është më keqbërës se ai që shpif gënjeshtër për Allahun, ose se ai që thotë: “Mua më ka ardhur shpallje”, ndërkohë që asgjë nuk i është shpallur atij... dhe se ai që thotë: “Unë do të zbres diçka si ajo që ka zbritur Allahu.”?! Dhe sikur ta shikoje (skenën) kur keqbërësit janë në agoninë e vdekjes, dhe engjëjt me duar të zgjatura (u thonë): “Dorëzoni shpirtrat tuaj! Sot ju do të ndëshkoheni me dënimin poshtërues, ngaqë thoshit të pavërteta për Allahun, dhe ngaqë i shpërfillnit ajetet-shenjat e Tij!” (93) (Allahu do t’u thotë:) “Tashmë, ju na erdhët një e nga një, ashtu siç ju krijuam

herën e parë, dhe i latë pas vetes ato çfarë ju patëm dhënë, e nuk po i shikojmë të jenë me ju ndërmjetësuesit tuaj për të cilët pretendonit se ishin ortakët e Allahut. Lidhjet mes jush u shkëputën, dhe juve ju humbi ajo çfarë pretendonit!” [El-En’ām: 91-94]

Kjo pjesë është e lidhur me shtyllën kryesore të kësaj sureje, që është ‘prezantimi i shpalljes së zbritur nga Allahu te robi dhe i Dërguari i Tij, Muhammedi, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të, për njerëzimin mbarë, për t’i nxjerrë ata nga errësirat në dritë’. Gjithashtu këtu bëhet debat me politeistët dhe ua mbyll gojën atyre, ashtu siç Allahu i madhërisëm debatoi me njerëzit e Librit dhe i la pa fjalë ata, në sure të mëparshme.

Por ata politeistë nuk e vlerësuan Allahun tamam siç i takon Atij, nuk e njohën siç duhet Atë, nuk e konceptuan madhësitinë e Tij dhe nuk i njohën cilësitë e Tij. Ata nuk arritën ta kuptonin aftësinë e Tij të madhe, i Cili është në gjendje të bëjë gjithçka, prandaj edhe nuk e kuptuan se Allahu, bekuar dhe lartësuar qoftë Ai, nuk mund t’i lërë krijesat e tij në harresë dhe pa kontroll sepse Ai nuk i ka krijuar kot ato. Ai i ka krijuar njerëzit dhe u ka dhënë kapacitetet dhe furnizimin e nevojshëm atyre, me qëllim që t’i bëjë mëkëmbësit e Tij në Tokë dhe për t’u dhënë mundësinë e mbajtjes së premtimit që i kanë dhënë Allahut, për t’i mbajtur ‘amanetin’ dhe përgjegjësinë që u janë caktuar. I Madhërishti nuk do ta linte krijesën e Tij, njeriun, të ekspozuar ndaj armiqësisë së djallit, që ai ta largojë nga rruga dhe nga e vërteta.

Shpallja hyjnore dhe pejgamberia, dërgimi i të dërguarve dhe i pejgamberëve dhe zbritja e Librit dhe e mençurisë atyre, të gjitha këto ishin një shprehje e një urtësie të madhe për ta fuqizuar këtë njeri për t’i mposhtur dredhitë e djallit dhe planet që ai thur për ta çuar njeriun në humbje. Shpallja Hyjnore dhe pejgamberia janë dy gjëra të domosdoshme. Njeriu nuk do të mund të përballej me projektet e djallit dhe ta mposhte armiqësinë e tij, po të mos ishte mëshira e Allahut, dërgimi i të dërguarve nga ana e Tij dhe zbritja e Librave dhe e shpalljeve hyjnore tek ata. Kjo është diçka me të cilën njeriu i arsyeshëm nuk mund të habitet, ose të refuzojë të besojë në të, ose të mos e konsiderojë si të vërtetë. Dhe reagimi që patën politeistët mekas tregon për humbjen në të cilën endeshin ata politeistë.

“Ata nuk e vlerësuan Allahun sa duhet, kur thanë: “Allahu nuk i ka zbritur asgjë, asnjë njeriu!” [El-En’ām: 91] Nga këtu Allahu i tregon të Dërguarit të Tij për shkallën e humbjes në të cilën gjendeshin ata politeistë. I tregon se sa të prishura dhe sa të devijuara ishin mendimet e tyre kur e konsideronin si diçka të pamundur që Allahu t’ia zbriste shpalljet e Tij atij përderisa ai ishte një njeri si ata... e ta përzgjidhte atë si të Dërguarin e Tij, kur ai ishte një nga ata... Ata ishin të pafuqishëm ta vlerësonin Allahun siç e meritonte Ai e ta perceptonin shkallën e fuqisë të Tij, që ta merrnin vesh se ai ishte i Dërguari i Tij, i përzgjedhuri i Tij... dhe se Libri i bekuar që i ishte zbritur në zemrën e tij ishin fjalët dhe shpalljet e Tij, dhe se i Madhërishmi zotëron një urtësi të madhe, prandaj Ai përzgjedh të Dërguar nga engjëjt edhe nga njerëzit: **“ Allahu përzgjedh të dërguar nga engjëjt... edhe nga njerëzit. Vërtet, Allahu dëgjon gjithçka, di gjithçka!” [El-Haxh: 75]** “(Ai është) Njohësi i së fshehtës dhe Ai nuk ia zbulon (njohurinë për) të fshehtën e Tij, askujt! (26) Përveç ndonjë të dërguari që Ai e aprovon... dhe vërtet, Ai i vë para dhe pas tij (të dërguarit) vëzhgues ... (27) ... Që ta dijë se ata i kanë përcjellë mesazhet e Zotit të tyre... dhe Ai është në dijeni për gjithçka rreth tyre dhe çdo gjë e llogarit me numër.” [El-Xhinn: 26-28] Ky justifikim që nxirrnin ata politeistë mekas, është i njëjti që e nxirrnin edhe politeistët dhe jobesimtarët më parë, e që refuzonin t’u besonin të dërguarve. Allahu i madhërishëm e përmend gjendjen e tyre dhe thotë: **“Njerëzit nuk i ndaloi asgjë tjetër të besonin kur u erdhi udhëzimi, përveç thënies së tyre: “A ka dërguar Allahu një njeri si të dërguar?!” [El-Isrā’: 94]** Sikur duan të thonë se, nëse Ai do të kishte dërguar jo një njeri, por të kishte dërguar një engjëll, për shembull, ata do ta pranonin thirrjen e tij e do t’i përgjigjeshin pozitivisht kësaj thirrjeje, si ajo thënia e tyre të cilën Allahu i madhërishëm e përmend në fillim të sures: **“Ata thonë: “Pse nuk i është zbritur një engjëll!”... Por, nëse do të zbrisnim një engjëll, çështja do të kryhej, edhe atyre nuk do t’u jepej afat. (8) Edhe sikur ta kishim bërë engjëll (të dërguarin Tonë), Ne do ta bënim atë një burrë (në pamje njeriu), dhe do ta vishnim me ato që veshin ata (njerëzit).” [El-En’ām: 8-9]**. I Madhërishmi thotë gjithashtu: **“Thuaj: “Sikur të kishte mbi tokë engjëj, që ecin të qetë (nëpër të), Ne do t’u zbrisnim atyre nga qielli një engjëll, si të dërguar.” [El-Isrā’: 95], “Thuaj: “Mjafton Allahu si Dëshmitar midis meje dhe jush! Vërtet,**

ai është në dijeni të plotë dhe vëzhgues ndaj robërve të Tij.” [El-Isrā': 96] Kjo tregon injorancën e tyre dhe mungesën e mençurisë të cilën ata pretendojnë se e kanë. Ata jo vetëm që vuanin nga injoranca rreth Zotit të tyre, lartësuar dhe bekuar qoftë Ai, por vuanin edhe nga pafuqia për ta vlerësuar Atë ashtu siç e meriton e për ta njohur Atë dhe cilësitë e Tij që i zotëron. Ata ishin injorantë dhe nuk e kuptonin domethënien e mesazhit të të dërguarit, të engjëjve dhe të pejgamberëve, ndërkohë që imagjinonin se dinin dhe kuptonin, por që në fakt debatonin së koti që ta mposhtin të vërtetën. Dhe po ta njihnin siç duhet Allahun, ta kuptonin cilësinë e Tij si Kujdestar dhe ta njihnin vendin e tyre që u takonte si robër të Tij, ata nuk do të binin në ato errësira.

“Thuaj: “Kush e zbriti Librin që solli Musai - si dritë dhe udhëzim për njerëzit, libër të cilin ju e keni shpërndarë në fleta, një pjesë prej të cilave i tregoni, ndërsa shumicën i fshihni – dhe ju është dhënë dituri të cilën nuk e dinit ju dhe as baballarët tuaj?!” Thuaj: “Allahu ”, pastaj lëri ata të argëtohen me gënjeshtat e tyre!” [El-En'ām: 91] Në fakt, ata kishin kontakt me njerëzit e Librit, kishin dëgjuar prej tyre dhe e dinin se Allahu i madhërishëm i ka zbritur libër Musait a.s., pavarësisht asaj që kanë bërë bijtë e Izraelit, që nuk u udhëzuan sipas atij Libri dhe që nuk e mbajtën atë ashtu siç u takonte. Por, kjo ishte një gjë e përhapur dhe e ditur për ta. Politeistët shkonin shpesh dhe këshilloheshin me njerëzit e Librit për çështje të ndryshme, ngaqë ata kishin Libër hyjnor... Përse tani atyre u dukej e pamundur që Allahu t'i zbriste të Dërguarit të Tij një Libër të bekuar, që ishte vërtetues i Librit që kishte zbritur para tij. Madje arabët pretendonin se nëse do t'u zbritej atyre një libër hyjnor, ashtu si u ishte zbritur hebrenjve dhe të krishterëve, do të ishin më të udhëzuar se ata, siç thuhet në ajetet 154-158 të kësaj sureje, sures El-En'ām: **“Pastaj, Ne i dhamë Musait Librin, si plotësim (të mirësisë Sonë) ndaj atij që vepron mirë, si shpjegim për çdo gjë dhe si udhëzim e mëshirë, me shpresën që ata (bijtë e Izraelit) të besonin në takimin me Zotin e tyre. (154) Dhe ky (Kur'ani) është një Libër i bekuar që Ne e kemi zbritur, prandaj ndiqeni atë dhe ruhuni (nga të këqijat), në mënyrë që të mëshiroheni! (155) Që të mos thoni: “Vërtet, Libri i shenjtë u është zbritur dy palëve (hebrenjve dhe të krishterëve) para nesh dhe ne nuk e dinim se çfarë studionin ata.” ... (156) ... Ose që të mos thoni: “Sikur neve të**

na ishte zbritur Libri, ne do të ishim më të udhëzuar se ata!"... E pra, tani, juve ju ka ardhur provë e qartë nga Zoti juaj, udhëzim edhe mëshirë!... Por, kush është më keqbërës se ai që i përgënjeshtroi ajetet-shenjat e Allahut dhe largohet nga ato? Ne do t'i ndëshkojmë ata që shmangen nga shenjat Tona, me dënimin më të rëndë, për shkak të largimit të tyre që bënin! (157) A mos presin t'u vijjë engjëjt, ose të vijë Zoti yt, ose të vijë disa nga shenjat e Zotit tënd?! Ditën kur vijë disa nga shenjat e Zotit tënd, askujt nuk i vlen besimi i tij nëse nuk ka qenë duke besuar më parë, ose të ketë përfituar ndonjë të mirë nga besimi i tij! Thuaj: "Prisni, se edhe ne jemi duke pritur!" [El-En'ām: 154-158] Ja pra, dëshira e tyre u realizua... Allahu i zbriti të Dërguarit të Tij Librin e bekuar, të cilin e bëri të ishte vërtetues dhe konfirmues i librit që kishte zbritur para tij, Tevratit, edhe dominues mbi të: "Ne të kemi zbritur ty (o Muhammed) Librin me të vërtetën, si vërtetues të librave (që janë zbritur) para tij dhe dominues mbi ta. Prandaj, ti gjyko mes tyre sipas asaj që të ka zbritur Allahu dhe mos ndiq dëshirat e tyre përkundër të vërtetës që të ka ardhur. Për secilin (umet) nga ju, Ne kemi bërë një legjislacion dhe një metodë. Sikur të donte Allahu, Ai do t'ju kishte bërë ju një umet të vetëm, por që t'ju sprovojë në atë çfarë ju ka dhënë... prandaj garoni për në punë të mira! Tek Allahu është kthimi juaj, të gjithë sa jeni, dhe Ai do t'ju njoftojë për ato çështje rreth të cilave ju kishit kundërshti." [El-Māide: 48]

"Dhe ky (Kur'ani) është një Libër i bekuar që Ne e kemi zbritur (dhe që është) vërtetues i atij (Tevratit) që gjendet para tij e që të paralajmërosh Nënë e Qyteteve (popullin e Mekës) dhe ata rreth saj. E ata që besojnë në ahiretin, besojnë në të (Kur'an), dhe të tillët tregohen të kujdesshëm ndaj namazeve të tyre." [El-En'ām: 92] Dhe vërtet Kur'ani ka vërtetuar dhe konfirmuar librat që janë zbritur para tij. Vërtetimi i tyre do të bëhej duke i kthyer ata libra dhe ato që thuheshin në to, në gjendjen e vërtetësisë në të cilën ata ishin zbritur, dhe më pas do të vijonte dominimi mbi ta për t'i mbrojtur ata në të ardhmen nga çfarëdo lloj shtrembërimi. Kur'ani është një Libër i bekuar, që erdhi me mesazhin gjithëpërfshirës dhe vulosës, që do të niste nga "Nëna e Qyteteve", nga aty ku gjendet Shtëpia e Shenjtë e Allahut... e do të drejtohej drejt vendeve rreth saj, që t'u tërhiqte vëmendjen popujve analfabetë, të pavëmendshëm ndaj ahiretit, dhe të cilëve nuk u kishte

ardhur asnjë paralajmërues më parë. Më pas, ky mesazh do të nisej drejt botës mbarë, për të korrigjuar fenë dhe për t'i rrëzuar të gjitha shtrembërimet, devijimet, interpretimet dhe komentimet që i ishin ngjitur fesë së Zotit, si rezultat i veprimeve njerëzore, në mënyrë që të gjithë ata që besojnë në ahiret të besojnë në të dhe të jenë të kujdesshëm ndaj namazeve të tyre, lutjeve me përgjërëm, dhe zemrat e tyre të derdhen në të... Të tillë janë ata që do të udhëzohen me dritat e këtij Libri.

“E kush është më keqbërës se ai që shpif gënjeshtër për Allahun, ose se ai që thotë: “Mua më ka ardhur shpallje”, ndërkohë që asgjë nuk i është shpallur atij... dhe se ai që thotë: “Unë do të zbres diçka si ajo që ka zbritur Allahu.”?! Dhe sikur ta shikoje (skenën) kur keqbërësit janë në agoninë e vdekjes, dhe engjëjt me duar të zgjatura (u thonë): “Dorëzoni shpirtrat tuaj! Sot ju do të ndëshkoheni me dënimin poshtërues, ngaqë thoshit të pavërteta për Allahun, dhe ngaqë i shpërfillnit ajetet-shenjat e Tij!” [El-En’ām: 93] Ky ajet sqaron shkallën e padrejtësisë dhe të devijimit të atyre që shpifin gënjeshtër për Allahun dhe që pretendojnë se u është zbritur shpallje hyjnore, ose të atyre mendjemadhësia e të cilëve i ka kapërcyer të gjithë kufijtë, derisa ndonjëri prej tyre guxon dhe thotë: “Unë do të zbres diçka të njëjtë siç ka zbritur Allahu”. Të tillëve, kur u vjen vdekja, shpirtrat e tyre u nxirren me forcë dhe me panik dhe për ta shtuar dozën e përbuzjes ndaj tyre. Engjëjt i zgjasin duart e tyre për t'i marrë ata shpirtra jo të mirë, dhe u thuhet: **“Dorëzoni shpirtrat tuaj! Sot ju do të ndëshkoheni me dënimin poshtërues, ngaqë thoshit të pavërteta për Allahun dhe ngaqë i shpërfillnit ajetet-shenjat e Tij!” [El-En’ām: 93]** Kjo për t'ua shtuar atyre ndjesinë e keqardhjes, për t'u tallur me ta dhe për t'i “shpërblyer” me ndëshkimin më të keq dhe me poshtërim që s'ka poshtërim më të madh se ai, për shkak të shpifjeve dhe gënjeshtërave që thoshin ndaj Allahut, të shtyrë nga arroganca, mendjemadhësia, mosbesimi dhe nga dredhia e të këqijve... dhe dredhia e të këqijve bie mbi vetë ata që i thurin ato.

“Tashmë, ju na erdhët një e nga një, ashtu siç ju krijuam herën e parë dhe i latë pas vetes ato çfarë ju patëm dhënë, e nuk po i shikojmë të jenë me ju ndërmjetësuesit tuaj për të cilët pretendonit se ishin ortakët e Allahut.” [El-En’ām: 94] Këta shpifës do të vijnë para Zotit individualisht, ashtu siç i ka krijuar ata për herë të parë dhe ata

do t'i lënë pas të gjitha bekimet që Zoti u pati dhënë dhe të cilave ata nuk ua ditën vlerën, as treguan falënderim për to... Atë ditë nuk do të jenë me ta ata të cilët i pretendonin si ndërmjetësues të tyre dhe të cilët i madhëronin dhe ofronin kurbane në emër të tyre, me qëllim që ata të ndërmjetësonin tek Allahu. Këta janë ata për të cilët Allahu i lartësuar thotë: **“Adhurojnë, përveç Allahut, çfarë nuk u bën dëm as dobi dhe thonë që këta janë ndërmjetësuesit tanë tek Allahu. Thuaj: “A i tregoni Allahut për çfarë nuk i di në qiej dhe në tokë?!”... I lartësuar është Ai dhe shumë më lart se çfarë i shoqërojnë Atij!”** [Junus: 18] Për ata ortakë të Allahut, të pretenduar nga idhujtarët, Allahu thotë: **“Ata kanë caktuar për Allahun pjesë nga drithi dhe bagëtiti, të cilat Ai i ka krijuar dhe (sipas hamendjes së tyre) thonë: “Kjo është për Allahun - sipas pretendimit të tyre - ndërsa kjo është për idhujt tanë”. E, ajo pjesë që është për idhujt e tyre, ajo nuk arrin te Zoti... kurse ajo që ata e kanë caktuar për Allahun, ajo arrin tek idhujt e tyre! Sa gjykim të shëmtuar bëjnë ata!”** [El-En'ām: 136] **“Pa dyshim, vetëm Allahut i takon adhurimi i vërtetë! Dhe ata që marrin mbrojtës përveç Tij (dhe që thonë): “Ne i adhurojmë ata vetëm që të na afrojnë më shumë tek Allahu”, vërtet Allahu do të gjykojë mes tyre për atë çfarë janë në kundërshti! Vërtet Allahu nuk e udhëzon atë që është gënjeshtar dhe mohues i vazhdueshëm!”** [Ez-Zumer: 3]

“Lidhjet mes jush u shpëputën dhe juve ju humbi ajo çfarë pretendonit!” [El-En'ām: 94]

Pretendimet se ata idhuj ishin ortakët e Allahut që e shoqëronin Atë në krijimin e njerëzve dhe në furnizimin e tyre, do t'u rrëzohen, dhe të gjitha lidhjet e pretenduara prej tyre dhe të gënjeshtërta do të shpëputen.

Allahu i madhërishëm thotë: **“E, ka njerëz që marrin për zot edhe të tjerë përveç Allahut, e që i duan ata siç duhet dashur Zoti. Por ata që besojnë, e duan shumë më shumë Zotin! Por, sikur keqbërësit të mund ta kuptonin se, kur ta shikojnë ndëshkimin, atëherë do të binden se i gjithë pushteti i takon Allahut dhe se Allahu është i ashpër në ndëshkim. (165) ... kur ata që ndiqeshin do të heqin dorë nga ata që i kanë ndjekur... e do të shohin ndëshkim... dhe do të ndërpritet çdo lidhje mes tyre...(166) Dhe kur ata që kishin qenë ndjekës, do të thonë: “Sikur të kishim edhe një kthim tjetër (në jetën e dynjasë), e të hiqnim dorë prej tyre (prej atyre që kishin ndjekur në dynja) ashtu siç**

**hoqën dorë ata prej nesh!"... Kështu Allahu do t'ua tregojë atyre vep-
rat e tyre (të këqija), për t'ua thyer zemrën... e ata nuk do të dalin nga
zjarri kurrë!" [El-Bekare: 165 -167]**

Të gjitha ato lidhje dhe arsyetime të pretenduara do të shkëputen dhe atëkohë atyre nuk do t'u vlejné pendimet as keqardhjet dhe nuk do t'u vlejné asgjë as mohimi që do t'i bëjnë njëri-tjetrit, apo fjalët që do t'ia kthejnë njëri-tjetrit... Asnjërit prej tyre nuk do t'u lehtësohet aspak ndëshkimi. Shpallja hyjnore u mëson njerëzve shumë nga ato që nuk i dinë dhe të cilat nuk i dinin as baballarët e tyre. Por, besimi në shpalljet hyjnore është një gjë shumë e rëndësishme. Atë e arrijnë vetëm ata që i ndihmon Allahu, që janë udhëzuar të besojnë në ahiret dhe që tregohen të kujdesshëm t'i ruajnë namazët e tyre ditorë.

Pastaj ajetet tregojnë për kategoritë e atyre që e kanë arritur kulmin e padrejtësisë në qëndrimin e tyre ndaj shpalljes hyjnore, ku disa prej tyre shpifin gënjeshtria ndaj Allahut, disa të tjerë pretendojnë se u ka ardhur shpallje hyjnore ndërkohë që nuk u ka zbritur asgjë... siç ka edhe nga ata që me fodullëk dhe mendjemadhësi thonë: **"Unë do të zbres diçka si ajo që ka zbritur Allahu."** [El-En'ām: 93] Ajetet flasin edhe për të tjerë që tregohen mendjemëdhenj ndaj ajeteve-shenjave të Allahut, pa të drejtë, siç thotë Allahu i madhërishtëm: **"E nëse e shikojnë rrugën e drejtë, nuk e marrin atë rrugë... e nëse shikojnë rrugën e gabuar, atë rrugë marrin..."** [El-A'rāf: 146]

Deklarata e vërtetësisë së shpalljes dhe e vërtetësisë së të dërguarve dhe hedhja poshtë e të gjitha dyshimeve të atyre që e mohojnë atë, u bën të qartë njerëzve vërtetësinë e burimit të mesazhit, fuqinë e tij argumentuese dhe vërtetësinë e përkatësisë së tij tek Allahu i madhërishtëm. Kështu bie poshtë çdo dyshim në lidhje me burimin e Mesazhit dhe e rrëzon çdo paqartësi në një mënyrë të tillë sa shpallja të mos ketë më nevojë të merret me mbrojtjen e çdo çështjeje që ka sjellë, apo për të sqaruar vërtetësinë dhe besueshmërinë e saj.

Pjesa e nëntë:

Shpjegimi në detaje i domethënies së hyjnore dhe të kujdestarisë dhe argumentimi i këtyre nëpërmjet provës së krijimit dhe të kujdesit të treguar ndaj tij

" إِنَّ اللَّهَ فَالِقُ الْحَبِّ وَالنَّوَى يُخْرِجُ الْحَيَّ مِنَ الْمَيِّتِ وَمُخْرِجُ الْمَيِّتِ مِنَ الْحَيِّ ذَلِكَمُ اللَّهُ فَأَنَّى تُؤْفَكُونَ (95) فَالِقُ الإِصْبَاحِ وَجَعَلَ اللَّيْلَ سَكَنًا وَالشَّمْسَ وَالْقَمَرَ حُسْبَانًا ذَلِكَ تَقْدِيرُ الْعَزِيزِ الْعَلِيمِ (96) وَهُوَ الَّذِي جَعَلَ لَكُمُ النُّجُومَ لِتَهْتَدُوا بِهَا فِي ظُلُمَاتِ الْبَرِّ وَالْبَحْرِ قَدْ فَصَّلْنَا الْآيَاتِ لِقَوْمٍ يَعْلَمُونَ (97) وَهُوَ الَّذِي أَنشَأَكُم مِّن نَّفْسٍ وَاحِدَةٍ فَمُسْتَقَرٌّ وَمُسْتَوْدَعٌ قَدْ فَصَّلْنَا الْآيَاتِ لِقَوْمٍ يَفْقَهُونَ (98) وَهُوَ الَّذِي أَنزَلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَأَخْرَجْنَا بِهِ نَبَاتَ كُلِّ شَيْءٍ فَأَخْرَجْنَا مِنْهُ خَضِرًا نُّخْرِجُ مِنْهُ حَبًّا مُّتَرَاكِبًا وَمِنَ النَّخْلِ مِن طَلْعِهَا قِنْوَانٌ دَانِيَةٌ وَجَنَّاتٍ مِّنْ أَعْنَابٍ وَالزَّيْتُونَ وَالرُّمَانَ مُشْتَبِهًا وَعَظِيرَ مُشَابِهٍ انظُرُوا إِلَى ثَمَرِهِ إِذَا أَثْمَرَ وَيَنْعِهِ إِنَّ فِي ذَلِكُمْ لَآيَاتٍ لِّقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ (99) وَجَعَلُوا لِلَّهِ شُرَكَاءَ الْجِنَّ وَخَلَقَهُمْ وَخَرَقُوا لَهُ بَنِينَ وَبَنَاتٍ بِغَيْرِ عِلْمٍ سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى عَمَّا يُصِفُونَ (100) بَدِيعَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ أَتَى يَكُونُ لَهُ وَلَدٌ وَلَمْ تَكُنْ لَهُ صَاحِبَةٌ وَخَلَقَ كُلَّ شَيْءٍ وَهُوَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ (101) ذَلِكَمُ اللَّهُ رَبُّكُمْ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ خَالِقُ كُلِّ شَيْءٍ فَاعْبُدُوهُ وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ وَكِيلٌ (102) لَا تُدْرِكُهُ الْأَبْصَارُ وَهُوَ يُدْرِكُ الْأَبْصَارَ وَهُوَ اللَّطِيفُ الْخَبِيرُ (103) قَدْ جَاءَكُم بَصَائِرُ مِّن رَّبِّكُمْ فَمَن أَبْصَرَ فَلِنَفْسِهِ وَمَن عَمِيَ فَعَلَيْهَا وَمَا أَنَا عَلَيْكُمْ بِحَفِيظٍ (104) وَكَذَلِكَ نَصْرِفُ الْآيَاتِ وَلِيَقُولُوا دَرَسْتَ وَلِيُبَيِّنَ لِقَوْمٍ يَعْلَمُونَ (105)"

“Vërtet Allahu është Ai që i bën farërat dhe bërthamat të shpërthejnë (dhe të nxjerrin filizin). Ai e nxjerr të gjallin nga i vdekuri dhe Ai është nxjerrësi i të vdekurit nga i gjalli. Ky është Allahu, prandaj, si mashtroheni? (95) Ai është që e bën të hapet drita e agimit dhe natën e ka bërë për pushim... kurse Diellin dhe Hënën (i ka bërë) për të llogaritur kohën. Ky është përcaktimi i të Plotfuqishmit, të Gjithëdijshmit! (96) Ai është i Cili i ka bërë për ju yjet që të udhëzoheni përmes tyre në errësirat e tokës dhe të detit. Ne tashmë i kemi detajuar shenjat për një popull që di! (97) Dhe Ai është i Cili ju ka krijuar ju prej një njeriu të vetëm... dhe (ju ka dhënë juve) një vend për banim (në tokë) dhe depozitë (nga ku ushqeheni). Ne tashmë i kemi detajuar shenjat për një popull që kupton. (98) Dhe Ai është i Cili ka zbritur nga qielli ujë dhe me të kemi nxjerrë bimët e çdo lloji... e prej tij kemi nxjerrë jeshillëk, nga i cili nxjerrim kokrra të mbirenditura... dhe nga palmat, nga polenët e tyre, nxjerrim kalaveshë të varur poshtë... (e prej tij kemi nxjerrë) edhe kopshte me rrush, ullinj të dhe shegat, të ngjashme edhe jo të ngjashme... Shikoni në frytet e tyre kur i nxjerrin e kur piquen! Vërtet, në këto ka shenja për një

popull që beson! (99) Dhe i bënë Allahut partnerë xhinët, ndërsa Ai i ka krijuar ata... dhe i trilluan Atij bijë dhe bija, pa ditur gjë! I madhëruar dhe i lartësuar është Ai nga çfarë përshkruajnë ata! (100) Ai është Krijuesi i qiejve dhe i tokës! Si të ketë Ai fëmijë, ndërkohë që nuk ka bashkëshorte... dhe Ai ka krijuar çdo gjë, e Ai është i dijshëm për çdo gjë! (101) Ky është Allahu, Zoti juaj. S'ka zot tjetër përveç Tij! Ai është krijuesi i çdo gjëje, prandaj adhurojeni! Ai është Administratori (Mbrojtësi) i çdo gjëje! (102) Atë nuk e kapin shikimet, kurse Ai i kap shikimet dhe Ai është i Mirësjellshmi, i Gjithëdijshmi! (103) Tashmë juve ju ka ardhur ndriçim nga Zoti juaj, kështu që kush shikon, e ka për të mirën e vet... dhe kush verbohet, vetes ia bën... Dhe (thuaje o Muhammed): “Unë nuk jam rojtari juaj!” (104) Dhe kështu Ne i shpjegojmë shenjat dhe që ata të thonë: “Ti ke studiuar”... dhe që t’ia bëjmë të qartë (Kur’anin) një populli që di (që ka njohuri).” [El-En’ām: 95-105]

Këto ajete fisnike fillojnë duke paraqitur çështjen e “hyjnores dhe të Krijuesit” duke ua prezantuar njerëzve Perëndinë dhe Zotin e tyre, madhëruar qoftë Ai, dhe kjo duke ndjekur një mënyrë tjetër nëpërmjet të cilave Kur’ani i lavdishëm prezanton provat e krijimit dhe të kujdesit hyjnor. Kjo mënyrë dallohet nga karakteristika e saj dhe nga aftësia për të tërhequr fuqitë njerëzore të të kuptuarit, duke i mbajtur lidhur fort ato fuqi të enden mes dy boshteve kryesore: ‘natyrës dhe gjithësisë së nënshtruar’ dhe ‘vetë njeriut’. Kur’ani i vendos këto fuqi të të kuptuarit në lëvizje të pandalshme midis këtyre dy boshteve, në mënyrë që nëpërmjet kësaj lëvizjeje të vazhdueshme mes “gjithësisë së nënshtruar dhe njeriut dyshues”, njeriu të arrijë në njohjen e Allahut, i Cili administron atë çfarë ndodh e orientuar dhe atë çfarë ndodh sipas zgjedhjes së lirë të njeriut. Allahu i madhërishëm ka krijuar vdekjen dhe jetën, por ka përmendur më parë vdekjen sesa jetën sepse ajo është origjina dhe pikënisja e jetës. Të dyja këto, vdekja edhe jeta, e përshkojnë njeriun edhe natyrën rreth tij, fillimin dhe fundin e secilit prej këtyre, gjë të cilën njeriu e shikon me sytë e tij, është një realitet i prekshëm për të dhe nuk ka vend për t’u mohuar apo injoruar ky fakt nga ana e tij. Fara e grurit, e elbit, e misrit dhe e llojeve të tjera të bimësisë e fillojnë jetën e tyre nga “hapja e farës”. Më pas ajo zhvillohet në një bimë nga e cila ndoshta mbijnë deri në shtatë kallinj. E ndoshta ndodh që në

secilin kalli të jenë krijuar njëqind kokrra fare si ajo fara e parë e origjinës... e cila ishte vetëm një, por që Allahu e bëri të shpërthente dhe të zhvillohej derisa ajo nxori shtatë kallinj, ku secili kalli mbante shtatëqind kokrra. Secila nga këto kokrra mund të hyjë në një cikël jetësor, duke i siguruar njeriut një lloj ushqimi mbi të cilin bazohet jeta e tij. Ai që e krijoi këtë farë është Allahu, Zoti i njerëzve, Krijuesi i njerëzve dhe i shpirtit të tyre. Nganjëherë njerëzit kur betohen, thonë: “Betohem për Atë që ka shpërthyer farën dhe ka krijuar shpirtin e njeriut!”.

Pastaj, edhe ato palma të larta, si pikë fillestare kanë një bërthamë, të cilën Allahu e ka bërë të shpërthejë, e që pas njëfarë kohe të bëhet palmë hurme, e cila mbart një numër të madh hurmash, të cilat i hanë njerëzit dhe e shijojnë ëmbëlsinë e tyre dhe përfitojnë nga elementet ushqyese të gjendura në to. Kur njeriu shikon ciklet e vdekjes dhe të jetës, vëren se si Allahu e nxjerr të gjallin nga i vdekuri, edhe të vdekurin e nxjerr nga i gjalli dhe se si rrjedh qarkullimi i vdekjes dhe i jetës!

Dhe ndërsa të gjitha forcat e vetëdijes janë të lidhura me ato procese të jashtëzakonshme të cikleve të vdekjes dhe të jetës, ku kokrra e farës dhe bërthama shpërthejnë dhe ndahen, ku i gjalli del nga i vdekuri dhe i vdekuri del nga i gjalli nëpërmjet asaj lëvizjeje të pandërprerë që nuk ndalon, atëherë, moszbulimi i “shenjave të Allahut” nga ana e njeriut në të gjitha këto dukuri - kur shikon krijimin e Zotit që ka përsosur gjithçka, dhe nuk sheh “dorën e Zotit” në të - bëhet një gjë mjaft e çuditshme. Qëndrimi i çuditshëm i politeistëve dhe jobesimtarëve, për secilin që ka mend, i ngjan një qëndrimi largimi nga Allahu për në të panjohurën, në humbëtitat e injorancës dhe të politeizmit dhe për në errësirat e mohimit.

Dhe, para se njeriu të mbushet mirë me frymë, ajetet e Kur'anit të lavdishëm ia tërheqin me forcë vështrimin atij drejt universit të gjerë, fenomeneve natyrore dhe ligjeve të universit, dhe sikur i thonë atij me një ton që i përshtatet situatës: “Akoma nuk e njohe Zotin tënd?! ... Lëre çështjen e kokrrës së farës dhe të bërthamës, e të ushqimit tënd të përditshëm nga i cili varet jeta jote...! Ti që e jeton jetën tënde, natën dhe ditën tënde, a e ke vënë re se si mëngjesi e thyen errësirën e zezë të natës? A e ke vëzhguar veten tënde, se si ti del nga gjumi i thellë i natës në gjallërinë e ditës? A i ke parë diellin dhe hënën dhe se si dielli vrapon për në cakun e tij? A e ke parë se si hëna është caktuar të kalojë nëpër faza? Dhe ti o njeri, i ndjek lëvizjet e secilit prej këtyre të dyve –

diellit dhe hënës - që të llogaritësh numrin e viteve dhe llogaritjen e kohës? A e ke pyetur ndonjëherë veten: Kush i krijoi diellin dhe hënën? Kush është Ai që ua ka përcaktuar secilit prej tyre cikin edhe kursin që ndjekin? Ta dish se Allahu, që është Zoti yt dhe Zoti i etërve të tu të parë, është Ai që i ka krijuar secilin nga këta të dy dhe është Ai që e ka bërë diellin pishtar drite dhe hënën si llambë ndriçuese, që i ka bërë natën edhe ditën të ecin njëra pas tjetrës... dhe që ka bërë në qiell yje! Pra, a arrin ta perceptosh Atë? A e njeh Atë tani?"

Kur'ani i lavdishëm vazhdon të detajojë ajetet, shenjat e Zotit, dhe të tërheqë fuqitë e vetëdijes njerëzore drejt yjeve të caktuar, të cilët i njihnin mirë arabët që jetonin në qytete, në fshatra dhe në shkretëtirë. Secili nga ata, kur udhëtonte në çfarëdo drejtimi, kishte shumë nevojë t'i njihnte ato yje, që të udhëzohej nëpërmjet tyre në errësirat e tokës dhe të detit, përndryshe ai do të endej i humbur... Pra, kush i krijoi këto yje? Kush i bëri ato si drita ndriçuese në qiell, edhe si gjuajtës të djajve? Kush është Ai që ju frymëzoi për domosdoshmërinë e udhëzimit me anë të atyre yjeve në errësirat e tokës dhe të detit?

Ai është Allahu, Krijuesi i çdo gjëje!

Pas detajimit të gjithçkaje që ka të bëjë me universin, fillojmë me detajimin e asaj që ka të bëjë me këtë njeri të ngrirë dhe të ngurtë, i cili nuk i vë në përdorim aftësitë e tij të të kuptuarit... Ti o njeri i mashtruar nga vetja jote, a nuk është mirë të mendosh rreth vetë vetes tënde? Para një numri vitesh, ti nuk ishe asgjë që përmendeshe. Ja tani, ti u bërë një gjë që përmendeshe dhe ti tani debaton rreth Nesh, rreth pejgamberëve dhe të dërguarve Tanë... ti rebelohesh ndaj urdhrave Tona dhe dëgjon e i bindesh armikut tënd edhe Tonit, djallit! Nëse e pyet veten se 'si u gjende në këtë botë dhe kush të solli këtu' dhe nëse mendohesh sadopak rreth kësaj çështjeje, do ta kuptoje se Ai që të ka krijuar nga asgjëja është Allahu, Zoti yt. S'ka zot tjetër për ty, përveç Atij... e po ashtu as për të tjerët! Ai të ka krijuar ty nga një njeri i vetëm, të ka dhuruar tokën, të cilën e ka bërë të shtrirë për ty dhe nëpër të ka bërë rrugë... dhe e ka bërë të qëndrueshme dhe të stabilizuar atë, dhe e ka bërë një vend ku ti qëndron deri në një afat të caktuar. Toka është vendi ku ju o njerëz qëndroni e banoni, e cila është edhe "depozitë" për ju, nga e cila merrni gjithë çfarë keni nevojë. Allahu i ka dhënë tokës gjithë furnizimin e nevojshëm për njerëzit, që ata të mund të jetojnë sipër saj. Nëse ti o njeri i pavëmendshëm do të mendoje thellë rreth

ciklit të jetës tënde mbi tokë, atëherë ti do të mund ta njihje Allahun dhe të orientoheste drejt Tij.

Pastaj, ti o njeri i pakujdesshëm, shiko një tjetër fenomen! Shiko këtë ujë që Ne e kemi zbritur për ju nga lart, nga qielli, nga i cili kemi bërë çdo gjë të gjallë... e që nëpërmjet tij Ne nxjerrim për ju nga depozi-tat e tokës bimësi të çdo lloji. Nëpërmjet tij Ne nxjerrim bimë të gjelbra, nga të cilat nxjerrim farëra të renditura njëra mbi tjetrën... Ne jua kemi sqaruar juve o njerëz se si e shpërthejmë dhe e hapim farën edhe bër-thamën, që të nxjerrim prej tyre palmat e hurmave që janë “me mën-gë”, edhe nga “mëngët” e tyre të mbështjella ato nxjerrin frutat e tyre... Këto bërthama, të cilat Ne i kemi hapur dhe frutat e të cilave ne i kemi ruajtur në ato “mëngë”, i kemi bërë për të realizuar këtë qëllim. Ne i kemi bërë “frutat e renditura”, të vëna në rend e me kujdes në ata kër-cej që i mbajnë ato, dhe jemi kujdesur për ato frute që nga fillimi, që ju t'i shijoni ato më pas kur të jenë pjekur e bërë të buta e të shijshme. Dhe nga ato degëza që mbajnë polenët e palmave të hurmave, kemi bërë kalaveshë të mbushur plot me hurma të varura poshtë, që ju i merrni me lehtësi... Ne kemi bërë për ju kopshte me rrush, kopshte me ullinj dhe me shegë, të ngjashme (që i ngjasojnë njëra-tjetrës) edhe jo të ngjashme. Shikoni frutat e tyre se si e fillojnë procesin e zhvillimit, edhe kur ato piquen, dhe shijoni frutat edhe pamjen... në ato kopshte që dhurojnë gëzim dhe kënaqësi në zemër, e që ju bëjnë të ndiheni të sigurt për ushqimin tuaj të së ardhmes. Të gjitha këto që përmendëm janë ajete-shenja për një popull që besojnë në Allahun dhe në Ditën e Fundit, dhe kjo ua shton atyre udhëzimin, bindjen dhe ndjenjën e qetësisë dhe të sigurisë në besim.

Por, si i pritën ata idhujtarë të gjitha këto prova? Në vend që të nxitonin për në besim, ata i bënë Allahut partnerë xhinët. Fjala “xhin”, në gjuhën arabe, tregon për diçka që është e fshehur për syrin e njeriut. Allahu i madhërishëm thotë: **“Ata bënë një lidhje mes Tij dhe xhinëve, ndërkohë që xhinët e dinë mirë se do të sillen para Tij (për të dhënë llogari)”** [Es-Sāfat: 158], dhe e injoruan faktin se xhinët janë një specie nga krijesat që Allahu i ka krijuar. Pastaj, ata i trilluan Atij djem, si Mesihun, Isain birin e Merjemes: **“Ata i morën dijetarët dhe murgjit e tyre për zota, në vend të Allahut... edhe Mesihun, birin e Merjemes... ndërkohë që ishin urdhëruar të adhuronin vetëm një Zot të vetëm. S’ka zot tjetër përveç Tij. I lartësuar është Ai mbi**

gjithçka që i shoqërojnë ata!" [Et-Tevbe: 31], dhe i trilluan vajza: "Dhe i bënë Allahut vajzat - i lartësuar është Ai - kurse për vete (zgjedhin) çfarë dëshirojnë (djem). (57) E, kur ndonjëri prej tyre merr lajmin se i lindi një vajzë, fytyra e tij errësohet dhe mbushet me hidhërim... (58) e fshihet nga njerëzit, për shkak të lajmit të keq që mori, dhe është në mëdyshje që: a ta mbajë i poshtëruar, apo ta varrosë në dhe (për së gjalli)!... Sa keq gjykojnë!" [En-Nahl: 57-59] "Atëherë, a ju ka përzgjedhur Zoti juaj juve për të pasur djem, kurse për Vete Ai ka marrë engjëjt për vajza?! Vërtet, ju thoni thënie të madhe!" [El-Isrā': 40] "Apo mos, nga çfarë Ai krijon, Ai ka marrë (për vete) vajza dhe ju ka përzgjedhur juve për të pasur djem? (16) ... E kur ndonjëri prej tyre "përgëzohet" me atë që ai ia mvësh të Gjithëmëshirshmit si shembull (me vajzë), fytyra e tij errësohet dhe mbushet me hidhërim. (17) Vallë (t'i atribuohet Allahut) kush rritet në stoli, dhe që në konflikt nuk është i qartë? (18) Dhe engjëjt, të cilët janë robërit e të Gjithëmëshirshmit, ata i kanë bërë femra! A ishin ata dëshmitarë të krijimit të tyre? Dëshmia e tyre do të regjistrohet, dhe do të merren në pyetje (për çfarë thonë). (19) Ata thonë: "Po të donte i Gjithëmëshirshmi, ne nuk do t'i adhuronim ata (që i adhurojnë përveç Allahut).". Ata nuk kanë asnjë njohuri për këtë që thonë, por vetëm gënjejnë!" [Ez-Zuhruf: 16-20]

Kurse në këtë sure, El-En'ām, ata ia mvëshën Allahut xhinët si partnerë të Tij e gjithashtu trilluan për Të bijë e bija dhe me këtë sikur u përpoqën të arsyetonin refuzimin e tyre të besimit në një Zot të vetëm dhe faktin që i bënë Allahut partnerë: **"Dhe i bënë Allahut partnerë xhinët, ndërsa Ai i ka krijuar ata... dhe i trilluan Atij bijë dhe bija, pa ditur gjë! I madhëruar dhe i lartësuar është Ai nga çfarë përshkruajnë ata!" [El-En'ām: 100]**

Pastaj fjalët e të Madhërishmit: **"Ai është Krijuesi i qiejve dhe i tokës! Si të ketë Ai fëmijë, ndërkohë që nuk ka bashkëshorte... dhe Ai ka krijuar çdo gjë e Ai është i dijshtëm për çdo gjë!" [El-En'ām: 101], tregojnë që Ai është që i ka krijuar qiejt edhe tokën dhe gjithë çfarë gjendet në to, pa pasur ndonjë model të mëparshëm. Fjala "Ibdā'a" që sillet në këtë ajet, në gjuhën arabe tregon për sjelljen në ekzistencë të diçkaje që nuk kishte të gjashme me të më përpara kësaj, kurse sipas përkufizimit kjo fjalë nënkupton "nxjerrjen në ekzistencë të**

diçkaje që është e paqenë, por e mundur të bëhet". Thuhet se kjo fjalë ka një kuptim më gjithëpërfshirës se fjala "krijim".

"Si të ketë Ai fëmijë...?" [El-En'ām: 101] Nëse do të kishit ndonjë farë logjike apo mendjeje, së pari ju do të duhej ta vërtetonit ekzistencën e një bashkëshorteje për Të, e cila e mbart fëmijën dhe e lind atë. Kurse kërcimi për t'i referuar Atij fëmijë, pa e lodhur veten të vërtetojnë ekzistencën e bashkëshortes për Të, tregon për një injorim të plotë të logjikës së tyre të paralizuar dhe të iluzioneve të tyre. Ai, i Madhërishmi, është i pasur! Ai ka krijuar gjithçka. Nëse do të kishte nevojë për fëmijë, do të për zgjidhte çfarë të dëshironte nga ato që krijon, por Ai është shumë lart nga gjithë këto. Injoranca e atyre njerëzve arriti kulmin e saj, kur i kthyen kokëposhtë gjërat. Në vend që veçimin e Allahut si Perëndi dhe Zot ta merrnin si argument për mosekzistencën e fëmijës dhe të partnerëve për Të - sepse cilësia e Tij si "një Zot i vetëm" e vulos mosekzistencën e këtyre gjërave - ata u përpoqën që këtë ta përdornin si argument për idhujtarinë e tyre... dhe Allahu është shumë lart asaj që i përshkruajnë ata!

"Ky është Allahu, Zoti juaj. S'ka zot tjetër përveç Tij! Ai është krijuesi i çdo gjëje, prandaj adhurojeni! Ai është Administratori (Mbrotësi) i çdo gjëje!" [El-En'ām: 102] Ky krijim, këto që u përmendën dhe që nuk janë përmendur, është krijimi i Zotit tuaj, i Cili meriton të adhurohet dhe të madhërohet nga ju o njerëz. Ai është i mirë dhe i sjellshëm me ju. Mirësitë e Tij ju rrethojnë ngado, brenda dhe jashtë jush. Sytë tuaj nuk e perceptojnë dot Atë sepse ata sy nuk janë projektuar për këtë lloj funksioni në këtë jetë të kësaj dynjaje, kurse Ai, madhëruar qoftë, i percepton shikimet dhe Ai është i mirësjellshmi dhe i gjithëdijshtmi, i mirinformuari për çdo gjë, i Cili ju trajton me butësi dhe mëshirë. Kështu që nga butësia dhe mëshira e madhe për ju, Ai ia ka zbritur Librin të Dërguarit të Tij, që të shërbejë si dritë ndriçuese për zemrat tuaja... Po ashtu, një gjë që ju e shikoni dhe jua gëzon sytë është edhe krijimi që ju përmendëm, si shpërthimi dhe hapja e kokrrës së farës dhe e bërthamave, deri te shpërthimi i mëngjesit... deri te nxjerrja e të vdekurve nga të gjallët... te krijimi i diellit, i hënës dhe i yjeve... te krijimi juaj nga një njeri i vetëm... e deri te zbritja e shiut për të ngjallur me të tokën e vdekur dhe për të nxjerrë bimësinë e çdo lloji nga depozitat e tokës... e të tjera mirësi që nuk kanë fund dhe të cilat ju nuk e keni fuqinë t'i numëroni apo t'i llogaritni. Shikimet e zemrës

bëjnë “udhëtimet” e tyre, për të kuptuar dhe interpretuar gjërat që i kapin sytë dhe shikimet e njeriut: **“Tashmë juve ju ka ardhur ndriçim nga Zoti juaj, kështu që, kush shikon, e ka për të mirën e vet... dhe kush verbohët, vetes ia bën... Dhe (thua ju o Muhammed): “Unë nuk jam rojtari juaj!”** [El-En’ām: 104] Pra, thua ju që: Unë nuk jam përgjegjës që t’ju ndaloj me forcë të mos bini në humbje. Unë kam detyrë vetëm t’jua transmetoj Mesazhin e Zotit dhe nuk do të mund t’i largoj dot me forcë vesveset e djallit prej jush, por këtë ju duhet ta bëni vetë. E nëse besoni, ruheni nga të këqijat dhe e mbron veten, ju atëherë do të keni një vizion më të mirë të gjërave: **“Ata që ruhen, kur i prek ndonjë impuls i djallit, ata kujtohen (për Allahun) dhe menjëherë u kthehet shikimi (i arsyes). Ndërsa “vëllezërit” e tyre, ata i shtynjë edhe më tej në humbje, pa pushuar.”** [El-A’rāf: 201-202].

“Dhe kështu, Ne i shpjegojmë shenjat dhe që ata të thonë: “Ti ke studiuar.”... dhe që t’ia bëjmë të qartë (Kur’anin) një popull që di (që ka njohuri).” [El-En’ām: 105] Shejh Esh-Sha’ravi, Allahu e mëshiroftë, kur shpjegon kuptimin e fjalës “nusarr-rrifu – sjellim”, thotë që Allahu i sjell shembujt duke na sjellë gjendje pas gjendjeje, duke rithënë dhe përsëritur, e kur vjen ndonjë ngjarje, Ai zbret një ligj për të dhe zemrat e tyre zbuten. Ai sjell shembuj edhe nga të dërguarit dhe qëndrimet e popujve të tyre ndaj tyre, në mënyrë që për çdo situatë ta kemi zemrën të kthyer nga Zoti. Nëse Ai do të fliste një herë të vetme për një gjë, pastaj të heshte – ndërkohë që kishte nga ata zemrat e të cilëve ishin larg Allahut - ndikimi do të ishte më i dobët. Por, kur Ai i përsërit ndodhitë dhe zbret për to ligje dhe këshilla, atëherë zemrat e njerëzve zbuten për ta pranuar besimin dhe e përthithin udhëzimin e Zotit.

“... që ata të thonë: “Ti ke studiuar” [El-En’ām: 105], do të thotë që kur i Dërguari i Allahut u flet për këto, ka nga ata që do t’i thonë se **“Ti ke studiuar”** dhe do të pretendojnë se ai ka qëndruar në mal dhe ka mësuar nga një njeri i huaj.

Allahu e ka krijuar njeriun të tillë që shpirti i tij është qortues ndaj punëve jo të mira. Kjo cilësi e shpirtit të njeriut e ndalon atë dhe e mbron nga të këqijat. Nëse njeriu bën një mëkat, shpirti i tij e qorton atë dhe ai kthehet. Por, nëse kjo cilësi e shpirtit të tij zhduket, atëherë nga një shpirt që e qorton për të këqijat që ai bën, kthehet në një shpirt që e mëson për keq. E kur në shoqëri eliminohet këshillimi për të mirë

dhe ndalimi nga e keqja, kjo tregon se prishja e ka mbërthyer atë vend dhe atë shoqëri. Dhe në këtë pikë ndërhyjnë Qielli dhe sjell një deklaratë të re dhe një mrekulli të re. Korrupsioni refuzohet nga ato shtresa të shoqërisë që shtypen apo “bluhen” prej tij, dhe këta që “bluhen” nga korrupsioni, këta e presin me dëshirë të madhe mesazhin hyjnor. Por, ai që “bluan të tjerët” dhe përfiton nga korrupsioni, ai e refuzon Mesazhin Hyjnor, prandaj të gjitha grupet që i kanë luftuar të dërguarit e Zotit kanë qenë pikërisht pjesë të atyre grupeve që “bluanin” njerëzit poshtë tyre... kurse ata “që bluhen” kërkojnë gjithmonë dikë që t'i shpëtojë.

Kështu që, për çdo njeri që ka mbartur një mesazh hyjnor, Allahu ka bërë për të një armik nga kriminelët sepse Qielli ka ndërhyrë atëherë kur kriminaliteti nuk ka hasur më në rezistencë nga askush. Kështu, çdo pejgamber ka pasur armiq nga ata kriminelë dhe këta armiq ishin ata që përbënin një sprovë për njerëzit, drejt të cilëve ishin të prirë të shkonin ata me besim të dobët.

Dhe i Vërteti, i Madhërishmi, solli ajete-shenja të njëpasnjëshme, situatë pas situatë, derisa përkrah thirrësit në të vërtetën të qëndrojnë vetëm besimtarët e vërtetë. Kështu, vërejmë se Islami erdhi dhe i shoshiti gjërat. Për shembull, kur ndodhi ngjarja e Israsë (nata kur Pejgamberi a.s. u transportua nga Xhamia e Shenjtë në Mekë në Xhaminë e Shenjtë në Jerusalem, në Palestinë), ata që e kishin besimin e dobët u lëkundën nga themelet dhe e mohuan këtë ndodhi... Kështu bëri Allahu i madhërishëm, në mënyrë që të largohet “shkuma” nga grupi i besimtarëve dhe të mbeten vetëm ata që e mbajnë mesazhin dhe thirrjen e cila mbart metodologjinë e së vërtetës. Kurse kush kishte besim të dobët, ose që e adhuronte Allahun i lëkundur, atë Islami nuk e dëshironte ta kishte në radhët e tij: **“Sikur të kishin dalë me ju, ata nuk do t’ju shtonin tjetër përveç hutimit...!”** [Et-Tevbe: 47] Kështu që i Vërteti, lartësuar dhe madhëruar qoftë Ai, i solli të ndryshme dhe të larmishme ajetet e Tij, që t'i ndihmonte të shtypurit. Dhe kur i Dërguari i Allahut, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të, i lexonte këto ajete, ata që nuk besonin, thoshin: **“Ti ke studiuar!”** I Madhërishmi e përmend këtë edhe herë të tjera dhe thotë: **“Ne e dimë se ata thonë: ‘Atë (pejgamberin) e mëson një njeri.’”** [En-Nahl: 103]²²³

²²³ Esh-Sha'ravi, *Tefsir 'ush-Sha'rāvi*, referencë e mëparshme, 13/8224, interpretimi i ajetit 103, të sures En-Nahl.

Pjesa e dhjetë:

Njoftimi për pretendimet e gënjeshtërtat të politeistëve dhe udhëzimi se si të veprohet me ta

"اتَّبِعْ مَا أُوحِيَ إِلَيْكَ مِنْ رَبِّكَ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ وَأَعْرِضْ عَنِ الْمُشْرِكِينَ (106) وَلَوْ شَاءَ اللَّهُ مَا أَشْرَكُوا وَمَا جَعَلْنَاكَ عَلَيْهِمْ حَفِظًا وَمَا أَنْتَ عَلَيْهِمْ بِوَكِيلٍ (107) وَلَا تَسُبُّوا الَّذِينَ يَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ فَيَسُبُّوا اللَّهَ عَدْوًا بِغَيْرِ عِلْمٍ كَذَلِكَ زَيْنًا لِكُلِّ أُمَّةٍ عَمَلُهُمْ ثُمَّ إِلَىٰ رَبِّهِمْ مَرْجِعُهُمْ فَيُنَبِّئُهُمْ بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ (108) وَأَقْسَمُوا بِاللَّهِ جَهْدَ أَيْمَانِهِمْ لَئِنْ جَاءَهُمْ آيَةٌ لَيُؤْمِنُنَّ بِهَا قُلْ إِنَّمَا الْآيَاتُ عِنْدَ اللَّهِ وَمَا يُشْعِرُكُمْ أَنَّهَا إِذَا جَاءَتْ لَا يُؤْمِنُونَ (109) وَنَقَلِبُ أَفْنَادَهُمْ وَأَبْصَارُهُمْ كَمَا لَمْ يُؤْمِنُوا بِهِ أَوَّلَ مَرَّةٍ وَنَنْزِلُهُمْ فِي طُغْيَانِهِمْ يَعْمَهُونَ (110) وَلَوْ أَنَّنَا نَزَّلْنَا إِلَهُمُ الْمَلَائِكَةَ وَكَلَّمَهُمُ الْمَوْتَىٰ وَحَشَرْنَا عَلَيْهِمْ كُلَّ شَيْءٍ قُبُلًا مَا كَانُوا لَيُؤْمِنُوا إِلَّا أَنْ يَشَاءَ اللَّهُ وَلَكِنْ أَكْثَرُهُمْ يَجْهَلُونَ (111) وَكَذَلِكَ جَعَلْنَا لِكُلِّ نَبِيٍّ عَدُوًّا شَيَاطِينَ الْإِنْسِ وَالْجِنِّ يُوحِي بَعْضُهُمْ إِلَىٰ بَعْضٍ زُخْرُفَ الْقَوْلِ غُرُورًا وَلَوْ شَاءَ رَبُّكَ مَا فَعَلُوهُ فَذَرْهُمْ وَمَا يَفْتَرُونَ (112) وَلِتَصْغَىٰ إِلَيْهِ أَفْئِدَةُ الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِالْآخِرَةِ وَلِيَرْضَوْهُ وَلِيَقْتَرِفُوا مَا هُمْ مُقْتَرِفُونَ (113) أَفَعَيَّرَ اللَّهُ أَتَّبِعِي حَكَمًا وَهُوَ الَّذِي أَنْزَلَ إِلَيْكُمُ الْكِتَابَ مُفَصَّلًا وَالَّذِينَ آتَيْنَاهُمُ الْكِتَابَ يَعْلَمُونَ أَنَّهُ مُنَزَّلٌ مِنْ رَبِّكَ بِالْحَقِّ فَلَا تَكُونَنَّ مِنَ الْمُمْتَرِينَ (114) وَتَمَّتْ كَلِمَةُ رَبِّكَ صِدْقًا وَعَدًا لَا مُبَدِّلَ لِكَلِمَاتِهِ وَهُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ (115) وَإِنْ تُطْعَ أَكْثَرُ مَنْ فِي الْأَرْضِ ضَلُّوكَ عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ إِنْ يَتَّبِعُونَ إِلَّا الظَّنَّ وَإِنْ هُمْ إِلَّا يَخْرُصُونَ (116) إِنْ رَبُّكَ هُوَ أَعْلَمُ مَنْ يَضِلُّ عَنْ سَبِيلِهِ وَهُوَ أَعْلَمُ بِالْمُهْثِدِينَ (117)"

“Ndiq atë që të është shpallur nga Zoti yt - s’ka zot tjetër përveç Tij - dhe largohu nga ata që i bëjnë shok Allahut! (106) E, sikur të donte Allahu, ata nuk do t’i shoqëronin gjë Atij... E Ne nuk të kemi bërë ty rojtar të tyre, e as që je përgjegjës për ta! (107) Dhe mos i shani ata (idhujt) të cilët i adhurojnë në vend të Allahut, e që edhe ata (idhujtarët) pastaj të shajnë Allahun armiqësisht, nga padija. Kështu ua kemi zbukuruar çdo umeti punën e tyre, pastaj tek Zoti është kthimi i tyre dhe Ai i lajmëron ata për çfarë bënin. (108) Ata (politeistët e Mekës) ishin betuar solemnisht në Allahun se, nëse u vinte ndonjë shenjë (e Allahut), ata do të besonin në të. Thuaj: “Në të vërtetë, shenjat (e Allahut) janë tek Allahu!”... Dhe ku ta dini ju se, kur ato të vijnë, ata do t’u besojnë?! (109) ... Dhe (Ne) ua kthejmë zemrat dhe shikimet e tyre ashtu siç kur nuk patën besuar në të herën e parë, dhe i lëmë në mëkatën e tyre, të verbohen. (110) Edhe

sikur Ne t'u zbrisnim atyre engjëjt, ose t'u flisnin të vdekurit, dhe të mblidhnim gjithçka para tyre, ata përsëri nuk do të mund të besonin, përveçse po të donte Allahu... por shumica e tyre nuk e dinë! (111) Dhe kështu, Ne kemi bërë për çdo pejgamber armiq dajtë e njerëzve dhe të xhinëve, të cilët e frymëzojnë njëri-tjetrin me fjalë të bukura, për të mashtruar. E, sikur të donte Zoti yt, ata nuk do të bënin kështu, prandaj lëri ata dhe trillimet e tyre... (112) ... Në mënyrë që të anojnë drejt tyre zemrat e atyre që nuk besojnë në Ahiretin, të kënaqen me to, e që të kryejnë (mëkatet) çfarë duan të kryejnë. (113) (Thuaj:) "Vallë, a të tjerë përveç Allahut të dëshiroj për gjykatës, ndërkohë që Ai është i Cili jua ka zbritur juve Librin të shpjeguar në detaje?"... Dhe ata të cilëve (Ne) ua kemi dhënë Librin (më përpara), ata e dinë se ai (Kur'ani) është i zbritur vërtetë nga Zoti yt, prandaj mos u bëj nga ata që dyshojnë! (114) Fjala e Zotit tënd është përmbushur, në vërtetësi dhe në drejtësi! Askush nuk mund t'i ndryshojë fjalët e Tij! Ai dëgjon gjithçka dhe di gjithçka! (115) Nëse u bindesh shumicës së njerëzve që gjenden në tokë, ata të bëjnë të humbasësh nga rruga e Allahut. Ata nuk ndjekin tjetër përveç hamendjes dhe vetëm gënjejnë! (116) Vërtet, Zoti yt e di më së miri se kush humbet nga rruga e Tij, dhe Ai e di më së miri se kush janë të udhëzuarit (në rrugë të drejtë)." [El-En'ām: 106-117]

Pasi Allahu i solli shenjat e Tij dhe njerëzit u ndanë në dy grupe përpallë këtyre shenjave të Allahut, këtu doli urdhri i lartë drejtuar Pejgamberit të nderuar, pagja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të, që: "Të ndjekë atë që i është shpallur atij dhe të largohet nga politeistët. Të mos mërzhitet për ata dhe as për fjalët e nxituara që ata thonë e të mos e vrasë mendjen për përgënjeshttrimin që ata bëjnë dhe për kokëfortësinë e tyre sepse rruga e tij është të ndjekë atë që i është shpallur nga Zoti i tij, tërë jetën e tij. Gjithë jetën e tij ta ndërtojë mbi këtë bazë dhe po ashtu edhe shpirtrat e pasuesve të tij të formohen sipas kësaj shpalljeje. Ai nuk ka asnjë përgjegjësi për atë çfarë bëjnë politeistët! Ai ndjek shpalljen e Allahut, i Cili është Zoti i vetëm i pashoq, prandaj çfarë mund t'i bëjnë atij robërit?": "Ndiq atë që të është shpallur nga Zoti yt - s'ka zot tjetër përveç Tij - dhe largohu nga ata që i bëjnë shok Allahut! (106) E, sikur të donte Allahu, ata nuk do t'i shoqëro-

nin gjë Atij... E Ne nuk të kemi bërë ty rojtar të tyre, e as që je përgjegjës për ta!" [El-En'ām: 106-107]

Më pas i Madhërishmi thotë: **"Dhe mos i shani ata (idhujt) të cilët i adhurojnë në vend të Allahut, e që edhe ata (idhujtarët) pastaj të shajnë Allahun armiqësisht, nga padija. Kështu ua kemi zbukuruar çdo umeti punën e tyre, pastaj te Zoti është kthimi i tyre dhe Ai i lajmëron ata për çfarë bënëin."** [El-En'ām: 108] Sharja do të thotë të përmendësh dikë me diçka që e lëndon. Në këtë ajet të ndritur Kur'ani i porosit besimtarët të mos bien nga niveli i lartë moral në të cilin i ka vendosur, ta respektojnë tjetrin dhe të mos i shajnë politeistët dhe idhujt të cilëve u luten përveç Allahut, sepse kjo do t'i shtyjë ata të shajnë Allahun dhe të Dërguarin e Tij, edhe besimtarët. Dhe në fakt, këto dy palë nuk janë njëlloj, kështu që kjo do të çojë në sharje jo të barabartë... Cila është pozita e Allahut të madhërishëm, bekuar dhe lartësuar qoftë Ai, dhe cila është pozita e idhujve, statujave, të vdekurve, e të tjerë, që ata i pretendojnë se janë zota?!

Allahu i madhërishëm na mëson në këtë ajet një edukatë të lartë, që vlen të merret si bazë për tolerancën dhe pranimin e tjetrit, për marrëdhënien e mirë me të, madje për edhe respektimin e tij. Ja, këtë idhujtarinë, që ne e përbuzim dhe e refuzojmë në të gjitha format e saj dhe që i lutemi Allahut të na ruajë prej saj, ajeti i ndritur e vë në kornizën e "zbukurimit": **"Kështu ua kemi zbukuruar çdo umeti punën e tyre..."** [El-En'ām: 108] Ky ajet i ndritur - i cili punon për pastrimin dhe purifikimin e njeriut musliman dhe për ndalimin e tij nga rënia në humnerat e sharjes, për t'i frenuar nga teprimi ndaj refuzimit të të tjerëve - thotë se ata njerëz janë mashtruar nga djalli, ndërkohë që mendojnë se janë në rrugë të drejtë dhe të saktë dhe se djalli ua ka zbukuruar atyre atë që bëjnë. **"Kështu ua kemi zbukuruar..."** I Madhërishmi ia atribuon Vetes "atë zbukurim" duke sjellë kështu edhe më shumë tregues për besimtarët, që ata të largohen nga sharja ndaj tyre... edhe pse i Madhërishmi "atë zbukurim" ia adreson djallit në ajete të tjera, dhe kjo është e vërteta: **"Djalli ua ka zbukuruar atyre punët e tyre dhe i ka larguar ata nga rruga, kështu që ata nuk udhëzohen!"** [En-Neml: 24] Por në këtë ajet të sures El-En'ām, ku i Madhërishmi u kërkon muslimanëve ta shmangin sharjen dhe të mos e kthejnë çështjen e Mesazhit në ngatërresë të drejtpërdrejtë personale, këtu Ai ia adreson "atë zbukurim" Vetes së Tij, madhëruar qoftë Ai. Dhe ajeti sikur na thotë: "Nëse

Allahu ju ka udhëzuar të besoni dhe me mirësinë e Tij ju jeni bërë besimtarë muslimanë, të tjerëve nuk u është dhënë kjo mirësi, prandaj të mos i shani ata! Gjithashtu sharja ndaj tyre dhe ndaj atyre gjërave që ata i adhurojnë, do të ndezë fanatizmin e tyre dhe djalli do t'i shtyjë ata të shajnë Allahun e madhërishëm, gjë e cila do t'ua shtojë atyre humbjen, devijimin dhe zhytjen edhe më tej në rrugën e tyre të gabuar. Prandaj ju nuk duhet ta ndihmoni djallin kundër tyre e t'i shtyni ta bëjnë këtë!”

Ajeti na jep një mësim të madh në trajtimin e tjetrit dhe në drejtësinë me të, në fjalë dhe vepra, që të largohemi nga niveli i konfliktit të drejtpërdrejtë njerëzor, sepse mosmarrëveshja jonë me ata është një mosmarrëveshje për çështje feje dhe besimi. E nëse ne urrejme diçka, ajo që ne e urrejme janë punët e tyre dhe shoqërimi që ata i bëjnë Allahut, gjëra të cilat ne nuk i pranojmë. Kurse në lidhje me ata vetë, si njerëz, mohimi që ata i bëjnë Allahut dhe politeizmi i tyre nuk na bën t'ia lejojmë vetes nënvlerësimin e tyre apo të tregojmë arrogancë ose neveritje ndaj tyre. Kjo sepse edhe ata janë njerëz. Urrejtja e punës së një personi është një gjë, dhe urrejtja e vetë atij personi është një gjë tjetër. Kështu që, duhet bërë ndarja mes këtyre të dyjave! Kur ti e fton atë në udhëzim dhe lutesh për të që ai të udhëzohet, ti e bën këtë sepse e do atë si qenie njerëzore, i do të mirën atij dhe dëshiron ta nxjerrësh atë nga errësirat në dritë.

Dhe sharja nuk ka një formë të vetme. Sot, kur predikuesit e disa xhamive shajnë duke thënë që: “Zot, numëroji ata gjithë sa janë dhe shkatërroji pa lënë asnjë prej tyre...”, në fakt e bëjnë këtë lutje jo në kohën e saj, as në situatën e përshtatshme për të. I Dërguari i Allahut, paqja dhe mëshira e Allahut qoftë mbi të, kishte thënë lutje të tilla në kohën kur gjendeshin në mes të betejës ose kur ishin duke u përgatitur për betejë, dhe kjo është një gjë që kuptohet. Kurse të shajë predikuesi sot, në këtë formë, në këto kohëra, kjo i shtyn të tjerët t'i urrejnë muslimanët dhe të mos i konsiderojnë të shenjta gjakun dhe nderin e tyre... E nëse ndokush i qorton ata, thonë: “Nëse arrijnë të kenë në dorë ta bëjnë këtë, ata do ta bëjnë këtë kundër nesh. Dëgjoni predikuesit e tyre në ditën e xhuma se çfarë thonë! Shikoni se çfarë shkruajnë! Ata thonë kështu e kështu...” Muslimanët sot, kur për fat të keq kanë arritur në këtë fazë dobësie. Ata kanë nevojë t'i rishikojnë këto gjëra dhe të mos jenë si ai që ka thënë: “I ngopa me të sharë, dhe ata ikën bashkë me

devetë!", sepse, çfarë fitoi ai mendjelehtë (i zoti i deveve) nga sharja që u tha atyre që ia grabitën devetë e tij dhe që ia morën pasurinë?!

I Madhërishmi thotë: **"Ata që nuk besojnë në ahiretin, Ne ua kemi zbukuruar punët e tyre dhe ata vazhdojnë të verbuar."** [En-Neml: 4] Zbukurimi i punëve jo të drejta atyre u vjen nga djalli, jo nga Allahu, sepse Allahu i madhërishëm nuk urdhëron për keq dhe nuk ia zbukuron atë askujt. Por, pasi Allahu e shikon se ata kanë zgjedhur rrugën e djallit, atëherë Ai i lë ata në shoqërinë e djallit dhe e heq mbrojtjen e Tij prej tyre nga cytjet e djajve dhe vesveset e tyre. Në këtë formë shpjegohet se si Allahu i madhërishëm ua zbukuron atyre ato punë.

Allahu i madhërishëm ka vënë rregulla që nuk ndryshojnë, për ta humbur atë që zgjedh humbjen si rrugë të tij, dhe për ta udhëzuar atë që kërkon të gjejë udhëzim dhe që përpiket për të: **"Ndërsa ata që i mohojnë ajetet Tona, ata janë të shurdhër dhe memecë, në errësira. Kë do Allahu, e lë në humbje... dhe kë do Ai, e vë në rrugë të drejtë."** [El-En'ām: 39]

"Kur u thamë engjëjve: "Përluni në sexhde para Ademit", dhe ata u përlunë në sexhde, përveç Iblisit. Ai tha: "A t'i bëj sexhde atij që Ti e ke krijuar nga balta?!" (61) (Dhe gjithashtu) Tha: "A e sheh këtë që Ti e nderove mbi mua? Nëse Ti më jep kohë deri në Ditën e Kiametit, unë do t'i shkatërroj me mashtrim pasardhësit e tij, përveç një pakice (prej tyre)!" (62) (Allahu) Tha: "Shko, dhe kushdo prej tyre që të ndjek ty, xhehenemi do të jetë shpërblimi juaj – një shpërblim i plotë! (63) Dhe mashtro kë të mundesh prej tyre me zërin tënd, dhe sulmoji ata me "kalorësinë e këmbësorinë tënde", e bëhu partner i tyre në pasurinë dhe fëmijët e tyre, dhe premtu ju atyre!"... E djalli nuk u premtonte tjetër atyre përveç se mashtrime! (64) Vërtet, ata që janë robërit e Mi, ti (djalli) nuk ke kurrfarë pushteti ndaj tyre, dhe Zoti yt (o Muhammed) mjafton si mbrojtës!" [E-Isrā: 61-65]

"Ata, në vend të Allahut, kanë marrë zota për t'i pasur ndihmës. (81) Por jo! Ata do ta mohojnë adhurimin e (e bërë prej) tyre, dhe do të jenë armiq të tyre! (82) A nuk e shikon se Ne i kemi dërguar dajtë mbi mohuesit, dhe i nxisin ata (drejt së keqes) me nxitje të vazhdueshme?" [Merjem: 81-83] "Që ta bëjë atë që e hedh djalli, sprovë për ata të cilët në zemrat e tyre kanë sëmundje, dhe për ata me zemra të ashpra. Dhe vërtetë, zullumqarët janë në një përçarje të largët!" [El-Haxh: 53], edhe ajeti: "Dhe Ne caktuam për ta shokë, që ua

zbukuruan atyre gjithë çfarë bënin, dhe kundër tyre u vërtetua Fjala (për ndëshkim) si për ata popuj nga xhinët dhe nga njerëzit që kishin qenë para tyre! Vërtetë, (të gjithë) ata kanë qenë të humbur!” [Fussilet: 25], edhe ajeti: “Dhe kur Musai u tha njerëzve të tij: “O njerëzit e mi, pse më lëndoni kur e dini se unë jam i Dërguari i Allahut të ju?”... Dhe kur devijuan, edhe Allahu ua devijoi zemrat e tyre! Allahu nuk i udhëzon njerëzit që i kalojnë kufijtë!” [Es-Saff: 5]

“Ata (politeistët e Mekës) ishin betuar solemnisht në Allahun se, nëse u vinte ndonjë shenjë (e Allahut), ata do të besonin në të. Thuaj: “Në të vërtetë, shenjat (e Allahut) janë tek Allahu!”... Dhe ku ta dini ju se, kur ato të vijnë, ata do t’u besojnë?!” [El-En’ām: 109] Këta njerëz verbohën kur bezdisen nga ndokush dhe nuk u mbetet në dorë asnjë rrugë për të bërë trazira dhe për të kërkuar shenja dhe mrekulli të reja, pastaj betohen se do të besojnë kur t’u vijë ndonjë shenjë e re, siç kërkuan ata. Por Zoti i plotfuqishëm i zbulon qëllimet e tyre, njofton për mungesën e seriozitetit nga ana e tyre dhe se ata duan një besim dhe një fe që u bie për shtat dëshirave të tyre... fe e cila ka vend për të gjitha dëshirat dhe tekat e tyre. Prandaj, o besimtarë, mos u mashtroni nga pretendimet e këtyre njerëzve dhe mos i kërkonit të Dërguarit tuaj ashtu siç i kanë kërkuar Musait dikur më parë, duke menduar se thoshin të vërtetën kur betoheshin se do të besojnë nëse u vinte një shenjë - ajet: “Nuk do t’u vinte asnjë i dërguar, e që të mos talleshin me të! (11) Kështu Ne e bëjmë të hyjë (kjo sjellje) në zemrat e kriminelëve. (12) Ata nuk besojnë në të - tashmë ka ndodhur precedenti i popujve të mëparshëm. (13) Edhe sikur Ne t’u hapnim atyre një derë nga qielli dhe të vazhdonin të ngjiteshin nëpër të... (14)... ata do të thoshin: “Jo, por janë verbuar sytë tanë, madje, ne jemi një popull i prekur nga magjia.” [El-Hixhr: 11-15]

“Ata (politeistët e Mekës) ishin betuar solemnisht në Allahun se, nëse u vinte ndonjë shenjë (e Allahut), ata do të besonin në të. Thuaj: “Në të vërtetë, shenjat (e Allahut) janë tek Allahu!”... Dhe ku ta dini ju se, kur ato të vijnë, ata do t’u besojnë?! (109) ... Dhe (Ne) ua kthejmë zemrat dhe shikimet e tyre ashtu siç kur nuk patën besuar në të herën e parë, dhe i lëmë në mëkatën e tyre, të verbohën. (110) Edhe sikur Ne t’u zbrisnim atyre engjëjt, ose t’u flisnin të vdekurit, dhe të mblidhnim gjithçka para tyre, ata përsëri nuk do të mund të beso-

nin, përveçse po të donte Allahu... por shumica e tyre nuk e dinë!"
[El-En'ām: 109-111]

"Dhe kështu, Ne kemi bërë për çdo pejgamber armiq djajtë e njerëzve dhe të xhinëve, të cilët e frymëzojnë njëri-tjetrin me fjalë të bukura, për të mashtruar. E, sikur të donte Zoti yt, ata nuk do të bënë kështu, prandaj lëri ata dhe trillimet e tyre...". [El-En'ām: 112]
Prirja për armiqësinë ndaj pejgamberëve, në të cilën marrin pjesë ata politeistë së bashku me djajtë e xhinëve, është ajo e cila i shtyn ata për të bërë ato sugjerime dhe kërkesa, të cilat nuk kanë asnjë lidhje me sinqeritetin dhe seriozitetin. Përkundrazi, ato janë zbukurime fjalësh që djajtë e njerëzve dhe të xhinëve i shkëmbejnë me njëri-tjetrin, për të frymëzuar njëri-tjetrin me to, me qëllim mashtrimi nga ana e tyre dhe talljeje me pejgamberët. Dhe po ta donte Allahu t'i ndalonte me forcë ata armiq ta bëjnë këtë, Ai do ta bënte sepse asgjë nuk mund t'i rezistojë dot vullnetit të Allahut. Prandaj, Allahu i madhërishtëm e urdhëron Pejgamberin e Tij t'i lërë ata dhe trillimet e tyre... t'i lërë ata të verbohen në arrogancën e tyre, të sillen nëpër mundimet e humbjes dhe të dyshimit në jetën e kësaj bote, e pastaj edhe në mundimin e zjarrit, në ahiret. Drejt kësaj armiqësie dhe frymëzimi për fjalë të zbukuruara boshe dhe mashtruese janë të prirë ata zemrat e të cilëve nuk besojnë në ahiret dhe që u pëlqejnë të tilla veprime, kështu që le të bëjnë paudhësi dhe lë t'i kryejnë mëkatet që duan t'i kryejnë!

Djajtë e xhinëve shkojnë te të dashurit e tyre nga mesi i 'djajve të njerëzve' për të debatuar rreth kësaj dhe për të thënë: Nuk ka asnjë ndryshim mes atij kurhani apo bagëtie të therur, në të cilën është përmendur emri i Zotit - kur ajo kafshë është therur - dhe mes asaj në të cilën emri i Zotit nuk është përmendur. Kështu bëjnë ata për të larguar të dashurit e tyre nga rruga e drejtë e Allahut. Dhe të gjithë ata janë rebelë të këqij, qofshin njerëz ose xhinë, dhe frymëzojnë fshehurazi njëri-tjetrin duke i pëshpëritur njëri-tjetrit fjalë të pavërteta të zbukuruara, të cilat i përdorin në debatin me besimtarët.

"(Thuaj:) "Vallë, a të tjerë përveç Allahut të dëshiroj për gjykatës, ndërkohë që Ai është i Cili jua ka zbritur Librin të shpjeguar në detaje?"... Dhe ata të cilëve (Ne) ua kemi dhënë Librin (më përpara), ata e dinë se ai (Kur'ani) është i zbritur vërtet nga Zoti yt, prandaj mos u bëj nga ata që dyshojnë!" [El-En'ām: 114] I Dërguari i Allahut t'u thotë atyre jobesimtarëve: "A tjetërkënd përveç Allahut të dëshiroj

dhe të kërkoj të kem si gjykatës, që të gjykojë mes meje dhe jush o ju politeistë dhe ju o njerëz të Librit që ftoheni në besim, ndërkohë që Ai e ka zbritur Librin e Tij të detajuar, që gjykimi të jetë i Tij: **“A nuk i sheh ata (hebrenjtë) që u është dhënë një pjesë e librit, dhe që ftohen te libri i Allahut që ai (libri) të gjykojë mes tyre, pastaj një pjesë e tyre e kthejnë shpinën, duke mos ia vënë veshin.”** [Ālu Imrān: 23] Njerëzit e Librit e njihnin të Dërguarin e Allahut, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të, ashtu siç njihnin fëmijët e tyre, dhe e dinin se ky Libër – Kur’ani - është shpallur vërtet nga Zoti, prandaj Pejgamberi, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të, këshillohet të mos ketë aspak dyshim në lidhje këtë të vërtetë, kështu që nuk ka pse të përpiqet t’i mësojë e t’i thërrasë ata.

“Fjala e Zotit tënd është përmbushur, në vërtetësi dhe në drejtësi! Askush nuk mund t’i ndryshojë fjalët e Tij! Ai dëgjon gjithçka dhe di gjithçka!” [El-En’ām: 115] Fjala e Zotit është përmbushur në këtë Kur’an, në vërtetësi dhe në drejtësi, dhe askush nuk mund t’i ndryshojë fjalët e Tij, as t’i shfuqizojë ato, as në nivel fjalësh - sepse Allahu dëgjon gjithçka dhe e dëgjon gjithë çfarë ata përpiqen ta bëjnë - dhe i ndalon edhe në nivel domethënieje, sepse i Madhërishmi di gjithçka dhe nuk do t’ua japë atyre aftësinë ta realizojnë këtë. Prandaj, kapu fort pas Librit që të është zbritur ty nga Zoti yt, dhe që është i gjithi i vërtetë dhe i gjithi i drejtë, e fjalët e të cilit nuk ndryshojnë! Dhe mos të të mashtrojë numri i shumtë i atyre që janë në rrugën e shtrembër dhe që ftojnë në devijim, sepse shumica e banorëve të Tokës janë në humbje, ngaqë ata ndjekin hamendjet dhe jo të vërtetën dhe të drejtën që u ke sjellë ti, o Pejgamber i Allahut: **“Nëse u bindesh shumicës së njerëzve që gjenden në tokë, ata të bëjnë të humbasësh nga rruga e Allahut. Ata nuk ndjekin tjetër përveç hamendjes, dhe vetëm gënjejnë!”** [El-En’ām: 116] Ata hamendësojnë pa pasur asnjë argument ku të mbështeten.

Në lidhje me fjalën ‘dhann’ në arabisht, Muxhahidi thotë: “Çdo ‘dhann’ në Kur’an nënkupton diturinë e sigurt dhe kjo përbën shumë nga ajetet”. Ez-Zerkeshij thotë: “Për të bërë dallimin mes dy kuptimeve të kësaj fjale (‘dituri e sigurt’ dhe ‘hamendje’) ka dy rregulla në Kur’an. Njëra prej tyre është që, kudo që gjendet ‘Edh-dhan (të menduarit)’ i lavdëruar, dhe që do të shpërblehet me të mirë, bëhet fjalë për të vërtetën e sigurt, dhe kudo që gjendet i qortueshëm dhe që

kërcënohet me ndëshkim, bën fjalë për diturinë jo të sigurt, për hamendësim pa bazë. Kurse tjetra: Çdo “dhann” që lidhet me pjesëzën “se, që” tregon për dyshim, si për shembull: **“Por menduat se nuk do të kthehet i Dërguari”** [El-Fet’h: 12], dhe çdo “dhann” që lidhet me përemrin lidhor “që vërtet”, tregon për dijeni të sigurt, si atëherë kur i Madhërishmi thotë: **“Unë mendova që vërtet unë do të takohem me llogaridhënien time.”** [El-Hākka: 20]²²⁴

Por Kur’ani i lavdishëm na ka kursyer nga ky pështjellim sepse fjalët e Kur’anit kanë domethënie të mëdha dhe “dija e sigurt” ka fjalët e veta me të cilat shprehet, edhe “hamendja” ka fjalët e veta me të cilat shprehet dhe ka domethëniet e saj, kështu që nuk ka nevojë të silllet kjo ndërhyrje dhe ky përgjithësim që këta u përpoqën të sjellin. Ne jemi të urdhëruar ta përsiatim Kur’anin dhe të vëzhgojmë kontekstet e tij. Këto të dyja do të na mjaftojnë, e nuk do të na nevojiten këto ndërhyrje që kanë përmendur ata. Vetë i Madhërishmi na tregon për dallimin se kur është për qëllim ‘hamendja’ dhe kur ‘dija e sigurt’: **“Ne mendojmë se është vetëm hamendje dhe nuk jemi të sigurt!”** [El-Xhāthije: 32], kështu që konteksti është ai që e përcakton qëllimin nga fjala dhe tregon për qëllimin hyjnor pas saj.

“Vërtet, Zoti yt e di më së miri se kush humbet nga rruga e Tij, dhe Ai e di më së miri se kush janë të udhëzuarit (në rrugë të drejtë)” [El-En’ām: 117] Ty të mjafton që Ai e dëshmon se ti je në të vërtetën e qartë dhe se ajo që të është zbritur nga Zoti yt është e vërteta... se ti ndjek udhëzimin e drejtë dhe je në rrugë të drejtë. Pas gjithë kësaj që përmend, i Madhërishmi e konfirmon se Ai e di më mirë se kush ka humbur nga rruga e Tij dhe ka ndjekur tekat e tij, dhe e di më mirë se askush tjetër se cili është ai që është udhëzuar nga ajetet e Tij dhe u ka besuar atyre.

Pjesa e njëmbëdhjetë:

Në shpjegimin e dispozitave të ushqimeve dhe të kurbaneve

²²⁴ Ebu’l-Beka Ejub Musa El-Husejini El-Kufevij, *El-Kulijjāt, Mu’xhem fi ’l-Mustalahāti ve’l-Furūk ’il-Lugavijeh*, 1/927.

" فَكُلُوا مِمَّا ذُكِرَ اسْمُ اللَّهِ عَلَيْهِ إِنَّ كُنْتُمْ بِآيَاتِهِ مُؤْمِنِينَ (118) وَمَا لَكُمْ أَلَّا تَأْكُلُوا مِمَّا ذُكِرَ اسْمُ اللَّهِ عَلَيْهِ وَقَدْ فَصَّلَ لَكُمْ مَا حَرَّمَ عَلَيْكُمْ إِلَّا مَا اضْطُرَرْتُمْ إِلَيْهِ وَإِنَّ كَثِيرًا لِّيُضِلُّونَ بِأَهْوَائِهِمْ بِغَيْرِ عِلْمٍ إِنَّ رَبَّكَ هُوَ أَعْلَمُ بِالْمُعْتَدِينَ (119) وَذَرُوا ظَاهِرَ الْإِثْمِ وَبَاطِنَهُ إِنَّ الَّذِينَ يَكْسِبُونَ الْإِثْمَ سَيُجْزَوْنَ بِمَا كَانُوا يَقْتَرِفُونَ (120) وَلَا تَأْكُلُوا مِمَّا لَمْ يَذْكُرِ اسْمُ اللَّهِ عَلَيْهِ وَإِنَّهُ لَفِسْقٌ وَإِنَّ الشَّيَاطِينَ لَيُوحُونَ إِلَى أَوْلِيَائِهِمْ لِيُجَادِلُوكُمْ وَإِنْ أَطَعْتُمُوهُمْ إِنَّكُمْ لَمُشْرِكُونَ (121)"

“Prandaj, hani nga ai (mish) në të cilin është përmendur emri i Allahut në të (kur është therur), nëse jeni që besoni në ajetet-shenjat e Tij! (118) E çfarë keni ju që të mos hani nga ai (mish) që është përmendur emri i Allahut në të, ndërkohë që tashmë Ai jua ka shpjeguar në detaje se çfarë ju ka bërë të ndaluar... përveç kur jeni të detyruar! Dhe vërtet, shumë njerëz i devijojnë të tjerët me dëshirat e tyre të kota, nga padija! Vërtet, Zoti yt - Ai është më i dijsmi për shkelësit! (119) Dhe lëreni mëkatin e hapët edhe atë të fshehtin! Vërtet, ata që “fitojnë” mëkatin do të “shpërblehen” për atë çfarë bënin! (120) Dhe mos hani nga ai (mish) në të cilin nuk është përmendur emri i Allahut në të, sepse me të vërtetë kjo është mosbindje e rëndë!... Dhe vërtetë, djajtë i frymëzojnë aleatët e tyre (nga mesi i njerëzve) që të debatojnë me ju... e nëse u bindeni atyre, atëherë vërtet që ju bëheni idhujtarë!” [El-En’ām: 118-121]

Në këto ajete të sures El-En’ām, edhe në ajetet që do t’i ndjekin këto, deri afërsisht në ajetin 151 të kësaj sureje, tregohet metoda e Kur’anit famëlartë në paraqitjen e çështjeve juridike ose ligjore. Kjo metodë karakterizohet nga mosrenditja e ajeteve sipas tematikave, siç e gjejmë në librat e jurisprudencës islame, ku tematikat ndahen në kapitullin e pastrimit, të namazit, të zekatit, etj., por kemi një prezantim të çështjeve të hallallit dhe të haramit që vijnë të lidhura me çështje si besimi, vizioni i përgjithshëm, e të tjera, duke bërë lidhjen mes të gjitha këtyre dhe reflektimet e tyre në detajet e jetës. Gjithashtu, nxirren në pah ndikimet që këto legjislacione sjellin në jetën e dynjasë, por edhe për sa i përket çështjes së shpërblimit në ahiret. Gjithashtu këto ajete tregojnë për mbizotërimin e “Autoritetit Hyjnor” që shfaqet dukshëm në “Autoritetin e Kur’anit të lavdishëm” dhe për ekskluzivitetin e Autoritetit të Legjislacionit në të.

Kur'ani nganjëherë ndodh që sjell një lloj krahasimi mes legjislacioneve të tij dhe legjislacioneve të cilat i kanë shpikur njerëzit, dhe sqaron parëndësinë dhe cektësinë e tyre, si edhe shumë nga mangësitë e tyre, që lexuesi ta dallojë qartë madhësitinë e Ligjeve Universale të Kur'anit dhe saktësinë e tyre, dhe dallimin dhe epërsinë e këtyre ligjeve mbi të tjerat. Pastaj, bashkon një numër çështjesh, lidhjet mes të cilave ndoshta mund të mos duken në mënyrë të drejtpërdrejtë, dhe ndoshta mund të mos dallohet qartë tematika e njëjtë, por dallohet ajo lidhje e fortë mes legjislacionit, besimit, jetës së mirë në dynja dhe shpërblimit të mirë në ahiret.

Pas këtij udhëtimi të gjatë nëpër provat e kujdestarisë dhe të hyjnore, nëpër provat dhe argumentet e krijimit të mrekullueshëm dhe të nënshtrimit, të sqarimit të së vërtetës së të qenit rob i Zotit dhe të mirësive që Allahu i ka mbuluar me to robërit e Tij, të cilat ua ka shtruar para atyre, atëherë, pas këtij prezantimi, nuk mund të ketë asgjë më të përshtatshme si vijim sesa t'i ftojë njerëzit të hanë nga ai ushqim në të cilin është përmendur emri i Zotit. Përmendja e emrit të Zotit në kafshën që theret, është çelësi që hap dyert e mbyllura të furnizimeve të depozituara dhe i jep njeriut lejen e Krijuesit, Furnizuesit, Mbretit, që të hajë i bekuar nga Zoti dhe që ai ushqim t'i vijë i shijshëm dhe i bekuar. Krijuesi i madhërishëm ua ka shtjelluar në detaje njerëzve se cilat nga ushqimet dhe kafshët e therura u është bërë e ndaluar. Dhe kush mënjanohej nga ato gjëra të ndaluara (të cilat Allahu i madhërishëm i ka shpjeguar qartë në suren El-Māide, edhe në sure të tjera) dhe e përmend emrin e Allahut kur ther një bagëti, atëherë atij i është lejuar të hajë prej atyre ushqimeve. Përmendja e emrit të Allahut të madhërishëm, duke thënë "Bism'il-lahi, Allahu Ekber", kur ther bagëtinë, përbën një deklaratë ku njeriu e pranon Allahun si Zotin e tij dhe njëkohësisht edhe pozitën e vet si rob i Allahut. Dhe jo vetëm kaq! Por kjo i kujton pronarit të bagëtive, kasapit, edhe atij që ha nga ai mish, që ushqimet duhet të jenë të mira si nga ana fizike ashtu edhe nga ana kuptimore. Emri i Allahut është madhështor dhe thërret për parimin e "mirësisë, falënderimit dhe të lavdërimit", dhe sjell në mendje Krijuesin, i Cili i ka nënshtruar këto bagëti për njeriun dhe e ka furnizuar me to atë. Kështu, sipas kësaj mënyre, edhe ngrënia bëhet një lloj adhurimi dhe një rrugë drejt adhurimit. Ndoshta zotëria ynë, i Dërguari i Allahut, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të, tregonte për këtë

domethënie kur thoshte: “Çdo shpenzim që ti e bën dhe me të cilin synon pëlqimin e Allahut, Allahu do të të shpërblejë për të, deri edhe për kafshatën që ti e vë në gojën e bashkëshortes tënde!”²²⁵ Pra, ndjenjat e të qenit rob i Zotit dhe ndjesia e pranisë së Zotit në çdo moment janë ato që i kontrollojnë edhe pjesët më të imta të jetës, përfshirë edhe pjesën që ka të bëjë me ushqimet. Dhe kur njerëzit e përmendin Allahun në këtë rast, duke thënë emrin e Tij, dhe e madhërojnë Atë - madhëruar qoftë Ai – (kur thonë Bism’il-lahi, Allahu Ekber), kjo i ndihmon ata të sjellin në mendje konceptin e devotshmërisë. Sjellja nëpër mend e konceptit të devotshmërisë, e largon nga zemra mashtrimin, lakminë dhe dëshirën për të fituar sa më shumë, gjëra të cilat nganjëherë e tundojnë njeriun të veprojë qoftë edhe në kurriz të shëndetit të njerëzve dhe të jetës së tyre. Me këtë zhduken ato dukuri negative, të cilat u shfaqën pasi koha mes nesh dhe të Dërguarit të Allahut u bë e gjatë dhe zemrat tona u forcuan. Ato dukuri, të cilat dominuan në jetën e të gjithëve ne, çuan në shfaqjen e të gjithë këtyre problemeve në sistemin e jetës nga të cilat po vuan njerëzimi dhe sollën dëmtimin e shëndetit të njeriut.

Kur njeriu fillon të hajë ushqimin e tij me fjalën Bism’il-lah, ky është një konfirmim nga ana e tij se ai po ha nga një ushqim të cilin e prodhoi, e përgatiti dhe ia siguroi Zoti i botëve, Krijuesi dhe Mbreti i gjithësisë dhe se Ai i vetmi është Kujdestari i tij, Perëndia e tij, Krijuesi dhe Furnizuesi i tij. Dhe për sa kohë që emri i Zotit përmendet në këtë ushqim, dhe përderisa ky është një ushqim i cili nuk është i përzier me asgjë nga ato që janë të ndaluara, atëherë njeriu mund të hajë prej tij.

Madje i Madhërishmi e nxit njeriun të hajë prej ushqimit të tillë: **“E çfarë keni ju që të mos hani nga ai (mish) që është përmendur emri i Allahut në të, ndërkohë që tashmë Ai jua ka shpjeguar në detaje se çfarë ju ka bërë të ndaluar... përveç kur jeni të detyruar! Dhe vërtet, shumë njerëz i devijojnë të tjerët me dëshirat e tyre të kota, nga padija! Vërtet, Zoti yt - Ai është më i dijshtmi për shkelësit!”** [El-En’ām: 119]

Kurse ushqimet që janë ndaluar detajisht në suren El-Māide citohen në këtë ajet të saj: **“Juve ju është bërë e ndaluar e ngordhura (bagëti e ngordhur), gjaku, mishi i derrit, dhe ajo (bagëti) që i është kushtuar**

²²⁵ Buhariu, *Sahih ‘ul-Buhari*, hadithi nr. 3936, fq. 748.

tjetërkujt dhe jo Allahut, e mbytura, ajo që ka ngordhur nga e rrahu-
ra, e ngordhura për shkak se është rrëzuar (nga lart), e ngordhura për
shkak se është shporrur nga brirët e një kafshe tjetër, dhe çfarë e ka
ngrënë kafsha e egër përveç atyre (bagëtie) që ju i therni para ngor-
dhjes së tyre, dhe (ju është bërë e ndaluar ato bagëti) çfarë flijohen në
altarët prej guri, dhe (është e ndaluar për ju) që të merrni vendime
duke hedhur short nëpërmjet shigjetave të fallit. Këto (që u për-
mendën) janë mosbindje e rëndë! Sot, ata që nuk besojnë i humbën
shpresat (t'ju largojnë) nga feja juaj, prandaj, mos kini frikë prej tyre,
por kini frikë nga Unë! Sot, Unë e përsosa për ju fenë tuaj, e plotëso-
va mirësinë Time ndaj jush, dhe miratova për ju Islamin si fe. Dhe
kush detyrohet në rast urie të rëndë (të hajë nga këto të ndaluara), pa
anuar në mëkat, atëherë vërtet Allahu është falës i madh dhe mëshi-
rëplotë!" [El-Maide: 3] Siç e shikojmë, në këtë ajet përmendet përjashti-
mi i rastit kur njeriu është i detyruar të hajë nga të tilla ushqime.

**"Dhe vërtet, shumë njerëz i devijojnë të tjerët me dëshirat e tyre
të kota, nga padija! Vërtet Zoti yt - Ai është më i dijsmë për shkelë-
sit!"** [El-En'am: 119]

Ka shumë njerëz që mashtrohen, dhe mashtrojnë edhe të tjerët,
ngaqë ndjekin dëshirat e tyre, nga padija. Këta humbasin vetë nga
rruga, ngaqë nuk kanë dituri, dhe i humbasin edhe të tjerët, sipas atyre
tekave. Duke bërë kështu ata tregohen armiqësor ndaj vetes së tyre,
ndaj të tjerëve, edhe ndaj autoritetit të Zotit – lavdëruar qoftë Ai! I
Madhërishmi e deklaroi hapur se e drejta 'për të lejuar', apo 'për të
ndaluar', është e drejtë ekskluzive vetëm e Tij. Pastaj i Madhërishmi
thotë: **"Dhe lëreni mëkatin e hapët edhe atë të fshehtin!"** [El-En'am:
120], pra, largohuni prej tij! Mëkatet e hapura janë ato që kryhen me
anë të gjymtyrëve, si rrahja padrejtësisht, sharja, vjedhja, e të tjera,
kurse mëkati i fshehtë është mëkati që ndodh në zemër, si smira dhe
qëllimet e këqija. Ky ajet i ndan mëkatet në të hapura dhe në të fshehta
dhe me këtë është për qëllim kjo që u tha këtu më sipër. Allahu e di më
mirë!

Ata që "fitojnë" mëkatin e dukshëm, ose atë të fshehtë, ata do të
"shpërblehen" për ato shpifje dhe gjynahe që i kryenin.

Më pas i Madhërishmi ndalon nga ngrënia e asaj bagëtie në të cilën
nuk është përmendur emri i Zotit dhe e konsideron atë si 'fisk', që do
të thotë shkelje, ose dalje nga korniza e mësimëve islame - sheriatit.

Shkelja mund të ndodh me pak mëkat, edhe me shumë. Kjo cilësi - 'fisku' - i ngjitet besimtarit, nëse ai i shkel të gjitha detyrimet e caktuara nga sheriatu islam, ose nëse shkel disa prej tyre. Kurse për jobesimtarin, kjo cilësi i ngjitet atij ngaqë ai ka dalë nga mendja-logjika dhe nga dispozitat që njeriut ia dikton mendja dhe natyra e shëndoshë njerëzore. Ky koncept citohet shpesh në Kur'anin e lavdishëm: " ... dhe e shkeli urdhrin e Zotit të Tij..." [E-Kehf: 50], " ...shkelin (çdo normë njerëzore) aty në të" [El-Isrā': 16], "...pikërisht ata janë shkelësit!" [En-Nūr: 4] "Mos vallë, ai që është besimtar është njëlloj si ai që është shkelës?!" [Es-Sexhde: 18] "Dhe kush mohon pas kësaj, atëherë ata janë vërtetë shkelësit!" [En-Nūr: 55] "Dhe Zoti nuk i udhëzon njerëzit shkelës (të kufijve)!" [El-Māide: 108] "Vërtet, hipokritët, pikërisht ata janë shkelësit (e dalë nga rruga)!" [Et-Tevbe: 67] "Dhe kështu ka hyrë në fuqi fjala e Zotit tënd (vendimi i Tij) ndaj atyre që i kanë shkelur kufijtë (e vënë nga Allahu dhe kanë dalë nga rruga), që ata nuk do të besojnë!" [Junus: 33] Pra, cilësia si "shkelës", është më e përgjithshme se mosbesimi. Kjo cilësi përfshin mosbesimtarin dhe të tjerët. Dhe kur Kur'ani e quan "shkelje" ngrënien nga ajo çfarë nuk është përmendur emri i Allahut në të, kjo tregon për daljen jashtë zbatimit të detyrës për t'iu bindur Allahut të madhërishtëm. Kjo lloj shkeljeje ndodh shumë si rezultat i "frymëzimit" që djajtë u bëjnë "të dashurve të tyre".

Pjesa e dymbëdhjetë:

Rikthim në sqarimin e fuqisë absolute të Zotit, e cila fton në reflektim dhe në përkushtim ndaj Tij

" أَوْ مَنْ كَانَ مِثْلًا فَأَحْيَيْنَاهُ وَجَعَلْنَا لَهُ نُورًا يَمْشِي بِهِ فِي النَّاسِ كَمَنْ مِثْلُهُ فِي الظُّلُمَاتِ لَيْسَ بِخَارِجٍ مِنْهَا كَذَلِكَ زُيِّنَ لِلْكَافِرِينَ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ (122) وَكَذَلِكَ جَعَلْنَا فِي كُلِّ قَرْيَةٍ أَكْبَرًا مُجْرِمًا لِيْمَكُورُوا فِيهَا وَمَا يَمْكُورُونَ إِلَّا بِأَنْفُسِهِمْ وَمَا يَشْعُرُونَ (123) وَإِذَا جَاءَهُمْ آيَةٌ قَالُوا لَنْ نُؤْمِنَ حَتَّى نُؤْتَى مِثْلَ مَا أُوتِيَ رُسُلُ اللَّهِ اللَّهُ أَعْلَمُ حَيْثُ يَجْعَلُ رِسَالَتَهُ سَيُصِيبُ الَّذِينَ أَجْرَمُوا صَغَارٌ عِنْدَ اللَّهِ وَعَذَابٌ شَدِيدٌ بِمَا كَانُوا يَمْكُورُونَ (124) فَمَنْ يُرِدِ اللَّهُ أَنْ يَهْدِيَهُ يَشْرَحْ صَدْرَهُ لِلْإِسْلَامِ وَمَنْ يُرِدْ أَنْ يُضِلَّهُ يَجْعَلْ صَدْرَهُ ضَيِّقًا حَرَجًا كَأَنَّمَا يَصَّعَّدُ فِي السَّمَاءِ كَذَلِكَ يَجْعَلُ اللَّهُ الرِّجْسَ عَلَى الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ (125) وَهَذَا صِرَاطٌ رَبِّكَ مُسْتَقِيمًا قَدْ فَصَّلْنَا الْآيَاتِ لِقَوْمٍ يَذَّكَّرُونَ (126) لَهُمْ دَارُ السَّلَامِ عِنْدَ

رَبِّهِمْ وَهُوَ وَلِيُّهُمْ بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ (127) وَيَوْمَ يَحْشُرُهُمْ جَمِيعًا يَا مَعْشَرَ الْجِنِّ قَدِ اسْتَكْبَرْتُمْ مِنَ الْإِنْسِ وَقَالَ أَوْلِيَاؤُهُمْ مِنَ الْإِنْسِ رَبَّنَا اسْتَمْتَعَ بَعْضُنَا بِبَعْضٍ وَبَلَّغْنَا أَجَلَنَا الَّذِي أَجَلْتَ لَنَا قَالَ النَّارُ مَثْوَاكُمْ خَالِدِينَ فِيهَا إِلَّا مَا شَاءَ اللَّهُ إِنَّ رَبَّكَ حَكِيمٌ عَلِيمٌ (128) وَكَذَلِكَ نُوَلِّيُ بَعْضَ الظَّالِمِينَ بَعْضًا بِمَا كَانُوا يَكْسِبُونَ (129) يَا مَعْشَرَ الْجِنِّ وَالْإِنْسِ أَلَمْ يَأْتِكُمْ رُسُلٌ مِنْكُمْ يَقُصُّونَ عَلَيْكُمْ آيَاتِي وَيُنذِرُونَكُمْ لِقَاءَ يَوْمِكُمْ هَذَا قَالُوا شَهِدْنَا عَلَى أَنْفُسِنَا وَغَرَّبْنَاهُمْ الْحَيَاةَ الدُّنْيَا وَشَهِدُوا عَلَى أَنْفُسِهِمْ أَنَّهُمْ كَانُوا كَافِرِينَ (130) ذَلِكَ أَنْ لَمْ يَكُنْ رَبُّكَ مُهْلِكَ الْقُرَى بِظُلْمٍ وَأَهْلُهَا غَافِلُونَ (131) وَلِكُلِّ دَرَجَاتٍ مِمَّا عَمِلُوا وَمَا رَبُّكَ بِغَافِلٍ عَمَّا يَعْمَلُونَ (132) وَرَبُّكَ الْغَفِيُّ ذُو الرَّحْمَةِ إِنْ يَشَأْ يُدْهِبْكُمْ وَيَسْتَخْلِفْ مِنْ بَعْدِكُمْ مَا يَشَاءُ كَمَا أَنتَ كَانُكُمْ مِنْ دُرِّيَّةٍ قَوْمٍ آخَرِينَ (133) إِنْ مَا نُوْعِدُونَ لَبَّ وَمَا أَنْتُمْ بِمُعْجِزِينَ (134) قُلْ يَا قَوْمِ اعْمَلُوا عَلَى مَكَانَتِكُمْ إِنِّي عَامِلٌ فَسَوْفَ تَعْلَمُونَ مَنْ تَكُونُ لَهُ عَاقِبَةُ الدَّارِ إِنَّهُ لَا يُفْلِحُ الظَّالِمُونَ (135)"

“Vallë, ai që ishte i vdekur dhe që Ne e ngjallëm atë, dhe i bëmë dritë me të cilën ecën mes njerëzve, është njëlloj si ai që është sikur të jetë në errësira nga të cilat nuk del dot?! Kështu u janë zbukuruar jobesimtarëve ato (veprat) çfarë bëjnë! (122) Dhe kështu, Ne kemi bërë në çdo qytet që keqbërësit më të mëdhenj të tyre të ngrenë kurthe në to, por në fakt, kurthet ata ia ngrenë vetëm vetes së tyre, dhe nuk e ndiejnë. (123) E kur atyre u vjen ndonjë ajet - shenjë (nëpërmjet të Dërguarit të Zotit), thonë: “Ne nuk do të besojmë derisa të na jepet edhe neve siç u janë dhënë të dërguarve të Allahut!” Allahu e di më mirë se ku (në dorën e kujt) e vë mesazhin e Tij! Ata që bëjnë të këqija, do t’i godasë poshtërim nga ana e Allahut dhe një ndëshkim i ashpër, për shkak të kurtheve që ngrenin! (124) Atë që Allahu dëshiron ta udhëzojë, ia hap zemrën atij për (të pranuar) Islamin, ndërsa atë që dëshiron ta humbasë, atij ia bën zemrën të ngushtë e të shtrenguar, sikur të ishte duke u ngjitur në qiell... Kështu Allahu e vë “ndytësirën” mbi ata që nuk besojnë. (125) Dhe kjo është rruga e drejtë e Zotit tënd! Ne tashmë i kemi detajuar ajetet (Tona) për njerëzit që kujtohen (marrin mësim). (126) ... Për ta do të jetë Vendi i Paqes (Xhenneti), te Zoti i tyre, dhe Ai do të jetë Mbrojtësi i tyre (si shpërblim) për çfarë bënë (dikur në dynja). (127) Dhe ditën kur Ai do t’i mbledhë të gjithë (dhe t’u thotë): “O komuniteti i xhinëve! Ju e keni tepëruar shumë ndaj njerëzve...” dhe aleatët e tyre nga njerëzit do të thonë: “O Zoti ynë! Ne përfituam nga njëri – tjetri, dhe arritëm në afatin tonë, të cilin na e ke caktuar Ti.” Allahu do të thotë: “Zjarri është vendbanimi juaj, ku do të qëndroni përjetësisht, përveç çfarë dëshiron Allahu! Vërtet, Zoti yt është i urtë, i gjithëdijshëm! (128)

Dhe kështu (në këtë mënyrë), Ne i bëjmë aleatë disa nga zullumqarët me disa të tjerë (të llojit të tyre), për shkak të asaj që bënin. (129) “O komunitet i xhinëve dhe i njerëzve! A nuk ju patën ardhur të dërguar nga mesi juaj, për t’ju treguar ajetet e Mía dhe për t’ju paralajmëruar për takimin me këtë ditë tuajën?”... Ata do të thonë: “Ne dëshmojmë kundër vetes sonë!”... Ata i pati mashtruar jeta e dynjasë dhe do të dëshmojnë kundër vetvetes se kanë qenë jobesimtarë. (130) Kjo, sepse Zoti yt nuk do t’i shkatërronte qytetet, për shkak të keqbërjes, ndërkohë që banorët e tyre nuk ishin në dijeni (për çështjen e Tij). (131) Dhe për secilin ka shkallë (të ndryshme “shpërblimi”) për çfarë kanë bërë... dhe Zoti yt nuk është i pavëmendshëm ndaj asaj që bëjnë ata. (132) Dhe Zoti yt është i Pasuri (që s’ka nevojë për askënd), Mëshiruesi! Nëse do, Ai ju zhduk dhe sjell pas jush çfarë të dojë, ashtu siç ju krijoi edhe ju nga pasardhësit e një populli tjetër. (134) Vërtet, ajo që ju premtohet ka për të ardhur patjetër, dhe ju nuk mund t’i ikni dot! (135) Thuaj: “O populli im, punoni në drejtimin tuaj, ndërkohë që edhe unë bëj timen, dhe do ta merrni vesh se për kë do të jetë fundi i mirë! Vërtet, keqbërësit nuk shpëtojnë dot!” [El-En’ām: 122-135]

Konteksti kthehet edhe një herë tjetër te shtylla kryesore e sures, për të bërë krahasimin nëpërmjet pyetjes: **“Vallë, ai që ishte i vdekur dhe që Ne e ngjallëm...”** [El-En’ām: 122], pra që ishte i vdekur kur gjendej në mosbesim. Mohuesi i Allahut, i cili nuk ka besim, në të vërtetë është i vdekur, sepse besëlidhja e tij me Allahun ka “vdekur”, dhe ai ka dalë jashtë kornizës së të qenurit ‘mëkëmbës i Zotit në Tokë’. Personi i tillë e ka shpërdoruar amanetin Hyjnor, dhe ka dështuar në testin e sprovimit, prandaj është si të mos ishte krijuar asnjëherë dhe sikur të mos ekzistonte fare, dhe sikur vazhdon akoma të gjendet në mosekzistencë, si një i vdekur mes të vdekurve. Pastaj, personin e tillë, Allahu nëpërmjet besimit “e ngjall”, dhe Kur’anin e bën dritë për të. Dhe ai jeton nën rrezatimin e udhëzimit të tij, dhe nën ato drita ai ecën mes njerëzve. A mund të krahasohet me këtë person të tillë, ai që gjendet akoma në errësirat e injorancës dhe të idhujtarisë, dhe që nuk del dot prej tyre: **“Kështu u janë zbukuruar jobesimtarëve ato (veprat) çfarë bëjnë!”** [El-En’ām: 122], Pra, atyre ua kanë zbukuruar djajtë dhe të dashurit e tyre ato punë që bëjnë.

“Dhe kështu, Ne kemi bërë në çdo qytet që keqbërësit më të mëdhenj të tyre...” [El-En’ām: 122] Në çdo qytet të madh, në çdo vendbanim të madh, të mëdhenjtë e atyre vendeve, sunduesit dhe komplotistët, në shumicën e rasteve, janë ata më pasanikët. Dhe nga ajo që njihet në jetën njerëzore është se “luksi” është bashkëshoqëruesi i shthurjes. Kur njeriu jeton në luks dhe noton në mirësi, dhe nuk e zotëron besimin i cili e ndalon atë të shkelë kufijtë e njerëzores, njeriu i tillë mësyn shthurjen, gjë e cila e bën atë të jetë një nga ata ndaj të cilëve “vërtetohet fjala dhe kërcënimi”, kërcënim me të cilin Allahu e ka paralajmëruar njeriun. E ata të cilët kanë arritur në shkallën e luksit, që i kanë kapërcyer kufijtë e sjelljes së mirë, dhe që janë bërë kriminelët më të mëdhenj, nga të tillët nuk pritet që të bëjnë pendesë dhe as të drejtohen: **“Dhe kështu, ka hyrë në fuqi Fjala e Zotit tënd** (vendimi i Tij) **ndaj atyre që i kanë shkelur kufijtë** (e vënë nga Allahu dhe kanë dalë nga rruga) **që ata nuk do të besojnë!”** [Junus: 33] **“Dhe sa shekuj kemi shkatërruar pas Nuhit! Dhe Zoti yt mjafton si Njohës i mirë dhe Vëzhgues i mëkateve të robërve të Tij!”** [El-Isrā’: 17]

Ata shkelës, kur u vinte ndonjë ajet-shenjë nga Zoti, thoshin: **“Nuk do të besojmë derisa të na jepet ashtu siç u është dhënë të dërguarve të Allahut”** [El-En’ām: 124], për shkak të mendjemadhësisë së tyre: **“Dhe ata që nuk e presin takimin me Ne, thonë: “Pse nuk na janë zbritur engjëj, ose të shikonim Zotin tonë?”... Vërtet, ata u bënë mendjemëdhenj në vetvete dhe treguan kryelartësi të madhe.”** [El-Furkân: 21]. Ata u bënë mendjemëdhenj në vetvete, u mashtruan dhe u humbën nga paria jobesimtare, i kaluan caqet në padrejtësi dhe tirani e kërkuan t’u jepej njëloj siç u ishte dhënë të dërguarve të Allahut. I Madhërishmi thotë për të tillët: **“Por, secili person prej tyre kërkon t’i jepen libra të hapur.”** [El-Muddeththir: 52] Libra të hapur, jo të mbështjellë dhe as të mbyllur, që kjo “tirani dhe mendjemadhësi e tyre”, t’i lexojë kur të dojë. I Madhërishmi u kthen përgjigje atyre duke u thënë se të dërguarit janë të Tijët, dhe është Ai i Cili i zgjedh dhe i për zgjedh ata. Ai e di më mirë se në dorën e cilit e vë Mesazhin e Tij, dhe kjo mendjemadhësi që ata ndjekin në këtë jetë, do t’u kthehet në poshtërim, përlulje, mundim e vuajtje në ahiret.

Më pas, në vazhdim të këtyre ajeteve të ndritura, i Madhërishmi sqaron se atë që Ai dëshiron ta udhëzojë në rrugë të drejtë, ia hap zemrën për të pranuar Islamin, kurse atë që Ai do ta humbasë, atij ia bën

zemrën të ngushtë dhe të shtrënguar sikur të ishte duke u ngjitur në qiell... Kështu e vë Allahu “ndyrësirën” mbi ata që nuk besojnë!

Termi “ndyrësirë” është cituar në suren El-Bekare (ajeti 59), e po ashtu edhe në suren El-A’rāf (ajeti 134), dhe vjen me termin “er-rixhz”. Kurse në suren El-En’ām, e po ashtu edhe në suren El-Māide, ky term vjen me një ndryshim të shkronjës së fundit, nga “z”, në “s”, pra “er-rixhs”. Të dy këto terma në Kur’an përdoren për të treguar për ndotjen e preکشme, siç është gjëja e ngordhur, ose për ndotjen figurative, siç janë mosbesimi, hipokrizia, vesveset e djalit dhe mundimi që rezulton nga mosbesimi dhe mëkatet. Për të gjitha këto thuhet “rixhs” ose “rixhz”. Gjithashtu, “er-rixhz” mund të përdoret për diçka të cilën e neverit natyra e njeriut, ose mendja, ose sheriat.

Më pas i Madhërishmi thotë: **“Dhe kjo është rruga e drejtë e Zotit tënd! Ne tashmë i kemi detajuar ajetet (Tona) për njerëzit që kujtohen (marrin mësim).”** [El-En’ām: 126] ... I kemi sjellë të larmishme ajetet e Kur’anit, në mënyrë që të përfitojnë prej tyre njerëzit e të gjitha niveleve, në varësi të predispozitës së tyre, nëse ata janë të gatshëm të marrin mësim dhe të reflektojnë. E ata që u besojnë ajeteve të Allahut, ata i pret Vendi i Paqes te Zoti i tyre dhe Ai është mbështetësi i tyre për shkak të asaj që ata bëjnë.

“O komuniteti i xhinëve! Ju e keni tepruar shumë ndaj njerëzve...”. [El-En’ām: 128] Kur’ani i lavdishëm na ka bërë të ditur se Allahu i madhërishëm ka krijuar krijesa dhe popuj që i ka quajtur xhinë dhe ka krijuar krijesa që i ka quajtur melaike-engjëj, siç ka krijuar kafshët, bagëtitë, pemët, e të tjera... S’ka kafshë apo gjallesë që ecën nëpër tokë, dhe as zogj që fluturojnë me krahët e tyre, e që të mos jenë popuj si ne njerëzit. Xhinët, siç thuhet në librin e Allahut, janë krijesa si njeriu për sa i përket aftësisë së tyre të vetëdijes dhe ndërgjegjes. Ata kanë shqisën e dëgjimit, të shikimit, aftësi mendore, e të tjera të ngjashme. Për këtë arsye, ligjërimi i Kur’anit të lavdishëm u është drejtuar edhe atyre. Edhe ata janë thirrur të ndjekin Pejgamberin e nderuar, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të! E nga ata pati që iu përgjigjën Allahut dhe të Dërguarit të Tij, dhe që e pranuan Mesazhin, siç pati edhe të tillë që u rebeluan, mohuan dhe nuk e pranuan atë Mesazh: **“Dhe se ne, prej nesh ka që janë të mirë, e prej nesh ka edhe jo të tillë. Ne jemi të rrugëve të ndryshme.”** [El-Xhinn: 11] Dhe ata që besuan dhe iu përgjigjën Allahut dhe të Dërguarit të Tij, thanë: **“O populli ynë,**

përgjigjuni thirrësit të Allahut dhe besoni në të! Allahu do t'ju falë mëkatet tuaja dhe do t'ju mbrojë nga një dënim i dhimbshëm!" [El-Ah'kâf: 31] Xhinët patën thënë gjithashtu: **"Vërtet, ne kemi dëgjuar një Kur'an të mahnitshëm... (1) që udhëzon në rrugën e duhur, dhe ne kemi besuar në të, e ne nuk do t'i shoqërojmë kurrë Zotit tonë, askënd."** [El-Xhinn: 1-2] Pra, ata që pretendojnë që xhinët të jenë mikrobe ose baktere, bien ndesh me ato që thuhën rreth tyre në librin e Zotit. Kush kishte atë mendim, duhet t'i kthehet asaj që thuhet në Kur'an, pa shtuar as mangësuar asgjë prej tij. Ato histori që tregohen nga rrëfimtaret, apo komentuesit, apo predikuesit, në lidhje me xhinët dhe se ata marthohen me njerëzit, e të tjera, që nuk thuhën në Kur'anin e lavdishëm as transmetohen nga Suneti pejgamberik, të gjitha këto janë shtesa të cilat muslimani duhet t'i shikojë vetëm me sytë të Kur'ani i lavdishëm. Çfarë thuhet në Kur'an rreth tyre, ato janë argumenti i saktë dhe pranohen, kurse çfarë nuk gjendet në të, duhet të tregohet kujdes i madh ndaj atyre thënieve.

Kultura gojore që mbizotëron në Gadishullin Arab, e cila është ndikuar nga thëniet e njerëzve të Librit (hebrenjve) dhe nga ato që ata kanë përhapur në gadishull edhe përtej tij, pati një ndikim të madh në nxitjen e njerëzve t'i përcjellin pa asnjë lloj pengese tregimet për xhinët dhe për marrëdhëniet e tyre me njerëzit. Nëse njerëzit do t'i përmbahehin vetëm asaj që përcillet në librin e Allahut – bekuar dhe lavdëruar qoftë Ai – dhe të qëndronin në ata kufij, pa shtuar gjë, nuk do të ishin përhapur gjithfarëlloj idesh të cilat i kanë prishur mendjet dhe besimin e besimtarëve, e kanë prishur imazhin e tyre për botën e fshehtë, dhe e kanë rrënuar atë që ka ndërtuar Kur'ani i ndritur në zemrat e tyre, si çlirimin nga frika nga natyra dhe nga krijesat e botës së fshehtë, e të tjera si këto.

Kur'ani i Lavdishëm deshi të na tregonte se ka edhe krijesa të tjera përveç nesh, një lloj i të cilave zotërojnë aftësi mendore dhe që u është drejtuar mesazhi i Kur'anit famëlartë, ashtu siç na drejtohet neve, dhe janë ngarkuar me detyra fetare ashtu siç jemi ngarkuar edhe ne. Por kjo nuk tregon për shfuqizimin e ndryshimeve dhe rrëzimin e ndarjeve mes nesh dhe atyre botëve. Allahu i madhërishëm, me urtësinë e Tij, i ka bërë engjëjt të përkushtuar t'i binden Atij. Ata e lavdërojnë Allahun natë e ditë dhe nuk lodhen as mërzhiten nga kjo. Ata nuk e kundërshtojnë Allahun e madhërishëm për urdhrat që Ai u jep, por e zbatojnë me

përpikëri çdo gjë që u urdhërohet. Po ashtu, Allahu i ka bërë njerëzit mëkëmbës të Tij në Tokë. Ai i ka krijuar ata nga vetë toka, tek ajo kthehen kur vdesin dhe prej saj do të nxirren edhe një herë tjetër. Allahu i madhërishëm i ka bërë njerëzit të jenë në gjendje të bëjnë mirë, edhe keq, dhe i ka bërë ata të ekzistojnë në botën që ne e shikojmë me sytë tanë; misioni i tyre është i lidhur me këtë botë dhe i kufizuar në të. I Madhërishmi ka krijuar edhe xhinët dhe krijojti ata predispozita të ngjashme, për të bërë mirë edhe keq, edhe pse origjina nga ata janë krijuar është nga zjarri, me qëllim për të demonstruar fuqinë e Tij, madhëruar qoftë Ai! Ai iu drejtua atyre me këtë Kur'an të shenjtë dhe u dërgoi atyre të Dërguarin e Tij, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të. Fakti që ata morën këtë Mesazh nuk i nxjerr ata nga korniza e të qenit pjesë e “Botës së Fshehtë”, e cila nuk lidhet me ne, as ne nuk lidhemi me të... e cila nuk ndikon te ne dhe as ne nuk ndikojmë tek ajo. Marrëdhënia e tyre me njerëzit nuk kalon përtej vesvesit me anë të frymëzimit, joshjes dhe zbukurimit të fshehur, që ne nuk e vëmë re. Por, asnjë nga ata nuk e ka pushtetin të ndikojë tek njeriu më shumë se kaq... kjo çështje nuk e kalon nivelin e vesvesit dhe gjendjen e tij.

E gjithë ajo që ka hyrë tek ne nëpërmjet kulturës gojore, është një trashëgimi izraelite, që rezulton nga hapja e modelit izraelit ndaj asaj të padukshmeje. Ai popull patën eksperiencë të tilla për shkak të një urtësie që vetë Allahu i madhërishëm e desh. I Madhërishmi ia dha Sulejmanit a.s. atë pushtet që e përmend Kur'ani, siç i dha edhe Musait nëntë shenja mrekullie. Davudit ia dha mrekullinë sipas së cilës hekuri në duar të tij bëhej i butë, e gjithashtu bëri për të që malet edhe zogjtë ta madhëronin Allahun së bashku me të. Por, të gjitha këto gjëra, nuk i bënë xhinët të dilnin nga të qenit pjesë e botës së padukshme. Ajo lidhje e kufizuar që ndodhi mes tyre dhe Sulejmanit ishte një lidhje që ndodhi me urtësinë e Allahut të plotfuqishëm. Mesazhi i Muhammedit, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të, i riktheu çështjet në vendin e tyre të duhur. Ai është një mesazh që e anashkaloi çështjen e kapërcimit të rregullave dhe të ligjeve hyjnore, të cilat i Madhërishmi i ka vënë për universin, natyrën, njeriun, xhinët, engjëjt, për djajtë dhe për të gjitha krijesat e për çdo popull që i Madhërishmi ka krijuar. Kur Sulejmani a.s. bëri lutje t'i nënshtroheshin era, djajtë edhe xhinët, ai tha: **“Zoti im, më fal mua dhe më dhuro një mbretëri të tillë që nuk do ta ketë askush pas meje!”** [Sād: 35], dhe Allahu iu përgjigj thirrjes

së tij. Prandaj, ne nuk duhet të kalojmë përtej këtyre kufijve, përveç nëse Kur'ani citon ndonjë gjë në lidhje me këtë. Gjithashtu, ne nuk kemi nevojë t'i interpretojmë xhinët si baktere ose mikrobe, siç bëri Shejhu Muhammed Abdu, të cilin e ndoqi edhe Shejhu Rashid Rida... dhe gabimet e të mëdhenjve janë të po asaj mase sa vetë niveli i autorëve të tyre. Xhinët janë krijesa për të cilat ne dimë vetëm aq sa na ka treguar Kur'ani famëlartë, kështu që, kur flitet rreth tyre, ne nuk lejohet të shtojmë asgjë më shumë në lidhje me ta, as nga kultura e njerëzve të Librit dhe as nga kultura e kohës së injorancës para Islamit.

Ne themi: Kur'ani është argumenti i fortë ndaj çdo njeriu dhe s'ka asnjë njeri fjala e të cilit mund të konsiderohet argument ndaj Kur'anit të lavdishëm. Kur'ani e ka kufizuar marrëdhënien e tyre me ne ndërtuar mbi dy çështje: Ata na shohin, ndërkohë që ne nuk i shohim ata: **"Ai ju sheh ju - ai dhe lloji i tij – prej andej nga ju nuk i shihni ata..."** [El-A'rāf: 27], dhe e dyta: Disa nga ata i frymëzojnë ata njerëz që janë të njëjtë me ta në vepra jo të mira dhe në devijim, duke i frymëzuar me fjalë të zbukuruara, mashtruese: **"... djajtë e njerëzve dhe të xhinëve, të cilët e frymëzojnë njëri-tjetrin me fjalë të bukura, për të mashtruar ..."**. [El-En'ām: 112] Ky frymëzim bëhet nëpërmjet mënyrave të fshehta dhe jo në mënyrë të drejtpërdrejtë, që depërton në shpirtin e njeriut. Kjo do të thotë që puna dhe ndikimi i tyre nuk kalon përtej vesvesit dhe përpiket ta bëjë njeriun t'i neverisë disa gjëra dhe të largohet prej tyre ose t'i konsiderojë të mira ato dhe të shkojë drejt tyre. Dhe vesvesi nuk e kapërcen nivelin e përpjekjes për ta zbukuruar diçka ose për ta neveritur diçka në shpirtin e njeriut, por njeriu e vendos vetë ta pranojë këtë vesves apo jo. Dhe kjo është ajo të cilën e thotë Kur'ani: **"Djalli ua ka zbukuruar atyre punët e tyre, dhe i ka larguar ata nga rruga..."** [En-Neml: 24] Të gjitha këto nuk e mbështesin askund idenë e depërtimit të xhinëve dhe të djajve tek njeriu dhe banimin e tyre në trupin e tij: **"Vërtet, për sa u përket robërve të Mi, ti nuk ke asnjë pushtet mbi ta... përveç ndaj të devijuarve që të ndjekin ty."** [El-Hixhr: 42] Devijimi është një shkak për t'u bërë i ndjeshëm ndaj vesvesit dhe zbukurimit të djallit dhe konsiderohet një parapërgatitje për këtë. Prandaj, edhe Kur'ani i lavdishëm e tregon kështu atë skenë, të thënë në mënyrë të shkurtër dhe të plotë: **"Dhe kur çështja të përfundojë, djalli do të thotë: "Vërtet, Allahu ju kishte premtuar premtimin e vërtetë, kurse unë ju premtova, por ju**

tradhtova. E unë nuk kisha asnjë pushtet mbi ju, përveçse ju ftova, dhe ju m'u përgjigjët mua... ”. [Ibrahim: 22] Pra pushteti i tij është i kufizuar në thirrjen që ai bën me anë të vesvesit të fshehtë dhe të frymëzimit të fshehtë gjithashtu. Dhe kur njeriu është i devijuar, apo kur besimi i tij përfshin edhe idhujtarinë, atëherë nga personat e tillë ndodh që ata t'i përgjigjen thirrjes së djallit: **“... përveçse ju ftova, dhe ju m'u përgjigjët mua, prandaj mos më fajësoni mua, por fajësoni veten tuaj! As unë nuk jam shpëtimtari juaj, dhe as ju jeni shpëtimtarët e mi! Vërtet, unë e mohoj adhurimin që më bënit dikur. Vërtet, keqbërësve u takon një ndëshkim i dhimbshëm.”** [Ibrahim: 22] Gjithashtu Allahu i madhërishtëm na e ka përmendur edhe atë çfarë bëri djalli me idhujtarët kurejshë: **“Dhe mos u bëni si ata që dolën nga shtëpitë e tyre me mendjemadhësi dhe për t'u parë nga njerëzit, dhe që pengojnë nga rruga e Allahut. Allahu e di shumë mirë gjithçka që ata bëjnë. (47) Dhe kur shejtani ua zbukuroi veprat e tyre, dhe u tha: “Asnjë nga njerëzit nuk mund t'ju mundë sot, dhe unë jam mbrojtësi juaj!”.** Por, kur dy ushtritë (ajo e muslimanëve dhe ajo e idhujtarëve mekas) panë njëra-tjetrën, ai u kthye nga thembrat (u zmbraps), dhe tha: **“Vërtet, unë distancohem nga ju! Unë shoh atë që ju nuk e shihni. Vërtet, unë kam frikë nga Allahu!... Dhe, Allahu është i ashpër në ndëshkim.”** [El-Enfāl: 47-48] Pra, pavarësisht kundërshtimit që ai bëri ndaj Allahut, mospëruljes me sexhde para Ademit, dëbimit të tij nga Xhenneti dhe deklarimit se ai do të jetë përjetësisht në zjarr, ai tha: **“Unë kam frikë nga Allahu!”** [El-Enfāl: 48], ndërkohë që idhujtarët dhe mëkatarët arrogantë shkojnë përtej këtij niveli, pavarësisht se asnjëherë nuk duhet hequr shpresa nga mëshira e Allahut. Pra, ai djall, të cilin Allahu e ka përbuzur dhe ka bërë që destinacioni i tij i fundit të jetë zjarri, nuk e mohon se ia ka frikën Allahut dhe ndodh që të ndalojë së nxituri njerëzit me vesvese, pastaj edhe të largohet prej tyre. Ai nuk e përmbush asnjë premtim që u bën njerëzve, e megjithëkëtë, e pavarësisht të gjitha këtyre ajeteve të qarta, muslimanët e kanë braktisur Kur'anin e ndritur dhe kanë mësyre për tjetër kund e merren me transmetime dhe gojëdhëna të cilat Kur'ani nuk i konfirmon... pa ia vënë veshin asaj se Kur'ani është dominuesi i gjithë diturisë që ekziston në këtë gjithësi dhe se është e domosdoshme që çdo gjë t'i nënshtrohet atij. Ne kemi vërejtur se kjo është një çështje që shfrytëzohet shumë, kështu që, herë trajtojmë interpretime që nuk i pranon libri i Allahut e

herë refuzojmë çështje që mund të çojnë në mosbesim dhe në mohimin e asaj që thuhet në Kur'an, siç kanë bërë shumë ateistë dhe ata që janë ndikuar prej tyre. Ka nga ata muslimanë që e besojnë kur dikush pretendon se xhinët e kanë urdhëruar të vjedhë, ose të marrë ryshfet... dhe njerëzit kanë ikur aq larg sa e kanë kapërcyer librin e Allahut e interesohen për transmetime që nuk u shpëtojnë dot anomalive dhe shtrembërimeve, të cilat kanë shumë probleme në tekstin e tyre dhe në vërtetësinë e atyre personave që i transmetojnë ato, përveç faktit që nuk kuptohen si duhet.

Ne besojmë se ata që i përhapin këto çështje dhe që i përforcojnë ato, dhe që i kthejnë ato në realitet të prekshëm, ata në fakt janë shkatërrues dhe mendjelehtë, që e kanë tejkaluar Kur'anin dhe i kanë tejkaluar mësimet e Pejgamberit të përzgjedhur, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të! Ata kanë rendur pas miteve, të frymëzuar nga djajtë e njerëzve dhe nga armiqtë e këtij umeti, të cilët punojnë natë e ditë për të grabitur pasurinë e tij, për të shqyer qenësinë e tij, për t'i shkatërruar bazat që e mbajnë atë në këmbë e për t'i bërë ata një umet të çmendurish, të devijuarish, sharlatanësh dhe mashtruesish, në mënyrë që të bëhet më e lehtë shfarosja e tyre, dhe që shteti i bijve të Izraelit të jetë jo vetëm që nga Nili e deri në Eufrat, por që nga oqeani e deri në Gjirin Arabik.

Kur Allahu i madhërishëm thotë: **“O komuniteti i xhinëve! Ju e keni tepruar shumë ndaj njerëzve...”** [El-En'ām: 128], dhe u keni bërë atyre shumë vesvese, për t'i humbur dhe larguar nga rruga e Zotit, duke bërë që shumë nga njerëzit të jenë të prishur, të devijuar, shkelës të kufijve, i Madhërishmi dëshiron të sjellë argumentin e Tij për të dyja palët, për palën e djajve nga mesi i njerëzve dhe për djajtë e xhinëve, para se ata të hyjnë në zjarr. Ky është një dialog si ata që janë sjellë në Kur'an mes atyre që ishin të dobët në dynja dhe atyre që ishin mendjemëdhenj: **“Dhe ata që nuk besuan, thanë: “Ne kurrë nuk do të besojmë në këtë Kur'an, dhe as në atë (Tevratin që është) para tij!”**. E sikur ta shihje kur keqbërësit, të ndaluar përpara Zotit të tyre, ia kthejnë njëri-tjetrit fjalën, dhe ata që ishin të dobët u thonë atyre që ishin mendjemëdhenj: **“Po të mos ishit ju, ne do të kishim qenë besimtarë!”** (31) Ata që ishin mendjemëdhenj, u thonë atyre që kishin qenë të dobët: **“A ne ju penguan nga udhëzimi, pasi ai ju erdhi?! Jo, por ju ishit kriminelë!”**. (32) Dhe ata që kishin qenë të dobët, u thonë

atyre që ishin mendjemëdhenj: **“Jo, por ishte komploti juaj i natës dhe i ditës (ai që na çoi në humbje), kur na urdhëronit ta mohojmë Allahun, dhe t'i shoqërojmë Atij të tjerë!”**... Dhe e fshehin pendesën kur e shohin dënimin... e Ne vendosim pranga në qafat e atyre që nuk besuan. A do të shpërblehen me gjë tjetër përveçse sipas asaj që kishin bërë (dikur në dynja)?!” [Sebe': 31-33]

“... dhe aleatët e tyre nga njerëzit do të thonë: “O Zoti ynë! Ne përfituam...” [El-En'ām: 128], dhe kjo është një skenë nga skenat e Ditës së Ringjalljes, atëherë kur gjithë njerëzit dhe xhinët do të qëndrojnë para Allahut dhe të këqijve, mohuesve dhe rebelëve nga xhinët do t'u thuhet: **“O komuniteti i xhinëve! Ju e keni tepruar shumë ndaj njerëzve...”** [El-En'ām: 128], duke i devijuar ata. Në suren Jā – Sîn, i Madhërishmi thotë: **“Vërtet, ai (djalli) ka çuar në humbje një mizëri nga mesi juaj, prandaj ju a nuk logjikoniit aspak?!”** [Jā-Sîn: 62]

Pastaj, aleatët e tyre njerëz thonë: **“O Zoti ynë! Ne përfituam nga njëri – tjetri ...”** [El-En'ām: 128], sepse xhinët e shijuan devijimin e njerëzve dhe atyre sikur u pëlqente dhe e shijonin atë që pretendohet sikur ata kishin aftësi për të devijuar të tjerët dhe për t'i çuar në humbje ata. Kurse aleatët e tyre njerëz shijuan ato dëshira dhe teka në të cilat i shtynë xhinët dhe të cilat ua zbukuruan atyre.

“... dhe arritëm në afatin tonë, të cilin na e ke caktuar Ti.” [El-En'ām: 128] Dhe ja tani, ne sot në këtë ditë, në Ditën e Ringjalljes, jemi para Teje...!

Allahu i madhërishëm nuk na i përmend këtu të gjitha bisedat dhe debatet e shumta që janë përmendur në vende të tjera në Kur'an, ku secila palë distancohet nga tjetra, sepse kjo është bërë e ditur tashmë nga ajete të shumta në suren El-Bekare dhe do të vijjnë edhe në suret e ardhshme, si në suren Ibrahim e të tjera. Por, i Madhërishmi sikur nxitoi t'i shpinte ata në zjarr: **“Allahu do të thotë: “Zjarri është vendbanimi juaj...!”** [El-En'ām: 128], për të gjithë ju (xhinët bashkë me aleatët e tyre njerëz) dhe aty do të qëndroni përgjithmonë, përveç çfarë dëshiron Allahu. Dhe thënia: “përveç çfarë dëshiron Allahu”, nuk nënkupton se ndëshkimi do të ndalojë, por ka kuptimin e talljes me ta, ose ndoshta mund të kihet për qëllim me këtë ato periudha të cilat njerëzit zakonisht i quajnë ndalesa, dhe sikur këto përjashtohen, të tillat janë cituar në Kur'an si në këtë rast: **“A kjo (gjendje) është më e mirë apo pema e zekumit? (62) Ne e kemi bërë atë si mundim për keqbërësit.**

(63) Ajo është një pemë që del nga fundi i zjarrit flakërues, (64) dhe frytet e saj janë si të ishin kokat e djajve. (65) Dhe vërtet, ata do ta hanë nga ato (fruta), dhe do t'i mbushin barqet me to. (66) Pastaj ata, pas atyre (frutave që hanë), do të kenë pije një përzierje me ujë të nxehtë..." [Es-Sāf'fāt: 62-67], që tregon se do të ketë një zhvendosje nga zjarri për në një vend tjetër, ku gjendet ushqim dhe pije të këtij lloji. Edhe në suren Er-Rrahmān, i Madhërishmi thotë: **"Ky është xhehe-nemi të cilin e përgënjeshtrojnë kriminelët. (43) Ata do të sillen mes tij dhe mes një uji të nxehur (në shkallën maksimale)."** [Er-Rrahmān: 43-44] Dhe ky është përjashtimi që thuhet këtu në këtë suren El-En'ām: **"... përveç çfarë dëshiron Allahu!"** Pra, bëhet fjalë për ato momente të ndryshimit të llojeve të ushqimit dhe të pijes, e cila është një lloj tjetër mundimi.

"Dhe kështu (në këtë mënyrë), Ne i bëjmë aleatë disa nga zullum-qarët me disa të tjerë (të llojit të tyre), për shkak të asaj që bënin." [El-En'ām: 129] Ata mendonin se po merrnin diçka pa i parë Allahu dhe se ia dolën ta bënin këtë... por Allahu i madhërishëm do ta marrë në llogari secilin e do ta shpërblejë ose do ta ndëshkojë, në varësi të të mirave apo të këqijave që ka bërë vetë, me duart e veta.²²⁶

Pjesa e trembëdhjetë:

Rreth sqarimit për humbëtitat ku gjendeshin politeistët, për guximin e tyre për të gjykuar vetë - pa marrë parasysh Zotin e madhërishëm – në deklaratimet e tyre rreth hallallit dhe haramit

"وَجَعَلُوا لِلَّهِ مِمَّا ذَرَأَ مِنَ الْحَرْثِ وَالْأَنْعَامِ نَصِيبًا فَقَالُوا هَذَا لِلَّهِ بِزَعْمِهِمْ وَهَذَا لِشُرَكَائِنَا فَمَا كَانَ لِشُرَكَائِهِمْ فَلَا يَصِلُ إِلَى اللَّهِ وَمَا كَانَ لِلَّهِ فَهُوَ يَصِلُ إِلَى شُرَكَائِهِمْ سَاءَ مَا يَحْكُمُونَ (136) وَكَذَلِكَ زَيْنَ لَكثيرٍ مِنَ الْمُشْرِكِينَ قَتَلَ أَوْلَادَهُمْ شُرَكَائُهُمْ لِيزِدُوهُمْ وَلِيَلْبِسُوا عَلَيْهِمْ دِينَهُمْ وَلَوْ شَاءَ اللَّهُ مَا فَعَلُوهُ فَذَرْهُمْ وَمَا يَفْتَرُونَ (137) وَقَالُوا هَذِهِ أَنْعَامٌ وَحَرْثٌ حِجْرٌ لَا يَطْعَمُهَا إِلَّا مَنْ نَشَاءُ بِزَعْمِهِمْ وَأَنْعَامٌ حُرِّمَتْ طَهُورُهَا وَأَنْعَامٌ لَا يَذْكُرُونَ اسْمَ اللَّهِ عَلَيْهَا افْتِرَاءٌ عَلَيْهِمْ سَيَجْزِيهِمْ بِمَا كَانُوا يَفْتَرُونَ (138) وَقَالُوا مَا فِي بُطُونِ هَذِهِ الْأَنْعَامِ خَالِصَةٌ لِّذُكُورِنَا وَمُحَرَّمٌ عَلَى أَزْوَاجِنَا وَإِنْ يَكُن مِثْقَلُهُمْ فِيهِ شُرَكَاءُ سَيَجْزِيهِمْ وَصَفَهُمْ إِنَّهُ حَكِيمٌ عَلِيمٌ (139) قَدْ خَسِرَ الَّذِينَ قَتَلُوا أَوْلَادَهُمْ سَفَهًا بِغَيْرِ عِلْمٍ وَحَرَّمُوا مَا رَزَقَهُمُ اللَّهُ افْتِرَاءً عَلَى اللَّهِ قَدْ ضَلُّوا وَمَا كَانُوا مُهْتَدِينَ (140)"

²²⁶ Esh-Sha'ravi, *Tefsir 'ush-Sha'ravi*, referencë e mëparshme, 7/2742, interpretimi i ajetit 129, të sures El-En'ām.

“Nga të mbjellat dhe bagëtitë që Allahu i ka krijuar, ata (idhujtarët) kanë caktuar pjesë për Allahun dhe thonë: “Kjo është për Allahun” – sipas pretendimit të tyre – “dhe kjo është për idhujt tanë”. Dhe çfarë është për idhujt e tyre, ajo nuk arrin te Allahu... kurse, çfarë ata e kanë caktuar për Allahun, ajo arrin te idhujt e tyre!! Sa i shëmtuar është gjykimi që ata bëjnë!! (136) Po kështu, shumë idhujtarëve, idhujt e tyre ua kanë bërë t’u duket e bukur vrasja e fëmijëve të tyre, për t’i shkatërruar ata, dhe për t’ua bërë të ngatërruar fenë e tyre. Dhe po të donte Allahu, ata nuk do ta bënë këtë, prandaj, lëri ata dhe ato çfarë ata trillojnë! (137) Dhe ata, sipas pretendimit të tyre (të pabazë), thonë: “Këto kafshë dhe të korra, janë të ndaluara, dhe nuk mund të hajë askush prej tyre, përveç kush duam ne!”... Dhe (ka) bagëti (deve) që kurri i tyre është bërë i ndaluar (t’u hipet), dhe bagëti në të cilat nuk e përmendin emrin e Allahut, si shpifje ndaj Tij... Ai do t’i “shpërblejë” ata për shpifjet që bënin! (138) Dhe ata thonë: “Ato çfarë gjenden në barkun e këtyre kafshëve, janë ekskluzivisht për meshkujt tanë, dhe të ndaluara për femrat tona!”... E nëse ato janë (lindin) të ngordhura, atëherë të gjithë kanë pjesë në to!! Ai do t’i “shpërblejë” ata për përshkrimin e tyre (që e bëjnë)! Vërtet, Ai është i urtë dhe i gjithëdijsëm! (139) Vërtet, janë të humbur ata që vranë fëmijët e tyre në marrëzi, pa asnjë dituri, dhe e bënë të ndaluar çfarë Allahu u kishte dhënë, duke shpifur kështu ndaj Allahut... Vërtet, ata devijuan dhe nuk ishin aspak të udhëzuar (në të drejtën).”
 [El-En’ām: 136-140]

“Nga të mbjellat dhe bagëtitë që Allahu i ka krijuar, ata (idhujtarët) kanë caktuar pjesë për Allahun...” [El-En’ām: 136] Ky ajet flet për autoritetin që idhujtarët i kishin dhënë vetvetes në lidhje me vendosjen e dispozitave ligjore se çfarë është e lejuar dhe çfarë e ndaluar për ta në të korrat, bagëtitë e të tjera. Ata e injoruan faktin se autoriteti për të gjykuar për lejimin dhe ndalimin, për çdo gjë, është çështje që i takon vetëm Allahut të madhërisëm, bekuar dhe lartësuar qoftë Ai. Gjithë autoriteti i përket vetëm Allahut dhe robi nuk ngarkohet me asnjë detyrë tjetër përveçse me ato që ia ngarkon dhe ia bën detyrë Allahu dhe se asgjë nuk është e ndaluar për të, përveç asaj çfarë ia ka bërë të ndaluar Allahu. Allahu i madhërisëm i ka shtjelluar në detaje dhe

qartë të gjitha këto dhe **“Zoti yt nuk harron”**. Por, mendjelehtësia e idhujtarëve i bëri ata të guxonin të merrnin vendime në lidhje me këto gjëra, në mënyrë të padrejtë. Prandaj, edhe Kur’ani i përqesh ata dhe deklaroi pavlefshmërinë e gjykimit dhe mungesën e logjikës së tyre; deklaroi nevojën e tyre të madhe për urtësinë, për njohjen e qëllimit, të objektivit, të diturisë, e të tjera.

Më pas ajeti përmbillet duke treguar se gjykimet e tyre janë të shëmtuara, të këqija: **“Dhe çfarë është për idhujt e tyre, ajo nuk arrin tek Allahu... kurse, çfarë ata e kanë caktuar për Allahun, ajo arrin te idhujt e tyre!! Sa i shëmtuar është gjykimi që ata bëjnë!!”** [El-En’ām: 136] Në këtë ajet i Madhërishmi flet për mendjelehtësinë nga e cila karakterizohet idhujtaria, për papjekurinë e mentalitetit të idhujtarëve dhe për iluzionet e tyre të shumta, të cilat i kanë bërë ata t’i vënë idhujt dhe ortakët që ata ia mveshin Allahut, përballë Allahut të madhërishtëm, i Cili ka krijuar gjithçka dhe që e ka bërë njerëzimin mëkëmbës të Tij mbi Tokë: **“Nga të mbjellat dhe bagëtitë që Allahu i ka krijuar, ata (idhujtarët) kanë caktuar pjesë për Allahun...”** [El-En’ām: 136], sikur të ishin zotërues të vërtetë, që e zotërojnë të drejtën e shpërndarjes së furnizimit. Ata pretendonin se “ajo pjesë i takonte Allahut”, megjithëse të mbjellat dhe të korrat e tyre, bagëtitë e tyre, dhe gjithë çfarë gjendet në qiej dhe në tokë, është krijuar nga Allahu dhe Ai është zotëruesi i tyre. Kurse ata njerëz nuk shkojnë përtej asaj që Allahu u ka caktuar të jenë, pra ‘mëkëmbës të Tij në atë pasuri’. Në një ajet të sures Ez-Zumer, Allahu i madhërishtëm, në kuadrin e shpjegimit rreth krijimit të njeriut dhe vënies së tij si mëkëmbës të Zotit në Tokë, përmend aty edhe zbritjen e bagëtive: **“Ai ju krijoi nga një njeri i vetëm, pastaj bëri prej tij bashkëshorten e tij. Dhe zbriti për ju, nga bagëtitë, tetë çifte.”** [Ez-Zumer: 6], dhe citon **“zbriti për ju, nga bagëtitë”**, duke bërë një lidhje mes zbritjes së njeriut në Tokë, nga Xhenneti, dhe zbritjes së armikut të tij, djallit, bashkë me të... dhe gjithashtu përmend se Ai zbriti për njeriun, nga bagëtitë, tetë çifte. Kurse në suren Jā-Sîn, Allahu i madhërishtëm kujton të mirën që u bëri bijve të Ademit duke krijuar bagëtitë dhe duke i nënshtruar ato për ta: **“A nuk e shikojnë ata se Ne kemi krijuar për ta - nga ajo çfarë kanë bërë duart Tona - bagëti, dhe ata i zotërojnë ato.”** [Jā-Sîn: 71] Dhe krijimin e tyre, i Madhërishmi e bëri të lidhur me Dorën e Tij të nderuar, për të treguar edhe më shumë për përkujdesjen e Tij për të cilën ka nevojë njeriu, dhe që njeriu ta

kuptoje rëndësinë e kësaj mirësie. Por, ja që ky i vënë si mëkëmbës, i kapërcen të gjitha kompetencat dhe kufijtë e tij dhe për “Zotëruesin e vërtetë të atyre krijesave”, i Cili vetë e ka caktuar atë si mëkëmbës, përcakton një pjesë, të cilën ai e kthen dhe e merr sërish në interes të idhujve që ai vetë i ka shpikur. Kurse pjesën për “ortakët e pretenduar” të Allahut, pjesë që është caktuar për ta sipas këtij gjykimi të keq dhe të shëmtuar, i cili nuk përmban drejtësi, ajo u shkon atyre... dhe bashkë me të u shkon edhe pjesa që ata pretendojnë se është e Allahut.

Pastaj konteksti zhvendoset për të treguar për efektet që lënë tek ata njerëz partnerët që ia mveshin Allahut, ose zotat, të cilët ata i bënë me dorën e tyre dhe i morën si zota përveç Allahut. Konteksti zhvendoset për të treguar devijimet, sprovat dhe vështirësitë që u sjellin ndjekësve të tyre ata zota të shpërndarë. Një nga ato sprova është nxitja që ata u bëjnë për të vrarë fëmijët e tyre. I Madhërishmi e sjell këtë si shembull për të vënë në dukje atë mentalitet të prishur dhe kotësinë e gjithë atyre dispozitave ligjore të pavlera dhe të prishura që dalin prej tij. I Madhërishmi tregon qartë se thjesht mbështetja e të “gjykuarit” tek ai mentalitet është një katastrofë kundër njerëzimit, madje përbën shkatërrim dhe vrasje të tij. Ishte ky mentalitet që u mundësoi atyre “ortakëve të pretenduar të Allahut” t’ua zbukuronin vrasjen e fëmijëve të tyre shumë idhujtarëve, për t’i shkatërruar ata me anë të këtij krimi dhe për të krijuar ngatërrim dhe konfuzion në fenë e tyre, duke e bërë atë një përzierje të çuditshme, që nuk çon në të mirë as në integritet dhe as ndërton jetë. Vullneti i Allahut – bekuar dhe lartësuar qoftë Ai – qëndron mbi çdo gjë. Kurbanet njerëzore janë sprova më e rëndë me të cilën është përballur njerëzimi, madje ato janë krimi më i rëndë, të cilin djajtë e xhinëve ua kanë frymëzuar atyre që e mbanin veten për prijës fetarë në ato shoqëri... dhe ua kanë frymëzuar djajve të njerëzve, që ta përhapnin këtë krim të papranueshëm në mesin e njerëzimit... që njerëzit të tregonin besnikërinë e tyre të madhe ndaj idhullit, mbretit apo para çfarëdo gjëje që ata e madhëronin përveç Allahut, duke bërë kurban një njeri. Popujt janë bërë “mjeshtër” në këtë lloj të sakrificave njerëzore, kështu që ata bënë kurbane për “përnditë e pjellorisë dhe të zhvillimit”, për ata që i pretendonin për zota. E nganjëherë, ata bënë kurban edhe për lumenjtë, siç bënë Faraonët, të cilët bënë kurban për lumin e Nilit në mënyrë që ai të mos zemërohej dhe të bënte përmytje, e të mos shkatërronte... ose që të mos i

pakësohej uji. Pastaj, ekzistonin edhe premtimet, ku njeriu betohej se po t'i jepej një gjë që ai e donte, ai do të bënte kurban djalin e tij... Çështja e nuses së Nilit dhe ofrimi i saj si flijim për atë lumë, në një sezon specifik, vazhdoi të ekzistonte derisa Zoti e bekoi Egjiptin me Islamit dhe Omer ibn 'ul-Hattabi r.a. shkroi letrën e tij të famshme drejtuar 'atij lumi', ku urdhëroi që ky zakon pagan të ndalej. Në kohën e injorancës para Islamit arabët në vazhdimësi u ofronin kurbane bijtë e tyre zotave të tyre të pretenduar, edhe i varrosnin për së gjalli vajzat e tyre, derisa erdhi Islami. Një nga historitë e njohura është historia e Abdulmutalibit, gjyshit të Pejgamberit Muhammed, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të, i cili kishte bërë premtimin që nëse Allahu i jepte dhjetë djem, ai do ta bënte kurban për zotat e tyre djalin e tij të dhjetë, që ishte Abdullahu, babai i Pejgamberit tonë, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të. Për këtë arsye, historianët shpeshherë e quajnë të Dërguarin e Allahut, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të, si “djali i dy të sakrifikuarve”, dhe me ata të dy nënkuptojnë Pejgamberin Ismailin a.s. edhe Abdullahun, babanë e tij.

Allahu – bekuar dhe lartësuar qoftë Ai - e kishte zgjedhur Ibrahimin a.s. për ta çrrënjësuar këtë zakon pagan, atëherë kur pa në ëndërr sikur e bënte kurban djalin e tij Ismailin. Historia e tij ka ardhur në suren Es-Sāffāt, por edhe në sure të tjera: **“Dhe ai (Ibrahimi) tha: “Unë po shkoj te Zoti im. Ai do të më udhëzojë! (99) (Dhe u lut) O Zoti im, më dhuro (fëmijë) të mirë!” (100) Dhe Ne i dhamë atij lajmin e gëzuar për një djalë të mbarë! (101) Dhe kur ai (fëmija) u rrit aq sa ta ndihmonte në punë, (Ibrahimi i) tha: “O biri im, unë shoh në ëndërr sikur të bëj kurban, prandaj, mendoje, si e shikon ti!” (I biri, Ismaili) Tha: “O babai im, bëj çfarë urdhërohesh! Do të shikosh, se në dashtë Allahu, unë do të jem i durueshëm!” (102) Dhe kur të dy u dorëzuan (ndaj urdhrit), dhe (Ibrahimi) e vuri (Ismailin) me ballë për tokë... (103) ... dhe Ne e thirrëm: “O Ibrahim, (104) ti tashmë e përmbushe ëndrrën!” Vërtet, Ne kështu i shpërblejmë punëmirët! (105) Vërtet, kjo ishte vetë sprova e qartë! (106) Dhe Ne e kompensuam atë (Ismailin) me një kurban të madh.” [Es-Sāffāt: 99-107]** Ajo çfarë transmetohet në rastin e zotërisë tonë Ismailit ishte një vegim në ëndërr dhe nuk ka asnjë rregull ligjor me të cilin Zoti e ka urdhëruar ndonjë Pejgamber, ose ndonjë të Dërguar të Tij, ta bënte ose ta zbatonte atë, ose t'i ftonte njerëzit në të, thjesht nëpërmjet një ëndrre të parë në gjumë. Dis-

pozitat ligjore që i Dërguari i Allahut dhe Pejgamberët e Tij, paqja qoftë mbi ata të gjithë, i transmetojnë te njerëzit, duhet patjetër të shpallen tek ata ndërsa ata janë zgjuar, e gjithashtu edhe tek të ngarkuarit me kryerjen e tyre, përcillen tek ta ndërsa janë zgjuar gjithashtu. Kështu që nëse ndonjë person shet, blen, divorcohet, martohet apo bën veprime të tjera në ëndërr, nëpërmjet kësaj nuk vendoset asnjë gjykim as dispozitë ligjore dhe as bazohet tek ëndrra vlefshmëria e veprimit. Por, i Madhërishmi deshi që nëpërmjet kësaj mënyre të sqaronte mendjelehtësinë e idhujtarëve dhe të prijësve të tyre fetarë, kështu që na përmendi historinë e Ibrahimit dhe të Ismailit, që njerëzit ta imagjinonin egërsinë që përmban vrasja e djalit, me shpresën që ata të ndalonin dhe t'i jepnin fund këtij krimi. Kjo sepse Allahu nuk urdhëron për punë të këqija e të shëmtuara. Ai nuk urdhëron as ua zbukuron robërve të Tij ato çfarë i urdhërojnë apo u duken të bukura idhujtarëve dhe paganëve, siç është vrasja e fëmijëve të tyre. Vetë kritika që Allahu i madhërishëm u bën atyre idhujtarëve për vrasjen e fëmijëve të tyre, e bën këtë mundësi plotësisht të pamundur dhe bën që qëllimi nga kjo të jetë tërheqja e shikimeve të të gjithë njerëzimit te shëmtia e atij krimi, i cili u adresohet feve dhe që lidhet me zotat e shumtë dhe me idhujt.

“Dhe po të donte Allahu, ata nuk do ta bënë këtë, prandaj, lëri ata dhe ato çfarë ata trillojnë!” [El-En’ām: 137] Pra, ata “zota” nuk zotërojnë - për vete dhe as për ndjekësit e tyre - të bëjnë mirë dhe as keq. Dhe gjithashtu e sqaron se po të donte Allahu t’i ndalonte me forcë ata ta bënë një gjë të tillë, do ta bënte, sepse Ai është i Zoti i vullnetit absolut dhe dominues. E megjithatë, ata janë njerëz që më mirë është të injorohen shpifjet dhe gënjeshttrat e tyre: **“... prandaj, lëri ata dhe ato çfarë ata trillojnë!”** [El-En’ām: 137]

Dhe kur ajeti 137 i kësaj sureje përfundon, konteksti kthehet edhe një herë tjetër te vendimet e tyre të këqija në lidhje me të mbjellat, të korrat dhe bagëtitë. I Madhërishmi përmend se si ata izolonin bagëti dhe prodhime të caktuara dhe i ndalonin njerëzit të përfitonin prej tyre. Ata pretendonin se duke i ndaluar ato nga njerëzit mbarë, i bënë ato të mundura vetëm për ata persona që Allahu dëshironte t’ua mundësonte të përfitonin prej tyre – sipas pretendimit të tyre. Kështu që ata prijës i caktonin këto gjëra me qëllim që t’ua jepnin t’i hanin prijësit e tyre fetarë, për të joshur “zotat” dhe sharlatanët, dhe pretendonin se

Allahu ua kishte bërë të mundur këtë, dhe se nëse Ai nuk do të dëshironte që t'ua jepnin atyre ato bagëti dhe të korra, Ai do t'i ndalonte.

Gjithashtu, ata caktuan edhe një pjesë tjetër të bagëtive që pretenduan se ishte e ndaluar t'u hiqej në kurriz, dhe bagëti të tjera për të cilat pretendonin se nuk duhej të përmendej emri i Allahut në to kur të thereshin. Ata pretendonin se ato 'teka dhe gjykime absurde arbitrare' në të cilat nuk vërehej asnjë urtësi, i kishin të trashëguara, dhe se Allahu i kishte urdhëruar për këtë, duke shpifur kështu ndaj Tij dhe duke e injoruar ndëshkimin që i pret për shkak të atyre shpifjeve që bënin.

Pastaj i Madhërishmi na sjell një shembull tjetër në ajetin 139, rreth këtij lloji njerëzish idhujtarë, dhe se si gjykimet e tyre janë rezultat i frymëzimit të marrë nga idhujtaria dhe largimi i tyre nga besimi në një Zot të vetëm. Ata 'i marrin dëshirat e tyre' për zota dhe për të dërguar të Zotit, në emër të të cilave bëjnë gjykimin e gjërave. Këtë e tregojnë fjalët e të Madhërishmit: **"Dhe ata thonë: "Ato çfarë gjenden në barkun e këtyre kafshëve, janë ekskluzivisht për meshkujt tanë, dhe të ndaluara për femrat tona!"... E nëse ato janë (lindin) të ngordhura, atëherë të gjithë kanë pjesë në to!! Ai do t'i "shpërblejë" ata për përshkrimin e tyre (që e bëjnë)! Vërtet, Ai është i urtë dhe i gjithëdijshëm!"** [El-En'ām: 139]

Duket qartë që këto ndarje janë thjesht përshkrime të shpikura, që nuk kanë vlerë reale e cila t'i ngrejë ato në nivelin e ligjeve. Ajetet 136-137, tregojnë për dispozitat që ata i shpifën dhe i shpikën për të mbjellat, të korrat dhe për bagëtitë, derisa sipas atyre dispozitave që ata i shpifnin dhe i shpiknin, arritën të vendosnin për vrasjen e fëmijëve të tyre. Ky ishte rezultati i zbukurimit që ua bënin zotat e tyre dhe dajjtë e tyre, të cilët donin t'i shkatërronin ata, t'ua shkatërronin fenë e tyre dhe ta bënin atë fe një përzierje dëshirash dhe tekesh, për t'ua shkatërruar atyre jetën e tyre në këtë botë, e përtej saj.

Më pas, konteksti në ajetin 139, i cili trajton qëndrimin e tyre në lidhje me çfarë gjendet në barqet e atyre bagëtive, dhe përshkrimet e tyre të këqija dhe arbitrare (në të cilat nuk dallohet asnjë urtësi, qëllim as objektiv), na tregon se ajo çfarë zotat e tyre ua kishin zbukuruar idhujtarëve – pra, vrasjen e fëmijëve të tyre – u kthye në një praktikë të vërtetë për ta, siç e thotë ajeti në vijim: **"Vërtet, janë të humbur ata që vranë fëmijët e tyre në marrëzi, pa asnjë dituri, dhe e bënë të ndaluar**

çfarë Allahu u kishte dhënë, duke shpifur kështu ndaj Allahut... Vërtet, ata devijuan dhe nuk ishin aspak të udhëzuar (në të drejtën)."

[El-En'ām: 140]

Pjesa e katërmbëdhjetë:

Sqarim rreth mirësive dhe llojeve të bagëtive me të cilat Allahu
i ka bekuar robërit e Tij

"وَهُوَ الَّذِي أَنشَأَ جَنَّاتٍ مَّعْرُوشَاتٍ وَغَيْرَ مَعْرُوشَاتٍ وَالنَّخْلَ وَالزَّرْعَ مُخْتَلِفًا أَكْلُهُ وَالزَّيْتُونَ وَالرُّمَّانَ مُتَشَابِهًا وَغَيْرَ مُتَشَابِهٍ كُلُوا مِنْ ثَمَرِهِ إِذَا أَثْمَرَ وَآتُوا حَقَّهُ وَلَا تُسْرِفُوا إِنَّهُ لَا يُحِبُّ الْمُسْرِفِينَ (141) وَمِنَ الْأَنْعَامِ حَمُولَةٌ وَفَرَسَاتٌ كُلُوا مِنْهَا رِزْقَكُمْ اللَّهُ وَلَا تَتَّبِعُوا خُطُوَاتِ الشَّيْطَانِ إِنَّهُ لَكُمْ عَدُوٌّ مُبِينٌ (142) ثَمَانِيَةَ أَزْوَاجٍ مِنَ الصَّابِئِ اثْنَيْنِ وَمِنَ الْمَعْرِ اثْنَيْنِ قُلِ الذَّكَرَيْنِ حَرَمٌ أَمْ الْأُنثَيَيْنِ أَمَْا اسْتَمَلْتُمْ عَلَيْهِ أَرْحَامَ الْأُنثَيَيْنِ تَبْلُوْنِي بِعِلْمٍ إِن كُنْتُمْ صَادِقِينَ (143) وَمِنَ الْإِبِلِ اثْنَيْنِ وَمِنَ الْبَقَرِ اثْنَيْنِ قُلِ الذَّكَرَيْنِ حَرَمٌ أَمْ الْأُنثَيَيْنِ أَمَْا اسْتَمَلْتُمْ عَلَيْهِ أَرْحَامَ الْأُنثَيَيْنِ أَمْ كُنْتُمْ شُهَدَاءَ إِذْ وَصَّاكُمْ اللَّهُ بِهَذَا فَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنِ افْتَرَى عَلَى اللَّهِ كَذِبًا لِيُضِلَّ النَّاسَ بِغَيْرِ عِلْمٍ إِنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ (144) قُلِ لَا أَجِدُ فِي مَا أُوحِيَ إِلَيَّ مُحَرَّمًا عَلَى طَاعِمٍ يَطْعُمُهُ إِلَّا أَنْ يَكُونَ مِثْقَلُ ذَرَّةٍ مَوَظُونًا أَوْ دَمًا مَسْفُوحًا أَوْ لَحْمَ خَيْرٍ فَإِنَّهُ رَجَسٌ أَوْ فِسْقًا أَوْ لُغْوًا لِلْغَيْرِ اللَّهِ بِهِ فَمَنْ اضْطُرَّ غَيْرَ بَاغٍ وَلَا عَادٍ فَإِنَّ رَبَّكَ غَفُورٌ رَحِيمٌ (145) وَعَلَى الَّذِينَ هَادُوا حَرَمًا كُلَّ ذِي ظُفْرٍ وَمِنَ الْبَقَرِ وَالْغَنَمِ حَرَمْنَا عَلَيْهِمْ شَحُومَهُمَا إِلَّا مَا حَمَلَتْ ظُهُورُهُمَا أَوِ الْحَوَايَا أَوْ مَا اخْتَلَطَ بِغِظْمٍ ذَلِكَ جَزَيْنَاهُمْ بِبَغْيِهِمْ وَإِنَّا لَصَادِقُونَ (146) فَإِنْ كَذَّبُوكَ فَقُلْ رَبُّكُمْ ذُو رَحْمَةٍ وَاسِعَةٍ وَلَا يُرَدُّ بَأْسُهُ عَنِ الْقَوْمِ الْمُجْرِمِينَ (147) سَيَقُولُ الَّذِينَ أَشْرَكُوا لَوْ شَاءَ اللَّهُ مَا أَشْرَكْنَا وَلَا آبَاؤُنَا وَلَا حَرَمْنَا مِنْ شَيْءٍ كَذَلِكَ كَذَّبَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ حَتَّى ذَاقُوا بَأْسَنَا قُلْ هَلْ عِنْدَكُمْ مِنْ عِلْمٍ فَتُخَرِّجُوهُمْ لَنَا إِنْ تَتَّبِعُونَ إِلَّا الظَّنَّ وَإِنْ أَنْتُمْ إِلَّا تَخْرُصُونَ (148) "

“Është Ai që ka krijuar kopshte (pemët e të cilave qëndrojnë) të mbajtura në tenda, edhe që nuk mbahen në tenda... edhe palmat, dhe të mbjellat, me fryte të ndryshme... edhe ullinj të shegat, të ngjashme dhe jo të ngjashme... Hani nga frutat e tyre kur të japin prodhim, dhe jepeni “të drejtën” (zekatin) e tyre ditën e vjeljes (ose të korrjes), dhe mos shpërdoroni! Vërtetë, Ai nuk i do shpërdoruesit! (141) Dhe nga bagëtitë (Ai ka krijuar) nga ato që mbajnë (në kurriz), edhe të imëta (që përdoren për ushqim dhe për leshin e tyre). Hani nga ato çfarë ju ka dhënë Allahu, dhe mos ndiqni gjurmët e djallit! Vërtetë, ai është një armik i hapur ndaj jush. (142) (Ai ka krijuar)

Tetë lloje bagëtish, në çifte: nga delet dy (mashkull edhe femër), edhe nga dhitë, dy. Thuaju: “A, dy meshkujt ka bërë të ndaluar Allahu, apo dy femrat... apo çfarë përmbajnë mitrat e dy femrave? Më informoni me dituri, nëse jeni të sigurtë!” (143) Edhe nga devetë (Ai ka krijuar) dy, edhe nga lopët dy. Thuaju: “A, dy meshkujt ka bërë të ndaluar Allahu, apo dy femrat... apo çfarë përmbajnë mitrat e dy femrave?... Apo ishit dëshmitarë kur Allahu ju porosi me këtë?!” ... Atëherë, kush është më zullumqar se ai që shpif gënjeshtër ndaj Allahut, që t’i humbasë njerëzit pa pasur asnjë dituri? Vërtet, Allahu nuk i udhëzon njerëzit zullumqarë! (144) Thuaj: “Unë nuk gjej - në atë që më është shpallur mua - gjë të ndaluar, për ndonjë njeri që do të hajë, përveç po të jetë e ngordhur, ose gjak i derdhur, ose mish derri – sepse vërtet ai është ndytësi - ose ajo (kafshë e therur në) mosbindje, që i është kushtuar tjetërkujt, e jo Allahut. Por, kushdo që detyrohet (të hajë nga këto, nga nevoja), pa pasur dëshirë për to dhe pa i kaluar kufijtë, atëherë vërtetë, Zoti jot është falës dhe mëshirëplotë. (145) Atyre që janë hebrenj, Ne ua ndaluan çdo kafshë (apo shpend) me kthetra; dhe nga lopët e nga dhentë, Ne u ndaluan atyre dhjamin e tyre, përveç çfarë mbanin kurrizet e tyre, ose zorret, ose çfarë ishte lidhur me eshtër. Kështu i ndëshkuam për shkak të mosbindjes së tyre, dhe Ne themi të vërtetën! (146) E nëse të përgënjeshtronjë (ty o Muhammed), ti thuaju: “Zoti juaj është mëshirues i madh, por, dënimi i Tij ndaj njerëzve kriminelë nuk kthehet pas”. (147) Ata që i shoqërojnë Allahut ortakë, do të thonë: “Po të kishte dashur Allahu, ne nuk do t’i shoqëronim gjë Atij, dhe as baballarët tanë, e as do të kishim bërë të ndaluar ndonjë gjë”... Kështu përgënjeshtruan ata para tyre, derisa shijuan dënimin Tonë. Thuaju: “A keni ndonjë dituri (me bazë), që të na e nxirrni ta shikojmë? Por ju ndiqni vetëm hamendjen dhe ju vetëm gënjeni!” [El-En’ām: 141-148]

Kështu, konteksti zhvendoset të sqarojë të vërtetën për të mbjellat, për krijimin e tyre, dhe se kush është Krijuesi i tyre dhe kush është Ai që i ka bërë ato të mbjella të llojeve dhe të kategorive të ndryshme. Zhvendoset të tregojë se Cili është Zotëruesi i vërtetë dhe i vetëm i së drejtës për të dhënë gjykimet e përshtatshme në lidhje me to. Ato gjykime të Allahut - nga mëshira e Tij - nuk shkojnë përtej se t’i lejojnë njerëzit të hanë prej tyre me lejen e Allahut dhe ta përmendin emrin e

Allahut në to për të konfirmuar adhurimin e tyre ndaj Allahut dhe angazhimit të tyre në zbatimin e ligjeve të Tij. Gjithashtu të bëjnë një gjë shumë të rëndësishme, që është dhënia e 'së drejtës së tyre' – zekati – ditën kur ato të korren e të mblidhen, të cilën duhet t'ua japin atyre fukarenjve që nuk zotërojnë të mbjella dhe as bagëti. I Madhërishmi i ndaloj njerëzit nga një gjë: nga shpërdorimi i kësaj pasurie. Kjo sepse Allahu i madhërishëm e ka krijuar çdo gjë me masë dhe ka caktuar masën e duhur të fryteve që duhet të japë toka, e po këtë e ka bërë edhe për bagëtitë, duke sqaruar përfitimet prej tyre.

Kur'ani i lavdishëm na bën të ditur neve për mirësitë e Allahut ndaj nesh dhe ndaj gjithë botës, për kopshtet e ndryshme që Ai ka krijuar, për frytet e bimëve të ndryshme, për frutat, ushqimin dhe pijen. Këto mirësi që nuk numërohen Ai i ka bërë mjet për t'i nxitur njerëzit të besojnë në Allahun i Cili u ka dhënë atyre gjithë këto mirësi, dhe i fton ata t'i shijojnë e të përfitojnë prej atyre prodhimeve, t'i zhvillojnë ato mirësi dhe t'i besojnë Atij pa i shoqëruar të tjerë dhe pa adhuruar askënd përveç Tij. Kjo tregon se neve na kërkohet të përfitojmë nga këto mirësi, nëpërmjet 'ngjalljes së tokës pasi ishte e vdekur', duke e punuar atë... duke i mundësuar vaditjen me ujë asaj, duke e mbjellë atë e duke nxjerrë prej saj mirësitë që Allahu ka vënë në të dhe t'i shijojmë ato.

Por prapambetja – kur e pengon njeriun ta arrijë këtë objektiv – kthehet në një mëkat dhe në padrejtësi ndaj tokës, ndaj asaj që ka në të dhe ndaj atyre që jetojnë mbi të... kthehet në një padrejtësi ndaj vetë njeriut. Allahu i madhërishëm i ka krijuar këto gjëra vetëm që të përfitohet prej tyre mbi këtë tokë. Ai i ka krijuar të gjitha këto për njeriun dhe ia ka nënshtruar atij të gjitha mënyrat që çojnë në përfitimin prej tyre. Nëse ai i lë dhe nuk i shfrytëzon, ai kështu e privon veten dhe të gjithë njerëzimin nga mirësitë e Allahut, nga shijimi i tyre dhe nga përfitimi prej tyre. Për këtë arsye puna në bujqësi, ose industri, ose në fusha të tjera, konsiderohet si një nga adhurimet që të afrojnë tek Allahu i madhërishëm, nëse asaj i bashkëngjitet qëllimi në zemër, besimi, ndjekja e udhëzimit hyjnor dhe puna për të mbajtur në këmbë drejtësinë dhe për ta rrëzuar padrejtësinë. Nëse njeriu e lë pas dore këtë dhe nuk përfiton prej saj, është sikur ai të ketë refuzuar mirësinë e Allahut dhe ta ketë privuar veten edhe të tjerët nga kjo mirësi. Dhe kjo është një padrejtësi e madhe ndaj vetvetes dhe ndaj të tjerëve.

Objektivat e Kur'anit - si monoteizmi, pastrimi, zhvillimi i jetës në Tokë - dhe qëllimet e legjislacionit islam, të gjitha këto mund të realizohen vetëm atëherë kur njeriu e ringjall tokën dhe e zhvillon gjithçka që Zoti ka vënë në të, që të përfitojë ai edhe të tjerët nga mirësitë e saj. Ky është zhvillimi që përmbush qëllimet, synimet dhe objektivat më të rëndësishme të rolit të njeriut si 'mëkëmbës i Zotit në Tokë'. Muslimanët e hershëm e kuptuan këtë dhe punuan për ta ringjallur tokën. Ata lanë trashëgimi ligje të shumta dhe një jurisprudencë të pasur dhe pjellore në lidhje me tokën dhe dispozitat për ringjalljen e saj, për mënyrat e përfitimit prej saj, e të tjera.

Është për të të ardhur keq që muslimanët i kanë keqkuptuar detyrimet e umetit, përfshirë ringjalljen e tokave djerrë dhe investimin e saj në strehim, bujqësi ose gjueti, dhe dhënien e të varfërve të drejtat e tyre në atë çfarë e prodhon toka nëpërmjet punës së njerëzve që i shërbejnë asaj: **“dhe jepeni “të drejtën” (zekatin) e tyre ditën e vjeljes** (ose të korresjes)...!” [El-En'ām: 141] Dhe kur muslimanët i lanë pas dore këto detyra, i keqkuptuan ato dhe ndaluan t'u përmbahen atyre, ata u goditën nga uria, varfëria dhe sëmundjet ... humbën sigurinë dhe duart e tyre u bënë “të ulëta” - që kërkojnë nga të tjerët - pasi që më parë kishin qenë “të larta”, që jepnin vetë, dhe problemet i rrethuan nga çdo anë. Umeti filloi të jetojë në një kohë në të cilën ai e importon ushqimin nga kundërshtarët dhe armiqtë e tij, nga lakmitarët që janë të dhënë pas grumbullimit të parave dhe nga monopolistët dhe fajdexhinjtë, të cilëve iu mundësua që nëse duan, ta bëjnë të uritur këtë umet, ta bëjnë të mbetet në lakuriqësi e ta detyrojnë të vuajë nga etja, kur të dëshirojnë. Një umet si ky është e pamundur të quhet si një nga më të mirët apo të balancuarit, e aq më pak për të kryer detyrat dhe përgjegjësitë e të qenurit dëshmitar ndaj njerëzimit.

Umeti ynë sot u shtrin dorën umeteve të tjera për gjithçka dhe kjo ndodh vetëm ngaqë ne i kemi lënë pas dore, me qëllim ose pa qëllim, detyrat tona dhe arritjen e asaj që quhet “siguria ushqimore”. Madje umeti ynë mbështet tek të tjerët - përfshirë kundërshtarët dhe armiqtë e tij – edhe në prodhimin e plehrave që e ushqejnë tokën, e tashmë kemi filluar të lexojmë, të dëgjojmë e të ankohemi për plehrat kancerogjene, për ushqimet e ndotura dhe shkatërruese që sjellin sëmundje dhe fatkeqësi, për ilaçet e prishura ... etj.. Allahu i madhërishtëm thotë të vërtetën kur thotë: **“Ne do t'ua tregojmë atyre shenjat Tona në hori-**

zonte, dhe në vetveten e tyre, derisa t'u bëhet e qartë se kjo është e vërteta... A nuk mjafton për Zotin tënd (fakti) se Ai është dëshmitar për çdo gjë?!" [Fussilet: 53] Ne i shikojmë sot spitalet të mbushur me të sëmurë dhe e shikojmë veten të varfër në çdo gjë, deri edhe për ujin që nuk dimë mënyra për ta ruajtur apo investuar, apo për t'i shumëzuar burimet e tij, të cilat Allahu na i ka dhënë. Sot ne gjejmë para nesh shumë studime që kërcënojnë se katër vitet e ardhshme bota jonë do të përjetojë mungesë uji, e cila mund të çojë në frenimin e zhvillimit të atyre të mbjellave të thjeshta që na kanë mbetur dhe në eliminimin e atyre palmave të hurmave dhe të pemëve frutore që na kanë mbetur nga të parët tanë.

Nëse muslimanët sot do t'i lexonin dhe mendonin thellë ajetet e ndritura të Kur'anit, t'i kuptonin domethëniet e tyre dhe ta kuptonin se ajo pa të cilën detyra absolute nuk përmbushet dot (dhe është një gjë e mundur të realizohet) është një detyrim - dhe ta bënë këtë në mënyrën më të mirë - ata do t'i shmangnin këto rreziqe, do t'i anashkallonin këto kërcënime, do ta ruanin dinjitetin e tyre dhe do ta çlironin veten nga kontrolli i të huajve mbi ushqimin, pijet dhe veshjet e tyre, pa përmendur armët e të tjera si këto.

Muslimanët - gjatë gjithë historisë së tyre - nuk mbështeteshin te të tjerët për këto nevoja dhe ata e shihnin se mbështetja te të tjerët për ushqimin, pijen dhe veshjen ishte poshtëruese për njeriun, fyese për dinjitetin e tij dhe shkatërruese për lirinë e tij. Për këtë arsye, ata udhëhiqeshin nga idetë dhe vlerat e 'mospasjes nevojë' nga çfarë gjendet në duart e të tjerëve dhe sigurimi i asaj që u duhej, me duart dhe përpjekjet e tyre. Kurse sot ata janë të uritur, të zhveshur, të varfër, që qëndrojnë ndaj pjesës tjetër të botës në pozicionin e lypjes dhe nuk u vjen rëndë kur marrin lëmoshën e popujve dhe mbetjet e pasurive të tyre të grurit, orizit, misrit e të tjera të ngjashme. Dhe kjo ndodh për shkak të injorancës së tyre rreth detyrimeve ndaj umetit, rreth bazave që e mbajnë atë në këmbë dhe veçorive të tyre. Kush nuk e siguron vetë ushqimin e tij, apo ujin (që e pi, apo pastrohet, apo lahet dhe që ujit me të të mbjellat e tij), si mund të jetë ai një njeri me krenari, dinjitet dhe me aftësinë për të luftuar, për t'u përpjekur, për të çliruar tokën dhe për të ruajtur nderin e tij? Prandaj, ne urojmë që udhëheqësit të cilëve u dëgjohet fjala, ata me përgjegjësi, zyrtarët dhe formuesit e diskursit brenda botës islame t'i kushtojnë vëmendje kësaj detyre të lënë pas

dore dhe të përpiqen sa më shpejt t'i edukojnë njerëzit me këtë, para se Zoti t'i fshijë shqisat nga fytyrat e tyre: **"... para se të fshijmë** (shqisat nga) **fytyra, dhe t'i kthejmë ato drejt shpinës së tyre... ose t'i mallkojmë** ashtu siç **mallkuam** ata të së shtunës... Dhe urdhri i Allahut **përbushet patjetër!"** [En-Nisā': 47]

"Dhe nga bagëtitë (Ai ka krijuar) **nga ato që mbajnë** (në kurriz), **edhe të imëta** (që përdoren për ushqim dhe për leshin e tyre). **Hani nga ato çfarë ju ka dhënë Allahu, dhe mos ndiqni gjurmët e djallit! Vërtet, ai është një armik i hapur ndaj jush."** [El-En'ām: 142] Dhe bërja e gjërave "të ndaluara" sipas tekave, përsëkrimet e ndryshme dhe gjykimi i këtyre çështjeve sipas asaj që nuk e ka autorizuar Allahu është thjesht ndjekje e gjurmëve të djallit, për të cilin Allahu, që nga fillimi, ka tërhequr vëmendjen të kihet kujdes prej tij, nga armiqësia e tij dhe nga ndjekja e tij.

Pastaj i Madhërishmi vazhdon të tregojë për mendjelehtësinë e atyre politeistëve kur bënë ligje bazuar mbi tekat dhe dëshirat e tyre dhe sjell një ndarje logjike të atyre bagëtive dhe thotë: **"(Ai ka krijuar) Tetë lloje bagëtish, në çifte: nga delet dy** (mashkull edhe femër), **edhe nga dhitë, dy. Thuaju: "A, dy meshkujt ka bërë të ndaluar Allahu, apo dy femrat... apo çfarë përbajnë mitrat e dy femrave? Më informoni me dituri, nëse jeni të sigurtë!"** [El-En'ām: 143] Ndarja logjike këtu nuk pranon më shumë se kaq! Dhe për t'i hedhur poshtë edhe më shumë ato mendimet apo dëshirat e tyre Ai thotë: **"Edhe nga devetë** (Ai ka krijuar) **dy, edhe nga lopët dy. Thuaju: "A, dy meshkujt ka bërë të ndaluar Allahu, apo dy femrat... apo çfarë përbajnë mitrat e dy femrave?"** [El-En'ām: 144] Me të njëjtën ndarje logjike Ai sqaron mendjelehtësinë e tyre dhe lajthitjen e gjykimit të tyre, i cili nuk mbart asnjë logjikë apo argument që i mbështet.

Pastaj i Madhërishmi i pyet ata: **"Apo ishit dëshmitarë kur Allahu ju porosi me këtë?!... Atëherë, kush është më zullumqar se ai që shpif gënjeshtër ndaj Allahut që t'i humbasë njerëzit, pa pasur asnjë dituri? Vërtet, Allahu nuk i udhëzon njerëzit zullumqarë!"** [El-En'ām: 144], për të bërë të qartë gënjeshttrat dhe shpifjet e tyre, si edhe rezultatin e këtij veprimi ndaj tyre, në këtë botë edhe në ahiret. Ai sjell në vëmendje se akti i gjykimit ndaj gjërave është një akt shumë i rëndësishëm, i cili duhet të bëhet vetëm duke pasur dituri. E kush e praktikon këtë pa pasur dituri, ai hyn në rrugën e zullumqarëve.

Pastaj u shpjegon atyre politeistëve - dhe atyre që ecën në rrugën e tyre - shkallën e devijimit të tyre, kur i dhanë vetes të drejtën për të vënë ligje nga iluzioni që kishin apo nga mendimi i gabuar se nëse i japin vetes vlefshmërinë për të vënë ligje, kështu ata do t'i krijonin lehtësira vetes së tyre. Por, në realitet, ata ia bënë më të vështirë jetën vetes.

Për t'ua bërë të qartë atyre humbjen dhe devijimin në të cilin gjen-deshin dhe për t'u treguar për qëndrueshmërinë e ligjeve të Tij, Zoti i madhërishëm - bekuar dhe lartësuar qoftë Ai - e urdhëroi të Dërguarin e Tij, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të, që t'i refuzonte të gjitha ligjet që ata kishin vënë bazuar mbi pretendimet e tyre - duke shpifur ndaj Allahut - dhe të refuzonte të gjitha përshkrimet me të cilat ata kishin përshkruar një pjesë të mirësive që Allahu ua kishte dhënë, përshkrime të cilat i privuan ata të përfitonin prej tyre.

I Madhërishmi thotë: **“Thuaj: “Unë nuk gjej - në atë që më është shpallur mua - gjë të ndaluar, për ndonjë njeri që do të hajë, përveç po të jetë e ngordhur, ose gjak i derdhur, ose mish derri – sepse vërtet ai është ndyrësi - ose ajo (kafshë e therur në) mosbindje që i është kushtuar tjetërkujt, e jo Allahut. Por, kushdo që detyrohet (të hajë nga këto, nga nevoja), pa pasur dëshirë për to dhe pa i kaluar kufijtë, atëherë vërtet Zoti yt është falës dhe mëshirëplotë.”** [El-En'ām: 145] Pra, të gjitha ushqimet janë të lejuara, përveç këtyre që citohen si të përjashtuara këtu dhe që janë shumë të pakta.

Pas këtij ajeti të fundit, ligjërata u drejtohet hebrenjve, për të cilët në suren Ālu Imrān thotë: **“Të gjitha ushqimet kanë qenë të lejuara për bijtë e Izraelit, përveç çfarë Izraeli (Jakubi a.s.) ia kishte ndaluar vetes, para se të zbritej Teverati. Thuaj (o Muhammed): “Silleni Teveratin dhe lexojeni atë, nëse jeni të sinqertë!”** [Ālu Imrān: 93] Kurse pasi u zbrit Teverati, i Madhërishmi e përmend se çfarë u ka ndaluar atyre në të, dhe thotë: **“Atyre që janë hebrenj, Ne ua ndaluan çdo kafshë (apo shpend) me kthetra; dhe nga lopët e nga dhentë, Ne u ndaluan atyre dhjamin e tyre, përveç çfarë mbanin kurrizet e tyre, ose zorrët, ose çfarë ishte lidhur me eshtra. Kështu i ndëshkuam për shkak të mosbindjes së tyre dhe Ne themi të vërtetën!”** [El-En'ām: 146] Pra, të gjitha këto ndalesa ishin për shkak të mosbindjes së tyre: **“Për shkak të keqbërjes nga ana e atyre që ishin hebrenj, Ne u ndaluan atyre (disa) ushqime të mira që ishin të lejuara për ta... dhe**

për shkak të shmangies së tyre të shumtë nga rruga e Allahut.” [En-Nisā: 160] Kurse në Suren Tā-Hā, në lidhje me këtë i Madhërishmi tregon për fjalët që u kishte thënë bijve të Izraelit dikur: **“Hani nga ushqimet e mira me të cilat Ne ju kemi furnizuar, dhe mos i kapërceni kufijtë, që zemërimi Im të mos bjerë mbi ju, sepse ai mbi të cilin bie zemërimi Im, ai është i humbur! Dhe vërtet, Unë jam Falës për atë që pendohet, beson dhe bën vepra të mira, dhe pastaj udhëzohet (qëndron drejt në besim)!”** [Tā-hā: 81-82]

Pastaj, në mbyllje të ajetit që tregon për gjërat e ndaluara, thotë: **“... dhe Ne themi të vërtetën!”** [El-En’ām: 146] Këtu i Madhërishmi i tregon umetit tonë për bekimin e Tij të madh dhe të gjerë ndaj nesh, sepse pikënisja e legjislacionit për këtë umet është një pikënisje nderimi, mëshire, lehtësimi, ngritjeje të vështirësive dhe heqjeje të barrës së rëndë dhe të prangave. Ndërkohë që, pikënisja e ndalimit në legjislacionin e bijve të Izraelit ishte disiplinimi dhe ndëshkimi i përsheptuar. Kjo tregon për ndryshimin që ekziston mes dy sistemeve, atij islam dhe atij hebre. Këto ndalime që u ishin vënë bijve të Izraelit ishin si ndëshkim nga ana e Tij ndaj tyre, për shkak të zullumit të bërë prej tyre dhe për shkak të kapërcimit të kufijve nga ana e tyre ndaj asaj çfarë u kishte zbritur Allahu.

Pastaj vjen ajeti 147 dhe thotë: **“E nëse të përgënjeshtrojnë (ty o Muhammed), ti thuaju: “Zoti juaj është mëshirues i madh, por, dëni-mi i Tij ndaj njerëzve kriminelë nuk kthehet pas .”** [El-En’ām: 147] ...Zoti juaj është mëshirues i madh, por pavarësisht mëshirës së Tij të gjerë, ndëshkimi i Tij ndaj njerëzve keqbërës nuk kthehet pas.

Pjesa e pesëmbëdhjetë:

Ftesa për të besuar në argumentin e madh të Zotit për sa i përket lirisë së zgjedhjes që ia ka dhënë njeriut, lënies në besim atij këtë liri, dhe se nuk ka detyrim me forcë

“سَيَقُولُ الَّذِينَ أَشْرَكُوا لَوْ شَاءَ اللَّهُ مَا أَشْرَكْنَا وَلَا آبَاؤُنَا وَلَا حَرَمْنَا مِنْ شَيْءٍ كَذَلِكَ كَذَّبَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ حَتَّى دَافُوا بِأَسْنَاءِ قُلْ هَلْ عِنْدَكُمْ مِنْ عِلْمٍ فَتُخْرِجُوهُ لَنَا إِنْ تَتَّبِعُونَ إِلَّا الظَّنَّ وَإِنْ أَنْتُمْ إِلَّا تَخْرُصُونَ (148) قُلْ فَلِلَّهِ

الْحُجَّةُ الْبَالِغَةُ فَلَوْ شَاءَ لَهَدَاكُمْ أَجْمَعِينَ (149) قُلْ هَلُمَّ شُهَدَاءَكُمْ الَّذِينَ يَشْهَدُونَ أَنَّ اللَّهَ حَرَّمَ هَذَا فَإِنْ شَهِدُوا فَلَا تَشْهَدْ مَعَهُمْ وَلَا تَتَّبِعْ أَهْوَاءَ الَّذِينَ كَذَبُوا بآيَاتِنَا وَالَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِالْآخِرَةِ وَهُمْ بِرَبِّهِمْ يَغْدِلُونَ (150) قُلْ تَعَالَوْا أَنُؤْمَرْ بِمَا حَرَّمَ رَبُّكُمْ عَلَيْكُمْ أَلَّا تُشْرِكُوا بِهِ شَيْئًا وَبِالْوَالِدَيْنِ إِحْسَانًا وَلَا تَقْتُلُوا أَوْلَادَكُمْ مِنْ إِمْلَاقٍ نَحْنُ نَرْزُقُكُمْ وَإِيَّاهُمْ وَلَا تَقْرَبُوا الْفَوَاحِشَ مَا ظَهَرَ مِنْهَا وَمَا بَطَنَ وَلَا تَقْتُلُوا النَّفْسَ الَّتِي حَرَّمَ اللَّهُ إِلَّا بِالْحَقِّ ذَلِكَُمْ وَصَاكُمْ بِهِ لَعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ (151) وَلَا تَقْرَبُوا مَالَ الْيَتِيمِ إِلَّا بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ حَتَّىٰ يَبْلُغَ أَشُدَّهُ وَأَوْفُوا الْكَيْلَ وَالْمِيزَانَ بِالْقِسْطِ لَا تَكْلِفْ نَفْسًا إِلَّا وُسْعَهَا وَإِذَا قُلْتُمْ فَاعْدِلُوا وَلَوْ كَانَ ذَا قُرْبَىٰ وَبِعَهْدِ اللَّهِ أَوْفُوا ذَلِكَُمْ وَصَاكُمْ بِهِ لَعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَ (152) وَأَنَّ هَذَا صِرَاطِي مُسْتَقِيمًا فَاتَّبِعُوهُ وَلَا تَتَّبِعُوا السُّبُلَ فَتَفَرَّقَ بِكُمْ عَنْ سَبِيلِهِ ذَلِكَُمْ وَصَاكُمْ بِهِ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ (153)"

“Ata që i shoqërojnë Allahut ortakë, do të thonë: “Po të kishte dashur Allahu, ne nuk do t’i shoqëronim gjë Atij, dhe as baballarët tanë, e as do të kishim bërë të ndaluar ndonjë gjë”... Kështu përgënjeshtruan ata para tyre, derisa shijuan dënimin Tonë... Thuaju: “A keni ndonjë dituri (me bazë), që të na e nxirrni ta shikojmë? Por ju ndiqni vetëm hamendjen, dhe ju vetëm gënjeni! (148) Thuaju: “I Allahut është argumenti i arrirë, dhe po të donte Ai, do t’ju udhëzonte të gjithëve (në rrugën e drejtë)! (149) Thuaju: “Sillni dëshmitarët tuaj të cilët dëshmojnë se Allahu e ka ndaluar këtë”! E, nëse ata dëshmojnë (duke gënjyer), ti mos dëshmo me ata! Dhe mos i ndiq tekat e atyre që i kanë përgënjeshtruar ajetet Tona, dhe të cilët nuk besojnë në Ahiretin, dhe që barazojnë (të tjerë) me Zotin e tyre! (150) Thuaju: “Ejani t’ju lexoj çfarë ju ka urdhëruar Allahu: të mos i shoqëroni Atij asgjë (në adhurim), me prindërit të silleni mirë, të mos i vrisni fëmijët tuaj nga frika e varfërisë sepse Ne ju ushqejmë ju dhe ata, të mos i afroheni veprave të shëmtuara qofshin ato të hapëta apo të fshehta, dhe të mos e vrisni njeriun të cilin Allahu e ka ndaluar të vritet, përveçse me të drejtë (ligjore)! Këto janë ato me të cilat Ai ju porosit ju, se mbase kuptoni! (151) Dhe mos iu afroni pasurisë së jetimit, përveç sipas mënyrës që është më e mira, derisa ai të arrijë pjekurinë e tij... dhe plotësojini masën edhe peshën me drejtësi! Ne nuk ngarkojmë askënd përtej kapacitetit të tij. Dhe kur të flisni, jini të drejtë, edhe nëse (ai për të cilin flisni) është i afërm (gjaku me ju)... dhe besën e dhënë Allahut plotësojeni! Këto janë ato me të cilat Ai ju porosit ju, se mbase i mbani mend! (152) Dhe se kjo është rruga Ime e drejtë, prandaj ndiqeni atë, e mos ndiqni rrugët e tjera, e t’ju ndajnë (në grupe, dhe t’ju largojnë) nga rruga e Tij! Kjo është ajo me

të cilën Ai ju porosit ju, se mbase ruheni nga të këqijat!" [El-En'ām: 148-153]

Pastaj konteksti na çon në një lloj tjetër polemike, për të cilën këta politeistë dhe aleatët e tyre nga njerëzit e Librit ishin mjeshtër, në përpjekjen e tyre për ta nxjerrë të pastër veten nga keqbërja ndaj Allahut të madhërishëm kur i kundërshtonin Atij autoritetin për të marrë vendime dhe për të bërë legjislacione. Allahu i madhërishëm regjistron çfarë ndodh në qarqet e tyre, ku protestojnë në mbrojtje të vetes së tyre për pretendimet që kanë, për ta nxjerrë të pastër veten, për t'ia hequr vetes përgjegjësinë e daljes mbi ligjet e Allahut dhe kundërshtimin që ata i bëjnë të Madhërishmit në pushtetin e Tij - bekuar dhe lartësuar qoftë Ai. I Madhërishmi thotë: **"Ata që i shoqërojnë Allahut ortakë, do të thonë: "Po të kishte dashur Allahu, ne nuk do t'i shoqëronim gjë Atij, dhe as baballarët tanë, e as do të kishim bërë të ndaluar ndonjë gjë"... Kështu përgënjeshtroan ata para tyre, derisa shijuan dënimin Tonë... Thuaju: "A keni ndonjë dituri (me bazë), që të na e nxirrni ta shikojmë? Por ju ndiqni vetëm hamendjen, dhe ju vetëm gënjeni!"** [El-En'ām: 148] Ata nuk e pranojnë as politeizmin që praktikojnë - i cili është baza dhe burimi i problemeve – dhe as të vepruarit në gjykime sipas dëshirave dhe tekave të tyre. Por të gjithë këtë ia adresonin Allahut të madhërishëm, për të mashtruar veten e tyre, ndjekësit e tyre, edhe njerëzit e thjeshtë, duke i bërë ata të krijojnë iluzionin se kur ata nxirrnin ligje të cilat Allahu nuk i ka lejuar, gjithsesi, ata nuk dilnin jashtë vullnetit të Tij, sepse po të donte Ai, do t'i ndalonte me forcë ata. E përderisa Ai nuk e bën, atëherë kjo do të thotë se Ai është i kënaqur me ta! Këtu ata luajnë me çështjen e "amanetit", amanetit të lirisë dhe të zgjedhjes së lirë të njeriut, dhe argumentojnë me "detyrimin me forcë dhe me kaderin" e Allahut (çfarë Ai e përcakton Vetë të ndodhë), për të mbrojtur veprimet e tyre të padrejta. Ata kërkojnë të bindin njerëzit e së drejtës dhe t'u thonë atyre se ne nuk kemi dalë jashtë rrethit të Vullnetit Hyjnor, në të gjitha këto që kemi bërë, por jemi akoma brenda tij. Allahu i madhërishëm u përgjigjet atyre duke sjellë argumente bazuar mbi diturinë, dhe jo bazuar në iluzione, dhe i pyet: **"A keni ndonjë informacion që bazohet në dituri të saktë për ato çfarë ju pretendoni, dhe të na e nxirrni ta shikojmë, e të bindemi për çfarë pretendoni dhe thoni?!"**... Dhe dihet se ata nuk

zotërojnë gjë tjetër përveç iluzioneve, dhe vetëm gënjejnë. I Madhërishmi u thotë atyre: “Meqenëse nuk patët fuqi ta bëni këtë që ju kërkua, dhe patjetër që nuk do të keni fuqi të sillni ndonjë informacion bazuar në dituri, atëherë pra u vërtetua se ju ndiqni vetëm hamendjet tuaja të pavlera, iluzionet tuaja të sëmura, dhe gënjeshttrat tuaja. Kurse Allahu, bekuar dhe lartësuar qoftë, zotëron argumentin e arrirë. Ai ka provat e ndritshme dhe diturinë e cila përfshin gjithçka. Nëse ajo që bëni ju do të ishte e lidhur me vullnetin e Tij, e Ai t’ju hiqte liritë tuaja, ju do të bëheshit si të nënshtroarit që lëvizin dhe veprojnë sipas ligjeve të vëna për ta. Në këtë rast, ajo që është e logjikshme dhe e përshtatshme për Urtësinë Hyjnore është t’ju detyrojë dhe t’u nënshtrojë për në rrugën e udhëzimit. E po të donte Ai t’ju detyronte në udhëzim me forcë dhe t’ju trajtonte si ato gjëra që u nënshtrohen ligjeve të përgjithshme, të rrepta dhe të detyrueshme të pazezistueshme, sigurisht që Ai do ta bënte këtë dhe do t’ju detyronte të futeshit në udhëzim sepse i Madhërishmi nuk e pëlqen mosbesimin nga robërit e Tij dhe nuk e pëlqen që ata të ndjekin tekat e tyre dhe djallin në ato çfarë bëjnë të lejuar dhe çfarë ndalojnë.

E pasi e rrëzon këtë argument, i Madhërishmi u kërkon atyre diçka që është më pak se ajo, dhe i fton ata të sjellin dëshmitarët e tyre – nëse njohin ndonjë të tillë – që të dëshmojnë pro tyre se vërtetë Allahu i ka ndaluar këto gjëra që ata ia ndalojnë vetes! E nëse ata shpifin, siç e kanë zakon, dhe shpikin dëshmitarë, ose dëshmojnë për njëri-tjetrin, siç e kanë traditë ata që nuk besojnë dhe hipokritët, atëherë ti o Pejgamber – i thotë Allahu i madhërishëm, - mos dëshmo me ta, sepse pozicioni yt është ndryshe. Ti zotëron dituri të sigurt, që nuk e lëkundin dëshmitë e rreme, dhe as ato të shpikura dhe të fabrikua: **“Dhe mos i ndiq tekat e atyre që i kanë përgënjeshtruar ajetet Tona, dhe të cilët nuk besojnë në ahiretin dhe që barazojnë (të tjerë) me Zotin e tyre!”** [El-En’ām: 150] Duket sikur gabimi i parë që ata bënë, dhe që i çoi në ato veprime fatale, është ai që i vunë “zotat” e tyre në të njëjtin nivel me Zotin e plotfuqishëm dhe i bënë të barabartë me Të, madhëruar qoftë Ai, ndërkohë që asgjë nga ato shpikje dhe shpifje nuk është e barabartë me Të, as nuk i ngjan Atij. Po kështu, mungesa e besimit të tyre në ahiretin u dha atyre guximin për të ndjekur dëshirat, për të trilluar dispozitat dhe për t’ia adresuar ato Zotit - bekuar dhe lartësuar qoftë Ai.

Më pas Allahu i madhërishëm e urdhëron të Dërguarin e Tij, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të, duke i thënë që “thua ju” atyre: **“Ejani t’ju lexoj çfarë ju ka urdhëruar Allahu”** [El-En’ām: 151], i Cili gëzon të drejtën dhe autoritetin për të vënë legjislacionin, për të ndaluar dhe për të lejuar gjëra. Madje kjo e drejtë – e drejta e dekretimit të ligjeve – është ekskluzive për Të, madhëruar qoftë Ai! Ai u përmend atyre së pari politeizmin në të cilin ata zhyten: **“të mos i shoqëroni Atij asgjë** (në adhurim)” [El-En’ām: 151], sepse politeizmi është baza e të gjitha të këqijave, është pikënisja e devijimeve... së dyti: të sillen mirë me prindërit dhe i ndalon t’u shkaktojnë atyre të dyve çfarëdo dëmtimi, duke e ndaluar këtë në mënyrë të prerë. Këtë krim, krimin e sjelljes keq me prindërit, Kur’ani e vendos menjëherë pas krimit të politeizmit, si një tërheqje e vëmendjes nga Kur’ani i ndritur atyre njerëzve, për detyrën që ata kanë të kujtojnë se si kanë ardhur në këtë jetë, kush i krijoj ata, kush i rriti dhe i edukoi, dhe i bëri të jenë dikush që përmenden, pasi asnjëri prej tyre nuk ishte diçka që përmendej më parë: **“me prindërit të silleni mirë”** [El-En’ām: 151] Pastaj rendit një krim të tretë, të cilin Ai e ndalon, kurse ata e praktikonin: vrasja e fëmijëve dhe varrosja e tyre për së gjalli, nga frika e goditjes nga uria dhe skamja. Në fakt, këtë ata e bënin për shkak të mosbesimit të tyre në Allahun e madhërishëm: **“të mos i vrisni fëmijët tuaj nga frika e varfërisë - sepse Ne ju ushqejmë ju dhe ata”** [El-En’ām: 151], dhe nuk jeni ju përgjegjës për furnizimin e tyre me nevojat jetësore, ashtu siç nuk ishit përgjegjës për krijimin e tyre... Gjithë ajo që keni pjesë ju në këtë çështje është se ju jeni një shkak i natyrshëm të cilin Allahu e ka bërë për të sjellë në ekzistencë ata fëmijë.

Dhe kjo renditje është vërtet e mrekullueshme! Fillon me ndalimin nga politeizmi, pastaj vazhdon me urdhrin për mirësjellje ndaj prindërve (që përfshin ndalimin nga çfarëdolloj keqbërjeje ndaj tyre) dhe pastaj sjell urdhrin për t’i mbrojtur fëmijët dhe për të mos i vrarë apo hequr qafe ata nga frika e mungesës së furnizimit të mjaftueshëm.

Më pas sjell një rregull bazë të përgjithshme: **“të mos i afroheni veprave të shëmtuara qofshin ato të hapëta apo të fshehta”** [El-En’ām: 151] Termi i sjellë në Kur’an, në këtë ajet, për veprat e shëmtuara është: “fevāhish – fāhishe (nj.)”. Më këtë bëhet fjalë për të keqen që i kapërcen kufijtë e së keqes, e cila shumëfishohet dhe shkon deri aty sa bëhet e shëmtuar dhe e pahijshme. Qoftë ajo për nga mënyra se

si kryhet, për nga qëllimi i autorit të saj dhe këmbënguljes me të cilën ai karakterizohet, duke e bërë atë person t'i kapërcejë kufijtë e së keqes derisa nuk mund të justifikohet e të thotë që e ka kryer nga zori ose nga detyrimi. Këtu kemi një paraqitje të shkurtër të niveleve të të kështijave dhe të gjynaheve. Pra, ekzistojnë gjynahe dhe të kështija në të cilat njeriu bie i rrethuar nga rrethana lehtësuese, në të cilat është e vështirë të përshkruhet sikur ai ka bërë "fāhishe – mëkat të shëmtuar", që i ka kaluar të gjithë kufijtë. Dhe ka mëkate që rrethohen nga rrethana rënduese, siç i quajmë ne në gjuhën e ligjit sot, që përfshijnë qëllimin, vendosmërinë, paramendimin, ndjekjen, e të ngjashme, të cilat në ligjet penale konsiderohen rrethana rënduese. Duket sikur Allahu i madhërishëm - duke përdorur këtë term të mrekullueshëm - deshi të paralajmëronte se ka mëkate që mund të mos e arrijnë pragun e të shëmtuarës, sepse ato nuk i kanë tejkaluar kufijtë e tyre të zakonshëm dhe këto janë mëkate nga të cilat personi mund të pendohet, të kthehet prej tyre ose t'i kërkojë falje Allahut për to dhe Allahu t'ia falë ato. Por, ka mëkate të tjera që i tejkalojnë kufijtë dhe shndërrohen në një vepër të shëmtuar që meriton urrejtjen hyjnore. Këto lloj mëkatesh mund ta çojnë autorin e tyre në një lloj varësie, këmbënguljeje dhe vazhdimësie, dhe ato nuk kufizohen vetëm në krimin e imoralitetit. Megjithatë, mundet që një pjesë e këtyre mëkatarëve të pendohen dhe të bëjnë kthesë të singertë. Nga ana tjetër, çfarëdolloj mëkati mund të kthehet në mëkat të shëmtuar dhe të turpshëm - qoftë në lidhje me pasurinë, me sjelljen, e të tjera - nëse autori i tyre e kalon kufirin dhe e shoqëron me gjëra që e bëjnë të shëmtuar atë. Dhe meqenëse mëkatet janë të tilla që një pjesë e tyre mund të shikohen nga njerëzit, kurse një pjesë e tyre mund të ndodhin në brendësinë e njeriut dhe në zemrën e tij, siç është çështja e besimit, për këtë arsye ajeti i përmbledh ato, pastaj i ndan në dy lloje: të hapëta dhe të fshehta.

Këto koncepte të gabuara, si ai i politeistëve që vjen në ajetin: **"Ata që i shoqërojnë Allahut ortakë, do të thonë: "Po të kishte dashur Allahu, ne nuk do t'i shoqëronim gjë Atij, dhe as baballarët tanë, e as do të kishim bërë të ndaluar ndonjë gjë"** [El-En'ām: 148], nuk janë diçka e re për ata që e lexojnë Kur'anin si "të kafshuar" në copa dhe që i ndajnë ajetet e Kur'anit në mënyra të ndryshme, të cilat atyre ua diktojnë djajtë dhe tekat e tyre. Nëse politeistët - në sa më sipër - justifikohen me një justifikim të përgjithshëm, këta të tjerët i rendisin justifi-

met e tyre në një mënyrë tjetër, siç i kemi përmendur edhe më parë, si manipulimi gjuhësor, devijimi në koncepte, dhe luajtja me terminologjitë. Për shembull, shndërrimi i imoralitetit në një çështje thjesht midis njeriut dhe Zotit të tij, dhe se komuniteti nuk ka të bëjë me atë person, vetëm nëse ai vepron në mënyrë të hapur, këtë ne e konsiderojmë si një përpjekje për uljen e rëndësisë dhe seriozitetit të këtij krimi dhe transformimin e tij në një çështje personale, që u nënshtrohet dëshirave të atyre që e kryejnë atë. Dhe kjo përbën shkatërrimin e familjes, të shoqërisë, qytetërimit dhe të civilizimit. Allahu na ruajttë nga devijimi i të gjitha llojeve dhe formave të tij!

Pastaj ajeti 151 sjell në vëmendje vrasjen e njeriut, gjë e cila është krimi i pestë që është i ndaluar: **“Dhe të mos e vrisni njeriun të cilin Allahu e ka ndaluar të vritet, përveçse me të drejtë (ligjore)”** [El-En’ām: 151] Pra është e ndaluar të vritet njeriu për të cilin Allahu e ka bërë të qartë shenjtërinë e tij, pozitën e tij të lartë dhe detyrimin për ta respektuar dhe mbrojtur atë. Dhe në fund të ajetit i Madhërishmi thotë: **“Këto janë ato me të cilat Ai ju porositi ju, se mbase kuptoni!”** [El-En’ām: 151] Kur thotë “ju porositi”, qëllimi me këtë nuk është t’i vërë këto çështje, ose dispozitat e këtyre çështjeve, në nivelin e një porositje dhe ‘rekomandimi jodetyrues’. Përkundrazi, kjo lidhje mes tyre tregon se këto janë porosi të Allahut në mënyrë të vazhdueshme, dhe se për këto nuk pranohet ndryshimi apo shfuqizimi. Këto janë çështje universale, që nuk duhet të merren me lehtësi, as të hiqet dorë prej tyre, në asnjë situatë apo rrethanë.

Pastaj ajetet zhvendosen për të treguar një gjë të ndaluar, gjë e cila as nuk duhet afruar pranë saj. Këtu kemi një argument për ndalimin nga hapat pararendës, që mund të çojnë në atë mëkat: **“Dhe mos iu afroni pasurisë së jetimit, përveç sipas mënyrës që është më e mira!”** [El-En’ām: 152], sipas mënyrës më të sigurt, që e ruan pasurinë e jetimit dhe që nuk çon në shpërdorimin e saj, apo në keqbërjen ndaj saj.

Më pas, Allahu - bekuar dhe lartësuar qoftë Ai - urdhëron të plotësohen masa edhe pesha në shitblerje, të mos u zhvaten njerëzve të drejtat e tyre, të mbahet drejtësi në transaksionet me ta dhe të shmanget gjithçka që mund të çojë në shkeljen e drejtësisë dhe të mirësisë, e që çon në padrejtësi. I Madhërishmi sqaron se natyra e detyrave të vënë prej Tij, urdhërimet dhe ndalimet e Tij, janë në harmoni me fuqitë dhe aftësitë e njeriut. Në ato nuk ka asnjë vështirësi, as barrë të rëndë që

nuk mund të mbahet dhe as prangosje; Allahu i plotfuqishëm e dinte se këto detyrime janë brenda mundësive dhe kapaciteteve të njeriut, përndryshe Ai nuk do t'ia kishte ngarkuar atij këto detyra.

Pastaj konteksti zhvendoset në urdhrin për të folur drejt, pasi drejtësia nuk lidhet vetëm me veprat, por edhe me fjalët gjithashtu. I Madhërishmi thotë: **“Dhe kur të flisni, jini të drejtë, edhe nëse (ai për të cilin flisni) është i afërm (gjaku me ju)!”** [El-En'ām: 152] Kështu që, emocionet dhe ndjenjat nuk duhet ta çojnë njeriun të shmanget dhe të largohet nga rruga e drejtësisë, as me fjalë, as në veprim, as në ndonjë gjë tjetër!

“Dhe besën e dhënë Allahut plotësojeni!” [El-En'ām: 152] Pra, pasi i shtjellon gjithë çfarë u tha më parë, e konfirmon se të gjitha këto nënrenditen nën “besën e dhënë Allahut të madhërishëm”, dhe se këto diktohen nga besa e lidhur mes Allahut dhe njeriut.

Pastaj vjen ndarësja e ajetit, që thotë: **“Këto janë ato me të cilat Ai ju porositi ju, se mbase i mbani mend!”** [El-En'ām: 152] Këto janë porosi të përgjithmonshme e të vazhdueshme, për aq sa të qëndrojnë besëlidhja e njerëzve me Allahun. Këto porosi janë ato që ua kujtojnë njerëzve atë Besëlidhje Hyjnore.

Pastaj konteksti zhvendoset në sqarimin se përmbushja e këtyre që u thanë më përpara, është një gjë e lehtësuar, jo e vështirë. Besimtarët e përsërisin vazhdimisht në namazet e tyre që: **“Na udhëzo në rrugën e drejtë!”** [El-Fatiha: 6], dhe kjo është ajo “rruga e drejtë”: **“Dhe se kjo është rruga Ime e drejtë, prandaj ndiqeni atë, e mos ndiqni rrugët e tjera, e t'ju ndajnë (në grupe, dhe t'ju largojnë) nga rruga e Tij! Kjo është ajo me të cilën Ai ju porositi ju, se mbase ruheni nga të këqijat!”** [El-En'ām: 153] Pra, kjo është rruga që ju duhet të ndiqni, që të udhëzoheni, të ruheni nga të këqijat, të keni sukses dhe të fitoni në testin e sprovimit... Dhe se çdo rrugë tjetër që të ndiqni, ajo do t'ju ndajë nga rruga e Tij, dhe do t'ju çojë në humbje. Prandaj, nëse doni të jeni të devotshëm dhe të ruajtur nga të këqijat, atëherë përmbajuni kësaj rruge të drejtë, të cilën ua solli Libri i ndritur, dhe të cilës jeni urdhëruar t'i përmbaheni... e mos ecni në asnjë rrugë tjetër përveç saj, në mënyrë që të arrini devotshmërinë, të pastroheni nga të këqijat dhe të jeni nga të udhëzuarit drejt.

Pastaj i Madhërishmi e bën të qartë se këto me të cilat i urdhëron besimtarët janë po ato me të cilat ka urdhëruar umetet para tyre. Këto

janë porositë që kanë sjellë peygamberët para këtij peygamberi dhe që janë zbritur në Librat që u janë zbritur atyre. Allahu i madhërishëm u përgjigjet gjitha shpifjeve të bëra prej atyre politeistëve me këto tri ajete: **“Thuaju: “Ejani t’ju lexoj çfarë ju ka urdhëruar Allahu: të mos i shoqëroni Atij asgjë (në adhurim), me prindërit të silleni mirë, të mos i vrisni fëmijët tuaj për shkak të varfërisë sepse Ne ju ushqejmë ju dhe ata, të mos i afroheni veprave të turpshme qofshin ato të hapëta apo të fshehta, dhe të mos e vrisni njeriun të cilin Allahu e ka ndaluar të vritet, përveçse me të drejtë (ligjore)! Këto janë ato me të cilat Ai ju porosit ju, se mbase kuptoni! (151) Dhe mos iu afroni pasurisë së jetimit, përveç sipas mënyrës që është më e mira, derisa ai të arrijë pjekurinë e tij... dhe plotësojeni masën edhe peshën, me drejtësi! Ne nuk ngarkojmë askënd përtej kapacitetit të tij. Dhe kur të flisni, jini të drejtë, edhe nëse (ai për të cilin flisni) është i afërm (gjaku me ju)... dhe besën e dhënë Allahut plotësojeni! Këto janë ato me të cilat Ai ju porosit ju, se mbase i mbani mend! (152) Dhe se kjo është rruga Ime e drejtë, prandaj ndiqeni atë, e mos ndiqni rrugët e tjera, e t’ju ndajnë (në grupe dhe t’ju largojnë) nga rruga e Tij! Kjo është ajo me të cilën Ai ju porosit ju, se mbase ruheni nga të këqijat!”** [El-En’ām: 151-153]

Kurse fjalët e të Madhërishmit, kur thotë: **“Nga të mbjellat dhe bagëtitë që Allahu i ka krijuar, ata (idhujtarët) kanë caktuar pjesë për Allahun dhe thonë: “Kjo është për Allahun” – sipas pretendimit të tyre – “dhe kjo është për idhujt tanë”. Dhe çfarë është për idhujt e tyre, ajo nuk arrin te Allahu, kurse, çfarë ata e kanë caktuar për Allahun, ajo arrin te idhujt e tyre. Sa i shëmtuar është gjykimi që ata bëjnë! (136) Po kështu, shumë idhujtarëve, idhujt e tyre ua kanë bërë t’u duket e bukur vrasja e fëmijëve të tyre, për t’i shkatërruar ata, dhe për t’ua bërë të ngatërruar fenë e tyre. Dhe po të donte Allahu, ata nuk do ta bënë këtë, prandaj, lëri ata dhe ato çfarë ata trillojnë! (137) Dhe ata, sipas pretendimit të tyre (të pabazë), thonë: “Këto kafshë dhe të korra, janë të ndaluara, dhe nuk mund të hajë askush prej tyre, përveç kush duam ne!”... Dhe (ka) bagëti (deve) që kurrizi i tyre është bërë i ndaluar (t’u hipet), dhe bagëti në të cilat nuk e përmenden emrin e Allahut, si shpifje ndaj Tij... Ai do t’i “shpërblejë” ata për shpifjet që bënin! (138) Dhe ata thonë: “Ato çfarë gjenden në barkun e këtyre kafshëve, janë ekskluzivisht për meshkujt tanë, dhe**

të ndaluar për femrat tona!"... E nëse ato janë (lindin) të ngordhura, atëherë të gjithë kanë pjesë në to!! Ai do t'i "shpërblejë" ata për përshkrimin e tyre (që e bëjnë)! Vërtet, Ai është i urtë dhe i gjithëdijshëm! (139) Vërtet, janë të humbur ata që vranë fëmijët e tyre në marrëzi, pa asnjë dituri, dhe e bënë të ndaluar çfarë Allahu u kishte dhënë, duke shpifur kështu ndaj Allahut... Vërtet, ata devijuan dhe nuk ishin aspak të udhëzuar (në të drejtën). (140) Është Ai që ka krijuar kopshte (pemët e të cilave qëndrojnë) të mbajtura në tenda, edhe që nuk mbahen në tenda... edhe palmat, dhe të mbjellat, me fryte të ndryshme... edhe ullinjtë e shegat, të ngjashme dhe jo të ngjashme... Hani nga frutat e tyre kur të japin prodhim, dhe jepeni "të drejtën" (zekatin) e tyre ditën e vjeljes (ose të korrjes), dhe mos shpërdoroni! Vërtet, Ai nuk i do shpërdoruesit! (141) Dhe nga bagëtitë (Ai ka krijuar) nga ato që mbajnë (në kurriz), edhe të imëta (që përdoren për ushqim dhe për leshin e tyre). Hani nga ato çfarë ju ka dhënë Allahu, dhe mos ndiqni gjurmët e djallit! Vërtet, ai është një armik i hapur ndaj jush. (142) (Ai ka krijuar) Tetë lloje bagëtish, në çifte: nga delet dy (mashkull edhe femër), edhe nga dhitë, dy. Thuaju: "A, dy meshkujt ka bërë të ndaluar Allahu, apo dy femrat... apo çfarë përmbajnë mitrat e dy femrave? Më informoni me dituri, nëse jeni të sigurtë!". (143) Edhe nga devetë (Ai ka krijuar) dy, edhe nga lopët dy. Thuaju: "A, dy meshkujt ka bërë të ndaluar Allahu, apo dy femrat... apo çfarë përmbajnë mitrat e dy femrave?... Apo ishit dëshmitarë kur Allahu ju porositi me këtë?"... Atëherë, kush është më zullumqar se ai që shpif gënjeshtër ndaj Allahut që t'i humbasë njerëzit, pa pasur asnjë dituri? Vërtet, Allahu nuk i udhëzon njerëzit zullumqarë! (144) Thuaj: "Unë nuk gjej - në atë që më është shpallur mua - gjë të ndaluar, për ndonjë njeri që do të hajë, përveç po të jetë e ngordhur, ose gjak i derdhur, ose mish derri – sepse vërtet ai është ndytësi - ose ajo (kafshë e therur në) mosbindje që i është kushtuar tjetërkujt, e jo Allahut. Por, kushdo që detyrohet (të hajë nga këto, nga nevoja), pa pasur dëshirë për to dhe pa i kaluar kufijtë, atëherë vërtet Zoti yt është Falës dhe Mëshirëplotë. (145) Atyre që janë hebrej, Ne ua ndaluar çdo kafshë (apo shpend) me kthetra; dhe nga lopët e nga dhentë, Ne u ndaluar atyre dhjamen e tyre, përveç çfarë mbanin kurrizet e tyre, ose zorrët, ose çfarë ishte lidhur me eshtra. Kështu i ndëshkuam për shkak të mosbindjes së tyre, dhe Ne

themi të vërtetën! (146) E nëse të përgënjeshtrojnë (ty o Muhammed), ti thuaju: “Zoti juaj është mëshirues i madh, por, dënimi i Tij ndaj njerëzve kriminelë nuk kthehet pas”. (147) Ata që i shoqërojnë Allahut ortakë, do të thonë: “Po të kishte dashur Allahu, ne nuk do t’i shoqëronim gjë Atij, dhe as baballarët tanë, e as do të kishim bërë të ndaluar ndonjë gjë”... Kështu përgënjeshtroan ata para tyre, derisa shijuan dënimin Tonë. Thuaju: “A keni ndonjë dituri (me bazë), që të na e nxirrni ta shikojmë? Por ju ndiqni vetëm hamendjen, dhe ju vetëm gënjeni!”. (148) “Ata që i shoqërojnë Allahut ortakë, do të thonë: “Po të kishte dashur Allahu, ne nuk do t’i shoqëronim gjë Atij, dhe as baballarët tanë, e as do të kishim bërë të ndaluar ndonjë gjë”... Kështu përgënjeshtroan ata para tyre, derisa shijuan dënimin Tonë... Thuaju: “A keni ndonjë dituri (me bazë), që të na e nxirrni ta shikojmë? Por ju ndiqni vetëm hamendjen, dhe ju vetëm gënjeni! (148) Thuaju: “I Allahut është argumenti i arrirë, dhe po të donte, Ai do t’ju udhëzonte të gjithëve (në rrugën e drejtë)! (149) Thuaju: “Sillni dëshmitarët tuaj të cilët dëshmojnë se Allahu e ka ndaluar këtë”! E, nëse ata dëshmojnë (duke gënjyer), ti mos dëshmo me ata! Dhe mos i ndiq tekat e atyre që i kanë përgënjeshtroar ajetet Tona, dhe të cilët nuk besojnë në ahiretin dhe që barazojnë (të tjerë) me Zotin e tyre!” [El-En’ām: 136-150]

Këto ajete të mësipërme erdhën për t’iu përgjigjur politeistëve në mënyrë gjithëpërfshirëse dhe të detajuar dhe për të deklaruar se e drejta për të gjykuar në këto çështje, edhe në të tjera, i kthehet Allahut, Zotit të botëve, i Cili e ka detajuar çdo gjë në librin e Tij të ndritur.

I Madhërishmi përmend pesë ndalesa dhe pesë urdhra. Urdhrin për “porosi” e përsërit tri herë. Porositë e thëna në tre ajetet, 151-153, dijetarët i kanë konsideruar si “dhjetë porositë”. Ftesa që Ai u bën atyre të vijnë tek Ai, dhe të dëgjojnë ato që lexon, është një konfirmim i heqjes së të drejtës së bërjes së legjislacionit nga ata, edhe nga të tjerët. I Madhërishmi i fillon ato porosi me fjalët e Tij: **“Të mos i shoqëroni Atij asgjë (në adhurim)”** [El-En’ām: 151], sepse kapërcimi përtej besimit në një Zot të vetëm dhe kalimi në politeizëm përbën bazën e të gjitha mëkateve dhe shërben si një pikënisje për to. Nëse ata do të besonin vetëm në Allahun, si një Zot të vetëm, do ta kuptonin se akti i lejimit dhe i ndalimit është një çështje që i takon vetëm Atij, madhëruar qoftë Ai.

Të gjithë dijetarët e kanë konfirmuar se urdhërimi për të bërë diçka nënkupton ndalimin nga e kundërta e tij, ashtu si ndalimi nga diçka nënkupton urdhërimin për të bërë të kundërtën e tij. Edhe në këto pesë urdhra dhe pesë ndalesa, vërehen të kundërtat e tyre, gjithashtu.

Pjesa e gjashtëmbëdhjetë:

Rreth zbritjes së librave dhe pasojat e besimit apo të mosbesimit në to

"ثُمَّ أَتَيْنَا مُوسَى الْكِتَابَ تَمَامًا عَلَى الَّذِي أَحْسَنَ وَتَفْصِيلًا لِّكُلِّ شَيْءٍ وَهُدًى وَرَحْمَةً لِّعَلَّاهُمْ بِلِقَاءِ رَبِّهِمْ يُؤْمِنُونَ (154) وَهَذَا كِتَابٌ أَنْزَلْنَاهُ مُبَارَكٌ فَاتَّبِعُوهُ وَاتَّقُوا لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ (155) أَنْ تَقُولُوا إِنَّمَا أَنْزَلَ الْكِتَابَ عَلَى طَائِفَتَيْنِ مِنْ قَبْلِنَا وَإِنْ كُنَّا عَنْ دِرَاسَتِهِمْ لَغَافِلِينَ (156) أَوْ تَقُولُوا لَوْ أَنَّا أَنْزَلْنَا عَلَيْهِنَا الْكِتَابَ لُكُنَّا أَهْدَى مِنْهُمْ فَقَدْ جَاءَكُمْ بَيِّنَةٌ مِنْ رَبِّكُمْ وَهُدًى وَرَحْمَةٌ فَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنْ كَذَبَ بِآيَاتِ اللَّهِ وَصَدَفَ عَنْهَا سَنَجْزِي الَّذِينَ يَصْدِفُونَ عَنْ آيَاتِنَا سُوءَ الْعَذَابِ بِمَا كَانُوا يَصْدِفُونَ (157) هَلْ يَنْظُرُونَ إِلَّا أَنْ تَأْتِيَهُمُ الْمَلَائِكَةُ أَوْ يَأْتِيَ رَبُّكَ أَوْ يَأْتِيَ بَعْضُ آيَاتِ رَبِّكَ يَوْمَ يَأْتِي بَعْضُ آيَاتِ رَبِّكَ لَا يَنْفَعُ نَفْسًا إِيْمَانُهَا لَمْ تَكُنْ أَمَنَتْ مِنْ قَبْلُ أَوْ كَسَبَتْ فِي إِيْمَانِهَا خَيْرًا قُلِ انْتَضَرُوا إِنَّا مُنْتَظِرُونَ (158) إِنَّ الَّذِينَ فَرَّقُوا دِيْنَهُمْ وَكَانُوا شِيعًا لَسْتُ مِنْهُمْ فِي شَيْءٍ إِنَّمَا أَمْرُهُمْ إِلَى اللَّهِ ثُمَّ يُنَبِّئُهُمْ بِمَا كَانُوا يَفْعَلُونَ (159)"

"Pastaj, Ne i dhamë Musait Librin, si plotësim (të mirësisë Sonë) ndaj atij që vepron mirë, si shpjegim për çdo gjë, dhe si udhëzim e mëshirë, me shpresën që ata (bijtë e Izraelit) të besonin në takimin me Zotin e tyre. (154) Dhe ky (Kur'ani) është një Libër i bekuar që Ne e kemi zbritur, prandaj ndiqeni atë dhe ruhuni (nga të këqijat), në mënyrë që të mëshiroheni! (155) Që të mos thoni: "Vërtet, Libri i shenjtë u është zbritur dy palëve (hebrenjve dhe të krishterëve) para nesh, dhe ne nuk e dinim se çfarë studionin ata."... (156) ...Ose, që të mos thoni: "Sikur neve të na ishte zbritur libri, ne do të ishim më të udhëzuar se ata!"... E pra, tani, juve ju ka ardhur provë e qartë nga Zoti juaj, udhëzim edhe mëshirë!... Por, kush është më keqbërës se ai që i përgënjeshtroi ajetet-shenjat e Allahut dhe largohet nga ato? Ne do t'i ndëshkojmë ata që shmangen nga shenjat Tona, me dënimin më të rëndë, për shkak të largimit të tyre që bënin! (157) A mos presin t'u vijnë engjëjt, ose të vijë Zoti yt, ose të vijnë disa nga shenjat e Zotit tënd?! Ditën kur vijnë disa nga shenjat e Zotit tënd,

askujt nuk i vlen besimi i tij nëse nuk ka qenë duke besuar më parë, ose të ketë përfituar ndonjë të mirë nga besimi i tij! Thuaj: “Prisni, se edhe ne jemi duke pritur! (158) Vërtet, ata që e kanë ndarë fenë e tyre dhe janë bërë sekte, ti (o Muhammed) nuk ke të bësh aspak me ata. Vërtet, çështja e tyre i mbetet vetëm Allahut, pastaj Ai do t'i informojë ata për çfarë bënin (dikur në dynja).” [El-En'ām: 154-159]

I Madhërishmi thotë: “Pastaj, Ne i dhamë Musait Librin, si plotësim (të mirësisë Sonë) ndaj atij që vepron mirë, si shpjegim për çdo gjë, dhe si udhëzim e mëshirë, me shpresën që ata (bijtë e Izraelit) të besonin në takimin me Zotin e tyre.” [El-En'ām: 154], “Dhe ky (Kur'ani) është një Libër i bekuar që Ne e kemi zbritur, prandaj ndiqeni atë dhe ruhuni (nga të këqijat), në mënyrë që të mëshiroheni!” [El-En'ām: 155] Nëpërmjet këtyre ajeteve, i Madhërishmi sqaron se Ai tashmë e ka sjellë argumentin e Tij të qartë kundër tyre dhe i urdhëroi ata ta ndiqnin këtë argument. Në këtë mënyrë, Ai ua mbylli rrugën atyre për të nxjerrë çfarëdo lloj justifikimi kundër Tij, dhe i Madhërishmi thotë: “Që të mos thoni: “Vërtet, Libri i shenjtë u është zbritur dy palëve (hebrenjve dhe të krishterëve) para nesh, dhe ne nuk e dinim se çfarë studionin ata!” [El-En'ām: 156], “Ose, që të mos thoni: “Sikur neve të na ishte zbritur Libri, ne do të ishim më të udhëzuar se ata!” [El-En'ām: 157] I Madhërishmi u thotë atyre që në këtë Libër të bekuar që e kemi zbritur te ju, gjendet udhëzim edhe mëshirë. Kështu, juve ju bëhet e qartë brutaliteti dhe shëmtia e atij që i mohon shenjat dhe ajetet e Zotit dhe devijon prej tyre, dhe drejtësia e kërkon që i tilli të “shpërblehet” me vuajtjen më të keqe. Këtë i Madhërishmi e sjell në kontekstin e një pyetjeje: “Por, kush është më keqbërës se ai që i përgënjeshtroi ajetet-shenjat e Allahut dhe largohet nga ato? Ne do t'i ndëshkojmë ata që shmangen nga shenjat Tona, me dënimin më të rëndë, për shkak të largimit të tyre që bënin!” [El-En'ām: 157] Pra kush bën padrejtësi më të madhe sesa ai që i përgënjeshtroi ajetet e Allahut që Ai i ka zbritur, dhe largohet prej tyre? Të tillët Allahu do t'i ndëshkojë me ndëshkimin më të keq për shkak të këtij veprimi të tyre.

Më pas, i Madhërishmi pyet: “Mos vallë, në mënyrë që ata të heqin dorë nga ajo mendjemadhësi boshe, e cila i shtyn të largohen dhe të devijojnë nga shenjat e Allahut, presin që: “... t'u vijnë engjëjt, ose të

vijë Zoti yt, ose të vijnë disa nga shenjat e Zotit tënd?!” [El-En’ām: 158] Në këtë rast, koha për të besuar do të ketë ikur, dhe afati për të bërë zgjedhjen në këtë jetë, do të jetë larguar? Atëkohë: **“Askujt nuk i vlen besimi i tij, nëse nuk ka qenë duke besuar më parë, ose të ketë përfutur ndonjë të mirë nga besimi i tij!”** [El-En’ām: 158]

Allahu i madhërishëm i shpall të Dërguarit të Tij të nderuar t’u thotë atyre mosbesuesëve: Nëse është kjo ajo që ju o politeistë dhe idhujtarë e prisni të ndodhë, që ju pastaj të besoni, pra, prisni se edhe ne po presim me ju që të shikojmë përfundimin e keq në të cilin do të përfundoni, edhe mirësinë të cilën Allahu do të na e dhurojë neve.

Ndërsa Zoti i kishte paralajmëruar të mos ndjekin rrugë të tjera përveç rrugës së drejtë. Ai i ndaloi të ecin në to, duke paralajmëruar se kjo do të çonte në ndarjen e tyre nga rruga e Zotit. I Madhërishmi sqaroi se ka njerëz që i morën ato rrugë dhe e ndanë fenë e tyre, duke u kthyer në sekte dhe në grupime, e më pas Zoti shkaktoi përplasje mes tyre si ndëshkim për këtë që bënë, dhe futi mes tyre armiqësinë dhe urrejtjen deri në Ditën e Ringjalljes. Prandaj, mes nesh dhe atyre lloj njerëzve nuk duhet të ketë asnjë ngjashmëri as lidhje, pavarësisht afërsisë së gjakut, interesave ose fqinjësisë me ta. Çështja e tyre i takon vetëm Zotit, sepse vetëm Ai e menaxhon “shpërblimin” e tyre. Ai do t’i informojë ata për shëmtinë e asaj që kanë bërë dhe se si ata i meritojnë të gjitha llojet e mundimit, për shkak të asaj që bënë dikur.

Pjesa e shtatëmbëdhjetë:

Përfundimi i sures, ku bën përmbledhjen e temave më të rëndësishme të saj, të tilla si vërtetimi i mesazhit dhe i hyjnores dhe hedhja poshtë e të gjitha pretendimeve të politeistëve

"مَنْ جَاءَ بِالْحَسَنَةِ فَلَهُ عَشْرُ أَمْثَالِهَا وَمَنْ جَاءَ بِالسَّيِّئَةِ فَلَا يَجْزِي إِلَّا مِثْلُهَا وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ (160) قُلْ إِنِّي هَدَانِي رَبِّي إِلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ دِينًا قِيَمًا مِلَّةَ إِبْرَاهِيمَ حَنِيفًا وَمَا كَانَ مِنَ الْمُشْرِكِينَ (161) قُلْ إِنَّ صَلَاتِي وَنُسُكِي وَمَحْيَايَ وَمَمَاتِي لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ (162) لَا شَرِيكَ لَهُ وَبِذَلِكَ أُمِرْتُ وَأَنَا أَوَّلُ الْمُسْلِمِينَ (163) قُلْ أَغْيَرَ اللَّهُ آبِغِي رَبَّنَا وَهُوَ رَبُّ كُلِّ شَيْءٍ وَلَا تَكْسِبُ كُلُّ نَفْسٍ إِلَّا عَلَيْهَا وَلَا تَزِرُ وَازِرَةٌ وِزْرَ أُخْرَى ثُمَّ إِلَىٰ رَبِّكُم مَّرْجِعُكُمْ فَيُنَبِّئُكُم بِمَا كُنتُمْ فِيهِ تَخْتَلِفُونَ

(164) وَهُوَ الَّذِي جَعَلَكُمْ خَلَائِفَ الْأَرْضِ وَرَفَعَ بَعْضَكُمْ فَوْقَ بَعْضٍ دَرَجَاتٍ لِّيَبْلُوَكُمْ فِي مَا آتَاكُمْ إِنَّ رَبَّكَ سَرِيعُ الْعِقَابِ وَإِنَّهُ لَغَفُورٌ رَحِيمٌ (165)

“Kush bën veprën e mirë, ai do të shpërblehet me dhjetëfishin e saj, dhe kush bën veprën e keqe, do të dënohet vetëm për të, dhe atyre nuk do t’u bëhet padrejtësi! (160) Thuaj: “Vërtetë, mua më ka udhëzuar Zoti im në rrugë të drejtë, në fenë e vërtetë... në fenë e pastër të Ibrahimit që ishte i prirë drejt së vërtetës, dhe që nuk ishte nga ata që i shoqërojnë të tjerë Allahut!”. (161) Thuaj: “Vërtet, nama-zi im, kurban i im, jeta ime dhe vdekja ime janë për Allahun, Zotin e botëve! (162) Ai nuk ka asnjë partner, dhe më këtë jam urdhëruar, dhe unë jam i pari (mes jush) i muslimanëve (që i nënshtrohem Atij)!” (163) Thuaj: “A zot tjetër përveç Allahut të kërkoj të kem, ndër kohë që Ai është Zoti i çdo gjëje?! Dhe secili njeri që bën mëkat, veten e vet ngarkon. Dhe asnjë njeri nuk do të mbajë barrën (mëkatet) e dikujt tjetër”... Pastaj, tek Zoti juaj është kthimi juaj, dhe Ai ju informon për çfarë ishit në konflikt. (164) Ai është i Cili ju ka bërë ju pasardhës në Tokë, dhe i ka ngritur disa prej jush mbi të tjerët, me shkallë, për t’ju sprovuar në atë çfarë ju ka dhënë. Vërtet, Zoti yt është i shpejtë në ndëshkim dhe vërtet Ai është edhe falës e mëshirëplotë!” [El-En’ām: 160-165]

Allahu i madhërishëm e përfundon këtë sure duke deklaruar drejtësinë e Tij, kur thotë: “Kush bën veprën e mirë, ai do të shpërblehet me dhjetëfishin e saj, dhe kush bën veprën e keqe, do të dënohet vetëm për të, dhe atyre nuk do t’u bëhet padrejtësi!” [El-En’ām: 160] Veprat e këqija nuk shumëfishohen as nuk u shtohet gjë, por mbeten aq sa janë. Kur njeriu dëshiron të çlirohet prej tyre dhe nga pasojat e tyre, rruga për këtë është e hapur para tij. Ajo rrugë është rruga e pendesës, e kthimit tek Allahu, kërkimfalja prej Tij dhe kthimi tek Ai duke i plotësuar kushtet që kërkohen për këtë. Këto kushte citohen në ajete të tjera të Kur’anit, si për shembull në suren En-Nisā’.

Pastaj i Madhërishmi e urdhëron Pejgamberin e Tij, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të, që të deklarojë para të gjithëve se ai është zotëria dhe prijësi i të udhëzuarve: “Thuaj: “Vërtet, mua më ka udhëzuar Zoti im në rrugë të drejtë, në fenë e vërtetë... në fenë e

pastër të Ibrahimit që ishte i prirë drejt së vërtetës dhe që nuk ishte nga ata që i shoqërojnë të tjerë Allahut!” [El-En’ām: 161] Pra, kjo rrugë e drejtë nuk ishte një shpikje e re dhe as një gjë e veçantë e të Dërguarit të Allahut, Muhammedit, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të, por kjo është feja e vërtetë dhe është vazhdim i fesë së Ibrahimit a.s., i cili ishte i prirë drejt së vërtetës, larg të gjitha feve të devijuara, i cili u largua nga të gjitha rrugët, duke iu përmbajtur vetëm rrugës së drejtë. Ibrahim a.s. ishte ndjekës i fesë së vërtetë dhe ishte musliman, i dorëzuar Allahut, e nuk ishte nga ata që i shoqërojnë partnerë Atij.

Dhe pas deklarimit të përkushtimit nga ana e tij ndaj fesë së Ibrahimit dhe rrugës së drejtë, Pejgamberi, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të, deklaroi sinqeritetin dhe besnikërinë e tij në gjithë këtë, besnikërinë e tij ndaj Allahut, bekuar dhe lartësuar qoftë Ai, në gjithë çfarë merr apo lë, e po ashtu edhe në ato çfarë lejon dhe ndalon: **“Thuaj: “Vërtet, namazi im, kurbanimi im, jeta ime dhe vdekja ime janë për Allahun, Zotin e botëve!”** [El-En’ām: 162] Kjo për të bërë konfirmimin e rregullës bazë kur’anore dhe të vizionit universal, të cilin e konfirmojnë të gjitha legjislacionet hyjnore, sepse kjo rregull është baza dhe shtylla kryesore ku ato mbështeten. Pejgamberi, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të, urdhërohet të pyesë... t’i pyesë të gjithë ata në mënyrë të habitshme, mënyrë që ka për qëllim të nxisë habinë dhe çudinë tek ata që e dëgjojnë, dhe urdhërohet të thotë: **“Thuaj: “A zot tjetër përveç Allahut të kërkoj të kem, ndërkohë që Ai është Zoti i çdo gjëje?! Dhe secili njeri që bën mëkat, veten e vet ngarkon. Dhe asnjë njeri nuk do të mbajë barrën (mëkatet) e dikujt tjetër”... Pastaj, tek Zoti juaj është kthimi juaj, dhe Ai ju informon për çfarë ishit në konflikt.”** [El-En’ām: 164] Pra, si ta bëj unë këtë, kur Ai është Zoti i çdo gjëje dhe nuk ka zot tjetër përveç Tij... Nuk ka krijes, as dhënëse të formës së krijesave, përveç Atij!

Fakti tjetër mbështetës i kësaj thirrjeje është se secili njeri që bën mëkat, e bën vetëm në kurriz të vetes së tij. Po ashtu, edhe të mirën që e bën, e bën për veten e tij. Dhe kjo është drejtësia e plotë e Allahut të madhërishëm. Dhe nga drejtësia e Tij gjithashtu është edhe: **“Dhe asnjë njeri nuk do të mbajë barrën (mëkatet) e dikujt tjetër”** [El-En’ām: 164], prandaj asnjë idhull, asnjë ndërmjetës dhe asnjë nga ata që ata politeistë i konsiderojnë zota – nga injoranca e tyre – nuk do të

mbajë asgjë nga mëkatet e tyre në Ditën e Ringjalljes... Ata idhuj dhe partnerë që ia mvëshët Allahut, dhe që ju bënë të krijoni iluzione të gabuara se do t'ju mbajnë një pjesë të ngarkesës suaj të mëkateve, ata do të mbajnë barrët e veta, edhe barra të tjera përveç barrëve të veta, Ditën e Ringjalljes. Ata do të hidhen në zjarr dhe këtë do ta shikojnë ata që ishin mashtruar prej tyre dhe që i kishin bërë partnerë Zotit të tyre... Politeistët do ta shikojnë përfundimin e politeizmit, edhe përfundimin e atyre të cilët ata i kishin konsideruar partnerë të Allahut edhe hyjni.

“Pastaj, te Zoti juaj është kthimi juaj dhe Ai ju informon për çfarë ishit në konflikt.” [El-En'ām: 164], qoftë në fushën e besimit, ose të legjislacionit, ose të moralit, të sjelljes, të transaksioneve tregtare, apo në lidhje me çfarëdolloj gjëje tjetër.

“Ai është i Cili ju ka bërë ju pasardhës në tokë dhe i ka ngritur disa prej jush mbi të tjerët, me shkallë, për t'ju sprovuar në atë çfarë ju ka dhënë.” [El-En'ām: 165], që të realizohet sprovimi dhe testimi, që të ndërlihet sistemi që është dizajnuar për jetën tuaj, që nga besëlidhja me Allahun, e deri në kohën e “shpërblimit”. Ju o njerëz do të sprovoheni në atë çfarë ju është dhënë dhe do të shpërbleheni për veprat tuaja. E kush bën një të mirë sa grimca, atë do ta shikojë... dhe kush bën një të keqe sa grimca, atë do ta shikojë: **“Vërtet, Zoti yt është i shpejtë në ndëshkim dhe vërtet Ai është edhe falës e mëshirëplotë!”** [El-En'ām: 165] Kështu që, askush nga ata që i shoqërojnë partnerë Allahut apo ata që bëjnë zullum, ose ata që kapërcejnë në të ndaluarat, asnjëri prej tyre të mos krijojë iluzione se do t'i shpëtojnë ndëshkimit të Zotit, ose që Zoti – bekuar dhe lartësuar qoftë Ai – është i pavëmendshëm ndaj tyre, sepse në të vërtetë Ai është i gjithëdijshtëm, i shpejtë në ndëshkim. Askush prej tyre nuk i shpëton dot ndëshkimit të Tij. Por, Ai është gjithashtu falës dhe shumë i Mëshirshëm ndaj atyre që pendohen, që kthehen, që ruhen nga të këqijat dhe që veprojnë vepra të mira... Ai është falës dhe shumë i Mëshirshëm ndaj atyre të cilët, kur i prek ndonjë impuls nga djalli, shpejt kujtohen dhe pendohen me një pendim të singertë, për hir të Allahut, bekuar dhe lartësuar qoftë Ai!

Mësimet e përfituara

Kur i studiojmë këto ajete fisnike që citohen në këtë sure dhe përpqemi të kuptojmë metodën e Kur'anit famëlartë në paraqitjen e çështjeve që kanë të bëjnë me atë se çfarë është e lejuar dhe çfarë e ndaluar, edhe metodat që kemi ndjekur më pas në prezantimin e këtyre çështjeve në librat e fikhut dhe të usulit, gjejmë sa vijon:

Së pari: Librat tanë të jurisprudencës - kur ato filluan të shkruheshin - iu përmbajtën kornizave tematike që në shumë raste bazohen në shkëputjen e ajetit nga konteksti i tij, cilido qoftë ai kontekst, dhe vënien e tij në kornizën tematike, si për shembull në kapitullin e pastrimit, kapitullin e namazit, e të tjerë. Kurse Kur'ani i lavdishëm, ai gjithmonë bashkon mes të ngjashmeve dhe të njëjtave, brenda kuadrit të të përkujtuarit me akiden-besimin, me atributet e Zotit të madhërishëm që përshtaten me ato që thuhet... me deklarin e integritetit, forcës dhe qëndrueshmërisë së legjislacioneve të Kur'anit, duke përmendur disa nga ligjet e kundërshtarëve dhe paqartësitë e shumta që ato kanë pasi bazohen mbi teka dhe dëshira, e kështu me radhë.

Legjislacioni i drejtë ka baza dhe shtylla mbi të cilat ai qëndron dhe nuk u nënshtrohet dëshirave të individëve. Legjislacionet e drejta marrin në konsideratë rregullat e drejtësisë, barazisë, të përgjithësimin dhe të gjithëpërfshirjes. Ligjërimi për hallallin dhe haramin, në Kur'an, i drejtohet njeriut duke pasur parasysh të gjithë qenien e tij. Ai i përgatit mendjen, shpirtin, ndërgjegjen dhe ndjenjat e njeriut ta pranojë legjislacionin kur'anor, të priret drejt tij, ta përqafojë atë me lehtësi dhe ta zbatojë e ta aplikojë në mënyrën më të mirë atë. Këtë Kur'ani e bën duke servitur shumë faktorë fleksibiliteti, lehtësimi, mëshire dhe largimi të vështirësive. Në këtë mënyrë ajetet e Kur'anit që përmbajnë ligje, kanë dallim dhe ndryshojnë nga natyra e shkrimeve ligjore ose juridike të bëra nga njerëzit, shkrime të cilat karakterizohen nga ashpërsia dhe ngurtësia, e gjë me të cilën nuk karakterizohet Kur'ani i lavdishëm. Dhe pastaj vijnë ajetet e ndërmjetme, për të treguar se kur ai ligjërim përqafohet ashtu siç e zbriti Allahu, ai do të çojë jo vetëm në çlirimin dhe shpëtimin e individit, por në çlirimin dhe shpëtimin e individëve, grupeve, popujve, kombeve dhe të gjithë racës njerëzore. Ai ligjërim atëherë do t'ia mundësojë njerëzimit që në këtë botë të bëjë një jetë që cilësohet si e mirë, kurse më vonë, në ahiret, përfundimi për ta do të jetë kënaqësia e Zotit dhe parajsa - Xhenneti.

Së dyti: Në ligjërimit legjislativ të Kur'anit, legjislacionet janë të lidhura me të ardhmen e tyre dhe me rezultatet e tyre. Ato i largohen formalitetit dhe preokupimit me imazhet e veprave, pamjet e tyre të jashtme, apo format e tyre, duke u interesuar vetëm për efektet dhe çfarë ato sjellin në të ardhmen, jo vetëm në këtë botë, por edhe në ahiret, gjithashtu. Ligjërimi juridik në Kur'anin famëlartë e bën “çështjen e besimit” të pranishme në vazhdimësi, në gjithçka, dhe në çdo çështje legjislative, siç e bën rezultatin që ato sjellin, në dynja edhe në ahiret, të pranishëm para syve të atyre që u drejtohet dhe që janë të ngarkuar t'i kryejnë ato detyra. Kështu që bëhet e vështirë zhytja në formalizëm ose në imazhe të jashtme sipërfaqësore dhe harrimi ose injorimi i të vërtetave dhe i rezultateve.

Së treti: Ligjërimi legjislativ kur'anor interesohet për çështje universale themelore, ku nga më të rëndësishmet është “besimi në një Zot të vetëm, në Allahun”, “pastrimi i njeriut” dhe “zhvillimi i jetës në këtë gjithësi”.

Së katërti: Ligjërimi legjislativ në Kur'an nuk i bën ato ndarje të ashpra mes “jurisprudencës së individit”, “jurisprudencës së bashkësisë” dhe “jurisprudencës së kombit”, gjëra që njihen në librat e jurisprudencës dhe të ligjit, por i mbledh bashkë ato në atë mënyrë ku secila prej tyre e përforcon tjetrën.

Së pesti: Ligjërimi legjislativ i Kur'anit e bën lidhjen mes edukimit të njeriut, edukimit shpirtëror të tij dhe urtësisë së shpalljes hyjnore në realitetin e prekshëm, sipas një qasjeje koherente, që e bën të vështirë gjetjen e ndarjeve midis tyre, jo si ato që njihen në metodat ligjore dhe juridiksionale të vëna nga njeriu në këtë fushë.

Së gjashti: Ligjërimi legjislativ në Kur'an i krijon përshtypjen lexuesit që mediton dhe juristit që kupton thellë, se deri ku mund të shtrihet në kohë nëpërmjet këtij ligjërimi, në mënyrë që ajo që përmend Kur'ani të shërbejë si një fillim i hapur, i cili u jep studjuesëve mundësinë të arrijnë me anë të tij të të kuptojnë qartë qëllimin e tij. Për këtë mund të sjellim shembull legjislacionet që lidhen me çështjet e skllavërisë, poligamisë, e kështu me radhë, çështje të cilat studiuesit mund t'i kuptonin duke u ndihmuar nga karakteristikat e legjislacionit të sheriatit dhe nga ajo që mund të quhet “filozofia e legjislacionit”.

Së shtati: Ligjërimi legjislativ në Kur'an nuk kufizohet me deklarimin se si ai e vlerëson veprën njerëzore dhe me vënien e saj në kuadrin

e të ndaluarës së prerë, të detyrimit apo të të urdhëruarës, por ai sqaron shumë aspekte të marrëdhënies së asaj vepre me realizimin e jetës së mirë në këtë botë dhe përfundimin e mirë në ahiret. Këtë e bën duke sjellë indikacione - që nuk fshihen nga sytë e atij që shikon me kujdes - për atë që mund t'u ndodhë atyre që e kundërshtojnë urdhrin e tij, ose që bien në praktikimin e ndalesave që ai vë. Kjo, përfshirë “parimin e përkushtimit dhe të angazhimit”, të cilin nuk mund ta realizojë asgjë ashtu siç e bën Kur'ani i lavdishëm.

Kur studiojmë librin jurisprudencial, shikojmë se mungon një pjesë e madhe e këtyre çështjeve, në kontekstin e mënyrës se si shkruhet dhe klasifikohet ai, dhe nga ana tjetër, hulumtimi i asaj që mund ta quajmë “jurisprudenca e Kur'anit fisnik”, bëhet një çështje shumë e rëndësishme, e cila duhet të praktikohet, të ndërtohen bazat e saj, dhe procesi i të mësuarit të jurisprudencës dhe të bazave të fesë, në veçanti, të ndërtohet mbi rregullat e saj.

Së teti: Fjala, në Kur'an, është e barabartë me një “terminologji hyjnore”. Në gjuhën njerëzore fjala mund të jetë sinonim i një fjale tjetër dhe sinonimi, në gjuhën njerëzore, bazohet në ‘ekzistencën e një bollëku të fjalëve dhe të kuptimit të kufizuar’. Kështu që, dy ose tri fjalë janë sinonime të një kuptimi të vetëm. Por, kjo është diçka që nuk mund të thuhet për përdorimin “hyjnor” të fjalës, sepse Zoti i madhërrishëm i ka përcaktuar saktësisht kuptimet që tregojnë fjalët, dhe e ka detajuar Librin duke u bazuar mbi diturinë e Tij. Dituria e Tij – madhëruar qoftë Ai - është më e disiplinuar se çdo gjuhë shkencore. Në të nuk ka asnjë shtesë, as të përbashkët, as sinonim dhe as metaforë. Secila fjalë në Kur'an, është një fjalë precize, e vënë në një ajet preciz, në një sure precize, dhe në një Libër të urtë dhe preciz. Kuptimi ose kthimi epistemologjik i fjalës kur'anore është specifik dhe i disiplinuar, ku më së pari ajo fjalë është saktësuar, pastaj është bërë detajimi i saj. Saktësimi dhe detajimi, të dyja këto janë bërë nga një i Urtë ekspert dhe nuk kemi të bëjmë me poezi, në të cilën ritmi ia imponon poetit të sjellë fjalë sinonime, ose të bashkojë disa fjalë me të tjera: **“Dhe Ne nuk ia kemi mësuar atij (Muhammedit a.s.) poezinë, dhe ajo as që është e përshtatshme për të! Ky (Libër që ka sjellë) është vetëm një përkujtim dhe një Kur'an i qartë!”** [Jā-Sín: 69] Arabishtja e Kur'anit nuk e ka zbritur këtë Libër në nivelin e gjuhës dhe të dialekteve të arabëve, por Kur'ani i lavdishëm është ai që e ka ngritur arabishten, e ka nderuar

dhe e ka bërë atë të predispozuar për përdorimin hyjnor, nëpërmjet bërjes të mundur dhe të lehtë të kësaj nga vetë kujdesi hyjnor - bekuar dhe lartësuar qoftë Ai! Për këtë i Madhërishmi thotë: **“Dhe vërtet, Ne e kemi bërë të lehtë Kur'anin në gjuhën tënde, që ata të kujtohen (të marrin këshillë prej tij).”** [Ed-Duhān: 58] **“Vërtet, Ne e kemi bërë të lehtë Kur'anin për t'u kuptuar dhe kujtuar, prandaj, a ka ndonjë që të marrë këshillë?!”** [El-Kamer: 17], **“Hā, Mim. (1) (Betohem) Për Librin e qartë! (2) Vërtetë, Ne e kemi bërë Kur'anin në gjuhën arabe, me dëshirën që ju të kuptoni. (3) Dhe vërtet, në Librin Themeltar që gjendet te Ne, ai (Kur'ani) është i lartësuar dhe plot urtësi.”** [Ez-Zuhuf: 1-4]

Pra, Allahu i madhërishëm thotë që **“e kemi bërë”** të lehtë, atë Kur'an për njerëzit. Baza e tij është e ruajtur tek i Urti i gjithëditur, lartësuar qoftë Ai! Është Ai që e ka bërë të lehtë këtë Libër për njerëzit dhe e ka zbritur atë pjesë-pjesë, për t'u folur atyre nëpërmjet tij. Kur Allahu dëshiron të urdhërojë për diçka, atëherë forma urdhërore nuk kufizohet me fjalën “Bëje!”, dhe kur Ai dëshiron të ndalojë diçka, forma e ndalimit nuk kufizohet me fjalët “Mos e bëj!” Ekziston një dallim mes fjalëve “En-Nehj: ndalesa” dhe “Et-Tahrīm: ndalesa e rreptë”.

“Et-Tahrīm: ndalesa e rreptë” është e drejtë e autoritetit hyjnor, ku askush nuk mund të bëhet partner i Allahut në këtë gjë. Madje edhe i Dërguari i Allahut, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të, nuk zotëron asgjë nga kjo, por ai është zbatues i urdhrit për t'ua lexuar njerëzve fjalët e Kur'anit. Kurse fjala “En-Nehj” ka vend për studim, për të mësuar nëse kjo ndalesë është ‘e rreptë’, apo tregon papëlqyeshmëri, në varësi të nivelit përcaktues ose supozues se si ajo është thënë. Atë që njihet si shkenca e bazave të jurisprudencës, e gjejmë të përfshirë edhe në ligjërimin legjislativ të Kur'anit. Aty sillen shpesh rregulla të bazave të jurisprudencës, që lejojnë zgjatim ose përsëritje të kërkesës dhe që ka të bëjë me kohën, vendin, apo me njeriun... ose ndodh që të tregohet se kërkesa është vetëm për një herë të vetme.

Në mënyrë që të demonstrojmë avantazhet e ligjërimit legjislativ të Kur'anit mbi shkrimet juridike dhe kodet ligjore të vëna nga njeriu, na duhet një lexim përsiatës dhe i kujdesshëm i të gjitha ajeteve të Librit të shenjtë (me qëndrime të gjata në ajetet që përfshijnë legjislacione gjithëpërfshirëse, ose të pjesshme), si edhe i ajeteve që na tregojnë për

ngjarjet e kombeve të tjera, dhe për kundërshtimet apo pranimet që ata u kanë bërë legjislacioneve që u janë zbritur atyre.

Surja na prezanton leksione për “ecurinë e historisë, dhe ecurinë e kombeve” dhe për lidhjen e kësaj me atë që njihet si “teoria e qarkullimit”. Surja tregon për domosdoshmërinë e lidhjes mes ‘ngritjes së kombeve’ dhe ‘rënies së tyre’, ‘mbizotërimit të qytetërimit dhe zhdukjes së tij’ me ‘sistemet e vlerave’. Nuk bëhet fjalë për vlerat e veçanta që disa kombe dhe popuj i krijojnë për veten e tyre, por për “vlerat njerëzore” dhe ngulitjen thellë të tyre, të cilët e ushqejnë veten e tyre me faktorët e vazhdimësisë dhe të qëndrueshmërisë, madje edhe me faktorët e zhvillimit dhe të përjetësisë, siç janë vlerat e drejtësisë, lirisë, barazisë, nderimit të qenies njerëzore dhe mbrojtjes së domosdoshmërive dhe nevojave të tij... madje edhe të mirësive të mëdha të tij. Kombet dhe civilizimet që i ruajnë këtë lloj vlerash, e kanë vendosur veten në një rrugë të drejtë të “normave shoqërore dhe universale”, që u sigurojnë atyre në vazhdimësi qeliza rigjallëruese për jetën e tyre, vitalitetin dhe efektivitetin e tyre.

Mbyllje

Atëherë pra, në këtë sure, suren El-En‘ām, për të cilën mund të thuhet se është “surja e besimit në një Zot të vetëm” ose “surja e besimit të pastër”, u shtjelluan shtyllat dhe bazat e monoteizmit. Edhe sikur në Kur’anin e lavdishëm të ishte vetëm kjo sure për prezantimin e “besimit në një Zot të vetëm” dhe të shtyllave të besimit, kjo do të mjaftonte dhe do ta kuronte plotësisht këtë temë. Këtu u prezantuan shtyllat e “besimit në një Zot të vetëm”, në mënyrë të precizuar edhe të shtjelluar, së bashku me argumentet dhe arsyetimet, në një mënyrë të tillë që besimtari e kupton dhe e percepton të vërtetën e çdo shtylle nga shtyllat e monoteizmit. Secila nga ato shtylla vjen e mbështetur me argumentet që e vërtetojnë atë si edhe me urtësinë apo arsyen se pse njeriu ngarkohet me këto në kuadrin e besimit. Në këtë sure gjendet ajo çfarë ne mund ta quajmë si “logjika e besimit”. Ato nuk paraqiten si shtylla që nuk i kap logjika, të cilat besimtari duhet t’i besojë pa i menduar thellë apo pa vështruar në të vërtetat e tyre. Madje kjo sure ka garantuar shpjegimin e efekteve të besimit dhe të shtyllave të tij (të

përmbledhur, edhe në detaje) në jetën praktike të besimtarëve, në mënyrë që ai që mendohet thellë në këtë sure, të mësojë se si mund ta shndërrojë besimin në një perceptim, vizion, sistem jete, moral dhe sjellje, besim i cili kthehet në një kulturë e cila vihet re dhe shikohet nga të gjithë.

Kjo sure ka shtjelluar monoteizmin dhe argumentet e tij larg atij abstrakti të thatë që librat e shkencës së kelamit dhe të besimeve i prezantojnë çështjet e besimit. Kjo sure e sqaron se cilat janë atributet e Allahut dhe ajetet-shenjat-mrekullitë e Tij, të cilat besimtari duhet t'i dijë patjetër. Ajo solli përgjigjen e prerë ndaj të gjitha dyshimeve që nxorën mohuesit dhe i shkatërroi ato duke u sjellë argument pas argumenti për burimin e këtij besimi, që është: Kur'ani i lavdishëm dhe i Dërguari, i cili e mori këtë Libër nga një i Urtë ekspert. Ajo sqaroi vërtetësinë e këtij të Dërguari në thirrjen e tij, besnikërinë e tij ndaj Mesazhit që e sjell nga Zoti i tij, dëshirën e madhe dhe kujdesin e madh të treguar prej tij, për t'i udhëzuar njerëzit mbarë, pa dallim. Kjo sure tregon për mbështetjen që Allahu i madhërishëm i bëri këtij të Dërguari, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të, dhe për kujdesin që i Madhërishmi tregoi ndaj tij, duke e vënë atë në rrugën e drejtë. Këtu tregohet se si i Madhërishmi e këshillon në mënyrë të vazhdueshme të Dërguarin e Tij të mos e hidhërojnë ato që thonë idhujtarët për të... të jetë i kujdesshëm e të mos largohet nga njerëzit e thjeshtë, nga të varfrit dhe nevojtarët që vijnë tek ai, që i besojnë atij dhe që i luten Zotit të tyre mëngjes e mbrëmje në kërkim të kënaqësisë së Tij. I Madhërishmi e këshillon atë të mos merret shumë me ata që e quajnë veten e tyre "të mëdhenj", e të mos u përgjigjet dëshirave të tyre kur i kërkojnë t'i largojë ata të cilët këta i quajnë "të pavlerë" vetëm ngaqë kanë më pak pasuri se ata, apo numër më të vogël të familjarëve, të afërmeve dhe të mbështetësve, parametra të cilat, sipas parimeve të kohës së injorancës, nuk i kualifikonin ata të futen në rreshtat e atyre që duan të tregohen të lartë në tokë dhe që e quajnë veten 'të mëdhenj dhe madhështorë'.

Kjo sure, me të gjitha ajetet e saj, u kthye drejt "besimit dhe shtyllave të tij". Të gjitha ajetet e saj sillen rreth kësaj teme. Kur trajton historinë e Ibrahimit a.s. e kufizon interesimin e saj në kërkimin që ai, alejhi selam, bëri rreth monoteizmit dhe besimit, bazuar në argument. Tregon se si Ibrahim a.s. dëshironte ta kthente fytyrën drejt Atij që i ka

krijuar qiejt e tokën dhe të ishte i drejtë në besim 'musliman-i dorëzuar vetëm Allahut', larg politeizmit e idhujtarisë dhe ndjekësve të tyre. Këtu tregohet se si Allahu i dha atij argumentin e fortë kundër popullit të tij që ishin politeistë dhe idhujtarë - atë argument të arrirë - me ndihmën e Tij, argument i cili bashkonte dy leximet, atë të universit dhe të fjalës hyjnore, për të na prezantuar një metodë në kombinimin mes dy leximeve, në kuadrin e kërkimit rreth besimit. Ibrahim i a.s. kërkoi të kuptonte gjithësinë, pastaj u drejtua nga Krijuesi që e kishte krijuar, që Ai ta ndihmonte në këtë kërkim të tijin dhe iu lut Atij t'ia mundësonte të ecte në rrugë të drejtë dhe ta çonte në përfundimin e kërkuar.

Gjithashtu në këtë sure i Madhërishmi përmend emrat e pejgamberëve nga pasardhësit e Ibrahimit, edhe të Nuhit, pa treguar historitë e tyre, por mjaftohet me sqarimin se ata kanë qenë të udhëzuar drejt, dhe se i Dërguari i Allahut, Muhammedi, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të, duhet të ecë sipas udhëzimit të tyre sepse ai nuk është një rast i paprecedent i të dërguarve, por është një nga ata dhe vula përmbyllëse e tyre, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi ata të gjithë.

Kur përmendet Musai - alejhi salam - përmendet edhe Libri që i është zbritur atij, Libër i cili ishte dritë dhe udhëzim për njerëzit. Tregohet se si populli i tij e bënë atë Libër të ndarë në copa dhe fletë, ku një pjesë të tij e tregonin, kurse pjesën më të madhe të atij Libri e fshihnin, që të bëhej e qartë se në çfarë grade kishin devijuar populli i Musait - alejhi salam - nga mesazhi dhe legjislacioni që ai u kishte sjellë. Në këtë histori ekziston një paralajmërim për popullin e Muhammedit, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të, që ata të mos ecin rrugës së tyre e të mos e copëtojnë Kur'anin në pjesë, pa lidhje me njëra-tjetrën, por ta marrin të gjithin, të pandarë. Gjithashtu ajo që përmendet në këtë sure rreth pejgamberëve erdhi në kuadrin e sqarimit se është një domosdoshmëri që të gjithë besimtarët mbarë duhet të besojnë në të gjithë pejgamberët dhe të dërguarit, qoftë ata historitë e të cilëve Allahu i Madhërishëm na i ka treguar, e gjithashtu edhe ata historitë e të cilëve nuk na janë treguar.

E gjitha kjo është detajuar plotësisht në këtë sure fisnike, sipas një stili kur'anor elokuent, që i mbledh bashkë aftësitë bindëse dhe fuqitë e ndikimit.

Në këtë sure i gjejmë atributet e Zotit të qartësuara dhe të shpjguara duke përmendur veprat e Tij, madhëruar qoftë Ai, dhe duke deklaruar rregullat e Tij në krijim, formim, vlerësim dhe menaxhim dhe nëpërmjet prezantimit që i Madhërishmi u ka bërë shenjave-ajeteve të Tij në vetë njeriun dhe në horizonte. E gjitha kjo bëhet larg provokimit të polemikës, e cila haset në atë që njihet si “shkenca e kelamit”, ku debatohet rreth ngjashmërisë, krahasimit, shfuqizimit dhe interpretimit të kështu me radhë, gjëra nga të cilat Kur’ani është i pastër.

Do të ishte mirë sikur fakultetet e bazave të fesë dhe shkollat islame që interesohen për mësimin e besimit në vend që të studiojnë ata libra të thatë të cilët nxisin shumë dyshime, të studionin këtë sure për të mësuar prej saj monoteizmin dhe besimin e pastër, natyrat e shoqërisë dhe moralin e përsosur. Kjo do të ishte më mirë dhe më e suksesshme për Islamin e muslimanët. Ata që do ta studionin këtë sure, do ta kuptonin qartë se si ndikon besimi në vepra dhe në rezultatet që ai sjell në të dyja botët, në këtë botë edhe në ahiret. Ata do ta kuptonin se si i sjell Kur’ani të vërteta e besimit.

Ata që duan të debatojnë, të kërkojnë të vërtetën ose të kuptojnë, thirren ta bëjnë këtë, por nëpërmjet stilit kur’anor, që bën bashkimin mes bindjes logjike dhe ndikimit në zemra, stimulimit të gjithë qenies së njeriut, ringjalljes së natyrës së pastër njerëzore dhe përgatitjes së saj për të komunikuar me Kur’anin, që njeriu ta shoqërojë besimin e fortë me dashurinë për madhërimin e Allahut të lartmadhërishëm, me frikë-respektin, me dorëzimin para Tij, me frikën dhe shpresën tek Ai, madhëruar qoftë Ai!

Gjatë kohës kur Kur’ani argumenton rreth monoteizmit, përmend dyshimet e politeistëve, të mohueseve dhe të atyre që janë si ata, dhe i refuzon ato. Ai i zbulon të metat e tyre dhe e pasturon zemrën, shpirtin dhe ndërgjegjen prej tyre. I Madhërishmi nxjerr në pah shëmtinë, pasigurinë dhe kotësinë që ato dyshime përmbajnë, si edhe sjell provat dhe argumentet kundër ‘zotave’ të tyre. I Madhërishmi ndjek metodën që i nxit t’i bëjë të flasin ata dhe u bën pyetje retorike, që ata vetë ta deklarojnë kotësinë dhe të pavërtetën e atyre dyshimeve që nxjerrin. I Madhërishmi u kujton atyre se arsyeja e largimit të tyre nga besimi në një Zot të vetëm, gjë të cilën e sjell Kur’ani, nuk është për shkak të ndonjë defekti në të, as për shkak të ndonjë mangësie që ata kanë zbuluar në këtë Libër, por për shkak të vizioneve të tyre të sëmura, për shkak të

ndjekjes dhe imitimit verbërisht të etërve të tyre, dhe u bën të qartë se kjo do t'i çojë ata në përfundimin më të shëmtuar.

Ndodh që Ai t'u tregojë atyre disa nga skenat e Ditës së Ringjalljes, ditën kur ata do të shprehin pendim, por kur pendimi nuk do t'u sjellë dobi... Ata do të ndjejnë keqardhje, por ajo keqardhje nuk do t'u vlejë asgjë... Ata nuk do të ndalen nga nxitimi i tyre drejt zjarrit dhe nga rënia në të. Atëkohë atyre nuk do t'u vlejë gjënjeshtrat, kur do të thonë: **“(Betohemi) Për Allahun, Zotin tonë, ne nuk ishim që shoqërojmë (asgjë Allahut)!”** [El-En’ām: 23]. Këto fjalë nuk do t'u sjellin atyre asnjë dobi. Atyre nuk do t'u vlejë asgjë fjalët: **“Ah, sikur të ktheheshim (në jetën në tokë) dhe të mos i mohonim shenjat (argumentet) e Zotit tonë dhe të ishim besimtarë!”** [El-En’ām: 27] Këto nuk do ta ndryshojnë përfundimin e tyre. Ata e kishin mundësinë të plotë për gjithë këtë dikur në jetën e dynjasë, por ishin të shurdhër, të verbër dhe memecë në errësira... dhe u luteshin të tjerëve dhe jo Allahut... u luteshin atyre që nuk u bënë dobi dhe as dëm.

Ata i kishin dhënë besën Allahut më parë: **“Ata (politeistët e Mekës) ishin betuar solemnisht në Allahun se, nëse u vinte ndonjë shenjë (e Allahut), ata do të besonin në të”** [El-En’ām: 109], por kur u erdhi shenja, u zbriti Libri dhe u erdhi i Dërguari nga vetë mesi i tyre (i cili qëndroi mes tyre për një periudhë të gjatë kohe para se të ishte i Dërguar dhe që nuk kishin vënë re tek ai asnjë tipar të dyshimtë të papëlqyeshëm, as në kohën e injorancës para-islame dhe as në Islam), ata nuk besuan... Pavarësisht betimit të tyre se nëse u vinte ndonjë shenjë siç u kishte ardhur të mëparshmëve ata do të besonin në të, ata nuk besuan dhe nuk qenë më të udhëzuar se jobesimtarët që kishin qenë para tyre, por qenë më arrogantë, edhe më të humbur nga rruga e drejtë. Ata vazhduan të qëndronin e të verboheshin në kokëfortësinë e tyre. Por, çfarë do t'i gjente ata nëse do ta mbanin premtimin që i kishin dhënë Allahut... të besonin në Allahun si Zoti i tyre, ta pranonin Atë të vetëm dhe të pashoq, e të merrnin mësim prej të gjitha atyre shenjave dhe provave të Allahut që i sillte në Kur’an. Ata i bënë partnerë Allahut në Hyjnoren e Tij, ndërsa për sa i përket cilësisë së Tij si Kujdestar i krijesave, ata nuk debatonin shumë rreth saj. Por, mono-teizmi nuk mund të jetë ndryshe përveçse i plotë. Nuk lejohet asnjë lloj shoqërimi ndaj Allahut, apo partneritet i shpikur ndaj Tij, madhëruar qoftë Ai, as në Hyjnoren dhe as në Kujdestarinë e Tij. Besimi i drejtë në

Kujdestarinë e Allahut nuk e bën të panevojshëm dhe nuk e zëvendëson besimin e drejtë në Hyjnoren e Allahut... dhe e anasjella po ashtu. Kjo sure e ka treguar qartë këtë.

Kjo sure trajton besimin, monoteizmin, politeizmin, ndërmjetësimin e Allahut si Kujdestar edhe si Hyj i njerëzve dhe shpërblimin prej Tij. Kjo sure trajton mënyrat e shpëtimit të njerëzve, të sigurisë së tyre, të lumturisë... ose të mjerimit të tyre, dhe se të gjitha këto vijnë sipas veprave të tyre.

Për t'i sqaruar edhe më shumë ata arabë të cilët pretendonin se i qëndrojnë fesë së Ibrahimit alejhi selam, Allahu i madhërishëm flet për Ibrahimin dhe u kujton atyre debatin që ai pati bërë me popullin e tij, të cilët praktikonin një idhujtari apo politeizëm pak ndryshe nga arabët e kohës së injorancës para Islamit. Populli i Ibrahimit a.s. adhuronin planetet dhe për secilin planet ata bënë nga një idhull, si një mishërim i atij planetit ose si një përfaqësues tokësor i tij. Kështu që ata e adhuronin atë idhull duke ia lejuar vetes atë adhurim dhe duke nxjerrë justifikime të ndryshme për atë që bënë, ndërkohë që asgjë nuk e justifikon shoqërimin që i bëhet Allahut në adhurim, as e zvogëlon rrezikun që ai shoqërim sjell në mentalitetin e njeriut, në botën e tij shpirtërore dhe psikologjike, në zemrën e tij, natyrën e pastër, vizionin dhe në orientimin e tij.

Pastaj surja prezanton shtyllën tjetër të besimit, 'besimin në mesazhin hyjnor', të cilin ata përpiqeshin ta errësonin, ngaqë u dukej diçka e madhe apo e pamundur që Allahu t'i shpallte mesazhin e Tij një burri nga mesi i tyre dhe t'i përjashtonte ata. Allahu - bekuar dhe lartësuar qoftë Ai – sjell në këtë sure argumente për vërtetësinë e shpalljes dhe zbritjen e Kur'anit – posaçërisht - Muhammedit, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të. I Madhërishmi i solli këto prova duke argumentuar me to për monoteizmin, për vërtetësinë e Muhammedit, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të, në Mesazhin e tij, për sinqeritetin e tij kur thoshte se shpallja dhe Kur'ani i vinin nga Allahu, madje edhe për sfidën që Pejgamberi, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të, u bënte atyre dhe të tjerëve me këtë Kur'an. Pastaj i Madhërishmi sjell prova dhe argumente për vërtetësinë e këtij të Dërguari dhe vërtetësinë e të dërguarve që kishin qenë para tij. I Madhërishmi përmend të dërguarit dhe pejgamberët më të rëndësishëm nga pasardhësit e Nuhut dhe të Ibrahimit, duke sqaruar se ky Pejgamber, Muha-

mmedi, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të, deklarën se kjo Shpallje Hyjnore është një “çështje e Zotit tim”. Kjo është një shprehje e butësisë dhe e mëshirës së Tij ndaj robërve të Tij, e cila nuk duhet të mohohet as të konsiderohet e pamundur, sepse argumentet për këtë janë të shumta dhe surja është e mbushur me sqarimin e shumë prej tyre. Aty është sqaruar domethënia e mesazhit, tema e shpalljes hyjnore, argumentet për të dhe detyrat e atyre të dërguarve... dhe i hedh poshtë dyshimet e mosbesuesëve.

I Madhërishmi sqaron se i Dërguari është një njeri si ata dhe se Allahu i madhërishëm në shumicën e rasteve ashtu bën kur dëshiron të dërgojë një të dërguar të Tijin tek njerëzit. Ai e zgjedh atë nga vetë mesi i popullit të tij, e mbron atë të mos e kundërshtojë Allahun në urdhrat që i jep, apo të mos e përcjellë Mesazhin me të cilin është dërguar, të shtojë në atë Mesazh apo të heqë prej tij.

Dituria që Zoti u dhuron të dërguarve të Tij është një dituri e frymëzuar nga Ai – madhëruar qoftë Ai - nga mirësia e Tij, dhe është një favor që merret jo me punë a përpjekje. Prandaj pejgamberi nuk kandidon për këtë detyrë dhe para pejgamberisë ai nuk e di se Zoti do ta përzgjedhë atë. Pra, ai nuk e kërkon as rend ta fitojë këtë rang, por është Allahu i madhërishëm Ai që e përzgjedh për këtë rol dhe i zbulon atij çfarë Ai dëshiron, nëpërmjet njerës nga mënyrat që i përmend Allahu i madhërishëm, kur thotë: **“Asnjë njeriu nuk i është dhënë t’i flasë Allahu, përveçse me anë të frymëzimit, ose pas një perdeje, ose Ai dërgon një të dërguar për ta frymëzuar atë, me lejen e Tij, me çfarë dëshiron Ai. Vërtet, Ai është i lartë, i urtë!”** [Esh-Shūrā: 51] Misioni i të Dërguarit është t’u mësojë njerëzve atë që Zoti e urdhëron t’ua mësojë atyre, që ata të udhëzohen dhe të bëjnë dallimin midis së mirës dhe së keqes. Detyra e tij është t’ua lexojë atyre atë çfarë i zbulohet atij, t’i purifikojë ata nëpërmjet saj dhe t’ua sqarojë ato çështje për të cilat ata mund të jenë në konflikt.

Surja sqaron se Muhammedi është i fundit nga pejgamberët dhe të dërguarit, i cili ka ardhur nga Zoti si i Dërguar për ata, dhe për të gjithë njerëzit, duke u sjellë të vërtetën nga Zoti, duke u sjellë “dritën” të cilën e shikojnë ata që i ka udhëzuar Allahu... dhe se ky Kur’an është fjala e Zotit, e cila është përmbushur me të vërtetën dhe drejtësinë. Atë çfarë ka sjellë ky pejgamber, nuk e ka sjellë nga vetja e tij, por është dritë e dhënë nga Zoti i tij, të cilën ai ua sjell njerëzve dhe i udhëzon

drejt asaj që është më e mira dhe më e qëndrueshmja. Surja sqaron se ajo që i Dërguari i Zotit, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të, u ka sjellë njerëzve, është feja e drejtë dhe rruga e drejtë, dhe se ai është i pari i muslimanëve, i të udhëzuarve dhe i ndjekësve të asaj që ka sjellë kjo shpallje... dhe se ai nuk do të bëjë të kundërtën e saj nga e cila i ndalon ata.

Pejgamberi, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të, ua konfirmoi në vazhdimësi njerëzve të tij këtë, që ta dinë se ky Libër është zbritur vërtet nga Zoti i tij, se Zoti thotë të vërtetën dhe se Ai është sqaruesi më i mirë. Ai që e përgënjeshtroi këtë Libër në fakt përgënjeshtroi të vërtetën! Ata kanë liri të plotë të përfitojnë nga këto njohuri ose të tregohen të verbër para tyre. Dhe kush i “shikon” këto drita, dhe udhëzohet nëpërmjet tyre, e ka për të mirën e vetes së tij, kurse kush verbohët e nuk i shikon ato, vetëm vetes së vet i bën dëm. Këto njohuri çojnë në dituri të sigurt, të bazuar mbi argumente të dokumentuara, logjike edhe shkencore, që çojnë në mëshirë, udhëzim dhe devotshmëri. Ky Libër është i bekuar dhe i përfshin të gjitha shkaqet që sjellin udhëzimin e përgjithmonshëm, nëpërmjet të cilit Allahu e ka udhëzuar të Dërguarin e Tij në rrugën e drejtë. Kjo fe në të cilën fton ky Pejgamber është feja e drejtë. Ai dëshiron t’i udhëzojë njerëzit drejt kësaj feje, të ndajë me ta këto drita diturie dhe t’i bëjë ata të aftë t’i perceptojnë ato. Ky Libër është i gjithi i vërtetë, për gjithë çfarë ai lajmëron... është i drejtë në urtësinë e tij, i drejtë në gjykimet e tij! Pra, çfarë kërkon ju o politeistë? Për ku jeni nisur kur i ktheni kurrizin udhëzimit të këtij Libri, i cili ka zbritur me të vërtetën, me drejtësinë dhe me vlerat... i cili udhëzon drejt asaj që është më e drejta dhe që ju sqaron gjithë atë për të cilën keni nevojë ta dini. Këtë Libër e përcjell tek ju një burrë nga vetë gjiri juaj, për të cilin të gjithë pajtoheni se është njeriu me logjikën më të shëndoshë mes jush, që ka vizionin më të mprehtë... që është më i nderuari mes jush, që nuk është tiran, as imponues, as ekstremist, por i butë dhe i mëshirshëm me ju dhe i vjen rëndë për vuajtjet në të cilat ju hasni... Ai do më të mirën për ju. Ai dëshiron t’ju udhëzojë e t’ju largojë nga devijimi, dhe t’ju pengojë të mos bini në zjarr. Ai është përgëzues edhe paralajmërues, por nuk ka në dorë t’ju bëjë dëm dhe as dobi juve, sepse dëmi apo dobia janë të kufizuara vetëm në dorën e Allahut të madhërishëm. Ky Pejgamber nuk ka në dorë t’ju sjellë vdekjen, as jetën dhe as t’ju ringjallë. Ai nuk e di të fshehtë, sepse të fshehtë e di

vetëm Allahu. Ky Pejgamber nuk është një mbret, dhe nuk do të mund t'ju përgjigjet për gjithë çfarë i kërkoni ju, kur ju i kërkoni atij diçka që është përtej fuqisë së tij dhe që është më shumë sesa aftësia e tij. Ai është thjesht një njeri si ju, përveç që atë e ka përzgjedhur Allahu të mbartë Mesazhin, të kryejë këtë amanet dhe t'ju këshillojë ju dhe të gjithë njerëzimin mbarë.

Dhe fjalët tona të fundit janë që falënderuar dhe lavdëruar qoftë Allahu, Zoti i botëve ...!

Surja Tā-Hā

Surja Tā-Hā është një sure mekase.

Numri i ajeteve të saj është: Njëqind e tridhjetë e pesë ajete.

Numri i shkronjave të saj është: Pesë mijë e dyqind e dyzetë e dy shkronja.

Thuhet se kjo sure u zbrit pasi i Dërguari i Allahut - paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të - falte namaz nate derisa i ënjteshin këmbët.²²⁷ Sipas disa komentuesëve të Kur'anit, Said ibn Xhubejr kishte thënë: “Kjo sure është hapur me emrin e tij (të Pejgamberit a.s.): “Et-Tajjib, Et-Tāhir, El-Hādī” (i Miri, i Pastri, Udhëzuesi)”, duke e parë si shumë të mundur që “Tā-Hā” të jetë një nga emrat e Pejgamberit, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të.²²⁸ Këtë mendim e bën më të pranueshëm fakti se këto shkronja nuk kanë ardhur të ndara, në të shkruar dhe as në të lexuar, pra, nuk kanë ardhur “Tā’un, Hā’un”, por janë sjellë si një thirrje ndaj dikujt që ka të tillë emër.

Disa kanë thënë se bëhet fjalë për dy shkronja nga shkronjat e alfabetit, “ ط - ه ”, dhe kemi të bëjmë me të njëjtën gjë si me: “Elif-Lām-Mím; Hā-Mím; Tā-Sín”, e të tjera si këto.

Disa të tjerë kanë thënë se shkronja “Tā” është vënë për “Et-Tuhr” – “Pastërtia” dhe i Madhërishmi sikur deshi t’i thoshte Pejgamberit: “O Tāhir (i Pastër), ose “O Mutahharan” (i Pastruar) nga mëkatet. Kurse shkronja “Hā” vjen nga “El-Hidāje” (Udhëzimi), pra: “O Udhëzues që udhëzon drejt Njohësit të të gjitha të fshehtave!”²²⁹

Çfarëdo që të jetë thënë rreth kësaj, nga konteksti ngjason sikur kjo është një thirrje drejtuar të Dërguarit të Allahut, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të, që i drejtohet për ta lajmëruar për çfarë do të vijë më pas. Këtë thënie mund ta mbështesë transmetimi i Said ibn Xhubejrit, që e cituam më lart, i cili thotë se bëhet fjalë për një emër të të Dërguarit të Allahut, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të, dhe të autoritetit të tij, pasi është një emër që lidhet me mohimin e

²²⁷ Ez-Zilaj, Xhemal Ed-Din Abdullah ibn Jusuf ibn Muhammed, *Takhrîh El-Ehādîth vel-Āthār El-Vākia Fī Et- Tefsîr El-Kesh'shâf* Liz-Zemahsherij, 2/348.

²²⁸ Er-Razi, *Mefatih El-Gajb* “Et-Tefsîr El-Kebîr”, 22/3.

²²⁹ Esh-Shankiti, Muhammed El-Emin Ibn Muhammed El-Mukhtâr ibn Abdul Kâdir El-Xhenkenî, *Ed'ua El-Bejân Fī Īdâh El-Kur'ân Bil-Kur'ân*, 4/400.

mundimit nga i Dërguari i Zotit, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të, me këtë Kur'an, pasi ky Libër është e pamundur të jetë burim mundimi për të, as bëhet fjalë të jetë i tillë për të dhe askush nuk mund ta bëjë të tillë atë.

Përshtatshmëria që ekziston midis sures Tā-Hā dhe sures Merjem e cila e paraprin këtë sure

Surja Merjem mbyllet me fjalët e të Madhërishmit: **“Por, Ne e kemi bërë të lehtë (Kur'anin) në gjuhën tënde (arabe, o Muhammed), që të përgëzosh me të ata që ruhen nga të këqijat, dhe të paralajmërosh me të njerëzit që kundërshtojnë fort. (97) Dhe sa e sa breza kemi shkatërruar Ne para tyre... A dallon kund ndonjë prej tyre, apo, a dëgjon nga ata pëshpëritjen më të vogël!?”** [Merjem: 97-98] Këto ajete përmendin bërjen e lehtë të Kur'anit në gjuhën e të Dërguarit të Allahut, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të, në mënyrë që ai të përgëzojë me lajmin e mirë ata që ruhen nga të këqijat dhe të paralajmërojë me të ata që kundërshtojnë fort, që tregojnë armiqësi, që nuk besojnë, që janë politeistë dhe idhujtarë... e të ngjashmit me ta. Këto ajete konfirmojnë përfundimin shkatërrues të kundërshtarëve kokëfortë, të cilët këmbëngulin në kundërshtimin dhe ngurtësinë e tyre. Ajetet tregojnë se nuk ka mbetur askund asnjë nga kundërshtarët e pejgamberëve dikurshëm të... nuk dallohet askund asnjë prej tyre dhe as dëgjohej asnjë zë i tyre.

Pastaj vjen surja Tā-Hā, që e mohon dhe e përjashton që i Dërguari i Allahut të vuajë nga mundimi dhe vështirësia prej tij. Këtë lidhje të saktë mes sureve e gjejmë pothuajse mes të gjithave atyre. Secila prej tyre lidhet me atë para saj dhe çon në atë që vjen pas saj, në një mënyrë shumë të saktë dhe të fuqishme.

Shtylla qendrore e sures

Shtylla qendrore e kësaj sureje është lidhja që ‘lumturia dhe mjerimi’ kanë me Dhikrin- Mesazhin e zbritur te pejgamberët, paqja dhe mëshira e Allahut qoftë mbi ata të gjithë. Prandaj, kush dëshiron lumturinë, duhet të mbahet fort pas këtij Mesazhi, të besojë në të dhe ta

ndjekë atë. E kush largohet prej tij, ai është një njeri i mjerë, fati i të cilit është jeta e ngushtë dhe e shtrënguar, dhe i cili Ditën e Ringjalljes do të vijë i verbër.

Pjesa e parë:

طه ﴿١﴾ مَا أَنْزَلْنَا عَلَيْكَ الْقُرْآنَ لِتَشْقَى ﴿٢﴾ إِلَّا تَذَكُّرٌ لِّمَن يَخْشَى ﴿٣﴾ تَنْزِيلًا مِّمَّنْ خَلَقَ الْأَرْضَ وَالسَّمَاوَاتِ الْعُلَى ﴿٤﴾ الرَّحْمَنُ عَلَى الْعَرْشِ اسْتَوَى ﴿٥﴾ لَهُ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا وَمَا تَحْتَ الثَّرَى ﴿٦﴾ وَإِنْ تَجَبَّرَ بِالْقَوْلِ فَإِنَّهُ يَعْلَمُ السِّرَّ وَأَخْفَى ﴿٧﴾ اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ ۖ لَهُ الْأَسْمَاءُ الْحُسْنَى ﴿٨﴾

“Tā-Hā (1) Ne nuk e kemi zbritur Kur'anin te ti (o Muhammed), që të mundohesh (të vuash), (2) por vetëm si një kujtesë për ata që kanë frikë (nga Allahu). (3) (Ai, Kur'ani, është) Një shpallje e zbritur nga Ai që ka krijuar tokën dhe qiejt e lartë. (4) I Gjithëmëshirshmi mbi Arsh (Fron) qëndroi (si i takon Madhërisë së Tij). (5) Atij i përket gjithë çfarë ka në qiej dhe çfarë ka në tokë, edhe çfarë gjendet mes tyre... edhe çfarë gjendet poshtë dheut. (6) E nëse ti flet me zë të lartë, atëherë, vërtet, Ai e di sekretin, dhe atë që është (madje) edhe më e fshehtë. (7) (Ai është) Allahu - nuk ka zot tjetër përveç Tij! Atij i përkasin emrat më të bukur.” [Tā-Hā: 1-8]

“Tā-Hā (1)” [Tā-Hā: 1] është një nga emrat e të Dërguarit të Allahut, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të, si “i Miri, i Pastroi, i Buti, i Mëshirshmi me besimtarët”, dhe kjo është ajo që e shikojmë si thënien më të saktë, nga sa u përmendën më parë.

“Ne nuk e kemi zbritur Kur'anin te ti (o Muhammed), që të mundohesh (të vuash)” [Tā-Hā: 2] Termin “esh-shikā”, që citohet në këtë ajet, arabët e përdorin për të shprehur lodhjen e madhe. E nganjëherë ata thonë: “Zotëria i njerëzve është më i munduari ndër ta”²³⁰, pra është ai që lodhet më i shumti ndër ta duke u përpjekur për të mirën e tyre. Thuhet se një delegacion nga prijësit e kurejshëve e vizituan të Dërguarin e Allahut, paqja dhe mëshira e Zotit qofshin mbi të, me qëllim që ta mashtronin atë e të hiqte dorë nga misioni i tij. Ata i thanë: “O Muhammed, e ke munduar veten shumë me këtë gjë. Ti je i varfër dhe nuk ke mjaftueshëm pasuri sa të sigurosh nevojat e familjes tënde

²³⁰ Ebu Abdullah Shemsuddin Muhammed ibn Ezrak, *Bedāia 'us-Silki fi Tabāia 'il-Mulki*, 1/461.

dhe të kushërinjve të tu. I ke munduar njerëzit e tu duke futur përçarjen mes tyre, duke ua diskretituar mendimet e tyre dhe duke i fyer baballarët e tyre. A nuk do të kishte qenë më mirë për ty ta distancosh veten nga ky mundim dhe të lumturohesh duke qenë më i pasuri i kurejshëve, duke bërë të mundur të mblidhet për ty nga pasuria më e çmuar që kurejshët kanë e të të bëjnë ty më të pasurin e tyre, të martohesh me cilëndo grua prej tyre që ti të dëshirosh... dhe të jesh zotëria i njerëzve të tu, e të mos ta thyejnë ty ata asnjë urdhër që u jep... dhe kështu t'i shmangësh njerëzit e tu nga kjo përçarje dhe konflikt ku ndodhen tani?"²³¹ Nëse kjo është e saktë, atëherë ajeti është zbritur në

²³¹ Nga Muhammed ibn Kabi transmetohet të ketë thënë: "Më kanë treguar se Utbe ibn Rabia ishte një zotëri zemërgjerë dhe një ditë, ndërsa po rrinte ulur në rrethin e kurejshëve, edhe i Dërguari i Allahut, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të, po qëndronte vetëm në xhami, Utbe tha: "O kurejshë! Si thoni të ngrihem e të shkoj tek ai burrë (Muhammedi a.s.) dhe t'i flas për disa gjëra, se ndoshta pranon ndonjërin prej tyre, e t'i japim çfarë të dëshirojë ai, që të ndalojë e të mos na bezdisë më?" (Kjo kishte ndodhur kur Hamza ibn Abdulmutalibi kishte hyrë në Islam dhe kurejshët po shihnin se shokët e të Dërguarit të Allahut po shtoheshin e po shumoheshin.) Dhe kurejshët i thanë: "Patjetër o Ebu 'l-Velid, ngrihu dhe fol me të!". Utbe u ngrit dhe shkoi e ndenji pranë të Dërguarit të Allahut, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të, dhe i tha: "O nipi im, ti je një nga ne dhe ti e di mirë pozitën që i takon klanit e farefisit. Ti ke nxjerrë para njerëzve të tu një çështje të madhe, me të cilën e ke përçarë unitetin e tyre, ua ke diskretituar mençurinë e tyre, ua ke turpëruar zotat dhe fenë e tyre, dhe i ke mohuar baballarët e tyre që kanë ikur nga kjo jetë. Prandaj, dëgjo prej meje, se unë po të ofroj disa gjëra dhe ti mendohu për to, se ndoshta pranon ndonjë gjë prej tyre!".

I Dërguari i Allahut, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të, i tha: "O Ebu 'l-Velid, po të dëgjoj!"

Dhe ai i tha: "O nipi im, nëse me këto fjalë që ke sjellë dëshiron pasuri, ne të mbledhim pasuri nga pasuritë tona, derisa të jesh më i pasuri ndër ne... e nëse dëshiron lavdi, të vëmë në një pozitë të lartë sipër nesh, sa që të mos merret asnjë vendim pa miratimin tënd... e nëse dëshiron të kesh pushtet, ne të vëmë ty mbret... E nëse kjo që të vjen ty është një vizion (nga xhinët) që ti e shikon dhe nuk mund ta largosh nga vetja, ne kërkujmë mjekim për ty dhe e shpenzojmë të gjithë pasurinë tonë që të shërohes... ose ndoshta ajo që ty të vjen është poezi që ta ka trazuar shpirtin, sepse betohem në jetën time se ju o bijtë e Abdulmutalibit jeni të aftë të bëni të tilla poezi që nuk mund t'i bëjë askush!"

Kështu foli Utbe, derisa mbaroi çfarë pati për të thënë dhe ndërkohë i Dërguari i Allahut, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të, po e dëgjonte, pastaj tha: "A mbarove o Ebu 'l-Velid?" Ai tha: "Po". I Dërguari i Allahut, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të, i tha: "Tani më dëgjo mua!..." "Po" -i tha ai. Dhe i Dërguari i Allahut, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të, foli: "**Bism'il-Lah'ir- Rrahmān'ir-Rrahīm. Hā-Mīm (1)** (Ky Libër) **Është një shpallje nga i Gjithëmëshirshmi, Mëshirëploti. (2)** (Ky) **Është një Libër, ajetet-vargjet e të cilat janë shtjelluar qartë. Ky është një Kur'an në gjuhën arabe...**" [Fussilet: 1-3], dhe i Dërguari i Allahut, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të, vazhdoi të lexonte nga kjo sure. Dhe kur Utbe po e dëgjonte, ia kishte hedhur dorën në shpinë duke u mbështetur në të dhe duke dëgjuar, derisa i Dërguari i Allahut, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të, arriti në ajetin që përmban sexhde dhe ai u ul e bëri sexhde, pastaj tha: "Dëgjove këtë që dëgjove, o Ebu 'l-Velid, prandaj bëj si të ta marrë mendja!".

Utbe u ngrit të shkonte te shokët e tij, dhe ata i thanë njëri-tjetrit duke u betuar në Zotin: "Ebu 'l-Velidi po ju vjen me një fytyrë tjetër nga ajo me të cilën shkoi."

Kur erdhi dhe u ul pranë tyre, ata i thanë: "Çfarë na ke sjellë, o Ebu El-Velid?" Ai u tha: "Kam sjellë atë që, për Allahun, nuk kam dëgjuar kurrë fjalë të tilla si këto që dëgjova! Për Allahun ato fjalë nuk janë poezi, as magji, as fall. O kurejshitë, ma dëgjoni fjalën dhe më besoni për këtë që po ju them! Lëreni këtë burrë të vazhdojë në të vetën dhe qëndroni larg tij sepse, për Allahun, do të dëgjojme lajme të rëndësishme për fjalët që ai thotë. Nëse atë e sulmojnë arabët e tjerë, do t'jua heqin të tjerët problemin e tij, e nëse fiton mbi arabët, atëherë pushteti i tij është edhe i juaji, lavdia e tij është edhe e juaja dhe kështu do të bëheni njerëzit më të lumtur nëpërmjet tij". Ata thanë: "Për Allahun, ai të ka bërë magji me gjuhën e tij, o Ebu 'l-Velid!" Ai u tha: "Ky është mendimi juaj, prandaj bëni si t'jua marrë mendja!" (Shiko: Ibn Is'hak, Muhammed ibn Is'hak ibn Jesar El-Muttalibi, *Sīret ibn Is'hak*, fq. 208.)

kontekstin e mohimit të mundimit që ia adresuan të Dërguarit të Allahut, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të, dhe në të qëndron një akuzë e nënkuptuar ndaj tyre, që thotë se, nëse ka ndonjë që është munduar nga thirrja e të Dërguarit të Allahut - paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të - ata janë politeistët, të cilët zgjodhën të refuzojnë thirrjen, të pengojnë e të largohen nga rruga e Allahut, dhe të lëndojnë të Dërguarin e Allahut, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të... E nëse ekziston dikush që është në një situatë për të të ardhur keq, ata janë politeistët, dhe vetë ai delgacion.

Të Dërguarin e Allahut, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të, e brengoste kjo situatë, derisa Allahu i madhërishëm i tha: **“A mos vallë, ti (o Muhammed) do të vrasësh veten nga pikëllimi për ta, nëse ata nuk besojnë në këtë Mesazh (Kur'an)?”** [El-Kehf: 6] Gjithashtu i Madhërishmi thotë: **“Ndoshta ti (o Muhammed) do ta vrisje veten nga pikëllimi ngaqë ata nuk janë besimtarë! (3) Sikur të duam Ne, u zbresim atyre nga qielli një shenjë, dhe qafat e tyre do të qëndrojnë të përulura ndaj saj!”** [Esh-Shu'arā': 3-4], **“Mos vallë, ai, të cilit i është zbukuruar puna e tij e keqe dhe e shikon si të mirë atë (ti mërzhitesh dhe të vjen keq për ta)...?! Por, vërtet, Allahu e humb atë që do dhe e udhëzon në rrugë të drejtë atë që do, prandaj mos e shkatërro veten nga keqardhja për ta! Vërtet, Allahu e di mirë se çfarë bëjnë ata.”** [Fātir: 8] Nëse kishte vërtet diçka që e hidhëronte atë, ajo ishte humbja e qartë në të cilën gjendeshin njerëzit e tij, të cilëve u erdhi duke u sjellë të mirën e dynjasë edhe të ahiretit, dhe ata e refuzuan atë, u mbajtën me të madh dhe u larguan nga rruga e Allahut.

Ky Pejgamber u solli atyre njerëzve të humbur këtë Kur'an të ndritur dhe ata duhej ta prisnin ashtu siç e meritonte. Për këtë Allahu i madhërishëm thotë: **“Ne kemi zbritur te ju (o njerëz të Arabisë) një Libër në të cilin gjendet fama dhe nderimi juaj (mes njerëzve të mbarë botës). A nuk logjikoni?!”** [El-Enbijā': 1-10] **“Dhe vërtet, ai (Kur'ani) është një nderim i madh për ty dhe për njerëzit e tu, dhe do të merreni në pyetje (sa keni qenë mirënjohës për këtë nderim që ju është bërë)!”** [Ez-Zuhruf: 44] Mohimi dhe nënvlerësimi që njerëzit e tij i bënin kësaj mirësie, e hidhëronte Pejgamberin, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të, ndërkohë që ai e dinte se kjo përfaqësonte nderimin dhe lavdinë e tyre, udhëzimin e tyre dhe nxjerrjen e tyre nga errësitat në dritë.

Ndërkohë i Dërguari i Allahut, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të, në shpirtin e tij, ai ishte njeriu më i lumtur në botë, ngaqë Kur'ani i lavdishëm i ishte zbritur në zemrën e tij... Si të mundahej ai nga një Libër, i cili i dha fund paqartësisë që sillej në zemrën e tij dhe i cili iu përgjigj të gjitha pyetjeve që i silleshin nëpër mendje... Ai Libër e gjeti atë të humbur dhe Allahu e udhëzoi dhe ia çliroi gjoksin nëpërmjet tij, ia ngriti lavdinë me të dhe me të Ai ia hoqi atë barrën e rëndë nga shpirti... Zoti i madhërishëm e gjeti atë në nevojë, dhe me mirësinë e Tij, e pasuroi dhe e bëri të mos ia kishte nevojën kurejshitëve dhe askujt tjetër. I Madhërishmi thotë: **“(Betohem) Për shkëlqimin e mëngjesit (1) Dhe për natën kur ajo zbret (në Tokë) qetësinë dhe errësirën e saj! (2) Zoti yt nuk të ka braktisur ty (o Muhammed), as të ka urreyer. (3) Dhe ahireti është më i mirë për ty se kjo jeta e parë. (4) Dhe Zoti yt do të të japë ty, dhe ti do të jesh i kënaqur. (5) A nuk të gjeti jetim, dhe të strehoi? (6) Dhe të gjeti të humbur, e të udhëzoi? (7) Dhe të gjeti nevojtar, e të bëri të mos ia kesh nevojën askujt? (8) Atëherë pra, sa i përket jetimit, atë mos e shtyp! (9) Dhe sa i përket lypësit, atë mos e fyej! (10) E, sa i përket mirësisë së Zotit tënd, ti fol për të me mirënjohje! (11)”** [Ed-Duhā: 1-11], pastaj thotë: **“A nuk ta kemi zgjeruar ty (o Muhammed) kraharorin tënd (për të pranuar besimin)... (1) ... dhe ta kemi hequr barrën tënde (2) e cila ta kishte rënduar shpinën tënde? (3) Dhe ta kemi ngritur lart emrin tënd. (4) Prandaj, vërtet, me vështirësinë është edhe lehtësimi! (5) Vërtet, me vështirësinë është edhe lehtësimi! (6) Prandaj, kur të jesh liruar (nga punët e ndryshme), atëherë ngrihu (për adhurim)! (7) Dhe vetëm te Zoti yt kthehu me lutje dhe përgjërim!”** [Esh-Sherh: 1-8]

Kjo sepse Kur'ani është zbritur në zemrën e tij, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të, që ta lumturojë atë dhe ta lumturojë gjithë njerëzimin, nëpërmjet dritës, udhëzimit, mëshirës dhe ndriçimit që ai përmban.

“...por vetëm si një kujtesë për ata që kanë frikë (nga Allahu).” [Tā-Hā: 3]

I Madhërishmi thotë: **“Prandaj kujto (njerëzve), nëse kujtesa do të bëjë dobi! (9) Do të kujtohet ai që frikësohet (Allahut). (10) Dhe do t'i shmanget asaj ai më i mjeri.”** [El-A'lā: 9-11], **“Jo! Në të vërtetë, kjo është një kujtesë! (11) E kush dëshiron, mund ta kujtojë atë... (12) ... në Fletë të nderuara... (13) të lartësuar, të pastra...”** [Abese: 11-14]

Në ajetin 11 të Sures El-A'lā, i Madhërishmi tregon se i mjerë dhe i munduar nuk është ai në zemrën e të cilit është zbritur Kur'ani që të jetë paralajmërues për botët, por i mjerë është ai që largohet nga kjo kujtesë, e shmanget atë dhe tregohet kryelartë ndaj ajeteve të Zotit të Tij.

I Madhërishmi thotë: **“Çfarë kanë ata që largohen nga përkujtimi? (49) ... Sikur të ishin gomerë të frikësuar (50) që ikin prej luanit?!”** [El-Muddeththir: 49- 51] Këta janë të mjerët e të munduarit.

I Madhërishmi thotë: **“Dhe Unë ju kam paralajmëruar për një zjarr që flakëron. (14) Në të cilin nuk (hyn dhe) digjet askush tjetër, përveç atij më të mjerit. (15) I cili përgënjeshtroi dhe u largua (nga besimi).”** [El-Lejl: 14-16]

Pra, ky Kur'an është një kujtesë për atë që i frikësohet Allahut dhe ruhet prej Tij. Prej këtij Kur'ani do të mundohet vetëm ai që largohet prej tij, që e mohon atë dhe që i pengon njerëzit prej tij. Frika ndaj Allahut është një frikë e përzier me respekt dhe madhërim ndaj Tij. Kjo lloj frike më së shumti krijohet kur ngrihet mbi diturinë që personi ka rreth Atij ndaj të cilit ka frikë, prandaj më këtë lloj frike veçohen dijetarët, siç e thotë i Madhërishmi: **“Vërtet, Allahut ia kanë frikën - nga mesi i robërve të Tij - dijetarët.”** [Fātir: 28]

Merre në konsideratë se ai ndaj të cilit duhet pasur kjo lloj frike e përzier me respekt dhe madhërim është vetëm Allahu: **“(Nuk ka asnjë fajësim për) Ata të cilët përcjellin mesazhet e Allahut dhe i frikësohen (me respekt) Atij dhe nuk i frikësohen (me respekt) askujt, përveç Allahut. Dhe Allahu mjafton si llogaritës!”** [El-Ahzāb: 39] I Madhërishmi i kritikon një popull që i frikësohen njerëzve njëjtë si frika ndaj Zotit, ose edhe më shumë, dhe u drejtohet të gjithë robërve të Tij me fjalët: **“Prandaj, mos kini frikë prej tyre, por kini frikë Mua!”** [El-Bekare: 150], sepse ajo është një ndjenjë e lartë, në të cilën përzihet ndjesia për madhësinë e Atij i cili duhet pasur frikë respekt për Të dhe duhet dashur. Prej Tij duhet shpresuar e mira, edhe largimi i së keqes shpresohet vetëm prej Tij.

Kështu frika bëhet një mjet mësimi dhe edukimi, sepse ajo i përgatit forcat e vetëdijes njerëzore për të reaguar ndaj Mesazhit që u drejtohet dhe në të njëjtën kohë e bën atë reagim të jetë pozitiv, nga i cili mund të përfitohet nga ana arsimore edhe edukative. I Madhërishmi thotë: **“Allahu ka zbritur Fjalën më të bukur (Kur'anin), një Libër, pjesët e të cilit i ngjasojnë njëra-tjetrës dhe përsëriten shpesh, nga i cili rrë-**

qethen lëkurat e atyre që i frikësohen Zotit të tyre... pastaj, lëkurat dhe zemrat e tyre zbuten (qetësohen) në të përkujtuarit e Allahut...". [Ez-Zumer: 23] Prandaj, a mund t'u kërkojmë predikuesve dhe edukuesve që të përdorin këtë qasje, të injektojnë frikë-respektin në zemrat e njerëzve, për t'i përgatitur kështu forcat e ndërgjegjes që të pranojnë thirrjen dhe të reagojnë ndaj saj... para se t'ua drejtojnë mesazhin?

Të gjitha ajetet tërheqin vëmendjen drejt kësaj dhe në Kur'anin famëlartë gjenden shumë mënyra për ta krijuar këtë frikë-respekt dhe për ta bërë njeriun të aftë të futet në radhët e atyre që i frikësohen Zotit të tyre.

"(Ai, Kur'ani, është) Një shpallje e zbritur nga Ai që ka krijuar tokën dhe qiejt e lartë." [Tā-Hā: 4] I Madhërishmi ua hedh poshtë atyre politeistëve dhe aleatëve të tyre shpifjen të cilën ata nuk lodhen së përsërituri: **"Ata që nuk besojnë, thonë: "Ky (Kur'an) është vetëm gënjeshtër që ai e ka trilluar vetë, dhe për të cilën e kanë ndihmuar edhe njerëz të tjerë"... Dhe vërtet (duke thënë kështu), ata kanë bërë një padrejtësi dhe (thonë) një gënjeshtër. (4) Dhe thonë: "Këto janë legjendat e popujve të mëparshëm, që ai ka shkruar, dhe ato i diktohen atij mëngjes e mbrëmje (nga ndonjë njeri)."** [El-Furkân: 4-5] Kështu, Kur'ani konfirmon identitetin e tij të vërtetë, se ai është libri i Zotit dhe fjala e Tij që Ai ia ka zbritur pjesë nga një pjesë të Dërguarit të Tij, të zgjedhurit të Tij dhe më të mirit krijesë të Tij.

Gjithashtu konfirmon se ky Kur'an nuk përfaqëson thënie të trilluara dhe se askush nuk mund të sjellë një libër të tillë përveç Allahut që është një dhe i vetëm, që zotëron fuqi absolute, të cilën nuk e kufizon asnjë kufi. Ai Libër është zbritur pjesë-pjesë nga Ai i Cili ka krijuar tokën dhe qiejt e lartë dhe askush tjetër përveç Atij – madhëruar qoftë Ai – nuk është në gjendje ta zbresë këtë Libër në zemrën e Pejgamberit të Tij, pagja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të. Madje edhe nëse të gjitha krijesat bëhen bashkë për këtë qëllim, nuk mund të sjellin një rezultat të tillë. Allahu, që është një dhe i vetëm, vetëm Ai është i aftë të shqiptojë fjalët e Tij dhe t'i plotësojë e përmbushë ato me drejtësi dhe vërtetësi në atë mënyrë saqë është e pamundur që fjalët e Tij të zëvendësohen, të ndryshohen apo të formulohen të ngjashme si ato.

Kur i Madhërishmi përmend krijimin e tokës dhe të qiejve të larta, kjo përfaqëson një tërheqje të vëmendjes nga ana e Tij ndaj atyre mendjeve të dobëta, të cilat e kanë pranuar se Allahu është Ai që i ka

krijuar tokën edhe qiejt e lartë, por që nuk arritën të lartësohen në nivelin e besimit se ky Kur'an është Fjala e Allahut: **“Nuk ka dyshim se ky (Kur'an) është Shpallja e Zotit të botëve. (192) Atë e zbriti Shpirti i besueshëm (Xhibrili), (193) në zemrën tënde (o Muhammed), që të jesh nga ata që paralajmërojnë. (194) (E zbriti) Në një gjuhë të qartë arabe. (195) Dhe vërtet, ai është (përmendur) në Shkrimet e Shenjta të popujve të mëparshëm. (196) Vallë, a nuk ka qenë provë për ta (mekasit) që atë e njihnin dijetarët e bijve të Izraelit?!”** [Esh-Shu'arā': 192-197]

Disa nga politeistët pretenduan se ishin djajtë ata që e zbritën këtë Libër te ky i Dërguar, te ky Pejgamber që nuk lexonte as shkruante, prandaj - sipas tyre - kjo ishte arsyeja që këta nuk ishin në gjendje të sillnin një libër të tillë.

Allahu i madhërishëm e hedh poshtë edhe këtë shpifje të tyre dhe thotë: **“A doni t'ju tregoj se te kush zbresin djajtë? (221) Ata zbresin tek secili gënjeshtar, mëkatar. (222) Ata përcjellin çfarë kanë dëgjuar (duke përgjuar në qiell) dhe shumica e tyre janë gënjeshtarë.”** [Esh-Shu'arā': 221-223]

Kështu e mbron Kur'ani i lavdishëm atë zemër në të cilën zbritej ky Libër, duke treguar për identitetin dhe integritetin e tij, si edhe duke konfirmuar sinjeritetin e marrësit të tij, Pejgamberit, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të. Ai që ka fuqinë të krijojë tokën dhe qiejt e lartë, është patjetër i fuqishëm të zbresë Kur'anin në zemrën e të Dërguarit të nderuar, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të... prandaj, për ku janë nisur ata që e mohojnë këtë të vërtetë?! A nuk logjikojnë ata?! Vërtet, ata të humbur dhe gënjeshtarë, gjithë jetën e tyre e jetojnë mbi tokë - dhe nuk e mohojnë se prej saj janë krijuar - në të varrosen pas vdekjes, dhe prej saj do të dalin Ditën e Ringjalljes. Edhe qiejt e lartë janë ata nën të cilët ata mosbesues jetojnë. Ata nuk mund t'i arrijnë as të mbërrijnë atje lart tek ata qiej, dhe të cilët Allahu i madhërishëm i ka bërë “çati të mbrojtur” të tokës sonë dhe në të cilët ka caktuar çështje që i kapërcejnë të gjitha fuqitë e njeriut...

I Madhërishmi ka nënshtruar diellin edhe hënën për njerëzit në mënyrë të vazhdueshme, dhe ka nënshtruar natën edhe ditën... Prandaj, nëse njeriu ka sado pak mendje dhe logjikë, dhe të mendojë për një pjesë të këtyre gjërave, ai atëherë do të arrijë të kuptojë se i Dërguari i Allahut, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të, ka sjellë të vërtetë -

tën, të cilën ai vetë e beson fuqishëm, dhe se ky Kur'an është i tillë që: **“Ne e kemi dërguar Kur'anin me të vërtetën dhe me të vërtetën ai ka zbritur.”** [El-Isrā': 105] Prandaj, kuptojeni se ky Kur'an është madhështor, ka zbritur nga i Gjithëmëshirshmi, Mëshirëploti, në zemrën e Pejgamberit të Tij, të Dërguarit të Tij dhe krijesës më të mirë të Tij, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të, që të jetë një kujtesë për ata që frikësohen, një lajm i mirë dhe një paralajmërim që ua lexon njerëzve dhe u mëson atyre metodën se si duhet të ndiqet ai... Ky Pejgamber është një i Dërguar i nderuar, përgëzues edhe paralajmërues dhe shumë i mëshirshëm dhe i butë me besimtarët!

Dhe pasi ua tërheq vëmendjen drejt tokës dhe qiejve të lartë, gjëra të cilat ishin të njohura për ta dhe drejt atyre gjërave që perceptoheshin prej tyre, siç janë fenomenet e tokës dhe të qiejve të lartë, Ai i lajmëron ata për një botë të padukshme që nuk perceptohet dot, për t'u siguruar atyre prova shqisore edhe jo - shqisore, në mënyrë që ata të mendojnë, pasi edhe vetë toka dhe qiejt e lartë janë disa nga provat e kujdesit hyjnor ndaj njeriut.

“I Gjithëmëshirshmi, mbi Arsh (Fron) qëndroi (si i takon Madhërisë së Tij).” [Tā-Hā: 5]

Ky është një manifestim i dominimit të Tij – madhëruar qoftë Ai - mbi të padukshmen dhe mbi të dukshmen gjithashtu. Prandaj, supozohet se ai që i dëgjon të gjitha këto dhe shikon indikacionet e asaj që Zoti i madhëruar ka përmendur, në zemrën e tij të mos mbetet më asnjë dyshim rreth asaj se Kur'ani është e pamundur të jetë burim i mjerimit dhe i mundimit për ndokënd, dhe se është e pamundur që ai t'i atribuohet dikujt tjetër përveç Atij, të Plotfuqishmit, sepse Ai është Njohësi i së padukshmes edhe i asaj që shikohet me sy dhe Mbizotëruesi i të dyja atyre botëve, me gjithë çfarë gjendet në to.

Përmendja e “qëndrimit mbi Arsh (fron)”, përmban një sfidë të drejtpërdrejtë për forcat e vetëdijes njerëzore, sepse me Allahun – bekuar dhe lartësuar qoftë Ai – nuk ngjason asgjë. Dhe kur përmendet diçka si ‘froni’ dhe qëndrimi mbi të, sado që njeriu të mendohet dhe të përpiqet të hamendësojë e llogarisë, ai nuk do të arrijë të krijojë një perceptim të vërtetë për të dhe më në fund ai është i detyruar të kthehet pas me mendjen, zemrën dhe forcën e vetëdijes së tij, i zhgënjyer dhe i pashpresë, dhe kështu kupton sa e dobët është mendja e tij... kupton sa pak njohuri ka ai, sa të mangëta janë mjetet e tij dhe se është

i detyruar të kërkojë dituri dhe njohuri nga Ai që e ka përfshirë gjithçka në diturinë e Tij, nga Allahu i madhërishëm. Ky ajet i Kur'anit nuk është një nga ajetet e paqarta të tij, të cilat nuk kuptohen, por ajetet si ky janë të tilla që kuptohen vetëm në anën sipërfaqësore të tyre, të cilat dihen nga njeriu përmes mjeteve të tij të kufizuara gjuhësore dhe instrumentale, por që në lidhje me Krijuesin e plotfuqishëm - lavdëruar qoftë Ai – ato merren sipas kuptimeve që Ai ka vënë. Prandaj, kur diskutohet pyeti imam Malikun për kuptimin e 'Istiva-së: "qëndrimit" të të Gjithëmëshirshmit mbi Fron', ai tha thënien e tij të famshme: "Qëndrimi është diçka e njohur, por mënyra se si është ky qëndrim, është e panjohur. Të besosh në këtë gjë është detyrë, kurse të pyesësh për mënyrën se si ndodh kjo është herezi."²³²

Pra, 'qëndrimi', është një koncept i zakonshëm gjuhësor, që njeriu e mëson nga gjuha e tij e folur, por mënyra se si është ky qëndrim i Allahut, kjo është një gjë që vetëm Ai e di. Prandaj, pyetja për këtë është një tepri dhe besimtarit nuk i ka hije ta lejojë kuriozitetin e tij ta tërheqë për të kërkuar rreth kësaj gjëje, sepse nuk do t'i sjellë asnjë përfitim. Mjafton që besimtari të besojë në fuqinë absolute të Krijuesit të tij - madhëruar qoftë Ai - dhe se asgjë nuk mund të dalë jashtë kornizës së kësaj fuqie absolute. Kur njeriu bën krahasimin mes gjërave që i di dhe atyre gjërave që nuk i di, atëherë kupton se dituria që i është dhënë është e paktë dhe dituria që atij i duhet vërtetë është ajo që i vlen në punën e tij në këtë jetë, edhe aq sa i duhet të dijë për ahiretin e tij... E përtej kësaj diturie, ekziston shumë dituri, por që atij nuk i kërkohet as i nevojitet në mënyrë urgjente.

Dhe në kontekstin në të cilin ndodhemi tani - për t'u njohur me Atë që ka krijuar tokën dhe qiejt e lartë – Ai i Madhërishmi e deklaroi se kush i ka krijuar ato, dhe thotë se Ai është: **"I Gjithëmëshirshmi"** [Tā-Hā: 5], pastaj Ai shton: **"mbi Arsh (Fron) qëndroi"** [Tā-Hā: 5], në mënyrë që të prezantojë diçka nga bota e fshehtë, natyra e vërtetë e së cilës është e panjohur për njeriun. Këtu bëhet fjalë për Arshin (Fronin), të cilin ndoshta Allahu i madhërishëm e ka krijuar më të madh se tokën dhe qiejt, e më të gjerë. E megjithatë, ai nuk del jashtë pushtetit të Allahut të madhërishëm, as del jashtë plotfuqishmërisë së Tij.

²³² Muhammed ibn Abdul-Kerim ibn Ebi Bekr Ahmed Esh-Shehrestani, *El-Milel ve'n-Nihal*, 1/93.

Kështu pra, Ai që është i aftë të krijojë gjithë këtë, ta sjellë në ekzistencë dhe ta mbajë nën kontroll këtë krijim, është i aftë edhe ta zbresë këtë Kur'an në zemrën e Pejgamberit të Tij, që ai të lumturohet me të dhe më pas i gjithë njerëzimi të lumturohet nëpërmjet udhëzimit të tij. Përderisa çështja është kështu, atëherë askush nuk ka të drejtë të thotë për këtë ajet dhe të ngjashmit e tij se ato janë ajete të paqarta, me kuptime të errëta jo të sqaruara, për shkak të paqartësisë së kuptimit të 'qëndrimit' të Tij, madhëruar qoftë Ai, sepse të vërtetat të cilat vetëm Allahu i madhërishëm i di dhe që i mban vetëm për Vete, nuk janë provë paqartësie, por janë të llojit të atyre si në rastin kur i Madhërishmi thotë: **"Asgjë nuk është si Ai, dhe Ai është që dëgjon gjithçka, shikon gjithçka."** [Esh-Shūra: 11] Njeriut i është dhënë vetëm pak dituri, kurse ajo që njeriu nuk e di, është shumë më e shumë, prandaj le t'i frikësohet Allahut dhe le t'i njohë kufijtë e Tij!

"Atij i përket gjithë çfarë ka në qiej dhe çfarë ka në tokë, edhe çfarë gjendet mes tyre... edhe çfarë gjendet poshtë dheut." [Tā-Hā: 6]

Pasi Ai - i lartësuar - e qartësoi madhëstsinë dhe fuqinë e tij absolute, duke i përmendur Pejgamberit të Tij dhe të gjithë njerëzve krijimin e tokës, qiejve të lartë dhe fronit, si dhe qëndrimin e tij në të pas krijimit të gjithë kësaj... më pas shfaqet cilësia e Tij – madhëruar qoftë Ai - si menaxhues dhe mbajtës i gjithë kësaj, sepse gjithë këtë krijim dhe mbretëri, nëse Ai – madhëruar qoftë Ai - e neglizhon qoftë edhe për një pjesë të sekondës, e gjitha kjo do të rrënohej dhe do të binte poshtë. Por, Ai është: **"I Gjalli i përjetshëm, Mbështetësi** (i gjithë ekzistencës). **Atë nuk e kap përgjumja dhe as e zë gjumi. Atij i përket çfarë ka në qiej dhe çfarë ka në tokë. Kush është ai që mund të ndër-mjetësojë tek Ai, përveçse me lejen e Tij?! Ai e di se çfarë ndodh para tyre (krijesave), edhe se çfarë ndodh pas tyre, dhe ato (krijesat) nuk mund të përvetësojnë asgjë nga dituria e Tij, përveçse çfarë dëshiron Ai. Kursij-ji (pushteti) i Tij i ka përfshirë qiejt edhe tokën dhe Atë nuk e lodh ruajtja e tyre... dhe Ai është i larti, madhështori."** [El-Bekare: 55] Zakoni i mbretërve të tokës është që kur qëndrojnë në fronin e tyre, pasi e marrin atë, ata flenë dhe bien në harresë... kurse Allahu i madhërishëm - i Gjithëmëshirshmi, Mëshirëploti - Ai është i Gjallë i përjetshëm, Mbështetës i gjithë ekzistencës, që nuk e lë pas dore krijimin e Tij dhe mbretërinë e Tij, për shkak të pozitës së Tij si Hyj dhe Zoti i krijimit të Tij. Në këtë ajet kemi një përgjigje ndaj atyre

që pretendojnë se Ai - i Madhërishmi - nuk merret me detajet e krijimit dhe të krijesave dhe as me çështjet e pjesshme, dhe sikur Ai i ka krijuar qiejt edhe tokën, por sa i takon asaj se çfarë gjendet në to dhe çfarë gjendet mes tyre, në këtë ka detaje të cilave Ai nuk ua vë rëndësinë. Kjo është ajo që thonë disa nga filozofët ateistë. Por ajo që Kur'ani famëlartë e konfirmon është se: **“Zotit tënd nuk i shpëton as sa masa e një grimce, në tokë dhe as në qiell, as më e vogël se kaq dhe as më e madhe, por që vetëm është e regjistruar në një Libër të qartë.”** [Junus: 61]

Ky ajet tregon se **“Atij i përket gjithë çfarë ka në qiej, dhe çfarë ka në tokë, edhe çfarë gjendet mes tyre... edhe çfarë gjendet poshtë dheut”** [Tā-Hā: 6], dhe për sa kohë që një krijesë është në pronësi të Tij, atëherë ajo është pjesë e krijimit të Tij dhe Ai - lavdëruar qoftë – e mbikëqyr gjithë këtë. Në kohën kur u zbrit Shpallja Hyjnore, njerëzit nuk mendonin se nëntoka mund të ruante diçka më shumë sesa uji që shfaqet kur hapen pusët, kurse nafta, mineralet dhe pasuritë e tjera të tokës, ato nuk ishin të njohura për ta. Prandaj, interpretuesit e Kur'anit, për fjalët e të Madhërishmit: **“edhe çfarë gjendet poshtë dheut”** [Tā-Hā: 6], e interpretonin se bëhet fjalë për balenën ose demin, apo kafshë të tjera, që sipas thënieve të marra nga bijtë e Izraelit thuhej se ato e mbanin tokën dhe se secila prej atyre kafshëve e mban tokën sipër saj për një periudhë njëvjeçare, pastaj merr pushim për ta mbajtur të tjerë.

Sikur umeti ynë do t'i përmbahej asaj që i përmbaheshin i Dërguari i Zotit dhe gjenerata e asaj epoke, të cilët bënë kombinimin e të dy leximeve (leximit të Librit të shenjtë edhe të librit të hapur të gjithësisë që na rrethon), ndoshta ky umet do ta kishin zbuluar çfarë ka nën tokë shumë kohë më parë dhe do të kishin themeluar civilizimin e dëshiruar. Qytetërimet mund të rishikojnë idetë e themelimit dhe ndërtimit të tyre duke parë në atë çfarë kanë lënë civilizimet që dikur ishin mbi-zotëruese dhe që pastaj u zhdukën në brendësinë e tokës.

Gërmimet arkeologjike që bëhen, zbulojnë gjëra që e tërheqin vëmendjen, gjëra që stimulojnë për të ndërtuar një civilizim të ri, i cili konkurron me atë që është zhdukur... ose eksplorimi i hapësirave dhe stimujt që kjo gjë sjell në shpirtrat e njerëzve, do të ishin motive për të themeluar qytetërimet, sepse edhe në qiell ka thesare: **“Dhe vërtet, nuk ka asnjë send që të mos gjenden te Ne thesaret e tij dhe Ne nuk**

e zbresim atë ndryshe, por vetëm me masë të caktuar.” [El-Hixhr: 21] Por, nën tokë gjenden thesare të një lloji tjetër: **“Edhe tokën, pas kësaj, e shtroi.”** [En-Nāziāt: 30]

“E nëse ti flet me zë të lartë, atëherë, vërtet, Ai e di sekretin dhe atë që është (madje) edhe më e fshehtë.” [Tā-Hā: 7]

Kur Allahu i madhërishëm i tha të Dërguarit të Tij, pagja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të, që: **“por vetëm si një përkujtim për ata që kanë frikë** (nga Allahu)” [Tā-Hā: 3], ndoshta mund të të vijë në mendje se “përkujtimi” bëhet vetëm hapur dhe me zë të lartë, kështu që ky ajet vjen për të sqaruar se vetëm të folurit me zë të lartë nuk është i mjaftueshëm për të, por kërkohet patjetër edhe sinjeriteti në përkujtim, sinjeriteti i qëllimit, edhe lutja. Nuh i alejhi selam kur po i ankohej Zotit - lavdëruar qoftë Ai - për popullin e tij, tha: **“Zoti im! Vërtet, unë e ftova popullin tim** (drejt së vërtetës) **natë e ditë. (5) Por ftesa ime nuk u shtoi atyre tjetër, veçse largim. (6) Dhe vërtet, sa herë që i ftoja që t'i falësh Ti, ata vunë gishtat në veshët e tyre, u mbuluan me rrobat e tyre, këmbëngulën, dhe u treguan arrogantë të mëdhenj. (7) Pastaj, unë i ftova ata haptazi. (8) Pastaj, unë ua bëra publike atyre** (ftesën), **dhe gjithashtu, i ftova edhe fshehurazi** (në mirëbesim).” [Nuh: 5-9] Nëse ti o Muhammed flet me zë të lartë për ato që Unë të kam urdhëruar të informosh njerëzit për to, kjo nuk është që të më bësh Mua të dëgjoj sepse Unë dëgjoj edhe shoh gjithçka.

Të folurit me zë të lartë bëhet me qëllim që të bësh të dëgjojë ai që ti dëshiron të dëgjojë, i cili edhe ai vetë dëshiron të dëgjojë. Kurse e folura në sekret bëhet atëherë kur ti veçon dikë që ti e zgjedh vetë për t'i thënë në veshin e tij sekretin tënd të cilin ti nuk dëshiron të përhapet përtej personit që ti e ke caktuar t'ia thuash. Kurse ajo që është edhe më e fshehtë se sekreti është ajo që sillet nëpër zemër ose ajo çfarë njeriu sajton në vetvete. Këtë e tregon i Madhërishmi kur thotë: **“Prandaj, mbajini sekretet fjalët tuaja, ose thojini hapur ato, vërtet, Ai e di se çfarë gjendet në gjokse** (zemra)” [El-Mulk: 13] Në këtë ajet përfshihen të tria rastet: të folurit hapur, edhe në sekret, dhe ajo çfarë është edhe më e fshehtë sesa sekreti, që është ajo e cila gjendet në brendësinë e njeriut para se të kthehet në fjalë. I Madhërishmi thotë: **“Vërtet, Ne e kemi krijuar njeriun dhe e dimë se çfarë i pëshpërit vetvetja e tij dhe Ne jemi më afër tij sesa damari i tij i qafës.”** [Kāf: 16] Pëshpëritja e vetvetes dhe ajo çfarë gjendet në zemra është më e fshehtë sesa sekreti.

Pra, ekzistojnë e folura e hapët, sekreti dhe çfarë është edhe më e fshehtë sesa sekreti. Të gjitha këto janë të njohura për Allahun e madhërishëm, madje Ai – madhëruar qoftë – i di edhe ato mendime që do të sillen në brendësinë e njeriut, para se ato të vijnë: **“A nuk di Ai që ka krijuar, ndërkohë që Ai i di gjërat me hollësi dhe është i mirin-formuari?”** [El-Mulk: 14]

Pas kësaj konteksti i urtë shkon drejt “thirrjes në fe” dhe esencës së saj, e cila përfaqëson esencën dhe thelbin e thirrjeve të të gjithë pejgamberëve dhe të dërguarve të Allahut: **“(Ai është) Allahu - nuk ka zot tjetër përveç Tij! Atij i përkasin emrat më të bukur.”** [Tā-Hā: 8] Këto fjalë janë pikënisja e besimit dhe po te këto fjalë kthehet ai. Gjëja më e mirë që ka thënë Pejgamberi, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të, edhe pejgamberët e tjerë para tij, është thënia: **“S’ka zot tjetër përveç Allahut!”**. Ai, i vetëm, është autori i Mesazhit dhe po Ai, i vetëm, është Ai që i ka zbritur Pejgamberit, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të, **“Fjalën e rëndë – Kur’anin”**, dhe vetëm Ai është që e ka ndihmuar atë për të mbajtur barrën e thirrjes për tek Ai...dhe vetëm Ai është i Cili e njeh mirë nevojën e madhe të Pejgamberit, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të, për ndihmën e Tij...Vërtet, ky Pejgamber u ngarkua me një barrë të rëndë ashtu siç qenë ngarkuar edhe të dërguarit e tjerë para tij, madje edhe më shumë, prandaj Allahu do t’i qëndronte pranë atij dhe nuk do ta braktiste atë as për një moment, as do ta përbuzte dhe as do të hiqte dorë prej tij. Kjo sepse ai ishte Vula e Pejgamberëve... ishte ai të cilit Allahu i kishte besuar tërë Mesazhin. Ndërsa vëllezërit e tij pejgamberë dhe të dërguar që kishin qenë para tij – paqja qoftë mbi ta - ishin ngarkuar secili për të udhëzuar një popull, një fis, ose një vendbanim ose një umet të caktuar, Pejgamberi Muhammed, paqja dhe mëshira e Zotit qofshin mbi të, u dërgua për të gjitha botët mbarë, për të gjithë njerëzit mbarë dhe Mesazhi që ai mbarti i kapërceu kufijtë e kohës dhe të vendit.

Ky Pejgamber, i thirrur si **“Tā-Hā”**, do të përballej me të gjitha vështirësitë dhe mundimet me të cilat janë përballur të gjithë të dërguarit dhe pejgamberët para tij. Kjo jo për ta munduar atë, por sepse përgjegjësitë e tij do të ishin më të mëdha dhe më të gjera. Prandaj, Zoti i tij e përgëzon atë se Ai do të jetë me të, do ta mbrojë nga njerëzit, do ta ruajë dhe do të jetë krah tij me të gjitha cilësitë e Tij – madhëruar qoftë Ai. Prandaj, ky Pejgamber nuk do të kishte pse të frikësohej, as të

brengosej, dhe as të mbante frikë as tmerr në shpirtin e tij. I Madhërishti u kishte thënë Musait dhe Harunit dikur më parë, pagja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi ata të dy, që: **“Vërtet, Unë jam me ju të dy! Dëgjoj edhe shoh”** [Tā-Hā: 46], kurse për Prijësin e të Dërguarve dhe Vulën e Pejgamberëve mbështetja dhe qëndrimi afër tij i Allahut do të ishin absolute, me gjithë emrat dhe cilësitë e Tij.

Dhe pasi u bë i qartë ndryshimi i madh midis tij dhe vëllezërve të tij pejgamberë dhe të dërguar që i paraprinë atij, konteksti erdhi që ta rendiste Pejgamberin Vulosës në mesin e umetit të të dërguarve, në mënyrë që asnjë i pavëmendshëm apo me iluzione të mos krijojë iluzionin se ai është i ndarë nga ata, për shkak të këtyre përparësive që ka. **“Edhe miski (parfumi) është pjesë e gjakut të gazelës!”**²³³

Pjesa e dytë

وَهَلْ أَتَاكَ حَدِيثُ مُوسَى ﴿٩﴾ إِذْ رَأَى نَارًا فَقَالَ لِأَهْلِهِ امْكُثُوا إِنِّي آنَسْتُ نَارًا لَّعَلِّي آتِيكُم مِّنْهَا بِقَبَسٍ أَوْ أَجْدٍ عَلَى النَّارِ هُذًى ﴿١٠﴾ فَلَمَّا أَتَاهَا نُودِيَ يَا مُوسَى ﴿١١﴾ إِنِّي أَنَا رَبُّكَ فَاخْلَعْ نَعْلَيْكَ ۖ إِنَّكَ بِالْوَادِ الْمُقَدَّسِ طُوًى ﴿١٢﴾ وَأَنَا اخْتَرْتُكَ فَاسْتَمِعْ لِمَا يُوحَى ﴿١٣﴾ إِنِّي أَنَا اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنَا فَاعْبُدْنِي وَأَقِمِ الصَّلَاةَ لِذِكْرِي ﴿١٤﴾ إِنَّ السَّاعَةَ آتِيَةٌ أَكَادُ أُخْفِيهَا لِنُجْزِيَ كُلَّ نَفْسٍ بِمَا تَسْعَى ﴿١٥﴾ فَلَا يَصُدُّكَ عَنْهَا مَن لَّا يُؤْمِنُ بِهَا وَاتَّبَعَ هَوَاهُ فَتَذَّرْتَنِي ﴿١٦﴾ وَمَا تَلَكَ بِيَمِينِكَ يَا مُوسَى ﴿١٧﴾ قَالَ هِيَ عَصَايَ أَتَوَكَّأُ عَلَيْهَا وَأَهُشُّ بِهَا عَلَى غَنِيٍّ وَلِيَ فِيهَا مَآرِبُ أُخْرَى ﴿١٨﴾ قَالَ أَلْقِهَا يَا مُوسَى ﴿١٩﴾ فَأَلْقَاهَا فَإِذَا هِيَ حَيَّةٌ تَسْعَى ﴿٢٠﴾ قَالَ خُذْهَا وَلَا تَخَفْ ۖ سَنُعِيدُهَا سِيرَتَهَا الْأُولَى ﴿٢١﴾ وَاضْمُمْ يَدَكَ إِلَى جَنَاحِكَ تَخْرُجْ بَيْضَاءَ مِّنْ غَيْرِ سُوءٍ آيَةً أُخْرَى ﴿٢٢﴾ لَنُرِيكَ مِنْ آيَاتِنَا الْكُبْرَى ﴿٢٣﴾ أَذْهَبَ إِلَى فِرْعَوْنَ إِنَّهُ طَغَى ﴿٢٤﴾ قَالَ رَبِّ اشْرَحْ لِي صَدْرِي ﴿٢٥﴾ وَيَسِّرْ لِي أَمْرِي ﴿٢٦﴾ وَاحْلُلْ عُقْدَةً مِّنْ لِّسَانِي ﴿٢٧﴾ يَفْقَهُوا قَوْلِي ﴿٢٨﴾ وَاجْعَل لِّي وَزِيرًا مِّنْ أَهْلِي ﴿٢٩﴾ هَارُونَ أَخِي ﴿٣٠﴾ اشْدُدْ بِهِ أَزْرِي ﴿٣١﴾ وَأَشْرِكْهُ فِي أَمْرِي ﴿٣٢﴾ كَيْ نُسَبِّحَكَ كَثِيرًا ﴿٣٣﴾ وَنَذْكُرَكَ كَثِيرًا ﴿٣٤﴾ إِنَّكَ كُنْتَ بِنَا بَصِيرًا ﴿٣٥﴾ قَالَ قَدْ أُوتِيتَ سُؤْلَكَ يَا مُوسَى ﴿٣٦﴾ وَلَقَدْ مَنَّا عَلَىكَ مَرَّةً أُخْرَى ﴿٣٧﴾ إِذْ أَوْحَيْنَا إِلَى أُمِّكَ مَا يُوحَى ﴿٣٨﴾ أَنْ اقْذِيفِيهِ فِي النَّارِ بَاطِنِ فَاقْذِيفِيهِ فِي النَّارِ بَاطِنِ يَأْخُذُهُ عَذْوِي وَعَذُو لَهُ ۖ وَأَلْقَيْتَ عَلَيْكَ مَحَبَّةً مِنِّي وَلِتُصْنَعَ عَلَى عَيْنِي ﴿٣٩﴾ إِذْ تَمْشِي أُخْتُكَ فَتَقُولُ هَلْ أَدُلُّكُمْ عَلَى مَن يَكْفُلُهُ ۖ فَرَجَعْنَاكَ إِلَى أُمِّكَ كَيْ تَقَرَّ عَيْنُهَا وَلَا تَحْزَنَ ۖ وَوَقَلْتُمْ نَفْسًا فَنَجَّيْنَاكَ مِنَ الْغَمِّ وَفَتَنَّاكَ فُتُونًا ۖ فَلَبِثْتَ سِنِينَ فِي أَهْلِ مَدْيَنَ ثُمَّ جِئْتَ عَلَى قَدَرٍ يَا مُوسَى ﴿٤٠﴾ وَاصْطَلَعْتَكَ لِنَفْسِي ﴿٤١﴾ أَذْهَبَ أَنْتَ وَأَخُوكَ بِآيَاتِي وَلَا تَلْبِيا فِي ذِكْرِي ﴿٤٢﴾ أَذْهَبَا إِلَى فِرْعَوْنَ إِنَّهُ طَغَى

²³³ “Nëse ti qëndron lart krijesave, ndërkohë që edhe ti je një nga ata, dije se edhe miski është pjesë e gjakut të gazelës!”

Pjesë poetike nga Ebu ‘t-Tajjib Ahmed ibn El-Husejn El-Mutenebbij, “*Divān ‘ul-Mutenebbij*”, fq. 268.

﴿٤٣﴾ فَمُولَا لَهُ قَوْلًا لَّيْنَا لَعَلَّهُ يَنْذَكُرُ أَوْ يَخْشَى ﴿٤٤﴾ قَالَا رَبَّنَا إِنَّنَا نَخَافُ أَنْ يُفْرِطَ عَلَيْنَا أَوْ أَنْ يَطْغَى ﴿٤٥﴾ قَالَ لَا تَخَافَا ۖ إِنِّي مَعَكُمَا أَسْمَعُ وَأَرَى ﴿٤٦﴾ فَأَتَيَاهُ فَقُولَا إِنَّا رَسُولَا رَبِّكَ فَأَرْسِلْ مَعَنَا بَنِي إِسْرَائِيلَ وَلَا تُعَذِّبْهُمْ ۖ قَدْ جِئْنَاكَ بِآيَةٍ مِّن رَّبِّكَ ۖ وَالسَّلَامُ عَلَيَّ مَنِ اتَّبَعَ الْهُدَى ﴿٤٧﴾ إِنَّا قَدْ أُوحِيَ إِلَيْنَا أَنَّ الْعَذَابَ عَلَىٰ مَن كَذَّبَ وَتَوَلَّى ﴿٤٨﴾ قَالَ فَمَنْ رَبُّكُمَا يَا مُوسَى ﴿٤٩﴾ قَالَ رَبُّنَا الَّذِي أَعْطَىٰ كُلَّ شَيْءٍ خَلْقَهُ ثُمَّ هَدَى ﴿٥٠﴾ قَالَ فَمَا بَالُ الْقُرُونِ الْأُولَىٰ ﴿٥١﴾ قَالَ عَلِمْنَا مِنْ رَبِّي فِي كِتَابٍ ۖ لَا يَضِلُّ رَبِّي وَلَا يَنسَى ﴿٥٢﴾ الَّذِي جَعَلَ لَكُمُ الْأَرْضَ مَهْدًا وَسَلَكَ لَكُمْ فِيهَا سُبُلًا وَأَنزَلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَأَخْرَجْنَا بِهِ أَزْوَاجًا مِّن نَّبَاتٍ شَتَّىٰ ﴿٥٣﴾ كُلُوا وَارْعَوْا أَنْعَامَكُمْ ۚ إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَآيَاتٍ لِّأُولِي النَّبِيِّ ﴿٥٤﴾ ﴿٥٥﴾ مِنْهَا خَلَقْنَاكُمْ وَفِيهَا نُعِيدُكُمْ وَفِيهَا نُخْرِجُكُمْ تَارَةً أُخْرَىٰ ﴿٥٥﴾ وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا آيَاتِنَا كُلَّهَا فَكَذَّبَ وَأَبَىٰ ﴿٥٦﴾ قَالَ أَجِئْنَاكَ لِلْخُرُوجِنَا مِنْ أَرْضِنَا بِسِحْرِكَ يَا مُوسَىٰ ﴿٥٧﴾ فَلَنَأْتِيَنَّكَ بِسِحْرٍ مِّثْلِهِ فَاجْعَلْ بَيْنَنَا وَبَيْنَكَ مَوْعِدًا لَا نُخْلِفُهُ نَحْنُ وَلَا أَنْتَ مَكَانًا سُوًى ﴿٥٨﴾ قَالَ مَوْعِدُكُمْ يَوْمَ الزَّيْنَةِ وَأَن يُخَشِّرَ النَّاسَ ضَحَىٰ ﴿٥٩﴾ فَتَوَلَّىٰ فِرْعَوْنُ فَجَمَعَ كَيْدَهُ ثُمَّ أَتَىٰ ﴿٦٠﴾ قَالَ لَهُمْ مُوسَىٰ وَلَكُمْ لَا تَقْتُلُوا عَلَى اللَّهِ كَذِبًا فَيُسْحِتَكُمْ بِعَذَابٍ ۖ وَقَدْ خَابَ مَنِ افْتَرَىٰ ﴿٦١﴾ فَتَنَازَعُوا أَمْرَهُم بَيْنَهُمْ وَأَسْرُوا النَّجْوَىٰ ﴿٦٢﴾ قَالُوا إِنَّ هَٰذَا لَسَاحِرَانِ يُرِيدَانِ أَنْ يُخْرِجَاكُم مِّنْ أَرْضِكُم بِسِحْرِهِمَا وَيَذْهَبَا بِطَرِيقَتِكُمُ الْمُثْلَىٰ ﴿٦٣﴾ فَأَجْعِلُوا كَيْدَكُمْ ثُمَّ اسْتَوَا صَفًا ۖ وَقَدْ أَفْلَحَ الْيَوْمَ مَنِ اسْتَعْلَىٰ ﴿٦٤﴾ قَالُوا يَا مُوسَىٰ إِمَّا أَنْ تُلْقِيَ وَإِمَّا أَنْ نَكُونَ أَوَّلَ مَنْ أَلْقَىٰ ﴿٦٥﴾ قَالَ بَلْ أَلْقُوا ۖ فَإِذَا حِبَالُهُمْ وَعِصْوَاهُمْ يُخَالِلُ إِلَيْهِ مِنْ سِحْرِهِمْ أَتَىٰهَا تَسْعَىٰ ﴿٦٦﴾ فَأَوْجَسَ فِي نَفْسِهِ خِيفَةً مُّوسَىٰ ﴿٦٧﴾ قُلْنَا لَا تَخَفْ إِنَّكَ أَنْتَ الْأَعْلَىٰ ﴿٦٨﴾ وَأَلْقَىٰ مَا فِي يَمِينِكَ تَلَقَّفَ مَا صَنَعُوا ۖ إِنَّمَا صَنَعُوا كَيْدٌ سَاجِرٌ ۖ وَلَا يُفْلِحُ السَّاجِرُ حَيْثُ أَتَىٰ ﴿٦٩﴾ فَأَلْقَى السَّحَرَةُ سِحْرًا قَالُوا آمَنَّا بِرَبِّ هَٰزُونَ وَمُوسَىٰ ﴿٧٠﴾ قَالَ آمَنْتُمْ لَهُ قَبْلَ أَنْ أَدْنَ لَكُمْ ۖ إِنَّهُ لَكَبِيرُكُمُ الَّذِي عَلَّمَكُمُ السِّحْرَ ۖ فَلَأَقْطِعَنَّ أَيْدِيَكُمْ وَأَرْجُلَكُمْ مِّنْ خِلَافٍ وَلَأَصْلَبَنَّكُمْ فِي جُذُوعِ النَّخْلِ وَلَتَعْلَمُنَّ أَنَّكُمْ أَشَدُّ عَذَابًا وَأَبْقَىٰ ﴿٧١﴾ قَالُوا لَنْ نُؤْثِرَكَ عَلَىٰ مَا جَاءَنَا مِنَ الْبَيِّنَاتِ وَالَّذِي فَطَرَنَا ۖ فَاقْضِ مَا أَنْتَ قَاضٍ ۖ إِنَّمَا تَقْضِي هَٰذِهِ الْحَيَاةَ الدُّنْيَا ﴿٧٢﴾ إِنَّا آمَنَّا بِرَبِّنَا لِيَغْفِرَ لَنَا خَطَايَانَا وَمَا أَكْرَهْتُنَا عَلَيْهِ مِنْ السِّحْرِ ۖ وَاللَّهُ خَبِيرٌ وَبَقِي ﴿٧٣﴾ إِنَّهُ مَن يَأْتِ رَبَّهُ مُجْرِمًا فَإِنَّ لَهُ جَهَنَّمَ لَا يَمُوتُ فِيهَا وَلَا يَحْيَىٰ ﴿٧٤﴾ وَمَنْ يَأْتِهِ مُؤْمِنًا قَدْ عَمِلَ الصَّالِحَاتِ فَأُولَٰئِكَ لَهُمُ الدَّرَجَاتُ الْعُلَىٰ ﴿٧٥﴾ جَنَّاتٌ عَدْنٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا ۖ وَذَٰلِكَ جَزَاءُ مَن تَزَكَّىٰ ﴿٧٦﴾ وَلَقَدْ أُوحِيَ إِلَىٰ مُوسَىٰ أَنَّ أَسْرَٰ بَعِيدًا فَاضْرِبْ لَهُمُ طَرِيقًا فِي الْبَحْرِ يَبَسًا لَا تَخَافُ دَرَكًا وَلَا تَخْشَىٰ ﴿٧٧﴾ فَأَتَابَهُمْ فِرْعَوْنُ بِجُنُودِهِ فَغَشِيَهُمْ مِّنَ الْيَمِّ مَا غَشِيَهُمْ ﴿٧٨﴾ وَأَصْلَ فِرْعَوْنُ قَوْمَهُ وَمَا هَدَىٰ ﴿٧٩﴾ يَا بَنِي إِسْرَائِيلَ قَدْ أَنجَيْنَاكُم مِّنْ عَدُوِّكُمْ وَوَعَدْنَاكُمْ جَانِبَ الطُّورِ الْأَيْمَنَ وَنَزَّلْنَا عَلَيْكُمُ الْمَنَّاءَ وَالسَّلَٰوَىٰ ﴿٨٠﴾ كُلُوا مِن طَيِّبَاتِ مَا رَزَقْنَاكُمْ وَلَا تَطْغَوْا فِيهِ فَيَحِلَّ عَلَيْكُمْ غَضَبِي ۖ وَمَن يَحِلِّ عَلَيْهِ غَضَبِي فَقَدْ هَوَىٰ ﴿٨١﴾ وَإِنِّي لَعَفَّارٌ لِّمَن تَابَ وَآمَنَ وَعَمِلَ صَالِحًا ثُمَّ اهْتَدَىٰ ﴿٨٢﴾ ﴿٨٣﴾ وَمَا أَعَجَلَكَ عَنْ قَوْمِكَ يَا مُوسَىٰ ﴿٨٣﴾ قَالَ هُمْ أَوْلَاءُ عَلَىٰ أَثَرِي وَعَجِلْتُ إِلَيْكَ رَبِّ لِتَرْضَىٰ ﴿٨٤﴾ قَالَ فَإِنَّا قَدْ فَتَنَّا قَوْمَكَ مِن بَعْدِكَ وَأَضَلَّهُمُ السَّامِرِيُّ ﴿٨٥﴾ فَرَجَعَ مُوسَىٰ إِلَىٰ قَوْمِهِ غَضْبَانَ أَسِفًا ۖ قَالَ يَا قَوْمِ أَلَمْ يَعِدْكُمْ رَبُّكُمْ وَعَدًّا حَسَنًا ۖ أَفَقُتِلَ عَلَيْكُمُ الْعَهْدُ أَمْ أَرَدْتُمْ أَنْ يَجِلَّ عَلَيْكُمْ غَضَبٌ مِّن رَّبِّكُمْ فَأَخْلَفْتُم مَّوْعِدِي ﴿٨٦﴾ قَالُوا مَا أَخْلَفْنَا مَوْعِدَكَ بِمَلِكِنَا وَلَكِنَّا حَمَلْنَا أَوْزَارًا مِّن زِينَةِ الْقَوْمِ فَقَذَفْنَاهَا فَكَذَٰلِكَ أَلْفَى السَّامِرِيُّ ﴿٨٧﴾ فَأَخْرَجَ لَهُمْ عَجَلًا جَسَدًا لَهُ خُورٌ فَقَالُوا هَٰذَا إِلَهُكُمُ إِلَهُهُ مُوسَىٰ فَنَسِيَ ﴿٨٨﴾ أَفَلَا يَرَوْنَ أَلَّا يَرْجِعُ إِلَيْهِمْ قَوْلًا وَلَا يَمْلِكُ لَهُمْ ضَرًّا وَلَا نَفْعًا ﴿٨٩﴾ وَلَقَدْ قَالَ لَهُمْ هَٰزُونَ مِّن قَبْلُ يَا قَوْمِ إِنَّمَا فُتِنْتُمْ بِهِ ۖ وَإِنَّ رَبَّكُمُ الرَّحْمَنُ فَاتَّبِعُونِي وَأَطِيعُوا أَمْرِي ﴿٩٠﴾ قَالُوا لَنْ نَبْرَحَ عَلَيْهِ عَاكِفِينَ حَتَّىٰ يَرْجِعَ إِلَيْنَا مُوسَىٰ ﴿٩١﴾ قَالَ يَا هَٰزُونَ مَا مَنَعَكَ إِذْ رَأَيْتَهُمْ ضَلُّوا ﴿٩٢﴾ أَلَّا تَتَّبِعَنِ ۖ أَفَعَصَيْتَ أَمْرِي ﴿٩٣﴾ قَالَ يَا ابْنَ

أَمْ لَا تَأْخُذُ بِلِحْيَتِي وَلَا بِرَأْسِي ۚ إِنِّي خَشِيتُ أَنْ تَقُولَ فَرَّقْتَ بَيْنَ بَنِي إِسْرَآئِيلَ وَلَمْ تَرْقُبْ قَوْلِي ﴿٩٤﴾ قَالَ فَمَا خَطْبُكَ يَا سَامِرِيُّ ﴿٩٥﴾ قَالَ بَصُرْتُ بِمَا لَمْ يَبْصُرُوا بِهِ فَقَبَضْتُ قَبْضَةً مِّنْ أَثَرِ الرَّسُولِ فَنَبَذْتُهَا وَكَذَلِكَ سَوَّلَتْ لِي نَفْسِي ﴿٩٦﴾ قَالَ فَاذْهَبْ فَإِنَّ لَكَ فِي الْحَيَاةِ أَنْ تَقُولَ لَا مِسَاسَ ۚ وَإِنَّ لَكَ مَوْعِدًا لَّنْ تَخْلُقَنَّهُ ۚ وَانْظُرْ إِلَى إِلْهِكَ الَّذِي ظَلْتَ عَلَيْهِ عَاكِفًا ۚ لَنُحَرِّقَنَّهُ ثُمَّ لَنَنْسِفَنَّهُ فِي الْيَمِّ نَسْفًا ﴿٩٧﴾ إِنَّمَا إِلَهُكُمُ اللَّهُ الَّذِي لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ ۚ وَسِعَ كُلُّ شَيْءٍ عِلْمًا ﴿٩٨﴾ كَذَلِكَ نَقُصُّ عَلَيْكَ مِنْ أَنْبَاءِ مَا قَدْ سَبَقَ ۚ وَقَدْ آتَيْنَاكَ مِن لَّدُنَّا ذِكْرًا ﴿٩٩﴾ مَن أَعْرَضَ عَنْهُ فَإِنَّهُ يَحْمِلُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وِزْرًا ﴿١٠٠﴾ خَالِدِينَ فِيهِ ۚ وَسَاءَ لَهُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ حِمْلًا ﴿١٠١﴾

"Dhe, a ke dëgjuar ti (o Muhamed) për historinë e Musait? (9) Kur ai pa një zjarr, dhe u tha familjes së tij: "Qëndroni këtu, se kam vënë re një zjarr, e mbase ju sjell një degë të ndezur prej tij, ose do të gjej atje tek zjarri udhëzim (ndonjë udhërrëfyes të më tregojë rrugën)!" (10) Dhe kur erdhi atje, u thirr: "O Musa!(11) Vërtet, Unë jam Zoti yt, prandaj hiqi sandalet e tua! Vërtetë, ti këtu je në luginën e shenjtë, Tūvā! (12) Dhe Unë të kam përzgjedhur ty, prandaj dëgjoje atë çfarë të shpallet! (13) Vërtet, Unë jam Allahu. S'ka zot tjetër përveç Meje, prandaj më adhuro Mua, dhe kryeje Namazin për të më kujtuar Mua! (14) Vërtetë, Ora (e Ringjajes) është duke ardhur, pothuajse gati e kam zbuluar atë, që të shpërblehet secili shpirt sipas asaj për të cilën përpiqet. (15) Prandaj, të mos të largojë prej saj ai që nuk beson në të, dhe që ndjek dëshirat e tij, e të shkatërrosh! (16) Dhe çfarë është ajo që ke në dorën tënde të djathtë, o Musa?" (17) Ai tha: "Ai është shkopi im. Unë mbështetem mbi të, shkund me të gjethe për dhentë e mia, dhe më shërben edhe për punë të tjera". (18) (Allahu) Tha: "Hidhe (përtokë) atë, o Musa!". (19) Dhe e hodhi përtokë atë, dhe kur ja papritur, ai u bë një gjarpër që lëvizte me shpejtësi. (20) (Allahu) Tha: "Merre, dhe mos u frikëso! Ne do ta kthejmë atë në gjendjen e tij të mëparshme! (21) Dhe mblidhe dorën tënde nën krahun tënd, do të dalë e bardhë, pa asnjë të keqe (sëmundje, dhe kjo do të shërbejë) si një shenjë tjetër! (22) Kjo, që të të tregojmë ty disa nga shenjat Tona të mëdha. (23) Shko tek Faraoni, se vërtet ai i ka kapërcyer kufijtë (në arrogancë)!" (24) (Musai) Tha: "Zoti im, ma zgjero gjoksin tim! (25) Dhe ma lehtëso çështjen time! (26) Dhe zgjidhe një nyjë (që e kam) nga gjuha ime, (27) që ata t'i kuptojnë fjalët e mia! (28) Dhe bëj për mua një mbështetës nga familja ime, (29) Harunin, vëllain tim! (30) Shtojë forcën time me të, (31) dhe bëje të jetë partneri im në këtë çështjen time! (32) Që të Të lartësojmë Ty

shumë, (33) dhe që të Të kujtojmë shumë! (34) Vërtetë, Ti je që na shikon në vazhdimësi (dhe di gjithçka rreth nesh).” (35) (Allahu) Tha: “Kërkesa jote të është plotësuar, o Musa. (36) Dhe vërtet, Ne të kemi bërë mirë ty edhe një herë tjetër, (37) kur i frymëzuam nënës tënde atë çfarë frymëzohet... (38) (Duke thënë) Që: “Hidhe atë (Musain foshnjë) në arkë, dhe hidhe atë (arkën) në lumë, dhe lumi le ta hedhë atë në breg, e ta marrë një armik i Imi edhe i tiji!”... Dhe hodha mbi ty dashuri nga ana Ime, e që të bëhesh (rritesh dhe formohesh) nën syrin Tim. (39) ... Kur motra jote ecte (pas teje, duke të mbikëqyrur ty) dhe tha (atyre të Faraonit): “A t’ju tregoj për dikë që do të kujdeset për të?”. E kështu, në të kthiem ty tek nëna jote, që ajo të ishte e kënaqur, e të mos pikëllohej. Pastaj, ti vrave një njeri, dhe Ne të shpëtuan nga shqetësimi dhe ankthi, dhe të sprovuam me shumë sprova. Pastaj, ti qëndrove për vite me radhë mes njerëzve të Medjenit, pastaj erdhe në një caktim (të shkruar nga Allahu, për ty), o Musa. (40) Dhe Unë të kam bërë (formuar) ty për Vetën Time. (41) Shko ti, edhe vëllai yt, me shenjat e Mia, dhe mos u plogështoni ndaj Përkujtimit Tim! (42) Shkoni të dy tek Faraoni, se vërtet, ai i ka kapërcyer kufijtë! (43) Dhe thojini atij fjalë të buta, se mbase kujtohet, ose frikësohet!” (44) Ata thanë: “Zoti ynë, vërtet, ne kemi frikë se mos ai do të nxitojë (menjëherë me ndëshkimin) kundër nesh, ose t’i kapërcejë kufijtë.” (45) (Allahu) Tha: “Mos kini frikë! Vërtet, Unë jam me ju të dy. Dëgjoj edhe shoh. (46) Prandaj, shkoni tek ai, dhe thuajini: “Vërtet, ne jemi dy të Dërguarit e Zotit tënd, prandaj, dërgoji me ne Bijtë e Izraelit, dhe mos i mundo! Ne të kemi ardhur me argument nga Zoti jot, dhe Paqja (shpëtimi) do të jetë mbi atë që ndjek Udhëzimin e Drejtë! (47) Vërtet, neve na është shpallur (nga Allahu) se Mundimi do të jetë mbi atë që mohon, dhe largohet.” (48) (Faraoni) Tha: “Po, kush është Zoti i ju të dyve, o Musa?” (49) (Musai) Tha: “Zoti ynë është Ai që i ka dhënë çdo gjëje krijimin e saj, pastaj e ka udhëzuar.” (50) (Faraoni) Tha: “Atëherë, si është puna e brezave të mëparshëm (çfarë ka ndodhur me ta)?”. (51) (Musai) Tha: “Dituria në lidhje me ta gjendet tek Zoti im, në një Libër (e regjistruar). Nuk gabon Zoti im, dhe as harron”. (52) (Ai) I Cili e ka bërë tokën për ju si një shtrat (të shtrirë), dhe ka bërë në të rrugë për ju, dhe ka zbritur nga qielli ujë...dhe Ne kemi nxjerrë me të lloje të bimëve të ndryshme. (53) Hani (nga ato, ju vetë), edhe kullotini

bagëtitë tuaja (në to)! Vërtetë, në këto ka shenja për ata që kanë mend. (54) Nga ajo (toka) ju kemi krijuar, dhe në të ju kthejmë, dhe prej saj Ne ju nxjerrim edhe një herë tjetër. (55)... Dhe vërtetë, Ne ia treguam atij (Faraonit) shenjat Tona, që të gjitha, e ai mohoi dhe refuzoi. (56) Dhe tha: “A na erdhe që të na nxjerrësh nga toka jonë me magjinë tënde, o Musa? (57) Prandaj, ne kemi për të të sjellë magji të ngjashme si ajo, kështu që, cakto një takim mes nesh dhe teje, të cilin të mos e shkelim ne dhe as ti, në një vend të hapur (ku të dyja palët të kemi një mundësi të drejtë dhe të barabartë)!”. (58) (Musai) Tha: “Takimi juaj do të jetë Ditën e Zbukurimit (festë e tyre), dhe njerëzit të mblidhen kur dielli të jetë ngritur (paradite)!”. (59) Dhe Faraoni u largua, mblodhi komplotin e tij, dhe pastaj erdhi (tek Musai). (60) Musai u tha atyre (magjistarëve): “Mjerë për ju! Mos shpifni gënjeshtër kundër Allahut, e pastaj Ai t’ju shfarosë juve me një dënim... dhe vërtetë, ka dështuar ai që shpif!”. (61) Pastaj, ata debatuan rreth çështjes së tyre, mes vete, duke e mbajtur sekret bisedën. (62) (Ata) Thanë: “Vërtetë, këta janë dy magjistarë, që duan të ju nxjerrin nga toka juaj me anë të magjisë së tyre, dhe ta anullojnë besimin tuaj tejet të mirë. (63) Prandaj, mblidhni gjithë komplotin tuaj (kundër Musait), pastaj bëhuni njësh (si një dorë e vetme), dhe vërtetë, ka për të fituar sot ai që do të ketë më shumë epërsi!” (64) Ata thanë: “O Musa! Ose të hedhësh ti, ose të jemi ne të parët që hedhin”. (65) (Musai) Tha: “Jo, por hidhni ju (të parët)!”... Dhe kur papritmas, litarët dhe shkopinjtë e tyre, i shtreshin atij, për shkak të magjisë së tyre, sikur ata lëviznin me shpejtësi (si gjarpërinj). (66) Musai ndjeu në vetvete një frikë. (67) Ne i thamë (thotë Allahu): “Mos ki frikë! Vërtetë, ti je më i larti! (68) Dhe hidhe atë (shkopin) që është në të djathtën tënde, e ai do të përpijë çfarë kanë bërë ata. Vërtetë, ajo çfarë ata kanë bërë është vetëm intrigë magjistari, dhe magjistari nuk ka sukses, kudo që të jetë!”. (69) Dhe magjistarët u hodhën në sexhde (me fytyrën përtokë), e thanë: “Ne i besuam Zotit të Harunit dhe të Musait.” (70) (Faraoni) Tha: “A i besuat atij (Musait) para se t’ju jap leje unë? Vërtetë, ai (Musai) është i madhi juaj, i cili ju ka mësuar juve magjinë, prandaj kam për t’ju prerë duart dhe këmbët tuaja të anëve të kundërta, edhe kam për t’ju kryqëzuar në trungjet e palmave të hurmave, dhe do ta mësoni mirë se cili prej nesh është ai që jep ndëshkim më të ashpër dhe më të

qëndrueshëm (i cili zgjat në kohë)! (71) Ata thanë: “Ne nuk do të të japim ty përparësi ndaj atyre provave të qarta që na erdhën, (betohe-mi) për Atë që na ka krijuar! Prandaj, gjykoje atë çfarë ke për të gjy-kuar! Vërtet, ti gjykon (vetëm) në këtë jetë të kësaj bote. (72) Vërtetë, ne kemi besuar në Zotin tonë, që Ai të na i falë mëkatet tona, dhe (të na falë) për magjinë, për të cilën ti na detyrove. E Allahu është më i mirë (sa i përket shpërblimit, në krahasim me shpërblimin që ofron ti), dhe më i qëndrueshëm! (73) Vërtetë, kush vjen te Zoti i tij si krimi-nel, atë e pret Xhehenemi (zjarri), në të cilin ai nuk vdes, dhe as je-ton. (74) Dhe kush i vjen Atij si besimtar, që ka bërë vepra të mira, për të tillët janë gradët e larta... (75) Kopshtet e Adenit, nën të cilët rrjedhin lumenjtë, ku ata do të qëndrojnë përgjithmonë. Dhe ky është shpërblimi i atyre që e pastrojnë veten (nga mëkatet). (76) Dhe vërtetë, Ne e frymëzuam Musain që: “Udhëto natën, bashkë me ro-bërit e Mi, dhe qëllo për ta (me shkop, që të hapet) një rrugë të thatë përmes detit, dhe nuk do të kesh frikë se mos kapeni (nga Faraoni), dhe as nga mbytja!”. (77) Dhe ata i ndoqën Faraoni me ushtarët e tij, dhe këta i mbuloi deti ashtu si i mbuloi... (79) Dhe Faraoni i humbi njerëzit e tij, dhe nuk udhëzoi drejtë. (79) O Bijtë e Izraelit, Ne ju shpëtuam nga armiku juaj, dhe ju premtuam anën e djathtë të malit Tūr, dhe zbritëm për ju Manat edhe Thëllënzat. (80) (Duke thënë:) “Hani nga të mirat me të cilat Ne ju kemi furnizuar, dhe mos e kapërceni kufirin në to, e pastaj të zbresë mbi ju zemërimi Im... dhe ai, mbi të cilin zbret zemërimi Im, ai me siguri ka humbur! (81) Dhe vërtetë, Unë jam vërtetë Falës i madh, për këdo që pendohet dhe beson, dhe që bën vepra të mira, dhe pastaj qëndron në rrugë të drejtë. (82) (Allahu tha) “Dhe çfarë të bëri të nxitosh përpara popullit tënd, o Musa?” (83) (Musai) Tha: “Ata janë (duke ardhur pas) gjurmëve të mia, e unë nxitova për tek Ti, o Zoti im, që të jesh i kënaqur”. (84) (Allahu) Tha: “Ne e kemi vënë në provë popullin tënd, pas teje (pasi ike ti), dhe Samiriu i mashtroi ata (i nxori nga rruga e drejtë)”. (85) Dhe Musai u kthye te populli i tij, i zemëruar dhe i keqardhur, e tha: “O populli im, a nuk ju premtoi Zoti juaj një premtim të mirë? A mos ishte kohë shumë e gjatë për ju, apo dëshironit të zbresë mbi ju zemërimi nga Zoti juaj, kështu që e thyet premtimin që më dhatë mua?!” (86) Ata u përgjigjën: “Ne nuk e thyem premtimin që të pa-tëm dhënë ty, me dëshirën tonë, por qemë të ngarkuar rëndë me sto-

litë e popullit (të Faraonit), prandaj i hodhëm ato (në zjarr), e po ashtu, hodhi edhe Samiriu. (87) Dhe pastaj, ai (Samiriu) u bëri atyre (me to, thjeshtë) një trup viçi që pëlliste, dhe thanë: “Ky është zoti juaj dhe zoti i Musait, por ai (Musai) ka harruar!”. (88) ...Vallë, a nuk e shihnin ata se ai (viçi) nuk u kthente atyre asnjë fjalë (për përgjigje), dhe nuk kishte në dorë për ta kurrfarë dëmi, as dobie?! (89) Dhe vërtetë, Haruni u pati thënë atyre më parë: “O populli im! Vërtetë, ju jeni vënë në sprovë me këtë. Vërtetë, Zoti juaj është i Gjithëmëshirshmi, prandaj më ndiqni mua, dhe bindjuni urdhrit tim!” (90) Ata thanë: “Ne nuk do të heqim dorë nga adhurimi jonë me përkushtim ndaj tij, derisa Musai të kthehet tek ne”. (91) (Musai) Tha: “O Harun, ç’të pengoi ty, kur i pe ata se kishin humbur, (92) të mos më ndiqje mua (mësimet dhe porositë e mia)? A mos vallë ti e kundërshtove urdhrin tim?” (93) (Haruni) Tha: “O biri i nënës sime, mos më kap për mjekre e as për koke! Unë kisha frikë se mos do të thoje që: “Shkaktove përçarje mes Bijëve të Izraelit, dhe nuk e prite fjalën time”. (94) (Musai) Tha: “Si është puna jote, o Samirij?” (95) (Samiriu) Tha: “Unë pashë çfarë nuk e panë ata, kështu që mora një grusht (dheu) nga gjurmët e të Dërguarit, dhe e hodha atë... dhe kështu më nxiti vetja ime të bëja”. (96) (Musai) Tha: “Atëherë ik! Vërtetë (si ndëshkim për ty), në këtë jetë, ti ke për të thënë: ‘Mos më prekni!’”. Dhe vërtetë, për ty është edhe një takim që nuk do ta humbasësh! Dhe shikoje zotin tënd, të cilit ti i qëndrove duke e adhuruar me përkushtim! Ne do ta djegim atë, e pastaj do ta shpërndajmë atë në det, si pluhur (97) Vërtetë, Zoti juaj është Allahu. Nuk ka zot tjetër përveç Tij! Ai ka përfshirë gjithçka në diturinë e Tij. (98) Kështu, Ne të tregojmë ty (o Muhamed) nga lajmet e kohërave të kaluara. Dhe vërtetë, Ne të kemi dhënë ty, nga ana Jonë, një Përkujtim (Kuranin). (99) Kush largohet prej tij, vërtetë ai do të mbajë në Ditën e Kiametit një ngarkesë. (100) Në të (mundim) do të qëndrojnë përgjithmonë, dhe sa e keqe që do të jetë për ta, në Ditën e Kiametit, si ngarkesë! (101)” [Tā-Hā: 9-101]

Kjo pjesë, përgjatë gjithë gjatësisë së saj, trajtoi historinë e zotërisë tonë Musait dhe qëndrimet e Faraonit dhe të rrethit të tij ndaj të gjitha atyre ngjarjeve që ndodhën në këtë histori. Gjithashtu, këtu trajtohen qëndrimet e bijve të Izraelit, qëndrime të cilat ishin të llojllojshme dhe

të larmishme. Ajo çfarë vjen në këtë pjesë është plotësuese e asaj çfarë përmendet në suret El-Bekare, El-A'râf, El-Kasas dhe në sure të tjera që trajtojnë aspekte të ndryshme të rrjedhës së historisë së bijve të Izraelit.

Sidoqoftë, historia në “Suren Tā-Hā” fillon me zbritjen e mesazhit të Allahut te zotëria ynë Musai dhe arritjen e këtij të fundit në moshën burrërore. Pejgamberia e Musait filloi. Më pas kësaj, ndodhitë përgjatë historisë së bijve të Izraelit ndoqën njëra-tjetrën. Allahu dërgoi tek ata Musain alejhi selam si pejgamber dhe të dërguar, dhe përveç kësaj, Ai e bëri atë një udhëheqës kombëtar, për t'i çliruar ata dhe për t'i nxjerrë nga toka e skllavërimit të tyre, nga Egjipti. Nën drejtimin e tij ata do të zhvendoseshin në Tokën e Shenjtë, ku do të udhëhiqeshin dhe gjyko-heshin nga qeverisja hyjnore. Kjo do të ishte një qeverisje ndryshe nga tirania e Faraonit, i cili ua masakronte fëmijët, ndërkohë gratë ua linte të gjalla... dhe kërkonte t'i shtypte të gjithë ata, t'i bënte adhurues të vetes së tij dhe t'i ndalonte nga adhurimi i Zotit, Krijuesit, Dhënësit të formës dhe të pamjes së krijesave, të Atij që është një dhe i vetëm... Për t'ua njoftuar atyre këtë, me gjithë tiraninë dhe shthurjen që kishte, ai kishte thënë: **“Unë nuk di të ketë hyjni tjetër për ju përveç meje!”** [El-Kasas: 38] Por – sipas tij - edhe nëse ekziston një hyj tjetër përveç meje, gjithsesi unë jam zoti juaj më i larti!

Tregimi për Musain alejhi selam, në këtë sure, të cilin Allahu ia tregon Pejgamberit të tij, Muhammedit, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të, fillon me përfundimin e afatit për të cilin Musai kishte rënë dakord me Shuajbin alejhi selam, dhe me fillimin e zbritjes së shpalljes hyjnore nga Allahu – bekuar dhe lartësuar qoftë Ai - Musait a.s. Shpallja hyjnore ishte mirësia më e madhe e Allahut të madhëruar ndaj Musait dhe popullit të tij. Gjithë kujdesi i Allahut të madhërishëm i treguar për Musain a.s. përgjatë gjithë jetës së tij e deri më tani kishte qenë një parapërgatitje për të, për të arritur në këtë moment dhe për këtë qëllim. Allahu i madhërishëm e kishte bërë Musai a.s. për Vetën e Tij, madhëruar qoftë Ai: **“Dhe Unë të kam bërë (formuar) ty për Vetën Time”** [Tā-Hā: 41], për ta përgatitur atë për këtë moment dhe për ngjarjet që do të vijonin si rezultat i kësaj.

Sa i përket historisë së bijve të Izraelit në suren El-Bekare, ajo tregon për pjesët më të rëndësishme të historisë së tyre dhe Zoti i plotfuqishëm u kujton atyre bekimet e Tij të panumërta ndaj tyre dhe se si u përgjigjën ata ndaj atyre mirësive me mosmirënjohje, kokëfortësi, rebe-

lim, zmbropsje dhe zhytje në mëkatet e përsëritura. Kjo mori pjesën më të madhe të sures El-Bekare në Kur'anin famëlartë, që nga ajeti 39 e deri në ajetin 106 të saj, ku njoftohet për zëvendësimin e tyre me një umet tjetër dhe shfuqizimin e rolit të tyre: **“Për çdo ajet që Ne e shfuqizojmë, apo që e bëjmë të harrohet, Ne sjellim tjetër më të mirë se ai, ose të ngjashëm me të... A nuk e di ti se Allahu është i aftë të bëjë çdo gjë?! (106) A nuk e di ti se Allahut i përket sundimi i qiejve dhe i tokës dhe se përveç Allahut, ju nuk keni tjetër mbrojtës e as ndihmës! (107) Apo mos doni t’i kërkonit të dërguarit tuaj, ashtu siç iu kërkuar Musait (nga populli i tij) më parë... e kush e ndërron besimin me mohim, ai e ka humbur rrugën e drejtë!”** [El-Bekare: 106-108] E thënë në këtë kontekst, kjo është si një lloj tërheqje e vëmendjes për umetin musliman, që i paralajmëron ata të mos bien në ato gabime ku patën rënë umeti hebre. Këtu përcillen disa nga deklaratat e tyre karakteristike, që tregojnë për devijimin e tyre, për fanatizmin e tyre ekstrem dhe për mbylljen e të gjithë sistemit të tyre. Kur çfarëdolloj sistemi mbyllet në vetvete, sipas asaj që ndodhi me bijtë e Izraelit, atëherë atij sistemi nuk i mbetet rrugë tjetër përveç zëvendësimit.

Më pas konteksti kthehet të përgatisë dëgjuesin në përgjithësi drejt ngjarjes së madhe që pritet të ndodhë. Bëhet fjalë për ‘ndryshimin e kibles’, e cila do të konfirmonte zëvendësimin total të umetit të mëparshëm.

Është e nevojshme të kuptohet që zhvendosja e kibles ka ndodhur në kuadrin e kushteve plotësuese të adhurimit. Adhurimi ka qëllime, synime, frymë dhe fryte, kushte dhe rrethana, siç ka edhe gjëra sipërfaqësore për nga rëndësia që kanë, të cilat nuk arrijnë një nivel të lartë të rëndësisë, prandaj tavani i interesimit për to nuk duhet të ngrihet në nivelin e ‘qëllimeve të adhurimit, synimit dhe frymës së tij’, pasi ekziston një “jurisprudencë e prioriteteve” që duhet marrë parasysh dhe duhet përfutur prej saj.

Brenda kornizës së parapërgatitjes për ndryshimin e kibles, Libri fisnik tregon historinë e zotërisë tonë, Ibrahimit, dhe ndërtimin e Shtëpisë së Shenjtë nga ana e tij për të qenë një vendqëndrimi, adhurimi dhe një vend sigurie për njerëzit. Gjithashtu, tregon për ndërtimin e umetit musliman, në përgjigje të lutjes së tij, dhe përgatitjen e rrethanave për ardhjen e Vulës së Pejgamberëve, i cili do t’u lexonte banorëve të atij vendi fjalët e Allahut, do t’u mësonte atyre Librin dhe

urtësinë dhe do t'i pastronte nga të këqijat. Kjo ishte si një tërheqje e vëmendjes për daljen nga historia të bijve të Izraelit, për të folur për një çështje jo larg saj. Për të folur për Ibrahimin a.s. dhe ndërtimin e Shtëpisë prej tij, e cila do të ishte një kible- pikë referimi për besimtarët. Pastaj gjithë këtë e pason trajtimi i legjislacioneve të hollësishme... e kështu me radhë.

Në suren El-Kasas, historia fillon më fjalët e të Madhërishmit që thotë: **“Ne të tregojmë ty nga lajmet e Musait dhe të Faraonit ashtu siç ka ndodhur vërtet, për njerëzit që besojnë.”** [El-Kasas: 3] Pastaj surja tregon për neglizhencën e Faraonit ndaj çështjes së Allahut të madhërishëm, siç tregon edhe për veprimet më të rëndësishme dhe të shëmtuara të Faraonit kundër bijve të Izraelit: **“Vërtet, Faraoni i kapërceu kufijtë në tokë dhe banorët e saj i përçau në grupe, duke shtypur një pjesë prej tyre, duke ua therur atyre bijtë e tyre djem (të porsalindur) dhe duke i lënë gjallë gratë e tyre. Vërtetë, ai ishte një keqbërës. (4) Dhe Ne donim që t'u jepnim mirësi atyre që qenë të shtypur në tokë, t'i bënim prijës ata e t'i bënim të ishin ata trashëgimtarët, (5) edhe t'i fuqizonim ata në tokë, edhe t'u tregonim Faraonit, Hamanit (ministrit të tij), dhe ushtarëve të tyre, përmes tyre (bijve të Izraelit), atë prej së cilës ata frikësoheshin.”** [El-Kasas: 4-6] Pastaj konteksti tregon se si Allahu e ruajti Musain, pas lindjes së tij, dhe se si i krijoi atij kushtet të rritej në shtëpinë e Faraonit, pranë vetë atij dhe bashkëshortes së tij, duke e bërë atë gëzimin e syrit të tyre, dhe përgatiti kushtet që ta rikthente atë te nëna e tij, që ta ushqente atë me qumështin e gjirit të saj dhe ajo të kujdesej për të, me urdhër të Faraonit. Këtu tregohen të gjitha ato hollësi, derisa Musai a.s. arrin moshën e pjekurisë, pastaj tregon edhe për kur ai del nga Egjipti për në Medjen dhe kur takohet me Shuajbin. Pastaj flet edhe për martesën e tij... dhe më vonë flet për zbritjen e shpalljes hyjnore tek ai dhe për dërgimin e tij - bashkë me vëllain e tij - te Faraoni, dhe se si Allahu i ruajti ata nga e keqja e Faraonit.

Kështu, ajetet e librit gërshetohen në shumë vende, për t'i dhënë të Dërguarit të Allahut, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të, por edhe besimtarëve, një pamje të plotë rreth Musait, bijve të Izraelit edhe Faraonit, pasi është një nga episodet më të rëndësishme të përplasjes midis të dërguarve dhe armiqve të tyre. Kjo për ta njohur të Dërguarin e Allahut, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të, me historinë e

umetit të pejgamberëve, për t'ia bërë të qëndrueshme atij zemrën në besim me anë të këtyre tregimeve dhe për t'ia bërë të ditur që ai nuk është një risi në vargun e të dërguarve, por është një nga ata dhe Vula e Pejgamberëve, gjithashtu.

“Kur ai pa një zjarr dhe i tha familjes së tij: “Qëndroni këtu, se kam vënë re një zjarr, e mbase ju sjell një degë të ndezur prej tij, ose do të gjej atje te zjarri udhëzim (ndonjë udhërrëfyes të më tregojë rrugën)!” (10) Dhe kur erdhi atje, u thirr: “O Musa! (11) Vërtet, Unë jam Zoti yt, prandaj hiqi sandalet e tua! Vërtet, ti këtu je në luginën e shenjtë, Tūwā! (12) Dhe Unë të kam përzgjedhur ty, prandaj dëgjoje atë çfarë të shpallet! (13) Vërtet, Unë jam Allahu. S’ka zot tjetër përveç Meje, prandaj më adhuro Mua dhe kryeje namazin për të më kujtuar Mua!” [Tā-Hā: 10-14]

Ajetet e sures Tā-Hā, të cilat i tregojnë të Dërguarit të Zotit për ndodhinë e Musait a.s., fillojnë duke treguar për ndryshimin midis gjendjes së fillimit të shpalljes hyjnore te zotëria ynë, i Dërguari i Allahut, Muhammedi, paqja dhe mëshira e Zotit qofshin mbi të, dhe gjendjes së fillimit të shpalljes hyjnore te zotëria ynë Musai alejhi selam, ku dallimi mes dy gjendjeve bie në sy qartë. I Madhërishmi i tregon Musait alejhi selam qysh në fillim se çfarë duhet të dijë rreth Zotit të tij dhe i thotë: **“Vërtet, Unë jam Allahu. S’ka zot tjetër përveç Meje, prandaj më adhuro Mua...!”** [Tā-Hā: 14] Pra, ia bën të qartë se i Madhërishmi është një dhe i vetëm, prandaj të mos i shoqërojë askënd Atij në adhurim. **“... dhe kryeje namazin për të më kujtuar Mua!”** [Tā-Hā: 14]

Më pas, Ai ia konfirmon atij se Ora e Ringjalljes është duke ardhur. Ndoshta naivët dhe ata që nuk mendojnë thellë i mashtron fakti që afati i saj është i fshehtë, kështu që guxojnë ta mohojnë se kjo do të ndodhë vërtet. Prandaj, i Madhërishmi ia sqaron Musait alejhi selam se Ai nuk ua ka bërë të njohur njerëzve kohën e caktuar kur do të ndodhë Ora e Ringjalljes, për arsye që ata të mos ndikohen negativisht dhe të mos u krijohen probleme në punët e tyre, gjë e cila mund të ndikojë në fazën e shpërblimit që i pret ata. Prandaj, mbajtja fshehur nga njerëzit e kohës kur do të ndodhë Ora e Ringjalljes, është një gjë e domosdoshme, që të realizohet “shpërblimi” i tyre. Robërit e mirë të Allahut dhe të dërguarit e Tij të përzgjedhur duhet të qëndrojnë larg gjithë asaj që çon në pengimin nga përkujtimi i Allahut, nga të kujtuarit e Orës dhe ndodhjes së saj, dhe pritjes së saj. Dhe kush e mohon ardhjen e Orës,

atij nuk do t'i mbetet gjë tjetër vetëm se të ndjekë dëshirat e tij, e kështu ai do të bjerë në shkatërrim.

Dhe pasi i Madhërishmi ia bën të ditur Musait alejhi selam bazën mbi të cilat ngrihet gjithçka, atëherë fillon procesi i cili ngjason më shumë me një trajnim për Musain alejhi selam, para se ai të fillonte të kryente detyrat për të cilat Zoti – madhëruar qoftë Ai – e kishte formuar për t'i realizuar ato.

Konteksti vë në dukje se mesazhi i Musait - alejhi selam - filloi me gjëra të kapshme për shqisat dhe që aty ishte pikënisja e tij. Ai Mesazh filloi nga momenti kur Musai a.s. pa zjarrin, pastaj vendosi të shkonte tek ai zjarr, në mënyrë që të merrte një degë të ndezur prej atje dhe t'ua sillte familjes së tij, ose ndoshta të gjente atje ndokënd që t'i tregonte për rrugën që duhej të ndiqte për t'u kthyer në Egjipt. Pastaj, pas mbërritjes së Musait - alejhi selam - te zjarri, Allahu i plotfuqishëm e urdhëroi atë të hiqte sandalet, dhe e lajmëroi se gjendej në Luginën e Shenjtë Tūvā, tokë të cilën e quajti të shenjtë, për lidhjen që kishte tani me Zotin – madhëruar qoftë Ai - dhe për shkak se Musai po i dëgjonte fjalët hyjnore në atë tokë dhe në atë formë. Kjo kishte një domethënie shumë të rëndësishme për Musain dhe për bijtë e Izraelit, pasi këtu do të fillonte një jetë e ndritshme për ta. Kurse Tokën në të cilën mbiu tirania dhe në të cilën ajo dha frytet e saj, Zoti i Madhëruar e quajti vendbanim të mëkatarëve. I Plotfuqishmi ka thënë: **“... Unë do t'ju tregoj shtëpinë e mëkatarëve.”** [El-A'rāf: 145]. Ata tiranë janë Faraonët dhe populli i tyre, pasuesit dhe ushtarët e tyre. Kështu që, kur Allahu i madhërishëm i thotë: **“Vërtet, ti këtu je në luginën e shenjtë, Tūvā!”** [Tā-Hā: 12], kemi të bëjmë me një mësim për të, që tregon se toka ndryshon sipas ndryshimit mes gjërave që ndodhin në të. Kështu që toka, herë është e shenjtë, herë e paprekshme, herë e zakonit dhe herë e ndotur me mëkate. Sa i përket Luginës së Shenjtë, ajo ishte e shenjtë për lidhjen e saj me Allahun e plotfuqishëm, dhe ngaqë aty iu zbrit shpallja hyjnore Musait alejhi selam. Kështu që, kjo luginë fitoi cilësinë e së shenjtës, ndërkohë që cilësia më e lartë e tokës dhe më e rëndësishmja e tyre është cilësia e saj si “e paprekshme”, sepse kjo tregon për një adresim të plotë të saj tek Allahu i madhërishëm, cilësi të cilën e zotëron Qabeja në Mekë. Kjo Shtëpi – Qabeja – është Shtëpia e Zotit dhe ajo zonë atje është Zona e Tij e Paprekshme. Kjo është arsyeja se përse kjo zonë karakterizohet nga

siguria, paqja dhe stabiliteti: **“Vallë, a nuk e kanë parë ata se Ne kemi bërë (për ta) një vend të paprekshëm, të sigurt (Mekën), ndërkohë që njerëzit rreth tyre grabiten?”** [El-Ankebūt: 67]

Ndoshta kur të Dërguarit të Allahut, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të, iu zbritën këto ajete, ndoshta i erdhën në mendje çastet e para të shpalljes hyjnore tek ai... ato çaste kur ai u njoftua se ishte i Dërguar i Allahut, dhe se si Xhibrili alejhi selam erdhi dhe i lexoi pesë ajetet e para të sures El-Alek. Këtu mund të vihet re edhe ndryshimi mes dy të dërguarve, Muhammedit dhe Musait, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi ata të dy, sa i përket mënyrës së marrjes së Mesazhit nga ana e tyre, po ashtu edhe të komunikimit të tij te njerëzit.

Nëse shikojmë me radhë suret që i kanë zbritur të parat Pejgamberit tonë të nderuar, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të, do ta kuptojmë këtë dhe do të vëmë re dallimet midis dy fillimeve. Këtu, përveç pesë ajeteve të sures El-Alek, mund të kujtojmë edhe suret El-Muzzemmil, El-Muddeththir dhe El-Kalem, pastaj Er-Rrahmân dhe sure të tjera, të cilat përmbajnë mësimet dhe domethënie që ia bëjnë të qartë të Dërguarit të Allahut, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të, diferencat midis popullit të tij dhe popullit të Musait alejhi selam.

Pastaj vijnë fjalët e Allahut të madhërishëm që ia thotë Musait alejhi selam: **“Dhe çfarë është ajo që ke në dorën tënde të djathtë, o Musa?”** [Tā-Hā: 17] Kjo sikur është një theksim i kësaj mrekullie ndijore mes nëntë mrekullive-shenjave hyjnore që iu dhanë Musait. Kështu që, i Madhërishmi e pyet Musain për shkopin e tij.

“Ai (Musai) tha: “Ai është shkopi im...” [Tā-Hā: 18], dhe ia tregoi të gjitha funksionet e tij dhe mënyrat me të cilat ai përfitonte prej tyre. I Madhërishmi më pas ia bën të qartë Musait alejhi selam se që prej sot ai shkop do të kishte një rëndësi tjetër dhe do të kryente detyra të mëdha në jetën e tij. Ai shkop nuk do të mbetej më thjesht një shkop në të cilin mbështetej, apo me të cilin shkundte gjethe për dhentë e tij, por atij do t'i duhej ta hidhte kur të hynte për të sfiduar Faraonin dhe njerëzit e tij... dhe ai shkop do të bëhej një gjarpër që lëvizte me shpejtësi. Kështu që i Madhërishmi deshi ta trajnonte Musain alejhi selam për hedhjen e atij shkopi, pastaj për marrjen e tij përsëri me dorën e tij, në ato situata kur të përballej me ta, pa e kapur frika as paniku.

I Madhërishmi i tha: **“Hidhe (përtokë) atë, o Musa!” (19) Dhe e hodhi përtokë atë, dhe kur ja papritur, ai u bë një gjarpër që lëvizte me shpejtësi. (20) (Allahu) Tha: “Merre, dhe mos u frikëso! Ne do ta kthejmë atë në gjendjen e tij të mëparshme!” [Tā-Hā: 19-21]** Ky zhvillim na sjell në mendje traditën e Zotit të plotfuqishëm në lidhje me pejgamberët, gjë për të cilën i Madhërishmi thotë: **“Vërtet, Unë jam Ai që në praninë Time të dërguarit nuk kanë frikë.” [En-Neml: 10]**

Pastaj i Madhërishmi e zhvendos Musain për në një shenjë tjetër mrekullie: **“Dhe mbliidhe dorën tënde nën krahun tënd, do të dalë e bardhë, pa asnjë të keqe (sëmundje, dhe kjo do të shërbejë) si një shenjë tjetër!” [Tā-Hā: 22]** Kjo shenjë gjithashtu do të ishte një nga mjetet për të ftuar njerëzit në mesazhin hyjnor, për të besuar në pejgamberinë e Musait dhe për ta ndjekur atë... E gjitha kjo do të ndihmonte për t'i nxjerrë bijtë e Izraelit nga poshtërimi i adhurimit të Faraonit për në adhurimin vetëm të Allahut. I Dërguari i Zotit, Muhammedi, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të, ndërsa shikonte me sytë e imagjinatës vëllain e tij, Musain, duke i mbartur ato shenja-mrekulli të prekshme të Faraoni, i vinte nëpër mend se ai u kishte sjellë popullit të tij vetëm ajetet-shenjat kur'anore dhe jo ajete-shenja të prekshme, siç qenë shkopi i Musait, dora e të tjera.

Mrekullia që ky Pejgamber i fundit u solli njerëzve ishin ajetet e Librit të shenjtë. Për këtë arsye, jobesimtarët nuk pushuan së kërkuari prej tij shenja të mbinatyreshme dhe të prekshme, derisa disa prej tyre kishin thënë: **“Pse nuk i është dhënë (Muhammedit) diçka e ngjashme me atë që i ishte dhënë Musait?” [El-Kasas: 48], dhe Kur'ani famë-lartë u përgjigjet këtyre dhe u thotë: “Por, a nuk e mohuan (njerëzit) atë çfarë i ishte dhënë Musait, dikur më parë?!” [El-Kasas: 48], por këto janë thjeshtë pretendimet e mohuesve dhe të politeistëve.**

Historia tregon qartë se ky model izraelit, që nga fillimi i tij, u ngrit mbi mrekullitë e prekshme, në të gjitha fushat, sepse çrrënjësja e efekteve të shtypjes dhe tiranisë së Faraonit mizor ndaj tyre kishte nevojë për këto lloj mrekullish.

Faraoni ishte mbreti i Egjiptit, me gjithë lumenjtë që rridhnin nën të, me pasurinë e madhe që kishte, gjithashtu gëzonte bindjen e njerëzve ndaj tij dhe aftësinë për t'i mashtruar lehtë ata për t'i bërë t'i binden për gjithçka, prandaj – sipas tij - të gjitha këto e bënë pretendimin e tij se ishte ‘zoti i atij vendi’, si diçka të justifikueshme.

Kështu që Allahu i madhërishëm deshi t'i çrrënjoste këto nga zemrat e bijve të Izraelit dhe t'u tregonte dobësinë e Faraonit për t'i sjellë qoftë edhe vetes së tij ndonjë dobi apo për t'i larguar ndonjë të keqe. Tiranët gjithmonë aktrojnë. Edhe tirani që sundonte në kohën e Ibrahimit, alejhi selam, debatoi me të dërguarin e Allahut, Ibrahimin, dhe në fund mbeti i pafuqishëm, siç e tregon ky ajet i Kur'anit famëlartë, kur Ibrahim tha: **“Zoti im është ai që jep jetë dhe shkakton vdekjen”, ai (mbreti mizor) tha: “Unë jap jetë dhe shkaktoj vdekjen”. Ibrahim tha: “Atëherë pra, vërtet Allahu e sjell diellin nga lindja, prandaj sille ti atë nga perëndimi!” Kështu, ai që mohoi u befasua dhe mbeti pa fjalë. E Allahu nuk i udhëzon njerëzit që janë të padrejtë.”** [El-Bekare: 258] Ky tiran nuk e mendonte se ndokush do të guxonte ta sfidonte me këtë gjë, apo t'i bënte një kërkesë të tillë.

Pasi Musai a.s. mori urdhrin hyjnor për të shkuar te Faraoni tiran dhe për ta ftuar atë të dëgjojë zërin e së vërtetës dhe të njohë kufijtë e vet, i kërkoi Allahut – madhëruar qoftë Ai - ta ndihmonte në këtë me të cilën Ai po e urdhëronte: **“(Musai) Tha: “Zoti im, ma zgjero gjoksin tim!”** [Tā-Hā: 25] Zgjerimi i gjoksit është një çështje në krye të kualifikimeve të të dërguarve dhe peygamberëve, pastaj edhe për ata që vijnë pas tyre në nivel, nga radhët e predikuesve. Kështu që atij të cilit Allahu nuk ia zgjeron gjoksin, ai nuk do të jetë në gjendje të jetë i dërguar peygamber dhe as një predikues me ndikim. Zgjerimi i gjoksit do të thotë që njeriu të arrijë në nivelet më të larta të bindjes në atë për të cilën është urdhëruar t'i ftojë njerëzit dhe ajo bindje të depërtojë deri në thellësitë e zemrës së tij. Më pas kjo do të reflektojë dritë dhe qetësi në natyrën dhe në të gjitha aftësitë e tij dhe ai do të bëhet i aftë të thërrasë të tjerët dhe të mbajë të gjithë barrën që kjo detyrë dikton. Kjo është arsyeja se pse Allahu i madhërishëm ia kujton të Dërguarit të Tij një mirësi të madhe të Vetën ndaj tij, duke i thënë: **“A nuk ta kemi zgjeruar ty (Muhammed) kraharorin tënd (për të pranuar besimin)?”** [Esh-Sherh: 1] Në gjuhën arabe termi i përdorur në këtë ajet të ndritur kur'anor për “zgjerimin” është termi: ‘Esh-Sherh’, që në gjuhën e zakonitë përdoret për të treguar “sqarimin e fjalëve të paqarta, thjeshtimin e tyre, dhe nxjerrjen e kuptimeve të fshehura që ato përmbajnë”. **“Vallë, atij të cilit Allahu ia ka zgjeruar kraharorin për të pranuar Islamin (është njëlloj si ai që ia kthen kurrizin shenjave të Tij?)...”** [Ez-Zumer: 22] Pra, kur gjoksi i tij zgjerohet, ai çlirohet nga të gjitha së-

mundjet dhe çdo gjë që e pengon nga e vërteta e sigurt, nga qetësia që kjo ofron dhe nga arritja e qëllimit. Pas kësaj njeriu është i aftë të praktikojë thirrjen dhe drita e tij shkëlqen dhe rrezaton nga para tij, nga e djathta edhe nga e majta e tij, nga sipër edhe nga poshtë tij dhe atë e rrethon qetësia nga të gjitha anët... dhe ai ndien praninë dhe mbështetjen hyjnore, e cila e bën të jetë i qëndrueshëm përballë të gjitha stuhive me të cilat do të ndeshet. Prandaj, edhe Musai alejhi selam i kërkoi Allahut të madhërishtëm t'ia zgjeronte kraharorin e tij, t'ia lehtësonte punën, t'ia hiqte pengesat para tij dhe t'ia lehtësonte vështirësitë.

Më pas Musai alejhi selam i kërkoi Zotit diçka që ishte veçori e tij karakteristike, kur i tha: **“Dhe zgjidhe një nyjë (që e kam) nga gjuha ime...!”** [Tā-Hā: 27] Thonë që Musai vuante nga një problem në gjuhë, gjë e cila mund ta bënte dëgjuesin të mos e kuptonte kur fliste që në herën e parë, por ndoshta i kërkonte t'ia rithoshte ndonjëherë apo disa nga fjalët. Kështu që, ai kërkoi nga Zoti -i lartësuar qoftë Ai – t'ia zgjidhte atë nyjë nga gjuha, që ai të bëhej plotësisht i qartë në të folur, në mënyrë që kushdo që e dëgjonte, të kuptonte plotësisht atë që ai thoshte. Pastaj, ai i kërkoi Zotit t'i bënte një mbështetës nga njerëzit e familjes së tij, veçanërisht kur ai po përballej me njerëz që mburren me prejardhjen e tyre dhe mund të ndodhte që ata të përpiqeshin të dilnin mbi njëri-tjetrin: **“Dhe bëj për mua një mbështetës nga familja ime, (29) Harunin, vëllain tim! (30) Shtoje forcën time me të, (31) dhe bëje të jetë partneri im në këtë çështjen time! (32) Që të të lartësojmë Ty shumë (33) dhe që të të kujtojmë shumë!”** [Tā-Hā: 29-34] Kështu që, po të caktohej një mbështetës nga një familje tjetër, ndoshta mund të mos e kishte ndikimin e djalit të Imrānit, të njohur dhe të famshëm në mesin e tyre, prandaj edhe e përmendi me emër vëllain e tij, Harunin. Musai i kërkoi Krijuesit të plotfuqishëm ta forconte nëpërmjet këtij ndihmësi dhe ta bënte atë partner në këtë detyrën e tij, duke u arsyetuar se nëse ata të dy do të ishin së bashku, kjo do t'i bënte më të aftë për të lavdëruar Zotin - lartësuar qoftë Ai - dhe për ta përmendur më shumë Atë.

Gjithsesi Musai a.s. ia delegoi Zotit – madhëruar qoftë Ai – këtë çështje, Atij i Cili është vëzhgues i tij dhe i vëllait të tij në këtë detyrë të madhe që u ngarkoi dhe përpjekjet që ajo kërkon: **“Vërtet, Ti je që na shikon në vazhdimësi** (dhe di gjithçka rreth nesh).” [Tā-Hā: 35] Allahu i madhërishtëm ia plotësoi këto kërkesa atij: **“(Allahu) Tha:**

“Kërkesa jote të është plotësuar, o Musa.” [Tā-Hā: 36] Këtu Kur’ani i lavdishëm na tregon se gjithë sa u tha më sipër për Musain alejhi selam, trajtoi mirësinë e përzgjedhjes së Musait si të Dërguar të Zotit dhe brumosjen dhe edukimin e tij nën vëzhgimin e Zotit, që ai të bëhej një i dërguar dhe peygamber i Zotit.

Më pas konteksti kthehet për t’i kujtuar Musait a.s. një mirësi të Allahut ndaj tij që ia kishte bërë dikur më parë, përkatësisht mirësinë e Tij që lidhej me lindjen, rritjen dhe edukimin e tij, dhe ruajtjen e tij nga Faraoni dhe njerëzit e tij, të cilët vrisnin çdo foshnjë mashkull që u lindte bijve të Izraelit. Ishte Kujdesi Hyjnor ai që e orientoi nënën dhe motrën e tij në atë drejtim, që do të çonte në mbrojtjen, ruajtjen dhe shmangien e tij nga shkatërrimi nga duart e Faraonit: **“Dhe vërtet, Ne të kemi bërë mirë ty edhe një herë tjetër, (37) kur i frymëzuam nënës tënde atë çfarë frymëzohet... (38) (Duke thënë) Që: “Hidhe atë (Musain foshnjë) në arkë, dhe hidhe atë (arkën) në lumë, dhe lumi le ta hedhë atë në breg, e ta marrë një armik i Imi edhe i tiji!”... Dhe hodha mbi ty dashuri nga ana Ime, e që të bëhesh (rritesh dhe formohesh) nën syrin Tim. (39) ... Kur motra jote ecte (pas teje, duke të mbikëqyrur ty) dhe tha (atyre të Faraonit): “A t’ju tregoj për dikë që do të kujdeset për të?”. E kështu, Ne të kthyem ty te nëna jote, që ajo të ishte e kënaqur e të mos pikëllohej. Pastaj, ti vrave një njeri dhe Ne të shpëtuam nga shqetësimi dhe ankthi, dhe të sprovuam me shumë sprova. Pastaj, ti qëndrove për vite me radhë mes njerëzve të Medje-nit, pastaj erdhe në një caktim (të shkruar nga Allahu, për ty), o Musa. (40) Dhe Unë të kam bërë (formuar) ty për Vetën Time.”** [Tā-Hā: 37-41] Këto ajete kur’anore të ndritura hedhin dritë mbi ndikimin e familjes së zotërisë tonë, Musait alejhi selam në jetën e tij, prandaj nuk është për t’u habitur që ai i kërkon Zotit ta ndihmojë me vëllanë e tij, Harunin. Kështu Musai është një i dërguar, familja e të cilit ka kontribuar në shumë çështje në jetën e tij. Ajo e përgatiti Musain për atë çfarë Zoti e përzgjodhi dhe e pikasi për të realizuar. Në të njëjtën kohë, ajetet na tregojnë se ky modeli i Musait alejhi selam ka një lloj veçantie, sepse nuk u përzgjodh vetëm Musai, dhe familja e tij u injorua, por Zoti e përzgjodhi atë, pastaj përzgjodhi vëllain e tij gjithashtu në këtë mision, që të ishte mbështetës i tiji. Edhe më përpara kësaj, nëna dhe motra e tij patën një ndikim të madh në mbrojtjen e tij, gjatë fazës së fëmijërisë së tij. Për këtë arsye është e drejtë të thuhet për të që:

“Dhe Unë të kam bërë (formuar) ty për Vetën Time” [Tā-Hā: 41], “... e që të bëhesh (rritesh dhe formohesh) nën syrin Tim.” [Tā-Hā: 39] Këto ajete i tregojnë njerëzimit se si Zoti e zbaton vullnetin e Tij, pavarësisht nga vullneti dhe aftësia e tiranëve dhe e diktatorëve.

Surja El-Kasas na tregon se si Zoti i plotfuqishëm i komploton këta tiranë dhe i tërheq në humbje ata, prej andej nga nuk ua pret mendja. Familja e Faraonit e adoptojnë këtë fëmijë - Musain – dhe e bëjnë djalë të tyrin, pa e kuptuar se kanë hasur në armikun e tyre të vërtetë, i cili do t'i japë fund Faraonit dhe pushtetit të tij dhe do të çlirojë bijtë e Izraelit nga skllavëria dhe tirania: **“Dhe Ne e frymëzuam nënën e Musait (duke i thënë) që: “Jepi të pijë gjë atij, dhe kur të kesh frikë për të (për sigurinë e tij), hidhe atë në lumë, dhe as mos ki frikë dhe as mos u brengos, se Ne kemi për ta kthyer atë te ti, dhe kemi për ta bërë atë një nga të Dërguarit. (7)... Dhe atë e mori nga lumi familja e Faraonit, që të ishte për ta një armik, edhe hidhërim. Vërtet, Faraoni, Hamani dhe ushtria e tyre, ishin gabimtarë (të qëllimshëm). (8) Dhe gruaja e Faraonit tha: “(Ky djalë do të jetë) Gëzimi i syrit për mua dhe për ty (Faraonin)! Mos e vrisni atë! Ndoshta do të na sjellë dobi, ose ne ta birësojmë atë.”... dhe nuk e ndjenin se çfarë po bënin. (9) Ndërkohë, zemra e nënës së Musait u bë e zbrazët (pa kontroll), dhe ajo gati sa nuk e zbuloi atë sikur Ne të mos t'ia forconim asaj zemrën që të ishte një besimtare (e qëndrueshme). (10) Dhe ajo i tha motrës së tij (të Musait): “Gjurmoje atë!”, kështu që ajo filloi ta shikonte atë nga larg, nga ku ata nuk e vinin re. (11) E Ne bëmë që ai të mos pranonte asnjë grua t'i jepte gjë, kështu që ajo (motra e tij) u tha atyre (që kishin marrë Musain): “A t'ju drejtoj për te një familje që do të kujdesen ndaj tij për ju dhe që janë të sinqertë në kujdesin dhe këshillimin ndaj tij (për edukimin e tij)?” (12) Dhe e kthyem atë (Musain) te nëna e tij, që ajo të ishte e kënaqur dhe të mos pikëllohej, dhe që ta dinte se premtimi i Allahut është i vërtetë... por që, shumica e njerëzve nuk e dinë (këtë).” [El-Kasas: 7-13]**

Historia e Musait alejhi selam përmban aq shumë mësimë dhe shembuj, sa që po t'i kuptonte njerëzimi, nuk do të ekzistonte më asnjë diktator mes tyre, nuk do të bënte arrogancë asnjë arrogant, nuk do t'i kalonte kufijtë asnjë i shturur dhe nuk do të mashtrohej asnjë i mashtruar me pushtetin e tij. Ekziston një përputhshmëri e madhe midis asaj që përmendet në këtë sure të madhe, në suren Tā-Hā, nga

tregimi për Musain a.s. dhe asaj që thuhet në suren El-Kasas, përfshirë ndryshime të tjera në ngjarje dhe në fakte.

“kur i frymëzuam nënës tënde atë çfarë frymëzohet...” [Tā-Hā: 38] Në këtë ajet, me fjalën “frymëzim”, a është për qëllim frymëzimi me kuptimin e tij me të cilin përmendet në fjalët e të Madhërishmit: **“Asnjë njeriu nuk i është dhënë t’i flasë Allahu, përveçse me anë të Frymëzimit, ose pas një perdeje, ose Ai dërgon një të dërguar për ta frymëzuar atë, me lejen e Tij, me çfarë dëshiron Ai. Vërtet, Ai është i lartë, i urtë!”** [Esh-Shūrā: 51], apo mos vallë kjo ka një kuptim tjetër?

S’ka dyshim se ekziston frymëzimi që është i veçantë për pejgamberët, frymëzim i cili ndryshon nga frymëzimi që përmendet në fjalët e të Madhërishmit kur thotë: **“Dhe Zoti yt i frymëzoi bletët që: “Bëni shtëpi nëpër male, nëpër pemë dhe në ato që ata (njerëzit) ndërtojnë (kosheret)!”** [En-Nahl: 68], sepse frymëzimi i të gjitha krijesave të nënshtruar, që nuk janë të ngarkuara me detyra ligjore si njerëzit dhe xhinët, merr formën e orientimit instiktiv, që bazohet mbi predispozitat e krijuara nga Allahu në atë krijesë. Kështu që ajo ndien urinë, etjen dhe dëshirën, dhe vrapon për t’i përmbushur ato sa herë që ajo e ndien nevojën, nëpërmjet mënyrave me të cilat ajo është frymëzuar instinktivisht. Kjo sepse Allahu ka vënë në çdo krijesë aftësinë për të perceptuar ndjesinë e urisë, etjes, ngopjes me të ngrënë e me të pirë. Frymëzimi në këtë rast është ky radar ose pajisje me anë të të cilit gjallesat lëvizën për të marrë atë për çfarë ka nevojë. Pastaj ekziston edhe një lloj tjetër frymëzimi, që është frymëzimi tek ata për të cilët nuk është provuar të jenë pejgamberë as të dërguar, siç është rasti i frymëzimit të nënës së Musait a.s., dhe ky është një frymëzim specifik, që nuk përmban legjislacion as thirrje dhe as detyrë për të thirrur njerëzit në besim. Për këtë lloj frymëzimi është përmendur në shumë hadithe dhe i referohet frymëzimit, vizionit të mirë në gjumë ose ndjesisë që vjen në zemër nga Allahu, ose çdo gjë që e bën njeriun të bindet për një çështje ose të heqë dorë nga diçka, pa pasur një sekuencë logjike ose një provë epistemologjike për atë që po bën. Prandaj, nuk ka vend për zgjatjen e debatit, të cilin disa u përpoqën ta shtronin rreth pejgamberisë së nënës së Musait dhe pejgamberisë së Merjemes thjesht për shkak të përdorimit të fjalës “frymëzim”, në një kontekst si ky.

Por, çfarë iu frymëzua nënës së Musait? Ajo që iu frymëzua asaj ishte që: **“Hidhe atë (Musain foshnjë) në arkë dhe hidhe atë (arkën) në**

lumë dhe lumi le ta hedhë atë në breg, e ta marrë një armik i Imi edhe i tiji!"... Dhe hodha mbi ty dashuri nga ana Ime, e që të bëhesh (rritesh dhe formohesh) nën syrin Tim" [Tā-Hā: 39], gjithashtu: "Dhe Ne e frymëzuam nënën e Musait (duke i thënë) që: "Jepi të pijë gjatij, dhe kur të kesh frikë për të (për sigurinë e tij), hidhe atë në lumë dhe as mos ki frikë dhe as mos u brengos, se Ne kemi për ta kthyer atë te ti dhe kemi për ta bërë atë një nga të dërguarit." [El-Kasas: 7]

Urtësia nga përmendja e arkës këtu qartëson atë se Allahu, bekuar dhe lartësuar qoftë Ai, bën gjëra dhe krijon shkaqe, pa pasur kapërcim të shkaqeve, pavarësisht Fuqisë së Tij absolute - madhëruar qoftë Ai – dhe çdo pakujdesi në veprimin sipas plotfuqishmërisë së Tij, mund ta kthejë njeriun në 'doktrinën e të qenit i detyruar' në veprimet e tij dhe ta çojë atë në devijimet që rezultojnë nga kjo doktrinë. Kjo bëhet e qartë kur Musai alejhi selam shkoi me atë njeriun e mirë dhe hipën në anije dhe ai njeriu i mirë e shpoi anijen. Kjo e habiti Musain alejhi selam prandaj nxitoi ta kundërshtonte atë njeri të mirë duke i thënë: **"A e shpove atë që të mbyten njerëzit (udhëtarët) e saj?"** [El-Kehf: 71] Ai bëri lidhjen mes shpimit dhe mbytjes, ndërkohë që anija, kur u shpua, ishte më e fortë se arka në të cilën u hodh në ujë Musai foshnjë.

Frika e madhe do ta mbizotëronte nënën e Musait, sikur Allahu të mos ia forconte zemrën ndërsa e hidhte Musain në ujë, mbi një arkë druri, ndërkohë që ajo nuk e dinte se si kjo foshnjë do të mund të mbrohej në të dhe të arrinte qëllimin që Allahu – madhëruar qoftë Ai – donte të arrinte. Por Allahu - lartësuar qoftë Ai – e sqaron se Ai e urdhëroi atë të vepronte kështu, në mënyrë që t'ia lehtësonte armikut të Tij, Faraonit, ta merrte foshnjën nga uji dhe pastaj të hidhte mbi këtë foshnjë dashurinë e gruas së Faraonit, e që fëmija të rritej në sytë e Allahut – madhëruar qoftë Ai – në shtëpinë e Faraonit. E gjitha kjo pati një ndikim të madh në suksesin e misionit të tij më vonë, sepse pasi Musai u rrit në prehrin e Faraonit, ky i fundit nuk ishte më në gjendje të mendonte për ta vrarë apo për ta eliminuar atë, për shkak të dashurisë që Allahu i madhërishëm e hodhi mbi Musain, dashuri e cila zuri vend në zemrën e tij. Dhe sikur Musai alejhi selam nuk do të kishte kaluar nëpër të gjitha ato faza dhe të vinte te Faraoni për ta ftuar për tek Allahu i madhërishëm, mbase ai do ta kishte vrarë atë që në takimin e parë, madje ndoshta ai nuk do ta kishte lejuar atë aspak që ta takonte. Por ne shikojmë se si Faraoni duroi dhe u përpoq me gjithë

çfarë munda për ta mbajtur të gjallë Musain dhe për të hyrë në të gjitha ato përvoja. Musai alejhi selam e vuri gjithë këtë në funksion të përbushjes së misionit të tij, sipas mënyrës që Allahu deshi të ishte. Kështu që Allahu i madhërishëm i kujton Musait alejhi selam fëmijërinë e tij të hershme, pastaj rininë e tij, pastaj i kujton kthimin e tij nga Medjeni për në një caktim të shkruar nga Allahu i plotfuqishëm, në mënyrë që të kryente një rol të cilin i Madhërishmi – bekuar dhe lartësuar qoftë Ai - e kishte bërë plan: **“... pastaj erdhe në një caktim (të shkruar nga Allahu, për ty), o Musa.”** [Tā-Hā; 40] Pra, Musai a.s. nuk kishte ardhur aty për rastësi, as sipas një planifikimi njerëzor, por ai u kthye në një caktim që Allahu – bekuar dhe lartësuar qoftë Ai – e kishte përcaktuar, sepse Ai e kishte ndërtuar Musain a.s. për Vetën e Tij, nëpërmjet gjithë përvojave që ai kishte kaluar.

Pas të gjitha këtyre parapërgatitjeve, Allahu i madhërishëm e urdhëron Musain dhe vëllain e tij Harunin që të shkojnë te Faraoni, të pajisur me mrekullitë e Tij që ua kishte zbritur, dhe i urdhëron ata që të mos e lënë pas dore as të plogështohen në përkujtimin e Tij sepse përkujtimi për të dërguarit dhe thirrësit është shpirti që duhet të rrjedhë nëpër damarët e tyre dhe është si ajri që ata duhet ta thithin në vazhdimësi. Çfarëdo neglizhence apo dobësie në përkujtimin e Zotit e bën djallin të aftë për të kryer rolin e tij të dëmshëm, në largimin e njerëzve nga i Dërguari dhe nga Mesazhi. Këtu është përdorur folja "وني – venā", që ka kuptimin e mosinteresimit, indiferencës dhe neglizhencës, ose të mosvazhdimësisë, për çfarëdo lloj arsyeje. Kushdo që plogështohet dhe neglizhon, ose që verbohët nga të përkujtuarit e Allahut, kjo e bën atë ta humbasë praninë e Allahut të madhërishëm ndaj tij dhe djalli e shfrytëzon këtë dhe i bëhet atij shoqëruar që nuk i ndahet. Allahu i madhërishëm thotë: **“E kush verbohët ndaj përkujtimit të të Gjithëmëshirshmit, Ne i caktojmë atij një djall dhe ai është shoqëruarës i tij.”** [Ez-Zuhurf: 36]

E kur çështja me të dërguarit është e tillë që: **“Shko ti, edhe vëllai yt, me shenjat e Mia dhe mos u plogështoni ndaj përkujtimit Tim!”** [Tā-Hā: 42], atëherë çfarë mendojmë për predikuesit e besimtarëve dhe cila do të jetë gjendja e tyre nëse bëhen të dobët, neglizhentë dhe verbohën ndaj përkujtimit të Allahut - madhëruar qoftë Ai?! Dhikri ose përkujtimi i Allahut është arma e të Dërguarit dhe është arma e predikuesit, dhe kush e humbet armën e tij, e humbet betejën.

Pastaj i Madhërishmi thotë: “Shkoni të dy te Faraoni, se vërtet, ai i ka kapërcyer kufijtë!” [Tā-Hā: 43] “Vërtet Faraoni i kapërceu kufijtë në tokë dhe banorët e saj i përçau në grupe, duke shtypur një pjesë prej tyre, duke ua therur atyre bijtë e tyre djem (të porsalindur), dhe duke i lënë gjallë gratë e tyre. Vërtet, ai ishte një keqbërës.” [El-Kasas: 4]

Ata të dy u urdhëruan të shkojnë te Faraoni, që ta këshillonin të qëndronte brenda kufijve të tij dhe ta pengonin të vazhdonte në tiraninë e tij. Allahu i madhërishëm ua skicoi atyre rrugën që duhej të ndiqnin në bisedën me të: **“Dhe thojni atij fjalë të buta, se mbase kujtohet, ose frikësohet!”** [Tā-Hā: 44] Me sa duket, njerëzit dinin shumë rreth arrogancës dhe tiranisë së Faraonit. Musai dhe Haruni, paqja qoftë mbi të dy ata, e dinin se këtë Mesazh në të cilin ata të dy po e ftonin, Faraoni do ta priste me një zemërim të madh, e ndoshta kjo do të çonte në zbatimin e ndëshkimit ekstrem ndaj atij që guxonte ta këshillonte atë, ta nxirrte gabim ose ta ftonte të mbante anën e së vërtetës dhe të drejtësisë.

Prandaj: “Ata thanë: “Zoti ynë, vërtet, ne kemi frikë se mos ai do të nxitojë (menjëherë me ndëshkimin) kundër nesh ose t’i kapërcejë kufijtë.” [Tā-Hā: 45], dhe kjo është një karakteristikë e tiranëve, e cila është pothuajse një karakteristikë e përgjithshme gjithëpërfshirëse të të gjithë ata, sado që të ndryshojnë kohërat, vendet apo ndodhitë. Kapërcimi i kufijve nga ana e tiranit dhe teprimet e tij provokojnë te të tjerët ndjenja të ndryshme, nga të cilat tirani shikon vetëm faktin se i ka trembur kundërshtarët e tij dhe ka futur frikën dhe tmerrin prej tij në zemrat e tyre. Por, ekzistojnë edhe ndjenja të tjera që mund ta shtyjnë publikun e gjerë, edhe disa njerëz të rangut të lartë, të solidarizohen me viktimën. Ndoshta kjo gjë ndodh kur abuzimi dhe agresioni ndaj viktimës është tejet i ashpër, e cila bën që ai të fitojë mbështetës që besojnë se ai nuk e meriton gjithë këtë nga ky tiran. Arritja e kësaj gjendjeje konsiderohet fillimi i fitores së thirrësve në të drejtën dhe të vërtetën, dhe mundja e tiranëve.

Allahu i madhërishëm i siguroi dy të dërguarit e Tij duke u thënë: **“Mos kini frikë! Vërtet, Unë jam me ju të dy. Dëgjoj edhe shoh.”** [Tā-Hā: 46] Nëse ai tenton t’i kapërcejë kufijtë ndaj jush, të flasë kot apo t’ju poshtërojë, Unë do t’ju mbroj prej tij sepse Unë jam Mbrojtësi juaj dhe Ndihmësi juaj ndaj tij!

“Prandaj, shkoni tek ai dhe thojini: “Vërtet, ne jemi dy të dërguarit e Zotit tënd” [Tā-Hā: 47], Zotit tënd të vërtetë, “prandaj, dërgoji me ne bijtë e Izraelit dhe mos i mundo! Ne të kemi ardhur me argument nga Zoti yt dhe paqja (shpëtimi) do të jetë mbi atë që ndjek Udhëzimin e Drejtë!” [Tā-Hā: 47] Pastaj paralajmërojeni atë, që: “Vërtet, neve na është shpallur (nga Allahu) se mundimi do të jetë mbi atë që mohon dhe largohet.” [Tā-Hā: 48] Kështu që nëse këmbëngul në mohim, zmbropsesh dhe largohesh nga ne dhe nga përgjigjja ndaj asaj në të cilën të kemi thirrur, atëherë do të të zërë mundimi, sepse ligji i Zotit - qoftë i lavdëruar Ai – është mundimi që të bjerë mbi atë që mohon dhe zmbropset nga feja e Zotit, në dynja edhe në ahiret, e në të njëjtën kohë Ai – madhëruar qoftë Ai - do t'i bëjë të dërguarit e Tij të triumfojnë në jetën e kësaj bote dhe në ditën kur të ngrihen dëshmitarët për të dëshmuar në ahiret.

Dy të dërguarit iu përmbajtën këtij udhëzimi të urtë hyjnor. Së pari ata prezantuan thirrjen dhe e njoftuan se ata janë dy të dërguar të Zotit të gjithësisë dhe objektivi përfundimtar i tyre ishte që ai t'i dërgonte me ata të dy bijtë e Izraelit dhe të mos i mundonte. Pastaj ata treguan provat hyjnore: **“Ne të kemi ardhur me argument nga Zoti yt...”**. [Tā-Hā: 47] Pastaj i zbutën fjalët, në mënyrë që ta zvogëlonin në minimumin e mundshëm zemërimin dhe reagimin e ashpër të tij, duke i thënë: **“dhe paqja (shpëtimi) do të jetë mbi atë që ndjek Udhëzimin e Drejtë!”** [Tā-Hā: 47]

Paralajmërimi ishte gjëja e fundit që Musai alejhi selam prezantoi: **“Vërtet, neve na është shpallur (nga Allahu) se mundimi do të jetë mbi atë që mohon dhe largohet.”** [Tā-Hā: 48], gjë e cila e bëri Faraonin të diskutonte me Musain a.s. dhe t'i bënte pyetje atij: **“(Faraoni) Tha: “Po, kush është Zoti i ju të dyve, o Musa?”** [Tā-Hā: 49], dhe këtu ai tregon me një kthesë të shpejtë se, edhe nëse i pranoi si të mirëqenë dy të dërguarit, por e gjithë vëmendja e tij u përqendrua drejt Zotit të Musait.

“(Musai) Tha: “Zoti ynë është Ai që i ka dhënë çdo gjëje krijimin e saj, pastaj e ka udhëzuar” [Tā-Hā: 50], ku e konfirmon se Allahu - bekuar dhe lartësuar qoftë Ai - është Krijuesi, Shpikësi, Dhënësi i formës dhe pamjes së çdo gjëje dhe pasi që i jep çdo gjëje imazhin dhe të vërtetën e saj dhe atë me të cilën përsoset krijimi i saj, Ai i zbret udhëzimin për rrugën që duhet të ndjekë në këtë jetë. Edhe njeriut i Madhë-

rishmi i dha imazhin dhe krijimin e tij të plotë, pastaj e udhëzoi drejt dy rrugëve, të mirës dhe të keqes, dhe njeriu është i lirë të zgjedhë... dhe e mësoi se si t'i kryejë detyrat e tij në këtë tokë, e mësoi për besimin në një Zot të vetëm, madhëruar qoftë Ai, dhe vetëm Atë ta adhurojë dhe t'i bindet, pastaj të pastrojë veten e tij nga çdo cilësi jo e mirë dhe të zhvillojë jetën në tokë, ku Allahu i madhërishëm e bëri mëkëmbës të Tij... Dhe pavarësisht kësaj fjalie të shkurtër që Musai alejhi selam zgjodhi si përgjigje ndaj Faraonit, megjithatë ajo përfshinte sqarimin e plotë rreth Krijuesit të vërtetë, argumentin e krijimit për cilësinë e Tij si Zoti i gjithësisë dhe udhëzimin e Tij për njerëzimin, për gjithë çfarë ata kanë nevojë. Prandaj, edhe Faraoni kaloi në një pyetje për të cilën ai mendoi se do t'ia mbyllte gojën Musait me të: “(Faraoni) **Tha: “Atëherë, si është puna e brezave të mëparshëm (çfarë ka ndodhur me ta)?”** [Tā-Hā: 51], që kanë jetuar para se të më vish ti, para se të lindje ti dhe para se ti të pretendoje këtë mesazh... Pra, a mund të më thuash se kush nga ata është i lumtur e kush i mjerë, ndërkohë që të gjithë ata kanë qenë para teje, kanë jetuar dhe kanë vdekur para teje dhe para se t'u mbërrinte Mesazhi yt!

“(Musai) **Tha: “Dituria në lidhje me ta gjendet te Zoti im, në një Libër (e regjistruar). Nuk gabon Zoti im dhe as harron.”** [Tā-Hā: 52] Musai alejhi selam iu përgjigj se kjo pyetje nuk ka të bëjë me mua dhe as më kthehet mua, sepse unë nuk isha në ata shekuj të cilëve ti u referohesh, por Zoti im ishte i pranishëm – madhëruar qoftë Ai - dhe është Ai që ka njohuri për atë që është i mjerë apo i lumtur nga ata njerëz, kurse sa më përket mua në lidhje me këtë çështje unë jam një rob ashtu si ti dhe nuk di asgjë tjetër përveç asaj që më ka mësuar Zoti im...

Zoti im - madhëruar qoftë Ai - nuk gabon dhe as harron dhe cilindo që ka bërë mirë në këtë jetë, Ai do ta shpërblejë me një shpërblim të mirë, kurse të këqijtë do t'i shpërblejë me të keq. Ai përfshin gjithçka në pushtetin dhe diturinë e Tij, asgjë nuk i fshihet Atij dhe as harron e as gabon ashtu siç ti harron, bën gabime, humbet nga rruga dhe devijon... Dhe është më mirë për ty të mos debatosh rreth kësaj sepse ti e di se Zoti im është Ai: **“I Cili e ka bërë tokën për ju si një shtrat (të shtrirë), dhe ka bërë në të rrugë për ju, dhe ka zbritur nga qielli ujë... dhe Ne kemi nxjerrë me të lloje të bimëve të ndryshme. (53) Hani (nga ato, ju vetë), edhe kullotni bagëtitë tuaja (në to)!”** [Tā-Hā: 53-54], dhe gjithë këto nuk mund t'i mohosh ti dhe askush tjetër.

“Vërtet, në këto ka shenja për ata që kanë mend.” [Tā-Hā: 54] Kjo tokë nuk është një burim vetëm i prodhimit të bimëve, frutave dhe korrave, por lënda e parë e krijimit tuaj ishte prej saj... Babai juaj, Ademi, u krijua nga balta e saj dhe në të – thotë Allahu i madhërishëm - ju rikthejmë përsëri, pasi të keni kryer afatin e caktuar në jetën tuaj të kësaj bote dhe prej saj Ne ju nxjerrim edhe një herë tjetër: **“Ditën kur ata të dalin nga varret, me nxitim...”** [El-Me’āriḫ:43]

Konteksti merr një kthesë, dhe sikur i lë Musain dhe Faraonin në debatin e tyre, ndërsa Musai përpiqej t'i tregonte atij provat-mrekullitë me të cilët Allahu e kishte pajisur me to. I Madhërishmi më pas thotë: **“Dhe vërtet, Ne ia treguam atij (Faraonit) shenjat Tona, që të gjitha, e ai mohoi dhe refuzoi.”** [Tā-Hā: 56]

Megjithëse Zoti ia tregoi atij të gjitha shenjat e Tij, shkopin, dorën, ndarjen e detit më dysh, përmbytjen, karkalecat, morrat, bretkosat dhe gjakun... dhe ai i shikoi me sy të gjitha ato dhe i njohu, e kuptoi vërtetësinë e tyre dhe u bind për to, por atij nuk i mbeti asgjë tjetër përveç kryelartësisë dhe kundërshtimit të verbër, pavarësisht se vetja e tij u bind për vërtetësinë e atyre provave dhe për vërtetësinë e mesazhit të Musait alejhi selam. Të gjitha këto nuk e shtynë Faraonin të dorëzohej para sinqeritetit të Musait dhe vërtetësisë së atyre provave që solli ai, kështu që ai kundërshtues filloi të tregohej kryelartë dhe atë debat, të cilin ai e nisi në një mënyrë që i përshtatet një kërkuesi të së vërtetës, ai e ktheu mbrapsht dhe u shndërrua në një pretendues që mbronte tekat dhe dëshirat e tij. Ai i mbështolli dhe i bëri palë të gjitha sa kishte parë dhe e injoroi gjithçka që dy të dërguarit përmendën, për t'i nxitur njerëzit rreth tij për ta refuzuar Mesazhin e për ta mbështetur Faraonin... për të mbështetur qëndrimin e tij për të mos iu përgjigjur thirrjes së dy të dërguarve, duke thënë: **“A na erdhe që të na nxjerrësh nga toka jonë, me magjinë tënde, o Musa?”** [Tā-Hā: 57]. Kjo megjithëse Musai nuk tregoi asnjë shenjë, të drejtpërdrejtë dhe as të tërthortë, se donte t'i nxirrte popullin e Faraonit nga toka e tyre. Përkundrazi, atij as në mendje nuk i shkoi kjo gjë. Gjëja e vetme që Musai dhe Haruni - pagja qoftë mbi ata të dy - kërkonin, ishte që: **“... Dërgoji me ne bijtë e Izraelit dhe mos i mundo!”** [Tā-Hā: 47] Por, Faraoni donte të provokonte njerëzit e tij, të kërkonte ndihmë prej tyre dhe t'u tregonte atyre se ata ishin objektivi i Musait a.s., dhe se pranimi i thirrjes së Musait dhe Harunit nënkuptonte 'daljen nga ajo tokë, shkatërrimin e atdheut dhe

përhapjen e korrupsionit në të'. Kështu, ai e vendosi në duart e tij gjithë çfarë mendonte se i vlente si armë, për t'u përgatitur për këtë betejë të cilën ai e konsideronte si vendimtare. Dhe e vërteta është se, thjesht thënia e tij: **"A na erdhe që të na nxjerrësh nga toka jonë, me magjinë tënde, o Musa?"** [Tā-Hā: 57], është provë e mundjes së tij psikologjike dhe e ndjesisë së tij se rezultati më shumë mundësi mund të ishte fitorja e Musait dhe Harunit.

Ndërsa me thënien e tij: **"me magjinë tënde"** [Tā-Hā: 57], ai kërkoi që nëpërmjet saj të tregonte arrogancën, krenarinë dhe mungesën e dobësisë së tij para mjeteve që gjendeshin në duart e Musait. Ai kërkoi të krijojë alibinë sikur Musai nuk zotëronte asgjë tjetër përveç magjisë dhe se edhe ai vetë kishte diçka të ngjashme me të...

Ai madje mund ta tejkalonte atë, prandaj e tha me sa zë që pati: **"Prandaj, ne kemi për të të sjellë magji të ngjashme si ajo"** [Tā-Hā: 58]²³⁴, e cila do ta bëjë të pavlerë magjinë tënde dhe do ta ruajë pushtetin tonë që e kemi, **"kështu që, cakto një takim mes nesh dhe teje, të cilin të mos e shkelim ne dhe as ti, në një vend të hapur** (ku të dyja palët të kemi një mundësi të drejtë dhe të barabartë)!" [Tā-Hā: 58]

"(Musai) Tha: "Takimi juaj do të jetë Ditën e Zbukurimit (festë e tyre) dhe njerëzit të mbledhen kur dielli të jetë ngritur (paradite)." [Tā-Hā: 59] Dhe kjo tregon se Musai alejhi selam ishte në dijeni për festat, ditët e shënuara dhe për kulturën e tyre, kështu që ai zgjodhi Ditën e Zbukurimeve, që me sa duket ishte ditë feste për ta. Musai alejhi selam ia tërhoqi vëmendjen Faraonit që t'i mbledhte njerëzit në kohën kur dielli të ngrihej, paraditen e asaj dite, dhe kjo tregon se Musai nuk kishte besim tek Faraoni dhe se ai mund të shpikte çfarëdo lloj gjëje që t'i shpërqendronte njerëzit që ata të mos merrnin pjesë dhe kështu qëllimi i Musait për t'i mundur magjistarët para syve të gjithë njerëzve, ditën për diell, nuk do të realizohej. Kjo gjithashtu tregon për

²³⁴ Këtu shfaqet një nga çështjet më të diskutueshme, e cila është magjia, temë të cilën e kemi trajtuar të plotë kur kemi bërë interpretimin e fjalëve të të Madhërisë: **"Dhe (në vend që të ndiqnin mësimet e librit të shenjtë) ata ndoqën atë që dajjtë kishin recituar gjatë mbretërimit të Sulejmanit. E nuk ishte Sulejmani ai që nuk besoi, por dajjtë nuk besuan. Ata (dajjtë) u mësonin njerëzve magjinë dhe atë çfarë u ishte zbritur dy engjëjve në Babiloni, Harutit dhe Marutit. Ata dy engjëjt nuk mësonin askënd pa i thënë më parë që: "Ne jemi një sprovë, prandaj mos u bëj mosbesimtar (duke praktikuar magjinë)!"**. E (megjithatë) **ata mësonin prej tyre atë me të cilën shkaktonin ndarjen midis një burri dhe gruas së tij... Por, ata nuk do të mund të dëmtonin askënd përmes saj, përveçse me lejen e Zotit... Dhe ata (njerëz) mësonin atë çfarë i dëmtonte ata, dhe që nuk u sillte dobi. Dhe (bijtë e Izraelit) sigurisht e dinin se kushdo që "blinte dhe merrte" magjinë, nuk do t'i takonte asnjë e mirë në ahiret... Dhe sa e mjerë është ajo për të cilën ata e shitën veten e tyre, sikur ta dinin!"** [El-Bekare: 102]

besimin e madh që Musai alejhi salam kishte te fitorja, dhe se njerëzit do të flisnin për të e lajmet rreth tij do të përcilleshin në të gjitha anët e vendit. Po kështu, thirrësi në rrugën e Allahut duhet të flasë vazhdimisht me këtë nivel force, për të shkaktuar disfatën psikologjike te kundërshtari i tij.

Konteksti e zbret perden e kësaj skene me deklaratën e tyre të rënies dakord dhe masat që morën të dyja palët për të qenë të pranishëm në kohën dhe vendin e caktuar, për të na zhvendosur në skenën e rëndësishme të cilën e prisnin të gjithë... skenën e konfrontimit.

Dhe kur Musai dhe Haruni u gjendën ballë për ballë me magjistarët e Faraonit, Musai alejhi salam deshi t'i këshillonte ata magjistarë para se të hynte në fushën e sfidës: **“Musai u tha atyre (magjistarëve): “Mjerë për ju! Mos shpifni gënjeshtër kundër Allahut, e pastaj Ai t’ju shfarosë ju me një dënim... dhe vërtet ka dështuar ai që shpif!”** [Tā-Hā: 61] Edhe kjo pikë tregon për forcën e tij, dhe se ai do të jetë fitimtari, në mënyrë të pashmangshme, e se ata do të jenë të mundurit. Prandaj, ai i nxiti ata dhe i këshilloi që të mos i shumëfishonin mëkatet e tyre duke shpifur gënjeshtër ndaj Allahut, dhe t'i portretizonin njerëzve idenë se mrekullitë që Musai i solli nga Zoti i madhërishëm, ishin të njëjta si magjitë e tyre, sepse kjo do t'i ekspozonte ata ndaj zemërimit të Allahut, që do të thotë: ndaj shkatërrimit. Përveç kësaj, zhgënjimi është ai që i shoqëron në vazhdimësi të gjithë ata që shpifin gënjeshtër ndaj Allahut dhe që i vendosin shenjat-mrekullitë e Tij në kategorinë e magjisë dhe që i konsiderojnë pejgamberët dhe të dërguarit e Allahut si magjistarë.

Kjo këshillë dhe porosi i ngatërroi radhët e këtyre magjistarëve: **“Pastaj, ata debatuan rreth çështjes së tyre, mes vete, duke e mbajtur sekret bisedën.”** [Tā-Hā: 62] Kështu që ata filluan të konsultohen në fshehtësi dhe të flisnin me njëri-tjetrin. Ata i thanë njëri-tjetrit: “Vërtet, Musai dhe vëllai i tij ose janë magjistarë dhe ne do t'i mundim ata dhe do ta vërtetojmë se nuk kanë sjellë diçka më të mirë se ajo që kemi sjellë ne... ose mund të jenë dy pejgamberë dhe magjia jonë nuk do t'i mundë dot ata. E nëse ndodh kjo e dyta, atëherë ne duhet t'u besojmë atyre të dyve, e kjo gjë nuk do të na dëmtojë, por do t'i shlyejë mëkatet tona”. Dhe pasi e përfunduan diskutimin dhe konsultën mes tyre, ata u shfaqën si një ekip dhe: **“(Ata) Thanë: “Vërtet, këta janë dy magjistarë, që duan t’ju nxjerrin nga toka juaj me anë të magjisë së tyre dhe**

ta anulojnë besimin tuaj tejet të mirë” [Tā-Hā: 63], sepse çdo komb apo grup njerëzish janë të prirur të mbrojnë mënyrën e tyre të jetesës dhe të ndihen krenar për të, siç e thotë i Madhërishmi: **“Secili grup është i kënaqur me atë që ka.”** [El-Mu’minūn: 53], prandaj u dukej se rruga në të cilën ishin ata ishte rruga më ideale dhe më e mirë.

“Prandaj, mbliidhni gjithë komplotin tuaj (kundër Musait)” [Tā-Hā: 64], dhe të sillnin gjithë eksperiencën, dredhitë dhe aftësitë që zotëronin, **“pastaj bëhuni njësh** (si një dorë e vetme)” [Tā-Hā: 64], sepse kjo tregon për unitetin tuaj dhe hedh frikë në zemrat e armikut tuaj, prej jush... Fitorja juaj në këtë sfidë do t’ju bëjë të zini një rang të lartë dhe të gëzoni vlerësimin e Faraonit, dashurinë, dhuratat dhe mirësitë e tij. Ju do të jeni të afërt me të... Prandaj mos u përçani e të dobësoheni, e kështu të zgjidhet lidhja juaj e të dështoni... **“dhe vërtet ka për të fituar sot ai që do të ketë më shumë epërsi!”** [Tā-Hā: 64]

Pasi secili nga ekipet mbaroi me përgatitjet e veta për takimin, magjistarët thanë: **“O Musa! Ose të hedhësh ti, ose të jemi ne të parët që hedhin.”** [Tā-Hā: 65] Kjo është një gjë që tërheq vëmendjen, sepse ata që hyjnë në një sfidë, në të shumtën e rasteve, secila palë përpiket të jetë e para që fillon, me shpresën që kjo t’i japë përparësi asaj të fitojë ndaj kundërshtarit të saj - siç thuhet – qysh në raundin e parë. Por, me sa duket, secili nga dy ekipet në këtë rast, deshën të tregonin nënvlerësimin e tyre për kundërshtarin, duke i dhënë të kuptojë që për të çështja është e njëjtë, si të fillojë i pari si i fundit. Dhe përgjigjja e Musait alejhi salam ishte: **“Jo, por hidhni ju (të parët)!”** [Tā-Hā: 66] Sa i përket Musait, ai e dinte që hedhja për ta ishte gjëja më e rëndësishme që kishin. Kur ta fillonin ata të parët sfidën dhe pastaj shkopi i tij të përpinte gjithë çfarë po trillonin ata, kjo do ta bënte çështjen të ishte vendimtare. Kështu do të realizohej befasia e mahnitshme, që garantonte disfatën dhe rrëzimin e atyre magjistarëve para syve të tij. Ajeti gjithashtu tregon se Musai a.s. u befasua disi nga ajo që ndodhi: **“Dhe kur papritmas, litarët dhe shkopinjtë e tyre i shtireshin atij, për shkak të magjisë së tyre, sikur ata lëviznin me shpejtësi** (si gjarpërinj).” [Tā-Hā: 66] Për shkak të intensitetit të magjisë së atyre magjistarëve, aftësive dhe mjeshtërisë së tyre, Musait a.s. iu duk sikur ata litarë dhe shkopinj u shndërruan vërtet në gjarpërinj që lëviznin me shpejtësi. Pavarësisht sigurisë së tij se ajo që ata po bënin dhe që kishin sjellë ishte vetëm një magji dhe se Allahu i madhërishëm do ta zhvlerësonte

atë, pavarësisht kësaj, për shkak të natyrës njerëzore, dhe jo nga këndvështrimi pejgamberik dhe as i një të dërguari, në shpirtin e tij hyri një farë frike: **“Musai ndjeu në vetvete një frikë.”** [Tā-Hā: 67] E Allahu i madhërishëm e qetësoi atë: **“Ne i thamë (thotë Allahu): “Mos ki frikë! Vërtet, ti je më i larti!”...”** [Tā-Hā: 68] Dhe Allahu - bekuar dhe lartësuar qoftë Ai – e dënon dëshirën e njeriut për të dalë mbi të tjerët, por Ai e lavdëron epërsinë hyjnore dhe thotë: **“Pra, mos u dobësoni dhe as mos u pikëlloni, sepse ju jeni më të lartët, nëse jeni besimtarë (të vërtetë)!”** [Ālu Imrān:139] Edhe në këtë rast i Madhërishmi i tha Musait alejhi selam: **“Ti je më i larti!”...”** [Tā-Hā: 68] Lartësia këtu ka kuptimin e triumfit dhe të daljes fitimtar. Duket sikur i Madhërishmi i thotë Musait a.s.: “Mos u shqetëso për numrin e tyre të shumtë, as për intrigën e magjisë së tyre dhe mjeshtërinë e tyre në të!” Dhe më pas i Madhërishmi e urdhëron: **“Dhe hidhe atë (shkopin) që është në të djathtën tënde, e ai do të përpijë çfarë kanë bërë ata. Vërtetë, ajo çfarë ata kanë bërë është vetëm intrigë magjistari...!”** [Tā-Hā: 69], sepse shkopi yt përfaqëson të vërtetën. Dhe ai shkop, me vullnetin Tonë, do të kthehet vërtet në një gjarpër që lëviz me shpejtësi... dhe nuk i nënshtrohet vullnetit të magjistarëve si këta.

“Dhe hidhe atë (shkopin) që është në të djathtën tënde, e ai do të përpijë çfarë kanë bërë ata. Vërtetë, ajo çfarë ata kanë bërë është vetëm intrigë magjistari, dhe magjistari nuk ka sukses, kudo që të jetë!” (69) Dhe magjistarët u hodhën në sexhde (me fytyrën përtokë).” [Tā-Hā: 69-70]

Fjalët ‘të hedhësh, hodhi, hidhni, u hodhën dhe hidh’, u përsëritën në këto dy ajete. Ato u përsëritën në prezantimin e sfidës, dhe u përsëritën edhe kur fitoi e vërteta dhe e pavërteta u rrëzua atëherë kur magjistarët u hodhën me fytyrën në sexhde dhe situata u vendos përfundimisht në favor të së vërtetës dhe së drejtës me të cilën Allahu e nderoi të Dërguarin dhe pejgamberin e Tij, Musain alejhi selam. Rënia me fytyrën në sexhde është shprehja më e lartë dhe më e fortë njerëzore për nënshttrimin e tij ndaj Allahut të madhërishëm. Folja në këtë rast erdhi në formën pasive, për ta vënë në lëvizje mendjen e atij që dëgjon, dhe që ai të krijojë para syve të tij gjithë skenën. Kështu pra, a “u hodhën” vetë magjistarët në sexhde apo “u hodhën” nga Allahu i madhërishëm, me fuqinë e Tij, për të bërë sexhde... apo ishte mrekullia e jashtëzakonshme të cilën ata e panë para syve të tyre dhe që po

përpinte gjithë çfarë kishin bërë ata ajo që i shtyu e nuk u dha atyre mundësi për të bërë asgjë tjetër përveç rënies në sexhde? E gjithë kjo është e mundur. Ajo që është me rëndësi këtu është se rezultati u vendos... dhe magjistarët u hodhën me fytyrën në sexhde për të shprehur me mënyrën më të fortë nëpërmjet së cilës njeriu, kafsha, pemët, krijesat e ndryshme dhe shumë nga njerëzit e shprehin nënshtrimin, robërimin dhe adhurimin e tyre ndaj Allahut të Lartmadhërishëm dhe ndaj askujt tjetër. Kur magjistarët u hodhën në sexhde, ata deklaruan besimin e tyre në Zotin që krijoi dhe përsosi... që ia dha gjithçkaje krijimin e saj dhe më pas e udhëzoi atë. Ata nuk përmendën asnjë nga cilësitë e Tij - ndërsa po i hidhnin kokat e tyre në sexhde ndaj Allahut – por thanë vetëm: **“Ne i besuam Zotit të Harunit dhe të Musait.”** [Tā-Hā: 70] Kjo është adresa më e afërt që ata panë për Allahun - bekuar dhe lartësuar qoftë Ai - ajo adresë për të cilën njeriut të befasuar nuk i mbetet asgjë tjetër përveçse të mbështet tek Ai. Dhe në këtë pikë foli Faraoni, i cili deri pak më parë po negocionte me magjistarët dhe po i inkurajonte ata dhe po u premtonte dhurata dhe shpërblime, edhe poste të rëndësishme që u kishin hije atyre në shoqëri dhe në mesin e oborrtarëve të tij, për t'i bërë ata nga njerëzit më të afërt të tij. Gjëja e parë që ai shqiptoi pas kësaj ndodhie ishte një shprehje e ndjesisë së humbjes dhe e rënies së prestigjit dhe të pushtetit të tij: **“Tha: “A i besuat atij (Musait) para se t’ju jap leje unë?”** [Tā-Hā: 71] Ai njeri i pamend sikur po priste që ata t'i kërkonin leje pasi e kishin parë provën e Zotit të tyre dhe t'i thoshin: “Ja, ne e pamë provën. A na jep leje ti që ne të besojmë dhe t'i dorëzohemi kësaj prove të prerë dhe këtij argumenti të padiskutueshëm?!“ ... Por arroganca dhe krenaria e tij e bënë atë të kërkonte për pushtetin e tij të humbur, për statusin e tij të rënë dhe për prestigjin e tij që tashmë u zhduk nga ekzistenca... Mendja e tij u përhumb, dhe ja, ai tha atë thënien e tij të pakuptimtë dhe absurde: **“Vërtet, ai (Musai) është i madhi juaj, i cili jua ka mësuar ju magjinë...”** [Tā-Hā: 71], dhe sikur ky ishte një zbulim për të, të cilin ai nuk mundi ta kuptonte atëherë kur dërgoi nëpër qytete të dërguar të tij që do t'ia sillnin të gjithë magjistarët e ditur prej gjithandej. Përkundër faktit se të gjithë ata magjistarë, të cilët erdhën dhe u mbledhën para tij, asnjëri prej tyre nuk kishte ndonjë lidhje ose njohuri me Musain më parë, megjithatë, ai nxitoi t'i akuzonte ata për komplot dhe intriga dhe për mbajtjen e anës së “të madhit të tyre”, i cili u kishte

mësuar atyre magjinë! Dhe mohimi i tyre ndaj tij në këtë pretendim të tijin do të vijë kur ata do t'i thonë me një zë: **"...për magjinë, për të cilën ti na detyrove!"** [Tā-Hā: 71] Në vend që ta shikonte veten përgjegjëse për detyrimin që u bëri atyre për magjinë, ai i konsideroi ata si komplotistë, që duhej të mbanin një përgjegjësi të përbashkët, dhe u distancua prej tyre dhe u distancua nga fakti se ishte ai i cili solli magjinë, dhe i harroi kërcënimin dhe premtimin e tij ndaj Musait a.s., kur i pati thënë që: **"Prandaj, ne kemi për të të sjellë magji të ngjashme si ajo...!"** [Tā-Hā: 58] Ai i la në harresë të gjitha këto për të deklaruar se ata ishin thjesht komplotistë dhe se froni i tij po ekspozohej ndaj një komploti të rrezikshëm, dëmet e të cilit e përfshinin gjithë popullin. Ai gjoja kishte frikë për njerëzit e tij nga Musai, kishte frikë për atdheun e tyre, se mos nxirreshin me forcë prej tij dhe kishte frikë për fenë e tyre se do të ndryshohej me forcë gjithashtu, prandaj kishte thënë: **"Unë vërtet kam frikë se mos ai do t'jua ndryshojë fenë tuaj, ose të shkaktojë trazira në tokë."** [Gāfir: 26]

Këtu Faraoni kërcen në mjetin tjetër dhe përfundimtar të tiranëve: **"... prandaj kam për t'jua prerë duart dhe këmbët tuaja të anëve të kundërta, edhe kam për t'ju kryqëzuar në trungjet e palmave të hurmave, dhe do ta mësoni mirë se cili prej nesh është ai që jep ndëshkim më të ashpër dhe më të qëndrueshëm (i cili zgjat në kohë)!"** [Tā-Hā: 71]

Dhe përgjigjja e njerëzve të besimit nuk ishte tjetër por vetëm: **"Ne nuk do të të japim ty përparësi ndaj atyre provave të qarta që na erdhën, (betohemi) për Atë që na ka krijuar! Prandaj, gjykoje atë çfarë ke për të gjykuar! Vërtet, ti gjykon (vetëm) në këtë jetë të kësaj bote."** [Tā-Hā: 72] Pra, ne nuk do të të japim përparësi ty, në besnikëri dhe bindje, ndaj Atij që na ka krijuar, i Cili është Zoti ynë dhe Zoti yt, prandaj: **"gjykoje atë çfarë ke për të gjykuar!"** ... Këto fjalë janë maja e sfidës dhe fjalët më të larta të konfrontimit me tiranin, kur i thonë: **"Vrit, kryqëzo, priti duart edhe këmbët! Vërtet, torturimi që bën ti, sado i gjatë të jetë, gjithsesi ai nuk do të zgjasë më shumë se disa momente!"** ... **"Vërtet, ti gjykon (vetëm) në këtë jetë të kësaj bote."** [Tā-Hā: 72] ...ti vendos dhe dekreti yt zbatohet vetëm në jetën e kësaj bote të shkurtër ku jetojmë përkohësisht.

"Vërtet, ne kemi besuar në Zotin tonë, që Ai të na i falë mëkatet tona dhe (të na falë) për magjinë, për të cilën ti na detyrove" [Tā-Hā:

73], sepse Ai e pranon pendesën dhe i fal mëkatet. **“E Allahu është më i mirë (sa i përket shpërblimit, në krahasim me shpërblimin që ofron ti) dhe më i qëndrueshëm!”** [Tā-Hā: 73], dhe fitimi i kënaqësisë së Tij është një gjë më e mirë dhe më e qëndrueshme. Ne kemi mësuar nga Musai dhe Haruni se **“Vërtet, kush vjen te Zoti i tij si kriminel”** [Tā-Hā: 74], që i ka shoqëruar të tjerë Allahut në adhurim dhe që e ka mohuar Atë dhe që ka marrë tjetër kënd për zot përveç Allahut dhe që ka praktikuar magjinë dhe vjen me mëkate të tjera, **“atë e pret xhehenemi (zjarri)”** [Tā-Hā: 74], atje është e ardhmja e tij, **“në të cilin ai nuk vdes dhe as jeton.”** [Tā-Hā: 74] Sa u përket torturave të tua, është vdekja ajo që na shpëton prej tyre, sado që ato të zgjasin... Kurse, sa i përket xhehenemit, ai që përfundon në të as jeton në të, as i mbaron tortura, dhe as bën atje një jetë të vërtetë.

“Dhe kush i vjen Atij si besimtar, që ka bërë vepra të mira” [Tā-Hā: 75], vepra të cilat janë të tjera nga ato në të cilat na fton ti o Faraon, **“Dhe kush i vjen Atij si besimtar, që ka bërë vepra të mira, për të tillët janë gradët e larta... (75) Kopshtet e Adenit, nën të cilët rrjedhin lumenjtë, ku ata do të qëndrojnë përgjithmonë. Dhe ky është shpërblimi i atyre që e pastrojnë veten (nga mëkatet).”** [Tā-Hā: 75-76]

Këtu nuk kishte më vend për bashkëjetesë midis besimtarëve dhe mosbesimtarëve, kështu që duhej patjetër të bëhej ndarja e plotë dhe dallimi i plotë midis dy palëve. Kështu që konteksti na çon në momentet e ndarjes, të cilat janë momente kritike vendimtare, jo më pak të rëndësishme se momentet e sfidës: **“Dhe vërtetë, Ne e frymëzuar Musain që: “Udhëto natën, bashkë me robërit e Mi...”** [Tā-Hā: 77], pra udhëtoni natën, sepse do të ndiqeni. Faraoni, ushtarët dhe elita e tij, do t’ju ndjekin dhe gjurmojnë, dhe do të përpiqen t’ju arrijnë dhe t’ju kthejnë sërish në vendin e mëkatarëve, vendin e robërimit dhe të poshtërimit. Më pas, Allahu i madhërishëm e urdhëron Musain duke i thënë: **“dhe qëlllo për ta (me shkop, që të hapet) një rrugë të thatë përmes detit, dhe nuk do të kesh frikë se mos kapeni (nga Faraoni), dhe as nga mbytja!”** [Tā-Hā: 77], sepse Faraoni dhe ushtarët e tij nuk do t’ju arrijnë, sado që të nxitojnë. Dhe as mos ki frikë se ata do t’ju dëmtojnë sepse Unë do të jem me ju, duke ju mbrojtur, duke mbajtur nën vëzhgim gjithë punët tuaja dhe jam në gjendje të shmang çdo rrezik që ju kërcënon.

Pastaj konteksti kur'anor i transferon ata në momentin e përndjekjes: **“Dhe ata i ndoqën Faraoni me ushtarët e tij”** [Tā-Hā: 78] Kjo sure, surja Tā-Hā, nuk e shpalos këtu se çfarë ndodhi me detaje, gjë e cila shpaloset në sure të tjera, si në suret Esh-Shu'arā dhe El-Kasas, se si Faraoni i mobilizoi të gjitha fuqitë e tij dhe sikur Allahu i madhërishëm deshi t'i jepte fund kësaj fuqie shtypëse dhe arrogante në tërësinë e saj, kështu që i nxori Faraonin, elitën dhe ushtarët e tij nga kopshtet dhe burimet e ujit ku gjendeshin në rehati: **“Kështu, Ne i nxorëm ata nga kopshte dhe burime, (57) nga thesare dhe nga një jetë e begatuar (luksoze)... (58) Kështu (bëmë) dhe Ne ua trashëguam ato bijve të Izraelit”** [Esh-Shu'arā: 57-58]. Faraoni i ndoqi ata bashkë me ushtarët e tij, në kohën e lindjes së diellit, sepse - siç e përmendëm - ai ishte i zënë me mbledhjen e të gjitha trupave dhe forcave të tij. **“Dhe kur të dy grupet e panë njëri-tjetrin, shokët e Musait thanë: “Ne kemi për t'u zënë!”. (61) (Musai) Tha: “Në asnjë mënyrë! Vërtet, me mua është Zoti im. Ai do të më japë rrugë”. (62) Dhe Ne e frymëzuam Musain, që: “Godite me shkopin tënd detin!” dhe ai (deti) u nda më dysh, dhe secila pjesë ishte si një mal i madh, i lartë. (63) Dhe i afruam pastaj ata të tjerët (Faraonin me të tijtë). (64) Dhe e shpëtuam Musain edhe ata që ishin me të, të gjithë sa ishin.”** [Esh-Shu'arā: 61-65] Pasi më i fundit nga shokët e Musait doli jashtë nga rruga detare, Allahu i Madhërishëm i mbylli ujërat që Ai i kishte lënë pezull sipas një mënyre metafizike që ne nuk e njohim dhe as mund ta realizojmë... në mënyrë që Faraoni, elita dhe ushtarët e tij që po i ndiqnin nga pas, të mbyteshin dhe të mos shpëtonte asnjë prej tyre.

“Dhe Faraoni i ndoqi ata, bashkë me ushtarët e tij dhe këta i mbuloi deti ashtu si i mbuloi... (79) Dhe Faraoni i humbi njerëzit e tij dhe nuk udhëzoi drejt.” [Tā-Hā: 78-79] Por kur Faraonit iu afrua momenti të mbytej, ai tha: **“Besoj se nuk ka zot tjetër përveç Atij të Cilit i besojnë bijtë e Izraelit dhe unë jam një nga muslimanët”** [Junus: 90], dhe përgjigjja i erdhi: **“Tani (e thua këtë), ndërkohë që kundërshtojë më parë dhe ishe një keqbërës?! (91) Kështu që sot Ne do të të shpëtojmë me trup, që të jesh një shenjë për ata që vijnë pas teje”... Dhe vërtet, shumë nga njerëzit janë të pavëmendshëm ndaj shenjave Tona.”** [Junus: 91-92]

Dhe në këtë mënyrë premtimi i Zotit ndaj Musait alejhi selam u përmbush: **“Ne do ta forcojmë krahun tënd me vëllain tënd dhe do**

t'ju japim juve të dyve fuqi, në mënyrë që ata të mos arrijnë te ju. Me mrekullitë Tona, ju të dy dhe ata që do t'ju pasojnë, do të jeni ju ngadhënjimtarët." [El-Kasas: 35]

Dhe kjo fuqi është fuqia e peygamberisë dhe e mesazhit të Zotit të madhërishëm. Musai dhe Haruni u mbrojtën nga fuqia e Allahut, nëpërmjet së cilës Ai i ndaloi Faraonin dhe ndjekësit e tij të mund t'u bënin ndonjë të keqe atyre. Këtu tregohet për ajetet që flasin për historinë e Musait alejhi selam dhe se fitorja do të realizohet: **"Me mrekullitë Tona, ju të dy dhe ata që do t'ju pasojnë, do të jeni ju ngadhënjimtarët"** [El-Kasas: 35], pra, me nëntë shenjat-mrekullitë të cilat iu dhanë Musait. Dhe kjo është e ngjashme me pozitën në të cilën gjendej Pejgamberi ynë fisnik, kur i Madhërishmi i kishte thënë: **"Allahu të mbron ty nga njerëzit."** [El-Maide: 67], që do të thotë se ata nuk arrijnë dot te ti. Për të Dërguarin e Allahut, Muhammedin, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të, është Allahu i madhërishëm që është kujdesur për mbrojtjen e Tij... edhe fitoren e tij e mori Ai përsipër: **"Nëse nuk e ndihmoni atë (Muhammedin a.s), atëherë atë tashmë e ka ndihmuar (për fitore) Allahu!"** [Et-Tevbe: 40] Në të gjitha situatat Ai ishte me të, e ndihmonte vetë Ai, e rrethonte me kujdesin e Tij dhe e udhëhiqte ecurinë e tij, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të!

Pastaj konteksti kthehet te bijtë e Izraelit, të cilët Zoti i shpëtoi me anë të atyre mrekullive të jashtëzakonshme dhe u premtoi anën e djathtë të Malit Tur... dhe zbriti për ta mana dhe thëllëza, ushqime të shijshme për të cilat ata nuk bënë asnjë përpjekje për t'i fituar...

I Madhërishmi thotë: **"O bijtë e Izraelit, Ne ju shpëtuam nga armiku juaj dhe ju premtuam anën e djathtë të malit Tur, dhe zbritëm për ju manat edhe thëllëzat."** [Tā-Hā: 80] Pastaj u kishte thënë: **"Hani nga të mirat me të cilat Ne ju kemi furnizuar, dhe mos e kapërceni kufirin në to, e pastaj të zbresë mbi ju zemërimi Im... dhe ai, mbi të cilin zbret zemërimi Im, ai me siguri ka humbur!"** [Tā-Hā: 81]

Allahu i madhërishëm është në dijeni për dobësinë e robërve të Tij: **"A nuk di Ai që ka krijuar, ndërkohë që Ai i di gjërat me hollësi dhe është i mirinformuari?!"** [El-Mulk: 14]. Ai e hap derën e shpresës përpara atyre që bien në dobësi në disa raste dhe që bëjnë ndonjë gjë nga ato që Allahu i ka ndaluar, ose e lënë pas dore diçka që Zoti i plotfuqishëm ka urdhëruar të bëhet. Kështu që Zoti i plotfuqishëm flet dhe thotë: **"Dhe vërtet, Unë jam vërtet falës i madh..."**. [Tā-Hā: 82] Pra,

falja e Tij është e gjerë, saqë asnjë mëkat nuk i bën ballë gjerësisë së faljes dhe të mëshirës së Tij, por ajo falje është specifike për ata që pendohen nga mëkati, që kthehen prej tij, që i drejtohen Allahut, kërkojnë falje për mëkatet e tyre dhe që ndryshojnë për mirë dhe për më mirë. Për të tillët Allahu i madhërishëm thotë se është falës i madh: **“për këdo që pendohet dhe beson dhe që bën vepra të mira, e pastaj qëndron në rrugë të drejtë.”** [Tā-Hā: 82] Pra, për atë që vazhdon në rrugën e drejtë, pa devijuar, pa u zbrapsur nga pendesa, pa e përzier besimin e tij me padrejtësi (shirk) dhe pa e përzier punën e mirë me të këqija, por që qëndron drejt në udhëzim dhe në rrugën e drejtë, për të tillët Allahu i madhërishëm është falës.

Ky ajet sjell në kujtesë ajetin e sures Ez-Zumer, ku i Madhërishmi thotë: **“Thuaj: “O robërit e Mi, të cilët e keni tepruar (me mëkate) ndaj vetes suaj, mos e humbni shpresën nga mëshira e Allahut! Vërtet, Allahu i fal mëkatet, të gjitha ato. Vërtet, Ai është Falësi i madh, Mëshirëploti!”** [Ez-Zumer: 53] Allahu i plotfuqishëm u drejtohet këtu njerëzve që kanë mëkatuar dhe që e kanë tepruar në mëkatet e tyre, derisa i godet një lloj dëshpërimi dhe humbje e shpresës që Allahu t'i falë ata. Prandaj Allahu i madhërishëm kërkon ta heqë nga zemrat e tyre atë dëshpërim duke u thënë: **“Mos e humbni shpresën nga mëshira e Allahut!”** [Ez-Zumer: 53] Ky është një kontekst ndryshe nga ky konteksti ynë këtu në suren Tā-Hā, ku ajeti ka ardhur në kontekstin e përgëzimit dhe të paralajmërimit për bijtë e Izraelit, duke treguar bekimet e mëdha të Allahut mbi ta dhe se pas gjithë këtyre bekimeve, nuk pritet prej tyre që ata të bien në mëkate apo të neglizhojnë detyrat e tyre. E megjithatë Allahu – bekuar dhe lartësuar qoftë Ai – tregon se nëse kjo ndodh, siç do të vijë menjëherë pas këtij ajeti, atëherë Ai është falës i madh për atë që pendohet, që beson, që bën vepra të mira, pastaj vihet në rrugë të drejtë. Ky ajet i këtu: **“Dhe vërtet, Unë jam vërtet falës i madh për këdo që pendohet dhe beson, dhe që bën vepra të mira dhe pastaj qëndron në rrugë të drejtë”** [Tā-Hā: 82], është një ajet përmbyllës për atë çfarë u tha më përpara tij dhe një parathënie për çfarë do të vijë pas tij.

Ky ajet gjithashtu sjell në mendje fjalët e të Madhërishmit: **“Vërtet, Allahu nuk fal t'i shoqërohet gjë Atij në adhurim... por Ai fal çfarë është më e vogël se kjo, për kë të dojë... E kush i shoqëron gjë Zotit në adhurim, ka shpifur vërtet një mëkat të madh!”** [En-Nisā': 48] Në

suren Ez-Zumer, sikur i Madhërishmi u deklaroi të dëshpëruarve për domosdoshmërinë e heqjes dorë nga dëshpërimi sepse ata kanë një Zot që ka mëshirë të madhe, që i fal të gjitha mëkatet. Kurse në suren En-Nisā', Ai trajton 'politeizmin – shoqërimin në adhurim ndaj Tij', dhe tregon se ky është një nga mëkatet më të rrezikshme dhe të rënda.

Ndërkohë, ajete të tjera të sures En-Nisā' e kanë sqaruar çështjen e pendimit, kushtet e tij dhe se kur pranohet ai; i Madhërishmi thotë: **"Vërtet, pranimi i pendimit nga Allahu është për ata që e bëjnë të keqen nga injoranca, pastaj pendohen së shpejti. Këtyre Allahu ua pranon pendesën dhe Allahu është i gjithëdijsëm, i urtë. E pranimi i pendimit nuk është për ata që vazhdojnë të bëjnë keq derisa kur ndonjërit prej tyre i vjen vdekja dhe thotë: 'Unë jam penduar tani!'... dhe as nuk është për ata që vdesin duke qenë mohues... Për të tillët Ne kemi përgatitur një dënim të dhimbshëm."** [En-Nisā': 17-18] Pendimi është një gjendje në të cilën shfaqen ndjenjat më të mira të njeriut ndaj Zotit të tij, lartësuar qoftë Ai. Ajo është një gjendje pikëllimi, në të cilën njeriu ndien se ka rënë në kundërshtim me një nga urdhrat e Allahut ose se i ka tejkaluar ndonjë nga kufijtë e Tij. Ky njeri ndjen frikë, shqetësim, ankth dhe konfuzion dhe vazhdon në këtë gjendje derisa të ndiejë freskinë e ndjenjës së të vërtetës, se Allahu i madhërishëm e ka falur, e ka pranuar pendimin e tij dhe është i kënaqur me të... dhe të ndiejë në zemër shpresën për të qenë në radhët e atyre për të cilët është thënë: **"Vërtet, Allahu i do ata që pendohen në vazhdimësi dhe i do ata që pastrohen!"** [El-Bekare: 222] Ai dëshiron që Allahu ta ketë futur në rrugën e të penduarve, të atyre të cilëve pendimi ua ka fshirë gjurmët e mëkateve të tyre, derisa të jetë bërë si ai që nuk ka mëkat fare.

Vlen të ndalemi pak këtu me çështjen e pendimit dhe konceptin e tij në Kur'anin Fisnik, sepse pavarësisht mirësisë së të Dashurit tonë, të Lartit dhe të Plotfuqishmit, që e konfirmon faljen dhe mëshirën e Tij të madhe, prapëseprapë Ai na ka mësuar se si ta arrijmë këtë.

Çështja nuk ndalet në pendimin e thjeshtë. Pendimi është hapi i parë në një udhëtim që duhet të kalojë përmes besimit, të të gjitha llojeve të tij, siç e kemi përmendur në ajetet përmbyllëse të sures El-Bekare: **"I Dërguari beson në atë që i është shpallur nga Zoti i tij (po ashtu) edhe besimtarët. Të gjithë ata besojnë në Allahun, në engjëjt e Tij, në librat e Tij dhe në të dërguarit e Tij (duke thënë): "Ne nuk bëjmë dallim ndërmjet asnjërit prej të dërguarve të Tij". Dhe ata**

thonë: “Ne dëgjojmë dhe bindemi. (Kërkojmë) Faljen Tënde, Zoti ynë, dhe te Ti është destinacioni (i fundit).” [El-Bekare: 285] Asnjë pendim nuk është i plotë pa besim. Dhe udhëtimi i pendimit vazhdon përgjatë besimit, për të dalë te vepra... por jo tek çfarëdolloj veprë, por në veprat e mira. Për këtë arsye, Allahu i madhërishëm na tregon se si mëshira e Tij e ka përfshirë gjithçka, por Ai me urtësinë dhe fuqinë e Tij do t'ua dhurojë mëshirën e Tij më të madhe vetëm një grupi të caktuar njerëzish. I Madhërishmi thotë: **“Mëshira Ime ka përfshirë çdo gjë, e Unë do ta shkruaj atë për ata që ruhen nga të këqijat, që e japin zekatin dhe ata të cilët besojnë në shenjat Tona.”** [El-A'raf: 156]

Dhe ajo që na kërkohet është të mësojmë dhe të dimë se cilat janë “veprat e mira”, dhe si të gjykoj unë për veprën time nëse ajo është e mirë ose jo, si pjesë e udhëtimit të pendimit?

Allahu i plotfuqishëm na mëson se vetëm vepra e mirë është ajo që Ai e pranon, por që të pranohet cilado vepër, në të duhet të përfshihet devotshmëria ndaj Allahut të plotfuqishëm: **“Dhe lexoju atyre historinë e dy djemve të Ademit, të vërtetë, kur ata të dy bënë nga një kurban (për Allahun), dhe ai iu pranua njërit prej tyre, kurse tjetrit jo. (Ky i fundit) Tha (vëllait të tij): “Kam për të të vrarë!” (I pari) Tha: “Në të vërtetë, Allahu pranon vetëm nga të devotshmit!”** [El-Māide: 27] Kurban i njërit prej djemve të Ademit u pranua, kurse tjetri nuk u pranua, pavarësisht se nga pamja e jashtme të dy ata treguan të njëjtën vepër- kurbanin.

Por, dallimi qëndron se njëra vepër prej tyre kishte në përbërjen e saj devotshmërinë ndaj të Madhërishmit, të Lartit të plotfuqishëm, kurse tjetrit i mungonte kjo devotshmëri. Dhe kjo është shenja e parë e veprës së mirë. Kurse shenja e dytë është që vepra e mira nuk mund të jenë kurrsesi e mishëruar nga një mosbindje ndaj Allahut, edhe nëse është i mirë qëllimi. I Larti thotë: **“Dhe kur ata hodhën, Musai tha: “Ajo që keni sjellë është (vetëm) magji. Vërtet, Allahu do ta zhvlerësojë atë. Vërtet, Allahu nuk e rregullon punën e të këqijve.”** [Junus: 81] Nuk mund të imagjinohet që vjedhja e parave të jetë një vepër e mirë, edhe nëse qëllimi është që t'u jepet të varfërve për bamirësi, sepse qëllimi i mirë nuk e rregullon dot një vepër të padrejtë. Kështu që, vepra e mirë, në origjinën e saj, duhet të jetë një “bindje” ndaj Allahut dhe të Dërguarit të Tij. I Larti thotë: **“O ju që keni besuar, kini frikë Allahun dhe thoni fjalë të drejta dhe të duhura! (70) (Kështu) Ai do**

t'jua rregullojë veprat tuaja, dhe do t'jua falë mëkatet tuaja. E kush i bindet Allahut dhe të Dërguarit të Tij, sigurisht që ka arritur një fitore të madhe.” [El-Ahzāb: 70-71]

Dhe shenja e tretë e një veprë të mirë, është se: Kjo veprë duhet të përfshijë qëllimin e pastër për hir të Allahut të plotfuqishëm. Qëllimi i veprës nuk lejohet të përfshijë asnjë ‘partner’ me Allahun e plotfuqishëm, por të jetë e pastër dhe vetëm për të fituar pëlqimin e Allahut të madhërishtëm. Vepra që kryhet me çfarëdolloj qëllimi dynjaje, si për shembull, për t’u bërë qejfin njerëzve, ose me qëllim fitimin e famës, e të tjera qëllime të cilat nuk janë të sinqerta për Allahun, të gjitha këto largojnë nga veprat të cilat na çojnë në Xhennet (Parajsë), pra nga veprat vërtet të mira. I Larti thotë: **“Kush është që dëshiron të shpejtën (jetën e kësaj bote), Ne ia shpejtojmë atij në të, çfarë të duam, për kë të duam, pastaj bëjmë për të xhehenemin ku hidhet e digjet, i fajësuar, i përzënë (nga mëshira e Allahut). (18) Kurse, kush dëshiron ahiretin (botën tjetër), dhe bën përpjekjet që dikton ai (ahireti), duke qenë besimtar, këta janë ata përpjekja e të cilëve është e falënderuar (e vlerësuar nga Allahu).”** [El-Isrā’: 18-19] Qëllimi që ka njeriu me veprën që ai bën, e përcakton pranimin e kësaj veprë ose mospranimin e saj dhe nuk ka asgjë më të mirë për të kryer sesa urdhrat e drejtpërdrejta që Allahu i madhëruar ka përmendur në Librin e tij të shenjtë, siç janë besimi në Allahun, thirrja për tek Allahu nëpërmjet vizionit, mençurisë dhe këshillës së mirë... falja e namazit, dhënia e zekatit, leximi i Kur’anit, xhihadi, shpenzimi për në rrugën e Allahut, dhe shumë vepra të tjera të mira që vijnë si urdhra të drejtpërdrejtë në Kur’an. E në fund të këtij ‘udhëtimi pendimi’ Allahu i plotfuqishëm na informon se qëndrimi në rrugën e drejtë duhet të vazhdojë dhe askush nga ne të mos mendojë se u pendua një herë dhe kështu e plotësoi besimin dhe e plotësoi veprën e mirë, por duhet të vazhdojë në përpjekjen e tij për të qenë i udhëzuar në atë që është më e drejta dhe më afër rrugës së drejtë. Ky udhëzim bëhet vetëm përmes asaj që Zoti i plotfuqishëm e quajti “udhëzim” në ajetin e ndritur kur thotë: **“Ai është i Cili e dërgoi të Dërguarin e Tij me udhëzimin dhe fenë e së vërtetës, për ta bërë atë (fe) të mbizotërojnë mbi të gjitha fetë. Dhe Allahu mjafton si Dëshmitar.”** [El-Fet’h: 28] I Madhërishtëm thotë gjithashtu: **“Ky (Kur’ani) është një Libër në të cilin nuk ka dyshime. Ai është udhëzim për ata që ruhen nga e keqja.”** [El-Bekare: 2] Kështu që, ai i cili

kërkon të pendohet dhe të udhëzohet drejt, ai duhet t'i përmbahet këtij Libri, të marrë prej tij në vazhdimësi e të mos ndahet prej tij, përndryshe e ndjek djalli dhe bëhet nga të devijuarit. I Madhërishmi thotë: **“Dhe tregoju atyre historinë e atij të cilit Ne ia dhamë argumentet Tona, por ai u shkëput prej tyre, andaj djalli e ndoqi dhe ai u bë një nga të devijuarit”** [El-A' rāf: 175], siç i bëhen gjithashtu edhe shoqërues nga djajtë: **“E kush verbohët së përkujtuari të Gjithëmëshirshmin, Ne i ngjisim atij një djall, i cili bëhet shoqëruesi i tij.”** [Ez-Zuhruf: 36] Allahu na ruajtë ne dhe ju!

Këtë ndalesë të shkurtër me temën e pendesës e përmbyllim me disa ajete që unë i trajtova në mënyrë të drejtpërdrejtë dhe janë pothuajse identikë, si fjalët e të Lartit: **“Me përjashtim të atyre që pendohen, besojnë dhe veprojnë me drejtësi. Këta do të hyjnë në parajsë dhe nuk do t'u bëhet asgjë e padrejtë.”** [Merjem: 60]

“Përveç atyre që pendohen, dhe besojnë, dhe bëjnë vepra të mira. Atyre, Allahu do t'ua shndërrojë të këqijat e tyre (veprat) në të mira. Allahu është gjithnjë falës dhe i mëshirshëm.” [El-Furkân: 70]

“Kurse, kush pendohet, beson dhe bën vepra të drejta, ai mund të jetë ndër fituesit.” [El-Kasas: 67] Zoti i plotfuqishëm na mëson këtu se pendimi nuk është vetëm një veprim i zemrës, por është një seri vepri-mesh që fillojnë me ndjenjën e pendimit dhe trishtimit - siç e kemi përmendur edhe më parë - pastaj pasohet nga ndalimi nga ai veprim dhe rinovoni i besimit, i cili mungonte para bërjes së këtij mëkati edhe gjatë kryerjes së tij. Këtë na e tregojnë fjalët e të Dërguarit tonë të nderuar, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të, kur thotë: *“Kur dikush kryen imoralitet, ai nuk është besimtar në momentin kur e kryen imoralitetin... edhe ai që pi pije alkoolike, ai nuk është besimtar në momentin kur e pi atë... edhe hajduti kur vjedh, nuk është besimtar në momentin kur ai është duke vjedhur...”*²³⁵ Pastaj, kërkohet ndreqja e dëmit që kjo vepër e keqe u ka shkaktuar njerëzve dhe të kthehet në vepra të mira. Vetëm kështu besimtari konsiderohet se i ka përmbushur të gjitha fazat e pendesës kur'anore, siç na e ka mësuar Allahu në Librin e Tij.

Tani kthehemi sërish në gjerësitë e sures Tā-Hā, për të parë që ajeti i lartpërmendur i pendimit ishte një parapërgatitje nga Allahu i plotfu-

²³⁵ Buhariu, Sahīh 'ul-Buhāri, Libri i pijeve, Kapitulli i fjalëve të të Madhërishmit: **“O ju që besoni! Vërtet, pijet alkoolike, lojërat e fatit (kumari), idhujt dhe shigjetat e fallit, janë gjëra të neveritshme nga punët e djallit, kështu që shmanguni prej tyre, në mënyrë që të shpëtoni!”** [El-Mā'ide: 90], hadithi nr. 5578, fq. 1099.

qishëm për të treguar për incidentin e zmbropsjes kolektive, e cila u tregua nga fjalët e Allahut drejtuar Musait: **“Dhe çfarë të bëri të nxitosh përpara popullit tënd, o Musa?”** [Tā-Hā: 83] Këtë ngjarje teksti këtu në suren Tā-Hā nuk e shpalos të plotë, por surja El-A'rāf na jep disa detaje, nga të cilat është ai që tregon se kjo ngjarje ndodhi gjatë kohës kur Musai po nxitonte për në takimin me Zotin e tij, pasi e kishite urdhëruar të qëndronte në i'tikaf (agjërime dhe adhurim të vazhdueshëm) për tridhjetë net, të cilat i plotësoi edhe me dhjetë ditë të tjera në mënyrë që koha e përgatitjes më Zotin e tij të bëhej dyzet net. Musai kishte zgjedhur shtatëdhjetë burra nga bijtë e Izraelit, që të ishin prezent në atë takim. Surja El-A'rāf tregon se Allahu i madhërishëm ua lëvizi tokën nën këmbë kur ata ishin mbi mal, në mënyrë që t'i përgatiste më së miri shpirtërisht për atë skenë madhështore që do të dëshmonin më pas. Kur ata i zuri dridhja, Musai alejhi selam tha: **“Zoti im, sikur të kishe dashur, do të mund t'i kishe shkatërruar më parë ata, edhe mua gjithashtu. A do të na shkatërrosh për ato që kanë bërë mendjelehtët nga mesi ynë? Kjo nuk është asgjë tjetër veçse sprova Jote, që e humbet me të kë të duash dhe udhëzon kë të duash. Ti je Mbrojtësi ynë, prandaj na fal dhe na mëshiro, sepse Ti je më i miri i falësve!”** [El-A'rāf: 155]

Kurse konteksti në suren Tā-Hā fillon me fjalët e të Madhërishmit: **“Dhe çfarë të bëri të nxitosh përpara popullit tënd, o Musa?”** [Tā-Hā: 83], dhe erdhe i vetëm?

“(Musai) Tha: “Ata janë (duke ardhur pas) gjurmëve të mia e unë nxitova për te Ti, o Zoti im, që të jesh i kënaqur” [Tā-Hā: 84] Musai sikur po kërkonte të deklaronte përpara Allahut të madhërishëm dorëzimin e tyre ndaj Tij dhe ardhjen e tyre, dhe se ai ishte si një paraprijës ose kreu i “patrullës së zbulimit”. Por Allahu i madhërishëm e kishte mësuar Vetë Musain a.s. dhe e kishte “bërë” nën sytë e Tij, e kishte edukuar, madje asnjë të dërguari para dhe as pas tij nuk ia ishte bërë të qartë se sa e rëndësishme është korrektesa ndaj takimeve të caktuara me Allahun - lartësuar qoftë Ai - pa treguar nxitim as vonesë. Në lidhje me pejgamberinë e tij i Madhërishmi i pati thënë: **“Pastaj, erdhe në një caktim** (të shkruar nga Allahu, për ty), **o Musa!”** [Tā-Hā: 40] Edhe në rastin e takimit të tij me atë njeriun e mirë, ai u nxitua pak dhe e kaloi vendin ku do të takohej me të... e po të mos ishte historia e peshkut, ndoshta do ta kishte humbur atë takim. Por Allahu i madhërishëm e

kishte shkruar që ky takim të ndodhte, prandaj e ktheu në atë vend ku do të takohej me të, në kohën që Ai kishte caktuar për atë takim.

Edhe në rastin e takimit me Allahun e madhërishëm në Malin Tur, Musai alejhi selam u nxitua disi dhe shkoi përpara grupit të burrave të cilët i kishte përzgjedhur nga populli i tij për të qenë bashkë me të atje, dhe Zoti i tij e qortoi për këtë. Nxitimi i Musait alejhi selam ishte një shprehje e mallit të tij të madh për të dëgjuar fjalët e Allahut dhe e dëshirës për të qenë në kohë e për t'iu përmbajtur orës së takimit. Por Allahu - bekuar dhe lartësuar qoftë Ai - e qortoi dhe i dha një mësim edhe një herë tjetër në këtë rast, dhe sikur po i thoshte që çështja nuk varet nga ti. Pavarësisht nxitimit tënd, ardhjes para kohe apo vonesës tënde, gjithsesi Ne e ekspozuam popullin tënd para një sprove nëpërmjet veprimit të Samiriut: “(Allahu) **Tha: “Ne e kemi vënë në provë popullin tënd, pas teje (pasi ike ti), dhe Samiriu i mashtroi ata (i nxori nga rruga e drejtë).”** [Tā-Hā: 85] Nga mënyra se si shkoi kjo bisedë mes Allahut – lartësuar qoftë Ai – dhe Musait, ne mund të imagjinojmë gjendjen e thyerjes shpirtërore që i ndodhi zotërisë tonë, Musait alejhi selam, dhe se si ai u kthye te populli i tij po me aq shpejtësi me të cilën kishte ardhur për në takimin me Allahun, apo edhe më shpejt... i zemëruar dhe me keqardhje: **“Dhe Musai u kthye te populli i tij, i zemëruar dhe me keqardhje.”** [Tā-Hā: 86] Kjo do të thotë se atë e pushtoi një zemërim i madh, i shoqëruar me një hidhërim të fortë dhe në atë gjendje ai tha:

“O populli im, a nuk ju premtoi Zoti juaj një premtim të mirë?” [Tā-Hā: 86] Thuhet që në këtë kohë Tevrati ende nuk ishte zbritur dhe se Zoti e kishte caktuar atë takim për t'i zbritur Tevratin Musait a.s. Thuhet edhe se do të zbriteshin broshura të tjera, të cilat përmbanin udhëzime dhe dritë për bijtë e Izraelit, po ashtu si Tevrati, dhe se pritej që ato t'i zbriteshin Musait a.s. në atë takim. Në fakt, neve nuk na nevojitet ta dimë me saktësi këtë, pasi Kur'ani e tregon se Allahu i madhërishëm u kishte premtuar atyre një premtim të mirë, prandaj Musai alejhi selam i qortoi ata: **“A mos ishte kohë shumë e gjatë për ju, apo dëshironit të zbresë mbi ju zemërimi nga Zoti juaj, kështu që e thyet premtimin që më dhatë mua?”** [Tā-Hā: 86] ... a mos ishte e gjatë koha që ai qëndroi larg tyre, apo donin t'u zbriste zemërimi i Zotit, prandaj e thyen premtimin e dhënë atij dhe u vonuan me Samiriun, për t'ia ofruar adhurimin e tyre atij trupi viçi? Dhe ata iu përgji-

gjën: **“Ne nuk e thyem premtimin tonë ndaj teje me zgjedhjen tonë, por qemë të ngarkuar rëndë me stolitë e popullit (të Faraonit).”** [Tā-Hā: 87] Me sa duket, disa nga bijtë e Izraelit ishin argjendarë që nga koha e Faraonëve: **“prandaj i hodhëm ato (në zjarr)”** [Tā-Hā: 87] dhe i shkrimë, **“e po ashtu hodhi edhe Samiriu”** [Tā-Hā: 87] Pasi bizhuteritë e arta u shkrinë, ai i përzjeu me atë dorë dheu që mori nga gjurma e një të dërguari nga engjëjt të cilët kishin ardhur për ta shoqëruar Musain për në takimin me Zotin.

“Dhe pastaj, ai (Samiriu) u bëri atyre (me to, thjeshtë) një trup viçi” [Tā-Hā: 88], që ngjante i tillë, **“që pëlliste”** [Tā-Hā: 88], i cili kur vihej në një pozicion të caktuar, ku mund të hynte era brenda tij, ai nxirrte një zë: **“dhe thanë: “Ky është zoti juaj dhe zoti i Musait, por ai (Musai) ka harruar!”** [Tā-Hā: 88] Kjo sprovë që u erdhi atyre nga Allahu, ishte që Ai ta shikonte se cili prej tyre po tregohet i qëndrueshëm në besim dhe cilit do t'i lëkundej besimi në atë sprovë.

“Vallë, a nuk e shihnin ata se ai (viçi) nuk u kthente atyre asnjë fjalë (për përgjigje) dhe se nuk zotëronte kurrfarë fuqie për t'u bërë dëm atyre dhe as dobi?” [Tā-Hā: 89] Me këtë ajet, i Madhërishmi tregon për vetëdijen e tyre të dobët, mungesën e aftësisë së tyre për të kuptuar, dhe se ata, kur po adhuronin viçin, nuk e mendonin aspak se ky trup që i mungojnë të gjithë elementët e jetës nuk zotëron asnjë fuqi për t'u bërë dëm dhe as mirë atyre.

“Dhe vërtet Haruni u pati thënë atyre më parë” [Tā-Hā: 90], pra megjithëse Haruni, alejhi selam, i pati ndaluar ata dhe u pati tërhequr vëmendjen që të mos e kryejnë atë zmbropsje nga mësimet e Musait dhe u kishte thënë: **“O populli im! Vërtet, ju jeni vënë në sprovë me këtë. Vërtet, Zoti juaj është i Gjithëmëshirshmi”** [Tā-Hā: 90], i Cili ju ka krijuar ju, **“prandaj më ndiqni mua dhe bindjuni urdhrat tim!”** [Tā-Hā: 90], e mos ndiqni Samiriun, e mos iu bindni urdhrat të tij! E megjithëkëtë: **“Ata thanë: “Ne nuk do të heqim dorë nga adhurimi jonë me përkushtim ndaj tij, derisa Musai të kthehet te ne.”** [Tā-Hā: 91] Konteksti mbart shumë indikacione që tregojnë për marrëdhënien e trazuar mes bijve të Izraelit dhe Allahut, dhe për konceptin e paqartë të tyre ndaj Zotit dhe hyjnisë së Tij, në një masë të madhe. Me këtë veprim të tyre ata sikur i thanë Allahut të plotfuqishëm që, ose të na e kthesh Musain te ne, me gjithë atë çfarë i ke premtuar se do t'ia japësh në këtë takim, ose ne do të vazhdojmë në përkushtimin tonë ndaj

adhurimit të këtij viçi, derisa Musai të vijë me të gjitha ato mirësi që ke premtuar se ai do të sjellë.

Musait nuk i mbeti gjë tjetër vetëm se t'i kthehej vëllait dhe mbështetësit të tij, Harunit - për të cilin i qe lutur Allahut ta bënte partner të çështjes të tij - e t'i thoshte, ndërsa ishte në kulmin e zemërimit, e pasi e kapi për mjekre dhe për koke: **"O Harun, ç'të pengoi ty, kur i pe ata se kishin humbur, (92) të mos më ndiqje mua (mësimet dhe porositë e mia)? A mos vallë ti e kundërshtove urdhrin tim?"** (93) (Haruni) **Tha: "O biri i nënës sime, mos më kap për mjekre e as për koke! Unë kisha frikë se mos do të thoshe që: "Shkaktove përçarje mes bijve të Izraelit, dhe nuk e prite fjalën time."** [Tā-Hā: 92-94] Fjalët e Harunit alejhi selam kur tha: **"O biri i nënës sime"** [Tā-Hā: 94] janë një shprehje përgjërimit nga ana e tij dhe për t'i kujtuar Musait se të dy i ka lindur e njëjta nënë, me shpresën që t'i ndalej zemërimi: **"Mos më kap për mjekre e as për koke! Unë kisha frikë se mos do të thoshe që: "Shkaktove përçarje mes bijve të Izraelit, dhe nuk e prite fjalën time"** [Tā-Hā: 94], pata frikë se do të thoshe që unë isha shkak që u përçanë ata, që u prish uniteti i tyre dhe se duhej të qëndroje e të mbaje vendin tënd. **"... dhe nuk e prite fjalën time"** [Tā-Hā: 94], e nuk prite udhëzimet e mia, mësimet dhe fjalën time.

Pastaj Musai alejhi selam e la Harunin dhe iu kthye Samiriut: **"(Musai) Tha: "Si është puna jote, o Samirij?"** [Tā-Hā: 95], pra çfarë ndodhi, që bërë atë që bërë?

Ai tha: **"Unë pashë çfarë nuk e panë ata"** [Tā-Hā: 96], kuptova atë që nuk e kuptuan të tjerët dhe vura re atë çfarë të tjerët nuk e vunë re, **"kështu që mora një grusht (dheu) nga gjurmët e të dërguarit"** [Tā-Hā: 96], të njërit nga engjëjt që ishte dërguar për te ti, për të të shoqëruar për në takimin me Zotin tënd – pra mori një grusht dheu nga dheu që qe shkelur prej tij – sepse ai kishte parë se gjurma që kishte lënë engjëlli i dërguar ishte një gjë që të tërhiqte vëmendjen – sipas tij - dhe kishte kuptuar se kjo gjurmë mund të kishte një efekt të madh nëse përzihej me diçka tjetër. E kur ata i shkrinë bizhuteritë e tyre të arta, **"e hodha atë"** [Tā-Hā: 96] dhe e shkruva atë grusht dheu së bashku me bizhuteritë që po shkriheshin, **"dhe kështu më nxiti vetja ime të bëja"** [Tā-Hā: 96] E këto stoli të shkruara u bënë një viç, një trup që nxirrte zë sikur pëlliste, prandaj u thashë bijve të Izraelit: -Ky është zoti juaj dhe zoti i Musait.

“(Musai) **Tha: “Atëherë ik! Vërtet** (si ndëshkim për ty), **në këtë jetë, ti ke për të thënë: ‘Mos më prekni!’** [Tā-Hā: 97] Me fjalë të tjera, ti nuk do të mund të prekësh askënd dhe as të përzihesh me njerëz, kështu që do të jetosh i izoluar, i zhgënjyer, humbës dhe me shpirt të thyer. Të gjithë do t’ia ndalojnë vetes të flasin me ty, ose të marrin dhe të japin me ty... e nëse dikush të prek, ai do të goditet nga një lloj ethesh dhe dhembjesh të forta, e po ashtu edhe ti... saqë çdokujt që dëshiron të të afrohet, ti do t’i thuash: “Mos më prek!” ... Dhe kjo është vuajtja jote në jetën e kësaj bote, kurse në ahiret, në botën tjetër: **“Vërtet, për ty është edhe një takim që nuk do ta humbasësh!”** [Tā-Hā: 97] kurrë, sepse ke bërë një krim shumë të madh, me të cilin ke merituar turpin e kësaj bote dhe mundimin e ahiretit!

“Dhe shikoje zotin tënd, të cilit ti i qëndrove duke e adhurar me përkushtim! Ne do ta djegim atë, e pastaj do ta shpërndajmë atë në det, si pluhur.” [Tā-Hā: 97], në mënyrë që asnjë nga njerëzit të mos mund të mashtrohet me të, sprova e tij të hiqet, dhe bijtë e Izraelit të çlirohen nga ndikimi i tij.

Pastaj, konteksti u drejtohet bijve të Izraelit, mbarë, pas kësaj zmbropsjeje kolektive nga feja e Allahut, dhe i Larti thotë: **“Vërtet, Zoti juaj është Allahu. Nuk ka zot tjetër përveç Tij!”** [Tā-Hā: 97] Ju nuk keni Zot tjetër përveç Tij, as Kujdestar tjetër përveç Tij, as Krijues tjetër dhe as Furnizues përveç Tij. **“Ai ka përfshirë gjithçka në diturinë e Tij”** [Tā-Hā: 98] Dituria e Tij e ka përfshirë çdo gjë, prandaj adhurojeni Atë dhe mos i shoqëroni asgjë Atij në adhurim!

Ky turne i gjatë u përmbyll me thënien e të Plotfuqishmit: **“Kështu, Ne të tregojmë ty (o Muhammed) nga lajmet e kohëve të kaluara”** [Tā-Hā: 99], që do të thotë se: T’i tregojmë ty o Muhammed këto informacione, në këtë mënyrë të saktë dhe precize me të cilën Ne e paraqesim historinë - me personazhet, ngjarjet dhe faktet e saj - në mënyrë që ajo të jetë përpara teje, sikur të jesh prezent duke parë, duke vrojtuar e dëgjuar... e pastaj Ne ta bëjmë të mundur ty për të nxjerrë mësimet dhe këshillat prej tyre.

“Dhe vërtet, Ne të kemi dhënë ty, nga ana Jonë, një përkujtim (Kur’anin).” [Tā-Hā: 99] Ajo që Allahu i tregoi Pejgamberit të Tij, sikur ishte një parathënie e cila përgatit mendjet dhe zemrat e njerëzve dhe forcon vetëdijen e tyre për pritjen e mirë të Mesazhit, i cili po i kumtohej këtij Pejgamberi. I përgatit ata për pranimin e këtij Mesazhi, në

mënyrë që ata të mos kenë asnjë dyshim në të. Si mundet një njeri me mend të dyshojë te fjalët e tua o Pejgamber, kur të shikon t'u përmendësh nga lajmet dhe informacionet e kohëve që kanë kaluar e t'u tregosh atyre gjëra që ti nuk i ke parë vetë, as i ke studiuar në ndonjë libër, dhe as kishe asnjë lidhje me to?! Ky përkujtim është argumenti Ynë dhe argumenti yt për popullin tënd dhe për gjithë njerëzit. Dhe ashtu siç të kemi treguar ty për ngjarjen e Musait dhe të popullit të tij me Faraonin dhe rrethin e tij, po ashtu të tregojmë ty, në këtë Kur'an, edhe lajme dhe informacione për popuj të tjerë, për historitë e tyre dhe për gjendjet e tyre, aq sa të ta forcojmë me to zemrën tënde dhe ta bëjmë të qëndrueshme në besim. Këto njohuri dhe sqarime, të cilat t'i ofrojmë ty, vijnë nga dituria e Allahut, e cila ka përfshirë çdo gjë, përfshirë edhe lajmet për brezat e kaluar, edhe ato që u paraprinë atyre, në mënyrë që populli yt të sigurohet që ti je me të vërtetë i Dërguari i Zotit. Dhe ky Kur'an - i cili të kujton ty dhe njerëzve të tjerë mesazhin dhe legjislacionin hyjnor që të është zbritur ty – u kujton popullit tënd, dhe gjithë njerëzve mbarë, lajmet e pejgamberëve të mëparshëm dhe historitë e tyre, në mënyrën e vërtetë, pa ekzagjerime dhe të papërziera me paqartësi. Vërtet, ky është një përkujtim i shkëlqyer për ty, për popullin tënd dhe për mbarë njerëzimin, prandaj nuk duhet që djalli të të largojë prej tij ose të të bëjë të harrosh ajetet dhe provat e tij! Në këtë përkujtim qëndron shpëtimi dhe lumturia për ata që kthehen drejt tij, kurse kush largohet prej tij, ai është i shkatërruar, e ngarkon veten me mëkat dhe përfundimi i tij do të jetë në zjarr, ku do të qëndrojë përgjithmonë: **“Kush largohet prej tij, vërtet ai do të mbajë në Ditën e Kiametit një ngarkesë. (100) Në të (mundim) do të qëndrojnë përgjithmonë dhe sa e keqe që do të jetë për ta, në Ditën e Kiametit, si ngarkesë!”** [Tā-Hā: 100-101] Largimi nga ky Mesazh do ta çojë atë në një ndëshkim dhe barrë të rëndë, e cila e rëndon shumë kurrizin e atij që e mban. Këto ajete sjellin në kujtesë ajete të tilla si fjalët e të Lartit: **“Ata që nuk besojnë, u thonë atyre që besojnë: “Ndiqni rrugën tonë, dhe ne do t'i mbartim mëkatet tuaja”... dhe ata nuk do të mbartin asgjë nga mëkatet e tyre. Ata, në të vërtetë, janë gënjeshtarë. (12) Ata, do të mbartin ngarkesat e tyre... edhe ngarkesa të tjera (së bashku) me ngarkesat e tyre, dhe do të pyeten në Ditën e Ringjalljes rreth asaj çfarë ata trillonin.”** [El-Ankebūt: 12-13]

Pjesa e tretë

يَوْمَ يُنْفَخُ فِي الصُّورِ ۚ وَنَحْشُرُ الْمُجْرِمِينَ يَوْمَئِذٍ زُرْقًا ﴿١٠٢﴾ يَتَخَفَتُونَ بَيْنَهُمْ إِنْ لَبِثْتُمْ إِلَّا عَشْرًا ﴿١٠٣﴾ نَحْنُ أَعْلَمُ بِمَا يَقُولُونَ إِذْ يَقُولُ أَمْثَلُهُمْ طَرِيقَةً إِنْ لَبِثْتُمْ إِلَّا يَوْمًا ﴿١٠٤﴾ وَيَسْأَلُونَكَ عَنِ الْجِبَالِ فَقُلْ يَنْسِفُهَا رَبِّي نَسْفًا ﴿١٠٥﴾ فَيَذَرُهَا قَاعًا صَفْصَفًا ﴿١٠٦﴾ لَا تَبْقَى فِيهَا جَبَلٌ وَلَا أَمْتًا ﴿١٠٧﴾ يَوْمَئِذٍ يَتَّبِعُونَ الدَّاعِيَ لَا عِوَجَ لَهُ ۚ وَخَشَعَتِ الْأَصْوَاتُ لِلرَّحْمَنِ فَلَا تَسْمَعُ إِلَّا هَمْسًا ﴿١٠٨﴾ يَوْمَئِذٍ لَا تَنْفَعُ الشَّفَاعَةُ إِلَّا مَنْ أَذِنَ لَهُ الرَّحْمَنُ وَرَضِيَ لَهُ قَوْلًا ﴿١٠٩﴾ يَعْلَمُ مَا بَيْنَ أَيْدِيهِمْ وَمَا خَلْفَهُمْ وَلَا يُحِيطُونَ بِهِ عِلْمًا ﴿١١٠﴾ ۖ وَعَنَتِ الْوُجُوهُ لِلْحَيِّ الْقَيُّومِ ۚ وَقَدْ خَابَ مَنْ حَمَلَ ظُلْمًا ﴿١١١﴾ وَمَنْ يَعْمَلْ مِنَ الصَّالِحَاتِ وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَلَا يَخَافُ ظُلْمًا وَلَا هَضْمًا ﴿١١٢﴾ وَكَذَلِكَ أَنْزَلْنَاهُ قُرْآنًا عَرَبِيًّا وَصَرَّفْنَا فِيهِ مِنَ الْوَعِيدِ لَعَلَّهُمْ يَتَّقُونَ أَوْ يُحْدِثُ لَهُمْ ذِكْرًا ﴿١١٣﴾ فَتَعَالَى اللَّهُ الْمَلِكُ الْحَقُّ ۚ وَلَا تَعْجَلْ بِالْقُرْآنِ مِنْ قَبْلِ أَنْ يُقْضَى إِلَيْكَ وَحْيُهُ ۚ وَقُلْ رَبِّ زِدْنِي عِلْمًا ﴿١١٤﴾

“Ditën që do t’i fryhet surit dhe Ne do t’i mbledhim kriminelët, atë ditë, me sy blu (të verbër). (102) duke pëshpëritur mes tyre: “S’keni qëndruar më shumë se dhjetë (ditë në dynja)”. (103) Ne e dimë më mirë se çfarë thonë ata (në Ditën e Kiametit), kur më i mençuri i tyre do të thotë që: “Ju keni qëndruar vetëm një ditë.” (104) Të pyesin ty (o Muhammed) për malet, dhe thuaj: “Zoti im do t’i bëjë ata pluhur dhe hi.” (105) Dhe Ai do ta lërë atë (tokën) një rrafshinë të lëmuar. (106) Nuk do të shohësh në të shtrembërim, as lakore. (107) Atë Ditë, ata (njerëzit) do të ndjekin thirrësin, pa i bërë asnjë devijim atij dhe zërat do të shushaten para të Gjithëmëshirshmit, e nuk do të dëgjosh asgjë, vetëm murmuritje. (108) Atë ditë nuk vlen ndërmjetësimi (nga askush), përveç kë e lejon i Gjithëmëshirshmi dhe që ia pranon fjalën. (109) Ai (Allahu) e di se çfarë ka (ndodhur dhe gjendet) para tyre, edhe pas tyre, kurse ata nuk dinë për ato që di Ai. (110) Dhe (të gjitha) fytyrat do të përulën para të Gjallit të përjetshëm, Mbështetësit të ekzistencës dhe sigurisht, ka për të dështuar ai që mbart padrejtësi. (111) Kurse, kush bën vepra të mira, duke qenë besimtar, ai nuk do t’i frikësohet padrejtësisë dhe as mangësimit (të së drejtës së tij). (112) Dhe kështu, Ne e kemi zbritur Kur’anin në gjuhën arabe dhe kemi sjellë në të paralajmërimet të larmishme, se mbase ata do të ruhen nga të këqijat (mëkatet), ose që ai t’i bëjë ata të kujtohen (për çfarë flet ai libër). (113) Prandaj, lartësuar qoftë Allahu, Mbreti i vërtetë! Dhe (o Muhammed), mos u nxito me Kur’anin (me leximin e tij), para se të

të përfundojë shpallja e tij, dhe thua: “Zoti im, më shto dituri!” [Tā-Hā: 102-114]

“Ditën që do t’i fryhet Surit dhe Ne do t’i mbledhim kriminelët, atë ditë, me sy blu (të verbër)” [Tā-Hā: 102], sikur do t’u thotë atyre se kjo që ju premtohet është afër dhe jo larg. **“Dhe do t’i fryhet surit dhe do të bien të vdekur të gjithë ata që janë në qiej, edhe ata që janë në tokë, përveç ata që dëshiron Allahu (që të mos vdesin) pastaj do të fryhet në të edhe një herë, dhe kur ja, ata do të jenë në këmbë, duke shikuar.”** [Ez-Zumer: 68] Dhe në këtë kohë Ne do t’i mbledhim kriminelët, që do të karakterizohen nga ngjyra blu e syve.²³⁶ Dikur arabët nuk e pëlqenin ngjyrën blu dhe e shihnin si ngjyrë shenjëzëzë atë sepse armiqtë e tyre romakët kishin sy blu. Për këtë arsye, duke përshkruar armikun, ata thoshin: “Ai (armiku) e ka mëlçinë të zezë, mustaqet të kuqërremta dhe sytë blu.”²³⁷

“Duke pëshpëritur mes tyre” [Tā-Hā: 103], pra, atëkohë, kriminelët do të flasin me njëri-tjetrin me zë të ulët e do të thonë: **“S’keni qëndruar më shumë se dhjetë (ditë në dynja)”** [Tā-Hā: 103], ndërkohë që **“më i mençuri i tyre do të thotë që: “Kenë qëndruar vetëm një ditë.”** [Tā-Hā: 104] Ky ajet të kujton shumë ajete të tjera që flasin për Orën e Ringjalljes dhe për kohën e shkurtër që ka jetuar njeriu në dynja, si fjalët e të Lartit kur thotë: **“Ai (Allahu) do të thotë: “Sa kenë qëndruar në tokë, me numër vitesh?” (112) Ata do të thonë: “Ne kemi qëndruar një ditë, ose një pjesë të një dite, por pyet ata që numërojnë!” (113) Ai (Allahu) do të thotë: “Kenë qëndruar vetëm për pak kohë, sikur ta dinit!”** [El-Mu’minūn: 112-114] **“Dhe ditën kur të bëhet Ora (e Ringjalljes), kriminelët do të betohen se: “Kanë qëndruar (në Dynja) vetëm një orë!”** Kështu kanë qenë mashtruar ata. (55) Por, ata të cilëve u është dhënë dituri dhe besim, do të thonë: **“Ju qëndruat sipas librit të Allahut (ku është caktuar afati juaj) deri në Ditën e**

²³⁶ Eth-Tha’lebi, në interpretimin e kësaj fjale, ka thënë: “Kjo fjalë ka kuptimin e etjes”. Ibn Sejjidihi ka thënë: “Unë mendoj se nuk është qëllim ky i pari, por ka kuptimin që sytë e tyre do të jenë blu, për shkak të etjes së madhe që do të kenë”. Një thënie tjetër është se “blu-ja nënkupton verbërinë, sepse ata do të dalin nga varret me shikim të shëndoshë, siç qenë krijuar herën e parë në dynja, dhe kur të mblidhen do të verbohën. Dhe është sjellë termi ‘blu’, sepse kur humbet shikimi, pjesa e zezë e syrit bëhet blu”. Një thënie tjetër është se “blu do të thotë që ata do të lakmojnë të kenë atë çfarë shikojnë dhe s’mund ta arrijnë dot”. Shiko: Ibn Mandhūr, *Lisan’ul-Arab*, po aty, vëll. 10, fq. 139.

²³⁷ Ez-Zamahsherij, *Tefsir ‘ul-Keshshāf an Hakāik ‘it-Tenzil ve Ujūn ‘ul-Ekāvīl fi Vuxhūh ‘it-Te’vīl*, Bejrut, Dar’ul-Ma’rifā, bot. 3, 2009, fq. 666.

Ringjalljes, dhe kjo është Dita e Ringjalljes, por ju nuk dinit.” [Er-Rrūm: 55-56]

“Të pyesin ty për malet...”. [Tā-Hā: 105] Ata njerëz që e konsiderojnë diçka të largët dhe të pamundur ringjalljen, të cilëve iluzionet e tyre ua përfytyrojnë si të vështirë që jeta e kësaj bote të mbarojë me të gjitha detajet e saj dhe që njerëzit të transferohen në jetën e ahiretit, pyesin për këto male të mëdha se: **“Si mund të imagjinohet shkatërrimi dhe rrënimi i tyre dhe heqja e tyre nga fytyra e tokës?”**. **“... Thuaju: “Zoti im do t’i shpërthejë ata, e do t’i bëjë pluhur dhe hi”** [Tā-Hā: 105], sepse është Ai që i ka krijuar ato dhe i ka bërë si shtylla për tokën. Vetëm Ai është në gjendje t’i shpërthejë ato dhe t’i bëjë si leshi i shprishur.

“Dhe Ai do ta lërë atë (tokën) një rrafshinë të lëmuar. (106) Nuk do të shohësh në të shtrembërim, as lakore.” [Tā-Hā: 106-107]²³⁸ Allahu do t’i shpërthejë malet, dhe tokën do ta bëjë shesh të drejtë, sikur të mos ketë pasur kurrë male mbi të, as pjesë të dalë dhe asgjë që e prish gjendjen e saj të drejtë. Dhe **“Atë ditë ata (njerëzit) do të ndjekin thirrësin, pa i bërë asnjë devijim atij...”** [Tā-Hā: 108] Atë ditë të gjithë njerëzit do të ecin pas thirrësit që i thërret, dhe do të mbërrijnë në vendmbledhje. Ata do ta ndjekin zërin e atij thirrësi, të gjithë drejt, dhe asnjë prej tyre nuk do të devijojë djathtas dhe as majtas.

“dhe zërat do të shushaten para të Gjithëmëshirshmit” [Tā-Hā: 108], pasi solemniteti i situatës do t’u imponohet atyre dhe nuk do të mbetet asnjë që guxon ta ngrejë zërin në atë situatë: **“e nuk do të dëgjosh asgjë, vetëm murmuritje.”** [Tā-Hā: 108]

“Atë ditë nuk vlen ndërmjetësimi (nga askush), përveç kë e lejon i Gjithëmëshirshmi, dhe që ia pranon fjalën.” [Tā-Hā: 109] Atë ditë, në atë situatë, nuk do të lejohet asnjë ndërmjetësim. Ndërmjetësimi nuk është një e drejtë e pakundërshtueshme e njeriut, por një mirësi të cilën Allahu ia jep kujt të dojë nga robërit e Tij. Vetëm me lejen e Tij do të ndërmjetësojë ndonjëri për ndokënd nga krijesat e Tij dhe kjo vetëm nga mirësia dhe favori i Tij.

“Ai (Allahu) e di se çfarë ka (ndodhur dhe gjendet) para tyre, edhe pas tyre, kurse ata nuk dinë për ato që di Ai.” [Tā-Hā: 110] Allahu e

²³⁸ Domethënë, nuk ka ulje apo ngritje në të. Shih: Ibn Mandhūr, *Lisan’ul-Arab*, po aty, vëll. 2, fq. 59.

di se çfarë gjendet para atyre që ndërmjetësojnë edhe atyre për të cilët ndërmjetësohet, kurse ata nuk i dinë ato që Allahu i madhërishëm i di.

“Dhe (të gjitha) fytyrat do të përulen para të Gjallit të përjetshëm, Mbështetësit të ekzistencës...” [Tā-Hā: 111] Kur krijesat ta shikojnë me sy ringjalljen dhe ngritjen nga varret, kur të zhgënjyerit dhe të mjerët do ta shikojnë mundimin që i pret, atëherë fytyrat e tyre do të bëhen të poshtëruara, të frikësuara, si fytyrat e robërve të luftës. Ky ajet sjell në kujtesë fjalët e të Lartit: **“Dhe kur ta shohin (zjarrin) duke u afruar, fytyrat e atyre që nuk besonin do të prishen** (nga hidhërimi), **dhe do të thuhet: “Kjo është ajo të cilën e kërkonit** (me nxitim, dikur në Dynja).” [E-Mulk: 27], **“Ditën kur do të ketë fytyra që zbardhen dhe fytyra që nxihen. Sa u përket atyre fytyrat e të cilëve do të nxihen** (atyre do t’u thuhet): **“A mohuat pasi besuat?! Atëherë pra, shijojeni mundimin, për shkak se nuk besonit!”** [Ālu Imrān: 106] **“Do të ketë fytyra, atë ditë, që do të jenë të shndritshme, (22) që do të shikojnë Zotin e tyre (23) Edhe (do të ketë) fytyra, atë ditë, që do të jenë të zymta, (24) që presin t’u bëhet diçka që e thyen kurrizin.”** [El-Kijāme: 22-25]

“Dhe sigurisht ka për të dështuar ai që mbart padrejtësi” [Tā-Hā: 111], pra, ata që i kishin bërë padrejtësi vetes së tyre, që kishin qenë nën kontrollin e dëshirave të tyre dhe që nuk e prisnin takimin me Allahun, zhgënjimi i tyre tani do të bëhet një realitet. Tani ata janë para Atij dhe e shikojnë gjithçka me sytë e tyre.

Më pas konteksti na zhvendos te grupi tjetër, tek ata që ishin përgatitur për këtë ditë, që ishin përgatitur për takimin me Allahun e madhërishëm dhe që kishin mbledhur e ishin pajisur me pajisjen më të mirë, me frikë-respektin ndaj Allahut dhe ruajtjen nga të këqijat dhe mëkatet... që kishin bërë vepra të mira aq sa kishin mundur, që i kishin besuar Allahut dhe që besimin e tyre nuk e kishin përzier me padrejtësi: **“Kurse, kush bën vepra të mira, duke qenë besimtar, ai nuk do t’i frikësohet padrejtësisë dhe as mangësimit** (të së drejtës së tij).” [Tā-Hā: 112] Allahu i madhërishëm nuk u bën padrejtësi robërve të Tij, as ua mangëson të drejtat e tyre dhe tek Ai nuk humbet as sa një grimcë e së drejtës, në qiej dhe as në tokë. Ai u jep përparësi robërve të Tij dhe të keqen e shpërblen vetëm një me një, ose edhe mund ta falë atë... kurse të mirën e shpërblen me dhjetëfishin e saj apo edhe më shumë

fish. Prandaj, lavdëruar me falënderim qoftë Allahu për mirësitë e Tij të mëdha ndaj nesh!

“Dhe kështu, Ne e kemi zbritur Kur'anin në gjuhën arabe dhe kemi sjellë në të paralajmërimet të larmishme, se mbase ata do të ruhen nga të këqijat (mekatet), ose që ai t'i bëjë ata të kujtohen (për çfarë flet ai Libër).” [Tā-Hā: 113], e t'u kujtojë atyre të gjitha mesazhet e mëparshme Allahut dhe ndodhitë e peygamberëve të tjerë.

“Prandaj, lartësuar qoftë Allahu!” [Tā-Hā: 114], shenjtëruar edhe bekuar qoftë Ai, i Madhërishmi – **“Mbreti i vërtetë!”** [Tā-Hā: 114], i Cili e zbriti Librin te rob i Tij, Muhammedi, që të jetë një paralajmëruar për të gjithë botët. Edhe ti, o i Dërguar i Allahut, ty që të zbritet Kur'ani në zemrën tënde: **“Mos u nxito me Kur'anin** (me leximin e tij), **para se të të përfundojë shpallja e tij!”** [Tā-Hā: 114], në përpjekje për ta mësuar përmendësh atë, por bëhu i qëndrueshëm dhe i durueshëm... Këtë porosi e gjejmë edhe në fjalët e të Lartit kur thotë: **“Mos lëviz gjuhën tënde me të** (me Kur'anin, o Muhammed), **për të shpejtuar me të** (me leximin e Kur'anit)!” [El-Kijāme: 16], sepse ruajtja e tij në gjoksin tënd dhe ruajtja e tij në mendjen tënde, është pjesë e përgjegjësisë Tonë. Dhe në mënyrë që Përkujtimi të realizohet në të, Allahu i madhërishëm, pasi e lavdëron veten e Tij ashtu siç e meriton: **“Prandaj, lartësuar qoftë Allahu, Mbreti i vërtetë!”** [Tā-Hā: 114], e urdhëron Peygamberin, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të: **“dhe thuaj: “Zoti im, më shto dituri!”** [Tā-Hā: 114] Më shto dituri, o Ti që më mësove gjëra që nuk i dija... që e zbrite në zemrën time këtë Libër gjithëpërfshirës, plot urtësi... që ma lexove atë mua saqë nuk do të harroj asgjë prej tij dhe që e bërë atë të ruajtur në zemrën dhe në mendjen time, nën kujdesin Tënd... madhëruar dhe lartësuar qofsh!

Pjesa e katërt

وَلَقَدْ عَهِدْنَا إِلَىٰ آدَمَ مِنْ قَبْلِ فَتَسْوِيٍّ وَلَمْ نَجِدْ لَهُ عَزْمًا ﴿١١٥﴾ وَإِذْ قُلْنَا لِلْمَلَائِكَةِ اسْجُدُوا لِآدَمَ فَسَجَدُوا إِلَّا إِبْلِيسَ أَبَىٰ ﴿١١٦﴾ فَقُلْنَا يَا آدَمُ إِنَّ هَذَا عَدُوٌّ لَكَ وَلِزَوْجِكَ فَلَا يُخْرِجَنَّكَ مِنَ الْجَنَّةِ فَتَشْقَىٰ ﴿١١٧﴾ إِنَّ لَكَ أَلَّا تَجُوعَ فِيهَا وَلَا تَعْرَىٰ ﴿١١٨﴾ وَأَنَّكَ لَا تَظْمَأُ فِيهَا وَلَا تَصْحَقُ ﴿١١٩﴾ فَوَسَّوَسَ إِلَيْهِ الشَّيْطَانُ قَالَ يَا آدَمُ هَلْ أَدُلُّكَ عَلَىٰ شَجَرَةٍ الْخُلْبِ وَمَلَكَ لَا يَبْلَىٰ ﴿١٢٠﴾ فَأَكَلَا مِنْهَا فَبَدَتْ لَهُمَا سَوَاتُهُمَا وَطَفِقَا يَخْصِفَانِ عَلَيْهِمَا مِنْ وَرَقِ الْجَنَّةِ ۖ وَعَصَىٰ آدَمُ رَبَّهُ فَغَوَىٰ ﴿١٢١﴾ ثُمَّ اجْتَبَاهُ رَبُّهُ فَتَابَ عَلَيْهِ وَهَدَىٰ ﴿١٢٢﴾ قَالَ اهْبِطَا مِنْهَا جَمِيعًا ۖ بَعْضُكُمْ لِبَعْضٍ

عَدُوٌّ ۖ فَإِمَّا يَأْتِيَنَّكُمْ مِنِّي هُدًى فَمَنِ اتَّبَعَ هَذَايَ فَلَا يَضِلُّ وَلَا يَشْقَى ﴿١٢٣﴾ وَمَنْ أَعْرَضَ عَنْ ذِكْرِي فَإِنَّ لَهُ مَعِيشَةً ضَنْكًا وَنَحْشُرُهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ أَعْمًى ﴿١٢٤﴾ قَالَ رَبِّ لِمَ حَشَرْتَنِي أَعْمًى وَقَدْ كُنْتُ بَصِيرًا ﴿١٢٥﴾ قَالَ كَذَلِكَ أَتَتْكَ آيَاتُنَا فَنَسِيتَهَا ۖ وَكَذَلِكَ الْيَوْمَ تُنْسَى ﴿١٢٦﴾ وَكَذَلِكَ نَجْزِي مَنْ أَسْرَفَ وَلَمْ يُؤْمِنْ بِآيَاتِ رَبِّهِ ۖ وَلَعَذَابُ الْآخِرَةِ أَشَدُّ وَأَبْقَى ﴿١٢٧﴾

“Dhe vërtet, Ne kishim marrë një premtim nga Ademi më parë, por ai harroi dhe nuk gjetëm vendosmëri tek ai. (115) Dhe kur Ne u thamë engjëjve: “Përluni në sexhde para Ademit!”, dhe ata u përlunë, vetëm Iblisi nuk pranoi. E Ne thamë: “O Adem, vërtet, ky është armik i yti dhe i bashkëshortes tënde, prandaj, mos t’ju nxjerrë nga Xhenneti, e pastaj të vuash. (117) Vërtet, ti në të (në Xhennet) nuk do të mbetesh i uritur, dhe as i zhveshur. (118) Dhe se ti, nuk do të jesh i etur në të, dhe as do të të mundojë vapa”. (119) Por atij i pëshpëriti (i bëri vesves) djalli, dhe i tha: “O Adem, a të tregoj për Pemën e Pavdekësisë dhe për një mbretëri që nuk prishet kurrë?”. (120) Dhe ata të dy (Ademi dhe gruaja e tij) hëngrën prej saj, dhe iu zbuluan pjesët e turpshme të trupit të tyre, dhe filluan menjëherë ta mbulonin veten me gjeteth e Xhennetit... E, Ademi nuk iu bind Zotit të tij dhe e humbi rrugën. (121) Pastaj, Zoti i tij e zgjodhi atë (e bëri Pejgamber), ia pranoi pendimin dhe e udhëzoi. (122) (Allahu) Tha: “Zbritni prej tij (Xhennetit), të gjithë bashkë, duke qenë armiq të njëri-tjetrit! Dhe nëse do t’ju vijë udhëzim nga Unë, kushdo që ndjek udhëzimin Tim, ai nuk do të humbasë (gabojë) dhe as do të vuajë. (123) E, kush largohet nga të përkujtuarit Mua, vërtet, ai do të ketë një jetë të vështirë, dhe Ne do ta ringjallim atë, Ditën e Ringjalljes, të verbër. (124) Ai do të thotë: “Zoti im, pse më ringjalle të verbër, ndërkohë që kam qenë që shikoja?” (125) (Allahu) Do t’i thotë: “Kështu, edhe ty të erdhën shenjat Tona, dhe ti i harrove ato, e po ashtu, edhe ti sot do të liresh në harresë.” (126)... Dhe kështu Ne e shpërblejmë atë që e ka tepruar (në mëkate) dhe që nuk ka besuar në shenjat e Zotit të tij... Dhe vërtet, ndëshkimi i ahiretit (botës tjetër) është edhe më i ashpër dhe më i qëndrueshëm.” [Tā-Hā: 115-127]

Në këto ajete Zoti i plotfuqishëm na kujton atë që duhet ta kemi vazhdimisht në mendje, ‘armiqësinë e djallit’ ndaj nesh, dhe se si Iblisi

i poshtëroi dy prindërit tanë, u pëshpëriti atyre, i nxori ata nga Xhenneti dhe bëri që pjesët e turpshme të tyre të dinin zbuluar. I Larti thotë: **“Dhe vërtet, Ne kishim marrë një premtim nga Ademi më parë, por ai harroi dhe nuk gjetëm vendosmëri tek ai.”** [Tā-Hā: 115] Premtimi që Allahu i madhërishëm mori nga Ademi alejhi selam ishte ai që thuhet në fjalët e të Lartit: **“A nuk kam marrë premtimin tuaj, o bijtë e Ademit, që të mos e adhuronit djallin, se vërtet ai është për ju një armik i hapur?”** [Jā-Sîn: 60] Duket se Ademi alejhi selam e pati harruar këtë premtim të dhënë, kështu që djalli e shfrytëzoi si mundësi dhe i tha: **“A të tregoj për Pemën e Pavdekësisë dhe për një mbretëri që nuk prishet kurrë?”** [Tā-Hā: 120] Dhe Ademi e humbi vendosmërinë e tij për t’iu përmbajtur urdhrave të Zotit të tij për të mos iu afruar asaj peme, dhe nuk e pati më atë vendosmërinë e mjaftueshme për ta kundërshtuar djallin dhe për të mos ia vënë veshin pëshpëritjeve të tij. Prandaj, o bijtë e Ademit, duam nga ju që ta kujtoni në vazhdimësi rrezikun që paraqet pëshpëritja e djallit dhe të mos e harroni armiqësinë e tij dhe as urrejtjen e tij ndaj jush... Dhe Kur’ani e përmend historinë, të plotë, dhe thotë: **“Dhe kur Ne u thamë engjëjve: “Përluni në sexhde para Ademit!” dhe ata u përlunë, vetëm Iblisi nuk pranoi. (116) E Ne thamë: “O Adem, vërtet, ky është armik i yti dhe i bashkëshortes tënde, prandaj, mos t’ju nxjerrë nga Xhenneti e pastaj të vuash! Vërtet, ti në të (në Xhennet) nuk do të mbetesh i uritur, dhe as i zhveshur. Dhe se ti, nuk do të jesh i etur në të, dhe as do të të mendojë vapa”. (119) Por atij i pëshpëriti (i bëri vesves) djalli, dhe i tha: “O Adem, a të tregoj për Pemën e Pavdekësisë dhe për një mbretëri që nuk prishet kurrë?”** [Tā-Hā: 116- 120]

Kurse në Suren El-A’rāf, thuhet: **“Dhe djalli u pëshpëriti atyre të dyve, për t’ua zbuluar atyre pjesët e turpshme të trupit që u ishin mbuluar, dhe u tha: “Zoti juaj ju ka ndaluar nga kjo pemë vetëm që të mos bëheni engjëj, ose që të mos bëheni të pavdekshëm.” (20) Dhe iu betua atyre (duke thënë): “Vërtet, Unë jam një këshillues i singërtë për ju!” (21) Dhe i joshi ata me mashtrim... Dhe kur ata të dy e provuan pemën, atyre iu zbuluan vendet e turpshme të trupit, dhe filluan menjëherë të mbulonin veten me gjethe të Xhennetit. Dhe Zoti i tyre i thirri: “A nuk ju pata ndaluar juve nga ajo pemë, dhe a nuk ju pata thënë se vërtet, djalli është për ju një armik i hapur?”** [El-A’rāf: 20-22]

Kjo tregon se rënia në mëkat i ktheu ata të dy në gjendjen e tyre njerëzore, të krijuar nga dheu. Ky është një tregues që thotë se rënia në mosbindje i ktheu ata në gjendjen e tyre njerëzore normale... të krijuar nga balta. **“E, Ademi nuk iu bind Zotit të tij dhe e humbi rrugën”** [Tā-Hā: 121], pra hyri në humbje dhe humbja është e kundërta e udhëzimit në rrugë të drejtë, kështu që humbja nënkupton devijimin dhe hyrjen në rrugën e gabuar... dhe daljen nga rruga e duhur dhe e drejtë. I Madhërishmi thotë: **“Edhe po të shohin çdo shenjë, ata nuk besojnë në të...E nëse shohin rrugën e drejtë, ata nuk e marrin atë për rrugë; e nëse shohin rrugën e gabuar, ata e marrin atë për rrugë...”** [El-A'raf: 146], edhe thotë: **“Tashmë është bërë e qartë rruga e drejtë nga e gabuara!”** [El-Bekare: 256] Pra, ekziston një rrugë e drejtë dhe një rrugë e gabuar, e kush ndjek rrugën e drejtë, ai është në rrugën e duhur, me lejen e Allahut... kurse kush ndjek rrugën e gabuar, ai humbet. Allahu i madhërishëm deshi t'ia falte mosbindjen Ademit, ndikimin e tij nga pëshpëritja e djallit dhe rënien e tij në humbje, e kjo nuk është në kontradiktë me atë çfarë dimë për mbrojtjen e pejgamberëve nga mëkatet sepse Ademi, babai ynë, kur ra në mëkat nuk ishte pejgamber. Por Allahu e zgjodhi atë - atëherë kur e vendosi Ai me urtësinë e Tij – që ai të ishte mëkëmbësi i Tij në Tokë dhe i lajmëroi edhe engjëjt për këtë, siç e thotë në Kur'an: **“Dhe (kujto, o Muhammed) kur Zoti yt u tha engjëjve: “Unë do të bëj në Tokë një halife (mëkëmbës)!”** [El-Bekare: 30]

“Pastaj, Zoti i tij e zgjodhi atë (e bëri Pejgamber), ia pranoi pendimin dhe e udhëzoi.” [Tā-Hā: 122] Duket sikur ky ajet tregon se zgjedhja e tij për të qenë Pejgamber u bë pas pendesës me të cilën Allahu e frymëzoi Ademin edhe bashkëshorten e tij: **“Pastaj Ademi mori nga Zoti i tij (disa) fjalë dhe Ai e pranoi pendimin e tij.”** [El-Bekare: 37] Pasi ai i mori fjalët e Allahut, Ai e zgjodhi atë dhe e udhëzoi në rrugën e Tij të drejtë dhe e begatoi me vazhdueshmërinë e udhëzimit të Tij.

Më pas erdhi urdhri i Tij - madhëruar qoftë Ai - ku tha: **“Zbritni prej tij (Xhennetit), të gjithë bashkë...!”** [Tā-Hā: 123], dhe duket që urdhri i drejtohet Ademit dhe djallit, dhe kjo tregon se përgjegjësi i parë dhe i fundit për atë që ndodhi ishte zotëria ynë Ademi, kurse bashkëshortja e tij ishte pasuese e tij. Kur'ani i lavdishëm e korrigjon atë me të cilën njerëzit e Librit (hebrenjtë dhe të krishterët), i kanë mbushur librat me të, duke e fajësuar gruan dhe duke e konsideruar

atë përgjegjëse për atë mëkat dhe për daljen nga Xhenneti - siç është legjenda e gjarprit, i cili e bindi Havanë për këtë - por Kur'ani e kthen çështjen në vendin që i takon.

Duket sikur Zoti - i bekuar dhe i Lartësuar qoftë Ai - duke i bërë Ademin dhe gruan e tij të përjetonin këtë përjetim – jetën në Xhennet, sprovimin me ndalimin e të ngrënit nga pema e caktuar, armiqësinë e shejtanit ndaj tyre dhe rënien në mëkat e daljen nga Xhenneti – ngjizi tek ata dëshirën për t'u kthyer sërish në Xhennet. Dhe në rast suksesi nga ana e tyre në sprovën e zbatimit të rolit të tyre si “mëkëmbës të Zotit”, me pranimin e mbajtjes së amanetit dhe me pranimin e parimit të ‘sprovës dhe shpërblimit’, ata do të kthehen sërish në Xhennetin që u është premtuar atyre që ruhen nga mëkatet. Xhenneti madhështor dhe përfundimtar është një përfundim që njeriu e aspiron gjatë gjithë jetës së tij, ta arrijë atë lloj jete dhe të mbërrijë tek ajo.

Pas urdhrit të Allahut për të zbritur në tokë: **“Zbritni prej tij (Xhennetit), të gjithë bashkë, duke qenë armiq të njëri-tjetrit!”** [Tā-Hā: 123], shfaqet drejtësia absolute e Allahut – madhëruar qoftë Ai: **“Dhe nëse do t’ju vijë udhëzim nga Unë, kushdo që ndjek udhëzimin Tim, ai nuk do të humbasë (gabojë) dhe as do të vuajë”** [Tā-Hā: 123], pra, as devijon dhe humbet nëpër rrugët e humbjes në jetën e kësaj bote, dhe as vuan në ahiret.

“E, kush largohet nga të përkujtuarit Mua” [Tā-Hā: 124], dhe gjithë çfarë ka zbritur Allahu –bekuar dhe lartësuar qoftë Ai – në libra dhe fletushka, **“vërtet, ai do të ketë një jetë të vështirë”** [Tā-Hā: 124], një jetë të mbushur me vuajtje, telashe dhe fatkeqësi në jetën e kësaj bote. Jeta e kësaj bote është e tillë që, nëse të bën të qeshësh sot, të bën të qash nesër...**“dhe Ne do ta ringjallim atë Ditën e Ringjalljes të verbër.”** [Tā-Hā: 124] Dhe sa e mrekullueshme është kjo pamje të cilën e përshkruan Kur'ani i ndritur për ata që ecin pas djallit dhe që djalli i bën ata ta harrojnë përkujtimin e Zotit të tyre dhe i godet ata me verbërim nga të shikuarit e dritave të Tij: **“E kush verbohët ndaj përkujtimit të të Gjithëmëshirshmit, Ne i caktojmë atij një djall dhe ai është shoqëruar i tij”** [Ez-Zuhruf: 36], kështu që shpërblimi i injorantit arrogant, i cili tregohet mendjemadh ndaj shenjave të Allahut, pa të drejtë, është që shpërfillja, harresa dhe lënia në harresë me qëllim nga ana e tij, të shpërblehet në mënyrë të plotë dhe krejtësisht të përshtatshme për çfarë ka punuar dhe bërë. Dhe kur ata që kanë marrë shtigjet

e humbjes dhe të vuajtjes, që kanë devijuar nga shtigjet e udhëzimit dhe drejtimit, që janë larguar nga përkujtimi i Zotit të tyre dhe që i kanë harruar ose lënë në harresë me qëllim shenjat e Tij, të thonë: **“Zoti im, pse më ringjalle të verbër, ndërkohë që kam qenë që shikoja?”** [Tā-Hā: 125], përgjigjja për këtë do të jetë: **“Kështu, edhe ty të erdhën shenjat Tona dhe ti i harrove ato, e po ashtu, edhe ti sot do të liresh në harresë.”** (126)... Dhe kështu Ne e shpërblejmë atë që e ka tepruar (në mëkate) dhe që nuk ka besuar në shenjat e Zotit të tij...”. [Tā-Hā: 126-127], që e ka kaluar kufirin dhe që i ka shoqëruar partnerë Zotit të tij, që është larguar nga përkujtimi i Tij... Të gjitha këto janë teprim dhe tejkalim i kufijve. Dhe nga llojet më të këqija të teprimit është ta teprojë në fushën e besimit e të mos besojë në Zotin e tij, ose ta përziejë besimin e tij me padrejtësi dhe shirk, që besimi i tij të mos jetë i pastër për Allahun e madhërishëm. Dhe kur Ditën e Ringjalljes të ringjallet i verbër, kjo do të jetë si rezultat i teprimit dhe shpërdorimit të tij në jetën e dynjasë dhe vetëm ai është fajtor për këtë gjë, vetë e ka çuar veten në atë përfundim: **“Dhe vërtet ndëshkimi i ahiretit (botës tjetër) është edhe më i ashpër dhe më i qëndrueshëm”,** [Tā-Hā: 127] sesa jeta e vështirë dhe e mundimshme në jetën e kësaj bote.

Pjesa e pestë

أَفَلَمْ يَهْدِ لَهُمْ كَمْ أَهْلَكْنَا قَبْلَهُمْ مِنَ الْقُرُونِ يَمْشُونَ فِي مَسَاكِينِهِمْ ۖ إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِّأُولِي النُّهَى ﴿١٢٨﴾ وَلَوْلَا كَلِمَةٌ سَبَقَتْ مِنْ رَبِّكَ لَكَانَ لِزَامًا وَأَجَلٌ مُّسَمًّى ﴿١٢٩﴾ فَاصْبِرْ عَلَىٰ مَا يَقُولُونَ وَسَبِّحْ بِحَمْدِ رَبِّكَ قَبْلَ طُلُوعِ الشَّمْسِ وَقَبْلَ غُرُوبِهَا ۖ وَمِنْ آنَاءِ اللَّيْلِ فَسَبِّحْ وَأَطْرَافَ النَّهَارِ لَعَلَّكَ تَرْضَىٰ ﴿١٣٠﴾ وَلَا تَمُدَّنَّ عَيْنَيْكَ إِلَىٰ مَا مَتَّعْنَا بِهِ أَزْوَاجًا مِنْهُمْ زَهْرَةَ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا لِنَفْثَنَّهُمْ فِيهِ ۚ وَرَرُّكَ رَبِّكَ خَيْرٌ وَأَبْقَىٰ ﴿١٣١﴾ وَأَمُرُ أَهْلِكَ بِالصَّلَاةِ وَاصْطَبِرْ عَلَيْهَا ۖ لَا نَسْأَلُكَ رِزْقًا ۚ نَحْنُ نَرْزُقُكَ ۚ وَالْعَاقِبَةُ لِلتَّقْوَىٰ ﴿١٣٢﴾ وَقَالُوا لَوْلَا بَأْتِنَا بِآيَةٍ مِنْ رَبِّهِ ۖ أَوَلَمْ تَأْتِهِمْ بَيِّنَةٌ مَا فِي الصُّحُفِ الْأُولَىٰ ﴿١٣٣﴾ وَلَوْ أَنَا أَهْلَكْنَاهُمْ بِعَذَابٍ مِّن قَبْلِهِ لَقَالُوا رَبَّنَا لَوْلَا أَرْسَلْتَ إِلَيْنَا رَسُولًا فَنَتَّبِعَ آيَاتِكَ مِنْ قَبْلِ أَنْ نَذِلَّ وَنَخْزَىٰ ﴿١٣٤﴾ قُلْ كُلٌّ مُّتَرَبِّصٌ فَتَرَبَّصُوا ۚ فَسَتَعْلَمُونَ مَنْ أَصْحَابُ الصِّرَاطِ السَّوِيِّ وَمَنِ اهْتَدَىٰ ﴿١٣٥﴾

“A nuk e kanë marrë vesh ata se sa breza kemi shkatërruar para tyre, në vendbanimet e të cilëve ata ecin? Vërtet, në këtë ka shenja për ata që kanë mend! (128) Dhe po të mos ishte një fjalë e thënë më përpara nga Zotit yt, (dënimi i tyre) do të ishte i pashmangshëm... por, ekziston një afat i caktuar (i dekretuar). (129) Prandaj, ti (o Mu-

hammed) duro ndaj asaj që ata thonë, dhe lartësoje me falënderim dhe lavdërim Zotin tënd, para lindjes së diellit dhe para perëndimit të tij! Edhe gjatë orëve të natës, ti lartësoje Atë, edhe skajeve të ditës, që të jesh i kënaqur! (130) Dhe mos i zgjat sytë e tu për tek ajo çfarë u kemi dhënë disave prej tyre - lule të jetës së kësaj bote - që t'i sprovujmë ata në të. Dhe, ajo që të jep Zoti yt është më e mirë dhe më e qëndrueshme. (131) Dhe urdhëroji familjen tënde për namaz dhe duro me vendosmëri në këtë! Ne nuk të kërkojmë ty sigurim të jetesës! Ne ta sigurojmë ty jetesën, dhe përfundimi i mirë qëndron në frikën ndaj Allahut. (132) Dhe ata thanë: "Pse nuk na sjell një shenjë nga Zoti i tij?"... A nuk u ka ardhur atyre (në këtë Kur'an) sqarimi se çfarë kishte në Shkrimet e Mëparshme?! (133) Dhe sikur t'i kishim shkatërruar ata me një ndëshkim para tij, ata do të kishin thënë: "Zoti ynë, sikur të na kishe dërguar një të dërguar e të ndiqnim ajetet e Tua, para se të poshtëroheshim dhe të turpëroheshim!" (134) Thuaj (o Muhammed): "Secili (prej nesh) po pret, prandaj prisni... dhe do ta mësoni se kush janë njerëzit e rrugës së drejtë dhe se kush është udhëzuar (siç duhet)!" [Tā-Hā: 128-135]

Në fillim të këtij turneu Kur'ani famëlartë na tregon për dobësinë e mendjes së atyre që largohen nga përkujtimi i Zotit, për urtësinë e tyre të paktë, injorancën e tyre, për marrëzinë dhe paaftësinë e tyre për t'i marrë këshillat dhe mësimet nga burimi i tyre. Sikur atyre nuk u kishin ardhur informacionet për njerëzit e kaluar dhe për brezat e mëparshëm që kishin qenë para tyre dhe se si u shkatërruan popuj të tillë si Adi dhe Themudi: **"Sa i përket Themudit, ata u shkatërruan me tãgije** (një shpërthim dërrmues). **(5) Ndërsa Adi, ata u shkatërruan nga një erë e ftohtë, e dhunshme"** [El-Hākka: 5-6] Të gjitha këto, banorët e Mekës duket se nuk i kishin dëgjuar dhe sikur ata jetonin diku jashtë kësaj bote. Këta nuk kishin marrë mësim nga ata breza të mëparshëm që Allahu i kishte shkatërruar, megjithëse ecnin nëpër vendbanimet e atyre të shkatërruarve dhe kalonin nëpër shtëpitë e tyre kohëve të mëngjesit edhe të natës kur merrnin rrugën për tregti.

Dhe po të kishin qenë njerëz me mend e me logjikë të shëndoshë, do të kishin marrë mësim nga këto, do t'i kishin besuar Zotit të tyre dhe shenjave të Tij, nuk do ta kishin lënë në harresë përkujtimin e Tij

dhe nuk do ta kishin pritur këtë Përkujtim me sy të verbër, me veshë të shurdhër e me zemra të mbyllura.

Pastaj i Madhërishmi thotë: **“Dhe po të mos ishte një fjalë e thënë më përpara nga Zotit yt, (dënimi i tyre) do të ishte i pashmangshëm... por, ekziston një afat i caktuar (i dekretuar).”** [Tā-Hā: 129] Sa u përket këtyre mohuesve mekas, Zoti nuk shqetësohet për ta dhe ishte e mundur që Ai do t'i kishte goditur ata për shkak të përgënjeshtimit të tyre ndaj teje o Pejgamber, me atë që ka goditur ata para tyre, por ka paraprirë fjala e Zotit tënd që të mos i zhdukë ata nga faqja e dheut me ndonjë ndëshkim për sa kohë ti je në mesin e tyre dhe të mos i mundojë ata ndërkohë që ata kërkojnë falje nga Allahu. Kështu që Ai i shtyn ata për në një afat që Ai e ka caktuar vetë. Po të mos ishte ajo fjalë që kishte paraprirë nga Allahu i madhërishëm, ata do ta kishin merituar dënimin e Tij dhe rënien e së keqes mbi ta sepse njerëzit e tillë e meritojnë ndëshkim në mënyrë të paevitueshme.

Prandaj ata nuk duhet të mendojnë as të krijojnë iluzionin se Allahu i madhërishëm që nuk ua përshpejtoi atyre ndëshkimin - pavarësisht se e kërkuan disa herë – nuk do t'i ndëshkojë, sepse në të vërtetë ndëshkimi i Allahut do të bjerë mbi ta, por në kohën e caktuar nga vetë Ai.

“Prandaj, ti duro” [Tā-Hā: 130], o i Dërguar i Allahut, **“ndaj asaj që ata thonë”** [Tā-Hā: 130], nga fjalët e tyre të kota dhe të pavlera kur thonë se ti je poet, ose magjistar, ose i çmendur ose se u ke sjellë thjesht legjenda të të parëve (që janë tregime të pabaza), **“dhe lartësoje me falënderim dhe lavdërim Zotin tënd”** [Tā-Hā: 130] në të gjitha kohët: **“para lindjes së diellit dhe para perëndimit të tij! Edhe gjatë orëve të natës, ti lartësoje Atë edhe skajeve të ditës, që të jesh i kënaqur.”** [Tā-Hā: 130] Ky ajet sjell në kujtesë fjalët e të Madhërishmit kur thotë: **“Do të të japë ty Zoti yt dhe do të jesh i kënaqur!”** [Ed-Duhā: 5], prandaj ti o i Dërguar mos u merr me shpifjet e tyre dhe me ato që thonë, por mbushe kohën tënde, të gjithën, me madhërimin e Allahut, me falënderimin e Tij, me lavdërimin e Tij, sepse ti je një nga të Dërguarit në Rrugën e Drejtë, kështu që mos e vrit veten nga keqardhja për ta, nga hidhërimi që ata nuk të besojnë ty dhe që nuk e kanë kuptuar se ti je i Dërguari dhe Pejgamberi Ynë!

Pastaj i Madhërishmi i thotë Pejgamberit të Tij, pagja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të: **“Dhe mos i zgjat sytë e tu për tek ajo çfarë u kemi dhënë disave prej tyre - lule të jetës së kësaj bote - që t'i spro-**

vojmë ata në të! Dhe ajo që të jep Zoti yt është më e mirë dhe më e qëndrueshme.” [Tā-Hā: 131]

Fjalët e të Madhërishmit: **“Mos i zgjat sytë e tu...!”** [Tā-Hā: 131] përmbajnë një elokuencë që nuk fshihet, sepse në origjinë ‘zgjatja’ është një veprim që kryhet nga dora ose këmba dhe thuhet që ‘e zgjati dorën, e zgjati këmbën’ e të tjera të ngjashme. Kurse përdorimi i kësaj fjale për sytë, është për të penguar shikimin nga ajo që Allahu u ka dhënë atyre njerëzve dhe për të mos shprehur asnjë lloj pëlqimi apo admirimi për ato pasuri. Pra, Ai - i Plotfuqishmi - deshi të tregonte shëmtinë e këtij veprimi duke përdorur foljen ‘zgjat’, sikur shikimi me sy dhe admirimi i atyre mirësive që u ka dhënë atyre Allahu, bëhet si ‘zgjatja e dorës’ tek ata, gjë që është poshtëruese, të cilën nuk e durojnë dot njerëzit e ndershëm dhe fisnikë. Ai përmban gjithashtu një vezullim tjetër elokuent, që është ndalimi nga shikimi i gjatë në mirësitë ku ndodhen ata, gjë e cila mund të krijojë në zemrat e besimtarëve një lloj thyerjeje zemre kur shikojnë se si jobesimtarët gëzojnë ato lloje mirësie. Ky ajet, përveç sa u tha më sipër, sjell në kujtesë edhe ajetin e sures El-Hixhr: **“Mos i zgjat sytë e ty tek ato mirësi që Ne u kemi dhënë disave prej tyre (mosbesimtarëve), dhe mos u hidhëro për ta! Dhe sillu butësisht dhe mirë me besimtarët!”** [El-Hixhr: 88], sepse këta besimtarë e meritojnë më shumë interesimin tënd dhe kohën tënde. Grumbullimi i besimtarëve rreth teje të bën ty gjithmonë më të fortë dhe më të fuqishëm në përballjen me ata tallës dhe përqeshës. Fakti se Ne u kemi dhënë atyre mosbesimtarëve ato mirësi nuk është një tregues për pëlqimin Tonë ndaj tyre, apo për dashurinë Tonë për ta, apo për dhënien përparësi atyre ndaj njerëzve që besojnë, por ato mirësi janë një sprovë dhe testim për ta dhe për t’ua shtuar atyre edhe më shumë mundimin: **“që t’i sprovojmë ata në të”** [Tā-Hā: 131], që t’i sprovojmë dhe të ta zbulojmë ty, edhe atyre vetë, përfundimin e tyre të keq. Kur i Madhërishmi thotë: **“lule të jetës së kësaj bote”** [Tā-Hā: 131], këtu kemi edhe një tjetër gjurmë elokuence të lartë që tregon për kohën e shkurtër të shijimit të atyre mirësive, ku ato i ngjasojnë kohës kur lulëzojnë lulet dhe pemët, dhe ajo kohë është shumë e shkurtër, mbaron shpejt. Kurse rezultatet e kësaj sprove dhe testimi, ato janë të përvetshme, për të cilat ata do të japin llogari. E, furnizimi që të jep ty o Pejgamber, Zoti yt, është më i mirë dhe më i qëndrueshëm nga të gjitha kënaqësitë që gëzojnë ata mosbesimtarë. Ky ajet sjell në mendje gjithashtu fjalët e të

Madhërishmit kur thotë: **“Dhe sikur të mos ishte (frika) që njerëzit të bëheshin një bashkësi e vetme (mosbesimtarësh), Ne do të bënim - për ata që nuk besojnë në të Gjithëmëshirshmin - për shtëpitë e tyre, çati prej argjendi, edhe ashensorë, nëpër të cilët ata ngjiten.”** [Ez-Zuhruf: 33] Ndoshta në këtë ajet ekziston një paralajmërim për të mos i mbajtur sytë gjatë te mirësitë që Allahu u ka dhënë shumë prej atyre që i shoqërojnë Allahut të tjerë në adhurim, nga frika se kjo mund të çojë në një lloj admirimi për ta, për jetën e tyre dhe për gjendjen në të cilën ata ndodhen, gjë e cila mund t'i bëjë injorantët dhe ata të cilëve Allahu nuk u ka dhënë një shikim të mprehtë, të mendojnë se devijimi, mosbindja dhe përgënjeshtrimi janë nga mjetet e zhvillimit dhe të shtimit të të mirave të kësaj bote.

Pastaj i Madhërishmi thotë: **“Dhe urdhëroji familjen tënde për namaz, dhe duro me vendosmëri në këtë! Ne nuk të kërkojmë ty sigurim të jetesës! Ne ta sigurojmë ty jetesën, dhe përfundimi i mirë qëndron në frikën ndaj Allahut.”** [Tā-Hā: 132] Kjo është një detyrë tjetër nga Allahu i madhërishëm për të Dërguarin e Tij, pagja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të, për ta fortifikuar dhe mbrojtur atë dhe kjo detyrë e tij është t'i urdhërojë familjen e tij për namaz të përkushtuar, të durojë e të tregohet i vendosur në këtë sepse kjo do të çojë në forcimin dhe mbrojtjen e tij nga çfarëdolloj ndikimi negativ që mund të vijë nga njerëzit që pëlqejnë jetën e dynjasë. Sepse, nëse familja nuk janë njerëz të durueshëm dhe nuk e falin namazin dhe nuk janë të përkushtuar ndaj Allahut të madhërishëm, kjo do të thotë që peygamberi i dërguar – ose thirrësi - do të jetë i ekspozuar ndaj çarjeve qysh nga brenda shtëpisë së tij, sepse siç thotë i Madhërishmi: **“Vërtet, ju keni armiq në radhët e bashkëshortëve (dhe bashkëshorteve) tuaj dhe të bijve tuaj, prandaj ruhuni prej tyre!”** [Et-Tegābun: 14] Kështu që mbrojtja që muslimani i bën familjes së tij nga devijimi dhe nga shkapëputja e lidhjeve të saj me Allahun konsiderohet si një nga mënyrat më të rëndësishme të mbrojtjes së vetë atij nga devijimi. Më pas, pasi e paraprin përmendjen e namazit përpara furnizimit, i Madhërishmi thotë: **“Ne nuk të kërkojmë ty sigurim të jetesës!”** [Tā-Hā: 132], ashtu siç mbretërit dhe zotërinjtë u kërkojnë robërve të tyre: **“Ne ta sigurojmë ty jetesën”** [Tā-Hā: 132], dhe të japim çfarë të duhet të shpenzosh për vete dhe për familjen tënde, edhe për të tjerët. Dhe jo vetëm kaq, por: **“Përfundimi i mirë qëndron në frikën ndaj Allahut”** [Tā-Hā:

132], sepse përfundimin dhe rezultatin e mirë Ne do ta bëjmë për ata që janë ruajtur nga të këqijat në jetën e kësaj bote dhe që ishin të devotshëm dhe të sinqertë ndaj Allahut.

Pastaj i Madhërishmi thotë: **“Dhe ata thanë: “Pse nuk na sjell një shenjë nga Zoti i tij?”** [Tā-Hā: 132] dhe me këtë ata kërkonin shenja të prekshme, si nëntë shenjat e Musait, ose si ato që kishte sjellë Isai dhe të tjerë pejgamberë të Allahut, paqja qoftë mbi ata të gjithë! Siç pati edhe sugjerime nga ana e tyre që ata ia sugjeruan Pejgamberit tonë, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të: **“Dhe thanë: “Ne nuk do të të besojmë ty (o Muhammed), derisa të bësh që një burim uji të shpërthejë për ne nga toka... (90) ose, të kesh një kopsht hurmash dhe rrushi, e pastaj të bësh që lumenjtë të shpërthejnë përmes tyre... (91) ... ose, ta bësh qiellin të bjerë copa mbi ne, siç ke thënë, ose t'i sjellësh Allahun dhe engjëjt këtu përpara nesh! (92) Ose, të kesh një shtëpi prej stolish ari, ose të ngjitesh në qiell... Dhe ne nuk do t'i besojmë ngjitjes tënde, derisa të na zbresësh një libër që ta lexojmë!”** [El-Isrā: 90-93] Politeistët i kishin përsëritur herë pas here këto sugjerime dhe kishin kërkuar shenja-mrekulli të prekshme, kështu që Allahu e urdhëroi të Dërguarin e Tij, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të, t'u përgjigjet kështu: **“Thuaj: “I lavdëruar qofsh Zoti im! A jam unë gjë tjetër përveçse një njeri dhe i Dërguar (i Allahut)?!”** [El-Isrā: 93] Dhe i Larti thotë: **“A nuk u mjafton atyre që Ne ta kemi zbritur ty Librin që u lexohet atyre?! Vërtet, në këtë ka mëshirë dhe përkujtim për një popull që beson!”** [El-Ankebūt: 51] Nëse ata kërkojnë një argument për vërtetësinë tënde dhe një provë për pejgamberinë tënde, përse nuk u mjafton atyre fakti që Ne të kemi zbritur ty Librin që u lexohet atyre dhe në të cilin ka me mijëra ajete-shenja mrekullie?

Atyre tashmë u kanë ardhur shenja, prova dhe përgëzime, të cilat ua kanë sjellë pejgamberët para teje: **“Vërtet, ai është përmendur në shkrimet e të parëve! Vallë, a nuk është një provë për ta (mekasit) që atë (Muhammedin) e njohin dijetarët e bijve të Izraelit?!”** [Esh-Shu'arā: 196-197] Ose ajeti që thotë: **“A nuk u ka ardhur atyre (në këtë Kur'an) sqarimi se çfarë kishte në shkrimet e mëparshme?!”** [Tā-Hā: 133], si në shkrimet e Ibrahimit dhe të Musait: **“Vërtet, kjo është në shkrimet e mëparshme. (18) Në shkrimet e Ibrahimit dhe të Musait.”** [El-A'lā: 18-19]

Pastaj i Madhërishmi thotë: **“Dhe sikur t'i kishim shkatërruar ata me një ndëshkim para tij”** [Tā-Hā: 134], pra, para se të dërgonim ty o Muhammed tek ata dhe para se ty të të zbritet ky Kur'an: **“ata do të kishin thënë: “Zoti ynë, sikur të na kishe dërguar një të dërguar, e të ndiqnim ajetet e Tua, para se të poshtëroheshim... !”** [Tā-Hā: 134], me politeizëm, në jetën e kësaj bote, **“dhe të turpëroheshim!”** [Tā-Hā: 134], duke hyrë në zjarr, në ahiret. Por, kur atyre u erdhi një i dërguar nga vetë gjiri i tyre, ata nuk besuan ashtu siç nuk besuan ata keqbërësit para tyre. Fjalët e të Madhërishmit: **“para se të poshtëroheshim dhe të turpëroheshim!”** [Tā-Hā: 134], thërrasin për fjalët e të Madhërishmit që thotë: **“Kjo për ta është turpërim në jetën e kësaj bote dhe ata në ahiret i pret një mundim i madh.”** [El-Māide: 33], si edhe fjalët e Tij: **“Zoti ynë, vërtet, atë që Ti e fut në zjarr, vërtet e ke turpëruar!”** [Ālu Imrān: 192]

Pastaj i Madhërishmi thotë: **“Thuaj (o Muhammed): “Secili (prej nesh) po pret, prandaj prisni...!”** [Tā-Hā: 135] Pra, ne presim që Allahu ta zbatojë premtimin e Tij, edhe ju prisni gjithashtu! Ky ajet thërret për fjalët e të Lartit që thotë: **“Thuaj: “A prisni për ne gjë tjetër, përveçse njërës prej dy të mirave (fitores ose martirizimit)? Ndërsa ne po presim që Allahu t'ju godasë ju me një dënim nga ana e Tij, ose me duart tona. Prandaj, prisni, se edhe ne po presim me ju!”** [Et-Tevbe: 52], ose: **“Apo thonë se është poet dhe presim që atë ta marrë vdekja?! (30) Thuaj: “Prisni, sepse edhe unë jam duke pritur me ju!”** [Et-Tūr: 30-31] **“(Hipokritët do t'u thërrasin besimtarëve)“A nuk ishim edhe ne me ju?”**. Këta do të thonë: **“Po, por ju e çuat veten në tundim, pritët (që besimtarëve t'u ndodhin fatkeqësi), dyshuat... dhe dëshirat ju mashtruan, derisa erdhi urdhri i Allahut... dhe mashtruesi (djalli) ju mashtroi juve në lidhje me Allahun.”** [El-Hadīd: 14]

“dhe do ta mësoni se kush janë njerëzit e rrugës së drejtë dhe se kush është udhëzuar (siç duhet)!” [Tā-Hā: 135] Dhe me këto fjalë mbyllet surja Tā-Hā dhe ky ajet përbën një hyrje të këndshme për surren vijuese, suren El-Enbijā', e cila fillon me fjalët e të Lartit: **“U është afruar njerëzve koha për të dhënë llogari...”** [El- Enbijā: 1] Atje, në kohën kur njerëzit do të mblidhen dhe do të japin llogari, pas ringjalljes, atje do ta mësojnë ata që kanë bërë të këqija dhe padrejtësi se çfarë kthese do të marrin... edhe njerëzit e mirë dhe të ruajtur nga të këqijat

do ta mësojnë se cili është përfundimi i devotshmërisë ndaj Allahut dhe i ruajtjes nga të këqijat.

Surja El-Enbijā'

Zbritja: Kjo sure është mekase dhe për këtë nuk ka asnjë kundërshtim mes dijetarëve.

Numri i ajeteve të saj është: njëqind e dymbëdhjetë ajete.

Numri i fjalëve të saj është: një mijë e njëqind e gjashtëdhjetë e tetë fjalë.

Numri i shkronjave të saj është: katër mijë e tetëqind e shtatëdhjetë shkronja.

Emërtimi i saj: Ka vetëm një emërtim dhe ai është surja El-Enbijā'.

Në këtë sure përmendet një numër i madh pejgamberësh, duke sjellë gjithashtu në mënyrë të përmbledhur qëndrimin që popujt e tyre mbajtën ndaj asaj në të cilën këta pejgamberë i ftuan.

Lidhja që kjo sure ka me atë çfarë gjendet para saj

Lidhja e saj me suren Tā-Hā që ka ardhur para saj është se surja Tā-Hā është njëra nga suret e para të zbritura në Mekë dhe u zbrit ndërkohë që muslimanët kishin emigruar në Abisini për të shmangur persekutimin e kurejshitëve ndaj tyre. Pak pas zbritjes së kësaj sureje Islamin e pranoi Hamzai, xhaxhai i Pejgamberit, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të, pastaj Omeri r.a.. Të dy këta ishin personalitete me emër në komunitetin mekas. Thonë se periudha mes pranimit të Islamit nga Hamzai dhe nga Omeri ishte vetëm tri ditë. Hyrja në Islam e Omerit shoqërohet me rastin kur atij iu dha mundësia të lexonte një pjesë të sures Tā-Hā, që e mori nga dora e motrës së tij, Fatimes. Kjo sure gjithashtu u përcoll edhe te muslimanët që kishin emigruar në Abisini, të cilët sapo ishin stabilizuar atje, pranë Nexhashiut. Kjo sure i përmbante të dyja: edhe përgëzimet për fitoret e muslimanëve, edhe lajmin e mirë për përfundimin e përndjekjes ndaj tyre nga ana e mushrikeve-politeistëve... ose për afrimin e përfundimit të kësaj përndjekjeje.

Surja Tā-Hā fillon me lajmin e mirë se Zoti nuk ia zbriti Kur'anin të Dërguarit të Tij që ta mundonte... dhe pastaj përfundon duke theksuar se politeistët i kishin kthyer në joefektive të gjitha kapacitetet e të kuptuarit të tyre mendor dhe nuk kishte mbetur gjë tjetër vetëm se t'u jepej paralajmërimi i prerë: **“Thuaju (o Muhammed): Secili prej nesh**

është duke pritur, prandaj prisni... dhe do ta merrni vesh se kush janë ata të rrugës së drejtë dhe kush janë ata që janë udhëzuar siç duhet!" [Tā-Hā, 135] Ftesa "për të pritur", e thënë në këtë mënyrë, konsiderohet një nga llojet më të ashpra të paralajmërimit me kërcënm. Këtu, thirrësi në rrugën e drejtë është më se i bindur për të drejtën dhe udhëzimin në të cilin gjendet, ndërkohë që i ka shpalosur të gjitha argumentet bindëse para atyre që i ka thirrur, por këta të fundit nuk e pranuan asnjë nga këto argumente. Kështu që, nuk mbetet tjetër vetëm se t'u deklarojë atyre se refuzimi dhe mosbesimi që ata shprehin nuk ka kurim tjetër por vetëm pritjen dhe vëzhgimin dhe koha do ta zbulojë para tyre se në çfarë humbjeje dhe mendjelehtësie kishin qenë kur nuk pranonin ta ndiqnin udhëzimin me të cilin ishte udhëzuar Pejgamberi, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të, bashkë me ata që i besuan atij. Dhe vërtet Allahu i madhërishëm ua zbuloi këtë të vërtetë atyre nëpërmjet fitoreve të njëpasnjëshme që erdhën pas zbritjes së sures Tā-Hā. Pasi romakët i mundën persianët në raundin e dytë, siç paralajmërohet në fillim të sures Er-Rrūm, shqetësimi më i madh tashmë u bë frika nga ajo fuqi të cilën po e paralajmëronte përhapja e Islamit. Kjo gjë i bëri romakët ta kishin frikë atë fuqi që po formohej dhe të bënë njëmijë llogari për të. Mes arabëve u bë e ditur se romakët kishin filluar t'i kenë frikë të Dërguarin e Allahut - paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të - dhe muslimanët që e ndiqnin atë... ndërkohë që më parë ata nuk merrnin askënd në konsideratë përveç persianëve dhe fuqisë së tyre.

Në vitin e tethtë pas ardhjes së Pejgamberit të Zotit, muslimanët emigruan në Abisini. Ky akt përfaqësonte fillimin e rrëzimit të ëndrrave të kurejshëve për të mundur Kur'anin, të Dërguarin dhe besimtarët. Me anë të këtij emigrimi thirrja islame u përhap jashtë kufijve të Gadi-shullit Arabik. Pastaj, pas dy besëlidhjeve (besëlidhjes së vogël të Akabesë dhe besëlidhjes së madhe të Akabesë), erdhi migrimi në Medinë. Fitoret peygamberike dhe islame nuk ndaluan, derisa njerëzit filluan të hynin turma-turma në fenë e Allahut. Allahu e plotësoi fenë e Tij, e plotësoi mirësinë e Tij ndaj njerëzve dhe miratoi Islamit si një fe të përgjithshme gjithëpërfshirëse, në rang botëror, nëpërmjet së cilës të udhëzohej i gjithë njerëzimi mbarë. Me ardhjen e kësaj feje u lumturua i gjithë njerëzimi.

Konteksti në fundin e sures Tā-Hā na transferon për në fillimin e sures El-Enbijā', dhe i shkund kundërshtarët në mënyrë të ashpër... Nuk i lë ata të qëndrojnë në gjendjen e pritjes, në të cilën i fton në përfundimet e sures Tā-Hā, por u deklaroi atyre gjendjen e gabuar të mentalitetit të tyre... dhe se "orës" së tyre i është afuar afati, ndërkohë që ata nuk kanë bërë asgjë si përgatitje për takimin me të. Përkundrazi, ata vazhdojnë të qëndrojnë të shkujdesur ndaj përkujtimit të saj dhe përgatitjes për të. Por, kur të vijë ajo "orë", atëherë ata do ta dinë qartë se kush është i mjeri dhe kush i lumturi. Mundësinë për meditim dhe përsiatje që ua dha gjendja e pritjes në të cilën u ftuan në Kur'an, e humbën për shkak të vrazhdësisë që kishin dhe moslogjikimit të tyre. Këto cilësi të tyre nuk i lejuan ata të arrinin te besimi në Mesazhin që u erdhi dhe në atë ku ata ftoheshin. Prandaj, le të prisnin ditën në të cilën, gjithë çfarë ata u paralajmëruan me to, do të bëhej një e 'vërtetë bindëse', pasi të ishin arritur dy fazat: së pari, faza e diturisë së sigurt, dhe në fund, faza e së vërtetës së sigurt.

Thënia e të Lartmadhërishmit: **"Është afuar për njerëzit koha për të dhënë llogari, ndërkohë që ata, të pavëmendshëm, vazhdojnë të qëndrojnë me kurrizin kthyer (ndaj së vërtetës). (1) Sa herë që atyre u vjen nga Zoti i tyre ndonjë paralajmërim i ri, ata e dëgjojnë atë duke lozur (duke mos i vënë rëndësi)"** [El-Enbijā': 1-2], e bën këtë paragraf të shkurtër të ngarkuar me të gjitha pamjet e skenave të Ditës së Kiametit, sepse llogaria këtu nuk është vetëm një listë në të cilën zbulohen veprat e mira dhe të këqijat, mëkatet dhe bindjet, por është një gjë tjetër e madhe, në të cilën mund ta imagjinosh që **"T'u vijë Allahu në hijësi resh, bashkë me engjëjt, dhe çështja të kryhet... e tek Allahu kthehen të gjitha çështjet"** [El-Bekare: 210]. Kur imagjinon skenën e llogaridhënies, mund të sjellësh nëpër mend të gjitha skenat dhe tmerret e Ditës së Ringjalljes, të cilat bëjnë që: **"... çdo nënë gjidhënëse shpërqendrohet nga çfarë po ushqente me gjë... dhe çdo shtatzënë e hedh barrën e saj... dhe i shikon njerëzit të dehur, ndonëse nuk janë të dehur..."** [El-Haxh: 2] Qielli plasat dhe çahet... planetët shpërnda-hen... malet hidhen në erë dhe bëhen si lesh i shprishur... detet vërshojnë dhe kthehen në zjarre flakëruese... dhe kështu mund të vazhdosh të sjellësh nëpër mend e të grumbullosh para syve të gjitha ato imazhe të tmerrshme, të frikshme e të llahtarshme. Si do ta përballojnë ata të pavëmendshëm gjithë këtë që pritet të ndodhë? Ata qëndrojnë përballë

mesazheve të Kur'anit me shpërfillje, shkujdesje dhe me një arrogancë absurde sepse nuk arsyetojnë, nuk dinë, nuk mendojnë, nuk reflektojnë, nuk përkujtojnë dhe as meditojnë.

Zhvendosja nga fundi i sures Tā-Hā në fillimin e sures El-Enbija' përfaqëson mrekullinë e "harmonisë dhe lidhshmërisë kur'anore", prandaj: **"Bekuar qoftë Ai, i Cili ia zbriti Furkanin (Diferencuesin mes së mirës dhe së keqes) robit të Tij, që të jetë paralajmërues për botët!"** [El-Furkân: 1]

Shtylla kryesore e kësaj sureje

Shtylla kryesore e kësaj sureje është të kujtuarit e Zotit, në të gjitha kuptimet e tij, kuptime të cilat do t'i sqarojmë në vazhdim, dhe më pas do të shpjegojmë se cili është përfundimi i dy grupeve – i atyre që i përgjigjen pozitivisht thirrjes së peygamberëve dhe atyre që e refuzojnë atë – përfundim të cilin surja e thotë qartë dhe prerë nëpërmjet fjalëve të të Lartmadhërishmit: **"Ne e kemi shkruar në Zebur (në librin e dhënë Davudit, a.s), pas Dhikrit (Tevratit), se tokën do ta trashëgojnë robërit e Mi të mirë."** [El-Enbijā': 105]

Allahu i madhërishëm është gjyqtari i drejtë mes peygamberëve dhe popujve ku ata janë dërguar. Ai i Madhërishmi do të gjykojë mes tyre dhe do ta sqarojë argumentin e kotë, të përçartë e të përsëritur të nxjerrë nga kundërshtuesit e peygamberëve kur thonin se "peygamberët ishin thjesht njerëz".

Dhe nëse të Dërguarit dhe njerëzit e devotshëm - të cilët iu përgjigjen pozitivisht thirrjes së Zotit - do ta trashëgojnë tokën në këtë botë, edhe Xhennetin në botën tjetër, në anën tjetër, armiqtë e këtyre dhe ata që talleshin me ta, së bashku me zotat e tyre që i adhuronin përveç Allahut, do të trashëgojnë zjarrin. I Lartmadhërishmi thotë: **"Vërtet, ju edhe çfarë adhuroni përveç Zotit, jeni dru për zjarrin e xhehenemit... ju, për në të do të vini (për të hyrë)." [El-Enbijā': 98]**

Pjesa e parë

سورة الأنبياء

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

اَقْتَرَبَ لِلنَّاسِ حِسَابُهُمْ وَهُمْ فِي غَفْلَةٍ مُّعْرِضُونَ ﴿١﴾ مَا يَأْتِيهِمْ مِّن ذِكْرِ مِّن رَّبِّهِمْ مُّحَدَّثٍ إِلَّا اسْتَمَعُوهُ وَهُمْ يَلْعَبُونَ ﴿٢﴾ لَاهِيَةً قُلُوبُهُمْ ۚ وَأَسْرُوا النَّجْوَى الَّذِينَ ظَلَمُوا هَلْ هَذَا إِلَّا بَشَرٌ مِّثْلُكُمْ ۖ أَفَتَأْتُونَ السَّحَرَ وَأَنْتُمْ تَبْصُرُونَ ﴿٣﴾ قَالَ رَبِّي يَعْلَمُ الْقَوْلَ فِي السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ ۚ وَهُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ ﴿٤﴾ بَلْ قَالُوا أَضْغَاثُ أَحْلَامٍ بَلِ افْتَرَاهُ بَلْ هُوَ شَاعِرٌ فَلْيَأْتِنَا بِآيَةٍ كَمَا أُرْسِلَ الْأَوَّلُونَ ﴿٥﴾ مَا آمَنَتْ قَبْلَهُمْ مِّن قَرْيَةٍ أَهْلَكْنَاهَا ۚ أَفَهُمْ يُؤْمِنُونَ ﴿٦﴾ وَمَا أَرْسَلْنَا قَبْلَكَ إِلَّا رَجُلًا نُوحِي إِلَيْهِ ۚ فَاسْأَلُوا أَهْلَ الذِّكْرِ إِنْ كُنْتُمْ لَا تَعْلَمُونَ ﴿٧﴾ وَمَا جَعَلْنَاهُمْ جَسَدًا لَا يَأْكُلُونَ الطَّعَامَ وَمَا كَانُوا خَالِدِينَ ﴿٨﴾ ثُمَّ صَدَقْنَاهُمُ الْوَعْدَ فَأَنْجَيْنَاهُمْ وَمَنْ نَّشَاءُ وَأَهْلَكْنَا الْمُسْرِفِينَ ﴿٩﴾ لَقَدْ أَنْزَلْنَا إِلَيْكُمْ كِتَابًا فِيهِ ذِكْرُكُمْ ۖ أَفَلَا تَعْقِلُونَ ﴿١٠﴾

“Është afruar për njerëzit koha për të dhënë llogari, ndërkohë që ata, të pavëmendshëm, vazhdojnë të qëndrojnë me kurrizin kthyer (ndaj së vërtetës). (1) Sa herë që atyre u vjen nga Zoti i tyre ndonjë paralajmërim i ri, ata e dëgjojnë atë duke lozur (duke mos i vënë rëndësi). (2) ... Me zemrat të hutuara ... E ata që bëjnë keq, bisedojnë në sekret e thonë: “A është ky (Pejgamberi) diçka tjetër, përveçse një qenie njerëzore si ju?! Vallë, a do të shkoni ju pas magjisë (së tij), kur e shikoni me sytë tuaj (se është magji)?! (3). (I Dërguari) Tha: “Zoti im e di çdo thënie (që thuhet) në qiell dhe në tokë... dhe Ai dëgjon gjithçka dhe është i gjithëdijshëm.” (4) Madje, ata thanë që: “(Shpallja nuk është gjë tjetër veçse) Një tubë ëndrrash të përziera... madje, është ai që e ka trilluar atë... jo por, ai është poet. Por, le të na sjellë një shenjë (mrekulli), ashtu siç u dërguan (të dërguarit) të mëparshmit (me mrekulli)!” (5) Asnjë vendbanim nga ata që i kemi shkatërruar, nuk besoi (në mrekullitë që u dhamë pejgamberëve të mëparshëm)... E mos vallë, këta do të besojnë?! (6) Edhe para teje (o Muhammed), Ne nuk kemi dërguar tjetër, por vetëm njerëz, të cilëve u shpallnim (fjalët Tona)... prandaj, pyetni njerëzit e shkrimeve (të mëparshme), nëse ju nuk dini! (7) Dhe Ne nuk i kemi bërë ata (të dërguarit Tanë) trupa që nuk hanë ushqim, as nuk kanë qenë të përjetshëm (në tokë). (8) Pastaj, Ne ua përmbushëm premtimin, dhe i shpëtuam ata, edhe kë të donim tjetër... dhe i shkatërruam

shpërdoruesit (që i kaluan kufijtë dhe i shpërdoruan paralajmërimet që u erdhën). (9) Ne kemi zbritur te ju (o njerëz të Arabisë) një Libër në të cilin gjendet dhikri - fama dhe nderimi juaj (mes njerëzve të mbarë botës). A nuk logjikoni?!'' (10) [El-Enbijā': 1- 10]

Këto dhjetë ajete trajtuan gjendjen psikologjike dhe mendore me të cilën i presin jobesimtarët dhe politeistët mesazhet e të dërguarve dhe thirrjet e tyre. Ata i presin ato me shmangie dhe kundërshtim, dhe duke qenë të preokupuar e të zënë me lojëra dhe zbavitje. Ata e bëjnë këtë qoftë duke e akuzuar Shpalljen sikur është diçka e pavërtetë, madje duke thënë se falli, magjia, ëndrrat e përziera dhe poezia janë e njëjta gjë me të... ose duke u treguar mendjemëdhenj ndaj të dërguarve, të cilët sipas tyre ishin thjesht njerëz që hanin e pinin si gjithë të tjerët, shkonin në tregje e vdisnin si të gjithë ata. Kur'ani famëlartë u përgjigjet thënieve të tyre duke treguar për rezultatet e punës së tyre, rezultate të cilat ata i neglizhojnë dhe nuk i mendojnë, sepse çdo gjë që ata të dërguar ia premtuan popullit të tyre, apo me të cilën i kërcënuan ata, këta mohues e shikojnë se ndodh pikërisht ashtu siç paralajmëruan këta të dërguar: **"Pastaj, Ne ua përmbushëm premtimin dhe i shpëtuam ata, edhe kë të donim tjetër... dhe i shkatërruam shpërdoruesit."** [El-Enbijā': 9]

Surja fillon me këtë njoftim të rrezikshëm, të cilin vetëm i pavëmendshmi, të cilit i janë bërë jofunksionale të gjitha kapacitetet e vetëdijes së tij, e pret në mënyrën me të cilën ata mendjelehtë që nuk kuptojnë, dëgjojnë, as shikojnë, e presin. Ata janë më të këqijtë që ka njohur toka dhe më të këqijtë që kanë ecur e që vazhdojnë të ecin mbi të.

"Është afruar për njerëzit koha për të dhënë llogari, ndërkohë që ata, të pavëmendshëm, vazhdojnë të qëndrojnë me kurrizin kthyer (ndaj së vërtetës). Sa herë që atyre u vjen nga Zoti i tyre ndonjë paralajmërim i ri, ata e dëgjojnë atë duke lozur (duke mos i vënë rëndësi). (2) ... Me zemrat të hutuara ... E ata që bëjnë keq, bisedojnë në sekret, e thonë: "A është ky (pejgamberi) diçka tjetër, përveçse një qenie njerëzore si ju?! Vallë, a do të shkonin ju pas magjisë (së tij), kur e shikoni me sytë tuaj (se është magji)?! (3)" [El-Enbijā': 1-3]

Kjo deklaratë zotëron një fuqi edhe energji vepruese të cilës nuk i rezistohet. Koha për të dhënë llogari është afruar... dhe sikur ajo kohë do të jetë sot ose nesër, madje sikur do të ndodhë në mëngjes, ose në

mbrëmje, ose ndoshta ndërsa ata janë duke pushuar. Kjo thirrje e bën njeriun me mend të mendojë për veten e tij dhe për gjithçka që e rrethon, që të sigurohet nëse është akoma gjallë apo jo, apo ka vdekur... apo është gati duke vdekur. Kjo deklaratë sjell nëpër mend të gjitha skenat e saj dite, të cilën e përmendëm më parë, për t'i shtuar asaj "energjinë e ligjëratës kur'anore dhe efektet e saj" në shpirtrat dhe në mendjet e atyre që e dëgjojnë. Kjo deklaratë tronditëse, drithëruese – me të cilën fillon surja – ngjason me fjalët e të Lartmadhërishmit kur thotë: **"Kiameti është afruar dhe hëna është çarë (në dysh). (1) E megjithatë, nëse ata shohin ndonjë shenjë (mrekulli), ata largohen dhe thonë: "Kjo është në vazhden e magjive të tij!" (2) Ata përgënjeshtrojnë (të vërtetën) dhe ndoqën dëshirat dhe tekcat e tyre, ndërkohë që çdo gjë ka një fund ku zë vend. (3) Dhe atyre tashmë u kanë ardhur informacione (nga popujt e mëparshëm), në të cilat ka parandalim (frikësim nga pasojat). 5. (Kjo që u ka ardhur atyre është) Një urtësi e përsosur... por, çfarë dobie kanë paralajmërimet (për ata që ua kthejnë shpinën atyre)?! (6) Prandaj, largohu nga ata (o pejgamber), deri ditën kur lajmëtari thërret në diçka të tmerrshme (të panjohur më parë)."** [El-Kamer: 1-6]

Kur Ai - lartësuar qoftë – thotë "për njerëzit", në këtë ajet: **"Është afruar për njerëzit koha për të dhënë llogari, ndërkohë që ata, të pavëmendshëm, vazhdojnë të qëndrojnë me kurrizin kthyer (ndaj së vërtetës)"** [El-Enbijā': 1], nuk thotë "kundër njerëzve" sepse llogaria që bën Llogaritësi më i shpejtë ndër të gjithë - lartësuar qoftë Ai – do të jetë e drejtë: **"Dhe kush punon një mirësi sa grimca, do ta shohë atë (7) Edhe kush punon një të keqe, sa grimca, do ta shohë atë (Ditën e Llogarisë)."** [Ez-Zelzele: 7-8] I Lartmadhërishmi do të shpërblejë për një të mirë me dhjetëfishin e saj deri në shtatëqindfishin e saj... kurse për një të keqe njeriu nuk do të ngarkohet veçse me një të keqe si ajo. Cila llogaritje është më e mëshirshme dhe më e dhembshur së kjo llogaritje? Kjo përlllogaritje e largon çdo ndjenjë frike nga padrejtësia dhe shtypja dhe është aq e saktë, saqë nëse njeriu do t'ia bënte vetë llogarinë vetes, nuk do të mund të arrinte në ato rezultate në të cilat e solli Krijuesi. Atje njeriut do t'i thuhet: **"Lexoje librin tënd! Vetja jote të mjafton sot ty si llogaritar kundër teje!"** [El-Isrā': 14] Dhe atëkohë, ata do të thonë: **"Të mjerët ne! Çfarë është ky libër që nuk paska lënë (vepër) të vogël as të madhe pa e shënuar!"**...Dhe aty ata do ta gjejnë

të shënuar gjithçka që kanë punuar. E Zoti jot nuk i bën padrejtësi askujt.” [El-Kehf: 49], prandaj është e saktë të thuhet “për njerëzit”, jo “kundër njerëzve”.

“... ndërkohë që ata, të pavëmendshëm, vazhdojnë të qëndrojnë me kurrizin kthyer (ndaj së vërtetës).” [El-Enbijā': 1] Pavëmendshmëria është një lloj harrese që e kaplon njeriun për shkak të nivelit të ulët të mbrojtjes që ai i kushton vetes dhe për shkak të vigjilencës së tij të ulët²³⁹, siç thotë i Lartmadhërishmi: **“Ti ishe i pavëmendshëm ndaj kësaj...”** [Kāf: 22] Pavëmendshmëria e idhujtarëve dhe mohuesve e të tjerë si ata, ndaj thirrjes së peygamberëve dhe të dërguarve, është një pavëmendshmëri e qëllimshme, që përmban kuptimin e shmangies me qëllim nga përkujtimi i Zotit dhe të mbajturit e një qëndrimi mendjemadhësie dhe përgënjeshtrimi ndaj thirrjes së të dërguarve. Për këtë arsye i Lartmadhërishmi ka thënë për disa nga ata: **“Dhe mos iu bind atij që ia kemi mbyllur zemrën ndaj përkujtimit Tonë...!”** [El-Kehf: 28] Ndërkohë që ka njerëz të tjerë, që: **“(Zoti) Ka shkruar në zemrat e tyre besimin dhe i ka mbështetur ata me fuqi prej Tij”** [El-Muxhādele: 22], dhe besimi për këta është kthyer në një aparat paralajmërimi, i cili i hap zemrat e tyre për të vërtetën dhe i mbyll ndaj së kotës dhe së pavërtetës... E nëse do të donte Zoti, do t'i linte ato në një gjendje pavëmendshmërie dhe do ta çaktivizonte “aparatin e paralajmërimit” në to, kështu që kur ata të thirreshin prej të dërguarve, ata nuk do të dëgjonin, por edhe po të dëgjonin, nuk do të përgjigjeshin pozitivisht. Në shumë raste pavëmendshmëria mund të jetë edhe për shkak se atyre njerëzve nuk u ka ardhur asnjë paralajmërim: **“... Nuk janë paralajmëruar baballarët e tyre, kështu që ata janë të pavëmendshëm.”** [Jā-Sîn: 6].

Pavëmendshmërinë mund ta zgjedhë vetë personi i pavëmendshëm, me qëllim që të heqë nga mendja e tij - e cila ka gjetur rehati në kotësi - lodhjen dhe stresin e të menduarit rreth së vërtetës (që i kërkohet të mendojë rreth saj) e të thellohet në të. Ata nuk donin t'i zinin mendjen dhe zemrat e tyre me këtë përkujtesë të re, të cilën ua solli ky i Dërguar, që është Vula e Profetëve dhe të Dërguarve.

“Sa herë që atyre u vjen nga Zoti i tyre ndonjë paralajmërim i ri, ata e dëgjojnë atë duke lozur (duke mos i vënë rëndësi).” [El-Enbijā':

²³⁹ Er-Ragib El-Isfahani, *Mufradāt El-Fādh El-Kur'ān*, referencë e mëparshme, fq. 609.

2] Ky është qëndrimi i tyre ndaj Mesazhit që u erdhi dhe ky ishte qëndrimi edhe i mohuesve më përpara ndaj mesazheve që sollën të dërguarit tek ata... Ata nuk e dëgjojnë atë Mesazh me heshtje, me kureshtje e respekt, e me vigjilencën që e kërkon situata, por – nëse dëgjojnë ndopak – e dëgjojnë si duke lozur. “Loja” është një veprim njerëzor, dhe është dy llojesh: një lloj loje të cilën njeriu e bën me një qëllim dhe synim të caktuar në veten e tij, nëpërmjet së cilës dëshiron të arrijë diçka... siç ekziston edhe një lloj tjetër loje, pas së cilës personi që e praktikon nuk ka ndonjë qëllim, por thjesht kërkon të vrasë e të kalojë kohën nëpërmjet saj, dhe kjo lloj loje praktikohet nga njeriu joserioz dhe i padrejtë: **“Dhe kjo jetë e kësaj dynjaje nuk është tjetër por vetëm dëfrim dhe lojë.”** [El-Ankebūt: 64]

“Kujtesë” do të thotë ajo energji apo gjendje që i mundëson njeriut të ruajë atë që ka marrë nga dituria. “Memorizim” quhet përvetësimi i diturisë, kurse “kujtesë” quhet aftësia për ta rikujtuar dhe ripërmendur atë dituri me fjalë ose me zemër. Për këtë arsye është thënë “dhikri - përkujtimi” është dy llojesh: përkujtimi me zemër dhe përkujtimi me gjuhë.

Kur fjala “dhikr-përkujtim” thuhet në Kur’anin famëlartë, kuptimi i saj është në varësi të kontekstit që ka ardhur. Për shembull, fjala e të Lartmadhërishmit: **“Ne kemi zbritur te ju (o njerëz të Arabisë) një Libër në të cilin gjendet dhikri - fama dhe nderimi juaj** (mes njerëzve të mbarë botës). **A nuk logjikoni?!”** [El-Enbijā’: 10], këtu “dhikri” është përkujtim që ka kuptimin e nderimit dhe lartësimit, i cili bëhet me gjuhë (dmth. këta arabë, ndjekës të Pejgamberit, do të përmenden për mirë në mesin e njerëzve).

Kurse fjalët e të Lartmadhërishmit:

“Dhe ky është një “dhikr-përkujtim” i bekuar, që Ne e kemi zbritur...” [El-Enbijā’: 50]

“Ky është dhikri - përkujtimi për ata që janë me mua dhe përkujtimi i atyre para meje...” [El-Enbijā’: 24]

“Sād. Betohem për Kur’anin që mbart dhikr - përkujtim!” [Sād: 1]

“A iu zbrit atij dhikri - përkujtimi (duke u nderuar vetëm ai me këtë) në mesin tonë?!” [Sād: 8],

në të gjitha këto ajete të mësipërme, me fjalën dhikr-përkujtim është për qëllim Kur’ani i lavdishëm.

Kurse në fjalët e të Lartmadhërishmit që thotë: “Prandaj, pyesni njerëzit e dhikrit - përkujtimit, nëse nuk dini!” [En-Nahl: 43], këtu bëhet fjalë për Librat e shenjtë të mëparshëm.

Në fjalët e të Lartmadhërishmit: **“Zoti ka zbritur te ju një dhikr - përkujtim (10) një të Dërguar që ju lexon juve shenjat e qarta të Zotit...”** [Et-Talāk: 10-11]²⁴⁰, këtu dhikri nënkupton Kur'anin famëlartë, dhe në këto dy ajete kemi një kombinim të mrekullueshëm mes Kur'anit dhe të Dërguarit që e mbart atë dhikr për t'ua lexuar atë njerëzve, për t'ua mësuar atyre ajetet e tij dhe për t'i nxjerrë ata me të nga errësitat në dritë. Përmendja e Kur'anit dhe e të Dërguarit në këtë mënyrë është një përgjigje vendimtare ndaj atyre që pretendojnë se janë kur'anorë dhe që e lartësojnë Kur'anin, por që e zbresin vlerën e misionit të Pejgamberit, paqja dhe mëshira e Zotit qofshin mbi të, në nivele të ulëta, sikur ai të mos ishte i nevojshëm! Por, lidhja e këtyre dy ajeteve në këtë mënyrë e bën përkujtimin dhe mbartësin e tij te njerëzimi sikur të ishin një gjë e vetme, që nuk ndahet. Prandaj, Kur'ani “që mbart përkujtim”, ka nevojë patjetër për një “marrës”, të cilin Zoti i lartmadhërishëm e zgjedh ta marrë prej Tij – madhëruar qoftë Ai – për t'ua përcjellë atë krijesave të Tij, e t'ua lexojë atë atyre. I Dërguari nuk mund të jetë i Dërguar pa “përkujtimin”, të cilin ia shpall Allahu i lartmadhërishëm. Kështu që, mes tyre nuk ka çarje as shkëputje.

Në fjalët e të Madhërishmit: **“Sa herë që atyre u vjen nga Zoti i tyre ndonjë paralajmërim i ri, ata e dëgjojnë atë duke lozur (duke mos i vënë rëndësi)”** [El-Enbijā': 2], fjala “i ri” nuk nënkupton sjelljen në ekzistencë të një gjëje të re pasi më parë nuk ekzistonte (siç e përkufizojnë filozofët), por me të është për qëllim “gjithë çfarë është afër në kohë me dëgjuesin”. Pra, kjo sikur nënkupton që, dëgjuesi është disi i arsyetuar që nuk i kushton shumë rëndësi diçkaje që është larg në kohë me të, kurse kur diçka është afër në kohë me të, atëherë ajo gjë supozohet të jetë e pranishme në mendjet e njerëzve dhe t'i vërë në punë ato, prandaj kushdo që flet për të tilla gjëra, duhet dëgjuar me seriozitetin e duhur.

“... Me zemrat të hutuara ... E ata që bëjnë keq, bisedojnë në sekret, e thonë: “A është ky (Pejgamberi) diçka tjetër, përveçse një

²⁴⁰ Er-Ragib El-Isfahani, *Mufradāt al-Fādh 'il-Kur'ān*, referencë e mëparshme, fq. 156.

genie njerëzore si ju?! Vallë, a do të shkoni ju pas magjisë (së tij), kur e shikoni me sytë tuaj (se është magji)?!” [El-Enbijā': 3]

Hutimi është ajo gjendje e cila e largon njeriun nga gjërat që i vlejné dhe i interesojné.

“... Me zemrat të hutuara ...” do të thotë, zemra që kanë rënë në harresë dhe merren me gjëra që nuk u vlejné, që nuk u duhen.

Në Kur'anin e ndritur në shumë ajete të tij ka ardhur termi “hutim - shpërqendrim”: **“Vërtet, jeta e dynjasë është lojë dhe hutim në dëfrim të kotë.”** [Muhammed: 36 dhe El-Hadid: 20] **“Dhe kjo jetë e kësaj dynjaje nuk është tjetër por vetëm dëfrim dhe lojë.”** [El-Ankebūt: 64]. Këto ajete nënkuptojné gjithçka në të cilën gjendet kënaqësi në dëfrim. I Lartmadhërishmi thotë: **“Po të donim të dëfrenim, do ta bënim këtë... nëse do të bënim diçka të tillë”** [El-Enbijā': 17] (siç do të vijë në ajetin 17 të kësaj sureje). Fjala ‘dëfrim’ në këto ajete, ka për qëllim rastin kur ky dëfrim e huton njeriun duke e bërë atë të lërë pas dore punët dhe gjërat e tij më të rëndësishme.

I Madhërishmi thotë: **“Ju ka hutuar ju dëfrimi për të shumuar (pasuri, a çfarëdo)”** [Et-Tekāthur: 1], dhe **“(Ata janë) Burra që nuk i shpërqendron tregti dhe as shitblerje nga përmendja e Allahut...”** [En-Nūr: 37] Në këtë ajet nuk është për qëllim qortimi apo kritika ndaj tregtisë dhe shitblerjes, por kritikohet zënia e plotë me to dhe hutimi e harresa nga përkujtimi i Zotit dhe nga kryerja e namazit... dhe hutimi më i rrezikshëm është hutimi i zemrave.

“E ata që bëjnë keq, bisedojné në sekret e thonë...” [El-Enbijā': 3] dhe biseda në sekret bëhet mes atyre që i besojné njëri-tjetrit. Për shkak të këmbënguljes së idhujtarëve në idhujtarinë e tyre, kapjen e tyre pas armiqtësisë ndaj të Dërguarit të Zotit dhe mohimit të Mesazhit që ai u solli atyre, ata u mblodhën të bisedonin fshehurazi në sekret për të vazhduar të qëndronin kundërshtarë të të Dërguarit, për t'u marrë me gjëra të kota, për ta marrë për lojë këtë peygamber me Mesazhin e tij, dhe për të penguar nga rruga e Zotit. Ata bisedojné në fshehtësinë më të madhe për objektivat që synojné. Ata kishin iluzionin se Zoti i madhërishëm është si “zotat” e tyre që nuk dëgjojnë, as shikojné, as vërejnë gjë prej gjëje, dhe që as u vlejné atyre për asgjë.

Por, çfarë është ajo për të cilën ata bisedonin në sekret ndër vete? Gjëja që ata bisedonin ndër vete ishte mëkati, agresioni dhe kundërshtimi i Zotit dhe i të Dërguarit të Tij. Një nga bisedat mëkatore dhe

agresive që ata bënë në sekret mes vete rreth të Dërguarit të Zotit, pagja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të, ishte edhe thënia e tyre mes vete: **“A është ky (Pejgamberi) diçka tjetër, përveçse një qenie njerëzore si ju?!”** [El-Enbijā': 3] I Dërguari, në vështirimin e arrogancës dhe mendjemadhësisë së tyre, duhej të ishte një engjëll, jo një njeri. Por, përderisa ai që u erdhi si i Dërguar i Zotit është një njeri si ata, atëherë ai duhet të jetë magjistar, ose fallxhor, ose poet: **“Vallë, a do të shkon i ju pas magjisë (së tij), kur e shikoni me sytë tuaj (se është magji)?!”** [El-Enbijā': 3] Ai – thoshin ata - ju ka bërë atë që e bëjnë zakonisht vetëm magjistarët, duke larguar babain nga djali, vëllain nga vëllai, burrin nga gruaja... Për shkak të injorancës së tyre dhe mosfunksionimit si duhet të shqisave të tyre, kur i Dërguari i Zotit i njoftonte ata për sekretet e tyre dhe për atë që ata kishin folur fshehurazi, ata pyesnin në marrëzi: “Si e mori vesh ai se çfarë ishim duke biseduar ne fshehurazi, në sekret?” A thua se bisedat e tyre të fshehta ishin më të rëndësishme se shpallja që i vinte të Dërguarit, pagja dhe mëshira e Zotit qofshin mbi të, nga Zoti – bekuar dhe lartësuar qoftë Ai. I Dërguari i Zotit u përgjigjej pyetjeve të tyre me këto fjalë, siç na tregon Zoti i lartmadhërishëm: **“(I Dërguari) Tha: “Zoti im e di çdo thënie (që thuhet) në qiell dhe në tokë... dhe Ai dëgjon gjithçka dhe është i gjithëdijshëm.”** [El-Enbijā': 4] I Madhërishmi nuk tha: “(I Dërguari) Tha: “Zoti im e di **bisedën** e fshehtë dhe sekrete”, ose “Ai e di se çfarë **flitni** ju fshehurazi”, por solli fjalën **“thënie”**, që të përfshijë gjithë çfarë quhet “thënie” në Kur'anin e lavdishëm. Nuk ka asnjë lloj thënieje që mund t'i fshihet Atij të Cilit nuk i fshihet asnjë e fshehtë.

“Thënia” dhe “çfarë thuhet” kanë ardhur në Libër me të njëjtin kuptim. I Madhërishmi thotë: **“Dhe kush është më i besueshëm se Allahu në thënie”** [En-Nisā: 122] “Thënia” përdoret në shumë kuptime në Libër, por kuptimi më i spikatura për termin “thënie” është: ajo çfarë përbëhet nga shkronja në vetvete, pastaj shqiptohet si një fjalë e vetme ose si një fjali. Për këtë arsye, Ibn Hishami në veprën e tij “Kat'r 'in-Nedā” shprehet për “fjalën” se ajo është një “një thënie në njëjës”. Kurse Ibn Maliku e përkufizoi “të folurën” - që është një nga kuptimet e “thënies” – duke thënë: “E folura jonë është fjalë që ka kuptim, si kur themi “drejtohu!”.” Pastaj përmendi ndarjet e saj dhe tha që të folurit ndahet në “emër, folje, pastaj shkronjat e fjalës”. Secila nga këto të tria është e përshtatshme për t'u quajtur “thënie.” Edhe ‘artikulli’ dhe

'hytbja' quhen "thënie", gjithashtu. Edhe biseda që njeriu bën me veten quhet "thënie", dhe thuhet: "Unë thashë me vete këtë gjë.". I Larti thotë: **"Dhe thonë me vete: "Pse nuk na dënon Zoti për çfarë themi?"** [El-Muxhādele: 8]

Për këtë arsye, fjala "thënie" thuhet edhe për "besimin": "Filani i përmbahet thënies së filan grupacioni". "Besimet e grupacioneve" El-Esh'ariu i quajti "Thëniet e muslimanëve". Fjala "thënie" thuhet edhe në kuptimin e frymëzimit, si në fjalët e të Lartit: **"Ne thamë: "O Dhul-Karnejn, ti mund t'i ndëshkosh ata ose mund t'u bësh mirë atyre."** [El-Kehf: 86] Thuhet se: Dhul-Karnejni nuk ishte peygamber dhe fjala "thamë" në këtë ajet nënkupton frymëzimin, jo shpalljen hyjnore.

Gjithashtu fjala "thënie" është thënë edhe në adresë të qiejve dhe të tokës:

"(Qielli edhe toka) Thanë: Erdhëm me gjithë dëshirë, të bindur!" [Fussilet: 11]

I Lartmadhërishmi i foli dhe i tha zjarrit që u ndez për Ibrahimin: **"Ne thamë: "O zjarr, bëhu i ftohtë dhe i paqtë (pa asnjë të keqe) për Ibrahimin!"** [El-Enbijā': 69]

I Lartmadhërishmi thotë: **"Ata thonë me gojët e tyre çfarë nuk gjendet në zemrat e tyre."** [Ālu Imrān: 167] Ky ajet është argument që tregon se është e nevojshme që thënia të jetë e lidhur me zemrën, ose përndryshe është gënjeshtër e kotë. Kurse thënia e të Madhërishmit: **"Tashmë thënia ka hyrë në fuqi për shumicën prej tyre, kështu që ata nuk besojnë"** [Jā-Sîn: 7], do të thotë se dijenia e Zotit – më të lartit – u vendos në lidhje me ta dhe kështu thënia e Tij u vendos mbi ta, dhe Dija Hyjnore e Thënia Hyjnore u bënë njësh mes vete. Prandaj thotë i Madhërishmi: **"Vërtet, ata mbi të cilët ka hyrë në fuqi thënia e Zotit tënd, nuk do të besojnë."** [Junus: 96] Siç kemi rastin kur i Madhërishmi - pasi e sqaroi të vërtetën për Mesihun, Isain a.s., i cili është fjala e Tij që ia dha Merjemes dhe një frymë prej Tij - thotë: **"Ai është Isai, i biri i Merjemes... Kjo është thënia e vërtetë, për të cilën ata dyshojnë dhe debatojnë"** [Merjem: 34], për të përfunduar në lidhjen e kësaj me thënien e Tij – madhëruar qoftë Ai: **"Vërtet, shembulli i Isait te Zoti është si shembulli i Ademit, që e krijoi nga dheu, pastaj i tha atij "Bëhu!" dhe u bë."** [Ālu Imrān: 59]

"Vërtet ai (Kur'ani) është thënie e një të Dërguari fisnik. (40) Dhe kjo nuk thënie e një poeti. Sa pak besoni! (41) As thënie e një

fallxhori. Sa pak kujtoheni! (42) Ai është shpallje nga Zoti i botëve.” [El-Hākka: 40-43] Thënia këtu i atribuohet të Dërguarit, për shkak se ai ishte mbartësi i ligjëratës, nga Dërguesi - lavdëruar qoftë Ai - dhe ai ishte dorëzuesi i saj i drejtpërdrejtë për te të adresuarit.

Por kur kjo shpifje (se ishte magjistar) nuk e pengoi të Dërguarin e Zotit ta lexonte atë që iu shpall nga Zoti i tij dhe t’ua përcillte njerëzve mesazhet e Zotit, atëherë ata dolën me një shpifje tjetër: **“Ata thanë: “(Shpallja nuk është gjë tjetër veçse) Një tubë ëndrrash të përzier... madje është ai që e ka trilluar atë... jo por, ai është poet. Por, le të na sjellë një shenjë (mrekulli), ashtu siç u dërguan (të dërguarit) të mëparshmit (me mrekulli)!” (5) Asnjë vendbanim nga ata që i kemi shkatërruar, nuk besoi (në mrekullitë që u dhamë pejgamberëve të mëparshëm)... E mos vallë, këta do të besojnë?!”** [El-Enbijā’: 5- 6]. Ata thanë “ëndrra të përziera”, që nuk kuptohet domethënia e tyre... Shpallja hyjnore – për shkak të fakteve të llojllojshme e të shumta që u sillte – këtyre u ngjasonte me një “tubë ëndrrash të përziera”, dhe sipas tyre arabi nuk mund ta kuptonte vërtetë gjuhën e këtij Pejgamberi.

Pastaj idhujtarët vazhduan të shpifin kundër tij dhe thanë: **“...madje është ai që e ka trilluar atë...”** ... e ka shkruar vetë, e ka trilluar...

Dhe kur ata nuk gjetën përkrahjen e njerëzve për këto shpifje që bënë, thanë: **“... jo por, ai është poet. Por, le të na sjellë një shenjë (mrekulli), ashtu siç u dërguan (të dërguarit) të mëparshmit (me mrekulli)!”** [El-Enbijā’: 5] Zoti u dha përgjigje të gjithave këtyre shpifjeve dhe u tha: **“Ata thanë: “Pse nuk i zbriten atij shenja (mrekulli) nga Zoti i tij?” Thuaj: “Vërtet, shenjat janë vetëm te Zoti dhe unë jam vetëm një paralajmërues i qartë”. (50) A nuk u mjafton atyre që Ne ta shpallëm ty Librin që u lexohet atyre? Vërtet, kjo është mëshirë dhe këshillë për një popull që beson.”** [El-Ankebūt: 50-51]

Ai – lartësuar qoftë – u tha atyre: **“Edhe para teje (o Muhammed), Ne nuk kemi dërguar tjetër, por vetëm njerëz, të cilëve u shpallnim (fjalët Tona)... prandaj, pyetni njerëzit e shkrimeve (të mëparshme), nëse ju nuk dini! (7) Dhe Ne nuk i kemi bërë ata (të dërguarit Tanë) trupa që nuk hanë ushqim, as nuk kanë qenë të përjetshëm (në tokë). (8) Pastaj, Ne ua përmbushëm premtimin, dhe i shpëtuam ata, edhe kë të donim tjetër... dhe i shkatërruam shpërdoruesit (që i kaluan kufijtë dhe i shpërdoruan paralajmërimet që u erdhën). (9) Ne kemi zbritur te ju (o njerëz të Arabisë) një Libër në të cilin gjendet dhikri -**

fama dhe nderimi juaj (mes njerëzve të mbarë botës). **A nuk logjikoni?! (10)''** [El-Enbijā': 1- 10]

I Madhërishmi u tha gjithashtu atyre: "Dhe vërtet, ai (Kur'ani) është shpallje e Zotit të botëve. (192) Atë e zbriti Shpirti i besueshëm, (193) në zemrën tënde (o Muhammed) që të jesh një prej paralajmëruesve... (194) në një gjuhë të qartë arabe. (195) Dhe vërtet ai është (i përmendur) në shkrimet e të mëparshmëve. (196) Dhe, a nuk është për ta si shenjë që dijetarët e Beni Israilëve (hebrenjve) e njohin atë? (197) E sikur ta kishim zbritur atë te ndonjë i huaj (joarab) (198) dhe ai t'ua lexonte atë atyre, ata nuk do të besonin në të. (199) Kështu, Ne e kemi futur mosbesimin në zemrat e keqbërësve. (200) Ata nuk i besojnë atij, derisa të shohin dënimin e dhembshëm. (201) Dhe do t'u vijë papritmas (dënimi), pa e kuptuar. (202) E do të thonë: "A mund të na jepet afat?". (203) Vallë, për dënimin Tonë janë të padurueshëm ata? (204) Si mendon, nëse Ne u japim atyre të jetojnë e shijojnë edhe disa vite, (205) pastaj t'u vijë çfarë u ishte premtuar...? (206) Atyre nuk do t'u vlejë asgjë mirësia që kishin qenë duke shijuar (më përpara)". (207) [Esh-Shua'rā': 192-207]

Kur'ani nuk ka nevojë të thërrasë dëshmitarë nga jashtë për të dëshmuar për saktësinë dhe vërtetësinë e tij, e megjithatë ai Libër zbriti në mesin e atyre njerëzve dhe u tërhoqi vëmendjen ta kthenin shikimin nga dituria e dijetarëve të Beni Israilëve, si një fakt, dhe se ai është Libri i Zotit që ata e njohin mirë, ashtu siç i njohin fëmijët e tyre. Edhe idhujtarët arabë kishin mendim të mirë për dijetarët e Beni Israilëve dhe konsultoheshin me ta për çështje të ndryshme, sepse e dinin se ata ishin njerëz të Librit, dinin më shumë se ata, dinin gjëra që arabët e kohës së injorancës nuk i dinin... Kështu që tani le të merrnin dëshmitë e atyre dijetarëve për Kur'anin.

Sa i përket këmbënguljes së tyre për të refuzuar ajetet e Kur'anit dhe për të kërkuar mrekulli të prekshme, kjo është pjesë e injorancës së tyre, së cilës Kur'ani iu përgjigj në shumë vende, disa prej të cilave janë ajetet nga suret Esh-Shua'rā' dhe El-Ankebūt, që i cituam më sipër. Kur njerëzit kërkojnë mrekulli të prekshme dhe Zoti vendos t'u përgjigjet atyre për këtë kërkesë, atëherë nëse ata vazhdojnë të mos besojnë më pas, atyre njerëzve nuk do t'u jepet më afat, por do t'i përfshijë dënimi. Këto lloj mrekullish i kërkuar edhe shumë popuj para këtyre dhe dhanë fjalën e besën se po t'u vinin mrekullitë, ata do të besonin.

Por kur ato mrekulli u erdhën dhe ata sërish nuk besuan, atëherë ata u shkatërruan. Tani edhe këta që po i kërkonin mrekulli Pejgamberit, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të, nuk po bënë ndonjë gjë të re të pandodhur më parë, kështu që nëse u vinin mrekullitë e nuk besonin, atëherë do të shkatërroheshin. Por Zoti nuk e dëshironte shkatërrimin e këtyre për dy arsye: e para, për arsye të pranisë së të Dërguarit të Zotit, paqja dhe mëshira e Zotit qofshin mbi të, akoma në mesin e tyre... dhe e dyta, për arsye është se një pjesë e tyre do të hynin në Islam: **“Por Allahu nuk do t'i dënojë ata përderisa ti (o Muhammed) je në mesin e tyre... Dhe Allahu nuk do të jetë ndëshkues i tyre, përderisa ata kërkojnë falje.”** [El-Enfāl: 33] Dhe kjo është metoda hyjnore ndaj këtij umeti.

Pastaj konteksti kthehet për t'iu përgjigjur kapjes së tyre të fortë pas mosbesimit pa asnjë provë apo argument, përveç imagjinatës së sëmure që supozonte - pa asnjë provë, asnjë shenjë, gjurmë diturie apo tregues - se njerëzit nuk mund të jenë të Dërguar të Zotit, por duhet të jenë engjëjt ata që e kryejnë këtë mision. Prandaj i Madhërishmi thotë: **“Edhe para teje (o Muhammed), Ne nuk kemi dërguar tjetër, por vetëm njerëz, të cilëve u shpallnim (fjalët Tona)... prandaj, pyetni njerëzit e shkrimeve (të mëparshme), nëse ju nuk dini! (7) Dhe Ne nuk i kemi bërë ata (të dërguarit Tanë) trupa që nuk hanë ushqim, as nuk kanë qenë të përjetshëm (në tokë).”** [El-Enbijā': 7-8] Trupi është ajo gjë që krijohet nga materia e tokës në formën e një njeriu ose të një statuje. I Larti thotë: **“Një viç, një ‘trup’ që pëlliste”** [Tā-Hā: 88] **“Dhe hodhëm në fronin e tij një ‘trup’, pastaj u kthye (me përulje drejt Zotit).”** [Sād: 34]

“Statuja” është ajo gjë së cilës i jepet forma dhe pamja e diçkaje të caktuar. Ajo është një ‘trup’, që nuk ha as pi, kështu që nëse doni të dini dallimet midis të dërguarve dhe të tjerëve, përfshirë pretendimin tuaj se të Dërguarit nuk kanë nevojë për ushqim as pije, ose ata nuk duhet të vdesin, atëherë duhet ta dini se këto janë gjëra të domosdoshme për të qëndruar në jetë, në mënyrë që t'u krijohet mundësia të ndjekin metodën e Zotit, të cilën e kanë ndjekur edhe robërit e Tij të dërguar të mëparshëm.

“Pastaj, Ne ua përmbushëm premtimin, dhe i shpëtuaam ata, edhe kë të donim tjetër... dhe i shkatërruam shpërdoruesit (që i kaluan kufijtë dhe i shpërdoruan paralajmërimet që u erdhën).” [El-Enbijā': 9]

Ne ua kemi premtuar këto të dërguarve Tanë dhe e kemi përmbushur premtimin: **“Vërtet, Ne i përkrahim të dërguarit Tanë, edhe ata që besojnë gjatë jetës së dynjasë (të kësaj bote), edhe në ditën kur do të dalin dëshmitarët... (51) Ditën kur nuk do t'u vlejë zullumqarëve justifikimi i tyre dhe ata do të kenë mallkimin dhe do të kenë vendbanimin më të keq.”** [Gāfir: 51-52] **“Zoti e ka shkruar që “do të dal fitimtar Unë dhe të Dërguarit e Mi!” Vërtet, Zoti është i fuqishëm, i pamposhtur!”** [El- Muxhādele: 21]

Pastaj Kur'ani famëlartë e drejton ligjëratën e tij drejt atyre arabëve idhujtarë, duke i paralajmëruar se - duke refuzuar të ndjekin të Dërguarin e Zotit, paqja dhe mëshira e Zotit qofshin mbi të, dhe Librin që u zbrit në zemrën e tij - ata kanë humbur një nder dhe një reputacion për të cilin kanë shumë nevojë. Kush e shpërdoron një rast si ky, që është një mirësi e qartë, kjo është dëshmi e marrëzisë dhe e logjikës së tij të dobët: **“Ne kemi zbritur te ju (o njerëz të Arabisë) një libër në të cilin gjendet dhikri - fama dhe nderimi juaj (mes njerëzve të mbarë botës). A nuk logjikoni?!”** [El-Enbijā': 10] Sikur ta besonin atë, ta pranonin dhe ta mbartnin atë te njerëzit, kjo do të përbente një nder për ta dhe do të përhapte një emër të mirë për ta ndër breza... saqë sa herë të përmendet Kur'ani, përmenden edhe ata me të.

Ky ajet është një nxitje e fortë për ta që ta besojnë Kur'anin, gjë që e konfirmon thënia e Tij: **“A nuk logjikoni?!”** [El-Enbijā': 10] Si e shpërdoroni këtë nder, për të cilin do të ishit të gatshëm të jepnit edhe jetën për ta arritur? I ngjashëm me këtë ajet është edhe thënia e të Lartit: **“Vërtet, ky është një nderim (emër i mirë) për ty dhe për njerëzit e tu... dhe do të pyeteni.”** [Ez-Zuhruf: 44] Të njëjtin kuptim ka edhe ajo që thuhet në suren Esh-Sherh, veçanërisht për të Dërguarin e Zotit, paqja dhe mëshira e Zotit qofshin mbi të: **“Dhe ta ngritëm lart dhikrin tënd - emrin tënd (reputacionin).”** [Esh-Sherh: 4] Prandaj Kur'ani është “emër i mirë, nderim, dritë dhe këshillë”, me të cilin Zoti i udhëzon rrugëve të paqes e të sigurisë ata që besojnë, dhe i nxjerr nga errësirat në dritë.

Pas kësaj nxitjeje që u bën, konteksti kthehet për t'u shpjeguar atyre se duke u larguar nga i Dërguari i Zotit, nga Kur'ani dhe duke i penguar njerëzit nga rruga e Zotit, ata do ta humbasin atë nderim dhe emër të mirë, e gjithashtu do të jenë të ekspozuar ndaj zemërimit të Zotit dhe shkatërrimit të vendbanimit dhe kombit të tyre.

Pjesa e dytë

وَكَمْ قَصَمْنَا مِنْ قَرْيَةٍ كَانَتْ ظَالِمَةً وَأَنْشَأْنَا بَعْدَهَا قَوْمًا آخَرِينَ ﴿١١﴾ فَلَمَّا أَحْسَسُوا بِأَسَاسِنَا إِذَا هُمْ مِنْهَا يَرْكُضُونَ ﴿١٢﴾ لَا تَرْكُضُوا وَارْجِعُوا إِلَى مَا أُتْرِفْتُمْ فِيهِ وَمَسَاكِكُمْ لَعَلَّكُمْ تُسْأَلُونَ ﴿١٣﴾ قَالُوا يَا وَيْلَنَا إِنَّا كُنَّا ظَالِمِينَ ﴿١٤﴾ فَمَا زَالَتْ تِلْكَ دَعْوَاهُمْ حَتَّى جَعَلْنَاهُمْ حَصِيدًا خَامِدِينَ ﴿١٥﴾

“Sa e sa vendbanime, që ishin zullumqarë, i kemi thyer e dërrmuar ... dhe pas tyre krijuam popuj të tjerë! (11) E kur e ndienin dënimin Tonë, ata vraponin të iknin me të shpejtë. (12) “Mos ikni, por kthehuni atje ku ju ishte dhënë luksi dhe në shtëpitë tuaja, se ndoshta ju pyesin!”. (13) Ata thanë: “O mjerë ne, ne ishim zullumqarë!”. (14) Këto fjalë nuk reshtën së qenuri thirrjet e tyre... derisa i bëmë “të korrur”, të shuar (të pajetë)...”. [El-Enbijā': 11-15]

Termi i përdorur në Kur'an në këtë ajet është “قَصَمْنَا”, që do të thotë:

“dërrmoj, thyej më dysh”. Në gjuhën arabe, është një frazë “الظهر القاصمة - dërrmuese e kurrizit” që thuhet për rastet kur fatkeqësia që ka rënë është e tillë që nuk shpresohet të dilet prej saj, apo të kalohet. Ato vendbanime që Zoti i dërrmoi, janë vendbanime që Ai i shkatërroi në një mënyrë të tillë që nuk mund të ngriheshin kurrsesi më pas asaj ndodhie.

Zoti – lartësuar dhe madhëruar qoftë - në këto ajete sikur i vuri të zgjidhnin mes dy mundësish ata arabë që nuk e besonin Pejgamberin e Tij: emrin e mirë dhe nderimin sa të ishte jeta... ose shkatërrimin dhe rrënimin.

Për fjalën ‘vendbanim’ në Kur'an përdoret termi “القرية - el-karjeh” dhe bëhet fjalë për vendbanime të tilla si qytetet e mëdha dhe kryeqytetet e mëdha në këtë kohën tonë. Kur Kur'ani i lavdishëm e quan Mekën si “Nëna e vendbanimeve”, me këtë do të thotë se ajo është kryeqyteti i gjithë qyteteve, ose qyteti më i madh mes tyre, me gjithë kuptimet dhe domethëniet që kjo fjalë përmban.

Këto ajete tregojnë gjendjen e atyre mendjemëdhenjve kur i godasin orët e mundimit... se si ata heqin dorë nga mendjemadhësia, krenaria dhe kryelartësia e tyre, dhe vrapojnë për të shpëtuar... Por nuk ka

strehë që të mbron nga Zoti... përveç strehës së Tij. “Shkatërrimi i vendbanimeve” dhe dërrmimi i tyre nuk u lë njerëzve dhe banorëve të tyre mundësinë të presin për të marrë diçka nga gjërat e tyre, nga luksi që gëzonin... sepse vendbanimi dhe pjesët nga shtëpitë e tyre që fluturojnë në ajër kur janë duke u shkatërruar, bëhen mjete shkatërrimi për banorët e atij vendi. E pasi ndiejnë fuqinë e Tij – lartësuar qoftë Ai – ata mendojnë vetëm të vrapojnë për të shpëtuar nga copat dhe pjesët e shtëpive të tyre të shkatërruara e të shpërndara, që fluturojnë mbi kokat e tyre, se mos i godasin dhe i mbysin për vdekje...

Atëherë atyre u bëhet një thirrje me sarkazëm shkatërruese: **“Mos ikni, por kthehuni atje ku ju ishte dhënë luksi, dhe në shtëpitë tuaja, se ndoshta ju pyesin!”** [El-Enbijā’: 13] Ndoshta, kush kalon nga vendbanimi juaj që e dërrmuam, ju pyet se çfarë ka ndodhur... e ju t’u tregoni atyre se çfarë ju ndodhi juve dhe vendbanimit tuaj. Por ata, përballë këtyre tmerreve që i godasin dhe befasojnë, nuk janë në gjendje të thonë asgjë tjetër përveç: **“O mjerë ne, ne ishim zullumqarë!”** [El-Enbijā’: 14]... zullumqarë ndaj vetes sonë, ndaj peygamberëve tanë, ndaj Zotit tonë, dhe ndaj llojit njerëzor të cilit i përkasim. Kjo është thënia e vetme që ata mund ta thonë e përsërisin, para se të goditen për vdekje nga copëzat e shtëpive të vendbanimit të tyre... atij vendbanimi që banohej nga njerëz zullumqarë, të cilët ishin treguar të pabindur ndaj urdhrit të Zotit të tyre.

“Këto fjalë, nuk reshtën së qenuri thirrjet e tyre.” [El-Enbijā’: 15]

Ata nuk gjenin fjalë të tjera të thoshin përveç këtyre, derisa Zoti i bëri ata si të mbjellat e korrura, pasi janë mbledhur e bërë grumbuj e pirgje... dhe u bënë: **“... “të korrur”, të shuar (të pajetë)...”** [El-Enbijā’: 15]

Për sa i përket “asgjësimit të tyre” dhe këputjes së të gjitha “lidhjeve të jetës” prej tyre, për ta mund të thuhet se ishin “korrur”. Kurse, për sa i përket urrejtjes që ata kishin pasur ndaj peygamberëve të Zotit dhe veprimtarisë për të penguar nga rruga e Zotit dhe nga rruga e atyre peygamberëve, ata u bënë si “zjarr i shuar”. Kështu që i Madhërishmi në këto dy fjalë i mbledhi të gjitha kuptimet e shkatërrimit, dërrmimit dhe ndalimit të aktivitetit të tyre... Ata u korrën si të ishin të mbjella dhe zjarri i armiqësisë së tyre u shua, u fik, siç shuhet zjarri pas ndezjes dhe flakërimit të tij.

Ajete të tjera që tregojnë për fatin e qyteteve, banorët e të cilëve penguan nga rruga e Zotit dhe që i mohuan ato mesazhe që u sollën të dërguarit e Tij, janë edhe këto ajete të sures El-A'rāf: **“Dhe Ne nuk dërguam në asnjë qytet ndonjë pejgamber, e që të mos i sprovonim banorët e tij me skamje dhe vështirësi, me shpresën që ata të përulleshin (para Zotit). (94) Pastaj, në vend të së keqes, Ne sollëm të mirën, derisa u bënë mirë, e thanë (duke mos mësuar asgjë nga sprovat): “Edhe baballarët tanë janë prekur nga vështirësitë dhe mirësitë (dhe atëherë ato kanë kaluar)”... prandaj Ne i morëm ata befasishëm, ndërsa nuk e prisnin. (95) Dhe sikur banorët e qyteteve do të kishin besuar dhe do t'i ishin frikësuar Zotit, Ne do të kishim çelur për ta bekime nga qielli dhe nga toka... por ata përgënjeshtroan (të dërguarit Tanë) dhe Ne i morëm ata për shkak të asaj që bënë. (96) A u ndjenë të sigurt banorët e atyre qyteteve se nuk do t'u vinte dënimi Ynë natën, ndërkohë që ishin në gjumë? (97) Apo, a u ndjenë të sigurt banorët e qyteteve se nuk do t'u vinte dënimi Ynë paradite, ndërsa ata ishin duke lozur? (98) A u ndjenë të sigurt ata nga plani i Allahut? Por, nga plani i Zotit nuk ndihet i sigurt askush tjetër përveç njerëzve të humbur! (99) A nuk u është bërë e qartë atyre që e trashëgojnë tokën pas banorëve të saj të mëparshëm, se po të duam Ne, i dënojmë ata për mëkatet e tyre dhe ua vulosim zemrat, e ata nuk dëgjojnë dot?”** [El-A'rāf: 94-100] Edhe ajetet e sures Junus: **“Vërtet, Ne i shkatërruam gjeneratat para jush, kur bënë zullum... Dhe atyre u patën ardhur të dërguarit e tyre me argumente të qarta, por ata nuk ishin që do të besonin... Kështu i “shpërblejmë” popullin kriminel! (13) Pastaj, Ne ju bëmë ju trashëgimtarë në tokë, mbra- pa tyre, që të shohim se si veproni.”** [Junus: 13-14]

Pjesa e tretë

وَمَا خَلَقْنَا السَّمَاءَ وَالْأَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَا لَاعِبِينَ ﴿١٦﴾ لَوْ أَرَدْنَا أَنْ نَتَّخِذَ لَهَؤُا لَاتَّخَذْنَاهُ مِنْ لَدُنَّا إِنْ كُنَّا فَاعِلِينَ ﴿١٧﴾ بَلْ نَقْذِفُ بِالْحَقِّ عَلَى الْبَاطِلِ فَيَدْمَغُهُ فَإِذَا هُوَ زَاهِقٌ ۖ وَلَكُمُ الْوَيْلُ مِمَّا تَصِفُونَ ﴿١٨﴾ وَلَهُ مَنْ فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ ۚ وَمَنْ عِنْدَهُ لَا يَسْتَكْبِرُونَ عَنْ عِبَادَتِهِ وَلَا يَسْتَحْسِرُونَ ﴿١٩﴾ يُسَبِّحُونَ اللَّيْلَ وَالنَّهَارَ لَا يَفْطُرُونَ ﴿٢٠﴾

“Dhe Ne nuk e kemi krijuar qiellin dhe tokën dhe ç’gjendet në mes tyre, për lojë (pa qëllim). (16) Po të donim të dëfrenim, do ta bënim këtë... nëse do të bënim diçka të tillë. (17) Por, Ne e hedhim të vërtetën mbi të pavërtetën, dhe ajo (e vërteta) e shkatërron atë (të pavërtetën) ... dhe ja, ajo (e pavërteta) zhduket... Dhe mjerë për ju, për çfarë përshkruani (me gojët tuaja). (18) Atij i përkasin gjithkush që gjendet në qiej dhe në tokë. E ata që janë pranë Tij (engjëjt), nuk tregohen kryelartë ndaj adhurimit të Tij, dhe as nuk lodhen. (19) Ata bëjnë tesbihe (madhërime me lartësim Allahut) natë e ditë ... pa u plogështuar.” [El-Enbijā’: 16-20]

Pas ajeteve të mëparshme që trajtuan temën e profecisë dhe të pejgamberëve, se si Zoti e shkroi fitoren në fund për pejgamberët dhe të dërguarit mbi përgënjeshtresit dhe banorët e atyre qyteteve zullumqarë, konteksti më pas na merr për në argumentin e krijimit dhe sikur nëpërmjet këtij argumenti do të tregojë se ky krijim nuk ka qenë kot së koti apo për qëllime dëfrimi dhe loje, por ishte për qëllime më madhore se e gjitha kjo. Konteksti sjell këtë argument me shpresën që ata të zgjohen nga pavëmendshmëria e tyre, e cila ishte shkak për shmangien e tyre... dhe të kuptonin se kush e konsideron krijimin e qiejve dhe të tokës si argëtim apo lojë, edhe shpalljen e zbritur të pejgamberët nuk mund ta konsiderojë ndryshe, por vetëm si argëtim dhe lojë dhe të tillët do ta presin atë shpallje me pavëmendshmëri dhe indiferencë... që e dëgjojnë duke luajtur, me zemrat të shpërqendruara, të hutuara.

Ai që i krijoi qiejt edhe tokën me drejtësi, e zbriti edhe shpalljen me të drejtën dhe të vërtetën, gjithashtu. Të dyja këto, krijimi dhe shpallja, janë nga një burim i vetëm, dhe që është vetë e vërteta.

Pastaj i Plotfuqishmi sqaron se Ai nuk ka nevojë për dëfrim, por politeistët e krahasojnë Zotin e vërtetë me zotat e tyre të rremë që i kanë marrë për zota, prandaj edhe bien në këto iluzione dhe gabime fatale.

Ata politeistë, kur pyeten se kush i ka krijuar qiejt edhe tokën, nuk mund të mos e pranojnë se ato i ka krijuar një Zot tjetër, jo ata që ata i adhurojnë e i madhërojnë. Prandaj Zoti – madhëruar qoftë Ai - thotë: **“E nëse do t’i pyesje ata se kush i ka krijuar qiejt edhe tokën, do të thoshin se ato i ka krijuar i Plotfuqishmi i pamposhtur, i Gjithëdij-**

shmi.” [Ez-Zuhruf: 9] Prandaj, i Plotfuqishmi i pamposhtur i gjithëdijshëm - madhëruar qoftë - sjell argumentin kundër tyre duke u bazuar në ato që ata i pranojnë vetë, në faktin se këta qiej dhe toka - që ju e keni kuptuar se Krijuesi i tyre duhet të jetë i Plotfuqishmi i pamposhtur dhe i gjithëdijshëm - janë ato që Ne nuk i krijuam duke luajtur, por përkundrazi, i krijuam ato me drejtësi dhe saktësi, me të vërtetën. I Larti thotë: **“Dhe Ne nuk i krijuam qiejt edhe tokën, dhe ç’gjendet në mes tyre, si lojë. (38) Ne nuk i krijuam ato ndryshe, por vetëm me të vërtetën (që ka peshë dhe kuptim të saktë)... por shumica e tyre nuk e dinë.”** [Ed-Duhān: 38-39] **“Zoti i ka krijuar qiejt edhe tokën me të vërtetën dhe për ta shpërblyer secilin shpirt për çfarë ka “fituar” ...dhe atyre nuk do t’u bëhet padrejtësi.”** [El-Xhāthije: 22] **“Ne nuk i krijuam qiejt edhe tokën dhe ç’gjendet në mes tyre, përveçse me të vërtetën dhe me një afat të caktuar ... Ndërkohë, ata që nuk besojnë – ndaj asaj për të cilën janë paralajmëruar – qëndrojnë të shmangur.”** [El-Ahkāf: 3]

Ju, o njerëz që nuk besoni, mund ta krahasoni “zbritjen e shpalljes dhe përkujtimin” me “krijimin e qiejve dhe të tokës”, sepse edhe shpallja ka zbritur me të vërtetën gjithashtu. Ashtu siç Ne nuk i krijuam qiejt edhe tokën, edhe çfarë gjendet mes tyre, për lojë... gjithashtu, edhe shpalljen dhe përkujtimin nuk i kemi zbritur për lojë te të dërguarit Tanë sepse dëfrimi dhe loja nuk janë ndër karakteristikat Tona dhe as Na përshtaten. Dhe: **“Po të donim të dëfrenim, do ta bënim këtë... nëse do të bënim diçka të tillë.”** [El-Enbijā’: 17] E meqenëse çështja është kështu, atëherë nuk duhet të mendoni se Ne ishim duke luajtur kur e zbritëm Shpalljen dhe Përkujtimin te të dërguarit Tanë!

I Larti thotë: **“Vërtet, ata janë që e mohuan Përkujtimin (mesazhin hyjnor) pasi u erdhi... dhe vërtet ai është një Libër i fuqishëm.. (41) Gënjeshtra nuk mund t’i afrohet atij nga asnjëra anë... Ai është një shpallje nga një i Urtë dhe i lavdëruar (është i zbritur nga Zoti). (42) Ty (o Muhammed) nuk të thuhet asgjë tjetër përveç asaj që u është thënë të dërguarve para teje. Vërtet, Zoti yt është posedues i faljes, por edhe posedues i ndëshkimit të dhimbshëm.”** [Fussilet: 41-43] **“Vërtet, ata që kundërshtojnë argumentet e Allahut, pa u ardhur atyre asnjë autorizim, e bëjnë këtë vetëm ngaqë në kraharorët e tyre kanë mendjemadhësi, të cilën nuk mund ta arrijnë dot (krenohen pa**

të drejtë, me diçka që nuk e kanë as arrijnë ta kenë). Por ti, kërko strehim tek Allahu! Vërtet, Ai është që dëgjon gjithçka, shikon gjithçka! (56) E vërtet, krijimi i qiejve dhe i tokës është më i madh se krijimi i njerëzve, por shumica e njerëzve nuk e dinë.” [Gafir: 56-57] “A nuk i shikon ata që polemizojnë për argumentet e Allahut?! Për ku largohen ata...?! (69) Ata të cilët e përgënjeshtrojnë Librin edhe atë me çfarë Ne i dërguam të dërguarit Tanë... por, do ta marrin vesh!” [Gafir: 69-70]

Kurse ata që i besojnë Zotit të lartmadhërishëm e dinë se krijimi i qiejve dhe i tokës ka një të vërtetë të madhe dhe nuk janë krijuar kot së koti. I Larti thotë: “Vërtet, në krijimin e qiejve dhe të tokës, dhe në ndërrimin e natës dhe të ditës, ka argumente për ata që kanë mend. (190) Për ata të cilët e kujtojnë dhe e përmendin Allahun kur janë në këmbë, kur janë ulur, edhe kur janë shtrirë... dhe që mendojnë për krijimin e qiejve e të tokës, e thonë: “Zoti ynë, Ti nuk i ke krijuar këto kot së koti! I lartësuar je Ti... prandaj, na mbro nga mundimi i zjarrit!” [Ālu Imrān: 190-191]

Por ajo që është e përshtatshme për Ne është që “Ne e hedhim të vërtetën” [El-Enbijā’: 18], me të cilën e kemi zbritur Shpalljen dhe Përkujtimin te pejgamberët dhe të dërguarit Tanë, “mbi të pavërtetën” [El-Enbijā’: 18], në pluhurin e së cilës ju zhyteni, “dhe ajo (e vërteta) e shkatërroi atë (të pavërtetën)” [El-Enbijā’: 18], duke filluar që nga thelbi i saj, në mënyrë që ajo të mos ketë më asnjë mundësi për jetë, të asnjë lloji, “dhe ja, ajo zhduket...!” [El-Enbijā’: 18], e kjo kotësi bie dhe rrënohet e gjitha...

Me këtë i Madhërishmi sikur tërheq vëmendjen drejt asaj se kjo Shpallje dhe Përkujtim i zbritur te pejgamberët dhe të dërguarit, si mision të parë të saj ka të shkatërrojë në thelb të kotën dhe ta zhdukë atë. Prandaj, rebelimi i tyre, dëfrimi, refuzimi dhe këmbëngulja e tyre duke thënë: “Mos e dëgjoni këtë Kur’an dhe flisni me zë të lartë (bëni si zhurmues gjatë leximit të tij), që ndoshta të dilni të fituar!” [Fussilet: 26], nuk do të kenë asnjë ndikim në qëndrimin përballë së vërtetës me të cilën e ka zbritur Zoti Shpalljen. “Me të vërtetën e kemi zbritur Ne atë (Kur’anin) dhe me të vërtetën ka zbritur.” [El-Isrā’: 105]

“Dhe mjerë për ju, për çfarë përshkruani (me gojët tuaja)” [El-Enbijā’: 18]. Mjerë për ju për ato gënjeshtra dhe shpifje që i thoni ndaj

Zotit të madhërishëm dhe për këtë përshkrim që bëni, të cilin e citon Zoti i madhërishëm në Kur'an kur thotë: **“Dhe i bënë Allahut partnerë xhinët, ndërsa Ai i ka krijuar ata... dhe i trilluan Atij bijë dhe bija, pa ditur gjë! I madhëruar dhe i lartësuar është Ai nga çfarë përshkruajnë ata! (100) Ai është Krijuesi i qiejve dhe i tokës! Si të ketë Ai fëmijë, ndërkohë që nuk ka bashkëshorte... dhe Ai ka krijuar çdo gjë, e Ai është i dijsëm për çdo gjë!”** [El- En'ām: 100-101] Pastaj i Lartmadhërishmi tregon se besimi në një Zot të vetëm dhe adhurimi i sinqertë ndaj Tij, ku Ai i thërret ata, nuk janë një nevojë për Të - lavdia i qoftë Atij - sepse Ai është përtej gjithë krijimit të Tij. E megjithatë, pavarësisht bindjes apo refuzimit të tyre, **“Atij i përkasin gjithkush që gjendet në qiej dhe në tokë. E ata që janë pranë Tij”** [El-Enbijā': 19], engjëjt e pastër, **“nuk tregohen kryelartë ndaj adhurimit të Tij”** [El-Enbijā': 19], ashtu siç tregoheni mendjemëdhenj ju o politeistë... **“dhe as nuk lodhen”** [El-Enbijā': 19]

“Ata bëjnë tesbihe (madhërime me lartësim Allahut) natë e ditë ... pa u plogështuar.” [El-Enbijā': 20] Ata, sado të bëjnë adhurime, ata kurrë nuk plogështohen apo të mërzhiten nga kjo gjë, dhe nuk ndihen se kanë nevojë ta ndërpresin këtë adhurim, sepse adhurimi është pjesë e krijimit të tyre dhe bërja tesbihe me lartësime e madhërime ndaj Zotit është në vetë natyrën e tyre.

Pjesa e katërt

أَمْ اتَّخَذُوا آلِهَةً مِنَ الْأَرْضِ هُمْ يُنْشِرُونَ ﴿٢١﴾ لَوْ كَانَ فِيهِمَا آلِهَةٌ إِلَّا اللَّهُ لَفَسَدَتَا ۚ فَسُبْحَانَ اللَّهِ رَبِّ الْعَرْشِ عَمَّا يَصِفُونَ ﴿٢٢﴾ لَا يُسْأَلُ عَمَّا يَفْعَلُ وَهُمْ يُسْأَلُونَ ﴿٢٣﴾ أَمْ اتَّخَذُوا مِنْ دُونِهِ آلِهَةً ۚ قُلْ هَاتُوا بُرْهَانَكُمْ ۚ هَذَا ذِكْرٌ مِّنْ مَّعِيَ وَذِكْرٌ مِّنْ قَبْلِي ۚ بَلْ أَكْثَرُهُمْ لَا يَعْلَمُونَ الْحَقَّ ۚ فَهُمْ مُّعْرِضُونَ ﴿٢٤﴾ وَمَا أَرْسَلْنَا مِنْ قَبْلِكَ مِنْ رَّسُولٍ إِلَّا نُوحِي إِلَيْهِ أَنَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنَا فَاعْبُدُونِ ﴿٢٥﴾ وَقَالُوا اتَّخَذَ الرَّحْمَنُ وَلَدًا ۚ سُبْحَانَهُ ۚ بَلْ عِبَادٌ مُّكْرَمُونَ ﴿٢٦﴾ لَا يَسْبِقُونَهُ بِالْقَوْلِ وَهُمْ بِأَمْرِهِ يَعْمَلُونَ ﴿٢٧﴾ يَعْلَمُ مَا بَيْنَ أَيْدِيهِمْ وَمَا خَلْفَهُمْ وَلَا يَشْفَعُونَ إِلَّا لِمَنْ ارْتَضَىٰ وَهُمْ مِنَ خَشْيَتِهِ مُشْفِقُونَ ﴿٢٨﴾ وَمَنْ يَقُلْ مِنْهُمْ إِنِّي إِلَهٌ مِنْ دُونِهِ فَقَدْ لَكَ نَجْوَاهُ جَهَنَّمَ ۚ كَذَلِكَ نَجْزِي الظَّالِمِينَ ﴿٢٩﴾

“(Ç)kanë që na shmangen?! Apo kanë marrë perëndi nga toka, dhe ata ringjallin (të vdekurit)?! (21) Sikur të kishte në to (në qiej e në tokë) perëndi të tjera, përveç Allahut, ato (qielli edhe toka) do të ishin shkatërruar! Prandaj, i Lartësuar është Allahu, Zoti i Arshit

(Fronit), nga ajo që ata përshkruajnë. (22) Ai nuk pyetet për çfarë bën, kurse ata pyeten. (23) Apo, mos kanë marrë perëndi të tjera përveç Tij?... Thuaj (o Muhammed): “Silleni argumentin tuaj! Ky (Mesazh) është Mesazhi për ata që janë me mua dhe Mesazhi për ata që ishin para meje.”... Por shumica e tyre nuk e dinë të vërtetën, prandaj e kthejnë kurrizin e largohen. (24) Ne nuk dërguam asnjë të dërguar përpara teje, përveçse i shpallnim atij që: “Nuk ka zot tjetër përveç Meje, prandaj më adhuroni!” (25) Dhe thonë: “I Gjithëmëshirshmi ka fëmijë (për engjëjt)”. I lartësuar është Ai! Por, (ata janë) shërbëtorë të nderuar. (26) Ata nuk e paraprijnë Atë me fjalë, dhe sipas urdhrat të Tij veprojnë. (27) Ai e di çfarë veprash janë duke bërë ata, edhe çfarë veprash kanë lënë nga prapa... dhe ata nuk mund të ndërmjetësojnë për askënd, përveç për atë që Ai është i kënaqur me të ... e ata (engjëjt, pavarësisht këtij nderimi), nga frika prej Tij, qëndrojnë të shqetësuar (në kujdes të vazhdueshëm). (28) E kush prej tyre thotë se: “Unë jam perëndi, përveç Tij”, atë e “shpërblejmë” me xhehenem! Kështu i “shpërblejmë” zullumqarët.” [El-Enbijā': 21-29]

Këto ajete sqarojnë të vërtetën e madhe ndaj së cilës ata qëndrojnë me mendjemadhësi dhe që është besimi në një Zot. Ai – lartësuar qoftë - u thotë atyre që të gjitha mëkatet që kanë bërë, guximi i verbër kundër Tij dhe zhytja e tyre në dëfrim e lojë, të gjitha këto nuk barazohen askund me marrjen e tyre për **“perëndi”** [El-Enbijā': 21] të tjerë përveç Zotit **“nga toka”** [El-Enbijā': 21], të cilët nuk kanë asnjë lidhje me qiellin, siç është Ai që është një dhe i vetëm, **“i Cili, në qiell është Perëndi, edhe në tokë është Perëndi.”** [Ez-Zuhruf: 84] Ata morën perëndi nga toka, duke e mashtruar dhe bindur veten e tyre se ata gëzojnë fuqinë për të ringjallur të vdekurit nga varret. Kjo ngaqë ata ishin të pavëmendshëm dhe të verbër të kuptonin se gjithçka që gjendet në këtë ekzistencë tregon se Ai është një dhe i vetëm, lartësuar qoftë Ai, sepse: **“Sikur të kishte në to (në qiej e në tokë) perëndi të tjera, përveç Allahut, ato (qielli edhe toka) do të ishin shkatërruar! Prandaj, i lartësuar është Allahu, Zoti i Arshit (Fronit)!”** [El-Enbijā': 22], i Arshit madhështor... Me Atë nuk mund të barazohet askush... I bekuar, i shenjtëruar dhe i lartësuar është Ai, Zoti i Arshit **“nga ajo që ata përshkruajnë.”** [El-Enbijā': 22] Sepse, vetëm Ai – lartësuar qoftë –

është që **“nuk pyetet për çfarë bën”... “kurse ata (të gjithë) pyeten”** [El-Enbijā': 23], pyeten për besimin që kanë... për veprat që kanë bërë, të mira a të këqija.

“Apo mos kanë marrë perëndi të tjera përveç Tij?” [El-Enbijā': 24], pa asnjë argument, as tregues dhe as provë që tregon për qenien e tyre perëndi? E ndoshta, ato mendje të turbullta e të dobëta, jo të mprehta, arrijnë ta kuptojnë këtë kur të vihen para sfidës e t'u thuhet: **“Thuaj (o Muhammed): “Silleni argumentin tuaj!”** [El-Enbijā': 24] Zoti e di mirë se ata nuk kanë argument për asgjë, por urdhri i Zotit për pejgamberin e nderuar është t'u kërkojë këtyre njerëzve të shkujdesur e injorantë që të sjellin argumentin i cili tregon se ata që i morën për perëndi janë vërtet perëndi. Dhe me një lëvizje të urtë Zoti i madhëruar tregon se argumenti duhet të burojë nga Shpallja Hyjnore dhe nga Zoti - i lartësuar qoftë Ai, që u thotë atyre: **“Ky (Mesazh) është Mesazhi për ata që janë me mua dhe mesazhi për ata që ishin para meje.”** [El-Enbijā': 24] Nuk ka asnjë tregues në këto Mesazhe për pretendimin, njohjen ose mbështetjen që i mbështet pretendimet tuaja për ekzistencën e ortakëve e të partnerëve ose për ekzistencën e zotave të tjerë përveç Zotit - i bekuar dhe i lartësuar qoftë: **“Por shumica e tyre nuk e dinë të vërtetën”** [El-Enbijā': 24], përveç faktit se ata nuk kanë as logjikë të aftë që t'i çojë në argumente dhe në nxjerrjen e tyre.

“Prandaj, e kthejnë kurrizin e largohen” [El-Enbijā': 24] Shkaku se përse ata kthejnë kurrizin e largohen është padija e së vërtetës nga ana e tyre dhe qëndrimi me mendjemadhësi i tyre ndaj atyre që Zoti – madhëruar qoftë – ua dërgoi për t'ua mësuar këtë të vërtetë.

Pastaj Ai – madhëruar qoftë – sfidës që u vë përpara që 'të sjellin argument për pretendimet e tyre në bërjen partner Zotit', i shton edhe një argument tjetër nga Vetja dhe u thotë: **“Ne nuk dërguam asnjë të dërguar përpara teje, përveçse i shpallnim atij që: “Nuk ka zot tjetër përveç Meje, prandaj më adhuroni!”** [El-Enbijā': 25] Ky Mesazh hyjnor i përgënjeshtroi ata në pretendimet e tyre... edhe të dërguarit e Zotit ua përgënjeshtrojnë ato pretendime. Pastaj Zoti - i lartësuar qoftë Ai - tregon se sa qesharake janë mendjet e tyre dhe sa të humbura janë botëkuptimet e tyre kur zbritën nga pretendimi për ekzistencën e ortakëve për Zotin, në pretendimin se Ai ka fëmijë: **“Dhe thonë: “I Gjithëmëshirshmi ka fëmijë”** [El-Enbijā': 26], dhe kështu patën thënë për Uzejrin, dijetarin e hebrenjve... pastaj për Isain, pejgamberin e

nderuar... edhe për engjëjt... duke menduar se kjo do t'ua realizonte qëllimin e tyre për të ligjësuar politeizmin, duke bërë një ndryshim në cilësitë e ortakut, dhe gjithë këta ia adresuan Zotit të madhërishëm si fëmijë të Tij. Ata arabë që nxirrnin këto pretendime përpara Pejgamberit Muhammed, paqja dhe mëshira e Zotit qofshin mbi të, ishin njerëz që jetonin në shoqëri fisnore, ku djali i madh e trashëgonte të atin, prandaj ata krijuan iluzionin se adresimi i fëmijës Zotit – madhëruar qoftë Ai – mund të jetë një çështje që mund të kalohet dhe të pranohet, veçanërisht atëherë kur fëmija i pretenduar dhe i adresuar tek Ai është krijuar nga nëna, pa baba. Dhe sipas mendjeve të tyre të pazhvilluara ishte e pranueshme që Isai a.s, t'i adresojë Atij që **“I lartësuar është Ai!”** [El-Enbijā': 26], dhe kështu do të përligjnin politeizmin që kishin përqaftuar dhe do ta shtrembëronin monoteizmin, e ky ishte objektivi i tyre. Ata e ndanë adhurimin dhe besnikërinë 'mes babait dhe djalit' dhe i bënë njerëzit të imagjinojnë se Zoti - i lartësuar qoftë Ai - është i njëjtë si krijesat e Tij dhe u ngjason atyre... se Ai ka bashkëshorte edhe fëmijë dhe që aty, çfarë çudie është pastaj që Ai të ketë ortakë?! Ajo që është e çuditshme për ta është monoteizmi, jo politeizmi me të cilin ishin mësuar dhe kishin jetuar me të.

Por, ato krijesa që ata njerëz ia atribuuan Zotit si bijë nuk mund të jenë zota apo bijë të Zotit... as ata dhe as dikush tjetër: **“Por, (ata janë) shërbëtorë të nderuar”** [El-Enbijā': 26], dhe kjo pozitë e tyre nuk i dëmton ata dhe as ua ul rëndësinë atyre. Nga ana tjetër, këta nuk mbajnë asnjë përgjegjësi për idhujtarinë e idhujtarëve dhe sajemat e tyre dhe për adresimin që ata u bëjnë atyre shërbëtorëve të nderuar.

Thënia e të Lartit: **“Por, (ata janë) shërbëtorë të nderuar”** [El-Enbijā': 26], është gjithëpërfshirëse për të gjithë të dërguarit, pejgamberët, edhe engjëjt. Ky ajet e plotëson çështjen e monoteizmit, gjë për të cilën idhujtarët nuk gjetën asnjë argument ta prezantonin për të mbështetur pretendimet e tyre të kota.

“Ata nuk e paraprijnë Atë me fjalë dhe sipas urdhrit të Tij vepronë. (27) Ai e di çfarë veprash janë duke bërë ata, edhe çfarë veprash kanë lënë nga prapa... dhe ata nuk mund të ndërmjetësojnë për askënd, përveç për atë që Ai është i kënaqur me të ... e ata (engjëjt, pavarësisht këtij nderimi), nga frika prej Tij, qëndrojnë të shqetësuar (në kujdes të vazhdueshëm).” [El-Enbijā': 27-28] Ata shërbëtorë të nderuar nuk i kalojnë kufijtë që u ka caktuar Zoti, madhëruar qoftë Ai.

Idhujtarët që shpresojnë se këta ortakë (si Isai a.s, apo Uzejri a.s, apo engjëjt) do të ndërmjetësojnë për ta, nuk e dinë se ata: **“sipas urdhrit të Tij veprojnë.”** [El-Enbijā': 27]... Ata: **“nuk mund të ndërmjetësojnë për askënd, përveç për atë që Ai është i kënaqur me të”** [El-Enbijā': 28], dhe e kanë frikë Zotin e tyre e i ruhen Atij.

Asnjëri prej tyre nuk mund t'u thotë njerëzve se unë jam zot i njerëzve, sepse e di mirë se “shpërblimi” për këtë do të jetë zjarri: **“E kush prej tyre thotë se “unë jam perëndi, përveç Tij”, atë e “shpërblejmë “me xhehenem! Kështu i “shpërblejmë” zullumqarët.”** [El-Enbijā': 29]

Këto ajete të sjellin nëpër mend dialogun e sures El-Mā'ide që zhvillohet mes Zotit –bekuar dhe lartësuar qoftë – dhe Isait a.s., ai dialog i këndshëm ku thuhet: “Kur Zoti tha: “O Isa, biri i Merjemes, a ti u ke thënë njerëzve: “Më merrni mua dhe nënën time për zota, përveç Allahut?” ... Ai (Isai) tha “I lartësuar dhe i lavdëruar je Ti! Mua nuk më takon të them diçka për të cilën nuk kam të drejtë! Po të kisha qenë që e kam thënë këtë, Ti me siguri do ta dije. Ti e di çfarë ka brenda vetes sime, e unë nuk e di çfarë ka brenda Vetes Tënde. Vërtet që Ti je njohësi i mirë i gjitha të fshehtave! (116) Unë nuk u kam thënë atyre asgjë tjetër përveç asaj që më ke urdhëruar Ti, që: “Adhuroni Allahun, Zotin tim dhe Zotin tuaj!” ... Dhe unë kam qenë dëshmitar ndaj tyre për sa kohë që kam jetuar midis tyre, e kur më more mua, vetëm Ti ishe mbikëqyrës i tyre dhe Ti je dëshmitar për çdo gjë. (117) Nëse Ti i dënon ata, vërtet, ata robërit e Tu janë... E nëse Ti i fal ata, me të vërtetë, Ti je i Plotfuqishmi, i Urti!” (118) Zoti tha: “Kjo është dita që u vlen të sinqertëve sinqeriteti i tyre!... Atyre u takojnë kopshte (në Xhennet) nëpër të cilët rrjedhin lumenj, ku do të qëndrojnë përgjithmonë. Allahu është i kënaqur me ta, edhe ata janë të kënaqur me Të. Kjo është arritja e madhe!” [El-Mā'ide: 116-119]

Pjesa e pestë

" أَوَلَمْ يَرِ الَّذِينَ كَفَرُوا أَنَّ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ كَانَتَا رَتْقًا فَفَتَقْنَاهُمَا ۖ وَجَعَلْنَا مِنَ الْمَاءِ كُلَّ شَيْءٍ حَيٍّ ۖ أَفَلَا يُؤْمِنُونَ ﴿٣٠﴾ وَجَعَلْنَا فِي الْأَرْضِ رَوَاسِيَ أَنْ تَمِيدَ بِهِمْ وَجَعَلْنَا فِيهَا فِجَاجًا سُبُلًا لَّعَلَّهُمْ يَهْتَدُونَ ﴿٣١﴾ وَجَعَلْنَا السَّمَاءَ

سَقْفًا مَحْفُوظًا ۖ وَهُمْ عَنْ آيَاتِهَا مُعْرِضُونَ ﴿٣٢﴾ وَهُوَ الَّذِي خَلَقَ اللَّيْلَ وَالنَّهَارَ وَالشَّمْسَ وَالْقَمَرَ ۚ كُلٌّ فِي فَلَكٍ يَسْبَحُونَ ﴿٣٣﴾ "

"A nuk e shikojnë ata që nuk besuan, se qiejt edhe toka ishin të bashkuar së bashku, e Ne i ndamë ato?... Dhe bëmë nga uji çdo gjë të gjallë. Pra, a nuk besojnë? (30) E në tokë vendosëm male të forta, që ajo të mos lëkundet... dhe bëmë në të shtigje e rrugë, që ata (njerëzit) të udhëzohen (të dinë se ku shikojnë). (31) Dhe e bëmë qiellin një tavan të mbrojtur... por, ata - ndaj shenjave që gjenden në të – qëndrojnë të shmangur. (32) Ai është i Cili krijoi natën edhe ditën... edhe diellin e hënën; secili prej tyre notojnë në një orbitë (të caktuar)." [El-Enbijā': 30-33]

Këto ajete të ndritura synojnë - në shumicën e rasteve - të sfidojnë mendjet e politeistëve dhe të atyre që dëgjojnë në përgjithësi. Këto synojnë t'i provokojnë ata dhe t'i shtynë të mendojnë. Gjëja më e rëndësishme në të cilën thirrën pejgamberët dhe që u përpoqën t'i bëjnë njerëzit të besojnë në të është besimi se Zoti është një dhe i vetëm - madhëruar qoftë Ai – dhe se Ai është i vetmi Perëndi, i vetmi Kujdestar i krijesave dhe që zotëron i vetëm ato cilësi që nuk i ka askush përveç Tij. Ky besim në një Zot të vetëm dhe ky veçim, që është i veçantë për Të, është 'guri i themelit' mbi të cilin ngrihet gjithçka që vjen pas tij, si besimi në ringjalljen pas vdekjes, në dhënien llogari dhe marrjen e shpërblimit dhe ndarjen e njerëzve: një grup në Xhennet dhe një tjetër në zjarr. Gjithçka në ekzistencë përbën një tregues dhe një shenjë që tregon se Zoti është një dhe i vetëm – lartësuar qoftë Ai. Veçimi i Tij si Perëndi, Kujdestar dhe që ka cilësitë e veçanta, tregon në një mënyrë apo në një tjetër, për Ditën e Fundit, pastaj për ringjalljen, mbledhjen e njerëzve dhe marrjen në llogari të tyre dhe pastaj shpërblimin e gjithsecilit për çfarë ka vepruar dikur në dynja. Por njeriu është një qenie që harron. Nganjëherë, sa më shumë shfaqen rreth tij gjërat që tregojnë për këtë realitet, aq më i pavëmendshëm bëhet ai ndaj tyre. Dikur thuhej se nga të shfaqurit e fortë vjen fshehja. (Dhe e shpjegojnë këtë thënie duke sjellë si shembull diellin, që kur ndriçon shumë dhe rrezet e tij shkëlqejnë fort, sytë tanë të dobët nuk janë në gjendje ta shikojnë vetë diellin, kështu që shfaqja e tij e fortë bëhet shkak për të mos u dalluar dot ai.)

Prandaj, Kur'ani famëlartë bën nxitjen e fuqive të mendjes njerëzore dhe e sfidon atë e hyn në dialog me të. Në këtë ajet të ndritur: **“A nuk e shikojnë ata që nuk besuan, se qiejt edhe toka ishin të bashkuar së bashku, e Ne i ndamë ato?... Dhe bëmë nga uji çdo gjë të gjallë. Pra, a nuk besojnë?”** [El-Enbijā': 30], Zoti i madhërishëm u drejton atyre një pyetje retorike, me të cilën i nxit mendjet të shikojnë një gjë që supozohet të jetë e dallueshme e të shikohet me sy.

Këtë qiell që kemi sipër nesh, ne e shikojmë si të pandarë, të madh, të padepërtueshëm, të mbyllur... dhe prej tij zbret uji i rrëmbyer, i bekuar: **“Pastaj, i hapëm dyert e qiellit me shi të rrëmbyer”** [El-Kamer: 11], të cilin e shoqëron bubullima, vetëtimja e të tjera. Dhe këto janë gjëra që shihen me sy...

Pastaj, ti e shikon tokën të tharë, djerrë... dhe pasi Zoti zbret mbi të ujë dhe ajo vihet në lëvizje, vibron e ngazëllen, pastaj shpërthen nga bimët, pemët dhe frutat... E nganjëherë uji kthehet në lumenj... E këto janë gjëra që shihen me sy dhe vërehen herë pas here.

Dhe kjo si shembull nëse e marrim “shikimin”, që vjen në pyetjen retorike në ajet, si shikim me shqisën e syrit, kurse nëse kemi për qëllim shikimin shkencor, atëherë kjo është diçka që nuk e kupton kush tjetër përveç studiuesve të specializuar, të cilët mund ta kuptojnë se qiejt dhe toka ishin një njësi e vetme, e lidhur, e pandarë dhe Zoti - i lartësuar është Ai –me fuqinë dhe kapacitetin e Tij e ndau tokën nga qielli, duke e hequr atë lidhje që ishte më parë... për t'ia përcaktuar më pas funksionet përkatëse të secilës palë. Sa i përket qiellit, Zoti i lartësuar e bëri atë “një tavan të mbrojtur” dhe në të gjenden shenja dhe tregues të shumtë. Në të gjenden yjet si llamba ndriçuese, të cilët në të njëjtën kohë janë mjete gjuajtëse kundër djajve. Qiellin e bëri të përsosur dhe në të caktoi orbita të shumta, që janë si rrugë ku kalojnë yjet. Urdhri i Zotit –i lartësuar qoftë Ai – zbret mes qiejve, ashtu siç e di Ai, kurse tokën e ka bërë me shtigje e rrugë, e ka bërë të shtruar për njerëzit e në të ka vënë male, që toka të jetë e stabilizuar (të mos pësojë lëkundje) dhe për të kryer funksione të shumta në shërbim të njeriut, funksione të cilat e ndihmojnë atë në detyrat e tij si mëkëmbës i Zotit mbi tokë, të kryejë amanetin e ngarkuar dhe t'i kalojë ato sprova që has në të. Të gjitha këto ndoshta do të bëjnë që njeriu të udhëzohet drejt Krijuesit madhështor, që i dha secilës gjë krijimin e saj, pastaj e udhëzoi... Ai ia dha krijimin e vet edhe qiellit dhe e bëri atë si një tavan

të mbrojtur... Ai krijoi natën edhe ditën, diellin edhe hënën dhe i bëri ato të 'notojnë' në orbitat e tyre... Hënës i caktoi faza, kurse diellin e bëri të "të lundrojë" drejt një vendqëndrimi të caktuar për të, që njerëzit të kenë natë në të cilën të pushojnë, edhe ditë në të cilën dalin të fitojnë jetesën e tyre... E kështu jeta të stabilizohet dhe hallkat e besëlidhjes hyjnore me njeriun të plotësohen me rolin e tij si mëkëmbës, me përkatësinë, sprovën dhe me shpërblimin pas kësaj. I gjithë ky krijim u krijua nga vlerësimi dhe përlllogaritja e të Plotfuqishmit, të Gjithëdijshmit. Ai bëri shtatë qiej, dhe secilit qiell ia bëri të ditur detyrën e tij... Çdo pjesë të kësaj gjithësie e përgatiti për atë për të cilën u krijua... pastaj këtë gjithësi ia nënshtroi këtij njeriu, që të kryejë ato detyra që ia kishte besuar.

Nëse ata që nuk besojnë do të meditonin për këto ajete, do të kishin qenë në gjendje të kuptonin se ringjallja dhe mbledhja e njerëzve në ahiret janë dy gjëra të logjikshme sepse Zoti është në gjendje t'i bëjë të gjitha këto. Ai është në gjendje ta përsërisë këtë krijim dhe t'i ringjallë përsëri këto krijesa e t'i mbledhë të gjithë njerëzit tek Ai. Nëse do të mendonin thellë, ata gjithashtu do ta kuptonin se bëhet fjalë për një fuqi për të cilën nuk ka vend për dyshim as meditim. Ai që nuk është lodhur nga krijimi i gjithë kësaj gjithësie, dhe që asgjë nga këto nuk është e pamundur për Të ta krijojë, nuk do të jetë e vështirë për Të ose e pamundur ta rikrijojë për së dyti këtë krijim. Madje, sipas standardeve të logjikës – nëse logjikojnë – rikrijimi duhet të jetë diçka edhe më e lehtë për Të – lartësuar qoftë Ai - sesa krijimi fillestar.

Por këto shenja treguese shpesh neglizhohen nga njerëzit dhe ata nuk janë në gjendje t'i përsiatin dhe t'i meditojnë ato.

Krijuesi madhështor, i Cili e krijoi i vetëm gjithë këtë krijim dhe çdo gjë e përcaktoi me masë, është i vetmi, i pashoq në madhësi, lavdi, krenari dhe bukuri, pa nevojë të ketë ortakë ose partnerë. Ai është një, gjithëmbështetësi, i Cili **"nuk ka lindur fëmijë as është i lindur prej kujt (3) dhe nuk ka asnjë të barabartë me Të."** [El-Ihlās: 3-4] Prandaj, këta njerëz duhet ta njihnin Atë, të besonin në Të, t'i kërkonin falje Atij dhe zemrat e tyre të përulëshin përpara madhështisë dhe lavdisë së Tij!

Pjesa e gjashtë

"وَمَا جَعَلْنَا لِبَشَرٍ مِّن قَبْلِكَ الْخُلْدَ ۖ أَفَإِن مَّتَّ فَهُمُ الْخَالِدُونَ ﴿٣٤﴾ كُلُّ نَفْسٍ ذَائِقَةُ الْمَوْتِ ۖ وَنَبْلُوكُم بِالشَّرِّ وَالْخَيْرِ فِتْنَةً ۖ وَاللَّيْنَا تُرْجَعُونَ ﴿٣٥﴾ وَمَا جَعَلْنَا لِبَشَرٍ مِّن قَبْلِكَ الْخُلْدَ ۖ أَفَإِن مَّتَّ فَهُمُ الْخَالِدُونَ ﴿٣٤﴾ كُلُّ نَفْسٍ ذَائِقَةُ الْمَوْتِ ۖ وَنَبْلُوكُم بِالشَّرِّ وَالْخَيْرِ فِتْنَةً ۖ وَاللَّيْنَا تُرْجَعُونَ ﴿٣٥﴾ وَإِذَا رَأَوْا كُفْرًا إِن يَتَّخِذُوا إِلَّا هُزُؤًا هَٰذَا الَّذِي يَذْكُرُ آلِهَتَكُمْ وَهُمْ بِذِكْرِ الرَّحْمَنِ هُمْ كَافِرُونَ ﴿٣٦﴾"

"E Ne nuk e kemi bërë për asnjë njeri para teje përjetësinë (në tokë)... kështu që, nëse ti (o Muhammed) vdes, mos vallë ata do të jenë të përjetshëm?! (34) Çdo shpirt ka për ta shijuar vdekjen. Dhe Ne ju sprovovmë me të keqen dhe me të mirën, si sprovë... dhe te Ne ktheheni. (35) E kur të shohin (ty o i Dërguar) ata që nuk besojnë, të marrin vetëm për tallje duke thënë: "A ky është ai i cili i përmend (për keq) zotat tuaj?"... kurse përmendjen e Mëshiruesit ata e mohojnë." [El-Enbijā': 34-36]

Konteksti na çon në një aspekt tjetër të pavëmendjes dhe injorancës së këtyre politeistëve, që ka të bëjë me paditurinë e tyre rreth së vërtetës së profecisë dhe natyrës së mesazheve të pejgamberëve dhe misionëve të tyre. Ata nuk ia lejojnë vetes ta marrin nga Allahu – lartësuar qoftë Ai - të vërtetën e pejgamberisë, çështje e cila mësohet vetëm nëpërmjet të dëgjuarit nga të tjerët. Gjithashtu ata nuk ia dhanë vetes mundësinë për të menduar dhe për të njohur rolin që luajnë pejgamberët në udhëzimin e njerëzve drejt Zotit të tyre. Ata nuk e kuptuan se Mesazhi dhe Profecia duhet të kryhen nga njerëz që janë si pjesa tjetër e njerëzimit, në mënyrë që ata të mund të komunikojnë me ta, t'u flasin atyre dhe t'u përcjellin Thirrjen.

Por kokëfortësia e këtyre jobesimtarëve i bëri ata të vënë specifiki-me të veçanta për të dërguarit, specifikime të cilat ata i shpikën dhe i imagjinuan me imagjinatën e tyre. Ata pretenduan se të dërguarit dhe pejgamberët duhet të jenë engjëj ose pjesë e botës së padukshme. Por, po të ishin kështu, ata nuk do të mund të flisnin me njerëzit të cilët nuk i përkasin llojit të tyre, sepse njerëzit nuk kanë lidhje me engjëjt dhe botën e tyre, përveç sipas rrugëve që ua mëson dhe ua përcakton Zoti – lartësuar qoftë Ai!

Zoti ua tërheq vëmendjen atyre njerëzve të pakujdesshëm duke u thënë se engjëjt nuk mund të jenë të dërguar për njerëzit. Të dërguarit për njerëzit duhet të jenë nga vetë mesi i tyre, jo nga engjëjt e as nga dikush tjetër, përndryshe komunikimi mes të dërguarve dhe atyre të cilët ata dërgohen do të ishte i pamundur. Për këtë arsye, ardhja e engjëjve të njerëzit, në fakt, do të ishte një paralajmërues i së keqes, sepse engjëjt vijnë të shkatërrojnë kombet që mohojnë, dhe t'i marrin ata nëpërmjet “britmës”, ose “dridhjes”, e me të tjera ndëshkime të ngjashme, Zoti na ruajt! Për këtë arsye, Zoti – madhëruar qoftë Ai – thotë: **“Ditën që i shohin engjëjt, atë ditë nuk ka asnjë lajm të mirë për kriminelët, dhe ata (mohuesit) do të thonë: “Hixhren mahxhura”.”** [El-Furkân: 22] ... *“Hixhren mahxhura”*, ishte një shprehje që arabët e thoshin kur parandienin se do të ndodhte diçka e keqe dhe kuptimi i saj është: “Ndaluar qoftë e mos u lejoftë të ndodhë ajo për çfarë kanë ardhur këta engjëj!” ose “Ndaloje o Zot!”.

Kur ata që thanë se të dërguarit duhet të jenë patjetër engjëj e kup-tuan se ky është një pretendim që nuk qëndron, atëherë filluan të flasin për të Dërguarin duke ia quajtur si mangësi atij faktin se ai hante ushqim, shkonte në tregje, vdiste si vdesin njerëzit dhe që nuk ishte i përjetshëm. Mundet që kjo ide t'u kishte ardhur në mendje nën ndikimin e kulturës së popujve të librave të mëparshëm, hebrenjve dhe të krishterëve, sipas së cilës pretendohet se Musai dhe Isai janë të pavdekshëm.

Kështu që ata i thanë të Dërguarit të Zotit: Meqenëse ti do ta shijosh vdekjen si çdo njeri tjetër dhe nuk do të jesh i përjetshëm në këtë tokë, atëherë ti nuk je as i Dërguar dhe as Pejgamber. Dhe përgjigjja u erdhi atyre, duke i mohuar njëkohësisht edhe devijimet e atyre më përpara në lidhje me idenë se ndonjë nga njerëzit ose nga pejgamberët e mëparshëm ishte caktuar të ishte i përjetshëm, e Ai – madhëruar qoftë – thotë: **“E Ne nuk e kemi bërë për asnjë njeri para teje përjetësinë (në tokë)... kështu që, nëse ti vdes, mos vallë ata do të jenë të përjetshëm?”** [El-Enbijā': 34] Natyra e kësaj jete dhe natyra se si është krijuar njeriu në të, nuk e lejon përjetësinë.

Pastaj vjen ajeti që pason: **“Çdo shpirt ka për ta shijuar vdekjen. Dhe Ne ju sprovovmë me të keqen dhe me të mirën, si sprovë... dhe te Ne ktheheni.”** [El-Enbijā': 35] Ekzistenca juaj në këtë jetë të dynjasë është një ekzistencë e shkurtër, e kufizuar për realizimin e misionit të

'sprovimit': **"I Cili e krijoi vdekjen edhe jetën që t'ju sprovonë se cili prej jush është më vepërmirë... dhe Ai është i Plotfuqishmi, Falësi i madh."** [El-Mulk: 2] E pas kthimit tuaj te Ne, atje do të vijë faza e përjetësisë dhe njerëzve të Xhenetit do t'u thuhet: "O banorë të Xhenetit, përjetësi pa vdekje!", edhe banorëve të zjarrit do t'u thuhet: "O banorë të zjarrit, përjetësi pa vdekje!"

Në lidhje me mospërjetësinë e të Dërguarit të Zotit, paqja dhe mëshira e Zotit qofshin mbi të, ka ardhur thënia e të Lartit: **"Dhe Muhammedi nuk është tjetër veçse një i dërguar, para të cilit kanë kaluar të dërguar të tjerë. Mos vallë, nëse ai vdes ose vritet, ju do të ktheheshit nga thembrat (do të zmbrapseshit në mosbesim)? Dhe kush kthehet mbrapa (në mosbesim), nuk do ta dëmtojë Zotin aspak... kurse mirënjohësit, ata Zoti do t'i shpërblejë."** [Ālu Imrān: 144]

Ata jobesimtarë u mësuan të talleshin me të, paqja dhe mëshira e Zotit qofshin mbi të, edhe atë në të cilën ai fton ta merrnin për tallje. Për këtë i Larti thotë: **"E kur të shohin (ty o i Dërguar) ata që nuk besojnë, të marrin vetëm për tallje duke thënë: "A ky është ai i cili i përmend (për keq) zotat tuaj?" ... kurse përmendjen e Mëshiruesit ata e mohojnë."** [El-Enbijā': 36] Ndërkohë që ata ishin pikërisht ata të cilët e meritonin të merreshin për tallje e përqeshje, sepse ishin ata që mohonin të Gjithëmëshirshmin – madhëruar qoftë Ai - kurse Pejgamberi, paqja dhe mëshira e Zotit qofshin mbi të, i mohonte idhujt që jobesimtarë dhe baballarët e tyre i kishin emërtuar vetë me gojën e tyre si zota, por që në fakt Zoti nuk u kishte dhënë asnjë pushtet. Ata i gdhendën e bënë me duart e veta idhujt, pastaj pretenduan se janë zota dhe se nëpërmjet tyre ata afroheshin më shumë te Zoti dhe se ata idhuj kishin fuqinë t'u bënin kështu e ashtu atyre.

Pjesa e shtatë

" خُلِقَ الْإِنْسَانُ مِنْ عَجَلٍ ۚ سَأَرْبِكُمْ آيَاتِي فَلَا تَسْتَعْجِلُونِ ﴿٣٧﴾ وَيَقُولُونَ مَتَى هَذَا الْوَعْدُ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ ﴿٣٨﴾ لَوْ يَعْلَمُ الَّذِينَ كَفَرُوا حِينَ لَا يَكْفُونِ عَنْ وُجُوهِهِمُ النَّارَ وَلَا عَنْ ظُهُورِهِمْ وَلَا هُمْ يُنصَرُونَ ﴿٣٩﴾ بَلْ تَأْتِيهِمْ بَغْتَةً فَتَبْهَتُهُمْ فَلَا يَسْتَطِيعُونَ رَدَّهَا وَلَا هُمْ يُنظَرُونَ ﴿٤٠﴾ وَلَقَدْ اسْتَبْرَأَ بِرُسُلٍ مِنْ قَبْلِكَ فَحَاقَ بِالَّذِينَ سَخِرُوا مِنْهُمْ مَا كَانُوا بِهِ يَسْتَهْزِئُونَ ﴿٤١﴾ قُلْ مَنْ يَكْلُوكُم بِاللَّيْلِ وَالنَّهَارِ مِنَ الرَّحْمَنِ ۚ بَلْ هُمْ عَنْ ذِكْرِ رَبِّهِمْ مُعْرِضُونَ ﴿٤٢﴾ أَمْ لَهُمْ آلِهَةٌ تَمْنَعُهُمْ مِنْ دُونِنَا ۚ لَا يَسْتَطِيعُونَ نَصْرَ أَنْفُسِهِمْ وَلَا هُمْ مِنَّا يُصْحَبُونَ ﴿٤٣﴾ بَلْ

مَنْعَنَا هَؤُلَاءِ وَآبَاءَهُمْ حَتَّى طَالَ عَلَيْهِمُ الْعُمُرُ ۖ أَفَلَا يَرَوْنَ أَنَّا نَأْتِي الْأَرْضَ نَنْقُصُهَا مِنْ أَطْرَافِهَا ۚ أَفَهُمُ
الْغَالِبُونَ ﴿٤٤﴾ قُلْ إِنَّمَا أُنذِرُكُمْ بِالْوَحْيِ ۚ وَلَا يَسْمَعُ الصُّمُّ الدُّعَاءَ إِذَا مَا يُنذَرُونَ ﴿٤٥﴾ وَلَئِنْ مَسَّتْهُمْ نَفْحَةٌ مِنْ
عَذَابِ رَبِّكَ لَيَقُولُنَّ يَا وَيْلَتَنَا إِنَّا كُنَّا ظَالِمِينَ ﴿٤٦﴾ وَنَضَعُ الْمَوَازِينَ الْقِسْطَ لِيَوْمِ الْقِيَامَةِ فَلَا تُظْلَمُ نَفْسٌ شَيْئًا ۚ وَإِنْ
كَانَ مِقْوَالٌ حَبَّةً مِنْ خَرْدَلٍ أَتَيْنَا بِهَا ۚ وَكَفَى بِنَا حَاسِبِينَ ﴿٤٧﴾

“Njeriu është krijuar i nxituar. Unë do t’jua tregoj shenjat e Mia, prandaj mos më kërkoni të nxitohem! (37) Dhe ata thonë: “Kur do të realizohet ky premtim, nëse thoni të vërtetën?!” (38) Sikur ta dinin ata që nuk besojnë kohën kur nuk do ta ndalojnë dot zjarrin nga fytyrat e tyre, as nga shpinat e tyre, dhe as do të ndihmohen... (39) Por, (ajo gjë) do t’u vijë papritur, dhe do t’i hutojë ata, dhe nuk do të mund ta zmbrahsin atë dhe as do t’u jepet afat. (40) Dhe vërtet, janë tallur e përqeshur edhe të dërguar të tjerë para teje, e ata që talleshin i zuri tallja me të cilën talleshin. (41) Thuaj: “Kush mund t’ju mbrojë ju, natën e ditën, nga i Gjithëmëshirshmi?”... Por ata qëndrojnë shpërfillës nga përmendja e Zotit të tyre. (42) A mos vallë ata kanë zota të tjerë që i mbrojnë ata, përveç Nesh? Ata (zota) nuk janë në gjendje të ndihmojnë as veten e tyre, edhe askush nuk mund t’i marrë ata në mbrojtje kundër Nesh. (43) Por, Ne u kemi dhënë të mira këtyre (jobesimtarëve) dhe baballarëve të tyre, derisa u shkoi jetë e gjatë në këto mirësi. A nuk e shohin ata se Ne i vijnë Tokës duke ia cunguar cepat e saj? Mos vallë, ata (mohuesit) janë fitimtarët?! (44) Thuaj: “Unë vetëm ju paralajmëroj me atë që më është shpallur!” ... Por të shurdhrit nuk e dëgjojnë thirrjen kur paralajmërohen. (45) E sikur t’i prekte ata një “puhizë” nga dënimi i Zotit tënd, ata do të thoshin: “Të mjerët ne! Ne kemi qenë vërtet zullumqarë!” (46) ... Dhe Ne do të vendosim peshoret e drejta për Ditën e Kiametit, kështu që asnjë njeriu nuk do t’i bëhet asnjë padrejtësi. Dhe nëse (vepra) është sa një kokërr sinapi, Ne do ta sjellim atë dhe Ne jemi të mjaftueshëm si llogaritarë.” [El-Enbijā’: 37-47]

Këto ajete fisnike janë të lidhura me ajetet para tyre. Tallja dhe përqeshja e politeistëve ndaj të Dërguarit të Zotit, pagja dhe mëshira e Zotit qofshin mbi të, po i shqetësonte dhe i provokonte besimtarët. Ndoshta ata do të kishin dëshiruar të mos ishin urdhëruar të mos i

luftonin politeistët, që ta përshpejtonin dënimin e Zotit me të cilin Ai i kërcënonte... të cilin politeistët nuk reshtnin së ia kërkuari të Dërguarit të Zotit që t'ua sillte, natyrisht ngaqë nuk e besonin se mund t'u vinte... Ata talleshin me të Dërguarin e Zotit duke i thënë: **“Kur do të realizohet ky premtim, nëse thoni të vërtetën?!”** [El-Enbijā': 38]

Zoti – lartësuar dhe madhëruar qoftë Ai – sqaron këtu se 'të përshpejtuarit dhe nxitimi' janë më të forta dhe më të zakonata në natyrën e njeriut sesa 'durimi' me të cilin duhet të karakterizohen besimtarët. Njeriu, kur e dëshiron diçka, nxiton ta ketë atë, kurse kur nuk e pëlqen diçka, nxiton ta heqë qafe: **“E, njeriu lutet për të keqen, ashtu siç lutet për të mirën... Dhe njeriu është i nxituar.”** [El-Isrā': 11]

Njeriu në mënyrë të natyrshme nuk është i durueshëm, por mund ta bëjë këtë vetëm atëherë kur ai e detyron veten të përmbahet. Kjo është arsyeja pse Zoti e bëri atë një cilësi që qëndron krah për krah me besimin, në suren El-Asr, ku i Plotfuqishmi thotë: **“(Betohem) Për kohën! Vërtet, njerëzit janë në humbje, me përjashtim të atyre që besuan dhe bënë vepra të mira dhe që e këshilluan njëri-tjetrin për t'i qëndruar të vërtetës dhe që e këshilluan njëri-tjetrin për të pasur durim.”** [El-Asr: 1-3] Besimi, veprat e mira, këshillimi për të vërtetën dhe këshillimi për durim, të gjitha këto janë gjëra që nuk përkrijnë me nxitimin. Këto njeriu nuk mund t'i kryejë ndryshe, por vetëm duke treguar durim. Por, njeriu është krijuar i nxituar dhe nxitimi sikur është pjesë e natyrës dhe prirjes së tij, sipas së cilës është krijuar. Kështu që Zoti - madhëruar dhe lartësuar qoftë Ai – u thotë besimtarëve, përfshirë edhe jobesimtarët, që: **“Unë do t'jua tregoj shenjat e Mia, prandaj mos më kërkonit të nxitohem!”** [El-Enbijā': 37]

Sa u përket besimtarëve, ata do t'i shohin shenjat e Zotit në fitoren e të Dërguarit të Tij kundër politeistëve në këtë jetë. Dhe vërtet Zoti i bëri ta shikonin me sy këtë fitore në Luftën e Bedrit. Zoti i bëri engjëjt të rrihnin fytyrat dhe shpinat e jobesimtarëve dhe bëri që fitorja të ishte për Zotin, për të Dërguarin dhe për besimtarët.²⁴¹

Kurse jobesimtarët do t'i shohin ato shenja gjithashtu kur të thirren për në zjarr, në ahiret. Atëkohë asnjë nga ata nuk do të mund ta ndalë

²⁴¹ Transmetohet nga Nafi'a se Ibn Omeri r.a. i tregoi atij që "Pejgamberi, pagja dhe mëshira e Zotit qofshin mbi të, shikoi jobesimtarët e vrarë që i kishin hedhur në një vend si pus dhe u tha: "A e gjetët të vërtetë atë që ju premtoi Zoti juaj?" Dikush i tha: "A po u drejtohesh të vdekurve?" Ai u përgjigj: "Ju nuk dëgjoni më mirë se ata, vetëm se ata nuk mund të përgjigjen". Shiko: El-Buhari, *Sahih 'ul-Buhari*, referencë e mëparshme, Kitāb 'ul-Xhenāiz, kapitulli mbi dënimin e varrit, hadithi nr. 1370, fq. 266.

zjarrin nga fytyra e tij, as nga kurrizi i tij dhe zotat e tyre nuk do t'u sjellin asnjë dobi: **"Sikur ta dinin ata që nuk besojnë kohën kur nuk do ta ndalojnë dot zjarrin nga fytyrat e tyre, as nga shpinat e tyre, dhe as do të ndihmohen...."** [El-Enbijā': 39] Ky ajet sjell në mendje ajetin tjetër, ku i Larti thotë: **"Dhe sikur të shihje kur engjëjt ua marrin shpirtrat atyre që nuk besuan... Ata i godasin fytyrat dhe shpinat e tyre, duke u thënë: "Shijojeni dënimin e zjarrit!"** [El-Enfāl: 50] Atëherë, ata do të pendohen për talljen që ia drejtonin të Dërguarit të Zotit - paqja dhe mëshira e Zotit qofshin mbi të - dhe të shokëve të tij besimtarë.

I Larti thotë: **"Sikur ta dinin ata që nuk besojnë kohën kur nuk do ta ndalojnë dot zjarrin nga fytyrat e tyre, as nga shpinat e tyre, dhe as do të ndihmohen..."** [El-Enbijā': 39], ata nuk do të talleshin me të Dërguarin e Zotit dhe me Shpalljen që i ishte zbritur, dhe nuk do të vazhdonin më në rrugën e tyre të idhujtarisë, mohimit dhe talljes. Nëse ajo që ndodhi në Bedr kishte fillimet dhe indikacionet e saj, atëherë dënimi i Zotit për ta pas Orës së Kiametit do të jetë më i ashpër, më i tmerrshëm, më vdekjeprurës dhe më i fortë.

Ora e Kiametit **"... do t'u vijë papritur dhe do t'i hutojë ata"** [El-Enbijā': 40] dhe do ta gjejnë veten të pafuqishëm deri edhe për atë vetëmbrojtjen e dobët që bënë në Luftën e Bedrit. Ora e Kiametit do t'i befasojë ata dhe do t'i lërë të pafuqishëm për vetëmbrojtje, e do të mbeten të humbur. E në të njëjtën kohë ata: **"...nuk do të mund ta zmbrapsin atë dhe as do t'u jepet afat."** [El-Enbijā': 40] Atyre nuk do t'u shtyhet ai moment, as ai ndëshkim, sepse koha e veprimit do të ketë mbaruar dhe shpërblimi do të jetë caktuar përfundimisht.

Pastaj i Larti i thotë Pejgamberit të Tij: **"Dhe vërtet janë tallur e përqeshur edhe të dërguar të tjerë para teje, e ata që talleshin i zuri tallja me të cilën talleshin."** [El-Enbijā': 41] Ky ajet është i ngjashëm me ajetin e sures El-En'ām: **"Dhe vërtet janë tallur e përqeshur edhe të dërguar të tjerë para teje, e ata që talleshin i zuri tallja me të cilën talleshin."** [El-En'ām: 10] E keqja që i zë jobesimtarët dhe idhujtarët në jetën e dynjasë është një pjesë e shenjave të Zotit, të cilat Zoti ia tregon të Dërguarit të Tij dhe robërve të Tij besimtarë, siç u kishte premtuar Ai – madhëruar qoftë – kur tha: **"Unë do t'jua tregoj shenjat e Mia, prandaj mos më kërkoni të nxitohem!"** [El-Enbijā': 37]

Pastaj konteksti i merr këta njerëz të mashtruar nga jeta e kësaj dynjaje dhe u prezanton një pyetje shumë të rëndësishme, ku u sjell në vëmendje se qëndrimi i tyre në këtë dynja dhe vazhdimësia e të jetuarit në të deri në një afat të caktuar, nuk do të thotë se ata janë të fortë ose se mund t'i ikin Zotit qoftë në tokë apo në qiell, por ata vazhdojnë të jetojnë në të sepse Zoti – lartësuar qoftë Ai – ka vendosur t'i mbrojë ata dhe t'i lërë deri në një afat të caktuar... Ai i afatizon ata, pa i lënë në harresë, se ndoshta heqin dorë nga mendjemadhësia e tyre, nga shmangia, tallja dhe nga përqeshja. Kështu që, e urdhëron të Dërguarin e Zotit t'u thotë atyre: **“Thua: “Kush mund t’ju mbrojë ju, natën e ditën, nga i Gjithëmëshirshmi?”** [El-Enbijā’: 42] A mendoni se ata zota të remë do t’ju mbrojnë nga i Gjithëmëshirshmi – madhëruar qoftë Ai?! ...Dhe sjellja në ajet e termit “i Gjithëmëshirshmi” përkon me atë “mbrojtje” sepse Zoti me mëshirën e Tij deshi t’i jepte mundësinë dhe t’ua shtynte dënimin, t’i mbronte ata në të gjitha kohët nga të gjitha të këqijat, dhe kjo duhet të ishte një shtysë që t’i motivonte ata të mos talleshin me Zotin dhe të Dërguarin e Tij. Por ata, si zakoni i tyre, ishin mendjemëdhenj dhe shpërfillës: **“Por ata qëndrojnë shpërfillës nga përmendja e Zotit të tyre”** [El-Enbijā’: 42], dhe as e kujtojnë Atë, as ia adresojnë Atij – madhëruar qoftë Ai – atë mbrojtje që gëzojnë. Më pas, Zoti i madhërishëm largohet nga ligjërimin i Tij i drejtpërdrejtë ndaj tyre, dhe flet për ta me përemër të vetës së tretë, duke bërë një pyetje retorike: **“A mos vallë ata kanë zota të tjerë që i mbrojnë ata, përveç Nesh?”** [El-Enbijā’: 43] Kjo është një pyetje që i tall ata, i kritikon dhe vë në dukje kotësinë e atyre që ata kanë zgjedhur për zota...

“Ata (zota) nuk janë në gjendje të ndihmojnë as veten e tyre, edhe askush nuk mund t’i marrë ata në mbrojtje kundër Nesh” [El-Enbijā’: 43] Ata “zota” që adhurojnë, nuk janë të mbështetur me asnjë lloj miratimi nga Zoti dhe as nuk kanë asnjë pjesë tek Ai – madhëruar qoftë! Pastaj, i Madhërishmi përgjigjet: **“Por, Ne u kemi dhënë të mira këtyre (jobesimtarëve) dhe baballarëve të tyre, derisa u shkoi jetë e gjatë në këto mirësi.”** [El-Enbijā’: 44]... Këta të pranishëm dhe baballarët e tyre kanë jetuar gjatë në mirësitë e Zotit, pa e falënderuar Atë dhe pa patur frikë ndëshkimit të Tij për të këqijat që bënin. Por jeta, sado që të zgjasë, e ka një fund. Ata nuk e kuptuan se kjo ishte vetëm një joshje dhe afat i dhënë.

“A nuk e shohin ata se Ne i vijnë tokës duke ia cunguar cepat e saj?” [El-Enbijā': 44], duke u dhënë fitoren besimtarëve kundër jobesimtarëve?! **“Mos vallë, ata (mohuesit) janë fitimtarët?!”** [El-Enbijā': 44] A mund ta mundin ata dhe perënditë e tyre që ata i bënë me duart e tyre dhe i trilluan, Atë që kontrollon qiejt, tokën, diellin, hënën, yjet, retë, detet, lumenjtë, të gjallët dhe të vdekurit?! Vallë, a mund të jenë vërtet ata fitimtarët?! Vërtet, kjo është një gjë e pamundur!

“Thuaj: “Unë vetëm ju paralajmëroj me atë që më është shpallur!” [El-Enbijā': 45] Zoti e urdhëron Pejgamberin e Tij të nderuar t'u thotë atyre: “Paralajmërimet që ju them nuk janë nga vetja ime, por janë shpallje që Zoti më ka shpallur mua. Këto janë gjëra që nuk i dija as unë dhe askush nga populli im. Kjo është ajo për të cilën ju paralajmërojmë. Unë nuk ju kam thënë asnjëherë se zotëroj depot e begatisë së Zotit, as se di të fshehtën e Zotit, as se jam engjëll, por ju tregoj se: **“Mua më është shpallur ky Kur'an, që t'ju paralajmëroj ju me të, e edhe ata që dëgjojnë për të. A vërtetë dëshmoni se me Allahun ka edhe hyjni të tjera? “Thuaj: “Unë nuk dëshmoj për këtë!”. Thuaj: “Në të vërtetë, Ai është një Zot i vetëm dhe vërtet unë jam i larë nga çfarë shoqëroni ju!”** [El-En'ām: 19] Unë ju paralajmëroj me këtë Shpallje, por: **“...të shurdhrit nuk e dëgjojnë thirrjen kur paralajmërohen”** [El-Enbijā': 45], ata nuk dëgjojnë as Shpalljen dhe asgjë tjetër.

“E sikur t'i prekte ata një “puhizë” nga dënimi i Zotit tënd, ata do të thoshin: “Të mjerët ne! Ne kemi qenë vërtet zullumqarë!” [El-Enbijā': 46]

Dhe fjala “puhizë” në këtë ajet në gjuhën arabe ka edhe kuptimin e “dhuratës”, kështu që konteksti tallet me ta, siç talleshin edhe ata. Kjo fjalë në gjuhën arabe përdoret vetëm për “dhurimin e të mirave” dhe nuk përdoret për ‘ndëshkim a mundim’, por këtu ka ardhur si ironi. Kështu që, kur të shikojnë aq sa një “puhizë” nga dënimi i vogël në këtë jetë të dynjasë, jo nga dënimi i madh i ahiretit, ata vrapojnë në vajtëm e britma, në vend që të shpejtojnë për të bërë pendesë dhe për t'u kthyer te Zoti e për ta kuptuar se kishin qenë zullumqarë – keqbërës, dhe se ata duhet të udhëzohen dhe të besojnë në të Dërguarin e Zotit dhe të largohen nga gjendja e zullumit që praktikojnë.

Zoti i madhërishtëm vazhdon më tej duke u thënë: **“Dhe Ne do të vendosim peshoret e drejta për Ditën e Kiametit”** [El-Enbijā': 47], dhe veprat e njerëzve do të peshohen me peshore të sakta, që janë të drejta: **“Dhe kujt do t'i rëndojnë peshoret e tij (me vepra të mira), ata do të**

jenë të shpëtuarit dhe të fituarit. (102) Kurse kujt do t'i vijnë të lehta peshoret e tij (ngaqë kanë pak vepra të mira), **ata do të jenë që e kanë humbur veten e tyre dhe në xhehenem ata do të qëndrojnë përjetësisht.**" [El-Mu'minūn: 102-103] Edhe nëse Zoti e urren mohimin e mohuesve, devijimin dhe humbjen e tyre, kjo nuk do të thotë se Ai – madhëruar qoftë - do t'i bëjë padrejtësi ndonjërit prej tyre. Zoti i lartësuar do t'u vërë drejtësinë peshoreve Ditën e Kiametit, jo si peshoret e dynjasë të cilat vuajnë nga defektet dhe bëjnë padrejtësi. Peshoret e Zotit të plotfuqishëm Ditën e Kiametit do të jenë të drejta dhe do të cilësohen nga drejtësia, madje do të jenë drejtësia vetë. Fjala "peshore" në këtë ajet ka ardhur në shumës, në mënyrë që të përshtatet me mentalitetin e tyre, që u dukej diçka e pamundur që Zoti t'ua peshonte veprat aq saktë të gjithë njerëzimit, pavarësisht numrit të madh të tyre, që nga Ademi a.s. e deri në Ditën e Gjykimit. Ato mendje të dobëta e shikonin si të pamundur të realizohej kjo. Kështu që Ai ua konfirmoi atyre se është në gjendje të vërë aq drejtësi në peshore, Ditën e Kiametit, deri edhe në nivelin e grimcës apo të kokrrës së vogël të hardelitsinapit, për veprat e mira dhe të këqija. E gjitha kjo hyn nën pushtetin e të Vetmit - lavdi i qoftë Atij – dhe e gjitha kjo tregon për fuqinë e Tij për t'i marrë në llogari të gjithë njerëzit sa janë, në të njëjtën kohë.

Kjo gjë mund t'i duket e çuditshme njeriut, sepse shikon veten e tij që e ka të vështirë të bisedojë me dy ose tre vetë përnjëherësh, dhe është pothuajse e pamundur të flasë me njëzet vetë në të njëjtën kohë... dhe është vërtetë e pamundur për të të flasë me një mijë vetë përnjëherësh... Kështu që, këta persona nuk e imagjinojnë dot se si Zoti do t'i marrë në pyetje dhe t'u kërkojë llogari miliarda njerëzve në të njëjtën kohë, me saktësinë më të madhe. Ky njeri i dobët harron se Fuqia e Zotit është e pakufishme, e pakrahasueshme. Ne e shikojmë sot, me teknologjinë moderne, se si një kompjuter mund të kryejë miliona veprime aritmetike dhe të përdorë dhjetëra programe në të njëjtën kohë. Atëherë si nuk imagjinohet kjo gjë me të Plotfuqishmin, që ka fuqinë dhe të gjitha mbretëritë nën zotërim – i lartësuar qoftë Ai!

"... kështu që asnjë njeriu nuk do t'i bëhet asnjë padrejtësi. Dhe nëse (vepra) është sa një kokërr sinapi, Ne do ta sjellim atë dhe Ne jemi të mjaftueshëm si llogaritarë" [El-Enbijā': 47], jemi të aftë të bëjmë llogarinë e saktë, e cila nuk i bën padrejtësi as zullum askujt.

Pjesa e tetë

" وَلَقَدْ آتَيْنَا مُوسَى وَهَارُونَ الْفُرْقَانَ وَضِيَاءً وَذِكْرًا لِّلْمُتَّقِينَ ﴿٤٨﴾ الَّذِينَ يَخْشَوْنَ رَبَّهُم بِالْغَيْبِ وَهُمْ مِّنَ السَّاعَةِ مُشْفِقُونَ ﴿٤٩﴾ وَهَذَا ذِكْرٌ مُّبَارَكٌ أَنزَلْنَاهُ ۚ أَفَأَنْتُمْ لَهُ مُنْكَرُونَ ﴿٥٠﴾ "

"Dhe vërtet, Ne i patëm dhënë Musait dhe Harunit Furkanin (Librin që bën dallimin e së mirës nga e keqja, të së vërtetës nga e kota), dritë dhe këshillë për të devotshmit, (48) të cilët i frikësohen Zotit të tyre edhe pse nuk e shohin dot Atë me sytë e tyre... dhe, ndaj Orës së Kiametit ata qëndrojnë me frikë dhe të kujdesshëm. (49) Dhe ky (Kur'ani) është një Mesazh i bekuar, që Ne e kemi zbritur. Ju, a po e mohoni atë?!" [El-Enbijā': 48-50]

Pastaj konteksti kthehet tek aleatët e këtyre politeistëve, te njerëzit e Librit (hebrenjtë dhe të krishterët), veçanërisht te hebrenjtë, për t'u thënë atyre: Ju i keni bërë një padrejtësi të rëndë vetes duke mos i besuar të Dërguarit të Zotit, Muhammedit, pagja dhe mëshira e Zotit qofshin mbi të, sepse ajo çfarë iu shpall atij është si ajo çfarë iu shpall Musait dhe Harunit, një Furkân – Dallues, me anë të të cilit Zoti bën dallimin në mes të vërtetës dhe së pavërtetës, është një përkujtim për njerëzit e drejtë. Ju besuat në atë çfarë i zbriti Musait, prandaj çfarë ju bën të mos besoni në atë që i zbriti Muhammedit, pagja dhe mëshira e Zotit qofshin mbi të, ndërkohë që kjo është e vërteta nga Zoti juaj?!

Dhe Zoti - lavdëruar dhe lartësuar qoftë Ai - u hoqi këtyre njerëzve të Librit karakteristikën më të rëndësishme të besimtarëve dhe të devotshmëve, përkatësisht 'frikën nga Zoti kur nuk e shikojnë Atë me sy'... siç u hoqi atyre edhe cilësinë e besimit në çdo gjë me të cilën u dërguan të Dërguarit, qofshin ato çështje që i përkasin botës së fshehtë, ose të së dukshmes, ndërkohë që prej tyre kërkohej të besonin në to dhe të bindeshin. Gjithashtu, e hoqi prej tyre cilësinë e frikës dhe respektit të thellë ndaj faktit se ata do ta takojnë Zotin në Ditën e Kiametit, duke treguar para Tij mosbesim dhe mosbindje.

Pjesa e nëntë

" وَلَقَدْ آتَيْنَا إِبْرَاهِيمَ رُشْدَهُ مِنْ قَبْلُ وَكُنَّا بِهِ عَالِمِينَ ﴿٥١﴾ إِذْ قَالَ لِأَبِيهِ وَقَوْمِهِ مَا هَذِهِ التَّمَاثِيلُ الَّتِي أَنْتُمْ لَهَا عَاكِفُونَ ﴿٥٢﴾ قَالُوا وَجَدْنَا آبَاءَنَا لَهَا عَابِدِينَ ﴿٥٣﴾ قَالَ لَقَدْ كُنْتُمْ أَنْتُمْ وَآبَاؤُكُمْ فِي ضَلَالٍ مُبِينٍ ﴿٥٤﴾ قَالُوا أَجِئْتَنَا بِالْحَقِّ أَمْ أَنْتَ مِنْ اللَّاعِبِينَ ﴿٥٥﴾ قَالَ بَلْ رَبُّكُمْ رَبُّ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ الَّذِي فَطَرَهُمْ وَأَنَا عَلَى ذَلِكُمْ مِنَ الشَّاهِدِينَ ﴿٥٦﴾ وَتَاللَّهِ لَأَكِيدَنَّ أَصْنَامَكُمْ بَعْدَ أَنْ تُوَلُّوا مُدْبِرِينَ ﴿٥٧﴾ فَجَعَلَهُمْ جَذَازًا إِلَّا كَبِيرًا لَهُمْ لَعَلَّهُمْ إِلَيْهِ يَرْجِعُونَ ﴿٥٨﴾ قَالُوا مَنْ فَعَلَ هَذَا بِآلِهَتِنَا إِنَّهُ لَمِنَ الظَّالِمِينَ ﴿٥٩﴾ قَالُوا سَمِعْنَا فَتًى يَذْكُرُهُمْ يُقَالُ لَهُ إِبْرَاهِيمُ ﴿٦٠﴾ قَالُوا فَأْتُوا بِهِ عَلَى أَعْيُنِ النَّاسِ لَعَلَّهُمْ يَشْهَدُونَ ﴿٦١﴾ قَالُوا أَأَنْتَ فَعَلْتَ هَذَا بِآلِهَتِنَا يَا إِبْرَاهِيمُ ﴿٦٢﴾ قَالَ بَلْ فَعَلَهُ كَبِيرُهُمْ هَذَا فَاسْأَلُوهُمْ إِنْ كَانُوا يَنْطِقُونَ ﴿٦٣﴾ فَرَجَعُوا إِلَى أَنْفُسِهِمْ فَقَالُوا إِنَّكُمْ أَنْتُمُ الظَّالِمُونَ ﴿٦٤﴾ ثُمَّ نَكِسُوا عَلَى رُءُوسِهِمْ لَقَدْ عَلِمْتَ مَا هَؤُلَاءِ يَنْطِقُونَ ﴿٦٥﴾ قَالَ أَفَتَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ مَا لَا يَنْفَعُكُمْ شَيْئًا وَلَا يَضُرُّكُمْ ﴿٦٦﴾ أَفَبِلَكُمْ وَلِمَا تَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ ۖ أَفَلَا تَعْقِلُونَ ﴿٦٧﴾ قَالُوا حَرِّقُوهُ وَانصُرُوا آلِهَتَكُمْ إِنْ كُنْتُمْ فَاعِلِينَ ﴿٦٨﴾ قُلْنَا يَا نَارُ كُونِي بَرْدًا وَسَلَامًا عَلَى إِبْرَاهِيمَ ﴿٦٩﴾ وَأَرَادُوا بِهِ كَيْدًا فَجَعَلْنَاهُمُ الْأَخْسَرِينَ ﴿٧٠﴾ وَنَجَّيْنَاهُ وَلُوطًا إِلَى الْأَرْضِ الَّتِي بَارَكْنَا فِيهَا لِلْعَالَمِينَ ﴿٧١﴾ وَوَهَبْنَا لَهُ إِسْحَاقَ وَيَعْقُوبَ نَافِلَةً ۚ وَكُلًّا جَعَلْنَا صَالِحِينَ ﴿٧٢﴾ وَجَعَلْنَاهُمْ أُمَّةً يَهْتَدُونَ بِأَمْرِنَا وَأَوْحَيْنَا إِلَيْهِمْ فِعْلَ الْخَيْرَاتِ وَإِقَامَ الصَّلَاةِ وَإِيتَاءَ الزَّكَاةِ ۚ وَكَانُوا لَنَا عَابِدِينَ ﴿٧٣﴾ وَلُوطًا آتَيْنَاهُ حُكْمًا وَعِلْمًا وَنَجَّيْنَاهُ مِنَ الْقَرْيَةِ الَّتِي كَانَتْ تَعْمَلُ الْخَبْيَاثَ ۚ إِنَّهُمْ كَانُوا قَوْمَ سَوْءٍ فَاسِقِينَ ﴿٧٤﴾ وَأَدْخَلْنَاهُ فِي رَحْمَتِنَا ۚ إِنَّهُ مِنَ الصَّالِحِينَ ﴿٧٥﴾ وَنُوحًا إِذْ نَادَى مِنْ قَبْلُ فَاسْتَجَبْنَا لَهُ فَنَجَّيْنَاهُ وَأَهْلَهُ مِنَ الْكَرْبِ الْعَظِيمِ ﴿٧٦﴾ وَنَصَرْنَاهُ مِنَ الْقَوْمِ الَّذِينَ كَذَبُوا بِآيَاتِنَا ۚ إِنَّهُمْ كَانُوا قَوْمَ سَوْءٍ فَأَغْرَقْنَاهُمْ أَجْمَعِينَ ﴿٧٧﴾ وَدَاوُودَ وَسُلَيْمَانَ إِذْ يَحْكُمَانِ فِي الْحَرْثِ إِذْ نَفِثَتْ فِيهِ غَمَمُ الْقَوْمِ وَكُنَّا لِحُكْمِهِمْ شَاهِدِينَ ﴿٧٨﴾ فَفَهَّمْنَاهَا سُلَيْمَانَ ۚ وَكُلًّا آتَيْنَاهُ حُكْمًا وَعِلْمًا ۚ وَسَعَّرْنَا مَعَ دَاوُودَ الْجِبَالَ يُسَبِّحُنَ وَالطَّيْرَ ۚ وَكُنَّا فَاعِلِينَ ﴿٧٩﴾ وَعَلَّمْنَاهُ صَنْعَةَ لَبُوسٍ لَكُمْ لِيُخْصِنَكُمْ مِنْ بَأْسِكُمْ ۚ فَبَلَّ أَنْتُمْ شَاكِرُونَ ﴿٨٠﴾ وَلِسُلَيْمَانَ الرِّيحَ عَاصِفَةً تَجْرِي بِأَمْرِهِ إِلَى الْأَرْضِ الَّتِي بَارَكْنَا فِيهَا ۚ وَكُنَّا بِكُلِّ شَيْءٍ عَالِمِينَ ﴿٨١﴾ وَمِنَ الشَّيَاطِينِ مَنْ يَغُوصُونَ لَهُ وَيَعْمَلُونَ عَمَلًا دُونَ ذَلِكَ ۚ وَكُنَّا لَهُمْ حَافِظِينَ ﴿٨٢﴾ وَأَيُّوبَ إِذْ نَادَى رَبَّهُ أَلَيْسَ لِي بِمَسْكَنِ الصُّرِّ وَأَنْتَ أَرْحَمُ الرَّاحِمِينَ ﴿٨٣﴾ فَاسْتَجَبْنَا لَهُ فَكَشَفْنَا مَا بِهِ مِنْ ضُرٍّ ۚ وَآتَيْنَاهُ أَهْلَهُ وَمِثْلَهُمْ مَعَهُمْ رَحْمَةً مِنْ عِنْدِنَا وَذَكَرَى لِلْعَابِدِينَ ﴿٨٤﴾ وَإِسْمَاعِيلَ وَإِدْرِيسَ وَذَا الْكِفْلِ ۚ كُلٌّ مِنَ الصَّابِرِينَ ﴿٨٥﴾ وَأَدْخَلْنَاهُمْ فِي رَحْمَتِنَا ۚ إِنَّهُمْ مِنَ الصَّالِحِينَ ﴿٨٦﴾ وَذَا النُّونِ إِذْ ذَهَبَ مُغَاضِبًا فَظَنَّ أَنْ لَنْ نَقْدِرَ عَلَيْهِ فَنَادَى فِي الظُّلُمَاتِ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ سُبْحَانَكَ إِنِّي كُنْتُ مِنَ الظَّالِمِينَ ﴿٨٧﴾ فَاسْتَجَبْنَا لَهُ وَنَجَّيْنَاهُ مِنَ الْغَمِّ ۚ وَكَذَلِكَ نُنْجِي الْمُؤْمِنِينَ ﴿٨٨﴾ وَذَكَرْنَا إِذْ نَادَى رَبَّهُ رَبِّ لَا تَذَرْنِي فَرْدًا وَأَنْتَ خَيْرُ الْوَارِثِينَ ﴿٨٩﴾ فَاسْتَجَبْنَا لَهُ وَوَهَبْنَا لَهُ يَحْيَىٰ وَأَصْلَحْنَاهُ لَهُ زَوْجَهُ ۚ إِنَّهُمْ كَانُوا يُسَارِعُونَ فِي الْخَيْرَاتِ وَيَدْعُونَنَا رَغَبًا وَرَهَبًا ۚ وَكَانُوا لَنَا خَاشِعِينَ ﴿٩٠﴾ وَالَّتِي أَحْصَيْنَا فَرَجْعَهَا فَنَنْفَعُهَا فِيهَا مِنْ زَوْجِنَا وَجَعَلْنَاهَا وَابْنَهَا آيَةً لِلْعَالَمِينَ ﴿٩١﴾ "

"Dhe vërtet Ne i dhamë Ibrahimit udhëzimin drejt së vërtetës, dikur më parë, dhe dinim gjithçka për të. (51) Kur i tha babait të tij, edhe popullit të tij: "Çfarë janë këto statuja të cilave ju u qëndroni të përkushtuar në adhurim?" (52) Ata thanë: "Ne i gjetëm baballarët

tanë duke i adhuruar ato.” (53) Ai tha: “Vërtet, ju dhe baballarët tuaj keni qenë në një humbje të qartë!”. (54) Ata thanë: “A na erdhe me të vërtetën, apo je nga ata që bëjnë lojëra?” (55) Ai tha: “Jo, por Zoti juaj është Zoti i qiejve dhe i tokës, i Cili i krijoi ato, e unë ju jam dëshmitar për këtë. (56) Dhe për Zotin, unë do t’u bëj komplot idhujve tuaj, pasi ta ktheni shpinën e të largoheni!” (57) Kështu që, ai i bëri ata copë-copë, përveç një të madhi në mesin e tyre, që të mund të ktheheshin tek ai (dhe ta pyesnin). (58) Disa nga ata thanë: “Kush ua bëri këtë zotave tanë? Vërtet, ai është një keqbërës”. (59) Të tjerë u përgjigjën: “Dëgjuam një djalosh që i zinte me gojë ata (për keq). Ai quhet Ibrahim”. (60) Ata thanë: “Atëherë, silleni atë para syve të njerëzve, që ata të dëshmojnë!” (61) Ata thanë: “A ti ua bërë këtë zotave tanë, o Ibrahim?” (62) Ai tha: “Jo, por këtë e ka bërë ky më i madhi i tyre, prandaj pyetini ata, nëse flasin!” (63) Atëherë, ata erdhën në vete dhe thanë (vetes së tyre): “Vërtet, ju vetë jeni zullumqarët!” (64) Pastaj u kthyen sërish mbrapsht dhe thanë: “Ti e di se këta nuk flasin!”. (65) (Ibrahimi) Tha: “Atëherë, a adhuronit në vend të Allahut çfarë nuk ju bën dobi për asgjë, dhe as dëm?” (66) Uf për ju, dhe për çfarë adhuronit në vend të Allahut! A nuk logjikoni?! (67) Ata thanë: “Digjeni atë (Ibrahimin) dhe ndihmojini zotat tuaj, nëse doni të veproni!” (68) Ne thamë (thotë Zoti): “O zjarr, bëhu i ftohtë dhe i paqtë për Ibrahimin! (69) Ata deshën t’i bëjnë komplot atij, por Ne i bëmë ata të jenë të humburit. (70) Dhe Ne e shpëtuam atë, edhe Lutin, në tokën të cilën e kishim bekuar për botët. (71) Ne i dhamë atij Is’hakun dhe Jakubin, si dhuratë, dhe secilin prej tyre e bëmë njeri të mirë. (72) Dhe Ne i bëmë ata udhëheqës, që udhëzonin sipas urdhrit Tonë, dhe i frymëzuam ata për të bërë vepra të mira, për të falur namazin, dhe për të dhënë zekatin, dhe vetëm Ne na adhuronin. (73) Edhe Lutit, Ne i dhamë autoritet dhe dituri, dhe e shpëtuam nga qyteti që bënte vepra të këqija. Vërtet, ata ishin një popull i keq, i dalë nga kufijtë. (74) Dhe e futëm atë në mëshirën Tonë. Vërtet, ai është prej të mirëve. (75) Dhe (kujtoje) Nuhin, kur ai thirri (Zotin) dikur më parë, e Ne iu përgjigjëm atij, dhe e shpëtuam atë dhe familjen e tij nga brenga e madhe (nga përmytja). (76) Dhe e shpëtuam nga njerëzit të cilët i përgënjeshtruan argumentet Tona. Vërtet, ata ishin popull i keq, prandaj i mbytëm në ujë të gjithë sa ishin. (77) Dhe (kujtoji)

Davudin e Sulejmanin, kur po gjykonin për të mbjellat, kur në to patën hyrë (natën) dhentë e disa njerëzve, dhe Ne ishim dëshmitarë të gjykimit të tyre. (78) Dhe Ne ia bëmë të qartë Sulejmanit çështjen... dhe secilit prej atyre (Davudit edhe Sulejmanit) i dhamë autoritetin për të gjykuar mes njerëzve, edhe dituri. Dhe Ne i nënshtruam malet, edhe zogjtë që bashkë me Davudin ta madhëronin Zotin... Dhe ishim Ne që i bënim këto. (79) Dhe Ne i mësua atij (Davudit) të bënte parzmore për ju, për t'ju mbrojtur në luftë me armikun. Prandaj, a jeni mirënjohës? (80) Edhe Sulejmanit i nënshtruam erën e stuhishme, që me urdhrin e tij shkonte drejt tokës të cilën Ne e kemi bekuar. Dhe Ne ishim në dijeni për gjithçka. (81) Dhe nga djajtë (që i nënshtruam Sulejmanit, kishte) të tillë që zhyteshin në det për të (për të nxjerrë perla e gurë të çmuar), dhe që bënë edhe punë të tjera përveç kësaj, dhe ishim Ne që i ruanim ata (për të mos e dëmtuar). (82) Dhe Ejubin, kur e thirri Zotin e tij: "Vërtet, mua më ka prekur e keqja dhe ti je më Mëshiruesi i mëshiruesve!" (83) Dhe Ne iu përgjigjëm atij, e ia larguam të keqen që kishte rënë mbi të... dhe ia kthyem familjen (që e kishte humbur), madje (i dhamë) edhe një herë më shumë sesa kishin qenë, si mëshirë nga ana Jonë dhe si përkujtim për adhuresit (që adhurojnë Zotin). (84) Edhe (kujto) Ismailin, Idrisin dhe Dhul-Kiflin; të gjithë këta ishin të durueshëm. (85) Dhe Ne i futëm ata në mëshirën Tonë. Vërtet, ata ishin nga të devotshmit. (86) Dhe (kujto) Dhun-Nunin (njeriun e balenës - Junusin), kur u largua i zemëruar, dhe mendoi se Ne nuk do ta dënonim atë (për largimin pa lejen Tonë), e kështu që ai thirri në errësira: "Nuk ka Zot të adhuruar përveç Teje! I lartësuar je Ti! Vërtet, unë isha një prej zullumqarëve!" (87) E Ne iu përgjigjëm atij dhe e shpëtua nga brengosja... dhe kështu i shpëtojmë besimtarët. (88) Dhe (kujto) Zekerian, kur e thirri Zotin e tij: "Zoti im, mos më lër të vetëm (pa trashëgimtar), dhe Ti je Trashëgimtari më i mirë!". (89) E Ne iu përgjigjëm atij, dhe i dhamë atij Jahjan, e ia përmirësua bashkëshorten e tij (duke ia bërë atë të aftë për të lindur). Vërtet, ata ishin që nxitonin në vepra të ira, dhe Na luteshin Neve me shpresë dhe me frikë, dhe ishin të përlur ndaj Nesh. (90) Dhe (kujto) atë (Merjemen) e cila e ruajti nderin e saj, e Ne frymë brenda saj nga shpirti Ynë (siç i pati fryrë Ademit nga

shpirti i Tij, dhe i dha jetë) dhe e bëmë atë dhe birin e saj një shenjë mrekullie për gjithë njerëzit.” [El-Enbijā': 51-91]

Pasi konteksti përfundon së foluri për njerëzit e Librit, kthehet edhe një herë tjetër për t'u kujtuar të gjithëve babain e peygamberëve, Ibrahimin, alejhi selam, i cili e refuzoi adhurimin e idhujve dhe nuk i bëri sexhde asnjërit prej atyre idhujve.

Për këtë arsye Ibrahim i alejhi selam e meritoi t'i jepej profecia dhe Libri hyjnor, pasi Zoti i dha më parë udhëzimin në rrugën e drejtë. Kjo ishte para se Musait dhe Harunit, paqja qoftë mbi ta, t'u zbritej Libri dhe para se ata të dy të dërgoheshin te Faraoni. Ajetet tregojnë fillesat e Ibrahimit, alejhi selam, në qëndrimin e tij ndaj popullit të tij dhe ndaj idhujve të tyre. Dhe ky qëndrim ishte si rezultat i udhëzimit të drejtë që Zoti i kishte dhënë atij: **“Dhe vërtet Ne i dhamë Ibrahimit udhëzimin drejt së vërtetës, dikur më parë”** [El-Enbijā': 51], duke e bërë atë një njeri të mençur, që zotëronte aftësinë për të argumentuar e për të sjellë prova: **“Ai është argumenti Ynë që Ne ia dhamë Ibrahimit përballë popullit të tij. Ne e ngremë me gradë (të larta) kë të duam. Vërtet, Zoti yt është i urtë, i gjithëdijshtëm!”** [El-En'ām: 83] Pastaj i Larti vazhdon të tregojë duke e lavdëruar peygamberin dhe të zgjedhurin e Tij, Ibrahimin, alejhi selam, dhe thotë: **“... dhe dinim gjithçka për të.”** [El-Enbijā': 51], e dinim se ai ishte një burrë i mençur dhe e dinim se ai e meritonte të ishte peygamber dhe i dërguar - sepse Zoti i lartmadhërishëm e di më së miri se ku e vë mesazhin e Tij - dhe Ne ishim me të kur shkoi te babai i tij dhe tek populli i tij dhe ua kundërshtoi e qortoi politeizmin që praktikonin edhe adhurimin e idhujve: **“Kur i tha babait të tij, edhe popullit të tij”** [El-Enbijā': 52], me tallje e përbuzje: **“Çfarë janë këto statuja të cilave ju u qëndroni të përkushtuar në adhurim?”** [El-Enbijā': 52]

“Ata thanë: “Ne i gjetëm baballarët tanë duke i adhuruar ato.” [El-Enbijā': 53] Kjo është përgjigjja e tyre, të cilën e sjellin gjithmonë si argument: “ndjekja e baballarëve dhe e gjyshërve”, duke menduar se baballarët nuk gabojnë.

Ibrahimi alejhi selam ua ktheu: **“Vërtet, ju dhe baballarët tuaj keni qenë në një humbje të qartë!”** [El-Enbijā': 54], dhe ata vazhduan: **“Ata thanë: “A na erdhe me të vërtetën apo je nga ata që bëjnë lojëra?”**

[El-Enbijā': 55], që duan të luajnë me fenë tonë dhe me çfarë krenohemi me të.

Ibrahimi alejhi selam tha: **“Jo, por Zoti juaj është Zoti i qiejve dhe i tokës, i Cili i krijoi ato, e unë ju jam dëshmitar për këtë.”** [El-Enbijā': 56] Ai i Cili i krijoi ato është Zoti i tyre... Ai i krijoi ato dhe nuk ndjeu lodhje duke i krijuar ato, e të gjitha këto i binden Atij –madhëruar qoftë Ai – dhe që janë të nënshtuara ndaj Tij e ndaj madhështisë e pushtetit të Tij të madh. Ai është që e meriton të adhurohet... jo këta idhujt tuaj që i bëni vetë, pastaj i hyjnizoni ato kot së koti.

Këto ajete sjellin ndër mend ajetet e sures Esh-Shu'arā', ku i Larti thotë: **“Dhe lexoju atyre lajmin e Ibrahimit. (69) Kur ai u tha babait të tij dhe popullit të tij: “Çfarë adhuronit?” (70) Ata thanë: “Ne adhurojmë idhuj dhe mbetemi të përkushtuar në adhurimin ndaj tyre”. (71) Ai tha: “A ju dëgjojnë ata kur luteni?... (72) Apo, a ju bëjnë dobi juve ata, apo a ju dëmtojnë?” (73) Ata thanë: “Jo, por ne i gjetëm baballarët tanë duke vepruar kështu”. (74) Ai tha: “A e shikoni çfarë adhuronit ... (75) ju dhe të parët tuaj të kahershëm? (76) Vërtet, ata janë armiq për mua, përveç Zotit të botëve, (77) i Cili më krijoi mua dhe Ai më udhëzon..(78) dhe i Cili më furnizon mua me ushqim e me pije... (79) dhe kur sëmurem, Ai më shëron... (80) dhe i Cili më bën të vdes, pastaj më ringjall... (81) dhe i Cili shpresoj të m'i falë gabimet e mia Ditën e Gjykimit!” (82) (Pastaj Ibrahim i tha:) “Zoti im, më dhuro mua aftësinë dhe autoritetin për të gjykuar dhe vepruar drejt, dhe më bashko me të mirët! (83) Dhe bëj që të kujtohem për mirë në brezat e mëvonshëm! (84) Dhe më bëj të jem nga trashëgimtarët e mirësive të Xhenetit! (85) Dhe fale babanë tim! Vërtet, ai është një nga të humburit. (86) Dhe mos më turpëro mua Ditën që ringjallen (njerëzit)... (87) Ditën kur nuk vlen pasuri as fëmijë, (88) përveç kush i vjen Zotit me zemër të shëndoshë.”** [Esh-Shu'arā': 69-89]

Ky dialog që vjen në suren Esh-Shu'arā' shkon deri në detajet me të imëta. Kështu që ajetet vijnë për të sjellë urdhrin e nxjerrë për të Dërguarin e Zotit, paqja dhe mëshira e Zotit qofshin mbi të, për t'u lexuar lajmin e Ibrahimit atyre politeistëve arabë që pretendonin se janë bijtë dhe pasardhësit e tij, se i përkasin fesë së tij të pastër dhe se ndjekin porosinë e Tij për të mbajtur të pastër Shtëpinë - të cilën Zoti e bëri shenjë mrekullie për ata që falin namaz në të, duke qëndruar në

këmbë, duke u përkushtuar në adhurim, e duke u përkulur e bërë sexhde - dhe për ta gjallëruar me adhurime këtë Shtëpi dhe për të sjellë ujë për haxhilerët. Këto ajete tregojnë hapur qëndrimin e Ibrahimit ndaj atyre zotave të rremë:

“Vërtet, ata janë armiq për mua, përveç Zotit të botëve” [Esh-Shu’arā’: 77] Ai u betua se do t’i hiqte qafe ata: **“Dhe për Zotin, unë do t’u bëj komplot idhujve tuaj, pasi ta ktheni shpinën e të largoheni!”** (57) **Kështu që, ai i bëri ata copë-copë, përveç një të madhi në mesin e tyre, që të mund të ktheheshin tek ai (dhe ta pyesnin).“** [El-Enbijā’: 58]

Dhe kur i gjetën ashtu të thyer, ata pyetën: **“Kush ua bëri këtë zotave tanë? Vërtet, ai është një keqbërës”.** (59) **Të tjerë u përgjigjën: “Dëgjuam një djalosh që i zinte me gojë ata (për keq). Ai quhet Ibrahim.”** [El-Enbijā’: 59-60], sepse ai fliste për ta me nënvlerësim.

“Ata thanë: “Atëherë, silleni atë para syve të njerëzve, që ata të dëshmojnë!” (61) **Ata thanë: “A ti ua bëre këtë zotave tanë, o Ibrahim?”** [El-Enbijā’: 61 -62]

Ibrahimi alejhi selam iu përgjigj atyre me një përgjigje që përmbante nota tallëse dhe që ua poshtëronte perënditë. Për të përforcuar këtë, ai tha për ata idhuj se ata nuk dëgjonin, nuk shikonin, nuk flisnin as nuk vlenin për asgjë as për veten e tyre, lëre më pastaj t’u bënë dobi atyre që i adhurojnë ata: **“Jo, por këtë e ka bërë ky më i madhi i tyre, prandaj pyetini ata, nëse flasin!”** [El-Enbijā’: 63] Nëse nuk janë në gjendje të flasin dhe të mbrojnë veten e tyre, atëherë si janë në gjendje ata të krijojnë, të urdhërojnë, të ndalojnë, të bëjnë të lejuar apo të ndaluar diçka?

Përgjigja e tij i tronditi ata për argumentin e fortë që përmbante: **“Atëherë, ata erdhën në vete dhe thanë (vetes së tyre): “Vërtet, ju vetë jeni zullumqarët!”** [El-Enbijā’: 64] Ata sikur u kthjelluan dhe sikur natyra e pastër njerëzore u çel brenda tyre, por mendjemadhësia dhe arroganca që ishte e fortë tek ata dhe që i ndalonte ta pranojnë argumentin e tij edhe nëse ishte i drejtë, i bëri ata të nxitonin ta mohonin më pas, kështu që ata: **“... u kthyen sërish mbrapsht.”** [El-Enbijā’: 65] Meqenëse përgjigja e tyre nuk do të kishte asnjë vlerë përballë argumentit të Ibrahimit, alejhi selam, dhe nuk do ta mbyllte derën e dialogut dhe argumentimit me të, ata u kthyen sërish “kokëposhtë” dhe me fjalë të përçarta dhe me argument të pavlera thanë: **“Ti e di se këta nuk flasin!”** [El-Enbijā’: 65]

Në këtë moment Ibrahim i u solli përballë tyre argumentin që i kishte dhënë Zoti dhe u tha: **“Atëherë, a adhuron në vend të Allahut çfarë nuk ju bën dobi për asgjë dhe as dëm?!”** [El-Enbijā': 66], pastaj vazhdoi: **“Uf për ju, dhe për çfarë adhuron në vend të Allahut! A nuk logjikoni?!”** [El-Enbijā': 67], dhe fjala “uf”, thuhet kur njeriu shikon diçka që i duket e pisët, e neveritshme. Ai adhuron që ata u bënë këtyre idhujve ishte diçka e neveritshme, e pisët, që i bezdiste shqisat e tij të nuhaturit dhe të shikuarit. Nuk gjente fjalë tjetër të thoshte për të shprehur neverinë për punën e ndyrë që ata bënë, përveç kësaj fjale, e cila konsiderohet thjesht një nxjerrje zëri dhe jo fjalë: A nuk logjikoni?!... Si mundët të arrinit deri në këtë nivel humbjeje ku keni rënë?!

Ajo që bie në sy është se Zoti - lavdëruar qoftë Ai - në të gjitha ajetet e Librit që u drejtohen politeistëve dhe të cilat i thërrasin ata të kuptojnë absurditetin e asaj gjendjeje në të cilën ndodhen, gjithmonë më pas vjen fraza që thotë: **“A nuk logjikoni?!”** [El-Enbijā': 67], **“A nuk kujtoheni?”** [El-En'ām: 80] Dhe kjo e konfirmon vizionin e Kur'anit për ata politeistë, të cilët nganjëherë i konsideron si krijesat më të këqija që ecin mbi sipërfaqen e tokës: **“Vërtet, gjallesat më të këqija tek Allahu janë shurdh-memecët, të cilët nuk logjikojnë”** [El-Enfāl: 22], dhe të cilët e kanë humbur çdo mirësi, derisa Zoti – madhëruar qoftë Ai – thotë për ta: **“E nëse Zoti do të dinte ndonjë të mirë në ta, do t'i bënte ata të dëgjonin... e nëse do t'i bënte ata të dëgjonin, ata do të largoheshin duke kthyer kurrizin.”** [El-Enfāl: 23]

Ata me dashje dhe qëllimisht nuk i vënë në përdorim mendjet e tyre, duke i mbyllur të gjitha dyert e vetëdijes së tyre. Kështu që, nuk është për t'u habitur që ata paralajmërohen në çdo rast që t'i kthehen mendjes, ta rikthejnë vetëdijen dhe të kuptojnë se në çfarë verbërie dhe mashtrimi gjenden.

Është për t'u habitur që shumë grupe muslimanësh dhe besimtarësh praktikantë shohin se ka një konflikt midis logjikës dhe dëgjimit, ose midis logjikës dhe Shpalljes. Në këtë pikë ata sikur ngjasojnë me jobesimtarët dhe politeistët në zakonet e tyre për të shfuqizuar mendjen dhe fuqitë e vetëdijes. Shumë prej tyre iluzionojnë se ky është fetarizmi i vërtetë dhe përhapën idenë e përkushtimit në adhurim në këmbim të logjikimit. Disa juristë - në epokat e prapambetjes, kur muslimanët i braktisën mendjet e tyre, kur e nënvlerësuan vlerën e arsyes dhe ulën

poshtë vlerësimin për vetëdijen – shkruan një poezi, që barazonte mes krimit të atij që vepron pa dije, pa arsye, pa udhëzim dhe pa një libër ndriçues, por që vepron duke imituar dhe ndjekur baballarët dhe gjyshërit, siç bënin politeistët ... dhe krimit të atyre që dinë por nuk veprojnë. Autori i librit “Ez-Zubed” thotë:

*I dituri që me diturinë e tij nuk ka vepruar,
do të ndëshkohet më parë se adhuresit e idhujve.
Dhe kushdo që pa dije vepron,
veprat e tij janë të refuzuara, nuk pranohen.*

Sot dëgjojmë kritika për mendjen dhe logjikën nga shumë njerëz fetarë, të cilët mendojnë se ky qëndrim i tyre është dëshmi e respektimit të padiskutueshëm nga ana e tyre e shkencave islame të transmetuara. Por, kushdo që pretendon se u është përmbajtur shkencave të transmetuara, pa logjikuar, ai e ka shfuqizuar mendjen e tij dhe i ka keqkuptuar shkencat e transmetuara, sepse logjika është e nevojshme për t'i kuptuar ato shkenca dhe për t'i zbatuar ato. Të kuptuarit e shkencave të transmetuara nuk mund të ndodhë pa një mendje inteligjente dhe kushdo që nuk e përdor mirë mendjen e tij, nuk mund t'i zbatojë siç duhet këto njohuri të transmetuara nga brezat e mëparshëm. Prandaj, le të meditohej për këtë!

“Ata thanë: “Digjeni atë (Ibrahimin) dhe ndihmojini zotat tuaj, nëse doni të veproni!” (68) Ne thamë (thotë Zoti): “O zjarr, bëhu i ftohtë dhe i paqtë për Ibrahimin!” [El-Enbijā': 69]

Kështu ata mblodhën një grumbull të madh drurësh zjarri dhe e hodhën Ibrahimin në të, pastaj i vunë zjarrin për ta djegur... dhe pastaj ata do të pretendonin se ‘ishin perënditë e tyre ato që e kishin djegur për shkak të agresionit të tij ndaj tyre dhe guximit të tij për t'i fyer ato. Por Zoti e urdhëroi zjarrin: **“O zjarr, bëhu i ftohtë dhe i paqtë për Ibrahimin!” [El-Enbijā': 69]**

Ibrahimi qëndroi në mes të zjarrit, derisa u shua, pastaj doli prej aty shëndosh e mirë.

Kështu ata e panë veten që dështuan... dhe njerëzit e thjeshtë, që ishin mbledhur nga të gjitha anët, e kuptuan se Ibrahimi po fliste të vërtetën, se thirrja e tij është e vërteta e palëkundur dhe se krenaria e tyre ishte ajo që i shtyu ata të madhëronin këta idhuj të pavlerë, të cilët

i kishin punuar me duart e veta, pavarësisht se nuk ata nuk u sillnin asnjë dobi, as u largonin asnjë të keqe. Por elita e lartë e popullit të Ibrahimit vazhduan edhe më tej me komplotet e tyre kundër tij dhe nipit të tij, Lutit, paqja qoftë mbi ata të dy, kështu që Zoti - lartësuar qoftë Ai - i dërgoi ata në tokën të cilën Ai e kishte bërë të bekuar për njerëzit dhe për të gjitha krijesat.

Shumë komentues të Kur'anit, këtë ajet që thotë: **“Ne thamë (thotë Zoti): “O zjarr, bëhu i ftohtë dhe i paqtë për Ibrahimin!”** [El-Enbijā': 69], e kanë përdorur si argument për të mbrojtur dhe për të bërë të triumfojnë mësimet e shkollave të tyre, veçanërisht xhebrijtë e kaderij-të nga njëra anë dhe esh'arijtë, maturidijtë dhe mu'tezilët, nga ana tjetër. Ata u përpoqën ta përgjithësonin këtë jo vetëm në shkollat e tyre të interpretimit të Kur'anit, por edhe në parimet e jurisprudencës dhe në vetë jurisprudencën islame. Dihet se “shkaku”, për dijetarët e bazave të jurisprudencës, është një nga llojet e dispozitave ligjore, të cilat janë quajtur “الأحكام الوضعية - dispozitat shpjeguese”²⁴², dhe bëhet fjalë për ato gjëra që Zoti –lartësuar dhe madhëruar qoftë - i ka krijuar ose i krijojnë në vazhdimësi dhe ne i njohim ato si shkaqe, kushte, pengesa, ose prova vlefshmërie ose pavlefshmërie, për ato që njihen si “الأحكام التكليفية – dispozitat obligative”.

Dëshirojmë të themi se shkaku dhe arsyeja janë dy fjalë sinonime për dijetarët e shkencës së logjikës, kurse për dijetarët e shkencës së bazave të jurisprudencës islame, sidomos për esh'aritë, “shkaku është identifikuesi i dispozitës ligjore”.²⁴² Këtë përkufizim e kanë zgjedhur shumica e studiuesve esh'ari të jurisprudencës. Kurse mu'tezilët kanë thënë: “Shkaku është ai që ndikon vetë te dispozita ligjore”.²⁴³ Gazaliu, që është nga dijetarët e shkollës esh'arite, ka thënë: “Shkaku është ai që ndikon në dispozitën ligjore, me lejen e Zotit të madhërishëm”.²⁴⁴ El-Amidi dhe Ibn 'ul-Haxhibi kanë thënë: “Shkaku është motivi për

²⁴² Vendimet shpjeguese/deklarative: janë përshkrime dhe shenja që ligjvënësi ka vendosur për të identifikuar vendimet ligjore. Ato përbëjnë arsye, të tilla si kohët e namazit; kushte, si pastrimi që është kusht për namaz; pengesa, si menstruacionet, të cilat e pengojnë femrën nga falja e namazit...etj. (sqarim i përkthyesit)

²⁴³ Sulejman ibn Omer ibn Mensur El-Axhili El-Ez'herij El-Xhumel (vd. 1204 h.). “Futūhāt 'ul-Vehhāb bi tevdiḥ Sherh Menhaxh 'it-Tul-lāb” (Hashijet 'ul-Xhumel), Bejrut: Dār El-Fikr, 4/322.

²⁴⁴ Tekijuddin Ebu 'ul-Hasen Ali ibn Abdul-Kafi Es-Subki, dhe djali i tij Taxhuddin Ebu Nasr Abdul-Vehhab (v.756 h.). “El-lbḥaxh fi Sherh 'il-Minhaxh”, Bejrut: Dār 'ul-Kutub 'il-Ilmijje, 3/40.

²⁴⁴ Referenca e mëparshme, e njëjta faqe.

dispozitën ligjore”.²⁴⁵ Ibn ‘us-Seman ka sjellë në veprën e tij “El-Kavāti” thënien e El-Hattabiut, që thotë: “Jo çdo shkak është arsye, por çdo arsye është shkak. Dhe jo çdo argument është arsye, por çdo arsye është argument”.²⁴⁶

Ka shumë thënie nga dijetarët në lidhje me përkufizimin e “shkakut”, të cilat janë shqyrtuar në librat e dijetarëve të bazave të dy shkencave fetare: të bazave të jurisprudencës islame dhe të bazave të fesë. Në fakt, ndjeshmëria e tepruar e esharive ndaj kësaj çështjeje është ajo që i shtyu ata ta bënin çështje të mprehtë, rreth së cilës polemika është zgjatur shumë, për t’i shpëtuar thënies së “numrit të shumtë të ndikuesve”. Ata e kanë shpjeguar termin “ndikues”, si “një përshtkrim ndikues në llojin e dispozitës, ose në diçka të caktuar”, siç është “pjekuria”, që ndikon në heqjen e ‘pengesës ligjore’ nga djali, për të përdorur pasurinë e tij ose që ndikon në heqjen e pengesës ligjore nga martesja.

Pavarësisht thënieve të esh’arijve, maturidijve, mu’tezilëve apo të tjerëve, në lidhje me “arsyetimin”, Zoti – i lartësuar dhe i madhërishëm – i ka arsyetuar shumë nga vendimet e Tij, në mënyrë të hapur, ose duke dhënë shenja për këtë, ose duke tërhequr vëmendjen. Edhe i Dërguari i Tij, paqja dhe mëshira e Zotit qofshin mbi të, ka treguar arsyen për vendimet që ka dhënë. E gjithashtu, edhe shokët e tij, pas tij, e kanë bërë këtë, e po kështu edhe studiuesit muslimanë. Nuk është e mundur që një person të thotë një vendim sheriatik duke përdorur analogjinë, pastaj të mohojë arsyetimin për këtë, në mënyrë faktike ose figurative.

Zoti i madhërishëm e ka arsyetuar sjelljen në ekzistencë të robërve të Tij –të njerëzve dhe xhinëve – duke thënë: **“Nuk i kam krijuar xhinët dhe njerëzit për tjetër, por vetëm që të më adhurojnë.”** [Edh-Dhārijāt: 56] Kurse dërgimin e të dërguarve të Tij – madhëruar qoftë Ai - e ka arsyetuar duke thënë: **“Të dërguar, përgëzues dhe paralajmërues, në mënyrë që të mos kenë njerëzit argument kundër Zotit pas dërgimit të të dërguarve. Dhe Zoti është i plotfuqishëm, i urtë.”** [En-Nisā’: 165] Legjislacionin e shpagimit – kisasit, i Larti e arsyetoi duke thënë: **“Për këtë arsye, ne dekretuam për Beni Israilët se kush**

²⁴⁵ Ebu ‘l-Hasen Sejfuddin Ali ibn Ebi Eth-Tha’lebij El-Amidij, (vd. 631 h.). “*El-Ihkām fi Usūl ‘il-Ahkām*”, studim i Abdurrazzak Afifi, Bejrut: Zyra Islame, 4/ 37.

²⁴⁶ Ebu ‘l-Mudhaffar Mensur ibn Muhammed ibn Abdul-Xhebbār Et-Temimi El-Hanefi El-Shafi’i El-Marvezij Es-Semani, (vd. 489 h.). “*Kavāti’ul-edil-leti fi’l-Usūl*”, studim i Muhammed Hasen Muhammed Esh-Shafi’i, Bejrut: Dar ‘ul-Kutub ‘il-Ilmijja, botimi i 1-rë, Bejrut, 1999, 2/ 274.

vret një njeri pa pasur vrrarë ai ndokënd, ose pa pasur bërë të këqija në tokë, është sikur të ketë vrrarë tërë njerëzimin... dhe kush ia shpëton jetën një njeriu, është sikur të ketë shpëtuar tërë njerëzimin..." [El-Māide: 32], e shumë raste të tjera.

Dhe ndër arsyetimet e dispozitave në Sunetin pejgamberik, kemi për shembull thëniet e tij, paqja dhe mëshira e Zotit qofshin mbi të: "Unë ju pata ndaluar nga mishi i kurbanit për shkak të të ardhurve (nevojtarëve që u kishin ardhur në atë kohë), por tani, hani dhe kurseni!"²⁴⁷

"Po të mos kisha frikë se ia vështirësoj umetit tim, do t'i kisha urdhëruar për t'i larë dhëmbët për çdo namaz".²⁴⁸

"Kush prej jush e ka mundësinë për ta përballuar martesën dhe shpenzimet e saj, le të martohet, sepse kjo i frenon sytë (nga hedhja e shikimeve të palejuara) dhe e ruan njeriun nga imoraliteti. E kush nuk mund ta përballojë atë, le të agjërojë sepse agjërimi është mbrojtje për të".²⁴⁹

Edhe sahabët i arsyetuan vendimet dhe i vendosën ato duke u bazuar në shkaqet e tyre - të deklaruara me tekst apo të nxjerra nga nënkuptimet e tekstit. Ata arsyetuan duke marrë parasysh të mirën e palëve të interesuara, domosdoshmërinë, nevojën dhe largimin e dëmit. Ata vendosën dispozita që nuk kishin qenë më përpara dhe bazuar mbi këtë ndaluan së vepruari disa gjëra që më përpara bëheshin për shkak të një arsyeje të caktuar, por që më pas ajo arsye nuk ekzistonte më. E në të gjitha këto ata nganjëherë ishin të një mendjeje mes tyre, e nganjëherë kishin edhe mosmarrëveshje. Një nga shembujt për këtë është të ndaluarit nga dhënia e atyre njerëzve që më parë u

²⁴⁷ Transmetohet nga Abdullah ibn Vakid të ketë thënë: "I Dërguari i Zotit, paqja dhe mëshira e Zotit qofshin mbi të, ndaloi të hahej nga mishi i kurbaneve pas ditës së tretë të Bajramit. Abdullah ibn Ebi Bekri tha se ia përmenda këtë gjë Umretes dhe ajo tha: "Është e vërtetë. E kam dëgjuar Aishen duke thënë: "Në kohën e të Dërguarit të Allahut, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të, na erdhën nevojtarë nga banorët e shkretëtirës në ditë të Bajramit të Kurbanit dhe i Dërguari i Allahut, paqja dhe mëshira e Zotit qofshin mbi të, tha: "Ruani mish kurbanit për tri ditë, pastaj pjesën e mbetur jepeni për nevojtarët!" Pastaj në vitet në vazhdim njerëzit i thanë të Dërguarit të Zotit: "Njerëzit i kanë përdorur lëkurat e kurbaneve si enë për të futur në to ujë, edhe për të futur në to dhjamen e shkrirë". I Dërguari i Allahut, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të, tha: "Po pastaj, pse po ma thoni këtë?" Ata i thanë: "Ti ke pasë ndaluar nga ngrënia (që nënkupton edhe çdo përfitim tjetër) e mishit të kurbaneve pas ditës së tretë". Ai tha: "Unë ju pata ndaluar për shkak të të ardhurve nevojtarë që na erdhën atëherë, por tani hani, kurseni dhe jepni sadaka!" Shiko: Muslimi, *Sahih Muslim*, hadithi nr. 1971, fq. 817.

²⁴⁸ Referenca e mëparshme, Kapitulli i Pastërtisë, nëntema e Sivakut, hadithi nr. 252, fq. 127.

²⁴⁹ Buhariu, *Sahih 'ul-Buhari*, hadithi nr. 1905, fq. 362.

jepej për të fituar zemrat e tyre²⁵⁰ dhe për t'i afruar ata në Islam sepse tanimë Allahu e kishte lartësuar Islamin dhe e kishte konsoliduar atë. Shembull tjetër është rasti kur Omeri r.a. i mbledhi njerëzit të faleshin pas Ubejje ibn Kaabit në teravitë e ramazanit, pasi i Dërguari i Allahut, pagja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të, e kishte bërë të ndaluar në kohën e tij, nga frika se mos u bëhej detyrë.²⁵¹ Shembull tjetër është rasti kur Omeri r.a. e ndaloi Hudhejfen r.a. të martohet me gratë e Njerëzve të Librit (të krishterit dhe hebretë), siç transmetohet nga Sa'id ibn Xhubejr:

“Omer ibn El-Hattabi i dërgoi Hudhejfen një mesazh, pasi e kishte emëruar atë përgjegjës në Medain, dhe pasi që gratë muslimane atje ishin bërë të shumta në numër, dhe i shkruante: “Më kanë thënë se je martuar me një grua nga populli i Medainit, me një grua nga Njerëzit e Librit, prandaj divorcoje atë!”. Hudhejfe i shkroi: “Nuk do ta bëj këtë derisa të më tregosh se a është e lejuar kjo që kam bërë, apo e ndaluar, dhe se çfarë qëllimi kishte me këtë!”. Omeri r.a. i shkroi: “Jo, kjo është një gjë e lejuar, por gratë e të huajve kanë një lloj bukurie, tërheqjeje dhe mashtrimi e fjalë të bukura dhe nëse prireni drejt tyre, ju bëjnë t'i lini pas dore gratë tuaja (muslimanet).” Atëherë Hudhejfe r.a. tha: “Tani po!”, dhe e divorcoi atë.²⁵² Shembuj të tjerë janë qëndrimi i tyre në lidhje me ndarjen e tokës së zezë (muslimanët e quajtën kështu tokën sedimentare në brigjet e lumenjve Tigër dhe Eufrat, në Irak, tokë të cilën e morën me luftë)²⁵³, qëndrimi i tyre në lidhje me divorcin me

²⁵⁰ Transmetohet nga Ubejde: “Uejna ibn Hasn dhe El-Ekra'a ibn Habis erdhën tek Ebu Bekri r.a. dhe i thanë: “O kalifi i të Dërguarit të Allahut, te ne është një tokë moçalore, në të cilën nuk ka as kullotë e as dobi. Si mendon, nëse na e jep neve atë, se ndoshta e punojmë dhe e mbjellim”, - dhe përmendi hadithin për ndarjen e tokës, dhe dëshminë e Omerit r.a. për të, edhe fshirjen e saj prej tij. Ubejde vazhdon: “Omeri (që ishte aty) tha: “Vërtet, i Dërguari i Allahut, pagja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të, ju jepte për t'ju fituar zemrat, për t'ju afruar pranë Islamit, kur Islami ishte i dobët, por tani Allahu e ka lartësuar Islamin dhe i ka dhënë lavdi atij...” Shiko: Ebu Bekr Ahmed ibn El-Husejn El-Husrevxhirdij El-Horasanij El-Bejhakij, *Es-Sunen 'ul-Kubra*, hadithi 13189, fq. 32.

²⁵¹ Transmeton Abdurrahman ibn Abd El-Karij: “Unë dola një natë bashkë me Omer ibn El-Hattabin në ramazan, për në xhami, dhe pamë se njerëzit atje ishin të shpërndarë në grupe: kishte burra që po faleshin individualisht dhe kishte të tjerë që po faleshin në grupe të vogla pas një imami. Omeri tha: “Unë mendoj se po t'i mbledhja këta pas një lexuesi (imami) të vetëm, do të ishte më mirë”. Pastaj ai vendosi dhe i mbledhi ata pas Ubejji ibn Kaabit... Pastaj dola me të një natë tjetër dhe njerëzit po faleshin pas lexuesit të tyre të Kur'anit dhe Omeri tha: “Sa e shkëlqyer është kjo mënyrë e re, por ajo ndaj së cilës ata flenë është më e mirë sesa ajo që e kryejnë”. Me këtë ai kishte për qëllim namazin në fundin e natës, ndërkohë njerëzit po e falnin namazin vullnetar (teravitë) në fillim të saj”. Shiko: Buhariu, *Sahih 'ul-Buhari*, hadithi nr. 2010, fq. 380.

²⁵² Ebu Xha'fer Muhammed ibn Xherir Et-Taberij, *Historia e Et-Taberit, Historia e të dërguarve dhe e mbretërve*, 3/ 588.

²⁵³ Transmeton Jezid ibn Ebi Habib: “Omeri i shkruajti Sa'adit (r.a) kur e mori Irakun: “Atëherë... më ka mbërritur mesazhi jot ku shkruan se njerëzit të kanë kërkuar ta ndash mes tyre plaçkën e luftës, si edhe atë çfarë Allahu ua ka mundësuar atyre, kështu që, kur të të mbërrijë kjo letër e imja, shiko se çfarë të kanë sjellë njerëzit në kampin ushtarak, si kuaj, armë, dhe para, dhe ndaj ato mes muslimanëve pjesëmarrës, kurse tokat dhe lumenjtë lëri për punëtorët e tyre, që të jenë ato burim

tri herë²⁵⁴, qëndrimi i tyre në lidhje me përcaktimin e dënimit ndaj atij që pi alkool, gjë që është e ndaluar në Islam, dënim i përcaktuar me tetëdhjetë kamxhikë.²⁵⁵ Dhe të gjitha këto janë vendosur bazuar mbi arsyet që ata i përmendën. Këtë rrugë e kanë ndjekur edhe ndjekësit e sahabëve, pastaj edhe ndjekësit e ndjekësve të sahabëve pas tyre, gjithashtu.

Ata që e shikonin si të panevojshme arsyen e cila çon në nxjerrjen e një vendimi, e thonin këtë me pretendimin se Zoti i madhërishëm nuk ka nevojë për këtë, sepse po të thuash se kjo është e nevojshme për Të, do të thotë se “Ai i Madhërishmi më i larti, kompletohet duke paraqitur qëllimin për gjërat që bën”, dhe kjo është një lloj vesvesi dhe një thënie që nuk duhet as të kalojë nëpër mendje, as të sillet nëpër gjuhë, e aq më pak të shkruhet, dhe se ai që plotësohet me qëllimin ose shkakun është vetëm njeriu- robi, jo Krijuesi i Tij, që është i pasur ... i lartësuar është Zoti ndaj kësaj!

Shkollat dhe mendimet e dijetarëve të bazave të jurisprudencës dhe të mësimave të fesë, në lidhje me ‘arsyetimin e dispozitave fetare’, janë ndikuar nga doktrinat e tyre teologjike. Për ata doktrinat teologjike të cilëve justifikonin veprimet e Zotit - më të Lartit - dhe vendimet e Tij, dhe nuk shihnin asgjë në këtë që të binte ndesh me monoteizmin ose që e cenonte atë arsyetim, sipas pikëpamjes së tyre, ky ishte një koncept në përputhje me këtë doktrinë. Kurse ata që mendonin se deklarimi i arsytimit është njësoj si të thuash qëllimin, dhe se kjo bie në kundërshtim me monoteizmin, ata mbajtën një qëndrim ndryshe për ‘arsyetimin dhe të vërtetën e tij’, një qëndrim që pajtohej me doktrinën e tyre.

donacionesh për muslimanët në vazhdimësi, sepse, nëse i ndan ato mes muslimanëve të pranishëm atje, nuk do të mbetet asgjë për ata që do të vijnë pas tyre.” Shiko: El-Bejhakij, *Es-Sunen El-Kubrā*, hadithi nr.18369, fq.226.

²⁵⁴ Nga Ibn Abbasi transmetohet të ketë thënë: “Gjatë kohës së të Dërguarit të Zotit, sal-lall-llahu alejhi ve sel-lem, Ebu Bekrit, dhe gjatë dy viteve të para të halifatit të Omerit, divorci i thënë tri herë në të njëjtën kohë, konsiderohej një divorc i vetëm (sepse në Islam, divorci duhet të bëhet në tri faza kohore). (Por kur njerëzit filluan ta thonë lehtësisht deklaratën për divorc me ‘tri herët’ përnjëherësh) Omer Ibn ‘ul-Hattabi tha: Njerëzit po nxitohen për një çështje në të cilën kanë pasur hapësirë. Si mendoni sikur t’jua marrim për të mirëqenë atë? (Ai e tha këtë për t’i bërë muslimanët të përmbahen, të mos nxitohen në divorcim, dhe të kenë frikë për pasojat.). Kështu që ai (pas konsultimit me dijetarët më të mëdhenj të sahabëve) e vendosi që kush e divorcon bashkëshorten duke i shprehur të tri divorcet përnjëherësh, kjo do t’i quhej divorc i plotë, i pakthyeshëm.”. Shiko: Muslimi, *Sahihu Muslim*, Libri mbi divorcin, nëntema që flet për divorcin me tri herë, hadithi nr. 1472, fq. 590.

²⁵⁵ Enes ibn Malik transmeton se të Dërguarit të Allahut i sollën një person që kishte pirë verë dhe ai i ra dyzet të rëna me dy degë me gjethë (palmash). Edhe Ebu Bekri gjithashtu e bëri këtë (në raste të tilla), por kur Omeri mori përgjegjësitë e kalifatit, ai u konsultua me njerëzit dhe Abdurrahmani i tha: “Dënimi më i butë (për pirjen e alkoolit) është tetëdhjetë (të rëna), kështu që Omeri r.a. urdhëroi të zbatohet ky dënim”. Shiko: Muslimi, *Sahihu Muslim*, hadithi nr. 1706, fq. 708.

Këto doktrina të llojit të fundit kanë pasur një ndikim të rëndë negativ në mentalitetin e muslimanit, pasi e përgatitën mendjen muslimane për 'krizën e injorimit të shkaqeve', ose 'moslidhjen e shkaqeve me pasojat e tyre'. Kjo hodhi shumë konfuzion mbi 'ligjin e shkak-pasojës', duke e nënvlerësuar shumë rëndësinë e tij dhe duke sjellë idenë e 'të qenurit i detyruar'. Si rezultat u përhapën shumë sëmundje intelektuale në mesin e muslimanëve. Shumë nga ata krijuan iluzionin se ekziston një kontradiktë midis shkakut, arsyes dhe mbështetjes të Zotit... dhe mes tyre dhe besimit në kaderin - caktimin e Zotit. Këto ide dhe diskutime hodhën një hije të keqe mbi vetë konceptin e kaderit - caktimit të Zotit. Muslimani filloi të anojë nga varësia dhe dembelizmi, nga mohimi i zgjedhjes së lirë njerëzore dhe nga mohimi i ndikimit të shkaqeve në pasoja. U përhapën ato thënie që pretendojnë se shkaqet nuk kanë vlerë dhe se gjërat krijohen jo si pasojë e tyre. Për shembull, sipas tyre, zjarri nuk djeg, por është Zoti që krijon djegien kur e prek atë. Ndërkohë që ata e dinë se përderisa djegia ndodh nga kontakti me zjarrin, qoftë që djegia ndodh nëpërmjet krijimit të Zotit në të apo nga vetë zjarri, të dyja këto janë njëlloj dhe japin të njëjtin rezultat. Pse të mos thuhet që "ligji i Zotit për zjarrin është që ai është djegës dhe se Zoti mund ta ndalojë zjarrin të djegë duke e thyer ligjin sipas së cilit zjarri është krijuar?!", siç i Larti e tregon: **"Ne thamë (thotë Zoti): "O zjarr, bëhu i ftohtë dhe i paqtë për Ibrahimin!"** [El-Enbijā': 69] Ai është Krijuesi i zjarrit dhe i djegies që përmban ai dhe Ai – madhëruar qoftë – është i plotfuqishëm ta ndalojë atë, nëse dëshiron... ose ta shfuqizojë e ta kthejë si të dojë. Por ata, me këtë polemikën e tyre dhe për shkak të harresës nga ana e tyre të shumë fakteve që ka sjellë Kur'ani, krijuan këtë plasaritje në mendjen e muslimanit dhe e zhytën në atë krizë. Zoti – madhëruar qoftë – kur përmend historinë e Dhul-Karnejn, e thotë krejt thjesht: **"Dhe i dhamë atij një shkak për çdo gjë (një mënyrë për të arritur secilën gjë që donte). (84) Dhe ai ndoqi një shkak."** [El-Kehf: 84-85] Kështu që ligji i shkak-pasojës është një ligj hyjnor, që një besimtar në Zotin dhe në Ditën e Fundit nuk mund ta injorojë, ta nënçmojë ose të mohojë efektet e tij.

Ajo që e rëndon zemrën është fakti se pavarësisht rënies në këtë problematikë nga ana e disave në kohët më përpara, megjithatë të tjerë që erdhën pas tyre ranë edhe ata në këtë ngatërresë të kotë. Edhe këta ndoqën mendimin e atyre të parëve pa kritikë, pa bërë një rishikim në

Librin e Zotit të plotfuqishëm dhe pa i vënë në punë mendjen dhe të menduarit rreth kësaj bote ku jetojmë e të kuptonin ligjet e saj, të cilat sigurisht janë në përputhje me ligjet e Librit të shenjtë. Ndikimi që lanë këto çështje në mendjen muslimane që atëherë e deri në ditët e sotme i përgjigjet pyetjes së madhe që thotë: “Si ka arritur gjendja e muslimanëve në këtë degradim dhe prapambetje në krahasim me kombet e tjera?” Dhe përgjigja është kjo: “Kjo ka ndodhur për shkak se ata e injoruan ligjin e shkak-pasojës duke menduar se kjo gjë nuk ka vlerë dhe se ky veprim nuk i përket i fesë, madje bie në kontradiktë me besimin dhe me mbështetjen te Zoti.”... E unë nuk di të them tjetër vetëm siç thuhet kur ndodh ndonjë fatkeqësi: “Të Zotit jemi dhe tek Ai kthehemi!”

“Ata deshën t’i bëjnë komplot atij, por Ne i bëmë ata të jenë të humburit. Dhe Ne e shpëtuam atë, edhe Lutin, në tokën të cilën e kishim bekuar për botët.” [El-Enbijā’: 70-71] Kjo është tradita e Zotit në lidhje me ndihmën dhe fitoren që u jep të dërguarve të Tij, atëherë kur e keqja mbizotëron dhe përhapet... atëherë kur disfata në dukje e të Dërguarve dhe e predikuesve të fesë së Zotit duket sikur po kthehet në fitore të politeizmit, idhujve dhe simboleve të mosbesimit. Atëkohë Zoti i plotfuqishëm ndërhyr dhe i mbështet fuqishëm deri në fitore të dërguarit e Tij dhe ata që kanë besuar. Prandaj i Madhërishmi thotë: **“Vërtet, Ne i përkrasim të dërguarit Tanë edhe ata që besojnë gjatë jetës së kësaj bote dhe në ditën kur do të dalin dëshmitarët. (51) Ditën kur nuk do t’u bëjë dobi zullumqarëve justifikimi i tyre... dhe ata do të kenë mallkimin dhe do të kenë vendbanimin më të keq.”** [Gāfir: 50-51] Prandaj Zoti i bëri armiq të Ibrahimit të jenë humbës, kurse Ibrahimin e shpëtoi, e bashkë me të e shpëtoi edhe nipin i tij, Lutin. I Madhërishmi i bëri ata të dalin nga toka e Kuthës - mbi rrënojat e së cilës u ndërtua Nasirija, qyteti i njohur në Irakun jugor - njerëzit e së cilës adhuronin yjet, dhe që për secilin yll që adhuronin e madhëronin kishin vënë një idhull që e simbolizonte dhe të cilin e madhëronin dhe e nderonin po ashtu.

“Dhe Ne e shpëtuam atë, edhe Lutin, në tokën të cilën e kishim bekuar për botët.” [El-Enbijā’: 71] Komentuesit kanë pasur mendime të ndryshme në lidhje me atë se cila është ajo tokë e bekuar e cituar në këtë ajet. Disa prej ishin të mendimit se ajo tokë është toka e shenjtë në Mekë, që në Kur’an përmendet e quajtur si “Bekkë”. Disa të tjerë ishin

të mendimit se ajo tokë – dhe me shumë gjasa kanë të drejtë - është “Bejt’ul-Makdis”, që gjendet në Palestinë, dhe rrethinat e saj, sepse shumica e ngjarjeve që pasuan shpërnguljen e Ibrahimit dhe të Lutit, paqja qoftë mbi ta, ndodhën në atë tokë, e cila u përshkrua në suren El-Isrā’ gjithashtu, ku tregon se ajo është vendndodhja e xhamisë El-Aksa, të cilën Zoti e bekoi bashkë me rrethinat e saj.

Këtu ne duhet të dimë marrëdhënien midis tokës dhe njerëzve të saj dhe asaj në të cilën thërrasin të dërguarit e Zotit. Ndodh që banorët e një qyteti, apo fshati, ose një popull ose një umet, e ngushtojnë shumë të Dërguarin që u ka ardhur dhe e shtrëngojnë atë derisa pothuajse ia marrin frymën, duke ia vështirësuar atij shumë misionin e tij. Në këto kushte shpërngulja në një vend tjetër bëhet për të dërguarit e Zotit një mënyrë për të gjetur alternativa të tjera, për të gjetur një popull tjetër nga populli i tyre, në një tokë tjetër nga ajo në të cilën u lindën dhe u rritën. Dhe kur të dërguarit emigrojnë, atëherë Zoti i ndihmon në ato vende ku emigrojnë dhe është Ai që i kompenson ata me një popull tjetër, ndryshe nga ata që u treguan mendjemëdhenj dhe arrogantë ndaj urdhrit të Zotit të tyre dhe që nuk iu bindën të dërguarve të Tij...

Ndonjëherë atyre të dërguarve u ndodhi që pasi u shpërngulën në një vend, gjetën atje njerëz jo më pak të këqij se ata nga të cilët u larguan, siç ndodhi me Lutin a.s., por që më pas Zoti ua ndërron edhe këta me popuj të tjerë, që u përgjigjen pozitivisht atyre, që e presin mirë thirrjen në të cilën ata ftojnë dhe përfitojnë prej saj. Ose Zoti i ndihmon ata të krijojnë një komb ose një fe, siç ndodhi me zotërinë tonë Ibrahimin alejhi salam.

Predikuesit e fesë kanë shumë nevojë për të studiuar jetët e të dërguarve dhe tregimet e tyre, për të përfituar prej tyre dhe për të marrë parasysh çfarë përmbajnë ato, sepse kjo çon në forcimin e besimit në të dërguarit. Për këtë arsye Zoti i qortoi të dobëtit, të cilët u lidhën me tokën e tyre dhe u ngulitën në të, e patën frikë ta linin atë e të largohe-shin për diku tjetër, dhe u tha: **“A nuk ishte e gjerë toka e Allahut, që të shpërnguleshit në të?!” ... Për ata, strehimi i tyre është xhehenemi – dhe sa i keq është ai si destinacion!”** [En-Nisā’: 97]

Këto janë traditat e të dërguarve, të cilat ne i kemi lënë pas dore. Ata nuk qëndrojnë përgjithmonë në tokat e tyre apo të kapen fort pas saj vetëm sepse kanë lindur atje. Përkundrazi! Ata duan që tokën ta bëjnë adhuruese të Zotit dhe Librin e Tij ta çojnë nëpër të gjitha anët

dhe cepat e saj. Këta janë të dërguarit dhe këto janë historitë e tyre. A nuk i pati thënë Varaka ibn Naufel të Dërguarit të Zotit, paqja dhe mëshira e Zotit qofshin mbi të, siç tregohet për të: “Ah sikur të isha gjallë kur populli yt të të dëbojë!” I Dërguari i Zotit i tha: “A do të më dëbojnë ata mua?” Ai i tha: “Po. Çdo burrë që ka ardhur ndonjëherë me këtë mesazh që ke ardhur ti, është sulmuar. Nëse më zë gjallë ajo ditë kur të deklaroresh hapur si pejgamber, unë do të të ndihmoj ty shumë fort.”²⁵⁶... Ky burrë plak e dinte nga ajo që kishte dëgjuar se kjo është tradita e të dërguarve dhe ky është udhëzimi i tyre.

A nuk e kanë lexuar ata se çfarë u kanë thënë mohuesit të dërguarve të tyre: **“E ata që nuk besuan u thanë të dërguarve të tyre: “Ne do t’ju dëbojmë nga toka jonë, ose do të ktheheni në fenë tonë!”... E Zoti i tyre u bëri me dije atyre që: “Ne do t’i shkatërrojmë zullumqarët! (13) Dhe do t’ju bëjmë ju të banoni atë tokë, pas tyre!”... Kjo është për ata që i frikësohen pozitës Sime dhe që i frikësohen kërcënimit Tim.”** [Ibrahim: 13-14] I Dërguari i Zotit, paqja dhe mëshira e Zotit qofshin mbi të, pa dyshim që e donte Mekën, edhe shokët e tij e donin atë, por kur Zoti ia hapi të Dërguarit të Tij dyert e saj për të dhe ai u bë zotëria i saj, ai nuk u kthye të vendosej atje në të, por u kthye me përkrahësit e tij medinas duke thënë: “Shtëpia ime është me shtëpinë tuaj dhe gjaku im është gjaku juaj”.²⁵⁷ Dhe varri i tij - paqja dhe mëshira e Zotit qofshin mbi të - edhe xhamia e tij janë dëshmitarë deri në Ditën e Gjykimit se Mesazhi është më i çmuar se vetvetja dhe më i çmuar se vendlindja e livadhet e fëmijërisë. Prandaj, ku u shkuan këto botëkuptime predikuesve?!

“Ne i dhamë atij Is’hakun dhe Jakubin si dhuratë dhe secilin prej tyre e bëmë njeri të mirë.” [El-Enbijā’: 72]

Këtu kompensimi dhe bujaria hyjnore erdhi në shkallën më të lartë. Kur Ibrahim i u nda nga babai dhe nga familja e tij në të cilën u rrit, atëherë Zoti ia zëvendësoi të gjithë ata me një familje nga pasardhësit e tij, që do të ishte më e dashur për të dhe më afër zemrës së tij. Ajo do të

²⁵⁶ Buhariu, *Sahih ‘ul-Buhari*, hadithi nr. 3, fq. 21.

²⁵⁷ Transmetohet nga Urve ibn Ez-Zubejri të ketë thënë: “I pari që ia dha besën të Dërguarit të Allahut, sal-IAll-Ilahu alejhi ve sel-lem, në ditën e Akabesë ishte Ebu’l-Hejthem ibn Et-Tejhani dhe tha: “O i Dërguar i Allahut, mes nesh dhe njerëzve ka litarë (lidhje bese dhe marrëveshje), që ndoshta neve na duhet t’i ndërpresim. Pastaj, ndoshta ti del fitimtar dhe kthehesh te populli yt (në Mekë), ndërkohë që ne mbetemi me marrëdhënie të prera me njerëzit dhe në luftë me ta”... I Dërguari i Allahut, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të, qeshi për fjalët që ai foli dhe i tha: “Shtëpia ime është me shtëpinë tuaj dhe gjaku im është gjaku juaj”. Shiko: Et-Taberani, *El-Mu’xhem ‘ul-Kebir*, hadithi nr. 566, fq. 250.

ishte një familje, e cila do të ishte bërthama e një kombi dhe fillimi i një feje e cila do të mbetej në përjetësi, dhe kjo do ta bënte Ibrahimin, alejhi selam, të kishte ambicie për të kërkuar më shumë nga bujaria e Zotit të tij. Kur Zoti e sprovoi atë me disa urdhra dhe ai i zbatoi më së miri ato, atëherë Zoti i tha atij: **“Vërtet, Unë do të të bëj ty prijës për njerëzit”.** **Ibrahimi tha: “Po pasardhësit e mi?” (Allahu) Tha: “Premtimin Tim nuk e përfitojnë keqbërësit.”** [El-Bekare: 124] ... Unë do të të jap në këmbim një familje besimtarësh të drejtë, larg besimeve të kota, padrejtësisë, devijimit dhe mëkatit. Prej tyre do të bëj prijës që udhëzojnë në të mirë, që falin namazin, japin zekatin dhe që besojnë në shenjat e Zotit të tyre. Unë do t'i bëj ata mbartës të Thirrjes dhe Mesazhit tënd që të kam shpallur dhe me të cilin të kam dërguar ty, do t'i bëj ata të denjë të trashëgojnë Mesazhin që ta kam dhënë ty dhe procesi i Thirrjes tënde nuk do të kufizohet me gjatësinë e jetës tënde, por do të vazhdojë të jetojë e do të mbetet edhe për pasardhësit e tu që do të vijnë pas teje.

Kjo ishte dhurata e Zotit për Ibrahimin, i cili ishte i vërtetë dhe i sinqertë në adhurimin e tij ndaj Zotit: **“Vërtet, Ibrahimi ishte i durueshëm, i dhembshur dhe gjithnjë i kthyer nga Zoti.”** [Hud: 75]

Këtu gjejmë se disa komentues u përpoqën të përcaktonin se cili nga bijtë e tij ishte “dhuratë vullnetare” e Zotit, e dhënë për Ibrahimin, dhe cili ishte “bekimi bazë”? Kështu ata hynë në mosmarrëveshje të forta, për të cilat nuk ka asnjë provë apo mbështetje nga Kur'ani, por që ky Kur'an e zgjidh çështjen me thënien e të Lartit: **“Dhe gruaja e tij që ishte në këmbë, buzëqeshi. Dhe Ne e përgëzuam atë me Is'hakun... dhe nga mbrapa Is'hakut, me Jakubin.”** [Hud: 71] Kështu ajeti tregon se “dhurata vullnetare” ishte Jakubi, alejhi selam, gjë që tregon se shumë nga komentuesit nuk i kushtonin vëmendje të mjaftueshme unitetit strukturor të Kur'anit dhe as përpjekjes për të shpjeguar Kur'anin me Kur'an. Por, ata u ndikuan nga historitë e pejgamberëve, veçanërisht nga ato të transmetuara në librat e hebrenjve dhe të krisherëve dhe nuk e dimë se si pranuan ta merrnin këtë rrugë dhe të ecnin në të. Zoti na faltë ne dhe ata!

Pastaj Zoti e favorizoi Ibrahimin dhe pasardhësit e tij edhe me një bekim tjetër, për të cilin Ai thotë: **“Dhe Ne i bëmë ata udhëheqës, që udhëzonin sipas urdhrit Tonë, dhe i frymëzuam ata për të bërë vepra të mira, për të falur namazin, dhe për të dhënë zekatin, dhe vetëm**

Ne na adhuronin." [El-Enbijā: 73] Disa e kanë interpretuar këtë ajet duke thënë se namazi i tyre, me të cilin ata ishin urdhëruar, ishte si namazi ynë dhe agjërimi i tyre ishte si agjërimi ynë. E nëse ne jemi urdhëruar të agjërojmë muajin Ramazan, atëherë këta komentues mendojnë se edhe hebrenjtë dhe të krishterët ishin urdhëruar të agjëronin muajin Ramazan, gjithashtu. E nëse ne jemi të urdhëruar të falim namazin dhe bëhet fjalë për pesë namaze në një ditë dhe natë, kjo do të thotë se edhe ata ishin të urdhëruar të falin një namaz të ngjashëm, me të gjitha kushtet, shtyllat dhe rregullimet e tij. Dhe kjo është një çështje që nuk do të dëshironim ta diskutonim, po të mos ishte ndikimi i madh i këtij mendimi në ata njerëz. Zoti - bekuar dhe lartësuar qoftë Ai - ka treguar se thirrjet e pejgamberëve mbarë janë të njëjta për nga aspekti i besimit dhe bazave të legjislacioneve hyjnore, siç e thotë i Larti: **"Ai ju ka caktuar ju për fe atë me çfarë e ka urdhëruar Nuhun dhe atë të cilën të kemi shpallur ty (o Muhammed) dhe atë me çfarë i kemi urdhëruar Ibrahimin, Musain dhe Isain, që: mbajeni fenë dhe mos u përçani në të! Politeistëve u duket gjë e madhe e rëndë ajo në të cilën i fton ti. Allahu zgjedh dhe tërheq drejt Tij kë të dojë dhe udhëzon drejt Tij këdo që kthehet me pendim tek Ai."** [Esh-Shūrā: 13] Gjithashtu, Ai – madhëruar dhe lartësuar qoftë – e sqaron se ekziston një ndryshim në degëzimet e legjislacioneve. I Larti thotë: **"Për secilin (popull) prej jush kemi bërë një legjislacion dhe një metodë (të veçantë)."** [El-Māide: 48] Çështja nuk ka nevojë për shqyrtim, pasi e dimë tanimë që ata u urdhëruan për namaz, u urdhëruan për zekat, u urdhëruan për durim, u ndaluan nga imoraliteti dhe hajdutëria, etj.. Edhe Dhjetë Urdhrrat janë të njohura dhe janë në përputhje në bazë me të gjitha fetë që Zoti ua ka shpallur të dërguarve të Tij, por pretendimi se këto fe janë në përputhje të plotë në të gjitha çështjet, ka nevojë për një argument të veçantë. Dhe me sa dimë ne, nuk ka asnjë argument që tregon për këtë, përveç argumentit të emrit, pra që kanë emër të përbashkët: namaz, agjërim, etj.. Dhe emri nuk vlen i vetëm si argument - kur feja, libri dhe i dërguari ndryshojnë - por ka nevojë për një dëshmi tjetër që sqaron se kjo çështje është po e njëjta. Gjithashtu, në librat e njerëzve të Librit, nuk njihet diçka që tregon se - për shembull - ata janë urdhëruar të agjërojnë muajin Ramazan, meqë ne jemi urdhëruar ta agjërojmë këtë muaj. I Madhërishmi thotë: **"Muaji Ramazan, në të cilin është zbritur Kur'ani..."** [El-Bekare: 185], ajet ky që duket sikur

arsyeton specifikimin e këtij muaji me këtë detyrë (agjërimin), për shkak të zbritjes së Kur'anit në të. Po ashtu mund të themi për ndryshimin e kibles, dhe për çështje të tjera si ato që kanë të bëjnë me tejemumin dhe fshirjen mbi meste, të cilat nuk i gjejmë të kenë origjinë në legjislacionet e mëparshme. Ne e besojmë se ata u urdhëruan të jenë muslimanë - të bindur ndaj Zotit, dhe se u urdhëruan të falin namaz, të japin zekat, por përputhja e termave nuk tregon se kuptimi i hollësishëm është identik, nëse nuk ka një argument të veçantë për këtë. Përndryshe, detajet e të gjitha dispozitave ligjore të fesë do të ishin plotësuar në kohërat e njerëzve të Librit dhe sqarimi i atyre dispozitave nuk do të kishte nevojë për gjë tjetër (për Shpallje të re), por vetëm të ndiqeshin ato dhe kaq. Por kjo është një gjë të cilën askush nuk guxon ta thotë.

“Edhe Lutit, Ne i dhamë autoritet dhe dituri dhe e shpëtuan nga qyteti që bënte vepra të këqija. Vërtet, ata ishin një popull i keq, i dalë nga kufijtë. (74) Dhe e futëm atë në mëshirën Tonë. Vërtet, ai është prej të mirëve.” [El-Enbijā: 74-75]

Zoti – bekuar dhe lartësuar qoftë Ai – e shpëtoi Lutin dy herë: hera e parë ishte atëherë kur ia bëri të mundur të emigronte bashkë me Ibrahimin alejhi selam në tokën e shenjtë, të cilën Zoti e kishte bekuar për njerëzit dhe gjithë krijesat, kurse hera e dytë ishte kur e shpëtoi nga ai vendbanim që ishte i njohur për veprat e tyre të këqija, që martoheshin burrat me burra, prandaj si të tillë ata ishin një popull i prishur, i shthurur. Luti alejhi selam filloi t'i thërriste dhe t'i ftonte ata njerëz për te Zoti, që të largoheshin nga veprat e shëmtuara, por ata nuk iu përgjigjën. Kështu që ai qytet u shkatërrua dhe u kthye përmbys... Zoti dërgoi mbi ta një “shi” me gurë argjile dhe i shkatërroi ata të këqij nëpërmjet asaj metode shkatërruese, e cila nuk la asnjë prej tyre të gjallë, kurse Lutin dhe familjen e tij, përveç gruas së Lutit, Zoti i shpëtoi. Pastaj Zoti i dha Lutit alejhi selam autoritet, dituri dhe mirësi. I Larti thotë: **“Dhe e futëm atë në mëshirën Tonë. Vërtet, ai është prej të mirëve.”** [El-Enbijā: 75] Ai ishte prej të mirëve, të cilët Zoti nuk i humbet, nuk i lë në baltë dhe nuk i braktis.

Ajo që të bie në sy këtu është se përmendja e pejgamberëve nuk bëhet sipas radhës historike dhe kohës së gjithsecilit. Ajetet flasin për një të dërguar të mëvonshëm përpara të dërguarit të mëparshëm. Musai dhe Haruni, paqja qoftë mbi ta, u përmendën para Ibrahimit, alejhi

selam. Edhe Ibrahim përmendet para Nuhut, po ashtu edhe Luti. Qëllimi këtu është të zbavitë të Dërguarin e Zotit, paqja dhe mëshira e Zotit qofshin mbi të, për t'ia lehtësuar gjendjen në të cilën ndodhej. Prandaj, ai merret në një udhëtim të shpejtë nëpërmjet të cilit kalon nga vëllezërit e tij pejgamberë dhe të dërguar të mëparshëm, dhe shikon historitë që u kishin ndodhur atyre me vëllezërit dhe të afërmit e tyre. Sa herë që historia është më e përafërt me vuajtjet e Pejgamberit tonë, paqja dhe mëshira e Zotit qofshin mbi të, konteksti e përmend atë, edhe nëse pejgamberi ose i dërguari të cilit i kanë ndodhur ato gjëra është i vonshëm në kohë dhe ka të tjerë që janë më përpara atij. Qëllimi këtu është mbështetja e të Dërguarit të Zotit, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të, për gjendjen shpirtërore në të cilën ndodhej dhe marrja e tij për të parë një skenë gjithëpërfshirëse, në të cilën shikon se ai nuk ishte një risi në krahasim me të dërguarit e tjerë dhe se vuajtjet që po i shkaktonin populli i tij i kanë vuajtur edhe vëllezërit e tij pejgamberë më përpara... dhe ato histori të vuajtjeve të tyre po i tregohen sikur i ka përpara syve. Prandaj edhe përmendja e tyre i erdhi në këtë formë Pejgamberit tonë, paqja dhe mëshira e Zotit qofshin mbi të!

Konteksti na çon te Nuhi alejhi selam dhe historia e tij kufizohet vetëm në ngjarjet që i ndodhën me popullin e tij. Sikur i Madhërishmi dëshiron vetëm që t'ia kujtojë të Dërguarit të Zotit, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të, këtë historinë e Nuhut në mënyrë të përgjithshme, që i Dërguari, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të, t'i sjellë nëpër mend detajet e asaj historie, të cilat kanë ardhur të shtjelluara më gjerësisht në shumë sure, nga të cilat edhe në suren Nuh dhe El-A'rāf.

“Dhe (kujtoje) Nuhin, kur ai thirri (Zotin) dikur më parë, e Ne iu përgjigjëm atij dhe e shpëtuan atë dhe familjen e tij nga brenga e madhe (nga përmytja). (76) Dhe e shpëtuan nga njerëzit të cilët i përgënjeshtroan argumentet Tona. Vërtet, ata ishin popull i keq, prandaj i mbytëm në ujë të gjithë sa ishin.” [El-Enbijā: 76 -77]

Nuhu është i dërguari i parë... para këtyre të dërguarve të tjerë. Ai qëndroi në mesin e popullit të tij një mijë pa pesëdhjetë vite dhe megjithëkëtë ata nuk i besuan atij, përveç një pakice nga populli i tij. I Larti tregon: **“Dhe Nuhit iu shpall se nga populli yt nuk do të besojë më askush, përveç atyre që kanë besuar tashmë, prandaj mos u bren-**

gos për çfarë bënin ata! (36) Dhe ndërtoje anijen nën vëzhgimin Tonë dhe sipas frymëzimit Tonë, dhe mos më fol Mua për ata që kanë bërë zullum, se vërtet, ata do të mbyten.” [Hud: 36-37] Zoti e urdhëroi të ndërtonte anijen, punë e cila zgjati aq sa vetëm Zoti e di. Me këtë Zoti sikur donte t’u jepte edhe një mundësi atyre mohuesve, kur ta shikonin se çështja ishte serioze. Por, ata vraponin të talleshin e ta përqeshnin Nuhin alejhi selam që po ndërtonte anijen në një vend si ai ku ishin ata, ku nuk kishte ujë, kështu që ata e merituan nxjerrjen e dekretit për t’u ndëshkuar. Kjo e përforcuar edhe me lutjen që Nuh alejhi selam bëri kundër tyre, lutje e cila përmendet në suren Nuh: **“Dhe Nuh tha: “Zoti im, mos lër mbi tokë shtëpi mohuesish!”** [Nuh: 26] Dhe Zoti tregon për përgjigjen që i dha lutjes dhe thirrjes së tij dhe thotë: **“Dhe Ne iu përgjigjëm atij dhe e shpëtuan atë dhe familjen e tij nga brenga e madhe (nga përmbytja).”** [El-Enbijā: 76] E çfarë brenge është më e madhe sesa brenga që goditi njerëzit me rastin e atij tufani, ku secili prej tyre po kërkonte një strehë me shpresën që të shpëtonte nga mbytja! Por, ngaqë ishin popull i keq, Zoti i mbyti të gjithë ata dhe e lau tokën nga papastërtia e tyre... Ata sikur ishin kthyer në një papastërti që i ishte ngjitur tokës dhe duhej patjetër që toka të pastrohej prej tyre, kështu që i mbyti të gjithë sa ishin, kurse Nuhin dhe ata që besuan bashkë me të i shpëtoi me anije. Pas kësaj Nuh alejhi selam zbriti në paqe dhe për të filloi një epokë e re e thirrjes në rrugën e Zotit.

“Dhe (kujtoji) Davudin e Sulejmanin, kur po gjykonin për të mbjellat, kur në to patën hyrë (natën) dhentë e disa njerëzve, dhe Ne ishim dëshmitarë të gjykimit të tyre. (78) Dhe Ne ia bëmë të qartë Sulejmanit çështjen... dhe secilit prej atyre (Davudit edhe Sulejmanit) i dhamë autoritetin për të gjykuar mes njerëzve, edhe dituri. Dhe Ne i nënshtuam malet, edhe zogjtë, që bashkë me Davudin ta madhëronin Zotin... Dhe ishim Ne që i bënim këto. (79) Dhe Ne i mësuam atij (Davudit) të bënte parzmore për ju, për t’ju mbrojtur në luftë me armikun. Prandaj, a jeni mirënjohës? (80) Edhe Sulejmanit i nënshtuam erën e stuhishme, që me urdhrin e tij shkonte drejt tokës të cilën Ne e kemi bekuar. Dhe Ne ishim në dijeni për gjithçka. (81) Dhe nga djajtë (që i nënshtuam Sulejmanit, kishte) të tillë që zhyteshin në det për të (për të nxjerrë perla e gurë

të çmuar), dhe që bënin edhe punë të tjera përveç kësaj, dhe ishim Ne që i ruanim ata (për të mos e dëmtuar)." [El-Enbijā: 78 - 82]

Këto janë pesë histori që Zoti ia tregoi të Dërguarit të Tij, pagja dhe mëshira e Zotit qofshin mbi të, por edhe neve, në këtë sure, për të treguar që rrota e rregullimit nuk ndaloi dhe se pejgamberitë vazhduan njëra pas tjetrës derisa arritën te Davudi, alejhi selam, të cilit Zoti përveç pejgamberisë që i dha, e bëri edhe zëvendës të Tij në tokë dhe i tha: **"O Davud, Ne të kemi bërë zëvendës Tonin në tokë, prandaj gjyko mes njerëzve me drejtësi dhe mos ndiq dëshirat, e pastaj ato të të humbasin nga rruga e Zotit. Vërtet, ata që humbasin nga rruga e Zotit, i pret një mundim i ashpër ngaqë e harruan Ditën e Llogarisë."** [Sād: 26]

Davudi, alejhi selam, e kreu detyrën e tij... pastaj pejgamberia kaloi te djali i tij Sulejmani, alejhi selam, të cilit, përveç pejgamberisë, Zoti i dha edhe mbretëri dhe pushtet. Sulejmanit, alejhi selam, Zoti i dha një mbretëri që nuk i takonte ta kishte askush tjetër pas tij. I Madhërishmi i nënshtroi Sulejmanit elementet e natyrës, qoftë ato që i përkasin botës së fshehtë, qoftë ato të botës së dukshme, që Zoti t'ia bëjë të qartë mbarë njerëzimit se Ai është Krijuesi i gjithçkaje dhe se bota e fshehtë, por edhe ajo që shikojmë janë në dorën e Tij dhe se asnjë gjë prej tyre nuk del dot jashtë mbretërisë dhe dorës së Tij – lartësuar dhe madhëruar qoftë Ai.

Zoti i madhërishëm na tregon në shumë sure historinë e Davudit dhe tregon për mirësitë që Zoti i dha atij. Po ashtu na tregon edhe historinë e Sulejmanit dhe se çfarë Zoti i nënshtroi atij, kurse këtu në këtë sure Ai na tregon një histori që ka lidhje me gjykimin mes dy palëve. Bëhet fjalë për një tokë të mbjellë, në të cilën gjatë natës kishin hyrë dhentë e disa njerëzve. Të zotët e të mbjellave dhe të zotët e dhenve shkuan t'i gjykonte Davudi, alejhi selam. Ai gjykoi mes tyre se dhentë tani i përkisnin të zotit të të mbjellave, meqenëse dhentë u kishin shkuar dëm gjithë të mbjellat dhe nuk kishte mbetur asgjë prej tyre (dhe pasi u bë vlerësimi, doli që vlera e të mbjellave të shkatërruara ishte e barabartë me vlerën e dhenve). Kur dy palët dolën prej nga Davudi, alejhi selam, ata kaluan nga Sulejmani, alejhi selam, dhe sipas asaj që tregojnë komentuesit e Kur'anit ai ishte akoma i vogël, jo më shumë se njëmbëdhjetë vjeç. Sulejmani u tha dy palëve që ishin në konflikt: **"Çfarë vendimi mori babai im mes jush?"** Ata i treguan për

gjykimin e tij dhe ai u tha: “Po të ishte në dorën time, unë do të kisha marrë një vendim më miqësor për të dyja palët”. Ata i thanë: “Si do ta gjykoje ti?” Ai tha: “Do të vendosja që dhentë t’i dorëzoheshin të zotit të të mbjellave dhe ai t’i përdorte ato dhe të përfitonte nga leshi dhe qumështi i tyre, kurse i zoti i dhenve të punonte për t’i rregulluar të mbjellat, derisa ato të ktheheshin në gjendjen që kishin qenë. Pastaj, dhentë të ktheheshin tek i zoti i tyre, edhe të mbjellat tek i zoti i tyre”. Kështu që dy palët që ishin në konflikt u kthyen te Davudi, alejhi selam, dhe i thanë fjalët e Sulejmanit. Ai e thirri Sulejmanin dhe i kërkoi t’ia thoshte vetë se çfarë kishte thënë dhe ai i tregoi. Atëherë Davudi, alejhi selam, i tha: “Gjykimi i drejtë është ky që ke gjykuar ti!” Kështu Zoti i madhërishëm tregon në këtë sure për mirësinë e Tij ndaj Sulejmanit dhe për rastin kur ia pati bërë ta kuptonte gjykimin e drejtë për këtë çështje, pastaj e konfirmon edhe mirësinë e Tij ndaj Davudit edhe Sulejmanit së bashku, paqja qoftë mbi ta, dhe se Ai u ka dhënë secilit prej tyre autoritetin për të gjykuar mes njerëzve edhe dituri. Davudi kishte pushtet si zëvendës i Zotit në tokë dhe gjykimi i tij zbatohej, kurse Sulejmani pati qenë mbret, kështu që edhe ai kishte autoritetin të jepte vendime e të gjykonte mes njerëzve. Zoti i madhërishëm i mësoi Davudit alejhi selam gjuhën e shpendëve dhe ia kujton këtë mirësi të Tijën duke i thënë: **“Dhe Ne i nënshtroam malet, edhe zogjtë, që bashkë me Davudin ta madhëronin Zotin... Dhe ishim Ne që i bënim këto. (79) Dhe Ne i mësuam atij (Davudit) të bënte parzmorë për ju, për t’ju mbrojtur ju në luftë me armikun. Prandaj, a jeni mirënjohës?”** [El-Enbijā: 79 - 80] Ashtu si Zoti i dha Davudit këto mirësi, po ashtu i dha edhe Sulejmanit mirësi, pasi Ai i nënshtroi atij: **“erën e stuhishme, që me urdhrin e tij shkonte drejt tokës të cilën Ne e kemi bekuar.”** [El-Enbijā: 80] Ajo ishte një erë e bindur ndaj tij, të cilën këtu e përshkruan si të stuhishme, kurse në një vend tjetër e përshkruan si “e lirshme, e bindur, për kudo që dëshironte ai’: **“Dhe Ne ishim në dijeni për gjithçka.”** [El-Enbijā: 79 - 80] Ai – madhëruar qoftë – është krijuesi i maleve dhe i erërave dhe ky fakt është një paralajmërim për njeriun që thotë se atij nuk i ka hije të adhurojë asgjë nga gjërat e natyrës, siç bënin politeistët.

Njeriut nuk i takon të adhurojë malet, as erërat, as zogjtë dhe as zjarrin, sepse të gjitha këto i ka krijuar Zoti dhe i ka nënshtroar ato në shërbim të njeriut, si ka dashur Ai dhe kur të dojë Ai.

Pastaj i Madhërishmi tregon për një mirësi tjetër ndaj Sulejmanit, që është fakti se Ai ia nënshtroi atij djajtë, të cilët kishin bërë shumë njerëz nga ata që ishin politeistë të humbitnin, dhe i kishin bërë të adhuronin të tjerë përveç Zotit. Ata djaj punonin për Sulejmanin: **“Dhe nga djajtë (që i nënshtroam Sulejmanit, kishte) të tillë që zhyteshin në det për të (për të nxjerrë perla e gurë të çmuar).”** [El-Enbijā: 82] Ata zhyteshin për të në thellësitë e deteve, për të nxjerrë gurë të çmuar, por bënë edhe punë të tjera. Dhe po të mos ishte Zoti që i ruante ata që të bënë këto për pejgamberin e Tij, Sulejmanin, ata nuk do të mund t'i bënë gjithë ato çfarë donte Sulejmani. Po ashtu, po të mos ishte Zoti Ai që i nënshtroi ata djaj për të, Sulejmani nuk do të mund t'i kishte nënshtroar ata dhe t'i detyronte ta bënë gjithë këtë për të. Kështu Zoti i tregon të dërguarit të Tij dhe gjithë njerëzimit më pas historitë e të dërguarve të Tij dhe situatat e ndryshme në të cilat u gjendën secili prej tyre. Në kohën që disa nga pejgamberët hoqën ato vuajtje që hoqën, pati edhe pejgamberë të tjerë që nuk vuajtën aq shumë dhe që Zoti – madhëruar qoftë Ai – nënshtroi për ta çfarë deshi.

Këtu duhet të sqarojmë patjetër se qeverisja e bijve të Izraelit – hebrejve, filloi në fillim me qeverisjen dhe sundimin hyjnor, pastaj u zhvendos në ‘kalifat - zëvendësi i Zotit në tokë’, pasi bijtë e Izraelit e refuzuan qeverisjen hyjnore dhe i Madhërishmi e caktoi Davudin si zëvendës të Tij mbi ta.

Pastaj Zoti e bëri djalin e Davudit, Sulejmanin, mbret dhe pejgamber të tyre dhe në të njëjtën kohë i nënshtroi atij erën, që ishte një element i botës që shikohet me sy, edhe xhinët që ishin pjesë e botës së fshehtë.

Pastaj konteksti zhvendoset në një histori të gjashtë, që është historia e zotërisë tonë Ejubit, alejhi selam, të cilin Zoti i tij e sprovoi, pastaj Ai iu përgjigj lutjes së tij, e zgjodhi pranë Vetes dhe i siguroi familje dhe shumë fëmijë: **“Dhe Ejubin, kur e thirri Zotin e tij: “Vërtet, mua më ka prekur e keqja dhe ti je më mëshiruesi i mëshiruesve!”** [El-Enbijā: 83] Këtu Zoti i madhërishëm dëshiron të sjellë një shembull ndryshe nga shembulli që solli me Davudin, që ishte kalif, dhe Sulejmanin mbret, për të konfirmuar me këtë shembull edhe një herë se të dërguarit ishin njerëz si gjithë njerëzit dhe se sado që Zoti ta dallojë të dërguarin nga të tjerët duke i dhënë Mesazhin hyjnor, gjithsesi ai mbetet një shërbëtor nga shërbëtorët e Zotit, të cilin Zoti i madhërishëm

mund ta sprovojë me mirësi ose me vështirësi. Ejubi, alejhi salam, i ofron mbarë njerëzimit një shembull për të gjitha këto. Këtë Pejgamber, as mirësia e Zotit nuk e bëri të kalonte në arrogancë dhe tirani, dhe as sprovat e vështira nuk ia prishën qëndrimin e tij të mirë e mirënjohës dhe as e shtynë në mohim. Komentuesit e Kur'anit kanë përmendur histori të çuditshme në lidhje me zotërinë tonë Ejubin, alejhi salam, shumica e të cilave nuk kanë asnjë të vërtetë, e as ka argument për to, njohja e të cilave nuk sjell ndonjë dobi dhe as mosnjohja e tyre nuk dëmton, kështu që nuk do të merremi me to. Nëse përmendja e tyre do të kishte ndonjë përfitim për ne, ato do t'i përmendte Zoti i madhërishëm, por ajo që thuhet në Librin e Zotit rreth këtij pejgamberi shumë të duruar, në sure të ndryshme të Kur'anit, është e mjaftueshme për të nxjerrë prej tyre gjëra që duhet të merren në konsideratë dhe mësim të vlefshme. Pasi i Madhërishmi përmend lutjen e Ejubit pasi i kishte rënë sprovat e vështirë, Ai thotë: **“Dhe Ne iu përgjigjëm atij, e ia larguam të keqen që kishte rënë mbi të... dhe ia kthyem familjen** (që e kishte humbur), **madje** (i dhamë) **edhe një herë më shumë sesa kishin qenë, si mëshirë nga ana Jonë dhe si përkujtim për adhuruesit** (që adhurojnë Zotin).” [El-Enbijā: 84] “Familja”, që citohet si term në këtë ajet, në fakt është një tregues për gjendjen e begatisë në të cilën ishte ai para se ta godisnin fatkeqësitë. Zoti i madhërishëm deshi t'ia kujtonte Ejubin Pejgamberit tonë dhe krejt njerëzimit pas tij, në këtë sure, si shembull i durimit dhe i falënderimit në situatën e begatisë dhe një shembull i durimit, përkujtimit të Zotit dhe kërkimit strehë e mbrojtje tek Ai, në situatën e kundërt të së parës. Në të dy rastet Ejubi nuk ndryshoi, nuk shfryu e as u ankua, por vazhdoi të ishte i bindur ndaj Zotit, falënderues ndaj Tij për mirësitë që i kishte dhënë më parë... i duruar kur e sprovoi ... dhe falënderues edhe një herë tjetër kur Zoti iu përgjigj lutjes së tij. Prandaj në frazën ndërhyrëse të ajetit të dytë, Zoti - i bekuar dhe i lartësuar qoftë Ai - thotë duke treguar për të: **“... dhe si përkujtim për adhuruesit** (që adhurojnë Zotin).” [El-Enbijā: 84] Zoti e bekoi me mirësi atë, pasi bëri që engjëjt të falnin namaz me të. Kështu që, kush dëshiron ta adhurojë Zotin me të drejtë, ashtu siç e meriton Ai, cilado qofshin rrethanat e tij, historia e Ejubit e ndihmon atë dhe i ofron shembullin më të mirë dhe më të shkëlqyer, shembullin që duhet të ndiqet. Adhuruesit e Zotit janë njerëzit që kanë më shumë nevojë të kenë përpara tyre shembuj të durimit, mirënjohjes dhe

afrimit pranë Zotit – madhëruar qoftë Ai – prandaj menjëherë pas përmendjes së Ejubit alejhi selam përmenden një numër pejgamberësh të njohur për durimin e tyre. I Larti thotë: **“Edhe (kujto) Ismailin, Idrisin dhe Dhul-Kiflin; të gjithë këta ishin të durueshëm. (85) Dhe Ne i futëm ata në mëshirën Tonë. Vërtet, ata ishin nga të devotshmit.”** [El-Enbijā: 85-86] Ismaili, alejhi selam, ishte ai që bëri durim në rastin e ëndrrës së babait të tij për ta therur atë, pasi Ibrahim alejhi selam po shikonte vazhdimisht në ëndërr sikur e therte djalin e tij të vetëm, Ismailin. Gjithashtu, Ismaili duroi fort duke qëndruar për të banuar në një luginë ku nuk kishte as bimë as bagëti... dhe Zoti i madhërishëm e nderoi duke bërë që Vula e Pejgamberëve të ishte njëri nga bijtë e tij. Kurse Idrisin, alejhi selam, Zoti e përmend në Kur'an dhe thotë: **“Dhe përmend në Libër Idrisin! Vërtet, ai ishte njeri i së vërtetës dhe pejgamber. (56) Dhe Ne e ngritëm atë në një pozitë të lartë.”** [Merjem: 56-57] Kurse Dhul-Kiflin, Zoti i madhërishëm e cilëson si një nga njerëzit e duruar. Komentuesit e Kur'anit kanë transmetuar histori të shumta në lidhje me emrin e tij, me llagapin, dhe në lidhje me popullin në të cilin ishte dërguar ai, gjëra për të cilat nuk duam të zgjatemi këtu por na mjafton që ai është përmendur bashkë me tre pejgamberë që u përmenden pas zotërisë tonë Ejubit, të cilët Zoti i madhërishëm tregon se i ka futur në mëshirën e Tij dhe se janë njerëz të mirë e të drejtë.

Konteksti zhvendoset te Dhun-Nuni ose njeriu i balenës, që ishte Junusi, alejhi selam, të cilin balena e gëlltiti në barkun e saj: **“Dhe (kujto) Dhun-Nunin (njeriun e balenës - Junusin), kur u largua i zemëruar dhe mendoi se Ne nuk do ta dënonim atë (për largimin pa lejen Tonë), e kështu që ai thirri në errësira: “Nuk ka Zot të adhuroar përveç Teje! I lartësuar je Ti! Vërtet, unë isha një prej zullumqarëve!” (87) E Ne iu përgjigjëm atij dhe e shpëtuan nga brengosja... dhe kështu i shpëtojmë besimtarët.”** [El-Enbijā: 87-88] Junusi alejhi selam u zemërua nga populli i tij ngaqë ata nuk besuan, kështu që u largua prej tyre. Dhe gjithë ajo që mund të thuhet është se ai nuk priti që Zoti i madhërishëm t'i jepte leje të largohej prej tyre, por pasi i humbi shpresat prej tyre, ai thjesht u largua. Zoti i madhërishëm e ka sjellë këtë historinë e tij si një mësim për pejgamberët dhe të dërguarit e tjerë që do të vinin pas tij, gjithashtu edhe për mbarë predikuesit e fesë dhe për njerëzit rregullues, që të jenë të duruar e të mos nguten në

vendimet e tyre. Thënia e të Madhërishmit: **“E kështu që ai thirri në errësira: “Nuk ka Zot të adhuroar përveç Teje! I lartësuar je Ti! Vërtet, unë isha një prej zullumqarëve!”** [El-Enbijā: 87], tregon se Junusin alejhi selam e kishte kapluar dëshpërimi se do të mund të dilte më ndonjëherë nga barku i balenës, duke menduar se ky ishte ndëshkimi i Zotit ndaj tij, kështu që ai nuk ndaloi duke e përmendur me lavdërimë Zotin, e duke e lartësuar Atë, derisa Zoti e caktoi që ai të dilte nga barku i balenës për në tokë: **“E sikur të mos ishte prej atyre që e lartësojnë Zotin, (143) Ai do të qëndronte në barkun e saj deri në ditën kur ata do të ringjallen. (144) E Ne e hodhëm atë në një breg deti të zhveshur, të sëmurë. (145) Dhe bëmë që sipër tij të rritej një bimë kungulli (kungull dimri, një lloj me gjethe të mëdha, për t'i bërë hije). (146) Dhe Ne e dërguam atë te (populli i tij, që ishin) njëqind mijë a më shumë. (147) Dhe ata besuan, kështu që Ne u dhamë atyre kënaqësi (të jetës) edhe për një kohë.”** [Es-Sāffāt: 143-148] Zoti i urdhëroi të dërguarit e Tij - pas Junusit - që të merrnin mësim prej ngjarjes së tij. I Larti thotë: **“Kështu që, tregohu i durueshëm ndaj vendimit të Zotit tënd (o Muhammed) dhe mos u bëj si ‘ai i balenës’, kur thirri ndërsa ishte i pikëlluar! (48) Sikur të mos e kaplonte mirësi nga Zoti i tij, ai do të hidhej në një breg deti të zhveshur, i qortuar. (49) Por, Zoti i tij e zgjodhi atë (e afroi pranë Vetes) dhe e bëri prej të mirëve.”** [El-Kalem: 48-50] Kjo histori përmban mësim të mrekullueshme për predikuesit e fesë, të cilëve populli i tyre nuk u përgjigjet pozitivisht dhe që nuk kanë sukses t'i bindin ata e pastaj bien në dëshpërim për këtë. Këta janë të ekspozuar ndaj sprovës si ajo me të cilën u sprovua Junusi alejhi selam. Kjo lloj sprove mund të godasë thirrësin e fesë nëse ai mendon se suksesi vjen si pasojë e diturisë që zotëron dhe se përhapja e thirrjes së tij varet nga aftësitë e tij strategjike, planifikuese, organizative e të tjera... dhe kështu bie në mashtrim e ndien një lloj krenarie. Kështu që, kur sprovohet herë tjetër, në vend që ta rishikojë veten e ta fajësojë atë, ia hedh fajin – kur dështon – shkaqeve materiale, faktorëve njerëzorë e kështu me radhë, dhe e harron veten. Pra, le të mësojnë thirrësit e fesë nga ajo çfarë i ndodhi Junusit alejhi selam e le t'ia bëjnë llogarinë vetes edhe një herë, le të bëjnë durim ndaj popullit të tyre e të mos zemërohen ndaj tyre, e të mos largohen prej tyre pa bërë një herë më parë një studim të saktë dhe një planifikim. Përgjegjësia e thirrjes për te Zoti është një përgje-

gjësi e madhe dhe thirrësit nuk i takon të nxitohet të heqë dorë prej saj dhe të përpiqet të shpëtojë nga barrët e saj dhe as t'i mërzitet ajo gjë.

Në mënyrë që të ndiejmë madhështinë e kësaj çështjeje, duhet të meditojmë së bashku situatën kur balena e gëlltiti zotërinë tonë Junusin alejhi selam dhe të kuptojmë masën e jashtëzakonshme të errësirës brenda së cilës ai jetoi aty “brenda burgut” të barkut të balenës... të arrijmë të përfytyrojmë gjendjen e keqe në të cilën gjendej, erën e keqe që po nuhaste aty brenda dhe të kuptojmë shkallën e ngushtësisë, shqetësimit dhe frikës që përjetoi, ndërkohë që ai nuk e dinte se ku gjendej... Ai nuk po kuptonte dot se sa kohë po kalonte aty në barkun e balenës dhe s'dinte asgjë për të ardhmen e tij... Pastaj përfytyro edhe ato tronditje ndaj të cilave ishte i ekspozuar aty në barkun e balenës, ku lëvizjet dhe rrapatosjet nuk ndalonin. Aty ai nuk arrinte dot të flinte as të qetësohej... Le të kuptojmë shkallën e urisë dhe të etjes që mund të ketë përjetuar ai brenda barkut të saj dhe ndjenjën e mjerimit dhe të shqetësimit të madh që kjo gjendje sjell... Le ta përfytyrojmë muslimani këtë gjendje dhe të mësojë prej zotërisë tonë Junusit dhe ta kuptojë se gjendet përballë një përgjegjësie madhore.

“Dhe (kujto) Zekerian, kur e thirri Zotin e tij: “Zoti im, mos më lër të vetëm (pa trashëgimtar) dhe ti je Trashëgimtari më i mirë!” (89) E Ne iu përgjigjëm atij dhe i dhamë atij Jahjan, e ia përmirësua bashkëshorten e tij (duke ia bërë atë të aftë për të lindur). Vërtet, ata ishin që nxitonin në vepra të mira dhe Na luteshin Neve me shpresë dhe me frikë, dhe ishin të përlur ndaj Nesh.” [El-Enbijā': 89-90] Kjo është historia e nëntë, në të cilën na zhvendos konteksti, për të parë historinë e një pejgamberi i cili iu përkushtua Zotit të tij, duke e falënderuar e lavdëruar, duke e lartësuar dhe përmendur Atë, derisa arriti moshën e pleqërisë. I Larti thotë duke përshkruar gjendjen e tij: **“Vërtet, ata ishin që nxitonin në vepra të mira, dhe Na luteshin Neve me shpresë dhe me frikë, dhe ishin të përlur ndaj Nesh.” [El-Enbijā': 89-90]** Zekeria alejhi selam e dinte se Zoti i madhërishëm nuk e shtyn afatin e vdekjes së një personi kur ai afat vjen. Ai ishte i lidhur me përkujtimin e Zotit të tij dhe e donte shumë që kjo përmendje e Zotit dhe lutja ndaj Tij të ishin të vazhdueshme. E meqenëse vdekja do ta privonte atë nga kjo, ai dëshiroi që përmendja e Zotit, përlutja ndaj Tij dhe nxitimi për në vepra të mira të mos ndalonin as të mos shqiteshin kurrë nga shtëpia e tij e bekuar. Kështu që ai e thirri Zotin

dhe iu lut me zë të fshehtë duke thënë: **“Zoti im, mos më lër të vetëm (pa trashëgimtar), dhe ti je Trashëgimtari më i mirë!”** [El-Enbijā': 89]... sepse dua që pas meje dikush ta trashëgojë këtë lutje, përgjërëm, madhërim të Zotit dhe nxitim për në vepra të mira... që kjo gjendje të mos ndërpritet asnjëherë nga kjo shtëpi. E nëse, o Zoti im, Ti i përgjigjesh lutjes sime, kjo është një mirësi dhe bekim nga ana Jote... e nëse kjo nuk ndodh, atëherë Ti je Trashëgimtari më i mirë!

Zoti i madhërishëm iu përgjigj atij dhe ia realizoi dëshirën duke i dhuruar Jahjanë... dhe ia rregulloi shëndetin e bashkëshortes së tij duke i dhënë asaj shëndet të mirë dhe aftësinë për të lindur fëmijë, pavarësisht moshës së saj të madhe dhe tejkalimit të fazës kur gruaja është në gjendje të mbetet shtatzënë e të kryejë detyrat që vijnë pas shtatzënisë, siç është lindja, ushqyerja me gjë, përkujdesja ndaj fëmijës, e kështu me radhë. I Madhërishmi ia realizoi dëshirën që ai shfaqti dhe në të njëjtën kohë i përgatiti shkaqet për gjithë këtë, në mënyrë që të gjitha zhvillimet të dukeshin si ngjarje të natyrshme. Kjo mirësi nga ana e Zotit ndaj Zekerias, që t'ia realizonte atë çfarë dëshironte, ishte si shpërblim nga ana e Tij ndaj lutjeve të përgjëruara të Zekerias, përkushtimit të tij, adhurimit të tij dhe përluljes së tij ndaj Zotit. Djalë, të cilin ia dhuroi atij, Zoti e bëri: **“Vërtetues i një fjale të Zotit, zotëri i vërtetë, i dëlirë** (nga të gjitha mëkatet) **dhe peygamber... ai do të jetë një nga të mirët.”** [Ālu Imrān: 39] Kështu i tregoi Zoti Zekerias, që zemra e tij të mbushej me shumë gëzim dhe që ta mësonte se përmendja e Zotit nuk do të ndërpritet dhe se mëshira e Zotit dhe bekimet e Tij ndaj atyre që gjenden në atë shtëpi të tijën do të vazhdojnë dhe nuk do të ndalen.

Pastaj konteksti na zhvendos në historinë e dhjetë, historinë e Merjemes dhe të birit të saj, dy persona që u bënë një shenjë mrekullie për njerëzimin: **“Dhe (kujto) atë (Merjemen) e cila e ruajti nderin e saj”** [El-Enbijā': 91], që do të thotë se atë nuk e preku asnjë njeri me dorë, as në mënyrë të lejuar dhe as të ndaluar. I Larti thotë: **“Ajo tha: “Prej nga ta kem unë një djalë, ndërkohë që nuk më ka prekur njeri, as nuk jam e pandershme?”** [Merjem: 20] Lindja e Isait a.s. prej saj u bë nga një fryrje në të, siç thotë i Madhërishmi: **“...e Ne frymë brenda saj nga shpirti Ynë** (siç i pati fryrë Ademit nga shpirti i Tij dhe i dha jetë) **dhe e bëmë atë dhe birin e saj një shenjë mrekullie** (diçka të çuditshme në univers) **për të gjithë njerëzit.”** [El-Enbijā': 51-91] Dhe

askujt nuk i takon të shtojë asgjë më shumë sesa citon Zoti i madhërishëm për këtë çështje. Çështja e fryrjes dhe mënyra se si ndodhi ajo dhe e vërteta e saj janë një çështje që kanë të bëjnë me “urdhrin e Zotit” dhe dituria rreth kësaj është ekskluzive vetëm e Tij - i lartësuar qoftë Ai. Ajo që kanë thënë disa nga komentuesit e Kur'anit dhe historitë e shumta të tyre në lidhje me këtë çështje, për të cilat nuk është vërtetuar asnjë provë e saktë nga Kur'ani famëlartë ose nga thëniet autentike të të Dërguarit, paqja dhe mëshira e Zotit qofshin mbi të, nuk kanë asnjë peshë. Por, ne duhet ta drejtojmë vëmendjen tonë drejt mësimave madhështore që përmban kjo histori, nga të cilat është domosdoshmëria që gruaja ta ruajë nderin e saj. Mësimi tjetër është ky që thotë se Zoti e krijoi Ademin nga balta, pa baba dhe nënë... Havanë, gruan e parë të njerëzimit e krijoi pa baba dhe pa nënë dhe jo drejtpërdrejtë nga balta, por nga një pjesë e Ademit... dhe Isain, alejhi selam, e krijoi pa baba... Prandaj, lavdëruar dhe lartësuar qoftë Krijuesi i gjithëdijshëm!

Sa i përket fryrjes, ne marrim prej kësaj çështjeje atë që ka thënë Zoti dhe nuk shkojmë përtej duke kërkuar për mënyrën se si ndodhi ajo e të tjera, sepse neve si njerëz na është dhënë vetëm pak njohuri. Dhe në të njëjtën kohë Zoti i madhërishëm tregon: **“Vërtet, shembulli i Isait, te Zoti, është si shembulli i Ademit, që e krijoi nga balta pastaj i tha “Bëhu!”, dhe bëhet...”**. [Ālu Imrān: 59] **“Vërtet, Mesihu – Isai, biri i Merjemes, është vetëm i Dërguar i Zotit dhe Fjala e Tij, të cilën ia ka dërguar Merjemes dhe një shpirt (i krijuar) prej Tij.”** [En-Nisā': 171] Vërtet Isai alejhi selam dhe nëna e tij ishin një shenjë mrekullie nga mënyra se si ai u krijua, e po ashtu edhe për faktin që foli ndërkohë që sapo kishte lindur dhe që dëshmoi për të gjitha mrekullitë dhe gjërat e jashtëzakonshme që i kishin ndodhur nënës së tij. Pastaj dërgimi i tij si peygamber për bijtë e Izraelit dhe mrekullitë e jashtëzakonshme që ndodhën nga puna e duarve të tij, siç ishte ringjallja e të vdekurve, dhënia formë baltës në formën e zogut pastaj fryrja në të në mënyrë njerëzore - jo hyjnore të fshehtë që nuk arrihet të perceptohet dot nga njeriu - dhe ajo formë zogu nga balta bëhej vërtet zog me lejen e Zotit... të gjitha këto ishin vërtet mrekulli të jashtëzakonshme.

Pjesa e dhjetë

إِنَّ هَذِهِ أُمَّتُكُمْ أُمَّةً وَاحِدَةً وَأَنَا رَبُّكُمْ فَاعْبُدُونِ ﴿٩٢﴾ وَتَقَطَّعُوا أَمْرَهُمْ بَيْنَهُمْ ۖ كُلٌّ إِلَيْنَا رَاجِعُونَ ﴿٩٣﴾ فَمَنْ يَعْمَلْ مِنَ الصَّالِحَاتِ وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَلَا كُفْرَانَ لِسَعِيدِهِ وَإِنَّا لَهُ كَاتِبُونَ ﴿٩٤﴾ وَحَرَامٌ عَلَى قَرْيَةٍ أَهْلَكْنَاهَا أَنَّهُمْ لَا يَرْجِعُونَ ﴿٩٥﴾ حَتَّىٰ إِذَا فُتِحَتْ يَأْجُوجُ وَمَأْجُوجُ وَهُمْ مِنْ كُلِّ حَدَبٍ يَنْسِلُونَ ﴿٩٦﴾ وَاقْتَرَبَ الْوَعْدُ الْحَقُّ فَإِذَا هِيَ شَاخِصَةٌ أَبْصَارُ الَّذِينَ كَفَرُوا يَا وَيْلَنَا قَدْ كُنَّا فِي غَفْلَةٍ مِّنْ هَذَا بَلْ كُنَّا ظَالِمِينَ ﴿٩٧﴾ إِنَّكُمْ وَمَا تَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ حَصَبُ جَهَنَّمَ أَنْتُمْ لَهَا وَارِدُونَ ﴿٩٨﴾ لَوْ كَانَ هَؤُلَاءِ آلِهَةً مَا وَرَدُوهَا ۖ وَكُلٌّ فِيهَا خَالِدُونَ ﴿٩٩﴾ لَهُمْ فِيهَا زَفِيرٌ وَهُمْ فِيهَا لَا يَسْمَعُونَ ﴿١٠٠﴾ إِنَّ الَّذِينَ سَبَقَتْ لَهُمْ مِنَّا الْحُسْنَىٰ أُولَٰئِكَ عَنْهَا مُبْعَدُونَ ﴿١٠١﴾ لَا يَسْمَعُونَ حَسِيسَهَا ۖ وَهُمْ فِي مَا اشْتَهَتْ أَنفُسُهُمْ خَالِدُونَ ﴿١٠٢﴾ لَا يَحْزَنُهُمُ الْفَرَقُ ۖ وَيَتَلَقَّاهُمُ الْمَلَائِكَةُ هَذَا يَوْمُكُمْ الَّذِي كُنْتُمْ تُوعَدُونَ ﴿١٠٣﴾ يَوْمَ نَطْوِي السَّمَاءَ كَطَيِّ السِّجِلِّ لِلْكُتُبِ ۖ كَمَا بَدَأْنَا أَوَّلَ خَلْقٍ نُعِيدُهُ ۖ وَعَدْنَا عَلَيْنَا ۖ إِنَّا كُنَّا فَاعِلِينَ ﴿١٠٤﴾ وَلَقَدْ كَتَبْنَا فِي الزَّبُورِ مِنْ بَعْدِ الذِّكْرِ أَنَّ الْأَرْضَ يَرِثُهَا عِبَادِيَ الصَّالِحُونَ ﴿١٠٥﴾ إِنَّ فِي هَذَا لَبَلَاغًا لِّقَوْمٍ عَابِدِينَ ﴿١٠٦﴾ وَمَا أَرْسَلْنَاكَ إِلَّا رَحْمَةً لِّلْعَالَمِينَ ﴿١٠٧﴾ قُلْ إِنَّمَا يَوْحَىٰ إِلَيَّ أَنَّمَا إِلَهُكُمُ إِلَٰهٌ وَاحِدٌ ۖ فَهَلْ أَنْتُمْ مُسْلِمُونَ ﴿١٠٨﴾ فَإِنْ تَوَلَّوْا فَقُلْ آذَنْتُكُمْ عَلَىٰ سَوَاءٍ ۖ وَإِنْ أُذِرِي أَقْرَبُ ۖ أَمْ بَعِيدٌ مَّا تُوعَدُونَ ﴿١٠٩﴾ إِنَّهُ يَعْلَمُ الْجَهَنَّمَ مِنَ الْقَوْلِ وَيَعْلَمُ مَا تَكْتُمُونَ ﴿١١٠﴾ وَإِنْ أُذِرِي لَعَلَّهُ فِتْنَةٌ لَّكُمْ وَمَتَاعٌ إِلَىٰ حِينٍ ﴿١١١﴾ قَالَ رَبِّ احْكُم بِالْحَقِّ ۖ وَرَبُّنَا الرَّحْمَنُ الْمُسْتَعَانُ عَلَىٰ مَا تَصِفُونَ ﴿١١٢﴾

“Vërtet, ky umeti juaj është një umet i vetëm (që kanë një fe të vetme), e Unë jam Zoti juaj, prandaj më adhuroni Mua! (92) Dhe ata (njerëzit) e copëtuan çështjen e tyre mes vete... Të gjithë ata te Ne do të kthehen. (93) E kush bën vepra të mira - duke qenë besimtar – atij nuk do t’i mohohet përpjekja e tij, e Ne ia shkruajmë (të gjitha veprat) atij patjetër! (94) Dhe e ndaluar është për një vendbanim, të cilin Ne e kemi shkatërruar, që banorët e tij të kthehen sërish në këtë botë! (95) Derisa të hapen jexhuxhët dhe mexhuxhët, e të zbresin ata me nxitim, nga çdo lartësi... (96) ... Dhe të jetë afruar Premtimi i vërtetë... Kur papritmas, ajo (gjë) do t’i shtangë sytë e atyre që mohuan (e të tmerruar do të thonë): “O mjerë për ne! Vërtet, ne ishim të pavëmendshëm ndaj kësaj... Jo, por, ne ishim zullumqarë!” (97) Vërtet, ju edhe çfarë adhuroni përveç Zotit jeni dru për zjarrin e xhehenemit... ju për në të do të vini (për të hyrë). (98) Sikur këta të ishin zota, nuk do të hynin në të... dhe të gjithë sa janë, në të (zjarr) do të qëndrojnë përjetësisht. (99) Ata, aty në të, kanë psherëtimë të rënda... dhe aty në të, ata nuk dëgjojnë. (100) Vërtet, atyre të cilëve u ka paraprirë e mira prej Nesh, ata janë të larguar prej tij (xhehenemit). (101) Ata nuk e dëgjojnë kërcëllimën e

tij... dhe ata, në çfarë u dëshirojnë zemrat e tyre do të qëndrojnë përjetësisht. (102) Ata nuk do t'i hidhërojë tmerri më i madh... dhe engjëjt do t'i presin (duke u thënë): “Kjo është dita juaj, e cila ju premtohet.” (103) Ditën kur do ta palosim qiellin ashtu siç paloset fleta e librit. Ashtu siç e filluam krijimin e parë, do ta përsërisim atë. Ky është premtimi Ynë. Vërtet, Ne do ta bëjmë këtë! (104) Dhe vërtet, Ne kemi shkruar në Zebur, më mbrapa Dhikrit (Tevratit), se tokën (Xhennetin) e trashëgojnë robërit e Mi të mirë. (105) Vërtet, në këtë (që thuhet këtu në Kur'an) ka njoftim të rëndësishëm për njerëzit adhures. (106) Dhe Ne të dërguam ty (o Muhammed) vetëm si mëshirë për njerëzit (edhe xhinët). (107) Thuaj: “Vërtet, mua më shpallet se Zoti juaj është një Zot i vetëm, prandaj, a jeni ju muslimanë (të dorëzuar dhe të përlur ndaj Zotit)?” (108) E nëse ata refuzojnë, atëherë thuaj: “Unë ju kam njoftuar të gjithëve pa dallim, dhe nuk e di se a është afër apo larg ajo çfarë ju premtohet? (109) Vërtet, Ai e di atë që flitet hapur, dhe e di çfarë fshihni ju! (110) Dhe nuk e di, ndoshta kjo është sprovë për ju dhe kënaqësi deri në një kohë (të kufizuar)!”. (111) (Pejgamberi) Tha: “Zoti im, gjyko me drejtësi (mes nesh dhe mohuesve)! Dhe Zoti ynë i gjithëmëshirshmi është Ai të Cilit i kërkohet ndihmë kundër asaj çfarë përshkruani ju!” [El-Enbijā': 92-112]

Dhe kështu përfundojnë dhjetë historitë, të cilat u sollën për t'ia larguar mërzinë të Dërguarit të Zotit, paqja dhe mëshira e Zotit qofshin mbi të, dhe për t'i treguar atij se kjo që po i ndodh atij nuk është një risi në mesin e të dërguarve dhe se ai është njëri nga umeti i vetëm i pejgamberëve të Zotit.

Këto dy ajete: “Vërtet, ky umeti juaj është një umet i vetëm (që kanë një fe të vetme), e Unë jam Zoti juaj, prandaj më adhuron! Mua! (92) Dhe ata (njerëzit) e copëtuan çështjen e tyre mes vete... Të gjithë ata te Ne do të kthehen” [El-Enbijā': 92-93], vijnë si përmbyllëse të atyre dhjetë historive, për të deklaruar se pejgamberët dhe të dërguarit e Zotit – edhe nëse emrat e tyre, popujt dhe vendet ku ata u dërguan, ndryshojnë – të gjithë këta thërrisnin për te Një Zot i Vetëm, për në një fe të vetme, në një umet të vetëm... në besimin në të cilin ata u thirrën, që është besimi në një Zot dhe veçimi i Tij në adhurim. Por, ata tek të cilët u dërguan ata pejgamberë dhe të dërguar e copëtuan çështjen e

tyre mes vete, fjala e tyre u përça dhe ranë në konflikt pasi u erdhën provat e qarta me anë të këtyre pejgamberëve mbarë. Por le ta dinë të gjithë ata se **“të gjithë ata te Ne do të kthehen”** [El-Enbijā': 93], dhe do të japin llogari para Nesh për gjithë çfarë kanë bërë, prandaj: **“Kush bën vepra të mira - duke qenë besimtar – atij nuk do t'i mohohet përpjekja e tij, e Ne ia shkruajmë (të gjitha veprat) atij patjetër!”** [El-Enbijā': 94] Kështu që, le të mos ketë frikë asnjëri se mos i humbet ndonjë vepër ose t'i harrohet ajo, sado e vogël qoftë: **“Vërtet, Zoti nuk u bën padrejtësi njerëzve për asgjë, por njerëzit vetes së tyre i bëjnë padrejtësi!”** [Junus: 44] Sa u përket atyre që nuk kanë bërë vepra të mira, ata duhet të nxitojnë të pendohen dhe të shfrytëzojnë mundësinë që u ka dhënë Zoti sepse pas vdekjes nuk ka kthim pas, për asnjërin prej tyre: **“Dhe e ndaluar është për një vendbanim, të cilin Ne e kemi shkatërruar, që banorët e tij të kthehen sërish në këtë botë!”** [El-Enbijā': 95] Çdo vendbanim, ndaj të cilit është marrë vendimi për ndëshkim dhe që u shkatërruan për shkak të mëkateve të tyre, nuk do të mund të kthehet dot më edhe një herë në këtë botë, prandaj le të shpejtojnë për të bërë pendesë ata që janë akoma gjallë dhe në gjendje ta bëjnë këtë, para se të jetë tepër vonë!

Pavarësisht mëshirës dhe bujarisë së Zotit, është e prerë që kthimi pas i atyre që janë shkatërruar, nuk do të ndodhë... prandaj të mos shpresojnë kurrë për këtë! Pas vdekjes nuk ka më jetë, përveç jetës që do të ndodhë pas ringjalljes, kështu që nxitoni për në vepra të mira!

Pastaj e konfirmon edhe një herë pamundësinë e kthimit të tyre në këtë jetë, derisa të vijë Ora e Ringjalljes dhe thotë: **“Derisa të hapen jexhuxhët dhe mexhuxhët, e të zbresin ata me nxitim, nga çdo lartësi...”** [El-Enbijā': 96] Ky ajet tregon se dalja e jexhuxhëve dhe mexhuxhëve është një nga shenjat e Ditës së Ringjalljes, sepse dalja e tyre është e afërt me Premtimin e Vërtetë.

Me jexhuxhët dhe mexhuxhët bëhet fjalë për një racë njerëzore, të cilët nuk citohen askund tjetër në Kur'anin famëlartë përveç këtu në këtë ajet të ndritur, edhe ajo çfarë thuhet për ta në suren El-Kehf, në tregimin për historinë e Dhul-Karnejn: **“Ata thanë: O Dhul-Karnejn, vërtet, jexhuxhët dhe mexhuxhët janë prishës të mëdhenj në tokë. Kështu që, a të japim ty një pagesë që të bësh mes nesh dhe atyre një digë?”** [El-Kehf: 94], deri kur thotë: **“Dhe atë ditë Ne do t'i lëmë ata të vërshojnë mbi njëri-tjetrin... e do t'i fryhet Surit dhe do t'i mbledhim**

të gjithë së bashku." [El-Kehf: 99] Surja El-Kehf tregon se jexhuxhët dhe mexhuxhët i bezdisnin komshinjtë e tyre, të cilët kërkuan ndihmë nga Dhul-Karnejni, dhe i kërkuan të bënte një digë mes tyre, që t'ua ndalonte të keqen e tyre. Përmendja e tyre në këtë ajet të ndritur tregon se kjo ndodhi është pjesë e ndodhive të Ditës së Ringjalljes dhe këtë e konfirmon thënia e Dhul-Karnenjnit: **"Dhe kur të vijë premtimi i Zotit tim, e bën rrafsh të sheshtë."** [El-Kehf: 98] Kjo digë do ta pengojë të keqen e jexhuxhëve dhe mexhuxhëve ndaj njerëzve, derisa të vijë leja e Zotit. E kur të vijë afati, Zoti do ta bëjë atë digë të rrafshuar përtokë, e atëherë ata do të dalin e do të zbresin nga gjithë lartësitë... dhe Ora e Kiametit do të jetë afuar.

"... Dhe të jetë afuar Premtimi i Vërtetë... Kur papritmas, ajo (gjë) do t'i shtangë sytë e atyre që mohuan (e të tmerruar do të thonë): "O mjerë për ne! Vërtet, ne ishim të pavëmendshëm ndaj kësaj... Jo, por, ne ishim zullumqarë!" [El-Enbijā': 97] Kështu do të thonë ata duke ndier pendesë për pavendosmërinë në të cilën kishin qenë dhe për mohimin që u kishin bërë të dërguarve të Zotit, paqja e Zotit qoftë mbi ata.

Pastaj konteksti u drejtohet banorëve të Mekës dhe politeistëve arabë dhe u thotë: **"Vërtet, ju edhe çfarë adhuronit përveç Zotit, jeni dru për zjarrin e xhehenemit... ju për në të do të vini (për të hyrë)."** [El-Enbijā': 98] Kur zbriti ky ajet, Abdullah ibn Ez-Zabarij kishte thënë: "Unë do të grindem me Muhammedin për ju". Dhe tha: "O Muhammed, a nuk është edhe ky ajet nga ajo që Zoti të ka zbritur ty: **"Vërtet, ju edhe çfarë adhuronit përveç Zotit, jeni dru për zjarrin e xhehenemit... ju për në të do të vini (për të hyrë)?"** Pejgamberi, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të, i tha: "Po". Pastaj Abdullahu tha: "Ja, të krishterët adhurojnë Isain, hebrenjtë adhurojnë Uzejrin, Benu Temimët adhurojnë engjëjt... të gjithë këta do të jenë në zjarr?!" (donte të thoshte që këta njerëz të zgjedhur, si Isai e Uzejri, të cilët janë adhuruar nga njerëzit përveç Zotit, edhe këta do të jenë në zjarr, ngaqë kanë qenë konsideruar ortakë të Zotit në dynja). Dhe Zoti i madhërishtëm zbriti këtë ajet: **"Vërtet, atyre të cilëve u ka paraprirë e mira prej Nesh, ata janë të larguar prej tij (xhehenemit)."** [El-Enbijā': 101] Komentuesit kanë sjellë edhe transmetime të tjera në të njëjtin kontekst.

Dhe pavarësisht nga historia e Ibn Ez-Zabariut dhe çfarë ajo përmban, megjithatë kurejshitët adhuronin idhujt dhe ajeti tregon se Zoti – madhëruar qoftë Ai – do t'i hedhë ata bashkë me idhujt e tyre në

xhehenem Ditën e Ringjalljes. Dhe urtësia kur tregon se ata bashkë me zotat e tyre do të jenë dru për zjarrin e xhehenemit qëndron për t'u treguar atyre se sa larg kanë humbur dhe sa e pavlerë është ajo çfarë adhurojnë ata përveç Zotit. Zoti i madhërishëm do t'u thotë atyre: **“Sikur këta të ishin zota, nuk do të hynin në të... dhe të gjithë sa janë, në të (zjarr) do të qëndrojnë përjetësisht. (99) Ata, aty në të, kanë psherëtima të rënda... dhe aty në të ata nuk dëgjojnë.”** [El-Enbijā': 99-100] Atje në zjarrin e xhehenemit, 'zotat e tyre' që do të jenë bashkë me ta në zjarr. Ata nuk do ta dëgjojnë thirrjen e tyre për ndihmë, as do t'i ndihmojnë dot, as do t'u vlejë absolutisht asgjë prej gjëje. Pastaj, ndryshe nga kjo, Zoti i madhërishëm tregon: **“Vërtet, atyre të cilëve u ka paraprirë e mira prej Nesh, ata janë të larguar prej tij (xhehenemit).”** [El-Enbijā': 101] Ata që na besuan Neve, dhe nuk morën zota të tjerë përveç Zotit të vërtetë të gjithësisë, atyre u kemi premtuar shpërblimin Tonë, kështu që ata do të jenë larg nga zjarri, përfshirë në mesin e tyre edhe ata njerëz të mirë, peygamberë, të dërguarit dhe engjëjt, të cilët një pjesë e njerëzve injorantë i kishin adhuruar dhe i kishin konsideruar si zota.

“Ata nuk e dëgjojnë kërcëllimën e tij... dhe ata, në çfarë u dëshirojnë zemrat e tyre do të qëndrojnë përjetësisht.” [El-Enbijā': 102] Ata nuk e dëgjojnë kërcëllimën e zjarrit, por madje janë të zënë më gjëra të tjera krejt ndryshe... atje në Xhennet, ku do të qëndrojnë përjetësisht e nuk do të dalin prej tij as do të vdesin kurrë.

“Ata nuk do t'i hidhërojnë tmerri më i madh... dhe engjëjt do t'i presin (duke u thënë): “Kjo është dita juaj, e cila ju premtohet.” [El-Enbijā': 103] Ata nuk i frikëson tmerri i Ditës së Ringjalljes, që është edhe tmerri më i madh që mund t'i ndodhë njeriut: **“Dhe ditën kur të fryhet në Sur dhe do të tmerrohet çdokush që gjendet në qiej e në tokë, përveç atyre që Allahu nuk dëshiron t'i frikësojë. Të gjithë do t'i vijnë Atij të përlur.”** [En-Neml: 87] Besimtarët Zoti do t'i sigurojë nga tmerri e frika e asaj dite, dhe engjëjt do të dalin t'i presin ata me përgëzime: **“Ndërsa ata që i janë frikësuar Zotit të tyre, do të çohen grupe-grupe në Xhennet. Kur t'i afrohen atij, dyert e tij do të hapen e rojtarët e tij do t'u thonë: “Selamun alejkum – Paqja qoftë mbi ju! Ju keni qenë njerëz të mirë, prandaj hyni në të për të qëndruar përgjithmonë!”** [Ez-Zumer: 73] dhe kjo është dita juaj, e cila ju premtohet...!

“Ditën kur do ta palosim qiellin ashtu siç paloset fleta e librit. Ashtu siç e filluam krijimin e parë, do ta përsërisim atë. Ky është premtimi Ynë. Vërtet, Ne do ta bëjmë këtë! (104) Dhe vërtet, Ne kemi shkruar në Zebur, më mbrapa Dhikrit (Tevratit), se tokën (Xhennetin) e trashëgojnë robërit e Mi të mirë.” [El-Enbijā': 104-105] Shumica e dijetarëve dhe të interpretuesve të Kur'anit janë të mendimit se “toka” e cituar këtu, është ajo e Xhennetit: **“Dhe ata do të thonë: “Lavdi Allahut, i Cili na e përmbushi premtimin e Tij, dhe na e trashëgoi tokën, që të vendosemi në Xhennet kudo që të duam! Sa i mrekullueshëm është shpërblimi i atyre që kanë punuar drejt!”** [Ez-Zumer: 74] Dhe ajo është toka e cila është e veçantë për njerëzit e mirë, ku ata do të banojnë përjetësisht.

Kurse toka e jetës së dynjasë është toka ku kryhet roli i njeriut si mëkëmbës i Zotit në Tokë, toka e punës dhe e veprimit: **“Allahu u ka premtuar atyre prej jush, që besojnë dhe që bëjnë vepra të mira, se do t'i bëjë ata mëkëmbës në Tokë ashtu si i ka bërë ata para tyre, dhe që do t'ua forcojë fenë e tyre, të cilën Ai e ka miratuar për ta, dhe që frikën do t'ua zëvendësojë me siguri... më adhurojnë Mua dhe nuk më shoqërojnë Mua asgjë (në adhurim). E kush mohon (besimin) pas kësaj, ata janë të pabindurit, të dalë jashtë kufijve.”** [En-Nūr: 55]

Pastaj i Madhërishmi thotë: **“Vërtet, në këtë (që thuhet këtu në Kur'an) ka njoftim të rëndësishëm për njerëzit adhurues.”** [El-Enbijā': 106] Që do të thotë se, ajo që tregohet në këtë sure mjafton si njoftim i rëndësishëm i plotë, i mjaftueshëm për paralajmërim dhe përgëzim, por këtë nuk do ta kuptojnë as do të ndikohen prej saj askush tjetër përveç atyre njerëzve që janë adhurues të singertë të Zotit.

“Dhe Ne të dërguam ty (o Muhammed) vetëm si mëshirë për njerëzit (edhe xhinët).” [El-Enbijā': 107], që t'i njoftosh ata dhe t'i ndriçosh në lidhje me ahiretin dhe me jetën e kësaj bote. Në këtë jetë ti o Muhammed je i dërguar me shariat-in-legjislacionin hyjnor të fundit, i cili i lejon gjërat e mira dhe i ndalon të këqijat dhe që ua heq njerëzve barrën e rëndë dhe prangat që i kishin më parë. Ti o Muhammed je ai që Zoti ta ka zbritur Kur'anin si udhërrëfyes dhe shërim, je njeriu me moralin madhështor, je ai që kujdeset të mos ketë vështirësi as lodhje për asnjë njeri. Ti je mëshirë për besimtarët që të ndjekin ty, në të gjitha kohërat, sepse je dërguar me Librin i cili vërtetoi dhe dominoi Librat e mëparshëm.

“Thuaj: “Vërtet, mua më shpallet se Zoti juaj është një Zot i vetëm, prandaj, a jeni ju muslimanë (të dorëzuar dhe të përulur ndaj Zotit)?” (108) E nëse ata refuzojnë, atëherë thuaj: “Unë ju kam njoftuar të gjithëve pa dallim, dhe nuk e di se a është afër apo larg ajo çfarë ju premtohet? (109) Vërtet, Ai e di atë që flitet hapur, dhe e di çfarë fshihni ju! (110) Dhe nuk e di, ndoshta kjo është sprovë për ju, dhe kënaqësi deri në një kohë (të kufizuar)!”. (111) (Pejgamberi) Tha: “Zoti im, gjyko me drejtësi (mes nesh dhe mohuesve)! Dhe Zoti ynë i gjithëmëshirshmi është Ai të Cilit i kërkohet ndihmë kundër asaj çfarë përshkruani ju!” [El-Enbijā’: 108-112] Kështu vjen mbyllja e kësaj sureje, sures El-Enbijā’, që flet për të gjithë pejgamberët, për të konfirmuar se ajo çfarë i është zbritur të Dërguarit, paqja dhe mëshira e Zotit qofshin mbi të, dhe që i është shpallur atij në këtë Kur’an, është tema bazë e të gjitha pejgamberive mbarë: **“Thuaj: “Vërtet, mua më shpallet se Zoti juaj është një Zot i vetëm, prandaj, a jeni ju muslimanë (të dorëzuar dhe të përulur ndaj Zotit)?” [El-Enbijā’: 108]**

Prandaj, dorëzohani dhe përuljani fytyrën tuaj Zotit të vetëm që është një, dhe të jeni të sigurt se Shpallja hyjnore që u ka ardhur të gjithë pejgamberëve dhe që u ka zbritur atyre, ka ardhur duke sjellë me vete Mesazhin për besimin në një Zot të vetëm – madhëruar qoftë Ai – dhe hedhjen poshtë e largimin nga ortakët që i shoqërojnë injorantët Atij. E nëse e refuzoni besimin në një Zot të vetëm, kjo do të thotë se ju ia keni kthyer shpinën dhe jeni larguar nga përkujtimi i Zotit të cilin ju kam sjellë, dhe përkujtimit që kanë sjellë mbarë të Dërguarit e Zotit, dhe se nuk më keni lënë zgjedhje tjetër por vetëm t’ju njoftoj pa dallim se çfarë trazirash dhe sprovash do ta pasojnë këtë qëndrim tuajin në këtë jetë, përveç mundimit që ju pret në Ahiret. Nuk e di nëse është afër apo larg ajo që ju premtohet, sepse Zoti i madhërishtëm e ka lënë të fshehtë për mua edhe për ju kohën se kur do të vijë ‘Ora e Ringjalljes’, por: **“Ai e di atë që flitet hapur dhe e di çfarë fshihni ju!” [El-Enbijā’: 110]** Kjo Shpallje Hyjnore që ma ka zbritur mua dhe që më ka urdhëruar t’ju ftoj të besoni në të, **“ndoshta kjo është sprovë për ju” [El-Enbijā’: 111]** në këtë jetë të shkurtër... ose ndoshta është **“kënaqësi deri në një kohë (të kufizuar)!” [El-Enbijā’: 111]** Unë nuk e di se kur dhe se si e zbret Zoti ndaj jush ndëshkimin, prandaj shfrytëzoheni mundësinë dhe nxitoni të besoni në Zotin e të mos i shoqëroni asgjë Atij... Ai është të Cilit i kërkohet ndihmë ndaj gënjeshtreve, mohimit,

politeizmit dhe shpifjes që ju i përshkruani Atij – lartësuar qoftë! Unë kam arritur maksimumin në këshillimin ndaj jush, ndërsa ju vazhdoni në mosbesimin tuaj, në politeizmin tuaj, në devijimin tuaj dhe në gënjeshttrat me të cilat i përshkruani zotat tuaj, ndërkohë që Zoti im dhe Zoti juaj është i Gjithëmëshirshmi, Mëshirëploti... S'ka zot tjetër përveç Tij, dhe vetëm Atij i kërkohet ndihmë kundër asaj që thoni ju!

I lartësuar është Zoti yt, Zoti i lavdisë, ndaj asaj që thonë ata!

Paqja dhe mëshira qofshin mbi të Dërguarit!

Dhe lavdërimi me falënderim i takon Zotit, Kujdestarit të botëve!

Mëshira dhe paqja qofshin mbi më të nderuarin e të dërguarve, Muhammedin, paqja dhe mëshira e Zotit qofshin mbi të!

Surja El-Haxh

Përshkrimi i sures:

Numri i ajeteve të saj është: shtatëdhjetë e tetë ajete.

Numri i fjalëve të saj është: Një mijë e dyqind e shtatëdhjetë e nëntë fjalë.

Numri i shkronjave të saj është: Pesë mijë e njëqind e nëntëdhjetë e gjashtë shkronja.

Sipas renditjes së saj në Kur'an, kjo është surja numër 22.

Kjo sure është zbritur pas sures En-Nūr. Komentuesit e Kur'anit kanë pasur mendime të ndryshme nëse kjo sure është mekase apo medinase, apo nëse një pjesë e saj është mekase dhe pjesa tjetër medinase. Ibn El-Mundhir transmeton nga Katade të ketë thënë: “Surja El-Haxh e Kur'anit është zbritur në Medinë, përveç katër ajeteve të saj, të cilat janë mekase:

"وَمَا أَرْسَلْنَا مِنْ قَبْلِكَ مِنْ رَسُولٍ وَلَا نَبِيٍّ إِلَّا إِذَا تَمَنَّى أَلْقَى الشَّيْطَانُ فِي أُمْنِيَّتِهِ فَيَنسَخُ اللَّهُ مَا يُلْقِي الشَّيْطَانُ ثُمَّ يُحْكِمُ اللَّهُ آيَاتِهِ ۗ وَاللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ ﴿٥٢﴾ لِيَجْعَلَ مَا يُلْقِي الشَّيْطَانُ فِتْنَةً لِلَّذِينَ فِي قُلُوبِهِمْ مَرَضٌ وَالْقَاسِيَةِ قُلُوبُهُمْ ۗ وَإِنَّ الظَّالِمِينَ لَفِي شِقَاقٍ بَعِيدٍ ﴿٥٣﴾ وَلِيَعْلَمَ الَّذِينَ أُوتُوا الْعِلْمَ أَنَّهُ الْحَقُّ مِنْ رَبِّكَ فَيُؤْمِنُوا بِهِ فَتُخْبِتَ لَهُ قُلُوبُهُمْ ۗ وَإِنَّ اللَّهَ لَهَادِ الَّذِينَ آمَنُوا إِلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ ﴿٥٤﴾ وَلَا يَزَالِ الَّذِينَ كَفَرُوا فِي مِرْيَةٍ مِنْهُ حَتَّى تَأْتِيَهُمُ السَّاعَةُ بَغْتَةً أَوْ يَأْتِيَهُمْ عَذَابٌ يُؤْمِرُ عَقِيمٌ ﴿٥٥﴾"

“Dhe Ne nuk dërguam para teje asnjë të dërguar apo pejgamber, përveç që kur ai dëshironte (udhëzimin e popullit të tij), djalli hidhte në të (keqkuptim ndër njerëz). E Allahu e asgjëson atë që hedh djalli, pastaj Allahu i përforcon ajetet e Tij... Allahu është i gjithëdijshëm, i urtë. (52) Për ta bërë atë që e hedh djalli si sprovë për ata që kanë sëmundje në zemrat e tyre, dhe për ata që kanë zemra të ngurta... dhe vërtetë, zullumqarët janë në një përçarje të largët. (53) ... Edhe që ta dinë ata të cilëve u është dhënë dituria se ajo është e vërteta nga Zoti yt, të besojnë në të, dhe zemrat e tyre të përulen ndaj saj, e të qetësohen në të. Dhe vërtet, Allahu i udhëzon

në rrugë të drejtë ata që besojnë. (54) Ata që mohojnë vazhdojnë të kenë dyshime ndaj tij (Kur'anit), derisa t'u vijë Ora (e Kiametit) në mënyrë të papritur, ose t'u vijë dënimi i një dite shterpë (55).” [El-Haxh: 52- 55]²⁵⁸

Ebu Hajjān ka thënë: “Kjo sure është mekase, përveç ajetit: “**Këta janë dy kundërshtarë** (dy grupe kundërshtare, besimtarët dhe ata që mohojnë) **që janë grindur për Zotin e tyre...**” [El-Haxh: 19], derisa plotësohen tre ajete”. Kështu kanë thënë edhe Ibn Abbasi dhe Muxhahidi. Nga Ibn Abbasi transmetohet gjithashtu të ketë thënë se janë katër ajete, deri në fjalët: “... **dënimin e zjarrit djegës!**” [El-Haxh: 22] Kurse shumica e dijetarëve kanë thënë se kjo sure ka pjesë që janë mekase dhe të tjera që janë medinase.²⁵⁹

Unë them: Ajo që dallohet nga të gjitha ajetet e saj është se kjo sure është zbritur në Mekë dhe kjo është ajo që është më e përshtatshme në prezantimin e saj, në lidhjen që ekziston mes ajeteve dhe temave të saj, në unitetin e saj. Konteksti i saj e mbështet dhe e përforcon këtë këndvështrim. Dekretimi i haxhit nuk i bën ajetet që lidhen me të apo suren të jenë medinase, sepse haxhi ka qenë i njohur për arabët qysh më përpara Islamit. Po ashtu kanë qenë të njohur edhe gjerdanët që u viheshin bagëtive të caktuara për t'i bërë kurban në haxh, në Mekë, edhe ritualet e haxhit. Por ndryshimi me të cilin erdhi Kur'ani famëlar-të ishte lidhja që ai u bëri të gjitha ritualeve dhe ceremonive me Zotin – madhëruar dhe lartësuar qoftë Ai - për të bërë korrigjimin e synimeve dhe krijimin e një shkëputjeje nga idhujt.

Fakti që disa nga ajetet e sures ngjasojnë - për nga stili - me disa nga ato që u zbritën në Medinë, nuk është dëshmi e mjaftueshme që tregon se këto ajete janë medinase. Ne nuk kemi një transmetim të qëndrueshëm që tregon se ajo çfarë është përcjellë nga Ibn Abbasi, Katade, Muxhahidi dhe Dahhaku, është vërtetuar me një transmetim të saktë që mund të merret si argument. Bazuar në këtë, surja – siç e mendojmë ne – është mekase në tërësinë e saj... dhe Zoti e di më së miri.

Interesimi për të përcaktuar se cilat nga ajetet janë mekase dhe cilat medinase është një degëzim i interesimit të dijetarëve për “shfuqizi-

²⁵⁸ Es-Sujuti, *Ed-Der 'ul-Menthūr fi 't-Tefsīr 'il-Me'thūr*, referencë e mëparshme, 6/ 3.

²⁵⁹ *Ethir Ed-Din Muhammed ibn Jusuf Ebu Hajjan El-Endelusij, El-Bahr 'ul-Muhīt fi 't-Tefsīr, nën kujdesin e shejhut Zuhejr Xhuajd, Bejrut: Dār 'ul-Fikr, 2010, 7/4.*

min” e ajeteve, sepse njohja e kohës kur ajetet janë zbritur ndihmon për të përcaktuar se çfarë “hyn në fuqi” dhe çfarë “shfuqizohet”. Ne e kemi diskutuar temën për ekzistencën e “fuqizimit dhe shfuqizimit” të ajeteve në Kur’anin famëlartë dhe e kemi konsideruar si të pavlerë këtë këndvështrim, çështje të cilën e kemi trajtuar në librin tonë “Nahve Mevkifin Kur’ānijjin min ‘en-Nes’kh” (Drejt një qëndrimi kur’anor mbi shfuqizimin).

Po ashtu, hyrja për të përmendur numrin e ajeteve mekase dhe numrin e ajete medinase në secilën sure nuk ka tanimë një efekt domethënës, tani pas renditjes së përcaktuar që u është bërë ajeteve të Librit fisnik në dy përsëritjet e fundit²⁶⁰, gjë e cila e ka ndërprerë diskutimin rreth shkaqeve të zbritjes dhe vendet e tyre në Kur’an, përveçse në kufijtë më të ngushtë.

Lidhja që kjo sure ka me çfarë vjen para saj dhe pas saj

Pasi Allahu – madhëruar dhe lartësuar qoftë – përmend në suren El-Enbijā’ gjendjen e të mjerëve dhe të të lumturve, dhe pasi përmend tmerrin e madh që do të ndodhë në Ditën e Kiametit – ndërkohë që politeistët e Mekës e mohonin dhe e konsideronin një gënjeshtër ringjalljen, dhe kur djalli u kishte krijuar atyre iluzionin se kishin të drejtë për shkak të vonesës ndaj tyre të dënimit me të cilin Kur’ani famëlartë i kërcënonte – kjo sure vjen si paralajmërim për ta. Kjo ishte për t’i frikësuar ata me ato informacione që kjo sure përmban, si për shembull përmendja e dridhjes së fuqishme që do të ndodhë në Ditën e Kiametit, ashpërsia e tmerrit të saj, dhe tregimi për atë çfarë është përgatitur për mohuesit e kësaj dite. Surja i paralajmëron ata mohues se ringjallja do të ndodhë patjetër dhe se argumenti për këtë është i njëjti argument i krijimit, i cili ka një fillim dhe një fund. Gjithashtu surja sjell për ta shembullin e tokës së vdekur dhe të pajetë... dhe se si Zoti e ringjall atë nëpërmjet ujit, pasi ishte e vdekur... Pasi mbi atë tokë

²⁶⁰ Nga Ebu Hurejra transmetohet që: “Pejgamberit, paqja dhe mëshira e Zotit qofshin mbi të, i paraqitej Kur’ani (për përsëritje) çdo vit nga një herë, kurse në vitin në të cilin do të ndërronte jetë, iu paraqit dy herë. Gjithashtu ai qëndronte në itikaf çdo vit nga dhjetë ditë (dhjetë ditët e fundit të Ramazanit), kurse në vitin që do të ndërronte jetë qëndroi njëzet ditë”. Shiko: El-Buhari, *Sahih ‘ul-Buhāri*, referencë e mëparshme, Kitāb Fadāil ‘il-Kur’ān, nëntema që flet për Xhibrilin që ia paraqiste Kur’anin Pejgamberit, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të; hadithi nr. 4998/f. 994.

zbret uji, ajo tundet, nxjerr filizat e saj dhe kthehet e gjallë dhe e gjelbëruar, me lejen e Tij– madhëruar dhe lartësuar qoftë Ai.²⁶¹

Shtylla qendrore e sures

Shtylla qendrore e kësaj sureje, boshti dhe tema kryesore e saj, është: fuqizimi i Pejgamberit, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të, **“derisa të dominojë totalisht në Tokë.”** [El-Enfāl: 67] Surja përmend ato çfarë nevojiten për t’u realizuar ky fuqizim dhe se nga çfarë varet ai, çfarë çon në vazhdimin e tij si edhe disa nga sfidat me të cilat përballet ose që mund të çojnë në ndalimin dhe ndërprerjen e këtij objekti.

Kjo sure është emërtuar me emrin “El-Haxh”, pasi në të shtjellohen ato çfarë kërkon haxhi, siç janë siguria dhe mundësia, zgjerimi i autoritetit të besimtarëve dhe ngritja e umetit-kombit të tyre, duke siguruar gjithçka që nënkupton ngritjen e umetit, si pasjen e një kibleje-vend-drejtimi nga ata të drejtohen, adhurimet dhe ritualet e tyre të veçanta. Po ashtu, surja përmend edhe dinjitetin, prestigjin dhe frikë-respektin që kërkohet të gëzojnë ata në zemrat e të tjerëve, e cila i pengon kundërshtarët të bëhen pengesë në rrugën e Zotit dhe të Xhamisë së Shenjtë, qoftë duke frikësuar njerëzit në rrugë apo duke shkelur shenjtërinë e ritualeve të haxhit.

Haxhi është një nga manifestimet më të rëndësishme të “fuqizimit” të umetit musliman, prandaj nuk është çudi që surja të emërtohet me të dhe të marrë këtë hapësirë nga kjo sure, fokusi kryesor i së cilës është “fuqizimi”. Kurejshitët e gëzonin atë respekt, vlerësim dhe nderim që e gëzonin në zemrat e arabëve vetëm për shkak të asaj Shtëpie në të cilën Zoti e vendosi Ibrahimin dhe ishte për shkak të saj që Gadishulli Arabik njihte periudha paqeje dhe sigurie, të cilat, po të mos ishte kjo Shtëpi, nuk do të mund t’i gëzonin dot.

I Madhërishmi thotë: **“A nuk u kemi mundësuar atyre të jetojnë në një vend të shenjtë e të sigurt, në të cilin sillen frytet e çdo gjëje, si furnizim prej Nesh? Por shumica e tyre nuk dinë.”** [El-Kasas: 57] Kurse në këtë sure, në suren El-Haxh, i Lartësuari thotë: **“Dhe Allahu me siguri do t’i ndihmojë ata që e ndihmojnë Atë... Vërtet, Allahu**

²⁶¹ Ebu Hajjan, *El-Bahr ‘ul-Muhit fi ‘t-Tefsir*, referencë e mëparshme, 7/480.

është i fortë, i plotfuqishëm. (40) Ata të cilët, nëse Ne i fuqizojmë në tokë, falin namazin dhe japin zekatin, urdhërojnë për të mirë dhe ndalojnë nga e keqja... Dhe përfundimi i (të gjitha) çështjeve i takon Allahut.” [El-Haxh: 40-41]

Kështu, ajeti i sures El-Kasas u referohet banorëve të Mekës, ku gjendet Shtëpia e Shenjtë, kurse ajetet e sures El-Haxh i referohen umetit që do të nderohet duke e mbrojtur këtë Vend të Shenjtë, duke mbrojtur sigurinë e tij dhe duke e pastruar atë për ata që bëjnë tavaf rreth Qabesë, që qëndrojnë në këmbë, përkulen në ruku dhe bëjnë sexhde kur janë duke falur namaz atje.

“Polemika”, e cila përmendet më shumë sesa një herë në këtë sure, dhe kujdesi për të përmendur kategoritë e polemizuesve, konsiderohet një aspekt nga aspektet e fuqizimit. Polemizimi me kundërshtarët është shenjë e forcës, e pathyeshmërisë dhe e fuqizimit për atë umet-komb, pasi tregon se armiqtë e të Dërguarit të Zotit, paqja dhe mëshira e Zotit qofshin mbi të, dhe armiqtë e fuqizimit të tij, të umetit të tij, dhe të Librit të cilin Zoti e zbriti në zemrën e tij, nuk janë më në gjendje ta ndalojnë atë valë mirësie të bekuar dhe nuk e gjejnë më në vetvete aftësinë për ta heshtur zërin e të Dërguarit të Zotit, paqja dhe mëshira e Zotit qofshin mbi të, ose për ta dëmtuar atë: **“Sot, ata që nuk besojnë i hoqën shpresat se mund ta mundin fenë tuaj, prandaj mos kini frikë prej tyre, por kini frikë Mua!”** [El-Maide: 3] Kështu, zgjerimi i pushtetit të Islamit u bë i mundur, dhe politeistëve nuk u mbeti më asgjë në dorë për të bërë, përveç trazirave, fjalëve të kota dhe argumentimeve të ulëta, që nuk burojnë nga dituria apo njohja, por nga imitimi dhe ndjekja verbërisht e djallit, dhe të tilla argumente nuk do të çojnë në ndalimin e Islamit ose në pengimin e tij që të arrijë te njerëzit.

Haxhi është një prej adhurimeve nëpërmjet të cilit hapet rruga për takimin e kombeve dhe popujve, pavarësisht se sa të ndryshme janë gjuhët, rrënjët dhe prejardhja e tyre. Afrimi i kulturave të mjedisëve të ndryshme dhe dialogu mes tyre është një shprehje e atij “fuqizimi”, mbi të cilin ngrihet ky umet dëshmues, i mirë dhe i mesëm, i balancuar. Kështu që, popujt e këtij umeti mblidhen të gjithë në një tokë dhe në një vend, për të adhuruar Zotin – vetëm Atë - dhe për të dëshmuar shumë përfitime me anë të atij adhurimi unik.

Gjithashtu, përfshirja në këtë sure - dhe në asnjë tjetër - e lejes së parë hyjnore të dhënë për besimtarët për të luftuar dhe për t’u mbrojt-

tur, në ajete të njëpasnjëshme, e përforcon faktin se shtylla e sures është “fuqizimi”, të cilin Zoti i madhërishëm e përgatiti për këtë umet, ndërkohë që më parë ky umet ishte një umet pakicë dhe i dobët në tokë, që kishin frikë se njerëzit do t'i rrëmbenin... Por Zoti i madhërishëm i strehoi ata dhe i përkrahu me ndihmën e Tij.

Thirrja drejtuar të gjithë njerëzve në suret “El-Haxh” dhe “En-Nisā” dhe urdhërimi i tyre për të qenë të devotshëm

Fillimi i sures El-Haxh është i njëjtë si fillimi i sures “En-Nisā’ ”. Në suren “En-Nisā’ ” i Larti thotë: **“O ju njerëz, kini frikë e ruhuni Zotit tuaj, i Cili ju krijoi prej një shpirti të vetëm, dhe prej tij krijoi shoqen e tij... dhe shpërndau prej tyre shumë burra dhe gra! Dhe kini frikë Allahun, në emër të të Cilit ju i kërkonin njëri-tjetrit të drejtat e ndërsjella, dhe kini frikë e mos i shkëputni lidhjet farefisnore! Vërtet, Allahu është gjithmonë Vëzhgues mbi ju.”** [En-Nisā’: 1] Kurse këtu, në suren El-Haxh, fillimi është kështu: **“O ju njerëz, kini frikë e ruhuni Zotit tuaj! Vërtet, tronditja e Orës (së Kiametit) është një gjë e madhe (e tmerrshme)!”** [El-Haxh: 1]

Ajeti i sures En-Nisā’ fillon duke i thirrur njerëzit që t’i përmbahen devotshmërisë dhe drojës së Zotit e të kapen fort pas saj, e përmendur paralelisht me përmendjen e fillimit të krijimit. Krijimi i njerëzimit filloi me krijimin e një njeriu të vetëm që u krijua nga balta dhe prej atij njeriu Zoti i madhërishëm krijoi edhe bashkëshorten e tij. Kurse fillimi i sures El-Haxh i thërret njerëzit, të gjithë sa janë, që t’i përmbahen devotshmërisë dhe të kapen fort pas saj, para se të vijnë tmerret e ahiretit. Thirrja e njerëzve në këtë sure është përsëritur pesë herë, ashtu siç thirren në veçanti ata që kanë besuar dhe ku urdhërohen për t’u përkulur me ruku dhe sexhde në namaz, për të bërë mirësi e për t’u përpjekur sinqerisht në rrugën e Zotit. Gjithashtu, kjo sure shtjellon në mënyrë më të detajuar disa prej vendimeve që gjenden të përgjithësuar në suret e tjera, si në suret El-Bekare, El-Enfāl dhe Et-Tevbe.

Pjesa e parë:

Ringjallja dhe argumenti i krijimit

يَا أَيُّهَا النَّاسُ اتَّقُوا رَبَّكُمُ ۖ إِنَّ زَلْزَلَةَ السَّاعَةِ شَيْءٌ عَظِيمٌ ﴿١﴾ يَوْمَ تَرَوُنَّهَا تُذْهِلُ كُلُّ مَرْصِعَةٍ عَمَّا أَرْضَعَتْ وَتَضَعُ كُلُّ ذَاتِ حَمْلٍ حَمْلَهَا وَتَرَى النَّاسَ سُكَارَىٰ وَمَا هُمْ بِسُكَارَىٰ وَلَٰكِنَّ عَذَابَ اللَّهِ شَدِيدٌ ﴿٢﴾ وَمِنَ النَّاسِ مَن يُجَادِلُ فِي اللَّهِ بِغَيْرِ عِلْمٍ وَيَتَّبِعُ كُلَّ شَيْطَانٍ مَّرِيدٍ ﴿٣﴾ كُتِبَ عَلَيْهِ أَنَّهُ مَن تَوَلَّاهُ فَقَاتِلْهُ وَهُدَاهُ إِلَىٰ عَذَابِ السَّعِيرِ ﴿٤﴾ يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِن كُنْتُمْ فِي رَيْبٍ مِّنَ الْبَعْثِ فَإِنَّا خَلَقْنَاكُمْ مِّن نُّرَابٍ ثُمَّ مِّن نُطْفَةٍ ثُمَّ مِّن عَلَقَةٍ ثُمَّ مِّن مُّضْغَةٍ مُّخَلَّقَةٍ وَغَيْرِ مُخَلَّقَةٍ لِّنُبَيِّنَ لَكُمْ ۚ وَنُقَرُّ فِي الْأَرْحَامِ مَا نَشَاءُ إِلَىٰ أَجَلٍ مُّسَمًّى ثُمَّ نُخْرِجُكُمْ طِفْلًا ثُمَّ لِنَبْلُوَكُمْ أَشَدَّكُمْ ۖ وَمِنْكُمْ مَّن يَتَّقَىٰ وَمِنْكُمْ مَّن يُرَدِّ إِلَىٰ أَزْدَلِ الْغَيْرِ لِكَيْلًا يَلْعَلُ مَن بَعْدَ عِلْمٍ شَيْنًا ۚ وَتَرَى الْأَرْضَ هَامِدَةً فَإِذَا أَنزَلْنَا عَلَيْهَا الْمَاءَ اهْتَزَّتْ وَرَبَتْ وَأَنْتَبَتْ مِّن كُلِّ زَوْجٍ بَهِيجٍ ﴿٥﴾ ذَلِكَ بِأَنَّ اللَّهَ هُوَ الْحَقُّ وَأَنَّهُ يُحْيِي الْمَوْتَىٰ وَأَنَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ﴿٦﴾ وَأَنَّ السَّاعَةَ آتِيَةٌ لَا رَيْبَ فِيهَا وَأَنَّ اللَّهَ يَبْعَثُ مَن فِي الْقُبُورِ ﴿٧﴾

“O ju njerëz, kini frikë e ruhuni Zotit tuaj! Vërtet, tronditja e Orës (së Kiametit) është një gjë e madhe (e tmerrshme) (1) Ditën që do ta shihni atë, çdo nënë gjidhënëse shpërqendrohet nga çfarë po ushqente me gjë... dhe çdo shtatzënë e hedh barrën e saj... dhe i shikon njerëzit të dehur, ndonëse nuk janë të dehur, por dënimi i Allahut është i ashpër. (2) Nga njerëzit ka të tillë që kundërshton në lidhje me Allahun pa pasur asnjë dituri, dhe ndjek çdo djall rebel. (3) Është shkruar ndaj tij (ndaj çdo shejtani) që, kushdo që e ndjek dhe i shkon nga prapa atij, ai e devijon atë dhe e shpie në dënimin e zjarrit. (4) O ju njerëz, nëse jeni në dyshim për ringjalljen, atëherë (mendojeni se) Ne ju kemi krijuar nga dheu, pastaj nga një pikë fare, pastaj nga një mpiksje e gjakut, dhe pastaj nga një copë mishi të formuar dhe të paformuar, që t’jua bëjmë të qartë. Dhe Ne vendosim në mitra çfarë të duam, deri në një afat të caktuar, pastaj ju nxjerrim si fëmijë... pastaj (Ne ju zhvillojmë) që të arrini pjekurinë tuaj. Dhe prej jush ka që vdesin (herët)... e prej jush ka nga ata që arrijnë në pleqërinë më të pafuqishme, që të mos dijë asgjë pasi që më parë dinte. Dhe ti e shikon token të pjetët, e kur Ne zbresim mbi të shiun, ajo dridhet, fryhet dhe prej saj mbijnë gjithfarë lloj bimësh të mrekullueshme. (5) Kjo, sepse Allahu është Ai i vërteti dhe se Ai i ngjall të vdekurit... dhe se Ai është i plotfuqishëm për çdo gjë! (6)... Dhe se Ora (e Kiametit-Ringjalljes, e cila ju premtohet) ka për të ardhur, s’ka dyshim në këtë... dhe se Allahu do t’i ringjallë ata që janë në varre (7).” [El-Haxh: 1-7]

Kur'ani famëlartë e ka traditë të sjellë në kujtesë gjëra të shumta, në mënyrë të përhershme dhe të vazhdueshme, të cilat i përmend kur trajton një çështje të rëndësishme siç është “fuqizimi”, dhe u kujton njerëzve takvanë-devotshmërinë, Shtëpinë e ahiretit, ringjalljen dhe Mesazhet e mëparshme, sepse këto bëjnë që njeriut të mos i duket e pamundur të ndodhin ato për të cilat është thënë se do të ndodhin. Të gjitha kushtet dhe shkaqet të cilat kërkohen që këto gjëra të ndodhin, do të plotësohen patjetër. “Vizioni i përgjithshëm” dhe “rregulla e besimit” janë ato që duhet të merren gjithmonë si pikënisje dhe referim, sepse këto e formojnë dhe e përgatisin njeriun për këtë botëkuptim të Kur'anit dhe largojnë prej tij çdo ndjesi për pamundësinë ose vështirësinë që premtimet që thuhën në të, të ndodhin.

Takvaja – devotshmëria (që në shqip përkthehet e përafruar: kini frikë dhe ruhuni) ndaj Zotit është një koncept kur'anor me rëndësi të madhe, dhe është një emër që rrjedh nga fjala “Itteka - اتقى”, kurse rrënja e fjalës është “El-Ittikā - الاتقاء”, dhe të dyja këto vijnë nga lënda “vāv kāf jā’ - و ق ي”, që në arabisht tregon për “largimin e një gjëje nga një gjë me ndihmën e diçkaje tjetër”, dhe domethënia e fjalës së të Madhërishmit:

“Ittek’ull-llah - اتقوا الله - ruhuni Zotit”, ka kuptimin që, bëni që veptrat e mira tuajat të qëndrojnë mes jush dhe Atij si mbrojtje²⁶² dhe largohuni nga punët jo të mira, e kjo do t’ju shërbejë si mburojë dhe ruajtje nga zemërimi dhe hidhërimi i Tij ndaj jush, e do të bëjë të meritoni pëlqimin e Tij. Kjo është më gjithëpërfshirëse dhe më e gjerë sesa thjesht “drejtësia”.

Er-Ragib ka thënë: “Takvaja do të thotë ta ruash veten nga gjëra prej të cilave duhet pasur frikë”. Kjo është e vërteta e kësaj fjale. Dhe koncepti i “takvasë – devotshmërisë” sipas traditës së sheriatit islam ka marrë kuptimin e “ruajtjes së vetvetes nga gjëra që konsiderohen mëkat”, duke e braktisur të ndaluarën dhe duke kryer atë që urdhërohet”.²⁶³

El-Xhurxhani thotë: “Takvaja nga ana gjuhësore ka kuptimin e ruajtjes nga diçka, që do të thotë “të mbrohesh duke e parandaluar diçka”. Sipas njerëzve të së vërtetës, takvaja është “të ruhesh nga dëni-

²⁶² Salih Ibn Hamid dhe Abdurrahman Meluh (dy mbikëqyrës), *Mevsuat Nadreten-Naim fi ahlāk ‘ir-Resul ‘il-Kerim* (Enciklopedia: Shkëlqimi i lumturisë në moralin e Pejgamberit të nderuar, pagja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të!), Xhiddeh, Dār ‘ul-Vesile, botimi i parë, 1998, 4/1079.

²⁶³ Er-Ragib El-Isfahani, *Mufradat Elfadh ‘il-Kur’an*, referencë e mëparshme, fq. 881.

mi i Zotit me anë të bindjes ndaj Tij”, si dhe “mbrojtje e shpirtit nga veprime apo mosveprime, të cilat meritojnë ndëshkim”. Takvaja në lidhje me veprat e mira nënkupton të vepruarit me sinqeritet në to, kurse ndjenja e Takvasë në lidhje me mëkatën, nënkupton braktisjen dhe largimin prej mëkatit”. Është thënë gjithashtu se Takvaja nënkupton “ruajtjen e etikës së sheriatit”, ose “shmangien nga çdo gjë që të largon nga Zoti i lartësuar”, ose “lënien e dëshirave të shpirtit dhe distancimin nga ndalesat”, ose “të mos shikosh në veten tënde asgjë përveç Zotit”, “të mos e shikosh veten si më të mirë se askush”, “të lësh gjithçka tjetër përveç Zotit”... ose “ndjekja e Pejgamberit, pagja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të, në fjalë dhe në vepra”²⁶⁴

Në të vërtetë, të gjitha këto kuptime të përmendura renditen nën konceptin e Takvasë - devotshmërisë. Dijetarë veçuan disa nga ato kuptime, sepse konsiderata e tyre ishte drejtuar në to, jo për ta bërë konceptin të kufizuar në to, por për të sjellë një pjesë të domethënieve të saj.

Takvaja, pra, i përmban të gjitha këto domethënie, pasi shndërrohet në një aftësi ekzistuese në shpirtin e njeriut, që e bën atë të ndiejë praninë e Zotit - më të Lartit - në çdo situatë... në fshehtësi dhe në publik, në vetmi dhe në shesh, duke u nisur nga fjalët e Pejgamberit, pagja dhe mëshira e Zotit qofshin mbi të, kur thotë: “Ta adhurosh Zotin sikur e shikon me sy, sepse megjithëse ti nuk e shikon Atë, Ai të shikon ty!”²⁶⁵ Dhe atëkohë shfaqet takvaja në zemrën e besimtarit, në qenien e tij, në sjelljet, në marrjet dhe dhëniet e tij, që të jetë një takva e përgjithshme gjithëpërfshirëse në sekret dhe në publik, që e shtyn njeriun – atë që Zoti e ka udhëzuar drejt saj dhe e ka ndihmuar ta mbajë atë mbi vete – të distancohet nga “Shtëpia e mashtrimit (dynjaja)” dhe të kthehet drejt “Shtëpisë së përjetësisë” dhe të përgatitet për vdekjen duke pasur me vete furnizimet e takvasë: **“Dhe merrni furnizime, por me të vërtetë, furnizimi më i mirë është takvaja. Dhe ruhuni nga Unë, o ju që kuptoni!”** [El-Bekare: 197] Takvaja është një cilësi e lartë, ashtu si besimi, islami dhe bamirësia. Nëpërmjet saj arrihet drejtësia dhe mbi të qëndron integriteti.

²⁶⁴ Ali ibn Muhammed Esh-Sherif El-Xhurxhani, (vd.816.h), *Kitāb ‘ut-Ta’rīfāt*, Bejrūt, Dār ‘ul-Kutub ‘il-Ilmiye, bot. i parë, viti 1983, fq. 65.

²⁶⁵ El-Buhari, *Sahih ‘ul-Buhari*, referencë e mëparshme, Kitāb El-Īmān, nëntema që flet për pyetjet që Xhibrili i drejtoi Pejgamberit, pagja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të, rreth besimit, islamit, mirësisë dhe kohës kur do të ndodhë Ora e Kiametit; hadithi nr. 50, fq. 33.

Thënia e të Lartit: **“O ju njerëz, kini frikë e ruhuni Zotit tuaj!”** [El-Haxh: 1], do të thotë që: O ju njerëz, kujdes nga ndëshkimi i Zotit tuaj dhe bindjuni Atij e mos e kundërshtoni dhe mbrojeni veten nga zemërimi i Tij, duke kryer detyrat që ju ka urdhëruar dhe duke i lënë gjërat e ndaluara nga të cilat Ai ju ka ndaluar! Dhe ky është një ligjërim që u drejtohet të ngarkuarëve me këtë detyrë në kohën e zbritjes së këtij ajeti, edhe atyre që do të vijnë pas tyre, deri në Ditën e Kiametit.²⁶⁶ Ligjërimi këtu është i përgjithshëm, për mbarë njerëzit. Dhe zakonisht ligjërimi i cili kërkon nga njerëzit të besojnë vjen i përgjithshëm për të gjithë njerëzit²⁶⁷, kurse kur kërkon zbatimin e një vendimi të shariatit, ligjërimi fillon me fjalët: **“O ju të cilët keni besuar...!”**²⁶⁸

Më pas i Madhërishmi e arsyeton këtë urdhër të Tij me fjalët: **“Vërtet, tronditja e Orës (së Kiametit) është një gjë e madhe (e tmerrshme)!”** [El-Haxh: 1], që do të thotë se tronditja ose tërmeti që do të ndodhë në kohën kur të ndodhë Ora e Kiametit, para se njerëzit të ngrihen nga varret e tyre, siç e thotë: **“Kur toka të tronditet me tronditjen e saj (përfundimtare)... (1) Dhe të nxjerrë toka barrët e saj të rënda (nga brendësia e saj)...”** [Ez-Zelzele: 1-2], do të jetë një gjë e tmerrshme.

“Ditën që do ta shihni atë, çdo nënë gjidhënese shpërqendrohet nga çfarë po ushqente me gji... dhe çdo shtatzënë e hedh barrën e saj... dhe i shikon njerëzit të dehur, ndonëse nuk janë të dehur, por dënimi i Allahut është i ashpër.” [El-Haxh: 2]

Shiko me kujdes se si i Madhërishmi përmend në këtë ajet tri gjëra të tmerrshme nga tmerret e asaj dite. Njëra prej tyre është kur thotë: **“Çdo nënë gjidhënese shpërqendrohet nga çfarë po ushqente me gji”**,

²⁶⁶ Shiko: Ahmed Mustafa El-Meragî, *Tefsîr ‘ul-Merâgî*, Kajro, botimi i parë, 1946; 17/84.

²⁶⁷ Është një ligjërim që u drejtohet gjithë njerëzve, nga të cilët Zoti i madhërishëm mori besëlidhjen: **“Dhe kur Zoti yt mori nga bijtë e Ademit - nga kurrizet e tyre - pasardhësit e tyre dhe i bëri të dëshmojnë për veten e tyre (duke u thënë): “A nuk jam unë Zoti juaj?” Ata thanë: “Patjetër, ne kemi dëshmuar!”... (Zoti i madhërishëm thotë: Kjo) Që të mos thoni në Ditën e Kiametit: “Vërtet, ne ishim të pavetëdijshëm për =këtë.”** [El-A’raf: 172] Kjo është e vërteta që Zoti e shfaqti tek Ademi dhe bashkëshortja e tij, kur bëri besëlidhje me Ademin për misionin e mëkëmbësisë në Tokë. Besëlidhja ishte me llojin e Ademit dhe të vërtetën e tij, dhe nuk u kufizua vetëm me të dhe bashkëshorten e tij. Po ashtu edhe sa i përket “mbajtjes së amanetit”, të cilën Zoti e ofroi, dhe njeriu pranoi ta mbaronte. Një ligjërim i tillë që u drejtohet fakteve universale nuk ndryshon kur u drejtohet të pranishmëve apo atyre që do të ekzistojnë më pas. Duket sikur brenda tij ekziston një kuptim që thotë: “Përderisa ekziston një njeri që e mbart këtë të vërtetë, atëherë atij i drejtohet ky ligjërim”. Prandaj, nuk ka kuptim ajo me të cilën disa studiues të jurisprudencës e kanë preokupuar veten e tyre, një çështje e njohur në parimet e jurisprudencës si “çështja e ngarkimit me përgjegjësi të atyre që nuk ekzistojnë”, sepse në traditën e Kur’anit ai nuk është joekzistent, por thjesht nuk ishte diçka e përmendur: **“A nuk ka kaluar një periudhë kohore për njeriun, që ai nuk ishte një gjë e përmendur (në tokë)?!”** [El-Insân: 1] Siç ekziston një ndryshim i madh mes të paqenës dhe të ekzistuarës që nuk ishte përmendur më parë, pastaj u përmend.

²⁶⁸ Krahasojë me: Esh-Sha’râvi, *Tefsîr ‘ush-Sha’râvi*, referencë e mëparshme, 16/9685.

pra lëkundja e madhe e tokës e shpërqendron atë dhe e lë të shtangur e pa fjalë, saqë e harron foshnjën e saj të cilën po e ushqente me gjë.

E dyta: **“dhe çdo shtatzënë e hedh barrën e saj”**, që do të thotë se ajo e lind foshnjën e saj menjëherë - pavarësisht nëse i ka ardhur koha për këtë, apo e lëshon atë para kohës (e dështon atë) - nga tmerri i asaj dite. Dhe kjo tregon se me këtë “tronditje” bëhet fjalë për dridhjen e tokës para ringjalljes.

E treta: **“i shikon njerëzit të dehur, ndonëse nuk janë të dehur”**, që do të thotë: **I shikon ata të dehur** (që ngjajnë të tillë) **“ndonëse nuk janë të dehur”** (në realitet), por tmerri i dënimit të Zotit - të lartmadhërishëm - që po i rraskapit ata, është ajo që ua ka turbulluar mendjet dhe ua ka hequr aftësinë dalluese.²⁶⁹

“Et-Tezelzul” në arabisht nënkupton trazirën, dhe përsëritja e shkronjave të kësaj fjale “tezel-zul” është një tregues që qartëson më shumë domethënien e tronditjes dhe dridhjes në të. I Larti thotë: **“Dhe u tronditën me një tronditje të fortë”** [El-Ahzāb: 11], pra, u tronditën nga frika.²⁷⁰

“Tronditja” mund të thuhet për gjëra edhe për njerëz. Kur thuhet për gjërat, ajo mund të jetë e ashpër dhe të shkatërrojë e të rrënojë, dhe mund të bëjë që t'i kthejë ato me kokën poshtë. Kurse kur kjo fjalë thuhet për njerëz, ajo është një ndjenjë që mund t'i bëjë ata të marrin arratinë nëse janë në betejë ose në një situatë të vështirë dhe të frikshme.

Fjalët e të Madhërishmit kur thotë: **“... por dënimi i Allahut është i ashpër”** [El-Haxh: 2], në fakt, në këtë kohë, ata nuk e kanë parë dënimin akoma, por thjesht vështrimi në momentin kur po ndodh Ora e Kiametit dhe shikimi me sy i atyre tmerreve, i bën ata ta humbasin ekuilibrin. Pra, ata e dinë tashmë se gjithçka ka mbaruar dhe ajo gjë që më parë e mohonin, po u ndodh para syve të tyre.²⁷¹

“Nga njerëzit ka të tillë që kundërshton në lidhje me Allahun pa pasur asnjë ditori, dhe ndjek çdo djall rebel.” [El-Haxh: 3] Në këtë ajet i Madhërishmi përmend një kategori njerëzish, të cilët debatin për Zotin - lartësuar qoftë Ai - e morën si rrugë në ndjekje të tekave të djallit. Por, si ndodh polemika në lidhje me Zotin?

²⁶⁹ Er-Razi, *Mefātīh 'ul-Gajb "Et-Tefsīr 'ul-Kebīr"*, referencë e mëparshme, 23/5.

²⁷⁰ Er-Ragīb El-Isfahani, *Mufradāt Elfādh 'il-Kur'ān*, referencë e mëparshme, fq. 382.

²⁷¹ Esh-Sha'ravi, *Tefsīr 'ush-Sha'rāvi*, referencë e mëparshme, 16/9692.

Polemika në lidhje me Zotin e madhërishëm ndodh si në rastin e një ateisti, i cili nuk e pranon ekzistencën e Zotit. Ajo polemikë mund të ndodhë në lidhje me qenien e Tij si një dhe i vetëm, si ata që i shoqërojnë të tjerë Zotit të madhërishëm, ose mund të ketë të bëjë me informimin e Zotit për diçka të fshehtë, siç është çështja e Orës së Kiametit, të cilën disa e mohojnë dhe nuk besojnë në të... Të gjitha këto janë polemika në lidhje me Zotin.²⁷² “Polemika” është një lloj debati, që ka lidhje me prezantimin e doktrinave dhe forcimin e tyre.²⁷³

“Është shkruar ndaj tij (ndaj çdo shejtani) që, kushdo që e ndjek dhe i shkon nga prapa atij, ai e devijon atë dhe e shpie në dënimin e zjarrit.” [El-Haxh: 4] Ndaj këtij shejtani arrogant është shkruar se kushdo që e ndjek atë, që e dëgjon atë, e ardhmja e tij do të jetë humbja, e cila e çon në zjarr. Dhe ky është një vendim i qartë, të cilin ai e meriton për shkak të padrejtësisë dhe shkeljes që bën dhe për shkak të krimeve që kryen ndaj Zotit të madhërishëm.

“O ju njerëz, nëse jeni në dyshim për ringjalljen, atëherë (mendojeni se) Ne ju kemi krijuar nga dheu, pastaj nga një pikë fare, pastaj nga një mpiksje e gjakut, dhe pastaj nga një copë mishi të formuar dhe të paformuar, që t’jua bëjmë të qartë. Dhe Ne vendosim në mitra çfarë të duam, deri në një afat të caktuar, pastaj ju nxjerrim si fëmijë... pastaj (Ne ju zhvillojmë) që të arrini pjekurinë tuaj. Dhe prej jush ka që vdesin (herët)... e prej jush ka nga ata që arrijnë në pleqërinë më të pafuqishme, që të mos dijë asgjë, pasi që më parë dinte. Dhe ti e shikon tokën të pajetë, e kur Ne zbresim mbi të shiun, ajo dridhet, fryhet dhe prej saj mbijnë gjithfarë lloj bimësh të mrekullueshme!” [El-Haxh: 5] Ky ajet përmend “ringjalljen”, duke sjellë në vëmendje argumentin e krijimit, në mënyrë që të heqë çfarëdolloj dyshimi në të dhe që të konfirmojë se Allahu është Zoti i vërtetë, që cilësohet me të gjitha cilësitë e përsosmërisë dhe që është i pastër nga të gjitha cilësitë që shprehin mangësi. Ai është në gjendje t’i ngjallë të vdekurit, siç është në gjendje të bëjë gjithçka tjetër, dhe Ai është në gjendje t’i nxjerrë nga varri njerëzit dhe t’i ringjallë ata që janë në varre, në jetën tjetër, ashtu siç i krijoi herën e parë.

Fjala “Ba’ath” (fjalë që citohet si term në ajetin 5 të kësaj sureje: “O ju njerëz, nëse jeni në dyshim për ‘ba’ath-in’ – ringjalljen”), në arabisht,

²⁷² Referenca e mëparshme, 16/9692.

²⁷³ El-Xhurxhani, *Kitāb ‘ut-Ta’rifāt*, referencë e mëparshme, fq. 79.

në origjinë, ka kuptimin: shkaktimi i diçkaje të ndodhë dhe dhënia drejtim asaj. Si në çdo gjuhë tjetër, kjo fjalë ndryshon kuptim sipas kontekstit në të cilin gjendet. Për shembull: “beathtu el-baiir”, do të thotë: e ngava devenë dhe e bëra të ecë atë. Në fjalën e të Madhërrishmit: **“Kurse “të vdekurit”, Allahu do t’i ringjallë ata, pastaj tek Ai do të kthehen...”** [El-En’ām: 36], fjala “jeba’athuhum – do t’i ringjallë”, nënkupton se Ai do t’i nxjerrë njerëzit nga varret dhe do t’i çojë drejt vendit të caktuar, Ditën e Kiametit. Po ashtu, të njëjtin kuptim ka kjo fjalë edhe në ajetet: **“Ditën kur Allahu do t’i ringjallë të gjithë ata, dhe do t’i njoftojë për veprat që kanë punuar. Allahu i kishte regjistruar të gjitha (veprat e tyre), kurse ata i kanë harruar ato – Allahu është dëshmitar për çdo gjë.”** [El-Muxhādele: 6], **“Mohuesit pretendojnë se nuk do të ringjallen. Thuaju atyre: Patjetër, për Zotin tim, sigurisht që do të ringjallen...!”** [Et-Tegābun: 7], **“Të krijuarit edhe të ringjallurit e të gjithë juve, është njësoj (për Të) si të krijuarit e një njeriu të vetëm...”** [Lukmān: 28]²⁷⁴

“... nëse jeni në dyshim për ringjalljen...” [El-Haxh: 5], atëherë pra, ja argumenti që provon vërtetësinë e tij: **“Ne ju kemi krijuar nga dheu”** [El-Haxh: 5], domethënë, herën e parë kështu e krijoi Ademin alejhi selam. Kur i ndjek me radhë ajetet e Kur’anit, kupton se i Vërteti - madhëruar dhe lartësuar qoftë Ai – herë thotë se e krijoi njeriun **“nga balta”** [El-En’ām: 2], e herë nga **“balta e zezë e ndryshuar (e ndenjmur)”** [El-Hixhr: 26], e herë **“nga dheu”** [El-Haxh: 5], e herë **“nga balta e thatë, si ajo e qeramikës”** [Er-Rrahmān: 14], e herë **“nga uji”** [Et-Tārik: 6] dhe kjo është ajo që i shtyu orientalistët të hedhin dyshime mbi stilin e Kur’anit duke thënë: Nga cila prej këtyre gjërave janë krijuar njerëzit?

Por, ky kundërshtim buron nga mungesa e të kuptuarit të gjuhës së Kur’anit, sepse toka, uji, balta, llumi i vjetër dhe balta e thatë ose argjila, të gjitha këto janë faza të ndryshme të një gjëje të vetme: të krijimit të njeriut. Nëse hedh ujë në dhe, kjo përzierje bëhet baltë. Dhe nëse e lë baltën derisa të fermentohet dhe pjesët e saj të ndërthuren mirë me njëra-tjetrën, derisa të mos mund të dallohen elementet nga njëri-tjetri, kur ajo merr erë dhe i ndryshon aroma, bëhet baltë e zezë e ndryshuar, e ndenjmur. E nëse thahet, ajo kthehet në diçka si qeramikë... dhe prej saj Zoti e krijoi njeriun dhe i dha formën atij, pastaj i fryu nga shpirti i Tij.

²⁷⁴ Er-Ragib El-Isfahani, *Mufradāt Elfādh ‘il-Kur’ān*, referencë e mëparshme, fq. 132.

Pra, këto janë faza për krijimin e të njëjtës gjë – njeriut - dhe kalimi i një gjëje nëpër faza të ndryshme nuk e ndryshon realitetin e saj.²⁷⁵

Pastaj i Madhërishti përmend krijimin e bimëve, si argument që tregon për mundësinë e ringjalljes, gjithashtu, dhe thotë: **“Dhe ti e shikon tokën të pajetë, e kur Ne zbresim mbi të shiun, ajo dridhet, fryhet dhe prej saj mbijnë gjithfarë lloj bimësh të mrekullueshme!”** [El-Haxh: 5]²⁷⁶ Që do të thotë se, ti e shikon tokën të thatë, nga e cila janë zhdukur gjurmët e bimësisë, e pastaj kur Ne zbresim ujë mbi të, ajo vihet në lëvizje nga uji, pastaj fryhet duke nxjerrë bimët e llojllojshme e të mrekullueshme nga gjiri i saj, që e kënaqin syrin e shikuesit me pamjen e tyre të bukur, me formën e bukur, shijet dhe aromat e ndryshme, me sasi të dhe përfitimet prej tyre.

Zoti i plotfuqishëm, pasi solli këto dy argumente, renditi pas tyre pesë rezultate të pashmangshme

1. **“Kjo”** [El-Haxh: 6] - që Unë ju përmenda, që nga momenti që Ne fillojmë krijimin tuaj në barqet e nënave tuaja, pastaj përshtrojmë gjendjet në të cilat ju kaloni para dhe pas lindjes si fëmijë, i rritur dhe plak në pleqëri të thellë, si edhe atë çfarë ju treguam se si veprojmë me tokën e pajetë, me shiun që bie mbi të - është: **“sepse Allahu është Ai i vërteti”** [El-Haxh: 6], kështu që ta besoni se Ai që e bëri këtë është Zoti i vërtetë, në të Cilin nuk ka dyshim!

2. **“... dhe se Ai i ngjall të vdekurit...”** [El-Haxh: 6], pra që ta dini se Ai që ishte i aftë të bënte këto gjëra të mrekullueshme, nuk e ka të pamundur t'i ringjallë të vdekurit pasi të jenë bërë dhë ose eshtra të shpërndara.

3. **“Dhe se Ai është i plotfuqishëm për çdo gjë!”** [El-Haxh: 6], domethënë Ai që e bën këtë, është i aftë për çdo gjë dhe asgjë nuk është e pamundur për Të. Kur Ai e do që një gjë të ndodhë, ajo ndodh, sepse Ai është në gjendje të krijojë të gjitha mundësitë, përfshirë rikrijimin e trupave pas vdekjes së tyre.

4. **“Dhe se Ora (e Kiametit-Ringjalljes, e cila ju premtohet) ka për të ardhur, s'ka dyshim në këtë!”** [El-Haxh: 7] Pra, ta dini se Ora në të

²⁷⁵ Esh-Sha'ravi, *Tefsîr 'ush-Sha'râvi*, referencë e mëparshme, 16/9702-9703.

²⁷⁶ Er-Ragib El-Isfahani, *Mufradât Elfâdh 'il-Kur'ân*, referencë e mëparshme, fq. 148.

cilën Ai ju premtoi se të vdekurit do të ringjallen nga varret e tyre, ka për të ardhur pashmangshmërisht - nuk ka dyshim se ajo do të ndodhë - dhe askush nuk duhet të dyshojë në këtë.

5. “dhe se Allahu do t’i ringjallë ata që janë në varre” [El-Haxh: 7], dhe të jeni të sigurt se Zoti - në atë kohë - do t’i ngrejë të gjallë ata që janë në varre dhe ata do të shkojnë drejt vendeve ku jepet llogaria.²⁷⁷

Pjesa e dytë:

Llojet e njerëzve

"وَمِنَ النَّاسِ مَن يُجَادِلُ فِي اللَّهِ بِغَيْرِ عِلْمٍ وَلَا هُدًى وَلَا كِتَابٍ مُّبِينٍ ﴿٨﴾ ثَانِي عَطَفَهُ لِيُضِلَّ عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ ۖ لَهُ فِي الدُّنْيَا خِزْيٌ ۖ وَنُذِيقُهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ عَذَابَ الْحَرِيقِ ﴿٩﴾ ذَلِكَ بِمَا قَدَّمَتْ يَدَاكَ وَأَنَّ اللَّهَ لَيْسَ بِظَلَّامٍ لِّلْعَبِيدِ ﴿١٠﴾ وَمِنَ النَّاسِ مَن يَعْبُدُ اللَّهَ عَلَى حَرْفٍ ۖ فَإِنْ أَصَابَهُ خَيْرٌ اطْمَأَنَّ بِهِ ۖ وَإِنْ أَصَابَتْهُ فَتْنَةٌ انْقَلَبَ عَلَى وَجْهِهِ خَسِرَ الدُّنْيَا وَالْآخِرَةَ ۖ ذَلِكَ هُوَ الْخُسْرَانُ الْمُبِينُ ﴿١١﴾ يَدْعُو مِن دُونِ اللَّهِ مَا لَا يَضُرُّهُ وَمَا لَا نُنْفَعُهُ ۖ ذَلِكَ هُوَ الضَّلَالُ الْبَعِيدُ ﴿١٢﴾ يَدْعُو لَمَن ضَرُّهُ أَقْرَبُ مِن نَّفْعِهِ ۖ لَيْسَ الْمَوْلَىٰ وَلَيْسَ الْعَشِيرُ ﴿١٣﴾ إِنَّ اللَّهَ يُدْخِلُ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِن تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ ۖ إِنَّ اللَّهَ يَفْعَلُ مَا يُرِيدُ ﴿١٤﴾"

“Nga njerëzit ka të tillë që kundërshton në lidhje me Allahun pa pasur asnjë dituri, as udhëzim dhe as libër ndriçues (nga Ai). (8) (Që rri) Me qafën e tij të kthyer mënjanë (me arrogancë), që t’i largojë të tjerët nga rruga e Allahut... Për të në këtë botë do të ketë poshtërim dhe Ditën e Kiametit do ta bëjmë të shijojë torturën e zjarrit përvëlues. (9) (E do t’i thuhet) “Kjo, për shkak të asaj çfarë kanë bërë duart tua, dhe se Allahu nuk është i padrejtë ndaj robërve (të Tij)”. (10) E nga njerëzit ka të tillë që e adhuron Allahun duke qëndruar në anë (në cep të besimit, jo në qendër dhe në zemër të tij), kështu që, nëse i vjen e mira, ai qetësohet me të; por, nëse e godet ndonjë trazirë, ai kthehet në mosbesim, dhe e humbet këtë botë edhe Ahiretin, dhe kjo është ajo humbja e qartë. (11) Ai i lutet - në vend të Allahut – asaj çfarë nuk i bën dëm dhe çfarë nuk i bën dobi. Kjo është ajo humbja e largët! (12) I lutet atij, dëmi i të cilit është më i afërt se dobia e tij: sa i mjerë është ai si ndihmës, dhe sa i mjerë

²⁷⁷ El-Meragj, *Tefsir ‘ul-Meragj*, referencë e mëparshme, 17/89-90.

është ai si shoqërues! (13) Vërtet, Allahu do t'i fusë ata që besojnë dhe bëjnë vepra të mira në Xhennete nëpër të cilët rrjedhin lumenj. Vërtet, Allahu bën çfarë dëshiron!" [El-Haxh: 8-14]

Këtu kemi të bëjmë me një lloj tjetër njerëzish, të cilët e morën polemikën në lidhje me Zotin - lavdëruar qoftë Ai - si metodë për të shprehur dashurinë për mosbesimin e tyre, dhe të cilëve nuk u pëlqente fuqizimi i këtij Umeti as i të Dërguarit të Tij. Pastaj këtu kemi gjithashtu një sqarim për përfundimin e keq të tyre, dhe humbjen e tyre në këtë botë dhe në botën tjetër, për shkak të polemikës të tyre, politeizmit, arrogancës dhe mendjemadhësisë së tyre. **"Nga njerëzit ka të tillë që kundërshton në lidhje me Allahun pa pasur asnjë dituri, as udhëzim dhe as libër ndriçues (nga Ai)."** [El-Haxh: 8] Kjo polemikë e tyre është polemikë mendjemëdhenjsh, të cilët me këtë polemikë nuk kanë për qëllim të arrijnë në njohjen e së vërtetës, por me këtë ata synojnë të humbasin të tjerët nga rruga e Allahut. Nuk mjaftohen me zhytjen e vetes së tyre në humbëtitë, por duan t'i humbasin edhe të tjerët e t'i pengojnë nga rruga e drejtë.

Polemika në lidhje me Zotin, pas gjithë atyre argumenteve të sjella prej Tij – madhëruar qoftë Ai – duket e çuditshme, e papranueshme. Po çfarë mund të themi kur kjo polemikë bëhet pa pasur asnjë dituri, pa u mbështetur në asnjë argument, që nuk ka bazë në njohuri dhe nuk buron nga një libër që e ndriçon zemrën dhe mendjen, që e qartëson të vërtetën dhe që udhëzon në njohuri të sigurt?!

"(Që rri) Me qafën e tij të kthyer mënjanë (me arrogancë)." [El-Haxh: 9] Kjo shprehje të krijon para syve imazhin e tij, një imazh që karakterizohet nga mendjemadhësia arrogante, sepse "kthimi i qafës" tregon për mospranimin dhe shmangien.²⁷⁸ Personi i tillë nuk mbështetet në ndonjë të vërtetë, prandaj i drejtohet arrogancës dhe mendjemadhësisë **"që t'i largojë të tjerët nga rruga e Allahut..."** [El-Haxh: 9]

Allahu i madhërishëm na e kujton përfundimin e personit të tillë: **"Për të në këtë botë do të ketë poshtërim dhe Ditën e Kiametit do ta bëjmë të shijojë torturën e zjarrit përvëlues."** [El-Haxh: 9], dhe do të qëndrojë në vendin më të ulët në të.

"(E do t'i thuhet) "Kjo, për shkak të asaj çfarë kanë bërë duart e tua" [El-Haxh: 10]²⁷⁹ dhe citon këtu "duart", sepse pjesa më e madhe e

²⁷⁸ Er-Ragib El-Isfahani, *Mufradāt ElFādh 'il-Kur'ān*, referencë e mëparshme, fq. 178.

²⁷⁹ El-Mahal-lij dhe Es-Sujuti, *Tefsīr 'ul-Xhelālejini*, referencë e mëparshme, fq. 434.

veprave kryhen me to, **“dhe se Allahu nuk është i padrejtë ndaj robërve (të Tij)”** [El-Haxh: 10], që t'i torturojë ata pa pasë bërë gjynah.

“E nga njerëzit ka të tillë që e adhuron Allahun duke qëndruar në anë (në cep të besimit, jo në qendër dhe në zemër të tij)” [El-Haxh: 11]. Këtu tani kemi përshkrimin e një grupi tjetër njerëzish, të cilët urdhrin për devotshmëri dhe paralajmërimin për Orën e Kiametit e presin me një shpirt jo të qetësuar, jo shumë besues në vërtetësinë e thirrjes së Islamit e as me injorimin dhe shmangien e plotë, por e vënë veten e tyre në pozitën e balancimit dhe harmonizimit ndërmjet fesë së tyre të lashtë dhe fesë Islame. Kështu që, ata e pranojnë thirrjen e Islamit dhe hyjnë në radhët e pasuesve të tij, pastaj presin e shikojnë se çfarë do t'u ndodhë më pas. Ky lloj njerëzish nuk është i qëndrueshëm në besimin e tij, por qëndron **“në anë”** [El-Haxh: 11], afër animit. Shembulli i tij është si i atij që qëndron në buzë të greminës dhe kriteret për vlefshmërinë apo pavlefshmërinë e fesë – sipas tij – janë **“të mirat e kësaj bote”** që ia ofron atij kjo fe.

“Kështu që, nëse i vjen e mira” [El-Haxh: 11], pas kësaj, dhe përfitimet për të pasojnë njëri - tjetrin, **“ai qetësohet me të”** [El-Haxh: 11] dhe thotë: **“Kjo është një fe e mirë dhe unë duhet të vazhdoj të qëndroj në të!”**... dhe e kupton se feja e tij e mëparshme nuk është e vërtetë, dhe se ‘zotat e tij’ nuk janë të aftë për asgjë, sepse po të kishin ndonjë mundësi, ata do të ishin hakmarrë ndaj tij për braktisjen e adhurimit të tyre. Tanimë ai e kupton se Islami është i vërtetë.

“Por, nëse e godet ndonjë trazirë” [El-Haxh: 11], ndonjë e keqe nga të këqijat e dynjasë që dalin para njeriut gjatë jetës dhe që burojnë nga shkaqe të natyrshme, **“ai kthehet në mosbesim...”** [El-Haxh: 11], dhe nuk e pëlqen më Islamin, por nxiton të zmbrapset prej tij e të kthehet mbrapsht, të krijojë iluzionin që ‘zotat e tij’ e kanë goditur me të keqe nga zemërimi i tyre ndaj tij meqë është larguar nga adhurimi i tyre, ashtu siç na tregon Allahu për popullin Ad, të cilët i thanë të dërguarit të tyre: **“Ne themi vetëm se ty të ka goditur ndonjë e keqe nga zotat”** [Hud: 54], dhe duke thënë kështu, ai **“e humbet këtë botë edhe ahiretin, dhe kjo është ajo humbja e qartë.”** [El-Haxh: 11] Feja dhe adhurimi duhet të jenë të sigjerta për Zotin e madhërishëm dhe jo të përzihen në to përfitimet e kësaj bote. Por, për ku drejtohet ky që e adhuron Allahun duke qëndruar në anë?! Ai drejtohet larg Allahut të madhërishëm sepse: **“Ai i lutet - në vend të Allahut – asaj çfarë nuk i bën**

dëm dhe çfarë nuk i bën dobi" [El-Haxh: 12], adhuron ndonjë idhull sipas mënyrës së injorancës së mëparshme, ose ndonjë person, ose autoritet, ose interes sipas mënyrës së injorancës së përhapur në çdo kohë dhe vend... Kur njerëzit devijojnë nga drejtimi vetëm te Zoti dhe nga ndjekja e rrugës dhe metodës së Tij, çfarë është e gjithë kjo? Përgjigja për këtë është: **"Kjo është ajo humbja e largët!"** [El-Haxh: 12] dhe mbytja në largësi nga udhëzimi dhe nga rruga e drejtë.

"I lutet atij, dëmi i të cilit është më i afërt se dobia e tij: sa i mjerë është ai si ndihmës dhe sa i mjerë është ai si shoqërues!" [El-Haxh: 13]

"I lutet atij, dëmi i të cilit është më i afërt se dobia e tij..." [El-Haxh: 13], qoftë ai idhull, djall, ose ndonjë mbështetës nga njerëzit, sepse të gjithë këta nuk kanë në dorë ta dëmtojnë dhe as t'i bëjnë dobi njeriut, madje ai të cilit i lutet përveç Allahut është më afër mundësisë t'i shkaktojë atij dëmin, sepse dëmi i tij është më afër sesa dobia.

"Sa i mjerë është ai si ndihmës" [El-Haxh: 13], sepse ai është i dobët, s'ka asnjë pushtet për të bërë mirë as keq, **"dhe sa i mjerë është ai si shoqërues!"** [El-Haxh: 13], sepse prej tij buron humbja. Dhe në këtë cilësi barazohen ndihmësit e pretenduar dhe idhujt që ata i konsiderojnë ortakë të Zotit, por edhe ata njerëz që disa i marrin për zota, ose thuajse zota, në çdo kohë dhe vend.

Siç është në traditën e Librit të shenjtë, përmendjen e këtij torturimi të tmerrshëm e pason me përmendjen e mirësisë që i pret ata që besojnë dhe bëjnë vepra të mira, për të sqaruar diferencën e madhe mes asaj se ku përfundojnë secili prej dy grupeve: **"Vërtet, Allahu do t'i fusë ata që besojnë dhe bëjnë vepra të mira, në Xhennete nëpër të cilët rrjedhin lumenj. Vërtet, Allahu bën çfarë dëshiron!"** [El-Haxh: 14] Ky është një premtim për këdo që e adhuron Zotin në çdo gjendje dhe situatë, jo për ata që e adhurojnë Atë duke qëndruar në "cep të besimit".²⁸⁰

Pjesa e tretë:

²⁸⁰ En-Nesefij, *Tefsîr 'un-Nesefij Medârik 'ut-Te'vîl ve Hakâik 'ut-Te'vîl*, referencë e mëparshme, 2/431.

Vazhdimi i polemikës dhe konfliktit deri në Ditën e Kiametit

"إِنَّ اللَّهَ يَدْخُلُ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ ۖ إِنَّ اللَّهَ يَفْعَلُ مَا يُرِيدُ ﴿١٤﴾ مَنْ كَانَ يَظُنُّ أَنْ لَنْ يَنْصُرَهُ اللَّهُ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ فَلْيَمْدُدْ بِسَبَبٍ إِلَى السَّمَاءِ ثُمَّ لْيَقْطَعْ فَلْيَنْظُرْ هَلْ يُذْهِبَنَّ كَيْدُهُ مَا يَغِيظُ ﴿١٥﴾ وَكَذَلِكَ أَنْزَلْنَاهُ آيَاتٍ يَتَذَكَّرُ أَلَّا اللَّهُ يَهْدِي مَنْ يُرِيدُ ﴿١٦﴾ إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَالَّذِينَ هَادُوا وَالصَّابِئِينَ وَالنَّصَارَى وَالْمَجُوسَ وَالَّذِينَ أَشْرَكُوا إِنَّ اللَّهَ يَفْصِلُ بَيْنَهُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ ۖ إِنَّ اللَّهَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ شَهِيدٌ ﴿١٧﴾ أَلَمْ تَرَ أَنَّ اللَّهَ يَسْجُدُ لَهُ مَنْ فِي السَّمَاوَاتِ وَمَنْ فِي الْأَرْضِ وَالشَّمْسُ وَالْقَمَرُ وَالنُّجُومُ وَالْجِبَالُ وَالشَّجَرُ وَالدَّوَابُّ وَكَثِيرٌ مِمَّنَ النَّاسِ ۚ وَكَثِيرٌ حَقٌّ عَلَيْهِ الْعَذَابُ ۗ وَمَنْ يُهِنِ اللَّهُ فَمَا لَهُ مِنْ مُكْرِمٍ ۚ إِنَّ اللَّهَ يَفْعَلُ مَا يَشَاءُ ﴿١٨﴾"

"Vërtet, Allahu do t'i fusë ata që besojnë dhe bëjnë vepra të mira në Xhennete nëpër të cilët rrjedhin lumenj. Vërtet, Allahu bën çfarë dëshiron! (14) Kush mendon se Allahu nuk do ta ndihmojë atë (Pejgamberin Muhammed) në këtë botë edhe në ahiret, le të zgjasë një litar në qiell, pastaj ta presë dhe le të shohë a do t'ia largojë kjo përpjekje e tij atë çfarë e tërbon? (15) Dhe kështu Ne e zbritëm atë (Kur'anin) me argumente dhe mrekulli të qarta dhe se Allahu udhëzon atë që do Ai. (16) Vërtet, ata që besuan, dhe ata që u bënë jehudë, edhe sabi'inët, të krishterët, zjarrputistët, edhe ata që i shoqëruan Allahut të tjerë në adhurim, vërtet, Allahu do të gjykojë mes tyre në Ditën e Kiametit. Vërtet, Allahu është dëshmitar për çdo gjë. (17) A nuk e shikon se Allahut i bëjnë sexhde kush është në qiej dhe kush është në tokë... edhe dielli, edhe hëna, edhe yjet, edhe malet, edhe pemët, edhe krijesat që lëvizin mbi tokë, edhe shumë nga njerëzit... e shumë (janë ata që) kanë merituar tashmë ndëshkimin... E kë e poshtëron Allahu, për të nuk ka nderues (që ta nderojë)! Vërtet, Allahu bën çfarë dëshiron (18)." [El-Haxh: 14 - 18]

"Kush mendon se Allahu nuk do ta ndihmojë atë (Pejgamberin Muhammed) në këtë botë edhe në ahiret..." [El-Haxh: 15] Këtu i Madhërishmi tregon për mendimin e gabuar të atyre që polemizojnë dhe të cilët e adhurojnë Allahun në anë, të lëkundur, ngaqë mendojnë se Allahu nuk do ta ndihmojë të Dërguarin e Tij të nderuar, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të, dhe as do t'i ndihmojë ndjekësit e tij përballë gjithë atij numri të madh politeistësh dhe idhujtarësh, ndjekësish të librave të shenjtë të mëparshëm dhe aleatëve të tyre të pajisur fuqishëm me para dhe me armë. Por e vërteta është se armiqtë

e Muhammedit, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të, e marrin forcën e tyre nga 'litarët e ndihmës dhe të mbështetjes' nga jobesimtarët si vetë ata, kurse "litar" në të cilin kapet i Dërguari i Zotit, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të, është e vërteta e fortë, dhe Allahu – madhëruar dhe lartësuar qoftë - është ndihmësi dhe mbështetësi i tij. Kjo ndihmë e Zotit është një litar, rrënja e të cilit është e stabilizuar fort në tokë, kurse degët e tij janë në qiell... litar të cilin armiqtë e tij e kanë të pamundur ta presin... dhe askush nuk do të mund ta zgjasë një litar si ai në qiell dhe t'i bëjë rivalitet atij.

"le të zgjasë një litar në qiell, pastaj ta presë" [El-Haxh: 15] atë litar, e të rrëzohet në tokë e të mbetet i vdekur, **"pastaj le të shohë a do t'ia largojë kjo përpjekje e tij atë çfarë e tërbon?"** [El-Haxh: 15], a do t'ia largojë ky veprim i tij zemërimin? A e largon kjo zemërimin dhe tërbimin e tij kundër Pejgamberit të nderuar apo jo? Dhe kjo është si ajo thënia e Faraonit, për të cilën tregon Kur'ani famëlartë: **"Faraoni tha: "O Haman, më ndërto një kullë që të mund të arrij rrugët (36) ... rrugët e qiejve, e të shikoj Zotin e Musait, sepse vërtet unë mendoj se ai është gënjeshtar". Dhe kështu, Faraonit iu zbukurua puna e tij e keqe dhe u shmang nga rruga (e drejtë)... Dhe hileja e Faraonit është vetëm në devijim dhe humbje!"** [Gāfir: 36-37] Një nga thëniet e gjuhës letrare arabe është edhe ajo që thotë: **"Zgjat një litar në qiell!"**, e cila thuhet për të treguar pamundësinë e asaj që thotë apo dëshiron personi të cilit i thuhet kjo thënie. Në rastin e ajetit që kemi në dorë, duket sikur i Madhërishmi deshi që me këtë ajet t'i shuante të gjitha shpresat e politeistëve, të mohuesve dhe hipokritëve, si edhe hamendësimet e tyre se Allahu – madhëruar dhe lartësuar qoftë – mund ta braktiste të Dërguarin e Tij, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të, sepse Ai ia ka bërë detyrë Vetes ta ndihmojë të Dërguarin e Tij: **"Vërtet, Ne i ndihmojmë të Dërguarit Tanë, edhe ata që besojnë, në jetën e kësaj bote, edhe ditën kur të ngrihen dëshmitarët (për të dëshmuar)!"** [Gāfir: 51] E, ata të cilët urojnë që Zoti të mos e ndihmojë të Dërguarin e Tij, në fakt urojnë dhe dëshirojnë të pamundurën, e cila ua merr frymën - siç i ndodh atij që varet në litar -) nëse përpiqen t'i qëndrojnë asaj dëshire. Kështu që, ky ajet është një nga ajetet më madhështore, i cili tregon për ndihmën që Zoti i madhërishëm i ka siguruar të Dërguarit të Tij, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të. Zoti i plotfuqishëm e ka konfirmuar në shumë

ajete premtimin e Tij për ndihmë ndaj të dërguarve të Tij dhe ndjekësve të tyre besimtarë. Nga ato ajete mund të citojmë këtu fjalët e të Madhërishmit që thotë: **“Dhe është obligim për Ne t’i ndihmojmë besimtarët!”** [Err-Rrūm: 47] **“Dhe që Allahu të të ndihmojë ty (o Muhammed) me një fitore të madhe”** [El-Fet’h: 3] **“Dhe Allahu me siguri do t’i ndihmojë ata që e ndihmojnë Atë! Vërtet, Allahu është i fortë, i pathyeshëm!”** [El-Haxh: 40]

Është premtim i Allahut – bekuar dhe lartësuar qoftë Ai – për t’i ndihmuar të dërguarit e Tij dhe besimtarët, dhe është e pamundur që Ai ta braktisë Muhammedin, pagja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të! Kjo që kundërshtarët e tij ta dinë se nuk do të mund ta dëmtojnë të Dërguarin e Zotit me atë lakmi të tyren apo me dëshirën që kanë. Përkundrazi! Kush mendon kështu është në një pozicion të ngjashëm me atë që e vret apo që e var në litar veten e tij. Siç e thotë edhe shprehja e vjetër për rastet e ngjashme: “Merr litarin dhe varu!”, shprehje që i thuhet dikujt i cili dëshiron dhe këmbëngul në diçka që nuk mund ta realizojë dot.

Për këtë arsye ajeti pas tij thotë: **“Dhe kështu Ne e zbritëm atë (Kur’anin) me argumente dhe mrekulli të qarta dhe se Allahu udhëzon atë që do Ai.”** [El-Haxh: 16] Allahu i lartë nuk i udhëzon në rrugë të drejtë ata inatçorë arrogantë, të cilët dëshirojnë dështimin e Pejgamberit, pagja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të, dhe dështimin e Kur’anit. Urdhri i Allahut është më i fortë dhe më i zbatueshëm.

“Vërtet, ata që besuan, dhe ata që u bënë jehudë, edhe sabiinët, të krishterët, zjarrputistët, edhe ata që i shoqëruan Allahut të tjerë në adhurim, vërtet, Allahu do të gjykojë mes tyre në Ditën e Kiametit. Vërtet, Allahu është dëshmitar për çdo gjë.” [El-Haxh: 17] Ky ajet tregon se ndryshueshmëria mes njerëzve dhe ndarja e tyre në besimtarë dhe idhujtarë, sabiinë dhe zjarrputistë, hebrenj dhe të krishterë, do të vazhdojë të ekzistojë derisa Allahu të gjykojë mes tyre Ditën e Kiametit: **“ (Ai do t’i ringjallë) Që t’ua bëjë të qartë atyre atë gjë për të cilën nuk pajtohen, dhe që ata të cilët nuk besuan ta dinë se ishin gënjeshtarë.”** [En-Nahl: 39]

“A nuk e shikon se Allahut i bëjnë sexhde kush është në qiej dhe kush është në tokë... edhe dielli, edhe hëna, edhe yjet, edhe malet, edhe pemët, edhe krijesat që lëvizin mbi tokë, edhe shumë nga njerëzit... e shumë (janë ata që) kanë merituar tashmë ndëshkimin... E kë

e poshtëron Allahu, për të nuk ka nderues (që ta nderojë)! Vërtet, Allahu bën çfarë dëshiron. (18)." [El-Haxh: 18] Këtu Allahu - bekuar dhe lartësuar qoftë - tregon se Ai nuk ka nevojë për besimin e atyre që besojnë, as për bindjen e atyre që binden, as për adhurimin e atyre që adhurojnë... dhe se Atë nuk e dëmton mosbesimi i atyre që nuk besojnë, as mosbindja e atyre që nuk binden, siç e thotë i Madhërishmi: **"Nëse nuk besoni, vërtet, Allahu nuk ka nevojë për ju, por Ai nuk e pëlqen mosbesimin për robërit e Tij. Dhe nëse falënderoni, Ai e pëlqen këtë për ju"** [Ez-Zumer: 7], dhe se gjithçka që gjendet në qiej dhe në tokë e madhëron Atë me tesbihe dhe falënderime: **"Gjithçka që ekziston, bën tesbihe duke e lavdëruar me falënderime Atë."** [El-Isrā': 44] Madje edhe ata jobesimtarë, të cilët e merituan zemërimin e Allahut dhe poshtërimin nga ana e Tij në jetën e kësaj bote edhe në ahiret, për shkak të qëndrimit të padrejtë ndaj të Madhërishmit dhe ndaj të dërguarve të Tij të nderuar, paqja dhe mëshira e Allahut qoftë mbi ata të gjithë, po të mendoheshin pak, do të gjenin se më shumë se gjysma e jetës së tyre është e nënshtruar ndaj Allahut në mënyrë të detyruar nëpërmjet tërësisë së ligjeve të cilat kontrollojnë jetën e tyre, siç janë të qenit e tyre fetus në barkun e nënës, lindja, rritja... nevoja për ushqim, pije dhe veshmbathje... dhe gjithë domosdoshmëritë e tjera të jetës dhe nevojat e saj. Ky është një nënshtrim të cilin ata nuk e mohojnë dot dhe nuk mund të rebelohen kundër tij. Ata, po të logjikonin pak, do të mund t'ia shtonin këtij nënshtrimi edhe atë pjesë të vogël të nënshtrimit që ka të bëjë me "zgjedhjen e lirë" të tyre, nën të cilin hyjnë veprat që i bëjnë sipas vullnetit të tyre, e t'i nënshtronin ato – me vetë vullnetin, dëshirën dhe vendosmërinë e tyre – ndaj bindjes së Zotit - madhëruar qoftë Ai. Kështu ata do të meritonin kënaqësinë e Zotit dhe do të ktheheshin sërish në Xhennetin e Tij, në të cilin dikur djalli pati bërë dy prindërit e tyre, Ademin dhe Havanë - paqja dhe mëshira e Allahut qoftë mbi ta - të rrëshqisnin në gabim, e të nxirreshin prej aty.

Pjesa e katërt:

bat nga zjarri janë rroba që e djegin lëkurën, e kjo është një çështje nga çështjet e botës tjetër, të ahiretit. Kurse termi “hamím”, që vjen i thënë në këtë ajet të Kur'anit (në tekstin origjinal në arabisht), do të thotë “ujë shumë i nxehtë, i valuar”.

“me të cilin shkrihet çfarë ka në barqet e tyre, edhe lëkurat.” [El-Haxh: 20] “Çfarë ka në barqet e tyre” nënkupton zorrët e tyre, që do të thotë se ai ujë i valuar dhe me një nxehtësi maksimale depërton dhunshëm në brendësinë e tyre.

“Dhe për (të goditur) ata, ka shufra prej hekuri” [El-Haxh: 21], që tregon se ata do të rrihen atje me kamxhikë prej hekuri.

“Sa herë që duan të dalin prej aty, nga ai ankth, detyrohen të kthehen sërish në të.” [El-Haxh: 22] Për shkak të së keqes së madhe në të cilën gjenden, ata mezi marrin frymë, prandaj përpiqen të dalin prej aty, por kthehen me detyrim sërish në atë vend dhe kjo u shkakton atyre dhembjen e zhgënjimit... e u thuhet: **“Shijojeni torturën e zjarrit!”** [El-Haxh: 22], të atij zjarri të ndezur e të përhapur ngado. Kjo thënie u thuhet atyre si poshtërim për ta...²⁸¹.

Kurse kundërshtarët e këtyre që u përmendën më sipër, me të cilët ata konfliktoheshin, i vinin në vështirësi derisa u merrej fryma në jetën e kësaj bote dhe tallshin me ta... ata tani gjenden në mëshirën e më të Lartit. I Larti i përmend këta dhe thotë: **“Vërtet, Allahu i shpie ata të cilët kanë besuar dhe kanë bërë vepra të mira në kopshte nëpër të cilët rrjedhin lumenj, ku ata stolisen me byzylykë prej ari dhe margaritarë dhe veshjet e tyre në të janë prej mëndafshi. (23) (Dhe jo vetëm kaq, por ata) Edhe u udhëzuan në fjalë të mira.”** [El-Haxh: 23-24] Kjo do të thotë që Zoti i lartë, i udhëzoi ata në jetën e tyre të kësaj bote të ishin njerëz që thoshin fjalë të mira e të drejta dhe që kur e dëgjonin fjalën, ndiqnin atë më të mirën e asaj që dëgjonin. **“Dhe u udhëzuan në rrugën e të Lavdëruarit (24).”** [El-Haxh: 24] Ata i dëgjonin opinionet e ndryshme dhe merrnin ato që i udhëzonin në rrugën e të Lavdëruarit. Për këtë arsye Zoti bëri që përfundimi i mirë të ishte i tyre. Ata edhe në botën tjetër, në ahiret, do të vazhdojnë të thonë fjalë të mira, siç flisnin në dynja. Disa nga ato thënie të tyre janë përmendur në fjalët e të Lartit: **“Thirrja e tyre në të (në ahiret) do të jetë: “I lartësuar je Ti, o Allah!” dhe përshëndetja e tyre në të do të jetë “selam -**

²⁸¹ Ibn Ashur, *Tefsîr 'ut-Tahrîr ve't-Tenvîr*, referencë e mëparshme, 17/229.

paqe!"...dhe thirrja e tyre e fundit do të jetë: "Falënderimi me lavdërime i takon Allahut, Zotit të botëve!" [Junus: 10] "(Dhe ata do të thonë) "Falënderimi me lavdërime i takon Allahut, i Cili na e përmbushi premtimin e Tij dhe na trashëgoi tokën, që të vendosemi në Xhennet kudo që të duam. Sa i mrekullueshëm është shpërblimi i atyre që kanë punuar drejt!" [Ez- Zumer: 74] Po ashtu, ata do të dëgjojnë fjalë të mira drejtuar atyre nga engjëjt e Zotit, të cilët do t'i përshëndesin ata kur të hyjnë në Xhennet me fjalët më të mira, siç e thotë i Larti: " ... Dhe engjëjt do të hyjnë tek ata nga çdo derë (23) (duke u thënë) "Paqja qoftë mbi ju, për durimin që keni treguar (në jetën e dynjasë)! Dhe sa përfundim i mrekullueshëm është ky vendbanim!" [Er-Rra'd: 23-24], ndryshe nga thirrjet për gjëmë, vuajtje, pikëllim dhe pendesë, të cilat do të thuhën nga ata që grindeshin me ta në lidhje me Zotin e tyre. Fjalët që thonë dhe dëgjojnë banorët e Xhennetit do të jenë më të këndshme sesa këto që do të dëgjojnë banorët e zjarrit: "Shijojeni torturën e zjarrit!" [El-Haxh: 22], siç e tregon ajeti i ndritur.²⁸²

I Madhërishmi tregon se banorët e zjarrit do t'i kërkojnë me sy besimtarët atje në ahiret: "Dhe ata do të thonë: "Përse nuk po i shikojmë disa burra që ne i konsideronim se ishin të këqij, (62) e talleshim me ta... apo na kanë humbur nga sytë?!" [Sād: 62-63]

Pjesa e pestë:

Xhamia e Shenjtë dhe thirrja për haxh

" إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا وَيَصُدُّونَ عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ وَالْمَسْجِدِ الْحَرَامِ الَّذِي جَعَلْنَاهُ لِلنَّاسِ سَوَاءَ الْعَاكِفُ فِيهِ وَالْبَادِ ۚ وَمَنْ يُرِدْ فِيهِ بِالْحَادِ يَظْلَمِ نَفْسَهُ مِنْ عَذَابِ أَلِيمٍ ﴿٢٥﴾ وَإِذْ بَوَّأْنَا لِإِبْرَاهِيمَ مَكَانَ الْبَيْتِ أَنْ لَا تُشْرِكْ بِي شَيْئًا وَطَهِّرْ بَيْتِيَ لِلطَّائِفِينَ وَالْقَائِمِينَ وَالرُّكَّعِ السُّجُودِ ﴿٢٦﴾ وَأَذِّنْ فِي النَّاسِ بِالْحَجِّ يَأْتُوكَ رِجَالًا وَعَلَى كُلِّ ضَامِرٍ يَأْتِينَ مِنْ كُلِّ فَجٍّ عَمِيقٍ ﴿٢٧﴾ لِيَشْهَدُوا مَنَافِعَ لَهُمْ وَيَذْكُرُوا اسْمَ اللَّهِ فِي أَيَّامٍ مَعْلُومَاتٍ عَلَى مَا رَزَقَهُمْ مِنْ بَهِيمَةِ الْأَنْعَامِ ۖ فَاكْلُوا مِنْهَا وَأَطْعِمُوا الْبَائِسَ الْفَقِيرَ ﴿٢٨﴾ ثُمَّ لِيَقْضُوا تَفَثَهُمْ وَلْيُوفُوا نُذُورَهُمْ وَلْيَطَّوَّفُوا بِالْبَيْتِ الْعَتِيقِ ﴿٢٩﴾ ذَلِكَ وَمَنْ

²⁸² Ibn Ashur, *Tefsir 'ut-Tahrir ve't-Tenvir*, referencë e mëparshme, 17/234.

يُعْظِمُ حُرْمَاتِ اللَّهِ فَهُوَ خَيْرٌ لَهُ عِنْدَ رَبِّهِ ۖ وَأُحِلَّتْ لَكُمُ الْأَنْعَامُ إِلَّا مَا يُتْلَى عَلَيْكُمْ ۖ فَاجْتَنِبُوا الرِّجْسَ مِنَ الْأَوْثَانِ وَاجْتَنِبُوا قَوْلَ الزُّورِ ﴿٣٠﴾ خُنَفَاءَ لِلَّهِ غَيْرَ مُشْرِكِينَ بِهِ ۚ وَمَنْ يُشْرِكْ بِاللَّهِ فَكَأَنَّمَا خَرَّ مِنَ السَّمَاءِ فَتَخْطَفُهُ الطَّيْرُ أَوْ تَهْوِي بِهِ الرِّيحُ فِي مَكَانٍ سَحِيقٍ ﴿٣١﴾ ذَلِكَ وَمَنْ يُعْظِمِ شَعَائِرَ اللَّهِ فَإِنَّهَا مِنْ تَقْوَى الْقُلُوبِ ﴿٣٢﴾ لَكُمْ فِيهَا مَنَافِعُ إِلَى أَجَلٍ مُّسَمًّى ثُمَّ مَحْلُومًا إِلَى الْبَيْتِ الْعَتِيقِ ﴿٣٣﴾

“Vërtet, ata që nuk besojnë dhe pengojnë njerëzit nga rruga e Allahut dhe nga Xhamia e Shenjtë, të cilën Ne e kemi bërë të njëjtë për të gjithë njerëzit, si për vendasin ashtu edhe për atë që vjen nga tjetër vend, dhe (gjithashtu) kushdo që synon në të devijim padrejtësisht, Ne do t’i bëjmë të shijojnë një dënim të dhembshëm. (25) Dhe kur Ne e përgatitëm për Ibrahimin vendin e Shtëpisë, (duke i thënë) që: “Mos më shoqëro Mua asgjë (në adhurim) dhe pastroje Shtëpinë Time (nga idhujtaria) për ata që bëjnë tavaf, që qëndrojnë në namaz, që përkulen me ruku dhe bëjnë sexhde! (26) Dhe thirri njerëzit për haxh, se do të të vijnë në këmbë, edhe hipur mbi çdo deve të dobësuar... do të vijnë nga çdo vend i thellë, (27) që të dëshmojnë përfitime për veten e tyre dhe të përmendin emrin e Allahut në ditë të caktuara, mbi ato bagëti (për kurban) me të cilat Ai i ka furnizuar. Prandaj, hani prej tyre dhe ushqejeni nevojtarin e varfër! (28) Pastaj, (haxhilerët) le ta pastrojnë trupin e tyre, le t’i përmbushin zotimet e tyre, dhe le të sillen rreth Shtëpisë së Lashtë! (29) Kjo (është urdhëruar), dhe kush i respekton shenjtëritë e Allahut, ajo është më e mirë për të tek Zoti i tij. Dhe janë lejuar për ju bagëtitë, përveç atyre që ju thuhet (se janë të ndaluara), kështu që, largohuni nga ndyrësia e idhujve... dhe shmanguni nga thënia e fjalëve të rreme! (30) Jini të sinqertë ndaj Zotit, duke mos i shoqëruar Atij (asgjë në adhurim)! E kush i bën shok Allahut, është sikur të ketë rënë nga qielli dhe ta rrëmbejnë zogjtë ... ose era ta hedhë atë në një vend të largët, të humbur. (31) Kështu pra, dhe kush i madhëron shenjat e fesë së Allahut, vërtet, kjo tregon për devotshmërinë e zemrave. (32) Për ju në to (në bagëtitë e caktuara për kurban) ka përfitime deri në një afat të caktuar, pastaj vendi i tyre (për t’i bërë kurban) është për në Shtëpinë e Lashtë (33).” [El-Haxh: 25-33]

Ngaqë jobesimtarët kurejshitë dhe politeistët arabë ishin gjithmonë të etur për t'u dalluar nga të tjerët, Zoti i madhërishëm caktoi për ta një lloj “veçantie në ndëshkim”. Nga mendjemadhësia e tyre dhe dëshira për t'u identifikuar me mosbesimin, dhe dëshira e tyre që partia dhe ushtarët e “mosbesimit” të kishin epërsi, i Madhërishmi diktoi që ata të veçoheshin me më shumë ndëshkim. Kështu që Allahu i plotfuqishëm flet dhe tregon për drejtësinë e Tij duke u dhënë atyre këtë shtesë në ndëshkim dhe duke i dalluar ata nëpërmjet llojeve të ndryshme të ndëshkimit të ashpër. Ata kishin qenë gjithmonë pranë Shtëpisë së Tij të Shenjtë dhe ata ishin njerëzit që dinin më tepër se askush në atë kohë për shenjtërinë dhe madhështinë e asaj Shtëpie, për vlerën dhe rëndësinë e saj, dhe lidhjen e saj me Ibrahimin, themeluesin e këtij umeti, i cili ka qenë thirrësi më i madh për në fenë e Zotit. E gjitha kjo duhej t'i shtynte ata të nxitonin të besonin në këtë Pejgamber, i cili erdhi për të ringjallur fenë e Ibrahimit alejhi selam, për të madhëruar Shtëpinë e Shenjtë, dhe për ta bërë atë kible-pikë orientimi për botën mbarë. E meqenëse ata nuk e bënë këtë, Allahu ua bëri të ditur atyre se Ai do ta ndihmonte të Dërguarin e Tij, do ta fuqizonte atë në tokë dhe se ai Pejgamber do të trashëgonte Ibrahimin alejhi selam.²⁸³

Nën këtë trashëgimi hynte edhe Shtëpia e Shenjtë e Allahut, e cila nuk mund të lihej në duart e atyre idhujtarëve, që të përhapnin rreth saj idhujt, duke i adhuruar dhe madhëruar ata. Allahu i madhërishëm caktoi dhe ia dha Ibrahimit vendin e Shtëpisë së Shenjtë, që ajo të ishte e pastër në vazhdimësi – fizikisht edhe moralisht – dhe të ishte Shtëpia e atyre që bëjnë tavaf- rrotullohen rreth saj, që qëndrojnë në namaz, që përkulen me ruku dhe bëjnë sexhde aty. Kështu që përmendja e Shtëpisë së Shenjtë këtu vjen si një shpjegim i detajuar për ndihmën e Zotit dhënë të Dërguarit të Tij dhe fuqizimin e këtij Pejgamberi nga ana e të Madhërishmit, kur thotë: **“Kush mendon se Allahu nuk do ta ndihmojë atë (Pejgamberin Muhammed) në këtë botë edhe në ahiret, le të zgjasë një litar në qiell, pastaj ta presë, dhe le të shohë a do t'ia largojë kjo përpjekje e tij atë çfarë e tërbon?”** [El-Haxh: 15]

²⁸³ Transmetohet nga Jezid ibn Shejbani se ka thënë: “Na erdhi Ibn Mirbea’ El-Ensari kur ishim në Arafat dhe tha: “Unë jam i dërguar i të Dërguarit të Allahut, pagja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të, për te ju dhe ai po ju thotë: “Qëndronin në vendet tuaja të ritualeve të haxhit, sepse jeni në një trashëgimi nga trashëgimia e babait tuaj, Ibrahimit!” (Ky hadith është nxjerrë edhe më parë në komentimin e sures El-Bekare.)

Këto ajete që përcillen në këtë sure për haxhin, për fuqizimin e muslimanëve dhe Shtëpinë e Shenjtë, duhen lexuar dhe lidhur me ajetet e sures El-Bekare, të cilat flasin për haxhin dhe për luftën, ku i Larti thotë: **“Dhe kur Ibrahim i sprovua nga Zoti i tij me disa urdhra dhe ai i përmbushi ato. (Allahu i) Tha: “Unë do të të bëj ty udhëheqës për njerëzit!” (Ibrahimi) Tha: “Po nga pasardhësit e mi?” (Allahu) Tha: “Këqbrësit nuk e marrin dot premtimin Tim!”** [El-Bekare: 124], deri aty ku ajetet flasin për temën e kibles, për ndërtimin e umetit, dhe fillojnë të përmendin nga detajet e sheriatit, që zemrat të qetësohen dhe të ndihen të sigurta se kjo sure, ashtu si sure të tjera të Kur'anit, detajon ‘fuqizimin në tokë’ të të Dërguarit të Allahut dhe të Mesazhit të Tij, të cilën e thonë ajete të sureve: El-Enfāl, Et-Tevbe, El-Enbijā’, Muhammed, e të tjera...

Ibrahimi - alejhi selam - dhe vendi i Shtëpisë

“Dhe kur Ne e përgatitëm për Ibrahimin vendin e Shtëpisë ” [El-Haxh: 26] Zoti ia atribuon Vetes së Tij përgatitjen e vendit të Shtëpisë së Shenjtë, sepse është Ai që e përgatiti atë vend, e mundësoi atë dhe e bëri të përshtatshëm për ndërtimin e Shtëpisë së Tij, pastaj e urdhëroi Ibrahimin, alejhi selam, që ta ndërtonte atë në atë vend. Ibrahimit nuk iu mbet tjetër vetëm të fillonte ta ndërtonte... **“(duke i thënë) që: “Mos më shoqëro Mua asgjë (në adhurim) dhe pastroje Shtëpinë Time (nga idhujtaria) për ata që bëjnë tavaf, që qëndrojnë në namaz, që përkulen me ruku dhe bëjnë sexhde!”** [El-Haxh: 26]

“Dhe thirri njerëzit për haxh...!” [El-Haxh: 27] Këtu dijetarët kanë dhënë mendime të ndryshme në lidhje me atë se kujt i drejtohet urdhri për të thirrur njerëzit për haxh, Ibrahimit apo Muhammedit, pagja dhe mëshira e Allahut qoftë mbi ata të dy? Ne mendojmë se urdhri i drejtohet Ibrahimit, alejhi selam, sepse pasi ai i ngriti themelet e Shtëpisë, së bashku me të birin, Ismailin, ishte e natyrshme që Allahu – bekuar dhe lartësuar qoftë Ai - t'i urdhëronte ata të dy me këtë urdhër. Kështu që ishte Ibrahim alejhi selam ai që i thirri njerëzit për në haxh, sepse Shtëpinë e ndërtoi ai me të birin Ismailin, dhe ishin ata të dy që u urdhëruan fillimisht për pastrimin e saj, për kujdesin ndaj saj dhe për përgatitjen e saj në vazhdimësi për ata që bëjnë tavaf, që qëndrojnë në

namaz, që bëjnë ruku dhe sexhde... që të ishte një vend kthimi për njerëzit dhe një vend i sigurt për ta. Umeti i Muhammedit, pagja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të, vazhdon të jetë në trashëgiminë e Ibrahimit në këto çështje, ashtu si zotëria ynë Ibrahim alejhi selam ishte ai që iu lut Allahut – madhëruar qoftë Ai – të bënte që zemrat e njerëzve ta donin këtë Shtëpi: **“Zoti ynë, unë i vendosa disa nga pasardhësit e mi në një luginë pa bimësi, pranë Shtëpisë Tënde të Shenjtë, Zoti ynë, që të falin namazin. Prandaj, bëj që zemrat e njerëzve të priren drejt tyre, dhe furnizoji ata nga frutat (e ndryshme), që të jenë mirënjohës!”** [Ibrahim: 37]

Allahu i madhërishëm ia ka bërë detyrë haxhin edhe zotërisë tonë Muhammedit, pagja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të, edhe ume-tit të tij, kur i Madhërishmi e urdhëroi që t'i ftonte ata që kishin mundësi ta kryenin këtë detyrë, dhe në ditën e madhe të haxhit e urdhëroi të deklaronte distancimin e tij nga idhujtarët dhe marrëveshjet me ta.

“Se do të të vijjnë në këmbë, edhe hipur mbi çdo deve të dobësuar... do të vijjnë nga çdo vend i thellë...” [El-Haxh: 27], nga çdo vend i largët.²⁸⁴ I Madhërishmi përmendi devetë e dobësuar në këtë ajet fisnik, që askush të mos krijojë iluzionin se haxhi duhet të bëhet duke ecur në këmbë, me idenë se kjo tregon më shumë bindje ndaj Zotit - bekuar dhe lartësuar qoftë Ai – sepse Ai e pranon haxhin kur ata janë të sigurtë në qëllimet e tyre ndaj Zotit - më të Lartit - dhe bëjnë atë që Ai i ka urdhëruar, pavarësisht nëse e bëjnë haxhin hipur mbi ndonjë kafshë, apo duke ecur në këmbë. Madje në Haxh ata mund të kërkojnë edhe disa nga përfitimet e kësaj bote (të bëjnë tregti), dhe kjo nuk do të ndikojë në vlefshmërinë e adhurimit dhe qëllimin e pastër të tyre, përderisa njeriu ka për qëllim vetëm pëlqimin e Allahut me ato veprime dhe nuk i shkel kufijtë e Tij... që e përkujton shumë Allahun e madhërishëm dhe i bën ritet e Haxhit, veprimet, kurbanet dhe sakrificën vetëm për Allahun – madhëruar dhe lartësuar qoftë Ai!

“që të dëshmojnë përfitime për veten e tyre” [El-Haxh: 28] Këtu ajeti është një argument që tregon se tregtia është e lejuar në haxh. Transmetohet nga Ibn Abbasi të ketë thënë se “përfitimet nënkuptojnë tregtinë”.²⁸⁵ Kurse Muxhahidi thotë: “Nënkuptojnë tregtinë dhe gjithë

²⁸⁴ El-Mahal-lj dhe Es-Sujuti, *Tefsir El-Xhelālejni*, referencë e mëparshme, fq.436.

²⁸⁵ Ebu Hajjan, *El-Bahr El-Muhit fi t-Tefsir*, referencë e mëparshme, 7/502.

çfarë Allahu e miraton në jetën e kësaj bote dhe në ahiret”.²⁸⁶ Dijetarët e jurisprudencës islame kanë cituar se tregtia është e lejuar në haxh dhe nuk ka asnjë papëlqyeshmëri në të, kur nuk është ajo qëllimi kryesor i udhëtimit për atje.²⁸⁷

“dhe të përmendin emrin e Allahut në ditë të caktuara” [El-Haxh: 28], në dhjetë ditët e muajit Dhul-hixhxe, ose në ditën e Arafatit, ose ditën e Kurbanit, deri në fund të ditëve të Bajramit. **“mbi ato bagëti (për kurban) me të cilat Ai i ka furnizuar”** [El-Haxh: 28], pra, mbi devetë, lopët dhe delet e dhinë, që bëhen kurban ditën e Bajramit dhe në tri ditët pas saj.

“Prandaj, hani prej tyre dhe ushqejeni nevojtarin e varfër!” [El-Haxh: 28] Ky ajet tregon për detyrimin e ushqyerjes së të varfërve nga mishi i kurbaneve. Këtë mendim kanë dhënë edhe dijetarët e shkollës shafite dhe e kanë konsideruar detyrë ushqyerjen e të varfërve prej atyre kurbaneve; kurse Ebu Hanifja ka thënë: “Kjo është thjesht një gjë e pëlqyeshme, sepse detyra në këtë rast është bërja e kurbanit që realizon afrimin me Allahun. Kurse sa i përket ushqyerjes së të varfërve, ajo është një gjë që hyn nën rregulloren e tij të përgjithshme”.²⁸⁸

“Pastaj, (haxhilerët) le ta pastrojnë trupin e tyre, le t’i përmbushin zotimet e tyre dhe le të sillen rreth Shtëpisë së Lashtë!” [El-Haxh: 29]... Pra, pastaj ata le të lahen e të pastrohen, të presin thonjtë dhe gjëra të tjera që duhet të hiqen nga trupi. Ky ajet tregon për mënyrën e liritimit nga haxhi, e cila bëhet nëpërmjet rruajtjes ose shkurtimit të flokëve, gjë që është prej veprimeve të njohura të haxhit.

“le t’i përmbushin zotimet e tyre dhe le të sillen rreth Shtëpisë së Lashtë!” [El-Haxh: 29] Pastaj ajeti urdhëron përmbushjen e zotimeve që njeriu i bën vetes dhe tregon se ai duhet t’i kryejë ato. Gjithashtu urdhëron për tavafin dhe me këtë është për qëllim tavafi i ifades, që është një nga shtyllat e haxhit të cilin haxhiu e ka detyrë ta bëjë dhe lënia e tij nuk lejohet në asnjë rast. Në këtë ajet fisnik kemi një ekspozim të mushrikëve, të cilët devijuan nga haxhi dhe qëllimet e objektivat e tij dhe e bënë atë një sezon për mosbindje, për kryerjen e gjërave të ndaluara, për adhurimin dhe madhërimin e idhujve. Haxhi nuk u bë

²⁸⁶ Et-Taberij, *Xhāmiul Bejān an Te’vīl Ājei El-Kur’ān*, 1/84.

²⁸⁷ Muhammed Ali Es-Sajis, *Tefsīr Ājāt ‘il-Ahkām*, studim i Naxhi Suvejdan, Bejrut: El-Mektebet ‘ul-Asrije li’t-Tibā’a ve’n-Neshr, 202, fq. 497.

²⁸⁸ Es-Sajis, *Tefsīr Ājāt ‘il-Ahkām*, referencë e mëparshme, fq. 498.

ligj për të kryer ndonjë gjë nga ato që i bënë ata njerëz të kohës së injorancës para-islame, por u bë ligj për të manifestuar tevhidin-njëshmërinë e Zotit dhe veçimin e Tij me adhurim dhe nderim – madhëruar dhe lartësuar qoftë Ai!

Gjuetia e haxhiut që është muhrim dhe therja e kafshëve

“Kjo (është urdhëruar) dhe kush i respekton shenjtëritë e Allahut, ajo është më e mirë për të te Zoti i tij. Dhe janë lejuar për ju bagëtitë, përveç atyre që ju thuhet (se janë të ndaluara), kështu që, largohuni nga ndyrësia e idhujve... dhe shmanguni nga thënia e fjalëve të rreme!” [El-Haxh: 30]

“shenjtëritë e Allahut” [El-Haxh: 30], që janë të njohura dhe të cilat janë përmendur në Kur'anin famëlartë në shumë vende, janë Qabeja - Shtëpia e Shenjtë - dhe çfarë e rrethon atë, brenda kufijve të njohur si kufijtë e Shtëpisë së Shenjtë... pastaj edhe stacioni i haxhit në Muzdelife, muaji i shenjtë dhe vendi i shenjtë. “Të shenjtat” janë ato që e marrin shenjtërinë e tyre, pozitën dhe dispozitat e tyre nga shenjtëria që ua jep Allahu – bekuar dhe madhëruar qoftë Ai. Thuhet “e ka shenjtëruar”, që do të thotë se e ka bërë të ndaluar atë dhe e ka konsideruar si diçka të veçantë që i përket Atij – madhëruar qoftë Ai – dhe se prekja e tyre është sikur të ishte një sulm i drejtpërdrejtë ndaj së drejtës së Zotit të madhërishëm. Prandaj, besimtarëve u takon t'i nderojnë shenjtëritë e Zotit dhe të mos shkelin asnjërën prej tyre. Këtu kemi një tregues se këta idhujtarë - që ua dhanë shenjtërinë idhujve, të cilët nuk e meritonin – ishin në gabim të qartë, sepse shenjtëritë janë shenjtëritë e Zotit. Atij i përkasin ato dhe vetëm Ai e përcakton çfarë është e shenjtë - e paprekshme, dhe çfarë nuk është e tillë.

Pastaj Zoti deshi të tregonte se bagëtitë në Vendin e Shenjtë nuk trajtohen ashtu siç trajtohet gjuetia e atij vendi, sepse Zoti i ka ndaluar besimtarët që të gjuajnë në Vendin e Shenjtë, në suren El-Māide, ku thotë: **“Nuk ju lejohet gjuetia përderisa jeni në gjendjen e ihramit (duke bërë haxh ose umre).”** [El-Māide: 1] Këtu nuk duhet të krijohet keqkuptimi se edhe bagëtitë, gjithashtu, nuk duhet të theren në vendin e shenjtë. I Madhërishmi e sqaron dhe thotë: **“Dhe janë lejuar për ju**

bagëtitë" [El-Haxh: 30], në vendin e shenjtë edhe jashtë tij, kurse ajo nga e cila jeni ndaluar në këtë periudhë kohore është vetëm gjuetia e kafshëve të egra.

Dhe në mënyrë që ata politeistë të mos mendojnë se mund t'ia dhurojnë 'shenjtërinë' çfarëdo gjëje që ata dëshirojnë, i Madhërishmi i quajti idhujt si ndyrësirë e neveritshme dhe i urdhëroi besimtarët të shmangen prej atyre papastërtive, dhe tha: **"... kështu që, largohuni nga ndyrësia e idhujve... dhe shmanguni nga thënia e fjalëve të rreme!"** [El-Haxh: 30], nga gënjeshtria dhe shpifja ndaj Allahut të madhëruar, kur thoni me gënjeshttrat që përshkruajnë gjuhët tuaja se 'kjo është e lejuar dhe kjo është e ndaluar', sipas tekave tuaja dhe duke ecur verbërisht gjurmëve të baballarëve tuaj, sepse çështja e lejimit dhe ndalimit i përket e gjitha vetëm Zotit të lartë.

"Jini të singertë ndaj Zotit, duke mos i shoqëruar Atij (asgjë në adhurim)! E kush i bën shok Allahut, është sikur të ketë rënë nga qielli dhe ta rrëmbejnë zogjtë ... ose era ta hedhë atë në një vend të largët, të humbur." [El-Haxh: 31]

"Jini të singertë ndaj Zotit, duke mos i shoqëruar Atij (asgjë në adhurim)!" [El-Haxh: 31] Pra, jini të singertë ndaj Zotit, duke qëndruar larg çdo gjëje tjetër, e duke hequr dorë nga madhërimi i çfarëdo gjëje tjetër, përveç Atij... duke qëndruar me drejtimin drejt Tij – madhëruar dhe lartësuar qoftë Ai – me gjithë zemrat dhe shpirtrat tuaj, edhe duke qenë të bindur ndaj Tij me singëritet në çdo gjë që Ai ju ka urdhëruar dhe ju ka ndaluar.

Ata duhej ta dinin se **"kush i bën shok Allahut (në adhurim)"** [El-Haxh: 31], në cilësitë e Tij si Zoti i plotfuqishëm, ose në adhurim, ose në sundim, ose në të drejtën për të lejuar dhe ndaluar, personi i tillë i bën vetes një padrejtësi të madhe dhe e meriton humbjen dhe shkatërrimin. Në këtë situatë ai është si ai që bie nga qielli: **"sikur të ketë rënë nga qielli dhe ta rrëmbejnë zogjtë"** [El-Haxh: 31] dhe zogjtë grabitqarë mblidhen rreth tij dhe e shqyejnë, pastaj secili zog grabitqar ikën duke marrë një copë prej tij, e kështu ai shkatërrohet²⁸⁹... **"ose era ta hedhë atë në një vend të largët, të humbur"** [El-Haxh: 31], ku ai nuk gjen asgjë tjetër në të përveç kotësisë, mundimit dhe largimit nga mëshira e Zotit të plotfuqishëm.

²⁸⁹ Es-Sajis, *Tefsír Ājāt 'il-Ahkām*, referencë e mëparshme, fq. 501.

Shejh En-Nejsaburi thotë: “Nëse ngjan si krahasim disi i ndërlikuar, atëherë domethënia e kësaj është se, kush i bën shok Zotit në adhurim, ai e ka shkatërruar veten e tij deri në skaj, sepse e paraqet gjendjen e tij me skenën e dikujt që bie nga qielli dhe e rrëmbejnë - e shqyejnë – zogjtë dhe ai ndahet në copa... në copa mishi në sqepat e tyre. Ose ngjan me gjendjen e dikujt që bie nga qielli, dhe era e fortë e merr me vete dhe e përplas diku në humbëtira të largëta, të pafund. I Madhë-rishmi e krahasoi besimin, për nga lartësia e tij, me qiellin. E ai që e braktis besimin dhe i bën shok Zotit në adhurim, bie prej asaj lartësie, kurse pasionet, të cilat i shpërndajnë mendimet e njeriut, i krahasoi me zogjtë grabitqarë. Kurse në shembullin tjetër krahason djallin - i cili e hedh njeriun ‘në luginën e gabimit’ - me erën që i fluturon gjërat në humbëtitat shkatërruese”.²⁹⁰

Të gjitha këto janë një përmbledhje e tërë fesë. Zoti - lavdëruar dhe lartësuar qoftë Ai – i përmend këto ndërsa trajton çështjen e Haxhit, në mënyrë që njeriut, të cilit i është dhënë vizioni i qartë, të përfitojë prej tyre aq sa Zoti ia lehtëson dhe ia bën të mundur. Besimtari është i sinqertë në çdo gjë, i prirë të largohet nga të gjitha rrugët e tjera dhe të kërkojë vetëm rrugën e Zotit dhe të së vërtetës, për shkak të besimit të tij se pas së vërtetës nuk ka asgjë tjetër përveç humbjes!

Allahu i di më së miri të gjitha çështjet!

“Kështu pra, dhe kush i madhëron shenjat e fesë së Allahut, vërtet, kjo tregon për devotshmërinë e zemrave.” [El-Haxh: 32]

Nderimi i shenjave të fesë së Zotit dhe respektimi i urdhrave të Tij është një dëshmi që tregon se devotshmëria ka arritur në zemër dhe se ajo nuk është vetëm një veshje sipërfaqësore: **“Dhe veshja e devotshmërisë, ajo është më e mirë!”** [El- A’rāf: 26], por ka arritur në nivelin e depërtimit në zemra dhe ndjenja. Kështu, djalli nuk gjen dot mundësi të depërtojë te një njeri që gëzon devotshmërinë e zemrës dhe që i zotëron të gjitha ato që i kërkon devotshmëria, të jashtme dhe të brendshme, të fshehura dhe publike. Zoti e di më së miri!

“Për ju në to (në bagëtitë e caktuara për kurban) ka përfitime deri në një afat të caktuar, pastaj vendi i tyre (për t’i bërë kurban) është për në Shtëpinë e Lashtë.” [El-Haxh: 33] “Përfitimi” është ajo gjë që të ndihmon të arrish mirësitë. Gjithçka që shpie në të mirë është mirësi.

²⁹⁰ El-Kummi El-Nejsaburi, Nillam Ed-Din (vd. 850 h), *Garāib ‘ul-Kur’ān ve Ragāib ‘ul-Furkān*, studim i shejhit Zekeria Umejrat, Bejrut, Dār El-Kutub El-Ailmijje, botimi i parë 1416 h., 5/79-80.

Kështu pra, 'përfitimi' është mirësi, kurse e kundërta e tij është 'dëmi'. I Larti thotë: **"...Nuk posedojnë për veten e tyre ndonjë dëm dhe as mirësi..."** [El-Furkân:3].²⁹¹ Ajo që nënkuptohet nga ky ajet (ajeti 33 i sures El-Haxh) është se nga këto kafshë të përgatitura për t'u bërë kurban, e që janë zbukuruar me gjerdanët që i identifikojnë, ju mund të përfitoni nga qumështi dhe leshi i tyre, me kusht që vendi dhe fundi i rrugëtimit të tyre të jetë Shtëpia e Lashtë. Dijetarët kanë pasur disa mendime në lidhje me atë kur i Madhërishmi thotë: **"pastaj vendi i tyre (për t'i bërë kurban) është për në Shtëpinë e Lashtë"** [El-Haxh: 33] Disa prej tyre kanë thënë se vendi i therjes së tyre është në Mina, jo në Mekë, por ajeti thotë që **"në Shtëpinë e Lashtë"** [El-Haxh: 33] dhe kjo sipas mendimit tonë tregon se therja duhet të bëhet në Mekë. Por ata menduan se kjo do të shkaktonte ndotje në Shtëpinë e Shenjtë, për shkak të papastërtive si gjaku e të tjera, që mbeten më pas nga ky proces, dhe e panë të arsyeshme që kjo të bëhej larg Shtëpisë së Shenjtë, në mënyrë që ajo të mbetet e pastër. Për këtë na është transmetuar edhe hadithi i ndritur: "Mina-ja e gjitha është vend për therjen e kurbanëve".²⁹² Dhe kjo nuk e ndalon urdhrin bazë, që therja të bëhet aty afër Shtëpisë së Shenjtë, siç thotë ajeti i ndritur: **"... një ofrim (për Allahun) dorëzuar në Qabe."** [El-Maide: 95]

Pjesa e gjashtë:

Lidhja mes ritit të kurbanit dhe ndërtimit të umetit

وَلِكُلِّ أُمَّةٍ جَعَلْنَا مَنْسَكًا لِّيَذْكُرُوا اسْمَ اللَّهِ عَلَىٰ مَا رَزَقَهُمْ مِّنْ بَهِيمَةِ الْأَنْعَامِ ۚ فَإِلَيْكُمُ إِلَهُ وَاحِدٌ فَلَهُ أَسْلِمُوا ۚ وَبَشِّرِ الْمُخْبِتِينَ ﴿٣٤﴾ الَّذِينَ إِذَا ذُكِرَ اللَّهُ وَجِلَتْ قُلُوبُهُمُ وَالصَّابِرِينَ عَلَىٰ مَا أَصَابَهُمُ الْمَقْصِي الصَّلَاةِ وَمِمَّا رَزَقْنَاهُمْ

²⁹¹ Er-Ragib El-Asfahani, *Mufradāt El-fādh El-Kur'ān*, referencë e mëparshme, fq. 819.

²⁹² Transmetohet nga Xhabiri r.a. se i Dërguari i Allahut, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të, ka thënë: "E kam bërë kurbanin këtu dhe Mina-ja është e gjitha vend për të bërë kurban, prandaj bëni kurban në shtëpitë tuaja! Unë qëndrova këtu dhe Arafati është i gjithi mekif – vend qëndrim. Unë qëndrova këtu dhe Xhem'un – Muzdelife-ja është e gjitha vend qëndrimi (në haxh)". Shiko: Muslimi, *Sahih Muslim*, referencë e mëparshme, kapitulli i Haxhit, nëntema për çfarë është transmetuar se Arafati është i gjithi vendqëndrimi, hadithi nr. 1218, fq. 485.

يُنْفِقُونَ ﴿٣٥﴾ وَالْبُدْنَ جَعَلْنَاهَا لَكُمْ مِّنْ شَعَائِرِ اللَّهِ لَكُمْ فِيهَا حَافِظٌ ۖ فَادْكُرُوا اسْمَ اللَّهِ عَلَيْهَا صَوَافَّ ۚ فَإِذَا وَجَبَتْ جُنُوبُهَا فَكُلُوا مِنْهَا وَأَطِيعُوا الْقَانِعَ وَالْمُعْتَرَّ ۚ كَذَلِكَ سَخَّرْنَاهَا لَكُمْ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ ﴿٣٦﴾ لَّن يَنَالَهُ اللَّهُ لُحُومُهَا وَلَا دِمَاؤها وَلَكِنَّ يَنَالُهُ التَّقْوَىٰ مِنْكُمْ ۚ كَذَلِكَ سَخَّرَهَا لَكُمْ لِتُكَبِّرُوا اللَّهَ عَلَىٰ مَا هَدَاكُمْ ۚ وَبَشِّرِ الْمُحْسِنِينَ ﴿٣٧﴾

“Dhe për çdo umet Ne kemi caktuar një ritual kurban, që të përmendin emrin e Allahut mbi ato bagëti që Ai u ka dhënë atyre. E Zoti juaj është një Zot i vetëm, prandaj, Atij dorëzojuni... dhe (o Muhammed) përgëzoji të përlurrit (ndaj urdhrave të Zotit), (34) të cilët, kur përmendet Allahu, zemrat e tyre frikësohen... (përgëzoji) edhe durimtarët ndaj asaj çfarë i godet, edhe ata që e falin namazin, dhe që japin nga ajo çfarë Ne u kemi dhënë. (35) Edhe devetë dhe lopët Ne i kemi bërë për ju nga simbolet e Allahut, në të cilat për ju ka mirësi. Prandaj, përmendeni emrin e Allahut mbi to kur të jenë në këmbë të rreshtuara (për t'i bërë kurban)! Dhe kur ato të bien në tokë (të therura), hani prej (mishit të) tyre dhe ushqejeni nevojtarin dhe lypësin! Kështu, Ne ua kemi nënshtruar ato juve, që të falënderoni. (36) Nuk arrin tek Allahu mishi i tyre as gjaku i tyre, por arrin tek Ai devotshmëria nga ana juaj. Kështu, Ai ua ka nënshtruar ato juve, që ta madhëroni Allahun për çfarë ju ka udhëzuar dhe (o Muhammed) përgëzoji mirëbërësit! (37)” [El-Haxh: 34-37]

“Dhe për çdo umet Ne kemi caktuar një ritual kurban, që të përmendin emrin e Allahut mbi ato bagëti që Ai u ka dhënë atyre. E Zoti juaj është një Zot i vetëm, prandaj, Atij dorëzojuni... dhe (o Muhammed) përgëzoji të përlurrit (ndaj urdhrave të Zotit)!” [El-Haxh: 34]

Allahu i madhërishëm i ka bërë njerëzit popuj dhe fise, që të njihen dhe të afrohen me njëri-tjetrin, pastaj më mbrapa i bëri ata umetekombe. Koncepti i kombit ndryshon nga koncepti i popullit, klanit dhe sektit, pasi është koncepti më i lartë dhe është koncepti që përfshin atë që kombi ka: një mesazh të caktuar dhe synime e objektiva që burojnë nga kuadri i krijimit dhe i formimit të tij. Zoti i Lartësuar, për secilin umet nga umetet e ndryshme, ka bërë një ligj, metodë, ritual, drejtim dhe mënyrë jetese dhe ata ecin sipas ligjit që u është caktuar: **“Për çdo umet Ne kemi caktuar një rit (të veçantë) që ata kryejnë.”** [El-Haxh:

67] Nëpërmjet metodës, drejtimit, kibles, ritualit dhe adhurimit, dallohen kombet mes tyre dhe secili komb e ndien se ka nevojë për kombet e tjera, me të cilat ndërvepron dhe bashkëpunon sipas formave dhe mënyrave që i ka përcaktuar Allahu i madhëruar. Edhe ky umet musliman ka metodën e tij, legjislacionin e tij, kiblen e tij, drejtimin e tij, ritualet e tij, adhurimet e tij dhe simbolet e tij. Kjo çështje duhet të merret si e mirëqenë midis kombeve, e të gjithë duhet të pajtohen për këtë dhe ta bëjnë atë një burim ndërveprimi, bashkëpunimi dhe konkurrence në të mira, jo burim konflikti, grindjeje, luftimi dhe dëshire për epërsi.

Kombit tonë Zoti i madhërishëm i ka dhënë simbolet, metodat dhe ritualet më të përsosura, prandaj është një komb i nxjerrë për të mirë të njerëzve, që të jetë një shembull për t'u ndjekur dhe një model dhe shembull sipas të cilit të ecin umetet e tjera... dhe nga ana tjetër, të jetë një komb pol, që i tërheq kombet e mira të ngjashme me të në parimet, legjislacionin, metodën dhe ritualet e tyre, në mënyrë që këto kombe të mund të njihen me të, dhe nga këtu ato të fillojnë të njihen edhe me kombet e tjera, kurse e gjitha kjo të sjellë harmoni dhe bashkëpunim në drejtësi dhe devotshmëri mes kombeve, jo në mëkat dhe agresion.

“Dhe (o Muhammed) përgëzoji të përulurit (ndaj urdhrave të Zotit)!” [El-Haxh: 34]... përgëzoji besimtarët që janë të bindur e me zemrën të qetë në besimin e tyre, dhe që janë të thjeshtë, modestë.²⁹³

“Të cilët, kur përmendet Allahu, zemrat e tyre frikësohen... (përgëzoji) edhe durimtarët ndaj asaj çfarë i godet, edhe ata që e falin namazin dhe që japin nga ajo çfarë Ne u kemi dhënë.” [El-Haxh: 35] Nga cilësitë e individëve të këtij umeti është se ata **“kur përmendet Allahu, zemrat e tyre frikësohen”** [El-Haxh: 35] dhe trazohen.

Nuk ka asnjë kontradiktë mes këtij ajeti dhe atij që thotë: **“Pa dyshim, me përmendjen e Allahut zemrat qetësohen”** [Er-Rra'd: 28], sepse përmendja e Allahut, kur vjen pas një kundravajtjeje nga ana e njeriut, patjetër që ai frikësohet dhe trazohet nga madhështia e Allahut të plotfuqishëm. Kurse kur vjen pas një fatkeqësie apo vështirësie, atëherë zemra qetësohet dhe ndihet e sigurt dhe ndien një lehtësim për shkak të besimit që ruan në zemër, tek i cili gjen prehje në rast vështirësie dhe ku mbështet në rast sprove dhe ngushtimi. Nëse njeriu eks-

²⁹³ Ibn Mendhur, *Lisān 'ul-Arab*, referencë e mëparshme, 2/21.

pozohet ndaj një fatkeqësie dhe largimi i saj bëhet e pamundur nga ana e tij, atëherë ai e di se ka një Zot tek i Cili mund të gjejë strehë, siç ishte rasti me Musain alejhi selam kur tha: **“Vërtet, me mua është Zoti im! Ai do të më udhëzojë (do të më japë zgjidhje)!”** [Esh-Shu'arā': 62]

“(përgëzoji) edhe durimtarët ndaj asaj çfarë i godet...”. [El-Haxh: 35] Me fjalën “i godet”, nënkupton ‘një gjë të keqe në këndvështrimin tënd’, të cilën ti e konsideron fatkeqësi, sepse ne e vlerësojmë fatkeqësinë sipas shikimit sipërfaqësor që i bëjmë veprës së dëmshme. Por, nëse e shikon fatkeqësinë të shoqëruar bashkë me shpërblimin e saj, ajo do të të dukej e papërfillshme dhe nuk do ta konsiderojë si të tillë.

“edhe ata që e falin namazin dhe që japin nga ajo çfarë Ne u kemi dhënë” [El-Haxh: 35]”, sepse namazi, që është shtylla e dytë e Islamit, është tregues i besnikërisë së përhershme të robit musliman, dhe është obligim që nuk bie prej tij në asnjë rast. Për shembull, dy dëshmitë: “Dëshmoj se nuk ka Zot tjetër përveç Allahut dhe dëshmoj se Muhammedi është rob dhe i Dërguar i Tij”, që janë shtylla e parë e Islamit, mjafton t'i thuash një herë në jetë. Edhe zekati, që është një nga pesë shtyllat e Islamit, nëse e arrin shumën për të cilën bëhet obligim dhënia e zekatit, ai është një obligim që kryhet vetëm një herë në tërë vitin. Edhe agjërimi është gjithashtu një muaj në vit; edhe haxhi, nëse ke mundësi, është obligim vetëm një herë në jetë... e nëse nuk je në gjendje ta kryesh, nuk e ke obligim haxhin.²⁹⁴ Kurse namazi është një detyrë e përditshme e besimtarit.

Devetë dhe lopët e mëdha dhe kurban i madh

“Edhe devetë dhe lopët Ne i kemi bërë për ju nga simbolet e Allahut, në të cilat për ju ka mirësi.” [El-Haxh: 36]

Pastaj i Madhërishmi përmend devetë, të cilat në një ajet tjetër Ai i tregon dhe i sjell si provë për ekzistencën e Tij dhe për krijimin e Tij të përsosur, kur thotë: **“A nuk i shikojnë devetë se si janë krijuar?!”** [El-Gāshije: 17] Për devetë dhe lopët në këtë ajet vjen termi “el-budn - البُذْنُ”, dhe në arabisht nënkupton një trup të madh, të ngritur mbi këmbë të larta dhe të forta. Kur'ani famëlartë tregon për rastin e shpagimit të Ismailit alejhi selam nga bërja kurban, dhe thotë: **“Dhe e shpaguam**

²⁹⁴ Esh-Sha'ravi, *Tefsir 'ush-Sha'rāvi*, referencë e mëparshme, 16/9821.

atë me një kurban të madh" [Es-Sāffāt: 107], dhe tregon se këto kafshë, sa i përket Shtëpisë së Shenjtë dhe haxhit, janë nga simbolet e Allahut.

Bagëtitë e caktuara për t'u dhuruar si kurban në Qabe, zbukurohen me gjerdanë dhe dërgohen te Qabeja e nderuar, për hir të Allahut, madhëruar dhe lartësuar qoftë Ai! Këto deve dhe lopë, me përmasat e tyre të mëdha dhe me nënshtimin e tyre ndaj njerëzve, shërbejnë gjithashtu për një ritual dhe janë një dëshmi e krijimit. Nënshtimi i tyre ndaj njeriut është një shenjë e fuqisë së Allahut të madhërishëm i Cili bën çfarë vendos Vetë, sepse ka kafshë që janë më të vogla se ato, të cilat Allahu i madhërishëm nuk i ka nënshtuar për njeriun, dhe ato pavarësisht trupit të tyre të vogël, janë grabitqare, të cilat mund ta sulmojnë njeriun... dhe njeriu nuk mund t'i nënshtrojë dot ato.

Ndërkohë Allahu i madhërishëm devetë dhe lopët, që kanë atë trup të madh, i ka bërë të zbutura dhe të nënshtuara për njeriun dhe njeriu mund t'i përdorë ato si të dojë. Njeriu i posedon ato dhe konsiderohen pasuri për të, dhe përfiton prej tyre duke i përdorur si mjet transporti mbi të cilat ai hipën, apo duke i therur kur ka nevojë për ushqim, përfshirë faktin se ato janë pjesë e ritualeve të haxhit dhe simbolikave të tij, siç u tha më lart, **"Edhe devetë dhe lopët Ne i kemi bërë për ju nga simbolet e Allahut..."** [El-Haxh: 36], të cilat shënohen dhe dërgohen si dhuratë për në Qabe. Ato janë një nga simbolikat e haxhit. Ato bagëti janë të nënshtuara për njeriun, për gjithë çfarë ka nevojë ai, si për nevojat e dynjasë, ashtu edhe për ahiretin e tij.

"Prandaj, përmendeni emrin e Allahut mbi to kur të jenë në këmbë të rreshtuara (për t'i bërë kurban)! Dhe kur ato të bien në tokë (të therura), hani prej (mishit të) tyre dhe ushqejeni nevojtarin dhe lypësin!" [El-Haxh: 36] Ushqejeni nevojtarin, i cili është i kënaqur me aq që zotëron dhe nuk kërkon... e ushqejeni edhe lypësin, i cili lyp dhe nuk kënaqet pa iu dhënë aq sa i mjafton. Nevojtarët nuk i tejkalojnë këto dy lloje: një lloj që ka nevojë por nuk e ul veten të kërkojë, dhe lloji tjetër që nuk ndalon së kërkuari derisa t'i plotësohet nevoja e tij.

Pastaj Allahu i madhërishëm përmend mirësinë e Tij ndaj njerëzve kur i bëri të nënshtuara këto bagëti ndaj tyre, gjë të cilën ata nuk do të kishin asnjë mundësi për ta bërë po të mos ishte Allahu që i nënshtroi ato për ta. Po të mos ishte caktimi i Zotit, ato kafshë nuk do të

zbuteshin për ne, as do t'i nënshtroheshin vullnetit tonë: **"Kështu, Ne ua kemi nënshtruar ato juve që të falënderoni."** [El-Haxh: 36]

Fetarësia, mes pamjes së jashtme dhe të vërtetës që ajo përmban

"Nuk arrin tek Allahu mishi i tyre as gjaku i tyre, por arrin tek Ai devotshmëria nga ana juaj. Kështu, Ai ua ka nënshtruar ato juve, që ta madhëroni Allahun për çfarë ju ka udhëzuar, dhe (o Muhammed) përgëzoji mirëbërësit!" [El-Haxh: 37]

Në këtë ajet fisnik kemi një sqarim të dallimeve të imëta që ekzistojnë mes efekteve të besimit dhe efekteve të politeizmit. Politeisti është një njeri me ndjesi të pazhvilluara, që kapet pas lëvozhgave dhe pamjeve të jashtme, pas iluzioneve që i krijon vetë se 'kjo është për Zotin' dhe 'kjo është për idhujt', duke u bërë ata vetë në të njëjtën kohë edhe 'të gjykuarit' edhe 'gjykatësit', dhe jo Zoti - bekuar dhe lartësuar qoftë Ai. Kurse besimi në një Zot të vetëm të pashoq e bën njeriun të lidhur me Zotin e lartë, e bën të devotshëm dhe të përlurur ndaj urdhrave të Tij dhe që nuk i shikon ato urdhra si qëllime, por si mjete afrimi me Të... Besimtari i sinqertë i Zotit e shikon fenë e Zotit si diçka në të cilën ai nuk duhet të sjellë gjëra të reja nga vetja dhe as të shpikë, as të shtojë dhe as të mangësojë, sepse çfarë bëhet për hir të Tij – madhëruar qoftë Ai – duhet të jetë e sinqertë vetëm për Atë të plotfuqishmin. Kurse çfarë bëhet për tjetërkënd, Allahu nuk ka nevojë për ato, por i përplasen në fytyrë të zotit të tyre, nuk i pranohen... dhe ai nuk merr asnjë nderim nga Allahu për ato vepra. Para Islamit, kur politeistët bënin kurban për idhujt e tyre, ata e lyenin idhullin me gjakun e kurbanit, dhe sikur kërkonin t'i thoshin atij që: "Ne kemi bërë kurban për ty dhe ja gjaku i kurbanit!". Ky veprim tregon për injorancën e tyre dhe për marrëzinë e të vepruarit të tyre, kur mendonin se nëse nuk i lyenin me gjak idhujt, ata nuk do ta dinin se kishin bërë kurban për hir të tyre. Këtu i Madhërishmi tërheq vëmendjen drejt kësaj çështjeje: **"Nuk arrin tek Allahu mishi i tyre as gjaku i tyre"** [El-Haxh: 37], që do të thotë se i Madhërishmi nuk merr asgjë prej këtyre, sepse Allahu – madhëruar dhe lartësuar qoftë Ai – nuk ka nevojë për këto. Allahu – madhëruar qoftë Ai - është i pasur, por kërkon vetëm devotshmërinë tuaj. Ai është në gjendje t'i japë të varfrit - të cilit të ka urdhëruar ty t'i japësh dhe ta

ndihmash - e ta bëjë atë të njëjtë me ty në pasuri, plotësisht, të panevojshëm ndaj askujt, por i Larti deshi të krijonte dallime mes njerëzve në çështjen e varfërisë dhe të pasurisë, që të krijohet një ekuilibër në shoqëri.

Shoqëria nuk është makineri mekanike që lëviz me një ritëm të vetëm, por është jetë e qenieve njerëzore, ku këto pabarazi mes njerëzve janë të pashmangshme. Pastaj ndërhyjnë Ligjet Qiellore, duke marrë nga i forti dhe duke i dhënë të dobët... e duke marrë nga i pasuri dhe duke i dhënë të varfrit. Dhe nëpërmjet kësaj ne çlirohemi nga ndjenjat e urrejtjes, zilisë, zemërimit dhe mbajtjes së hatrit. Kur i forti i jep të dobët nga fuqia e tij, i dobëti nuk e ka zili të fortin për forcën që i është dhënë, por i dëshiron atij që ajo forcë të jetë e përhershme me të, sepse mirësia e saj kthehet tek ai. Edhe kur i pasuri i jep të varfrit nga ajo mirësi që i ka dhuruar atij Zoti, ky veprim bën që zemra e tij të afrohet pranë atij të pasuri që jep, t'i largohet lakmia e zilia dhe të lutet për të që mirësia të mos i shterojë kurrë."²⁹⁵

Këto ajete duhet të lexohen së bashku me ajetet e Haxhit, dhe me çështjet e tij të detyrueshme dhe ritualet e tij për të cilat flitet në suren El-Bekare (ajetet 150-204) dhe suren Ālu Imrān (ajetet 95-98), e në sure të tjera, në mënyrë që të qartësohen kuptimet e tyre në mënyrë më të thelluar, dhe për të demonstruar lidhjen e tyre me fuqizimin e të Dërguarit të Zotit, umetit të tij dhe doktrinës së monoteizmit - besimit në një Zot të vetëm.

Pjesa e shtatë:

Leja për luftë... për luftën për vetëmbrojtje²⁹⁶

²⁹⁵ Esh-Sha'ravi, *Tefsīr 'ush-Sha'rāvi*, referencë e mëparshme, 16/9826.

²⁹⁶ Disa gabimisht mendojnë se Zoti i madhëruar nuk e lejoi të Dërguarin e Tij dhe besimtarët ta mbronin veten në Mekë dhe se i urdhëroi ata që të ndalonin duart dhe të falnin namazin, për shkak të dobësisë së tyre, dhe se Ai i lejoi ata ta bënin këtë vetëm pasi u forcuan. Ky është një perceptim i pasaktë, sepse urdhri që të ndaleshin duart ishte për t'u dhënë politeistëve një mundësi të mjaftueshme për të shqyrtuar atë që u solli i Dërguari i Zotit, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të! Durimi që ai tregoi ishte më dëshirën e mirë që ata të besonin. Dhe në të njëjtën kohë, kjo ishte edhe për të mbrojtur atë pakicë besimtarësh nga humbja e kohës në konflikte me kundërshtarët e tyre. Zoti e di më së miri!

" إِنَّ اللَّهَ يَدْفَعُ عَنِ الَّذِينَ آمَنُوا ۖ إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ كُلَّ خَوَّانٍ كَفُورٍ ﴿٣٨﴾ أذِنَ لِلَّذِينَ يُقَاتِلُونَ بِأَنفُسِهِمْ ظُلُمًا ۖ وَإِنَّ اللَّهَ عَلَىٰ نَصْرِهِمْ لَقَدِيرٌ ﴿٣٩﴾ الَّذِينَ أُخْرِجُوا مِن دِيَارِهِم بِغَيْرِ حَقٍّ إِلَّا أَن يَقُولُوا رَبُّنَا اللَّهُ ۖ وَلَوْلَا دَفْعُ اللَّهِ النَّاسَ بَعْضَهُم بِبَعْضٍ لَّهَيَّجَتْ صَوَامِعُ وَبَيْعٌ وَصَلَوَاتٌ وَمَسَاجِدُ يُذَكِّرُ فِيهَا اسْمُ اللَّهِ كَثِيرًا ۖ وَلَيَنْصُرَنَّ اللَّهُ مَن يَبْصُرُهُ ۖ إِنَّ اللَّهَ لَقَوِيٌّ عَزِيزٌ ﴿٤٠﴾ الَّذِينَ إِن مَكَّنَّاهُمْ فِي الْأَرْضِ أَقَامُوا الصَّلَاةَ وَآتَوُا الزَّكَاةَ وَأَمَرُوا بِالْمَعْرُوفِ وَنَهَوْا عَنِ الْمُنْكَرِ ۗ وَلِلَّهِ عَاقِبَةُ الْأُمُورِ ﴿٤١﴾ "

“Vërtet, Allahu u del në mbrojtje atyre të cilët besojnë. Vërtet, Allahu nuk e do asnjërin tradhtar mohues. (38) U është dhënë leja (për të luftuar) atyre që janë duke u luftuar, sepse u është bërë padrejtësi. Dhe vërtet, Allahu është i fuqishëm t’i ndihmojë ata, (39) të cilët u nxorën nga shtëpitë e tyre pa asnjë të drejtë, vetëm pse thonë: “Zoti ynë është Allahu”. Dhe sikur të mos ishte që Allahu i kontrollonte njerëzit disa me disa të tjerë, do të ishin rrënuar manastire, kisha, sinagoga dhe xhami, në të cilat përmendet shumë emri i Allahut. Dhe Allahu me siguri do t’i ndihmojë ata që e ndihmojnë Atë! Vërtet, Allahu është i fortë, i pathyeshëm. (40) (Allahu i ndihmon) Ata të cilët, nëse Ne u japim pushtet në tokë, e falin namazin dhe e japin zekatin, dhe urdhërojnë për të mirë e ndalojnë nga e keqja. Dhe Allahut i takon përfundimi i (të gjitha) çështjeve (41).” [El-Haxh: 38-41]

Me këto ajete, Zoti - bekuar dhe lartësuar qoftë Ai – njofton se rruga drejt fuqizimit të besimtarëve do ta arrijë cakun e saj të synuar, gjë të cilën jobesimtarët asokohe e konsideronin të pamundur. Ata mendonin se Zoti nuk do ta ndihmonte të Dërguarin e Tij, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të, dhe nuk do t’i jepte atij pushtet në tokë. Kështu që i Madhërishmi u sqaroi atyre se kjo do të ndodhë patjetër, sepse Ai - i Larti – do të qëndrojë në krah të besimtarëve duke i mbrojtur ata dhe se është Ai që i rregullon punët e tyre dhe i menaxhon çështjet e tyre, pasi këta besimtarë ia dorëzuan veten dhe çështjen e tyre Atij, të Madhërishmit. Kështu që besimtarët u bënë si engjëjt në këtë çështje, nëpërmjet të cilëve Zoti i madhërishëm zbaton ligjet e Tij... nëpërmjet tyre ndihmon të dalë fitimtar Mesazhi i Tij, dhe i përfshin ata besimtarë në ushtrinë e Tij: **“Dhe askush nuk i di ushtarët e Zotit tënd (se sa janë), përveç Atij!”** [El-Muddeththir: 31], nëpërmjet të cilëve Ai u del në mbrojtje besimtarëve, deri në fitore. Kur i

Madhërishmi i urdhëroi besimtarët që ishin në Mekë t'i ndalonin duart e të mos luftonin: **"Ndalojini duart tuaja (nga lufta), dhe faleni namazin e jepen zekatin!"** [En-Nisā': 77], nëpërmjet këtij urdhri Ai nuk donte që t'i dorëzonte ata tek armiqtë e Tij - edhe të tyre - idhujtarë, por donte t'i mbronte ata, që të mbartnin Thirrjen e Tij dhe të përhapnin Mesazhin e Tij.

"Vërtet, Allahu u del në mbrojtje atyre të cilët besojnë." [El-Haxh: 38] Ibn Ashūri, kur komenton këtë ajet, thotë: "Kjo është një deklaratë në përgjigje të një pyetjeje që silltet në zemrat e besimtarëve, pyetje e cila lind nga fjalët e më të Lartit: **"Vërtet, ata që nuk besojnë dhe pengojnë njerëzit nga rruga e Allahut dhe nga Xhamia e Shenjtë, të cilën Ne e kemi bërë të njëjtë për të gjithë njerëzit, si për vendasin ashtu edhe për atë që vjen nga tjetër vend, dhe (gjithashtu) kushdo që synon në të devijim padrejtësisht, Ne do t'i bëjmë të shijojnë një dënim të dhembshëm."** [El-Haxh: 25]

Ai i kërcënoi këtu politeistët që pengojnë nga rruga e Zotit dhe nga Xhamia e Shenjtë me dënimin e dhembshëm... dhe i përgëzoi besimtarët e përlurur dhe mirëbërësit, siç e tregon Ai, me të kundërtën e kërcënimeve që u bënë politeistëve, e ai është shpërblimi i mirë i botës tjetër. U fol gjatë për këtë dhe nuk ka dyshim se shpirtrat e besimtarëve kërkonin ta dinin se cili do të ishte përfundimi i çështjes së tyre në këtë botë dhe se a do t'i ndihmonte Ai ata kundër armiqve të tyre, apo do ta ruante të gjithë mirësinë për ta në ahiret? Situata e kërkonte që Zoti t'i qetësonte shpirtrat e tyre, se ashtu siç Ai ka përgatitur për ta mirësinë e ahiretit, Ai gjithashtu do t'i mbrojë ata në këtë botë, madje do t'i ndihmojë fort. Fjala u drejtohet besimtarëve dhe fillimi i të folurit me një fjalë përforcuese 'vërtet' është ose thjesht për të konfirmuar se kjo që thuhet do të ndodhë, ose ta bëjë të mos dyshojë atë që dyshon në këtë pikë, për shkak të pritjes së tyre me padurim për fitore dhe ndjesi-së nga ana e tyre se ajo është duke vonuar. Ndërsa mënyra e shprehjes për besimtarët me anë të përemrit lidhor "të cilët", vjen për të treguar se mbrojtja e Zotit ndaj tyre është për shkak të besimit që kanë".²⁹⁷

"Vërtet, Allahu nuk e do asnjërin tradhtar mohues." [El-Haxh: 38] Në këtë ajet termat për 'tradhtar' dhe 'mohues' kanë ardhur në formë të ekzagjeruar (që në shqip nuk e kemi). Për 'tradhtar' thuhet: "havyān

²⁹⁷ Ibn Ashur, *Tefsir 'ut-Tahrir ve't-Tenvir*, referencë e mëparshme, 17/271.

- " حَوَائٍ " (një formë e ekzagjeruar e fjalës " حَائِن - hāin - tradhtar"), që tregon për dikë që tradhton në mënyrë të përsëritur, e 'tradhti' do të thotë shkelje e besimit, e amanetit.²⁹⁸ Gjithashtu termi ' كفور - kefur - mohues', këtu në këtë ajet është sjellë në formën e ekzagjeruar, që do të thotë 'shumë mohues'. Dhe 'kufri – mohimi' në arabisht nënkupton: "mbulimi dhe fshehja e asaj çfarë është e drejtë të tregohet, të shfaqet". Dhe mohimi për të cilin bëhet fjalë në ajet është "mbulimi dhe fshehja e mirësisë së Mirëbërësit, duke mos qenë mirënjohës për këtë mirësi".

Dhe mohimi më i madh është refuzimi i besimit në një Zot, mohimi i pejgamberisë, ose i sheriatit...²⁹⁹.

Termi 'tradhti' nënkupton një amanet që është tradhtuar. Dhe vërtet ai që është tradhtuar është 'amaneti i parë', amaneti i ngarkimit me përgjegjësi nga Allahu i plotfuqishëm, për të cilin Ai thotë: **"Ne ia ofruam amanetin qiejve edhe tokës, edhe maleve, dhe ato e refuzuan ta merrnin përsipër atë e patën frikë prej tij...kurse njeriu pranoi ta mbartte atë..."** [El-Ahzāb: 72], por e tradhtoi këtë amanet, pasi e pranoi ta merrte përsipër atë. Siç ekziston edhe një 'amanet' tjetër, para këtij që përmendëm më sipër, dhe që është 'amaneti i besëlidhjes', të cilin Allahu e mori nga robërit e Tij ndërsa ata ishin akoma në 'fazën e atomit', në kurrizin e babait të tyre Ademit: **"Dhe kur Zoti yt mori nga bijtë e Ademit - nga kurrizet e tyre - pasardhësit e tyre, dhe i bëri të dëshmojnë për veten e tyre (duke u thënë): "A nuk jam Unë Zoti juaj?" Ata thanë: "Po. Dëshmojmë!" (Kjo) Që të mos thoni Ditën e Kiametit: "Vërtet, ne nuk dinim gjë për këtë." (172) Ose (që të mos thoni): "Vërtet, Allahut i shoqëruan (të tjerë në adhurim) baballarët tanë përpara nesh dhe ne ishim pasardhës pas tyre. A do të na shkatërrosh për veprat e atyre që ndoqën mashtrimin?"** [El-A'rāf: 172-173]³⁰⁰

"U është dhënë leja (për të luftuar) atyre që janë duke u luftuar, sepse u është bërë padrejtësi. Dhe vërtet, Allahu është i fuqishëm t'i ndihmojë ata!" [El-Haxh: 39]

"U është dhënë leja (për të luftuar)", pra Allahu u dha leje atyre.

²⁹⁸ Zejn'ud-din Muhammed Adurreuf El-Menavi, (vd. 1-31. h), *Et-Tevfik ala Muhimmāt 'it-Tā'rīf*, Studimi i Muhammed Ridvan Ed-Daje, Damask, Dār 'ul-Fikr, botimi i parë, 1410 e Hixhretit, fq. 329.

²⁹⁹ Referenca e mëparshme, fq. 606.

³⁰⁰ Esh-Sha'ravi, *Tefsīr 'ush-Sha'rāvi*, referencë e mëparshme, 16/9832.

“Atyre që janë duke u luftuar”, të cilët luftohen nga jobesimtarët idhujtarë. **“sepse u është bërë padrejtësi”,** sepse po shtypen. Bëhet fjalë për shokët e të Dërguarit të Allahut, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të. Idhujtarët mekas i mundonin ata me mënyrat më të ashpra dhe besimtarët vinin tek i Dërguari i Allahut herë të rrahur e herë të gjakosur, e ankoheshin tek ai. I Dërguari i Allahut u thoshte: **“Duron, sepse nuk jam urdhëruar të luftoj!”** Kjo ishte gjendja e tyre, derisa Pejgamberi, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të, emigroi dhe u zbrit ky ajet. Dhe ky është ajeti i parë që ka zbritur për luftën, pasi më parë ishin ndaluar prej saj në shtatëdhjetë e disa ajete.³⁰¹ **“Dhe vërtet, Allahu është i fuqishëm t’i ndihmojë ata!”** [El-Haxh: 39] Ky është një premtim nga ana e Atij të Madhërishmit për t’i ndihmuar besimtarët për fitore. Kjo është një deklaratë që tregon se qëllimi me këtë nuk është thjesht çlirimi i tyre nga duart e idhujtarëve, por mundja e atyre idhujtarëve dhe dalja fitimtarë mbi ta. Shprehja e të Madhërishmit me fjalën ‘vërtet’ tregon për një konfirmim më të përfortuar që tregon se ajo që premtohet do të realizohet, dhe për t’i forcuar e për t’i bërë të ndihen edhe më të sigurta dhe të stabilizuara zemrat e besimtarëve.³⁰²

I Madhërishmi ishte në gjendje t’i ndihmonte besimtarët kur gjen-deshin në Mekë... dhe vërtet Ai i ndihmoi ata kur i pengoi armiqtë e tyre t’i shfarosnin kur ishin të paktë në numër. Nëse armiqtë e tyre do të kishin dashur t’i shfarosnin atë grusht besimtarësh, ndoshta do të mund ta kishin bërë, por Ngadhënjimtari i ditur, i Forti i pathyeshëm dhe i plotfuqishëm, i ruajti dhe i mbrojti ata, në mënyrë që të komuni-konte nëpërmjet tyre urdhrin e Tij e të realizonte me anë të tyre cak-timin e Tij... dhe ky është caktimi i të Fuqishmit, të Gjithëdijshtit. Për këtë arsye, i Madhërishmi u kujton besimtarëve mirësinë e Tij ndaj tyre kur u thotë: **“Dhe kujtoni kur ju ishit të paktë (në numër), të shtypur në tokë, dhe kishit frikë se mos ju rrëmbejnë njerëzit... e Ai ju strehoi, ju përkrahu me ndihmën e Tij dhe ju furnizoi nga të mirat e Tij, që të jeni mirënjohës.”** [El-Enfāl: 26]

“... të cilët u nxorën nga shtëpitë e tyre pa asnjë të drejtë, vetëm pse thonë: “Zoti ynë është Allahu”. Dhe sikur të mos ishte që Allahu

³⁰¹ Ez-Zamahsherij, *Tefsir ‘ul-Keshshāf an Hakāik ‘it-Tenzil ve Ujūn ‘il-Ekāvīl fi Vuxhūh ‘it-Te’vīl*, referencë e mëparshme, fq. 697.

³⁰² Ebul Abbas Ahmed ibn Muhammed El-Hasenij Ibn Axhibe (vd.1224. h), *El-Bahr ‘ul-Medīd fi Tefsīr ‘il-Kur’ān ‘il-Mexhīd*, studim i Ahmed Abdullah El-Kureshij Raslan, Kajro: Autoriteti Egjiptian i Përgjithshëm i Librit, 1999-2000, 3/537.

i kontrollonte njerëzit disa me disa të tjerë, do të ishin rrënuar manastire, kisha, sinagoga dhe xhami, në të cilat përmendet shumë emri i Allahut. Dhe Allahu me siguri do t'i ndihmojë ata që e ndihmojnë Atë! Vërtet, Allahu është i fortë, i pathyeshëm.” [El-Haxh: 40]

Pastaj Zoti - bekuar dhe lartësuar qoftë Ai - sqaron një prej rregullave të rëndësishme të Tij në lidhje me krijimin e Tij, që është “rregulla e mbajtjes nën kontroll”, që do të thotë: “Se Allahu i mban nën kontroll njerëzit, disa me anë të disa të tjerëve”. Prandaj, në këtë Mesazh nuk ka vend për fjalët: **“Shko ti dhe Zoti yt dhe luftoni! Ne, ja këtu, do të qëndrojmë ulur!”** [El-Māide: 2] (fjalë të cilat ia kishin thënë Musait a.s populli i tij), por “Shko ti dhe Zoti yt e luftoni, edhe ne gjithashtu do të luftojmë nën drejtimin tënd!”

Kjo “mbajtje nën kontroll” është e nevojshme patjetër, në mënyrë që Zoti t'i vërë në provë njerëzit dhe të dalin në pah se cilët janë besimtarët e vërtetë, që të marrë dëshmorë prej tyre... dhe nga ana tjetër, t'i bëjë njerëzit mendjemëdhenj, të devijuar dhe shkaktues të devijimit të të tjerëve, të shijojnë të keqen e punës së tyre, t'i shohin veprimet e ‘së padukshmes’ në realitet, dhe të kuptojnë strategjitë e të Plotfuqishmit të gjithëdijshëm – madhëruar qoftë Ai - në krijimin dhe në robërit e Tij. Praktika e “mbajtjes nën kontroll” nëpërmjet përplasjeve dhe qëndrimi i umetit për të kryer rolin e vet në të, është një çështje që kërkohet të ndodhë patjetër dhe është një ligj i përhershëm dhe i pandryshueshëm. Besimi i besimtarëve, bindja dhe adhurimi i tyre ndaj Zotit, nuk nënkupton që Zoti i madhëruar duhet të luftojë në vend të tyre. I Larti thotë: **“Dhe sikur të dojë Allahu, Ai do të mund të hakmerrej ndaj tyre (Vetë), por (Ai urdhëroi luftën e armatosur) për t’ju sprovuar me njëri-tjetrin.”** [Muhammed: 4] **“Luftojini ata, që Allahu t’i ndëshkojë ata me duart tua, t’i poshtërojë ata, t’ju bëjë ju të fitoni kundër tyre, dhe t’i shërojë (gëzojë) gjokset e një populli besimtar! (14)... dhe ta largojë zemërimin e zemrave të tyre...”** [Et-Tevbe: 14-15]

“Mbajtja nën kontroll” nëpërmjet përplasjeve të grupacioneve të ndryshme me njëri-tjetrin është ligji i Zotit në krijimin dhe në universin e Tij. Historia nuk do të arrijë në fundin e saj duke arritur në një “shoqëri të automatizuar teknologjike”, ose në atë që mund të quhet “njeriu racional industrial”, por fundi i historisë do të jetë atëherë kur, sipas “Ligjit të Kontrollimit”, toka të mbetet trashëgimi e njerëzve të

mirë të Zotit. Dhe në fakt, kjo ndodhi nuk do të jetë fundi i historisë, por fillimi i saj... do të jetë fillimi i kthimit të njeriut, nga ngushtësia e sekularizimit në 'gjerësinë e së vërtetës supreme të besimit' dhe në të kuptuarit autentik njohës të jetës dhe të ekzistencës.³⁰³

Sjellja e njerëzve që u është dhënë fuqizim e pushtet në Tokë

“(Allahu i ndihmon) Ata të cilët, nëse Ne u japim pushtet në tokë, e falin namazin dhe e japin zekatin dhe urdhërojnë për të mirë e ndalojnë nga e keqja. Dhe Allahut i takon përfundimi i (të gjitha) çështjeve.” [El-Haxh: 41]

Këtu bëhet fjalë për një ligj tjetër që vjen pas “ligjit të kontrollimit të njerëzve nëpërmjet përplasjes së grupacioneve të ndryshme”, dhe që është “ligji i fuqizimit të besimtarëve dhe robërve të drejtë të Zotit”, të cilët e trashëgojnë tokën pas banorëve të saj të mëparshëm. “Ligji i kontrollimit” u jep besimtarëve mundësi të rëndësishme për formim, stërvitje, përgatitje, për fitimin e eksperiencës dhe të përvojave dhe për zbulimin e ligjeve të Zotit në gjithësi, në jetë dhe në shoqëri... që ata të dinë të bëjnë lidhjen e të gjitha atyre ligjeve me fenë e Zotit dhe me natyrën sipas së cilës Allahu i ka krijuar njerëzit. Dhe pas këtij procesi vjen “ligji i fuqizimit”, që besimtarët të gëzohen me ndihmën e Zotit ndaj tyre dhe fuqizimin që u jep atyre Ai i Cili ndihmon kë dëshiron dhe i jep fuqi dhe pushtet kujt të dëshirojë. “Ligji i fuqizimit” vjen pasi besimtarët janë përgatitur fort për të, në mënyrë që ata të përfitojnë më mirë prej tij dhe ta përdorin si duhet atë fuqizim. Fakti që Allahu e ka renditur “ligjin e fuqizimit” pas “ligjit të kontrollimit nëpërmjet përplasjeve”, i bën besimtarët të jenë më të devotshmit e njerëzve, më të diturit, më të aftët për të menaxhuar dhe nënshtruar ligjet dhe për t'i harmonizuar ato me ligjet e instinktit, shoqërisë, gjithësisë dhe jetës... dhe për t'i nënshtruar ato në arritjen e fitores, në arritjen e objektivave dhe qëllimeve që ata kanë.

Pjesa e tetë:

³⁰³ Taha Xhabir El-Alvani, *Mefāhīm Mihverije fi 'l-Menhexhi ve 'l-Menhexhijeh*, Kajro, Dār 'us-Selām, botimi i parë, 2009, fq. 39.

Përmendja e njerëzve që 'përgënjeshtroan dhe bënë padrejtësi' dhe sqarimi se si ishte përfundimi i tyre, me qëllim lehtësimin e mërziisë së Pejgamberit, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të!

"وَإِنْ يُكَذِّبُوكَ فَقَدْ كَذَّبَتْ قَبْلَهُمْ قَوْمُ نُوحٍ وَعَادٌ وَثَمُودٌ ﴿٤٢﴾ وَقَوْمُ إِبْرَاهِيمَ وَقَوْمُ لُوطٍ ﴿٤٣﴾ وَأَصْحَابُ مَدْيَنَ ۚ وَكَذَّبَ مُوسَىٰ فَأَمَلَيْتُ لِلْكَافِرِينَ ثُمَّ أَخَذْتُهُمْ ۚ فَكَيْفَ كَانَ نَكِيرِ ﴿٤٤﴾ فَكَأَيِّن مِّن قَرْيَةٍ أَهْلَكْنَاهَا وَهِيَ ظَالِمَةٌ فَبَقِيَ خَاوِئَةٌ عَلَىٰ عُرُوشِهَا وَيَبْنِي مَعْطَلَةٌ وَقَصْرٌ مَّشِيدٌ ﴿٤٥﴾ أَفَلَمْ يَسِيرُوا فِي الْأَرْضِ فَتَكُون لَهُمْ قُلُوبٌ يَعْقِلُونَ بِهَا أَوْ إِذًا يَسْمَعُونَ بِهَا ۚ فَإِنَّهَا لَا تَعْمَى الْأَبْصَارُ وَلَكِن تَعْمَى الْقُلُوبُ الَّتِي فِي الصُّدُورِ ﴿٤٦﴾ وَكَأَيِّن مِّن قَرْيَةٍ أَمَلَيْتُ لَهَا وَهِيَ ظَالِمَةٌ ثُمَّ أَخَذْتُهَا وَإِلَيَّ الْمَصِيرُ ﴿٤٨﴾ قُلْ يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّمَا أَنَا نَذِيرٌ مُّبِينٌ ﴿٤٩﴾ فَالَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَهُمْ مَغْفِرَةٌ وَرِزْقٌ كَرِيمٌ ﴿٥٠﴾"

"Dhe nëse ata të përgënjeshtrojnë ty (o Muhammed), po kështu përgënjeshtroan para tyre populli i Nuhit, i Adit dhe Themudit, (42) edhe populli i Ibrahimit, dhe populli i Lutit... (43) edhe banorët e Medjenit. U përgënjeshtroa edhe Musai... dhe Unë u dhashë kohë mohuesve, pastaj i mora ata. E si ishte refuzimi Im (ndaj tyre)? (44) Dhe sa nga qytetet i shkatërruam, ngaqë ishin zullumqarë? E tani ato janë të kthyera përmbys... E sa puse mbetën të braktisura... e sa pallate të ngritura...! (45) A nuk kanë udhëtuar ata nëpër tokë, dhe të kenë zemra që të arsyetojnë me to, edhe veshë që të dëgjojnë me ta? Por, në të vërtetë, nuk verbohen sytë, por verbohen zemrat që janë në gjokse! (46) Të kërkojnë me nxitim t'u vijë dënimi, e Allahu nuk do ta shkelë premtimin e Tij! Dhe vërtet, një ditë te Zoti yt është sa një mijë vjet nga ato që i numëroni ju. (47) Dhe sa janë nga qytetet që u dhashë afat, ndër kohë që ishin zullumqarë, pastaj i mora... dhe tek Unë është përfundimi. (48) Thuaj (o Muhammed): "O ju njerëz, unë për ju jam vetëm një paralajmërues i qartë. (49) E, ata që besojnë dhe bëjnë vepra të mira, për ta ka falje dhe furnizim bujar (50)." [El-Haxh: 42-50]

Këto ajete janë nga ato të cilat u zbritën për ta lehtësuar të Dërguarin e Allahut - paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të - nga mërzia, për shkak se idhujtarët po e mundonin atë. Kur'ani i lavdishëm përdori metoda të ndryshme në shërbim të këtij synimi, pasi ekzistojnë sure që zbritën për këtë qëllim, siç janë suret "Ed-Duhā" dhe "Esh-

Sherh", përveç ajeteve të shumta nëpër Kur'anin e ndritur, si ato që u thanë më parë në këtë sure, ku thuhet: **"Kush mendon se Allahu nuk do ta ndihmojë atë (Pejgamberin Muhammed) në këtë botë edhe në ahiret, le të zgjasë një litar në qiell, pastaj ta presë, dhe le të shohë a do t'ia largojë kjo përpyekje e tij atë çfarë e tërbon?"** [El-Haxh: 15], ose ajetin që thotë: **"Ndoshta ti (o Muhammed) do ta vrasësh veten për shkak të largimit të tyre, nga pikëllimi për ta ngaqë nuk e besojnë këtë Mesazh"** [El-Kehf: 6], e shumë ajete të tjera. Ndoshta nga më të rëndësishmit e tyre janë ato ku përmenden pejgamberët dhe të dërguarit para tij dhe sqarimi që vjen në to se fitorja ishte e të dërguarve, si në këto ajete:

"Dhe nëse ata të përgënjeshtrojnë ty (o Muhammed), po kështu përgënjeshtroan para tyre populli i Nuhit, i Adit dhe Themudit, (42) edhe populli i Ibrahimit, dhe populli i Lutit... (43) edhe banorët e Medjenit. U përgënjeshtroa edhe Musai... dhe Unë u dhashë kohë mohuesve, pastaj i mora ata. E si ishte refuzimi Im (ndaj tyre)?" [El-Haxh: 42-44] Allahu i madhërishëm i drejtohet të Dërguarit të Tij, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të, pasi u përball me të këqija të ndryshme prej popullit të tij, dhe i thotë që përgënjeshtrimi që ata të bëjnë ty është një gjë që e kanë bërë edhe popuj të tjerë përpara popullit tënd. Vëllezërit e tu - të dërguar dhe pejgamberë - përpara teje, kanë vuajtur nga përgënjeshtrimi, kundërshtimi dhe mohimi që u kanë bërë popujt e tyre. Kështu kanë vepruar populli i Nuhut dhe popuj të tjerë ku u dërguan pejgamberë dhe të dërguar pas tij. Por, përfundimi i mirë ishte gjithmonë për pejgamberët dhe të dërguarit, dhe për besimtarët që u besuan atyre dhe mesazheve që ata kishin sjellë.

"Dhe sa nga qytetet i shkatërruam, ngaqë ishin zullumqarë? E tani ato janë të kthyer përmbyës... E sa puse mbetën të braktisura... e sa pallate të ngritura...! (45) A nuk kanë udhëtuar ata nëpër tokë, dhe të kenë zemra që të arsyetojnë me to, edhe veshë që të dëgjojnë me ta? Por, në të vërtetë, nuk verbohen sytë, por verbohen zemrat që janë në gjokse!" [El-Haxh: 45- 46]

Ata njerëz që nuk besojnë janë të pakujdesshëm. Shejtanët i soro-llatin dhe i mashtrojnë ata, dhe ata imagjinojnë se vazhdimësia e jetës së tyre në këtë botë dhe mospërsheptimi i dënimit për ta - siç kërkojnë ndonjëherë nga të dërguarit – është një tregues se ata janë në të drejtën dhe se nuk e kanë zemëruar Zotin e madhërishëm. E vërteta është se

ata e kanë zemëruar Zotin, por urtësia e Tij - lavdëruar qoftë Ai – e parasheh t'u japë kohë dhe afat atyre, jo t'i harrojnë. Dhe kur ata vazhdojnë në devijimin dhe mëkatet e tyre, ndërkohë që jeta vazhdon t'u japë atyre nga mirësitë e saj atë çfarë u jep, në fakt kjo është një “joshje” ose “karrem” me të cilin Zoti është duke i tërhequr ata drejt përcaktimit të Tij... por ata nuk e kuptojnë. Meqenëse pakujdesia i ka pushtuar të gjitha fuqitë e vetëdijes së atyre njerëzve, ata nuk janë në gjendje ta kuptojnë këtë. Kështu që, kur ata ecnin nëpër tokë dhe i shikojnë ato fshatra të kthyera përmbys, mbetjet e pallateve të ndërtuara, pusët e braktisura dhe shtëpitë e boshatisura, mendjet e tyre nuk janë në gjendje t'u përcjellin atyre se mbetjet e këtyre pallateve, shtëpive, qyteteve dhe puseve, ishin të një populli apo të popujve që kishin qenë përpara tyre... Ata popuj të zhdukur dikur kishin qenë plotësisht të aftë në dëgjim e shikim dhe pulsonin gjallëri dhe jetë. Por, pasi ata vepruan në një mënyrë të tillë që i Madhërishmi i hoqi shpresat prej tyre se do të besonin, Ai u hakmor ndaj tyre... Kështu që, disa prej tyre u shkatërruan nga britma e fuqishme, të tjerë u shkatërruan nga era e fuqishme, të tjerë u kthyen përmbys me gjithë qytetin ku banonin... e të tjerë, e të tjerë...

Por, logjika e mohuesve të Pejgamberit, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të, ishte inekzistente, e plogësht, dhe fuqitë e vetëdijes së tyre mungonin, prandaj mendjet e tyre nuk ishin në gjendje t'i bënin ata të nxirrnin mësimë dhe as t'u ofronin atyre ndonjë këshillë.

Sfida e pamend

“Të kërkojnë me nxitim t'u vijë dënimi, e Allahu nuk do ta shkelë premtimin e Tij! Dhe vërtet, një ditë te Zoti yt është sa një mijë vite nga ato që i numëroni ju.” [El-Haxh: 47] Ata njerëz e kërkonin me nxitim t'u vinte ndëshkimi dhe i thoshin të Dërguarit të Allahut, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të: **“Ne nuk do të të besojmë ty derisa të shpërthesh për ne nga toka një burim uji! (90) Ose të kesh një kopsht hurmash dhe rrushi, dhe të bësh të shpërthejnë lumenjtë fuqishëm përmes tij. (91) Ose, ta bësh qiellin të bjerë mbi ne copë, siç na pretendojë... ose të na sjellësh Allahun dhe engjëjt këtu përpara nesh (92) Ose të kesh një shtëpi të stolisur me ar ... ose të ngjitesh**

në qiell... e ne nuk do të të besojmë ty se je ngjitur vërtet, derisa të na sjellësh një libër ta lexojmë!" [El-Isrā': 90-93] Ata nuk e dinin se dënimi do të vinte në mënyrë të pashmangshme dhe do t'i godiste ata pa asnjë dyshim, përderisa vazhdonin të qëndronin në mosbesimin e tyre dhe nuk dinin të gjenin një rrugë për në pendesë, por kishin iluzionin se duke i kërkuar me nxitim dënimin të Dërguarit të Allahut, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të, do ta vinin atë në pozitë të vështirë. Kjo sepse ata, për shkak të arsyes së tyre të mangët dhe paaf-tësisë për të kuptuar, nuk ishin në gjendje të dallonin mes cilësisë së Allahut si Hyj i plotfuqishëm (që i shpërblen të mirët dhe i ndëshkon keqbërësit) dhe cilësisë së Tij si Kujdestar që kujdeset për të gjitha krijesat e Tij, pa dallim, besimtarë dhe jobesimtarë qofshin ata. Po ashtu, ata nuk ishin në gjendje të bënin dallimin mes profecisë dhe me-sazhit. Allahu i madhërishëm ka shkatërruar shumë nga vendbanimet që ishin edhe më të fortë se këta jobesimtarë në Mekë, por ndëshkimi që Zoti u bëri vendbanimeve të popujve të padrejtë dhe të cilët u shfa-rosën, u bë me urtësi, e cila kërkonte që ndëshkimi të mos u vinte atyre qëkur e fillonin padrejtësinë dhe devijimin, por pasi t'u jepej atyre kohë dhe mundësi të tilla që të ktheheshin në vete dhe të largoheshin nga keqbërja. E nëse ata nuk vepronin kështu pas atij afati të dhënë dhe pas atyre periudhave kohore të gjata e të mjaftueshme, atëherë ata merreshin nga Allahu, për shkak të mëkateve të tyre... dhe hiqeshin nga toka, e cila është krijuar vetëm me drejtësi dhe me të vërtetën sep-se veprimet e tyre binin ndesh me të drejtën me të cilën qiejt dhe toka janë krijuar dhe mbi të cilën qëndrojnë.

"Dhe sa janë nga qytetet që u dhashë afat, ndërkohë që ishin zullumqarë" [El-Haxh: 48], pra, sa e sa banorë qytetesh ishin si ju, zullumqarë, dhe Unë u dhashë afat atyre për një farë kohe, **"pastaj i mora..."** [El-Haxh: 48] me ndëshkim. **"dhe tek Unë është përfundimi"** [El-Haxh: 48], kthimi i çdo gjëje është tek Unë dhe Mua nuk më shpë-ton asgjë. **"Thuaj (o Muhammed): "O ju njerëz, unë për ju jam vetëm një paralajmërues i qartë. (49) E, ata që besojnë dhe bëjnë vepra të mira, për ta ka falje dhe furnizim bujar (50)."** [El-Haxh: 49-50] Ky është një urdhër për të Dërguarin e Zotit, paqja dhe mëshira e Zotit qofshin mbi të - pas të gjitha shenjave të lartpërmendura përgëzuese për fuqizimin për të dhe për besimtarët - që ligjërimin universal nje-rëzor t'ua drejtojë të gjithë njerëzve, duke i thirrur ata në besimin në

Zotin e madhërishëm dhe argumentet që Zoti i shpalli atij. Ky ligjërim, nga një ligjërim i drejtuar vetëm banorëve të Mekës, apo njerëzve të afërt të Pejgamberit, apo popullit të tij analfabetë, shkoi përtej këtyre, në mënyrë që të merrte formën e tij themelore universale e të ishte një ligjërim drejtuar mbarë njerëzimit, me një Mesazh Final Përmbyllës, i vënë në duart e një Pejgamberi të fundit. Ky ishte një Mesazh që mbante në vete mesazhet e gjithë të dërguarve dhe pejgamberëve të mëparshëm, përvojat që ata kishin pasur me popujt e tyre, dhe qëndrimet e atyre popujve ndaj tyre dhe ndaj mesazhit që ata kishin sjellë. Kjo në mënyrë që njerëzit të dallohen dhe të jenë dy llojesh: një kategori e cila përfshin ata që iu përgjigjën Zotit dhe të Dërguarit (dhe këta janë “kombi që u përgjigjën”), dhe një kategori tjetër, e cila përfshin të gjithë ata që nuk iu përgjigjën Zotit ose të Dërguarit, që reagues me kundërshtim ndaj Kur'anit famëlartë, në vend që ta lejonin këtë Libër ta rindëronte psikikën, mentalitetin, personalitetin dhe fuqitë e tyre të ndërgjegjes me një formulim të shëndoshë. Këta të fundit janë “kombi të cilëve vazhdon t'u drejtohet thirrja”, thirrje e cila nuk duhet të ndalet ndaj tyre, derisa ata të besojnë... ose argumenti të vendoset kundër tyre.³⁰⁴

Pjesa e nëntë:

Sqarimi rreth 'dëshirës së pejgamberëve' dhe 'hedhjes së shejtanit'

"وَالَّذِينَ سَعَوْا فِي آيَاتِنَا مُعَاجِزِينَ أُولَٰئِكَ أَصْحَابُ الْجَحِيمِ ﴿٥١﴾ وَمَا أَرْسَلْنَا مِنْ قَبْلِكَ مِنْ رَسُولٍ وَلَا نَبِيٍّ إِلَّا إِذَا تَمَنَّى أَلْقَى الشَّيْطَانُ فِي أُمْنِيَّتِهِ فَيَنسَخُ اللَّهُ مَا يُلْقِي الشَّيْطَانُ ثُمَّ يُحْكِمُ اللَّهُ آيَاتِهِ ۗ وَاللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ ﴿٥٢﴾ لَيَجْعَلَنَّ مَا يُلْقِي الشَّيْطَانُ فَتْنَةً لِّلَّذِينَ فِي قُلُوبِهِمْ مَّرَضٌ وَالْقَاسِيَةُ قُلُوبُهُمْ ۖ وَإِنَّ الظَّالِمِينَ لَفِي شِقَاقٍ بَعِيدٍ ﴿٥٣﴾ وَلَيَعْلَمَنَّ الَّذِينَ أُوتُوا الْعِلْمَ أَنَّهُ الْحَقُّ مِنْ رَبِّكَ فَيُؤْمِنُوا بِهِ فَتُخْبِتَ لَهُ قُلُوبُهُمْ ۗ وَإِنَّ اللَّهَ لَهَادِ الَّذِينَ آمَنُوا إِلَىٰ صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ ﴿٥٤﴾ وَلَا يَزَالِ الَّذِينَ كَفَرُوا فِي مِرْيَةٍ مِنْهُ حَتَّىٰ تَأْتِيَهُمُ السَّاعَةُ بَغْثَةً أَوْ يَأْتِيَهُمْ عَذَابٌ يَوْمٍ عَقِيمٍ ﴿٥٥﴾ الْمَلِكُ يُؤْمِنُ بِاللَّهِ يَحْكُمُ بَيْنَهُمْ ۖ فَالَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ فِي جَنَّاتِ النَّعِيمِ ﴿٥٦﴾ وَالَّذِينَ كَفَرُوا وَكَذَّبُوا بِآيَاتِنَا فَأُولَٰئِكَ لَهُمْ عَذَابٌ مُهِينٌ ﴿٥٧﴾"

³⁰⁴ Krahasoje me atë që ka thënë Imam Er-Razi në interpretimin e tij të Kur'anit, shiko: Er-Razi, *Mefātih 'ul-Gajb "Et-Tefsir 'ul-Kebir"*, referencë e mëparshme; vëllimi 29, duke filluar nga faqja 311.

“E ata që konkurrojnë kundër ajeteve - shenjave Tona, për t’i vënë poshtë ato, ata janë banorët e zjarrit. (51) Dhe Ne nuk dërguam para teje asnjë të dërguar apo pejgamber, përveç që, kur ai dëshironte (udhëzimin e popullit të tij), djalli hidhte në të (keqkuptim ndër njerëz). E Allahu e asgjëson atë që hedh djalli, pastaj Allahu i përforcon ajetet e Tij... Allahu është i gjithëdijshtëm, i urtë. (52) Për ta bërë atë që e hedh djalli si sprovë për ata që kanë sëmundje në zemrat e tyre, dhe për ata që kanë zemra të ngurta... dhe vërtetë, zullumqarët janë në një përçarje të largët... (53) ... edhe që ta dinë ata të cilëve u është dhënë dituria se ajo është e vërteta nga Zoti yt, të besojnë në të dhe zemrat e tyre të përulën ndaj saj, e të qetësohen në të. Dhe vërtet, Allahu i udhëzon në rrugë të drejtë ata që besojnë. (54) Ata që mohojnë vazhdojnë të kenë dyshime ndaj tij (Kur’anit), derisa t’u vijë Ora (e Fundit të Botës) në mënyrë të papritur, ose t’u vijë dënimi i një dite shterpë. (55) Pushteti atë ditë është i Allahut dhe Ai do të gjykojë mes tyre. E ata që besuan dhe bënë vepra të mira, do të jenë në Xhennetët e begative. (56) Kurse ata që nuk besuan dhe që i përgënjeshtruan ajetet - argumentet Tona, për ata do të ketë dënim poshtërues (57).” [El-Haxh: 51- 57]

Ata që konkurrojnë kundër ajeteve - shenjave të Zotit për t’i vënë poshtë ato

“E ata që konkurrojnë kundër ajeteve - shenjave Tona, për t’i vënë poshtë ato, ata janë banorët e zjarrit.” [El-Haxh: 51]

Në këtë ajet Allahu i madhërishëm na tregon për një lloj idhujtarësh dhe mohuesish, të cilëve, kur u lexohen fjalët e Allahut, ata përpiqen t’i konkurrojnë ato në përpjekje për të dalë fitimtarë ndaj tyre. Ata përpiqen ta mposhtin të Dërguarin e Allahut, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të, dhe me këtë ata sikur përpiqen t’i bëjnë rezistencë fuqisë mposhtëse të Kur’anit. Kështu që ajetet e Librit që u vijnë atyre, ata i presin me përpjekjen për të dalë fitimtarë mbi to dhe sikur kanë dëshirën për t’u bërë konkurrencë atyre ajeteve, për t’i mundur ato. Ata uruan që i Dërguari i Zotit, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të, të ndalonte së bëri ata të ndihen të pafuqishëm për t’iu përgjigjur sfidave të tij dhe dëshironin ta mashtronin atë: **“Dhe**

vërtetë, ata ishin gati të të tundonin ty (për të devijuar) nga ajo që të shpallëm, që të shpifësh për Ne diçka tjetër dhe atëherë ata do të të merrnin ty për mik.” [El-Isrā': 73] Ata kërkonin ta mashtronin të Dërguarin me dredhitë e tyre, dhe kjo do t'ua mundësonte atyre ta sfidonin atë, dhe më pas ta mundnin atë, madje siç e thotë Kur'ani: **“Ata dëshirojnë që ti të bësh lëshime (të jesh miqësor me ta, pavarësisht se janë në rrugë të shtrembër), kështu që të bëjnë lëshime edhe ata (që edhe ata të tregohen pastaj miqësorë me ty)”** [El- Kalem: 9], dhe ndoqën metoda të ndryshme për këtë qëllim, disa të hapura të deklaruar, edhe të tjera të fshehta. Kjo është arsyeja pse i Madhërishmi ishte me të Dërguarin, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të, në vazhdimësi, duke ia qetësuar dhe forcuar zemrën dhe duke bërë mes tij dhe atyre të cilëve nuk besonin në këtë Kur'an një perde të padepërtueshme, e duke i thënë: **“Dhe ruaju prej tyre, që mos të të largojnë ty nga një pjesë e asaj çfarë Allahu ka zbritur te ti!”** [El-Māide: 49] Kjo sepse ata ishin në përpjekje të vazhdueshme dhe u sillëshin të Dërguarit - paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të - e besimtarëve nga të gjitha anët. Bashkë me ata ishte edhe djalli, i cili e deklaroi hapur armiqësinë e tij kundër njerëzimit kur pati thënë: **“Dhe unë do t'i mashtroj ata, do t'i josh ata me shpresa të kota, do t'i urdhëroj që t'u presin veshët bagëtive dhe do t'i urdhëroj e do ta ndryshojnë krijimin e Allahut.”... Dhe kush e merr djallin si aleat, në vend të Allahut, sigurisht që ka pësuar një humbje të qartë.”** [En-Nisā': 119] Këtu, mposhtja e të dërguarëve dhe pejgamberëve bëhet një nga objektivat më të rëndësishme pas të cilave rend djalli dhe përpiket pa dëshpërim apo lodhje ta realizojë atë, duke u përpjekur të fusë vesvese dhe frymëzime të gjitha llojeve. Por Allahu i madhërishëm, me mëshirën e Tij, i mbron të dërguarit e Tij dhe nuk i lejon djajtë të arrijnë tek ata. Allahu i mbështet ata njerëz të zgjedhur të Tij, me ushtarët e Tij që askush nuk e di se sa janë: **“Dhe askush nuk i di ushtarët e Zotit tënd (se sa janë), përveç Atij!”** [El-Muddeththir: 31]

Kishte njerëz që përpiqeshin t'i konkurronin ajetet e Allahut, e njëri ndër ata citohet të ishte En-Nadr ibn El-Harith, i cili e mbante nën vëzhgim të Dërguarin e Allahut, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të. Kur i Dërguari, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të, shkonte në ndonjë vend ku ishin mbledhur njerëzit dhe u lexonte atyre ajete nga Libri i Zotit, ky Nadri fillonte të tregonte histori të ndryshme

dhe legjenda të llojlojshme, sipas një stili arab të këndshëm tërheqës, duke menduar se me këtë i Dërguari i Zotit, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të, nuk do të ishte në gjendje të lexonte Librin e Zotit ashtu si duhej dhe me shpresën se kjo do të mund t'i largonte njerëzit prej tij, do ta hutonte atë, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të, dhe te njerëzit do të krijohej paqartësi, që ata ta ngatërronin Kur'anin me ato histori dhe legjenda që thoshte ky. Një grup tjetër nga ata persona që përpiqeshin t'i konkurronin ajetet e Zotit kishin zgjedhur rrugën e thënies së fjalëve të kota, të bërjes rrëmuje dhe zhurmë dhe u thoshin njerëzve atë që e tregon Kur'ani: **“Mos e dëgjoni këtë Kur'an, dhe flisni e qeshni me zë të lartë, që të mbizotëroni** (ndaj leximit të tij!)” [Fussilet: 26] Ata mendonin se kështu do ta mposhtnin të Dërguarin, dhe se kështu përhapja e Mesazhit dhe shtrirja e tij do të ndalonin. Allahu i madhërishëm i kërcënon ata për shkak të këtyre përpjekjeve që bëjnë dhe i lajmëron se do të jenë banorë të zjarrit.

“Dhe Ne nuk dërguam para teje asnjë të dërguar apo peygamber, përveç që kur ai dëshironte (udhëzimin e popullit të tij), djalli hidhte në të (keqkuptim ndër njerëz). E Allahu e asgjëson atë që hedh djalli, pastaj Allahu i përforcon ajetet e Tij... Allahu është i gjithëdijshtëm, i urtë. (52) Për ta bërë atë që e hedh djalli si provë për ata që kanë sëmundje në zemrat e tyre, dhe për ata që kanë zemra të ngurta... dhe vërtet, zullumqarët janë në një përçarje të largët. (53) ... Edhe që ta dinë ata të cilëve u është dhënë dituria se ajo është e vërteta nga Zoti yt, të besojnë në të dhe zemrat e tyre të përulën ndaj saj, e të qetësohen në të. Dhe vërtet, Allahu i udhëzon në rrugë të drejtë ata që besojnë (54).” [El-Haxh: 52-54]

“Dhe Ne nuk dërguam para teje asnjë të dërguar apo peygamber, përveç që kur ai dëshironte (udhëzimin e popullit të tij), djalli hidhte në të (keqkuptim ndër njerëz). E Allahu e asgjëson atë që hedh djalli, pastaj Allahu i përforcon ajetet e Tij... Allahu është i gjithëdijshtëm, i urtë.” [El-Haxh: 52] Pas këtij ajeti, i Madhërishmi tregon urtësinë se përse Ai e lejon këtë të ndodhë: **“Për ta bërë atë që e hedh djalli si provë për ata që kanë sëmundje në zemrat e tyre, dhe për ata që**

kanë zemra të ngurta... dhe vërtet zullumqarët janë në një përçarje të largët (53)." [El-Haxh: 52-53]

Zoti e lejoi që ata që rebelohen kundër së vërtetës, të hedhin dyshime dhe pengesa në rrugën e thirrjes, në mënyrë që kjo të jetë një provë dhe një testim për njerëzit. Kështu që, mohuesit, zemrat e të cilëve janë ngurtësuar, hipokritët dhe ata me zemra të sëmura, ata i shikon se shkojnë dhe më tej në devijim duke i promovuar dhe mbrojtur këto dyshime dhe gjëra të errëta. Nuk është për t'u habitur që këta zullumqarë mbajnë këtë qëndrim. Ata me zgjedhjen e tyre të lirë u zhytën në humbëtitë, dhe kapërcyen në kokëfortësi në vepra përçarëse, të largëta.

"Edhe që ta dinë ata të cilëve u është dhënë dituria se ajo është e vërteta nga Zoti yt, të besojnë në të dhe zemrat e tyre të përulen ndaj saj, e të qetësohen në të. Dhe vërtet, Allahu i udhëzon në rrugë të drejtë ata që besojnë." [El-Haxh: 54] Kurse ata që zotëronin dituri nga feja, atyre do t'u shtohet dhe më shumë dituria duke dëgjuar ajetet e Zotit që zbrisnin dhe do t'u shtohet bindja se ajo çfarë thonë të dërguarit dhe peygamberët e Zotit është e vërteta e zbritur nga vetë Zoti. Nëpërmjet kësaj, besimtarëve do t'u shtohet siguria se Zoti i mbron gjithmonë ata nga problemet nëpër të cilat kalojnë dhe i udhëzon ata edhe më tej në njohjen e rrugës së drejtë dhe në ndjekjen e saj.³⁰⁵

"Ata që mohojnë vazhdojnë të kenë dyshime ndaj tij (Kur'anit), derisa t'u vijë Ora (e Kiametit) në mënyrë të papritur ose t'u vijë dënimi i një dite shtrpë." [El-Haxh: 55] Në këtë ajet duket sikur i Dërguari i Zotit informohet se dëshira e tij që të mos vazhdojë më asnjë njeri në faqen e dheut të jetë politeist, dhe që njerëzit të hyjnë në monoteizëm me turma, është një nga dëshirat e pamundura. Nuk ka asnjë kontradiktë mes kësaj që thuhet këtu dhe asaj që Zoti i madhërisëm i premtoi atij se do të bënte që kjo fe e Tij do të triumfojë mbi të gjitha fetë, gjë e cila thuhet në disa ajete, si: **"Është Ai, i Cili e dërgoi të Dërguarin e Tij me udhëzimin dhe fenë e vërtetë, për ta ngritur atë mbi të gjitha fetë. Dhe Allahu mjafton si Dëshmitar!"** [El-Fet'h: 28]

"Pushteti atë ditë është i Allahut dhe Ai do të gjykojë mes tyre. E ata që besuan dhe bënë vepra të mira, do të jenë në Xhennetet e begative. (56) Kurse ata që nuk besuan, dhe që i përgënjeshtroan ajetet

³⁰⁵ Një grup i dijetarëve të Ez'herit, *El-Muntehab fi Tefsir 'il-Kur'an 'il-Kerim*, referencë e mëparshme, fq. 497.

- argumentet Tona, për ata do të ketë dënim poshtërues." [El-Haxh: 56- 57]

Pjesa e dhjetë: Emigrimi dhe fitorja

"وَالَّذِينَ هَاجَرُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ ثُمَّ قُتِلُوا أَوْ مَاتُوا لَيَرْزُقَنَّهُمُ اللَّهُ رِزْقًا حَسَنًا ۚ وَإِنَّ اللَّهَ لَهُوَ خَيْرُ الرَّازِقِينَ ﴿٥٨﴾ لَيُدْخِلَنَّهُمْ مُدْخَلًا يَرْضَوْنَهُ ۚ وَإِنَّ اللَّهَ لَعَلِيمٌ حَلِيمٌ ﴿٥٩﴾ ذَلِكَ وَمَنْ عَاقَبَ بِمِثْلِ مَا عُوقِبَ بِهِ ثُمَّ بُغِيَ عَلَيْهِ لَيَنْصُرَنَّهُ اللَّهُ ۚ إِنَّ اللَّهَ لَعَفُوفٌ غَفُورٌ ﴿٦٠﴾ ذَلِكَ بِأَنَّ اللَّهَ يُولِجُ اللَّيْلَ فِي النَّهَارِ وَيُولِجُ النَّهَارَ فِي اللَّيْلِ وَأَنَّ اللَّهَ سَمِيعٌ بَصِيرٌ ﴿٦١﴾ ذَلِكَ بِأَنَّ اللَّهَ هُوَ الْحَقُّ وَأَنْ مَا يَدْعُونَ مِنْ دُونِهِ هُوَ الْبَاطِلُ وَأَنَّ اللَّهَ هُوَ الْعَلِيُّ الْكَبِيرُ ﴿٦٢﴾"

"Ata të cilët emigruan për hir të Allahut, e pastaj ranë dëshmorë apo vdiqën, me siguri, Allahu do t'i furnizojë ata me një furnizim të mirë. Vërtet, Allahu është furnizuesi më i mirë! (58) Ai do t'i shpjerë ata në një vend që ata do ta pëlqejnë... dhe vërtet, Allahu është i gjithëdhijshëm, i dashur (59). Kështu pra, kush merr hak për aq sa është dëmtuar e pastaj pëson sërish padrejtësi, me siguri, Allahu do ta ndihmojë atë! Vërtet, Allahu është Shlyes i gjynaheve, Falës. (60) Kjo, sepse Allahu e fut natën në ditë dhe e fut ditën në natë, dhe se Allahu dëgjon dhe sheh gjithçka. (61) Kjo, sepse Allahu është Ai i vërteti, dhe se çfarë ata thërrasin (me lutje) përveç Tij është e pavërtetë (e kotë) ... dhe se Allahu është Ai i Lartësuar, i Madhërishmi!" [El-Haxh: 58-62]

Ata besimtarë u sprovuan fort dhe e duruan të keqen gjatë gjithë kohës kur ishin në Mekë dhe vetëm po prisnin, ngaqë Zoti - bekuar dhe lartësuar qoftë Ai - u kishte thënë atyre: "Ndalojini duart tuaja (nga lufta) dhe faleni namazin...!" [En-Nisā': 77] Më pas ata u urdhëruan të emigronin në rrugën e Zotit. E pasi atyre iu dha leja për luftë, për vetëmbrojtje, patjetër që mes besimtarëve dhe idhujtarëve do të krijoheshin aty-këtu përplasje, lëvizje dhe ngacmime, që ndonjëherë çonin në përleshje dhe konfrontime... ndërkohë që prej pesëmbëdhjetë vitesh – pak a shumë - besimtarët e kishin duruar të keqen pa iu përgjigjur. Tani për këta do të hynte faza e reagimit ndaj së keqes dhe e rezistencës ndaj agresionit. Nuk ka dyshim se ky ndryshim i qëndrimit

të besimtarëve - në fillimin e tij - do të shtronte shumë pyetje në lidhje me natyrën e lejes së dhënë nga Zoti – i lartësuar qoftë Ai - dhe mënyrës se si do të zbatohet ajo.

Pas kësaj, mes ‘të emigruarve në rrugën e Zotit’ dhe ‘armiqve të Zotit nga mesi i idhujtarëve’ filluan të ndodhin përplasje e fërkime, dhe i Madhërishmi zbriti fjalën e Tij – madhëruar qoftë Ai – ku thotë: **“Ata të cilët emigruan për hir të Allahut, e pastaj ranë dëshmorë apo vdiqën, me siguri, Allahu do t’i furnizojë ata me një furnizim të mirë. Vërtet, Allahu është furnizuesi më i mirë! (58) Ai do t’i shpjerë ata në një vend që ata do ta pëlqejnë... dhe vërtet, Allahu është i gjithëdijshëm, i dashur.”** [El-Haxh: 58 - 59], dhe këto ajete tregojnë për përfundimin e mirë të atyre emigrantëve që tani po luftonin, dhe për shpërblimin e bollshëm e të begatë që ata do ta gjejnë tek Allahu i lartë.³⁰⁶

“Kështu pra...” [El-Haxh: 60], ajo që të treguam ty o Muhammed është se do t’i futim emigrantët në Xhennet. **“kush merr hak për aq sa është dëmtuar”** [El-Haxh: 60], pra, kujt i bëhet agresion dhe padrejtësi, tani i është dhënë leja t’ia kthejë agresorit me të njëjtën gjë siç vepron ai dhe nuk ka asnjë mëkat në këtë.

“e pastaj i bëhet sërish padrejtësi” [El-Haxh: 60], nëse pas hakmarrjes me të drejtë, agresori kthehet sërish ta dëmtojë besimtarin dhe t’i bëjë padrejtësi, **“Allahu me siguri do ta ndihmojë atë!”** [El-Haxh: 60], do ta ndihmojë besimtarin, sepse Allahu e ndihmon atë që i bëhet padrejtësi dhe agresion. Nuk lejohet të sulmohet dikush i cili vetëm merr hak për padrejtësinë që i është bërë dhe që nuk i kalon kufijtë përtej kësaj.

“Vërtet, Allahu është Shlyes i gjynaheve, Falës” [El-Haxh: 60], që ua fal gjynahet besimtarëve që bëjnë gjynahe dhe nuk nxiton t’i ndëshkojë ata... Ai ua fal mëkatet atyre³⁰⁷. Dhe ky është ligji i Tij në jetë. Po ashtu, ligji i Tij në gjithësi është që: **“Allahu e fut natën në ditë dhe e fut ditën në natë dhe se Allahu dëgjon dhe sheh gjithçka.”** [El-Haxh: 61] Ashtu siç veprojnë dhe praktikohen këto ligje – largimi i

³⁰⁶ Dijetari i shquar Ibn Kethiri ka thënë: “I Larti tregon se ata që dalin si mërgimtarë në rrugën e Zotit, duke kërkuar kënaqësinë e Tij dhe mirësitë e Tij, dhe që i lënë atdheun, miqtë dhe të dashurit e tyre për hir të Zotit dhe të të Dërguarit të Tij, në mbështetje të fesë së Zotit “pastaj kanë rënë dëshmorë” [El-Haxh: 58], në luftën për hir të Zotit, **“apo kanë vdekur”** [El-Haxh: 58], nga shkaqe natyrale, në shtrat, jo në luftë, të tillët i marrin shpërblimet dhe lavdet e mëdha të plota. Shiko: Ibn Kethiri, *Komentimi i Kur'anit të Madhërishëm*, referencë e mëparshme, 5/447.

³⁰⁷ Al Esh-Shejkh, *Et-Tefsir 'ul-Mujesser*, referencë e mëparshme, fq. 399.

errësirave me dritën dhe largimi i dritës me anë të errësirave – në natyrë, po ashtu këto ligje ndodhin dhe praktikohen te njeriu në të njëjtën mënyrë (ku mëkatet largohen me anë të veprës së mirë dhe pendesës).

“Kjo sepse Allahu është Ai i vërteti dhe se çfarë ata thërrasin (me lutje) përveç Tij është e pavërtetë (e kotë) ...” [El-Haxh: 62] Zoti i lejoi besimtarët të luftojnë dhe t'i ndëshkojnë armiqtë e tyre njësoj siç ata u dëmtuan prej tyre, dhe ta zmbarsin padrejtësinë e tyre, sepse Zoti është i vërteti dhe se e largon të pavërtetën dhe njerëzit e saj... ndërkohe që ata të cilëve idhujtarët iu drejtohen me lutje, ata janë të pavërtetë, janë kotësi... **“dhe se Allahu është Ai i Lartësuar, i Madhërishmi!”** [El-Haxh: 62]

Pjesa e njëmbëdhjetë:

Argumenti i krijimit dhe kreativitetit

"أَلَمْ تَرَ أَنَّ اللَّهَ أَنْزَلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَتُصْبِحُ الْأَرْضُ مُخْضَرَّةً ۚ إِنَّ اللَّهَ لَطِيفٌ خَبِيرٌ ﴿٦٣﴾ لَهُ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ ۚ وَإِنَّ اللَّهَ لَهُوَ الْعَلِيُّ الْحَمِيدُ ﴿٦٤﴾ أَلَمْ تَرَ أَنَّ اللَّهَ سَخَّرَ لَكُمْ مَا فِي الْأَرْضِ وَالْفُلْكَ تَجْرِي فِي الْبَحْرِ بِأَمْرِهِ وَيُمْسِكُ السَّمَاءَ أَنْ تَقَعَ عَلَى الْأَرْضِ إِلَّا بِإِذْنِهِ ۚ إِنَّ اللَّهَ بِالنَّاسِ لَرءُوفٌ رَحِيمٌ ﴿٦٥﴾ وَهُوَ الَّذِي أَحْيَاكُمْ ثُمَّ يُمِيتُكُمْ ثُمَّ يُحْيِيكُمْ ۚ إِنَّ الْإِنْسَانَ لَكَفُورٌ ﴿٦٦﴾"

“A nuk e shikon se Allahu ka zbritur shi nga qielli dhe toka bëhet e gjelbër (nëpërmjet tij)? Vërtet, Allahu është i Mirë (me robërit e Tij), i Mirëinformuar. (63) Të Tij janë ç’ka në qiej dhe ç’ka në tokë, dhe vërtet, Allahu është Ai i Pasuri (që s’ka nevojë për askënd), i Denji për çdo lavd. (64) A nuk e shikon se Allahu ka nënshtruar për ju gjithë çfarë gjendet në tokë... dhe anijet që lundrojnë në det me urdhrin e Tij? Dhe Ai e mban qiellin të mos bjerë mbi Tokë, përveç nëse me lejen e Tij. Vërtet, Allahu është shumë i butë dhe i mëshirshëm ndaj njerëzve! (65) Dhe Ai është që ju dha ju jetë, pastaj Ai ju bën të vdisni, e pastaj ju ringjall (sërish). Vërtet, njeriu është shumë mosmirënjohës! (66)” [El-Haxh: 63-66]

Surja kthehet sërish për të folur për argumentet e krijimit dhe kreativitetit dhe i Madhërishmi thotë: **“A nuk e shikon se Allahu ka zbritur shi nga qielli dhe toka bëhet e gjelbër? Vërtet, Allahu është i Mirë (me robërit e Tij), i Mirëinformuar.”** [El-Haxh: 63] Uji, me të cilin Zoti e ringjall tokën pasi është e vdekur, është argument se Ai është i Vërteti... dhe se çfarë ata adhurojnë dhe u drejtohen me lutje përveç Tij janë e pavërtetë, sepse ata nuk mund t'u sjellin atyre furnizim nga qielli apo toka.

“Të Tij janë ç'ka në qiej dhe ç'ka në tokë, dhe vërtet, Allahu është Ai i Pasuri (që s'ka nevojë për askënd), i Denji për çdo lavd.” [El-Haxh: 64] Kur Ai i shtron këto dëshmi para njerëzve dhe u tregon atyre shenjat dhe faktet e Tij në çdo gjë, Ai nuk e bën këtë ngaqë Ai ka nevojë që ata ta adhurojnë – i lartë është Allahu ndaj gjithë kësaj - dhe as që ka nevojë për ata.

“A nuk e shikon se Allahu ka nënshtruar për ju gjithë çfarë gjendet në tokë, dhe anijet që lundrojnë në det me urdhrin e Tij? Dhe Ai e mban qiellin të mos bjerë mbi tokë, përveç nëse me lejen e Tij. Vërtet, Allahu është shumë i butë dhe i mëshirshëm ndaj njerëzve!” [El-Haxh: 65] Ai nënshtroi për ne njerëzit gjithë çfarë ka në tokë... Ai i nënshtroi anijet të lundrojnë në det, me urdhrin e Tij, që të nxjerrim prej tij stoli dhe mish të freskët, të lehtë për stomakun. Gjithashtu, nga lundrimi nëpër det me anije ne sigurojmë përfitime që nuk do të arriheshin ndryshe. Dhe Ai – madhëruar qoftë – e ngriti qiellin ‘jo me shtylla mbajtëse që ne mund t'i shikojmë’ ... E, këtë e bëri Ai dhe jo zotat e rremë! E kush është ai që e mban qiellin të mos bjerë mbi tokë, përveçse me lejen e Tij? Pavarësisht fuqisë së Tij të jashtëzakonshme, me të cilën e mban qiellin të mos bjerë mbi tokë, Ai prapëseprapë është i dhembshur dhe i butë ndaj robërve të Tij... dhe mëshira e Tij është një mëshirë e cila ka përfshirë gjithçka në këtë gjithësi.

“Dhe Ai është që ju dha ju jetë, pastaj Ai ju bën të vdisni, e pastaj ju ringjall (sërish). Vërtet, njeriu është shumë mosmirënjohës!” [El-Haxh: 66]

Dhe Ai - i Lartësuar - është Ai që na ka dhënë jetën, pastaj në bën të vdesim, pastaj pas vdekjes do të na japë sërish jetë, për të jetuar më pas përjetësisht, dhe do të na rikrijojë për jetën e ahiretit... E megjithatë, njeriu - të cilit i është bërë pjesë e natyrës së tij mosmirënjohja dhe

që i është dorëzuar harresës - është shumë mosmirënjohës dhe mosbesues.

Pjesa e dymbëdhjetë:

Kthim tek umeti dhe legjislacioni

"لَئِنْ أُمَمٌ جُعِلْنَا مَنْسَكًا هُمْ نَاسِكُوهُ ۖ فَلَا يُنَازِعُكَ فِي الْأَمْرِ ۖ وَأَذِعْ إِلَى رَبِّكَ ۖ إِنَّكَ لَعَلَىٰ هُدًى مُّسْتَقِيمٍ ﴿٦٧﴾"

"Për çdo umet Ne kemi bërë një legjislacion (të veçantë) që ata e ndjekin, prandaj (o Muhammed) mos u kushto vëmendje kundërshtimeve të tyre për këtë çështje. Dhe thirr (fto) për te Zoti yt! Vërtet, ti je në rrugë të drejtë!" [El-Haxh: 67]

Në këtë ajet gjendet përforsim i asaj që ne thamë më parë, se shtylla e kësaj sureje dhe boshti kryesor i saj është 'fuqizimi' i Islamit, i Kur'anit dhe i të Dërguarit të Allahut, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të! Një nga plotësuesit e këtij fuqizimi është edhe kibla e veçantë që u caktua për këtë umet, gjë për të cilën i Dërguari i Allahut, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të, priti gjatë, siç e kemi përmendur në suren El-Bekare. Plotësues tjetër i fuqizimit të këtij umeti është edhe përcaktimi i legjislacionit të veçantë për të, me të cilin ai dallohet nga të tjerët.

Gjithashtu, nga plotësuesit e këtij fuqizimi është edhe fitorja e të Dërguarit të Allahut ndaj politeistëve mekas dhe aleatëve të tyre nga pjesa tjetër e armiqve të tij. Kjo ishte fitorja që e ndërpreu polemikën dhe ajo është përmendur shpesh në këtë sure (në ajetet 3, 4, 8, e deri në ajetet 10, 19), derisa vjen dhe citohet përcaktimi i legjislacionit dhe përcaktimi se cili është qëllimi i këtij legjislacioni (në ajetet 34, 35).

Në këtë ajet (ajeti 67 i sures El-Haxh), i Lartësuar i deklaroi se: "Armiqu të tu, o i Dërguar i Zotit, nuk posedojnë më asgjë me të cilën të mund të të kundërshtojnë ty, ose të debatojnë me ty, prandaj vazhdo dhe ekspozojë qartë atë çfarë je urdhëruar: **"Dhe thirr (fto) për te Zoti yt! Vërtet, ti je në rrugë të drejtë!"** [El-Haxh: 67] Nëse inatet, agresioni dhe zilia e tyre i shtyn ata të bëjnë ndonjë debat dhe polemikë, ti mos u

kushto vëmendje atyre sepse ata nuk zotërojnë asgjë që meriton vëmendjen ose përgjigjen tënde, por thuaju: “Allahu e di më së miri se çfarë bëni ju!”, (këshillë që vjen në ajetin pasardhës).

Pjesa e trembëdhjetë:

Largimi nga debati me ata që këmbëngulin në kokëfortësi

"وَإِنْ جَادَلُوكَ فَقُلِ اللَّهُ أَعْلَمُ بِمَا تَعْمَلُونَ ﴿٦٨﴾ اللَّهُ يَخُكُمُ بَيْنَكُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ فِيمَا كُنْتُمْ فِيهِ تَخْتَلِفُونَ ﴿٦٩﴾ أَلَمْ تَعْلَمْ أَنَّ اللَّهَ يَعْلَمُ مَا فِي السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ ۖ إِنَّ ذَلِكَ فِي كِتَابٍ ۖ إِنَّ ذَلِكَ عَلَى اللَّهِ يَسِيرٌ ﴿٧٠﴾ وَيَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ مَا لَمْ يَنْزِلْ بِهِ سُلْطَانًا وَمَا لَيْسَ لَهُمْ بِهِ عِلْمٌ ۖ وَمَا لِلظَّالِمِينَ مِنْ نَصِيرٍ ﴿٧١﴾ وَإِذَا تُلِيَتْ آيَاتُنَا بَيِّنَاتٍ تَعْرِفُ فِي وُجُوهِ الَّذِينَ كَفَرُوا الْمُنْكَرَ ۖ يَكَاذِبُونَ يَسْطُونَ بِالَّذِينَ يَتْلُونَ عَلَيْهِمْ آيَاتِنَا ۖ قُلْ أَفَأَنْتُمْ كُمْ بِشَرٍّ مِنْ ذَلِكَُمُ النَّارِ وَعَذَابُ اللَّهِ الَّذِينَ كَفَرُوا ۖ وَبَشِّرِ الْمَصِيرَ ﴿٧٢﴾"

“E nëse ata polemizojnë me ty, atëherë thuaj: “Allahu e di më së miri se çfarë bëni ju! (68) Allahu do të gjykojë mes jush në Ditën e Kiametit për kundërshtitë që kishit mes vete.”. (69) A nuk e di ti se Allahu e di çfarë ka në qiell dhe në tokë? Vërtet, e gjitha kjo është (e shënuar) në një libër. Vërtet, kjo është e lehtë për Allahun! (70) E ata adhurojnë përveç Allahut çfarë Ai nuk ka zbritur për të asnjë argument dhe çfarë ata nuk kanë asnjë dituri për të. E për zullumqarët nuk do të ketë ndihmës! (71) E kur atyre u lexohen ajetet Tona, argumente të qarta, në fytyrat e atyre që nuk besojnë dallon kundërshtimin. Ata gati sa nuk ngrihen në sulm ndaj atyre që u lexojnë ajetet Tona. Thuaj: “A t’ju informoj për diçka që është më e keqe se kjo: zjarri, të cilin Allahu ua ka premtuar atyre që nuk besojnë. Dhe sa i mjerë është ai përfundim! (72)” [El- Haxh: 68-72]

“E nëse ata polemizojnë me ty, atëherë thuaj: “Allahu e di më së miri se çfarë bëni ju!” [El-Haxh: 68] Nëse ata të kundërshtojnë padrejtësisht dhe me këmbëngulje kokëfortë siç bëjnë mendjelehtët, pas përpjekjes tënde që mes jush të mos ketë kundërshti dhe debate, atëherë thuaju: “Allahu e di më së miri se çfarë bëni ju!” Pra, mos debato më me ta, por mbylle debatin me këto fjale, që do të thotë: “Allahu i di më mirë veprat tuaja dhe çfarë shpërblimi meritoni për to,

e Ai do t'jua japë shpërblimin.". Dhe ky është një kërcënim dhe një paralajmërim – por në mënyrë të butë dhe të sjellshme – me të cilin i del përballë çdo kokëforti që nuk vë mend.

"Allahu do të gjykojë mes jush në Ditën e Kiametit për kundërshtitë që kishit mes vete." [El-Haxh: 69] Kjo është një ligjëratë e Allahut drejtuar besimtarëve dhe mohuesve, që do të thotë se Ai do t'i ndajë çështjet mes jush, duke shpërblyer edhe ndëshkuar. Në të njëjtën kohë, kjo thënie vjen si lehtësim për të Dërguarin e Allahut, ndaj vështirësive që haste prej tyre.

"A nuk e di ti se Allahu e di çfarë ka në qiell dhe në tokë? Vërtet, e gjitha kjo është (e shënuar) në një libër. Vërtet, kjo është e lehtë për Allahun!" [El-Haxh: 70] Pra, si t'i shpëtojë dhe të mos e dijë Ai se çfarë bëni ju, kur gjithë njerëzit e mençur e dinë se Allahu e di gjithë çfarë ndodh në qiej dhe në tokë?! Gjithë çfarë gjendet në qiej dhe në tokë është e shënuar në një libër, në Levhi Mahfudh (Libri i Ruajtur), dhe për Atë është e lehtë përfshirja e gjithë kësaj në diturinë e Tij.³⁰⁸

"E ata adhurojnë përveç Allahut çfarë Ai nuk ka zbritur për të asnjë argument, dhe çfarë ata nuk kanë asnjë dituri për të. E për zullumqarët nuk do të ketë ndihmës! (71) E kur atyre u lexohen ajetet Tona, argumente të qarta, në fytyrat e atyre që nuk besojnë dallon kundërshtimin. Ata gati sa nuk ngrihen në sulm ndaj atyre që u lexojnë ajetet Tona. Thuaj: "A t'ju informoj për diçka që është më e keqe se kjo: zjarri, të cilin Allahu ua ka premtuar atyre që nuk besojnë. Dhe sa i mjerë është ai përfundim! (72)" [El-Haxh: 71 - 72] Nëse ata ishin vërtet në kërkim të së vërtetës dhe ishin vërtet seriozë në kërkimin për njohjen e saj, ata do ta kishin dëgjuar këtë Mesazh me një prirje, dëshirë dhe gatishmëri të plotë për ta njohur atë, e kështu gjokset e tyre do të hapeshin, zemrat e tyre do të përulleshin dhe shpirtrat e tyre do të përgatiteshin për ta pranuar të vërtetën që kanë sjellë ajetet Tona të qarta. Por, meqenëse devijimi dhe humbja kishin zënë vend brenda tyre, ata, posa u lexoheshin ajetet e Librit - që janë argumente të qarta - fytyrat e tyre pikëlloheshin, dhe në to reflektohej errësira e shpirtrave të tyre dhe prishja e zemrave të tyre, saqë ato fytyra shndërroheshin në diçka që u ngjante kafshëve grabitqarëve: **"Ata gati sa nuk ngrihen në sulm ndaj**

³⁰⁸ En-Nesefij, *Tefsir 'un-Nesefij Medārik 'ut-Te'vil ve Hakāik 'ut-Te'vil*, referencë e mëparshme, 2/434.

atyre që u lexojnë ajetet Tona.” [El-Haxh: 72] Ata donin t’i sulmonin dhe t’i mbysnin ata, në mënyrë që t’i mbysnin zërat e tyre... dhe t’i pengonin ato argumente të qarta të hynin në zemrat e veta. **“Thuaj: “A t’ju informoj për diçka që është më e keqe se kjo...?”** [El-Haxh: 72], a t’ju tregoj për diçka më të keqe se këto ndjenja të këqija që ju i ndieni kur ju lexohen ajetet e Zotit? Ajo që është edhe më e keqe se kjo, është: **“Zjarri, të cilin Allahu ua ka premtuar atyre që nuk besojnë. Dhe sa i mjerë është ai përfundim!”** [El-Haxh: 72]

Pjesa e katërmëdhjetë:

Sjellja e shembullit se me çfarë ngjason mosbesimi

" يَا أَيُّهَا النَّاسُ ضَرْبٌ مَثَلٍ فَاسْتَمِعُوا لَهُ ۚ إِنَّ الَّذِينَ تَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ لَنْ يَخْلُقُوا ذُبَابًا وَلَوْ اجْتَمَعُوا لَهُ ۚ وَإِنْ يَسْلُبْهُمُ الذُّبَابُ شَيْئًا لَا يَسْتَنْقِذُوهُ مِنْهُ ۚ ضَعُفَ الطَّالِبُ وَالْمَطْلُوبُ ﴿٧٣﴾ مَا قَدَرُوا اللَّهَ حَقَّ قَدْرِهِ ۚ إِنَّ اللَّهَ لَقَوِيٌّ عَزِيزٌ ﴿٧٤﴾ اللَّهُ يَصْطَفِي مِنَ الْمَلَائِكَةِ رُسُلًا وَمِنَ النَّاسِ ۚ إِنَّ اللَّهَ سَمِيعٌ بَصِيرٌ ﴿٧٥﴾ يَعْلَمُ مَا بَيْنَ أَيْدِيهِمْ وَمَا خَلْفَهُمْ ۚ وَإِلَى اللَّهِ تُرْجَعُ الْأُمُورُ ﴿٧٦﴾ "

“O njerëz, është sjellë një shembull, prandaj dëgjojeni atë! Vërtet, ata që ju adhuronin në vend të Allahut nuk do të krijojnë kurrë as një mizë, edhe sikur ata të mblidhen për këtë qëllim. Dhe nëse miza do t’u rrëmbejë atyre ndonjë gjë (të vogël), ata nuk mund ta rimarrin atë prej saj. I dobët është ndjekësi, edhe ajo që ndiqet. (73) Ata nuk e vlerësuat Allahun me vlerësim që i takon. Vërtet, Allahu është i fortë, i pathyeshëm. (74) Allahu për zgjedh të dërguar nga engjëjt, edhe nga njerëzit. Vërtet, Allahu dëgjon dhe shikon gjithçka. (75) Ai e di çfarë gjendet para tyre, dhe çfarë ka pas tyre, dhe tek Allahu kthehen të gjitha çështjet. (76)” [El-Haxh: 73-76]

Konteksti zhvendoset në argumentimin për hyjninë e Allahut dhe se Ai është një dhe i vetëm dhe në argumentimin për cilësimin e Tij me të gjitha cilësitë e përsosmërisë... dhe e gjitha kjo bëhet duke sjellë një shembull të thjeshtë para tyre: **“O njerëz, është sjellë një shembull, prandaj dëgjojeni atë!”** [El-Haxh: 73] Dhe “shembulli”, është një thënie e lehtë, e cila përfshin shumë domethënie nga eksperiencat e

popujve dhe nga përvojat e tyre. Ato eksperiencia të shumta dhe të bollshme, kur vendosen në disa fjalë të lehta për t'u mbajtur mend, për t'u treguar dhe për t'u përhapur, kthehen në një nga mjetet më të rëndësishme të marrjes dituri dhe të edukimit. “Shembujt” ose “fjalët e urta”, kanë shumë vlerë dhe rëndësi.

Zoti - bekuar dhe lartësuar qoftë Ai – ua ktheu përgjigjen jobesimtarëve, kur ata i nënvlerësuan disa nga shembujt e sjellë në Kur'an, duke thënë: **“Vërtet, Zoti nuk e ka për turp të sjellë shembull qoftë edhe një mushkonjë, ose ndonjë gjë përtej saj. Dhe ata që kanë besuar, e dinë se ajo është e vërteta nga Zoti i tyre. Ndërsa, për sa u përket atyre që nuk besojnë, ata thonë: “Çfarë synimi kishte Zoti me këtë shembull që solli?”... Ai nëpërmjet këtij shembulli i bën të humbasin shumë njerëz, edhe i udhëzon shumë të tjerë dhe nuk humbet kënd tjetër përveç të pabindurve.”** [El-Bekare: 26] Shembujt e Kur'anit janë të drejtë, siç është i tërë Kur'ani. Ata konsiderohen një nga diskutimet më të rëndësishme të tij dhe kanë trajtuar shumë tema, të cilat i gjejmë në ajetet e Kur'anit dhe në suret e tij.

“O njerëz, është sjellë një shembull, prandaj dëgjojeni atë! Vërtet, ata që ju adhuronin në vend të Allahut nuk do të krijojnë kurrë as një mizë, edhe sikur ata të mblidhen për këtë qëllim. Dhe nëse miza do t'u rrëmbejë atyre ndonjë gjë (të vogël), ata nuk mund ta rimarrin atë prej saj. I dobët është ndjekësi, edhe ajo që ndiqet.” [El-Haxh: 73] Shembulli që Zoti i madhërishëm sjell në këtë ajet fisnik të sures El-Haxh, dhe që i thërret njerëzit për të medituar dhe reflektuar rreth tij, është: ata që ju pretendoni se janë ortakë dhe zota dhe që kanë pjesë në hyjninë dhe zotërimin e Zotit, mblidhni ata - nëse dëshironi - dhe kërkojuni atyre që jo të krijojnë dete, as lumenj, as male që janë shtylla stabilizuese për tokën, as yje që zbukurojnë qiellin me dritat e tyre, por të krijojnë thjesht “një mizë”... atë insekt të vogël që shpesh ju bezdis juve dhe përpiqeni ta largoni nga fytyrat apo ushqimet tuaja, dhe që kërkon të mbroheni prej saj, por ajo nuk pushon së ju bezdisuri...

Kështu pra, mblidhni të gjithë zotat tuaj dhe kërkojuni atyre të krijojnë një si këto miza! Siç e ka traditë Kur'ani, që vjen duke i zbritur kërkesat kur ai sfidon³⁰⁹, edhe këtu sfida zbret nga “krijimi i mizës” në “rimarrjen e gjësë që miza merr prej tyre”, qoftë ajo gjë ushqim apo

³⁰⁹ Siç e zbriti kërkesën në rastin kur i sfidoi të sillnin një libër të ngjashëm me Kur'anin, pastaj zbriti në kërkesën të sillnin dhjetë sure të ngjashme me suret e Tij, pastaj thjesht një sure të vetme si të Kur'anit.

diçka tjetër. Atë gjë të vogël që nuk mund të shihet me sy të lirë dhe të cilën miza e rrëmben prej jush, kërkoni nga ato perënditë tuaja të mbledhura bashkë që ta shpëtojnë prej saj... por, nuk do të munden: **“I dobët është ndjekësi, edhe ajo që ndiqet.”** [El-Haxh: 73] Atëherë pra, si i adhuronin ata të dobët? Si i konsideroni ata ‘partnerë’ të Allahut, kur janë në një nivel të tillë dobësie dhe pafuqie?!

Por ata idhujtarë: **“Ata nuk e vlerësuan Allahun me vlerësim që i takon. Vërtet, Allahu është i fortë, i pathyeshëm.”** [El-Haxh: 74] Po ta vlerësonin Allahun drejt siç i takon Atij, do ta kuptonin se Allahu, vetëm Ai është i vërteti dhe se gjithë ata të cilëve u luten përveç Tij janë e pavërtetë, e kotë.

“Allahu për zgjedh të dërguar nga engjëjt, edhe nga njerëzit. Vërtet, Allahu dëgjon dhe shikon gjithçka. (75) Ai e di çfarë gjendet para tyre dhe çfarë ka pas tyre dhe tek Allahu kthehen të gjitha çështjet. (76)” [El-Haxh: 75-76]

Zoti i plotfuqishëm zgjedh të dërguar nga engjëjt që dërgohen te peygamberët e Tij... dhe zgjedh të dërguar nga njerëzit për t'i përcjellë mesazhet e Tij te krijesat e Tij, te njerëzit dhe xhinët. Vërtet, Zoti i dëgjon fjalët e robërve të Tij dhe është në dijeni për çdo gjë. Ai është në dijeni të plotë për ata që i zgjedh për t'u dhënë Mesazhin e Tij. Allahu - lavdëruar qoftë Ai – di gjithçka për engjëjt dhe për të dërguarit e Tij, para se t'i krijojë ata. Ai e di se çfarë do të ndodhë pas zhdukjes së tyre... dhe vetëm tek Allahu kthehen të gjitha çështjet.³¹⁰

Pjesa e pesëmbëdhjetë:

Përmendja e disa porosive të Zotit të madhërishëm drejtuar robërve të Tij

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا ارْكَعُوا وَاسْجُدُوا وَاعْبُدُوا رَبَّكُمْ وَافْعَلُوا الْخَيْرَ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ ﴿٧٧﴾ وَجَاهِدُوا فِي اللَّهِ حَقَّ جِهَادِهِ ۚ هُوَ اجْتَبَاكُمْ وَمَا جَعَلَ عَلَيْكُمْ فِي الدِّينِ مِنْ حَرَجٍ ۚ مِلَّةَ أَبِيكُمْ إِبْرَاهِيمَ ۚ هُوَ سَمَّاكُمُ الْمُسْلِمِينَ مِنْ قَبْلُ

³¹⁰ Alu 'sh-Shejh, *Et-Tefsir 'ul-Mujesser*, referencë e mëparshme, fq. 341.

وَفِي هَذَا لِيَكُونَ الرَّسُولُ شَهِيدًا عَلَيْكُمْ وَتَكُونُوا شُهَدَاءَ عَلَى النَّاسِ ۚ فَأَقِيمُوا الصَّلَاةَ وَآتُوا الزَّكَاةَ وَاعْتَصِمُوا بِاللَّهِ هُوَ مَوْلَاكُمْ ۚ فَنِعْمَ الْمَوْلَى وَنِعْمَ النَّصِيرُ ﴿٧٨﴾

“O ju që keni besuar, përkuluni me ruku, bëni sexhde, adhuroni Zotin tuaj dhe bëni mirësi, që të gjeni shpëtim! (77) Dhe luftoni për hir të (lartësimit të fjalës së) Zotit me një përpjekje të vërtetë, siç i takon Atij! Ai ju zgjodhi ju dhe nuk ju ka vënë ndonjë vështirësi në fe. Kjo është feja e babait tuaj, Ibrahimit. Ai ju quajti “muslimanë” qysh më parë, dhe në këtë, që i Dërguari të jetë dëshmitar ndaj jush dhe ju të jeni dëshmitarë ndaj njerëzve. Prandaj, faleni namazin e jepeni zekatin dhe mbështetuni tek Allahu! Ai është Mbrotjtësi juaj. Dhe sa mbrojtës i mirë është Ai, e sa ndihmës i mirë! (78)” [El-Haxh: 77-78]

Konteksti u drejtohet besimtarëve, të cilët i kanë arritur frytet e besimit të tyre, prandaj i thërret ata me këtë thirrje të bukur: **“O ju që keni besuar, përkuluni me ruku, bëni sexhde...!”** [El-Haxh: 77], që nënkupton faljen e namazit, **“adhuroni Zotin tuaj...!”** vetëm Atë, **“dhe bëni mirësi...!”** në përgjithësi, pa bërë përcaktim, sepse ky mesazh është mesazhi i mirësisë ndaj gjithë njerëzimit, ndaj njerëzimit mbarë, dhe mesazhi i sigurisë dhe i udhëzimit të krijesave të Zotit në rrugën e drejtë.

Bëni mirë në gjithçka **“që të gjeni shpëtim”**. Dhe kur urdhri vjen në këtë formë, në gjuhën e Kur'anit kjo nuk ka të njëjtin kuptim si në gjuhën e njerëzve, por përbën një premtim hyjnor për sukses dhe shpëtim, nëse besimtarët e realizojnë këtë.

“Dhe luftoni për hir të (lartësimit të fjalës së) Zotit me një përpjekje të vërtetë, siç i takon Atij!” [El-Haxh: 78] Këtu i Madhërishmi i thërret për luftën në rrugën e Tij, gjë e cila është një nga mjetet më të rëndësishme të fuqizimit, rreth të cilit u sollën ajetet e kësaj sureje. **“Ai ju zgjodhi ju”** [El-Haxh: 78] ju përzgjedhi ju në mesin e njerëzimit. Ai që zgjedh të dërguar nga engjëjt dhe zgjedh të dërguar nga mesi i njerëzve, zgjedh edhe popuj nga mesi i popujve. Është Ai që ju zgjodhi dhe ju bëri “umetin e mesëm”, ju dhuroi mirësinë dhe ju bëri popullin më të mirë të nxjerrë te njerëzit: **“dhe nuk ju ka vënë ndonjë vështirësi në fe”** [El-Haxh: 78] Kjo luftë - megjithëse ka kërkesat e saj që

disave mund t'u duken të vështira - nuk hyn nën atë që mund të quhet “vështirësi apo ngarkesë” që nuk mund të përballohet, sepse ata e njihnin luftën qëkur kishin ekzistuar mbi sipërfaqen e kësaj toke. Kurse “lufta - xhiahadi” me të cilën ngarkoheni, dallohet nga gjitha luftërat tuaja të mëparshme sepse është një luftë në rrugë të Zotit, luftë për ngritjen e fjalës së Tij dhe lartësimin e dritës udhëzuese të mirësisë dhe të së vërtetës... për gjallërimin e jetës në këtë tokë. Dhe dijeni se ju jeni në fenë e babait tuaj, Ibrahimit!

“Ai ju quajti “muslimanë” qysh më parë” [El-Haxh: 78], në librat e shenjtë të zbritur më parë, **“dhe në këtë”** [El-Haxh: 78], edhe në këtë Kur'an, **“që i Dërguari të jetë dëshmitar ndaj jush dhe ju të jeni dëshmitarë”** [El-Haxh: 78] pas tij, **“ndaj njerëzve”** [El-Haxh: 78], dhe ta mbani me seriozitet ‘përgjegjësinë e fuqizimit’ mbi tokë.

“Prandaj, faleni namazin e jepeni zekatin dhe mbështetuni tek Allahu!” [El-Haxh: 78], besojini Atij! **“Ai është Mbrojtësi juaj”**, që ju ndihmon dhe që kujdeset për çështjet tuaja, **“Dhe sa mbrojtës i mirë është Ai, e sa ndihmës i mirë! (78)”** [El-Haxh: 78] është Ai për ju!³¹¹

Përmbyllja

Në fund, pasi mbaruam nga përsiatja e kësaj sureje fisnike, kemi kënaqësinë të përmbledhim mesazhet e saj:

1- Kjo është një sure që në renditjen e Kur'anit ka ardhur pas sures El-Enbijā', me qëllim për të plotësuar temën e profecive dhe për të konfirmuar përputhjen e mesazheve të të gjithë peygamberëve dhe të dërguarve sa i përket temës themelore të tyre, e cila është “ringjallja, dalja nga varret dhe shpërblimi në Ditën e Kiametit”, si edhe të argumentojë për këtë me argumentin e fillimit të krijimit. Ai – madhëruar qoftë Ai – që e ka krijuar tërë këtë gjithësi pas pasur një shembull të mëparshëm të modelit të saj, është në gjendje ta ribëjë sërish këtë krijim, madje rikthimi i tij është një gjë më e lehtë për Të. Allahu i madhërishëm e thotë gjithë këtë që të tregojë për humbjen në të cilën gjenden të gjithë ata që e mohojnë shpalljen hyjnore ose që dyshojnë në të, ose që kundërshtojnë për të pa pasur asnjë dituri apo udhëzim, ose që janë treguar kryelartë ndaj besimit në Mesazhin dhe ndaj të Dërgua-

³¹¹ El-Mahal-lji dhe Es-Sujuti, *Tefsir 'ul-Xhelālejni*, referencë e mëparshme, fq. 445.

rit, ose që e kanë adhuruar Zotin të lëkundur, ose që kanë vënë në dyshim fitoren e të Dërguarit të Zotit, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të. Për ata që janë grindur dhe kanë mbajtur qëndrim armiqësor ndaj besimtarëve në lidhje me Zotin e tyre, do të priten rroba zjarri, të cilat do të përgatiten për ta... dhe mbi kokat e tyre dhe do t'u derdhet ujë i valuar. Kurse ata që kanë besuar dhe bërë punë të mira, Zoti i lartësuar do t'i fusë ata - në atë ditë - në Xhennete (kopshte) nëpër të cilat rrjedhin lumenj, e atje ata do të stolisen me byzylykë prej ari.

2- Kjo sure tregon për rëndësinë e Xhamisë së Shenjtë dhe se si Zoti e përgatiti për Ibrahimin vendin e Shtëpisë. Surja tregon për lidhjen që Haxhi ka me të gjitha aspektet e besimit dhe për rëndësinë e tij në plotësimin e ndërtimit të umetit-kombit.

3- Meqenëse fokusi kryesor i sures dhe shtylla kryesore e saj është 'fuqizimi' i të Dërguarit të Zotit, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të, ajo tregon për lejen që Zoti u dha të shtypurve për të luftuar dhe premtimin e Tij ndaj tyre për t'i ndihmuar ata për në fitore, duke shpjeguar ato që priten prej tyre, pasi Zoti t'u mundësojë atyre fuqizimin në tokë. Ato që priten prej tyre pas arritjes së fuqizimit janë veprat e tilla si falja e namazit, dhënia e zekatit, urdhërimi për të mirë dhe ndalimi nga e keqja.

4- Zoti i plotfuqishëm në këtë sure kërkon ta qetësojë dhe t'ia lehtësojë të Dërguarit të Tij barrën dhe brengosjen, duke i përmendur dhe kujtuar pejgamberët para tij dhe vështirësitë që ata hasën nga popujt e tyre. Gjithashtu tregon se djajtë përpiqeshin të hidhnin keqkuptime në ato që thoshin pejgamberët dhe të dërguarit më përpara, por që Zoti - bekuar dhe lartësuar qoftë - e shfuqizonte atë që hidhte djalli duke ia përplasur atë për fytyrë, dhe i përforconte dhe konsolidonte ajetet e Tij, duke mos i lënë djallit asnjë hapësirë për të futur hundët në asgjë nga ajo çfarë Allahu u shpallte pejgamberëve dhe të dërguarve të Tij. Dhe kjo është një përgjigje ndaj të gjithë atyre politeistëve që pretendonin se një pjesë e shpalljes ishte shpallur nga djajtë dhe Zoti i madhërishëm e refuzon këtë duke thënë: **“Dhe atë (shpalljen) nuk e kanë zbritur djajtë. (210) Kjo as që u lejohet atyre dhe as që munden (211).”** [Esh-Shu'arā': 210-211] Ata të cilëve u është dhënë dituria ta dinë se shpallja e zbritur te pejgamberët është e vërteta nga Zoti dhe të besojnë në të, e zemrat e tyre të përulen ndaj saj... As shpallja dhe as pejgamberët nuk do të dëmtohen nëse ata të cilët nuk besojnë janë në

dyshim në lidhje me këtë të vërtetë. Mohimi dhe dyshimet e atyre që nuk besojnë apo dyshojnë, janë një vuajtje e vazhdueshme vetëm për vetë ata mosbesues dhe dyshues, deri në Ditën e Kiametit. Atë ditë atje i Madhërishmi do të gjykojë mes tyre, e ata që nuk besuan do të hidhen në zjarr, kurse ata që emigruan për hir të Zotit, pastaj u vranë ose vdiqën, ata do të pranohen në një vendbanim që ata do ta pëlqejnë dhe që Ai e pëlqen për ta.

Në këtë sure sillet 'lajmërimi i vdekjes' për politeistët që adhurojnë idhujt për të cilët Zoti nuk ka zbritur asnjë autoritet dhe bëhet e qartë se ata adhures nuk kanë asnjë dituri me bazë për çfarë bëjnë.

Në sure tregohet se ata që nuk besonin, kur u lexoheshin ajetet e Zotit që ishin argumente sqaruese për gjithçka, në fytyrat e tyre dallohej mospëlqimi, aq sa gati sa nuk i vrisnin ata që ua lexonin ajetet e Zotit.

Pastaj Zoti i madhërishëm sjell për ata jobesimtarë një shembull me mizën. Sa të mrekullueshëm janë shembujt kur'anorë! Kjo për t'ua bërë të qartë atyre se të gjithë idhujt e tyre që ata i konsiderojnë hyjni dhe që ia shoqërojnë Zotit në hyjninë, zotërimin dhe pushtetin e Tij, nuk do të jenë në gjendje të krijojnë as edhe një mizë, edhe nëse mblidhen bashkë për ta arritur këtë. Përkundrazi, nëse miza u merr atyre diçka – pavarësisht dobësisë së saj – ata nuk janë në gjendje ta rimarrin atë gjë prej saj.

5- Këtu u bëhet thirrje besimtarëve që të falin namaz, të përkulen me ruku, të bëjnë sexhde, të adhurojnë Zotin, të bëjnë vepra të mira dhe të luftojnë e përpiqen për hir të Zotit me gjithë mundësitë e tyre, në shenjë mirënjohjeje për mirësinë që Ai u ka dhënë dhe që i ka përzgjedhur ata në mesin e gjithë njerëzimit. Të jenë falënderues që nuk u ka bërë ndonjë vështirësi në fe dhe që i ka udhëzuar në fenë e babait të tyre Ibrahimit, i cili pranoi Islamin, thirri në Islam dhe i porosi për Islamin të gjithë bijtë dhe pasardhësit e tij. Gjithashtu surja tregon se i Dërguari i Zotit, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të, është dëshmitar ndaj nesh dhe se ai është që na përgatit për të qenë dëshmitarë ndaj njerëzve të tjerë.

Pasi Zoti na mundësoi të bëhemi kalifë - zëvendës të Tij - në tokë, na urdhëroi që të vazhdojmë të falim namazin, të japim zekatin dhe të mbështetemi tek Ai, i Cili është Mbrojtësi ynë... dhe Ai është Mbrojtësi dhe Ndihmësi më i mirë!

Surja El-Mu'minūn

Numri i ajeteve të saj është: njëqind e tetëmbëdhjetë ajete.

Numri i fjalëve të saj është: një mijë e dyzet e tetë fjalë.

Numri i shkronjave të saj është: katër mijë e tetëqind e dyzet shkronja.

Thuhet se është shpallur pas sures El-Enbijā' dhe para sures Es-Sexhde, por Allahu e di më së miri!

Shtylla kryesore e sures

Shtylla kryesore e sures El-Mu'minūn është besimi, provat e krijimit si dhe të dërguarit dhe njerëzit e tyre me të cilët patën të bëjnë.

Nëse surja El-Enbijā', e cila renditet para kësaj sureje, përmend dhjetë histori nga historitë e pejgamberëve - disa prej të cilëve janë edhe të Dërguar³¹² gjithashtu – atëherë surja El-Mu'minūn është veçuar me përmendjen e të dërguarve dhe thelbin e mesazhit të tyre, që është monoteizmi. Gjithashtu kjo sure përmend edhe cilësitë e atyre njerëzve që janë të kualifikuar për t'iu përgjigjur këtyre të dërguarve dhe për të reaguar pozitivisht ndaj mesazhit të tyre, që ata të pastrohen nëpërmjet këtij mesazhi. Kështu, ata kualifikohen për sukses në misionin e tyre në tokë, edhe në shpërblimin e tyre në ahiret.

Gjithashtu, kjo sure nxjerr në pah vlerën e përsiatjes, si një gjë që ndalon nga neglizhenca apo pavëmendja, dukuri e cila përmendet në hyrjen e sures El-Enbijā', Jā-Sín e të tjera. Kjo sure renditet në harmoni të plotë me suren që është zbritur para saj, suren El-Enbijā'.

Lidhja e kësaj sureje me atë çfarë gjendet para saj

Sa i përket lidhjes së kësaj sureje me suren El-Haxh që vjen para saj - sipas radhitjes së sureve të Kur'anit - atëherë surja El-Haxh mbyllet me fjalët e të Lartit: **“Dhe luftoni për hir të (lartësimit të fjalës së) Zotit**

³¹² | Dërguar është ai të cilit i ka ardhur shpallje nga Zoti dhe i është zbritur libër i veçantë nga Ai, për t'ua përcjellë njerëzve fjalën e Tij, kurse Pejgamberi është ai njeri të cilit i ka ardhur shpallje nga Zoti, por jo libër dhe as legjislacion i veçantë, por është urdhëruar të ndjekë librin dhe legjislacionin hyjnor të të dërguarit para tij. (Shënim i përkthyesit)

me një përpjekje të vërtetë, siç i takon Atij! Ai ju zgjodhi ju dhe nuk ju ka vënë ndonjë vështirësi në fe. Kjo është feja e babait tuaj, Ibrahimit. Ai ju quajti “muslimanë” qysh më parë dhe në këtë që i Dërguari të jetë dëshmitar ndaj jush dhe ju të jeni dëshmitarë ndaj njerëzve. Prandaj, faleni namazin e jepeni zekatin dhe mbështetuni tek Allahu! Ai është Mbrojtësi juaj. Dhe sa mbrojtës i mirë është Ai, e sa ndihmës i mirë! (78)” [El-Haxh: 78] Allahu – madhëruar qoftë Ai – tregon nëpërmjet këtij ajeti lehtësinë dhe thjeshtësinë e kësaj feje. Tregon se Ai deshi t’ua lehtësojë besimtarëve rrugët e suksesit dhe lirin e kësaj feje nga çfarëdo lloj vështirësie ndaj tyre. Ai tregon se kjo fe është feja e Ibrahimit dhe se ishte vetë ky pejgamber që i nderoi ndjekësit e kësaj feje duke i quajtur ata si ‘muslimanë’. Ajeti tregon për dëshminë e vulës së Pejgamberëve, Muhammedin, paqja dhe mëshira e Zotit qofshin mbi të, ndaj umetit-kombit të tij dhe për shprehjen e pëlqimit nga ana e tij që ky umet të jenë dëshmitarë mbi njerëzit, pas largimit të tij nga kjo jetë.

Kështu, urdhri për faljen e namazit, për dhënien e zekatit dhe për t’iu mbështetur Zotit u bë një çështje që përfaqëson falënderimin ndaj Zotit të plotfuqishëm për të gjitha ato mirësi që u përmendën më sipër, sepse kjo është mënyra për t’i mbrojtur ato dhe për të siguruar vazhdimësinë e tyre: “... e jepeni zekatin dhe mbështetuni tek Allahu! Ai është Mbrojtësi juaj. Dhe sa mbrojtës i mirë është Ai, e sa ndihmës i mirë! (78)” [El-Haxh: 78]

Pastaj vjen fjala e të Lartit në suren El-Mu’minūn, ku thotë: “Sigurisht që besimtarët do të kenë sukses! (1)” [El-Mu’minūn: 1], duke treguar për frytin e përpjekjes së tyre dhe se ata kështu hyjnë në radhët e njerëzve që Zoti i ka zgjedhur për të qenë në mëshirën e Tij, në fenë e Ibrahimit, në umetin e muslimanëve, umet i cili është umeti dëshmues ndaj njerëzve, pas të Dërguarit, Muhammedit, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të!

Pjesa e parë:

Cilësitë e besimtarëve, të cilët do të kenë sukses

" قَدْ أَفْلَحَ الْمُؤْمِنُونَ ﴿١﴾ الَّذِينَ هُمْ فِي صَلَاتِهِمْ خَاشِعُونَ ﴿٢﴾ وَالَّذِينَ هُمْ عَنِ اللَّغْوِ مُعْرِضُونَ ﴿٣﴾ وَالَّذِينَ هُمْ لِلزَّكَاةِ فَاعِلُونَ ﴿٤﴾ وَالَّذِينَ هُمْ لِفُرُوجِهِمْ حَافِظُونَ ﴿٥﴾ إِلَّا عَلَىٰ أَزْوَاجِهِمْ أَوْ مَا مَلَكَتْ أَيْمَانُهُمْ فَإِنَّهُمْ غَيْرُ مَلُومِينَ ﴿٦﴾ فَمَنْ ابْتَغَىٰ وَرَاءَ ذَلِكَ فَأُولَٰئِكَ هُمُ الْعَادُونَ ﴿٧﴾ وَالَّذِينَ هُمْ لِأَمَانَاتِهِمْ وَعَهْدِهِمْ رَاعُونَ ﴿٨﴾ وَالَّذِينَ هُمْ عَلَىٰ صَلَوَاتِهِمْ يُحَافِظُونَ ﴿٩﴾ أُولَٰئِكَ هُمُ الْوَارِثُونَ ﴿١٠﴾ الَّذِينَ يَرِثُونَ الْفِرْدَوْسَ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ ﴿١١﴾ "

"Me të vërtetë, kanë arritur sukses besimtarët! (1) Ata që gjatë namazit janë të përlur (me sinqeritet). (2) Dhe ata që shmangen nga fjalët e kota. (3) Dhe ata që e veprojnë (e japin) zekatin. (4) Dhe ata që i mbrojnë pjesët e tyre intime (nga marrëdhëniet e jashtëligjshme), (5) përveçse me gratë e tyre, ose skllavet që kanë nën zotërim, dhe për këto ata nuk fajësohen; (6) kurse, kush kërkon përtej kësaj, të tillët janë mu ata agresorët (që i kapërcejnë kufijtë)! (7) Dhe ata që janë të kujdesshëm ndaj amaneteve dhe besëlidhjeve të tyre (8) Dhe ata të cilët i falin rregullisht namazet e tyre. (9) Pikërisht ata janë trashëgimtarët, (10) të cilët trashëgojnë Firdeusin. Ata do të qëndrojnë aty përgjithmonë (11)."[El-Mu'minūn: 1-11]

Kjo pjesë fillon duke sqaruar se sukcesi do të realizohet patjetër për besimtarët. Prandaj, këtu përdoret folja në kohën e shkuar "**kanë arritur sukses**", e paraprirë me fjalën "**vërtet**", që shërben për të treguar se kjo do të realizohet patjetër. Ajeti tregon për arritjen e "suksesit" dhe për ardhjen e tij në mënyrë të sigurt për besimtarët. "Suksesi" i cituar këtu është thënë në mënyrë të përgjithshme, i papërcaktuar dhe gjithëpërfshirës. E, sukcesi në këtë botë, është atëherë kur njeriu arrin ta realizojë premtimin që i ka dhënë Zotit të madhërishëm dhe ta zbatojë me përpikëri detyrën e tij si mëkëmbës i Zotit në tokë. Gjithashtu, ta mbartë me përgjegjësi "amanetin" - të cilin njeriu si krijesë e ka pranuar ta mbartë, ndërkohë që qiejt, toka dhe malet e refuzuan - dhe të përmbushë atë që kjo detyrë kërkon. Kurse sukcesi në botën tjetër, në ahiret, është që njeriu të fitojë Xhennetin e pavdekësinë në të, dhe të shpëtojë nga zjarri e të mbahet larg tij.

Koncepti i besimit

I gjithë ky sukses dhe kjo arritje, për të cilën u fol më lart, varet nga besimi në Zotin e madhërishëm, "**Me të vërtetë, kanë arritur sukses**

besimtarët! (1)." [El-Mu'minūn: 1] "Besimi" në Zotin - lavdëruar dhe lartësuar qoftë Ai - është një koncept i madh, i jashtëzakonshëm... madje ndoshta përfaqëson konceptin më të rëndësishëm në Librin e Zotit të madhërishëm. Ajetet e Kur'anit fisnik e kanë trajtuar në shumë vende "besimin", qoftë për ta shpjeguar këtë si koncept, qoftë për të shpjeguar ndikimin e tij apo ndikimin "e mungesës" së tij nga individi dhe nga shoqëria.

E, ndërkohë që trajtojmë çështjen e besimit, duhen theksuar dy pika:

E para: Është ajo se "besimi" sipas konceptit të saktë të tij është i pandashëm nga vepra e mirë, siç thuhet në shumë prej ajeteve fisnike:

"Vërtet, Allahu i shpie ata të cilët kanë besuar dhe kanë bërë vepra të mira në Xhennete - kopshte ...". [El-Haxh: 23]

"E, ata që besojnë dhe bëjnë vepra të mira, për ta ka falje dhe furnizim bujar". (50)" [El-Haxh: 50]

"E ata që besuan dhe bënë vepra të mira, do të jenë në Xhennetet e begative (56)." [El-Haxh: 56]

"E ata që besuan dhe bënë vepra të mira, Ne me siguri do t'i shlyejmë prej tyre veprat e tyre të këqija dhe do t'i shpërblejmë me më të mirën e asaj që kanë qenë duke bërë (7)." [El-Ankebūt: 7]

"Ata që besojnë dhe bëjnë vepra të mira, Ne me siguri do t'i radhisim në mesin e të mirëve!" [El-Ankebūt: 9]

"E, ata që besuan dhe bënë vepra të mira, Ne do t'i vendosim në dhoma të Xhennetit, nën të cilat rrjedhin lumenj, ku do të jenë përgjithmonë. Sa i mirë është shpërblimi i atyre që punojnë (drejt) (58)." [El-Ankebūt: 58]

Këto dhe shumë ajete të tjera të Librit të Zotit - lavdia i qoftë Atij - e theksojnë lidhjen e domosdoshme, të plotë dhe të pashmangshme mes besimit të vërtetë dhe veprave të mira.

E dyta: Besimi është detajuar shumë në Kur'an, nga Krijuesi - lartësuar qoftë Ai - në mënyrë të tillë që nuk ka nevojë për sqarime të mëtejshme apo shtesa nga jashtë Librit të shenjtë. Nëse njeriu - musliman qoftë ai ose jomusliman - nuk e arrin besimin nëpërmjet Librit të Zotit, duke e studiuar atë, duke e medituar dhe duke e lexuar atë ashtu siç i takon, e duke punuar vetëm sipas tij, atëherë si mund ta arrijë ai besimin nëpërmjet fjalëve të njerëzve, të cilat qëndrojnë poshtë nivelit të këtij Libri?! Për atë që nuk e arrin besimin nëpërmjet fjalëve

të Zotit, pra vetëm nëpërmjet Tij, i Madhërishmi thotë: **“Këto janë ajetet e Allahut që Ne t’i lexojmë ty me të vërtetën. Atëherë, në çfarë fjalësh të tjera - pas Allahut dhe ajeteve të Tij – besojnë ata? (6)”** [El-Xhāthije: 6]

Kështu, Libri i shenjtë e ka shtjelluar çështjen e besimit hollësisht, në dy nivele të rëndësishme:

Niveli i parë: Kur’ani të mëson se çfarë është besimi dhe si t’i përmbahesh atij.

Niveli i dytë: Kur’ani të jep ty atë çfarë nëpërmjet saj ti mund ta matësh vetë nivelin e besimit tënd, sinqeritetin e këtij besimi dhe shkallën se sa është arritur apo jo. Ti si njeri kështu mund ta rregullosh veten tënde nëse vëren mangësi në të, përpara se të takosh Zotin e madhëruar.

Besimi - në origjinën e tij - është një koncept i brendshëm, të cilin nuk mund ta shikojë dot askush tjetër përveç njeriut vetë, madje mund të ndodhë që njeriu vetë të mos mund të jetë në gjendje ta perceptojë realitetin e besimit të tij! Prandaj, Zoti na ka bekuar me atë se ne mund ta provojmë veten tonë, ta shqyrtojmë dhe t’ia bëjmë llogarinë asaj e ta trajtojmë për ta përmirësuar atë, përpara se të na vijë vdekja, dhe kjo është në fakt ajo që ne zakonisht bëjmë në jetën tonë të përditshme edhe me probleme tjera tonat. Për shembull, i sëmuri e merr ilaçin, pastaj pret që të shfaqen efektet që tregojnë se ilaçi ishte efektiv. Nëse kjo nuk ndodh, atëherë ai konsultohet me mjekun dhe merr një ilaç tjetër, pastaj pret efektin e tij... dhe kështu vazhdon derisa të arrihet efekti i pritur, shërimi i të sëmurit. Kjo në lidhje me çështjet e sëmundjeve organike. Sa i përket sëmundjeve të zemrës, ato mund të shërohen vetëm me ilaçin e “besimit”. I sëmuri e merr këtë ilaç, pastaj rri e vëzhgon të shfaqen efektet e tij. Nëse nuk vëren asnjë efekt pozitiv, atëherë ai e ndryshon ilaçin duke i rishikuar dhe korrigjuar elementet e besimit të tij... pastaj pret efektin e vetja... e kështu vazhdon derisa të arrihet shërimi i zemrës së tij, me lejen e Zotit të lartë.

Për nivelin e parë – që është identifikimi i elementeve të besimit - gjejmë si shembull fjalën e të Plotfuqishmit: **“I Dërguari beson në atë që i është shpallur nga Zoti i tij, (po ashtu) edhe besimtarët. Të gjithë ata besojnë në Allahun, dhe engjëjt e Tij, në librat e Tij, dhe në të dërguarit e Tij, (duke thënë): “Ne nuk bëjmë dallim ndërmjet asnjërit prej të dërguarve të Tij.”** Dhe ata thonë: **“Ne dëgjojmë dhe**

bindemi. (Kërkojmë) **Faljen Tënde, Zoti ynë, dhe te Ti është destinacioni** (i fundit)". (285) [El-Bekare: 285]

Nga ky ajet – dhe të tjerë të ngjashëm – Allahu i madhërishëm na mëson se çfarë duhet të besojmë, e ato pika të besimit janë besimi në Zotin – madhëruar qoftë Ai, në engjëjt, në librat, në të dërguarit. Gjithashtu, duke studiuar Librin e shenjtë do ta gjejmë të qartë dhe të shpjeguar edhe pjesën tjetër të elementeve të besimit, ashtu siç e gjetëm një pjesë në këtë ajet të ndritur.

Cilido musliman mund të thotë: Unë besoj në të gjitha këto, me aq sa kuptoj dhe logjikoj unë, por si të sigurohem nëse unë jam besimtar në mënyrën e duhur që kërkohet nga Zoti? Si të sigurohem se të kuptuarit dhe logjika ime nuk më kanë mashtruar, duke më bërë të imagjinoj se jam vërtet besimtar, por që në fakt jam larg këtij besimi, ashtu siç imagjinojnë disa njerëz sikur janë rregullues, ndërkohë që janë prishës, siç e thotë fjala e të Lartit: **"Dhe kur atyre u thuhet: "Mos bëni prishje në tokë", ata thonë: "Ne nuk jemi tjetër përveçse reformues (rregullues)". (11) A nuk janë ata pikërisht ata që prishin, por nuk e kuptojnë (12)."** [El-Bekare: 11-12] dhe ashtu si disave mendja dhe logjika e tyre u krijon bindjen se janë duke vepruar drejt, por në të vërtetë ata janë diçka tjetër, si ky rast që e përmend Kur'ani famëlartë: **"Thuaj (o Muhammed): "A t'ju njoftojmë ne (besimtarët) për të humburit më të mëdhenj të veprave të tyre? (103) Ata janë ata, përpjekja e të cilëve ka humbur në kërkim të jetës së kësaj bote, ndërkohë që mendojnë se janë duke vepruar mirë!" (104)** [El-Kehf: 103-104] Prandaj, si ta njoh të vërtetën e vetes sime e të mos mashtrohem siç u mashtruan këta?

Dhe këtu vijnë ajetet që flasin për "veprën e mirë", e cila nuk shkëputet asnjëherë nga besimi i sinqertë: **"Me të vërtetë, kanë arritur sukses besimtarët!" (1)** [El-Mu'minūn: 1]

1. **"Ata që gjatë namazit janë të përlulur (me sinqeritet) (2)."** [El-Mu'minūn: 2]

2. **"Dhe ata që shmangen nga fjalët e kota (3)."** [El-Mu'minūn: 3]

3. **"Dhe ata që e veprojnë (e japin) zekatin (4)."** [El-Mu'minūn: 4]

4. **"Dhe ata që i mbrojnë pjesët e tyre intime (nga marrëdhëniet e jashtëligjshme), (5) përveçse me gratë e tyre, ose skllavet që kanë nën zotërim, dhe, për këto, ata nuk fajësohen; (6) kurse, kush kërkon**

përtej kësaj, të tillët janë mu ata agresorët (që i kapërcejnë kufijtë)! (7)." [El-Mu'minūn: 5-7]

5. "Dhe ata që janë të kujdesshëm ndaj amaneteve dhe besëlidhjeve të tyre (8)." [El-Mu'minūn: 8]

6. "Dhe ata të cilët i falin rregullisht namazet e tyre (9)." [El-Mu'minūn: 9]

Këto vepra të mira - dhe shumë të tjera – që përmenden në Librin e Zotit të madhëruar, dhe bërja e gjithçkaje që Zoti ka urdhëruar, e shmangia nga çdo gjë që Ai ka ndaluar, janë nga veprat e mira. Këto janë ato që tregojnë realitetin e besimit të secilit nga ne në Zotin e plotfuqishëm dhe këto janë njësitë matëse dhe standardet me të cilat secili njeri e mat veten e tij për ta vlerësuar atë dhe për t'ia bërë llogarinë asaj sa është në këtë botë, ku mundësia është ende e disponueshme për bamirësi, devotshmëri, pendim dhe kthim drejt Zotit... para se t'i bëhet llogaria në botën tjetër, në ahiret. Vëmë re se këto vepra që citohen këtu në ajetet e mësipërme janë fizike, që i ka të dukshme çdo qenie njerëzore përpara vetes së tij. Nuk na intereson aspak fakti se këto vepra janë të dukshme edhe para njerëzve dhe pastaj ata t'i bëjnë llogarinë njëri-tjetrit. Libri i shenjtë nuk është zbritur për këtë qëllim. Ai është zbritur që ta mësojnë të gjithë se çfarë kërkohet prej tyre dhe secili njeri t'ia bëjë llogarinë vetes e të interesohet për çështjen e vet e të largohet nga bërja e llogarisë së të tjerëve përderisa nuk është në pozitë gjykatësi në gjykatë. Këto vepra për të cilat flasin këto ajete më sipër nuk janë të brendshme ashtu siç është besimi, kështu që, duke vëzhguar veprimet e dukshme të besimit, vepra të cilat shihen me sy, secili njeri mundet t'i bëjë një vlerësim besimit të tij të brendshëm, i cili nuk shihet me sy.

Kërko vetë për fjalën "besim" dhe fjalët e prejardhura apo të përbëra nga kjo fjalë, në Librin e Zotit – si: besimtarë, besimtarët, besuan, besojnë, ka besuar... etj. - dhe në kontekstet e saj do të gjesht material që të mëson ty shumë për besimin si koncept në vetvete, ose për provat e tij, ose për rezultatet e tij të mira, ose pasojat e këqija të lënies së tij pas dore.

Nga veprat e mira është edhe largimi nga ndalesat e përmendura në porositë e sures El-En'ām: **"Ejani t'ju lexoj çfarë ju ka urdhëruar Allahu: të mos i shoqëroni Atij asgjë (në adhurim), me prindërit të silleni mirë, të mos i vrisni fëmijët tuaj nga frika e varfërisë, sepse**

Ne ju ushqejmë ju dhe ata; të mos i afroheni veprave të shëmtuara, qofshin ato të hapëta apo të fshehta dhe të mos e vrisni njeriun të cilin Allahu e ka ndaluar të vritet, përveçse me të drejtë (ligjore)! Këto janë ato me të cilat Ai ju porosit ju, se mbase kuptoni! (151) Dhe mos iu afroni pasurisë së jetimit, përveç sipas mënyrës që është më e mira, derisa ai të arrijë pjekurinë e tij... dhe plotësojini masën edhe peshën me drejtësi! Ne nuk ngarkojmë askënd përtej kapacitetit të tij. Dhe kur të flisni, jini të drejtë, edhe nëse (ai për të cilin flisni) është i afërm (gjaku me ju)... dhe besën e dhënë Allahut plotësojeni! Këto janë ato me të cilat Ai ju porosit ju, se mbase i mbani mend! (152)" [El-En'ām: 151-152]

Nga veprat e mira janë edhe çfarë përmendet në suren El-Furkân, dhe në sure të tjera, ku i Larti thotë: "Dhe robërit e të Gjithëmëshirshmit janë ata që ecin me thjeshtësi në tokë, e kur injorantët u drejtohen atyre me fjalë, ata thonë: "Paqe!" (63) Dhe ata që e kalojnë natën duke bërë sexhde e duke qëndruar në këmbë (duke lexuar në namaz) për Zotin e tyre. (64) Dhe ata që thonë: "O Zoti ynë, largoje prej nesh dënimin e xhehenemit, se vërtet, dënimi i tij është i pandashëm! (65) Vërtet, ai është i keq si vendqëndrim dhe vendbanim!" (66) Dhe ata që, kur shpenzojnë, nuk shpërdorojnë dhe as koprracojnë, por ndjekin një rrugë të mesme. (67) Dhe ata që nuk thërrasin me Allahun zot tjetër... dhe nuk e vrasin njeriun të cilin Allahu e ka ndaluar (të vritet), përveçse me të drejtë... dhe nuk bëjnë imoralitet. Dhe kush i bën këto, bie në mëkate. (68) Atij i shumëfishohet dënimi në Ditën e Kiametit dhe mbetet në të i poshtëruar. (69) Me përjashtim të atyre që pendohen, besojnë dhe bëjnë vepra të mira. Atyre Allahu do t'ua ndërrojë veprat e tyre të këqija, në të mira. E Allahu është gjithnjë Falës dhe Mëshirëplotë. (70) E kush pendohet dhe bën vepra të mira, vërtet, ai kthehet tek Allahu me pendim. (71) (Robërit e të Gjithëmëshirshmit janë) Edhe ata që nuk dëshmojnë dëshmi të rreme, e kur kalojnë andej ku flitet kot, kalojnë me dinjitet. (72) Edhe ata që kur përkujtohen me ajetet e Zotit të tyre, nuk lëshohen mbi to si të shurdhër dhe të verbër. (73) Dhe ata që thonë: "O Zoti ynë, na jep neve nga bashkëshortet (apo bashkëshortët) dhe pasardhësit tanë ç'është prehje për sytë tanë (çfarë na gëzon) dhe na bëj prijës për të devotshmit (na bëj të jemi të parët e tyre)!". (74) Të tillët do të shpërblehen me Dhomën (dhomat e

larta të Xhennetit) për çfarë duruan dhe do të priten në të me përshëndetje dhe paqe. (75) Në të do të qëndrojnë përgjithmonë. Sa i mirë është ai (Xhenneti) si vendqëndrim dhe vendbanim! (76) Thuaj: “Zoti im nuk do t’ju përfillte, sikur të mos ishte besimi juaj në Të... Por tani ju (mosbesimtarë) e keni mohuar të vërtetën, prandaj dënimi do të jetë i pashmangshëm!” [El-Furkân: 63-77]

E gjitha kjo hyn nën konceptin e besimit, ashtu siç e ka sjellë Kur’ani i shenjtë, jo siç e kanë sjellë librat e teologjisë. Ajo që ne i detyrohem Zotit janë fjalët e Tij që u zbritën në Librin e Tij fisnik, sepse ne do të pyetemi vetëm për to. I Larti thotë: **“Prandaj, përmbaju asaj që të shpallet ty! Vërtet, ti je në rrugë të drejtë! (43) Dhe vërtet, ai (Kur’ani) është një nderim i madh për ty dhe për njerëzit e tu, dhe do të merreni në pyetje** (sa keni qenë mirënjohës për këtë nderim që ju është bërë)!” [Ez-Zuhruf: 43-44]

Koncepti kur’anor i “besimit” është një gjë, dhe konceptet gjuhësore - dhe çfarë është ndërtuar bazuar mbi to në teologji – është gjë tjetër. “Suksesi” i cituar në ajetin e parë të sures El-Mu’minūn është i varur nga besimi - siç tregohet në Kur’anin famëlartë - i cili i përfshin të gjitha sa u përmendën më parë: veprimet e zemrës dhe veprimet e gjymtyrëve, edhe gjithë çfarë lidhet me individin, me familjen dhe me fenë. Për këtë arsye, detajimi dhe sqarimi për të erdhi në këto ajete fisnike, nga ajeti 2 deri në ajetin 11.

Koncepti i namazit

“Ata që gjatë namazit janë të përlurur (me sinqeritet).” [El-Mu’minūn: 2]

Falja e namazit nuk mjaftohet vetëm me kryerjen e lëvizjeve dhe të veprimeve të tij të dukshme në përgjithësi, por thelbi i namazit është ndjenja e përlulesisë me përkushtim dhe sinqeritet gjatë tij. Namazi i cili e bën njeriun të jetë një njeri më i përlurur ndaj Krijuesit të tij, është ai namaz që ka peshë.

Zoti i lartësuar na ka mësuar se si të jemi të përlurur, kur thotë: **“Dhe kërkoni ndihmë përmes durimit dhe lutjes dhe vërtet kjo është një gjë e vështirë, përveç për të nënshtruarit me përlulesi (ndaj**

Zotit). **Për ata të cilët mendojnë se do të takojnë Zotin e tyre, dhe se tek Ai do të kthehen.**" [El Bekare: 45-46] Kështu, namazi i njeriut i cili e ka zemrën plot besim dhe ndjenjë përluljeje ndaj Krijuesit të tij, e ndihmon atë të jetë më i durueshëm. Por, ndjenja e përluljes ndaj Zotit vjen te njeriu kur ai mendon se do ta takojë Zotin e tij dhe se do të kthehet tek Ai. Pra, "sjellja në mendje e takimit me Zotin" është një nga faktorët më të rëndësishëm që e bën njeriun të jetë i përlulur në namaz.

Namazi i tillë sjell një sërë përfitimesh për njeriun: **"Kryeje namazin, për të më kujtuar Mua!"** [Tā-Hā: 14] Namazi e ndalon njeriun nga veprat e turpshme dhe të papëlqyeshme: **"Vërtet, namazi ndalon nga imoraliteti dhe keqbërja!"** [El- Ankebūt: 45] Namazi e ndihmon njeriun t'i mbështet vetëm Allahut, askujt tjetër: **"Kërkoni ndihmë përmes durimit dhe lutjes... !" [El Bekare: 45] "O ju që keni besuar, kërkoni ndihmë përmes durimit dhe lutjes! Vërtet, Allahu është me durimtarët."** [El-Bekare: 153] Namazi ndihmon në formimin e komunitetit të muslimanëve dhe krijimin e lidhjes mes tyre, duke u takuar çdo ditë nga pesë herë për të kryer këtë vepër të vlefshme dhe të mirë së bashku: **"Dhe faleni namazin, e jepeni zekatin, dhe përkuluni me ata që përkulen (në adhurim dhe bindje)!"** [El-Bekare: 43]

Shumë nga dijetarët kanë qenë të mendimit se "besimtari shpërblehet vetëm për ato namaze gjatë të cilave është i përqendruar, që e ka mendjen aty"³¹³, dhe që e kujton Zotin e madhërishëm me shpirt. Gjithashtu, është e pëlqyeshme për namazliun të mendojë me kujdes në ajetet që është duke lexuar në namaz dhe në fjalët që thotë gjatë tij, ta kuptojë çfarë thotë dhe të ndikohet prej tyre: **"A nuk e meditojnë ata Kur'anin?!"** [Muhammed: 24], sepse leximi i Kur'anit është thelbi i namazit.

I Larti thotë: **"Dhe kujtoje Zotin tënd brenda vetes tënde, me përlulësi dhe frikë, dhe pa e shfaqur me fjalë - në mëngjes dhe në mbrëmje - dhe mos ji nga të shkujdesurit!"** [El-A'raf: 205]

Në fillimet e Islamit, kur akoma nuk ishin bërë të ndaluara pijet alkoolike, kishte zbritur ajeti i ndritur: **"O ju që besuat, mos iu afroni namazit kur jeni të dehur, derisa të dini se çfarë thoni ...!"** [En-Nisā': 43] Njeriu me mendjen e mbyllur, që nuk e di se çfarë thotë – të cilin

³¹³ El-Iraki, Ebu El-Fadl Abdurrahim ibn El-Husejn (vd. 806 h), *El-Mugni an Haml 'il-Esfār*, u kujdes për të Eshref Abdul-Maksud, Riad, Biblioteka Taberie, botimi i parë, 1995, 1/116.

Zoti e quan 'të dehur' në këtë kontekst - është më mirë për të që të mos falet derisa t'i vijë mendja. Po ashtu, kush është i zhytur në hallet e dynjasë dhe që gjatë namazit mendja i rri atje tek ato, ai harron se është duke iu lutur dhe duke folur me Zotin e tij, prandaj është më mirë për të ta lërë njëherë dynjanë mënjanë, në mënyrë që të dijë se çfarë është duke thënë në namaz.

Zoti i plotfuqishëm na ka urdhëruar ta falim namaz duke qenë "kānitin", që në arabisht ka kuptimin "të bësh lutje duke iu përgjëruar Zotit tënd, duke u treguar i përlurur dhe me zemrën vigjilente dhe të kujdesshme ndaj Zotit, madhëruar qoftë Ai". Prandaj, ajo për të cilën muslimanët kanë nevojë sot është ta kuptojnë rëndësinë e këtyre domethënieve dhe t'u kushtojnë atyre vëmendjen e duhur. Përlësia është një gjendje psikologjike, si frika dhe tmerri, qetësimi dhe paniku, kënaqësia dhe zemërimi, të cilat nuk ndodhin pa shkak. Kjo gjendje – përlësia - nuk mund të gjendet pa një edukim apo trajnim i cili të shkaktojë pastrimin e shpirtit, dhe ai më pas të kërkojë sukses për këtë botë edhe për tjetrën. Disa dijetarë i stërvitnin nxënësit e tyre për këtë, duke i urdhëruar të sjellin në mendje madhësitinë e Zotit të madhëruar kur të ngrihen për t'u pastruar - duke marrë abdest ose duke bërë larje të plotë, gusl - dhe i këshillonin të përpiqeshin të kuptonin lidhjen që ekziston midis ujit dhe jetës, midis ujit dhe trupave të tyre. E nëse nuk kishte ujë, atëherë ata i drejtoheshin tejemumit dhe i këshillonin nxënësit e tyre të kujtonin lidhjen midis dheut (me të cilin merret tejemum) dhe njeriut, lidhjen midis Ademit dhe dheut, dhe lidhjen që ekziston midis fryrjes së shpirtit tek njeriu dhe dheut. Kur njeriu e imagjinon gjithë këtë në mendjen e tij dhe e di se ai është krijuar nga dheu, dhe se Zoti i Madhëruar e ka krijuar çdo gjallesë nga uji, ai atëherë do të ndiejë madhësitinë e Zotit ndërkohë që është duke marrë abdest ose duke u larë krejtësisht, dhe do të ndiejë lidhjen që ekziston mes tij dhe përbërësve të gjithësisë, ujit dhe dheut. E, nëse uji sjell në kujtesë jetën, dheu sjell në kujtesë destinacionin tonë ku do të shkojmë: **"Nga ajo (toka) ju kemi krijuar, dhe në ju kthejmë, dhe prej saj Ne ju nxjerrim edhe një herë tjetër."** [Tā-Hā: 55] Kur njeriu përfundon së marri abdest, kujtohet se ky pastrim nënkupton një besëlidhje të re mes tij dhe Zotit të plotfuqishëm, që thotë: "të pastrohet dhe të ketë kujdes të mbetet i pastër nga papastërtitë fizike edhe ato morale, të jetë i sigurtë në fenë e Zotit të tij e të mos e njollosë me

asgjë atë". Njeriu i tillë, me gjithë këtë parapërgatitje, kur drejtohet nga kibla, ai ia kujton vetes babain e pejgamberëve, Ibrahimin alejhi selam, i cili pati thënë: **"Vërtet, unë e kam kthyer fytyrën time kah Ai që krijoi qiejt dhe tokën, duke u anuar nga e vërteta, dhe nuk jam unë prej atyre që i bëjnë shok Allahut."** [El-En'ām: 79]

Koncepti i "fjalëve të kota"

"Dhe ata që shmangen nga fjalët e kota." [El-Mu'minūn: 3]

"Fjalët e kota" është përmendur disa herë si koncept në Librin e Zotit. I Larti, kur përshkruan njerëzit e mirë, thotë: **"E kur dëgjojnë fjalë të kota, ata largohen prej kësaj, dhe thonë: "Ne kemi veprat tona dhe ju keni veprat tuaja. Paqja qoftë mbi ju! Ne nuk duam shoqëri me ata që nuk dinë!"** [El-Kasas: 55]

"Allahu nuk jua merr për keq betimet që i bëni pa qëllim (fjalët që i flisni kot), por jua merr në konsideratë atë çfarë fitojnë zemrat tuaja. Allahu fal shumë dhe është tolerant." [El-Bekare: 225]

"Edhe ata që nuk dëshmojnë dëshmi të rreme, e kur kalojnë andej ku flitet kot, kalojnë me dinjitet." [El-Furkân: 72]

Kurse, kur përshkruan gjendjen e banorëve të Xhennetit, i Larti thotë: **"Ata nuk dëgjojnë në të fjalë të kota, përveçse përshëndetje me paqe, dhe aty ata kanë furnizimin e tyre, mëngjes e mbrëmje."** [Merjem: 62]

"Ata shkëmbejnë me njëri-tjetrin kupa (me pije), e aty nuk ka fjalë të kota dhe as mëkate." [Et- Tūr: 23] **"Nuk dëgjojnë aty fjalë të kota dhe as gënjeshtër."** [En-Nebe': 35]

Kurse rreth gjendjes së jobesimtarëve dhe mënyrës se si ata e trajtojnë shpalljen e zbritur nga Zoti, i Larti tregon: **"E ata që nuk besuan, thanë: "Mos e dëgjoni këtë Kur'an dhe flisni e qeshni me zë të lartë (flisni fjalë të kota kur lexohet ai), që të mbizotëroni (ndaj leximit të tij)!"** [Fussilet: 26]

Nga këto ajete në përgjithësi kuptojmë se kur thuhet "fjalë të kota" bëhet fjalë për biseda nga të cilat nuk ka dobi as përfitim. Ato janë fjalë me të cilat luftohet e vërteta dhe fjalë që shkaktojnë largimin nga njerëzit e mirë dhe besimtarë. Ato janë fjalë në të cilat bien injorantët, jobesimtarët dhe inatçorët. Ato janë fjalë të cilat banorët e Xhennetit

nuk do t'i dëgjojnë në Xhennet. Zoti - bekuar dhe lartësuar qoftë Ai - na mëson ta lëmë këtë lloj të foluri. Prandaj, le të jetë e gjithë e folura jonë një e folur serioze dhe e dobishme, e le të largohemi nga talljet e ironitë, nga fjalët shterpë që nuk sjellin dobi.

Ky ajet fisnik: **“Dhe ata që shmangen nga fjalët e kota”** [El-Mu'minūn: 3], ka një rëndësi të madhe, e cila është e prekshme në realitetin tonë aktual. Sot shohim se sa polemika dhe debate intensive ndizen për çështje të parëndësishme që nuk kanë vlerë, ndërkohë që e lëmë debatin për gjërat që jemi urdhëruar t'i bëjmë: **“Fto në rrugën e Zotit tënd me urtësi dhe këshillë të mirë dhe diskuto me ta në mënyrën më të mirë! Vërtet, Zoti yt i di më së miri ata që janë larguar nga rruga e Tij, dhe Ai i di më së miri ata që janë në rrugë të drejtë.”** [En-Nahl: 125] Më e keqja është kur ka një debat mes dy e më shumë njerëzve, dhe ku fitorja e cilitdo prej tyre nuk çon në asgjë, që do të thotë se, pavarësisht nëse një pjesë e tyre, ose të gjithë sa janë në atë debat, arrijnë të bien dakord në fund, ose edhe nëse nuk bindet asnjëri prej tyre, e gjitha kjo nuk do të çojë në ndonjë ndryshim në realitetin e tyre, në jetën e tyre dhe në jetën e shoqërive të tyre, sepse vetë thelbi i atij debati nuk ka asnjë vlerë dhe nuk sjell asnjë përfitim. I shikojmë për shembull se si diskutojnë dhe debatojnë për një ndeshje futbolli, ose për filan lojtar që ka bërë kështu ... ose rreth personaliteteve kinematografike, ose të fushës së këngës, ose të politikës, e të ngjashme si këto. Njëri thotë se ai është i mirë, dhe e mbron... tjetri thotë se është i keq, dhe e sulmon ... derisa mosmarrëveshja mes tyre çon në zënka dhe grindje, madje kjo mund të çojë në përçarje të përhershme midis anëtarëve të së njëjtës shtëpi! Dhe e gjitha kjo ndodh për shkak të disa lloj debateve nga të cilët nuk ka dobi.

Pavarësisht nëse ky person – i cili është tema e diskutimit – është i mirë apo i keq, kjo nuk do të ketë asnjë ndikim në jetën e atyre debatesve, në këtë botë as në ahiret!

Lavdëruar qoftë Zoti! Është e habitshme se si shumë njerëz i humbasin orët e jetës së tyre në biseda dhe fjalë që janë të kota dhe të padobishme!

Po t'u përmbaheshim fjalëve të të Lartit që thotë: **“E kur dëgjojnë fjalë të kota, ata largohen prej kësaj, dhe thonë: “Ne kemi veprat tonë dhe ju keni veprat tuaja. Paqja qoftë mbi ju! Ne nuk duam shoqëri me ata që nuk dinë”** [El-Kasas: 55], lidhjet mes nesh do të përmirë-

soheshin... Kështu ne do ta mbronim jetën tonë dhe energjinë tonë, dhe këto do t'i përdornim në gjëra të dobishme për ne, në këtë botë edhe në tjetrën.

Të folurit e kotë mund të arrijë nivelin e “të folurit kot në çështjet e fesë”, edhe në lidhje me Kur'anin fisnik, dhe ky i folur është lloji më i keq, nëse ai është i qëllimshëm për të penguar nga rruga e Zotit. Ky është veprim i “kriminelëve jobesimtarë”, siç i ka quajtur Zoti i lartë. Ata bëjnë atë që ne mund ta quajmë “zhurmues” ndaj Kur'anit dhe ndaj mësuesve dhe lexuesve të tij. Në vend që ta mësojnë atë dhe ta ballafaqojnë argumentin me argument, i shikon se si ata fillojnë e kritikojnë rrobat e këtij personi që flet për fenë - për shembull - ose fillojnë e flasin për sjelljet e familjes së tij, ose për çmimin e shtëpisë së tij, ose për vlerën e makinës së tij, ose për zërin e tij, e të tjera tema të tërthorta a fjalë të kota, për t'i larguar njerëzit nga thelbi i temës, që është “Fjala e Zotit të madhërisëm”. Sa e sa herë e kanë bërë këtë politeistët dhe jobesimtarët në sy të të Dërguarit të Allahut, pagja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të, duke e ngritur zërin para tij ndërkohë që ai lexonte Kur'an, në mënyrë që njerëzit të mos e dëgjonin atë kur ai fliste, e si rrjedhojë të mos besonin në fjalët e Zotit të madhërisëm e të mos e ndiqnin të Dërguarin e Tij.

Një nga gjërat e bukura që thuhet për “fjalët e kota” është edhe kjo: “Dije se kjo – pra, largimi nga fjalët e kota – është një edukatë e madhe dhe një mënyrë e qëlluar e sjelljes me disa njerëz, me ata njerëz që flasin kot, dhe që i përkasin shtresës që nuk meritojnë respekt. Njerëzit që flasin kot nuk janë në gradën e nderimit. Kështu që, largimi nga biseda e tyre e kotë është një shenjë lartësimi dhe largimi për ty nga poshtërimi ku gjenden ata.”³¹⁴

Koncepti i zekatit³¹⁵

“Dhe ata që e veprojnë (e japin) zekatin.” [El-Mu'minūn: 4]

Pasi besimtari është përpjekur dhe ka luftuar me mendjen, trupin dhe qenien e tij për të kryer namazin, atëherë, ai është më i aftë të luftojë me pasurinë e tij, për të dhënë zekatin prej saj. Nuk ka dyshim

³¹⁴ Ibn Ashur, *Tefsir 'ut-Tahrir ve't-Tenvir*, referencë e mëparshme, 18/11.

³¹⁵ Zekati në Islam nënkupton pastrim dhe zhvillim; zekati i pasurisë sjell pastrimin dhe zhvillimin e saj. (Shënimi i përkthyesit)

se Zekati i nxjerrë nga pasuria është përfshirë në këtë ajet, në të gjitha detajet e tij, por fjala e përdorur këtu “veprojnë”, tregon gjithçka që bie nën konceptin e zekatit dhe pastrimit. Duke dhënë zekatin besimtarët pastrojnë veten dhe zemrat e tyre, dhe veprojnë çdo mirësi nga veprat e zemrave ose të gjymtyrëve... Ata kështu e pastrojnë secilën gjymtyrë të tyre dhe e pastrojnë gjithçka rreth vetes. Zekati i përfshin të gjitha mirësitë dhe virtytet. A nuk thotë Zoti i madhërishtëm për dy prindërit e djaloshtit, të cilin e vrau njeriu i mirë (Hidri), se: **“E sa i përket djaloshtit, prindërit e tij ishin besimtarë dhe ne u frikësua se ai do t'i rëndonte ata të dy duke i çuar në arrogancë dhe mosbesim. (80) E ne deshëm që Zoti i tyre, në vend të atij, t'u jepte atyre të dyve një më të mirë se ai për nga zekati (më të pastër se ai), dhe më afër mëshirës”** [El- Kehf: 80-81], duke shpjeguar kështu se atyre do t'u dhurohej një tjetër fëmijë, më i mirë se ai për nga zekati, pra, për nga pastërtia e shpirtit dhe e mendjes, etj..

Pra, zekati mishëron pastrim të shpirtave, trupave, mendjeve, shtëpive, kulturave, qytetërimeve dhe sistemeve të jetës. Të gjitha këto aspekte të jetës së njerëzve kanë nevojë për “zekat – pastrim”, gjë e cila u ndihmon atyre të jenë nga ata që e përmendin shumë Zotin dhe nga ata që: **“... gjatë namazit janë të përlulur.”** [El-Mu'minūn: 2]

Më pas i Madhërishtëmi thotë: **“Dhe ata që i mbrojnë pjesët e tyre intime (nga marrëdhëniet e jashtëligjshme), përveçse me gratë e tyre, ose skllavet që kanë nën zotërim, dhe për këto ata nuk fajësohen.”** [El-Mu'minūn: 5-6]

Fjala “mbrojnë” nënkupton mbrojtjen nga çdo gjë që bie në kundërshtim me atë për të cilën janë krijuar. Fjala “mbrojnë” është një shenjë që i refuzon të gjitha ato anomali dhe devijime në të cilat bien disa njerëz të dobët, si ata që ndjekin sodomët ose lesbiket. Ajeti kërkon gjithashtu ta mbrojë njeriun nga lakuriqësia dhe afrimi apo ekspozimi ndaj gjërave të turpshme, kur këtë e lidhim me fjalët e Zotit të madhërishtëm: **“Dhe mos iu afroni imoralitetit! Vërtet, ajo gjë është paturpësi dhe shumë e keqe si rrugë!”** [El-Isrā': 32] Thotë “mos iu afroni”, nuk do të thotë “mos bëni imoralitet”, sepse për imoralitetin vetë i Madhërishtëmi thotë: **“Dhe nuk bëjnë imoralitet”.** [El-Furkân: 68] Kurse këtu në ajetin e sures El-Mu'minūn kemi një thirrje për t'u larguar nga ai veprim dhe nga gjithë çfarë mund të afrojë tek ai, dhe që njeriu të bëjë gjithçka për ruajtjen e pjesëve intime dhe mbrojtjen e tyre

nga vulgariteti ose nga ajo që është haram - e ndaluar. Prandaj, kur e lidhim me ajetet e tjera të librit, ky ajet fisnik është gjithëpërfshirës në kërkesat e tij për urdhrin për të vepruar gjithçka që i mbron dhe i ruan pjesët intime dhe ruan nga rënia në atë që Zoti – i madhëruar dhe i lartësuar – e ka ndaluar. Kërkimi leje për të hyrë në shtëpinë e dikujt tjetër, kërkimi leje i njerëzve të së njëjtës shtëpi për të hyrë në dhomat e anëtarëve të tjerë të familjes në kohë të caktuara, ndalimi i shikimit, urdhri për t'i mbajtur sytë poshtë, ndalimi nga qëndrimi vetëm për vetëm me dikë të gjinisë së kundërt, përfshirë edhe ato që shohim sot në reklamat e papëlqyeshme të mallrave të ndryshme dhe të ngjashme si ato (që shkaktojnë nxitjen e dëshirave me anë të çfarëdolloj mënyre), të gjitha këto konsiderohen gjëra nga të cilat jemi urdhëruar të largohemi dhe t'i shmangim nëpërmjet fjalës së Tij: **“mbrojnë”**.

Nuk mjafton që njeriu të mos bjerë në imoralitet (në marrëdhënie të jashtëligjshme), ose të tjera rrugë të ngjashme, por ai duhet të qëndrojë “larg” këtyre gjërave dhe të mos afrohet pranë asgjëje që mund ta tërheqë atë të bjerë në këtë gabim ose ta bëjë atë t'i duket sikur ajo është një gjë normale.

Qytetërimi islam është i ndryshëm nga të tjerët. Jurisprudenca jonë islame ka përcaktuar dispozita të quajtura ‘rregullat e ndërtimit arkitektonik’, të cilat përcaktojnë ndalimin e shtetasve të bëjnë në shtëpitë e tyre çfarëdo që lejon zbulimin e asaj që ndodh brenda atyre shtëpive, pra, që lejon të shikohet se çfarë bëjnë në to njerëzit e shtëpisë. Sot ekzistojnë fshatra dhe qytete islame, të cilat ata që merren me antikitet është mirë t'i vënë në fokus e t'i studiojnë dhe të mësojnë prej tyre karakterin e ndërtesave të një kombi me një qytetërim që e di se çfarë është turp të shikohet e që duhet shmangur zbulimi i tyre e çfarë nuk është turp... dhe të tjera detaje.

Ne sot jetojmë në një kulturë dhe qytetërim hibrid, i cili ka ndikuar në kulturën dhe qytetërimin tonë islam dhe në vizionin tonë për fenë. Kjo kërkon që nga mesi ynë të ngrihen studiues të specializuar, të cilët janë në gjendje t'i kuptojnë domethëniet që thuhën nëpërmjet gjuhës së zakonit, por edhe të asaj “që lexohet mes rreshtave”, dhe të shqyrtojnë me kujdes gjithçka, sepse ka kuptime të shumta që nuk thuhën me gjuhë, por që dajhtë e njerëzve dhe të xhinëve frymëzojnë me to njëritjetrin, për t'i bërë njerëzit t'u rezistojnë virtyteve dhe për t'i përgatitur

ata që djalli të depërtojë në mendjet, zemrat, kulturat dhe qytetërimet e tyre.

“Përveçse me gratë e tyre, ose skllavet që kanë nën zotërim dhe për këto ta nuk fajësohen; kurse, kush kërkon përtej kësaj, të tillët janë mu ata agresorët (që i kapërcejnë kufijtë)!” [El-Mu'minūn: 6-7] Zoti i madhërishëm lejon afrimin vetëm të bashkëshortet e ligjshme, kurse për sa u përket “skllaveve”, ky është një fenomen që është zhdukur tashmë dhe as mendohet të kthehet më një fenomen i tillë. Zoti e ka çliruar njerëzimin prej këtij fenomeni, prandaj nuk është nevoja të flasim për të.

Pastaj konteksti zhvendoset tek “amaneti dhe besëlidhja”: **“Dhe ata që janë të kujdesshëm ndaj amaneteve dhe besëlidhjeve të tyre.”** [El-Mu'minūn: 8] Njerëzit marrin e japin mes tyre, blejnë dhe shesin, duke i besuar njëri-tjetrit dhe duke respektuar amanetet dhe besëlidhjet e tyre.

Nëse në mesin e njerëzve do të mbizotëronte tradhtia e besimit dhe mosrespektimi i besëlidhjeve, e kjo të përhapej në mesin e tyre, atëherë kjo do të nënkuptonte se nuk mund të krijohet shoqëria, as të ndërtohet komuniteti dhe as kombi, dhe as të ndërmerret ndonjë detyrë që Zoti ia ka caktuar njerëzimit.

I Plotfuqishmi e thekson në këtë ajet, por edhe në ajete të tjera, domosdoshmërinë e ruajtjes së amanetit. I Madhërishmi thotë: **“Vërtet, Zoti ju urdhëron që t'i dorëzoni amanetet tek të zotët e tyre...!”** [En-Nisā': 58], dhe ky është një tekst i rreptë, i prerë, që nuk e lejon besimtarin as besimtaren të guxojë ta tradhtojë amanetin ose të mos e respektojë atë. Si mund të ndodhë kjo, kur i Madhërishmi e ka theksuar urdhrin e Tij drejtuar njerëzve që t'i përmbushin dhe t'i dorëzojnë amanetet te të zotët e tyre dhe këtë e ka vënë përpara urdhrit “për të gjykuar me drejtësi”, që citohet në të njëjtin ajet: **“Vërtet, Zoti ju urdhëron që t'i dorëzoni amanetet te të zotët e tyre dhe kur të gjykoni mes njerëzve, të gjykoni me drejtësi! Vërtet, sa e mirë është ajo me të cilën Zoti ju këshillon! Vërtet, Zoti dëgjon dhe sheh gjithçka!”** [En-Nisā': 58]

Duket sikur i Plotfuqishmi do t'i tërheqë vëmendjen kësaj qenieje njerëzore se ruajtja e amanetit duhet të jetë një cilësi që besimtari e praktikon dhe që e ka moral dhe sjellje të tijën... që e ka pjesë të natyrës së tij, të cilën nuk e shpërdoron as e shkel. Dhe ky është një virtyt që i

mundëson njeriut të mos ketë nevojë të shkojë në gjykata ose arbitrazhe për të marrë gjënë që ka lënë amanet te dikush, ose t'i detyrojë me forcë të tjerët t'i zbatojnë besëlidhjet për të cilat janë zotuar.

Amaneti është diçka që njeriut i lihet në mirëbesim, dhe që nuk është pronë e tij. Ai duhet ta kthejë atë amanet tek ai që ia ka lënë, kur ky i fundit ta kërkojë, dhe nuk ka të drejtë të veprojë me të asnjë veprim përveç asaj çfarë e autorizon personi që ia ka dhënë amanetin, ose çfarë ai kërkon. "Amaneti" është një çështje e përgjithshme dhe gjithëpërfshirëse, që përfshin çështjet materiale edhe ato morale gjithashtu. Thonë: "ia la amanet sekretin (ia besoi) dhe ai e tradhtoi", kur dikujt i thuhet në mirëbesim një sekret dhe ai e zbulon atë. Thonë: "i besoi paratë e tij amanet dhe e tradhtoi", në rastin kur personi të cilit i janë lënë amanet një sasi parash, i përdor ato për vete, ose vë dorë në to pa lejen e pronarit të tyre. Pra, Zoti ka sjellë këtu fjalën "amanet", në të cilën përfshihen të gjitha llojet e amanetit, ato morale edhe materiale. Mbatja e "amanetit" është një domosdoshmëri për njerëzimin, dhe një nevojë e domosdoshme për sistemin e jetës.

Amaneti është më i përgjithshëm se besëlidhja. Çdo besëlidhje është amanet që duhet të mbahet dhe jo çdo amanet është besëlidhje, edhe pse mes tyre ka shumë të përbashkëta që kanë të bëjnë me gjithçka që njeriu mbart në lidhje me çështjet e fesë së tij dhe të jetës së tij të kësaj bote.

Zoti i plotfuqishëm na ka lënë amanet t'i ruajmë gjymtyrët tona, trupat tanë, zemrat tona, mendjet tona, fëmijët tanë, familjet tona dhe të gjitha bekimet e tjera, të cilat Zoti na ka dhënë. Të gjitha këto janë amanete që Zoti i madhëruar na urdhëron t'i mbajmë e t'i ruajmë. Poeti thotë:

*Pasuria dhe familja nuk janë gjë tjetër veçse amanete që na janë besuar,
dhe amanetet një ditë duhet të kthehen patjetër!*

Zoti - bekuar dhe lartësuar qoftë Ai - na ka bekuar me mirësi të dukshme, edhe me të tjera mirësi që nuk shikohen me sy. Të gjitha këto janë amanete që na janë besuar nga Zoti i plotfuqishëm, kështu që ne duhet të kujdesemi për to ashtu si duhet, në përputhje me qëllimin e Dhuruesit që na i ka lënë ato në mirëbesim - madhëruar dhe lartësuar qoftë Ai! Kështu që, prej këtu ka lindur 'harami-e ndaluara' dhe 'hallalli-e lejuara'. Ai që na ka lejuar të shikojmë ujin, tokën, të

mbjellat dhe bagëtitë e bekuara dhe ta lavdërojmë dhe falënderojmë Zotin për atë që na ka dhënë dhe na ka besuar me të, është po Ai – lavdëruar qoftë – që na ka ndaluar t'i shikojmë gjërat që nuk duhen shikuar, për të cilat ne nuk kemi asnjë rrugë legjitime për tek ato. Dhe Ai që na ka urdhëruar të dëgjojmë mesazhet që kanë sjellë pejgamberët dhe të dërguarit, nga ana tjetër na ka ndaluar të dëgjojmë fjalët e kota, gënjeshttrat, përgojimin, thashethemet, e të tjera si këto. Kur Ai - madhëruar qoftë – krijoi çfarë krijoi, Ai na i la trashëgim këto gjymtyrë që t'i përdorim në çfarë na urdhëroi Ai, jo në çfarë na ndaloi. Prandaj, përdorimi i tyre në atë çfarë Ai na e ka bërë të ndaluar konsiderohet tradhti e amanetit.

Edhe pasuria që na është dhënë është amanet, dhe ne duhet ta shpenzojmë për atë qëllim për të cilin na është besuar. E nëse e shpenzojmë atë në gjëra të ndaluara për ne nga Zoti, atëherë kjo është një tradhti e amanetit dhe mungesë kujdesi ndaj tij.

Zoti na ka bërë trashëgimtarë të tokës dhe të të gjitha mirësive të saj, dhe i konsideroi këto një amanet për të cilin ne duhet të kujdesemi. Prandaj, gjithçka që çon në shpërdorimin e burimeve të kësaj toke, ose në përdorimin e tyre për diçka tjetër nga ajo për të cilën janë krijuar, sillet midis neglizhencës dhe teprimit... midis tradhtisë së amanetit dhe mungesës së kujdesit. Përdorimi pa kriter i ujit dhe shpërdorimi i tij është një tradhti e amanetit. Lënia pas dore e tokës dhe mosgjallërimi dhe mosinvestimi në zhvillimin e mirësive të saj është një tradhti e amanetit. Ndotja e ambientit dhe prishja e tij është një tradhti e amanetit. Neglizhimi i kafshëve, të cilat kanë nevojë për kujdesin e njeriut, është tradhti ndaj amanetit, pasi i Dërguari i Allahut, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të, ka thënë: *“Një grua ka hyrë në zjarr për shkak të një maceje, të cilën e lidhi dhe nuk e ushqeu, as e la të hante nga gjallesat e tokës.”*³¹⁶ Pra, shkak që ajo grua të hynte në zjarr ishte macja e saj, të cilën ajo e mbajti mbyllur, pa i dhënë të hajë, derisa ngordhi. Kjo jo ngaqë Allahu i madhërishëm nuk bëri dallim mes maces dhe gruas dhe i konsideroi të dyja të njëjta, por ngaqë gruaja e tradhtoi amanetin e saj, sepse ajo ishte një individ nga lloji njerëzor, që i është lënë amanet dhe në besim kjo tokë, me vetë zgjedhjen dhe miratimin tonë të dikurshëm, siç e tregojnë ajetet e Librit të shenjtë. Kështu që, mbyllja e

³¹⁶ Buhariu, *Sahih 'ul-Buhāri*, referencë e mëparshme, Libri i Fillimit të Krijimit, kapitulli “Pesë gjallesa të dëmshme që është e lejuar të vriten në Shtëpinë e Shenjtë”, Hadithi nr. 3318, fq. 633.o

maces, kafshë e cila nuk është e pajisur me aq aftësi mendore ose fizike sa t'ia mundësojnë asaj të largohet nga rreziku dhe të mbrojë veten e saj, konsiderohet tradhti e amanetit. Ajo grua duhej ta ndihmonte atë mace të jetonte, sepse macja dhe të tjera kafshë që gjenden në sipërfaqen e tokës, ose në brendësi të saj, janë pjesë e amanetit që i është lënë njeriut në mirëbesim, dhe ai është i ngarkuar të ketë kujdes për to. Prandaj, çfarëdo shpërdorimi nga ana e njeriut ndaj kësaj detyre është tradhti ndaj amanetit. Amaneti, në përgjithësimin dhe në gjithëpërfshirjen e tij, është i përgjithshëm dhe gjithëpërfshirës ndaj të drejtave të Zotit dhe të drejtave të robërve. Kjo përfshin gjithë çfarë i është besuar njeriut, pra, gjithë çfarë gjendet në këtë jetë. Amaneti përmban në vet-vete gjithë mirësinë dhe gjithë fenë. Shikojmë se Allahu i madhërishëm thotë për amanetin: **“Vërtet, Ne ia ofruam amanetin qiejve edhe tokës, edhe maleve, dhe ato e refuzuan ta merrnin përsipër atë e patën frikë prej tij, ndërsa njeriu pranoi ta mbartte atë. Vërtet, ai (njeriu) është i padrejtë dhe injorant. Që Allahu t'i dënojë hipokritët dhe hipokritet, idhujtarët dhe idhujtare, dhe që Allahu ta pranojë pendimin nga besimtarët dhe besimtare. E Allahu është Falës mëshirëplotë!”** [El-Ahzāb: 72-73]

Mbajtja e amanetit përfaqëson në të vërtetë gjithë fenë. Allahu i dënon hipokritët e hipokritet dhe idhujtarët e idhujtare për shkak të mosmbajtjes nga ana e tyre këtë amanet me të cilin janë ngarkuar, si pjesë e llojit njerëzor që janë. Allahu i lartë ua pranon pendesën besimtarëve dhe besimtareve, të cilët u përpoqën për ta mbajtur këtë amanet dhe u kujdesën për të aq sa mundën. I Madhërishmi citon këtu se ua pranon pendesën besimtarëve, si mëshirë dhe si nderim nga ana e Tij ndaj tyre, sepse në të vërtetë ata nuk do ta arrijnë përsosmërinë, çfarëdo që të bëjnë për ta mbajtur amanetin (d.m.th. të gjitha detyrat e fesë, me detajet e tyre).

Amaneti ka një kuptim gjithëpërfshirës dhe të përgjithshëm për gjithë çfarë një person është autorizuar ta bëjë ose ta mbrojë. Ky autorizim mund të jetë nga Allahu i plotfuqishëm – madhëruar qoftë Ai – ose nga ndonjë njeri.

Allahu i madhërishëm na ka autorizuar dhe na ka ngarkuar me përgjegjësi ta ruajmë fenë dhe të adhurojmë vetëm Atë, të vetëm, dhe të mos ndjekim djallin: **“A nuk ju urdhërova ju, o bijtë e Ademit, që të mos adhuronit djallin, sepse ai është armik i qartë për ju, dhe që të**

më adhuron! Mua? Kjo është rrugë e drejtë!” [Jā-Sîn: 60–61] Ky është një amanet që Allahu ia ngarkoi njeriut me vetë zgjedhjen e tij.

Po ashtu edhe ne e ngarkojmë njëri-tjetrin me amanete. I Larti thotë: **“Dhe nëse jeni në ndonjë udhëtim, dhe nuk mund të gjeni një shkruar, atëherë merrni një peng! E, nëse ju i besoni njëri-tjetrit, atëherë ai të cilit i është besuar, le ta dorëzojë amanetin e tij, dhe le t’ia ketë frikën Allahut, Zotit të tij! Dhe mos e fshihni dëshminë, sepse kush e fsheh atë, e bën zemrën e tij të jetë mëkatore! Allahu e di gjithë çfarë bëni ju.”** [El-Bekare: 283]

Kur i Larti thotë: **“Dhe ata që janë të kujdesshëm ndaj amaneteve dhe besëlidhjeve të tyre (8)”** [El-Mu’minûn: 8], fjala “të kujdesshëm” këtu vjen nga fjala “kujdes”, i cili tregon për një nivel që e tejkalon thjesht ‘ruajtjen’. “Ruajtje e amanetit” do të thotë ta vendosësh amanetin në një vend ku konsiderohet i ruajtur dhe ku mbrohet nga humbja. Por, ajeti i ndritur sjell termin “kujdes” për amanetet, dhe kjo do të thotë se personi kujdeset për amanetin dhe kujdeset për ruajtjen, mbrojtjen dhe qëndrimin e tij në gjendjen që ishte kur iu la në mirëbesim, me qëllim që të mos i bjerë vlëra. Ky kujdesim me të cilin ai urdhërohet, i dikton atij ta kontrollojë vazhdimisht gjënë që i është lënë amanet, nga frika se mos e humbet pjesërisht ose në tërësi atë, apo se mos i prishet pjesërisht apo në tërësi. Ky ajet e bën me dije njeriun besimtar se prej tij pritët të jetë kujdestar i amanetit, prandaj të kujdeset e ta ruajë ashtu siç ruan veten e tij, pasurinë e tij, familjen dhe fëmijët e tij, dhe e njëjta gjë i kërkohet edhe sa u përket besëlidhjeve që ka bërë me njerëzit.

Përveç amanetit ajeti citon edhe besëlidhjet, të cilat në fakt janë marrëveshje ku dy palët duhet të premtojnë t’i ruajnë dhe t’i mbajnë ato dhe të mos lejojnë në asnjë mënyrë që të shpërdorohen apo shkelen.

Allahu i madhërishëm e fillon renditjen e cilësive me të cilat karakterizohen besimtarët e shpëtuar, duke cituar se ata “janë të përlurur në namazin e tyre”, e po kështu Ai i përmbyll këto cilësi sërish me namazin dhe me domosdoshmërinë që ata ta kryejnë rregullisht këtë detyrë: **“Dhe ata të cilët i falin rregullisht namazet e tyre.”** [El-Mu’minûn: 9] Me këtë Ai u thotë njerëzve se namazi është ai që ju ndihmon të ruani veten tuaj, mendjen, fenë, pasurinë dhe nderin tuaj, dhe gjithçka tjetër që është e domosdoshme ose nevojë e rëndësishme për ju, prandaj le të jetë namazi juaj si një gardh rrethues që i mbron dhe i siguron të gjitha

këto. Nuk e mban amanetin ai që nuk ka besim. Dhe nuk ka besim pa kryerjen e namazit dhe përlësinë në të. Njeriu nuk do të jetë ndër trashëgimtarët e Xhennetit nëse nuk punon për të arritur përlësinë në namaz dhe për të qenë i rregullt në vazhdimësi, në faljen e namazeve të tij, që do të thotë të jetë i kujdesshëm t'i kryejë ato në kohët e tyre, duke pasur parasysh përmbushjen e kushteve të namazeve, të shtyllave dhe detyrimeve të tyre, pa neglizhuar asgjë nga këto.

Këto ajete sikur na tërheqin vëmendjen të kuptojmë se, për të qenë trashëgimtar i Firdeusit nuk mjafton thjesht falja e namazeve, pa qenë i kujdesshëm ndaj tyre dhe i përlur në to. Por, besimtari duhet të përpiqet që namazi i tij të jetë në përputhje me cilësitë e namazit të të Dërguarit të Allahut, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të, dhe të jetë shembull në kryerjen e tij, në mënyrë që ky namaz të japë frytet e tij në personalitetin e njeriut musliman, të ndihmojë në ndërtimin e këtij personaliteti dhe me anë të tij të bëhet dallimi mes atij dhe të tjerëve: **“Ai që qëndron pjesëve të natës duke adhuruar me bindje Zotin, duke bërë sexhde dhe duke qëndruar në këmbë** (duke lexuar Kur'an, në namaz), **që i frikësohet botës tjetër dhe shpreson mëshirën e Zotit të tij** (a ngjason ky me dikë që nuk i bën këto?)? **Thuaj: “A janë të barabartë ata që dinë me ata që nuk dinë?”. Por, në fakt, kujtohen vetëm ata që kanë mend.”** [Ez-Zumer: 9] Kryerja me rregull e namazin përbën shtyllën kryesore të fesë, gurthemelin dhe kulmin e saj.

Ky ajet tregon gjithashtu se veprimet e namazit, si bërja sexhde, rukuja e të tjera, paraqesin një përkulje dhe përlësi përpara Allahut dhe hirësisë së Tij, e këto gjëra - në të vërtetë - nënkuptojnë lartësimin e besimtarit në këtë botë edhe në tjetrën, në ahiret, sepse namazi është mënyra që e ndihmon besimtarin të pastrohet nga çdo e keqe dhe të shpëtojë e të ketë sukses në të dyja botët, të lartësohet.

Kjo pjesë e sures – e cila ishte specifike për të treguar se cilat janë veprat e besimtarëve të vërtetë – përmbyllet duke treguar se ky grup janë ata që meritojnë të trashëgojnë Xhennetin i cili u është premtuar besimtarëve, dhe të qëndrojnë përgjithmonë në të. Pasi të fitojnë Xhennetin Firdeus, ata nuk i kërcënon më asnjë rrezik... nuk i kërcënon rreziku të nxirren prej aty, apo të mos jenë të përvetshëm në të. Ndosh-ta këtu kemi një tregues që thotë se ata që e trashëgojnë këtë Xhennet të Firdeusit më të lartë, nuk do të ndeshen me sprova të tilla në të siç

qenë ndeshur dy prindërit e tyre dikur më parë, të cilët u mashtruan nga djalli. Ata nuk do të kenë frikë se nuk do të jenë aty përgjithmonë, gjëra të cilat do të krijonin shqetësim dhe ankth tek ata dhe nuk do t'i lejonin të shijojnë Xhennetin dhe mirësitë e tij. Kur'ani famëlartë e qetëson dhe e garanton besimtarin duke i thënë se ai është trashëgimtar i këtij Xhenneti të Firdeusit dhe se nuk do të dalë kurrë prej tij, por do të jetë përgjithmonë aty, në përjetësi. Ky është rezultati i lumtur që i pret ata që janë të përlurur në namaz dhe ky është kulmi i suksesit: **“Pikërisht ata janë trashëgimtarët, të cilët trashëgojnë Firdeusin. Ata do të qëndrojnë aty përgjithmonë.”** [El-Mu'minūn: 10-11]

Pjesa e dytë:

Disa dëshmi që tregojnë për ekzistencën e Zotit të plotfuqishëm

"وَلَقَدْ خَلَقْنَا الْإِنْسَانَ مِنْ سُلَالَةٍ مِنْ طِينٍ ﴿١٢﴾ ثُمَّ جَعَلْنَاهُ نُطْفَةً فِي قَرَارٍ مَكِينٍ ﴿١٣﴾ ثُمَّ خَلَقْنَا النُّطْفَةَ عَلَقَةً فَخَلَقْنَا الْعَلَقَةَ مُضْغَةً فَخَلَقْنَا الْمُضْغَةَ عِظَامًا فَكَسَوْنَا الْعِظَامَ لَحْمًا ثُمَّ أَنْشَأْنَاهُ خَلْقًا آخَرَ ۚ فَتَبَارَكَ اللَّهُ أَحْسَنُ الْخَالِقِينَ ﴿١٤﴾ ثُمَّ إِنَّكُمْ بَعْدَ ذَلِكَ لَمَيِّتُونَ ﴿١٥﴾ ثُمَّ إِنَّكُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ تُبْعَثُونَ ﴿١٦﴾ وَلَقَدْ خَلَقْنَا فَوْقَكُمْ سَبْعَ طَرَائِقَ وَمَا كُنَّا عَنِ الْخَلْقِ غَافِلِينَ ﴿١٧﴾ وَأَنْزَلْنَا مِنَ السَّمَاءِ مَاءً بِقَدَرٍ فَأَسْكَنَّاهُ فِي الْأَرْضِ ۚ وَإِنَّا عَلَى ذَهَابٍ بِهِ لَقَادِرُونَ ﴿١٨﴾ فَأَنْشَأْنَا لَكُمْ بِهِ جَنَّاتٍ مِّنْ نَّجِيلٍ وَأَعْنَابٍ لَّكُمْ فِيهَا فَوَاحُشٌ كَثِيرَةٌ وَمِنْهَا تَأْكُلُونَ ﴿١٩﴾ وَشَجَرَةٌ تَخْرُجُ مِنْ طُورِ سَيْنَاءَ تَنْبُتُ بِالذَّهْنِ وَصَبِغٍ لِّلْأَكْلِيلِ ﴿٢٠﴾ وَإِنَّ لَكُمْ فِي الْأَنْعَامِ لَعِبْرَةً ۚ نُّسْقِيكُم مِّمَّا فِي بُطُونِهَا وَلَكُمْ فِيهَا مَنَافِعُ كَثِيرَةٌ وَمِنْهَا تَأْكُلُونَ ﴿٢١﴾ وَعَلَيْهَا وَعَلَى الْفُلْكِ تُحْمَلُونَ ﴿٢٢﴾"

“Dhe vërtet, Ne e krijuam njeriun nga një ekstrakt nga balta. (12) Pastaj e bëmë atë pikë fare, dhe e vumë në një vend të sigurt (në mitër). (13) Pastaj, pikën e farës e krijuam mpiksje, e mpiksjes e krijuam një copë mishi, pastaj copën e mishit e krijuam kocka, dhe kockat i veshëm me mish... pastaj Ne e zhvilluam atë në një krijesë tjetër. Prandaj, bekuar qoftë Allahu, më i miri krijues! (14) Pastaj, ju më pas kësaj, vdisni. (15) E pastaj, me të vërtetë ju, Ditën e Kiametit, ringjalleni. (16) Dhe vërtet, Ne krijuam mbi ju shtatë palë qiej, dhe nuk jemi të pavëmendshëm ndaj krijimit (Tonë)! (17) Dhe zbritëm nga qielli ujë, me masë të caktuar, dhe e vendosëm atë në tokë. Dhe vërtet, Ne jemi në gjendje ta largojmë atë. (18) Dhe Ne krijuam për ju, me anë të tij (ujit), kopshte palmash (hurmask) dhe rrushi, në të

cilët për ju ka fruta të bollshme, dhe prej tyre hani. (19) Dhe një pemë që del prej malit Sinai, e cila prodhon vaj dhe ushqim për ata që hanë. (20) Dhe vërtet, për ju, edhe tek bagëtitë, ka shenja nga ku ju mund të merrni mësim. Ne ju japim të pini nga çfarë gjendet në barqet e tyre (qumësht), dhe për ju në to (në bagëti) ka dobi të shumta, e prej tyre hani. (21) Dhe mbi to, edhe mbi anije, ju barteni". (22) [El-Mu'minūn: 12-22]

Në fillimet e saj surja hapet me deklaratën për realizimin e suksesit nga besimtarët dhe më pas konteksti na zhvendos në ngritjen e dëshmimeve për ekzistencën e Zotit, të Cilit i besojnë këta besimtarë. Kështu që Kur'ani famëlartë sjell dëshminë e krijimit – të krijimit të vetë njeriut – për të sjellë në kujtesë urdhrin e parë për të lexuar: **“Lexo në emrin e Zotit tënd, i Cili krijoi! Krijoi njeriun nga një mpiksje gjaku.”** [El-Alek: 1-2] Argumenti i krijimit është një argument i hapur, i prekshëm, të cilin askush me mend në kokë nuk mund ta shfuqizojë, ta mohojë ose të rebelohet ndaj tij sepse ai është nga argumentet më të rëndësishme, të cilin Kur'ani e ka përdorur për të thirrur në besim. Fjala e të Madhërishmit që sqaron origjinën e krijimit është përgjigjja e disa pyetjeve që i hutojnë shpeshherë mendjet të cilat nuk janë udhëzuar drejt besimit. Shpeshherë këta shqetësohen nga pyetje serioze, të cilat konsiderohen si pyetjet kryesore apo përfundimtare dhe thonë: “Kush jam unë?”, “Prej nga vij?” dhe “Për ku jam nisur të shkoj?”.

Allahu i madhërishëm tregon për krijimin e njeriut, në formën e vërtetimit dhe të verifikimit, duke ia atribuar Vetes këtë krijim – madhëruar qoftë Ai: **“Dhe vërtet, Ne e krijuam njeriun nga një ekstrakt nga balta.”** [El-Mu'minūn: 12] Veçon këtu “ekstraktin” për ta përmendur – që është një pjesë e nxjerrë nga balta - për t'u treguar atyre jobesimtarëve për njohurinë e Tij të saktë për këtë krijim, për mënyrën se si njeriu është krijuar dhe për elementet nga të cilat u krijua ai. Kjo në mënyrë që askush të mos ketë as dyshimin më të vogël dhe të bindet se Ky që po flet nuk mund të jetë askush tjetër përveçse vetë Krijuesit, sepse Ai flet për gjëra të cilat nuk mund t'i dijë as të ketë njohuri për to askush tjetër përveç Atij që i krijoi! Këto fjalë rreth origjinës së krijimit nga ekstrakti i baltës, në kontekstin e shpjegimit të karakteristikave të besimtarëve, vijnë për t'u dhënë atyre dëshmi me të cilat ata tregojnë se besimi i tyre nuk ngrihet mbi imitimin apo ndjekjen e

paraardhësve dhe baballarëve të tyre, por se ata kanë besuar duke u bazuar në prova, në dituri dhe në një argument që tregon me detaje të sakta gjëra të cilat nuk i di askush tjetër përveç Atij që i ka krijuar: i Gjithëdhijshmi që ka dituri të imët për çdo gjë.

Ajeti këtu flet për origjinën e krijimit – për Ademin alejhi selam – i cili e ka origjinën nga balta. Prandaj, kur ekzagjeruesit e tepruan me zotërinë tonë Isain, alejhi selam, dhe ia adresuan atë Zotit si bir të Tijin, adresim ky i refuzuar dhe i papranueshëm, i Larti tha: **“Vërtet, shembulli i Isait tek Allahu është si shembulli i Ademit, të cilin e krijoi nga dheu pastaj i tha atij “Bëhu!”, dhe bëhet.”** [Ālu Imrān: 59] Ademi alejhi selam u krijua pa asnjërin nga dy prindërit. Ai u krijua nga dheu, nga një ekstrakt balte, nga balta me erë dhe të gjitha këto janë derivate të dheut, i cili ishte babai edhe nëna për Ademin alejhi selam.

Prandaj, Allahu – bekuar dhe lartësuar qoftë Ai – tha: “Bëhu!” dhe bëhet. [Ālu Imrān: 59] Ky lloj krijimi është një alternativë e shkaqeve natyrore që ne njohim, që është takimi i mashkullit me femrën, nga i cili vjen shtatzënia, pastaj lindja.

Krijuesi dhe shkaktari i krijimit këtu në rastin e Ademit ishte urdhri hyjnor. Faza e krijimit të Ademit nga një ekstrakt balte, pa dy prindërit, mori fund me të, për të kaluar në krijimin e njeriut të dytë, Havasë, nga vetë Ademi: **“Ju krijoi ju nga një njeri i vetëm dhe prej tij krijoi bashkëshorten e tij.”** [En-Nisā': 1] Edhe ky, gjithashtu, do të ishte një krijim që ka nevojë për veprimin e urdhrit “Bëhu!”, që të bëhet. Pastaj do të fillonin të vepronin ligjet hyjnore, me në krye ligjin shkak-pasojë, të cilët do të kryenin rolin e tyre në mënyrë që toka të mbushej me burra e gra, të cilët Allahu i madhërishtëm i shpërndau nëpër të:

“Dhe shpërndau nga ata të dy (Ademi dhe Havaja), burra të shumtë, edhe gra.” [En-Nisā': 1]

Mitrat do të ishin vendi i sigurt ku do të vendosej qenia njerëzore të krijohet, në kuadrin e ligjit të shkak-pasojës, i cili është i lidhur me ecurinë e gjërave: **“Pastaj e bëmë atë pikë fare, dhe e vumë në një vend të sigurt (në mitër).”** [El-Mu'minūn: 13] Pika e farës është përmendur disa herë në Kur'anin famëlartë lidhur në çështjen e krijimit dhe bën fjalë për ujin e mashkullit. Mënyra se si vjen e shprehur në ajet: **“Pastaj e bëmë atë ...”** [El-Mu'minūn: 13], është një gjest që tregon se pika e farës mund të mos mbartë atë çfarë fekondon femrën dhe të mos mund të formojë pastaj gamete që përmbajnë jetë. Për këtë arsye,

kur pati për qëllim të tregonte krijimin e mpiksjes nga kjo pikë e farës, Ai tha: **“Pastaj, pikën e farës e krijuam mpiksje”** [El-Mu'minūn: 14], sepse pika e farës në vetvete nuk shndërrohet në “mpiksje”, përveçse me anë të një krijimi të ri nga vetë Zoti, sepse kjo “mpiksje” është e përbërë nga një përzierje e farës së mashkullit dhe e vezëve të femrës. Dhe me këtë, Allahu - bekuar dhe lartësuar qoftë – sikur deshi t’ia priste rrugën shpifjes së evolucionit, të cilën, shkenca e shkëputur nga Zoti, e ktheu në një postulat shkencor për shumë dekada. Pastaj konteksti zhvendoset për ta treguar për kthimin e ‘mpiksjes’ në ‘një copë mishi’. Pra, mpiksja që u formua nga ajo përzierje, u rrit dhe u bë si një copë mishi, sa një kafshatë. Kjo ‘copë mishi’ është e tillë që, disa pjesë të saj janë të formuara dhe disa të tjera të paformuara, siç thuhet në ajetin e ndritur: **“...copë mishi të formuar dhe të paformuar...”**. [El-Haxh: 5] E gjitha kjo i nënshtrohet procesit të krijimit hyjnor. Pika e farës – me anë të krijimit të Allahut të madhëruar – pas këtyre fazave që përmendëm, kthehet në kocka ose në strukturë kockore (skeletin e njeriut), pasi pamja e njeriut të ketë marrë formë mbi ‘copën e mishit’.³¹⁷

Zoti i madhëruar më pas kockat i vesh me mish: **“kockat i veshëm me mish... pastaj Ne e zhvilluam atë në një krijesë tjetër”** [El-Mu'minūn: 14], në një krijesë të cilën nuk e lidh asgjë me nënën e tij, përveç atij litari të kërthizës, nga i cili ushqehet. Ajo zhvillohet në një krijesë të re, si parapërgatitje për t’u ndarë nga nëna, nga ai “vendi i sigurt”, pra nga mitra, për të dalë në jetën e dynjasë, në formën e një krijimi tjetër... i ndryshëm nga nëna dhe babai i tij dhe i ndarë nga ata të dy. Kjo krijesë e re ka organet e tij, që i përkasin vetë atij, për frymëmarrjen, ngrënien, pirjen e për të tjera procese të nevojshme për jetë. Në të gjitha ato faza vërejmë fuqinë e Allahut të madhërishtëm dhe kujdesin e Tij: **“Prandaj, bekuar qoftë Allahu, më i miri krijues! (14)”** [El-Mu'minūn: 14] Pas kësaj duket sikur mes këtij ajeti dhe ajetit që vjen përfshihen të gjitha etapat e jetës së kësaj bote, që nga fëmijëria, në djalëri, në adoleshencë, në rini, pastaj në pjekuri e deri në pleqëri... dhe vjen koha kur njeriu kthehet në moshën dhe në gjendjen më të dobët të jetës së tij, në pleqërinë e shtyrë, nëse kësaj nuk ia pret rrugën vdekja, e cila tregon se ky njeri e ka arritur cakun e afatit të tij të jetës që është shkru-

³¹⁷ Këtë mund ta shikosh qartë në fetusin e abortuar pas katër muajsh të shtatzënisë, i cili ngjan me një imazh të gdhendur të një njeriu në formën e tij të plotë. Prandaj, bekuar qoftë Zoti, krijuesi më i mirë!

ar për të. **“Pastaj, ju më pas kësaj vdisni. E pastaj, me të vërtetë ju, Ditën e Kiametit, ringjalleni.”** [El-Mu'minūn: 15-16] Pasi të jetoni aq sa Zoti dëshiron që ju të jetoni në këtë jetë, në të cilën nga ju pritët të përmbushni besëlidhjen e Zotit - i lartësuar qoftë Ai - të kryeni misionin tuaj si mëkëmbës të Tij në tokë, të ruani amanetin e lirisë së zgjedhjes (gjë të cilën e keni zgjedhur vetë për veten tuaj), të keni sukses në testin e sprovimit me të cilin jeni sprovuar dhe të keni marrë shpërblimin tuaj, pas gjithë kësaj, vdekja është një gjë e sigurt për secilin prej jush o njerëz. Secili prej jush do ta shijojë vdekjen, pa përjashtim. Ajo është koha në të cilën hapet faza e ahiretit, ajo ku është jeta e vërtetë: **“Dhe me të vërtetë, shtëpia e ahiretit, ajo është vërtet jeta** (e përjetshme), **sikur ta dinin ata!”** [El-Ankebūt: 64] Prandaj, nga njeriu pritët që ai të besojë në ringjalljen pas vdekjes, në tubimin në Ditën e Kiametit, në dhënien llogari për veprat që ka kryer dhe marrjen e shpërblimit për to, në shkuarjen në Xhennet dhe përjetësinë në të, ose shkuarjen në xhehenem dhe përjetësinë në të, Zoti na ruajttë! Dhe pasi Zoti - madhëruar dhe lartësuar qoftë Ai - e tregon argumentimin e krijimit me anë të kësaj mënyre të shkurtuar dhe të mrekullueshme, Ai e shoqëron atë me një argument të dytë, që lidhet me të, por substancën e tij e merr nga universi dhe jo nga njeriu. Pasi na shpjegon argumentet e krijimit të njeriut, Zoti – lavdëruar qoftë Ai – na zhvendos në argumentet dhe dëshmitë e horizonteve, për t'i bërë këto horizonte të lidhura me qenien njerëzore dhe që njeriu ta ndiejë se ato janë krijuar për të dhe për të mirën e tij. Ai thotë: **“Dhe vërtet, Ne krijuam mbi ju shtatë palë qiej dhe nuk jemi të pavëmendshëm ndaj krijimit (Tonë)!”** [El-Mu'minūn: 17] Ky ajet sjell në mendje fjalën e të Lartit: **“Dhe e bëmë qiellin një tavan të mbrojtur... por, ata - ndaj shenjave që gjenden në të – qëndrojnë të shmangur.”** [El-Enbijā': 32]

Qielli është si një tavan i ngritur, i mbrojtur, të cilin Allahu e ka krijuar pa shtylla që shikohen nga syri i njeriut. I Madhërishmi e ka bërë atë të mbrojtur nëpërmjet meteorëve të zjarrtë nga çdo djall kundërshtues kryeneç. Këta meteorë të ndezur qëndrojnë në pritje të çdokujt që i shtyrë nga kureshtja përpiqet t'i afrohet qiellit, ose që kërkon të dijë se çfarë bëhet atje pa pasur leje nga Allahu i Lartë për këtë: **“Dhe ne kërkuam të arrinim në qiell, por e gjetëm atë të mbushur me roje të fuqishme dhe meteorë të ndezur (përvëlues).”** [El-Xhin: 8] Ashtu si qielli, edhe toka dhe i gjithë universi, mbahen në vep-

rim nga i Gjalli, Mbështetësi i gjithçkaje që ekziston, të Cilin nuk e kap gjumi as përgjumja. Ai nuk e lë pas dore krijimin e Tij sepse ky krijim prej Tij mbahet në këmbë dhe nga Ai – më i Larti – ky krijim merr jetë. Pastaj Ai tërheq vëmendjen për marrëdhënien mes qiellit dhe tokës. Qielli është lart, larg njeriut, dhe këtë të fundit mund të mos e mahnitë bukuria e krijimit të tij e mund të jetë i pavëmendshëm ndaj mrekullive të formimit dhe krijimit të tij, kështu që ajetet zbriten në një nivel që njeriu të mund të kuptojë, dhe i Larti thotë: **“Dhe zbritëm nga qielli ujë, me masë të caktuar, dhe e vendosëm atë në tokë. Dhe vërtet, Ne jemi në gjendje ta largojmë atë.”** [El-Mu'minūn: 18] Pra, kemi zbritur ujë për të pirë edhe për të vaditur të mbjellat, për gjallërimin e tokave të vdekura dhe për të nxjerrë prej saj thesaret që ajo fsheh... Atë ujë Ne e kemi vendosur në tokë, dhe po të mos ishte fuqia e Allahut të lartë dhe vullneti i Tij, njeriu nuk do të gjente në tokë ujë “të vendosur”. Është sjellë në këtë ajet fjala **“vendosëm”**, për të treguar se uji gjendet në të në mënyrë të përhershme, është i vendosur mirë aty, sepse është mjeti themelor për jetë. Po të mos kishte ujë në tokë, mbi të nuk do të zhvillohej jeta, nuk do të zinte vend në të, edhe njeriu nuk do të mund të jetonte. Kështu që, uji nuk zhduket për aq sa jeta të vazhdojë në këtë tokë sepse ai është burimi kryesor i jetës. I Larti thotë: **“Dhe bëmë nga uji çdo gjë të gjallë. Pra, a nuk besojnë?”** [El-Enbijā': 30] Ky ujë do të jetë i vendosur në tokë aq sa njeriu të banojë aty, e do të jetë aty derisa të bëhet Kiameti. Nga njeriu kërkohet ta sjellë në mendje në vazhdimësi këtë mirësi me të cilën Zoti e ka bekuar, sepse ai është baza e krijimit të tij dhe burimi i jetës dhe i ekzistencës së tij. Ashtu siç Allahu i madhërishëm e solli ujin në tokë, po ashtu Ai mund ta largojë atë e njerëzit nuk do të mund ta rikthejnë herë tjetër: **“Thuaj: “A mendoni, nëse uji juaj zhduket (në tokë), atëherë kush ju sjell ju ujë që rrjedh mbi faqen e dheut?!”** [El-Mulk: 30] Për këtë arsye, i Dërguari i Allahut, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të, na ka mësuar që kur lexojmë këtë ajet, të themi: *“Allahu na e sjell atë dhe Ai është Ndihmës i dukshëm”*. Pas kësaj, Allahu i madhërishëm na bën të qartë se të gjitha mirësitë dhe bekimet ndaj nesh janë të lidhura me ujin: ato gjenden kur gjendet uji dhe mungojnë nëse ai mungon.

Prandaj i Larti thotë: **“Dhe Ne krijuam për ju, me anë të tij (ujit), kopshte palmash (hurmath) dhe rrushi, në të cilët për ju ka fruta të bollshme dhe prej tyre hani. Dhe një pemë që del prej malit Sinai, e**

cila prodhon vaj dhe ushqim për ata që hanë. Dhe vërtet, për ju, edhe tek bagëtitë, ka shenja nga ku ju mund të merrni mësim. Ne ju japim të pini nga çfarë gjendet në barqet e tyre (qumësht), dhe për ju në to (në bagëti) ka dobi të shumta, e prej tyre hani. Dhe mbi to, edhe mbi anije, ju barteni.” [El-Mu'minūn: 19-22]

Zoti – bekuar dhe lartësuar qoftë - na shpjegoi në këto ajete të mësim-përme origjinën e krijimit dhe fazat nëpër të cilat kaloi krijimi i njeriut dhe i universit, për të treguar se Ai që i ka bërë të gjitha këto është në gjendje t'ju rikthejë në jetë pas vdekjes o njerëz, dhe është në gjendje ta krijojë krijimin tjetër. Madje edhe sipas kriterëve tuaja të kësaj bote, kjo është një gjë më e lehtë për Të, sepse Ai e ka krijuar tërë këtë krijim dhe e ka sjellë atë në ekzistencë fillimisht nga hiçi, jo duke ndjekur një model të mëparshëm. Pra, supozohet se nëse keni mendje me të cilat jeni në gjendje të kuptoni ose të logjikoni, ju duhet ta kuptoni se Ai që e krijoi gjithë këtë univers nga asgjëja dhe e krijoi atë pa një model të mëparshëm, është më i aftë ta ribëjë këtë edhe një herë tjetër. Allahut - lavdia i qoftë Atij - i takojnë atributet më të përsosura! Prandaj, pse ju duket një gjë e largët ringjallja? Pse e mohoni shtëpinë e ahiretit dhe e shikoni vdekjen sikur të ishte një asgjësim përfundimtar pas të cilit nuk ka ringjallje?!

Pjesa e tretë:

Uniteti i ligjërit të të dërguarve

"وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا نُوحًا إِلَىٰ قَوْمِهِ فَقَالَ يَا قَوْمِ اعْبُدُوا اللَّهَ مَا لَكُمْ مِنْ إِلَهٍ غَيْرُهُ ۖ أَفَلَا تَتَّقُونَ ﴿٢٣﴾ فَقَالَ الْمَلَأُ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ قَوْمِهِ مَا هَذَا إِلَّا بَشَرٌ مِثْلُكُمْ يُرِيدُ أَنْ يَتَفَضَّلَ عَلَيْكُمْ وَلَوْ شَاءَ اللَّهُ لَأَنْزَلَ مَلَائِكَةً مَا سَمِعْنَا بِهَذَا فِي آبَائِنَا الْأُولَىٰ ﴿٢٤﴾ إِنْ هُوَ إِلَّا رَجُلٌ بِهِ جِنَّةٌ فُتِرَتِصُوا بِهِ حَتَّىٰ حِينٍ ﴿٢٥﴾ قَالَ رَبِّ انصُرْنِي بِمَا كُذِّبْتُ ﴿٢٦﴾ فَأَوْحَيْنَا إِلَيْهِ أَنْ اصْنَعْ الْفُلْكَ بِأَعْيُنِنَا وَوْحَيْنَا فَإِذَا جَاءَ أَمْرُنَا وَفَارَ التَّنُّورُ ۖ فَاسْلُكْ فِيهَا مِنْ كُلِّ زَوْجَيْنِ اثْنَيْنِ وَأَهْلَكَ إِلَّا مَنْ سَبَقَ عَلَيْهِ الْقَوْلُ مِنْهُمْ ۖ وَلَا تُخَاطِبْنِي فِي الَّذِينَ ظَلَمُوا ۖ إِنَّهُمْ مُّعْرِضُونَ ﴿٢٧﴾ فَإِذَا اسْتَوَيْتَ أَنْتَ وَمَنْ مَعَكَ عَلَى الْفُلْكَ فَقُلِ الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي نَجَّانَا مِنَ الْقَوْمِ الظَّالِمِينَ ﴿٢٨﴾ وَقُلْ رَبِّ انْزِلْنِي مُنْزَلًا مُّبَارَكًا وَأَنْتَ خَيْرُ الْمُنْزِلِينَ ﴿٢٩﴾ إِنْ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ وَإِنْ كُنَّا لَمُبْتَلِينَ ﴿٣٠﴾ ثُمَّ أَنْشَأْنَا مِنْ بَعْدِهِمْ قَرْنًا آخَرِينَ ﴿٣١﴾ فَأَرْسَلْنَا فِيهِمْ رَسُولًا مِنْهُمْ أَنْ اعْبُدُوا اللَّهَ مَا لَكُمْ مِنْ إِلَهٍ غَيْرُهُ ۖ أَفَلَا تَتَّقُونَ ﴿٣٢﴾ وَقَالَ الْمَلَأُ مِنَ الْقَوْمِ الَّذِينَ كَفَرُوا وَكَذَّبُوا بِإِيقَاعِ الْآخِرَةِ وَأَتْرَفْنَاهُمْ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا مَا هَذَا إِلَّا بَشَرٌ مِثْلُكُمْ يَأْكُلُ مِمَّا تَأْكُلُونَ مِنْهُ وَيَشْرَبُ مِمَّا تَشْرَبُونَ ﴿٣٣﴾ وَلَبِّنْ أَطَعْتُمْ

بَشَرًا مِّثْلَكُمْ إِنَّكُمْ إِذَا لَخَاسِرُونَ ﴿٣٤﴾ أَيْعِدُكُمْ أَنْتُمْ إِذَا مِتُّمْ وَكُنْتُمْ تُرَابًا وَعِظَامًا أَنْتُمْ مُخْرَجُونَ ﴿٣٥﴾ هَٰمِيَّاتٌ هَٰمِيَّاتٌ لِّمَا تُوْعَدُونَ ﴿٣٦﴾ إِنَّ هِيَ إِلَّا حَيَاتُنَا الدُّنْيَا نَمُوتُ وَنَحْيَا وَمَا نَحْنُ بِمَبْعُوثِينَ ﴿٣٧﴾ إِنَّ هُوَ إِلَّا رَجُلٌ افْتَرَىٰ عَلَى اللَّهِ كَذِبًا وَمَا نَحْنُ لَهُ بِمُؤْمِنِينَ ﴿٣٨﴾ قَالَ رَبِّ انصُرْنِي بِمَا كَذَبُونَ ﴿٣٩﴾ قَالَ عَمَّا قَلِيلٍ لِّيُصْبِحَنَّ نَادِمِينَ ﴿٤٠﴾ فَأَخَذْتُهُمُ الصَّيْحَةَ بِالْحَقِّ فَجَعَلْنَاهُمْ غُثَاءً ۖ فَبِعَذَابِنَا يَسْتَفْهِمُونَ ﴿٤١﴾ ثُمَّ أَنشَأْنَا مِن بَعْدِهِم قُرُونًا آخَرِينَ ﴿٤٢﴾ مَا تَسْبِقُ مِن أَمَّةٍ أَجَلَهَا وَمَا يَسْتَأْخِرُونَ ﴿٤٣﴾ ثُمَّ أَرْسَلْنَا رُسُلَنَا تَتْرَىٰ ۖ كُلٌّ مَّا جَاءَ أُمَّةً رُّسُولُهَا كَذَّبُوهُ ۖ فَآتَيْنَا بَعْضَهُم بِبَعْضٍ وَجَعَلْنَاهُمْ أَحَادِيثَ ۖ فَبِعَذَابِنَا يَقُومُونَ لَا يُؤْمِنُونَ ﴿٤٤﴾ ثُمَّ أَرْسَلْنَا مُوسَىٰ وَأَخَاهُ هَارُونَ بِآيَاتِنَا وَسُلْطَانٍ مُّبِينٍ ﴿٤٥﴾ إِلَىٰ فِرْعَوْنَ وَمَلَأِيهِ فَاسْتَكْبَرُوا وَكَانُوا قَوْمًا عَالِينَ ﴿٤٦﴾ فَقَالُوا أَنْتُمْ لِبَشَرَيْنِ مِثْلِنَا وَقَوْمُهُمَا لَنَا عَابِدُونَ ﴿٤٧﴾ فَكَذَّبُوهُمَا فَكَانُوا مِنَ الْمُهْلَكِينَ ﴿٤٨﴾ وَلَقَدْ آتَيْنَا مُوسَى الْكِتَابَ لَعَلَّهُمْ يَهْتَدُونَ ﴿٤٩﴾ وَجَعَلْنَا ابْنَ مَرْيَمَ وَأُمَّهُ آيَةً وَآوَيْنَاهُمَا إِلَىٰ رَبْوَةٍ ذَاتِ قَرَارٍ وَمَعِينٍ ﴿٥٠﴾

“Dhe vërtet, Ne e patëm dërguar Nuhin te populli i tij, e ai tha: “O populli im, adhuroni Allahun! Ju nuk keni zot tjetër përveç Tij. A nuk keni frikë?” (23) Por, paria nga populli i tij, që nuk besuan, thanë: “Ky nuk është tjetër por vetëm një njeri si ju, i cili dëshiron të ketë përparësi ndaj jush. E sikur të kishte dashur Allahu, do të zbriste engjëj. Ne nuk kemi dëgjuar për këtë ndër baballarët tanë të mëparshëm. (24) Ai nuk është tjetër vetëm se një njeri i çmendur, prandaj prisni për të deri në njëfarë kohe! (25) (Nuhu) Tha: “Zoti im, më ndihmo, sepse ata më përgënjeshtroan!”. (26) Dhe Ne i frymëzuam atij, që: “Ndërto anijen nën vëzhgimin Tonë dhe nën frymëzimin Tonë, dhe kur të vijë urdhri Ynë, dhe furra të vërshojë, fut në anije nga secila krijesë nga një çift, edhe familjen tënde, përveç atyre për të cilët urdhri (për shkatërrimi) është marrë tashmë, e mos Më fol për ata që kanë bërë zullum, sepse ata do të fundosen!” (27) E kur ti dhe ata që janë me ty të keni hipur në anije, thuaj: “Lavdëruar e falënderuar qoftë Allahu, i Cili na shpëtoi nga populli keqbërës!”. (28) Dhe thuaj: “Zoti im, më zbarko në një vend të bekuar, dhe Ti je më i miri akomodues!” (29) Vërtet, në këtë (ngjarje) ka argumente, dhe vërtet, Ne vëmë në sprovë (njerëzit). (30) Pastaj, Ne krijuam pas tyre një brez të tjerësh. (31) Dhe dërguam ndër ta një të Dërguar nga mesi i tyre, që u tha: “Adhuroni Allahun! Ju nuk keni zot tjetër përveç Tij. A nuk keni frikë?” (32) Dhe paria nga populli i tij, të cilët nuk besuan dhe e përgënjeshtroan takimin e ahiretit, dhe që Ne u patëm dhënë luks në këtë jetë të kësaj bote, thanë: “Ky nuk është tjetër por vetëm një njeri si ju, që ha nga ato që hani edhe ju, dhe pi nga ato që pini. (33) E nëse i bindeni një njeriu si ju, atëherë,

ju vërtet do të jeni të humbur! (34) A ju premton ai se kur të vdisni dhe të bëheni pluhur e kocka, keni për të dalë vërtet?! (35) Sa larg... sa larg është ajo që ju premtohet! (36) Jeta është vetëm jeta jonë e kësaj bote - vdesim dhe jetojmë - dhe ne nuk kemi për t'u ringjallur! (37) Ai nuk është tjetër veçse një njeri që ka trilluar gënjeshtër ndaj Allahut dhe ne nuk i besojmë atij." (38) Ai tha: "Zoti im, më ndihmo sepse ata më përgënjeshtrojnë!" (39) (Allahu) Tha: "Së shpejti, ata do të pendohen!" (40) Dhe ata i kaploi britma (e fortë) me të drejtë dhe i bëmë si mbeturina gjethesh e kashte. E, larg qofshin (nga mëshira e Allahut) populli keqbërës! (41) Pastaj, Ne krijuam pas tyre breza të tjerë. (42) Asnjë komb nuk i paraprin afatit të tij, as nuk shtyhen për më vonë. (43) Pastaj Ne i dërguam të dërguarit Tanë radhazi. Sa herë që një umeti u erdhi i Dërguari i tij, ata e përgënjeshtrojnë, prandaj Ne i bëmë ata të pasojnë njëri-tjetrin (në shkatërrim), dhe i bëmë ata tregime (që tregohen). Prandaj, larg qoftë një popull që nuk besojnë! (44) Pastaj Ne dërguam Musain dhe vëllanë e tij Harunin, me ajetet Tona dhe me një pushtet të qartë, (45) te Faraoni dhe paria e tij, por ata u treguan mendjemëdhenj dhe ishin popull që e mbanin veten lart. (46) Dhe thanë: "A t'u besojmë dy njerëzve të ngjashëm me ne, ndërkohë që populli i tyre na shërbejnë neve?!" (47) Dhe i përgënjeshtrojnë ata të dy, prandaj ishin nga të shkatërruarit. (48) Dhe vërtet, Ne i patëm dhënë Musait librin (Tevratin), që ndoshta ata të udhëzohen. (49) Dhe Ne i bëmë djalin e Merjemes dhe nënën e tij një shenjë mrekullie, dhe i strehuam ata të dy në një kodrinë të përshtatshme për banim (për shkak të bimësisë dhe frutave që përmban) dhe me burim uji të pastër e të rrjedhshëm (50)." [El-Mu'minūn: 23-50]

Pas gjithë kësaj Zoti - i lartësuar qoftë Ai – përmend njërin prej pejgamberëve dhe të dërguarve më të vjetër të Tij, Nuhin, paqja qoftë mbi të! Madje, ndoshta ky pejgamber është më i vjetri nga të gjithë, dhe të gjithë ata që erdhën pas tij ishin pasardhës të tij dhe pasardhës të atyre që Zoti i pati mbartur bashkë me të në anije. Zoti i madhëruar përmend këtu vuajtjet që ai kaloi me të tillë njerëz, nga të cilët vuajti edhe robi i Zotit dhe Dërguari i Tij, Muhammedi, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të! Ai sqaron thelbin dhe origjinën e vetme të mesazheve të gjithë pejgamberëve mbarë, thjeshtësinë dhe lehtësinë e

atyre mesazheve, si dhe mbështetjen që argumentet u bëjnë atyre. I Madhërishmi thotë: **“Dhe vërtet, Ne e patëm dërguar Nuhin te populli i tij, e ai tha: “O populli im, adhuroni Allahun! Ju nuk keni zot tjetër përveç Tij. A nuk keni frikë?”** [El-Mu'minūn: 23] A nuk e keni frikë zemërimin dhe ndëshkimin e Zotit? A nuk e keni frikë zjarrin që e ka përgatitur për ata që e mohojnë Atë, që i refuzojnë cilësitë e Tij si Zot dhe Hyj dhe që tregohen mendjemëdhenj ndaj adhurimit të Tij?! Por, ja që ata mendjelehtë, të cilët konsideroheshin paria e popullit të tij, i kthyen fytyrat e tyre në anën tjetër, për të shpëtuar nga detyrimi për të cilin u fliste Nuhu, pavarësisht vërshimit të provave të paraqitura nga ai, paqja qoftë mbi të, dhe pavarësisht vërtetësisë së thirrjes së tij se “nuk ka Zot tjetër përveç Allahut dhe se vetëm Ai – madhëruar qoftë – është që e meriton adhurimin e tyre”. E, në vend që të përpiqen të diskutojnë me të rreth çështjes kryesore të cilën ai u kishte shtruar përpara, ata iu futën diskutimit rreth tij, si një qenie njerëzore e ngjashme me ta: **“Por, paria nga populli i tij, që nuk besuan, thanë: “Ky nuk është tjetër por vetëm një njeri si ju, i cili dëshiron të ketë përparësi ndaj jush. E sikur të kishte dashur Allahu, do të zbriste engjëj. Ne nuk kemi dëgjuar për këtë ndër baballarët tanë të mëparshëm”** [El-Mu'minūn: 24], duke mos e kuptuar se kjo ishte diçka e natyrshme dhe se kjo temë nuk duhej të ishte objekt bisede as pyetjeje apo dialogu. Vetë Zoti deshi ta lehtësonte procesin e komunikimit me ju o njerëz, kur dërgoi te ju një njeri si ju. Ai deshi t’jua bënte të lehtë të mësoni prej tij, ta keni të lehtë ta ndiqni atë dhe t’i riformatoni mendjet dhe shpirtrat tuaj me Shpalljen që iu zbrit atij. Por ata e shpërfillën këtë për ta zënë veten e tyre me çështjen se “ai ishte një njeri i ngjashëm me ta”, e si pasojë kjo tregonte se ai me këtë që po bënte, kishte për qëllim të fitonte përparësi mbi ta e të bëhej i dalluar mes tyre. E sipas tyre, ata mendonin se ai nuk kishte të drejtë në këtë dhe se Allahu – madhëruar qoftë Ai – po të donte të dërgonte dikë tek ata me përmbajtjen e ndonjë mesazhi, Ai do të kishte zbritur engjëj nga qielli për këtë detyrë!

Allahu i lartë ua kthen përgjigjen për këtë me fjalët: **“Thuaj: “Sikur të kishte në tokë engjëj, që ecnin të sigurt e të qetë, Ne do të zbrisnim tek ata nga qielli një engjëll si të Dërguar.”** [El-Isrā': 95] Pra, sikur krijesat e tokës të ishin engjëj, atëherë do të ishte detyrë të dërgohej tek ata një i dërguar nga vetë mesi i tyre. Por, krijesat për të cilat është dërguar ai Pejgamber janë njerëz, prandaj ishte detyrë që ai të

ishte një nga njerëzit, sepse engjëjt janë një botë ndryshe nga e njerëzve; ata janë krijesa krejtësisht të tjera. Madje, edhe nëse Allahu i madhërishëm do të kishte dërguar një engjëll si të dërguar për njerëzit, Ai do ta kishte sjellë atë në pamjen e një burri nga njerëzit, sepse ndryshe ai nuk do të mund të komunikonte as të takohej me ta. E po të ndodhte kështu, nga ku do ta merrnin vesh ata se ky ishte një engjëll që u ngjasonte njerëzve? **“Edhe sikur ta kishim bërë engjëll (të Dërguarin Tonë), Ne do ta bënim atë një burrë (në pamje njeriu) dhe do ta vishnim me ato që veshin ata (njerëzit).”** [El-En’ām: 9], që të komunikojë me ta dhe t’ua përcjellë atyre udhëzimin dhe dritën që Allahu dëshiron. Por, po të zbriste engjëj, në gjendjen e tyre të vërtetë, atëherë çështja do të përfundonte, sepse engjëjt zbresin – me lejen e Zotit të tyre – për të kryer detyra të cilat ua cakton Krijuesi madhështor – madhëruar qoftë Ai – dhe një nga ato detyra është të zbresin me ndëshkimin e zhdukjes së vendbanimeve me banorë zullumqarë, pasi mendjemadhësia dhe kryeneçësia e treguar prej tyre ndaj mesazheve të Allahut të ketë arritur cakun. Siç thotë i Larti: **“Ata thonë: “Pse nuk i është zbritur një engjëll!”... Por, nëse do të zbrisnim një engjëll, çështja do të kryhej, edhe atyre nuk do t’u jepej afat.”** [El-En’ām: 8], kështu që kur zbresin engjëjt, atyre që e meritojnë dënimin nuk u jepet afat të veprojnë për ta shmangur atë.

Nga argumentimi i tyre del se ata besonin në engjëjt dhe në zbritjen e tyre nga qielli. Atëherë pra, dikush që beson në një pjesë të së fshehtës siç janë engjëjt, pse nuk mund të besojë në Krijuesin e së padukshmes dhe të së dukshmes? Pse nuk mund të arrijë t’i kuptojë këto?

Pastaj Zoti i lartë vë në dukje një çështje të rëndësishme, që tregon për absurditetin e arsyetimit të këtyre idhujtarëve. Bëhet fjalë për ‘kapjen e tyre pas baballarëve dhe ndjekjen e metodës së tyre’: **“Ne nuk kemi dëgjuar për këtë ndër baballarët tanë të mëparshëm.”** [El-Mu’minūn: 24] Përhapja e legjendave në shoqëritë e tyre për engjëjt dhe se ata janë bijat e Zotit i bëri ata të flasin dhe të tregojnë për besimin e tyre në ekzistencën e engjëjve dhe të dëshirojnë që Zoti t’u dërgojë atyre të dërguar prej tyre. E, për t’u çliruar nga mundimi i të menduarit rreth çështjes së këtij të Dërguari fisnik dhe asaj që ai u solli atyre nga Zoti i tyre, ata i drejtohen asaj arme – së cilës iu drejtuan shpeshherë – dhe që është ‘akuzimi i të Dërguarit për çmenduri dhe kërkesa e tyre ndaj popullit që ata të presin’: **“Ai nuk është tjetër ve-**

tëm se një njeri i çmendur, prandaj prisni për të deri në njëfarë kohe!” [El-Mu’minūn: 25] Pra, prisni derisa të vijë koha kur të zbulohet e vërteta e tij dhe të dalë hapur gënjeshtër, sipas pretendimit të tyre.

Në këtë pikë Nuhi alejhi selam e thërret Zotin e tij që ta ndihmojë kundër tyre, ta mbështesë atë të zbulojë gënjeshttrat e tyre, të sqarohen humbja në të cilën ata gjenden dhe shpifja e trillimet që ata bëjnë. Këto ajete sikur përmbledhin vuajtjet që zotëria ynë Nuhi alejhi selam kaloi me popullin e tij gjatë nëntë shekujve e gjysmë, periudhë kjo në të cilën ai qëndroi në mesin e tyre. Nuhi e thirri Zotin e tij duke thënë: **“Zoti im, më ndihmo sepse ata më përgënjeshtroan!”** [El-Mu’minūn: 26] Gjëja e çuditshme me zotërinë tonë Nuhin alejhi selam është se zotëria ynë ai duroi ndaj popullit të tij me shekuj të gjatë, pa u dëshpëruar, as lodhur dhe as ankuar. Por, kur çështja arriti kulmin e vet, ai iu drejtua me ankesë dhe lutje Atij të mirit dhe të gjithëdijshtit – madhëruar qoftë Ai: “Ai tha: “O Zoti im, unë vërtet e ftova popullin tim natë e ditë. (5) Por, thirrja ime nuk u shtoi atyre tjetër veçse arratinë (nga e vërteta). (6) Sa herë që unë i ftoja ata për t’i falur Ti, ata futën gishtërinjtë e tyre në veshë dhe mbuloheshin me petkat e tyre, këmbëngulnin në të vetën, dhe treguan mendjemadhësi. (7) Pastaj, unë i ftova ata haptazi. (8) Pastaj, unë ua deklarova haptazi atyre, edhe u fola fshehurazi (në sekret). (9) Dhe u thashë atyre: “Kërkoni falje nga Zoti juaj! Vërtet, Ai është Falës i madh!” (10) [Nuh: 5-10] Por, megjithëkëtë, ata mbetën kundërshtues ndaj zotërisë tonë Nuhit alejhi selam: “Nuhu tha: “Zoti im, vërtet ata më kundërshtuan mua dhe e ndoqën atë, të cilit pasuria dhe fëmijët nuk i shtojnë tjetër por vetëm humbje. (21) Dhe komplotuan një komplot të madh (22) e thanë: “Mos i lini zotat tuaj dhe mos e lini Veddin, as Suvéan, as Jeguthin, Jaukan dhe Nesrin. (23) Dhe tashmë ata kanë çuar në humbje shumë njerëz, prandaj (Zoti im) mos u shto tjetër zullumqarëve por vetëm humbje!” (24) [Nuh: 21- 24] Pra, zotëria ynë Nuhi, pasi e kishte përmbushur dhe përçarur mesazhin e tij, e humbi shpresën prej tyre. Dhe Ligji i Zotit të plotfuqishëm zbatohet në universin e Tij... Pasi të dërguarit bien në dëshpërim dhe e humbasin shpresën nga populli i tyre, atyre u vjen fitorja e Zotit: **“Derisa kur të dërguarit u dëshpëruan dhe u siguruan se ishin mohuar, atyre u erdhi fitorja Jonë, dhe shpëtoi kush deshëm Ne. E, dënimi Ynë nuk kthehet mbrapsht nga njerëzit që janë kriminelë”.** (110) [Jusuf: 110]

Ky është një mësim i vlefshëm që duhet ta ketë parasysh çdo thirrës për tek Allahu i lartë. Sado që të lodhet e të bëjë, ai nuk do të mund të arrijë as një të dhjetën e asaj që bëri zotëria ynë Nuhu, sa i përket thirrjes që ai bëri ndaj popullit të tij dhe gjatësisë së kohës që qëndroi në mesin e tyre. E megjithatë ai u përgënjeshtroi, u sulmua dhe u mor në tallje, prandaj Allahu i lartë e frymëzoi atë që: **“Nuk do të besojë më nga populli yt përveç atyre që kanë besuar tashmë, prandaj mos u brengos për çfarë bënin ata!”** [Hud: 36] Dhe Nuhi alejhi selam e luti Zotin e tij ta pastronte tokën prej atyre njerëzve, nga të këqijat e tyre dhe nga arroganca e mohimi i tyre ndaj Zotit të madhërishëm dhe tha: **“Zoti im! Mos lër mbi tokë shtëpi mohuesi! (26) Vërtet, Ti nëse i lë ata, ata do t'i shpien në humbje robërit e Tu, dhe do të lindin vetëm të shthurur dhe jobesimtarë!” (27)** [Nuh: 26- 27], **“Tha: “Zoti im, më ndihmo sepse ata më përgënjeshtroan!”** [El-Mu'minūn: 26], **“Zoti im, nxirre në pah vërtetësinë time dhe gënjeshtren e atyre dhe më ndihmo mua duke e bërë të qartë se unë jam Pejgamber dhe i Dërguar i Yti! Le të bjerë mbi ta ajo me të cilën më urdhërove t'i kërcënoja!”...**

Shkatërrimi i tyre do të ishte një shpallje e fitores së Pejgamberit të dërguar tek ata. Gjithçka që ai u kishte premtuar dhe me çfarë i kishte kërcënuar do të përmbushej dhe përfundimi i tyre i keq, si rezultat i refuzimit të tyre për ta besuar, do të vërtetohej.

Zoti i madhërishëm iu përgjigj lutjes së tij dhe e urdhëroi Nuhun të ndërtonte anijen, nën vëzhgimin e Tij dhe sipas frymëzimit të Tij: **“Dhe Ne i frymëzuam atij që: “Ndërto anijen nën vëzhgimin Tonë dhe nën frymëzimin Tonë, dhe kur të vijë urdhri Ynë dhe furra të vërshojë, fut në anije nga secila krijesë nga një çift, edhe familjen tënde, përveç atyre për të cilët urdhri (për shkatërrimi) është marrë tashmë, e mos më fol për ata që kanë bërë zullum, sepse ata do të fundosen!”** [El-Mu'minūn: 27] Ky ajet tregon se Allahu i madhërishëm e mësoi Nuhin të ndërtonte anijen, një anije të tillë që nuk do të fundosej, pavarësisht dallgëve të larta. Ajo anije do të përballonte sfidat më të vështira që paraqet deti, sado të këqija të ishin kushtet e motit.

E kur ata ta kenë arritur afatin e tyre që Ai u ka dhënë dhe urdhri i Zotit të madhëruar për t'i shkatërruar të zbresë mbi ta, shenja e kësaj do të ishte që nga furra do të gufonte ujë. Furra është ajo gjë e ndërtuar prej balte dhe ku ndizet zjarri për të pjekur bukën. Kështu që Allahu e bëri gufimin e furrës me ujë një shenjë përfundimtare. Ai bëri që furra

në të cilën ndizet zjarri, të kthehet në një burim uji, që do të takohej me ujërat e shirave të dendura, në mënyrë që Zoti ta fundoste atë popull. Kjo do të ishte ora zero për zotërinë tonë Nuhin alejhi selam, që të fillonte të fuste në anije ata që besuan me të, edhe familjen e tij - përveç atyre ndaj të cilëve ishte marrë vendimi për t'u fundosur (dhe që ishin gruaja dhe djali i tij) - dhe nga një çift nga të gjitha kafshët, të cilat ia lehtësojnë njeriut jetën në fytyrën e tokës. I Madhërishmi e ndaloi Nuhin t'i fliste apo t'i kërkonte shpëtim për ndonjërin nga ata që kishin bërë zullum e që i kishin bërë shok Allahut në adhurim - njëri prej të cilëve ishte edhe djali i tij - sepse të gjithë ata do të mbyteshin në ujë.

Disa nga librat e interpretimit të Kur'anit famëlartë janë përpjekur të shtjellojnë në detaje identitetin e pasagjerëve të anijes, duke u përpjekur të tregojnë se të gjithë njerëzit dhe çdo gjallesë tjetër që gjendet mbi tokë janë pasardhës të atyre pasagjerëve. Por ne nuk kemi nevojë për të gjitha këto. Nëse Allahu i madhërishëm do ta dinte se në shtjellimin e këtyre detajeve do të kishte ndonjë përfitim për ne, Ai do t'i kishte zbritur ato për ne në Librin e Tij të Lavdishëm. Por, përderisa Ai – lavdëruar qoftë - ka heshtur dhe nuk ka thënë gjë për to, atëherë edhe ne nuk i zëmë me gojë ato, si mirësjellje ndaj Tij – lavdia i qoftë Atij - dhe kjo për t'u qëndruar vetëm fjalëve të Tij.

“E kur ti dhe ata që janë me ty të keni hipur në anije, thuaj: “Lavdëruar e falënderuar qoftë Allahu, i Cili na shpëtoi nga populli keqbërës!” [El-Mu'minūn: 28] Këtu Allahu i madhërishëm i kujton zotërisë tonë Nuhit alejhi selam, ta falënderojë Allahun – madhëruar qoftë Ai – për mirësinë që bëri ndaj tij, kur e shpëtoi atë bashkë me ata që ishin me të, nga fundosja dhe mbytja që i zuri popullin keqbërës. Pastaj – ndërkohë që furtuna e kishte mbuluar tokën në të cilën kishin banuar populli i tij dhe mbi të cilën ai kishte shpenzuar vitet e jetës së tij duke i thirrur ata në besim – e urdhëron atë që t'i kërkojë Allahut t'i japë në këmbim të atij vendi një vendbanim të bekuar... dhe e mëson ta bëjë këtë duke i thënë: **“Dhe thuaj: “Zoti im, më zbarko në një vend të bekuar dhe Ti je më i miri akomodues!”** [El-Mu'minūn: 29] I Madhërishmi është burimi i bekimeve dhe vetëm Ai e ka në dorë mirësinë, prandaj lavdërimi me falënderim duket t'i adresohen vetëm Atij. Është Ai që i shkatërron keqbërësit, që i shpëton besimtarët dhe që i ndihmon të dalin fitimtarë pejgamberët dhe të dërguarit e Tij. Dhe kjo në mënyrë që ai që shkatërrohet, të shkatërrohet duke e pasë ditur më

parë të vërtetën... edhe ai që jeton, të jetojë si rezultat i ndjekjes së të vërtetës dhe argumentit. Prandaj, as anija nuk ka meritë në shpëtimin e atyre njerëzve dhe as Nuhi nuk ka meritë në shpëtimin e besimtarëve që ishin me të, por merita është e gjitha e Allahut.

“Vërtet, në këtë (ngjarje) ka argumente dhe vërtet Ne vëmë në sprovë (njerëzit).” [El-Mu'minūn: 30] Në historinë e zotërisë tonë Nuhit, e cila u tregua këtu edhe në suret e tjera, ka shenja të mëdha dhe argumente të mëdha për madhështinë e fuqisë së Zotit - i lartësuar qoftë Ai – dhe për mrekullinë e veprave të Tij - bekuar dhe lartësuar qoftë Ai! Ndër këto shenja është nënshtrimi i gjithçkaje që gjendet në gjithësi. Ato ujëra masive nga të cilat u formua furtuna, janë pjesë e krijimit të Tij dhe shenjat e argumentet e Tij ndodhin dhe mbledhen vetëm me urdhrin e Tij - lavdëruar dhe lartësuar qoftë Ai! Është Ai që i urdhëroi ato ujëra të vërshonin... dhe ato vërshuan derisa erdhi përmbytja. Pastaj më mbrapa i urdhëroi të përthithen në tokë, dhe ato u përthithen e u zhdukën në të: **“Dhe u tha: “O tokë, gëlltite ujin tënd dhe o qiell, ndalo!” ...dhe uji u tërhoq.”** [Hud: 44] Ekziston një argument i fortë që tregon se mohimi dhe idhujtaria, sado që të ngrihen e lartësohen mbi tokë, Allahu - i lartësuar qoftë – është i fuqishëm t'u japë fund atyre dhe t'i ndihmojë besimtarët.

“Pastaj, Ne krijuam pas tyre një brez të tjerësh.” [El-Mu'minūn: 31] dhe bëhet fjalë për popullin e Hudit alejhi selam!

“Dhe dërguam ndër ta një të dërguar nga mesi i tyre që u tha: “Adhuroni Allahun! Ju nuk keni zot tjetër përveç Tij. A nuk keni frikë?” [El-Mu'minūn: 32] Si zakonisht i Madhërishmi zgjedh që të dërguarit e Tij të jenë nga vetë ai popull ku i dërgon. Ai zgjedh njerëz që janë të njohur në mesin e popullit të tyre për cilësitë e tyre të virtytshme, për moralin e tyre të mirë, për biografinë e tyre të pastër dhe sjelljet e mira. Ai zgjedh persona të cilët nuk kanë asgjë që i bën njerëzit të largohen prej tyre, qoftë për nga pamja e jashtme, qoftë për nga mendja dhe logjika, në mënyrë që ata të jenë të në gjendje të ndërtojnë marrëdhëniet më të mira me ata të cilët i ftojnë dhe që u përcjellin mesazhet e Zotit, madhëruar qoftë Ai! Pra, i Dërguari gjithmonë duhet të jetë një nga vetë ata, që njihet për dashamirësinë dhe kujdesin e tij ndaj tyre, dhe për dëshirën e tij për t'i këshilluar ata për mirë. E, mesazhi i sjellë prej atij të dërguari ishte diçka e lehtë, që përbëhej nga një element i vetëm: **“Adhuroni Allahun! Ju nuk keni zot tjetër për-**

veç Tij. A nuk keni frikë?" [El-Mu'minūn: 32] Ai i ftoi ata të adhurojnë Allahun, vetëm Atë, në mënyrë që të dalin nga errësirat – errësirat e idhujtarisë – në dritën e besimit... dhe që nëpërmjet atij adhurimi që i bëjnë vetëm Allahut, pa i shoqëruar shokë Atij, të mbrohen nga zjarri i dhimbshëm.

Këtu Allahu – madhëruar qoftë Ai – sqaron se takvaja – devotshmëria dhe përkushtimi i zemrës ndaj Allahu, realizimi i saj dhe arritja e objektivit të kësaj takvaje arrihet vetëm nëpërmjet një rruge të vetme që është: adhurimi vetëm i Allahut.

Cila ishte përgjigjja e popullit të tij ndaj kësaj thirrjeje, që ishte e lehtë për t'u thënë dhe treguar, por e madhe në kuptimet dhe efektet e saj?

Elita e popullit dhe njerëzit e shquar të tij, të cilëve u jepet pasuri dhe luks në jetën e kësaj bote, dhe që gjithmonë marrin përsipër detyrën të flasin në emër të popujve të tyre dhe t'u imponojnë atyre kujdestarinë e tyre mbi ta, thanë: **"Ky nuk është tjetër por vetëm një njeri si ju, që ha nga ato që hani edhe ju, dhe pi nga ato që pini. (33) E nëse i bindeni një njeriu si ju, atëherë, ju vërtet do të jeni të humbur! (34)"** [El-Mu'minūn: 33-34] Kështu ata e konsideruan humbje pasimin e të dërguarve. Dhe sikur ata të kishin një grimë intelekt, do ta kishin konsideruar idhujtarinë, mungesën e besimit në Zotin dhe mospërkushtimin me devotshmëri ndaj Tij, të ishin vetë ajo humbja e qartë. Por ata, për shkak të devijimit dhe idhujtarisë së tyre, e lidhën "humbjen" me "besimin në Zotin e plotfuqishëm", në vend që ta lidhnin atë me mosbesimin, idhujtarinë dhe mohimin e ringjalljes. Por, mosbesimi i tyre, kundërshtimi dhe frika se mos fjalët e atyre të dërguarve të ishin të vërteta dhe t'ua ndryshonin jetën e tyre zullumqare me të cilën ishin mësuar plotësisht, ishin shkak që ata këmbëngulën vetëm në mohim. Pastaj ata përpiqeshin të diskutonin për çështje që kanë të bëjnë me detajet, a thua se kishin kryer punë me çështjet kryesore dhe e kishin sjellë argumentin që i hidhte poshtë to!

Realiteti që ne njohim tregon se punët e njerëzve organizohen nëpërmjet prijësve dhe ushtarëve, të ndjekurve dhe ndjekësve, punëtorëve dhe fshatarëve, pronarëve të pasurive dhe bujqve... Gjithmonë duhet të ketë një prijës që i udhëheq njerëzit, përndryshe, zhvillimi i jetës në tokë nuk do të arrihet dhe jeta nuk do të zërë vend aty. Edhe ata vetë – në cilësinë e tyre si krerët e popullit - përfaqësojnë një pjesë

të këtyre rregullave, ku njeriu duhet t'i bindet një njeriu si ai, në rregullimin e çështjeve të jetës! Atëherë pra, pse i pranoni këto kur bëhet fjalë për çështjet e jetës së kësaj bote dhe i refuzoni ato nga pejgamberët dhe të dërguarit kur flasin për çështje që kanë të bëjnë me botën tjetër, me shtëpinë e ahiretit?!

Pastaj, ata me marrëzi kthehen në diskutimin e ngritjes nga varret në ahiret, të ringjalljes, tubimit e dhënies llogari... dhe pyesin me një mënyrë mohimi dhe kundërshtimi: **“A ju premtan ai se kur të vdisni dhe të bëheni pluhur e kocka, keni për të dalë vërtet?”** [El-Mu'minūn: 35] Vallë, vërtet i Dërguari ju premtan se do të dilni nga brendësia e tokës, nga varret tuaja, dhe të ktheheni sërish në jetë e të jepni llogari?!

“Sa larg... sa larg është ajo që ju premtohet!” [El-Mu'minūn: 36] - thonë ata, për të përforcuar idenë e tyre se ajo që kanë sjellë të dërguarit është diçka e largët nga logjika... e largët të ndodhë vërtet! **“Jeta është vetëm jeta jonë e kësaj bote - vdesim dhe jetojmë - dhe ne nuk kemi për t'u ringjallur!”** [El-Mu'minūn: 37], dhe këtu ata shprehën besimin e tyre të gabuar dhe të devijuar. Sipas tyre, disa prej nesh vdesin dhe të tjerët jetojnë dhe ne nuk kemi për t'u ringjallur. Vdekja sipas besimit të tyre të prishur është një asgjësim, të cilin nuk e pason ndonjë jetë tjetër. Pastaj ata kthehen për të keqtrajtuar Pejgamberin, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të: **“Ai nuk është tjetër veçse një njeri që ka trilluar gënjeshtër ndaj Allahut dhe ne nuk i besojmë atij.”** [El-Mu'minūn: 38] Këtu në fjalët e tyre vërejmë kulmin e kontraktës. Nëse besonin se ka një Zot, atëherë pse po e mohonin se Ai do t'i gjykojë në ahiret?! Këta lloj njerëzish, në të vërtetë, ose nuk kanë mend, ose mohojnë gjithçka që u dikton mendja e tyre ta mohojnë, dhe tregohen mendjemëdhenj e arrogantë. Ata e kthyen sërish fokusin te personi i të Dërguarit fisnik, për ta akuzuar atë për gënjeshtër, për ta minuar plotësisht Mesazhin që ai ka sjellë dhe për ta shkatërruar atë në të cilën ai fton. Këtu i Dërguari arriti pikën e dëshpërimit dhe të heqjes së shpresës prej tyre, prandaj kërkoi ndihmë nga Zoti: **“Ai tha: “Zoti im, më ndihmo sepse ata më përgënjeshtrojnë!”** [El-Mu'minūn: 39] Dihet se kanë ardhur shumë ajete që vërtetojnë se i Dërguari arrin në këtë nivel dëshpërimi vetëm pasi të shohë ngurtësimin e zemrave të njerëzve dhe arritjen e tyre në një fazë që imponon heqjen e shpresës nga mundësia e hapjes së zemrave të tyre për ta pranuar të vërtetën.

Në atë kohë i Dërguari thërret Zotin e tij – të bekuar dhe të lartësuar – Atë që është Gjithëdhëguesi dhe Gjithëshikuesi, duke i deklaruar Atij se ka dështuar t'i udhëzojë njerëzit dhe t'i bindë ata për ta pranuar Mesazhin: **“Derisa kur të dërguarit u dëshpëruan dhe u siguruan se ishin mohuar, atyre u erdhi ndihma Jonë dhe shpëtoi kush deshëm Ne. E, dënimi Ynë nuk kthehet mbrapsht nga njerëzit që janë kriminelë.”** [Jusuf: 110] Dhe atëherë vjen ndihma e Zotit të madhërishëm dhe fitorja për të dërguarit ndaj atyre njerëz, duke i shkatërruar ata me çdo mjet, gjë që i bën ata shembull dhe mësim për këdo që dëgjon për ngjarjen dhe historinë e tyre.

Hudi kërkoi nga Zoti i tij që ta ndihmonte kundër tyre dhe të vërtetonte sineritetin e tij në njërën anë, edhe shpifjen dhe mohimin e tyre të padrejtë në anën tjetër. Ai iu lut Zotit - të bekuar dhe të lartësuar – duke thënë: **“Zoti im, më ndihmo sepse ata më përgënjeshtroan!”** (Allahu) **Tha: “Së shpejti, ata do të pendohen!”** [El-Mu'minūn: 39-40] Por, kjo nuk do të ishte një kohë e mjaftueshme për ata mohues që të kapnin çfarë u kishte ikur, të pendoheshin e t'i ktheheshin mendjes. Ajo pendesë që do të ndjenin ata, nuk ishte pendesë e frytshme, por pendesë humbjeje dhe dhembjeje, e cila ua shtonte edhe më shumë në zemër mundjen, humbjen dhe pendimin. E “shpërblimi” i tyre ishte: **“Dhe ata i kaploi britma (e fortë) me të drejtë dhe i bëmë si mbeturina gjethesh e kashte. E, larg qofshin (nga mëshira e Allahut) populli keqbërës!”** [El-Mu'minūn: 41] Kjo britmë, edhe nëse ka mendime të ndryshme rreth natyrës së saj, por në të vërtetë ajo ishte një britmë e vetme, siç thotë i Larti: **“Ajo ishte vetëm se një britmë e vetme dhe ata menjëherë u shuan.”** [Jā-Sín: 29] Ajo britmë ishte e mjaftueshme për t'i shkatërruar dhe dërrmuar ata, kushdo qofshin, dhe për të bërë të qartë humbjen e tyre... për të bërë të qartë fuqinë e tyre të papërfillshme, e cila ishte burimi i mendjemadhësisë dhe arrogancës së tyre. Një britmë e vetme, dhe ata mbetën të befasuar, të shuar, u kthyen në lëmishte dhe u bënë material për tregime... u bënë një lajm i cili qarkullon mes njerëzve. Dhe kjo britmë është e vërtetë, jo e gënjeshtërt. Ajo është ndryshe nga gjithë britmat e tjera që njerëzit njohin. Ajo shkatërron me të drejtë, me drejtësi. E, ndëshkimet shkatërruese që Allahu i ka zbritur ndaj popujve arrogantë dhe të humbur kanë qenë të ndryshme. I Larti thotë: **“Kështu që, secilin e dënuam për mëkatin e tij. Prej tyre ishin ata mbi të cilët dërguam stuhi gurësh, e prej tyre**

ishin ata që i mori britma (nga qielli), e prej tyre ishin ata që Ne bëmë t'i përpinte toka dhe prej tyre ishin ata që Ne i mbytëm në ujë. Dhe Allahu nuk do t'u bënte padrejtësi atyre, por ata ishin që i bënë padrejtësi vetes së tyre". [El-Ankebūt: 40] Stuhia e gurëve, një erë e fuqishme që ka në brendësinë e saj gurë të vegjël shkatërrues, u dërgua mbi popullin Ad, që ishin populli i peygamberit Hud, alejhi selam! I Larti thotë: **"Pra, sa i përket Themudit, ata u shkatërruan nga britmë e tmerrshme. Kurse, sa i përket Adit, ata u shkatërruan nga një erë ulëritëse dhe e dhunshme."** [El-Hākka: 5-6]

"E nëse ata largohen, atëherë thuaj: "Unë ju paralajmërova për një rrufe (si ndëshkim) si rrufeja që goditi Adin dhe Themudin." [Fussilet: 13]

"Kështu, Ne dërguam mbi ta një erë ulëritëse, në ditët ogurzeza, për t'i bërë të shijojnë dënimin e poshtërimit në jetën e kësaj bote. Dhe (betohem se) dënimi i ahiretit (botës tjetër) do të jetë edhe më poshtërues dhe ata nuk do të ndihmohen. (16) Sa i përket Themudit, Ne i udhëzuam ata, por ata e preferuan verbërinë mbi udhëzimin, andaj i goditi rrufeja e dënimit poshtërues, për shkak të asaj (mëkateve) që bënë." [Fussilet: 16-17]

Popujt e Salihut dhe të Hudit kishin banuar dhe jetuar në vendet arabe, kështu që duket se kujtesa historike e arabëve ruante disa histori dhe legjenda për ata popuj. Mekasit vazhdimisht kishin kaluar nëpër vendbanimet ku kishin jetuar ata popuj të mëparshëm të ndëshkuar. Atyre u kishte rënë rruga pranë mbetjeve të monumenteve të tyre kur udhëtonin për tregti, sepse gjendeshin në Gadishullin Arabik. Zoti – madhëruar dhe lartësuar qoftë Ai - deshi t'i paralajmëronte dhe t'i frikësonte këta (mekasit dhe arabët mohues në kohën e Pejgamberit tonë –alejhi selam) dhe t'u bënte të ditur atyre se nëse nuk e ndiqnin të Dërguarin e Zotit, nuk e dëgjonin atë dhe nuk i bindeshin atij, atëherë fatet e tyre do të ishin si fatet e atyre që Zoti i bëri histori që tregohen dhe që i shqeu e copëtoi copë-copë. Për sa i përket fjalës "lëmishte" - të cituar në ajet dhe me të cilën krahasohen ata njerëz të ndëshkuar pas rënies së ndëshkimit mbi ta - kjo është një fjalë që nënkupton shkopinj-të, fijet e kashtës, gjethet e thara të pemëve dhe mbetjet e kafshëve të ngordhura, që nuk kanë vlerë, që nuk mund të bëhet asgjë me to dhe që as përfitohet gjë prej tyre në asnjë lloj forme as mënyre. Kjo fjalë

citohet edhe në një vend tjetër në Kur'anin famëlartë, në suren El-A'lā', ku i Larti thotë: **“Dhe (pastaj) e bën lëmishte të zezë.”** [El-A'lā': 5]

Kurse fjala e të Lartit: **“Larg qofshin** (nga mëshira e Allahut) **populli keqbërës!”** [El-Mu'minūn: 41], kjo frazë, në veçanti, përmendet në Kur'anin fisnik dhe përmban edhe kuptimin që **“Shkatërruar qofshin!”** Ky është një lloj mallkimi që nënkupton të qenët larg mirësisë, larg Xhennetit dhe larg pëlqimit të Allahut – madhëruar qoftë Ai! Fjala **“Larg qofshin”** është për të treguar se ky **“largim”** është i thënë në mënyrë të papërcaktuar dhe përfshin largimin e tyre nga mirësitë e dynjasë dhe të ahiretit. Ata, ashtu siç u larguan në këtë dynja nga udhëzimi i drejtë dhe që u krijua një distancë e madhe mes tyre dhe asaj që dëshironin (pra, për të qenë të përjetshëm në mirësitë e jetës së kësaj bote), po kështu do të largohen dhe do të jenë të distancuar edhe në ahiret nga mirësitë e Xhennetit. Allahu e di më së miri!

Fjala **“larg!”**, është përmendur edhe në katër vende të tjera në Kur'an, ku i Larti thotë: **“Dhe u tha: “Larg qofshin populli zullum-qar!”** [Hud: 44] **“Dhe ata u ndoqën në këtë botë nga mallkimi dhe (po ashtu) në Ditën e Kiametit. Vërtet, Adi e mohuan Zotin e tyre?! Vërtet, larg qoftë Adi, populli i Hudit!”** [Hud: 60] **“... (U bënë) Sikur të mos kishin qenë kurrë në të! Vërtet, Themudi e mohuan Zotin e tyre. Prandaj, larg qoftë Themudi!”** [Hud: 68] **“(U bënë) Sikur të mos kishin qenë kurrë në të. Vërtet, larg qoftë Medjeni, ashtu siç u largua Themudi!”** [Hud: 95] Të gjitha këto raste tregojnë për dërmim, për faktin se ato përmbajnë mallkim, përzënie, dëbim dhe poshtërim. Gjithashtu përmbajnë një indikacion të neglizhencës së plotë nga Zoti ndaj atyre që e harruan Zotin... dhe Ai i bëri ata të harrojnë veten e tyre.

Pas dy tregimeve të mëparshme vjen një tregim i tretë ku Ai i Larti thotë: **“Pastaj, Ne krijuam pas tyre breza të tjerë.”** [El-Mu'minūn: 42] Nëse një popull nuk i bindet Zotit dhe Ai i shkatërron ata, kjo nuk do të thotë se Ai i asgjëson edhe robërit e mirë të Tij, sepse Ai – madhëruar dhe lartësuar qoftë Ai – krijon breza të njëpasnjëshëm dhe shekuj të tjerë, në mesin e të cilëve mund të ketë njerëz të mirë e të drejtë. Po ashtu, i Madhërishmi ua bëri të qartë atyre se: nëse ju kundërshtoni dhe si pasojë shkatërroheni, kjo nuk do të thotë se i keni paraprirë afatit tuaj të përcaktuar, dhe po ashtu, ju nuk e keni mundësinë ta shtyni atë afat kur ai të vijë sepse: **“Asnjë komb nuk i paraprin afatit**

të tij, as nuk shtyhen për më vonë.” [El-Mu'minūn: 43] Allahu i madhërishtëm tregon se Ai nuk do t'u bëjë padrejtësi atyre që vijnë pas një populli që kanë kundërshtuar dhe si pasojë janë shkatërruar. Pasardhësve të atyre keqbërësve nuk do t'u mohohet e drejta të kenë të dërguar të Zotit. Allahu i madhëruar nuk është i padrejtë ndaj robërve të Tij: **“Dhe Zoti yt nuk do t'i shkatërronte vendbanimet pa të drejtë, përderisa populli i tyre ishin të mirë (të drejtë).”** [Hud: 117]

Urtësia dhe mirësia e kahershme e Zotit e deshi që në çdo komb të dërgonte një të dërguar të Tijin: **“Dhe vërtet, Ne dërguam në çdo popull të dërguar, që t'u thoshte: “Adhuroni Allahun dhe shmanguni tagutit (idhujve)!” Dhe prej tyre pati nga ata që Allahu i udhëzoi, e prej tyre pati që e merituan të mbeten në humbje. Prandaj, udhëtoni nëpër tokë dhe shikoni se si ishte fundi i përgënjeshtresve!”** [En-Nahl: 36] Urtësia e Allahut në vazhdimësi diktoi që të mos ndëshkojë askënd pa u dërguar një herë më parë të dërguar, si përgëzues dhe paralajmërues: **“Dhe Ne kurrë nuk do të ndëshkonim pa dërguar (një herë më parë) një të dërguar.”** [El-Isrā': 15]

“Pastaj Ne i dërguam të dërguarit Tanë radhazi. Sa herë që një umeti u erdhi i dërguari i tij, ata e përgënjeshtruan, prandaj Ne i bëmë ata të pasojnë njëri-tjetrin (në shkatërrim) dhe i bëmë ata tregime (që tregohen). Prandaj, larg qoftë një popull që nuk besojnë!” [El-Mu'minūn: 44] Ata të dërguar do të vinin radhazi, njëri pas tjetrit, në mënyrë që çdo vendbanim të kishte paralajmëruesin e tij. E megjithatë, njerëzit vazhduan të mohonin... dhe popujt ndoqën njëri-tjetrin në shkatërrim. Pasi të dërguarit e përmbushën amanetin dhe e përçollën Mesazhin që Zoti u kishte besuar, popujt përkatës i hynë tiranisë së tyre. Në këtë pikë, Zoti do t'i bënte ata të mbeteshin në histori si tregime që tregohen, prej të cilëve nuk shihej më as shenjë e as gjurmë. Prej atyre popujve kundërshtues dhe të ndëshkuar nuk do të mbetej asgjë përveç përmendjes së tyre për të keq dhe mësimë prej të cilave shumë pak njerëz zënë mend. Shumica e njerëzve i neglizhojnë këto mësimë për të rënë edhe ata në atë gabimin që ranë ata para tyre. Prandaj, larg qofshin dhe shkatërruar qofshin njerëzit që nuk besojnë! Mallkuar qofshin ata për mohimin që treguan! Shkatërruar qofshin, për mendjemadhësinë që treguan ndaj pejgamberëve të tyre! ... Dhe shkatërrimi do të binte mbi ta në një formë apo një tjetër, si ato që u përmendën më lart, siç e ka treguar Zoti xh.sh.

Më pas konteksti na zhvendos te historia e zotërisë tonë Musait dhe vëllait të tij Harunit, pagja qoftë mbi ata të dy, të cilët u dërguan te Faraoni dhe paria e tij. Por, edhe fati i këtij umeti nuk qe më i mirë se fatet e umeteve që u paraprinë: **“Pastaj Ne dërguam Musain dhe vëllanë e tij Harunin, me ajetet Tona dhe me një pushtet të qartë, (45) te Faraoni dhe paria e tij, por ata u treguan mendjemëdhenj dhe ishin popull që e mbanin veten lart. (46) Dhe thanë: “A t’u besojmë dy njerëzve të ngjashëm me ne, ndërkohë që populli i tyre na shërbejnë neve?” (47) Dhe i përgënjeshtroan ata të dy, prandaj ishin nga të shkatërruarit. (48) Dhe vërtet Ne i patëm dhënë Musait librin (Tevratin), që ndoshta ata të udhëzohen”. (49) [El-Mu’minūn: 45-49]** Me fjalën “ajetet”³¹⁸ mundet që Zoti të ketë për qëllim Librin dhe fletushkat që Ai ia zbriti Musait, të cilat mbartnin fenë dhe legjislacionin për ta... ose mundet të bëhet fjalë për “pushtetin e qartë”, i shprehur nëpërmjet mrekullive të shfaqura në duart e tij, mrekulli të cilat buronin nga bota e padukshme. Zoti i madhërishtëm i kishte dhënë zotërisë tonë Musait alejhi selam, dhunti të tilla që, ai godiste gurin me shkopin e tij dhe nga ai gur shpërthenin burime uji... ose rasti kur e goditi detin me shkop dhe ai u nda më dysh, ku secila anë e detit u bë si një mal madhështor, dhe që pastaj bijtë e Izraelit ecën nëpër det, pa pasur frikë se do të kapeshin nga Faraoni dhe pa asnjë lloj frike tjetër. Por këto “ajete” mund të jenë edhe ato nëntë mrekullitë, të cilat Allahu i ka përcaktuar në thënien e Tij: **“Vërtet, Ne i dhamë Musait nëntë ajete-mrekulli të qarta.”** [El-Isrā’: 101]

Por, si u sollën Faraoni dhe njerëzit e tij me Musain alejhi selam, pas sjelljes nga ana e këtij e gjithë këtyre mrekullive dhe shenjave të pushtetit të qartë? Ata treguan mohim dhe mendjemadhësi ndaj tij dhe qenë njerëz arrogantë: **“Dhe thanë: “A t’u besojmë dy njerëzve të ngjashëm me ne, ndërkohë që populli i tyre na shërbejnë neve?”** [El-Mu’minūn: 47] Me këtë mendjemadhësi dhe arrogancë të neveritshme Faraoni humbi dhe u mashtrua, humbje dhe mashtrim në të cilin e ndoqën edhe populli i tij. Ata i përgënjeshtroan Musain dhe Harunin, e për këtë arsye përfunduan të mbytur në ujë, ashtu siç qenë shkatërruar edhe populli i Nuhut më parë. Nëse ata do të arsyetonin, do ta kuptonin se Zoti i kishte dhënë Musait Librin për t’i udhëzuar

³¹⁸ Fjala “ajet” në gjuhën arabe do të thotë shenjë, argument, mrekulli dhe gjithashtu me këtë emër quhen edhe versetet e Kur’anit famëlartë. (Shënimi i përkthyesit)

ata. E, nëse ata do të kishin ndjekur Musain dhe Harunin, do të ishin ndër të udhëzuarit dhe të shpëtuarit dhe jo ndër të dënuarit që u mbyten në ujë. Por, ata iu përmbajtën rrugës në të cilën kishin qenë më parë dhe nuk pëlqyen të ndryshonin drejtim. Iu përmbajtën mosbesimit, prandaj merituan shkatërrimin dhe kështu nuk përfituan asgjë nga thirrja e Musait dhe Harunit, as nga Libri që iu zbrit Musait, as nga fletushkat e pllakat, dhe as nga argumentet dhe porositë që ato mbartnin.

Pastaj konteksti na çon në historinë e zotërisë tonë Isait dhe nënës së tij, me bijtë e Izraelit. Ekziston njëfarë ngjashmërie midis kësaj dhe historisë së Musait dhe Harunit, të cilët mbartën një profeci të njëjtë dhe mesazh të njëjtë të Faraoni dhe rrethi i tij. I Larti thotë: **“Dhe Ne i bëmë djalin e Merjemes dhe nënën e tij një shenjë mrekullie dhe i strehuam ata të dy në një kodrinë të përshtatshme për banim (për shkak të bimësisë dhe frutave që përmban) dhe me burim uji të pastër e të rrjedhshëm.”** [El-Mu'minūn: 50]

“Dhe Ne i bëmë djalin e Merjemes dhe nënën e tij një shenjë mrekullie...” [El-Mu'minūn: 50] Në këtë kontekst, Kur'ani nuk flet për argumentet e shumta që solli Isai, alejhi selam, dhe për pushtetin e qartë që i ishte dhënë atij, por e gjitha kjo mbështillet brenda tekstit, në mënyrë që i biri i Merjemes dhe nëna e tij, së bashku, të ishin një shenjë mrekullie. Dhe mrekullia e parë e dhënë Isait, alejhi selam, ishte fakti që Zoti e krijoi atë pa baba dhe e bëri atë të fliste ndërsa ishte ende foshnjë e porsalindur. Asnjë njeriu më parë nuk i ishte dhënë aftësia për të folur në një fazë kaq të hershme të jetës. Pastaj Zoti bëri që në duart e tij të shfaqeshin shumë mrekulli, përfshirë shërimin e të verbërve dhe të sëmurëve me lebrozë, dhe ringjalljen e të vdekurve.

Urtësia e asaj që Isai dhe nëna e tij të përbënin një mrekulli të vetme, qëndron në faktin se ne gjendemi përballë një nëne dhe një fëmije të sapolindur prej saj... një nëne që në gjendjen e natyrshme nuk duhej të mbetej shtatzënë pa bashkëshort dhe një fëmije që supozohej të mos ngjizej dhe të mos lindte pa baba. Por, këta të dy përbënin një argument dhe mrekulli që i paraprinte profecisë. Para se Isai alejhi selam të arrinte në moshën e profecisë, ai vetë ishte një shenjë mrekullie dhe sikur Kur'ani i shenjtë deshi t'u tërhiqte vëmendjen atyre që dyshuan në profecinë e tij, në Mesazhin e tij, në pastërtinë e nënës së tij dhe në pastërtinë e origjinës së tij, se kjo është një shfaqje e fuqisë së

Zotit - i lartësuar qoftë Ai! Zoti - i bekuar dhe i lartësuar qoftë - deshi ta bënte këtë ngjarje si një parapërgatitje ose “paradhënie” të atyre shenjave dhe mrekullive që Zoti do t’i shfaqte në duart e këtij njeriu më vonë.

“Dhe i strehuam ata të dy në një kodrinë të përshtatshme për banim (për shkak të bimësisë dhe frutave që përmban) dhe me burim uji të pastër e të rrjedhshëm.” [El-Mu’minūn: 50] Ndoshta ajo kodrinë është rrafshnalta e Kudsit – Jerusalemit, dhe Zoti e di më së miri! “Kodrinë” do të thotë një vend i lartë, i ngritur nga toka. Dhe ky përshkrim vlen për Iljānë - Shtëpinë e Shenjtë në Jerusalem. Në atë vend gjenden kushtet që ndihmojnë për një jetesë të mirë për njeriun, sepse atje ka ushqim të mjaftueshëm, si fruta e ullinj, dhe po ashtu aty gjendet ujë i pijshëm, gjë që e bën atë vend një vendbanim të përshtatshëm. Isai, alejhi selam, mundi t’i kalonte atje vitet para profecisë së tij, para zbritjes së shpalljes tek Ai.

Pjesa e katërt:

Qëndrimi i të ftuarve ndaj pejgamberëve të tyre

"يَا أَيُّهَا الرُّسُلُ كُلُوا مِنَ الطَّيِّبَاتِ وَاعْمَلُوا صَالِحًا ۚ إِنِّي بِمَا تَعْمَلُونَ عَلِيمٌ ﴿٥١﴾ وَإِنَّ هَذِهِ أُمَّتُكُمْ أُمَّةً وَاحِدَةً وَأَنَا رَبُّكُمْ فَاتَّقُونِ ﴿٥٢﴾ فَتَقَطَّعُوا أَمْرَهُمْ بَيْنَهُمْ زُبُرًا ۚ كُلُّ حِزْبٍ بِمَا لَدَيْهِمْ فَرِحُونَ ﴿٥٣﴾ فَذَرَهُمْ فِي غَمَرِهِمْ حَتَّىٰ جَاءَ ﴿٥٤﴾ أَيْحَسِبُونَ أَنَّمَا نُمِدُّهُمْ بِهِ مِنْ مَّالٍ وَبَنِينَ ﴿٥٥﴾ نُسَارِعُ لَهُمْ فِي الْخَيْرَاتِ ۚ بَلْ لَا يَشْعُرُونَ ﴿٥٦﴾ إِنَّ الَّذِينَ هُمْ مِنْ خَشْيَةِ رَبِّهِمْ مُشْفِقُونَ ﴿٥٧﴾ وَالَّذِينَ هُمْ بِآيَاتِ رَبِّهِمْ يُؤْمِنُونَ ﴿٥٨﴾ وَالَّذِينَ هُمْ بِرَبِّهِمْ لَا يُشْرِكُونَ ﴿٥٩﴾ وَالَّذِينَ يُؤْتُونَ مَا آتَوْا وَقُلُوبُهُمْ وَجَلَةٌ أَنَّهُمْ إِلَىٰ رَبِّهِمْ رَاجِعُونَ ﴿٦٠﴾ أُولَٰئِكَ يُسَارِعُونَ فِي الْخَيْرَاتِ وَهُمْ لَهَا سَابِقُونَ ﴿٦١﴾ وَلَا تَكْلَفْ نَفْسًا إِلَّا وُسْعَهَا ۚ وَلَدَيْنَا كِتَابٌ يَنْطِقُ بِالْحَقِّ ۚ وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ ﴿٦٢﴾ بَلْ قُلُوبُهُمْ فِي غَمَرَةٍ مِنْ هَٰذَا وَلَهُمْ أَعْمَالٌ مِّنْ دُونِ ذَٰلِكَ هُمْ لَهَا عَامِلُونَ ﴿٦٣﴾ حَتَّىٰ إِذَا أَخَذْنَا مُتْرَفِيهِم بِالْعَذَابِ إِذَا هُمْ يَجْأَرُونَ ﴿٦٤﴾ لَا تَجْأَرُوا الْيَوْمَ ۚ إِنَّكُمْ مِنَّا لَا تُنصَرُونَ ﴿٦٥﴾ قَدْ كَانَتْ آيَاتِي تُثَلَّىٰ عَلَيْكُمْ فَكُنْتُمْ عَلَىٰ أَغْيَابِكُمْ تَنكِصُونَ ﴿٦٦﴾ مُسْتَكْبِرِينَ بِهِ سَامِرًا تَهْجُرُونَ ﴿٦٧﴾ أَفَلَمْ يَدَّبَّرُوا الْقَوْلَ أَمْ جَاءَهُمْ مَا لَمْ يَأْتِ آبَاءَهُمُ الْأَوَّلِينَ ﴿٦٨﴾ أَمْ لَمْ يَعْرِفُوا رَسُولَهُمْ فَهُمْ لَهُ مُنْكَرُونَ ﴿٦٩﴾ أَمْ يَقُولُونَ بِهِ جِنَّةٌ ۚ بَلْ جَاءَهُم بِالْحَقِّ وَأَكْثَرُهُم لِلْحَقِّ كَارِهُونَ ﴿٧٠﴾ وَلَوْ اتَّبَعَ الْحَقُّ أَهْوَاءَهُمْ لَفَسَدَتِ السَّمَاوَاتُ وَالْأَرْضُ وَمَنْ فِيهِنَّ ۚ بَلْ أَتَيْنَاهُمْ بِذِكْرِهِمْ فَهُمْ عَنْ ذِكْرِهِمْ مُعْرِضُونَ ﴿٧١﴾ أَمْ تَسْأَلُهُمْ خَرْجًا فَخَرَاجُ رَبِّكَ خَيْرٌ ۚ وَهُوَ خَيْرُ الرَّازِقِينَ ﴿٧٢﴾ وَإِنَّكَ لَتَدْعُوهُمْ إِلَىٰ صِرَاطٍ مُّسْتَقِيمٍ ﴿٧٣﴾ وَإِنَّ الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِالْآخِرَةِ عَنِ الصِّرَاطِ لَنَّاَكِبُونَ ﴿٧٤﴾ وَلَوْ رَحِمْنَاهُمْ وَكَشَفْنَا مَا بِهِمْ مِنْ ضُرٍّ لَلَّجُوا فِي

طُعْيَانِهِمْ يَعْمَهُونَ ﴿٧٥﴾ وَلَقَدْ أَخَذْنَاهُمْ بِالْعَذَابِ فَمَا اسْتَكَانُوا لِرَبِّهِمْ وَمَا يَتَضَرَّعُونَ ﴿٧٦﴾ حَتَّىٰ إِذَا فَتَحْنَا عَلَيْهِم بَابًا ذَا عَذَابٍ شَدِيدٍ إِذَا هُمْ فِيهِ مُنِيلُونَ ﴿٧٧﴾

“(Allahu tha) “O të Dërguar, hani nga ushqimet e mira dhe punoni vepra të mira! Vërtet, Unë jam i mirinformuar për çfarë punoni ju. (51) Dhe vërtet, ky umeti juaj (feja juaj) është një umet i vetëm, dhe Unë jam Zoti juaj, prandaj Mua më kini frikë!” (52) Por ata (njerëzit) e ndanë fenë e tyre në copa; secili grup gëzohet për atë që ka. (53) Prandaj, lëri ata në hutimin e tyre, për një kohë! (54) Mos mendojnë ata se, ato çfarë shpejtojmë Ne t’u japim atyre nga pasuria dhe fëmijët, (55) jemi duke shpejtuar drejt tyre me të mira?! Kurrsesi, por ata nuk e kuptojnë! (56) Vërtet, ata që dridhen nga frika e Zotit të tyre, (57) dhe ata që në argumentet e Zotit të tyre besojnë, (58) dhe ata që Zotit të tyre nuk i bëjnë shok, (59) dhe ata që, kur japin çfarë japin, zemrat e tyre janë të shqetësuara (kanë frikë) ngaqë do të kthehen te Zoti i tyre... (60) ata janë që shpejtojnë të bëjnë vepra të mira dhe për këto punë ata janë të parët. (61) Dhe Ne nuk ngarkojmë askënd me më tepër sesa ka mundësi dhe te Ne është një Libër që flet të vërtetën, e atyre nuk u bëhet padrejtësi. (62) Por, zemrat e tyre janë të bllokuara ndaj kësaj, dhe ata kanë edhe vepra të tjera përveç kësaj, që ata vazhdojnë t’i bëjnë. (63) Derisa, kur i ndëshkojmë të pasurit e tyre me dënim, ata thërrasin për ndihmë. (64) Mos thërrisni për ndihmë sot, sepse, vërtet ju nga Ne nuk do të ndihmoheni! (65) Vërtet, ajetet e Mia ju lexoheshin juve, por ju tërhiqeshit mbrapa. (66) Me mendjemadhësi, duke biseduar natën, ju flisnit keq. (67) A nuk e kuptuan ata Fjalën (që u tha atyre Kur’ani), apo u erdhi çfarë nuk u kishte ardhur baballarëve të tyre të mëparshëm?! (68) Apo, mos vallë ata nuk e njohën të Dërguarin e tyre, prandaj e refuzojnë atë?! (69) Apo thonë që: “Ai është i çmendur”?! Por, përkundrazi! Ai u solli atyre të vërtetën, e shumica e tyre të vërtetën e urrejnë (nuk e kanë qejf). (70) E sikur e vërteta të ndiqte tekat e tyre, do të shkatërroheshin qiejt edhe toka, edhe kushdo që gjendet në to. Por, Ne u sollëm atyre dhikrin - famën dhe nderimin e tyre (mes njerëzve të mbarë botës), por ata nga dhikri i tyre largohen. (71) Apo mos ti (o Muhammed) u kërkon atyre të paguajnë? Dhe shpërblimi i Zotit tënd është më i miri, e Ai është furnizuesi më i mirë! (72) Dhe vërtet, ti i fton ata në rrugë të drejtë. (73) Dhe vërtet,

ata që nuk besojnë në ahiret (në botën tjetër), janë të devijuar nga rruga e drejtë. (74) E sikur t'i mëshironim dhe t'ua hiqnim fatkeqësinë që kanë, ata sërish do të këmbëngulnin të verboheshin në tiraninë e tyre. (75) Dhe vërtet, Ne i patëm kapluar ata me vuajtje, por ata nuk iu dorëzuan Zotit të tyre dhe as nuk lutën me përulësi. (76) Derisa kur të hapim ndaj tyre një derë me dënim të rëndë dhe atëherë të mbeten aty të dëshpëruar". (77) [El-Mu'minūn: 51-77]

Zoti - lavdëruar dhe lartësuar qoftë Ai - e bën të qartë se të dërguarve dhe atyre të cilët janë dërguar këta Lajmëtarë u kërkohet t'i përgjigjen thirrjes së Zotit – madhëruar qoftë Ai! Pasi përfundon tregimet e pejgamberëve që u përmendën në këtë sure, i Madhërishmi u drejton thirrjen të dërguarve të Tij duke u thënë: **"(Allahu tha) "O të dërguar, hani nga ushqimet e mira dhe punoni vepra të mira! Vërtet, Unë jam i mirinformuar për çfarë punoni ju."** [El-Mu'minūn: 51] Pra, ju jeni qenie njerëzore që hani ushqim, por ju jeni të Dërguar, që ofroni shembullin e mirë për njerëzimin në atë që ju hani vetëm gjërat e mira, domethënë të lejuara. "E mira" është ushqimi hallall, që është i dobishëm për trupin. Kështu, ai ushqim është i mirë për nga burimi i tij, për nga gjykimi i të ngrënies, edhe për nga dobietë që ka. E që këtu, ata të Dërguar, si gjithë njerëzit e tjerë, u thuhet të hanë e të pinë: **"Thuaj: "Kush i ka ndaluar stolitë e Allahut që Ai i ka nxjerrë për robërit e Tij dhe furnizimet e mira (të lejuara)?" Thuaj: "Për ata që besojnë gjatë jetës së kësaj bote, ato (të mira) do të jenë vetëm për ta, në Ditën e Kiametit".** Kështu Ne i shtjellojmë ajetet për një popull që di." [El-A'rāf: 32]

Ushqimi dhe pija janë gjëra nëpërmjet të cilave njeriu fuqizohet për të kryer detyrat e tij. Prandaj, ata thirren për t'u ushqyer vetëm me ushqime të mira, edhe për të vepruar vepra të mira dhe të drejta, me besimin se dija e Zotit - lartësuar qoftë Ai - përfshin gjithë çfarë bëjnë ata: **"Vërtet, Unë jam i mirinformuar për çfarë punoni ju."** [El-Mu'minūn: 51] Atij nuk i fshihet asnjë e fshehtë dhe asnjë lëvizje... Në këtë ajet kemi një argument që tregon për mbrojtjen e pejgamberëve nga të këqijat. Ata nuk hanë asgjë tjetër përveç asaj që është e mirë dhe nuk bëjnë asgjë tjetër përveç veprave të mira. Ushqimet e mira janë ato me të cilat shpirti i njeriut ndihet mirë, që i do ato dhe nuk ndihet keq as ndjen dëshirën për t'u larguar prej tyre. E kundërta ndodh me

ushqimet e këqija, të cilat shpirti i përbuz, i refuzon, nuk i do ato dhe i urren t'i hajë. I Madhërishmi thotë: **“O ju që keni besuar, shpenzoni nga gjërat e mira që i fitoni, dhe nga ato që Ne jua kemi nxjerrë nga frytet e tokës, dhe mos synoni të gjeni më të keqen** (nga ajo pasuri) **që ta jepni** (për hir të Allahut), **ndërkohë që ju për vete nuk do ta merrnit atë, përveçse me sy të mbyllur! Dhe ta dini se Allahu është i pasur dhe i lavdëruar me falënderim.”** [El-Bekare: 267] Kjo thirrje që u drejtohet peygamberëve, u drejtohet edhe besimtarëve.³¹⁹ Allahu i madhëruar urdhëron që kur besimtari jep sadaka, të japë nga gjërat e mira, jo nga të këqijat.

Dijetarët kanë trajtuar lidhjen që ekziston mes “të ngrënit të ushqimeve të mira, të lejuara” dhe “veprave të mira”, duke anuar nga ajo se ushqyerja me ushqime të mira e të lejuara është si një kusht që i paraprin bërjes së veprave të mira dhe qëndrimit në rrugë të drejtë. Kush ha gjëra të ndaluara, ai nuk ka sukses dhe nuk pritët të bëjë vepra të mira, sepse gjërat e ndaluara që ai i ha, nuk i ka fituar ndryshe por vetëm nëpërmjet veprave të prishura dhe korrupsionit! Dhe ai që ha gjëra të ndaluara, vazhdon t'i hajë ato vetëm sepse është duke e vazhduar punën e tij të korruptuar, qëllimisht. E si mund të kthehet në një vepër të mirë kjo punë e korruptuar e tij?! Për këtë arsye, të devotshmit kërkojnë kafshatën e lejuar dhe përpiqen për të, e përmbahen nga çdo ushqim në të cilin ekziston dyshimi i haramit ose i përzierjes me para të këqija, sepse ata e dinë mirë ndikimin e keq që ka te veprat ngrënia e gjërave të ndaluara. Mjerë besimtarët sot, në këtë epokë në të cilën pothuajse nuk ka kafshatë që të jetë e pastër nga harami, përveç atyre që hanë dhe pinë nga djersa e ballit! Rënia në humnerën e ‘ngrënies së ushqimit haram’ është shumë më e rrezikshme se ngrënia e ushqimeve të prishura helmuese, pasi këto të fundit e dëmtojnë fizikisht atë që i ha ato, kurse harami e bën ngrënësin e tij të jetë larg rrugës dhe drejtësisë. Ngrënia e haramit çon në lejimin e ngrënies së pasurisë së të tjerëve pa të drejtë, në prekjen e nderit të të tjerëve dhe

³¹⁹ Transmetohet nga Ebu Hurejra, se i Dërguari i Allahut, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të, ka thënë: “O njerëz, vërtet Zoti është i mirë dhe pranon vetëm të mirën dhe Zoti i ka urdhëruar besimtarët me ato që ka urdhëruar edhe të dërguarit dhe ka thënë: **“O të dërguar, hani nga ushqimet e mira dhe punoni vepra të mira! Vërtet, Unë jam i mirinformuar për çfarë punoni ju.”** [El-Mu'minūn: 51] Dhe ka thënë: **“O ju që besuat, hani nga të mirat që ju kemi dhënë dhe falënderojeni Allahun, nëse jeni që vërtet Atë adhuronit!”** [El-Bekare: 172] Shiko: Muslim, *Sahih Muslim*, referencë e mëparshme, Libri i Zekatit, kapitulli për pranimin e sadakasë nga fitimi i mirë dhe për zhvillimin e saj; hadithi nr. 1015, fq. 391.

në mësymjen e veprave të këqija të mëdha. Mjerë për ata që hanë e pinë dhe nuk e shmangin përzierjen e hallallit me haramin në paratë nga të cilat ushqejnë bijtë dhe bijat e tyre! Mjerë për ata që e jetojnë jetën e tyre pa menduar se prej nga vijnë këto para që shpenzojnë për familjet e tyre!

Ndoshta njëra nga arsyet se përse disa baballarë dhe kryefamiljarë bien në haram, është edhe ajo që thuhet në ajetin e ndritur: **“O ju që besuat, vërtet, nga gratë dhe fëmijët tuaj ka që janë armiq për ju, prandaj ruhuni prej tyre! Por, nëse përmbaheni, toleroni dhe falni, atëherë vërtet, Allahu është falës dhe mëshirues.”** [Et-Tegābun: 14] Bashkëshortja, e cila supozohet të jetë burim sigurie dhe qetësie për familjen, nganjëherë është ajo që e shtyn bashkëshortin - nën presionin e dashurisë së saj për botën ose luksin në të - të vjedhë, të uzurpojë, të marrë ryshfet dhe të bëjë korrupsion, për të arritur një lloj luksi të pretenduar dhe formal për të dhe për familjen e saj. E njëjta gjë ndodh edhe nga fëmijët, të cilët kthehen në armiq të baballarëve të tyre dhe i thërrasin ata për në xhehenem, ngaqë u kërkojnë përtej mundësive të tyre dhe i shtynë të ndjekin rrugët e korrupsionit dhe marrjes së pasurisë haram, në mënyrë që të kenë më shumë pasuri, pastaj u mburren moshatarëve të tyre se babai më ka blerë këtë ose më ka siguruar këtë, ose më ka dërguar në filan vend... Çdo studiues ka nevojë të shkruajë vëllime librash mbi rreziqet dhe dëmet e “kafshatës së ndaluar-haram” në marrëdhëniet e njerëzve midis tyre, në marrëdhëniet mes njerëzve dhe sundimtarëve të tyre, dhe ndonjëherë mes njerëzve dhe mangësisë së burimeve për t’iu përgjigjur nevojave të tyre. Toka nuk bëhet bujare dhe nuk mund të marrin prej mirësive të saj njerëz që nuk dinë të bëjnë dallimin mes hallallit dhe haramit, mes së keqes dhe së mirës, dhe që nuk dinë të dallojnë mes asaj që e kënaq Zotin dhe asaj që kënaq shejtanin. Ky ajet është një ajet madhështor, që vlen të shërbejë si rregull nga i cili degëzohen shumë çështje, në aspekte të ndryshme të jetës. Kjo është jurisprudenca e Kur’anit, e cila na fton të reflektojmë mbi të dhe të njihemi me aspektet e saj, dhe jo jurisprudenca formale apo e bazuar në fjalorë dhe shkronja. E, nëse mendojmë për sasinë e të këqijave nga të cilat na mbron angazhimi ynë për të ngrënë vetëm të mirat e lejuara-hallall, asnjë njeri nuk do të merrte guximin të shtrinte dorën drejt ryshfetit, vjedhjes ose shfrytëzimit të parave publike apo private... dhe kështu institucionet dhe sistemet do të pastroheshin,

marrëdhëniet e mira midis njerëzve do të mbizotëronin dhe bekimet do t'i vinin njerëzimit nga qielli dhe nga toka. Por shejtani u pëshpërit njerëzve derisa ata arrijnë në një pikë që fillojnë të besojnë se jeta e tyre është e lidhur me mosbesimin në fjalët e Zotit dhe përgënjeshtimin e të dërguarve të Tij, e Zoti na ruajttë nga kjo: **“Dhe bëni që, në vend që të falënderoni për furnizimin (ushqimin) tuaj, ju përgënjeshtroini (e mohoni Furnizuesin)?!”** [El-Vākia: 82]

Pastaj, nga ‘uniteti i të dërguarve’ për nga ligjërimi që ata u drejtojnë njerëzve, konteksti na zhvendos në deklaratën se të Dërguarit janë një umet-komb. Ata janë një komb i vetëm sa u përket mesazheve të tyre dhe fesë së tyre, në të cilën erdhën t'i ftonin njerëzit. Ata janë të një feje, të një umeti-kombi, në besim dhe monoteizëm, në të cilin ata i thirrën njerëzit. Ata janë një komb i vetëm në veprat e drejta dhe të mira. Ata janë një komb i vetëm në thirrjen e njerëzve për të besuar në ringjallje, në dhënien llogari dhe në shpërblim e ahiretit... Ata janë një komb i vetëm sa i përket bazës së legjislacioneve që ata kanë sjellë dhe njohjes së njerëzve me Zotin e tyre.

Ky unitet mes pejgamberëve dhe të dërguarve supozohet të reflektohet në kombet dhe pasuesit e tyre dhe ata duhej të ishin si një komb i vetëm po ashtu, në ndjekjen e të dërguarve, në besimin e tyre në ta dhe përkushtimin për të ngrënë vetëm të mira dhe për të bërë vetëm vepra të mira. Por, këto kombe e copëtuan mes tyre çështjen e tyre dhe çështjen e fesë së tyre: **“Por ata (njerëzit) e ndanë fenë e tyre në copa; secili grup gëzohet për atë që ka.”** [El-Mu'minūn: 53] Ata e ndanë fenë e tyre në copa, në kafshime... e ndanë fenë e tyre dhe u bënë sekte... U ndanë, pavarësisht unitetit të fesë, kombit, dhe të dërguarve të cilët duhet të merreshin si pikënisje për unifikimin e fjalës mes tyre. Por, ata u mashtruan dhe nuk mundën ta realizonin këtë, duke shikuar në legjislacionet e tyre të ndryshme. Atyre iu zbukurua ideja se përdërisa legjislacionet janë të ndryshme, atëherë ata janë të ndryshëm. Por, ata nuk e menduan se legjislacionet qiellore kanë lidhje me faktorët e kohës dhe të vendit ku janë zbritur dhe marrin parasysh ndikuesit e ndryshëm që ndikojnë te njeriu. Ato legjislacione duhej të karakterizoheshin nga elasticiteti i mjaftueshëm, i cili jep mundësinë e marrjes parasysh të kushteve në të cilat ndodheshin ata njerëz dhe të përgjigjes ndaj nevojave të tyre. Këto legjislacione nuk janë si çështja e besimit, i

cili ngrihet mbi baza të pandryshueshme, të cilat nuk kanë nevojë për zëvendësim as ndryshim.

Ithtarët e feve i bënë fetë e tyre mjete të ndarjes dhe dallimit, në vend që t'i bënë ato mjete të unitetit dhe bashkimit, ndërkohë që Zoti e ndaloi këtë dhe i urdhëroi njerëzit që ta zbatonin fenë e të mos përçaheshin në të. Kjo thirrje që vjen në Kur'an e bën këtë Libër unifikues për të gjitha kombet e pejgamberëve. Ky libër thërret për domosdoshmërinë e unitetit të fjalës, domosdoshmërinë e unitetit mes njerëzve, dhe ky parim nuk duhet të shkelet dhe as të dilet mbi të, nga ata që duan ta zbatojnë fenë dhe t'i përmbahen rrugës. Por, ajo që ne shikojmë sot në realitet është devijimi serioz nga ky urdhër. Njerëzit kanë rënë në devijime nga rruga e drejtë si pasojë e rënies së tyre në harresë ndaj Zotit - i lartësuar qoftë Ai - dhe për shkak të moszbatimit nga ana e tyre të asaj për çfarë janë urdhëruar.

Më pas konteksti kthehet tek i Dërguari i Zotit, Muhammedi, paqja dhe mëshira e Zotit qofshin mbi të, si një lloj ngushëllimi për të dhe lehtësimi të ndjenjës së hidhërimit që e pushtonte atë kur shikonte njerëzit e tij më të afërt që e kundërshtonin, e refuzonin dhe përpiqeshin të bënë komplete kundër tij: **“Prandaj, lëri ata në hutimin e tyre, për një kohë!”** [El-Mu'minūn: 54] Lëri këta njerëz jobesimtarë dhe idhujtarë mekas në injorancën e tyre dhe në hutimin e tyre, deri në njëfarë kohe...! Gjendja e tyre ishte si e atij që ka rënë në ujë dhe uji e ka mbuluar atë e nuk e lejon të shohë përpara, as të marrë frymë ...

Idhujtaria dhe errësira sikur ishin shndërruar në ujëra të ndenjura, në të cilat ishin zhytur plotësisht ata idhujtarë që ngjasonin me trunget e zbrazëta të palmave.

Kjo gjendje nuk u krijonte atyre asnjë mundësi tjetër përveç shtimit të injorancës dhe konfuzionit. Ajo ishte një “zhytje” që i mbulonte mendjet e tyre. E, njerëz të tillë thjesht duheshin lënë në përumbjen e tyre. Sado të thërriste, zëri i tij nuk do të arrinte në veshët e tyre. Nuk ia vlente që atyre t'u kushtohej vëmendje dhe as të tregohej më interes për ta, derisa të arrinte koha e përfundimit të afatit të tyre (vdekja). Në atë kohë perdja do të hiqej nga sytë e tyre: **“Derisa kur ndonjërit prej tyre i vjen vdekja...”** [El-Mu'minūn: 99], dhe atëkohë ata do ta ndiejnë humbjen dhe do të pendohen, por koha e pendesës do të ketë kaluar... E kur vdekja vjen, ajo që ata shikojnë në kohën e saj është si një parathënie e asaj që do të vijë më pas. Koha kur ata vuajnë agonitë e vdek-

jes është koha në të cilën fuqitë e ndërgjegjes së tyre fillojnë të kuptojnë atë në të cilën i ka thirrur ai i Dërguar dhe rëndësinë e saj. Kush arrin në këtë gjendje – dhe çdo njeri do të vijë patjetër në këtë gjendje – dhe nuk ka përgatitur gjë për këtë moment, thërret e thotë siç e tregon ajeti i ndritur: **“Derisa kur ndonjërit prej tyre i vjen vdekja, ai thotë: “Zoti im, më kthe që të bëj vepra të mira në atë që lashë!”... Jo! Ajo është vetëm një fjalë që ai e thotë dhe pas tyre ka një berzah - pengesë (interval kohe në varr) deri në ditën që do të ringjallen.”** [El-Mu'minūn: 99-100]

Hutimi në të cilin gjendeshin ata idhujtarë jo vetëm që i largoi nga Allahu – madhëruar qoftë Ai – por i bëri të mos e ndiejnë se po jetonin në mirësitë e Allahut, me pasuri e me fëmijë, pavarësisht mohimit të tyre. Këto mirësi tani ishin si përshkallëzim për ta drejt ndëshkimit: **“Mos mendojnë ata se, ato çfarë shpejtojmë Ne t’u japim atyre nga pasuria dhe fëmijët, jemi duke shpejtuar drejt tyre me të mira?! Kurrsesi, por ata nuk e kuptojnë!”** [El-Mu'minūn: 55- 56] Ata nuk arrinin ta kuptojnë ndryshimin mes përshkallëzimit drejt dënimit dhe nxitimit për t’u dhënë atyre të mira. **“... jemi duke shpejtuar drejt tyre me të mira?! Kurrsesi, por ata nuk e kuptojnë!”** [El-Mu'minūn: 56] Njerëz të tillë nuk kuptojnë për shkak të asaj “zhytjeje” në të cilën gjenden. Por, po të arsyetonin, do ta kuptonin se kjo vazhdimësi e dhënies nga Zoti - vazhdimësia e dhënies së pasurisë dhe fëmijëve dhe e tërë mirësive të tjera - ishte një lloj sprove për ta. Allahu – bekuar dhe lartësuar qoftë – ua ofroi atyre këto mirësi për t’i bërë ata më të ndërgjegjshëm për Zotin, për ta falënderuar Atë, për ta adhuruar Atë si duhet dhe për t’i kujtuar me mirënjohje mirësitë e Tij – madhëruar qoftë Ai! Por, ata i panë ato si një e drejtë e tyre, që e meritojnë në këtë jetë dhe në përjetësi... Djalli dhe vetja e tyre i kishte mashtruar ata me idenë se, këto mirësi që ata gëzonin në këtë jetë, ishin nga bujaria e Zotit ndaj tyre ngaqë ata e meritonin, prandaj Ai i Plotfuqishmi – sipas tyre - nxitonte t’u jepte atyre nga mirësitë e Tij. Por, që t’i zgjojë ata nga harresa ku gjenden, Allahu i madhërishëm u tregon për cilësitë e atyre që meritojnë vërtet t’u vijnë me nxitim mirësitë nga Zoti i tyre dhe përmend katër cilësi:

E para: Ata i frikësohen Zotit, që është lart tyre: **“Vërtet, ata që dridhen nga frika e Zotit të tyre”** [El-Mu'minūn: 57], kanë frikë nga

takimi me Të dhe i luten Atij me shpresë dhe me frikë, pavarësisht sa shumë punë të mira kanë bërë dhe vazhdojnë të bëjnë.

E dyta: Ata sa herë që shikojnë një ajet-mrekulli nga mrekullitë dhe shenjat e Zotit të tyre – madhëruar dhe lartësuar qoftë Ai – ose ndonjë ligj nga ligjet e universit, besimi i tyre rigjenerohet, forcohet dhe shtohet, derisa fitojnë një besim të fortë të palëkundur, i cili vetëm rigjenerohet në vazhdimësi: **“Dhe ata që në argumentet e Zotit të tyre besojnë”** [El-Mu'minūn: 58] Dhe siç e shikojmë, i Madhërishmi të parën rendit “frikën” ndaj Tij për të treguar se besimtarët, sado të fortë e të palëkundur ta kenë besimin, prapëseprapë zemrat e tyre të buta, përulja dhe modestia e tyre përpara madhësisë së Allahut – madhëruar qoftë Ai – mbeten nga cilësitë e pandryshueshme të këtyre zemrave. Këto cilësi bëjnë që nga zemra të tyre të largohet ashpërsia dhe “shpresat e gjata”. Dhe nga këtu ne gjejmë proporcionalitetin e dukshëm midis dy cilësive: cilësisë së qëndrueshmërisë dhe butësisë, frikës dhe palëkundshmërisë në besim.

E treta: Besimi i tyre është gjithmonë i pastër, i kulluar, vetëm për Zotin – lavdia i qoftë Atij - dhe këtë besim nuk e ndot asgjë nga përzierjet e idhujtarisë: **“Dhe ata që Zotit të tyre nuk i bëjnë shok.”** [El-Mu'minūn: 59] Besimi i tyre nuk përmban asnjë lloj shirku-shoqërimi të bërë ndaj Zotit, të fshehur as të shfaqur haptazi, që e njollos besimin e tyre të pastër dhe të kulluar.

E katërta: Ata i kryejnë punët e tyre me një zemër në të cilën nuk ka asnjë lloj mjegulline mendjemadhësie: **“dhe ata që, kur japin çfarë japin, zemrat e tyre janë të shqetësuara (kanë frikë) ngaqë do të kthehen te Zoti i tyre...”** [El-Mu'minūn: 60] Kur japin, kjo nuk i bën ata të ndihen krenarë, por janë të frikësuar, të shqetësuar dhe shpresojnë që Allahu t'i pranojë sadakatë e tyre. Zemrat e tyre kanë frikë nga ndonjë mangësi nga ana e tyre dhe ndiejnë se dora që zgjatet drejt fukarait dhe nevojtarit në fakt është një dorë që zgjatet drejt Zotit madhëruar dhe lartësuar qoftë Ai - prandaj zgjatet me një lloj turpi nga frika se mos Zoti e refuzon këtë sadaka. Besimtarët që i besojnë Zotit të tyre, që e kanë frikë ndëshkimitin e Tij, zemrat e të cilëve janë të frikësuar dhe të përulura, ata janë të cilët japin çfarë japin ndërkohë që zemrat e tyre janë të shqetësuara, sepse e dinë se kjo që japin është tepriçë e bekimeve të Zotit mbi ta... prandaj edhe zemrat e tyre janë të shqetësuara ndërkohë që duart e tyre zgjaten drejt atyre fukarenjve...

dhe kështu është gjendja e tyre në çdo mirësi që ata bëjnë. Nëna jonë Aishja, Allahu qoftë i kënaqur prej saj, e ka pyetur të Dërguarin e Allahut, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të, rreth këtij ajeti dhe mendonte se ky ajet fliste për ata që vepronin vepra të këqija, prandaj kur jepnin nga pasuria, kishin frikë nga Zoti i madhërishëm ngaqë vepra e keqe e tyre bënte presion me forcë mbi ta dhe i vinte në këtë situatë. Ajo kishte thënë: “O i Dërguar i Allahut, ajeti: **“dhe ata që, kur japin çfarë japin, zemrat e tyre janë të shqetësuara** (kanë frikë) **ngaqë do të kthehen te Zoti i tyre”**, bën fjalë për ata që pinë alkoolin dhe që vjedhin?” Ai, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të, i qe përgjigjur: “Jo o e bija e Siddikut (Ebu Bekrit), por janë ata të cilët agjërojnë, falen dhe japin sadaka, dhe në të njëjtën kohë janë të shqetësuar se mos këto nuk u pranohen”.³²⁰ Pastaj, Allahu i madhërishëm i përmyll këto cilësi duke thënë: **“ata janë që shpejtojnë të bëjnë vepra të mira, dhe për këto punë ata janë të parët”** [El-Mu'minūn: 61], dhe jo ata idhujtarë që shpejtojnë të bëjnë vepra të këqija dhe shkatërruese. Pejgamberi, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të, na mëson se kur njeriu e vendos Zotin mes dy syve të tij dhe gjithmonë e ka parasysh Atë, atëherë Zoti e mbron atë të mos bjerë në mëkate. Madje edhe kur besimtari bie në ndonjë mëkat, për çfarëdo shkaku ose arsyeje, ai menjëherë shpejton të pendohet, të kërkojë falje e të kthehet te Zoti i tij – madhëruar qoftë – dhe ta tejkalojë gjendjen e keqbërjes. Këta besimtarë ndaj të cilëve idhujtarët tregoheshin kryelartë dhe talleshin me ta, pikërisht këta besimtarë janë që Allahu shpejton të sjellë mirësi ndaj tyre në këtë jetë të dynjasë, e cila është si një parathënie e mirësive që i pret në ahiret, dhe ata vërtet e meritojnë këtë arritje.

“Dhe Ne nuk ngarkojmë askënd me më tepër sesa ka mundësi dhe te Ne është një Libër që flet të vërtetën, e atyre nuk u bëhet padrejtësi.” [El-Mu'minūn: 62] Detyrat që bëjnë besimtarët dhe të devotshmit - si detyra të ngarkuara nga feja - nuk përfshijnë diçka jashtë mundësisë dhe fuqisë së tyre. “Mundësia” tregon për kapacitetin e njeriut për të kryer diçka, dhe sa i përket kësaj feje, në të nuk gjendet diçka që mund të konsiderohet si jashtë fuqisë dhe kapacitetit të njeriut, as në metodat e saj, as në legjislacionin e saj, as në etikën e saj dhe as në detyrimet e saj. Në këtë fe nuk ekziston “ngarkimi me

³²⁰ El-Tirmidhij, *El-Xhāmia 'ul-Kebir* (Sunen 'ut-Tirmidhij), referencë e mëparshme, Libri i Interpretimit të Kur'anit, kapitulli nga surja El-Mu'minūn, vëll. 5, hadithi nr. 3449, fq. 393.

diçka që është e pamundur të mbahet”. Studiuesit e parimeve të jurisprudencës kanë veçuar kapituj dhe nëntema ku kanë diskutuar rreth asaj që ata e quajten “çështja e ngarkimit me diçka që nuk mund të përballohet”. Ata kishin mendime të ndryshme rreth veprimit njerëzor dhe në mënyrë të veçantë lidhur me këtë çështje, me “çështjen e ngarkimit me diçka që nuk mund të përballohet”, dhe shtruan pyetjen: “A mundet që Zoti t’i ngarkojë robërit e Tij me diçka që ata nuk mund ta përballojnë?” Kjo ishte një pyetje e gabuar, të cilën ata nuk duhet ta shtronin. Zoti është i urtë, i gjithëdijshëm. Ai di gjithçka për krijesat që ka krijuar, njeh gjithçka rreth tyre me imtësi dhe është i mirinformuar. Ai - më i Larti - e di se kjo qenie njerëzore është krijuar e dobët, me fuqi të kufizuara, të cilat nuk mund t’i kapërcejë. Për këtë arsye, Ai e ka hequr prej tij ngarkimin me detyra që nuk mund të përballohen dot prej tij, madje Ai ka hequr prej tij çdo lloj vështirësie: **“... Dhe nuk ju ka vënë ndonjë vështirësi në fe...”**. [El-Haxh: 78]

Gjithçka që Zoti ia ka bërë detyrë njeriut është diçka që njeriu ka mundësinë, kapacitetin dhe fuqinë ta bëjë. Vërtet, kush dëshiron ta vërtetojë idenë se Zoti mundet t’i ngarkojë njerëzit me detyra përtej mundësisë së tyre, le të na sjellë argumentin nga Libri i Zotit!

“Dhe te Ne është një Libër që flet të vërtetën, e atyre nuk u bëhet padrejtësi.” [El-Mu’minūn: 62] Argumenti kundër atyre që pretendojnë se Zoti ngarkon me çfarë është e papërballueshme, është ky Libër i Yni, i cili flet të vërtetën. A gjeni në të diçka që dëshmon pro jush në lidhje me këtë çështje?

I Madhërishmi me drejtësinë, butësinë dhe bujarinë e Tij urdhëron dhe thotë: **“E atyre nuk u bëhet padrejtësi”** [El-Mu’minūn: 62], gjë që tërheq vëmendjen drejt asaj se nëse besohen dyshimet e djajve dhe të atyre që thonë se Zoti ngarkon me gjëra përtej fuqisë së njeriut, atëherë kjo nënkupton një padrejtësi ndaj Zotit – madhëruar qoftë – i Cili thotë: **“Dhe Zoti yt nuk është i padrejtë ndaj robërve të Tij.”** [Fussilet: 46] Këto çështje të pakëndshme kanë hapur derën për “teorinë e detyrimit”. Por, refuzimi i cilësisë si “i padrejtë” në adresë të Zotit mjafton për të mohuar koncepte të tilla, për të cilat nuk gjejmë mbështetje në Librin e shenjtë. Zoti i madhëruar thotë: **“Dhe ata do ta gjejnë të paraqitur përpara tyre atë që kanë bërë. Dhe Zoti yt nuk i bën padrejtësi askujt.”** [El-Kehf: 49]

“Por, zemrat e tyre janë të bllokuara ndaj kësaj dhe ata kanë edhe vepra të tjera përveç kësaj, që ata vazhdojnë t’i bëjnë.” [El-Mu’minūn: 63] Ata janë të zhytur në hutimin e tyre, prandaj nuk janë në gjendje të kuptojnë as të njohin të vërtetën, siç thotë i Larti: **“Dhe vërtet, Ne kemi krijuar për xhehenem shumë prej xhinëve dhe njerëzve. Ata kanë zemra me të cilat nuk kuptojnë, kanë sy me të cilët nuk shohin dhe kanë veshë me të cilët nuk dëgjojnë... Ata janë si bagëtia, madje ata janë edhe më të humbur. Ata janë mu ata të shkujdesurit.”** [El-A’rāf: 179], dhe ka thënë gjithashtu: **“Vërtet, gjallesat më të këqija tek Allahu janë shurdhmemecët, të cilët nuk përdorin arsye.”** [El-Enfāl: 22] Ajo “zhytje” i ka penguar ata ta kuptojnë këtë **“dhe ata kanë edhe vepra të tjera përveç kësaj, që ata vazhdojnë t’i bëjnë.”** [El-Mu’minūn: 63] Ata kanë vepra të këqija, që do t’i bëjnë dhe do të meritojnë kështu ndëshkimin e Zotit.

Meqenëse ata e mohuan Zotin e tyre, atëherë edhe veprat dhe sjelljet e tyre u përkeqësuan. E vepra më e keqe e të gjithave është “shirku-idhujtaria”, pastaj vijnë edhe devijimet e tjera që janë më poshtë shirkut, vepra të cilat i bëjnë ata të meritojnë poshtërimin në këtë dynja dhe ndëshkimin në ahiret, me të drejtë.

“Derisa, kur i ndëshkojmë të pasurit e tyre me dënim, ata thërrosin për ndihmë.” [El-Mu’minūn: 64] Kur ata mohues dhe lloji i tyre e gjejnë veten përballë ndëshkimit, ulërijnë duke ankuar dhe kërkojnë shpëtim: **“Dhe çfarëdo mirësie që gëzoni, ajo është prej Allahut, pastaj, kur ju prek fatkeqësia, ju Atij i thërrisni për ndihmë.”** [En-Nahl: 53] Dhe përgjigjja ndaj kësaj është: **“Mos thërrisni për ndihmë sot, sepse vërtet ju nga Ne nuk do të ndihmoheni!”** [El-Mu’minūn: 65] Kjo thirrje dhe lutje që ju e bëni sot, nuk do ta largojë sprovën nga ju. Ne nuk do t’ju ndihmojmë dhe as do t’u përgjigjemi lutjeve tuaja, sepse ju u larguat nga përkujtimi Im dhe i përgënjeshtruat të dërguarit e Mi, pavarësisht se: **“Vërtet, ajetet e Mia ju lexoheshin juve”** [El-Mu’minūn: 66], kështu që kursejani vetes thirrjet, sepse ato nuk do t’ju bëjnë asnjë dobi!

“Vërtet, ajetet e Mia ju lexoheshin juve, por ju tërhiqeshit mbrapa.” [El-Mu’minūn: 66] Ju largoheshit dhe zmbrapseshit e nuk dëshironit t’i dëgjonit ato. Madje, ju thërrisnit edhe të tjerët të bënin zhurmë kur lexoheshin ato, të talleshin me to...dhe i refuzonit ato. **“Me mendjemadhësi, duke biseduar natën, ju flisnit keq.”** [El-Mu’minūn:

67] Ju o idhujtarë mekas, tregonit mendjemadhësi ndaj bindjes Sime, ndaj të dërguarve të Mi, edhe ndaj përkujtimit Tim, ndërkohë që gëzonit mirësitë e Mia, aty pranë Shtëpisë Sime të Shenjtë, ndërkohë që krenoheshit që ishit banorë pranë saj. Ju krenoheshit me Ibrahimin, i cili ngriti themelet e Shtëpisë bashkë me të birin, Ismailin, dhe pretendonit se jeni pasardhës të tyre dhe se i ndiqnit ata të dy, por gjithë këtë e shoqëronit me fjalë të këqija, paturpësi dhe përçartje. **“Me mendjemadhësi, duke biseduar natën, ju flisnit keq.”** [El-Mu'minūn: 67] Mbrëmjeve kur mbledheshit bashkë, ju flisnit keq për Pejgamberin dhe besimtarët, gjë e cila ju largonte nga ky Kur'an dhe ju bënte ta braktisni atë. Ju nuk shikonit në argumentet e këtij Libri, as i përsiatnit ajetet e tij, që po ta bënit një gjë të tillë, do të zbulonit se ky Kur'an është ndryshe nga ajo që thoni ju... është shumë më lart nga gjuha juaj, sa i takon elokuencës dhe retorikës së tij, përveç udhëzimit të fortë që ai përmban.

“A nuk e kuptuan ata Fjalën (që u tha atyre Kur'ani), apo u erdhi çfarë nuk u kishte ardhur baballarëve të tyre të mëparshëm?” [El-Mu'minūn: 68] Po ta kuptonin atë, do t'u bëhej e qartë humbja në të cilën gjendeshin sepse i Dërguari nuk u solli diçka që ishte e re për ta, por mesazhi i tij ishte mesazhi i të gjithë vëllezërve të tij pejgamberë dhe të dërguar të mëparshëm.

“Apo mos vallë ata nuk e njohën të Dërguarin e tyre, prandaj e refuzojnë atë?” [El-Mu'minūn: 69] A nuk e njohën ata familjen dhe prejardhjen e tij? Përkundrazi! Ata e njohën atë shumë mirë dhe vetë e emërtuan atë si “i vërteti i besueshëm”. Madje edhe komshinjtë e tyre që ishin njerëz të librit të mëparshëm (hebrejtë), e njihnin atë siç njihnin fëmijët e tyre. Të gjithë ata e dinin se sytë e tyre nuk kishin parë njeri më të drejtë, më të arsyeshëm, më të pastër, më të zgjuar dhe më të sinqertë e besnik sesa ai. Prandaj, çfarë justifikimi kishin ata që e cilësuan atë si të çmendur: **“Apo thonë që: “Ai është i çmendur”?! Por, përkundrazi! Ai u solli atyre të vërtetën, e shumica e tyre të vërtetën e urrejnë (nuk e kanë qejf).”** [El-Mu'minūn: 70] Ata po e përgënjeshtronin vetë veten e tyre. Si mundej “i vërteti i besueshëm” të ishte i çmendur, pasi u solli atyre Mesazhin, pasi flokët e thinjura kishin filluar t'i shfaqen dhe kishte hyrë në vitin e tij të dyzetë dhe i cili deri atëherë ishte i njohur ndër ta vetëm për ndershmëri, besnikëri dhe fisnikëri?! **“Por, përkundrazi! Ai u solli atyre të vërtetën”** [El-Mu'mi-

nūn: 70], me të cilën i kemi krijuar qiejt edhe tokën dhe me të cilën i kemi dërguar Lajmëtarët Tanë dhe me të cilën i kemi zbritur librat Tanë, **“e shumica e tyre të vërtetën e urrejnë (nuk e kanë qejf)”** [El-Mu'minūn: 70], prandaj ata thonë për të, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të, se është i çmendur. E vërteta që ai ka sjellë është besimi, Islami, mirësia, çdo mirësi dhe udhëzim i drejtë dhe çdo përkujtim i drejtë dhe dritë.

“E sikur e vërteta të ndiqte tekat e tyre, do të shkatërroheshin qiejt edhe toka, edhe kushdo që gjendet në to. Por, Ne u sollëm atyre dhikrin - famën dhe nderimin e tyre (mes njerëzve të mbarë botës), por ata nga dhikri i tyre largohen.” [El-Mu'minūn: 71] Nëse e vërteta do ndiqte tekat e tyre për të adhuruar të tjerë përveç Allahut, për t'i bërë partnerë Atij e për t'u treguar mendjemëdhenj ndaj adhurimit të Tij... atëherë, qiejt dhe toka, e gjithë çfarë gjendet mes tyre do të prisheshin... njeriu do të shkatërrohej, e gjithë jeta do të merrte fund dhe i gjithë sistemi i botës do të çrregullohej. Nëse ju do të mendonit sadopak për fjalët që ju thuhën, atëherë do ta perceptonit se i Dërguari juaj nuk është ndonjë shpikje e re e cila nuk ka ndodhur kurrë më parë, dhe as ndonjë përjashtim nga umeti i të dërguarve, të cilët u dërguan njëri pas tjetrit për të udhëzuar njeriun, për të vendosur drejtësinë e të vërtetën në tokë dhe për ta gjallëruar e zhvilluar jetën në të.

“Por, Ne u sollëm atyre dhikrin - famën dhe nderimin e tyre (mes njerëzve të mbarë botës), por ata nga dhikri i tyre largohen.” [El-Mu'minūn: 71] Sikur ata të kishin menduar rreth asaj që u thuhet, do ta kuptonin se ajo që u solli i Dërguari i Allahut, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të, është një përkujtim i mirë ndër njerëz për ta, është një nder dhe një pozitë e lartë për ta. Sikur ata të kishin mend dhe të dinin të arsyetonin, do të nxitonin për t'iu përgjigjur pozitivisht këtij të Dërguari, për t'i besuar atij, për ta pranuar këtë Mesazh dhe për ta ndjekur atë. I Larti thotë: **“Ne kemi zbritur te ju (o njerëz të Arabisë) një Libër në të cilin gjendet dhikri - fama dhe nderimi juaj (mes njerëzve të mbarë botës). A nuk logjikoni?!”** [El-Enbijā': 10] Ju, o mekas, jeni ata që kërkonin krenari e nderim. Dhe ja, ky Kur'an famë-lartë që përmban dhikr- nderim është zbritur te ju dhe kjo përbën një nderim të madh ndaj jush. Zoti ju ka nderuar duke ju dhuruar një të Dërguar nga vetë gjiri juaj, të cilit i vjen rëndë për vuajtjet që kaloni ju

dhe është i kujdesshëm e dashamirës për ju. Prandaj, përse e përballni atë me gjithë këtë refuzim?!

“Apo mos ti (o Muhammed) u kërkon atyre të paguajnë?” [El-Mu'minūn: 72], e ajo pagë është një barrë e rëndë për ta, prandaj largohen prej teje?!

“Dhe shpërblimi i Zotit tënd është më i miri, e Ai është furnizuesi më i mirë!” [El-Mu'minūn: 72] Mirësitë e Zotit tënd janë më të mira se gjithë çfarë zotërojnë këta idhujtarë e se çfarë zotëron njerëzimi mbarë. Askush nuk mund t'i furnizojë njerëzit me të tilla mirësi siç i furnizon Zoti – madhëruar qoftë Ai!

Pastaj konteksti na shpie në atë që përfshin thirrja e të Dërguarit fisnik, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të: **“Dhe vërtet, ti i fton ata në rrugë të drejtë.”** [El-Mu'minūn: 73]

Ti, o i Dërguar, i fton ata në rrugë të drejtë për të mirën e tyre, në mënyrë që nëpërmjet kësaj rruge jeta e tyre të ecë e qetë, e lumtur dhe e qëndrueshme, dhe furnizimi t'u vijë atyre prej ngado, nga çdo vend... dhe ata të gëzojnë siguri dhe begati... E përveç kësaj, të gëzojnë lumturinë e përjetshme në botën tjetër, në ahiret. Atëherë pra, pse ata largoheshin prej tij?! Pse e përgënjeshtronin dhe e sulmonin atë?! A nuk mund të jetonin ata ndryshe përveçse në rrugë të shtrembër?! A nuk pëlqenin tjetër ata, por vetëm t'i robëronin njerëzit dhe t'i shtypnin?! A nuk donin jetë tjetër ata përveç jetës së vrasjes, të turpësive, të vjedhjes, grabitjes, plaçkitjes, shkëputjes së marrëdhënieve familjare, robërimit të fëmijëve dhe grave dhe ngrënies së të këqijave e pirjes së të pakëndshmeve?! A nuk mund të jetonin ata duke e ditur se kanë një Zot të madh, të aftë për t'u kërkuar atyre llogari për çdo vepër që bëjnë?

Rruga e drejtë, e sqaruar në Librin e Zotit të madhëruar, dhe në të cilën i Dërguari i Zotit, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të, thërret, është rruga e vetme për të gjetur lumturinë dhe suksesin në këtë jetë edhe në ahiret, pavarësisht nëse e mësuat këtë nga Libri i Zotit dhe i besuat Atij, apo e mësuat nga përvojat tuaja të jetës, të cilat arritën në përfundimin se nuk ka asnjë mënyrë për të jetuar një jetë të stabilizuar dhe të lumtur, përveçse duke zbatuar atë që urdhëron Libri i Zotit (si p.sh. ndalimi nga vjedhja, mbajtja e amanetit, ndershmëria, mosagresiviteti, drejtësia... etj.). Edhe nëse ju nuk e dini dhe nuk do ta mësoni kurrë se Ai urdhëron për këto, prapëseprapë ajo mbetet rruga e drejtë e Tij.

“Dhe vërtet, ata që nuk besojnë në ahiret (në botën tjetër), janë të devijuar nga rruga e drejtë.” [El-Mu'minūn: 74] Ata që nuk e shikojnë këtë rrugë dhe nuk e duan atë janë pikërisht ata që nuk besojnë në ahiret. Ata që nuk besojnë në ahiret, nuk besojnë se do të japin llogari për veprat e tyre, të vogla as të mëdha, dhe nuk besojnë se destinacioni i tyre përfundimtar do të jetë ose Xhenneti ose zjarri, ku do të qëndrojnë përjetësisht. Kush nuk i beson këto dhe dëshiron të qëndrojë duke “kullotur” e duke luajtur me jetën e njerëzve dhe nderin e tyre, me pasurinë e tyre, furnizimet dhe fëmijët e tyre, pa dhënë llogari as pa marrë shpërblim për këto veprime të tyre, ata vërtet janë të devijuar e të shmangur nga rruga e drejtë.

Ata nuk mund të ecin në rrugën e drejtë, por do të qëndrojnë gjithmonë në atë rrugë të shtrembër, të cilën e kanë zgjedhur dhe miratuar për vete, pavarësisht paralajmërimeve të të dërguarve të nderuar.

“E sikur t'i mëshironim dhe t'ua hiqnim fatkeqësinë që kanë, ata sërisht do të këmbëngulnin të verbëroheshin në tiraninë e tyre.” [El-Mu'minūn: 75] Sikur Ne t'ua hiqnim dënimin, qoftë urinë, thatësirën apo ndonjë fatkeqësi tjetër, ata do të ktheheshin në atë që ishin, do t'i ktheheshin tiranisë së tyre, do t'u ktheheshin veprimeve të tyre, do të vazhdonin në devijimin e tyre dhe do të vazhdonin në humnerat e dyshimit dhe të humbjes, sepse ata nuk e shohin se këto fatkeqësi që u kanë rënë, të jenë paralajmërim për ta dhe as tërheqje e vëmendjes. Ata nuk besojnë as Zotin, as botën tjetër. E, në ahiret, ata do të luten për ndihmë: **“Derisa kur ndonjërit prej tyre i vjen vdekja, ai thotë: “Zoti im, më kthe që të bëj vepra të mira në atë që lashë!”... Jo! Ajo është vetëm një fjalë që ai e thotë dhe pas tyre ka një berzah - pengesë (interval kohe në varr) deri në ditën që do të ringjallen.”** [El-Mu'minūn: 99-100]

I Larti ka treguar për ta: **“Edhe po të ktheheshin, ata do të ktheheshin në atë që u ishte ndaluar dhe vërtetë ata janë gënjeshtarë!”** [El-En'ām: 28] Këta lloj njerëzish nuk e kanë në natyrë as kanë gatishmërinë t'i kthehen së vërtetës, edhe nëse e shikojnë mirë atë, sepse njeriu i tillë ka një natyrë të paqëndrueshme, që nuk e njeh qëndrueshmërinë, nuk priret drejt saj dhe nuk e duron këtë në asnjë rast. Ata e shohin rrugën e drejtë dhe devijojnë prej saj duke mësyre shumicën e rrugëve të shtrembra, të ashpra e të përthyerë... Nuk mund ta durojnë drejtë-

sinë dhe sjelljen e duhur. Ata e kanë dëshmuar këtë pa pushim në jetën e kësaj bote!

“Dhe vërtet Ne i patëm kapluar ata me vuajtje, por ata nuk iu dorëzuan Zotit të tyre dhe as nuk lutën me përulësi.” [El-Mu'minūn: 76] Idhujtarët u goditën nga vuajtje të ndryshme, si thatësira dhe vështirësia, dhe i pushtoi uria derisa u detyruan të hanin lëkurat e kafshëve, mish të ngordhur dhe gjethe pemësh, por në vend që të tregoheshin të varfër para Zotit të tyre dhe t'i luteshin me përulje dhe përgjërim Atij që nuk ka zot tjetër përveç Tij, ata vraponin të gjenin shpëtim tek idhujt e tyre dhe vraponin në humbjen e tyre të kahershme... megjithëse e dinin se ata idhujt nuk u ndihmonin për asgjë ndaj Allahut. Allahu ua largonte të keqen, por ata ktheheshin sërish në thëniet e tyre mohuese, në humbjen dhe shthurjen e tyre.

“Derisa kur të hapim ndaj tyre një derë me dënim të rëndë dhe atëherë të mbeten aty të dëshpëruar.” [El-Mu'minūn: 77] E kur dëni mi ndaj tyre rëndohej, i shikojë duke nxituar për të rënë në dëshpërim, duke ia mbyllur vetes rrugët e të menduarit, edhe shtigjet e pendesës dhe të kthimit tek Allahu - lavdëruar dhe lartësuar qoftë Ai! Ata vraponin në dëshpërim, në mënyrë që të mos hapej asnjë nga dyert e natyrës së pastër njerëzore që mund të gjendej brenda tyre për të kërkuar strehim te Zoti – i lavdëruar qoftë Ai – dhe të gjenin një derë për të hyrë në besim. Dëshpërimi i ndihmonte ata për ta mbyllur derën e shpresës dhe për të mos kërkuar të gjejnë rrugët e shpëtimit dhe mjetet që ngjallin shpresë! Kështu ishte vazhdimi në humbje dhe mosbesimi nga ana e tyre.

Por, kur të vijë Dita e Kiametit, ata do të zhyten në dëshpërimin absolut. Për këtë i Madhërishmi thotë: **“Dhe ditën kur të ngrihet Ora** (e Kiametit), **kriminelët do të mbeten në dëshpërim**” [Er-Rrūm: 12] do të bien në dëshpërim dhe në humbje. Allahu i madhërishëm tregon se mundimi nuk do të shqitet prej tyre: **“(Mundimi) Nuk do të lehtësohet as do të shqitet prej tyre dhe ata do të mbeten në dëshpërim** (pa kurrfarë shprese për shpëtim).” [Ez-Zuhruf: 75], ata nuk do të kenë shpresë se do t'i kaplojë ndonjë mëshirë, pas këtij mundimi e kësaj torture.

Pjesa e pestë:

Shembuj të taktikave të ngritjes së argumentit dhe polemikës
sipas një mënyre që është më e mira

" وَهُوَ الَّذِي أَنشَأَ لَكُمُ السَّمْعَ وَالْأَبْصَارَ وَالْأَفْئِدَةَ ۖ قَلِيلًا مَّا تَشْكُرُونَ ﴿٧٨﴾ وَهُوَ الَّذِي ذَرَأَكُمْ فِي الْأَرْضِ وَإِلَيْهِ تُحْشَرُونَ ﴿٧٩﴾ وَهُوَ الَّذِي يُحْيِي وَيُمِيتُ وَلَهُ اخْتِلَافُ اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ ۚ أَفَلَا تَعْقِلُونَ ﴿٨٠﴾ بَلْ قَالُوا مِثْلَ مَا قَالَ الْأَوَّلُونَ ﴿٨١﴾ قَالُوا إِذَا مِتْنَا وَكُنَّا تُرَابًا وَعِظَامًا أَإِنَّا لَمَبْعُوثُونَ ﴿٨٢﴾ لَقَدْ وَعِدْنَا نَحْنُ وَآبَاؤُنَا هَذَا مِن قَبْلُ إِن هَذَا إِلَّا أَسَاطِيرُ الْأَوَّلِينَ ﴿٨٣﴾ قُلْ لِّمَنِ الْأَرْضُ وَمَن فِيهَا إِن كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ ﴿٨٤﴾ سَيَقُولُونَ لِلَّهِ ۚ قُلْ أَفَلَا تَتَّقُونَ ﴿٨٥﴾ قُلْ مَن رَّبُّ السَّمَاوَاتِ السَّبْعِ وَرَبُّ الْعَرْشِ الْعَظِيمِ ﴿٨٦﴾ سَيَقُولُونَ لِلَّهِ ۚ قُلْ أَفَلَا تَتَّقُونَ ﴿٨٧﴾ قُلْ مَن يَدِينُ مَلَكُوتَ كُلِّ شَيْءٍ وَهُوَ يُجِيرُ وَلَا يُجَارُ عَلَيْهِ إِن كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ ﴿٨٨﴾ سَيَقُولُونَ لِلَّهِ ۚ قُلْ فَأَنَّى تُشْرِكُونَ ﴿٨٩﴾ بَلْ أَتَيْنَاهُم بِالْحَقِّ وَإِنَّهُمْ لَكَاذِبُونَ ﴿٩٠﴾ مَا اتَّخَذَ اللَّهُ مِن وَلَدٍ وَمَا كَانَ مَعَهُ مِنْ إِلَهٍ ۚ إِذَا لَذَهَبَ كُلُّ إِلَهٍ بِمَا خَلَقَ وَلَعَلَّ بَعْضُهُمْ عَلَى بَعْضٍ سُبْحَانَ اللَّهِ عَمَّا يُصِفُونَ ﴿٩١﴾ عَالِمِ الْغَيْبِ وَالشَّهَادَةِ فَتَعَالَى عَمَّا يُشْرِكُونَ ﴿٩٢﴾ قُلْ رَبِّ إِنَّمَا تُرِيدُ مَا يُوْعَدُونَ ﴿٩٣﴾ رَبِّ فَلَا تَجْعَلْنِي فِي الْقَوْمِ الظَّالِمِينَ ﴿٩٤﴾ وَإِنَّا عَلَىٰ أَن نُّرِيدَكَ مَا نَعِدُهُمْ لِقَادِرُونَ ﴿٩٥﴾ اذْفَعْ بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ السِّيئَةِ ۚ نَحْنُ أَعْلَمُ بِمَا يَصِفُونَ ﴿٩٦﴾ وَقُلْ رَبِّ أَعُوذُ بِكَ مِنْ هَمَزَاتِ الشَّيَاطِينِ ﴿٩٧﴾ وَأَعُوذُ بِكَ رَبِّ أَن يَحْضُرُونَ ﴿٩٨﴾ حَتَّىٰ إِذَا جَاءَ أَحَدَهُمُ الْمَوْتُ قَالَ رَبِّ ارْجِعُونِ ﴿٩٩﴾ لَعَلِّي أَعْمَلُ صَالِحًا فِيمَا تَرَكْتُ ۚ كَلَّا ۚ إِنَّمَا كَلِمَةٌ هُوَ قَائِلُهَا ۚ وَمِن وَرَائِهِم بَرْزَخٌ إِلَى يَوْمِ يُبْعَثُونَ ﴿١٠٠﴾ فَإِذَا نُفِخَ فِي الصُّورِ فَلَا أَنسَابَ بَيْنَهُمْ يَوْمَئِذٍ وَلَا يَتَسَاءَلُونَ ﴿١٠١﴾ فَمَن ثَقُلَتْ مَوَازِينُهُ فَأُولَٰئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ ﴿١٠٢﴾ وَمَن خَفَّتْ مَوَازِينُهُ فَأُولَٰئِكَ الَّذِينَ خَسِرُوا أَنفُسَهُمْ فِي جَهَنَّمَ خَالِدُونَ ﴿١٠٣﴾ تَلَفَحَ وَجُوهُهُمُ النَّارُ وَهُمْ فِيهَا كَالِحُونَ ﴿١٠٤﴾ أَلَمْ تَكُنْ آيَاتِي تُتْلَىٰ عَلَيْكُمْ فَكُنْتُمْ بِهَا تُكَذِّبُونَ ﴿١٠٥﴾ قَالُوا رَبَّنَا عَلَيْنَا سِفُونَا وَكُنَّا قَوْمًا ضَالِّينَ ﴿١٠٦﴾ رَبَّنَا أَخْرِجْنَا مِنْهَا فَإِن عُدْنَا فَإِنَّا ظَالِمُونَ ﴿١٠٧﴾ قَالَ اخْسَئُوا فِيهَا وَلَا تُكَلِّمُونِ ﴿١٠٨﴾ إِنَّهُ كَانَ فَرِيقٌ مِّنْ عِبَادِي يَقُولُونَ رَبَّنَا آمَنَّا فَاغْفِرْ لَنَا وَارْحَمْنَا وَأَنْتَ خَيْرُ الرَّاحِمِينَ ﴿١٠٩﴾ فَاتَّخَذْتُمُوهُمْ سَخِرَاءَ حَتَّىٰ أَنسَوَكُم ذِكْرِي وَكُنْتُمْ مِنْهُمْ تَضْحَكُونَ ﴿١١٠﴾ إِنِّي جَزَيْتُهُمُ الْيَوْمَ بِمَا صَبَرُوا أَنَّهُمْ هُمُ الْفَائِزُونَ ﴿١١١﴾ قَالَ كَمْ لَبِثْتُمْ فِي الْأَرْضِ عَدَدَ سِنِينَ ﴿١١٢﴾ قَالُوا لَبِثْنَا يَوْمًا أَوْ بَعْضُ يَوْمٍ فَاسْأَلِ الْعَادِينَ ﴿١١٣﴾ قَالَ إِنْ لَّبِثْتُمْ إِلَّا قَلِيلًا ۚ لَّوْ أَنْتُمْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ ﴿١١٤﴾ أَفَحَسِبْتُمْ أَنَّمَا خَلَقْنَاكُمْ عَبَثًا وَأَنَّكُمْ إِلَيْنَا لَا تُرْجَعُونَ ﴿١١٥﴾ فَتَعَالَى اللَّهُ الْمَلِكُ الْحَقُّ ۚ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ رَبُّ الْعَرْشِ الْكَرِيمِ ﴿١١٦﴾ وَمَن يَدْعُ مَعَ اللَّهِ إِلَهًا آخَرَ لَا بُرْهَانَ لَهُ بِهِ فَإِنَّمَا حِسَابُهُ عِندَ رَبِّهِ ۚ إِنَّهُ لَا يُفْلِحُ الْكَافِرُونَ ﴿١١٧﴾ وَقُلْ رَبِّ اغْفِرْ وَارْحَمْ وَأَنْتَ خَيْرُ الرَّاحِمِينَ ﴿١١٨﴾ "

"Dhe Ai është që ju krijoi juve dëgjimin, shikimin dhe zemrat. Sa pak jeni mirënjohës! (78) Ai është që ju krijoi ju dhe ju përhap i në tokë dhe tek Ai do të tuboheni. (79) Ai është që jep jetë edhe vdekje, dhe Atij i përket ndërrimi i natës dhe i ditës. Vallë, a nuk kuptoni? (80) Por, ata thanë ashtu siç thanë të mëparshmit. (81) Thanë: "A kur të vdesim dhe të bëhemi pluhur e kocka, a do të ringjallemi ne vërtet

atëherë? (82) Vërtet, kjo na është premtuar neve edhe të parëve tanë, që më përpara. Këto nuk janë gjë tjetër, por vetëm legjendat e të parëve.”(83) Thuaj: “E kujt është toka, dhe kushdo që gjendet në të, nëse e dini?” (84) Ata do të thonë: “Të Allahut.” Thuaj: “Atëherë pra, a nuk kujtoheni?” (85) Thuaj: “Kush është Zoti i shtatë qiejve dhe Zoti i Arshit (Fronit) madhështor?” (86) Ata do të thonë: “Allahu”. Thuaj: “A nuk keni frikë?” (87) Thuaj: “Kush është Ai në dorën e të Cilit është mbretëria e çdo gjëje – i Cili mbron, por që askush nuk mund ta mbrojë askënd nga dënimi i Tij - nëse e dini?” (88) Ata do të thonë: “Allahu”. Thuaj: “Atëherë, si mashtroheni?” (89) Por, Ne u sollëm atyre të vërtetën, kurse ata janë gënjeshtarë. (90) Allahu nuk ka marrë për Vete asnjë djalë dhe as nuk ka pasur ndonjë zot me Të! Po të ishte kështu, atëherë, çdo zot do të merrte atë çfarë ka krijuar dhe do të kërkonin të ngriheshin njëri mbi tjetrin. I lartësuar është Allahu nga çfarë ata përshkruajnë! (91) Ai është Njohësi i së fshehtës dhe i së dukshmes. Prandaj, i lartë është Ai nga çfarë ata i shoqërojnë! (92) Thuaj: “Zoti im, nëse ma tregon atë (dënimin) që u premtohet, (93) Zoti im, atëherë mos më bëj mua në mesin e popullit zullumqar!” (94) Dhe, vërtet, Ne jemi në gjendje të ta tregojmë ty (o Muhammed) atë që u premtojmë. (95) Largoje të keqen me atë që është më e mira! Ne e dimë më së miri se çfarë përshkruajnë ata. (96) Dhe thuaj: “Zoti im, unë kërkoj mbrojtjen Tënde nga nxitjet e shejtanëve, (97) dhe kërkoj mbrojtjen Tënde, o Zoti im, që të mos i kem ata pranë meje!”(98) (Kështu është gjendja e jobesimtarëve) Derisa kur ndonjërit prej tyre i vjen vdekja, ai thotë: “Zoti im, më kthe, (99) që të bëj vepra të mira në atë që lashë!”... Jo! Ajo është vetëm një fjalë që ai e thotë, dhe pas tyre ka një berzah - pengesë (interval kohe në varr) deri në ditën që do të ringjallen. (100) E kur t’i fryhet Surit (bririt), atë ditë nuk do të ketë lidhje fafeshnore mes tyre dhe as nuk do të pyesin për njëri-tjetrin. (101) Dhe kujt i rëndojnë peshoret e tij (me vepra të mira), ata janë të shpëtuarit. (102) Kurse, kujt i vijnë të lehta peshoret e tij, ata janë të cilët e kanë humbur veten e tyre, duke qenë në xhehenem, përgjithmonë. (103) Zjarri do t’ua djegë fytyrat e tyre, dhe ata në të do të jenë të zymtë e të vrerosur (me fytyrat të deformuara nga djegia). (104) (Atyre do t’u thuhet) “A nuk ju janë lexuar juve ajetet e Mia, kurse ju i mohoni ato?” (105) Ata do të thonë: “O Zoti ynë, neve na mposhti e keqja

jonë dhe ne ishim popull i humbur! (106) Zoti ynë, na nxirr prej tij, e nëse kthehemi (në të njëjtat veprime), atëherë ne jemi vërtet keqbërës!" (107) Ai do të thotë: "Heshtni aty (të poshtëruar dhe të përbuzur) dhe mos më flisni! (108) Vërtet, ishte një grup prej robërve të Mi që thoshin: "O Zoti ynë, ne kemi besuar, prandaj na fal dhe na mëshiro, dhe Ti je më i miri i mëshiruesve!" (109) Por ju i morët ata për tallje, derisa ju bënë të harronit të më kujtonit Mua dhe qeshnit për ta. (110) Vërtet, Unë i kam shpërblyer ata sot për durimin që kanë treguar (ndaj talljeve dhe përqeshjeve tuaja), sepse vërtet, ata janë fituesit". (111) Ai (Allahu) do të thotë (jobesimtarëve) "Sa vite keni qëndruar në tokë?" (112) Ata do të thonë: "Kemi qëndruar një ditë, ose një pjesë të ditës, por, pyet ata që i kanë numëruar!" (113) Ai do të thotë: "Keni qëndruar vetëm pak, sikur ju vërtet ta kishit ditur! (114) A mos menduat se Ne ju krijuam kot, dhe se ju nuk do të ktheheni tek Ne?" (115) I lartësuar është Allahu, Mbreti i vërtetë! Nuk ka zot tjetër përveç Tij! Ai është Zoti i Arshit Fisnik. (116) E kush adhuron bashkë me Allahun ndonjë zot tjetër, duke mos pasur kurrfarë prove për këtë, atëherë vërtet llogaria e tij është vetëm te Zoti i tij. Vërtet, jobesimtarët nuk do të kenë sukses! (117) Dhe thuaj (o Muhammed): "Zoti im, fal e mëshiro dhe Ti je më i miri i mëshiruesve!" (118) [El-Mu'minūn: 78- 118]

Zoti i plotfuqishëm ua shton hidhërimin këtyre njerëzve kur u kujton aftësitë që u ka dhënë për të shikuar, dëgjuar dhe kuptuar, mirësi të cilat ata duhet t'i kishin përdorur: "Dhe Ai është që ju krijoi juve dëgjimin, shikimin dhe zemrat. Sa pak jeni mirënjohës!" (78) [El-Mu'minūn: 78], por ata nuk përfituan gjë prej tyre, ashtu siç nuk patën përfituar gjë prej tyre as populli Ad me parë: "Dhe vërtet, Ne i fuqizuam ata (popullin Ad) aq sa nuk ju kemi fuqizuar ju (o mekas) dhe u dhamë atyre dëgjim, shikim dhe zemra, por atyre nuk u vlejti gjë dëgjimi i tyre, as shikimet dhe as zemrat e tyre, kur i mohonin argumentet e Allahut, prandaj u kapluan nga ajo me të cilën talleshin." [El-Ahkaf: 26] Dhe "mohimi" ka kuptimin e një rezistence ndaj vetëdijes dhe diturisë, siç thotë i Madhërishmi: "Ata i mohuan ato (shenjat e Zotit) padrejtësisht dhe me mendjemadhësi, edhe pse shpirti i tyre i besonte për të vërteta. Dhe shiko pastaj se si ishte fundi i të prishurve." [En-Neml: 14] Ata i njihnin ato shenja të Zotit siç

njohin fëmijët e tyre, por i hynin mohimit dhe mendjemadhësisë, që të mos besojnë e as t'u hapen zemrat për besim.

Pastaj i Larti thotë: **“Ai është që ju krijoi dhe ju përhap i në tokë, dhe tek Ai do të tuboheni.”** [El-Mu'minūn: 79] Ai ju krijoi, ju vuri të banoni në tokë, e ju bëri të gjallëroni jetën në të... dhe pas vdekjes dhe varrosjes suaj në brendësinë e saj, ju do të ngriheni sërish nga varret dhe do të tuboheni.

“Ai është që jep jetë edhe vdekje...” [El-Mu'minūn: 80] Ai ju dhuroi jetën, për të parë se cili prej jush është më vepërmirë, pastaj ju bën të vdisni e pastaj ju ringjall sërish Ditën e Ringjalljes për t'ju shpërblyer për veprat tuaja. **“dhe Atij i përket ndërrimi i natës dhe i ditës. Vallë, a nuk kuptoni?”** [El-Mu'minūn: 80] Ky ndërrim i natës dhe i ditës ju bën të mundur të shfrytëzoni sa më mirë jetën dhe të përfitoni nga të gjitha mirësitë e Zotit. Ai është që e bëri natën pushim, ku ju rehatoheni... dhe e bëri ditën për gjallëri, që ju të punoni e të udhëtoni gjatë saj nëpër tokë, që të përfitoni nga të mirat e saj, të mira të cilat Zoti i ka vënë në të për ju. Prandaj, a nuk i kuptoni këto?

Më pas konteksti kalon në barrierat që ata vendosën në mendjet dhe zemrat e tyre, me të cilat i ndaluan kapacitet e logjikës së tyre nga të arsyetuarit. I Larti vazhdon të tregojë për ta: **“Por, ata thanë ashtu siç thanë të mëparshmit.”** [El-Mu'minūn: 81] Në vend që të meditonin rreth asaj që po u përmendej, ata thanë: **“A kur të vdesim dhe të bëhemi pluhur e kocka, a do të ringjallemi ne vërtet atëherë? Vërtet, kjo na është premtuar neve edhe të parëve tanë, që më përpara. Këto nuk janë gjë tjetër, por vetëm legjendat e të parëve.”** [El-Mu'minūn: 82-83] Këtu ajetet tregojnë për një fenomen të rrezikshëm dhe që është fenomeni i të krenuarit me baballarët dhe rrugën të cilën ata ndiqnin. I Larti thotë për Belkisën, mbretëreshën e famshme të Jemenit: **“Dhe çfarë ajo adhuronte përveç Allahut, e kishte larguar atë (nga rruga e drejtë). Vërtet, ajo ishte nga një popull jobesimtar.”** [En-Neml: 43] Ky ajet përmban një paralajmërim për të pasur kujdes ndaj ndjekjes së verbër të çfarëdo lloji, e gjithashtu për të pasur kujdes edhe nga analogjia e gabuar, siç thanë ata: **“Vërtet, kjo na është premtuar neve edhe të parëve tanë, që më përpara...”** [El-Mu'minūn: 83] Ata e krahasuan veten me baballarët e tyre dhe konsideruan se përderisa baballarët e tyre e kishin refuzuar këtë, atëherë edhe këta duhet ta refuzonin, duke shkuar gjurmëve të tyre dhe duhej të bënin siç bënë

ata e të thonë: **“Këto nuk janë gjë tjetër, por vetëm legjendat e të parëve.”** [El-Mu'minūn: 83] Këto ajete tregojnë për ndikimet e rrezikshme të kulturave, traditave dhe zakoneve të shtrembra, dhe për krahasimin që bëjnë i vetes me baballarët e tyre dhe se si ata krenohen me trashëgiminë e tyre, pa i lejuar vetes ta rishikojnë dhe rishqyrtojnë atë trashëgimi, të mendojnë për atë që fshihet në kthinat e saj dhe të dallojnë të vërtetën nga e pavërteta. Prandaj, mjerë ata që kapen pas traditës dhe ata mbi të cilët dominojnë zakonet, mendja kolektive dhe kulturat e trashëguara, që nuk i përdorin mendjet e tyre dhe mendojnë se ndjekja e traditës, sido që të jetë ajo, do t'u vlejë tek Allahu!!

Pastaj konteksti kur'anor kthehet të polemizojë me këta njerëz për të vërtetën - siç bën zakonisht sa herë që përmendet diçka nga shpërdorimi i tyre - për të ngritur argumentin kundër tyre, herë pas here, për t'ua rrëzuar atyre justifikimet që nxjerrin dhe për të larguar çdo paqartësi që ata kanë rreth Mesazhit të të dërguarve dhe detajeve të thirrjeve të tyre. Allahu i madhërishëm e urdhëron të Dërguarin e Tij që të polemizojë me ta sipas mënyrës më të mirë e më të sjellshme dhe t'u bëjë disa pyetje: **“Thuaj: “E kujt është toka dhe kushdo që gjendet në të, nëse e dini?”** [El-Mu'minūn: 84], o ju që pretendoni se keni dituri dhe i njihni të vërtetat? Vazhdon të polemizojë me ta rreth diçkaje që ata e dinë, gjë për të cilën janë të një mendimi si besimtarët ashtu edhe ata që nuk besojnë. I pyet për tokën dhe gjithë çfarë ka në të, se kush është Ai që e krijoi atë dhe se kujt i përket zotërimi i saj? **“Ata do të thonë: “Të Allahut.” Thuaj: “Atëherë pra, a nuk kujtoheni?”** [El-Mu'minūn: 85] Kjo pyetje duhet t'i vinte në lëvizje ata dhe t'i bënte të mendonin e të kujtoheshin... të kujtoheshin për besën që i kishin dhënë Zotit dikur më parë: **“Dhe kur Zoti yt mori nga bijtë e Ademit - nga kurrizet e tyre - pasardhësit e tyre dhe i bëri të dëshmojnë për veten e tyre (duke u thënë): “A nuk jam Unë Zoti juaj?” Ata thanë: “Po. Dëshmojmë!”** (Kjo) Që të mos thoni Ditën e Kiametit: **“Vërtet, ne nuk dinim gjë për këtë”.** Ose (që të mos thoni): **“Vërtet, Allahut i shoqëruan (të tjerë në adhurim) baballarët tanë përpara nesh, dhe ne ishim pasardhës pas tyre... A do të na shkatërrosh për veprat e atyre që ndoqën mashtrimin?”** [El-A'rāf: 172- 173] Pse nuk e kujtoni këtë besëlidhje o njerëz? Pse nuk e kujtoni babain tuaj, Adem-in, i cili u vu mëkëmbës i Zotit në tokë?... I Madhërishmi ua kujtoi

atyre këtë ndodhi, me dëshirën që ta tejkalonin gjendjen e mohimit dhe të pranonin besimin në një Zot të vetëm. Asgjë që gjendet në veten e tyre, edhe në horizontet në të cilat ata jetojnë, nuk mund të dalë jashtë monoteizmit.

“Thuaj: “Kush është Zoti i shtatë qiejve dhe Zoti i Arshit (Fronit) madhështor?” Ata do të thonë: “Allahu”. Thuaj: “A nuk keni frikë?” [El-Mu'minūn: 86-87] Këto janë çështje të hollësishme, të cilat ata nuk i dinë, por gjithsesi ata ia atribuojnë ato Zotit të plotfuqishëm. Prandaj, pse nuk i frikësoheni dënimit të Zotit, ndërkohë që i pranoni të gjitha këto?! Devotshmëria që kërkohet nga njeriu, nuk mund të arrihet ndryshe por vetëm duke besuar në tevhidin e Zotit, duke e pranuar hyjninë e Tij dhe fuqinë e Tij për t'i ringjallur njerëzit pas vdekjes së tyre. Asgjë nuk do t'ju mbrojë nga zjarri dhe nuk do të ketë asnjë distancë mes jush dhe ndëshkimit, nëse nuk besoni në një Zot të vetëm e ta konsideroni Atë si Zotin tuaj, si Mbajtës të qiejve e të tokës dhe të gjithçkaje që gjendet në to... dhe Furnizues për çdo gjallesë që lëviz mbi tokë dhe të cilat Ai i ka në dorë.

Pastaj i Madhërishmi u drejton atyre një pyetje të tretë: **“Thuaj: “Kush është Ai në dorën e të Cilit është mbretëria e çdo gjëje...”**. [El-Mu'minūn: 88] Ky ajet përfshin gjithë krijimin e Zotit, çfarë njerëzit mund ta shikojnë me sytë e tyre dhe që kanë njohuri për të, edhe çfarë nuk shihet prej tyre, gjëra për të cilat ata nuk kanë njohuri.

Zoti i Madhëruar është Ai që ka në dorë gjithçka: **“i Cili mbron, por që askush nuk mund ta mbrojë askënd nga dënimi i Tij”** [El-Mu'minūn: 88] Ai i ndihmon krijesat kur ato kanë nevojë, ndërkohë që Ai nuk ka nevojë për ndihmë, **“nëse e dini?”** [El-Mu'minūn: 88], nëse e dini, më jepni përgjigje për këtë!

“Ata do të thonë: “Allahu” [El-Mu'minūn: 89], sepse nuk mund të thonë asnjë përgjigje tjetër. Atëherë i Madhërishmi u thotë atyre: **“Thuaj: “Atëherë, si mashtroheni?”** [El-Mu'minūn: 89], si mashtroheni dhe largoheni nga rruga e besimit në të vetmin Zot – madhëruar qoftë Ai – dhe nga bindja ndaj Tij... Si ju mashtrojnë shejtani dhe dëshirat tuaja? Dhe ky është një tregues se përgjigjet e tyre të sakta që thanë, nuk do t'u vlejnë asgjë tek Allahu, nëse ata nuk i besojnë këto ajete ashtu si duhet dhe të veprojnë sipas asaj që besimi i pastër u dikton.

Pastaj Zoti - lartësuar qoftë - ua bën të qartë se Ai u solli atyre të vërtetën dhe se çdo gjë që ai polemizoi me ta, është vetëm një pjesë e

së vërtetës që Ai u dha atyre: **“Por, Ne u sollëm atyre të vërtetën, kurse ata janë gënjeshtarë.”** [El-Mu'minūn: 90]

Ai u solli të vërtetën e plotë, në të cilën nuk ka asnjë dyshim apo lëkundje. Besimi i rremë që ata pretendojnë – kur dhanë përgjigje për ato tri pyetje dhe thanë se Zoti është pronari i tokës dhe i shtatë qiejve, pronari i Fronit dhe se në dorën e Tij është mbretëria e çdo gjëje dhe se Ai është që merr në mbrojtje ndërkohë që nuk ka nevojë për mbrojtjen e askujt - nuk do t'u vlejë atyre asgjë. Ai pranim me gjuhë nga ana e tyre është një pranim formal, që nuk buron nga besimi dhe dituria e palëkundur. Ai lloj besimi i tyre nuk është që krijon një sjellje tek ata, e cila t'i bëjë ata të anojnë nga e vërteta. Ky pranim i tyre është vetëm për shkak se ata janë mësuar t'i thonë këto dhe kjo nuk mjafton t'i mbrojë ata nga ndëshkimi i Zotit. Ato përgjigje duhet të burojnë nga vetëdija dhe nga një zemër që vërtet i beson ato. Kjo sepse përveç këtyre përgjigjeve, ata politeistë mekas dhe arabë të tjerë të asaj kohe thonin gjithashtu se engjëjt janë bija të Zotit. Të ngjashme si këtë thënie të rreme thonë edhe disa nga ithtarët e Librit, gjithashtu, kur hyjnizojnë disa nga pejgamberët e tyre ose kur i atribuojnë Zotit një djalë. Prandaj duhet të hiqet dorë nga e gjithë kjo: **“Allahu nuk ka marrë për Vete asnjë djalë dhe as nuk ka pasur ndonjë zot me Të! Po të ishte kështu, atëherë çdo zot do të merrte atë çfarë ka krijuar dhe do të kërkonin të ngriheshin njëri mbi tjetrin. I lartësuar është Allahu nga çfarë ata përshkruajnë!”** [El-Mu'minūn: 91] Pejgamberët e disa kom-beve dhe njerëzit e tyre të drejtë - të cilët më pas janë konsideruar prej popujve të tyre si perëndi - nuk mund të jenë partnerë të Zotit në hyjnoren e Tij. Po të ndodhte kjo, **“atëherë, çdo zot do të merrte atë çfarë ka krijuar”** [El-Mu'minūn: 91], dhe ju e pranuat se është Allahu Ai që i ka krijuar qiejt dhe tokën, dhe se Ai është që merr në mbrojtje ndërkohë që nuk ka nevojë ta mbrojë askush. Edhe po të supozohej e pamundura, atëherë secili zot do të dominonte mbi krijimin e tij, do ta kërkonte atë dhe do ta ndante nga krijimi i tjetrit. **“dhe do të kërkonin të ngriheshin njëri mbi tjetrin”** [El-Mu'minūn: 91], secili prej tyre do të përpiqej të mbizotërojë dhe të jetë fitimtar mbi të tjerët. Por, askush nuk mund të pretendojë se ekziston diçka e tillë në krijimin e qiejve dhe tokës. Kështu që, të gjithë duhet ta kuptojnë se Ai - i lartësuar qoftë Ai - është një Zot i vetëm, i pashoq. Ai nuk ka bashkëshorte dhe as fëmijë, dhe askush nuk ka pjesë me Të në hyjnoren dhe zotërimin e

Tij. Pastaj i Lartësuar deklaroi lavdinë dhe lartësimin e Tij nga ky nivel, që t'i motivojë robërit e Tij besimtarë ta konsiderojnë Atë të pastër nga fëmija dhe partneri, dhe të besojnë në tevhidin e tij - bekuar dhe lartësuar qoftë Ai: **"I lartësuar është Allahu nga çfarë ata përshkruajnë!"** [El-Mu'minūn: 91], sepse: **"Ai është Njohësi i së fshehtës dhe i së dukshmes"** [El-Mu'minūn: 92], dhe askush nuk mund t'ia atribuojë këtë vetes së tij, **"Prandaj, i lartë është Ai nga çfarë ata i shoqërojnë!"** [El-Mu'minūn: 92]

Pastaj Allahu i madhërisëm e urdhëron të Dërguarin e Tij t'i drejtohet vetëm Atij me lutje: **"Thuaj: "Zoti im, nëse ma tregon atë (dënimin) që u premtohet"** [El-Mu'minūn: 93], siç është vepruar me popujt e tjerë, veçanërisht pasi kërkesa e mosbesimtarëve ndaj tij, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të, që t'u sillte ndëshkimin, u shpeshtua shumë, si për shembull kur thanë: **"Pra, bëj të bien mbi ne copa nga qielli, nëse thua të vërtetën!"** [Esh-Shu'arā': 187], ose: **"O Allah, nëse kjo është e vërteta nga ana Jote, atëherë lësho mbi ne gurë nga qielli, ose na sill një dënim të dhembshëm!"** [El-Enfāl: 32]

"Zoti im, atëherë mos më bëj mua në mesin e popullit zullum-qar!" [El-Mu'minūn: 94] Zoti im – lavdëruar qofsh - nëse Ti gjykon dhe vendos t'i mundosh me ndonjë mundim ata, atëherë mos më bëj mua në mesin e tyre! Dënimi Yt të mos më përfshijë mua!... Dhe ky ishte një paralajmërim i ashpër për ta, sepse të dërguarit e thonë këtë vetëm pasi kanë arritur në një fazë dëshpërimi nga popujt e tyre. I Dërguari i Zotit, paqja dhe mëshira e Zotit qofshin mbi të, lutet që të shpëtojë nga mundimi i Zotit që pritet t'i përfshijë ata. Prandaj Zoti - lavdëruar qoftë Ai - i thotë të Dërguarit të Tij fisnik: **"Dhe, vërtet, Ne jemi në gjendje të ta tregojmë ty (o Muhammed) atë që u premtojmë."** [El-Mu'minūn: 95], dhe një pjesë e atij premtimi do t'i tregohej në Betejën e Bedrit, edhe në fitoren e Mekës, e në shumë ngjarje të tjera, pavarësisht dëshirës së tyre, kurse ndëshkimi dhe mundimi i ahiretit për ta do të jetë edhe më i turpshëm dhe më i vështirë.

Dhe ti o i Dërguar: **"Largoje të keqen me atë që është më e mira! Ne e dimë më së miri se çfarë përshkruajnë ata."** [El-Mu'minūn: 96] Prandaj, është më mirë për ty, o i Dërguar, të vazhdosh në rrugën që je, ta largosh të keqen me të mirë, ose sipas mënyrës që është më e mira, dhe t'i durosh mohimin dhe të këqijat e tyre të ndryshme me të cilat je përballur, ashtu siç i ke duruar qëkur je urdhëruar t'ua për-

çjellësh Mesazhin. Kështu që, shpjegojua atyre argumentet Tona për hyjninë, zotërimin dhe tevhidin Tim, sipas mënyrave më të mira dhe me metodat më të drejta dhe më ndikuese në shpirtira, sepse duket sikur ka akoma diçka që mund të bëhet me ta, prandaj duhet të durosh dhe të vazhdosh t'i ftosh ata në atë që është më e mira!...

Pastaj konteksti zhvendoset për ta urdhëruar të Dërguarin e Zotit, paqja dhe lutjet e Zotit qofshin mbi të, që të kërkojë mbrojtjen e Zotit - lavdëruar dhe lartësuar qoftë Ai - nga dy gjëra, të cilat janë nga shtigjet kryesore nga ku shejtani e dëmton njeriun:

E para: “Dhe thuaj: “Zoti im, unë kërkoj mbrojtjen Tënde nga nxitjet e shejtanëve” [El-Mu'minūn: 97]³²¹, nga vesveset e tij, të cilat e shtyjnë njeriun në mendjemadhësi, mashtrim dhe që të ketë dëshirën të dalë mbi të tjerët... ose që mund ta shtyjnë Pejgamberin t'i heqë shpresat prej popullit të tij e të bjerë në dëshpërim, gjë e cila mund ta shtyjë atë thirrës në rrugën e Zotit të ndalojë së thirruri. Allahu i madhërishëm e urdhëron të Dërguarin e Tij të kërkojë mbrojtjen e Tij nga ngacmimet e shejtanëve, të cilat mund ta pengojnë atë nga të vazhduarit e “largimit të së keqes që njerëzit e tij i bëjnë atij, sipas mënyrës që është më e mira”. I Madhërishmi e urdhëron Pejgamberin të kërkojë ndihmën e Tij dhe të fortifikohet me të.

E dyta: “dhe kërkoj mbrojtjen Tënde, o Zoti im, që të mos i kem ata pranë meje!” [El-Mu'minūn: 98] Urdhërohet të kërkojë mbrojtje nga prania e shejtanëve ose nga qëndrimi i tyre pranë tij. Dhe ky është një mësim për besimtarët, që edhe ata të kërkojnë strehë tek Allahu – madhëruar qoftë Ai – dhe të kërkojnë mbrojtjen e Tij nga ndikimi i vesveseve të shejtanëve dhe nga ardhja e tyre pranë tyre.

Pastaj konteksti kthehet për ta përfunduar temën me ata politeistë dhe për t'u treguar atyre për një situatë që i pret, dhe që ata mund të mos e presin atë t'u ndodhë: situata e ardhjes së vdekjes: **“Derisa kur ndonjërit prej tyre i vjen vdekja”** [El-Mu'minūn: 99] Në këtë situatë, njeriu është më afër Allahut sesa njerëzve që e rrethojnë... koha kur shpirti i tij ndahet nga trupi, dhe asnjëri nga ata që ai i njihte në jetën e tij të dynjasë nuk mund t'ia zgjasë dorën e ndihmës.

³²¹ Për fjalën “nxitje” në Kur'an është sjellë termi “hemz” ... që tregon se shejtanët i nxisin njerëzit të bëjnë mëkate dhe i tundojnë ata, ashtu si stërvitësi i kafshëve i nxit ato për të ecur. Shiko: Ez-Zemahsheri, *Tefsīr 'ul-Keshshāf an Hakāik 'it-Tenzīl ve Ujūn 'ul-Ekāvīl fi Vuxhūh 'it-Te'vīl*, referencë e mëparshme, fq. 714.

Ndërkohë që ai është në këtë gjendje, Allahu ia zbulon perden... dhe secili njeri në momente të tilla sjell në mendje mangësitë që ka lënë, qofshin ato detyra apo thjesht vepra të pëlqyera... Ai tani kujton shkeljet që ka bërë, dhe thotë: **“Zoti im, më kthe që të bëj vepra të mira në atë që lashë!”**... Jo! Ajo është vetëm një fjalë që ai e thotë dhe pas tyre ka një **berzah - pengesë** (interval kohe në varr) **deri në ditën që do të ringjallen.**” [El-Mu’minūn: 99-100] Kjo thënie përfshin edhe mushrikinët edhe shpërdoruesit që e konsideronin veten muslimanë. I Larti thotë: **“Dhe shpenzoni** (në rrugën e Allahut) **nga ajo që ju kemi dhënë, përpara se ndonjërit prej jush t’i vijë vdekja dhe të thotë: “Zoti im, sikur të më kishe shtyrë për në një afat të afërt, që të jap sadaka dhe të jem prej të mirëve!”** [El-Munāfikín: 10] Dhe përgjigjja ndaj tij është: **“Jo! Ajo është vetëm një fjalë që ai e thotë...”** [El-Mu’minūn: 100]. Kjo është një kërkesë që nuk i plotësohet tanimë, sepse ky është ligji i Allahut. Ata, **“Edhe po të ktheheshin, ata do të ktheheshin në atë që u ishte ndaluar dhe vërtet ata janë gënjeshtarë!”** [El-En’ām: 28] Kjo kërkesë nuk është në një kohë që mund të marrë përgjigje pozitive, prandaj ai nuk merr përgjigje dhe as dëgjohej... **“dhe pas tyre ka një berzah - pengesë** (interval kohe në varr) **deri në ditën që do të ringjallen.**” [El-Mu’minūn: 100] Berzahu është një pengesë ose pritë që e mban njeriun ndaluar, derisa të vijë Dita e Ringjalljes. Situata kur njeriu është duke dhënë shpirt, është një gjendje nga e cila nuk ka kthim sepse ajo është porta e vdekjes dhe fillimi i saj.

Pasi surja sqaron gjendjen e njeriut në momentet kur ai është duke dhënë shpirt dhe sqaron diçka nga ajo që njeriut i ndodh në të, ajo na çon në gjendjen e Orës së Kiametit dhe ringjalljen e njerëzve: **“E kur t’i fryhet Surit (bririt), atë ditë nuk do të ketë lidhje farefisnore mes tyre, dhe as nuk do të pyesin për njëri-tjetrin.”** [El-Mu’minūn: 101] Kur t’i fryhet Surit, ajo do të jetë koha që shuhen dhe vdesin të gjitha krijesat: **“Çdo gjë do të shkatërrohet, përveç Fytyrës së Tij.”** [El-Kasas: 88] **“Të gjithë ata që janë mbi të (tokë) do të shuhen, dhe do të mbetet Fytyra e Zotit tënd, Zotëruesit të madhështisë dhe nderimit”.** [Er-Rrahmān: 26-27]

“Atë ditë nuk do të ketë lidhje farefisnore mes tyre”. [El-Mu’minūn: 101] Ata që krenohen me prejardhjen e tyre në jetën e kësaj bote dhe që kërkojnë që nëpërmjet kësaj të jenë superiorë ndaj njëri-tjetrit në këtë jetë, ata nuk do të gjejnë gjurmë të këtyre lidhjeve atë ditë në peshoret e

tyre, të cilat do të vijnë të lehta ose do të rëndohen vetëm nga veprat që ata kanë bërë vetë, jo nga përkatësia dhe prejardhja e tyre farefisnore.

“Dhe as nuk do të pyesin për njëri-tjetrin.” [El-Mu'minūn: 101]

Ata nuk do të pyesin për përkatësinë e tyre familjare, por për veprat e tyre. Në atë vend atje njeriu nuk do të pyesë për asgjë tjetër, por vetëm për veten e tij dhe për destinacionin e tij se cili do të jetë ai: **“Ditën kur njeriu do të ikë nga vëllai i tij (34) dhe nga nëna e tij, e nga babai i tij (35) dhe nga gruaja e tij, e nga fëmijët e tij, (36) secili njeri prej tyre, atë ditë, ka një çështje (shqetësim) që i mjafton”. (37)** [Abese: 34-37] Atë ditë, **“I afërmi nuk e pyet të afërmin e tij.”** [El-Me'āriḫ: 10]

Paniku i fortë, vëzhgimi dhe pritja e rezultateve, nuk e lejon askënd të preokupohet me asgjë tjetër përveç vetes të tij dhe të presë se cili do të jetë fati i tij. Kështu që, atje atë ditë nuk do të ketë vend që njerëzit të pyesin për prejardhjen e tyre, për lidhjet farefisnore e kështu me radhë...

“Dhe kujt i rëndojnë peshoret e tij (me vepra të mira), ata janë të shpëtuarit.” [El-Mu'minūn: 102] I Larti thotë: **“Peshimi (i veprave) atë ditë do të jetë i drejtë. Prandaj, kujt i rëndojnë peshoret e tij, ata do të jenë të suksesshmit. Kurse, kujt i vijnë të lehta peshoret e tij, ata janë që e kanë humbur veten e tyre, ngaqë bënin padrejtësi (në jetën e dynjasë) ndaj ajeteve-argumenteve Tona.”** [El-A'rāf: 8-9]

“Kurse, kujt i vijnë të lehta peshoret e tij, ata janë të cilët e kanë humbur veten e tyre, duke qenë në Xhehenem, përgjithmonë. (103) Zjarri do t'ua djegë fytyrat e tyre, dhe ata në të do të jenë të zymtë e të vrerosur (me fytyrat të deformuara nga djegia). (104)” [El-Mu'minūn: 103-104] Zjarri i ha dhe i copëton ata, kështu që buzët u tkurren për shkak të djegies dhe u largohen nga dhëmbët...

Dhe atëkohë - ndërsa ata bërtasin - u thuhet: **“A nuk ju janë lexuar juve ajetet e Mia, kurse ju i mohonit ato?” (105)** [El-Mu'minūn: 105], fjalë të ngjashme me fjalën e të Lartit kur thotë: **“Dhe ditën kur të mbledhim nga çdo popull nga një grup prej atyre që i përgënjeshtrojnë argumentet Tona dhe ata të shtyhen në rreshta (83) derisa kur vijnë (në vendin e gjykimit), Ai (Allahu) thotë: “A i përgënjeshtruat argumentet e Mia duke mos pasur dituri për to, apo çfarë ishit duke bërë?” (84)** [En-Neml: 83-84] Dhe përgjigjja e tyre nuk do të jetë gjë

tjetër veçse pranim i asaj që kanë pasë bërë, por ajo është një kohë në të cilën ky pranim nuk sjell asnjë dobi.

“Ata do të thonë: “O Zoti ynë, ne na mposhti e keqja jonë dhe ne ishim popull i humbur! (106) Zoti ynë, na nxirr prej tij, e nëse kthehemi (në të njëjtat veprime), atëherë ne jemi vërtet keqbërës!” (107) Ai do të thotë: “Heshtni aty (të poshtëruar dhe të përbuzur), dhe mos më flisni!” (108) [El-Mu’minūn: 106-108] Ata do të qortohen dhe do t’u thuhet të heshtin – duke përdorur një term që në arabisht tregon poshtërim - dhe nuk do t’u hiqet dënimi, as do t’u lehtësohet, kërkesa këto që ata do t’i kërkojnë gjatë, të cilat Kur’ani famëlartë i përmend në gjuhët e tyre kur thotë: **“Dhe (o Muhammed) paralajmëroji njerëzit për një ditë kur u vjen dënimi dhe ata që bënë zullum thonë: “Zoti ynë, na shtyj për në një afat të afërt, që t’i përgjigjemi thirrjes Tënde dhe t’i ndjekim të Dërguarit!”... Por, a nuk keni qenë betuar më parë se ju nuk do të ringjalleshit...?!” [Ibrahim: 44] “Sikur të shihje kur kriminelët me kokat të varura para Zotit të tyre (duke thënë): “Zoti ynë, ne pamë dhe dëgjuaam, prandaj na kthe (në Dynja) të bëjmë vepra të mira. Vërtet, ne jemi (tani) të bindur, të sigurt!” (12) [Es-Sexhde: 12] “Dhe ata do të thërrasin aty: “O Zoti ynë, na nxirr të bëjmë vepra të mira, ndryshe nga ato që ishim duke bërë!”... Por, a nuk ju dhamë jetë aq sa të mund të kujtohej kush dëshiroi të kujtohej (për Allahun), madje, ju erdhi edhe paralajmëruesi? Prandaj, shijoni (dënimin), sepse për zullumqarët nuk ka kurrfarë ndihmësi!” (37) [Fātir: 37] “Ata do të thonë: “Zoti ynë, na bërë të vdesim dy herë dhe na dhe jetë dy herë, dhe i pranuaam mëkatet tona, prandaj, a ka ndonjë rrugë për të dalë (nga zjarri)?” (11) [Gāfir: 11]**

Por, Ne jua dhamë mundësinë të plotë, e ju e humbët atë dhe i munduat besimtarët që më besuan Mua: **“Vërtet, ishte një grup prej robërve të Mi që thoshin: “O Zoti ynë, ne kemi besuar, prandaj na fal dhe na mëshiro, dhe Ti je më i miri i mëshiruesve!” (109) Por ju i morët ata për tallje, derisa ju bënë të harronit të më kujtonit Mua, dhe qeshnit për ta. (110) Vërtet, Unë i kam shpërblyer ata sot për durimin që kanë treguar (ndaj talljeve dhe përqeshjeve tuaja), sepse vërtet ata janë fituesit.” [El-Mu’minūn: 109 -111] Pra, ata që talljen me ta dhe përqeshjen e tyre e bënë preokupimin tuaj kryesor në dynja, ata janë robërit e Mi besimtarë, të cilët në këtë ditë dolën të fituar, siç thotë i Madhërishmi: **“Në të vërtetë, ata që bënë krime, qeshnin me ata që****

besonin. (29) E kur kalonin pranë tyre, shkëmbenin shikime tallëse. (30) E kur ktheheshin te populli i tyre, ktheheshin duke u gëzuar (për përbuzjen e tyre ndaj besimtarëve). (31) E, kur i shihnin ata, thoshin: “Vërtet, këta janë të humbur!” (32) E pra, ata (mohuesit) nuk qenë dërguar si kujdestarë të tyre. (33) E sot, ata që besuan, qeshin me jobesimtarët. (34) (Besimtarët) Mbi kolltukë të stolisur qëndrojnë duke vëzhguar. (35) A u shpërblyen (mjaftueshëm) jobesimtarët për atë që kishin qenë duke bërë? (36)” [El-Mutaffifin: 29-36]

Dhe për t’ua shtuar edhe më shumë hidhërimin dhe keqardhjen dhe për t’i qortuar e për t’i bërë të ndiejnë humbjen e tyre dhe marrëzinë e mendjes së tyre kur kënaqeshin me mëkatet dhe i “gllabëronin me fund ato”, i Madhërishmi do t’i pyesë: **“Ai (Allahu) do të thotë (jobesimtarëve) “Sa vite keni qëndruar në tokë?” (112) Ata do të thonë: “Kemi qëndruar një ditë, ose një pjesë të ditës, por pyet ata që i kanë numëruar!” (113) [El-Mu’minūn: 112 -113], si në ajetin që thotë: “Dhe ditën kur të ngrihet Ora e Kiametit, kriminelët do të betohen se nuk kanë qëndruar tjetër përveçse një orë (në dynja, ose në varre). Kështu mashtroheshin ata (edhe dikur në dynja)”. (55) [Er-Rrūm: 55]** Mohuesit do të pyeten se sa kohë kanë jetuar në dynja (duke ndjekur devijimin dhe humbjen në të), e ata do ta ndiejnë sikur jeta e tyre atje ka qenë vetëm një ditë e vetme... madje edhe më pak.

Dhe përgjigjja do t’u vijë atyre: **“Ai do të thotë: “Keni qëndruar vetëm pak, sikur ju vërtet ta kishit ditur!” (114) [El-Mu’minūn: 114],** për t’ua shtuar dhe më shumë ndjenjën e keqardhjes se si ata e humbën ‘të shumtën që qëndron përgjithmonë - Ahiretin’ duke e shkëmbyer me ‘të paktën që zhduket dhe venitet’, me jetën e kësaj bote. Sikur ju o mohues do të kishit besuar në Zotin tuaj në atë jetën e paktë të dynjasë, sikur t’i kishit kryer detyrat tuaja, të kishit marrë rrugën e udhëzimit dhe të kishit qenë pak të durueshëm në të, atëherë rezultati i punës suaj dhe e ardhmja juaj do të kishin qenë ndryshe. Por, ju ishit nga të humburit injorantë, të cilët dinë vetëm anën sipërfaqësore të jetës së dynjasë, prandaj nuk besuat në ringjallje, as në daljen nga varret, as në tubim, sepse **“... Ju nuk fshiheshit që kundër jush të mos dëshmonte dëgjimi juaj, as shikimet tuaja dhe as lëkurat tuaja, por menduat se Allahu nuk di shumë nga ajo çfarë bëni ju.**

(22) Dhe ky mendim i juaji që ju menduat për Zotin tuaj, ju solli në shkatërrim dhe u bëtë ndër të humburit". (23) [Fussilet: 22-23]

Dhe për t'ua shtuar edhe më shumë qortimin, keqardhjen dhe poshtërimin, Ai thotë: **"A mos menduat se Ne ju krijuam kot dhe se ju nuk do të ktheheni te Ne?" (115)** [El-Mu'minūn: 115] Zoti i plotfuqishëm tregon se ky krijim nuk ishte për kot, as nga dëshira për argëtim, por kishte qëllim dhe objektiva të rëndësishme. Për Zotin – bekuar dhe lartësuar qoftë Ai - nuk është e denjë të bëjë gjëra të kota.

"I lartësuar është Allahu, Mbreti i vërtetë!" [El-Mu'minūn: 116], i Cili është pronari i vërtetë i çdo gjëje... Gjithçka është prej Tij dhe tek Ai përfundon dhe Ai është i Përhershmi i pandryshueshëm, sovraniteti i të Cilit nuk rrëzohet kurrë. Ai - lartësuar qoftë - është i lartësuar dhe i pastër nga kotësia.

"Nuk ka zot tjetër përveç Tij! Ai është Zoti i Arshit Fisnik". (116) [El-Mu'minūn: 116] Është ky besim që përcakton qëllimin, objektivin dhe urtësinë e krijimit. Për këtë arsye, surja përmbyllet me fjalën e të Plotfuqishmit: **"E kush adhuron bashkë me Allahun ndonjë zot tjetër, duke mos pasur kurrfarë prove për këtë, atëherë vërtet llogaria e tij është vetëm te Zoti i tij. Vërtet, jobesimtarët nuk do të kenë sukses!" (117)** [El-Mu'minūn: 117] Kështu, i Madhërishtmi bën të qartë se kushdo që pretendon ekzistencën e një hyjnie tjetër ka pretenduar gënjeshtëri, e cila është e pamundur ta ndihmojë atë në thirrjen e tij sepse është e pamundur ta vërtetojë me prova dhe argumente ekzistencën e një partneri për Zotin e plotfuqishëm.

Ky ajet shërben si një argument që tregon se mendja e shëndoshë nuk duhet të pranojë pretendime pa prova ose argumente. Kush transmeton diçka, ai duhet patjetër ta vërtetojë me prova saktësinë e transmetimit të tij. Kushdo që ngre një pretendim, ai duhet të sjellë argumentin për vërtetësinë e pretendimit të tij. Kjo është logjika e muslimanit, një logjikë që nuk pranon asgjë pa argument, pa një argument të fortë, të qartë dhe bindës. Kurse kush pretendon diçka dhe i fton njerëzit të besojnë në të, pa prova: **"Atëherë vërtet, llogaria e tij është vetëm te Zoti i tij... (117)"** [El-Mu'minūn: 117] Krimi dhe mëkati i tij janë më të mëdha sesa t'i vlerësojë njeriu, për këtë arsye llogaria e tij i besohet Zotit të tij – lavdëruar dhe lartësuar qoftë Ai!

Pastaj vijnë fjalët përmbyllëse të ajetit, për të sqaruar se çështjet vlerësohen sipas përfundimit të tyre, rezultateve dhe pasojave të tyre.

Dhe përderisa çështja është kështu, atëherë konsiderohet si një nga ligjet e pandryshueshme të Zotit ajo që: **“Vërtet, jobesimtarët nuk do të kenë sukses!” (117) [El-Mu’minūn: 117]**, duke e lënë ashtu të hapur, të pakufizuar mossuksesin e tyre, ku përfshihen dynjaja edhe ahireti. Këto fjalë me të cilat mbyllet ky ajet na kthejnë në hyrje të sures, ku citohen fjalët e Allahut të madhërishëm që thotë: **“Me të vërtetë, kanë arritur sukses besimtarët!” (1) [El-Mu’minūn: 1]** Pas këtij ajeti, ajetit të parë të sures El-Mu’minūn, duket sikur një pyetje imponohet dhe thotë: **“Po për jobesimtarët, çfarë mund të thuhet?”** Dhe i Larti përgjigjet: **“Vërtet, jobesimtarët nuk do të kenë sukses!” (117) [El-Mu’minūn: 117]**

Pastaj gjejmë urdhrin hyjnor drejtuar të Dërguarit, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të: **“Dhe thuaj (o Muhammed): “Zoti im, fal e mëshiro dhe Ti je më i miri i mëshiruesve!” (118) [El-Mu’minūn: 118]** Pra, Allahu e urdhëron të Dërguarin e Tij të kërkojë falje dhe mëshirë prej Tij – lavdëruar qoftë Ai – sepse Ai është që i fal mëkatet dhe mëshiron, dhe që mbron nga rënia në të këqija.

Kështu, kjo sure fisnike me ajetet e saj - të pakta në numër, por të mëdha për nga rëndësia - na tregon rrugët e suksesit dhe mënyrat e shmangies nga shkatërrimi.

Lavdërimi me falënderim i takon Allahut, i Cili ia zbriti Librin robit të Tij, Muhammedit, paqja dhe bekimet e Zotit qofshin mbi të, dhe nuk lejoi asnjë devijim nga korrektësia, në të!

Zoti e di më së miri!

Surja En-Nūr

Surja e Dritës

Zbritja: Kjo është surja e 102-të në rendin e zbritjes dhe është një sure e zbritur në Medinën e Ndritur.

Numri i ajeteve është: gjashtëdhjetë e katër ajete.

Numri i fjalëve është: një mijë e treqind e shtatëmbëdhjetë fjalë.

Numri i shkronjave është: pesë mijë e pesëqind e nëntëdhjetë e gjashtë shkronja.

Shtylla kryesore e sures

Shtylla kryesore e kësaj sureje është “pastrimi” absolut, pastrimi i individëve, i familjeve dhe i shoqërive dhe kësaj i bashkëngjitet edhe pastrimi i shtëpive, mjediseve, vendeve dhe vendbanimeve, një pastrim gjithëpërfshirës që ngrihet mbi rregulla hyjnore në sjelljen njerëzore deri në rastet më të imëta, në të cilat njeriu ndien lirinë e tij pothuajse absolute dhe ku pëlqen të jetojë pa asnjë kufizim.

Emërtimi i kësaj sureje hyjnore me emrin “En-Nūr”, që do të thotë “Drita”, është një emërtim i saktë për të, sepse duke iu përmbajtur rregullave të kësaj sureje, njeriu gjen udhëzim dhe dritë të një lloji të veçantë dhe të shquar, të cilës nuk i ngjason asnjë dritë tjetër për nga pastërtia, kthjelltësia dhe kullueshmëria, dhe gjithë çfarë ka të bëjë me këtë aspekt.

“Pastrimi” është përmendur tri herë me termin e tij në këtë sure në dy kontekste të ndryshme:

Në herën e parë thuhet: **“O ju që keni besuar, mos ndiqni hapat e djallit! Dhe kush ndjek hapat e djallit, ai me të vërtetë urdhëron për punë të shëmtuara dhe të këqija. E, sikur të mos ishte mirësia e Allahut ndaj jush dhe mëshira e Tij, asnjëri prej jush nuk do të ishte pastruar kurrë (prej gjynaheve), por Allahu pastron atë që do, e Allahu dëgjon dhe di”.** [En-Nūr: 21]

Zoti i plotfuqishëm e bëri të qartë se devijimi nga “pastërtia” është bindje dhe nënshtrim ndaj djallit sepse kështu njeriu bëhet ndjekës i hapave të djallit, ku djalli hedh këmbën e tij në një drejtim drejt humbjes dhe njeriu e ndjek atë hap nga një hap. “Pastrimi” është rruga e të Gjithëmëshirshmit, prandaj duhet kërkuar dhe të merret vetëm prej Tij, duhet të mos neglizhohet përmendja e Tij dhe të kërkohet përkrahja e Tij në çdo hap, sepse djalli rri në ndjekje të njeriut dhe punon për të shfrytëzuar çdo mundësi për ta devijuar atë, për ta bërë të ndryshojë sjellje dhe për ta futur në grackat e “humbjes dhe prishjes”. Ky ajet përmban një tregues për problemet ndaj të cilave mund të ekspozohen ata që kërkojnë ta pastrojnë veten e tyre, gjatë përpjekjeve të tyre për ta praktikuar këtë vlerë dhe për të arritur qëllimin e saj final. Kush kërkon të jetë i “pastër” nuk duhet të tregohet kryelartë as të dalë mbi asnjërin prej robërve të Zotit të lartësuar. Njeriu i tillë nuk mashtrohet nga vetja dhe të thotë se “mirësitë e Zotit, që i gëzoj, i kam për shkak se jam i ditur” ose “më janë dhënë sepse jam njeri i mirë”. Përkundrazi, ai duhet ta dijë se rrugën e “pastrimit” e ka ndjekur veçse me mirësinë e Zotit të madhëruar dhe me ndihmën e Tij, me kujdesin e Tij ndaj tij dhe me përkrahjen e Tij. Ai nuk duhet ta harrojë për asnjë moment këtë! Zoti i madhërishëm është Ai që pastron kë të dojë pasi ta shikojë prirjen e njeriut drejt Tij dhe dëshirën e tij për të marrë nga mirësitë që gjenden te Zoti, prandaj thotë: **“E, sikur të mos ishte mirësia e Allahut ndaj jush dhe mëshira e Tij, asnjëri prej jush nuk do të ishte pastruar kurrë (prej gjynaheve)...”**. [En-Nūr: 21]

Është mirësia e Zotit të lartësuar, i Cili i mbulon me mëshirën e Tij ata që vijnë drejt Tij, i pastron ata dhe i bekon përpjekjet e tyre. Kështu, këto përpjekje nga ana e njerëzve dhe mirësia nga ana e Zotit japin frytet e tyre në pastrim dhe dëlirësi, në nivelin e individëve, familjeve, komuniteteve, shtëpive, vendbanimeve dhe mjediseve.

Kurse në herën e dytë kemi ajetin që thotë: **“Dhe nëse nuk gjeni në to askënd, atëherë mos hyni në to, derisa t’ju jepet leja. E nëse ju thuhet: “Kthehuni prapa!”, atëherë kthehuni! Kjo është më e pastër për ju. Allahu është në dijeni për atë që punoni ju”**. [En-Nūr: 28]

Ky ajet u sjell njerëzve një shembull, nëpërmjet të cilit ata arrijnë të dinë se çfarë është e pastër dhe se çfarë është edhe më e pastër dhe më e dëlirë... dhe se çfarë është nga hapat e djallit, në një situatë që vetëm Ai - i fuqishmi dhe i lartësuar - e di... situatë që lidhet me zemrat,

ndjenjat dhe shpirtrat, realitetin e së cilës dituria e njeriut nuk mund ta përfshijë, sado të gjera të jenë horizontet e tij. Por Zoti e di se çfarë ka krijuar dhe Ai është i Gjithëmëshirshmi, i Gjithëdijshtmi, kështu që Ai e di se çfarë është më e pastër dhe më e dëlirë për ne dhe se çfarë mund të na sjellë probleme, fatkeqësi, devijime dhe ndjekje të hapave të djallit.

Emërtimi i sures nga Zoti i botëve me emrin “Surja En-Nūr – Surja e Dritës” është sepse “drita” është fryt i pastrimit dhe rezultati në të cilin shpie pastrimi. Pra, pastrimi është parapërgatitje dhe drita është rezultat, **“Dhe atij të cilit Allahu nuk i bën dritë, ai nuk ka dritë”**. [En-Nūr: 28] Të gjitha legjislacionet që janë sjellë në këtë sure, nga fillimi e deri në fund të saj, sillen rreth boshtit të pastrimit dhe dhënies njeriut dritën me të cilën udhëzohet ndërkohë që kërkon të pastrohet dhe bën përpjekje për këtë, e drita është metoda që çon në pastrim të mëtjetshëm. Sa madhështor është ky Kur'an famëlartë dhe sa me peshë është ai për ata që kuptojnë!

Hyrje

“(Kjo është) Një sure, të cilën Ne e zbritëm, dhe urdhëruam (prerazi) dispozitat e saj, dhe zbritëm në të ajete-prova të qarta, që të kujtoheni”. [En-Nūr: 1]

Kjo sure është një nga suret më madhështore të Kur'anit - dhe të gjitha suret e Kur'anit janë madhështore – ngaqë është një sure që është veçuar me një koleksion të madh dispozitash dhe çështjesh, që janë të një natyre mbi të cilat duhet të ndërtohen shoqëritë e pastra, të kulluara dhe të dëlira njerëzore. Parathënia me të cilën fillon kjo sure arrin kulmin në fuqi, sfidim dhe kërkesë për të pranuar të gjitha ajetet-provat dhe argumentet që kanë ardhur në të. Pasi e thekson se kjo është një sure e zbritur dhe e përforcuar mirë për nga ana e dispozitave, gjithashtu bën të qartë se kjo është një sure dispozitat e së cilës janë urdhër nga Zoti – bekuar dhe lartësuar qoftë Ai! Çdo gjë që është në të dhe çdo dispozitë, e vogël apo e madhe, është detyrë nga Zoti i madhërishtëm të zbatohet. I Madhërishtëmi sikur deshi të thoshte se nuk ka vend për refuzim, interpretim apo ixhtihad (studim dhe deduktiv) në tërë çfarë përmendet në këtë sure, sepse Zoti ka urdhëruar që ajo të zbatohet, e ka matur dhe përcaktuar mirë atë dhe ka urdhëruar t'i

përmbahemi asaj. Termi “الفرض - el-fard”, i sjellë në këtë sure, është një koncept që nga ana gjuhësore tregon për “prerjen” e gjërave të forta, fizike qofshin ato apo shpirtërore dhe ndikimin në to. Ky term, në rastin e trashëgimisë së lënë nga i vdekuri tregon se një çështje është e njohur specifike, kur thotë: **“Burrave u takon një pjesë nga ajo që kanë lënë prindërit dhe të afërmit, edhe grave u takon një pjesë nga ajo që kanë lënë prindërit dhe të afërmit, qoftë ajo** (trashëgimi e lënë prej tyre) **pak apo shumë** – (pjesa që u takon atyre është) **pjesë “mafrūda” - e përcaktuar!”** [En-Nisā': 7], pra e ditur. Ndërsa kur një dispozitë cilësohet si “fard”, ajo dispozitë është një dispozitë e prerë, që duhet vepruar ashtu siç urdhëron ajo. Në të gjitha vendet ku është sjellë termi “fard”, vihet re se ky term sillet rreth “mënyrës së prerë”, që ndalon hamendësimin e çfarëdolloj forme apo të ndonjë mundësie jashtë rrethit të urdhrit të shqiptuar dhe kështu realizohet forma e prerë e urdhrit dhe detyrimi i njerëzve t'i përmbahen atij. E gjitha kjo duhet besuar me një pranim dhe nënshtrim shpirtëror dhe me një vendosmëri të sinqertë në punë dhe në zbatim të saj. Fjala: **“urdhëruam** (prerazi) **dispozitat e saj...”** [En-Nūr: 1], e përfshin gjithë sa thamë më sipër. Pra, gjithë çfarë gjendet në këtë sure është detyrë e prerë, e vlerësuar dhe e përcaktuar me vlerësim dhe përcaktim hyjnor, ku nuk ka hapësirë për shtesë apo mangësim, apo ixhtihad, nëpërmjet të cilit të nxirret ndonjë gjë e nënkuptuar në të apo ndonjë ndryshim. Kjo është një sure e urdhëruar prerazi nga Zoti i lartë dhe nuk i takon askujt – në nivel komentimi, apo interpretimi të Kur'anit, as shtrim të mundësive – t'ia ngarkojë asaj çfarë nuk e nënkupton ligjërimi kur'anor ashtu siç ka ardhur.

Fjala e Tij – madhëruar qoftë Ai: **“ dhe zbritëm në të ajete-prova të qarta...”** [En-Nūr: 1], përbën një paralajmërim për domosdoshmërinë e respektimit të këtyre ajeteve ashtu si ato janë dhe siç janë përmendur në Librin e Zotit të madhëruar, pa bërë ndryshim, apo interpretim, apo shtrembërim të fjalëve nga vendet e tyre. Këto ajete janë sqaruese dhe deklarata e qartë e shteruese. Këtu sikur kemi një paralajmërim të nënkuptuar dhe një shenjë treguese për ata që janë të ngarkuar me përgjegjësi fetare, që askush prej tyre të mos kërkojë provë shtesë jashtë këtij sqarimi, pasi sqarimi i qartë nuk është diçka në të cilën të mençurit dhe dijetarët rendin të bëjnë kërkime.

Ky ajet sikur tregon se Zoti i plotfuqishëm e dinte se dispozitat e zbritura në këtë sure mund të jenë objekt manipulimi, fshirjeje dhe shtimi, siç bënë kombet e tjera që na paraprinë, me në krye Beni Israilët, të cilët i ndryshuan dënimet dhe ndëshkimet që gjendeshin në Librin e tyre të shenjtë dhe u përpoqën të rebeloheshin ndaj tyre. Duket sikur Allahu i madhërishëm deshi të na paralajmëronte të mos binim në gjynahun që kryen ata, duke ndryshuar atë që na zbriti, atë që Ai e shpalli dhe ato që Ai i ka caktuar si dënim dhe si ligj, me çfarë-dolloj argumenti tjetër, sepse nuk ka argument pas Kur'anit... apo të ndryshohen me çfarë-dolloj dëshmie tjetër, sepse nuk ka asnjë dëshmi që mund të gjykojë mbi Kur'anin! Kështu që i Madhërishmi na tërhoqi vëmendjen të jemi të kujdesshëm nga kjo gjë dhe na tregoi se këto ajete janë të qarta në vetvete dhe sqaruese për çështje të tjera, dhe se “këtë sure e kemi urdhëruar Vetë prerazi, prandaj ju paralajmërojmë të mos ngjasoni me kombe të tjera që i shtrembëruan tekstet e Librit të shenjtë që u është zbritur atyre, që shtuan në to edhe hoqën prej tyre çfarë dëshiruan!” Ky ajet përmban një kërcënim për ata që u përpoqën ta bënin këtë komb si kombi i Beni Israilëve dhe t'i bënin dispozitat dhe kufijtë e këtij sheriatit-legjislacioni si dispozitat dhe kufijtë që citohen në legjislacione të cilat Allahu i madhërishëm i vuri për t'i disiplinuar ato kombe, zemrat e të cilëve u ngurtësuan dhe si pasojë u dënuan me legjislacione të rënda dhe të vështira. Kurse sa i përket sheriatit-legjislacionit tonë, ai përfaqëson lehtësim, mëshirë dhe heqje të barrës së rëndë, heqje të “prangave” dhe vështirësisë: “Ata që ndjekin të Dërguarin, Pejgamberin e pashkolluar, të cilin e gjejnë të shkruar tek ata, në Tevrat dhe Inxhíl (Ungjill), i cili i urdhëron ata për të mirë dhe i ndalon nga e keqja, që ua lejon atyre të mirat (ushqimet e mira dhe hallall) dhe ua ndalon të këqijat dhe që ua heq barrën e tyre të rëndë dhe prangat që ishin mbi ta... kështu që, ata që i besuan atij, e përkrahën, e ndihmuan dhe ndoqën dritën që u zbrit me të, ata janë të shpëtuarit”. [El-A'râf: 157]

“Që të kujtoheni.” [En-Nūr: 1], të kujtoheni për premtimin që i patët dhënë Allahut dhe besën që lidhët me Të, kur ju bëri të dëshmoni para vetes suaj se Ai është Zoti juaj, i Cili krijon dhe bën zgjedhjet që Ai dëshiron në çdo gjë. Ai ka më të drejtë se ju të deklarojë e të tregojë se çfarë ju sjell dobi juve dhe çfarë ju dëmton, dhe çfarë i rregullon punët tuaja dhe çfarë i prish ato, dhe gjithashtu **“që të kujtoheni.”**

[En-Nūr: 1], se ju jeni vënë mëkëmbës të Zotit në këtë tokë. Ju nuk e zotëroni tokën në të vërtetë, por keni të drejtë të gëzoni të mirat e saj, t'i shfrytëzoni ato dhe të përfitoni nga çfarë gjendet në të, me kusht që t'u përmbaheni dispozitave dhe rregullave që i ka bërë ligj për ju Allahu i madhërishëm. Në krye të të gjitha këtyre dispozitave – pas besimit në një Zot të vetëm, madhëruar qoftë Ai – qëndron realizimi i 'pastrimit', i pastrimit të mendjeve tuaja, zemrave, qenies, ambienteve tuaja dhe moralit tuaj. Mos lini asnjë të çarë në asnjë nivel, nga ku të depërtojnë faktorët e devijimit dhe të sjelljes së keqe në shoqëritë tuaja, në veten tuaj dhe në familjet tuaja! Kjo është një sure e cila është zbritur te ju, që të kujtoni ato me të cilat u ngarkuan kombet para jush dhe pasojat që lanë tek ata devijimet që bënë nga legjislacionet e tyre dhe zhytja e tyre në epshe dhe ndjekje të instinkteve. Mendjet tuaja shpesh nuk janë në gjendje t'i korrigjojnë këto devijime ose t'i kapërcejnë ato, ose të vendosin masat e duhura për t'ju mbrojtur nga efektet e tyre shkatërruese. Ne ju kemi treguar se çfarë ndodhi me kombet që paraprinë, si populli i Lutit dhe të ngjashmit e tyre, të cilët ranë pre e epsheve të tyre dhe si pasojë e humbën njerëzillëkun dhe ranë në nivelin e më të ulët të të ultëve... për të qenë te Zoti qeniet më të këqija që ecin mbi tokë... Kështu, qytetërimet e tyre u shembën dhe Zoti i shkatërroi ata për shkak të veprave të shëmtuara që kryen dhe të këqijave që bënë. E gjithë kjo është një parathënie, të cilën e përmban ajeti hapës paraprirës i kësaj sureje.

Gjithashtu, emërtimi i sures me emrin "En-Nūr - Drita", sinjalizon se kjo sure mbart një numër të pakufizuar të llojeve të dritës, për të mos lënë pa sqaruar asnjë nevojë nga nevojat e individëve, familjeve dhe shoqërive, në lidhje me këto çështje të mprehta, që kanë të bëjnë me pasionet e njerëzve dhe nevojat e tyre trupore, të cilat njeriu, edhe po të dojë, ndoshta nuk do të mund të jetë në gjendje të nxjerrë ligje për to nëpërmjet të cilave të arrijë të gjejë rrugët më të mira, më të shëndetshme dhe më të sigurta që i trajtojnë këto tematika.

Pjesa e parë:

Mënyra e ruajtjes së nderit dhe dinjitetit

"سُورَةُ أَنْزَلْنَاهَا وَفَرَضْنَاهَا وَأَنْزَلْنَا فِيهَا آيَاتٍ بَيِّنَاتٍ لَّعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَ ﴿١﴾ الرَّازِيَةُ وَالزَّانِيَةُ فَاجْلِدُوا كُلَّ وَاحِدٍ مِّنْهُمَا مِائَةَ جَلْدَةٍ ۖ وَلَا تَأْخُذْكُمْ بِهِمَا رَأْفَةٌ فِي دِينِ اللَّهِ إِنْ كُنْتُمْ تُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ ۖ وَلَيَْشْهَدَ عَذَابُهُمَا طَائِفَةٌ مِّنَ الْمُؤْمِنِينَ ﴿٢﴾ الرَّازِي لَا يَنْكِحُ إِلَّا زَانِيَةً أَوْ مُشْرِكَةً وَالزَّانِيَةُ لَا يَنْكِحُهَا إِلَّا زَانٍ أَوْ مُشْرِكٌ ۖ وَحَرِّمَ ذَلِكَ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ ﴿٣﴾ وَالَّذِينَ يَزْمُونَ الْمُحْصَنَاتِ ثُمَّ لَمْ يَأْتُوا بِأَرْبَعَةِ شَهَدَاءَ فَاجْلِدُوهُمْ ثَمَانِينَ جَلْدَةً وَلَا تَقْبَلُوا لَهُنَّ شَهَادَةً أَبَدًا ۖ وَأُولَٰئِكَ هُمُ الْفَاسِقُونَ ﴿٤﴾ إِلَّا الَّذِينَ تَابُوا مِنْ بَعْدِ ذَلِكَ وَأَصْلَحُوا فَإِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿٥﴾ وَالَّذِينَ يَزْمُونَ أَزْوَاجَهُمْ وَلَمْ يَكُن لَّهُمْ شَهَدَاءُ إِلَّا أَنْفُسُهُمْ فَشَهَادَةُ أَحَدِهِمْ أَرْبَعُ شَهَادَاتٍ بِاللَّهِ ۖ إِنَّهُ لَمِنَ الصَّادِقِينَ ﴿٦﴾ وَالْخَامِسَةُ أَنَّ لَعْنَتَ اللَّهِ عَلَيْهِ إِنْ كَانَ مِنَ الْكَاذِبِينَ ﴿٧﴾ وَيَذَرُ عَنْهَا الْعَذَابَ أَنْ تَشْهَدَ أَرْبَعُ شَهَادَاتٍ بِاللَّهِ ۖ إِنَّهُ لَمِنَ الْكَاذِبِينَ ﴿٨﴾ وَالْخَامِسَةُ أَنَّ غَضَبَ اللَّهِ عَلَيْهَا إِنْ كَانَ مِنَ الصَّادِقِينَ ﴿٩﴾ وَلَوْلَا فَضْلُ اللَّهِ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَتُهُ وَأَنَّ اللَّهَ تَوَّابٌ حَكِيمٌ ﴿١٠﴾"

“(Kjo është) Një sure, të cilën Ne e zbritëm, dhe urdhëruam (pre-
razi) dispozitat e saj, dhe zbritëm në të ajete-prova të qarta, që të
kujtoheni. (1) “Imoralen (e pamartuar) dhe imoralin (e pamartuar), të
shpallur fajtorë për marrëdhënie intime të jashtëligjshme, goditeni
secilin prej tyre me njëqind goditje me kamxhik, dhe mos t’ju vijë
keq për ta, në fenë e Allahut, nëse besoni në Allahun dhe në Ditën e
Fundit! Dhe le të dëshmojnë torturimin e tyre një grup besimtarësh!
(2) Imorali mund të martohet vetëm me një imorale ose politeiste,
edhe imoralen mund ta martojë vetëm imorali apo politeisti. Këto
janë të ndaluara për besimtarët. (3) Dhe ata që i akuzojnë gratë e
nderuara për imoralitet, dhe pastaj nuk sjellin katër dëshmitarë,
goditini ata me tetëdhjetë kamxhikë, dhe mos ua pranoni dëshminë
kurrë më!.. Dhe ata janë vërtet që i kanë shkelur kufijtë! (4) Me për-
jashtim të atyre që pendohen më pas kësaj dhe përmirësohen, atëhe-
rë vërtet, Allahu është falës dhe mëshirues. (5) E ata që i akuzojnë
gratë e tyre (për tradhti bashkëshortore) dhe nuk kanë dëshmitarë
përveç vetes së tyre, atëherë nga ai kërkohet të dëshmojë katër dësh-
mi (duke u betuar) në Allahun se ai është duke thënë të vërtetën. (6)
Dhe e pesta është të thotë që “Mallkimi i Allahut qoftë mbi të nëse
është duke gënjyer!”. (7) Ajo (gruaja) e largon torturimin nga vetja,
duke dëshmuar katër dëshmi (duke u betuar) në Allahun se ai vërtet
është duke gënjyer. (8) Dhe e pesta, (të betohet) që zemërimi i
Allahut qoftë mbi të, nëse ai është duke thënë të vërtetën. (9) Dhe
sikur të mos ishte mirësia e Zotit ndaj jush, dhe mëshira e Tij... dhe

se Ai pranon shumë pendimin nga robërit e Tij dhe është i urtë (Ai nuk do t'i kishte caktuar këto dispozita për ju, por ndëshkimi i Tij ndaj jush në këtë botë do të ishte shpejtuar për mosbindje)!” (10) [En-Nūr: 1-10]

Çështja e parë:

Imoraliteti dhe goditja me kamxhik³²²

Pasi bën hyrjen nëpërmjet ajetit të parë: “(kjo është) **Një sure, të cilën Ne e zbritëm, dhe urdhëruam** (prerazi) **dispozitat e saj dhe zbritëm në të ajete-prova të qarta, që të kujtoni.**” [En-Nūr: 1], të shtjelluar më sipër, surja hyn drejtpërdrejt në dënimin e imoralitetit, i cili është mënyra më skandaloze për të kënaqur nevojat instinktive të njeriut, qoftë ai mashkull apo femër. Pasi e hapi rrugën nëpërmjet shumë ajeteve që i paraprinë zbritjes së këtij ajeti fisnik, duke treguar për shëmtinë dhe paturpësinë e këtij krimi, dhe pastaj duke ndaluar nga afrimi pranë tij dhe nga praktikimi i tij, i Madhërishmi shpjegon për të këqijat që kjo rrugë përmban. Ajetet e Librit gjithmonë e kanë trajtuar imoralitetin si diçka të turpshme, të shëmtuar, të neveritshme dhe si rruga më e keqe që njeriu mund të ndjekë për të përmbushur nevojat e tij instinktive. Allahu i madhërishëm thotë: “**Imoralen** (e pamartuar) **dhe imoralin** (e pamartuar), **të shpallur fajtorë për marrëdhënie intime të jashtëligjshme, goditeni secilin prej tyre me një-qind goditje me kamxhik!**” [En-Nūr: 2]

Ajeti i ndritur përdor fjalën që rrjedh nga ‘imoraliteti’ – imoral dhe imorale - për të përshkruar ata që meritojnë dënimin. Nga ana gjuhësore njeriut i vihet një emër ose pseudonim që rrjedh nga një veprim që ai ka kryer dhe që e ka praktikuar shumë herë, saqë është e saktë që për atë person të thuhet se ai është një imoral, ose hajdut, ose fajdexhi etj.. Kush e bën këtë veprim të shëmtuar, merr atë rrugë dhe ai veprim përsëritet prej tij, atëherë ai e meriton plotësisht titullin si imoral ose

³²² Goditja me kamxhik është masa e ndëshkimit ndaj imoralit dhe imorales që kanë kryer imoralitet, ndërkohë që ata janë akoma beqarë, të pamartuar, kurse për personat e martuar, burrë qoftë apo grua, masa e ndëshkimit ndaj tyre sipas Traditës Pejgamberike dhe traditës së sahabëve, edhe mendimit të dijetarëve muslimanë, është vrasja me gurë. (Sqarim i përkthyesit)

imorale. Nga imorali nuk pritet që ai të veprojë në mënyrë të hapur aq sa të mund të dëshmojnë katër dëshmitarë se ai ka kryer imoralitet, përveç nëse ai është zhveshur tërësisht nga turpi, frika dhe hezitimi nga kryerja e këtij veprimi, saqë nuk e ruan më veten nga shfaqja hapur, gjë që e ekspozon atë ndaj dëshmisë së katër dëshmitarëve, të cilët mund të dëshmojnë se ai ka kryer imoralitet. Kjo mund të ndodhë vetëm në rastin kur ai e përsërit këtë veprim. Janë transmetuar raste kur personat që kanë kryer atë veprim të turpshëm, kanë ardhur tek i Dërguari i Allahut, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të, gjë që tregonte se ata ende i frikësoheshin Zotit të plotfuqishëm dhe donin të qëndronin brenda kufijve të përcaktuar nga Ai – lavdëruar dhe madhëruar qoftë Ai - por që kishin rënë në atë mëkat si rezultat i dobësisë njerëzore, presionit të dëshirave dhe moskujdesit ndaj Zotit të madhërishëm. Kur u vinte mendja dhe e kuptonin të keqen e asaj që kishin bërë, ata nxitonin të pastroheshin nga imoraliteti dhe të shpëtonin prej tij e të hiqnin qafe gjurmët e tij sepse nuk donin ta takonin Allahun e madhërishëm duke mbajtur atë mëkat mbi shpinë. Dhe në këto raste që na janë përcjellë, shikojmë se si i Dërguari i Zotit u kërkonte atyre të ktheheshin nga dëshmia e tyre kundër vetes dhe të mos e zinin me gojë mëkatin që kishin kryer, si mëshirë ndaj tyre, vetëm nëse ata këmbëngulnin. Edhe sahabët - Allahu qoftë i kënaqur prej tyre - kur u vinte ndokush që rrëfehej se kishte bërë një gabim të tillë, ata i thoshin: “Do të ishte më mirë sikur ta mbuloje vetën dhe të mos tregoje!”, apo “Do të ishte më mirë sikur ta mbuloje filanin dhe të mos tregoje gjë për të!”...

Pra, “imoralja dhe imorali” këtu janë dy emërtime që rrjedhin nga veprimi i imoralitetit dhe që tregojnë për këtë lloj zakoni dhe për përsëritje të atij krimi. Një shembull që e ilustron këtë është edhe ajo që transmeton Buhariu nga hadithi i Ibn Mesudit, Allahu qoftë i kënaqur prej tij, i cili përcjell se Pejgamberi, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të, ka thënë: *“Vërtet, thënia e së vërtetës shpie në mirësi dhe mirësia shpie në Xhennet. E, njeriu nuk resht së thëni të vërtetën, derisa të konsiderohet si një njeri i së vërtetës. Kurse gënjeshtria shpie në shthurje dhe vërtet shthurja shpie në zjarr. E, njeriu nuk resht së thëni gënjeshtria, derisa të*

shkruhet te Zoti si gënjeshtar".³²³ Në këtë hadith gjejmë se i vërteti edhe gënjeshtari janë bërë kështu vetëm pas vazhdimësisë së veprimit nga ana e tyre dhe kujdesit të tyre të vazhdueshëm për të qenë të tillë.

Imoraliteti është një ves shkatërrues për shoqëritë. Shoqëria nuk mund të ndërtohet mbi supet e njerëzve që janë mësuar dhe familjarizuar me imoralitetin dhe që ai është përhapur në mesin e tyre dhe që ata e praktikojnë atë fshehurazi edhe publikisht. Nga njerëz të tillë nuk është e mundur të krijohet një komb i drejtë apo një shtet i fortë. Imoraliteti nuk është ashtu siç përpiqen ta paraqesin disa bashkëkohës, si përjetimi i kënaqësisë së një burri nga një grua dhe e anasjella, por është një humbje e "bërthamave të krijimit". Pra, imoralja edhe imorali janë kriminelë – në kuptimin e vrasjes - sepse ata mund të veprojnë për ta mbytur dhe për ta hequr qafe të porsalindurin nga frika e skandalit dhe përgjegjësisë. Akti i tyre çon në përzierjen e lidhjeve farefisnore dhe në shkatërrimin e atyre lidhjeve, përveç faktit se mes dy imoralëve nuk është e mundur të arrihet dashuria dhe as mëshira. Prej atyre të dyve nuk krijohet vazhdimësia e lidhjeve të gjakut dhe miqësisë martesore dhe kjo lidhja e tyre nuk mund të çojë në vazhdimësinë e jetës së llojit njerëzor, sepse imoraliteti është ashtu siç e ka përshkruar Allahu i madhërisëm: **"Paturpësi, neveri dhe rrugë shumë e keqe."** [En-Nisā': 22] Këtu, Kur'ani famëlartë nuk u mjaftua vetëm me qortimin ndaj këtij krimi të urryer dhe frikësimit të njerëzve prej kësaj dhe shpjegimit të shkeljeve dhe turpësisë që përmban. Përkundrazi, Zoti – madhëruar dhe lartësuar qoftë Ai – zbriti në lidhje me këtë krim edhe këto ajete të qarta, që përmbajnë një dënim frenues, të ngjashëm me "ndëshkimin e kafshëve" ose me metodat e frenimit dhe zbutjes së tyre, që është goditja me kamxhik, si një shpërblim që i shkon për shtat ndjekjes nga ana e njeriut të epshtit shtazor dhe instinktit fiziologjik. Ai ndëshkim është si një shpërblim që i shkon për shtat mungesës së vetëdijes për urtësinë për të cilën ai instinkt është krijuar te njeriu dhe për paaftësinë nga ana e tij për ta vënë atë në vendin që i takon.

Allahu i madhërisëm fillon të flasë për këtë krim duke përmendur më parë femrën, megjithëse ajo konsiderohet si elementi pasiv dhe supozohet që maskulli të jetë elementi aktiv, sipas ligjit të martesës.

³²³ Buhariu, *Sahih 'ul-Buhari*, referencë e mëparshme, Kapitulli i Etikës, tema mbi fjalën e Zotit të madhërisëm: **"O ju që keni besuar! Kini frikë Allahun dhe jini me të sinqertët** (që thonë të vërtetën)!" [Et-Tevbe: 119], dhe ndalimi nga gënjeshtria; hadithi nr. 6094, fq. 1177.

Por, ky krim nuk mund të kryhet pa gatishmërinë dhe dorëzimin e një femre joshëse, madje zbulurimi dhe flirtimi i saj mund të jenë një faktor motivues dhe nxitës për mashkullin, për ta ndjekur atë femër dhe për të kryer këtë krim. Në përgjithësi krimi i imoralitetit nuk mund të ndodhë pa joshjen ose miratimin e femrës, ndryshe nga krimi i vjedhjes, për të cilin Kur'ani famëlartë fillon të flasë më parë për mashkullin: **“(Sa i përket) Hajdutit dhe hajdutes...”** [El-Māide: 38], sepse në shumicën e rasteve ata që priren drejt hajdutërisë janë meshkujt sepse ata e zotërojnë guximin e mjaftueshëm për ta kryer këtë lloj krimi dhe ata e mbajnë përgjegjësinë dhe janë të ngarkuar për të fituar para dhe për të shpenzuar për familjen.

Ajeti i ndritur tregon se dënimi i imoralit dhe i imorales është goditja me kamxhik njëqind herë dhe kjo është në harmoni me veçoritë e sheriatit kur'anor, të cilin Allahu i madhërishëm e përmend në ajetet e sures El-A'rāf: **“Ata që ndjekin të Dërguarin, Pejgamberin e pashkolluar, të cilin e gjejnë të shkruar tek ata, në Tevrat dhe Inxhíl (Ungjill), i cili i urdhëron ata për të mirë dhe i ndalon nga e keqja, që ua lejon atyre të mirat (ushqimet e mira dhe hallall) dhe ua ndalon të këqijat dhe që ua heq barrën e tyre të rëndë dhe prangat që ishin mbi ta. Kështu që, ata që i besuan atij, e përkrahën, e ndihmuan dhe ndoqën dritën që u zbrit me të, ata janë të shpëtuarit.”** [El-A'rāf: 157]

Këto veçori legislative, me të cilat karakterizohet legjislacioni i Kur'anit famëlartë, qëndrojnë në rolin e legjislacionit të përgjithshëm, gjithëpërfshirës, vulosës, i cili supozohet të bëhet legjislacioni i gjithë botës mbarë dhe i mbarë njerëzimit. Ligjërimi i përbotshëm i tij dhe autoriteti i Librit që e mbart këtë legjislacion e bëjnë atë një legjislacion të përjetshëm, një legjislacion ku fjala e njerëzimit bëhet një, dhe të cilin njerëzimi është e udhës ta miratojë për veten e tij. Nevoja më e madhe e qenieve njerëzore është që atyre t'u vijnë argumente nga Zoti i tyre, që t'ua heqin barrën dhe prangat që ishin mbi ta, t'ua lejojë të gjitha të mirat dhe t'ua ndalojë të gjitha të këqijat, dhe të jetë në harmoni me mirësinë që e njeh natyra e pastër njerëzore, që e njeh njerëzimi, mirësi të cilën ai e pranon dhe nuk kërkon të largohet prej saj, dhe jo një barrë që nuk mbahet dot, as detyrë që është përtej kapaciteteve të njerëzve që ta zbatojnë.

Dënimi i imoralit me fshikullim me kamxhik është i ngjashëm me trajtimin që i bëhet kafshës së pabindur, sepse epshi ia ka dominuar

mendjen dhe fenë imoralit, si të ishte kafshë, dhe ka dalë sipër parimeve në të cilat ai beson.

Ndëshkimi me fshikullim me kamxhik konsiderohet një ndëshkim frenues, që e pengon personin që kryen një krim të tillë të kthehet prapë në të. Sado që epshtet të bëjnë presion mbi të pas kësaj, ai nuk do t'ia lejojë vetes të ekspozohet sërish para atij lloj poshtërimit dhe dënimi të pashembullt vetëm për të kënaqur epshin në momente dobësie. Me gjithë ashpërsinë e dënimit, gjithsesi ai është një dënim që nuk e merr jetën dhe i lë hapësirë dhe mundësi të ndëshkuarit për t'iu kthyer sërish jetës i penduar tek Allahu dhe me keqardhje për veprimet që ka bërë para se të vdesë. Me këtë Allahu i plotfuqishëm sikur i jep atij edhe një mundësi tjetër, në mënyrë që pjesa e mbetur e jetës së tij të mos përfaqësohet nga ky veprim i turpshëm i neveritshëm, por i jepet mundësia të bëjë pendesë dhe të jetë njëri nga ata që punët përmbyllëse të jetës së tyre janë të mira.

“Dhe mos t’ju vijë keq për ta, në fenë e Allahut...!” [En-Nūr: 2]

Zoti i plotfuqishëm i ndalon njerëzit të kenë mëshirë në zbatimin e këtij ndëshkimi për krimin e bërë. Këtë ndëshkim për persona të tillë Zoti e quajti “feja e Zotit”. Si mund të imagjinohet që ndonjë njeri të jetë më i mëshirshëm se Zoti i plotfuqishëm ndaj krijesave të Tij?! Zbatimi i ndëshkimeve ndaj keqbërësve është një domosdoshmëri e pashmangshme, për të siguruar një rrjedhë të rregullt, të lumtur dhe të lehtë të jetës njerëzore, në mënyrë që njerëzit të jenë të sigurt në nderin, dinjitetin, fëmijët dhe bashkëshortët e tyre. Ky është kulmi i mëshirës!

Dhe në mënyrë që askush – nga ata që nuk shikojnë larg – të mos flasë për brutalitetin e këtij ndëshkimi, le të shikohen tri gjëra:

E para: Sa i përket brutalitetit të vetë mëkatit, ai është një mëkat që prek nderin e një gruaje, e rrënon dhe e shkel atë, dhe e dëmton gruan me të cilën kryhet imoraliteti. Ky mëkat ia prish jetën e qetë dhe të qëndrueshme psikologjikisht dhe emocionalisht gruas, dhe ia shkatërron mundësinë asaj për t'iu përgjigjur kërkesave të mëmësisë, në mënyrë të pastër dhe të dëlirë. Në rastin kur ajo mbetet shtatzënë nga ky akt, fëmija që do të lindë do të dëmtohet rëndë sepse do të jetë një fëmijë i jashtëligjshëm, i cili do të dalë në jetë dhe nuk do t'i njihet babai. Ai fëmijë nuk do të ketë një familje të rregullt që e rrit, dhe me të cilën të krenohet në mesin e shoqërisë së tij. Nëna, e vetme, do të jetë

ajo që do të mbartë përgjegjësinë e madhe për rritjen dhe edukimin e tij, dhe për mbulimin e shpenzimeve për të... përveç shumë disavantazhe të tjera individuale dhe sociale.

Së dyti: Sa mizori shohim të kryhen kundër njeriut, përfshirë vrasjen pa të drejtë, torturën, gjymtimin dhe burgosjen, për ata që kanë kryer diçka që është shumë më e lehtë se krimi i imoralitetit?!

E treta: Si do ta marrë viktimën e tij, nëse nuk ka një ndëshkim të frikshëm, që largon mllëfin, urrejtjen dhe zemërimin që ka ndërtuar në vetvete ndaj agresorit, aq sa prej viktimës nuk pritet gjë tjetër por vetëm që sapo t'i jepet mundësia, ta vrasë atë, si hakmarrje për nderin dhe dinjitetin e tij që i është cënuar. Kështu që, ekzistenca e një ndëshkimi të tillë frenues është frenues për agresorin në të ardhmen, dhe shërues për viktimën.

I Lartësuarit e ndalon në këtë rast dhembshurinë, e cila konsiderohet një nga manifestimet e dobësisë njerëzore, gjë për të cilën njeriu mund të krijojë iluzionin se është një mirësi dhe mëshirë, për të cilat Zoti i ka urdhëruar robërit e Tij t'i kenë parasysh. Kur'ani i lavdishëm sqaron se vendosmëria në zbatimin e ndëshkimeve të caktuara nga Allahu nuk duhet të ngatërrohet me ashpërsinë.

Personi përgjegjës për zbatimin e urdhrit hyjnor për ndëshkim nuk duhet të preket nga manifestimet e poshtërimit dhe dobësisë që mund të shfaqë personi mbi të cilin kryhet ndëshkimi, gjatë përgatitjes së tij për të zbatuar ndëshkimin mbi të edhe gjatë kryerjes së ndëshkimit, dhe si pasojë kjo ta dekurajojnë atë për zbatimin e ndëshkimit. Ndodh që disa fajtorë mund të qajnë dhe të thonë se kurrë nuk do të kthehen më në atë vepër. E në këtë rast disa persona përgjegjës për zbatimin e ndëshkimit mund të dobësohen dhe të mendojnë se përderisa ka arrihur në këtë shkallë të pendimit, kjo do të thotë se ai nuk do t'i kthehet më kësaj vepre të ndaluar... Disa mendojnë se kjo mjafton për ta frenuar atë person nga rënia në këtë krim herë tjetër... dhe kështu umeti bie në mëkatën e neglizhencës në lidhje me zbatimin e ndëshkimeve të urdhëruara nga Allahu dhe bie në pakujdesi ndaj asaj se në çfarë mund të çojë kjo neglizhencë, siç është përhapja e imoralitetit në shoqëri. Kështu që, le të qajë dhe le ta deklarojë pendesën e tij kush të dojë ndërsa gëlltit hidhësinë e turpit në të cilin e ka zhytur veten!

Fjala e të Madhërishmit: **“në fenë e Allahut...!”** [En-Nūr: 2], e konfirmon se këtë ndëshkim e ka përcaktuar kjo fe e Allahut, sepse feja e

vërtetë është adhurimi vetëm i Allahut, pa i bërë shok Atij: **“Dhe nuk u urdhëruan për tjetër, por vetëm të adhurojnë Allahun, duke qenë të singertë ndaj Tij në fe, të prirë ndaj së vërtetës... dhe të falin namazin e të japin zekatin! Dhe kjo është feja e drejtë”**. [El-Bejjine: 5] Dhe të adhurosh Allahun do të thotë të ndjekësh urdhrin e Tij. Shfaqja e këtyre manifestimeve në kohën kur zbatohen ndëshkimet e caktuara nga Allahu do të shërbejë si frenues për ata besimtarë që e dëshmojnë atë ndëshkim, që ata të mos bien në atë lloj krimi. Allahu e di më së miri!

“Dhe le të dëshmojnë torturimin e tyre një grup besimtarësh!” [En-Nūr: 2]

Po ashtu gjejmë urdhrin e Zotit të madhëruar që ky ndëshkim të mos zbatohet në fshehtësi, por të jetë një ndëshkim publik. Krimi është kryer publikisht duke qenë dëshmitarë të tij të paktën katër vetë, prandaj edhe ndëshkimi duhet të jetë publik gjithashtu, në mënyrë që të trajtojë irritimin dhe çrregullimin që shkaktoi në psikikën e atyre që e dëshmuuan këtë krim. Ky ndëshkim frenon çdo prirje drejt atij krimi, kur njeriu shikon se në çfarë niveli ra autori i tij... dhe gjithashtu i shëron zemrat e viktimave, pasi kështu ata e marrin hakun e tyre ndaj agresorit i cili mori ndëshkimin që meritonte. Ky ndëshkim shërben si një lajmërim publik për komunitetin, që i paralajmëron ata me një kërcënim të fortë në rast të nënvlerësimit të nderit dhe shenjtërive. Zbatimi publikisht i këtij ndëshkimi është pjesë e ndëshkimit psikologjik të të ndëshkuarit. Dijetarët kanë pasur mendime të ndryshme për sa i përket numrit të atyre që duhet ta dëshmojnë këtë ndëshkim dhe mbizotëron mendimi se ata duhet të jenë katër persona, ashtu si dëshmia kundër fajtorëve u bazua mbi katër vetë. Por një mendim i tillë nuk bazohet në ndonjë argument. Dallimi ndërmjet objektivave të pranisë së dëshmitarëve në kohën e zbatimit të dënimit, dhe objektivave të dëshmitarëve që kërkohen për të vërtetuar veprën e imoralitetit, është i madh. Dy palët e dëshmitarëve nuk mund të krahasohen me njëra-tjetrën. Është më mirë që numri i dëshmitarëve që janë të pranisshëm në ndëshkim të jetë më i madh se kaq, dhe kjo është domethënia e fjalës “grup”, pasi kjo fjalë ka ardhur në Librin e Zotit duke nënkuptuar një numër të madh njerëzish. I Larti thotë: **“Dhe nëse dy grupe nga besimtarët luftojnë mes tyre, atëherë pajtojini ata!”** [El-Huxhurat: 9], si dhe: **“O ju që keni besuar, bëhuni përkrahësit e Allahut, ashtu sikurse Isai, i biri i Merjemes, u tha ndjekësve të tij: “Kush**

janë përkrahësit e mi për në çështjen e Allahut?" Ndjekësit e tij thanë: "Ne jemi përkrahësit e Allahut"... Dhe një grup nga Beni Israilët besuan, kurse një grup nuk besuan, kështu që Ne i forcuam ata që besuan, kundër armikut të tyre, dhe ata u bënë fitimtarë". [Es-Saff: 14] **"Kur dy grupe prej jush (besimtarëve) menduan të dësh-tonin (të zbrapseshin nga lufta), por Zoti është Mbrojtësi i tyre dhe tek Allahu le të mbështeten besimtarët!"** [Ālu Imrān: 122] I Madhë-rishmi thotë për namazin në kohë lufte dhe frike: **"Dhe kur të jesh (o Muhamed) në mesin e tyre dhe t'i udhëheqësh në namaz (në luftë), atëherë le të falen me ty një grup prej tyre dhe le t'i mbajnë pranë armët e tyre. Dhe kur të bëjnë sexhde, le të jenë (në pozicionin) pas teje dhe le të vijë grupi tjetër që nuk është falur ende dhe le të falen me ty!..."**. [En-Nisā': 102] Këto ajete sugjerojnë një numër të madh njerëzish. Ka edhe ajete të tjera në të cilat përmendet kjo fjalë, por që përmban kuptimin se mund të bëhet fjalë si për një numër të madh njerëzish ashtu edhe për një numër të vogël, kështu që ne sollëm rastet e qarta, të cilat nuk përmbajnë kuptim tjetër, për t'i marrë si bazë për pjesën tjetër të rasteve, të cilat mund të përmbajnë edhe kuptim tjetër.

E gjithë kjo e bën këtë masë ndëshkimi - të cilën e ka miratuar Kur'ani famëlartë, dhe që është masa e vetme e ndëshkimit që e ka miratuar Libri i lavdishëm - një çështje përfundimtare të prerë, që nuk përmban asnjë mundësi tjetër interpretimi dhe asnjë besimtar as besimtare nuk mund t'i shtojë asgjë asaj që thuhet në Librin e Zotit dhe as të ndryshojë as të anulojë gjë në të.

Vonesa e zbritjes së sures deri në vitin e pestë apo të gjashtë të hixhretit - migrimit, nuk e mohon ndodhjen e zbatimit të dënimeve të mëparshme në legjislacionet e peygamberëve dhe të dërguarve. Kur'ani i shenjtë i tregon zotërisë tonë, Muhamedit, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të, për unitetin e të gjithë të dërguarve dhe peygamberëve të Zotit në umet, në elementet e besimit, të shtyllave të besimit dhe të dukurive të tij. Përmbajtja e këtij ajeti përfaqëson ndëshkimin e vetëm, të cilin asnjë nga anëtarët e umetit të Ibrahimit, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të, nuk mund ta lënë dhe të marrin një ligj tjetër në vend të tij. Kjo është një dispozitë-vendim që i shfuqizon dhe rrëzon dispozitat e zbritura para saj në lidhje me këtë çështje. Me këtë vendim, Allahu e vërtetoi të vërtetën me fjalët e Tij dhe rrëzoi

çdo gjë që është në kundërshtim me karakteristikat e legjislacionit që përmendëm.

Zbatimi i ndëshkimit ndaj personit që e meriton, i shkakton atij personi një torturë dhe poshtërim, që e privon të ndiejë kënaqësinë dhe ëmbëlsinë e jetës.

Fjala “torturë” përmendet dy herë në këtë sure:

Hera e parë është kjo që thotë:

“Dhe le të dëshmojnë torturimin e tyre një grup besimtarësh!”

[En-Nūr: 2], kurse e dyta:

“Ajo (gruaja) e largon torturimin nga vetja, duke dëshmuar katër dëshmi (duke u betuar) në Allahun se ai vërtet është duke gënjyer”.

[En-Nūr: 8]

Në të dyja rastet fjala “torturë” është në një kontekst që të bën të kuptosh se ajo është lloji më i rëndë i dhembjes që u shkaktohet këtyre imoralëve, shkelësve të kurores dhe të nderit. Këtu sikur kemi një tregues që thotë se nuk ka asnjë torturë që e tejkalon këtë lloj torture me të cilën përballlet ky krim i papranueshëm.

Kushtet që duhen përmbushur për të vërtetuar imoralitetin

“Dhe ata që i akuzojnë gratë e nderuara për imoralitet, dhe pastaj nuk sjellin katër dëshmitarë, goditini ata me tetëdhjetë kamxhikë, dhe mos ua pranoni dëshminë kurrë më... Dhe ata janë vërtet që i kanë shkelur kufijtë! Me përjashtim të atyre që pendohen më pas kësaj dhe përmirësohen, atëherë vërtet Allahu është falës dhe mëshirues”. [En-Nūr: 4-5]

Allahu i madhërishëm i ka shtrënguar kushtet që duhen përmbushur për të vërtetuar imoralitetin në një mënyrë të tillë që kjo gjë është e vështirë ose gati e pamundur të vërtetohet. E megjithatë, kjo akuzë nuk pranohet ndryshe përveçse duke përmbushur këto kushte të veçanta. I Plotfuqishmi nuk e ka barazuar krimin e imoralitetit me asnjë krim tjetër sa u përket dëshmitarëve.

Krimet si vrasja, vjedhja dhe mëkatet e tjera të mëdha, mjaftojnë të vërtetohen me dy dëshmitarë, kurse për sa i përket imoralitetit, në këtë rast kërkohen katër dëshmitarë që t'i kenë parë dy fajtorët duke kryer krimin. Dëshmia për gjëra që mund të konsiderohen si parathënie të

imoralitetit nuk pranohet, çfarëdolloj dëshmie qoftë ajo. Për dëshminë në rastin e imoralitetit kërkohet që dëshmitari të ketë parë me sytë e tij veprimin e marrëdhënies intime mes dy fajtorëve dhe kjo është diçka shumë e vështirë të ndodhë edhe tani në kohën tonë. Kur sheriat i urtë përcaktoi këto kushte, sikur deshi që me këtë ndëshkim të ndëshkonte vetëm ata të paturp, të cilët i kanë braktisur të gjitha nivelet e dëlirësisë dhe pastërtisë dhe që e kanë nënvlerësuar në kulm dinjitetin dhe integritetin njerëzor. Prandaj, vetëpranimi (d.m.th. dëshmia kundër vetvetes), i motivuar nga dëshira për ta pastruar veten nga ky mëkat, është alternativa e kërkuar për atë dëshmi, pa të cilën është pothuajse e pamundur të provohet ai veprim skandaloz.

Ekziston edhe një tregues që mund të konsiderohet si provë për kryerjen e imoralitetit, e që është shtatzënia. Neveviu ka thënë: “Imam Shafiu, Ebu Hanifja dhe shumica e dijetarëve kanë thënë se nuk zbatohet masa e ndëshkimit ndaj saj (femrës) thjesht për shkak të shtatzënisë, pavarësisht nëse ajo e ka bashkëshortin apo jo, qoftë ajo e huaj apo jo, dhe pavarësisht nëse ajo pretendon dhunim apo hesht. Pra, ndaj saj nuk zbatohet masa e ndëshkimit, absolutisht, përveçse me sjelljen e katër dëshmimeve, ose me pranimin nga ana e saj, sepse masat ndëshkimore të sheriatit rrëzohen kur rrethohen nga dyshime”.³²⁴

Ndëshkimi

Qëllimi nga ndëshkimi për imoralitet është të arrihet pendesa e brendshme nga ana e mëkatarit dhe që psikologjia e shpirti i tij të ndikohen nga dhembja fizike. Qëllimi këtu nuk është tortura apo shtypja, sepse qëllimi përfundimtar i dënimit është kthimi i mëkatarit në fenë e tij dhe te Zoti i tij i penduar dhe me keqardhje për veprimin që ka bërë, dhe me bindjen të mos i kthehet më atij veprimi. Prandaj, fokusimi në aspektin shpirtëror dhe psikologjik duhet të jetë më i madh në këtë masë ndëshkimore. Gjithashtu, fajtori duhet të këshillohet të pendohet dhe se ky nuk është fundi. T’i bëhet e qartë se nëse ai pendohet dhe e përmirëson sjelljen e tij, ai do të jetë në mesin e banorëve të Xhennetit. Edhe njerëzit duhet të ndërgjegjësohen për

³²⁴ Ebu Zekerija Muhjiddin Jahja ibn Sheref En-Nevevi, (vd: 676 hixhri), *El-Minhāḫ Sherh Sahīh Muslim ibn El-Haxhxhāḫ*, Bejrut: Shtëpia e Ringjalljes së Trashëgimisë Arabe, botimi i 2-të, 1392 Hixhri, 11/ 192.

domosdoshmërinë e pranimit të atij personi të ndëshkuar në mesin e tyre, të mos e urrejnë atë dhe të mos shfaqin përbuzje ndaj tij sepse ai e ka marrë ndëshkimin që meritonte dhe është kthyer tek Allahu.

Kurse sa i përket mizorisë në ndëshkim dhe shkaktimit të dëmtimit të përhershëm fizik, ose shkaktimit të dëmtimit psikologjik, duke treguar përbuzje dhe urrejtje shoqëria ndaj tij, kjo do ta largojë atë nga rruga e pendimit dhe e kthimit te Zoti dhe mund ta bëjë atë një kriminel të mësuar me krimin, të gatshëm për t'u hakmarrë ndaj atyre që e dënuan dhe ndaj shoqërisë që e urren. Kështu që, qëllimi për të cilin është ligjësuar ndëshkimi na pengon të jemi të ashpër në kryerjen e tij, sepse ashpërsia çon në humbjen e qëllimit se përse është bërë ligj ajo masë ndëshkimore.

Prandaj duhet që:

- rrahja të jetë e moderuar, të mos çajë lëkurën dhe të mos sjellë dëmtime të përhershme, por në të njëjtën kohë të mos jetë e lehtë që nuk shkakton dhembje;

- rrahësi, zbatuesi i ndëshkimit, duhet të jetë një nga juristët që kanë dijeni për këtë çështje dhe të mos jetë një zemërgur i ashpër, në mënyrë që të mos e kryejë keq zbatimin;

- kamxhiku i përdorur në rrahje të jetë i moderuar, që nuk pret, nuk shqyen dhe nuk shkakton paaftësi apo dëmtim të përhershëm.

- rrahja të jetë vetëm në shpinë, sepse ajo duron më shumë se barku ose këmbët, dhe të shmanget çfarë gjendet sipër dhe poshtë shpinës;

- lejohet që në trupin e burrit të ketë diçka si mbulojë, kurse në rastin e gruas i shtrëngohen fort rrobat e saj të gjata që mban veshur.

Martesa e imoralëve

“Imorali mund të martohet vetëm me një imorale ose politeiste, edhe imorale mund ta martojë vetëm imorali apo politeisti. Këto janë të ndaluara për besimtarët”. [En-Nūr: 3]

Ky ajet përbën një udhëzim për të pastruar marrëdhëniet që ekzistojnë midis atyre që hynë në Islam dhe atyre që nuk ishin konvertuar ende. Zoti i madhëruar thotë në suren Bekare: **“Mos u martoni me gra politeiste, derisa të besojnë; një skllave besimtare është më e mirë se një politeiste, edhe nëse kjo mund t’ju pëlqejë. Dhe mos i martoni**

besimtare me burra politeistë, derisa ata të besojnë; një skllav besimtar është më i mirë se një politeist, edhe nëse ky mund t'ju pëlqejë. Ata ftojnë për në zjarr, kurse Allahu fton në Xhennet dhe në falje, me lejen e Tij... dhe Ai ua bën të qarta provat e Tij njerëzve, që ata të mendojnë". [El-Bekare: 221], dhe kështu bëri ndërprerjen mes njerëzve të politeizmit- idhujtarisë dhe njerëzve të besimit lidhur me këtë çështje. Mbeti një kategori politeistësh që u ishte bërë zakon imoraliteti. Kishte burra që bënë tregti me këtë gjë - Zoti na ruajtë - dhe që zotëronin shtëpi publike. Kjo ishte tregtia e tyre dhe burimi i tyre i neveritshëm i të ardhurave për jetesë. Shumë ajete kanë ardhur që tërheqin vëmendjen për të keqen e madhe të pasurisë së vënë nga imoraliteti.

Në këtë pikë ndokush mund të pyesë: Zoti i madhërisëm na ka bërë të qartë dispozitën në lidhje me martesën me politeistët dhe idhujtarët dhe na e ka bërë të ndaluar të martohemi me ta, por cila është dispozita e shariatit në lidhje me martesën me dikë që është musliman, por që ka bërë imoralitet? Tani, ky ajet i kësaj sureje, ajeti 3 i sures En-Nūr, trajton një numër dispozitash që rregullojnë çështjet e familjes dhe deklarojnë ndalesën e martesës me dikë - burrë qoftë apo grua - që e ka për profesion imoralitetin sepse personi i tillë konsiderohet një politeist, idhujtar, ngaqë ata nuk kërkojnë pastërti, nder, siguri, mëshirë, qetësi, lidhje fafeshnore dhe martesore dhe mbrojtje të nderit dhe të llojit njerëzor e nuk i përfillin të tjera qëllime që mbart martesa e ligjshme. Ata janë njerëz që kërkojnë për pasuri të ndaluar nëpërmjet kësaj rruge të ndyrë, të neveritshme.

Për këtë arsye, nuk i ka hije dhe as i shkon për shtat besimtarit as besimtares së singertë, të martohet me një imoral profesionist.

Zoti i madhëruar e ndalon këtë në formën më të prerë, duke përdorur termin "mos", dhe kjo sikur tregon se mosmiratimi i kësaj çështjeje, zmbropsja prej saj dhe kundërshtimi për të rënë në të, është i vetëkuptueshëm! Kjo mund të mbështetet edhe nga ajo që është transmetuar nga dijetarët dhe nga komentuesit e Kur'anit rreth arsyeve të zbritjes së këtij ajeti.³²⁵

Këtu duhet theksuar një rast: rastin kur personi që ka rënë në këtë gabim ishte besimtare dhe pastaj ajo pendohet. A hyn edhe kjo nën këtë dispozitë?

³²⁵ Ibn Ashur, *Tefsir 'ut-Tahrir ve't-Tenvir*, referencë e mëparshme, 18/ 221 e më pas.

Ajo që dihet në mënyrë të sigurt është se Islami e fshin çfarë gjendet përpara tij, edhe pendesa e fshin çfarë gjendet më përpara saj. Sa i përket politeistit dhe politeistes, Islami ia fshin atij gjithë çfarë ka bërë para se të hyjë në të, përfshirë edhe imoralitetin, kurse besimtari që kryen imoralitet, pastaj pendohet, atëherë ai që pendohet nga mëkati është si ai që nuk ka aspak mëkat. Pendesa e plotë me të gjitha kushtet e saj, edhe besimi i plotë me të gjitha kushtet e tij, e rikthen denjësinë për martesë për të penduarin dhe të penduarën... dhe Allahu e di më së miri!

Kurse kush bie në imoralitet dhe nuk pendohet për të, pastaj ndëshkohet për këtë, e pastaj kthehet sërish në atë gabim, atëherë ai sikur e deklaron se nuk meriton të martohet me askënd tjetër përveçse me një të shthurur apo imoral. Nëse imoralja ndodh që të martohet me dikë, atëherë për nga vetë natyra e saj ajo nuk është në gjendje të zgjedhë tjetër përveç se një të ngjashëm me të, i cili është larg nga sheriatu dhe që nuk i përmbahet atij. Po ashtu edhe imorali. Sa u përket besimtarëve, Zoti i madhëruar ka thënë se ata e kanë të ndaluar të martohen me kënd tjetër përveçse me të pastrit dhe të dëlirët, të cilët duan të ndërtojnë familje që të jenë qeliza të shëndosha në shoqëri. Fjala e Tij në fund të ajetit: **“Këto janë të ndaluara për besimtarët”**. [En-Nūr: 3], bën që ajeti të dalë në kuptimin që përmendëm. Zoti e di më së miri!

Ajo që po ndodh në kohën tonë sot, që disa të rinj (përfshirë edhe të fejuarit, bazuar në një lloj anashkalimi ndaj dispozitave të fesë) takohen mes tyre në vende private, që mund t'u krijojë atyre kushtet të bien në këtë gabim dhe atëherë i kërkohet të riut dhe i thuhet: “Ndreqe gabimin tënd!”, domethënë duke u martuar me atë me të cilën ka rënë në gabim, kjo - dhe Zoti e di më së miri - nuk hyn nën këtë ajet të ndritur. Gabimi këtu është i përbashkët dhe ndahet mes familjes, djalit dhe rrethit të atyre të dyve. Kjo tregon se të gjithë ata nuk i kanë përmbushur detyrat e tyre për edukimin e vajzës dhe të djalit, për ndërgjegjësimin e tyre për rrezikun që përbën ndërmarrja e çfarëdolloj marrëdhënieje mes atyre të dyve para nënshkrimit të kontratës së martesës së ligjshme, e cila e lejon secilin prej tyre të qëndrojë me tjetrin. Prandaj këshillojmë familjet që të marrin masat e nevojshme dhe t'i heqin qafe disa nga traditat që zgjasin periudhën e fejesës, duke i lodhur kështu të fejuarit. Të gjitha arsyet ekonomike, të cilat nxirren si justifikim nga

familjet, nuk barazohen me rënien në gabim të dy të fejuarve, gjë e cila mund të çojë në shkatërrimin e marrëdhënieve mes tyre në të tashmen apo të ardhmen e tyre. Kushtet aktuale mund të jenë një nxitje për edukimin e djemve dhe vajzave në moshën e pubertetit, në mënyrë që këto gjëra të mos ndodhin apo përhapen, dhe të çojnë pastaj në shpërbërjen e shoqërisë, e cila do të përbëhet nga këta të rinj më vonë.

Ajeti vjen në formë informimi, pastaj arsyetimi

Ibn Ashur thotë: “Duke e shikuar ajetin në shikim të parë, nga fillimi i ajetit e deri kur thotë: **“ose politeist”** [En-Nūr: 3], duket sikur tregon për rastin e martesës së një gruaje imorale dhe nuk duket sikur është për të ligjësuar dispozitën për martesën mes imoralëve që mund të gjenden në shoqërinë muslimane dhe as për martesën mes politeistëve. Domethënia e ajetit si lajm, nuk qëndron, sepse imorali ndodh që të martohet me një grua të ndershme, edhe politeisti ndodh të martohet me një grua të ndershme, dhe kjo madje ndodh shpesh, fenomen ky që nuk përputhet me fjalën e të Lartit: **“Imorali mund të martohet vetëm me një imorale ose politeiste...”**. [En-Nūr: 3] Po ashtu, edhe imoralja ndodh që të martohet me muslimanin e dëlirë për shkak se e pëlqen për bukurinë e saj, ose mundet që ai ta bëjë këtë nga dëshira e tij për ta shpëtuar atë grua nga imoraliteti, ndërkohë që ky burrë për vete nuk është as imoral dhe as politeist, prandaj ta vësh ajetin në “suazën e lajmit” nuk shërben si domethënie për fjalën e të Lartit: **“edhe imoralen mund ta martojë vetëm imorali apo politeisti ...”**. [En-Nūr: 3] Nga ana tjetër, nëse e pranojmë se ky ajet është sjellë për të ligjësuar një vendim, paqartësia bëhet edhe më e fortë sepse nuk ka kuptim të ligjësohet vendimi për martesën e imoralit dhe imorales, politeistit dhe politeistes, kështu që ajeti duhet të interpretohet në një mënyrë që të përcjellë një kuptim domethënës.

Mënyra e interpretimit të tij është se tërësia e ajetit ka për qëllim të ligjësojë e jo të informojë sepse Zoti i madhëruar në fund të ajetit thotë: **“Këto janë të ndaluara për besimtarët”** [En-Nūr: 3], sepse është zbritur si përgjigje ndaj pyetjes që Merthedi (një sahab i nderuar), i drejtoi Pejgamberit, pagja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të, nëse mund të martohet me Ainakën, e cila ishte një imorale idhujtare, kurse

Merthedi ishte një musliman i devotshëm. Megjithatë fillimi i ajetit nuk ka për qëllim legjislacionin, por është një prelud për çfarë vjen në fund të tij dhe që tregon arsyetimin për atë çfarë u ligjësuara në fund të tij dhe shpjegon përemrin tregues “këto”, që gjendet në ajet: **“Këto janë të ndaluara për besimtarët”**. [En-Nūr: 3] Kjo tregon se ky vendim është i përgjithshëm për Merthedin dhe për muslimanët e tjerë, pasi termi “besimtarët” i përfshin të gjithë ata.³²⁶

Shpifja për imoralitet

“Dhe ata që i akuzojnë gratë e nderuara për imoralitet, dhe pastaj nuk sjellin katër dëshmitarë, goditini ata me tetëdhjetë kamxhikë dhe mos ua pranoni dëshminë kurrë më!.. Dhe ata janë vërtet që i kanë shkelur kufijtë! Me përjashtim të atyre që pendohen më pas kësaj dhe përmirësohen, atëherë vërtet Allahu është falës dhe mëshirues”. [En-Nūr: 4-5]

Shpifja është një krim dhe këtu bëhet fjalë për shpifjen ndaj një njeriu besimtar – mashkull qoftë ai apo femër - për kryerje të imoralitetit, si për shembull, të thuhet: “Filani është imoral ose ka kryer imoralitet me filanen”, e të ngjashme si këto. Shpifja është një krim shoqëruar që lidhet me krimin e imoralitetit, dhe në Kur’an vjen pas përmendjes së dënimit për “vetë imoralitetin” dhe ndëshkimit ndaj tij, për të tërhequr vëmendjen drejt asaj se shfaqja e disa rasteve të rralla dhe anormale nga anëtarë në mesin e bijve të komunitetit musliman dhe rënia e tyre në krimin e imoralitetit nuk duhet të çojë në tolerancën në përhapjen e thashethemeve në lidhje me çështjen e këtij fenomeni në shoqëri, as të folurit e shumë rreth tij, ose akuzimin pa frikë ndaj bijve të shoqërisë për imoralitet ose veprime si të popullit të Lutit (sodomët), sepse kjo e nxit përhapjen e imoralitetit dhe dobësimin e ndjenjave të dënueshmërisë ndaj tij, të cilat i ndërton dhe i kthjellon ligjërimi kur’anor në shpirtin dhe mendjen e muslimanëve, për t’i mbrojtur ata të mos bien në këto pozita të ulëta dhe paturpësi. Thashethemet rreth imoralitetit ndikojnë në thyerjen e barrierave të mosmiratimit të tij, refuzimit dhe frikës nga rënia në të, prandaj artet e muslimanëve duhet të qëndrojnë shumë larg çdo poezie, proze, arti apo vizatimi që

³²⁶ Ibn Ashur, *Tefsir ‘ut-Tahrir ve’t-Tenvir*, referencë e mëparshme, 18/ 252.

mund të motivojnë nxitjen e imoralitetit në shpirt, ose të eliminojë faktorët që largojnë prej tij, duke thyer kështu barrierat psikologjike ndërmjet psikologjisë së muslimanit të drejtë dhe kryerjes së atyre paturpësive.

Të ashtuquajtura arte, që romakët, persët dhe disa indianë zotëruan në vizatimin e imazheve nudo dhe organeve gjenitale të meshkujve dhe femrave, Kur'ani nuk i shikon si arte, por ato janë absurditet, prishje dhe shprehje e dëshirës për të përhapur fjalë për imoralitetin dhe për përhapjen e tij. Kështu që, autorët e atyre punëve nuk nderohen dhe për ato punë të tyre nuk thuhet se janë as art dhe as krijimtari, por përshkruhen vetëm me faktet që ekzistojnë për to, si nxitëse të imoralitetit, nxitëse të mëkatit dhe shfaqje e admirimit për praktikimin e tij.

Të tilla gjëra pranohen vetëm nga ata që dëshirojnë të ndryshojnë konceptet e njerëzve dhe të shëmbin mure... muret e dinjitetit njerëzor dhe fetar, të devotshmërisë dhe ndershmërisë, në mënyrë që njerëzit ta shohin imoralitetin si dashuri dhe perversitetin e homoseksualitet si diçka që rrjedh nga prirjet e krijimit njerëzor dhe kështu në shoqëri të fillojnë proceset e të folurit për paturpësinë dhe të përhapjes së saj, të mbështjella me ato mbështjellëse që ata i quajnë art, kryevepra botërore, krijimtari, e kështu me radhë... Në Indi, Kinë dhe gjetkë, paganët shpikën adhurime në të cilat femrat shenjtërojnë organet gjenitale mashkullore dhe meshkujt bëjnë të njëjtën gjë me femrat. Djalli ua zbuloi atyre ato punë dhe i bëri të mashtrohen me idenë se këto organe janë burimet e jetës dhe se njeriu duhet t'i madhërojë dhe shenjtërojë burimet e jetës: **“Dhe vërtet (dajtë) i shmangin ata nga rruga (e udhëzimit), ndërkohë ata mendojnë se janë të udhëzuar”**. [Ez-Zuhruf: 37] Kur shikojmë që Kur'ani e ndëshkon shpifjen, kjo na e rrit edhe më shumë dashurinë tonë për legjislacionin e Zotit, besimin në të, admirimin për gjithçka që solli dhe vlerësimin për të gjitha vendimet që mbart. Dënimi për shpifjen, siç parashikohet në ajetin fisnik, përfshin tetëdhjetë goditje me kamxhik, gjë që e bën atë shumë afër dënimit për imoralitetin vetë, shto këtu edhe privimin e përjetshëm nga dëshmia në çështje që kanë të bëjnë me të drejtat civile. Shpifësi vendoset kështu në listën e zezë, në listën e atyre për të cilët është e ndaluar t'u pranohet dëshmia në çdo gjykatë dhe për çdo çështje, si një poshtërim i mëtejshëm për ta. Ebu Bekrete - sahabi i madh - kur mori pjesë në dëshminë kundër Mugires, ata i hodhën poshtë të gjitha transmetimet

e tij, edhe pse ai ishte ndër sahabët e nderuar, por sheriatu ka vendosur që nëse njëri nga katër dëshmitarët që dëshmojnë për imoralitetin e një personi tërhiqet nga dëshmia, atëherë tre dëshmitarët e tjerë ndëshkohen me fshikullimin me tetëdhjetë kamxhikë për shpifje. Në lidhje me ngjarjen e famshme të Mugires, njëri nga katër dëshmitarët u tërhoq nga dëshmia e tij dhe shprehu disa dyshime në lidhje me shikimin e tij të vërtetë të rastit të imoralitetit sipas kushteve që kërkon sheriatu të plotësohen, kështu që Omeri, Allahu i qoftë i kënaqur prej tij, urdhëroi që tre dëshmitarët e tjerë të fshikulloheshin me kamxhik dhe të konsideroheshin shpifës. Përveç dëshmive të tyre, ata humbën edhe shenjtërinë dhe imunitetin që ndajnë anëtarët e komunitetit musliman. Kush bën shpifje, cilësohet si shkelës i kufijve të Zotit, kështu që nëse dikush e cilëson personin e tillë si të dalë nga kufijtë, ky nuk mund të ngrejë padi për shpifje kundër tij, me pretendimin se e ka rënduar duke e quajtur si të tillë, kështu që dinjiteti i tij humb ashtu siç u përpoq ai dikur të humbiste dinjitetin e vëllait të tij musliman duke shpifur për të se është i dalë nga kufijtë, gjë që konsiderohet një krim i madh në Kur'an "krimi i shpifjes", i cili rregullohet me këto tre dënime frenuese, parandaluese.

Kështu legjislacioni i Zotit e mbron pasurinë, nderin dhe gjakun e njerëzve dhe nuk lejon nënvlerësimin e asnjërit prej aspekteve të tyre. Zoti e di më së miri!

Besimtarët në kohën tonë janë të sprovuar me video, fotografi, regjistrim të zërit, teknika të përpunimit dixhital e të tjera. Më kujtohet rasti i një gruaje që donte të vërtetonte martesën e saj zakonore (të fshehtë) me burrin e saj, i cili kishte shtënë në dorë letrat e martesës dhe i kishte grisur ato, kështu që ajo nuk kishte më asgjë për të vërtetuar martesën e saj me atë burrë. Ajo pretendoi disa herë se ai ishte burri i saj, por ai mohoi çdo lidhje me të. Kur ajo grua e kuptoi mirë situatën, e joshi burrin një natë të flinte me të dhe vendosi një regjistruer të vogël nën shtrat. Në një moment të përshtatshëm, ajo i drejtoi një qortim të butë burrit të saj për mohimin që i bëri martesës së tyre të fshehtë. Burri kërkoi falje për këtë dhe i shpjegoi arsyet. Pastaj ajo e joshi atë në marrëdhënie intime me të dhe gjithçka u regjistrua. Të nesërmen ajo shkoi në gjykatë dhe e bindi gjykatën që ta pranonte atë kasetë të regjistruar si një mjet për të provuar martesën e saj me atë burrë. Një ekspert zëri e dëgjoi atë regjistrim dhe e vërtetoi në favor të

saj. Burri u befasua nga e gjitha kjo dhe e pranoi martesën me të, kështu që gjykata i caktoi gruas disa nga të drejtat e saj. Kjo ngjarje nxiti dhe ngriti shumë pyetje për myftinjtë, përfshirë: “Çështjen e marrjes parasysh të fotografimit, në të gjitha format e tij, gjithashtu edhe kasetat e videos, regjistrimet audio e kështu me radhë, për të vërtetuar një rast imoraliteti apo martese”.

Sipas nesh të gjitha këto çështje janë objekt hamendjesh dhe dyshimi dhe nuk arrijnë në nivelin e dëshmisë së katër personave në vërtetimin e ndodhisë së imoralitetit. Ndëshkimi ndaj shpifësve nuk anulohet vetëm për shkak të një regjistrimi video. Nëse këto mjete duhet të merren si provë, atëherë duhet të kryhen studime të hollësishme shkencore për to, që të zbulohen të gjitha çarjet apo boshllëqet ndaj të cilave mund të ekspozohen këto mjete dhe të sqarohet se si duhen trajtuar ato dhe çfarë mund të vërtetohet me to dhe çfarë jo, dhe çfarë niveli mund t’u japin gjyqtarët dhe myftinjtë këtyre lloj mjeteve prove. Përndryshe do të jetë gjëja më e lehtë të manipulohen dhe shpërdorohen shumë të drejta, të prishet drejtësia, të humbasin të drejtat, e kështu me radhë. Kështu që, duhen bërë patjetër kërkime dhe studime shkencore serioze, përpara se gjykatat të mbushen me këto mjete. Zoti e di më së miri!

Kushtet që duhet të plotësojë ai që akuzon dikë për imoralitet, është: të sjellë katër dëshmitarë. “katër dëshmitarë” [En-Nūr: 4] burra. Kurse kushtet e tjera kuptohen vetë, si të qenit i përgjegjshëm, mendja e shëndoshë, dituria se ai veprim është i ndaluar dhe pjekuria.³²⁷ E nëse akuzuesi është një skllav, atëherë ana sipërfaqësore e përgjithësimit të ajetit tregon se skllavi dhe i liri janë njëlloj në lidhje me këtë dispozitë dhe se secili prej tyre fshikullohet tetëdhjetë kamxhikë nëse akuza e tyre rrëzohet.³²⁸

³²⁷ Dijetarët kanë mosmarrëveshje në lidhje me atë se cilët janë ata që kualifikohen për të qenë dëshmitarë. Shafijtë thonë që: “Dëshmitari duhet të jetë një njeri i drejtë”, kurse Hanefitë thonë se: “Edhe personi i devijuar mund të merret për dëshmitar.”, dhe që këtu shfaqet fryti i mosmarrëveshjes. “Nëse katër persona të devijuar (jo të drejtë) dëshmojnë kundër dikujt për imoralitet, ata konsiderohen shpifës” – sipas Shafijve - “dhe ndëshkohen siç ndëshkohet akuzuesi i parë nëse nuk i sjell katër dëshmitarët të cilëve u pranohet dëshmia, të dëshmojnë krah tij.” Hanefitë thonë: “Nuk ka dënim për të (nëse sjell dëshmitarë të devijuar, jo të drejtë), sepse ai i solli katër dëshmitarët që mund të dëshmojnë, por Sheriati nuk e mori parasysh dëshminë e tyre për shkak të mangësive që gjenden tek i devijuari, kështu që me dëshminë e tyre u vërtetua “dyshimi për imoralitet”, por me këtë dëshmi rrëzohet ndëshkimi ndaj tyre, edhe ndaj akuzuesit të parë, e po ashtu edhe ndaj të akuzuarit, për shkak se kërkohet që akuzuesi të cilësohet si “i drejtë”, për t’u marrë në konsideratë dëshmia e tij në vërtetimin e imoralitetit.”

Shiko: Es-Sājis, *Tefsir Ājat ‘il-Ahkām*, referencë e mëparshme, 1/322.

³²⁸ Kështu kanë thënë Ibn Mes’udi dhe El-Evzā’i, dhe ky është edhe medhhebi i shiave. Por dijetarët e jurisprudencës islame të qyteteve të mëdha janë të një mendimi se dënimi për shpifje, për skllavin, është dyzet fshikullime, domethënë sa gjysma e

Kushtet e të akuzuarit: Ihsani-imuniteti. E meqenëse imuniteti arrihet në katër nivele, atëherë është e nevojshme të sigurohet për imunitetin dhe kjo bëhet duke vërtetuar nivelin më bazik të tij, që është dëlirësia. Kush shpif ndaj dikujt që nuk është i dëlirë, nuk ndëshkohet. Zoti e di më së miri!

Gjykimi për shpifjen ndaj dikujt për imoralitet është tetëdhjetë fshikullime për njeriun e lirë dhe dyzet fshikullime për skllavin ose skllaven, në analogji me dënimin që parashikohet ndaj skllavit dhe skllaves, për imoralitet.³²⁹

Gjykimi ndaj dëshmitarëve, nëse nuk plotësohet numri: ata ndëshkohen sepse konsiderohen shpifës dhe nuk merren si dëshmitarë sepse nuk e plotësojnë numrin e kërkuar në këtë rast.

Kush e zbaton ndëshkimin? Nga ana sipërfaqësore e fjalës së të Lartit, kur thotë: **“goditini ata”** [En-Nūr: 4], kuptohet se ata ndaj të cilëve drejtohet ligjërimi janë pushtetarët, udhëheqësit. Prijësi e kryen ndëshkimin, edhe pa kërkesën e atij ndaj të cilit është shpifur.³³⁰

Pendesa e shpifësit

Në këtë rast ndoshta mendimi më i drejtë është përjashtimi i tij nga të tre ndëshkimet: goditja me kamxhik, mospranimi i dëshmisë së tij kurrë më në jetë dhe cilësimi i tij si shkelës i kufijve. Konteksti e mbështet këtë prirje sepse në parim, pendimi, kur ai i plotëson kushtet e tij, konsiderohet si shlyerje për të penduarin, që e çliron atë nga të

dënimet për një person të lirë... si në dënimin për imoralitet, dhe bazuar mbi këtë, ndëshkimi i përmendur në këtë ajet është i veçantë për njerëzit e lirë.

³²⁹ Si përmbledhje, në verifikimin e imunitetit të personit të akuzuar për imoralitet merret në konsideratë dëlirësia nga imoraliteti, liria dhe Islami, kurse pjekuria dhe mendja e shëndoshë ato të dyja konsiderohen se janë domosdoshmëri të dëlirësisë - siç e dini - dhe kjo që përmendëm është mendimi i shumicës së dijetarëve dhe juristëve të metropoleve, dhe më e sakta prej dy transmetimeve nga Ahmedi. Por disa juristë muslimanë kanë mosmarrëveshje për disa gjëra në lidhje me këtë temë. Për shembull, Daūd Eil-Llāhirij nuk e vë si kusht 'lirinë' për të akuzuarin për imoralitet, dhe mendon gjithashtu se shpifësi ndaj skllavit ndëshkohet me ndëshkimin e përcaktuar nga Sheriati. Nëse imuniteti i dikujt mjaftohet me dëlirësinë nga imoraliteti, cilësi me të cilën një person është i njohur, atëherë obligohet të thotë se ai që shpif ndaj një pabesimtar të dëlirë nga imoraliteti, duhet të dënohet. Është transmetuar se Ibn Ebi Lejla ka thënë që: “Kush shpif ndaj një gruaje jomuslimane, e cila ka një djalë musliman, ai person dënohet.”. Disa prej dijetarëve kanë thënë: “Po ashtu, dënohet edhe personi që shpif ndaj gruas jomuslimane e cila është emartuar me një musliman.”. Ata e thanë këtë, për t'i mbrojtur nga turpi që do t'i ndiqte nga pas djalin ose burrin e saj musliman.”. Shiko: Es-Sājīs, *Tefsīr Ajāt 'il-Ahkām*, referencë e mëparshme, 1/551.

³³⁰ Ebu Hanife me shokët e tij, edhe El-Evzaa'i dhe Shafiu kanë thënë: “Ndëshkohet vetëm me kërkesën e personit ndaj të cilit është shpifur.”. Kurse imam Maliku ka thënë: “Nëse imami e dëgjon atë duke shpifur, zbaton ndëshkimin ndaj tij, edhe nëse këtë nuk e kërkon personi ndaj të cilit është shpifur, nëse me imamin ka dëshmitarë të drejtë.”. Shiko: Es-Sājīs, *Tefsīr Ajāt 'il-Ahkām*, referencë e mëparshme, 1/553.

gjitha pasojat e mëkatit nga i cili është penduar dhe rrjedhimisht tre dënimet që parashikohen ndaj shpifësit në këtë rast rrëzohen, nëse ai pendohet singërisht, para se të sillet për t'u zbatuar ndëshkimi mbi të.

Megenëse dënimi ndaj shpifësit është i përbërë nga tre elementë (ndëshkim, mospranim të dëshmisë dhe cilësimi i tij si shkelës i kufijve të Zotit), atëherë pas pendesës ai dënim rrëzohet në tërësinë e tij, me gjithë tre elementët e tij.³³¹

E drejta e Zotit dhe e drejta e njerëzve

Ajo që juristët muslimanë e kanë quajtur “e drejta e Zotit” është ekuivalentja e asaj që juristët modernë bashkëkohorë e quajten “e drejta e përbashkët”. Ajo është një e drejtë që nuk i adresohet një personi specifik, por një personaliteti juridik dhe që e bën atë të drejtë të Zotit të madhërishtëm, i Cili i konsideron të gjitha krijesat si vartësit e Tij, që i mbron ata dhe që ligjëson çfarë i mbron interesat e tyre. Për shembull, borxhi është e drejtë e borxhdhënësit, në kuptimin e të qenit ‘para’ që ai ua ka dhënë të tjerëve, dhe huamarrësi duhet t’ia kthejë atë të drejtë. Kur Zoti i madhëruar i detyron njerëzit ta mbrojnë të drejtën e borxhdhënësit që ka te borxhmarrësi dhe për ta detyruar borxhmarrësin që ta çojë në vend atë të drejtë, kjo konsiderohet si e drejtë e Zotit të madhëruar në këtë transaksion, sepse nëse komuniteti nuk i përmbahet mbrojtjes së borxhdhënësit (që këtij të mos i vonohet kthimi i borxhit as të mos i mohohet ai) dhe mbrojtjes së borxhmarrësit (nga keqtrajtimi i borxhdhënësit në shfrytëzimin e së drejtës së tij), atëherë çështjet e huamarrjes, për të cilën bijtë e shoqërisë kanë shumë nevojë, do të trazoheshin. E gjithë shoqëria do të ishte e ekspozuar ndaj dëmtimit nëse kjo derë do të mbyllej dhe nuk do t’i garantohej mbrojtja e nevojshme dhe organizimi i saktë dhe i imtësishëm financiar kësaj, gjë që i jep secilit të drejtën që i takon.

Sa i përket “shpifjes”, në këtë rast ekziston e drejta e Zotit të madhëruar, e cila është: të detyrojë komunitetin ose kombin që të ruajë

³³¹ Ajo që tregon ana sipërfaqësore e ajetit dhe struktura e tij është se, të trija fjalitë së bashku duhet të jenë përgjigje të kushtit, dhe këtu sikur thuhet: “Kush shpif ndaj grave të dëlira, fshikulloni ata dhe mos ua pranoni kurrë për asgjë dëshminë, dhe konsiderojni të devijuar ata!”, dhe kjo nënkupton që ata duhet të fshikullohen, të mos u pranohet dëshmia kurrë më, dhe të quhen njerëz të pamoralshëm... përveç atyre që pendohen nga shpifja dhe korrigjohen e përmirësohen, ata Zoti i fal, dhe ata nuk fshikullohen, as refuzohet dëshmia e tyre, e as quhen njerëz të pamoralshëm.

nderin e bijve të tij, ashtu siç janë të detyruar të mbrojnë veten dhe pasurinë e tyre. Kur shpifësi drejton një shpifje ndaj një personi në veçanti, kjo përbën një sulm ndaj nderit të këtij personi. Por, dëmi i kësaj nuk kufizohet vetëm me atë mbi të cilin ka rënë shpifja, por shtrihet deri te komuniteti në të cilin janë përhapur thashethemet e paturpësisë dhe në të cilin nderi i njeriut shkelet me këmbë. Në këto kushte reputacioni i çdo qenieje njerëzore është subjekt i humbjes dhe poshtërimit, kështu që e drejta e atij personi të caktuar është që ne ta ruajmë nderin e tij dhe ta mbrojmë atë, të hakmerremi ndaj atyre që shpifën ndaj tij dhe t'i caktojmë fajtorit dënimin frenues, në mënyrë që të mos i kthehet kurrë më një gjëje të tillë. E drejta e Zotit të madhërishëm është që paturpësia të mos përhapet nëpërmjet thashethemeve në mesin e atyre që kanë besuar. I Madhërishmi kur u thotë njerëzve: **“Dhe mos e vritni veten tuaj...!”**, do të thotë që mos lejoni të ndodhin krimet e vrasjes mes jush, sepse kjo do të bëjë që ata që janë të gatshëm të kryejnë krime ndaj nderit të njerëzve, të mos e kenë për gjë të sulmojnë këtë e atë... Po ashtu, duke shpifur për imoralitet ndaj dikujt pa të drejtë preket nderi i njerëzve, shenjtëria e tyre cenohet dhe fjalët e këqija përhapen në mesin e njerëzve. Zoti i madhërishëm i mbron njerëzit duke e urdhëruar mbarë kombin që të ketë kujdes dhjetë qëndrojnë i bashkuar në frenimin dhe përballjen me autorët e këtij lloj krimi dhe ndëshkimin e autorëve të tij, në përmbushje të së drejtës së Zotit - bekuar dhe lartësuar qoftë Ai – i Cili ia besoi këtij kombi mbrojtjen, kujdesin dhe moslënien pas dore të kësaj çështjeje. E drejta e Zotit të madhërishëm, që është “parandalimi i përhapjes së paturpësisë”, garantohet me pendimin e këtij shpifësi që u pendua dhe u reformua, kurse e drejta e atij ndaj të cilit është shpifur për të kërkuar ndëshkimin e përcaktuar ndaj shpifësit rrëzohet vetëm me lejen e tij, si për shembull të kërkojë nga shpifësi të shpallë publikisht para njerëzve se ai ka gënjyer kur ka folur keq ndaj tij dhe ta shfajësojë viktimën.

Mallkimi i ndërsjellë

“E ata që i akuzojnë gratë e tyre (për tradhti bashkëshortore) dhe nuk kanë dëshmitarë përveç vetes së tyre, atëherë nga ai kërkohet të dëshmojë katër dëshmi (duke u betuar) në Allahun se ai është duke

thënë të vërtetën. Dhe e pesta është të thotë që “Mallkimi i Allahut qoftë mbi të nëse është duke gënjer!”³³². Ajo (gruaja) e largon torturimin nga vetja, duke dëshmuar katër dëshmi (duke u betuar) në Allahun se ai vërtet është duke gënjer. Dhe e pesta, (të betohet) që zemërimi i Allahut qoftë mbi të, nëse ai është duke thënë të vërtetën. Dhe sikur të mos ishte mirësia e Zotit ndaj jush, dhe mëshira e Tij... dhe se Ai pranon shumë pendimin nga robërit e Tij dhe është i Urtë (Ai nuk do t'i kishte caktuar këto dispozita për ju, por ndëshkimi i Tij ndaj jush në këtë botë do të ishte shpejtuar për mosbindje)!” [En-Nūr: 1-10]

Pasi Zoti i madhëruar sqaroi dënimin e shpifjes, lindi problemi për rastin kur dëshmitari është bashkëshorti i gruas ndaj së cilës ngrihet padia për imoralitet. A kërkohen katër dëshmitarë në këtë rast apo duhet ndonjë vendim i veçantë, që nxirret nga konteksti i përgjithshëm në të cilin deklarohet domosdoshmëria e pranisë së katër dëshmitarëve?

Këtu Kur'ani famëlartë, me stilin e tij të mrekullueshëm, vjen për të konfirmuar domosdoshmërinë e pranisë së katër dëshmitarëve nga njëra anë dhe për t'u paraqitur njerëzve një lloj të veçantë dëshmie, që është dëshmia e një personi, në atë që njihet si “tema e mallkimit të ndërsjellë”.

Buhariu ka transmetuar se Hilal ibn Umejje e akuzoi gruan e tij për imoralitet me Sherik ibn Sahman në prani të Pejgamberit, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të, i cili i tha: “Sill dëshminë (me katër dëshmitarë) ose përndryshe do të bjerë ndëshkimi mbi shpinën tënde!” Ai tha: “O i Dërguari i Zotit, nëse dikush prej nesh sheh një burrë duke kryer imoralitet me gruan e tij, a duhet të dalë të kërkojë dëshmitarë?” Dhe Pejgamberi, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të, vazhdoi të thoshte: “Sill dëshminë ose përndryshe do të bjerë ndëshkimi mbi shpinën tënde!” Atëherë Hilali tha: “Betohem në Atë që të ka dërguar me të vërtetën, unë po them të vërtetën dhe patjetër që Allahu do të zbresë atë me çfarë do ta largojë ndëshkimin nga shpina ime!”³³²

Kështu më pas erdhën ajetet e ndritura për të sqaruar vendimin e sheriatit për këtë rast. Ja këtu ne jemi përpara një rasti ku shtëpisë në të

³³² Buhariu, *Sahîh 'ul-Buhâri*, referencë e mëparshme, Kapitulli i Interpretimit të Kur'anit, tema “E largon torturimin nga vetja duke dëshmuar katër dëshmi (duke u betuar) në Allahun se ai vërtet është duke gënjer”, hadithi nr. 4747, fq. 920.

cilën ka ndodhur krimi nuk lejon t'i shkelet shenjtëria as të ekspozohet ndaj turpërimit. Po të ndodhte kjo, atëherë dëmtimi do t'i kapërcente bashkëshortët dhe do të kalonte deri te fëmijët dhe të afërmit, e prej kësaj do të dëmtoheshin shumë njerëz të pafajshëm, vetëm ngaqë ishin të afërm të këtij burri ose gruaje. Por Zoti i madhërishëm e dekreton këtë çështje dhe i mbron të pafajshmit nga të gjitha këto efekte dhe ligjëson rastin e "mallkimit të ndërsjellë". Dhe askush të mos mendojë se ky dënim është i lehtë sepse dy personat që mallkojnë duhet ta bëjnë këtë në prani të njerëzve, në xhaminë e zonës ku ata jetojnë.

Pra, i Madhërishmi i zëvendësoi katër dëshmitarët me katër dëshmi. Kështu që, nëse gruaja dëshiron të mbrohet nga dënimi i fshikullimit - siç e shpjeguem më parë - ajo dëshmon në kundërshtim me dëshmitë e burrit dhe dëshmitë e saj e anulojnë efektin e dëshmimeve të burrit.

Vërejmë dallimin ndërmjet dëshmisë së pestë të burrit dhe të gruas, që në rastin e një burri thotë "mallkimi", kurse në rastin e gruas "zemërimi".

"Mallkimi" nënkupton përzënie nga mëshira e Zotit dhe largimin prej saj, se kjo është ajo që burrat i frikësohen më së shumti dhe kjo është ajo që ata i thonë njëri-tjetrit kur grinden dhe shahen e thonë: "Zoti e mallkoftë filanin!". Në të pestën ai deklaroi se po e mallkon veten e tij, ndërsa nuk është i pavetëdijshëm ndaj sjelljes nëpër mend të pranisë së Zotit dhe dënimit të Tij nëse gënjen. Nëse gruaja dorëzohet dhe e pranon krimin, atëherë vërtetimi i imoralitetit ndaj saj bëhet përmes pranimi nga vetë ajo, kështu që ajo do të marrë dënimin, që është fshikullimi i përmendur në ajetin e dytë të sures, ai të cilin Zoti e quajti "torturim": **"Dhe le të dëshmojnë torturimin e tyre një grup besimtarësh!"** [En-Nūr: 2] Por kur edhe ajo mban qëndrimin e vet dhe bën dëshminë e saj të plotë, siç e kërkon Kur'ani, dhe e mohon akuzën e burrit, atëherë ajo nuk do t'i nënshtrohet torturës së fshikullimit dhe mes tyre bëhet divorci, sepse është e pamundur që mes tyre të ketë një jetë të sigurt, pasi burri akuzoi gruan e tij për imoralitet dhe derdhi mbi veten e tij rrebeshin e mallkimit. Edhe gruaja, duke përgënjeshtuar akuzën, derdhi mbi vete rrebeshin e zemërimit të Allahut, domethënë nëse ajo është duke gënjyer. Kështu, pas gjithë kësaj, mes tyre nuk mund të ketë më një jetë normale martesore, e cila supozohet të karakterizohet nga dashuria, mëshira, qetësia, atësia e fëmijëve, etj.

Kështu që secili prej tyre duhet të marrë rrugën e tij, në pjesën e mbetur të jetës, larg tjetrit, dhe ajo grua pas kësaj mbetet e ndaluar për atë burrë përgjithmonë. Zoti e di më së miri!

Paditë në rastet e tradhtisë martesore në këtë kohën tonë preokupojnë shumë njerëz dhe gjykatat, departamentet e policisë dhe autoritetet kompetente shpenzojnë miliona për të trajtuar këto probleme, kurse në këtë shariat të mëshirshëm ky problem pothuajse kufizohet në rrethin e shtëpisë dhe zgjidhja e tij nuk merr ato periudha të gjata që merr nëpër gjykata, përfshirë tragjeditë dhe problemet që pasojnë. Zoti e di më së miri!

“Dhe sikur të mos ishte mirësia e Zotit ndaj jush dhe mëshira e Tij... dhe se Ai pranon shumë pendimin nga robërit e Tij dhe është i urtë (Ai nuk do t’i kishte caktuar këto dispozita për ju, por ndëshkimi i Tij ndaj jush në këtë botë do të ishte shpejtuar për mosbindje)!” [En-Nūr: 10], që do të thotë: Po të mos ishte mirësia e Zotit ndaj jush, me këto ligje të qarta dhe të urta, që ndërthurin vendosmërinë, ashpërsinë dhe mëshirën, edhe mundësinë e pendimit në të njëjtën kohë, do t’ju prekte një dënim i dhembshëm për shkak të mëkateve tuaja në këtë botë, para ahiretit. Jeta juaj do të bëhej një ferr për shkak të mbushjes së saj me tradhti, gënjeshtra dhe mashtrime. Dhe atëherë shoqëria nuk do të shpëtonte kurrë prej këtyre të këqijave, përveç nëse do të donte Zoti. Çdo burrë i cili është tradhtuar, nëse nuk do të gjendej një mënyrë për të rivendosur të drejtën e tij dhe për ta marrë në konsideratë atë e për të ndëshkuar agresorin, atëherë ai vetë do të hakmerrej kundër gruas së tij dhe partnerit të saj shkelës.

Edhe ky shkelës, nga ana e tij, do ta kthente këtë hakmarrje me të njëjtën mënyrë dhe kështu do të bëhej një rreth vicioz nga i cili nuk do të kishte dalje. Në shoqëritë ku ky parim nuk zbatohet, gjejmë një numër të madh të rasteve të tradhtisë bashkëshortore, nga burra ose gra, dhe studimet në këtë fushë janë të shumta dhe të disponueshme për ata që duan të kenë raporte të sakta për këto raste.

Pjesa e dytë:

Historia e shpifjes së madhe

"إِنَّ الَّذِينَ جَاءُوا بِالْإِفْكِ عُصْبَةٌ مِّنْكُمْ ۚ لَا تَحْسَبُوهُ شَرًّا لَّكُم ۚ بَلْ هُوَ خَيْرٌ لَّكُمْ ۚ لِّكُلِّ امْرِئٍ مِّنْهُمْ مَا أَكْتَسَبَ مِنَ الْإِثْمِ ۚ وَالَّذِي تَوَلَّى كِبْرَهُ مِنْهُمْ لَهُ عَذَابٌ عَظِيمٌ ﴿١١﴾ وَلَوْلَا إِذْ سَمِعْتُمُوهُ ظَنَّ الْمُؤْمِنُونَ وَالْمُؤْمِنَاتُ بِأَنفُسِهِمْ خَيْرًا وَقَالُوا هَذَا إِفْكٌ مُّبِينٌ ﴿١٢﴾ وَلَوْلَا جَاءُوا عَلَيْهِ بِأَرْبَعَةِ شُهَدَاءَ ۚ فَإِذْ لَمْ يَأْتُوا بِالشُّهَدَاءِ فَأُولَئِكَ عِندَ اللَّهِ هُمُ الْكَاذِبُونَ ﴿١٣﴾ وَلَوْلَا فَضْلُ اللَّهِ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَتُهُ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ لَمَسَّكُمْ فِي مَا أَفَضْتُمْ فِيهِ عَذَابٌ عَظِيمٌ ﴿١٤﴾ إِذْ تَلَقَّوْنَهُ بِأَلْسِنَتِكُمْ وَتَقُولُونَ بِأَفْوَاهِكُمْ مَا لَيْسَ لَكُم بِهِ عِلْمٌ وَتَحْسَبُونَهُ هَيِّنًا وَهُوَ عِندَ اللَّهِ عَظِيمٌ ﴿١٥﴾ وَلَوْلَا إِذْ سَمِعْتُمُوهُ قُلْتُمْ مَا يَكُونُ لَنَا أَنْ نَتَكَلَّمَ بِهَذَا سُبْحَانَكَ هَذَا بُهْتَانٌ عَظِيمٌ ﴿١٦﴾ يَعِظُكُمُ اللَّهُ أَنْ تَعُودُوا لِمِثْلِهِ أَبَدًا إِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ ﴿١٧﴾ وَيُبَيِّنُ اللَّهُ لَكُمُ الْآيَاتِ ۚ وَاللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ ﴿١٨﴾ إِنَّ الَّذِينَ يُجِبُونَ أَنْ تَشِيعَ الْفَاحِشَةُ فِي الَّذِينَ آمَنُوا لَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ ۚ وَاللَّهُ يَعْلَمُ وَأَنْتُمْ لَا تَعْلَمُونَ ﴿١٩﴾ وَلَوْلَا فَضْلُ اللَّهِ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَتُهُ وَأَنَّ اللَّهَ رَءُوفٌ رَّحِيمٌ ﴿٢٠﴾ وَلَا يَأْتِلْ أَوْلُو الْفَضْلِ مِنْكُمْ وَالسَّعَةِ أَنْ يُؤْتُوا أُولَى الْقُرْبَىٰ وَالْمَسَاكِينَ وَالْمُهَاجِرِينَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ ۚ وَلْيَعْفُوا وَلْيَصْفَحُوا ۚ أَلَا تُحِبُّونَ أَنْ يَغْفِرَ اللَّهُ لَكُمْ ۚ وَاللَّهُ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿٢١﴾ إِنَّ الَّذِينَ يَزْمُونَ الْمُحْصَنَاتِ الْغَافِلَاتِ الْمُؤْمِنَاتِ لَعُنُوا فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ وَلَهُمْ عَذَابٌ عَظِيمٌ ﴿٢٢﴾ يَوْمَ تَشْهَدُ عَلَيْهِمْ أَلْسِنَتُهُمْ وَأَيْدِيهِمْ وَأَرْجُلُهُمْ بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿٢٤﴾ يَوْمَئِذٍ يُوقِفُهُمُ اللَّهُ دِينَهُمُ الْحَقَّ وَيَعْلَمُونَ أَنَّ اللَّهَ هُوَ الْحَقُّ الْمُبِينُ ﴿٢٥﴾ الْخَبِيثَاتُ لِلْخَبِيثِينَ وَالْخَبِيثُونَ لِلْخَبِيثَاتِ ۚ وَالطَّيِّبَاتُ لِلطَّيِّبِينَ وَالطَّيِّبُونَ لِلطَّيِّبَاتِ ۚ أُولَئِكَ مُبَرَّءُونَ مِمَّا يَقُولُونَ ۚ لَهُمْ مَغْفِرَةٌ وَرِزْقٌ كَرِيمٌ ﴿٢٦﴾"

"Vërtet, ata që sollën shpifjen janë një fraksion prej jush. Mos mendoni se kjo (ngjarje) është keq për ju! Përkundrazi, kjo është mirë për ju. Secilit nga ata i takon pjesa e mëkatit që ka fituar, kurse ai i cili mori përsipër pjesën më të madhe të saj (shpifjes) do të ketë një dënim të madh. (11) Përse jo, kur e dëgjuat atë përgojim, besimtarët dhe besimtare të mendonin mirë për njëri-tjetrin, dhe të thoshin: "Kjo është një shpifje e qartë"?! (12) Përse ata (që shpifën) nuk sollën për këtë katër dëshmitarë? E meqë ata nuk i sollën dëshmitarët, atëherë tek Allahu ata janë gënjeshtarë. (13) Dhe sikur të mos ishte mirësia e Allahut ndaj jush dhe mëshira e Tij, në këtë botë dhe në botën tjetër (ahiret), do t'ju prekte një dënim i madh për shkak të asaj (gënjeshtëri) në të cilën u përfshitë. (14) Kur e përcillnit me gjuhët tuaja dhe thoshit me gojët tuaja atë për të cilën nuk kishit dituri, dhe mendonit se kjo ishte diçka e parëndësishme, ndërsa tek Allahu ajo ishte (një shkelje) e madhe. (15) E përse, kur e dëgjuat atë, nuk thatë: "Neve nuk na takon të flasim për këtë. I lartësuar je Ti o Zot! Kjo është një shpifje e madhe!" (16) Allahu ju paralajmëron që të mos ktheheni kurrë më në vepra të tilla, nëse jeni besimtarë! (17)

Allahu ju sqaron ju ajetet (shenjat, faktet), Allahu është i dijjshëm, i urtë. (18) Vërtet, ata që dëshirojnë të përhapet paturpësia (ose imoraliteti) në mesin e atyre që besuan, do të kenë një dënim të dhembshëm në këtë botë dhe në botën tjetër; Allahu di, e ju nuk dini. (19) Dhe sikur të mos ishte mirësia e Allahut ndaj jush dhe mëshira e Tij (dënimi i Tij do të shpejtonte)... dhe që Allahu është i butë, mëshirues. (20) O ju që keni besuar, mos ndiqni hapat e djallit! Dhe kush ndjek hapat e djallit, ai me të vërtetë urdhëron për punë të shëmtuara dhe të këqija. E, sikur të mos ishte mirësia e Allahut ndaj jush dhe mëshira e Tij, asnjëri prej jush nuk do të ishte pastruar kurrë (prej gjynaheve), por Allahu pastron atë që do, e Allahu dëgjon dhe di. (21) Të mos betohen të mirët dhe të pasurit prej jush që të mos u japin (ndihmë) të afërmve të tyre, nevojtarëve dhe mërgimtarëve në rrugën e Allahut; le të falin dhe le të mos ua marrin për keq! A nuk dëshironi që Allahu t'ju falë ju? Allahu është falës dhe mëshirëplotë. (22) Me të vërtetë, ata që akuzojnë gratë e nderuara, të pavëmendshme ndaj asaj që thuhet për to dhe besimtare, mallkohen në këtë botë dhe në botën tjetër, dhe për ta do të ketë një dënim të madh. (23) Ditën kur të dëshmojnë kundër tyre gjuhët e tyre, duart dhe këmbët e tyre, për atë që kanë qenë duke punuar. (24) Atë ditë, Allahu do t'ua paguajë atyre plotësisht shpërblimin e merituar, dhe ata do ta dinë se Allahu është e vërteta e qartë (i përsosuri në drejtësi). (25) Të pandershmet janë për të pandershmit dhe të pandershmit janë për të pandershmet. Të mirat janë për të mirët dhe të mirët janë për të mirat! Ata janë të pastër nga çfarë (shpifësit) thonë. Për ta ka falje dhe shpërblim bujar!" (26) [En-Nūr: 11-26]

Këto ajete erdhën pas hapjes së sures me ato përshkrime shumë të rëndësishme me të cilat përshkruhet kjo sure, të cilat shërbyen si një parathënie përpara përmendjes së krimit më të rëndë të kryer kundër Pejgamberit, paqja dhe mëshira e Zotit qofshin mbi të, kundër familjes së tij dhe nënave të besimtarëve, në Medinë. Hipokritët dhe aleatët e tyre shteruan shumë mënyra për ta sulmuar të Dërguarin e Zotit, paqja dhe mëshira e Zotit qofshin mbi të, e megjithatë ata nuk mundën ta ndalin rrymën gjëmuese të thirrjes islame dhe nuk arritën ta pengonin ecurinë e Pejgamberit, paqja dhe mëshira e Zotit qofshin mbi të, në ndërtimin e kombit. Kështu që, armët që mbetën në duart e atyre

armiqve tanimë nuk do të ishin më të fuqishme ose më vdekjeprurëse se ato çfarë përdorën në të kaluarën...

Këtë herë ata iu drejtuan shenjtërive të të Dërguarit, pagja dhe mëshira e Zotit qofshin mbi të, duke u përpjekur të depërtonin në nderin e tij, në një shoqëri fisnore që e madhëron familjen dhe krenohet me të e lufton në mbrojtje të saj. Ata u përpoqën të njollosin nderin e njërës prej nënave më të rëndësishme të besimtarëve, gruan e të Dërguarit fisnik nga njëra anë dhe vajzën e mikut dhe shokut të tij, dhe halifit të tij pas tij, Ebu Bekrit, Allahu qoftë i kënaqur prej tij, nga ana tjetër. Ata përfituan nga rasti kur Aishja, Allahu qoftë i kënaqur prej saj, mbeti prapa ushtrisë, në rrugën e kthimit nga lufta me Beni Mustalikët dhe ata armiq nuk e humbën këtë rast, por nxorën një shpifje të madhe, që të pengonin ecurinë e Islamit dhe përhapjen e thirrjes së tij duke sulmuar shtëpinë e profecisë me një gjë që do t'i bënte njerëzit të largohen nga i Dërguari fisnik dhe familja e tij.

“Shpifja” përfaqëson nivelin më të lartë të gënjeshtërs, sepse nuk ngrihet mbi asnjë bazë vërtetësie. Në gënjeshtërsi e zakonshme ndodh që ajo të mund të ketë një bazë, sado e dobët qoftë ajo, mbi të cilën gënjeshtari ndërton gënjeshtërsi të tij, kurse “shpifja” është një trillim i çështjes nga një person gënjeshtar që shfrytëzon mendjen dhe fuqitë e vetëdijes së tij për të sajuar këtë gënjeshtërsi dhe ai i sajton të gjitha ngjarjet e saj nga motive shumë të neveritshme dhe të ulëta. Në librin e shenjtë, në Kur'an, gjejmë fjalën e më të Lartit që thotë: **“Vërtet, çfarë ju adhuron në vend të Allahut janë vetëm idhuj dhe trilloni shpifje.”** [El-Ankebūt: 17] Pra, meqenëse pretendimi se ekziston një ortak me Zotin, ose një i barabartë me Të, ose një djalë i Tij ose një vajzë, është thjesht trillim, gënjeshtërsi dhe fabrikim nga jobesimtarët, Kur'ani e shprehu këtë me fjalët: **“trilloni shpifje”** [El-Ankebūt: 17]

Ajeti fisnik: **“Vërtet, ata që sollën shpifjen janë një fraksion prej jush. Mos mendoni se kjo (ngjarje) është keq për ju! Përkundrazi, kjo është mirë për ju. Secilit nga ata i takon pjesa e mëkatit që ka fituar, kurse ai i cili mori përsipër pjesën më të madhe të saj (shpifjes) do të ketë një dënim të madh.”** [En-Nūr: 11], e shqipton këtë shprehje solide të fortë, për të treguar që në fillim të ajetit se jemi para një ngjarjeje të çuditshme dhe se këta hipokritë e trilluan atë shpifje diku në një vend, bënë që kjo të përflitej, pastaj e sollën atë në shoqëri, dhe e gjithë çështja është një fabrikim dhe gënjeshtërsi. Le ta lëmë nënën

tonë Aishen, së cilës i ndodhi të ishte zgjedhja e shpifësve për të qenë viktimë e shpifjes së tyre, të na tregojë se çfarë ndodhi. Ajo thotë:

“Kur i Dërguari i Allahut, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të, donte të dilte për ndonjë udhëtim, ai hidhte short mes grave të tij dhe asaj që i binte shorti, dilte bashkë me të. Kështu që ai hodhi short mes nesh në rastin e një beteje që do të bënte, dhe shorti më ra mua, e unë dola me të. Kjo pasi Allahu kishte zbritur vendimin për mbulesën e grave. Mua më mbartën në një havde (kabinë që vihet mbi deve) dhe ashtu më mbartnin e më zbrisnin dhe unë në të qëndroja. Kur i Dërguari i Allahut, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të, e përfundoi atë betejë të tijën, karvani u nis të kthehej dhe udhëtuam derisa iu afruam qytetit të Medinës dhe aty zumë vend të pushonim. Më pas i Dërguari i Allahut, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të, dha urdhër të udhëtonim natën. Kur u dha urdhri për nisjen, unë dola nga kabina dhe eca derisa e kalova ushtrinë (për të kryer nevojat personale) dhe pasi mbarova, mora rrugën për në kamp dhe preka në gjoks, por papritmas kuptova se gjerdani im me rruaza jemenase më ishte këputur. Kështu që u ktheva të kërkoja gjerdanin dhe u vonova për këtë arsye. Njerëzit që e vinin kabinën time mbi deve, erdhën dhe e mbartën atë dhe e vunë mbi devenë time mbi të cilën udhëtoja unë, duke menduar se unë isha brenda në të, ngaqë gratë në atë kohë ishin të lehta në peshë, nuk i rëndonte mishi sepse hanin pak ushqim. Prandaj edhe atyre njerëzve nuk u erdhi çudi pesha e lehtë e kabinës kur e ngritën dhe e vunë mbi deve. Në atë kohë unë isha një vajzë e re. Më pas ata e ngritën devenë dhe vazhduan të ecnin. Unë e gjeta gjerdanin pasi ushtria kishte shkuar dhe erdha në kampin ku kishim qëndruar, por aty nuk gjendej asnjëri. Kështu, unë shkova në vendin ku kisha qenë duke qëndruar, duke menduar se ata do ta vinin re mungesën time dhe do të ktheheshin të më kërkonin. Ndërsa isha ashtu ulur, më erdhi gjumë dhe fjeta. Safvan ibn Muattal Sulemi Dhekvaniu kishte qenë prapa ushtrisë, dhe kur arriti në vendin ku isha unë, pa që dikush aty po flinte, prandaj erdhi tek unë dhe i kishte qëlluar të më shihte edhe para se të bëhej detyrë mbulesa. Unë u zgjova nga gjumi vetëm kur e dëgjova atë duke thënë: *“Inna li'l-Lahi ve inna ilejhi rāxhiun* (Të Allahut jemi dhe tek Ai do të kthehemi), ndërsa po gjunjëzonte devenë e tij. Ai e bëri devenë të ulej, pastaj unë hipa mbi deve. Safvani u nis duke grahur devenë ku kisha hipur unë, derisa arritëm tek

ushtria që kishte ndaluar për të pushuar në mesditë... dhe nga kjo ndodhi doli i humbur kush doli... Ai që e sajoi dhe e mori përsipër shpifjen ishte Abdullah ibn Ubejje ibn Selul. Pas kësaj u kthyem në Medinë dhe unë u sëmura për një muaj, ndërkohë njerëzit merrnin nëpër gojë fjalët e falsifikuara të shpifësve. Unë nuk isha në dijeni aspak për çfarë po thuhej për mua, por ajo që më bënte të bija në dyshim gjatë kohës që isha sëmurë ishte se nuk po shikoja nga Pejgamberi, pagja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të, butësinë dhe dhembshurinë që e shikoja zakonisht kur sëmuresha. Por ai vinte, përshëndetej dhe thoshte: “Si jeni?” Unë nuk dija asgjë për atë që po ndodhte, derisa u shërova disi nga sëmundja që kisha dhe dola me Ummu Mistah (nënë e Mistahut) në Manasia (në vendet ku kryenin nevojën personale), ku dilnim vetëm nga nata në natë, dhe kjo ishte përpara se të kishim tualete pranë shtëpive tona. Ky zakon i yni (për të kryer nevojën diku jashtë) ishte i ngjashëm me zakonin e arabëve të vjetër, në fshat, që dilnin për të kryer nevojën diku nëpër ara, larg shtëpive. Kështu që unë dhe Ummu Mistah, e bija e Ebi Ruhmit, dolëm duke ecur dhe Ummu Mistah u pengua për shkak të fustanit të saj të gjatë dhe tha: “U shkatërroftë Mistahu!” Unë i thashë asaj: “Sa keq fole! A po shan një burrë që ka marrë pjesë në betejën e Bedrit?” Ajo tha: “O ti atje, nuk ke dëgjuar se çfarë kanë thënë ata?!” , pastaj më tregoi se çfarë kishin thënë shpifësit dhe kështu sëmundja ime m’u rëndua edhe më shumë. Kur u ktheva në shtëpi, më erdhi i Dërguari i Allahut, pagja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të, përshëndeti dhe më tha: “Si jeni?” Unë i thashë: “Më lejo të shkoj te prindërit e mi!” Doja të sigurohesha për lajmin nëpërmjet tyre. I Dërguari i Allahut, pagja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të, më lejoi dhe shkova te prindërit e mi dhe i thashë nënës sime: “Çfarë janë duke folur njerëzit?” Ajo tha: “O vajza ime! Mos e mërzi veten shumë me këtë çështje, sepse për Zotin, rrallëherë ndodh që kur një grua e dëlirë është e martuar me një burrë që e do atë dhe ai të ketë edhe gra të tjera, e të mos shpifin kundër saj!” Unë thashë: “I lartësuar qoftë Allahu! Kjo është e habitshme! Vërtet janë duke folur kështu njerëzit?” Atë natë vazhdova të qaja pa m’u ndalur lotët dhe nuk munda të flija deri në mëngjes. Në mëngjes i Dërguari i Allahut, pagja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të, thirri Ali ibn Ebi Talibin dhe Usama ibn Zejdin, kur pa se shpallja hyjnore po vonohej, për t’u konsultuar me ta për divorcin e gruas së tij (d.m.th.

Aishes). Usama tha atë që dinte në vetvete, për dashamirësinë ndaj familjes së tij, kështu që Usama tha: “Këto janë familja jote, o i Dërguar i Zotit, dhe nuk dimë tjetër për to, për Zotin, përveç të mirës!” Kurse Ali ibn Ebi Talibi tha: “O i Dërguari i Allahut, Allahu nuk të ka vënë kufizime. Ka gra të tjera sa të duash përveç kësaj, por mund të pyesësh shërbëtoren e saj dhe ajo do të të tregojë të vërtetën!” Pas kësaj i Dërguari i Allahut, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të, thirri Beriren (shërbëtoren) dhe i tha: “O Berira, a ke parë në të ndonjë gjë që të bën të dyshosh?” Berira tha: “Jo, për Atë që të ka dërguar me të vërtetën, nuk kam parë në të ndonjë të metë, përveçse ajo është një vajzë e re në moshë, e cila ndonjëherë fle dhe e harron brumin e bukës (që është duke ardhur në diell) dhe vijnë e ia hanë pulat”. Atë ditë i Dërguari i Allahut, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të, u ngjiti në minber dhe kërkoi që dikush ta mbështeste në ndëshkimin e Abdullah ibn Ubeje ibn Selulit. I Dërguari i Allahut tha: “Kush do të më mbështesë mua për të ndëshkuar atë person, shpifja e të cilit ka lënduar reputacionin e familjes sime? Për Allahun, unë nuk di asgjë për familjen time përveçse të mirës. Dhe kanë përmendur një burrë për të cilin nuk di asgjë tjetër përveç të mirave, dhe i cili ka hyrë në shtëpinë time vetëm në shoqërinë time!” Sa’d ibn Muadhi u ngrit dhe tha: “O i Dërguari i Allahut! Për Allahun, unë do të të çliroj ty prej tij! Nëse ai njeri është nga fisi Evs, atëherë do t’ia presim kokën! E nëse është nga vëllezërit tanë të Hazrexhit, atëherë na urdhëro dhe ne do ta përmbushim urdhrin tënd!” Në atë kohë u ngrit Sa’d ibn Ubade, që ishte prijësi i fisit Hazrexh dhe më përpara ai kishte qenë një njeri i drejtë, por fanatizmi në mbrojtje të fisit të tij e shtyu dhe tha: “Për Allahun, ti po gënjen, sepse as e vret atë, dhe as nuk mund ta bësh këtë!”

Pas kësaj u ngrit Usejd ibn Hudejr dhe i tha këtij të fundit: “Për Allahun, ti po gënjen, sepse për Allahun ne do ta vrasim atë, kurse ti je një hipokrit që u del në mbrojtje hipokritëve!” Pas kësaj, dy fiset Evs dhe Hazrexh u ndezën dhe ishin gati të luftonin me njëri-tjetrin. I Dërguari i Allahut, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të, ishte akoma në minber, pastaj zbriti dhe i qetësoi, derisa heshtën dhe heshti edhe ai. Gjithë atë ditë vazhdova të qaja aq shumë sa nuk më pushuan lotët dhe as nuk munda të flija atë natë. Në mëngjes dy prindërit e mi erdhën pranë meje, ndërkohë që unë kisha qarë dy net e një ditë, derisa mendova se mëlçia do të më shpërthente nga të qarat. Ndërsa

ata të dy ishin ulur me mua dhe unë po qaja, një grua nga ensarët më kërkoi leje për të hyrë dhe unë e lejova të hynte brenda. Ajo u ul dhe filloi të qante me mua. Ndërsa ne ishim në këtë gjendje, i Dërguari i Allahut, pagja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të, erdhi dhe u ul - dhe ai nuk ishte ulur pranë meje që nga dita kur ishin thënë për mua ato fjalë që ishin thënë. Kishte kaluar një muaj dhe atij nuk i ishte zbritur asgjë në lidhje me çështjen time. Pastaj ai shqiptoi shehadetin (La ilāhe il-l'All-llah, Muhammedun resūlull-llah), pastaj tha: "O Aishe! Unë jam informuar kështu e kështu për ty. Nëse je e pafajshme, atëherë Allahu do ta zbulojë së shpejti pafajësinë tënde. E nëse ke bërë ndonjë mëkat, atëherë pendohu tek Allahu dhe kërko që të të falë, sepse kur njeriu e pranon mëkatin e tij dhe i kërkon falje Allahut, Allahu ia pranon pendimin!" Kur i Dërguari i Allahut, pagja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të, mbaroi fjalët e tij, lotët e mi u thanë plotësisht saqë nuk ndjeva më as një pikë të vetme loti dhe i thashë babait tim: "Përgjigju të Dërguarit të Allahut në emrin tim!" Ai tha: "Për Zotin, nuk di çfarë t'i them të Dërguarit të Allahut!"

Pastaj i thashë nënës sime: "Përgjigju të Dërguarit të Allahut në emrin tim!" Ajo tha: "Për Allahun, nuk di çfarë t'i them të Dërguarit të Allahut!" Unë isha një vajzë e re dhe nuk kisha shumë njohuri nga Kur'ani, dhe thashë: "Unë, për Allahun, e di se keni dëgjuar çfarë thonë njerëzit dhe kjo ka zënë vend në mendjet tuaja dhe i keni marrë ato fjalë si të vërteta. Tani, sikur unë t'ju them që jam e pafajshme – dhe Allahu e di se jam e pafajshme – ju nuk do të më besonit. E nëse unë pranoj diçka për të cilën Allahu e di se jam e pafajshme, ju do ta besonit. Për Allahun, unë nuk gjej krahasim tjetër për gjendjen time me ju, përveç rastin e babait të Jusufit kur pati thënë: "Durim të bukur! Allahu është Ai që më ndihmon ndaj asaj që përshkruani ju!" Pastaj u ktheva në anën tjetër, në shtratin tim, duke shpresuar se Allahu do ta vërtetonte pafajësinë time. Për Allahun, kurrë nuk kam menduar se Allahu do të zbriste frymëzim hyjnor për rastin tim, pasi e konsideroja veten shumë më inferiore sesa Kur'ani të fliste për çështjen time, por shpresoja vetëm që i Dërguari i Allahut, pagja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të, të shihte ndonjë ëndërr me të cilën Allahu do të vërtetonte pafajësinë time. Për Allahun, i Dërguari i Allahut nuk ishte ngritur akoma nga vendi ku po rrinte ulur dhe asnjë nga ata që ishin aty nuk kishte dalë nga shtëpia, kur atij i zbriti shpallja hyjnore dhe e

kaploi agonia që e kaplonte kur i zbritej shpallja dhe djersitej aq shumë saqë pikat e djersës i binin si perla, edhe nëse ishte një ditë e ftohtë dimri. Kur mbaroi ajo gjendje e të Dërguarit të Allahut, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të, ai ishte duke buzëqeshur dhe fjala e parë që ai tha, ishte se më tha mua: “O Aishe! Falënderoj Allahun sepse Allahu të ka shpallur pafajësinë!” Nëna ime më tha: “Ngrihu e shko tek i Dërguari i Allahut, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të!” Unë iu përgjigja: “Jo, për Allahun, unë nuk ngrihem të shkoj tek ai dhe nuk falënderoj askënd tjetër përveç Allahut!” Dhe Allahu i lartë zbriti: **“Vërtet, ata që sollën shpifjen janë një fraksion prej jush...”** [En-Nūr: 11], dhe ajetet që vijojnë. Kur Allahu e zbriti këtë për pafajësinë time, Ebu Bekr Siddiku (babai i saj), Allahu qoftë i kënaqur prej tij, i cili i jepte ndihmë ekonomike Mistah ibn Uthathes ngaqë ishte i afërmi i tij, tha: “Për Allahun, unë kurrë nuk do t’i jap Mistahut asgjë pas asaj që ka thënë për Aishen!” Por Allahu i lartë zbriti: **“Të mos betohen të mirët dhe të pasurit prej jush”** [En-Nūr: 22], deri kur thotë: **“A nuk dëshironi që Allahu t’ju falë ju? Allahu është falës dhe mëshirëplotë”**. [En-Nūr: 22] Dhe Ebu Bekri tha: “Patjetër, për Allahun, unë dëshiroj që Allahu të më falë mua!” Kështu që u kthye dhe vazhdoi ta ndihmonte Mistahun. I Dërguari i Allahut, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të, e kishte pyetur edhe Zejneb bint Xhahshin (d.m.th. një grua tjetër të tij) për mua dhe i kishte thënë: “Çfarë di dhe çfarë ke parë?” Ajo kishte thënë: “O i Dërguari i Allahut, unë mbroj dëgjimin dhe shikimin tim (përmbahem të pretendoj se kam dëgjuar apo parë çfarë nuk kam dëgjuar apo parë dhe të bie në mëkat e të shkaktoj ndëshkimin e dëgjimit dhe të shikimit tim). Për Allahun, unë nuk di për të asgjë tjetër përveç mirësisë (për Aishen!)” Aishja më tej shtoi: “Zejnebi më konkurronte mua (në bukurinë e saj dhe dashurinë e Pejgamberit), por Allahu e mbrojti atë (nga keqdashja) sepse ajo kishte devotshmëri.”³³³

Dhe në Kur'anin famëlartë zbritën dhjetë ajetet e lartpërmendura në lidhje me këtë çështje. Nëna e besimtarëve tregon se kjo ngjarje ka ndodhur pas zbritjes së vendimit për mbulesën ndaj grave të të Dërguarit të Allahut, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi to, që do të thotë se këto ajete janë zbritur në një periudhë të vonë kohe ose

³³³ Buhariu, *Sahih 'ul-Buhari*, referencë e mëparshme, Kapitulli i Dëshmive, tema “Vlerësimi që gratë i bëjnë njëra-tjetrës”, hadithi nr. 2661, fq. 786.

në gjysmën e dytë të epokës medinase. Këto ajete vërtetojnë në të njëjtën kohë se udhëtimi i nënave të besimtarëve, të shoqëruara nga i Dërguari i Zotit, paqja dhe mëshira e Zotit qofshin mbi të, nuk bie ndesh me detyrën e vendosjes së mbulesës ndaj tyre dhe me obligimin e tyre për të qëndruar në shtëpitë e tyre. Këto ajete tregojnë se hixhabim-bulesa e femrës muslimane është një çështje më e gjerë dhe më e përgjithshëm se veshja e rrobave që mbulojnë atë - dhe që nuk përshkruajnë trupin dhe nuk janë transparente – dhe vendimi për të qëndruar në shtëpi dhe për të mos dalë prej saj përveçse në rastet e ndonjë nevojë ekstreme, nuk përfshihet në të. Gjithashtu, ky vendim nuk i përfshin gratë e zakonshme besimtare, të cilat kanë të drejtë të dalin për të punuar (a për të tjera arsye) pa kufizime.

Historia përfshin shumë vendime dhe fakti që zbritja e këtyre vendimeve ndodhi me këtë rast të dhimbshëm, nuk do të thotë se nëse nuk do të kishte ndodhur kjo, këto ajete me këto vendime nuk do të ishin zbritur. Urtësia e Zotit të madhëruar e deshi që disa ajete shumë të rëndësishme në vendimet e tyre t'i lidhë me disa raste të caktuara, për të qenë ato më të ngulitura dhe më të forta në strukturën morale dhe të sjelljes së shoqërisë dhe për t'i ngulitur ato mirë në mendje, zemra dhe në shpirtin e besimtarëve. Kur'ani i përgatit të gjitha rrethanat që t'i bëjë ato ajete të jenë të qëndrueshme dhe të ngulitura mirë, që nuk mund të harrohen, neglizhohen, injorohen e as të ndryshohen në asnjë formë. Kështu ka vepruar Kur'ani në historinë e Ibrahimit dhe në shfuqizimin e sakrificës njerëzore. Po kështu ka vepruar edhe në sqarimin se pejgamberët nuk kanë asgjë në dorë në lidhje me futjen e dikujt në Xhenet apo në zjarr, sepse vendimi për këtë është vetëm i Zotit. Është Ai që bëri që gruaja e Nuhit dhe gruaja e Lutit të jenë shembulli më i keq i gruas së pabesë, e cila e tradhton pejgamberin dhe shpalljen hyjnore, kurse gruan e Faraonit e bëri shembullin më të mirë, dhe ajo është gruaja për të cilën Zoti ndërtoi një shtëpi në Xhenet, pavarësisht pranisë së saj në shtëpinë e Faraonit, i cili deklaroi para njerëzve se ishte hyj, kur u pati thënë: **“Nuk di për ju të keni ndonjë hyjni tjetër përveç meje.”** [El-Kasas: 38], dhe: **“Unë jam zoti juaj më i larti.”** [En-Nāziāt: 24]

Nëpërmjet kësaj historie (historisë së shpifjes, me të cilën u godit i Dërguari i Zotit, paqja dhe bekimet e Zotit qofshin mbi të, nga armiqtë e tij), Zoti i madhëruar e ka përjetësuar këtë koleksion të madh

dispozitash, rregullash dhe sjelljesh, ndaj të cilave njerëzit mund të tregohen ndoshta tolerantë. Ndoshta ata mund të mos ligjësojnë ligje të tilla që pengojnë të ndodhë e njëjta gjë ose të tilla gjëra, ose ndoshta mundet që nga ana e tyre të mos u jepet rëndësia e madhe që u takon këtyre dispozitave.

“Vërtet, ata që sollën shpifjen janë një fraksion prej jush. Mos mendoni se kjo (ngjarje) është keq për ju! Përkundrazi, kjo është mirë për ju. Secilit nga ata i takon pjesa e mëkatit që ka fituar, kurse ai i cili mori përsipër pjesën më të madhe të saj (shpifjes) do të ketë një dënim të madh.” [En-Nūr: 11]

Kur i Larti thotë: **“një fraksion prej jush”** [En-Nūr: 11], tregon se muslimani që kryen një mëkat të madh nuk quhet mohues i Zotit, sepse fjala “prej jush” tregon se ai person nuk ka dalë jashtë rrethit të komunitetit musliman.

Në këtë ajet, Allahu i madhërishëm na mëson që të mos e konsiderojmë këtë ngjarje si një të keqe të pastër, sepse kur i shikojmë këto çështje nga ana e përgjithshme, vëmë re aspektet edukative në të, po ashtu edhe aspektet të cilat e mbrojnë shoqërinë nga rrëzimi dhe rënia në probleme kur përballet me komplotet e atyre që thurin komplete dhe kriza kundër besimit dhe besimtarëve.

Kur shikojmë dhembjet shpirtërore dhe psikologjike që ranë mbi kampin e besimtarëve, me në krye të Dërguarin e Allahut, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të, dhe zonjën Aishe, Allahu qoftë i kënaqur prej saj, mbi familjen e saj dhe mbi besimtarët, kuptojmë qartë masën e madhe të dhembjeve dhe të konfuzionit që u shkaktoi atyre kjo shpifje dhe ky trillim i jashtëzakonshëm.

Metoda e rezistencës ndaj thashethemeve

“Përse jo, kur e dëgjuat atë përgojim, besimtarët dhe besimtare të mendonin mirë për njëri-tjetrin, dhe të thoshin: “Kjo është një shpifje e qartë!”?! [En-Nūr: 12]

Ky ajet na paraqet një metodë për mbrojtjen e shoqërisë besimtare kundër thashethemeve, të çfarëdo lloji qofshin ato dhe nga cilado anë të burojnë ato. Ajeti fisnik e përmbledhi këtë metodë në këtë ajet, që

nënkupton: thashethemet dhe shpifjet përballojini duke sjellë ndër mend mendimin e mirë për njëri-tjetrin dhe për ata mbi të cilët ka rënë shpifja, veçanërisht kur shpifja bie mbi njerëz të lartë, siç është nëna e besimtarëve Aishja, Allahu qoftë i kënaqur prej saj! Ata e dinin se ndoshta Allahu i madhërishtëm Vetë kishte ndërhyrë për martesën e saj me Pejgamberin, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të, dhe në pastrimin e shtëpisë së Pejgamberit nga çdo papastërti, për shkak se ajo është një çështje që ka të bëjë me umetin në tërësi dhe Zoti i Madhëruar nuk do ta linte atë si plaçkë për armiqtë. Prandaj, kur hipokritët filluan të vihen në lëvizje në Medinë dhe të përhapin thashetheme kundër nënës së besimtarëve, në mendjet e muslimanëve duhet të ishte prezent ai mendim i mirë për njëri-tjetrin dhe për nënën e tyre Aishen, Allahu qoftë i kënaqur prej saj, dhe për atë burrë të drejtë, të cilit i Dërguari i Zotit, paqja dhe mëshira e Zotit qofshin mbi të, i besonte prapavijën e ushtrisë të tij në kohë lufte.

Në këtë ajet gjendet një tregues që thotë se askush nuk ka imunitet nga të përfolurit e njerëzve vetëm për shkak të prejardhjes ose përkatësisë së tij.

Hipokritët nuk i ndaloj të akuzonin nënën e besimtarëve fakti se ajo ishte bashkëshortja e të Dërguarit të Zotit, paqja dhe mëshira e Zotit qofshin mbi të, dhe as fakti se ajo ishte e bija e Siddikut, njeriut më të ndershëm në mesin e tyre. Por, ajo që e ruan shoqërinë, i mbron anëtarët e saj dhe që ia ruan asaj lidhjet është besimi. Besimi është baza që krijon harmoninë mes zemrave, që i pastron shpirtat dhe i lartëson ata. Për këtë arsye, ajeti nuk i referohet prejardhjes së Aishes dhe përkatësisë së saj si gruaja e të Dërguarit të nderuar dhe se ajo ishte nëna e besimtarëve, por nxit dhe provokon te njerëzit besimin e tyre, i cili u përcakton atyre se çfarë duhet të pranojnë ose të refuzojnë. Vetëm besimi është ai që udhëzon në rrugën e duhur dhe i mbron besimtarët nga rënia. Ndoshta hadithi i Ebu Ejub Ensariut dhe gruas së tij e sqaron këtë, kur Ebu Ejubi i tha gruas së vet: “A ke dëgjuar çfarë thonë njerëzit?” Ajo i tha: “Po” Ai i tha asaj: “Nëse do të ishe në vendin e Aishes, a do ta bëje atë që njerëzit thonë për të?” Ajo i tha: “Jo.” Atëherë ai i tha gruas së tij: “Pra, Aishja është edhe më e mirë se ti!” E ajo i tha: “Po ti, po të ishe Safvani (të cilin e akuzojnë), a do ta bëje atë çfarë njerëzit thonë për Safvanin?” A i tha: “Jo, Zoti më ruajttë!” Ajo i tha: “Pra, Safvani është edhe më i mirë se ti!”

Ky hadith tregon për mendimin e mirë që buron nga përgjegjshmëria individuale. Kur'ani, siç e ka zakon në edukimin e shpirtit njerëzor, e drejton njeriun nga vetja, dhe nxit në të mirësinë dhe sinqeritetin që mban brenda. Ne duhet të bëjmë dallimin ndërmjet të menduarit të mirë që besimtarët duhet të kenë për njëri-tjetrin (në mënyrë që kjo t'i mbrojë ata nga pranimi i thënieve të këqija dhe lajmeve të të korrup-tuarve e hipokritëve dhe nga propaganda e tyre keqdashëse) dhe rënies në mashtrim, sepse kështu do të kryenim një krim tjetër ndaj vetes. Kështu që, ne duhet të përpiqemi të distancohemi nga rënia në ato që i ka ndaluar Zoti sepse kjo përbën një rrëshqitje të këmbëve. Duhet të përpiqemi të jemi sa më të qartë në kesi lloj situatash që kërkojnë shumë mirëkuptim, vetëdije dhe kujdes, në mënyrë që gjëja të mos kthehet në të kundërtën e saj.

Në kuadër të kësaj qasjeje besimtari mund ta gjejë marrëdhënien e qartë mes mendimit të besimtarëve për njëri-tjetrin dhe mendimit të tyre për burimet e fjalëve të këqija nga njerëzit e pamoralshëm: **“Nëse ju vjen një njeri i pamoralshëm dhe ju sjell një lajm, sqarojeni (atë lajm)...!”** [El-Huxhurāt: 6] Këtu është e nevojshme të bëhet dallimi me anë të hetimit mes lajmeve të të pamoralshmëve, hipokritëve, të devijuarëve dhe lajmeve të tjera. Kur'ani na mëson se shoqëria duhet të mendojë mirë për veten dhe për bijtë e bijat e saj, cilësi që bën që në mesin e tyre të mos ekzistojë ndjenja e arrogancës dhe e mendjemadhësisë ndaj të tjerëve. Ne mund të dallojmë edhe një shenjë tjetër në këtë metodologji, kur lexojmë fjalët e më të Lartit që thotë: **“Dhe kur u vjen atyre ndonjë informacion për sigurinë (publike) ose frikën, ata e përhapin atë lajm (pa e vërtetuar mirë atë). Por, nëse këtë lajm do t'ia përcillnin për shqyrtim të Dërguarit ose autoriteteve të tyre, atëherë ata që mund të nxjerrin konkluzione të sakta prej tij, do ta dinin (nëse duhet të përhapet apo jo). Dhe sikur të mos ishte mirësia e Allahut ndaj jush dhe mëshira e Tij, ju do të ndiqnit djallin, përveç disave.”** [En-Nisā': 83] Kështu që, nuk lejohet të përsëriten thashethemet ashtu siç thuhet dhe siç i promovojnë hipokritët, gënjeshtarët, njerëzit e pamoralshëm dhe armiqtë që i thonë ato, por ato duhet t'i referohen të Dërguarit të Zotit, paqja dhe mëshira e Zotit qofshin mbi të, dhe udhëheqësve e njerëzve të dijes. Dhe kjo do të thotë se thashethemet duhet të studiohen, analizohen dhe deduktohen, dhe të mësohet gjithçka në lidhje me to, si për shembull: “Kush i ka thënë ato? Në

adresë të kujt janë thënë? Pse janë shtruar kështu? Kush është në shënjestër të këtyre thashethemeve? Cilat janë efektet e tyre nëse besohen? Cilat janë mënyrat për t'i përballuar ato?" Të gjitha këto pyetje bien në kuadrin e metodës së rezistencës ndaj thashethemeve.

E gjitha kjo tregon se ajeti përfshin një metodë të urtë dhe të saktë për përballimin e thashethemeve, dhe është një metodë që duhet të mësohet nga besimtarët. Ata duhet të vendosin rregulla që u mundësojnë bijve të kombit të përballen me thashethemet, me deklaratat e armiqve dhe të kundërshtarëve të tij me një qasje të shëndoshë që ka kosto të ulët dhe që nuk përdor të njëjtat metoda djallëzore që përdorin zakonisht ata që ndjekin metodat e tjera.

Mbaj mend kur isha në moshën e rinisë, gjatë asaj periudhe që njëherë në Irak si "periudha e baticës së kuqe" - domethënë e komunistëve - më rastisi të më bashkonte një qeli e vetme me një nga drejtuesit e Partisë Ba'th - në atë kohë - dhe me një nga drejtuesit e Partisë Komuniste të Irakut. Secili prej tyre më tregoi lajme të çuditshme për disa dijetarë, shejhë dhe udhëheqës të veprimtarisë islame, sepse mes nesh u krijua një lloj familjariteti si të burgosur në të njëjtën qeli që ishim. Ne hanim, pinim dhe flinim në të njëjtën dhomë, kështu që secili prej atyre të dyve i shprehu të gjitha përshtypjet dhe gjërat që kishte dëgjuar për disa dijetarë, shejhë dhe udhëheqës të veprimtarisë islame. Dhe kur e pyeta secilin prej tyre për burimet e atyre lajmeve që po tregonin, ata u përgjigjën se burimet tona janë partia jonë. Dhe unë u thashë: "Unë jam i gatshëm t'ju korrigjoj të gjitha këto gënjeshtra dhe pretendime që po thoni dhe t'ju vërtetoj se janë gënjeshtra, me kusht që të më premtoni se nëse ju bind për këto, do të hiqni dorë prej këtyre thashethemeve dhe të pendoheni te Zoti, t'u bëni rezistencë metodave të tilla dhe të mos pranoni që këto metoda të jenë pjesë e politikës partiake të partive tuaja, sepse ne jemi bijtë e një vendi që i ka disa vlera të caktuara". Thashethemet dhe fjalët e këqija ndikojnë në fatin e të pafajshmit dhe të të akuzuarit. E nëse ti i ngjit një akuzë kundërshtarit tënd, atëherë edhe ai nuk është më pak i aftë të të ngjisë ty dy akuza apo më shumë, dhe ka nga ata që dëgjojnë... dhe popujt tanë janë mësuar t'i thonë thashethemet pa kërkuar shpjegime apo prova.

Më kujtohet se njëra ndër akuzat që pretenduan ata ishte edhe akuza për shthurje të vajzës së një dijetari të famshëm në Bagdad. Unë iu betova atyre të dyve se e njihja atë burrë dhe e njihja familjen e tij,

një nga një, dhe se vajza që ata referuan dhe akuzuan se ra në dashuri me shoferin e babait të saj nuk ishte më shumë se tetë vjeçe në atë kohë. Si mund të imagjinohet nga një fëmijë si kjo, në atë moshë, të bjerë në dashuri dhe të arratiset nga shtëpia, etj...?! Pasi ata të dy u siguruan se po u thosha të vërtetën, shtova gjithashtu se ky shejh nuk ka pasur makinë gjatë gjithë jetës së tij, deri në ditën që hyra në burg. Pra, si mundet që partia juaj të përhapë fjalën se ai zotëronte një makinë dhe një shofer personal dhe që e bija e tij të ketë rënë në dashuri me shoferin?!

Pasi mbaruam diskutimin dhe u siguruan se nuk kisha pse t'i gënjehja për ato që u thashë, të dy shprehën keqardhjen dhe thanë: "Zoti e vraftë militantizmin partiak! Partitë tona na kanë mësuar që në fillim se si të akuzojmë liderët e partive armiqësore duke përhapur fjalë që e bëjnë publikun të largohet prej tyre. Në rastin kur ato parti kundërshtare ishin me bazë fetare islame, atëherë ne duhej të zgjidhnim akuza që preknin nderin dhe dinjitetin e liderëve të tyre dhe të të afërmeve të atyre liderëve. Shpeshherë këto akuza na vijnë të gatshme të shtypura në qarqet edukative të partisë, dhe ne u mësojmë anëtarëve të rinj se si t'i qarkullojnë dhe përhapin ato në popull. Por, nëse ato parti janë parti të cilave nuk u interesojnë çështjet fetare dhe nuk punojnë për të fituar masën e gjerë me mjetet fetare, atëherë ndaj drejtuesve të tyre duhet të formulohen akuza për përgjegjësitë e tyre financiare dhe marrëdhëniet e tyre me armiqët e vendit dhe se ata janë agjentë që marrin paga mujore nga ambasadat e huaja."

Në vitin 1959 u publikuan shumë fotografi të dijetarëve, të cilët ishin dijetarë me integritet, me gota në duar të ngjashme me gotat e verës dhe në fund të atyre fotografive shkruhej se ky shejh ishte në filan bar duke pirë verë, dhe fotografi të tjera që tregonin disa liderë të partive politike armiqësore ndaj tyre. Në një rast tjetër njërin prej atyre liderëve e arrestuan dhe i nxorën nga xhepi i tij një çek, që gjoja sapo e kishte marrë nga ambasada britanike, amerikane, apo ambasada të tjera. Dhe masat e gjera të popullit, që mashtrohen, ndonjëherë i besojnë këto thashetheme të sajua dhe i brohorasin. Madje puna ka arritur deri në atë pikë sa të trillojnë humor dhe anekdota kundër kundërshtarëve të atyre partive, për t'i tallur ata dhe për të joshur injorantët që të marrin pjesë në ato tallje.

“Përse ata (që shpifën) nuk sollën për këtë katër dëshmitarë? E meqë ata nuk i sollën dëshmitarët, atëherë tek Allahu ata janë gënjeshtarë.” [En-Nūr: 13]

Këtu kemi një pjesë tjetër të metodës së sqarimit dhe vërtetimit, që është kërkesa ndaj autorëve të thënieve të këqija ose thashethemeve për të dhënë prova që vërtetojnë atë çfarë ata thonë. Nëse bëhet fjalë për një akuzë për tradhti bashkëshortore ose sodomi - vepër e popullit të Lutit- ose akuza për detyrime financiare, atëherë duhen vërtetuar dhe duhen sjellë prova për to e duhen sqaruar. E nëse këto akuza citohen si transmetime, atëherë duhet të ketë një konfrontim midis atyre që i kanë transmetuar dhe atyre nga të cilët janë transmetuar, që të na bëhet e qartë se cilët janë ata që kanë thënë të vërtetën dhe cilët kanë gënjyer.

“Dhe sikur të mos ishte mirësia e Allahut ndaj jush dhe mëshira e Tij, në këtë botë dhe në botën tjetër (Ahiret), do t’ju prekte një dënim i madh për shkak të asaj (gënjeshtër) në të cilën u përfshitë.” [En-Nūr: 14] Këtu shfaqet mëshira e Zotit të lartësuar përballë dobësisë njerëzore dhe pafuqisë së tij përballë tundimit për të folur për çështjet dhe dinjitetin e të tjerëve, gjë që shumë njerëzve u jep një ndjenjë superioriteti, jo për shkak të epërsisë së tij, por për shkak të dështimit të të tjerëve. Por, pas ruajtjes së shoqërisë besimtare dhe rregullimit të saj nga të gjithë faktorët që synojnë shpërbërjen e saj, qëndron mirësia, mëshira dhe kujdesi i Zotit të madhërisëm për atë shoqëri. I Madhërismi është Ai që futi harmoni mes zemrave të besimtarëve dhe është Ai që ua pastroi shpirtin dhe zemrat atyre, u dha aftësinë për të sqaruar, vërtetuar dhe pastaj për të refuzuar fjalët e këqija. E sikur të mos ishte Ai – madhëruar qoftë – asnjëri nga besimtarët nuk do të ishte pastruar nga mëkatet dhe nuk do të arrinte ta mbronte veten nga përfshirja në këto çështje. Kështu që nga mëshira e Tij ndaj jush në këtë botë është që ju mësoi se si ta shmangni rënien në këtë çështje madhore, ju dha forcën të mendoni mirë për njëri-tjetrin dhe ju urdhëroi të kërkonin sqarime për thashethemet dhe t’i vërtetoni ato. Është mëshira e Tij – madhëruar qoftë - që jua bëri të mundur të zbuloni armiqtë tuaj që mbajnë fshehur kundërshtarët dhe armiqtë tuaj. Kështu që askush të mos mashtrohet nga vetja dhe të mos i thotë vetes se ‘është i ditur, prandaj ua del gjërave’, e kështu të harrojë mirësinë dhe mëshirën e

Zotit të madhëruar! Kurse mëshira e Tij në botën tjetër është falja e Tij ndaj mëkateve që keni bërë.

“Do t’ju prekte” [En-Nūr: 14], domethënë të gjithë ata që kontribuan dhe morën pjesë, madje edhe ata që heshtën dhe nuk dolën në mbrojtje të nderit të vëllait të tyre - siç thotë Zoti i plotfuqishëm: **“E kur e harruan atë me të cilën u përkujtuan, Ne i shpëtuam ata që ndalonin nga e keqja, dhe i dënuam ata që bënë zullum me një dënim të rëndë, për shkak të këmbënguljes së tyre në mosbindje (ndaj Zotit të tyre).”** [El-A’rāf: 165] - të gjithë ata nuk do të shpëtojnë nga dëmet dhe të këqijat e asaj vepre, përveç atyre që Zoti i ka udhëzuar dhe i ka bërë të ndalojnë nga e keqja dhe t’i kundërvihen asaj dhe që nuk lejojnë që thashethemet të cenojnë unitetin e kombit, qëndrueshmërinë, integritetin dhe besnikërinë e tij ndaj udhëheqësve të tyre dhe ndaj atyre që kanë autoritet mbi të. Zoti i madhëruar bën me dije se shumë nga banorët e Medinës së Ndritur u përfshinë në përfoljen e kësaj çështjeje, jo thjesht duke e përmendur apo thënë atë. Në këtë ajet sikur kemi një paralajmërim për ata për domosdoshmërinë e shmangies nga të folurit e tepërt për kësi lloj çështjesh. Kjo sepse mundet që Zoti i plotfuqishëm të kishte dekretuar diçka në lidhje me këtë ngjarje dhe dekreti i Tij – lavdia i qoftë Atij - duhej të zbatohet... ose ajo mund të ishte një çështje për të cilën nuk kishte zbritur akoma vendimi i Zotit, prandaj duhej të prisnin vendimin e Tij, sepse duke u thelluar në të, ata që e trilluan atë nocion do t’ia arrinin qëllimit të tyre për ta shpërqendruar shoqërinë besimtare ndaj çështjeve që i interesojnë vërtet dhe për t’i shkëputur lidhjet e saj.

Kur ndalojmë së foluri për gjëra të paqarta, ne mund ta kuptojmë çështjen më mirë dhe mund të shmangim atë që kanë për qëllim autorët e fjalëve të këqija, devijantët dhe hipokritët.

“Kur e përcillnit me gjuhët tuaja dhe thoshit me gojët tuaja atë për të cilën nuk kishit dituri, dhe mendonit se kjo ishte diçka e parëndësishme, ndërsa tek Allahu ajo ishte (një shkelje) e madhe.” [En-Nūr: 15]

Bëhet fjalë për përgojimin e rastit që treguam në ajetet e mëparshme. Njerëzit folën shumë për këtë çështje me gjuhët e tyre, u morën me të dhe e preokupuan bashkësinë dhe kombin e tyre me qarkullimin e saj, dhe mendonin se kjo ishte diçka e parëndësishme. Ata vetëm kishin folur dhe përshkruar çfarë kishin dëgjuar të flitet dhe e konsi-

deruan këtë veprim si një gjë të vogël, të parëndësishme dhe nuk e perceptuan dot rrezikun e kësaj që po bënin dhe nuk i vlerësuan drejt efektet e këtij veprimi. Kurse Zoti - bekuar dhe të lartësuar qoftë Ai - i Cili përfshin çdo gjë në diturinë e Tij, e konsideroi të madhe këtë gjë. E kur kjo nuk është diçka e parëndësishme tek Ai, e tillë duhet të jetë edhe për ne, kështu që duhet të jemi të aftë të fortifikohemi kundër saj dhe të mos e lejojmë asnjë nga efektet e saj t'i bëjë besimtarët të preokupohen me të.

“Kur e përcillnit me gjuhët tuaja ...” [En-Nūr: 15], përmban një qortim të fshehtë, që nënkupton se ju nuk i përdorët mendjet tuaja para se të flisnit për këtë gjë dhe ta përcillnit atë me gjuhët tuaja. Do të kishte qenë më e përshtatshme për ju të mendonit për këtë dhe të zbulonit përmasat e saj dhe objektivat e hipokritëve kur e nxorën këtë shpifje, dhe masën e madhe të krimit që ata bënë kundër kombit të besimtarëve dhe kundër të Dërguarit të nderuar, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të! Këtu kemi edhe një shenjë tjetër të rëndësishme. Thënia me gojë e një ngjarjeje nuk tregon domosdoshmërisht se është besuar nga ai që po e thotë, e megjithatë sheriati i urtë ndaloi rreptësisht nga kjo dhe i kërcënoi ata që flasin dhe e qarkullojnë shpifjen, edhe nëse ai që e përcjell nuk e beson këtë thënie në vetvete dhe nuk është i bindur për vërtetësinë e saj.

Hipokritët, duke vënë në shënjestër nënën e besimtarëve Aishen, Allahu qoftë i kënaqur prej saj, duket sikur kishin ndjenjën se vdekja e të Dërguarit fisnik ishte e afërt dhe ndoshta e ndjenin këtë përmes lidhjes së emrit të dy shejhëve, Ebu Bekrit dhe Omerit, Allahu qoftë i kënaqur prej tyre, me emrin e të Dërguarit, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të, kur thuhej: “Erdhi i Dërguari dhe Ebu Bekri e Omeri ishin bashkë me të”, dhe “U largua i Dërguari dhe Ebu Bekri e Omeri ishin bashkë me të”. A është e mundur vallë që ata hipokritë me këtë shpifje që nxorën, deshën të godisnin zotërinë tonë, të Dërguarin e Zotit, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të, dhe Ebu Bekrin pas tij me një goditje të vetme? Kjo është e mundur, dhe Zoti e di më së miri!

“E përse, kur e dëgjuat atë, nuk thatë: “Neve nuk na takon të flasim për këtë. I lartësuar je Ti o Zot! Kjo është një shpifje e madhe!” [En-Nūr: 16]

Besimtarit nuk i takon të thotë fjalën e keqe si transmetim, e lëre më ta thotë atë nga vetja. Dhe këtu na zbulohet gabimi i shprehjeve që thonë: “Transmetuesi i mosbesimit nuk është jobesimtar” dhe se “Transmetuesi i gënjeshtreve – sipas kësaj logjike - nuk është gënjeshtar”. Në fakt, transmetuesi nuk ndryshon shumë nga ai që e trillon thënien dhe e formulon atë si të pavërtetë apo shpifje, dhe kjo është e logjikshme. Po të mos ishte ai që e transmeton lajmin, ai lajm nuk do të përhapej dhe askush nuk do ta dinte. Por transmetuesi, i cili e përsërit thënien si një papagall, nuk kupton dhe nuk e percepton se ka marrë pjesë në reklamimin e shpifjes, mëkatit dhe gënjeshtërisë. Fakti që ai është vetëm një transmetues i saj nuk e nxjerr atë jashtë nga rrethi i përgjegjësisë, sepse ai është urdhëruar të verifikojë dhe të sigurohet para se të flasë. Gjithashtu, çdo deklaratë që ka të bëjë me çështjet e sigurisë dhe frikës, dhe që prek entitetin e kombit, besimtari duhet ta adresojë te Zoti dhe i Dërguari i Tij dhe tek ata që janë në pushtet. E nëse nuk vepron kështu, por i thotë lajmet ashtu siç i ka dëgjuar, atëherë ai konsiderohet mëkatar dhe përgjegjës për të, mëkati i të cilit mund të mos jetë shumë më i vogël se mëkati i fajtorit të parë, i cili e shpiku shpifjen dhe gënjeshtren.

“Allahu ju paralajmëron që të mos ktheheni kurrë më në vepra të tilla, nëse jeni besimtarë!” [En-Nūr: 17]

Ky ajet përmban një kërcënim serioz, paralajmërim dhe tërheqje të vëmendjes për kombin që të mos bjerë më në këtë gabim të madh, të bllokojë të gjitha pretekstet që çojnë drejt tij dhe të mos lejojë askënd që të dëmtojë kombin me këto metoda. Këtu kemi të bëjmë me një kërcënim që tregon për humbjen e besimit të atij që e përsërit këtë gjë.

“Allahu ju sqaron juve ajetet (shenjat), Allahu është i dijshtëm, i urtë.” [En-Nūr: 18]

Ky paralajmërim vjen në ajete të qarta, që burojnë nga një i Urtë, i Cili është në dijeni të plotë për çfarë ka krijuar. Atij nuk i shpëton asgjë, as edhe një atom, në tokë e as në qiell, as më e vogël se ai dhe as më e madhe.

“Vërtet, ata që dëshirojnë të përhapet paturpësia (ose imoraliteti) në mesin e atyre që besuan, do të kenë një dënim të dhembshëm në këtë botë dhe në botën tjetër; Allahu di, e ju nuk dini.” [En-Nūr: 19]

Ky ajet fisnik na tregon për një grup nga ata që nuk u duket gjë transmetimi i fjalëve të këqija, përcjellja e thashethemeve dhe sulmi

ndaj nderit të njerëzve. Të tillët mund të klasifikohen - Zoti na ruajttë - nga ata që duan të përhapin paturpësinë në mesin e atyre që besojnë. Kur përcjellja që ata u bëjnë thashethemeve me gjuhët e tyre dhe përhapja e tyre ndër njerëz shoqërohet me dëshirën për të përhapur paturpësi në mesin e atyre që besojnë, atëherë çështja kthehet në një krim të vërtetë sepse çon në thyerjen e barrierave psikologjike mes besimtarëve dhe paturpësive nga të cilat Zoti ndalon. Ky është një krim autori i të cilit meriton vuajtjen e dhimbshme në këtë botë, duke u ndëshkuar me dënimin e shpifësit, tetëdhjetë goditje me kamxhik... kurse në ahiret ai i ekspozohet mundimit të xhehenemit, e sa destinacion i keq është ai! Prandaj, këto çështje duhet të merren parasysh së bashku me efektet e tyre dhe shkatërrimin që ato shkaktojnë në shoqëri dhe në marrëdhëniet e saj, sepse përbëjnë një kërcënim për gjërat më të rëndësishme, të cilat anëtarët e kombit përpiqen dhe kujdesen t'i ruajnë, siç janë nderi, dinjiteti, feja dhe pastërtia e shoqërisë nga imoraliteti dhe paturpësitë, haptazi qofshin ato apo të fshehura.

“Dhe sikur të mos ishte mirësia e Allahut ndaj jush dhe mëshira e Tij (dënimi i Tij do të shpejtonte)... dhe që Allahu është i butë, mëshirues.” [En-Nūr: 20] Dhe përmbyllja e ajeteve që flasin për “shpifjen” vjen me përkujtimin e mirësisë dhe mëshirës së Zotit, i Cili ju ruajti dhe e largoi mundimin prej jush, e kjo është një mirësi nga ana e Tij dhe një bekim shtesë, përveç bekimit të legjislacionit të urtë. Po të mos ishte fakti që **“Allahu është i butë, mëshirues”** [En-Nūr: 20] ndaj jush, mbi ju do të kishte rënë një e keqe gjithëpërfshirëse, si rezultat i asaj që ndodhi në këtë ngjarje dhe që e ekspozuat shoqërinë ndaj rrezikut.

Hipokritët - pasi e sajuan dhe e përhapën këtë shpifje të trilluar - prisnin reagime të rrezikshme nga besimtarët. Ata kishin planifikuar të përfitonin nga kjo situatë, nëse planet e tyre do të realizoheshin. Por ata nuk e dinin se Zoti i madhëruar kishte vendosur ta mbronte dhe ruante këtë komb nga efektet e kompleteve që synonin shkatërrimin e unitetit të tij, të entitetit, shkatërrimin e lidhjeve të tij dhe futjen e përçarjes mes bijve të tij. Zoti e shpëtoi këtë komb nga ajo që do t'i ndodhte nga planifikimi i këtyre hipokritëve dhe djallëzorëve, në mënyrë që muslimanët më pas të merrnin mësimin dhe t'i mbyllnin të gjitha të çarat e t'i parandalonin komplotet e armiqve ndaj kombit të tyre.

“O ju që keni besuar, mos ndiqni hapat e djallit! Dhe kush ndjek hapat e djallit, ai me të vërtetë urdhëron për punë të shëmtuara dhe

të këqija. E, sikur të mos ishte mirësia e Allahut ndaj jush dhe mëshira e Tij, asnjëri prej jush nuk do të ishte pastruar kurrë (prej gjynaheve), por Allahu pastron atë që do, e Allahu dëgjon dhe di.”
[En-Nūr: 21]

Ajeti i ndritur ndalon nga ndjekja e hapave të djallit sepse komploti i djallit - pavarësisht dobësisë së tij - është një komplot gradual. Ai nuk ua zbulon menjëherë gjithçka që ka atyre që punon për t'i larguar nga rruga e drejtë, por hedh nga një hap, gjë që paralajmëron dinakërinë, planifikimin dhe maturinë në qëllimin e tij për t'i devijuar ata. Ai e fsheh planifikimin dhe dinakërinë e tij dhe objektivin ku dëshiron të arrijë nëpërmjet këtyre hapave gradualë, efekti i të cilëve mund të mos shfaqet dhe të mos vihet re në fillim, përveç pasi djalli të ketë ndër-marrë hapa të shumtë me ata që i mashtrojnë dhe merr pushtet mbi ta.

Besimtari që dëshiron të mbrohet nga djalli dhe nga tundimi e mashtrimi i tij duhet të bëjë çdo përpjekje që të mos e ndjekë djallin në hapin e parë, sepse nëse e ndjek atë në hapin e parë, ai do ta joshë atë në hapin e dytë, në të tretin dhe të katërtin, derisa të arrijë ta mposhtë, ta çojë larg, ta rrëmbejë dhe ta bëjë si dikë të cilin era e ka përplasur në një vend të largët, të thellë. Zbulimi i hapave të djallit që në fillim dhe dallimi i tyre nga hapat e tjerë e mbron njeriun dhe e ruan atë para se të jetë tepër vonë. Besimtari duhet ta njohë mashtrimin e djallit dhe marifetet e tij dhe metodën që ai ndjek për të mashtruar njerëzit dhe për t'i larguar ata nga rruga e Zotit. Këto janë çështje shumë të rëndësishme, që nëse njeriu tregohet i vëmendshëm ndaj tyre, kjo i jep atij forcën për t'i përballuar hapat e djallit, një e nga një, dhe për t'i rrënuar përpjekjet e tij në mënyrë të plotë.

Ardhja e ajetit pas të gjitha sa më sipër është për të tërhequr vëmendjen drejt premisave të diçkaje dhe përfundimit të tyre. Trillimi i shpifjes, përhapja e saj, shkelja e nderit të njerëzve dhe armiqësia e hipokritëve ndaj të Dërguarit fisnik deri në këtë pikë, të gjitha këto janë çështje që nuk u shfaqën papritur dhe nuk ishin pa parathënie, por secila prej tyre kishte parathëniet e veta. Prandaj, këshillimi, urdhërimi për të mirë dhe ndalimi nga e keqja dhe zbulimi i hapave të djallit, të gjitha këto konsiderohen si premisa nga të cilat varet qëndrimi larg nga ato krime të lartpërmendura. Dhe këtu i gjithë sistemi moral bie nën përgjegjësinë e njeriut. Besimtarët dhe besimtares duhet të mendojnë mirë për njëri-tjetrin, të bëjnë dallimin mes së vërtetës dhe

gënjeshtres, të njihen me provat dhe të kërkojnë dëshmitarë për to, të respektojnë njëri-tjetrin, të shmangin dyshimet për keq dhe thënien e fjalëve të këqija... dhe të tjera rregulla të mirësjelljes që i parashikon sheriat i urtë, siç është ulja e shikimit, etj.. Këto të gjitha janë gjëra që disa mund t'i nënvlerësojnë dhe t'i konsiderojnë si të parëndësishme, por ato nuk duhen nënvlerësuar, pasi mosvlerësimi i tyre numërohet si një hap nga hapat e djallit ...

Vetëm duke i konsideruar të tilla mund ta kuptojmë rrezikun e tyre dhe se në çfarë mund të rezultojnë ato. Kur'ani nuk na ka lënë në një gjendje konfuzioni apo pakujdesshmërie për hapat e djallit, por na ka treguar shenja dhe tregues të tyre. I Madhërishtmi thotë: **“Dhe kush ndjek hapat e djallit, ai me të vërtetë urdhëron për punë të shëmtuara dhe të këqija...”**. [En-Nūr: 21] Prandaj, është e nevojshme të kërkojmë mbrojtjen e Zotit të lartësuar dhe të përforcohemi nëpërmjet të qenit të pastër në vazhdimësi. Këto aspekte duhet t'i bëjmë një pasuri të pandryshueshme tonën, pasi në prani të tyre djalli nuk mundet ta mashtrojë dot njeriun. Që të mund të arrijmë në këtë fazë – shpirtin e pastër dhe vazhdimësinë e kësaj gjendjeje - duhet të kuptojmë se “pastërtia e shpirtit” është dhuratë dhe mirësi nga Zoti i madhëruar dhe nuk është thjesht vepër e njeriut. Allahu i madhëruar është Ai që pastron nga të këqijat kë dëshiron Ai. Kështu që, mos i trego askujt iluzionin se ti e pastron veten dhe të mendosh se përpjekja jote është ajo që të pastron vërtet! Mos ji si ai që tha: **“Në të vërtetë, kjo (mirësi) më është dhënë për shkak të njohurive që kam.”** [El-Kasas: 78]

Ky ajet – ajeti 21 i sures En-Nūr që kemi në duar - bën thirrje që besimtari të përpiket të mbrohet në çdo kohë me devotshmëri dhe pastrim të shpirtit, me përmendjen e Zotit të bekuar dhe të lartësuar dhe me kryerjen e namazeve dhe leximin e Kur'anit ashtu si duhet. Të gjitha këto vepra kur bëhen një gjë e pandashme nga besimtari, përfaqësojnë një “gardh rrethues” që e mbrojnë njeriun të mos bjerë në kurthin e djallit. Kështu, i gjithë sistemi plotësohet dhe të gjitha veprat e mirësisë bëhen të organizuara. Kjo e bën besimtarin të kuptojë se ai nuk mund të ketë imunitet apo mbrojtje ndryshe, përveçse duke përmendur vazhdimisht Zotin, brenda kornizës së një sistemi të plotë, që rezulton me formimin e një besimtari të fortë, i cili është në gjendje t'i rezistojë komplotit të dobët të djallit, t'i përballojë me sukses të gjitha përpjekjet e tij dhe ta përmbajë veten ndaj ndjekjes së çfarëdo

hapi të djallit. Pastrimi i shpirtit, në realitetin e tij, është një akt hyjnor, por që praktikohet nga njerëzit. Të arrish të qëndrosh në rrugën e drejtë është një mirësi që vjen nga Zoti, kurse parapërgatitja e vetes për këtë është punë që duhet ta ndër marrë vetë njeriu.

“Të mos betohen të mirët dhe të pasurit prej jush që të mos u japin (ndihmë) të afërmve të tyre, nevojtarëve dhe mërgimtarëve në rrugën e Allahut; le të falin dhe le të mos ua marrin për keq! A nuk dëshironi që Allahu t’ju falë ju? Allahu është falës dhe mëshirëplotë.” [En-Nūr: 22]

Këtu konteksti kthehet te babai i zonjës Aishe, tek Ebu Bekr Siddiku, Allahu qoftë i kënaqur prej tij, kur u betua të mos e ndihmonte ekonomikisht Mistahun, të afërmin e tij, i cili kishte përgojuar nënën e besimtarëve Aishen, Allahu qoftë i kënaqur prej saj, në ngjarjen e shpifjes, i ndikuar nga fjalët e hipokritëve gënjeshtarë. I Madhërishmi e ndalon Ebu Bekrin – Allahu qoftë i kënaqur prej tij - nga ky betim dhe i sqaron se kjo çështje nuk trajtohet në këtë mënyrë, sepse kjo mënyrë mund të sjellë armiqësi dhe urrejtje të mëtejshme, gjë që e bën shoqërinë të rrezikohet të bjerë përsëri në këtë krim. Mënyra më e mirë për të trajtuar dhe për të çrrënjësuar këtë shpifje, dhe për të mbyllur rrugët e rënies në të, është mënyra që i nënshtrohet metodës së Kur’anit, e cila është një metodë gjithëpërfshirëse, e plotë dhe e urtë. Metoda kur’ano-re nuk e shikoi këtë çështje si një çështje individuale mes Mistahut dhe babait të nënës së besimtarëve. Zbritja e çështjes në këtë nivel i dobëson çështjet themelore dhe mësimet e këshillat që mund të nxirren nga tërësia e elementeve të kësaj historie “historisë së shpifjes”. Ky ajet vepron për ta vendosur këtë krim në pozicionin e duhur, për ta njohur atë si krim kundër kombit, kundër Pejgamberit të këtij kombi, kundër të Dërguarit të tij dhe Mesazhit që ai mbart, dhe jo vetëm si një krim ndaj njëres prej grave të tij.

Urtësia e këtij urdhri hyjnor është t’i edukojë besimtarët me idenë se veprat e tyre duhet të jenë vetëm për Zotin, dhe as vetja e tyre e as njerëzit të mos kenë asgjë pjesë në to. Prandaj, duket sikur ajetet thonë: “Përderisa e keni filluar diçka për Zotin, atëherë përfundojeni atë vetëm për Zotin!” Kjo është shenjë e singleritetit të përkushtimit ndaj Zotit dhe ky është një faktor ndihmës për qëndrueshmërinë në këtë përkushtim.

Është një mençuri e madhe gjithashtu ndalimi nga përgjigjja ndaj së keqes me të keqe, sepse kështu e keqja nuk do të ndalet kurrë dhe cikli do të vazhdojë të rrotullohet rreth të gjithë anëtarëve të shoqërisë. Prandaj duhet patjetër që njëra palë të zmbreset dhe të mos e kthejë të keqen me të keqe, por me të mirë. Kjo është ajo që e largon armiqësinë mes njerëzve dhe i pajton zemrat e tyre, madje kështu edhe keqbërësi e ndjen më shumë gabimin e tij. I Larti thotë: **“Nuk janë të barabarta vepra e mirë me të keqen. Largoje (të keqen) me atë (vepër) që është më e mira, dhe atëherë, ai - që mes teje dhe atij ka armiqësi - do të bëhet sikur të ishte një mik i afërt”**. [Fussilet: 34] Dhe thotë: **“Atyre do t’u jepet shpërblimi i tyre dy herë, për shkak se duruan, dhe (për shkak se) e largojnë të keqen me të mirë, dhe nga ajo që Ne u kemi dhënë ata japin.”** [El-Kasas: 54] **“Largoje (të keqen) me atë (vepër) që është më e mira! Ne e dimë më mirë se çfarë përshkruajnë ata.”** [El-Mu’minūn: 96], dhe njeriu që vepron kështu është shembull i mirë që mund të ndiqet dhe të shkohet pas tij.

Nga urtësitë e mëdha që sugjeron ky ajet: **“Të mos betohen të mirët dhe të pasurit prej jush që të mos u japin (ndihmë) të afërmve të tyre, nevojtarëve dhe mërgimtarëve në rrugën e Allahut; le të falin dhe le të mos ua marrin për keq! A nuk dëshironi që Allahu t’ju falë ju? Allahu është falës dhe mëshirëplotë”** [En-Nūr: 22], është edhe ajo se pasuria është e Zotit dhe askush nuk ka të drejtë ta ndalojë atë nga krijesat e Zotit. Kështu që, nëse ai person që ti e ndihmon gabon ndaj Zotit, ti mos e ndërprit ndihmën ndaj tij dhe kjo vlen si edukim për të. Zoti i madhëruar ia dha mësimin atij që e meritoi në këtë rast dhe çështja e tij është në dorë të Zotit që nga fillimi e deri në fund. Pasuria është e Zotit dhe Ai ia jep atë kujt të dëshirojë dhe e ndalon atë ndaj kujt të dojë. Çështja këtu nuk është vetëm që t’i jepet me pahir ndihma ekonomike dikujt, por Zoti i madhëruar urdhëron që gabimtari të falet për çfarë ka bërë sikur ai gabim i tij të mos kishte ndodhur kurrë dhe të mos i merret për keq atij.

Ajeti fisnik përfundon në një mënyrë të këndshme dhe të dashur për shpirtin: **“A nuk dëshironi që Allahu t’ju falë ju? Allahu është falës dhe mëshirëplotë.”** [En-Nūr: 22] Këtu i Larti sikur thotë që: “Ju gjithashtu bëni gabime, por Unë nuk i ndal ndaj jush mirësitë e Mia. Unë fal, e pranoj pendesën dhe nuk marr për keq, prandaj mos u kërkoni llogari të tjerëve sikur ju të ishit të pagabueshëm, por falini ata

që gabojnë ndaj jush dhe tolerojini ata ashtu siç ju toleroj Unë ju, o besimtarë!”

“Me të vërtetë, ata që akuzojnë gratë e nderuara, të pavëmendshme ndaj asaj që thuhet për to, dhe besimtare, mallkohen në këtë botë dhe në botën tjetër, dhe për ta do të ketë një dënim të madh.” [En-Nūr: 23]

Në fillim të saj surja përmend dispozitat dhe dënimin në këtë botë ndaj atyre që akuzojnë për imoralitet gratë e nderuara dhe të dëlira, kurse këtu përmend dënimin e tyre në ahiret, i cili është i njëjtë me dënimin e burrit që akuzon për imoralitet pa të drejtë gruan e tij: “Mallkimi”.

Ajeti përmban disa çështje

Së pari: Akuzën e padrejtë, që është shpifja për imoralitet ose për diçka më pak se kaq, akuza të tilla që cenojnë nderin e femrës dhe dinjitetin e saj. Fjala “akuzim për imoralitet” këtu ndryshon dhe ka një kuptim më të gjerë sesa ajo në fillimin të sures, sepse në fillim të saj kërkon praninë e katër dëshmitarëve për të konfirmuar vërtetësinë e kësaj akuze, kurse këtu që nuk kërkohet asgjë për ta vërtetuar atë, kuptimi i saj është më i përgjithshëm dhe më gjithëpërfshirës.

Së dyti: “Gratë e nderuara” në mënyrë të përmbledhur nënkupton: “Një koleksion vlerash që gjendet në shpirtin e njeriut, si devotshmëria dhe besimi, nën të cilat renditen katër kuptimet e ndershmërisë: dëlirësia, Islami, liria dhe martesja, ose të gjitha këto së bashku”. Prania e secilës nga katër cilësitë e sipërpërmendura mjafton për ta përmbushur kuptimin e saj, prandaj nuk duhet shpifur ndaj grave të nderuara, të dëlira dhe me reputacion të mirë, edhe nëse janë jomuslimane, edhe nëse janë të pamartuara, edhe nëse nuk janë të lira (skllavet dikur).

Së treti: Gra “të pavëmendshme” ndaj asaj që thuhet për to janë ato që as nuk u shkon në mendje një veprim i tillë, kështu që ato në fakt janë edhe të papërgatitura për mundësinë e ekspozimit ndaj kësaj akuze.

Në ajetin fisnik Zoti i madhëruar ndalon që gjuhët e njerëzve të ushtrojnë dhunë verbale ndaj ndokujt në shoqëri pa të drejtë. Zotit nuk i pëlqen shfaqja hapur me fjalë të këqija, përveç rastit të atij që i është

bërë padrejtësi. Edhe sa u përket atyre që u është bërë padrejtësi, ata duhet të shkojnë në gjykatë që të marrin të drejtën e tyre. Ata nuk duhet të shajnë e të akuzojnë, por ta ruajnë gjuhën e tyre nga fjalët e këqija dhe kjo është më mirë për ta.

“Ditën kur të dëshmojnë kundër tyre gjuhët e tyre, duart dhe këmbët e tyre, për atë që kanë qenë duke punuar.” [En-Nūr: 24] Ata që shpifën për gratë e nderuara dhe nuk sollën katër dëshmitarë, Zoti i madhëruar do të sjellë dëshmitarë kundër tyre nga vetë vetja e tyre dhe ata dëshmitarë do të jenë gjuhët e tyre, duart dhe këmbët e tyre, që do të dëshmojnë për atë që kanë punuar. Dhe ata nuk do të lejohen të bëjnë padrejtësi dhe as do t’u bëhet padrejtësi.

“Atë ditë, Allahu do t’ua paguajë atyre plotësisht shpërblimin e merituar, dhe ata do ta dinë se Allahu është e vërteta e qartë (i Përsosuri në drejtësi).” [En-Nūr: 25]

Pra, në çfarëdo dite që të ndodhë kjo dëshmi kundër tyre, dhe këtu bëhet fjalë për Ditën e Kiametit, **“Allahu do t’ua paguajë atyre plotësisht shpërblimin”** [En-Nūr: 25], në mënyrën më të drejtë, pa shmangur prej tij pak as shumë.

Në këtë ditë Zoti i madhëruar do ta plotësojë me drejtësi shpërblimin e njerëzve, e atyre do t’u kërkohet llogari për çdo vepër të vogël dhe të madhe që kanë bërë, dhe do të marrin shpërblimin që meritojnë. Dhe atëkohë njerëzit do ta mësojnë se Allahu është e vërteta e qartë, ndaj së cilës ata ishin të pavëmendshëm, pavarësisht qartësisë së saj.

“Të pandershmet janë për të pandershmit dhe të pandershmit janë për të pandershmet. Të mirat janë për të mirët dhe të mirët janë për të mirat! Ata janë të pastër nga çfarë (shpifësit) thonë. Për ta ka falje dhe shpërblim bujar!” [En-Nūr: 26]

Nga drejtësia e Zotit të lartmadhëruar ndaj nesh është se Ai ka krijuar bashkëshorte për ne, nga vetë vetja jonë, për të realizuar te ne kështu të gjitha qëllimet, urtësitë dhe objektivat e martesës. Fakti që gruaja është krijuar nga e njëjta materie me burrin është një mirësi dhe favor i Zotit ndaj nesh dhe realizim i drejtësisë dhe barasvlerës mes dy bashkëshortëve në çështjet e prekshme fizike nga njëra anë dhe ato morale e shpirtërore nga ana tjetër. Nëse femrat ose meshkujt do të ishin nga një origjinë tjetër, jo nga lloji njerëzor, as urtësia dhe as objektivat e martesës nuk do të realizoheshin dhe nuk do të realizohej as siguri, as paqe, as përkatësi familjare, as miqësi martesore dhe as do të

kishte vazhdimësi të llojit njerëzor. Pastaj, efektet e urtësisë së Tij - i lartësuar qoftë Ai - u shtrinë edhe më tej, kur bëri që barasvlera mes bashkëshortëve të ishte një element gjithëpërfshirës për çështjet morale shpirtërore. Kështu që, gratë e mira janë për burrat e mirë dhe të këqijat janë për të këqijtë, dhe e kundërta është gjithashtu e vërtetë. Ky është një urdhër që vjen në formën e lajmit, që i urdhëron besimtarët t'i përmbahen këtij rregulli dhe të mos e injorojnë atë. E nëse ata janë vërtet të mirë, ata duhet të kërkojnë për vete dhe për bijtë e bijat e tyre vetëm bashkëshortë të mirë, siç janë vetë ata. Edhe nëse besimtarët janë të varfër, ose në një nivel më të ulët të rangut shoqëror, ata nuk duhet të pranojnë një jo të mirë, edhe nëse ajo është më e pasur, më e bukur dhe e një rangu më të lartë shoqëror se ata. Gjithashtu nuk duhet të pranojnë për vajzat e tyre të mira askënd tjetër përveç burrave të mirë, dhe të mos tundohen nga stolitë e kësaj bote dhe komoditetet e saj që mund t'i posedojnë njerëzit e këqij.

Kjo është për rastin e njeriut të zakonshëm, i cili nuk mund t'i afrohet pozitës së të Dërguarit të Zotit, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të, që karakterizohej nga morali i mirë i jashtëzakonshëm, të cilin Zoti e ka bërë adresë, model dhe shembull të të gjithë mirësisë dhe e ka pajisur me cilësi në të cilat askush nga njerëzit nuk mund të barazohet me të, as t'i afrohet. Edhe nëna e besimtarëve Aishja, Allahu qoftë i kënaqur prej saj, është e mirë për cilësitë me të cilat është njohur në mesin e njerëzve, gjithashtu edhe për nga përkatësia e saj familjare, si nga nëna ashtu edhe nga babai, të cilët njiheshin për moral të lartë dhe ndershmëri. Edhe po të mos kishte tjetër të mirë Aishja, Allahu qoftë i kënaqur prej saj, por vetëm faktin që ishte bashkëshortja e të Dërguarit të Allahut, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të, që është më i miri i të mirëve, më i pastri i të pastërve dhe më i miri i njerëzve të gjithë sa janë, kjo do t'i mjaftonte asaj si cilësi e mirë, si nder, krenari, pastërti, besim, zemër e pastër, biografi e kulluar dhe pastërti e shpirtit. S'ka dyshim se thjesht martesja e saj me të Dërguarin e Allahut, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të, e radhit atë në rreshtin e grave të mira. Dhe ajo në fakt është më e mira e të mirave sepse i Dërguari i Allahut, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të, e dorëzoi shpirtin e tij të pastër ndërsa ishte në prehrin e saj dhe u varros në shtëpinë e saj... ditët e tij të fundit i kaloi me të dhe ajo ishte mjekuesja e tij dhe bashkëshortja e tij e mirë dhe besnike – Allahu qoftë i kënaqur

prej saj! E nëse të gjitha këtyre cilësive të saj u shtohet edhe fakti se ajo u rrit në Islam dhe nuk u përkul e as u gjunjësua kurrë para asnjë idhulli, dhe nuk adhuroi askënd tjetër përveç Zotit të gjithësisë, përfshirë këtu faktin se ajo është bija e të Singertit dhe e të Singertës (Ebu Bekrit dhe bashkëshortes së tij), kjo e bën atë si Yllin Polar sa i përket nderit dhe dinjitetit të saj, gjëra në të cilat ndoshta mund ta konkurrojnë vetëm Fatimja, Allahu qoftë i kënaqur prej saj, që ishte e bija e të Dërguarit të Allahut, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të! Kurse në lidhje me gratë e tjera, mes saj dhe atyre grave ka një distancë si distanca mes tokës dhe Yllit Polar.

Ajeti fisnik ka sjellë pafajësinë e qartë dhe të deklaruar - që nuk mbart as interpretim dhe as komentim – për nënën e besimtarëve, nga ajo shpifje që është bërë ndaj saj.

Pastaj Zoti i madhëruar e përfundon fjalën e Tij në këtë ajet të ndritur duke thënë se për këta njerëz të mirë do të ketë falje në këtë botë dhe shpërblim bujar në ahiret. Ky është një tekst që tregon se nëna e besimtarëve, Aishja, Allahu qoftë i kënaqur prej saj, është e nderuar tek Allahu dhe të nderuar tek Ai janë edhe ata që janë akuzuar bashkë me të në atë shpifje. Ajo ka te Zoti një shpërblim bujar, në një Xhennet gjerësisë e të cilit është sa gjerësia e qiejve dhe e tokës, që është përgatitur për njerëzit e drejtë e të mirë.

Pjesa e tretë:

Masa mbrojtëse kur'anore

"يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَدْخُلُوا بُيُوتًا غَيْرَ بُيُوتِكُمْ حَتَّى تَسْتَأْذِنُوا وَتَسَلِّمُوا عَلَى أَهْلِهَا ۚ ذَٰلِكُمْ خَيْرٌ لَّكُمْ لَعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَ ﴿٢٧﴾ فَإِنْ لَمْ تَجِدُوا فِيهَا أَحَدًا فَلَا تَدْخُلُوهَا حَتَّى يُؤْذَنَ لَكُمْ ۚ وَإِنْ قِيلَ لَكُمْ ارْجِعُوا فَارْجِعُوا ۚ هُوَ أَزْكَى لَكُمْ ۚ وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ عَلِيمٌ ﴿٢٨﴾ لَيْسَ عَلَيْكُمْ جُنَاحٌ أَنْ تَدْخُلُوا بُيُوتًا غَيْرَ مَسْكُونَةٍ فِيهَا مَتَاعٌ لَّكُمْ ۚ وَاللَّهُ يَعْلَمُ مَا تُبْدُونَ وَمَا تَكْتُمُونَ ﴿٢٩﴾ قُلِ لِلْمُؤْمِنِينَ يَعْضُوا مِنْ أَبْصَارِهِمْ وَيَحْفَظُوا فُرُوجَهُمْ ۚ ذَٰلِكَ أَزْكَى لَهُمْ ۚ إِنَّ اللَّهَ خَبِيرٌ بِمَا يَصْنَعُونَ ﴿٣٠﴾ وَقُلِ لِلْمُؤْمِنَاتِ يَغْضُضْنَ مِنْ أَبْصَارِهِنَّ وَيَحْفَظْنَ فُرُوجَهُنَّ وَلَا يُبْدِينَ زِينَتَهُنَّ إِلَّا مَا ظَهَرَ مِنْهَا ۚ وَلْيَضْرِبْنَ بِخُمُرِهِنَّ عَلَى جُيُوبِهِنَّ ۚ وَلَا يُبْدِينَ زِينَتَهُنَّ إِلَّا لِبُعُولَتِهِنَّ أَوْ آبَائِهِنَّ أَوْ آبَاءِ بُعُولَتِهِنَّ أَوْ أَبْنَائِهِنَّ أَوْ أَبْنَاءِ بُعُولَتِهِنَّ أَوْ إِخْوَانِهِنَّ أَوْ بَنِي إِخْوَانِهِنَّ أَوْ بَنِي أَخَوَاتِهِنَّ أَوْ نِسَائِهِنَّ أَوْ مَا مَلَكَتْ أَيْمَانُهُنَّ أَوْ التَّابِعِينَ غَيْرِ أُولِي الْإِرْتِبَاءِ مِنَ الرِّجَالِ أَوْ الْطِفْلِ الَّذِينَ لَمْ يَظْهَرُوا عَلَى عَوْرَاتِ النِّسَاءِ ۚ وَلَا يَضْرِبْنَ بِأَرْجُلِهِنَّ لِيُعْلَمَ مَا يُخْفِينَ مِنْ زِينَتِهِنَّ ۚ وَتَوْبُوا

إِلَى اللَّهِ جَمِيعًا أَيُّهُ الْمُؤْمِنُونَ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ ﴿٣١﴾ أَنْكِحُوا الْأَيَامَىٰ مِنْكُمْ وَالصَّالِحِينَ مِنْ عِبَادِكُمْ وَإِمَائِكُمْ ۚ إِنْ يَكُونُوا فُقَرَاءَ يُغْنِهِمُ اللَّهُ مِنْ فَضْلِهِ ۗ وَاللَّهُ وَاسِعٌ عَلِيمٌ ﴿٣٢﴾ وَلَيْسَتَعْفِيفُ الَّذِينَ لَا يَجِدُونَ نِكَاحًا حَتَّىٰ يُغْنِيَهُمُ اللَّهُ مِنْ فَضْلِهِ ۗ وَالَّذِينَ يَبْتِغُونَ الْكِتَابَ مِمَّا مَلَكَتْ أَيْمَانُكُمْ فَكَاتِبُوهُمْ إِنْ عَلِمْتُمْ فِيهِمْ خَيْرًا ۚ وَآتُوهُمْ مِّن مَّالِ اللَّهِ الَّذِي آتَاكُمْ ۚ وَلَا تَكْرَهُوا قِتْيَاتِكُمْ عَلَى الْبِغَاءِ إِنْ أَرَدْنَ تَحَصُّنًا لِّتَبْتَغُوا عَرَضَ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا ۚ وَمَن يُكْرِهِنَّ فَإِنَّ اللَّهَ مِن بَعْدِ إِكْرَاهِهِنَّ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿٣٣﴾"

“O ju që keni besuar, mos hyni në shtëpitë që nuk janë tuajat, por vetëm pasi të keni kërkuar leje dhe të keni përshëndetur me paqe banorët e tyre! Kjo është më e mirë për ju, (e porositeni me këtë këshillë) që ndoshta t’ia vini veshin. (27) Dhe nëse nuk gjeni në to askënd, atëherë mos hyni në to, derisa t’ju jepet leja! E nëse ju thuhet: “Kthehuni prapa!”, atëherë kthehuni! Kjo është më e pastër për ju. Allahu është në dijeni për atë që punoni ju. (28) Nuk është mëkat për ju që të hyni në shtëpi që nuk banohej (nga njerëz të caktuar, siç janë hotelet, dyqanet etj.), në të cilat keni sende tuajat. Allahu i di ato çfarë shfaqni hapur edhe çfarë fshihni. (29) Thuaju besimtarëve t’i ulin shikimet e tyre (nga e ndaluara), dhe t’i ruajnë pjesët e tyre intime (nga imoraliteti)! Kjo është më e pastër për ta. Vërtet, Allahu është i njohur me atë që punojnë ata. (30) Dhe thuaju besimtarëve që t’i ulin shikimet e tyre (nga e ndaluara), dhe t’i ruajnë pjesët e tyre intime (nga imoraliteti), dhe të mos i ekspozojnë stolitë e tyre, përveç atyre që janë të dukshme! Dhe le t’i mbulojnë kraharorët e tyre me mbulesat e tyre të kokës, dhe të mos i ekspozojnë stolitë e tyre përveçse para burrave të tyre, etërve të tyre, etërve të burrave të tyre, djemve të tyre, djemve të burrave të tyre, vëllezërve të tyre, djemve të vëllezërve të tyre, djemve të motrave të tyre, grave të tyre, ose atyre që i kanë nën zotërim, ose para burrave që jetojnë me ta, të cilët nuk kanë nevojë as prirje për gratë (si pleqtë e shtyrë në moshë, ata me të meta mendore etj.), ose para fëmijëve të cilët nuk kanë njohuri për çështjet e grave. Dhe ato, le të mos i rrahin këmbët e tyre (për tokë kur ecin), për të bërë të ditur stolitë që fshehin! Dhe pendohuni tek Allahu të gjithë ju o besimtarë, që të gjeni shpëtim! (31) Dhe martojini të pamartuarit (e vejë) prej jush, si dhe robërit dhe robëreshat (skllavërit dhe skllavet) tuaja që janë besimtarë të ndershëm! Nëse ata janë të varfër, Allahu do t’i begatojë ata nga mirësia e Tij, e Allahu është i gjerë në mirësi dhe i gjithëdijsëm. (32) E ata që nuk

kanë mundësi për martesë, le të përmbahen dhe ta ruajnë nderin e tyre, derisa Allahu t'i pasurojë nga mirësia e Tij! Dhe ata sklleverit tuaj që i zotëroni ju, dhe të cilët kërkojnë një kontratë çlirimi, lidhni kontratë me ta, nëse e dini se brenda tyre ka mirësi, dhe jepuni atyre nga pasuria e Allahut të cilën jua ka dhënë juve! Dhe mos i detyroni robërshat tuaja të bëjnë imoralitet, që të kërkonin të arrinin interesa të përkohshme të jetës së kësaj bote, nëse ato dëshirojnë dëlirësinë! E nëse ndokush i detyron ato, atëherë vërtet Allahu, pasi ato janë detyruar, është falës dhe mëshirëplotë për to. (33)" [En-Nūr: 27-33]

Pasi Zoti i plotfuqishëm trajtoi çështjet e imoralitetit, mallkimit të ndërsjellë mes një çifti dhe shpifjes, dhe përmendi edhe çështje të tjera, duke sjellë ndalesa dhe udhëzime, për ta plotësuar kështu metodën kur'anore për ruajtjen e nderit, dinjitetit dhe njerëzillëkut të qenies njerëzore dhe identitetin e tij, të gjitha këto i pasoi me disa çështje, që sipas disa sistemeve morale konsiderohen të jenë brenda kornizës së rregullave të mirësjelljes. Kur'ani i vendos këto rregulla në kuadrin e masave mbrojtëse, që shërbejnë për mbrojtjen e nderit të njeriut dhe të dinjitetit të tij.

Rregullat e hyrjes në shtëpitë e njerëzve

"O ju që keni besuar, mos hyni në shtëpitë që nuk janë tuajat, por vetëm pasi të keni kërkuar leje dhe të keni përshëndetur me paqe banorët e tyre! Kjo është më e mirë për ju, (e porositeni me këtë këshillë) që ndoshta t'ia vini veshin." [En-Nūr: 27]

Në këto ajete shikojmë se kemi të bëjmë me një sistem të plotë të ruajtjes dhe mbrojtjes së privatësisë njerëzore dhe të parandalimit të shkeljes së kësaj privatësie. Ajetet fisnike fillojnë me ndalimin e hyrjes në shtëpitë e të tjerëve pa marrë leje dhe pa u përshëndetur me ta, gjëra që tregojnë mirësjellje dhe afrimitet. Madje leja duhet të shoqërohet nga shprehja e mirëseardhjes nga njerëzit e shtëpisë dhe këta të fundit duhet të ndiejnë dashamirësi në të, nëpërmjet së cilës të ndiejnë rehati dhe qetësi në shpirt nga ardhja e këtij personi. Nga ana tjetër, personi që kërkon leje të hyjë, duhet ta pranojë me përulje kërkesën për "t'u kthyer prapa", nëse kjo i kërkohet nga ata. Pra, sikur nga ky i ardhur

kërkohet të tregojë një sjellje të tillë që sikur u thotë atyre: “Unë erdha te ju, duke mbartur me vete sigurinë, qetësinë dhe paqen për ju dhe se çdo gjë në të cilën mund të bien sytë e mi, ose që mund ta dëgjojnë veshët e mi, unë nuk do të përcjell jashtë mureve të kësaj shtëpie asnjë sekret tuajin dhe nuk do t’i tregoj askujt për asgjë nga ndonjë nga gjërat që juve nuk ju pëlqen ta dinë të tjerët. Unë nuk do të përcjell te të tjerët asgjë që mund t’ju ofendojë, ose që mund të përfliteni për shkak të saj!”. Pra, thënia e tij: “Es-selamu alejkum! – Paqja qoftë mbi ju!”, drejtuar njerëzve të asaj shtëpie ku hyn, bëhet si një besëlidhje mes tij dhe të zotëve të shtëpisë, për të mos u shkaktuar atyre kurrë asnjë të keqe. Kjo pasohet nga detaje të sakta, nëpërmjet ajeteve të qarta dhe sqaruese të kësaj metode, për shkak të ndjeshmërisë që kanë këto çështje dhe pranisë së shtigjeve që mund të sjellin të keqen dhe prishjen në mesin e njerëzve. Kështu që këto shtigje duhet të mbyllen dhe pikat e daljes së tyre të bllokohen në mënyrë të qartë, në një mënyrë të tillë që nuk përfshin në vetvete asnjë paqartësi apo mundësi devijimi. Në të gjitha rastet vizitori duhet të sjellë paqe, siguri dhe qetësi për njerëzit e shtëpisë që viziton dhe të mos i bezdisë ata e të mos ua trazojë rehatinë atyre. Vizitën e tij nuk duhet ta bëjë një mjet zbulimi për të ditur se çfarë po ndodh në atë shtëpi dhe se çfarë po ndodh me çështjet e tyre private.

Prandaj, i Madhërishmi i urdhëroi besimtarët të ulin shikimin sepse të gjitha këto janë gjëra që besimtarit nuk i takon t’i gjurmojë, as të përpiqet t’i zbulojë.

Është transmetuar nga imami Davud ibn Ali³³⁴, se një burrë hyri tek ai ndërsa ky po hante, po hante bukë të thatë me ujë. Pasi doli, burri filloi të lavdëronte para njerëzve asketizmin e Davudit në jetën e kësaj bote dhe ta lavdëronte atë për çfarë kishte parë. Kur ai burrë u kthye për ta vizituar përsëri, Davudi nuk e lejoi të hynte në shtëpi. Burri e pyeti se pse po refuzonte ta priste në shtëpi, dhe Davudi i tha: “Ty nuk të besohet sekreti. Të ranë sytë në ushqimin tim, pastaj shkove dhe e

³³⁴ Davud ibn Ali ibn Halef Ebu Sulejman, jurist i shkollës dhahirite, me origjinë nga Isfahani (qytet në Iran), por që pastaj erdhi në Bagdad dhe banoi në të dhe aty përpiloi veprat e tij. Ai është imami i dijetarëve të shkollës dhahirite dhe ishte një njeri i devotshëm, që i përmbahej fesë dhe ishte asket. Në librat e tij ka shumë hadithe, por transmetimi prej tij është shumë i rrallë. Ai lindi në vitin dyqind dhe vdiq në muajin Dhul-ka'de, në vitin dyqind e shtatëdhjetë të hixhretit, dhe u varros në shtëpinë e tij. Shiko: Ebu Bekr Ahmed ibn Ali ibn Thabit El-Hatib El-Bagdadi (vd. 463 hixhri), *Tārihu Bagdād* (Historia e Bagdadit), vepër e studiuar nga Beshshar Avvad Ma'ruf, Bejrut: Dār 'ul-Garb 'il-Islāmi, botimi i parë, viti 2002, 9/ 342.

përhape lajmin ndër njerëz. Si mundem të ta besoj ty tani çfarëdolloj gjëje tjetër?!³³⁵

Është për të ardhur keq kur të gjitha ligjet bashkëkohore e njohin të drejtën e njeriut për privatësi dhe të gjitha ato përcaktojnë ligje në lidhje me këtë privatësi, por sa shpejt shkelen dhe konfiskohen ato! Mjafton të mendohet keq e të kihet dyshime për një person, që t'i shkelet privatësia e tij, t'i sulmohet shtëpia duke ia thyer dyert... pastaj t'i rrëmohet shtrati i tij ku fle, madje edhe mund t'ia bëjnë atë copë-copë, në kërkim të zbulimit të të fshehtave të këtij personi... Nderi dhe dinjiteti i tij shkelen me këmbë, thjesht dhe vetëm ngaqë mendohet apo dyshohet se ai paraqet rrezik, pa patur asnjë provë për këtë!

Prandaj, privatësia e njerëzve nuk duhet të abuzohet nga askush. Shkrimtarët, duke folur për biografinë e Omer Ibn El-Hattabit, Allahu qoftë i kënaqur prej tij, transmetojnë se ai përveç detyrave të tjera që i duhej t'i kryente si prijës i besimtarëve, ai i ngarkonte vetes edhe detyrën e ruajtjes së qytetit gjatë natës dhe të inspektonte situatën, në mënyrë që njerëzit të flinin të qetë e të sigurt. Një natë, ndërsa ecte nëpër qytet, në njërën nga shtëpitë dëgjoji zërin e një burri që po këndonte, prandaj ai kapërceu murin rrethues të shtëpisë së atij burri dhe pa se aty pranë tij ishte edhe një grua, kurse aty afër kishte edhe shishen me pije alkoolike. Omeri r.a. i tha: “O armik i Zotit, a mendove se Zoti do të ta mbulojë veprën tënde ndërkohë që bën gjëra të cilat janë në kundërshtim me urdhrat dhe porositë e Tij?!” Ai burri i tha: “Edhe ti, o prijësi i besimtarëve, mos u ngut, sepse nëse unë e kundërshtova Zotin një herë, ti e kundërshtove tri herë. Zoti i madhërishëm thotë: **“Dhe mos spiunoni...!”** [El-Huxhurât: 12], dhe ti spiunove. Zoti i madhërishëm thotë: **“Mirësia nuk është t'u vini shtëpive nga shpina e tyre!”** [El-Bekare: 189], dhe t'i kapërceve murin dhe më erdhe këtu. Dhe Zoti i madhërishëm thotë gjithashtu: **“Mos hyni në shtëpitë që nuk janë tuajat por vetëm pasi të keni kërkuar leje dhe të keni përshëndetur me paqe banorët e tyre...!”** [En-Nûr: 27], e ti hyre në shtëpi në time pa leje dhe pa përshëndetur me selam!”

Omeri, Allahu qoftë i kënaqur prej tij, i tha: “A ke ndër mend t'i kthehesh së mirës nëse të fal?” Burri tha: “Po, për Zotin, o prijësi i besimtarëve, nëse më fal, unë nuk e bëj kurrë më një gjë të tillë!” Omeri

³³⁵ Referenca e mëparshme, 2/201.

e fali³³⁶ dhe u largua nga ai burrë, i cili e mbrojti bukur veten e tij duke u bazuar në Kur'an, edhe nëse për vete kishte qenë në gabim.

Këto ajete fisnike janë një legjislacion i fortë për domosdoshmërinë e respektimit të privatësive dhe domosdoshmërinë e ruajtjes së tyre, në të gjitha nivelet dhe në çdo kohë, në paqe dhe në luftë.

Këto ajete fisnike konfirmojnë se Kur'ani i shenjtë është një domosdoshmëri jetësore për mbarë njerëzimin, për të cilin kanë nevojë urgjente ato që quhen vendet e botës së parë, të dytë edhe të tretë.

Të ashtuquajturat “shërbime të sigurisë” në vendet e botës së parë janë zhvilluar dhe kanë arritur të përdorin avionë pa pilot dhe armë që lëshohen nga ajri drejt shtëpive të njerëzve, thjesht sapo të etiketohen si të dyshuar... dhe vrasin me to me gjakftohtësi fëmijët dhe të pafajshmit, dhe kjo për të ndryshuar konceptet që ata i konsiderojnë të gabuara.

Nëse fetë i respektojnë këto privatësi, deri edhe në kohë lufte, dhe kanë urdhëruar respektimin e shtëpive në rastet kur të zotët e tyre kanë hequr dorë nga lufta dhe në të cilat gjenden civilë që nuk kanë lidhje me luftën, atëherë ajo botë që sot pretendon për vete të jetë e qytetëruar, sot nuk bën më asnjë luftë të drejtë. Të mos gënjehemi nga të qarat e vrasësve pasi vrasin dhe nga nxitimi i tyre për të ofruar shuma të parëndësishme parash dhe gjoja dëmshpërblime, sepse këto nëse tregojnë diçka, tregojnë se këta njerëz nuk ia njohin njeriut dinjitetin e as të drejtat, përveç atij që ka të njëjtën mendje me ta dhe një qasje si të tyre.

Tani gjithçka që duhet të bëjmë është t'i lexojmë këto ajete me një lexim përsiatës, që të nxjerrim prej tyre të gjitha rregullat që na duhen dëshpërimisht, në çdo kohë dhe vend! Nëpërmjet këtyre rregullave ne e ruajmë privatësinë tonë, respektojmë nderin, mbrojmë reputacionin tonë dhe kështu faktorët e dyshimit, mosbesimit, armiqësisë dhe urrejtjes mes nesh dobësohen. Kështu ne do të jemi në siguri dhe paqe me veten tonë, me fqinjët tanë, me familjet tona dhe me ata që i vizitojmë dhe na vizitojnë.

“Dhe nëse nuk gjeni në to askënd, atëherë mos hyni në to, derisa t'ju jepet leja! E nëse ju thuhet: “Kthehuni prapa!”, atëherë kthehuni! Kjo është më e pastër për ju. Allahu është në dijeni për atë që punoni ju.” [En-Nūr: 28]

³³⁶ Ebu Hamid Muhamed ibn Muhammed Et-Tusi El-Gazali, (vd: 505 hixhri), *Ihja' Ulūm 'id-dīn*, Bejrut, Dār 'ul-Ma'rife, 2/201.

Ky ajet sikur i përgjigjet një pyetjeje specifike rreth atyre shtëpive, pronarët e të cilave mungojnë për çfarëdolloj arsyeje. I përgjigjet pyetjes: “A e humbasin shenjtërinë e tyre këto shtëpi, në mungesë të të zotërve të tyre?” Kur’ani famëlartë tregon se shenjtëria e tyre vazhdon të mbetet. Shtëpia mbetet shtëpi dhe njerëzit e saj nuk e humbasin të drejtën e tyre mbi të nëse udhëtojnë ose e lënë atë për ndonjë periudhë kohore. E drejta e tyre mbetet në fuqi dhe në shtëpinë e tyre nuk lejohet të hyjë askush. Askush nuk ka të drejtë të shkelë shenjtërinë e saj në asnjë rrethanë. Këto ajete nuk shfuqizohen me asnjë veprim nga veprimet e njerëzve.

“Derisa t’ju jepet leja ” [En-Nūr: 28], qoftë kur të kthehen të zotët e shtëpisë e të japin leje ata, ose të japin leje njerëzit e afërt të tyre. Në rastin kur mungojnë të zotët e shtëpisë, mund të japin leje ata që janë më të afërmit e tyre, si për shembull djali jep leje në vend të babait, nëse paraqitet një nevojë që e kërkon këtë.

Dijetarët nuk duhet të jenë tolerantë në këto të drejta dhe të lejojnë konfiskimin e tyre. Prijësit e dijes dhe fetvave duhet të jenë shumë të kujdesshëm, që të mos e thyejnë këtë rregull të qartë dhe të rreptë hyjnore.

“E nëse ju thuhet: ‘Kthehuni prapa!’, atëherë kthehuni!’ [En-Nūr: 28]

Njerëzit janë mësuar që rastin kur i zoti i shtëpisë kërkon falje dhe nuk lejon t’i shkohet - në kohën kur ata mund të mos jenë të përgatitur për të pritur njerëz - ta konsiderojnë si fyerje, poshtërim, përzënie dhe mosmirësjellje. Ajo që pritet nga besimtarët është të mos bezdisen nga rregullat që i ka vënë Allahu i madhërishtëm, por të tregohen plotësisht të dorëzuar para tyre. Zoti i madhëruar e ka urdhëruar atë që vjen si vizitor, që të kthehet, nëse të zotët e asaj shtëpie ia kërkojnë një gjë të tillë, sepse ata mund të jenë të papërgatitur për ta pritur atë dhe kjo duhet të jetë një gjë normale. Ai duhet ta zbatojë këtë me mirëkuptim dhe jo ta shikojë si fyerje, dëbim apo mosmirësjellje meqë i kërkuan ndjesë dhe nuk e pritën në atë kohë. **“Kjo është më e pastër për ju. Allahu është në dijeni për atë që punoni ju.”** [En-Nūr: 28] Përgjigjja pozitivisht pa hatërmbetje ndaj kësaj kërkesë është pastrim, dëlirësi për zemrën dhe për marrëdhëniet ndërmjet njerëzve. Kështu që askush nuk duhet të ndihet ngushtë nga ky ligj hyjnor.

“Nuk është mëkat për ju që të hyni në shtëpi që nuk banohen (nga njerëz të caktuar, si hotelet, dyqanet etj.), në të cilat keni sende tuajat. Allahu i di ato çfarë shfaqni hapur edhe çfarë fshihni.” [En-Nūr: 29]

Ajeti fisnik këtu bën dallim ndërmjet shtëpive në të cilat njeriu ka sende të tijat dhe i duhet të hyjë në to dhe shtëpive me të cilat njeriu nuk ka asnjë lidhje dhe as ka ndonjë send të tijin në to... ose midis shtëpive të banuara dhe atyre të pabanuara. Ka shtëpi në të cilat njerëzit vendosin sende, siç bëjmë ne sot me magazinat dhe dyqanet. Kështu që nuk ka asnjë kundërshtim që atyre që u duhet të hyjnë në ato shtëpi, të hyjnë në to, pasi ato nuk i nënshtrohen të njëjtës rregullore që i nënshtrohen shtëpitë e banimit. Hyrja në to as dalja prej tyre nuk e kërkon këtë lejen e veçantë të cituar më sipër, si në rastin e haneve – dikur në të kaluarën - dhe depove të bagazheve në kohën e tanishme.

Të drejtën e privatësisë Kur’ani famëlartë nuk e ka bërë të varur nga pronësia, por nga marrëdhënia që ka me atë pronë. Në rastin e shtëpisë me qira, shtëpia dhe privatësia e saj i takojnë qiraxhiut që banon aty, jo pronarit të saj. Kështu që detyra për të kërkuar leje për të hyrë në të e përfshin edhe pronarin e shtëpisë, ashtu si gjithë të tjerët. Pronari i shtëpisë nuk ka të drejtë ta bëjë pronësinë e tij mbi shtëpinë si justifikim për të depërtuar në privatësinë e të tjerëve dhe shenjtërinë e tyre. Kjo paprekshmëri e shtëpive i pakëson shkaqet e mosmarrëveshjeve dhe faktorët e konfliktit e të grindjeve mes njerëzve.

Gjykatat sot janë të stërm bushura me ankesa, padi dhe çështje që kanë të bëjnë me cenimin e privatësisë dhe mosrespektimin e saj dhe mosqëndrimin brenda kufijve që ka vënë Zoti në lidhje me këto. Kur’ani u lexohet njerëzve në mëngjes dhe në mbrëmje dhe njerëzit i dëgjojnë këto ajete dhe i lexojnë edhe vetë ato, por ai lexim nganjëherë është thjesht si një llomotitje, që ata as e përsiatin çfarë lexojnë, as e mendojnë thellë. Nganjëherë njerëzit nuk i kushtojnë vëmendje kuptimeve të asaj çfarë lexojnë, as dispozitave dhe rregullave të mirësjelljes që ato ajete mbartin, kështu që ata bien në “braktisjen e Kur’anit”, megjithëse e lexojnë atë mëngjes e mbrëmje, ose i dëgjojnë ajetet e tij që u lexohen nga lexuesit e Kur’anit! Leximi pa meditim nuk e çliron njeriun nga mëkati i “braktisjes së Kur’anit” dhe i largimit prej tij. E që njeriu të jetë një lexues i rregullt i Kur’anit, jo braktisës i tij, ai duhet t’i

kuptojë dispozitat dhe udhëzimet e tij, të qëndrojnë dhe të reflektojnë mbi to, të mendojnë rreth tyre dhe të kujtojnë besëlidhjen e tij me Zotin e plotfuqishëm në gjithë këtë!

Ulja e shikimit

“Thuaju besimtarëve t’i ulin shikimet e tyre (nga e ndaluara) dhe t’i ruajnë pjesët e tyre intime (nga imoraliteti)! Kjo është më e pastër për ta. Vërtet, Allahu është i njohur me atë që punojnë ata”. [En-Nūr: 30]

Konteksti zhvendoset dhe fillon të flasë për gjëra të ekspozuara, që syri mund t’i shohë ato. Por, a mundet njeriu t’i shikojë lirshëm ato gjëra që janë të ekspozuara apo është më mirë për të ta ulë shikim dhe të mos i hapë vetes derën e djallit?

Dhe Kur’ani e urdhëron muslimanin dhe muslimanen t’i ulin shikimet dhe të mos i lëshojnë të lira ato të vërtiten nga të kenë dëshirë:

*Dhe njeriu, përderisa ka sy që i kthen në sytë e vajzave të reja,
ai është i ekspozuar ndaj rrezikut!*

Ia gëzon syrin ajo gjë që i bën keq zemrës së tij!

S’ka mirëseardhje për gëzimin që sjell dëm!

Pra, është urdhëruar që shikimi të ulet, jo të zgjatet dhe të kthehet në një fushë të menduari dhe perceptimi që e largon njeriun nga përkujtimi i Zotit dhe nga namazi. Të ulë shikimin dhe të mos i preokupojë fuqitë e mendjes së tij me fantazi të sëmura, që e largojnë atë nga përdorimi i energjive të vetëdijes dhe perceptimit të tij në punë që janë të dobishme për të në këtë botë edhe në ahiret. Zoti - bekuar dhe lartësuar qoftë Ai – duket sikur, pasi trajtoi temën në lidhje me mburojën që përbëjnë për njeriun shtëpitë dhe rregullat për të hyrë në to, tani këtu flet për ato gjëra të cilat nuk mund të fshihen, kështu që Ai sistemoi gjithçka, deri edhe shikimin.

Kur’ani famëlartë, kur e shpjegon këtë, e trajton me shumë mirësjellje, dhe sikur nuk dëshiron t’i bëjë të ndihen të zënë ngushtë robërit e Tij duke i urdhëruar në mënyrë të drejtpërdrejtë për diçka që i bën ata me turp, kështu që e vendos të Dërguarin e Tij si ndërmjetës mes

Tij dhe atyre dhe thotë: **“Thuaju besimtarëve”** [En-Nūr: 30], **“Dhe thuaju besimtareve”** [En-Nūr: 31] Ky mesazh përmban diçka nga e cila kihet turp dhe ligjërimi i drejtpërdrejtë e bën të ndihet disi keq personin të cilit i drejtohet. Ishte më mirë që ky mesazh të arrinte te besimtari dhe besimtarja përmes një ndërmjetësi, kështu që e urdhëron të Dërguarin e Tij të nderuar që t’ua përcjellë këtë atyre. Nuk ka dyshim se Zoti është Ai që urdhëron në të dyja rastet, në ato të drejtpërdrejta edhe me ndërmjetësim, por kjo metodë përfaqëson perden e Zotit, i Cili karakterizohet nga madhështia, solemniteti, mëshira dhe bukuria. I Madhërishmi nuk u drejtohet atyre me këtë urdhër në mënyrë të drejtpërdrejtë, gjë që mund t’i bëjë ata të ndihen të turpëruar para Zotit.

Thënia e të Madhërishmit: **“besimtarëve”** [En-Nūr: 30], tregon rëndësinë e rrënjës së besimit në zemër, sepse mbi të ndërtohen këto degë të frytshme... Cilësitë e bukura nuk mbijnë apo qëndrojnë në ajër, por ndërtohen mbi themele, që të ndërthurura së bashku, përbëjnë krijimin e qenies njerëzore të pastër e të lavdëruar. Kushdo që nuk e ka besimin të rrënjësuar në zemrën e tij, ai nuk do të përfitojë asgjë nga këto mësimet dhe porosi.

Thënia e të Madhërishmit: **“t’i ulin shikimet”** [En-Nūr: 30] nënkupton “mangësimin” e shikimit... jo ta shtrijnë të plotë atë. Si për shembull kur thuhet: “e uli vlerën e filanit”, që do të thotë: “ia mangësoi vlerën e tij”. Sheriati i urtë nuk na ka urdhëruar t’i mbyllnim sytë apo ta ndalojmë plotësisht shikimin, për shkak të vështirësisë që ka ky urdhër të zbatohet, por jemi urdhëruar t’i ulim shikimet, për të “zvogëluar kufijtë e lirisë së këtij shikimi”. Kufiri i parë i vënë për shikimin është të kufizohet dhe t’i përmbahet vetëm hallallit dhe ky është më i përgjithshmi në gjëra. Edhe kur pritet që syri i njeriut të bjerë mbi gjëra që nuk janë të lejuara - si për shembull kur ecën në rrugë dhe mund të kalosh pranë një gruaje të stolisur e të rregulluar - urdhri është të ulet shikimi dhe jo të ndalohet plotësisht, që do të thotë se një pjesë e shikimit tënd do të bjerë patjetër mbi të në mënyrë të paqëllimshme, por atëherë ti ule shikimin tënd dhe ky urdhër është për një urtësi të madhe nga Zoti yt. Duke e mbajtur nën vëzhgim të hollësishëm zemrën tënde, vëren se zemra jote nuk ndikohet për shkak të një shikimi që e hedh pa qëllim dhe pastaj e ul atë, por ajo ndikohet nga shikimi i qëllimshëm ose kur ti e zgjat atë shikim i cili fillimisht

mund të ketë qenë pa qëllim. Në këtë rast zemra ndikohet, dhe kjo është ajo nga e cila na ndalon ajeti i ndritur.

Thënia e të Madhërishmit: **“të ulin shikimet e tyre”** [En-Nūr: 30], tregon për elokuencën kur'anore (kjo dallohet kur e lexon Kur'anin në original, në arabisht). Në Kur'an urdhri për të ulur shikimet, i përkthyer në shqip, fjalë për fjalë, vjen në formën: **“Thuaju besimtarëve të ulin nga shikimet e tyre!”** [En-Nūr: 30] dhe kjo mënyrë e të shprehurit tregon për elokuencën kur'anore, pasi tregon për një urdhër për të zvogëluar fuqinë e shikimit dhe për të mos e përdorur të gjithë energjinë e tij në këtë fushë. Sikur thotë: “Mbaj nga energjia e shikimit tënd vetëm aq sa ke nevojë dhe sa të duhet për të ecur, sa të duhet për të përcaktuar destinacionin tënd, për të njohur personin me të cilin je duke folur e kështu me radhë. Shikimi është i gjerë dhe perimetri i tij përfshin shumë pamje vizuale në një vështtrim të vetëm. Nëse ti e hap të gjithë shikimin tënd, ai do të transmetojë në trurin tënd imazhe që do t'i zënë me punë të gjitha fuqitë e vetëdijes tënde.

Urdhri i urtë për të “ulur nga shikimi”, është që nëpërmjet tij të arrihet dobia, pa u sjellë vështirësi besimtarëve. Shikimi i njeriut mund të bjerë në gjëra që nuk duhet, por ulja e shikimit nga ana e tij, do ta mbrojë zemrën e tij dhe ai nuk do të ndikohet nga ajo që ka parë... ndryshe nga rasti kur ai nuk e ul shikimin.

Çështja e shikimit është një çështje madhore, që është përmendur në ajetet e Librit të shenjtë dhe në këtë sure në veçanti, dhe kjo na tregon për unitetin strukturor të sureve të Kur'anit famëlartë. Surja En-Nūr ka folur për imoralitetin, nderin e njerëzve, shpifjen, për ruajtjen e shoqërisë nga thashethemet, për rregullat në lidhje me vizitën e shtëpive, hyrjen në to dhe ruajtjen e shenjtërisë së tyre, dhe e gjithë kjo është e lidhur ngushtë me çështjen e shikimit. Konteksti na flet për shenjtërinë e shtëpive, etikën e hyrjes në to dhe edukatën e ruajtjes së shenjtërisë së tyre, pastaj të gjitha këto u ndoqën nga urdhri për të ulur shikimin, sikur urdhri për të ulur shikimin përfshin shikimin brenda shtëpive, në mënyrë që çdo banor të jetë i sigurt për nderin e tij dhe për gjëra që ai nuk ka dëshirë t'ia dinë të tjerët. Po kështu, ajetet që flasin për edukatën e vizitës në shtëpitë e të tjerëve paraprihen në këtë sure nga ajetet që flasin për shpifjen dhe thashethemet dhe nuk ka thashetheme që nuk kanë lidhje me shikimin, sepse Kur'ani famëlartë na ka urdhëruar t'i vërtetojmë ato duke sjellë dëshmitarë - që e kanë parë vetë me sytë e

tyre çështjen - më përpara transmetimit të lajmit: **“Përse ata (që shpifën) nuk sollën për këtë katër dëshmitarë? E meqë ata nuk i sollën dëshmitarët, atëherë tek Allahu ata janë gënjeshtarë.”** [En-Nūr: 13] Në këtë rast, nëse janë më pak se katër dëshmitarë, atyre nuk u takon ta përhapin lajmin. Po çfarë mund të thuhet për ata që nuk kanë parë gjë absolutisht dhe që janë mjaftuar duke e dëgjuar atë lajm, pastaj e kanë përcjellë atë mes njerëzve, pa asnjë provë as shikim të drejtpërdrejtë nga ana e tyre?!

Ajetet që flasin për shpifjen paraprihen nga ajetet që flasin për imoralitetin.

Ulja e shikimit e mbron shoqërinë nga rënia në imoralitet. Lidhja mes konteksteve kur'anore është e ngushtë dhe ka domethënie të thella, që shihen veçanërisht nga ata që meditojnë thellë në to dhe brenda një sureje të vetme që karakterizohet nga një unitet strukturor i ndërlidhur. Kështu që, urdhri që pason urdhrin për uljen e shikimit është ai për ruajtjen e pjesëve intime (domethënë, të nderit), si një tregues themelor për shkallën e lidhjes mes tyre, por edhe me pjesën tjetër të kontekstit të sures fisnike.

Fjala e të Madhërishmit: **“Dhe t’i ruajnë pjesët e tyre intime** (nga imoraliteti)! **Kjo është më e pastër për ta. Vërtet, Allahu është i njohur me atë që punojnë ata”** [En-Nūr: 30], bën lidhjen - përmes formës më të lartë të edukatës dhe urtësisë - mes parathënieve të imoralitetit. Ajete sikur thotë: “Kujdes nga këto parathënie dhe respektoni ato porosi që ju kemi urdhëruar t’u përmbaheni, në mënyrë që këto të formojnë masa parandaluese, që ju largojnë nga rënia në imoralitet!”

Kjo është arsyeja se përse i Madhërishmi na ka urdhëruar me të gjitha këto masa parandaluese, si: kërkimi i lejes për të hyrë në shtëpinë e të tjerëve apo edhe në dhomën e të tjerëve, ose ndalesa që të hyhet në shtëpitë e të tjerëve pa leje në kohën kur ata janë duke pushuar, ulja e shikimit dhe ndalimi nga hedhja e tij andej-këndeje në mënyrë të lirë dhe moslejimi i ndjekjes së shikimit të parë të pakujdesshëm me shikim tjetër të zgjatur. E gjithë kjo është për t’i mbrojtur besimtarët nga rënia në gjërat e ndaluara, të paligjshme.

Zoti i madhëruar i shpalli këto ajete të qarta me qëllim që t’i ndihmojë robërit e Tij besimtarë dhe robëreshat e Tij besimtare t’i përmbahen asaj që Ai ka urdhëruar. I Madhërishmi ndaloi çfarë ndaloi, e bëri të papëlqyeshme çfarë bëri dhe lejoi çfarë lejoi, në mënyrë që

njerëzit të mos i afrohen imoralitetit dhe paturpësive, vepra në të cilat besimtari dhe as besimtarja nuk duhet të bien.

Kjo sekuencë parathëniesh dhe rezultatesh na tregon urtësinë e urdhrit të Zotit që “mos ndiqni hapat e djallit”, sepse një hap i parë siç është shikimi, do të pasohet nga hapa të tjerë, derisa njeriu i pakujdes-shëm të bjerë në krimin e imoralitetit.

Shpresonim që këto ajete dhe ajete të tjera të ngjashme me to, të cilat janë ndriçuese dhe sqaruese, do të mjaftonin për t'i bindur muslimanët se Zoti i plotfuqishëm nuk ka neglizhuar asgjë në Libër, dhe se Ai - lartësuar qoftë - nuk harron. Ata që kërkojnë udhëzim në diçka tjetër përveç Kur'anit dhe pretendojnë se ‘tekstet e Kur'anit e kanë një cak fundor, kurse realitetet e jetës së njerëzve janë të pafundme’, janë njerëz të pavëmendshëm ndaj faktit se Kur'ani është sqarues për çdo gjë dhe se Zoti nuk ka neglizhuar asgjë të vogël as të madhe në këtë Libër. Ai - më i Larti - na zbulon në këto ajete fisnike se urdhëron ta ndalim edhe ‘shikimin vjedhurazi’, dhe se Ai e di çfarë fshihet në zemra. Kurse në ajetet më përpara këtij, Ai na mëson edukatën më të lartë të kërkimit të lejes kur duam hyjmë në shtëpinë e tjetrit, në rast vizite. Lavdi i qoftë Atij që zbriti shariat-legjislacionin e përsosur dhe të plotë, në një Libër pa shtrembërime dhe pa kundërthënie, për të qenë legjislacioni dhe metoda për njerëzit gjatë jetës së të Dërguarit të Tij fisnik, paqja dhe mëshira e Zotit qofshin mbi të, edhe pas vdekjes së tij... deri në Ditën e Gjykimit.

“Dhe thuaju besimtareve që t’i ulin shikimet e tyre (nga e ndaluar) dhe t’i ruajnë pjesët e tyre intime (nga imoraliteti).” [En-Nūr: 31]

Njerëzimi, që nga koha e nënës sonë Havasë e deri në ditët e sotme, është mësuar ta shikojë gruan si pasive - jo si vepruese - veçanërisht në këtë aspekt, dhe të shohin se baza tek ajo është ‘turpi i plotë’ dhe se asaj nuk i takon të dojë, të urrejë, të dëshirojë dhe të zgjedhë. Por, ajeti fisnik vjen për t’i vendosur mashkullin edhe femrën në të njëjtin nivel përgjegjësie sa i përket këtij aspekti. Kështu që, nëse burri urdhërohet të ulë shikimin dhe të mbrojë pjesët e tij intime nga imoraliteti, po ashtu edhe gruaja urdhërohet me të njëjtën gjë që urdhërohet burri dhe ajo është e barabartë me të në këtë fushë.

Stolisja

“Dhe të mos i ekspozojnë stolitë e tyre, përveç atyre që janë të dukshme!” [En-Nūr: 31]

Dijetarët kanë pasur mendime të ndryshme rreth kuptimit të: **“përveç atyre që janë të dukshme!”** [En-Nūr: 31] Disa prej tyre kanë thënë se “ato stoli që janë të dukshme”, janë ato që gruaja nuk mund t’i fshehë, ngaqë kjo e pengon atë t’i kryejë detyrat e saj në mënyrën e duhur. Kështu që disa shkolla të jurisprudencës Islame kanë thënë se këtu bëhet fjalë për: fytyrën, pëllëmbët e duarve dhe për këmbët. Disa të tjerë konsideruan se në këtë përjashtim përfshihet edhe një pjesë e flokëve të gruas, por këtu është e nevojshme të vihen re zakonet, kulturat dhe traditat e njerëzve, në mënyrë që studiuesi të përfitojë nga të gjitha këto kur mediton Kur’anin dhe punon për t’i zbritur dispozitat e ajeteve të Librit në realitetin që e jetojnë njerëzit, pa shkaktuar pezullimin e ndonjë dispozite të shariatit ose shfuqizimin e saj. Zoti e di më së miri!

Këtu Kur’ani është shprehur duke thënë: **“përveç atyre që janë të dukshme!”** [En-Nūr: 31], dhe nuk e ka përcaktuar me hollësi se për çfarë bëhet fjalë më saktësisht, siç detajohet në ajete të tjera për gjëra të tjera, si për shembull në ajetet e abdestit.

Një nga zakonet e Kur’anit famëlartë është se kur trajton çështje në të cilat traditat dhe zakonet përzihen me qëllimet dhe interesat, vëmë re se ai i merr parasysh të gjitha këto dhe i trajton ato në një mënyrë që i ruan zakonet dhe traditat e njerëzve, aq sa të jetë e mundur. Ai i trajton ato me një kujdes të madh, në ndryshim nga zakonet e ligjeve dhe legjislacioneve strikte, që bazohen në urdhra dhe ndalime abstrakte në formulimin e neneve që duan të formulojnë.

Kështu që, duket sikur Kur’ani bën një modifikim dhe korrigjim të praktikave njerëzore, dhe lë një fushë të gjerë për pjesëmarrjen e njeriut në ixhtihad dhe mendim, për të zbatuar udhëzimin hyjnor. Kur’ani i urtë duket sikur çështjet që i trajton, ia referon të ngarkuarit me përgjegjësi fetare, në mënyrë që ai të marrë pjesë në këtë proces dhe jo thjesht t’i kuptojë ato ligje në mënyrë abstrakte apo t’i shikojë ato si detyra që i janë dhënë nga Zoti i tij dhe që duhet t’i zbatojë pavarësisht nëse i kupton ato apo jo. Zoti i madhërishëm e bën legjislacionin

cionin e Tij të jetë afër njeriut të cilin e ngarkon me këto përgjegjësi, sipas zakoneve dhe traditave të tij, dhe sikur ato ligje të ishin të vëna prej tij dhe prej tij të buronin. Ky është një legjislacion unik me këtë specifikë, që largon nga shpirti ndjenjën e detyrës së rëndë. Zoti i mësoi besimtarët që t'i luten Atij të mos i ngarkojë me çfarë ata nuk mund ta përballojnë: **“Zoti ynë, mos na ngarko me diçka që ne nuk kemi fuqi ta mbajmë!”** [El-Bekare: 286], dhe e ka mohuar që Islami të përmbajë ndonjë vështirësi: **“... Dhe nuk ju ka vënë ndonjë vështirësi në fe...”**. [El-Haxh: 78]

Në të gjitha ligjet që kanë të bëjnë me familjen vihet re kjo gjë që përmendëm më lart. Asnjëherë nuk ndodh që Kur'ani të realizojë një gjë dhe të humbasë të tjera gjëra, por kujdeset për ndjenjat e të ngarkuarëve me detyrat fetare dhe u jep atyre ndjesinë se nuk janë duke u ngarkuar me një detyrë, por janë duke marrë një urdhër të cilin ata duhet ta shqyrtojnë dhe të gjejnë mënyrat më të mira për të përfutur prej tij në realitetin e tyre jetësor, sepse ai është një legjislacion në favor të tyre dhe jo kundër tyre... që buron nga rrethanat e tyre dhe është formuluar për të mirën e tyre. Dhe kjo është një cilësi me të cilën karakterizohet vetëm sheriat- legjislacioni kur'anor. Prandaj, bekuar qoftë Allahu, Ai që e zbriti këtë Libër të lavdishëm!

Këtu nuk do të hyjmë në detajet e stolisjes se çfarë është ajo dhe cilat janë kufijtë e saj, sepse edhe kjo është e ngjashme me shumë koncepte të tjera kur'anore për detajet e të cilave Kur'ani famëlartë ka heshtur: **“Dhe Zoti yt nuk harron!”** [Merjem: 64] Kështu që edhe ne heshtim dhe nuk e ngarkojmë veten me diçka të panevojshme. Askush të mos mendojë se kjo do të thotë që Kur'ani nuk e ka rregulluar këtë çështje. Për Zotin, e ka rregulluar me kufijtë më të arrirë dhe më të mëdhenj, që janë devotshmëria dhe pastërtia e shpirtit. Kështu që secili njeri le ta shikojë veten dhe le ta ketë frikë Zotin për çfarë bën, le ta pastrojë veten dhe ta lartësojë moralin dhe edukatën e vet. Kjo frymë e brendshme e besimit, nëse ekziston, ka siguruar mbulimin e të metave, ruajtjen e syve edhe të nderit. Por, nëse kjo frymë e besimit humbet, atëherë nuk do të ketë dobi nëse i specifikoni kufijtë e stolisjes në detaje për ta apo jo.

Stolisja e burrave nuk është përmendur, siç ka ndodhur për rastin e grave, sepse është e pazakontë që burrat të stolisën për t'u rënë në sy

grave. Stolisja e tyre nuk është më shumë se ndonjë parfum dhe disa mjete që ndryshojnë nga një epokë në tjetrën.

Sot, në kohën tonë, njerëzit janë sprovuar me pasionin, i cili është bërë fokusi i jetës për shumë njerëz. Kemi filluar të shohim shumë të rinj që përpiqen të nxjerrin në pah ato çfarë mund të përbëjnë sprovë për një grua dhe ta bëjnë atë të kthejë shikimin e saj te burri. Drejt kësaj tendence janë kthyer dizajnerët e modës për burra, të cilët kërkojnë të fitojnë me çdo kusht. Kështu që shikon mënyra të ndryshme të prerjeve të flokëve, këmisha që theksojnë gjoksin e burrit, pantallona që mund të theksojnë dhe përshkruajnë disa nga pjesët e trupit etj.

Nëse këto çështje bëhen të zakonshme, ku të rinjtë përpiqen të tërheqin vëmendjen e grave, kjo atëherë hyn në rrethin e veprave që çojnë në prishje. Këtë duhet ta vënë re ata të cilët janë ngarkuar me dhënien e fetvave për çështjet e reja që dalin në kohën tonë, të vënë re fillesat e zhvillimit të kësaj dukurie dhe arsyet e shfaqjes së saj, efektet e saj dhe dallimin midis asaj që çon në pastrim dhe asaj që e dëmton pastërtinë e shpirtit. Po kështu, edhe kulturat e popujve duhet të mbahen nën vëzhgim në vazhdimësi, për të siguruar një nivel pastrimi që ndihmon në ruajtjen e dinjitetit njerëzor dhe unitetin e familjes muslimane.

Shfaqja e stolive dhe zbukurimit nga ana e grave krijon përshtypjen e ftesës për të admiruar diçka fizike, gjë që Kur'ani dëshiroi me butësi t'i paralajmëronte gratë se këto bukuri është më mirë të fshihen dhe të mos banalizohen. Në sheriatin islam, atij që kërkon një vajzë për fejesë i është lejuar të shohë nga ajo vajzë aq çfarë e motivon atë të martohet me të. Kurse vajzës, së cilës i kërkohet dora, i është dhënë e drejta të tregojë aq stoli sa e bëjnë personin i cili po i kërkon dorën të ketë dëshirë të martohet më të. Por, dëshira për të marrë lëvdata për bukurinë mund ta bëjë gruan t'i shfaqë stolitë e saj para njeriut serioz, edhe para atij që do të tallet. Një nga tregim e bukura që tregohet është se një grua shumë e bukur erdhi te njëri prej juristëve të Mekës, në Mina (në kohë haxhi), zbuloi fytyrën e saj dhe i tha: "Çfarë thua, o shejh, për këtë fytyrë?", dhe duket sikur ajo dëshironte që ai t'i recitonte asaj ndonjë poezi. Dhe shejhu i tha: "Unë shoh një fytyrë, të cilën shpresoj që Zoti ta ruajë nga zjarri. Unë të këshilloj ta mbulosh fytyrën tënde sepse kam frikë se mos të shikon ndonjë i pamend, arrogant dhe mendjemadh, dhe të thotë diçka që ty nuk të pëlqen!"

“Dhe le t’i mbulojnë kraharorët e tyre me mbulesat e tyre të kokës.” [En-Nūr: 31]

Disa dijetarë kanë menduar se ky ajet urdhëron mbulimin edhe të fytyrës, por ajeti që parapriu dhe që përjashton: **“përveç atyre që janë të dukshme!”** [En-Nūr: 31], e ndalon që fytyra të hyjë nën këtë urdhër, sepse fytyra përfshihet në bukuritë e gruas që janë të dukshme, sipas atyre që thonë se “të dukshme” janë fytyra, duart dhe këmbët.

Duhet theksuar se legjislacioni kur’anor karakterizohet nga natyra e tij e gjerë, gjithëpërfshirëse dhe fleksibël, që nuk e ngushton asnjë nga popujt. Diskursi i Kur’anit famëlartë është global. Popujt e botës kanë zakone dhe tradita në veshje dhe Kur’ani i thërret njerëzit të vërejnë gjithçka që e bën legjislacionin të arrijë qëllimet e tij, pa siklet, vështirësi apo kufizime. Prandaj, interpretimet e ndryshme që njerëzit i bëjnë Kur’anit, duke u bazuar në mjedise specifike dhe tradita të veçanta, kanë nevojë gjithmonë për rishikim dhe diskutim, i cili të mos i neglizhojë ligjet kryesore të shariatit. Neglizhimi i ligjeve kryesore të Librit përbën një mangësi dhe neglizhencë ndaj Zotit, siç përbën mangësi dhe neglizhencë edhe neglizhimi i çështjeve të pjesshme. Kështu që nga juristi musliman kërkohet t’i trajtojë të dyja së bashku: të pjesshmen edhe të përgjithshmen.

“Dhe të mos i ekspozojnë stolitë e tyre përveçse para burrave të tyre, etërve të tyre, etërve të burrave të tyre.” [En-Nūr: 31]

Ajeti fisnik flet për lejimin e shfaqjes së zbukurimeve para disa kategorive të caktuara të njerëzve, nga të cilët janë edhe baballarët e bashkëshortëve. Kjo lejë është dhënë në mënyrë që gratë të mos bien në vështirësi në rastet kur djali ka nevojë të jetojë me babanë e tij në të njëjtën shtëpi, në mënyrë që gruaja e djalit të mos ndihet e huaj, por të sillet sikur ai të ishte babai i saj. Kjo duke pasur kujdes rregullat e përgjithshme të Kur’anit famëlartë dhe objektivat e tij. Qëllimi në këtë lejim është largimi i vështirësisë. Por nëse kjo do të sillte dëm për ndonjërin palë, atëherë nuk duhet ushtruar leja, në mënyrë që të neutralizohet ky dëm.

“Dhe të mos i ekspozojnë stolitë e tyre përveçse para burrave të tyre, etërve të tyre, etërve të burrave të tyre.” [En-Nūr: 31]

Këtu bëhet fjalë për stolisjet që janë të fshehta, të paekspozuara, ndërsa më përpara folëm për stolisjet e dukshme. Dijetarët kanë pasur mendime të ndryshme në lidhje me përcaktimin e kësaj stolisjeje me

saktësi dhe thënia më e mirë në lidhje me këtë është që gruaja t'i përcaktojë vetë ata kufij. Kjo është një gjë që ndryshon nga një shoqëri në tjetrën. Ashtu si një grua del para babait të saj, ka të drejtë të dalë edhe para babait të burrit të saj, sipas kuptimit të jashtëm të ajetit fisnik dhe në përputhje me objektivat e përgjithshme të Kur'anit të shenjtë. Po ashtu, gruaja është e vetëdijshme për shikimet e këqija ndaj saj, kështu që ajo mund të dijë se kujt mund t'i besojë dhe kujt jo. Kështu që ajo është vetë e aftë të përcaktojë kufijtë e shfaqjes së stolive të saj.

Sa u përket bashkëshortëve, atyre nuk u fshihet gjë nga stilitë. Gruaja në shtëpinë e saj mund të rrijë me rrobat e shtëpisë, të cilat nuk i pengojë stilitë e saj të shfaqen. Me këtë, Kur'ani famëlartë deshi t'i linte të qetë dhe të rehatuar njerëzit në shtëpitë e tyre dhe të mos kenë kufizime që u imponojnë atyre një lloj barre që nuk e lë njeriun të jetë rehat në jetën e tij. Shtëpia është vendi ku njeriu jeton dhe rehatohet.

Në kohët tona incidentet devijuese janë bërë të shumta, veçanërisht në mesin e atyre që abuzojnë me alkoolin ose drogën. Disa nga këta njerëz - Zoti na ruajttë - humbin vetëdijen dhe i kapërcejnë kufijtë, si rezultat i epshit të tepërt dhe çrregullimit të ekuilibrit mendor. Për këtë arsye, bashkëjetesa ka dispozita që duhet të mbahen gjallë. Historia e zotërisë tonë Jusufit alejhi selam na bën të kuptojmë se në çfarë rezultati çoi bashkëjetesa me njerëz të huaj, atëherë kur Jusufi ishte në shtëpinë e Azizit të Egjiptit dhe kur në shpirtin e gruas së Azizit hyri çfarë hyri. Prandaj, bashkëjetesa ka dispozita dhe norma që duhen respektuar, veçanërisht në mjediset bashkëkohore.

“Djemve të tyre, djemve të burrave të tyre, vëllezërve të tyre, djemve të vëllezërve të tyre, djemve të motrave të tyre, grave të tyre” [En-Nūr: 31], domethënë, të gjitha grave. Zoti e di më së miri!

“Ose atyre që i kanë nën zotërim.” [En-Nūr: 31]

Është fjala për skllëvërit që të pasurit i kishin dikur nën zotërim. Zoti na ka çliruar nga kjo dukuri. Kjo është një temë për të cilën është folur shumë dhe rreth saj ka pasur mendime të ndryshme nga dijetarët. Por, ne priremi të themi se nuk lejohet që gratë të merren si skllave ose shërbyese e kështu me radhë. Skllavëria është një kufizim të cilin sheriatu deshi t'i jepte fund dhe ta çlironte njerëzimin prej tij në një kohë të hershme. Skllavërimi i njerëzve është në kundërshtim me objektivat e sheriatit.

Dhe ajo me të cilën njerëzit janë mësuar sot, të marrin shërbëtorë dhe shoferë, nuk krahasohet me skllavin dhe skllaven; këto dy palë nuk i nënshtrohen të njëjtave dispozita. Krahasimi mes këtyre dy lloj kategorive është jo i saktë. Vendet që janë sprovuar të kenë shoferë personalë dhe shërbëtorë në shtëpitë e tyre ka hyrë e keqja, për të cilën Zotit i lutemi të na mbrojë prej saj. Duke bërë krahasimin mes dy rasteve dhe duke i konsideruar të dyja si raste që u nënshtrohen të njëjtave dispozita të sheriatit, ka çuar shpesh në probleme.

“Ose para burrave që jetojnë me ta, të cilët nuk kanë nevojë as prirje për gratë (si pleqtë e shtyrë në moshë, ata me të meta mendore etj.)” [En-Nūr: 31]

Këtu bëhet fjalë për njerëz të varfër, të pastrehë, që janë mësuar të shkojnë në shtëpitë e të tjerëve për të kërkuar bukë, ose ndoshta edhe strehë diku në ndonjë qoshe të shtëpisë a të oborrit të tyre.

“Ose para fëmijëve të cilët nuk kanë njohuri për çështjet e grave” [En-Nūr: 31], që nuk i vënë re këto gjëra.

“Dhe ato le të mos i rrahin këmbët e tyre (për tokë kur ecin), për të bërë të ditur stolitë që fshehin!” [En-Nūr: 31]

Komentuesit e Kur'anit mendonin se bëhej fjalë për zinxhirët zbukurues që ato vinin në këmbë. Por sot ka gra që përdorin mjete të tjera që çojnë në nxjerrjen në pah të hijeshisë së tyre, si për shembull përmes lëvizjeve dhe ecjes, ose siç është veshja e takave të larta dhe pantallonave të caktuara e kështu me radhë. Këpucët e grave janë bërë një nga gjërat që zotëruesit e kësaj industrie i shfrytëzojnë për t'i kthyer ato në një mjet që nxjerr në pah hijeshitë e dëshiruara të trupit të femrës. Po kështu mund të themi edhe për disa veshje për zona të ndryshme të trupit. Madje edhe burrat, ka nga ata që veshin lloj-lloj rrobash e pantallonash dhe i bëjnë flokët me lloj-lloj prerjesh. Është përhapur moda që disa burra të mbajnë vathë dhe bylyzykë. Të gjitha këto janë pjesë e zhvillimit të mëtejshëm mjeteve të joshjes.

Mjediset të cilat kujdesen që në to të mos përhapet imoraliteti dhe të mos shemben rregullat dhe pritrat që e ruajnë moralin, duhet të kenë kujdes sa më shumë nga këto çështje dhe të qëndrojnë larg tyre. Prandaj, kujdesi për industrinë dhe veshjen dhe fakti që popujt kanë tradita të caktuara në lidhje me ato është një nga gjërat që nuk duhet parë me nënvlerësim. Në fshatra, veçanërisht në ato egjiptiane, banorët karakterizohen nga rrobat që e mbulojnë tërësisht trupin dhe secila

nga rrobat që ata veshin ka një kuptim që është i pandashëm nga kultura e tyre. Rrobat e fshatarit, fustani i gjatë që vesh ai dhe çallma që ai mban, të gjitha kanë shumë kuptime dhe janë më të përshtatshmet për atmosferën e vendit ku ai jeton. Kur njëri u pyet për përmasat e mëdha të çallmës së fshatarëve, sidomos në rajonin e Saidit (në Egjipt) dikur, ai tha: “Çallma e madhe përmban disa metra pëlhurë dhe është e përshtatshme që njeriu të falet mbi të, të mbulohet me të kur fle dhe të mbështillet me të kur vdes. Kështu pra, ajo shërben për shumë qëllime”. Kur u shfaqën orët, shumë nga popujt tanë i zhvilluan rrobat e tyre dhe filluan t’u kërkonin rrobaqepësve t’u bënin një xhep të veçantë për orën në rrobat e tyre. Mënyrat e qepjes së rrobave pasqyrojnë kulturën e kombit dhe ata që i nënvlerësojnë dhe nënçmojnë këto nuk u kushtojnë vëmendjen e duhur atyre aspekteve të fshehura të çështjes. Kombi sot është bërë një hibrid, ku tregtohen rroba të prodhuara nga industritë që e kanë reduktuar jetën dhe e kanë bërë atë një jetë të mjerueshme.

Surja fisnike që kemi në duar, surja En-Nūr, sikur është veçuar të flasë vetëm për pastrimin e familjes dhe të shoqërisë... për pastrimin e tyre nga çdo gjë që çon në shfaqjen e ndonjë dukurie të keqe, nga çdo gjë që i largon distancat midis familjes dhe shoqërisë nga njëra anë, dhe midis tyre dhe pastrimit nga ana tjetër. Për këtë arsye, ajo i trajton të gjitha çështjet që e arrijnë këtë qëllim. Lejimi për ato kategori të caktuara njerëzish të shikojnë stolitë e grave përbën një largim të vështirësisë nga njerëzit dhe forcon lidhjet mes të afërmeve dhe atyre që banojnë së bashku, sepse njerëzve u vijnë rëndë kufizimet që i ndalojnë të jenë të lirshëm me të afërmit e tyre dhe me ata që i duan. Nëse një gruaje i thuhet të mbulohet para babait të bashkëshortit, ose para vëllait të saj, kjo sjell një lloj tjetërsimi dhe është si një lloj deklarimi për praninë e ndarjeve dhe barrierave, të cilat nuk janë të përshtatshme për marrëdhëniet familjare.

“Dhe pendohuni tek Allahu të gjithë ju o besimtarë, që të gjeni shpëtim!” [En-Nūr: 31]

Thirrja për pendim erdhi për të qenë një përfundim dhe vulë përmbyllëse për të gjitha udhëzimet dhe porositë që i paraprinë kësaj. Kjo thirrje përmban shumë indikacione për “pendesën”, e cila përmendet shpesh në Librin e Zotit, ku më e rëndësishmja është se ajeti fisnik i thërret dhe i fton “besimtarët” për të bërë “pendesë” nga mëkatet. Ky

ajet ndihmon në zgjidhjen e polemikave që u ngritën në shekullin e dytë hixhrij, gjurmët e të cilave ekzistojnë ende edhe sot rreth personit që kryen një mëkat të madh apo që kryen mëkate në përgjithësi. Pyetja e shtruar dhe rreth së cilës zhvillohet polemika është: “Këto mëkate, a e nxjerrin jashtë besimit personin që i ka kryer, duke e konsideruar besimin si një rrobë të cilën personi që bën mëkat e heq gjatë kryerjes së mëkatit, pastaj kthehet dhe e vesh sërish atë pasi e kryen mëkatin... apo besimi nuk ndahet prej tij, edhe kur e kryen mëkatin, përveç nëse kryerja e tij shoqërohet me kundërshtimin e madh ndaj Zotit, me kryeneçësi dhe rebelimin të tepruar ndaj urdhrave të Tij dhe me mohimin e obligueshmërisë së detyrave të përcaktuara nga feja, dhe mohimin e ndalesave që ajo ka vënë?”. Në të gjitha rastet, besimtari qëndron mes dy frikërave: “Frika që ai ndien për një kohë që ka kaluar dhe ai nuk e di se çfarë ka vendosur Zoti për të, dhe frika për kohën që ka mbetur dhe nuk e di se çfarë do të bëjë Zoti me të”. E në mënyrë që njeriu të jetë nga ata që gëzojnë dashurinë e Zotit, ai duhet të pendohet nga të gjitha mëkatet sepse Zoti i do ata që pendohen. Zoti i lartësuar e pastron të penduarin nga mëkati dhe e fut atë në radhët e atyre që i do: **“Vërtet, Allahu i do ata që vazhdimisht pendohen, dhe i do ata që pastrohen.”** [El-Bekare: 222] Zoti i plotfuqishëm suksesin e njeriut e ka shoqëruar me pendimin dhe pastrimin, sepse këto janë rruga drejt suksesit për përmbushjen e besëlidhjes me Zotin dhe për kryerjen ashtu si duhet të rolit të tij si mëkëmbës i Zotit në Tokë.

Martesa

“Dhe martojini të pamartuarit (e vejë) prej jush, si dhe robërit dhe robëreshat tuaja që janë besimtarë të ndershëm! Nëse ata janë të varfër, Allahu do t’i begatojë ata nga mirësia e Tij, e Allahu është i gjerë në mirësi dhe i gjithëdijshtëm.” [En-Nūr: 32]

Surja e ndritur vazhdon të shpjegojë vendimet që pastrojnë shoqërinë dhe që e dëlirin familjen dhe anëtarët e saj nga çdo gjë që bie në kundërshtim me pastërtinë, ose që çon në paturpësi, ose që hap derën e imoralitetit në shoqëri. Kështu që ajo nuk lë hapësirë apo justifikim për përhapjen e imoralitetit dhe i vë nën kontroll dëshirat e njeriut që në fillim, para se ato ta çojnë atë në haram – në vepra të ndaluara.

Në këtë ajet përmenden vejanët, robërit e robëreshat. Ajeti vë në dukje gjendjen e varfërisë së kësaj shtrese, duke na bërë me dije se këto raste karakterizohen nga dobësia, e cila e pakëson te këta persona dëshirën për t'u martuar dhe i bën ata të abstenojnë prej saj. Prandaj Zoti i madhëruar i nxit muslimanët t'i marrin në konsideratë këto raste, të cilave njerëzit zakonisht nuk u kushtojnë rëndësi dhe të kujdesen për ta në këtë aspekt.

Duket sikur ajetet fisnike thonë: "Mos lini asnjë individ, mashkull apo femër, pa martesë, qoftë nëse ai ka qenë i martuar më parë apo jo, qoftë i lirë apo skllav, i pasur apo i varfër!" Kur'ani fisnik i përfshin të gjitha mundësitë që ekzistojnë në realitetin tonë shoqëror dhe kjo është një nxitje për të eliminuar jetën individuale, beqarinë - për shkak se martesë sjell përfitime të shumta dhe shmang të këqija të mëdha, të cilat u sollën në vëmendje në këtë sure, por edhe në sure të tjera fisnike.

Nga vëzhgimet tona të përditshme ne mund të dallojmë dëmet që beqaria shkakton në gjendjen psikologjike dhe fizike të personit beqar dhe masën e madhe të preokupimit emocional dhe mendor të tij me këtë çështje, e cila ia turbullon kthjelltësinë e mendjes dhe e pengon atë për të arritur misionin për të cilin është krijuar, përveç lehtësisë me të cilën ai mund të bjerë në imoralitet për të përmbushur dëshirat e tij shpirtërore dhe fizike. Gjithashtu, nëpërmjet hulumtimeve sociale të thelluara mund të dallojmë masën e madhe të dëmeve që ka rezultuar si pasojë e përhapjes së beqarisë, për të cilën Zoti i madhërishëm nxit t'i jepet fund.

Në këtë ajet vjen urdhri solemn që shoqëria të bëjë një lëvizje pozitive për të martuar të pamartuarit e vejë dhe për ta lehtësuar martesën e tyre. Ajeti fisnik sikur paraqet alternativa ndaj asaj që Zoti e ka ndaluar. Në suren El-Bekare, Zoti i madhëruar ndalon rreptësisht dhe me forcë martesën ndërmjet besimtarëve ose besimtareve me politeistë ose politeiste: **"Mos u martoni me gra politeiste...!"** [El-Bekare: 221], kështu që me këtë urdhër hapësira u ngushtua pak, e po ashtu në fillimet e kësaj sureje të ndritur, sures En-Nūr, Zoti i madhërishëm ndalon nga martesë me imoralë: **"Imorali mund të martohet vetëm me një imorale...!"** [En-Nūr: 3], dhe hapësira për të gjetur një bashkëshort u ngushtua edhe më shumë. Ndalesa përfshin politeistët dhe politeistet dhe këtyre iu shtuan edhe imoralët dhe imoralet. Por, hapësira mbetet e gjerë mes besimtarëve dhe besimtareve, për marte-

sën e mirë e të pastër mes tyre, martesë e cila çon në ndërtimin e familjes së fortë dhe me unitet. Në ajetin e sures El-Bekare: **“Mos u martoni me gra politeiste...”** [El-Bekare: 221], përmenden më pas skllavërit dhe skllavet. Kurse në këtë ajet këtu ka ardhur urdhri për t'i martuar skllavet dhe skllavërit sepse këta i përkasin shtresës së njerëzve të dobët në shoqëri, shtresë e cila me lehtësi mund të bjerë në imoralitet, për shkak të pozicionit të saj që zë në shoqëri dhe rolit që luan në të. Moskujdesi ndaj këtij aspekti (martesës së tyre në mënyrë të ligjshme sipas sheriatit) në jetën e tyre bën që në të gjithë shoqërinë të përhapet imoraliteti, dhe sheriat i urtë e udhëzon shoqërinë ta mbyllë këtë shteg.

Të gjithë ne e dimë se Zoti e ka mëshiruar njerëzimin duke e çliruar atë tashmë nga fenomeni i skllavërisë. I Madhërishmi gjithashtu ka hedhur themelet e mënyrave për ta ndaluar vazhdueshmërinë e këtij fenomeni. Por, ekziston një fenomen tjetër pothuajse i afërt dhe i ngjashëm me të, që është fenomeni i shërbëtorëve e shërbëtoreshave dhe të varfërve, që nga rrethanat e tyre të vështira ekonomike detyrohen të punojnë në shtëpitë e njerëzve dhe të jetojnë me ta.

Ndoshta ky diskurs kur'anor i përfshin edhe këta në kohët tona, të cilët kanë zënë vendin e asaj shtrese të dobët – skllavëve - që ishin dikur. Dhe nga këtu kemi një nxitje dhe shtytje për t'i martuar personat e kësaj shtrese që nuk janë të martuar dhe për t'i ndihmuar ata në këtë drejtim. Gjithashtu mund të sugjerohet që të preferohen të martuarit për t'i marrë për të shërbyer në shtëpi, para beqarëve. Zoti e di më së miri!

“E ata që nuk kanë mundësi për martesë, le të përmbahen dhe ta ruajnë nderin e tyre, derisa Allahu t'i pasurojë nga mirësia e Tij! Dhe ata skllavërit tuaj që i zotëroni ju, dhe të cilët kërkojnë një kontratë çlirimi, lidhni kontratë me ta, nëse e dini se brenda tyre ka mirësi, dhe jepuni atyre nga pasuria e Allahut të cilën jua ka dhënë juve! Dhe mos i detyroni robërshat tuaja të bëjnë imoralitet, që të kërkonin të arrinin interesa të përkohshme të jetës së kësaj bote, nëse ato dëshirojnë dëlirësinë! E nëse ndokush i detyron ato, atëherë vërtet Allahu, pasi ato janë detyruar, është falës dhe mëshirëplotë për to.” [En-Nūr: 33]

Ajetet shtrihen më tej për të folur për çështjen e atyre që nuk kanë mundësi të martohen, për çfarëdolloj arsyeje, ndryshe nga ato që u

përmendën në ajetet më përpara, derisa Allahu t'i pasurojë nga mirësia e Tij e të kenë aq pasuri sa u nevojitet për martesë dhe të largohen të gjitha barrierat që i pengojnë nga ky hap i rëndësishëm i jetës: **“E ata që nuk kanë mundësi për martesë, le të përmbahen dhe ta ruajnë nderin e tyre, derisa Allahu t'i pasurojë nga mirësia e Tij!”** [En-Nūr: 33] Pra, pavarësisht ajeteve më përpara këtij, që nxitnin për të martuar një kategori njerëzish, gjithsesi patjetër do të mbetet një pjesë tjetër e njerëzve pa u martuar. Këtu ky ajet i ndritur na flet për personin që e kërkon martesën, por që akoma nuk ka rritur të gjejë pasurinë që i nevojitet për ta realizuar këtë hap. Dhe në këto kushte Zoti i madhëruar e urdhëron personin e tillë ta përmbajë veten dhe të jetë i dëlirë, duke zbatuar kështu ajetet e shumta të zbritura nga Zoti, që urdhërojnë largimin nga imoraliteti dhe e keqja dhe që urdhërojnë për të ulur shikimin e për t'i ruajtur pjesët intime, për të kërkuar lejë kur do të hyjë në shtëpitë e të tjerëve, për të veshur rroba të cilat nuk i nxisin dëshirat, e të tjera urdhra të Zotit - madhëruar qoftë Ai!

Në këtë ajet këtu, me qëllimin për ta arritur këtë dëlirësi, Zoti i madhëruar e pason këtë urdhër me një premtim që thotë se Ai patjetër do t'i pasurojë ata nga bujaria e Tij e gjerë. Zoti i madhërishëm sikur na thotë: “Ndihma e Zotit do të vijë patjetër, por ti duro dhe mbaje veten të dëlirë nga mëkatet, që të kesh sukses në këtë sprovë dhe të kënaqesh me atë që të ka lejuar Zoti atëherë kur mirësia e Tij të të vijë në këtë jetë... dhe të kënaqesh atëherë kur dëlirësia dhe durimi yt të bekohen dhe të të shpërblehen në ahiret!”

“Dhe ata skllëvërit tuaj që i zotëroni ju, dhe të cilët kërkojnë një kontratë çlirimi, lidhni kontratë me ta, nëse e dini se brenda tyre ka mirësi, dhe jepuni atyre nga pasuria e Allahut të cilën jua ka dhënë juve!” [En-Nūr: 33]

Më pas, urdhri që Zoti i madhëruar jep në këtë ajet për të lidhur kontratë lirimi me skllëvërit që dëshirojnë të fitojnë lirinë, përbën një nga rrugët e eliminimit të fenomenit të skllavërisë. Mbyllja e të gjitha shkaqeve dhe rrugëve që çojnë në përhapjen dhe shtimin e skllavërisë dhe çlirimi i skllëvërve, u jep kësaj shtrese njerëzish autoritetin për të marrë përgjegjësi individuale dhe për të ndërtuar familje të rregullta, që do të jenë si “tulla të mira, të rregullta” në ndërtimin e shoqërisë.

Ka çështje për të cilat juristët muslimanë menduan se duheshin lënë ashtu siç mbetën në fund të fazës së legjislacionit, atëherë kur ndërroi

jetë i Dërguari i Zotit, paqja dhe mëshira e Zotit qofshin mbi të, duke mos i kushtuar vëmendje faktit se qëllimi i Kur'anit ishte të hapte derën për t'u dhënë fund disa dukurive që kishin zënë rrënjë në ato shoqëri, të cilat sillnin pasojat e tyre negative në to. Juristi musliman duhej ta kishte të qartë dallimin mes dukurive të rregulluara përfundimisht në kohën e të Dërguarit të Zotit, paqja dhe mëshira e Zotit qofshin mbi të, dhe dukurive të zgjeruara në kohë, të cilat Kur'ani i ceku dhe tërhoqi vëmendjen për trajtimin e tyre, trajtim të cilin e filloi qysh gjatë epokës së të Dërguarit të Zotit, paqja dhe mëshira e Zotit qofshin mbi të, por që rregullimi i plotë i tyre do të kërkonte kohë! Pra, pati dukuri që filluan të trajtohen dhe u përfunduan gjatë epokës së Pejgamberit, paqja dhe mëshira e Zotit qofshin mbi të, kurse disa të tjera filluan të merren në konsideratë dhe të trajtohen e të rregullohen me një sërë ligjesh, dhe rezultatet e përfundimit të tyre ishin të qarta, por ecuria e rregullimit të tyre ishte e ngadaltë graduale, për shkak të çarjeve dhe çrregullimeve, ose pasojave negative që mund të kishte urdhërimi për ndalimin e tyre në formë të prerë, ndërkohë që ai fenomen ishte i përhapur në shkallë të gjerë dhe me forcë në ato shoqëri.

Sa i përket fenomenit të skllavërisë, Kur'ani famëlartë i hapi të gjitha dyert për t'i dhënë fund asaj. Futja e "lirimit të skllavëve" në legjislacionin e zekatit dhe të shpagimeve të ndryshme dhe theksimi "i lirisë" në shumë nga vendimet dhe detyrat fetare (pasi shumë detyra fetare kërkojnë që personi që i kryen ato duhet të jetë i lirë), tregon se kur flasim për skllavërinë ne jemi përballë një fenomeni jonormal, nga i cili Kur'ani famëlartë donte ta çlironte njerëzimin, por kjo pa rezultuar në dëme dhe pasoja që mund të ishin më të rënda se dëmet e vetë fenomenit.

Ky ajet fisnik konsiderohet si një nga ajetet që tregojnë më së shumti se qëllimi përfundimtar i Kur'anit është çlirimi i skllavëve, dhënia fund e fenomenit të skllavërisë dhe pastrimi i shoqërive prej kësaj plage. Por ky fenomen nuk duhej të përfundonte ndryshe por vetëm në mënyrë graduale dhe të mençur, që e çrrënjos atë dhe i jep fund ekzistencës së tij dhe pasojave të tij me urtësi... pasi rrjeti i efekteve të tij të ishte reduktuar dhe frenuar, dhe kështu të parandaloheshin dëmet që mund të rezultonin nga përfundimi i menjëhershëm i tij. Nga çështjet dhe fenomenet që përfunduan në kohën e të Dërguarit të Zotit, paqja dhe mëshira e Zotit qofshin mbi të, duke u zbritur vendime

përfundimtare në lidhje me to brenda asaj kohe, ishin për shembull ndalesa e prerë e alkoolit, imoralitetit, kamatës dhe të ngjashme. Për sa i përket skllavërisë, ai nuk ishte një fenomen i veçantë në kuadrin e brendshëm të kombit, por ishte një fenomen i zakonshëm dhe i përhapur në tërë botën e vjetër, që kishte lidhje me të gjitha forcat që ekzistonin në botën antike në atë kohë. Ky fenomen kishte aspekte lokale edhe ndërkombëtare gjithashtu, prandaj duheshin marrë parasysh të gjitha këto dhe të parandaloheshin gradualisht të gjitha pasojat negative, përpara se të arrihej vendimi përfundimtar në lidhje me të.

Urdhri drejtuar pronarëve të skllavëve për të pranuar nënshkrimin e kontratës me ta për çlirimin e tyre, konsiderohet si një nga mënyrat më të rëndësishme për të arritur objektivat e Kur'anit në përshpejtimin e trajtimit të këtij fenomeni dhe çlirimin e skllavëve. I Madhërishmi thotë: **“Dhe ata skllavërit tuaj që i zotëroni ju, dhe të cilët kërkojnë një kontratë çlirimi, lidhni kontratë me ta, nëse e dini se brenda tyre ka mirësi, dhe jepuni atyre nga pasuria e Allahut të cilën jua ka dhënë juve!”** [En-Nūr: 33] Nga këndvështrimi ynë kjo konsiderohet një urdhëresë e detyrueshme, kështu që është e detyrueshme të nënshkruhet kontrata e çlirimit me skllavërit të cilët duan të çlirohen nga robëria vetë dhe me përpjekjet e tyre. Juristët kanë folur gjerë e gjatë në lidhje me dispozitat e kësaj kontrate dhe mund t'u referohemi atyre për të zbuluar detajet e tyre juridike në lidhje me këtë.³³⁷

Nga rregullat e përgjithshme të sheriatit tolerant dhe të mëshirshëm islam është edhe bashkëpunimi mes njerëzve në mirësi, drejtësi dhe devotshmëri. I Larti thotë: **“Bashkëpunoni në drejtësi dhe devotshmëri, e mos bashkëpunoni në mëkat dhe agresion! Dhe kini frikë Allahun! Vërtet, Allahu dënon ashpër.”** [El-Mā'ide: 2] Njëra nga format praktike të këtij bashkëpunimi është urdhri i Zotit të plotfuqishëm për t'u dhënë nga paratë e Zotit skllavëve që duan të fitojnë lirinë e tyre. Dhe këtu shohim madhështinë e mënyrës së të shprehurit në lidhje me “paratë”, ku thuhet se ato janë “të Zotit fuqiplotë” dhe të askujt tjetër, prandaj askush nuk duhet të tregohet dorështrënguar me to sepse ato nuk janë pronë e tij reale. Ai që ia ka dhënë njeriut këtë pasuri është Zoti i madhëruar dhe i lartësuar dhe Ai mund t'i rimarrë ato prej tij sërish. Prandaj, këtu ne kuptojmë detyrimin për t'i ndih-

³³⁷ Ebu Muhamed Ali ibn Ahmed ibn Said El-Endelusij Ibn Hazm (vd: 456 hixhri). *El-Muhal-lé bi'l- Ā'thār*, studiuar nga Abdul-Gaffar Sulejman El-Bendari, Bejrut: Dar 'ul-Kutub 'il-Ilmijje, botimi I, 2002, 8/219.

muar këta sklevër në pagesën e parave që u duhen për të fituar lirinë e tyre, qoftë nga paratë e vetë zotërisë së skllavit, apo nga paratë e muslimanëve në përgjithësi. E, nëse urdhri për të dhënë para për këtë qëllim është si një mënyrë bashkëpunimi në mirësi për t'i liruar këta sklevër, atëherë për zotërinë e këtij skllavi është edhe më e detyrueshme që të mos e teprojë në vlerësimin e çmimit të lirit të skllavit të tij, por t'ia lehtësojë atij mënyrën e pagesës dhe kohëzgjatjen e saj, të mos e shtrëngojë, të mos e mbingarkojë dhe të mos e vërë nën presion atë. Prandaj, lavdi të Madhërishmit, më të Lartit, të Plotfuqishmit, i Cili e ka zbritur sheriatin për ne dhe nga i cili ne mund të nxjerrim shumë vendime nga fjalë dhe ajete të ndryshme, duke i lidhur të gjitha ajetet e Librit fuqiplotë mes tyre.

Në vazhden e të folurit për sklevërit e skllavet dhe domosdoshmërinë e lirit të tyre, ndihmesën e tyre dhe lehtësimin e procedurave të lirit të tyre, ajeti fisnik na flet këtu për skllavet dhe thotë: **“Dhe mos i detyroni robëreshat tuaja të bëjnë imoralitet, që të kërkonin të arrinin interesa të përkohshme të jetës së kësaj bote, nëse ato dëshirojnë dëlirësinë! E nëse ndokush i detyron ato, atëherë vërtet Allahu, pasi ato janë detyruar, është falës dhe mëshirëplotë për to.”** [En-Nūr: 33] Praktikimi i prostitucionit ka qenë dhe mbetet edhe sot e kësaj dite një nga tregtitë më të mëdha - të paligjshme - të përhapura dhe fitimprurëse në mënyrë të madhe në shumë vende të botës, e cila kryhet duke i detyruar vajzat ta ushtrojnë këtë kundër vullnetit të tyre. Kur'ani famëlartë e ndaloi këtë në mënyrë të drejtpërdrejtë, për shkak të të këqijave të dukshme që ky fenomen sjell mbi individin dhe shoqërinë. Ndoshta në mendje vjen një pyetje që lind nga kufizimi i ajetit për 'ato që dëshirojnë dëlirësinë' dhe që duan ta mbajnë veten të pastër nga harami: “A do të thotë kjo se ato që nuk duan ta dëlirin veten e tyre mund të detyrohen në këtë gjë?”

Sigurisht që kjo nuk bëhet fjalë! Prostitucioni është paturpësi dhe gjë e ulët, të cilën Zoti nuk e lejon: **“Vërtet, Allahu nuk urdhëron të bëhen vepra të pahijshme (imoralitet)!”** [El-A'rāf: 28] Dhe kushdo që dëshiron imoralitetin, qoftë burrë apo grua, bie në kornizën e imoralitetit dhe gjykimi për imoralitetin është sqaruar në fillim të sures. Prandaj, ishte e nevojshme të përjashtoheshin ato që e praktikojnë atë me detyrim dhe nuk e duan; këto nuk përfshihen brenda kornizës së imoralitetit, dhe bazuar mbi këtë, mbi ato nuk zbatohet dënim as

ndëshkim. Si mund të ndëshkohen ato kur janë të detyruara me dhunë të bëjnë çfarë nuk u pëlqen?!

Me këtë ajete Allahu i madhërisëm sikur i ngushëllon ato viktime duke u thënë: **“Atëherë, vërtet Allahu, pasi ato janë detyruar, është falës dhe mëshirëplotë për to.”** [En-Nūr: 33]

Pjesa e katërt:

Provat, drita dhe sjellja e shembujve

"وَلَقَدْ أَنْزَلْنَا إِلَيْكُمْ آيَاتٍ مُبِينَاتٍ وَمَثَلًا مِّنَ الَّذِينَ خَلَوْا مِن قَبْلِكُمْ وَمَوْعِظَةً لِّلْمُتَّقِينَ ﴿٣٤﴾ ۖ اللَّهُ نُورُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ ۖ مِثْلُ نَوْرِهِ كَمِشْكَاةٍ فِيهَا مِصْبَاحٌ ۚ الْمِصْبَاحُ فِي زُجَاجَةٍ ۚ الزُّجَاجَةُ كَأَنَّهَا كَوْكَبٌ دُرِّيٌّ يُوقَدُ مِن شَجَرَةٍ مُّبَارَكَةٍ زَيْتُونَةٍ لَا شَرْقِيَّةٍ وَلَا غَرْبِيَّةٍ يَكَادُ زَيْتُهَا يُضِيءُ وَلَوْ لَمْ تَمْسَسْهُ نَارٌ ۚ نُورٌ عَلَى نُورٍ ۚ يَهْدِي اللَّهُ لِنُورِهِ مَن يَشَاءُ ۚ وَيَضْرِبُ اللَّهُ الْأَمْثَالَ لِلنَّاسِ ۚ وَاللَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ ﴿٣٥﴾ فِي بُيُوتِ أَذُنِ اللَّهِ أَن تَرْفَعَ وَيُذَكَّرَ فِيهَا اسْمُهُ يُسَبِّحُ لَهُ فِيهَا بِالْغُدُوِّ وَالْآصَالِ ﴿٣٦﴾ ۖ رِجَالٌ لَا تُلْهِيهِمْ تِجَارَةٌ وَلَا بَيْعٌ عَن ذِكْرِ اللَّهِ وَإِقَامِ الصَّلَاةِ وَإِيتَاءِ الزَّكَاةِ ۚ يَخَافُونَ يَوْمًا تَتَقَلَّبُ فِيهِ الْقُلُوبُ وَالْأَبْصَارُ ﴿٣٧﴾ لِيُخْزِيَهُمُ اللَّهُ أَحْسَنَ مَا عَمِلُوا وَيَزِيدَهُم مِّن فَضْلِهِ ۚ وَاللَّهُ يَرْزُقُ مَن يَشَاءُ بِغَيْرِ حِسَابٍ ﴿٣٨﴾ ۖ وَالَّذِينَ كَفَرُوا أَعْمَالُهُمْ كَسَرَابٍ بِقِيعَةٍ يَحْسَبُهُ الظَّمْآنُ مَاءً حَتَّى إِذَا جَاءَهُ لَمْ يَجِدْهُ شَيْئًا وَوَجَدَ اللَّهَ عِنْدَهُ فُوفَاءَ حِسَابِهِ ۚ وَاللَّهُ سَرِيعُ الْحِسَابِ ﴿٣٩﴾ أَوْ كَظُلُمَاتٍ فِي بَحْرِ لُجِّيٍّ يَغْشَاهُ مَوْجٌ مِّن فَوْقِهِ مَوْجٌ مِّن فَوْقِهِ سَحَابٌ ۚ ظُلُمَاتٌ بَعْضُهَا فَوْقَ بَعْضٍ إِذَا أَخْرَجَ يَدَهُ لَمْ يَكِدْ يَرَاهَا ۚ وَمَن لَّمْ يَجْعَلِ اللَّهُ لَهُ نُورًا فَمَا لَهُ مِن نُّورٍ ﴿٤٠﴾ أَلَمْ تَرَ أَنَّ اللَّهَ يُسَبِّحُ لَهُ مَن فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَالطَّيْرُ صَافَّاتٍ ۚ كُلٌّ قَدْ عَلِمَ صَلَاتَهُ وَتَسْبِيحَهُ ۚ وَاللَّهُ عَلِيمٌ بِمَا يَفْعَلُونَ ﴿٤١﴾ وَلِلَّهِ مُلْكُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ ۚ وَإِلَى اللَّهِ الْمَصِيرُ ﴿٤٢﴾ أَلَمْ تَرَ أَنَّ اللَّهَ يُزْجِي سَحَابًا ثُمَّ يُؤَلِّفُ بَيْنَهُ ثُمَّ يَجْعَلُهُ رُكَامًا فَتَرَى الْوَدْقَ يَخْرُجُ مِنْ جَلَالِهِ وَيُنَزَّلُ مِنَ السَّمَاءِ مَن جَبَالٍ فِيهَا مِن بَرَدٍ فَيُصِيبُ بِهِ مَن يَشَاءُ وَيَصْرِفُهُ عَن مَّن يَشَاءُ ۚ يَكَادُ سَنَا بَرْقِهِ يَذْهَبُ بِالْأَبْصَارِ ﴿٤٣﴾ يُقَلِّبُ اللَّهُ اللَّيْلَ وَالنَّهَارَ ۚ إِنَّ فِي ذَلِكَ لَعِبْرَةً لِّأُولِي الْأَبْصَارِ ﴿٤٤﴾ وَاللَّهُ خَلَقَ كُلَّ دَابَّةٍ مِّن مَّاءٍ ۚ فَمِنْهُمْ مَّن يَمْشِي عَلَى بَطْنِهِ وَمِنْهُمْ مَّن يَمْشِي عَلَى رِجْلَيْنِ وَمِنْهُمْ مَّن يَمْشِي عَلَى أَرْبَعٍ ۚ يَخْلُقُ اللَّهُ مَا يَشَاءُ ۚ إِنَّ اللَّهَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ﴿٤٥﴾ لَقَدْ أَنْزَلْنَا آيَاتٍ مُّبِينَاتٍ ۚ وَاللَّهُ يَهْدِي مَن يَشَاءُ إِلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ ﴿٤٦﴾"

“Ne kemi zbritur te ju ajete sqaruese edhe shembuj nga ata që kanë kaluar para jush, dhe këshilla për të devotshmit. (34) Allahu është drita e qiejve dhe e tokës. Shembulli i dritës së Tij është si një kamare brenda së cilës është një llambë... llamba është brenda një ene prej xhami, kurse xhami është sikur të ishte një yll rrezatues, që (ajo llamba) ndizet nga vaji i një peme të bekuar ulla, as lindor as

perëndimor, vaji i së cilës pothuajse shkëlqen edhe nëse nuk e prek zjarr. Dritë mbi dritë! Allahu udhëzon drejt dritës së Tij kë të dojë. Dhe Allahu sjell shembuj për njerëzit; Allahu është i gjithëdijshëm për çdo gjë. (35) Në shtëpi që Allahu ka urdhëruar të ngrihen dhe të përmendet emri i Tij në to, aty në to e madhërojnë Atë në mëngjes herët dhe pasditeve të vona (36) burra që nuk i shpërqendron tregti dhe as shitje nga përmendja e Allahut, nga falja e namazit dhe dhënia e zekatit... i frikësohen një dite në të cilën shqetësohen zemrat dhe shikimet. (37) Që Allahu t'i shpërblejë ata me më të mirën e asaj çfarë kanë bërë dhe t'u shtojë nga mirësia e Tij. Allahu furnizon kë të dojë, pa masë. (38) Kurse ata që nuk besuan, veprat e tyre janë si një mirazh në një ultësi, që i eturi mendon se është ujë, derisa kur vjen aty e sheh se nuk është gjë... Dhe aty gjen Allahun, dhe Ai ia jep të plotë llogarinë e tij (që i takon për punën që ka bërë). Allahu është i shpejtë në llogari! (39) Ose (veprat e atyre që nuk besuan janë) si errësirat në një det të thellë, të cilin e mbulojnë dallgë mbi të cilat ka dallgë, e që mbi to ka re... Errësira njëra mbi tjetrën, që kur (njeriu) e nxjerr dorën e tij, pothuajse nuk arrin ta shikojë! Dhe kujt nuk i bën Allahu dritë, ai nuk ka dritë. (40) A nuk e shikon se Allahun e madhërojnë kush është në qiej e në tokë, edhe zogjtë krahëhapur... Secili prej tyre e di se si të falet e si ta lavdërojë Atë. Allahu di mirë se çfarë bëjnë ata. (41) Dhe Allahut i përket zotërimi i qiejve dhe i tokës dhe tek Allahu është destinacioni përfundimtar. (42) A nuk e shikon se Allahu i shtyn dalëngadalë retë, pastaj i bashkon mes vete, pastaj i bën të grumbulluara... pastaj ti shikon shiun që del nëpërmjet tyre... dhe Ai zbret nga qielli, nga male (resh që gjenden në qiell) në të cilat ka breshër... dhe (shiun apo breshrin) e dërgon mbi kë të dojë dhe e largon prej kujt të dojë... Shkëlqimi i vetëtimës që del prej tyre (reve) pothuajse e merr shikimin. (43) Allahu i ndërrohet natën dhe ditën. Vërtet, në këtë ka mësim për ata që kuptojnë! (44) Allahu e ka krijuar nga uji çdo krijesë që lëviz, e prej tyre ka që ecin mbi bark, e prej tyre ka që ecin mbi dy këmbë, e prej tyre ka që ecin mbi katër (këmbë). Allahu krijon çfarë dëshiron. Vërtet, Allahu është i plotfuqishëm për çdo gjë. (45) Ne tashmë kemi zbritur ajete-shenja-prova të qarta. Dhe Allahu udhëzon kë të dojë në rrugë të drejtë". (46) [En-Nūr: 34-46]

“Ne kemi zbritur te ju ajete sqaruese...”. [En-Nūr: 34]

Kur’ani famëlartë e themeloi “konceptin e sqarimit” dhe i sqaroi të gjitha aspektet e tij, pa lënë nevojën për të kërkuar më shumë, kështu që nuk ka nevojë që “teoria e sqarimit” t’i atribuohet – siç e thonë disa – imam Shafiut apo të tjerëve. Kur’ani është një Libër i ruajtur dhe i mbrojtur nga të gjitha anët. Nëse ekziston diçka që mund të quhet “teoria e sqarimit”, atëherë të gjitha aspektet e sqarimit të nevojshëm për Kur’anin janë sjellë nga vetë Kur’ani. Për këtë arsye ai meriton të cilësohet si sqarues dhe si sqarim për gjithçka. Ai është një Libër i pavarur nga të tjerët, kurse çdo gjë tjetër ka nevojë për të dhe mbështet mbi të, si për nga themelimi, origjina dhe sqarimi. Ata që e refuzojnë këtë të vërtetë ndriçuese, ose që hezitojnë ta pranojnë atë nga frika se kjo do të ndikojë në pozitën e Traditës Pejgamberike të pastër në legjislacion, janë në iluzion. Kur’ani i lavdishëm nuk ia pakëson rëndësinë Traditës Pejgamberike kur sqarimin e tij ia atribuon vetes së tij, sepse çdo traditë-sunet pejgamberik e ka origjinën e vet nga Kur’ani. Kjo, përkundrazi, ia lartëson statusin dhe ia forcon pozitën asaj, pa pasur nevojë për falsitete ose për t’i atribuuar diçka shtesë asaj, gjë për të cilën nuk ka dëshmi të qarta dhe të dukshme.

Ndër thëniet e thella në lidhje me këtë çështje është edhe thënia e Shejh Abdullah Drazit, në fjalën e tij në fillim të librit “El-Muvāfakāt” të Imam Shatibiut, kur thotë: “Ai ka sqaruar – dhe ka për qëllim Shatibiun - në këto çështje pozitën që zë Kur’ani në lidhje me argumentet e Sheriatit, se ai është origjina e të gjitha këtyre argumenteve dhe se përkufizimi i tij për dispozitat është i përgjithshëm dhe se është e nevojshme që të ketë një sqarim nga Suneti-Tradita Pejgamberike.

Gjithashtu ai sqaron degët e shkencave që i adresohen Kur’anit dhe cilat janë ato shkenca për të cilat kemi nevojë për nxjerrjen e dispozitave nga Kur’ani dhe cilat janë ato për të cilat nuk kemi nevojë. Ai theksoi nevojën e bërjes së dallimit mes asaj që është e jashtme dhe e brendshme nga domethëniet e Kur’anit dhe e ndan pjesën e brendshme në atë nga e cila vlen të nxirren dispozita dhe ajo nga e cila nuk nxirren. Ai e konfirmoi se pjesët e Kur’anit që kanë zbritur në Mekë i përfshijnë të gjitha rregullat e përgjithshme të sheriatit, kurse pjesët e zbritura në Medinë janë detajuese dhe konfirmuese të tyre, dhe se ajetet medinase duhet të analizohen bazuar në ato mekase... dhe se shfuqizimi nuk i ka prekur temat e përgjithshme, por ka prekur pak

nga të pjesshmet për arsye të vlefshme. Ai përcaktoi standardin për kufirin më të drejtë dhe të ekuilibruar në të kuptuarit e Librit të shenjtë, mbi të cilin është e saktë të nxirren gjykime prej tij.

Pastaj ai sqaroi vendin dhe pozitën që zë Tradita Pejgamberike në Kur'an dhe se ajo nuk del jashtë gjeneraliteteve të Kur'anit në legjislacionet që ai përcakton. Të gjitha këto ai i vërtetoi në një mënyrë që nuk lë asnjë paqartësi në këto rregulla."³³⁸

“Edhe shembuj nga ata që kanë kaluar para jush, dhe këshilla për të devotshmit.” [En-Nūr: 34]

Ashtu sikurse Zoti – lavdëruar qoftë Ai - na zbriti neve ajete të qarta, po ashtu na zbriti shembuj nga ata popuj që kanë kaluar para nesh. Nëpërmjet ajeteve vërejmë se Kur'ani fisnik flet për popujt e mëparshëm dhe na tregon me të gjitha detajet - të cilat na nevojiten - se çfarë u është zbritur atyre dhe se me çfarë u dërguan pejgamberët e tyre tek ata, si u sollën ata me të dërguarin e tyre, na flet për luftën mes së vërtetës dhe së kotës dhe se cili ishte përfundimi i secilës prej të dyja palëve. Sjellja e këtyre shembujve nuk është për të treguar thjesht ngjarje nga historia, por për të marrë këshillë nga e cila kanë dobi dhe që e kuptojnë e veprojnë sipas saj vetëm të devotshmit. Të devotshmit ndikohen nga këshilla. Ajo i bën ata të ndryshojnë, i pastron ata shpirtërisht dhe i motivon për të bërë vepra të mira.

Shembujt e popujve të mëparshëm në Kur'anin fisnik janë këshillë, në mënyrë që populli musliman të mos përsërisë gabimet e tyre, por të ndjekë rrugën e njerëzve të drejtë e të shikojë në mënyrë praktike se çfarë kanë bërë njerëzit e drejtë në ato kohë, që të bëjnë edhe këta si ata kur t'u vijë sprova e kësaj bote ashtu siç u erdhi atyre. Ndër këta shembuj është edhe historia e shpifjes ndaj zonjës së pastër Aishe, Zoti qoftë i kënaqur prej saj, dhe se si ishin reagimet e palëve të ndryshme në shoqëri, si përfunduan gjërat dhe si duhej të trajtohej kjo ngjarje për të shmangur të këqijat që mund të ndodhnin në shoqëri. Zoti i plotfuqishëm sjell si shembull historinë e Pejgamberit të Tij fisnik, Jusufit alejhi selam, histori e cila është e mbushur me akuza për nderin dhe dinjitetin...Po ashtu historia e Merjemes së pastër dhe të dëlirë, pagja qoftë mbi të, dhe se si populli i saj e akuzoi atë dhe si ishte përfundimi i kësaj historie. Të gjitha këto dhe shembuj të tjerë që na janë sjellë në

³³⁸ Ibrahim ibn Musa ibn Muhamed El-Lahmi El-Garnati Esh-Shatibij, (vd. 790 hixhri). *El-Muvāfakāt fi Usūl 'ish-Sher'i'a*, studiuar nga Ebu Ubejde Meshhur ibn Hasen Al Selman, Kajro: Dār Ibn Affān, botimi I, 1997, 1/8.

ajetet e Librit të shenjtë janë që të mësojmë prej tyre dhe që brenda nesh të formohet shpirti i pastër dhe shoqëria e pastër, e dëlirë.

“Allahu është drita e qiejve dhe e tokës. Shembulli i dritës së Tij është si një kamare brenda së cilës është një llambë... llamba është brenda një ene prej xhami, kurse xhami është sikur të ishte një yll rrezatues, që ndizet nga vaji i një peme të bekuar ulliri, as lindor as perëndimor, vaji i së cilës pothuajse shkëlqen edhe nëse nuk e prek zjarr. Dritë mbi dritë! Allahu udhëzon drejt dritës së Tij kë të dojë. Dhe Allahu sjell shembuj për njerëzit; Allahu është i gjithëdijsëm për çdo gjë.” [En-Nūr: 35]

I Plotfuqishmi për ta na shpjeguar se këto ajete janë sqaruese, i pasoi ato duke folur për veten e Tij – madhëruar qoftë Ai - me aq sa dituri, aftësi logjikimi, të menduari dhe imagjinatë mund të përballojnë kapacitetet e kufizuara njerëzore. Zoti i madhërishëm na bën të qarta pjesë nga qenia e Tij e lartësuar dhe na tregon se Ai – lartësuar qoftë – është drita e qiejve dhe e tokës. Kështu që çdo dritë që shkëlqen në qiell, qoftë drita e diellit, e hënës ose e yjeve që vezullojnë dhe ndriçojnë, duhet të të kujtojë ty o njeri dritën e Zotit tënd! Pra, substanca e dritës i përket Atij; Ai është burimi i saj dhe është Ai që u dha dritë këtyre gjërave. Ai sjell dritën si shembull për veten e Tij dhe për librat e Tij që ua shpalli të dërguarve të Tij, gjithashtu: **“O ju njerëz, juve ju erdhi argument nga Zoti juaj dhe zbritëm te ju një dritë të qartë.”** [En-Nisā': 174] Ai gjithashtu sjell shembull për Dritën e Tij, sepse Ai - i lartësuar qoftë Ai - i di aspiratat e tua o njeri dhe nevojën tënde për ta kuptuar dhe njohur Atë, që të të udhëzojë në të vërtetën dhe në mirësi, dhe të të tregojë rrugën e drejtë! A nuk patën thënë bijtë e Izraelit: “Na e trego ta shikojmë Zotin në mënyrë të drejtpërdrejtë!”, duke pasur iluzionin se shikimi i dobët i njeriut dhe kapaciteti i tij i kufizuar mund ta perceptojnë Atë – madhëruar qoftë Ai – por mbetën të zhgënjyer dhe të humbur! Ai - i Larti - nuk është i kapshëm nga shikimet e njerëzve, ndërsa Ai i kap shikimet dhe Ai është i Dashuri, i Mirinformuari. Për ta ndaluar kureshtjen e njerëzve dhe që ata të mos përpiqen më kot për ta njohur Atë në realitetin e Tij, Ai e shëmbëlleu Vetën me dritën e përhapur ngado, e cila nuk mund të perceptohet e tëra, por njeriu percepton vetëm gjurmët e saj.

Kështu që shembulli i Tij dhe që ju mund ta kuptoni dhe të meditonit rreth tij, është ‘si drita e përhapur në qiej dhe në tokë’. A munden

shikimet tuaja të dobëta ta përfshijnë atë apo ta perceptojnë ashtu siç është ajo në realitetin e saj? Jo!

Këto shikime nuk janë bërë për këtë qëllim dhe nuk mbartin energji të mjaftueshme për këtë lloj të shikuari.

Po ashtu, edhe rasti kur zotëria ynë Musai, alejhi selam, tha: **“Zoti im, më trego të të shikoj Ty!”** [El-A’râf: 143], dhe përgjigjja nga Zoti i plotfuqishëm ishte: **“Nuk do të më shikosh Mua, por shiko malin! E nëse ai qëndron në vend, atëherë do të më shikosh!”** Dhe kur Zoti i tij iu shfaq malit, Ai e rrafshoi atë dhe Musai ra pa ndjenja. Dhe kur erdhi në vete, tha: **“I lartësuar je Ti! Pendothem te Ti dhe unë jam i pari i besimtarëve.”** [El-A’râf: 143]

Këtë lloj të shfaquri ne nuk e dimë se si ishte, vetëm Zoti i lartë e di... Ajo ishte një shfaqje që e shkërmoqi malin. Ajeti i tërheq vëmendjen njeriut se Zoti yt është më i madh se sa të përpiqesh ta shohësh ose ta perceptosh me shqisat e tua. Maksimumi i asaj që mund të kuptosh është shembulli që Ai sjell për Vetën e Tij dhe kështu nëpërmjet tij mund të perceptosh çfarë kërkon të perceptosh me shikimin tënd... Kështu ti percepton drita të tjera, që perceptohen vetëm nga logjika dhe të menduarit dhe që shikimet e syrit nuk janë të fuqishme mjaftueshëm për t’i perceptuar ato.

Shikimi duhet të hidhet te gjurmët e fuqisë së Zotit, të mendohet rreth tyre dhe të meditohet në lidhjet dhe shkaqet e tyre, e kjo të mjafton ty nga kërkimi në gjëra që nuk ke asnjë shpresë - për sa kohë të jesh gjallë - t’i perceptosh.

Prandaj, tregohu me edukatë para të Madhërishmit, mjaftohu me këta shembuj të përafërt dhe medito rreth tyre duke përdorur shikimin edhe logjikën tënde, sepse ty të mjaftojnë bollshëm këto.

Lidhja e bukur mes universit që shikohet me sy dhe shembujve të sjellë, na bën të shikojmë se si ne në epokën tonë moderne kemi prodhuar për vete drita, por të gjithë ne i fikim ato kur lind drita e diellit, e cila është nga krijesat e Zotit të lartë. Edhe nëse ne nuk i fikim dritat tona pasi lind dielli, ato s’kanë asnjë vlerë sepse pothuajse nuk vihen re në mes të dritës së diellit që është zbuluar. Dhe kjo është një dritë materiale. Po kështu është edhe drita shpirtërore që Zoti i plotfuqishëm e zbriti me fjalët e Tij në Librin e shenjtë. Kjo dritë është më e mirë dhe më e qëndrueshme se “dritat e vogla dhe të dobëta” të mendjeve tona, të cilat ne i kemi marrë në këtë jetë për të drejtuar dhe

organizuar jetën tonë. Kështu që për sa kohë që drita e Zotit ka zbritur për një çështje, ne nuk kemi nevojë për mendime dhe drita të tjera njerëzore, artificiale.

Zoti i plotfuqishëm solli një shembull me dritën e kamares dhe e përshkroi kamaren me përshkrime që e përafrojnë në mendjet e njerëzve kuptimin që synohet. Ndoshta ky shembull do ta kënaqte kureshtjen e tyre dhe do t'ua ndërpriste konfuzionin, e do t'i vendoste ata nën dritën e Zotit të tyre, që të preokupoheshin me atë çfarë u është ngarkuar të bëjnë, jo me çfarë nuk janë ngarkuar, që të marrin kështu rrugën drejt asaj që i bën ata të denjë për ta parë Atë... jo në këtë botë, por në botën tjetër, në ahiret. Këtu Zoti i plotfuqishëm sjell një shembull për Dritën e Tij, dhe jo për Vetë Atë – madhëruar qoftë Ai –sepse ju o njerëz nuk mund ta përfshini në njohurinë tuaj Atë, as ta kuptoni. Prandaj, ty o njeri të mjafton në këtë jetë të mendosh dhe të meditosh mbi këta shembuj, të cilët - nëse zemra dhe mendja jote ndriçohen - të bëjnë të arrish njohjen e devotshmërisë, me të cilën zemra jote qetësohet dhe shpirti yt rehatohet.

Këtu gjejmë një nga shëmbëlltyrat më rrezatuese, më të bukura dhe transparente, e paraqitur brenda sferës së konkretes, afër imagjinatës njerëzore. Drita është cilësia që del në plan të parë, në përshkrimet e Zotit që është një dhe i vetëm, Krijuesit të madh, të Cilit nuk i ngjason asgjë. Ai e zbriti udhëzimin, si premtim që i pati dhënë Ademit dhe gruas së tij Havasë, paqja qoftë mbi ata të dy, për pasardhësit e tyre, si mëshirë për ta nga Zoti – madhëruar dhe lartësuar qoftë Ai! Këtë premtim ata e morën në orën e fatkeqësisë së madhe, atëherë kur kishin shumë nevojë për ngushëllim dhe siguri. Kjo mëshirë e Zotit është e kushtëzuar me ndjekjen e dritës, e cila i udhëheq ata të lartësohen gjatë qëndrimit të tyre në këtë vendbanim tokësor të përkohshëm. Ata që ndjekin udhëzimin e të dërguarve, të cilët janë dërguar me Dritën e Qartë dhe që udhëzohen në rrugën e drejtë e të ndriçuar, për ata nuk do të ketë asgjë të keqe, as frikë, as nuk do të brengosen apo panikohen për fatin e tyre në këtë botë e dynjasë, e cila pa udhëzimin është një botë e errët, e copëtuar nga konfliktet. Ashtu si fara e jetës del nga errësira e mitrës dhe nxiton drejt dritës, po ashtu edhe 'errësira e detit të transformimeve' të jetës paralajmëron të dominojë mbi jetën, po të mos ishte drita e fanarit udhërrëfyes në breg... ajo dritë që vjen nga prapa ekzistencës, pa të cilën nuk ka asnjë lloj drite.

Prania e njërës prej paragrafëve më shpirtërorë në Kur'an - fjalë për fjalë - në mes të njërës prej sureve më realiste dhe bashkuese të shoqërisë nuk ishte pa qëllim. Ai jo vetëm që tregon mënyrën e balancimit të poleve mes të cilëve qëndron jeta, por gjithashtu paraqet një imazh të mishëruar dhe jep një kuptim gjithëpërfshirës.

Në çdo fjalë të këtij ajeti ka kuptime të panumërta, ka dete në të cilat nuk është e lehtë të thellohesh, por mjafton për qetësinë e zemrës së besimtarit aq sa ai mund të marrë prej tyre... derisa të takojë Zotin në botën tjetër.

“Dhe Allahu sjell shembuj për njerëzit; Allahu është i gjithëdijshëm për çdo gjë.” [En-Nūr: 35] Ato që gjenden në Kur'anin famëlartë Zoti i plotfuqishëm na i mëson nëpërmjet mënyrave të llojllojshme, nëpërmjet urdhrave të drejtpërdrejta, nëpërmjet nxitjes së dëshirës për të mirat që e presin besimtarin, nëpërmjet frikësimit dhe nëpërmjet historive të të parëve duke sjellë shembuj të ndryshëm. Ky diversitet i mrekullueshëm është i domosdoshëm për të krijuar dhe forcuar besimin në çështjet që trajton. Shembujt, në shkencën moderne, njihen si “modele” që njeriu mund t'i ndjekë me lehtësi. Për të qenë në gjendje të kuptojnë një rast ose një ligj, studiuesit bëjnë një model për të nga diçka tjetër të njohur për ta, derisa të arrijnë të kuptojnë gjërat e panjohura nga ata në temën që janë duke hulumtuar. Saktësia e modelit varet nga saktësia e imitimit të çështjes në studim, nga numri i ngjashmërive midis të dyjave dhe nga faktorët që përmban modeli dhe që ndikojnë në punën e tij, dhe që janë të ngjashëm me ata të çështjes në studim. Këtë e gjejmë edhe në shembujt e Kur'anit famëlartë. Kush thellohet duke i medituar këta shembuj, mund të nxjerrë rregulla, koncepte dhe ligje të shumta dhe të larmishme shoqërore dhe universale, në varësi të njohurive të tij dhe thellësisë së tij të meditimit. Dhe kjo është e vetëkuptueshme sepse nuk ka më të ditur apo më të saktë se Zoti i plotfuqishëm, në lidhje me çdo gjë, përfshirë edhe sjelljen e shembujve dhe bërjen e modeleve të ngjashme me çështjet me të cilat ai trajton. Detyra jonë është t'i zbulojmë këto rregulla dhe koncepte.

Ai që e ka zbritur këtë Libër me ligje dhe rregulla të pandryshueshme është Ai që e ka krijuar këtë gjithësi me ligje dhe rregulla të pandryshueshme gjithashtu. Ashtu si zjarri nuk mund t'i ndryshojë ligjet e tij dhe t'i ftohtë gjërat në vend që t'i ngrohë ato - përveç nëse do Zoti –

po kështu edhe ligjet e Librit nuk mund të ndryshohen ose zëvendësohen.

Xhamitë

“Në shtëpi që Allahu ka urdhëruar të ngrihen dhe të përmendet emri i Tij në to, aty në to e madhërojnë Atë në mëngjes herët dhe pasditeve të vona...”. [En-Nūr: 36] Fjala “shtëpi” është sjellë në Kur'anin famëlartë shumë herë, në dy kuptime kryesore:

Kuptimi i parë është ‘Shtëpia e Zotit’, pra shtëpitë në të cilat adhurohet Zoti dhe në të cilat përmendet shumë emri i Tij, si manastiret, sinagogat, kishat dhe xhamitë. I Larti thotë: **“Dhe sikur të mos ishte që Allahu i kontrollonte njerëzit disa me disa të tjerë, do të ishin rrënuar manastire, kisha, sinagoga dhe xhami, në të cilat përmendet shumë emri i Allahut.”** [El-Haxh: 40] Në të gjitha këto vende përmendet shumë emri i Zotit dhe për këtë arsye ato janë Shtëpitë e Zotit.

Shtëpia e parë e Zotit e ndërtuar në Tokë është Shtëpia e Shenjtë në Mekën e Nderuar: **“Vërtet, Shtëpia e parë (për adhurim) e vënë për njerëzit është ajo në Bekkë (Mekë) - e bekuar dhe udhërrëfyese për botët!”** [Ālu Imrān: 96], dhe ajo është xhamia në të cilën gjendet Qabeja e Nderuar: **“Zoti e bëri Qabenë, Shtëpinë e Shenjtë, mirësi dhe burim jetese për njerëzit.”** [El-Mā'ide: 97] Për atje është bërë detyrë udhëtimi për haxh, për atë që ka mundësi ta marrë atë rrugë: **“Dhe, për hir të Allahut, njerëzit e kanë detyrë ta vizitojnë Shtëpinë (të bëjnë haxhin), për këdo që mund ta përballojë rrugën.”** [Ālu Imrān: 97] Zoti i plotfuqishëm e emërtoi Shtëpinë e Shenjtë me një numër emrash, si për shembull: **“Dhe le të sillen (të bëjnë Tavaf) rreth Shtëpisë së Lashtë!”** [El-Haxh: 29] **“Për ju në to (në bagëtitë e caktuara për kurban) ka përfitime deri në një afat të caktuar, pastaj vendi i tyre (për t'i bërë kurban) është për në Shtëpinë e Lashtë.”** [El-Haxh: 33]

Kurse kuptimi i dytë për fjalën shtëpi është “banesa që njeriu e përdor për të banuar”, për të qëndruar dhe fjetur në të dhe kjo lloj banese shërben njëloj si për muslimanët ashtu edhe për jomuslimanët, si në fjalën e të Lartit: **“Dhe kush del nga shtëpia e tij, si mërgimtar për tek Allahu...”** [En-Nisā': 100], ose: **“Ashtu si Zoti yt të nxori nga**

shtëpia jote (për betejën e Bedrit), me të vërtetën...” [El-Enfāl: 5], ose: “Mëshira e Zotit dhe bekimet e Tij qofshin mbi ju, o banorë të kësaj shtëpie!” [Hud: 73], etj.

“Në shtëpi që Allahu ka urdhëruar të ngrihen dhe të përmendet emri i Tij në to, aty në to e madhërojnë Atë në mëngjes herët dhe pasditeve të vona, (36) burra që nuk i shpërqendron tregti dhe as shitje nga përmendja e Allahut, nga falja e namazit dhe dhënia e zekatit... i frikësohen një dite në të cilën shqetësohen zemrat dhe shikimet. (37)” [En-Nūr: 36-37]

Zoti i madhërishëm na ka bërë të qartë në këto dy ajete fisnike se si duhet të sillen njerëzit brenda xhamive, nga njëra anë, dhe si duhet të jetë jeta e njerëzve, nga ana tjetër, të cilat sqarohen më poshtë:

Së pari: Ngritja

Shtëpitë e Zotit të madhërishëm duhet të ngrihen, të ndërtohen, ose t’ua ngremë vlerën, dhe të dyja këto kuptime janë të sakta për to. Në ajetin e sures El-Bekare thuhet: “**Kur Ibrahim po ngrente themelet e Shtëpisë, bashkë me Ismailin...**” [El-Bekare: 127], dhe ngritja kërkon që patjetër para saj të hidhen themelet dhe kjo nënkupton obligimin për të themeluar besimin dhe devotshmërinë në zemrat e atyre të cilët do t’i ndërtojnë këto shtëpi, përndryshe nuk ka dobi nga një xhami që është ndërtuar jo mbi devotshmërinë, rast për të cilin i Larti thotë: “(Janë edhe ata hipokritë) **Të cilët ndërtuan xhami për të shkaktuar dëm** (besimtarëve), **për ta përforcuar mosbesimin dhe për të krijuar përçarje mes besimtarëve**, dhe si vend pritjeje për ata që kishin luftuar kundër Allahut dhe të Dërguarit të Tij më parë... dhe do të betohen se: “Ne kemi synuar vetëm të mirën!”. E Allahu dëshmon se ata, me të vërtetë, janë gënjeshtarë! (107)... Mos u fal në të kurrë! Një xhami e themeluar mbi devotshmërinë, që nga dita e parë, është më e denjë të falesh në të. Në të ka njerëz që duan të pastrohen; Allahu i do ata që pastrohen.” (108) [Et-Tevbe: 107 - 108]

Së dyti: Përmendja e Zotit, të vetëm e të pashoq

Këto shtëpi ngrihen për t'u përmendur në to emri i Zotit, vetëm emri i Tij dhe askush tjetër. Ato janë vende ku njerëzit mësojnë për Zotin, mësojnë rreth fjalëve të Zotit. Ndoshta ne tani e kuptojmë domethënien e thellë pas kufizimit të përmendjes vetëm të emrit të Zotit, e kjo do të thotë mospërçarje dhe mosndarje në parti dhe grupacione. Kështu që ky ajet tregon se përmendja e emrave të të tjerëve – edhe nëse ata janë njerëz të afërt të Zotit, njerëz të mirë – është e ndaluar sepse me siguri kjo nuk do të mbetet pa ndonjë nga tekat e përkrahësve apo kundërshtarëve të atyre që përmenden përveç Zotit dhe njerëzit do të ndahen në mbështetës dhe kundërshtarë. Të gjithë ne e kemi parë se si janë formuar shkollat e ndryshme të mendimit dhe kemi parë fanatizmin e ndjekësve të këtyre shkollave dhe kapjen fort të tyre pas mendimeve të atyre dijetarëve që ndjekin - pavarësisht madhësisë dhe diturisë së atyre dijetarëve – ndërkohë që vetë ata dijetarë që i thoshin ato mendime, nuk ishin aq të zjarrtë pas mendimeve të tyre. Për shembull, shikojmë se si Imam Shafiu ndiqte mendimin e Imam Ebu Hanifes kur shkante në vendin e tij, sepse ata për vete ishin dijetarë dhe i kuptonin drejt gjërat - Zoti i mëshiroftë dhe i faltë të gjithë! Por, pas tyre, për shkak të kapjes fort pas mendimeve të atyre dijetarëve, u formua sektarizmi fetar dhe grupacioni, gjë të cilën Zoti i madhërishtëm e ka ndaluar me fjalët e Tij: **“Vërtet, ata që e përçajnë fenë e tyre dhe bëhen sekte - ti (o Muhamed) s’ke asgjë të përbashkët me ta. Çështja e tyre i mbetet vetëm Allahut, pastaj Ai do t’i informojë ata për çfarë kanë qenë duke bërë.”** [El-En’ām: 159]

Kështu që xhamitë duhet të pastrohen nga grindjet dhe konfliktet, të mbeten vende të sigurta për praktikimin e monoteizmit dhe të madhërimit vetëm të Zotit të plotfuqishëm, të shërbejnë si vendstrehim për njerëzit në rrethana të ndryshme dhe si vend i sigurt për ta kur frika sundon në mënyrë tirane mbi ta në vende të tjera.

Ajo që ndodh në disa vende, në lidhje me rrënimin e xhamive mbi kokat e atyre që janë duke u falur, është dëshmi se këtij kombi mund t’i jepet lamtumira dhe kjo jo për shkak të mosmarrëveshjeve rreth gjërave të mëdha, por për shkak të mosmarrëveshjeve rreth gjërave të parëndësishme dhe sipërfaqësore.

Shkatërrimi i xhamive dhe eliminimi i atyre që janë në të, është dëshmi e mungesës së besimit dhe e ‘vdekjes së shpirtit’ të atyre njerëzve. I Larti thotë: **“E kush është më i mizor se ai që pengon që në**

xhamitë e Allahut të përmendet emri i Tij, dhe përpiket t'i shkatërrojë ato? Ata, nuk do të duhej të hynin në to, përveçse të frikësuar! Ata, në këtë botë do të përjetojnë turpërim, ndërsa në ahiret ata i pret një ndëshkim i madh." [El-Bekare: 114]

Atyre që sulmojnë xhamitë dhe i shkatërrojnë ato, nuk do t'u bëjë dobi dhe nuk do t'i shpëtojë nga dënimi i Zotit fakti se ishin të urdhëruar nga eprorët për ta bërë këtë. Gjithashtu ata që u drejtohen xhamive, nuk kanë të drejtë ta përdorin tokën e atyre xhamive dhe as minaret për të luftuar kundërshtarët e tyre, sepse shtëpitë e Zotit nuk janë ndërtuar për qëllime luftarake. Të gjithë jemi përgjegjës për shenjtërimin e xhamive dhe ruajtjen e tyre nga nëpërkëmbja. Nëse njerëzit neglizhojnë mbrojtjen e xhamive, respektimin dhe mirëmbajtjen e tyre, kjo mund t'i bëjë ata të gjithë të ekspozuar ndaj zemërimit të Zotit dhe ndëshkimit të Tij. Të gjitha marrëveshjet ndërkombëtare kanë theksuar domosdoshmërinë e respektimit të objekteve të adhurimit, por sprovat bashkëkohore nuk kanë marrë parasysh shenjtërinë e asnjë xhamie dhe as shenjtërinë e gjakut që është i ndalur të derdhet.

Kthehemi tek ajeti fisnik, në të cilin Zoti i madhërishëm na urdhëron ta përmendim emrin e Tij, të vetëm, në shtëpinë e Tij, e cila është referencë për fenë e Tij. Kur flet për fenë e Zotit kujto vetëm Zotin, për të shmangur kështu të këqijat, prishjet dhe pasojat e këqija në këtë botë dhe në ahiret, për të cilat ti mund të mos kesh njohuri. I Larti thotë: **"Dhe se xhamitë janë të Zotit, prandaj mos iu lutni askujt krahas Zotit!"** [El-Xhinn: 18] Natyrisht, sot në ditët e revolucioneve tona, shfaqen qartë polarizimet, ndarjet në parti, mosmarrëveshjet, konfliktet dhe diskutimet e ashpra që zhvillohen nëpër xhami, në mbështetje të qëndrimit të filanit ose në kundërshtim të tij. E sikur ata të besonin vërtet në fjalët e Zotit të tyre dhe ta zbatonin këtë ajet të ndritur për të mos përmendur askënd tjetër në to përveç Zotit, kjo nuk do të ndodhte. Madje, ajo që na brengos edhe më shumë është se ata e lexojnë këtë ajet, kur lexojnë në fillim të ditës pjesën e përditshme të Librit të Zotit që ata i kanë caktuar vetes, kurse në fund të saj ata konfliktohen dhe ngatërrohen mes tyre, sikur të mos kishin lexuar, të mos kishin mbajtur mend gjë dhe as të kishin kuptuar.

Pra, përkujtimi vetëm i Zotit të madhërishëm është rruga që çon në adhurimin vetëm të Atij, për të formuar kështu "kombin e unifikuar", në mënyrë që të mos përçahemi dhe të mos grindemi duke u shkuar

pas tekave dhe fanatizmit, sepse kjo shpie në konflikt, rivalitet dhe luftë. Luftërat e ashpra midis shafi'itëve dhe hanefitëve në qytetin Rej, në Irak, për të cilat ka shkruar El-Istahri³³⁹, nuk janë larg nesh, e po kështu nuk janë larg as rënia e shtetit të muvehidëve dhe shtetit të murabidëve dhe miliona masakrat sektare që u kryen atje për shkak të sektarizmit dhe tekave. Pa hyrë në korridoret e errëta të historisë, na mjafton fjala e Zotit tonë – madhëruar dhe lartësuar qoftë Ai – kur thotë: **“Bindjuni Allahut dhe të Dërguarit të Tij dhe mos u grindni, e pastaj të dështoni dhe fuqia juaj të largohet... dhe duroni! Vërtet, Allahu është me durimtarët!”** [El-Enfāl: 46]

Dhe që ky komb të jetë një komb i bashkuar si një grusht i vetëm, ai duhet të jetë i kujdesshëm të thërrasë për te një Zot i vetëm nëpërmjet një metode të vetme të bazuar mbi dituri, dhe ajo është rruga e caktuar nga Libri i shenjtë. I Larti thotë: **“Thuaj: “Kjo është rruga ime; unë ftoj tek Allahu. Në dritë të plotë diturie jam unë dhe ata që më pasojnë mua. I lartësuar është Allahu, dhe unë nuk jam prej atyre që i shoqërojnë gjë Atij.”** [Jusuf: 108] Ajo ‘dritë e plotë diturie’ në të cilën i Dërguari fisnik u urdhërua të ftonte njerëzit është Kur’ani famëlartë, siç e thotë i Larti: **“Thuaj: “Unë ndjek vetëm atë që më shpallet mua nga Zoti im. Ky (Kur’an) është dritë nga Zoti juaj dhe udhëzim e mëshirë për një popull që beson!”** [El-A’rāf: 203] **“Tashmë juve ju ka ardhur ndriçim nga Zoti juaj, kështu që, kush shikon, e ka për të mirën e vet... dhe kush verbohet, vetes ia bën... Dhe (thua ju o Muhamed): “Unë nuk jam rojtari juaj!”** [El-En’ām: 104] Kontekstet e Librit e bëjnë në mënyrë të drejtpërdrejtë lidhjen mes shpalljes së Zotit të plotfuqishëm – ajeteve të Tij që recitohen - dhe dritës që korresponдон me shikimin. Drita këtu ka kuptimin e njohurive, të cilat janë mjetet që ndihmojnë për të parë rrugën e drejtë. Personi që humbet nga rruga e udhëzimit ka nevojë për dritë dhe udhëzim për të parë me to rrugën e drejtë, që të ketë sukses dhe të shpëtojë nga të këqijat në këtë botë edhe në ahiret. “Drita” dhe “Udhëzimi” janë dy nga emrat me të cilët emërtohet Libri i shenjtë, kështu që thirrja për te Zoti bazohet në dritën e diturisë, domethënë në “udhëzimin e Kur’anit”, në gjithë çfarë na mëson Kur’ani famëlartë.

³³⁹ Ibrahim ibn Muhamed El-Farisi, Ebu Is’hak El-Istahri, quhet edhe El-Kerhi: gjeograf, udhëtar dhe dijetar. Shiko: Ez-Zirikli, *El-A’lam*, 1/61.

Së treti: Madhërimi i Zotit

Vepra e tretë të cilën e përmend ky ajet fisnik është “madhërimi i Zotit”, sepse për këtë ndërtohen shtëpitë e Zotit të plotfuqishëm. “Madhërimi i Zotit” ka një domethënie të madhe në Librin e Zotit të plotfuqishëm. Siç pamë thellësinë e kuptimit të fjalëve të të Lartit: **“të përmendet emri i Tij në to...”** [En-Nūr: 36], dhe lidhjen e tyre me ajetet e tjera të Librit të shenjtë, po kështu është edhe thellësia dhe lidhja e “madhërimit të Zotit” me ajetet e Librit të shenjtë, e cila shtohet dhe zgjerohet me shtimin e përsiatjes dhe meditimit në ajetet fisnike.

“Madhërimi i Zotit” është pjesë e përmendjes së Zotit – bekuar dhe lartësuar qoftë Ai - dhe si ibadetet e tjera, ai ka aspektin veprues të dukshëm në të folur dhe në punë, siç ka edhe aspektin e brendshëm, të zemrës. “Madhërimi i Zotit” në kuptimin e tij të përgjithshëm është: Madhërimi i Zotit të plotfuqishëm ndaj asaj që nuk është e denjë për madhështinë e Tij. Dhe për shkak se “madhërimi i Zotit” është një formë përkujtimi, ne duhet ta kryejmë atë ashtu siç na ka mësuar Zoti në Librin e Tij: **“Kujtojeni Atë, ashtu siç ju ka udhëzuar, edhe nëse para kësaj ju ishit të humbur.”** [El-Bekare: 195], dhe fjala e Tij të Lartit: **“... Atëherë kujtojeni Allahun siç ju ka mësuar, gjë të cilën (më parë) ju nuk e dinit!”** [El-Bekare: 239]

Mënyra e “madhërimit të Zotit”

Zoti i plotfuqishëm na ka mësuar në mënyrë të drejtpërdrejtë, edhe tërthorazi, se si ta madhërojmë Atë dhe fjalët që duhet të themi.

Sa i përket formave të madhërimit, të cilat Ai na i ka mësuar në mënyrë të drejtpërdrejtë, ato shfaqen qartë në urdhërimet e Tij të shumta, si për shembull në fjalët e Tij, të Lartit:

“Zoti ynë, këtë (jetë) nuk e krijove pa qëllim - i lartësuar je Ti – prandaj na ruaj prej dënimit të zjarrit!” [Ālu Imrān: 191] **“(Të thoni) ‘I lartësuar është Allahu’, kur ju vjen mbrëmja dhe kur ju vjen mëngjesi, dhe, ‘Atij i takon lavdërimi me falënderim në qiej dhe në tokë’, edhe në kohën e natës, edhe kur vjen mesdita!”** [Er-Rrūm: 17-18] **“I lavdëruar është Ai që i krijoi çiftet, të gjitha sa janë - nga çfarë mbin nga toka, nga vetë vetja e tyre, dhe nga çfarë ata nuk e dinë.”**

[Jā-Sîn: 36] **“I lavdëruar është Ai në dorën e të Cilit është mbretërimi i çdo gjëje dhe tek Ai do të ktheheni!”** [Jā-Sîn: 83] **“I lavdëruar është Zoti yt, Zoti i plotfuqisë, nga çfarë përshkruajnë ata! (180) Dhe paqja qoftë mbi të dërguarit! Falënderimi me lavdërim i takon Allahut, Zotit të botëve!”** [Es-Sāffāt: 180-182] **“... Dhe të thoni: “I lartësuar është Ai që e nënshtroi për ne këtë (kafshë mbi të cilën hipim), e ne nuk do të ishim në gjendje ta bënim këtë (ta nënshtonim)! Dhe ne, me siguri, te Zoti ynë do të kthehemi!”** [Ez-Zuhruf: 13-14] etj.

Kështu Zoti i plotfuqishëm na mësoi në mënyrë të drejtpërdrejtë se si ta Lartësojmë Atë, që kështu “madhërimi i Zotit nga ana jonë” të kryejë qindra funksione në tërë jetën tonë. Nëpërmjet “madhërimit të Zotit” zhvillohet perceptimi, pastrohen mendjet, ndriçohen dhe pastrohen zemrat, rregullohet jeta, njeriu harmonizohet me veten dhe me çfarë e rrethon, bekohet dhe i shtohet furnizimi, dëliret dhe i pastrohet jeta... Nëpërmjet “madhërimit të Zotit”, bekimet i shoqërojnë familjen dhe fëmijët e njeriut... e kështu me radhë deri në pafundësi.

Zoti i plotfuqishëm na mësoi gjithashtu në mënyrë indirekte, përmes tregimeve të Kur'anit, se si ta madhërojmë Atë, si në historinë e zotërisë tonë Musait alejhi selam, ku i Larti thotë: **“(Musai) Tha: “I madhërishëm je Ti! Pendohem te Ti dhe unë jam i pari i besimtarëve.”** [El-A'rāf: 143]

Në historinë e pejgamberit të Zotit, Junusit, alejhi selam, i Larti thotë: **“Dhe (kujto) Dhun-Nunin (njeriun e balenës - Junusin), kur u largua i zemëruar, dhe mendoi se Ne nuk do ta dënonim atë (për largimin pa lejen Tonë), e kështu që ai thirri në errësira: “Nuk ka Zot të adhuruar përveç Teje! I Madhërishëm je Ti! Vërtet, unë isha një prej zullumqarëve!”. E Ne iu përgjigjëm atij, dhe e shpëtuam nga brengosja... dhe kështu i shpëtojmë besimtarët.”** [El-Enbijā': 87-88], dhe prapë për të thotë: **“E sikur ai (Junusi) të mos ishte prej atyre që e madhërojnë Allahun, Ai do të qëndronte në barkun e saj deri në ditën kur ata do të ringjallen.”** [Es-Sāffāt: 143-144]

Ose kur na tregon për rastin e atyre që kishin një kopsht dhe që bënë padrejtësi. I Larti na tregon për ta: **“Ai më i maturi i tyre tha: “A nuk ju thashë: Pse nuk e madhëroni Allahun?” Ata thanë: “I Madhërishëm është Zoti ynë! Vërtet, ne ishim zullumqarë!”** [El-Kalem: 28-29]

Kohët e bërjes së tesbiheve

Ashtu sikurse i Plotfuqishmi na mësoi format e madhërimit të Tij, në ajetet e Librit të shenjtë, Ai na mësoi gjithashtu edhe kohët e madhërimit të Tij dhe prej atyre kohëve përmendim:

- Madhërimi mëngjes e mbrëmje: **“Kujtoje Zotin tënd shumë, dhe madhëroje (Atë) në mbrëmje dhe në mëngjes herët!”** [Ālu Imrān: 41] **“Kështu, ai doli te populli i tij nga mihrabi (dhoma e faljes) dhe u bëri shenjë që: “Madhërojeni (Allahun) në mëngjes dhe në mbrëmje.”** [Merjem: 11]

- Para se të dalë dielli dhe para se të perëndojë, e orëve të natës dhe skajeve të ditës. I Larti thotë: **“Prandaj, ti (o Muhamed) duro ndaj asaj që ata thonë, dhe madhëroje me falënderim dhe lavdërim Zotin tënd, para lindjes së diellit dhe para perëndimit të tij! Edhe gjatë orëve të natës, ti madhëroje Atë, edhe skajeve të ditës, që të jesh i kënaqur.”** [Tā-Hā: 130]

- Madhërimi natën edhe ditën: **“E nëse ata tregohen mendjemëdhenj, atëherë, (dijeni se) ata që janë pranë Zotit tënd e madhërojnë Atë natën edhe ditën, dhe nuk lodhen as mërziten.”** [Fussilet: 38]

- Madhërimi në mëngjes herët dhe pasditeve të vona: **“... aty në to e madhërojnë Atë, në mëngjes herët dhe pasditeve të vona.”** [En-Nūr: 36]

- Në mbrëmje dhe në mëngjes. I Larti thotë: **“(Të thoni) “I madhërisëm është Allahu”, kur ju vjen mbrëmja dhe kur vjen mëngjesi.”** [Er-Rrūm: 17]

- Herët në mëngjes, edhe para se të fshihet dielli në horizont, para perëndimit: **“Lartësojeni Atë mëngjeseve herët dhe pasditeve të vona!”** [El-Ahzāb: 42]

- Në mbrëmje dhe pas lindjes së diellit: **“Vërtet, Ne i nënshtuam malet (që së bashku) me të (me Davudin, ata) e madhëronin (Allahun) në mbrëmje dhe pas lindjes së diellit.”** [Sād: 18]

- Para se të dalë dielli dhe para perëndimit, edhe natën, dhe pas namazeve. I Larti thotë: **“Dhe madhëroje me lavdërim e falënderim Zotin tënd, para lindjes së diellit dhe para perëndimit! (39) Edhe gjatë natës madhëroje Atë, dhe pas namazeve!”** [Kāf: 39-40]

- Kur ngrihesh natën për të falur namaz, ose kur ngrihesh nga gjumi, ose nga një vend ku je duke ndenjur... edhe pas largimit të yjeve, para se të lindë dielli. I Plotfuqishmi thotë: **“Dhe madhëroje me lavdërim e falënderim Zotin tënd në kohën kur ngrihesh!”** [Et-Tūr: 48]

“Edhe gjatë natës, madhëroje Atë... edhe pas largimit të yjeve (në syfyr)!” [Et-Tūr: 49]

Kështu pra, ne shikojmë se për madhërimin e Zotit ka vend në çdo kohë, madje edhe në çdo vend, duke iu bashkuar kështu të gjitha krijesave në madhërimin e Tij. Zoti i plotfuqishëm është Ai që na i mësoi këto, prandaj madhëruar qoftë Mbreti, që pa lejen, urdhrin dhe vullnetin e Tij, nuk mund të ndodhë asgjë në mbretërinë e Tij!

Çfarë funksioni kryejnë “madhërimet” që i bëjmë ne Zotit?

- Duke e madhëruar Zotin e lartë, ne e konfirmojmë se Ai nuk ka fëmijë dhe konfirmojnë besimin se Ai është Mbreti dhe Sunduesi i vetëm i qiejve dhe i tokës. I Lartësuar thotë: **“Vërtet, Allahu është një Zot i vetëm. I madhërishëm është Ai të ketë fëmijë. E Tij është çfarë gjendet në qiej dhe çfarë gjendet në tokë.”** [En-Nisā': 171] **“Ata thanë se Allahu ka djalë. I madhërishëm është Ai! Ai është i panevojë. E Tij është çfarë gjendet në qiej dhe çfarë gjendet në tokë.”** [Junus: 68] **“Nuk i takon Allahut të ketë ndonjë fëmijë! I madhërishëm është Ai!”** [Merjem: 35]

- Ndalojnë të thuhet për Zotin gjë tjetër përveç të vërtetës. I Lartësuar thotë: **“I madhërishëm je Ti! Mua nuk më takon të them çfarë nuk kam të drejtë!”** [El-Mā'ide: 116]

- Ndalojnë të thuhet në adresë të Zotit – madhëruar dhe lartësuar qoftë Ai - çfarë nuk ka lidhje me Atë, të Lartin, siç është pretendimi për ortak ndaj Zotit të madhërishëm. I Plotfuqishmi thotë: **“Thuaj (o Muhamed): “Sikur të kishte edhe zota të tjerë përveç Tij, siç thonë ata, atëherë ata do të kishin kërkuar një rrugë për të arritur te Zoti i Fronit”. (42) I madhërishëm është Ai dhe i lartë - nga ajo që ata thonë - me një lartësi shumë të madhe! (43)”** [El-Isrā': 42-43] **“Sikur të kishte në to (në qiej e në tokë) perëndi të tjera përveç Allahut, ato (qielli edhe toka) do të ishin shkatërruar! Prandaj, i madhërishëm është Allahu, Zoti i Arshit, nga ajo që ata përshkruajnë.”** [El-Enbijā': 22]

- Ndalojnë nga shpifjet dhe përhapja e thashethemeve, veçanërisht nga ato që prekin nderin e njerëzve ose që shkaktojnë trazira: **“E përse, kur e dëgjuat atë, nuk thatë: “Neve nuk na takon të flasim për këtë. I madhërisëm je Ti, o Zot! Kjo është një shpifje e madhe!”** [En-Nūr: 16]

- Kristalizojnë besimin se Zoti i madhërisëm krijon çfarë dëshiron dhe zgjedh: **“Dhe Zoti yt krijon çfarë të dojë dhe zgjedh. Ata nuk kanë të drejtë të zgjedhin** (të adhurojnë çfarë të duan apo të bëjnë ç’të duan)! **I madhërisëm është Allahu dhe i lartësuar nga çfarë ata i shoqërojnë Atij!”** [El-Kasas: 68]

- Lavdërimi me falënderim - gjithashtu - është nga veprimet e madhërimit të Zotit, sepse kjo është një shprehje e pastërtisë së Zotit të madhërisëm nga çfarëdolloj të mete dhe shpreh bindjen e plotë se Ai i vetëm – madhëruar qoftë Ai – është që i jep mirësi dhe bekime njerëzimit. Zoti i madhërisëm thotë: **“Atë e madhërojnë shtatë qiejt dhe toka, dhe kushdo që është në to. Dhe nuk ka asgjë që nuk e lartëson duke e lavdëruar me falënderim Atë, por ju (o njerëz) nuk e kuptoni madhërimin që bëjnë ata. Vërtet, Ai është gjithnjë i butë dhe falës.”** [El-Isrā’: 44]

Masa e madhe e madhërimit të Zotit

Zoti i madhërisëm na ka treguar për masën e madhe të madhërimit që i bëhet Atij. Atë të Lartin e madhërojnë:

- *Të gjitha krijesat e Zotit.* I Plotfuqishmi thotë: **“Atë e lartëson çfarë gjendet në qiej dhe në tokë dhe Ai është i Plotfuqishmi, i Urti.”** [El-Hashr: 24]

- *Besimtarët.* I Larti thotë: **“Në të vërtetë, ajetet Tona i besojnë ata të cilët, kur u përmenden ato, ata bien në sexhde dhe e madhërojnë duke e lavdëruar me falënderim Zotin e tyre, dhe nuk bëhen mendjemëdhenj.”** [Es-Sexhde: 15]

- *Malet.* I Larti thotë: **“Vërtet, Ne i nënshtruam malet (që së bashku) me të (me Davudin, ata), e madhëronin (Allahun) në mbrëmje dhe pas lindjes së diellit.”** [Sād: 18]

- *Engjëjt.* I Plotfuqishmi thotë: **“Dhe do t'i shohësh engjëjt që rrethojnë Arshin – Fronin e Zotit, duke e madhërisëm me lavdërim**

dhe falënderim Zotin e tyre... dhe mes tyre do të gjykohet me drejtësi, dhe do të thuhet: “Lavdërimi me falënderim i takon Allahut, Zotit të botëve!” [Ez-Zumer: 75] “Ata (engjëjt) që mbartin Arshin – Fronin e Zotit, dhe ata përreth tij, e madhërojnë duke e lavdëruar me falënderim Zotin e tyre...”. [Gāfir: 7]

Cilësitë e besimtarëve

“Burra që nuk i shpërqendron tregti dhe as shitje nga përmendja e Allahut, nga falja e namazit dhe dhënia e zekatit... i frikësohen një dite në të cilën shqetësohen zemrat dhe shikimet. (37) Që Allahu t’i shpërblejë ata me më të mirën e asaj çfarë kanë bërë dhe t’u shtojë nga mirësia e Tij. Allahu furnizon kë të dojë, pa masë. (38)” [En-Nūr: 37-38]

Karakteristikë e burrave të cilët e madhërojnë Zotin mëngjes e mbrëmje në shtëpitë e Tij dhe të cilët e kuptojnë ‘madhërimin’ sipas kuptimit kur’anor, është ajo se ata nuk shpërqendrohen nga dëshira dhe kënaqësia më e madhe e njeriut, që është paraja, e cila pothuajse i preokupon shumicën e njerëzve. Zoti i madhërishëm citon këtu “tregtinë dhe shitjen”, në mënyrë specifike, sepse këto u sjellin para njerëzve, ndryshe nga blerja, e cila ‘merr para prej tyre’.

Këtu Zoti i plotfuqishëm na mëson se si duhet të jenë cilësitë e besimtarëve të vërtetë:

- Fitimet e kësaj bote nuk i largojnë ata nga përfitimet e botës tjetër dhe kjo është një cilësi që ndryshon nga njëri person te tjetri. Nëse ndonjëri prej nesh do të zotëronte një tregti të fortë dhe shitje të shumta, a do ta linte ai këtë në kërkim të shpërblimit të ahiretit, për të madhëruar dhe përkujtuar Zotin e plotfuqishëm në shtëpinë e Zotit, në xhami, në mëngjes dhe në mbrëmje? Kjo është një sprovë e vërtetë, madje një peshore me të cilën secili prej nesh peshon vetveten. Lavdi i qoftë Atij që na ka zbritur një peshore në këtë botë, para se të peshohemi në botën tjetër, në ahiret!

- Ata janë të kujdesshëm dhe të vëmendshëm për të përkujtuar Zotin dhe ky përkujtim mund të jetë duke braktisur shitjen dhe duke shkuar për të falur namazin, siç ka thënë i Plotfuqishmi: **“Prandaj, më adhuro Mua dhe kryeje namazin për të më kujtuar Mua!”** [Tā-Hā:

14], ose mund të bëhet gjatë vetë shitjes, sepse koncepti i përkujtimit është ta kujtosh Zotin – lavdëruar qoftë Ai – në veten tënde në çdo kohë dhe të mos e harrosh Atë... ose edhe duke e përmendur Atë, ose duke lexuar fjalët e Tij – lavdëruar qoftë Ai! Përkujtimi gjithashtu ka edhe kuptimin që ti t'ua kujtosh Zotin njerëzve të tjerë.

- Ata janë të kujdesshëm dhe të vëmendshëm për të falur namazin.

Besimtarët ia dinë mirë vlerën namazit dhe e ndiejnë në shpirt çfarë bëjnë. Ata e dinë të sigurt se falja e namazit nuk përfaqëson thjesht lëvizjet, qëndrimet, rekatet dhe sexhdet, por ajo që është me më rëndësi në të është pjesa e brendshme, ajo që gjendet në zemër dhe në qëllim. Falja e namazit nënkupton kryerjen e tij në mënyrën më të mirë dhe që i arrin objektivat e tij të robërit që falen.

Objektivat e namazit

Së pari: *Përkujtimi i Zotit: “Prandaj, më adhuro Mua dhe kryeje namazin për të më kujtuar Mua!”* [Tā-Hā: 14], dhe kjo vetëkuptohet. Çfarë dobie ka nga namazi të cilit ne ia kryejmë lëvizjet, por në të cilin ne nuk e kujtojmë me zemër Zotin? Ka nga ata që e falin namazin dhe që sapo dalin nga xhamia, ndoshta e ngrenë zërin, zemërohen me të tjerët, ngatërrohen, shajnë e mallkojnë, a thua se namazi nuk ka lënë asnjë gjurmë në qenien e tyre! Ose ka të tjerë që pas namazit i shikon duke vazhduar të kryejnë një vepër të keqe, të cilën e kishin nisur para namazit. Sikur ky namaz nuk i ndaloi ata nga e keqja, nga paturpësia dhe e papranueshmja dhe nuk ua kujtoi Zotin, i Cili do t'u kërkojë llogari atyre për çfarë bëjnë. Personi që nuk e kujton Zotin në namazin e tij është njëlloj sikur të mos e ketë falur aspak namazin, sepse ai namaz nuk e bën tek ai efektin që pritet ta bëjë!

Së dyti: *Pastrimi:* Sa e sa herë falja e namazit është shoqëruar me dhënien e zekatit³⁴⁰, madje edhe këtu në këtë ajet fisnik. Nëse namazi nuk shpie në pastrimin dhe dëlirjen e shpirtit, atëherë ky namaz është njëlloj sikur nuk është falur aspak.

- Besimtarët e vërtetë janë të kujdesshëm dhe të vëmendshëm për dhënien e zekatit (për pastrimin e pasurisë, duke dhënë masën e caktuar nga sheriatu islam) dhe “zekati i vërtetë” është pastrimi i shpirtit.

³⁴⁰ Zekati, që është një nga pesë shtyllat e Islamit, nga ana gjuhësore ka edhe kuptimin e pastrimit. (shënimi i përkthyesit)

Pastrimi i shpirtit arrihet nëpërmjet një sërë mënyrash dhe përveç faljes së namazit siç duhet, në pastrimin e shpirtit ndihmon gjithashtu shpenzimi i parave në mirësi, por nuk kufizohet vetëm me këtë, pasi thënia e së vërtetës, mbajtja e gjuhës nga fjalët që nuk duhen thënë, mbajtja drejtësi mes njerëzve, tolerimi, përpjekja për të arritur një nivel të lartë të sjelljeve të mira, të gjitha këto veprojnë për pastrimin e shpirtit të besimtarit.

- Besimtarët e vërtetë kanë frikë nga Dita e Kiametit: **“I frikësohen një dite në të cilën shqetësohen zemrat dhe shikimet.”** [En-Nūr: 37] Ata kanë frikë mos ajo ditë t'i gjejë të papërgatitur, të papajisur me vepra të mira.

Ajo është dita nga e cila s'ka kthim, është dita kur zemrat dhe shikimet shqetësohen dhe trazohen... shqetësohen nga frika dhe tmerri nga ngjarjet e jashtëzakonshme që ndodhin... shqetësohen nga frika dhe tmerri i ardhjes së Orës për të dhënë llogari për veprat dhe për t'u paraqitur para Zotit. Ato shqetësohen nga frika dhe tmerri i ditës, të cilën e përgënjeshtrojnë shumë njerëz, qoftë me përgënjeshttrim verbal të hapur, ose duke e mohuar atë me veprimet e tyre, pavarësisht pretendimit të tyre se e besojnë atë, por vetëm me fjalë...

Besimtarët i bëjnë të gjitha këto me shpresën dhe besimin te Zoti, se Ai do t'i shpërblejë me më të mirën e punëve të tyre: **“Që Allahu t'i shpërblejë ata me më të mirën e asaj çfarë kanë bërë, dhe t'u shtojë nga mirësia e Tij. Allahu furnizon kë të dojë, pa masë.”** [En-Nūr: 38] Besimtarët që u përmendën këtu më sipër i bëjnë këto vepra nga devotshmëria ndaj Zotit dhe me shpresën se Ai do t'i shpërblejë për veprat e tyre më të mira. Edhe këtu në këtë botë ne e bëjmë këtë. Për shembull, kush bën një punë të caktuar, dëshiron që drejtori i tij të shikojë anët e mira të punës që ai ka bërë dhe të mos i shikojë anët e këqija në të. Ne jemi njerëz dhe asnjë punë nuk do të mund ta kryejmë duke arritur shkallën e përsosmërisë në të. Ne si njerëz nuk mund të bëjmë që të gjitha veprimet tona - në çdo moment të jetës sonë - të plotësojnë kushtet e veprës së mirë pa asnjë gabim. Kjo është e pamundur! Gjithmonë do të ketë mangësi në një vepër të caktuar dhe do të ketë mangësi në tërësinë e veprave tona, të mira dhe të tjera. Por ne shpresojmë që Zoti, Mëshiruesi, Mëshirëploti, të na shpërblejë për veprat tona që janë të mira dhe që me mirësinë e Tij të na i falë të këqijat!

Zoti i plotfuqishëm në këtë ajet u dha besimtarëve lajmin më të mirë se kjo është e mundur. Për më tepër, pasi t'i shpërblejë ata me më të mirën e asaj që kanë bërë, Ai ua shton atyre shpërblimin, nga mirësia e Tij, pa ndonjë punë nga ana e tyre! Falënderimi me lavdërim i takon Allahut, i Cili furnizon pa masë kë të dojë!

Cilësitë e mohuesve

“Kurse ata që nuk besuan, veprat e tyre janë si një mirazh në një ultësi, që i eturi mendon se është ujë, derisa kur vjen aty e sheh se nuk është gjë... Dhe aty gjen Allahun, dhe Ai ia jep të plotë llogarinë e tij (që i takon për punën që ka bërë). Allahu është i shpejtë në llogari!” [En-Nūr: 39]

Ajeti fisnik këtu e krahason vlerën e punës së atyre që nuk besojnë me mirazhin, i cili e bën udhëtarin që shikon nga larg, t'i duket si ujë. Kur ky udhëtar është i etur, mendon se ky ujë që po shikon nga larg është shpresë për të, prandaj nxiton drejt tij dhe sa herë që ai afrohet, uji largohet (ose ajo që ai imagjinon se është ujë), duke ruajtur gjithmonë të njëjtën distancë mes tij dhe njeriut, dhe ky nuk do të mund të afrohet kurrë pranë tij... Kështu, ndërsa ai e shton ecjen drejt ujit të imagjinuar, etja e tij shtohet dhe nuk arrin kurrë atje, derisa të vdesë.

Lartësuar qoftë Zoti i madhërishëm, i Cili e tregoi jetën e mohuesve të Tij me këtë saktësi maksimale, duke sjellë këtë shembull madhështor. Mohuesi që nuk beson në Zotin as në botën tjetër, në ahiret, e shkon jetën duke vrapuar pas iluzionit. Ai i vë vetes një qëllim që është iluzion dhe vrapon pas tij. Qëllimet kryesore në jetë të kësaj kategorie njerëzish janë vetëm ato në përmbushje të instinkteve të lindura, të cilat Zoti i ka krijuar brenda njeriut, si ngrënia, pirja, gjumi, martesë, fëmijët, fuqia, pushteti, pasuria etj..

Mohuesi i Zotit mendon se pasuria është “uji” që do t'ia shuajë etjen e shpirtit të tij, i cili e pyet në vazhdimësi: Si të jem i lumtur? Pse jam këtu? Kush më ka krijuar? A ka një Krijues vërtet? Çfarë dëshiron Ai nga unë? Çfarë duhet të bëj unë? Cilën rrugë duhet të marr?

Shpirti i tij është një shpirt i etur, si gjithë shpirtrat e tjerë, për të marrë përgjigje për këto pyetje... Është i etur për të gjetur rehatinë dhe lumturinë, të cilat nuk do të vijnë pa u gjetur përgjigje këtyre pyetjeve.

Dhe mohuesi i Zotit i përgjigjet vetes se lumturia gjendet në pasuri dhe se kjo është “uji” i cili do t’ia shuajë etjen, prandaj ai rend pas saj. Dhe sa herë mendon se po afrohet më shumë pranë atij uji – pranë pasurisë - atij i shtohet etja... kurse “uji” vazhdon të largohet... dhe mohuesi i etur e shton ecjen...dhe kështu lumturia nuk arrihet kurrë. Përkundrazi, ajo që realizohet vërtet tek ai është lufta e vazhdueshme, shqetësimi, frika dhe një shpirt që nuk gjen kurrë mirësi as qetësi... Mendja e tij nuk bie kurrë në rehati, por rri gjithnjë e preokupuar... Shpirti i tij mbetet i etur. Ajo etje nuk i shuhet kurrë nga “uji” i pasurisë pas së cilës vrapon, as nga “uji” i dëshirave fizike materiale, të cilat nuk mund ta shuajnë kurrë etjen e shpirtit. Kjo sepse të gjitha këto, që nga fillimi, janë një mirazh, por ai nuk e kupton këtë dhe vazhdon të luftojë kështu derisa të vdesë...E, në atë kohë e gjen Zotin aty pranë tij dhe Ai ia jep shpërblimin të plotë për çfarë ka vepruar në këtë jetë.

Zoti është Ai që duhet të ishte qëllimi dhe objektivi kryesor i këtij njeriu, që nga fillimi i udhëtimit të tij të jetës, jo mirazhi. Dhe kur i vjen vdekja, mohuesi e shikon të qartë të vërtetën dhe e shikon se është mashtruar dhe se ka rendur pas ujit i cili në fakt nuk ekzistonte! Kurse Ai që ekziston vërtet është Zoti – madhëruar qoftë Ai – të Cilin më në fund e gjeti, por në një kohë që nuk vlen asnjë veprim, sepse udhëtimi ka mbaruar... dhe tani është koha e shpërblimit.

Nga ky shembull kuptojmë se gjëja më e rrezikshme që e shkatërron njeriun është marrja e drejtimit të gabuar që në fillim. Dhe ajo që është edhe më e rrezikshme, është të ndihet i sigurt në atë drejtim që ka marrë dhe mosrishqyrtimi i tij në vazhdimësi. Prandaj, besimtari i lutet Zotit të tij duke thënë: **“Zoti ynë, mos na i devijo zemrat tona pasi na ke udhëzuar, dhe na dhuro neve mëshirë nga ana Jote! Vërtet, Ti je Dhuruesi!”** [Ālu Imrān: 8]

Puna e mirë

Ajeti i mëparshëm: **“Kurse ata që nuk besuan, veprat e tyre janë si një mirazh në një ultësirë, që i eturi mendon se është ujë, derisa kur vjen aty e sheh se nuk është gjë... Dhe aty gjen Allahun dhe Ai ia jep të plotë llogarinë e tij (që i takon për punën që ka bërë). Allahu është i shpejtë në llogari!”** [En-Nūr: 39], sjell në mendje një pyetje shumë të

rëndësishme, e cila thotë: Si të sigurohem se puna që bëj është e mirë dhe si të mos mashtrohem nga puna që është “mirazh”, e të mos më shkojë jeta kot?

Koncepti i punës së mirë në Kur'anin famëlartë është një koncept i gjërë, por ka përcaktues nëpërmjet të cilëve njeriu mundet ta gjykojë punën nëse ajo është e mirë apo jo. Këto përcaktues janë:

Së pari: Devotshmëria

Vetëm puna e mirë është ajo të cilën e pranon Zoti i madhërishëm. Dhe në mënyrë që të pranohet, çdo punë duhet të cilësohet nga devotshmëria ndaj Zotit të madhërishëm. I Lartësuari thotë: **“Dhe lexojua tyre (o Muhamed) historinë e dy bijve të Ademit, me të vërtetë, kur ata bënë nga një kurban (për Zotin) dhe njërit iu pranua, kurse tjetrit jo. (Ky i fundit) Tha: “Unë me siguri do të të vras”. Tjetri tha: “Vërtet, Allahu pranon vetëm prej të devotshmëve.”** [El-Mā'ide: 27]

Kurbani i njërit nga bijtë e Ademit alejhi selam u pranua, kurse tjetrit nuk iu pranua, pavarësisht se nga ana e jashtme ata dukeshin të ngjashëm, por se njëri kishte edhe devotshmërinë në zemër ndaj Zotit të madhërishëm, kurse tjetri e kishte humbur këtë devotshmëri dhe kjo cilësi është përcaktuesi i parë i punës së mirë.

Së dyti: Bindja ndaj Zotit

Puna e mirë nuk mund të jetë nga ato që Zoti ka ndaluar, edhe nëse qëllimi në zemër është i mirë, sepse Zoti ka urdhëruar të veprohen punë të mira dhe ka ndaluar nga të këqijat. I Plotfuqishmi thotë: **“Vërtet, Allahu urdhëron për drejtësi, sjellje të mirë dhe për t'u dhënë të afërmeve dhe ndalon nga imoraliteti, sjellja e keqe dhe shtypja. Ai ju këshillon ju, se ndoshta merrni mësim.”** [En-Nahl: 90]

Kurse në këtë ajet të ndritur shikojmë që i Larti thotë: **“Mos e vrisni njeriun të cilin Allahu e ka ndaluar të vritet, përveçse me të drejtë (ligjore)!”** [El-En'ām: 151] Vrasja e njeriut të cilin Allahu e ka ndaluar të vritet (bëhet fjalë për njeriun që nuk ka bërë asgjë për të cilën meriton të vritet) nuk imagjinohet të jetë punë e mirë, edhe nëse qëllimi është i mirë, si për shembull, për ta çliruar shoqërinë nga hajdutët ose

terroristët. Por, qëllimi i mirë nuk e bën të mirë punën e keqe. Kështu që, puna në origjinë duhet të jetë në të njëjtën vijë me bindjen ndaj Zotit dhe të Dërguarit të Tij, që të konsiderohet nga punët e mira. Bazuar mbi këtë, punë e mirë është gjithçka që Zoti e ka urdhëruar në formë të qartë në Librin e Tij të shenjtë, si besimi në Zotin, thirrja në rrugën e Zotit me dituri, me urtësi dhe këshillë të mirë... e shumë urdhra të tjerë të drejtpërdrejtë, që konsiderohen punë të mira.

Së treti: Dëshira ose vullneti

Kjo punë e mirë duhet të përfshijë qëllimin e pastër në kryerjen e saj, pra të jetë një punë që bëhet vetëm për Zotin. Qëllimi i punës nuk duhet të përmbajë asgjë tjetër përveç kërimit të pëlqimit nga ana e Zotit të madhërishëm. Puna, qëllimi i së cilës është fitimi i pëlqimit të Zotit, por edhe fitimi i dynjasë, si për shembull qëllimi për të fituar edhe pëlqimin e njerëzve, konsiderohet një punë në të cilën njeriu shoqëron edhe të tjerë me Zotin dhe këtë punë Zoti i madhërishëm nuk e pranon. Qëllimi i punës duhet të jetë i singertë, i pastër për Zotin e madhërishëm. I Plotfuqishmi thotë: **“Kush dëshiron jetën e kësaj bote dhe stolitë e saj, Ne ua shpërblejmë atyre veprat e tyre në të, dhe atyre nuk do t’u mangësohet gjë në to. Këta janë ata për të cilët në ahiret nuk ka tjetër përveç zjarrit, dhe e humbur është ajo që vepruan në të (dynja) dhe e pavlerë është ajo çfarë punonin.”** [Hud: 15-16] Dhe thotë: **“Kush dëshiron të shpejtën (jetën e kësaj bote), Ne ia shpejtojmë atij në të çfarë të dëshirojmë, për kë të dëshirojmë, pastaj Ne bëjmë për të xhehenemin, në të cilin do të hyjë e do të digjet, i dënuar dhe i dëbuar. Kurse, kush dëshiron ahiretin dhe përpiqet për të, duke qenë besimtar, këta janë ata përpjekja e të cilëve është e falënderuar (nga Allahu).”** [El-Isrā’: 18-19] **“Kush dëshiron të korrat e botës tjetër, Ne i shtojmë të korrat e tij. E kush dëshiron të korrat e kësaj bote, Ne ia japim atij nga ato, kurse në botën tjetër ai nuk ka hise-pjesë.”** [Esh-Shūrā: 20]

Kështu pra, qëllimi se përse njeriu e bën një punë e përcakton pranimin e kësaj pune ose mospranimin e saj. Ky qëllim mund të jetë i drejtuar në kërkim të jetës së kësaj bote me çfarë përmban ajo... ose në kërkim të ahiretit, shpërblimit të tij dhe fitimit të pëlqimit të Zotit të

plotfuqishëm. Njeriu nuk mund t'i bëjë bashkë të dyja qëllimet, por ai mund t'i marrë shpërblimet e kësaj bote dhe të ahiretit së bashku vetëm me mirësinë dhe favorin e Zotit.

Të kesh qëllim ahiretin dhe të mos kesh për qëllim këtë botë, nënkupton një sinqeritet të plotë në kryerjen e të gjitha veprave vetëm për hir të Zotit të madhërishtëm, por kjo nuk do të thotë të mos punosh për këtë botë. Dallimi në mes këtyre dy gjërave është shumë i madh. Puna e njeriut, për të cilën ai merret në llogari, e gjitha kryhet në këtë botë. Ajo që bën dallimin mes punës së mirë dhe asaj jo të mirë është "qëllimi" që njeriu cakton në zemër, edhe nëse bëhet fjalë për punë që kanë të bëjnë me këtë botë, siç mund të jetë ndonjë tregti ose ndonjë punë tjetër - ato çfarë Zoti i ka lejuar, sigurisht - madje edhe fjetja, ngrënia dhe pirja, deri edhe argëtimi. Për këto punë, që për nga natyra duket se kanë të bëjnë me këtë botë, njeriu mund ta pastrojë qëllimin në zemër dhe të synojë me to Zotin e madhërishtëm dhe kështu ai shpërblehet për to.

Kuptimi i punës së mirë

Puna e mirë përfshin shumë kuptime:

- Ajo është puna të cilën Zoti i madhërishtëm e pranon: **"Vërtet, Allahu pranon vetëm prej të devotshmëve"** [El-Mā'ide: 27], dhe vlen të marrë shpërblim për të: **"Kushdo që bën vepër të mirë, qoftë mashkull apo femër, duke qenë besimtar, Ne do t'i japim atij një jetë të mirë, dhe do t'ua japim atyre shpërblimin e tyre (në botën tjetër) sipas veprave më të mira që kanë qenë duke punuar!"** [En-Nahl: 97]

- Ajo është puna me të cilën Zoti e rregullon jetën në tokë, kurse të kundërtën e saj, punën jo të mirë, Zoti nuk e bën të jetë me vlerë: **"Zoti nuk e rregullon punën e prishësve."** [Junus: 81] Të korruptuarit dhe ata që veprojnë punë të këqija, sado që të përpiqen të arrijnë sigurinë dhe qetësinë e shpirtit nëpërmjet punëve të tyre të këqija, nuk do t'ia arrijnë dot qëllimit sepse Zoti i Madhërishtëm nuk e merr në konsideratë këtë punë dhe nuk i kompenson për të me qetësi të shpirtit.

- Ajo është puna e suksesshme, nëpërmjet së cilës mund të arrihen qëllimet fisnike, se puna e mirë sjell rezultate të mira: **"Ai ua rregullon"**

juve punët tuaja” [El-Ahzāb: 71], duke dhënë bekim në furnizim, ose pasuri pas varfërisë ose siguri në shpirt.

Njerëzit e mirë

Mirësia e veprës gjykohet vetëm nëpërmjet Librit të Zotit të madhërishëm, siç e kemi shpjeguar tashmë nëpërmjet përcaktuesve të veprës së mirë. E njëjta gjë vlen edhe për përcaktimin e “njerëzve të mirë”. Zoti i madhërishëm i ka përcaktuar në një mënyrë të saktë në Librin e Tij se cilët janë njerëzit e mirë dhe cilat janë veprat e tyre, dhe nga ne kërkohet vetëm të meditojmë dhe të veprojmë sipas këtij Libri, jo të hamendësojmë nga mendja jonë se cilat janë veprat e mira dhe se kush janë njerëzit e mirë e të ndjekim hamendjet pa udhëzim nga Zoti. I Plotfuqishmi në ajetet e qarta thotë: “(Megjithatë ata njerëzit e Librit) **Nuk janë të gjithë njëloj. Nga mesi i njerëzve të librit është një bashkësi që qëndron në bindje, që i lexojnë ajetet e Allahut gjatë natës dhe bëjnë sexhde (falin namaz). Ata besojnë Allahun dhe Ditën e Kiametit, urdhërojnë për të mirë dhe ndalojnë nga e keqja, dhe nxitojnë në vepra të mira, dhe ata janë ndër të mirët.**” [Ālu Imrān: 113-114] I Madhërishmi gjithashtu thotë: “**Dhe kush i bindet Allahut dhe të Dërguarit, ata do të jenë me ata që Allahu u ka dhënë mirësi, me pejgamberët, me të sinqertët, me dëshmorët dhe me të mirët, dhe sa të shkëlqyer janë ata si shokë!**” [En-Nisā’: 69] Nuk ka asgjë më të qartë as më të dallueshme se këto vepra të mira, të cilat i bëjnë ata që janë të vazhdueshëm në to, të hyjnë në radhët e të mirëve.

Rregulluesit

Kuptimi i “rregulluesve” në Librin e Zotit, sikurse detajet e tjera të kësaj feje të vërtetë, është i qartë dhe i dallueshëm lehtë. Zoti i madhërishëm thotë për rregulluesit: “**Dhe ata që kapen pas Librit dhe e falin namazin, vërtet, Ne nuk e humbasim shpërblimin e rregulluesve!**” [El-A’rāf: 170]

Rregulluesit – siç thuhet në ajetin fisnik – janë ata “*që i kapin njerëzit pas Librit të Zotit*”, vetëm pas atij dhe pas askujt tjetër. Ata nuk e fshehin Librin nga njerëzit me dëshirën që njerëzit të qëndrojnë gjithmonë

ndjekës të tyre dhe nën pushtetin e tyre, por ua mësojnë atyre Librin e Zotit dhe i referojnë tek ai Libër për çdo çështje që i shqetëson. Ata i mësojnë njerëzit se si të nxjerrin një dispozitë nga Libri i Zotit, në mënyrë të drejtpërdrejtë dhe të atillë që secili ta gjejë vetë rrugën e tij, pasi ka mësuar se si ta lexojë Librin e Zotit të madhërishëm. Kështu, bazuar në dituri, secili ndërton besimin e tij personal në Zotin e lartësuar dhe jo një besim imitues. Nëse aftësia e të kuptuarit të ndonjërit ka ndonjë të metë ose mangësi, atëherë është e lehtë që kjo mangësi të plotësohet dhe të korrigjohet duke e referuar atë në Librin e Zotit, e kështu me radhë, derisa të kuptuarit e saktë të plotësohet nga bindja, përvoja dhe udhëtimi personal i çdo individi me fjalët e Zotit të plotfuqishëm. Domethëniet e Librit nuk duhet të kufizohen në një grup të caktuar njerëzish në çdo sekt dhe këta pastaj t'i drejtojnë ndjekësit e tyre drejtë asaj se çfarë duhet të kuptojnë, çfarë duhet të bëjnë dhe se çfarë duhet të besojnë sipas mënyrës që ky grup i kufizuar kuptojnë vetë!

Puna e dytë që veprojnë rregulluesit është: *Falja e namazit.* Kjo është një shenjë që tregon për këta rregullues dhe kjo është një punë që rregulluesit duhet ta bëjnë dhe të jenë të kujdesshëm për kryerjen e saj. Kjo shenjë e dallueshme e tregon qartë masën e mashtrimit në të cilën jetojnë disa, duke ndjekur njerëz që gjatë historisë janë quajtur rregullues, ndërkohë që ata janë shumë larg kësaj.

Kush nuk i bën njerëzit të kapen pas Librit të Zotit dhe nuk e fal namazin, ai nuk ka asnjë lidhje me rregullimin. Falja e namazit nuk është thjesht thirrja e ezanit, as ikameti që e pason atë dhe që tregon se erdhi koha për t'u ngritur në këmbë për të falur namazin. Koncepti i faljes së namazit është shumë më i madh. Ai tregon për kryerjen e namazit në mënyrën e tij më të plotë, gjë e cila çon në shfaqjen e rezultateve të tij, si ndjenja e përlules dhe frikë-respektit, përkushtimit, duriimit dhe bindjes ndaj Zotit në të gjitha sjelljet e tij: **“Lexo (o Muhamed) çfarë të është shpallur ty nga Libri dhe fale namazin. Vërtet, namazi ndalon nga veprat e shëmtuara dhe keqbërja. Dhe përmendja e Allahut është më e madhe. Allahu e di çfarë bëni ju.”** [El-Ankebût: 45] Pra, nëse namazi është i plotë për nga lëvizjet e tij të caktuara, por nuk plotësohen në të devotshmëria dhe sinqeriteti i qëllimit për të fituar pëlqimin e Zotit dhe shpërblimin e ahiretit, atëherë kjo nuk është

falje e namazit, por një vepër sipërfaqësore, që “nuk e majm dhe as ia largon urinë” vepruesit të tij.

Gjithashtu, pjesë e “faljes së namazit” është edhe kryerja e tij me xhemat: **“Falenë namazin dhe jepeni zekatin dhe përkuluni me ata që përkulen”** [El-Bekare: 43] Pjesë e faljes së namazit është edhe gjallërimi i xhamive me të: **“Xhamitë e Allahut i vizitojnë dhe i mirëmbajnë vetëm ata që besojnë Allahun dhe Ditën e Fundit, që falin namazin dhe japin zekatin, e që nuk i frikësohen askujt, përveç Allahut. Këta shpresohet të jenë ndër të udhëzuarit (në rrugën e Zotit)!”** [Et-Tevbe: 18] Pjesë e faljes së namazit është arritja e devotshmërisë nëpërmjet tij: **“Dhe ta falni namazin dhe t'i frikësoheni Atij...!”** [El-En'ām: 72]

Pjesë e faljes së namazit është gjithashtu edhe arritja e përkujtimit nëpërmjet tij:

“...Dhe kryeje namazin për të më kujtuar Mua!” [Tā-Hā: 14] Kështu që, namazi është fabrika e besimit, sepse kryerja e tij bën që të realizohen të gjitha gjërat thelbësore të besimit.

Dy shembujt madhështorë

“Ose (veprat e atyre që nuk besuan janë) si errësirat në një det të thellë, të cilin e mbulojnë dallgë mbi të cilat ka dallgë, e që mbi to ka re... Errësira njëra mbi tjetrën, që kur (njeriu) e nxjerr dorën e tij, pothuajse nuk arrin ta shikojë! Dhe kujt nuk i bën Allahu dritë, ai nuk ka dritë.” [En-Nūr: 40]

Në këtë ajet fisnik Zoti i plotfuqishëm dhe i lartësuar ka sjellë një shembull nga deti, pasi në ajetin e mëparshëm solli një shembull nga toka, me shpresën që larmia e shembujve, duke sjellë shembuj që u përshtaten mjediseve të ndryshme ku jetojnë njerëzit, t'ua ofrojnë më shumë atyre mundësinë për të kuptuar. Atij që nuk i ka rastisur të shikojë mirazhin në shkretëtirë ose në rrugët e gjata, ndoshta i ka rastisur të shikojë shembullin me detin...e kush nuk e ka parë detin dhe jeton në një mjedis larg tij kupton shembullin tjetër...

Allahu i lartësuar dhe i madhërishëm ka sjellë këtu shembullin e veprimeve të jobesimtarëve, duke e krahasuar atë me errësirën e skajshme në detin e thellë me dallgë të mëdha. E këtu në këtë skenë nuk

bëhet fjalë për një errësirë të vetme, por për një errësirë të shumëfishtë dhe të pafund, për errësira njëra mbi tjetrën, ku nëse njeriu e nxjerr dorën e tij ta shikojë – dorën e tij që është gjëja më e afërt për syrin e tij – nuk do të mund ta shohë për shkak të errësirës së fortë. Ajo është një errësirë komplekse... Si fillim, drita e hënës, e cila duhej t'i largonte këto errësira, është e mbuluar nga retë. Pastaj atë dritë e kanë mbuluar dallgët e larta të detit... e pastaj dallgët e vogla që janë poshtë të mëdhave. Dhe nëse jobesimtari përpiket të nxjerrë dorën nga “errësira e dallgës së parë” dhe ta shikojë, bie në errësirën e së dytës...dhe kur e nxjerr nga e dyta, do të bjerë në errësirën e së tretës... dhe kështu, deri në pafundësi errësirash dhe dallgësh të njëpasnjëshme, që nuk mbarojnë kurrë. Sa herë që ai shpëton nga errësira e njëres dallgë, bie në errësirën e dallgës tjetër që e ndjek atë, e kështu me radhë... Ai nuk ka fare dalje prej atyre errësirave, përveç nëse Zoti dëshiron që t'i largojë këto re dhe të ndalojë këto dallgë të njëpasnjëshme prandaj: **“Dhe kujt nuk i bën Allahu dritë, ai nuk ka dritë.”** [En-Nūr: 40]

Jobesimtari zhytet në errësirat e shumta të veprave të tij, të cilat e rrethojnë si rrathë koncentrikë. Sapo del nga njëri rreth, hyn në tjetrin... dhe kështu nuk arrin të dalë kurrë nga rrathët e errësirës. Ai vazhdon të hyjë në këto errësira që mbivendosen njëra mbi tjetrën sikur të ishin një kullë e lartë që, nëse do të përpiquej të zbriste prej saj, ai do të binte në tokë pa frymë... Ai nuk mund të ndalet as të tërhiqet në këto errësirë të shumta të mbivendosura, por sapo del nga njëra, hyn në tjetrën. Për fat të keq, këta rrathë janë për shkak të vetë punës së tij, prandaj ai nuk mund të ndalet ose të tërhiqet nga këto errësira, përveçse me dritë dhe udhëzim nga Zoti i madhërishëm, i Cili i nxjerr besimtarët nga errësirat e shumta në të cilat mund të bien për shkak të veprave të tyre, në dritën e Tij - lartësuar dhe madhëruar qoftë Ai! Sa u përket jobesimtarëve, për ta nuk ka dalje nga errësirat sepse ata nuk e shohin veten fare në errësirë, përkundrazi, u duket se janë në rrugën e saktë dhe gjëja përfundimtare që ata kërkojnë në këtë botë janë paratë, pushteti dhe plotësimi i dëshirave. Nga kjo gjendje nuk ka dalje, vetëm nëse njeriu i tillë sheh se ka një Zot, sheh se ka diçka më të madhe dhe më të rëndësishme se kjo botë në të cilën jetojmë dhe se ne do të merremi në pyetje për të gjitha veprat tona.

I Larti thotë: **“Allahu është mbështetësi i atyre që besojnë dhe i nxjerr ata nga errësirat, në dritë. Kurse ata që nuk besojnë, mbësh-**

tetësit e tyre janë djajtë, që i nxjerrin ata nga drita në errësira. Ata janë banorët e zjarrit, dhe ata aty do të qëndrojnë përgjithmonë.” [El-Bekare: 257] Vëre re në këtë ajet këtu se drita ka ardhur e shprehur në numrin njëjës, kurse errësitat në numrin shumës, prandaj le të mendohet rreth kësaj!

“A nuk e shikon se Allahun e madhërojnë kush është në qiej e në tokë, edhe zogjtë krahëhapur... Secili prej tyre e di se si të falet e si ta madhërojë Atë. Allahu di mirë se çfarë bëjnë ata. Dhe Allahut i përket zotërimi i qiejve dhe i tokës dhe tek Allahu është destinacioni përfundimtar.” [En-Nūr: 41-42]

Kur Zoti i madhërishëm i sjell këta shembuj për ju, për t’ju bindur ju, kjo nuk duhet t’ju bëjë të ndjeni sikur Ai - lartësuar qoftë – ka për nevojë për ju, sepse të Tij janë gjithçka gjendet në qiej dhe në tokë... të gjitha këto janë pjesë e mbretërimit të Tij – lartësuar qoftë Ai! Qiejt dhe toka, e gjithë çfarë gjendet në to e mes tyre, e madhërojnë Zotin e madhërishëm dhe i falen Atij – madhëruar dhe lartësuar qoftë Ai! Ju o njerëz nuk përfaqësoni ndonjë gjë shumë të madhe nga zotërimi i Tij madhështor... Këta shembuj nuk janë për tjetër por vetëm si dritë dhe udhëzim për ju, që të mos e humbisni rrugën në këtë botë, dhe si rrjedhojë të humbisni këtë botë edhe ahiretin bashkë: **“Përse t’ju ndëshkojë Allahu nëse ju jeni mirënjohës dhe besoni? Dhe Allahu është gjithnjë mirënjohës, i dijshtëm.”** [En-Nisā’: 147]

Retë dhe uji

“A nuk e shikon se Allahu i shtyn dalëngadalë retë, pastaj i bashkon mes vete, pastaj i bën të grumbulluara... pastaj ti shikon shiun që del nëpërmjet tyre... dhe Ai zbret nga qielli, nga male (resh që gjenden në qiell) në të cilat ka breshër... dhe (shiun apo breshrin) e dërgon mbi kë të dojë dhe e largon prej kujt të dojë... Shkëlqimi i vetëtimës që del prej tyre (reve) pothuajse e merr shikimin.” [En-Nūr: 43]

Pasi Zoti – bekuar dhe lartësuar qoftë Ai – solli dy shembujt e mëparshëm, njëri që kishte të bënte me tokën dhe tjetri me detin, tani Ai na jep një shembull të tretë të fuqisë së Tij - lavdi i qoftë Atij - në atmosferë. Ajeti fillon ashtu si filluan dy ajetet e mëparshme duke

pyetur: “A nuk e shikon...?”. Dhe këtu jemi përballë një mësimi shumë të rëndësishëm, që është hulumtimi në natyrë dhe meditimi rreth gjithësisë dhe në ato që sot i quajmë shkenca të aplikuara, si fizika, kimia, moti, hapësira, orbitat, gjeologjia, etj.. Në pyetjen “A nuk e shikon...?”, gjejmë edhe një përfitimi madhështor dhe që nënkupton se ai të cilit i drejtohet ligjërata, mundet t’i shikojë vetë të gjitha këto duke hulumtuar dhe medituar në këto çështje dhe se kjo nuk është e pamundur dhe as e paarritshme nga syri i njeriut ta shikojë. Kush mund të dalë pas kësaj e të na thotë se feja është kundër shkencës moderne?!

Ky shembull madhështor tregon se si ndërveprojnë retë dhe reshjet e shiut. I Madhërishmi na tregon për “shtyrjen dalëngadalë” që u bën reve: **“i shtyn dalëngadalë retë”** [En-Nūr: 43], fjalë e cila citohet edhe në suren El-Isrā’: **“Zoti juaj është Ai që e shtyn dalëngadalë për ju anijen nëpër det, që të mund të kërkonë nga begatitë e Tij. Vërtet, Ai është gjithnjë i mëshirshëm me ju.”** [El-Isrā’: 66] Zoti i plotfuqishëm i dërgon erërat që të shtynë retë dalëngadalë, butësisht, pasi i formon ato: **“Allahu është Ai që i dërgon erërat që t’i lëvizin retë, dhe i shpërndan ato në qiell si të dojë, dhe i bën ato copëza, dhe ti shikon shiun duke dalë prej tyre... Dhe kur Ai e bën atë të bjerë mbi kë të dojë nga robërit e Tij, ata menjëherë gëzohen.”** [Er-Rrūm: 48] Nuk ka asnjë kontradiktë mes adresimit të veprimit një herë te Zoti dhe adresimit të tij tek erërat një herë tjetër, sepse në të gjitha rastet veprimi varet vetëm nga Zoti.

“pastaj i bashkon mes vete” [En-Nūr: 43] Allahu i madhërishëm i bashkon mes vete retë dhe ky ndërveprim i mrekullueshëm nuk është thjesht një bashkim mes tyre për t’i bërë një më e madhe, por i bashkon dhe i afron e i lidh mes vete, e kjo na kujton bashkimin mes zemrave, gjë të cilën nuk mund ta bëjë askush tjetër përveç Allahut të madhërishëm: **“Dhe Ai i bashkoi mes vete zemrat e tyre (të besimtarëve). Sikur ta shpenzoje gjithë (pasurinë) çfarë ka në tokë, ti nuk do të mund t’i bashkoje mes vete zemrat e tyre, por Allahu i bashkoi mes tyre ato. Vërtet, Ai është i plotfuqishëm, i urtë!”** [El-Enfāl: 63] Ky bashkim dhe afrimetet është ai që çon në mirësi dhe produktivitet, siç ndodh me retë, bashkimi mes të cilave çon në mirësi dhe prodhimin e ujit të bekuar, shiut.

“Pastaj ti shikon shiun që del nëpërmjet tyre” [En-Nūr: 43], pra del **“nëpërmjet tyre”** dhe jo prej vetë atyre, për shkak se retë janë të

brishta dhe nuk kanë një trup të fortë nga i cili mund të dalin gjërat. Ato nuk janë një gjë e vetme, por janë pjesëza të shumta të bashkuara me njëra-tjetrën dhe pikat e shiut formohen nëpër pjesët e reve. Ky ndërveprim midis reve, të cilat bashkohen me fuqinë e Zotit, pa formuar një trup të vetëm unik, na mëson një nga rregullat më të rëndësishme në botë, që është integrimi dhe jo-individualiteti. Secila pjesë nga pjesët e resë, integrohet me tjetrën dhe nuk përzihet me të, por grumbullohet në të, derisa prej saj bie shiu. Të njëjtë me këtë në jetën tonë janë edhe burri dhe gruaja, nata dhe dita, qielli dhe toka, nxehtësia dhe ftohtësia, drita dhe errësira dhe kombet me njëri-tjetrin. Asgjë nuk mund të prodhohet pa këtë ndërveprim midis më shumë se një gjëje apo personi. Kjo vlen për të gjitha krijesat, përveç Zotit të lartësuar, i Cili është i vetmi që bën, krijon dhe menaxhon, pa u integruar me asgjë tjetër përveç Tij, lartësuar qoftë Ai!

“Dhe dhe Ai zbret nga qielli, nga male (resh që gjenden në qiell) në të cilat ka breshër... dhe (shiun apo breshrin) e dërgon mbi kë të dojë dhe e largon prej kujt të dojë... Shkëlqimi i vetëtimës që del prej tyre (reve) pothuajse e merr shikimin.” [En-Nūr: 43] Shprehja *“e dërgon mbi kë të dojë dhe e largon prej kujt të dojë”* është një shprehje shumë e saktë sepse lëshimi i shiut ose largimi i tij, secili nga këto veprime, mund të ketë mirësi ose secili mund të mbartë të keqe gjithashtu. Zoti i madhërishtëm mund të lëshojë shi mbi një vendbanim, si mëshirë nga ana e Tij dhe bekim për ta, ose mund ta dërgojë atë në formë përrenjsh dhe vërshimesh, që i nxjerrin dhe i shkulin të mbjellat e pemët nga rrënjët e tyre. Po ashtu, Ai mund ta largojë ujin nga njerëzit si ndëshkim dhe mundim për ta... ose mund ta largojë atë prej tyre në një mënyrë të mirë, pas rënies së shirave, që të mos bëhen vërshime që i shkatërrojnë ata. Nga aftësitë e mahnitshme hyjnore në realizimin e fjalës së Tij: **“dhe e dërgon mbi kë të dojë, dhe e largon prej kujt të dojë”** [En-Nūr: 43], është edhe fakti se këto ujëra mund të zbresin mbi njerëz në shkretëtirë, por që ata nuk përfitojnë gjë prej tyre... ndërkohë ky ujë depërton mes rrëzave dhe futet në thellësitë e tokës, për të mbërritur në lumenj të brendshëm nëntokësorë, të cilët e çojnë ujin te njerëz të tjerë tek të cilët Zoti do që ai ujë të arrijë. Prandaj, lavdi i qoftë Krijuesit të plotfuqishëm dhe të gjithëpushtetshëm!

“Shkëlqimi i vetëtimës që del prej tyre (reve) pothuajse e merr shikimin.” [En-Nūr: 43] Shkëlqimi dhe ndriçimi i vetëtimës e bëjnë

shikuesin ta humbasë shikimin për shkak të forcës dhe intensitetit të saj të madh. Kjo vetëtimë e fortë dhe mahnitëse lind nga retë që shtyhen nga erërat. Kjo është një nga krijesat e Zotit që tregon për Të, për ekzistencën e Tij, për fuqinë dhe madhështinë e Tij. A nuk ju thërret kjo që të besoni në Zotin me bindje të fortë dhe pa asnjë dyshim?!

“Allahu i ndërron natën dhe ditën. Vërtet, në këtë ka mësim për ata që kuptojnë!” [En-Nūr: 44]

Zoti i madhërishëm i përmend shpesh natën dhe ditën në ajetet e Tij të qarta. Këto të dyja, nata dhe dita, plotësojnë njëra-tjetrën gjithashtu, siç e cituam më parë, në mënyrë që jeta e njeriut të jetë e mundur. Sikur të ekzistonte vetëm njëra prej tyre, jeta do të ishte e pamundur dhe do të ndalonte: **“Thuaj: “Si mendoni, nëse Allahu jua bën natën të përhershme, deri në Ditën e Kiametit, cili zot tjetër përveç Allahut ju sjell dritë? A nuk dëgjoni?” “Thuaj: “Si mendoni, nëse Allahu jua bën ditën të përhershme, deri në Ditën e Kiametit, cili zot tjetër përveç Allahut ju sjellë natë, në të cilën pushoni? A nuk shikoni?”** [El-Kasas: 71-72] Ndërrimi i natës dhe i ditës përmban shumë shenja të Zotit dhe mësim prej Tij, sepse kjo është ajo nëpërmjet së cilës shkaktohet ndryshimi i temperaturës midis rajoneve të ndryshme të tokës. Kjo çon në ndryshimin e presionit atmosferik nga një rajon në tjetrin, duke shkaktuar që nga zonat me presion të lartë të lindin erëra, të cilat vërshtojnë drejt zonave me presion të ulët. Dhe kështu fillon rrugëtimi i formimit të reve dhe shiut. E gjitha kjo si pasojë e ndërrimit të njëpasnjëshëm të natës dhe ditës! **“Vërtet, në këtë ka mësim për ata që kuptojnë!”** [En-Nūr: 44], për ata që mund t'i shikojnë këto gjëra dhe t'i kuptojnë, pastaj ta falënderojnë Zotin e lartë për këtë.

“Allahu e ka krijuar nga uji çdo krijesë që lëviz, e prej tyre ka që ecin mbi bark, e prej tyre ka që ecin mbi dy këmbë, e prej tyre ka që ecin mbi katër (këmbë). Allahu krijon çfarë dëshiron. Vërtet, Allahu është i plotfuqishëm për çdo gjë.” [En-Nūr: 45]

Pas përmendjes se si formohet uji në re dhe se si zbret ai në tokë dhe pas përmendjes së ndërrimit të natës dhe të ditës, ajetet fisnike vazhdojnë me përmendjen e fuqisë së jashtëzakonshme hyjnore që fshihet tek uji. Zoti i madhërishëm na kujton se ky ujë është ai nga i cili Ai i ka krijuar krijesat që lëvizin, madje prej tij e ka krijuar çdo gjë të gjallë: **“Dhe bëmë nga uji çdo gjë të gjallë. Pra, a nuk besojnë?”** [El-Enbijā': 30] Ky ajet përfaqëson një nga treguesit e madhështisë së fuqisë

hyjnore, që na dëshmon në çdo moment meditimi se Ai është një dhe i vetmi që është i aftë për gjithçka dhe e tregon këtë nga dy aspekte:

Aspekti i parë: Ky ujë, nga i cili Ne ju kemi krijuar, është kudo me ju o njerëz. Pra, a mund të krijoni si krijimi i Zotit, i lartësuar qoftë Ai? Dihet se prodhimi i sendeve varet nga tri gjëra, së pari disponueshmëria e lëndëve të para të nevojshme, së dyti disponueshmëria e mjeteve të prodhimit dhe së treti disponueshmëria e njohurive se si të prodhohet.

Sa i përket krijimit hyjnor, ekziston një element i katërt, që është shumë i rëndësishëm dhe dallues i krijimit të Zotit, që është shpirti (jeta).

Sa i përket krijimit të kafshëve, ne shikojmë se 'lëndët e para' nga të cilat janë krijuar ato janë uji dhe dheu, e këto lëndë janë të pranishme. Edhe 'mjeti i prodhimit', që është mjedisi i mitrës (të cilën njeriu sot mund ta imitojë), është i pranishëm gjithashtu. Edhe 'mënyra e krijimit' është e njohur, pasi janë të njohura fazat e formimit të fetusit dhe të zhvillimit të tij. Megjithatë, njeriu nuk mundet në asnjë mënyrë të kalojë në fazën e katërt, që është fryrja e shpirtit (jetës). Dikush mund të pretendojë se shkenca moderne ka mundur të krijojë një qenie të re njerëzore, si për shembull nëpërmjet fekondimit artificial apo klonimit, por ne i themi atij që ti si njeri mund të bësh vetëm një pjesë të vogël të punës në zinxhirin e proceseve të krijimit - që është përgatitja e mjedisit të përshtatshëm - por nuk mund të bësh më shumë se kaq. Por, edhe nëse ti mund ta plotësosh të gjithë procesin, a mund të dalësh ti me një krijim të ri, ndryshe nga krijesat që ne njohim?!

Aspekti i dytë për të cilin tregon ajeti i ndritur në lidhje me fuqinë hyjnore është shumëllojshmëria e krijimit, pavarësisht se burimi i këtyre krijesave është një, që është uji. Një pjesë e atyre krijesave ecin me bark, siç janë gjarpërinjtë dhe krokodilët; një pjesë e tyre ecin me dy këmbë, si njeriu, kurse të tjera krijesa ecin me katër këmbë, siç janë bagëtisë. Kjo shumëllojshmëri haset gjithashtu edhe te bimët. I Larti thotë: **"Në tokë ka parcela toke ngjitur pranë njëra-tjetrës, ka kopsh-te të mbjella me hardhi, ka ara të mbjella me drithëra dhe palma hurmash sinvane (kur dalin dy trungje nga e njëjta rrënjë) dhe jo sinvane, që ujiten me të njëjtin ujë, por Ne bëjmë që një pjesë prej tyre të kenë avantazh ndaj pjesës tjetër në fryte (në cilësinë e frytave të tyre)... Vërtet, në këto ka shenja për një popull që mendon."** [Er-

Rra'd: 4] Kjo është një nga dëshmitë e fuqisë së Tij - të Lartësuarit – që tregon se Ai krijon çfarë të dojë dhe se Ai ka fuqi për çdo gjë.

Vullneti dhe dëshira e Zotit

“Ne tashmë kemi zbritur ajete-shenja-prova të qarta. Dhe Allahu udhëzon kë të dojë në rrugë të drejtë.” [En-Nūr: 46]

Këto ajete - ajeti që flet për madhërimin që zogjtë i bëjnë Zotit të plotfuqishëm, ajeti që flet për retë, ajeti që flet për ndërrimin e natës dhe të ditës, ajeti që flet për krijimin e krijesave që lëvizin nga uji, ajeti që flet për mënyrat e ndryshme të ecjes së krijesave e shumë ajete të tjera - të gjitha ato janë **“ajete të qarta”** [En-Nūr: 46], që tregojnë për ekzistencën e Zotit të madhërishëm. Ato tregojnë, provojnë dhe vërtetojnë ekzistencën e një Krijuesi të madh, të gjithëdijshtëm, të gjithëfuqishëm, i Cili krijon çfarë të dojë. Këto ajete dhe fakte madhështore duhet t’ju udhëheqin drejt njohjes së Krijuesit - i lartësuar qoftë Ai – që të besoni në Të dhe të mësoni një pjesë të aftësive të Atij, të lartësuarit. Jo të gjithë njerëzit udhëzohen nga këto ajete, pavarësisht se ato janë të qarta! Konteksti sikur na tregon se ashtu si Zoti i krijon të gjitha këto mrekulli, fakte dhe shenja, dhe ju e shikoni se si Zoti e menaxhon këtë krijim material si të dojë, pa ndërhyrjen më të vogël nga ana juaj, o njerëz... po kështu edhe udhëzimi arrihet vetëm me vullnetin e Zotit të plotfuqishëm.

Nga kjo ndoshta mund të mendohet se Zoti i lartmadhërishëm i detyron njerëzit të udhëzohen ose i detyron ata të devijojnë, përderisa Ai udhëzon kë të dojë dhe e humb kë të dojë: **“Allahu e lë në humbje kë të dojë dhe udhëzon kë të dojë...”** [El-Muddeththir: 31], dhe si pasojë neve nuk duhet të na kërkohet llogari për udhëzimin apo humbjen tonë, sepse kjo nuk varet nga vullneti ynë dhe as nga veprat tona, por nga vullneti i Zotit!

Por ky është një gabim dhe një keqkuptim i pastër, dhe një shikim jolargpamës në ajetet e Librit të shenjtë. Për të korrigjuar këtë koncept ne duhet të shikojmë se çfarë kërkon të tregojë Zoti i madhërishëm me ajetet që trajtojnë ‘konceptin e vullnetit të Tij’?

Së pari: Vullneti i Zotit

Vullneti i Zotit, i përmendur në Kur'anin famëlartë, ndahet në dy pjesë:

Pjesa e parë: Ka ajete që trajtojnë vullnetin e mirë të Zotit ndaj besimtarëve të bindur të Tij. Vullneti për mirë i Zotit ndaj tyre, vjen pasi ata njerëz së pari vepruan drejt dhe mirë, prandaj Zoti deshi të mirën për ta, si shpërblim ndaj tyre në këtë jetë, edhe në ahiret. Nga këto ajete përmendim:

- Fjala e të Lartit: **“Muaji ramazan (është ai) në të cilin u zbrit Kur’ani, (i cili është) udhëzim për njerëzit dhe (përmban) prova të qarta të udhëzimit dhe të dallimit (të së mirës nga e keqja). Kështu që, kushdo nga ju që e dëshmon këtë muaj, le ta agjërojë! E kush është i sëmurë, ose në udhëtim, atëherë ta plotësojë numrin nga ditë të tjera! Allahu dëshiron për ju lehtësimin dhe nuk e dëshiron për ju vështirësinë, dhe (dëshiron) që ta plotësoni numrin e ditëve të agjërimin, e ta madhëroni Allahun që ju udhëzoi (në rrugë të drejtë)... dhe të falënderoni!”** [El-Bekare: 185] Këtu vullneti i Zotit është lehtësimi për besimtarët që besojnë në këto ajete dhe që agjërojnë muajin e shenjtë në bindje ndaj Zotit. Këta janë ata për të cilët Zoti dëshiron lehtësimin... për këta dhe për të gjithë ata që i ndjekin ajetet e Zotit.

Fjala e të Lartit: **“Allahu dëshiron që t’ju sqarojë, t’ju udhëzojë në rrugën e atyre që ishin para jush (të dërguarve, peygamberëve dhe të drejtëve) dhe t’jua pranojë pendimet tuaja. Allahu është i gjithëdijshëm dhe i urtë. Allahu dëshiron që t’jua pranojë pendimet tuaja, por ata që jepen pas epsheve, dëshirojnë që të largoheni krejtësisht nga udha e drejtë. Allahu dëshiron që t’jua lehtësojë (barrët), sepse njeriu është krijuar i dobët.”** [En-Nisā’: 26-28] Edhe këtu ligjërimi u drejtohet besimtarëve, të cilët i pranojnë urdhrat e Zotit dhe janë të prirë t’i zbatojnë ato. Këta janë ata të cilëve Zoti dëshiron t’ua sqarojë gjërat, t’i udhëzojë dhe t’i bëjë të pendohen dhe kjo vlen për të gjithë që janë të ngjashëm me këta.

- Dhe fjala e të Lartit: **“O ju që keni besuar! Kur të ngriheni për të falur namaz, lajini fytyrën dhe duart tuaja deri në bërryla dhe fshijeni kokën me dorë të lagët, e lajini këmbët deri në nyje. Nëse jeni xhunubë (të papastër si pasojë e marrëdhënieve bashkëshortore), atë-**

herë pastrohuni (duke u larë krejtësisht)! E, nëse jeni të sëmurë (që mund t'ju dëmtojë uji), **ose gjendeni në udhëtim, ose ndonjëri nga ju vjen pas kryerjes së nevojës natyrore, ose nëse keni pasur marrëdhënie me bashkëshortet, e nuk gjeni ujë, atëherë gjeni dhe të pastër dhe fshijini fytyrat e duart tuaja me të! Allahu nuk dëshiron t'ju krijojë ndonjë vështirësi, por dëshiron t'ju pastrojë dhe ta plotësojë mirësinë e Tij ndaj jush, që të jeni falënderues!**" [El-Mā'ide: 6]

Besimtarët, të cilët i falin namazet dhe që përpiqen t'i kryejnë ato në mënyrën e duhur, Zoti i përgëzon dhe u bën të ditur se këto kushte të vëna nga ana e Tij (marrja e abdestit për namaz, ose marrja e tejemumit, ose gusli, d.m.th. pastrimi në përgjithësi), nuk janë për t'u krijuar vështirësi atyre, por për t'i pastruar ata, për t'i përgatitur ata për kryerjen e namazit në mënyrën më të plotë dhe për ta plotësuar kështu mirësinë e Tij ndaj tyre.

Pjesa e dyta: Ka ajete që kanë të bëjnë me vullnetin e Zotit për t'i dëmtuar jobesimtarët dhe keqbërësit dhe ndër këto ajete janë:

- Fjala e të Lartit: **"Ty (o Muhamed) të mos të brengosin ata që nxitojnë në mohim! Në të vërtetë, ata nuk do ta dëmtojnë Allahun aspak. Allahu dëshiron që të mos bëjë për ta kurrfarë pjese-hiseje në botën tjetër... dhe për ata ka ndëshkim të madh."** [Ālu Imrān: 176]

Bëhet fjalë për mohuesit e Zotit që nxitonin në mohim dhe të cilëve nuk u vlejtnë asgjë thirrjet e shumta të të Dërguarit, paqja dhe mëshira e Zotit qofshin mbi të, që ua bënte atyre, që të vinin në udhëzim. Ky ajet e mohon plotësisht konceptin e 'detyrimit' dhe se nuk mund të thuhet që ata nuk ishin muslimanë ngaqë Zoti deshi t'i humbiste ata, t'i bënte mohues dhe t'i hidhte në zjarr! I lartësuar është Zoti ndaj kësaj! Ata njerëz ishin injorantë dhe mohues fillimisht, për këtë arsye Zoti i madhërishëm u dërgoi të Dërguarit e Tij, si përgëzues me lajme të mira për besimtarët, dhe paralajmërues për të këqijat që mund t'u ndodhnin mohuesve nëse vazhdonin në rrugën që ishin, por këta mohues refuzuan dhe nuk e pranuan ftesën. Ata u mbajtën me të madh dhe luftuan kundër të dërguarve të Zotit dhe përgjigjja e Zotit ishte kjo në ajet.

- Fjala e të Lartit: **"Prandaj, gjyko mes tyre sipas asaj që ka zbritur Allahu, e mos ndiq dëshirat e tyre të kota! Ki kujdes nga ata që mos të të nxisin të largohesh nga një pjesë e asaj që të ka zbritur Allahu ty! E nëse ata të kthejnë kurrizin e nuk dëgjojnë gjykimin tënd,**

atëherë dije se Allahu do që t'i dënojë ata për disa gjynahe të tyre. Dhe vërtet, shumë nga njerëzit janë të pabindur.” [El-Mā'ide: 49] Në këtë ajet vërejmë një qartësi të madhe. Vullneti i Zotit të madhërishëm për t'i dënuar ata mohues për mëkatet e tyre erdhi pasi ishin ata të parët që u larguan. Ata zgjodhën lirisht të largoheshin e pastaj Zoti deshi t'i dënonte ata për disa nga mëkatet e tyre.

- Fjala e të Lartit: **“Mos të të mahnisë ty (o Muhamed) pasuria dhe as fëmijët e tyre. Në të vërtet, Zoti ka për qëllim vetëm t'i ndëshkojë ata nëpërmjet këtyre (pasurisë dhe fëmijëve të tyre) në këtë jetë të dynjasë dhe që t'u dalë shpirti duke qenë jobesimtarë.”** [Et-Tevbe: 55], flet për hipokritët, të cilëve nuk u pëlqeu të dilnin të luftonin në rrugën e Zotit bashkë me të Dërguarin e Tij. Prandaj Zoti vazhdon e thotë për ta: **“Ajo që pengoi t'u pranoreshin kontributet e tyre, ishte vetëm për faktin se ata e mohuan Zotin dhe të Dërguarin e Tij, dhe nuk i afrohen namazit ndryshe por vetëm duke përtuar, dhe nuk japin ndryshe nga pasuria e tyre por vetëm me padëshirë.”** [Et-Tevbe: 54] Pra, pas gjithë këtij mosbesimi dhe kokëfortësie ndaj Zotit dhe të Dërguarit të Tij, Zoti deshi t'i ndëshkonte ata hipokritë me anë të parave dhe fëmijëve të tyre në këtë botë, e gjitha kjo për shkak të qëndrimit që ata mbajtën dhe për shkak të zgjedhjes së tyre të lirë.

Prandaj, vullneti i Zotit - i lartësuar qoftë Ai - është rezultat i veprave të njerëzve. Kështu që kush beson dhe bën vepra të mira, do të ketë lehtësi e kush nuk beson, e kthen shpinën dhe largohet, ai do të ketë vështirësi. Ajetet e sures El-Lejl na e përmbledhin çështjen, ku i Larti thotë: **“Sa i përket atij që jep dhe ka frikë e ruhet (nga Zoti, nga ndalesat e Tij), dhe e beson të mirën (fjalën dhe rrugën e besimit). Ne do t'ia lehtësojmë atij rrugën drejt së lehtës. Kurse, sa i përket atij që tregohet koprrac dhe i vetëmjaftueshëm, dhe që e mohon të mirën (fjalën dhe rrugën e besimit). Ne do t'ia lehtësojmë atij rrugën drejt vështirësisë.”** [El-Lejl: 5-10]

Pra, ndërhyrja e Zotit - lartësuar qoftë Ai - duke lehtësuar drejt 'lehtësisë ose vështirësisë', vjen vetëm pas punës së bërë nga bijtë e Ademit, si rezultat i asaj pune... Ndërhyrja e Tij – të Lartit - nuk është kurrë për të detyruar ose shtrënguar ndokënd.

Së dyti: Dëshira e Zotit

“E ata që i bëjnë shok Allahut, thonë: “Sikur të kishte dashur Allahu, ne nuk do të kishim adhuruar asgjë tjetër pos Tij, as ne e as baballarët tanë, e as nuk do të kishim bërë të ndaluar asgjë pa dëshirën e Tij”. Kështu vepruan ata që ishin para tyre. Por, a kanë detyrë tjetër të dërguarit përveç njoftimit të qartë?!” [En-Nahl: 35] Këtu bëhet fjalë për diçka reale dhe e arritur në formën e diçkaje, dhe që është ‘adhurimi i tjetërkujt përveç Zotit’. Pra, po flitej për dëshirën e Zotit dhe se po të donte Zoti i madhërishëm, ata nuk do të kishin adhuruar të tjerë përveç Tij – madhëruar qoftë Ai! Dhe kjo është e vërtetë sepse Zoti është në gjendje t’i detyrojë ata që ta adhurojnë Atë, por Ai – lartësuar qoftë Ai - i dha njeriut zgjedhjen e lirë, i dha atij rrugët e udhëzimit dhe nuk e detyroi me forcë të ecë në një rrugë të caktuar. Që nga kohët e lashta politeistët kanë debatuar kundër të dërguarve të Zotit duke sjellë si arsye të veprave të tyre mundësinë e Zotit për t’i detyruar ata. I Larti thotë: **“Ata që i shoqërojnë Allahut ortakë, do të thonë: “Po të kishte dashur Allahu, ne nuk do t’i shoqëronim gjë Atij, dhe as baballarët tanë, e as do të kishim bërë të ndaluar ndonjë gjë”... Kështu përgënjeshtroan ata para tyre, derisa shijuan dënimin Tonë. Thua ju: “A keni ndonjë dituri (me bazë), që të na e nxirrni ta shikojmë? Por ju ndiqni vetëm hamendjen, dhe ju vetëm gënjeni! I Allahut është argumenti i arrirë dhe po të donte Ai, do t’ju udhëzonte të gjithëve (në rrugën e drejtë)!” [El-En’ām: 148-149]** Por Zoti nuk detyron askënd në lidhje me këtë. Përkundrazi!

Këtu në ajetin e dytë kuptohet nga konteksti që nëse Zoti do të donte t’ju detyronte të bëni diçka, Ai do t’ju detyronte të “udhëzoheni”, por Ai i dha njeriut zgjedhjen e lirë. Dhe pyetja më e rëndësishme që lind këtu është: Pse Zoti i madhërishëm t’ju detyrojë të mos besoni?! Nëse çështja do të ishte me detyrim, do të kishte qenë më e udhës që Ai t’ju detyronte për në udhëzim, për t’iu përgjigjur të dërguarve dhe për t’i zbatuar urdhrat e Tij –lartësuar qoftë Ai! Kështu pra, ky argument i “detyrimit” është një argument i pavlefshëm.

“Ata të dërguar, disave prej tyre u kemi dhënë përparësi mbi disa të tjerë. Ka nga ata që Allahu u ka folur (direkt), dhe disa i ka lartësuar me gradë. Edhe Isait, birit të Merjemes, Ne i kemi dhënë provat,

dhe e kemi mbështetur me Shpirtin e Shenjtë. E po të donte Allahu, ata (brezat) pas tyre nuk do të kishin luftuar mes tyre, pasi që u erdhën provat e qarta, por ata u konfliktuan. E prej tyre pati që besuan, e pati edhe nga ata që mohuan. E po të donte Allahu, ata nuk do ta luftonin njëri-tjetrin, por Allahu bën çfarë dëshiron.” [El-Bekare: 253] Këtu ajetet flasin për diçka që ka ndodhur vërtet, për luftën mes atyre që u është dhënë Libri i shenjtë para Kur'anit. Prandaj, këtu mund të flitet për “lejimin” nga ana e Zotit dhe jo për dëshirën e Tij. Ashtu siç e përmendëm në ajetin e mëparshëm, Zoti i madhërishëm nuk i ka detyruar njerëzit për asgjë – besimtarë apo jobesimtarë – por Zoti u tregoi atyre rrugën e së mirës dhe së keqes, dhe pastaj janë ata vetë që zgjedhin. I Larti thotë: “(Betohem) Për shpirtin, dhe për Atë që e ka përsosur atë dhe që ia bëri të njohur atij të keqen dhe të mirën! Vërtet, ka shpëtuar ai që e pastron atë, dhe ka dështuar ai që e mbështjell atë me punë të këqija!” [Esh-Shems: 7-10]

“Dhe sikur të donte Allahu, do t'ju bënte të një feje të vetme, por Ai shpie në humbje kë të dojë dhe e udhëzon në rrugë të drejtë kë të dojë...dhe sigurisht, do të pyeteni për çfarë keni qenë duke bërë.” [En-Nahl: 93] Ky ajet fisnik flet për ndarjen e njerëzve në dy grupe, në njerëzit e së drejtës, që janë muslimanët, dhe në njerëzit e së shtrembrës, jobesimtarët. Zoti i madhërishëm është në gjendje të arrijë unitetin e këtyre dy grupeve, t'i bëjë të gjithë besimtarë ose të gjithë jobesimtarë duke i detyruar ta bëjnë këtë, por i Plotfuqishmi deshi që t'i bënte njerëzit ta zgjidhnin vetë rrugën e tyre... njërën nga dy rrugët që Ai i vuri për ta: rrugën e së mirës dhe të Xhenetit, ose rrugën e së keqes dhe të zjarrit.

Pjesa e pestë:

Fuqizimi, ligjet e tij, rregullat, mjetet dhe metodat e tij

"وَيَقُولُونَ آمَنَّا بِاللَّهِ وَبِالرَّسُولِ وَأَطَعْنَا ثُمَّ يَتَوَلَّى فَرِيقٌ مِّنْهُم مِّنْ بَعْدِ ذَلِكَ ۚ وَمَا أُولَٰئِكَ بِالْمُؤْمِنِينَ ﴿٤٧﴾ وَإِذَا دُعُوا إِلَى اللَّهِ وَرَسُولِهِ لِيَحْكُمَ بَيْنَهُمْ إِذَا فَرِيقٌ مِّنْهُمْ مُّعْرِضُونَ ﴿٤٨﴾ وَإِنْ يَكُن لَّهُمُ الْحَقُّ يَأْتُوا إِلَيْهِ مُذْعِنِينَ ﴿٤٩﴾ أَفِي قُلُوبِهِم مَّرَضٌ أَمْ ارْتَابُوا أَمْ يَخَافُونَ أَنْ يَحِيفَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ وَرَسُولُهُ ۚ بَلْ أُولَٰئِكَ هُمُ الظَّالِمُونَ ﴿٥٠﴾ إِنَّمَا كَانَ قَوْلَ الْمُؤْمِنِينَ إِذَا دُعُوا إِلَى اللَّهِ وَرَسُولِهِ لِيَحْكُمَ بَيْنَهُمْ أَنْ يَقُولُوا سَمِعْنَا وَأَطَعْنَا ۚ وَأُولَٰئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ ﴿٥١﴾ وَمَنْ يُطِيعِ

اللَّهُ وَرَسُولَهُ وَيَخُشِ اللَّهَ وَيَتَّقِهِ فَأُولَئِكَ هُمُ الْفَائِزُونَ ﴿٥٢﴾ ۞ وَأَفْسَمُوا بِاللَّهِ جَهْدَ أَيْمَانِهِمْ لَئِنْ أَمَرْتَهُمْ لَيَخْرُجُنَّ ۚ قُلْ لَا تُقْسِمُوا ۚ طَاعَةٌ مَعْرُوفَةٌ ۚ إِنَّ اللَّهَ خَبِيرٌ بِمَا تَعْمَلُونَ ﴿٥٣﴾ قُلْ أَطِيعُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ ۚ فَإِنْ تَوَلَّوْا فَإِنَّمَا عَلَيْهِ مَا حُمِّلَ وَعَلَيْكُمْ مَا حُمِّلْتُمْ ۚ وَإِنْ تُطِيعُوهُ تَهْتَدُوا ۚ وَمَا عَلَى الرَّسُولِ إِلَّا الْبَلَاغُ الْمُبِينُ ﴿٥٤﴾ وَعَدَ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا مِنْكُمْ وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَيَسْتَخْلِفَنَّهُمْ فِي الْأَرْضِ كَمَا اسْتَخْلَفَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ وَلَيُمَكِّنَنَّ لَهُمْ دِينَهُمُ الَّذِي ارْتَضَى لَهُمْ وَلَيُبَدِّلَنَّهُمْ مِنْ بَعْدِ خَوْفِهِمْ أَمْنًا ۚ يَعْبُدُونَنِي لَا يُشْرِكُونَ بِي شَيْئًا ۚ وَمَنْ كَفَرَ بَعْدَ ذَلِكَ فَأُولَئِكَ هُمُ الْفَاسِقُونَ ﴿٥٥﴾ وَأَقِيمُوا الصَّلَاةَ وَآتُوا الزَّكَاةَ وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ ﴿٥٦﴾ لَا تَخْسَبَنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا مُعْجِزِينَ فِي الْأَرْضِ ۚ وَمَأْوَاهُمُ النَّارُ ۚ وَلَبِئْسَ الْمَصِيرُ ﴿٥٧﴾

“Dhe thonë: “Kemi besuar në Zotin dhe në të Dërguarin, dhe bindemi”, pastaj një grup prej tyre e kthen shpinën pas kësaj. E ata nuk janë besimtarë! (47) E kur thirren tek Allahu dhe i Dërguari i Tij për të gjykuar mes tyre, kur ja, një grup prej tyre shmangen. (48) E nëse e drejta është në anën e tyre, ata vijnë tek ai (i Dërguari) si pranues. (49) A në zemrat e tyre ka sëmundje, apo dyshojnë, apo kanë frikë se mos u bën padrejtë Zoti dhe i Dërguari i Tij? Jo por, pikërisht ata janë të padrejtët. (50) Vërtet, fjala e vetme e besimtarëve (të vërtetë) kur thirren tek Allahu dhe i Dërguari i Tij për të gjykuar mes tyre, është të thonë: “Dëgjuam dhe u bindëm!”, dhe pikërisht ata janë të suksesshmit. (51) E kush i bindet Allahut dhe të Dërguarit të Tij, i frikësohet Allahut dhe e respekton Atë, pikërisht ata janë të fituarit! (52) Dhe u betuan në Allahun me betimet e tyre më të forta se, nëse do t’i urdhëroje, ata do të dilnin (për të luftuar në rrugën e Allahut). Thuaj: “Mos u betoni! Bindja juaj dihet! Vërtet, Allahu është i mirinformuar për çfarë punoni ju.” (53) Thuaj: “Bindjuni Allahut dhe bindjuni të Dërguarit!”. E nëse shmangen, atëherë ai (i Dërguari) ka detyrë vetëm atë me çfarë është ngarkuar, dhe ju keni detyrë atë me çfarë jeni ngarkuar. E nëse i bindeni atij, do të udhëzoheni në rrugë të drejtë. Dhe i Dërguari nuk ka detyrë tjetër përveç njoftimit të qartë! (54) Allahu u ka premtuar atyre prej jush që besuan dhe bënë vepra të mira, se do t’i bëjë trashëgimtarë në tokë, ashtu siç i bëri trashëgimtarë ata të cilët ishin para tyre, dhe do t’ua fuqizojë (do t’ua bëjë të mundur të praktikojnë të sigurt) fenë e tyre të cilën Ai e miratoi për ta, dhe frikën që kishin do t’ua shndërrojë në paqe e siguri! Më adhurojnë Mua (me qetësi shpirtërore), duke mos më shoqëruar Mua asgjë në adhurim! E kush mohan pas kësaj, ata janë që i kapërcejnë kufijtë. (55) Dhe faleni

namazin e jepen zekatin, dhe bindjuni të Dërguarit, që të mëshiroheni! (56) Kurrresi mos mendo se mohuesit do të shpëtojnë në Tokë! Streha e tyre do të jetë zjarri dhe sa destinacion i mjerë që është ai! (57)” [En-Nūr: 47-57]

Fuqizimi nga Zoti – lartësuar dhe madhëruar qoftë Ai – do të jetë për robërit e Tij të dërguar dhe për besimtarët: **“Vërtet, Ne i përkrahim të dërguarit Tanë dhe ata që besuan, në jetën e kësaj bote dhe ditën kur do të ngrihen dëshmitarët.”** [Gāfir: 51] Ky fuqizim është “pajisja hyjnore”, të cilën Zoti i plotfuqishëm e vendos në duart e të dërguarve të Tij dhe të robërve të Tij besimtarë, për të qenë një nga armët e tyre në përballjen me projektin e djallit të mallkuar.

Besëlidhja mes Zotit dhe njeriut, pastaj roli që Zoti u caktoi robërve të Tij si trashëgimtarë të tokës, pastaj marrëveshja e Tij me ta për të mbajtur amanetin dhe për ta ruajtur atë, pastaj sprovimi dhe testimi i tyre në këtë jetë... pastaj begatimi me rezultatet që njerëzit të jenë një grup në Xhennet dhe një grup në zjarr... e gjithë kjo bën që procesi i fuqizimit hyjnor të besimtarëve të vijë brenda një konteksti të plotë universal. Ky fuqizim nuk është as ndonjë anomali dhe as ndonjë fenomen që i tejkalon ligjet e universit, as një shkelje e ligjeve hyjnore, sepse fuqizimi – siç e përmend edhe Kur’ani famëlartë - është pjesë e kaderit - përcaktimit hyjnor, që nuk mbetet prapa kur i plotësohen kushtet, dhe i cili nuk realizohet dot pa kushte dhe bazament.

Predikuesi fetar, i cili ka një rol në çështjen e fuqizimit të kombit ose popullit të tij, duhet të jetë më i ndjeshëm ndaj kohës dhe vlerës së saj, ndaj raportit të saj me pjekurinë e situatës dhe arritjen e saj të kufirit të fuqizimit ose jo. E gjithë kjo duhet të jetë pjesë e lëvizjes së njeriut në këtë jetë dhe e ndjeshmërisë së tij për të.

Historia e zotërisë tonë Junusit, alejhi selam, meriton meditim, përsiatje dhe evokim në këtë drejtim. Junusi u largua nga një popull që nuk e besuan dhe nuk pati durim si zotëria ynë Nuhu, alejhi selam. Junusi a.s. mendoi se dha gjithçka që kishte dhe bëri gjithçka që pritej prej tij të bënte, por populli i tij refuzuan të pranonin thirrjen e tij apo të besonin. E kur atij nuk iu realizua fuqizimi në një kohë për të cilën ai mendonte se kjo duhej të kishte ndodhur tashmë, ai e la popullin e tij... dhe ndodhi çfarë ndodhi? Zoti i madhërishtëm e ktheu sërish Junusin tek ata: **“Dhe Ne e dërguam atë te (populli i tij prej) njëqind mijë a**

më shumë. Dhe ata besuan, e Ne u dhamë kënaqësinë (e jetës) për një kohë.” [Es-Sāffāt: 147-148] I Plotfuqishmi deshi t'i mësonte atij dhe të dërguarve të tjerë pas tij këtë mësim të fortë: “Nuk je ti ai që vendos kohën e fuqizimit apo që cakton orën e tij” sepse fuqizimi ka ligjet, rregullat, mjetet dhe metodat e veta, të cilat duhet të plotësohen të gjitha, pastaj Zoti lejon pas kësaj - kur të dojë dhe si të dojë - që t'ia mundësojë kujt të dojë të hyjë në atë cikël (ciklin e fuqizimit) ose transferimin në të.

Shenjat e besimit të rremë

“Dhe thonë: “Kemi besuar në Zotin dhe në të Dërguarin dhe bindemi.”, pastaj një grup prej tyre e kthen shpinën pas kësaj. E ata nuk janë besimtarë!” [En-Nūr: 47]

Nëpërmjet ajeteve fisnike të sures Nūr, ajetet 39 - 46, Zoti i lartësuar sjell shembuj dhe prova për jobesimtarët që e mohojnë ekzistencën e Tij, të cilët nuk i kuptojnë ajetet e qarta që tregojnë për ekzistencën e Tij, gjë të cilën nuk e mohon askush tjetër përveç mohuesit arrogant. Pastaj e plotëson kontekstin duke bërë të njohur shenjat e këtyre jobesimtarëve. Ata thonë me gjuhën e tyre se janë besimtarë në Zotin dhe të Dërguarin e Tij dhe e mbrojnë këtë thënie të tyre dhe polemizojnë me forcë dhe këmbëngulje për këtë, por kur vjen koha që duhen marrë qendrime praktike, gjen se një grup prej tyre zmbrapsen dhe shmangen.

Kur'ani gjykon për ta se ata nuk janë besimtarë, kështu që besimtarët nuk duhet të mashtrohen prej këtyre. Dhe ja një shenjë e qartë, e dallueshme për ju o besimtarë, që t'i njihni edhe më shumë ata mosbesimtarë: **“E kur thirren tek Allahu dhe i Dërguari i Tij për të gjykuar mes tyre, kur ja, një grup prej tyre shmangen. E nëse e drejta është në anën e tyre, ata vijnë tek ai (i Dërguari) si pranues. A në zemrat e tyre ka sëmundje, apo dyshojnë, apo kanë frikë se mos u bën padrejtë Zoti dhe i Dërguari i Tij? Jo por, pikërisht ata janë të padrejtët.”** [En-Nūr: 48-50]

Kjo është një shenjë e qartë që nuk është e mjegullt për askënd, prandaj mos u mashtroni nga ata që flasin fjalë të bukura. Për ta testuar këtë pretendim të tyre thirrini ata te Zoti dhe i Dërguari i Tij që të gjykojë mes tyre dhe ata do të shmangen dhe nuk do ta pranojnë gjykimin e Zotit dhe të Dërguarit të Tij. Por, nëse e dinë se kanë të drejtë

dhe se gjykimi do të jetë në favorin e tyre, atëherë ata do të vijnë për gjykim te Zoti dhe i Dërguari i Tij, të shtyrë nga pranimi, jo nga besimi. Pra, këta që u përshkruan këtu janë ata në zemrat e të cilëve ka sëmundje, që janë dyshues, dhe të tillët janë zullumqarë.

Shenjat e besimit të vërtetë

“Vërtet, fjala e vetme e besimtarëve (të vërtetë) kur thirren tek Allahu dhe i Dërguari i Tij për të gjykuar mes tyre, është të thonë: “Dëgjuam dhe u bindëm!”, dhe pikërisht ata janë të suksesshmit. E kush i bindet Allahut dhe të Dërguarit të Tij, i frikësohet Allahut dhe e respekton Atë, pikërisht ata janë të fituarit!” [En-Nūr: 51-52]

Sa u përket besimtarëve të vërtetë, ata janë të cilët e pranojnë gjykimin e Zotit dhe të Dërguarit të Tij kur thirren atje dhe thonë: “Ne dëgjuam dhe u bindëm!”. Ata nuk mendojnë se kjo bindje do të çojë në mangësimin e furnizimit të tyre, të pakësimit të lumturisë së tyre, ose të çojë në zullum ndaj të drejtave të tyre, siç mendonin jobesimtarët, por mendojnë se kjo do të çojë në suksesin e tyre, dhe në fitoren e tyre në këtë botë dhe në botën tjetër. Në Kur'anin famëlartë e gjejmë të përsëritet kjo çështje, çështja e bindjes ndaj Zotit – lartësuar qoftë Ai - dhe e pranimit të gjykimit të Tij: **“Dhe për çdo gjë për të cilën nuk pajtoheni, vendimi i saj duhet t'i referohet Allahut! (Thuaj) “Ai është Allahu, Zoti im! Atij i jam mbështetur dhe tek Ai drejtohem!”** [Esh-Shūra: 10] Ndër urdhrat me të cilat i Plotfuqishmi e ka urdhëruar Pejgamberin e Tij, paqja dhe mëshira e Zotit qofshin mbi të, është edhe urdhri që ai të thotë: **“Vërtet, unë kam provë të qartë nga Zoti im, por ju e përgënjeshtroini atë. Unë nuk e kam në dorë atë të cilën ju e kërkon me nxitim. Vendimi i takon vetëm Allahut. Ai tregon të vërtetën, dhe Ai është vendimmarrësi më i mirë!”** [El-En'ām: 57] Zoti i plotfuqishëm na tregon për fjalët e Pejgamberit të Tij të nderuar, Jusufit, alejhi selam: **“Ata që ju i adhuron në vend të Allahut, janë vetëm emra, të cilët i keni vënë ju dhe baballarët tuaj dhe për të cilët Allahu nuk ka zbritur asnjë argument. Vendimi i përket vetëm Allahut! Ai ka urdhëruar që të mos adhuron askënd tjetër përveç Tij! Kjo është feja e vërtetë, por shumica e njerëzve nuk e dinë.”** [Jusuf: 40] Pra, çështja e gjykimit dhe e pranimit të gjykimit të Zotit

është një urdhër hyjnor, me të cilin janë urdhëruar të gjithë të dërguarit e nderuar sepse kjo në vetvete është vetë monoteizmi i Zotit, sinqeriteti i adhurimit vetëm ndaj Tij dhe mosshoqërimi i asgjëje me Të në adhurim. Pranimi i gjykimit nga të tjerët përveç Zotit është vetë politeizmi sepse kjo përmban robërim ndaj atyre që gjykojnë jo me gjykimin e Zotit.

Mendja mund të pyesë dhe të thotë: Në shumë ajete janë sjellë bindja ndaj Zotit dhe pranimi vetëm i gjykimit të Tij: **“Dhe për çdo gjë për të cilën nuk pajtoheni, vendimi i saj duhet t’i referohet Allahut!** (Thuaj) **“Ai është Allahu, Zoti im! Atij i jam mbështetur dhe tek Ai drejtohem!”** [Esh-Shūra: 10], kurse në disa ajete të tjera thuhet të kihet bindje dhe të pranohet gjykimi i Zotit dhe i të Dërguarit të Tij, ashtu si në një ajet tjetër thuhet që duhet treguar bindje dhe të pranohet gjykimi i Zotit, të Dërguarit të Tij dhe ai i eprorëve të lartë të muslimanëve: **“O ju që keni besuar, bindjuni Allahut dhe bindjuni të Dërguarit dhe eprorëve tuaj!”** [En-Nisā’: 59] Si ta kuptojmë këtë?

Të gjitha këto ajete e referojnë gjykimin - në fund - vetëm te Zoti i madhërisëm, kështu që gjykimi i Zotit të lartësuar është nxjerrja që Ai u bën vendimeve të Tij dhe detajimi i tyre, kurse gjykimi i të Dërguarit të Tij, paqja dhe mëshira e Zotit qofshin mbi të, është të gjykojë mes robërve të Zotit sipas asaj çfarë ka zbritur Zoti: **“Dhe Ne të zbritëm ty (o Muhamed) Librin, me të vërtetën, që vërteton librat që ishin para tij dhe si mbikëqyrës mbi ta (që nuk i lë të shmangen nga e vërteta). Prandaj, gjyko mes tyre me atë çfarë ka zbritur Allahu dhe mos ndiq dëshirat e tyre, që të mos shmangesh nga e vërteta që të ka ardhur!”** [El-Mā’ide: 48]

Kurse gjykimi nga ana e eprorëve duhet të bëhet vetëm sipas asaj që Zoti ka urdhëruar të gjykojnë me të. Ata duhet të gjykojnë mes njerëzve sipas Librit të Zotit dhe sipas asaj që ka gjykuar i Dërguari i Zotit, duke zbatuar gjithmonë vendimet e Librit të shenjtë. Nëse veprojnë kështu, konsiderohet se janë në rrugën e Zotit, se janë duke gjykuar drejt dhe se nuk janë duke ndjekur dëshirat e tyre.

Po kështu edhe sa i përket “bindjes”. Bindja ndaj të Dërguarit të Zotit në gjykimin e tij është bindje ndaj Zotit, më të Lartit, sepse i Dërguari gjykon sipas asaj çfarë i ka treguar Zoti në Librin e Tij të shenjtë. I Larti thotë: **“Dhe Ne të zbritëm ty (o Muhamed) Librin, me të vërtetën, që vërteton librat që ishin para tij dhe si mbikëqyrës mbi ta (që**

nuk i lë të shmangen nga e vërteta). **Prandaj, gjyko mes tyre me atë çfarë ka zbritur Allahu, dhe mos ndiq dëshirat e tyre, që të mos shmangesh nga e vërteta që të ka ardhur!"** [El-Mā'ide: 48] **"Vërtet, Ne të zbritëm ty (o Muhamed) Librin me të vërtetën, që të gjykosh mes njerëzve sipas asaj që të ka treguar Allahu. Dhe mos u bëj avokat për tradhtarët!"** [En-Nisā': 105]

Gjykimi i të Dërguarit buron pa dyshim nga Libri i Zotit dhe kështu ai konsiderohet gjykimi i Zotit të madhërishëm, parandaj të gjithë ata që e identifikojnë veten si besimtarë, duhet t'i binden të Dërguarit dhe të mos e kundërshtojnë urdhrin e tij. I Larti thotë: **"Por jo, (betohem) për Zotin tënd, ata nuk janë besimtarë të vërtetë, derisa të të bëjnë ty (o Muhamed) gjykatës për kundërshtitë që kanë mes tyre, e pastaj të mos gjejnë shqetësim në vetvete nga ajo që ke vendosur ti, dhe të nënshtrohen plotësisht!"** [En-Nisā': 65] Zoti i madhërishëm e pajisi të Dërguarin e Tij me pagabueshmëri, kështu që nuk mund të ndodhë asnjë gabim prej tij, paqja dhe mëshira e Zotit qofshin mbi të, në lidhje me aplikimin e legjislacionit hyjnor dhe njoftimin e Mesazhit. Për këtë arsye urdhri i tij nuk duhet të kundërshtohet kurrë: **"O i Dërguar, transmetoje atë që të është zbritur ty nga Zoti yt! E nëse nuk e bën këtë, ti atëherë nuk e ke përcjellë Mesazhin e Tij. Allahu të mbron ty nga njerëzit. Vërtet, Allahu nuk i udhëzon në rrugë të drejtë njerëzit që nuk besojnë!"** [El-Mā'ide: 67]

Prandaj, nuk pritet që i Dërguari të kundërshtohet nga njerëzit në gjykimet e tij apo në Mesazhin që u përcjell atyre. Po kështu, bindja ndaj autoriteteve referohet gjithashtu vetëm te Zoti. Nëse gjykimi i të Dërguarit të nderuar është vetëm nga Libri, atëherë nga ata që janë në pushtet pritet më shumë se nga i Dërguari i Zotit që t'i bazojnë vendimet e tyre në Libër, madje kjo është edhe më e detyrueshme për ta, sepse ata nuk janë të pagabueshëm si i Dërguari i Zotit dhe dyshimi i gabueshmërisë dhe i ndikimit të tekave tek ata është i pritshëm, kështu që ka mundësi që të ndodhë konflikt me ta. E nëse kjo ndodh, atëherë çështja i kthehet Zotit dhe të Dërguarit të Tij, i cili i referohet tërësisht Zotit të plotfuqishëm. I Plotfuqishmi thotë: **"O ju që keni besuar, bindjuni Allahut dhe bindjuni të Dërguarit dhe eprorëve tuaj! E nëse nuk pajtoheni në ndonjë gjë, drejtojuni Allahut dhe të Dërguarit, nëse besoni në Allahun dhe në Ditën e Fundit! Kjo është më mirë për ju dhe me rezultat më të mirë!"** [En-Nisā': 59]

Një shenjë tjetër nga shenjat e besimit të rremë

“Dhe u betuan në Allahun me betimet e tyre më të forta se, nëse do t’i urdhëroje, ata do të dilnin (për të luftuar në rrugën e Allahut). Thuaj: “Mos u betoni! Bindja juaj dihet! Vërtet, Allahu është i mirin-formuar për çfarë punoni ju.” [En-Nūr: 53]

Ajeti fisnik flet për hipokritët, të cilët thonë por nuk bëjnë. Ata betohen me forcë para të Dërguarit të Zotit dhe para besimtarëve, që ata t’i besojnë. Ata u betuan se nëse i Dërguari do t’i urdhëronte të dilnin për të luftuar në rrugën e Zotit dhe t’i lënë shtëpitë e tyre, pasurinë dhe fëmijët e tyre, ata do të dilnin me të, por Zoti i madhërishëm e mëson të Dërguarin e Tij se si të përgjigjet dhe na mëson edhe ne pas tij që t’u themi të tillëve të mos betohen. Kjo është një çështje e qartë, për mënyrën se si duhet sjellë me ata që ke dyshim në qëllimet dhe sinqeritetin e tyre. Nëse ata janë të sinqertë, atëherë betimi i tyre nuk do të shtojë asgjë dhe ne do ta shohim sinqeritetin e tyre në realitet. E nëse janë gënjeshtarë, atëherë le të mos betohen prapë sepse betimi i tyre do t’ua shtojë lajthitjen dhe kur të vijë koha e veprimit, do të vërtetohet gënjeshtria e tyre.

Betimi, në fakt, e bën dëgjuesin të dyshojë, sidomos nëse betimi bëhet për diçka të zakonit, të njohur.

“Thuaj: “Bindjuni Allahut dhe bindjuni të Dërguarit!” E nëse shmangen, atëherë ai (i Dërguari) ka detyrë vetëm atë me çfarë është ngarkuar dhe ju keni detyrë atë me çfarë jeni ngarkuar. E nëse i bindeni atij, do të udhëzoheni në rrugë të drejtë. Dhe i Dërguari nuk ka detyrë tjetër përveç njoftimit të qartë!” [En-Nūr: 54]

Zoti i madhërishëm i ndaloi ata hipokritë që të betohen, por të bëjnë atë që u kërkohet. E nëse ata kthehen prapa dhe nuk binden, atëherë ata janë të humburit... I Dërguari fisnik nuk do të humbasë asgjë nga mosbindja e tyre. I Dërguari ka detyrë vetëm “përcjelljen e Mesazhit” - siç thuhet në fund të ajetit – kurse njerëzit e tjerë kanë detyrë atë me çfarë jeni ngarkuar, domethënë bindjen ndaj këtij të Dërguarit fisnik dhe ndjekjen e dritës dhe të udhëzimit që i është zbritur atij. Nëse i binden atij, ata do të udhëzohen drejt.

Fuqizimi

“Allahu u ka premtuar atyre prej jush që besuan dhe bënë vepra të mira, se do t’i bëjë trashëgimtarë në tokë, ashtu siç i bëri trashëgimtarë ata të cilët ishin para tyre, dhe do t’ua fuqizojë (do t’ua bëjë të mundur të praktikojnë të sigurt) fenë e tyre të cilën Ai e miratoi për ta, dhe frikën që kishin do t’ua shndërrojë në paqe e siguri! Më adhurojnë Mua (me qetësi shpirtërore), duke mos më shoqëruar Mua asgjë në adhurim! E kush mohon pas kësaj, ata janë që i kapërcejnë kufijtë.” [En-Nūr: 55]

Fuqizimi është një gjendje mendore, psikologjike, faktike, sistematike, njohëse dhe ekzistenciale, dhe ai nuk mund të ekzistojë në mënyrë të pjesshme ose me këste, por kur ekziston, ekziston në formën e tij të plotë dhe tërësore. Kështu kombi lëviz nga një gjendje dobësie, përluljeje, poshtërimi dhe nënshtrimi, në gjendjen e krenarisë, dinjitetit, forcës, guximit dhe lartësisë, të cilat fuqizimi duhet patjetër t’i sjellë dhe krijojë në të gjitha aspektet e jetës. Ky ajet fisnik është një tregues i asaj gjendjeje dhe një shpjegim për të.

Kur e përsiatim këtë ajet fisnik, gjejmë në të shumë pika për të cilat mund të meditojmë dhe të reflektojmë rreth tyre.

Së pari: Besimi dhe vepra e mirë, është një dyshe që pothuajse nuk ndahet asnjëherë në shumicën e ajeteve të Librit të shenjtë. Besimi pa punën nuk ka vlerë. Besimi i tillë nuk është një besim i vërtetë, por një besim sipërfaqësor, që ndryshon dhe rrëzohet lehtë në kohë vështirësish. Por, as puna pa besimin nuk vlen dhe kjo është arsyeja pse Zoti e asgjëson punën e jobesimtarëve. Natyrisht, ky besim dhe punë duhet t’i paraprijnë shpërblimit të dëshiruar dhe qëllimit të synuar, që është ‘trashëgimia dhe fuqizimi’. Duke bërë lidhjen mes ajeteve të Kur’anit që flasin për durimin dhe xhihadin (luftën dhe përpjekjen e vazhdueshme në rrugën e Zotit), për rënien gati në dëshpërim të të dërguarve, pastaj për ardhjen e fitores për ta, kuptojmë se nga ata që besojnë duhet bërë punë e gjatë, e vazhdueshme, e sinqertë dhe e palodhur, derisa Zoti t’u japë rezultatin e dëshiruar, domethënë trashëgiminë dhe fuqizimin.

Së dyti: Cili është kuptimi i fjalës “prej jush” në thënien e të Plotfuqishmit:

“Allahu u ka premtuar atyre prej jush që besuan” [En-Nūr: 55]?

Kur'anit famëlartë e ka zakon t'u drejtohet njerëzve sikur po i drejtohet secilit veç e veç dhe sikur ligjërata të jetë zbritur pikërisht atë që e dëgjon. Ajeti këtu sipër sikur thotë: “Mos t'ju duket e largët kjo! Ky premtim është për besimtarët prej vetë jush, nëse i përmbushni kushetet!”, dhe ky është një nderim për besimtarët sepse Zoti i plotfuqishëm u drejtohet atyre Vetë në mënyrë të drejtpërdrejtë – lavdëruar qoftë Ai. Pra, duket sikur ky ajet përmban një shtytje dhe nxitje për njerëzit që ta identifikojnë veten me grupin e besimtarëve që bëjnë vepra të mira, që të jenë ndër fituesit e trashëgimisë në tokë, të fuqizimit dhe të sigurisë. Ajeti përmban gjithashtu edhe kuptimin e përsëritjes dhe vazhdimësisë së këtij fenomeni, në çdo kohë dhe vend. Kështu që, ata “prej jush” o besimtarë, që i dëgjojnë këto ajete - në çdo vend dhe në çdo kohë – dhe veprojnë sipas tyre, ata do të fitojnë premtimin hyjnor.

Koncepti i trashëgimisë

“Do t'i bëjë trashëgimtarë në tokë, ashtu siç i bëri trashëgimtarë ata të cilët ishin para tyre.” [En-Nūr: 55]

Trashëgimia, sipas Librit të Zotit, është qëllimi pse u krijua njeriu. I Lartësuar i thotë: **“Dhe (kujto, o Muhamed) kur Zoti yt u tha engjëjve: “Unë do të bëj në Tokë një halife (mëkëmbës, trashëgimtar)!”** [El-Bekare: 30] Zoti i madhërishëm e zgjodhi atë si mëkëmbës të Tij (si trashëgimtar të Tij) në Tokë për të zbatuar atje mesazhin e Tij. **“Ne thamë: “Zbritni prej aty, që të gjithë! Dhe kur t'ju vijë udhëzim nga Unë, kushdo që ndjek udhëzimin Tim, ata nuk do të kenë frikë, e as do të pikëllohen! Kurse ata që i mohojnë dhe i përgënjeshtrojnë shenjat Tona, ata do të jenë banorë të zjarrit... aty do të qëndrojnë përgjithmonë.”** [El-Bekare: 38-39] Trashëgimia është një mirësi të cilën e gëzon mbarë njerëzimi, por prej njerëzve ka që e ndjekin udhëzimin e Zotit dhe shpëtojnë... e prej tyre ka që nuk besojnë dhe shkatërrohen... Koncepti i trashëgimisë - sipas konceptit të këtij ajeti, që i përfshin gjithë njerëzit - nuk është një koncept sundimi, autoriteti ose kontrolli. Këtë koncept e konfirmon thënia e të Plotfuqishmit: **“Ata (që u përmendën në ajetet më lart, në këtë sure) janë prej pejgamberëve të cilëve Zoti u dha bekime (në këtë botë dhe në botën tjetër), nga pasar-**

dhësit e Ademit, dhe nga pasardhësit e atyre që Ne i mbartëm (dhe shpëtuam në anije) me Nuhun dhe nga pasardhësit e Ibrahimit dhe Jakubit, dhe nga ata që i udhëzuam dhe i përzgjedhëm (për të lartësuar fjalën e Zotit). Kur dëgjonin ajetet e Zotit që u lexoheshin atyre, ata binin duke bërë sexhde (ndaj Zotit) e duke qarë! Dhe pas atyre (njerëzve të mirë) erdhën trashëgimtarë, të cilët e lanë namazin, dhe ndoqën dëshirat, dhe do ta marrin “shpërblimin” e devijimit të tyre (në këtë botë dhe në botën tjetër)!” [Merjem: 58-59]

Këta “trashëgimtarë” Zoti i madhërishtëm i qorton për neglizhencën ndaj namazit dhe për rendjen e tyre pas dëshirave.

I Larti thotë: **“Dhe Ne i shpërndamë ata në tokë grupe-grupe. Prej tyre pati që ishin të mirë, e prej tyre pati që nuk ishin të tillë, dhe i sprovuam ata me të mira e me të këqija, me qëllim që të ktheheshin (në rrugë të drejtë). Pastaj, pas tyre erdhën trashëgimtarë që e trashëguan librin (Tevratin) dhe që e pranonin ofertën e kësaj botë (në vend që të thoshin të vërtetën), duke thënë: “Do të na falet çdo gjë!” E nëse u binte në dorë ofertë e ngjashme, ata e merrnin. Vallë, a nuk ishte marrë prej tyre besëlidhja e librit, që të mos thoshin për Allahun asgjë përveç të vërtetës, ndërkohë që e kishin studiuar çfarë gjendej në të (në Libër)?! E, Shtëpia e Ahiretit është më e mirë për ata të cilët ruhen (i frikësohen Allahut)! A nuk mendoni?!” [El-A’râf: 168-169]**

Bëhet fjalë për banorë të një vendbanimi, të cilët Zoti i madhërishtëm i përfshiu me ndëshkim nga i cili shpëtuan vetëm ata që ndalonin nga e keqja. Pas atyre Zoti solli trashëgimtarë të tjerë në vend të atyre keqbërësve. Ky kuptim - zëvendësimi dhe vendosja e trashëgimtarëve në tokë, pas keqbërësve - dallohet qartë në fjalët e të Plotfuqishmit: **“Ata që mohuan, u thanë të Dërguarve të tyre: “Ne do t’ju nxjerrim nga toka jonë ose të ktheheni në fenë tonë!” dhe Zoti i tyre u shpalli atyre (të Dërguarve të Tij) që: “Ne do t’i shkatërrojmë keqbërësit! 14. Dhe do t’ju vendosim të banoni në atë tokë, pas tyre. Kjo (trashëgimi, është një e drejtë) për atë që i frikësohet pozitës Sime dhe që i frikësohet kërcënimit Tim!” [Ibrahim: 13-14]** Vendosja për banim e besimtarëve, pas shkatërrimit të atyre që paraprinë, është trashëgimi, pra në këtë rast, një popull trashëgoi një popull tjetër.

Ky koncept sqarohet më tej në thënien e të Plotfuqishmit: **“Dhe Ne i kemi shkatërruar brezat para jush, pasi ata bënë zullum... edhe u kishin ardhur të Dërguarit e tyre me argumente të qarta, por ata nuk**

besuan! Kështu i shpërblejmë popullin kriminel! Pastaj ju bëmë ju trashëgimtarë në tokë, pas tyre, që të shohim se si do të veproni.” [Junus: 13-14] Ata që u caktuan të jenë trashëgimtarë, pas shkatërrimit të zullumqarëve, u caktuan për t’u sprovuar dhe që Zoti t’i shikojë se si do të veprojnë.

Fjala “halif” në arabisht ka kuptimin e trashëgimtarit, por edhe të zëvendësit të prijësit, pasi prijësi të vdesë. Pra, koncepti i “trashëgimisë”, sipas ajeteve të mësipërme, ka kuptimin e vazhdimësisë së një populli, pas shkatërrimit ose dëbimit të një populli tjetër.

Pushteti dhe sundimi janë një “rezultat” që Zoti ua dhuron robërve të Tij që janë të sprovuar me këtë rang, dhe ky nuk është një qëllim për të cilin besimtarët përpiqen dhe luftojnë: **“Atë, Shtëpinë e Ahiretit, Ne e bëjmë për ata që nuk kërkojnë madhësi në Tokë dhe as shkatërrim. Dhe përfundimi (i mirë) është për ata që ruhen nga të këqijat!”** [El-Kasas: 83] Pushteti nuk duhet të jetë kurrë asnjëherë qëllim apo objektiv për besimtarët, por ai është një detyrë dhe një përgjegjësi me të cilën Zoti e ngarkon kë të dojë, me arsyet më të parëndësishme, ashtu siç ndodhi me zotërinë tonë Jusufin alejhi selam, të cilin Zoti i madhërishëm e fuqizoi pas interpretimit të ëndrrës dhe pas takimit të tij me të Plotfuqishmin e Egjiptit. Dhe siç e kemi shpjeguar më parë, në lidhje me “kërkimin e kësaj bote dhe kërkimin e ahiretit”, kërkimi i besimtarit është gjithmonë në drejtim të ahiretit dhe kurrë nuk duhet të jetë për jetën e kësaj bote, të kësaj dynjaje. Kjo nuk e pengon atë të jetojë mirë në dynja, por nuk duhet të jetë ajo qëllim as objektiv për të cilin besimtari përpiqet dhe punon. Bekimi i Zotit ndaj besimtarit dhe nderimi i tij në këtë dynja është si rezultat anësor i kërkimit të tij për ahiretin. Besimtari synon Xhennetin dhe gradët e larta në të dhe jo gradët e larta në këtë jetë. Zoti i madhërishëm mund t’i bekojë besimtarët duke u dhënë pushtetin - si mirësi e Tij ndaj tyre, edhe sprovë në të njëjtën kohë - por, nëse nuk u jepet ky post, ky nuk duhet të jetë kurrë objektiv për ta, pas të cilit rendin. Në të dyja rastet - qoftë në pushtet apo jashtë tij – njerëzit janë trashëgimtarë në tokë dhe Zoti shikon se si punojnë ata.

Libri i lavdishëm e bën shpërblimin e ahiretit synimin dhe objektivin kryesor. Ahireti është orbita në të cilën sillen ajetet e Librit të shenjtë, kurse sa i përket shpërblimit të kësaj bote, ai nuk është aspak nga fokusi i Kur’anit fisnik.

Shpërblimin e kësaj bote e merr i miri dhe i keqi, besimtari dhe mohuesi, sipas masës së përpjekjes së gjithsecilit për të marrë prej kësaj bote, duke ndjekur shkaqet dhe ligjet që sundojnë këtë botë. Konceptet e Kur'anit nuk duhet të interpretohen kurrë sikur nxisin për të fituar shpërblimin e kësaj bote, sepse qëllimi dhe drejtimi i Librit të lavdisëm është i gjithi vetëm për botën tjetër, për ahiretin.

Koncepti i fuqizimit të fesë

“dhe do t’ua fuqizojë (do t’ua bëjë të mundur të praktikojnë të sigurt) fenë e tyre, të cilën Ai e miratoi për ta.” [En-Nūr: 55]

Ne e kuptojmë dhe e mësojmë kuptimin e fuqizimit nga vetë Kur’ani famëlartë. Zoti i madhërishëm thotë: **“Dhe ai nga Egjipti që e bleu atë (Jusufin), i tha gruas së tij: “Rregulloja mirë vendin ku do të qëndrojë, se ndoshta do të na vlejë, ose do ta bëjmë atë djalë tonin (ta birësojmë)!”... Dhe kështu, Ne e fuqizuam Jusufin në tokë (në Egjipt), e që t’i mësojmë atij interpretimin e ëndrrave. Dhe Allahu është mbizotërues i çështjes së Tij, por shumica e njerëzve nuk e dinë.”** [Jusuf: 21]

Zoti i madhërishëm na mëson se zotëria ynë Jusufi, alejhi selam, u fuqizua nga Zoti, në tokë, në dy faza: faza e parë e fuqizimit të tij filloi me lindjen e tij në shtëpinë e Pejgamberit të Zotit, Jakubit, alejhi selam, pastaj me shpëtimin e tij nga pusi, pastaj me hyrjen e tij i sigurt në shtëpinë e Azizit (të plotfuqishmit të Egjiptit asokohe), me qëndrimin e tij në të dhe rritjen e tij brenda saj (duke u mbrojtur kështu nga skllavëria poshtëruese) dhe me mësimin e fjalëve të Zotit të madhërishëm: **“E që t’i mësojmë atij interpretimin e ëndrrave...”**. [Jusuf: 21]

Gjithashtu prania e tij brenda pallatit qeveritar i mësoi atij themelet e qeverisjes dhe udhëheqjes dhe e pajisi me njohuritë e nevojshme se si të menaxhonte dhe kujdesej për punët e shtetit. Këtu Zoti i madhërishëm thotë: **“Mbreti tha: “Ma sillni atë, ta kem besnik për veten time!” Dhe kur foli me të, tha: “Vërtet, ti sot je i fuqizuar (me pozitë) dhe i besuar tek ne.”** (Jusufi) **Tha: “Më cakto mua përgjegjës të depove të vendit, se unë jam kujdestar i dijsëm”.** Dhe kështu Ne i dhamë fuqi (autoritet) Jusufit në tokë, të zërë vend në të, ku të dojë.

Ne derdhim mëshirën Tonë mbi kë të duam dhe nuk e humbasim shpërblimin e atyre që bëjnë mirë.” [Jusuf: 54-56]

Pastaj vjen faza e dytë e fuqizimit, që është marrja e pushtetit realisht, pas përfundimit të fazës së të mësuarit. Në tregimin që thuhet për Jusufin, shikojmë se si mbreti e bëri atë të fuqizuar, që në fillim. Zotëria ynë Jusufi, alejhi selam, nuk e kërkoi vetë pozitën e lartë të pushtetit, por ajo iu ofrua dhe ai e mori. Dhe atëkohë Zoti i lartësuar tha: **“Dhe kështu Ne i dhamë fuqi (autoritet) Jusufit në tokë...”** [Jusuf: 56], dhe ky është kuptimi i fuqizimit.

Edhe në historinë e Musait, alejhi selam, i Madhërishmi na tregon për të shtypurit që e ndoqën atë: **“Dhe deshëm t’u japim mirësi atyre që qenë të shtypur në tokë dhe t’i bëjmë ata prijës, e t’i bëjmë ata të jenë trashëgimtarët! Dhe t’i fuqizojmë ata në Tokë, dhe t’u tregojmë Faraonit, (ministrit të tij) Hamanit dhe ushtarëve të tyre - me anë të tyre - atë prej së cilës ata kishin frikë.”** [El-Kasas: 5-6]

Kjo do të thotë se fuqizimi është pasojë e një përpjekje nga ana e robit për të zbatuar atë që Zoti e ka urdhëruar të bëjë, në aspektin e thirrjes në fenë e Zotit, rregullimit në tokë, respektimit të Librit dhe faljes së namazit... dhe suksesi vjen nga Zoti i madhërishëm, pasi suksesi si çdo punë tjetër ngrihet mbi dy shtylla: puna njerëzore dhe favoriri hyjnor.

Po kështu tregohet edhe për Dhul-Karnejnin: **“Vërtet, Ne e fuqizuarim atë në tokë, dhe i dhamë një mundësi për çdo gjë. Dhe ai ndoqi një mundësi, derisa arriti (në një vend të largët, atje) ku perëndon dielli dhe e gjeti atë (diellin) duke perënduar në një vend me një burim me ujë të nxehtë dhe baltë të zezë, dhe gjeti afër këtij burimi një popull (jobesimtar). Në thamë (thotë Allahu): “O Dhul-Karnejn, mund t’i ndëshkosh ata, ose mund t’u bësh mirë atyre (duke u mësuar fenë e Zotit).”** [El-Kehf: 84-86]

Pra, ajetet fisnike na tregojnë për fuqizimin e Dhul-Karnejnit në tokë dhe për zotërimin e tij që arriti deri në lindje: **“Arriti atje ku lind dielli...”** [El-Kehf: 90], sipas asaj që shikon syri, edhe deri në perëndim: **“Arriti (në një vend të largët) ku perëndon dielli...”** [El-Kehf: 86] Atij i ishte dhënë pushteti për të urdhëruar dhe ndaluar: **“Mund t’i ndëshkosh ata, ose mund t’u bësh mirë atyre (duke u mësuar fenë e Zotit).”** [El-Kehf: 86] Atij i ishte dhënë gjithashtu aftësia për të derdhur heku-

rin dhe për ta përkulur atë. Të gjitha këto tregojnë për fuqizimin e tij në tokë. Bazuar mbi këtë fuqizim që Zoti i dha atij: **“Dhe i dhamë një mundësi për çdo gjë”** [El-Kehf: 84], dhe mbi çfarë bëri Dhul-Karnejni, për të cilin i Lartësuari thotë: **“Dhe ai ndoqi një mundësi”** [El-Kehf: 85] kuptojmë se ai i përdorte këto mundësi dhe vepronte me to në rrugën e Zotit të madhërishëm, si falënderim ndaj mirësive me të cilat Zoti e kishte bekuar. Njeriu duhet t'i përdorë në shërbim të rrugës së Zotit aftësitë dhe fuqitë që ia ka dhënë i Plotfuqishmi, jo të silltet me pompozitet e t'i përdorë ato në mënyrë tiranike, shtypëse, të padrejtë

“Fuqizimi” është një përgjegjësi mbi të zotin e tij, ashtu siç çdo bekim është përgjegjësi mbi të zotin e tij. Mundësitë që të krijon bekimi i Zotit duhet të përdoren në shërbim të rrugës së Zotit të madhërishëm në shenjë falënderimi dhe jo të mohohen mirësitë dhe bekimet e Tij. Kjo pikë është një përgjegjësi e madhe që nuk duhet neglizhuar. Prandaj, ata që e mbajnë siç duhet këtë përgjegjësi, ata janë të cilët ndihmojnë vërtet për në rrugën e Zotit, edhe Zoti i madhërishëm do t'i ndihmojë ata. I Lartësuari thotë: **“Dhe Allahu me siguri do t'i ndihmojë ata që e ndihmojnë Atë... Vërtet, Allahu është i fortë, i plotfuqishëm. Ata të cilët, nëse Ne i fuqizojmë në tokë, falin namazin dhe japin zekatin, urdhërojnë për të mirë dhe ndalojnë nga e keqja... Dhe përfundimi i (të gjitha) çështjeve i takon Allahut.”** [El-Haxh: 40-41]

Nga sa më sipër, na bëhet e qartë se kuptimi i “fuqizimit në tokë” është autoriteti qeverisës dhe zotërimi i pushtetit në të.

Duke iu rikthyer ajetit tonë fisnik, kuptimi i fjalëve: **“Do t'ua fuqizojë (do t'ua bëjë të mundur të praktikojnë të sigurt) fenë e tyre të cilën Ai e miratoi për ta!”** [En-Nūr: 55], është që feja të jetë sunduesi me autoritet mbi robërit e Zotit në të gjitha çështjet e jetës së tyre dhe që ajo të jetë referenca së cilës ata i referohen në çdo çështje.

Ky koncept kur'anor ua bën të qartë të gjithë muslimanëve se “fuqizimi i fesë” kërkon në radhë të parë fuqizimin e saj në shpirtat e tyre. Kur feja është e fuqizuar në zemrat e tyre dhe ata kërkojnë të dinë se cili është urdhri i Zotit dhe ligji i Tij në të gjitha çështjet e jetës së tyre, bëjnë vepra të mira dhe pastrohen, atëherë ky do të ishte zbatimi i ajetit në realitet nga ana e tyre dhe kjo do të sillte realizimin e fuqizimit të fesë në tokë. Si kështu? Sepse nëse secili prej nesh arrin në këtë gjendje, pra kur feja fuqizohet në zemrën e secilit prej nesh, atëherë e gjithë shoqëria bëhet në këtë gjendje - sepse shoqëria në fakt përbëhet

nga individë - dhe atëherë realizohet edhe fuqizimi i fesë në tokë, siç përgëzon ajeti fisnik.

Ekziston edhe një fenomen që ka të bëjë me kufizimin e “konceptit të fuqizimit të fesë”, me fuqizimin në pushtet, me iluzionin se gjëja më e rëndësishme në Islam është zbatimi i dënimeve dhe ndëshkimeve ndaj njerëzve, me anë të pushtetit. Nuk ka dyshim se zbatimi i sistemit penal islam është shumë i rëndësishëm, por kush mund të thotë se “sistemi penal është gjithçka në Islam!”?

Feja islame përfshin besimin, bamirësinë, veprat e mira të të gjitha llojeve dhe shtyllat e besimit. Të gjitha këto formojnë një njësi të plotë dhe të pandashme. Të gjitha këto duhet të realizohen në mënyrë që të realizohet cilësimi i njeriut si besimtar dhe që i përket Islamit. Ndëshkimet, dënimet dhe sistemi penal janë nga të fundit çështje që janë trajtuar në Kur'anin e lavdishëm.

“Fuqizim” është fuqizimi i fesë së Zotit, i qëllimeve dhe objektivave të saj dhe i vlerave të larta mbi të cilat është ndërtuar ajo. “Fuqizim” është fuqizimi i drejtësisë, lirisë njerëzore, barazisë mes njerëzve... “Fuqizim” është përmbushja e amaneteve ndaj atyre që u takojnë dhe veprimi me drejtësi për hir të Zotit. “Fuqizim” është fuqizimi i të gjitha mesazheve të peygamberëve dhe i çdo gjëje që ata sollën dhe heqja dorë nga çdo gjë që bie ndesh me porositë e Zotit, ose që devijon nga ligji i Tij, ose që devijon nga rruga e metodës së Tij. Kur fuqizohet feja e Zotit, qëllimet dhe vlerat e saj, atëherë fuqizohen edhe mbartësit e kësaj feje, të cilët besojnë në të, të cilët i zbatojnë qëllimet e saj dhe që i ruajnë kufijtë e vënë nga Zoti. Fakti që ky ajet vjen në suren që hodhi themelet për sistemin moral dhe sistemin e marrëdhënieve ndërmjet njerëzve dhe që vendosi kufijtë mes asaj që është private dhe asaj që është publike, është argument që tregon për rëndësinë e këtyre çështjeve, të cilat njeriu edhe mund t'i neglizhojë.

Në suren El-Mā'ide në kontekstin e të folurit për ushqimin, pijen, gjuetinë dhe martesën, Zoti i madhërishëm vendosi ajetin e përsosjes së fesë dhe të plotësimit të saj: **“Sot përsosa për ju fenë tuaj, plotësova dhuntinë Time ndaj jush dhe miratova për ju Islamin fe!”** [El-Mā'ide: 3] Në këtë ajet të sures El-Mā'ide është një mesazh që thotë se plotësimi dhe përsosja e fesë kërkon që njeriu të mos jetë neglizhent apo i pakujdesshëm në asnjë nga çështjet e fesë që kanë të bëjnë me ushqimin, veshjen, strehimin dhe martesën. Ky ajet i ndritur i jep një

mesazh njeriut musliman, që thotë se “fuqizimi” nuk vjen duke marrë parasysh vetëm gjërat e mëdha, por është gjithashtu e nevojshme të merren parasysh edhe këto çështje, të cilat disa mund t'i vendosin në rrethin e “miradive dhe luksit”.

Ajeti i sures En-Nūr: **“Do t’ua fuqizojë (do t’ua bëjë të mundur të praktikojnë të sigurt) fenë e tyre të cilën Ai e miratoi për ta!”** [En-Nūr: 55], paralajmëron se ky “fuqizim” është ndryshe nga fuqizimi material, të cilin mund ta arrijnë pushtetarët dhe mbretërit e mirë edhe ata të këqij, popujt e kombet e devijuara edhe ato të drejta.

Ata që Zoti i fuqizon në tokë dhe që fuqizimi i tyre nuk ndalet as para fitores dhe as pas saj janë ata që këmbëngulin në plotësimin e kushteve të fuqizimit.

Arritja e sigurisë

“Dhe frikën që kishin do t’ua shndërrojë në paqe e siguri! Më adhurojnë Mua (me qetësi shpirtërore), duke mos më shoqëruar Mua asgjë në adhurim! E kush mohon pas kësaj, ata janë që i kapërcejnë kufijtë.” [En-Nūr: 55]

Ky ajet fisnik - si të gjitha ajetet e tjera të Librit - kuptohet thellësisht vetëm nga ata që e bashkëngjisin këtë me pjesën tjetër të ajeteve të Librit të shenjtë, që përpiqen ta kuptojnë Librin në mënyrë ndërvepruese me realitetin e jetës dhe jo vetëm historikisht... dhe kuptohet nga ata që në të vërtetë, përpiqen të adhurojnë vetëm Zotin, pa i shoqëruar asgjë Atij dhe që i thërrasin edhe njerëzit e tjerë të bëjnë të njëjtën gjë.

Nga ajetet e Librit të shenjtë konstatojmë se çdo i Dërguar që ka ardhur me Mesazhin e Zotit dhe me thirrjen për tek Ai ka hasur në armiqësi... e po ashtu kanë hasur në armiqësi edhe ndjekësit e tij. Këtë kemi parë të ndodhë edhe në ditët tona. Ky është një ligj që përsëritet në çdo epokë dhe i cili nuk ka përfunduar as do të përfundojë për aq kohë sa të ketë njerëz që jetojnë mbi tokë. Çdo besimtar që do të thërrasë për të adhuruar Zotin, të vetëm, pa i bërë shok Atij në adhurim, do të hasë në armiqësi, do të luftohet, do të përçmohet dhe do të mohohet siç është vepruar me të dërguarit e Zotit më përpara.

Një nga përpjekjet më të këqija për të kuptuar ajetet e Librit të shenjtë është përpjekja e të kuptuarit të tyre në mënyrë statike, histo-

rike, e cila i referon të gjitha kuptimet dhe interpretimet në të kaluarën dhe në epokën e zbritjes, duke e injoruar plotësisht faktin se këto ajete fisnike janë për çdo epokë dhe se ato trajtojnë një realitet në lëvizje dhe dinamikë të jetës së njerëzve, jo një realitet të pandryshuar dhe të palëvizshëm.

“Dhe faleni namazin e jepeni zekatin dhe bindjuni të Dërguarit, që të mëshiroheni!” [En-Nūr: 56]

Konteksti vazhdon t'i këshillojë ata në zemrat e të cilëve ka sëmundje dhe hipokritët, për të cilët flisnin ajetet. Pas urdhrit për t'iu bindur Zotit dhe të Dërguarit vjen edhe njëherë tjetër urdhri për faljen e namazit, dhënien e zekatit dhe respektimin e të Dërguarit. Ajeti i ndritur thotë: **“Dhe bindjuni të Dërguarit!”** [En-Nūr: 56], pa përmendur edhe bindjen ndaj Zotit këtu, dhe kuptohet se bindja ndaj të Dërguarit është bindje ndaj Zotit, natyrisht, dhe kjo është për t'i hequr të gjitha dyshimet në zemrat e tyre në lidhje me besueshmërinë e këtij të Dërguari, paqja dhe mëshira e Zotit qofshin mbi të!

Marrëdhënia midis Zotit të plotfuqishëm dhe shpirtit njerëzor është një marrëdhënie e mahnitshme. Të gjitha ajetet e shpërndara në të gjithë Librin e Zotit paralajmërojnë se çdo pavëmendje ndaj përmendjes së Zotit ose largim nga Ai – madhëruar qoftë Ai - ose çdo përtesë për të treguar bindje ndaj Tij çon në ndërprerjen e lidhjes midis Zotit dhe shpirtit njerëzor dhe ndërprerja e lidhjes këtu është një ‘vdekje e supozuar’ për atë shpirt: **“Vallë, ai që ishte i vdekur dhe që Ne e ngjallëm atë dhe i bëmë dritë me të cilën ecën mes njerëzve, është njëlloj si ai që është sikur të jetë në errësira, nga të cilat nuk del dot?! Kështu u janë zbukuruar jobesimtarëve ato (veprat) çfarë bëjnë!”** [El-En’ām: 122] Kjo ‘vdekje e supozuar’ e godet shpirtin njerëzor me një gjendje tjetërsimi të jashtëzakonshëm dhe ai njeri e ndien gjendjen e largësisë së tij nga Zoti dhe ndërprerjen e lidhjes me Të – madhëruar qoftë Ai! Lidhja mes dy ajeteve të mëparshme e vërteton qartë këtë fakt. “Fuqizimi” mund ta bëjë ndonjëherë njeriun e pavëmendshëm t'i kapërcejë kufijtë dhe ai mund të thotë: “Mua më është dhënë ky fuqizim për shkak të diturisë që kam”... dhe të gjitha arritjet dhe sukseset që i ka arritur me mëshirën dhe udhëzimin e Zotit, ai mund t'ia atribuojë vetes së tij njerëzore. Për këtë arsye Kur’ani famë-lartë vazhdimisht ia konfirmon këtij njeriu që të mos e neglizhojë

përmendjen e Zotit në asnjë situatë, pasi çdo pakujdesi do të çojë në vdekje, në vdekjen e zemrës, të mendjes dhe të shpirtit.

Këto ajete erdhën për t'i thirrur besimtarët, në mënyrë të drejtpërdrejtë, që të falin namazin, të japin zekatin dhe t'i binden të Dërguarit fisnik. Pra, qëllimi yt o njeri, nuk duhet të jetë loja dhe argëtimi në jetën e kësaj bote, por kërkimi i mëshirës dhe arritja e saj në këtë botë dhe në ahiret!

“Kursesi mos mendo se mohuesit do të shpëtojnë në Tokë! Streha e tyre do të jetë zjarri, dhe sa destinacion i mjerë që është ai!” [En-Nūr: 57]

Pastaj vjen paralajmërimi nga mosbesimi dhe shpjegimi i pasojave të tij. Afatizimi që Zoti po ju jep juve o mohues nuk është nga dobësia e Tij - lavdia i qoftë Atij - por është një mundësi nga ana e Tij e dhënë për ju, që të tërhiqeni nga veprat tuaja të këqija, nga mosbesimi dhe nga hipokrizia juaj. Por, nëse refuzoni të besoni, atëherë ju jeni krijesa të dobëta që Ai ju ka krijuar dhe ju nuk do të mund t'i shpëtoni dot Atij në tokën e kësaj bote dhe as në Ditën e Kiametit. Streha juaj do të jetë zjarri dhe sa destinacion i mjerë është ai!

Pjesa e gjashtë:

Organizimi i çështjeve familjare

"يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لِيَسْتَأْذِنَكُمْ الَّذِينَ مَلَكَتْ أَيْمَانُكُمْ وَالَّذِينَ لَمْ يَبْلُغُوا الْحُلُمَ مِنْكُمْ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ ۚ مِنْ قَبْلِ صَلَاةِ الْفَجْرِ وَحِينَ تَضَعُونَ ثِيَابَكُمْ مِنَ الظَّهْرِ وَمِنْ بَعْدِ صَلَاةِ الْعِشَاءِ ۚ ثَلَاثُ عَوَازٍ لَكُمْ ۚ لَيْسَ عَلَيْكُمْ وَلَا عَلَيْهِمْ جُنَاحٌ بَعْدَهُنَّ ۚ طَوَّافُونَ عَلَيْكُمْ بَعْضُكُمْ عَلَى بَعْضٍ ۚ كَذَلِكَ يُبَيِّنُ اللَّهُ لَكُمْ الْآيَاتِ ۗ وَاللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ ﴿٥٨﴾

وَإِذَا بَلَغَ الْأَطْفَالُ مِنْكُمُ الْحُلُمَ فَلْيَسْتَأْذِنُوا كَمَا اسْتَأْذَنَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ ۚ كَذَلِكَ يُبَيِّنُ اللَّهُ لَكُمْ آيَاتِهِ ۗ وَاللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ ﴿٥٩﴾ وَالْقَوَاعِدُ مِنَ النِّسَاءِ اللَّاتِي لَا يَرْجُونَ نِكَاحًا فَلَيْسَ عَلَيْكُمْ جُنَاحٌ أَنْ يَضَعْنَ ثِيَابَهُنَّ غَيْرَ مُتَبَرِّجَاتٍ بِزِينَةٍ ۚ وَأَنْ يَسْتَغْفِنَ خَيْرٌ لِهِنَّ ۗ وَاللَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ ﴿٦٠﴾ لَيْسَ عَلَى الْأَعْمَى حَرَجٌ وَلَا عَلَى الْأَعْرَجِ حَرَجٌ وَلَا عَلَى الْمَرِيضِ حَرَجٌ وَلَا عَلَى أَنْفُسِكُمْ أَنْ تَأْكُلُوا مِنْ بُيُوتِكُمْ أَوْ بُيُوتِ آبَائِكُمْ أَوْ بُيُوتِ أُمَّهَاتِكُمْ أَوْ بُيُوتِ إِخْوَانِكُمْ أَوْ بُيُوتِ أَخَوَاتِكُمْ أَوْ بُيُوتِ أَعْمَامِكُمْ أَوْ بُيُوتِ عَمَّاتِكُمْ أَوْ بُيُوتِ أَخْوَالَكُمْ أَوْ بُيُوتِ خَالَاتِكُمْ أَوْ مَا مَلَكَتُمْ مَفَاتِحَهُ أَوْ صَدِيقِكُمْ ۚ لَيْسَ عَلَيْكُمْ جُنَاحٌ أَنْ تَأْكُلُوا جَمِيعًا أَوْ أَشْتَاتًا ۚ فَإِذَا دَخَلْتُمْ بُيُوتًا فَسَلِّمُوا عَلَى أَنْفُسِكُمْ تَحِيَّةً مِنْ عِنْدِ اللَّهِ مُبَارَكَةً طَيِّبَةً ۚ كَذَلِكَ يُبَيِّنُ اللَّهُ لَكُمْ الْآيَاتِ لَعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ ﴿٦١﴾"

“O ju që keni besuar, ata që i keni nën pronësi (skllavët ose skllavet) dhe fëmijët tuaj që nuk e kanë arritur pubertetin, le të kërkojnë leje prej jush (për të hyrë) në tri kohë: para namazit të sabahut, dhe kur të lini mënjatë rrobat tuaja (që të pushoni) në mesditë, dhe pas namazit të jacisë. Këto janë tri kohë të privatësisë për ju. Nuk është mëkat për ju dhe as për ata (që të hyni pa leje) në kohë të tjera përveç këtyre, ta vizitoni njëri-tjetrin (për punë të ndryshme). Kështu Allahu ju sqaron juve ajetet. Allahu është i gjithëdijshëm dhe i urtë. (58) Dhe kur fëmijët tuaj të arrijnë moshën e pubertetit, le të kërkojnë leje ashtu siç kanë kërkuar leje ata para tyre. Kështu ju sqaron Allahu juve ajetet e Tij. Allahu është i gjithëdijshëm dhe i urtë. (59) Dhe gratë në moshë të shtyrë që nuk synojnë të martohen, nuk është gjynah për to ta heqin mbulesën e jashtme, pa i treguar stolitë. Por, të përmbahen modestisht, është më mirë për to. Allahu dëgjon dhe di gjithçka. (60) Nuk ka asgjë të keqe për të verbrin, as për të çalin, as për të sëmurin dhe as për ju, që të hani në shtëpitë tuaja, ose në shtëpitë e baballarëve tuaj, ose në shtëpitë e nënave tuaja, ose në shtëpitë e vëllezërve tuaj, ose në shtëpitë e motrave tuaja, ose në shtëpitë e xhaxhallarëve tuaj, ose në shtëpitë e hallave tuaja, ose në shtëpitë e dajave tuaj, ose në shtëpitë e tezeve tuaja, ose në ato çelësat e të cilave u janë lënë juve, ose në shtëpitë e shokëve tuaj. Nuk ka gjynah për ju nëse hani bashkë apo veçmas. Dhe kur të hyni në shtëpi, përshëndeteni njëri-tjetrin me përshëndetje të bekuar dhe të mirë nga Allahu. Kështu ju sqaron Allahu juve ajetet, që të kuptoni.” (61) [En-Nūr: 58-61]

Kërkimi i lejes brenda shtëpisë

“O ju që keni besuar, ata që i keni nën pronësi (skllavët ose skllavet) dhe fëmijët tuaj që nuk e kanë arritur pubertetin, le të kërkojnë leje prej jush (për të hyrë) në tri kohë: para namazit të sabahut, dhe kur të lini mënjatë rrobat tuaja (që të pushoni) në mesditë, dhe pas namazit të jacisë. Këto janë tri kohë të privatësisë për ju. Nuk është gjynah për ju dhe as për ata (që të hyni pa leje) në kohë të tjera përveç këtyre, ta vizitoni njëri-tjetrin (për punë të ndryshme). Kështu Allahu ju sqaron juve ajetet. Allahu është i gjithëdijshëm dhe i

urtë. (58) Dhe kur fëmijët tuaj të arrijnë moshën e pubertetit, le të kërkojnë leje ashtu siç kanë kërkuar leje ata para tyre. Kështu jua sqaron Allahu juve ajetet e Tij. Allahu është i Gjithëdijshtëm dhe i Urtë. (59) Dhe gratë në moshë të shtyrë që nuk synojnë të martohen, nuk është gjynah për to ta heqin mbulesën e jashtme, pa i treguar stolitë. Por, të përmbahen modestisht, është më mirë për to. Allahu dëgjon dhe di gjithçka.” (60) [En-Nūr: 58-60]

Ky ajet fisnik vjen në vazhden e ajeteve të tjera të sures En-Nūr, të cilat kanë të bëjnë me çështjet e familjes, organizimin e punëve të saj, ruajtjen e dëlirësisë dhe pastërtisë së saj dhe si rrjedhojë edhe pastërtinë e të gjithë shoqërisë. Me këto ajete plotësohen dispozitat e shtëpive, të cilat u paraprinë këtyre ajeteve. Këtu urdhri është për të kërkuar leje brenda shtëpisë, pasi domosdoshmëria e kërimit të lejes para hyrjes në të gjithë shtëpinë është sqaruar më parë. Kërkimi i lejes brenda shtëpisë do të thotë ‘kërkimi i lejes përpara se të hysh në një dhomë të caktuar të shtëpisë’. Pra, është e nevojshme që në tre raste të kërkoshe leje për të hyrë në dhomat e personave të shtëpisë tënde, kjo duke trokitur tri herë në derë. Nëse nuk të lejohet të hysh pas herës së tretë, atëherë duhet të kthehesh sepse mund të cenosh privatësinë e atij tek i cili po kërkon të hysh. Kjo veçanërisht gjatë kohëve të përcaktuara nga ajeti, që zakonisht janë kohë pushimi, qetësimi dhe privatësie. Moskërkimi i lejes në këto raste sjell siklet në familje dhe kështu njerëzit e shtëpisë nuk mund të pushojnë të qetë. Gjithashtu, kjo mund t’i dëmtojë të tjerët, duke shkelur privatësinë e tyre.

Kush janë ata që duhet të kërkojnë leje

Së pari: Ata që janë nën zotërimin tënd (skllëvërit ose skllavet, dikur). Ajeti nuk e specifikon gjininë, as moshën dhe as fenë e tyre, kështu që e gjitha kjo kategori duhet të kërkojë leje. Sot nuk ka skllëvër, por kjo vlen sot për ata që punojnë nëpër shtëpitë e njerëzve, siç janë pastrueset, dadot, kuzhinieret dhe shërbëtorët në përgjithësi.

Së dyti: Fëmijët që nuk e kanë arritur pubertetin, moshë e cila ndryshon nga një fëmijë në tjetrin dhe ndryshon më shumë nga një shoqëri në tjetrën, sipas mjedisit, faktorëve gjenetikë dhe kushteve klimatike të

vendit ku jeton ajo shoqëri. Edhe këtu ajeti nuk e ka specifikuar gjininë, kështu që çështja u drejtohet fëmijëve meshkuj edhe femra.

Së treti: Fëmijët e besimtarëve, që kanë arritur pubertetin.

Se katërti: Gratë e shtyra në moshë, që nuk synojnë më të martohen. Në shoqërinë tonë ka femra që kanë hequr dorë nga martesja dhe të cilat jetojnë me familjen.

Kohët kur duhet kërkuar leje

Së pari: Para namazit të sabahut, që është koha kryesore e gjumit, kohë në të cilin njeriu lehtësohet nga rrobat.

Së dyti: Pas drekës, që është koha për një sy gjumë, në të cilën njeriu i heq një pjesë të rrobave gjithashtu.

Së treti: Pas namazit të jaciesë, që është koha e pushimit, pas mundimit të ditës dhe lodhjes gjatë saj.

Vëmë re se mënyra se si është thënë ajeti (në arabisht) lë të kuptosh se jo çdo kohë para namazit të sabahut, e po ashtu edhe pas namazit të jaciesë, është kohë që njerëzit pushojnë dhe flenë. Besimtari duhet të ngrihet të falet natën, për hir të Allahut, Zotit të botëve, dhe jo të flejë gjatë gjithë natës. Ai ngrihet natën për të madhëruar Zotin, për të lexuar Kur'anin, për të falur namaz nate dhe për të kujtuar Zotin e plotfuqishëm në mënyra të ndryshme. Po kështu Zoti i madhërishëm nuk caktoi një kohë të caktuar para sabahut apo pas jaciesë, por e la të papërcaktuar, që t'u përshtatet rrethanave dhe nevojave të secilit, në mënyrë që njerëzit të mos vihen në vështirësi në lidhje me këtë. Prandaj, falënderimi me lavdërim i qoftë Zotit, për fenë që na e miratoi dhe në të cilën nuk bëri asnjë vështirësi apo siklet për ne.

Arsyeja e kërimit të lejes

Ajeti përmend arsyen e kërimit të lejes, duke thënë se këto janë kohë privatësie, janë kohë pushimi, çlodhjeje dhe lehtësimi nga rrobat, siç thuhet në ajet: **“dhe kur të lini mënjane rrobat tua”** [En-Nūr: 58], kështu që duhet të respektohen privatësitë dhe të zotët e shtëpisë të rehatohen duke mos qëndruar gjithë ditën të veshur me të gjitha rrobat e tyre, sikur të ishin në rrugë.

Pas këtyre kohëve nuk është gjynah që anëtarët e së njëjtës familje të hyjnë pa leje te njëri-tjetri. Këtë e shikojmë të shprehur bukur në ajet: **“Nuk është gjynah për ju dhe as për ata (që të hyni pa leje), në kohë të tjera përveç këtyre.”** [En-Nūr: 58] Përveç këtyre kohëve, Ai jua ka lënë këtë çështje me zgjedhje, të kërkon leje ose jo, sepse Zoti i plot-fuqishëm nuk dëshiron t'i vërë në vështirësi njerëzit e shtëpisë, duke u kërkuar të marrin leje në kohët e zakonshme. Nëse Zoti do të kishte urdhëruar të kërkohej leje në çdo kohë, kjo do të krijonte vështirësi të madhe.

Si këtë sqarim kaq të qartë të njërit prej urdhrave të Zotit në Librin e Tij, Zoti e ka bërë në të gjitha ajetet e Tij: **“Kështu Allahu jua sqaron juve ajetet”** [En-Nūr: 58] Dhe ky urdhër, vjen nga Zoti i madhërishëm, dhe Ai është i gjithëdijsëm për çdo gjë, është i urtë.

Ka edhe një arsye tjetër se përse është zbritur ky urdhër, arsye e cila nuk është përmendur në këtë ajet, por është përmendur në ajete të tjera. Ajo arsye është edukimi i fëmijëve dhe i brezit të ri për t'iu bindur prindërve dhe për t'i respektuar ata, në mënyrë që ky brez të edukohet me një edukatë dhe moral të mirë. Të mësuarit e fëmijës, që nga fëmijëria e tij, për të kërkuar leje kur hyn te prindërit, ndërton brenda tij respektin dhe nderimin për ata të dy dhe bën që urdhri i tyre të dëgjohet prej tij në të gjitha çështjet. Nëse fëmija mësohet me këtë urdhër, atëherë ky është një urdhër që integrohet me pjesën tjetër të urdhrave të Librit të lavdishëm, për të krijuar një brez me një moral të madh.

“Nuk ka asgjë të keqe për të verbrin, as për të çalin, as për të sëmurin dhe as për ju, që të hani në shtëpitë tuaja, ose në shtëpitë e baballarëve tuaj, ose në shtëpitë e nënave tuaja, ose në shtëpitë e vëllezërve tuaj, ose në shtëpitë e motrave tuaja, ose në shtëpitë e xhaxhallarëve tuaj, ose në shtëpitë e hallave tuaja, ose në shtëpitë e dajave tuaj, ose në shtëpitë e tezeve tuaja, ose në ato çelësat e të cilave u janë lënë juve, ose te shokët tuaj. Dhe kur të hyni në shtëpi, Nuk ka gjynah për ju nëse hani bashkë apo veçmas. Por kur të hyni në ato shtëpi, përshëndeteni njëri-tjetrin me përshëndetje të bekuar dhe të mirë nga Allahu. Kështu jua sqaron Allahu juve ajetet, që të kuptoni.” [En-Nūr: 61]

Surja fisnike vazhdon t'i rregullojë çështjet familjare deri në detajet e saj më të imëta, të cilat ndoshta ne mund t'i konsiderojmë të vetëkuptueshme. Këtu në këtë ajet kemi dispozitën e të ngrënit në shtëpitë e

përmendura pa lejen e banorëve të shtëpisë dhe pa u konsideruar kjo si vjedhje e shtëpisë ose cenim i privatësisë së shtëpisë. Në rastin e shtëpisë së baballarëve, djali nuk imagjinohet të kërkojë leje nga babai i tij sa herë që ai dëshiron të hajë dhe po kështu në të gjitha rastet e tjera të përmendura në ajet. Këtu kemi të bëjmë me një urtësi të madhe. Kjo dispozitë e largon sikletin dhe vështirësinë nga njerëzit e së njëjtës familje dhe nga të afërmit sepse vërejmë se shumica e atyre që përmenden në ajetin e ndritur janë familjarë të afërt. Urtësia tjetër është forrimi i dashurisë dhe afrimitetit në marrëdhëniet ndërmjet anëtarëve të së njëjtës familje, heqja e barrierave të formaliteteve dhe zëvendësimi i tyre me gjëra që përhapin mes tyre besimin e ndërsjellë, përzemërsinë dhe dashurinë.

Nga ajo çfarë kuptojmë nga ky ajet konstatojmë se njeriu duhet të kërkojë leje gjithmonë nga ata jashtë këtyre rasteve, pra duhet kërkuar leje nga ata që nuk janë të afërm apo shokë, dhe kjo dikton respektimin e shenjtërisë së shtëpive dhe ndjenjat e të huajve marrëdhënia me të cilët nuk ka arritur ende në nivelin e shoqërisë së ngushtë.

Pjesa e shtatë:

Dispozita të veçanta në marrëdhënien me të Dërguarin, paqja dhe mëshira e Zotit qofshin mbi të!

"إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ الَّذِينَ آمَنُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ وَإِذَا كَانُوا مَعَهُ عَلَى أَمْرٍ جَامِعٍ لَمْ يَذْهَبُوا حَتَّى يَسْتَأْذِنُوهُ ۚ إِنَّ الَّذِينَ يَسْتَأْذِنُونَكَ أُولَٰئِكَ الَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ ۚ فَإِذَا اسْتَأْذَنُوكَ لِبَعْضِ شَأْنِهِمْ فَأَذَنَ لِمَن شِئْتَ مِنْهُمْ وَاسْتَغْفِرَ لَهُمُ اللَّهُ ۚ إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿٦٢﴾ لَا تَجْعَلُوا دُعَاءَ الرَّسُولِ بَيْنَكُمْ كَدُعَاءِ بَعْضِكُمْ بَعْضًا ۚ قَدْ يَعْلَمُ اللَّهُ الَّذِينَ يَتَسَلَّلُونَ مِنْكُمُ الْإِوَادًا ۚ فَلْيَحْذَرِ الَّذِينَ يُخَالِفُونَ عَنْ أَمْرِهِ أَنْ تُصِيبَهُمْ فِتْنَةٌ أَوْ يُصِيبَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿٦٣﴾"

"Besimtarët e vërtetë janë ata që besuan në Allahun dhe të Dërguarin e Tij, dhe që kur janë me të (të Dërguarin) për një çështje me interes të përbashkët, nuk largohen para se të kërkojnë leje prej tij. Vërtet, ata që të kërkojnë leje (o Muhamed), ata janë që besojnë në Allahun dhe të Dërguarin e Tij. Dhe kur të të kërkojnë leje për ndonjë punë të tyre, jepi leje kujt të duash, dhe kërko falje për ata nga

Allahu! Vërtet, Allahu është Falës dhe Mëshirëplotë! (62) Mos ia drejtoni thirrjen të Dërguarit njësoj si thirrjen që ia bëni njëri-tjetrit! Allahu – me siguri - i njeh ata prej jush që rrëshqasin vjedhurazi (largohen) duke u fshehur. Pra, le të kenë kujdes ata që kundërshtojnë urdhrin e Pejgamberit, që të mos i godasë fitneja, ose të mos i godasë ndonjë dënim i dhembshëm!” (63) [En-Nūr: 62-63]

Dispozitat e takimeve me të Dërguarin, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të!

“Besimtarët e vërtetë janë ata që besuan në Allahun dhe të Dërguarin e Tij dhe që kur janë me të (të Dërguarin) për një çështje me interes të përbashkët, nuk largohen para se të kërkojnë leje prej tij. Vërtet, ata që të kërkojnë leje (o Muhamed), ata janë që besojnë në Allahun dhe të Dërguarin e Tij. Dhe kur të të kërkojnë leje për ndonjë punë të tyre, jepi leje kujt të duash, dhe kërko falje për ata nga Allahu! Vërtet, Allahu është falës dhe mëshirëplotë!” [En-Nūr: 62]

Ndër rregullat e mirësjelljes që ka të bëjë me kërkimin e lejes është edhe kërkimi i lejes nga i Dërguari i Zotit, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të, para largimit, në raste mbledhjeje me të për ndonjë çështje me interes të përbashkët për muslimanët. Pra, bëhet fjalë për mbledhjet që i Dërguari i Zotit, paqja dhe mëshira e Zotit qofshin mbi të, bënte me muslimanët për shkak të ndonjë ngjarjeje që kishte ndodhur, ose në rast përgatitjesh për luftë, ose kur duhej të këshilloheshin për diçka, dhe për çështje të tjera të përgjithshme gjithëpërfshirëse që kishin të bënin me muslimanët. Në këto çështje muslimani nuk duhet të mungojë, por duhet të jetë dëshmitar dhe i pranishëm në mënyrë që të përfitojë vetë, të dijë se çfarë ngjarjesh po ndodhin dhe t'i rritet vetëdija, të kuptuarit dhe njohuritë e tij në lidhje me mendimet e të tjerëve gjithashtu. Po ashtu ai duhet të jetë i pranishëm në ato mbledhje, me qëllim që edhe muslimanët e tjerë të përfitojnë nga mendimi i tij ose nga përpjekja e tij, nëse e kërkon nevoja. Kurse nëse nevoja e kërkonte që një musliman të largohej për punët e veta, atëherë ai duhej të kërkonte leje nga i Dërguari i Zotit, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të, para se të largohej, në shenjë respekti ndaj tij dhe në shenjë

nderimi ndaj pozitës së tij të lartë. Nëse Pejgamberi i nderuar do t'i jepte leje, atëherë nuk do të kishte shkak për të menduar keq për të. Në të kundërtën, largimi tinëz dhe tërheqja nga takimi me të Dërguarin pa leje ishte veprim i hipokritëve. I Larti thotë: **“Dhe kur zbret ndonjë sure (që u tërheq vërejtje), ata shikojnë njëri-tjetrin (duke thënë): “A po ju sheh ndokush?”, pastaj largohen. Allahu i largoi zemrat e tyre, sepse ata janë njerëz që nuk kuptojnë!”** [Et-Tevbe: 127] Prandaj Zoti i madhërishëm e bëri shenjë të besimit kërkimin leje nga i Dërguari. I Lartësuar i thotë: **“Vërtet, ata që të kërkojnë leje (o Muhamed), ata janë që besojnë në Allahun dhe të Dërguarin e Tij.”** [En-Nūr: 62] Meqenëse urdhri për t'i dhënë leje kujt të dojë është në dorën e tij, paqja dhe mëshira e Zotit qofshin mbi të, atëherë ai ka të drejtë të kërkojë falje ose jo për ata që i shkelin këto rregulla të mirësjelljes. Largimi pa leje sikur i ngarkoi ata njerëz me një mëkat të madh, i cili ka nevojë për kërkimin e faljes Zotit për ta nga i Dërguari, paqja dhe mëshira e Zotit qofshin mbi të! Kjo tregon për rëndësinë që kishte prania e çdo muslimani në takimet me të Dërguarin e Zotit dhe se nga ato takime nuk duhej larguar asnjëherë, përveçse në raste urgjente që nuk mund të shtyheshin. Këtë çështje – praninë në mbledhjet e muslimanëve - e gjejmë të konfirmuar nga urdhrat e ndryshëm në Kur'an për kryerjen e namazit me xhemat, qoftë namazet e përditshme, namazin e xhumasë ose namazin e dy Bajrameve, ose namazin e xhenazes. Është e nevojshme të punohet sipas udhëzimit të përhershëm të Kur'anit famëlartë sa i takon mbledhjes së muslimanëve dhe forcimit të lidhjes mes tyre, për ta ndihmuar njëri-tjetrin në çështjet e përbashkëta dhe për të mos u larguar prej atyre mbledhjeve për çështje individuale, përveç rasteve shumë urgjente që nuk mund të shtyhen.

Një dispozitë tjetër me të cilën është veçuar i Dërguari,
paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të!

“Mos ia drejtoni thirrjen të Dërguarit njësoj si thirrjen që ia bëni njëri-tjetrit! Allahu – me siguri - i njeh ata prej jush që rrëshqasin vjedhurazi (largohen) duke u fshehur. Pra, le të kenë kujdes ata që kundërshtojnë urdhrin e Pejgamberit, që të mos i godasë fitneja, ose të mos i godasë ndonjë dënim i dhembshëm!” [En-Nūr: 63]

Zoti i madhërishtëm - lartësuar qoftë - na urdhëron që kur thërrasim të Dërguarin, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të, ajo thirrje të mos jetë si ajo që i bëjmë njëri-tjetrit, pra të mos thërritet: “O Muhammed”! Kjo nuk është e pranueshme!

Mësuesi më i mirë i yni për këtë është Allahu – madhëruar dhe lartësuar qoftë Ai – që asnjëherë nuk e ka thirrur apo t'i jetë drejtuar atij me emër, por i është drejtuar me fjalët: **“O i Dërguar, transmetoje atë që të është zbritur ty nga Zoti yt! E nëse nuk e bën këtë, ti atëherë nuk e ke përcjellë Mesazhin e Tij. Allahu të mbron ty nga njerëzit. Vërtet, Allahu nuk i udhëzon në rrugë të drejtë njerëzit që nuk besojnë!”** [El-Mā'ide: 67] **“O ti Pejgamber, vërtet Ne të kemi dërguar ty si dëshmitar, përgëzues dhe paralajmërues.”** [El-Ahzāb: 45]. E kështu duhet ta thërrasim edhe ne, siç na ka mësuar Allahu, bekuar dhe lartësuar qoftë Ai!

Çështja e thirrjes së Pejgamberit të nderuar, qoftë ajo thirrje prej tij apo e drejtuar atij, nuk duhet të barazohet me thirrjen e njerëzve të tjerë, sepse ai nuk përfaqëson vetëm veten e tij, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të, por përfaqëson gjithë umetin musliman dhe përfaqëson këtë fe derisa të vijë Ora e Kiametit. Çështja e thirrjes ka një rëndësi të madhe, sepse barazia mes thirrjes së të Dërguarit dhe thirrjes së të tjerëve, e bën nivelin e lartë të thirrjes së të Dërguarit, të barabartë me nivelin e ulët të thirrjes së pjesës tjetër të njerëzve, e cila me kalimin e kohës mund të çojë në injorimin e thirrjes së të Dërguarit, kundërshtimin e tij dhe si rezultat do të çojë në rrënimin e veprave të këtij personi që bie në këtë gjendje. Po kështu barazimi i thirrjes së të Dërguarit - domethënë në kuptimin e thirrjes ndaj tij - me njerëzit e tjerë, duke e konsideruar atë si të gjithë njerëzit e tjerë, do të çonte në barazi psikologjike mes atij alejhi selam dhe të tjerëve, gjë që do ta pakësonte në shpirt ndjenjën e respektit dhe nderimin ndaj Pejgamberit fisnik dhe kjo mund të çonte në mosbindjen ndaj urdhrit të tij, veçanërisht në kohë të vështira si në kohën e luftërave. Prandaj, udhëzimi i Zotit ishte që të bllokohej kjo rrugë që nga fillimi i saj, dhe ndalimi nga çdo gjë që binte në kundërshtim me madhërimin e të Dërguarit të nderuar dhe nderimin e tij në zemra.

“Allahu me siguri i njeh ata prej jush që rrëshqasin vjedhurazi (largohen) duke u fshehur. Pra, le të kenë kujdes ata që kundërshtojnë urdhrin e Pejgamberit, që të mos i godasë fitneja, ose të mos i

godasë ndonjë dënim i dhembshëm!" [En-Nūr: 63] Allahu i di ata që rrëshqasin vjedhurazi nga takimi me të Dërguarin dhe largohen, prandaj ata le të kenë frikë dhe të ruhen se mos i godet ndonjë ndëshkim i dhimbshëm në këtë jetë edhe në tjetrën.

Ajeti përmbyllës i sures

"أَلَا إِنَّ لِلَّهِ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ ۚ قَدْ يَعْلَمُ مَا أَنْتُمْ عَلَيْهِ وَيَوْمَ يُرْجَعُونَ إِلَيْهِ فَيُنَبِّئُهُم بِمَا عَمِلُوا ۗ وَاللَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ ﴿٦٤﴾"

"S'ka dyshim se të Allahut janë gjithçka që gjendet në qiej dhe në tokë. Ai e di se çfarë bëni ju tani, edhe ditën kur të kthehen tek Ai... dhe Ai do t'i njoftojë ata për veprat që kanë bërë. Allahu është i gjithëdijsëm për çdo gjë!" [En-Nūr: 64]

Në fund të sures fisnike Zoti – madhëruar qoftë Ai – përmend të vërtetën e jetës së kësaj bote dhe të vërtetën e së ardhmes në të cilën do të përfundojmë të gjithë ne... Ai - i Lartësuari - është Pronari i vërtetë i çdo gjëje në qiej dhe në tokë dhe Ai di çdo gjë në to. Kthimi ynë dhe e ardhmja e të gjithëve ne do të jetë tek Ai, në Ditën e Kiametit, dhe Ai do ta informojë çdo njeri për atë që ka bërë: **"Allahu është i gjithëdijsëm për çdo gjë!"** [En-Nūr: 64].

Zoti e di më së miri!

Surja El-Ankebūt

Surja e Merimangës

Kjo është një sure e zbritur në Mekë.

Numri i ajeteve të saj është gjashtëdhjetë e nëntë.

Numri i fjalëve të saj është nëntëqind e tetëdhjetë e dy.

Numri i shkronjave të saj është katër mijë e dyqind.

Mendimi më i saktë është se kjo sure është zbritur në Mekë dhe është nga suret e fundit të zbritura atje. Për këtë arsye, ajo ngjason me një përmbyllje të përmbledhur të gjithë persekutimit dhe vështirësive me të cilat u përballën besimtarët gjatë epokës mekase dhe në të njëjtën kohë i parapërgatit mendjet për një fazë tjetër, në të cilën do të ndryshojë natyra e sfidave dhe ballafaqimeve midis kampit të besimit dhe kampit të njerëzve të politeizmit dhe mosbesimit. Në mesin e kundërshtarëve të besimtarëve tani do të përfshiheshin edhe ata që njiheshin si njerëzit e Librit. Në fakt, nga këta të fundit pritej të ishin aleatë të besimtarëve dhe bashkëmbartës të Mesazhit të fundit, por zullumi dhe zilia që mbanin në zemrat e tyre nuk i lejoi ta merrnin këtë rol. Padrejtësia e tyre më shumë se asgjëje tjetër i ngjante padrejtësisë së birit të Ademit, Kabilit, ndaj vëllait të tij: **“Dhe lexoju atyre (o Muhamed) historinë e dy bijve të Ademit, me të vërtetë, kur ata bënë nga një kurban (për Zotin), dhe njërit iu pranua, kurse tjetrit jo...”**. [El-Mā'ide: 27]

E gjithë kjo sure përfaqëson një shtjellim dhe detajim të asaj çfarë është thënë e padetajuar në suren El-Fatiha: **“Na udhëzo në rrugën e drejtë në rrugën e atyre të cilëve Ti i ke bekuar me mirësi... jo të atyre mbi të cilët ka rënë zemërimi (Yt) dhe as të të humburve!”** [El-Fatiha: 6-7] Prandaj ajeti mbyllës i kësaj sureje është: **“E ata që luftojnë për çështjen Tonë (për mbështetjen e fesë Sonë), sigurisht, Ne do t'i udhëzojmë ata drejt rrugëve Tona. Dhe vërtet, Allahu është me ata që bëjnë mirë!”** [El-Ankebūt: 69] Ky ajet sikur thotë që, kush dëshiron të udhëzohet në rrugën e drejtë, le të përpiqet për Zotin me gjithë përpjekjen e tij, në të gjitha nivelet, duke filluar me luftën ndaj vetes

dhe largimin e saj nga ndjekja e verbër e të tjerëve, nga imitimi dhe mentaliteti patriarkal, pastaj duke vazhduar me përpjekjen për të mbrojtur fenë e Zotit nga kundërshtarët e saj dhe me përpjekjen për të mësuar sa më shumë në të. E nëse fillimi i sures El-Bekare tregon për burimin e udhëzimit: **“Ky (Kur’ani) është një Libër në të cilin nuk ka dyshime, ai është udhëzim për ata që ruhen nga e keqja”** [El-Bekare: 2], atëherë kjo sure - surja El Ankebūt - sqaron disa nga mënyrat e këtij udhëzimi.

Shtylla kryesore e sures

Shtylla kryesore e kësaj sureje dhe boshti kryesor i saj është “besimi dhe sfidat me të cilat përballen mbartësit e tij”, në të gjitha aspektet dhe nivelet e tyre. Kjo sure flet për sprovën dhe trajton disa lloje të saj, në mënyrë që shpirttrat e besimtarëve të bëhen të qëndrueshëm dhe të përgatitur për t’i pritur ato sprova me të cilat do të sprovohen nga të gjithë kundërshtarët e tyre në besim dhe nga armiqtë e tyre, të cilët do të kërkojnë të hakmerren ndaj tyre vetëm ngaqë besojnë në Zotin (ndërkohë që ata armiq nuk kanë besuar), e ngaqë iu përkushtuan me sinqeritet fesë së Zotit, vetëm për hir të Tij, ndërkohë që armiqtë e tyre e përzien besimin me politeizmin dhe veprat e tyre ishin një përzierje e veprave të mira edhe jo të mira.

Me këto fillon kjo sure dhe me një pjesë të tyre përmyllet gjithashtu.

Sprovat dhe sprovimi i besimtarëve me to, janë një ligj i pandryshueshëm dhe i vazhdueshëm: **“Dhe që Allahu t’i pastrojë besimtarët (përmes sprovave) dhe t’i shkatërrojë jobesimtarët.”** [Ālu Imrān: 141] Fundi i kësaj sureje paralajmëron se xhihadi - lufta në rrugën e Zotit, duhet kuptuar në kontekstin e sprovave dhe se ajo luftë dhe përpjekje duhet të jetë një rrugë drejt udhëzimit.

Xhihadi i besimtarit është në kundërshtim me “pushtimin”, qëllimi i të cilit është të mundë kundërshtarin, të thyejë fuqinë e tij, ta eliminojë atë dhe të përvetësojë pasuritë e tij... kurse udhëzimin e kundërshtarit pushtuesi zakonisht nuk e ka parim dhe as i shkon nëpër mend. Dhe këtu shfaqet dallimi i vërtetë ndërmjet “xhihadi” - në kuptimin e tij kur’anor - dhe “pushtimit”, dhe ky dallim është më se i qartë. Prandaj Zoti i madhëruar thotë: **“E ata që luftojnë për çështjen Tonë (për**

mbështetjen e fesë Sonë), **sigurisht, Ne do t'i udhëzojmë ata drejt rrugëve Tona. Dhe vërtet, Allahu është me ata që bëjnë mirë!**" [El-Ankebūt: 69]. Rezultatet në të cilat arrin xihadi janë rezultate që marrin kujdesin dhe bekimin e Zotit – madhëruar qoftë Ai - kurse sa i përket luftimit dhe pushtimit, jo duke pasur qëllim xihadin në rrugën e Zotit, ato janë çështje të tjera.

Disa tregues rreth metodës së kësaj sureje³⁴¹

Ekziston një aspekt tjetër krahasimi mes sures El-Ankebūt dhe sures El-Bekare. Surja El-Bekare tregon për disa nga karakteristikat e besimtarëve të devotshëm, një nga të cilat është edhe lidhja e tyre me Zotin – madhëruar qoftë Ai! Në suren El-Bekare shfaqet mirësia e Zotit ndaj besimtarëve, kur i udhëzon ata t'i kërkojnë Atij – bekuar dhe lartësuar qoftë Ai – të jetë i butë me ta, t'ua lehtësojë detyrimet dhe të mos i ngarkojë me çfarë është e vështirë apo e papërballueshme për ta.

Lidhja e afërt me Zotin është një nga mënyrat më të rëndësishme të formimit të potencialit të madh të devotshmërisë te njeriu, gjë që e ndihmon njeriun ta adhurojë Zotin sikur e sheh Atë. Në këtë sure – në suren El-Ankebūt - i Madhërishmi sqaron mirësinë e Tij ndaj njeriut kur e bekoi atë me këtë diversitet në gjeografi. Zoti i madhërishëm u bëri mirë njerëzve kur u siguroi dhe u mundësoi një vend të shenjtë – Xhaminë e Shenjtë në Mekë. I Larti thotë: **"A nuk u kemi mundësuar atyre të jetojnë në një vend të shenjtë e të sigurt ...?"** [El-Kasas: 57]

Në ajetin e fundit të sures El-Ankebūt xihadi (lufta dhe përpjekja në rrugën e Zotit) konsiderohet si një mjet për t'i udhëzuar njerëzit në rrugët e Zotit - lartësuar qoftë Ai - dhe aty ekziston një referencë që tregon për shumëllojshmërinë e rrugëve: **"Ne do t'i udhëzojmë ata drejt rrugëve Tona..."**. [El-Ankebūt: 69] Kjo na bën të ditur se xihadi dhe luftimi në rrugën e Zotit nuk është i kufizuar në një rrugë të vetme, por ka rrugë të shumta, disa nga të cilat Ai na i përmend të përcaktuara. Kurse nga ana tjetër nëpërmjet ajeteve të Librit, i

³⁴¹ El-Alvani, *El-Vahdet'ul-Binā'ijjeti li'l-Kur'ani'l-Mexhid*, ku është detajuar vizioni jonë për një nga tiparet më të rëndësishme të ligjërit Kur'anor dhe përcaktuesit e veçantë metodologjikë që ai përfshin në lexim. Gjithashtu, në prill të vitit 2012, ne botuam një artikull në të cilin shpjeguam ato ajete të Kur'anit që flasin për luftën, po sipas kësaj qasjeje dhe bazuar në besimin tonë në ekzistencën e një unitetit strukturor të Kur'anit, në ndryshim nga të gjitha qasjet pjesëzuese të Kur'anit dhe të cilat e lexojnë atë duke e ndarë në pjesë (mes nāsih ve mensūh), dhe ai artikull është një zbatim praktik i kësaj qasjeje.

Madhërishmi na përgatit mundësitë për të kuptuar pjesën tjetër të rrugëve të mirësisë, në mënyrë që siguria në vendin e shenjtë të zgjasë dhe të vazhdojë, që toka e shenjtë të respektohet dhe statusi i saj të ruhet dhe që njeriu i ngarkuar me këtë detyrë të punojë në mbrojtje të saj e të përpiqet që edhe pjesët e tjera të tokës të kthehen në xhami dhe në tokë të pastër, të ngjashme me vendin e shenjtë dhe me tokën e shenjtë... Dhe kjo arrihet nëse të gjithë njerëzit mbarë hyjnë në paqe, i përgjigjen Zotit të tyre dhe e falin namazin!

Po kështu, surja El-Ankebūt fillon me po ato shkronjat të ndërprera (Elif-Lām-Mīm), me të cilat fillon edhe surja El-Bekare, gjë që tregon një lloj lidhjeje mes këtyre dy sureve në disa tema që ato trajtojnë, ku nga më të spikaturat është: ardhja patjetër e sprovës për besimtarët dhe kjo konsiderohet si një gjë e pashmangshme në udhëtimin drejt Zotit të madhërishëm, sepse nëpërmjet sprovës Zoti e dallon të keqin nga i miri dhe kjo është ajo për të cilën tregon ajeti: **“Apo menduat se do të hyni në Xhennet pa ju ardhur shembulli i atyre që ishin para jush... Ata u prekën nga trazirat dhe vështirësitë dhe u drodhën, derisa i Dërguari dhe ata që besuan, bashkë me të, të thonë: “Kur do të vijë ndihma e Allahut?”... Pa dyshim, ndihma e Allahut është afër!”** [El-Bekare: 214] Po kështu, në suren El-Ankebūt që kemi në duar, kemi ajete që tregojnë për problemet që politeistët do t’u shkaktonin besimtarëve, ajete të cilat i gjejmë edhe në suren El-Bekare, në suren El-Haxh, e po ashtu edhe në suren Ālu Imrân gjejmë ajetin që thotë: **“Apo mos menduat se do të hyni në Xhennet, pa e parë Allahu se cilët prej jush janë ata që përpiqen dhe luftojnë në rrugën e Tij dhe pa e parë se cilët janë të durueshëm?”** [Ālu Imrân: 142] **“Pastaj, pas shqetësimit, Ai ju zbriti siguri, (në formën e një) përgjumje që e kaploi njërin grup prej jush... ndërsa një grup tjetër shqetësoheshin për veten e tyre, duke menduar për Allahun supozime të pavërteta si ato të kohës së injorancës, duke thënë (me dyshim): “A na takon neve gjë në këtë çështje (a ka fitore për ne)?”. Thuaju (o Muhamed): “Vërtet, çështja e gjitha i takon Allahut!”** Ata fshehin në vetvete çfarë nuk ta shfaqin ty. Thonë: **“Nëse neve na takonte gjë në këtë çështje, nuk do të ishim vrarë në këtë vend këtu”.** Thuaj: **“Edhe sikur të ishit në shtëpitë tuaja, atyre të cilëve u ishte shkruar të vriteshin do t’u ndodhte vrasja në shtretërit e tyre... dhe (kjo vështirësi ju ndodhi) që Allahu ta vërë në sprovë atë çfarë gjendet (fshihni) në**

kraharorët tuaj dhe për t'i pastruar zemrat tuaja. Dhe Allahu e di mirë se çfarë gjendet (fshihet) në kraharorë.” [Ālu Imrān: 154] **“Përse kur ju goditi një fatkeqësi (ditën e Uhudit), ndërkohë që ju kishit goditur (armikun në betejën e Bedrit) me dyfishin e saj, thatë: “Nga na erdhi kjo?” Thuaj (o Muhamed): “Kjo është nga vetja juaj!” Vërtet, Allahu është i fuqishëm për çdo gjë.”** [Ālu Imrān: 165] **“Allahu nuk i lë besimtarët në atë gjendje në të cilën jeni ju (tani), derisa ta dallojë të keqin nga i miri. Dhe Allahu nuk jua zbulon juve të fshehtën e Tij, por Allahu përzgjedh nga të Dërguarit e Tij kë të dojë (të cilit i zbulon nga të fshehtat e Tij), prandaj, besojini Allahut dhe të dërguarve të Tij! E nëse besoni dhe ruheni, atëherë për ju ka një shpërblim të madh.”** [Ālu Imrān: 179]

Kur këto ajete bëhen bashkë dhe përfytyrohen të plota, lexuesi për-siatës vëren se si pjesët e Kur'anit famëlar të interpretojnë njëra-tjetrën në një mënyrë koherente dhe të qartë, që nxjerr në pah sekuencën e ideve që e sugjerojnë ajetet fisnike, gjithashtu edhe domethënien e tyre, ndërvlarësinë dhe harmoninë mes tyre.

Surja El-Ankebūt në ajetet e saj të para i referohet lidhjes me këtë rezultat që thotë se përfundimi - pas sprovës - është fitorja e besimit mbi politeizmin dhe idhujtarinë, dhe fitorja e besimtarëve ndaj jobesimtarëve. Rrëmuja e zhurmshme e mosbesimit dhe e njerëzve të tij nuk është përfundimtare. Kapacitetet dhe mundësitë e tyre për t'u shkaktuar probleme besimtarëve e kanë një kufi të cilin do ta arrijnë dhe ku do të ndalen, pavarësisht nëse duan apo nuk duan njerëzit e mosbesimit. Zoti nuk do të lejonte që besimtarët të sprovoheshin me ato vështirësi që u vinin nga ana e politeistëve dhe jobesimtarëve, por i Madhërishmi i lejon këto për një urtësi të madhe sepse përballja me këto sprova është ajo që i pastron besimtarët dhe i përgatit të jenë të kualifikuar për realizimin e rolit të tyre si mëkëmbës të Tij në Tokë dhe për zhvillimin e jetës në të.

Lidhja që ekziston mes kësaj sureje dhe asaj çfarë gjendet para saj³⁴²

Sipas renditjes së sureve të Kur'anit famëlartë, surja El-Ankebūt vjen pas sures El-Kasas, në të cilën Zoti i madhëruar na tregon për historinë e Musait me Faraonin, një histori që tregon për luftën mes së vërtetës dhe së pavërtetës, për përleshjen mes tyre dhe për një nga hallkat e atij zinxhiri luftërash. Njëra prej dobive të përfituara nga kjo sure është njohja me natyrat e tiranisë dhe efektet e saj të rrezikshme. Këtu kemi të bëjmë me një person i cili i shkel me këmbë të ngjashmit e llojit të tij – domethënë, njerëzit e tjerë - dhe shikojmë se si ai tiran – Faraoni - bënte ndarje mes njerëzve, duke e dobësuar një grup prej tyre dhe duke e fuqizuar një grup tjetër... Ai përhapte korrupsion në tokë dhe ushtronte dhunë mbi të dhe mbi banorët e saj. Surja El-Kasas na kujton shembuj të tiranisë së pushtetit dhe mizorisë së tij dhe shembuj të tiranisë së njerëzve të parasë dhe mizorisë së tyre. Në mbyllje dhe në përfundim të saj, surja tregon se si përfundimi i mirë u takon besimtarëve që i besojnë Zotit, të cilët qëndrojnë drejt në rrugën e Tij, që udhëzohen sipas mësimëve të pejgamberëve dhe se Zoti – madhëruar dhe lartësuar qoftë Ai – do ta bëjë Shtëpinë e Ahiretit për ata që nuk duan të ushtrojnë tirani në tokë dhe as të bëjnë korrupsion apo zullum në të. I Madhërishmi do ta bëjë gjithmonë përfundimin e mirë për ata që ruhen të mos bëjnë vepra të këqija. Këtij të Dërguari të Zotit, paqja dhe bekimet e Zotit qofshin mbi të, të cilit Zoti ia bëri detyrë ta zbatojë dhe ta përcjellë ndër njerëz Kur'anin, pasi u keqtrajtua dhe u dëbua nga shtëpia e tij dhe nga vendi ku kishte jetuar gjithmonë, nga Meka, Zoti i plotfuqishëm i premtoi se do ta kthente në Mekë me fitore. Gjithashtu, Zoti i plotfuqishëm ia kujton atij se ai nuk priste t'i zbritej Libri... por zbritja e Librit në zemrën e tij ishte si mëshirë nga Zoti ndaj tij dhe ndaj gjithë botëve mbarë. Për këtë arsye, Zoti - madhëruar qoftë

³⁴² Imam El-Bekai në veprën e tij të interpretimit të Kur'anit "*Nadhm 'ud-Durar* - Renditja e Perlave", thotë: "Surja El-Ankebūt ka për qëllim të nxisë zellin e besimtarit për urdhërimin për të mirë dhe ndalimin nga e keqja dhe për thirrjen tek Allahu i madhërishëm, vetëm tek Ai, pa u lodhur as mërëzitur - gjëra me të cilat u mbyll edhe surja më përpara kësaj - pa devijuar aspak në drejtim të dikujt tjetër, përveç Allahut - madhëruar qoftë Ai! Kjo në mënyrë që rezultati i punës së atij që përpaket të punojë, të mos jetë si rezultati i punës së ankebūt – merimangës – kur ndërton shtëpi. Kjo është surja që tregon për dobësinë e jobesimtarëve dhe për forcën e besimtarëve. Kjo sure është quajtur "El-Ankebūt", që do të thotë "Merimanga", dhe ky emërtim tregon për qëllimin që kjo sure mbart në vetvete. "Në emër të Zotit", i Cili e përfshin nën pushtetin e Tij të gjithë fuqinë që ekziston dhe i lartëson ushtarët e Tij; "Er-Rrahman - I Gjithëmëshirshmi", i Cili i ka përfshirë të gjithë robërit në mirësinë e "urdhërimit dhe ndalimit"; "Er-Rrahim - Mëshirëploti", i Cili i ka urdhëruar njerëzit e diturisë të veprojnë sipas asaj që është më e mira". Shiko: El-Bekai, *Nadhm 'ud-Durar fi Tenāsuh 'il-Ājāti ve's-Su'ur*, referencë e mëparshme, 14/384-385.

Ai - e ndalon të Dërguarin e Tij t'i nënshtrohet çfarëdolloj kërcënimi ose frikësimi, ose të dobësohet përballë çfarëdo presioni të drejtuar ndaj tij nga ata jobesimtarë, që përpiqeshin për ta larguar atë nga mësimet e Zotit dhe e urdhëroi të vazhdonte t'i thërriste njerëzit për tek Ai, t'i shmangej rrugës së politeistëve dhe të mos adhuronte asgjë krah Zotit. Ky është thelbi i thirrjes së tij dhe shtylla kryesore e Mesa-zhit të tij. S'ka zot tjetër përveç Allahut! Çdo gjë do të shkatërrohet, përveç Fytyrës së Tij! Në dorë të Tij është gjykimi mes teje - o i Dërguar - dhe kundërshtarëve dhe armiqve të tu. Te Zoti është kthimi yt, edhe kthimi i të gjithëve atyre... dhe atëkohë ti o Pejgamber do të gëzohesh për çfarë Ai ka përgatitur për ty, ndërkohë që ata armiqtë e tu do të ndiejnë keqardhje e humbje dhe do të vajtojnë për padrejtësinë dhe neglizhencën që kanë treguar ndaj çështjes së Zotit.

Pjesa e parë: Nga ajeti 1 deri në ajetin 13

Në emër të Allahut, të Gjithëmëshirshmit, Mëshirëplotit

"الم ﴿١﴾ أَحَسِبَ النَّاسُ أَنْ يُتْرَكُوا أَنْ يَقُولُوا آمَنَّا وَهُمْ لَا يُفْتَنُونَ ﴿٢﴾ وَلَقَدْ فَتَنَّا الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ ۖ فَلَيَعْلَمَنَّ اللَّهُ الَّذِينَ صَدَقُوا وَلَيَعْلَمَنَّ الْكَاذِبِينَ ﴿٣﴾ أَمْ حَسِبَ الَّذِينَ يَعْمَلُونَ السَّيِّئَاتِ أَنْ يَسْبِقُونَا ۚ سَاءَ مَا يَحْكُمُونَ ﴿٤﴾ مَنْ كَانَ يَرْجُوا لِقَاءَ اللَّهِ فَإِنْ أَجَلَ اللَّهُ لَكَ ۖ وَهُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ ﴿٥﴾ وَمَنْ جَاهَدَ فَإِنَّمَا يُجَاهِدُ لِنَفْسِهِ ۚ إِنَّ اللَّهَ لَغَنِيٌّ عَنِ الْعَالَمِينَ ﴿٦﴾ وَالَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَنُكَفِّرَنَّ عَنْهُمْ سَيِّئَاتِهِمْ وَلَنَجْزِيَنَّهُمْ أَحْسَنَ الَّذِي كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿٧﴾ وَوَصَّيْنَا الْإِنْسَانَ بِوَالِدَيْهِ حُسْنًا ۚ وَإِنْ جَاهَدَاكَ لِتُشْرِكَ بِي مَا لَيْسَ لَكَ بِهِ عِلْمٌ فَلَا تُطِعْهُمَا ۚ إِلَيَّ مَرْجِعُكُمْ فَأُنَبِّئُكُمْ بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿٨﴾ وَالَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَنُدْخِلَنَّهُمْ فِي الصَّالِحِينَ ﴿٩﴾ وَمِنَ النَّاسِ مَنْ يَقُولُ آمَنَّا بِاللَّهِ فَإِذَا أُوذِيَ فِي اللَّهِ جَعَلَ فِتْنَةَ النَّاسِ كَعَذَابِ اللَّهِ وَلَئِنْ جَاءَ نَصْرٌ مِّن رَّبِّكَ لَيَقُولَنَّ إِنَّا كُنَّا مَعَكُمْ ۚ أَوَلَيْسَ اللَّهُ بِأَعْلَمَ بِمَا فِي صُدُورِ الْعَالَمِينَ ﴿١٠﴾ وَلَيَعْلَمَنَّ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا وَلَيَعْلَمَنَّ الْمُنَافِقِينَ ﴿١١﴾ وَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا لِلَّذِينَ آمَنُوا اتَّبِعُوا سَبِيلَنَا وَلْنَحْمِلْ خَطَايَاكُمْ وَمَا هُمْ بِحَامِلِينَ مِنْ خَطَايَاهُمْ مِنْ شَيْءٍ ۚ إِنَّهُمْ لَكَاذِبُونَ ﴿١٢﴾ وَلَيَحْمِلُنَّ أَثْقَالَهُمْ وَأَنْفَالًا مَّعَ أَثْقَالِهِمْ ۚ وَلَيَسْأَلُنَّ يَوْمَ الْقِيَامَةِ عَمَّا كَانُوا يَفْتَرُونَ ﴿١٣﴾"

“Elif, Lām, Mīm (1) A menduan njerëzit se do të lihen të thonë që “kemi besuar”, dhe nuk do të sprovohen? (2) Dhe vërtet, Ne i sprovuam ata që ishin para tyre, e me siguri, Allahu do t'i nxjerrë në pah ata që e thonë të vërtetën, dhe me siguri, do t'i tregojë gënjeshtarët. (3) Apo mos mendojnë ata që bëjnë vepra të këqija se mund të na

ikin Neve? Sa keq që gjykojnë ata! (4) Kush është që shpreson takimin e Allahut, vërtet, afati i caktuar nga Allahu ka për të ardhur. Dhe Ai është që dëgjon dhe di gjithçka. (5) E kush përpiqet (për në rrugën e Allahut), në të vërtetë ai përpiqet për të mirën e vetes së tij. Vërtet, Allahu nuk ka nevojë për askënd nga krijesat. (6) E atyre që besuan dhe bënë vepra të mira, Ne do t'ua shlyejmë të këqijat, dhe do t'i shpërblejmë sipas më të mirës që kanë qenë duke punuar. (7) Ne e kemi porositur njeriun që të sillet mirë me prindërit. E, nëse ata të dy kërkojnë të të detyrojnë ty që të më shoqërosh Mua të tjerë në adhurim - gjë për të cilën ti nuk ke dituri - atëherë mos iu bind atyre! Tek Unë është kthimi juaj dhe Unë do t'ju njoftoj për çfarë keni qenë duke punuar (në jetën e dynjasë). (8) E ata që besuan dhe bënë vepra të mira, Ne do t'i fusim në radhët e të mirëve (në Xhennet). (9) Dhe prej njerëzve ka nga ata që thonë (me gjuhën e tyre): “Ne kemi besuar në Allahun”, por nëse i godet ndonjë e keqe në rrugën e Zotit, ata i frikësohen dënimit të njerëzve dhe e barazojnë atë me dënimin e Allahut... E nëse vjen fitorja nga Zoti yt, të tillët do të thonë: “Ne ishim me ju”... Por, a nuk është Allahu Ai që e di më së miri se çfarë ka në gjokset e të gjitha krijesave?! (10) E me siguri, Allahu do t'i nxjerrë në pah ata që besuan, dhe me siguri, do t'i tregojë hipokritët. (11) Ata që nuk besuan u thonë atyre që besuan: “Ndiqni rrugën tonë, dhe ne do t'i mbartim mëkatet tuaja”... por ata nuk kanë për të mbartur asgjë nga mëkatet e atyre; në të vërtetë, ata janë gënjeshtarë. (12) Ata (që nuk besuan) do të mbartin patjetër barrët e tyre, edhe barrë të tjera bashkë me barrët e tyre... dhe patjetër që do të pyeten në Ditën e Kiametit për gënjeshttrat që trillonin. (13)” [El-Ankebūt: 1-13]

Surja El-Ankebūt tregon se ajo çfarë kampi i politeizmit dhe mos-besimit bëjnë kundër pejgamberëve, të dërguarve dhe besimtarëve nuk është një gjë e re dhe as e veçantë. Prandaj, muslimanët të mos mendojnë se askush më parë nuk është përballur me një gjë të tillë përveç këtij të Dërguari të Zotit, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të, dhe përveç këtyre që ishin me të. Në fakt ligji i “sprovimit” është një ligj hyjnor gjithëpërfshirës për mbarë njerëzit besimtarë: “A menduan njerëzit se do të lihen të thonë që “kemi besuar”, dhe nuk do të sprovohen? Dhe vërtet, Ne i sprovuam ata që ishin para tyre, e

me siguri, Allahu do t'i nxjerrë në pah ata që e thonë të vërtetën, dhe me siguri, do t'i tregojë gënjeshtarët." [El-Ankebūt: 2-3] Besimtarët nuk marrin statusin e besimtarit të vërtetë vetëm duke e shprehur me gojë se kanë besuar, por duhet të sprovohen dhe të testohet besimi i tyre duke u përballuar me jobesimtarët dhe me djajtë nga radhët e njerëzve dhe të xhinëve. Këtë sprovim, Zoti – madhëruar dhe lartësuar qoftë Ai – e ka bërë ligj që është zbatuar mbi ata që kanë qenë përpara nesh, pastaj ky ligj zbatohet edhe mbi ne, edhe mbi ata që vijnë pas nesh gjithashtu. Nëpërmjet kësaj do të vërtetohen ata që e kanë mbajtur fjalën që i kanë dhënë Zotit dhe do të dallohen kriminelët të cilët pretendonin se besonin, pastaj edhe hipokritët, gënjeshtarët dhe ata që bëjnë vetëm sa për sy e faqe. Pas kësaj sprove ata që bëjnë vepra të këqija do ta kuptojnë se nuk do të mund t'i ikin Zotit – madhëruar qoftë Ai – por do ta shikojnë se Zoti është fitimtar në çështjet e Tij dhe se ata janë të nënshtruar ndaj vendimeve të Tij dhe se pretendimi i tyre për t'i ikur ndëshkimit të Zotit është një pretendim që ngrihet vetëm mbi kotësinë dhe dëshirën për epërsi dhe një pretendim që diktohet nga besimi i dobët dhe nga mungesa e diturisë së saktë të atyre pretenduesve.

Kur sjellim në mendje thënien e të Lartit: **"Allahu nuk i lë besimtarët në atë gjendje në të cilën jeni ju (tani), derisa ta dallojë të keqin nga i miri. Dhe Allahu nuk jua zbulon juve të fshehtën e Tij..."** [Ālu Imrān: 179], edhe thënien e Tij: **"A mos menduat se Ne ju krijuam kot, dhe se ju nuk do të ktheheni te Ne?"** [El-Mu'minūn: 115], pastaj edhe ajetin që kemi këtu: **"Elif, Lām, Mīm A menduan njerëzit se do të lihen të thonë që "kemi besuar", dhe nuk do të sprovohen?"** [El-Ankebūt: 1-2], edhe thënien e Tij: **"A mendon njeriu se do të lihet i neglizhuar (dhe nuk do të pyetet për veprat e tij)? A nuk ishte ai një pikë fare që derdhej..."** [El-Kijāme: 36-37], krijojmë një imazh të plotë të çështjes, i cili e refuzon çdo ndjesi që kërkon të thotë se kjo jetë është një absurditet i paqëllimtë, ose se asgjë në këtë botë nuk ka ekzistencë reale...

Ndjesisë që kërkon ta paraqesë jetën si absurditet, mund t'i rezistohet vetëm duke ditur dhe evokuar qëllimin e krijimit të njeriut dhe urtësinë për të cilën ai është sjellë në ekzistencë. Perceptimi i qëllimit për të cilin njeriu është krijuar dhe njohja e urtësisë që fshihet pas kësaj, është ajo që mund ta ndihmojë njeriun të dalë nga gjendja e ab-

surditetit dhe nihilizmit. Ato janë ndjesi të cilat ndodh shpesh ta kaplojnë njeriun, atëherë kur tek ai mungon njohja e urtësisë se përse është krijuar jeta dhe se përse ai gjendet në të! Kjo mosnjohje nga ana e tij e shtyn të bjerë në përtaci, të zhytet në kotësi, të mos ndiejë përgjegjësi dhe as ta kuptojë qëllimin e kësaj ekzistence.³⁴³ Njohja nga ana e njeriut se përse është krijuar e bën atë ta dijë i bindur se ai e ka një mision, një mesazh për të përçuar dhe një qëllim madhor në këtë jetë. Kjo e bën jetën e tij një mjet që e çon atë në Xhennet dhe që i pengon të gjitha përpjekjet e djallit, i cili frymëzimin të njeriu të ndjesisë për absurditetin e jetës e konsideron si një nga nxitjet më të rëndësishme që ai përpiqet të bëjë.

“A menduan njerëzit se do të lihen të thonë që “kemi besuar” dhe nuk do të sprovohen?” [El-Ankebūt: 2] Nëse njeriu e kupton “sprovimin” ashtu siç është në të vërtetën e tij dhe i kupton aspektet e ndryshme të tij, kjo do ta bëjë atë t’i duken të lehta fatkeqësitë e botës nga njëra anë... dhe nga ana tjetër do ta bëjë atë të aftë të shpjegojë shumë nga ngjarjet në të cilat has dhe situatat që e rrethojnë, dhe t’i interpretojë ato në një mënyrë të përshtatshme, e cila nuk e shtyn atë drejt fatalizmit dhe dorëzimit, as drejt reagimeve që nuk përshtaten me rregullat e shariatit.

Koncepti i “sprovës”

Sprova në termin e saj në arabisht vjen si “الفتنة-el-fitneh” dhe është një koncept kur’anor, që rrjedh nga folja “fetene - فتن”, që në origjinë, nga ana gjuhësore, tregon për futjen e arit në zjarr për ta provuar cilësinë e tij, nëse është i një cilësie të mirë apo të keqe, si edhe për të hequr prej tij metalet e tjera që mund të jenë përzier me të.³⁴⁴ Për shembull, fjala e të Lartit: **“Ditën kur ata do të sprovohen në zjarr”** [Edh-Dhārijāt: 13], është një analogji për banorët e xhehenemit, natyrat e të cilëve janë përzier me cytjet e djallit dhe ai i ka larguar nga rruga e drejtë. “Sprova e tyre në zjarr” i bën ata të ndiejnë më shumë keqardhje dhe dhimbje për ndjekjen që i kanë bërë nxitjeve të djallit dhe

³⁴³ Si shembulli i vargjeve të Ilija Ebi Mādi: “Erdha, nuk e di nga ku, por erdha.” Këto vargje janë marrë nga poema “Et-Talāsīm”. Shiko: Ilija Ebu Mādi, *Divān Ilija Ebu Mādi*, poeti i njohur i diasporës, prezantuar nga Xhubrān Halīl Xhubrān, Bejrut: Dār ‘ul-Aude li’s-Sahāfe ve’t-Tibā’a ve’n-Neshr, 2000, fq. 191.

³⁴⁴ Er-Ragib El-Isfahani, *Mufradāt Elfādh ‘il-Kur’ān*, referencë e mëparshme, fq. 623.

që i kanë braktisur thirrjet e arsyes së shëndoshë, të cilat ata i mbuluan dhe i dërrmuan me mosbesim, politeizëm dhe mëkate. Zoti i plotfuqishëm do t'u thotë atyre: **"Shijojeni sprovën tuaj!"** [Edh-Dhārijāt: 14], shijojeni shpërblimin për torturimin që u keni bërë robërve të Mi në jetën e dynjasë për t'i penguar ata nga rruga e drejtë. Dhe i Larti thotë për hipokritët: **"Ata edhe më parë u përpoqën të shkaktonin prova (trazira), dhe t'i pështjelluan ty (o i Dërguar) punët, derisa erdhi e Vërteta (fitorja) dhe u tregua e qartë feja e Allahut, pavarësisht mosdëshirës së tyre. E prej tyre kishte që i thoshin (të Dërguarit): "Më jep leje (të qëndroj në shtëpi) dhe mos më vër në sprovë!"... A nuk kanë rënë ata pikërisht në sprovë (me këto veprime të tyre)... dhe vërtet xhehenemi do t'i përfshijë jobesimtarët."** [Et-Tevbe: 48-49]

"Dhe vërtet, Ne i sprovuam ata që ishin para tyre, e me siguri, Allahu do t'i nxjerrë në pah ata që e thonë të vërtetën, dhe me siguri, do t'i tregojë gënjeshtarët." [El-Ankebūt: 3] Allahu do t'i nxjerrë në pah, në sytë e të gjithëve, se cilët besuan vërtet dhe cilët pretenduan rrejshëm se kanë besuar.

Sprova, sprovimi dhe lufta janë ligje hyjnore të pandryshueshme, të cilat kanë qëllime dhe objektiva që duhet të kuptohen dhe të vihen re me vëmendje.

Besimtarët duhet ta kuptojnë natyrën e luftërave mes tyre dhe kundërshtarëve të tyre, në të tashmen dhe në të ardhmen, dhe ta përgatisin veten me të gjitha pajisjet që u duhen për të përballuar sfidat dhe të mos befasohen prej tyre.

A duhet besimtari ta kërkojë vetë sprovën?

Sprova është një nga ligjet e Zotit - siç e përmendëm më lart - por gjithsesi besimtari nuk duhet ta kërkojë atë as t'i shtyjë të tjerët drejt saj në kuptimin që t'i bëjë të shkaktojnë trazira. Nëse besimtari e ka mundësinë të mos e ekspozojë veten ndaj sprovës, atëherë duhet t'i shmanget sa të mundet asaj.³⁴⁵ Kështu që, kush shpëton prej saj, le të

³⁴⁵ Abdullah ibn Ebi Evfa r.a. tregon se i Dërguari i Allahut, në njërin nga ditët në të cilat u takua me armikun, priti derisa dielli u mënjanua (pak pas kohës së drekës, kur u freskua pak koha), pastaj u ngrit në mesin e njerëzve dhe tha: "O njerëz! Mos e dëshironi takimin me armikun dhe kërkonin nga Zoti mirëqenien! E nëse takoheni me armikun, tregohuni të duruar! Dhe dijeni se Xheneti është nën hijen e shpatave". Pastaj tha: "O Zot, Ti që ke zbritur Librin, Ti që i bën retë të udhëtojnë dhe që i mund grupet armike... munda ata dhe na bëj ne të jemi fitimtarë kundër tyre!"

falënderojë Zotin, kurse kush goditet nga sprova, ai duhet të tregohet i duruar dhe t'ia kujtojë vetes se ky është një ligj i Zotit që është zbatuar mbi pejgamberët, besimtarët, reformuesit, predikuesit dhe mbi të gjithë ata që Zoti i ka bekuar me mirësitë e Tij. Ata që janë të prekur nga sprova duhet të kërkojnë ndihmën e Zotit për ta mposhtur atë me durim, me namaz e lutje dhe me mënyrat e duhura të qëndresës dhe përvetësimit të aftësive për ta menaxhuar luftën që bëhet mes njerëzve të së vërtetës dhe njerëzve të së kotës.

A ka të drejtë të hakmerret ai të cilit i janë sjellë trazira, ndaj atyre që ia kanë shkaktuar ato trazira?

Pjesë e sprovës dhe trazirave është edhe rasti kur ndodh ndonjë devijim në sjelljen e besimtarit dhe që ai shkon përtej asaj që është urdhëruar të bëjë. Sa i përket besimtarit, i gjithë fokusi i të menduarit të tij sillet rreth rregullimit të gjërave, udhëzimit të njerëzve dhe përpjekjes për t'i nxjerrë ata nga errësirat në dritë. Besimtari nuk i urren njerëzit, nuk ka smirë, nuk kërkon epërsi ndaj tyre, nuk dëshiron të fitojë epërsi në emër të Islamit, as të bëjë korrupsion, përkundrazi, dëshiron të rregullojë sa të mundet... dhe Zoti mund t'i japë atij sukses në këtë, ose mundet që suktesi të mos përkojë me përpjekjet e tij. Në të gjitha rastet ai nuk ka të drejtë që në kohë sprovash dhe trazirash të sajtojë metoda me të cilat të reagojë në mbrojtje të vetes së tij dhe ata që i shkaktuan trazira t'i emërtojë si jobesimtarë - me të drejtë e me të padrejtë - dhe të shkojë në ekstrem me armiqësinë ndaj tyre. I sinqerti i besuar, Pejgamberi, paqja dhe mëshira e Zotit qofshin mbi të, nuk ua dëshironte shkatërrimin atyre të cilët ishte ngarkuar t'i thërriste në fenë e Zotit por që nuk i përgjigjeshin pozitivisht.

Përkundrazi, ai dëshironte që ata të jetonin, me shpresën dhe dëshirën se Zoti do të nxirrte nga pasardhësit e tyre breza të tillë që do ta besonin Zotin dhe do ta adhuronin Atë pa i shoqëruar asgjë dhe përpjekje t'i shfajësonte ata. Abdullah ibn Mes'ud, Zoti qoftë i kënaqur prej tij, tregon: "Tani më duket sikur e shikoj Pejgamberin tonë, paqja dhe mëshira e Zotit qofshin mbi të, duke treguar për njërin nga pejgamberët, të cilin njerëzit e tij e kishin rrahur dhe gjakosur, kurse ai vetëm

Shiko: Buhariu, *Sahih 'ul-Buhari*, referencë e mëparshme, kapitulli i xhihadit dhe ekspeditave luftarake, nëntema "Mos e dëshironin takimin me armikun", hadithi nr. 3025, fq. 579.

fshinte gjakun nga fytyra dhe thoshte: “Zoti im, fali njerëzit e mi sepse ata nuk dinë!” Ekstremizmi i ekstremistëve dhe shndërrimi i tyre në hakmarrës dhe në njerëz që i emërtojnë të tjerët si jobesimtarë, i zhvesh ata nga karakteristikat e predikuesve reformatore dhe i largon nga ndikimi për mirë të njerëzit.

Historia e “atyre të hendeqeve”, e cila përmendet në Librin e Zotit dhe që është shpjeguar edhe nga i Dërguari i Zotit, paqja dhe mëshira e Zotit qofshin mbi të, është dëshmi dhe një shembull i atyre që e bënë “rregullimin dhe ndreqjen” qëllimin e tyre kryesor dhe thirrjen e xhi-hadin “sipas mënyrës që është më e mira”, mjetin e tyre.³⁴⁶ Ata e

³⁴⁶ Transmeton Muslimi - me zinxhirin e tij të transmetimit - nga Suhejbi, se i Dërguari i Zotit, paqja dhe mëshira e Zotit qofshin mbi të, ka thënë: “Dikur para jush jetonte një mbret dhe ai kishte një magjistar (oborri). Kur magjistari u plak, i tha mbretit: “Unë jam plakur, prandaj më dërgo një djalë të ri që t’i mësoj magjinë!” Mbreti i dërgoi atij një djalë të ri që t’ia mësonte magjinë. Dhe gjatë rrugës për te magjistari, ai djali i ri gjeti një murg (në faltoren e tij) dhe u ul tek ai dhe dëgjoi fjalët e tij, fjalë të cilat djalit i pëlqyen dhe i bënë përshtypje. Kështu që sa herë shkante te magjistari, ai më parë kalonte nga murgu dhe qëndronte me të, por kur vinte te magjistari, ai e rrihte për shkak të vonesës. Djali iu ankua murgut për këtë dhe ai i tha: “Kur të kesh frikë nga magjistari, thuaj që më kanë mbajtur njerëzit e familjes sime dhe kur të kesh frikë nga familja jote, thuaj që më ka mbajtur magjistari”. Djali po vazhonte kështu dhe ndërsa po ecte një ditë, hasi në një kafshë të madhe që i kishte mbajtur të bllokuar njerëzit (nuk i linte të lëvizin lirshëm, të kryenin punët e tyre) dhe tha me vete: “Sot do ta mësoj nëse magjistari është më i lartë, apo murgu!” Ai mori një gur dhe tha: “O Allah, nëse çështja e murgut është më e dashur për ty se çështja e magjistarit, vrite këtë kafshë, që njerëzit të mund të lëvizin lirshëm!” Pastaj ai e hodhi atë gur drejt saj dhe ajo mbeti e vrarë. E njerëzit filluan të lëvizin në rrugë të lirë. Pastaj ai erdhi te murgu dhe e informoi për çfarë kishte ndodhur. Murgu i tha: “O biri im, tani ti je më lart se unë. Tani shiko se ke arritur në një nivel të lartë besimi dhe do të vihesh në provë. E nëse vihesh në provë, mos trego për mua!” Djaloshi filloi të shëronte të verbrit dhe ata që vuanin nga lebrosa dhe t’i shëronte njerëzit nga të gjitha llojet e sëmundjeve... Një oborrtar i mbretit, që ishte verbuar, dëgjoi për të dhe shkoi tek ai me dhuratë të shumta e i tha: “Gjithë çfarë shikon këtu janë të tuat, nëse më shëron!” Djaloshi i tha: “Unë nuk shëroj askënd. Ai që shëron është Allahu. Nëse ti beson në Allahun, unë do ta lus Allahun që të të shëroj!” Ai burri besoi dhe Allahu e shëroi. Pastaj ai erdhi te mbreti dhe u ul pranë tij, siç rrinte zakonisht. Mbreti i tha: “Kush ta ktheu shikimin?” Ai tha: “Zoti im.” Mbreti i tha atij: “A ke zot tjetër përveç meje ti?” Burri tha: “Zoti im dhe Zoti yt është Allahu”. Mbreti e kapi dhe nuk reshti së torturuar atë, derisa tregoi për djaloshin. Pastaj djaloshin ia sollën mbretit dhe mbreti i tha: “O biri im, ti ke arritur në atë nivel të lartë diturie në magji, sa që i shëron të verbrit dhe ata me lehtë, e arrin të bësh kështu e ashtu.” Djaloshi tha: “Unë nuk shëroj askënd. Është Allahu Ai që shëron!” Mbreti e kapi dhe nuk reshti së torturuar djaloshin, derisa tregoi për murgun. Pastaj sollën aty murgun dhe i thanë: “Zmbrapsu nga feja jote!”, por ai refuzoi ta bënte këtë. Kështu që mbreti urdhëroi të sillnin një sharrë dhe ia vendosi sharrën në mes të kokës dhe ia ndau në dysh, derisa pjesët e kokës së tij ranë përtokë. Pastaj sollën oborrtarin e mbretit dhe i thanë: “Zmbrapsu nga feja jote!”, por ai refuzoi dhe mbreti ia vendosi sharrën në mes të kokës dhe ia ndau në dysh, derisa pjesët e kokës iu rrëzuan përtokë... Pastaj sollën djaloshin dhe i thanë: “Zmbrapsu nga feja jote!”, por ai refuzoi, kështu që mbreti ia dorëzoi atë një grupi oborrtarësh të tij dhe u tha atyre: “Merreni dhe çojeni në filan mal, ngjituni me të në atë mal dhe kur të mbërrini në majën e tij, kërkojini të heqë dorë nga besimi i tij! E nëse refuzon ta bëjë këtë, atëherë hidheni poshtë!” Kështu ata e morën me vete dhe u ngjitën bashkë me të në mal dhe djaloshi tha: “O Allah, më ruaj torturave, ai i pyeti ndërkohë që të gjitha shikimet e tyre ishin ngulur te dy buzët e tij të nderuara: “Çfarë mendoni se do të bëj me ju?” Ata thanë: Kur i Dërguari i Allahut, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të, mori Mekën, dhe shkoi në fytyrat e atyre që e kishin munduar dhe torturuar atë bashkë me shokët e tij derisa disa prej tyre ranë dëshmorë për shkak të prej tyre me çfarëdo mënyre që të duash Ti!” Dhe mali filloi të dridhej e të gjithë u rrëzuan dhe thyen qafën. Pastaj djaloshi erdhi duke ecur te mbreti. Mbreti i tha atij: “Çfarë ndodhi me ata që ishin me ty?” Ai tha: “Allahu më shpëtoi prej tyre!” Mbreti ua dorëzoi atë përsëri disa oborrtarëve të tij dhe u tha: “Merreni atë dhe barteni në një anije të madhe dhe kur të arrini në mes të detit, kërkonin prej tij të heqë dorë nga besimi i tij. E nëse ai nuk heq dorë, atëherë hidheni atë në ujë!” Kështu ata e morën dhe shkuan me të e ai tha: “O Allah, më ruaj prej tyre me çfarëdo mënyre që të duash Ti!”, dhe anija u përmbys e ata u

hordhën tej dhunën e urrejtjen dhe morën rrugën për të thirrur te Zoti nga dashuria e tyre për Zotin dhe nga dëshira e tyre për t'i shpëtuar robërit e Zotit nga kurthet dhe rrjetat e djallit dhe vesveset e tij... për t'i nxjerrë ata nga errësirat në dritë. Nuk ka dyshim se zemra dhe qenia e atij që punon për t'i nxjerrë njerëzit nga errësirat në dritë, mbartin për ta një dashuri në të cilën nuk ka asnjë hipokrizi. Kjo dashuri ndaj njerëzve është ajo që garanton parapërgatitjen e mendjeve dhe zemrave të atyre që thirren në besim për të pranuar thirrjen që këta thirrës u bëjnë.

Metodologjia e trajtimit të trazirave në Kur'an është një metodologji mjaft e pasur, rregullat dhe dispozitat e së cilës nxirren nga Libri i Zotit. Këtë na e tregojnë historitë e pejgamberëve dhe të dërguarve, në rrugën e të cilëve Zoti i madhëruar e urdhëroi të Dërguarin e Tij të udhëzohej dhe të ecte. Kush lexon në Libër metodologjinë e trajtimit të trazirave dhe sprovave, e vëren distancën midis praktikave të shumë prej atyre që e cilësojnë veten si thirrës në Islam kur sulmohen nga sprovat dhe mes udhëzimit të Kur'anit, në trajtimin e tyre. Ky Libër na tregon biografinë e të Dërguarit të Zotit - lavdërimi dhe paqja e Zotit qofshin mbi të - dhe të atyre të dërguarve dhe pejgamberëve që ishin para tij - rrugën dhe udhëzimin e të cilëve jemi urdhëruar ta ndjekim edhe ne – dhe ato përbëjnë metodologji të qarta të trajtimit të sprovave dhe vështirësive.

“Vetëm mirë! Ti je një vëlla i nderuar dhe një nip i nderuar!” (i thanë idhujtarët mekas Pejgamberit, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të, kur ai doli fitimtar mbi ta në Mekë, në vitin e tettë të hixhre-

mbytën. Djaloshi erdhi duke ecur te mbreti dhe mbreti i tha: “Çfarë ndodhi me ata që ishin me ty?” Ai tha: “Allahu më shpëtoi prej tyre.” Pastaj i tha sërish mbretit: “Ti nuk do të mund të më vrasësh mua, derisa të bësh atë që të them unë.” Mbreti tha: “Çfarë duhet të bëj?” Djaloshi tha: “Duhet t'i mblodhësh njerëzit në një vend të hapur, pastaj të më lidhësh në një trung peme, pastaj të marrësh një shigjetë nga çanta ime, pastaj ta vendosësh shigjetën në mes të harkut, pastaj të thuash: “Me emrin e Allahut, Zotit të djaloshit!” pastaj të më gjuash me shigjetë. Nëse vepron kështu, do të më vrasësh.” Mbreti i mblodhi njerëzit në një vend të hapur dhe e lidhi djalalin në trungun e një peme, pastaj mori një shigjetë nga çanta e djaloshit, pastaj e vendosi shigjetën në mes të harkut dhe tha: “Me emrin e Allahut, Zotit të djaloshit!” pastaj e gjuajti dhe shigjeta ra në nofullën e tij. Djaloshi vendosi dorën në vendin ku i ra shigjeta - nga dhembja - dhe vdiq... Njerëzit e pranishëm thanë: “Ne i besojmë Zotit të djaloshit! Ne i besojmë Zotit të djaloshit! Ne i besojmë Zotit të djaloshit!”... Oborrtarët erdhën te mbreti dhe i thanë: “A nuk e shikon se ndodhi ajo nga e cila kishe frikë?! Për Allahun, vërtet të goditi ajo nga e cila kishe frikë! Njerëzit besuan!” Prandaj, ai (mbreti) urdhëroi të hapeshin hendeqe në hyrjet kryesore të rrugëve, pastaj u ndez zjarr në to dhe tha: “Kush nuk zmbropset nga feja e tij (nga besimi në Zotin e djaloshit), hidheni në zjarr!” Dhe kështu bënë... derisa erdhi një grua me djalalin e saj të vogël, dhe ajo sikur hezitoi të hidhej në zjarr, e djali i saj i vogël i tha: -O nënë, duro (këtë sprovë), sepse ti je në të drejtën!”

Shiko: Muslimi, *Sahih Muslim*, referencë e mëparshme, Kapitulli i asketizmit. nëntema që flet për ‘ata të hendeqeve...’, hadithi nr. 3005, fq. 1201.

tit)³⁴⁷... Ata thanë kështu, por secilit prej tyre pothuajse po i dilte zemra nga vendi, në pritje me frikë nga ajo që do të thoshte ai, paqja dhe mëshira e Zotit qofshin mbi të, sepse ata më mirë se kushto tjetër e dinin për mundimet dhe torturat që ai, familja dhe shokët e tij kishin vuajtur prej tyre, për vite me radhë. Sa i përket faljes, asnjëri prej tyre nuk e priste dhe as nuk i shkonte mendja të ndodhte sepse ata nuk e kishin kuptuar ende kuptimin e profecisë dhe të Mesazhit, dhe nuk e kishin kuptuar të vërtetën në lidhje me të si “një i Dërguar nga vetë gjiri i tyre”... Ata nuk e kishin kuptuar të vërtetën e ajetit që thotë: **“Sigurisht që juve tashmë ju ka ardhur një i Dërguar nga vetë gjiri juaj. Atij i vjen rëndë për vuajtjet që kaloni, jua dëshiron të mirën me gjithë zemër (që ju të shkoni rrugës së drejtë), dhe është i sjellshëm e i mëshirshëm me besimtarët.”** [Et-Tevbe: 128] Dhe njeriu mund t'i marrë me mend ndjenjat e atyre njerëzve në atë moment kur i Dërguari i Zotit, paqja dhe bekimet e Zotit qofshin mbi të, foli dhe tha: “Shkoni, se jeni të lirë!”³⁴⁸... Në këtë moment jeta u kthye edhe një herë në shpirtrat e tyre... Ata patën ndjesinë e atij i cili kthehet në jetë pasi ka vdekur njëherë.

Dhe i Dërguari, paqja dhe bekimet e Zotit qofshin mbi të, ishte prijësi i predikuesve dhe vula e peygamberëve dhe të dërguarve. Ai e dinte se sprova për peygamberët dhe thirrësit në rrugën e Zotit është një ligj hyjnor, që përfshihet brenda kuadrit të formimit, trajnimit dhe përgatitjes për fazat e mëtejshme. Kjo e largon nga shpirti i besimtarit çdo ndjenjë dëshire për t'u hakmarrë për veten apo për besimtarët sepse Mesazhi që ai mbart është më i madh nga ai dhe nga ata që i shkaktuan trazira atyre. Kështu që, pas fitores, ai iu drejtua fuqizimit të Mesazhit, hedhjes së themeleve të ndërtesës së tij dhe vendosjes së strategjive dhe planeve për komunikimin dhe realizimin e tij. I Dërguari i Zotit, paqja dhe mëshira e Zotit qofshin mbi të, ofroi mësimin më të mrekullueshëm për njerëzimin ndërsa i thirri banorët e Mekës duke u thënë: “Kush hyn në Qabe, është i sigurt... Kush hyn në shtëpinë e tij dhe e mban mbyllur derën e shtëpisë së tij, është i sigurt... Kush hyn në shtëpinë e Ebu Sufjanit, është i sigurt!”³⁴⁹ Me këtë ai deshi të

³⁴⁷ El-Bejhaki, *Es-Sunen 'ul-Kubrā*, referencë e mëparshme, Kapitulli i Ekspeditave Luftarake, nëntema që flet për fitoren në Mekë – Allahu i madhëruar e ruajttë atë; vëll. 18, hadithi nr. 18323, fq. 384.

³⁴⁸ Referenca e mëparshme, e njëjta faqe.

³⁴⁹ Es-Sixhistani, *Sunen Ebi Daūd*, referencë e mëparshme, Kapitulli i haraçit..., nëntema që flet për mirësitë e Mekës, vëll. 4, hadithi nr. 3021, fq. 632.

fuste sigurinë dhe qetësinë në çdo shpirt... dhe hyri atje në qytet me kokën ulur, me modesti, duke u mësuar njerëzve etikën e hyrjes në Shtëpinë e Shenjtë, dhe duke thënë: “Më është lejuar mua (të luftoj këtu në këtë vend të shenjtë) vetëm një orë të ditës.”³⁵⁰

“Apo mos mendojnë ata që bëjnë vepra të këqija se mund të na ikin Neve? Sa keq që gjykojnë ata! Kush është që shpreson takimin e Allahut, vërtet, afati i caktuar nga Allahu ka për të ardhur. Dhe Ai është që dëgjon dhe di gjithçka.” [El-Ankebūt: 4-5] Ata që adhurojnë idhuj dhe bëjnë të këqija, të mos mendojnë se do të na shpëtojnë dhe se Ne nuk do të hakmerremi kundër tyre? Kurse kush e ka frikë takimin me Allahun, le të përgatitet për të dhe Allahu i dëgjon fjalët e robërve të Tij dhe i di veprimet e tyre.

Këtu konteksti zhvendoset për t’ua konfirmuar atyre që e dëshirojnë dhe e presin takimin me Zotin – madhëruar qoftë Ai – edhe atyre që nuk e dëshirojnë këtë takim, se afati i takimit më Zotin ka për të ardhur patjetër. Kurse në këtë ajet të sures Junus, i Larti thotë: **“Vërtet, ata që nuk e shpresojnë takimin me Ne, që janë të kënaqur me jetën e kësaj bote duke gjetur prehjen në të, dhe që janë të pavëmendshëm ndaj shenjave Tona (7) Për ata, vendstrehimi i tyre do të jetë zjarri për shkak të asaj që fituan.”** [Junus: 7-8] Kurse në ajetin e sures El-Furkân, i Larti thotë: **“Ata, që nuk shpresojnë të takohen me Ne, thonë: “Pse nuk na zbriten neve engjëjt (në mbështetjen tuaj o Pejgamberë), ose të (na shfaqet dhe të) shohim Zotin tonë (dhe Ai të na tregojë se ju ka dërguar juve me Mesazhin e Tij)?”... Vërtet, ata janë bërë arrogantë në vetvete (duke kërkuar gjëra të tilla), dhe kanë kaluar çdo kufi në arrogancë dhe padrejtësi.”** [El-Furkân: 21].

Ligjet hyjnore

³⁵⁰ Transmetohet nga Ibn Abbasi, Allahu qoftë i kënaqur prej tij, se Pejgamberi, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të, ka thënë: “Allahu e ka bërë Mekën një vend të shenjtë dhe ajo nuk ka qenë e lejuar për askënd para meje (të preket, të luftohet apo të bëhen trazira në të) dhe as nuk i lejohet askujt pas meje, por më është lejuar mua (të luftoj në të) vetëm një orë të ditës. Kështu që, asaj nuk lejohet t’i shkulen bimët e saj, as t’i priten pemët, as të ndiqet (apo shqetësohet) gjahu i saj, as merret në të gjëra e rënë nga dikush përveçse nga një person që do të njoftojë për të publikisht (të pyesë se kujt i ka humbur)”. Ibn Abbasi i tha: “O i Dërguari i Allahut, përveç idhërit (një lloj bari), që përdoret nga argjendarët tanë dhe për varret tona”. Pejgamberi, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të, më pas tha: “Përveç idhërit”. Shiko: Buhariu, *Sahih ul-Buhari*, referencë e mëparshme, kapitulli për shlyerjen e gjahut, nëntema që flet për mosndjekjen e gjahut në vendin e shenjtë, hadithi nr. 1833, fq. 349.

Së pari: Xhihadi - Përpjekja

“E kush përpiqet (për në rrugën e Allahut), në të vërtetë ai përpiqet për të mirën e vetes së tij. Vërtet, Allahu nuk ka nevojë për askënd nga krijesat.” [El-Ankebūt: 6] Kush përpiqet dhe lufton në luftë në rrugën e Zotit, ose lufton me veten e tij për ta mposhtur egon e vet, **“në të vërtetë ai përpiqet për të mirën e vetes së tij...”**. [El-Ankebūt: 6] Ky është një konfirmim nga i Plotfuqishmi se ata që zgjedhën xhihadin në rrugën e Zotit – kjo, duke e pastruar veten nga çdo e keqe, apo duke u përpjekur për t'i larguar armiqtë e Zotit dhe aleatët e djallit nga udhëheqja, e duke punuar që ata të kenë një udhëheqje të drejtë, e cila punon që jeta e njerëzve të jetë e stabilizuar dhe e balancuar – në fakt ata përpiqen për veten e tyre. Pastrimi i vetes nga të këqijat dhe pastrimi i jetës dhe mjedisit që i rrethon nga çdo e keqe, është një mirësi që u kthehet vetë atyre, sepse kështu ata do të krijojnë për vete mundësinë e një jete të mirë dhe do t'i pengojnë zullumqarët dhe të devijuarit të marrin nën kontroll punët e tyre. Këta janë ata të cilët Zoti i shpërblen me shpërblimin më të mirë, për veprat më të mira që kanë bërë. Zoti i madhërishëm zgjedh për ta nga veprat e tyre ato që janë më të mirat dhe i shpërblen ata sipas tyre. **“Vërtet, Allahu nuk ka nevojë për askënd nga krijesat.”** [El-Ankebūt: 6] Ai nuk ka nevojë për luftën dhe përpjekjet e tyre.

Ata që luftojnë, që besojnë dhe bëjnë vepra të mira, në të vërtetë, ata përpiqen vetëm për veten e tyre, sepse me këtë ata i shlyejnë mëkatet e tyre dhe shpërblehen sipas më të mirës që kanë punuar: **“E atyre që besuan dhe bënë vepra të mira, Ne do t'ua shlyejmë të këqijat, dhe do t'i shpërblejmë sipas më të mirës që kanë qenë duke punuar.”** [El-Ankebūt: 7]

Së dyti: Zbatimi i urdhrave të Zotit xh.sh.

“Ne e kemi porositur njeriun që të sillet mirë me prindërit. E, nëse ata të dy kërkojnë të të detyrojnë që të më shoqërosh Mua të tjerë në adhurim - gjë për të cilën ti nuk ke dituri - atëherë mos iu bind atyre! Tek Unë është kthimi juaj dhe Unë do t'ju njoftoj për çfarë keni qenë duke punuar (në jetën e dynjasë).” [El-Ankebūt: 8]

Disa dijetarë të bazave të jurisprudencës sugjerojnë se fjala “porositur” tregon se bëhet fjalë për diçka më të zbutur sesa “ngarkuar, shkruar, detyruar”. Por, duke shikuar që porositeti është Allahu i plotfuqishëm, kjo ide bie poshtë. Çdo gjë e dalë nga Zoti, për robin, duhet të merret në konsideratë në gradat dhe shkallët më të larta të saj, veçanërisht nëse vjen në forma të tilla si: **“Ne e kemi porositur njeriun ...”**. [El-Ankebūt: 8] Duke përdorur këtë fjalë, Zoti - bekuar dhe lartësuar qoftë ai – sikur kërkon të sillet me mëshirë ndaj robit në shumë nivele, duke e urdhëruar atë të bëjë diçka në nivelin e “një porositje” nga Ai – madhëruar qoftë Ai - që njeriu të mos zihet ngushtë nga ndjesia e rëndesës së detyrës.

Nganjëherë i Madhërishmi përdor fjalën “ia kemi bërë detyrë” dhe me këtë sikur do të tregojë se ky urdhër është i prerë dhe duhet patjetër të zbatohet. Kur njeriu e shikon se urdhri është i formës së prerë, kjo e bën të kuptojë rëndësinë e këtij urdhri. Herë tjetër shikojmë të përdoret fjala “shkruar” dhe sikur do të thotë: “Ky urdhër është i shkruar, i përcaktuar mirë dhe me hollësi e saktësi, prandaj robi nuk duhet të hezitojë në zbatimin e tij!” Kështu që të gjithë këta terma “porositur, bërë detyrë, shkruar”, kur burojnë dhe dalin nga Allahu i madhërishëm, nuk duhen shikuar sikur mund të pranojnë tolerancë t’u jepet një shkallë më e ulët se shkalla e detyrimit dhe pashmangshmërisë së kryerjes së tyre. Përkundrazi, larmia e këtyre fjalëve është një mirësi nga Zoti – madhëruar qoftë Ai – ndaj robërve të Tij dhe një tërheqje e vëmendjes nga ana e Tij që ata të jenë aktivë në kryerjen e këtyre detyrave, të kujdesshëm t’i kryejnë sa më mirë ato dhe të dinë vendin që i takon secilës detyrë në raport me tjetrën, pasi detyrat janë të gjitha si një ndërtesë e integruar. Shumë ajete kur’anore që kanë të bëjnë me deklarinimin për detyrimin ose ndalimin hyjnor për çështje të ndryshme kanë ardhur të shprehura në formë “porositje”, në mënyrë që kjo të ngjallë dhe të nxisë te njeriu të gjitha ndjenjat e mirësisë, pasi ai vëren që kjo porosi – qoftë për të bërë diçka, ose për ta lënë - është e drejtpërdrejtë nga Zoti. Mes këtyre termave ekziston një shkallë e përbashkët, që i bën ato një koncept të integruar, siç ka mes tyre gjithashtu edhe një shkallë veçantie, që mund të sugjerojë kuptime shtesë për çdo term dhe të cilat duhet të vihen re nga ata që merren me studimet e këtyre çështjeve, në mënyrë që asnjëri term të mos ulet më poshtë

nga çfarë i takon, pasi janë terma që burojnë të gjithë nga Zoti - bekuar dhe lartësuar qoftë Ai!

Gjithsesi fjalët e Kur'anit fisnik - duke u bazuar në faktin se ato përfaqësojnë një përdorim hyjnor të gjuhës - duhet të dallohen gjithmonë nga përdorimi njerëzor i tyre dhe duhet vënë re se ato janë fjalë që burojnë nga Zoti – bekuar dhe lartësuar qoftë Ai!

Së treti: Nuk ka bindje ndaj asnjë krijese nëse urdhëron për mosbindje ndaj Zotit

Një sprovë e madhe për besimtarin - i cili dëshiron t'i nxjerrë njerëzit nga errësira në dritë, nëpërmjet Librit të Zotit – është kur kundërshtohet nga njerëzit më të afërt të tij, nga më të dashurit për zemrën e tij dhe ndonjëherë edhe nga ata që janë shkak i ekzistencës së tij, siç janë prindërit. Kemi të bëjmë vërtet me një sprovë të madhe në rastin kur predikuesi është besimtar, kurse prindërit e tij janë politeistë, ose fëmijët apo të dashurit e tij i përkasin kampit të mosbesimit. Në këtë lloj sprove Kur'ani famëlartë bën ndarjen dhe ia ndalon besimtarit t'i bëjë shok Atij në adhurim! Nëse prindërit e tij e shtyjnë dhe e nxisin t'i bëjë shok Zotit, atij nuk i lejohet t'u bindet atyre në këtë pikë, pasi politeizmi është një padrejtësi e madhe ndaj Zotit dhe ndaj vetes. Politeizmi është e kundërta e besimit. Nëse besimi i nxjerr njerëzit nga errësirat në dritë, politeizmi i nxjerr njerëzit nga drita në errësira. Politeizmi shpie në humbje në këtë botë, edhe në botën tjetër. Dhe në kohën kur Zoti i madhërishtëm e detyron besimtarin të mos dobësohet përballë përpjekjes së prindërve të tij për ta bërë atë ta mohojë Zotin dhe për t'i bërë shok Atij, në të njëjtën kohë Ai e urdhëron besimtarin të jetë i sjellshëm me ta në këtë botë, të mos i përçmojë ata e as t'i lëndojë. Dhe në këtë lloj situatë, besimtari e gjen veten para një ekuacioni shumë të vështirë. Në një rast të tillë prindërit e tij përpiqen e bëjnë sa munden për ta hedhur atë në kthetrat e politeizmit, ndërkohë që atij i kërkohet të refuzojë t'i përgjigjet kësaj kërkesë të prindërve të tij nga njëra anë, por njëkohësisht të jetë i sjellshëm me ta nga ana tjetër, dhe kjo është një mirësjellje shumë e vështirë për t'u zbatuar në këtë lloj sprove, por është një detyrë që duhet bërë dhe duhet vazhduar.

Pika e referimit - në një situatë të tillë të vështirë - është Zoti i plotfuqishëm, i Cili në fund të fundit do ta informojë secilin njeri për atë që

ka bërë në jetë - të mirë apo të keqe, drejtësi apo korrupsion - dhe Ai do ta shpërblejë secilin sipas punës së tij.

Së katërti: Futja në radhët e të mirëve nuk mund të arrihet pa ecur sipas udhëzimit të atyre të mirëve

“E ata që besuan dhe bënë vepra të mira, Ne do t’i fusim në radhët e të mirëve (në Xhenet).” [El-Ankebūt: 9]

Këtu Zoti i plotfuqishëm vendos që ata të cilët besojnë dhe bëjnë vepra të mira në jetën e kësaj bote, dhe që nuk i janë nënshtruar asnjë presioni - përfshirë presionin e njerëzve më të afërt - do t’i fusë ata në radhët e njerëzve të mirë. Kurse ata njerëz të tyre të afërt, të cilët përpiqeshin t’i largonin besimtarët nga rruga e së vërtetës, udhëzimit dhe dritës, do t’ua kompensojë me njerëz të mirë, pjesë e të cilëve do të jenë dhe grupit të tyre ata do t’i përkasin.

Kjo ishte edhe lutja e zotërisë tonë Jusufit alejhi salam kur tha: **“O Zoti im! Ti më ke dhënë pushtet dhe më ke mësuar shpjegimin e ëndrrave! O Krijues i qiejve dhe i Tokës, Ti je Mbrojtësi im në këtë botë, edhe në botën tjetër! Bëj që të vdes si musliman dhe më bashko me njerëzit e mirë (në botën tjetër)!” [Jusuf: 101]** I Larti thotë: **“E kush i bindet Allahut dhe të Dërguarit, do të jetë me ata të cilëve Allahu u ka dhënë shumë mirësi: me pejgamberët, me të sinqertët, me dëshmorët dhe me të mirët! Eh sa shokë të mrekullueshëm janë këta! Kjo mirësi është nga Allahu, e (besimtarit i) mjafton që Allahu është në dijeni për çdo gjë.” [En-Nisā’: 69-70]**

Njerëzit e mirë janë ata të cilëve Zoti u ka dhënë mirësi, janë ata të cilët ne i lutemi Zotit sa herë e lexojmë suren El-Fatiha që të na udhëzojë sipas udhëzimit të tyre dhe të na vendosë në rrugën e tyre, që t’i bashkohemi grupit të tyre në Ditën e Kiametit. Përmendja dhe kujtimi i kësaj lutjeje dhe vazhdimi në përsëritjen e saj nga besimtari i sjellin atij përfitime dhe dobi që nuk fshihen. Kjo e largon besimtarin gjithmonë dhe në vazhdimësi nga ndjesia e vetmisë dhe individualitetit dhe e bën atë të ndihet vazhdimisht se i përket një grupi njerëzish që kanë gjithë atë shtrirje në mesin e njerëzimit. Kjo e bën atë të ndiejë lidhjen e vërtetë njerëzore, e cila e tërheq atë drejt lartësive dhe e largon nga lidhjet rrënuese - të cilat bien ndesh me misionin e tij në jetën e

kësaj bote - siç ishin lidhjet e kohës së injorancës para-islame. Ndjesia e përkatësisë brenda “çatisë nën të cilën janë njerëzit të mirë” ka një efekt të madh psikologjik tek njeriu, kur ai e vë këtë në fokusin e tij kryesor.

Së pesti: Qëndrueshmëria përballë sprovave

“Dhe prej njerëzve ka nga ata që thonë (me gjuhën e tyre): “Ne kemi besuar në Allahun”, por nëse i godet ndonjë e keqe në rrugën e Zotit, ata i frikësohen dënimit të njerëzve dhe e barazojnë atë me dënimin e Allahut... E nëse vjen fitorja nga Zoti yt, të tillët do të thonë: “Ne ishim me ju”... Por, a nuk është Allahu Ai që e di më së miri se çfarë ka në gjokset e të gjitha krijesave?! E me siguri, Allahu do t’i nxjerrë në pah ata që besuan, dhe me siguri, do t’i tregojë hipokritët.” [El-Ankebūt: 10-11]

Ajeti 10 është një zgjatim i çështjes së sprovës dhe një sqarim për qëndrimin që mbajnë disa individë kur vihen në sprovë. Ka njerëz që janë të dobët, të cilët nuk i bëjnë dot ballë sprovës dhe që dashuria e tyre për “këtë të shpejtën” – domethënë për jetën e kësaj bote - dhe lidhja e fortë e tyre me të, mund t’i bëjë ata ta nënvlerësojnë dënimin e Zotit dhe të mos e ndiejnë rrezikun e ekspozimit ndaj tij në jetën e përtejme, në ahiret. Kështu që sprova që u vjen atyre nga ana e njerëzve i shtyn të pranojnë politeizmin, mosbesimin dhe hipokrizinë, gjëra të cilat i çojnë ata në një përfundim fatal në botën tjetër. Zotit i lutemi të na falë e të na ruajë nga të këqijat!

Zoti – bekuar dhe lartësuar qoftë Ai – tregon se Ai është në dijeni të plotë se cilët janë njerëzit e sinqertë në besimin e tyre, të cilët nëse sprovohen, nuk bien në dobësi e cila t’i bëjë të heqin dorë nga besimi, ashtu siç bëjnë hipokritët.

Zoti – bekuar dhe lartësuar qoftë Ai – i njeh ata që i ka krijuar. Ai është i mëshirshëm dhe i mirinformuar për çdo gjë dhe e di mirë se cilët janë të sinqertë në atë që thonë në lidhje me besimin e tyre, e di mirë se cilët janë gënjeshtarë dhe hipokritë.

Ky ajet, i cili gjendet i radhitur në një sure mekase, sikur tregon që më përpara për disa grupe njerëzish me të cilët do të ballafaqohen muslimanët në Medinën e Ndritur, pasi të emigrojnë atje, pra me hipokritët. Këtu kemi një parapërgatitje psikologjike për besimtarët, që të

dinë të përballen me ata që adhurojnë Zotin të lëkundur, të cilët, nëse i godet e mira, ndihen të sigurt e nëse i godet diçka ndryshe, kthehen nga thembrat majat (marrin drejtim të kundërt)... Ata hipokritë e nënvlerësojnë sprovën e Zotit dhe dënimin e Tij. Ata nuk e durojnë sprovën që u vjen nga ana e njerëzve dhe e cila është afatshkurtër dhe e përkohshme, ndërkohë që po të duronin, do të fitonin kënaqësinë e Zotit të plotfuqishëm.

Duket sikur fitimi i pëlqimit të Zotit për ta është diçka më e parëndësishme sesa të durojnë për hir të Tij sprovën kalimtare që u vjen nga ata njerëz kundërshtarë.

Ky ajat rikthen në kujtesë atë kategori të dobët dhe të ulët të njerëzve, të cilët u përmendën në suren El-Haxh: **“E nga njerëzit ka të tillë që e adhuron Allahun duke qëndruar në anë (në cep të besimit, jo në qendër dhe në zemër të tij), kështu që, nëse i vjen e mira, ai qetësohet me të; por, nëse e godet ndonjë trazirë, ai kthehet në mosbesim dhe e humbet këtë botë edhe Ahiretin, dhe kjo është ajo humbja e qartë. Ai i lutet - në vend të Allahut – asaj çfarë nuk i bën dëm dhe çfarë nuk i bën dobi. Kjo është ajo humbja e largët!”** [El-Haxh: 11-12]³⁵¹

Të tillët janë një kategori e ulët dhe e humbur njerëzish, te të cilët dominojnë karakteristikat e baltës së prishur dhe me erë (nga e cila u krijua trupi i njeriut) dhe që ndjekin dëshirat e tyre. Njeriu i tillë nuk e kuptoi kurrë të vërtetën e fesë së Zotit... dhe u mashtroi nga vetja dhe nga djajtë që e shoqërojnë, me idenë se feja është një lloj pasioni, të cilën duhet t'ia nënshtrojë interesave të tij. E nëse ai realizon ndonjë përfitim material prej saj, atëherë kjo është fe që meriton të ndiqet; e nëse humbet për shkak të saj çfarëdo interesi që ka të bëjë me jetën e

³⁵¹ Sejjid Kutbi, në Tefsirin e tij *Edh-Dhilāl*, në interpretimin e tij të këtij ajeti ka thënë: “Për ku drejtohet të shkojë ky që adhuron Zotin “në anë”? Për ku drejtohet të shkojë ai larg nga Zoti i Madhëruar?! Ai: “**I lutet - në vend të Allahut – asaj çfarë nuk i bën dëm dhe çfarë nuk i bën dobi.**” [El-Haxh: 12], ai i lutet dhe thërret për ndihmë një idhull ose një statujë, sipas mënyrës së periudhës së injorancës së dikurshme para-Islame... ose thërret për ndihmë ndonjë person, institucion ose departament, sipas mënyrës së periudhës së injorancës, metoda këto të përhapura në çdo kohë dhe vend, sa herë që njerëzit devijojnë nga kthimi vetëm drejt Zotit dhe ndjekja vetëm e rrugës dhe metodës së Tij. Por, çfarë është e gjitha kjo? Është largimi nga drejtimi i vetëm në të cilin vlen të bëhet lutja. Dhe: **“Kjo është ajo humbja e largët!”** [El-Haxh: 12], e zhytur në largim nga udhëzimi dhe të udhëzuarit e drejtë. **“Thërret për ndihmë dhe i lutet atij të cilit, dëmi i tij është më afër sesa dobia e tij.”** [El-Haxh: 13], i lutet ndonjë idhulli ose shejtani, ose kërkon mbështetje nga ndonjë qenie njerëzore, dhe të gjithë këta nuk kanë në dorë të bëjnë dëm as dobi, madje ka më shumë gjasa që prej tyre të rezultojë dëmi, dhe dëmi i tyre është më i afërt sesa dobia. **“Sa mbrojtës i keq!”** [El-Haxh: 13] është ai i dobët që nuk ka asnjë fuqi të bëjë dëm as dobi, **“dhe sa shoqërues i keq!”** [El-Haxh: 13] është ai, nga i cili krijohet humbja... Dhe këtu janë të barabartë dhe njëlloj, si mbrojtësi dhe shoqëruesi nga idhujt, po ashtu edhe mbrojtësi dhe shoqëruesi nga qeniet njerëzore, të cilët disa njerëz i konsiderojnë si perëndi ose thuajse perëndi, në çdo kohë dhe vend.” Shiko: Sejjid Kutb, *Fi Dhilāl ‘il-Kur‘ān*, Kajro: Dār Esh-Shurūk, viti 1978, 4/ 2413.

kësaj bote, ose privohet nga ndonjë dëshirë e tij, ai i kthehen majat nga thembrat dhe rend duke gulçuar pas çdo gjëje që mund t'ia plotësojë dëshirat dhe t'ia realizojë ato të cilat ai i konsideron përfitim. Personi i tillë e ka mendjen te dëshirat e tij dhe te luksi. Feja e tij është paraja, kurse zoti për të është dëshira e tij. Por, në këtë sure këtu, personi i tillë shfaqet si një person frikacak, i cili i ka frikë njerëzit më shumë sesa ka frikë Zotin dhe të cilit sprova që i del nga njerëzit i duket po aq e rëndë sa ndëshkimi i Zotit. Madje personi i tillë, për shkak të lidhjes së tij të fortë me jetën e kësaj bote, ka frikë nga problemet që mund t'i shkaktojnë njerëzit, prandaj heq dorë nga besimi i tij nga frika prej tyre... dhe nga pavëmendja se Allahu i madhërishëm e di mirë për hipokrizinë, sëmundjet dhe prishjen që gjendet në zemrën e tij. Ajeti fisnik tregon për logjikën e dobët të atyre hipokritëve dhe për keqmenaxhimin që ata i bëjnë jetës së tyre.

Kurse në ajetin e sures El-Haxh (ajeti 11), del qartë se si mendjelehtësia dominon mbi ta, pasi ata nuk arrijnë të kuptojnë se ku gjendet e mira e tyre dhe bëjnë diçka për të cilën mendojnë se është në të mirë të tyre, ndërkohë që nuk është e tillë! Si mund të jetë mirësi një gjë që sjell humbjen e jetës së kësaj bote dhe të ahiretit?!

Mendjelehtësia dhe humbja e tyre është e plotë. Si mund të thuhet ndryshe, kur ata adhurojnë dhe i luten për ndihmë tjetërkënd përveç Zotit, ndërkohë që ai të cilit ata i luten nuk mund t'u bëjë atyre dëm as dobi. Madje dëmi i tij është më i madh sesa dobia dhe vërtet s'ka ndihmës dhe as bashkëjetues më të keq sesa ai!

Kjo kategori njerëzish nuk janë të qëndrueshëm në besimin e tyre. Shembulli i personit të tillë është si ai që gjendet në buzë të një humne-re. Kriteri i vlefshmërisë së fesë apo i pavlefshmërisë së saj për të është përfitimi që i ofron kjo fe atij në këtë botë. E nëse dobitë e kësaj bote për të pasojnë njëra-tjetrën, ai thotë: "Kjo është fe e mirë dhe unë duhet të vazhdoj në të!" E nëse e godet diçka ndryshe kësaj, ai nxiton të zmbropset nga feja, të ndryshojë qëndrim dhe të kthehet në një drejtim të tjetër dhe kështu ai e humbet këtë botë edhe ahiretin.

Feja dhe adhurimi duhet të jenë thjesht dhe sinqerisht vetëm për Zotin e plotfuqishëm, jo të ndoten me papastërtinë e përfitimeve të kësaj bote.

Së gjashti: Qartësimi i rrugës së kriminelëve

“Ata që nuk besuan u thonë atyre që besuan: “Ndiqni rrugën tonë, dhe ne do t’i mbartim mëkatet tuaja”... por ata nuk kanë për të mbartur asgjë nga mëkatet e atyre; në të vërtetë, ata janë gënjeshtarë.” [El-Ankebūt: 12]

Ajeti na tregon për një lloj mashtrimi që përkrahësit e shirkut ua ofrojnë të dobtëve dhe me të cilin përpiqen t’i bashkojnë këta me karvanët e atyre që i mashtruan, pa pasur asnjë dituri. Ata thoshin: “Në parim, nuk duhet të ketë jetë tjetër, as llogaridhënie dhe as shpërblim, por nëse aksidentalisht ndodh diçka nga kjo, atëherë ne do t’i mbartim mëkatet tuaja për ju”... Dhe kjo në vetvete ishte një tallje e mëtejshme e tyre me mesazhet e të dërguarve të Zotit të plotfuqishëm dhe një mohim i qartë i ringjalljes dhe i llogaridhënies.

Zoti i madhërishëm tregon për shkallën e krimit të këtyre njerëzve ndaj atyre që ua dëgjojnë fjalën dhe i ndjekin dhe thekson se ky lloj i mendjemëdhenjve kanë mëkate mjaftueshëm për t’i hedhur ata në zjarr shumë herë. Ata janë gënjeshtarë shpifës kur pretendojnë se do t’i mbartin mëkatet e atyre që u përgjigjen pozitivisht thirrjeve të tyre mashtruese, që i ndjekin ata në mosbesim dhe politeizëm³⁵² dhe që dalin nga rrethi i besimit dhe nga ndjekja e Pejgamberit, paqja dhe mëshira e Zotit qofshin mbi të, për në rrethin e mosbesimit, hipokrizisë dhe të të devijuarve.

Ata krerë të popullit dhe mendjemëdhenj do të mbartin barrët e tyre, por edhe barrë të tjera përveç barrëve të tyre. Ato barrë të tjera që do të mbartin ata janë barrët e atyre që këta i humbasin pa pasur asnjë dituri. Cili do të jetë shpërblimi i tyre te Zoti, kur dëshira për të humbur vetë dhe për t’i bërë të humbin edhe të tjerët arrin tek ata deri në këtë masë?! Ata përpiqen të mashtrojnë të dobët dhe t’i drejtojnë ata për në zjarr me një premtim të tillë të rremë: **“Ndiqni rrugën tonë dhe ne do t’i mbartim mëkatet tuaja”** [El-Ankebūt: 12], por: **“Ata (që nuk besuan) do të mbartin patjetër barrët e tyre, edhe barrë të tjera bashkë me barrët e tyre... dhe patjetër që do të pyeten në Ditën e Kiametit për gënjeshtarët që trillonin.”** [El-Ankebūt: 13] Ky ajet fisnik vazhdon

³⁵² En-Nesefiu, duke shpjeguar fjalët e të Lartit: **“Por ata nuk kanë për të mbartur asgjë nga mëkatet e atyre; në të vërtetë, ata janë gënjeshtarë.”** [El-Ankebūt: 12], ka thënë: “Sepse ata e thanë këtë ndërkohë që në zemrat e tyre kishte tjetër gjë, si gënjeshtarët, të cilët premtojnë për diçka, kurse në zemër kanë qëllim mospërbushjen e këtij premtimi.”. Shiko: En-Nesefij, *Tefsir ‘un-Nesefij Medārik ‘ut-Te’vil ve Hakāik ‘ut-Te’vil*, referencë e mëparshme, 2/667.

të thotë se ata do të mbartin në kurriz mosbesimin e tyre, politeizmin, hipokrizinë dhe gjithë barrën e mëkateve, shkeljeve dhe devijimeve të tyre, dhe e gjithë kjo mjafton për t'i hedhur ata në zjarr... pa i përfshirë edhe ata që u mashtruan prej tyre dhe që ndoqën rrugën e tyre nga dënimi për mëkatet e tyre. Mëkatet e mendjemëdhenjve janë mëkatet e thirrjes në devijim dhe të punës së tyre për të mashtruar të tjerët. Kurse sa u përket mëkateve të atyre të dobtëve, ato janë mëkate që kanë të bëjnë me veprimet dhe sjelljet e tyre, mëkate që ata i kryen si pasojë e mashtrimit dhe e nënshtrimit ndaj pretendimeve të atyre mendjemëdhenjve të humbur e të devijuar.

Ky ajet fisnik tregon për një dukuri tjetër që përmbledhet në faktin se ata që u rekrutuan nga dajhtë për të penguar nga rruga e Zotit, nuk lanë pa e përdorur asnjë mjet që e ndihmon djallin për të arritur qëllimet e tij dhe qëllimet e tyre të përbashkëta për të penguar nga rruga e Zotit. Ata nuk mjaftohen me presionet e ndryshme që u drejtojnë atyre të dobtëve për t'i penguar ata nga rruga e Zotit, por edhe u premtojnë premtime të rreme për t'ua larguar frikën atyre që deviojnë nga rruga e drejtë. Ata u thonë: **“Ndiqni rrugën tonë dhe ne do t'i mbartim mëkatet tuaja”** [El-Ankebūt: 12], nëse mendoni se mosndjekja e rrugës së të dërguarve ju radhit në radhët e mëkatarëve. Por i Larti thotë: **“Vallë, a nuk ka dëgjuar ai për atë që thuhet në Shkrimet e Musait, dhe të Ibrahimit - i cili i plotësoi detyrimet, se askush nuk do t'i mbartë gjynahet e tjetrit, dhe se njeriu do të ketë vetëm atë për të cilën është përpjekur, dhe se përpjekjet e tij do të shihen, dhe se do të shpërblehet me shpërblimin më të plotë, dhe se te Zoti yt është përfundimi!”** [En-Nexhm: 36-42]

Vërtet, nga natyra e robërimit të njerëzve dhe tiranisë ndaj tyre është nënçmimi i të dobtëve, tallja me ta, shkatërrimi i vullnetit të tyre, konfiskimi i lirisë së tyre të zgjedhjes dhe konsiderimi i tyre si skllevër, të cilët i drejtojnë ku të duan.³⁵³

³⁵³ Tejkallimi i tiranisë kërkon rinovim të vërtetë, dhe nuk mund të bëhet thjesht duke u angazhuar me metoda krahasimi, qasjeje dhe interpretimesh të pjesshme, që nuk do të sjellin dobi. Siç e theksuam aty, vetë gjendja e kombit është ajo që tregon dështimin e këtyre qasjeve, të cilat nuk kryejnë një rirovim të vërtetë dhe të saktë të sistemit të ideve të trashëguara, të cilat çuan në përhapjen e fenomenit të individualizmit dhe tiranisë në kombin tonë, jo vetëm në këtë kohë tonë, por edhe në të kaluarën. Së fundmi është botuar një libër me vlerë i mikut, profesorit, shkrimtarit dhe poetit të shquar, Zejd ibn Ali El-Vezir:

- El-Vezir, Zejd ibn Ali, Individualizmi: *Hulumtim rreth krizës së jurisprudence individuale politike në mesin e muslimanëve*, Sana'a, Qendra Jemenase e Trashëgimisë dhe e Kërkimeve, viti 2000.

Kjo tendencë tirane dhe e devijuar ka depërtuar edhe në kulturën tonë popullore, saqë nëse dikë e shqetëson diçka në shpirt dhe nuk ndihet rehat ta bëjë një veprim, dikush nga miqtë ose familjarët e tij del vullnetar dhe thotë: “Bëje dhe nuk ke asnjë mëkat! Mëkati është në qafën time”, dhe rreh qafën e tij si konfirmim për çfarë thotë. Njëjtë si kjo është përhapur edhe një thënie popullore tjetër e devijuar që tenton të legjitimojë veprime jo të drejta, të cilat nuk kanë asnjë bazë në fe, dhe thotë: “Vëre atë në qafën e një dijetari dhe dil shëndoshë e mirë prej saj!”, domethënë bëje këtë veprim, sidoqoftë ai, hallall apo haram, pastaj nxirr një pretendim sikur ky veprim i tij është i mbështetur nga fjala e filan dijetarit të shquar musliman... Por, zotëria ynë i Dërguari i Allahut, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të, na mëson se ky gjykim nuk e bën të drejtë për askënd atë që është e padrejtë në realitet... as atë që nuk është e ligjshme – haramin - nuk e bën kurrë të ligjshme, hallall.³⁵⁴ Nëna jonë Aishja, Allahu qoftë i kënaqur prej saj, ka korrigjuar shumë nga sahabët e të Dërguarit të Zotit, paqja dhe mëshira e Zotit qofshin mbi të, për hadithe që ata kanë përcjellë, gjithashtu edhe shumë lexues të mëdhenj të Kur'anit, korrigjime të cilat i ka mbledhur dijetari i shquar Ez-Zerkeshij në librin “Përgjigjja në lidhje me korrigjimet që Aishja u ka bërë sahabëve”.³⁵⁵

Dispozitat e Zotit dhe shpërblimi në botën tjetër bazohen mbi të vërtetën, jo mbi pretendimet për fetvanë e myftiut, gjykimin e gjykatës apo thënien e studiuesit.

Unë e konsideroj këtë libër një zgjatje të natyrshme të librit “*Natyrat e Tiranisë*”, të El-Kevākibiut, dhe që vjen më shumë se njëqind vjet pas botimit të librit të El- Kevākibiut (ndër veprat e plota të redaktuara nga Muhammed Amara, Fondacioni Arab për Studime dhe Botime, viti 1975), Dār En-Nefāis, botimi i 3-të, viti 2006. Libri u botua për herë të parë në vitin 1902.

Si dhe librin e En-Nāini-ut:

- En-Nāini, Muhammed Husejn. *Tenbiḥ El-Ummeh ve Tenzih El-Mil'le*, shpjeguar dhe verifikuar nga Dr. Mushtāk El-Halv, Bagdad, Bejrut: Qendra për Studimet e Filozofisë së Fesë, dhe Dār Et-Tenvir, botimi i parë në vitin 2014.

Ky libër u botua për herë të parë në gjuhën persiane, në vitin 1909, për të zbuluar se natyra e tiranisë vazhdon të jetë e njëjta, dhe se individualizmi është sot edhe më i përhapur dhe më gjithpërfshirës... dhe se kombi musliman është në një gjumë më të thellë. E ne, të Zotit jemi dhe tek Ai do të kthehemi!!

Shiko një artikull rreth rinovimit, të cilin e kemi botuar në faqen tonë të internetit në nëntor të viti 2011.

³⁵⁴ Këtu është për qëllim hadithi ku i Dërguari i Zotit, paqja dhe mëshira e Zotit qofshin mbi të, thotë: “Unë jam njeri dhe ndodh që persona në konflikt vijnë tek unë dhe ndoshta disa prej tyre janë më të shprehur se të tjerët e unë mendoj se (ai që di të flasë bukur) është duke thënë të vërtetën dhe kështu vendos në favorin e tij. Por, kujt i jap nga e drejta e një muslimani tjetër, ta dijë se ajo që i kam dhënë është një copë zjarri... prandaj le ta marrë atë ose le ta lërë!” Shiko: Buhariu, *Sahih 'ul-Buhāri*, referencë e mëparshme, kapitulli i gjykimeve, nëntema që flet për gjykimin në lidhje me shumë pasuri apo me pak, hadithi nr. 7187, fq. 1371

³⁵⁵ Ez-Zerkeshij, Ebu Abdullah Bedruddin Muhammed ibn Abdullah ibn Behadir Esh-Shafi'i (vd. 794 h.). *El-Ixhābe Li-lirād mā Istedreket'hu Āishe alā's-Sahābe*, verifikim i Muhammed “Ben'jāmiin Erol”, rishikuar dhe prezantuar nga dijetari i shquar i Hadithit Pejgamberik: Shuajb Arnauti (Shqiptari), Bejrut, Instituti Er-Risāle, botimi i parë, viti 2004.

Sa bukur sillen në Kur'an skenat e Ditës së Ringjalljes, skena të cilat përshkruajnë para nesh bisedat e mbushura plot mësim për ne, biseda të cilat zhvillohen mes atyre që ishin mendjemëdhenj dhe atyre që ishin të dobët në jetën e dynjasë... dhe biseda që zhvillohen mes këtyre dy palëve të sipërpërmendura dhe djallit.

Atë ditë gënjeshtria dhe e pavërteta nuk do të ketë asnjë vlerë!

Pjesa e dytë:

Sprova e të dërguarve: prej ajetit 14 deri tek ajeti 55 ...

" وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا نُوحًا إِلَىٰ قَوْمِهِ فَلَبِثَ فِيهِمْ أَلْفَ سَنَةٍ إِلَّا خَمْسِينَ عَامًا فَأَخَذَهُمُ الطُّوفَانُ وَهُمْ ظَالِمُونَ ﴿١٤﴾ فَأَنجَيْنَاهُ وَأَصْحَابَ السَّفِينَةِ وَجَعَلْنَاهَا آيَةً لِّلْعَالَمِينَ ﴿١٥﴾ وَإِبْرَاهِيمَ إِذْ قَالَ لِقَوْمِهِ اعْبُدُوا اللَّهَ وَاتَّقُوهُ ۖ ذَلِكُمْ خَيْرٌ لَّكُمْ إِن كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ ﴿١٦﴾ إِنَّمَا تَعْبُدُونَ مِن دُونِ اللَّهِ أَوْثَانًا وَتَخْلُقُونَ إِفْكًا ۚ إِنَّ الَّذِينَ تَعْبُدُونَ مِن دُونِ اللَّهِ لَا يَمْلِكُونَ لَكُمْ رِزْقًا فَابْتَغُوا عِنْدَ اللَّهِ الرِّزْقَ وَاعْبُدُوهُ وَاشْكُرُوا لَهُ ۚ إِلَيْهِ تُرْجَعُونَ ﴿١٧﴾ وَإِن تَكْذِبُوا فَقَدْ كَذَّبَ أُمَمٌ مِّن قَبْلِكُمْ ۚ وَمَا عَلَى الرَّسُولِ إِلَّا الْبَلَاغُ الْمُبِينُ ﴿١٨﴾ أَوَلَمْ يَرَوْا كَيْفَ يُبْدِئُ اللَّهُ الْخَلْقَ ثُمَّ يُعِيدُهُ ۚ إِنَّ ذَٰلِكَ عَلَى اللَّهِ يَسِيرٌ ﴿١٩﴾ فَلَمَّ سِيرُوا فِي الْأَرْضِ فَانظُرُوا كَيْفَ بَدَأَ الْخَلْقَ ۚ ثُمَّ اللَّهُ يُنشِئُ النَّشْأَةَ الْآخِرَةَ ۚ إِنَّ اللَّهَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ﴿٢٠﴾ يُعَذِّبُ مَن يَشَاءُ وَيَرْحَمُ مَن يَشَاءُ ۚ وَإِلَيْهِ تُقْلَبُونَ ﴿٢١﴾ وَمَا أَنْتُمْ بِمُعْجِزِينَ فِي الْأَرْضِ وَلَا فِي السَّمَاءِ ۚ وَمَا لَكُمْ مِّن دُونِ اللَّهِ مِن وَلِيٍّ وَلَا نَصِيرٍ ﴿٢٢﴾ وَالَّذِينَ كَفَرُوا بِآيَاتِ اللَّهِ وَلِقَائِهِ أُولَٰئِكَ يَكْفُرُونَ بِرَحْمَتِي وَأُولَٰئِكَ لَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿٢٣﴾ فَمَا كَانَ جَوَابَ قَوْمِهِ إِلَّا أَن قَالُوا اقْتُلُوهُ أَوْ حَرِّقُوهُ فَأَنجَاهُ اللَّهُ مِنَ النَّارِ ۚ إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَآيَاتٍ لِّقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ ﴿٢٤﴾ وَقَالَ إِنَّمَا اتَّخَذْتُم مِّن دُونِ اللَّهِ أَوْثَانًا مَّوَدَّةَ بَيْنِكُمْ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا ۚ ثُمَّ يَوْمَ الْقِيَامَةِ يَكْفُرُ بَعْضُكُم بِبَعْضٍ ۚ بَعْضٌ يَّبْعَثُ بَعْضًا وَمَأْوَاكُمُ النَّارُ وَمَا لَكُمْ مِّن نَّاصِرِينَ ﴿٢٥﴾ ۚ فَأَمَّا لَهُ لُوطٌ ۖ وَقَالَ إِنِّي مُهَاجِرٌ إِلَىٰ رَبِّي ۚ إِنَّهُ هُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ ﴿٢٦﴾ وَوَهَبْنَا لَهُ إِسْحَاقَ وَيَعْقُوبَ وَجَعَلْنَا فِي ذُرِّيَّتِهِ النُّبُوَّةَ وَالْكِتَابَ وَآتَيْنَاهُ أَجْرَهُ فِي الدُّنْيَا ۚ وَإِنَّهُ فِي الْآخِرَةِ لَمِنَ الصَّالِحِينَ ﴿٢٧﴾ وَلُوطًا إِذْ قَالَ لِقَوْمِهِ إِنَّكُمْ لَتَأْتُونَ الْفَاحِشَةَ مَا سَبَقَكُمْ بِهَا مِنْ أَحَدٍ مِّنَ الْعَالَمِينَ ﴿٢٨﴾ أَنْتُمْ لَتَأْتُونَ الرِّجَالَ وَتَقْطَعُونَ السَّبِيلَ وَتَأْتُونَ فِي نَادِيكُمُ الْمُنْكَرَ ۚ فَمَا كَانَ جَوَابَ قَوْمِهِ إِلَّا أَن قَالُوا ائْتِنَا بِعَذَابِ اللَّهِ إِن كُنْتَ مِنَ الصَّادِقِينَ ﴿٢٩﴾ قَالَ رَبِّ انصُرْنِي عَلَى الْقَوْمِ الْمُفْسِدِينَ ﴿٣٠﴾ وَلَمَّا جَاءَتْ رُسُلُنَا إِبْرَاهِيمَ بِالْبُشْرَىٰ قَالُوا إِنَّا مُهْلِكُوا أَهْلَ هَذِهِ الْقَرْيَةِ ۚ إِنَّ أَهْلَهَا كَانُوا ظَالِمِينَ ﴿٣١﴾ قَالَ إِنِّي فِيهَا لُوطٌ ۖ قَالُوا نَحْنُ أَعْلَمُ بِمَن فِيهَا ۚ لَنُنَجِّيَنَّهُ وَأَهْلَهُ إِلَّا امْرَأَتَهُ كَانَتْ مِنَ الْغَابِرِينَ ﴿٣٢﴾ وَلَمَّا أَن جَاءَتْ رُسُلُنَا لُوطًا سِيءَ بِهِمْ وَضَاقَ بِهِمْ ذَرْعًا وَقَالُوا لَا تَخَفْ وَلَا تَحْزَنْ ۚ إِنَّا مُنْجِيُونَكَ وَأَهْلَكَ إِلَّا امْرَأَتَكَ كَانَتْ مِنَ الْغَابِرِينَ ﴿٣٣﴾ إِنَّا مُنْزِلُونَ عَلَىٰ أَهْلِ هَذِهِ الْقَرْيَةِ رَجُلًا مِّنَ السَّمَاءِ بِمَا كَانُوا يَفْسُقُونَ ﴿٣٤﴾ وَلَقَدْ تَرَكْنَا مِثْلَ آيَةٍ بَيْنَهُ لِقَوْمٍ يَعْلَمُونَ ﴿٣٥﴾ وَإِلَىٰ مَدْيَنَ أَخَاهُمْ شُعَيْبًا فَقَالَ يَا قَوْمِ اعْبُدُوا اللَّهَ وَارْجُوا الْيَوْمَ الْآخِرَ وَلَا تَعْتَدُوا فِي الْأَرْضِ مُفْسِدِينَ ﴿٣٦﴾ فَكَذَّبُوهُ فَأَخَذَتْهُمُ الرَّجْفَةُ فَأَصْبَحُوا فِي دَارِهِمْ جَاثِمِينَ ﴿٣٧﴾ وَعَادَا وَثِمُودَ وَقَدْ تَبَيَّنَ لَكُمْ مِّن مَّسَاجِدِهِمْ ۚ وَرَبَّنَا لَهُمُ الشَّيْطَانُ أَعْمَالُهُمْ فَصَدَّهُمْ عَنِ السَّبِيلِ وَكَانُوا مُسْتَبْصِرِينَ ﴿٣٨﴾ وَقَارُونَ وَفِرْعَوْنَ

وَهُمَا نَ ۖ وَلَقَدْ جَاءَهُمْ مُوسَىٰ بِالْبَيِّنَاتِ فَاسْتَكْبَرُوا فِي الْأَرْضِ وَمَا كَانُوا سَابِقِينَ ﴿٣٩﴾ فَكَلَّا أَخَذْنَا بِذَنبِهِ ۖ فَمِنْهُمْ
 مَنْ أَرْسَلْنَا عَلَيْهِ حَاصِبًا وَمِنْهُمْ مَنْ أَخَذَتْهُ الصَّيْحَةُ وَمِنْهُمْ مَنْ خَسَفْنَا بِهِ الْأَرْضَ وَمِنْهُمْ مَنْ أَغْرَقْنَا ۖ وَمَا كَانَ اللَّهُ
 لِيُظْلِمَهُمْ وَلَكِنْ كَانُوا أَنْفُسَهُمْ يَظْلِمُونَ ﴿٤٠﴾ مَثَلُ الَّذِينَ اتَّخَذُوا مِنْ دُونِ اللَّهِ أَوْلِيَاءَ كَمَثَلِ الْعَنْكَبُوتِ اتَّخَذَتْ
 بَيْتًا ۖ وَإِنْ أَوْهَنَ الْبُيُوتُ لَبِثَتْ الْعَنْكَبُوتُ ۖ لَوْ كَانُوا يَعْلَمُونَ ﴿٤١﴾ إِنَّ اللَّهَ يَعْلَمُ مَا يَدْعُونَ مِنْ دُونِهِ مِنْ
 شَيْءٍ ۖ وَهُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ ﴿٤٢﴾ وَتِلْكَ الْأَمْثَالُ نَضْرِبُهَا لِلنَّاسِ ۖ وَمَا يَعْقِلُهَا إِلَّا الْعَالِمُونَ ﴿٤٣﴾ خَلَقَ اللَّهُ
 السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ بِالْحَقِّ ۖ إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَةً لِّلْمُؤْمِنِينَ ﴿٤٤﴾ اتْلُ مَا أُوحِيَ إِلَيْكَ مِنَ الْكِتَابِ وَأَقِمِ الصَّلَاةَ ۖ إِنَّ
 الصَّلَاةَ تَنْهَىٰ عَنِ الْفَحْشَاءِ وَالْمُنْكَرِ ۖ وَلَذِكْرُ اللَّهِ أَكْبَرُ ۖ وَاللَّهُ يَعْلَمُ مَا تَصْنَعُونَ ﴿٤٥﴾ ۖ وَلَا تَجَادِلُوا أَهْلَ الْكِتَابِ
 إِلَّا بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ إِلَّا الَّذِينَ ظَلَمُوا مِنْهُمْ ۖ وَقُولُوا آمَنَّا بِالَّذِي أُنْزِلَ إِلَيْنَا وَأُنْزِلَ إِلَيْكُمْ وَإِلَيْنَا وَإِلَيْكُمْ وَاحِدٌ وَنَحْنُ
 لَهُ مُسْلِمُونَ ﴿٤٦﴾ وَكَذَلِكَ أُنْزِلْنَا إِلَيْكَ الْكِتَابَ ۖ فَالَّذِينَ آتَيْنَاهُمُ الْكِتَابَ يُؤْمِنُونَ بِهِ ۖ وَمِنْ هَؤُلَاءِ مَنْ يُؤْمِنُ
 بِهِ ۖ وَمَا يَجْحَدُ بِآيَاتِنَا إِلَّا الْكَافِرُونَ ﴿٤٧﴾ وَمَا كُنْتَ تَتْلُو مِنْ قَبْلِهِ مِنْ كِتَابٍ وَلَا تَخُطُّ بِيَمِينِكَ ۖ إِذَا لَرْتَابَ
 الْمُبْطِلُونَ ﴿٤٨﴾ بَلْ هُوَ آيَاتٌ بَيِّنَاتٌ فِي صُدُورِ الَّذِينَ أُوتُوا الْعِلْمَ ۖ وَمَا يَجْحَدُ بِآيَاتِنَا إِلَّا الظَّالِمُونَ ﴿٤٩﴾ وَقَالُوا لَوْلَا
 أُنْزِلَ عَلَيْهِ آيَاتٌ مِّن رَّبِّهِ ۖ قُلْ إِنَّمَا الْآيَاتُ عِنْدَ اللَّهِ وَإِنَّمَا أَنَا نَذِيرٌ مُّبِينٌ ﴿٥٠﴾ أَوَلَمْ يَكْفِهِمْ أَنَّا أَنْزَلْنَا عَلَيْكَ الْكِتَابَ
 يُتْلَىٰ عَلَيْهِمْ ۖ إِنَّ فِي ذَلِكَ لَرَحْمَةً وَذِكْرَىٰ لِقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ ﴿٥١﴾ قُلْ كَفَىٰ بِاللَّهِ بَيِّنًا وَبَيِّنَاتٍ شَهِيدًا ۖ يَعْلَمُ مَا فِي
 السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ ۖ وَالَّذِينَ آمَنُوا بِالْبَاطِلِ وَكَفَرُوا بِاللَّهِ أُولَٰئِكَ هُمُ الْخَاسِرُونَ ﴿٥٢﴾ وَيَسْتَعْجِلُونَكَ
 بِالْعَذَابِ ۖ وَلَوْلَا أَجَلٌ مُّسَمًّى لَّجَاءَهُمُ الْعَذَابُ وَلَيَأْتِيَنَّهُمْ بَغْةٌ وَهُمْ لَا يَشْعُرُونَ ﴿٥٣﴾ يَسْتَعْجِلُونَكَ بِالْعَذَابِ وَإِنَّ
 جَهَنَّمَ لَمُحِيطَةٌ بِالْكَافِرِينَ ﴿٥٤﴾ "

"Ne e dërguam Nuhin te populli i tij, dhe ai qëndroi në mesin e tyre një mijë pa pesëdhjetë vite, e megjithatë, ata i kaploi përmbytja duke qenë zullumqarë. (14) Dhe Ne e shpëtua atë (Nuhin) dhe ata që ishin në anije, dhe e bëmë këtë (ngjarje) një argument për botët. (15) (Ne e dërguam) Edhe Ibrahimin, kur i tha popullit të tij: "Adhuroni Allahun dhe kijeni frikë Atë! Kjo është më e mira për ju, nëse e dini!" (16) Vërtet, çfarë ju adhuroni në vend të Allahut janë vetëm idhuj, dhe kështu ju trilloni shpifje. Vërtet, ata që i adhuroni në vend të Allahut, nuk zotërojnë furnizim për ju, prandaj kërkojeni prej Allahut furnizimin dhe adhurojeni e falënderojeni Atë! Tek Ai do të ktheheni!! (17) E nëse ju nuk besoni, edhe popuj para jush nuk kanë besuar (dhe e dini cili ishte përfundimi i tyre)... dhe i Dërguari nuk ka përgjegjësi tjetër përveç komunikimit të qartë. (18) A nuk e kanë parë ata se si Allahu e fillon krijimin, e pastaj e përsërit atë? Vërtet, kjo për Allahun është gjë e lehtë. (19) Thuaj: "Udhëtoni nëpër tokë dhe shikoni se si e filloi Ai krijimin... pastaj Allahu do të krijojë Botën Tjetër. Vërtet, Allahu është i fuqishëm për çdo gjë! (20)

Ai dënon kë të dojë dhe mëshiron kë të dojë dhe tek Ai ktheheni. (21) Dhe ju nuk mund t'i shpëtoni Atij në tokë e as në qiell, dhe përveç Allahut, ju nuk keni asnjë mbrojtës dhe as ndihmës. (22) E ata që mohojnë argumentet e Allahut dhe takimin me Të, të tillët nuk kanë shpresë në mëshirën Time, e për të tillët do të ketë dënim të dhembshëm. (23) Dhe përgjigja e popullit të tij (Ibrahimit) nuk ishte tjetër, por veçse thanë: "Vriteni atë (Ibrahimin), ose digjeni!"... dhe Allahu e shpëtoi atë nga zjarri. Vërtet, në këtë ka argumente për njerëzit që besojnë. (24) Dhe (Ibrahimi) tha: "Ju keni marrë idhuj (që i adhuroni) në vend të Allahut, për t'i bërë qejfin njëri-tjetrit në jetën e kësaj bote, pastaj Ditën e Kiametit do ta mohoni njëri-tjetrin dhe do ta mallkoni njëri-tjetrin, e vendbanimi juaj do të jetë zjarri, dhe për ju nuk do të ketë kurrfarë ndihmësi.". (25) Dhe atij (Ibrahimit) i besoi Luti, dhe (Ibrahimi) tha: "Unë do të emigroj te Zoti im. Vërtet, Ai është i plotfuqishmi, i urti." (26) Dhe Ne i dhuruam atij (Ibrahimit) Is'hakun dhe Jakubin, dhe pasardhësve të tij u dhamë pejgamberinë dhe Librin... dhe ia dhamë atij shpërblimin e tij në këtë botë, dhe vërtet, në botën tjetër (në ahiret) ai është nga të mirët. (27) (Ne e dërguam) Edhe Lutin, kur i tha popullit të tij: "Vërtet, ju bëni punë të shëmtuar, që askush para jush nuk e ka bërë në botë? (28) Vërtet, ju u afroheni burrave (për marrëdhënie intime), dhe prisni rrugën, e bëni në takimet tuaja çdo të keqe?". Dhe përgjigjja e popullit të tij nuk ishte tjetër, por vetëm thanë: "Na e sill dënimin e Allahut, nëse thua të vërtetën!" (29) Ai tha: "O Zoti im, më ndihmo kundër popullit keqbërës!" (30) E kur të dërguarit Tanë (engjëj) i erdhën Ibrahimit me lajmin e mirë, ata thanë: "Ne do t'i shkatërrojmë njerëzit e atij vendbanimi (të Lutit). Vërtet, njerëzit e atij vendi kanë qenë zullumqarë!". (31) (Ibrahimi) Tha: "Por, në të është edhe Luti". Ata thanë: "Ne e dimë më mirë se kush është në të. Ne do ta shpëtojmë atë dhe familjen e tij, përveç gruas së tij; ajo do të jetë me ata që do të mbeten (për t'u dënuar)."(32) Dhe kur të dërguarit Tanë i erdhën Lutit, ai u ndje keq dhe u ngushtua shumë për shkak të tyre (nga frika se nuk i mbronte dot), dhe ata i thanë: "Mos u frikëso as mos u brengos! Ne do të të shpëtojmë ty dhe familjen tënde, përveç gruas tënde. Ajo do të jetë me ata që do të mbeten (për t'u dënuar).". (33) Vërtet, Ne do të zbresim mbi banorët e këtij vendbanimi një neveri nga qielli, për

shkak të punëve të këqija që bënin.” (34) Dhe tashmë Ne e kemi lënë atë një shenjë të dukshme për njerëzit që mendojnë. (35) (Ne dërguam) Edhe në Medjen vëllain e tyre Shuajbin, e ai tha: “O populli im, adhuroni Allahun dhe kërkonin (të dilni fitimtarë) Ditën e Kiametit, dhe mos bëni korrupsion në tokë, si korruptues. (36) Por ata e përgënjeshtroan atë, prandaj i përfshiu tërmeti, dhe si pasojë, ata u gdhinë në shtëpitë e tyre të pajetë. (37) (Ne i shkatërruam) Edhe Adin dhe Themudin, dhe juve ju është bërë e qartë kjo nga banesat e tyre (që kanë mbetur shkretë). Djalli ua zbukuroi atyre veprat e tyre (t’u dukeshin të bukura) dhe i largoi nga rruga... ndërkohë që ishin në dijeni (të çështjes, nëpërmjet të Dërguarve). (38) (Ne i shkatërruam) Edhe Karunin, Faraonin dhe Hamanin. Atyre u pati ardhur Musai me argumente të qarta, por ata u treguan mendjemëdhenj në tokë... dhe nuk i shpëtuan dot dënimit. (39) Kështu që, secilin prej tyre Ne e dënuam për mëkatin e tij. Prej tyre ishin ata mbi të cilët dërguam një stuhi gurësh... dhe prej tyre ishin ata që u goditën nga një britmë e fortë, shkatërruese... dhe prej tyre ishin ata që Ne bëmë t’i gëlltiste toka... dhe prej tyre ishin ata që Ne i mbytëm në ujë. Dhe Allahu nuk do t’u bënte padrejtësi atyre, por ishin ata që i bënin padrejtësi vetes së tyre (duke mos besuar dhe bërë mëkate). (40) Shembulli i atyre që marrin të tjerë ndihmës për vete përveç Allahut, është si shembulli i merimangës që bën shtëpi për vete. Dhe, vërtet, shtëpia më e dobët është shtëpia e merimangës, sikur ta dinin. (41) Vërtet, Allahu është në dijeni për çdo gjë të cilës ata i luten në vend të Tij... Dhe Ai është i plotfuqishmi, i urti. (42) Këta shembuj (urtësie dhe këshille) Ne ua sjellim njerëzve, por ato i kuptojnë vetëm të diturit. (43) Allahu i krijoi qiejt dhe tokën me të vërtetën (me urtësi dhe planifikim të plotë). Vërtet, në këtë (fakt) ka argument për besimtarët. (44) Lexoje (o i Dërguar) atë që të është shpallur ty nga libri, dhe fale namazin! Vërtet, namazi ndalon nga veprat e shëmtuara dhe keqbërja! E, vërtet, përmendja e Allahut është edhe më e madhe (ka një ndikim më të madh në shpirtin e besimtarit)!... Allahu e di çfarë bëni ju. (45) Dhe mos debatoni me njerëzit e Librit (hebrenjtë dhe të krishterët) ndryshe, por vetëm sipas mënyrës më të mirë, përveç ndaj atyre që bëjnë padrejtësi nga mesi i tyre, dhe thonin: “Ne besojmë në atë që na është zbritur neve, edhe në atë që ju është zbritur juve, dhe Zoti jonë e Zoti juaj është

Një, dhe ne jemi të dorëzuar (muslimanë) ndaj Tij.” (46) Dhe kështu, Ne e zbritëm te ti Librin (Kur'anin). E ata të cilëve Ne u kemi dhënë Librin (Tevratin dhe Inxhilin më përpara), besojnë në të (Kur'an). Edhe nga këta (nga populli i Mekës) ka që besojnë në të. Dhe ajetet Tona nuk i mohon askush përveç jobesimtarëve. (47) Ti (o i Dërguar) nuk ishe që lexoje përpara këtij (Kur'anit) ndonjë libër dhe as ishe që e shkruaje atë me dorën tënde. Përndryshe, ndjekësit e së pavërtetës do të dyshonin. (48) Përkundrazi, ai (Kur'ani) është ajete të qarta (të ruajtura) në zemrat e atyre të cilëve u është dhënë dituri, dhe ajetet Tona nuk i mohon askush përveç zullumqarëve. (49) E ata (jobesimtarët) thanë: “Pse nuk i zbriten atij mrekulli (të prekshme) nga Zoti i tij?”. Thuaj: “Vërtet, mrekullitë janë vetëm tek Allahu (Ai i zbret kur të dojë ato), e unë jam vetëm një paralajmërues i qartë”. (50) A nuk u mjafton atyre që Ne ta zbritëm ty Librin që u lexohet atyre? Vërtet, në këtë ka mëshirë dhe këshillë për njerëzit që besojnë. (51) Thuaj: “Mjafton Allahu mes meje dhe jush si dëshmitar. Ai e di çfarë ka në qiej dhe në tokë... E ata që besojnë të pavërtetën dhe nuk besojnë Allahun, ata janë të humburit.”. (52) Ata kërkojnë nga ti (o i Dërguar) që t'ua shpejtosh dënimin. Dhe po të mos ishte një afat i caktuar (për çdo gjë), atyre do t'u vinte dënimi... E ai do t'u vijë atyre papritmas, pa e kuptuar. (53) Ata kërkojnë nga ti (o i Dërguar) që t'ua shpejtosh dënimin... dhe me të vërtetë, xhehenemi do t'i përfshijë jobesimtarët! (54)” [El- Ankebūt: 14-54]

“Ne e dërguam Nuhin te populli i tij, dhe ai qëndroi në mesin e tyre një mijë pa pesëdhjetë vite, e megjithatë, ata i kaploi përmbytja duke qenë zullumqarë.” [El-Ankebūt: 14]

Këtu fillojnë tregimet e pejgamberëve, të cilat ofrojnë shumë dobi për të Dërguarin e Zotit, pagja dhe mëshira e Zotit qofshin mbi të, edhe për besimtarët. Sa i përket të Dërguarit të Zotit, pagja dhe mëshira e Zotit qofshin mbi të, këto tregime përmbajnë ngushëllim për të dhe sqarim se ai është duke ecur në të njëjtën rrugë që kanë ecur të gjithë pejgamberët dhe të dërguarit përpara tij. Ajo është një rrugë e mbushur me rreziqe dhe plot me gjemba, të cilën djalli dhe pasuesit e tij e bënë t'u duket edhe më e vështirë njerëzve që i bënë të humbasin dhe që ua prishën natyrën e tyre njerëzore të pastër, duke i bërë kështu armiq të Zotit dhe të vetes së tyre. Këto ajete fillojnë me përmendjen e

zotërisë tonë Nuhit alejhi selam dhe e sqarojnë të Dërguarin e Zotit, paqja dhe mëshira e Zotit qofshin mbi të, për durimin që tregoi ai pejgamber i nderuar. Nuhi alejhi selam qëndroi në mesin e popullit të tij nëntëqind e pesëdhjetë vite duke i thirrur në fenë e Allahut, dhe kjo është një periudhë kohe shumëfish më e madhe sesa periudha që i Dërguari ynë Muhamedi, paqja dhe mëshira e Zotit qofshin mbi të, qëndroi në mesin e popullit të tij. Kjo tregon se vuajtjet e Pejgamberit tonë ishin shumë më të pakta krahasuar me çfarë vuajti zotëria ynë Nuhi gjatë gjithë asaj periudhe të gjatë. E megjithatë, përfundimi i historisë së Nuhit alejhi selam ishte më i rëndë dhe më i ashpër sesa përfundimet premtuese me të cilat do të përfundonin përpjekjet e të Dërguarit të Zotit, Muhamedit, paqja dhe bekimet e Zotit qofshin mbi të! Pas gjithë asaj periudhe të gjatë Zoti i madhëruar i tha Nuhit: “... **Nuk do të besojë më nga populli yt askush tjetër përveç atyre që kanë besuar tashmë...**!” [Hud: 36] Nuhi alejhi selam përfaqëson një nga modelet më të forta të durimit. Ai nuk tha: “O Zot, përderisa ti e dije se vetëm një numër i vogël prej këtyre njerëzve do të besonin, përse më le të vuaj gjithë këto vuajtje me ta? Përse më le të përpiqem e të shpresoj për udhëzimin e tyre në rrugë të drejtë, kur Ti e dije se ata nuk do të udhëzoheshin?”. Jo vetëm që nuk e tha këtë, por, përkundrazi, ai ishte shembulli i nënshtrimit dhe dorëzimit ndaj Zotit - lavdia i qoftë Atij! Zoti i madhëruar e urdhëroi të ndërtonte anijen për të mbartur në të njerëzit besimtarë nga familja e tij dhe nga populli i tij, përfshirë edhe gjithë çfarë Zoti i madhëruar e urdhëroi të mbartte në të... dhe kështu veproi, paqja qoftë mbi të!

“Dhe Ne e shpëtuam atë (Nuhun) dhe ata që ishin në anije dhe e bëmë këtë (ngjarje) një argument për botët.” [El-Ankebūt: 15]

Kështu, Zoti e shpëtoi atë dhe të gjithë ata që i mbarti në anijen e tij dhe e bëri këtë ngjarje një shenjë mrekulie për botët, nga e cila ata marrin mësim dhe këshilla, për aq kohë sa të zgjasin qiejt dhe toka. Ata burra e gra që Zoti i shpëtoi bashkë me Nuhin, dhe pasardhësit e tyre, sikur përfaqësonin një rifillim të procesit të krijimit dhe rimarrjes nga njeriu të rolit të tij si përfaqësues i Zotit në tokë. Zoti i plotfuqishëm, me atë përmbetje që bëri, sikur e lau dhe e pastroi tokën nga keqbërësit dhe papastërtitë e tyre, për t'i përgatitur ata që mbijetuan për një halifat që do të ishte më i mirë se ai i mijëvjeçarit të Nuhit dhe për të filluar një fazë e një lloji të ri përzgjedhjeje nga Ai – madhëruar

qoftë Ai - jo si ajo e përzgjedhjes së Ademit dhe Nuhit. Zoti i madhë-
rishëm thotë: **“Vërtet, Allahu i përzgjodhi Ademin dhe Nuhun, dhe
familjen e Ibrahimit e familjen e Imranit, mbi gjithë njerëzit (e ko-
hës së tyre).”** [Ālu Imrān: 33] Në kohët që pasuan përmbytjen e madhe,
Zoti i madhërishtëm nuk përzgjodhi vetëm nga një Pejgamber për po-
puj të caktuar, por përzgjodhi familje të tëra nga ata. Kështu Ai përz-
gjedhi Ibrahimin dhe familjen e tij, përzgjedhi më vonë familjen e
Imranit, dhe përzgjedhi bijtë e Izraelit (bijtë e Pejgamberit Jakub alejhi
selam), dhe përzgjedhi shumë pejgamberë dhe të dërguar nga mesi i
tyre. Kur Zoti i madhëruar përzgjedhi Ibrahimin dhe familjen e tij, Ai
tha: **“Unë do të të bëj ty një udhëheqës për njerëzit!”** (Ibrahimi) tha:
“Po nga pasardhësit e mi?” (Allahu) Tha: **“Keqbërësit nuk e marrin
dot premtimin Tim!”** [El-Bekare: 124] Njerëzit e përzgjedhur nga Zoti
do të shërbenin si model për njerëzit për t’u udhëzuar drejt duke ndje-
kur hapat e tyre. Zoti i madhërishtëm u zbriti në mënyrë të njëpas-
njëshme atyre pejgamberëve dhe të dërguarve që përzgjedhi, Libra
dhe broshura, për t’u ofruar njerëzve rrugët dhe mënyrat e udhëzimit
dhe të drejtësisë, dhe pastaj më vonë atyre do t’u thuhej të thonë:
**“Thoni (o besimtarë): ‘Ne besojmë në Allahun dhe në atë që na është
zbritur neve (Kur’anin), edhe në atë çfarë i është zbritur Ibrahimit,
Ismailit, Is’hakut, Jakubit dhe Esbatëve (12 bijve të Jakubit), edhe në
atë çfarë i është dhënë Musait e Isait, dhe në atë çfarë u është dhënë
pejgamberëve nga Zoti i tyre. Ne nuk bëjmë kurrfarë dallimi mes
asnjërit prej tyre, dhe ne jemi muslimanë (të përlurur vetëm) ndaj
Atij!’”** [El-Bekare: 136] Kjo periudhë, periudha e përzgjedhjes familjare
dhe kombëtare - nëse mund të thuhet kështu - ishte e përkohshme, me
një afat të caktuar. Afati përfundimtar i saj do të ishte dërgimi i Muha-
medit, pagja dhe mëshira e Zotit qofshin mbi të, me Mesazhin e tij uni-
versal dhe përfundimtar, i cili është vula përmbyllëse e profecisë dhe
që urdhëron gjykimin me anë të Librit dhe të sheriatit-legjislacionit
hyjnor, lehtësues e të mëshirshëm, dhe urdhëron heqjen e barrëve dhe
prangave që ishin mbi njerëzit më përpara kësaj.

Zotëria ynë Ibrahimit dhe thirrja e tij drejtuar popullit të vet

“(Ne e dërguam) Edhe Ibrahimin, kur i tha popullit të tij: “Adhuroni Allahun dhe kijeni frikë Atë! Kjo është më e mira për ju, nëse e dini!” [El-Ankebūt: 16]

Kështu surja kthehet te babai i pejgamberëve, Ibrahim, i cili ishte i Dërguar i Zotit, paqja dhe mëshira e Zotit qofshin mbi të! Arabët kishin dëgjuar për të dhe dinin diçka për historinë e tij dhe për lidhjen që ai kishte me Shtëpinë e Shenjtë. Zoti i madhërishëm ia përmend Ibrahimin të Dërguarit të Tij, Muhamedit, paqja dhe mëshira e Zotit qofshin mbi të, dhe i tregon se çfarë i tha ai popullit të tij dhe se cilat ishin shtyllat kryesore të thirrjes së tij. Thirrja e tij konsistonte në sqarimin e popullit të vet për devijimin që kishin marrë dhe humbjen në të cilën kishin rënë kur kishin zgjedhur të adhurojnë idhuj. Ai u deklaroi atyre se idhujt që ata adhuronin, nuk do të dëmtonin askënd nëse mohoheshin. U tërhoqi vërejtjen për domosdoshmërinë e besimit në ringjallje dhe llogaridhënie dhe se kush e refuzon këtë thirrje të tij dhe e përgënjeshtroi të Dërguarin e Zotit, nuk do të dëmtojë askënd përveç vetes së tij. Dhe ua shpjegoi se sa i përkiste atij si i dërguar, le ta dinin se të dërguarit nuk kanë detyrim tjetër përveç komunikimit të qartë. Gjatë kësaj ai i ftoi ata të mendonin rreth krijimit të Zotit dhe ua bëri të qartë atyre se nuk mund t'i shpëtonin dot ndëshkimit të Zotit në tokën e Tij e as në qiej dhe se përveç Zotit ata nuk kishin asnjë mbrojtës apo ndihmës. Gjithashtu, i paralajmëroi ata për përfundimin e keq që i priste jobesimtarët. Këto mësimë dhe udhëzime që u shpjegoi Ibrahim alejhi selam popullit të tij janë shtyllat kryesore dhe të përbashkëta të thirrjeve të të gjithë pejgamberëve dhe të dërguarve të Zotit.

“Vërtet, çfarë ju adhuroni në vend të Allahut janë vetëm idhuj, dhe kështu ju trilloni shpifje. Vërtet, ata që i adhuroni në vend të Allahut, nuk zotërojnë furnizim për ju, prandaj kërkojeni prej Allahut furnizimin dhe adhurojeni e falënderojeni Atë! Tek Ai do të ktheheni!” [El-Ankebūt: 17]

Zoti i madhërishëm sikur thotë: “Ibrahim, paqja qoftë mbi të, e thirri popullin e tij, ashtu siç e thirre ti popullin tënd, o Muhamed, që të heqin dorë nga idhujt, të cilët nuk dëgjojnë, as nuk shohin... dhe të cilët nuk u sjellin asnjë dobi adhuresve dhe atyre që i madhërojnë ata!” Këtu Ibrahim alejhi selam u shpjegoi atyre se këta idhuj nuk zotërojnë furnizim e as kurrfarë lloj dhënieje.

Prandaj, kushdo prej jush që kërkon furnizim dhe dhënie, le ta kërkojë atë nga Allahu – madhëruar qoftë Ai – nga Zoti i botëve, në dorën e të Cilit është furnizimi i çdo gjallese që lëviz mbi tokë dhe i Cili i ka vlerësuar dhe përcaktuar me masë të saktë të gjitha mirësitë dhe begatitë që duhet të ketë toka.

“E nëse ju nuk besoni, edhe popuj para jush nuk kanë besuar (dhe e dini cili ishte përfundimi i tyre)... dhe i Dërguari nuk ka përgjegjësi tjetër përveç komunikimit të qartë.” [El-Ankebūt: 18]

Dhe ju, o populli i Muhamedit dhe o politeistë të kurejshëve, nëse mohoni, gjithsesi nuk do të jeni të parët që i mohoni të dërguarit. Ka shumë njerëz që ju kanë paraprirë në mohim dhe mosbesim... dhe ata nuk e kanë dëmtuar aspak Zotin dhe nuk e kanë dëmtuar aspak të Dërguarin e Tij. Zoti nuk ka nevojë për askënd nga krijesat dhe i Dërguari i Tij, paqja dhe mëshira e Zotit qofshin mbi të, nuk është ngarkuar me asgjë tjetër përveç komunikimit dhe ai e ka komunikuar te ju mesazhin, ju ka tërhequr vërejtjen dhe e ka kryer detyrën e tij... E ata që kanë bërë padrejtësi, do ta marrin vesh se çfarë kthese do të marrin.

Ringjallja

“A nuk e kanë parë ata se si Allahu e fillon krijimin, e pastaj e përsërit atë? Vërtet, kjo për Allahun është gjë e lehtë.” [El-Ankebūt: 19]

Pastaj konteksti zhvendoset për të tërhequr vëmendjen e atyre që mohojnë ringjalljen dhe jetën pas vdekjes, për t'i siguruar ata se Ai që e filloi krijimin është në gjendje ta rikthejë atë pas vdekjes së tij. Vëzhgimi me kujdes i këtij fakti është i mjaftueshëm për t'i bindur ata për atë fuqi absolute që ka Zoti - lartësuar qoftë

Ai! Ai është që e filloi krijimin dhe Ai është që do ta rikthejë atë. Prandaj, si mashtrohen ata, si shmangen nga e vërteta dhe si ua lejon atyre logjika ta mohojnë rikrijimin nga Ai që është i plotfuqishëm për këtë, gjë të cilën i Madhërishmi ua ka argumentuar me fakte?! Nga ata pritej ta kuptonin - po të kishin mendje me të cilën të kuptonin - se rikrijimi është më i lehtë sesa krijimi fillestar, i bërë pa asnjë shembull të mëparshëm... por ata nuk e kuptuan këtë.

Të menduarit rreth krijimit të Zotit

“Thuaj: “Udhëtoni nëpër tokë dhe shikoni se si e filloi Ai krijimin... pastaj Allahu do të krijojë botën tjetër. Vërtet, Allahu është i fuqishëm për çdo gjë! (20) Ai dënon kë të dojë dhe mëshiron kë të dojë dhe tek Ai ktheheni.” [El-Ankebūt: 20-21]

Ju o banorë të Mekës e keni traditë të udhëtoni në vende të ndryshme dhe të largëta të tokës, kështu që nëse nuk mund ta kuptoni fuqinë e Zotit për të ringjallur krijesat, atëherë udhëtoni nëpër tokë dhe mendoni rreth asaj se kush e krijoi Tokën, kush e solli në ekzistencë atë dhe kush i krijoi ata që jetojnë mbi të... dhe do të kuptoni se rikrijimi është një gjë e lehtë për Zotin, madje është edhe më e lehtë për Të - lartësuar qoftë Ai! Kështu do ta kuptoni se në Ditën e Kiametit, Ai është në gjendje t'i ndëshkojë idhujtarët dhe kriminelët dhe t'i “shpërblejë” ata për çfarë kanë bërë në këtë botë, duke i dënuar për krimet që kanë kryer... dhe se Ai është në gjendje t'i falë ata që i besojnë Atij, që i mbështeten Zotit të tyre, që nuk i shoqërojnë Allahut asgjë në adhurim, por e besojnë Atë me besim të pastër si një të vetëm dhe të pashoq.

“Dhe ju nuk mund t'i shpëtoni Atij në tokë e as në qiell, dhe përveç Allahut, ju nuk keni asnjë mbrojtës dhe as ndihmës.” [El-Ankebūt: 22]

Dhe ju o politeistë nuk do të mund t'i shpëtoni ndëshkimit të Zotit – madhëruar qoftë Ai - as në tokë, në të cilën jetoni... e as në qiell, nëse do të kishit mundësi për ta arritur atje. Përveç Zotit, ju nuk keni as mbrojtës dhe as ndihmës që do t'ju ndihmojë prej Tij. Zoti – bekuar dhe lavdëruar qoftë Ai - e ka kufizuar ndihmesën e Tij vetëm për të bindurit, të cilët i shërbejnë Atij dhe e duan Atë, dhe të cilët udhëzojnë me udhëzimin e Tij dhe u përgjigjen të dërguarve të Tij.

Ndëshkimi i jobesimtarëve

“E ata që mohojnë argumentet e Allahut dhe takimin me Të, të tillët nuk kanë shpresë në mëshirën Time, e për të tillët do të ketë dënim të dhembshëm.” [El-Ankebūt: 23]

Dhe me gjithë mëshirën e Tij të gjerë – e cila ka përfshirë çdo gjë dhe që i ka paraprirë zemërimit të Tij – gjithsesi ata që i shoqërojnë të tjerë në adhurim Atij, që nuk i përgjigjen Atij dhe që nuk i besojnë kur

Ai i fton në besim, të tillët nuk kanë asnjë shpresë në mëshirën e Zotit, prandaj edhe nuk e kërkojnë atë... Të tillët nuk do të kenë shpërblim tjetër përveç dënimit të dhembshëm në botën tjetër, në ahiret.

Qëndrimi i popullit të Ibrahimit ndaj thirrjes së tij

“Dhe përgjigjja e popullit të tij (Ibrahimit) nuk ishte tjetër, por veçse thanë: “Vriteni atë (Ibrahimin), ose digjeni!”... dhe Allahu e shpëtoi atë nga zjarri. Vërtet, në këtë ka argumente për njerëzit që besojnë.” [El-Ankebūt: 24]

Në diskutimin e Ibrahimit me popullin e tij tregohet qartë personaleteti i Ibrahimit alejhi selam si hulumtues në krijimin e Zotit dhe ndjekës i dukurive të universit, veçori të cilat supozohej ta shtynin popullin e tij të vështrojnë me kujdes në krijimin e Zotit, të shikonin se si Zoti e filloi krijimin dhe kështu të kuptonin fuqinë e Tij - të Plotfuqishmit - për të krijuar jetën e botës tjetër dhe aftësinë e Tij për t'i hedhur në zjarr ata që i shoqërojnë të tjerë Atij në adhurim.

Kështu, ata do të kuptonin se i Madhërishmi është i plotfuqishëm t'i ekspozojë ndaj mundimeve të dhembshme ata që nuk besojnë... dhe nga ana tjetër t'i mëshirojë ata ndaj të cilëve Zoti dëshiron të tregojë mëshirë, për shkak të besimit të tyre në Të, bindjes ndaj Tij dhe besimit të tyre se do të kthehen tek Ai - i lartësuar qoftë Ai! Dhe vërtet njerëzit tek Ai do të kthehen dhe tek Ai do të përfundojnë! Keqbërësit nuk do t'i shpëtojnë dot caktimit të Zotit – madhëruar qoftë Ai! Ai do ta shpërblejë secilin sipas veprës që ka bërë dhe do t'i ndajë besimtarët nga jobesimtarët.

Pavarësisht gjithë bazave të besimit që përmbante thirrja e zotërisë tonë Ibrahimit alejhi selam dhe dhënies përgjigje për pyetjet që ata mund të parashtronin, përfshirë këtu edhe metodën e tij të mençur në bisedën me ta, megjithëkëtë përgjigjja e atyre përgënjeshtresve nuk ishte ajo që priste Ibrahimin. Ata, në vend që ta përballonin logjikën me logjikë dhe mendimin me mendim, u përgjigjën duke thënë: “Vriteni atë ose digjeni!” Me sa duket me këtë veprim, duke e vrarë Ibrahimin ose duke e djegur në zjarr atë, donin t'i tregonin se ishin në gjendje ta futnin në zjarr atë ... në zjarrin e kësaj bote ... para se të arrinin “ata” në zjarrin e ahiretit me të cilin Ibrahimin alejhi selam i kërcënonte. Por

Zoti e shpëtoi Ibrahimin nga zjarri i tyre dhe kjo ishte e mjaftueshme për ta që ta kuptonin se Ibrahim ka një Zot të plotfuqishëm, i Cili zotëron fuqi absolute dhe se është Ai që e shpëtoi atë nga zjarri! Kurse ata kundërshtarë të tij nuk kanë mbështetës as ndihmës që t'i ndihmojë nga ndëshkimi i Zotit. Dalja shëndosh e mirë e Ibrahimit alejhi selam nga zjarri në të cilin ata e hodhën, ishte një argument dhe provë që vërtetonte se ai fliste të vërtetën. Por, nga këto lloje argumentesh dhe provash mund të përfitojnë vetëm besimtarët. Kurse ata që nuk besojnë, ata janë të pafuqishëm të përfitojnë nga kjo.

Përgjigjja e Ibrahimit alejhi selam ndaj popullit të tij

“Dhe (Ibrahimi) tha: “Ju keni marrë idhuj (që i adhuron) në vend të Allahut, për t’i bërë qejfin njëri-tjetrit në jetën e kësaj bote, pastaj Ditën e Kiametit do ta mohoni njëri-tjetrin dhe do ta mallkoni njëri-tjetrin, e vendbanimi juaj do të jetë zjarri dhe për ju nuk do të ketë kurrfarë ndihmësi.” [El-Ankebūt: 25]

Pavarësisht se ata e lanë bisedën dhe iu drejtuan kërcënimeve për ta vrrarë ose djegur, gjithsesi, zotëria ynë Ibrahim alejhi selam përpjet t'i tërheqë ata të vijnë në logjikën e tij në dialog, kështu që ai i përçmon së pari zotat e tyre, duke u thënë atyre: “Ç’janë këta që ju i adhuron në vend të Zotit?! Ajo çfarë ju adhuron në vend të Zotit janë thjesht idhuj prej guri!” Pastaj zotëria ynë Ibrahim alejhi selam heq perden për ta zbuluar qartë gjendjen shpirtërore dhe psikologjike në të cilën gjendeshin ata politeistë nga populli i tij, dhe u tregon atyre arsyet më të rëndësishme që i bënë ata të kapen pas politeizmit. Arsyet kryesore se pse ata mbaheshin kapur pas politeizmit dhe idhujtarisë ishin dëshira për të mos shkelur zakonet dhe traditat e tyre, dëshira për të treguar dashurinë që kanë ndaj popullit të tyre dhe për t’i mbajtur të forta lidhjet me ta. Por kjo dashuri do t’u kthehet në fatkeqësi dhe mundim Ditën e Kiametit sepse të gjithë bashkë, të lidhur fort me njëri-tjetrin, ecën në rrugën e gabuar që i çoi ata në zjarr. Ditën e Kiametit ata do ta mohojnë njëri-tjetrin dhe do ta mallkojnë njëri-tjetrin, ngaqë asnjëri prej tyre nuk pati mend as sy të shihte rrugën e drejtë... dhe në atë kohë nuk do t'u vlejë asgjë justifikimi se “adhuruan të tjerë në vend të Zotit për të mbajtur gjallë dashurinë mes tyre”. Ditën e Kiametit destinacioni i tyre

do të jetë zjarri dhe ata nuk do të gjejnë askënd t'i ndihmojë nga Zoti – madhëruar dhe lartësuar qoftë Ai. Siç e thotë i Larti: **“Miqhtë e ngush-të, atë ditë, do të jenë armiq të njëri-tjetrit, përveç të devotshmëve.”** [Ez-Zuhruf: 67]

Cili ishte rezultati i thirrjes së Ibrahimit alejhi selam drejtuar këtyre njerëzve?

Kur'ani famëlartë i përgjigjet kësaj pyetjeje: **“Dhe atij (Ibrahimit) i besoi Luti”**. [El-Ankebūt: 26] Pra, nga burrat e popullit të tij Ibrahimit alejhi selam i besoi vetëm nipi i tij Luti alejhi selam! Megjithëkëtë, demoralizimi dhe pesimizmi nuk depërtuan në zemrën e zotërisë tonë Ibrahimit alejhi selam por vendosi të udhëtonte nëpër vende të tjera në tokë, derisa të gjente një “vend pjellor” për thirrjen e tij, ku thirrja e tij do të zhvillohej e do të lulëzonte. Kur'ani e shënon këtë përfundim dhe këtë vendim dhe i Larti thotë: **“Dhe atij (Ibrahimit) i besoi Luti dhe (Ibrahimi) tha: “Unë do të emigroj te Zoti im. Vërtet, Ai është i plotfuqishmi, i urti.”** [El-Ankebūt: 26]

Populli i tij nuk u kthyen në besim. Atij nuk i besuan një numër i tillë njerëzish sa ta bënë të shpresonte se do të udhëzoheshin edhe të tjerët dhe si rezultat të vazhdonte jetën mes tyre duke i udhëzuar ata më tej. Atij i besoi vetëm Luti, prandaj tha: **“Unë do të emigroj te Zoti im”: “... Dhe (Ibrahimi) tha: “Unë do të emigroj te Zoti im. Vërtet, Ai është i plotfuqishmi, i urti”**. [El-Ankebūt: 26] Dhe këtu kemi një shenjë që tregon për konfuzionin e madh të tij në lidhje me popullin e tij, e cila ngjason me konfuzionin e tij kur po shikonte yjet, siç thuhet në suren El-En'ām që, kur pa një yll, ai tha se “ky është zoti im”... Pastaj, pas udhëtimit të tij me mendimet në lidhje me planetët, me diellin e me hënën, dhe pas bindjes dhe besimit të tij se asnjë prej tyre nuk vlente të merrej si Zoti, atëherë ai tha: **“Vërtet, unë e kam kthyer fytyrën time drejt Atij që i ka krijuar qiejt dhe tokën, (duke qenë) si besimtar i drejtë, dhe unë nuk jam nga idhujtarët.”** [El-En'ām: 79] Këtu ai i deklaroi popullit të tij se do të emigronte për te Zoti i tij dhe kështu është gjithmonë besimtari. Sa herë që i turbullohen punët, i akumulohen shqetësimet dhe krizat intensifikohen për të, ai kthehet

me fytyrë drejt Zotit të plotfuqishëm dhe të urtë dhe i mbështetet vetëm Atij.

Të mirat e kësaj bote dhe të ahiretit

“Dhe Ne i dhuruam atij (Ibrahimit) Is’hakun dhe Jakubin, dhe pasardhësve të tij u dhamë pejgamberinë dhe Librin... dhe ia dhamë atij shpërblimin e tij në këtë botë dhe vërtet në botën tjetër (në ahiret) ai është nga të mirët.” [El-Ankebūt: 27]

Prandaj i Fuqishmi, i Urti, tek i Cili emigroi Ibrahim, alejhi selam, e shpërbleu atë në këtë botë: **“...Dhe ia dhamë atij shpërblimin e tij në këtë botë...”** [El-Ankebūt: 27], duke i dhuruar atij Is’hakun dhe Jakubin dhe duke bërë që pasardhësve të tij t’u jepej pejgamberia edhe libri. Ky mesazh hyjnor i dhuruar pasardhësve të tij shëmbëllente me një rreze drite, e cila do të qëndronte me ta përgjatë kohërave të zgjatura. Zoti i madhërishëm e ngriti statusin e Ibrahimit alejhi selam e cilësoi atë si **“të afërt”** të Tij dhe në botën tjetër, në ahiret, ai do të jetë nga të mirët, nga të devotshmit. Në këtë mënyrë zotëria ynë Ibrahim alejhi selam fitoi të mirat e kësaj bote edhe të botës tjetër.

Luti dhe populli i tij

“(Ne e dërguam) Edhe Lutin, kur i tha popullit të tij: “Vërtet, ju bëni punë të shëmtuar, që askush para jush nuk e ka bërë në botë?” [El-Ankebūt: 28]

Fjala **“punë e shëmtuar”** përmendet në Kur’anin famëlartë në shumë ajete: **“Vërtet, Allahu urdhëron për drejtësi, sjellje të mirë dhe për t’u dhënë të afërmve... dhe ndalon nga punët e shëmtuara, nga sjellja e keqe dhe nga shtypja (e të tjerëve). Ai ju këshillon, se ndoshta do t’ia vini veshin.”** [En-Nahl: 90]: **“O ju që keni besuar, mos ndiqni hapat e djallit! Dhe kush ndjek hapat e djallit, ai me të vërtetë urdhëron për punë të shëmtuara dhe të këqija. E, sikur të mos ishte mirësia e Allahut ndaj jush dhe mëshira e Tij, asnjëri prej jush nuk do të ishte pastruar kurrë (prej gjynaheve), por Allahu pastron atë që do, e Allahu dëgjon dhe di.”** [En-Nūr: 21] **“Dhe ata që**

u shmangen mëkateve të mëdha dhe punëve të shëmtuara, dhe kur zemërohen, ata falin...” [Esh-Shūra: 37]

“Punë të shëmtuara” janë ato vepra, fjalë ose sjellje, shëmtia e të cilave konsiderohet e madhe si nga sheriatit-legjislacioni hyjnor, ashtu edhe nga logjika e shëndoshë dhe natyra e pastër njerëzore. Sjellja e kësaj fjale në numrin shumë në ajete të ndryshme nga Kur’ani tregon për llojet e shumta të punëve që mund të quhen si “të shëmtuara” dhe gjithashtu ato mund të jenë të dukshme edhe të fshehta, dhe kjo fjalë nuk tregon vetëm për imoralitetin. Allahu i madhërishtëm thotë: **“Thuaj: “Zoti im i ka ndaluar punët e shëmtuara, ato të dukshme edhe të fshehta, edhe mëkatin, shtypjen pa të drejtë, t’i shoqëroni Allahut në adhurim çfarë Ai nuk ka zbritur asnjë argument për të, dhe të thoni për Allahun atë që nuk e dini.” [El-A’raf: 33]**

Populli i Lutit dhe punët e tyre të shëmtuara

“Vërtet, ju u afroheni burrave (për marrëdhënie intime), dhe prisni rrugën, e bëni në takimet tuaja çdo të keqe?” Dhe përgjigja e popullit të tij nuk ishte tjetër, por vetëm thanë: “Na e sill dënimin e Allahut, nëse thua të vërtetën!” [El-Ankebūt: 29]

Populli i Lutit bënin punë të shëmtuara dhe nuk kishin aspak turp. Ata i bënin të gjitha llojet e paturpësive, të dukshme dhe të fshehta, dhe më e spikatura e atyre punëve të tyre të shëmtuara ishte se ata u afroreshin burrave për marrëdhënie intime dhe jo grave. Gjithashtu, ata nuk përmbaheshin nga fjalët e turpshme, sjelljet skandaloze apo vepra që janë në kundërshtim me dinjitetin dhe edukatën njerëzore, parime mbi të cilat bazohet shoqëria dhe familja. Të gjitha këto çështje për ta ishin diçka larg mentalitetit dhe jashtë interesave të tyre. Përveç kësaj, ata prisnin rrugët dhe grabisnin kalimtarët, hanin pasurinë e njerëzve padrejtësisht, nuk përmbaheshin nga asnjë lloj veprë e pahijshme dhe nuk ngurronin të bënin asnjë të keqe që djajtë ua sugjeronin në forumet dhe vendtakimet e tyre.

Kërkimi i ndihmës nga Zoti

“Ai tha: ‘O Zoti im, më ndihmo kundër popullit keqbërës!’” [El-Ankebūt: 30]

Ata ishin një popull keqbërës. Askush prej tyre nuk besoi në Lutin dhe askush prej tyre nuk i dënoi punët e tyre të shëmtuara. Këto sjellje të shëmtuara atyre tashmë u ishin bërë natyrë e pandashme dhe ishin pajtuar me të këqijat më të neveritshme. Përpjekjet e Lutit dhe sjelljet e tij të moralshme dhe të pastra nuk vlejten asgjë me ta. Ata i kishin përmbysur të gjitha standardet dhe vlerat, kështu që nuk është për t'u habitur që Zoti i shkatërroi ata me diçka të "neveritshme".

Kjo “neveri” që do të binte mbi ta” simbolizonte shpërblimin e plotë ndaj tyre për çfarë ata bënë. Mbi vendbanimin e tyre do të derdhej një shi gurësh, pastaj do të kthehej përmbys, mbi kokat e tyre. Ky do të ishte dënimi i duhur për këta njerëz, si rezultat i mosbindjes së tyre ndaj Zotit - lavdëruar qoftë Ai - dhe që nuk e dëgjuan fjalën e të dërguarit të Tij, Lutit, por guxuan të shkelin mbi të gjitha ndalesat dhe ligjet që ai ua komunikoi atyre.

Ardhja e lajmit të mirë për zotërinë tonë Ibrahimin

“E kur të dërguarit Tanë (engjëj) i erdhën Ibrahimit me lajmin e mirë, ata thanë: “Ne do t'i shkatërrojmë njerëzit e atij vendbanimi (të Lutit). Vërtet, njerëzit e atij vendi kanë qenë zullumqarë!”. (Ibrahimi) Tha: “Por, në të është edhe Luti”. Ata thanë: “Ne e dimë më mirë se kush është në të. Ne do ta shpëtojmë atë dhe familjen e tij, përveç gruas së tij; ajo do të jetë me ata që do të mbeten (për t'u dënuar).” [El-Ankebūt: 31-32]

“Lajmi i mirë” është ai që citohet në ajetin ku i Larti thotë: **“Dhe gruaja e tij ishte në këmbë, dhe buzëqeshi, e Ne i dhamë lajmin e mirë asaj për Is'hakun...dhe pas Is'hakut, për Jakubin.”** [Hud: 71]

“Lajmi i mirë” është diçka që të gëzon. Engjëjt i sollën Ibrahimit alejhi selam dy lajme. Njëri ishte lajmi i mirë për të dhe për bashkëshorten e tij. Ibrahim alejhi selam dhe bashkëshortja e tij Sara, pagja qoftë mbi të, u përgëzuan me lindjen e një djali, me lindjen e Is'hakut... dhe më pas ata të dy do të jetonin të përjetonin edhe lindjen e Jakubit, djalit të Is'hakut. Ky lajm i mirë përmendet edhe në ajete të tjera të Kur'anit, kurse lajmi tjetër që ata engjëj sollën kishte dy anë: një anë e

tij që thoshte se ndaj popullit të Lutit tashmë ishte marrë vendimi për ndëshkim dhe se Zoti kishte dërguar tashmë engjëjt për t'i shkatërruar ata... kurse në anën tjetër ishte lajmi i mirë që thoshte se Luti bashkë me familjen e tij do të shpëtonin nga ndëshkimi që do të binte mbi popullin e tij.

Sigurimi i Lutit

“Dhe kur të dërguarit Tanë i erdhën Lutit, ai u ndje keq dhe u ngushtua shumë për shkak të tyre (nga frika se nuk i mbronte dot), dhe ata i thanë: “Mos u frikëso as mos u brengos! Ne do të të shpëtojmë ty dhe familjen tënde, përveç gruas tënde. Ajo do të jetë me ata që do të mbeten (për t’u dënuar).” [El-Ankebūt: 33]

Ai pati frikë nga populli i tij se do të silleshin keq me këta që i kishin ardhur si mysafirë dhe u trishtua nga fakti se nuk kishte fuqi t'i mbronte ata. Por, mysafirët e tij engjëj nxituan ta sigurojnë atë se populli i tij nuk do të arrinin t'i dëmtonin me asgjë të keqe atë as ata dhe e lajmëruan se vendimi për ta ndëshkuar popullin e tij ishte marrë tashmë, se orari i ndëshkimit ishte mëngjesi... dhe ajo kohë ishte mjaft e afërt.

Ndëshkimi i keqbërësve

“Vërtet, Ne do të zbresim mbi banorët e këtij vendbanimi një neveri nga qielli, për shkak të punëve të këqija që bënin.” [El-Ankebūt: 34]

Kur'ani sqaron se pasojat e zhytjes në vepra të ulëta janë çrregullimi në jetën e kësaj bote dhe përfundimi i keq në botën tjetër, në ahiret. Për të tilla raste ai përmend “neverinë” si ndëshkim ndaj keqbërësve. Duke përdorur këtë term ai e bën njeriun të sjellë në mendjen arsyen e këtij ndëshkimi. Zoti i madhërishëm e zbriti mbi popullin e Lutit atë “neveri”³⁵⁶ nga qielli, një dënim me të gjithë kuptimin e përshtatshëm që ai përmbante për ta. Ai dënim do të shkaktonte mbi ta një “shpër-

³⁵⁶ Fjala “er-ruxhz”, vjen e cituar në fjalën e Allahut: “وَالرُّجْزَ فَاهْجُرْ” – **“Dhe idhujtarinë braktise!”** [El-Muddeththir: 5], ku Allahu i Plotfuqishëm e urdhëron të Dërguarin e Tij – paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të – ta braktisë “ruxhzin”, që në arabisht do të thotë: “idhujtari dhe politeizëm”. Kurse fjala “rjxhz”, me “i”, ka kuptimin e “mundimit dhe ndëshkimit”. Ai i Madhërishmi e udhëron atë (a.s) ta braktisë çdo gjë që mund të çojë në “ndëshkim apo mundim”.

blim të plotë” të krimeve që kishin bërë, shëmti të cilat u përmendën më sipër. Ata e refuzuan mesazhin e Lutit dhe arroganca e tyre i ndaloi t’i përgjigjeshin pozitivisht atij, prandaj me këto vepra të tyre ata e merituan këtë dënim të dhembshëm.

Mendoni, o njerëz me mend!

“Dhe tashmë, Ne e kemi lënë atë një shenjë të dukshme për njerëzit që mendojnë.” [El-Ankebūt: 35]

Ai vendbanim mbi të cilin u derdh ai shi i keq, mbeti një shenjë për njerëzit, që ata të mos i përsërisin ato veprime dhe të mos ndjekin të njëjtat rrugë. Por, jobesimtarët dhe hipokritët nuk mund t’i marrin këto mësimë as mund t’i kuptojnë ato, sepse ata nuk besojnë në ahiret, nuk besojnë në ekzistencën e Zotit dhe i marrin idhujt për zota. I Plotfuqishmi thotë: **“Dhe ata tashmë kanë kaluar pranë vendbanimit mbi të cilin ra shiu i së keqes. Pra, a nuk e kanë parë ata atë (vendbanim të shkatërruar)?! Por ata nuk presin (të ndodhë) ringjallje.”** [El- Furkân: 40]

Dërgimi i Shuajbit alejhi selam

“(Ne dërguam) Edhe në Medjen vëllain e tyre Shuajbin, e ai tha: “O populli im, adhuroni Allahun dhe kërkon (të dilni fitimtarë) Ditën e Fundit, dhe mos bëni ngatërresa në tokë.” [El-Ankebūt: 36]

Rajoni i Medjenit u quajt Medjen sipas emrit të njërës nga djemtë e Ibrahimit, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të, dhe kjo është ajo që thuhet në Tevrat. Sipas emrit të atij burri u quajtën edhe fisi që ishin pasardhës të tij dhe me këtë emër u njoh më pas gjithë ai rajon që shtrihej nga mali Sinai e deri në lumin Eufrat. Po ashtu, edhe historia e pejgamberit të Zotit, Musait, pas ikjes së tij nga Egjipti, pas incidentit të vrasjes së koptiut prej tij, lidhet me Medjenin, vend ku ai u arratis për të shpëtuar nga Faraoni dhe ndëshkimi i tij. Musai alejhi selam u vendos në Medjen, ku qëndroi për disa vite me radhë; aty u martua dhe aty punoi, derisa i erdhi afati i Zotit të kthehej në Egjipt. Banorët e këtij vendi janë ata të cilët u dërgua Shuajbi, për t’i thirrur ata që të adhurojnë Zotin – të vetëm - dhe të mos i bëjnë shok Atij në adhurim sepse Ai është i vetëm në cilësinë e Tij si hyj, është i vetëm në zotëri-

min e universit që Ai e ka krijuar dhe i vetëm në cilësitë që e karakterizojnë. Vërejmë se Shuajbi alejhi selam e konsideroi adhurimin si degë të besimit në një Zot të vetëm. Dhe jo vetëm kaq, por ai e thirri popullin e tij në shumë akte të tjera, për të cilat ai u mbështet në besimin në një Zot të vetëm, si për shembull thirrja që i bëri popullit të tij të mos përhapnin të këqija dhe korrupsionin në tokë, një ndalim ky që është i përgjithshëm dhe gjithëpërfshirës, që përfshin gjithçka që mund të përshkruhet si prishje dhe korrupsion, në të gjitha nivelet.

Kurse në suren El-A'rāf thuhet: **“Dhe në Medjen (Ne dërguam vëllain e tyre Shuajbin. Ai tha: “O populli im, adhuroni Allahun! Ju nuk keni zot tjetër përveç Tij. Juve tashmë ju ka ardhur argument i qartë nga Zoti juaj, prandaj përmbushini drejt masën dhe peshën (kur shisni) dhe mos i privoni njerëzit nga të drejtat e tyre, dhe mos bëni prishje në Tokë pas rregullimit të saj! Kjo është më mirë për ju, nëse jeni besimtarë!” [El-A'rāf: 85]**

Ne e shikojmë atë të flasë për detyrimin e përmbushjes së masës dhe peshës në tregti dhe e shikojmë ta ndalojë popullin e tij të mashtrojnë njerëzit dhe të përpiqen t'ua përvetësojnë e zhvatën njerëzve të drejtat dhe gjërat e tyre. Ai i ndalon ata të shkaktojnë prishje dhe korrupsion në tokë, pasi ajo është rregulluar nga Zoti – bekuar dhe lartësuar qoftë Ai! I ndalon ata të zënë pritë në çdo rrugë e t'u dalin njerëzve përpara për t'i plaçkitur, për t'i frikësuar dhe kërcënuar! I ndalon ata t'i pengojnë njerëzit të besojnë në Zot, në rastet kur e dinë se këta njerëz kanë prirjen dhe dëshirën të besojnë në Të. Shuajbi alejhi selam përpiqet t'i ndalojë popullin e tij nga të gjitha të këqijat dhe gjithashtu i ndalon ata të mos bëjnë përpjekje ta shtrembërojnë të vërtetën duke folur të pavërteta në lidhje me atë peygamber dhe fenë e Zotit, apo nëpërmjet çfarëdolloj metode tjetër, e cila bën që mësimet dhe provat e Zotit të paraqiten shtrembër në sytë e njerëzve, gjë që i bën ata të largohen.

Zoti – bekuar dhe lartësuar qoftë Ai - nuk ka bërë asnjë shtrembërim në ajetet-argumentet e Tij, siç përmendet në suren El-Kehf, sepse ajetet e Zotit që u janë zbritur të gjithë peygamberëve dhe të dërguarve të Tij janë ajete të drejta, udhëzuese, që nuk shmangen nga e vërteta dhe nuk e lejojnë korrupsionin në tokë. Ato nuk pranojnë devijim ose shtrembërim në sjelljen e njerëzve ose në marrëdhëniet mes tyre.

Mesazhet e Zotit kanë ardhur për t'i drejtuar dhe përmirësuar sjelljet dhe marrëdhëniet e njerëzve, jo për t'i prishur ato.

Edhe Shuajbi u përball me të njëjtat vështirësi me të cilat u përballën edhe pejgamberët para dhe pas tij. Ai u përball me kërcënimin për dëbim dhe internim: **“Ne do të dëbojmë ty o Shuajb nga qyteti ynë, edhe ata që kanë besuar me ty... ose të ktheheni në fenë tone!” Ai tha: “Edhe sikur të mos donim?”** [El-A'rāf: 88] Dhe këtu kemi një tregues që thotë se elita sundimtare në çdo vend - kur shmangen nga argumentet e Zotit dhe largohen prej tyre - ndiejnë sikur e zotërojnë tokën, sikur e zotërojnë vullnetin e njerëzve që jetojnë në të dhe drejtën për t'i lejuar ose për të mos i lejuar ata të besojnë ose të sillen si ta mendojnë se është e drejtë. Po ashtu, ata në mënyrë arrogante dhe mizore ndiejnë sikur e zotërojnë atdheun dhe sikur është e drejtë e tyre të internojnë ose ta burgosin këdo që e kundërshton vullnetin e tyre apo që rebelohet ndaj tyre, edhe nëse kjo elitë për vete janë në rrugë të gabuar, janë në devijim dhe të zhytur në korrupsion.

Një nga qëllimet më të rëndësishme se pse përmenden këta të dërguar të nderuar dhe pse përmendet përgënjeshtrimi që ata përjetuan nga popujt e tyre është për ta ngushëlluar dhe për t'ia larguar mërzinë dhe brengosjen të Dërguarit të Zotit, Muhamedit, paqja dhe mëshira e Zoti qofshin mbi të, kur gjendej në pozita të ngjashme me ta.

Fjala e të Lartit – madhëruar qoftë Ai: **“... Dhe mos bëni korrupsion në tokë, si korruptues”** [El-Ankebūt: 36], tregon për ndalimin që Shuajbi alejhi selam u bëri atyre nga korrupsioni dhe prishja në tokë. Kur keqbërësi, i devijuari dhe jobesimtari mësohen të bëjnë korrupsion në tokë, dhe nuk pendohen e as kthehen nga rruga që kanë marrë, atëherë kjo cilësi bëhet e ngjitur pas tyre. Dhe kur korrupsioni bëhet karakteristikë e një populli, bëhet veshja dhe rroba e tyre, atëherë për ta nuk ka shërim tjetër përveç shkatërrimit të tyre në mënyrë gjithëpërfshirëse, ashtu si të gjithë ata morën pjesë në keqbërje dhe që u bënë të gjithë të korruptuar dhe korruptues.

Shkatërrimi i mohuesve të të Dërguarit të Zotit

“Por, ata e përgënjeshtrojnë atë, prandaj i përfshiu tërmeti, dhe si pasojë, ata u gdhinë në shtëpitë e tyre të pajetë.” [El-Ankebūt: 37]

Ata i kaploi një tërmet i fortë dhe fatal. Prandaj, kur tërmetet përhapen ose shumohen, besimtarët nuk duhet të kufizohen në interpretimin abstrakt shkencor të tyre, por duhet të ndërgjegjësohen dhe ta konsiderojnë këtë si një mësim dhe të kujtojnë historitë e atyre kombeve të cilët u shkatërruan nga tërmetet. Kur bie një tërmet, nuk mjafton ta shpjegojmë atë vetëm shkencërisht dhe të bëjmë matjet me shkallën Rihter (ose me ndonjë metodë tjetër), por duhet të marrim mësim dhe të kujtojmë fuqinë e Zotit dhe madhështinë e Tij - lavdëruar qoftë Ai - kur Ai vepron në këtë univers të Tijin, të cilin e ka krijuar i vetëm dhe e menaxhon i vetëm. Dhe mësimi plotësohet duke kujtuar kombet që u shkatërruan nëpërmjet kësaj mënyre dhe t'i lutemi me përulje Zotit - madhëruar qoftë Ai - të mos e bëjë të ardhmen tonë siç ishte e ardhmja dhe fati i tyre.

Ata u gdhinë të vdekur në shtëpitë e tyre... të vdekur të ulur në gjunjë... dhe në këtë ishte një shenjë për të Dërguarin e Zotit, paqja dhe bekimet e Zotit qofshin mbi të, që tregonte se fuqia absolute e Zotit të botëve mund t'i eliminonte ata që largohen nga Kur'ani dhe nga i Dërguari. I Madhërishmi e kishte të lehtë t'i eliminonte politeistët kurejshë, të cilët përpiqeshin t'i shtrembëronin argumentet dhe provat e Zotit dhe të përhapin korrupsion në tokë, sepse të gjithë ata ishin nën kontrollin e Zotit të madhërishëm, e nëse Ai do të dëshironte, do t'i shkatërronte ata me tërmet apo me ndonjë gjë tjetër.

Dhe kur Zoti ua thotë këtë të dërguarve të Tij, nëpërmjet kësaj Ai ua forcon atyre vendosmërinë, ua forcon moralin dhe i bën ata ta ndjejnë nderimin që u bëri Zoti kur ua besoi përmirësimin e asaj që njerëzit e kishin prishur, thirrjen e njerëzve në rrugën e Tij dhe udhëzimin e tyre në rrugën e drejtë nëpërmjet argumenteve dhe mbështetjes së Tij.

Në këtë ajet ekziston një referencë për ata pejgamberë të zgjedhur dhe të mirë, se ata kanë mbështetjen e “një shtylle të fortë” dhe se Zoti, i Cili i dërgoi ata, që u dha mirësi atyre nga ana e Tij duke i zgjedhur për këtë mision dhe që i favorizoi ata me mesazhin e Tij, është në gjendje t'i detyrojë kundërshtarët e tyre të hyjnë në rrugën e udhëzimit, nëse Ai dëshiron. Sikur të mos kishte paraprirë fjala e Tij për ta bërë njeriun të lirë të zgjedhë, që “kush të dojë, le të besojë, dhe kush të dojë, le të mos besojë”, Ai do t'i detyronte të gjithë ta pranonin udhëzimin e Tij. Kurse sa u përket pejgamberëve, ata nuk kanë detyrë tjetër përveç komunikimit të mesazhit. Ata nuk janë të detyruar t'i marrin

nën kontroll njerëzit dhe nuk u takon të jenë tiranë, por ata janë udhërrëfyes dhe thirrës. Atyre u përgjigjen ata që u përgjigjen, me lejen e Zotit - bekuar dhe lartësuar qoftë Ai – dhe refuzojnë ata që refuzojnë... por nuk e kapërcejnë dot fuqinë e Zotit apo ta mangësojnë atë!

Populli i Hudit dhe populli i Salihut

“(Ne i shkatërruam) Edhe Adin dhe Themudin, dhe juve ju është bërë e qartë kjo nga banesat e tyre (që kanë mbetur shkretë). Djalli ua zbukuroi atyre veprat e tyre (t’u dukeshin të bukura) dhe i largoi nga rruga... ndërkohë që ishin në dijeni (të çështjes, nëpërmjet të Dërguarve).” [El-Ankebūt: 38]

Adi janë populli i Hudit alejhi, selam siç thuhet në suren Hud: **“Ata i ndoqi mallkimi në këtë jetë, edhe në Ditën e Kiametit. Me të vërtetë, fisi Ad e mohuan Zotin e tyre. Qofshin larguar (nga mëshira e Allahut) fisi Ad, populli i Hudit!”** [Hud: 60] Në këtë sure këtu (në suren El-Ankebūt), Zoti i madhërishëm nuk e përmend debatin që Hudi, alejhi selam, bëri me popullin e tij, por ai debat përmendet në suren El-A’rāf, ku Hudi u thotë atyre: **“O populli im! Adhuroni Allahun! Ju nuk keni zot tjetër përveç Tij. A nuk po i ruheni dënimit?”** [El-A’rāf: 65] Përgjigjja e tyre ishte ekstremi i arrogancës trashanike dhe mendjemadhësisë, e thënë nga gjuha e elitës ose të përzgjedhurve të tyre të lartë dhe jobesimtarë, nga populli i tij: **“Ne shohim te ti mendjelehtësi, dhe mendojmë se je gënjeshtar.”** [El-A’rāf: 66] Hudi, alejhi selam, e mohoi nga vetja mendjelehtësinë dhe e konfirmoi se ishte i dërguar nga Zoti i botëve, se përcillte mesazhet e Zotit të tij dhe se ishte një këshillues i besuar për popullin e tij: **“A u habitët që këshilla e Zotit tuaj ju erdhi nëpërmjet një njeriu prej jush, për t’jua tërhequr vërejtjen? Kujtoni që Ai ju bëri trashëgimtarë pas popullit të Nuhit dhe ju dha trup e fuqi të madhe. Kujtoni dhuntitë e Allahut, në mënyrë që të keni sukses!”** Ata thanë: **“A mos na ke ardhur që të adhurojmë vetëm Allahun, e t’i lëmë zotat që adhuronin prindërit tanë?! Atëherë na e sill atë me të cilën na kërcënon, nëse thua të vërtetën!”** Ai tha: **“Tashmë, juve ju ka rënë dënimi dhe zemërimi i Zotit tuaj. A më kundërshtoni mua për emra (idhuj), të cilët i keni emërtuar ju dhe prindërit tuaj, e për të cilët Allahu nuk ka zbritur kurrfarë**

kompetence? Prandaj, prisni, se edhe unë jam duke pritur me ju!" Kështu, Ne e shpëtuam atë (Hudin) dhe ata që ishin me të, me mëshirën Tonë... dhe ua thyem kurrizin atyre që i përgënjeshtruan argumentet Tona, e ata nuk ishin besimtarë." [El-A'rāf: 69-72] Për t'i rënë shkurt përgjigjes ndaj asaj elite shtypëse dhe tiranike Hudi u kërkoi atyre të kujtonin bekimet e Zotit ndaj tyre, se si Zoti i plotfuqishëm i bëri ata trashëgimtarë në tokë pas popullit të Nuhut dhe u dhuroi pasuri e zotërim të gjerë, dhe një fizik të fuqishëm (pasi tregohet se ata njerëz ishin shtatëllartë, më të gjatët në botë dhe shumë të fuqishëm).

Ata debatuan me të për idhujt e tyre, të cilët ata i emërtonin si zota dhe për të cilët Zoti nuk ka zbritur asnjë autoritet... Kur në Ditën e Kiametit t'u vendosen zinxhirë në qafë dhe të tërhiqen zvarrë në zjarr, ata do t'i mohojnë këta idhuj dhe emrat e tyre. Dhe kur të pyeten për ta: **"Ku janë ata që ia shoqëronit Allahut në adhurim (dhe i adhuronit) në vend të Allahut?"**. Ata do të thonë: **"Ata janë larguar prej nesh; madje, ne nuk adhuronin asgjë më përpara!"**...Kështu i shpie në humbje Allahu jobesimtarët." [Gāfir: 73-74]

Në suren Hud debati ndërmjet Hudit dhe popullit të tij Ad përsëritet dhe nuk përfundon me asnjë marrëveshje. Hudi deklaron dëshpërimin e tij prej tyre dhe thotë: **"E, nëse ju shmangeni, unë tashmë ju kam përcjellë atë (Mesazhin) me të cilin jam dërguar tek ju. Zoti im, në vendin tuaj do të sjellë një popull tjetër, kurse ju nuk mund t'i bëni kurrfarë dëmi Atij. Vërtet, Zoti im është Mbikëqyrës mbi çdo gjë."** [Hud: 57] Kur erdhi urdhri i Zotit për t'i shkatërruar atë popull keqbërës, i Madhërishmi e shpëtoi robin dhe të dërguarin e Tij, Hudin, nga fatkeqësia e shkatërrimit - që ishte dridhja e fortë - dhe bashkë me të e shpëtoi edhe atë numër të vogël njerëzish që i besuan atij... e po ashtu ata do të jenë të shpëtuar edhe nga mundimi i Ditës së Kiametit.

Në historinë e Hudit me popullin e tij - siç tregohet në suren Hud - shikojmë se ata që e mohuan dhe nuk iu bindën Hudit alejhi selam zgjodhën të ndjekin urdhrin e çdo tirani kokëfortë. Dhe nga këtu vërejmë se popujt që janë të mirë, dallohen me cilësinë se ata i ndjekin të dërguarit e Zotit dhe gjithashtu i mbajnë nën kontroll njerëzit shtypës, mizorë dhe diktatorë e nuk i lënë të nxjerrin krye mbi ta.

Kurse Themudi ishin një popull në Gadishullin Arabik. I Larti thotë: **"Ndërsa te fisi Themud (Ne dërguam) vëllain e tyre, Salihun. Ai tha: "O populli im! Adhuroni Allahun! Ju nuk keni zot tjetër për-**

veç Tij. Tashmë juve ju ka ardhur një provë e qartë nga Zoti juaj: kjo deveja e Allahut është për ju një shenjë mrekullie. **Lëreni të kullosë në tokën e Allahut, dhe mos i bëni ndonjë të keqe, se ju pret ndëshkimi i ashpër! Dhe sillni në mend, kur Ai ju bëri trashëgimtarë pas fisit Ād, dhe ju dhuroi vendbanime në Tokë, ku në rrafshinat e saj ju ngrini pallate, e malet (i gdhendni) i bëni shtëpi. Kujtoni të mirat e Allahut, dhe mos bëni çrregullime në tokë!”** Por, paria arrogante e popullit të tij u tha të shtypurve në radhët atyre që kishin besuar: **“A e pranoni që Salihu është i dërguar nga Zoti i tij?”** Ata thanë: **“Sigurisht që ne besojmë në gjithçka që i është shpallur atij!”**. Ata që ishin kryelartë, thanë: **“Ne, nuk besojmë në atë që besoni ju!”** Dhe e therën devenë, duke e kundërshtuar kështu urdhrin e Zotit të tyre, e thanë: **“O Salih, na e sill atë që na premton, nëse je vërtet i Dërguar!”** Dhe ata i goditi një tërmet i rëndë, dhe u gdhinë të vdekur në shtëpitë e tyre. Ai u largua prej tyre dhe tha: **“O populli im! Unë jua solla juve mesazhin e Zotit tim dhe ju këshillova, por ju nuk i doni ata që këshillojnë.”** [El-A’rāf: 73-79]

Zoti u dërgoi atyre të dërguarin e Tij, Salihun, dhe ata i kërkuan atij të sillte shenja mrekullie. Shenja e mrekullisë u erdhi dhe ajo ishte deveja e nxjerrë nga shkëmbi. Salihu alejhi selam i urdhëroi ta linin devenë të hante e qetë në tokën e Zotit dhe të mos e preknin me asnjë të keqe. Kjo ishte shenja që kishin kërkuar. Pastaj Salihu alejhi selam u kujtoi atyre se Zoti i bëri ata trashëgimtarë në tokë pas popullit të Adit dhe u krijoi mundësinë të banonin të qetë në tokë dhe të ndërtonin atë që mund të quhet një qytetërim i shquar. Ata kishin mësuar se si të zgjidhnin nga pjesët e rrafshëta të tokës vende ku të ndërtonin pallatet e tyre, gjithashtu ata zotëronin aftësinë të gdhendnin malet e të bënin shtëpi në to. Pra, me sa duket, ata kishin shtëpi për dimër nëpër rrafshina dhe shtëpi për verë nëpër male, e shtëpitë e tyre ishin të tilla që ishte e vështirë për armiqët e tyre të depërtonin në to ose t’i dëmtonin kur ata gjendeshin brenda tyre. Kështu që Salihu, alejhi selam, u bëri thirrje t’i kujtonin të mirat e Zotit të madhërishëm ndaj tyre dhe gjithë këtë jetë të begatë që bënin. Pastaj, ata duhej ta merrnin në konsideratë edhe përgjigjen që Zoti u dha atyre, duke nxjerrë devenë nga shkëmbi, dhe kjo ishte një argument mrekullie. Të gjitha këto supozohej t’i ndalonin popullin Themud nga keqbërja dhe nga përhapja e saj në tokë.

Elita dhe njerëzit me ndikim në popullin e Salihut u ngritën kundër këtij peygamberi të Zotit, pagja dhe mëshira e Zotit qofshin mbi të, dhe morën përsipër udhëheqjen e shumicës së heshtur dhe të dobët të shoqërisë për t'i thënë Salihut, alejhi salam, dhe atyre që besuan bashkë me të: **“Ne, nuk besojmë në atë që besoni ju!”** [El-A'rāf: 76] Pastaj, **“E therën devenë, duke e kundërshtuar kështu urdhrin e Zotit të tyre, e thanë: “O Salih, na e sill atë që na premton, nëse je vërtet i dërguar!”** [El-A'rāf: 77] Ata menduan se ishin të zotët dhe se do t'i dilnin mbanë urdhrit të Zotit, por urdhrit të Zotit nuk i del përpara askush. Ata u ulën, me mendjemadhësinë dhe arrogancën e tyre, duke u tallur me Salihun dhe me ata që i kishin besuar atij, duke i thënë Salihut, alejhi salam: **“Na e sill atë që na premton, nëse je vërtet i Dërguar!”** [El-A'rāf: 76-77] Dhe ata i kaploi tërmeti i fuqishëm, siç ndodhi me popullin Ad, dhe u gdhinë të vdekur në shtëpitë e tyre. Salihu alejhi salam u largua prej tyre i pikëlluar dhe me keqardhje duke thënë: **“... O populli im! Unë jua solla juve mesazhin e Zotit tim dhe ju këshillova, por ju nuk i doni ata që këshillojnë.”** [El-A'rāf: 79]

Metoda kur'anore e studimit të gjurmëve të lëna nga kombet e mëparshëm

“(Ne i shkatërruam) Edhe Adin dhe Themudin, dhe juve ju është bërë e qartë kjo nga banesat e tyre (që kanë mbetur shkretë). Djalli ua zbukuroi atyre veprat e tyre (t'u dukeshin të bukura) dhe i largoi nga rruga... ndërkohë që ishin në dijeni (të çështjes, nëpërmjet të Dërguarve).” [El-Ankebūt: 38]

Banesat e tyre u lanë dhe vazhdojnë ende të jenë në këmbë, veçanërisht banesat e gdhendura në male, që ende njihen sot si Medain Sālih (Hegra). Zoti – bekuar dhe lartësuar qoftë Ai - i thotë popullit të Muhamedit, pagja dhe mëshira e Zotit qofshin mbi të: **“... dhe juve ju është bërë e qartë kjo nga banesat e tyre (që kanë mbetur shkretë)...”** [El-Ankebūt: 38] Supozohet që ju të merrni mësim dhe të kuptoni se kushdo që shkakton çrregullime në tokë, pas rregullimit të saj nga Zoti i plotfuqishëm, që rebelohet kundër Zotit dhe asaj me të cilën kanë ardhur të dërguarit e Tij dhe që ndjek djallin dhe zbukurimet që ai u bën

veprave të këqija, ai është i dënuar të përfundojë me shkatërrim, në mënyrë të pashmangshme, dhe asgjë nuk do t'i bëjë dobi atij para Zotit.

Këtu mund të shohim se deri në çfarë shkalle muslimanët i kanë neglizhuar disa nga udhëzimet kur'anore dhe nuk janë bazuar mbi to as kanë përfituar prej tyre, apo t'i kuptojnë drejt dhe t'i përdorin ato. S'ka vend nga vendet muslimane që të mos kenë vende antike ku gjenden gjurmët e popujve të mëparshëm dhe ministritë apo departamentet e kulturës dhe antikitetëve tentojnë shpesh ta ndryshojnë drejtimin e diktuar nga Kur'ani. Kur'ani na drejton t'i studiojmë antikitetet nga këndvështrimi i studiuesit që kërkon të mësojë dhe të marrë këshillë. Nga vëzhgimi i këtyre mbetjeve antike duhet të përpiqemi të kuptojmë shkaqet që ndihmuan në ngritjen e atyre qytetërimeve, pastaj cilët ishin faktorët e devijimit të tyre dhe si rezultat të kuptojnë arsyet e rrënimin të tyre kur ato u rrënuan dhe ranë. Kjo në mënyrë që ta shmanjim rënien në atë që kanë rënë ata ose shkatërrimin me të cilin u shkatërruan ata. Është për të ardhur keq që departamenti i antikitetëve dhe kulturave i ruan vendet antike dhe i mirëmban ato për të treguar madhësinë e atyre jobesimtarëve të cilët Zoti i shkatërroi.

Nga ky institucion shpërfillen dhe injorohen arsyet e shkatërrimit të atyre qytetërimeve dhe shkatërrimin e tyre ata nuk e lidhin asnjëherë me historitë e të dërguarve që u patën ardhur atyre kombeve, me buri- met e udhëzimit të tyre, me faktorët që çuan në devijimin e tyre dhe efektet e atyre elitave për ato rezultate fatale. Ishte e mundur që këto monumente të shumta dhe të pasura në vendet tona të ishin mjete që i shërbejnë thirrjes për te Zoti dhe udhëzimit për në rrugën e Tij! Do të kishte qenë më e udhës që nëpërmjet këtyre monumenteve dhe histori- ve të tyre t'u kujtoheshin njerëzve vlerat dhe parimet që sollën të dër- guarit. Por asgjë nga këto nuk ndodh. Funksionet e mbetjeve të antiki- teteve në jetën e kombeve duhej të ishin kuptuar në kornizën e udhë- zimit të Kur'anit famëlartë, për të qenë kështu një mjet për të kuptuar dhe dalluar të vërtetën nga e pavërteta. Por, ata që nuk dinë përveç anës sipërfaqësore të gjërave, nuk mund t'i dinë shumë nga provat që gjenden në horizonte dhe në vetë veten tonë dhe se si të përdoren ato si mjete udhëzimi, diturie, të kuptuari dhe ndërgjegjësimi.

Musai dhe populli i tij

“(Ne i shkatërruam) Edhe Karunin, Faraonin dhe Hamanin. Atyre u pati ardhur Musai me argumente të qarta, por ata u treguan mendjemëdhenj në tokë... dhe nuk i shpëtuan dot dënimit.” [El-Ankebūt: 39]

Pastaj konteksti zhvendoset për të sjellë në kujtesë Hamanin, ministrin e Faraonit, për të cilin flitet në suren El-Kasas: **“Dhe Faraoni tha: “O ju pari, unë nuk e di që ju të keni zot tjetër përveç meje. Pastaj, o Haman, ndez për mua një zjarr për të pjekur qerpiçë, dhe më ndërto një kullë të lartë që të ngjitem te Zoti i Musait... dhe unë, vërtet, mendoj se ai është gënjeshtar.”** [El-Kasas: 38]

Faraoni e urdhëroi atë që t'i ndërtonte një kullë të lartë nëpërmjet së cilës të mund të arrinte - sipas mendimit të tij të sëmurë – te Zoti i Musait.

Sa i përket Karunit, edhe ai përmendet në të njëjtën sure: **“Vërtet, Karuni ishte nga populli i Musait, e ai i kapërceu kufijtë ndaj tyre (duke u bërë padrejtësi) - dhe Ne i dhamë atij thesare, çelësat e të cilëve do t'i ngrenin me vështirësi një grup i fortë njerëzish – dhe kur populli i tij i tha: “Mos u gëzo (me kënaqësitë që ke, e të harrosh të falënderosh Zotin), se vërtet, Zoti nuk i do të gëzuarit (mendjelehtë, që i harrojnë detyrimet)!”** [El-Kasas: 76] Është thënë që Karuni ishte i afërm i Musait, kurse Kur'ani i urtë dhe i mrekullueshëm thotë se ai ishte njëri (domethënë, një i parëndësishëm) nga populli i tij. Pas citimit të Kur'anit famëlartë për të se ai ishte thjesht një burrë nga populli i Musait, nuk ka shumë rëndësi nëse ai ishte një nga të afërmit e tij apo nga të largët. Kjo nuk ka shumë rëndësi për mësimet që nxirren nga historia e tij.

Pushteti që kishte dhe afërsia e tij me Faraonin e bënë Hamanin t'i kapërcente të gjithë kufijtë e njerëzillëkut. Sa i përket Karunit, ai i kapërceu kufijtë në padrejtësi ndaj popullit të tij për shkak të thesareve dhe pasurisë së madhe që ia kishte mundësuar Zoti i madhëruar dhe kjo e mashtroi atë dhe e bëri të dilte nga rruga e Zotit. Sjellja në Kur'an e rasteve të këtyre dy personave është një përkujtues për faktorët e devijimit që mund ta godasin njeriun dhe për tiraninë dhe arrogancën që mund të shfaqë ai si rezultat i dominimit të tij mbi paranë, apo i

autorizimit të tij për pushtet absolut. Cilado qofshin arsyet e tiranisë, ajo buron nga ndjenja e pavarësisë absolute që tirani ndien... Atij i duket sikur nuk ka nevojë për askënd dhe sikur të gjithë kanë nevojë për të: **“Jo! (Por) Me të vërtetë, njeriu i kalon kufijtë, ngaqë mendon se është i pasur (dhe s’ka nevojë për askënd).”** [El-Alek: 6-7] Kjo ndjesi e njeriut, sikur është i pasur dhe nuk ka nevojë për askënd, vjen tek ai kur mashtrohet nga pasuria e madhe që ka ose nga prestigji i madh... ose nga të dyja këto bashkë. Pas ndjenjës së vetëmjaftueshmërisë dhe e të qenit i pasur, pa nevojë për askënd, vjen shmangia e tij nga sjellja e njerëzishme dhe tirania ndaj të tjerëve. Ai i kapërcen kufijtë në padrejtësi, arrogancë dhe mendjemadhësi ndaj tyre dhe në sytë e tij i duket sikur të gjithë që janë rreth tij janë më poshtë se ai dhe se ai është më i lartë, më i vyer dhe më i plotfuqishëm. Kështu që Karuni, Faraoni dhe Hamani, të gjithë këta nuk ua vunë veshin argumenteve të Zotit, që Musai ua solli. Karuni u mashtrua nga paratë e tij, Faraoni u mashtrua nga ushtarët që kishte dhe nga mbretëria që zotëronte, kurse Hamani u mashtrua nga pushteti që kishte dhe nga afërsia e tij me Faraonin. Të gjithë ata u treguan kryelartë dhe nuk e ndoqën Musain, alejhi selam, as iu bindën dhe as e dëgjuan atë: **“... Por ata u treguan mendjemëdhenj në tokë... dhe nuk i shpëtuan dot dënimit.”** [El-Ankebūt: 39]

Metoda kur'anore për “shpërblimin” e keqbërësve

“Kështu që secilin prej tyre Ne e dënuam për mëkatin e tij. Prej tyre ishin ata mbi të cilët dërguam një stuhi gurësh... dhe prej tyre ishin ata që u goditën nga një britmë e fortë, shkatërruese... dhe prej tyre ishin ata që Ne bëmë t’i gëlltiste toka... dhe prej tyre ishin ata që Ne i mbytëm në ujë. Dhe Allahu nuk do t’u bënte padrejtësi atyre, por ishin ata që i bënë padrejtësi vetes së tyre (duke mos besuar dhe bërë mëkate).” [El-Ankebūt: 40]

Pas këmbënguljes në arrogancë ndaj njerëzve që janë të ngjashëm me të në çdo gjë - përveç pushtetit që ia ka dhuruar Zoti - dhe kryelartësisë së tij e ndjesisë se ai nuk ka nevojë për askënd... ai njeri i dobët tregohet arrogant edhe ndaj Krijuesit të tij - lartësuar qoftë Ai - edhe pse ai nuk e percepton dot Atë. Njeriu nuk e percepton dot Zotin me vizionin e tij, as nuk e dëgjon dot Atë në mënyrë të drejtpërdrejtë. Nje-

riu do të mund ta shikojë Atë me sytë e tij vetëm pasi Zoti t'ia lejojë një gjë të tillë dhe të jetë i kënaqur me të në Ditën e Gjykimit.

E pavarësisht kësaj dobësie, njeriu mendon i mashtruar se mund t'i ikë Zotit dhe t'i shpëtojë dënimit të tij dhe se Zoti - i bekuar dhe i lartësuar - nuk do të mund ta kapë atë, sipas pretendimit të tij: **“E të mos mendojnë ata që nuk besojnë se ia kanë hedhur (dënimit). Vërtet, ata nuk shpëtojnë dot (nga ndëshkimi i Allahut).”** [El-Enfāl: 59] Ata nuk do t'i paraprijnë Zotit me fjalë e as me vepra dhe nuk do t'i shpëtojnë dënimit të Tij - lartësuar qoftë Ai - dhe secilin prej këtyre njerëzve Zoti do ta dënojë për mëkatën e tij. Kështu që mbi një grup prej tyre Ai dërgon një “shi me gurë”, që është i përbërë nga guralecë të vegjël, por që një erë e fortë i mbart ata me forcë e furtunë dhe ata kthehen në gurë vdekjeprurës e vrasës... pavarësisht vogëlsisë së tyre. E nga ata ka që kapen nga britma e fuqishme, si populli i Themudit, të cilëve Zoti u dërgoi Salihun... dhe populli i Hudit, të cilët i kapi tërmeti i fortë. I Larti thotë: **“Pra, sa i përket Themudit, ata u shkatërruan nga mbi-zotëruesja (një ulërimë e tmerrshme).”** [El-Hākka: 5] **“Dhe sa i përket Adit, ata u shkatërruan nga një erë ulëritëse e fuqishme.”** [El-Hākka: 6] Të tjerë i përpiu toka, si Karunin: **“Dhe Ne bëmë që toka ta përpijë atë dhe shtëpinë e tij... kështu që ai nuk pati përkrasë që ta ndihmonin (nga dënimi i Zotit), dhe as munda dot ta mbronte veten e tij.”** [El-Kasas: 81]

Kurse popullin e Faraonit, ata Zoti i mori me forcë dhe i mbyti në ujë. I Larti thotë: **“Dhe erdhi Faraoni, edhe ata që ishin para tij, dhe ata (vendbanime) të rrënuar për shkak të mëkatit. Dhe nuk iu bindën të dërguarit të Zotit të tyre, kështu që Ai i ndëshkoi ata me një ashpërsi të madhe.”** [El-Hākka: 9-10]

Kjo do të thotë se çfarë ndodh në univers duhet parë nga aspekte të shumta dhe nuk mjafton - siç e përmendëm edhe më lart – të shpjegohet në mënyrë shkencore. Të gjitha këto janë çështje që kanë nevojë për studime dhe pritet që këto të mos humbasin nga mendjet dhe sytë e studiuesve, thirrësve të fesë dhe nga ata që urdhërojnë për mirë dhe ndalojnë nga e keqja. Larmia e ndëshkimeve ndaj atyre popujve mëkatarë nga Zoti i madhëruar duhet konsideruar diçka nga e cila popujt që erdhën më pas duhet të marrin mësim dhe këshillë dhe kjo arrihet nëpërmjet njohurive të thelluara, të cilat e kapërcejnë anën sipërfaqësore të jetës së kësaj bote dhe që bëjnë lidhjen mes kësaj bote

dhe ahiretit, mes botës së padukshme dhe asaj të dukshme, mes horizonteve dhe shpirttrave. Nga e gjitha kjo duhet përfituar, në mënyrë që njeriut t'i ofrohen mësimet që e largojnë atë nga djalli dhe nga rrugët e tij dhe që e marrin atë për dore për në rrugën e drejtë.

A është një gjë e padrejtë ndëshkimi ndaj tyre?

E vërteta është se njerëzit i bëjnë padrejtësi vetes. Sot në ditët tona gjithë ky çrregullim dhe prishje që ka prekur ambientin, e që është shfaqur në tokë, në det, në hapësirë, në xhunglat e padepërtueshme dhe në thellësitë e oqeanëve, e gjitha kjo i detyrohet faktit se qytetërimi bashkëkohor ka devijuar në të kuptuarit e tij të natyrës, marrëdhënies së njeriut me të dhe marrëdhënies së këtyre me Zotin – bekuar dhe lartësuar qoftë Ai. Ky qytetërim që “ka vetëm një sy” (syrin që shikon vetëm jetën e dukshme të kësaj bote) nuk i ka kuptuar marrëdhëniet e ndërveprimit mes Zotit – bekuar dhe lartësuar qoftë Ai – dhe botës së Tij të fshehtë e urdhrit të Tij... dhe mes njeriut - birit të tokës e birit të natyrës - dhe mes vetë natyrës: **“Prej saj (tokës) Ne ju kemi krijuar, në të ju kthejmë dhe prej saj ju nxjerrim edhe një herë tjetër.”** [Ta-Ha: 55]

Ashtu si njeriu ka devijuar nga udhëzimi i Zotit - në hijen e këtij qytetërimi - dhe krijoi iluzionin se ai është qendra e universit dhe se ai ka të drejtë të sillet në mënyrë tiranike dhe ta organizojë jetën e tij larg Zotit – madhëruar qoftë Ai - dhe larg udhëzimit të Tij... po kështu ai devijoi në sjelljen e tij me natyrën dhe imagjinoi se marrëdhënia e tij me të ishte një marrëdhënie konfliktuale. Kështu ai filloi të luftonte me të dhe të përpiquej ta shkatërronte duke e parë atë si të ishte armiku i tij dhe jo si nëna e tij, të cilën ai duhej ta trajtonte me butësi. Dhe këtu na shfaqet madhështia e Islamit. Kjo fe na mëson që pemën frytdhënëse ta respektojmë dhe ta ruajmë, madje edhe në raste të jashtëzakonshme, në situatat e luftës dhe të konflikteve, Islami ndalon që të priten pemët frutore dhe të sulmohen elementet të cilët nuk kanë të bëjnë me luftimet, siç është për shembull ndotja e ujit. Luftërat duhet të synojnë vetëm arritjen e drejtësisë. Dhe ato luftëra nuk do të jenë të drejta pa u kufizuar vetëm në elementët luftarakë, domethënë, tek ushtarët që luftojnë dhe armët e pajisjet e tyre luftarake, kurse synimi i civilëve dhe i atyre që nuk luftojnë, shkatërrimi i rrugëve dhe urave dhe ndotja

e ujit, ky është një shkatërrim dhe rrënim që i bën luftërat - edhe nëse qëllimet dhe objektivat e tyre janë të larta – të dalin jashtë rrugës së drejtësisë dhe të kthehen në luftëra zullumqare, të padrejta. Kjo është ajo që humbi njerëzimi kur nuk e mësoi Islamin dhe vlerat e tij, nuk përfitoi nga ajo që ka ardhur në të dhe nuk pranoi të përfshihej në Islam, në tërësi!

Rreth luftërave të drejta dhe luftërave zullumqare të padrejta është folur shumë në mesin e organeve fetare dhe politike, të krerëve të mendimit dhe krerëve të shoqërive të ndryshme. Është thënë shpesh prej tyre se njerëzimi duhet t'i intensifikojë përpjekjet dhe popujt duhet të bashkohen për t'i luftuar dhe parandaluar luftërat e padrejta. Por, kur këto organe vijnë dhe përpiqen për të përcaktuar se çfarë është lufta e drejtë, ose për të shpjeguar ndryshimin mes luftës së drejtë dhe asaj të padrejtë, përkufizimet dhe thëniet e tyre janë shumë të lëkundura, të paqëndrueshme dhe plotësisht të pafuqishme të japin një përkufizim bindës. Njerëzimi bashkëkohor është treguar i pafuqishëm t'u japë fund luftërave, atyre të vogla edhe të mëdha, siç është treguar i pafuqishëm gjithashtu të ndalojë garën e armatimit apo të prodhimit të armëve shkatërruese. Akoma edhe sot vazhdojmë të shikojmë fabrikat e armëve që na befasojnë çdo ditë me diçka të re, më vdekjeprurëse dhe më shkatërruese.

Vendet shpenzojnë pasurinë e tyre për armatim. Shumë vende pranojnë të lënë shumë komunitete nga bijtë e tyre nën kufirin e varfërisë dhe që ata të zhyten në uri, lakuriqësi dhe në kënetat e sëmundjeve e të privohen nga ilaçet, vetëm me qëllimin për të kursyer paratë për armatim dhe për t'u pajisur sa më shumë me armë. Zhvillimet e shpejta të kësaj industrie bëjnë që çdo armë e lëshuar vite, madje edhe muaj apo javë më parë, të mos ketë tjetër vlerë përveç vlerës së hekurit dhe materialeve që përmban, sepse armët e reja dhe të avancuara i bëjnë të padobishme ato më të vjetrat përballë armiqve. Njerëzimi e ka deklaruar dëshirën e tij për sundimin e paqes dhe marksizmi u përpoq ta paraqiste veten si një terapi kuruese për problemet e konfliktit që përmban kapitalizmi, që është i përhapur në mendësinë perëndimore, në të gjitha aspektet e saj. Por pastaj, ky marksizëm e gjeti veten duke bërë thirrje për luftën e klasave dhe duke hyrë në shumë luftëra, ashtu si hynë të tjerët... dhe ndoshta edhe më shumë se ata. Secili vend nga vendet kryesore dhe shtetet dominuese të globit, përpiqet t'i mbrojë

luftërat që bën dhe operacionet e tij për dominimin mbi të dobët, për arsye të ndryshme... dhe pretendon se lufta e tij është e drejtë dhe se ishte e domosdoshme. Amerika, për shembull, e bëri këtë në të gjitha luftërat e saj, po ashtu bëri edhe Bashkimi Sovjetik i dikurshëm.. këtë bëri edhe Evropa... dhe toka vazhdon të jetë e etur për paqe.

A ka luftë të drejtë, sidomos në këtë kohë?

E vërteta është se armët e avancuara - pronarët e të cilave nuk mund t'i drejtojnë më vetëm drejt objektivave të luftës - nuk lejojnë më asnjë lloj lufte të drejtë. Armët e shkatërrimit në masë, në nivelet e tyre të ndryshme, e eliminojnë të njomin e të thatin, paqësorin dhe luftëtarin, fëmijën dhe plakun, edhe ushtarin që lufton... dhe i shkatërrojnë të mbjellat dhe gjallesat. Armët e grumbulluara sot janë bërë një mallkim për tokën dhe njerëzit e saj. Ato janë në gjendje ta shkatërrojnë gjashtë herë a më shumë të gjithë globin mbarë. Ata që punojnë në fushën e politikës dhe që marrin përsipër të udhëheqin popullin, shumica e tyre janë të sëmurë paranojakë, arrogantë dhe tiranë, pavarësisht nëse motivet janë kombëtare, rajonale, sektare, apo çfarëdolloj motivesh të tjera. Dhe kur meditojmë rreth kësaj, kuptojmë se vendosja e paqes në tokë dhe e dashurisë mes njerëzve - gjëra për të cilat thërrasin librat e zbritur dhe pejgamberët e të dërguarit - është bërë diçka e paarritshme. Kjo është e pamundur të realizohet nën dritën e udhëheqësve, mendimi, filozofia dhe qytetërimi i të cilëve janë të bazuara mbi ide të sëmura, si idetë e konfliktit dhe mbijetesës së më të fortit dhe së drejtës për të jetuar vetëm të pasurit dhe kompanitë e pasura ndërkontinentale, të cilat ia kanë bërë të lejuar vetes të përdorin detet, lumenjtë dhe shkretëtirat, që të varrosin në to mbeturinat shkatërruese për njeriun, kafshët, bimët edhe natyrën. Njerëzimit nuk i ka mbetur asnjë mënyrë tjetër për të arritur paqen, përveç refuzimit të të gjitha luftërave, të të gjitha llojeve, pavarësisht se kush i nis ato ose bie viktimë e tyre... dhe të punojë për të krijuar institucione dhe mjete për të frenuar të gjitha shkaqet e konfliktit në botë, përpara përshkallëzimit të tyre dhe arritjes së tyre në nivelin e përplasjes. Dhe këtë gjë e gjejmë vetëm në librin e Zotit të madhëruar, i Cili thekson unitetin e të gjithë tokës. Zoti e krijoj Tokën që ajo të jetë një shtëpi e sigurt për njeriun, në të cilën ai lind,

pastaj jeton aty aq sa dëshiron Zoti, dhe aty i Madhërishmi ka përgatitur për njeriun të gjitha furnizimet që i duhen për jetë: **“...Dhe përcaktoi në të furnizimin e saj (për krijesat)...”** [Fussilet: 10] Eh, sikur njerëzit ta besonin se ata janë një familje e gjerë, që janë krijuar nga një person i vetëm dhe që prej këtij personi Zoti krijoi edhe bashkëshorten e tij... dhe pastaj prej këtyre të dyve shpërndau në tokë shumë burra dhe gra... dhe se ata u bënë popuj, fise dhe kombe vetëm për t’u njohur mes vete, për t’u afruar me njëri-tjetrin, për të bashkëpunuar, për të populluar tokën, për të punuar dhe përfituar nga mirësitë e saj dhe për të vendosur të vërtetën dhe drejtësinë në të!

Kur’ani është një Libër universal, i cili mund ta krijojë këtë vetëdije dhe ta ndërtojë atë në mendjet dhe zemrat e njerëzve. Dhe në atë kohë nuk është e pamundur për njerëzimin të çajë rrugën e tij drejt ndërtimit të një bote të unifikuar, e cila do të jetë një shtëpi për njerëzit, në të cilën njeriu mund të plotësojë nevojat e tij, të gjitha sa janë. Kjo arrihet nëse mbi këtë tokë sigurohet drejtësia, siguria dhe paqja... dhe largohet shtypja, zilia, egoizmi dhe arroganca. Në këtë kohë do të mund të shfaqet udhëzimi dhe e vërteta dhe njerëzimi të bashkohet mbi vlera të përbashkëta që e ndihmojnë të ndërgjegjësohet për veten dhe secili njeri ta dijë se çfarë ka të drejtë dhe çfarë detyrë. Atëkohë toka do të shkëlqejë me dritën e Zotit të saj, dashuria do t’i përfshijë njerëzit dhe toka do të përfshihet nga paqja. Gjithashtu diskursi kur’anor refuzon që njerëzit ta marrin njëri-tjetrin si zota, apo si skllëvër të nënshtruar. Hyjnia kufizohet vetëm te Zoti dhe të gjithë njerëzit janë të njëjtë para Tij, ku më i nderuari prej tyre te Zoti është ai që qëndron sa më larg keqbërjes.

Ajo që na shtyu të bënim këtë koment është se bota sot jeton nën kërcënimin e një numri të vogël shtetesh arrogante, të cilët nuk ngurojnë ta shfarosin cilindo popull që djalli e vë në shënjestër dhe i shtyn ata ta sulmojnë; kemi parë shumë luftëra e gjenocide të shkaktuara nga disa prej atyre vendeve.

Sjellja e shembujve në Kur’an

“Shembulli i atyre që marrin të tjerë ndihmës për vete përveç Allahut, është si shembulli i merimangës që bën shtëpi për vete.

Dhe, vërtet, shtëpia më e dobët është shtëpia e merimangës, sikur ta dinin. (41) Vërtet, Allahu është në dijeni për çdo gjë të cilës ata i luten në vend të Tij... Dhe Ai është i Plotfuqishmi, i Urti.” [El-Ankebūt: 41-42] Shembujt ose proverbat janë enë e urtësisë së kombeve, thesaret e përvojave të tyre dhe një nga mjetet më të rëndësishme për t'i ruajtur ato përvoja e urtësi e për t'i transmetuar ato ndër breza. Para dhe pas kësaj ato janë ndër metodat më të sakta, më të shkurtra dhe më elokumente të të shprehurit dhe kanë një ndikim shumë të madh te njeriu. Për këtë i Lartësuarit thotë: **“Në të vërtetë, Zoti nuk e ka për turp të sjellë shembull qoftë edhe një mushkonjë, ose ndonjë gjë përtej saj.”** [El-Bekare: 26] Kur metodat e tjera të të shprehurit nuk arrijnë ta japin të plotë domethënien e asaj që përpiket të thotë folësi – në rastet jashtë Kur'anit - ose kur personi të cilit po i flitet e ka të vesh-tirë të kuptojë se çfarë po i thuhet, atëherë sjellja e një shembulli të ngjashëm ose thënia e një proverbi me fjalë të pakta, me kuptim të go-ditur dhe krahasim të saktë e bën gjithë këtë diçka të lehtë për t'u kup-tuar dhe të arritshme.

Shembujt e Kur'anit madhështor janë një nga manifestimet më të rëndësishme të elokuencës dhe mrekullisë së tij, saktësisë së përshkri-mit të tij artistik dhe hijeshisë së stilit të tij. Ata i kanë magjepsur ara-bët, besimtarë dhe jobesimtarë.

Ëmbëlsia dhe niveli i lartë i tyre dallohej me lehtësi nga të gjithë dhe shijohej si nga njerëzit e thjeshtë ashtu edhe nga ata të nivelit më të lartë. Efekti që ata shembuj lanë u dallua qartë tek ata të gjithë.³⁵⁷

Shembujt kur'anorë përfaqësojnë një nga shkencat e rëndësishme të Kur'anit dhe një hulumtim që asnjë nga komentuesit, retorikët apo shkrimtarët e shkencave të Kur'anit nuk e ka anashkaluar, por ata rrallë i kanë trajtuar ata shembuj në një mënyrë gjithëpërfshirëse, e cila vë në dukje format e mrekullive estetike dhe artistike në to ndërsa ia qëllojnë kuptimit objektiv në formën më të plotë dhe të përkryer. Disa nga shembujt e Kur'anit mishërojnë modelin dhe e personifikojnë atë në mënyrë të tillë që ne sikur e shikojmë atë të shfaqet para nesh si per-son, punë, sjellje, moral dhe veprime... Nëpërmjet tyre ti sikur shikon me sytë e tu njeriun më të shëmtuar, punën më të keqe dhe sjelljen më të keqe që mund të burojë nga një njeri, e gjithashtu edhe fatin më të

³⁵⁷ Për më shumë rreth vizionit tonë për shembujt e Kur'anit dhe metodologjisë së marrëdhënies me ta, ju lutemi t'i referohe-ni interpretimit të sures El-Bekare, të bërë nga ana jonë.

keq drejt të cilit ai mund të shkojë... e ty nuk të mbetet tjetër vetëm të largohesh nga ai shembull, që të shpëtosh dhe ruash veten dhe fenë tënde nga rënia në ngjashmëri me atë shembull. Lexo po deshe: **“Allahu sjell si shembull të atyre që nuk besojnë, gruan e Nuhit dhe gruan e Lutit. Ato të dyja ishin të martuara me dy nga robërit Tanë të vyer, dhe i tradhtuan ata, prandaj ata (Pejgamberë) nuk do të mund t’u vlejné atyre asgjë tek Allahu (Ditën e Gjykimit) dhe atyre të dyjave do t’u thuhet: “Hyni në zjarr me ata që hyjnë!”**. Dhe Allahu sjell si shembull për ata që besojnë, gruan e Faraonit, kur ajo tha: **“O Zoti im, ndërto për mua - tek Ti - një shtëpi në Xhennet, dhe më shpëto mua nga Faraoni dhe veprat e tij, dhe më shpëto nga populli keqbërës!”** [Et-Tahrím: 10-11]

Në njërin nga këta dy shembuj Zoti i madhëruar sjell shembullin e mosbesimit dhe tradhtisë në dy shtëpitë e pejgamberisë... kurse në shembullin tjetër sjell shembullin e besimit, devotshmërisë dhe pastërtisë në shtëpinë e mosbesimit (Faraonit). Personaliteti i femrës është i pavarur. Ajo është individ i ngarkuar me detyra të caktuara dhe me përgjegjësi. Ajo shpërblehet për veprat e mira që bën dhe merr dënim për ato jo të mira që kryen. Kur’ani famëlartë sjell këta dy shembuj para çdo gruaje në këtë botë: shembullin e gruas, të cilën i gjithë mosbesimi nuk mundi ta pengojë nga besimi në Zotin e madhërishëm; thesaret e Faraonëve dhe pallatet e tyre nuk e shtynë dot atë grua të identifikohet me ta. Ajo u distancua nga Faraoni dhe veprat e tij dhe u ngrit e u lartësua mbi pallatin e tij, mbi botën dhe popullin e tij, që i shkonin nga pas verbërisht... Ajo i kërkoi Zotit të plotfuqishëm ta bekonte atë me një shtëpi tjetër nga ajo që kishte në pallatin e Faraonit - me një shtëpi në Xhennet - dhe ta shpëtonte nga njerëzit e padrejtë... nga bashkëshorti i saj dhe nga populli i saj. Me këtë ajo ofroi një shembull, metodë dhe një model për personalitetin e gruas, e cila u lartësua mbi gjithë jetën e kësaj bote dhe që hoqi dorë nga një burrë i cili ishte mbreti më i madh i kohës së tij, pallatet e të cilit ishin më luksozët që kishte njohur bota deri në atë kohë. Vendosmëria e saj nuk u venit e vullneti i saj nuk u dobësua ngaqë ishte një grua e vetmuar në mesin e një populli të padrejtë, as ngaqë jetonte në pallatin e një tirani që vriste njerëz thjesht nga dyshimi se kishin besuar. Pastaj Kur’ani i bashkëngjiti kësaj gruaje të madhe Merjemen, bijën e Imranit. Cila është ajo grua që lexon për këto dy gra dhe nuk dëshiron një jetë si ato, si nga

ana e personalitetit, vullnetit, besimit, sjelljes, drejtësisë, mirësisë... edhe nga ajo e destinacionit final ku arritën ato të dyja?!

Krahas këtij shembulli u soll edhe shembulli tjetër ndryshe nga i pari, që tregon për gruan e ngurtësuar e të ashpër, me natyrë të vrazhdë, e cila jeton në shtëpinë e profecisë dhe nuk preket as zbutet nga kjo gjë, përkundrazi, ajo e tradhton shtëpinë e saj, burrin e saj dhe pejgamberin, dhe i mbështet keqbërësit e popullit të saj. Ky shembull i sjellë në Kur'an mishëron imazhin e shëmtuar të dy jobesimtareve tradhtarë në shtëpitë e dy pejgamberëve të dërguar, përkrah imazhit të shkëlqyes të gruas së Faraonit dhe të Merjemes, bijës së Imranit... Prandaj, a mundet ndokush të pëlqejë për veten e tij të ngjasohet me dy tradhtarët dhe të kundërshtojë Zotin dhe të Dërguarin e Tij?!

Ngjashëm me këtë është edhe thënia e Tij - më të Lartit: **“Dhe lexoju atyre (o i Dërguar) lajmin e atij të cilit Ne i dhamë argumentet Tona, por ai u zhvesh prej tyre, dhe pastaj atë e ndoqi djalli dhe u bë nga të devijuarit. Sikur të donim Ne, do ta ngrinim atë me to (me argumentet Tona), por ai u kap pas tokës dhe ndoqi dëshirat e veta. E, shembulli i tij është si shembulli i qenit (gjithnjë i shqetësuar), që, nëse e ndjek (për ta dëbuar), ai gulçon... ose nëse e lë, ai (prapë) gulçon. Ky është shembulli i njerëzve që i përgënjeshtroan argumentet Tona... Prandaj, tregojua atyre historitë (e Kur'anit), se ndoshta mendojnë. Sa i keq është shembulli i njerëzve të cilët i përgënjeshtroan argumentet Tona dhe që vetvetes së tyre i bënë padrejtësi!”** [El-A'râf: 175-177] Ky është një shembull që Zoti i madhërishëm e sjell për imazhin e devijimit nga arsyeja e shëndoshë, për thyerjen e besëlidhjes me Zotin e plotfuqishëm dhe refuzimin e argumenteve të Tij pas njohjes me to dhe perceptimit të tyre. Ky shembull vjen në pamjen e një njeriu të cilit Zoti i madhëruar i dha njohuri për ajetet-argumentet e Tij të zbritura, por ai – pavarësisht diturisë që kishte marrë për to - largohet prej tyre, pasi më parë ato e rrethonin si rroba e tij, madje e mbështillnin si lëkura e tij. Por thirrja e tekave të tij dhe kapja e tij pas jetës së kësaj bote në tokë, dhe ngjitja e tij pas dëshirave dhe pasioneve, u bë më e fortë dhe më shumë tërheqëse për të sesa thirrjet e shenjave të Zotit, kështu që ai u zhvesh nga ajetet – argumentet e Zotit dhe u ngjit për pluhurin e tokës, përjetësisht në të. Këtë shembull Zoti i madhëruar e sjell për çdo njeri që i shkel ato që ia ka mësuar Zoti

i lartë dhe që nuk lartësohet as ngrihet nëpërmjet diturisë, por përkundrazi, përjetësohet në tokë.

Kushdo që lexon këto ajete, ndërsa ato përshkruajnë këtë shembull në një skenë të gjallë, prekëse, të dhunshme në lëvizje, me tipare të dallueshme dhe të spikatura dhe me emocione të qarta, që mbartin të gjitha ritmet e jetës reale, përveç shprehjeve sugjestive që përmbajnë ato, nuk mund të jetë i kënaqur në asnjë mënyrë të ngjasojë me këtë krijesë fatkeqe.

Po kështu janë të gjithë shembujt e tjerë të Kur'anit madhështor:

- **“Shembulli i dy grupeve (jobesimtarëve dhe besimtarëve) është si ai i të verbrit dhe të shurdhëtit dhe atij që shikon dhe dëgjon!”**
[Hud: 24]

- **“Shembulli i tyre që nuk besuan Zotin e tyre, është se veprat e tyre janë si hiri, të cilin era e fryn me forcë në një ditë të stuhishme.”**
[Ibrahim: 18]

- **“A nuk e ke parë se si Allahu e shëmbëllen fjalën e mirë me një pemë të mirë, rrënja e së cilës është e qëndrueshme, kurse degët e saj (janë ngritur lart) në qiell, që i jep frytet e saj në çdo kohë, me lejen e Zotit të saj. Allahu sjell shembuj për njerëzit, që ndoshta ata të përkujojnë. Dhe shembulli i fjalës së keqe është si një pemë e keqe, e shkullur nga sipërfaqja e tokës, e cila nuk ka qëndrueshmëri.”**
[Ibrahim: 24-26]

Ajetet që sjellin shembuj ndjekin njëri-tjetrin duke përshkruar shpirtat, zemrat, njerëzit, veprat, thëniet, skenat, kombet dhe qytetërimet dhe sjellin shembuj për to dhe prej tyre, duke mos lënë asnjë nga aspektet e tyre pa u dhënë sqarim dhe analizë, gjë e cila e bën shembullin një nga mjetet më të rëndësishme të edukimit. Nëpërmjet këtyre shembujve ajo çfarë nuk perceptohet lehtë, nxirret në nivelin e së prekshmes... ajo çfarë nuk dihet nga intuita e mendjes, ngjitet në një nivel të kuptueshëm, që merret lehtë me mend... ajo që nuk është e zakonshme, kthehet në diçka të zakonshme... dhe cilësitë që nuk kanë ndikim, kthehen në cilësi me ndikim të plotë... Gjithashtu shembujt janë një nga mjetet më të mira të shpjegimit, edukimit dhe sqarimit.

Shembujt në Kur'an përbëjnë një nga aspektet kryesore të tij. Kur'ani sjell shembull me mushkonjën dhe përtej saj... mizën, merimangën, milingonat. Dhe këta shembuj përfaqësojnë një sfidë për ata njerëz dhe njoftim për humbjen në të cilën ata gjenden dhe për dobësi-

në e mendjeve të tyre. Ata kishin vendosur standarde për madhështinë dhe përulësinë, të cilat i kishin bërë si kishin dashur dhe Zoti - bekuar dhe lartësuar qoftë Ai – deshi t'u bënte të ditur parëndësinë e atyre standardeve dhe devijimin e tyre me to. Ata e matnin madhështinë duke u bazuar te prestigji dhe pozita, nganjëherë duke u bazuar në pamjen e hijshme të personit, e nganjëherë sipas bollëkut të pasurisë së tij... e mbi të tjera mirësi të jetës së kësaj bote që janë të destinuara të zhduken. Prandaj i Madhërishmi deshi t'u bënte me dije atyre se ata janë të krijuar, se Ai është që i krijoi ata dhe është Ai që u siguron atyre të mirat materiale që u nevojiten për jetë dhe se Ai krijoi shumë popuj të tjerë përveç tyre dhe se: **“Nuk ka asnjë krijesë që ecën nëpër tokë, dhe as zog që fluturon me krahët e tij, që të mos jenë popuj, ashtu si ju...”**. [El-En'ām: 38] Zoti - bekuar dhe lartësuar qoftë Ai - nuk ka lënë asgjë pas dore pa e shënuar në Librin e Tij të zbritur dhe as në “librin e Tij të shpërndarë e të përhapur në univers” .

Ai që i lexon të dy këta libra, atë të zbritur dhe atë të hapur në univers, e shikon me qartësi vërtetësinë e kësaj në secilin prej atyre dy “librave”. Këto insekte dhe krijesa, që ata njerëz të kohës së Pejgamberit ndoshta i përçmonin dhe mund ta përfllisnin të Dërguarin e Zotit, pagja dhe mëshira e Zotit qofshin mbi të, edhe Kur'anin, kur sillen shembuj me to, në fakt duket sikur janë më të forta se njerëzit në disa aspekte dhe se njerëzit janë më të dobët, më të paaftë dhe më pak planifikues se ato. Bazuar në këtë Zoti i madhëruar nuk ndjeu turp t'u sillte atyre shembull me mushkonjën apo diçka përtej saj dhe as me mizën, e cila “mund të rrëmbejë diçka prej tyre dhe ata nuk mund ta rimarrin atë dot prej saj” (ajeti 73, surja El-Haxh) ... Nëpërmjet këtyre shembujve i Madhërishmi u bën të qartë atyre njerëzve se sa të dobët janë ata si krijesa, ose ndoshta të barabartë me to sa i përket dobësisë, kur thotë: **“...I dobët është ndjekësi, edhe ajo që ndiqet”**. [El-Haxh: 73] Kjo merimangë, insekti i cili përmendet në këtë sure, e ndërton shtëpinë nga pështyma e saj, pa pasur nevojë për asgjë tjetër. Ajo pështymë kthehet në fije, që sado të forta të jenë, prapëseprapë ato janë të dobëta, por për të ato formojnë një shtëpi e cila ndodh që përshtatet me dobësinë, vogëlsinë dhe nevojat e saj. Po kështu bëjnë edhe milingonat kur hyjnë në banesat e tyre. Ato i rezervojnë në to furnizimet për të cilat kanë nevojë. Por, Zoti – bekuar dhe lartësuar qoftë Ai - ju ka bërë ju o njerëz të jeni mëkëmbësit e Tij në tokë dhe t'i keni nën

kontroll të gjithë këta popuj, edhe universin në tërësi, që të vendosni të vërtetën dhe drejtësinë në të, ashtu si Zoti e krijoi këtë univers me të vërtetën dhe me drejtësi që në fillimet e tij. Ai kërkon nga ju të jeni më-këmbës të denjë të Tij, por nëse ju bëheni arrogantë, mendjemëdhenj dhe kryelartë, atëherë kjo do t'ju shtyjë drejt padrejtësisë, shtypjes dhe neglizhencës në kryerjen e detyrave që Zoti ju ka lënë amanet.

Në ajetin që kemi në duar Zoti – bekuar dhe lartësuar qoftë Ai – shëmbëllen zotat e jobesimtarëve dhe idhujt e tyre me merimangën dhe shtëpinë e saj të dobët. Marrja e atyre idhujve dhe putave për adhurim në vend të Zotit të madhërishtëm do t'i çojë ata në shkatërrim, ndërkohë që ata mendojnë se ata “zota” të pretenduar do t'i mbrojnë. Në të vërtetë, ata nuk do mund ta bëjnë këtë. Kështu që shembulli i tyre - në atë kohë - është si shembulli i merimangës në parëndësinë e saj, e cila nga fijet që i bën me pështymën e saj ndërton shtëpi në të cilën strehohet, por ajo shtëpi nuk mund ta mbrojë dot për shkak të depërtimit lehtësisht në të nga çfarëdolloj armiku i merimangave. dhe vërtet ashtu si shtëpia e merimangës është një nga shtëpitë më të dobëta, ashtu dhe fetë më të pafuqishme dhe më të dobëta janë fetë politeiste dhe zotat më të pafuqishëm dhe më të dobët janë idhujt dhe putat. Kështu që shembulli këtu e sfidon këtë njeri tiran, i cili tregohet kryelartë ndaj ajeteve-argumenteve të Zotit të tij dhe refuzon të dëgjojë zërin e profecisë dhe thirrjen e hyjit të vërtetë dhe i shpjegon atij dobësinë e besimit të tij dhe devijimin në të cilin gjendet...

Këta zota artificiale dhe të shpërndarë nuk do t'i bëjnë atij asnjë dobi para ndëshkimit të Zotit. Ai njeri i humbur dhe gjithçka që ai i mori si hyjni dhe zota nuk kanë asnjë vlerë. Në Ditën e Kiametit të tillët nuk do të kenë asnjë peshë. Këto norma, të cilat ata vetë i kanë përcaktuar dhe me të cilat ata krenohen, nuk do t'u vlejnjë atyre asgjë para Zotit, për shkak të kotësisë dhe dobësisë së tyre.

Shkaku i sjelljes së shembujve

“Këta shembuj (urtësie dhe këshille) Ne ua sjellim njerëzve, por ato i kuptojnë vetëm të diturit.” [El-Ankebūt: 43]

Këta shembuj, të cilët ata politeistë të Mekës i pritën me arrogancë dhe kryelartësi, janë të tilla që domethëniet e tyre i kuptojnë dhe i

perceptojnë vetëm ata që janë të ditur, jo ata që: **“...dinë vetëm anën e dukshme nga jeta e kësaj bote, ndërsa për jetën e botës tjetër – për ahiretin, ata janë të pakujdesshëm.”** [Er-Rrūm: 7] Këta shembuj i kuptojnë ata që i frikësohen Zotit dhe i ruhen Atij, për shkak të asaj që kanë mësuar në lidhje me aspekte të madhësisë, fuqisë, hyjnisë dhe zotërimit të Tij - lartësuar qoftë Ai!

Meditimi rreth ajeteve-argumenteve, shenjave dhe mrekullive të Zotit

“Allahu i krijoi qiejt dhe tokën me të vërtetën (me urtësi dhe planifikim të plotë). Vërtet, në këtë (fakt) ka argument për besimtarët.” [El-Ankebūt: 44]

Pasi sjell shembullin, konteksti vazhdon për të theksuar se Zoti i madhëruar i krijoi qiejt dhe tokën me të vërtetën dhe ky krijim i krijuar me të vërtetën, përmban urtësi, objektiva, synime dhe qëllime. Kur devijuesit devijojnë nga ato synime dhe urtësi, Zoti - bekuar dhe lartësuar qoftë - përkujton se ky krijim është krijuar me të vërtetën, pra origjina e ekzistencës është “e vërteta”. E sa i përket “gënjeshtërs”, ajo është në kundërshtim me origjinën. Për këtë arsye, gënjeshtria është e destinuar të bjerë poshtë sepse ajo është e destinuar të humbasë dhe nuk ka qëndrueshmëri. E pavërteta qëndron sipër tokës, e nxjerrë nga rrënjët dhe nuk ka stabilitet as thellësi, kurse e vërteta është ajo që mbetet përgjithmonë, që është e përhershme dhe e vazhdueshme. Njeriun - të cilin Zoti e krijoi me të vërtetën gjithashtu - e bëri përfaqësues të Tijin në Tokë për të zbatuar në të të vërtetën dhe drejtësinë, për ta përkrahur të vërtetën, për t’i dhënë të drejtën asaj dhe për të mos u shmangur nga ajo në asnjë rrethanë. Kur njeriu mendon rreth vetes së tij dhe horizonteve të këtij universi, ai në mënyrë të pashmangshme do të kuptojë se është përgjegjës për t’u bërë rezistencë projekteve të djallit dhe është përgjegjës për realizimin e së vërtetës, dëbimin e gënjeshtërs dhe udhëzimin e njerëzve që të jenë shërbëtorë të të Gjithë-mëshirshmit... jo shërbëtorë të djallit as ndihmës të tij.

Ftesë për ta shoqëruar diturinë me veprimin

“Lexoje (o i Dërguar) atë që të është shpallur ty nga Libri, dhe fale namazin! Vërtet, namazi ndalon nga veprat e shëmtuara dhe keqbërja! E, vërtet, përmendja e Allahut është edhe më e madhe (ka një ndikim më të madh në shpirtin e besimtarit)!... Allahu e di çfarë bëni ju.” [El-Ankebūt: 45]

Pastaj konteksti vjen - në përshtatje të plotë dhe harmoni - dhe i thotë të Dërguarit të Zotit, paqja dhe mëshira e Zotit qofshin mbi të, se ti e mbart këtë të vërtetë dhe je në gjendje t'i nxjerrësh njerëzit nga errësitat e gënjeshtres në dritat e së vërtetës. Libri që ta kemi zbritur ty o i Dërguar flet të vërtetën, prandaj lexojua atë njerëzve: **“Lexoje (o i Dërguar) atë që të është shpallur ty nga Libri dhe fale namazin!”** [El-Ankebūt: 45] Por, duhet patjetër që dituria të shoqërohet nga veprat dhe kjo është një nga përfitimet më të rëndësishme që njerëzimi merr nga të dërguarit e nderuar. Ata veprojnë sipas shpalljes që u është zbritur dhe ua mësojnë njerëzve rrugët nëpër të cilat duhet të ecin. Ata janë një shembull i gjallë që ecën nëpër tokë i Librit të zbritur nga Zoti – bekuar dhe lartësuar qoftë Ai - dhe njerëzit e kanë të lehtë të ndjekin shembullin e tyre, të udhëzohen sipas udhëzimit të tyre dhe të veprojnë sipas asaj që Libri i mëson ata. Ajeti bën shoqërimin mes urdhrit për ta lexuar librin dhe urdhrit për të kryer namazin, duke sqaruar se kjo është korniza që nxjerr në pah të vërtetën dhe i bën njerëzit të aftë ta shohin atë. **“Lexoje (o i Dërguar) atë që të është shpallur ty nga Libri...!”** [El-Ankebūt: 45] Pra, lexoje atë shpallje të cilën ta kemi zbritur ty për t'i nxjerrë njerëzit nga errësitat në dritë, me lejen e Zotit të tyre, dhe **“fale namazin!”** [El-Ankebūt: 45, në mënyrë që ata të mësojnë se si ta lexojnë këtë Libër si duhet, t'i mësojnë ajetet e tij dhe t'i ndjekin ato. Ai Libër i shenjtë është zbritur në tokë që të punohet sipas tij dhe kjo duhet të jetë diçka që shikohet nga njerëzit e tjerë, që edhe të tjerët të mund të ndjekin veprimet e tyre. Me këtë i Madhërishmi sikur dëshiron të na shpjegojë se pse u bë kjo lidhje mes leximit të Librit të zbritur me të vërtetën njerëzve dhe urdhrit drejtuar të Dërguarit të Zotit, paqja dhe bekimet e Zotit qofshin mbi të, për të falur namazin sepse namazi ndalon nga veprat e shëmtuara dhe nga e keqja. Për “veprat e shëmtuara” kemi folur në më shumë se një vend, se ato përfaqësojnë fjalën dhe veprën jashtëzakonisht të shëmtuar, kurse “e keqja” është ajo të cilën natyra e pastër njerëzore, mendjet e shëndosha, zemrat e drejtuara drejt dhe legjislacionet e urta e konsiderojnë

diçka të keqe. Këtë ndikim të madh në shpirtin e besimtarit e bën ai namaz që kryhet me përlulje, me bindje: **“Ai që qëndron pjesëve të natës duke adhuruar me bindje Zotin, duke bërë sexhde dhe duke qëndruar në këmbë (duke lexuar Kur'an, në namaz), që i frikësohet botës tjetër dhe shpreson mëshirën e Zotit të tij, (a ngjason ky me dikë që nuk i bën këto?)?...”**. [Ez-Zumer: 9] Ky lloj namazi është ai që na kujton domosdoshmërinë për largimin nga praktikimi i veprave të shëmtuara, qofshin ato fjalë apo vepra, dhe për qëndrimin larg veprave të këqija. Përmendja e Zotit - madhëruar qoftë Ai - e mbron njeriun nga devijimi: **“E kush verbohet nga përmendja e të Gjithëmëshirshmit, Ne i caktojmë atij një djall që do t'i bëhet shok i pandashëm.”** [Ez-Zuhruf: 36]

Që njeriu të jetë i drejtë dhe larg devijimeve të çdo lloji dhe të mos bjerë në vepra të shëmtuara ose të papranueshme është e nevojshme që ai ta kujtojë në vazhdimësi Zotin – bekuar dhe lartësuar qoftë Ai - të mos jetë i pavëmendshëm ndaj Tij dhe të mos e harrojë Atë në asnjë moment. Kur njeriu e kujton Zotin ashtu si kujton babanë e tij, ose ashtu si kujton veten e tij, kjo e bën atë të jetë zgjuar dhe vigilent për veprat që bën. Kur njeriu e ndien afër praninë dhe vëzhgimin e Zotit – madhëruar qoftë Ai - sikur e shikon me sy Atë (sepse edhe nëse njeriu nuk e shikon dot Zotin - madhëruar qoftë Ai – ngaqë Atë nuk e kap shikimi ynë, gjithsesi Zoti e shikon njeriun dhe e di çfarë fsheh dhe çfarë deklaron hapur, e Ai është me të kudo dhe sido që të jetë ai), kjo lloj ndjesie e pranisë së Zotit është ajo që i jep kuptim jetës së njeriut dhe është ajo që e largon atë nga zymtësia dhe nga ndjenja e kotësisë ose mosekzistencës.

Namazi që ndalon nga e shëmtuara dhe nga e keqja është namazi i të përlulurve, të bindurve dhe të dorëzuarve te Zoti – madhëruar dhe lartësuar qoftë Ai – të cilët kur ngrihen për të falur namaz, shkojnë me gjallëri drejt Tij dhe janë të vetëdijshëm se po ngrihen të qëndrojnë para Zotit – bekuar dhe lartësuar qoftë! Ata të cilët i lexojnë ajetet e Tij dhe e madhërojnë Atë me lavdërime, kërkojnë falje prej Tij dhe kthehen të penduar tek Ai. Këta janë ata që sjellin në mendje momentin e qëndrimit para Zotit në botën tjetër, në ahiret, dhe zemrat e tyre zbuten e gjymtyrët përulen. Ata e kuptojnë se janë sjellë në ekzistencë në këtë jetën e kësaj bote vetëm për të realizuar objektivat e së vërtetës të krijesat dhe për ta adhuruar Zotin e plotfuqishëm në çdo kohë dhe për

ta përmendur Atë - lavdëruar qoftë Ai - në çdo situatë. Përmendja e Zotit nuk kufizohet vetëm me përmendjen e emrave apo të cilësive të Tij. Leximi i Kur'anit është përmendje. Qëndrimi vetëm brenda të lejuarës dhe mostejkalimi i saj është përmendje.

Refuzimi i së ndaluarës, për shkak se Zoti e ka ndaluar atë, është përmendje e Zotit. Shikimi në krijimin e Zotit dhe kujtimi i bekimeve të Tij, është përmendje e Zotit.

Nëpërmjet kësaj njeriu mundet që në çdo çështje të jetë përkujtues i Zotit të tij - lavdëruar qoftë Ai - jo i pavëmendshëm ndaj Tij, dhe kështu ai nuk i jep asnjë mundësi djallit ta mashtrojë ose ta devijojë atë: **“Vërtet, ata që i druhen Allahut, kur i prek ndonjë nxitje nga djalli, ata kujtohen (për Zotin) dhe menjëherë arrijnë të shohin me qartësi (rrugën e duhur).”** [El-A'rāf: 201] Zemrat e të tillëve nuk janë të shkujdesura, as sytë e tyre nuk janë të verbuar nga të menduarit në këtë gjithësi. Zemrat e tyre nuk janë të pakujdesshme të thonë: **“Zoti ynë, Ti nuk e krijove këtë pa qëllim. I lartësuar je Ti (t'i bësh gjërat pa një qëllim), prandaj, na ruaj prej dënimit të zjarrit!”** [Ālu Imrān: 191] Kjo do të thotë se kur njeriu e mban nën kontroll veten e tij, i kërkon llogari asaj dhe dëshiron që vetja e tij të jetë e drejtë, atëherë ai mund ta arrijë këtë duke e mbajtur veten në përmendje të Zotit të plotfuqishmit në çdo kohë.

Modaliteti i debatimit me Pasuesit e Librit (me hebrejtë dhe të krishterët)

“Dhe mos debatoni me Pasuesit e Librit (hebrenjtë dhe të krishterët) ndryshe, por vetëm sipas mënyrës më të mirë, përveç ndaj atyre që bëjnë padrejtësi nga mesi i tyre, dhe thoni: “Ne besojmë në atë që na është zbritur neve, edhe në atë që ju është zbritur juve dhe Zoti ynë e Zoti juaj është një dhe ne jemi të dorëzuar (muslimanë) ndaj Tij.” [El-Ankebūt: 46]

Kështu konteksti çon në një nga mjetet e thirrjes drejt Zotit, që është “debatimi sipas mënyrës që është më e mira”. Thirrja e njerëzve për të besuar në Zot - madhëruar qoftë Ai - dhe për të besuar në ringjallje, llogaridhënie dhe shpërblim mund të kërkojë nga besimtarët që atë të bëjnë debat me njerëzit që i thërrasin për në besim. Kështu që Kur'ani

famëlartë nxiton t'i mësojë bijtë e kombit besimtar se si të debatojnë me njerëzit e Librit. Zoti i madhëruar i ndalon ata të debatojnë ndryshe me ata njerëz, përveçse në mënyrën më të mirë. Kjo do të thotë që Ai kërkon prej tyre të ndjekin metodat më të mira, më me ndikim dhe efikasitet në shpirtrat dhe zemrat e tyre. Në rastin e thirrjes së kësaj kategorie njerëzish në besim ajetet që u lexohen atyre dhe mesazhi që u përcillet ndoshta do të pritet me refuzim dhe përgënjeshttrim prej tyre. Kështu që në rastin kur i Dërguari dhe të gjithë ata që mbartin këtë mesazh të njerëzit hasin në refuzim, atëherë atyre u duhet të diskutojnë dhe të debatojnë me ata njerëz. Në rast se zemrat dhe mendjet e tyre janë të paprekura nga defektet e sëmundjet, e nuk kontrollohen nga dëshirat dhe tekat, atëherë ata mund t'u përgjigjen pozitivisht ajeteve-argumenteve të Zotit. E nëse e vërteta qëndron ndryshe, atëherë, ata ndoshta është e nevojshme që me ta të debatohet, por kjo nuk duhet të na çojë në zemërim apo në sjellje të keqe: **“Thuaju robërve të Mi të thonë atë që është më e mira! Vërtet, djalli nxit mosmarrëveshje mes tyre. Vërtet, djalli është armik i qartë për njeriun.”** [El-Isrā': 53] Madje është e nevojshme të debatohet sipas mënyrës më të mirë që një debat mund të zhvillohet. Kur kemi të bëjmë me njerëzit e Librit (të cilët lexojnë në Tevrat dhe Inxhil), duhet diskutuar me ta sipas metodave më të mira, sepse kemi parasysh se ata e dinë të vërtetën me të cilën erdhi i Dërguari i Zotit, paqja dhe mëshira e Zotit qofshin mbi të! Nëse ata i kundërshtojnë argumentet e Zotit, duhet ta kemi parasysh se në fakt ata e dinë se këto argumente janë të vërteta. Kështu që debati që zhvillohet me këtë kategori njerëzish nuk bëhet për të vërtetuar se ajo në të cilën ne ftojmë është e vërteta, por për të ngjallur potencialet e mirësisë në shpirtrat e tyre dhe për t'i tërhequr mendjet e tyre për të menduar. Debati me ta është një përpjekje për t'i hapur zemrat e tyre për të marrë flladin e së vërtetës. Ne u paraqesim atyre një të vërtetë që ata e dinë dhe e kuptojnë. Në këtë rast, ne e përqendrojmë debatin tonë me ta sipas mënyrës që është më mira, në përpjekje për t'i lartësuar ata që ta pranojnë atë të cilën “e dinë” se është e vërtetë dhe për t'i bërë ata të arrijnë në nivelin e gatishmërisë, dëshirës dhe guximit për të thënë të vërtetën e natyrshme, të cilën e njohin siç njohin fëmijët e tyre. Prandaj, ligjërimi i cili u drejtohet atyre njerëzve, ligjërimi i cili njihet sot si “Dialogu mes feve”, duhet të formulohet nisur nga ky ajet fisnik dhe të ngjashmëve të tij. Thënia e Tij, madhë-

ruar qoftë Ai: **“Sipas mënyrës më të mirë...”** [El-Ankebūt: 46], ka nevojë të kuptohet thellë nga thirrësit e fesë, për të përcaktuar se cila është më e mira nga metodat e ndryshme të ligjërimimit. Zoti i plotfuqishëm na mëson se Ai ka zbritur për ne thënien më të mirë: **“Allahu ka zbritur thënien më të mirë: Një Libër, kuptimet dhe fjalët e të cilit janë të ngjashme, të përsëritura shpesh, që rrëqethen prej tij lëkurat e atyre të cilët i frikësohen Zotit të tyre... Pastaj, lëkurat dhe zemrat e tyre qetësohen në përmendjen e Allahut. Ky është udhëzimi i Allahut me të cilin Ai udhëzon kë të dojë. Ndërsa, atë që Allahu e lë të humbur, për të nuk ka udhëzues.”** [Ez-Zumer: 23] Pra, thirrësi në rrugën e Zotit përdor atë që ka zbritur Zoti – madhëruar qoftë Ai - për t'i thirrur njerëzit me të, jo ndonjë gjë tjetër, sepse ai Libër është thënia më e mirë dhe sepse Zoti thotë për të: **“Elif, Lām, Ra’.** (Ky është) **Një Libër që Ne e zbritëm te ti (o i Dërguar), që t'i nxjerrësh njerëzit nga errësirat në dritë - me lejen e Zotit të tyre - në rrugën e të plotfuqishmit, të lavdëruarit!”** [Ibrahim: 1]

T'i flasësh dikujt që nuk di është ndryshe nga rasti kur flet me dikë që di por që shumë arsye e bëjnë ta mohojë atë që di dhe të shprehë refuzim ose mospërfillje për të. Madje ka nga ata që kanë shkruar artikuj ku shprehin refuzimin e tyre, në shërbim të interesave të tyre, dhe thirrësi në rrugën e Zotit duhet t'i marrë parasysh të gjitha këto ndërsa ua drejton atyre thirrjen dhe ligjërimin.

Pastaj ajeti fisnik tregon se në mesin e atyre të ftuarve në fenë e Zotit, nga mesi i njerëzve të librit, ka të tillë që mund të përshkruhen si “të padrejtë”, si për shembull në rastin kur ata veprojnë për t'i dëbuar besimtarët nga shtëpitë e tyre dhe i luftojnë ata vetëm për shkak të fesë që kanë. Me këta njerëz nuk ka dyshim se duhet përdorur një tjetër metodë, e cila ndryshon nga metoda që përdoret me ata që nuk janë përfshirë në krime ndaj besimtarëve, që nuk i pengojnë ata të praktikojnë fenë e tyre, as i luftojnë apo dëbojnë nga shtëpitë e tyre... as të tjera lloje padrejtësish.

Sa u përket njerëzve të Librit, të cilët nuk i luftojnë besimtarët në fenë e tyre, nuk i dëbojnë ata nga shtëpitë dhe nuk ndihmojnë në dëbimin e tyre, të tillët duhen trajtuar me respekt nga thirrësit në fenë e Zotit dhe nga i gjithë umeti thirrës, duhen trajtuar me mirësi, me drejtësi, duhet treguar kujdes ndaj tyre dhe duhet të debatohet me ta në mënyrën më të mirë. Ajeti na tregon se si ta hapim debatin me ta, kur i

Madhërishmi thotë: “... Dhe thoni: “Ne besojmë në atë që na është zbritur neve, edhe në atë që ju është zbritur juve dhe Zoti ynë e Zoti juaj është një dhe ne jemi të dorëzuar (muslimanë) ndaj Tij.” [El-Ankebūt: 46] Pra, ju supozohet të jeni si ne sepse ajo që ju është zbritur juve, në origjinë, nuk ndryshon nga ajo që na është zbritur neve dhe për këtë arsye ne besojmë në të:

“Dhe Zoti ynë e Zoti juaj është një...”. [El-Ankebūt: 46] Ai nuk na ka urdhëruar të bëjmë ndonjë gjë tjetër përveç asaj që ju ka urdhëruar edhe juve të bëni dhe nuk ka kërkuar prej nesh ndonjë gjë tjetër ndryshe nga ajo që ka kërkuar prej jush të bëni. Nga ky prizëm supozohet që ne edhe ju duhet të jemi të dorëzuar - muslimanë - ndaj Tij. Por, përderisa ju keni zgjedhur diçka tjetër, mbajeni atë sepse i Plotfuqishmi thotë: “Kush shikon, e ka për të mirën e vet... dhe kush verbohët, vetes ia bën...”. [El-En’ām: 104] Gjithashtu i Larti thotë: “Dhe thuaj (o i Dërguar): “(Ajo me të cilën kam ardhur unë) Është e vërteta nga Zoti juaj. Prandaj, kush të dojë le të besojë, e kush të dojë le të mohojë!”. Vërtet, Ne kemi përgatitur për zullumqarët një zjarr, muret e të cilët do t’i rrethojnë ata. E nëse ata kërkojnë ujë, do t’u jepet ujë si magma, që i djeg fytyrat (e tyre). Sa pije e mjerë është ajo, dhe sa i keq është ai (xhehenemi) si vend prehjeje!” [El-Kehf: 29] Kështu që thirrësit në rrugën e Zotit duhet të punojnë gjithmonë për të gjetur gjuhën e përbashkët me këtë grup njerëzish dhe për të ndërtuar bazën mbi të cilën të dyja palët bien dakord, pastaj nga aty të fillojmë të zgjidhim mosmarrëveshjet që kemi, në mënyrë që të arrijmë të bëhemi në një fjalë, e cila nuk përmban vrazhdësi, as ashpërsi, as largim, e që nëpërmjet saj nuk synohet të arrihet epërsi në tokë as korrupsion.

Kur’ani është dritë dhe udhërrëfyes

“Dhe kështu, Ne e zbritëm te ti Librin (Kur’anin). E ata të cilëve Ne u kemi dhënë Librin (më përpara), besojnë në të (Kur’an). Edhe nga këta (nga populli i Mekës) ka që besojnë në të. Dhe ajetet Tona nuk i mohon askush përveç jobesimtarëve.” [El-Ankebūt: 47]

Zoti i madhëruar e bën të qartë se Ai ia zbriti Librin rob-it të Tij, Muhamedit, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të, dhe se disa nga ata të cilëve Zoti ua pati dhënë Librin më parë (Teuratin hebrenjve

dhe Ungjillin të krishterëve) besuan në Kur'an dhe e ditën se ai mbart po të njëjtën dritë që mbartnin edhe librat e tyre dhe po të njëjtin udhëzim që sollën të dërguarit më përpara. Gjithashtu, edhe disa nga njerëzit e Mekës besojnë në këtë Libër-Kur'anin, kurse sa u përket atyre që të tregojnë të kundërtën, ata janë mohues që e mohojnë të vërtetën duke e ditur mirë atë. E të tillë njerëz janë jobesimtarët. Fjala e gjuhës arabe “kufr”, që në shqip zakonisht përkthehet si “mosbesim”, në fakt tregon për “fshehje dhe mbulim të qëllimshëm” të diçkaje, kështu që ata jobesimtarë me dashje e mbulojnë të vërtetën me të cilën ka ardhur i Dërguari, që të mos e shohin njerëzit. Ata me dashje e mohojnë këtë të vërtetë në mesin e njerëzve dhe deklarojnë mohimin e saj dhe kjo vetëm nga arroganca e tyre, mendjemadhësia dhe dëshira e tyre për epërsi. Kështu që mohimi që bëjnë këta njerëz nuk duhet të të brengosë ty o i Dërguar, as të të lëndojë mendjemadhësia dhe arroganca e tyre!

Analfabetizmi i të Dërguarit është dëshmi e sinqeritetit të tij

“Ti (o i Dërguar) nuk ishe që lexoje përpara këtij (Kur'anit) ndonjë libër, dhe as ishe që e shkruaje atë me dorën tënde. Përndryshe, ndjekësit e së pavërtetës do të dyshonin.” [El-Ankebūt: 48]

Ata njerëz, që dyshojnë në atë me të cilën ke ardhur ti o i Dërguar, mjafton të shikojnë historinë tënde, biografinë dhe natyrën tënde. Ti je nga një popull analfabet, të cilëve nuk u ka ardhur asnjë i dërguar para teje. Ti as nuk lexon as shkruan. E po të ishe nga ndonjë popull që di shkrim e lexim, atëherë njerëzit e së pavërtetës dhe që e kanë zakon të jenë dyshues, do të dyshonin për sinqeritetin dhe vërtetësinë tënde. Por Ne të zgjodhëm ty o i Dërguar nga mesi i një populli analfabet, nuk dije as lexim e as shkrim, në mënyrë që ta ndërprisnim çdo mundësi dyshimi ndaj teje nga ata njerëz. E pavarësisht kësaj, ata prapë kundërshtojnë dhe mohojnë.

E vërteta e qartë

“Përkundrazi, ai (Kur’ani) është ajete të qarta (të ruajtura) në zemrat e atyre të cilëve u është dhënë dituri dhe ajetet Tona nuk i mohon askush përveç zullumqarëve.” [El-Ankebūt: 49]

Vërtet, ky Libër që të kemi zbritur ty o i Dërguar, është ajete-argumente të qarta, të dukshme qartë, që flasin të vërtetën e qartë. Ato përmbajnë përkujtim për të vërtetën, për këdo që ka zemër që ndien ose veshë që dëgjon e sy që shikon me ta. Këto ajete të qarta nuk janë të fshehura nga dijetarët e Beni Israilëve – bijve të Jakubit alejhi selam hebrej qofshin ata apo të krishterë. I Lartësuar i thotë: **“A nuk ishte argument për ta (për mekasit, fakti) që atë (Kur’anin) e njihnin dijetarët e Beni Israilëve?”** [Esh-Shu’arā’: 197] **“Ata të cilëve Ne u kemi dhënë librin, e njohin atë (Pejgamberin a.s.) ashtu siç i njohin bijtë e tyre...”**. [El-Bekare: 146] **“Dhe ajetet Tona nuk i mohon askush përveç zullumqarëve.”** [El-Ankebūt: 49]

Argumentet e qarta dhe sqaruese nuk ngjasojnë me argumentet fizike të prekshme

“E ata (jobesimtarët) thanë: “Pse nuk i zbriten atij mrekulli (të prekshme) nga Zoti i tij?” Thuaj: “Vërtet, mrekullitë janë vetëm tek Allahu (Ai i zbret kur të dojë ato), e unë jam vetëm një paralajmërues i qartë.” [El-Ankebūt: 50]

Ata që i kërkonin mrekulli të prekshme të Dërguarit të Zotit i bënë padrejtësi vetes së tyre me mohimin që shfaqnin. Ajo çfarë ata adhuronin në vend të Allahut i pengonte të besonin në Të. Mrekullitë e prekshme që ata kërkonin, të cilat vetëm ata që janë të pranishëm në kohën e pejgamberëve e kanë mundësinë t’i dëshmojnë, siç ishin shkopi dhe dora e Musait dhe pjesa tjetër e nëntë mrekullive që Zoti i Madhëruar ia dha Musait, alejhi selam, ose ringjallja e të vdekurve dhe shërimi i të verbërve dhe lebrozëve nga ana e Isait, alejhi selam, mrekulli për të cilat ata pretendojnë se janë më të rëndësishme dhe më të fuqishme se ajetet-argumentet e librit të qartë, ato në fakt janë në dorën e Zotit - të Plotfuqishmit³⁵⁸ - dhe asgjë nuk është e pamundur për Të – madhëruar qoftë Ai!

³⁵⁸ Dijetari Ibn Kethir, Zoti e mëshiroftë, ka thënë: “Zoti i madhërisëm thotë: **“Thuaj!”**, o Muhamed: **“Vërtet, mrekullitë janë vetëm tek Allahu”** [El-Ankebūt: 50], pra kjo çështje është te Zoti dhe se nëse Ai do ta dinte se ju do të udhëzoheshit

Zoti i madhërishëm zgjodhi që argumenti i të Dërguarit tonë, Muhamedit, të ishte ky Kur'an i qartë, i cili udhëzon në atë që është më e qëndrueshme dhe e drejtë dhe që i përgëzon me lajme të mira besimtarët. Ky është një Libër i përhershëm dhe i përjetshëm, sikur të ishte një "Pejgamber rezident" që jeton akoma mes nesh, dhënia e të cilit nuk do të ndalet derisa Zoti të trashëgojë tokën dhe gjithë që janë mbi të.³⁵⁹ Por, ata që janë sprovuar me mendjeshkurtësi, me aftësi të dobët logjike dhe verbëri vizioni, u japin përparësi argumenteve të prekshme dhe kalimtare ndaj argumenteve që mbeten të vlefshme përgjithmonë dhe që janë të pavdekshme – u japin përparësi atyre ndaj Kur'anit fisnik - dhe thonë: **"Pse nuk i zbriten atij mrekulli (të prekshme) nga Zoti i tij?"** [El-Ankebūt: 50], siç përmendet në ajetin e sures El-Kasas: **"Por, kur atyre u erdhi e vërteta nga ana Jonë, ata thanë: "Pse nuk i është dhënë atij (të Dërguarit) diçka e ngjashme me atë që i ishte dhënë Musait?"... Por, a nuk e mohuan ata atë çfarë i ishte dhënë Musait dikur më parë?! Ata thanë: "Këta (Kur'ani dhe Tevrati) janë dy magji që mbështesin njëra-tjetrën (për të na mashtruar dhe për të na nxjerrë nga feja jonë)" dhe thanë: "Ne, asnjërit prej tyre nuk i besojmë!"** [El-Kasas: 48], e të tjera që Kur'ani famëlartë tregon për ta.

Zbritja e Librit është mëshirë për njerëzit

"A nuk u mjafton atyre që Ne ta zbritëm ty Librin që u lexohet atyre? Vërtet, në këtë ka mëshirë dhe këshillë për njerëzit që besojnë." [El-Ankebūt: 51]

nëse do të zbriste për ju argumente fizike të prekshme, Ai do t'i përgjigjej kërkesës suaj sepse kjo është e lehtë për Të. Por Ai e di se qëllimi juaj është kokëfortësia dhe sprovimi, prandaj nuk ju përgjigjet për këtë, siç thotë i Madhërishmi: **"Dhe asgjë nuk na ka penguar Ne të dërgojmë argumente (fizike), përveç asaj se popujt e mëparshëm i kanë mohuar ato. Dhe Ne i dhamë Themudit devenë, si shenjë të dukshme, por ata i bënë zullum asaj..."** [El-Isrā': 59]

Kurse thënia e Tij: **"E unë jam vetëm një paralajmërues i qartë"** El-Ankebūt: 50], do të thotë që: Unë u dërgova vetëm si një paralajmërues për ju, prandaj detyra ime është vetëm që t'ju përcjell mesazhin e Zotit dhe se: **"Atë që Allahu e udhëzon, ai është i udhëzuar. Kurse, atë që Ai e lë në humbje, nuk do të gjej kurrë udhërrëfyes për të."** [El-Kehf: 17] I Larti thotë: **"Nuk është detyra jote (o i Dërguar) t'i udhëzosh ata, por Allahu (është Ai që) udhëzon kë të dojë!..."** [El-Bekare: 272] Shiko: Ibn Kethir, *Tefsir 'ul-Kur'an 'il-Adhim*, referencë e mëparshme, 6/287.

³⁵⁹ Në këtë kuptim ka ardhur hadithi i transmetuar nga Ebu Hurejra që thotë: "Pejgamberi, paqja dhe mëshira e Zotit qofshin mbi të, ka thënë: **"Çdo pejgamberi i është dhënë argument i tillë të cilin njerëzit do ta besonin dhe ajo që më është dhënë mua është shpallje që mua më është shpallur nga Zoti, dhe shpresoj se do të jem pejgamberi me ndjekësit më të shumtë Ditën e Kiametit"**. Shiko: Buhariu, *Sahih 'ul-Buhari*, referencë e mëparshme, kapitulli që flet për vlerat e Kur'anit, nëntema që flet për mënyrën e zbritjes së shpalljes dhe se cila ka qenë gjëja e parë që është zbritur, hadithi nr. 4981, fq. 991. Muslimi, *Sahih Muslim*, referencë e mëparshme, kapitulli i Besimit, nëntema që flet për obligimin për t'i besuar Mesazhit të Pejgamberit tonë, Muhamedit, paqja dhe mëshira e Zotit qofshin mbi të - hadithi nr. 152, fq. 85.

Pra, ata që kërkojnë argumente fizike dhe baza e referenca jashtë këtij Kur'ani, gjëra që Ne nuk të kemi zbritur ty, në fakt sikur ata të donin udhëzimin, drejtësinë dhe arritjen tek e vërteta, atyre do t'u mjaftonte ky Libër i Yni. Ky është një Libër që flet të vërtetën. Ai u lexohet atyre dhe Ne e kemi bërë atë të lehtë në gjuhën tënde, në mënyrë që ata të mund ta kuptojnë dhe të meditojnë rreth tij. A nuk u mjafton atyre kjo?!

Ky ajet madhështor nuk u drejtohet vetëm atyre që polemizojnë me të Dërguarin e Zotit, paqja dhe mëshira e Zotit qofshin mbi të, dhe që kërkojnë prej tij mrekulli fizike, shenja të dukshme dhe gjëra paranormale të dëshmuara, por u drejtohet mbarë njerëzve, sidomos atyre që i besojnë Zotit dhe të Dërguarit të Tij, që i besojnë Librit, të cilin Zoti ia ka zbritur këtij të Dërguari. Veçanërisht për këta të fundit ky Libër duhet të jetë i mjaftueshëm. E pavarësisht kësaj, shikojmë se shumë njerëz, përfshirë edhe muslimanë, nuk mjaftohen me Librin e shenjtë, por e kërkojnë udhëzimin jashtë tij dhe larg ajeteve të tij. Ky ajet është një tekst i shkruar e zeza mbi të bardhë se ky Libër është i mjaftueshëm për njerëzit dhe se ashtu si pas tij nuk ka nevojë për argumente të prekshme dhe mrekulli, ai gjithashtu nuk lë nevojë për shumë nga shkencat dhe njohuritë të cilat ata i fabrikuan jashtë tij dhe që pretenduan se janë argumente. Vërtet këto ajete të Librit janë mëshirë, udhëzim, përkujtim, dritë dhe njohuri për njerëzit që besojnë: **“Thuaj: “Për ata që besojnë, ai (Kur'ani) është udhërrëfyes dhe shërim!”**. Kurse ata të cilët nuk besojnë, në veshët e tyre kanë shurdhim, dhe ai është verbërim për ta... Ata (janë sikur të) thirren nga një vend i largët (që nuk mund të dëgjojnë as kuptojnë dot asgjë).” [Fussilet: 44]

Zoti është dëshmitar mes meje dhe jush

“Thuaj: “Mjafton Allahu mes meje dhe jush si dëshmitar. Ai e di çfarë ka në qiej dhe në tokë... E ata që besojnë të pavërtetën dhe nuk besojnë Allahun, ata janë të humburit”. [El-Ankebūt: 52]

Ai dëshmon kundër jush për përgënjeshttrimin, mendjemadhësinë, refuzimin dhe kundërshtimin tuaj dhe dëshmon se unë jua kam përçjellë Mesazhin e Tij, jua kam dorëzuar amanetin e Tij për ju dhe ju kam këshilluar, por ju nuk i doni këshilluesit! Ai është dëshmitar ndaj

meje dhe ndaj jush sepse dituria e Tij është gjithëpërfshirëse: **“Ai e di çfarë ka në qiej dhe në tokë... E ata që besojnë të pavërtetën dhe nuk besojnë Allahun, ata janë të humburit.”** [El-Ankebūt: 52]

Sikur kërkon t’u thotë atyre që ju jeni të padrejtë dhe mohues, e ata që bëjnë padrejtësi, do ta marrin vesh se çfarë kthese do të marrin.

Çdo gjë ka një afat të caktuar

“Ata kërkojnë nga ti (o i Dërguar) që t’ua shpejtosh dënimin. Dhe po të mos ishte një afat i caktuar (për çdo gjë), atyre do t’u vinte dënimi... E ai do t’u vijë atyre papritmas, pa e kuptuar.” [El-Ankebūt: 53]

Pastaj vjen ky ajet për të na treguar shkallën e marrëzisë së atyre njerëzve dhe shkallën e arrogancës, mendjemadhësisë dhe krenarisë së tyre. Ata e nxisin të Dërguarin e Zotit, paqja dhe mëshira e Zotit qofshin mbi të, t’ua përshpejtojnë dënimin, në vend që t’i përgjigjen pozitivisht dhe t’i besojnë. Ky ajet është i ngjashëm me fjalën e të Lartit: **“Dhe kur ata thanë: “O Allah, nëse kjo është e vërteta prej Teje, atëherë na lësho gurë nga qielli, ose na sill një dënim të dhembshëm!”** [El-Enfāl: 32] Zoti – bekuar dhe lartësuar qoftë Ai – thotë: **“Dhe po të mos ishte një afat i caktuar (për çdo gjë), atyre do t’u vinte dënimi...”**. [El-Ankebūt: 53]

Kjo do të thotë se mospërgjigjia ndaj tyre dhe moszbritja e dënimit mbi ta nuk është për shkak se Ne nuk jemi në gjendje ta bëjmë këtë, as sepse ata janë në të vërtetën, por përkundrazi, sepse ky univers ka ligjet dhe rregullat e tij, e asnjëri nga ato ligje dhe rregulla nuk u nënshtrohet vullneteve apo kërkesave të tyre. Ajo që i mbron ata sot nga dënimi Ynë dhe nga shkatërrimi i përshpejtuar është vetëm fjala Jonë dhe afati i përcaktuar për çdo gjë që Ne kemi vendosur që në fillim. Për çdo individ në këtë botë ekziston një afat dhe secili prej tyre do ta shohë fillimin e dënimit kur t’i vijnë engjëjt Tanë për t’i marrë nga kjo jetë dhe kur ata engjëj t’i shtrijnë duart drejt tyre dhe t’u thonë atyre dhe të ngjashmëve si ata: **“Dorëzoni shpirtrat tuaj! Sot ju do të ndëshkoheni me dënimin poshtërues, ngaqë thoshit të pavërteta për Allahun dhe ngaqë i shpërfillnit ajetet-shenjat e Tij!”** [El-En’ām: 93] Vdekja është afati që Allahu ka caktuar për secilin individ... Kurse dënimi më i madh, i cili gjithashtu ka një afat të caktuar tek Allahu dhe

të cilin ata e kërkojnë me nxitim, do t'u vijë atyre nga lart kokave dhe nga poshtë këmbëve të tyre, në kohën e përcaktuar mirë nga Zoti i plotfuqishëm dhe ai do t'u vijë atyre: **"... papritmas, pa e kuptuar."** [El-Ankebūt: 53]

Për çfarë nxitohen ata mendjelehtë?

"Ata kërkojnë nga ti (o i Dërguar) që t'ua shpejtosh dënimin... dhe me të vërtetë xhehenemi do t'i përfshijë jobesimtarët!" [El-Ankebūt: 54]

Pastaj i Madhërishmi thotë: **"Ata kërkojnë nga ti (o i Dërguar) që t'ua shpejtosh dënimin..."**. [El-Ankebūt: 54] Ky mundim do të bjerë mbi ta në mënyrë të pashmangshme! Pse këta mendjelehtë nxisojnë të arrijnë në të, sikur të ishte diçka e pëlqyeshme, e dashur për shpirtrat ose e kërkuar nga zemrat?! Nëse ata do të ishin të mençur, siç pretendojnë, do të kërkonin me nxitim të dilnin nga mosbesimi dhe kokëfortësia, që të mos bien në atë vuajtje të pashmangshme që është duke ardhur dhe që i rrethon ata për shkak të mosbesimit të tyre në Zotin dhe që i shoqëruan të tjerë Atij në adhurim, të tillë për të cilët Zoti nuk ka zbritur asnjë autoritet. E nëse ata nuk e ndiejnë këtë, kjo është për shkak të dobësisë së shikimit të tyre dhe mbylljes së vizionit të tyre.

Pjesa e tretë:

Ajetet 55-69

"يَوْمَ يَعْشَاهُمُ الْعَذَابُ مِنْ فَوْقِهِمْ وَمِنْ تَحْتِ أَرْجُلِهِمْ وَيَقُولُ ذُقُوا مَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿٥٥﴾ يَا عِبَادِيَ الَّذِينَ آمَنُوا إِنَّ أَرْضِي وَاسِعَةً فَإِيَّايَ فَاعْبُدُونِ ﴿٥٦﴾ كُلُّ نَفْسٍ ذَائِقَةُ الْمَوْتِ ۖ ثُمَّ إِلَيْنَا تُرْجَعُونَ ﴿٥٧﴾ وَالَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَنُبَوِّئَنَّهُمْ مِنَ الْجَنَّةِ غُرَفًا تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا ۖ نِعَمَ أَجْرُ الْعَامِلِينَ ﴿٥٨﴾ الَّذِينَ صَبَرُوا وَعَلَىٰ رَبِّهِمْ يَتَوَكَّلُونَ ﴿٥٩﴾ وَكَأَيِّنْ مِنْ دَابَّةٍ لَا تَحْمِلُ رِزْقَهَا اللَّهُ يَرْزُقُهَا وَإِنَّا كَافٍ ﴿٦٠﴾ وَلَئِنْ سَأَلْتَهُمْ مَنْ خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ وَحَرَ الشَّمْسُ وَالْقَمَرَ لَيَقُولُنَّ اللَّهُ ۚ فَأَنَّى يُؤْفَكُونَ ﴿٦١﴾ اللَّهُ يَبْسُطُ الرِّزْقَ لِمَنْ يَشَاءُ مِنْ عِبَادِهِ وَيَقْدِرُ لَهُ ۚ إِنَّ اللَّهَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ ﴿٦٢﴾ وَلَئِنْ سَأَلْتَهُمْ مَنْ نَزَّلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَأَخْبَاهِ بِهِ الْأَرْضَ مِنْ بَعْدِ مَوْتِهَا لَيَقُولُنَّ اللَّهُ ۚ قُلِ الْحَمْدُ لِلَّهِ ۚ بَلْ أَكْثَرُهُمْ لَا يَعْقِلُونَ ﴿٦٣﴾ وَمَا هَذِهِ الْحَيَاةُ الدُّنْيَا إِلَّا لَهْوٌ وَلَعِبٌ ۚ وَإِنَّ الدَّارَ الْآخِرَةَ لَهيَ الْحَيَوَانُ ۚ لَوْ كَانُوا يَعْلَمُونَ ﴿٦٤﴾ فَإِذَا رَكِبُوا فِي الْفُلِكِ دَعَاوُا اللَّهَ مُخْلِصِينَ لَهُ

الدِّينَ فَلَمَّا نَجَّاهُمْ إِلَى الْبَرِّ إِذَا هُمْ يُشْرِكُونَ ﴿٦٥﴾ لِيَكْفُرُوا بِمَا آتَيْنَاهُمْ وَلِيَعْتَمِدُوا ۖ فَسَوْفَ يَعْلَمُونَ ﴿٦٦﴾ أَوَلَمْ يَرَوْا أَنَّا جَعَلْنَا حَرَمًا آمِنًا وَيُتَخَطَّفُ النَّاسُ مِنْ حَوْلِهِمْ ۚ أَفَبِالْبَاطِلِ يُؤْمِنُونَ وَبِعِصْمَةِ اللَّهِ يَكْفُرُونَ ﴿٦٧﴾ وَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنِ افْتَرَى عَلَى اللَّهِ كَذِبًا أَوْ كَذَّبَ بِالْحَقِّ لَمَّا جَاءَهُ ۚ أَلَيْسَ فِي جَهَنَّمَ مَثْوًى لِّلْكَافِرِينَ ﴿٦٨﴾ وَالَّذِينَ جَاهَدُوا فِينَا لَنَهْدِيَنَّهُمْ سُبُلَنَا ۚ وَإِنَّ اللَّهَ لَعَ الْمُحْسِنِينَ ﴿٦٩﴾ "

"Ditën që do t'i mbulojë dënimi nga sipër tyre dhe nga poshtë këmbëve të tyre, dhe (meleku i ngarkuar me dënimin e tyre) do të thotë: "Shijojini ato (veprat e këqija) që keni bërë!" (55) O robërit e Mi që keni besuar, me të vërtetë, toka Ime është e gjerë, prandaj vetëm Mua më adhuron! (56) Çdo shpirt do ta shijojë vdekjen. Pastaj te Ne do të ktheheni. (57) E ata që besojnë dhe bëjnë vepra të mira, Ne do t'i vendosim të banojnë në dhoma të Xhennetit, nën të cilat rrjedhin lumenjtë, ku do të qëndrojnë përgjithmonë. Sa i mirë është ky shpërblimi për punëtorët, (58) të cilët duruan, dhe që mbështeten te Zoti i tyre! (59) E sa e sa krijesa nuk e mbartin furnizimin e tyre. Allahu i furnizon ato edhe ju, dhe Ai dëgjon dhe di gjithçka. (60) E nëse i pyet ata se: "Kush i krijoi qiejt dhe tokën, dhe i nënshtroi diellin dhe hënën?", ata me siguri do të thoshin: "Allahu!"... Atëherë, si mashtrohen? (61) Allahu ia zgjeron furnizimin kujt të dojë nga robërit e Tij, dhe ia ngushton kujt të dojë. Vërtet, Allahu është i Gjithëdijshtëm për çdo gjë. (62) E sikur t'i pyesje ata: "Kush e zbret shiun nga qielli, dhe e ngjall me të tokën (me bimësi) pas vdekjes (shterpësisë) së saj?" Ata me siguri do të thoshin "Allahu!" Thuaj: "Lavdëruar me falënderim qoftë Allahu!"... por shumica e tyre nuk logjikojnë. (63) Dhe jeta e kësaj bote nuk është gjë tjetër përveçse argëtim dhe lojë. Dhe vërtet, vendbanimi i ahiretit (i botës tjetër), pikërisht ai është vendbanimi i jetës së vërtetë, sikur ta dinin ata. (64) Dhe kur hipin në anije, ata e lusin Allahun me besim të singertë ndaj Tij... e kur i zbret të sigurt në tokë, ata menjëherë i bëjnë shok Atij (në adhurim)... (65) që ta mohojnë atë që Ne ua kemi dhënë, dhe që të argëtohen... por, do ta marrin vesh! (66) A nuk e kanë parë ata (mohuesit e Mekës) se Ne e kemi bërë (vendin e tyre) një vend të shenjtë të sigurt, ndërkohë që njerëzit rreth tyre grabiten (dhe keqtrajtohen)? Atëherë, a në të pavërtetën ata besojnë, kurse mirësitë e Zotit i mohojnë? (67) E kush është më zullumqar se ai që trillon gënjeshtër ndaj Allahut, ose që e

përgënjeshtrojnë të vërtetën kur i ka ardhur? A nuk ka në xhehenem vendbanim (mjaftueshëm) për jobesimtarët?! (68) E ata që luftojnë për çështjen Tonë (për mbështetjen e fesë Sonë), sigurisht, Ne do t'i udhëzojmë ata drejt rrugëve Tona. Dhe vërtet, Allahu është me ata që bëjnë mirë! (69)" [El-Ankebūt: 55-69]

Dënimi është i llojeve të ndryshme

"Ditën që do t'i mbulojë dënimi nga sipër tyre dhe nga poshtë këmbëve të tyre, dhe (meleku i ngarkuar me dënimin e tyre) do të thotë: "Shijojini ato (veprat e këqija) që keni bërë!" [El-Ankebūt: 55]

Le ta dinë këta njerëz refuzues se dënimi do t'u vijë atyre dhe do t'i mbulojë nga lart dhe nga poshtë këmbëve të tyre dhe Ai – lartësuar qoftë Ai - dhe engjëjt e Tij do të thonë: **"Shijojini ato (veprat e këqija) që keni bërë!"** [El-Ankebūt: 55] Vërtet, ky ndëshkim do t'u vijë atyre i larmishëm, i llojeve të ndryshme. Sipër tyre do të ketë hije zjarri, edhe poshtë tyre po të tilla hije... Prandaj, përse kërkojnë ta përshpejtojnë ata budallenj atë ndëshkim të dhembshëm?

Toka e Zotit është e gjerë

"O robërit e Mi që keni besuar, me të vërtetë, toka Ime është e gjerë, prandaj vetëm Mua më adhuroni!" [El-Ankebūt: 56]

Pastaj konteksti kthehet tek ata që besuan në atë thirrje të dashur hyjnore: **"O robërit e Mi që keni besuar..."** [El-Ankebūt: 56] Pra, ju, o besimtarë në Mekë dhe në çdo vend ku ata idhujtarë të padrejtë ju përndjekin, dijeni se toka Ime është e gjerë dhe ju jeni njerëzit më me merita që të jetoni në të. **"Vërtet, Ne e kemi shkruar në Zebur (në librin e dhënë Davudit a.s.), pas Dhikrit (Tevratit), se tokën do ta trashëgojnë robërit e Mi të mirë."** [El-Enbijā': 105]

Dhe ju jeni gjallëruesit e jetës në tokë dhe trashëgimtarët e saj në të. Ju nuk duhet të hiqni dorë nga besimi juaj për shkak të persekutimit dhe agresionit të këtyre njerëzve ndaj jush! Mos ua jepni atyre mundësinë që t'ju dobësojnë e t'jua konfiskojnë liritë tuaja, e t'ju pengojnë nga ushtrimi i detyrave tuaja dhe kryerja e asaj çfarë Unë ju kam urdhëruar të bëni sepse toka Ime është e gjerë, prandaj migroni në të

dhe do të gjeni në të vende strehimi të bollshme dhe gjerësi, siç thotë i Madhërishmi: **“E kush shpërngulet për në rrugën e Allahut, do të gjejë në tokë vende strehimi (alternative) të shumta dhe gjerësi (lirie dhe jete me dinjitet). Dhe kush largohet nga shtëpia e tij si migrues tek Allahu dhe i Dërguari i Tij, pastaj e kap vdekja (para se të arrijë), kështu shpërblimi i tij është vendosur tek Allahu! Dhe Allahu është gjithnjë falës dhe mëshirëplotë.”** [En-Nisā': 100]

Kthimi në fund është te Zoti

“Çdo shpirt do ta shijojë vdekjen. Pastaj, te Ne do të ktheheni.” [El- Ankebūt: 57] Dhe mos kini frikë nga shpërngulja sepse nëse ju zë vdekja ose vrasja, atëherë shpërblimi juaj vendoset tek Allahu – madhëruar qoftë Ai: **“Çdo shpirt do ta shijojë vdekjen, dhe vërtet, shpërblimet (për veprat tuaja) do t'i merrni të plota vetëm në Ditën e Kiametit. E kush i mënjanohet zjarrit dhe futet në Xhennet, ai vërtet ka fituar! Dhe jeta e kësaj bote nuk është gjë tjetër veçse kënaqësi mashtruese!”** [Ālu Imrān: 185] Lidhja juaj me një pronë, vendbanim apo kujtime, nuk duhet t'ju pengojë nga emigrimi, nëse nuk ka rrugë tjetër për të përhapur thirrjen, përveçse nëpërmjet tij. Le të mos ju pengojë dashuria juaj për vendlindjen të emigroni sepse ju jeni ata që e zhvilloni jetën në tokës dhe trashëgimtarët e merituar në të! Ju i përkisni kombit më të mirë që është nxjerrë për njerëzit, kombi shembull dhe model për mbarë njerëzimin. Ju jeni përgjegjës që këtë dritë që i Dërguari i Zotit, paqja dhe bekimet e Zotit qofshin mbi të, jua solli juve, ta përcillni në pjesët e tjera të tokës dhe te mbarë njerëzimit. Për këtë arsye: **“... Ne ju kemi bërë juve një komb të mesëm (të drejtë), që të jeni dëshmitarë ndaj njerëzve dhe i Dërguari të jetë dëshmitar ndaj jush...!”** [El-Bekare: 143] Në jetën e kësaj bote ju token e bëni shtëpinë tuaj, sepse ju me fenë jetoni dhe me thirrjen për në këtë fe të Zotit mba-heni gjallë! E nëse një vend në tokë ju ngushton dhe nuk e hap gjoksin për ta pranuar thirrjen tuaj dhe për t'iu përgjigjur pozitivisht Zotit tuaj dhe të Dërguarit të Tij, paqja dhe mëshira e Zotit qofshin mbi të, atëherë pjesa tjetër e tokës ka nevojë për ju.

Ju jeni një popull shtëpia e të cilit është atje ku është feja e tij, jo aty ku janë interesat e tij. Ju jeni një komb që mbart dritën dhe mirësinë

për mbarë njerëzimin, prandaj nuk duhet të pranoni inferioritetin, dobësinë, poshtërimin dhe arrogancën. **“Vërtet, ata të cilët engjëjt i marrin (në kohën e vdekjes, për në botën tjetër, por që i gjejnë) duke i bërë padrejtësi vetvetes, ata (engjëjt) u thonë: “Në çfarë (gjendjeje) ishit?” Ata thonë: “Ne ishim të shtypur e të pafuqishëm në tokë”. Ata (engjëjt) u thonë: “A nuk ishte toka e Allahut e gjerë, që të shpërnguleshit në të?”... Këta janë ata (njerëz) vendbanimi i të cilëve është xhehenemi – dhe sa i keqi është ai si destinacion. Me përjashtim të të shtypurve nga burrat, gratë dhe fëmijët, të cilët nuk mund të bëjnë plane dhe as të gjejnë ndonjë rrugëdalje. Këta shpresohet se Allahu do t’i falë... Allahu është Shlyerës i mëkateve, Falës i madh! E kush shpërngulet për në rrugën e Allahut, do të gjejë në tokë vende strehimi (alternative) të shumta dhe gjerësi (lirie dhe jete me dinjitet). Dhe kush largohet nga shtëpia e tij si migrues tek Allahu dhe i Dërguari i Tij, pastaj e kap vdekja (para se të arrijë), kështu shpërblimi i tij është vendosur tek Allahu! Dhe Allahu është gjithnjë falës dhe mëshirëplotë.”** [En-Nisā’: 97-100] Zoti i madhëruar i thërret ata që ta konsiderojnë tokën si shtëpi të tyre, edhe nëse kjo çon në ndarjen e tyre ose largimin e tyre nga vendi ku u ka rënë koka, nga shtëpitë e baballarëve dhe gjyshërve të tyre... Atdheu i besimtarit musliman është atje ku fjala e Zotit është më e larta dhe vendi i tij është atje ku ai gjen mundësinë për të urdhëruar për të mirë dhe për të ndaluar nga e keqja. E nëse i frikësohesh vrasjes ndërsa je rrugës për emigrimin te Zoti, atëherë shpërblimi yt për përpjekjen tënde do të vendoset te Zoti... dhe gjithsesi ti do të vdesësh vetëm si pasojë e asaj që është shkruar për ty nga Zoti i gjithësisë qëkur ishe në barkun e nënës tënde. Dhe përderisa ajo që është shkruar nga Zoti ndodh patjetër, atëherë të vdesësh duke e pasur të premtuar shpërblimin nga Zoti është më mirë për ty sesa të vdesësh në një gjendje poshtërimi dhe shtypjeje.

Lajm i mirë për besimtarët

“E ata që besojnë dhe bëjnë vepra të mira, Ne do t’i vendosim të banojnë në dhoma të Xhennetit, nën të cilat rrjedhin lumenjtë, ku do të qëndrojnë përgjithmonë. Sa i mirë është ky shpërblimi për

punëtorët, (58) të cilët duruan, dhe që mbështeten te Zoti i tyre!” [El-Ankebūt: 58-59]

Këto ajete fillojnë duke i nderuar robërit besimtarë të Zotit me këtë thirrje të dashur, që i cilëson ata si “robër të Zotit të plotfuqishëm”. Ata janë robërit e Tij të cilëve u uron mirëseardhjen në Xhennet. Ata janë të cilët e shoqëruan besimin me vepra të mira, i duruan vështirësitë për hir të besimit të tyre, iu mbështetën siç duhet Zotit të lartësuar - lavdëruar qoftë Ai – dhe i duruan persekutimin dhe vështirësitë e emigrimit për hir të fesë, prandaj ata duhet patjetër të shpërblehen me bollëk. Mjafton për ta dëshmia e Zotit të botëve se në “ditën e tmerrit” më të madh ata do të jenë të sigurt dhe vendbanimi i tyre do të jetë Xhenneti, nën të cilin rrjedhin lumenjtë... Sa i mirë është ky si shpërblim për ata që kanë punuar për këtë ditë!

Dhe Ai ju furnizon prej nga nuk e merrni me mend

“E sa e sa krijesa nuk e mbartin furnizimin e tyre. Allahu i furnizon ato edhe ju dhe Ai dëgjon dhe di gjithçka.” [El-Ankebūt: 60]

Shiko në këtë univers të gjerë dhe shiko të gjitha kombet që Zoti - bekuar dhe lartësuar qoftë Ai - ka krijuar... gjallesat e ndryshme, kafshët, zogjtë e kështu me radhë! A ka ndonjë kafshë apo shpend që e mbart me vete ushqimin e saj?! Jo! Zogjtë gdhihen me barkun bosh, të uritur, dhe ngrysen me barkun plot, të ngopur. Shpendët mund të migrojnë mijëra kilometra në stinë të ndryshme të vitit, vajtje-ardhje, duke mos mbartur asgjë me vete. Është Zoti që ua siguron atyre ushqimin që u duhet. E kur mbështetesh te Zoti – madhëruar qoftë Ai - dhe emigron në rrugën e Tij, e kërkon të fitosh pëlqimin e Tij, dhe je një njeri i përkushtuar ndaj Tij, atëherë Ai - i Lartësuar - të furnizon prej andej nga ti nuk e mendon. Ai të mjafton ty për të ta rregulluar çështjen tënde, përderisa ti vazhdon të qëndrosh në devotshmëri. Dhe Ai – madhëruar qoftë - ka premtuar për këtë dhe nuk e thyen premtimin!

Ata e dinë të vërtetën dhe e mohojnë atë

“E nëse i pyet ata se: “Kush i krijoi qiejt dhe tokën, dhe i nënshtroi diellin dhe hënën?”, ata me siguri do të thoshin: “Allahu!”... Atëherë, si largohen?” [El-Ankebūt: 61]

Për ata që i zgjatnin gjuhët duke folur keq dhe që shprehnin krenarinë e tyre duke bërë pyetje që rrallë kishin një përmbajtje të denjë për vëmendje, Zoti i madhëruar i thotë të Dërguarit të Tij të nderuar: “Nëse dëshiron t’i pyesësh, ose të hysh në dialog me ta, ose të debatosh me ata për diçka, atëherë pyeti ata se kush është Ai që i ka krijuar qiejt dhe tokën dhe që i ka nënshtuar diellin dhe hënën: idhujt e tyre që ata i adhurojnë në vend të Allahut apo baballarët e tyre për të cilët pretendojnë se i ndjekin? Vërtet, ata nuk do të gjejnë asgjë nga kjo me të cilën do të mund të përgjigjen. Vetja e tyre - përkundër humbjes dhe devijimit ku gjenden - nuk do t’i lejojë ata të japin përgjigje tjetër përveçse të thotë: “Ai që i krijoi qiejt dhe tokën dhe që i nënshtroi diellin edhe hënën është vetëm Zoti!”

Pra, përderisa ju e pranoni se Ai është Zoti – bekuar dhe lartësuar qoftë – atëherë si largoheni nga rruga e drejtë?!

Dhuntia e Zotit tënd nuk është e ndaluar

“Allahu ia zgjeron furnizimin kujt të dojë nga robërit e Tij, dhe ia ngushton kujt të dojë. Vërtet, Allahu është i Gjithëdijsëm për çdo gjë.” [El-Ankebūt: 62]

Pastaj i Madhërishmi thotë që ata të cilët pretendojnë se përgënjeshtrimi dhe mohimi ndaj teje dhe besimi në zotat e tyre është ajo që u siguron furnizimin e të mirave atyre, ata nuk e dinë se **“Allahu ia zgjeron furnizimin kujt të dojë nga robërit e Tij dhe ia ngushton kujt të dojë...”**. [El-Ankebūt: 61] Pra, vetëm në dorën e Tij është mirësia. Vetëm Ai ua zgjeron jetesën disa njerëzve dhe ua kufizon disa të tjerëve, sipas urtësisë së Tij – madhëruar qoftë Ai - dhe diturisë së Tij për atë që është më e mirë për robërit e Tij.

I Madhërishmi thotë: **“Dhe nëse Allahu e zgjeron furnizimin për robërit e Tij, ata do t’i kapërcenin kufijtë me padrejtësi në tokë...”** [Esh-Shūra: 27], domethënë nëse do t’ua kishte zgjeruar pasurinë të gjithëve sa janë, ata do t’i kapërcenin kufijtë me mëkate në tokë. Njeriu: **“...Kur Zoti i tij e sprovon dhe tregohet bujar dhe i jep begati**

atij, ai thotë: **“Zoti im më ka nderuar”**. Kurse, kur Ai e sprovon dhe ia kufizon furnizimin, ai thotë: **“Zoti im më ka poshtëruar”**. [El-Fexhr: 15-16]

Zoti – bekuar dhe lartësuar qoftë Ai –vepron sipas urtësisë dhe vlerësimeve të Tij: **“Secilit (kategori njerëzish) Ne i japim - këtyre dhe këtyre - nga mirësia e Zotit tënd, dhe mirësia e Zotit tënd nuk është e ndaluar (për askënd)!”** [El-Isrā': 20]

Mohimi i ajeteve - argumenteve të Zotit është dëshmi e paarsyeshmërisë

“E sikur t'i pyesje ata: “Kush e zbret shiun nga qielli, dhe e ngjall me të tokën (me bimësi) pas vdekjes (shterpësisë) së saj?” Ata me siguri do të thoshin “Allahu!” Thuaj: “Lavdëruar me falënderim qoftë Allahu!”... por shumica e tyre nuk logjikojnë.” [El-Ankebūt: 63]

Pastaj i Madhërishmi i thotë Pejgamberit të Tij, paqja dhe mëshira e Zotit qofshin mbi të: **“E sikur t'i pyesje ata: “Kush e zbret shiun nga qielli dhe e ngjall me të tokën (me bimësi) pas vdekjes (shterpësisë) së saj?” Ata me siguri do të thoshin “Allahu!” Thuaj: “Lavdëruar me falënderim qoftë Allahu!”** [El-Ankebūt: 63], që e nxori fitues argumentin tim kundër jush dhe e nxori hapur marrëzinë tuaj dhe parëndësinë e gënjeshtërs të cilën ju e përqafoni dhe e besoni. Mohimi juaj pas kësaj është argument që tregon se ju nuk arsyetoni drejt, sepse po të arsyetonit, ju nuk do t'i mohoni argumentet e Zotit dhe nuk do t'i lejonit djajtë t'ju largonin nga besimi në Zotin dhe në mesazhin që ju kam sjellë unë.

Jeta e kësaj bote është shteg kalimi për në botën tjetër, në jetën e vërtetë

“Dhe jeta e kësaj bote nuk është gjë tjetër përveçse argëtim dhe lojë. Dhe vërtet, vendbanimi i ahiretit (i botës tjetër), pikërisht ai është vendbanimi i jetës së vërtetë, sikur ta dinin ata.” [El-Ankebūt: 64]

I Plotfuqishmi sqaron se kjo jetë e kësaj bote mbas së cilës ata janë kapur për shkak të injorancës dhe për shkak të mëkateve që ua kanë

turbulluar shikimin, në realitetin e saj - nëse nuk karakterizohet nga besimi – nuk do të jetë asgjë tjetër përveç argëtimit, lojës dhe konkurrencës për kënaqësi kalimtare. Dhe sikur të kuptonin ata që tundohen nga kjo jetë - ata që mendojnë se me këtë përfundon udhëtimi i njeriut dhe se nuk ka ringjallje, as llogaridhënie, as Xhennet dhe as zjarr - dhe të arsyetonin, do ta merrnin vesh se bota tjetër është jeta e vërtetë dhe se ajo është jeta që nuk pasohet nga vdekja. Kurse sa i përket jetës së kësaj bote, ajo është shteg kalimi dhe një rrugë drejt saj, sikur ata ta dinin këtë!

E pasi ajeti i mëparshëm e mohon që ata të kenë aftësinë të logjikojnë, në, këtu ky ajet fisnik e mohon që ata të kenë dituri...

Paqëndrueshmëria shpirtërore e politeistëve

“Dhe kur hipin në anije, ata e lusin Allahun me besim të sinqertë ndaj Tij... e kur i zbret të sigurt në tokë, ata menjëherë i bëjnë shok Atij (në adhurim)...”. [El-Ankebūt: 65]

Kur ata hipnin në anije, i luten Zotit me sinqeritet, përgjërëm e përulje, vetëm Atij, sikur të mos i kenë shoqëruar kurrë Atij asgjë në adhurim... e kur Ai i shpëton dhe i bën të dalin shëndosh e mirë në tokë, ata i kthehen shirkut – i shoqërojnë ortakë Zotit. Kështu, pasi me ajetet më përpara Zoti i madhëruar e mohon që jobesimtarët të kenë mend për të logjikuar apo dituri, me këtë ajet i Madhërishmi e mohon që ata të jenë besnikë, të kenë qëndrueshmëri shpirtërore dhe të jenë të drejtë. Zemrat dhe fytyrat e tyre janë në duart e djajve – djajve nga njerëzit dhe nga xhinët - që i kthejnë ata nga të duan.

Kërcënim

“Që ta mohojnë atë që Ne ua kemi dhënë, dhe që të argëtohen... por, do ta marrin vesh!” [El-Ankebūt: 66]

Ata i harrojnë mirësitë e Zotit me qëllim, që t'i mohojnë ato që Ne u kemi dhënë dhe që të argëtohen e kënaqen padrejtësisht! Por, do ta marrin vesh!

Dhe ky është një kërcënim për ta. Do të vijë dita kur do ta marrin vesh se çdo gjë që u ke thënë ti - o i Dërguar - është e vërtetë, është e

mirë dhe udhëzim i drejtë... dhe ata do ta kuptojnë këtë, do ta shikojnë me sytë e tyre dhe do ta përjetojnë atë... por ajo dituri atëkohë nuk do t'u bëjë dobi atyre!

Ndër bekimet e Zotit është se Ai e bëri vendin e shenjtë (Mekën) të sigurt

“A nuk e kanë parë ata (mohuesit mekas) se Ne e kemi bërë (vendin e tyre) një vend të shenjtë të sigurt, ndërkohë që njerëzit rreth tyre grabiten (dhe keqtrajtohen)? Atëherë, a në të pavërtetën ata besojnë, kurse mirësitë e Zotit i mohojnë?” [El-Ankebūt: 67]

Në Gadishullin Arabik nuk kishte asnjë vend në të cilin njeriu mund të ishte i sigurt për pasurinë dhe për jetën e tij përveç Mekës, atij vendi të bekuar dhe të shenjtë, të cilin e Zoti e kishte bërë të paprekshëm. A nuk e shikonin banorët e Mekës se kjo ishte një mirësi e madhe e Zotit ndaj tyre dhe që meritonte të falënderohej, jo të mohohej? Të pavërtetën besonin ata? Idhujt, të cilët ata pretendonin se ishin zota, besonin ata...kurse mirësinë e Zotit e mohonin?! Duke mohuar këtë mirësi të Zotit ndaj atyre - që ishte bekimi i tyre me paqe e siguri në atë vend të shenjtë - zbulohet e vërteta e tyre dhe dilte në pah devijimi dhe rruga e shtrembër në të cilën gjendeshin.

Kush trillon gënjeshtër ndaj Zotit, i bën keq vetes së vet

“E kush është më zullumqar se ai që trillon gënjeshtër ndaj Allahut, ose që e përgënjeshton të vërtetën kur i ka ardhur? A nuk ka në xhehenem vendbanim (mjaftueshëm) për jobesimtarët?!” [El-Ankebūt: 68]

Sa e humbur ishte çështja e tyre dhe sa qesharake dhe absurde ishte logjika e tyre! Duke vepruar kështu ata ishin vërtet keqbërës ndaj vetes së tyre. Pastaj, duke trilluar gënjeshtër kundër Zotit të tyre dhe duke e mohuar të vërtetën kur ajo u erdhi, ata u bënë njerëzit më të padrejtë dhe më armiqësorë në sipërfaqen e tokës. Ata trilluan gënjeshtër ndaj Zotit kur pretenduan se i adhuronin ata idhujt vetëm që të afroreshin më shumë tek Ai, ndërkohë që kjo nuk ndodh në asnjë mënyrë. Kjo

përveç shumë shpifjeve të tjera të tyre në lidhje me fenë e Zotit... e sa të shumta ishin ato!

Të luftuarit për çështjen e Zotit, shpie në rrugët e udhëzimit

“E ata që luftojnë për çështjen Tonë (për mbështetjen e fesë Sonë), sigurisht, Ne do t’i udhëzojmë ata drejt rrugëve Tona. Dhe vërtet, Allahu është me ata që bëjnë mirë!” [El-Ankebūt: 69]

Kurse sa të përket ty dhe atyre që janë me ty - o i Dërguar – që luftuat për çështjen Tonë dhe u udhëzuat për te Ne, ju jeni të udhëzuarit, ju jeni ata që ndihmoheni nga Zoti dhe ju jeni ata që gëzoni përkrahjen e Tij, sepse ju veproni mirë dhe jeni grupi i Zotit, dhe: **“Pa dyshim, grupi i Zotit janë ata që do të kenë sukses!”** [El-Muxhādele: 22] Zgjedhja juaj për të luftuar për çështjen Tonë, në të gjitha nivelet e saj, do të jetë një mjet për t’ju udhëzuar drejt rrugëve Tona, që t’i ndiqni ato në jetën e kësaj bote në të gjitha fushat e jetës - në politikë, në ekonomi, në shoqëri, në arsim dhe në mësimdhënie - duke ju siguruar kështu sukses dhe një jetë të mirë në tokë. Po ashtu, ajo përpjekje juaj e drejtë do t’ju shpjerë rrugëve të Xhennetit - dashtë Zoti i lartësuar!

Zoti e di më së miri!

Surja Er-Rrūm

Surja Bizantinët

Kjo sure ka zbritur në Mekë.

Numri i ajeteve të sures është gjashtëdhjetë.

Numri i fjalëve të sures është tetëqind e shtatë.

Numri i shkronjave të sures është tre mijë e pesëqind e tridhjetë.

Shtylla kryesore e sures

Kjo sure ka si shtyllë kryesore të saj prezantimin e Ditës së Fundit, besimin në të dhe rëndësinë që ka ky besim në të gjitha nivelet... në nivelin individual, në nivelin e popujve dhe kombeve dhe në nivelin botëror. Temën e besimit në Ditën e Fundit kjo sure e nxjerr jashtë rrethit të kurejshëve dhe rrethit të ngushtë arab dhe e prezanton me argumente nga universi dhe me argumente logjike, në kuadër të diskursit global kur'anor, i cili i drejtohet mbarë njerëzimit deri në Ditën e Gjykimit.

Kjo sure, nga fillimi e deri në fund, shpjegon qartë dhe pastër dimensionin gjithëbotëror të ligjërit kur'anor dhe tregon se ai është një ligjërimit që i drejtohet mbarë botës, jo i kufizuar për një popull të caktuar apo për një komb të caktuar. Ky Libër i drejtohet të gjithë botës, me gjithë ç'ka në të dhe me të gjithë ata që gjenden në të. Treguesit dhe kuptimet e këtij libri dhe përmbajtja që ai mbart, e përfshijnë gjithë botën mbarë. Kjo sure, surja Er-Rrūm, është pothuajse një udhëzues trajnimi për bijtë dhe bijat e kombit të mesëm e të moderuar musliman, që të interesohen për çështjet e gjithë botës, sepse kombi i tyre do të zërë pozitën e dëshmisë, të moderimit dhe të bamirësisë mes njerëzve sepse ky komb janë të parët që përqaftuan këtë mesazh përmbyllës. Janë modeli i parë i kombit të formuluar nga ky Libër, tiparet e të cilit i portretizoi ky ligjërimit. Ky komb do të dëshmojë për të tjerët, nëse ai e ruan pozicionin e tij dhe bëhet shembull për botën në përvetësimin e këtij ligjërit dhe në ndërtimin e kombit në përputhje me udhëzimet e

tij. Nëse i ndërton të gjitha sistemet e tij të jetës - me të gjitha detajet e tij të imëta, edhe të mëdha – bazuar mbi njohuritë, udhëzimet dhe dritat e këtij libri. Gjithashtu, kjo hyrje - me të cilin fillon surja – karakterizohet nga një mjeshtëri e spikatur, pasi ajo i tërheq vëmendjen këtij kombi të mesëm, të mirë dhe dëshmues ndaj njerëzve, që të mësojë dhe ta vlerësojë lart dijen dhe t'i ndërtojë themelet e tij - ndërsa është ende në procesin e ndërtimit të bërthamës së parë të kombit, në epokën mekase - mbi Kur'anin dhe mbi dijen. Po ashtu në këtë hyrje gjendet një paralajmërim për t'u përgatitur për të ardhmen bazuar në mësimet e së tashmes, siç tregon gjithashtu për përgatitjen për themelimin dhe ndërtimin e bazave të shkencës së menaxhimit dhe planifikimit të së ardhmes së kombit, jo vetëm në nivelin e rajoneve të tij, por në nivelin e gjithë botës. Surja sikur i thotë këtij grushti individëve të kombit besimtar në Mekë, ndërsa është ende në proces formimi: "Ju duhet ta njihni plotësisht rolin tuaj, në nivel mbarë botëror dhe global, dhe ta përgatisni veten për këtë moment! Ju jeni kombi përgjegjës – nëpërmjet dëshmimit dhe pranisë tuaj – për rregullimin e botës. Kështu që ju, o kombi dëshmues ndaj njerëzve, e keni për detyrë ta rregulloni të tashmen, edhe të merrni masat e nevojshme që të mos ndodhë asnjë devijim në të ardhmen!" Dhe kjo do të thotë se ky komb është përgjegjës për të vëzhguar marshimin e së vërtetës dhe të gënjeshtërs, në të gjithë tokën, dhe për të ndihmuar të vërtetën gjithmonë, duke mos lejuar tërheqjen mbrapa të saj dhe duke mos lejuar shfaqjen e gënjeshtërs në asnjë vend nga vendet e tokës. Toka është e Zotit dhe Ai ia trashëgon atë kujt të dojë nga robërit e Tij, dhe toka duhet të trashëgohet nga robërit e drejtë të Zotit. E nëse ndodh që të devotshmit tregohen të pavëmendshëm e si pasojë të korruptuarit çrregullues e marrin nën kontroll tokën në mënyrë tiranike, kjo dukuri duhet të jetë vetëm një çështje e përkohshme dhe kombi dëshmitar nuk duhet të lejojë që kjo gjendje të zgjasë as të vazhdojë për një kohë të gjatë! Përndryshe, kombi dëshmitar do të bjerë në krimin e mungesës dhe të mospranisë për të kryer detyrën. Kjo sure është e pajisur me gjithë çfarë kërkohet për të përgatitur të gjithë bijtë e kombit musliman të kuptojnë dimensionin global të këtij mesazhi dhe për t'i bërë ata të jenë të vetëdijshëm që ndjenja e përgjegjësisë për mbarëvajtjen e gjithë botës dhe mbarë njerëzimit është pjesë e besimit të këtij kombi, sepse i gjithë njerëzimi janë pasardhës të një babai që është Ademi, alejhi selam, i cili u krijua

nga dheu i kësaj toke. Kjo tokë duhet të trashëgohet nga të mirët dhe jo nga të këqijtë e bijve të Ademit, për të cilët Zoti – madhëruar qoftë Ai – ka vendosur të mos e fitojnë premtimin e Tij sepse nëse ata marrin pushtetin në dorë, ata shkatërrojnë të mbjellat edhe gjallesat e tokës dhe përhapin korrupsion në të... e Zoti nuk e do korrupsionin. Keqbërësve nuk u takon të ushtrojnë tirani në asnjë pjesë të tokës për të cilën ata mund të pretendojnë se janë pronë e tyre dhe se janë të lirë në të të bëjnë ç'të duan. E gjithë toka është një shtëpi e bashkuar për familjen e gjerë njerëzore, të cilën e trashëgojnë robërit e mirë të Zotit.

Historia e bastit

Shumica e komentuesve të Kur'anit, të hershëm dhe të rinj, janë marrë me çështjen e bastit që u vu mes Ebu Bekr Siddikut, Allahu qoftë i kënaqur prej tij, dhe Umejje ibn Halefit dhe me hadithin që është përcjellë në lidhje me këtë ngjarje.³⁶⁰

Në fakt, përmendja e kësaj ngjarjeje që ndodhi mes romakëve dhe persëve dhe komentimi i Kur'anit famëlartë mbi të na bën të kuptojmë se fërkimet mes nesh dhe romakëve (apo Perëndimit), do të ekzistojnë gjatë dhe në vazhdueshmëri si fërkimet mes nesh dhe bijve të Izraelit (hebrenjve), por ka një ndryshim të madh midis fërkimeve tona me

³⁶⁰ Historinë e përmend Urvetu ibn Ez-Zubejr, nga Nijjar ibn Mukram El-Eslemi, ku thotë: “Kur u zbritën këto ajete (të sures Er-Rrûm): **“Elif Lãm Mîm. (1) U mundën romakët, (2) në tokën më të afërt (me arabët), dhe ata, pas humbjes së tyre, do të fitojnë (3) brenda disa viteve...”** [Er-Rrûm: 1-4], persët i kishin mundur romakët dhe muslimanët dëshironin që romakët të fitonin mbi ta, sepse edhe romakët ishin njerëz të Librit. Për këtë Allahu i lartësuar thotë: **“Dhe atë ditë do të gëzohen besimtarët (4) për ndihmën e Allahut; Ai ndihmon kë të dojë dhe Ai është i Plotfuqishmi mëshirëplotë! (5)”** [Er-Rrûm: 4-5] Kurse kurejshitët dëshironin që persët të dilnin fitimtarë, sepse as ata as këta nuk ishin njerëz të Librit, as nuk besonin në ringjallje. Kështu, kur Allahu i zbriti këto ajete, Ebu Bekr E-Siddiku, Allahu qoftë i kënaqur prej tij, doli duke thënë me të madhe në të gjithë Mekën: **“Elif Lãm Mîm. (1) U mundën romakët, (2) në tokën më të afërt (me arabët), dhe ata, pas humbjes së tyre, do të fitojnë (3) brenda disa viteve...”**. [Er-Rrûm: 1-4] Disa nga kurejshitët i thanë Ebu Bekrit: “Atëherë le të jetë kjo një shenjë mes nesh dhe jush. Njeriu juaj (Pejgamberi a.s.) pretendon se romakët do t'i mposhtin persianët brenda disa viteve. Pse nuk vëmë bast me ty për këtë?” Ebu Bekri tha: “Pse jo!” dhe kjo histori ka ndodhur para se të bëhej e ndaluar vënja e basteve. Ebu Bekri dhe idhujtarët vunë bast dhe i thanë Ebu Bekrit: “Sa dëshiron ta caktosh periudhën e bastit, nga tri deri në nëntë vite? Cakto një kohë mes nesh dhe teje, ta dimë të dyja palët!”. Kështu ata ranë dakord për gjashtë vite. Kaluan gjashtë vitet dhe romakët nuk fituan, kështu që idhujtarët ia morën Ebu Bekrit bastin. Kur hyri viti i shtatë, romakët fituan mbi persët... dhe muslimanët e qortuan Ebu Bekrin pse kishte caktuar gjashtë vite sepse Allahu i madhëruar kishte thënë: **“Brenda disa viteve...”** [Er-Rrûm: 4] (dhe kjo në arabisht nënkupton nga tre deri në nëntë vite). Nijjar tregon: “Dhe në atë kohë (pas fitores së romakëve dhe realizimit të fjalës së Kur'anit) shumë njerëz u bënë muslimanë”. Shiko: Et-Tirmidhij, *El-Xhâmia 'ul-Kebîr (Sunen 'ut-Tirmidhij)*, referencë e mëparshme, Kapitulli i Tefsirit të Kur'anit nga i Dërguari i Allahut, pagja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të, nëntema “Dhe nga surja Er-Rrûm”, vëll. 5, hadithi nr. 3194, fq. 344, dhe ka thënë: Ky është një hadith sahih, hasen, garib, i Nijjar ibn Mukram, të cilin e kemi mësuar vetëm nga hadithi i Abdurrahman ibn Ebi Ez-Zinadit.

bijtë e Izraelit dhe atyre me romakët. Në këtë sure ka shumë referenca për diturinë dhe për ndryshimin midis dijes - si duhet të jetë te ne - dhe dijes siç është te të tjerët, veçanërisht te romakët. A do të jetë konflikti ynë me ta – pas gjithë atij niveli diturie në të cilin kanë arritur ata – një konflikt shkencor dhe njohës, në të cilën shkenca është mjeti më i rëndësishëm i tij dhe ku shkenca dhe dituria do të konsiderohen në këtë konflikt si armë efektive dhe themelore?

Gjithashtu në këtë sure ekziston një udhëzim, i fshehtë edhe i dukshëm, për kombin musliman, që e udhëzon atë t'i marrë në konsideratë të gjitha mundësitë që ofron dituria dhe llojet e ndryshme të saj dhe të përthithë gjithë atë që kanë arritur kombet e tjera, si kapacitetet dhe pajisjet materiale dhe ato që kanë të bëjnë me jetën e kësaj bote. Por ndërkohë ky komb musliman veçohet nga të tjerët duke e lidhur gjithë këtë kapacitet dhe dituri me ahiretin. Kështu, ai do të jetë i aftë të arrijë fitoren ndaj atyre që dinë vetëm anën sipërfaqësore të jetës së kësaj bote dhe që ndaj botës tjetër, ndaj ahiretit, ata janë të pavëmendshëm.

Nga bijtë e “kombit dëshmitar” kërkohet të kenë dituri të gjerë dhe gjithëpërfshirëse, që nuk është e kufizuar vetëm në fenomenet e jetës së kësaj bote dhe lëvozhgat e saj sepse kjo është një çështje e shteruar, të cilën mund ta arrijnë ata edhe të tjerë. Por, ajo që kërkohet prej këtyre është të jenë në dijeni për realitetet e gjërave, ndërlikimet e tyre dhe rezultatet e tyre dhe t'i lidhin ato me qëllimet e Kur'anit dhe ajetet e tij e të pajisen me gjithë çfarë u nevojitet për jetën e përtejme, për ahiretin. Ata janë njerëz që nuk e injorojnë veprimin e Zotit në univers... kurse të tjerët nuk e kuptojnë këtë, prandaj edhe kufizohen në njohuritë e tyre vetëm në aspektet e dukshme të jetës së kësaj bote, kurse ndaj ahiretit ata janë të pavëmendshëm.

E ardhmja e konfliktit midis romakëve ndjekës të Librit dhe persianëve paganë

Të folurit e sures për të ardhmen e konfliktit mes romakëve të krishterë – pasues të Librit - dhe persianëve paganë, tregon për lidhjet e afërta dhe qëllimet e njëjta që ekzistojnë mes ndjekësve të librave qiellorë, hebrenjve, të krishterëve edhe muslimanëve që janë mbartës

të Kur'anit, Libër i cili është vërtetues i librave të mëparshëm dhe dominues mbi ta. Këto lidhje u diktojnë ndjekësve të atyre librave të mëparshëm t'i përmbushin besëlidhjet që janë marrë prej tyre para dërgimit të Muhamedit, pagja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të, që t'i besojnë këtij peygamberi dhe Librit që ai mbart. Në të njëjtën kohë, kur surja tregon për të ardhmen dhe se si do të përfundojë konflikti mes atyre dy perandorive, kjo e bën kombin musliman t'i drejtojë sytë drejt rezultateve të gjërave, pasi besimtari nuk duhet t'i anashkalojë, t'i harrojë as t'i injorojë ato në të gjitha çështjet.

Para ardhjes së të Dërguarit të Zotit tek ata, arabët ishin të ndarë në gasanidë që ishin nën sundimin romak, dhe menazira, nën sundimin e persëve. Kur këto dy perandori luftonin mes vete, në ushtrinë e secilës prej tyre kishte arabë, që luftonin dhe ndikoheshin nga fitorja ose disfata që i ndodhte secilës palë. Është e vërtetë se arabët e Gadishullit Arabik – përfshirë edhe kurejshët – ishin disi në një gjendje pavarësie, por megjithatë ata ndikoheshin nga luftimet që zhvilloheshin mes atyre perandorive, të cilat konsideroheshin fuqi të mëdha në historinë e lashtë. Kështu që nuk është për t'u habitur nga interesi që ata tregonin dhe që Kur'ani i lavdishëm ta përmendte këtë gjë dhe ta ndiqte ngjarjen.

Kurse sa i përket fjalës së të Lartit: **“Dhe atë ditë do të gëzohen besimtarët (4) për ndihmën e Allahut; Ai ndihmon kë të dojë, dhe Ai është i Plotfuqishmi mëshirëplotë! (5)”** [Er-Rrûm: 4-5], është e papraveshme që besimtarët të gëzohen për një fitore që, pavarësisht se thuhet se ajo është fitore e njerëzve të Librit kundër paganëve idhujtarë, gjithsesi, si mund ta afirmojë Kur'ani i Lavdishëm gëzimin e besimtarëve në këtë mënyrë, a vetëm ngaqë ata janë njerëz të Librit, edhe nëse ata i kanë shtrembëruar, ndryshuar dhe kundërshtuar Librat e peygamberëve dhe të dërguarve, madje një pjesë të tyre i kanë përgënjeshtuar dhe një pjesë tjetër prej tyre i kanë vrarë?!

Medituesi vëren në këtë ajet një domethënie të nënkuptueshme, që thotë: “Po kështu edhe ju, o arabë muslimanë, do t'i luftoni romakët dhe persët dhe do të dilni fitimtarë ndaj të dyja palëve... dhe atë ditë besimtarët do të gëzohen vërtet për ndihmën e Zotit!”. Pra, ajeti, në atë që shqiptoi, mirëpriti gëzimin e fitores për forcat romake, të cilat mund të konsideroheshin si aleate të besimtarëve (ngaqë Libri i tyre Hyjnor vinte nga i njëjti burim që vinte edhe Kur'ani), kurse në përmbajtjen e tij të nënkuptuar paralajmëroi për një vizion të ardhshëm,

që tregonte se këto forca nuk do t'i lënë rehat besimtarët, dhe se ato do të përpiqen t'i pengojnë ata të themelojnë bazën e tyre në Gadishullin Arabik, dhe që aty të nisen të sigurt, duke mbartur Kur'anin, që të thërrasin njerëzit të besojnë në Zotin dhe t'i përgjigjen Atij dhe të Dërguarit, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të! Por ju o besimtarë, do t'i luftoni të gjithë ata, pa marrë parasysh se kush do të bëjë luftë kundër jush, dhe do të dilni fitimtar mbi ta... Dhe atë ditë, besimtarët do të gëzohen për fitoren e vërtetë të Zotit të Madhëruar, në të cilën do të triumfojnë njerëzit e besimit të drejtë ndaj njerëzve të politeizmit të të gjitha llojeve. “Dhe kjo është ajo që ndodhi pas marrjes së Sirisë dhe Irakut, shkatërrimit të dy shteteve të fuqishme dhe marrjes fund të dy superfuqive (asaj persiane dhe romake)... që të dilte në skenë forca e tretë: ajo që do të ishte e mira, dëshmitarja, e mesmja.

Këtë që thamë e përforcon ajo që thotë Ibn Atíje në veprën e tij “El-Muharrar El-Vexhíz”: “Thënia e të Plotfuqishmit: **“dhe atë ditë”**, në ajetin: **“...Brenda disa viteve... Allahut i takon çështja më përpara edhe më pas** (kësaj ndodhie)... **dhe atë ditë do të gëzohen besimtarët.**” [Er-Rūm: 4], mund të jetë e lidhur me fjalët “më përpara” edhe “më pas” (që citohen në të njëjtin ajet), dhe kështu ajeti sikur i përfshiu të trija kohët: të shkuarën, të ardhmen dhe të tashmen, pastaj filloi të tregonte lajmin për gëzimin e besimtarëve për fitoren.”.

Më mbrapa, Ibn Atíje tregon se ky ishte një gëzim për fitoren e përkohshme të “aleatit”, dhe për konfirmimin e asaj që paralajmëroi Kur'ani, kur premtoi fitoren e tyre brenda disa viteve... Ose, gëzimi do të ishte për fitoren që do të arrinin vetë muslimanët ndaj armikut të tyre, gjë e cila ndodhi ose në ditën e Bedrit, ose në Betimin e Ridvanit... dhe nuk është e pamundur të jetë ky qëllimi. Përveç kësaj, këtu mundet të përfshihet edhe gëzimi për fitoren e muslimanëve ndaj dy shteteve të fuqishme të asaj kohe, shteti Pers dhe atij Romak, në kohët në vijim, dhe kjo është ajo që paralamëron fjala e të Plotfuqishmit kur thotë: **“Allahut i takon çështja më përpara edhe më pas”** [Er-Rūm: 4].

Sa të mrekullueshme janë mësimet e shumta që mund të merren nga kjo sure fisnike, veçanërisht në këto rrethana, në të cilat kombet e huaja na janë vërsulur - siç i vërsulen enës me ushqim ata që janë duke ngrënë – dhe mes nesh mbizotëron humbja psikologjike ndaj forcave të jashtme!

Kjo sure është si një udhërrëfyes - ashtu si pjesa tjetër e ajeteve të librit të shenjtë dhe sureve të tij - për të nxjerrë kombin musliman sot nga presioni i realitetit të keq, në të cilin uniteti i tij është shkatërruar dhe shpërndarë, shteti i tij është prishur dhe begatitë e burimet e tij janë bërë pre e kundërshtarëve dhe armiqve të tij... I gjithë ky realitet jo i mirë, në të vërtetë, është për shkak të largimit të kombit nga rruga e drejtë dhe mosudhëzimit të tij nëpërmjet Librit të shenjtë, ngaqë ata e lexojnë Librin pa u përpjekur ta kuptojnë dhe zbatojnë atë, po veprojnë ashtu siç i përshkruan Kur'ani famëlartë bijtë e Izraelit, të cilët u ngarkuan me Tevratin por nuk e mbajtën Atë dhe kështu u bënë si shembulli i gomarit që mbart libra. Gjithë ajo që shikojmë nga ky realitet e bën zemrën të pikojë gjak, të copëtohet, dhe njeriut me mend gati sa nuk i ikën mendja... Kur do të kthehet ky komb te Libri i tij, që t'i drejtohen punët, e të dalë nga bredhja e paqëllimtë dhe nga humbja në të cilën gjendet?!

E lusim Zotin – lavdëruar qoftë Ai - që të përgatisë për këtë komb udhëzimin e tij dhe ta kthejë atë në pozicionin e duhur, me mirësinë dhe kujdesin e Tij... dhe atë ditë besimtarët do të gëzohen për ndihmën e Zotit!

Ndoshta hadithi që e transmeton Mustevrid Kurashiu nga Amr ibn Āsi, e sqaron më shumë atë për të cilën po flasim. Mustevridi ka thënë: “E kam dëgjuar të Dërguarin e Allahut – paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të – duke thënë: “Do të bëhet Kijameti, dhe romakët (dmth, pasardhësit e romakëve) do të përbëjnë në atë kohë shumicën e njerëzve.”. Amr i tha këtij: “A e di se çfarë je duke thënë?”. El-Mustevrid iu përgjigj: “Po them atë që kam dëgjuar nga i Dërguari i Allahut, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të!”. Amri i tha atij më pas: “Nëse e thua këtë, atëherë, kjo tregon se ata gëzojnë katër cilësi të mira: “Ata janë njerëzit më të matur në kohë trazirash... më të shpejtët ta rimarrin veten pas një fatkeqësie... më të aftët për t’iu rikthyer armikut pas humbjes, dhe më të mirët e njerëzve për të varfrin, jetimin dhe të dobëtin. Dhe e pesta, që është një cilësi e mirë dhe e bukur e tyre, është se ata janë njerëzit që më së shumti e refuzojnë padrejtësinë e mbretërve.”³⁶¹

³⁶¹ Muslimi, *Sahih Muslim*, referencë e mëparshme, Kapitulli i trazirave dhe shenjave të Kijametit, nëntema që thotë se “Do të bëhet Kijameti, dhe romakët do të jenë shumica e njerëzve në atë kohë”, hadithi nr. 2898, fq. 1161.

Ndoshta në këtë hadith, i cili është transmetuar nga Muslimi edhe nga të tjerë, gjendet informacioni që tregon për pikat e forcës që i bëjnë romakët (ose Perëndimin, siç e quajmë ne sot) të aftë të mbijetojnë dhe të vazhdojnë, duke ndjekur rrugët e forcës. Po ashtu edhe hadithi tjetër i cili është transmetuar, dhe që duket sikur flet në kontekstin e leximit të së ardhmes së konfliktit Islam-persiano-romak, në botën e lashtë, ku thotë: “Transmetohet nga Ibn Muhairizi, se: “I Dërguari i Allahut - paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të - ka thënë: “Persët do të gjuajnë edhe një ose dy herë më brirët e tyre, pastaj nuk do të ketë më fuqi perse pas saj, kurrë më. Kurse romakët, ata do të jenë me shekuj. Sa herë shkatërrohet një brez, vendin e tij e zë një brez tjetër që banojnë në male e në bregdet... deri në fund të jetës së kësaj bote. Ata do të jenë njerëzit me të cilët do të keni të bëni sa të ketë mirësi në këtë jetë.”³⁶²

Kur’ani nuk i mban muslimanët dhe kundërshtarët e tyre vetëm në këtë premtim, as brenda kufijve të asaj ngjarjeje, por atë ngjarje e bëri si një rast nga i cili ata nisen drejt horizonteve më të largëta dhe dimensioneve më të gjera se ajo ngjarje e caktuar në kohë. Nga këtu ata nisen të lidhen me gjithë universin, për të bërë lidhjen mes ligjit të Zotit që thotë se ‘njerëzit e besimit janë ata që fitojnë’, dhe të vërtetës së madhe mbi të cilën janë ngritur qiejt dhe toka dhe gjithçka gjendet ndërmjet tyre. Nga këtu bëhet lidhja mes të kaluarës së njerëzimit, dhe të tashmes e të ardhmes së tij... dhe që aty, e kjo lidhje e çon atë në jetën tjetër, pas jetës së kësaj bote... dhe në botën tjetër, pas botës së kufizuar të tokës... pastaj shëtit me të për të vizituar skenat e universit, thellësitë e shpirtit, gjendjet e njerëzve, dhe mrekullitë e krijimeve dhe natyrave të tyre. Dhe ja ata, në atë oqean masiv, të madh e të gjerë, zbulojnë horizonte njohurish që e lartësojnë jetën e tyre dhe i japin gjallëri asaj, i zgjerojnë horizontet e tij dhe i nxjerrin ata nga ai izolim i ngushtë, nga izolimi i vendit, kohës dhe ngjarjes, dhe nga kufizimi në proceset e polarizimit midis romakëve dhe persëve (dy perandoritë e mëdha të asaj epoke), në hapësirën e të gjithë universit: në të kaluarën, të tashmen, dhe të ardhmen e tij... dhe në kodet e universit, në ligjet dhe lidhjet që gjenden në të. E që këtu, rritet perceptimi i tyre për të

³⁶² Nūruddīn Ali ibn Sulejmān ibn Ebu Bekr El-Hejthemi (vd.807 h), *Musned Bag’jet El-Bāhith an Zevāid Musned El-Hārith*, 2/713, hadithi nr. 702.

El-Menāvi ka thënë: “Hadithi tregon se persët do të luftojnë një ose dy herë kundër muslimanëve, pastaj pushteti i tyre do të shfuqizohet dhe do të bjerë.... Ky hadith e ka zinxhirin e tij të transmetimit të dobët.”. Shiko: Zejnuddīn Muhammed Abdur-Raūf El-Menāvi, (vd. 1031 h), *Et-Tejsīr Bisherh El-Xhāmīa’ Es-Sagīr*, 2/322.

vërtetën e lidhjeve dhe të vërtetën e marrëdhënieve në këtë univers të madh, dhe kështu ata ndjejnë madhështinë e ligjeve që sundojnë këtë univers dhe natyrën e qenieve njerëzore... dhe saktësinë e ligjeve që drejtojnë jetën e njerëzve dhe ngjarjet e jetës, dhe që përcaktojnë vendet e fitoreve dhe vendet e humbjeve... dhe drejtësinë e peshores me të cilën vlerësohen veprat e njerëzve, dhe me të cilën vlerësohet veprimtaria e tyre në këtë tokë, dhe në bazë të së cilës ata marrin shpërblimin në këtë botë dhe në ahiret.

Në dritën e këtij vizioni të lartë, të gjerë dhe gjithëpërfshirës, zbulohet “universaliteti i diskursit Kur’anor”, dhe lidhja që ai bën mes situatave në të cilat gjendet e gjithë botës përreth tij, me rregullën e ndërtimit të kombit dëshmues dhe të mesën, edhe pse ky komb doli nga Meka dhe ishte i kufizuar mes luginave dhe maleve të tij. Kjo është një shenjë që tregon për ëtë bërthamë, se shtrirja e tij do të zgjerohet, kështu që ai tashmë nuk do të jetë i lidhur vetëm me këtë tokë, por do të jetë i lidhur edhe me natyrën e këtij universi dhe ligjet e tij të mëdha, me natyrën e shpirtit njerëzor dhe fazat e tij të zhvillimit, dhe me të shkuarën e këtij njerëzimi dhe me të ardhmen e tij... jo vetëm në këtë tokë, por edhe në botën tjetër, e cila është e lidhur ngushtë dhe fort me të.

Po kështu, zemra e një muslimani lidhet me ato horizonte dhe kohëra, dhe nën dritën e saj përshtaten ndjenjat dhe perceptimi i tij për jetën dhe vlerat. Që këtu, ai arrin të konceptojë qiellin dhe jetën e përtejme, dhe shikon rreth tij mrekullitë dhe sekretet, dhe pas dhe përpara tij ngjarjet dhe fatet, dhe kupton pozicionin e tij dhe pozicionin e kombit të tij, në atë masiv të madh, dhe njeh vlerën e vetë atij, dhe vlerën e besimit të tij sipas llogarisë së njerëzve, dhe llogarisë së Zotit... dhe kështu, ai e kryen rolin e tij me duke qenë i vetëdijshtë se çfarë është duke bërë, dhe i kryen me besim, qetësi dhe me kujdes detyrat e tij.

Konteksti i sures vazhdon me paraqitjen e këtyre lidhjeve dhe vërtetimin e kuptimeve të tyre në sistemin e gjithësisë, dhe vendosjen e kuptimeve të tyre në zemra. Konteksti i sures vazhdon në dy faza të ndërlidhura: Në fazën e parë lidh fitoren e besimtarëve me të vërtetën mbi të cilën ngrihen qiejt dhe toka dhe çfarë gjendet mes tyre, dhe lidh me të çështjen e kësaj bote dhe të botës tjetër, dhe i orienton zemrat e tyre për nga ligji i Zotit ndaj atyre që kanë kaluar në shekujt e shkuar, dhe këtë e përdor si argument për çështjen e ringjalljes dhe rikthimit, dhe që aty u prezanton atyre një skenë nga skenat e Ditës së Kijametit,

dhe se çfarë do t'u ndodhë në të besimtarëve edhe atyre që nuk besonin...pastaj nga ky udhëtim, kthehet sërish në skenat e gjithësisë dhe në shenjat e përhapura kudo në të të Zotit, në domethëniet e këtyre skenave dhe çfarë u thonë ato zemrave, dhe sjell për ta shembull nga vetë vetja e tyre dhe nga ato çfarë zotërojnë duart e tyre, gjë e cila e nxjerr zbuluar absurditetin e idesë së politeizmit dhe se kjo ide ngrihet thjesht mbi dëshirat dhe tekat e njerëzve, të cilat nuk bazohen në të vërtetën apo dituri. Kjo fazë përfundon me udhëzimin e të Dërguarit, mëshira dhe paqja e Allahut qofshin mbi të, të ndjekë rrugën e së vërtetës së vetme të pandryshuar dhe të qartë... rrugën e natyrës së pastër, sipas të cilën Zoti i ka krijuar njerëzit... natyrë e cila nuk ndryshon, nuk përkon me teket, dhe pasuesit e së cilës nuk shpërndahen në fraksione dhe sekte ashtu siç janë përçarë ata që ndjekin dëshirat e tyre, dhe që e përçanë fenë e tyre dhe u bënë sekte.

Kurse faza e dytë, ajo na zbulon natyrën e njerëzve e cila karakterizohet nga ndryshimi i vazhdueshëm, dhe që si e tillë nuk vlen të ndërtohet mbi të jeta, nëse ajo nuk lidhet me ndonjë standard të pandryshueshëm, që nuk e lejon atë t'u shkojë nga prapa tekave dhe dëshirave. Një standard i cili arrin të krijojë imazhin e gjendjes së tyre se si duhet të jenë kur janë në mirësi edhe në vështirësi, kur kanë bollëk pasurie edhe kur ajo pasuri mungon, dhe më pas me këtë rast vazhdon të flasë për mënyrat e shpenzimit të kësaj pasurie, zhvillimin e saj... pastaj i kthehet çështjes së politeizmit dhe të ortakëve, dhe e paraqet atë nga ky kënd... dhe shikohet se ata (ortakët që injorantët ia shoqërojnë Zotit), nuk sigurojnë ushqim as pasuri, nuk shkaktojnë vdekje, as japin jetë... dhe bën lidhjen mes shfaqjes së korrupsionit në tokë dhe në det, dhe asaj që bëjnë njerëzit. Ai i udhëzon ata që të ecin në tokë dhe të marrin në konsideratë pasojat e politeistëve dikur më parë, e që këtu, e udhëzon të Dërguarin, mëshira dhe paqja e Allahut qofshin mbi të, që t'i përmbahen fesë së natyrës së pastër njerëzore para se të vijë dita kur çdo njeri do të shpërblehet për atë që kanë fituar duart e tij. Më pas kësaj, konteksti kthehet të flasë për shenjat e Zotit në dukuritë që ndodhin në gjithësi, ashtu si në pjesën e parë, dhe e përmbyll atë duke treguar se ky udhëzim është udhëzimi i Zotit, dhe se i Dërguari, mëshira dhe paqja e Allahut qofshin mbi të, nuk ka asgjë tjetër në dorë përveçse të përcjellë Mesazhin, pasi ai nuk mund t'i ndihmojë të verbërit të udhëzohen, as mund t'i bëjë të të shurdhërit të dëgjojnë.

Pastaj ai i merr ata në një turne të ri për në vetë veten e tyre, dhe u kujton atyre fazat e krijimit të tyre, nga e para e tyre tek e fundit, që nga fëmijëria e pafuqishme dhe e dobët, e deri tek vdekja, ringjallja dhe ngritja nga varret...dhe u paraqet atyre një nga skenat e kësaj Dite, pastaj e përfundon këtë pjesë dhe e përmbyll suren me të, duke e këshilluar dhe udhëzuar të Dërguarin, mëshira dhe pagja e Allahut qofshin mbi të, të jetë i durueshëm në Thirrjen e tij, dhe ndaj vësh-tirësive të cilat ia nxjerrin njerëzit gjatë kësaj rruge, dhe të jetë i sigurt se premtimi i Allahut është i vërtetë dhe do të vijë patjetër, kështu që të mos e bëjnë të shqetësohet as të çorientohet nga ata që nuk janë të vendosur në besim.”³⁶³

Pas kësaj, kjo sure është një shembull i sureve në të cilat Kur’ani ka bërë kombinimin mes dy leximeve: Leximit të Shpalljes Hyjnore dhe leximit të ekzistencës. Kjo sure përmban një model të veçantë të lexi-mit të kombinuar mes të dy leximeve, pasi ajo bën udhëtime të shpejta në njeriun, të thelluara në aspektet e universit dhe aspektet e Shpalljes Hyjnore, dhe një lexues i mirë mund të vërejë qasjen e saj në bashki-min e dy leximeve në të gjitha ajetet e saj.

Surja përmban mësimë për t’i marrë në konsideratë të gjithë ata që kanë hyrë në Islam dhe kanë besuar, por që nuk i janë përkushtuar sin-qerisht dhe plotësisht Islamit dhe besimit në Zotin e Madhëruar, dhe që besimi i tyre e Islami janë ndotur nga politeizmi i madh dhe padrej-tësia e madhe, siç janë ata që thonë: Të gjitha letrat për filan çështje apo çështje të tjera të kombit musliman, janë në dorën e filan institucione-ve, dhe e harrojnë Zotin e Madhëruar prej të Cilit vjen e gjithë fitorja, dhe se Ai ndihmon kë të dojë, dhe se Ai u premton një pjese të njerëz-ve fitoren ngaqë ata i plotësojnë mënyrat dhe mjetet e tij, kështu që i Plotfuqishmi i ndihmon ata deri në fitore atëherë kur vendos për këtë, dhe sipas një orari që Ai - lavdia qoftë mbi të - nuk e shkel. Kështu që, besimtari i vërtetë nuk është besimtar i vërtetë dhe ai nuk mund të ketë besim të singertë në Zotin e Plotfuqishëm përveç kur ai beson se Zoti - lavdi i qoftë vetëm Ai - është zotëruesi i gjithë pushtetit, dhe se Ai ia jep pushtetin kujt të dojë dhe ia heq atë kujt të dojë. Ai lartëson kë të dojë, dhe poshtëron kë të dojë! Në dorën e Tij është e gjithë mirë-sia, dhe Ai ka fuqi për çdo gjë: **“Thuaj: “O Allah! Zotëruesi i të gjithë**

³⁶³ Kutb, *Fî Dhilāl ‘il-Kur’ân*, referencë e mëparshme, 3/2755-2756.

pushtetit! Ti ia jep pushtetin kujt të duash, dhe ia heq atë kujt të duash. Ti e lartëson kë të duash, dhe e poshtëron kë të duash. Në dorën Tënde është e gjithë mirësia. Vërtet, Ti ke fuqi për gjithçka!" [Āli Aimrān: 26]. Vetëm Ai e depërton natën në ditë, dhe e depërton ditën në natë. Vetëm Ai e nxjerr të gjallin nga i vdekuri, dhe e nxjerr të vdekurin nga i gjalli. Fitorja është e atij që e bën Ai të dalë fitimtar, dhe poshtërimin e shijon ai të cilin Ai e lë të poshtërohet. Të gjitha këto i referohen Atij – lartësuar dhe madhëruar qoftë Ai - dhe askujt që nuk ka besim të fortë e të sigurt në këtë të vërtetë.

Surja shpalli humbjen e romakëve dhe njoftoi se pas kësaj humbjeje të tyre, ata do të dalin fitimtarë pas disa vitesh. Kjo tregon për ndryshimin që do të bëjnë romakët në veten e tyre, sistemin e tyre, armatimin dhe stërvitjen e tyre, gjëra të cilat do t'u sigurojnë atyre fitoren brenda disa viteve, me lejen e Tij – madhëruar dhe lartësuar qoftë Ai - dhe në përputhje me ligjet që Ai ka vendosur në këtë gjithësi, sepse Atij – të Plotfuqishmit – i takon çështja më përpara dhe më mbrapa. Prandaj, kur do të kthehen muslimanët t'i bëjnë një rishikim vetvetes?

Kur do ta rifitojnë besimin e tyre të drejtë dhe të largohen nga ai politeizëm, i cili ka zaptuar një pjesë të madhe të tij, kur i shoqëruan Zotit të tillë që Ai nuk ka zbritur asnjë autoritet për ta...? Është fjala për vlerësimin e madh që muslimanët u japin fuqive të mëdha, kësaj bote, organizatave ndërkombëtare dhe rajonale e të ngjashme, ndërkohë që i Dërguari i Zotit, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të, i ka mësuar si të mbështeten vetëm tek Ai – lavdëruar qoftë Ai dhe të gjitha çështjet t'ia besojnë Atij. Muslimanët i dinë ligjet e Zotit në lidhje me qarkullimin e fuqisë dhe se Ai – madhëruar qoftë Ai – i nënshton ato ligje për ata robër të Tij që besojnë me sinqeritet dhe që qëndrojnë drejt në sjelljet e tyre, që bëhen robër dhe shërbëtorë të Zotit – madhëruar qoftë Ai – dhe veprojnë vetëm për hir të Tij, në kërkim të pëlqimit dhe shpërblimit të Tij.

Brezi i atyre që e morën të parët Kur'anin - te të cilët Zoti dërgoi të Dërguarin e Tij dhe i cili u përcillte ajetet e Zotit e u mësonte urtësinë dhe i pastronte – e konsideronin veten si përgjegjës për përcjelljen e gjithë kësaj diturie te njerëzit e tjerë, që kështu të formonin kombin e gjerë musliman. Për këtë ata thoshin: "Zoti na ka dërguar që të nxjerrim – kë të dojë Ai – nga adhurimi i robërve në adhurimin vetëm të Zotit... dhe nga padrejtësia e feve të sajua, në drejtësinë e Islamit...

dhe nga ngushtësia e jetës së kësaj bote, në gjerësinë e jetës së kësaj bote dhe të botës tjetër, të ahiretit". I gjithë interesimi i tyre ishte që besimi i tyre të ishte i sinqertë vetëm për Zotin, zemrat e tyre të ishin të përlura vetëm ndaj Tij dhe që ta kishin të qartë se ata ishin ushtarë të Zotit dhe ushtarët e Zotit tënd nuk i di askush përveç Tij! Ata ishin ushtarët e Zotit nga radhët e njerëzve, që po u bashkoheshin ushtrive të tjera të Zotit, të cilat vetëm Zoti i di sa janë dhe ndër të cilat janë edhe ligjet e gjithësisë, të natyrës, ato shoqërore dhe balancat e ndryshme në këtë univers. Nëse përpjekjet e njerëzve, të besimtarëve të sinqertë, pavarësisht dëshirës së tyre, mbeten të mangëta, atëherë Zoti ka ushtarë të tjerë, të cilët i ndihmojnë ata besimtarë dhe i përgëzojnë me lajmin e fitores. Po ashtu Zoti ka ligje nëpërmjet të cilave ia forcon këmbët një populli dhe ia lëkund këmbët një tjetri, pa nënvlerësuar shkaqet, të cilat Zoti i madhërisëm ka urdhëruar të merren parasysh dhe të tregohet kujdes për to, siç është marrja e masave të nevojshme për çdo situatë dhe mosnënvlerësimi i asnjë detaji të tyre.

Pjesët e sures

Pjesa e parë:

Ajetet nga 1 deri në 7

"الم ﴿١﴾ غُلِبَتِ الرُّومُ ﴿٢﴾ فِي أَدْنَى الْأَرْضِ وَهُمْ مِّنْ بَعْدِ غَلَبِهِمْ سَيَغْلِبُونَ ﴿٣﴾ فِي بَضْعِ سِنِينَ ۖ لِلَّهِ الْأَمْرُ مِنْ قَبْلُ وَمِنْ بَعْدُ ۚ وَيَوْمَئِذٍ يَفْرَحُ الْمُؤْمِنُونَ ﴿٤﴾ بِنَصْرِ اللَّهِ ۚ يَنْصُرُ مَنْ يَشَاءُ ۚ وَهُوَ الْعَزِيزُ الرَّحِيمُ ﴿٥﴾ وَعَدَ اللَّهُ ۚ لَا يُخْلِفُ اللَّهُ وَعْدَهُ وَلَكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٦﴾ يَعْلَمُونَ ظَاهِرًا مِّنَ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَهُمْ عَنِ الْآخِرَةِ هُمْ غَافِلُونَ ﴿٧﴾"

"Elif Lām Mím. (1) U mundën romakët, (2) në tokën më të afërt (me arabët), dhe ata, pas humbjes së tyre, do të fitojnë (3) brenda disa viteve... Allahut i takon çështja më përpara edhe më pas (kësaj ndodhie)... dhe atë ditë do të gëzohen besimtarët (4) për ndihmën e Allahut; Ai ndihmon kë të dojë dhe Ai është i Plotfuqishmi mëshirëplotë! (5) (Ai është) Premtim i Allahut. Allahu nuk e shkel premtimin e Tij, por shumica e njerëzve nuk e dinë. (6) Ata dinë vetëm anën e dukshme të jetës së kësaj bote, kurse ndaj ahiretit ata janë të pavëmendshëm. (7)" [Er-Rrūm: 1-7]

Termi “fitore” nuk kufizohet vetëm në fitoret në betejat ushtarake, por thuhet për çdo gjë ku ka konflikt, përplasje ose konkurrencë.

“...në tokën më të afërt” [Er-Rrūm: 3], domethënë në tokën më të afërt me Gadishullin Arab. “...dhe ata, pas humbjes së tyre, do të fitojnë” [Er-Rrūm: 3] kundër atyre që i mundën në fillim. “...brenda disa viteve...” [Er-Rrūm: 4], dhe termi arabisht i përdorur në këtë vend “*bid’a*”, nënkupton nga tre deri në nëntë vite. Dhe në këtë ka një urtësi të madhe. Me këtë ajet i Madhërishmi deshi t’ua tërheqë vëmendjet dhe sytë muslimanëve drejt gjithçkaje që i rrethon dhe që mund të përbëjë një kërcënim për ta ose t’u dalë pengesë atyre më vonë.

Deshi t’i përgatisë mendjet, fuqitë dhe energjitë e tyre për t’u përballur me atë që do të vinte më pas. Gjendja e botës së lashtë, kur u dërgua zotëria ynë, i Dërguari i Zotit, paqja dhe bekimi i Allahut qoftë mbi të, ishte e ngjashme me situatën në të cilën gjendet bota sot. Romakët dhe persët mund të krahasohen me rusët dhe amerikanët para përfundimit të Luftës së Ftohtë dhe rënies së Bashkimit Sovjetik. Kjo do të thotë që bijtë e “Kombit Dëshmitar” duhet të jenë dëshmitarë ndaj botës, jo të mungojnë dhe as të jenë të pavëmendshëm për çfarë ndodh në të.

Në mënyrë që besimtarët të mos pushtohen nga errësirat dhe as të bëhen të pavëmendshëm ndaj Shkaktarit të gjithë këtyre ngjarjeve – madhëruar dhe lartësuar qoftë Ai – Allahu i madhërishëm u kujton atyre se çështja i takon Atij dhe është në dorën e Tij, para edhe pas çdo ndodhie, dhe se fitorja as humbja nuk mund të ndodhin vetëm nga shkaqet materiale, por ato duhen bashkëngjitur me Vullnetin Hyjnor. I gjithë krijimi është krijimi i Tij, gjithësia është e Tija, edhe çështja është në dorën e Tij dhe tek Ai kthehen të gjitha çështjet, para dhe pas çfarëdo gjëje që ndodh. Mposhtja apo mundja e romakëve nuk del jashtë kornizës së Vullnetit Hyjnor. Edhe fitorja e tyre, që është duke ardhur, nuk do të dalë jashtë Vullnetit të Tij, gjithashtu, sepse Allahut i takon çështja më përpara kësaj, edhe pas saj, po ashtu.

Kjo është një temë e rëndësishme, të cilën njerëzit shumë herë e harrojnë. Sytë u verbohen nga e vërteta dhe nuk e perceptojnë dot atë, duke u marrë me parapërgatitjet, dhe e harrojnë Shkaktarin kryesor. Ka njerëz që u japin përgatitjeve materiale dhe burimeve njerëzore peshën që nuk u takon dhe si pasojë lëvizja e tyre paralizohet ose ecën

e çrregullt, me balancë të humbur. Kur Zoti i madhërishëm e zbriti librin, bashkë me të zbriti edhe “kandarin”, i cili ndihmon që shkaqeve t’u jepet masa e tyre e vërtetë, pa lënë mënjane vendin që meriton Krijuesi – madhëruar dhe lartësuar qoftë Ai – i Cili i krijon dhe i bën shkaqet. Ky ekuacion shpesh u ngatërrohet njerëzve dhe nuk arrijnë t’ia bëjnë mirë llogarinë, ndërkohë që është e nevojshme të mos lihet në harresë nga askush dhe të mos shkelet. Për këtë, Allahu – madhëruar qoftë Ai – e fillon me të dërguarit e Tij të nderuar, duke i edukuar ata për mënyrën se si duhet të sillen me Të, se duhet t’i konsiderojnë shkaqet si diçka e nënshtuar nga Zoti i madhërishëm dhe se duhet ta kenë gjithmonë të qartë në mendje se Allahu – bekuar dhe lartësuar qoftë Ai – është Ai që i krijon këto të ashtuquajtura “shkaqe”. Ai është në gjendje t’i bëjë joefektive ato shkaqe. Çdo gjë ndodh në përputhje me Vullnetin e Tij.

“... dhe atë ditë do të gëzohen besimtarët për ndihmën e Allahut... Ai ndihmon kë të dojë, dhe Ai është i Plotfuqishmi mëshirëplotë!” [Er-Rrūm: 4- 5], dhe i Madhërishmi ndihmon të dalë fitimtar kë të dojë. Termi “mëshirëplotë” këtu u referohet besimtarëve, të cilët e meritojnë mëshirën: **“Dhe dekreto për ne, në këtë botë, atë që është e mirë... edhe në botën tjetër, në ahiret! Vërtet, ne jemi kthyer te ti.”** (Allahu) **Tha: “Dënimi Im është ai me të cilin godas kë të dua... kurse mëshira Ime ka përfshirë çdo gjë; dhe Unë do ta caktoj atë (veçanërisht) për ata që ruhen (nga të këqijat), dhe që e japin zekatin, dhe për ata që në ajetet Tona besojnë ...”** (156)” [El-A’rāf: 156]

“(Ai është) Premtim i Allahut. Allahu nuk e shkel premtimin e Tij, por shumica e njerëzve nuk e dinë. Ata dinë vetëm anën e dukshme të jetës së kësaj bote, kurse ndaj ahiretit ata janë të pavëmendshëm.” [Er-Rrūm: 6-7]

Dhe vërtet premtimi i Zotit, që kjo fe Islame të dalë në krye mbi të gjitha fetë e tjera, dhe për t’i ndihmuar të dalin fitimtarë të Dërguarit e Zotit, edhe Muhamed ibn Abdullahun, që është i fundit i të dërguarve, vula përmbyllëse e tyre dhe ripërtëritës i asaj që sollën ata të dërguar të mëparshëm, është një premtim që Zoti ua ka bërë robërve të Tij: **“Allahu u ka premtuar atyre prej jush që besuan dhe bënë vepra të mira, se do t’i bëjë trashëgimtarë në tokë, ashtu siç i bëri trashëgimtarë ata të cilët ishin para tyre dhe do t’ua fuqizojë (do t’ua bëjë të mundur të praktikojnë të sigurt) fenë e tyre të cilën Ai e miratoi për ta**

dhe frikën që kishin do t'ua shndërrojë në paqe e siguri! Më adhurojnë Mua (me qetësi shpirtërore), duke mos më shoqëruar Mua asgjë në adhurim! E kush mohon pas kësaj, ata janë që i kapërcejnë kufijtë.” [En-Nūr: 55]

“(Ai është) Premtim i Allahut. Allahu nuk e shkel premtimin e Tij, por shumica e njerëzve nuk e dinë.” [Er-Rrūm: 6] Shumica e njerëzve nuk e dinë se çfarë u premtoi Zoti pejgamberëve dhe të dërguarve të Tij dhe nuk e dinë se premtimi i Zotit nuk shkelet. Ky ajet konfirmohet nga tre ajete të tjera gjithashtu: “Ai është i Cili e dërgoi të Dërguarin e Tij me udhëzimin dhe fenë e vërtetë, për ta lartësuar atë mbi të gjitha fetë, edhe nëse kjo nuk u pëlqen idhujtarëve!” [Et-Tevbe: 33, Es-Saff: 9] “Ai është i Cili e dërgoi të Dërguarin e Tij me udhëzimin dhe fenë e vërtetë, për ta lartësuar atë mbi të gjitha fetë dhe Allahu mjafton si Dëshmitar!” [El-Fet’h: 28]

Në këto ajete (ajetet 6-7 të sures Er-Rrūm) ekziston një tregues që thotë se ajo dobësi me të cilën karakterizoheshin besimtarët në Mekë nuk do të zgjaste dhe nuk do të vazhdonte. Dija e armiqve të besimtarëve ishte e kufizuar dhe e lidhur vetëm me pamjen e jashtme të gjërave, jo me brendësinë e tyre. Njohja vetëm e aspektit të jashtëm të jetës së kësaj bote dhe të qenit të pavëmendshëm ndaj botës tjetër është e pamjaftueshme për të arritur fitoren e së vërtetë. Për ta arritur këtë kërkohet një dije e vërtetë gjithëpërfshirëse, njohuri të cilën njeriu mund ta marrë vetëm nga një burim, që është libri i Zotit: “Dhe vërtet, Ne u sollëm atyre një Libër të cilin e kemi sqaruar dhe detajuar me dituri, si udhërrëfyes dhe mëshirë për njerëzit që besojnë.” [El-A’rāf: 52] Ai Libër nuk është një dituri teorike dhe kaq, por një dituri që ka një realitet të dukshëm: “A mos vallë ata presin zbatimin e tij (fjalëve të Kur’anit)? Ditën kur të vijë zbatimi i tij, ata të cilët e kishin e kishin lënë pas dore dikur, do të thonë: “Të dërguarit e Zotit tonë na kanë sjellë të vërtetën! Prandaj, a ka ndonjë ndërmjetësues që të ndërmjetësojë për ne, apo të kthehemi (në jetën e dynjasë) e të veprojmë ndryshe nga ç’kemi punuar”. Por, ata i humbën shpirtrat e tyre dhe i braktisi ajo që trillonin.” [El-A’rāf: 53]

Pjesa e dytë:

Prova e krijimit dhe ringjalljes dhe parathëniet e këtyre

"أَوَلَمْ يَتَفَكَّرُوا فِي أَنفُسِهِمْ ۚ مَا خَلَقَ اللَّهُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَا إِلَّا بِالْحَقِّ وَأَجَلٍ مُّسَمًّى ۚ وَإِنَّ كَثِيرًا مِّنَ النَّاسِ بِلِقَاءِ رَبِّهِمْ لَكَافِرُونَ ﴿٨﴾ أَوَلَمْ يَسِيرُوا فِي الْأَرْضِ فَيَنْظُرُوا كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ ۚ كَانُوا أَشَدَّ مِنْهُمْ قُوَّةً وَأَنَارُوا الْآرْضَ وَعَمَرُوهَا أَكْثَرَ مِمَّا عَمَرُوهَا وَجَاءَتْهُمْ رُسُلُهُم بِالْبَيِّنَاتِ ۚ فَمَا كَانَ اللَّهُ لِيَظْلِمَهُمْ وَلَكِن كَانُوا أَنفُسَهُمْ يَظْلِمُونَ ﴿٩﴾ ثُمَّ كَانَ عَاقِبَةُ الَّذِينَ أُسَاءُوا السُّوْءِ أَن كَذَّبُوا بِآيَاتِ اللَّهِ وَكَانُوا بِهَا يَسْتَهْزِئُونَ ﴿١٠﴾ اللَّهُ يَبْدَأُ الْخَلْقَ ثُمَّ يُعِيدُهُ ثُمَّ إِلَيْهِ تُرْجَعُونَ ﴿١١﴾ وَيَوْمَ تَقُومُ السَّاعَةُ يُبْلِسُ الْمُجْرِمُونَ ﴿١٢﴾ وَلَمْ يَكُن لَّهُمْ مِّنْ شُرَكَائِهِمْ شُفْعَاءُ وَكَانُوا بِشُرَكَائِهِمْ كَافِرِينَ ﴿١٣﴾ وَيَوْمَ تَقُومُ السَّاعَةُ يُنْفِقُونَ ﴿١٤﴾ فَأَمَّا الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ فَهُمْ فِي رَوْضَةٍ يُحْبَرُونَ ﴿١٥﴾ وَأَمَّا الَّذِينَ كَفَرُوا وَكَذَّبُوا بِآيَاتِنَا وَلِقَاءِ الْآخِرَةِ فَأُولَٰئِكَ فِي الْعَذَابِ مُخَضَّرُونَ ﴿١٦﴾"

"A nuk mendojnë ata në veten e tyre? Allahu i ka krijuar qiejt dhe tokën, edhe çfarë gjendet mes tyre, vetëm me të vërtetën dhe për një afat të caktuar. Dhe vërtet, shumë prej njerëzve nuk besojnë në takimin me Zotin e tyre. (8) A nuk kanë udhëtuar ata nëpër tokë dhe të shohin se si ishte përfundimi i atyre që ishin para tyre? Ata ishin më të fuqishëm se këta, edhe e shfrytëzuan tokën dhe e zhvilluan jetën në të më shumë se sa e zhvilluan këta... dhe u erdhën të dërguarit e tyre me argumente të qarta. E Allahu nuk do t'u bënte padrejtësi atyre, por ata vetes së tyre i bënin padrejtësi. (9) Pastaj, përfundimi i atyre që bënë të keqja ishte më e keqja, ngaqë i përgënjeshtruan argumentet e Allahut dhe talleshin me to. (10) Allahu e fillon krijimin, pastaj e përsërit atë, pastaj tek Ai ktheheni. (11) E Ditën kur të shfaqet Ora (e Ringjalljes) kriminelët do të mbeten në dëshpërim. (12) Ata nuk do të kenë ndërmjetës asnjë prej ortakëve të tyre (që ia shoqëronin Allahut në adhurim), dhe do të jenë mohues të ortakëve të tyre. (13) E Ditën kur të shfaqet Ora (e Ringjalljes), atë ditë ata do të ndahen. (14) E sa u përket atyre që besuan dhe bënë vepra të mira, ata në Rauda (kopsht Xhenneti) do të jenë të kënaqur. (15) Kurse ata që nuk besuan dhe i përgënjeshtruan argumentet Tona dhe takimin e botës tjetër, ata në mundim kanë për t'u sjellë." (16) [Er-Rrūm: 8-16]

"E vërteta" ka domethënien e diçkaje të "vërtetuar", të provuar. Pra, e vërteta është një gjë e provuar, të cilën nuk mund ta dëmtojë gënjeshtra, as turbullira. E vërteta është ajo gjë e qëndrueshme, në të

cilën nuk ka dyshim dhe për të cilën mund të sillen prova dhe argumente se ajo është një çështje e vërtetë dhe e pakundërshtueshme. “E vërteta” është një koncept që përmendet shpesh në Kur’anin e shenjtë dhe përdorimet e saj janë të larmishme në shumë kontekste. Madje i tillë është edhe një nga emrat e bukur të Allahut të madhërishtëm: “I Vërteti”, sepse Allahu është i Vërteti i padiskutueshëm, për të Cilin gjen argument në çdo gjë që ekziston. Gjithçka në këtë ekzistencë tregon për ekzistencën e Tij, e provon këtë ekzistencë dhe tregon për cilësimin e Tij me të gjitha cilësitë e përsosmërisë dhe për pastërtinë e Tij nga të gjitha mangësitë – madhëruar qoftë Ai! I Larti thotë: **“A nuk mendojnë ata veten e tyre? Allahu i ka krijuar qiejt dhe tokën, edhe çfarë gjendet mes tyre, vetëm me të vërtetën dhe për një afat të caktuar. Dhe vërtet, shumë prej njerëzve nuk besojnë në takimin me Zotin e tyre.”** [Er-Rrûm: 8] Dhe ky ajet i ndritur sjell në mendje fjalën e të Lartit: **“Ne nuk i kemi krijuar qiejt, tokën dhe çfarë gjendet midis tyre për lojë! (38) Ne i kemi krijuar ato vetëm me të vërtetën, por shumica e tyre nuk e dinë. (39)”** [Ed-Duhân: 38-39]

Po ashtu, fjala e të Lartit që thotë: **“A nuk mendojnë ata ...”** [Er-Rrûm: 8] ishte një tërheqje e vëmendjes për ata njerëz të pakujdesshëm, të cilët pretendonin se ishin bij të Ibrahimit alejhi selam. Kjo fjalë u kërkonte atyre të kthehen drejt të arsyetuarit të shëndoshë dhe metodik në të vëzhguarit e gjithësisë, siç pati bërë Ibrahim alejhi selam, gjë për të cilën tregon Kur’ani famëlartë në suren El- En’âm: **“Dhe (kujto, o Muhamed) kur Ibrahim i tha babait të tij, Azerit: “A merr idhuj për hyjni? Vërtet, unë të shikoj ty dhe njerëzit e tu në një humbje të qartë!” Dhe kështu, Ne i tregojmë Ibrahimit mbretëritë e qiejve dhe të tokës, që të jetë i bindur (në besim) Dhe kur atë e mbuloi nata (me errësirën e saj), ai pa një yll, dhe tha: “Ky është zoti im.”... por, kur (ylli) u zhduk, ai tha: “Nuk i dua ata që zhduken!”. Kur pa hënë duke u ngritur, ai tha: “Kjo është zoti im.”... por, kur ajo u zhduk, ai tha: “Në qoftë se Zoti im nuk më udhëzon, unë me siguri do të jem nga njerëzit e humbur!”. Kur pa diellin duke lindur, tha: “Ky është zoti im. Ky është më i madh.”... por, kur ai u zhduk, ai tha: “O populli im, vërtet, unë jam i pastër nga çfarë shoqëroni ju (Allahut). Vërtet, unë e kam kthyer fytyrën time drejt Atij që i ka krijuar qiejt dhe tokën, (duke qenë) si besimtar i drejtë dhe unë nuk jam nga idhujtarët.”. Populli i tij debatoi me të, e ai tha: “A po debaton me mua në**

lidhje me Allahun, ndërkohë që Ai më ka udhëzuar?! Unë nuk kam frikë nga ata që ju ia shoqëroni Atij, përveç nëse Zoti im dëshiron ndonjë gjë (të ndodhë, ajo ndodh). Zoti im e ka përfshirë gjithçka në diturinë e Tij, a nuk kujtoheni?!” [El-En’ām: 74-80]

Duke u kthyer në ajetet e kësaj pjese të sures Er-Rrūm: **“A nuk kanë udhëtuar ata nëpër tokë dhe të shohin se si ishte përfundimi i atyre që ishin para tyre? Ata ishin më të fuqishëm se këta, edhe e shfrytëzuan tokën dhe e zhvilluan jetën në të më shumë se sa e zhvilluan këta... dhe u erdhën të dërguarit e tyre me argumente të qarta. E Allahu nuk do t’u bënte padrejtësi atyre, por ata vetes së tyre i bënë padrejtësi.”** [Er-Rrūm: 9], ky ajet sjell në mendje ajetin e sures El-En’ām, ku Allahu i plotfuqishëm thotë: **“A nuk e kanë parë ata se sa breza kemi shkatërruar para tyre, të cilët i patëm rregulluar aq mirë në tokë, gjë të cilën juve nuk jua kemi mundësuar? Ne u patëm dërguar atyre shi të bollshëm dhe patëm bërë lumenj të rrjedhin poshtë tyre... pastaj i shkatërruam ata për shkak të mëkateve të tyre dhe pas tyre sollëm një brez të tjerësh”** [El-En’ām: 6], dhe ajetin e sures Fātir: **“... Por, a nuk ju dhamë jetë aq sa të mund të reflektojë kush do të reflektojë... dhe ju erdhi paralajmëruesi? Prandaj, shijoni (shpërblimin e keqbërjes), sepse për zullumqarët nuk ka asnjë ndihmës.”** [Fātir: 37]

Ky ajet – ajeti 9 i sures Er-Rrūm - na sjell një model të qëndrueshëm të zhvillimit të jetës në tokë dhe na nxit të mendojmë se çfarë nënkuptohet me qytetërim, siç ngre edhe një pyetje të rëndësishme: **“A është qytetërimi dhe zhvillimi i jetës në tokë një koncept që lidhet vetëm me shfrytëzimin e tokës, punimin dhe kultivimin e saj, ndërtimin mbi të dhe ngritjen e ndërtesave të larta dhe rrugëve të asfaltuara mes tyre... apo është diçka tjetër, që i përfshin të gjitha këto sa përmendëm dhe i tejkalon ato?”**

Kur’ani famëlartë gjithmonë e favorizon njeriun dhe e konsideron dinjitetin e tij, vlerën e tij, krenarinë e tij për rolin që i është besuar në këtë jetë dhe zhvillimin e kësaj krenarie, si bazë të zhvillimit të jetës njerëzore dhe gur themeli të ndërtimit të qytetërimit. Nuk do të ketë qytetërim përderisa nuk vlerësohet lart njeriu, nuk ruhet dinjiteti i tij me të cilin e ka nderuar Zoti dhe nuk largohet nga ai poshtërimi, nënvlerësimi dhe robërimi.

Kështu që konsiderohet mosvëzhgues i mirë i Kur'anit ai që mendon se qytetërimi islam u shfaq në pallatet e umajadëve në Sham dhe xhamitë e tyre dhe në pallatet e abasidëve në Bagdad dhe xhamitë dhe institucionet e tyre... dhe nuk e shikon qytetërimin në shoqërinë e Medinës, themelet e të cilit u hodhën nga duart e të Dërguarit të Allahut, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të! Medina e Ndritur deri vonë më shumë se me gjithçka tjetër ngjasonte me një fshat të madh dhe as i Dërguari i Allahut, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të, dhe as halifët e tij të udhëzuar drejt pas tij nuk ndërtuan rrokaqiej dhe nuk e themeluan Medinën si një qytet nga ato qytetet e dikurshme të famshme, si "Irami me kolona të larta". E gjithë përpjekja ishte e drejtuar kah njeriu dhe se si të reformohej ai, si t'i mësoheshin atij libri, urtësia dhe pastrimi nga të këqijat dhe të ulëtat e për ta bërë atë një njeri të nderuar, një pasardhës të kualifikuar për të udhëhequr karvanët e atyre që e lavdërojnë Zotin – madhëruar qoftë Ai - në këtë tokë, në jetën e kësaj bote dhe që punojnë për rrënimin e përpjekjeve të djallit, i cili përpiqet t'i largojë njerëzit nga rruga e Zotit - bekuar dhe lartësuar qoftë Ai!

Ky vendbanim, me gjithë vogëlsinë e ndërtesave të tij, konsiderohet themeluesi dhe krijuesi i qytetërimit dhe më afër frymës kur'anore të qytetërimit sesa Levanti dhe çfarë umajadët ndërtuan atje, apo Bagdadi dhe çfarë abasidët ndërtuan atje, apo Stambolli dhe çfarë osmanët ndërtuan atje.

Nga këtu ne mund të kuptojmë se si kanë ndryshuar konceptet dhe se si zhvillimi i jetës dhe qytetërimi janë bërë peng i aftësisë "për të punuar gurin". Në të kaluarën dhe në epokat pagane guri punohej dhe bëhej idhuj, që adhuroheshin si zota. Dikur disa kombe gdhendnin malet dhe i bënin shtëpi dhe e shfrytëzonin tokën dhe e zhvillonin jetën mbi të, hapnin lumenj dhe kanale, mbillnin e korrnin dhe bënin shumë, qoftë edhe në llogari të persekutimit njerëzor, poshtërimit dhe shkeljes së dinjitetit të tij. U ndërtuan piramidat, kështjellat romake dhe arenat për lojëra dhe mundje... dhe njerëzit u krenuan me to dhe i panë ato si burimin e krenarisë, lavdisë dhe krijimtarisë së tyre, pavarësisht jetëve të humbura në mesin e njerëzve që i ndërtuan ato kështjella, piramida, kopshte të varura... e kështu me radhë!

Kur'ani zbriti në zemrën e Muhamed ibn Abdullahut, paqja dhe mëshira e Zotit qofshin mbi të, për t'u treguar njerëzve se njeriu,

dinjiteti i tij, jeta e tij, kapacitetet e tij dhe roli i tij në jetë janë më të mëdha dhe më të rëndësishme se gjithë të tjerat. Koha u rrotullua dhe u shfaqën teoritë bashkëkohore të zhvillimit gjithëpërfshirës, të pjesëshëm, etj.. U përgatitën programe dhjetëvjeçare, pesëvjeçare e të tjera dhe njeriu nuk u pa si objekti i zhvillimit dhe realizuesi i tij, por si mjet dhe vegël për ta arritur dhe realizuar atë program... Shpesh, ai u privua dhe u pushua nga puna, iu poshtërua dinjiteti dhe iu cenua njerëzillëku i tij vetëm për hir të realizimit të të ashtuquajturit “zhvillim”. Pastaj, kur u shfaqën disa probleme, u përpoqën ta trajtonin këtë me çfarë u quajt “zhvillimi njerëzor”, ndërkohë që Kur’ani famëlartë e themelon këtë zhvillim nëpërmjet besimit në një Zot të vetëm dhe pastrimit nga të këqijat, metodë e cila e bën njeriun të aftë të prodhojë zhvillimin dhe ta bëjë realitet të prekshëm atë.

Allahu – bekuar dhe lartësuar qoftë Ai – i ka krijuar qiejt dhe tokën me të vërtetën: **“Zoti ynë, Ti nuk e ke krijuar kot këtë! Lartësuar qofsh! Na mbro nga mundimi i zjarrit!”** [Ālu Imrān: 191] **“Ne i kemi krijuar ata të dy (qiellin dhe tokën) vetëm me të vërtetën, por shumica e tyre nuk e dinë.”** [Ed-Duhān: 39] **“Ne i kemi krijuar qiejt dhe tokën, edhe çfarë gjendet mes tyre, vetëm me të vërtetën dhe për një afat të caktuar... E ata që nuk besojnë, largohen nga ajo për të cilën u paralajmëruan.”** [El-Ahkāf: 3] Kjo qëndrueshmëri është ajo në bazë të së cilës krijimi i qiejve dhe i tokës e meriton të cilësohet si “i vërtetë”, që do të thotë i palëkundur, i përhershëm, i stabilizuar. Nëse kjo e vërtetë e qëndrueshme ka ndonjë mangësi, atëherë ajo mbetet të jetë argëtim dhe lojë. I Plotfuqishmi thotë: **“Jeta e kësaj bote është vetëm lojë dhe argëtim. E nëse besoni dhe ruheni nga të këqijat, Ai ju jep shpërblimet tuaja dhe nuk jua kërkon pasuritë tuaja.”** [Muhammed: 36] Kur jeta e kësaj bote zbrazet nga besimi në një Zot të vetëm dhe nga pastërtia e shpirtit dhe kur ndryshojnë konceptet e civilizimit, ndërtimit dhe qytetërimit, atëherë ajo shkon drejt asgjësimit dhe kotësisë, drejt asgjëje tjetër.

Këtu shfaqet mosbesimi në cilësinë e tij si një pengesë për të menduarit, një pengesë për aftësitë e vetëdijes dhe si shpërqendruar i saj, që e largon këtë vetëdije nga kryerja e funksioneve të saj. **“A nuk mendojnë ata...?”** [Er-Rrūm: 8], a nuk e kanë kthyer mendjen dhe aftësitë e tyre të njohjes të shikojnë në vetveten e tyre? Dhe kjo është e ngjashme me fjalën e të Lartit: **“Ne do t’ua tregojmë atyre argumentet Tona në**

horizonte dhe në vetveten e tyre, derisa t'u bëhet e qartë se ajo është e vërteta. A nuk mjafton për Zotin tënd që Ai është dëshmitar për çdo gjë?" [Fussilet: 53] Kjo është një nxitje nga Allahu – bekuar dhe lartësuar qoftë Ai – për ta, që të mendojnë për veten e tyre, që ta kuptojnë se Allahu i madhëruar i ka krijuar qiejt dhe tokën vetëm me të vërtetën dhe jo së koti, jo pa ndonjë qëllim, as për lojë e argëtim. Dhe si rezultat Ai nuk do t'i lërë njerëzit pas dore, por do t'i mbledhë të gjithë tek Ai dhe do t'u kërkojë llogari për çfarë kanë bërë në jetën e kësaj bote, për t'u ndarë pastaj ata në dy grupe: një grup në Xhennet dhe një grup në zjarr.

Lidhja mes njerëzve dhe horizonteve, ose mes njerëzve dhe qiejve e tokës, është një tregues se njeriu – edhe nëse duket i vogël – brenda tij është e përfshirë bota e madhe, siç është transmetuar nga Aliu, Allahu qoftë i kënaqur prej tij:

Ilaçi yt është prej teje, por nuk e ndien!

Ilaçi yt është prej teje, por nuk e shikon!

Dhe pretendon se ti je një gjë e vogël,

por brenda teje është mbështjellë bota e madhe...!

Njeriu është biri i këtij universi dhe zotëria i tij i lënë halif në të. Sistemi kozmik është si sistemi njerëzor, secili nga këta të dy është i ngjashëm me tjetrin, që tregon për ekzistencën e tij dhe sjell në kujtesë atë.

Kurse “afati i caktuar” është përmendur në suren El-En’ām: **“Ai është i Cili ju krijoi ju nga balta, pastaj vendosi një afat... dhe një afat i caktuar (i njohur) gjendet tek Ai... pastaj ju dyshoni.”** [El-En’ām: 2] Ekzistojnë afatet e pjesshme, me të cilët lidhen individët dhe afatet e tyre individuale... dhe ekziston edhe “afati i caktuar” për mbarrë gjallesat, kur të gjitha krijesat që gjenden mbi tokë do të shuhet dhe aty do të mbetet vetëm Fytyra e Zotit tënd, Zotëruesit të madhërisë dhe nderit. E ky afat i caktuar është Dita e Kiametit.

Ky njeri, kur preket nga bekimet dhe rrethohet nga begatia, shpesh e humbet nga sytë veten dhe realitetin e tij dhe djalli, krenaria e tij dhe frymëzimet e djajve nga njerëzit dhe nga xhinët mund ta mashtrojnë atë duke e bërë të krijojë iluzionin se ai është pronari i këtij universi dhe krijuesi i tij dhe jo thjesht një qenie njerëzore e krijuar, e lënë halif në të, që gëzon bekimet që Zoti i ka vënë në këtë univers. Kjo gjithësi

nuk është i krijuar nga njeriu - edhe nëse njeriut i duket sikur bën diçka në të - por ajo është krijim i Zotit të plotfuqishëm.

Përkundrazi, kur ai neglizhon të përmendë Zotin ose e harron Atë, tek ai shpejton të shfaqet tendenca e tiranisë dhe arrogancës, kështu që ai ecën me gëzim në tokë, sikur ato të jetë e tij dhe sikur ai është në gjendje ta thyjë atë. A nuk u tha Faraoni popullit të tij: **“O populli im! Vallë, a nuk më përket mua sundimi i Egjiptit dhe i këtyre lumenjve që rrjedhin pranë meje? A nuk shihni? Vallë, a nuk jam unë më i mirë se ky i mjerë** (për Musain a.s), **i cili mezi mund të shprehet?”** [Ez-Zuhruf: 51-52], dhe i dukej sikur këto begati i kishte krijuar vetë, kështu që i shtypte njerëzit dhe sillej me arrogancë ndaj tyre!

Prandaj, njeriu ka nevojë të vazhdueshme të mendojë për qiejt dhe tokën dhe për atë çfarë Zoti ka krijuar në to dhe t'i kujtojë vetes se këto janë krijuar veçse me të vërtetën... nuk i ka krijuar ai. E pavërteta - nga e cila rrjedhin këto keqkuptime naive njerëzore – duhet shmangur, përndryshe arroganca e çon këtë krijesë njerëzore të arrijë në nivelin që arriti Faraoni... dhe ai para tij (Nemrudi) që debatoi me Ibrahimin, alejhi selam, dhe që pretendoi se kishte aftësinë të jepte jetë edhe vdekje, duke vrarë një të burgosur dhe duke lënë të lirë një tjetër! Nga këtu të menduarit rreth krijimit të Zotit bëhet një adhurim thelbësor, që formon te njeriu imunitetin i cili e mbron atë nga mendjemadhësia, vetëpëlqimi dhe gjithçka që çon në padrejtësi dhe tirani.

“A nuk kanë udhëtuar ata nëpër tokë dhe të shohin se si ishte përfundimi i atyre që ishin para tyre? Ata ishin më të fuqishëm se këta, edhe e shfrytëzuan tokën dhe e zhvilluan jetën në të më shumë se sa e zhvilluan këta... dhe u erdhën të dërguarit e tyre me argumente të qarta. E Allahu nuk do t'u bënte padrejtësi atyre, por ata vetes së tyre i bënin padrejtësi.” [Er-Rrūm: 9]

Pasi i Madhërishmi i këshillon ata të mendojnë për veten e tyre, Ai i paralajmëron dhe i fton të udhëtojnë nëpër tokë, që t'i shohin se si përfunduan ata që i përgënjeshtroan argumentet e Allahut, u treguan mendjemëdhenj ndaj tyre dhe nuk menduan rreth atyre çfarë u sollën të dërguarit e Zotit, që ta marrin vesh se as pasuria e tyre dhe as fëmijët e tyre nuk do t'u bënin dobi para Zotit - as kullat që ndërtoan, as rrugët e lumenjtë që hapën, as qytet dhe pallatet ku jetuan - kur fjala e Zotit për ndëshkim u vendos ndaj tyre... E të tillët nuk u shkatërruan

padrejtësisht sepse Zoti nuk u bën aspak padrejtësi njerëzve, por njerëzit vetes së tyre i bëjnë padrejtësi.

“Pastaj, përfundimi i atyre që bënë të këqija ishte më e keqja, ngaqë i përgënjeshtroan argumentet e Allahut dhe talleshin me to.” [Er-Rrûm: 10]

Dhe përfundimi i atyre që bënë keq ishte më e keqja, sepse i mohuan argumentet e Zotit dhe talleshin me to dhe me të dërguarit e Zotit. Shpërblimi i të tillëve është se Zoti i bën ata të largohen nga argumentet e Tij dhe të mos përfitojnë prej tyre, për shkak të arrogancës që ata tregojnë ndaj të dërguarve të Tij dhe për shkak se mbahen me të madh në tokë, pa të drejtë... dhe nuk e kuptojnë se janë në rrugë të gabuar. Zoti na ruajtë! **“Do t’i largoj prej argumenteve të Mia ata që sillen me arrogancë në tokë, kështu që nëse shohin çfarëdo argumenti, ata nuk e besojnë atë. E nëse shohin rrugën e drejtë, ata nuk e marrin atë si rrugë... e kur shohin rrugën e gabuar, e marrin si rrugë atë. Kjo sepse ata i përgënjeshtroan argumentet Tona dhe ishin të pavëmendshëm ndaj tyre.”** [El-A’râf: 146]

“Allahu e fillon krijimin, pastaj e përsërit atë, pastaj tek Ai ktheheni.” [Er-Rrûm: 11]

Ky ajet sjell në mendje ajetet e sures El-Ankebût: **“A nuk e kanë parë ata se si Allahu e fillon krijimin, e pastaj e përsërit atë? Vërtet, kjo për Allahun është gjë e lehtë. Thuaj: “Udhëtoni nëpër tokë dhe shikoni se si e filloi Ai krijimin... pastaj Allahu do të krijojë Botën Tjetër. Vërtet, Allahu është i Fuqishëm për çdo gjë!”** [El-Ankebût: 19-20] Ai është që e filloi krijimin pa një model të mëparshëm, **“Ai është Krijuesi i qiejve dhe i tokës!”** [El-Bekare: 117]

“E ditën kur të shfaqet Ora (e Ringjalljes) kriminelët do të mbeten në dëshpërim.” [Er-Rrûm: 12] Domethënë kriminelët do të mbeten të pashpresë, pasi nuk ka kthim në jetën e dynjasë, e atëherë ata do të thonë: **“Ah sikur të kishim mundësi të ktheheshim dhe të mos i përgënjeshtroim argumentet e Zotit tonë!”** dhe e dinë se nuk do të mund ta korrigjojnë apo shmangin atë që ka ndodhur tashmë, sepse nuk ka kthim nga aty në jetën e kësaj bote dhe ndërmjetësimi i ndërmjetësuesve - nëse ka të tillë - nuk do t’u bëjë dobi... Ata nuk do të mund ta shpaguejnë dot veten nga mundimi i asaj dite, edhe nëse e dëshirojnë dhe e urojnë këtë.

“Ata nuk do të kenë ndërmjetës asnjë prej ortakëve të tyre (që ia shoqëronin Allahut në adhurim), dhe do të jenë mohues të ortakëve të tyre.” [Er-Rrūm: 13] Nuk u vlen asgjë ndërmjetësimi i ndërmjetësuesve tek Allahu.

“E ditën kur të shfaqet Ora (e Ringjalljes), atë ditë ata do të ndahen.” [Er-Rrūm: 14], në dy grupe:

- Një grup në Xhennet do të jenë të kënaqur, do të gëzohen dhe lumturohen: **“E sa u përket atyre që besuan dhe bënë vepra të mira, ata në Rauda (kopsht Xhenneti) do të jenë të kënaqur.”** [Er-Rrūm: 15]

- Dhe një grup do të jenë në zjarr: **“Kurse ata që nuk besuan dhe i përgënjeshtuan argumentet Tona dhe takimin e botës tjetër, ata në mundim kanë për t’u sjellë.”** [Er-Rrūm: 16] Ata që e merituan zjarrin flakërues dhe mundimin e xhehenemit nuk do të mund ta ndryshojnë atë fat dhe atë përfundim të pashmangshëm.

Zoti i plotfuqishëm thotë: **“...Derisa kur ndonjërit prej tyre i vjen vdekja, ai thotë: “Zoti im, më kthe, që të bëj vepra të mira në atë që lashë!”... Jo! Ajo është vetëm një fjalë që ai e thotë, dhe pas tyre ka një berzah - pengesë (interval kohe në varr) deri në Ditën që do të ringjallen.”** [El-Mu‘minūn: 99-100]

Engjëjt i sjellin ata aty dhe nuk do të kenë mundësi të arratisen ose të fshihen... Engjëjt e ngarkuar me këtë detyrë i sjellin ata në atë vend, që të marrin dënimin e merituar: **“E ata që nuk besuan do të shtyhen grupe-grupe në xhehenem derisa, kur të arrijnë, të hapen dyert e tij dhe rojtarët e tij do të thonë: “A nuk ju erdhën të dërguar nga mesi juaj që t’ju lexojnë ajetet e Zotit tuaj dhe t’ju paralajmërojnë për takimin tuaj të kësaj dite?”** Mohuesit do të thonë: **“Po, por fjala e dënimin ka hyrë në fuqi për jobesimtarët.”** Atyre do t’u thuhet: **“Hyni në dyert e xhehenemit, ku do të qëndroni përgjithmonë!”... dhe sa i mjerë është vendqëndrimi i njerëzve mendjemëdhenj (që e mbanin veten lart dhe nuk e pranonin të vërtetën!)”** [Ez-Zumer: 71-72]

Pjesa e tretë:

Nga argumentet e fuqisë së Allahut

" فَسُبْحَانَ اللَّهِ حِينَ تُمْسُونَ وَحِينَ تُصْبِحُونَ ﴿١٧﴾ وَلَهُ الْحَمْدُ فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَعَشِيًّا وَحِينَ تُظْهِرُونَ ﴿١٨﴾ يُخْرِجُ الْحَيَّ مِنَ الْمَيِّتِ وَيُخْرِجُ الْمَيِّتَ مِنَ الْحَيِّ وَيُحْيِي الْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا ۚ وَكَذَٰلِكَ

تُخْرَجُونَ ﴿١٩﴾ وَمِنْ آيَاتِهِ أَنْ خَلَقَكُمْ مِنْ تُرَابٍ ثُمَّ إِذَا أَنْتُمْ بَشَرٌ تَنْتَشِرُونَ ﴿٢٠﴾ وَمِنْ آيَاتِهِ أَنْ خَلَقَ لَكُمْ مِنْ أَنْفُسِكُمْ أَزْوَاجًا لِتَسْكُنُوا إِلَيْهَا وَجَعَلَ بَيْنَكُمْ مَوَدَّةً وَرَحْمَةً ۚ إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِقَوْمٍ يَعْتَفِرُونَ ﴿٢١﴾ وَمِنْ آيَاتِهِ خَلْقُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَاخْتِلَافُ أَلْسِنَتِكُمْ وَأَلْوَانِكُمْ ۚ إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِلْعَالَمِينَ ﴿٢٢﴾ وَمِنْ آيَاتِهِ مَنَامُكُمْ بِاللَّيْلِ وَالنَّهَارِ وَابْتِغَاؤُكُمْ مِنْ فَضْلِهِ ۚ إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِقَوْمٍ يُسْمِعُونَ ﴿٢٣﴾ وَمِنْ آيَاتِهِ يُرِيكُمُ الْبَرْقَ خَوْفًا وَطَمَعًا وَيُنْزِلُ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَيُخْرِجُ بِهِ الْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا ۚ إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِقَوْمٍ يَعْقِلُونَ ﴿٢٤﴾ وَمِنْ آيَاتِهِ أَنْ تَقُومَ السَّمَاءُ وَالْأَرْضُ بِأَمْرِهِ ۚ ثُمَّ إِذَا دَعَاكُمْ دَعْوَةً مِنَ الْأَرْضِ إِذَا أَنْتُمْ تَخْرَجُونَ ﴿٢٥﴾ وَلَهُ مَنْ فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ ۚ كُلُّ لَهُ قَانِتُونَ ﴿٢٦﴾ وَهُوَ الَّذِي يَبْدَأُ الْخَلْقَ ثُمَّ يُعِيدُهُ وَهُوَ أَهْوَنُ عَلَيْهِ ۚ وَلَهُ الْمَثَلُ الْأَعْلَىٰ فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ ۚ وَهُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ ﴿٢٧﴾ ضَرَبَ لَكُمْ مَثَلًا مِنْ أَنْفُسِكُمْ ۚ هَلْ لَكُمْ مِنْ مَا مَلَكَتْ أَيْمَانُكُمْ مِنْ شُرَكَاءَ فِي مَا رَزَقْنَاكُمْ فَأَنْتُمْ فِيهِ سَوَاءٌ تَخَافُونَهُمْ كَخِيفَتِكُمْ أَنْفُسَكُمْ ۚ كَذَلِكَ نُفَصِّلُ الْآيَاتِ لِقَوْمٍ يَعْقِلُونَ ﴿٢٨﴾ بَلِ اتَّبَعَ الَّذِينَ ظَلَمُوا أَهْوَاءَهُمْ بِغَيْرِ عِلْمٍ ۚ فَمَنْ يَهْدِي مَنْ أَضَلَّ اللَّهُ ۚ وَمَا لَهُمْ مِنْ نَاصِرِينَ ﴿٢٩﴾ "

"Prandaj, lavdërojeni Allahun kur ju vjen muzgu edhe kur ju vjen mëngjesi! (17) Atij i takon falënderimi me lavdërim, në qiej dhe në tokë... edhe natën, edhe kur ju vjen mesdita! (18) Ai e nxjerr të gjallin nga i vdekuri dhe e nxjerr të vdekurin nga i gjalli... dhe e ngjall tokën pasi ka qenë e vdekur... dhe po kështu do të nxirreni edhe ju (Ditën e Ringjalljes). (19) Dhe prej argumenteve të Tij është se Ai ju krijoi juve nga dheu (që nuk ka jetë në të), pastaj ja, tashmë ju jeni njerëz të shpërndarë (nëpër tokë). (20) Dhe prej argumenteve të Tij është se Ai krijoi nga vetë ju bashkëshorte për ju, që të qetësoheni pranë tyre, dhe Ai bëri mes jush dashuri dhe mëshirë. Vërtet, në këtë ka argumente për njerëzit që mendojnë. (21) Dhe prej argumenteve të Tij është krijimi i qiejve dhe i tokës, ndryshueshmëria e gjuhëve tuaja dhe ngjyrave tuaja (të lëkurës). Vërtet, në këtë ka argumente për dijetarët. (22) Dhe prej argumenteve të Tij është gjumi juaj natën dhe ditën, dhe kërkimi juaj për begatitë e Tij. Vërtet, në këtë ka argumente për njerëzit që dëgjojnë. (23) Dhe prej argumenteve të Tij është se Ai jua tregon juve vetëtimën, që shkakton frikë dhe shpresë... dhe zbret nga qielli ujë, dhe e ngjall me të tokën pas vdekjes së saj. Vërtet, në këtë ka argumente për njerëzit që arsyetojnë. (24) Dhe prej argumenteve të Tij është që qiejt dhe toka qëndrojnë (mbahen të ngritura) me urdhrin e Tij, pastaj kur Ai t'ju thërrasë me një thirrje nga toka (në ringjallje), menjëherë ju do të dilni. (25) Dhe të Tij janë të gjithë ata që janë në qiej dhe në tokë. Të gjithë janë të bindur ndaj Tij me

përlësi. (26) Ai është që e fillon krijimin, pastaj e përsërit atë... dhe kjo është më e lehtë për Të. Atij i takon cilësia më e lartë në qiej dhe në tokë, dhe Ai është i Plotfuqishmi i urtë. (27) Ai ju sjell një shembull nga vetë ju: A keni ndonjë nga skllëvërit tuaj partnerë në atë (pasuri) që Ne ju kemi dhënë dhe ju jeni të barabartë me ta në të, dhe u frikësoheni atyre ashtu siç i frikësoheni njëri-tjetrit (partnerëve të të njëjtit nivel me ju)?!... Kështu Ne i detajojmë ajetet për njerëzit që logjikojnë. (28) Por ata që bëjnë zullum ndjekin dëshirat e veta, pa dituri (për pasojat e mosbesimit të tyre). Atëherë, kush mund ta udhëzojë atë që Allahu e ka humbur? Për njerëz të tillë nuk ka kurrfarë ndihmësi. (29)” [Er-Rrūm: 17-29]

“Prandaj, lavdërojeni Allahun kur ju vjen muzgu edhe kur ju vjen mëngjesi! Atij i takon falënderimi me lavdërim, në qiej dhe në tokë... edhe natën, edhe kur ju vjen mesdita! Ai e nxjerr të gjallin nga i vdekuri dhe e nxjerr të vdekurin nga i gjalli... dhe e ngjall tokën pasi ka qenë e vdekur... dhe po kështu do të nxirreni edhe ju (Ditën e Ringjalljes). Dhe prej argumenteve të Tij është se Ai ju krijoi juve nga dheu (që nuk ka jetë në të), pastaj ja, tashmë ju jeni njerëz të shpërndarë (nëpër tokë).” (20) [Er-Rrūm: 17-20]

Këtu Krijuesi – madhëruar dhe lartësuar qoftë Ai – fillon duke përmendur një numër të madh të argumenteve që gjenden para nesh në këtë jetë, dhe që shërbejnë si dëshmi se Ai- i Plotfuqishmi – është i vetëm që urdhëron, dhe që urdhri dhe vullneti i Tij zbatohen: **“Pa dys-him, vetëm Atij i përket krijimi dhe urdhërimi. Bekuar qoftë Allahu, Zoti i botëve!”** [El-A’rāf: 54] Ata kërkojnë nga ti o i Dërguar argumente të prekshme si ato që u janë dhënë të dërguarve të mëparshëm dhe ja këto argumente Tonat, si vullneti hyjnor, planifikimi hyjnor dhe përmbushja e vullnetit hyjnor, të gjitha këto janë argumente të prekshme. Pavarësisht argumenteve të prekshme që u sollën të dërguarit e mëparshëm njerëzve të kohës së tyre, megjithatë ata nuk besuan. Dhe tani, ky udhëtim me Kur’anin, na merr për një shëtitje në vetë qenien njerëzore, në kontekstin e tij individual, në rrethinën e tij familjare dhe shoqërore, dhe në fenomenet natyrore që e rrethojnë atë... Këto argumente përmenden këtu të mbledhura së bashku, duke e filluar secilin prej tyre me fjalën e Fuqiploetit: “Dhe prej argumenteve të Tij”. Kjo si një përkujtim për politeistët, për neglizhencën e tyre, për të kuptuarit e

tyre të dobët, për mosmarrjen në konsideratë nga ana e tyre e të gjitha këtyre argumenteve dhe për kërkesën e tyre të vazhdueshme që i Dërguari i Zotit, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të, t'u zbresë atyre nga qielli argumente paranormale, të jashtëzakonshme: **“Ata thanë: “Pse nuk i është zbritur ndonjë argument nga Zoti i tij?” Thuaj: “Vërtet, Allahu është i plotfuqishëm të zbresë argument, por shumica e tyre nuk dinë.”** [El-En'ām: 7-37] Këtu në këto ajete sikur i Plotfuqishmi u thotë atyre: Gjithçka që përmendet këtu është nga argumentet e Zotit, madje ajetet e Kur'anit fisnik, të urtë dhe famëlartë, të cilat arrijnë në 6238 ajete³⁶⁴, secili ajet prej tyre konsiderohet një argument, nëse ata vëzhgojnë me kujdes, nëse i kuptojnë ajetet dhe nëse sytë e tyre nuk janë të verbuar.

Ajeti i jetës bashkëshortore

“Dhe prej argumenteve të Tij është se Ai krijoi nga vetë ju bashkëshorte për ju, që të qetësoheni pranë tyre, dhe Ai bëri mes jush dashuri dhe mëshirë. Vërtet, në këtë ka argumente për njerëzit që mendojnë.” [Er-Rrūm: 21] Nga ky ajet fisnik, pavarësisht se është i shkurtër, njeriu mund të kuptojë një koleksion të madh informacionesh, sistemesh e përfitimesh dhe të nxjerrë ligje për këtë marrëdhënie, e cila - për shkak të thjeshtësisë dhe intuitivitetit të saj – duket si një marrëdhënie shumë e thjeshtë që nuk ia vlen t'i kushtohet vëmendje. Zoti i lartësuar e renditi këtë si një argument prej argumenteve të Tij dhe dëshmi të fuqisë së Tij dhe tha: **“Dhe prej argumenteve të Tij është se Ai krijoi nga vetë ju bashkëshorte për ju, që të qetësoheni pranë tyre...”** [Er-Rrūm: 21]

Këtu i Madhërishti tregon për krijimin e parë, domethënë për krijimin e nënës sonë, Havasë. Prandaj përdori termin “krijoi”, jo “bëri”. Kurse thënia e Tij: **“... Nga vetë ju...”** [Er-Rrūm: 21], do të thotë nga lloji juaj, njerëz si ju. Sa e mrekullueshme është kjo shprehje, e cila dëshmon për barazinë e plotë mes burrave dhe grave. Kjo shprehje është më e thellë dhe më e saktë në përcaktimin e kësaj barazie se çdo shprehje tjetër që njeh gjuha arabe. Pra, bashkëshortja juaj është “nga vetë ju”, jo diçka e jashtme ose larg jush. **“...bashkëshorte...”** [Er-

³⁶⁴ Kjo sipas llogaritjes numerike nga mus'hafi i Othman ibn Affanit, Allahu qoftë i kënaqur prej tij!

Rrūm: 21] Ky është një përkthim i përshtatur nga arabishtja, por termi i përdorur në Kur'anin famëlartë nuk e tregon gjininë, pra është një term asnjansë që i Plotfuqishmi e përdor këtu dhe që në vetvete tregon se secili nga bashkëshortët – burri edhe gruaja - është një bashkëshort për tjetrin. Ky sistem është sistemi që mbizotëron në të gjitha krijesat, me në krye njerëzit: **“I lartësuar është Ai që i krijoi të gjitha çiftet (bashkëshortët) - nga ajo çfarë mbin toka, nga vetë ata (njerëzit) dhe nga çfarë ata (njerëzit) nuk e dinë.”** [Jā-Sín: 36] Pra, sistemin bashkëshortor Zoti e bëri argument të tevhidit të Tij - bekuar dhe lartësuar qoftë Ai - sepse çdo gjë që ekziston në këtë gjithësi, përveç Tij – lavdëruar qoftë Ai - i nënshtrohet këtij sistemi. Vetëm Zoti - bekuar dhe lartësuar qoftë Ai - është një, i përjetshëm, mbështetës i jetës së çdo gjëje, i vetëm, i Cili nuk ka lindur kënd e as është i lindur dhe që asnjë nuk është i barabartë me Të. Ai i krijoi njerëzit si bashkëshortë dhe e bëri bashkëshorten nga vetë bashkëshorti i saj, për të realizuar kështu çështjet e jetës: çështje psikologjike, të zemrës, emocionale, materiale, ndijore dhe të tjera çështje jetësore.

Krijimi i bashkëshortes nga vetë bashkëshorti i saj është një bekim i madh dhe një tregues i madh i tevhidit të Tij – lavdëruar qoftë Ai – dhe në të njëjtën kohë kjo përmbush për secilin nga bashkëshortët - mashkull dhe femër – prehjen psikologjike, sigurinë e qetësinë dhe krijon mes tyre dashuri dhe mëshirë.

Allahu - bekuar dhe lartësuar qoftë Ai – jep në këtë ajet të ndritur referenca shumë të rëndësishme për aspektet psikologjike, emocionale dhe ato të zemrës dhe të gjitha ato kanë të bëjnë me respektimin e urdhrave të Tij - bekuar dhe lartësuar qoftë Ai – ndjekjen e asaj që thuhet në Librin e Tij dhe për të mos devijuar prej tij. Krijimi i marrëdhënieve të ndaluara mes burrit dhe gruas, përpara se ata të lidhin kontratën e martesës, çon shpesh në probleme të mëdha midis tyre dhe kështu ata e ekspozojnë veten ndaj gabimeve dhe mëkateve. Ata gabohen kur imagjinojnë se dashuria dhe mëshira mund të vijnë para martesës ose përmes kontakteve që zhvillohen jashtë kornizës së saj, madje ajeti fisnik paralajmëron - me qartësi të madhe - se dashuria dhe mëshira ndërmjet bashkëshortëve dhe vendosja e këtyre në zemrën e secilit prej tyre është një çështje hyjnore që vjen nga Zoti - bekuar dhe lartësuar qoftë Ai – më shumë sesa vjen nga përpjekja dhe puna e njeriut. Allahu - bekuar dhe lartësuar qoftë – është Ai që krijon në zemrën

e secilit prej bashkëshortëve dashurinë dhe mëshirën, nëse ata u përmbahen urdhrave të Tij, nuk bien në ndalesat e Tij, qëndrojnë brenda kufijve të caktuar nga Ai dhe asnjëri prej tyre nuk i shkel ata kufij. Allahu i gjithëmëshirshëm krijon afrimet mes tyre dhe i bashkon ata në mirësi, përderisa ata ecin sipas mësimave të Zotit. E gjithë kjo e bën martesën një proces që çon në ndërtimin e një institucioni, institucionin e familjes, që është tulla e parë e shoqërisë së mirë njerëzore. I ndërtuar mbi këto themele, ky institucion do të jetë si një ndërtesë solide, e fortë dhe e shëndoshë, për t'u bërë kështu një gur themeli në ndërtimin e shoqërisë dhe kombit.

Në këtë kontekst, ky ajet është një argument nga argumentet e Zotit, një dëshmi e fuqisë së Tij dhe një provë e tevhidit të Tij - bekuar dhe lartësuar qoftë Ai! Dhe po të donim të përgatisnim një libër të plotë që e shpjegon këtë ajet të ndritur, që e interpreton dhe e sqaron atë, do të mund të përgatitej një vëllim i madh në këtë fushë.

Përmendja e familjes dhe e jetës bashkëshortore erdhi para ajetit që flet për krijimin e qiejve dhe tokës dhe kjo tregon për shkallën e lartë të interesimit të Tij - bekuar dhe lartësuar qoftë Ai – për këtë institucion dhe nevojën për ta ndërtuar atë mbi shtyllat më të forta, duke ditur se krijimi i qiejve dhe i tokës është më i madh se krijimi i njerëzve: **“Krijimi i qiejve dhe i tokës është më i madh se krijimi i njerëzve, por shumica e njerëzve nuk e dinë.”** [Gāfir: 57]

Ajeti i krijimit të qiejve dhe tokës, gjuhët e ndryshme që flasin njerëzit dhe ngjyrat e ndryshme të tyre

“Dhe prej argumenteve të Tij është krijimi i qiejve dhe i tokës, ndryshueshmëria e gjuhëve tuaja dhe ngjyrave tuaja (të lëkurës). Vërtet, në këtë ka argumente për dijetarët.” [Er-Rrūm: 22]

Krijimi i qiejve dhe i tokës është përmendur në Kur'an në shumë vende dhe me këtë është argumentuar ekzistenca e Zotit, tevhidi i Tij, ringjallja, etj.. Citimi i këtij krijimi, në këtë kontekst, është që të tërheqë vëmendjen për marrëdhënien e ngushtë ndërmjet krijimit të qiejve dhe të tokës (e ndryshimi që ekziston mes secilit prej tyre nga tjetri) dhe krijimit të njeriut dhe asaj që Zoti ka vënë brenda tij. Zoti i plotfuqishëm i ka dhuruar njeriut shumë bekime, sepse qiejt dhe toka, në

origjinë janë të nënshtruar për njeriun dhe në shërbim të tij. Allahu – bekuar dhe lartësuar qoftë Ai – thotë: **“Allahu është Ai që ka krijuar qiejt dhe tokën dhe ka zbritur nga qielli ujë, e nëpërmjet tij ka nxjerrë fruta si ushqim për ju. Ai i ka vënë në shërbimin tuaj anijet, që me lejen e Tij, ju të lundroni me ato nëpër dete... dhe Ai i ka nënshtruar për ju lumenjtë. Ai ka nënshtruar për ju Diellin e Hënën, që të dy ndjekin kurset e tyre vazhdimisht... dhe ka nënshtruar për ju natën dhe ditën. Dhe Ai ju jep gjithçka që i kërkonit... Edhe nëse përpigjeni t’i numëroni dhuntitë e Allahut, nuk do të mund t’i numëroni dot. Vërtet, njeriu është i padrejtë dhe mosmirënjohës. (34)”** [Ibrahim: 32-34]

“... Ndryshueshmëria e gjuhëve tuaja dhe ngjyrave tuaja (të lëkurës)...” [Er-Rrûm: 22], është ajo që e bën secilin njeri të jetë një entitet i veçantë, i ndryshëm në gjurmët e gishtave, në gjenet e tij, intelektin, aftësitë, prirjet dhe energjitë e tij dhe në të njëjtën kohë ai është një nga lloji i tij njerëzor. Të gjithë fëmijët e Ademit kanë të përbashkët njerëzoren e tyre, por janë të ndryshëm në disa çështje personale. Ky është një argument që tregon se ekziston një Krijues i madh, i cili e ka krijuar këtë ekzistencë dhe nuk ka ortak e as partner.

Ndryshueshmëria e gjuhëve është një faktor harmonie dhe një bazë bashkëpunimi, ashtu si të folurit dhe ndarja e tingujve në shkronja është mjeti i të shprehurit dhe shfaqjes së nevojave, nga të cilat varet krijimi i harmonisë mes njerëzve, i bashkëpunimit dhe i njohjes mes tyre.

Po kështu, **ndryshueshmëria në ngjyra** është një nga shkaqet e njohjes mes njerëzve, të bashkëpunimit dhe harmonisë. Këto ndryshime përbëjnë një argument dhe një tregues të kapacitetit të Tij - të Plotfuqishmit - dhe të kujdesit të Tij për llojin njerëzor, të cilin e ka caktuar mëkëmbës të Tij në tokë. Mbështetja që Allahu i ofron njeriut në vazhdimësi është një shenjë shumë e rëndësishme.

Prandaj edhe ajeti përmbillet me fjalët: **“Vërtet, në këtë ka argumente për dijetarët”** [Er-Rrûm: 22], që do të thotë se këto ajete i kuptojnë dhe arrijnë t’i procesojnë me mendjen dhe zemrën e tyre ashtu si duhet vetëm dijetarët, të cilët e kuptojnë urtësinë që qëndron në nënshtrimin që Allahu – madhëruar qoftë Ai – u ka bërë gjërave vetëm për hir të njeriut, e po ashtu, e kuptojnë se ndryshimi mes gjuhëve dhe ngjyrave të njerëzve, sistemi i jetës bashkëshortore, të gjitha këto kanë

lidhje me tevhidin e Allahut të madhërishëm, me hyjnoren dhe zotërimin e Tij.

Dijetarët e vërtetë nuk janë ata që i njohin aspektet e dukshme të jetës së kësaj bote, kurse ndaj botës tjetër janë të pavëmendshëm. Dijetarët e vërtetë janë ata që i kombinojnë të dyja leximet: leximin e librit të shenjtë edhe leximin e librit të hapur të gjithësisë. Dijetarët e vërtetë janë plotësisht të vetëdijshëm për të vërtetën e të dyjave botëve. Ata e kuptojnë marrëdhënien që ekziston ndërmjet njeriut dhe historisë së tij, mjedisit gjeografik në të cilin ai jeton, ndërveprimeve të tij me popujt e tjerë të tokës ose mungesën e këtyre ndërveprimeve... Ata e kuptojnë rëndësinë dhe efektet e ndërveprimit mes gjuhëve të ndryshme, transmetimit, rritjes ose dobësimit të tyre dhe efektet e faktorëve të ndryshëm në përhapja e një gjuhe dhe dobësimin e një tjetre. Sot, ndërkohë që perëndimorët dhe japonezët kanë shpikur elektronikën moderne dhe pajisjet e sofistikuar kompjuterike, ne i lusim që të marrin parasysh gjuhën arabe, që ne të mund t'i përdorim këto në gjuhën tonë. Por, shumica e botës përdor gjuhët e shpikësve dhe zhvilluesve të këtyre pajisjeve, pavarësisht se sa të ndërlikuara janë gjuhët e tyre (të tilla si gjuha japoneze dhe kineze) apo të lehta (si anglishtja e të tjera). Kështu që gjuhët e tyre u përhapën, kurse gjuha jonë arabe u tkurr. Ne nuk jemi më në gjendje t'i studiojmë të gjitha shkencat moderne në gjuhën tonë, prandaj te ne ndodhi njëlloj dobësie intelektuale, pasi gjuha jonë pushoi së marri pjesë në ndërtimin e shkencës, teknologjisë e kështu me radhë.

Ne përdorim televizionin, kanalet televizive satelitore dhe kompjuterin, por për idetë që u paraprinë këtyre shpikjeve dhe prodhimit të tyre nuk dimë shumë. Përkthimi nuk përkthen idenë, por pajisjet dhe makinën. E nëse duam të jemi një komb i mesëm i balancuar, dëshmitar, që cilësohet si i mirë, atëherë ne kemi nevojë të madhe për të zotëruar gjuhë të ndryshme dhe për ta bërë gjuhën e Kur'anit dhe arabishten një gjuhë botërore, të cilën e përdor e gjithë bota, në mënyrë që kjo të jetë mjeti i tyre për të lexuar Kur'anin famëlartë, për ta kuptuar mirë atë, për të njohur vlerën e tij dhe për t'u udhëhequr nga drita e tij.

Kurse sa u përket ngjyrave, edhe ky aspekt ka nevojë për vëmendje të veçantë nga muslimanët dhe nuk duhet anashkaluar. Kur besimtarët u treguan të pavëmendshëm ndaj kësaj, atëherë përkrahësit e djallit zhvilluan një shkencë, të cilën e quajtën antropologji ose shkenca e

njeriut dhe i klasifikuan popujt në popuj të ulët, që nuk mund të krijojnë një qytetërim, as të zhvillojnë jetën, sepse ngjyrat e tyre janë kështu e ashtu dhe se klima e tyre është kështu e ashtu... dhe i dhanë vetes të drejtën e epërsisë mbi popujt e tokës. Ata - siç ua portretizoi djalli - janë popuj të zgjedhur për shkak të ngjyrës së tyre të ndritshme dhe për shkak se banojnë në një pjesë të caktuar të tokës, së cilës ata - sipas dëshirës - i bashkëngjiten atributet e shenjtërisë dhe e cilësuan atë si një tokë të denjë për popujt e tyre të lartë. Ata madje e cilësuan gjuhën e tyre si një nga gjuhët e gjalla, përballë gjuhëve të tjera që ata i konsideruan të vdekura.

Këtu vjen roli i dijetarëve, të cilët kanë përgjegjësinë për të rivedosur dinjitetin e të gjithë popujve të kombit musliman, por edhe të popujve të tjerë të tokës, që të punojnë të mbizotërojnë ligji hyjnor që thotë: **“... Vërtet, më i nderuari nga ju, tek Allahu, është më i devotshmi prej jush...!”** [El-Huxhurât: 13], dhe jo në varësi të ngjyrës, racës apo gjinisë.

Ajetet që flasin për gjumin dhe për kërkimin e begative të Allahut

“Dhe prej argumenteve të Tij është gjumi juaj natën dhe ditën dhe kërkimi juaj për begatitë e Tij. Vërtet, në këtë ka argumente për njerëzit që dëgjojnë.” [Er-Rrûm: 23]

Pastaj konteksti kalon për të përmendur një gjendje që përsëritet te ne ditë e natë dhe që është gjumi që ne bëjmë, për të treguar se ky është një argument i rëndësishëm nga argumentet e Zotit **“...Dhe shumë nga njerëzit janë të pavëmendshëm ndaj argumenteve Tona.”** [Junus: 92] Gjumi që ne e bëjmë kryesisht natën (por sipas nevojës, edhe orëve të ditës) është shprehje e mëshirës së Zotit ndaj nesh. Zoti e ka bërë atë për ne që të pushojmë, duke fjetur na rehatohet trupi e na rigjenerohen qelizat. Kurse ditën Zoti e ka bërë një mundësi për ne, ku ne përpiqemi dhe fitojmë jetesën tonë e rregullojmë punët tona... Pra, Ai i ka bërë natën edhe ditën dy argumente të fuqisë dhe mëshirës së Tij – madhëruar qoftë Ai: **“Dhe i bëmë natën e ditën dy shenja (të fuqisë Sonë)... dhe e fshimë (me errësirë) shenjën e natës, kurse ditën e bëmë të shndritshme (ku ju mund të shikoni), që të kërkoni begati nga Zoti juaj dhe që të dini (përmes ndryshimit të natës dhe të ditës)**

numrin e viteve dhe llogaritjen (e muajve dhe ditëve). Gjithçka e kemi shtjelluar në detaje.” [El-Isrā’: 12] E që të kuptojmë rëndësinë e këtyre dy argumenteve të Zotit, i Madhërishmi thotë: **“Thuaju (o Muhamed): “Si mendoni, nëse Allahu jua bën natën të përhershme deri në Ditën e Kiametit, cili zot, përveç Tij, do t’jua sillte dritën? Vallë, a nuk dëgjoni?”.** Thuaju (o Muhamed): **“Si mendoni, nëse Allahu jua bën ditën të përhershme deri në Ditën e Kiametit, cili zot përveç Tij do t’jua sillte natën në të cilën pushoni? Vallë, a nuk shikoni?”** [El-Kasas: 71-72] Kjo është një shenjë dhe një argument i Zotit, i vazhdueshëm dhe i përsëritur, ndaj të cilit ne nuk duhet të jemi të shkujdesur! E megjithatë, njerëzit janë të pavëmendshëm ndaj tij dhe kërkojnë shenja dhe argumente paranormale, duke i injoruar argumentet dhe shenjat e Zotit të plotfuqishëm, të cilat u ndodhin atyre çdo moment. Këto argumente do të ishin të mjaftueshme për ta, nëse do të dëgjonin ashtu si duhet, por kjo varet nga devotshmëria në zemrën e gjithsecilit, siç thotë Allahu i plotfuqishëm: **“Ata të cilët e dëgjojnë fjalën (që u thuhet), pastaj ndjekin më të mirën e saj. Të tillët janë ata që Allahu i ka udhëzuar drejt dhe të tillët janë njerëz të mençur.”** [Ez-Zumer: 18] Pas gjithë këtyre argumenteve njerëzit duhet t’u përgjigjeshin pozitivisht urdhrave të Allahut të madhërishëm: **“O ju që keni besuar! Bindjuni Allahut dhe të Dërguarit të Tij dhe mos u largoni prej tij ndërkohë që dëgjoni (dhe e kuptoni atë që ai thotë)! Dhe mos u bëni si ata (hipokritët) që thonë “Dëgjojmë”, por që nuk dëgjojnë. Vërtet, krijesat më të këqija tek Allahu janë shurdhë - memecët (ndaj së vërtetës), të cilët nuk përdorin arsye. E sikur Allahu të dinte ndonjë të mirë tek ata, do t’i bënte të dëgjojnë. Por, edhe sikur t’i bënte të dëgjojnë, ata do të largoheshin duke refuzuar.”** [El-Enfāl: 20-23] Pra, ata që mund t’i kuptojnë këto argumente që shihen në univers, në natyrë dhe te vetë njeriu - duhet të jenë nga ata që dëgjojnë. Kurse ata që nuk dëgjojnë – si kategoritë e përmendura më sipër – ata nuk përfitojnë nga këto shenja dhe argumente. Edhe nëse Zoti do t’u përgjigjej sugjerimeve të tyre dhe do t’ua sillte atyre mrekullitë paranormale, ata prapë nuk do të reagonin për shkak të “shurdhimit” i cili ua ka mbushur veshët dhe nuk i lë të dëgjojnë të vërtetën. I Madhërishmi thotë: **“Dhe mbi zemrat e tyre kemi vendosur mbulesa që të mos e kuptojnë atë (Kur’anin), dhe në veshët e tyre kemi bërë shurdhim. E**

kur ti e përmend Zotin tënd në Kur'an, të vetëm, ata e kthejnë kurrizin e largohen duke mos dashur të dëgjojnë.” [El-Isrā': 46]

Ajeti që flet për vetëtimën dhe shiun e bekuar

“Dhe prej argumenteve të Tij është se Ai jua tregon juve vetëtimën, që shkakton frikë dhe shpresë... dhe zbret nga qielli ujë, dhe e ngjall me të tokën pas vdekjes së saj. Vërtet, në këtë ka argumente për njerëzit që arsyetojnë.” [Er-Rrūm: 24]

Vetëtimat futin frikë në zemrat e njerëzve, po ashtu dhe bubullimat. Kur shkrepin vetëtimat, të shoqëruara me bubullima kumbuese, frika te njerëzit rritet. Fenomenet e vetëtimës dhe bubullimës janë fenomene që janë marrë në konsideratë gjithmonë nga fetë pagane përgjatë historisë së lashtë, ndërsa priftërinjtë dhe prijësit fetarë të atëhershëm shpesh i frikësonin njerëzit me to. Madje disa nga ato fe i përshkruanin këto fenomene si zota³⁶⁵ dhe i quanin: zoti i vetëtimave, zoti i bubullimave, etj. - i lartësuar është Zoti ndaj gjithë kësaj! Ata njerëz të atyre feve dhe ata priftërinj shpesh i mashtronin njerëzit dhe i shantazhonin me shpifjet e tyre dhe pretendimin se ata kishin aftësinë për të bërë hajmali, të cilat do t'i mbronin ata njerëz të thjeshtë nga e keqja e vetëtimës kur ajo zemërohet dhe nga e keqja e bubullimës kur gjëmon.

Allahu i madhërishëm i përmend këtë fenomene dhe thotë: **“Ai është i Cili jua tregon juve vetëtimën, që shkakton frikë dhe shpresë... dhe krijon retë e rënda (me shi). Dhe bubullima e lartëson Atë me falënderim dhe lavdërim ndaj Tij, e edhe engjëjt (e lartësojnë Allahun me lavdërim dhe falënderime) nga frika e Tij... Dhe Ai i dërgon vetëtimat dhe godet me to kë të dojë... e ata debatojnë rreth Allahut, ndërkohë që Ai është shumë i fortë dhe i aftë në zmbropsjen e kompleteve (të armiqve).” [Er-Rrā'd: 12-13]** Me këto i Madhërishmi tregon se bubullimat, vetëtimat, rrufetë dhe vetë shiu, të gjitha këto janë çështje në duart e Tij - të Plotfuqishmit! Shkrepja e vetëtimës e bën njeriun të shpresojë në rënien e shiut të begatë, e që sezoni i të mbjellave dhe të korrave të tij të jetë i begatë, i mirë. Por, në të njëjtën

³⁶⁵ Në listën e perëndive të grekëve të lashtë ekziston një zot me emrin Zeus, i cili quhej mbreti dhe sundimtari i perëndive dhe zoti i qiellit dhe i bubullimave e vetëtimave.

kohë, njeriu ndien frikë dhe tmerr nga vetëtimat, ngaqë mendon se këto mund të jenë dërguar ta godasin atë dhe ta ndëshkojnë.

Kujtesa njerëzore ruan përshtypje të ndryshme rreth çështjes së vetëtimave, bubullimave, rrufeve, etj., dhe shpesh është frika ajo që i shoqëron këto. Por, ky ajet i ndritur i Kur'anit famëlartë i vendos këto dukuri natyrore në madhësinë e tyre të natyrshme. Ato janë argumente dhe shenja nga shenjat e Zotit dhe dëshmi të fuqisë së Tij, të Plotfuqishmit. Por, vetëm njerëzit e mençur janë ata mendja e të cilëve është në gjendje ta dallojnë të mirën nga e shëmtuara, të vërtetën nga e pavërteta. Këta janë ata që mund t'i kuptojnë domethëniet që fshihen pas këtyre fenomeneve dhe të dinë se ato janë fenomene që i nënshtrohen vullnetit dhe fuqisë së Zotit, jo thjesht dukuri që ndodhin dhe vazhdojnë pa një Kontrollues apo Shkaktar. Këto fenomene nuk janë në gjendje të bëjnë dëm as dobi, as të lëndojnë as të shkaktojnë asgjë pa lejen e Zotit – bekuar dhe lartësuar qoftë Ai!

Ajeti që flet për dy argumentet: për qëndrimin e qiejve dhe të tokës me urdhër hyjnor dhe për ringjalljen pas vdekjes

“Dhe prej argumenteve të Tij është që qiejt dhe toka qëndrojnë (mbahen të ngritura) me urdhrin e Tij, pastaj kur Ai t'ju thërrasë me një thirrje nga toka (në ringjallje), menjëherë ju do të dilni.” [Er-Rrûm: 25]

I Madhërishmi thotë: **“Allahu është Ai që nuk ka zot tjetër përveç Tij! Ai është i Gjalli i përjetshëm, Mbështetësi i (gjithë) ekzistencës.”** [El-Bekare: 255] Edhe surja Ālu Imrān nis me fjalën e Tij të Lartit: **“Allahu është Ai që nuk ka zot tjetër përveç Tij! Ai është i Gjalli i përjetshëm, Mbështetësi i (gjithë) ekzistencës.”** [Ālu Imrān: 2]

Po ashtu i Madhërishmi thotë: **“Thuaj: “E kujt është toka dhe kushdo që gjendet në të, nëse e dini?” Ata do të thonë: “Të Allahut.” Thuaj: “Atëherë pra, a nuk kujtoheni?” Thuaj: “Kush është Zoti i shtatë qiejve dhe Zoti i Arshit (Fronit) madhështor?”** (86) Ata do të thonë: **“Allahu.”** Thuaj: **“A nuk keni frikë?”** Thuaj: **“Kush është Ai në dorën e të Cilit është mbretëria e çdo gjëje – i Cili mbron, por që askush nuk mund ta mbrojë askënd nga dënimi i Tij - nëse e dini?”** Ata do të thonë: **“Allahu.”** Thuaj: **“Atëherë, si mashtroheni?”** [El-

Mu'minūn: 84-89] Pra, qiejt dhe toka, dhe kushdo që gjendet në to, mbahen në jetë dhe mbështeten vetëm nga Zoti i plotfuqishëm. Sikur Zoti i madhëruar të mos ofronte mbajtjen dhe mbështetjen e Tij për këtë univers, me gjithë çfarë ka në të, qoftë edhe për një fraksion të sekondës, e gjithë kjo ekzistencë do të rrënohej. Kështu që nuk është për t'u habitur që Zoti i plotfuqishëm tërheq vëmendjen drejt këtij argumenti që shikohet me sy dhe është i prekshëm. Ky argument vlen më shumë sesa mijëra mrekulli të mbinatyrshme, të cilat janë shfaqur në duart e pejgamberëve të mëparshëm. Gjithashtu ekziston një argument tjetër që pason rrënimin e qiejve dhe të tokës në Ditën e Kiametit, të cilin ky ajet vazhdon e flet për të. Pra, bëhet fjalë për çështjen e ringjalljes... Pastaj vjen tubimi i njerëzve dhe marrja në llogari e tyre, pastaj në fund është shpërblimi i gjithsecilit, siç thotë i Larti: **"... Pastaj, kur Ai t'ju thërrasë me një thirrje nga toka (në ringjallje), menjëherë ju do të dilni."** [Er-Rrūm: 25] Në këtë ajet fisnik procesi i ringjalljes konsiderohet si një ftesë që Zoti i thërret robërit e Tij për të dalë nga varret e tyre dhe të nisen drejt vendit të tubimit. Ajeti tregon se si gjithë ky proces do të ndodhë rrjedhshëm dhe nuk do të jetë aspak i ndërlikuar. Secili do ta dijë se çfarë i duhet të bëjë atë ditë. Në një ajet tjetër Allahu i plotfuqishëm thotë: **"Dhe do t'i fryhet Surit (bririt) dhe do të bjerë i vdekur kushdo është në qiej e kushdo që është në tokë, përveç atyre që do Allahu (t'i shtyjë për një kohë tjetër). Pastaj do të fryhet në të (në Sur) edhe një herë tjetër, dhe ja, ata menjëherë do të jenë në këmbë, duke shikuar dhe pritur (se çfarë do të bëhet me ta)."** [Ez-Zumer: 68] Me sa duket, thirrja e përmendur në ajetin 25 të sures Er-Rrūm është pas fryrjes së dytë të Surit, kohë në të cilën njerëzit dalin nga varret e tyre, me jetë dhe vitalitet të plotë... dhe qëndrojnë në këmbë duke shikuar e pritur çfarë do të bëhet më tej.

Në suren Jā-Sîn i Madhërishmi thotë: **"Ata do të thonë: "O të mjerrët ne, kush na ngriti prej varreve tona?"** (Përgjigja do të jetë:) **"Kjo është ajo (Dita e Ringjalljes) që ka premtuar i Gjithëmëshirshmi... dhe të dërguarit kanë thënë të vërtetën!" Do të jetë vetëm një britmë e vetme (e fuqishme) dhe menjëherë ata të gjithë do të sillen para Nesh."** [Jā-Sîn: 52-53]

Nga varret do të ngrihen të gjithë njerëzit që kanë ekzistuar që nga koha e Ademit e deri në Orën e Kiametit. Sapo të ringjallen, varret të hapen dhe toka t'i nxjerrë nga brendësia e saj në sipërfaqe, ata do të

pyesin njëri-tjetrin të habitur se kush i nxori nga varret e tyre. Dhe përgjigja do t'u vijë atyre nga Allahu i plotfuqishëm, ose nga pejgamberët dhe të dërguarit, të cilët janë bekuar nga Allahu, ose nga engjëjt: **“Kjo është ajo (Dita e Ringjalljes) që ka premtuar i Gjithëmëshirshmi... dhe të dërguarit kanë thënë të vërtetën!”** [Jā-Sîn: 52]

Dy argumentet: Zotërimi i Tij absolut, dhe përlulja me bindje e të gjitha krijesave ndaj Tij – madhëruar qoftë Ai!

Allahu i madhërishëm pastaj thotë: **“Dhe të Tij janë të gjithë ata që janë në qiej dhe në Tokë. Të gjithë janë të bindur ndaj Tij me përlulësi.”** [Er-Rrûm: 26] Me këtë ajet sikur i Madhërishmi u thotë idhujtarëve: “Kur Unë ju urdhëroj të më besoni Mua, të besoni në tevhidin Tim, të besoni në ringjalljen pas vdekjes, në llogaridhënie, në shpërblim... dhe kur ju urdhëroj të më adhuronit Mua të vetëm dhe të jeni të devotshëm në adhurimin ndaj Meje, e gjitha kjo është për të mirën tuaj, kurse Unë nuk kam nevojë për ju as për adhurimin tuaj ndaj Meje sepse e Imja është gjithçka që gjendet në qiej e në tokë... të gjithë janë të bindur me përlulje ndaj Meje!”

I Larti thotë: **“A nuk e shikon se Allahut i bëjnë sexhde kush është në qiej dhe kush është në tokë... edhe dielli, edhe hëna, edhe yjet, edhe malet, edhe pemët, edhe krijesat që lëvizin mbi tokë, edhe shumë nga njerëzit... e shumë (janë ata që) kanë merituar tashmë ndëshkimin... E kë e poshtëron Allahu, për të nuk ka nderues (që ta nderojë)! Vërtet, Allahu bën çfarë dëshiron.”** [El-Haxh: 18] Zoti i madhërishëm nuk ka nevojë për adhurimin e asnjërit, por Ai – madhëruar qoftë – nga dashamirësia dhe nderimi i Tij ndaj njeriut, nuk e miraton mosbesimin për robërit e Tij. Musai, alejhi selam, pati thënë: **“Nëse mohoni ju dhe të gjithë ata që janë në tokë, atëherë (dijeni se) Allahu është vërtet i vetëmjaftueshëm (i panevojshëm për askënd), plot lavdi.”** [Ibrahim: 8]

Dy argumentet: Fillimi i krijimit dhe ripërsëritja e tij

“Ai është që e fillon krijimin, pastaj e përsërit atë... dhe kjo është më e lehtë për Të. Atij i takon cilësia më e lartë në qiej dhe në tokë dhe Ai është i Plotfuqishmi i urtë.” [Er-Rrûm: 27]

Konteksti kthehet për t’u folur atyre njerëzve dhe për t’ua kujtuar se Zoti i plotfuqishëm është Ai që e ka iniciuar krijimin. Kështu që supozohet ta kuptoni se kush filloi të bëjë diçka, pa pasur një model të mëparshëm, nëse ajo gjë dëmtohet ose shkatërrohet, ai mundet ta ribëjë atë sërish, madje ribërja do të jetë më e lehtë sesa krijimi fillestar i saj. Por, Zotit i takon cilësia më e lartë! Ai është i plotfuqishëm për çdo gjë në fillim të krijimit dhe Ai është i plotfuqishëm në përsëritje të tij. Të dyja këto faza për Të janë njëloj. Por duke thënë këtë, Ai deshi t’u drejtohej atyre mendjeve të mangëta dhe ta përafrojë domethënien e kësaj çështjeje tek ata. Ai solli për ta këtë metodë arsyetimi dhe argumentimi, të përshtatshme me mendjet e tyre, e cila duhet t’i bindë ata dhe ta pranojnë çfarë u thuhet.

“Ai ju sjell një shembull nga vetë ju: A keni ndonjë nga skllëvërit tuaj partnerë në atë (pasuri) që Ne ju kemi dhënë, dhe ju jeni të barabartë me ta në të, dhe u frikësoheni atyre ashtu siç i frikësoheni njëri-tjetrit (partnerëve të të njëjtit nivel me ju)?!... Kështu Ne i detajojmë ajetet për njerëzit që logjikojnë.” [Er-Rrûm: 28] Ky ajet sjell një shembull shumë të rëndësishëm, se ndoshta i zgjon ata të pakujdesshëm dhe arrogantë që këmbëngulin t’i bëjnë Zotit ortakë nga robërit e Tij. Zoti i madhëruar e sjell këtë shembull domethënës nga vetë ata, sepse pak kishte prej tyre që të mos kishin ndonjë skllav në shtëpitë apo dyqanet e tyre.

Kështu që Zoti - lartësuar qoftë Ai - sjell shembullin për ta dhe thotë: Nëse ndonjëri prej robërve që janë në pronësi të këtyre mohuesve do t’i thoshte pronarit të tij: Unë jam si ti dhe partneri yt në atë që zotëron dhe kam të drejtë të zgjedh çfarëdo partnerësh apo ortakësh për ty si të dua unë dhe kam të drejtë të përcaktoj punët e tua...”, a do ta pranonte ky pronar nga skllavi i tij që e ka nën pronësi të tij këtë thënie? A do t’i bindej dhe a do ta miratonte ai këtë? Sigurisht që jo! Atëherë pra, si përpiqeni t’i bëni ortakë Zotit tuaj, që është Zotëruesi, Krijuesi që ju krijoi nga hiçi, pastaj ju bëri diçka që përmendet... pasi para se t’ju krijonte Ai ju nuk ishit diçka që përmendet ndokund... Pastaj Ai ju bëri të jetoni në tokë dhe nënshtrori për ju çdo gjë, dhe ju jep gjithçka që kërkonit... Si pra e imagjinoni që Zoti – lartësuar qoftë Ai

- ta pranojë pretendimin tuaj të dështuar, sikur Zoti ka ortakë ata që ju i trilloni me gjuhët tuaja gënjeshtare e pretendoni se ata janë ortakët e Tij në sundimin e qiejve dhe të tokës dhe ju u drejtoheni atyre me forma të ndryshme adhurimi dhe nderimi?! Ju herë i zgjidhni këta partnerë nga xhinët: **“Dhe i bënë Allahut partnerë xhinët, ndërsa Ai i ka krijuar ata... dhe i trilluan Atij bijë dhe bija, pa ditur gjë! I madhëruar dhe i lartësuar është Ai nga çfarë përshkruajnë ata!”** [El-En’ām: 100], e herë të tjera nga prijësit tuaj dhe pasanikët që ju i madhëroni për shkak të pasurisë dhe prestigjit që kanë... e herë prodhoni e bëni me duart tuaja idhuj dhe ia mveshni Allahut si partnerë: **“Vërtet, çfarë ju adhuron në vend të Allahut janë vetëm idhuj, dhe kështu ju trilloni shpifje. Vërtet, ata që i adhuron në vend të Allahut, nuk zotërojnë furnizim për ju, prandaj kërkojeni prej Allahut furnizimin dhe adhurojeni e falënderojeni Atë! Tek Ai do të ktheheni!”** [El-Ankebūt: 17]

Dhe në të gjitha rastet, janë dëshirat tuaja ato që ju i keni marrë si zota: **“Allahu i krijoi qiejt dhe tokën me drejtësi, në mënyrë që të shpërbehet çdo njeri për atë që ka punuar, e askujt nuk do t’i bëhet padrejtësi. A e ke parë (o i Dërguar), atë i cili i merr për zot tekat e tij, e Allahu e humb atë - pavarësisht dënimin - dhe ia vulos dëgjimin dhe zemrën e tij, dhe i vë mbulesë syve të tij... Kush mund ta udhëzojë atë pas Allahut? A nuk merrni mësim?”** [El-Xhāthije: 22-23]

“Por ata që bëjnë zullum ndjekin dëshirat e veta, pa dituri (për pasojat e mosbesimit të tyre). Atëherë, kush mund ta udhëzojë atë që Allahu e ka humbur? Për njerëz të tillë nuk ka kurrfarë ndihmësi.” [Er-Rrūm: 29]

Pra, ju duke i bërë ortakë Allahut në adhurim dhe duke e mohuar ringjalljen, llogaridhënien dhe shpërblimin nuk keni ndjekur asnjë argument apo provë dhe nuk jeni nisur nga një logjikë e shëndoshë dhe e pranueshme, por keni ndjekur dëshirat tuaja... E kush është më i humbur se ai që ndjek dëshirat e tij, pa dituri, as autoritet, as argument nga Zoti? Si e miratoni për Allahun diçka që nuk e miratoni as e pranonin për veten tuaj?! Por, meqë tashmë ju keni arritur në këtë nivel humbjeje, keni merituar që Zoti t’ju lërë në të, sepse ju parapëlqyet verbërinë ndaj udhëzimit dhe preferuat mosbesimin dhe kundërshtimin ndaj Zotit dhe të Dërguarit të Tij mbi besimin, nuk ka asnjë shpre-

së në udhëzimin tuaj, pasi Allahu i ka vulosur zemrat tua, të cilat refuzuan të hapen ndaj çdo drite, prove, argumenti apo libri ndriçues.

Pjesa e katërt:

Natyra e pastër njerëzore dhe feja e drejtë

"فَأَقِمْ وَجْهَكَ لِلدِّينِ حَنِيفًا ۚ فِطْرَتَ اللَّهِ الَّتِي فَطَرَ النَّاسَ عَلَيْهَا ۚ لَا تَبْدِيلَ لِخَلْقِ اللَّهِ ۚ ذَلِكَ الدِّينُ الْقَيِّمُ وَلَكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٣٠﴾ ۖ مُبِينٌ إِلَيْهِ وَآتَقُوهُ وَأَقِيمُوا الصَّلَاةَ وَلَا تَكُونُوا مِنَ الْمُشْرِكِينَ ﴿٣١﴾ مِنَ الَّذِينَ فَرَقُوا دِينَهُمْ وَكَانُوا شِيعًا ۚ كُلُّ حِزْبٍ بِمَا لَدَيْهِمْ فَرِحُونَ ﴿٣٢﴾ وَإِذَا مَسَّ النَّاسَ ضُرٌّ دَعَاوُا رَبَّهُمْ مُبِيبِينَ إِلَيْهِ ثُمَّ إِذَا أَذَاهُمْ مَنَّه رَحْمَةً إِذَا فَرِيقٌ مِنْهُمْ بِرَبِّهِمْ يُشْرِكُونَ ﴿٣٣﴾ لِيَكْفُرُوا بِمَا آتَيْنَاهُمْ ۚ فَتَمَتَّعُوا فَسَوْفَ تَعْلَمُونَ ﴿٣٤﴾ أَمْ أَنْزَلْنَاهُمْ سُلْطَانًا فَهُوَ يَتَكَلَّمُ بِمَا كَانُوا بِهِ يُشْرِكُونَ ﴿٣٥﴾ وَإِذَا أَذَقْنَا النَّاسَ رَحْمَةً فَرِحُوا بِهَا ۚ وَإِنْ تُصِيبُهُمْ سَيِّئَةٌ بِمَا قَدَّمَتْ أَيْدِيهِمْ إِذَا هُمْ يَقْنَطُونَ ﴿٣٦﴾ أَوَلَمْ يَرَوْا أَنَّ اللَّهَ يَبْسُطُ الرِّزْقَ لِمَنْ يَشَاءُ وَيَقْدِرُ ۚ إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ ﴿٣٧﴾ قَاتِ ذَا الْقُرْنَيْنِ حَقَّهُ وَالْمُسْكِينَ وَابْنِ السَّبِيلِ ۚ ذَلِكَ خَيْرٌ لِلَّذِينَ يُرِيدُونَ وَجْهَ اللَّهِ ۚ وَأُولَئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ ﴿٣٨﴾ وَمَا آتَيْنُكُمْ مِنْ رَبِّا لَئِيْلُو فِي أَمْوَالِ النَّاسِ فَلَا يَرُبُّوْا عِنْدَ اللَّهِ ۚ وَمَا آتَيْنُكُمْ مِنْ زَكَاتٍ تُرِيدُونَ وَجْهَ اللَّهِ فَأُولَئِكَ هُمُ الْمُضْعِفُونَ ﴿٣٩﴾ اللَّهُ الَّذِي خَلَقَكُمْ ثُمَّ رَزَقَكُمْ ثُمَّ يُعْمِنُكُمْ ثُمَّ يُخَيِّبُكُمْ ۚ هَلْ مِنْ شُرَكَائِكُمْ مَنْ يَفْعَلُ مِنْ ذَلِكَ مِمَّنْ شَاءَ ۚ سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى عَمَّا يُشْرِكُونَ ﴿٤٠﴾"

"Prandaj, mbaje fytyrën tënde drejt fesë, duke u anuar nga e vërteta! (Përmbaju) Natyrës së pastër të Allahut, sipas së cilës Ai ka krijuar (të gjithë) njerëzit! S'ka ndryshim në krijimin e Allahut! Kjo është feja e drejtë, por shumica e njerëzve nuk e dinë. (30) Drejtohuni Atij me pendesë dhe frikësojuni Atij, e faleni namazin... dhe mos u bëni nga ata që i bëjnë shok Allahut (në adhurim)... (31) ... nga ata që e kanë përçarë fenë e tyre dhe janë ndarë në grupe; secili grup është i kënaqur me atë që ka. (32) E kur njerëzit i godet ndonjë e keqe, ata i luten Zotit të tyre, të kthyer të penduar tek Ai. Pastaj, kur Ai i bën të shijojnë mëshirën e Tij, kur ja, një grup prej tyre Zotit të tyre i shoqërojnë të tjerë në adhurim (33)... që ta mohojnë çfarë u dhamë Ne... Kënaquni pra, sepse do ta merrni vesh! (34) Apo mos u kemi zbritur atyre ndonjë argument, e ai flet (dhe i mbështet) për çfarë ata i shoqërojnë (Allahut)? (35) E kur Ne u japim njerëzve të shijojnë mëshirë, ata gëzohen me të... e nëse i godet një e keqe për shkak të asaj që kanë bërë duart e tyre, kur ja, ata bien në dëshpërim. (36) A nuk e shohin ata se Allahu ia mundëson

furnizimin kujt të dojë, edhe ia kufizon (kujt të dojë)? Vërtet, në këtë ka argumente për njerëzit që besojnë. (37) Prandaj, jepja të afërmit të drejtën e tij, edhe nevojtarit, edhe udhëtarit! Kjo është më e mirë për ata që dëshirojnë kënaqësinë e Allahut, dhe pikërisht ata janë të fituarit. (38) Çfarë jepni me fajde (nga pasuria juaj) që të shtohet nga pasuria e njerëzve, te Zoti ajo nuk shtohet! E çdo zekat që ju e jepni, duke pasur për qëllim fitimin e kënaqësisë së Zotit, ata janë që do t'u shumëfishohet (ajo pasuri që kanë dhënë)! (39) Allahu është Ai që ju ka krijuar juve, pastaj ju ka furnizuar (me mjetet e jetesës), pastaj ju bën të vdisni, e pastaj ju ringjall. A ka ndonjë nga "ortakët" tuaj (që ju ia shoqëroni Allahut) që bën ndonjë gjë nga këto? I lavdëruar dhe i lartësuar është Ai mbi çfarë i shoqërojnë! (40)" [Er-Rrūm: 30- 40]

Fjala e të Madhërishmit: **"Prandaj, mbaje fytyrën tënde drejt fesë, duke u anuar nga e vërteta!"** [Er-Rrūm: 30], vjen si përkujtim për Ibrahimin, alejhi selam, kur pati thënë: **"Vërtet, unë e kam kthyer fytyrën time drejt Atij që i ka krijuar qiejt dhe tokën, (duke qenë) si besimtar i drejtë** (që anon nga e vërteta) **dhe unë nuk jam nga idhujtarët."** [El-En'ām: 79] Por, pse Zoti i madhërishëm ia tha këtë të Dërguarit të Tij të nderuar, Muhamedit, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të, pas gjithë atyre ajeteve me të cilat argumentoi ekzistencën dhe tevhidin, ringjalljen, tubimin dhe shpërblimin... dhe pas atij turneu të gjatë që bëri Kur'ani në përmendjen e politeistëve, të opinioneve të tyre, të trillimeve të tyre dhe tezat e tyre të sëmura? Pse i mbyll të gjitha këto duke e urdhëruar Pejgamberin e tij të nderuar, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të, që ta drejtojë fytyrën e tij drejt fesë së drejtë dhe të mbajë anën e së vërtetës?

Fjala e të Lartit: **"Mbaje fytyrën tënde ...!"** [Er-Rrūm: 30], është njëllë si fjala e të Lartit kur thotë: **"Mbaje (fale) namazin!"** [El-Isrā': 78], e cila ka ardhur në shumë kontekste të Kur'anit dhe mbart urdhrin për të Dërguarin, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të, që të mos brengoset as shqetësohet për mosbesimin e atyre që nuk besojnë, as për devijimin e atyre që devijojnë, sepse ai e ka përcjellë mesazhin, e ka përmbushur amanetin dhe i ka këshilluar ata, por ata nuk i duan këshilluesit! Prandaj, kur i thotë atij: **"Prandaj, mbaje fytyrën tënde drejt fesë, duke u anuar nga e vërteta!"** [Er-Rrūm: 30], sikur i thotë:

“Prandaj, kapu fort pas asaj që të është shpallur ty! Vërtet, ti (o i Dërguar) je në rrugë të drejtë!” [Ez-Zuhruf: 43] Mbaje fytyrën drejt fesë dhe qëndro drejt në të siç je urdhëruar dhe thirr për në të sepse ti o i Dërguar je në rrugë të drejtë... sepse: **“Nëse këta (mekasit) i mohojnë këto, atëherë Ne ia besojmë ato një populli që nuk do t’i mohojë.”** [El-En’ām: 89] “Nëse këtyre njerëzve u janë verbuar sytë, shurdhimi ua ka mbyllur veshët dhe mosbesimi ua ka vulosur zemrat, atëherë ka miliona njerëz të tjerë, natyra e të cilëve është ende e pastër dhe e shëndoshë, të gatshëm të të besojnë ty dhe mesazhit e thirrjes që ke sjellë ti o i Dërguar!”... Fjala “fytyrë” këtu në këtë ajet është përfaqësuese e njeriut në tërësinë e tij, kur ai drejtohet për diku. Kur i Larti thotë: **“Prandaj, mbaje fytyrën tënde drejt fesë, duke u anuar nga e vërteta!”** [Er-Rrûm: 30], Ai e urdhëron të Dërguarin e Tij të kthehet plotësisht drejt Mesazhit të Tij, drejt fesë që ai mbart dhe t’i ftojë njerëzit në të. Me këtë Ai sikur kërkon t’i thotë: “Mos u merr me këta mohues, mos e shpenzo kohën tënde së koti me ta, e as të mos të të bëjnë ty ata të neglizhosh mesazhin tënd, por drejtimi jot le të jetë plotësisht drejt fesë së drejtë, pa u shpërqendruar me asgjë tjetër ndaj saj!”, siç thotë Zoti i madhëruar: **“Kurse, sa i përket atij që mendon se është i panevojshëm (për këtë mesazh, për shkak të pasurisë që ka), ti atij i kushton vëmendje?! E ti nuk ke asnjë përgjegjësi nëse ai nuk pastrohet (nga mëkatet)! Kurse ai që erdhi te ti duke nxitur (për të kërkuar dituri dhe udhëzim), dhe ndien frikë (nga Allahu), ti atij nuk ia vë veshin!”** [Abese: 5-10]

Pyetjet që ngrenë ata mohues nuk janë pyetje reale për të ditur të vërtetën, përkundrazi, ato pyetje rezultojnë nga një përpjekje për të shpërqendruar të Dërguarin e Zotit, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të! Konteksti kur’anor në çdo rast vjen në një mënyrë të tillë që i drejton të Dërguarit të ngarkuar me përcjelljen e mesazhit një numër direktivash që synojnë forcimin e vendosmërisë së tij dhe e udhëzojnë të jetë i durueshëm dhe këmbëngulës. Në një kontekst tjetër, atëherë kur gjendja rëndohet, atij i vjen udhëzimi që i thotë: **“Prandaj, bëhu i durueshëm për vendimin e Zotit tënd (o i Dërguar) dhe mos u bëj si Njeriu i Balenës (Junusi a.s) kur e thirri Zotin e tij i mbushur me zemërim (për shkak të popullit të tij mohues)!”** [El-Kalem: 48]

Kur i Madhërishmi e udhëzon të Dërguarin e Tij t'i përmbahet asaj në të cilën gjendet dhe ta drejtojë fytyrën e tij vetëm drejt këtij misioni, Ai e përforcon këtë duke i thënë: **“(Përmbaju) Natyrës së pastër të Allahut, sipas së cilës Ai ka krijuar (të gjithë) njerëzit!”** [Er-Rrûm: 30], sepse ky i Dërguar mund të pyeste: Pse njerëzit largohen nga ndjekja e këtij mesazhi? Dhe përgjigjja e kësaj pyetjeje është: Feja që ti mbart është feja e drejtë, e vërtetë! Nuk ka fe më të drejtë se ajo, as më të qëndrueshme dhe as më të fortë. Në të njëjtën kohë, kjo fe përkon me natyrën e pastër, sipas së cilës Allahu i ka krijuar njerëzit. S'ka ndryshim në krijimin e Zotit! Devijimi në të cilin ata gjenden rezulton nga mendjemadhësia dhe smira e tyre. Kurse ti o i Dërguar, ti je në rrugë të drejtë... dhe feja që ti mbart është një fe e drejtë, e cila është e lidhur me vetë natyrën e pastër njerëzore, sipas së cilës Krijuesi i ka krijuar të gjithë njerëzit.

Kjo fjalë e të Madhërishmit: **“(Përmbaju) Natyrës së pastër të Allahut, sipas së cilës Ai ka krijuar (të gjithë) njerëzit! S'ka ndryshim në krijimin e Allahut! Kjo është feja e drejtë, por shumica e njerëzve nuk e dinë”** [Er-Rrûm: 30], sqaron qartë se kur Zoti i krijoi njerëzit, Ai u dha atyre natyrën dhe krijimin dhe depozitoi në ta prirje që u mundësojnë ta njohin Zotin – lartësuar qoftë Ai - dhe ta dinë se Ai është një, i vetëm, që ka krijuar gjithçka me masë dhe përcaktim... se Ai është Krijuesi, Shpikësi i universit, Modeluesi Suprem i krijesave të Tij dhe Ai është i Gjithëmëshirshmi mëshirëplotë! Kjo natyrë e pastër te njeriu është e tillë që e pranon natyrshëm fenë e drejtë të Zotit, besëlidhjen me Zotin dhe zgjedhjen e babait të tyre, Ademit, si halif të Tij në Tokë. Kjo natyrë e pastër njerëzore e pranon amanetin që i është ngarkuar njeriut, për ta zbatuar drejt misionin e tij në tokë, dhe e pranon se këtu në tokë do të hasë në sprova të cilat pasohen nga shpërbli-mi... Kjo natyrë e pastër me këto prirje nganjëherë shfaqet dhe mbizotëron te njeriu edhe pa kontaktuar me një thirrje, profeci apo mesazh hyjnor, siç tregon i Plotfuqishmi: **“Thuj: “E kujt është toka, dhe kushdo që gjendet në të, nëse e dini?” Ata do të thonë: “Të Allahut”. Thuj: “Atëherë pra, a nuk kujtoheni?” Thuj: “Kush është Zoti i shtatë qiejve dhe Zoti i Arshit (Fronit) madhështor?” Ata do të thonë: “Allahu”. Thuj: “A nuk keni frikë?” Thuj: “Kush është Ai në dorën e të Cilit është mbretëria e çdo gjëje –i Cili mbron, por që askush nuk mund ta mbrojë askënd nga dënimi i Tij - nëse e dini?”**

Ata do të thonë: “Allahu”. Thuaj: “Atëherë, si mashtroheni?” [El-Mu'minūn: 84-89] Këto përgjigje të sakta jepnin idhujtarët, edhe pse ishin në rrugë të shtrembër.

Ose fjala e Madhërishmit: “(Përkundrazi, pyeti ata - o i Dërguar – se) **Kush i ka krijuar qiejt dhe tokën dhe zbriti për ju nga qielli ujë, me të cilin bëri të mbijnë kopshte të mrekullueshme?! Ju nuk do të mund t'i bënit pemët të mbinin! A ka zot tjetër me Allahun?! Jo, por ata janë njerëz që devijojnë (nga e vërteta)! Apo, kush e bëri tokën të qëndrueshme dhe krijoi përmes saj lumenj dhe bëri në të male, dhe bëri ndërmjet dy deteve ndarës (që pengon përzierjen e njerit me tjetrin)?! A ka zot tjetër me Allahun?! Jo por, shumica e tyre nuk dinë. Apo, kush i përgjigjet hallexhiut kur i lutet Atij, dhe e largon të keqen, dhe ju bën ju trashëgimtarë në tokë?! A ka zot tjetër me Allahun?! Sa pak që reflektoni! Apo kush ju udhëzon ju në errësirat e natës, në tokë dhe në det... dhe kush i dërgon erërat si sihariq përpara (shiut) mëshirës së Tij?! A ka zot tjetër me Allahun?! I lartësuar është Allahu dhe i lavdëruar mbi çdo gjë që ata ia shoqërojnë (në adhurim)! Apo, kush e zë fill krijimin, pastaj e ripërsërit atë... dhe kush ju furnizon ju (për jetesë) nga qielli dhe Toka?! A ka zot tjetër me Allahun?! Thuaj (o i Dërguar): “Sillni provat tuaja, nëse është e vërtetë ajo që thoni!” Thuaj (o i Dërguar): “Askush në qiej dhe në tokë nuk e di të fshehtë, përveç Allahut! Ata nuk e dinë se kur do të ringjallen (nga varret)”. Por, njoftimi për ahiretin vazhdoi (në mënyrë të vazhdueshme nëpërmjet të dërguarve) tek ata! Por, ata dyshojnë në të... madje ata janë të verbër ndaj tij (ndaj ahiretit).” [En-Neml: 60-66]**

Këto ajete fisnike tregojnë se si shfaqet natyra e pastër e njeriut, në cilësinë e saj si e prirë ta thërrasë njeriun të besojë në Zotin, ta njohë Atë, t'i përmbahet fesë dhe të kapet fort pas saj. Mosbesimi, politeizmi, hipokrizia dhe devijimi, të gjitha këto konsiderohen armiqësore ndaj natyrës së pastër njerëzore, në kundërshtim me të dhe kontradiktore me atë që ndien thellë shpirti i njeriut.

Duket sikur Allahu i madhërishëm i thotë të Dërguarit të Tij: “Këta njerëz, nëse tregojnë rezistencë ndaj thirrjes tënde, e refuzojnë atë, tregohen mendjemëdhenj dhe nuk të ndjekin ty, në të vërtetë ata janë në luftë me vetë natyrshmërinë e tyre sipas së cilës Allahu i ka krijuar. Ata e ndrydhin këtë natyrshmëri të tyre, para se të refuzojnë të të

përgjigjen ty". Për këtë arsye, i Lartësuar i thotë për këta dhe për të ngjashmit e tyre: **"Dhe nuk u ka bërë padrejtë Allahu** (kur i ndëshkoi), **por ata vetes së tyre i bënin padrejtësi!"** [En-Nahl: 33] Prandaj, keqardhja dhe zemërthyerja e këtyre njerëzve do të jetë e rëndë dhe katastrofike ditën kur të zbulojnë se kanë shkelur mbi natyrshmërinë e tyre dhe janë treguar arrogantë ndaj asaj që Zoti e ka vendosur brenda tyre. Ata mohues morën atë drejtim që morën... edhe Zoti e ndihmoi Pejgamberin e Tij dhe përgatiti për të dhe për fenë e tij të drejtë njerëz të tjerë, të cilët Zoti i madhëruar i do dhe që edhe ata e duan Atë; përgatiti njerëz të tillë që janë modestë ndaj besimtarëve dhe krenarë e të fuqishëm ndaj jobesimtarëve.

Allahu – lartësuar dhe madhëruar qoftë Ai – e urdhëroi të Dërguarin e Tij, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të, ta drejtojë fytyrën e tij drejt fesë së drejtë, të mbajë anën e së vërtetës.

Nga zakoni i Kur'anit të lavdishëm është që kur sjell një urdhër të kësaj forme, ky urdhër i përfshin edhe ata që kanë besuar, bashkë me të Dërguarin e Tij. Ai Pejgamber ishte rob i Zotit, falënderues dhe i duruar, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të, i cili dëshironte në vazhdimësi të qëndronte duke iu lutur me përkushtim Zotit të tij. Ai qëndronte vazhdimisht i kthyer nga feja e drejtë. Por, kur atij i drejtohet një urdhër i tillë, sikur i thuhet: "Drejtoje fytyrën tënde drejt fesë të drejtë, e bashkë me ty edhe ata që të ndjekin ty!"

Pastaj vjen fjala e të Lartit që thotë: **"Drejtohuni Atij me pendesë dhe frikësojuni Atij, e faleni namazin... dhe mos u bëni nga ata që i bëjnë shok Allahut** (në adhurim)...". [Er-Rrūm: 31] Nga i gjithë kombi musliman, nën udhëheqjen e të Dërguarit të Zotit, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të, kërkohet të jenë të drejtuar me pendesë drejt Allahut, të kthyer drejt Tij në vazhdimësi e të mos e lënë pas dore përkujtimin e Tij asnjëherë!

Fjala e të Lartit: **"... Dhe mos u bëni nga ata që i bëjnë shok Allahut** (në adhurim)..." [Er-Rrūm: 31], përbën një mosmiratim për veprën e politeistëve dhe një deklaratë për statusin e ulët që kanë ata tek Allahu – bekuar dhe lartësuar qoftë Ai! I Madhërishmi i paralajmëron të Dërguarin e Tij, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të, edhe besimtarët, të mos jenë si ata dhe të ngjashmit e tyre, në sjellje as në vepra sepse ata janë njerëz të cilët e kanë manipuluar natyrshmërinë e pastër që Allahu ua ka dhënë kur i ka krijuar dhe e kanë shkelur me

këmbë atë. Ata e kanë injoruar atë natyrshmëri të pastër njerëzore, e cila në origjinë është e pandryshuar te të gjithë njerëzit.

“... nga ata që e kanë përçarë fenë e tyre dhe janë ndarë në grupe; secili grup është i kënaqur me atë që ka.” [Er-Rrūm: 32] Kur u vjen feja e Zotit atyre idhujtarëve dhe politeistëve që e kanë prishur natyrshmërinë e tyre të pastër njerëzore, ata nuk e marrin në konsideratë fenë e Tij dhe as tregojnë interesimin që duhet të tregojnë, por e ndajnë atë dhe marrin prej saj çfarë u pëlqen, pastaj e refuzojnë çfarë nuk u shkon për shtat pasioneve dhe dëshirave të tyre. Kështu ata ndahen në grupe dhe fjala e tyre përçahet, si “shpërblim i plotë” për mëkatin që bëjnë kur e ndajnë dhe e copëtojnë fenë e Allahut. E kur ata e besojnë një pjesë të fesë së Zotit dhe e mohojnë pjesën tjetër... kur marrin çfarë dëshirojnë dhe e anashkalojnë çfarë nuk e dëshirojnë... atëherë e meritojnë të ndahen në sekte e grupacione dhe të futen në konflikte mes vete e të shijojnë të keqen e njëri-tjetrit duke luftuar me njëri-tjetrin.

Zoti i madhëruar e përshkruan ndarjen e fesë si politeizëm, sepse politeistët janë ata që nuk mund ta pranojnë monoteizmin e pastër. Kështu që ti i shikon ata gjithmonë duke punuar për të shpikur dhe për të marrë ndërmjetës për te Zoti, gjë të cilën Zoti e ndalon. Ata mashtrohen dhe pretendojnë që këta ndërmjetësues t'i afrojnë me Zotin, prandaj i zhvillojnë këta ndërmjetës dhe shikon se herë ata janë idhuj guri a druri... herë njerëz sundimtarë diktatorë dhe tiranë, të cilët duan të kenë epërsi mbi tokë dhe që e shtypin popullin e tyre... herë reformatorë, të cilët ata i madhërojnë dhe i nderojnë dhe u atribuojnë atyre çfarë Zoti nuk e miraton t'u atribuohen të tjerëve përveç Tij... e herë ndjekin e madhërojnë dëshirat e tyre, sikur të ishin urdhra të Zotit... ose i gjen t'u binden deri në adhurim fëmijëve dhe bashkëshorteve të tyre.

Siç ekzistojnë edhe ata që mund të quhen “idhujt e shoqërisë”, pasi shumë shoqëri krijojnë zakone, tradita dhe simbole, të cilat ndonjëherë mund të arrijnë deri në pozicionin e idhullit dhe këta janë ndër idhujt më të rrezikshëm për shkak se njeriu e ka të vështirë të dalë jashtë rregullave të shoqërisë, pasi kjo mund ta bëjë atë të ndiejnë një lloj tjetërsimi nga shoqëria e tij. Shpeshherë, të tillët i shikon se kur i thërret të bëjnë gjëra që i urdhëron feja e Zotit, ata thonë: “Çfarë t'u themi njerëzve? Si do të na shikojnë njerëzit?”... e të tjerë idhuj, që çojnë në përçarje në fe dhe në kapjen e gjithsecilit pas doktrinës së tij.

Monoteizmi i pastër kërkon kujdes dhe vigjilencë të vazhdueshme nga pasuesit e tij, që ta shmangin ndyrësinë e idhujve. Pa mirësinë, kujdesin, ruajtjen dhe udhëzimin e Zotit shumica e njerëzve bien në politeizëm. Për këtë arsye i Lartësuari thotë: **“Dhe shumica e njerëzve, sado që të përpiqesh ti, nuk janë besimtarë.”** [Jusuf: 103] **“Shumica e tyre nuk besojnë në Allahun pa i shoqëruar Atij të tjerë në adhurim.”** [Jusuf: 106]

Kombi sot pyet veten - në nivelet e tij të ndryshme - për shkaqet e ndarjes së fjalës së tij, të humbjes së unitetit, të rrënimit të tij dhe shndërrimit të tij në sekte, parti dhe grupacione, të cilat mund të vrasin njëri-tjetrin thjesht për një mosmarrëveshje në doktrinë, siç ka ndodhur në shumë vende dhe shumë epoka... **“... Dhe akoma vazhdojnë të jenë në konflikt. Përveç atyre që i ka mëshiruar Zoti yt! ... Dhe për këtë i ka krijuar...”** [Hud: 118-119]

Kjo ndarje e fesë, shqyerja e saj dhe sektet e ndryshme e ekspozojnë kombin ndaj djajve të politikës, të cilët e shtynë atë për të luftuar e për të bërë paqe sipas interesave të tyre politike dhe dëshirave arrogante dhe për ta përçarë fenë e për t'u ndarë në sekte... E pastaj secili grupacion ndihet i kënaqur dhe krenar për pjesën që zotëron!

“E kur njerëzit i godet ndonjë e keqe, ata i luten Zotit të tyre, të kthyer të penduar tek Ai. Pastaj, kur Ai i bën të shijojnë mëshirën e Tij, kur ja, një grup prej tyre Zotit të tyre i shoqërojnë të tjerë në adhurim ... që ta mohojnë çfarë u dhamë Ne... Kënaquni pra, sepse do ta merrni vesh! Apo mos u kemi zbritur atyre ndonjë argument, e ai flet (dhe i mbështet) për çfarë ata i shoqërojnë (Allahut)?” [Er-Rrûm: 33-35] Në këto ajete fisnike kemi një tregues që thotë se ky njeri, si specie, është krijuar i dobët dhe ka prirjen të bjerë shpejt në grackat e zhgënjimit, pesimizmit dhe dëshpërimit. Por, ai ka gjithashtu një prirje të shpejtë të ndiejë gjallëri, krenari, vetëvlerësim dhe t'i mbivlerësojë veten dhe energjitë e tij, duke e harruar dobësinë dhe nevojën e tij. Zoti i madhëruar na tregon se për sa kohë që njeriu është gjallë, ai luhatet mes trazirave dhe mirësive, vështirësive dhe kohëve të mira, në shëndetin, pasurinë, marrëdhëniet, influencimin dhe pushtetin e tij, siç thonë: **“Një ditë në favorin tënd dhe një ditë kundër teje”**. I Larti thotë: **“Dhe kur hipin në anije, ata e lusin Allahun me besim të singertë ndaj Tij... E kur Ai i zbret të sigurt në tokë, ata menjëherë i bëjnë shok Atij (në adhurim)... që ta mohojnë atë që Ne ua kemi dhënë,**

dhe që të argëtohen... por, do ta marrin vesh!" [El-Ankebūt: 65-66], ndërkohë që Allahu i Madhëruar i ka paralajmëruar besimtarët dhe ka thënë – lavdëruar qoftë Ai- : **"Ne do t'ju sprovovjmë me ndonjë frikë, apo uri, dhe me mangësi të pasurisë, të jetëve, dhe të frutave... e ti përgëzoji të duruarit... .. ata të cilët kur i godet ndonjë fatkeqësi, thonë: "Të Allahut jemi, dhe patjetër, tek Ai do të kthehemi!"** [El-Bekare: 155-156] Ky ajet i sures El-Bekare i forcon shpirtat e besimtarëve dhe i përgatit ata për të të papriturat e jetës, sepse jeta është sprovë. I Plotfuqishmi thotë: **"Çdo shpirt ka për ta shijuar vdekjen. Dhe Ne ju sprovovjmë me të keqen dhe me të mirën, si sprovë... dhe tek Ne ktheheni."** [El-Enbijā': 35]

Njeriu nuk duhet ta lejojë veten që mirësitë e Zotit ta bëjnë atë t'i kapërcejë kufijtë në tirani e arrogancë, por as të dekurajohet nga vështirësitë me të cilat ndeshet. Kur gjuha e tij nuk pushon së thëni lutje ndaj Zotit në kohë sprovash ose vështirësish, supozohet që gjuha e tij të shprehë falënderim e mirënjohje po aq shumë, në kohë mirësie, të barabartë me masën e lutjeve që ai thotë në kohë vështirësish. Kurse kur mirësia e Zotit e bën njeriun t'i kapërcejë kufijtë në arrogancë dhe kur vështirësitë e bëjnë atë të bjerë në dëshpërim, atëherë ai do të bjerë në idhujtari... dhe idhujtaria është e llojeve dhe niveleve të ndryshme.

Personi i tillë ndodh të bjerë në idhujtarinë e diturisë së tij, apo fuqisë dhe aftësive të tij, e në rast mirësie të thotë: "Gjithë kjo mirësi që gëzoj më është dhënë ngaqë jam i ditur". Ose ky person i lëkundur mund t'i vlerësojë më tepër sesa duhet shkaqet dhe rregullat e të thotë: "Sikur të mos kishim bërë kështu e të mos i kishim marrë masat për këtë, do të vazhdonim të ishim në vështirësi të madhe", dhe harron se është Zoti Ai që e jep mirësinë dhe sigurinë. Me sa duket, djalli gjendet i pranishëm në rastet e sprovave dhe paqëndrueshmërisë së njeriut dhe e shfrytëzon këtë mundësi... e përpiqet ta shtyjë njeriun të bjerë në idhujtari në rastet kur ai është i dobët. Kjo e obligon njeriun ta kujtojë Zotin në vazhdimësi, të qëndrojë gjithmonë duke e përmendur Atë, duke e lavdëruar dhe falënderuar dhe të tregohet i durueshëm.

Zoti i kërcënon ata që i bëjnë shok Atij duke thënë: **"... Kënaquni pra, sepse do ta merrni vesh!"** [Er-Rrūm: 34] Në vende të tjera në Kur'an, i Larti thotë: **"Mos mendojnë ata se, ato çfarë shpejtojmë Ne t'u japim atyre nga pasuria dhe fëmijët, jemi duke shpejtuar drejt tyre me të mira?! Kurrresi, por ata nuk e kuptojnë!"** [El-Mu'minūn:

55-56] **“Ky libri Ynë (në të cilin i kemi shënuar veprat tuaja) flet për ju dhe thotë të vërtetën. Vërtet Ne (engjëjt e Mi) i regjistrojmë çfarë punonit ju!”** [El-Xhāthije: 29] **“Dhe Ne nuk ngarkojmë askënd me më tepër sesa ka mundësi, dhe te Ne është një libër që flet të vërtetën, e atyre nuk u bëhet padrejtësi.”** [El-Mu'minūn: 62] **“Por, zemrat e tyre janë të bllokuara ndaj kësaj, dhe ata kanë edhe vepra të tjera përveç kësaj, që ata vazhdojnë t'i bëjnë. Derisa, kur i ndëshkojmë të pasurit e tyre me dënim, ata thërrasin për ndihmë. Mos thërrisni për ndihmë sot, sepse, vërtet ju nga Ne nuk do të ndihmoheni! Vërtet, ajetet e Mia ju lexoheshin juve, por ju tërhiqeshit mbrapa. Me mendjemadhësi, duke biseduar natën, ju flisnit keq.”** [El-Mu'minūn: 63-67]

Fjala e të Lartit që thotë: **“E kur Ne u japim njerëzve të shijojnë mëshirë, ata gëzohen me të... e nëse i godet një e keqe për shkak të asaj që kanë bërë duart e tyre, kur ja, ata bien në dëshpërim”** [Er-Rrūm: 36], sikur është natyrë e njeriut, e fshehur në të... që kur ai gëzohet, e harron Bamirësin – madhëruar qoftë Ai – e nëse e godet e keqja si pasojë e asaj që kanë punuar duart e tij, ai bie në dëshpërim dhe zhgënjim, edhe pse Zoti i madhëruar i ka paralajmëruar njerëzit se jeta e kësaj bote është vend sprove dhe se ata duhet të presin të ndodhë e mira edhe e keqja, të përgatiten për çdo situatë e të kryejnë detyrën duke qenë falënderues kur u vijnë mirësi e gëzime, edhe detyrën për të duruar dhe për t'u drejtuar nga Zoti i madhëruar kur i godet e keqja.

“A nuk e shohin ata se Allahu ia mundëson furnizimin kujt të dojë, edhe ia kufizon (kujt të dojë)? Vërtet, në këtë ka argumente për njerëzit që besojnë.” [Er-Rrūm: 37] Allahu i madhërishtëm është Ai që ia zgjeron edhe ia ngushton njeriut furnizimin me të mirat e kësaj bote: **“Allahu ia zgjeron furnizimin kujt të dojë nga robërit e Tij dhe ia ngushton kujt të dojë. Vërtet, Allahu është i gjithëdijshtëm për çdo gjë.”** [El-Ankebūt: 62] Në gjithë këtë ekziston një urtësi dhe ekzistojnë argumente të Zotit që njeriu duhet t'i kuptojë, por këto i kuptojnë vetëm njerëzit besimtarë. I Plotfuqishmi thotë: **“E, sa i përket njeriut, kur Zoti i tij e sprovon duke e nderuar e duke i dhënë mirësi, ai thotë: “Zoti im më ka nderuar!” Kurse, kur Ai e sprovon atë duke ia kufizuar furnizimin, ai thotë: “Zoti im më ka poshtëruar!”** [El-Fexhr: 15-16] Pra, kur Zoti i jep mirësi njeriut, ai thotë: **“Zoti im më ka nderuar sepse e meritoj, sepse nëse Ai nuk do të ishte i kënaqur me mua dhe nëse nuk do të isha i denjë për këtë, Ai nuk do të më kishte**

nderuar!"... Dhe kjo e bën atë të harrojë të falënderojë e të tregohet mirënjohës për këtë mirësi nga ana e Zotit.

Kurse kur Ai ia kufizon dhe ia pakëson furnizimin atij, thotë: "Zoti im më ka poshtëruar!", pra, më ka përcmuar, prandaj ma ka kufizuar dhe ngushtuar jetesën... E pikëllimi dhe ankesa e bëjnë atë ta harrojë durimin në rast vështirësie, lutjen ndaj Zotit dhe përgjërimin ndaj Tij.

Në rastin e parë mirësia e bën atë të bëhet arrogant dhe të harrojë të falënderojë, kurse në rastin e dytë, e keqja e bën atë të harrojë të tregohet i duruar. Por, njeriu duhet ta kujtojë Allahun e Madhërishëm kur është në begati nga mirësia e Tij... edhe atëherë kur Ai ia ndaloj furnizimin... sepse e gjithë çështja është brenda kornizës së "sprovimit me të mira e me të këqija"... Nëse njeriu dëshiron të dalë i fituar nga këto sprova, ai duhet të falënderojë në rast mirësie dhe të durojë në rast vështirësie e në vazhdimësi të thotë: "Të Allahut jemi dhe tek Ai kthehem!" E, kur Allahu i madhërishëm e merr nga ti një mirësi, Ai të lë ty mirësi të tjera të pallogaritshme... dhe urtësia e Allahut nuk mungon në asnjë nga çështjet që Ai i cakton për ty.

Në të gjitha këto ka argumente për njerëzit që besojnë, që besimi jeton në zemrat e tyre dhe që i bën ata të jenë falënderues, përkujtues, durimtarë. E për këtë ndihmon fjala e të Lartit që vjen në vazhdim: **"Prandaj, jepja të afërmit të drejtën e tij, edhe nevojtarit, edhe udhëtarit! Kjo është më e mirë për ata që dëshirojnë kënaqësinë e Allahut dhe pikërisht ata janë të fituarit."** [Er-Rrûm: 38] Kryerja e këtyre respektëve është më e mirë për ata që synojnë sinqerisht kënaqësinë e Allahut - lavdëruar qoftë Ai!

Zoti sjell shembuj për ata që e shpenzojnë pasurinë e tyre në rrugën e Zotit, duke mos kërkuar asgjë tjetër përveç kënaqësisë së Tij, dhe thotë: **"Kurse shembulli i atyre që e shpenzojnë pasurinë e tyre në kërkim të pëlqimit të Allahut, dhe për ta përforsuar veten e tyre (në rrugën e drejtë të Zotit), është si shembulli i një kopshti mbi një kodër, që e godet një shi dhe ai i jep frytet e tij dyfish. Por edhe nëse nuk goditet nga një shi, atëherë bie vesë (që është e mjaftueshme për të). Dhe Allahu e shikon gjithë çfarë bëni ju."** [El-Bekare: 265]

Ata që e shpenzojnë pasurinë e tyre në rrugën e Zotit kanë shumë karakteristika, më të rëndësishmet prej të cilave përmenden në ajetet e sures El-Bekare, ku i Larti thotë:

“Shembulli i atyre që e shpenzojnë pasurinë e tyre në rrugën e Allahut është si një kokërr (farë drithi) nga e cila mbijnë shtatë kallinj, ku në secilin kalli gjenden njëqind kokrra. Allahu ia shumëfishon (shpërblimin) kujt të dojë. Allahu është i gjerë, shumë i ditur. Ata që e shpenzojnë pasurinë e tyre në rrugën e Allahut, pastaj nuk e ndjekin atë që kanë shpenzuar me ofendim as lëndim, ata e kanë shpërblimin e tyre te Zoti i tyre dhe për të tillët nuk do të ketë frikë, dhe as do të pikëllohen. Një fjalë e mirë dhe falje, janë më të mira se një bamirësi e ndjekur nga lëndimi. Dhe Allahu është i pasur, b Butë. O ju që keni besuar, mos i shkoni dëm bamirësitë tuaja me ofendime ose lëndime, siç bën ai që e shpenzon pasurinë e tij (me hipokrizi, vetëm) që ta shikojnë njerëzit, dhe që nuk beson në Allahun dhe në Ditën e Fundit. Shembulli i tij është si ai i një shkëmbi (të madh) të lëmuar mbi të cilin ka pluhur dhe që goditet nga një shi dhe e lë atë të zhveshur... Ata nuk arrijnë (të mbajnë) asgjë nga ato që kanë fituar. Dhe Allahu nuk i udhëzon njerëzit që nuk besojnë.” [El-Bekare: 261-264]

Për t'u bërë më të qarta karakteristikat e bamirësisë me të cilën është për qëllim kënaqësia e Zotit mund të lexohen ajetet e tjera që i pasojnë këto më lart.

“Jepja të afërmit të drejtën e tij, edhe nevojtarit, edhe udhëtarit! Kjo është më e mirë për ata që dëshirojnë kënaqësinë e Allahut, dhe pikërisht ata janë të fituarit.” [Er-Rrüm: 38] Kur thotë “të afërmit”, e ka fjalën për të afërmit e dhuruesit, veçanërisht ata në nevojë, kurse nevojtarit është ai që është i varfër dhe që nuk i kërkon ndihmë ndokujt, siç thotë i Larti: **“(Sadakatë e dhëna janë) Për të varfrit, të cilët janë mbajtur të kufizuar në rrugën e Allahut, dhe që nuk mund të lëvizin nëpër tokë (për të fituar jetesën), dhe të cilët ai që nuk di i konsideron të pasur, ngaqë tregohen të përmbajtur. Ti mund t'i njohësh ata nga shenjat e tyre (karakteristike). Ata nuk i bezdisin njerëzit, duke u kërkuar. Dhe çfarëdo të mire që ta shpenzoni, vërtetë, Allahu është në dijeni për të.”** [El-Bekare: 273] Kurse udhëtari është ai që është në udhëtim dhe gjendet larg familjes së tij dhe që ka nevojë. Pra, shpenzimi në këto drejtime është më i mirë për shpenzuesin sesa grumbullimi i parave dhe duke bërë kështu ai hyn në radhët e të fituarve, me lejen e Zotit! Nga këtu sqarohet edhe ana tjetër e medaljes, se çfarë mund t'i shkaktojë koprracia dhe dora e shtrënguar njeriut,

cilësi të cilat e pengojnë atë të japin nga pasuria e tij dhe nuk e lënë të punojë për të fituar kënaqësinë e Allahut, kur jep apo dhuron.

Kjo skenë e bukur që ofron “shpenzimi në rrugën e Allahut” ka të kundërtën e saj të shëmtuar, të njeriut që arrin në një nivel të tillë koprracie që jo vetëm e bëjnë atë të mos i kryejë detyrimet pasurore që ka ndaj njerëzve, ndaj familjes së tij, shokëve dhe atyre që e meritojnë, por edhe të përpiqet të rrëmbejë nga paratë e njerëzve padrejtësisht aq sa të mundet!

Zoti i madhërishtëm thotë: **“Çfarë jepni me fajde (nga pasuria juaj) që të shtohet nga pasuria e njerëzve, te Zoti ajo nuk shtohet! E çdo zekat që ju e jepni, duke pasur për qëllim fitimin e kënaqësisë së Zotit, ata janë që do t’u shumëfishohet (ajo pasuri që kanë dhënë)!”** [Er-Rrûm: 39]

Edhe dhënia me fajde e parave është dhënie, edhe dhënia e parave në rrugën e Zotit është dhënie, por ka një dallim të madh mes këtyre dy dhënieve. Njëra palë ua jep paratë e saj atyre që kanë nevojë për to, duke kërkuar kënaqësinë e Zotit, kurse pala tjetër i jep paratë e saj për të rimarrë shumë të shumëfishuar pikërisht nga ata njerëz që janë në nevojën më ekstreme. Pra, ata që i japin paratë e tyre për t’u shtuar në paratë e njerëzve dhe vendosin kamatë për to, ato para nuk do të shtohen tek Allahu...nuk do të kenë kurrfarë shpërblimi. I Madhërishtëm thotë: **“Ata që “hanë” kamatën, ata nuk do të ngrihen ndryshe (në Ditën e Ringjalljes) përveçse siç ngrihet ai që e ka hutuar djalli me prekjen e tij. Kjo sepse ata thanë që: “Tregtia është (ashtu) si kamata”. Por, Allahu e ka lejuar tregtinë dhe ka ndaluar kamatën. Pra, kujt i ka ardhur këshilla nga Zoti i tij, dhe heq dorë (prej kamatës), le ta mbajë çfarë ka kaluar (para ndalimit të fajdesë), dhe çështja e tij është tek Allahu (Atij t’i mbështetet)! E kush kthehet (sërisht në kamatë), ata janë banorë të zjarrit, në të do të qëndrojnë përgjithmonë. Allahu e shkatërron kamatën, dhe i zhvillon e shton bamirësitë. E Allahu nuk e pëlqen çdo mosbesimtar mëkatar.”** [El-Bekare: 275-276]

Sa i bukur është konteksti në të cilin u vendos ky mëkat i madh. Ai u vendos mes fjalëve të më të Lartit: **“Jepja të afërmit të drejtën e tij, edhe nevojtarit, edhe udhëtarit! Kjo është më e mirë për ata që dëshirojnë kënaqësinë e Allahut, dhe pikërisht ata janë të fituarit”** [Er-Rrûm: 38], dhe fjalës së Tij: **“Çfarë jepni me fajde (nga pasuria juaj) që të shtohet nga pasuria e njerëzve, te Zoti ajo nuk shtohet! E**

çdo zekat që ju e jepni, duke pasur për qëllim fitimin e kënaqësisë së Zotit, ata janë që do t'u shumëfishohet (ajo pasuri që kanë dhënë)!" [Er-Rrūm: 39] Zoti i lartësuar këtu tregon dallimin e madh ndërmjet atij që jep sadaka dhe fajdexhiut dhe dallimi mes tyre është vërtet i madh. **"Allahu e shkatërron kamatën dhe i zhvillon e shton bamirësitë. E Allahu nuk e pëlqen çdo mosbesimtar mëkatar."** [El-Bekare: 276]

Allahu i madhërishëm e rrit dhe e zhvillon pasurinë nga e cila jepet sadaka dhe zekat: **"Shembulli i atyre që e shpenzojnë pasurinë e tyre në rrugën e Allahut është si një kokërr (farë drithi) nga e cila mbijnë shtatë kallinj, ku në secilin kalli gjenden njëqind kokrra. Allahu ia shumëfishon (shpërblimin) kujt të dojë. Allahu është i gjerë, shumë i ditur. Ata që e shpenzojnë pasurinë e tyre në rrugën e Allahut, pastaj nuk e ndjekin atë që kanë shpenzuar me ofendim as lëndim, ata e kanë shpërblimin e tyre te Zoti i tyre dhe për të tillët nuk do të ketë frikë, dhe as do të pikëllohen."** [El-Bekare: 261-262]

Kurse fjala e të Lartit: **"Ata janë që do t'u shumëfishohet (ajo pasuri që kanë dhënë)!"** [Er-Rrūm: 39], na lidh me fjalën e Tij: **"Kush është ai që i jep Allahut një hua të mirë, e Ai atëherë t'ia shumëfishojë atij me shumëfish? Allahu është Ai që shtrëngon (dorën), edhe jep (me bollëk), dhe tek Ai ktheheni."** [El-Bekare: 245]

Përmbyllja e kësaj pjese

Pas këtij turneu të gjatë në elementet e dobësisë njerëzore dhe qasjeve të ndryshme që çojnë në shirk dhe idhujtari i Madhërishmi thotë: **"Allahu është Ai që ju ka krijuar ju, pastaj ju ka furnizuar (me mjetet e jetesës), pastaj ju bën të vdisni, e pastaj ju ringjall. A ka ndonjë nga "ortakët" tuaj (që ju ia shoqëroni Allahut) që bën ndonjë gjë nga këto? I lavdëruar dhe i lartësuar është Ai mbi çfarë i shoqërojnë!"** [Er-Rrūm: 40], për të konfirmuar të vërtetën e pandryshueshme dhe për të kujtuar nëpërmjet saj se Zoti - i Gjithëfuqishmi - është Ai që na ka krijuar, na ka furnizuar me të gjitha mjetet e nevojshme për jetë, pastaj na bën të vdesim, pastaj na jep jetë sërish... Prandaj, a ka ndonjë nga ata ortakë - që mohuesit pretendojnë se janë partnerë të Allahut - që mund të bëjnë ndonjë nga këto? Kjo pyetje këtu na kthen

në ajetin e ndritur që thotë: “Ai ju sjell një shembull nga vetë ju: A keni ndonjë nga skllevërit tuaj partnerë në atë (pasuri) që Ne ju kemi dhënë, dhe ju jeni të barabartë me ta në të, dhe u frikësoheni atyre ashtu siç i frikësoheni njëri-tjetrit (partnerëve të të njëjtit nivel me ju)?!... Kështu Ne i detajojmë ajetet për njerëzit që logjikojnë.” [Er-Rrûm: 28] Ky krahasim sillet përpara njerëzve të politeizmit, për t'i bërë ata të kuptojnë dhe pranojnë se asnjë nga ortakët që ata ia mveshin Allahut apo zotat e ndryshëm nuk bëjnë asgjë nga këto! Sigurisht, përgjigjja e pyetjes që shtrohet ndaj tyre në këtë ajet do të vijë negative! Askush përveç Zotit - të Gjithëfuqishmit - nuk mund të bëjë asgjë nga këto! Prandaj, ata idhujtarë të asaj kohe (edhe të kohëve tona) duhej t'i bindeshin Atij, vetëm Tij, pa i bashkëngjitur Atij asnjë ortak!

I lartësuar është Zoti ndaj asaj që ata i shoqërojnë Atij, me një lartësi shumë të madhe!

Pjesa e pestë: Ajetet 41-53

"ظَهَرَ الْفَسَادُ فِي الْبَرِّ وَالْبَحْرِ بِمَا كَسَبَتْ أَيْدِي النَّاسِ لِيُذِيقَهُمْ بَعْضَ الَّذِي عَمِلُوا لَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَ ﴿٤١﴾ قُلْ سِيرُوا فِي الْأَرْضِ فَانظُرُوا كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الَّذِينَ مِنْ قَبْلُ ۚ كَانَ أَكْثَرُهُمْ مُشْرِكِينَ ﴿٤٢﴾ فَأَقِمْ وَجْهَكَ لِلدِّينِ الْقَدِيمِ مِنْ قَبْلِ أَنْ يَأْتِيَ يَوْمٌ لَا مَرَدَّ لَهُ مِنَ اللَّهِ ۚ يَوْمَئِذٍ يُصَدَّعُونَ ﴿٤٣﴾ مَنْ كَفَرَ فَعَلَيْهِ كُفْرُهُ ۖ وَمَنْ عَمِلَ صَالِحًا فَلِنَفْسِهِ يَمْهَدُونَ ﴿٤٤﴾ لِيَجْزِيَ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ مِنْ فَضْلِهِ ۚ إِنَّهُ لَا يُحِبُّ الْكَافِرِينَ ﴿٤٥﴾ وَمِنْ آيَاتِهِ أَنْ يُرْسِلَ الرِّيَّاحَ مُبَشِّرَاتٍ وَلِيُذِيقَكُمْ مِنْ رَحْمَتِهِ وَلِتَجْرِيَ الْفُلُكُ بِأَمْرِهِ وَلِتَبْتَغُوا مِنْ فَضْلِهِ وَلِعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ ﴿٤٦﴾ وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا مِنْ قَبْلِكَ رُسُلًا إِلَى قَوْمِهِمْ فَجَاءَهُمْ بِالْبَيِّنَاتِ فَاذْتَقَمْنَا مِنَ الَّذِينَ أَجْرُمُوا ۚ وَكَانَ حَقًّا عَلَيْنَا نَصْرَ الْمُؤْمِنِينَ ﴿٤٧﴾ اللَّهُ الَّذِي يُرْسِلُ الرِّيَّاحَ فَتُثِيرُ سَحَابًا فَيَبْسُطُهُ فِي السَّمَاءِ كَيْفَ يَشَاءُ وَيَجْعَلُهُ كِسْفًا فَتَرَى الْوَدْقَ يَخْرُجُ مِنْ خِلَالِهِ ۚ فَإِذَا أَصَابَ بِهِ مَنْ يَشَاءُ مِنْ عِبَادِهِ إِذَا هُمْ يَسْتَلْشِرُونَ ﴿٤٨﴾ وَإِنْ كَانُوا مِنْ قَبْلِ أَنْ يُنْزَلَ عَلَيْهِمْ مِنَ قَبْلِهِ مَلَائِكَةٍ ﴿٤٩﴾ فَانظُرْ إِلَى آثَارِ رَحْمَتِ اللَّهِ كَيْفَ يُخَيِّ الْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا ۚ إِنَّ ذَلِكَ لَمُحْيِي الْمَوْتِ ۚ وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ﴿٥٠﴾ وَلَئِنْ أَرْسَلْنَا رِيحًا فَرَأَوْهُ مُصْفَرًّا لَظَلُّوا مِنْ بَعْدِهِ يَكْفُرُونَ ﴿٥١﴾ فَإِنَّكَ لَا تَسْمِعُ الْمَوْتَى وَلَا تُسْمِعُ الصُّمَّ الدُّعَاءَ إِذَا وَلَّوْا مُدْبِرِينَ ﴿٥٢﴾ وَمَا أَنْتَ بِإِذَارِ الْعُنَى عَنْ ضَلَالَتِهِمْ ۚ إِنَّ تَسْمِعَ إِلَّا مَنْ يُؤْمِنُ بِآيَاتِنَا فَهُمْ مُسْلِمُونَ ﴿٥٣﴾"

“Është shfaqur shkatërrimi në tokë dhe në det, për shkak të asaj që kanë bërë duart e njerëzve... që t'i bëjë të shijojnë një pjesë të asaj që ata kanë bërë, e që ndoshta të kthehen (në përmirësim)! (41)

Thuaj (o i Dërguar): “Udhëtoni nëpër tokë dhe shikoni se si ka qenë përfundimi i atyre më parë!”. Shumica e tyre kanë qenë idhujtarë. (42) Prandaj, drejtoje fytyrën tënde kah feja e drejtë para se të vijë një ditë, që (vendimin për ardhjen e saj) Zoti nuk e kthen pas! Atë ditë ata do të ndahen. (43) Kush nuk beson, do të mbajë pasojat e mosbesimit të tij. Kurse, kush bën vepra të mira, ata për veten e tyre përgatiten. (44). Që t'i shpërblejë ata që besuan dhe bënë vepra të mira, nga dhuntia e Tij. Vërtet, Ai nuk i do mohuesit! (45) Dhe nga argumentet e Tij është që i dërgon erërat përgëzuese dhe që t'i bëjë ata (njerëzit) të shijojnë mëshirën e Tij... që anijet të lundrojnë me urdhrin e Tij, që të kërkonin nga begatitë e Tij, e që ndoshta të jeni mirënjohës. (46) Ne kemi dërguar para teje të dërguar te popujt e tyre dhe ata u erdhën atyre me argumente të qarta. E Ne u hakmorëm ndaj keqbërësve... dhe (në anën tjetër) është detyrë e Jona t'i ndihmojmë besimtarët. (47) Allahu është Ai që i dërgon erërat që t'i lëvizin retë, dhe i shpërndan ato në qiell si të dojë, dhe i bën ato copa... dhe ti e shikon shiun duke dalë prej tyre... Dhe kur Ai e bën atë (shi) të bjerë mbi kë të dojë nga robërit e Tij, ata menjëherë gëzohen, (48) edhe nëse para se t'u zbritej (shiu) ata ishin të pashpresë. (49) Pra, shikoji gjurmët e mëshirës së Allahut se si Ai e ngjall tokën pas shkretimit të saj! Vërtet, Ai është që i ringjall të vdekurit, dhe Ai është i fuqishëm për çdo gjë! (50) E sikur të dërgonim një erë (të keqe për bimësinë), dhe ata ta shihnin atë të zverdhur (për shkak të saj), pas saj ata do të mbeteshin mohues... (51) Me të vërtetë ti (o i Dërguar) nuk i bën dot të vdekurit të dëgjojnë, as i bën të shurdhrit ta dëgjojnë thirrjen kur ata ta kthejnë shpinën duke u larguar! (52) Ti as mund ta udhëzosh të verbrin të dalë nga humbja e tij! Ti mund t'i bësh të dëgjojnë vetëm ata që besojnë në ajetet Tona dhe që janë muslimanë (të nënshtruar ndaj Allahut). (53)” [Er-Rrūm: 41-53]

“Është shfaqur shkatërrimi në tokë dhe në det, për shkak të asaj që kanë bërë duart e njerëzve... që t'i bëjë të shijojnë një pjesë të asaj që ata kanë bërë, e që ndoshta të kthehen (në përmirësim)!” [Er-Rrūm: 41] Ajeti tregon se shkatërrimi është shfaqur dhe përhapur kudo, në tokë e në det... dhe tokës e detit mund t'u shtohen edhe atmosfera e hapësira (që është mbi tokë dhe mbi det).

Fjala e Zotit të madhëruar: **“Për shkak të asaj që kanë bërë duart e njerëzve...”**. [Er-Rrūm: 41], na çon te fjala e të Lartit: **“Sikur Allahu ta zgjeronte furnizimin për robërit e Tij, ata do ta mbushnin Tokën me mbrapshti. Por Ai zbret (furnizim) me masë, sa të dojë Ai. Vërtet, Ai i njeh dhe i sheh mirë robërit e Tij!”** [Esh-Shūra: 27]

Fjala e Zotit të madhëruar: **“Që t’i bëjë të shijojnë një pjesë të asaj që ata kanë bërë, e që ndoshta të kthehen (në përmirësim)!”** [Er-Rrūm: 41], lidhet me fjalën e të Plotfuqishmit që thotë: **“Dhe sigurisht, Ne do t’i bëjmë të shijojnë mundimin më të vogël (në këtë jetë), para mundimit më të madh (në jetën tjetër), se ndoshta kthehen.”** [Es-Sexhde: 21]

Ky mundim më i vogël përfaqësohet nga luftërat, trazirat, thatësira, zia e bukës, përhapja e sëmundjeve, mungesa e ujit të pijshëm, largimi i bekimit nga furnizimi dhe nga gjithçka që gjendet në tokë... aq sa që banorët e saj filluan të mendojnë për Zotin mendime jo të përshtatshme e të nxjerrin raporte injorante idhujtare - të cilat disa i quajnë raporte shkencore - që thonë se “rritja e përqindjes së popullsisë ka bërë që prodhimi të cilin e prodhon toka të jetë i pamjaftueshëm për të gjithë banorët e saj”, duke mos e ditur se Zoti i plotfuqishëm i ka përcaktuar kapacitetet e tokës për të dhënë prodhim mjaftueshëm për të gjithë njerëzit e të gjitha kohërave, deri në Ditën e Kiametit, dhe ka bërë në të hapësirë që çdo krijesë të marrë furnizimin e saj dhe çfarë i nevojitet: **“S’ka asnjë gjallesë në Tokë që të mos e ketë furnizimin për jetesë prej Tij... Dhe Ai e di vendin ku ato jetojnë, edhe vendin ku ato shkojnë e vijnë. Gjithçka është (e regjistruar) në një libër të qartë.”** [Hud: 6] Nuk ka asnjë krijesë, asnjë zog, asnjë kafshë, asnjë qenie njerëzore që të mos ketë ushqim të mjaftueshëm për të në tokë, për sa të jetë gjallë e deri në afatin e caktuar të cilin Zoti e ka caktuar për të. Këto raportime nuk flasin për pakujdesitë, humbjet e burimeve, ekstravagancën, mendjelehtësinë në shpenzimin e parave dhe për dorëzimin e frenave të menaxhimit të pasurive në duart e budallenjve, gjëra të cilat janë jashtë kufijve që ka vënë Zoti. Njerëzit ia lejuan vetes kamatën, monopolin, shpërdorimin e burimeve dhe kontrollin mbi bujqësinë, industrinë dhe e të ngjashme si këto. Sikur ata të mos i ishin bërë këto dhe t’u përmbaheshin kufijve të përcaktuar nga Zoti në librin e zbritur, asnjë njeri, as kafshë, në sipërfaqen e Tokës nuk do të vuante nga uria.

Nëse ata do t'i shikonin këto çështje shkencërisht - siç pretendojnë - do të kuptonin se gjithçka që i ndodh njerëzimit në faqen e dheut i ndodh vetëm për shkak të asaj që kanë bërë duart e vetë njerëzve dhe për shkak se njerëzit nuk kthehen te Krijuesi i madh, te feja e Tij e drejtë, te natyra e shëndoshë njerëzore dhe nuk i drejtojnë i fytyrat e tyre drejt fesë së drejtë. Të gjitha planet që ata hartojnë dhe masat që ata propozojnë duke mos u bazuar në fenë e Zotit, të gjitha ato nuk do t'u vlejnë asgjë te Zoti... Prandaj, ajeti vijues vjen për t'i urdhëruar ata të udhëtojnë në tokë: **“Thuaj (o i Dërguar): “Udhëtoni nëpër tokë dhe shikoni se si ka qenë përfundimi i atyre më parë!” Shumica e tyre kanë qenë idhujtarë”** [Er-Rrûm: 42], dhe u shkatërruan në politeizëm. I Larti tregon për përfundimin e atyre më parë, që nuk besuan në Zotin e plotfuqishëm dhe nuk i përfillën urdhrat dhe këshillat e Tij: **“Kështu që, secilin prej tyre Ne e dënuam për mëkatin e tij. Prej tyre ishin ata mbi të cilët dërguam një stuhë gurësh... dhe prej tyre ishin ata që u goditën nga një britmë e fortë, shkatërruese... dhe prej tyre ishin ata që Ne bëmë t'i gëlltiste toka... dhe prej tyre ishin ata që Ne i mbytëm në ujë. Dhe Allahu nuk do t'u bënte padrejtësi atyre, por ishin ata që i bënë padrejtësi vetes së tyre (duke mos besuar dhe bërë mëkate).”** [El-Ankebût: 40]

Për trajtimin e këtyre situatave Allahu i plotfuqishëm thotë: **“Me përjashtim të atyre që pendohen, përmirësohen, mbështeten fort tek Allahu dhe janë të sigurtë në besimin e tyre tek Allahu. Këta do të jenë me besimtarët e vërtetë. Dhe Allahu do t'u japë besimtarëve shpërblim të madh! Përse t'ju mendojë Allahu nëse ju jeni mirënjohës dhe besoni?! Dhe Allahu është mirënjohës dhe i gjithëdijsëm.”** [En-Nisā': 146-147]

Pastaj Allahu – madhëruar qoftë Ai - drejton urdhrin e prerë për kurimin e shkatërrimit gjithëpërfshirës dhe për shpëtimin e njerëzimit prej tij, dhe thotë: **“Prandaj, drejtoje fytyrën tënde kah feja e drejtë para se të vijë një ditë, që (vendimin për ardhjen e saj) Zoti nuk e kthen pas! Atë ditë ata do të ndahen.”** [Er-Rrûm: 43] Ajo ditë është Dita e Kiametit. Atë ditë njerëzit do të ndahen dhe do të bëhet një dallim i fortë mes tyre, siç u përmend më parë në ajetin fisnik: **“E ditën kur të shfaqet Ora (e Ringjalljes), atë ditë ata do të ndahen.”** [Er-Rrûm: 14] Konteksti këtu kthehet të konfirmojë se çfarëdo të mire apo të keqeje që e bëjnë njerëzit, e bëjnë për veten e tyre. Allahu nuk do të

përfitojë asgjë nga respektimi që ata tregojnë ndaj fesë së Tij, ose kur ata i përmbahen devotshmërisë dhe singëritetit në adhurimin ndaj Tij. Edhe sikur të gjithë njerëzit të bashkëpunonin për ta shtuar korrupsionin që është shfaqur kudo dhe nuk do t'i bindeshin Zotit të plotfuqishëm...ata nuk do ta dëmtonin aspak Zotin.

“Kush nuk beson, do të mbajë pasojat e mosbesimit të tij. Kurse, kush bën vepra të mira, ata për veten e tyre përgatiten” [Er-Rrūm: 44] Zoti mund t'i ngushtojë jobesimtarët në këtë botë dhe t'i shpjerë në zjarr në botën tjetër. I Larti thotë: **“Vërtet, Ne e kemi kapluar popullin e Faraonit me vite zie buke dhe me mungesë frutash, që ndoshta të përkujtohen.”** [El-A'rāf: 130] **“Nuk ka pasur rast që të kemi dërguar në ndonjë vendbanim një pejgamber (dhe që ata nuk e pranuan mesazhin e tij), e që të mos i kemi kapluar banorët e tij me varfëri dhe vështirësi, që ata të tregojnë përulësi (para Allahut). Pastaj, të keqen e ndërruam me të mirë, derisa e morën veten sërisht, dhe thanë: “Edhe baballarët tanë janë prekur nga vështirësi dhe gëzimet... dhe Ne i morëm (me ndëshkim) befasishëm, pa e marrë vesh ata. Sikur banorët e qyteteve të kishin besuar dhe t'i ishin frikësuar Allahut, Ne do të kishim hapur për ta bekime nga qielli dhe nga toka... Por ata mohuan, e Ne i dënuam për atë çfarë bënë.”** [El-A'rāf: 94-96]

“Kush nuk beson, do të mbajë pasojat e mosbesimit të tij. Kurse, kush bën vepra të mira, ata për veten e tyre përgatiten. Që t'i shpërblejë ata që besuan dhe bënë vepra të mira, nga dhuntia e Tij. Vërtet, Ai nuk i do mohuesit!” [Er-Rrūm: 44-45]

E sa u përket atyre që bëjnë vepra të mira, ata ia përgatisin vetes rrugën për të arritur në Xhennet me lehtësi. Zoti i shpërblen ata duke u dhënë vendin e tyre në Xhennet, i cili është si vend pushimi ku ata do të pushojnë. Zoti i madhëruar i shpërblen ata nga begatitë e Tij me një shpërblim të pakufizuar sepse Zoti i madhëruar i do besimtarët që bëjnë vepra të mira dhe nuk i do jobesimtarët.

Fjala e të Lartit: **“Dhe nga argumentet e Tij është që i dërgon erërat përgëzuese, dhe që t'i bëjë ata (njerëzit) të shijojnë mëshirën e Tij... që anijet të lundrojnë me urdhrin e Tij, që të kërkonin nga begatitë e Tij, e që ndoshta të jeni mirënjohës”** [Er-Rrūm: 46], sjell në kujtesë ajetin e ndritur që thotë: **“Apo kush ju udhëzon ju në errësirat e natës, në tokë dhe në det... dhe kush i dërgon erërat si sihariq përpara (shiut) mëshirës së Tij?! A ka zot tjetër me Allahun?! I**

lartësuar është Allahu dhe i lavdëruar mbi çdo gjë që ata ia shoqërojnë (në adhurim)!” [En-Neml: 63]

Këtu në ajetin 46 të sures Er-Rrûm, Allahu i madhërishëm kthehet duke na kujtuar këtë bekim të madh dhe për të treguar nëpërmjet tij për tevhidin e Tij. Ai u flet atyre për diçka që ata e dinë shumë mirë, ashtu si flet e gjithë pjesa tjetër e ajeteve të kësaj sureje. Ky ajet flet për erën dhe për shiun që ata gjithmonë e presin me padurim, për të cilin kanë nevojë shumë për të siguruar jetesën. I Madhërishmi sikur u thotë: “A po i kërkonit të Dërguarit të Zotit gjëra paranormale, mrekulli të mbinatyrshme? Ne ju kemi dhënë shumë argumente të qarta dhe sqaruese dhe ja këtu po ju sjellim edhe këto argumente: erërat e bekua-ra dhe shiun e bekuar. Zoti është Ai që i dërgon erërat si lajmëtare, të cilat përgëzojnë për ardhjen e shiut të bekuar, dhe ju i njihni këto erëra dhe i emërtoni ato me emra që ju i zgjidhni për to... Ju gëzoheni për këto erëra që mbartin shiun e bekuar, të cilin Zoti e zbret mbi ju, pas dëshpërimit, pesimizmit dhe shkretimit dhe pas një kërcënimi që e përfshin gjithë jetën! Në këtë ekziston një argument vërtet domethënës për ju”. Kjo vërteton fjalën e Tij, më të Lartit: **“Është Ai i Cili e zbret shiun, pasi ata dëshpërohen, dhe përhap mëshirën e Tij! Dhe Ai është mbrojtësi i vërtetë, i denji për çdo lavdërim e falënderim!”** [Esh-Shūra: 28]

Allahu i madhërishëm tregon për dobritë e erërave dhe e numëron këtë në radhët e ajeteve – argumenteve të Tij, nëpërmjet të cilit tregon për tevhidin e Tij, për ringjalljen pas vdekjes dhe për shpërblimin përfundimtar të gjithsecilit.

I Plotfuqishmi na tregon për njërin nga aspektet e funksioneve të erërave. Këto erëra janë përgëzuese, që na përgëzojnë me ardhjen e shiut të bekuar, e nëpërmjet tij Allahu i madhërishëm na mundëson të shijojmë mëshirën e Tij. Po nga ai ujë i bekuar i Plotfuqishmi ka formuar lumenjtë dhe detet, mbi të cilat, me ndihmën e erës, lundrojnë anijet e mëdha që veprojnë në shërbim të njeriut. Allahu është i fuqishëm t'i ndalojë erërat, siç e thotë: **“Nëse Ai do, e qetëson erën dhe ato (anijet) mbesin të palëvizshme në sipërfaqen e tij (detit). Vërtet në këtë ka argumente për çdokënd që është i durueshëm dhe mirënjohës.”** [Esh-Shūra: 3] Ai i dërgon erërat për t'i lëvizur anijet mbi sipërfaqen e ujit dhe për t'ju transportuar ju o njerëz nga një vend në tjetrin e për të transportuar edhe mallrat që ju tregtoni. Këto erëra

ndihmojnë në kryerjen e nevojave tuaja, në shumë mënyra. Pas këtij argumenti që ju vjen nga i Plotfuqishmi i gjithëmëshirshëm, nga ju pritët të tregoheni falënderues ndaj Allahut për mirësitë e Tij të pafund e të panumërta ndaj jush.

Pastaj vjen fjala e të Lartit – bekuar dhe lartësuar qoftë Ai: **“Ne kemi dërguar para teje të dërguar te popujt e tyre dhe ata u erdhën atyre me argumente të qarta. E Ne u hakmorëm ndaj keqbërësve... dhe (në anën tjetër) është detyrë e Jona t’i ndihmojmë besimtarët.”** [Er-Rrûm: 47]

Pas ajetit të erërave, vjen ky ajeti i mësipërm që flet për të dërguarit, sepse vetë të dërguarit janë si erërat që u sjellin njerëzve udhëzimin, i nxjerrin ata nga errësirat në dritë dhe i udhëzojnë në rrugët e urtësisë... Ajo që ata të dërguar mbartin, e gëzon dhe e lumturon zemrën ashtu siç e gëzojnë erërat që paralajmërojnë shiun e bekuar. Ata janë mëshirë, ashtu siç janë mëshirë edhe erërat. Nga ju o njerëz pritej ta kuptonit këtë dhe t’i prisnit në mënyrën më të mirë ata të dërguar të Zotit të plotfuqishëm! Ai që i dërgoi ata me mëshirën është po Ai që i dërgon erërat me mëshirë, si përgëzuese me lajmin e mirë të ardhjes së shiut të bekuar, pas pritjes së gjatë për të dhe dëshpërimit nga jeta.

Kurse këta të dërguar, të cilët sjellin argumente të qarta për të vërtetën, në fakt janë më të rëndësishëm për ju se ato erëra që sjellin shiun, i cili mundëson vetëm të mirat e kësaj bote. Këta të dërguar u sjellin njerëzve të mirat e kësaj bote dhe të ahiretit... E megjithatë, ata gëzohen për erërat dhe nuk gëzohen për të dërguarit! Kjo sjellje është një krim ndaj Zotit dhe ndaj të dërguarve! Jo vetëm kaq, por pati edhe nga ata që i vranë të dërguarit e Zotit dhe njerëzit e mirë që këshillonin për mirë dhe për drejtësi mes njerëzve. Allahu i madhërishëm thotë: **“Ata që nuk besojnë argumentet e Allahut dhe që vrasin pejgamberët pa të drejtë, e që vrasin ata njerëz që urdhërojnë për drejtësi, “përgëzoji” me një mundim të dhembshëm. Këta janë ata, veprat e të cilëve kanë dështuar në këtë botë, edhe në ahiret, dhe për ta nuk ka ndihmëtarë.”** [Ālu Imrān: 21-22]

Nga mirësia dhe nga mëshira e Tij - lartësuar qoftë Ai - është se Ai e konsideron ndihmën e Tij ndaj besimtarëve si të drejtë të tyre ndaj Tij, ngaqë ata besojnë, bëjnë vepra të mira dhe ndjekin të dërguarit e dritën që është zbritur me ta. Ky ajet sjell në kujtesë fjalën e të Plotfuqishmit – madhëruar qoftë Ai – kur thotë: **“Vërtet, Ne do t’i ndihmojmë të dër-**

guarit Tanë dhe ata që kanë besuar, në jetën e kësaj bote edhe ditën kur të dalin dëshmitarët! (51) Ditën kur keqbërësve nuk u vlen gjë justifikimi i tyre, dhe ata do të kenë mallkim dhe do të kenë vendbanimin më të keq.” [Gāfir: 51-52]

Më pas në suren Er-Rrūm i Madhërishmi vazhdon dhe thotë: “Allahu është Ai që i dërgon erërat që t’i lëvizin retë dhe i shpërndan ato në qiell si të dojë dhe i bën ato copa... dhe ti e shikon shiun duke dalë prej tyre... Dhe kur Ai e bën atë (shi) të bjerë mbi kë të dojë nga robërit e Tij, ata menjëherë gëzohen, edhe nëse para se t’u zbritet (shiu) ata ishin të pashpresë. Pra, shikoj gjurmët e mëshirës së Allahut se si Ai e ngjall tokën pas shkretimit të saj! Vërtet, Ai është që i ringjall të vdekurit dhe Ai është i fuqishëm për çdo gjë!” [Er-Rrūm: 48- 50]

Pasi përmend dërgimin e të dërguarve me mëshirë, konteksti kthehet dhe kujton edhe një herë dërgimin e erërave me mëshirë. Zoti – madhëruar dhe lartësuar qoftë Ai - e përshkruan me saktësi krijimin e Tij për mënyrën se si formohen shirat. Ky operacion i madh fillon me dërgimin e erërave, me urdhër të Zotit të madhëruar, për të lëvizur retë, dhe ato re përhapen nëpër qiell mbi vendet që Zoti i madhëruar dëshiron të ujitë... Pastaj nga këto re bie uji i bekuar, të cilin Zoti i madhëruar ia zbret kujt të dojë. Këto ajete fisnike na kujtojnë thënien e Tij - lartësuar qoftë Ai: “A nuk e shikon se Allahu i shtyn dalëngadalë retë, pastaj i bashkon mes vete, pastaj i bën të grumbulluara... pastaj ti shikon shiun që del nëpërmjet tyre... dhe Ai zbret nga qielli, nga male (resh që gjenden në qiell) në të cilat ka breshër... dhe (shiun apo breshrin) e dërgon mbi kë të dojë dhe e largon prej kujt të dojë... Shkëlqimi i vetëtimës që del prej tyre (reve) pothuajse e merr shikimin.” [En-Nūr: 43] Këto ajete na kujtojnë gjithashtu fjalën e të Plotfuqishmit që thotë: “Është Ai i Cili e zbret shiun, pasi ata dëshpërohen, dhe përhap mëshirën e Tij! Dhe Ai është mbrojtësi i vërtetë, i denji për çdo lavdërim e falënderim!” [Esh-Shūra: 28] Dhe fjalën e të Lartit: “Ai është i Cili i dërgon erërat si lajmëtare të mëshirës së Tij... derisa, kur ato mbartin re të rënduara (me shi), Ne i shtyjme ato për në një tokë të vdekur dhe e zbresim në të ujin, e nxjerrim me të nga të gjitha llojet e frutave. Po kështu do t’i nxjerrim të vdekurit... që ndoshta të merrni mësim (nga këta shembuj).” [El-A’rāf: 57]

Zoti i madhëruar na tregon për mirësinë dhe mëshirën e Tij ndaj nesh, të gjithëve! Pjesë e asaj mëshire të Tij është edhe zbritja e shiut. Nëse Ai nuk do t'ua zbriste shiun njerëzve në kohë thatësire, atëherë kur ata e presin me padurim atë, ata do të vazhdonin të qëndronin në atë gjendje, të brengosur nga thatësira, dëshpërimi dhe mjerimi që i ka goditur. Zbritja e këtyre shirave është shprehje e mëshirës së Allahut të madhërishëm ndaj robërve të Tij... për ta gjallëruar tokën e shkretuar dhe të thatë. Plotësisht në të njëjtën mënyrë Allahu zbret edhe librin dhe dërgon të dërguarit e Tij, si mëshirë ndaj robërve të Vet, për t'i gjallëruar shpirtrat e tyre pas ngurtësimit nga mosbesimi dhe humbja. I Larti thotë: **“O ju që keni besuar! Përgjigjuni Allahut dhe të Dërguarit kur ju thërret në atë që ju jep jetë, dhe dijeni se Allahu ndërhyt ndërmjet njeriut dhe zemrës së tij, dhe se tek Ai do të tuboheni.”** [El-Enfāl: 24]

Zoti - lavdëruar qoftë Ai – i dërgoi të dërguarit si mëshirë nga ana e Tij ndaj njerëzve, që ata të besojnë në Allahun, Zotin e tyre... të udhëzohen drejt në lidhje me çështjet e jetës së tyre të kësaj bote, por edhe për ato të botës tjetër, drejt së cilës vazhdojnë pa pushim të shkojnë. Allahu i madhërishëm nuk deshi t'i linte njerëzit të humbasin nëpër labirintet e errëta e të pakrye të mohimit dhe të politeizmit e si pasojë të jetojnë një jetë të vështirë në këtë dynja, e të mundohen edhe në ahiret. Përkundrazi, i Madhërishmi i dërgoi ata të dërguar që njerëzit ta adhurojnë Atë ashtu siç Ai e meriton dhe që nëpërmjet udhëzimit të Tij të bëjnë një jetë të mirë në dynja dhe në ahiret, e gjitha kjo nga mëshira e Allahut për ta. Atëherë pra, përse njerëzit e ndiejnë mëshirën që sjell me vete shiu i bekuar, por nuk e ndiejnë mëshirën e vërtetë që ka ardhur nëpërmjet zbritjes së librit dhe dërgimit të të dërguarve të nderuar... ndërkohë që edhe shiu, edhe libri edhe të dërguarit vijnë nga Allahu?!

Këtu i Dashuri ynë - madhëruar dhe lavdëruar qoftë Ai – na tregon: **“E sikur të dërgonim një erë (të keqe për bimësinë), dhe ata ta shihnin atë të zverdhur (për shkak të saj), pas saj ata do të mbeteshin mohues... Me të vërtetë ti (o i Dërguar) nuk i bën dot të vdekurit të dëgjojnë, as i bën të shurdhrit ta dëgjojnë thirrjen kur ata ta kthejnë shpinën duke u larguar! Ti as mund ta udhëzosh të verbrin të dalë nga humbja e tij! Ti mund t'i bësh të dëgjojnë vetëm ata që besojnë**

në ajetet Tona dhe që janë muslimanë (të nënshtuar ndaj Allahut).” [Er-Rrūm: 51-53]

Zoti i plotfuqishëm nëpërmjet këtyre ajeteve na njeh me natyrën e disa njerëzve, që nëse Allahu u bën mirë atyre duke u zbritur shiun... pastaj, pas atij shiu Ai dërgon - për sprovë - një erë që e dëmton bimësinë dhe e bën të zverdhur atë, nga pluhurat që mbart ajo në vend të shiut... ose nëse ata shikojnë se të mbjellat dhe prodhimet e tyre janë zverdhur për shkak të nevojës për ujë... ata kthehen në mosbesim ndaj Tij. Këta lloj njerëzish janë si të vdekurit, të cilët nuk e dëgjojnë atë që u flet apo i këshillon... Të tillët janë si të shurdhrit, që nuk dëgjojnë thirrje, as lajme të mira, as paralajmërime... Ata janë si të verbrit e humbur, të cilët nuk arrijnë dot të gjejnë rrugën e drejtë... Janë si ata për të cilët Zoti i madhëruar thotë: **“E nga njerëzit ka të tillë që e adhuron Allahun duke qëndruar në anë** (në cep të besimit, jo në qendër dhe në zemër të tij), **kështu që, nëse i vjen e mira, ai qetësohet me të; por, nëse e godet ndonjë trazirë, ai kthehet në mosbesim dhe e humbet këtë botë edhe ahiretin, dhe kjo është ajo humbja e qartë. Ai i lutet - në vend të Allahut – asaj çfarë nuk i bën dëm dhe çfarë nuk i bën dobi. Kjo është ajo humbja e largët!”** [El-Haxh: 11-12]

Prandaj, o i Dërguar, mos u shqetëso për këta të verbër, të shurdhër, të vdekur!

Kurse ata që i përgjigjen Zotit dhe të Dërguarit të Tij janë ata që dëgjojnë: **“Në të vërtetë, (ty të) përgjigjen ata që dëgjojnë... kurse “të vdekurit”, Allahu do t’i ringjallë ata, pastaj tek Ai do të kthehen.”** [El-En’ām: 36] Ata që besojnë në argumentet dhe shenjat e Zotit, që e dinë të vërtetën e tyre dhe i nënshtrohen urdhrit të Zotit dhe fjalëve të Tij sapo t’u lexohen ajetet e Tij fisnike, ata janë që besojnë në argumentet e Zotit dhe që Zoti i udhëzon nëpërmjet besimit që kanë... dhe i bën prej atyre që Ai i ka përshkruar duke thënë: **“Ata të cilët, pasi i dëgjojnë fjalët (që u thuhet), ndjekin atë që është më e mira prej tyre. Këta janë ata që Allahu i ka udhëzuar në rrugë të drejtë dhe këta janë njerëzit me mend!”** [Ez-Zumer: 18] Këtyre Allahu ua ndriçon sytë dhe zemrat... e në fakt nuk janë sytë ata që verbohen, por verbohen zemrat që gjenden në kraharorë!

Pjesa e gjashtë: Lidhja që ekziston mes diturisë dhe besimit

" اللَّهُ الَّذِي خَلَقَكُمْ مِّنْ ضَعْفٍ ثُمَّ جَعَلَ مِن بَعْدِ ضَعْفٍ قُوَّةً ثُمَّ جَعَلَ مِّن بَعْدِ قُوَّةٍ ضَعْفًا وَشَيْبَةً ۚ يَخْلُقُ مَا يَشَاءُ ۚ وَهُوَ الْعَلِيمُ الْقَدِيرُ ﴿٥٤﴾ وَيَوْمَ تَقُومُ السَّاعَةُ يُقْسِمُ الْمُجْرِمُونَ مَا لَبِثُوا غَيْرَ سَاعَةٍ ۚ كَذَلِكَ كَانُوا يُؤْفَكُونَ ﴿٥٥﴾ وَقَالَ الَّذِينَ أُوتُوا الْعِلْمَ وَالْإِيمَانَ لَقَدْ لَبِثْتُمْ فِي كِتَابِ اللَّهِ إِلَى يَوْمِ الْبَعْثِ ۚ هَذَا يَوْمُ الْبَعْثِ وَلَكِنَّكُمْ كُنْتُمْ لَا تَعْلَمُونَ ﴿٥٦﴾ فَيَوْمَئِذٍ لَا يَنْفَعُ الَّذِينَ ظَلَمُوا مَعْذِرَتُهُمْ وَلَا هُمْ يُسْتَعْتَبُونَ ﴿٥٧﴾ وَلَقَدْ ضَرَبْنَا لِلنَّاسِ فِي هَذَا الْقُرْآنِ مِن كُلِّ مَثَلٍ ۚ وَلَئِن جِئْتَهُمْ بِآيَةٍ لَيَقُولَنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا إِنْ أَنْتُمْ إِلَّا مُبْطِلُونَ ﴿٥٨﴾ كَذَلِكَ يَطْبَعُ اللَّهُ عَلَى قُلُوبِ الَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٥٩﴾ فَاصْبِرْ إِنَّ وَعْدَ اللَّهِ حَقٌّ ۚ وَلَا يَسْتَخِفَّنكَ الَّذِينَ لَا يُوقِنُونَ ﴿٦٠﴾ "

"Allahu është Ai që ju ka krijuar ju nga dobësia... pastaj, pas dobësisë bëri forcë... pastaj, pas forcës bëri dobësi dhe thinja... Ai krijon çfarë të dojë, dhe Ai është i gjithëdijshmi, i fuqishmi për çdo gjë. E ditën kur të bëhet Ora (e Kiametit), kriminelët do të betohen se kanë qëndruar vetëm një orë (në dynja, apo në varre, jo më shumë)... Po kështu kanë qenë duke u mashtruar (edhe në dynja dikur). E ata që u është dhënë dituria dhe besimi, do të thonë: "Ju keni qëndruar aq sa ju ka caktuar Allahu në libër, deri në Ditën e Ringjalljes... E kjo është Dita e Ringjalljes, por ju nuk e dinit". E atë ditë, atyre që kanë bërë zullum nuk do t'u vlejë justifikimi i tyre, dhe as do t'u lypset të kërkojnë falje. Dhe vërtet, Ne u kemi sjellë njerëzve në këtë Kur'an nga te gjitha llojet e shembujve. E nëse ti (o i Dërguar) do t'u sillje atyre ndonjë mrekulli, ata që nuk besojnë do të thoshin: "Ju (o besimtarë) nuk jeni tjetër vetëm se të gënjeshtërt në pretendimin tuaj". Kështu i vulos Allahu zemrat e atyre që nuk dinë! Prandaj, duro! Sigurisht, premtimi i Allahut është i vërtetë! Dhe mos të të bëjnë të ndjehesh në ankth, as i paduruar, ata që nuk besojnë!" [Er-Rrûm: 54-60]

"Allahu është Ai që ju ka krijuar ju nga dobësia... pastaj, pas dobësisë bëri forcë... pastaj, pas forcës bëri dobësi dhe thinja... Ai krijon çfarë të dojë, dhe Ai është i gjithëdijshmi, i fuqishmi për çdo gjë. E Ditën kur të bëhet Ora (e Kiametit), kriminelët do të betohen se kanë qëndruar vetëm një orë (në dynja, apo në varre, jo më shumë)... Po kështu kanë qenë duke u mashtruar (edhe në dynja dikur)."

[Er-Rrūm: 54-55] Zoti i plotfuqishëm na kujton se formimi i njeriut fillon nga një gjë e dobët, dhe dobësia është origjina e formimit të tij. I Larti thotë: **“Allahu dëshiron t’jua lehtësojë juve (vështirësitë tuaja), sepse njeriu është krijuar i dobët.”** [En-Nisā’: 28] Pastaj, pas dobësisë së tij, njeriu merr pak forcë dhe pastaj më vonë arrin nivelin më të lartë të forcës së tij... pastaj sërish hyn në fazën tjetër të dobësisë dhe më pas... në fazën e thinjave.

I Plotfuqishmi thotë: **“Kë e bëjmë të jetojë gjatë, e kthejmë prapa në krijim (nga forca në dobësi). A nuk logjikojnë ata?!”** [Jā-Sîn: 68] I Larti thotë: **“O ju njerëz, nëse jeni në dyshim për ringjalljen, atëherë (mendojeni se) Ne ju kemi krijuar nga dheu, pastaj nga një pikë fare, pastaj nga një mpiksje e gjakut, dhe pastaj nga një copë mishi të formuar dhe të paformuar, që t’jua bëjmë të qartë. Dhe Ne vendosim në mitra çfarë të duam, deri në një afat të caktuar, pastaj ju nxjerrim si fëmijë... pastaj (Ne ju zhvillojmë) që të arrini pjekurinë tuaj. Dhe prej jush ka që vdesin (herët)... e prej jush ka nga ata që arrijnë në pleqërinë më të pafuqishme, që të mos dijë asgjë pasi që më parë dinte. Dhe ti e shikon tokën të pajetë, e kur Ne zbresim mbi të shiun, ajo dridhet, fryhet dhe prej saj mbijnë gjithfarë lloj bimësh të mrekullueshme.”** [El-Haxh: 5] Allahu i madhërishtëm u kujton njerëzve dobësinë e tyre, dobësinë e krijimit të tyre dhe se Ai i ka krijuar ata. Përse atëherë nuk reagojnë pozitivisht ata kokëfortë arrogantë, pavarësisht se e shikojnë me sytë e tyre se janë të dobët?! Ju o mohues dhe kundërshtues të argumenteve dhe shenjave të Zotit, do të qëndroni para Zotit në Ditën e Kiametit dhe do të betoheni se keni jetuar shumë pak, siç e thotë i Larti: **“Ai (Allahu) do të thotë (jobesimtarëve) “Sa vite keni qëndruar në tokë?” Ata do të thonë: “Kemi qëndruar një ditë, ose një pjesë të ditës, por, pyet ata që i kanë numëruar!”. Ai do të thotë: “Keni qëndruar vetëm pak, sikur ju vërtet ta kishit ditur!”** [El-Mu’mīnūn: 112-114]

Ai mashtrim në të cilin ju jetonit dhe që ju bëri të largoheshit nga Zoti i madhëruar dhe ajetet e Tij, nga librat e Tij dhe nga të dërguarit e Tij, është ai që ju shpuri në “rrjedhën e shkatërrimit”, në të cilën ju ratë në jetën e dynjasë dhe ku do të bini edhe në Ditën e Kiametit, në ahiret. Allahu i madhëruar thotë: **“E ata që u është dhënë dituria dhe besimi, do të thonë: “Ju keni qëndruar aq sa ju ka caktuar Allahu në libër, deri në Ditën e Ringjalljes... E kjo është Dita e Ringjalljes, por ju**

nuk e dinit". E atë ditë, atyre që kanë bërë zullum nuk do t'u vlejë justifikimi i tyre, dhe as do t'u lypset të kërkojnë falje." [Er-Rrûm: 56-57]

Zoti i madhëruar na e plotëson skenën e Ditës së Kiametit dhe ata të cilëve u është dhënë dituria do të përgjigjen duke thënë se: "Ju o kriminelë keqbërës, e keni jetuar të plotë afatin tuaj në jetën e dynjasë, ashtu siç e ka caktuar Zoti i madhëruar në Librin e Tij. Dhe kjo është Dita e Ringjalljes, të cilën ju e përgënjeshtrohet dhe nuk e besonit. Sot juve nuk ju vlen asnjë justifikim!"... **"Ditën kur keqbërësve nuk u vlen gjë justifikimi i tyre, dhe ata do të kenë mallkim dhe do të kenë vendbanimin më të keq."** [Gāfir: 52] Është nga mirësia e Zotit të madhëruar që Ai na solli shembuj të asaj që do t'u ndodhë popujve të ndryshëm në Ditën e Kiametit, në mënyrë që njerëzit të dinë se çfarë do të ndodhë atë ditë, e të mos befasohen me ndonjë gjë të cilën Zoti i madhëruar nuk ua ka treguar. Ky informacion është mëshirë nga ana e Tij - lavdëruar qoftë Ai - se ndoshta njerëzit besojnë dhe marrin këshillë. I Larti thotë: **"Vërtet, Ne kemi diversifikuar për njerëzit në këtë Kur'an nga të gjitha llojet e shembujve, por shumica e njerëzve nuk pruan asgjë tjetër përveç mosbesimit."** [El-Isrā': 89] **"Sa herë që atyre u vjen ndonjë argument nga argumentet e Zotit të tyre, ata vetëm largohen prej tij."** [Jā-Sîn: 46] **"Sa herë që atyre u vjen ndonjë ajet-shenjë nga Zoti i tyre, ata vetëm se ia kthejnë asaj shpinën. Ata e përgënjeshtrojnë të vërtetën kur ajo u erdhi, por do t'u vijinë lajmet për atë çfarë talleshin me të. A nuk e kanë parë ata se sa breza kemi shkatërruar para tyre, të cilët i patëm rregulluar aq mirë në Tokë, gjë të cilën nuk jua kemi mundur juve? Ne u patëm dërguar atyre shi të bollshëm, dhe patëm bërë lumenj të rrjedhin poshtë tyre... pastaj i shkatërruam ata për shkak të mëkateve të tyre, dhe pas tyre sollëm një brez të tjerësh. Edhe sikur Ne të të kishim zbritur ty (o Muham-med) një libër të shkruar në letër, dhe ata ta preknin me duart e tyre, ata që nuk besojnë do të thoshin: "Kjo nuk është asgjë tjetër vetëm se një magji e qartë!". Ata thonë: "Pse nuk i është zbritur një engjëll!"... Por, nëse do të zbrisnim një engjëll, çështja do të kryhej, edhe atyre nuk do t'u jepej afat. Edhe sikur ta kishim bërë engjëll (të Dërguarin Tonë), Ne do ta bënim atë një burrë (në pamje njeriu), dhe do ta vishnim me ato që veshin ata (njerëzit). Dhe vërtet, edhe të**

dërguar para teje u morën me tallje, kështu që, ata që u tallën, i zuri ajo me të cilën talleshin.” [El-En’ām: 4-10]

“Dhe vërtet, Ne u kemi sjellë njerëzve në këtë Kur’an nga te gjitha llojet e shembujve. E nëse ti (o i Dërguar) do t’u sillje atyre ndonjë mrekulli, ata që nuk besojnë do të thoshin: “Ju (o besimtarë) nuk jeni tjetër vetëm se të gënjeshtërt në pretendimin tuaj”. Kështu i vulos Allahu zemrat e atyre që nuk dinë. Prandaj, duro! Sigurisht, premtimi i Allahut është i vërtetë! Dhe mos të të bëjnë të ndjehesh në ankth, as i paduruar, ata që nuk besojnë!” [Er-Rrüm: 58-60]

Ky Kur’an famëlartë sjell gjithmonë të vërtetën dhe shpjegimin më të mirë për çdo gjë, sa herë që sjell ndonjë shembull, por mohuesit e kanë mendjen vetëm të tallen dhe të pengojnë nga rruga e Zotit. Për shkak të qëndrimit të tyre armiqësor ndaj Kur’anit famëlartë dhe ndaj të Dërguarit të Allahut, dhe për shkak të keqbërjes së tyre, arrogancës, kokëfortësisë dhe këmbënguljes së tyre për të mos dëgjuar as shikuar, Allahu ua vulosi atyre mosbesimin në zemra. “Prandaj, bëhu i durueshëm o Muhamed, dhe mos të të bëjnë të ndjehesh në ankth, as i paduruar, ata që nuk besojnë!” Ky urdhër për durim këtu, na drejtohet edhe neve si besimtarë dhe ndjekës të të Dërguarit fisnik.

Surja fillon duke folur për betejën në të cilën romakët u mundën dhe tregon se brenda disa viteve pas disfatës së tyre, ata do të dalin fitimtarë. Pastaj në fund surja mbyllet me fjalën e Fuqiplotit: **“Prandaj, duro! Sigurisht, premtimi i Allahut është i vërtetë! Dhe mos të të bëjnë të ndjehesh në ankth, as i paduruar, ata që nuk besojnë!”** [Er-Rrüm: 60] Pra, “Zoti nuk e thyen premtimin, prandaj mos të të nxisin të bëhesh i paduruar ata që nuk besojnë! Mos të të shtynjë ty ata – me marrëzitë dhe përpjekjet e tyre – të biesh në ankth apo mosdurim dhe ta kërkosh me nxitim fitoren! Fitorja e Zotit ka një orar të caktuar, të cilin nuk e kapërcen as e lë prapa, dhe ajo fitore do të vijë patjetër!” Dhe kështu ndodhi emigrimi për në Medinën e Ndritur, më pas ndodhën betejat vendimtare mes besimit dhe politeizmit e mbështetësve të tij derisa u çlirua Meka dhe njerëzit hynë në fenë e Allahut me turma.

Atëherë pra, kjo sure është një nga suret më të rëndësishme të Kur’anit famëlartë dhe më ndriçuesja e rrugës nga ato në përballjen me politeistët dhe armiqtë e këtij kombi. Prandaj, medituesit le ta medi-

tojnë mirë këtë dhe le ta kuptojnë madhësitë e këtij Kur'ani fisnik
dhe udhëzimin që ai mbart!

Përfundoi me ndihmën e Zotit, lavdëruar qoftë Ai!

Surja Es-Sexhde

Surja e Sexhdes

Përshkrimi i sures:

Surja Es-Sexhde është zbritur e gjitha në Mekë.

Numri i ajeteve të saj është tridhjetë.

Numri i fjalëve të saj është treqind e tridhjetë.

Numri i shkronjave të saj është një mijë e pesëqind e tetëmbëdhjetë.³⁶⁶

Renditja e saj në Kur'an është: surja e 32-të.

Pjesa e parë: E vërteta e shpalljes

Në emër të Allahut, të Gjithëmëshirshmit, Mëshirëplotit

"الم ﴿١﴾ نَزِيلَ الْكِتَابِ لَا رَيْبَ فِيهِ مِنَ رَبِّ الْعَالَمِينَ ﴿٢﴾ أَمْ يَقُولُونَ افْتَرَاهُ ۚ بَلْ هُوَ الْحَقُّ مِن رَّبِّكَ لِتُنذِرَ قَوْمًا مَّا أَتَاهُمْ مِن نَّذِيرٍ مِّن قَبْلِكَ لَعَلَّهُمْ يَهْتَدُونَ ﴿٣﴾ اللَّهُ الَّذِي خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَا فِي سِتَّةِ أَيَّامٍ ثُمَّ اسْتَوَىٰ عَلَى الْعَرْشِ ۚ مَا لَكُم مِّن دُونِهِ مِن وَلِيٍّ وَلَا شَفِيعٍ ۚ أَفَلَا تَتَذَكَّرُونَ ﴿٤﴾ يُدَبِّرُ الْأَمْرَ مِنَ السَّمَاءِ إِلَى الْأَرْضِ ثُمَّ يَعْرُجُ إِلَيْهِ فِي يَوْمٍ كَانَ مِقْدَارُهُ أَلْفَ سَنَةٍ مِّمَّا تَعُدُّونَ ﴿٥﴾ ذَلِكَ عَالِمُ الْغَيْبِ وَالشَّهَادَةِ الْعَزِيزُ الرَّحِيمُ ﴿٦﴾ الَّذِي أَحْسَنَ كُلَّ شَيْءٍ خَلَقَهُ ۚ وَبَدَأَ خَلْقَ الْإِنسَانِ مِن طِينٍ ﴿٧﴾ ثُمَّ جَعَلَ نَسْلَهُ مِن سُلَالَةٍ مِّن مَّاءٍ مَّهِينٍ ﴿٨﴾ ثُمَّ سَوَّاهُ وَنَفَخَ فِيهِ مِن رُّوحِهِ ۚ وَجَعَلَ لَكُمُ السَّمْعَ وَالْأَبْصَارَ وَالْأَفْئِدَةَ ۚ قَلِيلًا مَّا تَشْكُرُونَ ﴿٩﴾"

"Elif – Lām - Mím. (1) Zbritja e librit, pa asnjë dyshim, është nga Zoti i botëve. (2) Apo mos thonë: "Ai (i Dërguari) e trilloi atë."? Por, ajo është e vërteta nga Zoti yt (o i Dërguar), që të paralajmërosh një popull, të cilit nuk i ka ardhur asnjë paralajmërues para teje, e që ndoshta të udhëzohen drejt. (3) Allahu është Ai i Cili i krijoi qiejt dhe tokën edhe çdo gjë që gjendet ndërmjet tyre, brenda gjashtë ditëve, pastaj Ai u ngrit mbi Fron. Përveç Atij ju nuk keni asnjë ndihmës as ndërmjetësues! Vallë, a nuk po merrni këshillë? (4) Ai i menaxhon çështjet (e krijesave të Tij) nga qielli në tokë, pastaj

³⁶⁶ Ibn Abbas, *Tenvir 'ul-Mikbās min Tefsir Ibn Abbās*, referencë e mëparshme, fq. 347.

(engjëjt bashkë me rezultatet e atyre çështjeve) **kthehen tek Ai në një ditë, shtrirja e së cilës është njëmijë vjet nga ato që i numëroni ju. (5) Ai është Njohësi i së fshehtës dhe i së dëshmuarës, i Plotfuqishmi mëshirëplotë, (6) i Cili përsosi gjithçka që krijoi, dhe krijimin e njeriut e filloi nga balta. (7) Pastaj bëri që pasardhësit e tij të krijohen prej një lëngu të dobët, të shpërfillur. (8) Pastaj, Ai e rregulloi mirë atë (njeriun e parë) dhe i fryu nga shpirti i Tij... dhe ju krijoi juve dëgjimin, shikimet edhe zemrat. Por, pak jeni mirënjohës! (9)“** [Es-Sexhde: 1-9]

“Elif – Lām - Mím. (1)” [Es-Sexhde: 1]. Diskutimi rreth kuptimit të shkronjave të ndërprera është bërë kur interpretuam suren El-Bekare, gjë që e bën të panevojshëm përsëritjen këtu të kësaj teme.

“Zbritja e librit, pa asnjë dyshim, është nga Zoti i botëve.” (2) [Es-Sexhde: 2] Kur Libri i shenjtë iu zbrit të Dërguarit të Zotit, paqja dhe mëshira e Zotit qofshin mbi të, habia i përfshiu njerëzit pranë tij, siç thotë Allahu i Madhërishëm: **“A ishte diçka e habitshme për njerëzit që Ne i shpallëm një burri prej tyre që: “Paralajmëroji njerëzit (që nuk besojnë), dhe përgëzoji ata që besuan se kanë një pozitë të lartë te Zoti i tyre?! (Por) Jobsimtarët thanë: “Vërtet, ky është një magjistar i qartë!”** [Junus: 2] Kjo habi u përzie me zili dhe padrejtësi dhe që andej prej tyre doli thënia e trillimit, si një mjet në duart e tyre për të penguar të tjerët nga rruga e Zotit dhe si justifikim prej tyre për mosbesimin që zgjodhën të ndjekin. Kështu që ky ajet (ajeti 2 i sures) dhe shumë të tjerë erdhën për të vërtetuar se zbritja e librit është nga Zoti i plotfuqishëm dhe kjo është një çështje për të cilën nuk ka asnjë dyshim. Ai është Zoti i botëve dhe nuk do t'i linte robërit e Tij pas dore. Nuk do t'i linte ata pa udhëzim dhe pa korrigjim të rrugës, përmes një pejgamberi ose një libri, i cili do t'u tregonte atyre informacionet që përmbanin udhëzimin dhe lumturinë për ta në këtë jetë të dynjasë edhe në ahiret. Ky duhet të jetë një motiv i mjaftueshëm për këdo që ka zemër dhe mendje, që të besojë se zbritja e Kur'anit nga Zoti i botëve është një çështje në të cilën nuk ka dyshim, as paqartësi, as debat.

“Apo mos thonë: “Ai (i Dërguari) e trilloi atë.”? Por, ajo është e vërteta nga Zoti yt (o i Dërguar), që të paralajmërosh një popull, të cilit nuk i ka ardhur asnjë paralajmërues para teje, e që ndoshta të udhëzohen drejt.” [Es-Sexhde: 3] E megjithëkëtë, ata i atribuuan

Pejgamberit trillimin dhe thanë: **“Ai (i Dërguari) e trilloi atë”** [Es-Sexhde: 3], domethënë ai e solli atë Libër nga vetja, e bëri vetë.³⁶⁷

Thënie të tyre absurde u përmendën vazhdimisht, në kontekste të ndryshme, dhe përgjigjia kur'anore ishte e përshtatshme për çdo herë, si në fjalën e të Plotfuqishmit: **“E kur atyre u lexohen ajetet Tona, si argumente të qarta, ata të cilët nuk e shpresojnë takimin me Ne, thonë: “Na sill një Kur'an tjetër përveç këtij, ose ndërroje atë!” Thuaj (o i Dërguar): “Nuk më takon mua ta ndërroj atë nga vetja ime! Unë ndjek vetëm atë që më shpallet mua. Vërtet, unë i frikësohem - nëse e kundërshtoj Zotin tim - dënimit të një dite të madhe.” Thuaj: “Po të donte Allahu, unë nuk do t'jua kisha lexuar atë (Kur'anin) juve, e Ai as do t'jua bënte të ditur juve atë. Unë në kam qëndruar në mesin tuaj një kohë të gjatë para (zbritjes së) tij (dhe nuk ju kam thënë gjëra të tilla) ... A nuk arsyetoni?!”** [Junus: 15-16]³⁶⁸ Këtu i Dërguari, paqja dhe bekimet e Zotit qofshin mbi të, u urdhërua t'u argumentonte atyre vlefshmërinë e asaj me të cilën u erdhi: **“Thuaj: “Po të donte Allahu, unë nuk do t'jua kisha lexuar atë (Kur'anin) juve, e Ai as do t'jua bënte të ditur juve atë, sepse unë kam qëndruar në mesin tuaj një kohë të gjatë para (zbritjes së) tij (dhe nuk ju kam thënë gjëra të tilla)... A nuk arsyetoni?!”** [Junus: 16] Domethënë “sa i përket Mesazhit që unë ju kam sjellë, në të vërtetë unë e kam sjellë atë vetëm me lejen e Allahut. Ai më ka urdhëruar për ta bërë këtë. Argumenti që tregon se unë nuk e them atë nga vetja, as e trilloj, është se ju nuk jeni në gjendje ta kundërshtoni atë si informacion. Po ashtu, ju e dini sinqeritetin dhe besnikërinë time qëkur jam rritur në mesin tuaj e deri në

³⁶⁷ “Apo”, një lidhëz në kuptimin “por”, dhe ka kuptimin: “Por ata thonë që e ka trilluar.”, në mosmiratim të thënies së tyre, dhe si shprehje habie e Tij – bekuar dhe lartësuar qoftë Ai - nga fjalët që ata thonë, pasi doli qartë fakti se edhe më oratorët e tyre nuk qenë në gjendje të sillni qoftë edhe tri ajete si ato të Kur'anit.

Shiko: En-Nesefij, *Tefsir 'un-Nesefij (Medârik 'ut-Te'vil ve Hakâik 'ut-Te'vil)*, referencë e mëparshme, 3/5.

³⁶⁸ En-Nesefi ka thënë: “(Ata që nuk besuan se do të vinin te Ne) **Kur u lexoheshin qartë ajetet Tona, thanë: “Na sill një Kur'an tjetër përveç këtij, ose ndryshoje atë!”**. [Junus: 15]. Dhe Pejgamberi (a.s) urdhërohet që kërkesës së tyre për ta ndërruar këtë Kur'an - domethënë, kërkonin që në vend të ajetit që përmban ndëshkim të vërë ajet që përmban mëshirë, ose të heqë dhe të mos i përmendë zotat e tyre, dhe sipas tyre njeriu e ka mundësinë ta bëjë këtë – t'u thotë: **“Nuk më takon mua”** [Junus: 15] nuk më lejohet **“ta ndryshoj nga ana ime”** [Junus: 15], **“Unë ndjek vetëm atë që më shpallet mua.”** [Junus: 15], pa shtuar as mangësuar gjë, dhe pa bërë ndryshime, sepse kjo që ju kam sjellë është nga Allahu, nuk është prej meje që ta ndryshoj. **“Unë ia kam frikën dënimit të një dite të madhe, nëse bëj diçka në kundërshtim me urdhrat e Zotit.”** [Junus: 15] Nëse e kundërshtoj urdhrin e Zotit tim duke bërë ndonjë ndryshim në Libër nga mendja ime, kam frikë dënimit e një dite të madhe, ditës së Kijametit. Kurse, të sjellë një Kur'an tjetër, këtë nuk mund ta bëjë asnjë njeri, dhe ata e kishin parë vetë pamundësinë e kësaj, megjithëse nuk e pranonin dhe thonin: “Po të duam, do të thonim edhe ne si këto që thuhet në Kur'an.”. Shiko: En-Nesefij, *Medârik 'ut-Te'vil ve Hakâik 'ut-Te'vil*, referencë e mëparshme, 2/11, shpjegimi i ajetit 15 të sures Junus.

kohën kur Zoti i madhëruar më zgjodhi si të Dërguar të Tijin. Ju nuk mund të më kritikoni për asgjë në lidhje me sinqeritetin dhe besnikërinë time". Prandaj tha: **"... Unë kam qëndruar në mesin tuaj një kohë të gjatë para (zbritjes së) tij... A nuk arsyetoni?!"** [Junus: 16] Prandaj, a nuk keni mend ta dalloni të vërtetën nga e pavërteta?! ³⁶⁹

Në këtë kontekst, Allahu - bekuar dhe lartësuar qoftë - u përgjigjet atyre me një lloj paralajmërimi që të përdorin arsyetimin dhe logjikën e tyre. Kurse në një kontekst tjetër i Madhërishmi u përgjigjet duke i sfiduar ata, si në fjalën e Tij: **"Ky Kur'an nuk është i tillë që të mund të bëhej prej dikujt tjetër veç Allahut. Përkundrazi, ai është vërtetues i shpalljeve të mëparshme dhe shpjegues i ligjit (për njerëzit) dhe, pa dyshim, është zbritur nga Zoti i botëve! Apo mos thonë: "Ai (i Dërguari) e trilloi atë (Kur'anin)?"! Thuaju: "Atëherë pra, sillni një sure të ngjashme me të, dhe thirrni (në ndihmë) kë të mundni, përveç Allahut, nëse thoni të vërtetën!"** Por ata e mohuan atë për të cilën nuk kishin dituri dhe interpretimi i së cilës nuk u ka ardhur ende. Kështu mohuan ata që ishin para tyre, prandaj shiko se si ishte përfundimi i zullumqarëve!" [Junus: 37-39]

"Apo mos thonë: "Ai (i Dërguari) e trilloi atë."? Por, ajo është e vërteta nga Zoti yt (o i Dërguar), që të paralajmërosh një popull, të cilit nuk i ka ardhur asnjë paralajmërues para teje, e që ndoshta të udhëzohen drejt." [Es-Sexhde: 3] Allahu – bekuar dhe lartësuar qoftë – i përgjigjet thënies të tyre, për të cilën ata nuk kanë asnjë provë as dëshmi, dhe u thotë: **"Por, ajo është e vërteta nga Zoti yt ...!"** [Es-Sexhde: 3] "Përkundrazi" do të thotë "shpërfille thënien e tyre dhe lëre atë sepse ajo nuk meriton të mendohet rreth saj e as t'i kushtohet vëmendje. Ajo që të është zbritur ty është e vërteta nga Zoti yt dhe dëshmitë që e vërtetojnë se ajo është e vërteta nga Zoti yt janë të panumërtat... por dhe arsyet për zbritjen e tij janë të shumta, nga të cilat: **"...Që të paralajmërosh një popull, të cilit nuk i ka ardhur asnjë paralajmërues para teje, e që ndoshta të udhëzohen drejt."** [Es-Sexhde: 3]

Ky Kur'an është i gjithi i vërtetë dhe qëllimi i tij kryesor është të paralajmërosh një popull të cilëve nuk u ka ardhur asnjë paralajmërues para këtij Pejgamberi, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të. Ai

³⁶⁹ Ibn Kethir, *Tefsir 'ul-Kur'an 'il-Adhim*, referencë e mëparshme, 4/263.

popull ishte analfabet³⁷⁰, të cilit nuk i kishin ardhur libra të shenjtë më parë. Edhe nëse kishin pasur të Dërguar që u kishin ardhur në të kaluarën e largët, si Hudi dhe Salihu, paqja qoftë mbi ata të dy, megjithatë ata kishin qenë shumë kohë më përpara dhe mesazhet e tyre ishin harruar deri në atë masë saqë asgjë nuk mbahej mend prej tyre. Kështu pra, ky popull kishte nevojë të nxirrej nga analfabetizmi.

Ata njerëz të shkujdesur të atij populli analfabet, nëse udhëzoheshin dhe e pranonin mesazhin e Zotit, besonin në të, ruheshin nga të këqijat dhe i frikësoheshin Zotit... atëherë kjo do të thoshte se toka do të ndriçohej tërësisht nga udhëzimi që kishte zbritur Zoti – bekuar dhe lartësuar qoftë Ai!

Ai ia zbriti Muhamedit librin me të vërtetën. Ai i zbriti dikur më parë Tevratin dhe Inxhilin, si udhërrëfyes për njerëzit, në mënyrë që e gjithë toka të shkëlqente me dritën e Zotit të saj dhe me udhëzimin e asaj që Ai shpalli.

I Dërguari i Zotit, Muhamedi, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të, kishte dy misione: i pari ishte t'i nxirrte analfabetët nga analfabetizmi i tyre dhe t'i kthente ata në njerëz të librit; misioni i dytë i tij ishte të vërtetonte librat që ishin zbritur para tij.

Pasi Allahu i madhërishtëm sqaroi se Kur'ani ka zbritur me të vërtetën për të paralajmëruar një popull të cilit nuk i ka ardhur asnjë paralajmërues para të Dërguarit të Allahut, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të, që ndoshta të udhëzohen drejt... vjen fjala tjetër e të Plotfuqishmit që thotë:

“Allahu është Ai i Cili i krijoi qiejt dhe tokën, edhe çdo gjë që gjendet ndërmjet tyre, brenda gjashtë ditëve, pastaj Ai u ngrit mbi Fron. Përveç Atij ju nuk keni asnjë ndihmës as ndërmjetësues! Vallë, a nuk po merrni këshillë?” [Es-Sexhde: 4]

Kjo sikur thotë: Vërtet, Zoti që krijoi qiejt dhe tokën është në gjendje t'ia zbresë librin rob-it të Tij, që të jetë një paralajmërues për njerëzit

³⁷⁰ Fjala “ummij” (që në shqip përkthehet “analfabet”), në arabisht ka dy kuptime: i pari, analfabetë janë ata të cilëve nuk u ka ardhur asnjë i dërguar para të Dërguarit të Zotit, Muhammedit, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të; kurse kuptimi tjetër është: “analfabet” quhet personi që nuk di të shkruajë as të lexojë nga një libër. Në këtë kuptim ka ardhur ajeti i ndritur: **“Ai është i Cili dërgoi në mesin e analfabetëve një të dërguar nga vetë ata.”** [El-Xhumua: 2]. Kutrub ka thënë: “Analfabetizmi është: Mosdija dhe injoranca, dhe cilësimi si “analfabet” rrjedh prej asaj fjale (analfabetizëm), që është mungesa e diturisë. Në këtë kuptim është edhe fjala e të Lartit që thotë: **“Mes tyre ka edhe të pashkolluar (analfabetë), të cilët nuk e dinë Librin, e flasin veç “dëshira”, e që ata vetëm hamendësojnë.”** [El-Bekare: 78], ata nuk e lexojnë vetë Librin por dinë vetëm atë që u lexohet nga të tjerët.”. Shiko: El-Isfahānī, *Mufradāt ul Kur’ān*, referencë e mëparshme, fq. 87.

dhe është në gjendje ta dërgojë Muhamedin, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të, me të vërtetën si përgëzues dhe paralajmërues: **“Ne të kemi dërguar ty me të vërtetën, si përgëzues dhe paralajmërues. Nuk ka pasur asnjë popull që të mos i ketë ardhur paralajmërues. Nëse ata të përgënjeshtrojnë ty, (dije se) edhe ata para tyre kanë përgënjeshtruar... ata të cilëve të Dërguarit e tyre u sollën prova të qarta, shkrime dhe libër ndriçues. Pastaj Unë i dënova mohuesit... e si ishte (sa i tmerrshëm) dënimi Im!”** [Fâtir: 24-26] Ai që i krijoi qiejt dhe tokën dhe që nuk u prek nga lodhja kur i krijoi ato, Ai është në gjendje t’u zbresë njerëzve të zgjedhur të Tij një ajet-argument të fuqishëm dhe që është ky Libër i mrekullueshëm. Ky Krijues i madh, Allahu - lartësuar qoftë Ai - është Zoti juaj dhe Zoti i botëve. Përveç Tij ju nuk keni as mbrojtës, as ndërmjetës, as ndihmës dhe as shpëtimtar nga humbja.

“Ai i menaxhon çështjet (e krijesave të Tij) nga qielli në tokë, pastaj (engjëjt bashkë me rezultatet e atyre çështjeve) kthehen tek Ai në një ditë, shtrirja e së cilës është njëmijë vjet nga ato që i numëroni ju.” [Es-Sexhde: 5] Pra, jetesa juaj, ringjallja juaj, rrjedha e jetës suaj, toka dhe gjithë çfarë Ai depozitoi në të - lartësuar qoftë Ai - dhe gjithë çfarë Ai e ka nënshtruar për ju në këtë tokë, të gjitha këto Ai i menaxhon me urdhrin e Tij. Pastaj rezultatet e gjithë kësaj, sjelljet, reagimet dhe veprimet tuaja, të gjitha ngjiten tek Ai – madhëruar qoftë - për t’ju kërkuar llogari për to në Ditën e Madhe.

“Ai është Njohësi i së fshehtës dhe i së dëshmuarës, i Plotfuqishmi mëshirëplotë” [Es-Sexhde: 6] Ai është që i di të fshehtat dhe të dukshmet që zhvillohen gjatë ditëve të Tij, kurse juve o njerëz ju është dhënë vetëm pak njohuri. Nga mëshira e Tij ndaj jush është se Ai dërgoi të Dërguarin e Tij si mëshirë për botët. Nga lavdia e Tij është që Ai ia zbriti atij të Dërguari librin me të vërtetën, për t’ju nxjerrë nga errësitat në dritë, që ju të udhëzoheni drejt.

“I Cili përsosi gjithçka që krijoi, dhe krijimin e njeriut e filloi nga balta. Pastaj bëri që pasardhësit e tij të krijohen prej një lëngu të dobët, të shpërfillur.” [Es-Sexhde: 7-8] Ai bëri që pasardhësit e njeriut të krijohen nga pika e dobët e farës, pastaj pikën e farës e bëri një mpiksje, pastaj mpiksjen e bëri një copëz mishi dhe copëzën e mishit e bëri kocka, pastaj kockat i veshi me mish... Pra, bekuar qoftë Allahu, më i miri i krijuesve!

“Pastaj, Ai e rregulloi mirë atë (njeriun e parë) dhe i fryu nga shpirti i Tij... dhe ju krijoi juve dëgjimin, shikimet edhe zemrat. Por, pak jeni mirënjohës!” [Es- Sexhde: 9] Ai e krijoi babain e njerëzimit, njeriun e parë, Ademin alejhi selam, nga balta, pastaj i fryu atij nga shpirti i Tij... dhe ju krijoi juve o njerëz dëgjimin, shikimet dhe zemrat. Pra, si i lini jashtë veprimet të gjitha këto aftësi tuajat dhe nuk e shikoni këtë çështje?! Si nuk ju bën kjo të kuptoni se Ai që i krijoi njerëzit dhe që i organizoi të gjitha çështjet, që ju krijoi në formën më të mirë, Ai është në gjendje t’ju dërgojë një peygamber dhe t’i zbresë një libër atij?! Pse pra çuditëni dhe habitëni kështu?!

Pjesa e dytë: Dëshmitë për ndodhjen e ringjalljes

" وَقَالُوا إِذَا ضَلَلْنَا فِي الْأَرْضِ أَإِنَّا لَفِي خَلْقٍ جَدِيدٍ ۚ بَلْ هُمْ بِلِقَاءِ رَبِّهِمْ كَافِرُونَ ﴿١٠﴾ ۖ قُلْ يَتَوَفَّكُم مَّلَكُ الْمَوْتِ الَّذِي وُكِّلَ بِكُمْ ثُمَّ إِلَىٰ رَبِّكُمْ تُرْجَعُونَ ﴿١١﴾ وَلَوْ تَرَىٰ إِذِ الْمُجْرِمُونَ نَاكِسُو رُءُوسِهِمْ عِندَ رَبِّهِمْ رَبَّنَا أَبْصَرْنَا وَسَمِعْنَا فَارْجِعْنَا نَعْمَلْ صَالِحًا إِنَّا مُوقِنُونَ ﴿١٢﴾ وَلَوْ شِئْنَا لَآتَيْنَا كُلَّ نَفْسٍ هُدَاهَا وَلَكِنْ حَقَّ الْقَوْلُ مِنِّي لَأَمْلَأَنَّ جَهَنَّمَ مِنَ الْجِنَّةِ وَالنَّاسِ أَجْمَعِينَ ﴿١٣﴾ فَذُوقُوا بِمَا نَسِيتُمْ لِقَاءَ يَوْمِكُمْ هَٰذَا إِنَّا نَسِينَاكُمْ ۖ وَذُوقُوا عَذَابَ الْخُلْدِ بِمَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿١٤﴾ "

“Ata thanë: “A pasi të humbasim në tokë (pas vdekjes), ne do të kthehemi në një krijim të ri?”... Por, ata nuk besojnë në takimin me Zotin e tyre. Thuaj (o i Dërguar): “Meleku i vdekjes do t’ju marrë ju, ai të cilit i është besuar kjo detyrë, pastaj te Zoti juaj do të ktheheni.”. Sikur t’i shihje kriminelët kur i varin kokat e tyre para Zotit të tyre, duke thënë: “Zoti ynë, ne pamë dhe dëgjuaam, prandaj na kthe (në botën e dynjasë) të bëjmë vepra të mira. Vërtet, ne tani besojmë me bindje!”. E sikur të dëshironim Ne, çdo shpirti do t’i jepnim udhëzimin e tij, por ka hyrë në fuqi fjala Ime se do ta mbush xhehenemin me xhinë dhe njerëz, të gjithë së bashku. Prandaj, shijoni (dënimin) ngaqë e harruat takimin tuaj të kësaj dite. Edhe Ne ju harruam ju! Prandaj, shijoni dënimin e përjetshëm për atë që bënit.” [Es-Sexhde: 10- 14]

Konteksti vazhdon për të diskutuar një çështje tjetër, të cilën ata e bënë objekt habie dhe pyetën për të, e që është ringjallja pas vdekjes:

“Ata thanë: “ A pasi të humbasim në tokë (pas vdekjes), ne do të kthehemi në një krijim të ri?!”... Por, ata nuk besojnë në takimin me Zotin e tyre.” [Es-Sexhde: 10]

Ata harruan se Ai që i krijoi ata herën e parë nga asgjëja është në gjendje t'i rikrijojë ata, madje kjo është edhe më e lehtë për Të – dhe Atij i takon shembulli më i lartë! Rikrijimi i çdo gjëje është më i lehtë se krijimi fillestar i saj. Pse habiten apo çuditen ata nga fakti se Ai që i krijoi ata herën e parë është në gjendje t'i rikthejë në jetë edhe një herë tjetër?! Argumentimi për përsëritjen e krijimit përsëritet shumë herë në Kur'anin fisnik, siç është thënia e të Madhëruarit: **“Dhe na sjell Neve shembull (njeriu), ndërkohë që e harron krijimin e tij dhe thotë: “Kush i ringjall kockat pasi të jenë të dekompozuar?” Thuaj (o i Dërguar): “I ringjall Ai i Cili i ka krijuar ato herën e parë, dhe Ai ka dituri të madhe për çdo krijim!”** [Jā-Sín: 78-79] Nëse njeriu më i ditur, më elokuent dhe më i aftë që të shpjegojë, do të përpiquej të sillte një argument më të mirë se ky, ose të ngjashëm me të në përmbledhje, qartësi argumentesh dhe vlefshmëri të provës, nuk do të mundte dot. Allahu - lavdëruar qoftë Ai - e hap këtë argument me një pyetje të bërë nga një ateist, i cili kërkon një përgjigje. Dhe thënia e Tij: **“...ndërkohë që e harron krijimin e tij...”** [Jā-Sín: 78], do të mjaftonte si një përgjigje e plotë ndaj pyetjes së tij... do të mjaftonte si argument dhe largim të paqartësisë. Ai solli në këtë ajet të sures Jā-Sín fillimin e krijimit si argument për rikrijimin, pasi çdo njeri me mend e di në mënyrë të vetëdijshme se kush është në gjendje të krijojë fillimisht, është në gjendje ta ribëjë atë... dhe nëse Ai do të ishte i paaftë ta bënte krijimin e dytë, atëherë për të parin do të ishte edhe më i paaftë.

Dhe meqenëse “krijimi” kërkon fuqinë e Krijuesit mbi krijesën dhe njohuri nga ana e Tij për detajet e krijimit të Tij, Ai e vazhdoi këtë duke thënë: **“... dhe Ai ka dituri të madhe për çdo krijim!”** [Jā-Sín: 79] Ai ka dituri të plotë për detajet e krijimit të parë dhe për pjesët e atij krijimi, për materialet e tij dhe formën e tij... e po kështu edhe për krijimin e dytë. Nëse Allahu është zotërues i diturisë së plotë dhe i fuqisë së plotë, si mund ta ketë të pamundur Ai të ringjallë kockat pasi janë ngrënë e prishur nga dheu?!

Pastaj Ai e konfirmon sërish çështjen me një argument bindës dhe një provë të dukshme, e cila përbën përgjigje për pyetjen e një ateisti tjetër, i cili pyet: “Kockat, pasi të jenë dekompozuar, kthehen në diçka të ftohtë dhe të thatë, kurse lënda e jetës dhe mbartësi i saj ka natyrë të nxehtë dhe të lagësht. Prandaj, si do të ndodhë ringjallja nga lënda e ftohtë dhe e thatë?” I Madhërishmi vazhdon aty dhe thotë: **“Ai që nga drurët e gjelbër bëri për ju zjarrin, që ju e ndizni.”** [Jā-Sín: 80] I Plot-fuqishmi na tregon këtu për nxjerrjen e këtij elementi – zjarrit - i cili është jashtëzakonisht i nxehtë dhe i thatë, nga pemët e gjelbra plot lagështi. Pra, Ai që e nxjerr diçka nga e kundërta e saj, që i binden materialet dhe elementet e krijesave dhe që nuk e kundërshtojnë Atë, Ai është që bën atë që ateisti e mohon dhe e konsideron si të largët: Ai i ringjall kockat pasi të jenë dekompozuar! E sa shumë argumentime të tilla gjenden në Kur'an!³⁷¹

Por ata u mashtruan nga vetja e tyre. Djajtë i shpien ata në humbje dhe e mohuan takimin me Zotin e tyre, kështu që ky mohim i shtyu ata të mohonin edhe ringjalljen, tubimin, llogaridhënien dhe shpërblimin.

Pastaj i Dërguari i Allahut, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të, urdhërohet t'i befasojë ata në diçka që nuk dëshirojnë ta dëgjojnë dhe as dëshirojnë të takohen me të dhe t'u thotë: **“Thuaj (o i Dërguar): “Meleku i vdekjes do t'ju marrë ju, ai të cilit i është besuar kjo detyrë, pastaj te Zoti juaj do të ktheheni.”** [Es-Sexhde: 11] Kjo çështje – çështja e ringjalljes - është e lehtë dhe argumentet për këtë janë të pranishme. Nuk ka asnjë arsye për mohim, habi apo çudi ndaj kësaj. Zoti i merr shpirtrat në kohën e vdekjes së tyre dhe Ai e ka bërë gjumin si një gjë nga e cila ju mund të merrni mësim. Gjumi në realitetin e tij është “një vdekje e vogël”: **“Allahu i merr shpirtrat në kohën kur u vjen vdekja, kurse ata shpirtra që nuk kanë vdekur, i merr në kohën e gjumit të tyre... dhe i mban ata (shpirtra) ndaj të cilëve është caktuar vdekja, ndërsa të tjerët i lëshon për deri në një afat të caktuar. Vërtet, në këtë ka argumente për njerëzit që mendojnë!”** [Ez-Zumer: 42] Çfarë presin ata t'u ndodhë pas vdekjes? Allahu nuk e ka krijuar këtë gjithësi kot së koti dhe nuk e lë pas dore atë. Ata të gjithë do të takohen me Zotin e tyre dhe Ai do t'i pyesë për veprat që kanë bërë.

³⁷¹ Sadr Ed-Din Muhammed Ibn Ala Ed-Din Alij Ibn Muhammed El- Edhrai Ibn Ebi 'l-lz El-Hanefi, (vd. 792 h.), *Sherh 'ul-Akide't-it-Tahavijjeh...* fq. 407.

“Sikur t’i shihje kriminelët kur i varin kokat e tyre para Zotit të tyre, duke thënë: “Zoti ynë, ne pamë dhe dëgjuam, prandaj na kthe (në botën e dynjasë) të bëjmë vepra të mira. Vërtet, ne tani besojmë me bindje!” [Es-Sexhde: 12] Sikur ta shihje ti kur kriminelët, që e mohonin ringjalljen, me kokat e tyre të varura poshtë nga turpi dhe përulja para Zotit të tyre, duke thënë: “Zoti ynë, i pamë të këqijat e veprave tona dhe dëgjuam prej Teje të vërtetën e asaj me të cilën na urdhëronin të dërguarit në dynja dhe tani bëmë kthesë dhe u penduam. Prandaj, na kthe në dynja që të veprojmë atje sipas bindjes Tënde, se tani ne besojmë me bindje! Tani e dimë mirë se cilët paskemi qenë në dynja. E kuptuam se ishim mohues ndaj Teje dhe mohues të ringjalljes nga varret!”... Sikur ta shikoje gjithë këtë skenë, do të shikoje një gjë vërtet shumë të madhe!³⁷²...

Por në këtë situatë, atyre nuk u vlen gjë që tanimë shikojnë dhe dëgjojnë, sepse nuk ka kthim prapa për ta. Kërkesat e tyre: **“Zoti ynë, ne pamë dhe dëgjuam, prandaj na kthe (në botën e dynjasë) të bëjmë vepra të mira. Vërtet, ne tani besojmë me bindje!”** [Es-Sexhde: 12], ose: **“Zoti im, më kthe, (99) që të bëj vepra të mira në atë që lashë!...”**. [El-Mu’minūn: 99-100], do të kenë vetëm një përgjigje: **“Jo! Ajo është vetëm një fjalë që ai e thotë, dhe pas tyre ka një berzah - pengesë (interval kohe në varr) deri në ditën që do të ringjallen.”** [El-Mu’minūn: 100] Prandaj, kur ndonjërit i vjen vdekja, apo pasi ka vdekur, apo kur të ringjallet, asnjërit prej tyre nuk i pranohet asnjë lutje apo kërkesë për t’u kthyer ose për të qëndruar më në këtë jetë, për të korrigjuar atë që kanë lënë pas dore, sepse atyre u është dhënë kohë e mjaftueshme për të kujtuar, por ata nuk u kujtuan... u është dhënë kohë e mjaftueshme për të medituar, por ata nuk medituan.

I Plotfuqishmi thotë: “Për jobesimtarët është përgatitur zjarri i xehenemit, ku ata nuk do të vdesin dhe as që do t’u lehtësohet dënimi. Ja, kështu Ne e shpërblejmë çdo mosmirënjohës. (36) Atje, ata do të thërrasin: “Zoti ynë, na nxirr të bëjmë vepra të mira, ndryshe nga ato që bënim!” Por, a nuk ju dhamë juve aq jetë sa të mund të kujtohej ai që donte të kujtohej dhe ju erdhi paralajmëruesi? Prandaj, shijoni (dënimin), sepse për keqbërësit nuk ka kurrfarë ndihmësi!” [Ez-Zumer: 36-37]

³⁷² Alu’sh-Shejh, *Et-Tefsir’ul-Mujesser*, po aty, fq. 416.

“E sikur të dëshironim Ne, çdo shpirti do t’i jepnim udhëzimin e tij, por ka hyrë në fuqi fjala Ime se do ta mbush xhehenemin me xhinë dhe njerëz, të gjithë së bashku.” [Es-Sexhde: 13] Mendjemadhësia i shtynte idhujtarët të krijonin iluzionin se duke mos besuar, ata i shpëtonin Allahut të madhërishëm dhe se Ai nuk do të hakmerrej kundër tyre. Por i Madhërishmi thotë që: **“E sikur të dëshironim Ne, çdo shpirti do t’i jepnim udhëzimin e tij”** [Es-Sexhde: 13], dhe sikur të donim t’ju detyronim me forcë, Ne do t’ju kishim bërë të udhëzoheshit dhe do t’ju kishim detyruar për këtë. Por: **“ka hyrë në fuqi fjala Ime se do ta mbush xhehenemin me xhinë dhe njerëz, të gjithë së bashku.”** [Es-Sexhde: 13]³⁷³ E kur ata që nuk kanë besuar të shtyhen për në xhehenem në grupe, rojat e xhehenemit do t’u thonë atyre: **“Prandaj, shijoni (dënimin) ngaqë e harruat takimin tuaj të kësaj dite. Edhe Ne ju harruam ju! Prandaj, shijoni dënimin e përjetshëm për atë që bënit.”** [Es-Sexhde: 14] Kush e harron Allahun dhe nuk e kujton Atë, as beson në Të as e njeh Atë si një të vetëm e të pashoq, as ruhet të mos bëjë gjëra që e hidhërojnë Atë, njeriun e tillë Allahu e bën të harrojë veten e tij, e bën të harrojë takimin me Të, e bën të harrojë shpalljen e Tij, të harrojë ringjalljen, ahiretin dhe shpërblimin. Kështu që shpërblimi i tij do të jetë sipas asaj që vetë ai ka vepruar.

“Shijoni dënimin e përjetshëm për atë që bënit” [Es-Sexhde: 14], për shkak të mosbesimit, idhujtarisë, bërjes së të këqijave dhe kryerjes së mëkateve të mëdha... Të gjitha këto vepra të tyre do t’u kthehen vetë atyre, e Allahu – bekuar dhe lartësuar qoftë Ai – nuk u bën padrejtësi robërve të Tij: **“E ata që nuk besuan do të shtyhen grupe-grupe në xhehenem derisa, kur të arrijnë, të hapen dyert e tij dhe rojtarët e tij do të thonë: “A nuk ju erdhën të dërguar nga mesi juaj që t’ju lexojnë ajetet e Zotit tuaj dhe t’ju paralajmërojnë për takimin tuaj të kësaj dite?!”** Mohuesit do të thonë: **“Po, por fjala e dënimit ka hyrë në fuqi për jobesimtarët.”** [Ez-Zumer: 71]

Pjesa e tretë:

Një krahasim mes cilësive të besimtarit dhe cilësive të mëkatarit

³⁷³ El-Xhelālejn, *Tefsir’ul-Xhelālejn*, referencë e mëparshme, fq. 546, kur komenton ajetin 13 të sures Es-Sexhde.

"إِنَّمَا يُؤْمِنُ بِآيَاتِنَا الَّذِينَ إِذَا ذُكِرُوا بِهَا حَرُّوا سُجَّدًا وَسَبَّحُوا بِحَمْدِ رَبِّهِمْ وَهُمْ لَا يَسْتَكْبِرُونَ ﴿١٥﴾ تَتَجَافَى جُنُوبُهُمْ عَنِ الْمَضَاجِعِ يَدْعُونَ رَبَّهُمْ خَوْفًا وَطَمَعًا وَمِمَّا رَزَقْنَاهُمْ يُنفِقُونَ ﴿١٦﴾ فَلَا تَعْلَمُ نَفْسٌ مَّا أُخْفِيَ لَهُم مِّن قُرَّةِ أَعْيُنٍ جَزَاءً بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿١٧﴾ أَفَمَن كَانَ مُؤْمِنًا كَمَن كَانَ فَاسِقًا ۚ لَا يَسْتَوُونَ ﴿١٨﴾ أَمَّا الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ فَلَهُمْ جَنَّاتُ الْمَأْوَى نُزُلًا بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿١٩﴾ وَأَمَّا الَّذِينَ فَسَقُوا فَمَأْوَاهُمُ النَّارُ ۚ كُلَّمَا أَرَادُوا أَن يَخْرُجُوا مِنْهَا أُعِيدُوا فِيهَا وَقِيلَ لَهُمْ ذُقُوا عَذَابَ النَّارِ الَّذِي كُنْتُمْ بِهِ تَكَذِّبُونَ ﴿٢٠﴾ وَلَنَذِقَنَّهُمْ مِنَ الْعَذَابِ الْأَلَدِّ دُونَ الْعَذَابِ الْأَكْبَرِ لَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَ ﴿٢١﴾ وَمَن أَظْلَمُ مِمَّن ذُكِّرَ بِآيَاتِ رَبِّهِ ثُمَّ أَعْرَضَ عَنْهَا ۚ إِنَّا مِنَ الْمُجْرِمِينَ مُنْتَقِمُونَ ﴿٢٢﴾"

"Ajetet Tona i besojnë vetëm ata, të cilët, kur përkujtohen me to, ata bien në sexhde dhe e lartësojnë duke e lavdëruar Zotin e tyre dhe nuk janë mendjemëdhenj. (15) Ata largohen nga shtretërit e tyre (nuk flenë shumë gjumë natën), duke iu lutur Zotit të tyre me frikë dhe me shpresë... dhe nga ajo që Ne u kemi dhënë ata shpenzojnë. (16) E askush nuk e di çfarë gëzimesh janë fshehur për ata (në jetën tjetër), si shpërblim për çfarë kanë qenë duke punuar. Vallë, a është besimtari njësoj si fasiku – mëkatari? Ata nuk barazohen. E, sa u përket atyre që besuan dhe bënë vepra të mira, ata do të kenë strehimin e Xhennetit si vendbanim, (si shpërblim) për çfarë kanë qenë duke punuar. (19) Kurse ata që nuk u bindën dhe i kapërcyen kufijtë, streha e tyre është zjarri. Sa herë që do të duan të dalin prej tij, do të kthehen në të, dhe do t'u thuhet: "Shijoni dënimin e zjarrit, të cilin ju e mohonit!" (20) Dhe, me siguri, Ne do t'i bëjmë të shijojnë një dënim më të lehtë (në këtë jetë), para dënimit më të madh (në jetën tjetër), që ndoshta të pendohen. (21) E kush është më zullumqar se ai që përkujtohet me ajetet – argumentet e Zotit të tij, pastaj largohet prej tyre? Vërtet Ne, ndaj kriminelëve, kemi për t'u hakmarrë! (22)" [Es-Sexhde: 15-22]

Më pas konteksti kalon në shpjegimin e cilësive të atyre që mund të besojnë, të cilët kanë gatishmëri për besim brenda vetes së tyre: "Ajetet Tona i besojnë vetëm ata të cilët, kur përkujtohen me to, ata bien në sexhde dhe e lartësojnë duke e lavdëruar Zotin e tyre, dhe nuk janë mendjemëdhenj." [Es-Sexhde: 15] Sa u përket atyre që tregohen të shurdhër dhe të verbër ndaj ajeteve të Zotit, prej të tillëve nuk pritet që ata të besojnë apo t'i përgjigjen thirrjes së Zotit. Në të vërtetë, ata që besojnë në ajetet e Kur'anit dhe veprojnë sipas tyre janë ata që

kur këshillohen me të ose u lexohen ajetet e tij, ata bien në sexhde për Zotin e tyre, me frikë dhe të bindur, e lartësojnë dhe e lavdërojnë me falënderim Zotin e tyre dhe nuk tregojnë arrogancë, as mendjemadhësi ndaj rënies në sexhde, as ndaj lartësimit të Zotit dhe adhurimit të Tij të vetëm e të pashoq.³⁷⁴ Allahu e heq nga zemrat e këtyre njerëzve mendjemadhësinë dhe i bën ata të jenë larg krekosjes së kotë.

“Ata largohen nga shtretërit e tyre (nuk flenë shumë gjumë natën), duke iu lutur Zotit të tyre me frikë dhe me shpresë... dhe nga ajo që Ne u kemi dhënë ata shpenzojnë.” [Es-Sexhde: 16] Ata largohen nga shtretërit e tyre gjatë natës, dhe i lënë ata, për të lexuar ajetet e librit të Allahut, për të kryer adhurime, për të falur namaz me frikë dhe përkushtim e për t’iu lutur Atij – madhëruar qoftë Ai – me frikë dhe me shpresë, për të përfituar nga mirësitë që janë në dorën e Tij... Ata kryejnë adhurime gjatë natës me dëshirën për të fituar pëlqimin e Tij, nga dashuria për Të dhe në përgjigje të urdhrave dhe thirrjeve të Tij dhe të të Dërguarit të Tij: **“Dhe kur robërit e Mi të të pyesin (o Muhamed) për Mua, vërtetë Unë jam afër - i përgjigjem thirrjes së lutësit ku Ai më lutet Mua! Prandaj, le të më përgjigjen Mua dhe le të besojnë në Mua, që të mund të udhëzohen në rrugë të drejtë!”** [El-Bekare: 186]

“...dhe nga ajo që Ne u kemi dhënë ata shpenzojnë.” [Es-Sexhde: 16] Jo vetëm aq sa u përmend më sipër, por ata edhe japin nga pasuria që Allahu u ka dhënë dhe kështu ndihmojnë të zhvillohet jeta në tokë, u qëndrojnë afër nevojtarëve të tokës dhe u prijnë karvanëve të përkujtimit dhe lavdërimit të Allahut – bekuar dhe lartësuar qoftë Ai!

“E askush nuk e di çfarë gëzimesh janë fshehur për ata (në jetën tjetër), si shpërblim për çfarë kanë qenë duke punuar.” [Es-Sexhde: 17] Askush nuk e di se çfarë gëzimesh, kënaqësie, çlirimi dhe lehtësimit do të përjetojnë ata si shpërblim për veprat që kanë qenë duke bërë në këtë dynja. Dallimi mes dy shpërblimeve, shpërblimit të keqbërësve dhe shpërblimit të atyre që kanë besuar dhe bërë vepra të mira, do të jetë shumë i madh. Njëri grup do të hyjë në xhehenem, do të shijojë dënimin e përjetësisë për shkak të punëve që kanë bërë... kurse grupi tjetër do të hyjë në Xhennet, ku askush nuk e di se çfarë gëzimesh dhe mirësish fsheh ai për ta, si shpërblim për atë që vepruan.

³⁷⁴ Alu'sh-Shejh, *Et-Tefsir'ul-Mujesser*, fq. 416; tefsiri i ajetit 15 të sures Es-Sexhde.

Përkundër parëndësisë dhe vogëlsisë së asaj që bën rob i për hir të Zotit të madhëruar, megjithatë Zoti i madhëruar ia zhvillon dhe ia mbarështon rob i tij punën që ka bërë dhe e shpërblet me shpërblimin më të mirë, duke ia shumëfishuar atij shpërblimin dhe të mirat.

Kurse për të këqijat njerëzit do të shpërblehen vetëm për aq sa kanë bërë. I Larti thotë:

“Kush bën veprën e mirë, ai do të shpërblehet me dhjetëfishin e saj dhe kush bën veprën e keqe, do të dënohet vetëm për të, dhe atyre nuk do t’u bëhet padrejtësi!” [El-En’ām: 160]

“Apo mos mendojnë ata që bëjnë të këqija se Ne do t’i bëjmë si ata që besuan dhe bënë vepra të mira – t’i bëjmë të barabartë në jetën dhe në vdekjen e tyre?! Sa keq gjykojnë! Allahu ka krijuar qiejt dhe tokën me të vërtetën, dhe që të shpërblehet çdo shpirt për atë që ka fituar, e atyre nuk u bëhet padrejtësi.” [El-Xhāthije: 21-22]

“Atëherë, a do t’i trajtojmë muslimanët si kriminelët? Ç’është me ju? Si gjykoni kështu?” [El-Kalem: 35-36]

Drejtësia e Zotit nuk e lejon që besimtari të trajtohet si i shtururi, sepse ata nuk janë të barabartë. Ata nuk janë të barabartë në veprat e tyre, as në misionet e tyre... e po ashtu, ata nuk barazohen as në shpërblimin me të cilin shpërblehen!

“Vallë, a është besimtari njësoj si fasiku – mëkatari? Ata nuk barazohen.” [Es-Sexhde: 18]

Përkufizimi i besimtarit dhe i mëkatarit (fasikut) sipas Kur’anit

Nëse duam të përkufizojmë besimtarin dhe të pabindurin që i kalon kufijtë, sipas Kur’anit, kjo kërkon ndjekjen e ajeteve që kanë ardhur në përkufizimin e tyre. Në përkufizimin e besimtarit, lexojmë për shembull fjalën e të Plotfuqishmit: **“Besimtarët e vërtetë janë vetëm ata që, kur përmendet Allahu, u frikësohen zemrat dhe kur u lexohen atyre ajetet e Tij, u shtohet besimi... dhe që te Zoti i tyre ata mbështeten. (Janë) Ata të cilët e falin namazin, dhe nga ajo që Ne u kemi dhënë, ata shpenzojnë. Ata janë vërtet besimtarët. Për ta ka shkallë të larta (shpërblimi) te Zoti i tyre, falje mëkatesh dhe furnizim të mirë (në këtë botë dhe begati të përhershme në botën tjetër).”** [El-Enfāl: 2-4] Dhe fjala e të Lartit: **“Dhe ata që besuan, emigruan dhe luftuan në**

rrugën e Zotit, edhe ata që strehuan (emigrantët besimtarë) **dhe ndihmuan** (të vërtetën dhe fjalën e Zotit), **ata janë vërtet besimtarët.** **Për ta ka falje mëkatesh dhe furnizim të mirë** (në këtë botë dhe begati të përhershme në botën tjetër)” [El-Enfāl: 74], dhe fjala e të Lartit: **“Besimtarët e vërtetë janë ata që besuan në Allahun dhe të Dërguarin e Tij, dhe që kur janë me të (të Dërguarin) për një çështje me interes të përbashkët, nuk largohen para se të kërkojnë leje prej tij. Vërtet, ata që të kërkojnë leje (o Muhamed), ata janë që besojnë në Allahun dhe të Dërguarin e Tij. Dhe kur të të kërkojnë leje për ndonjë punë të tyre, jepi leje kujt të duash, dhe kërko falje për ata nga Allahu! Vërtet, Allahu është falës dhe mëshirëplotë!”** [En-Nūr: 62], dhe fjala e Tij: **“Vërtet, besimtarët janë vëllezër!”** [El-Huxhurāt: 10]

Kurse në përkufizimin e fasikut-të shthururit, që i kapërcen kufijtë, lexojmë fjalët e të Lartit: **“Ne të kemi zbritur prova të qarta, të cilat nuk i mohon askush tjetër përveç atyre që i kapërcejnë kufijtë.”** [El-Bekare: 99] **“E kush nuk gjykon sipas asaj që ka zbritur Allahu, ata janë të pabindurit (që i kapërcejnë kufijtë).”** [El-Māide: 47] **“Dhe mos jini si ata që e harruan Allahun dhe Ai i bëri të harrojnë veten e tyre, dhe ata janë të pabindurit (që i kapërcejnë kufijtë).”** [El-Hashr: 19], e të tjera ajete...

“E, sa u përket atyre që besuan dhe bënë vepra të mira, ata do të kenë strehimin e Xhennetit si vendbanim, (si shpërblim) për çfarë kanë qenë duke punuar.” [Es-Sexhde: 19] Allahu i plotfuqishëm e quan Xhennetin këtu “strehimi i Xhennetit”, ose “Xhenneti i strehimit”, sikur ai është strehim për ata që janë arratisur nga ndëshkimi i Tij për në kënaqësinë e Tij, prandaj Allahu i madhërishtëm i fut ata në atë Xhennet, i strehon ata në të dhe e bën atë vendbanim për ta, si shpërblim për punët e mira që kanë bërë. Besimi nuk është thjesht dëshira dhe urime, as deklarata, por besimin duhet ta shoqërojë patjetër vepra apo puna e mirë.

Pastaj Kur’ani bën krahasimin mes vendit ku do të qëndrojnë të dy grupet dhe i Larti thotë: **“Kurse ata që nuk u bindën dhe i kapërcyen kufijtë, streha e tyre është zjarri. Sa herë që do të duan të dalin prej tij, do të kthehen në të, dhe do t’u thuhet: “Shijoni dënimin e zjarrit, të cilin ju e mohoni!”** [Es-Sexhde: 20] Ky krahasim i tillë mes atij dhe këtij strehimi përbën një tallje të fortë për ata jobesimtarë.

“Dhe, me siguri, Ne do t’i bëjmë të shijojnë një dënim më të lehtë (në këtë jetë), para dënimit më të madh (në jetën tjetër), që ndoshta të pendohen.” [Es-Sexhde: 21] Ky ajet fisnik është shumë i qartë në klasifikimin në dy lloje të mundimit nëpër të cilin kalojnë kombet. Pra, ekziston një mundim më i vogël dhe një mundim më i madh. Ai më i vogli është mundimi që kombet hasin në këtë jetë të kësaj bote, si luftërat, grindjet, epidemitë, zia e bukës, shtypja, përhapja e moralit të keq dhe veprimet korruptive. Ky mundim më i vogël ka kuptimin e përkujtimit, tërheqjes së vëmendjes dhe shtyrjes së njerëzve, popujve, fiseve dhe grupeve, që të rishikojnë veten, të njohin arsyet për këto mundime dhe t’i gjejnë rrënjët e atyre mundimeve në vetë veprimet e tyre. Siç thotë i Larti: **“Ne kemi dërguar (pejgamberë) edhe tek umete para teje dhe i sprovuam ata me vështirësi edhe me fatkeqësi, me shpresën se do të tregoheshin të përlur. Por, sikur ata, kur u erdhi ndëshkimi Ynë, të tregoheshin të përlur, por (përkundrazi), zemrat e tyre u ngurtësuan dhe djalli ua zbukuroi atyre atë që bënë. Dhe, kur e harruan atë me të cilën qenë përkujtuar, Ne u hapëm atyre dyert e çdo gjëje të mirë, derisa u gëzuan për çfarë u ishte dhënë, pastaj Ne i morëm ata papritmas, dhe mbetën të pashpresë. Kështu, u shkatërruan deri në fund populli që ishin zullumqarë, dhe lavdëruar e falënderuar qoftë Allahu, Zoti i botëve!”** [El-En’ām: 42-45] **“Nuk ka pasur rast që të kemi dërguar në ndonjë vendbanim një pejgamber (dhe që ata nuk e pranuan mesazhin e tij), e që të mos i kemi kapluar banorët e tij me varfëri dhe vështirësi, që ata të tregojnë përlulësi (para Allahut). Pastaj, të keqen e ndërruam me të mirë, derisa e morën veten sërish, dhe thanë: “Edhe baballarët tanë janë prekur nga vështirësi dhe gëzimet... dhe Ne i morëm (me ndëshkim) befasishëm, pa e marrë vesh ata.”** [El-A’rāf: 94-95] Këtë kuptim ka fjala e të Lartit këtu që thotë: **“Dhe, me siguri, Ne do t’i bëjmë të shijojnë një dënim më të lehtë (në këtë jetë), para dënimit më të madh (në jetën tjetër), që ndoshta të pendohen.”** [Es-Sexhde: 21]

Ky ajet ua bën të qartë politeistëve se do t’u jepet ajo që kërkuan brenda një kohe jo të gjatë dhe se do të shijojnë dënimin më të lehtë dhe më të vogël prej Tij - lavdëruar qoftë Ai - si thatësisë, mungesë të shiut, ndonjë frikë, ose përçarje, konflikte, çmime të larta, situata të vështira e kështu me radhë. Ose këtë mundim të lehtë do ta shijojnë nga duart e besimtarëve, kur Zoti t’i lejojë ata besimtarë të luftojnë -

dhe kjo është ajo që ndodhi pas emigrimit – kur besimtarët u lejuan të luftonin kundër jobesimtarëve. Të gjitha mundimet e dynjasë konsiderohen mundime më të lehta sesa mundimi i zhdukjes së plotë, siç ndodhi me popullin e Hudit, Salihut, popullin e Pemës, popullin e Lutit dhe të tjerë. Të gjitha këto mundime janë mundime më të lehta sesa mundimi i xhehenemit që i pret këmbëngulësit në mosbesim, mohim dhe mosmirënjohje.

Nga shenjat e mëshirës së Zotit – bekuar dhe lavdëruar qoftë Ai – ndaj kombit të “Vulës së Pejgamberëve” është mbrojtja e tyre nga zhdukja e plotë, siç ndodhi me disa kombe më përpara. “Pejgamberia përmbyllëse” e këtij Pejgamberi të Fundit tregonte për një periudhë më të zgjatur të mesazhit dhe kjo mund t’i bënte ata të kthehen te Zoti, të besojnë në Të dhe në atë që i është zbritur të Dërguarit të Tij. Kurse “dënimi më i madh” ndaj jobesimtarëve është ai që i pret ata në botën tjetër. Ai dënim i madh i pret ata që këmbëngulin në politeizëm dhe që nuk largohen prej tij për të marrë rrugën drejt besimit në një Zot të vetëm.

“E kush është më zullumqar se ai që përkujtohet me ajetet – argumentet e Zotit të tij, pastaj largohet prej tyre? Vërtet Ne, ndaj kriminelëve, kemi për t’u hakmarrë!” [Es-Sexhde: 22] Ajeti tregon se ata njerëz praktikuan llojet më të rënda të padrejtësisë, duke vazhduar të qëndrojnë në idhujtari edhe pasi u erdhi një i Dërguar nga vetë ata, të cilit i vinte keq për vuajtjet që ata kalonin dhe që ua dëshironte të mirën me gjithë zemër... dhe të cilit iu zbrit një libër “që e prekin vetëm të pastrit”. Idhujtarëve iu vunë në dispozicion të gjitha mundësitë për udhëzim e përkundër kësaj ata këmbëngulën në mosbesimin dhe politeizmin e tyre dhe thanë: **“Vazhdoni dhe duroni në mbrojtjen e zotave tuaj. Vërtet, kjo është një gjë që kërkohet.”** [Sād: 6].

Pjesa e katërt: Ligjet e Zotit nuk mbeten prapa

" وَلَقَدْ آتَيْنَا مُوسَى الْكِتَابَ فَلَا تَكُنْ فِي مِرْيَةٍ مِّن لِّقَائِهِ ۖ وَجَعَلْنَاهُ هُدًى لِّبَنِي إِسْرَائِيلَ ﴿٢٣﴾ وَجَعَلْنَا مِنْهُمْ أُمَمًا يَّهْدُونَ بِأَمْرِنَا لَمَّا صَبَرُوا ۖ وَكَانُوا بِآيَاتِنَا يُوقِنُونَ ﴿٢٤﴾ إِنَّ رَبَّكَ هُوَ يَفْصِلُ بَيْنَهُم يَوْمَ الْقِيَامَةِ فِيمَا كَانُوا فِيهِ يَخْتَلِفُونَ ﴿٢٥﴾ أَوَلَمْ يَهْدِ لَهُمْ كَمَا أَهْلَكْنَا مِن قَبْلِهِم مِّنَ الْقُرُونِ يَمْشُونَ فِي مَسَاجِدِهِمْ ۚ إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ ۖ أَفَلَا يَرَوْنَ "

يَسْمَعُونَ ﴿٢٦﴾ أَوَلَمْ يَرَوْا أَنَّا نَسُوقُ الْمَاءَ إِلَى الْأَرْضِ الْجُرُزِ فَنُخْرِجُ بِهِ زَرْعًا تَأْكُلُ مِنْهُ أَنْعَامُهُمْ وَأَنْفُسُهُمْ ۖ أَفَلَا يُبْصِرُونَ ﴿٢٧﴾ وَيَقُولُونَ مَتَى هَذَا الْفَتْحُ إِن كُنْتُمْ صَادِقِينَ ﴿٢٨﴾ قُلْ يَوْمَ الْفَتْحِ لَا يَنْفَعُ الَّذِينَ كَفَرُوا إِيمَانُهُمْ وَلَا هُمْ يُنْظَرُونَ ﴿٢٩﴾ فَأَعْرِضْ عَنْهُمْ وَانْتَظِرِ إِنَّهُمْ مُنْتَضِرُونَ ﴿٣٠﴾"

"Dhe vërtet, Ne ia dhamë Musait librin (Tevratin), prandaj mos ji në dyshim për takimin me të. Dhe Ne e bëmë atë (Tevratin) udhërrëfyes për Beni Israilët. (23) Dhe prej tyre Ne bëmë prijës që udhëzonin me urdhrin Tonë, për sa kohë që ata ishin të durueshëm dhe besonin bindshëm në argumentet Tona. (24) Vërtet, Zoti yt do të gjykojë mes tyre në Ditën e Kiametit, për çështjet në të cilat kishin mosmarrëveshje. (25) A nuk u është bërë e qartë atyre sa gjenerata Ne i kemi shkatërruar para tyre, nëpër vendbanimet e të cilëve ata ecin? Vërtet, në këtë ka shenja (që ftojnë në besim)! A nuk dëgjojnë?! (26) A nuk e kanë parë ata se Ne e çojmë ujin në tokën djerrë, dhe nxjerrim me të bimësi nga e cila hanë bagëtitë e tyre dhe ata vetë? A nuk shikojnë?! (27) Dhe thonë: "Kur do të jetë kjo fitore, nëse thoni të vërtetën?" (28) Thuaj: "Ditën e fitores, atyre që nuk besuan nuk do t'u bëjë dobi besimi i tyre, e as që do t'u jepet afat.". (29) Prandaj, largohu prej tyre dhe prit; edhe ata janë duke pritur! (30)" [Es-Sexhde: 23-30]

"Dhe vërtet, Ne ia dhamë Musait librin (Tevratin), prandaj mos ji në dyshim për takimin me të. Dhe Ne e bëmë atë (Tevratin) udhërrëfyes për Beni Israilët." [Es-Sexhde: 23]

Ne i dhamë Musait alejhi selam Tevratin, ashtu siç të dhamë ty - o i Dërguar - Kur'anin, prandaj mos ki asnjë dyshim për takimin me Musain në natën e Israsë dhe Miraxhit! Dhe Ne e bëmë Tevratin udhërrëfyes për bijtë e Izraelit, që i ftonte ata për në të vërtetën dhe për në rrugë të drejtë.³⁷⁵

Përmendja e Musait alejhi selam në Kur'an në shumicën e rasteve vjen pasi tregon për vështirësitë me të cilat përballet i Dërguari i Allahut, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të, me popullin e tij. Përmendja e Musait dhe popullit të tij realizon disa objektiva, nga të cilat përmendim:

- Largimi i brengosjes nga i Dërguari i Allahut dhe argëtimi i tij, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të!

³⁷⁵ Alu'sh-Shejh, *Et-Tefsir 'ul-Mujesser*, referencë e mëparshme, fq. 417, komentimi i ajetit 23 të sures Es-Sexhde.

- Njoftimi i hebrenjve – të cilët ishin të shumtë në numër në Gadi-shullin Arabik – se sado të përpiqen t'i fshehin gabimet e tyre, duke shtrembëruar dhe falsifikuar trashëgiminë e Musait, alejhi selam, prapëseprapë Allahu – bekuar dhe lartësuar qoftë Ai – do t'ia bëjë të ditura këto Pejgamberit të Tij, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të! Kështu që kur ata hebrenj përpiqen t'i ndalojnë njerëzit nga besimi në Zot, nga besimi në të Dërguarin e Tij, kur përpiqen t'i yshtin arabët kundër këtij të Dërguari dhe kur u japin përparësi ndjekësve të idhujtarisë ndaj ndjekësve të këtij të Dërguari, le të mos krijojnë iluzionin se Allahu do t'i ruajë ata dhe nuk do t'ua nxjerrë të palarat, sepse Allahu – bekuar dhe lartësuar qoftë Ai – do t'i turpërojë ata dhe do ta nxjerrë në pah komplotin e tyre dhe tradhtinë e tyre ndaj të gjitha besëlidhjeve dhe marrëveshjeve.

Këtu kemi një mesazh për të gjithë arabët dhe analfabetët, edhe për Njerëzit e Librit gjithashtu, se të Dërguarit të Zotit, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të, i janë treguar të tilla informacione në lidhje me bijtë e Izraelit, të cilat nuk i dinë as vetë dijetarët e tyre, rabinët dhe prijësit e tyre, qoftë në lidhje me historinë e tyre, me fenë e tyre, librin e tyre, pejgamberët e tyre, edhe në lidhje me çfarë fshihet në vetë shpirtat e tyre. Në këtë sure marrëdhënia midis zotërisë tonë Muhamedit, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të, dhe zotërisë tonë Musait alejhi selam është vendosur në një formë të tillë që ka kuptimin e ngacmimit të zemërimit të hebrenjve: “Me siguri se ti, o Muhamed, do ta takosh vëllain tënd Musain - pa asnjë dyshim për këtë - dhe do të dëgjosh prej tij shumë nga vuajtjet që ai ka përjetuar nga populli i tij, si lëndimet, kundërshtimet dhe rebelimin nga ana e tyre, vuajtje të cilat nuk u pakësuan, pavarësisht mrekullive që Zoti i krijoi atij mundësinë t'ua shpaloste para tyre.

Pavarësisht shpalljes Sonë që ti u ke sjellë atyre njerëzve dhe që u tregon bijve të Izraelit pjesën më të madhe të asaj për të cilën ata janë në mosmarrëveshje, megjithatë ata të përgënjeshtroan ty! Njerëzit e Librit të përgënjeshtroan ty o i Dërguar, edhe pse të njohin ashtu siç njohin fëmijët e tyre. Për këtë arsye, Ditën e Kiametit ata do të kthehen te Ne me gjithë ato mosmarrëveshje që i kishin edhe para se t'u vije ti o i Dërguar dhe Ne do të gjykojmë mes tyre për to!”

“Dhe prej tyre Ne bëmë prijës që udhëzonin me urdhrin Tonë, për sa kohë që ata ishin të durueshëm dhe besonin bindshëm në

argumentet Tona.” [Es-Sexhde: 24] Nga bijtë e Izraelit bëmë udhërrëfyes dhe thirrës për në mirësi, sipas të cilëve udhëhiqeshin njerëzit. Ata i thërrisnin njerëzit në monoteizëm, në adhurimin vetëm ndaj Zotit dhe në bindje ndaj Tij. Ata e fituan këtë shkallë të lartë kur duruan në zbatimin e urdhrave të Zotit, në lënien e ndalesave të Tij dhe në thirrjen për tek Ai... atëherë kur i duruan vështirësitë e rrugës së Tij dhe kur u besonin me bindje të plotë ajeteve dhe argumenteve të Allahut.

“Vërtet, Zoti yt do të gjykojë mes tyre në Ditën e Kiametit, për çështjet në të cilat kishin mosmarrëveshje.” [Es-Sexhde: 25]

Vërtet, Zoti yt - o i Dërguar - do të gjykojë me drejtësi mes besimtarëve dhe jobesimtarëve në mesin e bijve të Izraelit, edhe të tjerëve, në Ditën e Kiametit, për mosmarrëveshjet që ata kanë pasur në çështjet e fesë dhe secilin njeri Ai do ta shpërblejë sipas punës së tij... duke i pranuar banorët e Xhennetit në Xhennet dhe duke i futur njerëzit e xhehenemit në xhehenem.³⁷⁶

Më pas surja vazhdon me habinë rreth çështjes së atyre politeistëve, të cilët i bënë të paefektshme fuqitë e vetëdijes që Zoti ua kishte dhuruar. Sikur ata do t'i kishin shfrytëzuar mirë ato fuqi, do të ishin në gjendje të arrinin në udhëzim: **“A nuk u është bërë e qartë atyre sa gjenerata Ne i kemi shkatërruar para tyre, nëpër vendbanimet e të cilëve ata ecin? Vërtet, në këtë ka shenja (që ftojnë në besim)! A nuk dëgjojnë?!”** [Es-Sexhde: 26]

Arabët e Mekës ishin njerëz të dy udhëtimeve tregtare: udhëtimit dimëror dhe udhëtimit veror. Në të dyja udhëtimet që bënin, ata kalonin në gjurmët e kombeve që dikur kishin qenë zotërinj të mëdhenj... dhe pastaj ishin zhdukur. A nuk i bënin ata lajmet që dëgjonin rreth atyre kombeve dhe gjurmët e tyre të udhëzoheshin?! Gjurmët e mbetura prej atyre popujve dhe banesat e tyre të lëna shkretë, a nuk i nxisnin ata të kuptonin aq sa t'u vlente për veten e tyre dhe të merrnin mend?! A nuk arrinin ta kuptonin se nëse nuk ndryshonin në qëndrimin e tyre ndaj të Dërguarit të Allahut, e ardhmja e tyre nuk do të ishte ndryshe nga fatet e atyre që përgënjeshtroan të Dërguarit më parë dhe që merituan ndëshkimin e Zotit të plotfuqishëm: **“Dhe dënimi i goditi ata për shkak të keqbërjes së tyre...”** [En-Neml: 85]

³⁷⁶ Alu Esh-Shejh, *Et-Tefsir 'ul-Mujesser*, referencë e mëparshme, fq. 417, komentimi i ajetit 23 të sures Es-Sexhde.

Por ata e çaktivizuan shqisën e dëgjimit, e çaktivizuan shqisën e shikimit dhe i ndaluan fuqitë e vetëdijes nga funksioni, kështu që ato çështje dhe të tjera nuk kishin shumë rëndësi për ta: **“Ne kemi krijuar për xhehenemin shumë nga xhinët dhe njerëzit. Ata kanë zemra që nuk kuptojnë me to, kanë sy që nuk shohin me ta, dhe kanë veshë që nuk dëgjojnë me ta. Ata janë si bagëtitë, madje edhe më të humbur. Pikërisht ata janë të shkujdesurit.”** [El-A'rāf: 179]

“Dhe mos u bëni si ata (hipokritët) që thonë “Dëgjojmë”, por që nuk dëgjojnë. Vërtet, krijesat më të këqija tek Allahu janë shurdhë - memecët (ndaj së vërtetës), të cilët nuk përdorin arsye.” [El-Enfāl: 21-22]

Pastaj atë ajet (ajetin 26) i Plotfuqishmi e shoqëron me një ajet tjetër, i cili përmban një argument që ata e shohin në çdo kohë dhe kudo. Ai është **“shiu i bekuar”**, të cilin ata e presin me padurim dhe festojnë kur vjen ai sepse jeta e tyre, të korrat dhe jeta e bagëtive të tyre varet prej tij: **“A nuk e kanë parë ata se Ne e çojmë ujën në tokën djerrë, dhe nxjerrim me të bimësi nga e cila hanë bagëtitë e tyre dhe ata vetë? A nuk shikojnë?!”** [Es-Sexhde: 27] Ata e shihnin këtë fakt, por nuk shihnin me sytë e zemrave të tyre, që të kuptonin se kush dhe si e zbret atë. Sytë e tyre nuk i çonin ata në udhëzim sepse ata besonin në yje.⁽¹⁾ Ata nuk arrinin ta shikonin rregullimin hyjnor në to për shkak të shkujdesjes dhe verbërisë së zemrave të tyre. Në vend që gjithçka që ata dëgjonin dhe shikonin t'i çonte në udhëzim... ata e shpërfillnin këtë për t'iu kthyer talljes dhe përqeshjes ndaj të Dërguarit të Zotit, pagja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të, dhe ndaj besimtarëve dhe për të pyetur me tallje: **“Dhe thonë: “Kur do të jetë kjo Fitore, nëse thoni të vërtetën?”** [Es-Sexhde: 28] **“Kur do të vijë koha e kësaj fitoreje që ju premtan Muhamedi, pagja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të?”**

Konteksti e injoron këtë ironi dhe u përgjigjet atyre seriozisht: **“Thuj: “Ditën e fitores atyre që nuk besuan nuk do t'u bëjë dobi besimi i tyre, e as që do t'u jepet afat.”** [Es-Sexhde: 29] Talljes së tyre Kur'ani u përgjigjet duke u thënë: **“Pse pyesni për ditën e fitores? Çfarë pritni ju t'ju ndodhë në të? Ajo është një ditë, e cila kur vjen, ndoshta pas saj juve nuk ju jepet mundësia për t'u penduar, për të bërë kthesë apo për të marrë një afat. Dhe e tillë është! Do të ishte më mirë për ju nëse do të logjikonit dhe të pyesnit nëse dita e fitores do të sillte ndonjë përfitim për ju! Të pyesnit nëse pas hyrjes në atë ditë a do të**

ishte e mundur për ju të ktheheshit në dynja, të bënit pendesë apo të ktheheshit nga veprat tuaja...!

Ajeti i ndritur, me **“Ditën e Fitores”**, ka për qëllim fitoren e besimtarëve në këtë dynja dhe fuqizimin e të Dërguarit të Allahut, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të, dhe të besimtarëve, si në fjalën e të Lartit: **“Vërtet, Ne do t’i ndihmojmë të Dërguarit Tanë dhe ata që kanë besuar, në jetën e kësaj bote edhe ditën kur të dalin dëshmitarët! (51) Ditën kur keqbërësve nuk u vlen gjë justifikimi i tyre dhe ata do të kenë mallkim dhe do të kenë vendbanimin më të keq. (52)”** [Gāfir: 51-52] Por, mundet që me **“Ditën e Fitores”** të jetë për qëllim dita në të cilën do të bëhet gjykimi mes njerëzve në lidhje me mosmarrveshjet që kanë pasur mes vete. Dita e Gjykimit është dita e ndarjes së çështjeve, atëherë kur do të largohet mbulesa nga shikimet e njerëzve: **“Ti ishe i pavëmendshëm ndaj kësaj, dhe Ne e hoqëm nga ti mbulesën tënde, e shikimi yt sot është i mprehtë.”** [Kāf: 22]

E nëse me këtë ditë është për qëllim fitorja në këtë dynja, atëherë i Dërguari i Allahut, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të, është përgëzuar me të para se ajo të ndodhte, në fjalën e të Plotfuqishmit: **“Kur të ketë ardhur ndihma e Allahut dhe fitorja.”** [En-Nasr: 1] Kurse në suren El-Fet’h, Allahu i madhërishëm e përgëzon të Dërguarin e Tij, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të, me fitoren në Mekë duke i thënë: **“Vërtet, Ne të kemi dhënë ty (o i Dërguar) një fitore të qartë!”** [El-Fet’h: 1]

Mundet që me ditën e fitores të jetë për qëllim fitorja në këtë botë dhe kjo nuk bie në kundërshtim me fjalën e të Lartit: **“Ditën e fitores atyre që nuk besuan nuk do t’u bëjë dobi besimi i tyre, e as që do t’u jepet afat.”** [Es-Sexhde: 29] Sepse kushdo që shqipton deklaratën e monoteizmit duke kërkuar strehim nëpërmjet saj, ndërkohë që e kanë pushtuar rrezet e shpatave dhe pastaj vritet, ai nuk përfiton nga kjo, pasi është si besimi i Faraonit, i cili e shprehu atë besim pasi e pa i sigurt se do të mbytej në mënyrë të pashmangshme.

Pastaj surja mbyllet me fjalën e të Lartit: **“Prandaj, largohu prej tyre dhe prit; edhe ata janë duke pritur!”** [Es-Sexhde: 30] Pra, largohu prej tyre, sepse ti ke bërë çdo gjë që munde për t’i udhëzuar ata, e përcolle Mesazhin e Zotit tënd, i këshillove dhe bëre gjithë sa munde për t’i thirrur në besim, por ata u larguan, duke merituar kështu që edhe ti të largohesh prej tyre. Nuk të ka mbetur tjetër o i Dërguar, por vetëm të

presësh premtimin e Zotit – bekuar dhe lartësuar qoftë Ai - ndaj teje, për ndihmën e Tij kundër tyre, duke të dhënë fitoren ty dhe besimtarëve. Kurse ata kundërshtarë presin humbjen tënde dhe fitoren e tyre, të mashtruar nga premtimi që djalli u ka bërë atyre.

Ekziston një dallim i madh mes atyre që presin përmbushjen e premtimit të Allahut – madhëruar qoftë Ai – dhe atyre që presin t'u përmbushen dëshirat dhe premtimet e rreme të djallit ndaj tyre, të cilat ai do t'i mohojë dhe do të heqë dorë prej tyre...

Zoti e di më së miri!

Dhe fjala jonë e fundit është që falënderimi i takon Allahut, Zotit të botëve!

* * *

Taha Xhabir El-Alvani

Biografia dhe veprimtaria

Vendi dhe data e lindjes

Dr. Taha Xhabir El-Alvani ka lindur në qytetin e Feluxhas, në Irak (rajoni El-Hasva, provinca El-Enbar). Ai lindi në vitin 1354 h./ 1935 dhe ndërroi jetë - Zoti e mëshiroftë - në Kajro, më 4 mars të vitit 2016.

Kualifikimet shkencore

- Diplomë doktrate e klasit të parë nga Fakulteti i Sheriatit Islam dhe Ligjit, Universiteti i El-Ez'herit, viti 1972, i specializuar në degën "Usuli Fikhut".
- Diplomë master, Fakulteti i Sheriatit dhe Ligjit, Universiteti El-Ez'her, viti 1968.
- Diplomë bachelor, Fakulteti i Sheriatit dhe Ligjit, Universiteti El-Ez'her, viti 1959.
- Diplomë e shkollës së mesme nga El-Ez'her, Kajro, viti 1953.
- Vërtetim nga Shkolla Fetare Asafia (instituti fetar) në Feluxha, Irak, viti 1952.
- Certifikata e shkollës fillore për djem në Feluxha, Irak, viti 1948-1949.

Gjuhët

Arabisht (gjuha amtare - njohuri e plotë)

Anglisht (njohuri e plotë)

Farsi (njohuri bazike)

Turqisht (njohuri bazike)

Eksperiencat shkencore

- Themelues dhe President i Akademisë Taha El-Alvani për Studimet Kur'anore, Virxhinia, që nga viti 2013.

- Profesor i Katedrës së Shkollës së Imam Shafiut në degët e Drejta Islame, Bazat e Jurisprudencës Islame dhe e Drejta Krahase Islame në Universitetin e Kordobës, Virxhinia, nga viti 1997.

- President i ish-Universitetit të Shkencave Islame dhe Sociale (G.S.I.S.S), nga viti 1986 e deri në vitin 2007, universiteti i cili që nga viti 2002 filloi të njihej si “Universiteti i Kordobës”.

- Nënkyetar i Institutit Ndërkombëtar të Mendimit Islam (Herdon - Virginia), nga viti 1984 deri në vitin 1986.

- Shef i Departamentit të Kërkimeve dhe Studimeve në Institutin Ndërkombëtar të Mendimit Islam nga viti 1984 e deri në vitin 1986.

- Kryeredaktor i Revistës Islame “El-Ma’rife”, botuar nga Instituti Ndërkombëtar i Mendimit Islam, Virxhinia, vitet 2002 - 2007.

- Profesor i Jurisprudencës Islame dhe Bazave të saj, Fakulteti i Sheriatit, Universiteti Imam Muhammed ibn Saud, vitet 1975 - 1984.

- Profesor i Kulturës Islame në Institutin e Oficerëve të Sigurisë Publike në Riad, vitet 1977 - 1983.

- Këshilltar ligjor për të drejtat e veçanta në Ministrinë e Brendshme në Mbretërinë e Arabisë Saudite, vitet 1975 - 1976.

- Këshilltar i Komitetit Kombëtar të Ujit në Mbretërinë e Arabisë Saudite, për një periudhë dyvjeçare.

- Kryeredaktor i Revistës El-Xhundi, e trajnimit ushtarak në Bagdad, viti 1963.

- Mësues i Studimeve Islame në Fakultetin Ushtarak në Bagdad, vitet 1964- 1979.

- Ligjërues në Fakultetin e Studimeve Islame në Bagdad.

- Ligjërues, imam dhe mësues në xhaminë El-Haxhe Hasibe në Bagdad, Kerada Lindore, vitet 1953 - 1969.

Anëtarësia e tij në institucionet shkencore

- Profesor vizitor në Universitetin Kadi Ajjād në Marrakesh dhe Benu Milāl në Marok për disa herë, duke filluar nga viti 2000.

- Profesor vizitor i Universitetit Islam Ndërkombëtar në Kuala Lumpur, Malajzi, për disa herë, duke filluar nga viti 1989.

- Profesor vizitor në Universitetin El-Xhezira, Sudan.

- Profesor vizitor i Universitetit të Bruneit, Sulltanati i Bruneit.

- Profesor vizitor në Universitetin e Princit Abdul-Kādir për Shkencat Islame, Algjeri.
- Profesor vizitor i Universitetit të Strasburgut, Francë.
- Profesor vizitor i Universitetit Georgetown - Uashington.
- Anëtar themelues i bordit të administrimit të Institutit Ndërkombëtar të Mendimit dhe Institutit Islam, Virxhinia.
- Ligjërues disa herë në mësimet e ramazanit të zhvilluara nën kujdesin e Mbretit Hassan II dhe mbretit Muhammed VI.
- Anëtar i Komitetit Ekzekutiv të Asamblesë për Afrimin Ndërmjet Doktrinae, me pjesëmarrje në disa sesione dhe konferenca të Asamblesë në Teheran, Muskat dhe Aman.
- Anëtar i Bordit të Administratorëve të Universitetit Ndërkombëtar të Afrikës, Sudan.
- Fitues i Çmimit të Fondacionit CAIR për arritjet më të mira në shërbim të Veprimtarisë Islame në Amerikë, Uashington, nëntor 2005.
- Fitues i Çmimit të Ministrisë së Kulturës në Teheran për shkrimtarin më të mirë në Studimet Islame për vitin 2005.
- Anëtar i Asamblesë Ndërkombëtare të Fikhut në Xhidë (Organizata e Konferencës Islame).
- Anëtar i Këshillit Themelues të Lidhjes së Botës Muslimane në Mekën e Nderuar.
- Anëtar i Shoqatës Mbretërore për Kërkime të Qytetërimit (Fondacioni Alu El-Bejt - Jordani).
- Anëtar themelues i Akademisë së Fikhut në Indi.
- President i Këshillit të Fikhut në Amerikën e Veriut dhe Kanada, vitet 1988 - 2005.
- Marrës i “Urdhri i Kalorësisë El-Husejn” për kontribut të shquar të shkallës së parë nga Instituti Mbretëror i Mendimit Islam “Alu El-Bejt”, Jordani, 2013.
- Anëtar themelimi i Katedrës së Mirëkuptimit Islamo - Kristian, e emërtuar “Katedra El-Alvani për Studime Teologjike” (që çon në mirëkuptimin Islamo-Kristian), Uashington, viti 2009.

Konferenca shkencore, simpoziume dhe takime akademike ku ka marrë pjesë:

- Takimi i tretë i Asamblesë Ndërkombëtare të Rinisë Muslimane, Riad, 1976.

- Kurs për imamë dhe thirrës islamë në Amerikën e Veriut, Çikago, 1976, dhe më pas pjesëmarrës në kurse të tilla në shumë shtete amerikane.

- Konferenca mbi Jurisprudencën Islame, Riad, viti 1976.

- Forumi i Mendimit Islam në Algjeri, nr. 11, viti 1977.

- Kuvendi themelues i Institutit Ndërkombëtar i Mendimit Islam në Lugano, Zvicër, viti 1977, në të cilin u vendos për themelimin e Institutit Ndërkombëtar.

- Simpozium mbi aftësinë për kryerjen e haxhit, Lidhja e Botës Muslimane, Mekë, 1978.

- Konferenca për Shejh Muhammed ibn Abdulvehabin, Riad, 1980.

- Kampi i Rinisë Islame në Afrikë, Bamako, Mali, viti 1981, si ligjërues.

- Kampi i Rinisë Islame, Daka, Bangladesh, viti 1981, si ligjërues.

- Konferenca e Federatës Ndërkombëtare Islame të Organizatave Studentore (IIFSO), Kuala Lumpur, Malajzi, viti 1981, si lektor.

- Konferenca e Trajnimit të Lidërshiptit për Lëvizjen Studentore Muslimane, Bhopal, Indi, viti 1981, si lektor.

- Takimi i katërt i Asamblesë Ndërkombëtare të Rinisë Muslimane, Nairobi, viti 1982, si ligjërues.

- Forumi i Mendimit Islam në Algjeri, nr. 16, viti 1982.

- Simpoziumi "Islamizimi i Dijes", mbajtur nga Instituti Ndërkombëtar i Mendimit Islam në bashkëpunim me Universitetin Islam, Islamabad, Pakistan, viti 1982.

- Konferenca Botërore për Islamizimin e Dijes, Kuala Lumpur, viti 1984.

- Konferenca e Tretë Ndërkombëtare mbi Islamizimin e Dijes, Sudan, 1986.

- Simpoziumi mbi të drejtat e të akuzuarve në Islam, Riad, Mbretëria e Arabisë Saudite, 1982.

- Konferenca e Unionit Islam në Amerikën e Veriut (ISNA), viti 1983 dhe disa herë të tjera më pas.

- Konferenca vjetore e “Umetit të Islamit”, e kryesuar nga Louis Farhan dhe Varithuddin Muhammed, në Çikago.
- Forumi i Mendimit Islam, në Algjeri, nr. 17, vitit 1983; anëtar i asociuar për disa herë.
- Simpoziumi ISESCO: Drejt një strategjie kulturore islame, 1988, ku mori pjesë në formulimin e atyre strategjive.
- Simpozium për Sunetin Pejgamberik, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të, i mbajtur në Aman, Jordani, më 19 - 23 qershor, 1989.
- Simpozium mbi jetën intelektuale në Perandorinë Osmane, Zagan, Tunizi: Qendra për “Studimet otomane dhe mauriske dhe për dokumentimin e tyre”, 1988.
- Simpoziumi rreth sistemit të dijes islame, Aman, Jordani, maj 1988.
- Konferenca “Drejt një teorie arsimore islame”, Aman, Jordani, 24-27 korrik, 1990.
- Simpozium mbi “Problemin e paragjytimeve në shkencat natyrore, shoqërore dhe ato njerëzore”, Kajro, 1995.
- Ligjërues kursi në “Rrënjosja dhe islamizimi i dijes”, një kurs intensiv i mbajtur për pesëdhjetë profesorë të universiteteve të Sudanit, 1992, për një periudhë dyjavore.
- Ligjërues: “Islamizimi i dijes”, në studimet pasuniversitare në Universitetin Islamik Ndërkombëtar në Malajzi.
- Sesioni i Njëmbëdhjetë i Akademisë Ndërkombëtare të Jurisprudencës Islame, Bahrein, 1998, dhe më pas në sesione të tjera në Xhidë dhe në qytete të tjera.
- Konferenca e Fondacionit të Vakëfeve të Universitetit Indonezian të Muslimanëve, maj 1998.
- Simpozium përgatitor për përgatitjen e kurrikulës së Universitetit të Gjirit, në Bahrein, para krijimit të tij.
- Anëtar i Komisionit për Zhvillimin e Kurrikulave në Fakultetin e Drejtësisë Islame dhe Ligjit në Universitetin Sultan Kabus, Oman.
- Sesioni i pesëmbëdhjetë i Këshillit të Akademisë së Jurisprudencës Islame, Oman, 2003.

- Pjesëmarrja si ekspert i çështjeve islame në tryezën e rrumbullakët të mbajtur rreth temës “Më shumë njohuri rreth botës islame”, në Institutin George Shultz, pjesë e Departamentit Amerikan të Politikës së Jashtme dhe Marrëdhënieve Ndërkombëtare, ku morën pjesë ambasadorë të SHBA-ve në botën islame dhe zyrtarë të lartë të marrëdhënieve me jashtë, më 17 shtator 2002.

- Pjesëmarrje me punë kërkimore në Konferencën e Synimeve të Sheriatit Islam, Universiteti Hamdard, Nju Delhi, Indi, dhjetor 2004.

- Profesor vizitor në Universitetin Hamdard nga dhjetori 2004 deri në janar 2005, Indi.

- Pjesëmarrje me punë kërkimore në Simpoziunin mbi mrekullitë e Kur'anit fisnik, Universiteti Kombëtar Ez-Zerka', Aman, Jordani, 2005.

- Pjesëmarrje me punë kërkimore në Simpoziunin mbi “Shkollat e ndryshme të së drejtës islame dhe sfidat bashkëkohore”, Universiteti Al El-Bejt, Aman, Jordani, 2005.

- Sesioni i parë për çmimin ndërkombëtar “Najif ibn Abdulaziz për Sunetin e Pejgamberit dhe studimet islame bashkëkohore”, Medinë, Mbretëria e Arabisë Saudite, prill, 2005.

- Konferenca mbi “Vlerat islame dhe kurrikulën arsimore”, Tetouan, Marok, 21-23 nëntor, 2005.

- Kursi i parë i trajnimit të imamëve në bashkëpunim me Myftinë e Egjiptit, Kajro, 21 janar - 30 mars 2006 (ligjërues i parë).

- Simpoziumi “Jurisprudenca Islame e Omanit dhe Synimet e Sheriatit Islam”, Ministria e Vakëfit dhe e Çështjeve Fetare, Sulltanati i Omanit, mars 2006.

- Kursi i dytë i trajnimit të imamëve, në bashkëpunim me Myftinë e Egjiptit, Kajro, maj - gusht 2006.

- Simpoziumi “Prirjet bashkëkohore në studimin e Kur'anit famëlartë”, Bejrut, 11- 13 shkurt, 2006.

- Konferenca e këshillit themelues të Lidhjes Botërore Muslimane, Mekë, nëntor 2006.

- Konferencë për vlerësimin e projektit të islamizimit të dijes gjatë 25 viteve, Stamboll, Turqi, dhjetor 2006.

- Simpozium me temën “Konteksti në Kur’anin e shenjtë”, Lidhja e Dijetarëve Muslimanë të Marokut, Rabat, 2007.
- Mori pjesë disa herë në ditët studimore të Universitetin Kadi Ajjad dhe në Shoqatën e Rinisë Marokene në Kanada.
- Kursi “Përgatitja e studiuesve në shkencat e sheriatit”, 2014.
- Simpozium me temën “Ripërtëritja në mendimin dhe shkencat islame”, Pleqësia e El-Ez’herit, prill 2015.
- Kursi i parë “Ripërtëritja e diskursit fetar” në bashkëpunim me Akademinë Taha El-Alvani për Studime Kur’anore dhe me Pleqësinë e El-Ez’herit, maj - tetor 2015.
- Një pjesë të kursit të dytë “Ripërtëritja e diskursit fetar”, në bashkëpunim me Akademinë Taha El-Alvani për Studime Kur’anore dhe me Pleqësinë e El-Ez’herit, janar - shkurt 2016.

Konferenca në të cilat ka marrë pjesë

- “Muslimanët amerikanë dhe politika - Ku jemi ne?”, Prezantim në Konferencën e 24-të Vjetore Shura, Leesburg, Virxhinia (28-30 maj 2002).
- Panelist në “Perspektiva muslimane në pjesëmarrjen politike”, Konferenca e imamëve AMC, viti 2002, Aleksandri, Virxhinia, 26-29 prill 2002.
- Panelist në "Perspektiva muslimane në pjesëmarrjen politike", në Konferencën Kombëtare të Udhëheqjes për Imamët, Arlington, Virxhinia (29 shtator-1 tetor 2000).
- “Kur’ani, Suneti dhe rregulloret ushtarake: analiza e misionit GSISS”, prezantim në Konferencën e Parë Vjetore të Kapelanëve Ushtarakë Muslimanë Amerikanë: “Besimi në Veprim: Shërbimi ndaj Zotit, Vendit dhe Komunitetit Musliman” Leesburg, Virxhinia (28-30 gusht 2000).
- Kryesues i panelit në “Bazat e sheriatit për bankën dhe financën islame II”, Amerikë, 2000, Konferenca e Shoqërisë Islame të Amerikës së Veriut, Long Beach, Haliforni (14-16 korrik 2000).
- Folës në “Konferencën e Fikhut” në Trinidad, Ishujt Perëndimorë të Indisë (25-31 maj 2000).

- “Ikhtilāf: Etika e Mosmarrëveshjes”, fjalim në Konferencën e 22-të Institucionale të “Daëah dhe Surrah”, Leesburg, Virxhinia (31 maj-2 qershor 2000).

- Mbajti fjalimin përshëndetës në Konferencën e 28-të Vjetore të Shoqatës së Shkencëtarëve Socialë Muslimanë, Leesburg, Virxhinia (29-31 tetor 1999).

- Pjesëmarrës në Konferencën Halaka, Londër, Angli (11-13 mars 1999).

- Pjesëmarrës në Simpoziumin mbi Çështjet e Fikhut, Organizata e Konferencës Islame, Akademia e Fikhut Islam, Bahrejn (14-19 nëntor 1998).

- “Ixhtihadi, tregjet e kapitalit islam dhe zhvillimi ekonomik”, prezantim në Forumin e Dytë Vjetor të Harvardit mbi financat islame, Universiteti i Harvardit, Cambridge, Massachusetts (9-10 tetor 1998).

- Pjesëmarrës në panel në Konferencën mbi Përplasjen e Qytetërimeve, me temë: “Shkaqet e përplasjes së qytetërimeve”, Dijarbakir, Turqi (19-20 shtator 1998).

- Pjesëmarrës në Konferencën e Dytë Ndërkombëtare të Unitetit Islamik, Uashington D.C. (7-9 gusht 1998).

- Prezantoi një kumtesë gjatë Konferencës së Zagheanit: “Mendimi islam gjatë Perandorisë Osmane”, sponsorizuar nga Qendra e Studimeve dhe Dokumentimit Otoman, Tunizi (1988).

- “El-Fikh uel-Hadārah” (Jurisprudenca dhe Qytetërimi). Konferenca e Qytetërimit Islam, Kuala Lumpur, Malajzi (maj 1984).

- Folës në “Konferencën e islamizimit të dijes”, sponsorizuar bashkërisht nga Instituti Ndërkombëtar i Mendimit Islam dhe Universiteti Islam i Islamabadit, Pakistan (1982).

- Kampi i Rinisë Muslimane të Afrikës, Bamako, Mali (1982).

- Folës në Konferencën e Unionit Islam të Organizatave Studentore, Kuala Lumpur, Malajzi (1981).

Hulumtimet dhe studimet

- “Shkenca e bazave të jurisprudentës: origjina dhe regjistrimi i saj”, revista “Muslimani Bashkëkohor”, Kajro, Numri 14-15, viti 1978.

- Mukaddimetun fil-Mantik vel-Mukaddimāt El-Usūlije, shkruar për studentët e Fakultetit të Sheriatit, Riad, 1979.

- “Vështrim i përgjithshëm në disa nga metodat e kërkimit islam”, revista “Eduā Esh-Sheriā”, Riad, numri 8, viti 1979.

- “El-Xhahidh dhe qëndrimi i tij mbi shpifësit ndaj Kur’anit të she-njtë”, revista e Fakultetit të Gjuhës Arabe, Universiteti Imam Muha-mmmed ibn Saud, 1980.

- “Vështrime mbi zhvillimin e shkencës së bazave të jurispruden-cës”, revista “Eduā Esh-Sheriā”, Riad, numri 13, viti 1982.

- “Veprimet e të Dërguarit të Allahut, paqja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi të, dhe shkollat e dijetarëve në argumentimin nëpërmjet tyre”, Forumi i Gjashtëmbëdhjetë i Mendimit Islam, Algjeri, 1982.

- “Uji dhe dispozitat e tij në Islam”, një hulumtim i përgatitur për Planin Kombëtar të Ujit në Arabinë Saudite, botuar në Vëllimin Ligjor të Planit, në arabisht dhe anglisht, viti 1982.

- “Shkenca e bazave të jurisprudentes islame, në cilësinë e saj si metodë kërkimore në dituri”, Konferenca e Dytë e Islamizimit të Dijes, Islamabad, Pakistan, 1982.

- “Mendimi dhe forca e tij argumentuese”, Forumi i Shtatëmbë-dhjetë i Mendimit Islam, Algjeri, 1983.

- “Të drejtat e të akuzuarit në fazën e hetimit: një hulumtim juris-prudencial krahasues”, revista “Muslimani Bashkëkohor”, Kajro, nr. 35, 1984.

- “Jurisprudenca dhe Qytetërimi”, Simpoziumi i Qytetërimit Islam, Kuala Lumpur, Malajzi, 1984.

- “Shpjegimi i vendimeve juridike të sheriatit, qëndrimet e ndry-shme të dijetarëve lidhur me të dhe realiteti i qëndrimit të shkollës hanbelite ndaj kësaj”, revista “Eduā Esh-Sheriā”, Riad, numri 10, viti 1404 h/1984.

- Memorandum ku u përfshi prezantimi i lëndës së kulturës islame për Institutin e Oficerëve të Sigurisë në Riad, viti 1987.

- “Rreth idesë së atdhetarisë në shoqërinë islame”, revista “Kira’āt Sijāsije”, Florida, nr. 1, fq. 3, 1993.

- “Krizat intelektuale dhe metodat e ndryshmit në realitetin arab”, revista “El-Ixhtihād”, Bejrut, nr. 24, 1994.

- "Pluralizmi: baza dhe rishikime midis imitimit dhe kreativitetit", revista "Lexime Politike", nr. 2, fq. 4, 1994.

- "Pse islamizimi i dijes?", revista "Islamizimi i dijes", nr. 1, fq. 1, 1995.

- "Shkencat e transmetuara midis metodologjisë njohëse të Kur'anit dhe problematikave të epokës së regjistrimit", revista "Lexime Politike", Florida, nr. 3, fq. 5, 1995.

- "Mendja dhe pozicioni i saj në metodologjinë islame", revista "Islamizimi i dijes", Virxhinia, nr. 6, fq. 2, 1996.

- "Një dijetar që e humbëm, Shejh Muhammed El-Ghazali", revista "Islamizimi i dijes", Virxhinia, nr. 4, 1996.

- "Shejhu ynë Muhammed El-Gazali dhe faqe nga jeta e tij", revista "Islamizimi i dijes", Virxhinia, nr. 7, 1997.

- "Mbi metodën e të kuptuarit të Hadithit fisnik", revista "Er-Rashād", Kaliforni, nr. 4, 1997.

- "Islamizimi i dijes: një ide dhe një projekt", revista "Çështje Islame", Iran, nr. 4, 1997.

- "Pyetje rreth islamizmit të dijes", revista "Çështje Islame", Iran, nr. 5, 1997.

- "Autoriteti dhe pushteti i Kur'anit", revista "Çështje Islame Bashkëkohore", Bejrut, nr. 2, 1998.

- "Peizazhi kulturor arab", revista "Çështje Islame Bashkëkohore", nr. 3, 1998.

- "Dimensione që mungojnë nga mendimi islam bashkëkohor", revista "Çështje Islame Bashkëkohore", Bejrut, nr. 5, 1999.

- "Hyrje në jurisprudencën e pakicave: pikëpamje themelore", revista "Islamizimi i dijes", Virxhinia, nr. 19, fq. 5, 1999.

- "Kur'ani është "një i Dërguar" i pavdekshëm, një mesazh global botëror dhe një referencë universale për njerëzimin", revista "El-Kelime", Bejrut, nr. 22, 1999.

- "Metodologjia e marrëdhënies me Kur'anin", revista "Çështje Islame Bashkëkohore", Bejrut, nr. 6, 1999.

- "Jurisprudenca e prioriteteve: shkenca e prioriteteve apo jurisprudenca e prioriteteve", revista "Çështje Islame Bashkëkohore", Bejrut, nr. 7, 1999.

- "Jurisprudenca e trashëguar: disa nga të mirat e saj dhe pak nga detyrimet", revista "Çështje Islame Bashkëkohore", Bejrut, nr. 8, 1999.

- "Qëllimet e sheriatit", revista "Çështje Islame Bashkëkohore", Bejrut, nr. 9 - 10, 2000.

- "Suneti i Pejgamberit dhe studimet e tij ndërmjet të shkuarës dhe të tashmes", revista "El-Kelime", Bejrut, nr. 27, 2000.

- "Qëllimet supreme mbizotëruese të sheriatit: monoteizmi, pastrimi, zhvillimi i jetës", revista "Çështje Islame Bashkëkohore", Bejrut, nr. 13, 2000.

- "Hyrie në jurisprudencën e pakicave islame", revista "El-Mesār", Virginia, nr. 2, 2000.

- "Mendimi islam përballë globalizimit: një dialog me Dr. Taha El-Alvani", revista Ru'a, Paris, nr. 12, viti 2001.

- "Rreth thënies Islami dhe Perëndimi", revista "Ru'a", Paris, nr. 13, 2001.

- "Monoteizmi, pastrimi, zhvillimi i jetës (1)", revista "Çështje Islame Bashkëkohore", Bejrut, nr. 16-17, 2001.

- "Monoteizmi, pastrimi, zhvillimi i jetës (2)", revista "Çështje Islame Bashkëkohore", Bejrut, nr. 18, 2002.

- "Drejt një metodologjie kur'anore për kërkime dhe studime", revista "Islamizimi i dijes", Virxhinia, nr. 30, 2002.

- "Islami dhe Perëndimi: dialog apo konflikt", revista "Ru'a", Paris, nr. 16, 2002.

- "Koncepti i familjes në diskursin bashkëkohor islam", botuar në librin "Enciklopedia e Familjes", Kuvajt: Fondacioni i Kuvajtit për avancimin shkencor, viti 2002.

- "Jurisprudenca e njohjes dhe kultura e bashkëjetesës", revista "Çështje Islame Bashkëkohore", Bejrut, nr. 22, 2003.

- "Metodologjia njohëse e Kur'anit dhe islamizimi i filozofisë së shkencave natyrore dhe humane", revista "Çështje Islame Bashkëkohore", Bejrut, nr. 23, 2003.

- "Konceptet e Kur'anit dhe përcaktimi i misionëve të Pejgamberëve", revista "Islamizimi i dijes", Virxhinia, nr. 33-34, 2003.

- "Kur'ani i lavdishëm dhe diskursi i tij global (1)", revista "El-Mesār", Virxhinia, nr. 11, 12, 2003.

- "Kur'ani i lavdishëm dhe diskursi i tij global (2)", revista "El-Mesār", Virxhinia, nr. 13, 2004.

- "Uniteti strukturor i Kur'anit famëlartë", revista "El-Kelime", Bejrut, nr. 43, 2004.

- "Arabishtja e Kur'anit dhe e ardhmja e kombit udhëheqës", revista "Islamizimi i dijes", Virxhinia, nr. 35, 2004.

- "Rishikimi i librit "Bota Islame e Dytë", i Muhammed Ebu El-Kasim Haxh Hamad", revista "Islamizimi i dijes", Virxhinia, nr. 37, 38, 2004.

- "Suneti i ndritur Pejgamberit dhe kritika e teksteve", revista "Islamizimi i dijes", Virxhinia, nr. 39, 2005.

- "Trashëgimia jonë islame dhe njohuritë humane dhe sociale", revista "Islamizimi i dijes", Virxhinia, nr. 42, 2006.

Shkrimet e publikuara

- "Fetva në lidhje me larimet e Gjykatës së Lartë të Shteteve të Bashkuara", The Journal of Law and Religion, vëll. XV, Nr. 1 & 2, (2000-2001).

- "Roli i ixhtihadit islam në rregullimin dhe korrigjimin e tregjeve të kapitalit", The American Journal of Islamic and Social Sciences, vëll. 14, nr. 3 (Vjeshtë 1997).

- "Autoriteti: Hyjnor ose Kur'anor" The American Journal of Islamic and Social Sciences, vëll. 13, nr. 4 (Dimër 1996).

- "Dëshmia e grave në ligjin islam", The American Journal of Islamic and Social Sciences, vëll. 13, nr. 2 (Verë 1996).

- "Disa vëzhgime mbi paradigmat islame dhe laike të dijes", The American Journal of Islamic and Social Sciences, vëll. 12, nr. 4 (Dimër 1995).

- "Natyralizimi dhe të drejtat e qytetarëve", The American Journal of Islamic and Social Sciences, vëll. 11, nr. 1 (Pranverë 1994).

- "Të drejtat e të akuzuarve në Islam", The American Journal of Islamic and Social Sciences, vëll. 11, nr. 2 (Vjeshtë 1994), dhe vëll. 11, nr. 4 (Dimër 1994).

- "Problemi i paragjykimit: një qasje epistemologjike dhe thirrje për ixhtihad", The American Journal of Islamic and Social Sciences.

- "Kriza e mendimit dhe ixhtihadit", The American Journal of Islamic and Social Sciences, vëll. 10, nr. 2 (Verë 1993).

- "Kalendari hënor islam si një domosdoshmëri e civilizimit", The American Journal of Islamic and Social Sciences, vëll. 9, nr. 4 (Dimër 1992).

- "Taklidi-Imitimi dhe Ixhtihadi: kuptimet leksikore dhe teknike të taklidit",

The American Journal of Islamic and Social Sciences, vëll. 9, nr. 2 (Verë 1992).

- "Qëllimi i Taklidit", The American Journal of Islamic and Social Sciences, vëll. 9, nr. 3 (Vjeshtë 1992).

- "Taklidi dhe Ixhtihadi: polemika e ixhtihadit", The American Journal of Islamic and Social Sciences, vëll. 8, nr. 1 (Mars 1991).

- "Kriza në fikh dhe metodologjia e ixhtihadit", The American Journal of Islamic and Social Sciences, vëll. 8, nr. 2 (Shtator 1991).

- "Taklidi dhe ngecja e mendjes muslimane", The American Journal of Islamic and Social Sciences, vëll. 8, nr. 3 (Dhjetor 1991).

- "Taklidi dhe Ixhtihadi: polemika e ixhtihadit", The American Journal of Islamic and Social Sciences, vëll. 8, nr. 1 (Mars 1991).

- "Rindërtimi i mendjes muslimane: islamizimi i dijes", The American Journal of Islamic and Social Sciences, vëll. 7, nr. 3 (Dhjetor 1990).

- "Perspektiva islame mbi çështjen e historisë", The American Journal of Islamic and Social Sciences, vëll. 7, nr. 2 (Shtator 1990).

- "Shkenca politike në trashëgiminë klasike të shkencës islame", The American Journal of Islamic and Social Sciences, vëll. 7, nr. 1, (Mars 1990).

- "Islamizimi i metodologjisë së shkencave të sjelljes", The American Journal of Islamic and Social Sciences, vëll. 6, nr. 2 (Dhjetor 1989).

- "Drejt një alternative islame në mendim dhe dije", The American Journal of Islamic and Social Sciences, vëll. 6, nr. 1 (Shtator 1989).

Veprat e dr. Taha El-Alvanit

- “Analizë dhe studim i veprës “Rezultati në shkencën e bazave të jurisprudencës”, i autorit Imam Fahreddin Er-Razi”. Universiteti i Imam Muhammed ibn Saud (në Arabi Saudite) e shtypi dhe botoi këtë vepër të Dr. Taha El-Alvanit në gjashtë vëllime, në vitin 1980. Botimi i dytë i kësaj vepre u krye në Bejrut nga Fondacioni Er-Risale, në vitin 1992. Botimi i tretë është duke u përgatitur në shtëpinë botuese Dar Es-Selam.

- “Ixhtihadi dhe Taklidi-imitimi në Islam”, Kajro: shtëpia botuese Dar El-Ensar, viti 1980.

- “Analizë e librit “Ndalimi i kërkimit ndihmë dhe mbështetje në çështjet e muslimanëve nga ehli-dhimme dhe jobesimtarët”, e dijetarit të shquar Mustafa El-Vardani, Riad, Kompania Obeikan, viti 1983.

- “Bazat e jurisprudencës islame: një qasje kërkimore dhe njohurie”, Virxhinia: Instituti Ndërkombëtar i Mendimit Islam, viti 1988, SHBA. Botimi i dytë nga Instituti Ndërkombëtar i Mendimit Islam u bë në vitin 1995.

- “Edukata e të shprehurit të mendimit ndryshe në Islam”, botimi i parë u realizua në vitin 1987. Botimi i dytë u realizua në Katar: Seria e Librit të Kombit, libri nr. 9. Sa u përket botimeve të Institutit, botimi i 3-të u bë në vitin 1987, botuar dhe shpërndarë nga Ed-Dar El-Alemije për librin islam, Riad, botimi i katërt, Virxhinia: Instituti Ndërkombëtar i Mendimit Islam, në vitin 1991.

- “Kriza intelektuale bashkëkohore: diagnozë, sugjerime dhe trajtim”, Virxhinia: Instituti Ndërkombëtar i Mendimit Islam, botimi i parë, viti 1989.

- “Reformimi i mendimit islam: mes kapaciteteve dhe pengesave”, Virxhinia: Instituti Ndërkombëtar i Mendimit Islam, botimi i parë u bë në vitin 1991 dhe një botim tjetër në vitin 1994.

- “Dy probleme dhe një lexim në to”, me këshilltarin Tarik El-Bishri”, Virxhinia: Instituti Ndërkombëtar i Mendimit Islam, viti 1993.

- “Reformimi i mendimit islam: hyrje në sistemin e diskursit të mendimit islam Bashkëkohor”, Virxhinia, Instituti Ndërkombëtar i Mendimit Islam, viti 1994. Një botim tjetër i rishikuar dhe i zgjeruar u realizua në vitin 1416 H / 1995, Aman: Instituti Ndërkombëtar për Mendimin Islam, Zyra e Jordanisë. Dhe një botim tjetër në Virxhinia: Instituti Ndërkombëtar i Mendimit Islam, viti 2009.

- “Islamizmi i diturisë, mes së djeshmes dhe të sotmes”, Kajro: Shtëpia botuese Dār El-Hidāje, botimi i parë, 1995.

- “Ibn Tejmije dhe islamizimi i dijes”, Virxhinia: Instituti Ndërkombëtar i Mendimit Islam, 1995.

- “Mendime mbi krizën intelektuale dhe situatën e vështirë në të cilën gjendet qytetërimi i kombit islam”, botuar në vitin 1989 dhe një botim tjetër i tij në Riad: Shtëpia botuese Ed-Dār El-Ālemije Lil-Kutub El-Islāmije, viti 1996.

- “Kriza intelektuale dhe metodat e ndryshimit: horizontet dhe pikënisjet”, Kajro: Instituti Ndërkombëtar i Mendimit Islam, viti 1996.

- “Kombinimi mes dy leximeve: leximit të shpalljes hyjnore dhe leximit të universit”, Kajro: Instituti Ndërkombëtar i Mendimit Islam, viti 1996.

- “Pluralizmi: baza dhe rishikime, mes ndjekjes dhe krijimtarisë”, Kajro: Instituti Ndërkombëtar i Mendimit Islam, viti 1996.

- “Autoriteti dhe pushteti i Kur'anit”, Kajro: Instituti Ndërkombëtar i Mendimit Islam, viti 1997.

- “Islamizimi i dijes, mes së djeshmes dhe të sotmes”, Kajro: Instituti Ndërkombëtar i Mendimit Islam, viti 1997.

- “Rreth jurisprudencës së pakicave muslimane” (pjesë e serisë: Nën Dritën e Islamit), Kajro: Nehdat Mīsr, viti 2000.

- “Hyrje në islamizmin e dijes”, Bejrut, Shtëpia botuese: Dār El-Hādi, 2001.

- “Reformimi i mendimit islam”, botimi i 2-të, Bejrut, Shtëpia botuese: Dār El-Hādi, 2001.

- “Objektivat e sheriatit”, Bejrut, Shtëpia botuese: Dār El-Hādi, 2001.

- “Veçantia dhe Universaliteti i Mendimit Bashkëkohor Islam”, Bejrut, Shtëpia botuese: Dār El-Hādi, 2003.

- “Hyrje në jurisprudencën e pakicave”, Irlandë, Këshilli Evropian për Fetva dhe Kërkime, viti 2004.

- “Dimensione të munguara nga mendimi dhe praktikat e lëvizjeve islame bashkëkohore”, Virxhinia, Instituti Ndërkombëtar i Mendimit Islam, botimi i parë, viti 1996, botimi i dytë viti 1997; ekziston një botim i Shtëpisë Botuese Dār Es-Selām, Kajro, viti 2004, dhe një botim tjetër po nga Dār Es-Selām, viti 2007.

- “Drejt një metodologjie njohëse kur'anore: përpjekje për të qartësuar rregullat e metodologjisë monoteiste të dijes”, Bejrut: Dār El-Hādi, 2004.

- “Nipi i Ibn Rushdit: juristi dhe filozofi”, Marrakesh: Universiteti Kadi Ajjād, Shtëpia Botuese Kombëtare, 2006.

- “Kriza e njerëzimit dhe roli i Kur'anit të shenjtë në shpëtimin prej saj”, Kajro: Biblioteka Ndërkombëtare Esh-Shurūk, 2006.

- “Kombinimi mes dy leximeve: leximit të shpalljes hyjnore dhe leximit të universit”, Kajro, Biblioteka Ndërkombëtare Esh-Shurūk, 2006.

- “Uniteti strukturor i Kur'anit të lavdishëm”, Kajro, Biblioteka Ndërkombëtare Esh-Shurūk, 2006.

- “Gjuha e Kur'anit dhe e ardhmja e kombit udhëheqës”, Kajro, Biblioteka Ndërkombëtare Esh-Shurūk, 2006.

- “Nuk ka detyrim në fe: problematika e riddes dhe e murtedëve nga fillimi i Islamit e deri më sot”, botimi i dytë, i ndarë mes Institutit Ndërkombëtar të Mendimit Islam dhe Bibliotekës Ndërkombëtare Esh-Shurūk, 2006.

- “Drejt një qëndrimi kur'anor mbi neskhin – shfuqizimin”, Kajro, Biblioteka Ndërkombëtare Esh-Shurūk, 2007.

- “Drejt përtëritjes dhe ixhtihadit: rishikime në sistemin e diturisë islame, së pari jurisprudenca dhe bazat e saj”, Kajro, Dār Et-Tenëir, 2008.

- “Edukimi fetar, mes ripërtëritjes dhe ngurtësimit”, Kajro, Dār Es-Selām, 2009.

- “Drejt rindërtimit të shkencave shoqërore dhe juridike të kombit”, në bashkëpunim me Mona Ebu El-Fadl, Kajro, Dār Es-Selām, 2009.

- “Koncepte kryesore në metodë dhe metodologji”, Kajro, Dār Es-Selām, 2009.

- “Pika referimi në metodën kur'anore”, Kajro, Dār Es-Selām, 2010.

- “Imami Fahreddn Er-aāzi dhe veprat e tij”, Kajro, Dār Es-Selām, 2010.

- “Drejt një qëndrimi kur'anor mbi el-muhkem dhe el-muteshābih”, Kajro, Dār Es-Selām, 2010.

- “Interpretimi i sures El-En'ām”, Kajro, Dār Es-Selām, 2012.

- “Problematika në lidhje me mënyrën e trajtimit të Sunetit Pejgamberik”, Herndon, Virxhinia, Instituti Ndërkombëtar i Mendimit Islam, botimi i parë 1435 H/ 2014, Zyra e Jordanisë, Aman.

- “Dialog me Kur’anin: një përvojë personale dhe një thirrje për reflektim”, Kajro, Dār Es-Selām, 2014.

- “Pushteti dhe kontrolli: drejt një rindërtimi të konceptit të kombit, të shtetit dhe të thirrjes në fe”, Virxhinia, Instituti Ndërkombëtar i Mendimit Islam, 1437 H/ 2016, në bashkëpunim me Dār El-Fet’h për Studime dhe Botime, Aman, Jordani.

- “Nga etika e debatit, në heqjen dorë nga konflikti”, Herndon – Virxhinia, Instituti Ndërkombëtar i Mendimit Islam, botimi i parë, 1438 H/2017, Zyra e Jordanisë, Amsn.

Libra

- “Metodologjia burimore në jurisprudencën islame”. Londër, Uashington, Instituti Ndërkombëtar i Mendimit Islam, 1990.

- “Kur’ani dhe Suneti: faktori kohë-hapësirë”. Herndon, Virxhinia: Instituti Ndërkombëtar i Mendimit Islam, Seria e Punimeve të Rastit, Nr. 3, 1991.

- “Kufijtë e një strategjie kulturore”. Herndon, Virxhinia: Instituti Ndërkombëtar i Mendimit Islam, Seria e Punimeve të Rastit, Nr. 1, 1991.

- “Etika e mosmarrëveshjes në Islam”, Londër, Instituti Ndërkombëtar i Mendimit Islam, 1993.

- “Islamizimi i dijes: dje dhe sot”, Londër, Instituti Ndërkombëtar i Mendimit Islam, 1995.

- “Dimensionet që mungojnë në lëvizjet islame bashkëkohore”. Herndon, Virxhinia: Instituti Ndërkombëtar i Mendimit Islam, Seria e Punimeve të Rastit, Nr. 9, 1996.

- “Lidhja mes etikës dhe ekonomisë: roli i ixtihadit në rregullimin dhe korrigjimin e tregjeve të kapitalit”, bashkautor me Velid El-Ensari, Uashington, Distrikti i Kolumbisë: Qendra për Mirëkuptimin mes të Krishterëve dhe Muslimanëve, 1999.

- “Drejt një fikhu për minoritetet: disa reflektime bazë”, Londër, Uashington: Instituti Ndërkombëtar i Mendimit Islam, 2004.

- “Fondements du Droit Musulman (Bazat e së drejtës islame)” (Usûl El-Fikh El-Islâmi). Paris: Institut International de la Pensee Islamique, 2005.

- “Shejh Taha El-Alvani: çështje në mendimin bashkëkohor islam”. Londër, Uashington, Instituti Ndërkombëtar i Mendimit Islam, 2005.

Artikuj ose leksione nga dr. Taha El-Alvani

Artikujt e Dr. Taha Xhabir El-Alvanit janë të shumtë. Ata kanë të bëjnë me pothuajse shumicën e fushave shkencore dhe fetare. Mund të sjellim këtu disa nga titujt e ligjëratave apo artikujve të shkruar nga ai, të cilët kanë dimension intelektual, njohës dhe kulturor, dhe që janë renditur sipas shkronjave të alfabetit:

SHKRONJA ELIF

Krijimtaria; Krimet më të tmerrshme ... a ka një shpjegim?; Nipi i Ibn Rushdit, juristit dhe filozofit; Efektet e tiranisë; Efektet e kapërcimit të shkencës së prioriteteve; Ixhtihadi kolektiv: ndërmjet së vërtetës dhe imagjinatës; Ixhtihadi dhe ripërtëritja, a janë këto detyra të gjithë kombit apo vetëm të elitës?; Ixhtihadi dhe Taklidi - Imitimi në Islam; Hadithet e sajuara dhe të dobëta dhe efektet e tyre negative në ndërtimin e umetit dhe shoqërisë; Hadithet dhe mangësitë e transmetuesve të tyre; Frustrimi dhe valët e ateizmit; Ngarkesa sektare në rajonin e Gjirit dhe në botën arabe: zgjidhje dhe trajtime; Ngarkesa dhe tensioni sektar në Gji dhe rajon dhe mënyra e zgjidhjes së këtij problemi; Dispozitat e ndërtimit në Islam; Dispozitat e Fitër Bajramit; “El-Ihkām ve’t-Tafsîl”, dy pjesë; Qasjet e ndryshme të imamëve në deduksion; Dallimi, mosmarrëveshja dhe shkenca e mosmarrëveshjes; Tjetri ndërmjet Islamit dhe Perëndimit; Etika e debatit; Etika e pyetjes; Dhuntitë e ideve; Terrorizmi, Islami dhe muslimanët; Krizat e njerëzimit dhe zgjidhja kur’anore; Kriza e njerëzimit dhe roli i Kur’anit në çlirimin prej saj; Kriza e besimit të trashëguar; kriza intelektuale; El-Ez’her, më mësoni moderimin!; Padrejtësitë e jashtme ndaj besimit islam... një lexim i ri; Shkaqet e dallimeve në jurisprudencën islame; Tetë arsye për domosdoshmërinë e paqëtimit të konfliktit arabo-sionist; Sqarimi i kuptimeve të Kur’anit fisnik; Teoria e komplotit; Pushimi i një luftëtari; Istikama; Udhëtimi i Israsë, në koncept dhe realitet; Israja dhe

Miraxhi; Familja mes Islamit dhe Perëndimit; Projektionet e traditës mbi realitetin, qëllimet supreme qeverisëse dhe nivele të tjera, 4 pjesë; Islami dhe programet politike, 2 pjesë; Arroganca e besimit; Islamofobia, a do të krijojë një Andaluzi të re për ne?; Islamistët, mes kombit dhe shtetit; Islamistët, mes thirrjes në fe dhe shtetit; Islamistët, mes Kur'anit dhe shpatës; Pyetje rreth drejtimeve të interpretimit dhe shkencave të Kur'anit; Pyetje që bëjmë rreth Kur'anit; Paqartësia në lidhje me pavarësinë e Sunetit Pejgamberik në legjislacion, 4 vëllime; Baza është interpretimi i Kur'anit me Kur'an, 3 vëllime; Bazat e fesë dhe parimet e jurisprudencës dhe të sheriatit në mesazhin përmbyllës; Bazat e shkencës së rishikimeve; Dijetarët modernë të bazave të fesë dhe Moderniteti; Mrekullia e Kur'anit; Informimi i protestuesve kundër Zotit të botëve; Deklarimi i qeverisë izraelite për shtetin e Izraelit si një shtet-komb hebre; E keqja e të mësuarit në pleqëri; Veprimet e të Dërguarit dhe indikacionet e tyre; A nuk e përsiatin Kur'anin?; Ekonomia në librin e Zotit të njerëzve; Akademia perëndimore dhe trashëgimia islame; Imam El-Bakilani dhe përgjigjja e tij ndaj atyre që cituan transmetime të pavërteta si dëshmi; Imami i munguar dhe pronësia e tokës; Besnikëria në thënie dhe në vepra; Kombi i tempullit dhe psikologjia e skllëvërve; Kombi: mes shqyerjes dhe fatit të njëjtë, dy pjesë; Kombi dhe sulmet kundër tij; Kombet dhe pengesa psikologjike; Siguria, siguria fetare dhe e ndjekjes së fesë; Siguria ushqimore është një obligim i detyrueshëm; Të vdekur që kthehen në jetë; Unë jam musliman; Unë dhe familja e El-Hakimit; Unë dhe tjetri; Unë dhe imazhi; Unë dhe sektarizmi; Pejgamberët dhe rinovimi; Njeriu mes detyrimit dhe zgjedhjes; Njeriu është qëllimi kryesor i zhvillimit të jetës dhe qytetërimit; Zhveshja nga ajetet kur'anore: realiteti i kësaj dhe mënyra se si ndodh kjo; Interesimi për krizat e kombit dhe sqarimi i mënyrës së zgjidhjes së tyre; Rëndësia e dialogut intelektual; Rëndësia e sures El-Fatiha; Themeluesi i parë i dhunës; Domosdoshmëritë e para; Ajetet e Kur'anit që flasin për luftën: model i interpretimit të Kur'anit me Kur'an; Ideologjia e torturimit; El-Ilā'; Ku është grupi i shpëtuar i muslimanëve sot?

SHKRONJA BĀ'

Kur filloi zbritja e Kur'anit njerëzit ishin dy llojesh; Një dimension; Deklarata Botërore e të Dërguarit të Zotit, paqja dhe mëshira e Zotit

qofshin mbi të, është deklaratë numër një; Ndërmjet kundërshtimit pozitiv dhe fragmentimit negativ; Ndërmjet stabilitetit pozitiv dhe stabilitetit negativ; Mes shi'izmit alevi dhe safavid; Mes neglizhencës ndaj të drejtave të halifatit, sprovës dhe dënimit; Midis imazhit dhe së vërtetës; Mes leximit dhe dëgjimit; Midis Mehdiut dhe halifit; Skemat e inteligjencës dhe skenarët e Hollivudit; Midis shpalljes hyjnore dhe modernitetit; Mes thyerjes së stilolapsit dhe thyerjes së boshtit tjerres; Mes çmendurisë së madhështisë dhe çmendurisë nga pasuria; Midis paranormaleve dhe ajeteve kur'anore të qarta; Midis vizitave të dy të mëdhenjve të Perëndimit: Obamës dhe Papës; Midis formalitetit të fikhut dhe ligjit dhe qëllimeve të fesë; Mes fjalës së tevhidit të Zotit dhe unifikimit të fjalës; Mes objektivave të shariatit dhe objektivave të larta të Kur'anit.

SHKRONJA TË

Historia e debatit dhe efektet e tij; Reflektime mbi haxhin dhe ritualet, 3 pjesë; Reflektime mbi suren El-Fatiha; Reflektime mbi luftën me pushtetarët; Shpërdorimi; Birësimi; Përtëritja e kulturës islame është detyrim dhe domosdoshmëri; Përtëritja e diskursit fetar; Përtëritja e diskursit fetar: historia e paqartësisë dhe pozicioni i saj në kohën tonë bashkëkohore; Përtëritja nuk arrihet me interpretime dhe modifikime të pjesshme; Përtëritja e idesë së lëvizjes dhe rigjallërimi i lëvizjes intelektuale; Përtëritja dhe tejkalimi i krizës intelektuale; Përvoja ime në martesë dhe mësim të përfituara; Paralajmërimi i Kur'anit nga ndjekja e njerëzve që shkojnë pas tekave; Hetimi dhe ekspozimi i të akuzuarve; Transformimet në arenën jurisprudenciale dhe domosdoshmëria e metodës rregullatore; Përhëndetje besnikërie ndaj këshilltarit njerëzor; Përsiatja; Ndërmjet përsiatjes dhe interpretimit; Pengesat e përsiatjes, dy pjesë; Përsiatja e Kur'anit dhe përmbylljet e ramazanit; Përsiatja dhe rukja sher'ije; Përsiatja dhe arsyetimi pragmatik; Përsiatja është mënyra jonë për të kuptuar Kur'anin e shenjtë, 4 pjesë; Mashtrimi; Menaxhimi dhe Zgjidhja; Besimi dhe dominimi me përthithjen dhe tejkalimin; Solidariteti dhe jurisprudenca e prioritetëve; Zhvillimi i metodikës objektive të bashkëkohësit; Fanatizmi: të këqijat dhe dëmet e tij; Arsyetimi; Arsyet dhe marrja parasysh e arsyeve; Të mësuarit e emrave Ademit; Edukimi fetar mes ripërtëritjes dhe ngurtësimit; Edukimi mes krizës dhe zgjidhjes; Ndryshimi i fetvave ndërmjet disiplinës

dhe kaosit; Interpretimi i Kur'anit me Kur'an, dy pjesë, Interpretimi i disa pjesëve të sures El-Fatiha përmes kombinimit të dy leximeve; Interpretimi i sures El-En'ām; Interpretimi i sures Er-Rrūm; Interpretimi i sures El-Ankebūt; Zbërthimi i konceptit të kombit dhe domosdoshmëria e rishikimit; Afrimi mes shkollave të jurisprudencës dhe mbështetësit e këtij projekti; Vlerësimi i projekteve të mëdha; Integrimi konjektiv; Marrja; Monoteizmi, pastrimi dhe zhvillimi i jetës; Monoteizmi dhe krimet e dhunës; Monoteizmi dhe parimet e metodologjisë; Monoteizmi dhe psikologjia e sklleverve; Rekomandime të sugjeruara për unitetin e kombit.

SHKRONJA THĀ'

Kulturat dhe nevoja për rishikimin e tyre; Kultura e ndryshimit; Dyshja e origjinalitetit dhe modernitetit.

SHKRONJA XHĪM

El-Xhabiri dhe fenomenologjia e mendjes politike arabe; Krimi ndër-mjet vetmisë dhe bollëkut; Ura e dashurisë; Xhemal 'ul-Berzenxhij... mendimtari dhe predikuesi që humbëm; Kombinimi mes dy leximeve.

SHKRONJA HĀ' (ح)

Autoriteti i Kur'anit; Autoriteti dhe dominimi; Haxhi është në muaj të caktuar; Haxhi dhe monoteizmi i pastër; Haxhi i lamtumirës: deklarata e parë botërore në Islam; Dënimi i paraparë në gjuhën e Kur'anit; Moderniteti dhe lufta mes Dāhis dhe Gabrā'; Lufta e thashethemeve; Djegia e të gjallëve dhe zvarritja e tyre deri në vdekje, dy pjesë; Djegia që Daesh u bën kundërshtarëve të vet dhe arsytimi i kësaj - sipas tyre - me veprimin e Imam Aliut – Allahu ia ndriçoftë fytyrën; Shenjtëria e pasurisë publike dhe private; Rezultate leximesh... moderniteti dhe teoria e zhvillimit; Kufizimi i falënderimit me lavdërim vetëm për Allahun – lartësuar qoftë Ai; Kufizimi i adhurimit dhe i kërkitimit ndihmë dhe udhëzim vetëm prej Allahut – lartësuar qoftë Ai; Qytetërimi i imazhit dhe qytetërimi i fjalës; E drejta e rrugës; E vërteta dhe e pavërteta; E vërteta e mrekullisë; Falënderimi ndaj Allahut në mes të sureve të Kur'anit fisnik; I lavdëruari dhe i keqi në konceptin e stabilitetit politik; Dialog rreth informimit për Sunetin pejgamberik; Dialog

me dy anëtarë të Daesh... me shpresën që ata të kthehen, 3 pjesë; Dialog me Kur'anin; Rreth ngjarjeve në Francë; Konfuzioni dhe rrugëdalja; Kur muslimanët grinden me Islamin e tyre dhe polemizojnë me të.

SHKRONJA HĀ' (ح)

Mendime me Kur'anin; Karakteristikat e hipokrizisë; Karakteristikat personale të kombit; Karakteristikat e mesazhit kur'anor; Karakteristikat e sheriatit përmbyllës; Veçantia; Veçantia dhe universaliteti në mendimin islam; Diskursi bashkëkohor islam; Diskursi islam dhe reduktimi i islamit dhe i muslimanëve nga Perëndimi; Diskursi islam dhe kultura e vdekjes; Diskursi praktik i grave në biografinë e Zuhejra Abidin; Hytbja e xhumasë: mes votimit dhe besnikërisë; Hytbja e xhumasë: rreziku i manipulimit të koncepteve kur'anore; Hytbja e xhumasë dhe vetëdija politike; Hytbja e xhumasë: litari i fortë i Zotit; Hytbja e xhumasë: bisedat e kota; Hytbja e Kurban Bajramit; Rreziku i shpërbërjes së koncepteve: e shenjta dhe e paprekshmja; Mendime; Ide rreth rindërtimit të kombit, dy pjesë; Frika është një armik që sulmon shoqëritë tona dhe shkatërron personalitetet tona.

SHKRONJA DĀL

Dāhis dhe El-Gabrā' .. një version bashkëkohor; Shtëpia e thirrjes dhe shtëpia e përgjigjes; Studimet intelektuale bashkëkohore; Studimet kur'anore; Grada që mbajnë burrat është përgjegjësi, jo favorizim; Bisedë rreth jurisprudencës së grave; Bisedë rreth jurisprudencës së gruas; Mësim: kritika ndaj vetes; Mësim bashkëkohor, nga data katërmëdhjetë ramazan; Një mësim nga emigrimi; Mësim: kritika ndaj vetes, pjesa e parë; Mësim: kritika ndaj vetes, pjesa e dytë; Pretendim për historicizmin e Kur'anit; Kursi i jurisprudencës krahasuese: jurisprudenca e polemikave; Kursi: Zhvillimi dhe rinovimi i informacioneve; Një shtet që e dëshirojmë; Demokracia; Demokracia në botën islame, ndër-mjet mundësisë dhe pamundësisë; Feja është sjellje.

SHKRONJA DHĀL

Kujtimet e mia rreth haxhit dhe umres; Mëkatet e kombeve dhe popujve.

SHKRONJA RĀ'

I Gjithëmëshirshmi, Mëshirëploti; Mes fleksibilitetit dhe tërheqjes... rregullat e nënshtetësisë si model; Përgjigje e përgjithshme ndaj disa arrogantëve; Zmbrapsja nga feja... dhe nuk ka tani një Ebu Bekr ta rregullojë këtë çështje; Mesazhi shoqëror i xhamisë; Mesazhi i xhamisë; Er-Ridā: të qenit i kënaqur me caktimin e Zotit; Mbajtja e anës së keq-bërësve; Ramazani dhe morali i durimit, faljes dhe braktisjes së të keqes; Ramazani dhe jurisprudenca e prioriteteve; Sporti mes rekreacionit dhe shpërdorimit; Sporti dhe krijimi i idhujve.

SHKRONJA ZEJ

Zekati; Martesa dhe mendimet e jashtme.

SHKRONJA SÍN

Sadizmi dhe mazokizmi; Pyet Kur'anin!; Sulltanët, dijetarët dhe llagapet; Paqja... dëshira e shpresuar; Seria e reflektimeve të ramazanit: (1) Biseda rreth besimit dhe besimtarëve; Seria e reflektimeve të ramazanit: (2) Kryerësi i mëkatit të madh; Seria e reflektimeve të ramazanit: (3) Armiku i Zotit; Seria e reflektimeve të ramazanit: (4) Kombinimi i dy leximeve; Seria e reflektimeve të ramazanit: (5) Er-Rikāz – thesari që gjendet i fshehur nën dhe; Seria e reflektimeve të ramazanit: (6) Thesari që gjendet i fshehur dhe obligimi i munguar; Seria e reflektimeve të ramazanit: (7) Globalizmi dhe namazi i xhumasë; Seria e reflektimeve të ramazanit: (8) Hajduti; Seria e reflektimeve të ramazanit: (9) Shoku; Seria e reflektimeve të ramazanit: (10) Cilësitë e shokut; Seria e reflektimeve të ramazanit: (11) Suneti i Pejgamberit; Seria e reflektimeve të ramazanit: (12) Besimi në Kur'an dhe dominimi i tij mbi Sunetin pejgamberik; Seria e reflektimeve të ramazanit: (13) Inkurajimi dhe frikësimi; Seria e reflektimeve të ramazanit: (15) murxhijtë e kohës sonë; Seria e reflektimeve të ramazanit: (16, 17) Hadithi i magjisë, dy pjesë; Seria e reflektimeve të ramazanit: (18, 19) Shfaqja e xhinit ndaj njeriut, dy pjesë; seria e reflektimeve të ramazanit: (20) Shpallja publike e devijimit; Seria e reflektimeve të ramazanit: (21) Përmbajtja e mendjes; Seria e reflektimeve të ramazanit: (22) Morali i mirë; Seria e reflektimeve të ramazanit: (23) Të drejtat e të akuzuarve në fazën e hetimit; Seria e reflektimeve të ramazanit: (24) Pajtimi kombëtar; Seria e reflektimeve të ramazanit: (25) Religjioziteti i lindur; Seria e reflektimeve

ve të ramazanit: (26) Lufta e drejtë; Seria e reflektimeve të ramazanit: (27) Formimi mental i luftëtarit amerikan; Seria e reflektimeve të ramazanit: (28) Zekati i fitrit, dy pjesë; Selefizmi; Sunitët dhe shi'itët; Pyetja dhe rregullat e saj; Surja El-Fatiha; Politikat e injorimit në Botën e Tretë; Konteksti postmodern.

SHKRONJA SHÍN

Rinia e kombit është pasuria e së tashmes dhe pajisja e së ardhmes; Dyshime dhe përgjigje...; Personaliteti irakian, ndërmjet vlerave dhe shkatërrimit të tyre; Parullat: rëndësia dhe domethëniet e tyre; Dëshmia e së vërtetës; Shi'itët dhe sunitët.

SHKRONJA SĀD

Durimi; Durimi dhe devotshmëria dhe qëndrimet e njerëzve ndaj tyre; Durimi dhe falja gjatë muajit të agjërimit; Gazetaria dhe shoqëria muslimane; Tronditja franceze dhe bujaria marokene, dy pjesë; Pajtimi dhe reforma; Industria e tiranisë; Vota mes shkuarjes kot dhe zgjedhjes së mirë.

SHKRONJA TĀ'

Sektarizmi, mina më e rrezikshme e rajonit, dy pjesë; Sektarizmi, mina më e rrezikshme e rajonit: Bartësit e diskursit fetar dhe përgjegjësitë e tyre, pjesa 3; Sektarizmi, mina më e rrezikshme e rajonit, pjesa 4; Media dhe sektarizmi politik; Sektarizmi, mina më e rrezikshme e rajonit, pjesa 5; Arsimi; Sektarizmi, mina më e rrezikshme e rajonit, pjesa 6; Tërmetet na bashkojnë dhe sektarizmi..., pjesa 7; Nga fatkeqësitë e sektarizmit politik dhe sektarizmi..., pjesa 8; Hapa të sugjeruar për të zbutur efektet e rrezikshme të sektarizmit politik dhe sektarizmit, pjesa 9; Iraku midis unitetit dhe rajoneve; Sektarizmi - zgjidhje dhe propozime; Sektarizmi është varreza e atdheut; Anekdota me pasaportat; Pastrojeni trashëgiminë!

SHKRONJA DHĀ'

Dukuria e nostalgjisë për të kaluarën; Dukuria e thirrjes për unitetin e feve; Dukuria e konsensusit të ideve; Dukuria e seancave të reflektimit në botën islame.

SHKRONJA AJN

Globalizmi dhe fazat historike të mesazheve të pejgamberëve; Dy botët islame dhe karakteristikat e tyre; E drejta dhe drejtësia; Iraku modern midis qëndrueshmërisë dhe ndryshimeve; Iraku dhe hadithet e fabrikuara; Iraku dhe ndarjet partiake; Iraku dhe sektarizmi; Lavdia e dijetarëve; Mendja e gjallërishme: midis përfshirjes dhe depërtimit; Mentaliteti i popujve, i tiranisë dhe rimëkëmbjes; Shkenca e kelamit dhe imamati; Dijetarët fetarë; Arroganca e madhe: konceptet e reformës dhe ripërtëritjes; Puna, rindërtimi dhe përtëritja; Shtylla kryesore e sures Ez-Zuhruf; Dhuna dhe mbingarkesa shpirtërore; Shtyrja e martesës, kjo bombë shpërthyes; Pengesat për reflektim, disa pjesë; Pengesat për rishqyrtim; Kthim në problemin e riddes dhe murtedëve; Festa e Falënderimeve në Amerikë; Fitër Bajrami.

SHKRONJA GAJN

Perëndimi dhe marrëdhënia e tij me popujt arabë.

SHRONJA FE'

Surja El-Fatiha dhe interpretimi i saj me pak fjalë; Unë jam afër!; Trazirat...

kush përfiton?; Trazira, dy pjesë; Trazira dhe agresioni kundër kishave; Trazira dhe manifestimet e korrupsionit; Fetva dhe gjoba; Fetva dhe dhënia e fetvasë; Dhënia e fetvasë dhe fetva në Amerikë; Grupimet islame mes mosmarrëveshjes dhe ndihmës reciproke; Grupi i shpëtuar; Obligimet e kombit; Jurisprudenca e pakicave; Jurisprudenca e prioriteteve; Jurisprudenca e fetarizmës dhe problemet e saj; Jurisprudenca e fjalës dhe përgjegjësia e saj; Jurisprudenca e rishikimeve; Jurisprudenca dhe zakonet; Mendimi islam dhe rregullat e përbashkëta globale të mendimit; Mendimi ynë modern mes rrënjëve të tij dhe faktorëve ndikues; Palestina nga këndvështrimi kur'anor; Të kuptuarit e realitetit përpara ndërtimit të diskursit islam; Mbi lirinë e fesë dhe mbrojtjen e shtëpive të adhurimit; Për çështjen e diskursit fetar; Përballja me dhunën dhe zgjatimi komunist, disa pjesë; Virusi i "kaosit krijues".

SHKRONJA KĀF

Udhëheqësit politikë dhe roli i tyre në parandalimin e grindjeve sektare; Përcaktimi i Zotit dhe marrëdhënia e njerëzve me të; El-

Kuddūs; Lexim në librin “Bazat e përparimit sipas mendimtarëve të Islamit”; Lexim në librin “Shteti i pamundur”; Një lexim në librin “Përtëritja e qasjes ndaj vlerësimit të trashëgimisë”; Një lexim bashkëkohor i Sunetit të pastër pejgamberik; Karmatianët e rinj dhe emërimi i dy emirëve për Mekën dhe Medinën, 1; Karmatianët e rinj: Daesh dhe simotrat e tij, 3 pjesë; Kur’ani i shenjtë dhe interpretimi; Kur’ani i lavdishëm dhe kombi hebre; Kur’ani i lavdishëm dhe çështja e revolucionit; Kur’ani famëlartë flet; Kur’ani së pari; Kur’ani është i mjaftueshëm; Kur’ani është shërim i zemrave; Kur’ani dhe dituria; Kur’ani dhe mangësimi nga toka; Kur’ani dhe të drejtat e njeriut; Gjyqësori dhe gabimet; Një rast për meditim dhe diskutim; Zemrat e mbyllura dhe pejgamberia; Rojtaria; Forca dhe dobësimi; Udhëheqjet fetare sunite në botën arabe: a ekziston një vizion strategjik?; Vlerat më të larta sunduese.

SHKRONJA KÉF

Libri i bazave të jurisprudencës islame; Fjala dhe përgjegjësia e fjalës; Kisha dhe xhamia; Fatkeqësitë natyrore dhe qëndrimet teologjike; Si të arrihet ekuilibri ndërmjet kulturës së të drejtës dhe detyrës; Si mendojnë ata dhe si mendojmë ne; Mënyra e përsiatjes.

SHKRONJA LÂM

Nuk ka detyrim në fe: problematika e riddes dhe e murtedëve nga fillimi i Islamit e deri më sot; Zekati është ruajtësi i besueshëm i pasurisë nga e cila jepet zekati; Gjuha e Kur’anit dhe gjuha e arabëve; Gjuha e Kur’anit dhe e ardhmja e kombit udhëheqës; Pse e përsiatim Kur’anin?; Pse kjo përmbajtje nga vlerësimi i personaliteteve, i shkrimtarëve dhe mendimtarëve?; Nata e Kadrit ndërmjet formalizmit dhe objektivitetit.

SHKRONJA MÍM

Cili është dallimi ndërmjet sheriatit dhe jurisprudencës; Sa i saktë është hadithi: O kurejshë, unë ju kam ardhur me “dhebh”?; Çfarë bën liria?; Çfarë humbi Islami me hyrjen e sekteve dhe partive në të; Çfarë humbi bota nga largimi ynë prej Kur’anit; Parime të rëndësishme të rishikimit të trashëgimisë; Ata kanë mësuar diçka nga fikhu, por janë injorantë; Shembulli i atyre që u ngarkuan të mbartin Teveratin, pastaj nuk e mbajtën atë; Komuniteti musliman në Amerikë para dhe pas

ngjarjeve të shtatorit 2001; Hyrjet në interpretimin e Kur'anit famëlar-të; Hyrjet për rishikimin e Kur'anit fisnik, dy pjesë; Hyrje në besim dhe sheriat, në atë që është hallall dhe haram; Qasja kur'anore ndaj çështjes së ndërtimit të kishave në Gadishullin Arabik ndërmjet gradualizmit fetar dhe zhvillimit të qasjes ndaj fesë; Njohja e realitetit libanez është baza e dhënies fetva në të; Mësuesit dhe psikologjia e skllëvërve; Rishikimet; Rishikimet dhe rinovimi i diskursit fetar në gjuhë; Rishikimi i diskursit reformues bashkëkohor; Një rishikim mbi rishikimet; Fazat e shfaqjes dhe zhvillimit të diskursit islam; Rryma murxhite në botën sunite ndërmjet krizës dhe zgjidhjes; Rryma murxhite dhe sundimi i Irakut; Murxhitët e epokës sonë, disa pjesë; Sëmundja e parë: mentaliteti i njerëzve të thjeshtë, disa pjesë; Sëmundja e dytë: natyra e tufës; Sëmundja e tretë: psikologjia e skllëvërve; Xhamia, imami dhe hytbe që nuk harrohen; Muslimanët ndërmjet punës dhe përtacisë; Musejlet (gënjeshtrarët) e epokës sonë; Përgjegjësia, 1; Përgjegjësia e të dobëtëve dhe arrogantëve, 2; Përgjegjësia e atyre që mashtrohen, 3; Përgjegjësia për veprimet e të tjerëve, 4; Përgjegjësia e urdhërimit për të mirë dhe ndalimit nga e keqja, 5; Përgjegjësia e solidaritetit në Islam, 6; Përgjegjësia për veprat e zemrës, 7; Përgjegjësia e njeriut për jetën e tij, 8; Projekti i reformës kur'anore; Projekti për përtëritjen e bazave të jurisprudencës; Projekti i hytbes së xhumasë; Terma politike bashkëkohore; Së bashku për një projekt rilindjeje dhe ringjalljeje; Piketa në metodën kur'anore, disa pjesë; Çelësit e Kur'anit; Konceptet e meditim; Konceptet e sures El-Fatiha, në përgjithësi; Koncepte kryesore në metodë dhe metodologji; Konceptet dhe ata që i manipulojnë ato: mesazhi dhe pejgamberia; Koncepti i "kërkimit të ndihmës"; Koncepti i kombit dhe realiteti i tij; Koncepti i bukurisë; Koncepti i dashurisë; Koncepti i gradës; Koncepti i shtetit dhe i sekularizmit; Koncepti i "atyre që Zoti u ka dhuruar mirësi"; Koncepti i Zotit dhe i kujdestarisë hyjnore; Koncepti i mëshirës; Koncepti i kohës; Koncepti i "rrugës së drejtë"; Koncepti i "të humburve nga rruga e drejtë"; Koncepti i sektarizmit; Koncepti i adhurimit; Koncepti i verbërisë; Koncepti i të menduarit; Koncepti i Zotit; Koncepti i Zotëruesit; Koncepti i "atyre ndaj të cilëve ka rënë zemërimi i Zotit"; Koncepti i mirësisë; Koncepti i udhëzimit; Koncepti i vlerësimit të trashëgimisë; Koncepti i Ditës së Gjykimit; Objektivat e sheriatit; Qëllimet supreme sunduese dhe aktivizimi i tyre; Sugjerim për një program shkollor në shkencat e Kur'anit; Hyrje në islamizimin

e dijes; Program shkollor mbi “Metodologjinë e marrëdhënies me Kur’anin e shenjtë”; Vështrime të shpejta mbi problematikën e ripërtëritjes së diskursit fetar; Nga etika e debatit, në heqjen dorë nga konflikti; Nga interpretimi në meditim; Nga anekdotat e muslimanëve në marrëdhënien me gjyqësorin; Nga frazat e vdekjes tek urat e jetës; Udhëzimi pejgamberik për rastet e trazirave; Ritualet e haxhit në përvojat e pejgamberëve; Ritualet e haxhit: urtësi dhe sekrete, disa pjesë; Metoda kur’anore për jurisprudencën e realitetit dhe rindërtimin e kombit; Metoda kur’anore për rindërtimin e kombit dhe unifikimin e fjalës së tij; Metoda e vështrimit në situatën revolucionare arabe, 3 pjesë; Metoda e interpretimit të Kur’anit me Kur’an; Metodologjia e trajtimit të Kur’anit të shenjtë; Qëndrimet e trajtimit të trashëgimisë; Qëndrime për reflektimin ndërmjet nxënies përmendësh dhe leximit; Konferenca e parë për krijimin e Organizatës së Unitetit të Feve, disa pjesë; Ditëlindja e Pejgamberit dhe gjykimi për kremtimin e saj; Kualifikimet për dialog në organizatën e feve.

SHKRONJA NÛN

Pejgamberia dhe mesazhi; Ne dhe moderniteti; Ne dhe Perëndimi; Drejt nxjerrjes së ixhtihadit nga ngushtica e jurisprudencës në hapësirën e gjerë të Kur’anit; Drejt një strategjie efektive për një diskurs islam të ri, disa pjesë; Drejt rindërtimit të shkencave shoqërore dhe juridike të kombit; Drejt përtëritjes dhe ixhtihadit, së pari jurisprudenca dhe bazat e saj; Drejt ixhtihadit dhe ripërtëritjes, së dyti: nga arsyetimi kur’anor për në objektivat kur’anore supreme sunduese; Drejt harmonizimit mes zemrave; Drejt një mekanizmi islam për gjithëpërfshirjen e dallimeve dhe zgjidhjen e mosmarrëveshjeve; Drejt ndërtimit të kulturës zgjedhore; Drejt ndërtimit të një marrëdhënieje të shëndoshë mes Kur’anit dhe umetit të Kur’anit; Drejt ndërtimit të projektit të ringjalljes së umetit musliman; Drejt ripërtëritjes së diskursit të vlerave; Drejt një kulture serioze të ramazanit; Drejt një diskursi bashkëkohor islam; Drejt një diskursi të shëndoshë fetar; Drejt një filozofie islame për urbanizimin; Drejt një kuptimi të asaj që po ndodh në Mali; Drejt një rrugëdaljeje nga trazira; Drejt një projekti të qytetëruar; Drejt një koncepti kur’anor të turizmit; Drejt një metodologjie njohëse kur’anore; Drejt një qëndrimi kur’anor mbi El-Muhkem dhe El-Muteshābih; Drejt një qëndrimi kur’anor mbi nes’hin – shfuqizimin; Elita dhe ata që

janë në pushtet: rreth konfliktit që sillet në Irak sot; Thirrje ndaj dijetarëve të Irakut dhe referencave të tij; Një thirrje e përgjithshme drejtuar kombit të Islamit; Raportet e shkurorezimit dhe bota islame; Format i mbyllur dhe formati i hapur; Krishterizimi i dijes!; Vështrime në leksimet bashkëkohore; Vështrime në historinë e ndërtimit të kombit; Vështrim i përgjithshëm mbi lëvizjet reformuese; Vështrim në historinë e re të kombit; Sistemimi kur'anor; Bekimi i moszhvillimit; Psikologjia e skllëvërve; Diskutim mbi diskursin fetar në botën arabe dhe islame; Kritika e diskursit islam bashkëkohor; Kritika ime ndaj etikës së mosdakordësisë; Martesa dhe beteja e koncepteve; Rilindja e umetit me Kur'an; Synimi.

SHKRONJA HÉ'

Braktisja e Kur'anit mes dijetarëve dhe popullit të thjeshtë; Braktisja e Kur'anit dhe dijetarët e bazave të jurisprudencës; Braktisja e Kur'anit nga ana e kombit: A ka një rrugëzgjdhje për t'i larguar shkaqet e kësaj dukurie?; Hixhreti, disa pjesë; Ky Kur'an është një deklaratë e qartë për njerëzit, disa pjesë; Ky Kur'an është një deklaratë e qartë për njerëzit: nuk ka gurëzim në Kur'an; Disfatat psikologjike; A është kjo botë motra e botës tjetër apo është ortake e (në dëm të) saj?; A konsiderohet "hixhret" qëndrimi në vendet e Perëndimit?; A ka një "grup të shpëtuar" sot?; Gremisja në humnerë dhe dëshirat.

SHKRONJA VĀV

Realiteti i "filmit fyes" në balancën e prioriteteve; Dhe se xhamitë i përkasin Zotit, prandaj mos iu lutni askujt krahas Zotit!; Prania islame në Amerikë; Prania islame në Francë; Uniteti i feve; Uniteti i kombit; Uniteti strukturor; Uniteti i popullit në radhë të parë; Uniteti arab: obligimi që mungon; Uniteti arab është një domosdoshmëri e pashmangshme; Uniteti konstruktiv i Kur'anit famëlartë; Uniteti është një domosdoshmëri e pashmangshme; Fletë pune e propozuar për një kurs rreth Kur'anit të shenjtë; Porosia e të Dërguarit të Zotit, pagja dhe mëshira e Zotit qofshin mbi të dhe mbi familjen e tij!; Asnjë bartës nuk do të bartë barrën e tjetrit, por...; Nuk e vlerësoan Kur'anin ashtu siç e meriton ai!; Mjerë mendimtari nga mendimi!.

Falënderimi i takon Allahut, Zotit të të gjitha botëve!

Shënimi i katalogut CIP të këtij libri ndodhet në Bibliotekën Kombëtare Universitare
"Shën Kliment Ohridski", Shkup
CIP - Каталогизација во публикација
Национална и универзитетска библиотека "Св. Климент Охридски", Скопје

28-23-273

EL-Alvani, Taha Xhabir

Komentimi i Kur'anit me Kur'an / Taha Xhabir El-Alvani ; përktheu
nga arabishtja Sadri Ujkaj. - Shkup : Logos-A, 2024. - 1242 стр. ; 25 см.
- (Biblioteka Mendimi islam)

Наслов на оригинал на арап. јазик. - Фусноти кон текстот

ISBN 978-608-276-090-2

а) Куран -- Коментари

COBISS.MK-ID 64565765

www.logos-a.com

Copyright©Logos-A, 2024

MENDIMI ISLAM

LOGOS-A

Ky libër është vepra e fundit e të ndjerit dr. Taha Xhabir El-Alvani dhe zbulon dukshëm kapacitetet njohëse dhe intelektuale të këtij dijetari. Ky libër na tregon metodën e dr. El-Alvanit në trajtimin e Kur'anit famëlartë sipas një vështrimi të mprehtë dhe të thellë, që konfirmon se Kur'ani famëlartë është një libër pjesët e të cilit interpretojnë njëra-tjetrën në një formë konstruktive koherente kompakte dhe se teksti i tij është një tekst themelues dhe dominues, i cili vëzhgon dhe konfirmon shpalljet e mëparshme dhe që i garanton njeriut musliman identitetin e tij të pastër, kurse njerëzimit sekretin e lumturisë së tij.

Fjala “metodë” zë një vend qendror në vizionin e El-Alvanit. Nëpërmjet saj sqarohen proceset dhe praktikat logjike dhe zbulohen aftësitë e këtij studiuesi për të treguar në mënyrë “shkencore” marrëdhëniet shkakësore midis gjërave. Ky interpretim i tij është një metodë brenda metodës dhe përbën një zbrëthim të vetëdijshëm të elementeve ndërtuese të strukturës kur'anore, me qëllim që të zbulohen karakteristikat e perceptimit kur'anor të ekzistencës, dhe të ringjallet vizioni pejgamberik i trajtimit të Kur'anit të lavdishëm, vizion i përshkruar si një shpjegim i tekstit themelues.

“Komentimi i Kur'anit me Kur'an” është një përmbledhje e përvojës së dr.El-Alvanit në kohë dhe hapësirë. Në të zbulohet vizioni i tij për një mori çështjesh - shkencore, intelektuale, kulturore dhe fetare - të cilat i ka shpërndarë në librat, veprat dhe takimet e tij të ndryshme.

Dr. Taha Xhabir El-Alvani, ka lindur në Irak, në vitin 1935. Doktoroi në fushën e bazave të fikhut, në Universitetin e El-Ez'herit, në vitin 1973. Ish-profesor në Universitetin Islam “I. Muhammed Ibn Saud”, në Riad. Mori pjesë në themelimin e Institutit Ndërkombëtar të Mendimit Islam në vitin 1981. Ishte anëtar i Akademisë Ndërkombëtare të Fikhut në Xhide dhe President i Këshillit të Fikhut i Amerikës së Veriut. Veprat e tij të botuara pas vitit 2000 kanë arritur në njëzet e tre libra. Shumë nga punimet e tij janë përkthyer në gjuhën angleze, franceze, turke, urde, malajziane dhe shqipe. Ndërroi jetë më 2016.